

«ქართველოლოგიური ბიბლიოთეკა»

⑦

Kartvelological Library

⑦

OTAR KAJAIA

**Megrelian-Georgian
Dictionary**

Volume

III

(8 - 3)

Publishing House "NEKERI"

Tbilisi, 2002

⑦

მთარ ქაჯანია

**გებრულ-ქართული
ლექსიკონი**

III

ტომი

(ტ - ჰ)

გამომცემლობა „ნეკერი“

თბილისი, 2002

სარედაქციო საბჭო: ც. ბარბაქაძე (*პასუხისმგებელი მდივანი*), ვ. ბოედერი,
თ. გამყრელიძე (*მთავარი რედაქტორი*), ი. გიპერტი, გ. კარტოზია,
რ. მეტრეველი, ალ. ონიანი, ვ. სართანია, ზ. სარჯველაძე
(*მთავარი რედაქტორის მოადგილე*), ჰ. ფენრიხი, კ.პ. შმიდტი

ტომის რედაქტორი: ზ. სარჯველაძე

რეცენზენტები: გ. კარტოზია,
ი. ქობალავა

საგამომცემლო ფგუფი:

- გ. ბაგრატიონი
- ნ. კალანდაძე
- ი. მარგველაშვილი
- ნ. ქვაჩახია
- გ. შერვაშიძე
- ნ. ჩაველიშვილი
- ნ. ჩიტაია
- დ. ჯაბუა

© – ოთარ ქაჯაია, 2002

© – გამომცემლობა „ნეკერი“, 2002

ISBN 99928-58-48-6 (სამტომეული)

ISBN 99928-58-55-9 (III ტომი)

სარჩევი

1. შემოკლებანი	6-10
1. მასალები, ტექსტები	6-7
2. ლექსიკონები	7-8
3. ტერმინები	9-10
4. უირობითი ნიშნები	10
2. ანბანი	11
3. ლექსიკონი	
ტ	13-50
უ	51-80
ფ	81-122
ქ	123-162
ღ	163-204
ყ	205-215
ც	216-238
ძ	239-286
ჩ	287-338
ც	339-371
ძ	372-398
წ	399-454
ჭ	455-506
ხ	507-592
ჯ	593-629
ჰ	630-632
4. დანართი	633-656
5. ბოლოთქმა	657
6. ბიოგრაფიისათვის	658
7. რედაქტორის ბოლოსიტყვაობა	659

შ ე მ ო კ ლ ე ბ ა ნ ი

1. მასალები. ტექსტები

- აია: გაზეთ „აღდგომის“ დამატება, № 1, 1996; № 2, 1996; № 1, 1997.
- შ. ბერძ.: შ.ბერიძე, მეგრული (ივერიული) ენა, შესავალი და მასალები, I ნიგნი, I ნაკვეთი, ტბილისი, 1920.
- დიალექტ.: ი. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ი. ქავთარაძე, ქართული დიალექტოლოგია, I, დიალექტთა განხილვა, ტექსტები, ლექსიკონები, თბ., 1961.
- ეგრ.: ეგრისი, ზუგდიდელ ლიტერატორთა კრებული. შემდგენელ-რედაქტორი გენო კალანდია, თბ., 1988. ხალხური საუნჯე.
- ეკური: „ეკური ქალაქიანი“. ჩაინერა, თარგმნა და გამოსცა ა. შანიძემ: „ლიტერატურული ძიებანი“. ტ. XI, თბ., 1958.
- გ. ელიავა, აბაშ. ტოპ.: გივი ელიავა, აბაშისა და გეგეჭკორის რაიონების ტოპონიმოკა, თბ., 1977.
- გ. ელიავა... ტოპ. კატალ.: გივი ელიავა, გივი ფარულავა, გრიგოლ შენგელია, ჩხორონწყუს რაიონის ტოპონიმოკის კატალოგი, თბ., 1983.
- ენგური: აღმანახი „ენგური“: მეგრული პოეზიის ნიმუშები პროფ. აპ. ცანავას თარგმანი, თბ., 1991.
- კატალ.: გ. ელიავა, თ. ელიავა, ძველკოლხური უნიკალური ვაზის ჯიშთა კატალოგი, თბ., 1984.
- მასალ.: ქართული ხალხური პოეზიის მასალები (მეგრული ნიმუშები), გამოსაცემად მოამზადა კ. სამუშიამ, თბ., 1971.
- მასალები: მასალები საქართველოს შინამრეწველობისა და ხელოსნობის ისტორიისათვის აკად. ი. ჯავახიშვილის საერთო რედაქციით 5 ტომად, გამომცემლობა „მეცნიერება“, ტ. I: აღმშენებლობა და ავეჯი, თბ., 1976; ტ. II, ნაწ. I: მეჭურჭლეობა, თბ., 1979; ტ. II, ნაწ. II: ქსოვა, ლებვა, ქარგვა, თბ., 1982; ტ. III, ნაწ. I: ტანისამოსი, თბ., 1983; ტ. III, ნაწ. II: სასამელ-საჭმელი, თბ., 1986; ტ. IV, ნაწ. I: მესაქონლეობა, თბ., 1986; ტ. IV, ნაწ. II: სოფლის მეურნეობის დარგები, თბ., 1987; ტ. IV, ნაწ. III: სოფლის მეურნეობის დარგები, თბ., 1989; ტ. V: მეურნეობის სხვადასხვა დარგი და ზოგიერთი ყოფითი რეალიები, თბ., 1992.
- კ. სამუშ., ქართ. ზეპ.: კალისტრატე სამუშია, ქართული ზეპირსიტყვიერება, მეგრული ნიმუშები, თბ., 1990.
- კ. სამუშ., ქსპს: კალისტრატე სამუშია, ქართული ხალხური პოეზიის საკითხები, მეგრული ნიმუშები, თბ., 1979.
- თ. სახოკ.: თედო სახოკიას არქივიდან (დაბადების 120 წლისთავისათვის), II. მეგრული ანდაზები და გამოთქმები: იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება, XXVIII, თბ., 1989.
- დ. ფიფია: დანიელ ფიფია, ხუმლა კოჩი (არიკი): აია, № 1, 1996.
- ქსს, I: ქართული ხალხური სიტყვიერება, მეგრული ტექსტები, I, პოეზია, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, წინასიტყვაობა და გამოკლევა დაურთო ტოგო გუდავამ, თბ., 1975.
- ქსს, II: ქართული ხალხური სიტყვიერება, მეგრული ტექსტები (ქართული თარგმანითურთ), ტ. II, ზღაპრები და მცირე ფანრები. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, შესავალი, შენიშვნები და გამოკვლევები დაურთეს კორნელი დანელიამ და აპოლონ ცანავამ, თბ., 1991.
- ყაზაყ.: „ყაზაყიმი გაზეთი“: საქორთუოში კომუნისტური პარტიაში (ბ) ცენტრალური კომიტეტში ორგანო, ირი დღაში გაზეთი (ყაზაყიმი გაზეთი: საქართველოს კომუნისტური პარტიის (ბ) ცენტრალური კომიტეტის ორგანო, ყოველდღიური გაზეთი).
- ი. ყიფშიძე: И. Кипшидзе. Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматиею и словарем. Санкт-Петербург, 1914.
- ა. ცაგ.: Мингрельские этюды, первый выпуск. Мингрельские тексты с переводом и объяснениями. Санкт-Петербург, 1880.

- ა. ცან.: ა. ცანავა, ქართული ზეპირსიტყვიერების საკითხები (მეგრული მასალების მიხედვით), თბ., 1970. ანდაზები (გვ. 99-132), გამოცანები (გვ. 133-141).
- ხალხ. სიბრ., I: ხალხური სიბრძნე, I, მეგრული და ლაზური ანდაზები. შემდგენლები: რ. შეროზია, ო. მემიშიძე, თბ., 1994.
- მ. ხუბ.: მაკარ ხუბუა, მეგრული ტექსტები, ტფ., 1937.

2. ლექსიკონები

- ი. აბულ.: ილია აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები), თბ., 1973.
- მ. ალაფ. ლექს.: მ. ალაფიძე, ლექსეზური ლექსიკონი: ქართველურ ენათა ლექსიკა, I, პროფ. ვ. ბერიძის რედაქციით, თბ., 1938.
- მ. ალაფ. მასალ.: მ. ალაფიძე, მასალები ლექსეზური ლექსიკონისათვის: ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, XIII, ქუთაისი, 1955.
- მ. ალაფ. იმერ. ლექს.: მ. ალაფიძე, ქართული დიალექტური ლექსიკონიდან: ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, XXIV, ქუთაისი, 1962.
- ალბომი: გ. ელიავა, ეთნოგრაფიული სამეგრელო, ალბომი, მარტვილი, 1989 (ახლავს ლექსიკონი).
- აჭარ. დარგ. ლექსკ.: აჭარული დიალექტის დარგობრივი ლექსიკა, IV, თბ., 1983; VI, თბ., 1987.
- ვ. ბერ.: ვუკოლ ბერიძე, სიტყვის-კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა. სანკ.-პეტერ., 1912.
- პ. გაჩეჩ. იმერ.: პ. გაჩეჩილაძე, იმერული დიალექტის სალექსიკონო მასალა, თბ., 1976.
- დიალექტ. ლექსკ.: ი. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ი. ქავთარაძე, ქართული დიალექტოლოგია, I, დიალექტთა განხილვა, ტექსტები, ლექსიკონი, თბ., 1961.
- გ. ელიავა, ლექსკ.: გივი ელიავა, მეგრულ-ქართული ლექსიკონი (მასალები) პროფ. კორნელი დანელიას რედაქციით, თბ., 1997.
- ეტიმოლ. ლექსკ.: ჰაინც ფენრიხი, ზურაბ სარჯველაძე, ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი, თბ., 1990; 2000.
- ბ. კილანავა: ბეჟან კილანავა, 900 მეგრული სიტყვა, თბ., 1998.
- ლ. ლეონ.: ლ. ლეონიძე, მესაქონლეობის ლექსიკონი, თბ., 1925.
- ა. მაყ.: ა. მაყაშვილი, ბოტანიკური ლექსიკონი, მცენარეთა სახელწოდება, თბ., 1961.
- სტ. მენტ. ქიზ.: სტიფანე მენტეშვილი, ქიზიყური ლექსიკონი, თბ., 1943.
- შ. ნიჟ. აჭარ.: შ. ნიჟარაძე, ქართული ენის აჭარული დიალექტი, ლექსიკა, ბათუმი, 1971.
- ს. ყლ. გურ.: სეგრი ყლენტი, გურული კოლო, თბ., 1936.
- ს. ყლ. ჭან. ლექსკ.: სერგი ყლენტი, ჭანური ტექსტები, ლექსიკონი, ტფ., 1938.
- საბა: სულხან-საბა ორბელიანი, სიტყვის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი, ს. იორდანაშვილის რედაქციითა და წინასიტყვაობით, თბ., 1949.
- ს. ს. ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული ავტოგრაფული წუსებების მიხედვით, გამოსაცემად მოამზადა ილია აბულაძემ, თსზულებანი, IV₁, თბ., 1965; IV₂, თბ., 1966.
- ზ. სარჯ. ლექსკ.: ზურაბ სარჯველაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები), თბ., 1995.
- დ. ფიფია: ქართული ენის ლექსიკა, მასალები მეგრულ-ქართული ლექსიკონისათვის შეკრებილი დანიელ ფიფიას მიერ: აია, 1, 1997.

- ი. ქავთ. იმერ.: ი. ქავთარაძე, მასალები იმერული ლექსიკონისათვის: ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, III, თბ., 1963.
- ქველ: ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, პროფ. არნ. ჩიქობავას საერთო რედაქციით, ტ. I-VIII, თბ., 1950-1964.
- ი. ქერქ.: ირინე ქერქაძე, ცხოველების აღმნიშვნელი ლექსიკა ძველ ქართულში, თბ., 1974.
- რ. ლაშ. ინგილ.: რ. ლაშაშვიძე, ქართული ენის ინგილოური ლექსიკონი, თბ., 1988.
- ა. ლლ.: ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა, შემდგენელი ალ. ლლონტი, მეორე გამოცემა, თბ., 1984.
- ა. ლლ. სახელ.: ალ. ლლონტი, ქართველური საკუთარი სახელები, თბ., 1986.
- გ. შარაშ. გურ.: გ. შარაშენიძე, გურული ლექსიკონი: ქართველურ ენათა ლექსიკა, I, პროფ. ვ. ბერიძის რედაქციით, თბ., 1938.
- მ. ჩიქ., ლექს.: მ. ჩიქოვანი, ლექსმუხრი ლექსიკონი: ა.ს. პუშკინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო სამასწავლებლო ინსტიტუტის შრომები, I, 1941.
- არნ. ჩიქობ. ლექსკ.: არნ. ჩიქობავა, ჭანურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი, ტფ., 1938.
- დ. ჩუბ.: დავით ჩუბინაშვილი, საუნჯე ქართულის ენისა, ქართულ-რუსული ლექსიკონი. C.-IIB, 1887.
- ნ. ჩუბ.: ნიკო ჩუბინაშვილი, ქართული ლექსიკონი რუსული თარგმანითურთ, ალ. ლლონტის რედაქციით და გამოკვლევით, თბ., 1961.
- ბ. წერეთ. ზ.-იმერ.: ბ. წერეთელი, ზემოიმერული ლექსიკონი: ქართველურ ენათა ლექსიკა, I, პროფ. ვ. ბერიძის რედაქციით, თბ., 1938.
- პ. ჭარ. ლექსკ.: ქართულ-მეგრული და მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი (მასალები იაფეტური ენების მკვლევართათვის), შედგენილი პ. გ. ჭარაიას მიერ, 1918 (მანქანაზე გადაბეჭდილი).
- პ. ჭარ.: პეტრე ჭარაია, მეგრულ-ქართული ლექსიკონი, თბ., 1997.
- პ. ჭარ. დედა ენის: დედა ენის ზოგიერთ სიტყვათა განმარტება პეტრე ჭარაიას მიერ შედგენილი, ქუთაისი, 1910.
- ა. ჭინჭ. ხევს.: ალ. ჭინჭარაული, ხევსურულის თავისებურებანი, ნაწილი მეორე, ხევსურული დარგობლოვი ლექსიკა, თბ., 1960.
- ი. ყყ.: ილია ყყონია, სიტყვის-კონა. საბა-სულხან ორბელიანის და დავით ჩუბინაშვილის ლექსიკონებში გამოტოვებული სიტყვები, Санкт-Петербург, 1910.
- პ. ჯაჯან. აჭარ.: პ. ჯაჯანიძე, აჭარული ლექსიკონის მასალები, ალ. ნულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, XXIII, ქუთაისი, 1961.
- პ. ჯაჯან. გურ.: პ. ჯაჯანიძე, მასალები გურული ლექსიკონისათვის, ა. ნულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, XVII, ქუთაისი, 1957.
- პ. ჯაჯან. იმერ.: პ. ჯაჯანიძე, მასალები იმერული ლექსიკონისათვის, ა. ნულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, IX, 1949; X, ქუთაისი, 1950-1951.
- კლიმოვი: Этимологический словарь картвельских языков. М., 1964.
- ი. ყიფშ.: Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматиею и словарем. Санкт-Петербург, 1914.
- ბ. მარი.: Грамматика чанского (лазского) языка с хрестоматиею и словарем. Санкт-Петербург, 1910.

3. ტერმინები

ანატ.	ანატომიური	III (შესაბე) თურმ.	III თურმეობითი (შეკრივი)
ანთროპ.	ანთროპონომი	IV (შეითბე) თურმ.	IV თურმეობითი (შეკრივი)
არს. საბ.	არსებითი სახელი	თუშ.	თუშური
აფბაზ.	აფბაზური	იმერ.	იმერული
ანძყ.	ანძყო (შეკრივი)	იყენ.	იყენებს
ანძყ. კავშ.	ანძყოს კავშირებითი (შეკრივი)	იხ.	იხილუ
ანძყ. პირობ.	ანძყოს პირობითი (შეკრივი)	კავშ.	კავშირი
ანძყ.-მყოფ.	ანძყო-მყოფადი (შეკრივი)	II (შეირე) კავშ.	II კავშირებითი (შეკრივი)
აჭარ.	აჭარული	III (შესაბე) კავშ.	III კავშირებითი (შეკრივი)
ბავშვ.	ბავშვური, საბავშვო	IV (შეითბე) კავშ.	IV კავშირებითი (შეკრივი)
ბ.-მარტ.	ბანაზურ-მარტილური თქმა	კავშირ.	კავშირებითი კილო
ბოტან.	ბოტანიკური	კაუშ.	კაუშატივი
ბრ.	ბრუნვა	კაბ.	კახური
ბრძან.	ბრძანებითი	კინ.	კინობითი
გადატან.	გადატანითი, გადატანითი	კინ.-მოფერ.	კინობით-მოფერებითი
განუსაზღვრ.	განუსაზღვრელი, განუსაზღვრელობითი	ლაზ.	ლაზური
გვ.	გვერდი	ლანძღ.	სალანძლავი
გრამატ.	გრამატიკა	ლუბ.	ლუბური
გრდმ.	გარდამავალი	მატალ.	მატალეკეხელი (კავშირი)
გრდუე.	გარდაუვალი	მეგრ.	მეგრული
გურ.	გურული	მეტაფ.	მეტაფორული
დამკვირ.	დამკვირებითი	მეტოფ.	მეტოფორული
დანიშ.	დანიშნულებითი (ბრუნვა)	მიმართ.	მიმართულებითი (ბრუნვა)
დამოწრ.	დამოწრებითი (ბრუნვა)	მიმლ.	მიმლოება
დაცინ.	დაცინებითი	მისთ.	მისთანანი
დინამიკ.	დინამიკური	მიც.	მიცემითი (ბრუნვა)
ეფემ.	ეფემისტიური	მინეც.	მინეცითი (ბრუნვა)
ეთნოგ.	ეთნოგრაფიული	მნიშვნ.	მნიშვნელობა
ენტომ.	ენტომოლოგია	მოთხ.	მოთხრობითი (ბრუნვა)
ერთპირ.	ერთპირიანი	მოფერ.	მოფერებითი
ეთი., ვითარ.	ეთიარებითი (ბრუნვა)	მოქმ.	მოქმედებითი (ბრუნვა)
ენებ.	ენებითი (გვარი)	მრ., მრავლ.	მრავლობითი
ზედსართ.	ზედსართავი სახელი	მსაზღ.	მსაზღვრელი
ზ.იმერ.	ზემო-იმერული	მსგავს.	მსგავსებითი (ბრუნვა)
ზმზ.	ზმნიზედა	მყოფ.	მყოფადი
ზოილ.	ზოილოგიური	მყოფ. კავშ.	მყოფადის კავშირებითი (შეკრივი)
ზ.-რატ.	ზემო-რატული	მყოფ. პირობ.	მყოფადის პირობითი (შეკრივი)
ზუფდ.-სამურზ.	ზუფდიდურ-სამურზაყანოული კილო	მყოფ. სრულ.	მყოფად-სრული (შეკრივი)
ზრდილ.	ზრდილობანი	მყოფ. უსრულ.	მყოფად-უსრული (შეკრივი)
თანაობ.	თანაობითი (ბრუნვა)	მცენ.	მცენარე
თურმ.	თურმეობითი	მბ., მხოლ.	მხოლობითი
I (პირველი) თურმ.	I თურმეობითი (შეკრივი)	ნათ.	ნათესაობითი (ბრუნვა)
II (შეირე) თურმ.	II თურმეობითი (შეკრივი)	ნასაბ. ზმზ.	ნასახელარი ზმზა
		ნაკვალასაბ.	ნაკვალასახელი

<i>ნაწილ.</i>	ნაწილკი	<i>უნწყვეტ.</i>	უნწყვეტელი (შეკრივი)
<i>ობიექტ (O)</i>	ობიექტი, ობიექტური პირი	<i>ფიგურ.</i>	ფიგურალური
<i>ორპირ.</i>	ორპირიანი	<i>ქართ.</i>	ქართული
<i>პირობ.</i>	პირობითი (კილო)	<i>ქარაღ.</i>	ქართლური
<i>II (შვირე) პირობ.</i>	II პირობითი (შეკრივი)	<i>ქვ-იმერ.</i>	ქვემო-იმერული
<i>III (შესამე) პირობ.</i>	III პირობითი (შეკრივი)	<i>შდარ.</i>	შეადარე
<i>IV (შეოთხე) პირობ.</i>	IV პირობითი (შეკრივი)	<i>შედარ.</i>	შედარებითი (ბრუნვა)
<i>რიცხ.</i>	რიცხვი	<i>შეკვეც.</i>	შეკვეცილი
<i>რაჭ.</i>	რაჭული	<i>შემოკლ.</i>	შემოკლებით
<i>რელიგ.</i>	რელიგიური	<i>შესაძლ. ვნებ.</i>	შესაძლებლობის ვნებითი
<i>რუს.</i>	რუსული	<i>შორსდ., შრსდ.</i>	შორისდებული
<i>სათავ. ქვ.</i>	სათავისო ქცევა	<i>ჩვენებ. ნაცვ.</i>	ჩვენებითი ნაცვალსახელი
<i>სახსვ. ქვ.</i>	სახსვისო ქცევა	<i>ჩვენებ. ნან.</i>	ჩვენებითი ნაწილკი
<i>საშ.</i>	საშუალო (გვარი)	<i>ძვ.</i>	ძველი, მოძველებული
<i>საშ.-ვნებ.</i>	საშუალო-ვნებითი	<i>ნარს.</i>	ნარსული
<i>საშ.-მოქმ.</i>	საშუალო-მოქმედებითი	<i>ნოდ.</i>	ნოდებითი (ბრუნვა)
<i>სახ.</i>	სახელობითი (ბრუნვა)	<i>წყველ.</i>	წყველა
<i>სენაკ.</i>	სენაკური კილო	<i>წყვეტ.</i>	წყვეტილი (შეკრივი)
<i>სინონ.</i>	სინონიმი	<i>ჭან.</i>	ჭანური
<i>სიტყ.-სიტყ.</i>	სიტყვა-სიტყვითი(ი)	<i>ხალხ.</i>	ხალხური
<i>სუბიექტ. (ჩ), სუბ.</i>	სუბიექტური პირი, სუბიექტი	<i>ხეცს.</i>	ხეცსურული
<i>სტატიკ.</i>	სტატიკური	<i>ხელოვნ.</i>	ხელოვნური
<i>ტოპონ.</i>	ტოპონიმი	<i>ხოლმ.</i>	ხოლმეობითი
<i>უარყ.</i>	უარყოფითი	<i>ჯვ.</i>	ჯვარული თქმა
<i>უსრ.</i>	უსრული		

4. პირობითი ნიშნები

← მომდინარეობს (მიიღება) ...-დან.

→ იცვლება (გადადის) ...-ში.

* მიუთითებს, რომ ფორმა აღდგენილია.

// ან / მიუთითებს პარალელურ ფორმაზე.

' ' აღნიშნავს, რომ ბგერა ან ბგერათა კომპლექსი არამუდმივია.

ქართული ანბანი

მეგრულის თავისებურებათა გათვალისწინებით და სატრანსკრიფციო ნიშნები

ა	ან	a	იე (იოტა)	j	შ	შინ	ჟ	
ბ	ბან	b	ო	ონ	o	ჩ	ჩინ	ც
გ	გან	g	პ	პარ	p	ც	ცან	c
დ	დონ	d	ჟ	ჟან	ž	ძ	ძილ	ვ
ე	ენ	e	რ	რაე	r	წ	წილ	ჭ
ვ	ვინ	v	ს	სან	s	ჭ	ჭარ	ც
ზ	ზენ	z	ტ	ტარ	t	ხ	ხან	x
თ	თან	t	უ	უნ	u	კ	ვარ	q
ი	ინ	i	ფ	ფარ	p	ჯ	ჯან	ჭ
კ	კან	k	ქ	ქან	k	ჰ	ჰაე	h
ლ	ლას	l	ღ	ღან	y	უ	უ-ბრჯგუ	w
მ	მან	m	ყ	ყარ	q	ზ		ə
ნ	ნარ	n	ც	ყარ				

-ბა/-ბინა/-შბინ კინობით-მოფერებით
სახელების სანარმოებელი სუფიქსი: ჭკიჭკი-გია
ჭიანჭველა; ძაბ-უგია/ძღაბ-უგია გოგონა (ჭღ.
საკუთარი სახელი: ძაბა); გორგო-გა
(საკუთარი სახელი: გორგოლი-გრიგოლი).

ბაბაპ-ი (გაბაკის) ფიცრის დეპალი მამიდა
მისი ფენიმი, ზევიდან საგულდაგულოდ გა-
სუფთავებული, რომელზედაც საქმელს აწყო-
ბენ; ღმრსაც პირდაპირ მასზე აგებენ, - ტაბლა.
ჩიჩი ქედახუნესგ გაბაკის: . ი. ყოშ., გვ.
65 - ვლახაკი დასვეს ტაბლასთან. შუმა-ჭკო-
შუაქ გეთუ ღო ეუკინი გაბაკის: თ. სახოკ.,
გვ. 252 - სმა-ჭამა გათავდა და აუწიე ტაბაკსა
(ე.ი. ალაღე სუფრაო). გაბაკისგ
ქივლააქკარე: ი. ყოშ., გვ. 17 - ტაბლაზე
დაწყო.

ბაბაქელ/რი (გაბაკელ/რს) იხ. გო-გაბაკელი.

ბაბაქინ (გაბაკიან) კინი. პატარა მამიდა.

ბაბაქონა (გაბაკონას) ტოპონ. მთა მარტვილის
რაიონში. ითვლება ემბაკების მეთაურის
(როკაპის) სამყოფ ადგილად. ტაბაკონა ალბათ
იმიტომ ჰქვია, რომ ტაბაკივით გაშლილი
მწვერვალი აქვს (ქსს, I, გვ. 24; შინაშენი).
გადმოცემით კუდიანობა ღამეს თითქოს ამ
მთაზე თავს იყრიან კუდიანები და ემბაკები. იხ.
ვლიობა.

ბაბაქუსა (გაბაკუსა) სახელი გაბაკიანს ზნისა -

1. ტპკანა. დიხაში გაბაკეუა - მინის ტყენა. გაბაკანს (წოხაბაპაუ დატკენან, წოხაბაპაუ დაუტკენანი, წოხაბაპაუ(ნ) დატკენიდა თურმე) გრდშ ტკენისი. შღო. საბაკეუა, ჭაბაკეუა.
2. ტაბაკივით გადაქცევა, მოსუფთავება; ადგილის ისე მოტიტვლება, რომ ბალახი არ ჩანდეს. სგოლს ვეტიგეს მუთონი, შო გაბაკეუეს - მაგიდაზე არ დატოვეს არაფერი, მოასუფთავეს (ტაბაკივით აქციეს).

ბაბაქურს-ი (გაბაკურს) ტოპონ. ადგილი სოფ. ბანძა-
ში (მარტვილის რაიონი). დაბალი ადგილია და
წვიმების დროს წყალი დგება. შღო. გაბაკურო
დაჭაობებული ადგილი საერთოდ (სოფელი
ოფუქეთი, წყალტუბოს რაიონი) (ა. ლლ.).

ბაბან-ი (გაბანს) სათევზაო მონეობილობის ნაწი-
ლი, - მსხვილი თოკი, რომელზედაც მიბმული
იყო უფრო წერილი თოკები - კოლები; ამ უკა-
ნასენელზე კი - ანკესი (ბასალუბი, ტ. V, გვ. 74).
შღო. აჭარ. გაბანი ბინის საძირკველი (ა. ლლ.).

ბაბანა (გაბანასა//ტაშანა (გაშანასა)
დამბანა. გაბანა კასლიმა ოშქურუ
ართის, უკასუმა - ომის - დატენილი დამბარის
ემინა ერთს, დაუტენლისა - ასს. შღო. გაბანა.

ბაბასტა (გაბასტას) ძლიერი სისხლის დენა.

ბაბანინა (გაბანინას) [რუს. табачница
მითამბაპაუ; // გადგ. სათუთუნე]. აკა
გაბანინიაც ქეშილია: . შ. ხუძ., გვ. 69 - ერთი
სათუთუნე (რამიაც თუთუნია) მოიტანეო. ათის
გაბანინიაც გატამაყუნე: ქსს, II, გვ. 158 -
ამას სათუთუნე გამოპყვა.

ბაბან-ი (გაბანის): ბაბანუ ნინანო (ნინანო
გაბანა) ლაქბობა. შუ ონარღუ,
უგაბანუანს ნინანს - რა ენაღლეება,
ლაყობს (ატარტარებს ენას).
უგაბანუანს (ნაბაბაუ ატარტარა, ნაბაბაუ
უტარტარებია, ნოხაბაუ(ნ) ატარტარებდა
თურმე) გრდშ ლაყობს, ლაქლაქებს,
ატარტარებს ენას. შღო. ლაღაჩი.

ბაბანა (გაბანას) იგივეა, რაც გაბანაჩა, -
დამბანა. ამარ გაბანა ეღმობუ: ქსს, I, გვ.
173 - აგერ დამბანა მკიდა. (კვაჯიშა)
გაბანა ქელმობეამით: შ. ხუძ., გვ. 15 -
დამბანა დამილოცეთ (კვაჯიშე).

ბაბანა (გაბანას) იგივეა, რაც გაბანაჩი, - სახელი
იგაბანუ (ნ) ზნისა - ტრანსპინი, პაპიობა.
გაბანა ძღაბიე - მეტიჩარა (ბევრი
ლაპარაკის მოყვარული) გოგოა მხეჯამ უმოსის
იგაბანა: აა, 2, გვ. 74 - სხვაზე მეტს ბაქობს
(ლაყობს).

ბაბასა (გაბაკას) ბრძაქალი. შღო. ტოპონ.
ქუაგაბაქა ქვებრტყელი (ქ. ცხად., ტოპ., გვ. 121).
ბაბასელ-ი (გაბაკელ/რს) იხ. გო-გაბაკელი, -
ბაპარსული სუფთად.

ბაბასუ (გაბაკუსა) სახელი გაბაკიანს ზნისა -
ბაპარსუ; ბაპარიალუბა. // გადგ. გაქურდვა.

არაფრის არ დატოვება.
 გაბაცანს (მობაბასაუ გაპარსა სუფთად, ვაუბაბასაუ გაუპარსაეს, მონობაბასაუ(ნ) გაპარსაესდა თურმე) გრდმ. პარსაეს სუფთად; ასუფთავეებს წმინდად.
 ოტაბაცაფუნს (ობაბასაუუ 'გა'პარსენინა, უბაბასაუაუუ უპარსენინებია, ნობაბასაუაუ(ნ) პარსენინებდა თურმე) კაუჭ. ტაბაცანს ზმინსა - აპარსენინებს; ასუფთავებინებს წმინდად.
 მბაბასაუ(ნ) მიჭ. მოჭ. 'გა'პარსეველი; გამსუფთავებელი.
 ოტაბასაუ(ნ) მიჭ. ენებ. მყ. 'გა'საპარს'აეი; 'გა'სასუფთავებელი.
 ტაბასაუ(ნ) მიჭ. ენებ. წარს. 'გა'პარსული; მოტიტულებული.
 ნაბაბასა მიჭ. ენებ. წარს. 'გა'ნაპარსი; 'გა'ნასუფთავები.
 ნაბაბასაუ(ნ) მიჭ. ენებ. წარს. 'გა'პარსეის საფასური.

ტაბიკი-ი (ტაბაკის) იგივეა, რაც ტაბუკი, ლეტამი, - ტაბიკი - შრმის ნაწილი; უღელში ხარების შესაბამელი. 0 ტაბიკიში ვითოტახუა ტაბიკის დამტერევა. გაღებ. ლაღებ. მუღროს ტუთუტახხუ ტაბაკი! - რა დროს უღლატა!

ტაბიკიშ (ტაბიკუას) სახელი ოტაბიკუ(ნ) ზმინსა - თიშპოპა, ცილშპან, შუღლი, ზიბარი. ხოჯეფი ოტაბიკუნა ართბისა - ხარები ექიშეზიბან (ევიბრებიან) ერთმანეთს. ოტაბიკუ(ნ) (მხოლოდ ამჟყოს წრისა და IV სკოლის მწკრივებში) გრდუ. ენებ. ექიშეზება, ეცილება, ევიბრება. ოტაბიკეუბაფუნს (ობაბასაუაუუ 'შე'უჯიბრებინა, უბაბასაუაუაუუ 'შე'უჯიბრებინებია, ნობაბასაუაუაუ(ნ) აჯიბრებინებდა თურმე) კაუჭ. ოტაბიკუ(ნ) ზმინსა - აქიშეზებინებს, აჯიბრებინებს.

ტაბუკი-ი (ტაბუკის) იგივეა, რაც ტაბიკი, ლეტამა.

ტაბაჟი-ი (ტაბაჟის) სახელი ატაკუ(ნ) ზმინსა - 'და'ტაბაჟა, 'და'ჯესაჟა; ძებრაჟა. ღორღე ისევაატაკუ: ა. ყოფშ., გვ. 34 - ჯერ მას არ დაეჯაბა. გინსე ქაატაკუა: ა. ცაგ., გვ. 53 - ხბოს დაეჯაბაო. ქომორთუ კერქე ჯიქურთა ღო ქაატაკუ ევერბას: ა. ცაგ., გვ. 25 - მოუდა კერატი (ტახი) ჯიქურ და დაეტაკა გერისა. ატაკუ(ნ) (აბაბაჟა დაეძგერა, //ნობაბაჟ(ნ) დასტგერენია) გრდუ. ენებ. ძეგერება, ეჯახება. ოტაკინუანს (ობაბინაუ 'და'აჯახა, უბაბინაუ 'და'უჯახებია, ნობაბინაუ(ნ)/ნობაბინაუ(ნ) 'და'აჯახებდა თურმე) გრდმ. აძგერებს, აჯახებს. უტაკინუანს (აბაბინაუ 'და'აჯახა, უბაბინაუ 'და'უჯახებია) გრდმ. სახს. ქვ. ოტაკინუანს ზმინსა - ატაკებს, აძგერებს, აჯახებს.

იტაკინე(ნ) (ობაბინაუ შესაძლებელი ვახდა 'და'ჯახება, -, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ატაკუ ზმინსა - შეიძლება 'და'ძგერება, 'და'ჯახება. ატაკინე(ნ) (აბაბინაუ შეძლო 'და'სჯახებოდა, -, ნობაბინაუ(ნ) შესძლებია 'და'ძგერება) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უტაკინუანს ზმინსა - შეუძლია 'და'ეჯახოს, 'და'ეძგეროს, 'და'ეტაკოს. ოტაკინაფუნს (ობაბინაუაუ 'და'აჯახებინა, უბაბინაუაუუ 'და'უჯახებინებია, ნობაბინაუაუ(ნ) აჯახებინებდა თურმე) კაუჭ. ოტაკინუანს ზმინსა - აჯახებინებს, აძგერებინებს. მბაბინაუ(ნ) მიჭ. მოჭ. 'და'მჯგერებელი, 'და'მძგერებელი. ოტაბინაუ(ნ) მიჭ. ენებ. მყ. 'და'საჯახებელი, 'და'საძგერებელი. ტაბინაუ(ნ) მიჭ. ენებ. წარს. 'და'ჯახებელი, 'და'ძგერებელი. ნაბაბინაუ მიჭ. ენებ. წარს. 'და'ნაჯახები, 'და'ნაძგერები. ნაბაბინაუ(ნ) მიჭ. ენებ. წარს. 'და'ჯახების, 'და'ძგერების საფასური.

ტაბინაუ (ტაკინაფას) იგივეა, რაც ტაკაფი.

ტალპარ-ი (ტალეფარს)/ტალპარ-ი (ტალეფარს) ფანჩატური, სარაფილოპალი (მ. კორიტი).

ტალპაბ, ტაშაბ, ტაშა (ტალეპას, ტე'უზას) სახელი იტალენს/იტე'ენს ზმინათა - ლატომეაბა; ბაშეაბა. შურის ხეაღე ავოტალე: ქხს. I, გვ. 309 - მარტო სულს შეეარჩენ. ეტალე ენთ ანდერბის: ა. ყოფშ., გვ. 155 - გიტოვებთ ანდერძს. შური გიმოს ეტალენც: ა. ყოფშ., გვ. 156 - სრულებით გემოს არ ტოვებს.

იტალენს/იტეენს (აილოზიუა დაიტოვა, აქლუბალაუა/აილუბაზაუ დაუტოვებია) გრდმ. სათა. ქვ. იტოვებს. უტალენს/უტეენს (აქლუბალაუ/აქლუბაზაუ დაუტოვებია) გრდმ. სახს. ქვ. უტოვებს. იტალინე(ნ)/იტეენე(ნ) (ობალოზ/ობალო შესაძლებელი ვახდა 'და'ტოვება, წობალაუა(ნ)/წობაბაუა(ნ) შესაძლებელი გამდარა დატოვება, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. შეიძლება 'და'ტოვება. ატალინე(ნ)/ატეენე(ნ) (აბალოზ/აბაბაუ შეძლო 'და'ეტოვებინა, -, წონობალაუა(ნ)/წონობაბაუა(ნ) შესძლებია დატოვება) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უტალენს ზმინსა - შეუძლია დატოვოს. ოტალებაფუნს/ოტეებაფუნს (ობალოზაუა/ობაბაუაუ 'და'ატოვებინა, უბალოზაუაუ/უბაბაუაუაუ 'და'უტოვებინებია, ნობალოზაუა(ნ)/ნობაბაუაუ(ნ) ატოვებინებდა თურმე) კაუჭ. იტალენს/იტეენს ზმინსა - ატოვებინებს. წობალაუა(ნ)/წობაბაუა(ნ) მიჭ. მოჭ.

თოლგვირალი, ტანმღევიანდალა სქევირი
ნერი: *მასლ., გვ. 33* - კბილი - ბროლი,
თვალუფუნა, ტანრხელი მელის დარაფ.

ბანძეონალ-ი (ტანმღევიანდალა) იგივეა, რაც
ტანმღევიანდალა.

ბანძეონალ-ი (ტანმღევიანდალა) ტანმრთალომა,
ჰანმრთალომა. ტანთელობა ძალამ
მიღუ: *გური, გვ. 386* - ტანმრთელობა ძალთან
(კარგი) მაქეს.

ბანძეონალ-ი (ტანილო კურხის) ტანი დე ფენი
//გადუ. ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი. დიდა გა-
გმოჩე ტანილო კურხისი: მ. ხუბ., გვ. 82
- დედა გაყიდა ჩასაცემლზე (ტანსა დე ფეხზე).

ბანძეონალ-ი (ტანძეიქე) ტანმწიწილი,
ტანმწაბი. კვარკვანთა, ტანძეიქე,
თელი ორქოში კაკალი: *კ. სამუშ., ქართ. ზეპ.,*
გვ. 32 - გომანა, (და) ტანმწიწილი, მთლად
(ყოცხლად) ოქროს მარცვალ.

ბანძეონალ-ი (ტანკას) ტანკი. ტანკა თული მოურყუ
ლო ორფელე ტახენც, ოხუშუნან: *კ. სამუშ.,*
ქართ. ზეპ., გვ. 86 - ქვეთი ტანკი მოდის და
ყველაფერს ამტრევეს, ამბობს.

ბანძეონალ-ი (ტანლარქე) ტანლარქეში,
მაფულე გენაგონი, ტანლარქეში,
თუმასირმა, თოლალმასი, კობრი(ი) ბროლი:
კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 49 - თონდა გავონილი,
ტანლარქეში, თმასირმა, თმასირმა, კბილი
ბროლი. სიგყვა ტკბილი, ტანლარქეში,
ჩემი გურიში ჭუბრე: *მასლ., გვ. 31* -
სიტყვატკბილი, ტანლარქეში, ჩემი გულის
სტივილო ხარ.

ბანძეონალ-ი (ტანმეკოქე) ტანმეკოქეში,
ტანმეკოქეში ტანსაქმეი. *შორ. ბარგი.*

ბანძეონალ-ი (ტანმორჩილი) ტანმორჩილი, -
ღანაბი. ი დროს მათი ქოგინელე თოყალი
ცხენს, ტანმორჩილს: *ქსს, I, გვ. 205* - იმ
დროს მეუ გიყიდი იმისთან ცხენს,
ტანმორჩილს.

ბანძეონალ-ი (ტანმეკოქე) პატარა ტანის,
ტანმორჩილი. ტანმეკოქე რუა ძღაბის
სონია ბუჯოხო სახელი: *კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ.*
55 - ტანმორჩილი გოგოს სონია მექია სახელად.

ბანძეონალ-ი (ტანო ჩეჯას) ტანად ალვის ხე ხარ.
ტანო ჩეჯა რეჟ - ტანად ალვის ხე ხარ.

ბანძეონალ-ი (ტანსაშეალ) ტანსაშეალნი,
საშეალნი სიმალნი (ადამიანი).

ტანსაშეალი, მოჭიკრუა, მოქეფე დო
ხერანი: *ი. ყოფშ., გვ. 157* - ტანსაშეალი,
ტანმორჩილი, მოქეფე და ხერიანი.

ბანძეონალ-ი (ტანსაშეალ) ტანსაშეალნი
ტანის სიმრთეა, ჰანმრთალომა.

ტანსინთელე რმობუჯას: *ქსს, I, გვ. 15* -
ჰანმრთელობა (ტანის სიმრთელი) გქონდეს
(გემოვის). ტანსინთელე რმობუჯან,

სახანთილო ჭყანა: *კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 104*
- მოგეცემოდეთ ტანსიმრთელი, არაქათი და
სიმხნევე.

ბანძეონალ-ი (ტანგალ) 1. ხეტილი, ნანდალი.
მუსგილიტანგალე, ვადაახუნენო

ეულე? - რას დანანალებს, ვერ დაჯდება
სახლში? 2. ტარტარი (ენისა). ნინას

ეოტანგალეფუა: *ქსს, I, გვ. 246* - ენას
ვატარტალენინი.

უტანგალეუნს (უბანდალუ ნინას ატარტალა ენა,
უბანდალუ უტარტალეებია, ნოზანდალუ
ატარტალეებია თურმე) გრემ ატარტალეებს
(ენას).

ოტანგალეფუნს (ოზანდალუ ატარტარებიანი,
უბანდალუ უტარტარებიანი,
ნოზანდალუ ატარტარებიანება ენას) კაუზ.
უტანგალეუნს ზმინას - ატარტარებიანებს
(ენას).

პოზანდალუნი მიზე. ენებ. წარს. გატლექილი, -
ყბედი.
ნაზანდალუ მიზე. ენებ. წარს. ნატარტალეები,
ნაყბედი.

ნაზანდალუნი მიზე. ენებ. წარს. ყბედობის
საუბარი. შორ. საბა: ტანგალი ცუდი სიარული.

ბანძეონალ-ი (ტანგალე) სახელი ტანგალანს
ზმინას - ძლიერი განსუფთავება, გაპირილება;

გადტ. გაპირება სუფთად.
ტანგალანს (პოზანდალუ გაასუფთავებს,
პოზანდალუ გაასუფთავებს, გოზანდალუ
გაასუფთავებს, გოზანდალუ
გაასუფთავებს, გოზანდალუ
გაასუფთავებს) პარსავს სუფთად.

ბანძეონალ-ი (ტანგარს), ტანგარი (ტანგურს),
ტანგარი (ტანგურს) ხეტილი, ნანდალი.

ბანძეონალ-ი (ტანქე) იხ. ტანქე. ტანქე
რეჟ: *მასლ., გვ. 93* - ტანმარდი (ტანმარტი) ხარ.

ბანძეონალ-ი (ტანქე) დაბალი, მკვირნი
მსპაპის ტანის მქონეა. ტანქეინჯე დო
ჩხვინდი გირბე: *მასლ., გვ. 44* - ტანქეიჯა და
ცხვირგანძელი. შორ. ქვიინჯე.

ბანძეონალ-ი (ტანმინგალ) ტანსწორი. ოკო
რდასიე ლორინთიში სქუა ტანმინგალე,
მუი ჩეჯარე: *აია, I, გვ. 24* - უნდა იყოსო
ღმერთის შვილი ტანმინგალი, როგორც
დაუვისი.

ბანძეონალ-ი (ტანქე) (ტანქე) სახელი
ტანქენს, იტანქე (ნ) ზნათა -
ტანქე. უჯერი დო უთოლგვიანს ტანქე
მოძე ომინერი: *ი. ყოფშ., გვ. 117* - უჯერი დო
უყურადღებობს ტანქე მოსდევს (მოსდევს)
ასანარი. მუშენ ოკო იტანქეას? *ქსს, I, გვ.*
84 - რატომ უნდა იტანქეას? მამა ტანქე,
მუს გიკეთენს? *ი. ყოფშ., გვ. 124* - მე რომ
მტანქე, რას გიკეთებს?
ტანქენს (იყენ. იტანქე, უბანდალუ

უტანჯვია, წმინანკაჲ(6) იტანჯებოდა თურმე) *გრძლუ. სა შ-მოქმ.* იტანჯება, ტანჯობს. ატანჯენს (აბანანკა დატანჯა, წუბანანკაჲ დაუტანჯავს) *გრძლმ. ტანჯავს.* იტანჯენს (წმინანკა დაიტანჯა, წუბანანკაჲ დაუტანჯავს თაი) *გრძლმ. სათავ. ქვ.* ტანჯენს ზმნისა – იტანჯავს. უტანჯენს (წუბანანკა დაუტანჯა, წუბანანკაჲ დაუტანჯავს) *გრძლმ. სასხ. ქვ.* ტანჯენს ზმნისა – უტანჯავს. იტანჯებუ(6) (წმინანკა დაიტანჯა ის, წმინანკაჲჲ(6) დატანჯულა) *გრძლუ. ენებ.* ტანჯენს ზმნისა – იტანჯება. ეტანჯებუ(6) (წუბანანკა დატანჯა, აბანანკაჲ დასტანჯვია) *გრძლუ. ენებ.* უტანჯენს ზმნისა – ეტანჯება. იტანჯუ(6)/(წმინანკენ(6) (წმინანკაჲ შესაძლებელი გახდა 'და'ტანჯვა, -, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ტანჯენს ზმნისა – შეიძლება ტანჯოს (ტანჯვა). ატანჯუ(6)/ატანჯონ(6) (აბანანკაჲ შეძლო 'და'ტანჯვა, -, წმინანკაჲ(6) შესაძლება 'და'ტანჯვა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* უტანჯენს ზმნისა – შეუძლია 'და'ტანჯოს. ოტანჯებაფუნს (წმინანკაჲჲ ატანჯვინა, აბანანკაჲჲჲ უტანჯვინებია, წმინანკაჲჲ(6) ატანჯვინებდა თურმე) *კაუზ.* ტანჯენს ზმნისა – ატანჯვინებს.

წმინანკაჲჲჲ *მოძლ. მოქმ.* 'და'ტანჯველი. ოტანჯებაჲჲჲ *მოძლ. ენებ. ზვ.* 'და'სტანჯველი. ნათანკაჲჲჲ *მოძლ. ენებ. წარს.* 'და'ტანჯული. ნათანკაჲჲჲ *მოძლ. ენებ. წარს.* 'და'ნატანჯი. ნათანკაჲჲჲჲ *მოძლ. ენებ. წარს.* 'და'ტანჯვის საფასური. 'უწუბანანკაჲჲ *მოძლ. უარყ.* 'და'უტანჯავი.

ტანჯებულ-ი (ტანჯებულ/რს) *მოძლ. ენებ. წარს.* ტანჯენს ზმნისა – 'და'ტანჯულ-ი. ცოროფილმე ტანჯებულ-ი მის გიძირე ჩქიმიალი – სატროფოსადან დატანჯული ვის ჩქინახავს ჩქინასთან.

ტარი (ტარს) 1. ტარი. ბეროვიჲ ტარი ქივემიტი – თიხზე ტარი დამივე. არგუნიში ტარქ ვრომიტირხუ – ნაჯახის ტარი გამიტყდა. წიფური ცართ ბარო ირტუ დო ვართო ტარო – წიფული არც ბარად ვარგა და არც ტარად. 2. ტარი (სიმინდისა). სიმინდის ტარს მალაჲს მითმალედანა – სიმინდის ტაროს სასიმინდემი ყრიან. ართი ჯინც კორ ტარც ვაბჯერდეთ: *კ. საბუშ, ქართ. ზეს., გვ. 84* – ერთ ძირზე ორ ტაროს არ ეჯერდებთ. ტარ-ლაგი სიმინდის ტარო, ტარო-სიმინდი (*ი. ყოფშ.*)

ტარამ-ი (ტარამს) 1. ტარინანი. დიდტარამი ხამი – დიდტარიანი დანა. 2. ტარინანი. დოლქ მულაგი უქმოჲნა, ვარა მუჯვირი

ტარამი: *ქმს. I, გვ. 184* – დედაქ რამდენი (რს) სიმინდი უტამიათ, ან რა კარგი ტარიანი. ბარანი (ტარანს) ბარანი (თვევის სახეობა). ტარანი ბნათ დო მუმი წყენია: *ქმს. I, გვ. 189* – ტარანი ვაჭამოთ და მისი წყენიო, ხომლა ტარანიჲ ვაღორენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 184* – ხმელ ტარანად არ ღორსო.

ტარ'აჲჲ (ტარ'აჲჲ) სახელი ოტარაფუნს ზმნისა – დატაროინანება. თორ ტარც ვაბჯერდეთ, ხუთის ეოტარაფუნება: *კ. საბუშ, ქართ. ზეს., გვ. 84* – ერთ ძირზე ორ ტაროს არ ეჯერდებთ, ხუთ ტაროს ვასხმევენით (ვატაროებინებთ).

ტარენს (იყენ. მობარაჲ იტაროებს; მობარა იტაროა, ტარო გამობისა; შობარაჲ უტაროებია; წმინანკაჲ(6) იტაროებდა თურმე) *გრძლუ.* ტაროს ისხამს (იტანს). იტარებუ(6) (წმინანკაჲ დატაროება, ტარო გამობისა; აბანანკაჲ(6) დატაროებულა, ტარო გამობისა) *გრძლუ. ენებ.* ტარენს ზმნისა – ტარო გამობაქვს.

ოტარაფუნს (მობარაჲ ატაროებინა; შობარაჲჲჲ უტაროებინებია, ტარო გამობუტანებინებია; წმინანკაჲჲ(6) ატარებინებდა, ატაროებინებდა თურმე) *კაუზ.* ატარენს ზმნისა – ატაროებინებს. მობარაჲჲჲ *მოძლ. მოქმ.* ტაროს გამობისანი. ოტარაჲჲჲ *მოძლ. ენებ. ზვ.* 'და'სტაროებელი. ატარაჲჲჲჲ *მოძლ. ენებ. წარს.* დატაროებელი.

ბარაჲჲჲ (ტარაფუნას) *მოგან. ყაზახსა (ა. მყვ.) იხ.* მარაკინტა.

ბარაჲჲჲ (ტარაფუნას) ოთხდაიარეველი (უძველესი) სამომბოლ. ტარც უდა ქიშარქყომადაჲ – უძველესი სამომბოლო დაგონეებია. სონ ტარც უდაჲჲჲ მოქ'ნიოჲჲჲ – სადაური უძველესი სამომბოლოდან სომხობანებულხარ (*კ. ჯლიავა*).

ბარაჲჲჲ (ტარებას) სახელი ატარენს, იტარებუ(6) ზმნათა – ბარაჲჲჲ აბლა ონჯაჲს მყარაჲს ატარენა – დღეს სალაშის კრებას (თავმჯურას) ატარებენ. ...მარა ვაჲჲჲ ატარინენა, მაშინა ვილანჯარა: *ი. ყოფშ., გვ. 126* – ...მარამ არ შეგვიძლია ჩავა-ტაროთ, შევევიძინება (ვიშოვით) ტირილი. ატარენს (აბარა ატარა, შობარაჲჲჲ უტარებია, წმინანკაჲ(6) ატარებდა თურმე) *გრძლმ. ატარებს.* იტარენს (მობარა იტარა, შობარაჲჲჲ უტარებია) *გრძლმ. სათავ. ქვ.* ატარენს ზმნისა – იტარებთ თაენითვის.

უტარენს (აბარა 'ჩა'უტარა, შობარაჲჲ 'ჩა'უტარებია) *გრძლმ. სასხ. ქვ.* ატარენს ზმნისა – უტარებს. იტარებუ(6) (აბარაჲ/ვიშობარა ვატარა, აბანანკაჲ(6) ვატარებულა) *გრძლუ. ენებ.* ატარენს ზმნისა – ტარებდნ.

ეკარებუენ(ნ) (ჩამბარა ჩაუტარდა, ჩამბარეზა ჩატარებია) გრდუე. ვნებ. უტარენს ზმნისა - უტარდება.

იხარინე(ნ) (იხარინე შესაძლებელი გახდა 'ჩა'ტარება, -, -) გრდუე. შესაძლ. ვნებ.

'ატარენს ზმნისა - შეიძლება 'ჩა'ტარება.

ატარინე(ნ) (ატარინე შეძლო 'ჩა'უტარებინა, -, ნობარეზა(ნ) შესაძლებია 'ჩა'ტარება) გრდუე.

შესაძლ. ვნებ. უტარენს ზმნისა - შეუძლია 'ჩა'ატაროს.

ოტარებაფუანს (ობარეზაფუანს ატარებინა, უბარეზაფუანს უტარებინებია, ნობარეზაფუანს(ნ) ატარებინებდა თურმე) კაუზ. ატარენს ზმნისა - ატარებინებს.

მატარებელი მიძლ. მოქმ. 'ჩა'ატარებელი.

ობარეზაფუანს მიძლ. ვნებ. მე. 'ჩა'ატარებელი.

ნობარეზაფუანს მიძლ. ვნებ. წარს. 'ჩა'ატარებელი.

ნატარებელი მიძლ. ვნებ. წარს. 'ჩა'ნატარები.

ნატარებელი მიძლ. ვნებ. წარს. ჩატარების საფასური.

უბარეზაფუანს, უნუბარეზაფუანს მიძლ. უარყ.

გაუტარებელი, ჩაუტარებელი.

ბარეზა (ტარებას) იგივეა, რაც ტარეზა, - (სიმინდის) ტაროს ბამოტანა.

ბარეზა (ტარებულს) მიძლ. ვნებ. წარს. ატარენს ზმნისა - 'ბა'ტარებულნი. ჩქიმ ტერს ლორიქნე უმეას, თე-ყალი დრო ტარე ულო! : მ. ხუბ., გვ. 324 - ლმერთმა ჩემს მტერს ნუ მისცეს ასეთი დრო გატარებულად.

ბარეზა (ტარიელ/რს) ბარეზა. // ვადატ. ზოგადი სახელიცა მეგრულში და ნიშნავს: გმირს, ძლიერს, ღირსიერს (ი. ყოფი). იმი მეჯინა მეურენმა ქოღირუ, ტარეილი რე - იმისი შეხედვა რამედ ღირს, ტარიელი. ჩქინ სინჯა-ლეფი - ტარეილეფი რენია: მეს, II, გვ. 78 - ჩქინ სიძეები - ტარიელეობიო. მეგრულ ზღაპრებში გვხვდება: ხრისტეან-ტარიელი; ზელთა-განი-ტარიელი; რუფი-ტარიელი (ი. ყოფი).

ბარეზა (ტარკალს) 1. ურცხვად ლაპარაკი, ტლიკინი, ლაპლაპი; ბარტარნი. 0 ტარკალი ნინამი ლაყობა, ტლიკინი ენისა; ზედმეტ ლაპარაკი. ღუსე ვამგორუნანთი ნამტანი ნინამ ტარკალით გ : ყხს, I, გვ. 110 - თავს არ მოგანონებთ ენის მტრისმეტ ტლიკინით. აიღვენ დო ღუეუ ერთუა ნინამი თეღალი ტარკალით : კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 35 - დადებარ და თავს იქცევ ენის ამგვარი-ტარტარით. შერ. დარდალი ნინამი. 2. უსაბამლოდ, უსაბამოდ სიარული, - ხმინილი. შერ. გილატარკალი.

ბარეზა (ტარკალს) იგივეა, რაც ტარეკა, - შინველი, ტიტველი, - დეიდშოპილი.

ტარკალე ომ კოს ვა გაარევე - შიშველს ასი კაცი ვერ (შეუძლია) გადარცვავს. ოჭოფეს ტარკალე ბერი: მ. ხუბ., გვ. 74 - დაიჭირეს

შიშველი ბერი. შერ. ლაზ. ტეტელი შიშველი, ტიტველი (ნ. მარ).

ბარეზა (ტარკალს) იგივეა, რაც ტარკალი.

ბარეზა (ტარკალს) ბარეზა, დარი (საბრისს. ხანდარა). ანწი ტარეზი იყუარე - ანი ტარეზი (დარი) იქნება. ტარეზი სიარულია ხოლო ვაეთოფურინსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 129 - დარში პეველაც კი გამოფურინდება.

ბარეზა (ტარეზობას) ბინედი. უბადო ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა).

ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი.

ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ფერეზა, - ფერეზობა (კ. ვარ.).

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა). ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა). ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა). ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა). ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა). ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა). ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბარეზა (ტარეზობას) იგივეა, რაც ტარეზობაში იყუიში: კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81 - მწყემსი ავ ამინდში (ავი ამინდისა). ბარეზა (ტარეზობას) ცუდი ამინდი. ბრულ ხანიში ვოლოფას დიდი ტარეზობა ღოა მოყუნსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 20 - ბერი (დიდი) ხნის ვავლავს დიდი ტარეზობა (ცუდი ტარეზი) მოჰყვენაო.

ბატ-ი (ტაგის) პაპის დედა (*დ. ფილია*). *შდრ. დადი.*

ბატ (ტაგას) იგივეა, რაც ტატალი, -
ძალღლი; ყვამილი; ჩვილიშა მსხავეცი
რამე (*ი. ყოშ., პ. ქარ.*). შია ბიძი, ტატა
ბიძი, ღორნოტი, თინა ქომოძირი: *ქსს, I, გვ. 11* - მივი ვნახე, ტატა (ქარგი) ვნახე,
ღმერთი, ის მამოვინი (მაჩვე).

ბატამ (ტაგაიას) *იხ. ტატალია*. თირი ტატაია -
თერთი თოელი.

ბატალ-ი (ტაგალს) 1. ბოტალ. პარდკაჭაშა. *იხ.*
მწვანე სვიტი (*ა. ზყ.*). 2. კარბი, მშვენიერი.
ნამ(უ) ბაღსე ინოჩანცე თქვანიცალი
ტატალი: *ქ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 32* - რომელ
ბაღში იფურქქება კობტა თქვენი სადარი
(თქვენი სთანა ყვაილი). გუროჩი, ტატალ
კოჩი, დოურთე დო მალას დოჭვი: *ქ. სამუშ.,
ქსს, გვ. 20* - გულიანო კაცო, მშვენიერო კაცო,
დაატრიალე და მალე შეწი! ეთი გორიჯი
ტატალე ფიში ხელმწიფეთ რდგ
დბადებული: *ქ. სამუშ., ქართ. პოეზ., გვ. 61* - ის
მტრედი მშვენიერთა ხელმწიფედ (მეფედ) იყო
დბადებული.

ბატალიმ/ბატანი (ტაგალ'იას) *ქინ.* იგივეა, რაც
ტატალი, - მშვენიერი; გადატ. თერთი,
ქთაქთა. თირ-ტატალია თოელი ქთაქთა.
ტატაია რე თირიცალი - თერთი
(მშვენიერია) თოელის მსგავსად.

ბატალშა (ტაგალუას) ყვამილის ბაშლა
(*ბ. კოლანაეა*).

ბატარუა (ტაგარუას) სახელი ტატარანს ზნისა -
დაცეპა, მისაოტა, მოსარა, დანბრპა
(ქვეყნისა); ბაშუსლა. ვაძირეს კარდილა
ხოლო, არბო ოკუტატარუნ დო ექ
მეცადულო?: *შ. ზუბ., გვ. 278* - ვერ ნახეს
ქვაბიტი კო, ყველაფერი დაუტყვეია და იქ
მოიცდიდა? მიტატარე, მუთა მოჩქე
კერცხი დო ჭვიმამ რაბადი: *მახალ., გვ. 71* -
მიქულაღს, არ ემჩნევა (არაფრად ერქვენება)
სეტყვისა (კობისა) და ნების ზათიქ.
ტატარანს (წობაბარუა დაექცია, ლუბაბარუა
დაუტყვეია, წონობაბარუ(ნ) დაუტყვედა თურმე)
გრძმ. ანგრეეს, აქცეეს (ყველაფერს), სიოხს.
იტატარანს (წონობაბარუა დოგლოჯა; წონობაბარუა
დაუტყვეია, დაუტყვეია (ქვეყანა)) *გრძმ. სათავ.
ქე. ტატარანს ზნისა* - იფლთს, იგლევეს
ყველაფერს, - ძლიერ უმცაყოფილია.
იტატარუ(ნ) (წონობაბარუა დაინგრა, დაქცა;
წონობაბარუ(ნ) დანგრეულია, დაქცეულია) *გრძმ.
ენებ. ტატარანს ზნისა* - ინგრევა, იქცევა
(ქვეყანა).
ატატარუ(ნ) (წაბაბარუა დაექცა, დაენგრა;
წონობაბარუა დანგრეულია, დაქცეულია ქვეყანა)
გრძმ. ენებ. უტატარანს ზნისა - ენგრევა,
ექცევა (ქვეყანა).
მაბაბარული მიძლ. მოქს. 'და'მანგრეული.

ობატარული მიძლ. ენებ. ზე. 'და'სანგრევი,
'და'საქცევი.
წობაბარული მიძლ. ენებ. წარს. დანგრეული,
დაქცეული.

ბატაში (ტაგაფის) *იხ. ტატა*.

ბატშა (ტაგუას) სახელი უტატუანს ზნისა -
თამაშენი, ცაშენი (ხელისა). ოქროში სჯამე
გეოვხექლო გეგატუა ხეს: *ქ. სამუშ., ქსს,
გვ. 168* - ოქროს სჯამზე გივიარ და ვუტატანებ
(უთათუნებ) ხელს.
უტატუანს (ბაბაბარუა ხე მოუთათუნა ხელი,
ბაბაბარუა ხე მოუთათუნებია ხელი) *გრძმ. სახს.
ქე.* უთათუნებს, უტაცუნებს (ხელს).
იტატენი(ნ) (ობაბაშა მესაძლებელი გახდა
ცაცუნე, -, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* შეიძლება
თათუნი, ცაცუნე (ხელისა).
ატატენი(ნ) (ობაბაშა შედო ცაცუნებინა, -,
-) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* უტატუანს ზნისა -
შეუძლია უთათუნოს, უცაცუნოს.
ობატაფუანს (ობაბაშა ცაცუნებინა,
შაბაბაშა უცაცუნებინებია, წობაბაშა(ნ)
ცაცუნებინებდა ხელს) *კაუზ. უტატუანს
ზნისა* - ათათუნებინებს, ცაცუნებინებს
(ხელს).
მაბაბაშალი მიძლ. მოქს. 'შე'მთათუნებელი,
'გა'მცაცუნებელი.
ობატაშალი მიძლ. ენებ. ზე. სათათუნებელი,
'გა'საცაცუნებელი.
ნაბაბაში მიძლ. ენებ. წარს. სათათუნები,
ნაცაცუნები.
ნაბაბაშაში მიძლ. ენებ. წარს. თათუნის, ცაცუნის
საფასური. *შდრ. წაწაფი.*

ბატშა (ტაგურუას) სახელი ტატურანს
ზნისა - ბაბრტაქაქა; ბლსმა; ზაქა. ვარა
მუთუ ეფრი თინა, ვარა მუთუ ტატურე?
მახალ., გვ. 101 - ან რითი გაცერი ხს, ან რითი
მოხლეთ? ფაცხას ტატურანდეს ხეთ,
უტატურანდეს ორინჯიშ ფუნას, ტუტასი დო
ჭითა დინას არბო აკობელს - ფაცხას
გულქნებ ხელით, უტყაპუნებდენ საქონლის
ნებეს, ნაცარსა და ნითელ მიწას ერთად
შეხელოს.
ტატურანს (წობაბარუა მოხილა, წაბაბარუა
მოუხელია, წონობაბარუ(ნ) მოხელდა თურმე)
გრძმ. ზელს.
იტატურანს (წობაბარუა მოხილა, წაბაბარუა
მოუხელია) *გრძმ. სათავ. ქე. ტატურანს
ზნისა* - იხელს თაისთვის.
უტატურანს (წაბაბარუა მოხილა, წაბაბარუა
მოუხელია) *გრძმ. სახს. ქე. ტატურანს
ზნისა* - უხელს.
იტატურუ(ნ) (წობაბარუა მოხილა ის,
წობაბარუ(ნ) მოხელია) *გრძმ. ენებ.*
ტატურანს ზნისა - იხილება.
ატატურუ(ნ) (წაბაბარუა მოხილა, წობაბარუა

მოზეულია) *გრდუფ. ენებ.* უტატურანს ზნისა - ეზილება.

იტატურენ(ნ) (იტაბარუ შესაძლებელი გახდა 'მო'ზელა, -, -) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.*

ტატურანს ზნისა - შეიძლება მოიზილოს.

აბატურენ(ნ) (აბაბარუ შედლო 'მო'ზილა, -, ნიტაბარუ(ნ) შესაძლებია 'მო'ზელა) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.* უტატურანს ზნისა - შეუძლია 'მო'ზილოს.

ოტატურაფუანს (ოტაბარაფუ აზელეინა, უბატარაფაშუ უზელეინებია, ნიტაბარაფაშ(ნ) აზელეინებდა თურმე) *კაუზ.* ტატურანს ზნისა - აგლესეინებს, აზელეინებს.

ვაბატარალი მიზლ. მიუშ. 'ვა'მგლესავი, 'მო'შეული. ოტაბარალი მიზლ. ენებ. მე. 'ვა'საგლესი, 'მო'საზელი.

ბაბარალი მიზლ. ენებ. წარს. 'ვა'გლესილი, 'მო'ზელილი.

ნაბატარა მიზლ. ენებ. წარს. 'ვა'ნაგლესი, 'მო'ნაზელი.

ნაბატარაპი მიზლ. ენებ. წარს. 'ვა'გლესის, 'მო'ზელის საფასური.

ბატუს-ი (ტატუსის): ძველად ეკრავდნენ ტყავისაგან, რველად იყო ამოჭრილი და თავზე ეტურათ (ტოოტატუდეს); რომ არ ჩამოვარდნილიყო, საყელის უკეთებდნენ (ბასალბი, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 244), - ფაფუნაპი.

ბატაჟ-ი (ტატაჟ/რს) ხმამაღლა ლაპარაკი, ლაღლაპი, ტატაჟანი. შოუენს ეგმეგუნი, ეფერემს ტატყალანს - არაფერს რომ არ შვავს, ისეთებს ტატყანებს.

ტატყალანს (ბატაჟაუ იტატყანა, უბატაჟაუ უტატყანია, ნიტაბატაჟ(ნ) ტატყანებდა თურმე) *გრდმ.* ტატყანებს, ჭატყანებს.

ბატაჟალარი, ბატაჟაუ მიზლ. მიუშ. ვისაც ტატყანი სჩვევია.

იტატყალარი მიზლ. ენებ. მე. სატატყანი. ნატატყალა მიზლ. ენებ. წარს. ნატატყანი.

ნატატყალარი მიზლ. ენებ. წარს. ტატყანის საფასური. იხ. ტარბალი. შდრ. იბერ., გურ.

ტატყანი ჭატყანი, ჯაჯლანი, უსაბუთო ლაპარაკი (ე. ძერ.).

ბატაჟა (ტატყალას) ვისაც ტატყანი სჩვევია. ბატაჟა (ტაფანა) იგივეა, რაც ტაბანა, - დამბარა. ტაფანა ქიმეჩე ხეს: *მ. ხუბ., გვ. 252* - დამბარა მისცა ხელში. ათე ტაბანა ქაჟაჟითა თეშა: *მ. ხუბ., გვ. 252* - ეს დამბარა ისროლეო ისეო.

ბატაჟი (ტაჟეს) ტაჟი. შდრ. ლაზ. ტაჟელა დიდი ქვაბი (ნ. მარი).

ბატაჟ-ი (ტაჟელს) იხ. რიკ-ტაჟელა.

ბატ-ი (ტაჟისი)//ბატ-ი (ტაჟისი) ბატ-ი. ტაჟითი ქიდილეუა ღო ხინარქ გოლეუა - ტაჟტი დავარდა და ხმა გაეარდაო. შდრ. ლახანკა.

ბატაჟ (ტატაჟეს) იგივეა, რაც ტარცალე. შდრ. ტარკალე.

ბატაჟა (ტატაჟას) სახელი იტატუნს ზნისა - მოტატაჟა.

ბანა (ტახას) ტახა. ხეში ტახა, ხუჯიშ ჭუა მა დო ჩქიმ ჩილი ღო სკუას მორიშა ქიჯო-მირაჟითი: *ს. მაკალ., გვ. 321* - ხელის ტება, მხრის ტკივილი მე და ჩემს ცოლ-შვილისაგან შორს გამიდევენითო. იღუღიშტახა/ღუღიშტახა თავის ტება (ტკივილი). ვაჟა. ცუდი რამ. სქანი ღუღიშტახა მეტი, იქ გამორთასი-და: - შენი თავისტება მეტი, ის აქ არ მოვიდეს. ჩქიმი ღუღიშტახას მეფა - ჩემს თავისტკივილს მიეცეს. იხ. ტახუა.

ბანან (ტახანას) იგივეა, რაც ლაკვატა, - ხის მოქალე სასარგოლი ჯოხი, ჟოლოქი, - რითაც ხიდან ჩამოვადებენ ხოლმე ან ჩამოებრტყავენ ხილს (მაგ., ვაშლს, მსხალს, კაქალს...). მზეში ტახანა ანდეილი მაარქინაჟალი რე - სხვისი ჯოხი (ჭოლოკი) ადეილი მოსაქნევაო.

ბანაჟ-ი (ტახაჟის) იხ. ტახუა - მტრეპა, ტახა. შოვარენი ბიოგული მტახუნს, ხანდარა მარე - რალაცაა, მუხლი მტახუნს, ავდარია მომდვარი. ტახაჟიშ ხუმა ირქილედეუ - მტერენის ხმა ისმოდა.

ბანაჟ-ი (ტახისი) ბახტი. ღინახალენი ორქოში ტახთის რჩინ ხენწუფე ქივლახე: *აია, I, გვ. 25* - შიგნითა ოქროს ტახტზე მოხუცი ხელმწიფე ზის.

ბანაჟ-ი (ტახილ/რს) მიზლ. ენებ. წარს. ტახუნს ზნისა - 'ბატახილი, დამტკვეული.

ვორწყექ კვრდე ტახილეფც: *კ. საშუშ., კართ. ზუპ., გვ. 115* - ვხედავ ციცაბო კლდეებს (დამტერულებს).

ბანაჟ-ი (ტახისი) იგივეა, რაც ტახთი, - დასაჯდომი ფართო ლოქი. შდრ. ტოპონ. ნატახტ/ნატახტაში ნატახტარი (*ქ. ცხად., ტოპონ., გვ. 60*).

ბანაჟმან (ტახტოანას) თამაშის ერთ-ერთი სახეობა. მდინარის კბოდიან ნაპირას, სადაც წყალი ღრმაა, რამდენიმე ბაგევი (სამი, ოთხი, ხუთი და ა.შ.) თამაშობს წყალში გადავდებას. შეჭიდების დროს ვინც თავს ვერ შეიკავებს და წყალში ჩაეარდება, თამაშს ეთიშება. ბოლოს დარჩენილი ითვლება გამარჯვებულად, - ტახტის მფლობელად.

ბანაჟ (ტახუნს) იგივეა/ტორხ/ტორხ/ტორხ) სახელი ტახუნს, ტირხუნ(ნ), ტორხუნ(ნ) ზნითა -1. ტახან, მტრეპა, ტყლომ; ნბრეპა. დიფოქითი, იფეჟეჟი, ცუდეჟ ტახუნა ღუჟეჟი: *კ. საშუშ., კახს, გვ. 134* - დეიოქეთ, ვესენეთ, სახლმა ნერევა რომ დინყო. ფარა ჯოჯოხეთითი კარს ტახუნსია - ფული ჯოჯოხეთის კარს ტყესო.

ლო ტახე გ არბო ოკილარეფი: ა. ცაგ., გვ. 21 – დამატურა ყველა საკებტები. გ ო ტ ა რ ხ უ კარქინი, მინილე ბოში: *მ. ხუბ., გვ. 3* – არი რომ გატყდა, შევიდა ბიჭი. ჭკიდი ართიშა გ ო ტ ა რ ხ უ ნ ი, უკული ართიანს ვამკაბაბუე – მჭადი ერთხელ რომ გატყდება, შემდეგ ერთმანეთს არ მიენგებება. სენეფს მით რჩხენსენი, თის უ ტ ო რ ხ უ ნ ი ა : *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 121* – თეფშებს ვინც რუტხავს, იმას უტყეფებო. *0 სიგყვამი (ფურჩიში) ტახუა სიტყვის (ფიცის) გატება: ჯიშამი სი გ ყ ვ ა ე ე ტ ნ ო პ ტ ა ხ ი ა* – ძმის სიტყვა არ გადატყებო. *მა ე ა პ ტ ა ხ უ ნ ე ქ ჩქ ი მ ფ უ რ ი ს :* *მ. ხუბ., გვ. 30* – მე არ გაეტებს ჩემს ფიცს. *0 სერიში ტახუა ლამის ტება: შხარას ტ ა ხ უ ნ ს ს ე რ ს* – ხშირად ტებს ლამეს. *0 ღიხამი ტახუა ყამირი მინის მოხენა. 2. ტახან (სომიღისას); სიმინდის ტახის დრო. თასუას მუთი თქვისსენი, ტ ა ხ უ ა ს თ ი ქ ი ე ყ ვ ა :* *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 51* – თესვის დროს რაც ითქვა, ტეხვისას (ჭირნახულის მონჭვისას) ის იქნა. 3. იგივეა, რაც ტ ა ხ ა, – ტაქივილი (ფეთქეთი, ხანგამომშებნი ძლიერი). ტახუნს (პირხანა 'ვა'ტება, მუაბახა 'ვა'უტებია, მონღახანა(ნ) გატებდა თურმე) *გოდმ. ტებს. იტახუნს (მონღახანა მოიტება, მუაბახა მოუტებია) გოდმ. სათაე. ქვ. ტ ა ხ უ ნ ს* ზნისა – იტებს თავისას. უტახუნს (მუაბახა მოუტება, მუაბახა მოუტებია) *გოდმ. სახ. ქვ. ტ ა ხ უ ნ ს* ზნისა – უტებს სხვისას. იტახენ(ნ) (იხახუ შესაძლებელი ვახდა 'ვა'ტებვა, –) *გოდმ. შესაძლ. ენებ. ტ ა ხ უ ნ ს* ზნისა – შეიძლება 'ვა'იტებოს. ატახენ(ნ) (აბახუ შეძლო 'ვა'ეტება, –, მონღახანა(ნ) შესაძლებია გაეტება) *გოდმ. შესაძლ. ენებ. ტ ა ხ უ ნ ს* ზნისა – შეუძლია 'ვა'ეტებოს. გორხუნ(ნ) (პირხანა გატყდა, მონღახანა(ნ) გატებილა) *გოდმ. ენებ. ტ ა ხ უ ნ ს* ზნისა – ტყდება. გორხუ იგივეა, რაც ტ ო რ ხ უ . ოტახანუანს (ონახანა ატებინა, უბახანაუა უტევირებია, მონღახანა(ნ) ატებინებდა თურმე) *კოუზ. ტ ა ხ უ ნ ს* ზნისა – ატებინებს. მატახალი, მატახან *მიძლ. მოუზ. მტყველი, ვამტები. ონახალი, ონახან მიძლ. ენებ. მუ. სატები; გასატები. ბახალი მიძლ. ენებ. წარს. 'ვა'ტებილი. ნატახან მიძლ. ენებ. წარს. 'ვა'ნატები. ნოტახი მიძლ. ენებ. წარს. იგივეა, რაც ნ ა ტ ა ხ ა, – ნატები. ნატახანი მიძლ. ენებ. წარს. 'ვა'ტების საფასური. უნა'უბახან მიძლ. უარვ. ვაუტებილი. იხ. აკო-ტახუა; ვითო-ტახუა; ცო-ტახუა; დო-ტახუა; ე-ტახუა; იხა-ტახუა; მე-ტახუა; წიბო-ტახუა. შორ. ლაზ. ტახ: ოტახუ ტება; ლამუგამი ოტახუ*

სომინდის ტეხვა-შეგროვება; გროს; ბგროხუმ ტყუდები (*ნ. მარი*).
 ტაქალ-ი (ტაქალარს) უთამაგლო სიარული, – ხატიანი.
 ტაქალა (ტაქალას) ალქაჯი; მებად ცაქლად; ხატიანის მოყვარული.
 ტაქ-ი (ტეხის) ტაქარი; ხშირი ტყე; უღრანი. მიღვეონენ... სანარგია ართი დიდი ტ ე ბ ი არღვილიშა: ა. ცაგ., გვ. 41; *ი. ყოფშ., გვ. 49* – ნაყვანენ... სანარგია ერთ დიდ ტერე ადგილას. მორიეთ დუს მუნმორე ურუმი ტ ე ბ ი ქვერუწემი: *ქხს I, გვ. 317* – მორეულად თავზე მადვას უღრანი ტყე უზარმაზარი. ფალარი ტ ე ბ ი ორე შურში(ი) ორიანალი: *კ. სამუშ., კართ. ზუპ., გვ. 19* – ვაფურქტვილი ტერე არის სულის სამყოფი. ქააწურუე ართი უღამურ ტ ე ბ ი ს დიდი ენოკათალი ჯა: *მ. ხუბ., გვ. 156* – ახნაულა (მუთიანი) ერთ უღამიანი ტერეში დიდი გადაჭრილი ხე. *შორ. ტოპონ. ნატებერა ნატევიარი, – ადგილი, სადაც ტერე იყო (ქ. ხალხ., გვ. 60).*
 ტაპა (ტეხას) იგივეა, რაც ტ ა ლ ე ბ ა, ტ ე ' ე ' ბ ა. შორ. სქილად.
 ტაპა-ი (ტეხეის); ტებეცი ბოში დიდი და მაგარი ბიჭი.
 ტაპა (ტეხას) იგივეა, რაც ტ ა ლ ე ბ ა, ტ ე ბ ა. ტაპა (ტეკუას) იხ. ტერუა.
 ტაქალარა (ტელეგარამას) [*რუს. телеграмма* დეაშა]. დეაშა, ტაქალარა.
 ტანტარი (ტენტერს) ტუნტული, ტანტალი, უმიხნო სიარული, ხატიანი.
 ტარი (ტერს) იხ. ნტერი, – მტარი. ჩქიმ ტერ შეხვალამულუკო: *კ. სამუშ., ქხს, გვ. 141* – ჩემი მტერი შეხვედროდა. თქვანი ტ ე რ ი არბო დოლილია: *მ. ხუბ., გვ. 210* – თქვანი მტერი ყველა მოკალიო. გურიანაძელო ტ ე რ ე უქინე: *აია, I, გვ. 22* – გულდაჯერებით მტერს უშურს. სქანი ტ ე რ ს უარესი მუაპაბიქენა ბიარული: *მ. ხუბ., გვ. 34* – შენს მტერს უარესი მუაპაბიქენა რომ ნახა; ტერე ფ ბრელი ოცადენა: *ქხს I, გვ. 95* – მტრები ბევრი ცდლობენ ბრელ ტერე ფ ი აპირენს: *ქხს I, გვ. 53* – ბვერი მტერი (მტრები) აპირებს. *0 'ნ'ტერიშ თორს მტრის სახლში: ნ ტ ე რ ი შ თ ი რ ს* ის დღაქ გიოდორთუნი – მტრის სახლში იმას რომ დლე დაადგა. *0 ტერიშ ალაგი მტრის ქვეყნა (ადგილი): ინეფც უქმინენანი, ინა ტერიშ ა ლ ა გ ი ს ე :* *ი. ყოფშ., გვ. 149* – მათ (საქმე) რომ უქნიათ, ის მტრის ქვეყანას.
 ტარა (ტერას) იხ. ნტერა.
 ტარალა (ტერალას) მტრობა.
 ტარალა, ტარალა (ტერალუბას) მტრისას. ჩქინ ტერ დო ბ ა ს, ის საქმე ალოლუნი! – ჩვენს მტერს, იმას რომ საქმე დამართა!

ბერძნული (ტერ დო უბადო მტერი და ავი, ბორბოტი): ჩქინი ტერ დო უბადო ს ლოლამუდას თიჯურა ამბე! - ჩენს მტერსა და უბედურს (ავს) დამართოდეს ისეთი ამბავი!

ბერძნული (ტერკაფის) იგივეა, რაც ტერ კუა: ტერკაფი ნინამი ლაყობა, ლაყლეტი. *შორ.* დერლაფი, ტარკალი (ნინამი).

ბერძნული (ტერკოჩის, ტერკოს) მტარი, მტარკასი. მავა ართი ტერ - კოჩი უნს თაქია: *მ. ზუს., გვ. 252* - მეო ერთი მტერ-კაცი მყავსო აქო.

ბერძნული (ტერკუას) უშიზნო, უთავპოლო სიარული, - ხმტინალი.

ბერძნული ნინამი იგივეა, რაც ტერ კაფი ნინაში, - ტლიპინი, ლაქლადი, ლაყბოვა; ტარტარი ენისა. ვაფაყუნქ კეკუას, ნინას **ბეუტერკუანს**: *ქს, I, გვ. 211* - არ ვაყვებო (კოლად) კეკუას, ტრახაბობს (ენას ატლიკინებს, - ლაყბობს). უტერკუანს ნინას (უბარაუ ნინა ატლიკინა ენა, უბარაუ ნინა ენა უტლიკინებია, ნინამაჟუანს) ნინას ატლიკინებდა ენას) *გრძლ.* ატლიკინებს ენას. *შორ.* ტარკალი, ტარკაფი (ნინამი).

ბერძნული (ტერობას) *იხ.* ნტერება, - მტრობა. კოჩი ტერობა გოკონდა, მოჯგირადა გიშუხადა: *თ. სახო., გვ. 250* - კაცის მტრობა თუ გინდა, მოყურება გამოუცხადეო.

ბერძნული (ტერტეს) ფარადი ნინამი (ტანზე), - ტრალი.

ბერძნული (ტერტუას) სახელი ტერ ტუნს ზნისა - ფარადი ნინამი ბამოყრა (სხეულზე). ტერტუნს (უბამოყრა გამოყარა, უბამოყრა გამოყურია, უბამოყრაჟუანს) გამოყურდა თურმე) *გრძლ.* აყრის (სხეულზე).

ბერძნული, ნბერძნული (ნტერუას) მტრობა.

ბერძნული (ნინამი) იგივეა, რაც დერ ღაფი, - ყბადობა, ლაქლადი. *შორ. იმერ.* ტარლალი ყბედობა, ღარლალი (გ. გორ).

ბერძნული (ტერტის) ამატრავანი, ზადმტად ამაჟი; ტუტუცი.

ბერძნული (ტერის) ხის კანი, რომელსაც ძველად ბასანთიშობლად იყავდნენ. ცეცხლზე დაუღებელი ნაბლის ტერს და იმით ვინათებდით (*მასლეტი, ტ. V, გვ. 379*).

ბერძნული (ტერის) ხოჭოში. ახალდაბადებულ ბავშვს პირველად ჩაწვენდნენ ტერიაში; რამდენიმე კისრის შემდეგ კი მას აქვანში გადაიყვანდნენ (*ს. მაკალ., გვ. 272*). ახალდაბადებულ ბავშვის პირველ დღეებში საწოლი იყო: ორღა; ჩაჩაბე - ჩაჩაბი; ტერია - ტებია (*შორ. გ. ელიაჟი, აღმ., გვ. 66*).

ბერძნული (ტერტუას) იგივეა, რაც ბილატერუა, - ხმტინალი.

ბერძნული, ბერძნული (ტერტუას ← ტერტუას) იგივეა, რაც ტოკორე, ტოკორია, - მოტმულინი, უთმო (თავი).

ბერძნული, ბერძნული (ტერტუას) ტმსური - მდინარე სენკის რაიონში. ტმსორ - ოხვარადა: *ქს, I, გვ. 176* - ტმსორი - საწვრიალი (საჭყუმპალაო). *შორ.* ტახილ/რი.

ბერძნული, ბერძნული (ტერტუას) სახელი ტვანტალანს ზნისა - უადგილმოდ თმამ, რომება სულურისა.

ტვანტალანს (ბანბალაუ რომა, უბანბალაუ უროშავს, ნინამაჟუანს) რომაჟედა თურმე) *გრძლ.* რომავს (უცნაურ რასმე).

ბერძნული (ტვანტალანს) მისსაც რომება სრეპია. ტვანტალანს კოჩი რე - რომება რომ სრეპია, ისეთი კაცი.

ბერძნული (ტვანტალანს) იგივეა, რაც ტვანტალანს, - რომება. მუსრე, თენა (თე კოჩი) ტვანტალანსინი - რასა, ეს (ეს კაცი) რომ რომავს!

ტვანტალანს (ბანბალაუ რომა, უბანბალაუ უროშავს, ნინამაჟუანს) რომავდა თურმე) *გრძლ.* რომავს.

ბერძნული (ტვანტალანს) მისსაც რომება, უადგილო ლაპარაკი სრეპია.

ტვანტალანს კოჩი - მროშავი კაცი. **ბერძნული** (ტვანტალანს) სახელი ტვანტუნს ზნისა - ხელის ჩაქარა (სქელ სითხეში ან სხვა რამეში). ტვანტუნს (ჟოშაჟა ხმ ჩაქარა ხელი, ჟოშაჟა ხმ ჩაქარავს ხელი, ჟოშაჟაჟუანს) ხმ ჩაქარავდა თურმე ხელს) *გრძლ.* ჩაქარავს ხელს. *შორ.* ტოკუა.

ბერძნული (ტვარუას) იგივეა, რაც ტვარუა, - სახელი ტვარუნს ზნისა - ჩარტამა. დუს ქო ტვარუ ხე - თავი ჩარტყა ხელი. ტვარუნს (ჟოშაჟა ჩარტყა, ჟოშაჟა ჩარტყამს, ჟოშაჟაჟუანს) ჩარტყამდა თურმე) *გრძლ.* ჩარტყამს (თავში).

ბერძნული (ტვარვის) იგივეა, რაც თვათვი, - თათვი; ტორი; ხალი. *იხ.* ტოტი.

ბერძნული (ტვარვის) იგივეა, რაც თვათუა - სახელი ტვარუნს ზნისა - ხელის მსუშაჟად დარტამა; უმთური. ნუ უტვარუნს ხეს ორღას - ნუ აფათურებ (პყოფ) ხელს ყველგან.

ტვარუნს (ხეს) (ჟოშაჟა ხმ დარტყა ხელი, ჟოშაჟა ხმ დარტყამს ხელი, ჟოშაჟაჟუანს) ხმ დარტყამდა თურმე ხელს) *გრძლ.* არტყამს, აფათურებს ხელს.

ბერძნული (ტვარვის) სახელი ტვარუნს ზნისა - ხმამალა და უმთო ლაპარაკი (*მ. ბაძ., II, გვ. 165*). ტვარუნს (ბანბალაუ უმთოდ ილაპარაკა, უბანბალაუ უმთოდ ულაპარაკინა, ნინამაჟუანს)

უმწოდ ლაპარაკობდა თურმე) *გრძმ.* ხმამაღლა უწოდ ლაპარაკობს.

ბჰინ-ი, ბჰინ-ი (ტვეინს) **ბჰინი.** ჯგირი ტვეინში მიწაზე რე – ნიჭიერია, კარგი ტვისის პატრონი არის. ევაგონსორეცქეს ტვეინქ – არ გაგისკდეს ტვინი.

ბჰინამ-ი, ბჰინამ-ი (ტვეინამს) **ბჰინინანი,** ნიჭიერი. ტვეინამში კობი – ნიჭიერი (ბჰინინანი) კაცი.

ბჰინამა, ბჰინამა (ტვენგერე-ს) **უშაჟო,** უბინო; უბარი; ჩარჩაბი. ნანა, ჩიქიმი ცოდა, მუ ტვენგერე ლე ათე ღდაბი! – დედა, ჩემი ცოდვა, რა უტვინოა ეს გოგო! *შორ.* ხვენგერე.

ბჰინილ-ი (ტვენილ/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ტვენუნს ზმნის – 'ბამ'მ'ბინილი. იხ. გოტვენილი.

ბჰინამა, ბჰინამა (ტვენგერე-ს) იგევა, რაც ტვენგერე, – უბინო, უშაჟო, მოსულელი; უბარი. ნანდელილო ტვენგერე ლე თე ოსური, ვაშერსუ, მუს იჩიებუნი! – ნამდელიად უტვინოა ეს ქალი, არ ესმის, რას ლაპარაკობს!

ბჰინა (ტვენუას) სახელი **ტვენუნს ზმნის** – 'ბა'ბინა. ტომარეს ოღარეთ ტვენუნს – ტომარას ბალახით ტვისი. ტვენუნს (ბომბანუ გატენა, ბაბანანუ გაუტენია, ბონობანანუ) გატენიდა თურმე) *გრძმ.* ტვისის უტვენუნს (ბაბანანუ გაუტენა, ბაბანანუ გაუტენია) *გრძმ. სახს. ქე.* ტვენუნს ზმნის – უტვისი.

ბჰენუნე (ბიიბანანუ გატენა, ბომბანუნე) გატენილია) *გრძლუ. ენებ.* ტვენუნს ზმნის – იტენება.

ბჰენუნაჟუნს (ბომბანანუ ატენინა, ბომბანანუნუ უტენინებია, ბომბანანუნაჟუნს) ატენინებდა თურმე) *კაუზ.* ტვენუნს ზმნის – ატენინებს. **ბაბანანული მიძლ. მოქმ.** 'გა'მტენი. **ბომბანული მიძლ. ენებ. მე.** 'გა'სატენი. **ბანანული მიძლ. ენებ. წარს.** 'გა'ტენილი. **ნაბანა მიძლ. ენებ. წარს.** 'გა'ნატენი. **ნაბანანარი მიძლ. ენებ. წარს.** 'გა'ტენის საფასური. **ნა'ბანანუ მიძლ. უარვ.** 'გა'უტენელი. *შორ.* კასუა; ფშაჟა.

ბჰერი (ტვერს) იხ. ნგვერი, – მტკარი. ეფერი ქალაქაჟინუ, ტვერი ღო ჰვერი ვე მთიეგორედგ: ა. *საგ., გვ.* 20; ი. *სოფს., გვ.* 32 – ისეთი ათამამა, მტვერი და პაერი არ გაირჩეოდა. ნაბორუჟ თირიშორო ტვერი ილიპაცენეს თოლსუ: ი. *სოფს., გვ.* 151 – ნაქარალი თოვლივით მტვერი მიცვივა თელში. არაბს ტვერო ვინიორთინუნს: მ. *ხუძ., გვ.* 31 – ყველას მტვრად აქცევს. ტვერიშორო *ხზწ.* მტვერით, მტვერის მსგავსად. ტვერიშორო გვეგორქვანქია: ა. *საგ., გვ.* 34

– მტვრად (მტვერის მსგავსად) გაქცეო. ი ტვერო აკოლადა მტვრად ქცევა, მიმოფანტვა: ტვერო აკილე – მტვრად მიმოფანტვა, აქცია. *შორ. ლაზ.* მტვერი ნაცარი (ბ. შარი).

ბჰეჟა, ბჰეჟამ (ტვეჟერე-ს) მოტვლელილი, უშიშო (თავი). აბა სქანი ტვეჟერე ღუს ოკო ქაბაჟედე – ერთი შენს მოტვლელილი თავზე უნდა გაკოცო.

ბჰეჟამი (–ტვეჟერე+ა; ტვეჟერაას) *კინ.* იგევა, რაც ტვეჟერე, – უშიშო, მოტვლელილი. სქანი ტვეჟერია წარიში მარადიმე: – შენი მოტვლელილი წარბის მაღლი მე.

ბჰეჟამა (ტვეჟერას) იგევა, რაც ტვეჟერია. ტვეჟერუა ღული – უთიო (მოტიტვლელი) თავი.

ბჰეჟა (ტვეჟერას) სახელი ტვეჟუნს ზმნის – ხეთჰვა; მბარბი სხეულის (ჯოხი, ქვა...) ჩარბთმა თაჰში. ჩხეარუა ვანოქედესგ ღო ართიანინა ქოუ ტვეჟუნს: ი. *სოფს., გვ.* 150 – ცხევა არ სცოდნიათ და ერთმანეთი-სათვის უხეთქიათ. ტვეჟუნს (ბომბანუნუ ხეთქა, ბაბანანუნუ უხეთქავს, ბონობანანუნუ ხეთქავდა თურმე) *გრძმ.* ხეთქავს რასმე, ჩარბტყამს.

ბჰეჟუნს (ბომბანუნუ ირტყა, ბაბანანუნუ ურტყამს) *გრძმ. საოფ. ქე.* ტვეჟუნს ზმნის – ირტყამს. **ბჰეჟუნა** (ბაბანანუნუ ურტყა, ბაბანანუნუ ურტყამს) *გრძმ. სახს. ქე.* ტვეჟუნს ზმნის – ურტყამს. **ბჰეჟუნე** (ბომბანუნუ შესაძლებელი გახდა ხეთქე, –) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ტვეჟუნს ზმნის – შეიძლება ჩარტყმა, ხეთქევა. **ბჰეჟუნე** (ბომბანუნუ შესაძლებელია 'ჩა'ერტყა, – ნომბანანუნუ შესაძლებელია 'ჩა'ერტყა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* უტვეჟუნს ზმნის – შეუძლია 'ჩა'არტყას.

ბჰეჟუნაჟუნს (ბომბანანუნუ 'ჩა'არტყამევიანა, ბაბანანანუნუ 'ჩა'ურტყამევიანობა, ბონობანანუნუ) არტყამევიანობა თურმე) *კაუზ.* ტვეჟუნს ზმნის – არტყამევიანობს, ახეთქენებს. **ბაბანანული მიძლ. მოქმ.** 'ჩა'მრტყმელი, მხეთქებელი. **ბომბანული მიძლ. ენებ. მე.** 'ჩა'სარტყმელი, სახეთქებელი.

ბაბანანუ მიძლ. ენებ. წარს. 'ჩა'ნარტყამი, ნახეთქი. **ბაბანანარი მიძლ. ენებ. წარს.** 'ჩა'არტყმის საფასური.

ბინი-ი (ტვისი) იგევა, რაც ტვენის, – ბინი. ი ტვისინში გონწყვეტა ტვისის გახსნა. გაჯად. ნიხვედრა. ასე გაანწყვეტ ტვენქ, მბარ ტვისინი რლე – ახლა მიხვდა (გაქსნა ტვისი), მაგრამ გვიანი იყო. ი ტვისინი ვეჟარუა ტვისის აშლა (არევა). გაჯად. გაბრახება. ტვეიბაჟარუ ტვენქ ღო ვაჟქედუ, მუს რაგადანდენი –

გაბრაზდა (აეშლა ტვინი) და არ იცოდა, რას ლაპარაკობდა. **0** ტვინში მინორთა ტვინის გადაბრუნება: თეზმა რაკადით ეტყინურთი ეტყინ ტვინი - ამდენი ლაპარაკით გადაბრუნდა ტვინი. **0** ტვინში მისხირიში ფუნა ტვინში სისხლის ადულდება. *ეაფაქ*. ძალიან გაბრაზება.

ბინძა (ტვინგას) იგივეა, რაც **ტევენტე რე**, - უტვინო, მოსულალო. *შღო*. ყვინება.

ბინძალა - (ტვინგას) იგივეა, რაც **ტვინგა**, - გამომტარებალო, მოსულალო.

ბინძინი (ტვირინი): 1. დუღიში ტვირინი თავის ტვლირინი, მოტვლიანი თავით სირაპული. *ონჯლორე ვა უჩქუ*, დუღი ოილეუტვირანს დუღი მახანა ყახახის - სირცხელი არ იცის (არ რცხვენია), ტვლირინა თავი დაქვს ამ ხნის კაცს. 2. უაზრო უპრება. **0** ტვირინანს - უაზროდ იყურება. *უტვირანს* (დული) (*ფურ*. *ოპირინა* დალი თავემოტვლეული იარა, *ბინძინა* დალი თავემოტვლეული უფლია) *გრადუ*. *საშ-მოქ*. აქვს ტვლირინა თავი. ოტვირინანს - მორიდებით, ჩუმად იყურება.

ბინძი (ტვიტვის): ხუში ტვიტვი ხელის თათი, - დიდი ხელი (ადამიანის). *შღო*. ტვატვი, თვათვი.

ბინძეა (ტვიტვისი) ბლქვა (*დ. უფია*).

ბინძილი (ტვიტვილ(რს) მიჯ. *ენებ*. წარს.

ტვიტუნს ზმინსა - ბაპუტული; 'მოწინაინილი; 'მოზღაინილი. **ტვიტვილი** ჩიტი (ქეთოში) - გაუტული ჩიტი (ქათამი). მას **ტვიტვილი** იფრინე - მე მას გაუტულს ვიცნობ. *ეაფაქ*. ეშმაკი. **ტვიტვილი** კოჩი - ეშმაკი (გაუტული) კაცი.

ბინძონი (ტვიტონს) კუტვა, ნინძანა; ბლქვა (ბალახისა).

ბინძუა (ტვიტუას) სახელი **ტვიტუნს** ზმინსა - 1. კუტვა, პოტანა; 2. ნყვითა, ნინძანა.

გითორექ ოროს, **ტვიტუნქ** დოლოს: *ქხს*, *1*, *გვ*. 240 - ვდგავარ ჩრდილო, ვინჩენი მდელს. ათე ქელორი ეოტვიტგე: *შ ხუბ*, *გვ*. 298 - ეს ხოხობი გაუტუა. დოლოქ ხეთი ოკო **ტვიტუნს** - მდელი ხელით უნდა იპოტონს.

ტვიტუნს (მოპიბა დაპოტანა, გაუტუა; ბაპიბა გაუტუტაეს; ბინძინაბინძინა) გაუტუტედა, დაუტუნდა თურმე) *გრადუ*. პოტინის, პუტატეს, ნინძინის.

უტვიტუნს (ბაპიბა გაუტუტა; ბაპიბა გაუტუტაეს) *გრადუ*. *სახს*. *ქე*. **ტვიტუნს** ზმინსა - უპოტინის, უპუტატეს, უნჩენის.

იტიტტე (ბინძინა გაიპუტა, ბინძინაუფი) გაუტულია) *გრადუ*. *ენებ*. **ტვიტუნს** ზმინსა - იგლოჯება, იპუტება.

იტიტე (ბინძინა შექაძლებელი ვახდა

'გაპუტუა, 'დაპოტანა; - -) *გრადუ*. *შესაძლ*. *ენებ*. **ტვიტუნს** ზმინსა - შეიძლება 'დაპოტონის, 'გაიპუტოს, 'გაინჩენის.

ატიტე (ბინძინა შეძლო 'გა'ეუტუა, 'და'ეუტანა; -; ბინძინაბინძინა) შექსლებია 'გა'ეუტუა, 'და'ეუტანა) *გრადუ*. *შესაძლ*. *ენებ*.

უტვიტუნს ზმინსა - შეუძლია 'დაპოტონის, 'გა'ეუტოს, 'გა'ინჩენის.

ოტიტეაფუნანს (ბინძინაუაუა აპუტინა, ბინძინაუაუაუა უპუტინება, ბინძინაუაუაუა) აპუტინებდა თურმე) *კაუზ*. **ტვიტუნს** ზმინსა - აპოტინება, აპუტინება, ანჩინჩენებს.

ბინძინა მიჯ. *მოქ*. 'და'ეუტუა, 'გა'ეუტუა. *ოპიბა* მიჯ. *ენებ*. *გე*. 'გა'საპოტინი, 'გა'საპუტაეი.

ბინძინა მიჯ. *ენებ*. წარს. 'გა'პოტინილი, 'გა'ეუტული.

ნაბინძა მიჯ. *ენებ*. წარს. 'გა'ნაპოტინი, 'გა'ნაპუტი.

ნაბინძინა მიჯ. *ენებ*. წარს. პოტინის, პუტის საფასური.

'ბა'ბინძინა მიჯ. *უაფე*. 'გა'უპუტუა, 'გა'უპოტანა. *შღო*. ტიტინი.

ბინძა, **ბინძალა** (ტიტუნს) თავისხინილი და ბინძინი; ფარითა (*დ. უფია*). *შღო*. ტვიტვი-ბინძალა (ტიტუნს) თვაბაბლქაქინილი ან ბადაპარსული თვაი.

ბინი (ტის, ტირ-ს; *ბრ*. *რეიგე*: ტი-უფი // ტილ-უფი) ტილი. ათე ლახალაბი გემაფხირებელი ორენა მაამინიფეცი, მუჭობითი რე: ტი, კვლაქი დო წყარი - ამ ავადმყოფობის გამაფრეცილებელი (გამაშორებელი) არიან მებენარები, როგორცაა: ტილი, ბალოჩეო და რნიელი. დეჯინი ტის (//ტირს) ხემა ქიტიხუნჯანქინი, დუღიმა გემახოხუნსაა - ლორის ტილს ხელზე რომ დასივამ თავზე ახოხებდაო. სახეები: ატამაში გი ატმის ტილი; უშიქურიში გი ვაშლის ტილი; ქვიშა-ბულიში გი ალუბლის ტილი; ქიქილაში გი ვინცლი. *შღო*.

ლაზ. ტი/მტი ტილი (6. მარა).

-ბინ იგივეა, რაც - უტია, - კინობითის მანარმოებელი სუფიქსი.

ბინა (ტამს) ტინინანი. ტამა დეჯი ტლიანი ლარი.

ბინა (ტიანს) მტპინანი. სოკოქ ტიანი ოკო ვადაბინას: *ყახე*, *16.03.1930*, *გვ*. 2 - სოკომ მტევიანი არ უნდა დაახინანს. დღას მუთუნი ვამისხუნუ ჩე ყურმენიშ ტიანინა: *ქხს*, *1*, *გვ*. 150 - არასოდეს არაფერი მიჩვენია თეთრი ყურინის მტევენს.

ბინა (ტიანობას) ოლეო. ასრულებდნენ დიდმარვის პირველ კვირას. გამოაცხობდნენ ერთ დიდს ოთხკუთა მჭადს - ბალიდ ჭკილს; აფრთ დეს შედ ცალ პანია, მრგვალი ფორმის მხანარს. ოჯახის უფროსი მივიდოდა კერასთან,

ბაღიდ მჰადს ხელით აბრუნებდა, პანია მნახარებს ცეცხლში ჩაჰყრიდა და, რომ დაინოდა, იტყუა: შქვით ტიანობაშ მომოუჯუაშხია, შქვით წანამა უბალო შორიშა ქიჯომრახცია, სომა მნახარს კერაშე ეეკიეღანთია, შქორეა დო ცუმენიშე დამიფარითია - შვიდი ტიანობის (მტეენობის) მობრანებადმო, შვიდ წლამდე ავი შორს გაგვიქარეო (გამიღენო); სანამდე მნახარს კერიიდან არ გამოვოტანო, (მანამდე) შიმშილისა და ნყურვილისაგან დავკიფარეო (*ს. მაკალ., გვ. 311-312*).

ტიპაშა/ტბაშა (ტიანოჟას) სახელი ოტიბუანს, ტიბუ(ნ) ზნათა - ტიპობა. იტიბუეთი ჩინათა: *ქხს, I, გვ. 54* - ვითობო მზეზე. ახალ წანას მიგახვამა, ღორონთქე ოტიბუანს: *ქხს, I, გვ. 9* - ახალ წელს მოვიტოცავ, ღმერთი ფეყალობდეს (გავითობ). დაჩხირი აკომირნი ვერე, ნამდა თაქ შატგბანდას გინი: *ნ. ყოფშ, გვ. 8* - ცეცხლი დამინთე ისეთი, რომ აქ მათობოდეს.

ოტიბუანს (ოტიბუა 'გა'თობო, უბიბაშა 'გა'უთობა, ნოტიბაშა) ათობობა თურქმე *გრდმ* ათობოს. იტიბუანს (ოტიბუა 'გა'თობო, ბაუბიბაშა) გაუთობა თათისი) *გრდმ. სათავ. ქე. ოტიბუანს ზნინსა - ითობოს.*

უტიბუანს (ბაუბიბაშა გაუთობო, ბაუბიბაშა გაუთობა) *გრდმ. სახს. ქე. ოტიბუანს ზნინსა - უთობოს.*

ტიბუ(ნ) (ბოტიბა გათობა, ბოტიბაშა) გამთბარა) *გრდმ. ენებ. ოტიბუანს ზნინსა - თბობა.*

უტიბუ(ნ) (ბაუბიბა გაუთობა, ბოტიბაშა გასთობობა) *გრდმ. ენებ. უტიბუანს ზნინსა - უთობება.* იტიბუ(ნ) (ოტიბა შესადლებელი გახდა 'გა'თობობა, -) *გრდმ. შესახლ. ენებ. ოტიბუანს ზნინსა - შვიდობა 'გა'ითობოს.*

ატიბუ(ნ) (ბიბა შედლო 'გა'თობო, -, ბინოტიბაშა) შესდლებია გაეითობო) *გრდმ. შესახლ. ენებ. უტიბუანს ზნინსა - შეუდლია 'გა'თობოს.*

ოტიბაფუანს (ოტიბაშა 'გა'თობობინა, უბიბაშაშა 'გა'უთობობინებია, ნოტიბაშა) ათობობინებდა თურქმე) *კაუზ. ოტიბუანს ზნინსა - ათობობინებს.*

გატიბაშაშა *მიბო. მოქშ.* 'გა'თობობი. ოტიბაშაშა *მიბო. ენებ. მე.* 'გა'სათობობი. ტიბაშაშა *მიბო. ენებ. წარს.* 'გა'თობობილი. ნატიბაშა *მიბო. ენებ. წარს.* 'გა'ნათობობი. ნატიბაშაშა *მიბო. ენებ. წარს.* 'გა'თობობის სადასურო.

'უაუ'უბიბაშა *მიბო. უარყ.* 'გა'უთობობარი. *შღორ. ლაზ.* ტუა/ტიბა: ოტიბუ გათობობა (*ბ. მარი*).

ტიბინი (ტიბინს), **ტიბინი** (ტიბინი) 1. სითიბი; 2. ნყაღლაბა, მადლი. რახსხვას ირებე, ითი პაშო რე, ტიბინი გვაღლას მაკეთებელი: *შ. ბერ.,*

გვ. 146 - რისხვას იძლევა, ისიც ტკილია, სითი (წყალობა) მოლად გამკეთებელი. თქვანი ტიბინი ქომუში მა: *ს. მაკალ., გვ. 320* - თქვენი წყალობა მომეცი მე. წმინდა გიორგი იხით ოტიბუანი, ღორონთით თისს უტიბუანი: *თ. სახოყ., გვ. 267* - წმინდა გიორგი ვისაც წყალობს, ღმერთიც იმას წყალობსო. მუჟამი თამწყმა ვაბდურინი, ნოტიბუენო ჟეარული ხატი - როდესაც მაშინ არ მოვეცი, მწყალობა თურმე ჟეარული ხატი. *იხ. ტიბაფა.*

ტიბუ, ტბუ, ტბა (ტიბუს, ტბგეს) 1. ტიპილი. შური ტიბურენია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 158* - სული თბილი არისო. შესსანი ვამბობრუმა ბეაშ სინათლე, ტიბუ ჩინა: *ქხს, I, გვ. 328* - რახანია, არ გენჩახავს მზის სინათლე, თბილი მზე. ტიბას ზნზ. თბილად. ბეა ტიბას ოკო ქიშინავს - რძე თბილად უნდა შეიხაზო. ხარისხის ფორმები: უტიბამი უთბილესი; მოტიბუე მოთბო; მატიბა ისე თბილი, როგორც *შღორ. ლაზ.* ტიბუ. ტბუ თბილი (*ბ. მარი*). 2. ტიბუ მზადდებობა გავციებული პიროვნებისათვის. აადუღებდენ წყალს, ჩაყრდენენ ფეტქს, ქონდარს და წინასას. კარგად რომ მოიხარებოდეს, თბილად ასმეჯდენ ავადმყოფს. ტიბუ ორგანიზმს ახურებდა და ინვეცა ოფლის გამყოფას. ტიბუ საკმად მწარე იყო, ამიტომ არსებობს გამოთქმა: გაჩერდი, ვარა ქორჩა ტიბუს! - გაჩერდი, თორემ შეგასმევე (შეგაჭმევე) ტიბუს! (მუქარა).

ტიბუშარი (ტიბუწყარს), **ტიბუშარი** (ტიბუწყარს) ტიპილი წყალი.

ტიბირა (ტიგორეს) შრალი ხარი; აჭრალაბუღი პირუტყვი. ტიგორე - ტანს მოლეფიყალი მეყუნს, ღარეულები უღუ თელი ტანს ირდისას ფერი - ტიგორეა, ტანზე ზოლების მსგავსი რომ მიჰყვება, ზოლები აქვს მთელ ტანზე ყველად ისეთი. *შღორ. იბერ.* ტიგორე უზნოდ აჭრელებული პირუტყვი (*ე. ბერ.*). აგრეთვე: ტიბარო საქონელი, რომელსაც ზურგზე თეთრი ზოლი აქვს გადაყრდებული სარტყეფელივი (*ე. ბერ.*)

ტიკალი (ტიკალს) ბაბლანძილი; მუცალბაბარილი; ტიკიპითი ბაბარილი. *შღორ. გოგორკინაფა.*

ტიკა (ტიკუსა) იგივეა, რაც ტიკუა, - სახელი ტიკუნს ზნინსა - 1. ტიკა, ფხვის (ხაღის) ჩაპარა რბილ რაშიმი. უკუხო ქოტიკი ფუნდა - ფეხი ვტიკე ფუნდა. *შღორ. რაჟფუა.* 2. უშნოდ, რისაბა ღორულად მთამ (*ბ. ჭარ.*). ტიკუნს (ტიკაშა) სტიკა ფეხი ან ხელი რამეში; ანბაშა უკრავს ხელი ან ფეხი რამეში; ანოტიბაშა) ჰკრავდა ხელს ან ფეხს რამეში) *გრდმ. სტიკა, ჰკრა ხელი (ფეხი) რამეში. შღორ. ეურ., იბერ.* ტიკვა ფეხის ან ხელის ჩაქვრა წყალში, ღომში, ლაფში (*ე. ბერ., ა. ელ.*).

ბიძე-ი (გილა/რს) იგივეა, რაც **ტი გი // ტი ი**, - 1. ტილი. 2. საქონლის ავადმყოფობაა ერთგვარი, უჩნდება ენაზე, რის გამოც ვერ ბალახობს. მკურნალობენ შანთით, რომელსაც ადებენ ენაზე ტლიან ადგილას. შემდეგ აჭმევენ მარლოს. ამას ეძახიან **ტილიში ეჭოფუა** - „ტილის აღება“-ს. *შორ. ღებჭამ ეჭოფუა.*

ბიძეამ-ი (ტირიაშაშ) იგივეა, რაც **ტი ა ში**. *შორ. ტი.*

ბინძილა (ტინტილას), **ბინძია** (ტინტიას) *ზოლო. პატარა ხეშლიკი. იხ. ხეილარი. შორ. გურ., ღებხ. ბინტილა ხელოკი (ტ. შარაშ, ა. ღლი). შორ. ტანტალი.*

ბინძილა-ი (ტინტილას) იგივეა, რაც **ტი ა ში**.

ბინძილა-ი (ტიონის) [რუს. ТИМЯНხი ბენლი, მალუნი]. **ტიონ** აკეთუნა საქმეს - ბნელად (მალულად) აკეთებენ საქმეს. **ტიონ ვნო** შეუ სქანთიოთა! - ბნელად (არაღიად) წადი შენთვისო! (იტყვიან ქარტის თამაშის დროს).

ბინძილა-ი (ტიონის) შუბანში; ტირილი ბინდორი, - ტირამალი. ბინდორე რკინა ხონგნცე, **ტიონ** ი რე ბურეხელი: *ყაზყ., 21.06.1930, გვ. 3* - ბინდორს რკინა ხნავს, ტრამალია დაბლუნებული (დაბატარაებული). სოღაგ-სოღაგ მიწონთხორუ რუსეთში ტიონ ბი ბინდორეფცე - სადაც-სადაც დამარხულია რუსეთის გამლილი ბინდორებზე.

ბირა (ტიონის) იხ. ნტორა. ექ შება მუთუნ **ტიონ** ტირე : *ქსს, I, გვ. 49* - იქ სხვა არაფერი (არ) დაეტევა. ინწრო არადგილი რაღუ დო ვაატირე უ - ვინრო ადგილი იყო და არ გაეტია.

ბირაპა-ი (ტირკალს) 1. შიშვალი; თაპტიშვალი ან შიშვალტიშვალი. *შორ. ტარკალე. 2. შუბრდელი (დ. ფიოთ).*

ბირაპა-ი (ხეში) იგივეა, რაც **ტი რ კ უ ა**, - ხელის ჩაქოფა მოურინდალაქა, - ტიქპა.

ბირაპინ-ი (ტირკინს) იგივეა, რაც **ტი რ კ ინ ა ფ ა**. **ბირაპინაშა** (ტირკინაფას) ძალიან ბაბაქრა; ვადატ. ძალზე ვადლობა.

ტირკონდ(ე) (ბიბიჩინაშა ძალზე გაიბერა, ბიბიჩინაშაშ ლაქ(ე) ძალზე გაბეროლა, ბიბიჩინაშაშაქ(ე) ძალიან გაიბერებოდა თურმე) *ვრდუ. ენბ.* ძალზე იბერება. *ვადატ.* ძალიან ძლბა (იბერება). *შორ. იმერ. ტრიკონა ძალზე გამძლარი (ტ. გერ).*

ბირაპინ-ი (ტირკონს) ბაბაქრაპით სირაპილი.

ბირაპინაშა (ტირკონაშას) სახელი მიიტირკონუ(ნ) ზნისა - დრიბინი; ბაბიქრაპით სირაპილი; სირაპილი ფხვის ხმის გამოცემით (ხმაურით). თენა რღუო სქან ოსური, მარას მიტირკონუდუნე ი -

ეს იყო შენი ცოლი, გზაზე რომ ქედმოგლევილი გარბოდა. ძღაბში ნაშქურინეფი ბოში შუკას მიტირკონუდუ : *ქსს, I, გვ. 243* - გოლოგან შემინებული ბიჭი შუკაში გარბოდა (თავქედმოგლევილი).

ტირკონუ(ნ) (ბიბიჩინაშა ირბინა, ბიბიჩინაშაშ სირაპილით ნასულა, ბიბიჩინაშაშ(ე) ირბუნდა თურმე) გარბის ფეხის ხმის გამოცემით (ხმაურით), უკანმოუხედავად გარბის. *შორ. ღირგონი; თირკონი; თირხონი.*

ბირაპა (ტირკუნას) იგივეა, რაც **ტი რ კ უ ა**, **ტი რ კ ა ფ ი**, - სახელი ტირკუნს ზნისა - 1. სწრაფად ჩაქოფა, ჩაქპრა ხელისა რაშიში, - ტუცვა, ტიქპა. ირბინას ხე ვაატირკენი, თეში ვეშევილებუნო? - ყველგან ხელი რომ არ სტუტო, ისე არ შეგიძლია? *ვადატ.* ბლომად და ხარბად წამა; ერთბაშად ჩქარა და ბლომად შესმა. ქიმკოლოხოლე ტაბაკის დო თირ ჩოგანი ღუშუ ღოტირკუ - მიუჯდა ტაბლას და ორო ჩოგანი ორო შესასლა.

ტირკუნს (ბიბიჩინაშა ტუცა ხელი, აპაბიჩინაშა უტუცია ხელი, ბიბიჩინაშაქ(ე) სტუცადა ხელს) *ვრდუ.* სტუცავს, ჩაქპრავს ხელს... **ტირკუნ(ე)** (ბიბიჩინაშა შესაძლებელი გახდა ტუცვა ხელისა, -, -) *ვრდუ. შესაძლ. ენბ.* ტირკუნს ზნისა - შეიძლება ტუცვა, ჩაყოფა ხელისა. **ატირკუნ(ე)** (ბიბიჩინაშა შეძლო ტუცვა, -, ბიბიჩინაშაქ(ე) შესაძლებელია ხელის ტუცვა) *ვრდუ. შესაძლ. ენბ.* ტირკუნს ზნისა - შეუძლია ტუცვის (ფეხი, ხელი).

ტირკუნაფუნს (ბიბიჩინაშა ატუცვინა ხელი, ბიბიჩინაშაშაშ უტუცვინებია, ბიბიჩინაშაშაშაქ(ე) ატუცვინებდა ხელს) *კაზ. ტირკუნს ზნისა* - ატუცვინებს, ჩაყოფინებს ხელს. **ბაბიჩინაშაშ მიძლ. მიქს.** მტუცავი, ჩაყოფი ხელისა.

ბიბიჩინაშაშ მიძლ. ენბ. ტყ. სატუცავი, ჩასყოფი ხელისა. **ბაბიჩინაშაშ მიძლ. ენბ.** წარს. ნატუცი, ჩანაყოფი. **ბაბიჩინაშაშ მიძლ. ენბ.** წარს. ხელის ტუცვის, ჩაყოფის საფასური. *შორ. ლაზ. ტიკ:* ტიკამს/ტიკუმს ფიხრი (*ნ. მარი*).

ბირაპა-ი (ტირკუნ-ს) იგივეა, რაც **ღირკუნუ**, - ღლიტაში, ნამბლაქში.

ბირაპინ-ი, ბირაპინ-ი (ტირკონის) რატრატი, ლაქლაპი, ლაქაგობა; ჩიპილთა ტირინი. გაჩენდი, ნი ვეტირკინუქ თექ! - გაჩენდი, ნუ რატრატებ მანდი! ბირაპინა (ბირაპინა რატრატა, ბიბიჩინაშა რატრატებია, ბიბიჩინაშაქ(ე) რატრატებდა თურმე) *ვრდუ. სპ. შიქს.* რატრატებს, ლექლექებს. **ბირაპინა, ბაბიჩინაშაშ მიძლ. ანჭე.** მოლაქლექი, მორატრატი.

ობიბინაში მიჰლ. ნებ. მე. სალაქლაქო. იხ. ღირდინი, თირთინი.

ბირტანინი (ტირტანინი) იგივეა, რაც ღირდინი, - ტიტანინი. შერ. ტიტანინი.

ბირ-ტარუ (ტირ-ტარუს) მიითმამ-მიოთმამ (ს. ვიფი).

ბირსუ, ბირსუ იხ. ტახსუ. სენიშ მარჩხულას სენი უტირხუნია - თეფუშის მრეცხავს უტყდებაო თეფუნი. ტაშტიქ ქულოლუ, ღოტირხუნელო ვატრისხუნე, ხონარნი იშენი ვუტუა: ა. ცან, გვ. 119 - ტაშტი დავარდა, ვატყდა თუ არ ვატყდა, ხმა მაინც ვავარდარო. აბა, ჯიმა, რია, ფურის ვოუტგრხია!: კ. საბუშ, ქახს, გვ. 149 - აბა, ძმად, აჯანყება (რეგოლუციას), ფიცს ვაუტყდელიო ჰქოილი ართიშა ვოტირხუნეო, უკული ართიანს ვემკაბუბუ: ხუბ. სიძრ., I, გვ. 178 - მჟადი რაკი ერთხელ ვატყდება, აღარ ვამთულებდა (ერთმანეთს არ მიუცხება) დეკურქ ვოტირხუნეს: მ. ხუბ., გვ. 37 - ხმალი შუაზე ვატყდა.

ტირხუნე(5) // ტგრხუნე(5) // ტრიხუნე(5) // ტრიხუნე(5) (ბიბინაჰ ვატყდა, მოხაზულარა გამტყდარა) გრდუ. ნებ. ტყდება. შერ. ლაზ. ტროხ: ბტროხუმ ვტყდება.

ბიბინაშუ (ტიბინაჟას) სახელი ოტიტინუანს ზნისა - პირამდე აშუაბა, - მაპაინამა. ვერდა დუღიშა ვატტიტინუ ვყარით - ვედრო თავამდე ვაუგო ნყლით. ოტიტინუანს (ბაბინაშუ ვაპაიპინა, ბაბინაშუ ვაუპაიპინება, ბინობინაშუ(5) ვაპაიპინებდა თურმე) გრდუ. აპიპინებს, პირამდე ავსებს რასმე.

ბიბინაშუ(5) მიჰლ. ნებ. წარს. ვაპაიპინებელი.

ბიბინაშუ(5) (ტიბინაჟა(5)ლ(5)ს) იხ. ვოტიტინაჟა(5)ლი.

ბიბინა (ტიბინას) სახელი ტიტინუნს ზნისა - ტიტინი.

ტიტინუნს (ბიბინა იტიტინა, ბიბინა უტიტინი, ბიბინაშუ(5) ტიტინებდა თურმე) გრდუ. ტიტინებს.

უტიტინუნს (ბიბინა უტიტინა, ბიბინა უტიტინი) გრდუ. სასხე. ქვ. ტიტინუნს ზნისა - უტიტინებს.

ბიბინაში მიჰლ. მოჰლ. მოტიტინი. ბიბინაში მიჰლ. ნებ. მე. სატიტინო. ბიბინა მიჰლ. ნებ. წარს. ნატიტინები.

ბიბინაშუ (ტიბინაჟას) სახელი ტიტკონდე(5) ზნისა - ძლიერ ბასუპაბა. ბოლო ეანს ნაბეგაბი ვოტიტკონდე - ბოლო დროს ნამეტანი ვასუქდა.

ტიტკონდე(5) (ბიბინაშუ ვასუქდა, ბიბინაშუ(5) ვასუქებულა) გრდუ. ნებ. ოტიტკინუანს(5) ზნისა - ძლიერ სუქდება. ოტიტკინუნს (ბაბინაშუ ვასუქდა,

ბაბინაშუ ვასუქება, ბინობინაშუ(5) ვასუქებდა თურმე) გრდუ. ასუქებს ძლიერ. შერ. იძერ. ტიტკინა სუქანი (კ. ძერ).

ბიბინაშუ(5) მიჰლ. ნებ. წარს. ტიტკონდე(5) ზნისა - ძალზე ბასუპაბული.

ბიბინი (ტიტონს) იგივეა, რაც ტიტონი, - ნინკანა, პუტვა, კორტანა ბალახისა. ართი ქუარო მათ ქოპუნდე, ვოლას ტიტკიტონდე: ქახს, I, გვ. 244 - ერთი ციკანი მეუცხედა, მთაში მოვდა (ნინკინა). ოღიარე ვამკორანს, მარა იშენი მითკიტონდე ვოლას - ბალახი არ არის, ვარგამ მარცხ იწინებდა მთაში. მასუმა ღდას გოხოკუნა დო ტიტკონუნა ტყების - მესამე დღეს ვაპარავენ და ვანინკინან ტყავს. ტიტონს (ბიბინაშუ ვანინკინა, ბიბინაშუ ვაუნინკინა, ბინობინაშუ(5) ვანინკინადა თურმე) გრდუ. ნინკინს, კორტინს ბალახს, ბუშბუღლს, თმას.

უტიტონს (ბაბინაშუ ვაუნინკინა, ბაბინაშუ ვაუნინკინა) გრდუ. სასხ. ქვ. ტიტონუნს ზნისა - უნინკინს.

ტიტონუ(5) (ბიბინაშუ ვანინკინა, ბიბინაშუ(5) ვანინკინა) გრდუ. ნებ. ტიტონუნს ზნისა - იწინებდა.

ტიტონუ(5) (ბაბინაშუ ვანინკინა, ბიბინაშუ ვანინკინა) გრდუ. ნებ. ტიტონუნს ზნისა - ეწინებდა.

ტიტონუ(5) (ბიბინაშუ შესაძლებელი ვაბა ვანინკინა, -) გრდუ. შესაძლ. ნებ. ტიტონუნს ზნისა - შეიძლება 'ვანინკინოს.

ტიტონუ(5) (ბიბინაშუ შესაძლებელი ვანინკინა, -) გრდუ. შესაძლ. ნებ. ტიტონუნს ზნისა - შეიძლება ვანინკინოს.

ტიტონუ(5) (ბიბინაშუ შესაძლებელი ვანინკინა, -) გრდუ. შესაძლ. ნებ. ტიტონუნს ზნისა - შეიძლება ვანინკინოს, კორტინოს ბალახი, თმა. ოტიტინაჟუნს (ბიბინაშუ აწინკინა, ბიბინაშუ(5) უწინკინება, ბიბინაშუ(5) აწინკინებდა თურმე) კაუზ. ტიტონუნს ზნისა - აწინკინებს, აკორტინებს ბალახს, თმას.

ბიბინაში მიჰლ. მოჰლ. მინკინელი, მკორტინელი. ბიბინაში მიჰლ. ნებ. წარს. წარს. საკორტინი.

ბიბინაში მიჰლ. ნებ. წარს. 'ვანინკინელი, 'ვაკორტინელი (თმა, ბალახი...).

ბიბინაში მიჰლ. ნებ. წარს. ნანინკინი, ნაკორტინი. ბიბინაში მიჰლ. ნებ. წარს. ნინკინს, კორტინს საფასური. 'ბაბინაშუ(5) მიჰლ. უარყ. ვაუნინკინი, ვაკორტინი.

ბიბინაში მიჰლ. ნებ. წარს. ტიტონუნს ზნისა - ბანინკინილი, ბაკორტინილი, ბაბინაშუ(5) აღგილი, მინდორი...

ბიბინა (ტიტონას) სახელი ტიტონუნს ზნისა, - იგივეა, რაც ტიტონი.

ბიზმინი (ტიტყონს), **ბიზმინა** (ტიტყონას)
ტიტყონი, უთამაგლო ლაპარაკი, –
ყბავობა. ნიტიტყინუნქ, ლორიონი
ქორწანს-და, გაჩენდი! – ნუ ტიტყინებ, თუ
ღმერთი გნამს, გაჩენდი!

ტიტყინუნს (ბიზმინა იტიტყინა, უბიზმინა
უტიტყინა, წმიბიზმინა(ე) ტიტყინებდა თურმე)
გრძმ ტიტყინებს. *შორ*. ტყიტყინი.

ბიზმინა (ტიტყინას) ვისაც ტიტყინით
ლაპარაკი სჩამეძია. ტიტყინა კორი რე –
ტიტყინა კაცია.

ბიზმინაშა (ტიტყინაფას) *იხ*. ტყირტყინაფა,
ტყიტყინაფა.

ბიზმინი (ტიტყონს) ტიტყანა. *იხ*. ტიტყონუა.

ბიზმინი (ტიტყონილრს) *მიძლ*. *ენებ*. წარს.
ტიტყონუნს ზნისა – ბათხუანილი,
ბატიტყანილი.

ბიზმინა (ტიტყონუას) იგივეა, რაც
ტიტყონუა, – სახელი ტიტყონუნს
ზნისა – მხსუნა, მხსრა, ბიტიტყანა. მუს
მიშარქეთელეგასლო იტიტყონუნქ? –
რატომ (რას) დგახარ ამ ტალაში და
იტიტყინები?

ტიტყონუნს (ბიზმინა გატიტყანა, ბიზმინა
გაუტიტყინა, ბიზმინა(ე) გატიტყინდა
თურმე) *გრძმ* თითხნის, ტიტყინს.

იტიტყონუნს (ბიზმინა გატიტყინა,
ბიზმინა(ე) გატიტყინილა) *გრძმ*. *ენებ*.

ტიტყონუნს ზნისა – ითხუნება,
იტიტყინება.

ატიტყონუნს (ბიზმინა გაეტიტყინა,
ბიზმინა გასტიტყინა) *გრძმ*. *ენებ*.

უტიტყონუნს ზნისა – ეთხუნება,
ეტიტყინება.

იტიტყონუნს (ბიზმინა შესაძლებელი გახდა
ტიტყინა, –) *გრძმ*. *შესაძლ*. *ენებ*.

ტიტყონუნს ზნისა – შეიძლება თითხნა,
ტიტყინა.

ატიტყონუნს (ბიზმინა შეძლო ეტიტყინა, –,
ბიზმინა(ე) შესაძლებელია გაითხნა) *გრძმ*.
შესაძლ. *ენებ*. ტიტყონუნს ზნისა –

შეუძლია თითხნის, ტიტყინის.

ოტიტყონაფუნს (ბიზმინააუატიტყინა,
ბიზმინააუაუტიტყინებდა, ბიზმინააუა(ე)
ატიტყინებდა თურმე) *კაუზ*. ტიტყონუნს
ზნისა – ათითხნისებს, ატიტყინებს.

ბიზმინალი *მიძლ*. *მოქმ*. მითხუნელი,
მტიტყინელი, მითითხნელი.

ბიზმინალი *მიძლ*. *ენებ*. *მე*. სათხუნი, სატიტყინი,
სათითხნი.

ბიზმინალი *მიძლ*. *ენებ*. წარს. 'გა'თითხნელი,
'გა'თხუნელი, 'გა'ტიტყინელი.

ბიზმინა *მიძლ*. *ენებ*. წარს. სათითხნი, სათხუნი,
ნატიტყინი.

ბიზმინარი *მიძლ*. *ენებ*. წარს. თითხნის,

თხუნის, ტიტყინის საფასური.
"ბიზმინა *მიძლ*. *ენებ*. 'გა'თითხნელი,
'გა'თხუნელი, 'გა'ტიტყინელი.

ბიზმინა: ბიტიტყინუნს ღმერთი შირიანი. ტიტიტყინუნს
ღმერთი ღმერთი კორი რე – შირიანი
(ტიტყინაბიანი) კაცია.

ბიზმინა (ტიტყინა) ბიტიტყინი (ინფექციური დაავადება).
კაუზ. აუ კაცზე იტიტყინა: ნანდელი ტიტიტყინა
რენია – ნანდელი ტიტიტყინა, ე.ი. ავი ხასათის,
ჩირიკედელაო.

ბიზმინა (ტიტყინა) ახალი ყლორტი, ჩვილი.
ტიტიტყინა ჩიტიტყინა – ჩიტიტყინა ჩიტიტყინა
გადაკარგული.

ბიზმინა, **ბიზმინა** (ტიტყინა/ლრს) მხსნილი და
მხსნილი (ბეტიტყინა). *შორ*. ტიტყინი.

ბიზმინა (ტიტყინა) ზანსალი ბიზმინა
მხსნილი ბიზმინა. ღმერთი, გარბიანი
ტიტიტყინა – გასუქდა, კარგად გამოიყურება.
ტიტიტყინა, ზანსალი ბიზმინა მოიხდა.
ტიტიტყინა (ბიზმინა ზანსალი იყურა,
ბიზმინა ზანსალი უყურებია, ბიზმინა(ე)
ზანსალი გამოიყურებოდა თურმე) *გრძმ*. *ენებ*.
ზანსალი გამოიყურება.
ტიტიტყინა იგივეა, რაც ტიტიტყინა.

ბიზმინა (ტიტყინა) იგივეა, რაც ტიტიტყინა – სახელი
ტიტიტყინა ზნისა – 1. ჩამბრა, ჩამბრატიტყინა
(ხელი, ფეხი) რატიტყინა. ფაფის ხე ტიტიტყინა
– ფაფის ხელი ჩამბრა. 2. მამბრატიტყინა. //

კაუზ. ხარბად ტიტიტყინა დიდი ლეტიტყინით. ღმერთი
ხარბო ტიტიტყინა – ლომი და ხარბო
ტიტიტყინა. შირიანი ხარბო რტიტყინა ღმერთი
ტიტიტყინა მტიტიტყინა ტიტიტყინა – მტიტიტყინა
ხარბო ტიტიტყინა და ლომის ხარბად ტიტიტყინა.

ტიტიტყინა (ღმერთი ტიტიტყინა, ღმერთი ტიტიტყინა,
ღმერთი(ე) ტიტიტყინა თურმე) *გრძმ*. ჩამბრას
ხელს... მამბრატიტყინა; ხარბად ტიტიტყინა.
ტიტიტყინა (ბიზმინა უტიტყინა, ხარბად ტიტიტყინა) *გრძმ*. *სახს*.

ქე. ტიტიტყინა ზნისა – მამბრატიტყინა;
ხარბად ტიტიტყინა.

ტიტიტყინა (ბიზმინა შესაძლებელი გახდა ჩარტიტყინა;
ბიზმინა ხარბად ტიტიტყინა; –) *გრძმ*. *შესაძლ*. *ენებ*.

ტიტიტყინა ზნისა – შეიძლება ჩარტიტყინა;
შეიძლება ბიზმინა ხარბად ტიტიტყინა.

ატიტიტყინა (ბიზმინა შეძლო ტიტიტყინა, შეტიტიტყინა;
–; ღმერთი(ე) შესაძლებელია მამბრატიტყინა,
ტიტიტყინა) *გრძმ*. *შესაძლ*. *ენებ*. ტიტიტყინა
ზნისა – შეუძლია ჩარტიტყინა; ბიზმინა ხარბად
ტიტიტყინა.

ბიზმინალი *მიძლ*. *მოქმ*. ჩამბრატიტყინელი; ხარბად
ტიტიტყინა.

ბიზმინალი *მიძლ*. *ენებ*. *მე*. ჩამბრატიტყინელი; ხარბად
ტიტიტყინა.

ბიზმინალი *მიძლ*. *ენებ*. წარს. ჩამბრატიტყინა; ხარბად
ტიტიტყინა.

ბიზმინალი *მიძლ*. *ენებ*. წარს. ჩამბრატიტყინა; ხარბად
ტიტიტყინა.

ნაჭამი.

ნაბილაური მიზეზი ენებ. წარს. ჩარტყმის, ხარბად ჭამის საფასური.

ბიზონ-ი/ბიზონ-ი (ტიპი/ბიზონ) იგივეა, რაც ტიპონ უა // ტიპონ უა.

ბიზონილი-ი (ტიპონილი/რს) მიზეზი ენებ. წარს. ტიპონ უნს ზმნისა - ბანმანდლილი მკპანარისაბან (ტილსაგან).

ბიზონუა/ბიზონუა (ტიპი/ბიზონუა) სახელი ტიპი/ონ უნს ზმნისა - ბასილია (თავისა...); მკპანარის მომორება (ა. კარ.), ბანმანდ (ა. ყოფი), ტილიპს (არს. ნიქ, შორ. ლექსი, გვ. 116), ტინდა (კაროლური), ტიზინა (საბა). ჭკირი მეხედღს დღს უტიპონ უნს (//უტიპონუნს) - ნილი უზის თავში და უნმენდს (უტილავს, უხილავს).

ტიპონუნს/ტიპონუნს (ბიბიზონიუა გაუნმინდა მკებნარი, ნაუბიზონუა გაუნმენდა მკებნარი, ბიბიზონიუა(ნ) განმენდდა თურმე მკებნარს) გრდმ. ნმენდს მკებნარს (ტილსაგან).

ტიპონუნს (ბიბიზონიუა გაინმინდა მკებნარი, ნაბიბიზონუა გაუნმენდა მკებნარი) გრდმ. სათავ. ქვ.

ტიპონ უნს ზმნისა - ინმენდს თავს მკებნარისაგან, იხილავს, იტყვავს. უტიპონუნს (ნაუბიზონუა გაუნმინდა თავი მკებნარისაგან, ნაუბიზონუა გაუნმენდა თავი მკებნარისაგან) გრდმ. სასხ. ქვ. ტიპონ უნს ზმნისა - უნმენდს თავს მკებნარისაგან, უხილავს (თავს), უტილავს.

ტიპონუ(ნ) (ბიბიზონიუა გაინმინდა თავი მკებნარისაგან, ბიბიზონიუა(ნ) განმენდილა თავი მკებნარისაგან) გრდმ. ენებ. ტიპონ უნს ზმნისა - ინმინდებდა თავი მკებნარისაგან, იტილავს.

ატიპონუ(ნ) (ბაბიზონუა გაუნმინდა თავი მკებნარისაგან, ბიბიზონიუა გასმენდა თავი მკებნარისაგან) გრდმ. ენებ. უტიპონ უნს ზმნისა - თავი ენმინდებდა მკებნარისაგან. იტიპონუ(ნ) (ბიბიზონუა შესაძლებელი გახდა მკებნარისაგან განმენდა, -, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ტიპონ უნს ზმნისა - შვიძილბა თავის განმენდა მკებნარისაგან.

ატიპონუ(ნ) (ბიბიზონუა შეძლო თავი გაუნმინდა მკებნარისაგან, -, ნობიზონიუა(ნ) შესაძლებელია მკებნარისაგან განმენდა) გრდმ. შესაძლ. ენებ. უტიპონ უნს ზმნისა - შეუძლია თავი განმინდოს მკებნარისაგან.

ოტიპონაფუნს (ოტიპონაფუნს თავი 'განმენდინდა მკებნარისაგან, უბიბიზონიუა თავი 'განმენდინდებოდა მკებნარისაგან, ნობიზონიუა თავი 'განმენდინდებოდა თურმე მკებნარისაგან) კაუზ. ტიპონ უნს ზმნისა - თავს ანმენდინდებს მკებნარისაგან.

ბაბიზონილი მიზეზი მიზეზი 'მო'სომორებელი მკებნარისა (მტილავი).

ობიზონილი მიზეზი ენებ. მი 'მო'სომორებელი მკებნარისა (სატილავი).

ბიბიზონილი მიზეზი ენებ. წარს. განმენდილი მკებნარისაგან ('ვატილავი).

ნაბიზონა მიზეზი ენებ. წარს. განმანმენდი მკებნარისაგან ('ვანტილავი).

ნაბიზონაური მიზეზი ენებ. წარს. მკებნარისაგან განმენდის საფასური. შორ. ლაზ. ოტიპონუ თავის განმენდა (კეტიპონი, გვ. 434).

ბიზონ-ი (ტიპონს) იხ. ტიპონი.

ბიზონუა (ტიპონუას) იხ. ტიპონუა.

ბიხმ (ტიხეს) ტხსაზი. ტიხე ნოყელა ტხბადი ტოტი.

ბიხორავი/ბიხორავი (ტიხორავი) იგივეა, რაც ტიხორე, - შრამი. ტიხორი (//ტიხორე) საქონელს უწინთ თიჯტუგას ნამუსით ექვეტი გრკვეთი მხეჯილმხეჯა ფერი უღწია - მოუტე დო მინ მოუტოე - „ტიხორი (//ტიხორე)“ საქონელს ეტყვიან ისეთს, რომელსაც აქა-იქ ტრელად სხვადასხვა ფერი აქვს - მოშავი და ზოგი მონი-თალი. ტიხორიას უწინა, ვეფხვიმუხური ფერს ვინმეშქვანსინი, თის - „ტიხორიას“ ეტყვიან, ვეფხვისებურ ფერს რომ გადაიკრავს ისეთს. შორ. გერტე. შორ. იხორ. ტიხორი საქონელი, რომელსაც ზურგზე თეთრი ზოლი აქვს გადაყოლებული სარტყელივით (ქ. ბორ.).

ბიხორავი (ტიხორავის) სახელი ტიხორე უნს ზმნისა - გლომად ღა მკაბატურად დალემა (შ. მბ., II, გვ. 177).

ბიხორავი (ტიხორავის) ტლიპინი. მუხორე, ოსური, თაქტეტიკაპალანქინი? - რასაა, ქალი, აქ რომ ტლიკინებ. ტიხორავის (ბიხორავი იტილიკინა, შხაპალუ უტილიკინებია, ნოხაპალუ(ნ) ტლიკინებდა თურმე) გრდმ. ტლიკინებს, ლავებობს.

ბარბაკლე-ი (ტიარტიკალ/რს), ბარბაკლე (ტიარტიკალ/რს): 1. ბეპრი ლაპარაპი, ჰაბდობა, ბარბარო. მუჭორე, ენა ნინას უტიკარტიკალ უნსინი! - როგორაა, ეს ნინა რომ ატარტარებს (ებდობს). 2. არაშულა და სინარული ბეპრისა (ბე... ბეპრის...). სორე, მიტიკარტიკალ უნა ებადაეფინი? - სადაა, რომ გროვად და არეულად მიდიან ეს ბეპრები? 3. აღნაქა, ტეხტის სინარულისაგან ფიხისი კანის ანაპა. ებურს ელახუნათ გამე ეტიკარტიკალერი აფუ - კერიის პირას ჯდომით ნივი აღნაქული აქვს. უტიარტიკალუნს (ნინას) (შხარტიკალ ატარტიკალ, შხარტიკალუ უტიარტიკარეობა, ნოხარტიკალ(ნ) ატარტიკარება თურმე ენას) გრდმ. ატარტიკარებს ენას, ყბდობს. მიტიკარტიკალ (მილბარტიკალ გროვად ნაწილად, მილბარტიკალ გროვად ნასულად, მილბარტიკალ(ნ) გროვად ნაწილად თურმე)

გრძეფ. ენებ. გროვად და არეულად მიდის. გელაბტკარტკალუ(ნ) (შაღასაბარბაღა აელანდა ნევი, შაღასაბარბაღა ალანდნია, შაღასაბარბაღა აელანდებოდა თურმე) *გრძეფ. ენებ.* აელანდებ (ფეხ).

ტპარაზლი (ტკარაზლ/რს) 1. ტპარცალი, ტპრცინალი, კისპისნი. **ოსურეფიში** ტკარჩალი ისიმე – ქაღების კისკისი ისმის. ვიფურთინი, ვრაკვალე, ვიმაფურთინი – ვტკარჩალე: *ქსხ, I, გვ. 13* – რომ ავედი, ვიტატანე, რომ ჩამოვედი – ვიტკრციალე. ძღაბეფი აშატკარჩალანა: *ქსხ, II, გვ. 587* – გოგოვი ტკარცალევენ. 2. ფრცინელის ბაფრინისას ფრცინის ხმაური, – ტპრცინალი, ტპარცალი; კრანხი.

შეჟირნაფილ გორონჯენქ ცოლა ვეცნიტკარჩალე: *ქსხ, I, გვ. 167* – დამფრთხალმა მტრედებმა მთა ტკრციალით გადაიარეს. იყუე ქითომეფიში ტკარჩალექ – შექინა ქათმების ტკარცალი (კრახი). ტკარჩალანს (შარაზაღა იტკრციალე, იესიკისა; შაბარაღა უესიკისებია; ნიშაბარაღა) კისკისებდა თურმე) *გრძეფ. საშ-მოქმ.* ტკარცალეებს; ტკრციალებს. **ოტკარჩალუანს** (ოშაბარაღა ატკრციალე; შაბარაღა უტკრციალებია, უესიკისებია; ნიშაბარაღა) აესიკისებდა, ატკრციალებდა თურმე) *გრძეფ.* აესიკისებს, ატკრციალებს.

ტპარაზლი (ტკარვალს) იგივეა, რაც ტკარჩალი, – ტპარცალი, ტპრცინალი. **ტპაბაშ-ი** (ტკატკაფის) ტპაცანი; ხაღის შიშოკარის ხმა, – ტპაცა-ტპუცი. თელ სერს ხუმი ტკატკაფი **ორქილედე** – მთელი ღამე ხელს ტკაცა-ტკუცი ისმოდა.

ტპაბინ-ი (ტკატკინს) *იხ.* ტკატკუა. **ტპაბაშუ** (ტკატკუას) სახელი ტკატკუნს ზნისა – ტანჯა, სხაულის შიშველ ნანოლჯე დარტხამა. ქოტკატკუ ხე – დარტყა (შსუბუქად) ხელი. ტკატკუნს (შაბაბა სტკიცა, შაბაბა უტკიცა, შინაბაბა) სტკიცედა თურმე) *გრძეფ.* სტკიცეს, შემოკრავს. **შღრ.** დვადგუა; თქათქუა.

ტპაბაშ-ი (ტკაბაფის), ტპაბაშ (ტკაბაფას) სახელი ტკარუნს ზნისა – 1. ტპაცა, ტპიშოკარა; მანარად ცემა. ეფერი ტკარუნს ვეფრინის, ქოღირულე ფარაბა – ისეთი სტკიცა ყურის ძირში, რომ ღირდა ფულად. ქოტკარუნ რაზის მართახი: *ი. ყიფშ., გვ. 79* – დარტყა (სტკიცა) რაშ მართახი. **შღრ.** დავუა. 2. ლაბანა, ლაქლაქი. ყუდეს მუთა გაბაჟე, ნინას ვილეუტკარუნქ: *შ. ზერ., გვ. 116* – სახლში არაფერი გაბადია, ენას ალაქლაქებ (აბეღებდ). 3. პარის ხმაურიში შიშოღროდ მიხსურება. მინილე სურაღო ქიმიტკარუნ კარი –

შევიდა სახლში და კარი მაგრად მოხსურა (თან). ტკარუნს (ლობაბა სტკიცა მაგრად; ლაბაბა უტკიცა მაგრად, დუშტკიცა) *გრძეფ.* სტკიცეს; სტკიცეს.

იტკაბუნს (შიბაბა დირტყა, იტკიცა; შაბაბა დურტყამს) *გრძეფ. საოჯ. ქვ.* ტკარუნს ზნისა – იტკიცეს, იკრავს, ირტყამს. უტკარუნს (ლაბაბა უტკიცა, ლაბაბა უტკიცა) *გრძეფ. სასხ. ქვ.* ტკარუნს ზნისა – ურტყამს, უტკიცეს.

უტკარუნს (ნინას) (შაბაბა (ნინა) ილაქლაქა; შაბაბა შინაბა ულაყებია, ულაქლაქია) *გრძეფ.* ლაყებობს, ლაქლაქებს.

იტკაბუნს (ლობაბა ნაცემ იქნა, ლობაბა უტკიცედა) *გრძეფ. ენებ.* ტკარუნს ზნისა – იცემებდა.

იტკარუნს (შაბაბა მოხვდა მაგრად; შინაბა მოხვდებოდა, დარტყმა მაგრად) *გრძეფ. ენებ.* უტკარუნს ზნისა – ხედება მაგრად, ეცემება.

იტკარუნს (იბაბა შესაძლებელი გახდა გარტყმა (ტკიცა), –) *გრძეფ. შესაძლ. ენებ.* ტკარუნს ზნისა – შეიძლება დარტყმა (ტკიცა).

იტკარუნს (აბაბა შეძლო ეცემა მაგრად, – ლობაბა შეძლებია) შესაძლებელი ეცემა) *გრძეფ. შესაძლ. ენებ.* უტკარუნს ზნისა – შეუძლია ეცემოს მაგრად, 'გარტყას (სტკიცოს). **ოტკარაფუანს** (ოშაბაბა აცემინა მაგრად, შაბაბა უტკიცებინებია მაგრად) *კაუზ.* ტკარუნს ზნისა – აცემინებს.

შაბაბაშო *მიძლ. მოქმ.* მაგრად მცემელი; 'შემო'მკველი; 'და'მრტყმელი. **ოშაბაბაშო** *მიძლ. ენებ. ზე.* მაგრად საცემი; გასალაბი.

შაბაბაშო *მიძლ. ენებ. წარს.* მაგრად ნაცემი; 'და'ტკიცელი. **ნაბაბაშო** *მიძლ. ენებ. წარს.* მაგრად ნაცემი; ნარტყამი. **ნაბაბაშო** *მიძლ. ენებ. წარს.* მაგრად ცემის, გალახვის საფუასური. **უაშაბაშო** *მიძლ. უარვ.* გაულახვი, უცემი.

ტპაბაშ (ტკაბაფას) იგივეა, რაც ტკატკაფი, – სიღის ბანჯნა.

ტპილი (ტკილ/რს) ტპილი. *იხ.* ტკვილი. **ტპაბაშ (ტკატკუას)** იგივეა, რაც ტკატკუა. **ტპაბაშ (ტკეჩის)** 1. ზოგი ხის (თხილის, შინის...) სწორი ტოტის სიგრძივ ანახეთქი; იხმარება კალათის (გოდრის, გიღის...) დასაწნავად, – პნკალი (*ქვდლ.*) **შღრ.** გურ., იმერ., ლეჩხ. ტკეჩი თხილის წნელის თხლად ახდილი კანი, რითაც ცოდლებს, კალათებს და გიღლებს წაწევენ (*ს. ყლ., ა. დღა.*); იმერ. ტკოჩი პატარა ნაფოტისებრი ნაწილი ფიცრისა (*ი. ჯეჟი.*) 2. ჩივლს ყიფლო-ბანდი რომ გაუმეგრადება და სქელი ქერტილი

აქვს, ამაზე იტყვიან: ზღაწანს ღუს ტკერი უღწინა — ბავშვს თავზე ტკერი აქვს.
ტკერძა (ტკერუას) იგივეა, რაც ტკერაა, — 1. სახელი ტკერუნს ზნისა — მამრად მართყამა, შამორტყამა, — ტკეპია. 2. მშრალი თამბაქოს ფოთლები ტკეპინი ქაშკაა (ტკეპინი). ართი ტკეპია თუთუმი ჭიჭიყრა — ერთი შეკერა (ტკერი) თამბაქო მომეციო.
ტკეპი-ი (ტკეცის) იგივეა, რაც ტკერი, — ტკეპინი. *იხ. ბეტიკო. შღრ. ღაზ. მტეცის ხის კანი (ნ. მარი).*
ტკეპილ-რი (ტკეცელ(რს) *მიძე. ენებ. წარს.* ტკეცუნს ზნისა — ატკეცინილი; გაბზარული.
ტკეპსა (ტკეცუას) სახელი ტკეცუნს, იტკეცუნს (ნ) ზნათა — 1. ტკეცინს ახსნა. 2. გაბზარვა. 3. მართყამა.
ტკეცუნს (მოქაშაუ გაბზარა, ნაუქაშაუ გაუბზარავს, აწიქაშაუ(ნ) გაბზარა(ღა) *გრდმ.* ბზარავს; არტყამს.
იტკეცუნს (წიქაშაუ გაიბზარა, მოქაშაუ(ღა) გაბზარულა) *გრდლუ. ენებ.* ტკეცუნს ზნისა — იბზარება.
ატკეცუნს (მააქაშაუ გაიბზარა, მოქაშაუ გაბზარული) *გრდლუ. ენებ.* ტკეცუნს ზნისა — ებზარება. *შღრ. ტკეცუა.*
ტკეპა (ტკეცას) მთლიან ხეზე საფეხურებზე მართლი კიბე; ჩვეულებრივ მიდგომული იყო სასამინდეზე. ცაშა ტკეპა ვემოღა, ემეკურთა ვემინწყენია: *საღბ. სიძრ., I, გვ. 168* — ცას კიბეს ვერ მიაღვამ, ზევით კვართს ვერ აიხდიო. *შღრ. ღაზ. კვათა კიბე (ნ. მარი). იხ. კიბე, ჩართი.*
ტკეპაშა (ტკეპაუას) *ხმაბაძე.* სახელი ტკეპაუნს, ზნისა — თქველუფა. // *ვადაძე.* ხარბად ყლაპვა. მიკოხე ტაბაკის ღო ოჭკომალს ვემუწარო ტკეპაუნს — ზის ტაბალასთან დასქმელს გემრიელად ხარბად ჭამს.
ტკეპაუნს (წოქაშაუ ხარბად შეჭამა, წაუქაშაუ ხარბად შეუჭამია, წოქაშაუ(ნ) ხარბად შეჭამდა თურმე) *გრდმ.* ხარბად ჭამს; თქველფეს. *მატაპაალი მიძე. მოქმ.* ხარბად მჭამელი, მთქველფეო.
ომატაპაალი მიძე. ენებ. მყ. ხარბად საჭმელი; სათქველფეო. *შღრ. ღვაგაუა; თქვაუა.*
ტკეპინი-ი (ტკეპინილს) *მიძე. ენებ. წარს.* ტკეპარუნს ზნისა — 'ვა'ტკეპინილი.
ტკეპარტაპა-ი (ტკეპარტკეპალს) ბრინალი; ბაქრის მკეპითი ხმა მართლ (მგ., თოფის...). იყუუ თოფეფიში ტკეპარტკეპალქ — შეიქნა თოფების სროლა (გრიალი). *იხ. ღვეარღვეალი; თქვეართქვეალი.*
ტკეპარტკეპალ-რი (ტკეპარტკეპალერს) *მიძე. ენებ.* წარს. ტკეპარტკეპალანს ზნისა — ალანაშული, ზამოდან მომწვარი, —

კარინასთან ჯღომით წვივის ცეცხლით აწვა. კონკერო ელატკეპარტკეპალერი ძღაბეშს მუ გოკონანა გალუ? — წევიალანდულ გოგოებს რა გინდათო გარეთ?
ტკეპარტკეპალ-ს (ტკეპარტკეპალას) სახელი ტკეპარტკეპალანს ზნისა — 1. ალანაშა; 2. ბრინალი (თოფების).
იტკეპარტკეპალუ(ნ) (ბრინაშარტაპაუ აილანდა, ბრინაშარტაპაუ(ღა) ალანდალუ, ბრინაშარტაპაუ(ღა) აილანდა(ღა) თურმე) *გრდლუ. ენებ.* ილანდა.
ატკეპარტკეპალუ(ნ) (წაბაშარტაპაუ აელანდა, წაბაშარტაპაუ(ღა) ალანდა(ღა) *გრდლუ. ენებ.* ილანდა(ღა) (ფეხები).
ტკეპარტკეპალ-რი მიძე. ენებ. წარს. ალანდალი.
ტკეპარშა (ტკეპარუას) *იხ. ნტკეპარუა,* — სახელი ტკეპარუნს ზნისა — ტკეპარა; მანდა. კობრეფი ვამორგუ, თხირი ვამტკეპარე — კიბილი არ მივარვა (მარგია), თხილს ვერ დაეტკეპერ. ძეალი გოტკეპარე ღო კობორქ ვოუტგრზგ — ძეალი გატკეპარა და კიბილი გაუტყდა.
ტკეპარუნს (ბრინაშარტაპაუ გაუტკეპარა, ბრინაშარტაპაუ(ღა) გატკეპარა თურმე) *გრდმ.* ტკეპერს.
უტკეპარუნს (მატაპაუ გაუტკეპარა, ნაუქაშაუ გაუტკეპარია) *გრდმ. სახებ. ქე.* ტკეპარუნს ზნისა — უტკეპერს.
იტკეპარუნს (ბრინაშარტაპაუ გაიტკეპარა, ბრინაშარტაპაუ(ღა) გატკეპარა) *გრდლუ. ენებ.* ტკეპარუნს ზნისა — იტკეპარება.
ატკეპარუნს (მატაპაუ გაეტკეპარა, ბრინაშარტაპაუ(ღა) გაეტკეპარა) *გრდლუ. ენებ.* უტკეპარუნს ზნისა — ეტკეპარება.
იტკეპარუნს (ბრინაშარტაპაუ გახდა ტკეპარუნს, —) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* ტკეპარუნს ზნისა — შეიქნება გაიტკეპაროს.
ატკეპარუნს (ბრინაშარტაპაუ გაეტკეპარა, ბრინაშარტაპაუ(ღა) გაეტკეპარა) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* ტკეპარუნს ზნისა — შეუძლია 'ვა'ტკეპაროს.
ოტკეპარუნს (ბრინაშარტაპაუ ატკეპარუნს, ბრინაშარტაპაუ(ღა) ატკეპარუნს) *გრდლუ. ენებ.* ტკეპარუნს ზნისა — ატკეპარუნებს.
მატაპაალი მიძე. მოქმ. 'ვა'ტკეპარუნს. **ომატაპაალი მიძე. ენებ. მყ.** 'და'სატკეპარო. **ბრინაშარტაპაალი მიძე. ენებ. წარს.** დატკეპაროლი. **ნატაპაალი მიძე. ენებ. წარს.** 'ვა'ნატკეპარო. **ნატაპაალი მიძე. ენებ. წარს.** 'ვა'ნატკეპაროს საფასურო. **'ნა'ნატაპაალი მიძე. უარე.** 'ვა'უტკეპარუნს. *შღრ. ღვაგაუა; ხუჭკორუა.*
ტკეპარალ-ი (ტკეპარალ(რს) იგივეა, რაც ტკეპარალი, — 1. კრინაში, შამისის ხმაურითა გაჭირვების დროს. მუღვაქი

რენი, ქოთომეფი დაბჟურინუ, ტკეპარჩალი ირჩქიე (ტკარჩალან) – რალცამ (არის) ქათმები დაშინა, კრახი ისმის. 2. აალების გულიანი სნიცილი; ტპარცალი.

ტპარჩოლი (ტკეპარჩოლი) *ბოჟან. ძართული* ამოჩინარდა. *იხ. კარაკუნჩხა, ტყვარჩოლია* (ა. *ბყ.*).

ტპარჩი (ტკეპარჩი): ტკეპარჩ ხომა მოუსვლელო (მწკლარტე) ხურმა. *ჟორ. ვიშქე.*

ტპარჩოლი (ტკეპარჩოლი) *მძღ. ენებ. წარს.* ტკეპარჩუნს ზნისა – 'ლ'ატაქილი, ტპარჩაბად დანყობილი. ტკეპარჩილი თეთუმი – თამბაქოს მშრალი ფოთლები ერთმანეთზე დანყობილი.

ტპარჩა (ტკეპარჩა) *იხ. ტკარჩა, ტკერჩა*, – სახელი ტკეპარჩუნს ზნისა – 1. შპქირა; დანყობა; დატპარჩა. თამბაქოს გახმარ ფოთლებს ერთმანეთზე დაანყობდენ, ამას ტკეპარჩას ეძახდენ (*მასლები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 72*). ტკეპარჩუნს (წოტაპარა დაანყო, წოტაპარა დაუნყია, წონიპარაჟი) დანყობდა თურმე) *ერძმ.* თამბაქოს ფოთლებს ერთმანეთზე ანყოს, ტკერჩს აკეთებს. 2. *გადტ.* მაგრად გარტყმა, – ტკეცა.

ტპარჩა (ტკეპარჩა) *იხ. ტყეცაყა.*

ტპარჩილი (ტკეპარჩილი) *მძღ. ენებ. წარს.* ტკეპარჩუნს ზნისა – შედეტკეპალი, „პუშმ“ დობახუქინი, ჩხვილიშე ტკეპარჩილი – ტკეპარჩილი თხოშური გითილესნა – „პუშმ“ რომ დაიძახებ, ცხვირიდან შედეტკეპალი შედეტკეპალი ჩირქი გამოვო.

ტპარჩა (ტკეპარჩა) სახელი ტკეპარჩუნს ზნისა – შედეტკეპა; შესქელაბა.

ტკეპარჩუნს (წოტაპარა შეადედა, წოტაპარა შეუდეტკეპა, წონიპარაჟი) შეადეტკეპა თურმე) *ერძმ.* ადეტებს.

ტპარჩილი *მძღ. ენებ. წარს.* შედეტკეპალი.

ტპარჩა (ტკეპარჩა) იგივეა, რაც ტკეპარჩა, ტკერჩა. გოლახე მანგარას, დო ტკეპარჩუნს ცემა მაგრად, დასტკიო.

ტპარჩიპერი (ტკეპარჩიპერი) *მ. მარტ. იხ. ტკვილიშ* კერი.

ტპარჩი (ტკეპარჩი) 1. ტპარჩილი; 2. შურძინს ტპარჩილი წვინი. ტკეპარჩილი ნინამ მენდული რეჟ – ტპილი ენის პატრონი ხარ. *ჟორ. ნე.*

ტპარჩი (ტკეპარჩი) (ტკეპარჩი) ლეძვის ტყალაპი. გაფცქვინა ლეღეს, დაასამენ ყურძნის ნეწენს და მოადეღებს. რიჯე გასქელდება, დაასამენ გაშოლო ფიცარზე, ტაბლაზე და დებენ გასამობად (*მასლები, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 213*). *ჟორ. გურ.* ტპილის კვერი ფელამუშის ტყალაპი (ა. *დლ.*).

ტპარჩა (ტკეპარჩა) *იხ. ნტკეპარჩა.*

ტპარჩი (ტკეპარჩი) ბარცაქილი: ადვილად რომ წყდება ისეთი ძაფი, ან რომ იშლება ისეთი ძსოვილი.

ტპარჩი (ტკეპარჩი) *იხ. ტყეპარჩი.*

ტპარჩი (ტკეპარჩი) (ტკეპარჩი) *ბოჟან.* მეთაქინი მობრბა. *ჟორ.* ბუსკულამი კოპეშა; ხოკოთა (ა. *ბყ.*).

ტპარჩი (ტკეპარჩი) ბანიპარი; ზორბა; მარცხენიპერი (ვაჟი). ტკეპარჩილი კილირი ყაბაყური – განიერი (ზორბა) მკერდი გლეხური.

ტპარჩი (ტკეპარჩი) იგივეა, რაც სპარჩი, – სპარჩი. ტკეპარჩილი წყარი ქეშობილი დო ქოფია, ჭუშენი მადუნია: *მ. ხუბ., გვ. 283* – საცრი წყალი მომიტანე და დაბალევი, წყურული (წყურული მატესო). მებოხელემ ჭყვლედა გოკონია-და, ტკეპარჩი ვაჟარაგა: *მ. სახოკ., გვ. 252* – მეზობლის ამონყევტა თუ გინდაო, საცრი არ დაუტყროო. ტკეპარჩის (საცრის) სახეები: მერდიში ტკეპარჩი; მუქელა ტკეპარჩი; ქარაჟა ტკეპარჩი. ტკეპარჩა ტკეპარჩი – მსუო მაციარალი ტკეპარჩი, მერდიში მონა მუქელა – ჩენჩის ვეჯტენს – ქარაჟა მსხვილად მტრული საცურია, მერდიშისა და მუქელა – ქატოს არ გაუშვებს. *ჟორ. მუქტკეპარჩი.*

ტპარჩი (ტკეპარჩი) სპარჩიანი. ხარგელი დო ტკეპარჩი ართო მუკუსანდესია – დატკეპარჩილი დო საცრიანი ერთად მიკენესდენო.

ტპარჩი (ტკეპარჩი) ტპილი; მარცხენი; ფიხალი; მოლარაჟო ტისხა (*მასლები, ტ. I, გვ. 403*); კლდე (*დ. ფიფა*); გაქვავებული ორგანული ნივთიერება, რომელსაც მინის გასანაყოფიერებლად იყენებენ; სიპი (*მ. კოლხასა*). შუკი-მუკი სუკეფი რე მთიანილი ფალო ტკეპარჩი: *მასლ., გვ. 18* – ირგელო სერები არის აღმართული ხალასი ტკილი. ეკუყუნთი ეკო-ეკო ფრადეფი დო მინი ტკეპარჩი: *მასლ., გვ. 109* – ავეყთი ზეფი-ზეფიტი ფრადობებს და ზოგჯერ ტკილს. კოდე-ტკილი ტკილიანი ნაპირი (კბოდე) (*ი. იოფშ., გვ. 329*).

ტპარჩი (ტკეპარჩი) ტპილიანი.

ტპარჩი (ტკეპარჩი) *მძღ. ენებ. წარს.*

ტკეპარჩი ზნისა – შოქტილიური.

ტპარჩი (ტკეპარჩი), ტპარჩი (ტკეპარჩი) *ბოჟან.* ტპილიანი ადვილი. ტკეპარჩი შედე დოჟანაფილი მთელი ჭალე მობილი – ტკილიანი ადვილიდან მოყლეული მთელი ჭალა მოვიარე.

ტპარჩა (ტკეპარჩა) სახელი ტკეპარჩუნს ზნისა – ტპილის მოყრა, ტპილის შეტანა ანარკობანი ნიღაბის გასანაყოფიერებლად. ტკეპარჩის (მოტაჟა ტკილი მოყარა, მუტაჟა ტკილი მოყარა, მონიპარაჟი) ტკილს

მოაყრიდა (თურმე) *გრძ.* მინას ტკილს აყრის (გასანოყიერებლად), - ტკილავს.

ბაიპარ-ბაპაური (ტკიპურ-ტკაპურს) *ბნამაძ.*

ტკიპურ-ტკაპურს იძახვ: *ქბს, II, გვ. 465-*
ტკიპურ-ტკაპურს იძახის (ბნას გამოსცემს)
(გამოცნა: საცერი).

ბაირტი (ტიორს) იგივეა, რაც **ტილი**. დიდი
ტირი ქობე თავი ღო თეს ყამას უჭედაუნას;
შ. ხუბ., გვ. 122- დიდი ტილი ძეგს აქ და იმას
ხანჯალს ურტყამს.

ბაირტიანი (ტიორტიანი) ტაქანანი, სპდომე
ხმაურით; უხმო ხმინაწობა. ჩოხას
გოუკინუნი, გააყარებაფუე **ტიორტიანი** -
ჩოხა რომ გასწია, გააღინა ტკაცანი.

ბაირტიანი (ტიორტიანი) თხუწადა.

ბაირტიანი (ტიორტიანი) *მიძე. ენებ.*

წარს. ტკიორტიონუნს ზნისა -
'გათხუწანული, 'გოთითხნინილი.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) სახელი
ტიორტიონუნს ზნისა - თითხნა,
თხუწადა.

ტიორტიონუნს (წოხაირტიონ დათხუწანა,
წოხაირტიონ დათხუწანა, წოხაირტიონა(ე)
დათხუწანა თურმე) *გრძ.* თხუწანს, თითხნის.
უტიორტიონუნს (წოხაირტიონ დათხუწანა,
წოხაირტიონ დათხუწანა) *გრძ. სახ. ქვ.*

ტიორტიონუნს ზნისა - უთხუწანს.
ტიორტიონუნს (წოხაირტიონ დათხუწანა,
წოხაირტიონა(ე) დათხუწანა) *გრძ. ენებ.*

ტიორტიონუნს ზნისა - ითხუწანება.
ატიორტიონუნს (წოხაირტიონ დათხუწანა,
წოხაირტიონა დასთხუწანა) *გრძ. ენებ.*

ტიორტიონუნს ზნისა - ეთხუწანება.
ტიორტიონუნს (წოხაირტიონ შესაძლებელი
გახდა თხუწანა, -) *გრძ. შესაძლ. ენებ.*

ტიორტიონუნს ზნისა - შეიძლება
'გათხუწანა ('გათხუწანოს).

ატიორტიონუნს (ატიორტიონ შეძლო
'გათხუწანა, -) *წარს.* წოხაირტიონა(ე) შესაძლებია
'გათხუწანა) *გრძ. შესაძლ. ენებ.*

უტიორტიონუნს ზნისა - შეუძლია
'გათხუწანოს, 'გათითხნოს.

ბაირტიონა(ე) *მიძე. მიქ.* 'გათხუწანელი.
ბაირტიონა(ე) *მიძე. ენებ.* 'გათხუწანელი.
ბაირტიონა(ე) *წარს.* 'გათხუწანელი.
ბაირტიონა(ე) *მიძე. ენებ.* 'გათხუწანელი.
ბაირტიონა(ე) *წარს.* 'გათხუწანის
საფასური.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) სახელი **ტიორტიონუნს**
ზნისა - საქონელის მიძრ თხუწად
მოსაქმება, ბაფაღარათიება.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) სახელი
ტიორტიონუნს ზნისა - უხმო
გასაქმება.

ტიორტიონუნს (წოხაირტიონა(ე) გასუქდა,
წოხაირტიონა(ე) გასუქებულა) *გრძ. ენებ.*
სუქდება უხმო.
ბაირტიონა(ე) *მიძე. ენებ.* წარს. უხმო
გასუქებულა.

ბაირტიონა(ე) (ტიორტიონა(ე) *მიძე. ენებ.*
წარს. ტკიორტიონუნს) ზნისა - უხმო
გასაქმებული.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) 'გათხუწანის.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) *ბნ.* ტკიორტიონა.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) სახელი
ტიორტიონუნს ზნისა, ტკიორტიონუნს (ზნათა
- ბაბარა მამარად; გასაქმებამდე ბაბარა -
ბაბარტიონა(ე). ქორაქტიონუნს -
მუცელი გამებრე (გამბრეტიონა). ქეარას
გოტიორტიონუნს - მუცელს გამებრე.
ტიორტიონუნს (წოხაირტიონა გამებრე,
წოხაირტიონა გამებრე, წოხაირტიონა(ე)
ბერადა თურმე) *გრძ.* ბერადა; ატიორტიონუნს
ტიორტიონუნს (გაბაირტიონა გამებრე,
გაბაირტიონა გამებრე) *გრძ. სახ. ქვ.*

ტიორტიონუნს ზნისა - გამებრე
უბრედა, უტიორტიონუნს (მუცელს).
ტიორტიონუნს (გაბაირტიონა გამებრე,
გაბაირტიონა გამებრე) *გრძ. ენებ.*
ტიორტიონუნს ზნისა - იბრება გამებრე,
ტიორტიონუნს.

ტიორტიონუნს (გაბაირტიონა გამებრე,
გაბაირტიონა გამებრე) *გრძ. ენებ.*
ტიორტიონუნს ზნისა - იბრება
გამებრე.
ტიორტიონუნს (გაბაირტიონა გამებრე,
გაბაირტიონა გამებრე) *გრძ. ენებ.*
ტიორტიონუნს ზნისა - იბრება
გამებრე.
ტიორტიონუნს (გაბაირტიონა გამებრე,
გაბაირტიონა გამებრე) *გრძ. ენებ.*
ტიორტიონუნს ზნისა - იბრება
გამებრე.

ბაირტიონა(ე) *მიძე. ენებ.* წარს. გამებრელი,
გამებრეტიონა.

ბაირტიონა(ე) (ტიორტიონა(ე) *ბნ.*
ტიორტიონა(ე).

ბაირტი (ტიორტიონას) მტიორტიონა. მუ ძალა რე მყარელი
უნაწაში ტკიორტიონუნს! - რა ძალა შევირილი
უნეს მტიორტიონა(ე).

ბაირტი (ტიორტიონას) *ბნ.* ტკიორტიონა.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) იგივეა, რაც
ტიორტიონა(ე).

ბაირტიანი (ტიორტიონას) იგივეა, რაც
ტიორტიონა(ე), - სახელი ტკიორტიონუნს (ზნისა -
ბაბარტიონა(ე)).

ტიორტიონუნს (გაბაირტიონა გამებრე,
გაბაირტიონა გამებრე) *გრძ. ენებ.*
ტიორტიონუნს.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) *ბნ.* ტკიორტიონა.

ბაირტიანი (ტიორტიონას) *ბნ.* ტკიორტიონა(ე)
მტიორტიონა(ე). გვალა ღო რმენი გეგმითოთა,
სიმაღლეთი ეტი ტკიორტიონუნს: *ქბს, I, გვ. 232-* მთა და
ბარი გადათოვა, სიმაღლეთი ოცი მტიორტიონა(ე).
თითონ ხანგა, მხემატკიორტიონუნს
ტიორტიონუნს: *ქბს, I, გვ. 103 - თითონ*

სულელი, სხვის ქვუს მტკაველობით რომ ზომავე. **ტკუ ღო ალაბით ვე გეზმე:** *ი. ყოფშ., გვ. 161* – მტკაველითა და ადლით არ გაიზომება. *შდრ. ლაზ. მტკო, მტუ, ტუ მტკაველი (ნ. მარი).*

ტკუ (ტკუს) იხ. ტკო, ტკოუ.

ტკუბი (ტკუბი) იგივეა, რაც **ტყუბი**, **ტყუპი**, – ტყუპი. ათე დას **ტყუბი** ჯიშაღლეფი ნოყეუ – ამ დას ტყუპი ძმები ჰყოლია. *იხ.*

ტკუბტკუბირო; *შდრ. ლაზ. ტუბი, ტკუბი, ტყუბი ტყუპი (ნ. მარი).*

ტკუბა (ტკუბაში): **ტკუბაქამი თხა** – ართბაიერაშა მინუტუ ქანი, ფერი თხა – ერთიმგორეზე გადადებული რომ აქეს რქა, ისეთი თხა. *იხ. ქატკუბა, ქატკუბაში.*

ტკუბტკუბირო, ტკუბტკუბირო *ზნზ.*
შიტყუაბაჰულად, ორივე ფხაშით ერთად.

ტკუბანი (ტკუბანს) მტკაველიანი, მტკაველი სიბრძის მჟონე. ყაბარო ლისბარი **ტკუბანი:** *მ. ხუბ., გვ. 121* – ყაბარის ლურსმანი მტკაველიანი (მტკაველი სიგრძისა).

ტკუბორი (ტკუბორს) ტკუბარა, კენაბა. **ტკუ-მორი შიხა ირქილე** – ტკვერის ხმა ისმის.

ტკუბორუა (ტკუბორუას) იგივეა, რაც **ტკუბარუა**, – სახელი **ტკუბორუნს** ზნისა – მტკარება; **ტკუბარა, კენაბა. თხირს**

ტკუბორუნს – თხილს ტკვერს (კენეტს).

ტკუბორუნს (წოხაჰორა დატკვირა, წოხაჰორა დატკვერია, წოხაჰორაჲ) დატკვერდა თურმე) *გრდმ. ტკვერს, კენეტს.*

იტკუბორენ (იხაჰორა შესაძლებელი ვახდა ტკვერა, –) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.*

ტკუბორუნს ზნისა – შეიძლება ტკვერა.

იტკუბორენ (ახაჰორა შეძლო 'დაეტკვირა, – წოხაჰორაჲ) შესაძლება დაეტკვირა) *გრდმ. შესაძლ. ენებ. უტკუბორუნს* ზნისა – შეუძლია ტკვიროს.

იტკუბორაჲჲჲჲ (იხაჰორაჲჲჲჲ ატკვერინა, წოხაჰორაჲჲჲჲ უტკვერინება, წოხაჰორაჲჲჲჲჲ ატკვერინება თურმე)

კაუზ. ტკუბორუნს ზნისა – ატკვერინებას.

იტკუბორაჲჲჲჲ *მიძლ. მოჲშ.* მტკვერელი, მკენეტელი.

იტკუბორაჲჲჲჲ *მიძლ. ენებ. ზყ.* სატკვერი, საკენეტი.

იტკუბორაჲჲჲჲ *მიძლ. ენებ. წარს.* 'დატკვერილი.

იტკუბორაჲჲჲჲ *მიძლ. ენებ. წარს.* ნატკვერი.

იტკუბორაჲჲჲჲ *მიძლ. ენებ. წარს.* ტკვერის საფასური. *შდრ. დგუმორუა, თქუმორუა.*

ტკუბტკუბი (ტკუბტკუბს) *ხმაბაჲ.* ბაჰრის ერთად ბაჰრანის ხმა; ძლიერი ხმა. *შდრ.*

დგუმორაჲჲჲჲ, თქუმორაჲჲჲჲ.

ტკუბტკუბი (ტკუბტკუბს) *ხმაბაჲ.* ხშირი, სძალი; უბრცხვი, ბაჰრი ერთად ამჟუსული.

ტკუბტკუბი *ზნზ.* ხშირად, სქლად. სიშიწილი

ტკუბტკუბი *წარს.* ოკო გოყვათუა – სიმინდი სქლადა (ხშირია), უნდა გამოსმორება (გაჭრა).

ტკუბტკუბი (ტკუბტკუბს) ბაჰრის ერთად რება. იფაჲუნა **ტკუბტკუბი** – ირევიან ბუზივით (ჭიანჭველასავით).

ტკუბტკუბი (ტკუბტკუბს) *მიძლ. ენებ. წარს.*
ტკუბტკუბს ზნისა – 'დაწითუაული.

ტკუბტკუბს (ტკუბტკუბს) სახელი **ტკუბტკუბს** ზნისა – თუშძვა, ძლიერი დანება. **მუჭორე, ეჭვილი ღოიტკუბტკუბი?** – როგორაა, ეს მჭადი რომ დგომოტკუბს ზნისა – 'დაწითუაული. **სე დგომიტკუბტკუბი** – ხელი დგინვი (ძლიერ).

ტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *წარმ. თუთებაჲ, მგარად წევა.*

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. სათაჲ. ქვ. უტკუბტკუბს* ზნისა – ითუთებას, იფუთებას.

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. ენებ.*

ტკუბტკუბს ზნისა – ითუთება.

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – ეთუთება, ეფუთება.

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეუძლია 'დათუთესო.

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

იტკუბტკუბს (წოხაჰორა დათუთება, წოხაჰორა დათუთებაჲ) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ტკუბტკუბს** ზნისა – შეიძლება 'დათუთესო ('დათუთესო).

დობობრკი, მარა ტკუტკუბირო უსხაუდუ
ირიათი— ცხენი დებობრკე, მიგრამ ორივე
ფეხით ერთად (ტყუხადა) შეკრულს უხტომია
სული. შჳრ. ტკუბი.

ტკუუ (ტკუუს) იგივეა, რაც ტკუ, — მტკაპეალი.
შხვას ვა ვარშე ართი ტკუ უს: *კ. საბუშ. ქახს.*
გვ. 158 — სხვას არ ვადღე ერთ მტკაველს.

ტკუს-ი (ტკუის) ძმძმინ. სო რე, დოუჭყაფუნანი,
სონ ტკუცი დო წყეფანასა?!: *მასალა. გვ. 115*
— სადაა, რომ დაუნყიათ ძეძენარსა და
შამგნარში?!

ტკუსონა (ტკუსონას) ძმძმენარი, ძმძმინანი
აღბინი. ირ დიხასგ ტკუციონა რდგ,
ვაიშერთედგ მინდორშია — ყველგან ძეძენარი
იყო, არ ვაისვლებოდა მინდორში.

ტპრტპინ-ი (ტკერტკინს) *იხ. ტკირტკინი.*

ტპრტპონ-ი (ტკერტკონს) *იხ. ტკირტკონი.*

ტო-ი (გორის) *იხ. გალი.*

ტობა, ტომბა, ტონბა (გობას, გომ/ნბას) 1. ტობა
გობა-ვარჩხილი ვერცხლის ტობა — მდებარეობს
ზღვის დონიდან 2400მ. მარტვილის რაიონის
მთებში. 2. ღრმა; ღრმა აღბინი მდინარეში.
უშქურგობა ღრმა ადგილი მდინარე აბაშაზე, იქ,
სადაც ვაშლის ხე მდგარა. გეგმატყურე
ყართოფაქ, სოდე უმოს ტობა რე: *ენგური, გვ. 240* — შემიტყუა სიყვარულმა, სადაც უფრო
ღრმაა (წყალი). დიდი ტობა - ზღვას
გოიჯოთი: *ი. ყოფშ., გვ. 47* — დიდ ღრმა-ზღვაში
გადავადე. შჳრ. ლაზ. გობა/ტობა ტბა, გუბე
(*ბ. მარია*). *ხეცურ. ტუმბო მორევი, გუბე (კ. ჭიჭი.,*
გვ. 26). *იხ. სიტობა.*

ტობა/ტომბა პონ-ი (გობა/ტომბა კოს) ღრმა
ქაბი. გადატ. დინჯი, ჭყვიანი, სამართლიანი
ქაცი.

ტობანა (გობანას) *კინა. მცირე ტბა.*

ტობანირი-ი (გობანირის) *მირაფ. ვაზის ვიშა*
(*გ. ჯლიაფა, კატ., გვ. 44).*

ტობაში-ი (გობაშის) ღრმა ტაშობი; ძვაბული
(*კ. ცხად.*).

ტომოსურა (გობოყურეს) ღრმა ტაშობიანი
აღბინი; ნუშა, სადაც ზაფხულში ქაშეჩა-
ბი წვაბიან. შჳრ. ოკამბეშე; ოლნტყევი.

ტომორი (ტოგოროს) *იხ. გოლორო.*

ტომო (გომოს) მსხვილი, დიდი (*გ. ჯლიაფა*).
ტომო - ტომო ბოშევი — მსხვილ-მსხვილი
ბიჭები.

ტომორია (გომორიას) იგივეა, რაც ტომო, —
ოღნავ მსხვილი.

ტომორი (გომოროს) იგივეა, რაც ტომო, —
დიდი ღა მსხვილი.

ტომ-ი (ტომ/რს) ტომი, მსაბასი. თქვა
ნორჩქენა ფეწენიერი იად ონი ტოლი
ბირა: *ი. ყოფშ., გვ. 164* — თქვენ გცოდნიათ

მწვენიერი იადონის-მსგავსი სიმურა. სქანი
ტოლი ძირი დო თიშა მუე! — შენი ტოლი ნახე
და იმსთან ნადი! შჳრ. შანგი; ცალი.

ტოლბაში (გოლბაშის) ტამადა. ჩქინ
ტოლბაში ფიჭუ-ფაჭუ, მისი ქოჩო დო მისი
ვარ; *ქხს. I, გვ. 180* — ჩვენი ტოლუმბაში
(თამადა) უტერგილო, ზოგს (ვის) ასეა და ზოგს
(ვის) არ ასეა. შჳრ. ბილბაში.

ტოლბაშობა (გოლბაშობას) ტამადაშობა. გვალო
ტყურაით ვარ, ტოლბაშობას მიგახებამა:
კ. საბუშ. ქახს, გვ. 141 — პოლად ტყუილად არა,
თამადაშობას მოგილოცავ.

ტოლბაში-ი (გოლბაშის) იგივეა, რაც
ტოლბაში.

ტოლბა (გოლბას) ჩასაცმეალი. ნაბადივით იყო
ხვითი ჩასაცმელი; მისასხამი (*მასალები, ტ. III,*
ნფ. I, გვ. 243).

ტოლპა (გოლუას) სახელი ტოლუნს ზნისა —
ტილიბა; ჰომბან. ართი ვარდი ფერი ვძირი,
შხვა ვარდები ტოლუნდუნ-ი; *ქხს. I, გვ. 238* — ერთი ვარდი ისეთი ენახე, სხვა ვარდებს
რომ სჯობინდა.

ტოლუანს (წომილუ აჯობა, წომილუ უჯობნია,
წომილუან) აჯობებდა თურმე) *გრძლ. ჯობნის.*
იგოლუანს (წომილუან დაიტოლა, წომილუანა
დაუტოლებია) *გრძლ. სათაფ. ქე.* ტოლუნს
ზნისა — იტოლებს.

ტოლუანს (წომილუან დაუტოლა, წომილუანა
დაუტოლებია) *გრძლ. სახს. ქე.*
ტოლუნს ზნისა — უტოლებს.

იგოლუაჟუნ (წომილუჟ დატოლა, წომილუაჟუნ
დასტოლებია) *გრძლ. ენგბ.*
ტოლუნს ზნისა — დატოლდება.

აგოლუაჟუნ (წომილუაჟუნ დატოლა, წომილუაჟუნ
დასტოლებია) *გრძლ. ენგბ.* უტოლუნს
ზნისა — ტოლებს.

იგოლუნენ (წომილუნ შესაძლებელი გახდა
დატოლება, —) *გრძლ. შესაძლ. ენგბ.*
ტოლუნს ზნისა — შეიძლება დატოლება.

ოგოლუაჟუნ (წომილუაჟუნ ატოლებინა,
წომილუაჟუნა უტოლებინება,
წომილუაჟუნაჟუნ ატოლებინება თურმე)
საუბ. ტოლუნს ზნისა — ატოლებინებს.

წომილუაჟუნ (წომილუაჟუნ დატოლებია)
წომილუაჟუნ მძლ. ენგბ. მკ. დასტოლები.

ტოლბაში მძლ. ენგბ. წარს. დატოლებული.

ტოლპა *იხ. გეტოლუა. შჳრ. საბა:* გოილო ცხენის
ფეწის მოსაბედი.

ტომ-ი (გომს) ტომი. დესწრე ტომი - ნათესავი
დო საჭირო მთაფრევი: *მ. ხუძ., გვ. 26* —
დასწრო ტომ-ნათესავები და საჭირო
მთაფრევი.

ტომარა (გომარეს) ტომარა. უქენიჯე
ტომარე უდულუ ართი — უფსკერო ტომარა
პქონდა ერთი. უქენიჯე ტომარეს მუღდა

ვენარღვენი, დღას ვეიფმამუ: ა. ტან, გვ. 121 - უფსკერო (უძირო) ტომბარას რაც გინდა ჩააყარო, მანც არ გაივსება (არასოდეს არ გაივსება). იხ. საკი; ძანძა. შერ. ტომსკია.

ტომბა (ტომბას) იგივეა, რაც ტობა, ტომბა, - ღრმა (მე., მდინარე, ზუზა, წყალი...). ჩქინ ქიანაში ტომბა გური სიკეთით ეიოფმი: *ქ. საბუშ., ქახს, გვ. 158* - ჩეწი ქვეყნის ღრმა ველა სიკეთით აღავსე. ჭყელი ორჯას მიღვალ... ძღაბიშ ნარაღადმენი ტომბას ინაქენჩანასენი: *ქ. საბუშ., ქართ ზეპ., გვ. 43* - წყეული იყოს, ვინც... გოგოს ნათქვამისათვის ღრმა ტბორში (რომ) ჩახტება. ტომბას ზმწ. ღრმად. გადატ. ტბილად. **o** ტომბას ხონილი ღრმად ხნული. **o** ტომბას რული ღრმად (ტბილად) ძილი.

ტომბას, **ტომბასი** (ტომსკიას) პატარა ტომბარა; ტომბარა. აკა ქიილენ-და, ტომსკია ქომოთხიი! - ერთი თუ გაქვს, ტომსკია მათხოვე!

ტომბა (ტომბას) იგივეა, რაც ტობა, ტომბა, - 1. ღრმა. ბოგა ვა'გოქ, წყარი ვა'გოქ, ვეგიოლა ტომბას ფონით!; *მასალ., გვ. 92* - ხიდი არ იცი, ცურვა არ იცი (წყალი არ იცი), არ ჩავერდღ ღრმაში ფონით! 2. ტბა.

ტომბი (ტომბს) 1. ტომრი; ტლინკი. ტორც ირქენც უზოგარო; *მასალ., გვ. 69* - ტორს იქნევს უზოგავად. დემს ტორით დუდი ტენოსოფგ: *მ. ხუბ., გვ. 297* - დევს ტორით თვი გადავლივა. შერ. კვარტი. კვარტი მოივუა, - თქუანა, მუეანსით ართი კუხის მიოგანსინი, ტორი მოივუა, მუეანსით თორი კუხით მიოგანსინი - „ნიხლი მარტყაო“, - იტყვიან, როცა ერთ ფებს მიარტყას; „ტორი („ტლინკები“) მარტყაო“, - როცა ორივე ფებით მიარტყას. 2.

თაშმხსპილი ჰომი (მ. კორტია). შერ. ოჩაჩუე. **ტომბშა** (ტორიშუას) სემონღის სამთამაშო ხტუნაშა; კანტრუში. იხ. ბურსუა.

ტომბა (ტორმას) მუქთი. ტორმა ზმწ. მუქთად. გეარიანი ტორმათ იშიი ადესაში მაჭარი ოლუფალი - გეარიან მუქთად იმოვე ადესის მაჭარი სასმელად (ბეურის ერთად).

ტომბაშხი (ტორიკუხის) ბოტან. ვაზის ჯიშია, თეთრი, მარცვალი წერილი, ღვინო კარგი (*ს. მასალ., გვ. 189*). ტორიკუხა უჩა (ტრედის-ფეხა შვი) ვაზის ჯიშია. გრძელი მტკეპანი და წერილი მარცვალი ჰქონდა. ღვინო კარგი იცოდა, იმდენად მაგარი, რომ ცეცხლს აპყევბოდა, მომავყო იყო (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 155; სქოლიოში ვანამტკება ივ. ჯავახიშვილისა*). ივ. ჯავახიშვილის აზრით, ტორიკუხი ორნა-ნილუდი სიტყვა უნდა იყოს: „მტრედისფეხა“.

ტომბლა (ტოროლას) ზოოდ. ტომრლა. **o** ტოროლამი ხემა ამაღაფა/ტოროლამი

ჭოფუა ტოროლას ხელში ჩადგება/ტოროლას დაჭერა. გადატ. დიდი და სარფიანი საქის ხელში ჩადგება. ტოროლაქ ქაშუოლე უცემა დო თის გოუტენს! - დიდი საქმე ჩაუშვება ხელში და იმას გაუშვებს!

ტორინი (ტორინიქ; ტორინჯის ტორინს) ზოოდ. მტრედი. მოკოდ, ტორინჯ ბჭოფიკონი; *ქ. საბუშ., ქახს, გვ. 126* - მინდობა, მტრედი (რომ) დამეჭირა. თორი ტორინჯ იქოუნღუ; *ქახს, I, გვ. 17* - ორი მტრედი მყავდა. ართ ტორინჯ ქურო ქემომიყონჯ დო ცაშა ქემეკუეთებ ბუღევა; *ქახს, II, გვ. 132* - ერთი მტრედი გამიზარდა (გული მომიყვანა) და ცაზე მოუკეთებიაო ბუღე. თუ ტორინს, გოქქუანი, უდროვეთი ვაფურინე; *ქახს, I, გვ. 96* - ამ მტრედს, იცოდეთ, უდროოდ გაფურენა არ შეუძლია. ქათხოშ უშე ცაშა მტრედს ტორინს ებუღედა ზეგით ცაში მტრედს. ტორინს დუშუბს, ტორინჯ ქე მოღარათ; *ი. ყოფშ., გვ. 86* - მტრედს დაუშაბა, მტრედი ნამოვიდა. ტორინჯო გინორთინე დუღე; *მ. ხუბ., გვ. 130* - მტრედად გადაიქცია თავი. სორექ, სი ჩქიმიჩე ტორინჯ ი?; *ქახს, I, გვ. 85* - სად ხარ შენ, ჩემო თეთრი მტრედი? შერ. ლაზ. ტორიჯი მტრედი (*ნ. მარა*). **o** ტორინჯიგურა კოჩი მტრედის მსგავსი კაცი. გადატ. უწინარი, მართალი კაცი.

ტორსა (ტორსუას) იგივეა, რაც თორსუა. **ტორსაშხი** (ტორსაფის) სახელი უტორღუანს (წინას) ზმწას - ჰამდომბა; ლაქლადი; ტლინკინი. მთუთინში მაკეთებელი ვარე, მარა წინას უტორღუანს ტყურათი - არაფრის გამკეთებელი არაა, მაგრამ ყბედობს (ენას ატარებულებს). უტორღუანს (პორღუა წინა იყბედა, პორღუაშუ წინაშა ულაყობა, ნოტორღუაშუ(წ) წინას ლყებობდა თურქე) გრძმ. ლყებობს, ტლიკინობს. იხ. ტობაფი (წინაში). შერ. იმერ. ლარლალი, ყბედობა (*ვ. მერა*).

ტორსაშე (ტორღაიეს) ყაბდი, ლაქლადა. იხ. დორღია.

ტორსაშხი (ტორყაფის) სახელი იტორღუანს ზმწას - ღარტყამ; ხელის ღარტყამით ბამცემშული ხმა; ტაქცა. ბრელი უტორღუე იში ტეყეობა დუს - ბევრი ურტყა იმის შიშველ (მელოტ) თავს. იტორყუანს (იტორსაშუ ირტყა, პორსაშუა ურტყა, ნოტორსაშუა(წ) ირტყამდა თურქე) გრძმ. სათა. ქე. ირტყამს. უტორყუანს (პორსაშუ ურტყა, პორსაშუა ურტყა) გრძმ. სახს. ქე. ურტყამს.

ტორსაში (ტორცოიას), **ტორსორმა** (ტორცოიას) იგივეა, რაც ტაქცე, ტაქცეია, ტორორია, - მოტმლაილი; შთიშო (თავი), თმბამდაპარსული.

მუესკევიჭანდუ მუში გორკორია
(//ტოპორია) დუდი - მიპქონდა მისი უთმო
(მოტელეპილი) თავი.

ტოზ-ი (გოგის) იგივეა, რაც ტვატვი, - ტორი;
თაბი; ხალი; ბაშლინი ნაბი; მხაძის ნინა
შახანი (*ქ.ჭარ.*). თუნთი აზო ქვეშარავე,
გოტი ქიმეთხ თოფიშ დუეუ: *მასალ., გვ. 112* -
დათვი აქეთ დამეჯახა, თათი მოსდო თოფის
ტურს (თავს). მესქეი ღო მესქეიქ წეკინდუა ღო
ტურაქ გოტი ეიბშუა - შამეუბი (შამეუბი
შაშეი) ნაიკინდენ და ტურამ ტორი აივსოო. აზი
ქომონჯი მისე შებუ, სი გოტისე
ორთექენი?!. *ქ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 108* - ასე
შუანი ვის რგებია (უშოვია), შენ მალაყებს რომ
აქეთებ (ტორს რომ იქენე)?! ღლორთიშა
გოტი ვემისეინენია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 150* -
დამერთს ხელს ვერ მოუსვამო. ართი გოტი
მანგჯორი ქომუქი - ერთი მუჭე მატყლი
მომეცი. ბ ართი გოტიშ ვუშა ერთი ბლუჯა.

ტოტაბა (გოტებას) იხ. ატოტაბა.
ტოტოულე ზახხ. გოტოულე ქიმერთუ -
ხელდახელ მივიდა. იხ. გოტო.

ტოტოხა (გოტო ხეს) ტორი; ღიღი, ტლანაძი
ხალი (ადამიანის). გოტოხე სოდეთ
ვიამქენი, დუდი, კიდე მესოფუ: *მ. ხუბ., გვ. 31* -
ტორი (ხელ-ტორი) სადაც დაარტყა, თავი,
მკლავი მოგლიჯა. ინა გოტო თკოსოფუ
ხეთ: *მ. ხუბ., I, გვ. 31* - ის ხელ-ტორით
დავლიჯა. *შორ. თუშ. გოტოხე ხელი ბავშვის
ენაზე (ქ. ხუბუტ., ა. ღლ.)*

ტოულე (გოულეს) საბაშლი; ბრძაშლი თოქი
საქონლის დასაბამად. ჩხოვს გირძე
გოულე ქიგიბოუნე ღო ღლიარეს
ქიგიბოულევეა - ძროხას გრძელი თოქი
შეაბი და საბალახოდ (ბალახზე) დააბიო. *შორ.
იშერ. გოულე გრძელი ბანარი (ქ. შერ.).*

ტოუ-ი, ტოუშ (გოფის, გოფეს) *ზოლო. 1*. ტობი,
მკერე ზომის ტეხე კომრინანიოთა რიგისა
(*ველე*); თავი მოლუნული აქეს. ტანი შუაში
მოფართო, მოთეთრო ფერისაა, ნახევარ არშინს
იზრდება (*მასალეობი, ტ. V, გვ. 72*). ონტოფუსქ
გოფი ხე დო წყარი შის კოკობე: *ქსს, I, გვ.
124* - ონტოფოში ტობი ზის და ნყლის პირად
კოკობე (კოკობა). 2. ბალახია ერთგვარი
(*ქ. ღლიაე*).

ტოუშა (გოფუას) სახელი გოფუანს ზენისა -
ტოფოშა; ტოფუს მინარ პირითის დაყარა, -
საპროტოდ თეპეზის მიძარ პირითის დაყარა.
გოფანს (ბოუშუ ქვირითი დაყარა, უბოუშაუა
ქვირითი დაუყარა, ნოღოშუან) ქვირითის ჰყირიდა
თურმე) ვრდმ. ქვირითის ჰყირის. *შორ. ტოპონ.*
ოტოფუ სატოფუ ადგილი (*ქ. ცხად., ტოპონ., გვ.
49*). *იშერ.* გოფი ქვირითის დაყარა (*ქ. შერ.*).
ი. ყიფშიძის აზრით: თ-ტოფა, ონ-ტოფა, ონ-

გოფო, ონ-გოფუ სოფელი და საზოგადოება
სენაკის მაზრაში (*ლექსი., გვ. 330*).

ტოუშრი (გოფურს) *პოეტა.* საბაშურა და ნითაშლი
სამაშურა. იხ. სუმეჯუა, სუმეჯუაში ცყა (*ა.
მაყ.*). ევექვას ობუნს ცხენი გოფურში
ჭკოპაში უკულ - დინბლს (დუეს) ასხაშს
ცხენი ტოფურის ჭამის შემდეგ.

ტოულე (გოლოს) მსხპილი, ღიღი (*ქ. ღლიაე*). *შორ.*
გობო.

ტოლორია (გოლორია) იგივეა, რაც გოლორო,
- სქალი, ჩამრბვალაშლი (სიმსუქნით).
მიგორს გოლორია ბალანა - მიყვარს
მსუქანი (ჩამრგვალებული) ბავშვი *შორ.*
გობორია.

ტოლორის (გოლორის) მსუქანი, სიმსუქნით
ჩამრბვალაშლი. *ვადატ.* ცოცხალი. ქოყუნს
ართი გოლორო ბოში - (ქი) ჰყავს ერთი
ჩაუსქებული ბიჭი.

ტოლორია (გოლორია) იგივეა, რაც
გოლორია, - მსხპილი, მსუქანი.
გოლორია ბალანა რე - მსხვილი ბავშვი.

ტოლორია (გოლორია) იგივეა, რაც
გოლორია, - უთმო, მოტელეპილი
(თავი).

ტოლორის (გოლორის) იგივეა, რაც გოლორია¹.
შორ. გოლორო.

ტოხ-ი (გოხის) იგივეა, რაც გოხილი, -
ამოტმხილი ადგილი (*მაყ., მორზე*), სადაც
წერილი წნელისბან დაბრახილ თოქს
(ღელურქს) ბამოღვაშან (გამოღვაშენ). გოხი
რე წირიხში მასქუაფალი - ტობი არის
დაგრეხილი წნელის (წირეხის) მოსაბმელი
ადგილი.

ტოხაუი (გოხაუის) 1. დარტყმა; დარტყმისას
ბამოტმხილი ხმა. ხენწუფე ყვამა
ქიტოხუანცე: *ა. ყოფშ., გვ. 76* - ხელშიწე
შუღლზე (ქი) ირტყამს (მაგრად). მელარე ღო
ყარაულენც თეში, ტოხაუი და ღოგოტახეს
ოხაუეში კარი: *მ. ხუბ., გვ. 72-73* - შიგ დგას და
რომ ყარაულობს, ისე გაისმა დარტყმის ხმა და
გატყტეს ეკლესიის კარი. 2. ტრახბახი. ნინაში
გოხაუი ტრახბახი.

ტოხილ/რი (გოხილ/რის) *მოქო. ენებ. წარს.*
გოხუნს ზენისა - ამოტმხილი (სატყბით).

ტოხინ-ი (გოხინის) ტრახბახი.

ტოხინა (გოხინა) თიკუნია (მეტყბელი), -
დამრტყამელი, მოჩხუპარი. *შორ. გოხუა.*

ტოხუნა (გოხუნის) სახელი გოხუნს ზენისა - 1.
ჭრამთა, სატმხით ამოტმხუნა. ოგახუთ
ტეშატოხუ ფიყარაში დინახუნაფალი -
სატყბით ამოტყბა ფიყრის ჩასაჯენი. 2.
დარტყმა (მაგრად). ევექვარე ქორსაქ, ევექვოფ
არჯენი ღო გოხე: *მ. ხუბ., გვ. 238* - ადგა
ქაჩალი, აილო ნაჯახი და დარტყა. გოხე

სქანი კავინდემც: *ი. ყოფშ.*, გვ. 61 – დაარტყა შენ კაჟანდევს. 3. ლაპარობა, უთავპროლო წაპარაკაი, ლაპლაპი. **ტყურათ უტოხუნანს ნინას**, მუთუნში დელი ვა'ულუ – ტყურულად ატლიკი-ნებს ენას (ოტლუაქებს), არაფორს თავი არ აქვს. **გოხუნს (ბოხუ)** 'და'არტყა, უბოხა 'ურტყამს, ნობოხუნს (არტყამდა თურმე) *გრძმ.* მაგრად 'და'არტყამს; სატებით 'ამო'ტყებს. **იგოხუნას** (იბოხუ ირტყა, უბოხუაჟუ 'ურტყია) *გრძმ. სათავ. ქვ.* **ტოხუნს** 'ზმნისა – ირტყამს. **იგოხუნს** (პიბოხუ გაიტება, ბაუბოხუ გაუტებია სატებით) *გრძმ. სათავ. ქვ.* **ტოხუნს** 'ზმნისა – იტებს სატებით (თავისას); 'და'ირტყამს (თავზე) უტოხუნს (პოხუა ნინა ილატება, უბოხუაჟუ ნინაჟა ულაყბია) *გრძმ.* ლაყბობს, ლაქლაქებს; მაგრად ურტყამს.

უტოხუნს (ბაუბოხუ სატებით გაუტება, ბაუბოხუ გაუტებია სატებით) *გრძმ. სასტ. ქვ.* **ტოხუნს** 'ზმნისა – სატებით უტებს.

იგოხუენ (პიბოხუ სატებით გაიტება, ბოხოხუ'ურკა(ნ) სატებით გატებილა) *გრძლუ. ენებ.* **ტოხუნს** 'ზმნისა – იტებდა სატებით.

იგოხუნ (იბოხუ შესაძლებელი გახდა სატებით გატება, –) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **ტოხუნს** 'ზმნისა – შეიძლება სატებით გა'იტებს; 'და'ირტყას მაგრად (გაილაბოს).

ატოხუნ (ბოხუ შეძლო სატებით 'ვა'ტებია; –; ნობოხუნს) შესაძლებია სატებით 'ამო'ტება, მაგრად 'და'ურტყა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **უტოხუნს** 'ზმნისა – შეუძლია 'ვა'ტებოს სატებით; მაგრად 'და'არტყას.

უტოხაფუნას (ობოხუაჟუ ატებენია, უბოხაჟაჟუ უტებენებია, ნობოხაჟაჟუ) ატებენებდა თურმე) *კაჟხ.* **ტოხუნს** 'ზმნისა – სატებით ატებენებს; მაგრად არტყევენებს.

მარხალუ მიძლ. მოქმ. სატებით 'ჩა'მტები; მაგრად 'და'მრტყემელი.

ორხალუ მიძლ. ენებ. მყ. სატებით 'ჩა'სატები; მაგრად საცემი.

ბოხლური მიძლ. ენებ. წარს. სატებით 'ჩა'ტებილი. **ნატონ მიძლ. ენებ. წარს.** სატებით 'ჩა'ნატები; ნაცემი.

ნატონური მიძლ. ენებ. წარს. სატებით 'ჩა'ტების, მაგრად ცემის საფასური.

უბუ'უბუნუ მიძლ. უაყრ. სატებით ჩაუტებელი. *იხ.* **ოტახუ.**

ტრამბასლა (გრაბახალას) ტრამბასობა.

ტრამბასალათე ვეგვლევანქე-და, ართი სიგყვასე ზოლო ქოფთქვა: *კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 24* – ტრამბასობად თუ არ ჩამოივლი, ერთ სიტყვას კიდევ ვიტყვი.

ტრამბ-ი (გრაბეზის) ძმლი, დჰირი (დ. ფიფია).

ტრამბ-ნი (გრაკუნს) უსაჰმოდ ხმტიანლი (სიარული). *შდრ. იმერ. გრაკუნი უსაქმოდ სიარული (ქ. ბერ.).*

ტრამბ-ი (გრაბეზის) ნისქილის ნინლი: ნისქილის ქვეპის ჩასასემლი. ტრამბეი შეიძლება ყოფილიყო მუხის ან ნაბლსა. ვამზადებდით ნისქილის ქვების ჩასამემლ გრაბეზს ან ქვებს (*მასლეტი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 223*). *იხ. ქვევ. შერ. გრაბეზი.*

ტრამუ *ზმზ.* რიბად, ზგუშვად. ათე ფარას სემ-ოთხ ტრელო გვესურენთ – ამ ფულს სამოთხ რივად გავისტუმრებთ.

ტრამუ-ტრამუ *ზმზ.* რიბ-რიბად, ზგუშვ-ზგუშვად. ტრელო - ტრელო - ტრელო ქიდანწყუქუ, მინ ცხენით ღო მინ კუხით: *კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 102* – ჯგუფ-ჯგუფად დანაყო, ზოგი ცხენით, ზოგი ფეხით.

ტრამშუ (ნინაზი) ლაპარობა, ლაპლაპი.

უტრეშუნს ნინას (პირაჟუ ნინა ილაქლაქა, პირაჟაჟუ ნინაჟა ულაქლაქია) *გრძმ.* ლაქლაქებს.

ბრიმ-ლი (გრიალს); გადატ. მილიანად. გრიალი ჩე მილიანად თეთრი. გრიალი უჩა მილიანად შავი. **ტრიალი ჩე** თხალედი გუნდუ – მილადა თეთრი თხები ჰყავდა.

ბრიმ-ნი (გრაიონს) იგივეა, რაც ტირკონი, – ნიპარი სიარული; ნიპარილი ხმის ბამომცემი. *იხ. ღრიგონი, თრიქონი.*

ბრიმ-პიხი. ტახუა. სენიშ მარჩხულს სენი უტრეხუნია: *ა. ცან., გვ. 118* – თევზის მრეცხას თევზი უტყედბაო.

ბრიმ-შაბა (გროგებას) სახელი ოტროგუნ 'ზმნისა – შპჰირიპრი, ღაპირისპირება. **მა შური ვა'ოტროგუქის** ღო დამანებს დელი; – მე სრულებითაც არ ვეჯიბორები მას და დამანებს თავი! **მა შუ მილუ იქუკუმა, ვეტროგენი** – მერა მაქვს იმასთან, რომ შევეჯიბრო.

ოტროგუნ (პირაჟუ 'შე'ეჯიბრა, პირაჟაჟუ 'შე'სჯიბრებია) *გრძლუ. ენებ.* ეჯიბრება, უპირისპირდება [*შდრ. რუს. топр* ვაჭრობა].

ბრმპაბ-ი (გროჰანტის) იხ. გურჰანტი, – ბურლი (*ი. ყოფშ.*); სხპრამტი ცინპუტი (*დ. ფიფია*).

ბრმშაბ (გროჰუას) ტრმშაბ. *შდრ. მანუა, ტუშუა.*

ბრმშაბ (გროჰუას) ტურშაბ (*ი. ყოფშ.*). სოთინი ტრუჟა ქობირი-და, ყმაზურო მიანჭე: *ი. ყოფშ., გვ. 133* – სადმე ტურჟა თუ ნახო, ვაჟაკურად მივეგებ (ისწრაფე)!

ბრმშან-ი (გროჰუას) იგივეა, რაც ტურჰანტი. ბმ, ბმ (ტუ/გ-ს) ცური, ჰიქანი. ათე ჩხუს ჯგირი ტრუღუ – ამ ძროხას კარგი ცური აქვს. *იხ. ობტოლუ. შდრ. ლაზ. ტუ ცური (ეტიმოლ., გვ. 441). იმერ. ტუ ცური (ტ. ბერ.), გურ., ლეჩხ. ტაუ ცური, ფიქიბი (შ. ალაფ., I; გ. შარაშ).*

ბშპ-ი (ტუხის) იხ. ტაუბი.

ბშპარ-ი (ტუბერს) უმწფარი (შ. ეტირტია).

ბმშპ (ტუშუას) სახელი გეოგრაფიკული ზმნისა - გლომად და სინაგოგებით დალკვა. შდრ. ლუკა.

ბმში (ტუიას) ბოტან. ბმში. ტუიამ ჯა ტუიას ხე.

ბმპ-ი, ბმპ-ი (ტუნქი-ს) კატი, მსხვილი ჯოხი.

ქიხვილიუ ტუკი, მოღვ უმჭურავ: *ა. ყოფშ.* გვ. 63 - აიტყა კეტი, დაარტყა ვაშლს. ნდემიში მორდილქე ქიხვილიუ ტუკი: *ქს, II, გვ. 28* - დევის გაზრდილმა დასტაცა ხელი ჯოხს. შდრ. გურ., იბრ., ლეჩხ. ტუკი კეტი (*ა. ლ., ე. ბერ., მ. აღლა. 2*).

ბმლ, ბმლუ (ტულქ-ს) იგივეა, რაც დულუ, - სრამი, ან პატარარაქინი. ტულ თხალეფს უწუე: *მ. ხუბ., გვ. 307* - ურქო თხებს უთხრა. ჩხოუხ გერანს ჭიჭე, ჯიკუგიაჯგურა ქანი, თქუნა ტულუ რენა - ძროხას როცა პატარა, ფიროკითი რქა აქვს, იტყვიან ურქოაო.

ბმშინ-ი (ტუმინს) დუდუნი, ტუშუნი. მა მუთუნს ვადაპრკენს სქანი ტუშინი - მე არაფერს დაკამლებს შენი დუდუნი. ვახუნა სქან ტუშინც - არ ხუობენ (ეროდებიან) შენს ტუტუნს. *იხ. წყუმინი.*

ბმშინშა (ტუმინუას) სახელი ტუშინუნს ზმნისა - დუდუნი, ტუშუნი. მუღვასი რენ, ტუშინუნს, ვაგმაინუ - რაღაცასა, დუდუნებს, ვერ გავიგო. ტუმინუნს (ბაშინა იტუტუნა, შაშინა უტუტუნია, ნოშაშინაშ) ტუტუნება თურმე) გრდმ. ტუტუნებს.

ბმშა (ტუნგას) უტინი, სულელი. ბუნგა კოჩი სულელი, უტინო კაცი. შდრ. ხუნგა.

ბმპ-ი (ტუნკის) იგივეა, რაც ტუკი, ტურკი, - კატი, დიდი ჯოხი, კომპალი. ტუნკი ქიგიაშქე დუკუ: *ა. საუშ., ქართ. ზგ., გვ. 93* - ჯოხი დაარტყა თავზე. ტუნკით გრდმ. რდგ ჩქაჩქელი: *მასალ., გვ. 73* - კეტი იყო დაჩქელი.

ბმპ (ტურას) ზოილ. ბმპ. ტურაქე მწარეხადე: *ა. ყოფშ., გვ. 18* - ტურა შემოხვდა. მხურიმ ქვათილას ტურაქ ქეპარნი: *ა. გან., გვ. 126* - ცხერის დუმას ტურა გადაპყვა. ტურა-გერი ტურა-მეელი, დიდი ტურა. ტურა-მელა ტურა-მელი. ქორქინად დიდი უმჯობებერი ტურა-მელაქ: *ა. ყოფშ., გვ. 37* - გამორნდა დიდი უმჯობებელი ტურა-მელა. ტურა-ფოცხლი ტურა-ფოცხვერი (*ა. ყოფშ.*). ძაკა ტურა პატარა ტურა. გაღვ. ეშპი. ტურა-კოჩი ეშპი კაცი. დიდი ტურა-კოჩი რე - დიდი ეშპი კაცი არის. ტურას ეხხიან (ტაბუ): კვალჩყერი კვალჩყული; მოცქეცქეპალე/ცქეცქეპალე მოცუნცული/ცუნცული.

ბმპამ (ტურაქეს) იგივეა, რაც ტურე, - ტურაპის ბუნაბი. ტურაქეა მეურს -

მიდის იქ, სადაც ტურების ბუნაგია. ტურაქე ← *ტურამ-ეერა ტურის სამყარო ადგილი.

ბმპაშა (ტურაფას) სახელი უტურუანს ზმნისა - ცაცხლში შპისი შპაითეა. მუგანს

დამხირო დომჭორტუნი, ოკო აქ ტურენი: *ქს, I, გვ. 338* - როცა ცეცხლი განელდება, უზღა შეუკეთო (შემა). უტურუნს (შარაშ 'შე'უკეთა, შარაშ 'შე'უკეთება, ნოშარაშ 'შე'უკეთება თურმე) გრდმ. უნთებს, უკეთებს (შემა).

ბმპაშაშა (ტურაღურელს) ბმპა-შპაშარნი. გაღვ. უზარმაზარი ურო, რომლითაც ხეს ფიცრებად ხსნიდენ (*მასალეტი, ტ. I, გვ. 395*).

ბმპაშა შპაშ-ი (ტურაში კუჩხის) ბოტან. ძრის ტაშაშაშა. *იხ. ქრისტეში ბეჭედი; ქაქის/შ სონა (ა. მყ.).*

ბმპაშა შპაშაშარნი (ტურაში შპაშაშარს) თიყუნია: ბმპის მმპაშაშა. გაღვ. ძალიან ეშპი (კაცი).

ბმპაშა რსინ-ი (ტურაში რსინს) ბოტან. შშპაშარ. *იხ. ლურიშგულა (ა. მყ.).*

ბმპაშა შუქ-ი (ტურაში ცუჯის/ცუს) ბოტან. ძირმნარა. *იხ. ზინტეკელი (ა. მყ.).*

ბმპინ-ი (ტურინს) ბმპა (სტარუ); ბაშრინა; ბაღაბაშა. გყვია ხათე ხოლო ტურინს ცინიკათუნს ეშე: *მ. ხუბ., გვ. 18* - ტყვია ბაშინათე ამოხტება (ხტომას გაადენს) ხეთი. შდრ. ლურინი.

ბმპინშა (ტურინუას) სახელი ტურინუნს ზმნისა - სნარაში (სნარტი) ბაღაბაშა; ხმარაში ბაღაშრინა, ბაღაბაშა (ტრალით) რისაშ. კუკინსინი, კოლონა რე, ტურინუნსუნი - წყირფი რე: *ქს, I, გვ. 225* - რომ ნივის - კოლო, რომ ხტის - ნყირილება. ჰყორქე ვენო ტურინუ - მწყობრად დაფორნდა (მხურით). ტურინუნს (ბმპინუ იფრინა, ბტუნა; შარაშ უშტომი, უფრენია; ნოშარაშ) ფრენა, ხტოდა თურმე) გრდმ. ხტის; ფრენ (ხმურით). ბაშარაშ *მამე. ანჭე.* მფრენი (ხმურით). შდრ. ლურინა.

ბმპ-ი (ტურკის) იგივეა, რაც ტუკი, ტუნკი, - დიდი ჯოხი, კატი, კომპალი. ფირხოლო ართიანს ქურქელეს ტუკისია: *ქს, I, გვ. 213* - ორივე ერთმანეთს უქევედნენ ჯოხსა.

ბმპაშა-ბი, ბმპაშა-ბი (ტურაშინს) იგივეა, რაც ტურაშანი, - ბმპინი. შდრ. ლაზ. ტურაშანი ბურლი (*ბ. შარ.*)

ბმპინ-ი (ტურგინს) ტუშუნი; რუმი, ბაშარაშაშაშაშაშაშა. შდრ. ლურინი.

ბმპინშა (ტურგინუას) სახელი ტურგინუნს ზმნისა - ტუშუნი, ბუტაშუნი, რურაშული. ტურგინუნს მუღვასიანი, მუთუნქ ეეგმაინუ - ტუტუნებს რაღაცასა, ვერაფერი

(ვერ) გაიგე.
ტურტინუნს (ბარბინე იტუტუნა, უბარბინე
 იტუტუნია, ნობარბინე) ტუტუნებდა თურმე
გრძმ ტუტუნებს, ჩუმად ლაპარაკობს,
 ბუტბუტებს, ჩურჩულებს.
მაბარბინე მიძ. აწმე. მოტუტუნე, ჩუმად
 მოლაპარაკე.

ობარბინე მიძ. ენებ. მე. სატუტუნო, საბუტბუტო.
ტურტუშინი (ტურტუშინა) ჳმუშინი, მსხვილი და
 ჩასხმული (ჩასვენილი). ჯგირი ტ უ ტ უ შ ი ა
 ბოშოე - კარგი ჳმუხი (ჩასვენილი) ბიჭა.

ტურტურუე (ტურტურუეს) ზოლო. 1. გვინიტი
 (ი. ყოფშ. ბ. ჳარ.); როშო (ე. თოფ., ქართვ.
სიკეაწარ.. გვ. 296); ტოროლა (დ. ფიფია).
 ტ უ რ ტ უ რ უ ე კანდიორი, კურჩი

გვთოლაფილია: ი. ყოფშ. გვ. 147 - გვრიტო
 კანდიერო, ფეხშეღებილოო. 2. გადატ. მელოტი.

ტურშა (ტურშას) იგივეა, რაც ტ უ ლ ა შ ი
 კ უ რ შ ა, - კოლოშინი (აშპარისი)
 გამოსაპრაპი ბათლილი ჳოქისი (ა. ჳარ.).

ტურშანტი (ტურშანტის) იხ. ტურშანტი.

ტურჩი (ტურჩის): ტურჩი დიხა მოუსაღლიანი მინა;
 მოშავო და ოდნავ მონიშალო ფერის, ქვასავით
 გამოიყურება, მაგრამ ადვილად იფხვება,
 განსაკუთრებით თუ დაწვინა. შღრ. მეიჭვირი;
 ფურსი (დიხა).

ტუბა (ტუბას) 1. ნატარი. ოსური შხვაში
 კებურიში ტ უ ტ ა რე - ქალი სხვისი კერის
 ნაცარია. ძღაბი შხვაში ტ უ ტ ა რენია: ხალხ.
სიძრ.. I, გვ. 171 - გოგო სხვისი ნაცარიაო.
 ტ უ ტ ა შ დუმუს აკეთებს: *ქხს, I, გვ. 206* -
 ნაცრის ღომს აკეთებს. ტ უ ტ ა თ
 ქიგერჭუღას: *მასალ., გვ. 155* - ნაცარტუტად
 დაწვილდეს. შღრ. ღაზ. შტუტა ნაცარი (ბ. მარი).
 2. მცენარის ავადმყოფობა - ნატარი, -
 ინვეს ერთგვარი სოკო. ტ უ ტ ა შ ი (ნაცარი)
 წინამდგო ბინების ოკო უწამალუათი წმინდა
 წურწურში ქვირით: *კახაყ., 16.03.1930, გვ. 2* -
 ნაცრის წინამდგე ვანახს უნდა ვუნამლოთ
 სუფთა გოგირდის ფეკილით.

ტუბამ-ი (ტუბამს) ნატარინანი. ჳილი ჳკომი
 ტ უ ტ ა შ ი ა: *ქხს, I, გვ. 19* - მჭადი ჳამე
 ნატარინაო. ონახვალო საპონი ვამიღუღესინი,
 ვხვარენდით ტ უ ტ ა შ ი წყარს - სარეცხად
 საპონი რომ არ გვექონდა, ვხვარობდით ნაცრიან
 წყალს. ჯგირი გურიი ტ უ ტ ა შ ი ჳკილი
 იჭკუმენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 188* - კარგი
 გულით ნაცრიანი მჭადი შეიძლება ჳამო
 (იჭამოს).

ტუბამ შერი (ტუტამ შერს) ნატარის შერი.
 ტ უ ტ ა შ ი შ ე რ ი გეუღას: *ქხს, I, გვ. 83* -
 ნაცრის შერი ეღოს.

ტუბა-წყარი (ტუტა-წყარს) იგივეა, რაც ტ უ ტ ა შ ი
 წყარი, - ნატარინანი წყალი. ძველად

საპონი რომ არ ჳქონდათ, ნაცრის ჩყარიდენე
 წყალში და ადუღებდენე. წყალი რომ
 გაგრილდებოდა, გადმწურავდენე და
 გასარეცხად იყენებდენე, - ამას ეძახოდენე
 ტ უ ტ ა - წყარი.

ტუბალი (ტუტელი) ტიტეპალი. ბოშია,
 სქანჯე-ტ უ ტ ე ლ კოს ველაჳაფიგე ინავა:
მ. ხუბ., გვ. 198 - ბიჭო, შენისთანა შიშველ კაცს
 არ ეთანამება ისაო.

ტუბალე (ტუტელი) იგივეა, რაც ტ უ ტ ე ლ ი .
 მახორეუი ტ უ ტ ე ლ ე რენა -
 მაცხოვრებლები შიშველი არიან. ისეგე
 ტ უ ტ ე ლ ე ლო შექრენულ-ჳეგუნული
 ბალანდფი სხარსხალი - ისინი შიშველი და
 მძიერ-მწყურავალი ბავშვების სტრიალო.

ტუტილი (ტუტილს) მიძ. ენებ. წარს. ტ ე ტ უ ნ ს //
 ტ უ ტ უ ნ ზინისა - ბაბარდღვინილი (დ. ფიფია);
 მოგლაჳილი (მგ., ბალახი...).

ტუტინი (ტუტინი) იხ. ტურტინი, - ტუტუნი.
 ინეფი ტ უ ტ ი ნ ს მითინი ვაურჩილე - იმათ
 ტუტუნს არავინ უსმენს.

ტუტინუა (ტუტინუას) იხ. ტურტინუა. სკაქ ოკო
 ტ უ ტ ი ნ ა ს, ოსურქ ოკო რაგადუას: *ხალხ.*
სიძრ., I, გვ. 123 - ფუტკარმა უნდა იტუტუნოს,
 ქალმა უნდა ილაპარაკოს.
ტუტინუნს (ტუტინე იტუტუნა, უბაშინე
 იტუტუნია, ნობაშინე) ტუტუნებდა თურმე
გრძმ ტუტუნებს.

ტუტლა (ტუტლას) მოტან. აპირი; ყალიბანი
 შოტრა; მწარე კვანძი. სორჩინეუე, ...დეგში
 კოს ენაშქვანქე ტ უ ტ ლ ა შ ი ინახუნადლო:
ქ. სანეშ., ქართ. ზეპ., გვ. 12 - სიბრევე, ...დეგვაცს
 გადააქვეე აყიროში ჩასასმელად. იხ. კოლო
 ჳურა, ჳურა, ჳურაში კოპეშია (ა. მყე).

ტუტუალი (ტუტუელის) მიძ. ენებ. წარს.
 ტ უ ტ უ ა ნ ს ზინისა - უშნოე მოყალილი.

ტუტუაშ (ტუტუაშას) სახელი ტ უ ტ უ შ ა ნ ს ზინისა
 - უშნოე (და სქალად) ჳალი.

ტუტუზანი (ლოტუზანი მოზოლა, ლუბაზანი
 მოუზანი, ნობაზანი) ზელდა თურმე *გრძმ*
 უშნოდ ზელს (ფეკილს, მინას).
 მახაზალი მიძ. მოქმე უშნოდ მზელი.
 ონაზალი მიძ. ენებ. მე. უშნოდ საზელი.
 აბაზალი მიძ. ენებ. წარს. უშნოდ მოზელილი.
 ნაბაზანი მიძ. ენებ. წარს. უშნოდ ნაზელი.
 ნახაზანი მიძ. ენებ. წარს. უშნოდ ზელის
 საფასური.

ტუტულა (ტუტულას) იგივეა, რაც ტ უ ტ ლ ა, -
 აპირი, მწარე კვანძი, ხაპი. ქვლეკინე ართი
 ტ უ ტ უ ლ ა შ ი ეფხა ქვირი ლო ართი ოდგინი:
მ. ხუბ., გვ. 79 - დაიკავა ერთი აყიროს სასევე
 ფეკილი დ ერთი სადგისი. ჳუკი... კუღელს
 ტ უ ტ უ ლ ა ს ეკმბუნადუა: *თ. სახეყ., გვ. 268*
 - თავი კუღე აყიროს იბამდო. 0 ტუტულა

ზისხირიში გადაღარი ქურა სისხლის ვასალები.
იხ. კოტორი.

ბჰსა წყარი (ტყუა წყარს) მითად ცხელი
წყალი, - მდუღარა. *შდრ. ლაზ. ტყუა ცხელი*
(ბ. მარი).

ბჰსიკრი (ტყუილ/ის) *მიძლ. ენებ. წარს.*
ტ უ კ უ ს ზმნისა - ბატრუსული. *იხ. ბჰსუკა.*

ბჰსირი (ტყუირიას) თიკუნი: ბატრუსული
(ცეცხლით). *იხ. ტყური.*

ბჰსუა (ტყუას) სახელი ტ უ კ უ ს ზმნისა - 1.
ბრუსვა, ტუსვა; ფუფქვა; ტუსვა. თულეფი
აღღაზირს გო ტ უ კ ე ს - გოჭები ცეცხლის
აღზე გატრუსეს. ხე ღელა წყარს ქო ტ უ ს უ ა
- ხელი მდულარეში სტუცაო. 2. ბაჰარის
ღაღაშა (*ბაგ., ღვინის*). უ ტ უ კ უ ს
შაქარამ ღვინს - სვამს (ბევრს) შაქრან
ღვინს. 3. მამრად ღარტყვა. ქო ტ უ კ უ -
მაგრად დაარტყა.

ბჰსუნს (აჩხასა გატრუსა, გოზაჰა
გაუტრუსეს, გოზაჰაჰა) გატრუსავდა თურმე
გრდშ. ტრუსავს; ფუფქავს; ბევრს სვამს.
უტყუენს (ბაჰაჰაჰა გაუტრუსა, ბაჰაჰაჰა
გაუტრუსეს) *გრდშ. სახს. ქვ. ტ უ კ უ ს ზმნისა*
- უტრუსავს; უფუფქავს.

უტყუენს (აჰსაჰა ბევრი დალია, ბაჰაჰაჰა
ბევრი უსვამს, ნოზაჰაჰაჰა) ბევრს სვამდა
თურმე *გრდ. ბევრს სვამს.*

ბჰსუკა (ბიბაჰა გატრუსა, ბოზაჰაჰა) (ბიბაჰა)
გატრუსულია *გრდუფ. ენებ. ტ უ კ უ ს ზმნისა* -
ბტრუსება; იფუფქება.

ბჰსუკა (ბაჰაჰაჰა გატრუსა, გოზაჰაჰა
გატრუსავდა) *გრდუფ. ენებ. უ ტ უ კ უ ს ზმნისა* -
ბტრუსება; ეფუფქება.

ბჰსუკა (ბიბაჰა შესაძლებელი ვახდა
'გა'ტრუსვა, -) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.*
ტ უ კ უ ს ზმნისა - შეიძლება გატრუსოს,
გაიფუფქოს.

ბჰსუკა (ბაჰაჰა შეძლო 'გა'ტრუსა, -,
ბოზაჰაჰაჰა) შესაძლებია გატრუსა) *გრდუფ.*
შესაძლ. ენებ. უ ტ უ კ უ ს ზმნისა - შეუძლია
'გა'ტრუსოს; 'გა'ფუფქოს.

ბჰსუკა (ბაჰაჰაჰა ატრუსეინა, ბაჰაჰაჰაჰა
უტრუსეინებია, ნოზაჰაჰაჰა) ატრუსეინებდა
თურმე) *აუზ. ტ უ კ უ ს ზმნისა* -
ატრუსეინებს; აფუფქეინებს.

ბაჰაჰაჰა *მიძლ. მიუშ.* 'გა'შტრუსავი,
'გა'მფუფქავი.

ბოზაჰაჰა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'სატრუსავი;
'გა'საფუფქი.

ბაჰაჰა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ტრუსული;
'გა'ფუფქული.

ბაჰაჰა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ნატრუსი;
'გა'ნაფუფქი.

ბაჰაჰაჰა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ტრუსეის;
'გა'ფუფქეის საფასური.

'ბაჰაჰაჰა *მიძლ. უარყ.* 'გა'უტრუსავი;
'გა'უფუფქავი. *შდრ. ლაზ. ტყუა ცხელი (ბ. მარი);*
ლურს. ტაქრევა ერთბაშად დღევა, გადაკერა
(შ. ალაფ., 1); იმერ. ტაქსევა გარტყმა (ქ. გერ).

ბჰმარი (ტყური) მტმარი. ტ უ ე რ ო მიღედუ -
მტრად წაიღო. *შდრ. ლაზ. მ-ტყური წაცარი;*
მ-თფერი მტყური (ბ. მარი).

ბზ (გგს) იგივეა, რაც ტ უ . ჩხოუს ტ გ
დომქუშაღარი აფუნია - ძროხას ცური
დაშვებული აქესო. ტ გ ზ წყარით მობონ ტ გ ს
დო ზტა ქეშაკათუნი, ვეჭვალუნა - თბილი
წყლით მობანენ ცურს და, რძე რომ მოუვა,
მონველიან.

ბზ, ბზუ, ბზგ (ტგბ'უს, ტგბ-ს) იგივეა, რაც
ტ გ ბ ა უ , - მიზილი. სამგარს ღაჩხორ ქინორზგ,
ტ გ ბ ქორე: *შ. ხუბ., გვ. 122* - სამოვარში
ციცხლი აწიია, თბილი კი არის. უჯროდღ
ჩეხორი ძალამი ტ გ ბ უ რე: *ყაზყ., 6.03.1930,*
გვ. 2 - ულპობი ნეჭი ძალიან თბილი არის.

ბზაშა (ტგბაჰას) *იხ. ტობაჰა. ღაჩხორიში*
ტ გ ბ ა ჟ ა შ ა გური მაჰუნია: *შ. ხუბ., გვ. 298* -
ციცხლზე გათბობა მინდო (გულში მავსო).

ბზინა (ტგბინს) *იხ. ტბინი.* ტ გ ბ ი ნ ი სქანდღ
ჭყოლოჟუა რე: *ქ. საბუშ., ქართ. ზგ., გვ. 27* -
მადლი (სითბო) შენგან წყალობა. ჭვალა ვა
ულენი, ის სამგარო ვა უ ტ გ ბ უ ი ა : *ი. აფოშ.,*
გვ. 182 - ნველა რომ არ აქეს, იმას სამგარო არ
სწყალობსო (ათბობსო). ფალაჰაში ტ გ ბ ი ნ ი მ
ხოლომა ეე შიაროე: *ქ. საბუშ., ქართ. ზგ., გვ. 17*
- ვახანეის მადლი მასთან ახლოს ვერ
მიადუნეს.

ბზინაშა (ტბინაჰას) იგივეა, რაც ტ გ ბ ი ნ ი .
ბზუ (ტგბუს) *იხ. ტბუ.*

ბზგ (ტგბ-ს) *იხ. ტბუ.* გურქ ქიბებრი ტ გ ბ
ტყვია: *ი. აფოშ., გვ. 159* - გულში მივეცი თბილი
ტყვია.

ბზგინი (ტგბინს) *იხ. ტბინი, ტგბინი.*
ბზრ'ონი (ტგრ'ონს) *იხ. ტორ'ონი.*

ბზრინი (ტგრინს) *იხ. ტორინი.*
ბზრზ *იხ. ტბრზუ.*

ბზრ'ონა (ტგტრ'ონას) *იხ. ტგტრ'ონა.*
ბზუ შორსდ. ფუი! ტ ფ უ სქანი ოსურობას!:
შ. ხუბ., გვ. 141 - ფუი, შენს ქალობას!

ტყა (=ტყალ; ტყას; *შრ. რიცხვ.*: ტყალ-უფი ტყეები)
1. ტყა; ხა. ტყას გ რდი ღო ტყა
ვაძირაო?!: *ბაღბ. სობრ., 1, გვ. 130* - ტყეში იყავ
და ხე (ტყე) ვერ ნახეო?! ტყა შ ი ნარდის
ქოგუნია: *ბაღბ. სობრ., 1, გვ. 130* - ტყეში
გაზრდელს ჰვავსო. ტყა ს ცხოერენს ართი
დიდი გერი: *შ. ხუბ., გვ. 10* - ტყეში ცხოერობს
ერთი დიდი მგელი. ოკურეხინუნს
ჭალე-ტყა ღე მ ს - ადვიძებს ტალე-ტყეებს.
0 ურზუმი ტყა დიდი, ხბირი და გაუვლი ტყე.

2. ბალახი; უსარბებლო, სარემელო ბალახი. ყინასს ტყაქ შერუუ – ყანას ტყე (ბალახი) მოერია. ვა ბარგი-და, ტყა ვაციონია: *ა. ყოფშ., გვ. 182* – თუ არ გათორხე, ბალახი გექნებო. მიშყახლინი, გურქ წამირთ, მიღველად ტყახლია: *ასალ., გვ. 85* – რომ შვევიღი, ვული ნამიხდა, წაული ბალახსო. ბარუა ხესგ უწყირცგ შვიარი ტყაღეფი ში ყოთამას: *ვაზაყ., 1.06.1930, გვ. 1* – ბარვა ხელს უწყობს... ბალახებოის დაკარგვას.

ტყაბ-ი (ტყახის) ტყიურნი; ბარაუღი. ტყახი სხული გარეული (ტყიური) მხალი. ტყახი უმქური გარეული (ტყიური) ვაშლი.

ტყაბარაუღი (ტყახარაუღი) *მიჭო. ერძ. წარს.* ტყაბარანს ზინისა – “ბატყამეაუღი. ის ირო ქოღუე თითო ღეჯი ტყაბარეღი: *ასალ., გვ. 80* – მას ყოველითო აქეს თითო ლორი გატყავებული. ტურა ტყაბარეღე ქ მინორინაფულ კოს უწუა, (სი) იმენ ქოგიფაგუქია – გატყავებულმა ტურამ ჩასიძე-ბულ კაცს უთხრაო, (შენ) მაინც გჯოობივარო.

ტყაბარაუღი (ტყახარაუღი) სახელი ტყაბარანს ზინისა – ტყაბაუღი. მუჯამსით ბულს გყეხი მუკურსგინი, თიშქალა ოკო ტყაბარეღა – როდესაც ბალს ტყევი ვასქერდა, მაშინ უნდა გატყავება. ტყაბარეღას სი ღვეთხიო, მინი ვენორითინაფუ: *ა. ყოფშ., გვ. 127* – გატყავებას შენ თავი დაანებე, ვერ შექძლებია გადადერუნებინა. კოლმანს ბტყაბარანქიაღო ოღი კოჩი ქუქირაფუ: *ა. ყოფშ., გვ. 127* – კოლოს ‘ვა’ვატყავებო და ახი კაცი დაუქირავებია. წყორს ტყაბარანსია: *ხალხ. სიძრ., 1, გვ. 174* – რწყილს ატყავებსო. *ვადატ. დარტყა.* მუთენ ვადტყუ, თემი გოტყაბარეღე – არაფერი არ დაუტოვა, ისე გაატყავა (გადარცვა).

ტყახბარანს (ბაზაბარაუ ატყავა, ზაზაბარაუ უტყავებია, ნოზაბარაუღი) ატყავებდა თურმე) *ერძმ.* ატყავებს; დარცვავეს. იტყახბარანს (ბიოზაბარაუ გაიტყავა, ბაზაბარაუ გაუტყავებია) *ერძმ. სათგ. ქვ.* ტყაბარანს ზინისა – იტყავებს თავისას. უტყახბარანს (ბაზაბარაუ გაუტყავა, ბაზაბარაუ გაუტყავებია) *ერძმ. სასხ. ქვ.* ტყაბარანს ზინისა – უტყავებს. იტყახბარეუღი (ბიოზაბარაუ გატყავედ, ბიოზაბარაუღი) *ერძმ. ერძმ.* ტყაბარანს ზინისა – ტყავებდა; იძარცვება. ატყახბარეუღი (ბაზაბარაუ გაუტყავედა, ბიოზაბარაუ გატყავებია) *ერძმ. ერძმ.* უტყაბარანს ზინისა – უტყავედბა. იტყახბარეუღი (იოზაბარაუ შექძლებელი ვაბდა ‘ვა’ტყავება, –) *ერძმ. შესაძლ. ერძმ.* ტყაბარანს ზინისა – შეიძლება გატყავედეს; *ვადატ.* გაიძარცვოს.

ატყახბარეუღი (ბაზაბარაუ შეძლო ‘ვა’ტყავებინა, – ბიოზაბარაუღი) შექძლებია გაიტყავებინა) *ერძმ. შესაძლ. ერძმ.* უტყაბარანს ზინისა – შეუძლია ‘ვა’ატყავებს; ‘ვა’დარცვოს. ოტყახბარაუღი (იოზაბარაუ ატყავებინა, ბაზაბარაუღი უტყავებინა, ბიოზაბარაუღი) ატყავებინებდა თურმე) *კაფშ. ტყაბარანს ზინისა – ატყავებინებს; აძარცვინებს. ბაზაბარაუღი მიჭო. მოქშ.* ‘ვა’მტყავებელი; ‘ვა’მძარცველი. იოზაბარაუღი *მიჭო. ერძმ. მყ.* ‘ვა’სატყავებელი; ‘ვა’სადარცვი. ბაზაბარაუღი *მიჭო. ერძმ. წარს.* ‘ვა’ტყავებული; ‘ვა’დარცველი. ბაზაბარაუღი *მიჭო. ერძმ. წარს.* ‘ვა’ნატყავები. ბაზაბარაუღი *მიჭო. ერძმ. წარს.* ‘ვა’ტყავების საფასური. ‘ვა’უტყავებელი. *შორ. ქორჩინუა;* ცამაქუა.

ტყახბაბ (ტყახბას) სახელი ატყაბენს, იტყაბებეუღი (ნ) ზინისა – ბატყიურმაბ, ბამეულმაბ. ჩქიმი გორაფი გოტყაბებეუ, ქუუფურინუ ‘რო’თინანა – ჩემი მტრედი გატყორებულია, გაფრინლა ტყეში. ატყახბენს (ბაზაბაუ გაატყორა, ბაზაბაუ გაუტყორებია, ბიოზაბაუღი) გაატყორებდა თურმე) *ერძმ.* ატყორებს. იტყახბეუღი (ბაზაბაუ/ბიოზაბაუ გაატყორდა, ბიოზაბაუღი) გაატყორებულა) *ერძმ. ერძმ.* ატყაბენს ზინისა – ტყორდება. ეტყახბეუღი (ბაზაბაუ გაუტყორდა, ბაზაბაუ გაატყორებია) *ერძმ. ერძმ.* ატყაბენს ზინისა – უტყორდება. ბაზაბაუღი *მიჭო. ერძმ. წარს.* გაატყორებული. ‘ბი’ბაზაბაუღი *მიჭო. ერძმ. წარს.* ‘ვა’ნატყორები. ბიოზაბაუღი *მიჭო. ერძმ. წარს.* გაატყორების საფასური. უბაზაბაუღი *მიჭო. უარყ.* გაუტყორებელი.

ტყახბინირი (ტყახბინის) *იხ.* ტყარი თხირი. **ტყახბსულღი** (ტყახბსულ/რს) *იხ.* ტყარი სხული. **ტყახბშეურსი** (ტყახბშეურს) *იხ.* ტყარი უმქური. **ტყახბიურსი** (ტყახბიუროსი) *იხ.* ტყარქიოთიში, ტყარი ქიოთიში. **ტყაღი ტყა** (ტყაღო ტყას) ტყაღა ტყაღ. ღუსე იბღა ტყაღო ტყაშა: *შ. ხუბ., გვ. 313* – თავს ნავილებ ტყეღა ტყე. ტყაღო ტყაღ ვიურსი: *შ. ხუბ., გვ. 15* – ტყეღა ტყეღა დადის. **ტყაღი-ბაშა** (ტყაღი-ბაშას) *იხ.* ტყაში ბაშა. **ტყალამი** (ტყალამს) ტყინანი ... ეართ მეწყერი იყუაფუ ტყაღამა ბ არდგილცე: *ვაზაყ., 21.03.1930, გვ. 3* – ... არც მეწყერი იქნება ტყინა ადგილას. *შორ. უტყალა.* **ტყალუნღი** (ტყალუნს) ტყინანი ადგილი; ბურჟანარი. მუკე-მუკე ბაბლეფი რე, ტყაღონი,

შინ ტკილი ფალო: *მასლ., გვ. 109* - გარშემო მთებია, ტყინი (ადგილი), ზოგი ხალასი ტყილი. ჭიჭე ტყალონი ბურქნარი (*ი. ყოფშ.*).

ტყალა (ტყალუას) ნადირობა. მუმი მაყალე ო ტყა ლ ი შ ა მიღაჩქე: *ი. ყოფშ., გვ. 50* - თავისი ამხანაგი სანადიროდ გაგზავნა. *შფრ. ჯინუა.*

ტყანტილ-ი (ტყანტილს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ბალაშეული.

ტყანტყალ-ი (ტყანტყალ/რს) ტატყანი; ხამამალა, უშნოდ ლაპარაკი. ტყანტყალანს (ტყანტყალაუ იტყყანა, უშანტყალაუ უტატყანია, წყანტყალაუ(ნ) ტატყანებდა თურმე) *გრძმ. ტატყანებს, ლაქატებს (რალაცას).*

ტყაპ-ი (ტყაპის) ტყლაპი. ტყაპის ცოშურიშე აკეთენა - ტყლაპს ტყემლისაგან აკეთებენ.

ტყაპოლა (ტყაპობას) თამაშია ერთგვარი, ახალწელიწადს საღამოს იკოდნენ. ქალ-ვაყები ოჯახში მივიდოდნენ და ერთმანეთს სიმინდის ცომით თხუპნიდნენ. იმართებოდა მოთხუპნაში ბროლოა და საქმე იყო გამარჯვებზე (*ს. მკაღ., გვ. 298*).

ტყაპურა (ტყაპურუს) სახელი ტყაპურანს ზნისა - შისანა, შირისანა; ცუდად ბლესა. კიდალას ლეგათ ტყაპურანს - ევედლს ტლახით თხანის. ტყაპურანს (ტყაპურაუ 'გა'თხუნა, უშაპურაუ 'გა'უთხუნია, წყაპურაუ(ნ) თხუნინდა თურმე) *გრძმ. თითხის, თხუნის, დღაბნის.* უტყაპურანს (უშაპურაუ 'გა'უთითხნა, უშაპურაუ 'გა'უთითხნია) *გრძმ. სასხ. ქე. ტყაპურანს ზნისა - უთითხის, უთხუნის.* იტყაპურეუ(ნ) (მიტყაპურაუ გათითხნა, მოტყაპურაუ(ნ) გათითხნია) *გრძლფ. ენებ.* ტყაპურანს ზნისა - ითითხნება, ითხუნება.

ოტყაპურაფუანს (ოტყაპურაუ ათხუნინა, უშაპურაუ(ნ) უთხუნინება, წყაპურაუ(ნ) ათხუნინება თურმე) *კაუზ. ტყაპურანს ზნისა - ათხუნინებს, ათითხინებს.* მატყაპურაუ *მიძლ. მოქმ.* 'გა'მოითხნელი; 'გა'მთხუნელი. ოტყაპურაუ *მიძლ. ენებ. მე.* 'გა'სათითხნი; 'გა'სათხუნი. ოტყაპურაუ *მიძლ. ენებ. წარს.* გათითხნელი; გათხუნელი. მატყაპურაუ *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'სათითხნი; 'გა'სათხუნი. მატყაპურაუ *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'თითხნის; 'გა'თხუნის საფასური. უტყაპურაუ *მიძლ. უარყ.* უთითხნი; უთხუნნი.

ტყარ-ი (ტყარს) იგივეა, რაც ტყაბი, - ტყირი, ბარაული. ტყარ ი ჩიტი, მუშენი რე, ხუჯერთელი გილურქინი: *ქსს, I, გვ. 98* -

გარეული ჩიტი, რატომბა, მხარაქცეული რომ დადინარ? კირდეს ქოსხაუ ტყარ ქ ტყარული - კიდევუ გადახტა ტყირი ტყირულად. სერი ტყარ ი შ ი დო აბრაგიმო რენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 121* - ღამე ტყირისა და ყაჩაღისა არისო. ჩქი ვეშმოკორდუნა მუთუნ ტყარ ი შ ხორცია: *შ. ხუბ., გვ. 186* - ჩვენ არ დაგვაკლდება არც ერთი ტყირის ხორციო. ეთი სუმი-ხლოდ ბალანეფი თი ტყარ ენ ქ მორდეს ტუბუთ: *შ. ხუბ., გვ. 208* - ის სამივე ბაევი იმ გარეულებმა (ტყირებმა) გაზარდეს ტუბუთი.

ტყარაბ (ტყარებას) იგივეა, რაც ტყაბება, - სახელი ატყარენს, იტყარებუნ (ნ) ზნათა - გატყარება, გაპაულურება. ადეფუი ანდიილას იტყარებუნა - ლორები დეფულად ტყირებინა.

ტყარი შხური (ტყარე შხურს) *ზოოლ.* ლუმიანი ცხპარი. *შფრ. კატე შხური (მასლუბი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 213).*

ტყარი ზინუა (ტყარი ბინეხის) *მოქან.* უსურპაზი, ტყის პაზი (*ა. მყ.*). *შფრ. ჩიტგი ცურებენი.*

ტყარი ბულ-ი (ტყარი ბულ/რს) *მოქან.* ბალაშნარა. *იხ. კოლო ბული (ა. მყ.). შფრ. ლაზ. შტკუი ბული (ა. მყ.).*

ტყარი თხირ-ი (ტყარი თხირს) *მოქან.* ღათვისთხინა (*ა. მყ.*).

ტყარი ქამა (ტყარი კამას) *მოქან.* შპრინცვალა. *იხ. ქეჯეჯი, ქეჯილუჯე (ა. მყ.).*

ტყარი ქამაბ (ტყარი ქეკბას) *ზოოლ.* ბარაული იხივი.

ტყარი ქორ-ი (ტყარი კორის, ტყარი კოს) ტყის ქატი. ტყარი კორი ქე მალას ვეშმარქქანგ: *ქსს, II, გვ. 26* - ტყის (ტყირი) კაცი მალე არ მიჩქვია.

ტყარი ლიმონ-ი (ტყარი ლიმონს) *მოქან.* სამშურა ლიმონი. *შფრ. ტყარი მანდარინი (ა. მყ.).*

ტყარი მანდარინა (ტყარი მანდარინა) იგივეა, რაც სამყურა ლიმონი; ტყარი ლიმონი (*ა. მყ.*). *შფრ. ლაზ. შტკუი მანდარინა (ა. მყ.).*

ტყარი ოღარი (ტყარი ოღარეს) ტყის ბალახი. **ტყარი სხული** (ტყარი სხულ/რს) *მოქან.* პანტა. *იხ. პანტე სხული, კეკეტელე სხული, ჭიკე სხული (ა. მყ.).*

ტყარი უშქური (ტყარი უშქურს) *მოქან.* მატალო. *იხ. პანტე უშქური; კეკეტელე უშქური (ა. მყ.).*

ტყარი ლეჩ-ი (ტყარი ლეჯის, ტყარი ლეს) *ზოოლ.* ტყის ლორი, ბარაული ლორი. ათე დო ათე გვალას ხენია ტყარი ლეჯი: *ი. ყოფშ., გვ. 94* - ამ და ამ მთაზე არისო (ზისო) ტყის (გარეული) ლორი. ხეთ ვჭოუნქ ტყარი

ღე სი : ქს. I. გვ. 279 - ხელით ვიქერ ტყის (გარეულ) ღორს.

ბგარი სვალზინა (გყარი სვალზინას) მოქან. მონიტანი (ა. მყ.).

ბგარი ნინბარბ (გყარი წინმარტეს) მოქან. ნინბატური (ა. მყ.).

ბგარპლა-ი (გყარკიდაჭის) მოქან. ბალახია ერთგვარი.

ბგარტყალ-ი (გყარტყალ/რს) იგივეა, რაც ტატყალი, - ტატყანი; ტატყანი; ტარტარი. გაჩევი ნინა, ნი ტეტყარტყალანქ! - გაჩერე ენა, ნუ ტატყანებ! შორ. დგარდგალი.

ბგარულ-ი (გყარულს) ტყინურის სესაფარისი. კორდეს ქოსხაუ გყარქ ტყარულო - კორდზე გადაბტა ტყიური (ნადირი) ტყიურის შესაფერისად.

ბგარქობალ-ი (გყარქობალ/რს) მოქან. ბალახია ერთგვარი, იზრდება მთაში, საქონელი ეტანება.

ბგარქორმ-ი (გყარქორმის) შოლ. ტყის ქათამი. შორ. ტყაქორთობი.

ბგარქულ-ი (გყარქულესი, გყარდეს) შოლ. იხ. ტყარი ღევი. ღოცვოლე ტყარ ტყარღეჯი : ი. კოშ. გვ. 41 - მოკლა ორი ტყის ღორი.

ბგარ(ი) ღორღონქ-ი (გყარ(ი) ღორღონჯის, გყარ(ი) ღორღონს) შოლ. ბარქული (ტყის) ბატი.

ბგატყ (ტყატყუას) სახელი ტყატყუნს ზნისა - ბგატყანა; უხარისხოდ ბგუსა. ფყახას გოტატყრანდეს; ღოი უტყატყუნდეს საქონელიში ფუნას, ტუტახი ღო ჭითა დისას ართი ზერს- ფყახას გაგლესადენენ; ჯერ ტიტყინდენ საქონლის ნებვის, ნაცრისა და ნითელი მინის ერთად მოზელილით (შემდეგ გაასწორებდენ).

ტყატყუნს (ბგატყაუ გაგლისა, ბაუბატყაუ გაუღესია, ბორბატყაუ) გაგლესად თურმე) ერდბ. გლესს (უხარისხოდ), ტიტყნის.

ბგარ-ი (გყარს), ბგარქ (გყარუს) ტყინანი. ქემერთეს ართი ტყატყარ არდგინობა : მ. ზუბ. გვ. 47 - მივიდენ ერთ ტყინადგისას. ტყატყარ - ტყატყარუ ყრუ ტყე (გ. როგაყა).

ბგარქ (ტყატყას) მოქან. იხ. უჩა ტყა. ბგარქარ-ი (ტყატყარონს) ფოთლოვანი ტყა (მ. გორეთა).

ბგარ ბაბბ (ტყამ ბაბბეს) მოქან. ბურტყლა - სამსურა (ა. მყ.).

ბგარ ქაბბ (ტყამი კვატას) შოლ. ტყის იხპი. ბგარქ ლქინი (ტყაშქ ლებას) შოლ. ნაქლის მრავალქარლვა. იხ. ონქარევი (ა. მყ.).

ბგარ ქორ-ი (ტყამი კორის, ტყამი კოს) იგივეა, რაც ტყარკოჩი. ნოცხორებზე ართი

ტყაში კორი : ი. კოშ. გვ. 82 - ცხოვრობდა თურმე ერთი ტყის კაცი.

ბგარ მარმინ/მარმინი (ტყამი მარმინეს/მარმინის) ტყის (ტყაში) მსტმენი. გაღა. ჩიტრეკია. ტყაში მარმენია კორი - ჩიტრეკია (ტყეში მსტვენი) კაცია.

ბგარქ-მარმ (ტყაშქ-მარმას) ტყის მეფე, - ავი სული, რომელიც თითქოს მეფობს ტყეში; ნარმართული ღვთაება, ნადირთა გამგებელი, ნადირთა პატრონი (მ. საკლ., გვ. 336; ა. ცან., ქართ. ზუბ. გვ. 12-22). ტყაშ-მარმეფე მეთ მთა მიდრე, ეტგოლებულ პირადობაში : მ. ბუბ., გვ. 321 - ტყის-მეფედიდანაც არავინ მინასეს, რომ ეტგოლებოდა პირადობაში.

ბგარქორ-ი (ტყარორს) იგივეა, რაც ტყარქ, - ტყის-მცველი.

ბგარქ (ტყარუს) ტყის-მცველი. ტყარქ-ტყამი რულა (ი. კოშ). შუაქიმს ტყარქეფე გურულ ტყამა - მამარქმს ტყის მცველები ჰყავდა (უღდა) ტყეში.

ბგარქ (ტყების) ტყაში; მარქი. გლე ხორცი, ღინახალე ტყები : ა. ცან., გვ. 135 - გარეთ ხორცი და შიგნით ტყავი (გამოცანა: კუჭი). ტყები ღო ხორციქ ქგემელეუ : კ. სამეშ., ქართ. ზუბ., გვ. 34 - ტყავი და ხორცი შემომელა. ევერლი ტყების ქემერანთის სია : მ. ბუბ., გვ. 262 - ნახეტი ტყავს მოგვცით შენო. ტყებით გომებ, ნოცელეფი ოსქელეუ : გ. რისი, გვ. 130 - ქერქეც ეკრა და ტოტიც ამკობდა. შორ. ლაბ. ტყეში ტყე (ნ. მარ).

ბგარქობა (ტყეობუას) ტყავეულობა. შორ. ტყები.

ბგარქ (ტყეურას) ტყავეუა; ტყავეუანი. გვარიცა ტყეუქა. შორ. იმერ. ტყატყარქ-ი ინფექციური ავადმყოფობა, ტყავის გადარობა იცის (გ. ბერ.).

ბგარქარ (ტყატყარეს) იგივეა, რაც დაქელღერე, - უმინურ (მგ., კეხი...); გაღა. უმინოდ გასუქებული, დონდრობა.

ბგარქ (ტყატყუას) იგივეა, რაც ტყატყა. ბგარქ : ვიტყუქ/იტყუქ ვიტყვი, იტყუქ იტყვი (5) იტყვის. ენაცვლებიან : ბრატაღანქ ვლბარკო, ვამბობ; ვიტყუქ იტყვი; ფოქვი ვოქვი.

ბგარქარ-ი (ტყატყარეს) ღუღღენი, ღუღღენით ლაბარაკი.

ტყატყარანს (ბგატყარულა იდუღენა, ბგატყარულა უდუღენა, ბგატყარულა) დუღენებდა თურმე) გრდბ. დუღენებს. ბგატყარულა მიბლ. აწმე. მოდუღენენ. ორბგატყარულა მიბლ. ენებ. მყ. სადუღენენ. ნატყატყარულა მიბლ. ენებ. წარს. ნადუღენენ. შორ. დღენდღეული.

ტყევეთ (ტყევეთ) ლაჲე. ტყევეთ კვერცი - ლაჲე კვერცი. შორ. ტყევეთაღი.

ტყევეთ-ი (ტყევეთ/რს) ლაჲე კვერცხის მიერ გამოცემული ხმითაღი; ლაჲე; კვერცი. გებრუნებულის გაურკვეველი ლაჲეკვი. კვერცი ოტყევეთაღე - კვერცი ლაჲეკვი.

ტყევეთაღის (იჲრ. იხვეთაღი ილაჲეკვი, უხვეთაღი ულაჲეკვი) გრძელ. ს. შ-მოქმ. ლაჲეკვი.

ტყევეთაღის (ტყევეთაღი ილაჲეკვი, უხვეთაღი ულაჲეკვი) გრძელ. ს. შ-მოქმ. ლაჲეკვი. ტყევეთაღის (ტყევეთ/რს) იგივეა, რაც ტყევეთაღი, - ლაჲე (კვერცი). ტყევეთაღი კვერციშიშორი ულუ - ლაჲე კვერცხის სუნი აქვს. შორ. გურ. ტყევეთაღი, იჲრ. ტყევეთაღი-ე ლაჲე კვერცი (ს. ჯღ., ხან., გვ. 228; ე.გურ.).

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) იგივეა, რაც ტყევეთაღი, - ლაჲე (კვერცი). ტყევეთაღი კვერციშიშორი ულუ - ლაჲე კვერცხის სუნი აქვს. შორ. გურ. ტყევეთაღი, იჲრ. ტყევეთაღი-ე ლაჲე კვერცი (ს. ჯღ., ხან., გვ. 228; ე.გურ.).

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) ტყევეთაღი; ტყევეთაღი (ხვეთაღი) რაჲეკვი ილაჲეკვი გამოცემული ხმითაღი. ლეგას ქინა ტყევეთაღე - ტყევეთაღი რაჲეკვი (ტყევეთაღი გადინა). შორ. ლეგასაღი.

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) იგივეა, რაც ტყევეთაღი. კვერცი გრძელად დო არბოქ ტყევეთაღი ქვერცი - კვერცი გრძელად დო ყველა ლაჲე გამოდგა (შეიქნა).

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) იგივეა, რაც ტყევეთაღი, - ტყევეთაღი, დგოვეთაღი. შორ. იჲრ. ტყევეთაღი წყალა დო ტყევეთაღი სიარული (ე.გურ.); შორ. ტყევეთაღი რაჲეკვი საგნის წყალა რაჲეკვი დინასა ხვეთაღი ან სიხვეთაღი სიარული (ს. ჯღ., ხან., გვ. 228).

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) იხ. ტყევეთაღი, ტყევეთაღი. ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) კაჲეკვი (ან ფილთა) თოჲვის ბასროლის ხმითაღი; რაჲეკვი. თოჲვის მუდელას ტყევეთაღი, ტყევეთაღი - თოჲვის გაკვირდათ რაჲეკვი (ტყევეთაღი-ტყევეთაღი). შორ. ლაჲეკვი.

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) რაჲეკვი.

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) იგივეა, რაც ტყევეთაღი, - სახელი ოტყევეთაღი უხვეთაღის ხმითაღი - თოჲვის ბასროლა; შორ. რაჲეკვი, ნარსმატაჲეკვი სროლა (ი. ყოფ. შ. ქ. გარ.). სქანი ლაჲეკვი-ვოლა, გ. შ. ოტყევეთაღი ექვ: ქს. I, გვ. 286 - შენი რაჲეკვი (თოჲვი)-ვოლა, დომირაჲეკვი. ფილთა დო ოტყევეთაღი დო - ფილთა (თოჲვი) ვისროდით (ვაჩხაჲეკვი). ოტყევეთაღის (ოტყევეთაღი სროლა, უხვეთაღი უსერა, ნარსმატაჲეკვი) ისროდა თორმე გრძელ. ისერის (რაჲეკვი). უტყევეთაღის (უტყევეთაღი უსერა) თოჲვი, უტყევეთაღი უსერა გრძელ. ისერის (რაჲეკვის ხმითაღი).

ხმითაღი). ოტყევეთაღი (ოტყევეთაღი უსერა) უსერა დო ხმითაღი სროლა, -, -) გრძელ. უსერა. ენებ. ოტყევეთაღი უხვეთაღის ხმითაღი - შეიძლება 'გა' სროლა.

ოტყევეთაღი (ოტყევეთაღი უსერა) უსერა დო ხმითაღი სროლა, -, -) გრძელ. უსერა. ენებ. ოტყევეთაღი უხვეთაღის ხმითაღი - შეიძლება 'გა' სროლა. ოტყევეთაღი უსერა (რაჲეკვის ხმითაღი). ნარსმატაჲეკვი შორ. ენებ. წარს. ნარსოლა. ნარსმატაჲეკვი შორ. ენებ. წარს. სროლის ფასი. იხ. ოტყევეთაღი.

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) მოქმ. ქართული ქართული. იხ. კარაქუნა, ტყევეთაღი (ა. შიქ.).

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) დოჲლი დოჲლი ხმითაღი; რაჲეკვი, ხმითაღი. მიხვეთაღი წყურვეთაღი, მეფუნ დო მიტყევეთაღი: ქ. სახელ., ქართ. ზღ., გვ. 116 - მიხვეთაღის წყურვეთაღი, მიდელს დო მიხვეთაღი. ჩინი ტყევეთაღი დო, დუდალო ფუნაფილი - ჩინი გული რაჲეკვი მდელარესკით აღულვეთაღი (ათუხთუხვეთაღი). ტყევეთაღის (ტყევეთაღი რაჲეკვი, უხვეთაღი უსერა) ნარსმატაჲეკვი (რაჲეკვი) რაჲეკვი თორმე გრძელ. რაჲეკვი.

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) იხ. ტყევეთაღი. ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) მოქმ. მტყევეთაღი. იხ. ფაჲეკვი მაჲეკვი (ა. შიქ.).

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) მიხვეთაღი; შიქა, შიქილი. შიქილი, მიხვეთაღი უსერა დო ტყევეთაღი? შ. ზღ., გვ. 359 - რაჲეკვი, ფინი იღის ადელ გრძელ დო მეხე? დოჲკვი ტყევეთაღი, ვალი, ტყევეთაღი: მასლ., გვ. 70 - დანყო გრძელ, ელვა, ქვეა. წყარო შიქილი არბოქ რე, ტყევეთაღი გინიხვეთაღი: ქს. I, გვ. 166 - წყარო შიქის ეთი ხეა, მეხის (დარტმისკადი) გადინილი.

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) ტყევეთაღი ნარსმატაჲეკვის ყრ; ტყევეთაღი. წყურვეთაღი რაჲეკვი ადელად თოჲვი დო ტყევეთაღი დო რაჲეკვი კრავის გითიხვეთაღი: შ. ზღ., გვ. 200 - მიხვეთაღის ტყევეთაღი იხვეთაღი (ვაჩხაჲეკვი) თოჲვი დო ტყევეთაღი დო რაჲეკვი ტყევეთაღი (ზედე).

ტყევეთაღი (ტყევეთაღის) სახელი ტყევეთაღი უხვეთაღის - შიქა; ტყევეთაღი; ვიხვეთაღი ნარსმატაჲეკვი. აკაციაში დოჲკვი იხვეთაღი, ტყევეთაღი - აკაციის ხმითაღი რომ იხვეთაღი, ტყევეთაღი. ვალდელ, ტყევეთაღი, გრძელ. ტყევეთაღი გოგალქონი, თიქმა ტყევეთაღი უხვეთაღი, ქანაღი კორი ვალდელქონი - რამდელსკი იღელს, იღელს რომ იხვეთაღი, ქვეყანაჲეკვი კაცი არ დარტაჲეკვი.

ტყუპუნს (ბოძაყაა იტყეპ, ბოძაყაა უტყეპა, ბოძაყააუაი) იტყეპება თურმე *გრდუე*. ტყეპს; ნაურნკალს ყრის. *ჰღორ. ლა ზ. ტყეპ; ოტყეპუ სკდობა (ნ. მარ).*

ტყუპი (ტყევის) ტყუპი.

ტყუპაბა (ტყევაბას), ტყუპინა (ტყეინას), ტყუპინაბა (ტყეინაფას) იგივეა, რაც **მეტყევება**, - სახელი ტყევებულენს ზმინსა - 'მე'ტყუპაბა; 'ბა'ტყუპაბა. სქანდე **მიტყევას** მამატყევებულენქ - შენგან სიტყვას მე ვიგებ (ვებულობ). მასქილადლო დუს ვაბატყუქ: *მ. ბერ., გვ. 52* - მისარქნად თავს ვერ ვატყობ. *მარა, ბოში, ვა გილორქი, მუჭოთ მასი ვატყუქინი: გურორ, გვ. 387* - მაგრამ, ბიჭო, არ გიყვარვიარ, როგორც მე შენ გატყობ.

ტყევებულენს (იჯრ. შიიხანა შეიტყო, მთაბაყაა შეუტყვია, 'მთაბაყააუაი) შეიტყობდა თურმე *გრდუე. სა მ. - მთრ. ტყობილობს.*

ატყევენს (შიაბა შეატყყო, მთაბაყაა შეუტყვია) *გრდმ. ატყობს.*

ეტყევებუნ (მთაბა შეეტყო, მთაბაყაა უ შესტყობია) *გრდუე. ენებ. ატყევენს ზმინსა - ეტყობა.*

შიიტყეინენ (შიიხანა შესაძლებელი გახდა შეტყობა, მთაბაყააუაი) შესაძლებელი გამდარა შეტყობა, - *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*

ტყევებულენს ზმინსა - შეიძლება შეტყობა.

შიატყეინენ (შიაბა შეძლო შეეტყო, - მთაბაყააუაი) შესაძლება შეეტყო *გრდუე. შესაძლ. ენებ. ატყევენს ზმინსა - შეძლო შეეტყო.*

შიოტყევებაფუანს (ბოძაყააუაა შეატყობინა, მთაბაყააუააუა შეუტყობინებია, მთაბაყააუააუაუაი) შეატყობინებდა თურმე *კუზ. ატყევენს ზმინსა - შეატყობინებს.*

მთაბაყააუაი მიძლ. მოქმ. შემეტყობელი.

მთაბაყააუაი მიძლ. ენებ. ტყ. შესატყობელი.

მთაბაყააუაი მიძლ. ენებ. წარს. შეტყობილი.

მთაბაყააუაი მიძლ. ენებ. წარს. შენატყობი.

მთაბაყააუაი მიძლ. ენებ. წარს. შეტყობის საფასურო.

მთაბაყააუაი მიძლ. უარყ. 'მე'უტყობელი.

ტყუპინარა (ტყევებერეს) მსუპანი, ბუთისუზა. ჰღორ. ტყუპინარა

ტყუპინარა (ტყევებერეს) იგივეა, რაც ტყევაბაფი, - ტყუპინი. იყუუ წყარს ტყევებაფიქ -

გადინა (იენა) წყალში ტყუპინა.

ტყუპინარა (ტყევებერეს), ტყუპინარა (ტყევებერისა) იგივეა, რაც **ტყევაბა, ტყევაბალია - 1. ლაბა. ტყევებერია კვერცხი ქიმიკატახუ წაბის-ლაყე კვერცხი მიატება მუნებზე. 2. გადატ. ტლანქი, უხემი. უშნი. ტყევებერია სახე უღუ - ტლანქი სახე აქვს. ჰღორ. იმერ. ტყევებერა ტლანქი, უშნი, მოუხემაქი (გ. ბერ.).**

ტყუპინი (ტყევებინს) ტალახსი ან ატალახსიპულ ადგილას სინარული, - ტყუპა.

შიიტყევებუნ (მხოლოდ ანმყოს წრისა და IV სტრისი მწკრივებში) გრდუე. ენებ. მიტყობას. *ჰღორ. ეურ., იმერ. ტყაუენი ტყაუენი (გ. ბერ., ა. ლლ.)*

ტყუპინარა (ტყევებერეს), ტყუპინარა (ტყევებერისა) მსუპანი, ბუთისუზა. ტყევებერე ბაღანა - ბუთიხუზა ბავსუია. ჰღორ. ტყევებერე.

ტყუპინა (ტყევისა) ტყუპინა. ჯამთ თოფო, წყაროშ ტყევიბა - ხის თოფო, წყლის ტყევიბა. ტყევიბა მამონი ოლაღ - ტყევის სიმძიმის ტვირთი (ნასალები). 0 ტყევიბა გეჭუბა ტყევის მიყოლება (დანება); გააფ. გამეტება. ნემეტექმ ტყევიბა ბრული ექმოტყევი, მარა გაჭვენტი - გერმანებება ტყევი ბევირი მომყოლებს, მაგრამ გავექევი.

ტყუპინინ (ტყევიბინს) თხაღებებადმოქარაკალით, ბაბთარებით ყურება; ბვერია. კუჩხის მიმონი ოლინა, ბოში, მუს დინმოტყევიბინა: *ქხს, I, გვ. 245* - ფეხზე მაცვია რეზინი, ბიჭო, რას მიმტერებ თვალებს. მუჭო ტიტყევიბინს თოლა? - როგორ

გადმოქარაკალს თვალები (იბლიერები)? იტყევიბინს (იბაიბინინა იბლიერა, შაბიბინინაუა უბღვერია, ნოზაბიბინინაუაი) იბლიერებოდა თურმე *გრდუე. ენებ. თვალებგადმოქარაკალული იყურება, - იბლიერება.*

ოტყევიბინას იგივეა, რაც ტყევიბინანს. უტყევიბინანს (უბაიბინინა უბღვერია, უბაიბინინაუა უბღვერია) გრდუე. ენებ. უყურებს ბღვერით. უტყევიბინს თოლი (მხოლოდ ანმყოს წრის მწკრივებში) გრდუე. ენებ. გადმოქარაკალული აქვს თვალები. იბ. თოლიტყევიბა.

ტყუპინა (ტყევიბინას) სახელი ოტყევიბინუნს ზმინსა - შე'ტყუპინინაბა. იბ. შეტყევიბინაფა.

ტყუპინტყუპული (ტყევიბინას) უშნოდ მსუპანი სახის მქონეა, - უსახსური.

ტყუპა, ტყუპინალ-ი (ტყევიპალ-ის) ფირდაპარაბული; სახემაფითირაბული.

ტყუპინი (ტყევიბინს) სახემაფითირაბული ს მოლუშული ყურება.

ტყუპინა (ტყევიბინას) სახელი ოტყევიბინუნს ზმინათა - ბაბიითლიაბა - შემუპაბა; მოლუშუა. მუჭო

იტყევიბინა, მე გოწყინე? - როგორ მოლუშული იყურები, რა გწყინ?

იტყევიბინანს (იბაიბინინა მოლუშული იყურა, შაბიბინინა მოლუშული უყურება) გრდუე. ენებ. მოლუშული იყურება.

ტყევიბინუნ (ბოძაყააუა მოლილუმა, ბოძაყააუაუაუა) მოლილუმა *გრდუე. ენებ.*

ილილუმა.

ბჰპინი (გყვირას) იგივეა, რაც **ნტყვირა**, - ვისას მოღუშპიტი შურბაპ სრპეპი. გყვირა კორი სახემოღუშუ კაცი.

ბჰპინინი (გყვირინს) იგივეა, რაც **დღვირინი**, - სახის მოღუშუღი გამომტყველება; ნანყანი პირის გამომცადვა, - მოღუშპიტი შურბაპ. მუქ ეყყინუ, მუყენი რე, **იტყვირინანსინი**? - რანყენი, რატომბა, მოღუშუღი იყურება?

იტყვირინანს (იხაპირინა მოღუშუღი იყურა, უხაპირინაშუა მოღუშუღი იყურებია) *გრღუე. ენბ.* მოღუშუღი იყურება.

ბჰპინტყპინი (გყვიტყვინს) იგივეა, რაც **ტყვირინი**, - სახის მოღუშუღი გამომტყველება, მოღუშპიტი შურბაპ. იტყვიტყვინანს (იხაპირინა მოღუშუღი იყურა, უხაპირინაშუა მოღუშუღი იყურებია, რაჰაპირინაშუ) მოღუშუღი იყურებოდა თურმე) *გრღუე. ენბ.* მოღუშუღი იყურება.

ბჰპინტყპინა (გყვიტყვინას) ვისას მოღუშპიტი შურბაპ სრპეპი. გყვიტყვინა კორი მოღუშუღი მაყურებელი კაცი.

ბჰპინი (გყვიროს) უხმოდ ბაჰართოპაშუღი თვალებიტი შურბაპ (*ბ. კლანაყა*).

ბჰპინა, **ბჰპინალ-ი** (გყვიტალ-ს) მსხვილი და მრბაპალი რამ (*ბჰ. თვალი*); **თოლიტყვიტა** თვალ'ებ'მსხვილი; თვალ'ებ'გადმოკარკლული.

ბჰპინინი (გყვიტინას) ძალ'ზე მსშაპინი, უშტაშუა, უუნტშუა. *შორ. იბურ. ტკულიტინა* ძალ'ზე სუტენი, საესე, უუტყუნა (*ტ. ბერ*).

ბჰპინინაშა (გყვიტინაჟას) სახელი **ტყვიტყონდეუ** (ნ) ზნისა - ძალ'ზე ბასშაპაბ, ბაპუშტაშუნაბა.

ბჰპინინაშო (გყვიტინაჟოლს) *იხ.* გოტყვიტინაჟოლი, - ბაპუშაპაშული, ბაპუშტაშუნაპული.

ბჰილ-ი (ტყილ/რს) 1. ბჰირანი; ეღენთა. 2. ცხენის ნინა ფეხებზე, მუხლის ზევით, შიგნითა მერიდან ამოსული თხილისოდენა მეჭვიცი.

ბჰილ-ი (ტყილ/რს) იგივეა, რაც **რტყვილი**, - ბადანეულ-ბადანეულაროშული. *იხ. რტყუალა.*

ბჰირი (ტყირს) იგივეა, რაც **ტყვილი**?

ბჰირაშუა, **ბჰირიშუა** (ტყირა/იშუას) იგივეა, რაც **თხირიშუა**, - დღღუაზა, ბღღუაზა, - ამ დღრუს ბამომცემული ხმა. *იხ. დღღირიშუა. შორ. მოხ. ტყირიშოალი ძლიერი ხმა, ხმაურობა (ა. ღლ).*

ბჰირბჰინი (ტყირტყინი) იგივეა, რაც **ტყვიტყინი**, - დღღღღინი; ბიტიტყინი; ბაპუშაპარი, უთაპაროლო ლაპარაპი. მუთუნქ ევბაგინუ, **ტყირტყინუნს** - ვერაფერი ვერ გავიგე, ტიტყინებს. **ტყირტყინუნს** (ბჰირბჰინე იტიტყინა, უხაპირბინე

უტიტყინა, რიხაპირბინა(ნ) ტიტყინებდა თურმე) *გრღმ. ტიტყინებს.*

ბჰირბჰინი (ტყირტყინას) ვინც ტიტყინებს; ტიტყინით, უთაპაროლო ლაპარაპობა.

ბჰირბჰინაშა (ტყირტყინაჟას) სახელი **ტყვიტყონდეუ** (ნ) ზნისა - ლომბა; ხიღისი ბაღამინიშაპით ლომის ნინა პარიოღი. სხული ეაითამბუე ჩინეწყუმა, მაღას **ტყვიტყონდეუ** - მსხალი ვერ ძლებს ჩენთან, მაღე ლტება. **ტყვიტყონდეუ** (ლოპირბინა დღღა, ზოპირბინაშუა(ნ) დამაპლა) *გრღუე. ენბ.* ლტება. *შორ. დღღირ'ღღინაშა.*

ბჰირბჰა (ტყვიტყუნას) სახელი **ტყვიტყუ** (ნ) ზნისა - სიქაპელის ბამო აბვიღიღად ხვაპა, სქღომა.

ტყვიტყუ (ნ) (ზოპირბინა დიხა, ზოპირბინაშუა(ნ) დაბეულა) *გრღუე. ენბ.* იხევა (სიქელის გამო).

ბჰირბჰინი (ტყვიტყინს) იგივეა, რაც **ტყვიტყინი**, - ტიტყინი, ყაბდომა.

ბჰირბჰინა (ტყვიტყინას) ვისას ტიტყინი, ყაბდომა სრპეპი.

ბჰირბჰინაშა (ტყვიტყინაჟას) იგივეა, რაც **ტყვიტყინაშა**.

ბჰირბჰინი (ტყვიტყინოლ/რს) იგივეა, რაც **ტყვიტყინილი**, - 'შოპინინინი, 'ბატიტყინილი.

ბჰირბჰინა (ტყვიტყინუნას) იგივეა, რაც **დღღღღონუა**, - ტიტყინა, თიტიხნა. *იხ. ტიტყინუნა.*

ბჰირბჰინი (ტყვიტყინს) იგივეა, რაც **ტყვიტყარნი**. *შორ. ლაზ. ტყა: მტყვიტყინ/მტყვიტყინი დღღვი ტყვიტყინი, გარეულნი ღორი (ბ. ბარ).*

ბჰილ-ი (ტყილ/რს) იგივეა, რაც **ტყვიტყაპი**.

ბჰილბას *ზაზ.* ბაღუღაღ. **ტყვიტყაპას** ქემოურთუმინა: *ი. ყოფშ., გვ. 158* - ბაღუღაღ მოსულად. *სუნჯიში კილა მიხორე დო ტყვიტყაპას ქღღვიტყინე ხესე - ხუნდის გასაღები მოიპარა და ბაღუღაღ დიკიკეხ ხელში.*

ბჰილბაზა/ბჰილბაშა/ბჰილბინა/ბჰილბაშა *ზაზ.* იგივეა, რაც **ტყვიტყაპას**, - ბაღუღაღ; *რუშაღ. ენა ქიშინესე ტყვიტყაპაშე: ი. ყოფშ., გვ. 56* - ეს გააკეთეს რუშაღ. *დოხოორემა ქიშერთე ტყვიტყაპაშე: ქსს, II, გვ. 46* - სასაღლეში მივიღა ბაღუღაღ. *ღანიშე ტყვიტყაპაშე ბრეღი ჟარა ქღღაპირინუ: ა. ცან., გვ. 53* - განზე ბაღუღაღ ბევირ ფული მიანოდა. *კოღონაში ტყვიტყაპაშე თოჟი ქათუნბოჟუ: ი. ყოფშ., გვ. 127* - კოღონ ბაღუღაღ თოჟი მოუპარავს. **ტყვიტყაპაშე** თის ინტარას: *ი. ყოფშ., გვ. 155* - ბაღუღაღ იმას ტირიან. **ტყვიტყაპაშე** ვარშენილი *ოტკომალს: ბ. ხუძ., გვ. 55* - რუშაღ ვაღღღეღი

საქმელს. *შდრ. ლაზ. მტკონანა ჩუმადა*,
 მალულად (*აქარ. დიალექტ. ლექსი, IV, გვ. 65*).
ბერძნულ-სომხურ *ზგზ. ჩუმ-ჩუმად. ჩორ-ჩორით*,
 ტყობ - ტყობას ცხენეფიშა ქიმერთეს;
კ. საუშ. ქართ. ზეს. გვ. 96 - ცოცვა-ცოცვით,
 ჩუმ-ჩუმად ცხენებად მივიდეს.

ბერძნული (ტყობინ) მალვა. ტყობ ტყობინი
 ვარე ყაბაყალა - ტყეში მალვა არა
 ვაქაჯობა. ვაჭირება რე წორეთ ეთი ჩქიში
 დიდა როკაბიში ტყობინი: *ბ. ზეს. გვ. 62 -*
 ვაჭირება არის სწორედ იმ ჩემი დედა-როკაბის
 მალვა.

ბერძნულ (ტყობინაფას) სახელი
 ოტყობინუანს, ოტყობიუ(ნ) ზნნათა -
 დამალვა. ინეფეც დლას ვაკოლეს მოხანდეში
 სქელიდაფა დო თემენი ქულუქყესე ათე
 სქურაქუ ტყობინაფა - იმით არასოდეს (არ)
 უნდოდათ მშრომლის მორჩენა და ამიტომ
 დაუნყეს ამ სქურს დამალვა. ვორინქ დუღი
 დო ოტყობინუა: *ხალხ. სობრ., I, გვ. 29 -* ვირმა
 თავი დაიმალაო. ქონება დუც
 ვეკტყობინუანიცა: *ხალხ. სობრ., I, გვ. 145 -*
 ქონება თავს არ დაიმალავს. სქანი ყოროფაშა
 სთითნი ვა შაკტყობინე: *ი. ყოშ. გვ. 134 -*
 შენს სიყვარულს ვერსად დავემალები (შემიძლია
 დავემალაო).

ოტყობინუანს (დაბერძნულად დამალა,
 დაბერძნულად დაუმალავს, დონდონდონდონდა)
 დამალავდა თურმე) *გრძმ. მალავს*.
 იტყობინუანს (დონდონდონდა დამალა,
 დაბერძნულად დაუმალავს თავი) *გრძმ. სათვ. ქვ.*
 ოტყობინუანს ზნნისა - იმალავს თავს.
 უტყობინუანს (დაბერძნულად დაუმალა,
 დაბერძნულად დაუმალავს) *გრძმ. სახს. ქვ.*
 ოტყობინუანს ზნნისა - უმალავს.
 იტყობიუ(ნ) (დონდონდა დამალა, დონდონდა)
 დამალულა) *გრძმ. ენებ. ოტყობინუანს*
 ზნნისა - იმალება.

ატყობიუ(ნ) (დაბერძნულად დამალა,
 დონდონდა) *გრძმ. ენებ. უტყობინუანს*
 ზნნისა - ემალება.

იტყობინ(ნ) (დონდონდა შესაძლებელი გახდა
 'და' მალვა, -, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.*
 ოტყობინუანს ზნნისა - შეიძლება
 'და' მალვა.

ატყობინ(ნ) (აბერძნულად შეძლო 'და' მალვა, -,
 დონდონდონდა) შესაძლებელია დამალა) *გრძმ.*
შესაძლ. ენებ. უტყობინუანს ზნნისა -
 შეუძლია 'და' მალვას.

ოტყობინაფუანს (დონდონდა 'და' მალვინა,
 დონდონდა 'და' უმალვინება, დონდონდა)
 ამალვინება თურმე) *კაუზ. ოტყობინუანს*
 ზნნისა - ამალვინებს.

ბაბერძნულ, ბაბერძნული მიძლ. მოქმ.
 'და' მალვით.

ოტყობინა, ოტყობინული მიძლ. ენებ. გვ. სამალვაო.
 ბერძნული მიძლ. ენებ. წარს. 'და' მალვით.
 ნაბერძნულ მიძლ. ენებ. წარს. ნამალაო.
 ნაბერძნული მიძლ. ენებ. წარს. მალვის საფასური.
შდრ. ლაზ. ტკობ: ბტკობურ ვიმალები (ბ. ბარ).

ბერძნული (ტყობინელის) მიძლ. ენებ. წარს.
 ტყობიუ(ნ), ოტყობინუანს ზნნათა -
 'და' მალვით. ჩქი თექინე იპით
 ტყობინელი ოქაქალს: *ბ. ზეს. გვ. 350 -*
 ჩვენ იქ ვიქნებით დამალული საფუტკერში.

ბერძნულ (ტყობიუან) იგივეა, რაც ტყობინი,
 ტყობინაფა.

ბერძნულ, ბაბერძნულ ('ნტყობიუანს) სახელი
 ინი 'ნ' ტყოლუ(ნ) ზნნისა - ნუშაპიში
 მონარება, მალვაობა. კამეშვი, ლეჯიფი
 სინჩეს ონტყოლუანის ინი 'ნ' ტყოლუანა -
 კამეშვი, ლორები სიცხეში საფლობიში ლაფობენ
 (ლაფი გორაობენ). *ი. ბ. ონტყოლუანი. გადტ.*
 ბევირს ჭამა, ულაპა.

ბერძნული (ტყობინ) ქუილი. *ი. ბ. ბუზინი,*
 ბუთინი, პუზინი. *შდრ. ლაზ. ტკორინ/ტკორინი*
 ოტკორინუ კუება; კული (ბ. ბარ).

ბერძნულ (ტყობინაფას) სახელი ტყობინუნს
 ზნნისა - ქუება. ართი ხაგის ტყობინუნს
 უჩქელუა: *ი. სახოკ., გვ. 242 -* ერთმა ხაგმა კუება
 იციოდა. თხაქ ტყობინუნსა ქოგალურუა:
ხალხ. სობრ., I, გვ. 57 - თხა (ბებრმა) კულიმა
 გადაიყოლაო (კულის გადაჭყუაო).
 ტყობინუნს (ბერძნულად ვააკუა, ვაბაბერძნულად
 ვააკუება, ბერძნულად ვააკუება თურმე)
გრძმ. აკუება.

იტყობინ(ნ) (ბერძნულად შესაძლებელი გახდა
 'გა' კუება, -, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.*

ტყობინუნს ზნნისა - შეიძლება 'გა' კუება
 ატყობინ(ნ) (აბერძნულად შეძლო 'გა' კუება, -,
 ბერძნულად) შესაძლებელია ვააკუება) *გრძმ.*
შესაძლ. ენებ. უტყობინუნს ზნნისა -
 შეუძლია 'გა' კუება.

ოტყობინაფუანს (ბერძნულად ვააკუება,
 ბერძნულად ვააკუება, ბერძნულად)
 ვააკუება) *კაუზ. ტყობინუნს*
 ზნნისა - ვააკუება.

ბაბერძნული, ბაბერძნული მიძლ. მოქმ. მკუებელი.
 ბაბერძნული მიძლ. აწმე. მკუებელი.
 ბერძნული მიძლ. ენებ. გვ. საკუებელი.
 ბაბერძნული მიძლ. ენებ. წარს. ნაკუები.
 ნაბერძნული მიძლ. ენებ. წარს. კუების
 საფასური.

ბერძნული მიძლ. ენებ. წარს. კუანა.

ბერძნული (ტყობინას) ვინსაც ქუილი (ქუება)
 სჩაპიდა, - ქუანა.

ბერძნული (ტყობინაფას) იგივეა, რაც
 ტყობინა, - მიძლ. ენებ. წარს.
 ტყობინუნს ზნნისა - ქუანა.

ბერძნულში (გერმანული) ძლიერ მღვრილი, უსუფთაო ნაწილი; ტალახი; ტალახიანი ადგილი.

ბერძნული (გერმანული) სიღამაღამი სივარული; სიღამაღამი დარბილება. **ბერძნული** კომპოზიციური - სიღამაღამი შეპარული კვაბი.

ბერძნული თქვალა. ენაცვლება: რაგადანს - იტყუ - თქუ - ლაბარკობს/ამობს - იტყვის - თქუ. მა იბტყუქ/იბტყუქ დო იყინ დო ვარი, ჯარი ვამოტყინა - მე ვიტყვი და იტყება თუ არა, ვჯარი არ მატყოს (მჭირსო).

ბერძნული (ბერძნული) იბ. მტყუანი, - მტყუანი. გონოტყვიდეს, ტყუან ქ დომქვიდეს: *მ. ბუბ.*, გვ. 291 - გადნევიტეს, მტყუანი რომ დამხვარალოყო. ტყუანი მენი მართალს მტყუ: *ქს. II, გვ. 479* - მტყუანის მაგიერ მართალს იტყურ.

ბერძნული (ბერძნული) იბ. ტყურაფა.

ბერძნული (ბერძნული) იგივეა, რატყუანი.

ბერძნული-ბერძნული ზნს. ბერძნული-ბერძნული. თემგმა ხანც მა სი დელი ტყუთე-ტყურეთ გომცლეო?: *ქს. I, გვ. 119; მ. ბუბ., გვ. 316* - ადენ ხანს მე მენ თავი ტყუილ-ბერძნული შემოგაველე?

ბერძნული (ბერძნული) იგივეა, რატყუანი, - რამად სამდღურანი სიტყუების თქვა; ბაზმბარბი ლაბარბი.

ბერძნული (ბერძნული) იგივეა, რატყუანი, ტყუინა.

ბერძნული (ბერძნული) სახელი ატყუენის ზნისა - მტყუენა. ათუ სატყუენა ატყუენის - ამ სატყუენი გაამტყუნეს.

ატყუენის (ბაბაზნა გაამტყუნა, ბაბაზნა გაუმტყუნებია, ბერძნული) გაამტყუნებდა თურმე *ერდმ.* ამტყუნებს.

იტყუნენს (ბაბაზნა გაამტყუნა, ბაბაზნა გაუმტყუნებია) *ერდმ. სათა. ქვ.* ატყუენის ზნისა - იმტყუნებს (თავს).

უტყუნენს (ბაბაზნა გაუმტყუნა, ბაბაზნა გაუმტყუნებია) *ერდმ. სახს. ქვ.* ატყუენის ზნისა - უმტყუნებს.

იტყუნებუენს (ბაბაზნა გაამტყუნა, ბაბაზნა გაუმტყუნებია) *ერდმ. ერბ.*

ატყუენის ზნისა - მტყუნებდა.

ეტყუნებუენს (ბაბაზნა გაუმტყუნა, ბაბაზნა გაამტყუნებია) *ერდმ. ერბ.* უტყუნენის ზნისა - უმტყუნებდა.

იტყუნებუენს (ბაბაზნა შესაძლებელი გახდა 'გამტყუნება, -) *ერდმ. შესაძლ. ერბ.*

ატყუენის ზნისა - შეიძლება გაამტყუნებს. ატყუნებუენს (ბაბაზნა შეძლო 'გამტყუნებია, - ბერძნული) შესაძლებელია გაამტყუნება) *ერდმ. შესაძლ. ერბ.* უტყუნენის ზნისა -

შეუძლოა 'გამტყუნოს. ოტყუნებუენს (ბაბაზნა გაუმტყუნებია, ბაბაზნა გაუმტყუნებია, ბერძნული) ამტყუნებინდა თურმე *კაფ.* ატყუენის ზნისა - ამტყუნებინდა.

ბაბაზნა *მძლ. ერბ.* 'გამტყუნებელი. ბაბაზნა *მძლ. ერბ.* 'გამტყუნებელი.

ბაბაზნა *მძლ. ერბ.* 'გამტყუნებელი. ბაბაზნა *მძლ. ერბ.* 'გამტყუნებელი.

ბაბაზნა *მძლ. ერბ.* 'გამტყუნებელი. ბაბაზნა *მძლ. ერბ.* 'გამტყუნებელი.

'გამტყუნებელი.

ბერძნული (ბერძნული) ბერძნული. *ერდმ. ლაზ.* ტყუენი/ტყუენი (*ბ. ბარ.*).

ბერძნული (ბერძნული) სახელი ტყუენის ზნისა - 1. ბერძნული, დანსარა; 2. ბერძნული (ბერძნული) თავა.

ბერძნული (ბერძნული) ბერძნული. სიტყურა მემენი თქვია: *ი. ყოფმ., გვ. 107* - მენ ტყუილი რატყუენი სიტყური. სოფელიმ ტყურაქ სოფელიმ ხოჯ

ლო ურემს ვაინუა: *თ. საბოქ., გვ. 258* - სოფლის ტყუილი სოფლის ხარმა და ურემმა ვერ ზიდაო. სიტყურას რატყუენი: *ი. ყოფმ., გვ. 3*

- მენ ტყუილს ლაბარკობს. ტყურაქ მორაგადეს მართალს ვადუჯერანია -

ტყუილის მთქვებს (მორაგადეს) მართალს არ დაუჯერებენო. ტყურაქ/ტყურათ ზნს.

ტყუილად. ტყურაქ ზნისა ტყურაქ უჯუჯუნია: *ი. ყოფმ., გვ. 179* - ტყუილად ყურებს ტყუილად სიარული (წასვლა) სჯობია. ნანაიას ბაბაზა ტყურათ ვაჯუჯუნია: *თ. საბოქ., გვ. 253* - დელიოს მამიკო ტყუილად არ აკოცებსო.

იტყურებუენს დაბადება ტყუილების დაბადება: უჯინ ასე, ქუმურს დო ქი დაბადეს ტყურემს - უყურე ასლა, მოვა და დაბადებს ტყუილებს (მოიტყუნებს). იტყურებუენს დორაგადეს ტყუილების დაცარი:

ქი დაბადეს ტყურემს დო მიდურს - დაცარის ტყუილებს და ნავა. ტყურაქ გოტახუა ტყუილის შემოტყუენა. ვადუჯ. ტყუილის აკარება: ტყურას ქითუქანდურნი, ქინგარბამუდი დო ტყურას ქითუქანდური - ტყუილის რომ იტყუდა, რატყუენი (რატყუენი) და ტყუილის ვაბარბინებუენს (შემოტყუენი)

ბერძნული (ბერძნული) ვინაჲ ბერძნული თქვა სრევივი, - მბტყურა. ტყურა კოჩი მტყურა.

ტყურა კოჩი აქ ვამურყუ, ქამუქენი ხესე ვარა - მატყურა (კაცი) აქ არ მოვა, რომ არუქო ხელში ფული.

ბერძნული (ბერძნული) სადა, უბრალო; ბერძნული.

ქულოლოუ ტყურაია შეიძლება: *ი. ყოფმ., გვ. 57* - ვაუკეთა უბრალო მშელო. ტყურაია ცხენიმა ტყურაია ანანგერი ვამტყუნყუის -

უბრალო ცხენზე უბრალო უნაგირი გამოუნყუეს.

ტყუარაიათ ზგზ. უბრალოდ, ტყუილად. გვალო ტყუარაიათ ვარ: *კ. ხაშუშ, ქპს, გვ. 141* – მთლად უბრალოდ კი არა. მანგიორც მი თქუანდ, – ტყუარაიათ გილინგლ: *კ. ხაშუშ, ქპს, გვ. 145* – მაგიერს ვინ გეტყოდა, – ტყუილად გეკარგებოდა (სალამი).

ტყუარანია (ტყუარანჯიას) მატყუარა; ტყუილბანის მოყვარული; მატყუარული. ტყუარანჯიას მართალს ვადუჯერანანია – მეტყუილეს (მატყუარას) მართალს არ დაუჯერებენო. *შდრ. მეტყუარანჯე, მეტყუარია/ე; შდრ. ვატყუარია.*

ტყუარაშა (ტყუარაფას) სახელი იტყუარუანს ზმნისა – 'მი'ტყუაბა; მიტყუაბა. გეშამტყურუ ყოროფაქ, სოდე უმოსი ტობარე: *ენგური, გვ. 247* – შემიტყუა სიყვარულმა, სადაც მეტი (უფრო) ღრმაა (წყალია). ონჯუაშა ქიიტყურეთ ღო ონჯუას დოხვილით: *მ. ხუბ., გვ. 271* – სალამომდე ატყუეთ და სალამოს დაამწყვდიეთ.

ტყუარაშილი (ტყუარაფილს) მიშ. ენებ. წარს. იტყუარუანს ზმნისა – მიტყუაბული; შიეცდანილი (მოტყუებით).

ტყუარაბა (ტყუარებას) სახელი ტყურენს ზმნისა – ტყუილის თმბა, 'მო'ტყუაბა. მით უმოსი მარჯუას ტყურენს, აქ თინა ატარენს

ღროსი: *მ. მერ., გვ. 168* – ვინც უფრო მარჯუედ ტყუის, აქ ის ატარებს დროს. ტყუარაილი ზგზ. იგივეა, რაც ტყუარათ, – ტყუილად. ტყურელი მუშო მოკონანია, ტყურელი შრომა ბობრათ: *მ. ხუბ., გვ. 119* – ტყუილად რისთვის გვინდაო, ტყუილად შრომა ენახოთ. მინდუა ღო გომბარუათ დუდი ტყურელი შეუწუხებუ: *ი. ყოფშ., გვ. 172* – ჭიმივით და გაბერვით თავი ტყუილად შეუწუხებია. პაერც ტყურელი ვაგიფიჩასი: *კა ზაყ., 16.03.1930, გვ. 2* – პაერში ტყუილად (რომ) არ გაიშალოს.

ტყუარტყინი (ტყურტყინს) თუხთუხსი. ქორა მიტყურტყინუნს – მუცელი მითუხთუხებს. ტყურტყინუნს (*იყენ. იტყუარტყინა* ითუხთუხა, უბარტყინუნა უთუხთუხა, ნოტყუარტყინუნა) თუხთუხებდა თურმე) *გრდუფ. საშ.-მოქმ.* თუხთუხებს.

ტყუარა (ტყურაფას) ტყუაბა. პატონიშ სქუას გიწმოკტყურუნდი – ბატონის შვილს დავსტყუებდი. *იხ. ეკოტყურუა.*

ტყუარტყინი (ტყურტყინს) ტუტყუნი, ტყუარკავეველი ლაპარაკი.

ტყუარტყინა (ტყურტყინის) ბოქან. მცენარეა ერთგვარო.

ტყუარტყინი *იხ. ტყურტყინი.*

- უ¹- სასხვისო (საობიექტო) ქცევის პრეფიქსი მესამე პირში: უ-ჭარუნს უნერს, უ-ხორუნს უხნავს, უ-თასუნს უთესავს, უ-ჭოფუნს უჭერს...
- უ²- პრეფიქსი -აშ(ი) // -შ(ი) სუფიქსებთან ერთად (უ- -აშ(ი) // უ- -შ(ი)) აწარმოებს უფროობითი ხარისხის ფორმებს: უ-წვარ-აში (შლრ წვარე მწარე) უმწარესი, უ-ჭით-აში (შლრ ჭითა ნითელი) უნითელესი, უ-სქვამ-აში (შლრ სქვამი ლამაზი) ულამაზესი, უ-ფრ-აში (შლრ ფური ცუდი) უარესი, უ-ჯგუ-ში (შლრ ჯგირი კარგი) უკეთესი, უკარგესი...
- უ³- პრეფიქსი უ-, -ოლ, ურ// -ულ სუფიქსებთან ერთად (უ- -უ, უ- -ოლ, უ- -ურ// -ულ) აწარმოებს უქონლობის სახელებს: უ-შარ-ე (შლრ შარა გზა) უგზო: უშარე შარას გუბიართით: *ქსს, I, გვ. 93* - უგზო გზას აცდით. უ-წამალ-ე (შლრ წამალი ნამალი) უწამლო: უწამალეთ ვადლოპობა: *ქსს, I, გვ. 95* - უწამლოდ არ მოძიკლა. უ-ხამ-ე (შლრ ხამი დანა) უდანო; უ-თოფურ-ე (შლრ თოფური თაფლი) უთაფლო: უთოფურე სკაყალო: *ქსს, I, გვ. 190* - უთაფლო ფუტკარივით; უ-ჯიმ-ოლ-ი (შლრ ჯიმი მარილი) უმარილი; უ-დიდ-ოლ-ი (შლრ დიდა დედა) უდედო; უ-მინჯ-ური-ი (შლრ მინჯე პატრონი) უპატრონი; უ-გემ-ური-ი (შლრ გემო გემო) უგემური; უ-სქვამ-ური-ი (შლრ სქვამი ლამაზი) ულამაზო.
- უ⁴ პრეფიქსი -ელ, -ელა, -უ, -ურ// -ულ, -ენჯ სუფიქსებთან ერთად (უ- -ელ, უ- -ელა, უ- -უ, უ- -ურ// -ულ, უ- -ენჯ) აწარმოებს მიმ-ღობის უარყოფით ფორმებს: უ-ჩურცხ-ული (შლრ ჩარცხა დაცილებდა) მოუცილებელი: უ-ჩურცხელ ო გერაღმე უღ: *მასლ., გვ. 59* - მოუცილებლად გადაგს უღელი. უ-რძლაფ-ელა (შლრ რძლაფა გაძობდა) გაუმძაღარი: შურუბაღო, უ-რძლაფ ელ ა: *მასლ., გვ. 82* - მსუნავი, გაუმძაღარი. უ-მუმ-ელა (შლრ მუმება მუმება) ხარმაცი, ვისაც მუმება არ უყვარს; უ-რჩქ-ენჯ-ი (შლრ რჩქინა ცოდნა) უცოდინარი; უ-ჩინებ-უ (შლრ ჩინება ცნობა) უცნობი,

- უცნობელი; უ-ღულიბე-უ (შლრ ღალიბა დაღევა) დაუღეველი; უჭუ უ ჭყორი, ურგ ილაფუ, კოგომ ღუმუ, უჩუნაფუ, ჩე მაჭარი, უფუნაფუ ე: *ქსს, I, გვ. 17* - უმი (უნვი) მწყერი, 'გა' უგრილებელი, ქოთინს ლობი, უმუშარი, თეთრი მაჭარი, 'და' უდუღარი; უ-მუმ-ური-ი (შლრ მუმა სმა) უსმელი; უ-ჭკომ-ური-ი (შლრ ჭკომუა ჭამა) უჭმელი: უმუმური, უჭკომური კებურს იკოგეანაფილი: *ი.იოფშ. გვ. 183* - უსმელი, უჭმელი კერიაზე გასუქებული; უ-წიფ-ული-ი უმწიფარი: მა ეულარი ბოში ვორდი, სი უწიფულ ცირა რდინი: *მასლ., გვ. 22* - მე მისული ვაფი ვიყავი, შენ კი ცირა - უმწიფარი.
- უ¹ (// -გ) სუფიქსი მხოლობითი რიცხვის მესამე პირის სუბიექტის ნიშანი წარსული დროის ფორმებში: თასუნდ-უ თესდა, ღოთას-უ დათესა, ღეუთას-უ დაუთესავს, ღეუთასულ-უ დათესა; ჭკომუნდ-უ ჭამდა, ოჭკომუნდ-უ შეჭამდა, ოჭკომ-უ შეჭამა, უჭკომ-უ უჭამია, უჭკომულ-უ ეჭამა....
- უ² სუფიქსი აწარმოებს ვნებით გვარს: ღურ-უ(6) კედება, სქიდ-უ(6) რჩება, ღინ-უ(6) იკარგება, ხომ-უ(6) ხმება, ჭყორდ-უ(6) წყდება, ხორცქ-უ(6) სკდება...
- უ³ სუფიქსი აწარმოებს ვნებითი გვარის მიმღეობას: ჭკად-უ მჭედელი; სხუნ-უ მჩრეველი, მარჩიელი; შურდგუმ-უ სულდგმული; გორ-უ მძებნელი; გყაჩ-უ ტყისმცველი...
- უ⁴ (// -ი, -ე) 1. ხშირად ვითარდება სიტყვის აბსოლუტურ ბოლოში თანხმოვნის შემდეგ (ამთავან: სენაკურში - -უ// -ი, ზუგდიდურ-სამურზაყანოულში - -ე). ვიწვალებუქ-უ ეწვალებდი; ბოლო ს- -უ რე, მიფხვადინი: *ქსს, I, გვ. 51* - ბოლოსა, რომ მივხვდი; ვორექქ-უ ნახებანი შორს ს- -უ: - ვარ ნამებანი შორს. სქანი ჩარცხა გურსუ ბჭუნს-უ: *ქსს, I, გვ. 41* - შენი დაშორება (დათხოვება) ვურსა მწვაეს. 2. სახელების მიცემით ბრუნვაში ასრულებს ემფატკური ხმოვნის როლს: სქანი ჩარცხა გურს-უ ბჭუნსუ: *ქსს, I, გვ. 41* - შენი

დაშორება (დათხოვება) გულს მწვავს. მიმ გურ-ც-უთი ვიამქვანც; *ქახს, გვ. 115* - ვის გულსაც დაარტყავს. დუს-უ მილუდანი ჭეუა, ნტერს-უ ხეაღ დიდი ქუა; *იყოფშ, გვ. 167* - თავში გვექონდეს ჭეუა. მტერს ხვედება დიდი ქუა. მონ ხენას-უ თეჭი რენა, ბირას-უ დოს ხაჰუას-უ - იქ არიან მოღბენაში, სიმღერასა და ცეკვაში. *შჳრ. ლაზ. -უ: იქუშსუ იქსს. ჭე.იხერ. -უ: ვიყოლითუ; ხუთმაბათსუ (ს.ჯლ., შჳრ.ფონ., გვ. 96; შ.ძიხვ., ძეგბან., გვ. 175).*

-**შა'** სუფიქსი ანარმობს აბსტრაქტულ სახლებს: მაყალ-უა (*შჳრ* მაყალე მეგობარი) მეგობრობა, ჩხომ-უა (*შჳრ* ჩხომი თევზი) თევზობა, ლოკარ-უა (*შჳრ* კარე კარავი) დაკარვება, ჭეკარ-უა (*შჳრ* ჭყიმი მწყემსი) მწყემსობა.

შა' (უას) ცხენის ავადმყოფობაა. ახასიათებს ძლიერი ხველება სუნთქვაგაძნელებული ქოშინით, რასაც იწვევს ვაოფლიანებული ცხენის ვაციება. სამკურნალოდ ნამაღს ასხამენ ცხვირიდან ლერწმის ლეროთი და დაუზოგავად არბენინებენ, რათა გახურდეს და უა მომოდრდეს. *იხ ჩამომრებთ.*

შა' (*შ* უა) იგივეა, რაც ვა(←ვარ), უარყოფის ნაწილი უა' უა'უქუქ // ვა'უქუქ არ იცის, უა'უბარუ // უა' უბარუ არ უნახავა.

შარშო (უარშოს) შარში; ახრს, მინიშნაწილობას მოქალაქული; მიზანშეუწონელი. არაბა უაშრო კუნტა ჭეუა რე; *ქ.საბუშ, ქახს, გვ. 37* - ყველა უაშრო მოკლე ჭეუა.

შამიშინარს (←უა'შიშინარს არ მეგების მე) ათე ძლიბი უა' ში შინერს, ოსურო უამზაგონინე - ეს გოგო არ მეკუთვინის (მეგების), ცოლად არ შეიძლება მოვიყვანო. *შჳრ. შინაფა.*

-**შან** სუფიქსი ანარმობს ქონების სახლებს (ერთ ფეულს): სინთელ-უან-ი (*შჳრ* სინთელე სინთელე) ჯანმრთელი, ჯანსალი; სახელ-უან-ი (*შჳრ* სახელი სახელი) სახელოვანი; გემ-უან-ი/ლიტ-უან-ი (*შჳრ* გემო/ვიში გემო) გემრიელი; ქონებ-უან-ი (*შჳრ* ქონება ქონება) ქონებიანი; შეღებ-უან-ი (*შჳრ* შეღება შეღება) შეღებიანი...

შანჭარან (უაჭარეს(←უევაჭარეს) *იხ* ყვიაჭარა.

შარ-ი, **შარში** იგივეა, რაც ვარი, ვარიანი. **შარღვილო** არღვილს/არღვილას *ზგზ*. **შადგილო** ადგილას. უარდგილო არდგილს ქამშაბრენეუ - უადგილო ადგილას ნაშრობა.

შარბას (უარებას) შარბაბა, შარის თქმა; დაჭე-რა. მემობელიშ ჭყევაღა გოკონა-და, ტობირი ვა უარავა: *თ.სახოქ, გვ. 252* - მესობლის ამონყებტა თუ გინდა, საცერი არ დაუჭიროო.

შარესი (უარესი) შარესი. ხოლო უარესი გაჭირება ოძირუ; *იყოფშ. გვ. 4* - კიდევ უარესი გაჭირება აქვენა.

შარშო (უარშოს) იგივეა, რაც უაშრო. არაბა უარშო კუნტა ჭეუა რე; *ქ.საბუშ, ქახს, გვ. 115* - ყველა უაშრო მოკლე ჭეუა.

შარშობა (უარშობას) შარშობა *იხ* არში. **შასუა** (უასულეს) უასული; უძალიშვილი. უასულე კოჩი რდე; *შ.ხუძ, გვ. 26* - უასულე კაცი იყო.

შაშ-ი (უაშის) უაშანი; შრა; შადგილო. უაში ცხენი უზნეო (გაუზნებინელი) ცხენი. უაში კოჩი უსინდისო კაცი.

შაბ (უბას) იგივეა, რაც ლუბა, ლება - შაბი. *შჳრ. ლაზ*. უბა უბე, მკერდი; ძუძუები (*ბ.შარ*).

შაალო (უბალოს) აპი, ცუდი, უბადური, უბაპანი, ბორმოტი; ბადლო რომ არ აპას ისაიში ცუშირ. უბადო შოთონჯიშო მაგინდა რეჩა - ავი ზამირის სიგრძისა ხარო. უბადო რაგადი უბადო ძლეენინა: *თ.სახოქ, გვ. 259* - ავი (უადის) ლაპარაკი ავი (ცუდი) ძლეენინა. შიით კლასის ეშმაკენსი, ირო ორთუე უბადო ს: *იყოფშ, გვ. 116* - ეინც კლასში ეშმაკობს, (ის) ყოველითის შეება ცუდს. უბადო ში ქადაგება ართმაგიაში ხანგება რე; *ქ.საბუშ, ქახს, გვ. 144* - აუვის ქადაგება ერთიმეორის ვაციებდა. სი უბადო, მუქე ლოგომჭურინუა?; *იყოფშ, გვ. 42* - შე უბედურო, რამ შეგაბინაო? ჯგირიშენი ჯგირქ გალოლუ. უბადო შენ მანგიორი; *ქახს, გვ. 103* - კარგისათვის კარგი დაგებაროს, ცუდისათვის - სამაგიერო. *o* უბადო დლა ცუდი დლე; *გააღტ. ავდარი. o* უბადოში მაქიშინალი სიავის მკეთებელი.

შაალოზ (უბალობას) სიპაპ, სიძუდე, უბადურაპაბ. ირი ჯევეში უბადოზა მოსაქეს - ყოველი ძველი სიაცე მოსაქეს. ქიანას მუ მოხეადე უბადოზა ჩხუპიყალა?; *ქ.საბუშ, ქართ. ზეს., გვ. 87* - ქვეყანაშ რა მოხეება სიაცე ომის მაგვარი?

შაარა (უბარგეს) შისნა ტანსაცმელი არ აპას, - შაარსაცმლო. ბაღანენქ უბარგეთ ტყას ქელოსიქლეს; *შ.ხუძ, გვ. 208* - ბავშვები უტანსაცმლოდ ტყეში დარჩენ.

შაარაშ (უბარგეს) *მძჳ. უარყ.* ბარგუნს ზინისა - ბაშარაგლაპი. უბარგე ყენაა - გაუმარგალი ყანა.

შაბღურ-ი (უბედურს) უბადური. უბედური ჩქიში დული; *იყოფშ, გვ. 120* - უბედური ჩემი თავი. უბედური დო ბედნიერს ართო ნოაღედესე შარა; *ქ.საბუშ, ქახს, გვ. 116* - უბედურს და ბედნიერს ერთად ჭქინათ შარა (გზა). შარა დლო თე ერთობა ვა მიღუნა უბედურემს; *იყოფშ, გვ. 168* - აგვრამ ჯერ ეს ერთობა არ გვაქეს უბედურებს. *o* უბედური რულა. უბედური რულა უქქულე - საშინელი სირბილი იცოდა. უბედურს ირულედე, ყურადგელს ქობირუნდუნ; *შ.ხუძ.*

გვ., 293 - საშინელს ირბენდა, კურდღელს რომ ნახავდა. 0 უბედური სქვა უბედური შვილი: ცოროფა, უბედური სქვა, შუროვა გილურო ჭკუა: იყოფი, გვ., 114 - სიყვარული, უბედური შვილი, სრულებით არ გაქვს ჭკუა.

შპლპრბა (უბედურებას) საშინელი, უბნაში. ათაქ დამხვრ რზე უბედურება - აქ ცუცხლი ანთია საოცარი.

შპლპრბა (უბედურებას) იგივეა, რაც უბედურება, - შპაღუბა. იყუუ უბედურობა ანბექე: აცავ, გვ. 14 - შეიქნა უბედური ამბავი, ტყა მიცენვა შევა-ლო-შევა უბედურობა შე: ყაზაყ, 21.03.1930 გვ. 3 - ტყე გვიცავს სხვადასხვა უბედურებისაგან.

შპლპრ/შპაღუ (უჭებელს) შპაღო, შპუ-საზმავი. უბედო ცხენი - შეუკაზმავი ცხენი.

შპს-ი (უბესის) ბოჯარ. მკაღაღაშის ბაბარი მახი. აოჯაღაღაშის ბებერ ვამს ვუწოდებდით უბესს, ახალგაზრდას - კუპაღს (*მასაღები*, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 158).

შპაღპრ-ი (უბედურს) იგივეა, რაც შპაღპრ-ი. უბეჯური არამხუტუ: იყოფი, გვ. 159 - უბედური არამხუტუ.

შპინა (უბინეს) იგივეა, რაც უბინო.

შპინაშ (უბინეხეს) შპინაშ.

შპინო (უბინოს) შპინაშ. შლო ბინა.

შპირ-ი (უბირს) შპირი.

შპირი (უბირეს) მიჭო. უარყ. ბირს ზნისა - უმღარი, უმღარაღი.

შპირული (უბირულს) დაშასხლებელი. გიმებლი უბირული ადგილიშა, კოჩი ვახორანდენ ფეერ ადგილიშა: მხუბ, გვ. 44 - გამორედი დაუსახლებელ ადგილზე, კაცი რომ არ სახლობდა ისეთ ადგილზე.

შპიქა (უბიჯეს) მიჭო. უარყ. ბიჯუნს ზნისა - 'ბა'შპაბრბელი. დუქანეფი ექ ვეაბაღად უტახლო უბიჯუნს: კ. საბუშ, ქახს, გვ. 161 - დუქანები იქ არ იდგა დაუმტკრეველი და გაუმტკრებელი.

შპონღა (უბონღეს) შპანღლო, შპსაღლო. შლო ბონღი.

შპონღა (უბონღეს) მიჭო. უარყ. ბონ'უნ'ს ზნისა - 'და'შპანღლი. ხე უბონგ, კუჩხუბონე - ხელდაუბანელი, ფეხდაუბანელი.

შპორაქა (უბორაქეს) შუხსო. ჩიტი გიმარე უბორაქე - ჩიტი მაღლა დგას უფეხო. ის ბორაქი; შლო უკუჩხე.

შპორაქა შაზ. უღარიშვიდ. ვეპყვიდათ უბორაქეთ: ათა, 2, გვ. 71 - არ ამოეწყვიტოთ უღარიდა. ის ბორაქი

შპაღ (უბესს) შპაღო. უბეჯეთ შაზ. უზბოედ: ვარდის ფერს მუ მჭანს უბეჯეთ დო

უბავეთ: ხალხ. სიბრ., გვ. 46 - ვარდს ფერს რა მისცემს უზბოედ და უპაეროდ.

შპაღპრ (უბედურაფეს) მიჭო. უარყ. ბეღერე (6) ზნისა - 'და'შპაღპრ. სი სამოთხეში ნარლი რექ, უბეღერაფე უპაერიში პირი: კ. საბუშ, ქახს, გვ. 124 - შენ სამოთხეში გაზრდილი ხარ, გამოლი ვარდი (ვარდის პირი) დაუმტკნარი. შლო ბეღერაფა.

შპარაღო (უბარაღო) შპარაღო. ბედნიერი კოც უბარაღო ეთ გამჭირდო: კ. საბუშ, ქახს, გვ. 135 - ბედნიერი ბედის კაცს უბარაღოდ (უდამანაშულოდ) გამჭირდა.

შპარაღო (უბარაღო) შპარაღო. უბარაღო კოჩე - უბარაღო კაცია.

შპ-ი (უბეს) შპარაღოდ ვნაქაღლი ცხეპარი. შლო საბა: უტი უკაროდ მენველი.

შპა-ი (უბამს) შპუნარი. უტამ, ის მი თქუნან, მორდილე ექმებახუა: მასლო, გვ. 63 - უზუნარი (უპასუხა), იმას ეინ იტყვის, გაზრდილი გამებახაო.

შპა-მამა (უტამაგას) უსაფუძველო, უადგილო; არანსაშირი. ბრელიშა ვარაო მითქაულე უტამ-მამა უწინებათ: კ. საბუშ, ქარო. ზეს, გვ. 56 - ბერისათვის უარი მითქავას უსაფუძველო დანუნებით. უტამაგათ შაზ. აქეთიქით; ვანურქეველად, უნესრიგოდ. უტამ-მამა თ ვეცოლათი, უპამიშა ამქურინე: ქახს, I, გვ. 96 - აქეთიქით ვერ ივლის, უფროსის შეეშინდება.

შპამაღ (უტამაგეს), შპამაღო (უტამაგოს) შპარო, შპინო, შპაპაღლო (სარული, ლაბარაქი); შპაყოფი, შპარაღლო (შაყ, შრომა). უტამაგო ხანდაშენი კონწარ საყალე გეგმუარაგამეს - არანსერი (უნესრიგო) შრომისათვის სასტიკი (შარე) საყვარელი გამოუტხადეს (გამოუშკარაგეს). უტამაგო კოროფა ჩქიშ გურიშა ვამეურს: ქახს, I, გვ. 154 - დაბნული სიყვარული ჩემს გულთან არ მივა. უტამაგეთ შაზ. ამაოდ, უნაყოფოდ.

შპანაქანი (უტანაქენოს) შპარო. შუმა დო ჭკომა უცოროს მარა უტანაქანოთ - სმა დე ქამა უყვარს, მაგრამ უქტავოდ (უპაროდ).

შპაშუ (უტაფუ) მიჭო. უარყ. იტანს ზნისა - 1. შირ ბამბენაი (გზისა); 2. ბაღაშაღლო.

შპაღ (უტაღეს) ბაშპაპარი, შპაშო, არასაზრინანი. შლო გაღიერი.

შპაქო (უტაქოს) შპირაქაღლი. უტაქო საჯალოთ შუმენ გინომიქეია (გინომორთინევა): ხალხ. სიბრ., I, გვ. 132 - უჭირვებელი საჭირვებლად რად გამიხადო.

შპაშური (უტეშურს) შპაშური. გემოს მჭანს უტეშურს: იყოფი, გვ. 181 - გემოს მისცემს უტეშურს.

შპანა, შპინა (უტე/ინეს) შპაღო. შლო გენი, გინი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) უმცირესობის
(უმცირესობის). **პაპაძე** (უმცირესობის)
უმცირესობის. უცხოეთიდან შემოსული
იყო. *პ. 57* - უმცირესობის ამოცანა. *შ. 80*
გადაწყვეტილი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. ოცნებების
ზნის - გასაქმების.

პაპაძე (უცხოეთიდან) უმცირესობის,
კალიბრის მსაზრის. არსობის უცხოეთიდან,
ირფენის უსაზრისი და ირფენის
ფარგის მიხედვით? *პ. 220* - ყველაზე
უმსუქნესი, ყველაფერზე უსაზრისი და
ყველაზე უფრო მარჯვე რაა?

პაპაძე, **პაპაძე** (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. თევზის
ფიშის ერთგვარი, ჭმის მინას, დიდი არ
იზრდება (*მსაზრისი, პ. V, გვ. 74*). წყარო
წიკნა მისხარისა, ნაშთის მისხარის
ჭოჭო: ომემა წვერეფი, უცხოეთიდან
ფარგის - წყარო მინას მოხარისა, რომელიც
გინდა თევზის დაჭერა: ნეკრის
ნეკრის, უცხოეთის თუ ტოფის.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. ვაზის ფიშის, ისხამს
საშუალო სიდიდის მუხარისა, ლინო დეგბა
მაგარი და მლაკე (*მსაზრისი, გვ. 189*).

პაპაძე (უცხოეთიდან) სანახარისა
(არამადლიერი). ემენ უცხოეთიდან
მარდობისით ვაიწინი: - ამაზე სანახარისი
მადლობასაც არ გეტყვი. *შ. 80*. გავერდი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) იგივეა, რაც უცხოეთიდან,
- უცხოეთიდან. უცხოეთიდან ყოველ
მოსაზრისით ვაიწინი: - ამაზე სანახარისი
მადლობასაც არ გეტყვი. *შ. 80*.
უცხოეთიდან ყოველი აგემა თავბრუსხვევა
(თავბრუსხვევა).

პაპაძე (უცხოეთიდან) უცხოეთიდან.
უცხოეთიდან *პაპაძე*. უცხოეთიდან
უცხოეთიდან სქანი ნეტრეც ლორინეც
გოჭყორინეა: *პაპაძე, 2, გვ. 87* - უცხოეთიდან
შენს მტერს ლეთის წყაროს მდავებენ?
(ღმერთის გაუნყრამბი).

პაპაძე, **პაპაძე** (უცხოეთიდან) უცხოეთიდან.

პაპაძე (უცხოეთიდან) უცხოეთიდან. *შ. 80*. განხე.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
გომორთი უცხოეთიდან, გომორთი უცხოეთიდან
ზნისა - გამოსაქმების; გამოსაქმების.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
გომორთი უცხოეთიდან ზნისა - გამოსაქმების
ბაღი. ირფენის უცხოეთიდან ყველაფერი
ლორინეთი ლოჭყარს - ყველაფერი
გამოუყენებელი ღმერთის მდავებელი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. გომორთი
ზნისა - გამოსაქმების. სამემა ნახალაში
უცხოეთიდან ღმერთის ვეიჯეზე - სამემა
ძალის გაუყიდველად თავს ვერ ირჩენს
(მეუძლია ირჩენის).

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
გომორთი უცხოეთიდან ზნისა - გამოსაქმების,
გამოსაქმების. უცხოეთიდან ყველაფერი
- გადაუდრეველი ფოლადი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
პაპაძე. გომორთი უცხოეთიდან (6) ზნისა -
გამოსაქმების; თავისი ირჩენის.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
გომორთი უცხოეთიდან ზნისა - გამოსაქმების.
უცხოეთიდან უცხოეთიდან - გადაუდრეველი
საქმე.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. გომორთი
ზნისა - გამოსაქმების.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. გომორთი
ზნისა - გამოსაქმების. უცხოეთიდან
გომორთი უცხოეთიდან მოუძებნელი საქმენი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. გომორთი
ზნისა - გამოსაქმების. უცხოეთიდან
- უცხოეთიდან სმა იცის.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. გომორთი
ზნისა - გამოსაქმების. უცხოეთიდან
უცხოეთიდან დაუგებავი
წყალი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
უცხოეთიდან სმა იცის. უცხოეთიდან
უცხოეთიდან უცხოეთიდან: *პ. 50* -
გამოსაქმების კიდევ გამოსაქმების
სუბიტი.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
გომორთი უცხოეთიდან ზნისა - გამოსაქმების.
უცხოეთიდან ღმერთის
ლო უცხოეთიდან კომი ნეტრის უცხოეთიდან
რინისა: *პაპაძე, 1, გვ. 136* - უცხოეთიდან
გამოსაქმების კაცი მტერზე უცხოეთიდან
არის.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
(უცხოეთიდან უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
გომორთი უცხოეთიდან ზნისა -
გამოსაქმების. უცხოეთიდან
(// უცხოეთიდან) კომი -
გამოსაქმების კაცია.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. გომორთი
ზნისა - გამოსაქმების; გამოსაქმების.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
გომორთი უცხოეთიდან ზნისა - გამოსაქმების;
გომორთის ასპირატზე გამოსაქმების
პროცესი; უცხოეთიდან *პაპაძე*. *პაპაძე*.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*. ითხე
ათხეინს ზნისა - გამოსაქმების.

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
მონეც, მონეცა, უცხოეთიდან - ქალი ყველა ერთი
იყო (მათთვის); მონეცა, უცხოეთიდან, უცხოეთიდან(?)

პაპაძე (უცხოეთიდან) *პაპაძე*.
ღმერთი უცხოეთიდან ზნისა - გამოსაქმების. ჩემი
უცხოეთიდან ღმერთისა - ჩემი
გამოსაქმების დედაცა.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) იგივეა, რაც უკუპიკოსები, - გამოსუცდელი. ბოლოს ჯამეს მეურთუბე უკუპიკოსი ვირცალო: *მ. ხუბ., გვ. 353* - ბოლოს ვაბე მისულა გამოსუცდელი ვირვით.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) *მიძე. უარყ.* გომორსენს ზნისა - გამოსუცდელი, შაუპონმეპელი. უკუპიკოსები ვაჭკომე თოკ - შეუპონმეპლად არ უნდა ჭამო.

პაპიკოსი *ზნ. ზ.* უპაპიკოს. მჭკო უკუნებეთ იჯინები, ჩქიმი ღურა, ლეხი რენო? - როგორ უგუნებოდ (რომ) იყურება, ჩემი სიკვდილი, ავადაა?

პაპიკოსი (უკუნური) უპაპიკოსი. უკუნური დიდა დო მუმას სქვა ჭიქაქ დუქქილეუბა - უგუნურ დედ-მამას შვილი ჭიამ დაუხარხო.

პაპიკოსი (უკუნური) *მიძე. უარყ.* გონწყყენს ზნისა - ბაუხსნაელი.

პაპიკოსი (უკუნური) *მიძე. უარყ.* გურაფულენს ზნისა - უსნაელელი. უკუნაფუ კოჩი დო ყვერე ართიანცალი რენია: *ბაბ. სიბრ., I, გვ. 132* - უსნაელელი კაცი და ბრმა ერთნაირი არსო. *ზღრ. ურჭქეწვი.*

პაპიკოსი (უკუნური) *მიძე. უარყ.* გორთენს ზნისა - ბაუხსნაელი. ჩქიმ ქონებას ართო უკურთ თო გიგენთ: *იკოფ., გვ. 79* - ჩემს ქონებას ერთად გაუყოფელად გიტოვება.

პაპიკოსი (უკუნური) 1. მკინეპარი (*კ. სამეშაი*). უკურყელი რე არდგილეფი, სოდეთ შითა-ცაბერიმი მუნტურამი თერი ძე - „უგურყელი“ არის ადგილები, სადაც უსსოვარი დროის თოელი დეგს მატლიანი. 2. ბაუხსნაელი. უკურყელი კოჩი - გაურყენელი კაცი. 3. *მიძე. უარყ.* გვერყებუ (ნ) ზნისა - ბაუხსნაელი, ბაუხსნაელი. 4. ბაუხსნაელი, ბაუხსნაელი ადგილი (*მაგ. ბუქქარი, ტყე ...*). 5. ჭურღულის ცნობით, ყულისკარის (სოფელი) წმინდა გიორგის ცელესიამი ესვენა ხატი, რომელსაც ერქვა უპაპიკოსი. ამჟამად ეს ხატი დაცულია ხელოვნების მუზეუმში.

პაპიკოსი (უკურყის) იგივეა, რაც უკურყელი (მნიშვნ. - 3).

პაპიკოსი (უკუტახენს) *მიძე. უარყ.* გოტახენს ზნისა - ბაუტახენი; უდრაქი. უკუტახენ კოჩი - გაუტახელი (მტკიცე ხასიათის, უდრეკი) კაცი.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) იგივეა, რაც უკუპიკოსები.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) *მიძე. უარყ.* გაათენს ზნისა - ბაუპიკოსი.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) იგივეა, რაც უკუპიკოსები. *მიძე. უარყ.* გაათხინს ზნისა - ბაუპიკოსი.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) *მიძე. უარყ.* გოჭარუნს ზნისა - ბაუპიკოსი. სო ორდუ ვარდი უკუპიკოსი? *იკოფ., გვ. 125* - სად იყო ყვავილი (ვარდი) გაუშლელი? სო ორდი ვარდი უკუპიკოსი: *ქხს., I, გვ. 46* - შენი იყავი ვარდი გაუშლელი.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) *მიძე. უარყ.* გააპინანს ზნისა - ბაუპინანაელი; უსსოპარი.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) *მიძე. უარყ.* გაახარენს ზნისა - ბაუხარაპიკოსი.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) იგივეა, რაც უკუპიკოსი, *მიძე. უარყ.* გოჭარუნს ზნისა - ბაუპიკოსი.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) დანდომელი; შაპირიბაპიკოსი. უკუპიკოსი ლემა ნარკეფიმი გგაპიკოსელი: *კა ხაყ., 12.08.1930, გვ. 3* - დაუნდომელი ბროლია ნაკლოვანებების გამოსასწორებლად.

პაპიკოსი (უკუპიკოსი) იგივეა, რაც უკუპიკოსი, - *მიძე. უარყ.* შაუპირაპიკოსი; ბაუპიკოსი. უკუპიკოსი ზნ. შეურეებლად. ცანჭი უკუპიკოსი უო ილიანი - აბრეშუმის ქია (ყაჭი) შეურეებლად ჭამს (ბალახობს).

პაპიკოსი *ზნ. ზ.* ბაუხსნაელად, დანდომიანაელად. უკუხანებუო აკეთენს მუმი საქეარს - დაუხანებლად აკეთებს თავის საქმეს.

პაპიკოსი (უკუხარებელს) *მიძე. უარყ.* გაახარენს ზნისა - ბაუხარაპიკოსი. მკითხე დო მარებელი - დელიმი უკუხარებელი - მკითხავი და შუამავალი - თავის გაუხარებელი.

პაპიკოსი (უკუხარებელს) იგივეა, რაც უკუხარებელი.

პაპიკოსი (უკუხარებელს) *მიძე. უარყ.* გოხეაღუ (ნ) ზნისა - მიუხარაპიკოსი.

პაპიკოსი (უკუხარებელს) *იხ. უკინარი. მიძე. უარყ.* იგენანს ზნისა - შაუპირიკოსი, მიულოდნელი, უპინარი.

უგენალო//უკინარი *ზნ. ზ.* უკინარი, უცბად, შეუგენობლად. ჭკადეჭ განიშე ქოსხაპუ უკენალო აკაქუნეუ: *ბასალ., გვ. 69* - მჭედელი განეუ გაუტახე უკინარად მისევე. სისქეაბეთი ვა გოსქედე, უკენალო მილეუკეუ: *ბასალ., გვ. 56* - სილაგაზეუ არ შეგარება, უკინარად ნავა. უკენალო, უცენაზეუ ჯარიმ ქარიას ქიმხალე: *კ. სამეშ., ზეს., გვ. 97* - უცბად, მოულოდნელად ჯარის ალყაში შევარდნენ.

პაპიკოსი (უკუხარებელს) იგივეა, რაც უკუხარებელი. უგენალო *ზნ. ზ.* მოულოდნელად; შაუპირიკოსი. უკუხარებუო მინი რე გითმობეკათუნა კისერეგნი -

მოულოდნელად (გაუგებლად) ვინაა, რომ
კისერს გვჭირან.

უპაპალაშ-ი (უდაბალაშის) უდაბლასი. კოჩიმ
უმაღლაში, კატუშ უდაბალაშ-ი - კაცზე
უმაღლესი, კატაზე უდაბლესი (გამოცანა:
ქუდი).

უდაბნო/უდაბნო (უდაბ'უნოს) უდაბნო.
მიშელესე ართი დიდი უდაბნო გყავს:
იყოფშ, გვ. 18 - შევიდნენ ერთ დიდ უდაბნო
ტყეში.

უდაბური (უდაბურს) უდაბური. მითილეს ართ
უდაბურ გყავს: *აა, 1, გვ. 27* - შევიდნენ
ერთ უდაბურ ტყეში.

უდალე (უდალეს), **უდალო** (უდალოს) უდო.
უდალო კოჩი ცოდა რე - უდო კაცი
ცოდედა.

უდამური (უდამურს) უდამანი. ქითოლ
უდამურ გყავს: *კ.სამუშ, ქართ. ზეს, გვ. 70* -
შეყარდა უღრან ტყეში. ქითოლვე დიდი
უდამურ გყავს: *მ.ხუბ., გვ. 67* - შეყარდა
(დიდ) უღრან ტყეში.

უდარდელო (უდარდელს) უდარდელი.
უდარდელო *ზზზ*. უდარდელად: *ახა-ვაი!* ცოდა
გური, უდარდელო ქითოლუნი: *იყოფშ, გვ.
129* - ახა-ვაი! ჩემი ცოდედა, უდარდელად (რომ)
მამყოფა.

უდალუე (უდალუე-ს) *მიძე. უარყ.* დადუნს
ზნისა - დაუდალუაში.

უდაჩხირა, **უდაჩხირა** (უდაჩხირეს) უცაცსლო.
უდაჩხირეთ/უდაჩხირეთ *ზზზ*. უცეცხლოდ:
მოლე წყურგილ რენია, უდაჩხირეთ
გვარგვალანცია: *მ.ხუბ., გვ. 183* - გამოღმა
წყარო არისო, უცეცხლოდ თუბთუბებსო.
უდაჩხირეთ დობჭე: *კ.სამუშ, კახს, გვ. 175*
- უცეცხლოდ შეენცი.

უდაცუ (უდაცუს) *მიძე. უარყ.* დაცუნს ზნისა -
უცაში. ვითქ დომოსქიდეუ აკა უდაცუქ - ის
დამარა მარტო უცეში.

უდაირდეორე (უდაირდეორეს) *მიძე. უარყ.*
დგირდეორე უნს ზნისა - მოუთხხხირალი,
მოუთხხხირალი.

უდაშორე (უდაშორეს) *მიძე. უარყ.*
დგუშორე უნს ზნისა - დაუშორეირალი,
დაუშორეირალი. მითუნქ ქიდაგოსქიდელო
უდაშორეუქ? - რაიმე დაგრნა
დაუშორეირალი?

უდაშუ, **უდაშუ** (უდაშუეს) *მიძე. უარყ.*
დგუნს//დგუნს ზნისა - უდაშუალი,
მიუდაშუალი.

უდალა (უდალეს) *იხ.* უდალადაუ.
უდაირ (უდაირეს) *მიძე. უარყ.* იდირს ზნისა -
მოუშადალახხეალი. უდაირუო *ზზზ*.
'მი'უბალახებლად. ჩხუუ უდაირუო

ვეყვონა ყუჩა - ძროხა უბალახებლად არ
ნაიყვანო სახეში.

უდილაში (უდილასის) უდილასი. უდილაში
გევიყოფი! - უდიდესი აიდეუ *შორ.* დიდიმე დიდი.
უდილე (უდილეს) უდილეო *იხ.* უდიდელო,
უდილეო.

უდილე (უდილე/რს) იგივეა, რაც უდიდე -
უდილეო. თენა უდიდელი ბადაბანენია დო
გეთოუხვამაფუანცია - ეს უდიდეო ბავშვიო
და გამოვალოცვიანო. უდიდელო *ზზზ*.
უდიდეოდ. ათე წიწილემქ უდიდელო (თ)
მიირდეს - ეს წინილები უდიდეოდ გაიზარდნენ.

უდილე, **უდილე** (უდილეს, უდილე/რს)
იგივეა, რაც უდიდე, უდიდეელი, -
უდილეო. უდიდელო გინი - უდიდეო ხბო.
ბაგას ქიდევეკარანცია უდიდელო გინი: *კახს,
1, გვ. 286* - ბაგაზე ბლავისო უდიდეო ხბო.

უდილე (უდილეს) უდილეო. დიხა ქემეჩეს
უდილეო დო ჭიჭე დიხანი ყაბაყეფი - მიხა
მისცეს უმინო და პატარა მიხინ ვილესებს.

უდრო (უდროეს) უდრო. უდროე დროს
ქეგესური - უდროო დროს გესტუმრე.
უდროეთ *ზზზ*. უდროოდ. უდროეთ
გეთიხებეთ: *კ.სამუშ, კახს, გვ. 121* - უდროოდ
გეთიხებეთი. უდროეთ *ზზზ*. უდროოდ.
ჩქიმი ცოდა გილუდასე, უდროეთ
დოპილინი: *მ.ხუბ., გვ. 319* - ჩემი ცოდედა
გქონდეს უდროოდ რომ მომკალი.

უდარა (უდარეს) *მიძე. უარყ.*
დეუდარაჯუნს ზნისა -
დაუდარაჯეპალი.

უდელი, **უდელი** (უდელიეს, უდელიეს)
მიძე. უარყ. დადელიანს ზნისა -
დაუდელიალი; დაუდელიალი. დეინიში
დედეტუშე ვებრგექ - დეინის
დაუდელილად არ ვებრგარ.

უდე, **უდე** (უდეეს, უდეურს) უთაქი.
(*საბრძნის.* დედეური). უდეეს კოს დედიმი
მანგიური ოსური გეხენია დეს - უთაყო კაცს
თავის ნაცულად ცოლი აზისო თავზე. თუდეურს
უდეური კოჩი მათა ვამბიორუ - ასეთი
უთაყო კაცი მეორე არ მიხანას.

უდევე (უდეველეს) *მიძე. უარყ.* იდევანს
ზნისა - სამშუმოდ დაუდეველი (ადგილი).
შორ. უდეველი.

უდეურ (უდეურს) იგივეა, რაც უდევე.
უდეუნი (უდეუნიეს) *მიძე. უარყ.*
დედელიბუ (ნ) ზნისა - დაუდეუნიალი.
ვენიტეა ჩქიმი გურუუ უდედეიბუ
სატანჯეელი: *კ.სამუშ, ქართ. ზეს, გვ. 72* - არ
ჩატევა ჩემს ველში დაუდეველი სატანჯეელი.
უდეუნიეო, უდეულო *ზზზ*. დაუდეველად.
დედეულო მოურს დო მოურს წყარი -
დაუდეველად (უდევედ) მოდის დო მოდის წყალი.

უკმაბრსებუ (უკუმარცხებუს) *მიძღ. უარყ.*
 დაამარცხენს ზმნისა - დაშმარცხებელი.
უკუმარცხებუ *ზგზ.* დაუმარცხებულად: სი
 გირქე, მუჭო უდუმარცხებუო მურქიე:
მ. ხუბ., გვ. 56 - შენ იცი, როგორ
 დაუმარცხებულად მოხვალო.
უკუნდუბი, **უკუნდუბა** (უკუნდუბის,
 უკუნდუბელ/ის) *მიძღ. უარყ.* დეენდენს
 ზმნისა - დაუნდოვანი.
უკუნენუ (უკუნენუს) *მიძღ. უარყ.* დაანწყუნს
 ზმნისა - დაუნენიანი, უნანსრიბო.
უკუპაიკუბუ (უკუპაიკებუს) *მიძღ. უარყ.*
 დაპაიკენს ზმნისა - დაუპატიჟებელი.
უკუპატიჟებელი (უკუპატიჟებელ/ის) იგივეა, რაც
 უდუპაიკებუ, - *მიძღ. უარყ.* დაპა-
 ტიკენს ზმნისა - დაუპატიჟებელი. უდუ-
 პატიჟებელი სუმარი თის ოჭკუნს, მუთი
 მუქ მიოდუნი: *ხალხ. სიბრ., 1, გვ. 132* - დაუპატი-
 ეებელი სტუმარი იმას შეტამს, რაც მან მოიტანა.
უკუპატიჟებუ (უკუპატიჟებუს) იგივეა, რაც
 უდუპაიკებუ, უდუპატიჟებელი, -
 დაუპატიჟებელი. უდუპატიჟებუ
 სტუმარი ჯოდორიშე ვარესიენია: *ხალხ. სიბრ.,
 1, გვ. 132* - დაუპატიჟებელი სტუმარი ძალზე
 უარესი არისო.
უკუპაიკუბუ (უკუპაიკებუს) *იხ.* უდუპაიკებუ.
უკუპაიკებუ (უკუპაიკებუს) *მიძღ. უარყ.* დაარკენს
 ზმნისა - დაუპაიკებელი. უდუპაიკებუ *ზგზ.*
 დაუკლებლად: ათე ხენწფეუმი მინარეში ქო-
 ნება არძა თი ოსურს უდუარკებუო ჩაბა-
 რება: *მ. ხუბ., გვ. 86* - ამ ხელმწიფის მინაცემი ქო-
 ნება ყველა იმ ქალს დაუკლებლად ჩაბარონ.
უკუპარკუბუ (უკუპარკებუს) *მიძღ. უარყ.*
 დიირუდუანს ზმნისა - დაუპინებელი.
უკუპანებუ (უკუპანებუს) *მიძღ. უარყ.*
 აუხენენს ზმნისა - დაუორსულებელი. *იხ.*
 უხენება
უკუპალეპალ/რი (უკუპალეპელ/ის) *მიძღ. უარყ.*
 დიილალებუ (ნ) ზმნისა - დაუდღელი.
 ბოში, მუშე გილაღრუქე უდუღალებელი
 ზასე?: *ა. აფ., გვ. 69* - ბიჭო, რატომ კვდები
 დაუღლავე (დაუდღელ) გზახე.
უკუპანენუ (უკუპანენუს) *მიძღ. უარყ.*
 დიიყუყუ (ნ) ზმნისა - ჩაუშუნლავი,
 ჩაუშუცქებელი.
უკუპარებუ (უკუპარებუს) *მიძღ. უარყ.*
 დეეჯერენს ზმნისა - დაუპარებელი.
უკუბი (უკუბის) უდღუპრი. უდღე ბი ბაღანა
 რე - უდღუპრი ბაეშეა. *ხლრ. დღა.*
უკუბა (უკუბას) უკუბარი. უკუბა წამალიენია -
 უებარი ნამალიაო.
უკუბაში (უკუბაშის) უკუბაში. უკუბაში *ზგზ.*
 უფრო იაფად. სი უეყამო გიმირამუ-მაქი

სიმილი?: *ი. იფშ., გვ. 1* - სად უფრო იაფად
 იყიდება-მეთქი სიმილი?
უკუბარი (უკუბარი) უკუბარი.
უკუბელი (უკუბელ/ის) უკუბელი.
უკუბუ (უკუბუს) *მიძღ. უარყ.* შადუნს ზმნისა -
 შაუკუბაზი (საქმელი).
უკუბუ (უკუბელ/ის) უკუბელი.
უკუბუბა (უკუბუბას) უკუბუბა.
უკუბუბა *ზგზ.* უკუბუბად. *დ. ფიფია).*
უკუბუბა *ზგზ.* უკუბუბად. უკუბუბად
 ეადოპილა - უზიარებულად არ მოქლა.
უკუბუ (უკუბუს) *მიძღ. უარყ.* შიშუნს ზმნისა -
 ბაუბუბაში. უკუბუ *ზგზ.* გაუზომლად.
 უკუბუ *იხ.* უკუბუბა - გაუზომლად არ მისცე.
უკუბუ (უკუბის) უკუბუ. *ხლრ. უმური.*
უკუბუბა (უკუბუბელ/ის) *მიძღ. უარყ.*
 უკუბუბელი.
უკუბუბუ/უკუბუბა *ზგზ.* უკუბუბად.
 მოუხვეს ართობარ უკუბადლო, ოჭკურადლო:
მ. ხუბ., გვ. 184 - მოუხვეს ერთმანეთს
 უზოგველად, დასაჭრელად. უკული ტილს
 უკუბადლო განთხუფლო გეარგვალანც:
მ. ხალხ., გვ. 18 - შემდეგ ტილს უზოგველად
 ეხეთქება და თუთუხებს.
უკუბუ (უკუბეს) უკუბუ. უკუბუ *ზგზ.* უზომოდ.
 ენეს ჰაგის ცენა უკუბუთე: *მ. ხუბ., გვ. 27* -
 ანათ უზომოდ ჰაგის სტევენ. ქონება
 უკუბუთე მოლეღესე: *ქ. სანუშ., ქართ. ზგ., გვ.
 103* - ქონება უზომოდ ნაპოილეს.
უკუბუ (უკუბუს) *მიძღ. უარყ.* შოკუნს ზმნისა -
 უკუბანებელი. უკუბუ *ზგზ.* უკუბანებლად:
 უკუბუ მუთუნს ვააკეთენს -
 უკუბანებლად არაფერს არ აკეთებს.
უკუბუ (უკუბის) უკუბუ, უკუბუბა, უკუბუბა
 ზომად გედვადირო, ხსეგ ფარა მიორთიეთი:
მ. ხუბ., გვ. 349 - უხენობანე ზომადადებული,
 ხელში ფული მიორთიეთი.
უკუბუ (უკუბუს) *მიძღ. უარყ.* თაღუნს ზმნისა -
 ბაუბუბაში.
უკუბუ (უკუბასის) იგივეა, რაც უდღე დამი,
 უფრო დიდი. უფრო მოზრდილი (*ქ. აფ.*);
 უკუბუბისი. *იხ.* თარი.
უკუბუ (უკუბუს) *მიძღ. უარყ.* თასუნს ზმნისა -
 დაუბუბანი.
უკუბუ (უკუბის) უკუბუ *იხ.* უნთო.
უკუბუ (უკუბუს) უკუბუბაში. სინთე მუთოთე
 გოკო, უთოლე რექე-და?: *ა. აფ., გვ. 83* -
 სინთაუ რად გინდა, უთოული თუ ხარ?
უკუბუ (უკუბუს) *მიძღ. უარყ.* თოლე უკუნს
 ზმნისა - ბაუბუბანი.
უკუბუ (უკუბუს) *მიძღ. უარყ.* იგივეა, რაც
 უთოე უკუბუ.

შპირაგჳ (უთომაგუს) *მიჭ. უარყ.* ო თ ო მ უ ა ნ ს ზენისა - 'აუშუპაგალი.

შპირყი (უთოფეს) შპირფი. უ თ ო ფ ე აბრაგი უთოფო აბრაგი.

შპირყინა (უთოფურეს) შპაფლი. უ თ ო ფ რ ე ჭყაქალი ქიშკოლინუა - უთაფლო ფუტყარივით დაიკარგა.

შპირყენა (უთოყუყეს) შუპარაღვაპო (*სიტყვ.- სიტყვ.* უთვალყური). უჯერო ღო უ თ ო ყ უ ე ჯ ტანჯა მოზ ომინერი: *ი. იყოშ.*, გვ. 117 - დაუჯერებულს და უყურადღებოს ტანჯვა მოსდევს ასნარი.

შპიუ (უთუსს) შპარაგა; შხსნიამო. გამოიყენება თიკუნად: ალე-უთუ - ალექანდრე უკარება.

შპინა (უთოას) შდრაპი, პირდაპირი, შპანდაშხაველი, შხსნი. უ თ უ ი ა კოჩი - უტბი კაცი. *ჭორ. შეკენჭი.*

შპიშა (უთოშეს) შპიშო. *იხ. თუმა.*

შპიშო ზაგ. შუშოღ. ეთიში თომა უ თ უ ო ღუმიქილიდ უანისა: *მ. ზუბ.*, გვ. 10 - იმის თმა უთოღო მომარჩენსო. თე საქუარს ხოლო თინა გინმოტენა უ თ უ ო, - თქუ ძღაბიქ: *ქხს, II*, გვ. 130 - ამ საქემში კიდევ ის გადავარჩენს უთოღო - თქვა გოგომ.

შპიშოი (უთორს) იგივეა, რაც უ თ უ, - შხსნიამო; შხსნი; შპარაგა; დაშუპარაგელი. დიდი უ თ უ რ ი კოჩიე - დიდი უხასათო კაცია. *ჭორ. უთუ.*

შპიშაა (უთუხელას) რთვა-შხსნი (ძახვის) შხმიღინარი. უ თ უ ხ ე ღ ა ს თანაფას თუხუა მალენია: *ხალხ. სიძრ.*, I, გვ. 132 - რთვა-ქსოვის უტოღინარს ალგდომას რთვა მოუნდებო.

შპიშუ (უთუხეს) *იხ. უთუხუე - მიჭ. უარყ.* თ უ ხ უ ნ ს ზენისა - დაშრთაპი, დაშახხაპი.

შპიშაა (უთუხელეს) დაშრთაპი. *ჭორ. უთუხუ.*

შპიშაანთი ზაგ. შუთაპინოღ. უ თ ქ ე ა ნ ე თ ს ო რე დროში ტარება! - უთქვენოდ სადა დროის ტარება!

შპიშაანობა (უთქვანობას) შუთაპინობა. დოილიუნა უ თ ქ ე ა ნ ო ბ ა, მუ ფქიმიწათ ვა მიჩქუნა: *მ. ზუბ.*, გვ. 325 - მოგუცოვას უთქვენობა, რა ვწნათ, არ ვიცით.

შპიშააი (უთქვალს) *მიჭ. უარყ.* ო თ ქ უ ა ღ ე (6) ზენისა - შუთაპელი. უ თ ქ ე ა ღ ე ნათქველი უჯუნია: *ხალხ. სიძრ.*, I, გვ. 132 - უთქმელს ნათქვემი სჯობსო.

შპიშაა (უთხალეს) შუთხა. *იხ. თხაღ'.*

შპიშაპარი (უთხოვარს) მოქარ. შრთხელი. *იხ. ურთხელ'ა.*

შპიშორა (უთხორეს) *მიჭ. უარყ.* თ ხ ო რ უ ნ ს ზენისა - 'ბაუთხორალი; დაშარახაპი. მუშა მურქამო, სი უ თ ხ ო რ უ ღურღლა -

რითვის მოხვალ აქ, შე დაუმარხავად (დაუმარხაუ) მკედარო.

ში! შორს. ში! - გამოხატავს მწუხარებას, დანანებას, ტყივილს, შიშს.

შიარაა (უიარაღეს) შიარალი. უიარაღეთ ზაგ. უიარაღო: დოჯერე დო მიღართე უ ი ა რ ა ღ ე თ : *იყოშ.*, გვ. 106 - დაუჯერა და ნავიდა უიარაღოდ.

შიმენა/შიმენა (უიმენდეს, უიმენდოს) შიმელი. უ ი მ ე ნ ე ღ ო ტერი ყოფედასია : *ხალხ. სიძრ.*, I, გვ. 133 - უიმედო მტერი ყოფილიყოსო.

შია (უკას) ცხენის დაავადება; უსივდება კისერი, ზოგჯერ კისერში ბალაშიც ჩაუღდება (*მ. საკალ.*, გვ. 205).

შიანასანაა-ი, შიანასანაა-ი (უკანასკნელ/რს, უკანასკნელს) შიანასანელი.

შიარა (უკარეს) შიარო. ბროლიშ ყუდე გემდგდას, მუშო მოკო უ კ ა რ ე თ ე ? : *ქ. სამუშ., ქარ. ზუბ.*, გვ. 52 - ბროლის სახლი რომ მედგას, რად მინდა უკაროდ?

შიარასი ზაგ. შიარასაა. უკარასათ ვორექ - უეცრავად ვარ. უკარას პასუხი რენია! - უეცრავად პასუხია!

შიასუ (უკასუს) *მიჭ. უარყ.* კ ა ს უ ნ ს ზენისა - 'დაუშინაპი, 'დაუშინელი. ტახაჟა კასილიშა ომქურე ართის, უკასუშა-ო მის - გატყენილი დამბარის ეშინა ერთს, დაუტენ'ელისა - ასს.

შიარასი, შიარასი იგივეა, რაც უკარასათ, - შიარასაა. ცირა, უკაცრათ ვორექ: *ქხს, I*, გვ. 126 - ცირა, უეცრავად ვარ. ცირა, უკაცრათ ვორექ, მა პასუხის რჭარუნქინი: *გური, გვ. 383* - ქლო, უეცრავად ვარ, მე რომ პასუხს გნერ. უკაცრათია, მუღვარენ, სიყვამი მუღვარია: - უეცრავად, რაღაცა, სიტყვა მაქვსო.

შიანაა (უეაწალას) 1. ბარდმარდმო, დიამონალურად (*დ. ვილია*): შაქლმა, შაქლმარო. უ ე ა წ ა ლ ა თე ცხოვრება მორბევიმე გემკოთინუთა: *მ. საკალ.*, გვ. 80 - ეს უეღმართი ცხოვრება მარჯენი (წაღმა) მოგაბრუნოთ (შეგატრალით). 2. პირუტყვის (თხა, ძროხა, ცხვიარი, ცხენი, კამერი...) შეპოროპის ნასი (უეღმა შეპორკვა): წინა მარჯვენა ფეხის უკანა მარცხენად გადაბმის წესი. უეაწალად თხას და მის მსგავს მტკობარე ცხოველებს ბორკავენ; ზოგჯერ ვასახენდ ურასაც, რათა თობარიკი სარულს შეაწიონ. დაბორკვის სხვა წესებიც არსებობს. *იხ. ელაგელა; ტაუტკუბირო...*

შიასაა, შაქლა, შაქლა, შაქლა, შაქლა ზაგ. შიანა, შიანა მხარას; შიანაა. წოხოლეშე სკეამი რექ, უ ე ა ხ ა ღ ე - თომა ფალი: *ქხს,*

I, გვ. 143 - ნინიდან ლამაზი ხარ, უკან მხარეს - თმა მარტო. მუქ გუდას უკახალე ქემკაფულუ: იყოფშ, გვ. 9 - ის გუდას უკან მიეშალა. წოხოლე ოჭიმი დო უკოხელე ქორა - წინ ზურგი და უკან მუცილი (გამოცანა: ნივი, კანჭი). იხ. უკახალეშე; შდრ. ლაზ. უკახზე უნიდან, შემდეგ (ნ.მარი).

შახხალენი (უკახალენი) შანან. ოსურქ წოხოლენი დო უკახალენ კარიშ შქას ქიგედურუა: თ. სახიყ., გვ. 256 - ქალი ნინა და უკანა კარს შუა (სიარულით) მოკვდარ.

შახხალეშე, შახხალეშეს ზაზ. შანან მხარეს.

შახხალე ზაზ. იგივეა, რაც უკახალე. უკახალეთ უ ვამკართინე - უკანაც ვერ მობრუნდება.

შახხაშე, შახხაშეს ზაზ. შანან მხარეს; შანინდნ. ქიმილირთუ მუში ხუდეს უკახაშე - მიადგა მის სახეს უნიდან. შდრ. ოქოხოშე. შდრ. უკახალეშე.

შახხაშე იგივეა, რაც უკახაშე.

შაქაბ (უკედებას) შაქდავაბა. უკედებაში წყარი რექე: კ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 56 - უკედებების წყალი ხარ.

შაქატირა (უკვათირეს) ბლაბვი. იხ. უკვათური. უკვათირე ხამი-ჯგუა კორი რენია: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 133 - ბლავე დანასავით კაცი არისო. შდრ. გაგულანია.

შაქაშური (უკვათურს) ბლაბვი, ჩლუნგი. იხ. ჩანგური.

შაქაშური (უკვათურს) იგივეა, რაც უკვათური, - ბლაბვი, ჩლუნგი. (საპირისბ. კვათიერი მჭერელი).

შაქალე (უკვალეს) შაქალო. უკვალეთ ზაზ. უკვალოდ. ტურაქ ჯაჭვამო მენგე დო უკვალეთე მემილინე - ტურა ჯაჭვიანად გამექცა და უკვალოდ დამეკარგა.

შაქბირა (უკიბირეს) შაქბილო. ხომლა ცვალი ქოყოფენო უკიბირეშ მუქანქინა?: ქს. I, გვ. 178 - ხელი ყველი თუ ყოფილა, უკბილოს მოკუბიროს? უკიბირეთ ზაზ. უკბილოდ. უღარხერეთ დობჭვი დო უკიბირეთე დობხუტორი: კ. საბუშ., ქს. I, გვ. 175 - უცეცხლოდ დანგი (მეგვი) და უკბილოდ დავქინიტე.

შაქდავაბ წყარი (უკედებაშ წყარს) იხ. უკედება-შქდავაბის წყალი. უწუწუ სქუალენს: უკედებაში წყარი რენია ართ ქეყანას: მ. ზეს., გვ. 232 - უთხრა შვილეს: უკედებების წყალი არისო ერთ ქეყანაში.

შაქიშე (უკითეს) შთითი. იხ. კითი.

შაქითხარო ზაზ. შაქითხაბად. უკითხარო, ჯინიანო მენიონენე მუში კვალე: კ. საბუშ., ქს. I, გვ. 136 - უკითხაბად, ფინიანად მიხნავს თავის კვალს.

შაქიშე (უკითეს) I. შაქიშე. უკილე ჩილი ქიმიკონე - უნაკლო ცოლი მოიყვანა. უკილეთ ზაზ. უნაკლოდ. გირხილო უკილეთ მორად: ქს. I, გვ. 214 - ორივე უნაკლოდ განარდა. უკილეთე კითებული: ქს. I, გვ. 339 - უნაკლოდა გაკითებული. 2. შაქიშეში. ართი უკილე კორი რენია - ერთი უმკლავო კაციო. იხ. კილვე.

შაქინთი (უკინთეს) იგივეა, რაც უკითე, - შთითი.

შაქიშე (უკიშეს) მიმო. უარყ. კიშუნს ზნისა - დანაშადავი.

შაქაშე (უკლამის), შაქაშეში (უკულამის), შაქაშეში უმცროსი. უკლამ ნოსას ქემუჭქევეს: ქს. I, გვ. 216 - უმცროს რძალს მიუგზანეს. შინ უკლამი, შინ-უნანამო-ზოგი უმცროსია, ზოგი - უფროსი. მუჟაემ უკლამის შესურდემ წმანაქ: ათ. I, გვ. 19 - როდესაც უმცროსს შეუსრულდა ოცი წელი. უკლამე ფი თეცად რენ დო უმოსეფი მუ იფიო: კ. საბუშ., ქს. I, გვ. 147 - უმცროსები ასეთია და უფრო დიდები რა იქნება?

შაქაშური (უკმაკურს) შაქაშური; შანაშური; უკმაკური ჭკადირი, ეშმაკიში დაბნდილი: იყოფშ, გვ. 184 - უკულმართად (ბანგეზილად) გაჭედლილ წმანისგან დახლართული (გამოცანა: ნაჭა). ფუქე უკმაკური ევგეკონუადა ვირიმ მთაგართათ გინაართუნია - ყურმა უცნაური თუ არ გაიგონა, ვირის ყურის სიფართისად გადაიტყვევო. შდრ. იბერ. უკმაკური უნმანური, უხერილი (გ. ზვ.).

შაქაშური (უკმაყოფილეს) შაქაშური. ასე უკმაყოფილეს ულირ დროქ მომეწონე: იყოფშ, გვ. 129 - ახლა უკმაყოფილოს ნარსული დრო მომენონა.

შაქალა (უკმელას), შაქალა (უკმელას) სიბნელად, წაფრიად - შაქანი. უკმელა მისეთ ვაუბირენი, მუ ურქე, სინთე მუ ღირენია: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 133 - ვისაც სინთელ არ უნახავს, რა იცის, სინათლე რა ღირსო. ქიფორუ უკმელა დო ეშუმე მუში რაში - იფარა სინთელე და აუშვა თავის რაში.

შანართინა (უენართინას) მიმო. უარყ. წარს. ეკითო უუ (6) ზნისა - ნანაშევი.

შანუაინალო ზაზ. შანან დანუაინალ, დანუაინალ.

შანუაინალი ზაზ. შანან მოუხედავად. მიდართე უკნუკონე უო ჯარქ: მ. ზეს., გვ. 156 - ნავიდა ჯარი უკან მოუხედავად.

შაქალამი (უკლამის) შანარსი. ხინამი უკლამი მუთა იფი - ქინაქინე უმნარესი არაფერი იქნება.

პერსონაჟი (უკოინებუს) მძღ. უარყ. უნდომი, უნდომიანი. კოინი უკოინებუ კოინ ღორონს ხოლო ვაკონია - კაცის არმდომი კაცი ღმერთსაც არ უნდაო.

პერსონაჟი (უკოროცხუს) მძღ. უარყ. კოროცხუნს ზნისა - დაუთვლელი. უკოროცხუ უჩანტერი - დაუთვლელი შვი მტერი.

პერსონაჟი (უკოჩეს) შპაქო. უკოჩეთ ზნს. უკაცოდ. კოტო უკოჩეთ ღმობხამიღუნანია ხაშონი ლეზიას: *მ. ხუბ., გვ. 192* - ქოთანი უკაცოდ დაგვასვედრებსო მობარმულ ლობიოს.

პერსონაჟი (უკოჩობას) შპაქოშპა. ომი კოჩი რღუა ღო, ვი, უკოჩობასია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 112* - ასი კაცი იყოო დო, ვი, უკოჩობასო.

პერსონაჟი (უკოჩობაში) უკოჩობაში კოჩი რენია - უკაცობის კაცი არისო. უკოჩობაში კოჩი შა მუთუნი ვამშახვარინენია: *მ. ხუბ., გვ. 199* - უკაცობის კაცს ვერაფრით ვერ დავესმარებო.

პერსონაჟი (უკოჭობეს) უჭრაქო.

პერსონაჟი (უკოჩ) შპან, შპანა მხარეის. წოხოლე ოტხიმი დო უკოხოლე ქვარა: *ა. იოფშ., გვ. 184* - ნინ მხარეს ზურგი და უკან - მუცილო (გამოცანა: ნეივი).

პერსონაჟი (უკოხოლე) ზნს. შპან, შპანა მხარეის. თამი იგუანგ უკოხოლეინენქ წოხოლე დო წოხოლეინენქ უკოხოლე: *ა. იოფ., გვ. 90* - ასე იყენენ უკანანი ნინ და ნინანი - უკან. უკოხოლე გეთხოზნა - უკან მოსდევენ. მუ უკოხოლე მურეს: *მ. ხუბ., გვ. 268* - თეთიონ უკან მოღის. *იხ. უკახალე.*

პერსონაჟი (უკოხოლენს) შპანა მხარისა, შპანანი (*საპირისა* წოხოლენი ნინა). იგუანგ უკოხოლეინენქ წოხოლე: *ა. იოფ., გვ. 90* - იყენენ უკანანი ნინ.

პერსონაჟი (უკტებაში წყარის) იგივეა, რაც უკტებაში წყარი, - უკმდებანის ნიალი. უკტებაში წყარი რე: *ქხს, I, გვ. 114* - უკტებების წყალი ხარ.

პერსონაჟი (უკუდეღეს), უკუდეღეს (უკუდეღეს) უკუდეღე. უკუდეღე ჩხოუ კუდეღამს ჭანჯის გითიორაყანდღა - უკუდეღე მოხა კუდეღამს ბუხს უგერიებდო. უკუდეღე ქოთორმცალი რენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 133* - უკუდეღე ქათამივით არისო. სქეერი ჭოთა უკუდეღე: *ა. იოფ., გვ. 74* - შველი ნითელი უკუდეღე. *იხ. კუდა.*

პერსონაჟი (უკულამის) იგივეა, რაც უკულამი - უმცროსი. უნამაში ჯიმაქ ონადორუმა მიდართე, ომქარი დო უკულამი ჯიმალენქ მუშაში ნარაგადე ქეჯამანეს: *ა. იოფშ., გვ. 79* - უფროსი ძმა სანადიროდ წაღო, შუათან და უმცროსმა ძმებმა მამის ნათქვამი გაასყენეს.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკულამიქ უწუ: *მ. ხუბ., გვ. 46* - უმცროსმა უთხრა.

უკუშეღა ინათუე: *კ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 43* - შენი თვალეზის ეზიანი მზერი წყვიდადი (ღამე) ნათდება. უკუშეღას *ზნზ. სიბნელეში*: თისუთ ორწყედ უკუშეღას: *ქსს, I, გვ. 123* - ინასაც ხედავდა სიბნელეში. *შდრ. რაჭ. კურკუ-შეღა* ღამე მეტისმეტად ბნელი ღამე (*კ. შიშ.*)

უკურთეს (უკურთეს) უნიფხვო. გადატ. ძალიან ღარიბი. მუოკო ჩქიმდა ე უკურთეს! - რა უნდა ჩემთან ამ უნიფხვოს (არაფრის მქონეს)!
 უკურჩხე (უკურჩხეს) უფხეო. დიფუყარათ სემ-ხლოთია: უკურჩხე, თოლჭუ; უხელე: *მ. ხუბ., გვ. 186* - შევიკრიბოთო (შევიყაროთო) სამივე: უფხეო, ბრმა (და) უხელო. *შდრ. უბორკე.*

უკურჩხური (უკურჩხურს) გადატ. უბედური, ცუდი, ნავსი ფეხის(პირი); მოუსვენარი, მარცხიანი. უკურჩხური კოჩი რენია - ნავსი ფეხის, მარცხიანი კაციაო.

- ულ სუფიქსი ანარმობე: ენებითი გვარის წარსული დროის მიმღობას: უკურჩხე - ულ - ი მიძირი (*შდრ. შქირენი შიმშილი*); მოწი - ულ - ი // მოწი - ულ - ი მონეული (*შდრ. მოწია მონევა მოსაღლისა*).

ულა (ულას) სახელი ურს ზმნისა - სვლა, წასვლა. ვაკო ე ძაბის ულა: *მ. ხუბ., გვ. 5* - არ უნდა ამ გოგოს წასვლა. დაჭყე ულა დო ვიშო მიღართუ: *მ. ხუბ., გვ. 196* - დანეყო სელა დ ნავიდა იქით. ულა ს მუეძინე: *ი. იოფშ., გვ. 23* - სარულს (სელას) მოუმბატა. მუთ ქაალინ ე დე - ნი, თინა ქიდე: *ი. იოფშ., გვ. 31* - რაც შეძლო წასულიყო, ის იარა. მოუსუ დო ი დუ თეურე: *ა. ცაგ., გვ. 11* - მოუსუა და იარა იქითენ. სო რდუ, ჯიმა, მიშითინი, ვარდით ჩქიმი ნაჭანფი: *კ. საბუშ, ქსს, გვ. 132* - სად იყო, ძმაო, რომ მიდიოდით, არ იყავით ჩემი დანაბარები. გყაზა ე ვ მერ თუ: *მ. ხუბ., გვ. 2* - ტყეში შეუძლებელ იქნა შესვლა. *შდრ. ლაზ. I*. ულა: ულუ სიარული, მგზავრობა (*ნ. ბარი*). დანერილებით ულა ზმნის თავისებურებათა შესახებ: *ნ. ტ. I, ტაბულა XXIII, გვ. 125-129.*

ულა-ღლა (ულა-ღლას) წასვლისი. *ქსს. ანწი ულა - დლა ამარი ღლენი-ში: ქსს, I, გვ. 277* - ანი წასვლისი დლა აგერ არის-თქო. ულა დლას გ დოგინე: *ი. იოფშ., გვ. 138* - წასვლის დღეს დაგებარა.

ულაჟი (ულაჟის) მამალი ცხენი ოთხი წლისა და ზეპით (*მასალბი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 224*).

ულეპუო *ზნზ.* მოულოდნელად. ულებუო ქევესურით - მოულოდნელად ვესტუმრეთ. ულეპერი (ულევერს) ულეპელი. ულევერო *ზნზ.* ულეველად. ულევერო თუღ ირფელი - ულევად იყო ყველაფერი.

ულეი *ზნზ.* ულევად. ულეი გილეგვარგვა-სგდან ლექსერი აგვართა: *კ. საბუშ, ქართ. ზეპ.,*

გვ. 104 - ულევი დაკუნტრუშობდენ ურიცხვი, აგვართა (აურეცხელი).

ულიმორუ *ზნზ.* უიმრად. გუმორბეკუა... ულიმორ რინასი ღო ხეამარულ მშვილობას: *ქსს, I, გვ. 313* - გუმარჯოს... უომრად ყოფნას და დლაოცვილ მშვიდობას.

ულიმორი *იხ. ულიმორუ*. ულირი (ულირს) *მძო. ენებ. წარს.* ურს ზმნისა - წასული. ბორჯი, ირფელი სე გობარ, ულირი რენი დო მუშაღე: *აია, 2, გვ. 91* - დოღ, ყველაფერი შენ გაბარია, წარსული არის თო მომბავალი.

ულირნანს *ზნზ.* გასულ წელს.

ულირქი (ულირქის) უთივალავი, აურაცხელი. სოლე ღაჩირი გუურქინდენ, ეთუერენ მხარემე ართო ულირქი ენოსორგუნია ორქო დო ვარჩხილი: *მ. ხუბ., გვ. 289* - საიდან ცეცხლი გაურწდება, იმ მხარეს ერთად აურაცხელი ოქრო დო ვერცხლიაო ჩალაგებელი.

ულირუ (ულირს) იგივეა, რაც ულეი, - ულევი. ... მიქეთი ართო დიკათით დო ულეი უ მოსავალე ირმენთ: *მასალ., გვ. 119* - ... ვინც ერთად გაერთიანდით და ულეე (უხე) მოსავალს იღუეთ.

ულუ, ულუ (ულუ-უს) *იხ. ულიუ*, - დაულეველი. მუეეჩქე გეშანთხორესე ულეუ ორქო დო ვარჩხილი: *ი. იოფშ., გვ. 71* - მუეშემა ამოთხარეს ულევი (ძალიან ბევრი) ოქრო დო ვერცხლი.

ულგმურუ *ზნზ.* უიმრად. *იხ. ულიმორუ; ლგმა.* - უმ სუფიქსი თემის ნიშანი ზმნებში: ბ-უმა (*შდრ. ობ-უ ასხა*) სხმა; დგ-უმა (*შდრ. ღო-დგ-უ დადგა*) დგმა...

უმალური (უმალურს) უმადური. უმაზალუ (უმაზალოს) ზანტი, ზარმატნი. უმაზალო საქონელი რე - ზარმატნი საქონელია.

უმაპუ (უმაპუს) *მძო. უარყ.* ამაკენს ზმნისა - 'და' უმაპაძალი.

უმაპაპუ *ზნზ.* მალე, სწრაფად. დისაქეთი უმაპაპო გოგბეგ - მიწაც სწრაფად გათბა. *შდრ. მალას.*

უმანარუმი (უმანგარამის) უმანარამი, ძალიან მამარი. არამა უმანგარამიენია, უკახაზე მოურს თო ჯიმაღა: *მ. ხუბ., გვ. 254* - ყველაზე უძლიერესი (უმანგრესი) არისო, უკან რემ მოღის ის ძმაო.

უმანაობა (უმანგობას) უმანაპასობა. მითმოხვადაუ თეცალე უმანგობა - ხდება ასეთი უმანგაქობა.

უმანაური (უმანგურს) უმანანი, უმანაპსო. უმანგური ცხენოსანი უგვანი (უებარი) ცხენოსანი. *იხ. მანგი.*

შპარულ-ი (უშარულს) შპადური (*საბირსი*). მარდანი მდლიანი). სი ვობლახი დო უმარდულელი რექქვიმიჩკება: *მ. ხუბ., გვ. 66* - შენ მცემე და უმადური ხარ ჩემთან! უმარდულელი წაჭა ჭკილიში მაპამებელია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 133* - უმადური შრატი მჭადის მაგეორილეველი.

შპარულ-ი-შპერულ-ი (უშარულს-უშერულს) სანახეპროდ-არამადლიერი. *იხ. უშარულელი; შპერულელი.*

შპარი (უშართის) შქართილი. ჭირი უშართისია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 176* - ჭირი უსამართლოსო.

შპარჩხაში (უშარჩხაშის) ძალიან წყალმცირე, წყალმეჩხარი. *იხ. მარჩხა.*

შპალაში (უშპალაშის) მითისმეტი მალაღი, შპალაღი. კატუშ უდაბლაში, კოჩიშ უმადალაში: *ა. ცაგ., გვ. 133* - კაცზე მალაღი, კატაზე დაბალი(გამოცანა: ქუდი). გაათუენა, გეგნაჯლონუ უმადალაში: *მ. ხუბ., გვ. 37* - გაათავე ეს, გადაავზანა უშპალაში.

შპაწაში (უშპაწაშის) შპამშრობა. თის მოყუნუ უკული ცილობა, სადღეუმოთი უმადალაში: *ა. ცაგ., გვ. 118* - შმედვე მას მოსდევს მარტობა, საშუადამოდ უშეგობრობა.

შპაღი, შპაღი (უშპაღი-ს) შპაღი, შპაღაშაში. უშპაღი ცხენი - უბელი ცხენი.

შპანტაში (უშპანტაშის) იგივეა, რაც უშეგამი.

შპანტაში (უშპანტაშის) იგივეა, რაც უშეგამი, - უშრო მითი, შპრავლესობა. კურუს უშეგამისი შხური ცუნდუ - კურუსში უშეტესობას ცხვარი ჰყავდა.

შპანტაში (უშპანტაშის) შპანტაში; შპრავლესობა. უშეგამი ქლეშას გოჭყორა: *ა. საბუშ., სიბრ., გვ. 114* - უშეტესობა იმში განყდა. უშეგამო ზჩხ. უშეტესად. უშეგამო ორინს ურქინდუ - უშეტესად საქონელს უჩნდება.

შპანტარი (უშპანტარს) შპანტარი.

შპინე (უშინეჯის), **შპინე** (უშინეჯის) შპანტარონო. უშინეჯე ხომ ვაგაქქუ? - უშპანტარონო ხომ არ გგონია?

შპინე (უშინეჯის) იგივეა, რაც უშინეჯე, - შპანტარონო. მა ვორუქია, სი უშინეჯური ღურული იყიდი: *მ. ხუბ., გვ. 224* - მე ვარო, შენ რომ უშპანტარონო მკვდარი იყიდეო. უშინეჯური ზჩხ. უშპანტარონოდ. ვოჯანდელი ჩქიმ ჯარგვალდუ კარკვლერი, უშინეჯერი: *მ. ხალხ., გვ. 33* - ვინეტი ჩემს ჯარგვალში კარკაქტილად. უშპანტარონოდ. თხალეუქ ქედოსქედუ უშინეჯერი: *მ. ხუბ., გვ. 306* - თხები დარჩა უშპანტარონოდ.

შპინე (უშინეჯის) შპინე (უშინეჯის) შპინე (უშინეჯის).

უშინეჯე უოოა უშევე ვეშლეუბე - მიუცემლობა უშევე აღარ მივიღება.

შპინე (უშინეჯის) (უშეველეუბეს), **შპინე** (უშინეჯის) (უშეველეუბეს) *მიმლ. უარყ.* მიკულუანს ზმნისა - მოშპალი. უშეველეუბეს რენი, ეტყევეუ - მოუვლელი რომ არის, ეტყობა.

შპინე (უშინეჯის) (უშეველეუბეს) *მიმლ. უარყ.* მიკოჯირქუნს ზმნისა - ნარეშოცელი. **შპინე** (უშინეჯის) შპინეცელი.

შპინე (უშინეჯის) *მიმლ. უარყ.* მონდუ (ნ) ზმნისა - შპინეცარი. მონდუ მიკოწილი, უშინეჯე ქემკიტე - მნიფე მოკოწიფე, უშინეჯარი დატოვე.

შპინე (უშინეჯის) (უშინეჯის) უშრო მითი, შპინეცარი. შპინე უშინეჯე - შპინე უფრო მითი.

შპინე (უშინეჯის) შპინე, შპინეცარი. უშინეჯე - უშელოდ, უშეო ამოვარდნილიყვიო! (წყველა). მა იშპაპოროდუქა უსქეუთ, უშინეჯეთია, ბაბა! - მე ვწყვიტო უშელოდ, უშეოოდ, მანა? *იხ. მონე.*

შპინე (უშინეჯის) (უშინეჯის) *მიმლ. უარყ.* ორი დუ (ნ), მიკერი დუ (ნ) ზმნათა - მოშრინეცელი; შპინეცარი.

შპინე (უშინეჯის) უშრო მითი, - შპინეცარი; რაინე (შინეცარი) მითი. ჩქიმ უშინეჯე ქინელებუქ: *ა. ცაგ., გვ. 41* - ჩემზე უფრო მეტი შენაღება! ლეგანში (პიჯინი) უშინეჯე ხირე ვაკონია: *მ. საბუშ., გვ. 251* - ქვევრის პირზე დიდი (უფრო მეტი) ხრიკა არ უნდაო. **შპინე** (უშინეჯის) უშინეჯე მითი უშინეჯე ვახაპუ: *ა. ცაგ., გვ. 56* - ნინანდელ ცხენზე ორჯერ უფრო მეტი თერ შელო გადამხტარიყო. უკლაშეუთ თვალ რენ დო უშინეჯე მი იყიო?!: *ა. საბუშ., ქანს., გვ. 147* - უშინეჯე ასეთია და უფრო დიდები რა იქნება?! უშინეჯე ზჩხ. უფრო, უფრო მეტად; უშეტესად. ხოლო უშინეჯე გასაკვირო დასქეულეს თექ: *ა. ცაგ., გვ. 20* - კიდევ უფრო მეტად გასაკვირად დარჩათ ეს. უშინეჯე ახილუეუ თინა: *ა. ცაგ., გვ. 89* - მეტად გაუხარდებთ ეს. უშინეჯე დო უშინეჯე - უფრო და უფრო (მეტად). მუჭოთი უშინეჯე დო უშინეჯე ირდუ ნერგეფინი... - როგორც უფრო და უფრო იზრდება ნარგავენი...

შპინე (უშინეჯის) შპინეცარი; მითის მხარის.

შპინე (უშინეჯის) შპინეცარი, შპინეცარი. წიწილეფიში უშინეჯე ქედილუეუ - წიწილეფიში უშინეჯე მოკვდა.

შემოსულობაში (შემოსულობის) უფროს-
შემცროსი (უფრო დიდი-შემცროსი). ნამუდგ
უმოს-უკულობაში თენუფიშვი? *მ. ხუბ., გვ.
262* - რომელი იყო უფროს-უმცროსი ამათგან?

შემოსება (უმოსება) უფრო მძტი. ოქოხოლე ჭე
უმოსედე ქოხუნდგ ორინჯი - უნინ ცოტა
უფრო მეტი მყადე საქონელი.

შემოქმირა (უმოჯერეს) შემოქმით, უნათესაყო.
უმოჯერეთ *ზნზ.* უმოჯერეთ
ქოლოფსქილი - უნათესაგოდ (უმოქეთოდ)
დავრჩი.

შემზარნი (უმზარნი) სპაშაპი (შმტპარი)
(დ. ფიფია).

შმბჟანნი (უმბჟანნი) იგივეა, რაც
უმბჟუარი, - უტყუარი; შმბჟარინი.
ზიტყვა ქომუჩი სი უმბჟუანი: *მ. ხუბ., გვ.
322* - სიტყვა მომეცი შენ უტყუარი (ჭემბარით).

შუმპორაშუმბა (უმუგორაფუობას)
მოუშითხაობა, მოუქანალოზა,
მოუთხოვნებლობა. ათეჯგურა ლეხის ულე
დუღიში რსიოლი, ოჭკომადიში
უმუგორაფუობა: *გა ხაყ., 20.01.1930, გვ. 4* -
ანეთ ავადმყოფს აბეს თავბრუალი, საქმისი
მოუთხოვნებლობა.

შუმვალუ (უმვალუს) *მიღი. უარყ.* მიიდვანს
ზენისა - ჩაშმცმელი. ართი უმუდეალე
ქუმზომოდვალე ულეუ - ერთი ჩაუცმელი
ფესაცმელი ჰქონდა.

შუმუიშუ (უმუთებუს) *მიღი. უარყ.* შათენს
ზენისა - მოუთავებელი, დაუშთავებელი.
ართი უმუთებუს ცუდე გეუღეუ - ერთი
მოუთავებელი სახლი უდგას. *შდრ. ლაზ.
უთუმელი არაფრის მქონე, ლარიბი
(აჭარ. დიალექტ. ლექსი, IV, გვ. 68).*

შუმკირუ (უმუკირუს) *მიღი. უარყ.* მოკირუნს
ზენისა - თავმოშარპი. უმუკირუ *ზნზ.*
გუდა უმუკირუო ვემოტენია: *ხალხ. სიძრ.,
I, გვ. 33* - გუდა თავმოუკრავად არ
დაიტოვებო.

შუმბე, შუმბო, შუმბალო (უმუმეს, უმუმალოს)
შმაბო. უმუმე ბადანა - უმაბო ბაუმე.
ამდლა-ჭუმე იმენი ობჭკუმუნა ნდემეფი
უმუმალოთ: *ო. იოფშ., გვ. 55* - დლეს-ხეალ
მიანე შეგჭამენ დევები უმაბოდ.

შუმშოლ-ი (უმუმოლს) იგივეა, რაც უმუმე,
უმუმალო, - შმაბო.

შუმშულე (უმუმულეს) შმაბლო. უმუმულე
კვარსი - უმაბლო კვარსი
(გუანაყოფიერებელი კვარსი). იბ. მუმული.

შუმშურნი (უმუნჯურს) იგივეა, რაც
უმინჯური. მინს გვალე გახარენქ დო მინს
ქიმწოტე უმუნჯური - ზოგს მთლად
გააბარებ და ზოგს დატოვებ უმატრონოდ.

შუმსანჯუ (უმუსანჯუს) *მიღი. უარყ.*
შიოსანჯუ (6) ზენისა - მოუსანჯარი;
ცალკი. ცალა და უმუსანჯუ ინგრიში
მელე - ხელი (გიეი) და მოუსენარი ენგურს
გალმა.

შუმსპარი (უმუსპარს) მოურიღვაპლი
(დ. ფიფია).

შუმშეთ, შუმშეთ *ზნზ.* უმისოდ; მის ბარაშე.
სქან უმშეთ მუშა ღირე გჭირებული
ჩქიმი რინა: *კ. საბუშ. ქართ. ზეს., გვ. 52* - შენს
გარეშე არაფრად (რად) ღირს ჩემი
გაჭირებული ყოფნა. ეთი ფრინველიშ
უმშეთ ცოცხალი ედარინას: *იხმე. გვ. 68* - იმ
ფრინველის უმისოდ ცოცხალი არ დაბრუნდეს.

შუმშელარ (უმუმელარს) შინსაც მუშაობა არ
შუპარს, - ზარმაცნი. უმშელას მეუღულე
მუშა კოჩიშ ნამუმერი: *ქსს, I, გვ. 288* -
ნუქთახორას (ზარმაცს) მიჰქონდა მუშა კაცის
ნამუმევეარი. უმშელას შილგაყუნე,
სქანჯგუა ჭკუა მალენეუ: *ქსს, I, გვ. 333* -
ზარმაცს (უმუმევეარს) რომ გაეცევე, შენისთანა
ჭკუა მიქნება. *შდრ. შინგრიკი, შიშპო, ლალა,
ცეკარა.*

შუმშო, შუმშოთ *ზნზ.* იგივეა, რაც უმშეთ, -
უმისოდ; ბარაშე. მეტელიშ უმშეო ღიარა
ვეყუაფუნია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 88* - მასანძლის
უმიხოდ ქორინლი არ იქნებაო. თიში უმშეო
ვეერთინუაფუნია: *მ. ხუბ., გვ. 21* - იმის უმისოდ
არ აბრუნდებო. სქან უმშეთ მუფიშინა?
- შენს გარეშე რა ექნა?

შუმშობა (უმუმობას) უმისობა, უმისობა.

შუმშამობა (უმუჩამობას) მიშცემლობა.
ათეში უმუჩამუობა ვეფი - ამის
მიუცემლობა არ იქნება.

შუმშარქაშუ (უმუხარქაფუს) *მიღი. უარყ.*
შიოხორქუ (6) ზენისა - მოუსანჯაპელი.
უმუხარქაფუო *ზნზ.* მოუნყებულად.
ჭვეგამი ემაღლეფი უმუხარქაფუო
ოთხ-ხუთ წინას გერჩანდე: *გა ხაყ., 6.06.1930, გვ.
2* - პარკოსანი მცენარეები განუნყებულე
(მოუნყებულად) ოთხ-ხუთ წელიწადს იდგა
(ეცნობდა). უმუხარქაფუო *უმუხარქაფუე* *ზნზ.*
მოუნყებულად. ბუნა-ბუნათ მოსოფუნე
უმუხარქაფო ჩქინი ჯარი: *კ. საბუშ.,
ქართ. ზეს., გვ. 103* - გუნდ-გუნდად წინ მოარღვეეს
მოუნყებულად ჩვენი ჯარი. ჭვიმა მურეუ
უმუხარქაფე: *მასალ., გვ. 70* - წვიმა მოღის
შეუნყებულად.

შუმსუჯარო *ზნზ.* მოუსანჯაპალად. ჭიჭე
უმუსუჯარო ქილიჯირე თეოსურიწეგმა:
მ. ხუბ., გვ. 273 - ცოტა მოუხებობლად დანვა ამ
ქალთან. *შდრ. უსუჯარო.*

-26/-25 სუფიქსი თემის ნიშნისა ზმენებში: ჭ-უნ-ს/ ჭ-
გნ-ც ნვაგს; ჭკ-უმ-უნ-ს/ ჭკ-უმ-გნ-ც ჭამს; ხონ-უნ-

ს/ ხონ-გნ-ე ხნავს...; -უნ-ე-უმ (არხ.იყ., კან. ანალ., გვ.133).

-26-ა//176-ა) ქართული -მისან სუფიქსის შესატყვისია.

უნაბ-ი (უნაბის) მოქან. იგივეა, რაც უნაბაბი.

უნაბარ-ი, უნაბარ-ი (უნაგვირის) უნაბირი. უნაბერს გ მიკავიორგ ხურჯონი : იყოფ., გვ. 30 - უნაგვირს მიაკრა (მიბაბ) ხურჯინი. იხ. ანანგერი, ონანგერი.

უნაველუ (უნაველეს) უნაველუ. უნაველეთ ზმზ. უკავლოდ. უნაველეთ ქიმოლინუ - უკველოდ დაიკარგა.

უნამუ (უნათუს) მიჰო. უარყ. ნათუნს ზმნისა - 'მომუნათლავი.

უნამო (უნაკოს) უნამლო. ჯაბიში ფურცელი ოკო ორლას უნაკო - თუთის (ხის) ფოთილი უნდა იყოს უნაკლო. შორ. ნაკა.

უნანგირ-ი (უნანგირს) იგივეა, რაც უნაგერი, - უნაბირი. გაკლეფორგ უნარაბი უნა უნანგირით : ქსს, I, გვ. 140 - ჩამოიყვანა შავი რაბი შავი უნაგირით.

უნარპო (უნარკოს) იგივეა, რაც უნაკო.

უნარაბუ (უნარაბეს), უნარაო (უნარალოს) მიჰო. უარყ. უნარალო, უდარალო. უნარაღებუ ლუმუს ბეჭუმუ; ქსს, I, გვ. 326 - უნაღლელო ღომს ეჭამ. უნარალო კოჩი რე - უნაღლელო კაცია. უნარალებუო ზმზ. უნაღლელოდ, უდარაღლეოდ. ვაუნარალებუ თემი, უნარაღებუო ქემუქუ - არ უნაღლელო ისე, უდარაღლეოდ მისცა. იხ. ნარაღ.

უნარაულა (უნარაულას) იგივეა, რაც უნარაღებუ.

უნაქრუმი ზმზ. უნაქრულოდ. გაღატ. უდარაღლეოდ. თენა უნაქრუთ უსოთანე ხარხის ფარას - ეს უდარაღლეოდ უყრის ხალხს ფულს. იხ. ქური.

უნაწა (უნაღვას) იგივეა, რაც უნარაღებუ, უნარაღო, - უნაღვალო.

უნაბარო (უნაგვიროს) მოლო. იგივეა, რაც უგვარო, - თევზია ერთგვარი. აქვს ფართო თავი, ტანი მოზრდილი, ფართო კუდი. მოშავო ფერისა, იზრდება ერთ არშინს (მასლები. ტ. V, გვ. 72).

უნაბაპო-ი (უნაბაპუს) მიჰო. უარყ. ენაღებუ(ნ) ზმნისა - უნაპო, უნაპობაპი. უნაღებულე კოჩიშა ვართი წოხოლე აწყუნებო დო ვართი უკასალე ეკიყუნინენა; მკან., გვ. 120 - უნაბობ (არასანდო) კაცს ვერც წინ გაუძლებები და ვერც უკან გაყვებობი.

უნალო-ი (უნალოს) უნალონი; ნალონი, მოუსალონი, უნალოზარი. დიოდუ ვარე მულორი, უნალოდიე - ჯერ არ არის მოსული, უნალოფარია. შორ. მონდა; ლალორი.

უნალოპო-ი (უნალოპუს) უნალოპარი.

უნაბაპო-ი (უნაბაპუს) მიჰო. უარყ. ანენს ზმნისა - უნაბაპაპი. ცოდა უნაბაპელი, მარდი ურგებელი ვარენია; თ.სახოყ., გვ. 266 - ცოდვა უნაბაპელი, მადლი ურგებელი არ არისო.

უნაბაპაბა (უნაბაპაბას) უნაბაპობა; უნაბაპარი. იმ უნაბაპაბა ევა აქიბინება; იყოფუშ, გვ. 5 - იბისი უნაბაპარი ვერ ქნეს.

უნაბაპო ზმზ. უნაბაპაოდ. გურქ ქალმაგუ უნაბაპო : მასლო., გვ. 33 - გული დამწყდა უნაბაპაოდ.

უნაპო-ი (უნაპოს) უნაპარი, უნაპაპი; უნაპარი. უნაპო ზმზ. აქარებით, უნაპაოდ, უნაპად, უნაპრად, ანაზად. მელანბ უნაპო გემეთუ - მელანუ უნაპად გამითავდა. მა გებდართუქ უნაპო : ქსს, გვ. 120 - მე ავადგები უნაპაოდ. უნაპო ქემუნაგებუაფუ სანთელიშე ჭამა დაზხერი; იყოფ., გვ. 62 - უნაპაოდ მოუკიდებინება სანთლიდან ჩალაზე ცეცხლი. თამ აღამო გომიჯოვეთე დო უნაპო დომჭყოლითე; მასლო., გვ. 68 - ასე უნაპად შემიძლეუთ და უნაპად(ანაზად) დამჭერი.

უნაპა (უნაპეს) უნაპაპი.

უნაპაბ (უნაპაბას) იხ. უნაპა.

უნაპო¹ (უნათოს) მოქან. ძაღლის სატატუპარი. იხ. მორთა, უნათოში ჯინჯი, ძარხუხუ (ა.მყ.).

უნაპო² (უნათოს) უთო. იხ. უთო.

უნაპოში ჯინჯი-ი (უნათოში ჯინჯის, უნათოში ჯინჯის) იგივეა, რაც უნათო¹. იხ. მონათა; ძარხუხუ(ა.მყ.).

უნაპა (უნათოს) სახელი აუნათენს, უნათანს ზმნათა - აუთოპოს. ონახელი გონახულო ასე აუნათენს - სარეცხი გარეცხა და ახლა აუთოებეს.

აუნათენს (ღაუნათუა დააუთოვა, ღაუნათუა დაუთოებია, ღაუნათუაშე(ა) დააუთოებდა თურმე) გრძლ. აუთოებეს.

იუნათენს (იუნათუა დაიუთოვა, ღაუნათუა დაუთოებია) გრძლ. სათე. ქე. აუნათენს ზმნისა - იუთოებეს.

უუნათენს ((ღაუნათუა დაუთოვა, ღაუნათუა დაუთოებია) გრძლ. სასხე. ქე. აუნათენს ზმნისა - უუთოებეს.

იუნათეუენს(იუნათუა დაუთოვდა, ღაუნათუაშე(ა) დაუთოებულა) გრძლ. ენებ. აუნათენს ზმნისა - უუთოებდა.

ეუნათეუენს(ღაუნათუა დაუთოვდა, ღაუნათუა დაუთოებია) გრძლ. ენებ. აუნათენს ზმნისა - უუთოებდა.

იუნათენს(იუნათუა შესაძლებელი გახდა დაუთოება, -) გრძლ. შესაძლ. ენებ.

აუნათენს ზმნისა - შეძლება დაუთოვდეს. აუნათენს(აუნათუა შეძლო დაუთოებინა, -, ღაუნათუაშე(ა) შესაძლება დაუთოება)

გრძელვ. შესაძლ. ენებ. უ ე ნ თ ე ნ ს ზნისა – მეუძლია 'და' აუთოოს.

ოუნთებაფუანს(ონთებაფუანს აუთოებინა, უანთებაფუანს 'და' აუთოებინებინა, ლონთებაფუანს) დააუთოებინებდა თურმე) კაუზ. ა ე ნ თ ე ნ ს ზნისა – აუთოებინებს ნაწმალაი მიძლ. მიქს. 'და' აუთოებელი. მიწმალაი მიძლ. ენებ. ზე. 'და' აუთოებელი. უწმალაი მიძლ. ენებ. წარს. 'და' აუთოებელი. ნაწმალაი მიძლ. ენებ. წარს. 'და' აუთოებელი. ნაწმალაი მიძლ. ენებ. წარს. 'და' აუთოებელი საფასურაი.

უაწმალაი მიძლ. უარყ. 'და' აუთოებელი.

უნთებულა (უნთებულას) მიქს. ურთებული.

უნთებულა მ ჯას ღიხა ებჟუნს – ურთებულის ხეს მინა არ ჭამს.

-უნთა სუფიქსი კინობითი სახელების ერთი ჯგუფის მანარობებელია: ძაბ-უნია (ზღრ. ძაბ-ი გოგო) გოგონა; აკაბუტუც-უნია (ზღრ. აკაბუტუცაია ძალიან პატარა) ძალიან პატარა, უპატარავესი...

უნთო (უნთოს): უნიშო უნა სრულიად შავი, შავტუხა, რაიმე სხვა ნიშნის არმქონე შავი. ოხვამეში მარჯობილი (მეჭვობილი) ორე უნიშო უნა – საყდრის მერცხალი ძლიერ უნიშო შავია. ასევე: უნიშო ჭითა მთლად წითელი, სხვა ფერის პატარა ნერტილიც რომ არ აქვს.

უნთესულა (უნთესულეს) უტომო. ართი უნოცელე ჯარს უკუნე ჩიგი გილახედ: კ. სამუშ. ქხს, გვ. 174 – ერთ უტომო ხეზე უფუბო ჩიტი ივდა. იხ. ნოცელა.

უნთესარი (უნთესარს) უტესარი. კიბორიშ ძიყარე უნთესარ: მ. ხუბ, გვ. 322 – კიბორის სიცილი არის უტესარაი.

უნთესა-ი (უნთესაის) იგივეა, რაც უნაში-ი – უტომოსი. უნაში-ი ჯიბაქ ონადირუმა მიდართვ: ი. ყოფშ. გვ. 79 – უფროსი ძმა სანადიროდ ნაივდა. წოხლოთ უნაში-ი იდასა: მ. ხუბ. გვ. 283 – ნინ უფროსი ნაყიდესო. ჩქიში ბორო უნაში სქვა: ქხს, I, გვ. 161 – ჩემი სულელი უფროსი შვილი. უნაში-ი უტომოსი უნაში-ი უნაში-ი უნაში-ი: აა, I, 20 – უფროსებს დაუბრუნა თავთავიანთი ფული. ზღრ. ომქარი; უკულაში.

უნთესა-ლა (უნთესალას) უტომოსობა. თურქიშ ჯარიში უნაში-ა ლა ომერ-ფამას ნოვალევე: კ. სამუშ. ქხს, გვ. 114 – თურქის ჯარის უფროსობა ომარ-ფამას ევალეზობდა თურმე.

უნთესობა (უნთესობას) უტომოსობა. თენფიში თაქ მოვლა უნაში-ა ბაქ ქვავავე: კ. სამუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 101 – ამითი აქ მოსვლა უფროსობამ (კი) გაიგეს.

უნთეს-სა-ლა-ში (უნთეს-სა-ლა-ში) უტომოს-სმტომოსი. ჰიგე-დლი, უნაში-ი უკლაში არბა მუნამფოფოვე: კ. სამუშ. ქართ. ზეპ., გვ. 87 – დიდ-პატარა, უფროს-უმცროსი ყველა თავში გვიჩრქუნებს. გამბირით ქიანაქ, უნაში-ი უკლაში ეარჩი: ქხს, I, გვ. 174 – გადებრუნდა ქვეყანა უმცროს-უფროსი არ ჩანს.

უნთეს-სა-ლა-ლა (უნთეს-სა-ლა-ლა) უტომოს-სმტომოსობა. უნაში-ი უკლაში-ა ლა კითენს მიოხენია(მერჩქუნია): ბალხ. სიბრ., I, გვ. 134 – უფროს-უმცროსობა თითები ემწინევაო.

უნთეს-სა-ი (უნთესაის) უმქონა-ი. თემის ნაჭყა ხატიში უნაში-ა რენია: ბალხ. სიბრ., I, გვ. 52 – თემის ნანყველი ხატისაზე უფრო ძლიერი არისო. ქაარწყვექო, ძალეში უნაში-ა ლა-ი ორო ქორეფე: ი. ყოფშ, გვ. 22 – ხედავ, ძლიერზე უძლიერესი ყოველთვის (კი) ყოფილა.

უნთეს-ლა (უნთესლეს) უმქლო, სუსტი. იხ. ნაბლა.

უნთეს (უნთესს) უმქმქიფრამო, უმქმო. იხ. ნაბე.

უნთესო (უნთესოს) უმქმორო. თემი შორთი უნაში-ი: კ. სამუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 121 – ისე მოდი უმქმოროდ. იხ. ნაბორო.

უნთეს-ი (უნთესის) იგივეა, რაც უნთეს-ი, – ამოსარესაჲმდ ბახსნილი აძირი ჟრილობისა (გ. ჯილაჲ).

უნთეს-ი (უნთესის) იგივეა, რაც მუნთეს-ი.

უნთესა-ში (უნთესა-ში) უმნარასი. მართახი ქიგაშქე, უნაში-ა რაში ევეყიდასენი, ეფერი: ი. ყოფშ, გვ. 88 – მართახი დაარტყი, უმნარესი რომ არ იქნება, ისეთი. თიშე უნაში-ა რაში ცოფე: ქხს, I, გვ. 81 – იმაზე უმნარესი ყოფილა. ირფელიშე უნაში-ა რაში, ირფელიშე უნაში-ა რაში – ყველაფერზე უტკებე, ყველაფერზე უმნარესი (გამოცანა: ენა).

უნთეს-უ (უნთესუს) მიძლ. უარყ. ანჭუუ(ნ) ზნისა – 'ვი' უნდემომლი. თოლ-უნთეს-უ თვალ-უნდენელი.

უნთეს-ი (უნთესის) იხ. უნწი. ზღრ. 'ნჭყაფა.

უნთეს-უ (უნთესუს) მიძლ. უარყ. ნჭყუნს ზნისა – ბაუსხადნაპი.

უნთეს (უნთესუს) იგივეა, რაც უნთეს-ა უ. უნჭუ ცხენი გაუხედნავი ცხენი.

უნთეს-უ (უნთესუს) მიძლ. უარყ. ონჯანს, ონჯან-უ(ნ) ზნათა – 'ბა' უდნაპილი.

უნ, უი! შორსდ. უი! უა ლო ვაჲ სქან მინჯეს! – უი და ვაი შენს პატრონს!

უი შორსდ. იხ. გუო!

უიწალურა (უიწალურეს) უსირცხვილი. უონჯლორეს უონჯლორეს მოყუნსა: ბალხ. სიბრ., I, გვ. 134 – უსირცხვილის უსირცხვილო მოყვესო.

შოსარა (უოსარეს) შპირანბო. უოსარეს ოსარე მუკუოქენი: აა, I, გვ. 20 – უპერანგოს პერანგი ჩაუცვი.

შოსარამ (უოსერმეს) შპახხში. უოსერმე ჯოლორიცალო უმბეძანს კიბირი: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 134 – უეახშიმ ძალღვით დაუბრჭყენია (დაუერეცია) კილი.

შოსარამ (უოსურეს) შოლომ; შაძალო. უოსურე კოჩი უეჯუ ოსურამც მუმბათგნი: კ. საძუშ., ქართ. ზუპ., გვ. 108 – უტოლო კაცი სუგობს ცოლიანს რამდენადმე. უოსურე ოჯახი მუთუნი ვარე – უქალო ოჯახი არაფერი არაა. უოსურეთ ზმზ. უოსურეთ დობორჩინი: ქხს, I, გვ. 153 – უცოლოდ დავცერდი.

შოსარობა (უოსურობას) შოლომობა. უბალო ოსურე უოსურობა უეჯუნია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 131 – უბალო (ავ) ცოლს უტოლობა სუგობიაო.

შოსარაშუ (უოდალუეს) შპიშირო. უოდალუეთ ზმზ. გირინ უოდალუეთ მიქძორა: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 28 – ვირი უტვირთოდ ვინ ნახაო.

შპაპ, შპაპური (უპაპეს, უპაპურს) შმგვდლო. უპაპური (უპაპე) ქეჯანას მელა გილაპარპალანე: იყოფშ., გვ. 177; ხალხ. სიბრ., I, გვ. 134 – უმღვდლო ქეყანაში მელა დაპარპაშებდაო.

შპაპური (უპატიურს) შპატიური. თითო უპატიური კიბი ორ ოჯახის რენია: თ. საბუი., გვ. 248 – თითო უპატიური კოეზი ყოველ ოჯახშიაო.

შპაპური (უპატურს) ნაპი, საპონის ბანაპალი. ჩხუში უპატური – ძროხის ნეცვი. ჯოლორიშ უპატურს ხე ქოჩხირეკუა – ძაღლის ნეცვში ხელი უკარაო.

შპაპანი (უპაღანეს) შპაპი, შპირბო. მუთუნ დროს ვა მითხუე უპაღანე დო უსქეამელა: კ. საძუშ., ქართ. ზუპ., გვ. 72 – არსადროს არ მითხოვია ურიგო და უშნო რამ.

შპირაო ზმზ. შპირანპოდ იხ. პირუა.

შპიქ (უპიჯეს) შპირო. ვეენდა, უპიჯე კოჩიე – არ ენდო, უპირო კაცია.

შპრატონო (უპრატონოს) შნსარიბო; შპიზნო. უპრატონოს რაგადანს – უნსერიგოს ლაპარაკობს. უპრატონო ზმზ. უნსერიგოდ, უთაოდ; წარამარა. უპრატონოთ გილურს, გილერულე – უთაოდ (უმიზნოდ) დადის, დარბის.

შპშური (უეუმურს) შშპური; ართპარარი სენი – ბაციმბისაბან ტანში მტკრეპა (შვლ.). ჭაობიანი ადგილის ციება (კ.ჭარ). უეეუმური ში წამალი: ქხს, II, გვ. 478 – უეუმურის ნამალი.

-შრ (//-შლ) სუფიქტი მიუთითებს სადაურობა – წარმომავლობას და თვისებაზე. აღნიშნავს: 1.

სადაურობა – წარმომავლობას: სუჯუნური ქადაგი: იყოფშ., გვ. 121 – სუჯუნული ქადაგი. ხეთური გორდი: იყოფშ., გვ. 149 – ხეთის(ხეთური) ბაყაგი. ზუგიდური ოსურე: იყოფშ., გვ. 113 – ზუჯუდელი ქალები. ბომ გეთიზომ გეჯეთური: ქხს, I, გვ. 33 – ბიჭი მისდევს გეჯეთელი.

წუნდისური უჯ მიქა: მასალ., გვ. 71 – ნალენჯიხელი უტუ მიქაეა. სოკომ თოფი მაცურობალი კიწუურეფი: იყოფშ., გვ. 122 – სოკოს თოფის მსროლელი კინილეები.

ჯვარული კოჩი მისი ოკო: ქხს, I, გვ. 171 – უჯარული კაცი ვის უნდა. საბაია ბარდეფული: ქხს, I, გვ. 206 – საბაია ბარდეგული. 2. თვისებას: კორჯი კაცური. სოჯური ხარული: ხოჯური ქაქიმიანეფუ: მასალ., გვ. 62 – ხარული აქნეინა. ქომოლური ვაქეცურე: ქომოლური ორო ქორდა – ვაქეცურად მუდამ იყავი. ონირმუდეს კოლექტიურო, მაყალურო,

ქომალური დო მოჯირული: ყაზყ., 6.03.1930, გვ. 2 – ეჯიზბეზინდენ კოლექტიური, ძმურად და ნათესაურად. მუშობური დროს ატარენს – მისეხური დროს ატარენს. მაცი ფიფია ძალოური: ქხს, I, გვ. 263 – მაცი ფიფია ძლიერი. 3. აწარმოებს ტომონიმებს, რომელთა ამოსავალი უფუეა სახელი ან გვარები: ხახური (შღრ. ხახუ სახელი), გულური (შღრ. გულე), კივილური (შღრ. კივილი), ფაღური (შღრ. ფაღვა ფაღაეა), ფოჩხური (შღრ. ფოჩხუა ფოჩხუა), ჯანაშური (შღრ. ჯანაშია ჯანაშია), კეკელი (შღრ. კეკელია კეკელია), შონური (შღრ. შონია შონია) (შღრ. ა. ცხატ., ტომონ., გვ. 80).

შრ (ურას) მამალი კვიცი (საბ); მამალი, მაშაქანაპი კვიცი. გადჯ. დაუოეებელი, მძლავრი, საშიში (ადამიანი). ურაქეკვარტი ქეჯემამქე: იყოფშ., გვ. 139 – ურამ ნიხლა დამარტყა. ურა საქმენელი – ადამიანის დაანახაზე ფრთხილად ახლოს არ უშეგებს.

შრატალუ (ურაგადუ) შმღ. უარყ. რაგადანს ზინსა – ულაპარაკო; შრატალუი. გადჯ. ანადვილი, დაუყვედრებელი, ენით უთქმელი. ურანეფეც გუნჯია ურაგადეუ სქეამი ოსურისქუა: ქხს, II, გვ. 28 – შგ დევს ჰყავსო ენით უთქმელი ლამაზი ქალიშვილი. ურაგადეუო ზმზ. უთქმელად, ულაპარაკოდ; დაუყვედრებულად. ახოლჯ ურაგადეუო: იყოფშ., გვ. 57; ქხს, II, გვ. 40 – გაუხარდა აშკარად (ულაპარაკოდ).

შრატალუი, შრატალუ (ურგებელს, ურგებლის) შმღ. უარყ. ირგე (ე) ზინსა – ურგებნი, ბამოშსადებარი. ურგებელი კოჩი ჭკომუას ხოლო ურგებელი რენია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 134 – უსარგებლო კაცი ჭამის

დროსაც უსარგებლო არისო. უ რ გ ე ბ ე ლ ი ჭკორი გააყოთითგ გალუ თი უკუმელასგ: ა.კან., გვ. 94 - გამოუსადეგარი ყმა გაგადეთ გარეთ იმ სიბნელეში. უ რ გ ე ბ ე ლ ი სამარხალი ხეემურს ქიმიაკუმე: *ქხს, I, გვ. 33* - ურგები სამართალი ნეტელი ხერგლები ჩაჩურთა. უ რ გ ე ბ ე ლ ი საქონელი - ურგებელი საქონელი.

ურგენჯი (ურგენჯის) იგივეა, რაც უ რ გ ე ბ ე ლ ი, უ რ გ ე ბ ე ლ ი, - *მიძე, უარყ.* ურგებანი, გამომუსადებანი. უ რ გ ე ნ ჯ ი დული გამოკონია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 134* - უვარგისი (გამოუსადეგარი) თავი არ მინდაო.

ურგოლაჟუ (ურგოლაჟუს) *მიძე, უარყ.* ო რ გ ი ლ უ ა ნ ს, რ გ ი ლ უ (6) ზნნათა - 'ბა'უბრილქაბალი. უ ჯ უ ჭკორი, უ რ გ ი ლ ა ჟ უ : *ი. ყოფშ., გვ. 181* - უმი (ურგენჯარი) მხერი, გაუგროლებელი.

ურგინაჟუ (ურგინაჟუს) *მიძე, უარყ.* ო რ გ ი ნ უ ა ნ ს ზნნისა - 'ბა'უბროქაბალი.

ურღუ (ურღუს) *მიძე, უარყ.* რ დ უ ნ ს ზნნისა - 'ბა'უზარქაბალი. მ უ რ ტ ე უ რ დ უ ბაღანას მუფუჭრებუნი - რაა, ამ გაუზრდელ ბავშვს რომ მოუფიქრებია.

ურღუმი (ურღუმს) ჰვარი; ართად შიხარილი ხალხი; ლაშქარი; ამაჟინაჟულთა საბარძო-ლო რაზმი (*გვ.*, უტუ მიქიას აჯანყებული გლეხების ლაშქარს ურღუმი ერქვა). უ რ დ უ მ ი შ ი დუღმანჯღერი - ურღუმის (ლაშქრის) ხელმძღვანელი, წინამძღოლი.

ურე (ურეს) *იხ. ცურე.*

ურეკი (ურეკის) *ზოილ.* ბა'უსხადნავი ცხენი (*მასალები, IV, ნაწ. I, გვ. 224*).

ურემი (ურემს/ურენს) ურემი. ტროიკაში მანგიროო უ რ ე ნ ს ქიგომოხუნეს: *ი. ყოფშ., გვ. 154* - ტროიკის ნაცვლად (მაგივრად) ურემზე დამაჯინეს. *შორ.* მეურემე; ოურემე.

ურემამი (ურემამს) ურემინი.

ურემიშ(ი) ჩარში-ი (ურემიშ(ი) ჩართის) ურემის ნანილი. - *შამ (ა. ჯარ).*

ურემუა (ურემუას) ნასახელარი ზგა - ურემობა. უ რ ე მ უ ა ვამიქულ დო ამდლა დუმოტურუანთო?: *ქხს, I, გვ. 232* - ურემის საქმე (ურემობა) არ ვიცოდი და დღეს მასწავლით?

ურემუმი (ურემუმს): ურემუმი ცყა ულრანი, დაბურული ტყე (*ა. ჯარ.*); ხშირი და გაუვალი ტყე.

ურეშ (ურეშის) *მიძე, უარყ.* რ თ უ ნ ს ზნნისა - 1. გადაუხურაპი; უსახურაპი. ურუთ ცულე გადაუხურავი სახლი. 2. ბა'უშოშქალი. *იხ. ორთვალა; რთუალა.*

ურთხელი (ურთხელს) *იხ. ურთხელა*, - *ბოქან.* ურთხელი (*ა. მყე*). უ რ თ ხ ე ლ ი შ ი ოფორალი, ჯორი გედგე ბზაკალი: *ქხს, I,*

გვ. 339 - ურთხელის საფარველი (აქვს). ჯორი უდგას ბზისა.

ურის (ურისს) ებრაელი. უ რ ი ა ქ წყარს დიშქილასანი, ეკი გორია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 136* - ურია წყალში რომ დაიხრროს, აღმა ეძებო.

ურიშ (ურივოს) ურიშო. ქიმიზგ, მუჭო უ რ ი თ კოჩიში სქუა ვარდენი: *ი. ყოფშ., გვ. 91* - იცნო, როგორც ურივო კაცის შვილი არ იყო.

ურიშო (ურიშობას) არაშოშა. ონჯლორიან რინას უ რ ი ნ უ ო ბ ა უჯგუნა: *ა. კან., გვ. 116* - სირცხვილიან ყოფნას არყოფნა სჯობსო.

ურიში (ურიშის) ბოქან. ურიში (*ქველ*). *შორ. ზ. იმერ.* ურიშა. *შორ. ტაოსი.* გაურიში. (*კ. გლიჯა, კატალ. გვ. 105*).

ურქა (ურქებს) *მიძე, უარყ.* ი რ კ ე ნ ს, უ რ კ ე ბ ე ლ ე ნ ს ზნნისა - 'და'უქაქაბალი. უ რ კ ე ბ ე ლ ე ნ ს უკლებლად. *იხ. რკება.*

ურნაბი (ურნაბის) ბოქან. უნაბი. *იხ. ბურნაბი (ა. მყე).*

ური (ურის) ური.

ურიშო ზგა. იგივეა, რაც უ ხ ს მ უ ო, - დაუბეველად. დედიბქ თქუა: მა ბღურუქია; ძედიბქ - მა ობთუეუქია დო ცულექ უხუშო (უ რ ო ხ უ ო) ქილოსქილუა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 36* - დედაბერმა თქუა: მე კვედებო; გოგომ (ქალიშვილმა) - მე ვთხოვდებო და სახლი დაუგველი დარჩაო. *იხ. როხუა.*

ურულაჟუ (ურულაჟუს) *მიძე, უარყ.* ი რ უ ლ ე ა ნ ს ზნნისა - 'უქინარი. 'და'უქინაბალი. თელი სერიში უ რ უ ლ ა ჟ უ რე - მთელი ღამის უქინარა.

ურულაშა (ურულაშას) უქილობა.

ურუმი (ურუმის), **ურუშა** (ურუშას) მრუში; ულრანი; ბნელი ძალიან; ღრმა ადგილი მდინარაში - ბნელად ჩანს. თულოლე უ რ უ შ ი ტობა რე - ქვეითი ბნელი ღრმა (წყალი). მოირით დუს მიზნოო უ რ უ შ ი ტობი ქვეურეშა: *ქხს, I, გვ. 317* - მოზრდად თავზე მაღდას ულრანი ტყე უზარმაზარი. *იხ. ცურუმი; რუმი.*

ურულმი (ურულმის) ულრანი. უ რ დ უ მ ი ტყ ა უ ლ რ ა ნ ი ტყ ა.

ურყი (ურყის) იგივეა, რაც უ ე გ ი, - ყამირი მინა; ბა'უტეამი (ადგილი). უ რ ყ ი ღისა გოლოფორიც გრაქტორითგ მუხონენა: *ყა ზყ., 6.06 1930, გვ. 3* - ყამირ მინა-გავალულს ტრაქტორი ხნავენ.

ური (ურის) ურჩი. დღას ვეპიქი სქანი უ რ ჩ ი : *ქხს, I, გვ. 48* - არასდროს ვიქნებო შენი ურჩი. ვაგაყი მა სი უ რ ჩ ი : *ქ. სამეშ., ქართ. ზგ., გვ. 40* - არ ვიქნებო მე შენი ურჩი. ურჩი კოჩი თავნება, დაუმორჩილებელი კაცი.

პრამბა (ურჩებას) სახელი ე უ რ ჩ ე ბ უ (ნ) ზნისა - პრამბა, პრამბა.

პრამბა (ურჩიას) თიკუნად გვებდება, - აღნიშნავს თავება, დაუმორჩილებელ ადამიანს. ტუტუ უ რ ჩ ი ა თავება ტუტუ.

პრამბა-ი (ურჩიამის), პრამბა-ი (ურჩიალაშის) უმთავრესი. თვრიშ უ რ ჩ ი ა შ ი რეთი: *იყოფ.*, გვ. 164 - თოვლზე უთეთროს ხარ. თორიში უ რ ჩ ი ა ლ ა შ ი რეთი: *ქს.*, *1*, გვ.123 - თოვლზე უთეთრესი ხარ. *შორ.* ჩე.

პრამბა-ი (ურჩინუამის) უსუსესი; უპაპრასი. პრამბა-ი (ურჩქენდის), პრამბა-ი (ურჩქენჯის, ურჩქენს) *მოქ.* უ რ ქ ე (ნ) ზნისა - ურჩი, უმოდინარი. ურჩქენდ კორი უცოდინარი კაცი. *შორ.* უკურაფუ; უქაღარდე.

პრამბა-ი (ურჩქენდობას), პრამბა-ი (ურჩქენჯობას) უმოდინარობა, უპიცოვა. ქორთული ნინაში უ რ ქ ე ნ დ ო ბ ა ულასუნს ხეს - ქართული ენის უცოდინარობა უშლის ხელს.

პრამბა-ი (ურჩქენჯის, ურჩქენს) იგივეა, რაც უ რ ქ ე ე დ ო . რჩქინელქ უ რ ქ ე ნ ე ჯ ო ს ოკოდ დაღუგურუასინი - მცოდნემ უცოდინარს უნდა ასწავლოს.

პრამბა-ი (ურჩქენჯობას) იგივეა, რაც უ რ ქ ე ნ დ ო ბ ა . უ რ ქ ე ე ჯ ო ბ ა ქ გოდინარობას, კითხირქ ვარია: *ხალხ.* *სიძრ.*, *1*, გვ. 136 - უცოდინარობისა შეგრცხვეს, კითხვისა - არა.

პრამბა-ი (ურჩქილაფუს) *მოქ.* უ რ ქ ი ე ლ ე (ნ) ზნისა - 'მოსამბადალი. კორიშ გუჯით უ რ ქ ი ე ლ ა ფ უ - კაცის ყურით 'მოსამბადალი.

პრამბა-ი, პრამბა-ი (ურჩქინდის, ურჩქინჯის) იგივეა, რაც უ რ ქ ე ე ნ დ ო , უ რ ქ ე ე ნ ე ო . უ რ ქ ე ე ნ დ ო შხვაში გაჭურებას ჭკუას გომირჩქინანსია: *ხალხ.* *სიძრ.*, *1*, გვ. 136 - უცოდინარი სხვისი გაჭურებისას ჭკუას გამოჩინესო. უ რ ქ ე ე ნ ე ო დ ო ურჩქილად კორი ნეტორიშ უმჭარაში რენია: *ხალხ.* *სიძრ.*, *1*, გვ. 136 - უცოდინარი და გუჯებელი კაცი მტერზე უმწარესი არისო. ურჩქინდო *შპზ.* უცოდინარად. აბანაშ მიწეჯს მჭვარდ ძაბიქ ბერეშ უ რ ქ ე ე ნ დ ო : *მხუბ.* გვ. 74 - აბანოს პატრონს მისწერა გოგომ ბერისათვის . უცოდინარად.

პრამბა-ი (ურჩქინდ 'უობას) იგივეა, რაც უ რ ქ ე ე ნ დ ო ბ ა . უ რ ქ ე ე ნ დ ო ბ ა შ ი გემა შხორას ხეარენა წამალეფუ- უცოდინარობის გამო ხშირად ხმარობენ ნამლებს.

პრამბა-ი (ურჩქინდ) უ რ ქ ე ე ნ ე ო , უ რ ქ ე ე ნ დ ო . ცვერე რჩქინელი თოლგონჯამილი უ რ ქ ე ე ნ ე ო ს დილო

უეგუნია: *ქ. სამე.*, *ქართ.* *ზეს.*, გვ.122 - ბრმა მცოდნე თვალგახელილ უცოდინარს დიდად სჯობსო. მით დოფსქელი თიშ უ რ ქ ე ე ნ ე ო : *იყოფ.* გვ. 143 - რად დავერი იმის უცოდინარად.

პრამბა-ი (ურჩქინჯ 'უობას) იგივეა, რაც უ რ ქ ე ე ნ დ ო ბ ა . უ რ ქ ე ე ნ ე ო ბ ა ს ქიმეზე ბოლო - უცოდინარობა მოსპო (მისცა ბოლო). ჭარუა-კითხორიში უ რ ქ ე ე ნ ე ო ბ ა შ ი მოსუალა: *ყაჩაყ.*, 6.03. 1930, გვ. 3 - ნერა-კითხვის უცოდინარობის მოსპობა.

პრამბა-ი (ურჩხუგ-ს) იგივეა, რაც უ რ ჩ ხ უ ე ლ ი , - *მოქ.* უ რ ჩ ხ უ ე ს ზნისა - ბაშუარცხაპი.

პრამბა-ი (ურჩხულს) *იხ.* ურჩხუ.

პრამბა-ი, პრამბა-ი (ურჩხუ-ს) 1. ურჩხუპი, უსირცხვილი. უ რ ც ხ ი ოსურეი - უსირცხვილი ქალია. *შორ.* უონჯალორე. 2. ურჩხუპი, უსხუ.

პრამბა-ი (ურცხოს) უსხუ. სქანი უ რ ც ხ ო სუმარეფე: *იყოფ.*, გვ. 122- შენი უცხო სტუმრები. ქოფურინეს ფერხოლოქ ართო უ რ ც ხ ო ქიანაშა: - გაფრინდენე ორივე ერთად უცხო ქვეყანაში.

პრამბა-ი (ურცხონუს) *მოქ.* უ რ ც ხ ო ე ნ ს ზნისა - 'დაშუარცხენლი.

პრამბა-ი (ურცხო სუნელ/რს) *მოქ.* უ ს უ მ ო მ (ა ბ ა ჟ) .

პრამბა-ი (ურცხუს) *მოქ.* უ რ ც ხ ე ბ (ნ) ზნისა - დაუმორჩევალი, განუხარალი. სქანი დო ჩქიში უ რ ც ხ ე გური შევაშა გომიკვათიო?: *ქს.*, *1*, გვ. 57- შენი დე ჩემი დაუმორჩეველი გული შუაზე გამიჭერი?

პრამბა-ი (ურცხულის ძაფის) მოსხარაშაპი აბარეშუმის ძაფი (*მასლები.* *ტ.11.* *ნაწ.* *11.* გვ.229).

პრამბა-ი (ურძაფელას) ბაშუარცხარი, უძეპი, უძომეპი; ღორმეპი; სარპი. ხეიო რდე უ რ ძ ე ლ ა ფ ე ლ ა : *იყოფ.*, გვ. 20 - ხეიო იყო ღორმეპი. დიხა მარძაფალით რე დო უ რ ძ ე ლ ა ფ ე ლ ო ბ ა : *ხალხ.* *სიძრ.*, *1*, გვ. 39 - მინა გამბეობიქ არის და გუშაშადალიო. უ რ ძ ე ლ ა ფ ე ლ ა ქ რძაფა ექირნა: *ხალხ.* *სიძრ.*, *1*, გვ. 136 - უძომეპი ძეგლი ვერ გაიგო(იცირო). შურუბადო, უ რ ძ ე ლ ა ფ ე ლ ა : *ქს.*, *1*, გვ. 303- მსენაგი, გაუმძაღარი.

პრამბა-ი (ურძაფუს) იგივეა, რაც უ რ ძ ე ლ ა ფ ე ლ ა , - *მოქ.* უ რ ძ ე ლ ე უ (ნ) , ო რ ძ ე ლ ა ნ ს ზნათა - ბაშუარცხარი, უძეპი.

პრამბა-ი (ურჭკინუს) *მოქ.* უ რ წ კ ი ნ უ ე ს ზნისა - ბაშუარცხარი. უ რ წ კ ი ნ - უ რ წ კ ი ნ ე ლურეფეო: *ქს.*, *1*, გვ. 280- გაუშატიონსებელი მკვდრები.

პრამბა-ი (ურჭკუნეს) 1. უღრანი, დაბარული, ბაშუალი (*მე.*, *ტყე.*) 2. ბნელი, ღრმა, მაგ, ნყალი. უ რ წ კ ე შ ი წყარი - ღრმა ნყალი. 3.

ძალიან დიდი, უშვებავალი; დაუპირაბალი. *იხ. ურწუმი* (მნიშვნ. - 2).

ურწმუნო (ურწმუნოს) იგივეა, რაც ურწუმი, - ურწმუნო. *გადატ. გველი* (ტაბუა). მა ეთი ჯოლორი ბყარაულენც, ურწმუნო დო წყეული: *იყოფშ. გვ. 156* - მე იქ ძალი მიყარაულობს. (და) გველი (ურწმუნო და წყეული).

ურწმუმი (ურწუმს) 1. დაუპირაბალი, არასარწმუნო. ჭიჭე სამარგალომ სქუაქ საქმე ქიმინ ურწუმი ა: *სამუშ. კახს, გვ. 162* - პატარა სამეგრელოს შვილმა საქმე ქნა დაუჯერებელი (არასარწმუნო). *იხ. რწუმა*. 2. ძალიან დიდი. - ვეპაბართლა. ურწუმი ჯა - ძალიან დიდი ხე.

ურწმუნი (ურწუმის) ურწმუნო. ბრელი ურწუმი უნათება: *ს. სამუშ. ქართ. ზეს, გვ. 29* - ბევრი ურწმუნო მოუნთალავი. მიდამიღე ურწუმი ოქ: *მ. ზეს, გვ. 213* - ნამართვა ურწმუნომ.

ურწუნე (ურწუნეს) იგივეა, რაც ურწუმი, - ურწმუნო. ქაშოლი ურწუნე კათას - ჩიუევარდი ურწმუნო ხალხს.

ურხუ (ურხუს) *მიღ. უარე*. რხუნს ზნისა - 'გა'უსპირატალი. უხუ-ბუხუ- (მურადგემილი), ირღისაზე ურხუ: *ს. სამუშ. კახს, გვ. 175* - უხუ-ბუხუ- (სულდგმული), ყოველმზორიდან გაუხერტილი (გამოცანა): ტკიპი).

ურჯუნი (ურჯუის) 1. თიანებაური; უსიბაბი. ურჯუნი ხასიათიში მინჯე რე - თავისებური ხასიათის პატრონია. 2. ურჯულში.

ურჯული (ურჯულის), **ურჯული** (ურჯულის) ურჯული, რჯული უარემიოვლი, უღმერთო, ურწმუნო. ურჯული ურჯული იყინია ირო: *ხელს. სიბრ., I, გვ. 136* - ურწმუნო ურწმუნო იქნება ყოველთვის (მუდამ). ურჯული ოს მეთუნი ემარჯულენსია: *იხ. გვ. 136* - ურჯულის არადერი არ მოარჯულენსო. ურჯული ოქ მოლართო დო ქირსიანექ დონხადე: *ს. სამუშ. კახს, გვ. 113* - ურჯული ნამოვიდა და ქრისტიანი დახედა.

უსამართო (უსამართოს) უსამართლო. ცოროფა რე უსამართო: *კახს, I, გვ. 48* - სიყვარული უსამართლოა. უსამართო პატონეფი: *იყოფშ. გვ. 149* - უსამართლო ბატონები. უსამართოი *ზმზ.* უსამართლოდ. ვა ველექქ, უსამართოთ დიბიჭვევე: *იყოფშ. გვ. 44* - არ ველი, უსამართლოდ რომ დავინევი.

უსამართობა (უსამართობას) უსამართლობა. უსამართობაქ გომოქქე ნეტრეფიში სანწყალითი: *იყოფშ. გვ. 152* - უსამართლობა გადამეცია მტრების სამწყალიდ.

უსარამეო (უსარამეოს) უსარამეო; ურამეო. ტრატორეფე მონჯელეკ უსარამეო ტყა-ჯალეფი - ტრატორეფი ამოძირკვა უსარამეო ტყეხეები.

უსარიგო (უსარიგოს) ურიგო, უსარამეო. უსარიგო გილულასი მგობილევი გეკიორებუ: *კახს, I, გვ. 34* - ურიგო სიარულს მგობილევი გაიკვირებს. უსარიგოი *ზმზ.* ურიგოდ, უსარამეოდ. უსარიგოთ დონხილი გევიმარა დო ინჭორია: *კახს, I, გვ. 320* - უსარამეოდ დაკარგული გევიმარა და აწლი.

უსამარე (უსამარეს) უსამარე, უსამარე. ჩქი ურამეო ფარემსია უსამარე კახემსია: *კახს, I, გვ. 395* - ჩვენ (ფხექეშ) ვუგებთ ფარემს უსამარე კახებს. უსამარე უსამარე კორანენა: *კახს, I, გვ. 304* - უქმარები (დიდ)კაცობენ.

უსამარო (უსამაროს) იგივეა, რაც უსამარე, - უსამარე. უსამაროს თანაფას მურთუა თუხვაქ: *თ. სახოკ., გვ. 260* - უსამაროს აღდგომას მოაგონდაო ძაფის დართვა.

უსამე (უსამეს) იგივეა, რაც უსამარე, უსამარო. უსამე ყოე უქვი დღას მოურთუა საქმარქ: *ს. სამუშ. ქართ. ზეს, გვ. 123* - უსამარე კაცს უქვი დღეს მოუნდაო შრომა.

უსამეველი (უსამეველს) უსამეველი; მამისამე. შხეაფეო უსამეველე რენია: *ა. ცაია, გვ. 16* - სხეაფეო უსამეველი არისო. უსამეველი *ზმზ.* უსამეველი თოსხუანდე: ქომობირით თი ჩიგია: *იყოფშ. გვ. 172* - უსამეველი ეკიდებდა: მარვენეთ ის ჩიტო.

უსახელი, **უსახელი** (უსახელი-ოს) უსახელი. გადატ. გველი (ტაბუა). უსახელი ეკორე - უსახელი კაცია. მიკომიჭი ჭამი ღერს ქიგოვარგაბაფულე უსახელი - ირგვლეო ჩალის ღეროს შემოხევიდა გველი (უსახელი). *შორ. უჩადართამი; ურწმუნო.*

უსახი, **უსახი** (უსახი-ოს) ცუდი შესახედავი, - უსახი.

უსახე, **უსახე** (უსახეს, უსახეს) *მიღ. უარე*. ოსახე (6) ზნისა - შეუსახეანი, ბაუბეპალი; შეუსახეანი. უსახეარი კორე - მეუღნებელი კაცია. *შორ. ლუპარკი.*

უსახე (უსახეს) იგივეა, რაც უსახეი.

უსახე (უსახეს, უსახეს) იგივეა, რაც უსახეი, უსახეარი, - შეუსახეანი, შეუსახეანი.

უსახე (უსახეს) უსახეისი. ომევე გეგონარაჟუ, მუჭით უსახეისეფი ინი - ეზოდან გადადენა, როგორც უსახეისეფი.

უპირინოსა ზაზ. უსინდისოვ. თქვა მიქციო ჩემიოწკუმა უსეინდისეთ: *ქსს, II, გვ. 144*— თქვენ ჩემთან მოიქციეთ უსინდისოდ.

უპირინოსი (უსინათოს) უსინათლო.

უპირინოსი (უსინდისოს) იგივეა, რაც უსეინდისე. უსინდისო ცოროვავქ საქმე ვეალო გამიჭირე: *ქსს, I, გვ. 89*— უსინდისო სიყვარულმა საქმე მთლად გამიჭირა.

უპირინოვე (უსინთელეს) არაჯანმრთელი, ავადმყოფი. აღნასახაში მოსოფუჯათი დთიმოსქიდენა უსინთელე დლადლეფი — ჩასახლის მოშლით(მოფუჯეთი) რჩებიან უჯანმრთელი (ავადმყოფი) დედები. *შდრ. სინთელესანი.*

უპამ/უამ (უსე/ქეს) უპვილო, უპეო. ათე ოსური უსევე — ეს ქალი უშვილოა. *იხ. სკიი', სკილი. შდრ. ბურჭი.*

უპამპამპი // უპამპამპი (უსე/ქეამპი) ულამაზესი. ზაფანაში უმწარაში პაგონსქუაში უსევეამპი — ზაფრანაზე უმწარესი ბატონიშვილზე ულამაზესი.

უპამპარ-ი // უამპარ-ი (უსე/ქეამურს) ულამაზო, უმეო.

უპამ // უამ (უსე/ქეეს) იგივეა, რაც უსევე, — უპვილო.

უპბა (უსგას) ოსტაბი (*კ. კლავა*).

უპბა, უპარო (უსურე/ოს) უმეპვი. უსურე სუჟათი კატა — პურასქიათ მუკისურესია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 136* — უნვევი სტუმარი მწარე პრასით გაისტუმრესო. უსურო სუჟარი კოლო პურასქიათ ისურუა ოსურეჲ: *თ. სასოკ., გვ. 260* — უნვევი სტუმარი მწარე პრასით გაისტუმრაო ქალმა.

უპუჟი (უსუჟეთეს) უსუჟთიო. უსუჟთი ოსურიე — უსუჟთაო ქალი.

უპანთი, უპანთიუზ ზაზ. უპინოდ. მუშით მოკო, უსქანეთ ცყურათ შური მიდგვდას?: *სამუშ., ქსს, გვ. 124* — რად მიინდა, უშენოდ ტყუილად სული რომ მიდგვას? უსქანეთ გვე მტრესებზე: *იყოფ., გვ. 125* — უშენოდ არ მივლდება. უსქანეთ თი ჩემიო რინდა ციხე რე: *იყოფ., გვ. 134* — უშენოდ ჩემი ყოფნა ციხეა.

უპანოვა (უსქანობას) უპინობა.

უსქანობასეთი ვემიოფინენქე: *სამუშ., ქსს, გვ. 151* — უშენობასე ვერ მოვითმენ.

უპამპი (უსქამის) უსამსი, უსამელსი. *შდრ. უსქამეში. იხ. სქელი, მასქა.*

უპამპამპი (უსქამეშის) იგივეა, რაც უსქამპი, — უსამსი; უსამელსი.

უპამ (უსქეს) იგივეა, რაც უსევე. უსქე კოჩის ქემუვილი ვეიწოულუნია ხეშე: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 137* — უშვილო კაცს შეწნვარი ქმელი არ გაუყვარდება ხელადან. უსქე კოჩი ღმისქი

რენია: *იგე. გვ. 137* — უშვილო კაცი ძუნნაო. კოს უწინა: უსქეთ, უმონბირეთ გეშალა-ფედავა! — კაცს ტყუიან: უშვილო, უშთამომავლოდ ამოყვარდნილიყავიო! (წყევლა).

უპამპამპი (უსქეამპის) იგივეა, რაც უსქეამპი. ირუფელი უსქეამპი სამოთხეში წარდი რე: *ქსს, I, გვ. 110* — ყველაფერზე ულამაზესი სამოთხეში გაზრდილი ხარ.

უპამპამპა (უსქეამელას) იგივეა, რაც უსქეამური, — უმეო; ულამაზო. ფერი და ხორცი დენდინე, უსქეამელა ორე თინა: *სამუშ., ქართ. ზგ., გვ. 15* — ფერი და ხორცი რომ დაეკარება, ულამაზო არის ის. უსქეამელა ოსურეფი: *ქსს, I, გვ. 192* — ულამაზო (მახინჯი) ქალისე. უსქეამელა უსქეამქამით: *სამუშ., ქსს, გვ. 130* — ულამაზობეი გავალამაზეთი.

უპამპარი (უსქეამურს) იხ. უსქეამური. მოიკონაფუდუეო უსქეამური ოსური: *მ. ზემ., გვ. 41* — მოგვეყანა ულამაზო ქალი.

უპამპალა, უპამპალაშე (უსქელადეს, უსქელიადფუგ-ს) *მიღ. უარე. სქიდე (6)*, ოსქილიდე უანს ზმნათა — მოურჩინალი. უსქილიდეფუ ლახარა ოქე — მოურჩენელი ავადმყოფობა სჭირს.

უპამპაშე (უსქირაფეს) *მიღ. უარე. ოსქირა უანს, სქირე (6) ზმნათა* — 'გაუმპრალი. უსქირაფე/უსქირაფეო ზაზ. გაუმპრალად. სორე თემი ჯინჯო წყარი უსქირაფო გორჩქინელი: *შ. გვ., გვ. 131* — სად არის ამის ძირი წყარო დაუმპრალად გარჩენილი.

უპამპაშე (უსქელაფეს) იგივეა, რაც უსქე, — უპვილი.

უპამპარი (უსქელარს) იგივეა, რაც ცახორცი, — თამსახურაპი თხელი რამე; ცხირისახსოცი (*კ. ჭარ*).

უპამ (უსქეს) იგივეა, რაც უსევე, უსევე.

უპამპაშე (უსხხუაფეს) *მიღ. უარე. ოსხუნ უანს ზმნისა* — ურჩეულსი. ჩემი ოსხუნ დო გურთი უსხუნაფუ კოჩი — ჩემი სულისა და გულის ურჩეულესი (გამორჩეული) კაცი.

უპამპაშე (უტახუგ-ს) *მიღ. უარე. ტახუნს ზმნისა* — 'გაუმპრალი. 'გაუმპრალი. გვენოხონი ტახ დიხა: *ქსს, I, გვ. 322* — გადახანი გაუტყებლო მინა (ყამირი). დუქანეფი ექ ვეავედგედ ტახუნ დო უბიჯუნ: *სამუშ., ქსს, გვ. 161* — დუქნები იქ არ იდგა გაუტყებლო დო გაუმგებელი. 0 ტახუნგ დიხა ყამირი.

უპინე (უტინეს) უპინეო.

უპა, უპინა/უპინა სუფიქსი ანარბობეს კინობითი სახელების ერთ ჯგუფს. ჟიკ-უტა (*შდრ. ჟიკი*

ჯირიკი პატარა ჯირიკი; ძაბ-უტია (*შორ. ძაბნი/ძაბნი გოგო*) პატარა გოგო, გოგონა...

შპნიშპნი (უტობაშის) *იხ. ტბუ.* - შპნიშპნი.
შპნიშპნი (უტობაშის) შპნიშპნი. *იხ. ტობა.*

შპუ (უტუს) 1. კაცის სახელია: უტუ მიტა უტუ მიტაჲ. *გადატ. რეკვენი; გაუნათლებელი; ბრბო. ნანდელი უტუ ტე აკიმაჲარუ - ნამდელი ბრბო შიყარა. მუთუნი ვაასიენუნა, უტუ ხალხიე - არაფერი ემთი(გაეგებთ). უტუ (გაუტებარი) ხალხია. შორ. გურ., რაქ. უტუ რეკვენი, გაუნათლებელი (ა.ღლ.).* 2. შპნიშპნი, შპნიშპნი. უტუ ტე ქოუიუ - უამრავი შიქსია.

შპუნი (უტუხის) შპნიშპნი, შპნიშპნი. მაჭე უტუხის კორი ქორეუქი - მე ცოტა უტუხი (უდრეკი) კაცი (კი) ვარ.

შპუალე (უტყალეს) შპუალე. უტყალე არადილეუც გოლოფამი დროს წყარი ვეპალეუ: *ყო შაყ.*, 21.03.1930. *გვ.3* - უტყეო ადგილებში გვალვის დროს წყალი არ იბოვება.

შპულე (უელულეს) *იხ. უელაჲ.*

შუ-ი (უფის) იგივეა, რაც უფუ - იფლი. ფუნდუკოას გახურუა დო ედუკიას უფი ქიმეჩუა: *ა.ცან.* *გვ. 121* - ფუნდუკიას აბაბაბებდა დო ედუკიას ოფლმა დაასხაო. კობრიშე უფი ს გეიშიტო-ნაწიქა: *ხალხ. სიძრ., 1, გვ. 67* - კობრიდან ოფლს გამოგადენო. უფით რე მუნაწია - ოფლითაა მიწეული. *შორ. ლაზ. უფი ოფლი (ნ.შარ).*

შუალთაშაშა (უფალთაშაშას) იგივეა, რაც ოსურთაანაჲა - თალბანის ალდგომბა. (ჩვეულებრივ) ალდგომბის მომდევნო კვირა დღე ითვლება ქალების ალდგომბად - ოსურ-თანაჲად.

შუარე (უფარეს) უფულო. უფარეთ ზგჷ. უფულოდ. ართი კუჩხის ვაგოდგუნდ ეიშახ ექიში უფარეთი: : *ქხს. 1, გვ. 330* - (ერთ) ფესს არ გადადგამდე ძველად ექიში უფულოდ.

შუასი, შუასი (უფასეს, უფასოს) შუასი.

შუანლო (უფენლოს) შუარაპო, შუანაპო. ნაბეგანი უფენდო კორი რე - ნამეგანი უბეურე კაცია.

შუარე (უფეროს) შუარაპო. ორე ნახა უჩაღლაში უფეროში: *ქ. საბუშ. ქართ. ზუტ.*, *გვ. 17* - არის ნაშობი შვიე დღის უფერულსა.

შურწიშა (უფონდიკეს) 1. შუსუარი, შლონი, შხერილი; 2. შუანაპო, შუარაპო. უფონდიკეს ვაჭუქ; შირე მარტებელი: *ქ. საბუშ. ქართ. ზუტ.*, *გვ. 13* - უსუსურმა არ იცის, ვინაა მარტებელი (გამოსადეგი).

უფონდიკეთ გინორთილეუ ვეგებებ კორიშ ფერი: *ქ. საბუშ. ქართ. ზუტ.*, *გვ. 49* - არაქათამო-ლეულს არ მადევს კაცის ფერი. ნაბეგანი უფონდიკე ოსური ქორენ, ქო - ნამეგანი უბარაქო ქალი რომ არის, კი.

შურწიშა (უფონდიკეს) უფონდიკე. ჯა გედეუ უფონდიკე - ხე დგარ უფესო. *იხ. ფონდი, ფონი.*

შურწიშა (უფონდიკეს) 1. შურწიშა. იშო უფონდიკე ქოლოლეს: *ქ. საბუშ. ქართ. ზუტ.* *გვ. 102* - იქით უარესი უქნეს. უჯუეშ მანგარალს უფონდიკე ქემეხებადა: *თ. საბუშ.* *გვ. 260* - უქეთეს მოტივების უარესი შებედაო. უფონდიკის ბლოლანანია: *მ. ხუშ.* *გვ. 244* - უარესს გეიზამენო. 2. შურწიშა ცხელი, შურწიშა. *იხ. ფურე.*

შურწიშა (უფონდიკეს) შურწიშა. ძაბი, თემი უფონდიკე მითუნ ვაბლოლამუდას: *ქხს. 1, გვ. 119* - გოგო, ამაზე უარესობა არაფერი დამმართიდეს.

შურწი (უფესქის) იგივეა, რაც უსქე, უსქე - შუნილო. ყირი ხენწეუე ცოფე, ყირიხოლო უსქე: *მ. ხუშ.* *გვ. 249* - ორი ხელშივე ყოფილა, ორივე უშვილო.

შუშ (უფუს) იგივეა, რაც უფი - იფლი.

შუშაბი (უფუამს) იფლიანი. *შორ. ლაზ. უფონი ოფლიანი.*

შუშაუ (უფულეს) *მიძე. უარყ.* ფულენს ზნისა - დაუშაბაბი.

შუშაუშ (უფუნაჲეს) *მიძე. უარყ.* ოფუნაჲის, ფუნს ზნისათა - დაუშაბიანი; დაუშაბაბი. ჩე მაჭარი უფუნაჲეს: *ა.ცან.* *გვ. 86* - თეთრი მაჭარი დაუშაბაბელი.

შუშაშა (უფუნაშის) *იხ. უფონდი. სერი იმენ სერი მაჲუ, დლაში - ხოლო უფუნაშის: ქხს. 1, გვ. 155* - ლამე მაინც ლამე ჩემთვის, დღე - კიდევ უარესი. ანწი იფი უფუნაშის: *მ. ხუშ.* *გვ. 216* - ანი იქნება უარესი.

შუშარე (უფარეს) *მიძე. უარყ.* ფარენს ზნისა - მოურაპიანი; ბაშაბაბი. *იხ. უეუუფარე.*

შუშარე ზგჷ. დაუშაბაბად. *იხ. ფუნი.*

შუშარე (უფუნონეს) *მიძე. უარყ.* ფუნონენს ზნისა - ხალგომუსამელი, მოშაბარაპაბიანი.

შუშარე (უფუნონეს) ცივი იფლი. ართ ცო-როფას ლერი უქე, მაგონას - უფუნონე - ერთმა სიყვარულმა ძილი იცის, მეორემ - ცივი ოფლი. უფუნონე - უფუნონე - ოფლი ცივი.

შუშარე (უქაღარდეს) შუშაბაბი. *გადატ. უსნაველი.*

შუშარე (უქაღარდეს) შუშარე. *იხ. ქაფე.*

შუშ-ი (უქის) შუშ. დაღიაში ორი დლა უქე ი რენია: *ხალხ. სიძრ., 1, გვ. 35* - დაღიანისათვის ყოველი დღე უქეაო. ამაღლა უქე ი რე: *ი. ი. ი. გვ. 12* - დღეს უქეა.

შუშაბ (უქეებას) სახელი აუქეებას ზნისა, - დაუშაბაბ; შუშის ალდგომბა.

აუქეებას (ლაშაშ დაუქეება, ლაშაშაშ დაუქეება, ლაშაშაშაშ დაუქეება თურემ) *გრდმ.* აუქეებას.

იუქეებუ(ნ) (წინაა დაუქმდა, წაშავაშ ლარა(ნ) დაუქმებულა) გრდუე. ენებ. ა უ ქ ე ე ნ ს ზნისა - უქმდება, უქმე დგება.

იუქეებუ(ნ) (წინაა დაუქმდა, წაშავაშ დაუქმებია) გრდუე. ენებ. ა უ ქ ე ე ნ ს ზნისა - ეუქმება.

იუქეინე(ნ) (წინააშნა შესაძლებელი გახდა დაუქმება, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ა უ ქ ე ე ნ ს ზნისა - შეიძლება დაუქმდეს.

აუქეინე(ნ) (აშპინა შეძლო დაუქმებინა, -, წინააშნა(ნ) შესძლებია დაუქმება) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ა უ ქ ე ე ნ ს ზნისა - შეუძლია დაუქმოს.

იუქეეფუბანს(წინააშნაშუა 'და'აუქმებინა, უაშააშნაშუა 'და'უქმებინებია, წინააშნააშნა(ნ) აუქმებინებდა თურემი) კაუზ. ა უ ქ ე ე ნ ს ზნისა - აუქმებინებებს.

მაშაშაშლი მიძლ. მოქშ. 'და'აუქმებელი. წინააშნაშლი მიძლ. ენებ. გე. 'და'უქმებელი.

წაშაშაშლი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'უქმებელი. წაშაშაში ენებ. წარს. 'და'წაუქმები.

წაშაშაშლი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'უქმების საფასური.

შპინიკა (უქეინეჯეს) შპინრო, უშსპარო. ქობორჯ უქეინეჯე რუმე ნთხორილი: ქხს, II, გვ.30 - ნანა უძირო ბნელი თხორილი. უქეინეჯე ტომარე უძირო ტომარა. მახორობა უქეინეჯე ლაბეანი რენია: ხალხ. სიბრ., I, გვ.85 - ოჯახი უძირო ქვევრიყო.

შპინიკა (უქეინეჯელას) იგივეა, რაც უქეინეჯე.

შპინინაშა (უქეინინობას) შპინალომა, შაშპაშაშალომა. თე საქეაროში უქეინინობა ვეჯიი - ამ საქეის გაუქეთებლობა არ იქნება.

შპინს ზაზ. შპინაღ, შაშაშმოღ.

შპინაშა (უქობალეს) შპინრო. იხ. ქობალი.

შპინინა (უქეინინეჯეს) შპინრო. უქეინინეჯეთ ზაზ. უქმროდ. უოსურეთ, უქოშოწე თ ვორწყეუქ ბრელი ქინორჩენინ: კ. საძუშ, ქხს, გვ. 138 - უოკოლოდ, უქმროდ ვეხედავ, ბევრი რომ ჩაბერებულა.

შპალაშობ (უღალუობას) ნაშპალაშობა. დალა დო უღალუობა ჯიბალეფი რენია: ხალხ. სიბრ., I, გვ.146 - ნალება და ნაულებლობა ძმები არიანო.

შპალ-მელა-ი (უღალ-მელა/რს) განურჩეველი, შირაშლი ხალხი; შიდაც- შიდაცაშეი. უღელ-მეღელექ აკიშაქარუ - ჭრელი ხალხი შეიყარა. უღელ-მეღელე ი ცილურს თაქ - შერეული ხალხი დადის აქ.

შპალმელაშა (უღალმელაშა) შპინინდარა (დ. ფოფია).

შპინინა (უღვენობას) იხ. უღვენობა.

შპინინა (უღვენობას) შპინინობა. ღარბი კორიში ღონე უღვენობა რენია - ღარბი კაცის ღონე უქონლობა არისო.

შპინა (უღალა) მიძლ. უარყ. ღობუნს ზნისა - 'გა'უღალაშინი.

შპინინა (უღარონთეს) უღმაროში, უღმეოში. ღარონთი ღუმე რენია, უღორონთეთთ ქობრეუთ დო უღუმეუთ ვებრეუთია: ხალხ. სიბრ., I, გვ.150 - ღმერთი ღომიანო, უღმერთოდ ვვარგითოდ და უღომოდ კი - არაო.

შპუ (უღუს) უღელი. გუთანს, ყიარს ქესქ ვითააშმეი უღუ კაბეშმეფი: მ. ხუბ., გვ.56 - გუთანს, ყევერს უბია თექსშმეტი უღელი კამერები. მაშაშლიას უღუ ზ გვედ: იყოფშ, გვ.146 - ბულებულს უღელი ადვას. ჩხოვს ნიგა ქემეუღეს - ხოჯი ვორექია; უღუ ქემეუღეს- ფუჯი ვორექია: იყოფშ, გვ.179 - ძროხას ნიგა რომ მიუტანეს, - ხარი ვარო, უღელი რომ მიუტანეს, - ძროხა (ფური) ვარო. მაშაშლია უღუს უსქე: ქხს, I, გვ. 174 - ბულებული უღელშია შებებული. 2. აშპს. იხ. დეგნა.

შპაშინი, შპაშაშინი (უღუ ლ'აშს) უღლიანი.

შპაშინაშინი (უღ'უ'ენწყეზილი) უღალახსინილი. უღ'უ'ენწყეზილი ხანდახან... გომორბეუა: კ. საძუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 84 - უღელახსინილი შპინიას... გაუმარჯოსო.

შპაშინი (უღალ/რს) წაშინი. უღალ/უღალი ხოჯი უღელი ხარი. ართი უღელი უღელი კამეში ცუნს: მ. ხუბ., გვ.48 - ერთი უღელი (წყვილი) კამეში ჰყავს. უღელი ჯანეუხა - წყვილი (უღელი) ჩურჩხელა.

შპაშინი (უღელეს), შპაშინი (უღელი) უღელი.

უღელე/უღელი დეჯი უღელი ღორი.

შპაშინი (უღელეს) უღელი. ღარონთი ღუმე რენია, უღარონთეთ ქობრეუთ დო უღუმეუთ ვებრეუთია: ა. ცან., გვ.123 - ღმერთი ღომიანო, უღმერთოდ ვვარგვართ და უღომოდ კი - არაო.

შპაშინი (უღალა) მიძლ. უარყ. დურე (ნ) ზნისა - შპაშინი. უღურალი მიოთინი ვარე ქიანას - უქედავი არავინა ამ ქვეყანაზე.

შპაშინი (უღალა) მიძლ. ანდარში. იხ. ვალურია (ა. მყ.).

შპაშინი (უღალა) ზაზ. შპინინა. უღურალეთ ქეშორთია: მ. ხუბ., გვ.39 - უსიკვილიოდ შიდიო.

შპაშინი ზაზ იგივეა, რაც უღურალეთ, - შთოშოდ, შპინინა. იხ. უღურალი.

შპაშინი (უღურა) იგივეა, რაც უღურალი. აბა, მი ცოფე უღურე? : მ. ხუბ., გვ. 29 - აბა, ვინ ყოფილა უქედავი. 0 უღურეში წამალი უქედავის ნაშალი. უღურეში წამალი მორქეშალი რექ სი ბუნებაშე - უქედავის ნაშალად გამოგ ხაენილი ხარ შენ ბუნებისგან.

უღურუშ წამალს გილეგორუდი: *მ. ხუბ., გვ. 321* - უკედავების წამალს დავებებდი.

ულურუშ (უღურუობას) უპედავაპა.

უღურუობაში წამალი რექე - უკედავების წამალი ხარ.

ულურუი (ულურულს) უღლაქი (კ.კარ). *შდრ. უღლაქი.*

უს-ი (უესის) ყამირი, დამუშუპეპეპილი . უესი დისხა - ყამირი; ნასუენი მინა. *შდრ. უყე წყალითა და ზღუათა საფულობი (საძა); გურ., იმერ., რაჭ., უყი ყამირი, დაუმუშუპეპეპილი, გაუტებელი მინა (ა.ღლ.).*

უსეამ/იჩარამ (უყეამ/იჩარეს) უპეღური. სი უყეაჰარევა, მა იჯგურა სუმი გემიდგენია: *მ. ხუბ., გვ. 67* - შე უბედურო, მე ისეთი სამი მიდგასო. ბაბა-სქანბი უყეაჰარე: *ქხს, I, გვ. 258* - მამაშენი უბედურო.

უსეარუ (უყეარუს) მიძე. უარყ. ყე ვარუნს ზმნისა - 'დაუქოდავი. უყე ვარუ დეჯი - დაუქოდავი ღორი, კერატი.

უსეარაჰე (უყეორადუგ-ს) მიძე. უარყ. უკორ დუ(ნ) ზმნისა - 'დაუქოდავი.

უსეორადე ზონორი ძალამი გიბგ რე: *ყო ხაყ. 6.03.1930. გვ. 2* - 'დაუქოდავი ნაკელი ძალიან თბილია.

უსეოფარეს (უყოფარეს) მიძე. უარყ. იყუაფუ(ნ) ზმნისა - მოუსაპლიანი. უყოფარე დისხა - მოუსაველიანი მინა. *შდრ. ცოფიერი.*

უსეოფუობას (უყოფუობას) მოუსაპლიანობა.

უსეულა, უსეულა-ი (უყეულა) სუსასლო.

უსეუკე (უყეუკეს) უსეური. *იხ. ჭურუ.*

უსეულაქაქ-ი (უყეულაქაქ-ის) უსეულაქაქი. უყეულაქაქელი ცუდე ქოლოდგუ - უშველებელი სახლი დედაგა. ნდიიქე ქიმილიგ ართი დიდი უყეულაქაქერი გულა დვინი: *ი.ყოფშ, გვ. 17* - დეემა მოიტანე ერთი დიდი უშველებელი გულა დვინო. ქორჭინდგ უყეულაქაქერი ტურა-მელაქე - გამორნდა უშველებელი ტურა-მელა. *შდრ. ქვერსემი.*

უსინაჰუ, უსინუუ (უსინაჰუს, უსინუუ-ს) მიძე. უარყ. შინანს ზმნისა - უსინაქაქილი. *შდრ. სახელ-უსინუ სახელ-უსინუხენებელი. გადაქ. გველი (ტაჰუ).*

უსეპარი (უსეპურს) *იხ. უშქერი.*

უსენო (უსნოს) უსენო. გვალო უსნოს ქემე-ხეაღუ: *ქხს, I, გვ. 187* - ბილაღ უსნოს შებედა.

უსეოგეპაუ ზაზ. უსეოგეპაღ, ბარჯის ბარაქე. უსეოგეპაუო ხეაღუღურუ მურსია - უსეოგეპაღ ბარჯო სიყვილი მოდისო.

უსეპარი (უსეპარს) უსეპარისი; უსეპი. უსეპარი კოჩი- უბეში კაცია. უსეპარი წანარე წირი

წანა- უეარგისი ნელია ნლევენდელი ნელი. უსეპარ კოც ვაგვღე- უბეშ კაცს არ ჰვაგედა.

უსეულაჰე (უყეულაჰე-ს) მიძე. უარყ.

უსეულე(ნ) ზმნისა - დაუღლაქი.

უსეულად კოჩი - დაუღლაქი კაცია.

უსეულადე მამუშალი თათნარეს ბირათ სერს - დაუღლაქი ბუღლაქი ათენებს სიმღერით დამეს. უსეულადე არწიფეფი ცასე ათარსიოღენა - დაუღლაქი არწიფები ცას ქვევიდან უტრიალდენ. იუსეულადე ბეჰამ მარდიმე დაუღლაქი მზის მადლი მე; დაუღლაქი მზის მადლით (ვიცილი).

უსეულაქაქ-ი (უსეულაქაქს) მიძე. უარყ. შე ულე(ნ) ზმნისა - უსეულაქაქი.

უსეულაქაქი ზაზ. შეუღლაღე. გადაქ. ორსულად. ბოლო დროს უსეულაქაქილო ქიყუე თე ოსურქე: *მ. ხუბ., გვ. 135* - ბოლო დროს შეუღლაღე (ორსულად) შეიქნა ეს ქალი. თქეანი დიდა უსეულაქაქილო ლე: *ქხს, II, გვ. 160* - თქეანი დედა ორსულად არის.

უსეუპარი (უსეუპურს) მიძე. უარყ. უსუნს ზმნისა - უსეულაქი. უსეუპარი, უსეუპარი, უსეუპარი, უსეუპარი, კეპურს ელაგეპანაფილი: *ქ.საბუშ, ქხს, გვ. 171* - უსეული, უსეული, კერაისთან გასუქებული.

უსეპარ (უსეპარს) უსეული. უსეული ბიბირი უსენო, მურეგეპილიმი დემაბადებელი: *ქ.საბუშ, ქართ. ზეს., გვ. 119* - უსული ვანბე ორსული, სულიერი მშობელი (დამაბადებელი).

უსეპარე (უსეპარე) უსეული. უსეული დე უსეული. თენა მურე, თე ოხერი, თე უსეული დე უსეული? - ეს რა არის, ეს ოხერი, ეს უსული დე უსული?

უსეპარეპარე ზაზ. ხმის აიჟოღეპაღ, რუბად. უსეპარეპარე უსეული მინიღე ოთახუშა - ჩემად შევიდა ოთახში. *შდრ. მურეპარე.*

უსეპარეპარე (უსეპარეპარეს) მიძე. უარყ. შიოტყინუჰანს ზმნისა - შიოტყინუჰანაქი. ქოშორე ირ კოჩქ - შეტყინაღლაქილო უსეპარეპარე უსეული: *მ. ხუბ., გვ. 27* - მოვიდა ყველა (ყველა კაცი) - ვისაც შეტყინებინდა ვისაც არ შეტყინებინდა.

უსეპარე (უსეპარეს) მოსურიდებელი, ბაბაქაქილი, უსეპარისი. დიასქანი უსეული ოსური რდუ - დედაშენი უსეპარი ქალი იყო.

უსეპარე (უსეპარეს): უსეული კოჩი უსეული კაცი. *შდრ. უსეული.*

უსეპარე (უსეპარეს) მიძე. უარყ. შექიღურენს ზმნისა - უსეპარეპარე.

უსეპარეპარე (უსეპარეპარეს) მიძე. უარყ. შექიღურენს ზმნისა - ჩაუპარეპარე, -უსეპარე. უსეპარეპარე დანხიბირი მონგუ - ჩაუქოდავი ცეცხლი მიკილია.

უშპარი (უშქურს) ბოტან. ვაშლი (ა.ბაყ). თითო უშქურსი ე ქვდაკინებ ვარსკოლის: *მ.ხუბ., გვ. 69* - თითო ვაშლი დააქვინა (ხელში) ორივეს. მა სხულს გიმვობექია დო ინა - უშქურს: *ბ.სახო., გვ.252* - მე მსალზე (ხეზე) ვიხვარო დო ის - ვაშლზე. მაკალს კოურჩიხლე უშქურსი ჩეტიქ: *ყახყ., 26.05.1930. გვ. 4* - ზნას გაუნდა ვაშლის თერი ტლი. ქიმეტეს უშქურსი: *ბ.სახო., გვ. 107* - მისცეს ვაშლები. ვაშლის სახეები: ატამა, ბაშლე, ზია, დიხაში, კარგა, კალამი/კოპულამი, კვეტელე, კინტირი, რასი-ჭითა, რგვალი, საადრიო/სადარეო, სამოხთხე/სამთხეში, საჩხირე, ტყარი, შაქარი/შანქარი, მხუ, ჩახვა, ჭითანამი, ხარკალა, ხემარდე... *შორ.ლოზ. უშქური/ოშქური ვაშლი (ნ.ბარი).*

უშპარანდი (უშქურანდის) უშპინდი.
 უშქურანდი *ზნზ.* უშიზრად უშქურანდო მინილღ ზალამა: *მ.ხუბ., გვ. 215* - უშიზრად შევიდა ზალაში. *შორ. უშქურანჯო.*

უშპარანჯი (უშქურანჯის) იგივეა, რაც უშქურანდი, უშპინდი. ბუღათია ფიფია რდ ქომოლი, უშქურანჯი, თინ: *აია, 2, გვ. 69* - ბუღათია ფიფია იყო ვაქაჯი, უშიზარი, პირდაპირი. უშქურანჯი *ზნზ.* უშიზრად. კერდეთ ოკო ქვდაკინებ, უშქურანჯო ორჯეინენი: *კ.სამუშ., ქართ. ზუგ., გვ. 88* - კლდეკათი უნდა დაუხედე, უშიზრად რომ აჯობო.

უშპარატამ (უშქურატამს) ბოტან. პაშლატამი (ა.ბაყ). *იხ. უშქური.*

უშპარეში (უშქურეში) ტირს ზოლო. მანვეელი მწერი ერთგვარი, უნდა ვაშლს. გი მოყვინთელე ფერიში ქორე-და, თინა უშქურსი ტირე: *ყახყ., 20.05.1930 გვ. 4* - ტლი თუ მოყვითალო ფერისა, ის ვაშლის ტლია. *შორ. ჩეტი.*

უშპარაშუ (უშქურაშუს) მიძ. უარყ.
 ოშქურინ უანს ზნისა - შუშინეპალი. სახელი ხოლო უშქურაშუ ბუღოხი - სახელიც უშიზარა მქია.

უშპარატე, უშპარატე (უშქურატე-ს) იხ.
 უშქურატე - *მიძ. უარყ.* შქერატე ზნისა - ჩაუშპარალი, ჩაუშპარალი. მუკო ბუღო თოთან, თეში უშქერატე ცოფედას: *კ.სამუშ., ქართ. ზუგ., გვ. 91* - როგორც მზე და მოვარე, ისე უშქურეტი ყოფილიყოს

უშპარეში (უშპარეში) უშპო ხშირი, - უშპინდი. უშიზარა *ზნზ.* უშიზრად. უშპინდი ორე ლახალა არე ქვდაკინებ... - უფრო ხშირად ეს ავადმყოფობა ჩნდება...

უშპარეში (უშპარეში) უშპინდი. თი თუმა არამი უშპარეში რენია: ბ.სახო., გვ. 102 - ის თმა ყველაზე უმსხვილესი არის.

უშა (უშას) შაპი. ნოშქერუგურა უჩა თოლეფი:
მ.ხუბ., გვ. 15 - ნაშირიგით შავი თვალები. უჩათ *ზნზ.* შავად. ვაარწყექო, ქალაქი უჩათ გოქიგლი რენიე: *მ.ხუბ., გვ. 12* - ვერ ხედავ, ქალაქი შავად შესუდროლო რომ არისო. ხარისხის ფორმები: უჩაში უშავი; შავა ისეთი შავი, როგორც...; მოუჩე მოშავი; გეუჩე ოდნავ შავი ხევიდან; გოუჩე ორგველე ოდნავ შავი; ალაუჩა გერდიდან ოდნავ შავი. ამასთან: უჩალო უჩა თოლად შავი; უჩაში უჩა უჩინი შავი; შაპი უჩა ძალიან შავი. *შორ. შქირე; სიუჩარე. ლაზ. უჩა შავი (ნ.ბარი).*

-უჩა გვარების ერთ უგუფში გამოიყოფა მანარობლებად: ბოკუჩა (-ბოკუჩა-უჩა ფეს-შავი; *შორ. ბორკი ფეხი*); დუღუჩა (-დუღი-უჩა თამბა; *შორ. დული თავი*); ცყუბუჩა (-ცყუბი-უჩა ცყაუ-შავი; *შორ. ცყუბი ცყაი*); დეამუჩა (-დეამი-უჩა შავლოკიანი; *შორ. ლეა ლოყა*); ცალიჩა/ყალიჩა (-ყალ-/ყალი-უჩა ყელშავი; *შორ. ცალ ყელი*)...

უჩა ბანპარა (უჩა ბაწკარას) ბოტან. ორპილი.
იხ. ბაწკარა, შავიფია, შავაკიფა, შავაკიფა (ა.ბაყ).

უჩა ბანდირი (უჩა ბენდირს) ბოტან.
 თამარყვანილი ლაშპარა. *იხ. ლულუგური, უჩა ზედა, უჩა ოსური, ქარშავი (ა.ბაყ).*

უჩაპარაში (უჩაგურამს) შამპულიანი.

უჩა ლინ (უჩა დინას) შაპი მინა. *გადტ. საიქო.*
 სო უჩა დინა შა მეურეთა? - სად შავ მინაში (საიქოში) მიდინარე? მათი ვა მაცოცხლასი დო უჩა დინას დოფორუნი: *ბ.სახო., გვ. 129* - მეც სუ მაცოცხლასი და ნეტავი შავ მინაში დამშალა. *შორ. ჩედიხა.*

უჩა ლა (უჩა ლას) შაპი დე. გორინუანს უჩა დედას: *მ.ხუბ., გვ. 159* - დაყენებს შავ დედას. მოუნჭეს არამს დო უჩა დედა გორინეს: *მ.ხუბ., გვ. 156* - ურტყეს ყველას და შავი დედა აყარეს (დააყენეს). *შორ. ჩე დედა; ლაზ. გიშუჩა უბედური, ბედკურელი (ნ.ბარი).*

უჩაიჭე ზნზ. შავად. იხ. უჩა.

უჩაი ნწერილი (უჩათ ნწერილ/რს) შავადმოსილი. უჩათ დონწერილი - შავადმოსილი. იხ. ნწერუა.

უჩაპალა (უჩაკაპალ/რს) ბოტან. სონიწი და შაპი კანელი (ა.ბაყ).

უჩამელა (უჩამელას) არაპარადი (სიტყე-სიტყე-უჩამელა). იხ. ჩამა.

უჩამოლა (უჩამოლას) უშქელოლა. გირქვდანი, გინიმა პირველი ბაში უჩამოლა იყვენც ვინიში გოკერუას: *ყახყ., 26.05.1931, გვ. 4* - იცოდეთ, ხბოსათვის პირველი რისი უშქელოლა ინვეს ხბოს შეკრულობას.

უჩანი ნაპარა თოლოში თვალის შავად დანსუპა. თე მეკინეუ ჩქენ ნტერეუ

უჩანთ თოღე წკურუნცია: *კ.საბუშ.*
ქსის, გვ. 162 – ამის შემხედვარე ჩვენი მტრები
თვალს შავად ხუჭავენ (ავის მანიშნებლად).

შპს ისპირი (უჩაოსურს) *მოკარ. თითორეპაპილია*
ლაშპარა. *შორ. ლულუგურო, უჩა ბუღნიერი,*
უჩა ცყა, ქარშავე (ა.საყ).

შპრარში (უჩარდიას) შპმპრემპანი. უჩარდიას
უჩა კორი, ვაშუნდი-და, მუშა მორთი?: *მსალ.,*
გვ. 66 – შავგერემანო შვიო კაცო, თუ არ
დაღვევი, რატომ მოხვედი?

შპრარშა, შპრარშა (უჩარდიას, უჩორებას) სახელი
ა უჩარენს, ა უჩორენს ზნათა –
‘ბა’შაშაშა. შიშა, თემე ვაფორთანქ, შითინ
ვარგა უჩარენი: *ქსის, I, გვ. 228* – შიშა, ისე
არ დაგვარავ, ვინმე რომ არ გავაშავო.
აუჩარორენს (ბაშარორე ვაშავა, ბაშარორეა
გაუშავებია, ნოშარორეაშა(ნ) აშავება თურმე)
გრდმ. აშავებს.

იუჩარორენს (ბიოშარორე ვაიშავა, ბაშარორეა
გაუშავებია) *გრდმ. სათავ. ქვ. ა უჩარ/ორენს*
ზნისა – იშავებს.

უჩარორენს (ბაშარორე ვაუშავა, ბაშარორეა
გაუშავებია) *გრდმ. სასხვ. ქვ. ა უჩარ/ორენს*
ზნისა – უშავებს.

იუჩარორენუ’უ(ნ) (ბიოშარორე ვაშავედა,
ბაშარორეაშა(ნ) ვაშავებულა) *გრდმ. ურბ.*
ა უჩარ/ორენს ზნისა – შავებდა.

უჩარორენუ’უ(ნ) (ბაშარორე ვაუშავედა,
ბაშარორეაშა(ნ) ვაშავებია) *გრდმ. ურბ.*
უ უჩარ/ორენს ზნისა – უშავებდა.

იუჩარორინე(ნ) (იუჩარორინე(ნ) შესაძლებელი
გახდა ვაშავება, –) *გრდმ. შესაძლ. ურბ.*
ა უჩარ/ორენს ზნისა – შიძობდა ვაშავედეს
(ვაშავება).

აუჩარორინე(ნ) (აუჩარორინე(ნ) შეძლება ვაშავებინა,
– ბონოშარორეაშა(ნ) შესაძლებია ვაშავება)
გრდმ. შესაძლ. ურბ. უ უჩარ/ორენს ზნისა –
შეუძლია ‘ვა’შავოს.

იოუჩარორეაფუანს(ნ) (იუჩარორეაშა(ნ) აშავებინა,
ბაშარორეაშა(ნ) უშავებინებია,
ნოშარორეაშა(ნ) აშავებინებდა თურმე) *კაუზ.*
ა უჩარ/ორენს ზნისა – აშავებინებს.

ბაშარორეაშა(ნ) *მიშ. მიშქ.* ‘ვა’შავებელი.
იუჩარორეაშა(ნ) *მიშ. ურბ. წარს.* ‘ვა’შავებელი.
ბაშარორეაშა(ნ) *მიშ. ურბ. წარს.* ‘ვა’შავებელი.
ნაშარორეაშა(ნ) *მიშ. ურბ. წარს.* ‘ვა’შავებელი.
ბაშარორეაშა(ნ) *მიშ. ურბ. წარს.* ‘ვა’შავების
საუხარო.

შპა ბაშა (უჩა ცყას) *მოკარ. ძალღუშორძინა,*
თითორეპაპილია ლაშპარა და მორეპანდი. *იხ.*
ღიხაში შეიღიშა, ლეინჯა-ლეინჯა (ა.საყ).

შპა-შპა (შპა-უჩას) შპა-შპაი; მშპაშპო. უჩა-
უჩა ა შიშაყუნს – შავ-შავი არის ჩაყოლებული.

შპაშ’ულე (უჩაფ’ულეს) უშპსსაცმლო.
უჩაფ’ულეთ ზაზ. უფესსაცმლოდ, თუში

მაღიდა ძაბბეუი უჩაფ’ულეთ გილეშეს – ამ
სიდიდის გოგოები უფესსაცმლოდ დადიოდნენ.
შა უჩაფ’ულეს ჩაფელა შუეოღვი: *აია, I, გვ.*
20 – უფესსაცმლის ფესსაცმელი ჩავაცუო.

შპა შპარსმინი (უჩა ქვერსემიას) შპაი
უფსარული. უჩა ქვერსემიათ ზაზ. შავ
უფსკრულად. უჩა ქვერსემიათ
გითულებუდას სქან თუხასის გიშევა! – შავ
უჩაფ’ულედ გასულყოს (დაქცეულიყოს) შენი
იოჯან ქვეციო! (წყველას).

შპა შპს-ი (უჩა ქუნცის) *მოკარ. შპაი ქუნელი. იხ.*
უჩა ხინჯი; უჩა კაკალი (ა.საყ).

შპაშარსმინი (უჩაღარათას) შპაშორსინი. *გაღმ.*
გველი (ტაბუა). *შორ. უსახლო.*

შპა შპაშინი (უჩა ყვარისა) *ზოლ. შპაი შპაი,*
– ყორანი.

შპაშ-ი (უჩაშის) იგივეა, რაც უჩაშ-ი, –
უშორსი. ასე უჩაშ-ი ვაიშაბგორათ: *მ.ხბ.,*
გვ. 2 – ახლა უფროსი ამოიჩრითო. უჩაშ-ი
ჯიშაქ იმუხერი ოღარაჯუეშა მიღართე: *ა.კაგ.,*
გვ. 10 – უფროსი ძმა იმ ლამეს საღარაჯოდ
წავიდა. დინილუ უჩაშ-იქ: *მ.ხბ., გვ. 3* –
ჩავიდა უფროსი. *შორ. ლაზ. უშჩანე უფროსი*
(აქარ. დარგ. ლექსი, IV, გვ. 68).

შპაშალა (უჩაშალას) უშორსიშა. ივანე
დათუასქუა დოპილიათა დო უჩაშალა ჩქი
მაღაღუნანია: *მ.ხბ., გვ. 114* – ივანე
დათუასქვილი მოცლათო და უფროსობა ჩვენ
დაგვჩრებო (გვექნებო). ქინებაში რთუაღას
შა მოკუნთუ უჩაშალა – ქინების გაყოფისას
მე შეუთეთის უფროსობა.

შპაშაშა (უჩაშეხას) სახელი ა უჩაშენს ზნისა –
‘ბა’უფროსება.

უჩაშენს (*უჩრ. იუჩაშა იუფროსა, უჩაშაშა*
უფროსებია) *გრდმ. სა-შ. მიშქ.* უფროსობა.
აუჩაშენს (აუჩაშა აუფროსა, უჩაშაშა
უფროსებია, ნოშაშაშა(ნ) აუფროსებდა
თურმე) *გრდმ. აუფროსებუ.*

იუჩაშენს (ბიოჩაშა აიუფროსა თავი, ბაშაშაშა
გაუფროსებია) *გრდმ. სათავ. ქვ. ა უჩაშენს*
ზნისა – იუფროსებს თავს.

იუჩაშინე(ნ) (იუჩაშინე შესაძლებელი გახდა
‘ვა’უფროსება, –) *გრდმ. შესაძლ. ურბ.*
ა უჩაშენს ზნისა – შიძობდა გაუფროსება.

აუჩაშინე(ნ) (აუჩაშინე შეძლო ‘ვა’უფროსებინა,
– ბონოშაშაშა(ნ) შესაძლებია გაუფროსებინა)
გრდმ. შესაძლ. ურბ. უ უჩაშენს ზნისა –
შეუძლია ‘ვა’უფროსოს.

იოუჩაშეხაფუანს(ნ) (იუჩაშაშაშა ‘ვა’უფროსებინა,
უჩაშაშაშა ‘ვა’უფროსებინებია,
ნოშაშაშაშა(ნ) აუფროსებინებდა თურმე) *კაუზ.*
ა უჩაშენს ზნისა – აუფროსებინებს.

ბაშარორეაშა(ნ) *მიშ. მიშქ.* ‘ვა’შაუფროსებელი.
იუჩაშაშა(ნ) *მიშ. ურბ. წარს.* ‘ვა’შაუფროსებელი.
ბაშარორეაშა(ნ) *მიშ. ურბ. წარს.* ‘ვა’უფროსებელი.

ბონაზნაზნაჲ მიჲ. ენებ. წარს. განაუფროსებთ. ბონაზნაზნაჲ მიჲ. ენებ. წარს. გაუფროსებთ საფასურთ.

ზნაზნაზნაჲ მიჲ. ენებ. წარს. 'გა'უფროსებელი.

ზნაში(მ) ნწარმო-ი (უნწაში(მ) ნწერილ(რს) იხ. უნათ ნწერილი, - შავშიმ მოსილი. ყორანქ ქემორთე ურამი ნწერილქ: *კ. სამუშ., სართ. ზეს., გვ. 24* - ყორანი მოვიდა შავში მოსილი. კვარია მეურს ურამ ნწერილი: *ქსს. I, გვ. 170* - ყვეი მიფრინავს (მიდის) შავად გაძევილი(?) (მოსილი).

ზნაშიზნა (უნაშობას) უფროსობა. იხ. უნაში.

ზნაშიზნა (უნაშობას) ძოტან. ვაზის ვიზია ერთგვარი (*ც. გლაია, კატალ., გვ. 44*).

ზნაწარამი (უნაწარამს) შავწარამიანი.

ურამწარამ, თორხიანი, ქემორთე, მაღას მამაყენი: *კ. სამუშ., ქსს., გვ. 124* - შვენარბა, თვალუშინანი, მოდი, მალე ნამიყენავ. იხ. წარამ.

უნა ხინჯი-ი (უნა ხინჯის) ძოტან. შავი კუნელი. იხ. უნა კაქალი, უნა ქუნცი (*ა. მბ.*).

უნა ჯა (უნა ჯას) ძოტან. შავი ხა.

უნა-ჯემში (უნა-ჯემის) ძოტან. მალღარი ვაზის ერთგვარი ვიზი.

უნენის (უნენის) [*რუს. учение სწავლება, წყარო*]. 0 უენიამა გერინაფა სწავლებაზე დაყენება. გაღებ. სასტიკი წვრთნა; შავი დღის დაყენება. ინა უენიამა გეურე - ის შავ დღეში ჰყავს.

-უნეი კნრობითის სუფიქსა: დედ-უნა დედიკო (*შორ. დება*); ბაბ-უნია ბაბუკო (*შორ. ბაბუ ბაბუ*); შამ-უნია შამიკო (*შორ. შამა, შუმა შამა*)...

ურილათუზ (ურილათუგ-ს) სახელი ჩირთუ (ნ) ზნისა, - შუამცდარი, შუამცდომილი. ურილათუ ზნზ. შუემცდარად.

ურილა(ურილეს) უცოლო. ურილე ბოშეფი თქვანთ ვარე: *ქსს. I, გვ. 190* - უცოლო ბიჭები თქვენთვის არ არის. ურილ ბოშენს ზაფრა ცვილუნს: *ი. იოფშ., გვ. 124* - უცოლო ბიჭებს ზაფრა კლავს.

ურილაზუ (ურილავუგ-ს) მიჲ. ენებ. წარს. იჩინენს ზნისა - უცნობი. უჩინებ კოჩი ვიბილენს გარე: *მ. ზეს., გვ. 40* - უცნობი კაცი გამოვა გარეთ. უჩინებუ მინაჯინენი, თის მეკითხულენა: *კ. სამუშ., ქსს., გვ. 140* - უცნობი რომ შეიხედავს, იმას კითხულობენ.

ურილაჲუ (ურილავუ) ძოტან. ვაზის ვიზია ერთგვარი (*ც. გლაია, კატალ., გვ. 42*).

ურილა-ი (ურიგლ(რს) [*რუს. учитель მასწავლებელი*]). ქორთულიშე მაჯიკირი ურიტელი პუნდე - ქართულში შე კარგი მასწავლებელი უყვება.

ურილაჲ იხ. უარება. მასმა დღას დე უჩორ გ ჩიტიქ: *მ. ზეს., გვ. 68* - მესამე დღეს გამავდა ჩიტი.

ურილაჲუ (ურილავუგ-ს) მიჲ. ენებ. წარს. ჩუნს ზნისა - მოუშუშავი (ლომი), მოუშუშავილი.

ურილაჲუ ქეირიშ დუშუ - ფეცილის მოუშუშავი ღომი. კოტომ დუშუ ურილაჲუ: *ა. ცაია, გვ. 86* - ქოთის ღომი მოუშუშავი. იხ. ჩუნაჲა.

ურილაჲ-ი, ურილაჲ-ი (ურილავუგ-ს)

მიჲ. ენებ. წარს. ჩაარცხინუანს, ჩეურცხებუ (ნ) ზნათა - მანუშრალი, მოუშორავალი. სორჩინუე თე ოხერი, თე ლახალა ურილაველი: *ჯ. რიხი, გვ. 131* - სიბერე ეს ოხერი, ეს ავადმყოფობა მოუშორებელი. სქანა ურილავალი მოინალეთ სქანქვა ქემორინუაჲე: *კ. სამუშ., სართ. ზეს., გვ. 60* - შენი განუყრელ მასხურად შენთან(მუდმივად) მამყოფა. ურილავალი ზნზ. განუყრელად, შეუწყვეტლად, განუშორებლად. იფხუშათ ურილავალი: *კ. სამუშ., ქსს., გვ. 153* - ვიბიძოლოთ (ვიჩუბოთ) შეუწყვეტლად.

ურილაჲაჲუ (ურილავუგ-ს) იგივეა, რაც ურილავალი, - მოუშორავალი. სორჩინე რე დიდი ლახალა, კოჩიშო ურილავებუ ჭირი: *ქსს. I, გვ. 164* - სიბერე არის დიდი ავადმყოფობა, კაცისთვის მოუშორებელი ჭირი.

ურილაჲაჲუ (ურილავუგ-ს) იგივეა, რაც ურილათუ. ურილათუ ზნზ. შუემცდარად; აუცილებლად ჭიჭეწიწილუფუგ ურილათუ ოსაჭიე ლადღარი ოღარე: *სა ზაყ., წი. 03.1930, გვ. 2* - აბტარა ნინილებს აუცილებლად სჭირდება ნეღლი ბალახი.

ურილაჲი ზნზ. ურილაჲი. ურილაჲი მუჭო გოტახი: *ი. იოფშ., გვ. 81* - უჩემოდ როგორ გატებ?

ურილაჲი (ურილავუგ-ს), ურილაჲი (ურილავუგ-ს): ურილავალი კოჩი უსულგული (გაუბედავი) კაცი. *შორ. ჩხენჭიერი.*

ურილაჲაჲუ (ურილავუგ-ს) მიჲ. ენებ. წარს. ჩუნს ზნისა - უცნობი. უჩინებ კოჩი ვიბილენს გარე: *მ. ზეს., გვ. 40* - უცნობი კაცი გამოვა გარეთ. უჩინებუ მინაჯინენი, თის მეკითხულენა: *კ. სამუშ., ქსს., გვ. 140* - უცნობი რომ შეიხედავს, იმას კითხულობენ.

ურილაჲაჲუ (ურილავუგ-ს) მიჲ. ენებ. წარს. ჩუნს ზნისა - უცნობი. უჩინებ კოჩი ვიბილენს გარე: *მ. ზეს., გვ. 40* - უცნობი კაცი გამოვა გარეთ. უჩინებუ მინაჯინენი, თის მეკითხულენა: *კ. სამუშ., ქსს., გვ. 140* - უცნობი რომ შეიხედავს, იმას კითხულობენ.

ურილაჲი (ურილავუგ-ს) მიჲ. ენებ. წარს. ჩუნს ზნისა - მოუშუშავი, მოუშუშავი. იხ. ცალუა.

ურილაჲი, ურილაჲი ზნზ. ურილაჲი. ურილაჲი გოტახი: *ი. იოფშ., გვ. 21* - უჩემოდ როგორ გატებ?

მთაზე. უცბა უ კარი ობზემო დოკოლუე:
ი.იოფ შ. გვ. 76 - უცბად ენოს კარი დაკება.

შუაბაშ უ ზაზ. იგივეა, რაც უცბა, - შუაბად.
 ბჟაღალეშე უცბა ბუქი-შუხიქ გელასოფუ -
 დასავლითიდან (შხის ჩასასვლელიდან) უცბა
 მტერის ბუქი ამოვარდა. უცბაბას უ
 გემორღვეს: *ქხს. I, გვ. 279* - უცბად ავკყარეს.

შუაბაშე, შუაბაშ ზაზ. იგივეა, რაც უცბაბას უ,
 შუაბად, შუაბად. უგნალო უცბაშე ჯარიშ
 ქართას ქიშხალეს: *კ.სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 97* -
 უცბად, მოულოდნელად ჯარის ალყაში შევარდ-
 ნენ. სი ჰე ყურუ ქორექე დო უცბაშე ვიქქ
 ვაფენიენება *კ.სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 44* - შენ
 ცოტა ხამი ხარ და უცბად იცი დაფეთება.
 გვგზასოფე უცბაშე: *ი.იოფ შ.* გვ. 102 -
 გამობტა (გამოგოჯა) უცბად.

შუიო (უეოს) აშვილქაშალი. უეითი ზაზ.
 აუცილებლად.

შურაზარი (უეოდარს) *მიქო. უარყ.* ცო დენს
 ზნისა - შუოდქაშლი. შითინ ვარე უეო -
 დარი - არაჟინა უცოდველი. *შდრ. ცოდვიერი.*

შურაზარი (უეოდარსის) უფრო სავსოლადანი.
 ვაფორდით უეოლაში: *კ.სამუშ., ქხს., გვ.*
 154 - არ ვიყავით უფრო საცოდავი.

შუშას იგივეა, რაც უცბაბას უ'. კოჩი უეფას
 ირგნეუ: *მასლ., გვ. 24* - კაცი უცბა ბერდება.
 უეფას ირფელქ გააჟყორდე: *მ.ხუბ., გვ. 219* -
 უცბა ყველაფერი დაეკინყდა.

შუხანა (უცხენეს) უცხანო.

შუსო (უესოს) *იხ. ურცხო.*

შეპალე (უბეალეს) შეპალო. ნინა უძეალე
 რენია: *ბალხ. სიძრ., I, გვ. 106* - ენა უძეალოა.

შეპირაშ-ი (უბეირაშის) უფრო ძვირი,
 შეპირაშ-ი. *იხ. ძვირი.*

შეპირაშ-ი (უბეირაშის) შეპირაშ-ისანი.

შეპირაშ-ი (უბეირაშის) *მიქო. უარყ.* ძირ უნს
 ზნისა - შენახაშ-ი. დობდურქე მა საწყალი
 ცოროფელიშე უძირაფ უ: *ქხს. I, გვ. 162* -
 მოკედები მე საწყალი შეყვარებულის უნახავი.
 კარგე ქიტერე მიღვამი რენი უძირაფ უ
 ამუნათი სქუა: *ი.იოფ შ.* გვ. 57 - კარზე
 დღაცისაა უნახავი ღამაში შეილი.

შეპირაშ-ი (უბეირაშის) შენახაშ-ი. სქანი
 უძირაფ უობათ შური დო გური მეწუხებუ
 - შენი უნახაობით სული და გული მინუხს.

შეპირაშ-ი (უბეირაშის) *მიქო. უარყ.* ძალ უნს
 ზნისა - შეპირაშ-ი. უძალეველი დიდი ძალა.
ნაძალა: ი.იოფ შ., გვ. 168 - უძალეველი დიდი ძალა.

შეპირაშ-ი (უბეირაშის) შეპირაშ-ი. უბეირაშ ზაზ.
 უბეირაშად. მიღვა ორდე, გური მეწუხენს,
 უძალეველი მიორეუ: *მ.ხუბ., გვ. 348* - ვინც
 უნდა იყო, გულს დაგნეავს, უბეირაშად შენუხდა
 (მიორყა).

შენაწალე (უწამალეს) შენაწალი. ცოროფა რე
 სნეულეს, უწამალე გურიშ ჰუა: *ქხს. I, გვ.*
 155 - სიყვარული არის სნეულება, უკურნებელი
 (უნაწალი) გულის ტკივილი.

შენაწი (უწამოს) იგივეა, რაც ურწუშო, -
 ურწამოსი. ბჟაშ სინთეს მაამორე, უწამო
 დე გური ნორე: *ი.იოფ შ.* გვ. 174 - შხის
 სინათლეს მოამორა ურწამოსი და გულბოროტი
 (მოღალატე).

შენაწი (უწესოს) შენაწი. უწესო ხასიათი
 ნოღენია: *მ.ხუბ., გვ. 291* - უწესო ხასიათი
 ქეონიაო. უწესო თანაფას ხოლო უწესო
 რენია: *ბალხ. სიძრ., I, გვ. 131* - უწესო
 ადგომასაც უწესო არის. *იხ. უწესიერი.*

შენაწინაშე, შენაწინაშე (უწი/უწინაშეს)
მიქო. უარყ. წიქეინდებუ (6) ზნისა -
 ნაწიქეინაშალი. ჩილიწკა დიოქე
 უწიქეინდებუ ცხორება - ცოლთან დაინყო
 ნაწიქეინდებო ცხოვრება.

შენაწინაშე, შენაწინაშე (უწი/უწინაშეს)
 შენაწინაშე, ბინაწინაშე. ბინა ნოღე თაქ
 ნეტერეფი, უწინაშე ურწინაშე:
კ.სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 115 - ბინა პქინა აქ
 მგლებს, უწინაშე სულდგმულს. უწინაშე
 ზაზ. უწინაშე. ცხორენდე თინა
 უწინაშე: *ა.იოფ შ., გვ. 94* - ცხოვრობდა ის
 უწინაშე.

შენაწინაშე (უწინაშეს) შენაწინაშე,
 შენაწინაშე. *იხ. წინაშე.*

შენაწინაშე (უწინაშეს) *მიქო. უარყ.* შენაწინაშე.
 მა ეულირი ბოში ვორდი, სი უწინაშე
 ცოროფენი: *ი.იოფ შ., გვ. 144* - მე მოზრდილი
 ბიჭი ვიყავი, შენ რომ პატარა (უწინაშე) გოგო
 იყავი.

შენაწინაშე (უწინაშეს) *მიქო. უარყ.* შენაწინაშე
 (გარეული ხურმის ვიში). *იხ. წიქე, ხეიმა.*

შენაწინაშე (უწინაშეს) *მიქო. უარყ.* წიქეინს
 ზნისა - შენაწინაშე. უწინაშე არი მოსაქეარე
 ვამისენაჯე ართი უწინაშე - უწინაშე მოსაქეარე
 მოსაქეარე ართი ნოუსი. უწინაშე არი ზაზ.
 უწინაშე. უწინაშე მოკიდა ხელი და გაბანა.
 შენაწინაშე (უწინაშეს) შენაწინაშე. იოფელიშე
 უწინაშე - სქანი ძორაჟა ძვირი მაჟუ:
ქხს. I, გვ. 76 - ყველაზე უწინაშე - შენი ნახვა
 ჩემთვის ძვირი.

შენაწინაშე (უწინაშეს) შენაწინაშე. შენაწინაშე.
 უწინაშე ართი ზაზ. უწინაშე ართი.
 ნახეტიანი უწინაშე - მაწინაშე ართი ირდეუ -
 ნამეტიანი უწინაშე ართი ირდეუ.

შენაწინაშე (უწინაშეს) *იხ. უწინაშე.*
 შენაწინაშე (უწინაშეს) *იხ. უწინაშე.*
 უწინაშე ართი რქეიფეიში ნახუნა: *მ.ხუბ., გვ.*

356 - უნმინდური ქვრივების ნარჩევი.
 უწუნდლურს ეძახიან დიათი. *შდრ. ბურღლინა.*

უნწყალიკა (უწყალიკეს) იგივეა, რაც
 უწყარმაკე, - უსაძმური; ბაშაბადაში,
 ბადაწყვატილბაისი ვერამიშობი.
 უწყალიკე კოჩი - გაუბედვი კაცი.

უნწყარე (უწყარეს) უწყლო. უწყარეთ *ზნზ.*
 უწყლოდ. უწყარეთ დიარა ვეცინი, სიქო-
 გირჩენია: *მხბ., გვ. 219* - უწყლოდ ქორწილი
 რომ არ იქნება, შენ იციო. მა ვებრგუძუქ
 უსქანეთო, მუჭოთი ჩხობი უწყარეთი - მე არ
 ვვარგვარ უშენოდ, როგორც თევზი უწყლოდ.

უნწყარმაკე, **უნწყარმაკე** (უწყარმაკეს) იგივეა,
 რაც უწყალიკე, - ზანძი; უსაძმური;
 ბაშაბადაში. *შდრ. ჩხენჭიერი; წყარმაკე.*

უპარაშუ (უპარაშუს) *მიძლ. უარყ. აჭარუ (6)*
 ზმინსა - ვინსაც არ უღირსა, - უღირსაბეაღი.

უპარაშუ (უპარაშუს) *მიძლ. უარყ. ჭვარუნს* ზმინსა
 - საყანად ბაუნმინდელი მინა. *იხ. ჭვარაუ.*

უპაშაშუ (უპაშაშუს) *მიძლ. უარყ. აჭუ (6)* ზმინსა -
 აუშაქმარი. უჭვებ დული მუშენ იბჭუაეა:
ხალხ. სიმრ., I, გვ. 137 - აუტკივარი თავი რატომ
 ავიტკივოო.

უპაშაშუ-უხაშუ (უპაშაშუ-უხაშუ-გ-ს) მუშენაბ-
 მოუხარაშაში. უჭვეუ-უხაშუში
 მაჭკომალი - უნვაე-უხარაშაის მჭამელი.

უპირაპე (უპირაპეს) *მიძლ. უარყ. ჭირკუ (6)*
 ზმინსა - დაუშაქმარი. უჭირაკუ დეა-
 დაუმტქნარი ღანვი (ლოკა). *იხ. ჭირკუ.*

უპირაპე, **უპირაპე** (უპირაპეს, უპირაპეს)
მოქან. მარშანცინა (ა.ბ.ბ.). იხ. ჭურაღე.

უპირაპე *ზნზ.* უპირაპე, ბაუშაქმარაბლად.

უპირაპე (უპირაპეს) უპირაპე. 0 უპირაპე საჭიროთია
 უჭირო საჭიროდო, - ძალით გამონვეული
 გაჭივრება.

უპირაპე-ში (უპირაპეს) უპირაპე-ში, უპირაპე-ში.
 ირი სხეულიმე უჭიჭაში რე: *ქსს, I, გვ. 159* -
 ყოველ სხეულზე უპირაპეშია. *იხ. ჭიჭე.*

უპირაპე (უპირაპეს) იგივეა, რაც
 უჭკომური.

უპირაპე (უპირაპეს) *მიძლ. უარყ. ჭკომური*
 ზმინსა - უჭკომი. უჭკომური, უმეურთი,
 ყებურც ეკოვანაფილი: *ქ. სანუშ, ქსს, გვ. 171* -
 უსმელი, უჭმელი, კერის პირას გასუქებული.
 უჭკომური *ზნზ.* უჭმელად. უჭკომური
 მითინ ვერგვ: *ქსს, I, გვ. 169* - უჭმელად არავინ
 ვარგა.

უპირაპე, **უპირაპე** (უჭკუქუქ) უჭკომური. დული მექინბუ
 ბედლიმე მავთორალი უჭკუქუქ კოს: *მხბ., გვ. 25*
 - თავი ნავლოჯა ბედის მძებნელ უჭკუქუქ კაცს.
 უჭკუქუქ დო კანცალა კოც მუშეი უჭკუქუქ
 ქემიფუნანცია ჭკუქუქაშაეა: *ქ. სანუშ, ქართ.*

ზეს., გვ. 123 - უჭკუქუქ დ ცეტ კაცს თავისი
 ფეხები მოიყვანს ჭკუქუქო. *იხ. ჭკუქუქ.*

უპირაპე (უპირაპეს) *იხ. უჭკომური.*

უპირაპე (უპირაპეს) *იხ. უჭკომური.* უჭკომური
 გინი რჭკომი: *მხბ., გვ. 25* - უჭკუქუქ კაცის
 ტინი შექამე.

უპირაპე (უპირაპეს) უჭკომური. უჭკომური
 ქომიშტკივ: *მხბ., გვ. 311* - უჭკომურს კი
 მიმტკივებ.

უპირაპე (უპირაპეს) უჭკომური უჭკომური
 უჭკომური; ყველაზე მითად უჭკომური. უჭკომური
 უჭკომური გინი - ყველაზე მითად უჭკომური
 (უჭკომური უჭკომური) გამოვიდა.

უპირაპე (უპირაპეს) *მიძლ. უარყ. ჭკუნს* ზმინსა - უში;
 ბამიშუშხაშარი, მუშენაში. უჭკომური
ი. იყოფშ., გვ. 181 - მუშენაში მწყერი.

უპირაპე (უპირაპეს) უჭკომური-უხარაშაში.
 უჭკომური-უხარაშაში მაჭკომალე კიბირი
 გაკუშტკივ: *ი. იყოფშ., გვ. 187* - უნვაე-უხარაშაის
 მჭამელს კიბილები მუშენაში მწყერი.

უპირაპე (უპირაპეს) უჭკომური, უჭკომური; *გადატ.*
 მოუხარებელი. უჭკომური კოჩი - სუსტი
 (მოუხარებელი) კაცი. *შდრ. უწყარმაკე.*

უპირაპე (უპირაპეს) უჭკომური; *გადატ.* მოუხარებელი.
 უჭკომური დიხა - უძალი (მოუხარებელი) მინა.
შდრ. ჭყანიერი.

უპირაპე (უპირაპეს) *მიძლ. უარყ.*
 ჭყანჭყანს ზმინსა - მოუშაქმარი.

უპირაპე (უპირაპეს) უჭკომური. უჭკომური. უჭკომური.
 უჭკომური დურელი ორინჯი ვეჭკომური - უჭკომური
 დურელი მკედარი საქონელი არ შეიძლება იჭკომოს.

უპირაპე (უპირაპეს) იგივეა, რაც უჭკომური.
 უჭკომური *ზნზ.* უჭკომური. უჭკომური
 დურელი გინი - უჭკომური მკედარი ხბო.

უპირაპე (უპირაპეს) ორსულობა. *იხ. უხარაშა.*

უპირაპე (უპირაპეს) უჭკომური; დამომოქლე, უჭკომური.
 ჩემი ციროფილი უჭკომური: *ქსს, I, გვ. 252* -
 ჩემი მწყერებული უჭკომური. სო რად მე უჭკომური
 ათემბა ხანს? - სად იყო ეს უხარაშაშა ხანს?
 უჭკომური *ზნზ.* უჭკომური. მუსხი დურელი
 უჭკომური: *ქსს, I, გვ. 330* - რამდენი
 კვებოდა უჭკომური.

უპირაპე (უპირაპეს) *მიძლ. უარყ.* ხანს ზმინსა -
 უჭკომური; დამომოქლე. ჩემი ორინჯი სი
 ამიშინი..., უჭკომური დო ხაფილე ვა
 იმეზინენდევ თემი: *ი. იყოფშ., გვ. 186* - ჩემი
 საქონელი შენ ამიშენე (გამიმრავლე)...,
 უმობელსა და ხბოიანს (ნაშობს)
 ერთმანეთისაგან ვერ ვარჩევდე (ვცნობდე) ისე.

უპირაპე (უპირაპეს) *მიძლ. უარყ.* ხანს ზმინსა
 - მოუხარაშაში. უჭკომური-უხარაშაში
 მაჭკომალი - უნვაე-უხარაშაის მჭამელი
 (ნადირის ეპითეტა და იყენებენ ნყელიშაში).

შპ (უხეს) მიჰლ. უარყ. აუხალელი. სქანი ნოსსია
ჯირი თო ლ უ ხ ე ლაკვიქ ქაშუა: მხუბ., გვ. 93
- შენს რძალს ორი თვალაუხეღელი ლეკვი
ცყოლაო (ემოვო). იხ. თოლუხუ.

შპიპ (უხეიეს) შპალო, ხელის არამონა
(მკეირტია).

შპა'ლ'უ(უხ'ლ'ეს) იგივეა, რაც უ ხ ე ი ე, -
შპალო. უ ხ ე ე ლ ე // უ ხ ე ე კოჩიე - უხელო
კაცია. შდრ. ხე.

შპინლუ (უხენდუს) მიჰლ. უარყ. ხ ე ნ დ უ ნ ს ზნისა
- უხადნი, გაუხადნაპი. უ ხ ე ნ დ ე კვიცი
ყუნს - 'გა'უხენდელი კვიცი ჰყავს.

შპინაბა (უხენებას) სახელი ა უ ხ ე ნ ე ნ ს,
ღეე უ ხ ე ნ ე ბ ე (ნ) ზნაბა - 'და'ორსულაბა.
ცირასქუაქ ათე ბოშიმე დ ე ე უ ხ ე ნ ე -
ქალიშვილი ამ ბიჭისაგან დაორსულდა.
აუხენენს (ღაუხანა დააორსულა, ღაუხანაუა
დააორსულებია, ღონოუხანაუაჲ) და
დააორსულებდა თურმე გრდმ აორსულებს.
უხუხენენს (ღაუხანა დააორსულა, ღაუხანაუა
დააორსულებია) გრდმ. საგე.ქც. ა უ ხ ე ნ ე ნ ს
ზნისა-თორსულებს.

იუხენებუ(ნ) (ღიუხანა დაორსულდა,
ღაუხანაუა'ლ'უ(ნ) დაორსულებულა) გრდმ. ენებ.
ა უ ხ ე ნ ს ზნისა - ორსულდება.
ეუხენებუ(ნ) (ღაუხანა დააორსულდა, ღაუხანაუა
დააორსულებია) გრდმ. ენებ. უ უ ხ ე ნ ე ნ ს
ზნისა - თორსულდება.

იუხენინე(ნ) (იუხანინა შესაძლებელი გახდა
დააორსულება. -, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ.
ა უ ხ ე ნ ე ნ ს ზნისა - შეიძლება დააორსულდეს.
აუხენინე(ნ) (აუხანინა შეძლო 'და'თორსულებინა,
-, ღონოუხანაუაჲ) შესაძლებია დააორსულება)
გრდმ. შესაძლ. ენებ. უ უ ხ ე ნ ე ნ ს ზნისა -
შეუძლია 'და'აორსულოს.

იუხენ'ებ'აფუანს (იუხანაუაუა
'და'აორსულებინა, უხანაუაუაუა
'და'თორსულებინებია, ორუხანაუაუაჲ)
თორსულებინებდა თურმე კაუზ. ა უ ხ ე ნ ე ნ ს
ზნისა - აორსულებინებს.

გაუხანაბალი მიჰლ. მოქმ. 'და'თორსულებელი.
იუხანაბალი მიჰლ. ენებ. მყ. 'და'საორსულებელი.
ღაუხანაბალი მიჰლ. ენებ. წარს. დააორსულებულა.
ღონაუხანაბალი ენებ. წარს. 'და'თორსულებელი.
ღონაუხანაბალი მიჰლ. ენებ. წარს. 'და'თორსულების
საფასური.
ღაუხანაბა მიჰლ. უარყ. 'და'თორსულებელი.
შდრ. უხენო.

შპინო (უხენოს) ორსული. ოსურქ უ ხ ე ნ ო ქ
იყუუ - ცოლი ორსული შეიქნა. უშურე ბიძირი
უ ხ ე ნ ო : კ. საბუშ. კართ. ზუბ., გვ. 119 - უსული
ვნაბე ორსული. შდრ. ღლაზ. უხუენი ორსული
(ნ. მარ).

შპინობა (უხენობას) იხ. უხენება, - ორსულობა.

შპაპ (უხეცეს) ღაუხანაყრებელი; უშპაელი.

უხეცეთ ზზზ. უხეცოსდ, უხაყროდ.

შპაუობა (უხეცობას) უხამოობა, უხამსობა. იხ.
ხეცა.

შპაუარი (უხეცურს) მიჰლ. უარყ. ი ხ ე ც უ ა ნ ს
ზნისა - უსაუხამებელი; უშპაელი. თელი
ღღაში უ ხ ე ც უ რ ი ვორეჟ, ლუკა ეეიაშიმი-
მუაჟუ პიჯიბა - მთელი დღის უხეცსი (უჭმელი)
ვარ, ლუკაბა არ ჩამიდვია (მიშიბომებია) პირში.
უხეცურს ზზზ. უჭმელად იხ. ხეცა.

შპაპმ (უხეცამუს) მიჰლ. უარყ. ხ ე ც ა მ ა ნ ს ზნისა -
'და'ულოცვაპი. უხეცამუ ზზზ. დაულოცველად.
უ ხ ე ც ა მ უ ო გელუშე ლეინი - დაულოცაეად
დაღლა ლეინო.

შპიპი (უხეიეს) იგივეა, რაც უხეიეუ- შპალო;
მარტო ცალი ხელის მქონე.

შპიო/შპო (უხხო/გოს) უღმერთი; უშიფარი;
თაპისაპირი ნაპისა და ნორმების
დაარსებები. უღთო კოჩი - უღეთო,
უტიფარი კაცი.

შპო'ლ'უ-ში (უხხოლამის), შპო'ლ'უ-ში (უხხოლომის)
შასლომანი. უ ხ ო ლ ა შ ი ბ ო რ ჯ ი - უახლო-
ესი დრო. უ ხ ო ლ ა შ ი ბ ო რ ჯ ი ო ნდალაუფ-
დება თინემს ადვენუუ - უახლოესი დრო-
სათვის ძალაუფლება იმით ექნება. ვითოჯირი
ვერსიში უ ხ ო ლ ა შ ი ს მ ითინი ვემითითი-
ნანკი: ყხს, II, გვ. 28 - თორმეტ კილომეტრზე
უფრო აბლოს ვერაინ ვერ მიბედავსო.

შპო'ლ'უ (უხხოუ-ეს) მიჰლ. უარყ. ხ ო ნ უ ნ ს
ზნისა - მოუხანაპი. უ ხ ო ნ უ ლ ი ა -
'მო'უხანე მინა, - კორდი. უხონო ზზზ.
მოუხანავად. უ ხ ო ნ უ ო ვადოსკილე ხეში
მაჭარათა ჯოლოკეტი - მოუხანავად არ
დარჩება ხელის გულს სიფართის გეგურტა.

შპო'რსობა (უხხორობა) შპო'რსობა.
უ ხ ო რ ც ო ბ ა შ ე ჯოლორიში ხორცი
ვეჭკომენია: ხლს. სიძრ., I, გვ. 139 -
უხხორობის გამო ძალის ხორცი არავის
შეუჭამიაო (არ შეიძლება იჭამოსო).

შპო'რს (უხხოურს) მიჰლ. უარყ. ხ ო რ უ ნ ს ზნისა -
გაუთლელი, გაუფცეპნელი ხილი (ვაშლი,
მსხალი, აბამი...). უხოურსო ზზზ.
გაუთლელად. უ ხ ო რ უ ო ატამა ვამაჭკომე -
გაუთლელად ატმის ქამა არ შეიძლია.

შპინაბა'ლ'უ (უხხენებელ/რს) მიჰლ. უარყ.
უხხანაბალი. გააფ. გველი (ტაბუ).
უ ხ ს ე ნ ე ბ ე ქუშირე შიარს -
უხხენებელი (გველი) უნაბავს ხშირ ბალახში.

შპინო (უხხინოს) იგივეა, რაც უ ხ ტ ო, - უღვ-
თიო, უღმერთი. შა, ცოროფა, სი უ ხ ტ ი ნ ო,
მუღო ვილეურქ უხუჯკრო - შა, სიყვარული, შე
უღვთო; როგორ დადიხარ უხერხულად?

შპინაბა, შპინაპი (უხხოგეო-ს) შპინაპი. იხ.
ხურეგი.

შ¹ პირველი პირის სუბიექტის ერთ-ერთი ნიშანი ზმნებში. ფშენივიერი თანხმონების (თ, ც, რ, ქ, ს, შ, ხ) ნინ ვ ასიმილაციით იქცევა ფ'დ: ფ-თასუნქ←ვ-თასუნქ ვეთსაე; ფ-ციორუნქ←ვ-ციორუნქ ვცრი; ფ-ჩანქ←ვ-ჩანქ ვაჭმეე, ვასმეე; ფ-ქუნქ←ვ-ქუნქ ვეჭკეე; ფ-სხუნუნქ←ვ-სხუნუნქ ვარჩეე; ვმარჩიელობ; ფ-შუნქ←ვ-შუნქ ვქსოვ...

შ² პირველი პირის ობიექტის (პირდაპირი, ირიბი) ერთ-ერთი ნიშანი ზმნებში. ფშენივიერი თანხმონების (თ, ც, რ, ქ, ს, შ, ხ) ნინ შ ასიმილაციით იქცევა ფ-დ: ფ-ხანგუნს←მ-ხანგუნს მხათას; ფ-ჩანს←მ-ჩანს მამჭმეეს, მასმეეს; ფ-თასუნს←მ-თასუნს მეთსაეს...

შ³ ფონეტიკური დანართია ზოგიერთ სიტყვაში, მაგ., ფ-სილა სილა; აფსო ასო...

შ⁴ წარმოადგენს ძირეულ ნაწილს მეშველი ზმნისა ვაფუქ ვყავარ; შაფუ მატეს; მხედება, მერგება; მინდა. ადრე შაფუ მეტებული – ადრე მატეს მიტოვებულ. კინ ჯინამა გური გაფუ: მსალ., გვ. 19 – ისევ რომ უყურო გინდა. ეშმას უბოდიშანქინი, მუ გაფუ – ამდენს რომ უბოდიშებ რად გერგება (გვხედება) (იხ. ქ. I, ტაძლა XXIII, გვ. 130-131).

შ⁵1 (ფას) გვხედება რიცხვით სახელებთან მეორე შემადგენელ ნაწილად და ნიშნავს: კეცი, ფენა. ჯაჭვის სოფუნს ჩხორო-ფას: ქხს. I, გვ. 86 – ჯაჭვს გლეჯს ცხრაფას. ბაწარ ულენ, ჩხორო-ფა რე: მ. ნუს., გვ. 249 – თოკი რომ აქეს, ცხრა-ფა არის. წკონდუა რე ეირო-ფა ძაფიში აკოშქვაფა – ძახვა არის ორი ნეერი (კეცი) ძაფის შეერთება. შდრ. ოშფა.

შ⁵2 (ფას) ფოთოლი. არბას ართო გავგვორლეა გგმათუთაში ფაცალო: ქხს. I, გვ. 190 – ყველას ერთად დაფანტათი ოქრობობის ფოთოლიერი. ართ შვენქ თე როკი სქვამი ტყორი რდჷ, ოროთ უდულუ, ფა დო კე ოშხედ: გვრისი, გვ. 130 – ერთ დროს ეს როკიც იყო ლამაზი მუხა, ჩრდილიც ჰქონდა, ფოთოლი და რკო ესხა.

შ⁶1 (ფას) რკოს ჰვამისმამბაპრი გუდე (კ. საბუშ. მსალ., გვ. 58).

შ⁶2 ართაშე.

შ⁶3პრი (ფაშარი) საქონლის ავადმყოფობა ერთგვარი. ფაშარი ალოლე ორინს, ოხვალაფუნას; ოსქილოდუნა ჰამი რწვანე გორდით – ფაშარი ემართება საქონელს, ახველებს; არჩენენ ხის მწვანე ბაყაყით.

შ⁶4არაპი (ფათარაკის) შამირაპი. ქოეთხოლე ირი ფათარაკიშე: ს. მაკალ., გვ. 321 – დამიფარე ყოველივე ფათარაკისაგან.

შ⁶5არაპა (ფათარუას) ცოტა საშმლის (ბალახის) ჭამა; დანაჰრამა. გვალას ეეფათარგდეგ ორინჯი დო იყირყანდგ – მთაში ვერ ბალახობდა (ნაყრდებოდა) საქონელი და ყროყინობდა. ჩხუქ ჰე შიი ფათარუ – ძროხა ცოტა (ოდნე) დანაყრდა.

შ⁶6შა (ფათქას) შრინვაქლია შრთა. დო რლონჯიში ფათქა ბატის ფრთა, – რისამე (მაგ., ნამლის...) მტიკინეულ ადგილზე ნასასმელად (მ. კორეია).

შ⁶7შაქლი (ფათქალ/რს) 1. შამიქუნი. იხ. ფათქა. 2. შანცაქლი; შარტიქალი. შდრ. ლაზ. ოფათქალე პულსის ცემა (ნ. შარი).

შ⁶8შამიქუნი (ფათქაფის) სახელი უფათქუანს ზმნისა – 1. გოლუბა (თამბაქოსი). ირო ქობაქალენო, მარა თუთუმე ქიგლუფათქუანცე: მსალ., გვ. 80 – სულ (ყოველთვის) ვწყელით, მაგრამ თამბაქოს (მინჯი) დააბოლებს. 2. ხამხამი (თვალისა). მეჭო თოლემს უფათქუანს, ენა ვარე ჯეგორ შურიში – როგორ თვალის ახამხამებს, ეს არ არის კარგი სულია. 3. შამიქუნი (ფრთებისა). უფათქუანს (უშამიუ ახამხამა, აბოლა; უშამიანუ უხამხამებია, უბოლებია; ნოშამიანუან) აბოლებდა, ახამხამებდა თურმე ერგშ ახამხამებს (თვალს), აბოლებს (თამბაქოს); აფათქუნებს (ფრთებს).

ფაშქაშა (ფაქქუას) იხ. ფაქქაშა.

ფაშქაშა თრქიში (ფაქქაშა თოლიშის) თვალინი სახანაში.

ფაშქანი (ფაქსის) ფაშქა; ბადის სახსოვი ჩხირი (საბა). იხ. ჩხაროი, ინჭვი.

ფაშტონი (ფაიგონს) ფაშტონი, ეშლი. ჯევეშო ფაიგონეფი ხუნდეს - ძველად ფაიგონები ჰყავდით.

ფაშჩი (ფაიჩის) თაქჰის ჭირნი ღროს სახანაშროდ (წილში) შამოსული ახანაშაშაში (მასალეში, V, გვ. 75).

ფაშქა (ფაქუას) სახელი ფაქუ (წ) ზმნის - რბილად დება, გძება. თელი დღას ფაქუ კეხურის - მთელი დღე ზის კერის პირას. ფაქუ (წ) (მხოლოდ ანწყოს წრისა და IV სერიის მწერიებში) გრდუე. ნებე. რბილად ზის.

ფალაბა (ფალაგეს) 1. სახლის გვიარდით ადგილი. ძაბი ელახე ფალაგეს - გოგო ზის სახლის გვერდით. 2. ფოთლოვანობილი, მიწარდნილი ადგილი (ქარი რომ ფოთოლს მიყრის). ფალაგესი დიშახელო ბირას დჭყანს მამშალია: ქსხ, I, გვ. 328 - ბარდში (ფულაგეში) ზის და სიმღერას დაიწყებს ბუღბუღო.

ფალანონი (ფალანონს) ცოხონ. ფოთლოვანი. იხ. ფალონი.

ფალანდი (ფალანდის) ფალანანი. ფალანდის მიძახენა, მაგოხოლეტ ქუთარია: მასალ, გვ. 96 - ფალანანს მიძახიან, მე გახლავართ ქუთარია.

ფალანარჯი (ფალანარჯის) მოქან. დიში. იხ. დიხე; დოღე, დოღელია (ა. მყ.).

ფალე (ფალეს) იხ. ფალო.

ფალია (ფალისა) ფალია. აურენ თოფეფი დანჯამი ვარე, აფეთქენა ფალია: მასალ, გვ. 98 - აქაური თოფეფი ჯანგანი არაა, აფეთქებენ ფალია.

ფალირი (ფალირის) მიძე. ნებე. წარს. ფალუნს ზმნისა - გაპირებული, გაფურჩინული; აღმოცენებული. ფალირი გუბი ორე შურიშ(ი) ორინალი: კ. სამუშ, ქართ. ზებ, გვ. 19 - გაფურჩინული ტერე არის სულის სამყოფი.

ფალისუა (ფალისუას) იხ. აქეფოვალისუა.

ფალი (ფალის) ზმწ. 1. მარტო, მსოლოდ; 2. უმისაჰმლოდ, ხმელა; 3. ხალასი, აპარა. ფალო ღუმეუ ოჭოგოს: ზ. ნებ, გვ. 192 - მარტო (უმისაჰმლოდ) ღომი ჭამეს. წოხოლეუმე სქეაში ორე, უკახალე - თომა ფალო: შ. მერ, გვ. 77 - წინიდან ღამაზი ხარ, უქინდან - თმა ცარიელი. აკა ხვალე ქუნე

ოსური სქეა, ფალო გვინი რელო ფალო ჭკუა: აია, I, გვ. 24 - ჰყავს მხოლოდ ერთი ქალიშვილი, (ის) მხოლოდ ტვინია, მხოლოდ ჭკუაა. ართი ცხენი მათ ქოპუნდუ, ჩე ფაფარი, ძუა - ფალო: ქსხ, I, გვ. 141 - ერთი ცხენი მეც მყავდა, თეთრი ფაფარი და ძუა - მთლად. შდრ. ღაზ. ფალე ერთი; მარტოვი (წ. მარ).

ფალონი (ფალონს) ფოთლოვანი; ფოთლოვანი ტაქ (მ. კიორტია). შდრ. ფა?

ფალონი (ფალონს) იგივეა, რაც ფაიგონი. ინფუც ბალი უღუნანი, ფალგონი თი ილენა - იმათ ბალი რომ აქეთ, ფაიგონით დაივლიან.

ფალუა (ფალუას) სახელი ფალუნს ზმნისა - ახვანილუება; აღმოცენება; გაპირება, გაფურჩინება, გახანაება; აფოთლება. ზოთონჯიში ვარდიცალო ვართ პირანს დო ვართ ფალუნს გ: ნებური, გვ. 247 - ზამთრის ვარდივით არც ყვავილობს და არც იზრდება (ხარობს). და ჯიშაში სინწარეს გეგენსენი, თქე დოლო ვეფალუნს ია: ხალხ. სიძრ, I, გვ. 34

- სადაც და ძმის სინწარეს (სიყვილს) გაიგონებს (გაიგებს), იქ (იმ ადგილას) ბალახი არ ამოვაო. თე სიგყვეთე ჩქიში გურყე თეფ ფალუნდ, მუჭოთ ვარდო: კ. სამუშ, ქსხ, გვ. 135 - ეს სიყვეთე ჩემს გულში ისე ხარობდა, ვით ვარდი. ი თეში გოგოფალუნს ისე გეხაროს (წყველა). ი თეში გუეფალუნს სქან მაჭყალს! - ისე გახარებულყოს (გაფურჩინილიყოს) შენი მანყვეარი! (წყველა). ფალუნს (მრავალ გახარა, მრავალ გაუხარია, გახარებულა; მრავალ(მ) გახარებდა თურმე) გრდუე. ხარობს, იფოთლებდა.

აფალუნე (მრავალ გაეფოთლა, მრავალ გახარებია, გააფოთლია) გრდუე. ნებე. ფალუნს ზმნისა - ეფოთლება, უეყვავილება. ოფალუნანს (ოფალუნა ახარებინა, უფალუნა უხარებინებია, ოფალუნა ახარებინებდა თურმე) კ. უზ. ფალუნს ზმნისა - ახარებინებს. მრავალი, მრავალ მიძე. მოქმ. 'გა'მზრდელი (მცენარე), 'გა'მზურქელი, 'გა'მზარებელი. ოფალარი, ოფალა, ოფალარი მიძე. ნებე. მყ. 'გა'სახარებელი, 'გა'საქვირტი, 'გა'საფურქნი. მრავალი, მრავალი მიძე. ნებე. წარს. გაფურჩინული, გახარებული, გაკვირტული. ნაშალა მიძე. ნებე. წარს. 'გა'ნაფურქნი, 'გა'ნახარები, 'გა'ნაფოთლი. მრავალმარი მიძე. ნებე. წარს. გაფურჩინის, გახარების, გამოკვირტვის საფასური. 'ნა'შალა მიძე. უარე. გაუხარელი, გაუზრდელი (მცენარე).

ფალუი იხ. ფალო. ფალო ვაშე მარტო ღომი (ა. კიოქ).

ფამფალ-ი (ფამფალ/რს) იხ. ფაფალი.

შანარ-ი (ფანარს) შარანი.

შანარას (ფანარკას) შარანი. ფანარკაქ
ლოშქირტგ - ფარანი ჩაქრა. ფანარკაქ
ლოშქერტგენი, გიჯინგ ვიშო-აშო -
ფარანი რომ ჩაქრა, გახტდა იქით-აქით.

შანდ-ი (ფანდის, ფანს) შანდ-ი. ფანს ხეარენს -
ფანდს ხმარობს.

შანდურ-ი (ფანდურს) 1. შანდური (საკრავი). 2.
მსუბუშაჲ, ხტუნეა-ხტუნემით სინარული.
შორ. ფენდური.

შანელ-ი (ფანელარს) შანელი, ფანელი (ქველ).
ფანელიში ოსარე - ფანელის პურანგი.

შანისა (ფანისა) 1. ოჯახი, ცოლ-შვილი; ჰალაბი.
ჩქიმ ფანია ა: ჰიე-დიდი ჰოფანი დო თოკილი
ჩორ: მსხლ., გვ. 74 - ჩემს ოჯახში პატარა-დიდი
შეპყრობილ-გათოკილია. ჰყელ ცოფედას...
სქან გზო დო ფანია: ქხს, I, გვ. 14 - წყული
იოს... შენი ეზო და ჯალაბი. ოკო
შეუღლებუდას არბა ჩქენი ოჯახიში ფანისას
ტანიშ ბონუა: ყა ზაყ., 21.09.1930, გვ. 3 - უნდა
შეძლოს ჩვენი ოჯახის ყველა წევრს ტანის
დაბანა. თქვანი ჯგირი ფანიაში სახელი
ევმიოხოთათენი: ყ. საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 109 -
თქვენი კარგი ოჯახის სახელი რომ არ
დაქარგოთ. 2. მწყემსთა სპეციალური
ბაარმინანება (სამურზაყანოში) (ქ. ცხად., ძიებ.,
გვ. 19). შორ. ოკათური.

შანტუა (ფანტუას) სახელი ფანტუნს ზნისა -
ფანტუა; შანტარა. მიღელი ათე შიგანი დო
გოფანტი - ნაილე ეს შიგნული და
გაფატრე.
ფანტუნს (მონაზნა გაფანტა, გაფატრა; ბაუნაზნა
გაუფანტავს, გაუფატრავს; მონაზნა(ნ)
გაფანტავდა, გაფატრავდა თურმე) გრდშ.
ფანტუას; ფატრავს.
უფანტუნს (ბაუნაზნა გაუფანტა, გაუფატრა;
ბაუნაზნა გაუფანტავს, გაუფატრავს) გრდშ.
სახტ. ქვ. ფანტუნს ზნისა - უფანტუას,
უფატრავს.
იფანტუენ (ბიონაზნა გაიფანტა, ბიონაზნა(ნ)
გაფანტულა) გრდშ. ენებ. ფანტუნს ზნისა -
იფანტება.
აფანტუენ (ბაუნაზნა გაეფანტა, ბიონაზნა
გაპფანტეია) გრდშ. ენებ. ფანტუნს ზნისა -
უფანტება.
იფანტენ (ონაზნა შესაძლებელი გახდა
გაფანტვა, -) გრდშ. შესაძლ. ენებ. ფანტუნს
ზნისა - შეიძლება გაიფანტოს, გაიფატროს.
აფანტენ (აუნაზნა შეძლო 'გა'უფანტა, -
ბიონაზნა(ნ) შესაძლებია გაფანტვა) გრდშ.
შესაძლ. ენებ. უფანტუნს ზნისა - შეუძლია
'გა'ფანტოს, 'გა'ფატროს.
ოფანტაფუნს (ონაზნაუნა აფანტენა,

მონაზნაუნა უფანტენება, მონაზნაუნა(ნ)
აფანტენება თურმე) კაუშ. ფანტუნს
ზნისა - აფანტენებს, აფატრენებს.
ბაუნაზნა(ნ) მიძლ. მიუშ. 'გა'ფანტეული;
'გა'ფატრავი.
ონაზნა(ნ) მიძლ. ენებ. ქვ. 'გა'საფანტეული,
გასაფანტი; 'გა'საფატრავი.
ბიონაზნა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. გაფანტული;
გაფატრული.
ნაუნაზნა მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ნაფანტი.
ნაუნაზნა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ფანტის,
'გა'ფატრის საფასური.
'ნა'უნაზნა მიძლ. უარე. 'გა'უფანტავი.

შანშალ-ი (ფანშალარს) იხ. ფაფალი.

შანშური (ფანშურს) შანშური. ფანშური ვაკო
დო ეში საქმე ვეკეთებუ - ფატური არ
უნდა და ისე საქმე არ კეთდება.

შანშალ-ი (ფანშალარს) შანშალ-ი, გულის
ჩაბრი ცემბ (ბაბ). გური ში ფანტუა-
ლანდუ, უარი ვამიწვას-მატილო - გული
მიფანტელებდა, უარი არ მითხრას მეთქიდა.
ფანტელებან (ფან. მონაზნა(ნ) იფანტება,
შანშალ-ი უფანტელებია, მონაზნა(ნ)
ფანტელებდა თურმე) გრდშ. სპ-მიუშ.
ფანტელებს.

შანშურ-ი (ფანაზნის) იხ. ფანაზნი.

შანშა-ი (ფანაქის) მ. შარტ. შოლაპი.

შანშალ-ი (ფანშალარს) ფლანშენი, ფომფლა,
მომფლანსური სინარული. მურსკ,
შიოფანტეულ (ნ) - მიდის, მოფლანსუნობს.
შიოფანტეულ (ნ) (შიოფანაზნა(ნ) მოფლანსუნდა,
შანშალ-ი(ნ) მოფლანსუნებულა,
შიოფანაზნა(ნ) მოფლანსუნებოდა თურმე)
გრდშ. ენებ. მოფლანსუნებს. შორ. ფიქვალ-ი.

შანშა (ფანტუას) სახელი აფანტუენ (ნ) ზნისა -
მსუბუშაჲ ჩაჰდომბა; გადტ. რბილად
ჩარტყმა.
ფანტუნს (ბიონაზნა რბილად ჩარტყმა, შანშა
რბილად ჩაურტყამს) გრდშ. რბილად არტყამს.
აფანტუენ (ბიონაზნა(ნ) მოფლანსული მრატედ
ჩაყდა, შანშალ-ი(ნ) მოფლანსული მრატედ
ჩაყდარა) გრდშ. ენებ. მოფლანსული მრატედ
ყდება.

შანშარ (ფანტუას) საპამის უსუფთაოდ
მამთებელი (მ. მძ., II, გვ. 86).

შანშარა (ფანტუას) სახელი ფანტუნს ზნისა -
ზნისა - რინაშა უსუფთაოდ მამთება.

შარ (ფარას) შუღი. თემით მილიონი შუთა
ფარა რე: ქხს, I, გვ. 58 - ამისთვის მილიონი
არაფერი ფულია. ა, სქანი ფარა ევა: მ. ზუბ., გვ.
53 - ა, შენი ფული. შორ. ლა მ. ფარა ფული
(ნ. მარი).

შარაპა (ფარაკას): ფარაკა ყუდე სახლი, რომელიც მხოლოდ ოთხი კადელია და შვი არაფერია. ართი ფარაკა ყუდე გეუღღულო მეტი მუთუნი ვაჟულე - ერთი ცარიელი სახლი უდგას და მეტი არაფერი აქვს. *შდრ. კიხიყ. ფარაქალი ფიცრული სახლის მჭიდრო კედელი (ს. მენიუშ., ა. დღ.).*

შარამი (ფარამს) ფულიანი. თე ყორიოვა ვაგორუნს ფარამი ღო უფარეს: *ქხს, I, გვ. 47* - ეს სიყვარული არ დაეძებს ფულიანსა და უფულოს. ფარამ კოჩიმა კორდეს ომქურუნია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 140* - ფულიანი კაცის კლდეს ეძინაო.

შარანი (ფარანს) დრო; ხანი. ღაჭული ღო შეწუნება ვა შორჩუელ შხვა ფარანც: *ხალხ., გვ. 54* - ყვირილი და შეწუნება არ შრევიდა სხვა დროს. ჩქენ როკიში ორქოში ფარანიში მითინც ვა ეორწყეთ აშღლა მოჭიშეს: *გვრისი, გვ. 130* - ჩვენი როკის ოქროს დროის არავინა უყვე მნახველი (არავის ჭეხადეთ დღეს მომსწრეს). ხოლო თინა რდგ, შუო შხვა ფარანცე: *გვრისი, გვ. 130* - ისეც ის იყო, რაც სხვა დროს.

შარალაში (ფარალაისი) შარალაში. *შდრ. ქეარასინთელი.*

შარაბ (ფარგას) ზოოდ. შარაბ (თევზის ერთ-ერთი სახეობა). მუჭო ფარგა ჩხოშს ქოგუ! - როგორ თარგა თევზ პავგას, - იტყვიან მეტისმეტად გამძაზრ ადამიანზე.

შარლი (ფარლის) ზღვარი; მიჰვან; ზომბ (ვ. ელიაე).

შარლაბი (ფარდაგის) შარლაბი. *შდრ. ორხუუ.*

შარაბა (ფარებას) სახელი აფარენს ზმნისა - გაფულება; ფულად ძეცევა. ტანისამოსი, შუო მიღწენ, ორფელი გამიფართია: *შ. ბერ., გვ. 90* - ტანსაცმელი, რაც მაქვს, ყველაფერი გამიფულეთო. სი მიხვარი ღო გაფარი: *ქხს, I, გვ. 100* - შენ მოიხმარე და ფულად აქციე (გააფულე).

აფარენს (ბააშარა გააფულა, ბააშარაბა გაუფულეობა, ბონოშარაპ(ნ) გააფულეობდა თურმე) *გრდმ* ფულად აქცევის. უფარენს (ბააშარა ფულად უქცია, ბააშარაბა ფულად უქცეცია) *გრდმ* *სახე. ქვ.* აფარენს ზმნისა - ფულად უქცეცს. იფარებუ(ნ) (ბიოშარა ფულად იქცა, ბააშარაპ(ნ) ფულად ქცეულა) *გრდრუ. ენებ.* აფარენს ზმნისა - ფულად იქცევა, ფულდება.

ფარინე(ნ) (ოშარინა შესაძლებელი გახდა ფულად ქცევა, -) *გრდრუ. შესაძლ. ენებ.* აფარენს ზმნისა - შეიძლება ფულად იქცეს. აფარინე(ნ) (აშარინა შეძლო გაფულეობინა, -

ბონოშარაპ(ნ) შესძლება ფულად ქცევა) *გრდრუ. შესაძლ. ენებ.* უფარენს ზმნისა - შეუძლია ფულად აქციოს. ოფარებაფანს (ოშარაბააშუა აფულეობინა, ფულად აქცევინა; შაარაბააშუა ფულად უქცევინება, ბონოშარაპ(ნ) ფულად აქცევინებდა თურმე) *კაუზ. აფარენს ზმნისა* - ფულად აქცევინებს.

'ბა'შარაბაში *მიძლ. მოყმ.* 'გა'შფულელებელი, ფულად შექცეველი. ბააშარაბაში *მიძლ. ენებ. მე.* გასაფულელებელი, ფულად საქცევი. 'ბა'შარაბაში *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ფულელებელი. 'ბონაშარაბაში *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ნაფულეობი. 'ბონაშარაბაში *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ფულეობის, ფულად ქცევის საფასური. 'ბა'შარაბაში *მიძლ. უარყ.* 'გა'უფულელებელი.

შარამი (ფარემის) იგივეა, რაც კინამი შარწუხი.

შარამხი (ფარეხის) ბზიკის ბუღი.

შარაპალი (ფარაბალს) ლასლასით სიარული (შ. ევრეტია).

შარაპა (ფარაპას) სახელი ფარაპენს ზმნისა - ძლიერი და ხმამაღალი ხველაება. სერსერთი ფარაპენს - ღამ-ღამობით ახველებს მაგრად. ფარაპენს (ბააშარაბა დაახველა, ბააშარაბა დაუხველებია, ბონოშარაპ(ნ) დაახველებდა თურმე) *გრდმ* ახველებს, ხველება სჭირს, ხველება აქვს ატეხილი.

შარაპალი (ფართალს) შარაპალი. ფართალი ეამიგოკორდ: *ქხს, I, გვ. 325* - ფართალი არ მიგაკლდება.

შარაპალი (ფართალას) 1. ბრტყალი. *შდრ. ლაფართია.* 2. ცომის ბასაბრტყალებალი ხელსაწყო.

შარაპანაბა (ფართანებას) სახელი აფართანენს ზმნისა - გაფართოება. თეს ურჩბილედუნო, თოლფეი ფართანებაბუღ - ამას რომ უსწენდა, თვალები უფართოვდებოდა. აფართანენს (ბააშარაბა გააფართოვა, ბააშარაპანაბა გაუფართოვდა, ბონოშარაპანაბა(ნ) გააფართოვდა თურმე) *გრდმ* აფართოვებს. იფართანენს (ბიოშარაბა გაიფართოვა, ბააშარაპანაბა გაუფართოვდა) *გრდმ. სათე. ქვ.* აფართანენს ზმნისა - იფართოვებს. უფართანენს (ბააშარაბა გაუფართოვა, ბააშარაპანაბა გაუფართოვდა) *გრდმ. სახე. ქვ.* აფართანენს ზმნისა - უფართოვებს. იფართანებუ(ნ) (ბიოშარაბა გააფართოვდა, ბააშარაპანაბა(ნ) გააფართოვდა) *გრდრუ. ენებ.* აფართანენს ზმნისა - ფართოვდება.

ეფართანებუ'უ' (6) (მაშვარამანუ გაუფართოვდა, მაშვარამანუ გაჰფართოვებია) *გრდუფ. ენებ.*
 უფართანენს ზმნისა - უფართოვდება.
 ეფართანენ(6), იფართანინენ(6) (იფართანინენ შესძლებელი ვახდა გაუფართოება,-,-) *გრდუფ. შესძლ. ენებ.* აფართანენს ზმნისა - შეიძლება 'გა'ფართოვდეს.
 აფართანენ(6), აფართანინენ(6) (აფართანინენ შეძლო 'გა'უფართოვებინა,-,-) (იწმინდოვებინა) შესძლებია გაუფართოება) *გრდუფ. შესძლ. ენებ.* აფართანენს ზმნისა - შეუძლია 'გა'აფართოვოს.
 იფართანენაფუანს (იფართანენაფუანს აფართოვებინა, უფართანენაფუანს უფართოვებინებია, იწმინდოვებინა) აფართოვებინებდა თურმე) *კაუზ.* აფართანენს ზმნისა - აფართოვებინებს. 'გო'მაფართანენაფუანს *მიძლ. მოქმ.*
 'გა'აფართოვებელი.
 'მა'აფართანენაფუანს *მიძლ. ენებ. მკ.*
 'გა'საფართოვებელი.
 'მა'აფართანენაფუანს *მიძლ. ენებ. წარს.*
 'გა'აფართოვებელი.
 'გო'მაფართანენაფუანს *მიძლ. ენებ. წარს.*
 'გა'ნაფართოვები.
 'გო'მაფართანენაფუანს *მიძლ. ენებ. წარს.*
 'გა'აფართოვების საფასური.

შარმანებულ-ი (ფართანებულ(რს) *მიძლ. ენებ.* წარს. აფართანენს ზმნისა - 'გა'შარმანებულნი.

შარმანს ზგზ. შარმანდ; ღიად. ფართანს ქვლობსქვლადდ ჩქიმი ოხვამეში კარი: *კ. საშუშ. ქხსს, გვ. 156* - ღიად (ფართოდ) დამრჩენოდა ჩემი ეკლესიის კარი.

შარმანს, შარმანს ზგზ. შარმანდ, ღიად; ძალიან ღიად. კარი ფართანს ქობდრე: *ი. ყოფშ, გვ. 90* - კარი ნახა ძალიან ღიად. ფართანს ქობდრე კათა ძონძის მიშაძვდე - კარგად ჩაცმული ძველად დადიოდა მღვდელი, ბერი, მშრომელი ხალხს ეცვა ძონძი (ძონძებში იყო, - იდლ).

შარმანს ზგზ. შილინდა; კარგად. ფართანს ქვებში ვიღვეშე პაპა, ბერი, მონაწილე კათა ძონძის მიშაძვდე - კარგად ჩაცმული ძველად დადიოდა მღვდელი, ბერი, მშრომელი ხალხს ეცვა ძონძი (ძონძებში იყო, - იდლ).

შარმან (ფართანს) *იხ. ფართან.*

შარმან-შარმან (ფართან-ფართანს) შარმან-შარმან, ფაფაშარი, ფაფა-შარმან. ფართან-ფართან კოჩი - ფაფაშარა კაცია.

შარმან (ფართანს) იგივეა, რაც ფართან, - შარმან. ფართი ძიქვა ქობუზას, ფართი სირმა გოქუნდას: *ი. ყოფშ, გვ. 113* - ისეთი

შარმანი მომცა, ფართი სირმა რომ გაჰყვებოდეს. *შარ. ლაზ. ფართი ფართი (6. მარი). იხ. ლაფართია, მაფართია.*

შარმან-შარმან (ფართან-ფართანს) შარმან-შარმან. წაქურთხიას მიოვტე ფართი-ფართი მი რავადი: *კ. საშუშ, ქხსს, გვ. 134* - წყალტუბოვებს (დღეს) მივატუბოვებ ფართან-ფართანს თქმა.

შარმანს-ი (ფართანს) იგივეა, რაც ფართანს, - შარმანს, შარმანს (ბუნისა). გურამი ფართანს ქობითი - გულის ფართანს ქობითი. გური ფართანს, იღვანს - გული ფართანს, იბრძვის. *შარ. ლაზ. ოფართანს ძებრა, ცემა (გულისა); ფექცა (6. მარი).*

შარმანს (ფართანს) შარმანს (რასაც) შარმანს სჩვევია, - შარმანს, შარმანს.

შარმანს (ფართანს) სახელი ფართანს ზმნისა - შარმანს.

შარმანს (ფართანს) იგივეა, რაც ფართანს, - შარმანს. შუმი ფართანს საქმეს აქეთენსი, უქმე - მისი ფართანს საქმეს აქეთებს, ჰგონია (იცის).

შარმანს (ფართანს) სახელი ფართანს ზმნისა - შარმანს; შარმანსი. ოფართანს არიანს მესქეიქ დიფართანს: *მ. ხუბ, გვ. 242* - დილას ერთხელ მამემა დაიფართანს.

შარმანს (ფართანს) პანტურა. ცუდი უფართანს: *ქხს, I, გვ. 181* - ყური აქვს პანტურა.

შარმანს (ფართანს) *იხ. ფართანსაფა.* ცუდი ფართანს - ყურის პანტური (პარტყური).

შარმანს (ფართანს) სახელი უფართანს ზმნისა - პარტყური, პანტური (ყურისა). თხალევი უბადო და მარენი, არიანს ქალემს მიოვტანა, კუჩხით იბუქანა, ცუდი უფართანს - ოხვამე ცუდი ამინდი რომ მოადგება, ერთმანეთს რქებს მარტყამენ, ფეხით ფოცხვენ, ყურებს აპარტყუნებენ.

შარმანს-ი (ფართანს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ფართანს ზმნისა - 'გა'შარმანსი. ლოგინი ფართანს რე, ცუდი მინდალი შილემე - ლოგინი გაფართანს, სახლში შეტანა შეიძლება.

შარმანს (ფართანს) სახელი ფართანს ზმნისა - 1. პარტყვა; შარმანს. ნეს (ნების) ფართანს ჭოკათი - ნიგოზს (კაკალს)

ბერტყავს გრძელი ყოვითი (ჭოლოკით). 2. ღაძრა; ვადაჲ. ხელის ოდნავ გარტყმა, ფერთხვა. ფურცელენს... ეგრე-აგრე ო ფ ა რ თ ხ ა ნ ს : *ქმს, I, გვ. 167* - ფურცლებს... იქით-აქით ყრის (ფერთხავს). ხე ჰე ქ ო ფ ა რ თ ხ უ ღვანწყის - ხელი ცოტა ფერთხა ლოყავე. 3. ხამხამი ოქვალისა. თოლემს უ ფ ა რ თ ხ უ ა ნ ს - თვალებს ახამხამებს. ფართხუნს (შარმხა ფერთხა, შუარმხა უფერთხავს, ნოშარმხა(მ) ფერთხავდა თურმე) *გრდმ* ფერთხავს; ყრის. იფართხუნს (ამიწარმხა ვაიფერთხა, ბაშარმხა გაუფერთხავს) *გრდმ. სათავ. ქვ. ფ ა რ თ ხ უ ნ ს* ზმნისა - იფერთხავს. უფართხუნს (ბაშარმხა გაუფერთხა, ბაშარმხა გაუფერთხავს) *გრდმ. სასხე. ქვ. ფ ა რ თ ხ უ ნ ს* ზმნისა - უფერთხავს. იფართხუენ (ამიწარმხა ვაიფერთხა, ბოშარმხა(მ) ვაფერთხება) *გრდფუ. ენებ.* ფ ა რ თ ხ უ ნ ს ზმნისა - იფერთხება. აფართხუენ (ბაშარმხა ვაიფერთხა, ბოშარმხა(მ) ვაფერთხება) *გრდფუ. ენებ.* უ ფ ა რ თ ხ უ ნ ს ზმნისა - ეფერთხება. იფართხე(ნ) (ოშარმხა შესაძლებელი გახდა ფერთხვა, -) *გრდფუ. შესაძლ. ენებ.* ფ ა რ თ ხ უ ნ ს ზმნისა - შეიძლება გა'იფერთხოხს. აფართხე(ნ) (აშარმხა შეძლო გა'ეფერთხა, -; ბოწოშარმხა(მ) შესძლებია ვაიფერთხა) *გრდფუ. შესაძლ. ენებ.* უ ფ ა რ თ ხ უ ნ ს ზმნისა - შეუძლია გა'ეფერთხოხს. ოფართხაფუანს (ოშარმხაშაშა აფერთხებინა, შუარმხაშაშა უფერთხებინებია, ნოშარმხაშა(მ) აფერთხებინებდა თურმე) *კაუზ. ფ ა რ თ ხ უ ნ ს* ზმნისა - აფერთხებინებს. მაშარმხალი მიძღ. მოქმე მფერთხეელი. ოშარმხალი მიძღ. ენებ. მყ. და'საფერთხი. შარმხალი მიძღ. ენებ. წარს. და'ფერთხილი. ნაშარმხა მიძღ. ენებ. წარს. და'ნაფერთხი. ნაშარმხაში მიძღ. ენებ. წარს. გა'ფერთხების საფასური. უაშუარმხა მიძღ. უარყ. გა'უფერთხავი. შდრ. ლაზ. ოფართხე ფერთხვა, მაქვისცემა (*ნ. მარი*).

ზარმირალი (ფარისოლარი) შარისპეველი, ლეაუტა, პირშარი.

ზარკალი (ფარკალს) შირძიქი; ბარბაციით სირაქული; სუსტი, უღონო სირაქული.

ზარპა (ფარკუას) იხ. გილა-ფარკუა.

ზარნა (ფარნას) შარდთითრი, შარდელა.

ზარინი (ფარონს) 1. ტაპირი, ხშირი ტყა. ფალირი ფ ა რ ო ნ ი ფორუნსე წგრდეს - აყვავებული ტყერი ფარისე შირალს (ადგილს). ფ ა რ ო ნ შექერიტი გაოსორგილი რე, იპირიუე ღვლეჯ ცალეფი - ტყერი ქლორტებით დახუნძლულია, ყვივილობს ახალგაზრდა

ტოტები. 2. ფარონი მალაზასავით (*იხ.*) ოთხ ბოძზე იდგა. ზეითი შემოლობილი იყო და სიმინდის ფურქის ინახადენენ ან იყენებდნენ ღომის თავთავების გასაშრობად, ძირს კი შემას დაწყობდნენ ხოლმე (*მასალები, ტ. I, გვ. 390*).

ზარსპა-ი, შარსპა-ი, შარსპა-ი (ფარს(ცაქის) შარსპა-ი; შარსპი, საოცარი, საპირიკაველი; სარიჩუული რამე მპაპაი. რშებუდასე... მა-ცალავ-ცოცინეში, მესაიკონი - ფარსა-კი ში: *კ. საბუშ, ქმს, გვ. 128* - შარსპა-ი (გემოვოს)... მეგობრობა-ცოცნესი, გულთმისანი - ფარსავისა. ენა ფარსატი კოჩი ვე ექინია: *ი. კოუშ, გვ. 84* - ეს კარგი კაცი არ იქნებო.

ზარსპა-ი, შარსპა-ი, შარსპა-ი (ფარსალაფის, ფარსალუას, ფარსაფის) სახელი ფარსალაქანს, ოფარსალა'ფუანს ზმნათა - ღაძვა, ბინტაქვაბა, ბაშრთმინინება (სულსა); სიქვიდლი. ხათე შური გოფარსალუ: *მ. ხუბ., გვ. 13* - მამინვე მოკედა (სული განუტევა). ვაიშქედუს ღო შური გააფარსალაფუუ - დაარტყა თავზე და სული გააფერთხოზინა (მოკლა). ვადაჲ: რისამე ძლიერ ნდომა (მოსურევება). ჯგირი ბარგემა შურს ფარსალაქანს - კარგ ტანსცემელზე სულს ღაფავს (უნდა). ფარსალანს (ბოშარსალა შარი განუტევა სული, ძლიერ მოისურვა; ბაშარსალა შარი განუტევებია სული, ძლიერ მოუსურევებია; ბოწოშარსალა(მ) შარს განუტევებდა სულს, მოინდომებდა ძლიერ) *გრდმ. ძლიერ უნდა (სურს);* ევდება (განუტევებს სულს). ოფარსალა'ფუანს შურს (ოშარსალაშაშა გა'აფერთხოზინა სული; შუარსალაშაშა გა'უტევებინებია, გა'უფერთხოზინებია სული; ნოშარსალაშა(მ) გა'ნატევებინებდა, გა'აფერთხოზინებდა სულს) *კაუზ.* ფ ა რ ს ა ლ ა ნ ს ზმნისა - ატევეზინებს, აფერთხოზინებს სულს.

მაშარსალაში მიძღ. მოქმე განმტევეელი, გამაფერთხოზილი სულია; ძლიერ მსურველი. ოშარსალაში მიძღ. ენებ. მყ. განსატევეელი, გასაფერთხოზილი; ძლიერ სასურველი. ბოშარსალაში მიძღ. ენებ. წარს. გაფერთხოზილი (სული).

ბოშარსალაში მიძღ. ენებ. წარს. სულის გაფერთხოზის, განტევეების საფასური.

ზარსაფი (ფარსაფის) იგივეა, რაც ფარსალაფა.

ზარსპა (ფარსუას) იხ. ფარსალაფა.

ზარტა (ფარტუას) იგივეა, რაც ფანტუა, - 1. შატირა; 2. შანტაძა.

ზარფალი (ფარფალს), შარფალი/ზარფანი/ შაშარნი (ფარფა'ლიას, ფაფარას) 1. ეტეობ.

შარ'ჩხა² (ფარ'ჩხუას) იგივეა, რაც ფარ'ჩხაფი, - სახელი ფარ'ჩხუნს ზნისა - ტყიდან ნადირის გამომდინა. მაფარჩხალეფს გყას ოფარჩხაფუნდელს - მარკეებს ტყიდან ნადირს გამოარეკინებდნენ. მაფარჩხალი მიძლ. მოქმ. ტყიდან ნადირის გამომრეკი. **ოფარჩხა**ში მიძლ. ენებ. მყ. ადგილი, საიდანაც ნადირს გამოდენიან; 'გამოსარეკი (ქ. ცხალ, ძიებ., გვ. 72-73).

შარქალ-ი (ფარქალ/რს) იგივეა, რაც ფარქალი, - ფუსფუსი, შარქიშარქი; შაცაფუცობა, შაცური. თელი დღას იფარქალუ, მარა იმი ნაკეთები ვარჩქე - მთელი დღე ფაცაფუცობს, მაგრამ მისი გაკეთებული არ ჩანს. იფარქალუენ (მხოლოდ ანმყოს ნრისა და IV სერიის მწერიებში) გრდუე. ენებ. ფაცაფუცობს, ფუსფუსებს.

შარქალა (ფარქალას) ვისაც შაცაფუცი, ფუსფუსი სჩევიპი. ფარქალა ოსურიე - ფუსფუსა ქალია.

შარქს-ი (ფარქსის) შარქსი.

შარქსალ-ი (ფარქსალ/რს) იგივეა, რაც ფარქსალი, ფარქქალი, - ფაფქსური; ფუსფუსი, შარქსი; შარქიშარქი სუსტი პირიშეპისა. ართ წუნს გაძორუნქ გაჩერებულს, თელი დღას იფარქსალუ - ერთ ნუთს'აც ვერ ნახავ გაჩერებულს, მთელი დღე ფაფქსობს (ფუსფუსებს).

შარქსალა (ფარქსალას) ვისაც ფაფქსური, ფუსფუსი სჩევიპი, - ფაფქსურა, ფუსფუსა.

შარქსა (ფარქსუას) სახელი ფარქსუნს ზნისა - ხმეძა; შარქსა. **ქუდეს ორთვალ-ი** ფარქსენანია : ხალხ სიძრ., I, გვ.155 - სახლს სახურავიდან ხვეტავენო (ფარქსავენო). ფარქსუნს (ოფარჩხა დაფარქსა, ლაშარჩხა დაფარქსავს, ლინოშარჩხა) დაფარქსავდა თურმე) გრდმ. ფარქსავს; ხვეტ'ავს. **უფარქსუნს** (ლაშარჩხა დაფარქსა, ლაშარჩხა დაფარქსავს) გრდმ. ხახხე. ქე. **ფარქსუნს** ზნისა - უფარქსავს. **იფარქსუენ** (ოფარჩხა დაფარქსა, ლაშარჩხა დაფარქსავს) გრდუე. ენებ. **ფარქსუნს** ზნისა - იფარქსავს. **აფარქსუენ** (ლაშარჩხა დაფარქსა, ლაშარჩხა დაფარქსავს) გრდუე. ენებ. **უფარქსუნს** ზნისა - ეფარქსავს. **იფარქსენ** (ოფარჩხა შესაძლებელი გახდა 'და'ფარქსავს,-) გრდუე. შესაძლ. ენებ. **ფარქსუნს** ზნისა - შეიძლება 'და'ფარქსავს. **აფარქსენ** (აფარჩხა შესაძლებელი გახდა 'და'ფარქსავს) შესაძლებელი დაფარქსავს) გრდუე.

შესაძლ. ენებ. უფარქსუნს ზნისა - შეუძლია 'და'ფარქსავს. **ოფარქსაფუნანს** (ოფარჩხაფუნანს) აფარქსავს, შარჩხაფუნანს უფარქსავს, ნოშარჩხაფუნანს აფარქსავს და თურმე) კაუხ. **ფარქსუნს** ზნისა - აფარქსავს. **მაფარჩხალი მიძლ. მოქმ.** მფარქსავს. **ოფარჩხალი მიძლ. ენებ. მყ.** საფარქსი. **შარქსი მიძლ. ენებ. წარს.** 'და'ფარქსავს. **ნაშარჩხა მიძლ. ენებ. წარს.** ნაფარქსი. **ნაშარჩხაში მიძლ. ენებ. წარს.** ფარქსის საფარქსი. **უფარჩხაში მიძლ. ენებ.** უფარქსავსი.

შარქალ-ი (ფარქალს) ბრილი (თვალის). **თოლს უფარქალუნს** - თვალებს აბრიალებს.

შარქალა, **შარქალა** *ა. შარქ.* (ფარჩხალას, ფარჩხალას) *ზოლო.* თევზი ერთგვარი - პატარა და ფართო (ბინადრობს მდინარე აბაშიში - მარტვილის რაიონი).

შას-ი (ფასის) შასი. **თელ ქიანას მითინ(ი) ეპაუნქ სქანი ლუღიშე ფასი** მა: *გერისი, გვ. 129* - ამქვეყნად არავინ მყავს შენი თავის ფასი მე-*შარ.* მაფასა.

შასა (ფასებას) სახელი აფასენს ზნისა - 'და'შასაა. **თინა ქურუ ეფარქსუნო**, თეს მით ძვირას აფასენს გ? : *თ. თქმ., გვ. 174* - ის სულელი არ ყოფილა, ამას ვინც ძვირად აფასებს? ჩხომი წყაროს ვეღაფასენენია! - თევზი ნყალში არ შეიძლება დაფასდეს! **აფასენს** (ლაშარჩხა დაფასა, ლაშარჩხა დაფასავს, ლინოშარჩხა) დაფასავდა თურმე) გრდმ. აფასავს. **იფასენს** (ოფარჩხა დაფასა, ლაშარჩხა დაფასავს) გრდმ. სათაე. ქე. **აფასენს** ზნისა - იფასავს თავს. **უფასენს** (ლაშარჩხა დაფასა, ლაშარჩხა დაფასავს) გრდმ. ხახხე. ქე. **აფასენს** ზნისა - უფასავს. **იფასენქუენ** (ოფარჩხა დაფასა, ლაშარჩხა დაფასავს) გრდუე. ენებ. **აფასენს** ზნისა - ფასავს. **ეფასენქუენ** (ლაშარჩხა დაფასა, ლაშარჩხა დაფასავს) გრდუე. ენებ. **უფასენს** ზნისა - უფასავს. **იფასენენ** (ოფარჩხა შესაძლებელი გახდა დაფასება,-) გრდუე. შესაძლ. ენებ. **აფასენს** ზნისა - შეიძლება დაფასდეს. **აფასენენ** (აფარჩხა შესაძლებელი გახდა დაფასება,-) ლინოშარჩხა) შესაძლებელი დაფასავს) გრდუე. შესაძლ. ენებ. **აფასენს** ზნისა - შეუძლია დაფასავს. **ოფასენაფუნანს** (ოფარჩხაფუნანს) აფასავს, შარჩხაფუნანს უფასავს, ნოშარჩხაფუნანს აფასავს და თურმე)

აფსებიზმადა თურმე) კუჭ. აფასენს ზნისა - აფსებიზმებს.

მავსამაჲლი მიჭო. მოჭო. 'და'მფასებელი.

ოფსამაჲლი მიჭო. ენებ. მჭ. 'და'საფასებელი.

მავსამაჲლი მიჭო. ენებ. წარს. დაფასებელი.

მავსამაჲლი მიჭო. ენებ. წარს. დაფასებელი.

მავსამაჲლი მიჭო. ენებ. წარს. დაფასების საფასური.

უღაშამაჲლი მიჭო. უარყ. 'და'უფასებელი.

შასქალ-ი (ფასქალ/რს) მოგან. კლდისღმუშა. იხ. პასკერია (ა. მყ.).

შატ-ი (ფაგის) 1. შატპი. იხ. ჭკიდი, ჭკიდიში ჭკიდი (ა. მყ.); ჩხვერი; ქიმურთუ ღო ფატი ქათუურლე მუში სქუასე კუჩხისე; ი. ყოფშ, გვ. 61 - მივიდა და ფეტვი მუყუასა თათის შვილს ფებებში. შორ. ლაზ. ფატი ფეტვი (ნ. მარ.). 2. ქალის საკუთარი სხსპლი: ფატი, ფატი. შორ. ფატიანი.

შატალა (ფატალას) ღაჩჩილინი მატყლი.

შატან (ფატანას) ფილია, ფარტანა (მსალეპი, ე. IV. გვ. 218). შორ. საბა: ფარტანა მატყლის ფილია; იჭო. ფანტელა-ე ფთილა (ე. მერ.).

შატარი (ფატარს) იხ. ფაქარი, - ფატარი ღიხა უნაყოფო, უბრალო მინა (ი. ყოფშ, პ. ქარ.); მშრალი, შხმპირი მინა, - შაშარი. არახისიშო საჭირო რე სქერე, ფატარი ღიხა - არახისისათვის საჭიროა მშრალი, ფხვიერი მინა. ფატარ ღიხემს წარმადგენს სილაში ღო ქეიშამი ღიხე - ფატარ მინებს ნარმადგენს სილაში და ქეიშანი მინები. შორ. საბა: ფატარი ფუტური; ფოგორო ფლატე.

შაშალ-ი (ფაშალ/რს) ლაპლაპი; შარფატი, ფრიალი; ხამხამი. ღომე თოლეფიში ფაშარს ქიღიყანისი, თოქკა ტყურას რატადანს - ღომენტე თვალების ფარფარს რომ დანყებს, მაშინ ტყუს (ტყუილს ლაპარკობს). ართი კილი ისირი გოლას შიკი ფაშალუ - ერთი კილი ისლი მიაზე ფარფატებს (გამოცანა: ცხენის კუდი). ჩქიში ჭიჭე ორტინიას დაჩხირი ინი ფაშალ: ქხს, II, გვ. 465 - ჩემს პატარა ბოსტანში ცეცხლი ლაპლაპებს (გამოცანა: ჩიბუხი). ფაშალანს (ეგრ. შაშალუ იფრილა, შაშალუ უფრალებია, მუშაშალუ(ნ) ფრალებდა თურმე) გრდუე. ფარფატებს, ფრალებს.

შაშალ (ფაშალას) ხრამი, ფლატა (ი. ყოფშ); ფრიულო ციტაპო (პ. ქარ.); უშსკრული; ქარაფი. ართ ღიხას ქახეაღეს ინგეროში ფაშალას: მსალ., გვ. 90 - ერთ ადგილზე მხებენტ ენურის ქარაფზე. ომუნე ჭიხას მიკლენტი, ტინაფაინე ფაშალას: მსალ., გვ. 122 - ომუნეს ციხის ჩაუვლის გადაჲყურებს ქარაფს. შხეში ნარატადუმენი, ვაფსხაუნდი

ფაშალას: მ. ზუბ., გვ. 360 - სხვისი ნათქვამის გამო ვერ გადავტყობოდი ხრამში. ქოსლას ინგეროში ფაშალას: ქხს, I, გვ. 264 - გადახტა ენურის ფრალოდან.

შაშალამი (ფაშალამს) ხრამიანი, ფლატა ადგილი. ი ფაშალამი ღალ ფარფლიანი ღლე.

შაშალაშა (ფაშალაშას) სახელი ფაშალანს ზნისა - აურისშაშა, აშარშაშა. ერთი ჭირქა ღვინი ეთში ოფაშალუანს - ორი ჭიქა ღვინი ააფარფატებს. იხ. ეფაშალაფა.

შაშალაშ (ფაშალაშას) იგივეა, რაც ფაშალაშა.

შაშანაპი (ფაშანაქს) შაშანამი, - ტანისამისინა (პ. ქარ.).

შაშარი (ფაშარს) იგივეა, რაც ფაშაჭი, - ფაშარი. ფაშარი გგოთაღვილი ცირას: ი. ყოფშ, გვ. 142 - ფაშარ გამოკრეჭილი გოგო! შორ. ლაზ. 1. ფაშარი (ყურის) ქვედა ნაწილის წვერი (ნ. მარ.).

შაშარამინაშაშალ-ი (ფაშარამინაშაშალ/რს) შაშარამინი. მინალ კარე მხუ ჯაჭვით ფაშარ-ე ჩირქინაშაშალი მიკოკორ... ღომი შური ღინაფლი: აა, I, გვ. 25 - შესასვლელ კართან მსხვილი ჯაჭვით მიბმულია ფაშარამინი ღომი (სულდაკარგული).

შაშარამი¹ (ფაშარამის) იგივეა, რაც ფარფალი, ფარფალია, - პაპაუბა.

შაშარამი² (ფაშარამის) იგივეა, რაც ფარფალი; ფარფალი - პ. მარტ. პარსპი.

შაშაშ (ფაშაშის) სახელი იფაშუ (ნ), უფაშუანს ზნათა - 1. ტიშტპი; ფოფინი. შღაქო ფაშუე თე ნიში - ზღამ ატიტევა ჯ ნაე. 2. ხამხამი (თვალის). შულო რე თოლეშ უფაშუა! - როგორა, თვალებს ახამხამებ! თი მიშინო ქიღასხე ღო თოლეფუ ეა უფაშუანდგ: ი. ყოფშ, გვ. 76 - ხეტი მიშინო იჯდა და თვალებს არ ახამხამებდა. 3. რხეპა, რხეპინი სირაშული. ოში ბოგა მინოშლეუბე, ართი ეადო მფაშუაფუ: ქხს, I, გვ. 235 - ასი ხიდი გადამიჯლა, (და) ერთხელ არ შევრხულეფარ. შარას მერუსინი, ში იფაშუე - გზაზე რომ მიდის, მიორხევა (მიქანაობს). 4. რეპა (ბერისა), ჯგარი ვამარე ქანას, ნაბეგანს იფაშუ ხარხი - კარე არ მოვლის ქეყანას, ნამეტანს ირევა ხალხი. იფაშუ თოლეში ხამხამი თვალისა. გააქ. შეშინება. ჯოღორ უღალუნდენი, თოლეშა ეადუ ფაშუაფუ - ძალი რომ უყვდება, (იმას) არ შეშინებია (თვალე არ დაუხამხამებია).

იფაშუ(ნ) (შოლოდ აწყოს წრის და IV სერიის მწკრივებში) გრდუე. ენებ. ირევა; ტიტეტიტებს.

ოფაფუანს (ოფაფუა ატიტიტივა, უფაფუაუ უტიტიტივიზია, ნოფაფუაუ(6) ატიტიტივიზიდა თურმე) გრდმ ატიტიტივიზი.

ოფაფაღი მიმღ. ენებ. მკ. რისამე (ვისმე) ირგვლივ სატირიალო, საზრუნავი.

ოფაფაფაღი იგივეა, რაც ო ფ ა ფ ა ლ ი .

ლოფაფაფაღი მიმღ. ენებ. წარს. ატიტიტივიზული, ადგილიდან მჩატედ დადრული.

ნაფაფუმი მიმღ. ენებ. წარს. მოვლის თვალსაზრისით ნაზრუნვი, ნაფოფუნები.

ფაფინი (ფაფინს) იგივეა, რაც ფ ა ფ ა ფ ი , - ტიციტივი; ბპერის ერთად მოძრაობა; ფოფინი; წანწალი; რამა. მთარე კოჩი ი ფ ა ფ ე ბაზარე - ბეური კაცი (ხალხი) ირევა ბაზარში. ექიანი სოფელარეფი შარას ქ ი მ ი ფ ა ფ უ ლ ე ს : კ. სამეშ, ქმს, გვ. 113 - იქაური სოფელელები გზაზე მიწანწალებდნენ.

ფაფინი (ფაფინს) ფაფა. ართ სენ ფ ა ფ ი რ ს ონოლია გიოლინუ ხინტიკორიპაქა: თ. სახოკ., გვ. 242 - ერთი თეფში ფაფისათვის ონოლია დეკარგა ხინტიკორიასო. ზღვაქ ფ ა ფ ი რ ო გინირიქა: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 50 - ზღვა ფაფად იქცაო. შდრ. ღა. ზ. ფაფა რძის ფაფა (6. მარ).

ფაფრიკა (ფაფრიკას) [რუს. фабрика ფაბრიკა].

ფაფუ (ფაფუს) ღომი; ფაფა. ფ ა ფ უ ქ მამუნე, წიწიქ ვამაშუე: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 140 - ღომი რომ ვიშოვე, ხორცი ვერ ვიშოვე... ბაღანაქ თქვა: წიწი თ მ ა, ფ ა ფ უ თ მ ა...: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 18 - ბავშვმა თქვაო: ხორციც მე დ ფაფაც მე...

ფაფა (ფაფას) იხ. ფაფაფი. ცირა ღო ბოში სქანდა ში ფ ა ფ უ : მ. ხუბ., გვ. 322 - გოგო და ბიჭი შენთან მოდის (რხევით).

ფაქარი (ფაქარს) იხ. ფაქარი. ფაქარი ღიხა - მიწის ერთ-ერთი სახეობაა, მსუბუქი, ადვილი დასამუშავებელი, - ფაქარი.

ფაქვა (ფაქვას) ბამოქმავაშული. ჯვეში კოჩი ფ ა ქ ვ ა ს მითიხეღვა - ძველი კაცი გამოქვაბულში იჯდაო. შდრ. ფოქვა.

ფაღალი (ფაღალს) მემღიმურად ღა ბაქიმობით საშუარი (მ. ბად., II, გვ. 166).

ფაღური (ფაღურს) ფაღაბას რომ შიქფარის ისეთი, - მღიმღურული, უხვი. ფ ა ღ უ რ ი სადლი უღულვა - ფაღავას შესაფერისი სადლი ჰქონდაო.

ფაქინი (ფაქინს) იგივეა, რაც ფ ა ქ ე ნ ი , - მჩატად (ფაყვედ) გღევა; ჯღომბა.

ფაჩუ (ფაჩუს) ძუღი, თაქსაბური.

ფაქვალ-ი (ფაქვალს) მჩატად (მოშეებულად) სიარული.

ფაქვალ-ი (ფაქვალს) იხ. ფაქვინი, - მჩატად ღაპარღანა. ო თირიში ფაქვალ-ი ფანტილ-ფანტილ თოვა (ქ. ჭარ).

ფაქინი (ფაქინს) რბილად, მჩატად (ფაყვედ) ჯღომბა.

ფაქსა (ფაქვას) სახელი ფ ა ქ ე ნ (ნ) ზნისა - რბილად, მსუბუქად (ფაყვედ) გღევა, მარღანა, ჯღომბა. შდრ. ფაქუ. ფაქუ(ნ) (მხოლოდ ანმეოს წრის და IV სერიის მწერიგებში) გრდუე. ენებ. ფაყვედ ზის.

ფაში (ფაშიქ) ფაში. ფ ა შ ი ქ ე გემუეკუ ქორაშე - ფაშიე გადმოუცევიდა მუსლიდან. ქულორღეფაფანქ უჩა ფ ა შ ი ს - დაფაყრევინებ შაე ფაშეს. მსუ ფაში მხვილი ფაშიე. შდრ. შიგანი.

ფაშაღური (ფაშაღურს) მკვადრის ღანასკე-ნებაღი ბაღახურული ადგილი ეხოში.

ფაშამი (ფაშამს) ფაშამინი.

ფაშბი (ფაშამს) ზოლო. ფაშაბი; კვიცი; მამალი ცხენი ერთი წლამდე. ეთი ცხენი მაქე ორე, ეთინა კეიცი ფ ა შ ბ ა ტ ის დააშქვანც - ის ცხენი მაქე, ის კეიცი-ფაშატს შოხს (დასცემს). ემელე ვარყაქ ღო კ ე ი ც ი - ფ ა შ ბ ა ტ ი ქელამქ: მ. ხუბ., გვ. 64 - ავიდა ვარყა დე კეიცი - ფაშატი შობა. კეიცი-ფაშატი მამალი კეიცი; ჭაე-ფაშატი დედალი კეიცი.

ფაშბიში კულ-ი (ფაშატიში კულელ/რს) ბოქან. ცხენისკულა. იხ. გახოკია (ა. მკუ).

ფაშბური (ფაშატურს) შანჩატური.

ფაშბურბარი-ი (ფაშატურბარი) ფაშბაბაბარილი, ღინინანი.

ფაშპინი (ფაშპინს), ფაშპინ-ი (ფაშპინს) იხ. ფაშპინაფა.

ფაშპინაფა/ფაშპინაფა (ფაშ/ქვინაფას) სახელი ფ ა შ / ქ ე უ ნ ს ზნისა - ბასკღომბა; ბატი-ბუტიკის კამიბაბ. ქეგოსსაბაუ ღო გ ა ა ფ ა შ კ ე ნ უ ე - დაახტა და გახეთქა. ფურე ჩეჩამუტას, ვარღა ტაფას გიორღეჯანა ფ ა შ კ ე ნ ი ა სიმინს, ნამუთი ფ ა შ კ ე ნ ი ღ ე უ (ტოფაქურქს) ღო უკული ჭეკურს - გახურებულ თიხის პატარა კეცზე ან ტაფაზე 'და' აყრიან ბუმტარა სიმინდს, რომელიც სყდება და შემღებტ ჭამენ.

ფაშპა (ფაშპას) სახელი ფ ა შ კ ე ნ ს ზნისა - სკღომბა; ნამიძვა ხმაშორი. ფაშპუნს (ჭოფაშა გასკდა, შაუფაშა გამსკდარა, შინოფაშაშე) გასკდებოდა თურმე) გრდუე. ენებ. სკდება.

ოფაშპინუნანს (ოფაშპინუნაუ გახეთქა, შაშპინაშაუ გახეთქია, ოფაშპინაშაუ(ნ) ხეთქა თურმე) გრდმ ხეთქს.

შაშქვალი-ი (ფაშქვალი) სასინამოვნო სუბარნი.

შაშქვალი (ფაშქვალი) იხ. ფაშქვალი, - სასინამოვნო ლაპარაკი.

ფაშქვალი (შაშქვალი) სასინამოვნოდ ილაპარაკა, უშაშქვალი სასინამოვნოდ ულაპარაკინა, ნოშაშქვალი(ნ) სასინამოვნოდ ლაპარაკობდა თურმე *გრძმ.* სასინამოვნოდ ლაპარაკობს.

შაშქვალი (ფაშქვალი) იგივეა, რაც ფაშქვალი.

შაშქვალი ლაქი (ფაშქვალი ლაქი) *მოტან.* ბუშტარა სიმინდი. იხ. ოფაშქვალი სიმინდი, ჭიფე სიმინდი (*ა. მყ.*).

შაშქვალი სიმინდი (ფაშქვალი სიმინდი) იხ. ფაშქვალი ლაქი.

შაშქვალი (ფაშქვალი) იგივეა, რაც ფაშქვალი.

შარქი (ფარის) ქალის სასქესო ორგანო (*გ. გლიაყა*). იხ. ჩური.

შარქი მოფერებითი მიმართვა გოგონასადმი. ქომორთი, ფაჩი, ჩქიმდა - მოდი, ფაჩი, ჩქიმდა! (*გ. გლიაყა*).

შარქი (ფარალი) შარქი. ეთი ქვერის მუდგარნი იფაჩაღუ - იმ ბუქქმ რაღაც ფაჩუნობს. მაფშალაღუ დეთხუას, ინჭგრე მისე ფაჩაღას: *მასალ., გვ. 98* - ბუღბუღად დეთხოვოს, (და) ანწლში იფაჩუნოს. იფაჩაღუ(ნ) (მხოლოდ ანჭყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრძმ.* ფაჩუნობს.

შარქი, შარქა (ფარაფის, ფარაფის) სახელი უფაჩუნან ზმინსა - 'მორქაბა' (კოვზით, ჩოგნით...). დუშუხ უფაჩუნანს, ვეგბეგანინი - ღომს ურევს, რომ არ მიინვას. უფაჩუნანს (წაშაჩაშ მოურია, წაშაჩაშ მოურეგია, ნოშაჩაშ(ნ) ურეგდა თურმე) *გრძმ.* ურევს.

იფაჩაღუ(ნ) (წიწაჩაშ მორეულ იქნა, წაშაჩაშ(ნ) ამორეულა) *გრძმ.* ურევს. უფაჩუნან ზმინსა - ირევა, არეული ხდება. აფაჩაღუ(ნ) (წაშაჩა აერია, წაშაჩაშ/წაშაჩაშ არეგია) *გრძმ.* ურევს. იფაჩ(ნ), იფაჩენ(ნ) (წიწაჩაშ შესაძლებელი გახდა მორევა, -) *გრძმ.* ურევს. უფაჩუნან ზმინსა - შეიძლება 'მორეგა, შეიძლება მორეულ იქნას. აფაჩ(ნ), აფაჩენ(ნ) (წაშაჩაშ შეძლო 'მორეგა, -) წაშაჩაშ(ნ) შესაძლებელი მორეგა) *გრძმ.* ურევს. უფაჩუნან ზმინსა - შეუძლია 'მორეგოს.

ოფაჩაღუნანს (წაშაჩაშ არეგინა კოვზით, წაშაჩაშ ურეგინება, წაშაჩაშ არეგინება თურმე) *კაუზ.* უფაჩუნან ზმინსა - არეგინებს (კოვზით, ჩოგნით). მარაჩაღუნანი *მოქ. მოქ.* 'მორეგე (კოვზით);

ამორეგე. *წაშაჩაშ(ნ) მოქ. ურევს.* *მყ.* 'მორეგე, 'ამორეგე. *წაშაჩაშ(ნ) მოქ. ურევს.* წარს. მორეული, ამორეული. *წაშაჩაშ(ნ) მოქ. ურევს.* წარს. 'ამორეგე. *წაშაჩაშ(ნ) მოქ. ურევს.* წარს. 'ამორეგის საფასური. *წაშაჩაშ(ნ) მოქ. ურევს.* ამორეგეული.

შარქი (ფარალი) *მოქ. ურევს.* წარს. უფაჩუნან ზმინსა - 'ამორეგეული.

შარქი (ფარალი) *მოქ. ურევს.* წარს. უფაჩუნან ზმინსა - გაშლილი, გაშლილი.

შარქა (ფარქა) სახელი ფაჩუნან ზმინსა - 'გაშლია; არევა. მუხუდოს ფაჩუნანს, ვაღო-კორდასინი - სოიოს შლის, რომ არ დაღვეს. ლოგინს გოფაჩუნანს - ლოგინს გაშლის. ფაჩუნანს (წაშაჩაშ) გაშლია, წაშაჩაშ გაუშლია, მარაჩაშ(ნ) გაშლია თურმე) *გრძმ.* შლის. უფაჩუნანს (წაშაჩაშ გაუშლია, წაშაჩაშ გაუშლია) *გრძმ.* სახე. *კაუზ.* უფაჩუნან ზმინსა - უშლის. იფაჩუნანს (წაშაჩაშ გაუშლია, წაშაჩაშ(ნ) გაშლია) *გრძმ.* ურევს. უფაჩუნან ზმინსა - იშლება.

აფაჩუნანს (წაშაჩაშ გაუშლია, წაშაჩაშ გაშლია) *გრძმ.* ურევს. უფაჩუნან ზმინსა - ეშლება. იფაჩუნანს (წაშაჩაშ შესაძლებელი გახდა 'გაშლია, -) *გრძმ.* შესაძლო. *გრძმ.* უფაჩუნან ზმინსა - შეიძლება 'გაშლიოს. აფაჩუნანს (წაშაჩაშ შეძლო 'გაშლია, -) წაშაჩაშ(ნ) შესაძლებელი გაუშლია) *გრძმ.* შესაძლო. *გრძმ.* უფაჩუნან ზმინსა - შეუძლია 'გაშლიოს. ოფაჩაღუნანს (წაშაჩაშ ამლეგინა, წაშაჩაშ უშლეგინება, წაშაჩაშ(ნ) ამლეგინება თურმე) *კაუზ.* უფაჩუნან ზმინსა - ამლეგინებს. მარაჩაღუნანი *მოქ. მოქ.* 'გაშლილი. *წაშაჩაღუნანი* *მოქ. ურევს.* *მყ.* 'გაშლილი. *წაშაჩაღუნანი* *მოქ. ურევს.* წარს. გაშლილი. 'წაშაჩაღუნანი *მოქ. ურევს.* წარს. 'გაშლილი. 'წაშაჩაღუნანი *მოქ. ურევს.* წარს. 'გაშლის საფასური. *წაშაჩაღუნანი* *მოქ. ურევს.* 'გაშლილი.

შარქაშა (ფარჩაფას) იგივეა, რაც ფარჩაფასი, - ნაღირის შიშინება - გარჩაჩა ჩასაფრებელი მონაღირების მიმართულვაგით (*ა. ცხად., კატალ., გვ. 43*). *შარქი.* *კოვზი.* ოფაჩაღუნანი.

შარქაშა (ფარჩაფას) იხ. ფარჩაფასი², - ნაღირების ერთერთი სახეობა ძველად. მაფაჩაღუნანი (კოვზით მონაღირები), იქნებოდა 40-100 ცალი, ტყეს ალყას შემოარტყამდნენ. ნაწილი ძალღებით შევიდოდა შიგ ტყეში, ატყებდა ყინობს, სტყენას; ძაღლები - ყუფებს და გამორეგადენენ ნაღირს (*მასალბი, ტ. V, გვ. 139*).

შპსაშ-ი (ფაცაფის) სახელი **გ ა ა ფ ა ც უ (ნ)** ზმნისა - შაცინცი; განსაკუთრებული ყურადღების მიცემაზე.

შპსარ-ი (ფაცერს) იგივეა, რაც **გ ე რ ა**, - თეპზის დასაქმარი ლასტის მანა. მსხვილად დაწნული ლასტი, რომელსაც კიდევზე ორი წინელი აქვს შემოყოლებული. რამოდენიმე ადგილას მიმაგრებული აქვს კურსული (გიდელის ძირის მსგავსი). ფაცერიდან თევი მოეწყვეოდა კურსულში (*მასალები, ტ. V, გვ. 76*). **ფ ა ც ე რ ი** შვერი ორღუ ჭინუთი. მუნდეს ბერიში, თხირიში ჭინუშე. **ჭანჭი** ჩერგიცალდ რღუ - ფაცერი მონწელი იყო წნელით. ესოდენ ძენწის, თხილის წნელსგან. აბრეშუმის ჭის ჩელტის მსგავსი იყო.

შპსარ-ი (ფაცურს) ანძარამული მოძარამა რამე საამინოზისას, - შაცაფუცი.

შპსარუბ (ფაცურუას) სახელი **ი ფ ა ც უ რ უ (ნ)** ზმნისა - სწარაფი მოჰმადება რამის ამოლოდინში; ფაცურით კითება რამე სამისას. **ორტყაფუს** ალაყუნუ ბურჭული ღო ყვანაში მიიფაცურუ - სარტყელში გარჭობილი აქვს წაღლი და ყანაში მიფაცურობს (ფაცაფუცი მიდის). **შიოფაცურუ(ნ)** (შიშიშაპარა მივიდა ფაცა-ფუცი, შიშაშაპარინა ფაცაფუცი მისულა) *გრღუე, ენებ*. მიფაცურობს.

შპსარუბ (ფაცურუას) წირაქმა. უბადო თოლიში **ფ ა ც უ რ უ ა** შორიდა ქვემოზაჰი: *ს. შკალა, გვ. 302* - ავი თვალის წინაველა შორს გაშინჯრე.

შპსაქლ-ი (ფაცქალ/რს) საამის ზარქმადე, შაცაფუციტი კითება. ვამიჯორს **ფ ა ც ქ ა ლ ი**, საქმე ოკო აკეთენი - (მე) არ მიყვარს ფაცაფუცი, საქმე უნდა აკეთო.

შპსაქლუბ (ფაცქალუას) სახელი **ფ ა ც ქ ა ლ ა ნ ს** ზმნისა - 1. საამის ზარქმადე, შაცაფუციტი კითება; ჩალიჩრამა. ღუმე თორქ ქუროთუ ღო დისა მოფაცქალუე - ნუხელ თოელი მოვიდა და მინა ოდნავ დაფარა. აკეთენს მუღვასი რენი, მიკოფაცქალუე - აკეთებს რალაცასა, ჩალიჩრამა. 2. შანცქალში (გულის). გურქ ქალუჭყუე **ფ ა ც ქ ა ლ ი** - გულმა დაუნყო ფანცქალი.

შპსხ-ი (ფახხის) ქალის ან სხვა რისინამ ტოტამი (გადასალობად).

შპსხ (ფახხას) შაცხა. ართი მინდორც აკა ხვალე **ფ ა ც ხ ა** ქობირესე; *ა. ჟოფს, გვ. 63* - ერთ მინდორზე მხოლოდ ერთი ფაცხა ნახეს. ართი ჭიჭე **ფ ა ც ხ ა ს** კუმე ქიმორუც; *მ. ხუშ, გვ. 182* - ერთ პატარა ფაცხაზე კვამლი ამოდის. ფაცხას ღობადენენ: კუნჭულას, მრგვალს, ოთხუთხას (*ვ. გლიჯია*). *შორ. ღა ზ.*

ფაცხა მონწული ფოთლების მოსაგროვებლად; ქათმის მონწული საბუღარი (*ნ. შირი*).

შპსხლ-ი (ფახხალს) შაფხური, შაცაფუცი.

შპსხუბ (ფახხუას) სახელი **ფ ა ც ხ უ ნ ს** ზმნისა - 1. ოდნავ (სუსტი) ფარტყმა, შაქრისმა. 2. მიწნა. **ფ ა ც ხ უ ნ ს** მუღვასირენი - წნავს რალაცასა. 3. გამხდრის ძლივს სიარული, - ლასლანი.

შაჰა, შაჰა-ი (ფაჰას, ფაჰაჰის) შაჰარი; ძირში. ბოშუმს ქეკურცხონაფუნა საარშიყო **ფ ა ჰ ა ჰ ი ა**; *ქხს, I, გვ. 149* - ბიჭებს გადავარცხნათ საარშიყო ქორორიო.

შაჰაჰ¹ (ფაჰვას) იგივეა, რაც **ფ ი ჰ ი ვ²**.

შაჰაჰ² (ფაჰვას): ფაჰვა ნემი თხელკანიანი, სამტრეველ ადგილი კაკალი. *საიორისა*. კერკე¹ტა ნემი.

შაჰაჰა-ი (ფაჰვაფის), **შაჰაჰა** (ფაჰუას) 1. სახელი **უ ფ ა ჰ უ ა ნ ს** ზმნისა - **ღაზაზაზაზაზა**; ხამხამი (თვალის). ვაშქურუღუ ხუმლა კოც... **უ ა უ ფ ა ჰ უ ა ნ ც** თოლეც; *აია, I, გვ. 25* - არ ემინოდა ხმელ კაცს, ... არ ახამხამებს თვალს. 2. სახელი **ა ფ ა ჰ უ რ უ (ნ)** ზმნისა - მჩატედ ღაპარდნა (ღამცემა).

შახ-ი (ფახის) ორტოტა ხა; ქუთინილი ხა, რომლიც ღვას სემფხუხა და გამიქმანეზომად ხის ჭურჭლის დასაზაზაზაზაზა (*მასალები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 240*).

შახხა (ფახხას) აფუბაშული, რბილი (*მ. კეირტია*).

შახმინ-ი (ფახმინს) ხამილი რისანამ ფუყად ღამცემის ხმა, - შახხანი. სინჩხე ქოცოფუღესი ღო გორჩელს **ქ ა შ ა ზ ხ უ ლ ე ს**; *ქხს, I, გვ. 231* - დასცხოზიათ და ლოგინში (დაგებულში) ნეტიგობდნენ (მსუბუქად ისხდნენ).

შახინ-ი (ფახინს) შახი, შახუნე; ცული ბაძი (*საბა*).

შახხა (ფახხას) სახელი **ფ ა ც ხ უ ნ ს** ზმნისა - 1. ზინაღოზა; აშპარტაშნოზა; შახაფუხნოზა. ღარნო რექენი - ვეენარღა, დიმღარ რექენი - ვეეფახა; *ხალხ. სიძრ, I, გვ. 147* - ღარნი რომ ხარ - არ ინაღლო, მდიდარი რომ ხარ - არ იზავო (იამპარტენო). 2. *გადაქ.* სასმელის გემრილად დალევა. **ღვინი გ ე ფ ა ხ უ** - ღვინი გემრილად შესვა. **0** ფახხა თოლიში თვალის ხამხამი. *შქრ. ფაოქუა*.

შახური (ფახურს) 1. შაფხური, შახაფუხი. **ცყურათ** **ი ფ ა ხ უ რ უ**, მუთონიში მაკეთებელი ვარე - ტყელიად ფაფუფურობს, არაფრის გამკეთებელი არაა. 2. შახური, ხამხამი (თვალისა).

შეპარი (ფეექარს) შიპარი. გაღატ, ჩქარი, ცქეჭი. ჯგირო აკეთებდნ ირფელს დო გვიანით ვარდუ, ფექექარი რდუ - კარგად აკეთებდა ყველაფერს და გვიანც არ იყო, ჩქარი იყო.

შეთი (ფეთის) შეთიანი, მშიშარა (მ. კვირია).

შეთიბა (ფეთებას) იგივეა, რაც ფენთება, - სახელი აფეთენს, იფეთებუ (ნ) ზნათა - 'და'შეთიბა. ლეფეთეც ცხენქ: *მ. ხუბ., გვ. 42* - დაფეთდა ცხენი.

შეთიბულ-ი (ფეთებულ(რს) მიშე, ენებ. წარს. აფეთენს, იფეთებუ (ნ) ზნათა - 'და'შეთიბული. *იხ. ლაფენთებული.*

შეთირი (ფეთირს) მიშე, ენებ. წარს. ფეთუნს ზნისა - დაფლეთილი; დარჩილი.

შეთუა (ფეთუას) სახელი ფეთუნს ზნისა - 1. 'და'ჩიჩა. სარკმლით ნაძვა (მატყლისა). ოფეთეთე მონტყორს ფეთუნს - სარკლით მატყლს ჩერს. *იხ. ოფეთაშე.* 2. დანით დასარკმა, დეჭრა (ნაჭრებად). ქეარი ხამი უღუღულო ხორციშო ფეთუას ქიმაცკუნუ: მჭრელი დანა ჰქონდა და ხორციის ჭრას (ფეთუას) შეუდგა. ფეთუნს (შეთა ჩიქა, ჭრა; შეთა უჩიქა, უჭრა; ნიშეთა(ნ) ჩიქადა, ჭრიდა თურმე) *გრძმ. ჩიქს;* ჭრის.

იფეთუნს (ლიწეთა დაიჩიქა, დაიჭრა; ლაწეთა დაუჩიქა, დაუჭრა) *გრძმ. სათა. ქე.* ფეთუნს ზნისა - იჩიქს, იჭრის თავისთვის. უფეთუნს (ლაწეთა დაუჩიქა, დაუჭრა; ლაწეთა დაუჩიქა, დაუჭრა) *გრძმ. სასხე. ქე.* ფეთუნს ზნისა - უჩიქს; უსერავს, უჭრის.

იფეთუ(ნ) (ლიწეთა დაიჩიქა, დაიჭრა; ლაწეთა(ნ) დაჩიქილა, დაჭრილა) *გრძლუ. ენებ.* ფეთუნს ზნისა - იჩიქება; იჭრება. აფეთუ(ნ) (ლაწეთა დაეჩიქა, დაეჭრა; ლაწეთა დასეჩიქა, დასეჭრა) *გრძლუ. ენებ.* უფეთუნს ზნისა - ეჩიქება, ეჭრება.

იფეთ(ნ)//იფეთინ(ნ) (იწეთიწე შესაძლებელი გახდა ჩიქა, ჭრა; -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ფეთუნს ზნისა - შეიძლება ჩიქა, ჭრა; დასეჩიქა.

აფეთ(ნ)//აფეთინ(ნ) (აწეთიწე შეძლო 'და'ეჩიქა, 'და'ეჭრა; -; ოწეთიწე შესაძლებელი დაეჩიქა, დაეჭრა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* უფეთუნს ზნისა - შეუძლია ჩიქოს, ჭრას. ოფეთებაფუანს (ოწეთიწეაწე არეინა, აჭრეინა; აწეთიწეაწეაწე უჩიქინება, უჭრეინება; ოწეთიწეაწეაწე არეინებდა, აჭრეინებდა თურმე) *კაუზ. ფეთუნს ზნისა - არეინა, აჭრეინა; ასეჩიქა.*

ბაწეთილი მიშე. მიშე. მჩიქავი, 'და'მჭრელი. ოწეთიწე მიშე. ენებ. მქ. საჩიქი, საჭრელი. 'აწეთიწე მიშე. ენებ. წარს.' დაჩიქილი, 'და'ჭრილი.

ნაწეთა მიშე. ენებ. წარს. ნაჩიქი, 'და'ნაჭრელი. ნაწეთიწე მიშე. ენებ. წარს. ჩიქის, ჭრის საფასური. 'აწეთიწე მიშე. უარე. უჩიქი, 'და'უჭრელი.

შეთი-ი (ფეთის) მებარი. ჭაჭა ვაჩამინუა, ფეთქო გეგობი - ჭაჭაზე არ დააყენო (ჭაჭა არ აჭამო), მჭარად ამოღე (ამოასხი). ფეთქი ღვინი - მჭარი. *იხ. ნე.*

შეთიწა (ფეთქუას) სახელი ფეთქუნს ზნისა - შეთიწა.

ფეთქუნს (წეთიწეა იფეთქა, წეთიწეა უფეთქავს, წეთიწეა(წე) იფეთქებდა თურმე) *გრძლუ. ფეთქავს.*

შეი, შიი: *იხ. ფუალა.*

შეიქარი (ფეიქარს) ჩმარი, სწარაში, სწარაშემქმადი.

შეიქა-ი (ფეიქალს) იგივეა, რაც შეიქი, - შეიქა-ი მწინე. ორინეჯიში დიდი ქეარას (ფაშის) ვოძუ უფეთა ქონინი, თის უძახუნა ფეიქალს - საქონლის დიდ მუცელს (ფაშეს) სუფთა ქონი რომ აძევს ირველივ, იმას ეძახიან ფეიქალს.

შეიქარი (ფეიქარუას) სახელი ფეიქარანს ზნისა - ბადაწვა, მოჭმარა; აწოს ალვა (ე. კლიაუა).

შეიქარი (ფეიქარიას) შაშქი.

შეიქარ-ი (ფელამუშის), შეიქარ-ი (ფემამუშის) მ. მარე. ფელამუში.

შეიქარა, შეიქარა (ფელექუას) სახელი ფელექანს// ფელექანს ზნისა - შხრანა, ხლიჩა, ბაპობა. ჭეენც, ეალგნც, მერუხანც, მები ჭყონც ფელექანს: *ქ. საბუზ. ქართ. ზუპ., გვ. 81* - ნიშს, ელავს, დელგანს, მები მუხას ფერს (ხლერს). მები ჯას ფელექანს - მები ხეს ხლერს. *შდრ. გურ.* გაფლექება გახლერა, გაპობა (*ს. კლ., ზანიზ., გვ. 228*).

ფელექანს (იწეთიწეა გახლიჩა, ბოწეთიწეა გაუხლერია, ბოწეთიწეა(წე) გახლერდა თურმე) *გრძმ. აპობს, ფერს, ხლერს.*

შეიქარა (ჯაშა) ხის ბადაბაწვა (ქ. ქარ); ბასანა, ბადაბაწვა. *შდრ. იმერ. ბელავი ხის გადაჭრა ტოტებზე (ე. ბურ).*

შეიქარ-ი (ფელურს) სიწინობა (ე. ფილი).

შეიქარი (ფეიქარიას) შაშქი; ძალიან მსაშქი (პეპელასავით). ფეიქარი ათორიე დო თიშეირე, ქეთიწეაწე ანდელასა აღინენი - ფეიქარი თოვლია და იმიტობა, რომ ქეთიწე ადვილად დადინა.

შენა (ფენდას) ხეპი, ბარაბა. ათეჯუა სიხეალახეთ სქანი ხანდას ფენდა ალე;

გა. ზაქ. 16.03.1930, გვ. 3 - ასეთი სიმარტოვიტო მენს შრომას ბარაქა წაუვა. თენბეც მუელუ ჩქენი უფი, ჩქენი ფ ე ნ დ ა, ჩქენი ხანდა: მასალ., გვ. 68 - ამით მიაქეს ჩენი ოფლი, ჩვენ ბარაქა, ჩენი შრომა.

შინაწარმო-ი (ფენდორი) ხეპანიანი, ბარაქანიანი. ჩაის ქვერჩხიქ ფ ე ნ დ ი ე რ ქ ო კო იფუას - ჩაის ბურქი ხვაიანი (მოსალუანი) უნდა იქნეს.

შინაწარმოება (ფენდორებას) ხეპანიანობა. ხანდაში ფ ე ნ დ ი ე რ ე ბ ა ტამილიდობაში პირობა რე - შრომის ხვაიერილობა გამიღდრების პირობაა.

შინაწარმო-ი (ფენდორს) უსაქმოდ სინარული, ფენდორული; ხეპანიანი. *იხ. გილა-ფენდორი.*

შინაწარმოება (ფენდორებას) იგივეა, რაც ფ ე თ ე ბ ა, - სახელი ა ფ ე ნ თ ე ნ ს, ი ფ ე ნ თ ე უ (ნ) ზმნათა - 'და' ფ ე თ ი ბ ა ბ. ცხენქ დ ე უ ე ნ თ დ ო თელი ღდას გილათხობრუდეს ოჭოფალი - ცხენი დაფეთდა და მთელი დღე დასდევდენ დასაჭურად.

აფენთენს (ლაფენთენს დააფეთა, ლაფენთენთა დაუფეთებია, ლაფენთენთაჲ) დააფეთებდა (თურმე) *გრძლ. აფეთებს.* უფენთენს (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთა დაუფეთებია) *გრძლ. სასხე. ქვ. ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - უფეთებს.*

აფენთებუ(ნ) (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთაჲ) დაუფეთებულა) *გრძლ. ენებ.* ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - ფეთდება.

აფენთებუ(ნ) (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთაჲ) დაუფეთებია) *გრძლ. ენებ.* ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - უფეთდება.

აფენთენს (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთაჲ) დაუფეთებულა) *გრძლ. ენებ.* ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - ფეთდება.

აფენთენს (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთაჲ) დაუფეთებულა) *გრძლ. ენებ.* ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - ფეთდება.

აფენთენს (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთაჲ) დაუფეთებულა) *გრძლ. ენებ.* ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - ფეთდება.

აფენთენს (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთაჲ) დაუფეთებულა) *გრძლ. ენებ.* ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - ფეთდება.

აფენთენს (ლაფენთენს დაუფეთა, ლაფენთენთაჲ) დაუფეთებულა) *გრძლ. ენებ.* ა ფ ე ნ თ ე ნ ს ზმნისა - ფეთდება.

გვერდების ნაწილი, რომელიც ნეკნებით არაა დაფარული (*ი. გვ.*).

შინაწარმო (ფენდორს) *იხ. პენდორი.*

შინაწარმო, შინაწარმო (ფენდორს/ფენდორს) *მოკან. 1. ცოცხის სორგო. იხ. ოქოსალი, ოქოსალე (ა. გვ.).* ორფული ღოჭითა სი ვამითასუ ფ ე ნ ე გ ო რ დ: *ქსს, I, გვ. 255 - ყველაფერი დაფეთეს და არ დაშითესაც ცოცხის სორგო. 2. ცოცხის სორგოს მარცვლები.*

შინაწარმო (ფენდორს) შინაწარმო (*ა. გვ.*).

შინაწარმო ქარი (ფენდორს ქარი) შინაწარმო ქარი. საქონელს თუ ფენდორს (*იხ.*) მარცვალს აჭმევს, ეს თავში უჩნის პეპელის და არეტიანების. ასეთ საქონელს ფენდორს ქარი აქვს, - იტყვიან. *გადატ. ფენდორს ქარი უხენია ღუსუ - ფენდორს ქარი უხისო თავში - იტყვიან პიროვნებაზე, რომელიც ცვალებადია, სანდო არ არის, დღეს ერთი აზრისაა, ხვალ - მეორე.*

შინაწარმო (ფენდორს) შინაწარმო (*ა. გვ. II, გვ. 149.*)

შინაწარმო (ფენდორს) 1. შინაწარმო მუ ფენდორსი მიქვა მააძულე? - რა ფენდორს შინაწარმო ცეცვა? 2. მსაბამისი, ნაწილი; ისინი; ისინი. ფენდორს მიქვა ქომუხას, ფართო სირმა გოჭუნდას: *ი. ყოფიშ, გვ. 113 - ისეთი შინაწარმო მიქვა, განიერი სირმა რომ მიჰყვებოდეს. ქეშენებულა... ლაკვი შეყუნდა, ფენდორს: ა. ხეშ, გვ. 7 - შეხედენ... ლევიკი რომ მიჰყავს, ისეთი. თენფი არაა გეგარასანი, ფენდორს კორი ვარა სო რე? ა. საბუშ, ქსს, გვ. 147 - ესეი ყველა რომ ადნეროს, ისეთი კაცი ან ღდა არის?*

შინაწარმო (ფენდორს) შინაწარმო.

შინაწარმო (ფენდორს) სახელი უფენდორსანს ზმნისა - 'მო' ფენდორსება. ფენდორს არაა მითხალე - 'მო' ფენდორსება ყველა უხედბა. აწვი რენო, მი ფენდორსანქ: *ქსს, I, გვ. 120 - ახლა, რომ მიფენდორს. უფენდორს ღო დაამიფენდორს: მასალ., გვ. 105 - 'მო' ფენდორს და დაამიფენდორს. პატგენც უფენდორსანცენი, შევაწკალარე კანდორს: მასალ., გვ. 67 - ბატონს რომ ეფენდორს, სხვასთან არის კანდორს. 2. 'მო' ფენდორსება. უფენდორსანს (შინაწარმო ეფენდორს, შინაწარმო მიფენდორსება, შინაწარმო) ეფენდორსოდა თურმე) *გრძლ. ენებ. ეფენდორსება.* იფენდორს(ნ), იფენდორს(ნ) (შინაწარმო შესაძლებელი გახდა 'მო' ფენდორსება, -) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* შეიძლება 'მო' ფენდორსება. აფენდორს(ნ), აფენდორს(ნ) (შინაწარმო შეიძლო მიფენდორსოდა, - შინაწარმო) შესაძლებელი მიფენდორსება) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უფენდორსანს ზმნისა - შეუძლია 'მო' ეფენდორს.* იფენდორსანს (შინაწარმო აფენდორსება, შინაწარმო მიფენდორსება, შინაწარმო) აფენდორსინებდა*

თურმე) კაუზ. უფერუანს ზნისა - აფერებინებს.

მაშვარაშვილი მიხე. მოქმ. 'მო'უფერებელი. ორშარაშვილი მიხე. ენებ. მე. 'მო'საფერებელი. 'მო'შარაშვილი მიხე. ენებ. წარს. 'მო'ფერებელი. ნაშვარაშვილი მიხე. ენებ. წარს. 'მო'უფერების საფასური.

'მშა'შვარაშვილი მიხე. უარე. 'მო'უფერებელი.

შვარაშვილი (ფერაფლიორის) მიხე. ენებ. წარს. უფერუანს ზნისა - მოფერაბული.

შვარღი (ფერდის, ფერ-ს) შვარღობი. ქვაღეფი ბევორღვათი, ფერდის მიეორგინუათი: კ. საბუშ, ქახს, გვ. 159 - ქვეტი ჩავყაროთ, ფერდობზე დავაგორით. იმთ გიორგინუე ფერდის : მ. ხუბ., გვ. 120 - დააგორა იქით ფერდობზე.

შვარღულა (ფერდელას) შვარღის ტპივილი, ნელკაპი (მ. კიორტია). შღრ. საძა: ფერდელა სენია, ფერდის ტპივილი.

შვარღაშირი (ფერულაფორის) შვარმისღილი, შვარნასული.

შვარნანი (ფერანს) კარბი შვარისა. ჯგირი ფერვანი ბაღანა რე - კარგი ფერის ბავშვი. შღრ. ფერი (მნიშვ.-1).

შვართხი (ფერთხის)// შირთხი ზ. -საბურზ. (ფერთხის) თსიალი. ცუჯიშ - ფერთხი/ცუჯიშ - ფერთხი ყურის ბიბილი; ჩხენინდიშ - ფერთხი ნესტო (ი. კოფშ). ქვეთაბუნეთი ცუჯიშ ფერთხითე !: ყაზაყ., 1.01.1931, გვ. 9 - ჩამოკიდეთ ყურის ბიბილითი.

შვართხუა¹ (ფერთხუას) იხ. ფორთხუა.

შვართხუა² (ფერთხუას) იხ. ფართხუა (მნიშვ. - 2).

შვარი-პირკაშხ ზჯზ. ისეთი ღროს... ფერი ბორჯის ხენწვეფე ქობორე: ქახს, II, გვ. 32 - ...ისეთი ღროს ხელმწიფე ნახა.

შვარიშვარი (ფერიგვარს) ისეთნარი.

ფერიგვარო ზჯზ. ისეთნარიად. ფერიგვარო რაგაღანა, აჭი თოსით ვამუჭანა: ი. კოფშ, გვ. 154 - ისეთნარიად ლაპარაკობენ, ანი იმასაც არ მოგვცემენ.

შვარი ღროს ზჯზ. ისეთი ღროს. ათეს იჩიებუნი, ფერი ღროს იფუე სუმინქ - ამას რომ ლაპარაკობს, ისეთი ღროს შეიქნა ხმაური.

შვარი ძამმხ ზჯზ. იგივეა, რაც ფერი ღროს, - ისეთი (საბით) ღროს. ფერი ქამცე ბურთი ცოხარცქილი ნდუფე ქემაპორინუე: ქახს, II, გვ. 42 - ასეთი ღროს გულზე გაბეთქლმა დეემა მოაღნია (მოვიდა).

შვარიშ ულა (ფერიშ ულას) შვარის ნასპლა, გაფითრება.

შვარსპი (ფერკაფის) სახელი ფერკუნს ზნისა - ღსკაპიშპა (დ. ვიფია). იხ. ფურკი.

შვარსპილი (ფერსპილი) იგივეა, რაც ტარელი, - შვარსპილი, ოღნავ ფარაღანასული (კ. ქარ).

შვარ¹ რუსი, მოშავო თითრი (კ. ქარ); თაითრსა დე შპის საშპალი (საძ). ფეროქითობი შავ-თეთრი ქათამი.

შვარ² ზჯზ. შვარად, ნაირად. მათე ლეკურქ ხოლო ქიშკიბუზე თექ მუღდა - ფერონ : მ. ხუბ., გვ. 190 - მეორე მკურეო ჩამოეიდა იქ რაგაღანად. ფერო ლორჩე, კისერ-გითორჩე - ფერად მოთეთრო, კისერი - ოღნავ თეთრი (ქვევიდან).

შვარქოქოქი (ფეროქოთობს) შვარადი (შვარო) ქათამი.

შვარტა (ფერტას) სახელი ფერტუნს ზნისა - ბამორა (სახეზე, ტანზე). ფერტუნს (ბიჭოშობა გამოყარა, ბაშაშობა გამოყარა, ბაშაშობაშა(ნ) გამოყარა თურმე) გრძდ. აყრის (სახეზე, ტანზე).

შპრა (ფერუას) სახელი ფერუნს ზნისა - 'გა'შპრა; ხანხითი ბაპარიალუა. გურკუ ღანჯიქ ქეკემასუ, მთუნითი ვამქაშერე : ვერისი, გვ. 131 - გულს ფანგი მომეიდა, ვერაფრით ჩამოფინინდე (გაფერე).

ფერუნს (ბაშარა გაფერა, ბაშარა გაუფერავს, ბაშარაშ(ნ) გაფერადა თურმე) გრძდ. ფერავს, აწილალებს, ხეხავს. უფერუნს (ბაშარა გაუფერა, ბაშარა გაუფერავს) გრძდ. სასხე. ქე. ფერუნს ზნისა - უფერავს, უპრიალებს.

იფერუ(ნ) (ბაშარა გაიფერა, ბაშარა ლ(ნ) გაფერადა, გაპრიალებულა) გრძდ. ენებ. ფერუნს ზნისა - იფერება, პრიალდება. აიფერუ(ნ) (ბაშარა გაეფერა, გაუპრიალდა; ბაშარა გააფერევა) გრძდ. ენებ. უფერუნს ზნისა - უპრიალდება, ეფერება.

იფერუ(ნ) (შპრა მესაძლებელი გახდა გაფერევა, გაპრიალება; '-') გრძდ. შესაძლ. ენებ. ფერუნს ზნისა - შეიძლება გაიფეროს, გაპრიალდეს, გაიხეხოს. აიფერუ(ნ) (აშპრა შეძლო გაფერევა, ბაშარაშ(ნ) შესძლებია გაეფერა) გრძდ. შესაძლ. ენებ. უფერუნს ზნისა - შეუძლია გაფეროს, გააპრიალოს.

ოფერაფუნს (ოშარაშპა აფერეინა, შპარაშპა უფერეინება, ბაშარაშ(ნ) აფერეინდება თურმე) კაუზ. ფერუნს ზნისა - აფერეინებს, აპრიალებინებს. მაშვარაშვილი მიხე. მოქმ. 'გა'შფერავი, ვინც აპრიალებს.

როზარილი მიძღ. ენებ. ზე. 'გასაფერავი,
 'გასპარილებელი.
 ბონაშარილი მიძღ. ენებ. წარს. გაფერვილი,
 გაპარილებული.
 ბონაშარა მიძღ. ენებ. წარს. განაფერი,
 განაპარილები.
 ბონაშარპირი მიძღ. ენებ. წარს. გაფერვის,
 გაპარილების საფასური.
 'შაშაშარა მიძღ. უარს. გაუფერავი,
 გაუპარილებელი.

შპრპა² იგივეა, რაც ფერაფა. მოფავირე
 გიფავირენი, მადლიორი რდა, ნგერი
 გოფერუნი, ფრთხილასირდა: ხალხ. სიძრ.,
 1, გვ. 96 - ნათესავი თუ (რომ) გემდურის,
 მადლობელი (მადლიერი) იყავი, მტერი თუ
 გეფერება, ფრთხილად იყავი. შა, თემშას
 ქეგოფერუქუ, სიჩქიმი ბურეუ უწით
 წყურგქი: 1. საბუჟ, სპირი. ზეს., გვ. 51 - პა,
 ეგზომად გეფერები, შენ ჩემს ბუღს შავად
 სუდრავ!

შპრპა³ იგივეა, რაც ფერაფა (მნიშვნ. - 2), -
 შეფერება. სუმწიწანი მგმასგ
 იფერენდე: ი. ყოფშ., გვ. 56 - სამინლის
 ოდენას იფერება.
 იფერენს (შიფირა შეიფერა, შეშაშაშა
 შეუფერება, შპრპარაშპრ) შეიფერება
 თურმე) გრდმ. იფერება.

შპრპაბა (ფერფუტას): ფერფუტა კოჩი მსუბუქი
 (ქვეითი), ჩურჩუტი კაცი. შდრ. გურ.
 გაფერფუტებული ამსუბუქებული, ჭკუანაკლები
 (ს. ჯი.).

შპრპაღი (ფერპალ/რს) შპრპაღი. სოფერს
 ჯეემო ართი ფერშალი ნოყეე - სოფელს
 ძველად ერთი ფერპალი ჰყოლია.

შპრპი (ფერჩის) პანი. ლელიშ ფერჩი -
 ლელის კანი.

შპრპაშა (ფერჩელეას) სახელი ფერჩელანს
 ზნისა - ბაღატაშაშაშა; პანის ბაცლა,
 ბაშცაშანა. სომილმ ტარეშს ფერჩელანა
 - სომინდის ტარობეს ფრცქენან.
 ფერჩელანს (შპრპაშა 'გა'ფრცქენა, შპრპაშა
 'გა'ფრცქენია, შპრპაშაშპრ) ფრცქენდა
 თურმე) გრდმ. ფრცქენის; ფურჩის.
 იფერჩელანს (ბონაშარაშა გაიფრცქენა,
 ბაშაშარაშა გაუფრცქენა) გრდმ. სათა. ქე.
 ფერჩელანს ზნისა - იფრცქენის
 უფერჩელანს (ბაშაშარაშა გაუფრცქენა,
 ბაშაშარაშა გაუფრცქენია) გრდმ. სახე. ქე.
 ფერჩელანს ზნისა - უფრცქენის.
 იფერჩელეუ(ნ) (ბონაშარაშა გაიფრცქენა,
 ბონაშარაშაშპრ) გაფრცქენილა) გრდმ. ენებ.
 ფერჩელანს ზნისა - იფრცქენება.
 აფერჩელეუ(ნ) (ბაშაშარაშა გაიფრცქენა,

ბონაშარაშაშპრ) გაფრცქენილა) გრდმ. ენებ.
 უფერჩელანს ზნისა - ეფრცქენება.
 იფერჩელე(ნ)//იფერჩელინე(ნ) (ბონაშარაშა
 შესაძლებელი გახდა გაფრცქენა,-) გრდმ.
 შესაძლ. ენებ. ფერჩელანს ზნისა -
 შეიძლება გაიფრცქენას
 აფერჩელე(ნ)//აფერჩელინე(ნ) (ბონაშარაშა
 შეძლო 'გა'ფრცქენა,-, ბონაშარაშაშპრ)
 შესაძლება გაიფრცქენა) გრდმ. შესაძლ. ენებ.
 უფერჩელანს ზნისა - შეუძლია
 გაფრცქენას.
 ოფერჩელაშუანს (ბონაშარაშაშპრ აფრცქენევენა,
 შპრპაშაშპრ უფრცქენევენება,
 ბონაშარაშაშპრ) აფრცქენევენება თურმე)
 საუზ. ფერჩელანს ზნისა -
 აფრცქენევენება.
 ბაშარაშარილი მიძღ. მოფშ. 'გა'ფრცქენელი.
 ბონაშარაშარილი მიძღ. ენებ. ზე. 'გასაფრცქენელი.
 შპრპარაშარილი მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ფრცქენილი;
 გადატყავებული.
 ბონაშარაშარილი მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ფრცქენი.
 ბონაშარაშარილი მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ფრცქენის
 საფასური.

შპრპი-ი (ფერჩისს) შპრპი. შდრ. გურ., იმერ., რაქ.
 ფარჩიხი ხელი, ნვრილი ფიჩიხი, რომელსაც
 ტოლები აქვს მერჩინილი (გ. შარაშ.; დილაგქ.,
 689; ა. ლლ.).

შპრპაშაღი (ფერჩხელს) იხ. ფერჩხელი.

შპრპაშაშპრ/შპრპაშაშპრ/შპრპაშაშპრ/
 შპრპაშაშპრ ბ. შარაქ. (ფერჩხელობას
 ფერჩხელობას ფერჩხეობას) რგლოგ.
 შპრპაშაშპრ (დელსაშაშაშპრ).

შპრპაშა (ფერჩხეს) სახელი ფერჩხეს ზნისა -
 'და'შპრპა (გ. ჯილაქ).

შპრპაშხი (ფერჩხის) 1. იგივეა, რაც ფერჩხიხი, -
 შპრპაშხი, შპრპაშხი. 2. შპრპაშხალი, ნაშპრპი.
 ხალხობრივი ფერჩხი გვერდის ნეცი. შდრ. საბა:
 ფერჩხალი ბაგვერდის ნიბი.

შპრპაშაღი (ფერჩხელ/რს) 1. ბონაშარაშა,
 კონტრაქტი. ქიდაანთხულო დიფუჟუ
 ფერჩხელი - დედა და დანყო გორაობა.
 დიიფერჩხელი - ვოდა,
 გინფილითი: ქხს. 1, გვ. 286 -
 გადაკორტილი - ვოდა, ავიციდინე. მუქ
 ალოლუ თუ ცხენს, მუშენი იფერჩხელეუ,
 კოჩქუნდა? - რა დავებართა ამ ცხენს, რატომ
 კონტრაქტი, თუ იცი? 2. ბნად (დ. ფიფი).
 იფერჩხელე(ნ) (ბონაშარაშაშპრ) იგორავა,
 შპრპაშაშპრ უგორავა, ბონაშარაშაშპრ
 გორაობდა თურმე) გრდმ. ენებ. გორაობს,
 კონტრაქტი.

შპრპაშა (ფერჩხის) ზიოლ. ლომპინი. ფერჩხის
 მუშე ხორუა - მასობობა პუხეს მახუნია:

ბახტ. სიძრ., I, გვ. 140 - ლოკოკინას თავისი სახლ-კარი ხურგზე ჰკიდიათ. *შჳრ. ლაზ. ფენწე/ფენწო* ლოკოკინა (*ბ. მარი*).

შარტოში (ოხორი-ნი) (ფერწოში ოხორის)
ლოკოკინას ნიშარბა.

შარწუა (ფერწუას) სახელი **ფერწუნს** ზნისა - დასარა; **დაფოთილა** (ტაფზე). **ღო ჩაბინს** დაუჰყანდა, უკული **გავმარდუნდა**, **ლო ფერწუნს** დუ ჰუჰელიში **ნაღვეყასალო** - ჯერ ფხანას დაუნებდა, შემდეგ გამოაყრიდა, დაფოთლავდა ჭინჭრის დანაუსხვიით. *გადატ. რბილი რისამე სროლა; დარტყმა.*

ფერწუნს (შარწაწუა დაფოთლა; შარწაწუა გამოყურია, დაფოთლავს; შარწაწუაწან) გამოყრიდა, დაფოთლავდა თურმე) *გოდმ.* გამოაყრის, დაფოთლავს.
ფერწუნს (შარწაწუა რბილი რამე დაარტყა, ქაწაწაწუა დაურტყას, ქარწაწუაწან) დაარტყამდა თურმე) *გოდმ.* რბილ რასმე დაარტყას, ესერის.

შარჭოშ-ნი (ფერჭოშის), შარჭაშ-ნი (ფერჭაშის)
შარიმჭაშაწუა, შარიმჭაშაწუა. **სახე** **ფერჭკოშეფი** თი **აჟუღე** ლოდაცითი - სახე ფერიმჭაშეღებლით ჰქონდა სახე. **ფერჭკუმი**-**ფერიმჭკუმი** ფერის მჭამელი.

შარზი-ნი, შანზი-ნი (ფერზის) იგივეა, რაც **ფორზუ** - **დაფშევილი**, **დაჰატაშული**, **დახმეშული**. *გადატ.* ხუხულა, ქიხახი. **ენა ხუღე ვარი**, **ფერხვეფი** - ეს სახლი კი არა, ხუხულებია.

შარზინი-ნი (ფერზინის) იხ. **გლადა-ფერზინი**.

შასქო (ფესვოს) 1. ურმის პირბლის ნანძილი. ფესვო იყო აკაციის, თელის ან ლანტის (*მასკლეტი, ტ. IV, ნაწ. II, გვ. 147*). 2. **შასქინანდელ**. არის გამოთქმა: **ფესვოვალაფორი** ძირფესვინად ამომწყდარი.

შაჳნი-ნი (ფეჳინის) 1. **ფოჳინი**. მუცოკო, მუს იფეფუქ? - რა გინდა, რას ფოჳინობ? (რე)... *თარაჳალას გეგაფილი, იზო-ამო ფეფინისი: კ. ბაშეშ, ქართ. ზეს, გვ. 14* - (არის)... ორპირობას დაქვეული, იქით-აქეთ ფოჳინისა. 2. რხევა, რხეპინი სირაული. მუჳრსინი, მისი ფეფუ - რომ მიღის, მიორხევა.

შაჳუა (ფეჳუას) იგივეა, რაც **ფეჳინი**, - **ფოჳინი**. **იფეჳუ(ნი)** (შხოლოდ ანშეოს ნრისა და IV სურისის მწკრეიებში) *გოდმ. ნებ.* ფოჳინობს.

შაჳარი-ნი (ფეჳარის) შაჳიპარი. *შჳრ.* ფეჳეპარი.

შაჳეპარი/შაჳეპარია (ფეჳეპერის/ფეჳეპერიას)

კონხა; ნახი, ნახინი, ფაჳინი.

შაჳეპარ (ფეჳეპერის) შაჳეჳი; რბინი.

შაჳარი-ნი (ფეჳარის) ნაჳო; **შაჳარია**; ხის ნარილი, ფოთლამიანად გაზაზარია ოშთაჳი ან მარტო ქირს (დაბლა) რამოცხანელი ფოთლამი. **ფეჳერს** ქემენჯირე ე ძაბიქ: *მ. ბუბ., გვ. 144* - ნემოში ჩანვა ეს გოგო. *შჳრ.* ნაჳეჳერე.

შაჳარონი (ფეჳარონის) ნარილი ბუჳანარი; ადგილი, სადაც არის ნემო, - ბვერი გაზაზარია ფოთლი ან ფოთლებიანი ტოტები, - ფოთლარი, ფოთლოვანი. **დაატყობ** ათაქ **ფეჳეროს**: *მ. ბუბ., გვ. 59* - დაშალა აქ ფეჳერონი. **ფეჳერონისი** ნარდი რხოუ - ფეჳერონი ნაზარდი ძროხა.

შაჳაშ-ნი (ფეჳაშის) საჩუჳარი, შაჳაშაჳი. ათენა ჩქიმი **ფეჳაშისი** რე - ეს ჩქიმი საჩუჳარია.

შაჳაშაშ (ფეჳაშაშის) სახელი **უფეჳაშენს** ზნისა - რაშაშა. ათეჳეჳარა საჩუჳარი მისეჳაშ ხანე: *მ. ბუბ., გვ. 17* - ასეთი საჩუჳარი მიფეჳაშა ხანმა.

უფეჳაშენს (შაჳაშაშაჳე) არეჳება თურმე) *გოდმ.* არეჳებს. **იფეჳაშენ(ნი)**, **იფეჳაშენი(ნი)** (რაშაშაშა შესაღებელი გახდა ჩუქება...)- *გოდმ. შესადლ.*

ნებ. უფეჳაშენს ზნისა - შეიძლება ფეჳაშაშა, ჩუქება.

აფეჳაშენ(ნი), **აფეჳაშენი(ნი)** (რაშაშაშაშა შედლო ერეჳებინა...- რაშაშაშაშაშა შესაღებელი ჩუქება) *გოდმ. შესადლ.* *ნებ.* უფეჳაშენს ზნისა - შეუძლია არეჳოს.

ოფეჳაშააფუანს (რაშაშაშაშაჳე არეჳებინა, შაშაშაშაშაშაჳე ურეჳებინება, რაშაშაშაშაშაჳე) არეჳებინება თურმე) *კაუზ.* უფეჳაშენს ზნისა - არეჳებინებს.

ზაშაშაშაშაშა *მიძლ. მიჳლ.* მრეჳებელი. **რაშაშაშაშაშა** *მიძლ. ნებ.* მრეჳებელი. **რაშაშაშაშაშა** *მიძლ. ნებ.* წარს. რეჳებელი. **რაშაშაშაშაშა** *მიძლ. ნებ.* წარს. ნარეჳები, ნარეჳარი. **რაშაშაშაშაშაშა** *მიძლ. ნებ.* წარს. რეჳების საფასური. **რაშაშაშაშაშაშა** *მიძლ. უარჳ.* ურეჳებელი.

შაჳაშარი, შაჳაშარია (ფეჳეპერის, ფეჳეპერიას) აუტაჳანა; მარლივიტი ბადამილინი და ლიპანი.

შაჳაშინისა (ფეჳაშინიას) იხ. **ფეჳაშინია**.

შაჳაშინისი (ფეჳაშინია) სიმილის/სიმილი) *პოჳატ.* ბუჳაშარა სიმილინი. *იხ.* **ფაჳაშინია** *ლიპანი, ოფაშკინიანია* სიმილი, ჭოფე სიმილი (*ა. მყე*).

შაჳაშა (ფეჳაშა) სახელი **ეფეჳაშუნს** ზნისა - ჯანის აბურცვა (წყლის ჩადგომით), გეჳარას ბაჩანა.

ვაშში (ფეშხოს) **ვაშხვა**; სპალაპის ცალი მხარე, შვედია, ჩანანსეპი (*შ. კორეია*). *შდრ.* სადა: ფეშო ცალი ჩანანსეპი.

ვაშჩარი (ფეჩერს) იგივეა, რაც **ფეშერი**. ჩქი მიკრადანი, ვარა ის მუწურის, ფეჩერს მითარე - ჩვენ გვიჭირდეს, თორემ მას რა უჭირს, ნეშობი (ფეჩერში) ზის.

ვაშჩარმა (ფეჩერას) სხანამთელი. *იხ.* ხეჭერია.

ვაშხი (ფეხხის) იგივეა, რაც **ფერეხი**, - 1. ვარჩხი, ფიჩხი; წნელი (*დ. ფოთა*). ...მა ვამიძირენ, ფერი ქვანაში **ფეხხი** ქემომილათ: *შ. ხუბ., გვ. 66* - ... მე რომ არ ვყოფილარ (მინახავს), ისეთი ქვეყნის ფარჩხი მომიტანოთ. 2. ტომი; ხის ტომქაპისბან ბაქამთაპული ცომცხი, -უმთავრესად იყენებენ ბრონეულის ტოტებს.

ვაშპა (ფეშუას) იგივეა, რაც **ფაჭეაფი**, - თხალეპის ან წამწამების ხამხამი (*ბ. ძაძ., II, გვ. 88*).

ვაშჩარე (ფეხეროს) ხალსანაშო-ნარალი იაშო, წაბაბადა ხალჩაროს (*მასლები, ტ. I, გვ. 397*).

ვახვა, **ვახვამა**, **ვახვარმა** (ფეხვერეს, ფეხვერიას) *იხ.* ბეხვეარი, - ვუნეშულა, მსუანდი. ჩქიმი ფეხვერია ბოში - ჩემი ფუნეშულა ბიჭი.

ვახში (ფეხხის) ფრთხილი (*დ. ფოთა*).

ვახშა (ფეხუას) *იხ.* გილა-ფეხა.

ვახხლ-ი, **თხხლ-ი** ('**ჭ**'თხილ/რს) ფრთხილი.

ვახ (ფას)// **ვახვა** (ფიფას) ბლახა, ცუდი, უპარბისი (ეტყვიან პატარა ბავშვს, როცა არ უნდათ, რომ ბავშვმა ჭამოს).

ვახარი (ფიარს) ნიჩაბი (ხისა). მალეშარო მოლურთემუ, ვარკელ ფიარი დო ბარი: *კ. საბუშ. ქახს, გვ. 113* - საომრად წამოსულა, არ აკლდა ნიჩაბი და ბარი. *იხ.* დაფათქა.

ვახვაში, **ვახვამი** *წმწ.* ნაშქრ-ნაშქრ, ძალხე დაქსმამამაშულად. გიომიჯუე კელდერე კურხი დო ფიაფიათ დოწოწე: *ი. ყოფშ. გვ. 61* - დაბიჯა მკერდზე ფეხი და ნაჭერ-ნაჭერ დაწუნა. ფიაფიათ აკოცო - ლუქა-ლუქმად (ნაწილ-ნაწილ) დაიშალა.

ვახვითი *წმწ.* წვერიეს მინდორო წიმაარდვანა ფიეჩოთ - ნეხს (ნაკელს) მინდვრად დაყირან გაშლილად (გაფანტულად).

ვახვინი (ფითონს) თარო სახხად სხხლში (ქუხხში) შრამის (კოჭობის) ან სხამთა ჩამოსადაბად (*კ. კლიაეა*).

ვახში (ფითქის) იგივეა, რაც **ფაფერი**, - ვაშა; ნაქისა და ფქვილისგან გაკეთებული ფაფა (*ი. ყოფშ.*). ბრელი ფითქის ბრელი შურიში მბარა ოკონია: *ხალხ. სობრ., I, გვ. 20* -

ბერე ფაფას ბერი სულის შებერეა უნდაო. ფითქი ობემ კარიშავეა დო ლატი-ფაშქინია - ცუდეში კარიშავეა: *იხტ. გვ. 141* - ფაფა ეხოს კარამდეო და ბატბუტო-სახლის კარამდეო.

ვახშა (ფითქუას) სახელი ფითქუნს ზნისა - ფაქილში ან მჭებარში ამოსვრა, ამომანაშავე; შაფთამა.

ფითქუნს (აშოშიშა ამოგანგლა, ბაშოშიშა ამოგანგლავს, ბოშოშიშაშ(ნ) ამოგანგლავდა თურმე) გრდმ ფექილში, მტვერში განგლავს. იფითქუნს (აშოშიშა ამოგანგლა ფექილში, მტვერში; ბოშიშაშ(ნ) ამოგანგლავს) გრდფე. *გვ. 20*. ფითქუნს ზნისა - იგანგლება ფექილში, მტვერში.

ვახშა (ფილადის) მამლის ლაბაპი; მამლის ნეპარი (*ი. ყოფშ.*).

ვახშა (ფილთას): ფილთა თოფი ფილთა თოფი.

ვახშა (ფილქას) ნაპი. ათეს უღე ფილქა: *შ. ხუბ., გვ. 194* - ამას ჰყავს (აქვს) ნაფი.

ვახშა (ფილქას) იგივეა, რაც **ფილქა**, - ნაპი. ართი ჯემე ფილქა... ქოქორე: *ი. ყოფშ., გვ. 5* - ერთი ძველი ნაფი ნახა.

ვახშარჩასა, **ვახშარჩათა** *წმწ.* თაპისუფლად; ბლომად. თეშერი რე ფილქა რჩასაგ// ფილქა რჩათ მორუქად დო მიბიყანცე - ამიტომბა, თათესუფლად მოდის და მოიციინს.

ფილქა რჩათ თუღე ირფელი - ბლომად იყო ყველაფერი.

ვახშა (ფიშულ/რს) *იხ.* ფრთხილი. ლაბიტი მი ფიშული სიმინდის ნეერი.

ვახშა (ფიშულას) ნეპარი (*ბ. კოლანაეა*).

ვახშა (ფიშფის) სიმინდის ტაროს ფორი (უღეაშეპი). *შდრ.* ლაბიტი ფრთხილი; გურ. ფიშფის სიმინდის ტაროს ნეერზე გამოსული ფორი თხასალა (*შ. ნეაგარ*); ლაზ. ფიშფილი, ფიშფილი ნეერი (*ბ. მარ*).

ვახშა (ფიშფას) ფორიანი (ტარო). ართო დორონხორი ფიშფამი ტარი ჰამო ჰეგრჭკინით იყყანს რდულალას - მთლიანად დახუნდელი ფორიანი ტარო ტყინილი ჭრიჭინით იწყებს ზრდას.

ვახშა (ფინას) შარის ფიტარი, რუმელიც არაბ მიშპილი (*ი. ყოფშ.*). ფინაში გეშადალა რენ დო დახეგონი წგმობულა: *ი. ყოფშ., გვ. 161* - ქტრის ფიტრის ჩამოტანა და ცუცხლში დანვა.

ვახშა (ფინას) ზოლო. ფინია, პატარა ძალლი (*ი. ყოფშ., კ. კარ*). ჯალოდრი ქუნს ართი ფინათე ჰაპას: *შ. ხუბ., გვ. 263* - ძალლი ჰყავს ერთი

ფინია ამ მღვდელს. ჩქიმი შური ფინა შა მიბარუნია: *ი. კოფე, გვ. 66* - ჩემი სული ფინიაზე მაქვს მიბარებულიო.

შინა³ (ფინას) შინა.

შინაშა (ფინაშას) სახელი უფინუანს ზნისა - შინა, შლა. ფინაშა ხემი ხელის შლა (ფენა). ხეს უფინუანს - ხელს შლის. უფინუანს (უფინაშა შლა ხელი, უფინაშა უშლია, ნოფინაშაშენ) შლიდა თურმე ხელს) *გრძმ შლის* (ხელს).

ოფინაშუანს (ოფინაშაშა აშლეენა ხელი, უფინაშაშა უშლეენებია, ნოფინაშაშენ) აშლეენებდა თურმე ხელს) *კაუხ. უფინუანს* ზნისა - აშლეენებს (ხელს).

მაფინალო (მაში) *მიძღ. მიუქ.* იქითაქეთ ხელის 'ვა'შმლელო.

ოფინალო *მიძღ. ენებ. ზყ.* 'ვა'საშლელო.

ნაშინა *მიძღ. ენებ. წარს.* 'ვა'ნაშალი; ნაფენი.

ნაფინაში *მიძღ. ენებ. წარს.* ხელის 'ვა'შლის საფასური.

'უბა'უშინა *მიძღ. უარყ.* 'ვა'უშლელო (ხელი).

შინა-შინა (ფინა-ფინას) შინა-შინა. ფინა-ფინას, ფინა-ფინათ *ზნზხ.* ფენა-ფენად. ბამბეს შექვილით ღოპეპტუნლითინი, ფინა - ფინათ დობადანდით - ბამბას რომ დავეპტუნავდით, ფენა-ფენად დავედებდით.

შინახარი, **შინახარი** (ფინახ'არს) სპაქეპის (ჩალა, თივა...) უძირო ჩასაქარალი (მონწული ან ფიცრული) ღაბგშული სპაქონისათვის ბოსლის, სასიმინდის ან ქუხნის კედელთან. *შდრ. სქ. იბურ.* ქვიხახარი მაღალეცხებიანი ყუთი იმზარეულოში ჭურჭლის შესანახავად (*ტ. ზერ.*).

შინლეხი-ი (ფინდების) სნრაფი, ჩპარი; ბაპედული.

შინთხი-ი (ფინთხის) ჩირახხი.

შინია (ფინიას) *ზოოლ.* იგივეა, რაც **ფინა²**, - 1. პატარა ძალლი, ფინია. აიუ **ფინიას** ქვლოიტენია სია: *მ. ხუბ., გვ. 113* - ამ ფინიას დაეიტოვებო შენო. 2. წმკრილი (ფრიალა) თიქშვი. ფინია სენი წერილი, არალრმა (გადამლოლი) თუფში.

შინიამ იგივეა, რაც **ფინა**, **ფინია**. ართი რაში ელო ართი ფინიე ქაჩუქეს: *ა. ცაბ., გვ. 15* - ერთი რაში და ერთი ფინია (ძალლი) არუქეს. ქიმერთუ ფინიე ქე: *ა. ცაბ., გვ. 15* - მივიდა ფინია.

შინა (ფინუას) იგივეა, რაც **ფინა ფა**, - 1. შინა. პატგენ მუჭო უსხუნური, სვერე თემი აფინუე: *მასალ., გვ. 66* - ბატონს როგორც ურჩენია, სვერეც ისე ეფინება. ია გიფინულო ვარდი: *ქხს, I, გვ. 22* - ია გიფენია და ვარი. 2. იამით-აამით შლა (ხელისა). ხეს

ქუფინუანს თაურე-თურე: *მ. ხუბ., გვ. 257* - ხელს შლის იქითაქეთ. *შდრ. ლაზ. ფინ:* ოფინუ გაფენა (*ბ. ბარი*).

შინეშა (ფინეშას) წმკრიანი (კაცი) (*ე. ჭლიავა*).

შინეხი-ი (ფინეხის) თხის ავადმყოფობა ერთგვარი. თხა იწყებს ბუაივლს და უცუბ კედება (*მასალეტი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 222*).

შინეშალი-ი (ფინეშალ/რს) შინეშანი (*კ. ჯარ.*).

შიორი-ი (ფიორას), **შიორაშა** (ფიორაშას), **შიორაშა** (ფიორაშას) სახელი ოფიორუანს, იფიორუ (ნ) ზნათა - 1. შარფშატი, შრინალი. მინდორც მოყო ფიორია: *ქხს, I, გვ. 174* - მინდორზე მინდა ფარფატიო. ფიორ - ფიორი თ მიიშუ მინდორს - ფრიალ-ფრიალით მიდიოდა მინდორზე. ყოროფილი მუშო მოყო, მხვაშა გილე ფიორგენ - და: *ქხს, I, გვ. 242* - შეყვარებული რად მინდა, სხვასთან თუ დაფარფატებს. 2. ბაშრინაშა. მინდორიშა ქააფიორუ ვიშო - მინდორში გააფრიალა იქით.

ოფიორუანს (ოფიორაშა 'გა'აფრიალა, უფიორაშა 'გა'უფრიალებია, ნოფიორაშაშენ) აფრიალებდა თურმე) *გრძმ.* აფრიალებს; ანიავებს. უფიორუანს (უფიორაშა 'გა'უფრიალა, 'გა'უნიავე; უფიორაშაშენ) 'გა'უფრიალებია, 'გა'უნიავებია) *გრძმ. სსხე. ქც.* ოფიორუანს ზნისა - 'უფრიალებს; 'გა'უნიავებს.

იფიორუ (ნ) (იფიორაშა შესაძლებელი გახდა 'გა'ფრიალება, 'გა'ნიავება; -) *გრძმ. უგსაძღ. ენებ.* ოფიორუანს ზნისა - შეიძლება 'გა'ფრიალება; 'გა'ნიავება.

ოფიორაფუანს (ოფიორაშა აფრიალებინა, ანიავებინა; უფიორაშაშენ) უფრიალებინებია, უნიავებინებია; (ნოფიორაშაშენ) აფრიალებინებდა, ანიავებინებდა თურმე) *კაუხ. ოფიორუანს* ზნისა - აფრიალებინებს; ანიავებინებს. მაფიორაშალი *მიძღ. მიუქ.* აშფრიალებელი; 'გა'შნიავებელი.

ოფიორაშალი *მიძღ. ენებ. ზყ.* ა'საფრიალებელი; 'გა'სანიავებელი.

ფიორაშალი *მიძღ. ენებ. წარს.* ა'ფრიალებული; 'გა'ნიავებული.

ნაფიორაშო *მიძღ. ენებ. წარს.* ა'ნაფრიალებელი; 'გა'ნანიავები.

ნაფიორაშაში *მიძღ. ენებ. წარს.* ფრიალების, ნიავების საფასური.

'უბა'უფიორაშა *მიძღ. უარყ.* აუფრიალებელი; გაუნიავებელი.

შიორა (ფიორას) შარფშატი; *გადატ.* დაუზარელი. მუფიორა კოჩირლე დეკანოზი - რა დაუზარელი კაცი იყო დეკანოზი! შედობობო... ჩქიმი სეცამი, ჩქიმი ჯჯიორი, ჩქიმი ფიორა: *მ. ხუბ., გვ. 313* - მშვიდობით... ჩემო ღამაშო, ჩემო კარგო, ჩემო დაუზარებელიო.

შიორასა (ფიორაფას) სახელი ოფიორუანს ზმნისა - აფრიანება; 'ბანინაპება უფიორუანს (უშიორა უნიავა, უშიორასუ უნიავებია, რუშიორაჟაფ) უნიავებდა თურმე) *გრძმ. სასხე. ქე. უნიავებს; უფრიალებს.*

შიორაჟოლ-ი (ფიორაჟოლს) *მიძე. უარე. წარს.* ოფიორუანს ზმნისა - აფრიანებაჟლი; ბანინაპებაჟლი.

შიორას (ფიორას) იგივეა, რაც **ფიორი**, **ფიორაფა**.

შიორში (ფიორის) ბლახი (*ი. ეფშ., პ. ჭარ.*). *შღრ. მარგალი; ყაბახი.*

შიორი (ფიორის) იგივეა, რაც **ფიორი**, - აზატი, თაპისუშახლი ბლახი (*დ. ფიფია*).

შიძმ-ი (ფიფის) ფილტპი. ბაღანა ფიქვეფიში ანთებათ ცუნს ლეხი - ბავში ფილტვების ანთებით მყავს ავად. *იხ. ფირგვი. შღრ. ლგზ. აჭარ. ფიფი ფილტი (შ. ჩიქ., ი. შვერ.); იმერ., გურ. ფიფუი, ფიფაჟე ფილტი (ა. ლლ., ე. ბერ).*

შიძვა (ფიფას), **შიძვალი** (ფიფალს) უშნოდ ბაბარილი.

შიძვინ-ი (ფიფინს) *იხ. ფიფინაფა.*

შიძვინაშა (ფიფინაფას) სახელი **ფიქვონდე** (ნ) ზმნისა - ბაბარება, შეშუაება; ანაჰინანის სხაულის ნანრილის ნყლით ბაჟლანთა, ბასიპება (უშთაერესად სახისა), - ბაჟიჟვინაშა. **ლოფიქვონდე** გაჭირებულქ, ვოულუ დიდი ხანიში სიცოცხლე - შეშუქდა გაჭირებული, არ აქვს დიდი ხნის სიცოცხლე. **იფიფინანს** (იჟიჟინაჟ უხალსოდ იყურა, უჟიჟინაჟ უხალსოდ უყურებია, რუჟიჟინაჟ) უხალსოდ იყურებოდა თურმე) *გრძლე. ვგებ. უხალსოდ იყურება.*

ოფიფინანს იგივეა, რაც **იფიფინანს**. **ფიფიონდე** (ნ) (რუჟიჟინაჟ შეშუქდა, რუჟიჟინაჟაჟ შეშუქებულა) *გრძლე. ვგებ. შუქდება, იბერება.* **ოფიფინანს** (რუჟიჟინაჟ 'შე'შუქებინა, უჟიჟინაჟაჟ 'შე'შუქებინებია, რუჟიჟინაჟაჟ 'შე'შუქებინებდა თურმე) *აჟუზ.* **ფიქვონდე** (ნ) ზმნისა - აშუქებინებს, აბერვინებს.

შიძვინაჟოლ-ი (ფიფინაჟოლს) *მიძე. ვგებ. წარს.* **ფიქვონდე** (ნ) ზმნისა - ბაბიჟვინაჟლი, - შეშუაებაჟლი.

შირა (ფირას) ფართო, ბანიერი. **ყუჯი-ფირა** ყურ-ფართო. **გირინქ** დოჟშუქ ქუჯი-ფირა - ვირმა დაუშვა ყურფართო. **ჟუჯი-ფირას** - ფართო ჟუჯი აქვს. *შღრ. ფირა.*

შირთალი (ფირთალს) ძლიერ ფართო; უშნოდ ფართო.

შირთახ-ი (ფირთახის) გიგნელი. **ფირთახი** ცუჯიში ბიბილო ყურისა. **ფირთახი ჩხუნინდი** მცხერის ნესტო (*პ. ჭარ.*). *იხ. ფერთხი/ფირთხი (ყუჯიში).*

შირთხ-ი (ფირთხის) იგივეა, რაც **ფერთხი**, **ფირთახი**.

შირთხალი (ფირთხილს) შრთხილი.

შირინ-ი (ფირინს), **შირინაშა** (ფირინაფას) სახელი **ფირონდე** (ნ) ზმნისა - ბაჟცება, ბაჟმნება, ბაჟპირება.

ფირონდე (ნ) (ბოჟირონდე გაცვდა, ბოჟირონაჟაჟ გაცვებულა) გაცივებოდა თურმე) *გრძლე. ვგებ. ოცდება.*

შირმული (ფირმულს) *იხ. ფირმული.*

შირსა (ფირსას) შირი; ფიჟვის, ნაჟვის ნაჟო. **ხომელა ნეზუ ოკო თის, ფირსა უღუნი, ფერ** - ხმელი ნაქვი უნდა იმას, ფირსა რომ აქვს ისეთი.

შირსიკ-ი (ფირსიკის) სიფირსანა; ძალიან უსუსარი.

შირსილი (ფირსილს) *მიძე. ვგებ. წარს.* **ფირსუნს** ზმნისა - 1. ფინანსმული; 2. თიაღებამაჟაჟლი.

შირსაჟ (ფირსას) სახელი **ფირსუნს** ზმნისა - ფირსა ნასმა, 'ბა'ზინაჟ. **გულას დინახუშე ფირსუნა** - გულას შიგნიდან ფისავენ (ფისს უსვამენ). **გადატ. დაესება (თვალისა).** **თოჯქ** **დაჟფირსუ ალბათ, ათენა ოსურო მიცონნი** - თვალები დავესო ალბათ, ეს რომ ცოლად მოიყვანა.

ფირსუნს (ბოჟიროსა გაფისა, ბაჟიროსა გაუფისას, ბოჟიროსაჟ) გაფისაგდა თურმე) *გრძმ. ფისს უსვამს, - ფისაგს.*

იფირსუნს (ბოჟიროსა გაფისა, ბაჟიროსა ფისი ნაუსვამს) *გრძმ. სათე. ქე. ფირსუნს* ზმნისა - ფისს ისვამს; - იფისაგს; **გადატ. ივისებს (თვალისა).**

უფირსუნს (ბაჟიროსა ფისი ნაუსვა, ბაჟიროსა ფისი ნაუსვამს) *გრძმ. სასხე. ქე. ფირსუნს* ზმნისა - ფისს უსვამს; **უვისებს (თვალისა).**

აფირსუნს (აჟიროსა დავესო, რუჟიროსა დავესებია) *გრძლე. ვგებ. უფირსუნს* ზმნისა - ევესება (თვალისა).

იფირსუნს (იჟიროსა შესაძლებელი გახდა ფისის ნასმა, დაესება თვალისა, -) *გრძლე. შესაძლ. ვგებ. ფირსუნს* ზმნისა - შეიძლება ფისის ნასმა; შეიძლება თვალის დაესება.

აფირსუნს (აჟიროსა შესაძლებელი ფისი ნაესვა, თვალები დავესო; -; ბოჟიროსაჟ) შესაძლება ფისის ნასმა; რუჟიროსაჟ) შესაძლება თვალები დავესო) *გრძლე. შესაძლ. ვგებ. უფირსუნს* ზმნისა - შეუძლია ფისი ნაუსვას; შეუძლია თვალები დაუქვოს.

ოფირსაფუანს (წიროსაუაჟი ფისი 'ნა'სმეინა, თვალები 'და'ესებინა); შიროსაუაჟი ფისი 'ნა'უსმეინებია, თვალები 'და'უსმეინებია; წიროსაუაჟი(6) ფისს 'ნა'სმეინებდა, თვალებს 'და'ათხრეინებდა თურქე) კაჟ ჟ. ფირსუნს ზმნისა - ფისს ასმეინებს; თვალებს ათხრეინებს.

მაშირსალი მძღ. მოქვ. ვინც ფისს უსვამს; თვალების 'და'მთხრელი.

წიროსალი მძღ. ენებ. მკ. ფისის ნასასმელი; დასათხრელი, დასავები (თვალები).

შირსალი მძღ. ენებ. წარს. ფისნასმული; თვალებდათხრელი.

ნაშირსალი მძღ. ენებ. წარს. ფისნასმავამი; თვალებდანათხარი.

ნაშირსაჟარი მძღ. ენებ. წარს. ფისის ნასმის, თვალების დავსების საფასური.

'ნა'ნაშირსალი, 'ნა'ნაშირსალი მძღ. უარე. ფისნასმელი; თვალებდაუსმელი.

შირბა, შირბაჟი (ფირტეს) ზოოლ. თევზის სახეობა, - პატარა, ფართო, თეთრი ფერისა (მსალეები, ტ. V, გვ.72).

შირბაჟი (ფირტესი) ფილტვი. ქოშუჩი ქითომიში ფირტეჟი - მომეცი ქათმის ფილტვი. გრიგოლ, მუშენ დუშქურონდი ფირტეჟიში ანთიბას? : ქბს, I, გვ. 194 - გრიგოლ, რატომ შეუმინდა ფირტეჟების ანთიბას? 0 ფირტეჟილადაა ფირტეჟი გაჯაჟ. მონყენილი. შირ. ფიყვი.

შირბაჟიანი (ფირტეჟიანი) იგივეა, რაც ფირტეჟი, - ზოოლ. თევზის სახეობაა ერთგვარი; პატარა იზრდება.

შირბაჟალი (ფირტეჟის) მონყენილი (დ. ფიყვი).

შირბაჟი (ფირტეჟის) ზოოლ. წვრილი თევზი (დ. ფიყვი).

შირბაჟული (ფირტეჟის) იგივეა, რაც ფირტეჟია.

შირბაჟულიანი (ფირტეჟის) იგივეა, რაც ფირტეჟია, ფირტეჟი.

შირბაჟულიანი (ფირტეჟის) შირბაჟი სხვალი (ფირტეჟის) ფილტვის სხვალი, - შლქი. სი გოჭირუ ფირტეჟის სხვალი : ქბს, I, გვ. 129 - შენ გჭირს ფილტვის სხვალი (ჭლეჟი). ცირა! მუ რე სხვალენქენი, გოჭირუნო ფირტეჟის სხვალი? : შ. გჭო, გვ. 85 - გოგოგ! რაა, რომ ახველებ, გჭირს ფილტვის სხვალი (ჭლეჟი)?

შირბაჟიანი (ფირტესი) ფილტვი; აუჯარი, ქურჭელია შესანახი (დასაწყობი) თარი. სახლში მიგნითა კედელზე მიადგამდენ ერთ ფიცარს კაცის მკერდის სიმაღლეზე. მასზე აწყობდენ სახლში სახმარ სხვადასხვა ქურჭელს. მას

ფირტონი ერქვა (მსალეები, ტ. I, გვ. 390). შირ. იმერ., რაქ. ფირტონი თარი, რაფა (ა. ლლ.).

შირბაჟი, შირბაჟიანი (ფირტესი, ფირტესი) არარაობა, არაფერი, სიცარიელა, შირბაჟიანი. ფირტეჟი რე, ინა ხო კოჩი ვარე! - არარაობა, ის ხომ კაცი არ არის. ფირტეჟი რე, ემე მუთუნი ვაშურს - არარაობა, აქედან არაფერი გამოვა.

შირბაჟიანი (ფირტესი) აბურბაჟი (ბალნისა); ფაჟრის აბლა.

შირბაჟი (ფირტესი) 1. შირბაჟიანი, ძაჟის დასახევისი სის ნაჟარი (ნაფოტი) ხელსაბილი. შირ. ლაზ. ფირტეჟი ფირტეჟი (ნ. მარ). 2. ხელსაწყო (ქეთდება ფიტესიგან), რომელიც იხმარება თიხის ქურჭლის მუცლის გასასწორებლად შიგნიდან და გარედან (მსალეები, ტ. II, ნაწ. I, გვ.235). 3. ნაჟარიანი ჩხირი, რომელსაც პირზე აუდებენ ხოლმე ხბოს, დღეს რომ ვერ მიეკაროს და არ მოწოვის.

შირბაჟიანი (ფირტესი) ქმსხად ჩაქმსხად-დასხურული (მ. მძღ, II, გვ. 89).

შირბაჟიანი (ფირტესის) საჟამთისი.

შირბაჟი (ფირტესი) შირბი. ექ წუწუ მუმი ფირტეჟი : ა. ყოფი, გვ. 32 - ანან უთხრა თავისი ფირტეჟი. ფირტეჟის ჩებთხინვა ჰეს : ა. ყოფი, გვ. 165 - ფირტეჟი მოვიშორებ ცოლსა. 0 ფირტეჟიში ეფარვა ფირტეჟის აბლა, ფირტეს დანყება. 0 ფირტეჟიში ეჯუნა ფირტეჟე აყალა. 0 ფირტეჟიში ნახლუა ფირტეჟე მიცემა თავისა; ფირტეჟი გატაცება. 0 ფირტეჟი მოულა ფირტედ მოსვლა, მოფირტება. 0 ჩქიში ფირტეჟი ჩემი აზრით. 0 ფირტესივე ფირტეჟი; დარდში არის; ზრუნვაში, ცდაში არის.

შირბაჟიანი (ფირტესი) იგივეა, რაც ფირტეჟია, - საბელი ფირტეჟის ზმნისა - ბაჟირბაჟიანი, შირბი. სი ვე ფირტეჟი ბოროტება - შენ არ იფირტეჟი ბოროტება. ძალაში დევე ფირტეჟი : ა. ყოფი, გვ. 27 - ძალიან დაფირტეჟი. ვაფირტეჟი (//ფირტეჟი) : ოჭომ ფირტეჟიანი : აა, 2, გვ. 83 - ვფირტეჟი, ზურგი არ შემაქციოს. ფირტეჟის (ეფრ. წიროსა იფირტეჟი, აწიროსა უფირტეჟი, წიროსაჟანი) ფირტეჟიდა თურქე გრდუ. საშ. მოქვ. ფირტეჟიანი. აფირტეჟის (წაწიროსა დაფირტეჟი, წაწიროსა დაფირტეჟი) გრდუ აფირტეჟი. იფირტეჟიანი (წაწიროსა დაფირტეჟი, წაწიროსაჟანი) დაფირტეჟული გრდუ. ენებ. ფირტეჟის ზმნისა - ფირტეჟიანი. აფირტეჟიანი (მხოლოდ აწიროსა წიროსა და IV სკრისი მწკრივებში) გრდუ. ენებ. ფირტეჟის ზმნისა - ფირტეჟიანი. იფირტეჟიანი (წიროსაჟანი) შესაძლებელი გახდა

ფიქრი, --) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ფირ ქ ე ნ ს
ზმნისა - შეიძლება დაფიქრება.
აფიქრენენ (აწიარქანა შეძლონ 'გა'ფიქრებინა-,
წოწიარქანაშენ) შესძლებია ფიქრი) გრდუე. შესაძლ.
ენებ. ფირ ქ ე ნ ს ზმნისა - შეუძლია იფიქროს.
ოფიქრებაფუანს (ოწიარქანაშენ აფიქრებინა,
წოწიარქანაშენ) უფიქრებინებია, წოწიარქანაშენ
აფიქრებინებდა თურმე) კაუზ. ფირ ქ ე ნ ს
ზმნისა - აფიქრებინებს.
მაწიარქანაში მიმღ. მიუქმ. მიფიქრებელი.
წოწიარქანაში მიმღ. ენებ. მე. საფიქრებელი.
ფირქანაში მიმღ. ენებ. წარს. 'გა'ფიქრებულა.
წაწიარქანაში მიმღ. ენებ. წარს. ნაფიქრალი.
წაწიარქანაში მიმღ. ენებ. წარს. ფიქრის
საფასური.
წაწაწიარქანაში მიმღ. უარყ. უფიქრალი,
დაუფიქრებელი.

ფირქმ-ი (ფირქყვის) ლაში, ძველად ტუჩი. კადატ.
უშრი ტუჩი (ე. ვლიაყა).

ფირქალ-ი (ფირქალ/რს) პარადიკით ბაჰმლილ-
ბაჰმურქანაშული.

ფირქმქალ-ი (ფირქმქალს) იგივეა, რაც
ფირქალი.

ფირქა, **ფირქალ-ი** (ფირქას, ფირქალს) იგივეა,
რაც **ფირქა**, - ფართო, ბანიპრი; ბაჰმლილი.
ფირქა ჯა ფართოდ ტოტებებადამლილი ხე.
თოლფირქა/თოლფირქალი თივალტებართო;
დიდთვალტება.

ფირქას, **ფირქალ-ი** (ფირქას/ლ/რს) ბაჰმლილი.
ფირქასალი ჯალეფი ტოტებებაშული ხეები.

ფირქინენ-ი (ფირქინენს) უშნოდ ბაჰმერა,
ბაჰმურქანაშ, აპლაქაშ (ფებებისა). იხ.
ფირქინაფა.

ფირქინაშა (ფირქინაფას) სახელი **ოფირქინ-**
უანს, უფირქინანს ზმნათა - უშნოდ ბა-
ჰმერა (ბაჰმურქანაშ) ხალისა, ფანისა. მეს
ეფირქინანს ათე მოიტახალი ხე? - რას
გაგიშვერია ეს მოსატები ხელი? კუჩი უფირ-
ქინანს - ფები გაუშვერია, - გაუფიქრებია.
ოფირქინანს (ოწიარქანაშ გაიშვერია ხელი,
წოწიარქანაშ გაუშვერია ხელი) გრდუე უშნოდ
იშვერს (აფიქრებს) ხელს, ფებს.
უფირქინანს (მხოლოდ ანმეოს წრის მწერეებში)
გრდუე ხელი, ფები უშნოდ აქეს გამშვერლი
(გაფიქრებული).
ოფირქინაფუანს (ოწიარქანაშუ უშნოდ
გაშვერინა ხელი, ფები; წოწიარქანაშუ უშნოდ
გაუშვერინებია ხელი, ფები; წოწიარქანაშენ
უშნოდ აშვერინებდა თურმე ხელს, ფებს) კაუზ.
ოფირქინანს ზმნისა - უშნოდ
აფიქრებინებს, აშვერინებს ხელს, ფებს.
მაწიარქანაშული მიმღ. მიუქმ ხელ-ფების უშნოდ
გამშვერლი.

წოწიარქანაშული მიმღ. ენებ. მე. უშნოდ გასაშვერლი
(ხელ-ფები).
მაწიარქანაშული მიმღ. ენებ. წარს. უშნოდ
გაშვერლი (ხელ-ფები), გაფიქრებული.
წაწიარქანაშული მიმღ. ენებ. წარს. უშნოდ განაშვერლი
(ხელ-ფები).
წაწიარქანაშული მიმღ. ენებ. წარს. ხელ-ფების
უშნოდ გამშვერის საფასური. შდრ. ფირქინაფა;
ფირქინაფა.

ფირქინაშოლ-ი (ფირქინაფოლ/რს) მიმღ. ენებ.
წარს. **ოფირქინანს** ზმნისა -
'ბა'ფქმეილი, 'ბა'ფირქანაშული,

ფირქინაშა (ფირქინაფას) იგივეა, რაც
ფირქინაფა.

ფირქინაშა (ფირქინაფას) იგივეა, რაც
ფირქინაშ კორობუა - ფირქინს
შებრქანაშა.

ფირქალ-ი (ფირქალ/რს) ფინალი. იხ. როკა,
ჭყორაშოტი.

ფირქუ (ფირქუს) კოჰლი. შდრ. ფერხეი.

ფირქი (ფიგის) ქლმა. მუდგა **ფიგად**
ბოტოშლდე გემანთსანინი...: შ. ბერ., გვ. 12 -
რაც უნდა ელვა და მები (რკინის ისარი) არ
დაგვეცეს.... სოლდე ურსი ფიციკლო:
ი. ყოფ. შ. გვ. 144 - საითქენ ნაფა ელვასავით.

ფირქი (ფიგის) ქოქოქი (შ. ავორტა).

ფირქი (ფიგის), **ფირქილა** (ფიგილას) ძალიან
ფიცოლი, ემოქოქი, სწრაფქოქანაშანი.
შემოლოქას ფიგილა რე - სიმთვალისას
ძალიან ფიცხია. ფიგია რე, ხათე მალდე
გური - ძალიან ფიცხია, მაშინდე გაბრაზდედა
(მოუფა გული). ფიგია ხასათოქი კოქი -
ფიცხი კაცი (ხასათოთ).

ფირქილა (ფიგილას): მაქოქილაშ აქიდედა,
ბაქიდედა. მუქუნე ე ძლახიქლო
ქეკააფიგილე ე ბოშის: შ. ხუბ., გვ. 176 -
ათე (ადგა) ეს გოგო და აეკიდე ამ ბიჭს. ათეში
უკული ქეკააფიგილე უდე უშვა ახალი
სოფელმა: ყა ზაყ., 10.01.1931, გვ. 3 - ამის
შემდეგ გაეკიდებოდა სხვა ახალ სოფელში.
გადატ. აკოფიგილე - დანაკუნება, მოსაოთა.

ფირქინ-ი (ფიგონს) იგივეა, რაც **ფირქონი**.

ფირქი (ფიგის) მოქან. ფირქინი. იხ. ლიყვი (ა. მყე).
სოქოქანი ამონაზარდი მსხლის, ვაშლის ტოტზე
(ე. ვლიაყა).

ფირქა (ფიფას) თიქუნი პიროვნებისა, რომელსაც
დიდი და გაშლილი წვერი აქეს. ნიკო ფიფა
დიდწვერებიათი (და ფართო) ნიკოლოზი.

ფირქი (ფიფას) იგივეა, რაც **ფიფა**, -
ფართოდ ბაჰმლილი, - ბაჰმურქინი,
წაქანაშული.

ზინონა² (ფიფიას) *იხ.* ფია, - ზინთი, ცუღი.

ზინონი (ფიფინს), ზინონაშა (ფიფინაშა) აშუაბა: ფაფუჰად აშლა, აფუშა რისამე; ჰრა, *მგ.*, ნაერისა. პიჯი-სახე ქაწადგნე, უფიფანს წარი - პირ-სახე დაეკარგა, გადაშლილი აქეს (გადაშლია) წარბი. მუჭო რე, ფირმული უფიფანსინი! - როგორაა, წვერი რომ გაუშლია! იფიფინანს (იზინონა იდგა აფუშული თითი; ზინონაშა აფუშული ჰქონია თმა) *გრლეუ. ენებ.* აშლილია, აფუშულია რაღაც (*მგ.*, თმა...), ოფიფინანს იგივეა, რაც იფიფინანს.

ზიძრ-ი (ფიქრის) *იხ.* ფირქი, - ჩემი ფიქრიში საგანი სი რექ ხვალე - ჩემი ფიქრის საგანი შენ ხარ მარტო.

ზიძრება (ფიქრებას) *იხ.* ფირქება, - სი ფიქრულექ, ვაგორწყექ - შენ ფიქრობ, ვერ გხვდავ.

ზიძრინ-ი (ფიქრინს) დბაპის ხმაზრი. *იხ.* ფიშქინი.

ზიღვა (ფიღვას) საჰმანვილო სანი, ყალის ბამოპარვა.

ზიღვაში (ფიღვაიას) 1. ყბაპურა ბატონეაბი (*ქ. ჭარ.*). 2. ფიღვაია ქოთომი გაფოფრილი ქათამი; ბურტყლიანი, კისერზე ბევრი ბუმბული რომ აქეს ისეთი, ქათამი; ყურის ძირებში ნითელი ნანაზარდის მქონე.

ზიღვალ-ი (ფიღვალ) 1. ბალივაპული; უმფულა; 2. ყბაპისინიპული; იოსირამსვილი.

ზიყვა პატონაფ-ი (ფიყვა პატონეშ) ჩუტყვაპილა.

ზიყვიბილაშირ-ი (ფიყვიბილაფირს) მონყანილი; უბუნეპო.

ზიყვი-ი (ფიყვის) იგივეა, რაც ფირქვი. მუჭო ფიყვი გიაფყოთამი ქოთომს ქოუჭოა - როგორ ქედეა ყბა ჩამოღებულ ქათამს ჰგავხარ; ბიბილო. როცა მამალი ავადმყოფია, ბიბილო გვერდზე გადაუქანდება და ჩამოენევა (*ქ. ცხად.*). ფიყვი გველაყოთი, ბები, ფიყვი - ქედეა ტუჩი ჩამოაგდე, ბებია, ქვედა ტუჩი.

ზიყვაში (ფიყვაიას) იგივეა, რაც ფიღვაია (*მნიშნ.* - 1), - ყბაპურა (ბატონები).

ზიყვალ-ი (ფიყვალს) აპადმყოფონიმი მოფამფალაპული, - მოპაუხული, მოფუაპული.

ზიყვინ-ი (ფიყვის) ფულვა (ქათმისა); მოპაუხვა; მონყანი. *იხ.* ფიყვინაფა.

ზიყვინაშა (ფიყვინაფას) სახელი იფიფინანს ზნისა - მოპაუხვა, მოფუაუხვა. ქოთომქ მიფიფინუნუ, ლურუ მემიქექ - ქათამი

მიობუზა, კედება მგონია (მე ვიცი). ოფიფინანს (იზინონა იბუზა, უიზინონაშა უბუზო) *გრლეუ. ენებ.* მობუზულია, მოფუყულია ავადმყოფობით. ოფიფინანს იგივეა, რაც იფიფინანს.

ზინკინაშა/ზინკინაშა (ფიშქვინაფას) სახელი ფიშქვინდე (ზ) ზნისა - ბამთქირება; ბაფუპა.

ფიშქვინდე (ზ) (ბოშიპაონალ გათქვირდა, ბოშიპაინაფაულ) გათქვირებულია, ბონთპაინაფა(ზ) გათქვირდებოდა თურმე) *გრლეუ. ენებ.* თქვირდება. ოფიშქვინანს (*იფნ.* ბოშიპაონალ გათქვირდა, ბოშიპაინაფაულ) გათქვირებულია) *გრლეუ. საშ. ენებ.* გათქვირებული გამოყურება; გათქვირულია. ზინკინაშაში *მძღ. ენებ. წარს.* გათქვირებული.

ზინკინაფილ-ი (ფიშქვინაფილ/რს) *მძღ. ენებ. წარს.* ფიშქვინდე (ზ) ზნისა - ბამთქირებაული.

ზინკვალ-ი (ფიშქვალ/რს) ბაფურჩენილი, პარღივით ბაღაპლილი. ფიშქვალი ვარღიენია - გაფურჩქული ვარღია.

ზინკინაშა (ფიშქვინაფას) *იხ.* ფიშქვინაფა.

ზინკინაფილ-ი (ფიშქვინაფილს) *იხ.* ფიშქვინაფილი.

ზინკინი (ფიშქვის) *ხმაძე.* ხმა, რომელსაც ბამოსტავს სასსოვი ღაზბა: იშპი-ზინკინი. *მძღ. რაჭ. იფშლიკიპინა (ქ. მურ., ი. ყოფშ).*

ზირა (ფირას) იგივეა, რაც ფირია, - ღინ; ფართო, ბანიპირ; ბაღაპლილი. პიჯიფირა პირლი. ლურჯულე, მესქეი უჩა, ნენბგე მორჩე, კულელ-ფირია: *ი. ყოფშ, გვ. 148* - იჭიკტიკე, შაშო შავო, ნისკარტ მოთეთროვ, კულდადა-შოლო, მესქეი უჩა, კულელ-ფირია, ქვემაგონი სქინი ჭურხული: *ქ. საბუშ, ქნს, გვ. 131* - შავო შაშო, კულდაშოლო, გამაგონე შენი ჭახტახი. აფხაზეფი კულელი ფირია: *ი. ყოფშ, გვ. 121* - აფხაზეფი ყურებფართო.

ზირალ-ი (ფირალს) იგივეა, რაც ფირია, - ფართო, ბანიპირ; ღინ. ფირალი ქული ფართო, განიერი ქული. ცვა ვიღუნა ფირალი: *ქ. საბუშ, ქართ. ზეს, გვ. 32* - შუბლი გაქეთ ფართო (განიერი).

ზინინ-ი (ფირინს), ზინინაშა (ფირინაფას) სახელი ფირინდე (ზ) ზნისა - 1. ბაღაპლა, ბაღაპა ფართოდ. გააფირინუე პიჯი - ფართოდა გაალო პირი. 2. ბაღაფირინება, სუნთქვის შეწყვეტა ტირილის დროს. *მძღ. ლეჩხ., გურ., იმურ.* ფირინი ვადაფირინება, სუნთქვის შეწყვეტა ტირილის დროს (*შ. ალაფ., ა. დლ.*).

ფიჩირი (ფიჩირს) *მიჭ. ენებ. წარს.* ფ ა ჩ უ ნ ს
ზნისა - ბაშლილი; იგივეა, რაც ფ ა ჩ ი რ ი .
ფ ი ჩ ი რ ა გარი - გადმული ვაბი.

ფიჩორუა (ფიჩორუას) სახელი ფ ი ჩ ო რ უ ნ ს
ზნისა - ფარსი-ფარსიოდ დაჭრა (*მე.,*
ყველია). მუ რ ე, ე ყველა მუჭოე,
დო გ ი ფ ი ჩ ო რ უ ნ ი ? - რაა, ეს ყველი
როგორაა, რომ ფართო-ფართოდ
(დიდაჭრებად) დაეჭრია.
ფიჩორუნს (ფიჩორუნა დაჭრა, ფაჩორუნა
დაუჭრია, წიფორუნა) ჭრიდა თურმე *გრძმ.*
ფართო-ფართოდ ჭრის.

ფიჩუ-ფაჩუ *ხმაძე.* 1. ფაჩუნეი. ვარე პავამი
ფ ი ჭ უ - ფ ა ჩ უ - არა პაერის ფაჩუნი; 2.
ფაჩა-ფაჩა; ურინო; უპარბილო. ჩქან
გოლბამი ფ ი ჭ უ - ფ ა ჩ უ , მის ქოჩე დო მის
ვაჩე; *ქხს, I, გვ. 180* - ჩვენი თამადა
(ტოლუმბამი) ფაჩა-ფაჩა (უგერგლო), ზოგს
ასეა და ზოგს არ ასეა.

ფიჩხი-ი (ფიჩხის) ცახნი, ბალახულის კონა ან
ფოთლებიანი ფიჩხი, რომელსაც უდებენ
აბრეშუმის ქიას პარკის გასაკეთებლად (*სწლ.*).
ცანვეფი პარკუას ნდომენა დო მოკოხენა
ფ ი ჩ ხ ი ს ი ა : *ქ. სამუშ., ქხს, გვ. 148* - ჭიბენ
(აბრეშუმის) მოსვას ნდომებენ და მისხდომიან
ცახსაო (ფიჩხსაო).

ფიჩხი-ი/ფიჩხა (ფიჩხის, ფიჩხეს) თხის (ცხერის)
აუდმყოფობა ერთგვარი, ზნეს პეკას, როცა
ფიჩხი მოუვა, ყურს უჭირან. იტყვიან: სი
ფ ი ჩ ხ ე შ ი (//ფიჩხი) ოყელიაან! - შე
ფიჩხის მოსაკლავო! (ასე მიმართავენ თხას,
ცხვარს).

ფიჩხინაშა (ფიჩხინაშას) იხ. ფიჩხინაშა, - სახელი
ფ ი ჩ ხ ო ნ დ ე უ (ნ) , ო ფ ი ჩ ხ ი ნ უ ა ნ ს ზნათა
- ბაფიჩხინაშა. *გადატ. გაუშეკა ფეხების, -*
სიყვილიო.

ფიჩხოლუა (ფიჩხოლუას) სახელი ფ ი ჩ ხ ო ლ უ ნ ს
ზნისა - დამტარება, დამუცმაცება, -
ფიჩხინაშა. *კოკა ხუჯის*
ქ ე კ ლ ა ფ ი ჩ ხ ო ლ ე გ : *მ. ხუბ., გვ. 178* - კოკა
მხარზე დაუმტერია (ფიჩხად უქცია). *იხ.*
ფუჩხოლუა; *შრო. ფიჩხი.*

ფიჩხულა (მურიმი) სიკაშლილი, სულის განტეპება.
დამე მური გ ო ფ ი ჩ ხ უ ე : *მ. ხუბ., გვ. 184* -
დევა სული განუტევა (მოკვდა).

ფიჩხულა (ფიჩხულს) ფაქარიტი დაქარილი
ახალი თიხაწი.

ფიჩი (ფიჩის) ხის პატარა ანახეთქი, - ხინჯი,
ხიჭვი; ნამტევი. ყაბხიქ ხაგის
ქემაჩიქენაუ დო ფ ი ც ი მ (//ნახაფულიმ)
სოთახა დუჭეკა: *თ. სახო., გვ. 263* - გლეხი
ხატს შექვიავო და ხინჯის (//ნაფოტის) სოლა

დაუნყო. ფ ი ც ი ქ ქემაგე ხეს დო მური
ქემაგესუ - ხინჯი შემესო ხელში და სული
მიდის (მტკივა ძალიან).

ფიჩიანი (ფიჩიანის) ძალიან თხელი; მსუბუქი;
შილიფი. ფიჩიანთ *ხაზ.* შილიფად,
მსუბუქად, თხლად. ფ ი ც ა უ ი ა თ მოკოქენა
უჯორს - შილიფად ჩაცმა უვარს.

ფიჩარი (ფიჩარის) ფიჩარის. 0 გურიშ ფიჩარი
გულის ფიჩარი, - გულმეკრდის წინა კედელი.
შრო. ლაზ. ფიჩარი ფიჩარი (ნ. მარ).

ფიჩინაშა (ფიჩინაშას) სახელი
ფ ი ც ო ლ დ ე უ (ნ) ზნისა - 1. ბაბრანაშა. 2.
ბატრანაშა (*ტ. კლიაე.*)

ფიჩიანი (ფიჩიანის) იგივეა, რაც ფ ი ც ა კ ი ა , -
ძალიან თხელი.

ფიჩოლირა (ფიჩოლირს) *მიჭ. ენებ. წარს.*
ფ ი ც ო ლ უ ნ ს ზნისა - წერილად, პატარა-
პატარა ნაწილებად დაჭრილი.

ფიჩოლა (ფიჩოლას) სახელი ფ ი ც ო ლ უ ნ ს
ზნისა - წერილად დაჭრა, - დამუცმაცება.

ნი ფ ი ც ო ლ უ ნ ე ქ , ჰე სქელას დოჭიროი! - ნუ
აქუცმაცებ, ცოტა სქლად დაჭერი! ხინჯის
ქ ი გ ი ო ფ ი ც ო ლ ა ნ ე : *მ. სალ., გვ. 93* -
წინწლი ფიჩხს დაყრის (დაქუცმაცებულს).

ფიჩოლანს/ფიჩოლუნს (ფაჩოლა
დაქუცმაცა, ფაჩოლა დაქუცმაცებია,
ფაჩოლა დაქუცმაცებდა თურმე) *გრძმ.*
აქუცმაცებ, წერილად ჭრის.

ფიჩოლუნს (ფაჩოლა დაქუცმაცა,
ფაჩოლა დაქუცმაცებია) *გრძმ. სახე. ქე.*
ფ ი ც ო ლ უ ნ ს ზნისა - უქუცმაცებს.
ფიჩოლუნე (ფიჩოლა დაქუცმაცდა,
ფაჩოლა დაქუცმაცებულა) *გრძმ. ენებ.*

ფიჩოლუნს ზნისა - ქუცმაცებდა,
ფიჩოლუნე (ფაჩოლა დაქუცმაცდა,
ფაჩოლა დაქუცმაცებულა) *გრძმ. ენებ.*
უ ფ ი ც ო ლ უ ნ ს ზნისა - უქუცმაცებდა.
ფიჩოლუნე (ფიჩოლა შესაღებელი გახდა
დაქუცმაცება, -) *გრძმ. შესაღ. ენებ.*

ფიჩოლუნს ზნისა - შეიძლება
დაქუცმაცებეს.
ფიჩოლუნე (ფაჩოლა შეღო 'დაქუცმაცე-
ბინა, - ნოჩოლა დაქუცმაცებია 'დაქუცმაცება)
გრძმ. შესაღ. ენებ. უ ფ ი ც ო ლ უ ნ ს ზნისა -
შეუძლია 'დაქუცმაცეოს.

ფიჩოლუნუნს (ფაჩოლა დაქუცმაცებინა,
ფაჩოლა დაქუცმაცებინებია,
ფაჩოლა დაქუცმაცებინებულა თურმე) *კუჩ.*
ფ ი ც ო ლ უ ნ ს ზნისა - აქუცმაცებინებს.
ფაჩოლანი *მიჭ. მოჭ. მიჭ.* 'დაქუცმაცებელი.

ფიჩოლანი *მიჭ. ენებ. წარს.* 'დაქუცმაცებელი.
ფიჩოლანი *მიჭ. ენებ. წარს.* 'დაქუცმაცებელი.
ფაჩოლა *მიჭ. ენებ. წარს.* 'დაქუცმაცებელი.

ნაწილობრივი მიზი. ენბი. წარს. 'და'ქუცმაცების საფასური.
უაწილობრივი მიზი. უარყ. 'და'უქუცმაცებელი.

შპსიანი (ფიქტიას) იგივეა, რაც ფიქტაკია.
ფიქტიასათი ვარი ფანელით გილურს დო ხოლო ჩხურუ აფუ - თხლად (მილიფად) ჩატმული კი არა ფანელით (ჩატმული) დადის და კიდევ სცივა.

შპსპა (ფიცხეს) შპსპნი. ნაბეგანი ფიცხე კორი რე - ნამეტანი ფიცხი კაცია. ი ფიცხე საქონელი ცეკვიტი საქონელი. ი ფიცხე თხა ფიცხე თხა. ისეთი თხაა, რომელმაც ვევი სირბილი იცის და კაცს არ იკარებს. ი გურფიცხე კორი გულფიცხი კაცია.

შპსინაშა (ფიცხინაფას) სახელი
ო ფიცხინუანს, ფიცხინდუ (ნ) ზმნათა - 1. ბაშპიცხაბა. ლუმუს ფიცხინიათი
ო ფიცხინუანა - ლომს საფიცხებლით აფიცხებენ. 2. ბაშპიცხა (ფეხისა, ხელისა...).
ოფიცხინუანს (ოფიცხინაშა 'გა'აფიცხა, შპსინაშაშა 'გა'უფიცხებთა, წოფიცხინაშაშა(ნ) აფიცხებდა თურმე) გრდმ. აფიცხებს; იშვერს (ფეხს...).

იფიცხინუანს (ბიფიცხინაშა გაიფიცხა, ბაშპიცხინაშაშა გაუფიცხებთა) გრდმ. სათყ. ქყ.
ო ფიცხინუანს ზმნისა - (მჭადს, ლომს...) იფიცხებს თავისთვის.
უფიცხინუანს (უფიცხინაშა 'გა'უფიცხა, შპსინაშაშა 'გა'უფიცხებთა) გრდმ. სახყ. ქყ.
ო ფიცხინუანს ზმნისა - უფიცხებს; უშვერს (ფეხს, ხელს...).

ფიცხინდუ(ნ) (ბოფიცხინაშა გაფიცხდა, ბოფიცხინაშაშა(ნ) გაფიცხებულა) გრდმ. ენბი.
ო ფიცხინუანს ზმნისა - ფიცხდება.
უფიცხინდუ(ნ) (ბაშპიცხინაშა გაუფიცხდა, ბოფიცხინაშაშა გაპფიცხებთა) გრდმ. ენბი.
ო ფიცხინუანს ზმნისა - უფიცხდება.
იფიცხინ(ნ) (იფიცხინაშა შესაძლებელი გახდა 'ში' ფიცხებთა, -) გრდმ. შესაძლ. ენბი.

ო ფიცხინუანს ზმნისა - შეიძლება 'ში' ფიცხებთა; გაშვერა (ხელისა...).
აფიცხინ(ნ) (აფიცხინაშა შეიძლია ეფიცხებინა, -) წოფიცხინაშაშა(ნ) შესაძლებელი ეფიცხებინა) გრდმ. შესაძლ. ენბი. უფიცხინუანს ზმნისა - შეუძლია 'გა'აფიცხოს; გაიშვიროს (ხელი, ფეხი...).
ოფიცხინაფუანს (ოფიცხინაშაშა აფიცხებინა, შპსინაშაშაშა უფიცხებინებთა, წოფიცხინაშაშა(ნ) აფიცხებინებდა თურმე) კაუზ.
ო ფიცხინუანს ზმნისა - აფიცხებინებს; აშვერინებს (ხელს, ფეხს).

ბაშპიცხინაშაში მიზი. მიფი. 'გა'აფიცხებელი; 'გა'შვერი.
წოფიცხინაშაში მიზი. ენბი. ენბი. მყ. 'გა'საფიცხებელი; 'გა'საშვერი.
შპსინაშაში მიზი. ენბი. წარს. 'გა'ფიცხებული;

'გა'შვერილი.
წოფიცხინაში მიზი. ენბი. წარს. 'გა'ნაფიცხები; 'გა'ნაშვერი.
წოფიცხინაშაში მიზი. ენბი. წარს. 'გა'ფიცხების; 'გა'შვერის საფასური.
უაწილობრივი მიზი. უარყ. 'გა'უფიცხებელი; 'გა'უშვერელი.

შპსინაშაში-ი (ფიცხინაფილურს) მიზი. ენბი. წარს. ო ფიცხინუანს ზმნისა - ბაშპიცხაბაშპი; ბაშპიცხინილი (ხელი, ფეხი).

შპსინაშა (ფიცხინაშა) ბაშპიცხინილი (ხელი, ფეხი). ბასაშპიცხაბაშპი. ლუმუსი ფიცხინია ლომის გასაფიცხებელი. ფიცხინია დანწული მავთულია, რომელსაც იმავე მავთულიაგან უკეთებენ ფეხებს. დეგან კერის პირს და ქვეშ უყრიან ნალვერდალს. ამგვარად აფიცხებენ ლომს, მჭადს, პურს და ა.შ.

შპსინაშა (ფიცხინაშა) იგივეა, რაც ფიქტაკია, - ბაშპიცხა. ...გოლოფი ხოლო კუჩხი გა ფიცხინუა (ცაბირდინუა): ხალხ. სიძრ., I, გვ. 118 - ბაყყყაფე ფეხი გაიშვირაო (ცაბიკაო).

შპსი-ი (ფიცხის) ბოტანი. შპსი. ფიქტივი ჯეგირი ხარენს გეგალას - ფიქტივი კარგად ხარობს მითამ. ფიქტივი მ ლარჩუმე წყყუნა ყაბმარს - ფიქტის მორისაგან ხსნიან ყაყარს. ის. გიტიბი. შდრ. ღა. ზ. ფინტო ფიქტი (ნ. მარი).

შპსი-ი (ფიცხის) ნაშნაში; ბანაში. თოლოში ფიქტივი თვალის ნაშნაში. ფიქტივი თოლოში ოფატიყფალს შიკორას - ნაშნაში თვალის სახანაშაშელს (ქუთუთოს) აქვს (ასხია). უჩა-ფიქტივაში ოსური - შანაშნაშაშაშიანი ქალი.

შპსი-ი (ფიცხის) ხელსაწყო ერთგვარი, რომელიც გამოიყენება თიხის ქურჭლის დამზადების დროს. ის ხელისგულისოდენა, პატარა, თხელი ფიტარია (ზომით 12X9 სმ.), ოთხკუთხედი, მაგრამ ერთი გვერი რამდენადმე მომრგვალებული აქვს (მასაღები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 222).

შპსი-ი, შპსი-ი (ფიცხას, ფიცხალს): ფიცხა// ფიცხალი ნები თხელკანიანი და კარგი გული აქვს. საპირის. კერკენტი.

შპსი-ი (ფიცხალს) მსუბანი დო შპსი-ი; მუცელბაბარლი; ვადო. მაკე (საქონელი). იშო ღიბა, სი ფიცხალი, სი ღიფი დო სი ღიბალი, სი ღიბაში ონთხოროალი: ა. ცან., გვ. 140 - იქით მიწავ, შუ ფიცხალი (მუცელგაბერალი), შენ დინევი დო შენ დიადავე, შე მიწაში დასამარხო. //იწიხალი ღიბა ფეხვიერი მიწა.

შპსი-ი, შპსი-ი (ფიცხას, ფიცხალს) იგივეა, რაც ფიცხალი.

შპსინი-ი, შპსინაშა (ფიცხინის, ფიცხინაფას) სახელი ფიცხინდუ (ნ), ოფიცხინანს

ზნნათა - ბაბუშა; ბაფუნჩუშუბა, ფუმფულად ბასლომა. შქართუნი ჩხანას გუგოქინეთინი, ვაარწყეკო, მუჭო იფიხეინანსინი - საბანი რომ გაეამხურეთ, არ ხედავ, როგორი ფუმფულა გახდა.

იფიხეინანს (იფიხეინანსი გაფუმფულდა, უფიხეინანსი გაფუმფულებულია) გრდუე, ენებ. ფუმფულად, ფურჩულად გამოიყურება. იფიხეინანს იგივეა, რაც იფიხეინანსი, - გაბუებულია, ფუმფულად, ფურჩულად გამოიყურება.

ფიხეინანდუ(ნ) (ბოფიხეინანდუ გასუქდა, გაფუმფულდა; ბოფიხეინანდუ(ნ) გასუქებულია, გაფუმფულებულია) გრდუე, ენებ. ბუედება, სუქდება, ფუმფულდება, ფურჩულად იქცევა.

ფინანსური-ი (ფიხეინანდო(რს) მიძლ. ენებ. წარს. ფიხეინანდუ(ნ), ოფიხეინანსი ზნნათა - ბაბუშაშული, ბასუშაშული, ბაფუმფულაშული.

ფინსა (ფიხუას) იგივეა, რაც ბიხუა.

ფინსაშა (ფოთაფას) სახელი უფოთუანს ზნნისა - მოშველინება; საიმედოდ ჩათმულა; მოსმობა; ხსენება. ჯარში დიდი მეთაური სქან სქესაგო იფოთუანც: ქნს, I, გვ. 342 - ჯარის დიდი მეთაური შენ შვილსაც საიმედოდ თვლის. სქანი მეზობლები სქან სახელს იფოთუანა - შენი მეზობლები შენს სახელს იმეველიებენ. ართიბასე ამუღლამა კორი ვამიფოთუანდგ: კაფა, 6.06.1930, გვ. 3 - ერთობას დღემდე არაფინ (კაცი) არ ახსენებდა. ფოთაფულენს (იფიხეინანსი მოიშველია, უფოთაფა მოუშველიება, იფოთაფა(ნ) იმეველიება თურმე) გრდუე. ხმოზილობს, იმეველიებს.

იფოთუანს (იფოთუა მოიშველია, მოიხმო; უფოთაფა მოუხმია, მოუშველიება) გრდმ. მოხომობს, მოიშველიებს; უთითებს ვისმზე. უფოთუანს (უფოთუა მოუხმობ, მოიშველია; უფოთაფა მოუხმია, მოუშველიება) გრდმ. უხმობს; მიუთითებს; ხელს ავლენს. იფოთაფაში მიძლ. ენებ. ფე. 'მო'სახმობი, 'მო'საშველიებელი; ხელშესახები.

ფინსაში მიძლ. ენებ. წარს. 'მო'ხმოზილი, მოშველიებული. ნაფოთაფი მიძლ. ენებ. წარს. ნახმობი; მონაშველიები. ნაფოთაფაში მიძლ. ენებ. წარს. მოხმობის, მოშველიების საფასური.

ფოთი-ი (ფოთის), ფოთი-ი (ფოთის) დარანი; თიხის ბუდე; ბაქო. ფოთი-ი შითილგ ირფელამო: ი. კოფშ, გვ. 38 - ბქოში შევიდა ყველაფრინად. ქემთოხედა ფოთი-ის თქი: ი. კოფშ, გვ. 172 - იეკეი ბქოში იქ. ჩხოზი

მიშუ კებოშია, თინა ფოთი-ი მიორქედ - თეგზი მიდოდა კერიაზე, ის ბჭოლ მიანდა.

ფოთი-ი (ფოთის) იგივეა, რაც ფოთი-ი, - ბქო; ფილი. იხ. ჩიბე.

ფოთი-ი (ფოთის) მღვინე. დუდიანთინაფილი ტანი ფოთი-ი შითილგკონი: კ. სამუშ, ტარო. ზეს, გვ. 81 - თაშოვილებული (ნაჭრილი) ტანი მღვინეში რომ ადებულებული ვორწყეკე... დემიში ფოთი-ი - ომანეს: კ. სამუშ, ტარო. ზეს, გვ. 115 - ზედავ დევის გამოქებალ - სამყოფა.

ფოთი-ი, ფოთი (ფოკის, ფოკას) 1. მზი. რმვენს სამურეს ფოთი-ი ვაგურქინდას - დაბლობში სამურესა ობი არ ვაურნდეს. იხ. ფოყა. 2. შაზის აპადმყოფობაა.

ფოთი (ფოკას) იხ. ფოკი.

ფოთი-ი (ფოკას) მზინი. ფოთი-ი ქობალა - ობიანი პური. ვაღირგქე, სი ფოთი-ი, რგოლი ღუმე - ღუკამა - არ ღირხარ, შე ობიანო, ცივი ღომის ღუმეაზე.

ფოთინაშა (ფოკინაფას) სახელი ფოთი-ი (ნ), ოფოთი-ი ზნნისა - დამობა; აშქობა. შე დიდი რგოლი დიხას თასი ვიშო დოფოთი-ი - სველ (ნოტიო) და გრილ ადგილზე თესლი (იქით) დაობიანდება.

ფოთი-ი (ფოკინაფას) (ფოთინაშა დაობა, ფოთინაშა(ნ) დაობებულია) გრდუე, ენებ. ობდება.

ფოთი-ი (ფოკინაშა 'და'ობა, უფოთინაშა 'და'ობება, ფოთინაშა(ნ) აობდება თურმე) გრდმ. აობებს. ფოთინაში მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ობებული.

ფოთინაში (ფოკინაფილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს. ფოთი-ი (ნ) ზნნისა - 'და'ობაშული.

ფოთინაში, ფოთინაში (ფოთინაშა) ფოთინაში. საქმე ხოლო თემ სოფელს, ფულანდ ცუდო ველუნდეს: ენგური, გვ. 247 - საქმე კიდევ ისე ითხოვს, ფოთინაში რომ ელაყდე. ფოთინაშა ის მიძახება: ქნს, I, გვ. 173 - ფოთინაშა მიძახება. არაბის უღუ ხე ფოთინაში: შ. ზეს, გვ. 36 - არაბს აქეს ხელი ფოთინაში.

ფოთინაში, ფოთინაში (ფოთინაში) ფოთინაში.

ფოთი (ფოთის) ფოთინაში, ჩლიქი. ბეგი, ფოთი ვედიბუთი: შ. ბურ, გვ. 105 - ბეგი, ფოთი არ დავტოვით. ნდემიში რამიში ფოთი შითილგადა: შ. ზეს, გვ. 31 - დევის რამის ჩლიქი ხედავს. რამიში ფოთი-ი ვინადავებ ქოჩინდეს: ი. კოფშ, გვ. 79 - რამის ჩლიქის დანადგამი იქნო. შირ. ლაზ. ფოთი ფეხი (ნ. მარი). იხ. ჩორქო.

ფორლოგრიზატილი-ი (ფოლოგრიზატილი/რს)
წლიმინანი; ჩლიბბაპოფილი. იზი თის
ფოლოგრიზატილი მეთა იპალუნია:
ი. ყოფშ., გვ. 182 - იმის ოჯახში ჩლიტკაყოფილი
არარა მოიძებნებაო.

ფორლოგრილაპირი-ი (ფოლოგრილაპირს)
წლიმინანი. *გადატ. დამკორ.* ქუსლ
გამსუდარი. ი ფოლოგრილაპირს
მეფინადიო ჩქიმს კუესა - იმ ქუსლგამსუდარს
მივცემდიო ჩემს შვილს.

ფორლომპირკრამელ-ი (ფოლომპირკრამელ/რს)
დამკორ. ფლომპირკრამელი, ჩლიმპირკრამელი.
პაბ, სი ფოლომპირკრამელი ყაბახი, მუ
გოკოლე პურე? - პაბ, შე ფლომპირკრამელი
ყაბახი, რა გინდოდა აქეთ?!

ფორმ-ი (ფორმის) ფორმულა; *გადატ.* დონდლე.
დუნე. მუ აქიმინდია ეს, ფორმის ქოგუნია
- რას გააკეთებსო ეს, დონდლეს პეატსო.

ფორმია (ფორმიას) *მოტან.* ნამპირპუზია (*ა. მყ.*)

ფორნი-ი (ფორნი) ფორნი; ჭალა. *შორ.* სისონდიამი ფორნი
- სისონდიას ჭალა (*გ. ვლიაბა, კატალ., გვ. 26*).

ფორნაშა (ფორნაშას), **ფორნაშა** (ფორნაშას) სახელი
ფორნაშა - ფორნაშა, ფორნაშა ბასპლა.
უბედურ კაბაკეფცე ცხენწყარი
ბეფოფონაფე: *ბასალ., გვ. 88* - უბედურ
კაბაკებს ცხენსწალო გაფაფონინე;
ფორნაშა (ბაშონა გაფონა, ბაშონა გაუფონაგს,
ბაშონაშა) გაფონანდა თურმე) *გრძმ.* ფონაგს,
ფონს გადის.
უფონაშა (ბაშონა გაუფონა, ბაშონა
გაუფონაგს) *გრძმ. სისხე. ქვ.* ფორნაშა - ფონინაგს
- უფონაგს.
ოფონაშაგანს (ოფონაშა აფონინა, უფონაშა
უფონინებია, ნოფონაშა აფონინებდა თურმე)
კაუხ. ფორნაშა - ფონინაგს.
ბაშონაშა *მიძლ. მოყმ.* 'გა'ფონინი, ფონს
გამსუდელი.

ფორნალი *მიძლ. ნებდ. მყ.* 'გა'საფონი, 'გა'საფონავი.
ფორნალი *მიძლ. ნებდ. წარს.* 'გა'ფონინალი.
ნაშონა *მიძლ. ნებდ. წარს.* 'გა'ნაფონი.
ნაშონაშა *მიძლ. ნებდ. წარს.* 'გა'ფონის საფასური.
'ნაშა'შონა *მიძლ. უარყ.* 'გა'უფონინა.

ფორნაშა-ი (ფორნაშის) ფორნაშა, ბარაშა, ხაპანი,
სარბაშალობა (*კ. ჭარ.*) *შორ. გურ.* ფორნაშა
ხვაი, ბარაქა.

ფორშა (ფორშას) დაბადალი ან სეპელი შიშა,
ჩრდილოეთ ცუდად იწინა და ბოლავს
(ჩრდილოაგს). *შორ.* ფუტაფი.

ფორა (ფორას) ბოლი; ნალი, ზინანი (*ი. ყოფშ., გვ. 182*
- სახე მუცელი - სწავლაში ნაკლებია.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი აფორუე (ნ)
ზინა - მიფარაშა. მუშაქააფორგ
თარუე: *ბ. ზებ., გვ. 158* - მამა მოფეარა აქეთ
(აქედან). დიდი კორიჭკუმა
ქაწმ აფორითია დო დარბიჭკუმა
გომწყითა: *ა. ცან., გვ. 104* - დიდ კაცთან
ნამწყარეთ (ნი) და დარბიჭ ვამსხენითო.
აფორუე (ნ) (მამაშონა მოფეარა, მამაშონა
მოფარებია) *გრძლუ. ნებდ.* ეფარება.
აფორუე (ნ) (აფორაშა) 'მო' ეფარება, აფორა
'მო' ეფარა, ფორაშა 'მო' ეფარებია, ნოფორაშა (ნ)
ეფარებოდა თურმე) *გრძლუ. ნებდ.* ეფარება.
აფორანს (მამაშონა მოფეარა,
მამაშონა/აფორაშა მოფარებია) *გრძლუ.*
ეფარება (ფარავს).

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

ფორაშა (ფორაშას) სახელი ფორაშა -
ზინა - ფორაშა; სონაშა. ეფუტელებუ, ძიუთ
მეფორაშა - არ შეუძლია, ძლივს
მიფორაშავს.

შპს (ფორუას) სახელი ფორუნს ზმნისა – დაფარვა, დაფარება; დამალვა. ფორუნს ვიშე – ფარავს ზევიდან.
ფორუნს (აშორა დაფარა, აშაშორა დაუფარავს, აშინაშორა(ნ) დაფარავდა თურმე) გრძლ ფარავს.
ფორუნს (აშინაშორა დაიფარა, აშაშორა დაუფარავს) გრძლ. სათვ. ქვ. ფორუნს ზმნისა – იფარავს თავისას.
უფორუნს (აშაშორა დაუფარა, აშაშორა დაუფარავს) გრძლ. სახვ. ქვ. ფორუნს ზმნისა – უფარავს.
ფორუე(ნ) (აშინაშორა დაიფარა, აშორაშა(ნ) დაფარულა) გრძლუ. ენებ. ფორუნს ზმნისა – იფარება.
აფორუე(ნ) (აშაშორა დაიფარა, აშორაშა(ნ) დაფარულია) გრძლუ. ენებ. უფორუნს ზმნისა – ეფარება, ეხურება.
ფორე(ნ) (აშორა შესაძლებელი გახდა 'და'ფარეა.–) გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ფორუნს ზმნისა – შეიძლება დაიფაროს.
აფორე(ნ) (აშორა შეიძლო 'და'ფარეა.–, აშინაშორა(ნ) შესაძლებია დაფარვა) გრძლუ. შესაძლ. ენებ. უფორუნს ზმნისა – შეუძლია დაფაროს.
ოფორაფუანს (აშორაშაუ აფარებინა, აშინაშაუაუ უფარებინებია, აშინაშაუ(ნ) აფარებინებდა თურმე) კაუზ. ფორუნს ზმნისა – აფარებინებს. **მაშორა(ნ); მაშინაშა(ნ) მიძლ. მიშე** 'და'ფარავი; 'აშაფარებელი.
აშორა(ნ); აშინაშა(ნ) მიძლ. ენებ. მყ. 'და'საფარი; 'ასაფარებელი.
აშორა(ნ); აშინაშა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ფარული; 'აფარებულთი.
აშორა(ნ); აშინაშა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ნაფარი; 'ანაფარები.
აშინაშა(ნ); აშინაშა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ფარვის; აფარების საფასური.
აშინაშა(ნ); აშინაშა(ნ) მიძლ. უარყ. 'და'უფარავი; 'აშინა'უფარებელი. *იხ. საფორი.*

შორაშორ(ნ) (ფორაფორის) შარაშარ(ნ); გადატ. უთავ ბოლო სიარული. *იხ. გილა-ფორაფორი. შდრ. მიგრ. ფორაფორი სულელივით სიარული (გ. ბერ.).*

შორა(ნ) (ფორა(ნ) შარა(ნ) – ხელის დაზგაზე სელისაგან მოქსოვილი ფარჩა, – ტილო. **ფორა(ნ)** ქსოვენტნ სელის ძაფისაგან დარაისაგით, მხოლოდ მისი განი უფრო ვიწრო იყო, ვიდრე დარაისი. **ფორა(ნ)**აგან ძველად მამაკაცის პერანგს ეკრავდნენ, მუხლებამდე გრძელი იყო (*მასალები. ტ. III, ნაწ. I, გვ. 240*). **ქაიბორესე ფორჩა ფალი:** *მასალ., გვ. 77* – ქვეშ დაიკვს მხოლოდ ფორჩა. **შდრ. ხეფორჩა; ლაზ. ფორჩა პერანგი, ხალათი (ნ. მარ).**

შორაშა(ნ) (ფორა(ნ) სახელი **ფორჩა(ნ)ს**, **ფორჩა(ნ)ს** (ნ) ზმნათა – დაწმენა; მოწმენა.

ქარი ოფორჩანს სიმინს – ქარი აწვენს (მასიურად) სიმინდს. **ჩხოვით მიიფორჩა** აბაშაქ – თევზით მოიფინა აბაშა (მდინარე). **ოფორჩანს** (აშინაშორა მინაწინა მასიურად, აშინაშორაშა მიუწვენია, აშინაშორაშა(ნ) მინაწვენდა თურმე) გრძლ. აწვენს, აწვენს (მასიურად). **უფორჩანს** (აშინაშორა მიუწვენია, აშინაშორაშა მიუწვენია) გრძლ. სახვ. ქვ. **ოფორჩანს** ზმნისა – უწვენს მასიურად. **ფორჩა(ნ)ს** (აშინაშორა მინაწ ბევრი ერთად, აშინაშორაშა(ნ) მინაწილა) გრძლ. ენებ. **ოფორჩანს** ზმნისა – მასიურად წვენება; იფინება ბევრი ერთად (*მავ., თევზი...*). **აშინაშორა(ნ) მიძლ. მიშე.** მიმწვენი, მიმწვენი (ბევრისა ერთბაშად). **აშინაშორა(ნ) მიძლ. ენებ. მყ.** მისაწვენი, მისაწვენი. **აშინაშორა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს.** მიწვენილი, მიწვენილი.
აშინაშორა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. მინაწვენი, მონაწვენი. **აშინაშორა(ნ) მიძლ. ენებ. წარს.** მიწვენილი, მიწვენილი საფასური.

შორა(ნ)ს (ფორცხორ(ნ) ზოლო. შორცხორ(ნ) *იხ. ტურა-ფორცხორი. შდრ. ლაზ. ფორცხუხი ტურის მსგავსი ნადირი (ნ. მარ).*

შორა(ნ) (ფორხვის) იხ. ფორხუ.

შორა(ნ) (ფორხის) იხ. აკოფორხილი.

შორ(ნ)ს (ფორ(ნ)ს) დაფხვილი; დაპარდნილი (აეადმყოფობით); მრინა შხინით კოჭლი.

შორ(ნ)ს (ფორ(ნ)ს) *იხ. აკოფორხუა.*

შორ(ნ) (ფოსის) შხინი. შდრ. ჩხვიჩხვი.

შორ(ნ) (ფოსის) ურმის ბორბლის ნაწილი, – შორ(ნ). ბარბალიმი ფოსეფეი – ბორბლის ფერსობი.

შორ(ნ) (ფოსის) ნისქელის ნაწილია: ხის რკალები, რომლებიც შემოდებულია ზედა ქვის იგველი ტრაპეზზე, ნაფქვევი რომ არ დაიკარგებოს.

შორ(ნ) (ფოსის) შხინისა. კოჩი კოჩითა, ჯა – ფოსეფეითა: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 72* – კაცი კაცითაო, ხე – ფესქებითაო.

შორ(ნ) (ფოსის) ზგზ. ძირაშხინიანად. ფოსეფეი ო გოჭყვადილი თავად-ქინოსქუაფეფი: *ქხს, I, გვ. 260* – ძირაშხინიანად ამონყვეტილი თავად-აზნაურები.

შორ(ნ) ზგზ. შხინიანად. ფოსეფეი ო გოჭყვადილი: *ქხს, I, გვ. 236* – ფესქინანად ამო-წარილი (წყველია). **ქამაშხინიანად ღო ფოსეფეი** – გაერია და ფესქინანად განყვიტა. **შდრ. ლაზ. ფოსეფეი (ქეიბორე, გვ. 470).**

შორ(ნ) (ფოსის) (ფოსილიანად) (ფოსილიანად) შხინიანად. ქარსი აქი შე ოკოლე,

ქირსი, ფოსო-დინაფილსი: *ქხს, I, გვ. 224*
- ქორს აქ რა უნდოდა, ქორს,
ფესვდაკარგულს.

ფრეზონი (ფრეზი) *ზაზხ. ძირ. ფრეზონიანად;*
დედაბაბუნაანად; მითლად (*სიტყვ. - სიტყვ.*
ფესვზედად). **გარიერეჲ გელელუ ლეკური ლო**
ფოსო - ურათ თექ ქიგიოჲყვილუ არაბა -
ტარიელმა ამოილო ლეკური და ძირფესვიანად
იქ დააწყვიტა ყველა.

ფრეზ (ფრეზი) ფრეზი; ნინსაფრეზი. ფორმისაგან
(*იხ.*) ქალები ფრეზი იყურებოდნენ. აღივლინდნენ
ერთ განს, მიაკერებდნენ ზონარს და ნინ
შემოიკერებდნენ (*მასალები, ტ. III, ს. 67, გვ. 240*).
ქალებს ფრეზი პქონდათ შემოხვეული
ძუღუებიდან ბარძაყებამდის (*ცეცხ. გვ. 245*).
რამიდ ქსოვილის (უმთავრესად ბამბულის)
დიდი ზომის ოთხკუთხა ან წნარსიდან წაჭერი,
რომელსაც იყენებენ ფრეზის (თუთის, ჩაის)
შესახვევად და გადასატანად. *შღრ. გურ., იმერ.*
ფრეზი ქსოვილისაგან შეკერილი ჭურჭლის ჩაის
საერევად (*ა. ღლე.*). ბაბილი ... თექი კუნთხუს
ფრეზი ქიკანაფორეს; *აბა, I, გვ. 25* - მოხუცს
... იქ კუთხეში ზენარი (ფუთა) მიაფარეს.

ფრეზი (ფრეზი) ფრეზი დება ფრეზი
ინა, ფრეზი და უნაყოფო (*ა. ცხად., ძიბე, გვ. 54*).
იხ. მულერი ნინსა.

ფრეზი (ფრეზი) ფრეზი. რუსებზე
ფრეზი ქიკანაფორეს; *ა. ცხად., გვ. 156* -
რუსებმა ფაფარი აიყარეს (გამოიხიეს).
გამომიწვე მა ლერიში გურბალისსი სი
ფრეზი - გამოიწვე მე სალექსოდ
გურბალისად შენ ფაფარი. *შღრ. ფაფარი.*

ფრეზი (ფრეზი) იგივეა, რაც ფრეზი, -
ღარიანი.

ფრეზი (ფრეზი) იგივეა, რაც ფრეზი, -
გამომიწვე, მღვიმე; შილრეზიანად ქლდის
ძირას (*ა. ცხად., კატალი, გვ. 27*). გვალსად
ლოგორეს ართი ფრეზი დო თექი
ქიმიტიბარგეს; *ა. ცხად., გვ. 56* - მთაში
მოიხიბნენ ერთი გამოქვაბული და იქ
შეპარდნენ. **გვალსად ფრეზი რე რქენი**
დაღებუ გოშალირი; *ა. ცხად., ქართ. ზუს., გვ.*
117 - მთებში გამოქვაბულებია - ჩენი
სადგომი (სადგომად) გოშალირი. *შღრ. ბეზა.*

ფრეზი (ფრეზი) *ქინი. მცირე მღვიმე.*

ფრეზი (ფრეზი) *ქინი. გუბეთუ ფრეზი*
- გაუქეთა ოინი.

ფრეზი (ფრეზი) იგივეა, რაც ფრეზი.

ფრეზი (ფრეზი) ფრეზი. ფრეზიში სიზორე
მანძილის საზომი ერთეული. ართი
ფრეზი სიზორეთ რე ართი გვალსად:

მ. ხუბ., გვ. 29 - ერთი ფრეზის სიზორეზე არის
ერთი მთა.

ფრეზი (ფრეზი) ფრეზი, - ხაზი ნინსის
დედაბა. **კრეზი ულელეს ცანდი ზორი დო**
თუთ გას ფრეზი, ხასლემა
გაგელსორხუნდეს - ძველად პქონდათ
ცანდის ხერი და ამით ხეს ფრეზადენენ. *შღრ.*
რავ. ფრეზი-ხე ხის გვერდებზე ჩამოხეხილი
ფრეზი, ფრეზი-ხე (ე. პურ.).

ფრეზი (ფრეზი) ფრეზი; ფრეზი.

ფრეზი (ფრეზი) ფრეზიანი.

ფრეზი (ფრეზი) იგივეა, რაც ბორი, - ბრეზი,
შტარი.

ფრეზი (ფრეზი) მფრეზი; ალვილად რომ
ფრეზი; ფრეზი.

ფრეზი (ფრეზი), ფრეზი (ფრეზი) სახელი
ფრეზი ზმნისა - ქრთობა; შიზონიანად;
ფრეზი. სერით ლურსუ ვამარბუნს, სიზმარი
მაცი ფრეზი; *ქხს, I, გვ. 44* - ღამით ძილს არ
მაძღვეს, სიზმარი მაქრთობს.

ფრეზი (*ფრე. იფრუა შეკრთა, ფრეზი-ფრეზი*)
შეკრთა (*გრეფ. მ. შ. მოქმ.*) კრთის; ფრთხება.
აფრეზი (აფრუა "შეკრთა, ფრეზი)
"შეკრთა") გრეფ. აკრთობს, აფრთხობს.
ფრეზი (აფრუა "შეკრთა, ფრეზი)
"შეკრთა") გრეფ. სახე. ქა. აფრეზი
ზმნისა - უკრთობს, უფრთხობს, უფრთხება.
ფრეზი (*აფრუა "შეკრთა, აფრთხობს*)
აფრუა; ფრეზი-ფრეზი შეკრთა,
აფრთხება; აფრუა-ფრეზი შეკრთა,
აფრთხობს (*გრეფ. გრეფ. აფრეზი ზმნისა*
- კრთება, ფრთხება, ფრეზი).

ფრეზი (*აფრუა შეკრთა, დაფრთხობს;*
აფრუა შეკრთა, დაფრთხობს) გრეფ.
გრეფ. უფრეზი ზმნისა - უკრთება,
უფრთხება.

ფრეზი (*აფრუა შეკრთა, დაფრთხობს*)
შეკრთობს, დაფრთხობს; -) გრეფ. შესაძლ.
გრეფ. აფრეზი ზმნისა - შეძიდება შეკრთის,
დაფრთხება.

ფრეზი (*აფრუა შეკრთა, დაფრთხობს;*
აფრუა შეკრთა, დაფრთხობს) შეკრთობს,
დაფრთხობს გრეფ. შესაძლ. გრეფ. უფრეზი
ზმნისა - შეუძლია შეკრთის, დაფრთხობს.
აფრეზი-ფრეზი (*აფრუა შეკრთობს,*
აფრთხობს; აფრუა შეკრთობს,
აფრთხობს); აფრუა შეკრთობს,
აფრთხობს)

აფრეზი (*აფრუა შეკრთობს,*
აფრთხობს) აფრუა შეკრთობს,
აფრთხობს)

აფრეზი (*აფრუა შეკრთობს,*
აფრთხობს) აფრუა შეკრთობს,
აფრთხობს)

აფრეზი (*აფრუა შეკრთობს,*
აფრთხობს) აფრუა შეკრთობს,
აფრთხობს)

ფრანგული მიძღვნილი ნებე. წარს. 'და' ფრთხობილი, 'შე' მკრთალი.
ნაწარმანი მიძღვნილი ნებე. წარს. 'და' ნაფრთხობი, 'შე' ნაკრთობი.
ნაწარმანური მიძღვნილი ნებე. წარს. 'და' ფრთხობის, 'შე' მკრთობის საფასური.
რუსულ-ფრანგული მიძღვნილი ნებე. უაზრ. 'და' უფრთხობელი, 'შე' უმკრთალი.

ფრანგული (ფრეგულ/რს) მიძღვნილი ნებე. წარს.
ფრეგულ რს ზნისა - დაფრთხობილი, დაფრთხობილი.

ფრანგული (ფრეგულ) იგივეა, რაც ფრეგულა, - 1.
 შპკრთობა; შპკრთობა; 2. მოუპყრება.

ფრანგული (ფრეგული) იგივეა, რაც ბუგული, - ფრეგული.
შე. ოხუმალი; იმერ. ფორჩხი ფრეგული (ჯ. ბერ.).

ფრანგული (ფრანგულ/რს) თიხის დიდი ჭურჭელი, 24
 ლიტრა ზიდის (*ბ. მაკალ., გვ. 190*); მოქა. ოსურეგ
 ხუგე **ფრანგული წყაროში ეფუძნება წყალადგე:**
ი. ყიფში, გვ. 84 - ქალს მხარზე წყლით სავე
 კოკა ადგას. თითო **ფრანგული წყარს**
 ქიმიერჩანსია: *ბ. ხუბ., გვ. 296* - თითო კოკა
 წყალს მოგვცემსო. *შე. კოკა, სატარელო კოკა.*

ფრანგული (ფრანგულ/რს) მოქანი. დუხამუდა
 ლორის ... ორკოლაში **ფრანგული** :
ქს. I, გვ. 31 - დალოცილოყავ ლმერთისაგან
 დოქიანად და კოქიანად.

ფრანგული (ფრანგულ/რს) სახელი
ფრანგული რს ზნისა - მოქნიზება; მოქნიზება რისამე. **დუღიმი ჭუბა**
 ქიფოხუღო **ფრანგული** მიღართ - თავის
 ტკივილი მოიგონა და სახლში წავიდა.
ფრანგული (იყრ. ქიფოხუღო მომიზება,
 ქაწარსაწარს მოუმიზება, ქაწარსაწარს)
 მომიზება **ფრანგული** გრდუ. *საწ. მოყ. იგონებს,*
 იმიზებას.
ფრანგული (იფოხუღო) (იფოხუღო) (იფოხუღო)
 'მო' უმიზება **ფრანგული** იგონებს, იგონებს
 რადაცას.

ფრანგული (ფრანგული) (იფოხუღო) (იფოხუღო)
 გახდა მომიზება, - *გრდუ. შესაძლ. ნებე.*
ფრანგული რს ზნისა - შეიძლება მომიზება,
 მოგონება რისამე.
ფრანგული (ფრანგული) (აწარსაწარს)
 მომიზება, - *ფრანგული (აწარსაწარს)*
 მომიზება **ფრანგული** გრდუ. *შესაძლ. ნებე.* შეუძლია
 მომიზებას, მოიგონოს.
ფრანგული (ფრანგული) (აწარსაწარს)
 'მო' უმიზება **ფრანგული** (აწარსაწარს)
 მომიზება **ფრანგული** გრდუ. *შესაძლ. ნებე.* შეუძლია
 მომიზებას, მოიგონოს.
ფრანგული (ფრანგული) (აწარსაწარს)
 'მო' უმიზება **ფრანგული** (აწარსაწარს)
 მომიზება **ფრანგული** გრდუ. *შესაძლ. ნებე.* შეუძლია
 მომიზებას, მოიგონოს.

ფრანგული მიძღვნილი ნებე. წარს. 'მო' მიზნებელი.
ნაწარმანი მიძღვნილი ნებე. წარს. 'მო' მიზნებელი.
ნაწარმანური მიძღვნილი ნებე. წარს. 'მო' მიზნების
 საფასური.
რუსულ-ფრანგული მიძღვნილი ნებე. უაზრ. 'მო' უმიზნებელი. *შე. იმერ. ფრანგული, შეაფოხა მოიგონა, მოახერხა (ჯ. ბერ.).*

ფრანგული (ფრანგულ/რს) მიძღვნილი ნებე. წარს.
ფრანგული რს ზნისა - მოქნიზება, მოქნიზება,
 მოქნიზება რამე.

ფრანგული (ფრანგული) 1. პატარა, ტალახით
 შექმნილი და ისლით გადახურული ქონი.
 2. მოღრმოდრო, ხევაპითა და ლანტაპით
 დასარილი ტყინი ფარდოში (*ბ. ცხად., ძიგ.,*
გვ. 107-108). *შე. ქვატაოვოხე/ქვატაო*
 ფრანგული (*ბ. ცხად. კატალ., გვ. 108*).

ფრანგული (ფრანგული) იგივეა, რაც ბოხორია,
 - რაწარსილი, მსუქანი, - რაწარსი.

ფრანგული (ფრანგული) ფარდოში.

ფრანგული (ფრანგული): კარიმ ჭიღო აკოშკაჯუგა
 რე, სარკეს დინახუნაწარს, უძრავი რე - კარის
 ზეგით ფანჯარასავითა, სარკეს აჯუნენ,
 უძრავია - ფრანგული.

ფრანგული (ფრანგული) მოქანი. ვაზის ვიშია,
 - ისხამს საშუალო სიდიდის მარცვალს, დგება
 საშუალო ზარისხის ღვინო (*ბ. მაკალ., გვ. 189*).

ფრანგული (ფრანგული/რს), ფრანგული ბ. მარტ.
ფრანგული თიხაპრკალი. თენფი ორო
 ირუგუნა **ფრანგული** დო მარტყალი: *ქს. I,*
გვ. 26 - ესენ ყოველთის ირუგუნა თებერ-
 ვალი და მარტყით. თიხი **ფრანგული** ... ომ
 ოჯახის ონგუღუ: *ქ. საწუ. ქს. I, გვ. 155* -
 ოთხ თებერვალს... ას ოჯახს ეკიდა (ცეცხლი).
 სქან ცოროფაქ დომონდღუღუ
ფრანგული მი თიორცალი: *ენგური, გვ. 249*
 - შენმა სიყვარულმა დამადნო თებერვლის
 თოვლივით.

ფრანგული (ფრანგული) ფრანგული. მუთ
ფრანგული ქორღე თე ბალისგნ, ბირა
 ქიღუგე: *ბ. ხუბ., გვ. 43* - რაც ფრანგული იყო
 ამ ბაღში, სიმღერა დანყო. მუატიმს გუნს
ფრანგული რე: *ბ. ხუბ., გვ. 50* - მამაჩემს
 ჰყავს ფრანგული.

ფრანგული (ფრანგული) მფრთხობილი.

ფრანგული (ფრანგული) ფრანგული.

ფრანგული/ფრანგული (ფრანგული) მოქანი. პირსი და
 ჭალის პირსი (*ა. ბერ.*).

ფრანგული (ფრანგული) ფრანგული
 გადახული მოქანი. *შე. იმერ. ფრანგული,*
ფრანგული (სანი) ბატარა თეფში (ჯ. ბერ.).

ფრიმულ-ი (ფრიმულ/რს) წყარი. ჩე ფ რ ი მ უ ლ ი რჩანსე; *ი. ყოფშ., გვ. 141* - თეთრი წვერი გაქვს. პაპას მუშე ფ რ ი მ უ ლ ს აშმაბარენდესია; *თ. სახოკ., გვ. 256* - მღვდელს თავის წვერს აბარებდნენო. ფ რ ი მ უ ლ ე მ ა ხე ქოფილესუ; *მ. ხუბ., გვ. 15* - წვერზე ხელი ჩამოისვა. გეშუაზონი ფ რ ი მ უ ლ ი თ; *ქხს. I, გვ. 241* - ამოვიყვანე წვერებით. *გადატ.* სიმინდის ტაროზე ფოჩი. *შღრ. ფიშფი.*

ფრინველ-ი (ფრინველ/რს), **ფრინვა-ი** (ფრინვერს) ფრინველი. *იხ. ფრეველი, ფრუველი.*

ფრუველ-ი (ფრუველ/რს) იგივეა, რაც ფ რ ე ვ ე ლ ი, - ფრინველი. თენა ფ რ უ ვ ე ლ ი მ ფსუარენიე, თი ფ რ უ ვ ე ლ ი ჭოფილიე ქიშერჩასიე; *მ. ხუბ., გვ. 67* - ეს ფრინველის ფრთა არისო, ის ფრინველი დაჭერილად რომ მოგცესო.

ფსალ-ი (ფსალ/რს) ურმის თვლის ნანილი, - სოლი.

ფსალა, **ფსამა** (ფსელ'ას) ფსელი, შარდი.

ფსალა (ფსილას) იგივეა, რაც სილა, სია, - სილა.

ფსინა (ფსინას) სმინა, ბრძნობა, ცნობა. შაბნება... (*ქ. ჭარ.*) მა შორკე დო ს გოძინბე, მუ ორენი, ვართ გ ო ფ ს ი ნ ე გ; *კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 120* - მე მაკლია და შენ გმატია, რა არის, არც გესმის.

ფსინარი-ი (ფსინერს) *მიძე. ენბ. წარს.* ო ფ ს ი ნ ე უ (ნ) ზმინსა - ბაბაშული, რომ ესმის ისეთი. ფ ს ი ნ ე რ ი კოჩიში რაგადი; *მ. ხუბ., გვ. 231* - გაგებული კაცის ლაპარაკი.

ფსინაშ (ფსინაშას) იგივეა, რაც ფ ს ი ნ ა, - სახელი ო ფ ს ი ნ ე უ (ნ) ზმინსა - სმინა, ბრძნობა. ირფელი ჯეჯირო ო ფ ს ი ნ ე უ - ყველაფერი კარგად ესმის. ო ფ ს ი ნ ე უ (ნ) (ზხოლოდ ანმცოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრდუე. ენბ.* ესმის. **ფსინარი მიძე. ენბ. წარს.** გაგებული. **უფსინა მიძე. უარვ.** გაუგებელი.

ფსამა (ფსკას) იგივეა, რაც ს კ ა, - ფუტპარი. ფ ს კ ა ბრელ კოჩის მუშობას ოფურუნასია; *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 141* - ფულტარი ბევრ კაცს მუშაობას ასწავლისო.

ფსორჩი (ფსოროს) ხაჭი, ფლატა (*ქ. ჭარ.*); სორჩი.

ფსუ (ფსუს) *ბოტან.* იგივეა, რაც ს უ, - სელი. ფ ს უ შ ი (*ლსუში*) კურთა - ინა ხოლო კუნტავა; *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 141* - სელის ნიფხავი - ისიც მოკლეო. *იხ. ქეშუ.*

ფსუა (ფსუას; *მრ. რიყხ.* ფსუალ-უფი) იგივეა, რაც ს უ ა, - ფრთა. კაკალი ფ ს უ ა გაფუ სოფილი; *კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 51* - ცალი

ფრთა გაქვს მოგლეჯილი. მაჭირხოლს ართ ფ ს უ ა ქ მეჭირხასენო, მაჭირხა ვაღაღაღე - მერცხალს ერთა ფრთა რომ მოტყდეს, მეორეს ვერ დაარხვს. ფრინველე ფ ს უ ა ლ ე ფ ი ამშვენენც; *ხალხ. სიძრ., გვ. 141* - ფრინველს ერთები ამშვენებს.

ფსაშამი (ფსუაშამ) ფრთიანი. ფ ს უ ა შ ი დოყვი-ლეცე; *ი. ყოფშ., გვ. 184* - ფრთიანი დაკლეს.

ფსაშაშინუ (ფსუაფიფინუს) ბაშსორილი; ფრთაბაშპილილი.

ფსაშამი ჩანაშამ (ფსუაშამი ჩანაშამს) ფრთის ბაშპიშამ; *გადატ.* გათამაშება. ათე აშხე ქიეგუნი, თიში უკული ქიიჩანუ ფ ს უ ა - ეს აშხევი რომ გაიგო, იმის შემდეგ გათამაშა (გამოიბა ფრთა).

ფსაშამ/ფსაშამ (ფსუ/გმამს) იგივეა, რაც ს უ მ ა, - ფსამ, შპარამა. ა თ ო ფ ს უ მ ა შ ი წამალი დოლეს და მათია ქოლიტყუა; *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 6* - ჩაფსმის ნაშალი გაუკეთეს და მეორე დადისყო. ბაღანას ე თ ო ფ ს გ მ ა შ ი წამალი გაუკეთეს დო ეთოწიკუა ქილიტყუა; *იწუე. გვ. 6* - ბავშვს ჩაფსმის ნაშალი გაუკეთეს და ჩასვრა დაისყო. *იხ. ნაფსუშამ/ნასუსამ.*

ფსშ (ფსუს) იგივეა, რაც ს უ. ართი ფუთი ფ ს გ შ ი კაკალი; *მ. ხუბ., გვ. 241* - ერთი ფუთი სელის კაკალი.

ფსშამ (ფსგმამს) *იხ. ფსუშამ.*

ფსშამ (ფსქას) *იხ. ფსკა, სკა.*

ფსშამ-ი (ფსქეცის; *მრ. რიყხ.* ფსქეი-უფი) იგივეა, რაც ფ ს ქ ი ი, - ძე; შვილი, მამპკიოდრა. ფ ს ქ ე ი ე ფ ი თ ი ეფუაფუდანი კელუცა დო მართა; *კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 104* - ჩვენს კელუცა და მართას ძეთა გამრავლება (შვილებით გაგვებულებენ კელუცა და მართა). *შღრ. სქილი.*

ფსშელ-ი (ფსქელ/რს) სქელი. ჯიბე ფ ს ქ ე ლ ი რე; *ქხს. I, გვ. 100* - ჯიბე სქელია. ჯიბე აფუდეს ფ ს ქ ე ლ ი; *ქხს. I, გვ. 288* - ჯიბე პკონდათ სქელი.

ფსშელი-ი, **ფსშამ-ი**, **ფსშამ-ი** (ფსქილს) იგივეა, რაც ს ქ ი ი, ს კ ი; ს ქ ი ლ ი, ს ქ ი ი, ს ქ ი, - ძე, მამპკიოდრა; შთამომავალი.

ფსშ *შორდ.* ფუჩი - გამობატავს დანუნებას, ზიზლს; შერცხვენას...

ფსუ (ფუას) სატკიპარი; ტკიპილი, მტკიპანი ადამილი (ბავშვთა ენაზე).

ფსუალ (ფუალას) სახელი ფ უ ნ ს ზმინსა - დელილი. ნაბეგანი ფ უ ა ლ ა შ ე ჩუაქ დულა იფურუე; *მსალ., გვ. 24* - მეტისმერი დულილო საგან ქვაში მდულარე (წყალი) ჩაშრება. ფ უ ნ ს ბეა, შორთუს ორთუე, მღვაცალო ოღენს;

ფუნანდი (ფუნანდის) იგეგვა, რაც ფუნა დი. ფონადი. ფუნანდოკო გილაბდე: *ქს, I, გვ. 238* - ფონადი უნდა დავდო. გამიკეთებ-ბაფეუ ქაშქეილი დო ქაშაგანი, ტირხოლო ფუნანდისი: *ო. ყოშ, გვ. 84* - გამიკეთებინე მშვილდი დო ისარი, ორივე ფონადისა.

ფუნაქი (ფულაქის) ფონადი.

ფუნირი (ფულირის) მიძე. *ენებ. წარს. ფუნუნს* ზმნისა დამალული; დამარული.

გემორჩქინელი ჭირი კოცი ეაცვილუნს, ფულირი - ქო: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 33* - გამხელილი ჭირი კაცს არ კლავს, გაუმხელილი (დამალული) - კი. ფულირი ჭირქ შებაწუხუ: *კ. საბუშ. ქართ. ზეპ., გვ. 28* - ფარულმა ჭირმა შემანახა. ფულირი *ზმზ.* ფარულად, მალულად. ქიმთოვოჩინექ თინენს ფულირო: *მ. ზუძ., გვ. 33* - შეხებდაე იმათ მალულად.

ფულა (ფულას) სახელი ფულუნს ზმნისა - 'და'მალვა, 'და'მარვა, ჩაფლვა. თე ცირასეთი უკვერდა ბოთე ფულუა: *ა. ცაფ., გვ. 31* - ამ გოგოსაც უკვირდა ამის დამალვა. ირო ოცადუდე ფულუას: *ქს, I, გვ. 215* - ყოველეთის ცდილობდა დამალვას. თასის ძიუთ ფულუნს დიოთ: *მასლა. გვ. 119* - თისლს ძლივს ევლავდით. მუთ ქითქაულნი, მუთონი ფეფულუნია - რაც თიქმის, არაფერი დამინლუებო. მიითმა მამფულუნე, თისჯ ჩილო მიდეგაცუნუქია: *ო. ყოშ, გვ. 38* - ვინც მე დამემალუებო, იმას ცოლად გაცეცებო. ოზორს ფულუნდესია დო სამუარხოს იჩიებუდესია: *ო. ყოშ, გვ. 177* - სასახლემი მალავდენო დო სამოახლომი კი ლაპარაკობდენო.

ფულუნს (ფონალა დამალა, ფონალა დამალავს, ფონალა დამალავდა თურმე) *გრძმ.* მალავს.

ფულუნს (ფონალა დამალა, ფონალა დამალავს) *გრძმ. სათავ. ქვ.* ფულუნს ზმნისა - იმალავს თავისას.

ფულუნს (ფონალა დამალა, ფონალა დამალავს) *გრძმ. სახე. ქვ.* ფულუნს ზმნისა - უმალავს.

ფულუნს (ფონალა დამალა, ფონალა დამალავს) *გრძმ. ენებ.* ფულუნს ზმნისა - იმალავს.

ფულუნს (ფონალა დამალა, ფონალა დამალავს) *გრძმ. ენებ.* ფულუნს ზმნისა - ემალავს.

ფულენი (ფულენის) (ფონალა შესკლებელი გახად დამალვა, -) *გრძმ. შესკლ. ენებ.* ფულუნს ზმნისა - შეიძლება დამალოს. **აფულენი**, **აფულენი** (აფალა შეძლო 'და'ემალა, -) *ფონალა* შესკლებია დამალა) *გრძმ. შესკლ. ენებ.* ფულუნს ზმნისა - შეუძლია 'და'მალოს.

ფუნალაფუნანს (ფონალაფუნა ამალენა, ფუნალაფუნა უმალენება, ფონალაფუნან) ამალენება თურმე) *კაუზ. ფულუნს* ზმნისა - ამალენებს, აფარენებს...

მაფუნარი, **მაფუნა მიძე**, *მიქს.* 'და'მმალავი, 'და'მმალველი.

ფუნარი, **ფუნალა მიძე**, *ენებ. გვ.* 'და'სამალი, 'და'სამალავი.

ფუნარი მიძე, *ენებ. წარს.* 'და'მალული.

ნაფუნა მიძე, *ენებ. წარს.* 'და'ნამალი.

ნაფუნარი მიძე, *ენებ. წარს.* 'და'მალვის საფასული.

ფუნალა მიძე, *უარე.* 'და'უმალავი. *შღრ. ლაზ.* ფულ (მფულ): ომ ფულუ დამალვა, დამარხვა (*ნ. ბარი*).

ფუმფუ (ფუმფუს) იგეგვა, რაც ბუბუ, - რბილი, ფაფუქი; ჩვილი.

ფუმფულა (ფუმფულას) ფუტხარისა დო სხვა მხარისა მარსი (*მ. კეირტა*). *შღრ. საბა:* ფუმფულა მწერი მართე.

ფუნა/ფუნა (ფუნა/ეს) ფუნა, ნაქალი, ნახვი. ორინჯიში ფუნა - საქონლის ფუნა. *შღრ. საბა:* ფუნა ნივა - ვმელი ნესვი.

ფუნა (ფუნას) იგეგვა, რაც ფუნა², ფუნაფა, - დულილი, დულაბა. **წყაროში** ფუნა² დამალვა გამაჩინენე - ნყლის დულილს (აფულუბამდე) ვერ ვუხურებ (დავუცდი).

ფუნაშა (ფუნაფას) იგეგვა, რაც ფუნა², ფუნა² ალა, - დულილი; ადულაბა. **ფუნაშუნუ** სათელი: *მ. ზუძ., გვ. 5* - აადულა სათელი.

ფუნუნანს (ფუნუნა ადულა, ფუნუნა აფულულებია, ფუნუნაფუნა) აფულუბდა თურმე) *გრძმ.* აფულუებს. *შღრ. ნაფუნეფი.*

ფუნაფონ/ფონი (ფუნაფონ/ის) მიძე. *ენებ. წარს.* ფუნს, ოფუნუნანს ზმნებისა - ადულაბული. **წყაროში** ფუნაფონი რე (*//ფუნაფონი* ლე) - ნყალი ადულაბული.

ფუნაფონი, **ფუნაფონი** (ფუნაფონ/ის) იგეგვა, რაც ფონდიკი, - ხვამი, ბარაშა.

ფუნაფონი (ფუნაფონ/ის) იგეგვა, რაც ფუნაფონი, - მიძე. *ენებ. წარს.* ფუნს ზმნისა - ადულაბული.

ფუნაფონ/ფუნა (ფუნაფონ/ის), **ფუნაფონი** (ფუნაფონ/ის) ნამცაცნი, ნაფუნაფონი, ნაფუნაფონი. ართი ფუნსა ჭკილიქ ვაღოსქილე - ერთი ფუნა მქადი არ დარჩა. *შღრ. იბერ., გურ.* ფუნაფონი ნამცეცი (*ა. ლა.*), ფუნაფონი ნაფუნაფონი, ფუნაფონი, ნამცეცი (*ა. ლა.*); *ლაზ.* ფუნაფონი ნამცეცი, ნაფუნაფონი (*ნ. ბარი*).

ფუნაფონ/ფუნა (ფუნაფონ/ის) *იბ.* ფუნაფონი.

ვუი! შორებ. გამოხატავს: ზიზლს, დანუნებას...
ვუი! ვუ ე, თუმი გააქარი: *შ. ქხს, II, გვ. 472* –
ფუი, ისე გააქერ! *იხ. ვუ, ვუი!*

ვუმაფი (ფუეაფის) ბოლის ხროლოვა, ფრამევა;
ნაილი ნვა. *შდრ. გურ. პუეური ნელი ნვა (ს. კლ.,
ზანიზ, ევ. 228).*

ვუმაჰ (ფუეას) ვუმაჰ, ჩუმაჰ. ლადირი დიშქა
იოიოთ, იფუეინუ, ვამენტებუ ჯგირიონი –
ნედლი შემა ჩუეავს, ფუეავს, რომ არ
მოეკიდება კარგად. *შდრ. იბერ. ფუევა ჩუფვა,
ცუცხლის ცუდად მოეკიდება (ტ. გერ), შდრ.
ჩიოეი.*

ვუმაჰფი (ფუელაფის), **ვუმაჰნი** (ფუელნის),
ვუმაჰა (ფუელას) იგივეა, რაც ვუეუჰა, –
სახელი ვუეუჰანს ზმნისა – ნადლი შუშის
ხროლოლითი ნვა, – ვუმაჰა, ჩუმაჰა; კვამლის
(მტერის) ფრამევა.

ვუელანს (ვუელა იფუეა, ვუელა უფუეავს,
ნოშაჰაჰნი) ფუეავდა თურმე) *გრდმ.* ფუეავს,
ჩუეავს.

ვური (ფურს) ცუდი, აპი. ჯგერი დო ვური
გარჩინი, თეს რჩქინა თკო – კარგი და ცუდი
რომ გაარჩიო, ამას ცოდნა უნდა. ვართ ჯგირს
იჩიებულუ დო ვართ ვური სუ – არც კარგს
ამბობდა და არც ცუდს. ნინა უბეაულ რე დო
ლექენი, ჯგირ დო ვურიც ორსუხანც:
ს. საბუშ, ქხს, გვ. 115 – ენა უფელა და
მსულოქი, კარგსა და ცუდს აფუნებეს. **ფური**
ჯჰზ. ცუდად. ჩქიმი კოჩანა ქოგიზინითი,
ვეშემფასათ ვურიო: *ქხს, I, გვ. 10* – ჩემი
კაცობა გაიხსენეთ, არ შემიფასათ ცუდად. *იხ.*
ფურანი.

ვურა, **ვურაჰ** (ფურას, ფურაფას) სახელი
ოფურუანს, ფურუ(ნ) ზმნათა –
ბაცხელეპა, ბახურეპა; ბამონრომიბა. ლებგ
ოკო რდუ გურაფასია, მუკო რკინა
ფურაფასია: *ა. ყოფშ, გვ. 182* – რბილი
უნდა იყო სწავლისას, როგორც რკინა
გახურებისას. ოქროში მადლი დიხას
ოფურუანს: *შ. ხუბ., გვ. 24* – ოქროს მადნი
მინას ახურებს. ათე ჩხოშეც ფოფურუნი,
წყარიშე გემასხაუ: *ა. ყოფშ, გვ. 48* – ეს
თევი რომ გახურდა, წელიდან ამოხტა. კეცი
მუეამი ფურუნი, თიწყემა მიკიჰუანც
ჰკელის: *ხალხ. სიმრ., I, გვ. 68* – კეცი როდესაც
გახურდება, მაშინ მიწნავს მჭადს.
ოფურუანს (იოშარაჰ 'გახურა, ვურაჰაჰ
'გახურებია, ნოშაჰაჰნი) ახურებდა თურმე)
გრდმ. ახურებს.
იფურუანს (ბიოშარაჰ გაიხურა თავისთვის,
ბაჰაჰარაჰაჰ გახურებია) *გრდმ. სათვ. ქე.*
ოფურუანს ზმნისა – იხურებს.
უფურუანს (ბაჰაჰარაჰ გახურა, ბაჰაჰარაჰაჰ
გახურებია) *გრდმ. სახტვ. ქე.* ოფურუანს

ზმნისა – უხურებს.
ფურუ(ნ) (ბიოშარაჰ გახურდა, ბიოშარაჰაჰ(ნ)
გახურებულა) *გრდმ. ენებ.* ოფურუანს
ზმნისა – ხურდება.
უფურუანს (ბაჰაჰარაჰ გახურდა, ბიოშარაჰაჰ
გახურებია) *გრდმ. ენებ. სახტვ. ქე.*
უფურუანს ზმნისა – უხურდება.
იფურენენ(ნ) (იოშარაჰ შესაძლებელი გახდა
გახურება, –) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.*
ოფურუანს ზმნისა – შეიძლება გახურება.
აფურენენ(ნ) (აშარაჰ შეძლო 'გახურებინა, –,
ბიოშარაჰაჰ(ნ) შესაძლება გახურებინა) *გრდმ.*
შესაძლ. ენებ. უფურუანს ზმნისა – შეუძლია
გაახუროს.
ოფურაჰუანს (იოშარაჰაჰ 'გახურებია,
იოშარაჰაჰაჰ 'გახურებინებია, ბიოშარაჰაჰ(ნ)
ახურებინებდა თურმე) *კახვ. ოფურუანს*
ზმნისა – ახურებინებს.
ბაჰარაჰაჰი მიძლ. მიუჩ. 'გახურებელი.
იოშარაჰაჰი მიძლ. ენებ. მე. 'გახურებელი.
შარაჰილი, შარაჰ მიძლ. ენებ. წარს. 'გახურებელი.
ნაშარაჰი მიძლ. ენებ. წარს. 'გახურებელი.
ნაშარაჰაჰი მიძლ. ენებ. წარს. 'გახურების
საფასური.
უაჰაჰარაჰაჰ მიძლ. უარყ. 'გახურებელი.

ვურაჰილი (ფურაჰილი/რს) მიძლ. ენებ. წარს.
ოფურუანს ზმნისა – ბახურეპული.

ვურა (ფურს) მისურაპაღე, ცხელი. თიში
მიშალაფას უკავუ, ფური გყვიას მეურდენი:
შ. ხუბ., გვ. 322 – იმაში ჩავარდნას სჯობია,
ცხელ ტყვიას რომ უდგე. გყვია ფური მ
მუშოგეს: *ს. საბუშ, ქხს, გვ. 154* – მხურვალე
(ცხელ) ტყვია მე მომარტყეს. ჩქინ ჯიმაღლენს
ფური სალაში! – ჩვენს ძმებს მხურვალე
სალამი!

ვურაჰიშა (ფურთუხუას) სემისი ჩძარა დე
ცუდად კამიპაბ. მუჭო რე,
მითიოფურთუხანც ირეფლს ართიანსინი
– როგორა, რომ არეულად აკეთებ
ყველაფერს. *შდრ. იბერ. ფურთუხი საქმის ჩქარა
და ცუდით გაკეთება (ტ. გერ).*

ვურაჰინი (ფურთხინს) იგივეა, რაც
ბურდლინი, – 1. ბურდლუნი, ბურტჰუნი.
თუნთიში ფურთხინი – დათვის ბურტყენი.
თხა ფურთხინუნს – თხა ბურტყუნებს. 2.
ფურაჰინი (*შ. ხობ., II, გვ. 90*); ფურაჰინაჰ

ვურაჰა (ფურაჰლეს) ფრინალო კლდე (*ს. ცხად.,
ტოპონ., გვ. 28*).

ვურინი (ფურინს), **ვურინა** (ფურინუას) სახელი
ფურინუნს ზმნისა – 'ბა'ფრინა. ეპე, ჩიტი,
ქოფურინი...: *ქხს, I, გვ. 40* – ეპე, ჩიტი,
გაფრინდი. *კუჩხი ვარანც, გილურე, ფსუა ჩანც*
დო ვაფურინე – ფეხი არ აქვს (აბია),

დადის, ფრთა აქვს (აბია) და ვერ დაფრინავს (შეუძლია იფრინოს) (გამოცანა: თევზი). გალია ხეს ქაბოკუელო ქოფურინჯ რთინანაჲ: *კ. საბუშ., ქხს, გვ. 127* - გალია ხელში შემბატოვა და გაფურინდა თხილნარში.
 ფურინუნს (მომუშაინა გაფურინდა, მომუშაინა გაფურინილა, მომუშაინაჲ) გაფურინდებოდა თურმე) *გრდუე. ფრინავს.*
 ოფურინუნს (ომუშაინაჲ 'გა'აფურინა, შოშაინაჲჲ 'გა'უფურინია) *გრდმ. აფურინა.*
 უფურინუნს (ბაშაინაჲ გაუფურინდა, მომუშაინაჲ გააფურინია) *გრდუე. სასხე. ქა. ფურინუნს* ზმინსა - უფურინდება.

იფურინენ(ნ) (ომუშაინაჲ შესაძლებელი გახდა 'გა'ფურინა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*
 ფურინუნს ზმინსა - შეიძლება 'გა'ფურინა.
 აფურინენ(ნ) (აშაინაჲ შეძლო 'გა'ფურინილიყო, -) *მომუშაინაჲჲ შესაძლ. ენებ.*
 მომუშაინაჲჲ (მომუშაინაჲ) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* უფურინუნს ზმინსა - შეუძლია გაფურინდეს ('გა'აფურინოს).
 ოფურინაფურანს (ომუშაინაჲჲ აფურინინა, შოშაინაჲჲჲჲ უფურინინებია, მომუშაინაჲჲჲჲ აფურინინებდა თურმე) *კაუზ. ოფურინუნს* ზმინსა - აფურინინებს.
 მაშაინაჲლი, მაშაინაჲ მიძლ. მიშენ. 'გა'აფურინი.
 ოშაინაჲლი, ოშაინაჲ მიძლ. ენებ. *მე.* 'გა'აფურინი.
 ბომუშაინაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. გაფურინილი.
 ნაშაინაჲ მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ნაფურინი.
 ნაშაინაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'აფურინის საფასური.
 შაშაინაჲლი მიძლ. უარე. 'გა'უფურინელი.

შპრინა (ფურინას) მშრინანაჲ; შრინანი. *დროთ მოძიცი, მოლაყაფე, თან ფურინა ქარი რექ;* *ქხს, I, გვ. 113* - ხან მცინარი, მოთამაშე, ხან მფრინავი (ფურინია) ქარი ხარ.

შპრინაჲ (ფურინუას) *იხ. ფურინი*, - შრინა. ტანი გილე მშევენიერი, ფურინუა ქირიყალი: *ქხს, I, გვ. 42* - ტანი გაქვს მშევენიერი, ფურინა ქირიყით. *ფურინუა ხიოლად სიხარულით ფრინა. გალატ. სიხარულისაგან აღტაცება.*

შპრკ-ი (ფურკის) გოლი; კვაშლი; მტპარი.
 ფურკი ქემურსონი, ქობარი: *მ. ხუბ., გვ. 114* - ეველი რომ ასდის, ნახა. ქირიმი ფურკი ქემურსონი: *ა. ცაგ., გვ. 34* - ფქვილის მტკერი ადგა. ფურკის ქიმთურანდეს დურჯუშა - კვაშლს შეუთებდნენ (შეუგზნებდნენ) ფულურიში. *ფურკი რე გალატ. სწრაფია; გაბედულია; ვაქეაცია. საქვარს ფურკი რე - საქმეში სწრაფია. ფურკიშ მტკამა კვაშლის მიცემა; გალატ. შეტევა საუბრის, კამათის, მუშაობის დროს: ფური ფურკი მქეჩუ, დული ქამაჭყოლიდუ - ისე შეუტია, თავი დააყინაყ. იხ. კუშა. შდრ. ლაზ. ფურკი ხის ფოთოლი (ნ. მარი).*

შპრკაჲ-ი (ფურკაჲის) სახელი უფურკუნას ზმინსა - გოლვა. თუთუმს უფურკუნას: *ქხს, I, გვ. 190* - თუთუმს აბოლებს. უფურკუნას (შპრკაჲ აბოლა, შპრკაჲჲჲ უბოლებია, მომუშაინაჲჲ) აბოლებდა თურმე) *გრდმ. აბოლებს, აფუტებს.*

შპრკაჲ (ფურკუას) იგივეა რაც ფურკაჲი, - გოლვა, გოლვის დანაშაბა. ყებურს ჭას ფურკაჲ ქელაჲჲჲჲჲ - კერიაზე ჩალას ბოლვა დაუნყია.

შპრნა (ფურნეს) შპრნა. ფურნეს ჯგირი ქობალი იჭუე - ფურნეში კარგი პური ცხვება.

შპრწი *ზაზ. ცუდად. ფურო რქქუ - ცუდად ჩანს. იხ. ფური.*

შპრს-ი (ფურსის) ფსვიპარი; მწინრი, უნაყოფო. ფურსი დიხა ფსვიპერი, მოუსაჯელიანი მინა. ათენური დიხეფი რე ფურსი, ეწვერი დიხეფი - ასეთი (აშნარი) მინებია ფსვიპერი (მოუსაჯელიანი), ეწერი მინები. *შდრ. მეფიქვირი დიხა; ტურქი დიხა. შდრ. ტიპონ. ფურსი/ფურსი.*

შპრსმა-ი (ფურსკის) იგივეა, რაც ფურსი.

შპრსნა-ი (ფურსნის) მნარლუშნობა. *შდრ. ფურსინა.*

შპრსნა (ფურსინას) მისაც მნარლუშნობა ახანისთაბს, - მნარლუშნობი, მნარლშინი. *შდრ. ფურსინა.*

შპრტინ-ი (ფურტინის) შპრტისი.

შპრტინაჲ (ფურტინუას) სახელი ფურტინუნს ზმინსა - შპრტისება. ეშე ფურტინე, თოლს ქალგოლუ: *ი. ყოფშ., გვ. 178* - ზეით რომ აფურთხოთ, თვალში ჩაფურთხდება. ფურტინუნს (შპრტინა აფურთხა, შპრტინა უფურთხებია, მომუშაინაჲ) აფურთხებდა თურმე) *გრდმ. აფურთხებს.*

ოფურტინანს (შაშაინაჲ დააფურთხა, შაშაინაჲჲჲ დააფურთხებია) *გრდმ. აფურთხებს.*
 იფურტინენ(ნ) (ომუშაინაჲ შესაძლებელი გახდა ფურთხება, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*
 ფურტინუნს ზმინსა - შეიძლება ფურთხება.
 აფურტინენ(ნ) (აშაინაჲ შეძლო ეფურთხა, -) *აშაინაჲჲჲ შესაძლ. ენებ.*
 აშაინაჲჲჲ (აშაინაჲ) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ფურტინუნს ზმინსა - შეუძლია აფურთხოს.

ოფურტინაფურანს (ომუშაინაჲჲჲ აფურთხებინა, შპრტინაჲჲჲჲჲ უფურთხებინებია, მომუშაინაჲჲჲჲჲ აფურთხებინებდა თურმე) *კაუზ. ფურტინუნს* ზმინსა - აფურთხებინებს.
 მაშაინაჲლი, მაშაინაჲ მიძლ. მიშენ. მფურთხებელი.
 ოშაინაჲლი, ოშაინაჲ მიძლ. ენებ. *მე.* საფურთხებელი.
 ნაშაინაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. დაფურთხებელი.

ნაწარმინა მიძღ. ენებ. წარს. ნაფურთხი.
ნაწარმინარი მიძღ. ენებ. წარს. ფურთხების
საფასური.

უღუაწარმინა მიძღ. უარყ. დაუფურთხებელი.
შღრ. გურ. მიაფურტან მიაფურთხს (ა. ლლ.).

შურკაპ (ფურკას) სახელი ფ უ რ ჩ ი ნ ს ზმინსა -
ღვანა. ჩაქაშა (სისხლისა). ვურს ტყვიექ
ქემობხვად, ხათე მისხირქ ქო ფ უ რ უ: შ. ბერ.,
გვ. 90; ქახს. I, გვ. 271 - გულში ტყვია მომხვდა,
მაშინვე სისხლმა იჩქეფა.
ფურანს (მოშარაა იჩქეფა, მოშარაა უჩქეფა,
მოშარაა იჩქეფდა თურმე) გრდღუ. საშ. მოქმ.

შურაფაღ-ი (ფურაფელს) ფურცაღი, ფოთოღი.
ხოჭო ჯას უფურცონგც ფ უ რ ფ ე ლ ,
ფესეგც დო ტყევისა - ხოჭო ხეს უფურცინს
ფოთოლს, ფესეგცს და ტყავს.

შურაფინ-ი (ფურაფინს) ჩაბარი და ბარაული
ლაპარაკი (შ. ძბა, II, გვ. 90).

შურაფუ (ფურაფუს) ნორჩი, ჩვილი. შღრ. ფუმფუ.

შურაფუბ-ი (ფურაფუტის) იგივეა, რაც
ფოროფოტი.

შურაფუმი (ფურაფუმიას) ბურბუშაღა.

შურაშაღ (ფურაშაღს) ბამხმარი ფოთოღი. თე
ძრახიქ შაყარუე სხული დო მიშაყანგ
გეამაშაყარულს, ფ უ რ შ ა ღ ა ს : შ. ხუძ., გვ. 113
- ამ გოგომ აგროვა მსახლი და ნეგს ნაგაგმი,
ხმელ ფოთლებში.

შურჩა (ფურჩას) ფურჩაღი; სიმიდნის ნაშარ-
ჩაღი. სი ვა გოკო ჭა დო ფ უ რ ჩ ა : შ. სალა., გვ.
116 - შენ არ გინდა ჩაღა დო ფურჩი. ფარა
ფ უ რ ჩ ა რ ე ნ ი ა - ფული ფურჩიაო. ცუდეს
ფურჭა დო ფ უ რ ჩ ა : ა. ყოფ შ., გვ. 166 -
სახლში არ არის ჩაღა დო ფურჩი. იხ. ოფურჩე.

შურჩონ-ი (ფურჩონს), **შურჩონუა** (ფურჩონუას)
სახელი ფ უ რ ჩ ი ნ ს ზმინსა - შურჩანა,
ფოთოღისაბან განმანდო; გაფრცქვანა.
ბოღლიმ ტყეხიში ფ უ რ ჩ ი ნ უ ა მიღლებუ -
ბლის ტყავის გაცლა (გაფრცქვანა) შეიძლება.
ფურჩონუნს (მოშარაა გაფრცქვანა,
ბაშარაა გაფრცქვანა, ბონშარაა გაფრცქვანა)
გაფრცქვნიდა თურმე) გრდღუ. ფურჩქისი,
ფრცქვინს.
უფურჩონუნს (ბაშარაა გაფრცქვანა,
ბაშარაა გაფრცქვანა) გრდღუ. სახხე. ქე.
ფ უ რ ჩ ი ნ ს ზმინსა - უფრცქვინს,
უფურჩქისი.
იფურჩონუნს (ბიშარაა გაფრცქვანა,
ბიშარაა გაფრცქვანა) გრდღუ. ენებ.
ფ უ რ ჩ ი ნ ს ზმინსა - იფრცქვინება,
იფურჩქენება.
აფურჩონუნს (ბაშარაა გაფრცქვანა,

ბიშარაა გაფრცქვანა) გრდღუ. ენებ. ფ უ რ -
ჩ ი ნ ს ზმინსა - ეფრცქვინება, ეფურჩქენება.
იფურჩონუნს (ბიშარაა გაფრცქვანა,
ბიშარაა გაფრცქვანა) გრდღუ. შესადღ. ენებ.
ფ უ რ ჩ ი ნ ს ზმინსა - შეიძლება ფრცქვანა,
ფურჩქენა.

იფურჩონაფუანს (იფურჩონაფუანს აფრცქვინება,
იფურჩონაფუანს აფრცქვინება,
იფურჩონაფუანს აფრცქვინება თურმე)
კაუხ. ფ უ რ ჩ ი ნ ს ზმინსა -
აფრცქვინებას, აფურჩქინებას.
ბაშარაა მიძღ. მოქმ. 'გა'ფრცქვინელი.
იფურჩონა მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'საფრცქვინელი.
იფურჩონა მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ფრცქვინელი.
ნაშარაა მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ნაფრცქვინელი.
ნაშარაა მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ფრცქვინის
საფასური.
ნაშარაა მიძღ. უარყ. 'გა'ფრცქვინელი.

შურჩონელ-ი (ფურჩონელ/რს) მიძღ. ენებ. წარს.
ფ უ რ ჩ ი ნ ს ზმინსა - გაფრცქვინილი,
ბაშარაა ჩინილი.

შურჩონუა (ფურჩონუას) იხ. ფურჩონი.

შურჩონაღ (ფურჩონაღს) ბოჭან.
შალამანდილი. იხ. ქურჩანია (ა. მყ.).

შურჩონაღ-ი (ფურჩონაღ/რს) იხ. ფურჩონაღა.

შურჩონაღა (ფურჩონაღა) იხ. ფურჩონაღა.

შურჩელ-ი (ფურჩელ/რს) ფურცაღი, ფოთოღი.
ბინესიში ფ უ რ ც ე ლ ქ ქოღოცუუ - ვაზის
ფოთოლი დატვივდა.

შურჩელაღ-ი (ფურჩელაღს) ფოთოღიანი. ცანჭის
ქემიქთე ფ უ რ ც ე ლ ა მ ი თინგ ცაღოფი -
ყაჭს (აბრეშუმის ჭიას) მიეცი თოთიანი
სწორი ტოტები.

შურჩელაღაფაჩილ-ი (ფურჩელაღაფაჩილ/რს)
ფოთოღაგამელილი.

შურჩელაღ (ფურჩელაღს) სახელი
ფ უ რ ც ე ლ ა ნ ს ზმინსა - ფურცაღა, ბა-
ფოთოღა. ჯაბას გომიხე ფ უ რ ც ე ლ ა ნ ს
- თოთაზე (ხეზე) ზის და ფოთოღას.
ფურჩელანს (ბიშარაა გაფოთოღა,
ბიშარაა გაფოთოღას, ბონშარაა გაფოთოღა)
გაფოთოღადა თურმე) გრდღუ. ფოთოღას,
ფოთოღს აცლის.

შურჩინ-ი (ფურჩინს) იგივეა, რაც ფ უ რ ს ი ნ ი , -
ენაჩღუნბოგა; ჩიფჩინი. შღრ. ფურჩინა.

შურჩინა (ფურჩინას) იგივეა, რაც ფ უ რ ს ი ნ ა , -
ენაჩღუნბი; ჩიფჩინა.

შურჩინაღ (ფურჩინაღს) სახელი ფ უ რ ც ი ნ ე ნ ს
ზმინსა - ენაჩღუნბოგა; ჩიფჩინი. ლეკვიკორი
რაგადის, ნუ ჩქარუნქ დო ნუ ფ უ რ ც ი ნ ე ნ ქ !
- დაკვირდი ლაპარაკს, ნუ ჩქარობ და ნუ

ჩიფრიფიკები!

ფურცინენს (ზარამინე გაურკვეველად ილაპარაკა, უზარამინე გაურკვეველად ულაპარაკებია) *გრძმ.* ენაჩლუნგობს, გაურკვეველად ლაპარაკობს; ჩიფრიფიკებს.

ნაზარამინე მიძლ. ენებ. წარს. გაურკვეველად ნათქვამი, ნაჩიფრიფიკები.

ფურცესუ (ფურცეს): ფურცესუ დიხა მნიერი მინა. *შღრ.* ფურსი.

ფურცმინი (ფურცმინს) იგივეა, რაც **ფუცქინი**, - ჩურჩული, თავისთავის ჩუმად ლაპარაკი, - ბუბუბუბი. მუშლადიზო ფუცქინს დო იძიანს - თავისთავის ბუბუბუბტებს და იციანს. *იხ. ცურციანი. შღრ. ღლახ.* ფურჩოლი ჩურჩული (*ტეტიმოლ., გვ. 475*).

ფურცმინა (ფურცმინა) მინსაც ბუბუბუბი, თავისთავისთან ჩუმად ლაპარაკი სჩავევია. ფურცმინა კოჩი ბუბუბუბა, თავისთავთან ჩუმად მოლაპარაკე კაცი.

ფურცმინუბა (ფურცმინუბა) იგივეა, რაც **ფუცქინუა**, - სახელი ფურციონუნს ზმინს - თავისთავის ჩუმად ლაპარაკი, - ბუბუბუბი; ჩურჩული. ბუ-უნუნსუ დო **ფურცქინუნსუ** - მკიცნის და ჩურჩილებს.

ფურცმინი (ფურცმინს) *იხ.* ფურცქონუა.

ფურცქონირი (ფურცქონირს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ფურცქონუნს ზმინსა - 'ბა'ზრცმცმინილი.

ფურცქონუბა (ფურცქონუბა) იგივეა, რაც **ფურჩონუა**, - სახელი ფურცქონუნს ზმინსა - ფრცმცმინა; ფცმცმინა.

ფურცქონუნს (ბოშუარამინე გაფცქენა, ბაშუარამინე გაუფცქენია, ბინოშარამინე) გაფცქენიდა თურმე *გრძმ.* ფრცქენის, ფცქენის: ფურჩენის.

ფურცქონუნს (ბიოშარამინე გაფცქენა, ბაშუარამინე გაუფცქენია) *გრძმ. სათავ. ქც.* **ფურცქონუნს** ზმინსა - იფცქენის. **უფურცქონუნს** (ბაშუარამინე გაუფცქენა, ბაშუარამინე გაუფცქენია) *გრძმ. სახებ. ქც.* **ფურცქონუნს** ზმინსა - უფცქენის. **ფურცქონუნს** (ბიოშარამინე გაფცქენა, ბოშარამინე) გაფცქენილა *გრძლუ. ენებ.* **ფურცქონუნს** ზმინსა - იფცქენება. **აფურცქონუნს** (ბაშუარამინე გაფცქენა, ბოშარამინე გაპფცქენია) *გრძლუ. ენებ.* **უფურცქონუნს** ზმინსა - ეფცქენება. **იფურცქონუნს** (იოშარამინე შესაძლებელი გახდა გაფცქენა, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **ფურცქონუნს** ზმინსა - შეიძლება გაიფცქენას. **აფურცქონუნს** (აშარამინე შეძლო გაფცქენა, - ბინოშარამინე) შესაძლებელი გაფცქენა *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **უფურცქონუნს** ზმინსა -

შეუძლია გაფცქენას. **ოფურცქონაშუანს** (ოშარამინეაშუა აფცქენევირა, შარამინეაშუა უფცქენევირება, ნოშარამინეაშუა) აფცქენევირება თურმე *კაუზ.* **ფურცქონუნს** ზმინსა - აფცქენევირებს. **ბაშარამინა მიძლ. მოქმ. მფცქენელი.** **იოშარამინა მიძლ. ენებ. ბე.** საფცქენელი. **შარამინა მიძლ. ენებ. წარს.** გაფცქენილი. **ნაშარამინე მიძლ. ენებ. წარს.** ნაფცქენი. **ნაშარამინა მიძლ. ენებ. წარს.** 'გა'ფცქენის საფესური. **'აშა'უშარამინე მიძლ. უარე.** 'გა'უფცქენელი.

ფურცხოლი (ფურცხოლ/რს) *იხ.* ფუცხოლი, - ჩაპირი სიბარული, ფუსფუსი; ფაცა-ფუსცი; ფაცურსი.

ფურცხონი (ფურცხონს) ზედაპირის ფცაპა ფიცხით. *იხ.* ფუცხონი.

ფურცხინი (ფურცხინს) იგივეა, რაც **ბურხინი**, - უზნო და ჩაბარა ხმამაღლა ლაპარაკი.

ფურცხი ჯა (ფურცხი ჯა) *მოქან.* ხმაშურა. *იხ.* პოლენი (ა. ბეყ).

ფურცხოლი (ფურცხოლ/რს) *იხ.* ფუცხონი, - ძლიერი ხმაშურა, ხმაშური. იმი ცუდედე **ფურცხოლი არჩქიდედე** - იმის სახლიდან ხმაური ისმოდა.

ფურცხონი (ფურცხონს) 1. ფახენი, ფახეური (*ა. კარ.*); ფახაფახი; ხმაშური მოძრაობა. **მეს იფურცხონუქ ტყურათ?** - რას ფახიფუხობა ტყულად? 2. ტრახახი; ბაქირის ლაპარაკი.

ფურცხონე (-, იოშარამინე იფახიფუხა, უოშარამინე უფახიფუხობა, ნოშარამინე) ფახიფუხობდა თურმე *გრძლუ. ენებ.* ფახიფუხობს; ხმაურობს.

ფუსუსა (ფუსუსაის) *იხ.* ფუცუსაი.

ფუბი (ფუბის) იგივეა, რაც **ფურკი** - 1. კვამლი, ბოლი. შურს ღებარქენი, გეოლე დაჩიბიბი **ფუტი** - სულს რომ დაუბერავ, ავარდება ცეცხლის კვამლი. *შღრ. საძა:* დიდი ფუტი ავი კვამლი; *გურ. იმერ.* ფუტი ბოლი, კვამლი (*ბ. ვლ., ა. დლ.*). 2. ულვა. *იხ.* ფიგი¹.

ფუბარსი (ფუბარსის) იგივეა, რაც **ფუთქური**, - ხის ხავენი.

ფუბარული (ფუბარულს) იგივეა, რაც **ფუთქურელი**, - *მიძლ. ენებ. წარს.* **ფუბარანს** ზმინსა - ღახავსეპული. *გადატ.* დარჩილული.

ფუბარუბი (ფუბარუბის) იგივეა, რაც **ფუთქურუბა**, - სახელი **ფუბარანს** ზმინსა - ხავენი მოღება.

ფუბოლი (ფუბოლ/რს), **ფუბოლუბა** (ფუბოლუბას) რთვა. თელო, გოთოლი ჩერია, ქათო,

გეუფტოლე: *ქსი, I, გვ. 242* – თედო, გათალე თითისტარი, ქეთე, დართე!

ფუნჯი-ი (ფუნჯის) *იხ. სკა.*

ფუნჯრ-ი (ფუნჯურს) *ნებოშ მატლი. შდრ. მუნჯურის.*

ფუნჯრალ-ი (ფუნჯურელს) *მიბე. ენებ. წარს.*

ფუნჯურანს ზმინს – დამატლიანებულნი; ფუნჯურს; ცარიამლი. *შდრ. რლომა (ჯა); ლა ზ. ფუნჯურა ცარიელი კაქალი (ბ. მარ).*

ფუნჯრჷ (ფუნჯურას) სახელი **ფუნჯურანს** ზმინს – დამატლიანებამ (ხისა), დაცარიექება.

ფუნჯურანს (ლოწაწარუ დამატლიანა, ლოწაწარუ დაუმატლიანებთა, ლოწაწარუ დამატლიანებთა თურმე) *გრდმ. ამატლიანებთა, აჭიანებთა.*

ფუნჯრჷ-ი (ფუნჯურის) ფუნჯარ-ი (*ვ. ჟილაყა*). *შდრ. ფუნჯიკი.*

ფუნჯუ (ფუნჯუს) იგივეა, რაც **ფუნჯელი**, – მუნჯუნი.

ფუნჯული (ფუნჯული) იგივეა, რაც **ფუნჯუ**, – მუნჯუნი. *შდრ. ლა ზ. ფუნჯული/ფუნჯუ მუნჯუნი (ბ. მარ); სძა: ფუნჯული გართხმული მუნჯუნი; ზ. აჭარ. ფუნჯული თავხმელი მუნჯუნი (შ. ნივარ., ა. დლ.).*

ფუნჯი (ფუნჯის) *მოქან. ბალახთა ერთგვარი. შდრ. ქოშონ. ფუნჯი – ადგილი და სოფელი.*

ფუნჯინ-ი (ფუნჯინს) იგივეა, რაც **ჩუღინი**, – ტყუილბეისის თქმა (*ბ. ძძძ., II, გვ. 150*).

ფუნჯინა (ფუნჯინას) იგივეა, რაც **ჩუღინა**, – ტყუილის მთქმელი.

ფუნჯი (ფუნჯუს) *ზოოდ.* იგივეა, რაც **მუხეი**, – თსხუნელა, მუღო, მუღუ (*ა. ყოფშ.*).

ფუნჯელა ო **ირი დიხას მითხენი**: *ხაღბ. სძბრ., I, გვ. 142* – თსხუნელასათი მუღად მინამბ **ზისო**. **ფუნჯელი** – ქიჯანა ინწყითა დო, – არბოშ წოხოლე გემწიოხორუ თოლია: *თ. სახოკი, გვ. 260* – თსხუნელამ, – ქვეყანა იქვეაო და, – ყველაზე ნინ დაითხარა თვალებიო.

ფუნჯრჷ (ფუნჯურას) სახელი **ფუნჯურანს** ზმინს – დამატლიანებამ (*იხ. ფუნჯი*).

ფუნჯინ-ი (ფუნჯინს) უზნოლ ლაპარაკი.

ფუნჯინ-ი (ფუნჯინს) იგივეა, რაც **ფუნჯინი**. *შდრ. ბუჯინი.*

ფუნჯა, ფუნჯა-ი (ფუნჯა-ის) სახელი **ფუნჯანს** ზმინს – ფუნჯინამ, მუნჯინამ; მუნჯურს მარასინი, მუნჯურანს – გზაზე რომ მიდის, მიქმენს. ზიჷვე ჟართულეუ და გვერდელე **ფუნჯაქ** – პატარა გაირბინა და აუგვარდა ქმენა.

ფუნჯანს (ფუნჯა იქმინა, უზნოლ უქმენია, გოწარუნე) ქმენდა თურმე) *გრდმ. სა ზ-მოქმ. ქმინავს, ფუნჯინავს.*

ფუნჯა (ფუნჯას) სახელი **ფუნჯანს** ზმინს – 1. მჭრელი იარაღის (დანის, ხანჯლის და მისთან...) ჩაქვამა, ტაქვამა (მუცელში); – ფუნჯა. ხაშო ქაბა **ფუნჯე უქორას** – დანა ფუნჯა მუცელში. 2. *იხ. ფუნჯაფი*, – მუნჯინა, ფუნჯინვა; ხუნჯინა.

ფუნჯაფი (ჟაწარუთა ფუნჯა, ჟაწარუთა უფუნჯავს, ჟონოწარუთა (ფუნჯედა თურმე) *გრდმ. ფუნჯავს; აქმენინებს.*

აფუნჯენე (ჟაწარუთა შესაძლებელი გახდა ფუნჯე, – ჟონოწარუთა) შესაძლებელია ფუნჯა) *გრდმ. შესაძლ. ენებ. ო ფუნჯე უქორას ზმინს – შეუძლია ფუნჯოს; იქმინოს.*

გაწარუთა *მიბე. მოქმ. მფუნჯე; მქმენი. ოწარუთა მიბე. ენებ. მუ. საფუნჯე; საქმენი.*

ფუნჯინ-ი (ფუნჯინს) სახელი **ფუნჯინს** ზმინს – მუნჯინა, მუნჯინი. **გოფუნჯინი**, **რკინაშ ხოჯო**, **სი ვაგოკო ჭადო ფურჩა**: *ქსი, I, გვ. 321* – დაიქმინე, რკინის ხარო, მენ არ გინდა ჩალო და ფურჩო.

ფუნჯა (ფუნჯას) იგივეა, რაც **ფუნჯა**, **ფუნჯაფი**, – სახელი **ფუნჯანს** ზმინს – ფუნჯინვა, მუნჯინი, მუნჯინა. **თიში ფუნჯაქ გური** მიდელე – იმისი ქმენამ ველი ნაილო.

ფუნჯა-ი (ფუნჯაფის) სახელი **ფუნჯანს** ზმინს – ფუნჯინვა. **სოკოქ გოფუნჯე უ** – სოკო გასკა და სპორები გამოცვივდა.

ფუნჯინ-ი (ფუნჯინს) იგივეა, რაც **ფუნჯაფი**, – ფრკინვა. *გადატ. დიდი ტყუილის თქმა (ფრკვევა).*

ფუნჯანს (ფუნჯა აფრქეია, უზნოლ უფრკვევია, გოწარუნე) აფრქეევდა თურმე) *გრდმ. აფრკვევს.*

ფუნჯარ-ი, ფუნჯარ-ი (ფუნჯარას) სახელი **ფუნჯარანს** ზმინს – სატყლის ხარბად და მქონე გამოცემით ქანამ. *შდრ. ხუნჯაროჯა.*

ფუნჯი (ფუნჯის) 1. ფიცნი. **ვასაწარენს ესხი ფუნჯი**: *ბ. ხუბ., გვ. 320* – არაა საჭირო ამდენი ფიცნი. **ვარე, ფუნჯის ეე გუნჯი**: *ა. ყოფშ., გვ. 19* – არა, ფიცს არ გუნჯობი. **ფუნჯიმ გოგანა** ფიცის გატება; ლალატი: **მითით ფუნჯი** **გოგანასი ფიცნი**: *ბ. ხუბ., გვ. 6* – ვინც ფიცის გატებას (ულალატოს). **ფუნჯიმ გოგონა** ფიცის გამოტოვება, დაფიცება; დიდას **ფუნჯი გეჭულე** – დედა დაფიცა (ფიცის გამოტოვება). **ფუნჯიმ გეჩაბა** ფიცის მიცემა, დაფიცება. *შდრ. ლა ზ. ფუნჯი: ოფუნჯე დაფიცება (ბ. მარ); ძე. ქარ. ფუნჯა. 2. ბავშვური მთქმელებით პატარა გოგონას სარცხვინელი ასო.*

შპრა, **შპრაჟი**, **შპრაშა**, **შპრაშა** (ფურას, ფურაფას, ფურაფის, ფურეას) სახელი ი ფ უ რ ა ნ ს ,
 ფ უ რ ა ფ უ ლ ე ნ ს ზნნათა - 'და'ფიცებება.
ფურით იროათო ი ფ უ რ ა ე (იფურანე) -
 ფიცით სული ვიფიცავ. **ტური წაჲლირი მათუ**, მა
 ლორონსგ ე ი ფ უ რ ე ა : *ქსს*, I, გვ. 44 - გული
 ნამხდარი მატეს, მე ღმერთის ფიცაცავრ. მუშამ
 შურე ქოშაჲყორადუ ლო მუშაგორიონის
 ი ფ უ რ ე ა ნ დ ე ა : *თ. სახოჲ*, გვ. 253 - მამის
 სული დაავინცდა და მამინაცვლისას
 იფიცავდაო. **ჯიშალობა მიღუღანი**, **ართიან**
 ი ფ უ რ ე ა თ ე ნ ი ! : *ე. საშუჲ*, *ქსს*, გვ. 159 -
 ძმობა გვექონდეს, ერთმანეთი რომ ვიფიცოთ.
ფურაფულენს (მხოლოდ ანმეოს წრისა და IV
 სერიის მსკრიებში) *გრადუ. სტატიკ.* ფიცულობს.
იფურანს, **იფურანს** (ოშაშა იფიცა; შუაშაშა
 უფიცავს, უფიცია; ნოშაშაშაშ) ფიცულობდა
 თურმე) *გრად.* იფიცავს.
იფურეანს (ოშაშა აფიცა, შუაშაშა უფიცებია)
გრად. აფიცებს.
უფურეანს (ოშაშა უფიცა, შუაშაშა უფიცებია)
გრად. *სახე. ქე.* **ო ფ უ რ ე ა ნ ს** ზნნისა -
 უფიცავს, უფიცებს.
იფურეაფურე (6) (ოშაშა იფიცა მან, შუაშაშაშ (6)
 ფიცებულა) *გრადუ. ენებ.* **ო ფ უ რ ე ა ნ ს** ზნნისა -
 იფიცება.
აფურეაფურე (6) (აშაშა ეფიცა, შუაშაშა ფიცებია)
გრადუ. ენებ. **ო ფ უ რ ე ა ნ ს** ზნნისა - ეფიცება
 (უნებურად).
იფურენე (6) (ოშაშაშა შესაძლებელი გახდა
 ფიცია, -) *გრადუ. შესაძლ. ენებ.* **ი ფ უ რ ა ნ ს**
 ზნნისა - შეიძლება 'და' ფიცება.
აფურე (6) **აფურენე** (6) (აშაშაშა შეძლო
 'და' ეფიცა, -) *წონოშაშაშაშ* შესაძლებია
 დაფიცება) *გრადუ. შესაძლ. ენებ.* **უ ფ უ რ ა ნ ს**
 ზნნისა - შეუძლია 'და' იფიცოს.
იფურეაფურანს (ოშაშაშა აფიცებინა, შუაშაშაშ
 უფიცებინებია, ნოშაშაშაშაშ) აფიცებინებდა
 თურმე) *კაუზ.* **ო ფ უ რ ე ა ნ ს** ზნნისა -
 აფიცებინებს.
მაშაშაშაშლი, **მაშაშაშაშლი** *მიძლ. მოქმ.*
 'და' ფიცებელი.
იშაშაშაშალი, **იშაშაშაშალი** *მიძლ. ენებ. მკ.*
 'და' საფიცებელი.
შაშაშაშლი/**შაშაშაშალი** *მიძლ. ენებ. წარს.*
 'და' ფიცებელი.
ნაშაშაშაშალი/**ნაშაშაშაშალი** *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და' ნაფიცები.
ნაშაშაშაშალი/**ნაშაშაშაშალი** *მიძლ. ენებ. წარს.*
 'და' ფიცების საფასური.
უშაშაშაშაშაშ *მიძლ. უარე.* 'და' უფიცებელი.

ზიხარ? - ფურეჩი! **ვორდი ბუმბულს**
 ქემშაჲჯირს დო ინა იზენ, - ფ უ რ ე რ ი შ ა ე ა ,
 - იძახუდა: *თ. სახოჲ*, გვ. 245 - გომბეშო
 ბუმბულში ჩაანვინეს და ის მარცხ, - ფურეჩიშო,
 - იძახუდაო. *შღრ. ჩიქუა, ნორჩი.*

შპრონალი (ფურეჩილრის) *მიძლ. ენებ. წარს.*
 ი ფ უ რ ა ნ ს ზნნისა - 'და' ფიცებულნი,
 ნაფიცნი.

შპრონი (ფურონს) მოსმა, ცაცება, ფაშაორი
 (ხაღისა); მოშპრაება. **დეღიბე ღღღის**
ფ უ რ ი ნ ი გეუშქე: *მ. ხუბ.*, გვ. 272 -
 დედაბერმა თავზე (ხელის) მოსმა დაუნყო.

შპრონაშა (ფურონაფას) იგივეა, რაც **ფ უ რ ი ნ ე ა** ,
 - სახელი **ფ უ რ ი ნ ე ა** ს ზნნისა - ხაღის
 მოსმა, მოალარსება. **უკულ მაქოთ**
ქიშპარეცქანი ჯუნა - შო ფ უ რ ი ნ ა ფ ა ს -
 შემდეგ მეც (ქი) მივერვი კონა - მოალერსებას
 (ხელის მოსმას). სქანი ხეში **ფ უ რ ი ნ ე ა** ს
 ჰენანს ვარა იხსარებულე: *შ. ბერ.*, გვ. 184 -
 შენი ხელის მოსმით ცოტახანს მაინც
 ვისარგებლებ. მეზობელს ქორას ქააჲუნა -
 და, სო ხოლო მი **ფ უ რ ი ნ ე ა** : *ბახს. სიძრ.*, I,
 გვ. 86 - მეზობელს თუ მეუცილ სტყავა, შენც
 ხელი მოსიხსო. **უუუა**, საყვარელია ღო
ქ ი ფ უ რ ი ნ ე ა ნ ს კიდირიშა: *მ. ხუბ.*, გვ. 176 -
 უუუა, საყვარელი და ხელს ისეამს მკერდზე.
ფურონენს (აოშაშაშაშ მოეფერა, ააშაშაშაშ
 მოეფერებია, გიწოშაშაშაშ) მოეფერებოდა
 თურმე) *გრად.* უსევამ ხელს, ეფერება.
იფურონენს/**იფურონენს** (იშაშაშაშ სევა ხელი;
 ააშაშაშაშაშ მოუსევამს ხელი, მოალერსებია)
გრად. ხელს ისევამს.
უფურონენს/**უფურონენს** (აოშაშაშაშ
 მოუალერესა; ააშაშაშაშაშ ხელი მოუსევამს,
 მოუალერსებია) *გრად. სახე. ქე.* **ფ უ რ ი ნ ე ა** ს
 ზნნისა - ხელს უსევამს, უალერსებს.
იფურონენ (6)/**იფურონენ** (6) (იშაშაშაშ
 შესაძლებელი გახდა ხელის მოსმა,
 მოეფერება; -) *გრადუ. შესაძლ. ენებ.*
ფ უ რ ი ნ ე ა ს ზნნისა - შეიძლება ხელის მოსმა
 - მოალერსება.
აფურონენ (6)/**აფურონენ** (6) (აშაშაშაშაშ შეძლო
 ხელი მოეცა, მოეფერებოდა; -) *მწოშაშაშაშ*
 შესაძლებია ხელის მოსმა, მოეფერება) *გრადუ.*
შესაძლ. ენებ. **უ ფ უ რ ი ნ ე ა** ს ზნნისა - შეუძლია
 ხელი მოეცას - მოალერსოს.
იფურონაფურანს (იშაშაშაშაშ ხელი 'მო' ასმევინა,
 'მო' ალერსებინა; ააშაშაშაშაშ ხელი
 'მო' უსმევინებია, 'მო' უალერსებინებია;
 იშაშაშაშაშ) ხელს ასმევინებდა,
 ალერსებინებდა თურმე) *კაუზ.* **ფ უ რ ი ნ ე ა** ს
 ზნნისა - ხელს ასმევინებს, ალერსებინებს.
მაშაშაშალი *მიძლ. მოქმ.* ხელის 'გადა' მსვლი,
 'მო' მფერებელი.
იშაშაშალი *მიძლ. ენებ. მკ.* ხელგადასამელი,

შპრაჩი (ფურეჩის) **შპრაჩი**, **სო შიოთხე?**
 - ფ უ რ ე რ ი ს ი ! : *ქსს*, I, გვ. 29 - სად (რის ქვეშ)

გურ. ფუანცელა, ფუატველა კოლოზე
პატრა მწერი, ქინძლა (*ქ. აგაბან, ა. დღ.*).

ფუამინი (ფუექინს) იგივეა, რაც ფურექინი,
ფურექინუა, - თაპისთის ჩუმაღ
ლაპარაპი, - ბუტბუტი.

ფუამინა (ფუექინას) ვისაც ბუტბუტი სრავინა.
ფუექინა კობი - მორჩრულე კაცი.

ფუამინა (ფუექინუას) სახლი ფუექინუნს
ზინსა - თაპისთის სამაღლა ლაპარაპი, -
ბუტბუტი, ჩურჩული. გილურს დო მუშო
ფუექინუნს - დადის და თავისთვის
ბუტბუტებს (ჩურჩულებს).

ფუექინუნს (ფუამინა იბუტბუტა, შუამინა
უბუტბუტა, ნოშუამინა) ბუტბუტებდა
თურმე) *გრდმ.* ბუტბუტებს, - ძალზე რუმად
ლაპარაკობს, ჩურჩულებს.

ფუექინუნს (ფუამინა უჩურჩულა, შუამინა
უჩურჩულება) *გრდმ.* სასხე. ქვ. ფუექინუნს
ზინსა - უჩურჩულებს, ძალზე რუმად ეუბნება.

ფუექინუნს (ნოშუამინა შესაძლებელი გახდა
ბუტბუტი, -) *გრდმ.* შესაძლ. ენებ.

ფუექინუნს ზინსა - შეიძლება ბუტბუტი
(ჩურჩული).

აფუექინუნს (აშუამინა შეძელი ებუტბუტა, -
ნოშუამინა) შესაძლებელი ბუტბუტი) *გრდმ.*
შესაძლ. ენებ. უფუექინუნს ზინსა -
შეუძელია უჩურჩულოს, ძალზე რუმად
ელაპარაკობს.

ოფუექინაფუანს (ნოშუამინაშუა აჩურჩულებინა,
შუამინაშუა უჩურჩულებინება,
ნოშუამინაშუაშუა) აჩურჩულებინება თურმე)
კაუზ. ფუექინუნს ზინსა -
აჩურჩულებინებს.

მაშუამინა, მაშუამინა მიძლ. მოქმ. მობუტბუტე;
მორჩრულე.

ნოშუამინა, ნოშუამინა მიძლ. ენებ. მკ. საბუტბუტო;
საჩურჩული.

ნაშუამინა მიძლ. წარს. ნაბუტბუტე;
ნაჩურჩულები.

ნაშუამინარი მიძლ. ენებ. წარს. ბუტბუტისათვის,
ჩურჩულისათვის გასამრჯელო.

ფუამილი (ფუექილრს) სპამის ზარელად,
უხარისხოდ კითხვა.

ფუამილუა (ფუექილუას) სახელი
ფუექილუნს ზინსა - სპამის
უხარისხოდ კითხვა. ვადაგურინ დო

ფუექილუნს - ვერ ისწავლა და
უხარისხოდ აკეთებს.

ფუექილუნს (მონაშაქი რაღაც გააკეთა,
მაშუამილი რაღაც გააკეთებდა თურმე)
გრდმ. რაღაცას უხარისხოდ აკეთებს.

იფუექილუნს (-, მონაშაქი იკუსულა,
შუამილი უფუსფუსია, ნოშუამილი)

ფუსფუსება თურმე) *გრდმ.* ფუსფუსებს
რაღაცის გასაკეთებლად, - ფუქუნებს.

ფუამინი (ფუექინს) იხ. ფურექინი.

ფუსილი (ფუსილი) სწრაფი სიარული;
ფუსუნე; რამეზე ხელის ნაწილით

ცოცხა. ვეესენჯე, გილურს, იფუქსოლ უ
- არ ისვენებს, დადის, დაფუცხუნობს.

იფუქსოლუნს (ნოშუამინა მოუსვენრად იყო,
შუამილი მოუსვენრად ყოფილა,
ნოშუამილი//ნოშუამილი) მოუსვენრად
იყო თურმე) *გრდმ.* ენებ. მოუსვენრად არის,
დაფუცხუნობს.

ფუსინი (ფუქსონს) 1. ძაძვა, ფსაპა, ფოცხვა. 2.
ფუსფუსი, ფაციფუსი. *გადატ.* ფაციცება.

ფუსინა (ფუქსონას) სახელი ფუქსონუნს
ზინსა - ფრჩხილიპიტი ან ბრძალებიპიტი
ქანერა; ფსაპა; ფსაქსა. *შდრ. დღ. ზ.* ფუქსოლ:
ფუქსოლუ ფრჩხილებით ფსაქსა (*ნ. მარ.*).

ფუსუნა (ფუქსუნა) იგივეა, რაც ბუქსუნა, -
სახელი ფუქსუნს//ფუქსანს ზინსა -
ფოცხვა. ოგის ძეგლიმ ჩხვეით ფუქსანს
- ებოს ძენის ჩხვით (ცოცხით) ფოცხავს.
ფუქსანს (ფუსუნა ფოცხა, შუამინა უფოცხავს,
ნოშუამინა) ფოცხავდა თურმე) *გრდმ.* ფოცხავს.

ფუაბა (ფუჭებს) სახელი აფუჭუნს,
იფუჭუნუნს ზინსა - ბაშუაბა. გედი
იქმ, სქანო ტყეის ეაგვაფუჭუნ - ადე
ზევით, შენტვის ტყეის არ გაფუჭებ.

აფუჭუნს (ბაშუა გაფუჭება, ბაშუაბა
გაფუჭება, ბონაშუაბა) გაფუჭებდა
თურმე) *გრდმ.* აფუჭებს.

იფუჭუნს (ბონაშუა გაფუჭება, ბაშუაბა
გაფუჭება) *გრდმ.* სათვ. ქვ. აფუჭუნს
ზინსა - იფუჭებს.

უფუჭუნს (ბაშუა გაფუჭება, ბაშუაბა
გაფუჭება) *გრდმ.* სასხე. ქვ. აფუჭუნს
ზინსა - უფუჭებს.

იფუჭუნუნს (ბაშუა გაფუჭება, ბაშუაბა
გაფუჭება) *გრდმ.* ენებ. აფუჭუნს ზინსა -
ფუჭებდა.

იფუჭუნუნს (ბაშუა გაფუჭება, ბაშუაბა
გაფუჭება) *გრდმ.* ენებ. აფუჭუნს ზინსა -
უფუჭებდა.

იფუჭუნუნს (ნოშუამინა შესაძლებელი გახდა
გაფუჭება, -) *გრდმ.* შესაძლ. ენებ. აფუჭუნს
ზინსა - შეიძლება გაფუჭება.

აფუჭუნუნს (აშუამინა შეძელი 'გაფუჭებინა, -
ბონაშუაბა) შესაძლებელი გაფუჭება) *გრდმ.*
შესაძლ. ენებ. აფუჭუნს ზინსა - შეიძლება
'გაფუჭოს.

ოფუჭუნაფუანს (ნოშუამინა აფუჭებინა,
შუამინაშუა უფუჭებინება, ნოშუამინაშუა)
აფუჭებინება თურმე) კაუზ. აფუჭუნს

ზმნისა – აფუჭებინებს.
 ბაზუაბაჟი მიძლ. შოქმ. 'გა' მფუჭებელი.
 ოშუაბაჟი მიძლ. ენებ. ზე. 'გა' საფუჭებელი.
 ბაზუაბაჟი მიძლ. ენებ. წარს. გაფუჭებული.
 'ვ' ნაწარმაჟი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა' ნაფუჭები.
 'ვ' ნაწარმაჟი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა' ფუჭების
 საფასური.
 'ვა' უწარმაჟი მიძლ. უარე. 'გა' უფუჭებელი.

შპს-ი (ფუხის) ბოტან. ხაპაპარა, – იგივეა, რაც
 ფ უ რ ხ ი შ ი ჯ ა (ა. მყ.).

შპსარაჟა (ფუხურაჟა) შუმიშულა. ... ხეგანელი,
 ფ უ ხ უ რ უ ა, გალიაში მითიანადი: მ. ხუბ., გვ.
 325 – ... ხელმსუქანი, ფუმფულა, გალიაში
 ნაზარდი. შირ. ფოხორია.

შუქ-ი (ფუჯის) ფური; დედალი საქონელი;
 ძროხა. ხოს უღუ ქომულეს, – ფ უ ჯ ი
 ეორქია...: თ სახოკ., გვ. 265 – ხარს უღელი
 მოუტანეს, – ძროხა (ფური) ვარო, ხოჯი
 დოუქვილი – ოდა, ფ უ ჯ ი გეუძინი: ი. ყოფშ., გვ.
 142 – ხარი დეუქალი – ოდა, ფური დეუმატე.
 შირ. ლა ზ. ფუჯი ძროხა (ბ. მარი).

შუქინ-ი (ფუჯინს) შური-ხბო. შირ. ხოჯინი.
 შუქინა (ფუჯინას) კინი. ძროხა. ჩქიმი ფ უ ჯ ი ა ჯ გ ი
 რი მაჭვალა რე – ჩემი ძროხა კარგი მენჭვალა.

შუქი ლუ ხოქ-ი (ფუჯი ღო ხოს) შური (ძროხა)
 და ხარი.

შუქიში ნინა (ფუჯიში ნინას) ბოტან. ირმის ენა
 (ა. მყ.).

შუქამბაჟი (ფუჯამბეჟის) ზოოლ. ფურამბერი.

შუჟ! შორსდ. ბამოსტაპს ზიზღს, დანუნებას, –
 ფუჟ! ფ უ ჟ, ცოროფა დინთხორი! – ფუ,
 სიყვარული, დაიკარგე (დაიმარხე)!

შულანდი (ფელანდის, ფელანს) იხ. ფულანდი.

შქალა (ფქუალას) იხ. ქუალა.

შჟალ-ი (ფჟალს) იხ. შალა.

შჟალე (ფჟალეს) ბოტან. სპინა (ა. მყ.). შირ.
 მაფშალია.

შჟალე (ფჟალეს) იხ. ფჟალე, – სპინა, – მცენარე,

რომლის ყვავილისაგან ხარშავენ საფუარს, რაც
 სასიამოვნო გემოს აძლევს პურს. ამ მცენარის
 ხშირ ცხუემარ ჩიტს ეძახიან მაფშალიას. ის ხშირ
 მეტამორფოზს განიცდის და ამიტომ ვერ
 ცნობენ. ეს ჩიტი გაზაფხულზე და ზაფხულში
 მაფშალია (ფშალის ჩიტი), შემოდგომაზე –
 ნიბლია, ზამთარში – გულნითელა (გურმეჭვია).
 ზოგი მას იადონსაც ეძახის (მ. კვიციანი). ფშალე
 მცენარეა, რომელსაც იყვებდნენ
 საფურისათვის პურის გამოსაცხობად
 (ბასალბი, ე. III, ნაწ. II, გვ. 211).

შჟაჟა (ფშაჟას) სახელი ო ფ შ ა ნ ს ზმნისა –
 'ა' უსაბა

შჟაჟინი (ფშენიერს) მშჟინიერი. თქვა
 ნორქენა ფ შ ე ე ნ ი ე რ ი ბირა: ი. ყოფშ., გვ. 164
 – თქვენ გცოდნიათ მშენიერი სიმღერა.

შჟი, შჟი! შორსდ. ფურის მოსახმობი მიმართვა.

შჟინაჟა (ფშინაჟას) იგივეა, რაც შ ი ნ ა ჟ ა, –
 სახელი ო ფ შ ი ნ უ ა ნ ს, ფ შ ი ნ დ უ (ბ)
 ზმნათა – ბასიპაბა. ხარხის ქაშუუკათუანა
 წყარამაკი ღო ფ შ ი ნ ა ჟ ა ს: კ. საბუშ., ქვას, გვ.
 21 – ხალხს დამართებენ (გაურევენ)
 წყალმანება და გასიებას.

შჟიონ-ი (ფშინონს) შჟიონი.

შჟაჟინ-ი/შჟაჟინ-ი (ფშ/ქერს) ბოტან. შჟაჟინი
 (ა. მყ.).

შჟაჟინ-ი (ფშხორს) იგივეა, რაც შ ხ ი რ ი, – ხშირი.
 მინდიხას ფართო, მინდიხას ფ შ ხ ი რ ი ...:
 კ. საბუშ., ქართ. ზეგ., გვ. 121 – ზოგ ადგილას
 (ზოგვან) ფართო, ზოგვან ხშირი...

შჟაჟინ-შჟაჟინას ზგზ. ხშირ-ხშირად. შურო
 ღორინთ(ი) ქორწანცე-და, ფ შ ხ ი რ -
 ფ შ ხ ი რ ა ს ქვმაკითხე: კ. საბუშ., ქართ. ზეგ.,
 გვ. 54 – ოდნავ ღმერთი თუ ვნამს, ხშირ-
 ხშირად მომაკითხე.

შჟაჟინორ-ი (ფხვიორს) ფხვიერი. ფხვიერი დისა
 ფხვიერი მინა.

შჟ! შორსდ. ზიზღის, შერცხვენის, დანუნების
 გამომხატველი – ფუჟ!

-ქ¹ მოთხრობითი ბრუნვის ნიშანი: ოსურ-ქ ქალმა, ბაღანა-ქ ბავშვმა, ონდლე-ქ შუადღემ, კოგო-ქ ქოთანმა, ძუძუ-ქ ძუძუ-მ...

-ქ² სუფიქსი დაერთვის ენებითი გვარის ზმნებს ანმყო-მყოფადის მწკრივითა პირველსა და მეორე პირის ფორმებში: ბღურუ-ქ გვედები, ღურუ-ქ ჰკვედები; ვ-იბირ-ქ ვმღერი, იბირ-ქ მღერი; ვ-ინგარ-ქ ვტირი, ინგარ-ქ სტირი...

-ქ³ დაერთვის მოქმედებითი გვარის ანმყო-მყოფადის მწკრივითა პირველსა და მეორე პირში თემის ნიშნებს: -ან-, -ენ-, -უნ-ს (-ანქ, -ენქ, -უნქ): ბ-რულ-ან-ქ ვინახავ, რულ-ან-ქ ინახავ (შღრ. რულ-ან-ს ინახავს); ვ-აკეთ-ენ-ქ ვაკეთებ, აკეთ-ენ-ქ აკეთებ (შღრ. აკეთ-ენ-ს აკეთებს); ჰ-ჭარ-უნ-ქ ვწერ, ჭარ-უნ-ქ სწერ (შღრ. ჭარ-უნ-ს წერს)...

ქა (ქას; შრ. რიცხვ.: ქაღ-ეფი, ქაღ-ემ-ს) რძა. ქა გუუფურუაფულუ – რქა გაებურებინა. ქაქ გეურთუნ, ურქულუ ათე კოს: მ. ხუბ., გე. 18 – რქა ამოუვიდა, ეგონა ამ კაცს. ხოს ქათ დააკირანა, კოს-ნინათი: ნ. ყოფშ., გე. 180 – ხარს რქით დააბამენ, კაცს-ნითი. ქაღ ეფი გვღგუღუ დიდეფი – რქები ედგა დიდები. რქა შეიძლეუ ბ იყოს: ქაკოსქეილი მესკენილი რქა; ქაბარჯღა//ქაბირჯღა განზე გადახრილი რქები, ქორბულა; ქაგელუ უკანგადახრილი რქები; ქაგელა რქებდახრილი; ქაკეცხუ ყურებთან მოკალჭებულრქებიანი; ქაკეროილი რქებდახრილი; ქამაღალი რქებდამარიული; ქატკუბა რქებშეტყუებული; ქაფართო რქებფართო; ქაფარზა რქებგამილი; ქაფარა რქებგამილი; ქაღუნკა რქები თვალბზე ფეარება და ახერხავენ; ქაყურწა უკანმოხრილი რქები; ქაციკა//ქაციკერუ რქები ნინა გაშვერილი; ქაცქიბა რქებმერილი; ქაცხეკუ, უცხეკუს (იბ.) მსგავსი რქის მქონე; ქაწვიართა რქებწერილი და გრძელი; ქაწკინტალი წინწამოხრილი რქებიანი; ქაწკუნონტილი რქებდაგრებილი; ქაჭყვიართალი სწორად აშვერილი რქები; ქაჯიქა რქებამვერილი; ქაჯუკა//ქაჯუკუ რქებმხებილი,

რქებლაგვი (მცირე ზომისაა და არ იზრდება). იბ. დულუ; უქაღე; ცალქაში. შღრ. ლაზ. ქრა რქა (ბ. მარი).

ქაბამი (ქაბამს) რძინანი.

ქაბანა (ქაანას) იბ. ქეყანა, ქეყანა, – ძვეყანა, ყველა. ჩქიმი ჭკუა-განაჩენით ქაანა გემორძღელი მაფუ – ჩემი ჭკუა-გონებით ქეყანა (ყველა) გამომძღარი მყავს.

ქაბარპა (ქაბარ კას) ოსის საღმრძი (სამწყვედვი), – შარანსი. შღრ. საბა: ქარაბაკი ნაყოფის ბაკი. შღრ. მარაკა.

ქაბარჯღა (ქაბარჯღას) ქორბულა, რძაბაბ-ნულში. იბ. ქა.

ქაბირჯღა (ქაბირჯღას) იბ. ქა. შღრ. ბირჯღინაფა.

ქაბლა (ქაბლას) ზოოლ. უსშობელი; ძროხის შვილი (განურჩეულად სქესისა) ორ წლამდე (მასაღებო. ქ. IV, ნაწ. I, გე. 212); ზამთარბამშობილი ხზო (დედალი). შღრ. მოშვერი.

ქაბულა, ძაბულა (ქაბუ/გლას) იგივეა, რაც ქაბლა. ფუჯქაბულა დედალი ხზო, ხოჯქაბულა მამალი ხზო. ფუჯიანი – ქაბუგლა – ჯაკელა – ჩხოუ.

ქაბულა (ქაბულუას) იბ. ვითო-ქაბულუა.

ქაბულუ (ქაგელუს): ქაგელუ←ქა-გელუნილი რძადახრილი. იბ. ქა.

ქაბულაბანშილი (ქაგილაგახილი/რს) რძაჩამომშობილში. ქაგვილაგახილი ჩხოუ – რქამოტეხილი ძროხა. ქომონჯღურელი ოსური ქაგვილაგახილი ჩხოუჯღურაენია – ქმარმეკდარი ქალი რქაჩამოტეხილი ძროხასავითააო.

ქაბულაჩილი (ქაგოფაჩილი/რს) იბ. ქა. ართი ქაგოფაჩილი ხოჯი ცუნს – ერთი რქაგაშლილი ხარი ჰყავს.

ქაღამი (ქაღამის) ძაღბი. სუჯუნური ქაღამი ცალკე რაგაბანს – სუჯუნური ქადაგივით ლაპარაკობს.

ძალაგება (ქალაგებას) სახელი ქალაგენს ზმნისა - ძალაგებაჲ. უბადოში ქალაგება ართ-შაყიამი ხანგება რე: *ს. საბუჲ. ქხსს, გვ. 144* - აუგის ქალაგება ერთურთის გაგიგებება. ქალაგენს (*აგენ*, იძალაგა იქალაგა, შაჲალაგაჲ უქალაგებია, ნოძალაგაჲჲ) ქალაგებათა თურმე) *გრძმ. საშ. - მოქმ.* ქალაგებს. უქალაგენს (შაჲალაგ უქალაგა, შაჲალაგაჲ უქალაგებია) *გრძმ. სახსმ. ქვ.* ქალაგენს ზმნისა- უქალაგებს.

იქალაგენ(ნ)/იქალაგინენ(ნ) (იძალაგინ შესაძლებელი გახდა ქალაგება, -, -) *გრძლუ. შესაძლ. ვნებ.* ქალაგენს ზმნისა- შეიძლება ქალაგება.

აქალაგენ(ნ)/აქალაგინენ(ნ) (აძალაგინ შეძლო ექალაგა, -, ნოძალაგაჲ(ნ) შეძლებია ქალაგება) *გრძლუ. შესაძლ. ვნებ.* უქალაგენს ზმნისა- შეუძლია იქალაგოს.

ოქალაგებაფუნანს (ნოძალაგაჲჲჲჲ აქალაგებინან, შაჲალაგაჲჲჲჲჲჲ უქალაგებინებია, ნოძალაგაჲჲჲჲ) აქალაგებინებდა თურმე) *კაუზ. ქალაგენს ზმნისა-* აქალაგებინებს.

ბაძალაგაჲჲჲჲჲჲ *მიმღ. მოქმ.* მქალაგებელი. იძალაგაჲჲჲჲჲჲ *მიმღ. ვნებ. ზე.* საქალაგებელი. ძალაგაჲჲჲჲჲჲ *მიმღ. ვნებ. წარს.* ქალაგებელი. ნაძალაგაჲჲჲჲჲჲ *მიმღ. ვნებ. წარს.* ნაქალაგები. ნაძალაგაჲჲჲჲჲჲ *მიმღ. ვნებ. წარს.* ქალაგების საფასური.

ძალე ძა (ქაღო ქას) რძასა ღუ რძას შუა. ქოუს-ვეო ოკ უბაღო ქაშქას: *კაზაჲ, 6.06.1930, გვ. 4* - უხდა ნაუსეა რქასა და რქის შუა.

ძამთორკინენ (ქათმორკინენს) რამთი მოჲინდაჲჲ. ქათმორკინენ ხოჯი გუნს ართი - ერთი რქითმოჭიდავე (რქითმორკინიდალი) ხარი ჰყავს.

ძამინური (ქაინური) ღიღი ყანენი (*მ. აგრეთა*).

ძამისუ (ქაისუსა) სახელი ქაისანს ზმნისა - არძაჲ; *გაღაღ.* დაფერთხვა. **მაღლაგა** მიღურქინი, ეჭორა ჰესი და იქაისუსუ - დედასთან რომ ნავალ, ეს მუცელი ცოტას დაიფერთხება.

ძამაძსუ (ქაკეცუსუ) *იხ. ქა.*

ძამარქილ (ქაეგროილ/რს) *იხ. ქა.*

ძალამ-ი (ქალამს) იგივეა, რაც ქაამი, - რამინენი. არძას გვას ქიმოუგათ, მითი ორენა ქალამი - ყველას შებლზე გაეგრტყათ, ვინც არიან რქიანი. *იხ. ქა.*

ძალაჲ-ი (ქალაგის) ო შურიში ქალაგი სულის მოთქმა. // *გაღაღ.* ხმის ამოღება. **ვარდა** თემი ღოკერგნზე, შურცუ ვააქალაგუანცე - ანდა ისე გათოკავს (შეგრავს), ხმას (სულს) არ ამოაღებინებს. *იხ. 'წ'ქალუ.*

ძალამ-ი (ქალაგის) ძალაჲ-ი. თექვე ჭუნა ქალაქის გ: *ი. ყოფშ, გვ. 149* - იქ ნეავენ ქალაქს. *შდრ. ნოქალაქენი.*

ძალამ-ი (ქალაგის) უტყაჲო აღგილუაჲი. უგყალე არღელეფი, მაგალითო, ქალექი ქართის გოხოლუას კვიწიწამი ტანც ქოგაგ - უტყეო ადგილები, მაგალითად, ქალექი - თბილისის ირგვლივ მუნუჲიან ტანს ჰგავს.

ძალაჲ (ქალუას) // ნალაჲ (ნქალუას) შურიში იგივეა, რაც ქალაფი შურეში, - სულის მიშოშმა. *გაღაღ.* გარუმება, ხმის ამოუღებლობა. **ანწი** მუჲო უქალე გუჯას ჩიღო ლქუას: *მ. ხუბ., გვ. 202* - ანი როგორ ვეტყვი რასმე ცოლ-შვილს. **ღარღით** შურს ვაქალუნს: *ქხს, ს, გვ. 76* - ღარღისგან გაქმენდილია (სულს არ ითქვამს). **ინა ვარე** სქანა სქამე, ვაქალა შური!: *მ. ხუბ., გვ. 68* - ის არაა შენი სქამე, გარუმდი!

ქალუნს შურს (ქალა შური ამოიღო ხმა, შალა შური ამოიღო ხმა, ნოძალაჲ(ნ) შურს იღედა ხმას) *გრძმ. სულს* ითქვამს; იღებს ხმას.

იქალე(ნ) შურ-ი (იძალა შურა შესაძლებელი გახდა ხმის ამოღება, -, -) *გრძლუ. შესაძლ. ვნებ.* შურს ქალუნს ზმნისა- შეიძლება ხმის ამოღება, სულის მოთქმა.

აქალე(ნ) შურ-ი (აძალა შურა შეძლო ხმა ამოღება, -, ნოძალაჲ(ნ) შურს შესაძლებია ხმის ამოღება) *გრძლუ. შესაძლ. ვნებ.* ქალუნს შურს ზმნისა- შეუძლია ხმა ამოიღოს; მოითქვას სული.

ოქალაგუნანს შურს (ოქალაგუნა შური ამოაღებინან ხმა, ამოასუნთქენან; შაჲალაგუნა შური ამოუღებინებია ხმა, ამოუსუნთქენებია; ნოძალაგუნაჲ(ნ) შურს ამოაღებინებდა ხმას, ამოასუნთქენებდა თურმე) *კაუზ. ქალუნს შურს ზმნისა-* აღებინებს ხმას, ამოასუნთქენებს.

ბაძალარი შურიში *მიმღ. მოქმ.* ხმისამოღები, სულსმოთქმელი.

იძალარი შურიში *მიმღ. ვნებ. ზე.* სულის მოსათქმელი, ხმის ამოსაღები.

ნაძალა შურიში *მიმღ. ვნებ. წარს.* სულამონაღები, ხმაგამენდილი.

ნაძალარი შურიში *მიმღ. ვნებ. წარს.* სულის (ხმის) ამოღების საფასური.

ძამ-ი (ქამს) *იხ. ქამი*, - რამინენი.

ძამინი (ქამინას) *მოგან.* ანაგვირილა და აბამინი გვირილა (*ა. ძაჲ*). *იხ. ქამენია.*

ძამარუ (ქამარუას) სახელი ქამარანს ზმნისა - ბაძაჲჲჲჲ, ტყამის ბაძრობა უღანოღ. იქამარანს ღვაღო თომაჲს - იტყავებს ლოყასა და თმას. **ქამარანს** (მოქამარუ გაატყავა, ბუჲამარუა

გაუტყავებია, ბონომაჰარა(მ) გაატყავებდა თურმე) *გრძმ. ატყავებს.*

იქამარანს (ბონომაჰარა გაიტყავა, ბონომაჰარა გაუტყავებია) *გრძმ. სათვ. ქვ. ქამარანს ზმნისა- იტყავებს.*

უქამარანს (ბონომაჰარა გაუტყავა, ბონომაჰარა გაუტყავებია) *გრძმ. სასხვ. ქვ. ქამარანს ზმნისა- უტყავებს.*

იქამარუ(ნ)(ბონომაჰარა გატყავდა, ბონომაჰარა(ნ) გატყავებულა) *გრძმ. რებ. ქამარანს ზმნისა- ტყავდება.*

აქამარუ(ნ) (ბონომაჰარა გაუტყავდა, ბონომაჰარა გასტყავებია) *გრძმ. რებ. უქამარანს ზმნისა- უტყავდება.*

იქამარე(ნ) (ბონომაჰარა შესაძლებელი გახდა გატყავება, -) *გრძმ. შესაძლ. რებ. ქამარანს ზმნისა- შეიძლება გატყავდეს.*

აქამარე(ნ) (ბონომაჰარა შეიძლოა გაუტყავებინა, -) *ბონომაჰარა(მ) შესაძლებელია გატყავება) გრძმ. შესაძლ. რებ. უქამარანს ზმნისა- შეუძლია გატყავოს.*

ოქამარაჟუანს (ბონომაჰარა ატყავებინა, ბონომაჰარაჟუანს უტყავებინებია, ბონომაჰარა(მ) ატყავებინებდა თურმე) *კაუზ. ქამარანს ზმნისა- ატყავებინებს.*

მაჰამარაჟი მიძლ. მოქმ. გავტყავებელი. ბონომაჰარაჟი მიძლ. რებ. გავტყავებელი. მაჰამარაჟი მიძლ. რებ. წარს. გავტყავებელი. ნამამარაჟი მიძლ. რებ. წარს. გავტყავებელი. ნამამარაჟი მიძლ. რებ. წარს. გავტყავებლის საფასური.

'ბონომაჰარა მიძლ. უარყ. გავტყავებელი.

ძამასი-ი (ქამაცის) ჩხარი, მონღოლური სირაული.

ძამენის (ქამენის) იგივეა, რაც ქამანი. ალექსი ქამენია ჯოგელევა დო ჩხინეც გეურ-თუა: *კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 122 -* ღორს ქამენისა სძულდაო და ცხვირზე ამოუვიდაო. ამარ გერანს ქამენია, მოიოლუდა ამენია: *ქსს, I, გვ. 11 -* აგერ ხაროთა გვიოლოა, თუ შევეშალოს, ამინ! *შდრ. გურ. კამენია ანაგვიოლოა.*

ძამოლირაჟილ-ი (ქამოლირაჟილ/რს) *იხ. ქა.*

ძამოლუპა (ქამოლუპას) *იხ. ქა.* ქამოლუპა ერსქემეფი თუ კვრლმე გინიონ - რქამოლუნული არჩევი ამ კლვიდან გამომკურებენ. *შდრ. ქავლუ.*

ძამურა (ქამურას) იგივეა, რაც ქამარა.

ძამურა-ი (ქამურას) ჯურადული (*ქ. ჟარ.*)

ძამრა (ქამრას) შაფრა. ხეს ქამრა შიკებდო ფურკო ვორექ გორჩქინელი: *კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 88 -* ხელში ქაფრა მიჭირავს და აღმურად ვარ გაჩენილო.

ძანა (ქანას) იგივეა, რაც ქანა, ქეანა, ქეფანა, ქიანა, - ძვეანა; ყველა. მა ვაფორქე, ჩიტი ქიტიოდ ქანას თევალი არსებული: *კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 68 -* მე არ ვფიქრობ, თუ იქნებოდა ქვეყანაზე ჩიტი (ფრინული) ასეთი არსებული.

ძანდარა (ქანდარას) ძანდარა. 1. ძვეანაბაჟის ბანამზიურაჟილი მონფოკილოპა. ქილაშქენანდეს ხარბორჯვა ბარჯემს, მელე-მოლე ქეგოღვანდეს ჭოკას, ნამუსით ჩხანამოთინაფლო გინაბუნუნანდეს შქართუნს, ლების... - დასობდენ გატოტვილ სარებს, გარდი-გარდმო გადებდენ გრძელ ჯოსს, რომელხედაც მზეზე გასამოზოვებლად გადაპოვებდენ საბანს, ლების... 2. ძანდარა მაღალი რამ ადგილი. ქანდარას გიმოუსედა - ქანდარაზე ვიჯექიო. 3. საქათმამი ბაღაჟილი ლატანი ქათმამის დანასაღობად (*ქ. ჟარ.*).

ძანდარაჟი (ქანდარაჟი) ჩხარი ბაღასემა რაიმეზე.

ძანდილა (ქანდილას) ძანდილა, - პირუტყვი უნის სემაჟილა (*ქ. ჟარ.*) *გადატ. მაგარი ღვინო (შ. კიტი).*

ძანუ (ქანუას) ძანუა. *იხ. ღოსაქანი.*

ძანაჟი (ქანაჟას) სუსტი, უღონო; ბამოფიტული.

ძანაჟი-ი (ქანაჟი/რს) სუსტის უღონო სირაული. *შდრ. განტავლი.*

ძანაჟი-ი (ქანაჟი/რს) *იხ. ქანაჟილა.*

ძანაჟი-ი (ქანაჟი/რს) მიძლ. რებ. წარს. აქანქეუ (შური) ზმნისა - ბამოფიტული.

ძანაჟი-ი (ქანაჟი/რს) მიძლ. რებ. წარს. ქანქენს ზმნისა - ბაღაჟილაჟი, ხარბად შიჭმული.

ძანაჟი (ქანქენს) სახლი ქანქენს ზმნისა - ხარბად შამა, სანსლაჟი, ყლაჟი. ქანქენს ხეშაჟი, გექანქენს - თუ ჩაიგდო ხელში, გადაყლაჟავს (გადასანსლავს). ქანქენს (ბანაჟი გადაყლაჟა, ბანაჟი გადაყლაჟავს, ბანომაჟი(ნ) გადაყლაჟავდა თურმე) *გრძმ. ხარბად ქამა, ყლაჟავს, სანსლავს. იქანქენს (ბანაჟი შესაძლებელი გახდა გადაყლაჟა, -) გრძმ. შესაძლ. რებ. ქანქენს ზმნისა- შეიძლება გადაყლაჟა, ხარბად ქამა, გადასანსლა.*

აქანქენს (ბანაჟი შეიძლოა გადაყლაჟა, -) ბანომაჟი(ნ) შესაძლებელია გადაყლაჟა) *გრძმ. შესაძლ. რებ. ქანქენს ზმნისა- შეუძლია გადაყლაჟავს, გადასანსლავს.*

ოქანქენს (ბონომაჟი აყლაჟინა, ბანაჟიჟუ უყლაჟინებია, ბონომაჟი(ნ) აყლაჟინებდა

თორმე) კაუზ. ქანქუნს ზმნისა- აყლაპეინებს, ხარბად აყმევეინებს, ასანსლონებს. მამანძალი მიძო. მიოჭ მყლაპავი, ხარბად მჭამელი, მსანსლავი. მამანძალი მიძო. ენებ. მე. საყლაპავი, ხარბად საჭმელი, სასანსლავი. ძანძალი მიძო. ენებ. წარს. 'გადა'ყლაპული, ხარბად 'შე'ჭმული, 'გადა'სანსლული. ნამანძა მიძო. ენებ. წარს. ნაყლაპი, ხარბად ნაჭამი. ნამანძარი მიძო. ენებ. წარს. ყლაპვის, ხარბად ჭამის საფასური. 'უაუ'მანძა მიძო. უარყ. გადაყლაპავი. შდრ. მიერ., გურ. ქანქვა ყლაპავ, ღორივით ჭამა (ე. ძერ.), უშნოდ ჭამა (ს. კლ.).

ძანძუ-ლი (ქანქულ(რს) უკაგილოს მიერ ხარბად ჭამბა, ყლაპვა.

ძანძულა (ქანქულას) ხარბად მყლაპაპი (საჭმლისა). გადატ. ბევრი ლაპარაკის მოყვარული, მრავალმეტყველი.

ძანძულ-ი (ქანჩალ(რს) იგივეა, რაც ქანჩაფი.

ძანძუშ-ი (ქანჩაფის) სახელი უქანჩუნას, იქანჩუ(ნ) ზმნათა - ძანძა, ძანძაპი, ბორბა. ბრელი იქანჩუ, მარა უქანჩაფი ქმუთუნიშა ვაიშართუ - ბევრი იქანჩა, მაგრამ ეს ქანჩვი არაფერში არ გამოვიდა. შდრ. ქანჩაჟა.

ძანძილ-ი (ქანჩილ(რს) მიძო. ენებ. წარს. ქანჩუნს ზმნისა - ბაძარჟლი. გადატ. მაგრად გაყინული. ყინვო გოქანჩილი - ყინვით ძლიერ გამაგრებული.

ძანძინ-ი (ქანჩინს) იგივეა, რაც ქანჩაფი, - ძანძაპი, შჟოთი, ბორბა.

ძანძუა (ქანჩუას) სახელი ქანჩუნს ზმნისა - მბარბად შჟაპარა რისაშა; ძანძა; ცამბ ხელში; ტანძაბა (პირისა, ხელისა). ქაქანჩა, გააწუელიფუ ბოშიქ თუ კოც ღურული ხეს; აა. 1. გვ. 21 - ეცა, ბიჭმა მეკვდარი ხელიდან გამოგლიჯა ამ კაცს. ქოქანჩა გ ხელო კისერიშა ქიგობუნუნუ: *მ. ხუბ., გვ. 76* - სტაცა ხელი და კისერზე (კი) დაივირა. უშე ღო გიშე იქანჩუ: *მ. ხუბ., გვ. 322* - ზეთი-ქვეით იქანება. გადატ. მაგრად ყინვა. ჩხურუე, წყარს ქანჩუნს - სიცივეა, წყალს მაგრად ყინავს. //ღვინს (ან სხვა რისაშე) ბლომად დაღვევა. მაყირა ყანწით გექანჩუ - მეორე ყანწიც დალია (გადაკრა). ქანჩუნს (მოძაწო გაქანჩა, აუაწაწო გაუქანჩავს, ბრწოძანძაშე) გაქანჩავდა თორმე) *გრძმ. ტატიებს (ხელს);* ყინავს მაგრად; სუამს ბევრს. **იქანჩუ(ნ)** (-, მანძო იქანჩავა, უმანძო უქანჩავი, ნოქანჩაშე/ნოქანჩიშაშე) იქანებადა თორმე) *გრძმ. ენებ. იქანება, ბორგავს.*

უქანჩუნს (უანძაწო ექანჩა, უანძაწო უქანჩავს) *გრძმ. ენებ. ქანჩუნს ზმნისა - ექანება.* **იქანჩე(ნ)** (მანძო შესაძლებელი ვახდა ქანჩა, -, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. ქანჩუნს ზმნისა - შეიძლება გაქანჩა, ხელში ცემა, ბევრის დაღვევა.* **აქანჩე(ნ)** (მანძო შეძლო გაქანჩა, -, ბრწოძანძაშე) შესაძლებია გაქანჩა) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. ქანჩუნს ზმნისა - შეუძლია გაქანჩოს; ხელში იცეს; ბლომად დაღვოს.* **ოქანჩაწუანს** (ოქანჩაწო აქანჩავს, უანძაწაწო უქანჩეინებია, ნოქანჩაწაწაშე) აქანჩეინებდა თორმე) **კაუზ. ქანჩუნს ზმნისა - აქანჩეინებს.** **მამანძალი მიძო. მიოჭ. 'გა'შქანჩავი.** **ოქანჩალი მიძო. ენებ. მე. 'გა'საქანჩავი, საქანი.** **ძანძილი მიძო. ენებ. წარს. 'გა'ქანჩული.** **ნამანძა მიძო. ენებ. წარს. 'გა'ნაქანი.** **ნამანძარი მიძო. ენებ. წარს. 'გა'ქანჩის საფასური.** **'უაუ'მანძა მიძო. უარყ. 'გა'უქანჩავი.**

ძანძ-ი (ქანცის) არაძაბთი, ძანცი; ბასაძანი, ბანძაძეის შჟასაძლაბლობა. ინგმს ქანცი ვეშემათი! - იმათ გასაქანი არ მისცეთ! *იხ. დასაქანცი/ე.*

ძანძულ-ი (ქანცალ(რს) რაჟაბა, რხაბა, ძანძობა, ძიბა. გუხორიშე ნერე მასქური იგანს ღო გოსორგოლი ყა იქანცალუ - ტუხურის მზორიან, 'მასქური' (*იხ.*) ქრის და დახუნძლული ტოტი ირხევა. შდრ. ქანცაფი.

ძანძუშ-ი (ქანცაფის) იგივეა, რაც ქანცალე. - სახელი უქანცუნას, იქანცუ(ნ) ზმნათა - რნძა, ნძაძა, რხაბა, ძანძობა. **ღუღოში ქანცაფი უჭირს: *ა. ყოფშ. გვ. 179* - თავის განძრევა უჭირს. ართი კუნჩის მა უქანცუნად ე იგინია: *მ. ხუბ., გვ. 61* - ერთ ფეხს მე განძრევედ იქნებო. მუქანს თოკის ღ უქანცუნაქიე, უშე გუშამიყონითია: *მ. ხუბ., გვ. 137* - როდესაც თოკს დაფარებვო (გავაქანცავებო), ზეთით ამომიყვანებო. **იქანცუ(ნ)** (მხოლოდ ანმყოს წრის მწკრივებში) *გრძმ. ენებ. ინძრევა, ირხევა, ქანაობს.* **უქანცუნას** (უანძაწო არხია, აქანჩავა; უანძაწაწო ურხევი, უქანცევი) *გრძმ. არხევის, აქანცევის, ანძრევის.***

იქანცე(ნ), იქანცენე(ნ) (მანძაწო შესაძლებელი ვახდა რხევა, ქანაობა; -; -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. იქანცუ(ნ) ზმნისა - შეიძლება განძრევა, გაქანცევა.*

აქანცე(ნ), აქანცენე(ნ) (მანძაწო შეძლო 'გა'ენძრო, 'გა'ექანცევა; -; -) **ნოქანცაწაწაშე** შესაძლებია 'განძრევა, 'გა'ქანცევა) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. უქანცუნას ზმნისა - შეუძლია 'გა'ანძროს, 'გა'აქანცას.* **ოქანცაწუანს** (ოქანძაწაწაშე) 'განძრევიან, 'გა'ქანცეინა; უანძაწაწაწო ურხევიეინებია, 'გა'უნძრევიეინებია; ნოქანძაწაწაწაშე)

არბევინებდა, აქანავებინებდა თურმე) *კუ ზ. უქანცუანს* ზმნისა- არბევინებს, ანძრევინებს, აქანავებინებს.
გაძაძაშული მიშღ. მოჟმ. მრბევი, მქანებელი, 'გა'მძრევი.
ოძანაშული მიშღ. ენებ. მყ. სარბევი, საქანებელი, სანძრევი.
 'ლუ'ძანაშული *მიშღ. ენებ. წარს.* 'და'რბეული, 'გა'ქანებული, 'გა'ნძრეული.
ნაძანაშული მიშღ. ენებ. წარს. ნარბევი, ნაქანები, ნანძრევი.
ნაძანაშუარი მიშღ. ენებ. წარს. რბევის, ქანების, ნძრევის საფასური.
 'უა'უძანაშუ *მიშღ. უარყ.*
 'გა'ურბეველი, 'გა'უნძრეველი, გაუქანაველები.

ძანაშული-ი (ქანცაფილ/ს) *მიშღ. ენებ. წარს.*
უქანცუანს ზმნისა - 'ბა'რხაშული, 'ბა'ძანაშული, 'ბა'ნძრეული, 'ბა'უძანაშუაბელი.

ძანინი-ი (ქანცინს) იგივეა, რაც *ქანცაფი.* - რხევა, ძანაიობა, რნევა, ნძრევა. *შდრ.* ქანცალი.

ძანსა *იხ.* ქანცალი, ქანცაფი.

ძარი-ი (ქარს) იგივეა, რაც *ბორია.* - ძარი. ქარის (ბორიას) სახეები: ბეჯალაღუმი დასაღელეთის; ბეჯაოღუმი აღმოსავლეთის; გოლაში// გოლაური მთისა; გურული გურული, სამხრეთის; თულანი// თულანელი ქვემოური; ზღვაური ზღვის; მასკური ... ზეფირი-დასავლეთის ნელი ქარი, მდინარის ნაპირებზე მქროლი ნიავი (*ი. ყოფშ.*); ორდალი გასაზრდელი; ორდომი//ოჭუმარეში დილის; ონჯუაში საღამოს; თინი//თიმოლენი ზემოური, აღმოსავლეთის (*ი. ყოფშ.*); ქარ-ბორია ქარბორბალა; წანი ქვემოური, სამხრეთის (*ი. ყოფშ.*; ჭანი); წაიკონი/ჭაიკონი გრივალი; ჯვარული ჩრდილოეთის. ზუგდიდურ-სამურზაყანოულში „ბორია“ გამოიყენება (*მგ., თინი-ბორია*), სენაკურში - „ქარი“ (*მგ., თინი-ქარი*).

ძარა (ქარას) პაელი, ხინვი; პაბარა მარბილი, ნამახსული საირი. მარგაღუ ქააშუე ფარაქ, ქურც ქიმიავგ ქარაქ - მეგრელმა იშოვა (ეშოვა) ფული, ქუსლში შეერჭო ეკალი.

ძარაბანი (ქარაბანს) ისარი (*ბ. კოლაბაეა*).

ძარალა (ქარალას) ძარინაშობა. დღა შერმეწა, რდილი, ქარალა - დღე სამინელი, გრილი, ქარიანი.

ძარაოსა (ქარაოცას) ძარაოცი; ანძანაშული აღამინანი.

ძარაშა (ქარაფას) გაუშეამდარი, მშთანამთქმელი. ქარაფა კოჩიე, მუთუნო

ვარბლანს - მშთანამთქმელი (გაუმადლარი) კაცია, არაფერი არ გააძღებს.

ძარაში ტაქინორი (ქარაფი ტკობორს) მსხვილად მორალი საცარი.

ძარაშა (ქარაქუას) გამომტოვებით, ჩაბღაპით გააქითვა რისამქ. ქარაქუა კოჩი - ზურელუ კაცი.

ძარასხი-ი (ქარასხის) სვირი; რახის დასალაქვი რაქ, ჰანნი (*ბ. კეირეია*). *შდრ.* ქერაბი; *ზ. აჯარ.* გურ. ქარასხი სარის ან კამერის რქა, რომელ-შიაც ურმის ბორბლის საპონს ან კუპრის ინახავენ (*ს. გლ., შ. ნიყარ.*).

ძარბორია (ქარბორიას) 1. ძლიერი ცივი ძარი (ჩრდილოეთისა), - ბორიო. 2. გაღატ. ჩვენგან შორს. ეავმაგონა ეთი ამაზე, ქარბორიას ინა - არ გამაგონო ეს ამაზე, შორს ჩვენგან ის (ქარს - ბორიას გაჰყვეს).

ძარბილი-ი (ქარგილ/ს) *მიშღ. ენებ. წარს.* ქარგუნს ზმნისა - 'მო'ძარბული. მარგალიგით მოქარგ ილი: *ქხს. I, გვ. 49* - მარგალიგით მოქარგული.

ძარბინჯი-ი (ქარგინჯის) ძარბორბალა.

ძარაშა (ქარგუას) სახელი ქარგუნს ზმნისა - ძარბაშა. ასე ვიწყებ ქარგუნს: *კურთ. გვ. 393* - ახლა ვინცე ქარგვას. ქარგუნს (ძარაშ 'მო'ქარგა, შარაშ 'მო'უქარგავს, ნოშარაშქენ ქარგავდა თურმე) *გრდმ.* ქარგავს.

იქარგუნს (იშარაშ იქარგა, შარაშ უქარგავს) *გრდმ. სათვ. ქც.* ქარგუნს ზმნისა-იქარგავს. **უქარგუნს** (შარაშ 'მო'უქარგა, შარაშ 'მო'უქარგავს) *გრდმ. სახვ. ქც.* ქარგუნს ზმნისა-უქარგავს.

იქარგუენ (წიშარაშ დაიქარგა, წიშარაშულენ დაქარგულა) *გრდლუ. ენებ.* ქარგუნს ზმნისა-იქარგება.

აქარგუენ (წაშარაშ დაიქარგა, წიშარაშუ დაქარგუენ) *გრდლუ. ენებ.* უქარგუნს ზმნისა-ექარგება.

იქარგენ (წიშარაშ შესაღებელი გახდა ქარგვა, -, -) *გრდლუ. შესაღ. ენებ.* ქარგუნს ზმნისა-შეიღებდა იქარგოს.

აქარგენ (აშარაშ შეძლო ექარგა, -, წიშარაშქენ შესაღებია ექარგა) *გრდლუ. შესაღ. ენებ.* უქარგუნს ზმნისა-შეუძლია ქარგოს.

ოქარგაფუნს (წიშარაშუ აქარგვინა, შარაშაშუაშუ უქარგვინებია, წიშარაშუაშქენ აქარგვინებდა თურმე) *კუ ზ.* ქარგუნს ზმნისა-აქარგვინებს.

მაძარაული მიშღ. მოჟმ. მქარგველი.

ოძარაული მიშღ. ენებ. მყ. საქარგი.

ძარაული მიშღ. ენებ. წარს. ქარგული.

ნაძარბაზი მიხე. ენებ. წარს. ნაქარგი.
ნაძარბაზი მიხე. ენებ. წარს. ქარგის საფასური.
'უშუაძარბაზი მიხე. უარე. 'მო'უქარგავი.

ძარბაზ (ქარებას) იგივეა, რაც ნქარება, -
'გა'არობა, 'გა'ტაცება, განადგურება.
ფიქტიქემე გვექარუ: *შ. შერ., გვ. 131* -
ძარბაზი ზევით გაქრა. თემში რაგობილო
გვექარუ - ამის თქმა და გაქრა.

ძარბაზ (ქარვასას) ძარბაზსა. ზღვა ქობორი,
ქარვასა მიმდებელი ფერი: *მ. ხუბ., გვ. 208*
- ზღვა ნახა, შიგ ქარვასლა რომ დგას ისეთი.

ძარბაზაძე (ქარვასქას) იგივეა, რაც ქარვასა, -
ძარბაზსა. ქარვას ქას რამეპიქ: *ქხს, I, გვ. 101* -
ქარვასლაში ვიდგომები.

ძარბი-ი (ქართის) ტოპონ. თბილისი. ქართიში
ამო ცელი ვემი: *კ. საბუშ., ქხსს, გვ. 146* -
ქართის (თბილისის) აქეთ ცელი არ იმოვება.
შერ. ქორთუ.

ძარბი (ქართას) 1. ძარბა. საქონლის დასამწყე-
დელი, ირგვლივ მოზღუდული, უსახურავო, -
ბაკი. ქართას შიგნით კეთდებოდა ჩხანაჭი
(იხ.). გადატ. ალაყ. უცებაზე ჯარიმ ქართას
ქიმიშლე: *კ. საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 97* - უცებად
ჯარის ალაყაში მოხვდენ (შევერდენ). 2. ნრა;
ბვირბბინი. თქუანა: ზეას (თუთას), ქართა
გუუხენია - იტყვიან: მზეს (მთვარეს), წრე
ეურავსო (ირგვლივ) (*მ. კეიბეა.*) ხანდამ
ქართას ვაკობათა: *ქხს, I, გვ. 321* - შრო-
მის წრეში შევერდეთ. 3. ქართაში ლაყაფი
ცხენის თამაშის ერთ-ერთი სახე (*ს. შაკალ., გვ. 202*). *შერ. იბერ., გურ. ქართას/ქალაგა ბაკი*
(*ი. კვიციანი, ს. ვლ., ა. ლლ.*). იხ. ოქართუ.

ძარბაძან-ი/ძარბაძან-ი (ქართაყ/ყანს)
საზიზლარი; ოსმარი; შაბანა (პირი). ართი
ქართასანი გუტულო მაგია
ქართასანი ქიმიკონუ - ერთი საზიზლარი
გაუშვა და მეორე საზიზლარი მოიყვანა.

ძარბა (ქართუას) შიკვრა, შიგომჭვა;
ბაბანვრა, ხლარბა. *შერ. კორუა; ხართუა.*

ძარბა (ქართხას) ხის ან ნეწლიის რგოლი,
რომელსაც გადააცემენ ღობის ორ სარს
გასამარებლად, - გვერგი. ქართხას რე
შქერიშ ჭენგულ ღობილო რგოლი ხარხიშოთ -
'ქართხას' არის შქერის ნწელისაგან მოწნული
რგოლი ხარხისათვის. ქართხას იყენებენ
ჭიშკრის საკეტადაც.

ძარბაზანი (ქართხანს) იგივეა, რაც ქართხა, -
ხის ღანწული რგოლი.

ძარბაბა (ქარიაგას) 1. ძალიან მაღალი; მაღალი
სახლი; ძარბიშწმდენი. ინეფიში ბირა-ხიოლი
ქარიაგა ვეალეფი ღო ცაშა მიონწე: *ვა ზაყ.,*

1.05.1931, გვ. 3 - იმათი სიმღერა-მზიარულება
ძალიან მაღალ მთებსა და ცას სწედება. ვახუ-
ტოლგ სუკიში დუცუ ქარიაგაშა ონგენ ფე-
რი: *კ. საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 142* - შემოხვევა
სერის თავს ქარუნდენი სიმღერას. ქარია-
გაშა ვეალეფა: *მასალეობი, ტ. I, გვ. 381* - მაღალ
სახლში ავიდარო. 2. ტოპონ. სოფელი სობის რაი-
ონში. ქარიაგაში მამორას შქას ყორმეფი
ამაყუნს: *ქხს, I, გვ. 317* - ქარიაგას (სოფელი)
სიმორმეხე შუაში კომეკება დატანებულ. *შერ.*
ლ. ზ. ხაბაგა აივანი, ტერასი (ნ. შარი).

ძარბი-ი (ქარილს) მიხე. ენებ. წარს. ქარუნს
ზმინსა - 'და'პარული; დასუთული.
დაბლოლეუ ფარფალქე დო, რენ, თინეფითი
ქარილო რე - მურსო რაველო „პეულამ“ და,
რაც ჰყავთ, ისიც დახუთულია.

ძარბი მამაზას ზმზ. სწრაფად; ძარის
სინწრაფიში.

ძარბი მარჩაზ-ი (ქარიშ მარჩაზს) ძარის
დაბაშაშლი. გადატ. ტყუილ-უბრალოდ
გამრჯელი.

ძარბი ბაბანი (ქარო აკაცია) მოჯან. იგივეა, რაც
რუსული აკაცია, - გლუდინია.

ძარბი-ი (ქაროკის) ხის მოჭრისას მიწის
ზემოთ დარჩენილი ნაწილი, - კუწი.
ლეულიშ იშართას, მარა თულო ქაროკეფი
ეურავსო დო მოშქურუ, ვეაღთახასინი -
ლეულზე (ხეზე) ავიდეს, მაგრამ ქვეშ კუნძებია
და მემონია, რომ არ ჩამოვარდეს.

ძარბაზ-ი (ქარსამს) უშსკრული; ტყილსა და
ტყილს შორის სიღრმეში ღელე რომ მიედინება,
ეძახიან ქარსამს. ჯიშინი წყარი კაკაბ-
ჯგურა ქარსამც ვინაგვარვალანც -
კამკამა (ანკარა) გაყინული წყალი უფსკრულში
გრვინით გადადის. კალმასეთი მესხაშუნც
ეკი-ეკი ქარსამცეფცე - კალმასები მიხტან
ზევით-ზევით ქარსამებში. იხ. ვარამი, ფაფაღა.

ძარბა (ქარუას) სახელი ქარუნს ზმინსა -
ძარბა.

ქარუნს (ლუშარუნს დაქარავს, ლუშარ დაქარა,
ლუშარ დაქარავს, ლუშარუნს) დაქარავდა
თურმე გრძ. ქარავს.

ძარბა-ი (ქარქალ/რს) უშნო სიცილი, -
ძირძილი.

ძარბა-ი (ქარქამს) იხ. ქარსამი, - უშსკრული.
შერ. წყევარამი.

ძარბანს-ი (ქარქანწის) უშსკრული
ბაღანსხედი, კიდე. იხ. ოქარქანწი.

ძარბა-ი (ქარქამს) 1. ძარბაში. ლეკური
გემანწყე დო ქარქაშის ვედილაგაგ:
ა. ცაგ., გვ. 13 - ლეკური ამოილო და ქარქამში

ჩაგო. 2. ქარის შებენით რისამე ქანოზა.
3. გადუქ. უმინო სიარული, - ხეტიალი. *იხ.*
გოლა-ქარქანი.

ქარძამ (ქარქამას) ქარბი ხასიათის, მხინარუ-
ლი; მომისპისა. ოსური გვალი ქარქამა
ნოყე - ცოლი მთლად მხიარული ყოლია.

ქარლად-ი (ქარლადის) ძალადლი. ირკოს
ქარლადი ხეს ქუეყებ: *ბ. ხუშ.*, გვ. 282 -
ყველს (ყოველ კაცს) ქალადლი ხელში უეჯია.

ქარშამე (ქარშავეს) *ბოქარ.* თითრეპევილა
ლაშპარა. *იხ.* უჩა გყა, უჩა ბუნდერი, უჩა
ოსური, ლულუქტური (*ა. ბუ.*).

ქარშუშუ-ი (ქარშუშუის) ქარბუში; ქარბუში;
ქარი ღა თრევილი ქრთად არაული. *იხ.* შუფი.

ქარხალ-ი (ქარხალს) იგივე, რაც ქირჩინი, -
სითისს (წყლის) დიდი ნაქადის ხეაშოინი
დინება, - ჩქრილი.

ქარხალშე (ქარხალეს) სახელი ქარხალანს
ზნისა - უხეად ბადმოღვრა, ჩარიალი.

ქარხაპ-ი (ქარხაპის) ქარინი ნეიმა. *შორ.*
ჩხაპალი, ჩხაპი.

ქარხაქს-ი (ქარხაქსის) 1. ქარი ღა ცმცხლი.
2. ავადყოფობა ერთგარი, - ტანზე,
დაქერცლავს და აფხანინებს. ვაი სიღო
ქარხაქსლი! - ვაი შენ და ქარხაქსლი
(წყელა). ის მერჩა ვარი, ქარხაქსლი
მერჩანქ - იმას მოცემე კი არა, ქარხაქსლი
მოცემე. *შორ. იმერ.* ქარხაქსლი ავადყოფობა,
ტანზე დაქერცლავს და აფხანინებს (*ტ. ბერ.*).

ქარხანაქ-ი (ქარხანაქის) მამთულის ნულნი
ლომის განაფიცხებალად. *შორ.* ფიხინია.

ქარნე-ი (ქარნის) ნითელი აპში, მთის
ბროლი, - ქარანი.

ქასან-ი (ქასანის) იგივე, რაც ქარაგანი, -
ისარი. ქა-საგანი რქის ისარი (*ი. ყოფ.*).
გაკეთებ ქაშქვილი ღო ქასანანი: *ბ. ხუშ.*,
გვ. 113 - გააკეთა მშვილი და ისარი.
ქილიყყევე ქასანანიში ცოთამა: *ი. ყოფ.*,
გვ. 17 - დაინყეს ისარის სრულა.

ქასლამ-ი (ქასლამის) იგივე, რაც კოკინია,
- კონკილა; ურმის თაქეპეპე შესაქენებელი
ჰქონი. *იხ.* ქესლადგუმი. *შორ. იმერ.* ქვეშამადგამა
კონკილა, ურმის დასაყენებელი (*ტ. ბერ.*).

ქასლაპ-ი/ქასლიპ-ი იგივე, რაც ქასლა,
- აპტარა გუდა.

ქასლა (ქასლას) ტიქჰორა. *იხ.* ქასლაში,
ქასლაში.

ქასლაპ-ი/ქასლაპ-ი (ქასლაპის/ქასლაპის)
აპტარა გუდა, ტიქჰორა.

ქასხაპ-ი (ქასხაპის) რამოტხინილი
(მთლიანად).

ქასუპა (ქასუპას) *იხ.* ქა.

ქასუპაპ-ი (ქასუპაპის) შებუპაპულრძინი.

ქაშ-ი (ქაშის) ქაშ. *შორ. ლაზ.* ქაში ქაფი (*ბ. მარ.*).

ქაშარა (ქაშარას) *იხ.* ქა.

ქაშახსი (ქაშახსის) კვერნის დასაქინი
მონყოზილობა. კვირინი ოჭოფალი
ხუნდო, წყარით ოშქელიუნა - კვერნის
დასაქერი ხუნდია, ნელით ახრებენ.

ქაშირა (ქაშირას) *იხ.* ქა. *შორ.* ფინალი.

ქაშუპა (ქაშუპას) სახელი ქაშუპანს ზნისა - 1.
სნარაფად შესმა (ღვინის); 2. აპაშპა. საპონს
ქაშუპა - საპონს ქაშუპა.
ქაშუპანს (მაშაშანს აქაფებს, მაშაშ აქაფა,
მაშაშაშაშ აუქაფებს, მაშაშაშაშაშ აქაფებდა
თურემ) გრდბ აქაფებს.

ქაშურაპა (ქაშურაპას) სახელი ქაშურაპანს
ზნისა - მებრად ალესაპა. ხაში ჯგირო
ბექაშურუ - დანა მებრად ალესა.

ქაშაპ-ი (ქაშაპის) ქუთუთო. ჩე ჩხორია
შქაშუპანს ჩე ქაშაპის: *ქ. საბუშ.*, ქარი.
ხუშ., გვ. 18 - თეთრი სხივი უციმიციმებს თეთრ
ლაყურადს (ქუთუთოს). თუკუნადც იხმარება:
ნიკოქაშაპი - ნიკოლოზი, რომელსაც
თვალის ქუთუთო აქონდა დაზინებულთ.

ქაშაშაპ (ქაშაშაპის) შხამინი მოსოს სახეობა.
იხ. სოკო.

ქაშალ-ი (ქაშალს) 1. შიქინი, ნიპის ქროლა.
შიქაქალუნც მტაროშე ბორია: *ქ. საბუშ.*,
ქხს., გვ. 160 - მინავეს კარგი ამინდის
მაუნყებელი ნელი ქარი. 2. აჩაქარაპა,
მოსარქამებლად არასარიოზული
მოსამედება, - ფაშპარი.

ქაშალ (ქაშალის) 1. საამო ნიპი. 2. ციტი.
გადუქ. კოხტა, ტურფა. გამარხული მუ სქეპამი
ღო ქაქალარე - გაზაფხული რა ლამაზი და
ტურფა არის.

ქაშალაპ (ქაშალაპის) იგივე, რაც ქაქალი, -
სახელი უქაქალუნანს ზნისა - 1. შიქინი,
ქროლა, სიოს ბერვა; ფრიალი. გითფორექ
ცაცხი (//ცაცხუ) ჯინს, ბინდი
შიქაქალუნანს: *ი. ყოფ.*, გვ. 131 - ვედავარ
ცაცხვის ძირში, ბინდი მინავეს ცცხაცხვის
ჯინს ვუთფორექ, ბორია შიქაქალუნანს:
ქხს., გვ. 149 - ცაცხვის ძირში ვედავარ, ქარი
მიქიქინებს. 2. ფაშპარობა, მარსარიოზული
მოსამედება; აჩაქარაპა საამოში. მუთუნია
ღულიქ ვეგადანუ, იქაქალუნ - ვერაფერს
თავი ვერ დადგა, ფაფხურობს (ჩქარობს).

ქაქალანს (*იგურ.* მძამალ იქიქნა (ნიაგმა); შამალან უქიქინებია (ნიაგს); წამალანს) უქიქინებდა, უნიაგებდა თურმე) *გრდუე. საშ-მოქმ.* ქიქინებს (ნიაგი).

იქაქალენი (-, მძამალ მოძ იფაფხურა მან, შამალანს უფაფხურა, წამალანს) ფაფხურობდა თურმე) *გრდუე. ენებ.* ფაფხურობს, ფაციფუცობს; ქიქინებს, ნიაგი ქრის.

ძამბან (ქაქანას) ფურცელი (?) რზინუნს, მუჭოთი ვარდიმ ქაქანა - ბრწყინავს, როგორც ვარდის ფურცელი. ვარდიმ ფერი რექქე ღო ვარდიმ ქაქანა : ა. ცაგ., გვ. 66; ი. ყოფშ., გვ. 136 - ვარდის ფერი ხარ და ვარდის ფურცელი.

ძამბაშ (ქაქაფას), ძამბა (ქაქუას) სახელი უქაქუანს ზენისა - სავამის, აპპის მორიფება; ადვილ, იოლ საამად ჩათმულა რისამში. ანდვილას უქაქუანქ თეშმა ფარას, სო ოკო იშუენი? - ადვილად ასახელებ ამდენ ფულს, სად უნდა იშოო?

ძამუ/ძამუ/ქამუ/ქამი (ქაქუს, ქუქუს) ძაცვი. ჭურუქ მუში ქაცუ (ქუქუ/ქუცი) ქობირუნი, დიდუ, სო მიმწოფებია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 179* - ნაბლმა თავისი ქაცვი რომ დინახა, დიდუ (დედა), სად (რამი) ვივექი თურმეო. *შფრ. ბუჭუ.*

ძალა (ქალას) შპარლუო, პაფრისმთამე-ლი სასუბარი (*შ. ძამ., II, გვ. 166*) - როსოშა.

ძალარა (ქალარას) *ზოილ.* თევზია ერთგვარი, ტანად პატარა, მოშავო, ძალიან გემრიელი საქმელია.

ძალარლი (ქალარლის) იგივეა, რაც ქარღადი, - კალღადი; წიბანი; წამრილი; წამრა-ქითხვა. თელე გიგე ქაღადლიშა : *კ. სამუშ., ქართ. ზუს., გვ. 30* - კისერი გიგავს ქალღადს. თიში სახელი ირო იჭარუდ ქაღადლისი : *შ. ხუბ., გვ. 21* - იმისი სახელი ყოველთვის იწერებოდა წიგნში (ქალღადზე). სქანი ქაღადლის ვჭარუნდე : *ი. ყოფშ., გვ. 110* - შენს წერილს ეწერდე. ათე სუმი სქუალეფიშე ქაღადლი ნამუთისი ვაჭქქედე : *ი. ყოფშ., გვ. 7* - ამ სამი შვილ ებიდაწ ნერა-კითხვა არც ერთიამ არ იყოდა. *შფრ. ლაზ. ქართალი, ქარგალი ქალღადი (ნ. მარი).*

ძამარანა, ძამარანილი (ქაყურწას, ქაყურწილს) რაშაქანამოსრილი. *იხ. ქა.*

ძამანა (ქაქანას) იგივეა, რაც ქანანა, ქეცანა, ქეცანა, - ძამანანა. *ვაღატ.* ძალიან ბევრი. თელი ქაქანა მოფხოზგანანა ჩქია : *შ. ხუბ., გვ. 252* - მთელი ქეყანა მოგვსდევნო ჩვენო.

ძამსაბანი (ქამსაგანს) იგივეა, რაც ქასაგანი, - ისარი (რქის ისარი). ათე ტარილქ ქეიო-ბუნე ქამსაგანი დო ქამსაგანი : *შ. ხუბ., გვ.*

303 - ამ ტარილმა ჩამოიკიდა მშვილი (რქის მშვილი) და ისარი (რქის ისარი). ქამსაგანი - ქამს-საგანი რქის ისარი.

ძამსაქილი (ქამსქელს) მშვილი. გააკეთე ქამსქელი დო ქასაგანი : *შ. ხუბ., გვ. 113* - გააკეთა მშვილი და ისარი. დღამთი ცილულულე მუში ქამსქელი დო ქასაგანი : *ი. ყოფშ., გვ. 55* - დღისთი დაქონდა თავისი მშვილდ-ისარი. ქამსქელი - ქამს-შქელი რქის მშვილი.

ძამსაქილი დო ძამსაბანი (ქამსქელი დო ქასაგანს) მშვილი (დ-ა) ისარი.

ძამი (ქაჩის) ჰეპარი. ქაჩი ქიაჩიში ხატი რე - ქაჩი ქიაჩის ხატია (*გ. ჯლია).*

ძამუ (ქაჩუას) *იხ. ქანუა.*

ძამბ (ქაცას) დაბალი; პატარა. მის გუნანია ექაცა-ქაცა - ვის ჰგვანანო ეს პატარა-პატარა. *შფრ. ქევეცე.*

ძამბ-გულა (ქაცა-გულას) პატარა გულა. ჯანფეზიში წყარს ჭიჭე ქაცა-გულათი კისერს ქითთოკჯრანქია : *შ. ხუბ., გვ. 193* - ჭიაფერას წყალს პატარა გულით კისერზე ჩამოგიდებო (ჩამოგაბამო).

ძამბალი (ქაცაგას) რაქვა; რხევა; რნევა; ძანიოშა.

იქცალენი (მხოლოდ ანწყოს წრისა და IV სერიის მწერიებში) *გრდუე. ენებ.* ირყევა, ირხევა; ქანაობს.

ძამბალრი (ქაცაღერს) *მიმღ. ენებ. წარს.* დასუსტებულნი. *იხ. მე-ქაცაღერი.*

ძამბარი (ქაცარს) *ზოილ.* თიქანი, ციქანი. ქაცარი - თხის შვილი ერთ წლამდე (*მასღაღები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 213*). ართი ქაცარი ქოპუნდე : *ი. ყოფშ., გვ. 131* - ერთი თიანი მყადე. თიკანი შვილდო იყოს. ჭყვირ ქაცარი დედლი თიკანი და ოჩქაცარი მამალი თიკანი. *შფრ. დარგა, თხა, ოჩაგა.*

ძამბარამი (ქაცარამს) თიქანიანი. ქაცარამი თხა - თიქანიანი თხა.

ძამბაში (ქაცაფის) იგივეა, რაც ქაცაფი, - ძანაოშა, რხევა, რნევა. ქობირ, ბაღანას უქაცუანს მიდგარენი ოსური - ნახა, ბავშვს არწევს ვილაც ქალი.

ძამბაშა (ქაცა-ქუცას) პატარა-პატარა; შპარლუო. ბრელი ველამიშულეს ქაცა-ქუცა ეინოსქუა : *აია, 2, გვ. 68* - ბევრი ეერ შეეზომებოდა უბრალო აზნაურიშვილი.

ძამბახი, ძამბახი (ქაცაცხის, ქაცაცხის) იგივეა, რაც ქაცახაცი, ქეცახაცი.

ძანასხეულ-ი (ქაცაცხელ/რს) *მიმღ. ენებ. წარს.*
ქაცაცხანს ზნისა - ცეცხლქაღალატი
დასუსხული. სახე ართოა ქაცაცხელი აფუ
- სახე მთლიანად ცეცხლქაღალთი დასუსხული
აქეს.

ძანასხეუბა (ქაცაცხეუბა) სახელი ქაცაცხანს
ზნისა - ცეცხლქაღალატი დასუსხება.
ქაცაცხანს (ღოჰაჰასხუ დასუსხა, ლოჰაჰასხუ
დასუსხავს, ლონოჰაჰასხუ) დასუსხავდა
თურმე) *გრძმ. ქაცაცხით (ცეცხლქაღალთი)*
სუსხავს.

ძანიპა, ძანიპალ-ი (ქაციკა'ლს) *იხ. ქა.*

ძანიპრამ (ქაციკერეს) აშვირილრძინანი. *იხ. ქა.*

ძანილაშ-ი (ქაცილაშის) იგივეა, რაც ქასილაშ-ი
//ქასილაშ-ი, - პატარა ბუღა, ტიკჟორა.
კეთდება თიკის ტყავისაგან, სხვა არ გამოდგე-
ბა. დაკლავენ თიკანს, ჩამოკიდებენ ერთ ფეხზე
(უკანა), მეორე უკანას ჩასტრიან მთელ სიგრძე-
ზე და იწყებენ გატყავებას. ტყავს ავდებენ კირ-
წყალში. ბალანს აცლიან, კარგად გარეცხავენ და
გადააბრუნებენ. ფეხებს მაგრად შეკრავენ და
გაბურავენ, ჩამოკიდებენ ვასაშრობად. ქა-ც-
ი-ლა-შ-ი ასხამენ რძეს, არაყს, აკეთებენ გუ-
დის ყველს. მისი დამზადება სჯობს ზამთარში
(*მასალეობი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 217-218*). ქა-ც-ი-
ლა-შ-ის იყენებდნენ ტყვიან-ჭაქილის ჭურჭლადაც.

ძანლაშ-ი (ქაცელაშისა) *იხ. ქაცილაშ-ი. ქაჭყეც*
ლენიშ ქა-ც-ლა-შ-ია: *აია, I, გვ. 19* - მოხსნეს
ლენის ტიკჟორა.

ძანუ (ქაცუს) 1. ძაღვი. ჭუბურქ მუში ქაცუ ქო-
ბორნი, დიდუ, სო მიწროფხვექია: *ბაღ. სიბრ.,*
I, გვ. 179 - ნაბღმა თავისი ქაცივი რომ დაინახა,
დიდუ, სად ვიჯექი თურმეო. *შორ. ქუქუ, ქუცი;*
ბუბუ. 2. წვრილი ძაღლი (დ. ფიფია).

ძანძიბა (ქაცეტიბა) *იხ. ქა. შორ. იმერ. ქაცეტიბაა*
რქებწვრილი საქონელი (*ე. ბერ.*).

ძანძახს-ი (ქაცხაცხის) იგივეა, რაც ქაცაცხი, -
მოგან. ცეცხლქაღალატი (ა. მყ.). კოს აცხაცხენი,
თიშენი უძახუნა ქაცხაცხიას - კაცს რომ
სუსხავს, ამიტომ ეძახიან „ქაცხაცხისა“
(ცეცხლქაღალას). ქაცხაცხია გოძუ ჭუბურს
გალე - ეკლიანი ფურეჩი ადებს გარეთ ნაბლს.

ძანძაქუ (ქაცეკეუს) *იხ. ქა.*

ძანძინებალ-ი (ქაწკეინებალს) *იხ. ქა. -*
წინნამოხსრილრძინანი საქონელი.

ძანაქუმონტილ-ი (ქაწკუმონტილს) *იხ. ქა. -*
რქაღაბრძინილი.

ძაჰჰირთალ-ი (ქაჭყვირთალს) აშვირილი
რძეში. ჭყვირთალი - ქალევი გიბოზდინდ:

ქ. სამუშ. ქართ. ზეგ., გვ. 118 - აშვირილი რქები
მაკრავს (მადღეს).

ძანძა (ქახმას) ძანძა; დიბი. გაჭირებაქ
ქახმამი კაბა დგმომირაფუა: *ბაღ. სიბრ., I,*
გვ. 23 - გაჭირებამ ქახმის (დიბის) კაბა
გამაცვეთინაო. *შორ. კოროხი.*

ძაჩ-ი (ქაჯის) ძაჯი.

ძაჩალ-ი (ქაჯალ/რს) ძაჯივით სიარული.

ძაჩაშ (ქაჯუას) ძაჯივით სიარული. *შორ.*
ქაჯალა.

ძაჩიშ სონა, ძაჩის სონა (ქაჯის სონას, ქაჯიში
სონას) *მოგან. შრისტმსბეჟაშა. იხ. ტურაში*
კუჩხი, ქრისტემი ბუჭელი (*ა. მყ.*).

ძაჩიშა (ქაჯიქას): ქაჯიქა-ქაჯიქა რქა-
აშვირილი. *ვადავ. ქაჯი. ქიბასარგალეუ ართი*
ქაჯიქა ოსური - მოათრია ერთი ქაჯიქალი.
ქაჯიქას უძახუნა ქაჯიჯგურა ოსურს -
ქაჯიქას ეძახიან ქაჯივით ქალს.

ძე დადასტურებოთი (მტკიცებოთი) ნაწილიკი, ქა'-ს
ფონეტიკური ვარიანტი, რომელიც ზნის წინ
*დღისმის, -ში, ძე. ცროფას თისხი ქე მუ-
ღებუ: ქხს, I, გვ. 85* - სიყვარულს იმდენი კი
(ქე) შეუძლია. ქეკაჯუნგ კი მიჰყვა,
ქეუკაჯუნგ კი ასნია. *იხ. ქა, ქი, ქო, ქუ, ქგ.*

ძანა (ქანაშ) იგივეა, რაც ქანაა, ქაცანა,
ქეცანა. ვეხვეუაო, ვიბოლეუო, ქეანა
მიქეთი დარცხოუნი: *ქხს, I, გვ. 296* -
ვეხვეუთო, ძმებო, ქეყანა ვინც დაარსა.

ძანარ-ი (ქანარს) ბასარი.

ძანა (ქანას) *იხ. ექვაფა, - ძანა.*

ძანაშ-ი (ქებულ/რს) *მიმღ. ენებ. წარს. აქენს*
ზნისა - ძანაშული. *იხ. ექვაფილი.*

ძანაშ-ი (ქებურს) დიდი ისარნი (*მ. კეირტია*).

ძანაშ-ი (ქევეის) ძანიფი. იყუ ართი ქევეი-
ლიარაქ: *ი. კოფშ., გვ. 39* - იქნა ერთი ქევი-
ქორნილი. ქევეიანო *ზზზ. ქევიანად,*
შხიარულად. ვიბილგ ეურე ბოშიქ
ქევეიანო: *ქხს, II, გვ. 22* - გამოვიდა
იქიდან ბიჭი შხიარულად (ქევიანად).

ძანაშ: ძანაშ! *შორსდ.* თხის მოხმობის შეძახილი.

ძანაშა (ქებებას) სახელი აქევენს ზნისა -
ძანაშა.

აქევენს (აქაშა აქეზა, ჰაშაშა უქეზებია,
წაშაშაშაშა აქეზებდა თურმე) *გრძმ. აქეზებს.*

ძალა/ძაბა (ქელ'ას) სახელი ქელანს ზნისა -
მიძიმაღ, ძლივს სუნთქვა, - ძელა, ძინა.
აში ქელა დღას ვამილეუ - ასე ქმინვა
(ქელვა) არასოდეს მქონია.
ქელანს (ძალა იქმინა, ჰაშა უქმენია,

ნოჰალაჲს ქმინაჲდა თურმე) *გრდუფ. საშ. მოქმ.* ქელაჲს, ქმენს. *იხ. ქეშუა.*

ქელარი (ქელარს) იგივეა, რაც ქე არი .

ქელამი (ქელემს) დირი და ძლიერი, მამრამ უმწესური (*მ. კვირიათა*).

ქელონა (ქელონას) სახელი ქელონუნს ზნისა - მთქანარება (*დ. ფიფია*). *შდრ. ქიონუა.*

ქემარი (ქემერს) ნეპტინანი; ძლიერ ნამახსული რაბიმა სპანანი, - შრახილი. კატუტაბის გენანს ქე მერე ფი - ზღარბს აქეს ეკლები.

ქემარუა (ქემერუას) ბატაჲშაჲბა (*ე. ულაია*).

ქემთული (ქენთელ/რს) მითისმბი დოღა და შჲანი (*კ. ჯარ*); ქომინი. *შდრ. აქენთელეა* მეტისმეტი დაღა და ქმენა (*ი. ჭყე*).

ქემთულია (ქენთელუას) სახელი ქენთელანს ზნისა - შჲანი, შჲინეა.

ქმქი (ქენქის) ნაფლეთი. ქენქო გინმორთინუანანი; *მ. ხუბ.*, *გვ. 124* - ნაფლეთად გადაგვაქცევსო.

ქმქარე (ქენქერეს) ძალიან მაღალი და მამხლარი. წჷანჯ-ქენქერეს გიმხენია - კენწეროზე, ძალიან მაღლა წვერზე ზისო. *იხ. გენგერე. შდრ. ქერექენი.*

ქმქარი (ქენქის) შრანია; მოუსპენარი, ზოდშტად მოქარაჲი (დაძინანი). *მავრა ფარე...* ხაკუეფი, ხირმიშეთფი, აბრაგი დო ქენქეფი ში: *კ. სამუქ, ჯართ. ზუბ.*, *გვ. 13* - მეორე ნყება... ხემრეების, ბაქიების, ავაზაკთა და ფრენიებისა.

ქმწი (ქენწის) ხტუნია, ვისაც ხტუნაოგით სიარული უჲპარს. მუს უწინტი, ქენწიერე, მუში გემოზა ვილაქენუნს - რას ეტყვი, ხტუნია, თავის გემოზე (ჭყუაზე) დახტის.

ქმწუ (ქენწუას) სახელი ქენწუნს ზნისა - ხტომი. თიკალ-თიკალს მექენწეა, ვართი ირიგი დიდი ნტერი - ისეთ-ისეთს მიხტინა, როგორც (არც) იმ რიგის დიდი მგლი. ქენწუნს (მოჲმწუ გაიქცა, მოჲმწუ გაქცეულა, პირნიჲმწუ) გაიქცეოდა თურმე) *გრდუფ. ენებ. ხტის; შირბის.*

ქმწეროზა (ქენწეროზას) *რელიე.* დღესასწაული, - იცოდნენ თელათში, ხორშში.

ქმრი (ქერს) შარი. *შდრ. ლაზ. ქერი ქერი (ხ. მარ).*

ქმრამი (ქერამის) 1. რამის სასაპნაჲ შრამისათჲის (*კ. ჯარ*); 2. რახის დასაღამი ჲინანი (*მ. კვირიათა*). *იხ. ქერასო.*

ქმრამი (ქერეთის) ძლიერი სიცხე, - პაპანაჲშაჲბა. გინი ონდღეში გური დო ვალო ქერეთისი ვალე ობჷათე დიხას ოკორდას: *ვაზაყ.*

26. 05. 1931, *გვ. 3* - ხბო შუადღის გულსა და მთლად პაპანაჲქება სიცხეში გარეთ წრდილოადგორლას უნდა იყოს. დითა, მუქერეთია სინრხე რე - ვაი, რა პაპანაჲქება სიცხეა. *შდრ. ქერთა.*

ქმრამი (ქერექენს) ძალიან მაღალი; ბრძლი. ქერექენიჯგურა კორი რუ - ძალიან მაღალი კაცი იყო.

ქმრამში (ქერამშის) იგივეა, რაც ქერძაფი, - თიზაფი, შაჲაფი.

ქმრამ (ქერთას) იგივეა, რაც ქერეთი, - ძლიერი, სულის შჲმხუთაჲი სიცხე, პაპანაჲშაჲბა. *შდრ. ლეჩხ. ქელთა ძლიერი სიცხე.*

ქმრამე (ქეროფეს) მოგან. თათაგო და ნატარ-ძათამაჲ. *იხ. ქოროფე, ჩეჯუშენე (ა. მყე).*

ქმრას, მას (ქერ'სას) მისა; *გადატ.* მუთონ ქერასა არაფრით. მუთონ ქერასთ ველე ორქო თე კორქე: *მ. ხუბ.*, *გვ. 25* - არაფრით არ ნაილო ოქრო ამ კაცმა.

ქმრძი (ქერქის) ძარი. *შდრ. ნახეაწა; ლაზ.* ქერქი ხის ქერქი (*ხ. მარ*).

ქმრძი (ქერქეთის) იგივეა, რაც ქერეთი, ქერთა, - ძლიერი, თაჲპარა სიცხე, - პაპანაჲშაჲბა. ქერქეთი სინრხე - თაკარა სიცხე.

ქმრძი (ქერქეთიას) იგივეა, რაც ქერქეთი, - თაჲპარა სიცხე, - პაპანაჲშაჲბა. ვე ქერქეთია სინრხეს გჷანაჲშა გვახენე - ამ თაკარა (პაპანაჲქება) სიცხეში ყანაში ვერ ნავალ. *გადატ.* იტყვიან: იქერქეთუ ძალიან ცხარობს.

ქმრძი (ქერქენჯის) ძლიერ მოხარებაჲული, - ეშჲაჲი.

ქმრძი (ქერქეთის, ქერქეს) ძარი, ჩარჩაჲი.

ქმრძი (ქერქეთიას) იგივეა, რაც ქერქეთია, - პაპანაჲშაჲბა. ქერქეთია ონდღეს მუურთუო გჷანაჲშა ულაქ? - პაპანაჲქება შუადღეს მოუნდა (მოუეუდა) ყანაში ნასელა?

ქმრძი (ქერქელ/რს) *მიმლ. ენებ. წარს.* ქერქუნს ზნისა - დაფლეთილი; ძარიშაჲძლილი. ბების ღჷანწყეჲ ქერქილიაფუ: *ქხს, I, გვ. 191* - ბების ლოყები (ღანებში) დაფლეთილი აქეს. *შდრ. ქექილი.*

ქმრძი (ქერქეთს) სახელი ქერქუნს ზნისა - 1. ძარიქუნს, ძარიქუნს მანალა; ფლამი. გყვიას აკოუქერქულას: *ქხს, I, გვ. 87* - ტყვიას დაეფლეთოს. 2. *გადატ.* ერთიანად ბეჭრის ჭამა. ოქკომალი დო ქერქე - საჭმელი დაფლეთა. ქერქუნს (წოჲამა დაფლეთა, წოჲამა დაფლეთია, ოწინამაჲ) დაფლეთა თურმე)

გოდო. ფლეთს; ბერს ჭამს.
 იქერქუე(ნ) (ბოიამაჲა გაიქერქა, ბოიამაჲა(ნ) გაქერქილა) გოდო. ენებ. ქერქუნს ზნისა-იქერქება, ქერქი სცილდება.
 აქერქუე(ნ) (ბააჲაჲა გაექერქა, ბოიამაჲა გაჲქერქია) გოდო. ენებ. ქერქუნს ზნისა-ექერქება, ქერქი ეცლება.
 აქერქე(ნ)/აქერქინე(ნ) (აჲარიჲა შეძლო ქერქი გაეცილებინა, - ბოიამაჲაჲ(ნ) შესძლებია გაეციქება) გოდო. შესაძლ. ენებ. უქერქუნს ზნისა- შეუძლია ქერქი გააცალოს, გაქერქოს. ოქერქაჲუჲანს (ოჲაჲაჲაჲა აქერქინა, ჲაჲაჲაჲაჲა უქერქინებია, ნოჲაჲაჲაჲ(ნ) აქერქინებდა თურმე) კუზ. ქერქუნს ზნისა- ქერქს აცლებინებს, აქერქინებს. ბაჲაჲაჲ(ნ), ჲაჲაჲაჲ მიძლ. მოჲმ. გაჲქერქავი, ვინც ქერქს აცლის.
 ოჲაჲაჲ(ნ) მიძლ. ენებ. ჲყ. 'გა'საქერქი.
 ბოიამაჲ(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. გაქერქილი, გადაქ. გაქეილი.
 ნაჲაჲაჲ მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ნაქერქი.
 ნაჲაჲაჲ(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. გაქერქვის საფასური.
 'ბა'უჲაჲაჲა მიძლ. უარყ. 'გა'უქერქავი.

ძერჲუ(ქერქუეს) მიძლ. მოჲმ. ძარჲის ბაჲმცლელი, - მძარჲანი. კაჲანლი ქერქუე - კაჲანდეი ქერქუე (შქერქევი). კაჲანლი-ქერქუეში ცუდეჲა მინილიჲ: ა. ცაჲ. გე. 15 - კაჲანდეი - ქერქუს სახლში შევიდა.

ძერქი (ქერქის) იგიჲა, რაც ქერქა, - 1. პარტლი, ოჲაჲო. 2. პარტლი. ჩხოჲიმ ქერქი - თეგზის ქერქი, ქიცვი (სენაკურში).

ძერჲა, ძერჲა, ძერჲა (ქერქას, ქერქას, ქერქას) იგიჲა, რაც ქერქი, - 1. პარტლი, ოჲაჲო. 2. პარტლი, ძიცვი (თეგზისა) (ზუგდ.-სამურზ.). შდრ. ლაზ. ქერქელა ქერქი, ქიცვი (ნ. ბარი).

ძერჲაჲ (გეჲას) სახელი ქერქუნს ზნისა - 1. სნარჲი ნაჲტრა (იოჲანის თავი). 2. ბაჲრცვლა. იხ. შე-ქერქუა. შდრ. თანგუა, ჲკირუა.

ძერჲაჲ-ი (ქერქაჲის) იხ. ქერქაჲი, - ოჲაჲოჲი, აზოტმჲაჲასა და ბარილმჲაჲას ნარჲი (ქელ).

ძერჲაჲე (ქერქაჲეს) ბოჲან. ბაღის ინა. იხ. ხერძაჲე, ხინრქაჲე. (ა. ჲყ).

ძესა/ძისა/ძისა (ქესას/ქისესას) იგიჲა, რაც ქერქა, - ძისა. მუმი ქესა ხოლო უდე: მ. ხუბ. გე. 243 - თავისი ქისაც აქეს. სირჲაში ქესას შიჲანდე: ა. საჲუშ. ქარო. ჲუბ. გე. 37 - სირჲის ქისას მიქერქაჲე. კენ ქესათ თიკორთინუნქია: მ. ხუბ. გე. 243 - ისეჲ ქისად გადაჲაქევი. 0 ქესა ბარჲილი ქისა ბარჲილი (10 კაბიკი). 0 ქესა ჲარა ქისა ფული.

მუდეჲ ქესა ჲარაჲენი თე ჲუნასგ ეაკურქანა - არაიოარ ქისა ფულისათვის ამ კოცნას არ ჩაუშლან. შდრ. მუთუნ ქესათ; ლაზ. ქესეთი ქისა (ნ. ბარი).

ძესაჲაჲ-ი (ქესადგამს) ძესაღგაჲი. იხ. ქესადგამი.

ძესაბ-ი (ქესაგის) ჲარიბი.

ძესაბი (ქეგეჲს) ხინვი. ქეგერქ ქიგმაჲუ ხეს - ხინვი მომხედა ხელში.

ძეჲ-ი, ძეჲ-ი (ქეჲის) ძეჲი; ბანჲჲაჲა, ხანიათი. აჲლა ქეჲის ეაგორქე - დღეს ხასიაზე არ ვარ. ჲგორ კაჲაჲუქუმა ქეჲის მუ უჲეუ: - კარგ ხალხთან ქეჲის რა სეკობს! შდრ. ლაზ. ქეჲი კმაჲოფილება (ნ. ბარი).

ძეჲაჲ (ქეჲელას) ძეჲი. მუჲემ ჲოხორქს ქეჲა ჲა რდ: აა, 1, გე. 26 - მეჲის სასახლეში ქეჲი იყო. იმ სერს იჲუ მუმა ჲო ქეჲა ჲა ქ: აა, 1, გე. 25 - იმ ჲამეს იყო (იქნა) სმა და ქეჲი.

ძეჲაჲ (ქეჲეჲას) სახელი ქეჲუნს ზნისა - ძეჲიჲაჲა, ძეჲიჲი. თელი ჲლას გითოხენა ჲუქანს ჲო ქეჲუნა - მთელი დღე სხედან ჲუქანში და ქეჲეჲენ. ქეჲუნს/ქეჲუნს (ჲეჲ. იჲაჲან იქეჲეჲს, იჲაჲა იქეჲა, ჲაჲაჲაჲა უქეჲიოა, ნოჲაჲაჲაჲ(ნ) ქეჲეჲობდა თურმე) გოდო. საჲ. მოჲმ. ქეჲეჲობს. იქეჲუნ(ნ) (იჲაჲან შესაძლებელი გახდა ქეჲი, -) გოდო. შესაძლ. ენებ. ქეჲუნს ზნისა- შეიძლება ქეჲი. აქეჲუნ(ნ) (აჲაჲაჲა შეძლო ექეჲუნა, - ნოჲაჲაჲაჲ(ნ) შესძლებია ქეჲი) გოდო. შესაძლ. ენებ. ქეჲუნს ზნისა- შეუძლია აქეჲუნოს. ოქეჲუნაჲუჲანს (ოჲაჲაჲაჲა აქეჲეჲინა, ჲაჲაჲაჲაჲა უქეჲეჲინებია, ნოჲაჲაჲაჲ(ნ) აქეჲეჲინებდა თურმე) კუზ. ქეჲუნს ზნისა- აქეჲეჲინებს. ბაჲაჲაჲ(ნ), ᲁჲაჲაჲ მიძლ. მოჲმ. მოქეჲეჲე. ᲁჲაჲაჲ(ნ), ᲁჲაჲაჲ(ნ) მიძლ. ენებ. ჲყ. საქეჲეჲი. ნაჲაჲაჲ, ნაჲაჲაჲა მიძლ. ენებ. წარს. ნაქეჲეჲი, ნაქეჲარა. ნაჲაჲაჲ(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. ქეჲის საფასური. ჲაჲაჲ მიძლ. უარყ. უქეჲეჲი, უქეჲეჲებელი.

ძეჲუჲა (ქეჲელას) იგიჲა, რაც ქეჲა ჲა .

ძეჲ-ი/ძეჲა (ქეჲის, ქეჲეს) მსუჲაჲი, მრაბა. ბოჲი ქეჲი, ტანსაშვალი, ვართ მაღალი, ვართ დაბალი: ეხს, 1, გე. 155 - ბიჭი მსუბუქი, ტანსაშვალი, არც მაღალი, არც დაბალი. გადაქ. მრატე ქეჲის, ქეჲეჲის ადამიანი. აჲე ᲁსური ნაბეჲანი ქეჲე - ეს ქალი ნაბეჲანი მრატეა (ქეჲით). ქეჲეთ ჲანზ. მრატედ, მსუბუქად. მხეჲამის ქეჲეთ ნგმ რაღეჲა, სქანი გაჲუჲაჲე მონკა: ბაღს. სობრ., 1, გე. 161 -

სხვისას ადვილად (მსუბუქად) ნუ ამბობ, შენი შეგვეჩვენა მძიმე. *შოკ. ლექინი ჩატე.*

შპს-მარი (ქექურას) ძალიან მსუბუქი, მრავალი. *გადტ. მრავალ ქუთის, ქვევის ადამიანი.*
ქექურია კოჩიე - მსუბუქი (ქვევის, ქუთის) კაცია.

შპს-ლი (ქექილ/რს) *იხ. გო-ქექილი.*

შპსა (ქექუას) სახელი ქექუნს ზნისა - 1. უაბრად მოქრად (*გე., თავისა...*) 2. სწრაფად ბავყვად. 3. ბადასტომად.

ქექუნს (ბოძაძის სწრაფად გაიქცევა, ბოძაძე გაიქცა, ბოძაძე გაქცეულა, ბოძაძე გაიქცევა) *გრძლ. გარბის; გაიქცევა. შექექუნს (ბოძაძე მოსჭრა, ბოძაძე მოსჭრია, ბოძაძე მოსჭრიდა თურმე) გრძლ. სწრაფად მოსჭრის.*

შექექუნს (მხოლოდ ანმცოს ნრის მწკრივებში) *გრძლ. სწრაფად გარბის.*
ბინოქექუნს (ბინოქექუნს გადახტება, ბინოქექუნს გადახტა, ბინოქექუნს გადახტებდა, ბინოქექუნს გადახტება) *გრძლ. გადახტება. შოკ. ქერყუა, ჰკირუა.*

შქლ, **შქლრა**, **შქლრაში** (ქელეს, ქელერეს, ქელერის) მშალლი და ბამხდარი. ქელერია ბოში მშალლი და გახმდარი ბიჭი.

შქსანა (ქექანას) იგივეა, რაც ქანა, ქეანა, ქეანა, - შქსანან. უპაპური ქექანას გ მელა გილაპარაკიდან: *ი. ყოფი, გვ. 177* - უმღველო ქექანაში მელა დაპარაკობს. **უხონარ ქექანა** ქე, ხოლმეც ირიფელი - ახმარდა ქექანა, მზარულობს ყველაფერი.

შქშა, **შქშაში** (ქეშას, ქეშაში) *იხ. ქეშა*, - შქშა, შქშაში; ხანაშა. **არჩქილე ქეშა** - ქეშის ქეშა.

შქშა-ლი (ქეშელს) შქშაში, შქშაში.

შქშა (ქეშას) იგივეა, რაც ქეშა, ქეშაფი, - სახელი ქეშანს ზნისა - შქშაში, შქშაში, შქშაში, ხანაშა. **ბოშიც კითხე: „შქშა ქეშანთია?“** *ა. ცაგ., გვ. 15* - ბიჭმა ჰკითხა: „რას ქეშანთია?“ **ვა გორწყამქმ, შურსე ჰკამე, ქორბირუნქმ, შიეო ქეშა:** *შ. ხუბ., გვ. 309; ქეს. I, გვ. 68* - რომ ვერ გხედავ, სულს ვლავებ, რომ გნახავ, ვხევენი.

ქეშანს (შქშა იხევენა, იქმინა; შქშა უხევენა, უქმინავ; ნიქმინავ) ქეშანდა, ხევენდა თურმე) *გრძლ. საშ. მოქმ. ქეშანობს, ქეშანს, ხევენობს.*

ოქეშაფანს (ოქეშაფა აქმინა, ახევენინა; შქშაფაფა უქმინებია, უხევენინებია; ნიქმინავ) აქმინებდა, ახევენინებდა თურმე) *კაფ. ქეშანს ზნისა - აქმინებდა, ახევენინებდა, აქმინებს.*

მაშაშა *მოქ. მოქმ.* მქმინავი, მხევენული. **ოქეშაშა** *მოქ. ენებ. მქ.* საქმინი, სახევენი. **მაშაშა** *მოქ. ენებ. წარს.* ნაქმინი, ნახევენები. **ნაშაშა** *მოქ. ენებ. წარს.* ნაქმინი, ნახევენები. **ნაშაშარი** *მოქ. ენებ. წარს.* ქმინის, ხევენის საფასური. **შქშა** *მოქ. უარყ.* უქმინი, უხევენები.

შქრა (ქეშას) შქრა. ლოგინს ვეგლამირჩუ ქეჩა: *გური, გვ. 382* - ლოგინზე არ მიგია ქეჩა.

შქრე (ქეშოს) 1. *ხოლო.* პატარა, ფართო თევზი, იკვებება სილით, ადვილი დასატერია (*ბასალბი, ტ. V, გვ. 74*). 2. შქრე. იგივე მჭამელაზე **ქეჩოშა** - დაურტყამსო ხელი ქეჩოზე. *შოკ. ქინდირი.*

შქსა-ლი (ქეხისის) იგივეა, რაც ქეხი, - შქსა. **შქსა** ლეს. **შქსა** მჭამელაზე გორჩქინელი - თავზე ქეხტილი მაქვს გაჩენილი.

შქსა-ლი (ქეხისის) *ბოჭა. შქსაშიცხვალა. იხ. ქეხილოლე, ტყარი კაშა (ა. მკყ.).*

შქა (ქეას) იგივეა, რაც ქეა, - შქა. **აბა, ლეკურსე მი იმელანქიე ქეაშეეა?** *ა. ცაგ., გვ. 13* - აბა, ლეკურს ვინ ამოიღებო ქეიდანო?

შქა-ლი (ქეახის) მღვიმეა, ბამოქვავაშული. *შოკ. ტაობ. ქეაბ ლუდი; ქეიბია (ადგილია მარტივლის რაიონში).*

შქაშა (ქეაშისის) შქაშაში (მღვიმეში) მსხმარავი. **ეი ვარა, ქეაბლუხშარა**, ვეშლი ვარა, გორტყაბარა - ჰეი, ისმინე, ქეახისანო, გამოიდი, თორემ ვაგატყავებ (*შ. კიბიტია*).

შქაშა-ლი (ქეაშა/რს) სასამოქმეო საშუარის. **ქეაშალანს** - სასამოქმეოდ საუბრობს.

შქაშა-ლი (ქეაშაფის) *იხ. ქეაშაფი; ქეიშალი.*

შქაში, შქაში, შქაში *შორსლ.* იხევის მოხმობა.

შქაშათანა/შქაშაშათანა (ქეაშათანას, ქეაქეაშათანას) საქმინის პატარა შქაში (*ი. ყოფი*); შქაშაშათანა. **ქეაშათანა** ქოთინს მსგავსი ყურიჭელი იყო. ამ ქურიჭელში ყველაფერი იხარშებოდა (*ბასალბი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 227*). **ქეაშათანა** მოლო გორსე ლო გობონე აჯამი: *შ. ხუბ., გვ. 72* - ირგვლო დაციენა კაცო ქეაშათანა და გაუსუა და გაბანა აჯამი.

შქაშა-ლი (ქეაშა/რს) ლაშუცი, მღვიმე-ლობა. **უკული ქეაშალი** ქეაშაში მჭამელაზე ვარა **ჯოლორიშარი** - შეგლეკ ლაქუცი დამინყო დედალი ძალითი. **მკლეკი** მჭამელი ქეაშალი ქუდის ქეცინი ალერსის მიზნით.

შქაშალა (ქეაშალას) ლაშუცი, მღვიმე-ლობი.

ჰმართალუა (ქვათალუას) სახელი ქვათალანს ზმნისა - მიცინი ქუდისა. *გადატ.* ლაქუცი, მლიქენლობა. *ცუჯით* გირჩქილექ, ჯოდორი ხოლო ვავორექია, კუდელუ
უქვათალუექვე: *ხალხ. სიძრ.* I, გვ. 156 - ყურით გისმენ, ძალი ხომ არ ვარო, კუდი ვაქიცირო. *დუმუშ ფურხა* ქაწურუყით დო კუდელს დო უქვათალუ: *ქხს.* I, გვ. 253 - ლომის ნაფუშენი მიუჯუდედ ვა კუდი ვაქიციან. უქვათალუანს (ჰმართალუა აქიციან კუდი, ჰმართალუაჟუა) აქიციანება თურმე კუდს) *გრძმ* აქიციანებს კუდს.

ჰმართანა (ქვათანას) ქმთანი. *იხ.* დერგი, დერგულა; *კოტო. შდრ. ლაზ.* ქვათანა თიხის ქურჭელი (*ნ. მარ.*).

ჰმართაჟი (ქვათაჟის) *იხ.* ქვათაჟა.

ჰმართილა (ქვათილას), **ჰმართილა**, **ჰმართილა** (ქვანთილ'ას) დუმა (ცხერისა). **შხურიშ** ქვათილას ტურაქე ქეადინგ: *ი. ყოფშ.* გვ. 177 - ცხერის დუმას ტურა გადაყვა. გვაღამე მუჭო გიმედენ, ქვათილას ვა უღუნო შხურს? ქიმიოჭკორე ქვათილას: *შ. ხუბ.* გვ. 174 - მიოდან როგორც კი ჩამოვიდა, დუმა არ აქეს ცხვარს? მიაჭრა დუმა.

ჰმართუა (ქვათუას) სახელი უქვათუანს, იქვათუ(ნ) ზნათა - ძანაშობა, რხევა (წყლისა). ცა დიხას აჯედილუ, იქვათუ ზღვა - ცა მინას კოცნის, ქანაობს ზღვა. ცხენქ ულას გურკუ დო კუდელს ქვემ უქვათუანს: *ქხს.* I, გვ. 204 - ცხენმა სვლას უკოლ და კუდს მიაჭანავებს.

იქვათუ(ნ) (შხოლოდ ანმეოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრძლუ. ვნებ.* ქანაობს, ირხევა. უქვათუანს (ჰმართაჟი აქანავა, ჰმართაჟი უქანავებია, მრჰმართაჟი) აქანავება თურმე) *გრძლუ. ვნებ.* აქანავებს, არხევის (წყალს). **მაჰმართაჟი**, **მაჰმართაჟი მიჭო. მიჭო.** მქანავებელი (წყლისა). **ოჰმართაჟი მიჭო. ვნებ. ზე.** საქანავებელი (წყლის, ზღვის). **ნაჰმართაჟი მიჭო. ვნებ. წარს.** ნაქანავები (წყალი, ზღვა).

ჰმართაჟა (ქვამაჟას) ჩაფსკანელი დო კონტად მოძარპი, - კონანი. *შდრ. კვაშია.*

ჰმართილა (ქვანთილას) იგივეა, რაც ქვათილა, - დუმა. **ონადირუმა** ქიშულირი შხურე ტურენქ ქვანთილა ქიმიოჭკომესა - სანადიროდ ნასულ (გამოსულ) ცხვარს ტურებმა დუმა მოჭამესო. **ტურაქე შხურიშ** ქვანთილას ქეადინვა: *თ. სახოკ.* გვ. 259 - ტურა ცხერის დუმას გადაპყვაო. *შდრ. დგბხ.* ქვინთლი ლორის ხორცის ქონიანი სქელი მონათალი (*შ. ალაგ.* 2).

ჰმართინი (ქვანთინის) იგივეა, რაც ქვათაჟი, ქვათუა, - დამდგარი წყლის ან ზღვის დინი ტალღების ნელი რხევა, ძანაშობა.

ჰმართინი (ქვანთინისა) ძალარუნა (*დ. ფიფია*).

ჰმართუა (ქვანთუას) იგივეა, რაც ქვათუა, - დამდგარი წყლის (ცხერის, ზღვის) დინი ტალღების ნელი რხევა, ძანაშობა. *გადატ.* ტორად დღემა. ქვანთედ ნანგარა ჩილაშურეფი: *ქ. სამუშ. ქართ. ზეს.* გვ. 25 - ტორად იდეა (ნატორალი) ცრემლები. **მინდორ ვაქედ**, **მუკი-მუკი წყარი** ქვანთედ **მორათო** - მინდორ არ ჩანს, ირგველი წყლის ტორი დგას ბევრი (მორეულად).

ჰმართალ-ი, **ჰმართალ-ი** (ქვან'ქვალ/რს) კონტად, ლამაზი სიარული; მოსუნდინილად და ლამაზად სვლა; გომება, გომგამინი.

იქვანქვალუ(ნ) (ჰიმოჰამანაჟა მოგომგამინად, ჰმართანაჟაჟი მოგომგამინელა, მრჰმართანაჟაჟი მოგომგამინდობა თურმე) *გრძლუ. ვნებ.* მიგომგამინობს, კონტად, მოხდენილად მიდის. *იხ. გვან'გვალღი, კვან'კვალღი. შდრ. იჭრ.* ქვანქვალღი კონტად მოხდენილად სელა (*ქ. ბერ.*).

ჰმარა (ქვარას) იგივეა, რაც ქორა, - მუცელი. **წოხლე** ოჭიში დო უოხლე ქვარა: *ი. ყოფშ.* გვ. 184 - ნინ ზურად და უკან (მხარეს) მუცელი (გამოცანა: წირღვი ნეფი). **ათე ბოშიქ ჩხოშიშ** ქვარას **ღაჩხორი** ოკარამე: *ი. ყოფშ.* გვ. 47 - ამ ბოჭმა თეზის მუცელი ცეცხლი დათარო. **ეფმა** ქვარა, **გურაფას-ხვარა**: *ხალხ. სიძრ.* I, გვ. 44 - საესე მუცელი, სწავლაში-ქანალი. **ი ქვარაში** დინოლაჟა მუცლის ჩავარდნა, *გადატ.* ვახდობა, მშომევა. **ი ქვარაში** ეფარუა მუცლის აშლა. *შდრ. ქვარაში-სინთელე*, - ფადარათი. **ი ქვარაში** ეფმავა მუცლის აესება, - გაძლომა. **ი ქვარაში** მოსოფავ, წაულა მუცლის მოშლა, - აბორევა. **ი ქვარაში** ჩხინდინმა **მონჭაჟა** მუცლის ცხვირამდე მონდენდა, - ორსულობის ბოლო საფეხური, მშობიარობის წინა პერიოდი: **ჩხინდინმა** ქვარაში **მუშაჟუე**: *ქ. სამუშ. ქართ. ზეს.* გვ. 113 - მუცელი ცხვირამდე მონჭედება. **ი ქვარაში** გახა მუცლის ტება, - მუცლის ტკივილი. **ი ქვარაში** ჭუა მუცლის ტკივილი, - საპირფარეოში ნასვლის დინობა. *გადატ.* რაიმე საქმესთან დაკავშირებით ნუხება. **ქვარაში** ჭუა ქემაგორუე, **კურხიშ** არღელიშა ოკო ულა: *შ. ხუბ.* გვ. 40 - მუცლის ტკივილი აუჯარად (მაოკიობა), ფეხის ადგილი (საპირფარეოში) უნდა ნასვლა. **მუს** ინგარხეველუ, **მუ ქვარაში** **ჭუა** აწუხენს, **გირქენდა?** - რას ტრიალებს, რა მუცელის გერემა აწუხებს, თუ იცი?

ქვარაზილა, ქვარაზილალი (ქვარაგიდალ'-ს) მუსულმანურილი, - მუცელი გიდელს რომ მიუგავს. ლეფშქვი ბირხალი, ქვარაგიდალი, ბოლო კვირსალი, დიხაში ოფრისალი: *კ. საბუშ, ქახს, გვ. 168* - ტურებდრუნა, მუცელგამობერილი, ბოლო კუმტულა, მინაში ჩასაფლავი (გამოცანა: ქვეერი).

ქვარაგოგინაშილი (ქვარაგოგინაფილ/რს) მუსულმანურილი.

ქვარაგოგინაშილი (ქვარაგოგინა) იგივეა, რაც ქორაგოლორო, - მუსულმანურილი, - გოდორით მუცელგამობერილი. ქვარაგოლორო, დუდი მოკალდუერი, პო, მუსილაყუფუ, დიდადურელი! - მუცელგოდორა, თავი მოღუნული, პო, რას უკრავს (თამაშობს) დედაქედარი! (გამოცანა: ჩონგური). ქორაგოლორო ბაღანა მუსე ბედუნი! - ეს მუცელგოდორა ბეფეი რასა, რომ ბედაც!

ქვარაგოგინაშილი (ქვარაგოგინა) მუსულმანურილი, - მუცელი ქოთანს (კოტოს) მიუგავს. ქვარაგოგორო, დუდი-ქოჩორო, ბორკი ცოცორო - მუცელგაბერილი, თავქოჩორა, მუხლებუსუსტი (გამოცანა: ქვეერა მხალი).

ქვარაგი (ქვარაგს) იგივეა, რაც ქორაგი, - მუსლიანი. ქვარაგი ჩხოუ - დიდმუსლიანი ძროხა.

ქვარაგოგინაშილი (ქვარაგოგინაფილ/რს) ტაირიანი.

ქვარაგოგინაშილი (ქვარაგოგინაფილ/რს) *იხ. ქორაგინაშილი.*

ქვარაგოგინაშილი (ქვარაგოგინაფილ/რს) მუსულმანი ჩასახული, - ორსული.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) მუსულმანიანი. ქვარაგინაშილი სანაკარეფი: *ი. კოფე, გვ. 122* - მუცელსინიანი სენაკელები.

ქვარაგინაშილი, ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) აბადმეფოგინა, კაშის აპლილოპა, ფაღარათი, - დინატიპირა, მუსულა, სისხა. ჭანდიში მენასქვა ქვარაგინაშილი ორქიანაში - ბუზის მიერ მიყრილი კვერცხები მუცელს (კუჭის აპლილოპას) აჩნსო.

ქვარაგინაშილი, ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) დინიანი. სინიხე ქვარაგინაშილი გურიელხე, ქვარაგინაშილი: *მ. სალი, გვ. 65* - სიხე ქვარაგინაშილი გურიელის ასული, დიპანი.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს): ჯოდორით წაქაში გიბუმალი ჭკუდი - ძილსათვის ნაქის დასახელები ქურჭელი.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს): ქვარაგინაშილი ორინა - მუცელსინიანი (პატარა ზომის), ტანი პატარა საქონელი.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) მუსულმანიანი; დიდმუსლიანი. *იხ. სინა.*

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) *იხ. ქვარაგინაშილი.*

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) *მიხ. ენებ. წარს.* ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი, მუსულმანიანი.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) სახელი ქვარაგინაშილი - 1. მუსულმანიანი, მუსულმანიანი. ომეს ქვარაგინაშილი - ეზოს ასუფთავებს, აკრიალებს. 2. ნუსანი, მუსულმანი. ათე ოსურში ქვარაგინაშილი ვერქილენე - არ შეიძლება ამ ქალის ბუზუნის მოსმენა. 3. მუსულმანიანი სინაშილი; მუსულმანიანი; სინაშილი. მურს, მიქარაგინაშილი - მიდის, მისრიალებს (მიგოგანებს).

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) მუსულმანიანი, მუსულმანიანი გაუკრიალა, მუსულმანიანი გაუკრიალებს, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ აკრიალებს, ასუფთავებს.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) მუსულმანიანი, მუსულმანიანი გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს, მუსულმანიანი - უკრიალებს, მუსულმანიანი.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) (მუსულმანიანი) გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - კრიალებს, მუსულმანიანი.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) (მუსულმანიანი) გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს, მუსულმანიანი.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) (მუსულმანიანი) გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) (მუსულმანიანი) გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) (მუსულმანიანი) გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) (მუსულმანიანი) გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ.

ქვარაგინაშილი (ქვარაგინაფილ/რს) (მუსულმანიანი) გაუკრიალა, მუსულმანიანი (მუსულმანიანი) გაუკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ. ქვარაგინაშილი - მუსულმანიანი - უკრიალებს (თურმე) გრდმ. ენებ.

გასუფთავებული.
ნამარჩაჲლა მიჲქ. ენებ. წარს. 'გა'ნაკრიალები,
'გა'ნასუფთავებები.
ნამარჩაჲლაჲრი მიჲქ. ენებ. წარს. 'გა'კრიალების,
'გა'სუფთავების საფასურნი.

მარჩაჲმი (ქვარქვამის) ოქსახში (ეზოში)
მონღოგაჲლი ტრიალი, ფსუსუსნი
ნსრიბის, სისუფთავის დასატავად. ომეს
იში ქვარქვამი ტერს დუღადგინად
თოღემს - ეზოში მისი ტრიალი მტერს
დაუყენებდა თვალებს.

მარჩაჲშა (ქვარქვამის) სახელი
ქვარქვამის, იქვარქვამუ (ნ)
ზნათა - პირნმინდაღ ტანმინდა,
ბასუსთავება რისამე; ფსუსუსნი, ტრიალი
სამის ბასამქეთებად.
ქვარქვამის (გოქარჩაჲშა განმინდა,
გასუფთავ; ბუქარჩაჲშა გუწმენდი,
გასუფთავებია; ორჩაჲშაჲნი განმინდა,
გასუფთავებდა თურმე) გრძ. ნმენდს,
ასუფთავებს.
იქვარქვამუ (ნ) (იქარჩაჲშა იტრილა,
იფუსუსა; შარჩაჲშა უტრიალნი,
უფუსუსნი; ოქარჩაჲშა) ფუსუსებდა
თურმე) გრძუ. ენებ. ტრიალებს, ფუსუსებს.

მარჩაჲ (ქვარქვამის) თაბვის მიერ რისამე
(მატერის, ქალადის...) დაფლეთა,
ნაუწმებად მქმება. გრძუ. ბერის ხარბად
ჭამა.
ქვარქვამ (ოქარჩაჲშა დაფლითა; ოქარჩაჲშა
დაუფლეთა, ნაკუნებად უქცეია) გრძ. მტერს,
ნაკუნებად აქცეეს. გრძუ. ხარბად ჭამს.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) კლიერი ტრიალი;
ტრიალის ღვრ. იხ. ქვარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) ღვრ. წყარი მინდორიშა
ქვარჩაჲლი - წყალი მინდორში
გადაღვრა.
ოქვარჩაჲლს (ოქარჩაჲლს ღვრა, ასხა;
შარჩაჲლს უღვრა) გრძ. ასხას, ღვრის.
შდრ. ქვარჩაჲლი.

მარჩაჲ, მარჩაჲლ (ქვარჩაჲლს) დაბალი და
ბაჲრძმინი; გრძუ. ლექუა. ჰიჭე კოჩი,
ქვარჩაჲლი - პატარა კაცი, გაბურძმინი.

მარჩაჲთანი (ქვარჩაჲთანს) იგივეა, რაც ქვარჩაჲთანი,
- მითანი; სანიმინის პატარა მარჩაჲ
(ი. ყოფი); მარჩაჲთანი (ი. გარ). შდრ. ღვრ. ჰ.
ქვარჩაჲთანი თხის კოკა (ნ. მარ).

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) იგივეა, რაც
ქვარჩაჲლი, - კოსტად, მონღოგად,
მსგუჲსად სირაჲლი. შდრ. გვაგვალი,
კვაკვალი, ქვარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) პატარა და მარდი,
მარჩაჲლი. შდრ. საკუთარი სახელი ქვარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) მონღოგად. ჰინა
ქობლისებულეო ოქროს ტან-
ქვარჩაჲლია: მსალ. გვ. 29 - მზერა
(მინე) მღრსებოდა ოქროს ტან-გოგმანასი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) სახელი უქვარჩაჲლი
ზნათა - მარჩაჲლი.
უქვარჩაჲლი (შარჩაჲლი უქვარჩაჲლი, შარჩაჲლი
უქვარჩაჲლი, ოქარჩაჲლი) უქვარჩაჲლი თურმე)
გრძ. უქვარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) იგივეა, რაც ქვარჩაჲლი, -
მარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) შიშაჲნი, - დედალი ცხარი
ექვსი თიდან მორე ლამდე. სანამ ბატკანს
მოიგებდეს. ცხარი მორე ლამისა (მსალეჲნი,
ტ. IV. ნა. I, გვ. 213). შდრ. ურჩაჲლი; ღვრ. ჰ.
ქობლი იერი ლის თხა (ნ. მარ).

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) შარჩაჲლი; შარჩაჲლი. შდრ.
ფარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) ბაჲლილი (დაფან-
ჩული). კუღელი ქვარჩაჲლი: მსალ. II, გვ.
464 - კუღელილი (დაფანჩული).

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) მისი სატანეჲლი. იხ.
ჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) სახელი უქვარჩაჲლი
ზნათა - ღვრ. ბაჲლილი; ბაჲლილი (მაგ., ფულის)
უღრდელი ბანარჩაჲლი. სქანი თუმანი
ქვარჩაჲლის კისერე მითვარჩაჲლი - მენი
თის ქვარჩაჲლი კისერე რომ მიღამუნებდა.
ფარჩაჲლი უქვარჩაჲლი, მუჭო ოქონ თემი -
ფულს განკარგავს, როგორც უნდა ისე.
უქვარჩაჲლი (შარჩაჲლი უღვრა, შარჩაჲლი
უღვრენია, ოქარჩაჲლი) უღვრენდა თურმე)
გრძ. უღვრებს; უღვრელად განკარგავს
რასმე (მაგ., ფულს).

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) იგივეა, რაც ქვარჩაჲლი, -
სირაჲლი (მაგ., ფულის) ტრჩაჲლი, -
ბაჲლის მონ და მისი უღრდელად
ბანარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) 1. ტრჩაჲლი. ჰიჭე ტრჩაჲლი
მითვარჩაჲლი, ღვრ. გიღვრენია:
ი. ყოფი, გვ. 146 - პატარა ტრჩაჲლი მიცუნცულებს
ლაჲრჩაჲლი. 2. მინი (კუღისა).
მითვარჩაჲლი (მინი) მონ მოცუნცულდა,
მარჩაჲლი მოცუნცულდა) გრძუ. ენებ.
მიცუნცულებს. შდრ. ქვარჩაჲლი.

მარჩაჲლი (ქვარჩაჲლს) ჰოტან. იგივეა, რაც
ქვარჩაჲლი, - მინი (მაგ., ფულს). ერთგარი
მცენარე, რომელსაც აქვს ეკლები და წერილი
ფოთლები. მისგან აკეთებენ სარცხს (ორჩაჲლს),

რომლითაც ირეცებოდა ქვევრები (*მსალები*, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 158). ქვა ც ა ც ხ ს იყენებენ ბუხრის ქვარტლისაგან გასაწმენდად. ირი ღისა ფორილი რდგ: ბარდი, უსარგებლო ჯათგ, გვიმარა და ისეროტა, ქვა ც ა ც ხ ა ც ხ ი ღო ბრელი მხვათგ - ყველა ადგილი დაფარული იყო: ბარდი, უსარგებლო ხით, გვიმრითა და ქასრით, ცეცხეკალათი და ბეერი სხვით.

მკამა (ქვაყას) სახელი ო ქვა ც ა ც ა ნ ს ზნისა - ნაცუნცულუება.

ოქეატანს (ოქაჰაუ 'ნა'ცუნცულდა, მჰაჰაუ 'ნა'ცუნცულუბულა) გრდჟე. ვნებ. ნა'ცუნცულდება. შორ. ქვაყალი.

მკამა დადასტ. ნაწილოკო, გამოხატავს თანხმობას, - ღინა, კი. ასევე უჩვენებს უფეველობას, - ნამდვილად, უდავოდ.

მკამარე (ქვევრეს) იგივეა, რაც კვეზერე, - დაბალი და რაფსაქნილი. შორ. ქვევრე.

მკამარია (ქვევრეის) აბატარა და კონსტა. შორ. კვეზერია, ქვევრია.

მკამინი (ქვეთის) იგივეა, რაც ქვათუა, - ნელა, ტანის რამეით სიარულად; ტალღის რსება.

მკანდა (ქვენლუას) იხ. გინოქვენლუა.

მკანდი 1. იგივეა, რაც ქვენჯერე 2. იხ. მიკოქვენჯეი.

მკანდამ (ქვენჯერეს) მომცრო, დაბალი ტანის (პიროვნება); ჩნა. ართი ქვენჯერე ბაღანა ქოჟუნს - ერთი პატარა (დაბალი ტანის) ბავშვი ჰყავს. შორ. ქვენჯე.

მკანდარია (ქვენჯერეის) იგივეა, რაც ქვენჯერე. შორ. ქეიბალი.

მკანდლი (ქვენჯლის) იგივეა, რაც ქვენჯერეი, - დაბალი და უსაბაგო. იხ. ქვენჯალაი.

მკანსამი (ქვერსემს) იგივეა, რაც ქვერწემი, ვერწემი, - 1. ვეიბან, ვეიბართემა, უზარმაზარი. ქედაარგე ქვერსემი ღახირი: *ი. ყოფშ.*, გვ. 61 - დაანთო (დააგწნო) უზარმაზარი ცეცხლი. მუშით გოკო ქვერსემი ცუდე: *ქხს. I*, გვ. 336 - რად გინდა უზარმაზარი სახლი. ქვერსემი გინირთგ: *ი. ყოფშ.*, გვ. 75 - უზარმაზარი გახდა. 2. მკანსანილი. ო ქვერსემიმა გონდუაფა ღრმად, ქვესენლამდე ჩაძირვა. ქვერსემიმა განდლუე: *ქხს. II*, გვ. 629 - ღრმად, ქვესენლამდე ჩაძირვა. ო ქვერსემიმა გითოლუაფა ქვესენლამდე ჩაძირვა: პაპამ ცუდექ ქვერსემიმა გითილუ - მღეღღის სახლი ქვესენლამდე ჩაძირვა (მოისპო).

მკანსამის ზგზ. უსსარულში, მკანსანილი. აწი ჩემი ვეციქ-ღა, ქვერსემიას თეობორგ: *ქ. სანუშ.*, კართ. ზუქ., გვ. 21 - აწი ჩემი თუ არ იქნები, ქვესენლამდე ეს სიმღერა. ო ქვერსემით ნწყულა უფსკრულში ჩაძირვა; გადატ. დაქცევა, მოსაბო.

მკანსამი ურათ ზგზ. შავ უსსარულად, ჟოჟოხნიამ. ო ქვერსემია ურათ ძირფესვიანად. ქვერსემია ურათ ქვეგოტუა თექ: *ქხს. II*, გვ. 478 - ძირფესვიანად (დედაბუდიანად) დაგვავ იქ. ო ქვერსემია ურათ ნწყვილი შავ უფსკრულში (ქვესენლამდე) ჩაქცეული. იმი მარდული ოჯახი ქვერსემია ურათ ნწყვილი: *მასლ.*, გვ. 100 - იმის გამზრდელი ოჯახი შავ უფსკრულში ჩაქცეს (ჩაქცეული).

მკანსანნი (ქვერქვეწის) მკანსანია, მამღრი; ფარსიანული.

მკანსა (ქვერქუას) იგივეა, რაც ქვარქუა.

მკანსაუ (ქვერქუას) ვინც ან რაც რამის (ქალაღი, მატერია, ხე...) ნაკუნადად აძვეს, - ღამღრღნაღი. გადატ. ბევრის ხარდად მტამელი.

მკანსხი (ქვერჩხის) ბუჩქი, ჩირბი. ჩაიშ ქვერჩხი: *ყაზუ.*, 21.05.1930, გვ. 4 - ჩაის ბუჩქი. იხ. ქვერცხი.

მკანსხონი (ქვერჩხონს) ბუჩქნარი. ქვერჩხონს ღისა ბუჩქნარანი ადგილი.

მკანსხი (ქვერცხის) იგივეა, რაც ქვერჩხი, - ბუჩქი, ჩირბი; ჰეპი. მუჭო ქვერცხის ქოჯნა! - როგორ ჩირგვეს ვეგასო!

მკანსამი (ქვერწემს) იგივეა, რაც ქვერსემი, - ძალიან ღიღი, უზარმაზარი, ვეიბართელა. მორიეთ ღუს მუნგორე ურუმ ტუბი ქვერწემი: *ქხს. I*, გვ. 317 - მომრევად (ბლომად) თავზე მადგას უღრანი ტყე უზარმაზარი. იხ. ვერწემი, ურწემი.

მკანხი (ქვერჩხის) დაბალი ტანისა; დაბალული. შორ. ქეირხალი.

მკანქერი (ქვექვერე-ს), მკანქერი (ქვექვერის) ტანით აბატარა და კონსტა. ქომორთის, ჩემი ქვექვერე (ქვექვერე) ძღაბი - მოხვედი, ჩემო კონსტა გოგონავ? შორ. გვეივერე, კვეივერე.

მკანქი: თუხეი, თუხუუ! შორსდ. კვიციის მოხმობა (მეძახილი).

მკანქინი (ქვექვის) იგივეა, რაც ქვაქვინი, ქვაქვაფი, - 1. შვიზონდ ვეპრი სიბარული, ხატალი. 2. მკანქინი.

მკანქა (ქვექუას) იხ. ქექუა. შორ. 'ნ'ქვერუა.

ჰვეზი-ი (ქვეზის) იგივეა, რაც ქვეზისი, - ბუზმი, მირბუმი. ქვეზისი ღვინო გვეფთხორუნდით - ბუქს მინიანად ამოვხორცილთ.

ჰვეზარა (ქვეზერეს) აპორრილი; შორგორა (ბურქეთი); ბაშურჩანსული. თოლი ღო წარი ნოშქვერიალი, თუმა ქვეზერე ჰუბურში ფერი - თვლი და ნარბი ნახშირის მსგავსი, თმა ქორორა ნაბლის ფერი. შორ. ქვეზი.

ჰვეზარია (ქვეზერეას) იგივეა, რაც ქვეზერე. ჩემი ქვეზერია ცირა - ჩემი ქორორა გოგონა.

ჰვეზინი (ქვეზინს) შარბურ (შარბურბა); შინალი. გოჭყორდესენი მიჩქელ ღო აშარი ქიში ქვეზინა: *ქ. საბუშ, ქართ. ზუს., გვ. 119* - დაიხოცნენ (განყდნენ) მეგონა და აგერ არ მიშარიშურობენ!

ჰვევა (ქვევეს) პატარა ტანისა, - ტანმოორჩილი. ქვევე თიკუნიცაა და ეძახიან დაბალი ტანის პირს. აპო ქვევეც - ტანმოორჩილი აბალნი.

ჰვევალა, ჰვევარა (ქვევერეს) იგივეა, რაც ქვევეც. - 1. ტანით პატარა, მია. ქვევერე კორი ჩია (და კოხტა) კაცი. 2. ქვევერე არის დერტიკი (ნანი) - ბალახი რომ არ აქვს ნაჭამი, ისეთი თიკინსა (*ი. ყოფშ*), - რძით გაზრდილი თიკინს კუჭი.

ჰვევარია (ქვევერეას) იგივეა, რაც ქვევერე, - პატარა ტანის, მია (პიროვნება); პატარა რამ საართოდ.

ჰვევარა (ქვევაურს) ჰვის სავცხეპაპი, სავცხეპალი. *იხ. ქვამაბური; ჩამური.*

ჰვევი (ქვივის) 1. ორგო, ჰვაბსული. 2. ბატხინილი ღოპი, კოპი, ჰვევრის ჰვადა ნანილი, ძირი, - ხმარობენ ღორის საჭმლის ჩასახმელად; მარილის ჩასაყრლად. *შორ. ქსობ. ქვიზია მთა მარტვილის რაიონში. იმერ. ქვიზია გატყვილი დოქისა და მისთანათა ქვედა ნანილი, ხმარობენ მარილისა ან სხვა რისამე შესანახავად (ვ. გურ.).*

ჰვიპალი (ქვიპალს) ძალიან დაბალი. *შორ. ქვევერეია.*

ჰვიპალი (ქვიპილ/რს) მიჰე. ენბე. წარს. ჩათხრილი; ორგობაპაქეთაბული.

ჰვიპა, ჰვიპალი (ქვიპალ'ს) იგივეა, რაც კვიპალი, - არამდალი დე ჩაშსპენილი.

ჰვიპინი (ქვიპინს) იგივეა, რაც კვიპინი, - დაუმსახურებალი სიამაჰა; აშუპრობა. *შორ. ქიხიყ. ყვინიბი ყოყლოჩინობა (ჯეპლ).*

ჰვიპინა (ქვიპინუას) იგივეა, რაც კვიპინუა, - აშუპრობა; აშუპლოჩინობა.

ჰვიპი-ი (ქვიპის) ჰვიპი, ჰინე ვართხანეთში პარინარსაჰ. ჩქი ქვიპისი ვორეთ - ჩვენ ბარბარში ვართ.

ჰვიპი-ი (ქვიპისის) *იხ. ქვილით².*

ჰვიპი-ი (ქვიპისის) ჰვიპი. ქვიპითი ცხენამს გეთაბიქანდა: *ი. ყოფშ, გვ. 178* - ქვიპითი ცხენიანს დასციროდა.

ჰვიპი-ი (ქვილითის) *იხ. ქვილით².* ცხენენჯე კოს ქვილითი კოჩი გვაბიქანდა: *თ. სხიყ., გვ. 266* - ცხენოსანს ქვიპითი (კაცი) დასციროდა.

ჰვიპი-ი (ქვილითის) ჰვიპი. ათე ჩხომს ქვილითი გამკოკვათ: *ი. ყოფშ, გვ. 47* - ამ თევზს ქვიპითი ჩამოაჭრა. ქვილითი ში გურღევაჟაშე შური მიგალე: *ქ. საბუშ, ქართ. ზუს., გვ. 46* - ქვიპითის დაყრახე სული გელტვის (მიგდის).

ჰვიპი-ი (ქვილითას) ჰვიპი. ასტარანში ქვილითაში ტარანი - ასტარანიდან ჩამოიტანა ქვიპითი ტარანი. ქვაშ-ღორჯო, ქვილითაში: *ქხს, I, გვ. 173* - ქვის ღორჯო, ქვიპითიანი.

ჰვინაპარი (ქვინაპარს) იგივეა, რაც, ჟინახარი, - პირუშაჰის საშპელი ჩასაჰარილი დაბილი (*მასლეტი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 181*). *შორ. იმერ. ქვინახარი მაღალგებანი ყუთი სამარეულობი ჭურჭლის შესანახავად (ე. გურ.).*

ჰვინაპარი (ქვინაპარს) დაბაჰა (*ფ. ფიფა*).

ჰვინაპარი (ქვინაპარს) ჰვიპი. შინაპარი, შინაპარი (*ი. ყოფშ*).

ჰვინაპარი (ქვინაპარს) ძირი, შსპარი. ასე თე შევიღელი ზღვაში ქვინაპარს ქვიპი - ახლა ეს დამხრევალი ზღვის ფსკერზე ნახა. სანთელი ქვათაჰაჰეს ქვინაპარს: *მ. ზუს., გვ. 118* - სანთელი მანებს ძირზე. შევიღელი ზღვაში ქვინაპარს ქვიპი: *ი. ყოფშ, გვ. 6* - დამხრევალი ზღვის ფსკერზე ქვეს.

ჰვინაპარი, ჰვინაპარი (ქვინაპარ'ს) დაბალი დე ჩაშსპენილი, ჰშპენი. *შორ. ქვინაპარი; ქვიპალი.*

ჰვინაპარი (ქვინაპარს) იგივეა, რაც ქვიპი (← ქვა-ჰა ქვა-ხე), - ჰვიპა. ქვინაპარი ჰვიპი ოკაკალი: *ქხს, I, გვ. 216* - ქვიპა (როდინა) მარილის სანაყი. ქვინაპარი ოკაკალი - ქვიპიასეთი ქალია (დაბალი და სქელი).

ჰვინაპარი (ქვინაპარს) ჰვიპი. შინაპარი, შინაპარი.

ჰვინაპარი (ქვინაპარს) *იხ. ქვილითი.* ჰვინაპარი, ჰვინაპარი (ქვინაპარ'ს) შპენი, დაბალი-დაღრეჰენილი.

ჰპირი-ი (ქვირის) ზჰპირი. ოში ქილა ქვირი მიღველ: *ი. ყოფშ., გვ. 36* - ასი ფუთი ფქვილი ნაილო. ქვირი შეიძლება იყოს: ჭიფე წერილი, ოშქაშე საშუალო, წკონდა წმინდა და ღარღლი ღერილი (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 224*). *შღრ. ლაზ. ქუერი, ქვირი, ქირი ფქვილი (ნ. მარი).*

ჰპირა (ქვირას) ზოილ. კპინცი. დიდაში გინუელირი ქვირასე ნეერი ოქკუქუნეუ: *ი. ყოფშ., გვ. 177* - დედის წინ გადასულ (მხტუნ-ი) კვიცს მველი შექაშა. *შღრ. თუშ ქვირანაყი კვიცი (ა. ხუბ.); მთიულ. ქვირა-ქვირა!* კვიცის მიხობობს შედხილი (*ლ. კაიშ., ა. ლღ.*); *ხვესურ. ქვირა-ქვირა!* კვიცის მოსახმობად ნახმარი სიტყვები (*ა. ჭინჭ., ა. ლღ.*).

ჰპირამ-ი (ქვირამს) ზჰპირიანი. ქვირამი ჭკუჯი - ფქვილიანი ჭურჭელი.

ჰპირამ-ი (ქვირამს) კპინციანი. ქვირამი ცხენი - კვიციანი ცხენი.

ჰპირბალ-ი (ქვირბალს) ზჰმუხი. ქვირბალი ბალანა - ჯმუხი ბავშვი. *შღრ. ქვინჯალი.*

ჰპირიოუ-ი (ქვირითუ-ი) აღირაბული, სახალბანთამული შარდი. შირე თინა, ქვირთუ რენო, ტყასე მითორშენგნცენი? - ვინა ეს, ქურდია, ტყემი რომ სტყენს.

ჰპირიო-ი (ქვირითის) იხ. ქვილითი?

ჰპირსალ-ი (ქვირსილს) მიშ. ენებ. წარს. ქვირსუნს ზნისა - სანიმლოდ გადაბალული. ქვირსილი აფუ, მუთ ვემთიაგუე - საგულდაგულოდ დამალული აქეს, თაედაც ვერ აენებს.

ჰპირსა (ქვირსას) სახელი ქვირსუნს ზნისა - გულდაბულ დამაღმა. მიდეელი სოთინი ღო ღო ქვირსი! - ნაიღ სადმე და დამალე (საგულდაგულოდ)! ქვირსუნს (წჰპირსა დამალა, წჰპირსა დაუმალეს, წჰირწჰირსაჰ) დამალადა თურმე) გრდმ. მალეს საგულდაგულოდ. უქვირსუნს (წჰპირსა დაუმალა, წჰპირსა დაუმალეს) გრდმ. სასხე. ქე. ქვირსუნს ზნისა - უმაღლეს საგულდაგულოდ. აქვირსუნს (წჰპირსა დაუმალა, წჰპირსა დაუმალეს) გრდუ. ენებ. უქვირსუნს ზნისა - ემაღლეს საგულდაგულოდ. იქვირსუნს (წჰპირსა შესაძლებელი გახდა საგულდაგულოდ დამალა, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ქვირსუნს ზნისა - შეიძლება საგულდაგულოდ დამალა. აქვირსუნს (წჰპირსა შედლო დაუმალა, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უქვირსუნს ზნისა - შეუძლია დამალოს საგულდაგულოდ. ოქვირსაფუნს (წჰპირსაჰუე ამალვინა,

წჰპირსაჰუეჰუე ამალვინება, წჰპირსაჰუეჰ) ამალვინება თურმე) კაუზ. ქვირსუნს ზნისა - საგულდაგულოდ ამალვინებს. მამირსალი, მპირსა მიშ. მიშ. საგულდაგულოდ 'და'მმალველი. ოპირსალი მიშ. ენებ. მე. საგულდაგულოდ 'და'სამალი. მპირსალი მიშ. ენებ. წარს. საგულდაგულოდ 'და'მალული. წამირსალი მიშ. ენებ. წარს. საგულდაგულოდ 'და'ნამალი. წამირსალი მიშ. ენებ. წარს. საგულდაგულოდ 'და'მალვის საფასური. *შღრ. ფულუა.*

ჰპირსუ-ი (ქვირსუნს) მიშ. მიშ. ქვირსუნს ზნისა - საგულდაგულოდ დამალაპი. გადატ. მაგარი ქურდი. *შღრ. ქვირითუ.*

ჰპირსა (ქვირსას) ძორსა. ქვირსა კინტირი - ქორსა კიტრი.

ჰპირლ-ი (ქვირღის) მღირი (მებენარი) (*გ. ვლიაჰ*).

ჰპირხალ-ი (ქვირხალს) ზჰმუხი. ართი ქვირხალი ოსურიე - ერთი ჯმუხი ქელა.

ჰპირჰა, მპირჰალ-ი (ქვიქვა-ლ-ს) პატარა და კოსხა - დამალ, ჩამარგულაგული. ჩქირი ქვიქვა ბოში - ჩემი კოსხა ბიჭი. *იხ. გვიგვა, კვიკვა.*

ჰპირჰინ-ი (ქვიქვინს) კოსხად ყურება საშუალო ტანის პირმენაპისა. *შღრ. გვიგვინი, კვიკვინი.*

ჰპირალ-ი (ქვიღალს) ბაბღენძილი; ბღენძია.

ჰპირჰა (ქვიჰას) სილა, მპირჰა. *შღრ. ფსილა; ტოპონ. ქვიჰონი.*

ჰპირჰარი (ქვიჰარს) ცალყა მჰა ნარღის თამაშპი.

ჰპირჰი-ი (ქვიჰილ/რს) მპირსი. *იხ. სინდაყა, სინჯაყა.*

ჰპირჰი-ი (ქვიჰილ/რს) მიშ. ენებ. წარს. ქვიჰუნს ზნისა - დანსილული, დამპირჰული.

ჰპირჰა (ქვიჰნას) მოტან. ქვიჰნა ბული - ალუბალი. *შღრ. ლაზ. ვიშნე (ა. მყე).*

ჰპირჰონ-ი (ქვიჰონს) მპირის შმცტკპილი, - მპირჰონი, მპირჰარი. *შღრ. ტოპონ. ქვიჰონი (ა. ცხად, ტოპონ, გვ. 74).*

ჰპირჰორ-ი (ქვიჰორს) მპირსიჰარი. ნოგე ვინორთინუსე... ვინა ქვიჰორ ბაშლაყუო: *მასალ., გვ. 45* - ნეტავი გადამეცქია... ან ქვიჰორსურ ყაბალახად. ქვიჰორი ცხენი: *ქხს, I, გვ. 262* - ქვიჰორსური ცხენი.

ძვიშორე (ქვიშორეს) ძვიშისფერი. თოვსა ცხენი ქვიშორე, მი ორგუნი, თიშ ორე: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 53 – თიხარიკი ცხენი ქვიშის ფერი, ვინც ვარგა, იმისთვისაა.

ძვიშორია (ქვიშორიას) *იხი.* ძვიშისფერი. // *გადატ.* ქვიშისფერი ცხენის სახელი. ბათიაში ქვიშორია მეკენჯი ცოფე ბლაღაგარი: *მასალ., გვ. 88; ქხს. I, გვ. 282* – ბათიას ქვიშორია (ქვიშის ფერი) თავნება ყოფილა ტიალი.

ძვიშუა (ქვიშუას) სახელი ქვიშუნს ზმნისა – ძვიშუა, მოსილვა. ათე არდგოლქ ვეი ქვიშუ-და, მუთუნი ეამურს – ეს ადგილი თუ არ დაისილა, არაფერი მოვა. ქვიშუნს (ღოჰამიშუ დასილა, ლუჰამიშუ დაუსილაღვს, ლოწოჰამიშუღვ) დასილაედა თურმე) *გრძმ.* სილაღვს, ქვიშავს. უქვიშუნს (ღუჰამიშუ მოუსილა, ლუჰამიშუ მოუსილაღვს) *გრძმ.* სახსე. ქვ. ქვიშუნს ზმნისა– უსილაღვს. იქვიშუ(ნ) (ღოჰამიშუ მოისილა, ლოწოჰამიშუ(ნ) მოსილულა) *გრძლუ. ენებ.* ქვიშუნს ზმნისა– ისილგება.

აქვიშუ(ნ) (ღაჰამიშუ მოესილა, ლოწოჰამიშუ მოსილგა) *გრძლუ. ენებ.* უქვიშუნს ზმნისა– ესილგება; ქვიშით ეფარება. იქვიშ(ნ) (იამიშუ შესაძლებელი გახდა მოსილვა, –) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ქვიშუნს ზმნისა– შეიძლება მოისილოს.

აქვიშე(ნ) (აჰამიშუ შეძლო 'მო'ესილა, –, ლოწოჰამიშუ(ნ) შესილგება მოესილა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* უქვიშუნს ზმნისა– შეუძლია 'მო'სილოს. ოქვიშაფუნანს (ოჰამიშაჰუნ 'მო'ასილინა, ჰამიშაჰაჰუნ 'მო'უსილინგებია, ნოჰამიშაჰუნ) ასილინგებდა თურმე) *კაუზ.* ქვიშუნს ზმნისა– 'მო'ასილინგებს.

მაჰამიშალი, მაჰამიშუ *მიმღ. მოჰმ.* 'მო'უსილაევი. ოჰამიშალი, ოჰამიშუ *მიმღ. ენებ. შე.* 'მო'სასილი, 'მო'საქვიშავი. ჰამიშალი *მიმღ. ენებ. წარს.* 'მო'სილული, 'მო'ქვიშული.

ნაჰამიშა *მიმღ. ენებ. წარს.* 'მო'ნასილი, 'მო'ნაქვიში. ნაჰამიშამი *მიმღ. ენებ. წარს.* 'მო'სილის საფასური. უღუჰამიშუ, უმჰამიშუ *მიმღ. უარჰ.* მოუსილაევი, მოუქვიშავი.

ძვიშალ-ი (ქვიშალს) გადასაქცილი თმა ან ძვიშანარე; ძვიშორა. თუ მე ქვიშა ლი – თმაგადასულილი. ფშაღე ორე ქვიშალი მცენარე – სვია არის გადასულილი მცენარე.

ძვიშინ-ი (ქვიშინს) ბაბადმარა; აქვიშარა. სი სქან სოფელს ქიქვიშინანქ მაგნოლიაში

პირიკალი: *ქხს. I, გვ. 66; ენგური, გვ. 249* – შენ შენს სოფელში პირბადრობ მაგნოლიას ყვეაღელიში.

იქვიშინანს (იამიშინა 'გა'ფურქენა, ჰამიშინაჰუნ 'გა'ფურქენლა) *გრძლუ. ენებ.* ბადრობს, იფურქენება. ოქვიშინანს (*იყფ.* ზოჰამიშინაღვ გაიფურქენა, ზოჰამიშინაჰუნ(ნ) გაიფურქენულა) *გრძლუ. საშ-ენებ.* გაიფურქენულა, გაბადრულა. ქვიშინღვ(ნ) (ზოჰამიშინაღვ გაიფურქენა; ზოჰამიშინაჰუნ(ნ) გაბადრულა, გაიფურქენულა) *გრძლუ. ენებ.* იბადრება, ქორჩდება. ზოჰამიშინაჰუნ(ნ) *მიმღ. ენებ. წარს.* აქორჩილი, გაბადრული, გაიფურქენული.

ძვიშინაჰუნ (ქვიშინაჰუნს) *იხ.* ქვიშინი. **ძვიშინაჰუნ-ი** (ქვიშინაჰუნ(რს) *მიმღ. ენებ. წარს.* ქვიშინღვ(ნ) ზმნისა – აქვიშინ(რს); 'გა'ფურქენულ(ი).

ძვიშინა (ქვიშინუას) იგივეა, რაც ქვიშინაჰუნა, ქვიშინი, – სახელი ოქვიშინანს, ქვიშინღვ(ნ) ზმნითა – ბაბადრვა მთხარასამით; გაფურქანაჰუნა აქვიშინით.

ძვიშუა (ქვიშუას) სახელი ქვიშუნს ზმნისა – ფურქანა (ვაზის). ბინეზიში ზედმეტი ფურცელფიში მიკორღაჰუნს ქვიშუას უწინითი – ვენახის ზედმეტი ფოთლების მოშორებას (გამოყრას) ფურქენას ვეჭყვით. *შდრ.* კვირტუა.

ძვიშალ-ი (ქვიშალს) იგივეა, რაც ქვიშე, ქვიშეკრია, – რია; ტანად ღაბაღი და სუსტი.

ძვიშინა (ქვიშინას) იგივეა, რაც ქვიშეკრია, – ტანინი აქლიან აატარა.

ძვიშე (ქვიშეს) იგივეა, რაც ქვიშე.

ძვიშეჰე (ქვიშეჰეს) *მოტან.* ძალის ბირკა (ა. მყე). *იხ.* ქვიშეჰე.

ძვიშ-ი (ქვიშის) *იხ.* რქვი, – ძვიშინი. თე ქვიშ-ი ოხერ უბედურსი დღე წვალება ქუბიბრე: *ქხს. I, გვ. 214* – ამ ქვიშეგორეს უბედურს დიდი წუღანა (კი) უნახავს.

ძი *ფონეტიკური ვარიანტი ქო დადასტურებული* (შეკვირვებით) *ნაწილაკისა:* ქი-მეჰუ← ქო-მეჰუ კი მისცა: ქი-მიცუნუ← ქო-მიცუნუ ქე მიციყანა...

ძია (ქიას) იგივეა, რაც ქილა, – ზომის სიმთავლი – ფუთი (*ი. ყოფშ*). ართი ქია სიმდი ქომესხი – ერთი ფუთი სიმინდი მასესხ.

ძიანა (ქიანას), **ძიანა** (ქიანას) იგივეა, რაც ქიანა, ქეანა, ქეჰანა, ქიჰანა, – ძვიშანა. // *გადატ.* ძალიან ბევრი. გველანწყუ

მატირა ხენწიფის მუში ქიანა: *მ. ხუბ., გვ. 1* – ჩამოართვა მეორე ხელმწიფეს თავისი ქვეყანა. ქიანას სი გილაფურიანუქ: *მ. ხუბ., გვ. 11* – ქვეყანაზე (ყველგან) შენ დაფრინა. ქიანა აკანალეუ მაფუ: *ქსს, I, გვ. 20* – ქვეყანა შემოვლილ მაქს. ქიანაში სი სქანგუნუ ათე ნდის: *მ. ხუბ., გვ. 4* – ქვეყნის (ძალიან ბევრი) ფუტკარი ყოლია ამ დეეს. 0 ქიანას გიმაცოთიამა საქვეყნოდ გახბობს; გალანძლე: შერცხვე-რ; ამოვლებ. მუჭო მუჭკირუ დული დიდა დო მუშას, მუჭო გეიშაყოთუ ქიანას – როგორ მოსჭრა თავი დედ-მამას, როგორ შერცხვინა (გაადლო საქვეყნოდ). 0 ქიანაში გილარჩხულა ქვეყნის ჩამორეცხვა. // *გადატ.* კოკისპირული ნემა. ქივანაში გილმარჩხულა ჰვემაქ ქომორთუ – კოკისპირული (ქვეყნის ჩამორეცხვა) ნემა მოვიდა. *შარ. რჩხულა.* 0 ქიანაში მანწყულა ქვეყნის დამქვეცი. // *გადატ.* ძალიან ძლიერი, ბევრის შემძლებელი. ენა ჩიჩიე მიჩქულე დო ქიანაში მანწყულა ე ცოფენი?: *მ. ხუბ., გვ. 163* – ეს გლახა მეგონა და ქვეყნის დამქვეცი არ ყოფილა. 0 ქიანაში მიწროინაფა ქვეყნის გადაბრუნება; ბევრი ძებნა. ქიანა გენვოროთინე, მარა ვაბძირი – ბევრი ვეებე (ქვეყანა გადავაბრუნე), მაგრამ ვერ ვნახე.

ძია-ძიათ ზგჷ. ნაფლეთი-ნაფლეთი, ნაქუნ-ნაქუნ. ქია-ქიათ მიდელე – ნაქუნ-ნაქუნად აქცია (ნაილო), – დაფლითა.

ძიანან (ქივანას) იგივეა, რაც ქიანა, – ძეპყანა. მეგი მუ მოკო ქივანას: *ქსს, I, გვ. 113* – მეტი რა მიზნა ქვეყანად. თი ქივანაშე ცხორცხალი კოს ვადურიინუნია: *ქსს, II, გვ. 148* – იმ ქვეყნიდან ცოცხალი კაცი არ დაბრუნებულაო (შედლო დაბრუნებულყო).

ძიითი (ქითის), **ძიითნა** (ქითუნას) სახელი ქიითუნს ზნისა – ფლითა. ხორცი ქინეთქიითი, მარა იმენი ვეხაშუ – ხორცი ჩაფელითე, მაგრამ მაინც არ მოხარაშუ. ქითთეს (წიქიითუ დაფლითა, წაპიითუ დაფუფლითა, წიქიითუნა) დაფლითადა თურმე *გრძმ.* ფლითს. იქითუ(ნ) (წიქიითუ დაიფლითა, წაპიითუ(წა) დაფლითილა) *გრძფუ. ენებ.* ქიითუნს ზნისა – იფლითება. აქითუ(ნ) (წაპიითუ დაიფლითა, წიქიითუ დაფლითილა) *გრძფუ. ენებ.* უქიითუნს ზნისა – ეფლითება. იქითე(ნ) (წიქიითუ შესაძლებელი გახდა 'და' ფლითა, -, -) *გრძფუ. შესაძლ. ენებ.* ქიითუნს ზნისა – შეიძლება ფლითა. აქითე(ნ) (აპიითუ შეძლია 'და' ფლითა, -, წიქიითუნა) შესაძლება დაეფლითა) *გრძფუ. შესაძლ. ენებ.* უქიითუნს ზნისა – შეუძლია

ფლითოს. **ოქიითაფუნას** (წიქიითაწაწა აფლითინა, წიქიითაწაწა უფლითინებია, წიქიითაწაწა(ნ) აფლითინებდა თურმე) *კაუზ. ქიითუნს ზნისა* – აფლითინებს. **მაქიითარი მიმუ. მოქმ.** მფლითელი, 'და' მფლითი. **წიქიითარი მიმუ. ენებ. შყ.** 'და' საფლითი. **ძიითარი მიმუ. ენებ. წარს.** 'და' ფლითილი. **წაპიითა მიმუ. ენებ. წარს.** 'და' საფლითი. **წაპიითარი მიმუ. ენებ. წარს.** 'და' ფლითის საფასური. **უწაპიითა მიმუ. უარყ.** 'და' უფლითელი.

ძიირი (ქიირი) *მიმუ. ენებ. წარს.* ქუნს ზნისა – დაფუქლი.

ძილა (ქილას) იგივეა, რაც ქია, – სის ჭურჭელი, აქვს ხელის მოსაკიდებელი (ჭარი). იყენებდნენ სიმინდის, ფქვილის ჩასაყრელად. ზოგი იტყვედა ოთხ კორთხოს, ზოგი ექვს და ა.შ. (*მასალები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 230*). ოში ქილა ქეირი მიდედე: *ო. ყოფშ, გვ. 36* – ასი ფუთი ფქვილი ნაილო. ნოსაქ ნოსამ ჯინიშენი ქილა ჯიმუ ოქკომუა: *თ. სახოყ, გვ. 252* – რძალმა რძლის ჯინაზე ფუთი მარლი შეჭამაო. *შარ. ბათმანი, კორ'თხო.* 2. მასარს წიქიითს. **ღართი** ვამოკონ დო ქილა: *ქსს, I, გვ. 122* – ჩოხა არ მიხდა და მასრა. თოფის ნამალი და ტყეცია იყრება ქილებში (*მასალები, ტ. V, გვ. 139*).

ძილვამი (ქილვამის) წაპართაბან ულვამის შინაღვამი (*საბა*). ულვამის გაბარემაუაბა წაპარემა (*მ. კეირტია*).

ძილიზი, ძმლვამი (ქი/გლი/გბის) ძლიზი.

ძილიზი (ქილიზს) წაპართაბი, წაგმლაქვი. ქილიშემს უბახუთ მიდმალაღარ კათას – ქილიშემს ვეძახით წაგმლეჯ ხალხს.

ძილიზნა (ქილიზნას) იგივეა, რაც ქიირინუა, *რქია*, – ძეპყა. ყამას იქილინუნას: *აა, 2, გვ. 73* – ხანჯალს იქნევს. **ჯოლორს** კეგის მუშმას მუქილინუნაქინ (მურქენქენი), მეგის მუგათხოზუნია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 195* – ძალს რაც მუქის მოუქნევე ვოხს, მეტად გამოგეკიდებო. უქილიზუნას (გაუპილიზნა მოუქნია, გაუპილიზნაწა მოუქნეცია) *გრძმ. სახე. ქც.* უქნევს. **გაძილიზნი მიმუ. მოქმ.** 'მო' მქნევი.

ძილიზნა, ძიიზნა (ქილიზუნას) სახელი ქილიზუნს ზნისა – უშეპყა. პინტი უქილიზუნს ხეს – პინტი უხეცხ ხელს. **ქილიზუნა** (აძილიზნა გაახეცა, გაუპილიზნა გაუხეცეცია, გიწილიზნა(ნ) გაახეცეცა თურმე) *გრძმ. ხვეცს.* **იქილიზუნს** (აძილიზნა გაახეცა, გაუპილიზნა

გაუხვევია) *გრძმ. სათავ. ქე. ქილიტუნს* ზმნისა- იხვევს თავისა.

უქილიტუნს (ვაჟაილიტუნს) გაუხვია, ვაჟაილიტუნს გაუხვევია) *გრძმ. სასხე. ქე. ქილიტუნს* ზმნისა- უხვევს.

ოქილიტაფუნს (ოქილიტაფუნს ახვევინა, აოქილიტაფუნს უხვევინებთა, აოქილიტაფუნს ახვევინებდა თურმე) *კაუზ. ქილიტუნს* ზმნისა- ახვევინებდა.

მაქილიტალი/მაქილიტალი მიძე. მოქმ. შეუხვევით. ოქილიტალი/ოქილიტალი მიძე. ენებ. ზე. შეუხვევით. გოქილიტალი/გოქილიტალი მიძე. ენებ. წარს. შეხვევით.

ნაქილიტალი/ნაქილიტალი მიძე. ენებ. წარს. შეუხვევით. ნაქილიტალი/ნაქილიტალი მიძე. ენებ. წარს. შეხვევით. საფასური. აოქილიტალი/აოქილიტალი მიძე. უარყ. შეუხვევით.

ქილიტ-ი (ქილიტის) ქილიტ-ი; ქილიტ-ი. ხის სახლის გარე კუთხე, რომელიც წარმოიქმნება მომიჯნავე გვერდების წინგამოშვებული ფიცრების ერთმანეთზე გადანასკვის საფუძველზე (*ი. ყოფშ*). ფიცრების ნასკვი სახლის კუთხეში (*ქ. ჭარ.*). *შდრ. იმერ. ქილეუქი* ფიცრების ნასკვი სახლის კუთხისა (*ქ. ჭარ.*).

ქილიტ-ი (ქილიტის) დირბი, რომელზედაც სახლის იატაკია დამკობელი. *შდრ. გურ. იმერ. ქილიტი* გრძელი ხე, რომელზედაც სახლის იატაკია დამკობელი (*ქ. ჭარ., ს. ჯღ.*).

ქილიტ-ი, ქილიტ-ი (ქილიტის) მთქანარება.

ქილიტ-ი, ქილიტ-ი (ქილიტის) ზოილი. ხოსლომი. *ტი ქილიტ-ი მიფურანუნს: ქსს, I, გვ. 191* - ზევით ხოსობი მიფურანუნს. *ქილიტ-ი დული დიტყობუა დო კუდელი კოლურქუდეუა: ბაღს. სიძრ., I, გვ. 142* - ხოსობთა თავი დამილა და კუდელი მოურანდათ.

ქილიტ-ი (ქილიტის) 1. იგივეა, რაც **ქილიტ-ი**, - ბაგალაჟა, ბანაჟაჟა. 2. ხატიანი, გლიჯინი. თაქ მოფრხინი, თექ ქოშქილი: *ქ. საბუშ, კართ. ზეს., გვ. 120* - აქ შევმართე, იქ ვდლილზე. 3. თმბა (*დ. ფიფა*).

ქილიტ-ი (ქილიტის) მიძე. ენებ. წარს. ქილიტუნს ზმნისა - ქილიტ, ბაქილიტალი.

ქილიტ-ი (ქილიტის) სახელი ქილიტუნს ზმნისა - 1. თმბა, კამთაბა. თაბი ვაგე ქილიტუნს გეგეკონი, მა მიდეზმა ცხულემა: *ქსს, II, გვ. 22* - ასე რომ არ გეგეკონი, მე ნავიდდოდი სახლში. *ჭკვერ ოსურქ ქოთ ქო ქილიტუნს, ვართ მითინს ორქქინუ: ქ. საბუშ, გვ. 268* - ჭკვიანმა ქალმა კიდეც გააკეთა, არც არავის გააგებინა (აკოდინა). *შე ქილიტუნს ბოშიქ: ზ. ხუბ., გვ. 2* - რა ქნას

ბიჭმა. მუთას გოქილიტუნს ვაგე: *ქსს, I, გვ. 80* - არაფერს ვაგაკეთებინებ. 2. ბარქანა, მოზა. *კამბეში ჩე ბაგას დღას ვაქილიტუნსია: თ. საბუშ, გვ. 249* - კამეჩი თოთარ ზაქს არასოდეს არ მოზოსო. ორთუბი (მბოლდ ანმეჩის წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრძმ. ენებ. შუგაბ; აკეთებდა. ქილიტუნს (აქილიტუნს, აქილიტუნს) გრძმ. იზამს.*

იქუნს იგივეა, რაც ქილიტუნს, - იზამს. იქილიტუნს (იქილიტუნს შესაძლებელი ვახდა ქმნა, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. ქილიტუნს ზმნისა- შეიძლება ქმნა.*

აქილიტუნს (აქილიტუნს შეძლო ქმნა, -) ოქილიტუნს (ოქილიტუნს შესაძლებელი ვახდა) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. ქილიტუნს ზმნისა- შეუძლება ქმნას. ოქილიტუნს (ოქილიტუნს აქევენა; აოქილიტუნს უხვევინებთა; აოქილიტუნს აქევენებდა, აქეთებინებდა თურმე) კაუზ. ქილიტუნს ზმნისა- აკეთებინებს, აქევენებს. ბაქილიტალი, ბაქილიტალი მიძე. მოქმ. შექმნელი, მკეთებელი.*

ოქილიტალი მიძე. ენებ. ზე. საქმელი, საკეთებელი. აქილიტალი მიძე. ენებ. წარს. ქმნელი, გაკეთებელი. ნაქილიტალი მიძე. ენებ. წარს. ნაქმელი, ნაკეთები. ნაქილიტალი მიძე. ენებ. წარს. ქმნის, კეთების საფასური. *იხ. დოლაჟა. შდრ. ლაზ. ქომ, ქუმ: ვიქუმ ვაკეთებ (ნ. მარ).*

ქინა (ქინას) იგივეა, რაც ქა'ანა, ქეჯანა, ქიანა, ქიჯანა, - აქაქანა. *ენჭურყე წგამოგე ზუგეკროკო, ხეათახუჯუ რე ათე ქინას: გორისი, გვ. 130* - ენერში დგას ბერხენი როკი, მარტომარტოა ამ ქვეყანაზე.

ქინდარი (ქინდარს) ქადი, ძისარი; ძარო. *ლექა ქინდარს მიჭობუნდუ - ტალახი ქედამდე მწედებდა. შდრ. გურ. ქინდარს მსუქანი ქინდარი (ს. ჯღ.). იხ. კინძი; ოცულე.*

ქინდარი (ქინდარს) ქინდარსთაძი. ორი ქინდარსთე ქიმეჩე: *ზ. ხუბ., გვ. 116* - ორი ქინდარსთე მისცა.

ქინა (ქინას) სახელი ოქინუნს ზმნისა - თმბა; ბაქინუნს. *წამოქინანს ბრელი მუთუნო ბორ, საქმე ოქინუნს: აა, I, გვ. 20* - ნელინადის განმავლობაში ბერი რამე ნახა, საქმე გამოსცადა (ქმნა).

ქინა-ი (ქინის) 1. ბუსუსი, ბინგანი, ძინძალი. პირი მუ ოსოკალი აფუ, დო ქინე გეჩანს - პირი მუ გასაპარსი აქეს, ჯერ ქინელი აქეს. *შდრ. გურ. ქინელი ბუსუსი (ა. დღ.). 2. წმკრილი ქოლო, ფრთინი შინაჭეპალა (ა. კორეა).*

ქინა-ი (ქინის) ძარო. ქიგაშქეი აკა თის ქინარის - დარტყე ერთი მას ქეოზე. *შდრ.*

'გა'ქირავება, ბაჰირაპაჰ/რ(დ) შესაძლებელი გამხდარა 'გა'ქირავება, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*
 აქირენს ზმნისა- შეიძლება 'გა'ქირავდეს. აქირენენ(ნ) (აჰირინა შეძლო 'გა'ქირავებინა, -) ოზროჰირაჰ/რ(დ) შესაძლება გაექირავებინა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* აქირენს ზმნისა- შეუძლია 'გა'ქირავოს.
 ოქირებაჟუანს (ოჰირინაჟუა აქირავებინა, შაჰირინაჟუაჟუა უქირავებინებია, ნოჰირინაჟუაჟუა(ნ) აქირავებინებდა თურმე) *კაუზ.* აქირენს ზმნისა- აქირავებინებს. ბაჰირაჟუაჟუა *მიზლ. მოქმ.* 'გა'შქირავებელი. ოჰირაჟუაჟუა *მიზლ. ენებ. მყ.* 'გა'საქირავებელი. ბაჰირაჟუაჟუა *მიზლ. ენებ.* წარს. 'გა'ნაქირავებულნი. ნაჰირაჟუაჟუა *მიზლ. ენებ. წარს.* 'გა'ქირავების საფასური.
 'ნაჟაჰირაჟუა *მიზლ. უარყ.* 'გა'უქირავებელი.

ძირება (ქირებას) იხ. ქირაჟა², გაქირება.

ძირებაჟუა-ი (ქირებულ/რს) *მიზლ. ენებ. წარს.*
 აქირენს ზმნისა - ბაჰირაპაჟუაჟუა-ი, ძირითადად ულნი.

ძირეჟა (ქირეთეს) კლდის ნაბარლი, უფსკარული (*ბ. კოლანაჟა*).

ძირინაჟუა (ქირინაჟას) სახელი უქირინუანს ზმნისა - ღირებაჟ; ძნებაჟ. კველასი ღო ნაკეჰიზის თისი უქირინუანს: *ქხს, I, გვ. 215* - ჯოროკოსა და მუგუზალს მას უღერებს. უქირინუანს (შაჰირინაჟუა უქინია, უღერა; შაჰირინაჟუა უქენვია, უღერებია; ოზროჰირაჟუა(ნ) უქენვდა, უღერებდა თურმე) *გრდმ. ხსხვ. ქც.* უქენვეს, უღერებს.
 ოქირინუანს (ოჰირინაჟუა აქინია, შაჰირინაჟუა უქენვია, ნოჰირინაჟუა(ნ) აქენვდა თურმე) *გრდმ.* აქენვეს, აღერებს.
 იქირინენ(ნ) (იჰირინა შესაძლებელი გახდა 'მო'ქენვა, 'მო'ღერება; -; -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ოქირინუანს ზმნისა- შეიძლება 'მო'ქენვა, 'მო'ღერება.
 აქირინენ(ნ) (აჰირინა შეძლო ეღერებინა, -) ოზროჰირაჟუა(ნ) შესაძლება მოექინია, მოეღერებია) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*
 უქირინუანს ზმნისა- შეუძლია 'მო'უქინოს, 'მო'უღეროს.
 ოქირინაჟუანს (ოჰირინაჟუა აქენვინა, აღერებინა; შაჰირინაჟუაჟუა უქენვინებია, უღერებინებია; ნოჰირინაჟუა(ნ) აქენვინებდა, აღერებინებდა თურმე) *კაუზ.* ოქირინუანს ზმნისა- აქენვინებს, აღერებინებს.
 ბაჰირინაჟუაჟუა *მიზლ. მოქმ.* 'მო'შქენველი, 'მო'შღერებელი.
 ოჰირინაჟუაჟუა *მიზლ. ენებ. მყ.* საქენვი, საღერებელი.

მოჰირინაჟუაჟუა *მიზლ. ენებ. წარს.* მოქენული, მოღერებული.
 ნაჰირინაჟუა *მიზლ. ენებ. წარს.* ნაქენვი, ნაღერები.
 ნაჰირინაჟუაჟუა *მიზლ. ენებ. წარს.* 'მო'ქენვის, 'მო'ღერების საფასური.
 'ნაჟაჰირინაჟუა *მიზლ. უარყ.* 'მო'უქენველი, 'მო'უღერებელი. *შდრ. ღაზ. ჰინ.* ქირ (ნქირ): მო-ბუქენინამ მოეუქენვე (*ნ. მარი*).

ძირინაჟა (ქირინუას) იგივეა, რაც ქირინაჟა¹.

ძირინ-ი (ქირინს) იგივეა, რაც ქიონი - მითხანაჟა. *შდრ. ღაზ. მქორ:* ომქორუ მთქნარება (*ნ. მარი*).

ძირინაჟა (ქირინუას) იხ. ქიონა¹.

ძირსა (ქირსეს) იგივეა, რაც ქისე - შობა.
 ქირსე რენ ღო კალანდა რე, წაკურთხია ჯგერო დღა რე: *ა. ყოფშ, გვ. 188* - შობა არის თუ კალანდა, წყალკურთხევა კარგი დღეა. ქირსეში მცენებაში მოლაღატე: *მასალ., გვ. 78* - ქირსტეს (შობის) მცენების მოლაღატე. ქირსეში ნარგი ბინეხეფი - შობაში დარგული ვენახები.

ძირსაჟუა (ქირსეთუთას)/ძირსაჟუა (ქისეთუთას) ძირსტესშობის თჰჰ, დეჰაჰმარნი. ქირსეთუთას ბრელი ცინგე: *ქხს, I, გვ. 232* - დეჰემბერში ბერი ყინა (დღდი ყინები იყო). ქირსეთუთას ← ქირსტესში თუთა ქირსტეს თვე.

ძირსინ-ი/ძირსინა (ქირსიანს, ქირსიანეს) ძირსტინანი. ქირსიანი რექო სი? : *ა. ყოფშ, გვ. 46* - ქირსტინანი ხარ შენ? ურჯულოქ მოლართღ ქირსიანე ქ შეხებადგ: *ქხს, I, გვ. 281* - ურჯულო ნამოვიდა და ქირსტინანი შეხება. ქირსიანეს ვაკათოთ - ქირსტინანს არ ურეიხართ.

ძირსინაჟუა (ქირსიანობას) ძირსტინაჟუა. ურიას ქირსიანობაჟა არზენდენო ღო ჰიჰე კითით უარს რაგადანდუა: *თ. სახოჯ, გვ. 260* - ებარელს ქირსტინანობას აძღვედნენო და პატარა თითით უარს ლაპარაკობდარო (აზობდარო).

ძირსა (ქირსუას) იგივეა, რაც ნქირაჟა¹, ნქირუა, - ძირობა.

ძირმა, ძირმა (ქი/გრქეს) ძლიერი დაძანებაჟული ადამიანი; ფრინაჟო, ციხაბო; ხაჰი; ღრანტა; უფსკარული. ქირქეს გელაჟე ჩქიმი ცხენი - ხეში (უფსკრულში) გადავარდნილა ჩემი ცხენი.

ძირმაჰ-ი (ქირქემს) იგივეა, რაც ქირქე - ხაჰი, უფსკარული. ქირქემს განმოლულჟ ადინაჰქეა ღო ხუჯი ქიმეჟი - უფსკრულში ვარდებოდა „ადინოქა“ და მხარი მივეცი (აქნეი).

ძირძინი, ძმრძინი (ქი/გრქინს) ძირძილი; ჩუმი, ნაღი სიძილი.

იქირქინ(ნ) (შხოლოდ ანმცოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრდუე. ენებ. 'იქირქინებს.

ძირქინი (ქირქონს) ძირძნა. მუჭო რე ჭუნსინი, მუჭო მიკიქირქონუ - როგორაა, რომ ჭამს, როგორ ქირქინს.

ქირქონუნს (ლუიარაძონა დაქირქნა, ლუიარაძონა დაუქირქნა, ლონიარაძონა(ნ) დაქირქნა და თურმე) გრდმ. ქირქინს, ლონის. შღრ. გირგონი, კირკონი, ღირღონი, ხირხონი.

ძირქინა (ქირქონუს) იგივეა, რაც ქირქონი, - ძირძნა.

ძირქინი (ქირქინს) იხ. ხირქინი, - ერთბაშად გადასხმა; დენა (წყლისა, სისხლის). იყუე წყაროში ქირქინქ - იქნა წყლის ერთბაშად დენა (ღვრა).

ძირქინაშა (ქირქინაფას) იგივეა, რაც ქურქინაფა, - სახელი ოქირქინუანს ზნისა - ერთბაშად გადასხმა, ღვარამიძე ნაშოსვლა. იყუე ქირქინაფა ქ პიჯიშე ხისხირიში - პირიდან სისხლ ღვარამიძე ნაშოვიდა. დუხი წყარო ხლოო ვარიქუე, გინმიქირქინუანქ დუდიშანი - დუხი წყალი ხომ არ გვონია, ღვარად რომ ისხამ თავზე.

ოქირქინუანს (ოქირქინაშა 'გადა'ღვრა, უიქირქინაშა 'გადა'ულვრა, წოქირქინაშა(ნ) ღვარად ასხამდა თურმე) გრდმ. ღვრის ბევრს ერთბაშად, ღვარად ასხამს.

იქირქინუანს (ანნიქირქინაშა გადაისხა ბევრი, ბინუიქირქინაშა გადაულხამს) გრდმ. სათე. ქე. ოქირქინუანს ზნისა- ისხამს ღვარად. იქირქინე(ნ) (იქირქინაშა შესაძლებელი გახდა 'გადა'ღვრა, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ.

ოქირქინუანს ზნისა- შეიძლება ღვარად გადასხმა.

აქირქინე(ნ) (აქირქინაშა შეძლო 'გადა'ღვრა, -, წოქირქინაშა(ნ) შესძლება 'გადა'ღვრა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ოქირქინუანს ზნისა- შეუძლია ღვარად გადასხმა, - 'გადა'ღვაროს. ოქირქინაფუნანს (ოქირქინაშაშა ალვრეინა, უიქირქინაშაშა ღვარად 'გადა'ულხმევიცინა, წოქირქინაშა(ნ) ალვრეინებდა თურმე) კაუზ. ოქირქინუანს ზნისა- ღვარად ასხმევიცინებს, - ალვრეინებს.

მაქირქინაშაში მიძე. ენებ. ზღ. ღვარად 'გადა'შხმელი, - 'გადა'შღვრელი. ოქირქინაშაში მიძე. ენებ. ზღ. ღვარად 'გადა'სახმელი, 'გადა'საღვრელი. ანიქირქინაშაში მიძე. ენებ. წარს. ღვარად გადასხმული, გადაღვრელი. ნაქირქინაში მიძე. ენებ. წარს. ღვარად

'გადა'სახამი, 'გადა'ნაღვარი. ნაქირქინაშაში მიძე. უარე. ღვარად გადასხმის საფასური.

ძირქინაშაში (ქირქინაფუნანს) მიძე. ენებ. წარს. ოქირქინუანს ზნისა - ღვარად გადასხმული, 'გადა'ღვრელი.

ძირქონი (ქირქონს) იხ. ქირქონა. ძირქონა (ქირქონას) ღლექია, გამტყავებელი (პროვინცია). // გადატ. გაუმპადარი. ქირქონა კორი რე - გამტყავებელი (ნამგლევი) კაცია.

ძირქონილი (ქირქონილი/რს) მიძე. ენებ. წარს. ქირქონუნს ზნისა - ბატყავებელი, გადაყვეღვილი.

ძირქონა (ქირქონუს) სახელი ქირქონუნს ზნისა - ტყავება, ყველვა (ქანისა); ძირქინა. ქირქონუნს გყვეს - ყველვს ტყავს. ქირქონუნს (მაქირქონა გაატყავა, მაქირქონა გაუტყავებია, ბონიქირქონა(ნ) გაატყავებდა თურმე) გრდმ. ატყავებს, ქირქინს. იქირქონუნს (ანიქირქონა გაატყავა, მაქირქონა გაუტყავებია) გრდმ. სათე. ქე. ქირქონუნს ზნისა- იტყავებს, იყლევს, იქირქინს. უქირქონუნს (მაქირქონა გაუტყავა, მაქირქონა გაუტყავებია) გრდმ. ხსხე. ქე. ქირქონუნს ზნისა- უტყავებს, უქირქინს. იქირქონუნე(ნ) (ანიქირქონა გაატყავდა, მაქირქონუნე(ნ) გაატყავებულა) გრდუე. ენებ. ქირქონუნს ზნისა- ტყავებდა, იქირქინდა. აქირქონუნე(ნ) (მაქირქონა გადაულტყავდა, მაქირქონა გადასტყავებია) გრდუე. ენებ. უქირქონუნს ზნისა- უტყავებდა, იქირქინებდა. იქირქინე(ნ) (იქირქონა შესაძლებელი გახდა 'გატყავება, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ქირქონუნს ზნისა- შეიძლება 'გატყავება. აქირქინე(ნ) (აქირქონა შეძლო 'გატყავებინა, -, ბონიქირქონა(ნ) შესძლება გატყავება) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უქირქონუნს ზნისა- შეუძლია 'გატყავოს, 'გა'ყვლითოს, 'გა'ქირქინოს. ოქირქინაფუნანს (ოქირქინაშაშა ატყავებინა, მაქირქინაშაშა უტყავებინებია, წოქირქინაშა(ნ) ატყავებინებდა თურმე) კაუზ. ქირქონუნს ზნისა- ატყავებინებს, აყვლითონებს (ტყავს). მაქირქონაში მიძე. მოუზ. 'გატყავებელი, მქირქინელი. ოქირქონაში მიძე. ენებ. ზღ. 'გა'სატყავებელი, საქირქინი. ბონიქირქინი მიძე. ენებ. წარს. გატყავებელი. ნაქირქინა მიძე. ენებ. წარს. 'განატყავები, ნაქირქინი. ნაქირქინაში მიძე. ენებ. წარს. 'გატყავების, ქირქინის საფასური. 'მაქირქონაში მიძე. უარე. 'გატყავებელი. იხ.

გიორგონუა, *შდრ. იმერ., რაჭ.* ქირჩინა ვიჯვანა, გლეჯა, ნენვა (*სეგლ*).

ძირსა, ძმრსა (ქი/გრცასა)//ძმრსა (ქერცას) იგივეა, რაც ქერცი, - ძმრტლი; ძმრცლი.

ძირსხონ-ი, ძმრსხონ-ი (ქი/გრცხონს) იგივეა, რაც ქუცონი, - ეპალ-ბარდინანი აღმნილი; ნარ-პალიანი ბუჩქნარი (*ს. ჭარ.*). *შდრ.* ბიგეორონი.

ძისა (ქისას) იგივეა, რაც ქესა, - ძისა. ართი ქისა ფარას მერჩა - ერთ ქისა ფულს მოგვებ.

ძისა (ქისეს) იგივეა, რაც ქირსე, - შობა. *იხ.* ოქსეთ.

ძისაძისა (ქისეთუთას) *იხ.* ქირსეთუთა.

ძისა-ძირსა (ქისე-ძირუას) საშობაო მარხვა (შობა-მარხვა). *იხ.* პირუა.

ძიბილ-ი (ქიტილ/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ქიტუნს ზნისა - ბაპრული, ბახეული. დუღი ცახორცი თაფუ გოქიტილი - თავი თავსაფრით აქვს შეხვეული.

ძიბსა, ძმბსა (ქი/გჯუას) იგივეა, რაც ქილიტუა, - სახელი ქი/გჯუნს ზნისა - დახევეა, შეხევეა; ღმრთისა. ოგადემიმა აბრეშუმში ძაფიში გექიტუა - დასართავზე აბრეშუმის ძაფის დახვევა. დუს ცახორცი თიტუტუნდუ - თავს თავსაკრავით იკრავდა (იხვედა).

ქიტუნს (ბოძიბა გაახვია (შეახვია), ბაჰიბა გაუხვევია, ბონიბაჰა(ნ) გაახვედა თურმე) *გრდმ.* ახვევს; ართავს.

იქიტუნს (ბოძიბა გახვია, ბაჰიბა გაუხვევია) *გრდმ.* სათავ. ქე. ქიტუნს ზნისა- იხვევს; იკრავს.

უქიტუნს (ბაჰიბა გაუხვია, ბაჰიბა გაუხვევია) *გრდმ.* სახხე. ქე. ქიტუნს ზნისა- უხვევს, უქრავს.

იქიტენ(ნ) (იძიბა შესაძლებელი გახდა 'გახვევა, გაკვრა'; -) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* ქიტუნს ზნისა- შეიძლება გახვევა, გაკვრა; შეხვევა.

აქიტენ(ნ) (ამიბა შეძლო 'გახვია, გაკვრა'; -) ბონიბაჰა(ნ) შესაძლება გახვია) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* უქიტუნს ზნისა- შეუძლია გაახვიოს, გაიკრას; შეახვიოს.

ოქიტაფუნს (ოძიბაჰაუ ახვევინა, ჰაძიბაჰაუ უხვევინებია, ნოძიბაჰაუ(ნ) ახვევინებდა თურმე) *კაუზ.* ქიტუნს ზნისა- ახვევინებს, აკვრევენებს.

ბაძიბალი *მიძლ. მოქმ.* 'გახვევი, 'გაპკერული. ოძიბალი *მიძლ. ენებ. მე.* 'გახახვევი, 'გახაკრავი. ბაძიბალი *მიძლ. ენებ. წარს.* გახვეული, გაკრული. ნაძიბა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გახახვევი, 'გახაკრავი. ნაძიბაჰა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გახვევის, 'გაპკერის

საფასური.
 'გაუაჰიბა *მიძლ. უარყ.* 'გაუხვეველი, 'გაუქრავი.

ძიშური (ქიშურს) მანონი, რომელიც მხადღება ძასლაში (*ი. ყიფშ*).

ძიშა, ძიშალ-ი (ქიქალ-ს) ღია, დაფრინილი. პიჯი ქიქა//პიჯი ქიქალი - პირლია, პირდაფრინილი. *იხ.* ქიქინაფა.

ძიშელ-ი (ქიქილ/რს) ძინელა. მანებელიში ოჭიში ფორელი ქორე საწთელიში ნერი ქინქილით გლოტიფუ ჭეპუკუთათ ქიშოხენა-და, საქმე მიღუნა ქიქილიში გოჭმა: *გაუხე.* 26.05.1930, გვ. 4 - მანებლის ზურგი დაფარული თუ არის საწთლის მსგავსი ბუსუსითა და ტილები გროვად თუ აზიან, საქმე გვაქვს ქინელა ტილთან. *შდრ. მოხ.* ქიქილაჰ პატარა ტილი, ნილი (*ო. სეჯ., ა. დლ.*).

ძიშინ-ი (ქიქინს) პირის ფართოდ და უშნოდ ბალბა, - დაფრინა. პიჯი უქიქანს - პირი დაფრენია.

ძიშინაჰა (ქიქინაჰას) სახელი უქიქანს, ოქიქინუანს, უქიქინუანს ზნითა - 1. დაფრინა, დაფრინა, უშნოდ დაღება (პირისა). მუჭო ნოფორი გოქიქანს - როგორ დაფრენია პირი (სახა) ბოძიში ოყინტალო ნარქი გაქიქინუ: *აია.* 1, გვ. 23 - ბიჭის გადასაყლაპად ვეებდა ხახა დააფრინა. 2. სინოს, ნიაპის ნილი ძროლა. ქაჩარ მიქიქინუანს - ქარი მიქიქინებს. 3. ბაშრობა, ბამშრობა. ექარი ჭყინტე სიმიწს მაღას გეგმაქიქინუანს - ეს ქარი ჭყინტე სიმინდს მალე გამოაშრობს.

ოქიქინუანს (ბაჰიბინა დაფრინა, გააშრო; ბაჰიბინაჰა დაუფრენია, გაუშერია; ნოჰიბინაჰა(ნ) აფრენდა, აშრობდა თურმე) *გრდმ.* (პირს) აფრენს; რასმე აშრობს.

უქიქანს (*კაუზ.* ოძიბინაჰა აფრინა, ოძიბინაჰა უფრენია (პირი) *გრდლუ.* დაფრენილი აქვს. უქიქინუანს (ჰაჰიბინაჰა დაუფრინა; ოძიბინაჰა დაუფრენია, უნიავებია) *გრდმ. სახხე. ქე.* ოქიქინუანს ზნისა- უქიქინებს ნიაგი; 'და'უფრენს (პირს).

იქიქინენ(ნ) (იძიბინა შესაძლებელი გახდა (პირის) დაფრენა, -) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* ოქიქინუანს ზნისა- შეიძლება (პირის) დაფრენა.

აქიქინენ(ნ) (ამიბინა შეძლო 'და'უფრინა, -) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* უქიქინუანს ზნისა- შეუძლია 'და'უფრინოს.

ოქიქინაჰუნს (ოძიბინაჰა აფრენინა, ოძიბინაჰაჰა უფრენინებია, ნოძიბინაჰა აფრენინებდა თურმე) *კაუზ.* ოქიქინუანს ზნისა- (პირს) აფრენინებს.

ბაძიბინაჰალი *მიძლ. მოქმ.* 'და'მფრენი (პირისა).

ოპიჩინაჲალი მიძე. ენებ. მე. 'და'საფრენი;
'გამო'საშრობი.
აქიძინაჲალი მიძე. ენებ. წარს. 'და'ფრენილი;
'გამო'შპრალი.
ნაქიძინაჲალი მიძე. ენებ. წარს. 'და'ნაფრენი.
ნაქიძინაჲალი მიძე. ენებ. წარს. პირის ფრენის
საფასური.
'ვაუ'აქიძინაჲალი მიძე. უარე. 'და'უფრენელი.

აქიძინაჲალი-ი (ქიქინაჲალი/რს) მიძე. ენებ. წარს.
ო ქი ქი ნ უ ა ნ ს ზმნისა - პირდაჲფრენილი;
'გამო'შპრალი.

აქიძინ-ი, აქიძინაჲ (ქიქონს, ქიქონუას) იგივეა,
რაც ქი რ ქონ ი, ქი რ ქონ უ ა .

აქიძე, ქიძე (ქილუს, ქელეს) ქათმის ტილი;
აქინაჲ. ქოთოზს ქი დ ე მე ვე - ქათამს ტილი
(ქინელა) ჰყავს.

აქინაჲ (ქიქანას) იხ. ქანაა, ქეანა, ქეკანა, ქიანა,
ქიკანა, - ძვეანანა. გიგორდასი სით სქანა
ქიკანა ა : ი. ყოფ შ., გვ. 137 - გიყვარდეს შენც
შენი ქეკანა. ქიქანას ზმწ. ქეკანაზე, არსად.
თიში წამალი ქიკანას შუთუნი ვე'ვხუაჲუჲ;
ი. ყოფ შ., გვ. 6 - იმისი წამალი ქეკანაზე არაფერ
არ იქნება. ქიქანაში ქეკენის; ძალიან ბევრი.
ქიკანაში კოჩი თვის უსოფუანსე; ი. ყოფ შ.,
გვ. 28 - ქეკენის ხალხი (კაცო) ამას აქცევს
ყოფადღებას. ი ქიქანაში რყევა მონისძვრა. იყ
ქიკანაში რყევა ქე: ქხს II, გვ. 234 -
შექნა მინისძვრა.

აქინინ-ი (ქიზინს) აქინა, აქინინი, ღრმად
სუნთქვა. ქი შინით ღირითუ ყულემა -
ქოშინით (ქშენით) დაბრუნდა სახლში.

აქინინაჲ (ქიზინუას) სახელი ქი შინ უ ნ ს ზმნისა
- აქინინი, აქინა, ღრმად სუნთქვა.
მულგარენ, ვავატყუქვჯაროშუას,
ქი შინ უ ნ ს - რალაყა, ვერ ვატყობ კარგად
ყოფნას (კარგობას), ქოშინებს (ქშენს).
ქიშინუნს (აქინინა იქოშინა, აქინინა უქოშინა,
ნოქინინაჲ) ქოშინება (თურმე) გრდუე. სა შ -
მოუშ. ქოშინებს, ქშინავს.
ოქიშინაჲუანს (აქინინაჲუა აქოშინა,
აქინინაჲუაჲ უქოშინება, ნოქინინაჲუაჲ) აქო-
შინება (თურმე) გრდუე აქოშინებს. შორ. იმერ.,
გურ. ქემული ქოშინი, ქოქინი, ქლოშინი (ვ. ბერ.,
ქ. ჯავახან., ა. დლ.).

აქინინ-ი (ქიზინს) იხ. ქიზინი.

აქინინაჲ (ქიზინუას) იხ. ქიზინაჲ.

აქინინაჲ (ქიქინაის) საბალარსო მიმართება
ბაჲშპინსადში: ჩქიმი ქირ ქინია ბომი! -
ჩემი კობტა ბიჭი! (ი. ყოფ შ.). შორ. ვურ.
ქირქინია/ი ღამაზი, ტურფა, კობტა (ვ. ბერ.).

აქინა (ქიკას) თავშალი; თხელი თავსაქარპი,
ლეჩაჲი, მანდილი; ძაღლის თავსაქარპი,
თხლად ნაქოში (მასლეტი, კ. III, ნაწ. I, გვ.
241). ქიკა ქიგმორთობდ ღუკუ - ლეჩაჲი
დამახურეთ თავზე. ქიკას ქიგნაჲორანა:
ქ. საფეშ., ქხს, გვ. 134 - მანდილს
გადააფარებენ. აბრეშუმში ქიკათ
ქიმიკორანდუ ქვარაშა ხატის - აბრეშუმის
ქოვილით მუცელზე მიიკრავდა ხატს. შორ.
ცახორცი.

აქინა (ქიკას) კინ. მანდილი. ღუს ქიკია,
მუნს მუნდევარია: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 41 -
თავზე მანდილი (ქიკა), საუკლომზე არაფერობი.

აქინ-აქინი შორსდ. ცხენის მოხმობა მარლის
საჭმელად.

აქინაჲი (ქიკუკას) ზოლო. თხა (დ. ფოფია).

აქილოჲა, აქინილოჲა, აქინილოჲა
(ქიქილოჲეს, ქეინილოჲეს) მოტან.
ბარაქული სტაფილიო (ი. ყოფ შ.); ფარისცვალა
(ა. მყ.). იხ. ქინილოჲა, ქეკუკაჲ, ტყარკა კამა.

აქილოჲა (ქიკოჲეს) ძაღლის შირკა. იხ. ქეკუკეჲ.

აქინი-ი (ქილიბი) იხ. ქილიბი, ქელეზი, - აქინიბი.

აქი¹ დასატურების ნაწილაჲი: აქი, ღინს, პო!
გიგორქე-ღა, ქო ქოთქევი, ვაშეწუა ვარია:
ქხს I, გვ. 72 - თუ გიყვარვარ, აქო თქე, არ
მითრა უარი. ქო, მასის ოპოჲეჲქიქია: შ. ხუძ.,
გვ. 67 - კი, მე მას დავიჭერო. ქო, ქოშირქე
დასურო ღურელიში ვაიოლეგერი წამალია:
შ. ხუძ., გვ. 11 - კი, მართლა (კი) ვიცი მკედრის
გასაცოცხლებელი (გასამოთვებელი) წამალი.
კიბე ქულეუნიაო? - ქო ო ვ ა : ი. ყოფ შ., გვ. 28 -
კიბე აქქსო? - კიო. მ ა ქო ვ ა , ჩქიმი ჯიმა
მოჲუნსა: შ. ხუძ., გვ. 19 - მე კიო, ჩემი ძმა
მოჲყავსო. შორ. ბე. ქართ. ქუე; ღა ზ. ქო; სგან. ჩუ.

აქი² დასატურების (შეკეციბის) ნაწილაჲ-თავსარით
ზეგუ შო. ის უსრებს ზმნისწინებსა და
გრამატიკული კატეგორიების (გვარი, ქცევა,
სიტუაცია...) პრეფიქსებს. სპირად მომდევნო
ხმოვნებთან ასიმილაციით იცვლება და გვხვდება
ქა, ქე, ქო, ქე, ქი, ქე, ქე, ქი, ქე, ქი, ქე, ქი, ქე, ქი, ქე,
რეულექციის შედეგად უხმოვნოდაა
ნარმოდგენილი: ქო→ქე, ქო-ანმყოს წრის
შპრეციებისაგან ზოგჯერ აწარმოებს მყოფადის
წრის შპრეციებს (ზმნისწინების გარეშე) და
გამობატავს სრულ ასექტს. ქო შეესაბამება
ხეცურული დიალექტის ქე და დასავლური
კილოტის ქეჲ, ქე, ქი ნაწილაკებს. შორ.
ივეფისტიკოსანი²: ავთანდილ² ქე ზის
ტირილად: 244,2; ქე ზის ცნობითა წყნარითა:
1181,4...

ძიგალო-ი (ქობა'ლ/რს) *ბოტან.* 1. ხორბალი; უპრი. 2. ბამბოშხვარი უპრი. ართ ღიხას თიფჯურა ქობალო ქობანს: *მ. ზუბ., გვ.* 19 – ერთან (ერთ ადგილას) ისეთი პურის ყანა არის! სქანი რენო თე ქობალო ? : *მ. ზუბ., გვ.* 154 – შენი არის ეს პური (ყანა)? თიმ ქობალს ჯიშე ორკენია: *ბაღ. სიძრ., I, გვ.* 52 – იმის პურს მარილი აკლიათ. ჩაი ღო ქობალო მი ი ნარდი ეორდი: *ი. ყოფშ., გვ.* 114 – იმისა და პურის გაზრდილი (ნაზარდი) ვიყავი. ქობალიში კაკალი ხორბალი, პურის მარცვალი. ქობალიში ნაკელი ხორბლის ნეხვი, – ბზე. *შორ. ჭუ.* ქობალიში ოჩანალი ხორბლის საცხები, – ევერი. *შორ. ირქი; ლაზ. ქოვალი, ქოვალი პური (ბ. მარი).*

ძიგალო-ი (ქობალო) ხორბლიანი; უპრიანი. კოჩიქ ქობაქინდი ქობალომ ქ – კაცი გამორიდა პურიანი. *შორ. ნაქობალო; ოქობალო, უქობალო.*

ძიგა – ვა ნანილაკ-დართული ქო, – კიო. ქოვა, დიფულა: *ა. ცაგ., გვ.* 31 – კიო, დეიმალო. *იხ. ქო.*

ძიგარა (← ქო-ვარა: კი მიწე) რომორღაც. *შორ. იმერ. ქე მიწე, მეტი შუთა მიღუ სქანი მიორამალი ღო ქოვარა თე აღმასი მიღელია: ი. ყოფშ., გვ.* 72 – მეტი არაფერი მაქვს შენთვის მისაცემი და ქე მიწე ეს აღმასი წაღო. მა ქოვარა ქუორქე: *მასლო, გვ.* 107 – მე როგორღაც (ქე მიწე) კი ვარ.

ძიგო(ი) – თი' ნანილაკ-დართული ქო, – კიღვე; კიღ. ძიგო(ი)... ძიგო(ი) კიღვე... კიღვე. ახავაი, ჩქიმი გურსე ქოთ ჭვინსე ღო ქოთი თუნეს: *ტრეური, გვ.* 247 – ახავაი, ჩემს გულში კიღვე ნეიშ და კიღვე თოფს. ქოთ ჭვინსე, ქოთ ვალუნს: *ქხს. I, გვ.* 75 – კიღვე ნეიშს, კიღვე ელას. კაბექ (*სკაბეში*) ქოთ ღობონე, ქოთ ღობაკუა: *თ. საბოკ., გვ.* 249 – კამემა კიღვე მოხნა, კიღვე დატკეპნაო (ნახნავი).

ძიგო(ი) (ქოთაოს) ცხანის ზელქირეპა(საბ), – ძიგო(ი).

ძიგო(ი)-ი (ქოთოშ) ზოლო. ძაძიმი. ჩქიმი ქოთოში ქობორე ლე – ჩემი ქათამი ქობრანია. ქოთოში ქე ქიმიოტუ ქოშალა: *ი. ყოფშ., გვ.* 161 – ქათამა მიატოვა ევერცხის დება. ქოთონქე ჩხორკუე, ჩხორკუე ღო შუმი ოყვილარი ხამი/უ გეგითოჩხირკუე: *ა. ცაგ., გვ.* 81; *ი. ყოფშ., გვ.* 176 – ქათამა ჩხრიკა, ჩხრიკა და თავისი დასაკლავი დანა გამორჩირიკა. ქოთოში ი შეღება კვერცხი ორნია: *ა. ცან., გვ.* 122 – ქათმის შეფლება კვერცხიო. ქათმის ვიშები: კიგაია ჩინური, კისერი გატიტვლებული აქვს, უბუმბული;

მარგალური მეგრული; ვანანოვი/ანანოვი ანანოვი; ფიღვია მსუქანი და კისერზე სქელთიანი. სახეები: ბურღლამი ხმირ-ბუმბულიანი; ბურ'გა ბუმბულაბურძენელი; კიგა, კიგაი კისერზე ბუმბულუქანილი; კუჩხბურღლამი ფეხებზე ხმირი ბუმბულის მქონე; უკუელე უკუდო; ფილდაკამი ნვერებიანი; ფიღვა, ფიღვია, ფიღვე ყურის ძირებში ნითელი ნანაზარდის მქონე; ქობორა, ქობორია ქობრანი; ღაღვია მიელე ტანზე გრძელბუმბულიანი; ცუჯა ყურები დაფარული აქვს ხმირი ბუმბულით... *შორ. ლაზ. ქოთუმე, ქოთუმე ქათამი (ბ. მარი), იხ. ოქოთოში.*

ძიგო(ი)-ი (ქოთოშამს) ძაძიმიანი. ემერი ქოთოში ოსური მუურსინი, თის ქოკითხი! – გვერ ქათმინი ქალი რომ მოდის იმას ჰკითხე!

ძიგო(ი)ში თიღ-ი (ქოთოშიში თიღ/რს) *ბოტან.* სამკურნალო ბალახია ერთგვარი, – შვე მარცვლებს იხსამს, ქათმის ბულის მსგავსს. ამ ნაყოფს ჭყლეტენ და ადებენ დანინქნულ, დაყრილ (ჩხუპურულ) სხეულზე. სიცხეს ანელებს და რჩება (*მ. გორგია*).

ძიგო(ი)ში ძიგ-ი (ქოთოშიში ქონს) *ბოტან.* ძიგა. ძიგა. *იხ. ცოტობე (ა. ზუგ).*

ძიგო(ი)ში ცონა/ლოცონა (ქოთოშიში 'ლო'ცონას) საღამოს ძაძიმის დაბუღება (ხეზე, ოქარიები ან ხეჯვან). *ქოთოშიში დოცონუშა დრო/ბორჯი ქათმის დაბუღების დრო.*

ძიგო(ი)შაშა (ქოთომკუხხუას) ძაძიშაშხუა, ძაძიმის დღეობა. *იხ. ბარბალობა. შორ. გურ.* ქათმის ფერხვა კალანდის (ახალი წლის) მეორე დღეს ქათმის დღეობა (*გ. შარაშ, ბ. ჯო., ა. დღ.*).

ძიგო *იხ.* ქოთი, თი' ნანილაკ-დართული ქო, – კიღვე. ქოთე თი ცირამი უბოსი შორს ქედაკოთე: *ი. ყოფშ., გვ.* 49 – კიღვე იმ გოგონე უფრო შორს დააგდო.

ძიგო, ძიგო! *შორს.* მოფერებითი მიმართვა ხბოსადმი.

ძიგო (ქოლოს) 1. ბეჰა, ძასრი (*ი. ყოფშ.*). ქოლო რე დიდი ნიჭა ქვირანი, ღარღილიში დინარღეფალი (მიონახებელი) – „ქოლო“ არის ხის დიდი ტურქელი ფეკლის, ღერღილი ჩასაყრელი (შესანახი). 2. წაწარო (*დ. ფიფია*).

ძიგმარი (ქომერს) გლეჯი, მღლატალი. ქომერი კოჩი დუ, – შიბაშენი ორფერს იმქოდანდუ – გლეჯია კაცი იყო, – შეძენისათვის ყველაფერს იკადრება.

ძიგინარა თიყუნი: იყავი შინ ჩამთმის ცოცხალი, – შინ მიცოცხალი! (*ა. ცაგ., გვ.* 26; *ი. ყოფშ., ლეკსი*).

ქომოლ-ი (ქომოლ(რ)ს) ვაჟი; ვაჟბაჟი; გულადი, მამაცი. *ეუნდუ ართი სქუა, ქომოლი: მ. ხუბ., გვ. 19* – ჰყავდა ერთი შვილი, ვაჟი. დაბადებულქ ქომოლქ ქიუკას-და, სახელი ქიგემიდი: *მ. ხუბ., გვ. 26* – დაბადებულ ვაჟი-შვილი თუ იქნა, დამდევი სახელი. ქომოლი რე ელი-ვალი: *მასალ., გვ. 71* – ვაჟკაცია ელვის მგავსი. ქომოლი ვორდი, ოსურო გოვრთი – კაცი ვიყავ, ქალი გავხდი. // *გადატ. ქმარი*. გეგინებავეთ ჩქიმი ქომოლი! – გაცანით ჩემი ქმარი! *შდრ. ლაზ. ქომოლი/ქომოლი* მამაცი, გმირი (*ნ. მარი*).

ქომოლარა (ქომოლარას) ვაჟბაჟობა. *იხ. ქომოლობა.*

ქომოლბოზი (ქომოლბოზის) ვაჟბაჟი, მამაცი, გულადი. ქომოლბოზი გეწონს იმა მუთუნი ვედიწუნებე – ვაჟკაცის კვალობაზე (შხირე) იმას არაფერი დაწუნება.

ქომოლბოზალა (ქომოლბოზალას) ვაჟბაჟობა; მამაცობა (*სიტყვ.-სიტყვ. მამაცობობა*).

ქომოლბეა (ქომოლბეას) *იხ. ქომოლუა.*

ქომოლთოლ-ი (ქომოლთოლ(რ)ს) მამაცი, თამაში, გაბაღული თხალი (*სიტყვ.-სიტყვ. მამაცი თვალი*).

ქომოლი'კოჩანა (ქომოლი'კოჩანას) ვაჟბაჟობა, მამაცობა. 0 ქომოლკოჩანამ გორინა ვაჟკაცობის გამორჩენა; ვაჟკაცობაზე შედგომა. ე კოჩქ ქომოლი კოჩანას გუჟდორთ: *ი. ყოფშ., გვ. 46* – ეს კაცი შეუდგა ვაჟკაცობის გამორჩენას. *შდრ. ქომოლკოჩი*.

ქომოლისქუა (ქომოლისქუას) ვაჟიშვილი. *ეუნდუ თის ართი ჭიჭე ქომოლისქუა: ი. ყოფშ., გვ. 9* – ჰყავდა მას ერთი პატარა ვაჟი-შვილი. თის დეებადებუ ქომოლი-სქუა: *მ. ხუბ., გვ. 177* – იმას გაუჩნდება (დეებადება) ვაჟიშვილი. უწუ ქომოლისქუაღუნს: *ი. ყოფშ., გვ. 26* – უთხრა ვაჟიშვილებს.

ქომოლიშე ქომოლ-ი (ქომოლიშე ქომოლ(ს)) ვაჟბაჟეა ვაჟბაჟი, – უვაჟბაჟისი.

ქომოლკათა (ქომოლკათას) მამაკაცები (*საბარისს. ოსურკათა ქალები*). *იხ. კათა*.

ქომოლკოჩი (ქომოლკოჩის, ქომოლკოს) ვაჟბაჟი; მამაცი, გულადი კაცი. ქოვა, ქომოლკოჩი ქორენია: *მ. ხუბ., გვ. 175* – კიო, ვაჟკაცი არისო. ქომოლკოჩი ქომოლენს: *კ. სამუშ., ქასი, გვ. 129* – ვაჟკაცი ვაჟკაცობს (გულადობს).

ქომოლკოჩანა (ქომოლკოჩანას) იგივეა, რაც ქომოლი კოჩანა. ვაჟქომინე თეს ქომოლკოჩანა!: *მ. ხუბ., გვ. 267* – ვერ იზამს (გააკეთებს) ეს ვაჟკაცობას!

ქომოლობა (ქომოლობას) ვაჟბაჟობა. მიქეთ ქომოლობა დიქუენ, ქიანა თიქე გიჭუე: *სალხ. სიძრ., I, გვ. 94* – ვინც ვაჟკაცობა დაიკვება, ქვეყანაც იმან დაიჭუე. სქანი ქომოლობას ქიგავალ – შენს ვაჟკაცობას შემოველე.

ქომოლშე ქომოლისქუა (ქომოლსქუას) იგივეა, რაც ქომოლისქუა, – ვაჟიშვილი. ოსურს ქომოლისქუაქ ქიღებადუ: *მ. ხუბ., გვ. 1* – ქალს ვაჟიშვილი გაუჩნდა.

ქომოლსქალობა (ქომოლსქალობას) ვაჟიშვილობა. *გადატ. ვაჟკაცობა.*

ქომოლსა (ქომოლსას) სახელი ქომოლენს ზნისა – ვაჟბაჟობა, ვაჟბაჟობის ბამოჩენა. ქომოლკოჩი ქომოლენს, წესის ასრულენია: *კ. სამუშ., ქასი, გვ. 129* – ვაჟკაცი ვაჟკაცობს, წესს ასრულბოს. ქომოლენს (*იჯრ. იქორილა* ივაჟკაცია, *ჰომოლონა* // *ჰომოლუა* უვაჟკაცია, *მომოლონა* ვაჟკაცობდა თურმე) *გრადუ. საშ. მოქმ. ვაჟკაცობს. ოქომოლამი მიღ. ენბ. მე. საევაკაციო. ნაქომოლ, ნაქომოლამი მიღ. ენბ. წარს. ნაევაკაციბი. ნაქომოლამი მიღ. ენბ. წარს. ვაჟკაცობის (გამორჩენის) საფასური.*

ქომოლსური (ქომოლსურს) ვაჟბაჟსური. ქომოლსური სალაში ქომოჩია: *მ. ხუბ., გვ. 50* – ვაჟკაცური სალაში მიეციო *შდრ. ქომოლი*.

ქომოლსი, ქომოლსი (ქომოლსიქ, ქომოლსიქს, ქომოლსიქსი) მამარი. ქომოლსიქსი დო დოღარუ ცოდას: *მ. ხუბ., გვ. 17* – ქმარი მოჰკვდომია 'საცოდაეს. ქომოლსიქსე ხასილა მეტახებ: *ი. ყოფშ., გვ. 13* – ქმარმა გვერდი მოაბტერია. ართ დღასე ჩორქ კითხე ქომოლსიქსე: *ი. ყოფშ., გვ. 24* – ერთ დღეს ცოლმა პკითხა ქმარს. თენენს ჩილი დო ქომოლსიქსე გინგორთინუნქია: *მ. ხუბ., გვ. 33* – ამით ცოლ-ქმარად გადავატყვეო. სქანთი ურქ ქომოლსიქსე შადა, ბედნიერო გილდასი: *ქას I, გვ. 188* – შენით თუ ნახვალ ქმართან, ბედნიერად ნასულიყავი. ცოლი ქმარს მიმართავდა: ბოში ბჭი, ჩქიმთურთ კოჩი ჩემინი კაცი, საკო, თოღივე (*ს. მაკაი, გვ. 270*). *შდრ. ლაზ. ქომოლსი/ქომოლსი ქმარი (ნ. მარი)*.

ქომოლსალა (ქომოლსალას) მამრობა. ქომოლსალას ვე ელუა, ცუდეს ქინგლოჩინება: *მ. ხუბ., გვ. 315* – ქმრობას არ ელოდო, სახლში ჩაგებტერე.

ქომოლსაჟი (ქომოლსაჟის) მამრინი. ქომოლსაჟი ოსურ-წეგმაიანი ყოროფა: *კ. სამუშ., კართ. ზეა, გვ. 33* – ქმრან ქალთან სიყვარული. *შდრ. ლაზ. ქომოლსური ქმრანი (ნ. მარი)*.

ქომონ'ჯი ლო სქუას (ქომონ'ჯი ლო სქუას) ძმარ-
შვილი.

ქომონ'ჯილა (ქომონ'ჯილას) ძმარობა. თინა
იყინა ღირსი თი ცირამი
ქომონ'ჯობაშია: *ი. ყოფშ., გვ. 64* - ის
იქნებაო ღირსი იმ გოგოს ქმრობისაო.

ქომონ'ჯი (ქომონ'ჯიას) მამცინა (მომცეცის).
ქომონ'ჯიას ქემეჩიანა ოკონია: *ხალხ. სიძრ., I,
გვ. 145* - მომცეცის მიმცეცა უნდაო.

ქონ-ი (ქონს) იგივეა, რაც ძღვე, - ძონი
(*მ. ყიფიანა*).

ქონამ-ი (ქონამს) ძონიანი. ქონამი ხორცი -
ქონიანი ხორცი.

ქონდარ-ი (ქონდარს) ძოქან. ძონდარი.

ქონება (ქონებას) ძონება. ქონება ეიყინანსი
ლო დიოიყინანსია, პატიოსნება ღორქინა ირო
იყინანსია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 145* - ქონება ხან
მატულობს და ხან კლებულობს, პატიოსნება და
ცოდნა მუდამ მატულობსო.

ქონებარ-ი (ქონებარს) ძონებარანი. ართი დიდი
ქონებარ კოს ძღვაი ყუნს ძალამი: *მ. ხუბ.,
გვ. 174* - ერთ დიდ ქონებარს კაცს გოგო ჰყავს
კარგი.

ქონებარ-ი (ქონებარს) იგივეა, რაც ქონებარნი,
- ძონებარანი, ძმონებარანი.

ქონქ-ი (ქონქის) ანატ. საზარღული; გომქენის
(პატარა მუცლის) მარჯვენა მხარეს. ამ
მიდამოშია შიგნით თორმეტგოჯა ნანლაი,
ნალელის ბუმტი, პანკრეასი...; შირღი
(ადამინისა) (*მ. ყიფიანა*).

ქონქალაღვირ-ი (ქონქალაღვირს)
საზარღულჩაპარღნილი; *ეიძუტ.* ძიღვირ
გამხდარი.

ქონქარ-ი (ქონქარს) ეშმაკი, ეშმაკობაში
ბარკვეული. ინა ქონქარი რე, სი
გაღორჩინენო? - ის ეშმაკია, შენ მოატყუებ?

ქონქო (ქონქოს) იგივეა, რაც ქონქო, -
შვილინისა და ღვინოლის ჩასაპარკლი.

ქონქორღ-ი (ქონქორღის) იგივეა, რაც
ქონქორღი, - *მეღვი. ენტ. წარს.*
ქონქონს ზნისა - გაპქირტული. ვარღვი
ეჯგუში რექ, ქონქორღი ატამა: *ი. ყოფშ.,
გვ. 164* - ვარღვი უკეთესი ხარ, გაკვირტული
საყვალეებული) ატამი. *შღრ. პიორი.*

ქონქა (ქონქას) იგივეა, რაც ქონქა, - მუცელი.
ქონქა ქალაღვირანანი, ორტყაუე
ქონქორტყაუელეს: *ი. ყოფშ., გვ. 150* - მუცელი
რომ ჩავარდნით, სარტყელო შემოურტყამი.
ღვინოქი კოსჯ ხამი ქიმოგე ქონქასჯ:
ი. ყიფშ., გვ. 6 - მიძინარე კაცს დანა ჩაარტყა

მუცელში. *ქონქა მუცელადა მუცლის*
გამოღება, გამოშვიგნა. ზომიქ ენა ვოტყაბარე,
ქონქა გატევიღე: *ქხს, II, გვ. 158* - ბიჭმა ეს
გატყავა, გამოშვიგნა. *შღრ. ლაზ. ქონქა*
მუცელი, კუჭი (*მ. ბარი*).

ქონქაბილა-ი (ქონქაბილა-ს)
მუცელჩამოშვიგნული, დიდმუცელა
საქონელი.

ქონქაბილა, ქონქაბილა-ი (ქონქაბილას,
ქონქაბილას) იგივეა, რაც ქონქაბილა, -
დიდმუცელა, ბიძალივით მუცელის მქონა.

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირ/ს)
იგივეა, რაც ქონქაბილაღვირ, -
მუცელგაბილაღვირ.

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს)
მუცელგაბილაღვირ. ღვექსის ხოლო მუჭო
უწინქ თქვენჯეგუა ქონქაბილაღვირს -
ღვექსს როგორ ვეტყვი თქვენსავით
მუცელგაბილაღვირს. *შღრ. ვოღვიგნა.*

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს) იგივეა, რაც
ქონქაბილაღვირ, - მუცელგაბილაღვირ, -
ბოღვირის მსაპასი მუცელის მქონა.

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს)
მუცელგაბილაღვირ.

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს) იგივეა,
რაც ქონქაბილაღვირ, -
მუცელგაბილაღვირ (საქონელი); გამხდარი.

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს) მუცელგაბილაღვირ
(უწინა).

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს) იგივეა,
რაც ქონქაბილაღვირ, - ღვირსქონი,
მუცელა, სისხა.

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს) იგივეა, რაც
ქონქაბილაღვირ, - მუცელის ძონი.

ქონქაბილაღვირ-ი (ქონქაბილაღვირს) იგივეა, რაც
ქონქაბილაღვირ, - მუცელსქონიანი,
მუცელგაბილაღვირ. ქონქაბილაღვირ
ჭალაღვირე: *ი. ყიფშ., გვ. 76; ი. ყოფშ., გვ. 122*
- მუცელსქონიანი ჭალაღვირელები. *შღრ. ზინდი.*

ქონქა (ქონქას) მუცელა. ოჭვიმური ქონქა
უღვეუ ართი - სანვიმარი ქონქა მუცელა
ერთი.

ქონქა *შორსდ.* მუცხილი ხარისადმი გასაჩერებლად.

ქონქა (ქონქას) ძმარობა. გყვი ართო თექ
მიკობე - რუსი, ქონქა, მარტალიმი:
მ. ხუბ., გვ. 342 - ტყავი ყველა იქ ჰქიდა:
რუსის, ქართველის, მეგრელისა. ქონქა უქ
გეაფხაგდ-და, მუთუნ აფხაზა ვემაღლენია:
ხალხ. სიძრ., I, გვ. 145 - ქართველი თუ

გაფხუზდა, ვერაქოთარი აფხაზი ვერ შეედრებარ. *შდრ. ლაზ. ქართული ქართული (6. მარი).*

ქორთული (ქორთულს) ქართული. ევბ ქორთული ვა გარჩქილუ: *ი. ყოფშ., გვ. 147* – ევბის ქართული (ენა) არ გესმის. პაგენც მამინეს ქორთული ღო ნაჩიებუ: *აია, 2, გვ. 72* – ბატონს მოახსენეს ქართულად რეს ნათქვამი. *შდრ. ლაზ. ქართული ყომური ქართული ქლიაი (6. მარი).*

ქორთული მავანა (ქართული მავანას) მოქან. ხაპერად. *იხ. ქართული პირი, ყვინთელი კოჭა, ყვინთელი პირი, ჭითა პირის (ა. მავ.).*

ქორთული პირი (ქართული პირს) მოქან. იგივეა რაც ქორთული მავანა, – ხაპერად (ა. მავ.).

ქორთი (ქორთის) 1. ლილინფარი, მუძი ცისხვეარი. 2. მთაზე აღბავაღ მა შემადე იძაძეა ნისლაღ. *შდრ. შუხი.*

ქორთუ, **ქორთუ** (ქორთუს) მოქან. მათამამო ნატარამამა. *იხ. ჩე ჟუმენე (ა. მავ.).*

ქორთი (ქორთის) ადგილზე იტყვიან: 1. მიქრილ-მომრილი (საგნები). 2. გაღატ. მბაბარი. ქორთი ხი მოჭვა რე, წიწორმს ჯაგორ რდუნს – მავარი კრუხია, ნინილბეს კარდგ ზრდის. ქორთი ← *ქუარუს ქვა ღორი (ყრილი).

ქორსა, **ქორსა** (ქორსას, ქორცას) ქოსა; უნეარულვამო; ძაბალი. დუეუ ჭკუა ქორდასღო თუმამენი ქორსა რდასე: *ქხს, 1, გვ. 160* – თავში ჭკუა იყოს და თმის მზრივ (თუნდაც) ქოსა იყოს. ქორცა ღო ჭითა პაპა ვაისხუნუნეუ სიკეთეს: *მსალ., გვ. 81* – ქოსა და მნითური მღვდელი არ გიზამს სიკეთეს.

ქორქოთისი (ქორქოთის) ალიამოთი, ბნინასი.

ქოსა (ქოსას) *იხ. ქორსა, ქორცა, – ქოსა.*

ქოსაფი (ქოსაფის) *იხ. ამაქოსაფი.*

ქოსა (ქოსას) სახელი ქოსუნს ზნისა – ღაბაბა, წმინდა, ხვამბა. // *გაღატ. გაქრობა, გატაცება; შთანქემა, განყვება. ხვაღე ქოსუა-წიმირდუა ვაბადუ: გაზაყ., 26.03. 1930, გვ. 2* – მარტო ხვება-წმინდა არ კმარა. ჩქიმი ჩილამბუ-რი ვა ა ქო სე სწორეთ დიდი სალფეთისე: *ი. ყოფშ., გვ. 120* – ჩემს ცრემლს ვერ განმენდს სწორედ დიდი სალფეთი. ამარ-ეგერ ი ქოსუე კოჩი იმი აქანწალა: *მსალ., გვ. 68* – აგერ-ეგერ ემბობა (ინთქმება) კაცი მისგან დაფლეთილი. ბაღანას ჩხვინს უქოსუნს – ბავშვს ცხვირს უხოცავს.

ქოსუნს (მაქოსუნს) გახვება, მაქოსუნს გაუხვება) *გრძმ. ხვეტს, ვისს. იქოსუნს (მაქოსუნს) მოინმინდა, მაქოსუნს*

მოუნმენდა) *გრძმ. სათე. ქე. ქოსუნს ზნისა- ინმენდს, იხოცავს (ცხვირს, პირს); იხვეტს, ივისს.*

უქოსუნს (მაქოსუნს) გაუნმინდა, მაქოსუნს გაუნმენდა) *გრძმ. სასხე. ქე. ქოსუნს ზნისა- უნმენდს, უხოცავს; უხვეტს, უგვის. იქოსუნს (მაქოსუნს) დაიხვეტა, მაქოსუნს (მაქოსუნს) გახვეტლა) გრძლუ. ვნებ. ქოსუნს ზნისა- იხვეტება, ივება.*

აქოსუნს (მაქოსუნს) დახვეტა, მაქოსუნს დახვეტა) *გრძლუ. ვნებ. უქოსუნს ზნისა- უხვეტება, ევება.*

იქოსუნს (მაქოსუნს) შესადლებელი გახდა 'გახვეტა, -, -) *გრძლუ. შესადლ. ვნებ. ქოსუნს ზნისა- შეიძლება 'გახვეტა, 'და'ვა.*

აქოსუნს (მაქოსუნს) შესადლებელი გახდა 'გახვეტა, -, მაქოსუნს (მაქოსუნს) შესადლებელი გახდა 'გახვეტა, *გრძლუ. შესადლ. ვნებ. უქოსუნს ზნისა- შეუძლია 'და'ხვეტოს, დაგავოს*

ოქოსაფუნს (მაქოსაფუნს) ახვეტინა, მაქოსაფუნს ახვეტინება, მაქოსაფუნს (მაქოსაფუნს) ახვეტინება თორმე) *კაუ. ქოსუნს ზნისა- ახვეტინებს, აგვეტინებს.*

მაქოსალი მბოლ. მოქმ. 'და'მგველი, 'და'მხვეტ'აე ი. მაქოსალი მბოლ. ვნებ. მკ. 'და'საგველი, 'და'სახვეტი. მაქოსალი მბოლ. ვნებ. წარს. 'და'ხვეტელი, 'და'გვილი. ნაქოსალი მბოლ. ვნებ. წარს. 'და'სახვეტი, ნაგვი. ნაქოსალი მბოლ. ვნებ. წარს. ხვეტის, გვის საფასური.

მაქოსალი მბოლ. უარე. 'და'უხვეტელი, 'და'უგველი. *იხ. ოქოსალი; ხეშქოსალი. შდრ. ლაზ. ქოს; ოქოსუ დაგვა, მწმინდა (6. მარი).*

ქორტი (ქოგორს) მბი, რომელსაც მოიღებს თავზე, მკე., პამიდერის, ტყემლის... წვენი. *შდრ. ინჩი.*

ქოფი (ქოფის) იგივეა, რაც ქოფე². დუს გიგორწუ ქოფიქ – თავს დაგეხსა ლაფი.

ქოფაქი (ქოფაქის) ქოფაქი, ძაღლი. *შდრ. ლაზ. ქოფაქ ძაღლი (6. მარი).*

ქოფა (ქოფის) იგივეა, რაც ბუკი, სკა, – ფუტკარის საბუღარი. კეთდებოდა ხის მორის მუხაზე გაპობითა და შიგა გულის ამოთლით, შემდეგ ისე მიადებდნენ და უტოვებდნენ ფუტკარს შესაფრენს. *შდრ. ლაზ. ქოფე ხვიძირა; ალატი (მ. ალაუ, 2).*

ქოფე (ქოფის) იგივეა, რაც ქოფი, – ლაფი. ი ქოფეში ეგებუმა, გეწუმა ლაფის დასხმა: ჩქიმ მეგი ძაბაქი ვაგამო, დუხე ქოფექ ქინტოწუა: *მ. ხუბა, გვ. 327* – ჩემს მეტი გოგო ვერ იბოე, თავზე დაგეხსას ლაფი!

ქოფე იგივეა, რაც ქოფე, – ყოფილა. ზღაპრები ხშირად ასე იწეება: ქოფე, ქოფე (ე.ი. ქოფოფე, ქოფოფე)...

ძრ-ი (ქოქის) ძრ-ი, ძირი, ფსაჲ; ნატამალი. სქანი ქოქიქ გეჲალუ! - შენი ძირი ამოვარდეს! სქანი ქოქიქ გოჭყორდუ! - შენი ძირი განყდა! დიშქაში ქოქი ვეჲალუე - შემის ნატამალი არ იბოვება.

ძრჲა (ქოქას) იგივეა, რაც დლოი, რდომაჲ, - ფულური, ფუტური, სიღრუჲი. ჳყონი ვი ქოქა ყოფი: *მ ზუჲ. გვ. 3* - მუხა ზევით ფულური ყოფილა. ვმელუ კაჲინქე ქოქა ჯამა - ავიდა კაჲინე ფულური ხეჲე. დიხაში თოლო გორჭქინდუ ქოქაქ - მინის ქვევით გაჩნდა სიღრუე.

ძრქორი (ქოქორის) დია: პიჯ-ქოქორი პირლია; დუღქოქორი თაველია, თავემიველი. *შდრ. ქოქა.*

ძრქო დადასტურების ნაწილაჲ: ძი, დინა, პი.

ძრქონდას იზამდას (ისურვებდეს) დმარძი. ვარა ღორთი ქოცონდას ჩქენი ვაკოკათუას!: *ქ. საგუჲ. ქხპს. გვ. 126* - ანდა ღმერთი ისურვებდეს ჩვენს შუყრას!

ძრქოფირ-ი (ქოცოფირს) *მიჲლ. ენებ. წარს.* იცუაჲუ (6) ზმინსა - ყოფილი, ნამყოფი. ოღონე ქოცოფირი სქანი ჩქეში გური გახარა: *ი. ყოჲჲ. გვ. 165* - ოღონე მენი ყოფნით ჩემი გული გახარე. ქორექჲ-და, ქოცოფირი ვინოჭყვიდი აკამა: *იქნე გვ. 165* - თუ ხარ, ყოფნით გადაწყვიტე ერთხელ. ქოცოფ-ირ-ი კი ნამყოფი.

ძრქი (ქომის) ძრქი. ჯამ ქომი ხის ქომი. *შდრ. ყაყაბი.*

ძრქინაჲ (ქომინაჲს) სახელი ოქომინუანს, ქომინდუ (6) ზმნათა - დამბაჲ, ამშორებაჲ. შოლირი ოკო ჯატრო გაასქირუენი, ვარა ქომინაჲსს ქოლიტყანს - სველი უნდა კარგად გააშრო, თორემ დაობებას დაინყებს. ოქომინუნას (ღაჲაქომინა დააობა, ღაჲაქომინაჲჲ აშორებია, ღრქომინაჲჲ) დააობებდა თურმე) *გრდჲ* აობებს, აშორებს. უქომინუნას (ღაჲაქომინა დაუობა, ღაჲაქომინაჲჲ დულობებია) *გრდჲ. სახჲე. ქვ.* ოქომინუანს ზმინსა - უობებს, უშმორდება. ქომინდუ (6) (ღაჲაქომინა დააობდა, ღაჲაქომინაჲჲ) დაობებულა) *გრდუე. ენებ.* ობდება, შმორდება. უქომინდუ (6) (ღაჲაქომინა დაუობდა, ღაჲაქომინაჲჲ დაობებია) *გრდუე. ენებ. სახჲე. ქვ.* უობდება, უშმორდება. აქომინე (6) (ამქომინა შეძლო 'და'ობებინა, აუშმორებინა; -; ღრქომინაჲჲ შესძლებია ამშორება, დაობება) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ოქომინუანს ზმინსა - შეუძლია აამშოროს, დააობოს.

ოქომინაჲუნას (ოქომინაჲჲჲ აამშორინა, შაქომინაჲჲჲ აუშმორინებია, ოქომინაჲჲჲ) აშმორინებდა თურმე) *კაუზ.* ოქომინაჲჲჲ ზმინსა - აშმორინებს, აობებინებს. ოქომინაჲლი *მიჲლ. ენებ. მე.* 'ა'საშმორებელი, 'და'საობებელი. ოქომინაჲლი *მიჲლ. ენებ. წარს.* 'ა'შმორებელი, 'და'ობებელი. ნაქომინა *მიჲლ. ენებ. წარს.* 'ა'ნაშმორები, 'და'ნაობები. ნაქომინაჲლი *მიჲლ. ენებ. წარს.* 'ა'შმორების, 'და'ობების საფასური. შაქომინაჲჲ *მიჲლ. უარე.* 'ა'უშმორებელი, 'და'უობებელი.

ძრქინაჲჲ (ქომინაჲჲლ/რს) *მიჲლ. ენებ. წარს.* ქომინდუ (6) ზმინსა - ამშორებაჲლი; ობამოქინაჲჲლი; დამოქინაჲჲლი.

ძრქი-ი (ქომის) ასაკითი პატარა. ენა მუ ქომი მჲჲუ, ვარაიანი ხანიშო - ეს რა პატარა მყავს, ვარაიანი ხნიერია (ხნისაა).

ძრქინა (ქომინას) *ქინი.* იგივეა, რაც ქომი, - ასაკითი პატარა. *ვადჲე. ახლადშობილი ხბო. შდრ. ქვ. იმერ.* ქომია ახლადშობილი ხბო (*მ. აღჲე. 3*).

ძრქი-ძრქი (ქომი-ქომის) პატარა-პატარა. ქომი-ქომით ვინქე დირჩინუა: *ა. ცან. გვ. 122* - ქომი-ქომით ხბო დაბერდაო (პატარა-პატარას ძახლით ხბო დაბერდაო).

ძრქო (ქომის) მიმართის მოფერებითი ფორმა. ქომი, თი დროს ვალევენუ ოფიქრებელი - ქომო, იმ დროს გექნება საფიქრალი. ქომო - ქომორო. *შდრ. გვეჲე (მიმართუა).* თიქუნდაჲ გვებდება.

ძრქორ-ი (ქომორს) ძრქორი. *შდრ. ფაჭჲი; ფაჭა.*

ძრქორაჲ (ქომორაჲ/ეს) ძრქორინი. ჩქეში ქითომი ქომორე, ეთანხი დო გორჯლე: *ა. ცან. გვ. 141* - ჩემო ქითამო ქომორინო, დეჲეო და გაცალე (გამოცანა: თოფი, ჩახმახი). თუმა გორას ქეჭრუია დო ათეჲ გურიშენი სახელი ქეგორჯესს, ქომორაჲ: *ა. ყოჲჲ. გვ. 90* - თმა ასხია ქეჭრუია და ამის გულსათვის სახელი დაარქვეს (დაადეს), 'ქომორაჲ'.

ძრქორო (ქომოროს) ძრქორინი. დუღქომორო: *ქხს. II, გვ. 464* - თავქომორინი.

ძრქორ-ი (ქომორის) ძრქორი. ქუუხვაშილე ქომორი დო მუუქანჲუ - სტაცა ქომორე და მოქანა (მოუქჩიავა).

ძრქორაჲ-ი (ქომორაჲს) ძრქორინი. ქომორაჲში ქითომი - ქომირანი ქითომი.

ქოჩქოჩი (ქოჩქოჩის) იგივეა, რაც ქოჩი-ქოჩი. ვარა სი ბაღანა რექ ასე, ქოჩქოჩი - თორემ შენ ბავშვი ხარ ახლა, პატარა.

„ქოჩ-ქოჩი“ ვინქ დორჩინუა: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 145 - „ქოჩ-ქოჩი“ ხბო დაბერდარო.

ქოცო (ქოცოს) პატარა მოთანი (მსაღობი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 226). შდრ. ქიზ., ქორთვი., გშ., გურ., ქსნის ხეობ. ქოცო პატარა ქვეერი, პატარა ქილა (ა. ლლ.).

ქოცოცო (ქოცოცოს) მოგან. თაბგვისარა. იხ. ბარცხი, ბარცხენია, ბარწკენია; ბაწკენიგია (ა. ლლ.).

ქორქო (ქორქოს) მოგან. ბალახია. სადამორჩილო ოდიარე რე, გეაღას ჩანს, ჰგეჟ-ჰგეჟ ირლეუ, დაბაღას ქიგარჩუე ღიხას ბულაში თუშაყალო - საშემოდგომო ბალახია, ხარობს მითაში, წერილ-წერილად იზრდება და ქალის თმასათუ დაფრინება მიწას.

ქრამა (ქრავას) ქრამა. ქრ ა ვ ა ჯ გ უ რ ა ე, ირკიალე - ქარვასაითაა, კრიალებს.

ქრამამი (ქრამას) იგივეა, რაც რთამი, - მრთამი. ქრ თ ა შ ი ღორჩის ხოლო უცროსია: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 145 - ქრამამი ღმერთთანუ ქრისო (ღმერთსაც უყვარსო). რთამი ჯოჯოხეთის ანათენსია - ქრამამი ჯოჯოხეთს ანათებსო.

ქრისტიანი ბეჟეღი (ქრისტეში ბეჟელის) მოგან. ქრისტიანბეჟეღი. იხ. ტურამი კუჩხი, ქაჯის სონა (ა. ლლ.).

ქრისტიანი (ქრისტეანეს) ქრისტიანი.

ქრუფი (ქრუფის) იგივეა, რაც რუფი, - ძუფრი. ქრუფის უბახუნა რუმეს: ვართი უჩა რე ღო ვართი შქირუ - „ქუფრს“ ეძახიან ბნლას: არც შავია და არც ნაცრისფერი.

ქუ- იხ. ქო-.

ქუა (ქუას; შრ. რიყხე. ქუალ-ეფი) ქუბი. ქუაჰა ქუა ქუაჰა ქუაჰა; ქეშობხად-ღა, ჯგირი, ვარდა ქუა ქუაჰს მიახინუნია: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 145 - ქუას ქუა უსროლდა; თუ მოხვდა, კარგი, თუ არა და, ქუა ქუას მიემატებო. ქუაჰ ქუაჰ ვეგესქიდგ: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 145 - ქუა ქუაზე არ დარჩა. გვალო ქუა ლეფით შორაწკილი რე: ი. ყოფე, გვ. 183 - მითლად ქუბითაა მოფენილი. მოფენლე ღო უროს გულე, წყარომ გეარგულა როფა-როფა ქუენს გითმიპუროსქელუ: ქსნ. I, გვ. 315 - მოლულდა და უროს ჰვაგდა, ნელის გვარგვალი მისგილ-მისვილ ქუებზე იმსხვერუდა. 0 საფლემ ქუა საფლავის ქუა. 0 კუნთხეში ქუა კუთხის ქუა. 0 უჩა ქუა შავი ქუა. 0 ქუამ გური ქვის გული. ქუაში გური უღუ - ქვის გული აქვს;

//გაფ. დაუნდობელი; მაგარია, მტკიცეა. 0 ქუა-რიგლო გინორთა გრილ ქეად გადაქცევა, - გაქეაგება. რაგადი გაათუე მომიქე ღო ქუა რეილო გინირთგ: ქსნ. II, გვ. 36 - ლაპარაკი გაათაე ბიჭმა და გაქეაგედა. 0 ქუამი უნგარაჟა ქვის ატირება, // გაფ. შესაცოდავი. თიში მფერინა ქუას გეიონგარუანდე - მისი შეხედვა ქვას აატირებდა. 0 უჩა ქუამი რკება შავი ქვის კლება. // გაფ. მდიდარი, არაგეუი აკლია. უჩა ქუა თ ვ ა რ კ ე - შავი ქეად არ აკლია. 0 ქუამი კორუა სერი გიმშურსია დიდი, ხანგრძლივი ღამეაო. 0 ქუამი შარხული ქვის მფერე. გაფ. ეშმაკი, გაიძეგა; რთული სიტუაციიდან თავის დამქერნი. 0 ღლეში ქუამა მიკოგახუა თავის ქვანზე მირტყმა. გაფ. რაც უნდა ის აკეთოს. მა ჩქიმი ქოთოტი, იქ, ოკონ-ღა, დედი ი ქუას ში ეკატახას - იმ ჩემი ვთქვი, მან, თუ უნდა, ქვას თავი ახალს. 0 კულელი ქუამ ცოთამა კული ქვის სროლა. გაფ. სასტიკად დამარცხება. კულელი ქუა ოცოთამაფუე - კული ქუა ასროლინა, სასტიკად დამარცხა. 0 ღლეში ქუამი ცოთამა თავის თავზე ცუდის გაკეთება: დედი ი შა ქუას იცოთამქუა? - შენს თავს ცუდს უკეთებ? 0 ქუამა ქუამი გეგება ქვის ქვანზე დატოვება, გაფ. მოსპობა, განადგურება: ქუა ქუას ვეგეგუე - მოსპო, განადგურა. 0 ეშმე ქუამი ცოთამა ღო თაგონმე ღლეში ათოჟოფაჟა ზევიდან ქვის სროლა და ქვევიდან თავის შეშვერა. გაფ. თავისთავზე ცუდის გაკეთება. 0 ქუამე წყარომ გითორგინაჟა ქეიდან ნელის გამოდენა. გაფ. ყველაფერს გააკეთებს, მოახერხებს. 0 ქუათ გინორთა ქეად გადაქცევა. გაფ. ვარშება. 0 ქუაყალო გაჩეგება ქვასათუ გაჩეგება, ვარშება. 0 სქანი თოლე ქუას! შენი თვალს ქვას! - ეტყვიან ავი თვალის პატრონს. იხ. ოკაკალ-ქუა; ქეინჯეში ქუა. შდრ. ლაზ. ქუა ქუა (ნ. ბარი).

ქუალა (ქუალას) სახელი ქუნს ზინსა - დაფუშა. ქიმიოტუე ქუა ღა: ი. ყოფე, გვ. 161 - მიატოვა ფქეა. წისქვილქ ორო ქუასია - ნისქვილმა სულ ფქეასო. ვარა სო ქიი თემბა: მასალ., გვ. 101 - ან სად დაფქეი ამდენი? ქუნს (ღამაჟ დაფქეა, ღამაჟ დაფუქეავს, ღამაჟაღ) დაფქეაღ თურმე) გრდმ. ფქეავს იქუნს (ღამაჟ დაფქეა, ღამაჟ დაფუქეავს) გრდმ. სათე. ქე. ქუნს ზინსა- იფქეავს თავისთვის. უქუნს (ღამაჟ დაფუქეა, ღამაჟ დაფუქეავს) გრდმ. სახე. ქე. ქუნს ზინსა- უფქეავს. იქუაჟუე(ნ) (ღამაჟ დაფქეა, ღამაჟაღ(ნ)/ ღამაჟაღ(ნ) დაფქულა) გრდმ. ენგ. ქუნს ზინსა- იფქეავს. აქუაჟუე(ნ) (ღამაჟ დაფქეა, ღამაჟაღა

ოქათოვანი, ოქათოვანი მიწა. ენებ. გე. სალერსო; სალაქუცო.
 ნაქათო, ნაქათოვანი მიწა. ენებ. წარს. ნალერსები, ნალაქუცები.
 ნაქათოვანი, ნაქათოვანური მიწა. ენებ. წარს. ალერსის, ლაქუციის საფასური.
 შექათო, შექათოვანი მიწა. უარყ. უალერსო, ულაქუცო.

ქულა (ქულას) ქოჭლი. ქულა ორულუმა გუპტეს, ცეგრე - ოჯინუმა: *ი. ყოფშ., გვ. 178 -* კოჭლი სარბენად გაუძვეს, ბრმა - საყურებლად. ქულა იმენი ქელექულანსია: *ა. ცახ., გვ. 123* - კოჭლი მაინც ნაიკოჭლებსო. სით ქულა, მათი ქულა: *ქსს, I, გვ. 240* - შენც კოჭლი, მეც კოჭლი. *შოტ. კანჭაბა, ფირსუ, ჩერქუ, ცარქულა.*

ქულაბა (ქულაბას) იგივეა, რაც ქულაფა, - ქოჭლოვა.

ქულაბი (ქულაბიას) თამაშის სახეობა, ასკინიქილა, - ცალფეხით გაძევა (ს. მაკალ., გვ. 280).

ქულამორი, ქულამორი (ქულამორ/ის) ბრღამლი, ქურბ. ბირჯული ქულამორი ქოულუ: *შ. ხუბ., გვ. 179* - მუხლი გრდემლად აქვს. ყამბარს გილებსარკულუთი, მუჭო ჭაბაღუშ ქულამორი: *შ. ხუბ., გვ. 359* - ყავარს ვიფსაკუნებთ, როგორც მჭედელის გრდემლი.

ქულამურა (ქულამურას) იგივეა, რაც ქულამორი, - ბრღამლი (*მასალები, ტ. V, გვ. 220*).

ქულა (ქულას) იგივეა, რაც ქულაფა, - სახელი ქულანს ზნისა - ქოჭლოვა, ქელაბა. ქულა იმენ ქალექულანსია - კოჭლი მაინც მოიკოჭლებსო. ლექეორი, ცხენი მარბეგანი კუჩხით ვაქულანსო? - დააკორდი, ცხენი მარბეგენა ფეხით არ კოჭლობს?

ქულანს (ქულაუ იკოჭლა, შექულა უკოჭლოა, ნიშულა(ე) კოჭლობდა თურმე) *გრდუჯ. საშ. მოქმ. კოჭლობს.*

ქულა-ქულაბი გჯგ. ქოჭლო-ქოჭლოვით. ქულა-ქულაბი მიდართ ცულმა - კოჭლობ-კოჭლობით ნაივად სახლობ.

ქუმინი (ქუმინს) წყლის ძლიერი ნაბადის ხმა; ხმაური, ქუსილი. მოქუმინუნს დიდი წყარი: *ქსს, I, გვ. 144* - მოქუმს დიდი წყალი. *შოტ. გუმინი, კუმინი, ლუმინი, სუმინი.*

ქუმინა (ქუმინას) იგივეა, რაც გუმინუა, - სახელი ქუმინუნს ზნისა - არს ხმაური, - შესრიანი.

ქუმოლი (ქუმოლ/ის) იხ. ქომოლი.

ქუმუ (ქუმუს) ქუმელი; ჩვეულებრივი სელი (თესლი) (*ა. მყ.*). სელის მარცვალი, -

მოხალისისაგან აზნადებენ ქუმუ-ს. დაფტელს ურევენ თავს (მეზულენ) და შზადდება მეტად მანიერი საკები. ქიმზაფარეს ართიანს ქერი და ქუმუმი კაკალი: *ი. ყოფშ., გვ. 17* - არიეს ერთმანეთი ქერი და სელის მარცვალი. ვურქოკომცე ქუმუცალი: *ქსს, I, გვ. 167* - გული დამეფშენა (დამეშულა, დამეფანტა) ქუმელივით. დიდაცონერქ დუჩინგ: -ქუმუ ქუმუო გამანწყოი და ლუმუ ლუმუო გაგმანწყია: *ბ. ხუბ., გვ. 142* - დედინაცვალმა დაუბარა: - სელის მარცვალი სელის მარცვლად გამოარჩიე და ფეტვი (ლომი) ფეტვად გამოანყვეო.

ქუმუნარი (ქუმუნყარს) ქუმელინს წყალი (სამხეობა).

ქუმუვილი, ქუმვილი (ქუმუვილ/ის) შიმენარი ქუმელი. ქუმუვილი ს ვამსქედუნია: *ბაღ. სიძო, I, გვ. 146* - შენვარ ქუმელს არ გაიმეტებსო. უსქე კოჩის ქუმუვილი ვიწყოლუნია ხემე: *ბაღ. სიძო, I, გვ. 137* - უშვილო კაცს შენვარი ქუმელი არ ნაუვაო (გაუვარდებო) ხელდან.

ქუმზარ (ქუმზარას) დაბანაკებული ფარის (თბის, ცხვრის) ღამის საღარაპო მწყემსი ანთებს ცეცხლს სადარის დასაერთობად. ამას ეძახდნენ ქუმზარას. თვით დარაჯს მექუმზარეს (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 216; 222*).

ქუნა (ქუნას), **ქანა** (ქუნას) სახელი ქუნუნს ზნისა - ღესურა; ჩაბამა. ბუქუნს ცილომე ქუნუნა, მუთუნქ ვედნოყასინი - ხის ჭურჭელს ზევიდან ხურვენ, რამე რომ არ ჩაცივიდეს. ქეკიქუნამა მალას: *ქსს, I, გვ. 272* - ჩაცივი ჩქარაო.

ქუნუნს (ღესუნ დახურა, ღესუნ დახურავს, ღესუნა(ე) დახურავდა თურმე) *გრდუჯ. ხურავს. უქუნუნს (ღესუნ დახურა, ღესუნ დახურავს) გრდუჯ. სახე. ქე. ქუნუნს ზნისა-უხურავს.*

იქუნუნს (ღესუნ დახურა, ღესუნა(ე) დახურავს) *გრდუჯ. ენებ. ქუნუნს ზნისა-იხურება.*

აქუნუნს (ღესუნ დახურა, ღესუნა დახურავს) *გრდუჯ. ენებ. უქუნუნს ზნისა-ებურება.*

იქუნუნს (ღესუნ შესაძლებელი გახდა დახურვა, -) *გრდუჯ. შესაძლ. ენებ. ქუნუნს ზნისა-შეიძლება დახუროს.*

აქუნუნს (აქუნ შეძლო დახურვა, - ღესუნა(ე) შესაძლება დახურა) *გრდუჯ. შესაძლ. ენებ. ქუნუნს ზნისა-შეუძლია დახუროს. ოქუნუნანს (ოქუნუნა ახურვინა, შეუნუნანს უხურვინება, ნიშუნუნა(ე) ახურვინება თურმე)*

კაუხე ქუნუნს ზმინსა - ახურენებს.
 მანასალი მიჰო, მიჰო, და'შფარეველი, და'შხურავი.
 ოქანალი მიჰო, ენებ, ზე, და'საფარავი,
 და'სახურავი.
 ღაქანალი მიჰო, ენებ, წარს, დაფარული;
 დახურული.
 ღაქანასალი მიჰო, ენებ, წარს, დანაფარი,
 და'ნახური.
 ღაქანასაპარი მიჰო, ენებ, წარს, და'ფარვის,
 და'ხურვის საფასური.
 უღაქანასალი მიჰო, უარე, და'უფარავი,
 და'უხურავი. შდრ. ლაზ. ქუნ: დოლო - ქუნა
 ტანსაცმელი, ჩაცმა (ნ. მარი).

ქანალი (ქუნელს) მიჰო, ენებ, წარს, ქუნუნს
 ზმინსა - 'და'ფარული, 'და'ხურული. იხ. დო-
 ქუნელი; მიკო-ქუნელი.

ქანალი (ქუნელი/რს) იგივეა, რაც ქუნელი.

ქანა (ქუნუას) იხ. ქანა.

ქანა (ქუნის) ქურაი, განვიანი მოსასხამი.
 ქუნაი ჭვიშიშ გინაქუნალი რე, ჩხურუმე დო
 ჭვიშიშე იყენეს - „ქუნაი“ მწყემსის
 ნამოსასხამია, სიცივისა და წვიმისაგან იცავს.
 შხურიში ქუნაი ქმეკაქუნს: *მ. ხუბ., გვ. 69* -
 ცხვრის ქურქი აცვიო. შდრ. ლეს. ქუნაი ქურქი,
 ბენჯიანი ნამოსასხამი (*მ. ჩიქ., ა. დღ.*).

ქანრა (ქუნრუას) სახელი ქუნრუნს ზმინსა -
 შხამაშა, შხამაშა, ქანრით დათბაშხამა.
 დული ახალი ნაბონა გაფუ დო მანგარას
 გოიქუნაი! - თავი ახალი დაბანილი გაქვს
 და მგარად შეიხვიე!

ქანსა (ქუნის) მოქან. ქანალი. იხ. ხინჭკი,
 ეშპაკი(ო) მართასი; უნა ქენსი, უნა ხინჭკი,
 უნა კაკალი შვიე კუნელი. შდრ. ჭითა ქენცი,
 ჭითა ხინჭკი; ჩონჩოლი წითელი კუნელი
 (ა. ზე). 2. აქლიანი მცენარა, ბუჩქი.
 ქუნციშ ჭინსი მითარანს კარაკუნსა დო
 იაია: *ქსს. I, გვ. 328* - ეკლიანი ბუჩქის ძირას
 ხარობს ენძელა და ია. შდრ. ქუცი.

ქანო (ქუნს); ქანსი, ქანსი (ქუნსცი-ს)
 ქანსი. მარტვეანი განიშე ქუნს
 გამოყოფთა კუნსმოდვალს: *მ. ხუბ., გვ. 51* -
 მარტვენა მხარეს ქუნს მოვაპორებ
 (გამოვადებ) ფხესაცმელს. ...ხე მანგარი,
 ქუნს მანგარი, სხაუა მიტქე „ბუქანარა“:
ქსს. I, გვ. 173 - ... ხელმავარი, ქუნსმავარი,
 ცეკვა ვიცი „ბუქანარა“. მუელო ქუნო
 (ქუნსი) ისირქი (თუნთიშორი): *ხალხ.
 სიძრ., I, გვ. 89* - ნაიდ და ქუნსი 'გა'ილოქე
 (დათვივით). სი ქუნსუ გაჩამუნია დო მა
 გურყია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 122* - შენ ქუნსოზე
 გეფხანებო დო მე გულზუო. შდრ. ლაზ. ქუნაი
 ქუნსი (ნ. მარი).

ქანო (ქუნს) ქანის ნაწილი: ოგაფაში ქური
 კაისი ქუნსი, რომელზედაც ნამოგებულა
 სახნისი (კინახონა). ქუნს თლიდენ ნიგეზის
 (კაკალი) ან თხმელის ხისგან (*მასალები, ტ. IV,
 ნაწ. II, გვ. 144*). შდრ. ჩაფულა.

ქანამი (ქუნამის) ურმის დარჩენა საცხამი
 საანის ქურაქალი, რომელიც ჩვეულებრივ
 ურმის ფრჩხილზეა ჩამოკიდებული, - სასანამი.

ქანანი (ქუნანს) ირანი, საპრსი (ი. ყოფშ).

ქანაი (ქუნთის) ზოლო. ცხვრის ფიშია, შვი
 ფერის, დიდი ტანისა, დუმა - საშული, მატყლი
 - კარგი (*ბ. მაკალ., გვ. 193*).

ქანოლა (ქუნოლაფს) იგივეა, რაც
 ქეთოლაფა, ა - ლაშპი, ალარსი.

ქანინი (ქუნინს) იგივეა, რაც დურინი, - ხმის
 გამოცემით ფრანა; რისამა ბადაქარა (*მე.,
 ლენის...*).

ქანინა (ქუნინუას) სახელი გოქურე (ნ)
 ზმინსა - ბაქანა. ჩქე ჩქენი დულიშო
 თოფქურეთი: *მ. შდრ., გვ. 102* - ჩვენ ჩვენ
 გაოფქურეთი გავიქვეთი.
 ქუნინუნს (მოქანინა გაიქვა, ბაქანინა
 გაქვეულა, ბონიქანინა) გაიქვეულა თურმე)
 გრდუე. ენებ. გაიქვეულა.

ქანისი (ქუნისი) იგივეა, რაც ქური, ქურცი, -
 ქანსი, წინსი. მიოგე ქურსი: *მ. ხუბ., გვ. 70*
 - მიარტყა ქუნსი. შდრ. კვარგო.

ქანსალი (ქუნსალის) ქანსაი, მამაძალი
 (კაცი).

ქანსა (ქუნსუას) სახელი ქუნსუნს ზმინსა -
 ქანსინ ჩარტამა, დანხინა.
 ქუნსალი (ლოქანს ქუნსი ჩარტყა, ლოქანსა
 ქუნსი ჩარტყამს, ლოქანსა) დაქუნსალა
 თურმე) გრდმ. ქუნს ურტყამს, ქუნსალს.

ქანსა (ქუნსუას) ჩარტილი. სუმი
 ქურტუმა ჭა ქურტუმაზეუ - სამი ჩერგილი
 ჩალა უჩქებია.

ქანსა (ქუნსუას) სახელი ქურტუმანს
 ზმინსა - ჩარტილის დადამა, დაქანა. ჭამ
 ლერს დოკვართუნა და ქანას
 ქიტიოქურტუმანა, ჯგორი
 გოსქანსუნი - ჩალის დეროს მოჭრიან და
 ყანაში დადამენ ჩერგილს, რომ კარგად გაჭრეს
 ქურტუმანს (ლოქანსა) ჩერგილი დადამა,
 ლოქანსა) ჩერგილი დადამა თურმე)
 გრდმ. ჩერგილს დგამს, აჩერგილს.
 უქურტუმანს (ლოქანსა) ჩერგილი დადამა,
 ლოქანსა) ჩერგილი დადამა თურმე)
 ქურტუმანს (ლოქანსა) ჩერგილი დადამა,
 ლოქანსა) ჩერგილი დადამა თურმე)
 ქურტუმანს (ლოქანსა) ჩერგილი დადამა,
 ლოქანსა) ჩერგილი დადამა თურმე)

ფიარობაზე (ჩერგილი დადგმულა) *გრდუ.*
ნებ. ქურტუმანს ზნისა- ჩერგილი
იდგება.

ქურტუმენ (იარაბაშა შესაძლებელი გახდა
ჩერგილის დადგმა, -) *გრდუ. შესაძლ. ნებ.*
ქურტუმანს ზნისა- შეიძლება ჩერგილი
დაიდგას.

აქურტუმენ (აპარობაშა შეიძლია ჩერგილი
დაედგა, -) *ფონოპარობაშაშა* შესაძლებია ჩერგილი
დაედგა) *გრდმ. შესაძლ. ნებ.* უქურტუმანს
ზნისა- შეუძლია ჩერგილი დადგას.

ოქურტუმაფუნანს (იარაბაშაშა ჩერგილი
დაადგმევინა, აპარობაშაშა ჩერგილი
დაადგმევინება, იარაბაშაშა(ნ) ჩერგილის
ადგმევინება თურმე) *კაუზ. ქურტუმანს*
ზნისა- ჩერგილის ადგმევინება.

მანარობაშაშა *მიჭ. მოჭ.* ვინც ჩერგილს დგამს.
იარაბაშაშა *მიჭ. ნებ. ზე.* ჩერგილდასაყენებელი
(ადგილი).

იარაბაშაშა *მიჭ. ნებ. წარს.* ჩერგილდადგმული.
ნაპარობაშა *მიჭ. ნებ. წარს.* ჩერგილდანადგამი.
ნაპარობაშაში *მიჭ. ნებ. წარს.* ჩერგილის
დადგმის (დაყენების) საფასური.
ოპარობაშაშა *მიჭ. უარე.* ჩერგილდაუდგმელი.

ქურუ (ქურუას) სახელი ქურუნს ზნისა-
ბავრი სანამელინს დაქურ- გადაქურა. ასე
მიკოლოროი დო ქური! - ახლა მიადექი და
სვი! გექური ღვინი დო ქოლმასხვამი:
კ. საბუშ. ქანს, გვ. 29 - გადაქური ღვინი და
დამილოცე. გექური ხარათ, ქვლმასხვამი:
კ. საბუშ. ქანს, გვ. 127 - შესვით ხაღბით,
გადმომილოცე.

ქურუნს (ბაპარა შესვა, ბაპარა შეუსვამს, ბაპარა-
ქურუნს) შესვამდა თურმე) *გრდმ.* სვამს ბევრს.
ბაპარაშაშა *მიჭ. მოჭ.* ბევრის ერთბაშად
შეშხმელი.

იარაბაშაშა *მიჭ. ნებ. ზე.* ბევრის ქონა
შესაძლებელია, გადასაკრავად.

ნაპარობაშა *მიჭ. ნებ. წარს.* ბევრის შესმის,
გადაქურის საფასური.

ქურუაშა გლომადა, ძალიან ბავრიან (სასმელი:
ღვინი, არაყი...), ღვინი ქურუ, შვი, მუჭმა
გაოკოდასინი - ღვინო ბლომადა (ბევრია), სვი,
რაშდენცი გინდოდეს.

ქურუხან-ი (ქურუხანს) მომცრო ტანის ქათამს
ერქვა (*ბ. კოლანაძე*).

ქურქანაშა (ქურქენაშა) მბაბარი ძმარი, -
მთახან. *იხ. გურგუწისა.*

ქურქული (ქურქულ/ის) ვიშვიში; ნაძალადევი
კანესა, წახილი. ათეჲ ქურქული
ქვამილე შური - ამის ვიშვიშა შემანუხა
(ამომილო სული). *ჟღერ. ეგრ.* ქურქული ნაძალა-
დევი კენესა ავადმყოფისებურად (*ც. შარაშ*).

ქურქულა (ქურქულას) სახელი
ქურქულანს ზნისა- ვიშვიში (ვიშვიშო-
ბა), ნაძალადევი კანესა, წახილი. ქეშორთო
რობაშიქ დო ქიშიოქ ქურქულუ: *ბ. ხუძ.*
გვ. 294 - მოვიდა რობაი და ჩაიკენესა (ავად-
მყოფის მსგავსად). მუს მითოქ ქურქულა,
ძღა, ნორჩალს? - რას ვიშვიშებ, გოგო,
ლოგინში?

ქურქულას (ქურქულა ივიშვიშა, აპარობაშა
თურქიშვიშა, იარაბაშაშა) ვიშვიშებდა თურმე)
გრდუ. სპ. - მოჭ. ვიშვიშება.

ქურჩინ-ი (ქურჩინს) სითის (მაგ., წყლის ან სხვა
რამის) ძლიერ ნაქალად მბაპირით ღვარა ან
ღინება.

ქურჩინაშა (ქურჩინაშას) იგივეა, რაც
ქირჩინაშა, - სახელი თურჩინუნანს
ზნისა - ბაღდაძე. წყარი ქა'ა'ქურ-
ჩინუ მინდორიბა - წყალი გადაღვარა
მინდორში.

ქურჩინაშა (იარაბაშაშა 'გადა'ღვარა,
აპარობაშაშა 'გადა'ღვარა, იარაბაშაშა(ნ)
ღვინი და თურმე) *გრდმ.* ღვრის.

ქურჩინაშაშა-ი (ქურჩინაშაი/ის) იგივეა, რაც
ქირჩინაშაი, - *მიჭ. ნებ. წარს.*
თურჩინუნანს ზნისა - 'ბაღდაძე'რილი.

ქურჩინაშა (ქურჩინაშას) სახელი ქურჩინუნანს
ზნისა - ქურჩინა. სიმიწლიში გარს
ქურჩინუნანს - სიმინდის ტაროს ქურჩინის
(ფურქის, ქურჩინანს აცლის); ფურჩინის.
ქურჩინუნანს (ბაპარობაშაშა გაქურჩინა, ბაპარობაშა
გაქურჩინა, ბაპარობაშა(ნ) გაქურჩინა და
თურმე) *გრდმ.* სიმინდის ტაროს ფურჩინს
(ქურჩინანს) აცლის, ქურჩინს; ფურჩინის.

ქურჩინაშა (იარაბაშაშა შესაძლებელი გახდა
'გა'ქურჩინა, -) *გრდუ. შესაძლ. ნებ.*
ქურჩინუნანს ზნისა- შეიძლება სიმინდის
ტაროზე ფურჩინს გაცლა, - 'გა'ქურჩინა.

აქურჩინაშა (აპარობაშაშა შეიძლება 'გა'ქურჩინა, -
ბაპარობაშა(ნ) შესაძლებელია 'გა'ქურჩინა) *გრდუ.*
შესაძლ. ნებ. უქურჩინუნანს ზნისა-
შეუძლია სიმინდის ტაროს ფურჩინი
შემოაცალოს, 'გა'ქურჩინოს.

ოქურჩინაშაშა (იარაბაშაშა 'გა'ქურჩინა,
აპარობაშაშა 'გა'ქურჩინება,
ნაპარობაშა(ნ) აქურჩინება თურმე) *კაუზ.*
ქურჩინუნანს ზნისა- აქურჩინებეს.

ბაპარობაშაშა *მიჭ. მოჭ.* 'გა'ქურჩინელი
(სიმინდის ტაროსი).

იარაბაშაშა *მიჭ. ნებ. ზე.* 'გა'საქურჩინი.
აპარობაშაშა *მიჭ. ნებ. წარს.* 'გა'ქურჩინილი.
ნაპარობაშაშა *მიჭ. ნებ. წარს.* 'გა'საქურჩინი.
ნაპარობაშაში *მიჭ. ნებ. წარს.* 'გა'ქურჩინის
საფასური. *ჟღერ. იმერ.* ქურჩინ სიმინდის

გარჩევა, ტაროზე ფურეჩის შემოცლა (ივ. ქავთ., ა. ლლ.).

შპრპა იგივეა, რაც ქურუა', - 1. ბლომადაა, ძალიან ბევრია. ღვინო მუშა გოკონი, თამამა ქურუა - ღვინო რამდენიც გინდა, იმდენი არის. ჭახაი მიჩანს ბრეი, ჯინჯი ვაუღუ, ვარა ფურეცი ქურუა - ქარბალი ბევრი მუქეს, ძირი არ აქვს, მაგრამ ფითილი ბლომადაა. 2. თქარიანობა ნამოსკვლა, ღვინო ნამოსკვლა. არაფერი, მტკვარ-ალბანია შოქურაქუნცუ ქომოლურთ: ქბს, I, გვ. 312 - არაფერი, მტკვარ-ალბანია მოთქარილებს ვაუქაცურად. გადატ. ბევრის სმა. გოლა მანტარას გუქქურჩით ღვინო - გუმბინ მაგრად დალეოთ ღვინო. შდრ. ვურჯუა.

შპრპი (ქურცი) იგივეა, რაც ქურსი, - შსსლი. მუკოფურინუ ქურცი დო ქომბუე: ი. ყოფშ, გვ. 80 - მოუქნია ქუსლი და დაარტყა. 0 ქურციო მტკვარა ნიხლის ვარტყმა. შდრ. კვარგიმ მეგამა. შდრ. ლაზ. ქურცი/ქურსი ქუსლი (ბ. ბარი); ხუბს. ქურსლი გუთნის ის ნაწილი, რომელიც მინას ღარავს (ა. ჭინჯ.); იმერ. ქუსლი კაეის ნაწილი, რომელზედაც სახნისია ნამოგებული (ვ. გერ.).

შპრპამ-ი (ქურყამს) იხ. ქუსამი.

შპრპს-ი (ქურცხის) მოტან. იგივეა, რაც ქუსი, - ძაცხი (ი. ყოფშ).

შპრპსონ-ი (ქურცხონს) ადგილი, სადაც ბევრი ქურცხია, - ძაცხნარი. შდრ. გურ. ქურცხი გაუვალ ტყე (პ. ჯავახი, ა. ლლ.).

შპში (ქუტას) იგივეა, რაც ქუთია, - რაღაც თეთრი ყვავილი (ი. ყოფშ); მცენარე ერთგვარი, რომელსაც ძლიერ ეტანებთან თხები.

შპში (ქუფის) ძარი. 1. გოლორიპით მოწნული ბრტყალი სამწვადევი ფრინველისა, გოქონსა (გასასუქებლად). ქუფე რე ღობილი ქოთოშიფიში, თულეფიში მითახვილარო - „ქუფე“ ნწული ქათამების, გოჭების საწყვადე ვად. ოჭოფი ქოთოში დო ქუფეს ქითახვილი! - ქათამი დაიჭირე და ძარში დაამწყდეო! შდრ. ცხეკუ. 2. ურემიში ქუფე იგივეა, რაც ურემიში ჩერტი, - ურემის ფარდავი (ლასტები). ურემზე დასადგმელი დიდი (ურმის-ოდენა) მოწნული სათავისი (სიმინდის, ყურძნის ან სხვა რისაზე გადასაზიდად). 3. შპრპის საშპრპი მახე (მასალეობი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 244).

შპში-ი (ქუფრის) შპში. შდრ. ქრუფი.

შპშე (ქუქუს) 1. ზიბლიბო, თოლი ვაეჩინე, ქუქუ ოჭუ - თვალს ვერ ახელს, ჯიბლიბო სჭირს. შდრ. იმერ. ქუქუ ჯიბლიბო, თვალის აუადმყოფობა (ვ. გერ.); გურ., ზ. იმერ., აჭარ. კუკუ ჯიბლიბო (ა. ლლ.). 2. ნაბლის ბაში. ჭუბურქ

ქუქუს გიშელუა დო, - ფიე, მუს მიშნოხეხია: თ. სახოკი, გვ. 268 - ნაბლი ბუდიდან (ქცვიდან) გამოივდა და, - ფუ, რამი ვეჯადარაო! იხ. ქუქო.

შპშრა (ქუქურას) მოხტა; ლამაზი. ჩქიში ქუქურუა ძლახი, მუხეში ბოშიში მორაიო?: ქუქურა, I, გვ. 35 - ჩემი კოხტა გოგოვ, სხვის ბიჭისთვის გაგზარდე?

შპაში-ი (ქუაფის) სახელი უქუქანს ზნისა - ფანტაში. სო უღუ თემბა ფარა, ათაში უქუქანსინი? - სად აქვს ამდენი ფული, ასე რომ ფანტავს? შდრ. ქურჯუა.

შპრპი (ქურქის) [რუს. кучер მეძტლა]. ...მარა ქურქე ქე მბაჭიშუ თენფიში რაგადღეს: ი. ყოფშ, გვ. 90 - ...მაგრამ მეეტლემ მოუხსრო ამით ლაპარაკს.

შპრპანი (ქურმანის) მოტან. პალამანდილი. იხ. ფურქუა (ა. მყ.).

შპრპნა (ქურნას) ბუქმარი. შდრ. ფშ, მიხ., თუშ ქუჩი მთის ბალახი (ა. ლლ.).

შპრპანი (ქურბუნიას) მოტან. ბუსკანტურა. იხ. კვატალა (ა. მყ.).

შპრპონი (ქურმონიას) მოტან. ბალახინი ერთბეპარი (მასალეობი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 153).

შპრპი (ქურუიას) იგივეა, რაც ქურუა.

შპრპა (ქურურას) მომორა, მიყორა, მიყორა თო ბალახა, ქურუა, ჩქიშ მახანა - მიყვარს, მიყვარს ის ბავუში, ქოჩორა, ჩემი ხნისა. ქი ჯალეფი ქურუა, თულო თიფი შეაშეალა: ათა, I, გვ. 25 - ზევით ვარჯიანი (ქორჩონა) ხევი, ქვევით მდელი (თივა) შრიალა. შდრ. ტოპოზ. ქურუა წიფური; ა. ცხად., ტოპოზ, გვ. 118 - ქოჩორა ნიფელი.

შპშა-შპშე (ქურუ-ქურეს) მომორა-მომორა. სუმი ტორიჩიქი ქამიხეაღუ, სუმიხილო ქურუ-ქურუ - სამი მტკვრე შემომხედა, სამივე ქორჩონა-ქორჩონა (ქორჩიანი).

შპშე-ი (ქურუის) თაიბული; მოქორი; მომორი, შპშე. სი ჩქიში რექ, ჩქიში თიფე, ჩქიში ვარდიში ქურუი: შ. ხუბ., გვ. 320 - შენ ჩემი ხარ, ჩემო თუვე (თვალის ჩინო), ჩემო ვარდის ქურუო. მუშ ვარდი დო მუშ ქურუი: ქბს, I, გვ. 22 - მისი ვარდი და მისი კოქორი. ჩქიში ვარდი ქურუი ბე ბლომში, ღობილურუ მა: ქბს, I, გვ. 163 - ჩემი ვარდის კოქრები დამიჭქნა, მომიკვდა მე. შორ-შორივე ურთუნს, მუშ ვარდი ქურუენს: ქბს, I, გვ. 94 - შორ-შორიდან ატრიოლებს თავის ვარდის ქორჩებს. შდრ. ლერჩ. ქურუიას ბუჭუქი (შ. ალაფი); რაჭ., იმერ., ლერჩ., გურ. ქურუი სიმინდის თავთავი (ვ. გერ., ა. ლლ.).

ქარუბა (ქურუბას) ხუჭუჭი. *იხ. ქურუბია.*

ქარუბალი (ქურუბელ(რს) მიზე. ენებ. წარს.

ქურუბანს ზმნისა - ბაშლილი, ბაშურჩანსული, ბაშორილი. არაბ თქვენნი დაუფირო რე ქურუბელ ღო გომორელი; *ქ. სიუშ, ქხს, გვ. 129* - ყველა თქვენი ავადმყოფი გაშლილი (აქორრილი) და აყვავებული (გაკვირტული). ათასნერი გო ქურუბელი, მოხანტურედ, გომორელი; *ქხს, I, გვ. 84* - ათასნირად აქურუბებული, მოხატული, კვირგამლილი (აყვავებული).

ქარუბია (ქურუბიას) 1. ქარუბი. ქურუბია თუმა - ქურუბა, ხუჭუჭა თმა. თუმა გოჩანს ქურუბია: *ო. ყოშ, გვ. 90* - თმა აქვს ხუჭუჭა. *შვარ. კუჭუჭია. 2. გადატ. ანოროპ.* ხუჭუჭთმიანი ქალის სახელი (ზედნოდება).

ქარუბა (ქურუბას) სახელი ქურუბანს ზმნისა - 'დახუჭუჭება, აშორება. *გადატ. ავსება.* ხეს კარაჩხა უკებუნა, ღუღმახ მუთო ქურუბანა: *ქხს, I, გვ. 319* - ხელში კალათი უჭირავთ, თავამდე ავებენ (აქორებენ).

ქურუბანს (ბოჰარუა დაახუჭუჭა, ბაჰარუა დახუჭუჭებია, ბონოჰარუაჰაუ(ე) დაახუჭუჭებდა თურმე) *გრდმ.* აქურუბებს, ახუჭუჭებს, აქორებს. უქურუბანს (ბაჰარუა დახუჭუჭა, ბაჰარუა დახუჭუჭებია) *გრდმ. სსხვ. ქტ.* ქურუბანს ზმნისა - უხუჭუჭებს, უქურუბებს. იქურუბუ(ნ) (ლიჰარუა დახუჭუჭდა, ლოჰარუაღ(ნ) დახუჭუჭებული) *გრდმ. ენებ.* ქურუბანს ზმნისა - ქურუბდება; ხუჭუჭდება; იფურქნება.

აქურუბუ(ნ) (დაჰარუა დახუჭუჭდა, ლოჰარუა დახუჭუჭებია) *გრდმ. შესახლ. ენებ.* ქურუბანს ზმნისა - უქურუბდება, უხუჭუჭდება, ეფურქნება.

აქურუბე(ნ) (აჰარუა შეძლო 'დაქურუბებინა, - ლონოჰარუა(ე) შესძლია 'დაქურუბებია) *გრდმ. შესახლ. ენებ.* უქურუბანს ზმნისა - უშუძლია 'დაქურუბოს, 'დაახუჭუჭოს. ოქურუბაფუანს (დაჰარუაჰაუ დააქურუბებინა, დაჰარუაჰაუა დაუქურუბებინა, ნოჰარუაჰაუ(ე) აქურუბებინებდა თურმე) *კუჭ.* ქურუბანს ზმნისა - აქურუბებინებს, ახუჭუჭებინებს.

ბაჰარუაჰა *მიზე. მიემ.* 'დაშქურუბებელი, 'დახუჭუჭებელი. ოჰარუაჰა *მიზე. ენებ. ზე.* 'დასაქურუბებელი, 'დასახუჭუჭებელი. ბარუაჰა *მიზე. ენებ. წარს.* 'დაქურუბებული; 'დახუჭუჭებული. ნაჰარუა *მიზე. ენებ. წარს.* 'დანაქურუბები, 'დანახუჭუჭები.

ნაჰარუაჰა *მიზე. ენებ. წარს.* 'დაქურუბების, 'დახუჭუჭების საფასური.

ჟას-ი (ქუცის) იგივეა, რაც ქაცუ, ქუქუ, - 1. ააცვი; აშლიანი ბურჟი. 2. აშლიანი გულე (წაბლის). ჭუბური ქუცოშე გაიშლეს - ნაბლე ეკლიანი ბუდედან გამოიტანეს. ჭუბურქ ქუცის გაიშლავა დო თქვა: ფუკ, სო (მუს) მიწოფხეხეკია??: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 179* - ნაბლე ქაცვიდან გამოვარდა და თქვა: ფუცი, სად (რამი) ემჯდარავარ!

ჟასამ-ი (ქუცაშ) ააცვიანი. ქუცამო ოლიარე ქაცვიანი ბალახი, - ეკლიანი ბალახი.

ჟასონ-ი (ქუცონს) იგივეა, რაც ქირუხონი, - აქალბარდინი ადგილი. *შვარ.* ქუცი.

ჟასურა (ქუცურას) აბატარა. *შვარ.* ქვეცერე. ჟასუ-ი (ქუცუცის) აქალი.

ჟასუამ-ი (ქუცუაშ) აქალიანი. *შვარ.* ძლახუქუცამი; ძლახუქურამი.

ჟასუამი (ქუცუციას) აშუცვის (ქალის) მჟონე. ჟინტაჰირ-ი (ქინტაჰირს) ჟინტაჰირი.

ჟინტა (ქუინტის) *იხ. ქვინჯე.* ჟინრ-ი (ქეირს) *იხ. ქვირი.*

ჟე-ი იგივეა, რაც ქი-, ქუ-.

ჟხანა (ქხანას) *იხ. ქიანა.* ნამ ქხანაშა მურუქი-ნი, თო ქხანაში ქუდი ვირთოთია: *ა. კან., გვ. 115* - რომელ ქვეყანაშიც მიდინარ, იმ ქვეყნის ქუდი დაიხურეთ.

ჟხე (ქხებს) იგივეა, რაც ტრანკეში, - ნისქვილის ნაწილი, რომელშიაც სვამენ ნისქვილის ქვეს (მასალეზი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 223).

ჟხლბ-ი (ქხლბის) *იხ. ქილიბი.*

ჟხლორ-ი (ქხლორს) *იხ. ქილორი.* შარას ქგლორი ო ქგმაზე ჯახენ, ქობორე: *ა. ხუძ., გვ. 298* - გაზში ხოხობი რომ ზის ხეზე, ნახა.

ჟხმა (ქხმას) ლენის საწურია ერთგვარი, - ძაბარი. იღებდნენ უძირო ტურას (მწარე კვახს) ან ქოთანს, ძირს უეეთებდნენ ნახვრეტებს, ნახვრეტებში გაუყრიდნენ ჩიორებს და ტურტელში ჩააგებდნენ გვიმრას. ამით იწურებოდა საწახელიდან ამოღებული ლენი (მასალეზი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 156).

ჟხმობა (ქხმობას) უსუშთაჰ; უშენი.

ჟხნაზ-ი (ქხნაზს) *იხ. ქინაზი,* - ქაღი. ხოჯიშ ქგნდერს ო ულუ უკახალე სქიფგ - ხარის ქეი ოღის უკან რჩება.

ჟხნ-ი (ქხნის) ცყავისა იყო, სახელოები არ უქონდა. ზეით ჩასაცემლად მზარობდნენ (მასალეზი, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 244).

ქმნაქონა (ქმნაქონა) იგივეა, რაც ქიქონა,
- მსუნაბის მიერ ბავრის ჭაბა.

ქმნა-ნი/ქმნაგ (ქმნაგ) ზაღა ჩასაცმელი
ტყავისა. ცხვარს გაატყავებდნენ, სათანადოდ
დაამუშავებდნენ და სახელიან გრძელ „ქმნაგს“
იკერაუდენ (*მასალები*, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 241).
არბაქ ქმნაგ ღივილს ოში კოჩიქ: *მ. ხუბ., გვ. 262* -
ყველამ „ქმნაგ“ შეიკერეს, ასმა კაცმა. ომ
კოჩის ომ ქმნაგ იქ ქაბუუ: *მ. ხუბ., გვ. 262* -
ას კაცს ასი „ქმნაგ“ გამოუვიდა. *შდრ. ქმნაგ.*

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი, - მთქმნარაბა.

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონა. *შდრ. ქმნა-ნი.*

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი. ქმნა-ნი ქმნა -
მოვიდა ქიონი. ჩქეში ქმნა დო მიმინო ვა
ქიგუხენო მხვას: *ი. ყოფშ., გვ. 141* - ჩემი
ქიონი და მიმინო (ქი) არ უზის სხვას! ქმნა
გაკუესოფუდას: *ქ. სამუშ., ქართ. ზგ., გვ. 55* -
ქორს დაეგლიჯოს!

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი. ქმნა-ნი იყო ერთბაერი.
ქმნა-ნი იხ. ქიონი. *მასალები*, ტ. II, ნაწ. II,
გვ. 220).

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი. ქმნა-ნი
(*მასალები*, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 219).

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი, ქიონი.

ქმნა-ნი (ქმნა) იგივეა, რაც ქმნა -
ქართლი.

ქმნა (ქმნა) იხ. ქიონი, - ძარაფი, ხრამი,
ცინცაპო კლდის პირი. მიკოთხოვ ქმნა
ბგას: *ქსს, I, გვ. 340* - მისდევს ქარაფის ნაპირს.

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი.

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი.

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი.

ქმნა (ქმნა) იხ. ქიონი; ქიონი.

ქმნა (ქმნა) იხ. ქიონი, - იგივეა, რაც
ქმნა, ქმნა.

ქმნა-ნი (ქმნა) იგივეა, რაც ქმნა -

ქმნა-ნი (ქმნა) იგივეა, რაც
ქმნა, ქმნა.

ქმნა-ნი (ქმნა) ქმნა-ნი, - ქმნა-ნი. შარას,
ქმნა-ნი დედაბერი (მოხუცი ქალი) რომ ზის, ნახა.

ქმნა (ქმნა) იხ. ქიონი. ქმნა-ნი
- ახვევენ პირსახოცი.

ქმნა-ნი (ქმნა) იხ. ქიონი.

ქმნა (ქმნა) იხ. ქიონი.

ქმნა (ქმნა) იხ. ქიონი. ქმნა-ნი
გაურნდა. *შდრ. ქმნა.*

ქმნა (ქმნა) იგივეა, რაც ქმნა -

ქმნა! *შდრ. ქმნა.*

ქმნა (ქმნა) იგივეა, რაც ქმნა -
ქმნა! *შდრ. ქმნა.*

ღ¹ იბ. ლაღაბ.

ღ² იბ. ლება.

ღაბალ-ი (ღაბალ/რს) სმამალლა ლაპარაპი, როსრონი. იბ. ლაბაჩუა.

ღაბბარ-ი (ღაბაჩის) იბ. ლაღაბი.

ღაბბარჰუ (ღაბაჩუას) სახელი ღაბბარჰანს ზმნისა - ლაბალაპი; სმამალლა მსნიარული და უთავ- გროლო ლაპარაპი. მიმახე რჩინეუმს დო იღა- ბაჩუ - შუაში უზის ბებრებს და ლაქლაქებს. იღაბაჩუ(ნ) (მხოლოდ ანმყოს წრისა და IV სერიის მწერივებში) გრდუფ. ენებ. სმამალლა უთავობლოდ ლაპარაუკობს.

ღაბბი (ღაბოს) ზოოლ. ჩიტია ერთგვარი.

ღაბუ (ღაბუს) ლაბო (?); ზიუიტი მისოვნაელი; ყველაფერში მეთის მდომელი და ამდენად მიუშორებაელი. ღაბუეცალო ქიმკაბუნუე კოსინი, ვაჩერცხიხეუ - ლაბოსნაირად რომ ჩამოეკიდება კაცს, არ ჩამოსცილდება (მომორდება).

ღაბი-ი (ღაბის) შაღის მსხეილი ძაფიტი მოძსოვილი ძაღის თაჰსაგარაპი, - ლაზლი.

ღაბი-ი (ღაბის) ხაზი. ირ ნოჭქერე (ღიხაში) ეაკეთენი ღაბუეცე (ბუცხით, ვარა ბურჯით) თუთუმიში რადეფიში: *ყა ზაყ., 26.05.1930, გვ. 2* - ყოველ ნაჭქერზე (მინისა) ეაკეთებთ ხაზებს (ფოცხით ან თოხით) თამბაქოს რიგებისათვის.

ღაბლი-ი, ღაბლა (ღაბლას) იბ. ღაბი, - ღაზლი; მატყლის მკედი სხელი (ხაბა). შდრ. გურ. ღაბლი შაღის თავსაბურავი (*ბ. ჟღ., ა. დღ.*).

ღაბო (ღაბოს) მოჭან. ბალახია ერთგვარი, საქონელი ეტანება.

ღაბუ (ღაბუას) სახელი ღაბუნს ზმნისა - ხაზუა. იბ. ღაბი; შდრ. ღაბურუა.

ღაბურა (ღაბურას) სხამდასხამა შერის, ზოლუპინანი.

ღაბურა-ი (ღაბურელ/რს) მიჭ. ენებ. წარს. ღაბურანს ზმნისა - ღაჯღაბნილი, უშნოდ ღაბურილ-ღახატული.

ღაბურაჰუ (ღაბურუას) იგივეა, რაც ღაბუა, - სახელი ღაბურანს ზმნისა - ხაზუა, ხატუა (უშნოდ), - ჩხაანა, ბლაჯანა, ჯღაბანა. მუსი რე, ღაბურაქინი? - რასაა, რომ ბლაჯნი? ღაბურანს (ღაბურაჰუ დაბლაჯანა, ღაბურაჰუ დაუბლაჯანა, ღაბურაჰუ(ნ) ბლაჯნიდა თურმე) გრდმ. ხაზავს, ხატავს უშნოდ, - ბლაჯნის. ღაბურანს (ღაბურაჰუ დაუჯღაბანა, ღაბურაჰუ დაუჯღაბანია) გრდმ. სასხ. ქე. ღაბურანს ზმნისა - უხაზავს, უხატავს უშნოდ, - უჯღაბნის, უბლაჯნის.

ღაბურუე (ღაბურუ დაეჯღაბანა, ღაბურუ დაეჯღაბანია) გრდუფ. ენებ. ღაბურანს ზმნისა - ეეჯღაბანა, ებლაჯანა, უშნოდ ესატება. იღაბურე (ღაბურუ შესაძლებელი გახდა უშნოდ დახატვა, დახაზვა, -) გრდუფ. შესაძლ. ენებ. ღაბურანს ზმნისა - შეიძლება დაიბლაჯნოს.

ღაბურე (ღაბურა შეძლო ებლაჯანა, - ღაბურაჰუ(ნ) შესაძლებია დაეჯღაბანა) გრდუფ. შესაძლ. ენებ. უღაბურანს ზმნისა - შეუძლია ბლაჯნოს, ეჯღაბნოს.

ღაბურაჰუანს (ღაბურაჰუ აბლაჯანა, უაბურაჰუ უბლაჯანებია, ღაბურაჰუ(ნ) აბლაჯინება თურმე) კაუზ. ღაბურანს ზმნისა - აეჯღაბინებს, ახატვინებს უშნოდ. გალაზარული მიჭ. მიჯ. 'და' მბლაჯნელი, 'და' მჯღაბნელი.

ღაბურაჰუი მიჭ. ენებ. მუ. 'და' საბლაჯნი, 'და' საეჯღაბნი. ღაბურაჰუი მიჭ. ენებ. წარს. 'და' ბლაჯნილი, 'და' ეჯღაბნილი. ნაბურაჰუ მიჭ. ენებ. წარს. ნაბლაჯნი, ნაეჯღაბნი. ნაბურაჰუ(ნ) მიჭ. ენებ. წარს. ბლაჯნის, ეჯღაბნის საფასური.

ღაბრი-ი (ღაბრის) იბ. ღაბრი.

ლექსი, ლექსი (ლალ/რს), ლალუ, ლალუ (ლალუ/გ-ს; მრ. რიცხ. ლალუ-ეფ-ი) ლექსი. ინგერი ეთიოპი დავუ, სო რე, ვე ეჩინებუ და ლი : *ი. ყოფშ., გვ. 161* - ენგური დათოვლილი (აქეს), სადაა, არ იცნობა (არ შეიძლება ცნობა) ლელუ. *ჰორ. ლაზ. ლალი ლელუ (ბ. მარო). ლალუ ← ლალ-ულ (ქ. როფ., ისტ. ფონ., გვ. 75).*

ლალა' (ლალას) 1. ქონება, სიმდიდრე; გულმოგებლობა; სამეფო; 2. ღონე, შიმღვინა. იმი და ლა ზღვას ქიგვლეულუ: *ი. ყოფშ., გვ. 6* - იმისი ქონება ზღვას (ქე) დააქეს. ე ბომიში და ლა ქე, მუ რაგადი ოკო, რკებაშა მიდართუ: *ა. ცაფ., გვ. 6* - ამ ბიჭის ქონება (სიმდიდრე), რა თქმა უნდა, კლებზე წავიდა. *მოჯუა გინოჩი ორი მუმი და ლას : ი. ყოფშ., გვ. 53* - ბრძანება გასცა მუმი თასის სამფლობელოში. *ჰორ. ლემალა.*

ლალა' (ლალას) იხ. დალალება.

ლალა' (ლალას) სახელი მეუღლე (ნ), იღანს ზნათა - ნალაშა. და ლა ქულაქუჯე: *ი. ყოფშ., გვ. 17* - ნალაშა დაუნქო. ნაბადიშ ხეთ და ლა დეგემარუ-და, კალეს ქოქეუთი ღო თემ ოსარგაღეევა: *თ. სახო., გვ. 254* - ნაბდის ხელი ნალაშა თუ დაგეხარება, კავს მობიბ და ისე ათირიო. წყაროშ მუნაღელს წყარო იღანს ია - წყლის მოტანილს წყალს წყარო. ოქუადირეშე ჯოღორს შუთა და ენია - სამქედლო დან ძალი ვერაფერს ნაიღებსო. ჯოღორი მიქით ცვილუნი, თის ო და ლა ფე სია : *ი. ყოფშ., გვ. 179* - ძალი ვინც მოკლა, იმას ნალაღებინესო. *ღალაა შურიში სუნთქეა. გადატ.* თუ ბრძანების ფორმა (ვე ელა შური! - არ ისუნთქო!) ნიშნავს: ხმის გაქმენდას, გაჩუმებას. იღანს (ილა წაიღო, უალა წაუღო, ნოალაღ(ნ) წაიღებდა თურმე) *გრამ. ნაიღებს.* უღანს (გიუალან ნაუღებს, ნაართმეც; გიუალაუ ნაუღია, ნაურთმეცია; გიუალაუ(ნ) ნაიღებდა, ნაართმეცა თურმე) *გრამ. სასხ. ქე.* იღანს ზნისა - წაუღებს. იღინე(ნ) (იღინე შესაძლებელი გახდა წა'ლები, -) *გრამ. შესაძლ. ენებ.* იღანს ზნისა - შეიღებდა წა'ლები. ალინე(ნ) (ალინე შეძლო წაელო, -) ნოალაუ(ნ) შესაძლებია წალები) *გრამ. შესაძლ. ენებ.* უღანს ზნისა - შეუძლია წაიღოს. ოლაღაფუანს (ნოალაუწაუ წა'ლებინა, უალაუწაუწაუ წა'ლებინებია, ნოალაუწაუწაუ(ნ) წა'ლებინებდა თურმე) *კაუზ. იღანს ზნისა - წა'ლებინებს.* მაალაური *მიძლ. მოქმ.* წა'ლები. ოალაური, ოალა მიძლ. *ენებ. მე.* წა'სალები; ტვირთი. ლალაური *მიძლ. ენებ. წარს.* წა'ლებული.

ნალაი მიძლ. *ენებ. წარს.* წა'ნალები. ნალაური მიძლ. *ენებ. წარს.* წა'ლების საფასური. *ჰორ. ლაზ. ლ:* გამა-მილი მომიტანე მე (ბ. მარო). *იხ. ოალაუ.*

ლალატი (ლალატის) ლალატი. შხვაში და ლა ტით დუსუ და ლა ტენ ქია - სხვისი ლალატით თავს ლალატობო.

ლალაშა (ლალატას) სახელი და ლა ტენ ს ზნისა - ლალატი, ლალატიშა. პატიყებაში მანგიორი და ლა ტენ ა რძო ართო: *ი. ყოფშ., გვ. 158* - პატიყცემის მადეურად ლალატობენ ყველა ერთად. მიღვაქერენი მი და ლა ტენ ს : *ი. ყოფშ., გვ. 158* - ვილაცამ გვილატა. ჩქი ჩქინ დუსუ ბ და ლა ტენ თ : *ი. ყოფშ., გვ. 168* - ჩვენ ჩვენს თავს ელალატობო. გაბეღება და ლა ტენ ცე : *ქ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 66* - გამბეღება ლალატობს.

ლალატენს (იერ. უალაშ ულალატა, უალაშაშ ულალატინა, ნოალაშაშაშ(ნ) ლალატობდა თურმე) *გრამ. საშ. მოქ.* ლალატობს. უალატენს (უალაშ ულალატა, უალაშაშაშ ულალატინა) *გრამ. სასხ. ქე.* და ლა ტენ ს ზნისა - ულალატებს.

ილაატინე(ნ) (ილაატინე შესაძლებელი გახდა ლალატი, -) *გრამ. შესაძლ. ენებ.*

და ლა ტენ ს ზნისა - შეიძლება ლალატი. ალაატინე(ნ) (ალაატინე შეძლო ელალატა, -) ნოალაშაშ(ნ) შესაძლებია ელალატა) *გრამ. შესაძლ. ენებ.* უ და ლა ტენ ს ზნისა - შეუძლია ულალატოს.

ოლაატებაშუანს (ნოალაატებაშუანს, უალაატებაშუანს ულალატებინებია, ნოალაატებაშუან(ნ) ალალატებინებდა თურმე) *კაუზ. და ლა ტენ ს ზნისა - ალალატებინებს.* გოალაატ, გოალაატაშაშ მიძლ. *მოქმ.* მოლალატე, მლალატებელი.

ოალაატ, ოალაატაშაშ მიძლ. *ენებ. მე.* სალალატო, სალალატებელი.

დალაატაშაშ მიძლ. *ენებ. წარს.* დალალატებულ.

ნალაატაშაშ მიძლ. *ენებ. წარს.* ნალალატები.

ნალაატაშაშ მიძლ. *ენებ. წარს.* ნალალატის საფასური.

უალაატაშ მიძლ. *ურყ.* ულალატო.

ლალაშა (ლალაფას) სახელი ო და ლა ფუ ან ს ზნისა - რწაქვა; ლეპინება. დიშუთური, ო და ლა ფუ ან ს პიჯიშე - რომ დავთერება, პირიდან აღებინებს. ოლალაფუანს (ნოალაფუანს, უალაფუანს უღებინებია, ნოალაფუან(ნ) აღებინებდა თურმე) *გრამ. აღებინებს.* მაალაფუ მიძლ. *აწყ.* მრწყევი, მრწყეველი. მაალაფაში მიძლ. *მოქმ.* მრწყეველი.

ლაშება (ლალებას) სახელი ილალებუ (ნ) ზმნისა - შპშინება. ბაღანაქი ილიალუ - ბაგვი ძლიერ დამინდა, - იტყვიან შემინებულ ჩიელ ბავშვზე (*კ. როგავა*).

ლაშიერი (ლალიერს) ქონების მქონეა, - მდიდარი. ყოფე ართი ღალიერი კოჩი: *ი. ყოფშ., გვ. 7* - ყოფილა ერთი მდიდარი კაცი. *შდრ. ლლაა*!

ლაშირი (ლალირს) *მიძე. ენებ. წარს.* ილანს ზმნისა - წაღებულნი. არბა თურეღ ღალიერი რე: *კ. საშუშ., ქსის, გვ. 146* - ყველა იქიდანაა წაღებული. ართი ღალიერი ორღუ: *მ. ხუბ., გვ. 117* - ერთი წაღებული იყო.

ლაშირი (ლალირს) *მიძე. ენებ. წარს.* ილალებუ (ნ) ზმნისა - 'შპშინებულნი.

ლაშიშა (ლალიშვას) *ტოპონ.* ← ღალიშ-შვა ღელინს ნაპირნი.

ლაშუ (ლალეს) საბრალო, საწყალი. *შდრ. სეან.* ღალ სანყალი.

ლაშუ, **ლაშვ** (ლალუ/გ-ს) *იხ. ღალი.* - ღელი.

ლაშუა (ლალუას) *იხ. შულადა* - ღაღლა. *შდრ. ღაზ. ღაღღ ღაღლა (ნ. მარი).*

ლაშუა (ლალუას) *იხ. დოღალუა*, - შპშინება.

ლაშუა (ლალუას) *გადატ.* ცეცხლისაგან (სიციხისაგან) რისამე; *მგ., მეტად გახურებული უთოს წასობით გასაუთოებელის ოდნე გაუფუჭება (კ. ქარ).*

ლაშუა (ლალუას), **ლაშა** (ღამაას) *ტოპონ.* პატარა ღლეუ ს. ვედიდარში (მარტვილის რაიონი). *შდრ. მუსურზა.*

ლაშუა (ლალუას) იგივეა, რაც ღალიშვა, - ღელის პირი, ღელის ნაპირი.

ღალიშვა (ლალუას) *გედლოჯონი: ქსის, I, გვ. 190* - ღელის პირზე ჩაგზავნენ.

ლაშვ (ლალგ-ს) იგივეა, რაც ღალი, ღალუ, - ღელი. მიღარაყი ხოჯეფი ღალგშა დო წყარი ქოჩი: *ი. ყოფშ., გვ. 8* - გარეკე ხარები ღლეუმი და წყალი დაღლეინენ.

ლაშუა (ლალუას) (ღალმტკაიჯის, ღალმტკაის) ღალიშვას პირი. მერჭულე ოხოზანდგ, ასე მოლე - ღალმტკაიციგ: *კ. საშუშ., ქართ. ზუა, გვ. 94* - მერჭულე სახლობდა გამოღმა, - ღალიშვას პირად.

ლაშუარი (ლალწყარს) ღელის წყალი.

ლაშუა (ლალჭივას) *ტოპონ.* პატარა ღელი.

ლაშუა (ლალხუმლას) *ტოპონ.* 'ბაშმარალი ღელი.

ლაშა (ღამაას) სუსტი, უძლური; ღაშაღარებულნი.

ლაშა (ღამაას) სახელი ღალაშაკენს, ილალებუ (ნ) ზმნათა - ღაშაღარება, ღალსტამა; ღალაშაშა. ღეღეღაშაკუ, მუთუნი ვეშეულებუ გაჭირებულს - დაუძლორდა, არაფერი შეუძლია გაჭირებულს. ღალაშაკენს (ღალაშაკუ დაუძლორდა, ღალაშაკუშუ დაუძლორებია, ღალაშაკუშუ დაუძლორებდა თურმე) *გრამ.* აუძლორებს, ასუსტებს, აინვალიდებს, აძაბუნებს. ღალაშაკენს (ღალაშაკუ დაუძლორდა, ღალაშაკუშუ დაუძლორებულა) *გრამ.* ალალაკენს ზმნისა - უძლორებდა, ძაბუნებდა.

'ღალაშაკუშუ *მიძე. მოქს.*
'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი. *ოღალაშაკუშუ მიძე. ენებ. მკ.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.*
'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.
'ღალაშაკუშუ *მიძე. ენებ. წარს.* 'ღაშაღარებელი, 'ღაშაბუნებელი.

ლაშა (ღამაას) (ღამაას) *მიძე. ენებ. წარს.* ალალაკენს, ილალებუ (ნ) ზმნათა - ღაშაღარებელი, ღალაშაკუშუ.

ლაშა (ღამაას) *იხ. ღამაას.*

ლაშა (ღამაას) (ღამაას) მალაღი და შიშაღ სუსტი აღამიანი (*მ. მად*).

ლაშა (ღამაას) ანბარი (კაცი).

ლაშა (ღამაას) მოფარებითი ღრენა (*მ. მად*).

ლაშა (ღამაას) ღომა, კედელი; ხარისხ; შიმორაბული (კედელი). ეზოებს თუ ყანებს ერთმანეთისაგან გამოყოფენ ღობით ანდა ჩარგანდენ ხეებს საზღვრად, - ამ ღობეს, ანდა ჩარგულს ხეების ახლო ადგილს ეძახდენ (ეძახიან) ღანღას. კამბეშიქ ხული ძირე ღო ღანღა ვაძირე: *ი. ყოფშ., გვ. 177* - კამბეშა მხალი ნახა და ღობე (შემორაბული კედელი) ვერ ნახა. პატონ ღინას ღინორღუ ღო მუსლე ვარეგუნღუ ღანღა: *ქსის, I, გვ. 36* - ბატონი ციხეში (სიმაგრეში) იდგა და თითონ (კი) არ ევლი ღობე. ორწყე, კათა აღახენა ღანღას - ღობერი მტკას: *კ. საშუშ., გვ. 95* - ღანღას, ხალხი ზის ღანღაზე - ღობის ძირას.

ლაშა (ღამაას) უღონო საშარნი.

ლენკა (ლანდალას) იგივეა, რაც კი დაჭი, - ბაღლინჯო, კედლის ტილი. დანდალას მუმი შური ვაწუხენსია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 146 - ბაღლინჯოს თავისი სუნი არ აწუხებსო. შირ. რ. ზატ. დანდალა; იმერ. ლანდარა ბაღლინჯო (ქელო).

ლენკალა (ლანდალუას) სახელი დანდალანს ზმნისა - უღლონ, უძღური საუბარი, გასურკვეველი სიტყვების წარმოქმნა. ლანდალანს (ლანდალუ უძღურად ილაპარაკა, უსწაღლუ უძღურად ულაპარაკინა, წოღაღლუჲ) უღლონოდ საუბრობდა თურმე) გრძმ. უღლონოდ, უძღურად ლაპარაკობს.

ლანკი (დანკის) მიზანი; ნიშანი (სასროლი). ქედღვინჯე შორი აკანცე დანკი : ი. ყოფშ., გვ. 17 - დადგინეს (დღდგეს) შორ ადგოლას მიზანი. ნლიქე მავირამა დეენირომე დანკი ში ცოთამამა : ი. ყოფშ., გვ. 17 - დევი მეორეჯერ დაენაძლევა ნიშანზე სროლაში. შირ. სატანი.

ლანტარი (ლანტარს) ნანწალი, წონილი; ხატილი. შირ. იმერ. ლანტალი ნანწალი, წონილი, ჩანწალი (გ. შერ.).

ლანტა (ლანტუას) სახელი დანტანს ზმნისა - ძლივს სირაული, ლანტანი.

ლანტალი (ლანტალის) ღოღვა, ხანხალი, ძლივს სირაული. შირ. გურ. ლანტალი უძღლოდ, უსაქმოდ ხეტიალი (ა. ლლ.).

ლანტალი (ლანტალის) ხამამალა ლაპარაკი.

ლანტა (ლანტის) ზოოლ. მახრა (ფ. ფიფია). შირ. ხეატარი.

ლანტალი (ლანტალის) მოსაბაზრებელი ლაპარაკი. შირ. ძვატავალი.

ლანტალა (ლანტალას) ვისაც ლანტალი (მოგაბაზრებელი ლაპარაკი) სჩვევია.

ლანტანი (ლანტანის) იხ. ლანტანია.

ლანტალი (ლანტალის) მიძე. ენებ. წარს. დანტუნს ზმნისა - ლანტალი.

ლანტა (ლანტუას) სახელი დანტუნს ზმნისა - უგულოდ, უხალისოდ ლანტით შამა, - ღრღნა სატმლისა. ლანტუნს (ღოღანაჲ დალეტა, ღოღანაჲჲ დაუღეტეს, ღოღანაჲჲ(ნ) დაღეტავდა თურმე) გრძმ. მძიმედ ლეტავს, უხალისოდ ჭამს. იხ. ლანტკუა, ლანტკუა.

ლანტა (ლანტუას) იხ. ზანტკა.

ლანტა (ლანტუას) იხ. ლანტუა, - უშნოდ, უგულოდ შამა; ლანტა. შირ. კანკუა, ლანტკუა.

ლანტა (ლანტუას) იხ. ლანტუა, ლანტკუა, - სახელი დანტუნს ზმნისა - ლანტა.

ლანტუნს (ღოღანაჲჲ დალეტა, ღოღანაჲჲ დაუღეტეს, ღოღანაჲჲ(ნ) დაღეტავდა თურმე) გრძმ. ლეტავს.

ლანკი (დანკის) შანტი. გურუც დანკი ქემკემასუ; გერისი, გვ. 131 - გულზე ყანგი მომეკიდა (მომესვა). შირ. ჯანტი.

ლანტა (ლანტის) ღვარძლი. მუღვა ოღირაუნი, იმენი უღუ გური დანკა : მ. ხალ., გვ. 69 - რამდენიც უნდა 'გამო'კებო, მაინც აქვს მგლის ღვარძლი.

ლანტამი (ლანტამს) შანტიანი; ღვარძლიანი. დანკამი გურუც გიწომინდ; კ. სამუშ., კარო. ზეს., გვ. 85 - ყანგიანი გული დანმდა.

ლანტარი (ლანტარს) იგივეა, რაც დანკამი, - შანტიანი, ღვარძლიანი. გური დანტარი რენია: ხალხ. სიბრ., I, გვ. 33 - გული ყანგიანი არისო.

ლანტა (ლანტის) იგივეა, რაც დანკი, - შანტი. სქან ცოროფა თემი ჰჭოფუნს, მუჭო დანკეტი რკინასინი: მ. ხუშ., გვ. 319 - შენი სიყვარული ისე მიჭერს, როგორც ყანგი რკინას.

ლანტა (ლანტუას) სახელი დანტუნს ზმნისა - 1. ღიჯნა; უსწორო-მანწოროდ მოქაბრა და შამა (ხილისა). 2. ბლაგვი ინარლით რისამა გაჭირვებით შრა, - ჯიჯნა. მუჭო რე, ეშა თომა ვინუ დანტუნსი? - როგორაა, ამისთვის თმა რომ გადაუჯიჯნა (გადაუღიჯნა).

ლანტანი (ლანტანის) იგივეა, რაც დანკამი, დანტარი - ღვარძლიანი, შანტიანი. დანტანი გურიში მინჯე რე - ღვარძლიანი გულის პატრონია.

ლანტა (ლანტის) შხამი; ქლამი. ღიდი დანტა უღუ გურსუ - ღიდი შხამი აქვს გულში.

ლანტა (ლანტის) იგივეა, რაც ხატო, - ზოოლ. ღაშქ (მრ. რიხს.; ღაშქ-ეფი ღაშქები). შირ. ლაზ. ღაშქ ღაშქო (ნ. შარი).

ლანტარი (ლანტარს) აჭრალაული. ოჭიში აფულუ დანტარი - ზურგი ქონდა აჭრელეული.

ლანტა (ლანტარს) შრალი; ნაირფორმისი. შირ. ღაშქო.

ლანტალი (ლანტალის) იგივეა, რაც დანტარი, - მიძე. ენებ. წარს. დანტარს ზმნისა - შრალი, აჭრალაული.

ლანტა (ლანტარის) იგივეა, რაც დანტარა, - შრალი. დანტარია ფერიში თულეფი ხოლო აკათუე ნამთინეშა - ქრელი ფერის გოჭებოც გაერევა ზოგჯერ.

ლაქურა (დაეურუას) სახელი ღ ა ე რ ა ნ ს ზმნისა - აჭრალეაბა; ღაჯოლენინანება. დაეურანს (ლაქურუ 'აჭრელა, ულაქურუ 'აჭრელეგია, ნოლაქურა(ნ) აჭრელეგება თურმე) გრდმ. აჭრელეგს, აზოლიანეგს.

ლარი (ღარს) ღარი (ზგ., ნისქელისა).

ღარანრიპ (ღარანრიას) ღვარისნაბან ზვარღოგზა ბაპაეღლარი ღარი.

ღარღსემღ-ი (ღარღსემღს) თიმქოზართო; მსუჰანი. მუშენ ვარე თე ჩხოუ ღარღსემღული? - რატომ არაა ეს ძროხა მსუჰანი? ზღრ. იჭერ. ღარის დასმა რაიმე კიი სანემში ჩავარდნა, მოგება (ს. ჟერ).

ღარმი-ი (ღართის) ჩომს; სანემიპარი ნნაბდი (საბ). ღართის ქსოღდენ მატელისაგან (ზასღლები, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 241). მიკოქუნს ჯეგში ღართი: ეურო, გვ. 387 - გაცვია ძველი ჩონა. ღართი გაიშასოფე ოქიშქკეგმა: მ. ხუძ., გვ. 268 - ჩონა გამოგოჯეა ზურგთან. მეკოჯინი, ქემეურს, ... ღართის ქემეუშხვართუნას: ი. ყოფშ, გვ. 114 - რომ გახვედე, მიღის, ჩონას მიაქანავებს (მიამხვართაღებს).

ღარმინ-ი (ღართამს) ჩომსინანი. ღართამო ზმზ. ჩხოხინად. ო ღართამო ღინაფა ჩხოხინად დაქარგვა. გაღატ. დაღუქვა მიღლიანად. ეთიქ თაქ ქუმოართუ-ღა, მ ე ბ დ ი ნ ი ღ არ თ ა მ ო - ის აქ თუ მოვიდა, დავიღუქვ დავიქარგვ ჩხოხინად). ირფელი მართალი ცოფე ღო მენო ფცუ მუქექ კოჩი ღართამო: მ. ხუძ., გვ. 18 - ყვეღაფერი მართალი ყოფილა და დავიღუქები კაცი (სიტყვ.-სიტყვ. დავივევიღები ჩხოხინად).

ღარმინ-ი, ღარზბ-ი (ღარი/გბის) ღარიმბი. ღარიმბი ნატრით ღურუნია ღო მღიღარი - ჯაბით: თ. სახოკ., გვ. 261 - ღარიმი ნატრით კედღებო და მღიღარი - ჯევიარი. ღარიმბის ოკო ფარა: ი. ყოფშ, გვ. 126 - ღარიმბს უნდა ფული. ღინღარიშა ვემინარტგებენია ღო ღარიმბიშა ვეგბიძინენინია - მღიდარს არ შეიღღება შენატრო და ღარიმბს ვერ დასცინებო. ღინღარი ღო ღარგბი თემით რე ალა-კელა: კ. სამუშ, ქართ. ზეს., გვ. 15 - მღიღარი და ღარიმი ამისთვის არის თანაბარი. ღარიმბო ზმზ. ღარიმბად. ღარიმბო ვორექ - ღარიმბად ვარ. ღარიმბას/ღარიმბაას ზმზ. ღარიმბად. ღარიმბას ცხოვრენს - ღარიმბად ცხოვრობს.

ღარმინმბ (ღარიმბებს) სახელი ღ არ ი ბ ე ნ ს, ი ღ არ ი ბ ე ბ უ (ნ) ზმნათა - ბაღარიმბაპა. აღარიმბენს (ბააღარიმბე გაღარიმბე, ბააღარიმბაპა გაღარიმბეგია, მონოღარიმბაპა(ნ) გაღარიმბეგება თურმე) გრდმ. აღარიმბებს.

იღარიმბე(ნ) (ბააღარიმბე გაღარიმბე, ბააღარიმბაპა(ნ) გაღარიმბეგება) გრდმ. ა ღ არ ი ბ ე ნ ს ზმნისა - ღარიმბეგა.

ღარკალ-ი (ღარკალს): თხომუმი ღარკალი თხმელის (მურყნის) გათლილი რიკი, რომელსაც იყენებენ ცეკურის გაკეთების ღროს.

ღარკალური (ღარკალურს) მიღ. ენებ. წარს. ღარკულანს ზმნისა - ღარკალიმღ; მინგაულ-მინგაული, - მინგოხაული. შარა მეუბ ღარკულერი - გზა მიჰყვება (მიბმულია) მიხვეულ-მიმოხვეულს.

ღარკულს (ღარკულას) სახელი ღ არ კ უ ღ ა ნ ს ზმნისა - ღვღარკანს; გრმას; ქლაქანს; მინგაპა-მინგაპა. მუქ ღარკულეუ ათაში, ჯოღორიში კულელიშორი - რამ დაგრიხა ასე, ძაღლის კულივითა. ღარკულანს (ღარკულანს 'დაგრხის, 'დაღვღარკანს; უღარკულანს 'დაღვღარკანია, 'დაღვღარკანია; ნოღარკულანს) ღვღარკანია, გრგება თურმე) გრდმ. გრგებს, ქლაქანს, ღვღარკანს. უღარკულანს (უღარკულანს 'დაღვღარკანს, უღარკულანს 'დაღვღარკანია) გრდმ. სასხ. ქს. ღარკულანს ზმნისა - უგრგებს, უღვღარკანს.

იღარკულე(ნ) (იღარკულა შესაძღღებელი გახდა 'დაგრგება, 'დაღვღარკანს; -; -) გრდმ. ზესაძღ. ენებ. ღარკულანს ზმნისა - შეიძღღება 'დაიგრგობს, 'დაიღვღარკანს. აღარკულე(ნ) (აღარკულა შეძღღო 'დაეგრგინა, -; ნოღარკულანს) შესაძღღება 'დაგრგება, 'დაღვღარკანს) გრდმ. ზესაძღ. ენებ. უღარკულანს ზმნისა - შეუძღღია 'დაგრგობს, 'დაღვღარკანს. ოღარკულაფუნანს (ოღარკულაფუნანს 'დაღვღარკანს, უღარკულაფუნანს) 'დაღვღარკანსინებია, ნოღარკულანს(ნ) აღვღარკანსინებდა თურმე) კაუზ.

ღარკულანს ზმნისა - აგრგებინებს, აღვღარკანსინებს. ბააღარკულანს მიღ. მოქმ. მკლანელი, მგრგებელი, მღვღარკანელი. ოღარკულანი მიღ. ენებ. ზეს. საგრგები, საკულანი, საღვღარკანი. ღარკულანი მიღ. ენებ. წარს. 'დაგრგებელი, 'დაღვღარკანი, 'დაღვღარკანელი.

ღარტაპ-ი (ღარტაკის) ღბტაპი. ეღატ. ძღღიერ მჭლე.

ღარუ (ღარუს) სახელი ღ არ უ ნ ს ზმნისა - ღარიპა. ზღრ. ხარუა.

ღარღ (ღარღას) ზოიღ. ღაღღა. ზღრ. ღაზ. წკარი: მწკარ-ღაღა, წარი-ღაღა/ღარღა

ყარყარის სახეობა (ნ. მარი); გურ. ღარღა/ე-ი ღალღა (ხ. კლ., ა. ღლ.).

ღარღალ-ი¹ (ღარღალ/რს) მომავაზარაველი, უახრო ლაპარაკი, - ყვამოვა. შერ. ღა ზ. ღარღალ: ოღარღალუ ლაპარაკი, საუბარი (ნ. მარი); იმერ. ღარღალი ლაპარაკი, თქმა, ძახილი (ჯ. გერ.).

ღარღალ-ი² (ღარღალ/რს) მიჰენა, სამანი (ი. ყიფშ.). შერ. სანღლო.

ღარღალუხ (ღარღალუას) სახელი იღარღალუ (ნ) ზმნისა - 1. უახრო ლაპარაკი, ყვამოვა. 2. ძლიძმლიძმოგიტი სინარული, ხანხალი, ლასღასი. შერ. გიღა-ღარღალი. 3. კოტინი, ფაშური. კიღირ გორღიშ ეფუხა ვაჟუ, ვურს ბეიღარღალუანს: *ქხს, I, გვ.* 236 - მეყრღი ზაყარღალი საყსე ვაქეს, გულში გიპოტინებს. ღარღალანს (ღარღალუ ილაპარაკა, უარღალუ ულაპარაკია, ნოღარღალუ(ნ) ლაპარაკობდა თურმე) გრღმ. ლაპარაკობს. იღარღალუ(ნ) (მხოლოდ აზმყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრღმ. ლაპარაკობს.

ღარღანღ-ი (ღარღანღი) მიზმიზი (ცეცხლისა). ღარღანღი იღარღანღუ - ცეცხლი გიზგიზებს.

ღარღანღ-ი (ღარღანღის) ფხრანა (მ. ძაძ.).

ღარღანღაღ-ი (ღარღანღაღი) მიძღ. ენებ. წარს. ღარღანღაღანს ზმნისა - ზაფხრანღილი.

ღარღანღაღ (ღარღანღაღას) იგივეა, რაც ღარღანღაღი, - სახელი ღარღანღაღანს ზმნისა - ფხრანა.

ღარღანღანს (ღარღანღანსუ) დაფხრინა, ღარღანღანსუ დაუფხრენა, ონღარღანღანსუ(ნ) დაფხრენდა თურმე) გრღმ. ფხრენს. იღარღანღაღუ(ნ) (ღარღანღანსუ დაიფხრინა, ონღარღანღანსუ(ნ) დაფხრენილა) გრღმ. ენებ. ღარღანღაღანს ზმნისა - იფხრინებდა. იღარღანღაღუ(ნ) (იღარღანსუ შესაძლებელი ვახდა ფხრენა, -) გრღმ. შესაძღ. ენებ. ღარღანღაღანს ზმნისა - შეიღლებდა დაიფხრინოს (ფხრენა).

ღარღანღანაღი მიძღ. ენებ. ზე. საფხრენი. **ღარღანღაღი** მიძღ. ენებ. წარს. 'და'ფხრენილი. **ღარღანღანა** მიძღ. ენებ. წარს. ნაფხრენი. **ღარღანღანაღი** მიძღ. ენებ. წარს. ფხრენის საყსაური.

ღარღანღ-ი (ღარღანღის) იგივეა, რაც გარღანღი, ღარღანღი, - მიზმიზი (ცეცხლისა).

ღარღაღ-ი (ღარღაღის) ხამხამი მივღლისა. უღარღაღანს თორს (უარღაღ თორს ახამხამა

თვალი, უარღაღაშუ მიღღაღა უხამხამებია, ნოღარღაღაშუ(ნ) მიღღა ახამხამებდა თურმე) გრღმ. ახამხამებს თვალს.

ღარღანღ-ი (ღარღანღის) მიზმიზი. აღღანღი იღარღაღუ - აღიანი ცეცხლი გიზგიზებს. შერ. გარღანღი, ღარღანღი.

ღარღანღაღ (ღარღანღას) მიზმიზი (ცეცხლი). ფრეველს (*ფრეველს*) თირი გეღირთუღუნი, ქუშუტენღით ოისირეს ღო გუორჩქინანღით ღარღანღიას - გევენია ღარღანღიას - თებერვალში თოვლი რომ ვადნებოდა (ადგებოდა), მოუუკიდებღით საისღეს და გავარენღით გიზგიზა ცეცხლს. აღღანღი იღარღაღუ - აღიანი ცეცხლი გიზგიზებს.

ღარღანღ-ი (ღარღანღის) იგივეა, რაც კარკაცი, ხარხაცი, - ხამხამაღალი ნიცილი, - აქსინი.

ღარღალ-ი (ღარღალი/რს) მიძღ. ენებ. წარს. ღარღალს ზმნისა - ღარღალილი. ოჰკომოღი ბლომათ მიღუ ღარღალი ღო ქერიში მეჭი: *ქხს, I, გვ.* 298 - საქმელი ბლომაღ მექეს ღერღლისა და ფქვილის მეჭი. შერ. ღა ზ. ღარღალი ღერღლი (*ეპიძღ.*, გვ. 507).

ღარღაღ¹ (ღარღაღას) იგივეა, რაც ღერღუა, - სახელი ღარღაღანს ზმნისა - ღარღაღა, მისმიღად დაფჰვა. წისქვილიმა მიღველუ სიმიღი, ოკო ღარღანღიანი - ნისქვილში ნაიღო სიმიღი, უნდა დაღერღლოს. ღარღაღანს (ღარღაღანსუ დაღერღა, ღარღაღანსუ დაუღერღავს, ონღარღაღანსუ(ნ) დაღერღავდა თურმე) გრღმ. ღერღავს. უღარღაღანს (ღარღაღანსუ დაუღერღა, ღარღაღანსუ დაუღერღავს) გრღმ. სახს. ქვ. ღარღაღანს ზმნისა - უღერღავს. იღარღაღაღუ(ნ) (ღარღაღანსუ დაღერღა, ონღარღაღანსუ(ნ) დაღერღავდა) გრღმ. ენებ. ღარღაღანს ზმნისა - იღერღება. იღარღაღაღუ(ნ) (იღარღანსუ შესაძლებელი ვახდა 'და'ღერღა, -) გრღმ. შესაძღ. ენებ. ღარღაღანს ზმნისა - შეიღლებდა 'და'იღერღოს. აღარღაღაღუ(ნ) (აღარღანსუ შეიღღა 'და'ღერღა, -) ონღარღაღანსუ(ნ) შესაძლებელი ვახდა 'და'ღერღავდა) გრღმ. შესაძღ. ენებ. უღარღაღანს ზმნისა - შეუღღა 'და'ღერღავს. ოღარღაღაღანს/ოღარღაღაღანს (ოღარღაღანსუ აღერღენიდა, უღარღაღანსუ უღერღენიდა, ონღარღაღანსუ(ნ) აღერღენიდაღ თურმე) კაუზ. ღარღაღანს ზმნისა - აღერღენიდა. ოღარღაღაღი მიძღ. მიჰმ. 'და'ღერღავი. ოღარღაღაღი მიძღ. ენებ. ზე. 'და'ღერღაღაღი. ოღარღაღაღი მიძღ. ენებ. წარს. ღერღლი. ოღარღაღაღი მიძღ. ენებ. წარს. ნღერღლი. ოღარღაღაღი მიძღ. ენებ. წარს. 'და'ღერღავს

საფასური.

‘უაზუაზარეშ მიძე. უარყ. ‘და’უღერღავი.

ღარღუაშ (თოლიში) იგივეა, რაც **ღარღუაფი**, - თვალის ხამხამი. მუს უღარღუანქ თოღეს? - რას ახამამებ თვალეს?

ღარღუაშ (ღარღუას): გურიში ღარღუა გულის სუყება.

ღარღუაშ (ღარღულუას) იგივეა, რაც **ღარღუა**, - ღარღუაშ. ვარა მუთუ ღარღუა, ვარა მუთუ ცგრი თინა: *ბსალ., გვ. 101* - ანდა რით დაღერღე, ანდა რით გასცერი ის.

ღარღალ-ი (ღარღალ/რს) სასინამოწმო ხამამღლა ლაპარაკი. გემუანი რაგალი უქქუ, **ღარღალანს** - გერგიელი ლაპარაკი იცის, სასიამოვნოდ ლაპარაკობს. *შორ. ლეარჩალი.*

ღარღალ-ი (ღარღალ/რს) რაქება, ნძრევა და თან ჭრიალი. *შორ. იმერ. ღანჭალი რუყე, ნძრევა და თან ჭრიალი (ჯ. გერ.).*

ღარღოლ-ი (ღარღოლს) ღონე, ძალა (*ღ. ფიფია*).

ღატაპ-ი (ღატაქის) *იხ.* ღარტაქი, - ლატაპი.

ღატალ-ი (ღატალს) იგივეა, რაც **ღატური**, **ღეტური**, - ღაზღანდარობა (*ქ. ჭარ.*).

ღატამ-ი (ღატამს) *იხ.* ლეტამა.

ღატურ-ი (ღეტურ-ი) იგივეა, რაც **ღატალი**, - 1. ღაზღანდარობა (*ქ. ჭარ.*); 2. ხმტინალი.

ღაფალ-ი (ღაფალ/რს) ხამამღლა მსინარული (სასინამოწმო) ლაპარაკი. მუს **ღეღაფალანს** თექ? - რას ხამამღლა ლაპარაკობს იქ? **ღაფალანს** (ღაფალუ ილაპარაკა, უაფალუ ულაპარაკენია, ნოაფალუ(ნ) ლაპარაკობდა თურმე) *გრძმ.* სასიამოვნოდ ხამამღლა ლაპარაკობს.

ღაფალს (ღაფალას) მისაც ხამამღლა ლაპარაკი სრავიანი, - ხამამღლა სასინამოწმოდ მოლაპარაკა.

ღაფოლ-ი (ღაფოლ/რს) *მიძე. ენებ. წარს.* **ღაფუნს** ზმნისა - შიღეპილი. თმინერო **ღაფილი** რე: *ქ. საბუშ. ქართ. ზეს., გვ. 105* - ასნირად შეღეღილია.

ღაფუნს (ღაფუნას) სახელი **ღაფუნს** ზმნისა - შიღეპაპა. დიო ურთავ მიღაფუნ: *ი. ფიფი, გვ. 118* - ჯერ შავად არ შემიღებავს. უჩა უღუ გერღეგდენი, მორჩეთ დო მიღაფუნსი: *ქ. საბუშ. ქართ. ზეს., გვ. 75* - შავი უღელი რომ გეღდა, მოთეთროდ შეღეღებესო. **ღაფუნს** (ღაფუ შეღება, უაფუ შეღებავს, ნოაფუნ(ნ) ლებავდა თურმე) *გრძმ.* ლებავს.

იღაფუნს (იღაფუ შეღება, უაფუ შეღებავს) *გრძმ. სათავ. ქ.* **ღაფუნს** ზმნისა - იღებავს თავისას.

იღაფუნს (უაფუ შეღება, უაფუ შეღებავს) *გრძმ. სასხ. ქ.* **ღაფუნს** ზმნისა - უღებავს. **იღაფუნ(ნ)** (იღაფუ შეღება, ნოაფუნ(ნ) შეღებილა) *გრძმ. ენებ.* **ღაფუნს** ზმნისა - იღებება.

იღაფუნ(ნ) (იღაფუ შეღება, ნოაფუ შეღებავს) *გრძმ. ენებ.* **ღაფუნს** ზმნისა - ეღებება.

იღაფუნ(ნ) (იღაფუ შესაძლებელი გახდა შეღება, -, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* **ღაფუნს** ზმნისა - შეიძლება შეიღებოს.

იღაფუნ(ნ) (აფუ შეღო შეღება, -, ნოაფუნ(ნ) შესაძლებელი შეღება) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* **ღაფუნს** ზმნისა - შეუძლია შეღებოს.

ოღაფაფუნს (ოღაფაფუ შეღებავს, უაფაფაფუ შეღებებინება, ნოაფაფაფუნ) **იღებებინება** თურმე) *კაუზ.* **ღაფუნს** ზმნისა - შეღებებინება.

იღაფაფი მიძე. მიუქ. შემიღებავი.

იღაფალი მიძე. ენებ. ზე. შესაღებავი.

იღაფოლი მიძე. ენებ. წარს. შეღებილი.

ნაფა მიძე. ენებ. წარს. შენაღები.

ნაფაფი მიძე. ენებ. წარს. შეღების საფასური.

უაფუ მიძე. უარყ. შეღებავი. *იხ.* საღაფელი. *შორ. ლაზ.* **ღაფ**: **ოღაფუ** ლებვა (*ქრთმოლ., გვ. 504*).

ღაღაპი (ღაღაპის) 1. ღაღაპი; საქონლის კისარხე ჩამოქმადავალი ტყავი. 2. ღაღაპი, ღაღაპება (*ქ. ჭარ.*).

ღაღანია (ღაღანისა) ახალმოსული ბალახი.

ღაღანისა მიმავსუნა ყველაფრით უჩრუნველყოფა. **ფრეველიმბ** **ღაღანისა** მიმავსუღე ჩხოუ, ნაჩალე იდიარუ - თებერვლამდე (დიდ ბალახში) იყვდა ძროხა, ნაჩალეში ბალახობდა. **ღაღანია** დარჩირი გუზგუზა ცეცელი; სითბო.

ღაღარ-ი (ღაღარის) მსინარული, პათონისანი ლაპარაკი. **ქამშალოხუღუ** ბაღიღეს დო **ღაღარანუ** - ჩაჯდებოდა მოხუცებში და მხარულად (პათოსით) ლაპარაკობდა.

ღაღარია **ღაღარ-ი** (ღაღარია დარჩირს) გიზგიზა, აღიანი ცაცხელი, გრიალი რომ გაააჟს. *იხ.* ღაღარია.

ღაღარაშ (ღაღარას) იგივეა, რაც **ღაღარი**, - სახელი **ღაღარანს** ზმნისა - პათონისი, ცოტა ხამამღლა (ხმანევი) ლაპარაკი.

ღაღარია (ქითომი) მთელ ტანზე გრძელგუმავლიანი ძათომი.

ლაღვილი-ი (ღაღვილი) *იხ.* ღაღვილი - *მიძლ.* *ენებ. წარს.* ღაღუნს ზმნისა - ძლიერ სძელი; გაღვმავალი; განუნალი. **ეკუხი** ცუნჯით ღაღვილი მავუ - ფეხი ცვრით ძალიან გაღვმავალი (სველი) მაქეს.

ლაღული, **ლაღული** (ღაღული, ღაღული) ჩამონახარდი კისრახუ; გიბილი. **ქათომს** კისერს ღაღულე უღუ - ქათამს კისერზე ჩამონახარდი აქეს. **მუშულიში** ღაღულე - მამლის ჩამოკიდებული ბიბილი. **ცვარილს** ღაღუ ფულირი აფულე ღო ღაღულე **ღითურქედუა** - ყვერულს თავი დამალული პქონდა და ბიბილი უჩანდაო.

ღამის (ღამისა) ცუდი ტყაპისაგან დამზადებული ფხისაძევილი; საბრთოდ ძველი, უპარბისი ფხისაძევილი. **ენა შეერო ვარი** ღაღა რენია - ეს შეერო კი არ არის, ღამისა. **გაღე კალოში** მიმობუ ღო **ღინახალე** ღაღა ში - გარეთ კალოში მაცვია და შიგნით - ღამია.

ღანანა (ღაწაწას) მამტად ნახი მამტელი; ბრძალგანენიანი. *იხ.* ოღაწაწაია.

ღაჭალი (ღაჭალ/რს) ჩხუბი; ხამამალა აყირილი; საყვედურის ხამამალა ტიპა; ღანძალა. **ღეშქ** ღაჭყე ღაჭალი ღო **კვტინი**: *მ. ხუბ.*, *გვ.* 305 - ღეშქა დაიწყო ჩხუბი და ყიფინი. **ღინჯე** ქაბატკუა ღო **მა ღაჭალი** **ღეშქიჭუა**: *ა. ცაბ.*, *გვ.* 53 - ხბოს დაეყახაო დე მე ჩხუბი (მძღვე) დამიწყო. **ღაჭალი** ღო **შეწუხება** **ვა მორჩულე** **შხვაფარანც**: *მასლ.*, *გვ.* 54 - ყვირილი და შეწუხება არ მწევოდა მე სხვა დროს.

ღაჭალანს (ღაჭალა იყვირა; უღაჭალა უყვირია; ნოღაჭალა ლანძღავდა, ყვიროდა თურმე) *გრდუე*. ლანძღავს, ყვირის, ჩხუბობს. **უღაჭალანს** (უღაჭალა უყვირა, უღაჭალა უყვირია) *გრდუე*. *მოქ.* უყვირის, ეჩხუბება. **ოღაჭალუნს** (ოღაჭალა აყვირა, უღაჭალა უყვირება) *გრდმ.* აყვირებს, აჩხუბებს. **ოღაჭალაფუნს** (ოღაჭალა უყვირებინა, უღაჭალა უყვირებინება), **ნოღაჭალაფუნს** (აყვირებინებდა თურმე) *კაუზ.* **ღაჭალი** **ანს** ზმნისა - აყვირებინებს, აჩხუბებინებს. **ღაჭალარი მიძლ.** *მოქ.* მამხუბარი, მყვირალი. **ოღაჭალარი მიძლ.** *ენებ. მქ.* სამხუბარი, საყვირელი. **ნაღაჭალა მიძლ.** *ენებ. წარს.* ნამხუბარი, ნაყვირი. **ნაღაჭალარი მიძლ.** *ენებ. წარს.* ჩხუბის, ყვირილის საფასური. *შდრ.* ძეგაძეალი.

ღაჭაი, **ღაჭაი** (ღაჭაისი, ღაჭაისა) *ზოილ.* ცხრაფხისა, კიბორჩხალა. **ოჩხომურსუ** **ჩხომი** ეჭოფი, ოქუალეს - **ღაჭაი** **ჭაი**: *ქხს.*, *1, გვ.* 149 - ოჩხომურში თევზი დავიჭირე, ოქუალეში -

კიბორჩხალი. **ოჩხომური** და **ოქუალე** ტომორნიებია.

ღაილი (ღაილ/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* **ღაჭუნს** ზმნისა - ბაქარქილი. **ღაჭილი** მავუფით ეიფუშ ქიანაქ - გაკრეტელი მღვდლებით გაივსო ქვეყანა.

ღაიუა (ღაჭუას) სახელი **ღაჭუნს** ზმნისა - 'ბა'ქარქა. **პაპას** **ღაჭუნს** ქუღუჭყანქინი, **ღო** **ღაჭი**, **ვარდა** **შურო** **ვადიჭყა**: *სახლ. სიძრ.*, *1, გვ.* 114 - მღვდელს გაკრეტას რომ დაუნყებ - გაკრეტე, ანდა სულ არ დაიწყოვო. **გი** **ღაჭე** **თუმა** **ბოშურა**: *მ. ხუბ.*, *გვ.* 76 - გაკრეტა თმა ბიჭურად.

ღაჭუნს (ბოღაუ გაკრეტა, ბუღაუ გაუკრეტია, ბონოღაუღ) გაკრეტდა თურმე) *გრდმ.* კრეტს. **იღაჭუნს** (ბიოღაუ გაკრეტა, ბუღაუ გაუკრეტია) *გრდმ.* *სათვ. ქც.* **ღაჭუნს** ზმნისა - იკრეტს. **უღაჭუნს** (ბუღაუ გაუკრეტა, ბუღაუ გაუკრეტია) *გრდმ.* *სახს. ქც.* **ღაჭუნს** ზმნისა - უკრეტს.

იღაჭუნს (ბიოღაუ გაკრეტა, ბონოღაუღ) გაკრეტოდა) *გრდუე. ენებ.* **ღაჭუნს** ზმნისა - იკრეტება.

აღაჭუნს (ბაღაუ გაეკრეტა, ბონოღაუ გაჭკრეტია) *გრდუე. ენებ.* **უღაჭუნს** ზმნისა - 'გა'ეკრეტება.

იღაჭუნს (იოღაუ შესაძლებელი ვახდა 'გა'კრეტა, -, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* **ღაჭუნს** ზმნისა - შეიძლება 'გა'ეკრეტოს.

აღაჭუნს (აოღაუ შეძლო 'გა'ეკრეტა, -, ბონოღაუღ) შეიძლება გაკრეტა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* **უღაჭუნს** ზმნისა - შეუძლია 'გა'ეკრეტოს.

ოღაჭაფუნს (ოღაჭაუ აკრეტინა, უღაჭაუ აუკრეტინებია, ნოღაჭაუღ) აკრეტინებდა თურმე) *კაუზ.* **ღაჭუნს** ზმნისა - აკრეტინებს.

მაღაჭალი მიძლ. *მოქ.* 'გა'ეკრეტე. **ოღაჭალი მიძლ.** *ენებ. წარს.* 'გა'ეკრეტე.

ღაილარი მიძლ. *ენებ. წარს.* 'გა'ეკრეტლი. **ნაღაიარი მიძლ.** *ენებ. წარს.* ნაეკრეტე. **ნაღაიარი მიძლ.** *ენებ. წარს.* 'გა'ეკრეტის საფასური. **უღაიარაუ მიძლ.** *უარყ.* 'გა'ეკრეტელი, 'გა'ეკრეტე.

ღაიუა (ღაჭუას) სახელი **ღაჭუნს** ზმნისა - ღეშქა (ღეშა). **ქობალიში** **მანგორო** **ჭკილის** **უღაჭუნა** ანა: *ქხს.*, *1, გვ.* 262 - პურის ნაცვლად მჭადს ღეშავეენ. **ჭას** **ღაჭუნს** **ი** **ჩხუბ** - ჩალას ღეშავეს ძროხა.

ღაჭუნს (ღოღაუ დაღეტა, ღოღაუ დაუღეტავს, ღონოღაუღ) დაღეტავდა თურმე) *გრდმ.* ღეტავს. **ღაჭუნს** (ღოღაუ დაღეტავს, ღოღაუ დაუღეტავს) *გრდმ.* *სახს. ქც.* **ღაჭუნს** ზმნისა - უღეტავს.

ილაქე(ნ) (ილაპო შესაძლებელი გახდა ღვევა, -,)
გრძელე. შესაძლ. ენებ. დაჭუნს ზნისა -
შეიძლება ღვევა.

აღაქე(ნ) (აააპო შეძლო 'და'ღვევა, -, ნოლაპა(ნ)
შესძლებია ღვევა) გრძელე. შესაძლ. ენებ.
უღაჭუნს ზნისა - შეუძლია 'და'ღვეოს.
ოღაჭაჟაჟანს (ოლააჟაჟა ავეჭვინა, უაააჟაჟაჟა
უღვეჭვინებია, ნოლააჟაჟა(ნ) აღვეჭვინებდა თურმე)
კაუჲ დაჭუნს ზნისა - აღვეჭვინებს.
მააჟალი მიძლ. მოქმ. მღვეჭვათი.
ოლააჟლი მიძლ. ენებ. მე. საღვეჭი.

ააჟლი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ღვეჭილი.
ნაააჟ მიძლ. ენებ. წარს. ნაღვეჭი.
ნაააჟაჟი მიძლ. ენებ. წარს. ღვეჭვის საფასური.
უააჟ მიძლ. უარყ. უღვეჭი.

ღღინი (ღღინს) ღღინი; რჯულის; სარწმუნოება.
სქანი ღღინი ვარდას - შენი ღღინი არ იყოს.
ეპერხცებუბ, ღღინიშა გედინათხოზუუ -
არ მოშორდება, ღღინამდე ჩასდევს
(დანვრილებით გაიგებს ყველაფერს). *ღღინიშა*
ღინოყუნა გადატ. არ მოშვება, ყველაფერის
გაგება. *ღღინიშ(ი) მანუა:* გო უ მ ა ნ უ
ღღინი - უტირია ყოფა, არ მოეშვა. *გადატ.*
საჭმლის შთანთქმა, ერთიანად შეჭმა, რომ
არაფერი დარჩეს ისე. სკოროს ოჯკომალსით ღღო
ღღინსთ გო უ მ ა ნ ე ს ღღინი - მავიდაზე
საჭმელიც და ღღინოც შთანთქმს. *ა, ცოროჟა,*
სი უღღინო : *ქხს, I, გვ. 66* - აა, სიყვარულო,
შე ურჯულოვ (უღღინოვ).

ღღინაჲ (ღღინუას) იხ. მოღღინაჲ.

ღღაბ (ღღაბს) სახელი ღღაბუღენს, აღენს
(ხეს) ზნათა -აღღაბა; მიღღაბა. კოჩი ვა
ღღაბუღენდუ (ღღაბურენდუ) : *თ. ყოფშ,*
გვ. 3 - კაცი არ ღღაბუღობდა. მაღას
მემიღენდასგნი, ღღორინცებით მარღი
აჟუ: *კ. საბუშ, ქხს, გვ. 120* - მაღე რომ
მიმიღებდეს, ღღერთისათვისაც არის მაღლი.
ჩირფელს ართო ხე ავო ღე: *ქხს, I, გვ. 82* -
ყველაფერზე (ერთად) ხელი ავიღე.
ღღაბუღენს (*აჟგზ.* მიიღა მიიღო, მუღაზა მიიღია,
მინოლაპა(ნ) მიიღებდა თურმე) *გრძელე. საშ-მოქმ.*
იღებს (ხელს).

იოღანს (იოღა აიღო, მუღაზა აუღია, მინოლაპა(ნ)
აიღებდა თურმე) *გრძლ.* აიღებს (ხელს).

ღღაბრი (ღღაბარს) გამგინიზინაგაქლი,
შამსინინაგაქლი; მანაჟზარა.

ღღაბაბ (ღღაბაბს) სახელი აღღაბენს ზნისა -
ბაღინიზინაგაბა ჩაღაბაბაქაქაქით, ენის
მიტანით.

აღღაბენს (ბააღაზო გააღინიზანა, ბოღაღაზაჲ
გაუღინიზანებია, ბოღაღაზაჲ(ნ) გააღინიზანებდა
თურმე) *გრძლ.* აღღინიზანებს.

ღღაბი, ღღაბ-ბ. *ბარტ.* (ღღაბეს, ღღაბეს) ღღაბი. *შტრ.*
ღღაბუ.

ღღაბრი (ღღაბარს) ქაპაქტი (*გ. გლიაჲ*).

ღღაბლი (ღღაბლს) ღღინლი; ზამგაული; წმინდა
ბარტაყლი (*კ. ჭარბ.*). *შტრ.* ღღაბლი.

ღღაბური (ღღაბურს) უთაბაგოლო სინარული, -
ხატიანი.

ღღაბურა (ღღაბურას) იგივეა, რაც ღღაბური,
- ხატიანი.

ღღაბლი (ღღაბლს) იგივეა, რაც ღღაბლი, -
ბამგაული, ღღინლი. ბამგა უჭართუნი
ეკიაბუე ღღინლი იმი შეართუნი
ეკიაბუე - ბამბის საბანი იტყანება,
ბუმბულის საბანი არ იტყანება.

ღღაბა (ღღაბას) სახელი ღღაბანს ზნისა - 1.
როშა; უშნოდ ხმაური. ჯას მეჩანც,
გიმელენცენი ღღაბანც : *კ. საბუშ, ქხს, გვ.*
176 - ხეზე ასხია, რომ ჩამოვა, რომაეს
(გამოცანა: ყურძენი). 2. არსებობა, ამაყად
ღღაბა. უკახალე ხეჩანს, კუნთუს
კინოღენჩანს : *ქხს, II, გვ. 464* - უკან
ხელეთ აქეს, კუნთზე დევს (ამაყად დგას)
(გამოცანა: კოკა).

ღღაბაჲ (ღღაბაჲს) იგივეა, რაც ბერწეღა, -
ნოგაჲსინ ნაგაჲ.

ღღაბაჲნი (ღღაბაჲნიას) ტანად მაღალი,
ბამგდარი ღღაბინარული. ღღაბაჲნი
კოჩი რე - მხარული კაცია.

ღღაბი (ღღაბს) ღღარი, ღღარი. მხეგაჲ ხაჩე, მხეგა-
შო ბარტ, მხეგაჲ ურღაჲ ღღაბი : *კ. საბუშ,*
ქხს, გვ. 149 - სხვისთვის თონი, სხვისთვის
მარგალე, სხვას აუყრი ღღაბსო. ჭამი ღღაბი/
ჭაჲ ღღაბი ჩალის ღღარი. *შტრ. ღღაბ.* ღღარი
სიმინდის ღღარი (*ბ. ბარი*).

ღღაბი, ღღაბი (ღღაბის, ღღაბეს) იგივეა, რაც
ღღაბი, - ღღარი. აკაციაჲ ღღაბი უღუჲ,
მეღა-მოღა კილოურღუ: *ქხს, I, გვ. 37* -
აკაცის ღღარი აქეს, იქით-აქით გაყრილია.

ღღაბაბ (ღღაბაბს) იგივეა, რაც ღღაბაბ.

ღღაბი (ღღაბას) კინ. ღღარი. კალაიაჲ
ღღაბიას ჭინჭიას გუოკირანდით ღღაბის
ღღაბაჲნი - სიმინდის (კალაბის) ღღარის
გახვედით ჭინჭს და იმას ვთამაშობდით.

ღღაბაბ (ღღაბაბს) ბოგა. მსხლის ფიშია, -
მოკლეღარიანი. ღღაბაბა სხული
მოკლეღარიანი მსხალი. ღღაბაბა სხურს
ყერწი უღუ კუნტა ღღაბაჲნი ჯოხო თამი -
„ღღაბაბ“ მსხალს კუნნი აქეს მოკლე და
ამიტომ ჰქვია ასე.

ლერ-ი (ლერის): ღერძი კოჩი საღერძლოს ამშულეო, - ნამქებებელი კაცი. თენა ირო ღერ დ რღუ - ეს ყოველთვის ნამქებებელი (ნამსინებელი) იყო.

ლერაზ-ი (ლერაზის) *იხ.* ღორღაფი.

ლერაზნ-ი (ლერაზნის) ბონ ხმაზა მხინ-რულად მღერა ან საუბარი, როხროხი; ღიღინი.

ლერაზნ-ი (ლერაზნის) იგივეა, რაც ღერ ღენი, - ღიღინი; მხინარულად და ღულად მღერა. მერუყუ ღო მღერ ღენ წე, მერე მუმი ღუღი მინჯე: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 117* - მიღის და მიღიღინებს, თავადა თავის თავის პატრონი.

ლერაზ-ი (ლერაზის) 1. ხმთაილი. 2. *იხ.* ღორღორღი.

ლერაზა¹ (ღერღაჟა) იგივეა, რაც ღარ ღუა, - ღერღაჟა, მსხვილად შჟაჟ. *გაღაჟ.* მძინედ ღარაგაჟი. ორაგაჟე გიღუნ-ღა, ქოთქიი, მუს ღერ ღუნქ - სათქმელი თუ გაქვს, თქვი, რასა რომ ღერღაჟე (მძინედ აშობ).

ლერაზა² (ღერღაჟა) 1. *იხ.* გოღერღაჟა, - ბაჟაჟა. 2. ზარა ღაღაჟა (*ი. ყოფშ., II, ჭარ.*).

ლერაჟ (ღერღაჟ) იგივეა, რაც ღერ ზე.

ღერაჟ-ი (ღერაჟის), **ღერაჟა** (ღერაჟას) იგივეა, რაც ტაბიკი, - ტაბიკი სენაკურში იხმარება. ოხურაჟე ღეტაჟაჟე ვეშუა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 113* - ხუროს სახელოსნოში ტაბიკი ვერ იშოვესო. ღეტაჟე ფი ყუღეს ქიღიტიჟ ბოშიჟ: *შ. ზუბ., გვ. 264* - ტაბიკები სახლში დატოვა ბიჭმა.

ღერარა (ღერარას) ტაბლა (*გ. ღლოჟა*).

ღერარ-ი (ღერარის) ხმთაილი. *იხ.* ღილაღეტური; ღენტური.

ღერარაჟ (ღერარაჟის) იგივეა, რაც ღეტური.

ღერაჟა (ღეტაჟის) უსაჟმური, ზარაჟაჟი და ეშაჟაჟი.

ღერაჟ-ი (ღერაჟის) იგივეა, რაც ღერ ღენი, - ბონ ხმაზა ღაღინიანი სიღღერა, - ღიღინი.

ღერაღ-ი (ღერაღის) ღინღლი.

ღერა-ი (ღერის, ღეს) *ზოღ.* ღორი. ქინგარა: ღერაი, ქორი, ღაკეი ღო თუნთი: *შ. ზუბ., გვ. 11* - ტორან: ღორი, ქორი, ღაკეი და დათე. ღერაიქ თქუა: თულეჟე ქიშოჟინეური, უკული წკონდა წყარი ვამიშუმუნია: *ა. ოან., გვ. 123* - ღორმა თქუა: გოჭები რაც ნამომეზარდენ (მომეზარდენ), სუფთა წყალი არ დამიღევაო. ღერაქ ღიღეჟანუ ღო აკა ნღერი ქომორკინუასა: *ა. ოან., გვ. 123* - ღორი

გასუქდა და თქვა: ნეტავი მგელს დამაჭიდაო. ღარბი კოჩქ ღეს ქორას ქალაქკოჟუა თულეფი: *თ. სახო., გვ. 261* - ღარბმა კაცმა ღორს გოჭები მუცელში მუეჭამაო. შითამ თინა ღერაი აკუსოჟუდასე: *ი. ყოფშ., გვ. 105* - ვითომ ის ღორს დაეგლოჟინა. ღეკ ჯაღორი მეთხოზჟ, მარა ღერაი მუს მეთხოზუნია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 147* - ღორს ძალი მიღდეგს, მაგრამ ღორი რას მიღდეგს. ნღიქჟ ღოჟეიღე ღერაი ფი: *ი. ყოფშ., გვ. 17* - დეჟმა დახოცა (დაკლა) ღორები. *0* ჟარღეჟი გარეული (ტყის) ღორი; *0* ჟარღეჟი დეღალი ღორი. თუ გოჭი - ჩეჟე/ჩიჟე ბურეკი - ნაჟოჟ ნაზარდა - ღვეი დამაქების შემდეგ. *იხ.* თუ; კერი; კერეკი, კეში; წანერა. *შღრ. ღაზ.* ღვეი ღორი (*ნ. მარი.*)

ღერაჟა (ღერაჟის) სახელი ღერაჟის ზინისა - ღორაჟა; ღორის თინაჟა. *გაღაჟ.* სიღუნე; უსინდისობა. *იხ.* ღალეჟეჟა.

ღერაჟი(ი)ღერაჟი, **ღერაჟიღერაჟი** (ღერაჟი(ი) ღორის, ღერაჟიღორის) *მოჟან.* იგივეა, რაც ქამენია (*ი. ყოფშ.*).

ღერაჟი(ი)ჟაბ-ი (ღერაჟი(ი)კეტის) *მოჟან.* ზღარტა, ქღარტა, ღაჟარტა. *იხ.* ღოღოკეჟი, ჟაღოკეჟი, ღაკარტი, მაჟარტი, ოღეკეჟი (*ა. მყ.*).

ღერაჟი(ი) ჟარაჟაჟი (ღერაჟი(ი) ჟორაჟის) *მოჟან.* თინთინაღა. *იხ.* ჩიტიში ბორკი (*ა. მყ.*).

ღერაჟი(ი) ზეღაჟაჟი (ღერაჟი(ი) ჟეღაჟის) *მოჟან.* ტინეო, წყლის პიტნა (*ა. მყ.*).

ღერაჟა (ღერაჟის) იგივეა, რაც ღერაჟა, - ღორაჟა.

ღერაჟაჟა (ღერაჟაჟის) ღორ-ღორაჟა. კაღანღას ღეს ღოჟეიღუნღესინი, ღვეი ღეს იხეაზინღეს, ათენა რღუ ღერაჟა - სააღლღოღ ღორს რომ დეღაღენღენ, ღორის თავზე იღოკებღენ. ეს იყო „ღორ-ღოკაჟა“.

ღეა (ღეს); *მრ. რიჟბ.* დეღაღ-ფი ღოკები) ღოკაჟა, ღანღი. ხეს ხე ქეშეფი ღო ღესა ქეღაჟაჟი: *ი. ყოფშ., გვ. 123* - ხელი ხელს მივეცი და ღოკაზე ჟაკოცე. გასაზინთ ღესა ჟიღოხე: *ქხს, I, გვ. 130* - სახოჟრად ღოკაზე მაჩნია. ე მოჟორე, მოჟორე: კატე ღესა თიკობუნია? *ი. ყოფშ., გვ. 184* - ეს რა არის, რა არის: კატა ღანღით რომ ჰკიდა (გამოცანა: ოგეჟეჟე საბუღარი). ღესა ღესი აჟე ჟორაჟი: *ქხს, I, გვ. 207* - ღოკეჟი აქეს დამქენარი. სონი ვარღი რე, ქომიწი, ღესა ღესა აღღოჟინია: *ქხს, I, გვ. 38* - საღოჟი ვარღია, მითხარი, ღანღეზე რომ გაჟენია. *იხ.* დეჟანქი; დეღაჟე; *შღრ. დეჟაჟა, ღაზ. I.* დეჟა, დეჟა ღოკა (*ნ. მარი*); დეჟა ღოკა (*არნ. ჩიქ, ღეჟსკ., გვ. 52*). არნ. ჩიქობაჟას მიხედვით,

მეგრულში შემონახულა გამოთქმა **ღვა დო კირტა**: ქიყანაში **ღვა დო კირტას** ქიეიტკოლუ - რაც ნინშანსო: ყბად ასალები გახდა: „ქეყენის ლოყასა და კლტებში ჩავარდა“; **ღვა დო კირტა - ქარო**. „ღანათუ კილტე?“ (არზ. ჩიქ., ლექს., გვ. 52). ჩვენი აზრით, აქ „კილტე“ კი არა, **კირტე** “ (ყბა) უნდა გვექონდეს; ამიტომ უნდა გადმოქართულდეს ასე: „ქეყენის ლოყასა და ყბაში ჩავარდა“.

ღვაბი (ღვაბის) ღუნღული.

ღვაბაბი (ღვაბაბის) ზოლო. მავნებელი ეპინარამავალი; მახრა. **ღვაბაბი** ა მანებელი ხოხუ რე (ხოჭოჯუა) - „ღვაბაბი“ მანებელი ქვენწრმავალია (ქვენწრმობია) (ხოჭოს მსგავსი). იღვაბაბია კოჩი ხორცები რომ ჰკიდია, ისეთი კაცი.

ღვაბალ-ი (ღვაბალ/რს) გოხი ხმით ლაპარაკი. **ღვაბალანს/ც** (ღვაბალუ ილაპარაკა, უღვაბალუ უღაპარაკნია, ნოღვაბალუ(ნ) ლაპარაკობდა თურმე) *გრძ.* ბოხი ხმით ლაპარაკობს.

ღვაბუა (ღვაბუას) სახელი **ღვაბუნს** ზმნისა - დიდი ლუკმებით სიამომუნებით ბავრის მამა; ხარბად მამა. მიკოხე სტოლს დო **ღვაბუნს** - ზის მაგიდასთან და ხარბად ქაშს. **ღვაბუნს** (წოღვაბუ მადიანად შექაშა, წოღვაბუ მადიანად შეუქაშია, წოღვაბუ(ნ) მადიანად ქაშდა თურმე) *გრძ.* მადიანად ბევრს ქაშს.

ღვა წო მუშა (ღვა დო თუმას) ღანვი დო თმა. გოგყაბარული **ღვაბი** დო **თუშა** გოგყაბარული მღაბი დო ურელი ბოშის ქუმქუხელ: ათა. I, გვ. 24 - მეორე დილას ღანვი და თმა გატყავებული გოგო მკედარ ბიჭს უჯდა.

ღვათაშუ-ი (ღვათაფის) იხ. ღვანთაფი.

ღვაშუა (ღვაშუას) იხ. ღვეშუა.

ღვალა (ღვალას) იგივეა, რაც **ღვალა**; **ღვალა**, - ძონება; სამეფო, სამფლოგელო (ი. ყოფშ).

ღვალაბა (ღვალაბას) იგივეა, რაც **ღვალაბა**, - მენა, კითება. ჯგირიშენი ჯგირი მის **ღვალაბა**: ა. თან., გვ. 131 - კარგისათვის კარგი ვის უქნია. ჭირი ქობ **ღვალაბა** უღას სქნა ჩელა კოსერიში: *ქხს. I, გვ. 110* - ჭირი შემყაროს (დამმართედს) შენი თეთრი ყელსა.

ღვანალ-ი (ღვანალ/რს) იხ. გითოღვანდალი.

ღვანთაშუ-ი (ღვანთაფის), **ღვანთაშუ** (ღვაწთაფას) სახელი **ღვანთუნს**, **ღვანთუნას** ზმნათა - ღვანთუნება; *ვადატ.* ნაბა. გითუღვანთუნას ნოშქერჯუგურა

უჩა თოღვეს: *ღ ხუძ.* გვ. 15 - ნაბავს ნახშირით შავ თვალებს.

ღვანთირ-ი (ღვანთირს) *მიძი. ვნებ. წარს.* **ღვანთუნს** ზმნისა - „ღაღვანთირი; *ვადატ.* განაბული (თვალეში).

ღვანთაშუ-ი (ღვანთაშუს) ძლიერძლივობით სიარული, - ღანღალი. *შდრ. გურ. ღანკალი* ძლიერძლივობით სულა (*ს. კლ., ზან., გვ. 228*).

ღვანაპლა (ღვანკალას) იგივეა, რაც **ღვანკალა**, - სუსტი და მოძრავი, - მოუსვენარი.

ღვანაშუ-ი (ღვანკალ/რს) *მიძი. ვნებ. წარს.* **ღვანკუნს** ზმნისა - მოხრილი. **ღვანკილი** ღისმარი ოკო გობთინენი - მოხრილი ლურსმანი უნდა გავმართო.

ღვანაპა (ღვანკუას) სახელი **ღვანკუნს** ზმნისა - ზნაშა, 'მო'ზრა, 'მო'ღუნა. კილას ღისმარი მიკოშქენი, თის **ღვანკუნს** - კედელზე ლურსმანი რომა მიჭედელი, იპას ხრის (ღუნავს).

ღვანკუნს (გოღვანა გაღუნა, გოღვანა გაუღუნავს, გოღვანა(ნ) გაღუნავდა თურმე) *გრძ.* ღუნავს, ხრის. **უღვანკუნს** (გაუღვანა გაუღუნა, გაუღვანა გაუღუნავს) *გრძ.* *სახს. ქე.* **ღვანკუნს** ზმნისა - უღუნავს, უზნეცს.

იღვანკუნს (გოღვანა გაღუნა, გოღვანა(ნ) გაღუნულა) *გრძ.* *ვნებ.* **ღვანკუნს** ზმნისა - იღუნება, იხრება.

აღვანკუნს (გააღვანა გაღუნა, გოღვანა(ნ) გაღუნავს) *გრძ.* *ვნებ.* **უღვანკუნს** ზმნისა - ეღუნება.

იღვანკენს (იღვანა შესძლებელი გახდა 'გა'ღუნვა, -, -) *გრძ.* *ვსაძლ. ვნებ.* **ღვანკუნს** ზმნისა - შეიძლება გაიღუნოს ('გა'ღუნვა).

აღვანკენს (აღვანა შეძლო 'გა'ღუნვა, -, გოღვანა(ნ) შესძლებია გაღუნვა) *გრძ.* *ვსაძლ. ვნებ.* **უღვანკუნს** ზმნისა - შეუძლია 'გა'ღუნოს.

ოღვანკაფუნს (ოღვანა(ნ) აღუნენია, უღვანა(ნ) უღუნენიება, გოღვანა(ნ) აღუნენიება თურმე) *კაფ.* **ღვანკუნს** ზმნისა - აღუნენიება.

გოღვანა(ნ) მიძი. მიქ. 'გა'ღუნავი. **ოღვანა(ნ) მიძი. ვნებ. ზე.** 'გა'საღუნავი. **გოღვანა(ნ) მიძი. ვნებ. წარს.** გაღუნული. **ნაღვანა(ნ) მიძი. ვნებ. წარს.** 'გა'ნაღუნი. **ნაღვანა(ნ) მიძი. ვნებ. წარს.** 'გა'ღუნის საფასური. **უაუღვანა(ნ) მიძი. ვაიფ.** 'გა'ღუნავი.

ლვანვეპალი (ღვანღვალ/რს) იგივეა, რაც
ღვანვეპალი, - კოხტა სინარსული, -
ბოგმანი.

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) იგივეა, რაც
ღვანწალი, - უშნოდ, უზაროდ
ღაპარაპი.

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) იგივეა, რაც
ღვანწალი, - უშნოდ ღაპარაპი.

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) ღვანწალი (ა. ზე).

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) გარე. ჭრა. შური ვაუღუ ე
ხამს ღვანწალი, ვაკვათუნს - სულ არ აქვს ამ
დანას ჭრა, არ ჭრის.

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) ძუნწი. შერ.
ღუბაბარი.

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) აჩარაბული ღ
შკაპაროვილო, უღანაზო ღაპარაპი. გიჩქუნ-
და, მუსი რე, ღვანწალი დანსინი? - თუ
იცი, რასა, რომ ღაპარაპობს?
ღვანწალანს (ღვანწალანს უშნოდ იღაპარაპა,
უღანწალანს უღაპარაპია, ნოღანწალანს)
ღაპარაპობდა თურმე გრძ. უშნოდ რაღაცას
ღაპარაპობს.

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს), ღვანწალი (ღვანწალ/რს)
1. ბოტან. იგივეა, რაც ღვანწალი, -
ღვანწალი (ა. ზე). 2. ფეხმიშვილი ნამზე
სიარულის შედეგად ფეხის თითი
(განსაკუთრებით პატარა) ზოგჯერ ქვევიდან
ჩასვდება, ჩნდება წყლული, რომელიც ძლიან
მტკივნეულია. ამას ფეხთან
ღვანწალი დას//ღვანწალი დას.
მკურნალობენ მატყლის ძავით. მტკივან თითს
შემოახვევენ ძავს ისე, რომ ჭრილობაში
მოხვდეს. ეს კი შეზორცებას უწყობს ხელს.
ღვანწალი ← ღვანწალიღვირ-ი ღოყა-
ხლეჩილი. იხ. ნებელიუა.

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) ბოტან. იგივეა, რაც
ღვანწალი, - ღვანწალი (ა. ზე).

ლვანვეპალი (ღვანწალ/რს) უზაროდ, უზაროდ,
ღვანწალი შამა.

ღვანწალ/რს (ღვანწალ/რს) უგულოდ შეჭამა,
ღვანწალ/რს უგულოდ შეჭამა, ღვანწალ/რს
უგულოდ შეჭამდა თურმე გრძ. უგულოდ,
ღვანწალი შამა.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) შამა (ი. იოშვი, ა. ჭარ); ღვანწალი,
ღვანწალი. ღვანწალი კი ჭითა უშქურჯალი:
ი. იოშვი, გვ. 146 - ღოყა ნითუი ვამჭივით.
თოჯღ ჩიღამური ვოპუნეღ ღვანწალის
გიღმპეღარჯეღ: ა. ნაშვი, კახს, გვ. 126 -
თვალ ცრემლით მეღეღა და ღანვე ღანწალით
ჩამომღის. ომარული ქოპუდა, ღვანწალი
ქიმკომისგანდე: კახს, I, გვ. 97 - ფერ-უმარული

მენა, ღანვე რომ წამისგანდე. ბების
ღვანწალი ექრქილი აფუ: კახს, I, გვ. 191 -
ბეიას ღოყები დაფლეთილი აქვს. შერ. ღვა;
კორტე.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) 1. უღვიღამო
ღაპარაპი. 2. იხ. გოღანწალის
ქინაწალანსინით სინარსული. შერ. ღვანწალი.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) სუსტი აბაგუშუღის
და ღოყა-ნოქაბინანის სელა (ბ. ბოდ).

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) იგივეა, რაც
ღვანწალი, - უთავგოლო ღაპარაპი, -
როშა.

ღვანწალანს (ღვანწალანს ირობა, უღანწალანს
უროშეს, ნოღანწალანს) როშეღა თურმე
გრძ. რომეს.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) ღვანწალი; ღვანწალი შამა
(ბ. ბოდ). შერ. ღვანწალი. იხ. ღვანწალი.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) იგივეა, რაც
ღვანწალი, - ღვანწალი, მამრამ
უშნოდ ღაპარაპი; უზაროდ ღაპარაპი, -
როშა. ღვანწალი დას მუღანსირენი,
მუსით ვაქუქე მუსინი - რომეს რაღაცასა,
თეთონდა არ იცის, რას.
ღვანწალანს (ღვანწალანს ირობა, უღანწალანს
უროშეს, ნოღანწალანს) როშეღა თურმე
გრძ. რომეს; ხუმრობით, მგრამ უშნოდ
რაღაცას ღაპარაპობს.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) სახელი
ღვანწალი დას ზმინა, - იგივეა, რაც
ღვანწალი.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) იგივეა, რაც
ღვანწალი, - უშნოდ, უზაროდ და თანაღ
ღვანწალი შამა.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) იხ. ღვანწალი.

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) ღვანწალი, კოქისკირი წვიმა.
ღვანწალი ჩიღამურიღი ღვანწალი: ბ. ხუბ, გვ.
27 - დეღა ზის ცრემლის ღვანწალი. ღვანწალი ქუ-
მორთუ - ღვანწალი (კოქისკირული წვიმა) მოვიღა.
ჩქეღ მგესხერქე ღვანწალი დას - ჩემი სისხლი
ღვანწალი წვიღედ. შერ. ღვა. ღვანწალი: ოღვანწალი
დასვეღება, ღვანწალი ნაკაღი, ღვანწალი (ბ. ბარი).

ღვანწალი (ღვანწალ/რს) იგივეა, რაც ღვანწალი, -
წვირილი; გღვანწალი. ღვანწალი წვიმა
ღვანწალიღა ღვანწალი: ი. იოშვი, გვ. 12 -
დაღვანწალი წვიმათი დაღვანწალი ცვირილი.
ღვანწალი, რკითუ: ბ. ხუბ, გვ. 180 - იყვირა,
იკიღა. ჩხოღღეღი ღვანწალი დას - ძროხეღი
ბღავისო. ოღეს ქინო ღვანწალი დას
ღვანწალი გინი: მასლო, გვ. 59 - ეზოში
ბღავისო დეღა-მოკლეღი ხბო. კორღეს ჩხოღ
მიკორღ ღვანწალი გირინი ღვანწალი დას:

ა. ცან., გვ. 109 – კლდეზე ძროხა იდგა (იყო მიმდგარი) და ქვეით ვირი ყვიროდაო. ღვარანს (ღვარაუ იყვია, უღვარაუ უყვირია, ნოღვარაუ(ე) ყვიროდა თურმე) გრდუ. ბღაყის, ყვირის. ოღვარუანს (ოღვარაუ აბღაღა, უღვარაუუ უბღაღაღა, ნოღვარაუ(ე) აბღაღაღადა თურმე) გრდმ. აყვირებს, აბღაღაღებს. აღვარენ(ე) (აღვარა შეძლო ყვირა, -, ნოღვარა(ე) შესძლება ყვირა) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უღვარანს ზმინსა – შეუძლია აყვიროს, აბღაღაღოს. ოღვარაფუანს (ოღვარაფუა აბღაღაღენა, უღვარაფუაუ უბღაღაღენიბა, ნოღვარაფუა(ე) აბღაღაღენიბადა თურმე) კაუზ. ღვარანს ზმინსა – აბღაღაღენიბებს, აყვირენიბებს. ოღვარაჟი მიჭო. მიჭოჲ. მყვირალი; მბღაღანი. ნოღვარაჟი მიჭო. ენებ. მყ. საყვირალი; საბღაღელი. ნაღვარა მიჭო. ენებ. წარს. ნაყვირი; ნაბღაღელი. ნაღვარაჟი მიჭო. ენებ. წარს. ყვირილის; ბღაღელის საფასური.

ღვარა'ლა' თუთა (ღვარა'ლა' თუთა) იგივეა, რაც ეკენია, – სემტამბარი, – წვინიანი თუთა. ღვარაღა თუთა ასე ეძახიან მწყემსები სექტემბერს, რადგან ამ თვეში იცის ხშირი ნივრები (ღვარი) და ისინი იძულებული არიან, დატოვონ საზაფხულო საძოვრები (ი. ყოფშ., ეკენია, გვ. 244).

ღვარაჟი-ი (ღვარაჟის) იგივეა, რაც ღვარა, – გღაიმილი, ღრიბალი, ყვირილი. ქვლიჭყუგ ღვარაჟი: ი. ყოფშ., გვ. 17 – დაიწყო ყვირილი. ქიტიამქვეს ღვარაჟი ღემქლო მუში ოსურქ – დაიწყეს (დაარტყეს) ყვირილი ღვეშა და მისმა ცოლმა.

ღვარაქალ-ი (ღვარაქალ/რს) იხ. ხვართქალი.

ღვარილ-ი (ღვარილს) მიჭო. ენებ. წარს. ღვარუნს ზმინსა – ძლიერ სპალი, განუწული.

ღვარი-ჰიმიბა, ღვარ-ჰიმიბა (ღვარ'ი-ჰიმიბას) ღვარ-წვიმიბა, კოქსიპირული წვიმიბა, თამსხმა, – დღაღა. თიმუ სერს მორთუ ღვარი-ჰიმიბაქ, გურგინი ღო მუხიქლო პაპაჲ გუღექ ქვერსეშიმა გითილუ – იმ ღამეს მოვიდა დღაღა, მუხი და გრგვინა და მღვდლის სახლი ქვესკნელში ჩავარდა.

ღვარაქალ-ი (ღვარაქალ/რს) ფხეხეხის ქანება, სანსაჰი; ქლანსა; მხორაქალი. კუხეხეს ნუ უღვარქალუნაქ, გააჩერი! – ფეხებს ნუ ასავსებ, გააჩერი! უღვარაქალუნს (უღვარაქალუ ასავსავ, უღვარაქალუუ უსავსავებია, ნოღვარაქალუ(ე) ასავსავებდა თურმე) გრდმ. ასავსავებს (ხელს,

ფეხს). **ღვარაქალუ(ე)** (ოღვარაქალუ იქალუნა, უღვარაქალუნუ უქალუნია) გრდუ. ენებ. იქალუნება, ტრიალებს. **აღვარაქალუ(ე)** (აღვარაქალუ შეძლო ექალუნა, ექალუნა; -, ნოღვარაქალუ(ე) შესძლებია ექალუნა) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ღვარქალანს ზმინსა – შეუძლია იქალუნოს, იტრიალოს; ასავსავოს (ფეხები). **ოღვარაქალაფუანს** (ოღვარაქალაფუა ასავსავებინა ფეხი, უღვარაქალაფუაუ უსავსავებინებია, ნოღვარაქალაფუა(ე) ასავსავებინებდა თურმე) კაუზ. ღვარქალანს ზმინსა – ასავსავებინებს (ხელს, ფეხს), აბზორაქალებინებს. **მაღვარაქალაჟი მიჭო. მიჭოჲ** მსავსავებელი (ფეხისა...). **ნოღვარაქალაჟი მიჭო. ენებ. მყ.** მსავსავებელი. **ნაღვარაქალაჟი მიჭო. ენებ. წარს.** მსავსავებელი. **ნაღვარაქალაჟი მიჭო. ენებ. წარს.** მსავსავის საფასური.

ღვარაქალა (ღვარაქალას) მოტრიალუ აქაქი-ნიქი, მოძრავი, მოსპვსპაჲ. ღვარაქალა კორი მოტყვენარი, ჩქარი მოძრავის მოყვარული კოცე.

ღვარაქა (ღვარაქას) იგივეა, რაც ღვარა, ღვარაჟი.

ღვარაქა (ღვარაქას) სახელი ღვარუნს ზმინსა – კოქსიპირული წვიმიბა, თამსხმა, დღაღა. თიყალს ღვარუნდუ, ყუზა ვამაყინუ – ისეთი თაქსმა იყო, სახლში ვერ წავედი. ღვარუნს (ღვარა კოქსიპირულად იწვიმა, უღვარა უწვიმა, ნოღვარა(ე) წვიმდა თურმე) გრდმ. მავარდ ნეიშს, თაქსმა, – ღვრის. **ღვარაქალა მიჭო. ენებ. წარს.** ძალიან სველი, განუწული.

ღვარაქალ-ი (ღვარაქალს) ხმაბაღლა გაუთავებელი ღვარაქალი, – ყბაღაღა. ოხიოლუ მუღვარენი ღო ღვარქალანს – ოხიბრა რაღაცა და გაუთავებლად ღვარაქალს. ნიღვარქალანქ, ღვარაქალს ქორწინსა-და – ნუ ღვარაქალს (ღვარაქალს), თუ ღვარაქალს გნამს! ღვარაქალანს (ღვარაქალა იღვარა, უღვარაქალა უღვარაქალს, ნოღვარაქალ(ე) ღვარაქალსდა თურმე) გრდმ. გაუთავებლად ღვარაქალს, ღვარაქალს.

ღვარაქალა (ღვარაქალას) ვისას ღვარაქალა (ბეპირი ღვარაქალი) უყვარს, – ყბაღაღა.

ღვარაქალა (ღვარაქალას) იგივეა, რაც ღვარღვარა, – მიღვარის სახელური; ღვარაქალი; ქაქი.

ღვარაქალა-ი (ღვარაქალას) ქაქი, ქაქი; ღვარაქალა, – მღვარაღვარა. გიღვარა

ნაწილი *მიტოვებული*. ენობ. წარს. მადიანად 'შე'ჭმის საფასური.

ლექსი (ლექსი) 1. იგივეა, რაც **ლექსი**, - ბაჰისის ერთად რამა, - ფუტყუთი.

ჰოტიჰოტი იღვავეუ ხალხი - ჭიანჭველასავით იროდებ ხალხი.

იღვავე (6) (მხოლოდ ანწყოს წრის მწერებში) *გრდუ. ენობ.* ირევა (ბევრი).
2. ძლიერ დასკვამება, გაჟღერება.

ლექსი (ლექსი/რს) დაუფიქრებელი ლაპარაკი; ენაზე მომდგარის (ყველაფერის) თამა.

ლექსი (ლექსი) ლაპარაკი ყველაფერი, ულაპარაკო ულაპარაკო ყველაფერი, ნოლაპარაკი ყველაფერი ლაპარაკობდა თურმე *გრდუ.* ყველაფერს (ენაზე მომდგარს) ამბობს.

ლექსი (ლექსი) ლაპარაკიანი. **ლექსი** კოჩი ლაპარაკიანი კაცი.

ლექსი (ლექსი) ლაპარაკი.

ლექსი (ლექსი) საქონლის ავადმყოფობაა, - ენაზე თუ ლაპარაკზე შიგნით ემართება და ჭამას (ბალა-ზობას) უშლის (*კ. გარ.*). 0 ლექსი უფოჟუა ლექსი მკურნალობა (აღება). ლექსი სამკურნალოდ ახურებენ შანის (საგანგებოდ დაზარალებულ მეტალის ჯობს), ადებენ პირუტყვის ქვედა ყბის ორსავე კიდებზე და ნავენ. შემდეგ აძლიერებ ქვაშირის. *შდრ. ლექსი.* ლექსი - ლექსი ჭია/ჭუა ლოყის+ჭია/ჭვივილი.

ლექსი (ლექსი) ლოყისაღება-ღაჟა, ლაპარაკიანი, ვინაც ლაპარაკი უღვივის. **ჰუნტურუა**, **ლექსი** ატამში პირიქალი: *მსალ.* გვ. 24 - (სახე) ქორუა, ლანგლვივარი ატმის ყველის მავარი. **ბეჭერი** დო ლექსი ატამში გინამდ რექ მოძირაჟა: *კ. საბუ.*, *კარი. ზეპ.*, გვ. 25 - გათქვირული და ლანგლვივარი, ციდან მოსული ხარ მოჩვენება. *შდრ. ჰეჭვილი.*

ლექსი (ლექსი) ლოყანიტილი. ლექსი სახელი გვერდითი (ლოყანიტილი) მსხალი.

ლექსი (ლექსი) ლოყანიტილიანი, ნითელლოყანი.

ლექსი (ლექსი) ლექსი; მოსართავი; სარტყალი. *შდრ. ორტყაჟუ.*

ლექსი (ლექსი) ჭამის დასაშუშავებელი ხელსაწყო.

ლექსი (ლექსი) იგივეა, რაც **ლექსი** (*მსალეობი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 245*).

ლექსი (ლექსი/რს), **ლექსი** (ლექსი/რს), **ლექსი** (ლექსი/რს) ლექსიანი. ცხებოდა

ყოველ შობას და ახალი წლის წინ მახლობლეთისათვის. მას ორი ნაწილები უწერია ჰქონდა (*მსალეობი, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 212*). სახალხო ნაწილები - გრძელი, განიერი, დავიწროებული ბოლოებით, რომელშიაც ჩადებული იყო განსაკუთრებით მომზადებული კვერცი (დაჯეროული კვერცხები) (*ი. ყოფ.*, *ლექსი, გვ. 350*). მოგრო პური, რომელშიაც სდებდნენ დაჯეროვლ (გამზარ) კვერცხის გულს (*ს. ბაკალი, გვ. 295*). *შდრ. იმერ.* ლეწველი ლეწველი, - კვერცხნართავი პური; შობა-ახალწელს ნათილნი ნათილას მიაერთებენ ხოლმე (*ე. ბერ.*).

ლექსი (ლექსი) მოღუშული, - მოღუშვა რომ სწავნი.

ლექსი (ლექსი) იგივეა, რაც **ლექსი**, - სახელი იღვავეუ (6) ზნისა - მოღუშვა. *იხ. ლექსი.*

ლექსი (ლექსი) სახელი უღ (6), აღვეუაჟუ // აღვეუ (6) ზნათა - ძონა. ქუღუნია აკიბა? *ა. ცაგ.* გვ. 12 - კიბე აქვს? **გურმენ წეჯგერი** პიჯი უღუნა? *ი. ყოფ.*, გვ. 2 - ყურმენს (ვენახს) ნელს კარგი პირი ჰქონდა. **სიზმარი მიღუნა**: *მ. ზეპ.*, გვ. 15 - სიზმარი მქონდა. **ჭე მუთუნი ქორი** რეუ, **მუღუნუ** უღუნუ **ღიღი** გულა: *ქს. I, გვ. 216* - ცოტა რამედ ლირდა, როცა ჰქონდა დიდი მახანა (გასავალი). **გური მიღუნა** ოგურეს: *ენგური, გვ. 248* - გული გვექონდა საგულეში. **თირი საჯენი** როღვე განი: *მ. ზეპ.*, გვ. 7 - ორი საჯენი ჰქონია განი. **ღენა** სტატიკური ზნა. ძირია დე, რომლის ენი უხმოვის წინ, როგორც წესი, იკარგება. ითქმის უსული საგნების მიმართ, სულიერზე საუბრისას იხმარება **ნოღუნ** (ქუნს ჰყავს). იცვლება მხოლოდ ობიექტური პირის მიხედვით. 0 **თო-გურამი ღენა** თვალყურის დევნება, ყურადღების მიქცევა (*სიყუ.*-*სიყუ.*) თვალყურის ქონა). ათე ბაღანაშა, ბაბაგე, **გიღუნანი** თოგურა - ამ ბავშვზე, მამა თუ გნამს, თვალყური გქონდეთ. უღუნა *იხ. ტ. I, ტაბულა XXI, გვ. 97-106. შდრ. ლაზ.* ღუნ: მიღუნ მაქს (*ბ. ბარი*).

ლექსი (ლექსი) იგივეა, რაც **ღუნა**, - ღუნა. **ღუნა** კოჩი - ღუნაღუნა

ლექსი (ლექსი) ღუნაღუნა, მოღუნა მივი გამოცემული **ღუნა**, ტყლასუნა. **თიშო** ღუნის მუღუნუ ღუნს **ღუნა** იღუნა - იხ. ზურგზე ნელს გაჰქონდა ტყლასუნა.

ლექსი, **ღუნა** (ღუნა/რს) სახელი **ღუნა**, **ღუნა**, **ღუნა** ზნათა - ღუნაღუნა (მათრასით, წნაღუნა) ცამა,

ბაშოლტვა. ბაღანა გირმახ ღოღევენ დეუ ამდა ჭინუთ - ბავში ორჯერ გაშოლტა დღეს წნელით. *გადატ. გაქცევა. ღოღევენ დეუ შუში ცუბა - გაიქცა თავის სახლში.*
ღვენდუნს (ღოღანაშა გაშოლტა, ღოღანაშა გაუშოლტავს, ღოღანაშაშ(ღ) გაშოლტედა თურმე) *გრძმ. ღვედით სცემს, შოლტავს.*

ღვენაჲ, ღვენაჲი, ღვენაჲი (ღვენკერ'იას) ბამხდარი (ოდნავ მოხრილი).

ღვენაჲი (ღვენწკის) *ზოოლ.* იგივეა, რაც ღვერწკი, - შინ; შინ-ღუა, შინაჲლა. მერეთმუსლობა მორცხა ღოღევენწკეჲქ თოლი წგმიყოთისია: *ხალხ. ხიდორ, 1, გვ. 88 - მერედ მოსვლა მოდისო და ჭია-ლებმა თვლი ნამოიდესო.*

ღვენჯიმი (ღვენჯივის) იგივეა, რაც ღვენჯიე.

ღვენჯი (ღვენჯივის) ძლიერ კოშლი, რომელიც სიარულის დროს იქით-აქით ირხევა (ქანაბის). *შორ. ღვინჯიე.*

ღვემალ-ი (ღვემელ/რს) ხმამაღლა ტირილი; ყვირილი. ბაღანაში ღვემელიში ხუმა ორქილე - ბავშვის ხმამაღლა ტირილის ხმა ისმის. *შორ. გურ. ზღველე ცხერის ბღველი (ი.ტყ.)*

ღვემალა (ღვემელუას) სახელი ღვემელანს ზნისა - ხმამაღლა ტირილი; გღაჲილი; ყვირილი. ბაღანა ღვემელანს, ქიმკაჯინი - ბავში გამწარებული ტირის, მიხედვ.

ღვემელანს (ღვემალა იბღველა, უღვემალა უბღველია, ოღვემალა(ღ) ბღაოდა თურმე) *გრძმ. სა შ-მოჲ ბღავის; ხმამაღლა გამწარებული ტირის.*

ღვემელანს (ოღვემალა ატირა ხმამაღლა, უღვემალაჲ უტირებია) *გრძმ. ხმამაღლა ატირებს, აბღველებს.*

ღვემელაჲუანს (ოღვემალაჲუა ატირებინა, უღვემალაჲუა უტირებინებია, ოღვემალაჲუა(ღ) ატირებინებდა თურმე) *კაუზ. ღვემელანს ზნისა - აბღველებინებს, ხმამაღლა ატირებინებს გამწარებულს.*

ღვემალარი მიჲ. ერბ. ჲ. საბღველი; ხმამაღლა სატირალი.
ღვემალა მიჲ. ერბ. წარს. ნაბღველი.
ღვემალარი მიჲ. ერბ. წარს. ბღველის, ხმამაღლა ტირილის საფასური.

ღვერუ (ღვერდუს) ბოროტი, ცბიარი (*ი. ყოჲშ.*); გაჲნილი, ძლიერ ეშმაჲი. ღვერდუ კოჩი ეშმაჲი, გაქნილი კაცი.

ღვერუა (ღვერუას) სახელი იღვერუ (ნ) ზნისა - ძანაოჲა; ქღაჲანა, ტოქჲა, რხჲა.

მეურის შარასინი, მიიღვერუ - გზაზე რომ მიდის მიორხევა (მიიკლავება).
იღვერუ(ნ) (შოლოდ ანმყოს წრისა და IV სერიის წკრევებში) *გრძმ. ერბ. ირხევა, იკლავება, ქანაბს.*

ღვერუ, ღვერუ(ნ) (ღვერუ(რ)ის) ჩაუშქანაჲი. ღვერუ(რ) ბაღანა ჩაუტუტუნებული ბავში. *შორ. ხეხევერუ.*

ღვის (ღვიას), **ღვიჲ-ი/ღვიჲ-ი** (ღ'ვიჲის) სახელი ღვიანს // ღვიანს ზნისა - ღვილი, ღვაჲილი; სუსტი ხმით ღვაჲილი ან ტირილი. ბაღანა ღვიანს - ბავში ღნავს. უკუშელას ღვიანდგ - სიბნელეში ბუ ღნაოდა.

ღვიანს (ღვიუ ᦒღნავლა, უღვიუ უღნავლა, ᦒღვიან(ღ) ღნაოდა თურმე) *გრძმ. სა შ-მოჲ ღნავის, კნავის.*

ოღვიანს (ოღვიუ აღნავლა, უღვიუჲ უღნავლებია) *გრძმ. აღნავლებს.*

აღვი(ნ) // აღვიენ(ნ) (აღვიან შეძლო ეღნავლა, - ᦒღვიან(ღ) შესძლებია ღნავილი) *გრძმ. შესძლ. ერბ. ღვიანს ზნისა - შეძლია აღნავლოს.*

ოღვიანს (ოღვიანა აღნავლიან, უღვიანაჲ უღნავლიანებია, ᦒღვიან(ღ) აღნავლიანებდა თურმე) *კაუზ. ღვიანს, ᦒღვიანს ზნისა - აღნავლიანებს.*

ღვიარა მიჲ. აჲჲ. მღნაველი; ვინც ან რაც ღნავის, კნავის.

ღვიარი მიჲ. ერბ. ჲ. საღნავლი, საკნავლი. ნაღვი მიჲ. ერბ. წარს. ნაღნავლი, ნაკნავლი.
ღვიარა მიჲ. ერბ. წარს. ღნავლის საფასური.
შორ. ზეია, ყვია/ყვიან; ღაჲ. ღვი; ღვიანს კნავის (*ნ. მარი*).

ღვიანაჲი (ღვიანკელს) ღნაჲაჲანაჲი. ცირაკალი ღვიანტკილი - გოგოსავით ღნავლანაჲი.

ღვიანა (ღვიან/რს) ღნაჲანაჲ მსუჲანი; სასიამოვნო ბარბანოგის (პირონება).

ღვიანა (ღვიანუას) სახელი იღვიანანს ზნისა - კოხტად, ღნაჲანაჲ ყუჲარაჲ (ბამოხადვა).

იღვიანანს (ღვიანაჲ კოხტად იყურა, უღვიანაჲ კოხტად უყურებია, ᦒღვიან(ღ) კოხტად იყურებოდა თურმე) *გრძმ. ერბ. კოხტად იყურება.*

ღვიან-ი (ღვიანას) კატარა ღა ჩაჲსკენილი (*შ. ძაბ.*).

ღვიანა (ღვიანას) მსხვილი, მრგვალი ღა მსუჲანი; მსხვილთმავლანანი. ჩქიმი ღვიანა ღნაჲი - ჩემი მსხვილთმავლანა (ამვე დროს ჩაუტუტუნებული) გოგო!

ლიტონი (ლეონის) იგივეა, რაც ღვიზინა.

ლიტონიზა (ლეონიზა) იხ. ღვიზინა.

ლიტონიზა (ლეონიზა) სახელი ღვიზინანს ზნისა - ბღვირა. გურმულაიო, იღვიზინანს - გულმოსულია, იღვირება. ღვიზინანს (ილიტონიზა იღვირა, ულიტონიზა უბღვირა, ნოლიტონიზა იბღვირებოდა თურმე) ვრდეუ ვებო. იბღვირება. ოლიტონიზანს იგივეა, რაც იღვიზინანს, - იბღვირება. უღვიზინანს (უღვიტონიზა უბღვირა, ულიტონიზა უბღვირია) ვრდეუ მოჰს. უბღვირს.

ლიტონი (ლეითალს) შაჰმუნსული (დ. ვიოთ).

ლიტონი (ლეითონს) იგივეა, რაც ღვიზინი, - ბღვირა; შაჰმუნსული სახით უჭრება. წარენს ნუ წურუნქ, ირო ნუ ჭყორუქ, ნუ იღვიზინთიანქ!; შ. ვერ, გვ. 165 - წარბებს ნუ ქმუხნი, ყოველთვის ნუ წყრები, ნუ იბღვირები!

ლიტონი (ლეითქალს) მსუშანი, მსხვილი.

ლიტონი (ლეინს, ლეინის)/ლიტონი (ღვინს) ღვიტონი. აკა ღვინი ქღმაზებაში!; ი. ყოფშ, გვ. 132 - ერთი ღვინო მომილოცე! (დამილოცე)! ღვინის შუნღუ გოარქქინღულე; ი. ყოფშ, გვ. 158 - ღვინოს სეამდა ვაჩენიდან (ვაჩენილს). მითგ უმოსი ღვინცე შუნღუ; ი. ყოფშ, გვ. 16 - ვინც მეტ ღვინოს სეამდა (დალღედა). ქაბძორ ღიდი ბოჭუკა ღვინით ეფუმა; შ. ხუძ, გვ. 4 - აჩღედა დდი კასრი ღვინით სატე. ჭირიმ შუმოქ დო ღვინიმ შუმოქ არითიანი ვაკოცვილეს; ა. კან, გვ. 129 - ჭირით დამთერალმა და ღვინით დამთერალმა ერთმანეთი დახოცეს. კოჩიმ ჩინება მიღებუ ვაჭორებას დო ღვინიმ შუმოქ მისია; ხალხ. სიბრ., I, გვ. 70 - კაცის ცნობა შეიძლება ვაჭორებას და ღვინის სმაშიო. ნაწყარიმა ღვინი წყალნარევი ღვინო; შქაღვინი შუაღვინო; შქელია ღვინი ქვეკრი წარჩიი ღვინო. შერ. ლაზ. ღვინი, ღინი, ღვინი ღვინი (შ. მარი).

ლიტონი (ღვინდაფის) იხ. ღვენდაფო.

ლიტონი (ღვინდუას) იგივეა, რაც ღვენდუა, - ღვედითი (წნელით, მთარახით...) მამრად ციმბა. ჭიფე ჭინუთ დორღვიზინდესო?; ჭხს, I, გვ. 240 - წერილი წნელით გცემეს მამრად?

ლიტონი-ღვიტონი ღვიტონი (ღვინდ-ღვიტონი ჭინჯის/ღვინს/ც) მოჭარ. ნიშა. იხ. კურდღელიმი ყუკი, ღვინი დო ღვიტონი (ა. მყ.).

ლიტონი (ღვინეს) ღვინისშარი. ღვინე ხოჯი ღვინისფერი ხარი.

ლიტონი ღვიტონი (ღვინი დო ქობალ/რს) ღვიტონი დო პური. ი ღვინი დო ქობალიმი მარდი(მე)

ღვინისა და პურის მადღმა. მართალს ვირაგდულექუ, ათუ ღვინი დო ქობალიმი მარდი მე - სიმართლეს გეუბნები, ამ ღვინისა და პურის მადღმა (ლოცვა). ი ღვინი დო ქობალიტი ჩიხნაფა ღვინითა და პურით ცხოვნება. შხვაში ღვინი დო ქობალიტი ჩიხიმი ღურელი ვორჩხოწევა; ხალხ. სიბრ., I, გვ. 160 - სხვისი პურ-მარდიტი (ღვინითა და პურით) ჩემი მკვდარი ვაცხოვნეო.

ლიტონი ღვიტონი (ღვინი დო ღვიტონი) მოჭარ. ნიშა. იხ. კურდღელიმი ყუკი, ღვინი-ღვიტონი ჭინჯი (ა. მყ.).

ლიტონი (ღვინეს) მოქაუშებაული ნეპირი, ნისსარტი ნაღღისა. ბურჭულიმი ღვინიკი - ნაღღის ნისკარტი (ა. ვარ). ცხემლარს მოკუტებულ ნევერი (ღვინეკი) აქეს (მსაღები. ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 160).

ლიტონი (ღვინეკალს) ძლიერი დასუსტებაული, გამხდარი; კისარდაღაული (და ოდნავ მოზრილი).

ლიტონი (ღვინეკაფის) დასუსტებაული ღვინის ღვინეკი; მოჭის შვირილი (ი. ყოფშ). იხ. ღვინეკაფი.

ლიტონი (ღვინეკას) სიმინდის ღვინეკის მოჭარა.

ლიტონი, ღვინეკაფი (ღვინეკაფი) ღვინეკი, შვირილი. ღვინეკი მგვორალს ღვინეკი ღვინეკა არჩქილენია; თ. სახოკი. გვ. 262 - ღვინის მამებარს ღვინის ღვინეკით ესმისო. შერ. ღვინეკაფი.

ლიტონი (ღვინეკი) სახელი ღვინეკუნს ზნისა - ბაჭრთხობა, ბანტაქება (სულსა); უცხარი სიკვდილი. თუყალი გუღვიტონი შური - გოჭივით ვანუტევა სული (მოკვდა). იხ. ვოღვინეკაფი.

ლიტონი (ღვინეკალს) 1. უხეში, უღამაზო. 2. ბაჭრთხობამ გულმოსული (შ. მად., II, გვ. 99).

ლიტონი (ღვინეკალს) გულმოსული, დანაღვირილი. შერ. ღვინეკალი (შინშენ. - 2).

ლიტონი, ღვინეკალს (ღვინეკალს) სუსტი და ახმახი (შ. მად., II, გვ. 152).

ლიტონი (ღვინეკის) ოდნავ ბაღვიტონი; სახის ოდნავ ბაღვიტონი. იხ. გოღვინეკისი.

ლიტონი (ღვინეკინეს) იხ. ღვინეკისი, - სახელი ღვინეკი დო (წ) ზნისა - სახის ოდნავ ბაღვიტონი, ბაღვიტონი. იღვინეკისანს (იღვინეკისანუ გაილიმა, ბოღვიტონიანუ გაულიმი, ბოღვიტონიანუ) ბაღვიტონი დო თურმე ვრდეუ ვებო. იღვინეკი. ღვინეკინეს (ბოღვიტონიანუ გაილიმა,

პოლინამინაშაშორა(მ) გალიმებულა) გრდუე. ენბ.
ილიმბა.

ლინნაჟ-ი (ლინკალს) 1. შიპაქალასაპიტი
(ჭიასავით) სუსტი. შდრ. ლენწკი. 2.
ლუპარაპარდნილი (სისუსტით). შდრ.
ლენწკი.

ლინა (ლინჯას) ბოტან. მიქაქა. იხ. მაყურებნაია,
მეჭეჭიმი ტყა (ა. მყ.).

ლინაჟალ-ი (ლინკალს) ბამბლარი ღა ძლიერ
ნაოქავინანი სახის მქონე, -
სახადამანაშული.

ლინაჟა (ლინკალს) ნაღლი საშმლის, -
ვთქვით ბოსტნულის, გლუჟა-გლუჟად ჭამა
(მ. მძ.).

ლინა, ლინა (ლინჯას) ძალიან მნიშა ხილი,
- ლინჯა. ჳკომბ ბღაბიქ ღვიჯა სხული:
მ. ზუბ., გე. 113 - ჭამა ვოგომ ძალიან მნიშა
(ლინჯა) მსხალი. შდრ. ღა ზ. მღეჯა: იმღეჯანენ
დამჭაეება შიგნით (ნაყოფისა, მგ., მსხლის)
(ნ. მარი). იმერ. ღვინჯაქ-ა ძალიან მნიშა ხილი,
ყურჭი (ე. გერ.).

ლინაჟარაბა (ღვინჯარებას) იგიევა, რაც
ღვიჯაორება.

ლინაჟა-ი (ღვინჯაფის) ბრამა; შიშა. ინემქ
შიღღებუ, ღვიჯაფი ქოლომიჭყანინი, მარა
მა ვამოქქურუ - იმათ შიდილება, ბრეჯა (ჭიშა)
დამიწყონ, მაგრამ მე არ მემინია.

ლინაჟ-ლინა (ღვინჯა-ღვინჯას) ბოტან.
ძალეჭურამანა. იხ. ღინაში მელიშია,
ჯოლორიში მაყურებნაია, უბა ტყა (ა. მყ.).

ლინაჟალ-ი (ღვინჯაალ/რს) ბამბლარი ღა
მატად უშნო შიასახადავი, - სახა-
დამანაშული.

ლინაჟი (ღვინჯავის) ძლიერ კოჭლი. შდრ.
ღვინჯი.

ლინაჟინ-ი (ღვინჯავის) უშნო ღვიშლი; ბაციინ-
ბა კპილავის (ღრძილის) ოღნაბ ბამოქა-
ნიტი. შდრ. ღა ზ. ღვინჯიღ ღრძილი (ნ. მარი).

ლინაჟინა (ღვინჯავის) იგიევა, რაც
ღვიჯავინი, - ბღღიმბა. თენა ქუჭინი,
ღვიღვიჯავინუ - ეს რომ ვუთხარი,
ცოტა გაიღმა.
ღვინჯავინანს (ოღვინჯავინა გაიღმა,
ოღვინჯავინა გაუღმა, ოღვინჯავინა)
ილიმბოდა თურმე) გრდუე. ენბ. ილიმბა
(უშნოდ).
ღვინჯავინანს (ოღვინჯავინა გალიმებულმა
იყურა, ოღვინჯავინა გალიმებულს უყურებია)
გრდუე. ენბ. ილიმის, გალიმებული იყურება.

ლინა (ღვინჯავის) იგიევა, რაც ღვიჯა, -
ღვინჯა, ძალიან მნიშა. იხ. ოღოში.

ლინაჟი (ღვინჯავის) იგიევა, რაც ღვიჯავინი.

ლინაჟინა (ღვინჯავის) სახელი
ღვიჯაორება (ნ) ზმისა - ღვინჯავად
ბანდობა, დღვინჯავა, - ბადამნიშა.

ლინაჟალ-ი (ღვიჯალს) უფარული, ძლიერ
ფარდასარბული.

ლინაჟალ-ი (ღვიჯალს) რთული სიტყვის მეორე
შემადგენელი ნეერი: თოღვიჯა
თელუჭუჭუნა. შდრ. -ღვიჯა, -ხვიჯა.

ლინაჟა (ღვიჯავის) სახელი ღვიჯაონს
ზმისა - უშნოდ ბღეჯა; ნაბღეჯა. იხ.
ბეირთა.

ლინაჟა (ღვიჯავის) მიშ. ანჭ. ნამბღეჯი
(ძარღვი). თაქი იტაზუნქ კუჭხუჭ
ღვიჯაონს, ნირშიში საქეპრი ათაში
იღღუე: კა ზაყ., ნ. 05. 1931, გე. 3 - აქ იტესს
ფეხებს ნამბღეჯი (ქურდი), შეჯიბრის საქემ ასე
იზრდება.

ლინაჟინ-ი (ღვიჯავის) იგიევა, რაც ღვიჯავინი, -
ბღეჯა. დღვინჯავინი ღვიჯავინქ - მომკლა
ამის ბღეჯა.

ლინაჟინა (ღვიჯავის) იგიევა, რაც ღვიჯავინი,
- სახელი იღვიჯავინანს ზმისა, - ბღეჯა.
იღვიჯავინანს (ოღვინჯავინა იღვიჯა, ოღვინჯავინა
უბღეჯა, ოღვინჯავინა) იღვიჯავინა თურმე)
გრდუე. ენბ. იბღვიჯა.
იღვიჯავინანს იგიევა, რაც იღვიჯავინანს.
უღვიჯავინანს (ოღვინჯავინა უბღეჯა, ოღვინჯავინა
უბღეჯა) გრდუე. მიოჭ. უბღეჯა.
იღვიჯავინაჟინანს (ოღვინჯავინა აბღვიჯაინა,
ოღვინჯავინაჟინა უბღვიჯაინა, ოღვინჯავინაჟინა)
აბღვიჯაინა თურმე) კუჭ. იღვიჯავინანს
ზმისა - აბღვიჯაინანს.
ოღვინჯავინაჟინაჟინა, მიშ. ანჭ. მაბღვიჯაალი; ბღვიჯა.
ოღვინჯავინაჟინაჟინა, მიშ. ენბ. მყ. საბღვიჯა.
ნაღვიჯავინაჟინა, ენბ. წარს. ნაღვიჯა.
ნაღვიჯავინაჟინაჟინა, მიშ. ენბ. წარს. ბღვიჯაინს
საფასური. შდრ. ღვიჯინი, ღვიჯინი.

ლინაჟინ-ი (ღვიჯავის) ბღეჯა, შიშა,
ყოყლორინობა. იღვიჯავინანს იბღვიჯა.

ლინაჟალ-ი (ღვიჯალს) შაბღეჯავინი ღა უშნო
(მ. მძ., II, გე. 100).

ლინაჟა (ღვიჯავის) სახელი ღვიჯავინს ზმისა
- ხარად ღა ხმარპირი ჭამა. ოჭკობალქ
ქაშობლუ ზემა-ღა, ოღვიჯავინს -
საჭმელი თუ ჩაუყარა ხელში, შეჭამს (ხარად).
ღვიჯავინანს (ოღვინჯავინა შეჭამა ხარად, ოღვინჯავინა)
შეუჭამა ხარად, ოღვინჯავინანს შეჭამა

თურმე ხარბად) *გრძმ.* შექცამს ხარბად (ხმაურით).

ლექსიკონი (ლექსიკალს) მომცროსი ტანისა და მსუქანი, - კუჭქანა. ღვიძალი ჩქვჩქვ რე - პუტკუნა ჩვილია. *ჭორ.* ღვიფალი.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) ზომიერად მთავარი სისინამომომოდ ჩასუქიანი. *ჭორ.* ხეფალი.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) იგივეა, რაც ღვიძალი.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) მსუქანი, კუჭქანა.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) იგივეა, რაც ღვიძალი.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) სახელი ღვიძალი (6) ზნისა - 1. მსუქანი, მსუქანობა; მსუქანობა; მსუქანობა; მსუქანობა (*პ. ჭარ.*), ღვიძალი, გოღვიძალი - გასუქდა, გაუტყუნდა. მუჭო უღვიძანს ღვიძალი - როგორ გაუტყუნებული აქვს ღვიძალი. 2. მსუქანობა; მსუქანობა. *ჭორი* გოღვიძალი - ღვიძალი ღვიძალით გააღვიძონ - ღვიძალი გაღვიძდა და ოთხივე გაათბო. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) გაღვიძდა, მრავლობაში (6) გაღვიძებულა) *გრძმ.* *გრძმ.* სუქდება; თბება; ღვიძდება.

ღვიძალი (6) (მრავლობაში) გაუტყუნდა, მრავლობაში გაუტყუნებია) *გრძმ.* *სახ.* *ჭ.* ოღვიძანს ზნისა - უტყუნდება; უღვიძდება; უთბება.

ღვიძალი (6) (მრავლობაში) გაღვიძდა, მრავლობაში გაღვიძებია) *გრძმ.* ათბობს, აღვიძებს; ასუქებს.

ღვიძალი (6) (მრავლობაში) გაღვიძებია, მრავლობაში გაღვიძებია) *გრძმ.* ოღვიძანს ზნისა - ათბობს, აღვიძებს, ასუქებს.

ღვიძალი (6) (მრავლობაში) გაღვიძებია, მრავლობაში გაღვიძებია) *გრძმ.* ოღვიძანს ზნისა - ათბობს, აღვიძებს, ასუქებს. *გრძმ.* *ჭ.* 'გა'სუქებული; 'გა'მღვიძებული. *რწმ.* *გრძმ.* *ჭ.* 'გა'სუქებული; 'გა'სათბობი; 'გა'საღვიძებული. *რწმ.* *გრძმ.* *ჭ.* 'გა'სათბობი; 'გა'სუქებული; 'გა'ღვიძებული. *რწმ.* *გრძმ.* *ჭ.* 'გა'სათბობი; 'გა'სუქებული; 'გა'საღვიძებული. *რწმ.* *გრძმ.* *ჭ.* 'გა'სათბობი; 'გა'სუქებული; 'გა'საღვიძებული.

ღვიძალი (6) (მრავლობაში) გაღვიძებია, მრავლობაში გაღვიძებია) *გრძმ.* ოღვიძანს ზნისა, ღვიძალი (6) ზნისა - 1. მსუქანი; მსუქანობა. 2. მსუქანობა, მსუქანობა. *გრძმ.* დამბალი.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) ძლიერი შანი; შანიანი (*პ. ჭარ.*).

ლექსიკონი (ლექსიკალს) სახელი ღვიძალი ზნისა - მსუქანი მსუქანობით. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა. *გრძმ.* მსუქანობა, მსუქანობა. *რწმ.* *გრძმ.* მსუქანობა, მსუქანობა.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) იგივეა, რაც ღვიძალი, - მსუქანი; მსუქანობა.

ლექსიკონი (ლექსიკალს) იგივეა, რაც ღვიძალი, - მსუქანი; მსუქანობა.

ღვი (ღვი) ილია. *იხ.* *რწმ.*

ღვი (ღვი) იგივეა, რაც ღვიძალი, - მსუქანი; მსუქანობა. *გრძმ.* *ჭ.* 97 - როგორა, რომ დაზნის (იქითაქეთ), თავი გაუპოს ვიამ! *ჭორ.* *იხ.* ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა.

ღვი (ღვი) მრავლობაში (*ღ. ვიფა*).

ღვი (ღვი) იგივეა, რაც ღვიძალი, ღვიძალი - მსუქანი; მსუქანობა. *რწმ.* *გრძმ.* *ჭ.* 511).

ღვი (ღვი) *იხ.* ღვიძალი.

ღვი (ღვი) (ღვიძალი) *მრძ.* *გრძმ.* *ჭ.* 511. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა. *გრძმ.* *ჭ.* 511. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა.

ღვი (ღვი) *იხ.* ღვიძალი, ღვიძალი.

ღვი (ღვი) (ღვიძალი) (ღვიძალი) სახელი ღვიძალი ზნისა - ღვიძალი; მსუქანობა.

ღვი (ღვი) (ღვიძალი) (ღვიძალი) ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა. *გრძმ.* *ჭ.* 511. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა. *გრძმ.* *ჭ.* 511. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა.

ღვი (ღვი) (ღვიძალი) (ღვიძალი) ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა. *გრძმ.* *ჭ.* 511. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა. *გრძმ.* *ჭ.* 511. ღვიძალი (6) (მრავლობაში) მსუქანობა, მსუქანობა; მსუქანობა, მსუქანობა.

ლიონა (ლიონას) იგივეა, რაც ხიორუა, - სახელი ილიორუ (6) ზმნისა - ნაპარღნი. თაურე მიღანურე, თეურე მიღანურე, დინილიორე მუჭოლდა: *მ ხუბ, გვ. 126* - აქეთ გაცურა, იქით გაცურა, დანავარდობს (მიგნით), როგორც უნდა. ილიორუ(6) (შხოლოდ ანმყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრდუე. ერეზ.* ნავარდობს.

ლიმა (ლიეცს) ნელთბილი. ლიქე წყარ მიმპურს კოდორიმა დო აკათუნი, ათაქ ნოხეე წვერენდაი - ნელთბილი წყალი რომ შემოდის კოდორში და ერევა, აქ არის ნევრა. *შორ. გიფე.*

ლიმინ-ი (ლიტინს) კიმიინი; ღრინალი, ყვირილი. კაკო ლიქინუნს: ქომომლით ბერგია! - კაკო ყვირის: მომიტანეთ თობიო! *შორ. კიტინი.*

ლიმინა (ლიტინას) ვინასტ ღრინალი სრპეპია. ლიტინა კოჩი მყვირალა კაცი.

ლიმინა (ლიტინას) იგივეა, რაც ლიქინი, - სახელი ლიქინუნს ზმნისა - ყვირილი, ღრინალი.

ლიტინუნს (ლიმინ იღრიალა, ულამინა უღრიალა, ნოლიონ(6) ღრიალებდა თურმე) *გრდუე. საშ-მოქმ.* ღრიალებს, ყვირის. *შორ. კიტინა.*

ლირაპილ-ი (ღირაქილს) *მიძე. ერეზ. წარს.* ილირიკუუ (6) ზმნისა - 'დაგრანხილი, 'დაზეპული, 'დაქალასნილი.

ლირაპს (ღირაქუას) *იხ. ლირიკუა.*

ლირაპილ-ი (ღირაქილს) *მიძე. ერეზ. წარს.* ილირაქუუ (6) ზმნისა - დამბქანარი. დამბარბუე გეშელი სკან დირაქიბ ხეთია: *ქხს, I, გვ. 255* - მწილი ამოიღე შენი დამბქანარი ხელითო. *იხ. კირაჭილი.*

ლირაპს (ღირაქუას) *იხ. კირაჭუა, ლირიკუა,* - სახელი ლირაქუნს ზმნისა - ჭანოპა.

ლირება (ღირებას) სახელი ლირუ (6) ზმნისა - ღირება. ჩქიმი რინა მუშა ლირე, მუჭეფსი ვიჯიენქენი: *მასალ., გვ. 26* - ჩემი ყოფნა რად (არ) ღირს, როცა მენ არ გიმბურ. ჰე მუთუნი ქო ლირუღე, მუჯანსუ ულუღე დიდი გულა: *ქხს, I, გვ. 216* - ცოტა რამედ კი ღირდა, როცა პქონდა დიდი მანანდა (გასავალი). ლირუ(6) (შხოლოდ ანმყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრდუე. სტატყ.* ღირს. აღირუაფუ(6)/აღირუ(6) (შხოლოდ მყოფადის წრის მწკრივებში) *გრდუე. ერეზ.* ეღირება.

ლირეპ-ი (ღირეკის) თხილის, აპაციის ან სხვა გცნარის დამგრანხილი (მოსრინი) წნელი. საფულეს კუბოს ლირეკით დინმაკირანდეუსია, წყარუქე ეეთოტოტუკოვენი - საფულეკი კუბოს დაგრეხილი წნელით აბამდენე, წყალს რომ არ ამოეღდოო.

ლირენობა (ღირენობას) ღირეპულეპა. ლირენობა ვაუღულე დიდი: *ყა ზყ., 20.01.1931* - ღირებულება არ პქონდა დიდი.

ლირმა (ღირმას) მისინი; უმამისი; მკაახე (სიტყვა...). მუ პირჭალო მუ ღირმა: *თ. სახოკ., გვ. 253* - რა მქისი და რა მქაცრი! (ორივე სამიზია).

ლირმალ-ი (ღირმალს) გადიღმულეპული, გაყინინიზაპული.

ლირმაშ-ი (ღირმაშის) უმამოფილო, ბრაზინანი ლაპარაკი ვინმესთან; უხეშად აპასუნი.

ლირმა (ღირმეს) ღირამი. *იხ. ღერმე.* ურემს აკაციაში ღირმე ულუ - ურემს აკაციის ღერძი აქეს.

ლირმინ-ი (ღირმინს) ბრაზინანი, გამაღზინანეპული ლაპარაკი; გაჰჰარეპა; ხრინწინანი ხმით ლაპარაკი. *შორ. იმერ.* ლიზინი გაჯერება, გალიზინება (*ყ. ბერ.*).

ლირმინა (ღირმინას) იგივეა, რაც ღირმინი, - სახელი ღირმინუნს ზმნისა - ხრინწინანი ხმით, გაჰჰარეპაშით ლაპარაკი. სი ეშენი მუს მიღირმინუნქ, მუს გისოჯექუ ჯარით ეური - შენ ამისათვის რატომ მიჯავრდები (ხრინწინანი ხმით), რას გისკდება ჯავრით გული? ღირმინუნს (ბოლოშინა ხრინწინანი ხმით ილაპარაკა, ბოლოშინა ხრინწინანი ხმით უთქვამს, ბოლოშინა(6) ხრინწინანი ხმით იტყუად თურმე) *გრდმ.* ხრინწინანი ხმით გაბრაზებული ლაპარაკობს.

ლირმაშ-ი (ღირთაფის) *იხ. ღირთინი.*

ლირთინ-ი (ღირთინს) იგივეა, რაც ხირთინი, - ხირინვა. // *გადტ.* ხმამალა ლაპარაკი, ღრიალი. მუსიე, ჯიმა, თაქ ღირთინუნქინი? - რასაა, ძმა, აქ რომ ღრიალებ?

ლირთინა (ღირთინას) ვინასტ ღრინალი, ხმამალა ლაპარაკი სრპეპია.

ლირთინ-ი (ღირთინს) იგივეა, რაც ღირთინუა.

ლირთინილ-ი (ღირთინილ/რს) *მიძე. ერეზ. წარს.* ღირთინუნს ზმნისა - 'დაღალაქილი, 'გაღალტბილი.

ლირთინა (ღირთინუას) სახელი ღირთინუნს ზმნისა - გლჰჰა, ღლტბა; დახეპა. კატექ ჩიტის ქაბატაკე ღო დო ღირთინუ - კატა ჩიტს დაეჯება და დაგლოჯა. ღირთინუნს (ბოლოშინა დაგლოჯა, ბოლოშინა დაუგლოჯა, ბოლოშინა(6) დაგლოჯად თურმე) *გრდმ.* გლოჯეს, ფლეთს.

ლიტონი (ლიტონის) ლიტონი. აკოხედე წყარის ღო ღირღინ უნ დუ მუშეღღიშოთ - იყდა წელსიარას და ჩახლუწილი ხმით მღეროდა თავისთვის.

ლიტონი (ლიტონის) ღირღინ. შორ. ვირგონი, კირკონი, ქირქონი, ხირხონი.

ლიტონილი (ლიტონილი) მიჭ. ენებ. წარს. ღირღონ უნ ზმინსა - 'და'ღირღინლი. გოძირა ღირღონ ილიო კიდალას - გარქენებ ღაღრღინლ კედელს.

ლიტონუა (ლიტონუას) სახელი ღირღონ უნ ზმინსა - ღირღინ. ჭუკიქ ღო ღირღონ უ ფიცარეფი - თავგმა დაღრღინა ფიცარები. ღირღონუნს (ლიტონუნს დაღრღინა, ღირღონუნს დაუღრღინა, ღირღონუნს დაღრღინა და თურმე) გრდმ. ღრღინს, ხრავს. იღირღონენ (იღირღონუნს შესაძლებელი გახდა ღრღინა, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ღირღონ უნ ზმინსა - შეიძლება 'და'ღირღინას, 'და'ხრავს.

ღირღონენ (ღირღონუნს) შეძლო 'და'ღრღინა, - ღირღონუნს შესაძლებელი დაეღრღინა გრდუე. შესაძლ. ენებ. უღირღონ უნ ზმინსა - შეუძლია 'და'ღრღინას, 'და'ხრავს. **იღირღონუნს** (იღირღონუნს აღრღინენი, უღირღონუნს უღრღინენი, უღირღონუნს აღრღინენი და თურმე) კუჭ. ღირღონ უნ ზმინსა - აღრღინენებს, ახრღინენებს. **ღირღონუნს** (ღირღონუნს) მიჭ. მოჭ. მღრღინელი.

ღირღონული მიჭ. ენებ. მესაღრღინელი. **ღირღონული** მიჭ. ენებ. წარს. 'და'ღრღინელი. **ღირღონული** მიჭ. ენებ. წარს. ნაღრღინი. **ღირღონული** მიჭ. ენებ. წარს. 'და'ღრღინის საფასური. **ღირღონული** მიჭ. უარყ. 'და'უღრღინელი. შორ. ღა ზ. იღირღონულ ღრღინა, ქეჭვა (ეტიმოლ., გვ. 520).

ღირღონი (ღირღონის) იგივეა, რაც ღირღონი, - სახელი იღირღონ უნ ზმინსა - მიზეზობა; ცვალებათ. ჰაერი იღირღონს ამდლა, დოჭეის ალბათ - ჰაერი მიზეზობს დღეს (იცელება), ინეიმებს ალბათ. **ღირღონის** (ღირღონის) იმიზეზობა, უღირღონის/ღირღონის უმიზეზობა, უღირღონის მიზეზობა და თურმე) გრდმ. მიზეზობს, ცვალებათობს; ჭირვეულობს.

ღირღონი (ღირღონის) იგივეა, რაც ღირღონი, - გლჰჰა, ფლჰჰა და ისი შამა, - ღირღინა.

ღირღონი (ღირღონის) // ღირღონი (ღირღონის) სახელი იღირღონ უნ ზმინსა - ღირღინა, ღირღინა; გლჰჰი ღირღინი

რისამე შრბ. ხამი ვაუკუკათუნს ღო ღირღონ უნ - დანა არ უჭრის და ღირღინს.

ღირღონის (ღირღონის) დაღრღინა, ღირღონის დაუღრღინა, ღირღონის (ღირღონის) დაღრღინა და თურმე) გრდმ. ღირღინს.

ღირღონი (ღირღონის), **ღირღონი** (ღირღონის) ხელსაყრ ქვევის ან თიხის სხვა ნაწარმთა გასაკეთებლად.

ღირღონი (ღირღონის), **ღირღონი** (ღირღონის) შრბალი, ღირღინი, შრბინი. ურემი ღირღონის ქიდიჭყანსეხი, საპირი ოკო ქუსევე; ხალხ. სიბრ., I გვ. 135 - ურემი ჭრიალს რომ დაინეცხს, საპირის ნასმა უნდაო (საპირი უნდა ნაუსეხო).

ღირღონი (ღირღონის) სახელი ღირღონ უნ ზმინსა - 1. შრბალი, ღირღინი; ღირღინა; შრბინი, შრბინა-შრბინი. 2. კარაშენი (კბილის). მაფშალია უღეს უსკუ, ურემი ეკადირღონ ანს უ: ეხს, I გვ. 306 - ბუღბული ურემში შებული, ურემი უკან მიჭრიალს. ურემს მუჭოთ ვეჭრიალანანი, თემი მიოღირღონ ანსია - ურემს როგორც დაატერენ, ისე დაიჭრიალესო. ჭიათა გულერი მუშოქ ღო პროლს 2. უღირღონ უნ ზმინსა - ნითელი ფესხაცემელი მაცევა და იატაჯე ვეჭრიალენებს.

ღირღონის (ღირღონის) ღირღინა, უღირღონის/ღირღონის უჭრიალთა, უღირღონის/ღირღონის უჭრიალთა და თურმე) გრდუე. სა შ. მოჭ. კრატუნებს, ღირღინებს, ჭრიალებს. **ღირღონის** (ღირღონის) ღირღინა, უღირღონის/ღირღონის უჭრიალთა, უღირღონის/ღირღონის უჭრიალთა) გრდმ. უჭრიალთა, არღინთა.

ღირღონის (ღირღონის) უღირღონის აკრატუნა კბილი, უღირღონის უკრატუნთა) გრდმ. მოჭ. აკრატუნებს (კბილს). **ღირღონის** (ღირღონის) უღირღონის აკრიალთა, უღირღონის უჭრიალთა უჭრიალთა, უღირღონის უჭრიალთა და თურმე) კუჭ. ღირღონ უნ ზმინსა - აკრიალთა, აკრატუნთა, არღინთა, უღირღონის, მკრატუნთა.

ღირღონის (ღირღონის) მიჭ. ენებ. მესაღრღინელი, საკრატუნთა, უღირღონის მიჭ. ენებ. წარს. ჭრიალის, კრატუნის საფასური. შორ. ღა ზ.

ლრწკინი/ლრწკილ კრატუნი (ქბლებისა)
(*გეოზოლ., გვ. 521*); *იფრ.* ლრჭინი უსაპრო ლერძის
ჭრიალი (*გ. ბერ.*).

ლირაზი-ი (ლრჭაფის) უსნოდ შურთხება.

ლირაზინი (ლრჭინის) იგივეა, რაც ლრწკინი, -
ლრჭინი.

ლიტინი (ლიტინს) ლიტინი.

ლიტინაზა (ლიტინაფას) სახელი უღიჯანს ზმნისა
- ლეღვა, საკინძის ჩახსნა და გულ-
მკარდის გამოჩენა. ძღაბი, ონჯლორე
ვაიჩქურე, გიღიჯანს კიდირინი? - გოგო,
სირცხელი არ იცი, რომ გავიღელა მკერდი?
უღიჯანს (შბოლოდ ანშოკს წრის მწკრივებში)
გრდუ. სტატე, გულ-მკერდი ვადაღელილი აქვს.
ოღიტინუნანს (ოღიტინუნა გულ-მკერდი გამოაჩინა,
უღიჯანსა გულ-მკერდი გამოურჩინა,
ოღიჯანსა(ნ) გულ-მკერდს აჩენდა თურმე)
გრდმ. გულ-მკერდს ვადაღელავს. აჩენს.
ღიჯანსა(ნ) მიღ. ენებ. წარს. ვადაღელილი (გულ-
მკერდი).

ლიტინაზა-ი (ლიტინაფილ(რს) მიღ. ენებ. წარს.
უღიჯანს ზმნისა - ბაღაღელილი (მკერდი).
იხ. გინოღიჯანაფილი.

ლიტინაზა (ლიტინუნას) *იხ.* აშაღიჯანუნა.

ლიუა (ლიუას) იგივეა, რაც ლეიბა, - სახელი
ღიჯანს ზმნისა - ღნაპილი, სუსტი სხიმი
ტირილი (ბავშვისა). ბაღანა ბუმუნ ღიჯანს,
შქორუნსო? - ბავშვი რატომ ტირის (ღნავის),
შა? *გაღა.* გაქცევა. ათუნა ქიგეგონუნე,
გოღიუ - ეს რომ გაიგონა, გაიქცა.
ღიჯანს (ლიუა იღნავლა, უღიუა უღნავლია,
ოღიჯანს(ნ) ღნაოდა თურმე) *გრდუ.* სა-შ-მოქმ.
ღნავის.
ოღიჯანს (ოღიჯანს აღნავლა, უღიჯანსა
უღნავლებია, ოღიჯანსა(ნ) აღნავლებდა
თურმე) *კაუზ.* ღიჯანს ზმნისა -
აღნავლებინებს.
გაღიჯანი მიღ. მოქმ. მღნაველი, მტირალა.
ოღიჯანი მიღ. ენებ. ზე. საღნავლი.
ღაღიჯანი მიღ. ენებ. წარს. ნაღნავლი.
ღაღიჯანი მიღ. ენებ. წარს. ღნავილის საფასური.

ლიუ-ღაუ (ლიუ-ღაუს) ბნელ-ნათილი ღიჯანსა,
ბანთიადი, რიძრავი. ღიუ-ღაუ ქ
ქორუჯუუ, ეღუგუგუ სგნთე მარე: *მალო., გვ. 61*
- რიურაჟმა მოაჯანა, აღმოსავლეთით
(აღმოსავლეთიდან) სინათლე ადგას. ღიუ-
ღაუ ქ ქორუჯუუ, თამარაქ ბესა გვენორაჟუ -
რიურაჟმა მოაჯანა, თამარაჟმა ბესა ვადადენა.

ლიუა (ლიუას) ღიჯანი ცეცხლი (*ღ. ფოფა*). ღიუა
ღაჩხირი - ნაკერჩხილიანი ცეცხლი. ღიუა

ღაჩხირე ეკოჟან: *აია, 1, 22* - გიზგიზა
ციცხლიანი ნეგს.

ლიუნა (ლიუნუნას) 1. ბაბადმრა (სახისა); 2.
ხამამღალი საბამო ლაპარაკი. *ჟორ. გორ.*
ღლოფინი ხმამალა, უსაპოფონი ხნით,
გაჯეგრებთ ლაპარაკი (*გ. შარაშ*).

ლიუნა (ლიუნუნას) სახელი მიღიფუ 'უ' (ნ) ზმნისა
- შლიტინი. შური წინაღმი (ცვერუშაპი)
მიღილოფ, მიღიფუ: *აია, 1, გვ. 22* -
სულუნმინდური (ცვერუშაპი) მოიკლავნება,
მოშლიგინებს.

ლიუნა, ლუნა-ი (ლიუნა-ლ'-ის) ბახსნილი,
ბაღაღელი. კიდრიღიღლი მკერდაღელილი.

ლიუნაზა (ლიტინაფას) იგივეა, რაც ხიხინაფა,
- ლკოპის დასახსნილი.
ღლოღუნა(ნ) (ღლოღუნა ლობა დანაყი,
ღლოღუნა(ნ) ლობა დაუნაყი) *გრდუ.* ენებ.
ღლობას იწყებს.

ლიუნაზა-ი (ლიტინაფილ(რს) იგივეა, რაც
ხიხინაფილი, - მიღ. ენებ. წარს.
ღიღონ ღიუ (ნ) ზმნისა - სიღამაღის
ღიღუნა. *11. გაღა.* ძალზე მსხვილი, გავსებული.
ორსულ ქალზე და მაკე საქონელზე იტყვიან:
გოღიღინაფილი რენია - გავსებული
არისო.

ლიუნა (ლიტინს) *იხ.* ღიღონუნა.

ლიუნაზა (ლიტინაფას) სახელი ღიღონუნს
ზმნისა - მარაღი რისაპი (პურის, მჭადის...)
ღანამტეცეპა (ტურებით, ნუნებით) და
ბამრიკლად შაბა, - ლურ'ღანა. კიბორეფი
ვააპაღუუ ღო ჭკის ღიღონუნს - ქილები
არ აქვს (გაჩრია) და მჭადს ლურ'ღინსა
ღიღონუნს (ღოღიღუნა დაღურ'ღინა, ლაღიღუნა
დაღურ'ღინა, ლინოღიღუნა(ნ) დაღურ'ღინა
თურმე) *გრდმ.* ლურ'ღინსა.
ღიღონუნ(ნ) (ღოღიღუნა შესაძლებელი გახდა
ღურ'ღინა, -) *გრდუ.* შესაძლ. ენებ.
ღიღონუნს ზმნისა - შეიძლება ლურ'ღინა.
აღიღონუნ(ნ) (აღიღუნა შეიძლია ეღურ'ღინა, -
ოღიღუნა(ნ) შესაძლებელი ეღურ'ღინა) *გრდუ.*
შესაძლ. ენებ. უღიღონუნს ზმნისა -
შეუძლია ლურ'ღინის.
ოღიღონაფუნანს (ოღიღუნაა აღურ'ღინა,
უღიღუნააა უღურ'ღინებია, ოღიღუნა(ნ)
აღურ'ღინებდა თურმე) *კაუზ.* ღიღონუნს
ზმნისა - აღურ'ღინებს.
გაღიღუნა მიღ. მოქმ. 'და'მღურ'ღინელი.
ოღიღუნა მიღ. ენებ. ზე. 'და'საღურ'ღინი.
ღოღიღუნა მიღ. ენებ. წარს. 'და'ღურ'ღინილი.
ღაღიღუნა მიღ. ენებ. წარს. 'და'ნაღურ'ღინი.
ღაღიღუნანი მიღ. ენებ. წარს. 'და'ღურ'ღინის

საფასური.

‘აუა’აუაონე მიჰ. უარე. დაუღურ’ღნელი.

ლიპონუა (ლიტონუა), **ლიპონუა** (ლიტონუა) სახელი ღი/გ ძე გონ უნს ზნისა – ბლაბკი დანიტი რისამე შრა, – ღირძმნა.

ლიტონუნს (აოლიპონე გალირძენა, აუაოლიპონე გალირძენა, აოლიპონე(ღ) გალირძენა და თურმე) *გრძმ. ღირძენის; ღიგენის.*

ლიპა (ლიტას) ღია, ღრიპა, ღრიპო. რთული სიტყვის მეორე ნევერ: *პიჯი-ლიტა პირლია; მუნღი-ლიტა ტრაკული (ა. ყოფი). შღრ. ფია.*

ლიპინი (ლიტინის) ღორის ხანგრძლივი ხმიანობა, – ღრუტუნნი.

ლიპინი (ლიტინის) კარაშა, ღრეშა; სახის მანკა; სიცილი კპილაპის ბამოჩენით.

ლიპინუა (ლიტინუა) სახელი ღიჭინუნს ზნისა – 1. ღრუტუნნი. კარს გეღიჭინუნს ათე ოხერი ღეჯი – კარგზე ღრუტუნებს ეს ოხერი ღორი. მუჭო ღეჯიყალე ღიჭინუნქია – როგორ ღორით ღრუტუნებო. 2. კარაშა, ღრეშა. იღიჭინანს ქვალში ეაჭარიყალე – იკრეტება ყველის ვაჭარიყით.

ღიჭინუნს (ილიპინი ღირუტუნა, ალიპინუა უღრუტუნია, ᦒოლიპინუა(ღ) ღრუტუნება თურმე) *გრღუე. საშ-მოქმ. ღრუტუნებს.*

იღიჭინანს (ილიპინუა იკრეტა, ალიპინაშა უკრეტია, ᦒოლიპინაშა(ღ) იკრეტებოდა თურმე) *გრღუე. ვნებ. იკრეტება, იღრეტება.*

უღიჭინანს (მხოლოდ ანჰყოს წრის მწკრივებში) *გრღუე. სტატე. დაკრეტელი აქვს (კბილები, პირი...).*

იღიჭინანს (ოლიპინუა დაკრეტა, ალიპინაშა დაუკრეტია, ᦒოლიპინაშა(ღ) კრეტდა თურმე) *გრძმ. კრეტეს (კბილებს).*

იღიჭინე(ღ) (ილიპინა შესაძლებელი გახდა კრეტა, –) *გრღუე. შესაძლ. ვნებ. ᦒღიჭინუნანს ზნისა – შეიძლება იკრეტოს, იღრეტოს.*

ალიჭინე(ღ) (ალიპინა შეძლო ეკრეტა, –) ᦒოლიპინა(ღ) შესაძლება კრეტე) *გრღუე. შესაძლ. ვნებ. ᦒღიჭინუნანს ზნისა – შეუძლია კრეტოს, ღრეტოს.*

იღიჭინაფუნანს (ოლიპინაშა აკრეტებინა, ალიპინაშაშა უკრეტებინებია, ᦒოლიპინაშა(ღ) კბილებს აკრეტებინება თურმე) *კაუზ.*

ᦒღიჭინუნანს ზნისა – აკრეტინებს კბილს; აღრუტუნებინებს (ღორს).

გალიპინალი მიჰ. *მოქმ. მღრეტელი; ღრუტუნა. ᦒოლიპინალი მიჰ. ვნებ. მყ. საღრეტე; საღრუტუნე. ᦒოლიპინალი მიჰ. ვნებ. წარს.*

კბილებდაღრეტელი. **ნალიპინა მიჰ.** *ვნებ. წარს. ნაღრეტე; ნაღრუტუნები.*

ნალიპინალი მიჰ. *ვნებ. წარს. კრეტის, ღრეტის საფასური.*

ლიპინი (ლიტინის) იგივეა, რაც ღიჭინი², – ბაცინება კპილაპის ჩენით, – ღრეშა.

ლიპონუა (ლიტონუა) ღიჭინა; ღმიპითი შამა. ატამა გოლიტონუ ატამი გალიტინა; ატამა ღოლიტონუ ატამი ღმიტითი შეტამა.

ლიტონუა (ლიტონუა) გალიტინა, აუაოლიტონუ გალიტინა, ᦒოლიტონუ(ღ) გალიტინა და თურმე) *გრძმ. ღიგენის. შღრ. ღიჯეგონუა.*

ლიტინი (ლიტინის) სიცილი, ღრიპი, ღრეშა. *იხ. ღიგინები; ღიჯეგინი, ღიჯეგინი.*

ლიტინი (ლიტინი/ღ) *მიჰ. ვნებ. წარს. ღიჯეგონუნს ზნისა – ბალიჭინი.*

ლიტინუა (ლიტინუა) სახელი ღიჯეგონუნს ზნისა – უსწორასწოროდ მოქაპაზა და ისა შამა (ხილს), – ღიჭინა. ღეჯიჭორო ღოღიჯეგონუ უმუჭური – ღორით დაღიჯეგაშლი.

ღიჯეგონუნს (ლიტინუა დაღიჯეგა, ᦒოლიტინუა დაღიჯეგა, ᦒოლიტინა(ღ) დაღიჯეგა და თურმე) *გრძმ. ღიგენის.*

იღიჯეგონე(ღ) (ილიტინუა შესაძლებელი გახდა ‘დაღიჯეგა, –) *გრღუე. შესაძლ. ვნებ. ღიჯეგონუნს ზნისა – შეიძლება ‘დაღიჯეგა.*

ალიჯეგონე(ღ) (ალიტინუა შეძლო ეღიჯეგა, –) ᦒოლიტინა(ღ) შესაძლება დაღიჯეგა) *გრღუე. შესაძლ. ვნებ. უღიჯეგონუნს ზნისა – შეუძლია ‘დაღიჯეგოს.*

იღიჯეგონაშა (ილიტინაშა ალიჯეგინა, ᦒოლიტინაშა(ღ) ალიჯეგინება თურმე) *კაუზ. ღიჯეგონუნს ზნისა – ალიჯეგინებს.*

გალიტინალი მიჰ. *მოქმ. მღიჯეგელი. ᦒოლიტინალი მიჰ. ვნებ. მყ. საღიჯეგინი.*

ალიტინალი მიჰ. *ვნებ. წარს. ‘დაღიჯეგინი. ნალიტინალი მიჰ. ვნებ. წარს. ნაღიჯეგინი.*

ნალიტინალი მიჰ. *ვნებ. წარს. ღიჯეგინის საფასური. ალიტინალი მიჰ. უარე. უღიჯეგინი.*

ლიტინი, ღიტინუა (ღიჯეგონს, ღიჯეგონუა) იგივეა, რაც ღიჯეგონი, ღიჯეგონუა. *შღრ. ჯიღონუა.*

ლუპ-ი (ლუპის) *ზოილ. ღლუპი; ღლიპი. ფართო და სლიპი თავი აქვს. ფართო ტუჩებზე უღღეშები ეზრდება. კუდთან მისი ტანი მონჭრილია; ნახშირით შავია. ძალიან დიდი იზრდება – 3-6 არმინამდის. ცხოვრობს დამდგარ წყალში, იკვებება ყველაფრით (მასალები ტ. V, გვ. 72-74). შღრ. გურ. ღლუპი ღლიპი (ს. ჯლ., ა. ღლ.).*

შემა (დმალას) ქონება, სიმდიდრე. მუთნი მესაკონს ვაკორესხედ, თე კო ულუნი, არძო თი დმალა : აა, 1, 19 - ვერაიოთარ გულთმისანს არ შეედლო დათევალა, ამ კაცს რომ ჰქონდა, ყველა ის ქონება.

შემალირი (დმალიერს) მდიდარი, ქონებაიანი. მის ძირ დმალეირც თიჯევა შეხას : აა, 1, 23 - ვის ნახავ მდიდარს მის ზეგვის სხვას.

შემალი (დობერს) ლომი. ვარა თიში ინახევენჯო დობერი ვამალობედენი? : ი. ყოფშ., 144 - ან მის ჩასაჯენად ლობეს ვერ მოვლობავედი? ართი ჯგუჯევიშა დობერი ვემკილობე : ა. ცან., გვ. 100 - ერთ სარზე ლობეს ვერ მოვლობავე. ქიშერთე დობერი შა დო ართი ქიშიოღვარუე : მ. ხუბ., გვ. 139 - მივიდა ლობესთან და ერთი მიავყირა (მიბადულა). იხ. დანდა. შდრ. ლაზ. ლობერი ლობე (ს. მარ).

შემალი (დობერებას) - ლობერიში ძეგა ლობის ნაბირი) ორლოპე, ლომის ქიდე. ორწყე, კათა აღახენა დანდას - დობერი ში ძეგას : კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 95 - ხედავს, ხალხი ზის (მიმდევრულად) კედელთან - ლობის კიდეზე. დობერი ძეგას კათა ხენანი, ათენეფც ქიშეშუხუნეს : კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 95 - ორლობეში (ლობის ძირას) ხალხი რომ ზის (სხედან), მათთან ერთად დასევი.

შემალი (დობილ/რს) მიძე. ენებ. წარს. დობუნს ზმნისა - 'შამომკაპაპული, 'შამომლომილი; ნეშული. მელა დეერს დობილით ჭოფუნდეს : დობილს ომქამუთი ვერშოთი ქეკარს, მელაშო ქოთიოშს ინახუნჯადეს - მელასა დამეგლს ლობილით იქვრდენენ. ლობილი შუაში მეგლისათვის ციკანს, მელისათვის ქათამს ჩააჯენდენენ.

შემალი (დობირს) იგივეა, რაც დობილი, - 'შამომლომილი, 'შამომკაპაპული.

შემა (დობუნს) სახელი დობუნს ზმნისა - 'შამომლოპაპა; 'შამომკაპაპა; ნეწა. ლობერი ვამალდობე : ი. ყოფშ., გვ. 144 - ლობეს ვერ 'შემო'ვლობავედი. ვართი დობე იში ლობერი : ი. ყოფშ., გვ. 144 - არც შეიძლება ლობე იმისი ლობისა. დობუნს (წოხუშ ლობა, უწოხუ ულობავს, წოხუშ(ნ) ლობავდა თურმე გრდმ ლობავს. ილობუნს (წოხუშ ილობა, უწოხუ ულობავს) გრდმ სათავ. ქვ. დობუნს ზმნისა - ილობავს თავისას. ულობუნს (უწოხუ ულობა, უწოხუ ულობავს) გრდმ სახს. ქვ. დობუნს ზმნისა - ულობავს. ილობუნ(ნ) (წოხუშ უშელობა, წოხუშ(ნ) შემოლობილა) გრდმ. ენებ. დობუნს ზმნისა - ილობება.

ალობუნ(ნ) (წოხუშ შემოელობა, წოხუშ შემოლობილა) გრდმ. ენებ. დობუნს ზმნისა - ელობება.

ილობუნ(ნ) (წოხუშ შესაძლებელი გახდა ლობვა, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. დობუნს ზმნისა - შეიძლება ილობოს (შემოლობილ იქნეს).

ალობუნ(ნ) (წოხუშ შეძლო ელობა, -, წოხუშ(წოხუშ) შესაძლებელი გალობვა) გრდმ. შესაძლ. ენებ. დობუნს ზმნისა - შეუძლია ლობოს.

ილობუნანს (წოხუშ(წოხუშ) ალობევისა, უწოხუშ(წოხუშ) ულობევისა, წოხუშ(წოხუშ) ალობევისა თურმე) კაუზ. დობუნს ზმნისა - ალობევისა. მაწოხუშ(წოხუშ) მიძე. მიძე. 'შე'მლობილი, 'შე'მლობავი. ოწოხუშ(წოხუშ) ენებ. მე. 'შე'სალობავი, 'შემო'სალობი.

წოხუშ(წოხუშ) მიძე. ენებ. წარს. 'შე'ლობილი. ნაწოხუშ(წოხუშ) ენებ. წარს. 'შე'ნალობი. ნაწოხუშ(წოხუშ) მიძე. ენებ. წარს. 'შე'ლობის საფასური. უწოხუშ(წოხუშ) უარყ. 'შემო'ლობავი.

წოხუშ(წოხუშ) მიძე. ენებ. წარს. ლობე (დობილი).

წოხუშ(წოხუშ) ლარი; საზი. შდრ. დამბ.

წოხუშ(წოხუშ) ლარანი. ლობაში შინკა ლარანი ნესვი.

წოხუშ(წოხუშ) იგივეა, რაც დობამი, - ლაზინა. დობაში დევი ლორი, რომელსაც ზურგზე თეთრი ფერი აქვს ზოლად გავლებული.

წოხუშ(წოხუშ) იგივეა, რაც ქოქა, - დრუ, ფუტურუ, ფულურუ. ართი დიდი დობი ჭყონიშა მითილე : მ. ხუბ., გვ. 95 - ერთ დიდ ფულურუ მუხაში შევიდა.

წოხუშ(წოხუშ) (დობაშუას) იგივეა, რაც დობიშუა.

წოხუშ(წოხუშ) (დობაშუას, დობამას) იგივეა, რაც ქიშინუა, - ძნა, ძმნა; კაშუა; დამართუა; შამარა. ებოშიშა მუთაქე დობილე : ა. ცაყ., გვ. 11 - ამ ბიჭს ვერაფერი უქნა. ჯიშინიშე ვეგირი კოს ვა უდობილე : ი. სახუ., გვ. 270 - კარგისათვის კარგი არავის უქნა. სქანი ნტერს ვეფერი დობამილე : ი. ყოფშ., გვ. 24 - შენს მტერს ისეთი დამართუდე. ჭირი ქობილე დობამილე სქანი ჩეღა კისერიში : მ. ხუბ., გვ. 24 - ჭირი შემეყაროს (დამართოდე) შენი თეთრი ყელიას. მაჯირა დობა უარესი დობილე : მ. ხუბ., გვ. 187 - მეორე დობეს უარესი უქნა (გაუკეთა). იშედეგე მაჯირაქ ნი, თეში დობილე : ი. ყოფშ., გვ. 28 - რომ ამოვიდა მეორე, ისევე გაუკეთა. დობანს (წოხუშ) უქნა, უწოხუშ(წოხუშ) უწოხუშ(წოხუშ) უწაშედა თურმე) გრდმ. უწაშ. ილობანს (წოხუშ) უქნა, უწოხუშ(წოხუშ) გრდმ. სათავ. ქვ. დობანს ზმნისა - იწაშს თავის თავის მიმართ.

ილოლე(ნ), ილოლინე(ნ) (ილოლინა შესაძლებელი გახდა ქმნა, გაკეთება; -) გრდუფ. შესაძლ. ენებ. დოლანს ზმნისა - შეიძლება ქმნა, გაკეთება. ალოლე(ნ) (ალოლინა შესაძლებელი ენა, -) გრდუფ. შესაძლ. ენებ. დოლანს ზმნისა - შეიძლება უქმნა. ოლოლ'ინ'აფუანს (ოლოლინაჟა აქნევისა, ულოლინაჟაჟა უქნევისებია, ილოლინაჟაჟა) აქნევისებდა თურმე) კაუზ. დოლანს ზმნისა - აქნევისებდა. მალაჟაჟარი მიზლ. მოუზ. მქნელი, 'გა'სქეთებელი. ოლოლინაჟარი მიზლ. ენებ. მე. საქნელი, 'გა'სკეთებელი. ოლოლინაჟარი მიზლ. ენებ. წარს. ქმნილი, 'გა'კეთებელი. ნალოლინაჟარი მიზლ. ენებ. წარს. ნაქნარი, 'გა'ნკეთებელი. ნალოლინაჟარი მიზლ. ენებ. წარს. ქმნის, კეთების საფასური. ულოლინაჟარი მიზლ. უარყ. უქმნელი, 'გა'უქეთებელი. შდრ. ლაზ. დოლ: ოლოლე კეთება (ნ. მარი).

ლოლინა-რი (ლოლინარს) მიზლ. ენებ. წარს. დოლანს ზმნისა - ძმინილი, 'გა'კითხული.

ლოლინაჟა, **ლოლინაჟა** (ლოლინაჟა) ფულური, ღრუ. ქიმიური უღუე დოლანს: კ. საბუზ, კართ. ზუპ., გვ. 69 - ჩაიძინა ფულური ხეში. შდრ. 'რ'ლოლი, დოლი. დოლინაჟა - დოლი ღრუ + ჟა ხე.

ლონი (ლონეს) ღონე, ძალა. დარიბი კოჩიშ დონე უღვენობა რენია: ა. ცან., გვ. 123 - დარიბი კაცის ღონე უქონლობა არისო. ბლონეში მერამა ღონის მიცემა, მოლონიერება. მუგამე ბოშის დონეჟ ქიმაჟინე: ი. კოფშ., გვ. 106 - როდესაც ბიჭს ღონე მიეცა (მოლონიერდა).

ლონიბა (ლონიბას) სახელი ადონენს, იდონეჟუ(ნ) ზნათა - შინაშეხაბა, დალონიბა. თეცად უბედურობაჟ გურ შეუწუხ, დაუდონ - ამგვარმა უბედურებამ გული შეუნუხა, დაუღონა. ალონიენს (ალოლინა დაღონა, ღონეღონა დაუღონებია, ღონეღონაჟაჟა) დალონიბდა თურმე) გრდმ. ალონიენს, ანუხებს.

ლონიარ-ი (ლონიარს) ღონიარ-ი.

ლოლი (კიბირეფი) ღრპ.ლოლი. დონჯაო კიბირეფი რე: წკვეტური (მოწყანთორელი) დო ართიანწკმა სწორი ვარენი ფერეფი - „ლოლი“ კიბილებია: ნანვეტებული (ნვეტიანი), ნინამონეული დო ერთმანეთთან სწორი რომ არ არის ისეთები. შდრ. ჯონეჯო.

ლონი (ლონიას) იგივეა, რაც დვარა, დვარა-ფი, - ღრიალი, ყვირილი. შდრ. ლაზ. მდორ: ოლოლინე ყვირილი, ღრიალი (ნ. მარი).

ლონი (ლორეს) ღარი. წისქვილიში დორეს წყარს მეუშქეანეგნი, სქიბუს ოკო ეხევეწი, ვაგარენდასგნი: ხალს. სიძრ., I, გვ. 172 - ნისქვილის ღარში წყალს რომ მიუშვებ, დოლობს უნდა ეხენო, არ გაირედეს.

ლონიბა (ლონიბას) სახელი ადონენს ზმნისა - 'მო'ტუპუბა, ღორიბა. არაგდოლი ეოულ დონეხას: ქხს. I, გვ. 82 - ადგილი არ აქვს მოტყუებას. ვაშადორა, ვამიწუა: ი. კოფშ., გვ. 135 - არ მომატყუო, არ მითხრა. მარებელჟ მაშადორგნი, კოჩი კოჟ ვაუდორგუჟ: კ. საბუზ, ქხს, გვ. 141 - შუამავალმა მე რომ მომატყუა, კაცს კაცი (ისე) არ მოუტყუებია. ალონიენს (ალოლინა ატყუა, ულოლინაჟა უტყუებია, ილოლინაჟაჟა) ატყუებდა თურმე) გრდმ. ატყუებას. ილოლინს (ილოლინა იტყუა თავი, ულოლინაჟა უტყუებია) გრდმ. სათვ. ქვ. ადონენს ზმნისა - იტყუებს თავს.

ლონიბეჟუ(ნ) (ლოლინაჟა მოტყუებდა, ილოლინაჟაჟა) მოტყუებულა) გრდუფ. ენებ. ადონენს ზმნისა - ტყუედება. ილოლინე(ნ) (ილოლინა შესაძლებელი გახდა მოტყუება, -) გრდუფ. შესაძლ. ენებ. ადონენს ზმნისა - შეიძლება მოტყუება. ალოლინე(ნ) (ალოლინა შესაძლებელი 'მო'ტყუებინა, -) ილოლინაჟაჟა შესაძლებელია 'მო'ტყუებინა) გრდუფ. შესაძლ. ენებ. ადონენს ზმნისა - მოტყუებლია 'მო'ატყუოს.

ოლოლინაჟაჟანს (ილოლინაჟაჟა ატყუებინა, ულოლინაჟაჟაჟა უტყუებინებია, ილოლინაჟაჟაჟა) ატყუებინებდა თურმე) კაუზ. ადონენს ზმნისა - ატყუებინებს. მალაჟაჟალი მიზლ. მოუზ. მტყუებელი. ილოლინაჟალი მიზლ. ენებ. მე. სატყუებელი. ილოლინაჟალი მიზლ. ენებ. წარს. მოტყუებული. ნალოლინაჟალი მიზლ. ენებ. წარს. 'მო'ნატყუებელი. ნალოლინაჟალი მიზლ. ენებ. წარს. მოტყუების საფასური. ულოლინაჟალი მიზლ. უარყ. 'მო'უტყუებელი. შდრ. საბა: მოლოლინაჟა მოტყუებდა. ლაზ. დორ: მოვადორ ვატყუებ (ნ. მარი).

ლოლინაჟა-ი (ლოლინაჟას) მიზლ. ენებ. წარს. ადონენს ზმნისა - მოტყუებული. ეგებუ ვორეჟ დონეჟუღი: კ. საბუზ, კართ. ზუპ., გვ. 68 - ეგების მოტყუებული ვარ.

ლოლინაჟა-ი, **ლოლინაჟა-ი** (ლოლინაჟასის) იგივეა, რაც დვარაფი (დ. თეფი).

ლოლინაჟა (-ლოლინა-თეჟი) ღმირთი თუ ბნამს! უპ, პაპა, საქმე ვაიღუნო, დონონ დეი!: მ. ხუბ., გვ. 163 - უპ, მღვდელი, საქმე არ გაქვს, ღმერთი თუ გნამს! მღვდელი დო ქუმიბირი, დონონ დეი, სი გვერმაჟი გიყვილეუნი, თიმი ძევაღუე:

მ. ხუბ., გვ. 13 – ნამიყვანე და მარცხენ, თუ ღმერთი გნამს, შენ ვეშაბი რომ მოგიკლავს, იმისი ძვლები. ღმერთსი, პაპა, ღორონდგიე! : *ქსს*, *II*, გვ. 144 – მომშორდი (დამეთხოვე), მღვდელო, თუ ღმერთი გნამს!

სურათი-1 (ღმრონქ; ღმრონთის // ღმრონთს // ღმრონს) ღმრონთი. ღორონთი ღმუ რენია, უღორონთეთ ქობრუთ ღო ღმუთუთ ვებრტუთა: *ა. ცაგ.*, გვ. 123 – ღმერთი ღმობიო, უღმერთოდ ვვარგვართ, უღმროდ ქი – არაო. ღორონთქ ვოგომობრტეგას, ჩქიმი პატონი!: *ა. ყოფშ.*, გვ. 1 – ღმერთმა გაგიმარჯოს, ჩემო ბატონო! ომქარ სქუა ხოლო ქითხუ ღორონქია: *ქსს*, *II*, გვ. 142 – შუათანა შვილიც შერთო (ითხოვა) ღმერთმაო. მარლობა ღორონქია!: *ა. ცაგ.*, გვ. 23 – მადლობა ღმერთსო! მოლაითო რუგირი ქორდასენი, ღორონთს ხოლო აყვენუღუა: *ხალხ. სიტრ.*, *I*, გვ. 82 – შეამანაგებულო კარგი რომ იყოს, ღმერთსაც ყუოლებოდაო. ქუუქუუ ღორონცეც, ღორონთქე ქიმეჩე ართი პლატოქი ტალონცე: *ა. ყოფშ.*, გვ. 86 – უთხრა ღმერთს, ღმერთმა მისცა ერთი ცხვირსახოცი მჭერედს. *0* ღმრონთით ღვითი, ღმროთის ნყალობით. ღორონთით რუგირი ვორეთ – ღვითი (ღმროთის ნყალობით) ვერერობით კარგად ვართ. *0* ღმრონთი, რუჯული, ხატი „ღმერთი, რუჯული, ხატი“, - დაფიცება იმის გამოსახატავად, რომ ტყუილს არ ამბობს. ღორონთი, რუჯული, ხატი, მართალს ვირაგადუქ – ღმერთი, რუჯული, ხატი თუ მნამს, მართალს გუგუნებთ. *0* ღმრონთიმა მეყინა ღმროთისადმი შეხედვა. *გადატ.* ჩაფიქრება რაიმე გადაწყვეტილების მიღებამდე. მათი გომიგეთია..., თქვანი ღორონცე მითოჯინითია: *ა. ყოფშ.*, გვ. 27 – მეც გამიშვითო..., ჩაფიქრდიოთ (თქვენს ღმერთს შეხედეთ). *0* ღმრონთიში გოჭყორა/გოჭყორინი ღმროთის განყრომა, – *გადატ.* შეცდომის დამუშება და ჩადენილი მოქმედებაზე სინანული. მუ ღორონთქ გეშაჭყორე, მუშე მალოლე ათე გვარქ?: *ა. ყოფშ.*, გვ. 159 – რა ღმერთი გამინყრა, რატომ დამემართა ამის გვარი. ღორონთქე გეშაჭყორე სენი, თნა რე: *ა. ყოფშ.*, გვ. 55 – ღმერთი რომ გაგიწყრა (სინანული დამუშებულ შეცდომაზე), ესაა. *0* ღმრონთიში // ღმრონთიში გოჭყორელი ღმროთისაგან ნყუელი; *გადატ.* ბოროტი, ავი, ყველაფრის მკადრებელი. ართი ღორონთიშე გოჭყორელი კოჩიე – ერთი ღმროთისაგან დაწყველილი (ავი, ბოროტი) კაცია. *0* ღმრონთიში დღა ღვთის დღე; *გადატ.* კარგი, მშვენიერი დღე; ართი ღორონთიშე დღას

უწუთ თე გვრთაფილი სქუაქ: *მ. ხუბ.*, გვ. 81 – ერთ მშვენიერი დღეს უთხრა ამ ნანანელმა შვილმა. *0* ღმრონთიში კოჩი ღმროთის კაცი; *გადატ.* ძალიან პატრონანი, უმანკო კაცი. ართი ღორონთიში კოჩი პუნღე შეძობელი – ერთი პატრონანი კაცი (ღვთის კაცი) მყავდა მეზობელი. *0* ღმრონთიში მარდი ღვთის მადლი, ღმროთის ნყალობა. ღმრონთიში მარდიმე ღვთის მადლი, - საფიცობი; ღმერთს გეფიცები. ღორონთიში შარდიშე, ვამითქუალუ თიმა მუთუნი! – ღმერთს გეფიცები, არ მითქვამს მისთვის არაფერი! *0* ღმრონთიში მოჩამილი ღმროთის მოცემული: ღორონთიში მოჩამილი ირფელი მიღუნა, კოჩიში სინთელე ქორდასი-ღო – ღვთის ბოძებულო (მონიჭებულო) ყველაფერი გეძეს, კაცის სინთელე (განმრთელობა) იქნებოდეს-და. *0* ღმრონთიში შინა/შინაფა ღმროთის სხენება რაიმე ძნელი საქმის დანყების ნინ: გამწუღორთე ძალაში ოქუმარეც, ქოშინეუ ღორონთია: *ა. ცაგ.*, გვ. 2; *ა. ყოფშ.*, გვ. 23 – ნამოდგა ძალიან დილას (სისხამ დილით), ახსენა ღმერთი... *0* ღმრონთიში წანა/წანუა ღმროთის რწმენა: ქეთო, ღორონთი ქორწანსუ-და, თელო ქიხიხოლოდექ: *ა. ყოფშ.*, გვ. 131 – ქეთო, ღმერთი თუ გნამს, თელო ჩიხხუტე! *0* ღმრონთიში ჭყელი ღმროთის ნყუელი; ავი, ბოროტი, ცუდი საქმის მკადრებელი. მიდატქერინი მიღალატეს, ღორონთიში ჭყელე მქია: *ა. ყოფშ.*, გვ. 158 – ვილაცამა ვეილალატა, ღმროთისაგან ნყულებმა. *0* ღმრონთიში ჭყოლოფა ღმროთის ნყალობა. ენა მუღვა რენი, ღორონთიში ჭყოლოფა რენია: *ა. ყოფშ.*, გვ. 56 – ეს რაღაც არის, ღმროთის ნყალობა არისო. *0* ღმრონთიში ჭყორინი ღვთის ნყრომა, რისხვა: მუ ღორონთიში ჭყორინი რე, მუშო ვემზაგორუ მა თეში წამალიშაგა: *მ. ხუბ.*, გვ. 10 – რა ღვთის რისხვა (წყრომა), როგორ ვერ მივაგვინ მე ამის ნამალსო. *0* ღმრონთიში ღვთის განგება. მუშენი ვა უქე ღორონთობა, მუთი დირჩინუ უბედური: *ა. საბუშ.*, *ქართ.* *ზეს.*, გვ. 17 – რად არ იცის ღვთის განგება, თეთონაც დაბრუნება უბედური. *0* ღმრონთქე გეშაჭყორე ღმერთზე ამოადღის (წყველას): ქეშიაუნია, ღორონთქე გეშაჭყოთ იმ დღუაია: *მ. ხუბ.*, გვ. 108 – მოიყვანეო, ღმერთმა ამოადღის იმისი თავო! *0* ღმრონთქე ვაყვას ღმერთმა არ ქნას (წყველას): თქვანი საშველი ღორონთქე ვაყვასია – თქვენი საშველი ღმერთმა არ ქნასო! *0* ღმრონთქე ნუ მოგოლასას! ღმერთმა ნუ მოგიშალს! ღორონთქე ნე მოგიღასას სქანი ხეში მოწუეუა!: *ა. ცაგ.*

გვ. 7 - ღმერთმა ნუ მოგიძალადს შენი ხელს მონუელი. *0 ღმერთს უჩქე ღმერთმა იცის. შდრ. ალაშაშა უწყის. შდრ. ღაზ. ღმერთით ღმერთი (6. მარ).*

ღმერთნი შორსდ. ფიცის ფორმულა: ღმერთმანი. ღმერთი მე, ვაგაღმერთნი! - ღმერთმანი, არ გატყუებ! *იხ. ღმერთთზე.*

ღმერთულ-ი (ღმერთულს) ღმერთნიერი. ღმერთული ზმზ. ღმერთნიერად. ვაგანათლეს შური დო ხორცი, ღმერთულ დო იხვარი-ღა: *შ. გვრ., გვ. 134 - ვაგანათლეს (ვაგხოვნებს) სულითა და ხორცი, თუ ღმერთნიერად იხმარე.*

ღმერთთა, ღმერთთა შორსდ. იგივეა, რაც ღმერთი მე, - ფიცის ფორმულა: ღმერთმანი. დიპილუნქ, ღმერთთა მე, დუს: *ქსს, I, გვ. 134 - მოვიკლა, ღმერთმანი, თავს! სიმერაშა მუთა მირკვ, ღმერთთა მე, ვაგეხანგი: ი. ყოფშ, გვ. 109 - სიყვემდე არაფერი მიკლია, ღმერთმანი, ვაგეყდი. ღმერთთა მე, ვე ვებრტუებ: ი. ყოფშ, გვ. 19 - ღმერთმანი, არ ვაგეყცივე.*

ღმრქო (ღმრქოს) ზოოლ. იგივეა, რაც ღმრქო.

ღმრქა (ღმრქას) იგივეა, რაც ღმრქა, ღმრქაფი, ღმრქა.

ღმრქაშა (ღმრქაშას) ღმრქანი შინა. *იხ. დისა.*

ღმრქაშა (ღმრქაშას) იგივეა, რაც ღმრქაშა.

ღმრქაშა-ი (ღმრქაშა-ი; ღმრქაშა-ის, ღმრქაშა-ის) ზოოლ. ბატი; ღმრქაშა-ის, ღმრქაშა-ის. ათაქ ართი კიჩი ხეიშა ქურაყუნს ღმრქაშა-ის: *შ. ხუბ., გვ. 149 - აქ ერთი კაცი ხურმას (კი) უფერთაგს ბატებს. შდრ. საბა: ღმრქაშა-ის ბატი; ღაზ. ღმრქაშა-ის ბატი (ქტიშოლ., გვ. 520). იხ. ქინტი.*

ღმრქაშო (ღმრქაშოს) ზოოლ. იგივეა, რაც ღმრქაშო, - თევის სახეობა, ღმრქაშო, - ძალიან პატარა, მოშვი ფერისა, თავი მსხვილი აქვს; წყალში ქვის ქვეშ ცხოვრობს (*მასალეში, ტ. V, გვ. 72*). ქვაში/ქვაში ღმრქაშო ქვის ღმრქაშო. ქვაში-ღმრქაშო ქვილითაში: *ა. ცახდ., გვ. 74 - ქვის ღმრქაშო ქვილითანი. იხ. საბა: ღმრქაშო - თევის აღმნიშვნელი უხის. შდრ. ტაობნ. თმორაქუე საღორაქოვო (ა. ცახდ., ტაობნ., გვ. 65).*

ღმრქაშა (ღმრქაშას) ღმრქაშობა, ღმრქაშოს შარა.

ღმრქა (ღმრქეს) მოტან. დიპი. იხ. დიქე, ფალახარე, ღმრქაღა (*ა. მყ.*). ბალახი;

ფართო, დაქრილი ფითლები აქვს, იზრდება კაცზე მაღალი (*მასალეში, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 216*).

ღმრქაშა (ღმრქაშას) მოტან. იგივეა, რაც ღმრქა, - დიპი. იხ. დიქე, ღმრქა (*ა. მყ.*).

ღმრქა (ღმრქოს) ზოოლ. კამაჩის შვილი, ზაპი. შდრ. ბატი. საბა: კამაჩის შვილსა ღმრქაშა ცხოვრების და გამოზამთრებულსა ზაპი... ღმრქა იხმარება თიქუნდაც. ნიკო პატარაისა (*ს. ბანდა*) ღმრქა-ს ეხადნენ, დიდი და მსხვილი რომ იყო იმიტომო.

ღმრქაშო (ღმრქაშოს) მოტან. ღმრქაშო (*ა. მყ.*).

ღმრქაშო (ღმრქაშოს): ღმრქაშო კიჩი მაღალი, ძვალმსხვილი, - ბრეკ კაცი. *შდრ. ღმრქა.*

ღმრქაშო (ღმრქაშოს) შოქოჩი.

ღმრქაშა (ღმრქაშას) სახელი ღმრქაშა შინსა - შოქოჩობა.

ღმრქა (ღმრქეს) იგივეა, რაც ღმრქა, - სახელი ღმრქაშა შინსა - ღმრქაშა, სოქსა. *იხ. გილაღოღა. შდრ. იქორ. დიდი დიდი ნონილი, უსამოდ თრევა (ა. გვრ.).*

ღმრქაშა-ი (ღმრქაშა-ის) მოტ. გვბ. *წარს. ღმრქაშა-ის შინსა - 'ღმრქაშა-ის'.*

ღმრქაშა (ღმრქაშას) სახელი ღმრქაშა შინსა - 'ღმრქაშა. სახეს ღმრქაშა - სახეს ღმრქაშა, ღმრქაშა. ღმრქაშა (ღმრქაშა) ღმრქაშა, უღმრქაშა უღმრქაშა, სოღმრქაშა (ღმრქაშა) ღმრქაშა გრდმ. ღმრქაშა, ღმრქაშა (სახეს). უღმრქაშა (უღმრქაშა) უღმრქაშა, უღმრქაშა უღმრქაშა გრდმ. სახს. ქე. ღმრქაშა შინსა - უღმრქაშა, უღმრქაშა. იღმრქაშა (იღმრქაშა) დიღმრქაშა, იღმრქაშა (იღმრქაშა) დიღმრქაშა გრდმ. გვბ. ღმრქაშა შინსა - იღმრქაშა, იღმრქაშა. აღმრქაშა (აღმრქაშა) დიღმრქაშა, აღმრქაშა (აღმრქაშა) დიღმრქაშა გრდმ. გვბ. უღმრქაშა შინსა - უღმრქაშა, ეღმრქაშა. იღმრქაშა (იღმრქაშა) შესაძლებელი გახდა 'ღმრქაშა, -, -) გრდმ. შესაძლ. გვბ. ღმრქაშა შინსა - შეიძლება 'ღმრქაშაშოს.

ღმრქაშა (ღმრქაშას) გრდმ. გვბ. უღმრქაშა შინსა - უღმრქაშა, ეღმრქაშა. იღმრქაშა (იღმრქაშა) შესაძლებელი გახდა 'ღმრქაშა, -, -) გრდმ. შესაძლ. გვბ. ღმრქაშა შინსა - შეიძლება 'ღმრქაშაშოს.

ღმრქაშა (ღმრქაშას) გრდმ. გვბ. უღმრქაშა შინსა - უღმრქაშა, ეღმრქაშა. იღმრქაშა (იღმრქაშა) შესაძლებელი გახდა 'ღმრქაშა, -, -) გრდმ. შესაძლ. გვბ. ღმრქაშა შინსა - შეიძლება 'ღმრქაშაშოს.

ღმრქაშა (ღმრქაშას) გრდმ. გვბ. უღმრქაშა შინსა - უღმრქაშა, ეღმრქაშა. იღმრქაშა (იღმრქაშა) შესაძლებელი გახდა 'ღმრქაშა, -, -) გრდმ. შესაძლ. გვბ. ღმრქაშა შინსა - შეიძლება 'ღმრქაშაშოს.

ღმრქაშა (ღმრქაშას) გრდმ. გვბ. უღმრქაშა შინსა - უღმრქაშა, ეღმრქაშა. იღმრქაშა (იღმრქაშა) შესაძლებელი გახდა 'ღმრქაშა, -, -) გრდმ. შესაძლ. გვბ. ღმრქაშა შინსა - შეიძლება 'ღმრქაშაშოს.

-, -) *გრდუფე შესაძლ. ენებ.* ღ უ ზ უ ნ ს ზნისა - შეიძლება 'გა'ლუნვა.

აღუზენ(ნ) (აღუზა შეძლო 'გა'ლუნვა, -, მონოლუზა(ნ) შესძლებია გალუნვა) *გრდუფე შესაძლ. ენებ.* უ ღ უ ზ უ ნ ს ზნისა - შეუძლია 'გა'ლუნვოს. ოღუზაფუანს (ოღუზაფაუ აღუნენია, უღუზაფაუუ უღუნენენებია, ნოღუზაფა(ნ) აღუნენებდა თურმე) *კაუზ.* ღ უ ზ უ ნ ს ზნისა - აღუნენებს. ნაღუზაი *მიძლ. მოუზ.* 'გა'მლუნავი. ოღუზაი *მიძლ. ენებ. ზე.* 'გა'საღუნვი. მონოლუზი *მიძლ. ენებ. წარს.* გაღუნული. ნაღუზა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ნაღუნვი. ნაღუზარი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ლუნვის საფასური. უაღუზა *მიძლ. უარყ.* გაულუნავი.

ღუზაუ? (ღუზუას) სახელი იღუზუენ(ნ) ზნისა - 'მო'ლუშვავა. იღუზუენ(ნ) (მიიღუზა მოიღუშა, მოღუზრა(ნ) მოღუშულა, მონოღუზა(ნ) მოიღუშებოდა თურმე) *გრდუფე ენებ.* იღუშება. შდრ. მოღღაბუაუა.

ღუზაუ? (ღუზუას) სახელი ღ უ ზ უ ნ ს ზნისა - სასამელის (მე., ლეინს...) ბადებარა, შნსამ (ბეგრისა). ვარა გუფუშეათა-ოდა, ვარა გ ე ბ ღ უ შ ა თ : *ქსს, I, გვ. 16* - ანდა დაელოთ (გვესკათ), ანდა გადაეკრათ. გ ე ღ უ ზ უ ყ ა ნ წ ი - გადაეკრა ყანნი. ღუზუნს (ბაღუზა გადაეკრა, ბაღუზა გადაეკრავს, ბანოღუზა(ნ) გადაეკრავდა თურმე) *გრდმ* გადაეკრავს (ღეინოს). ბაღუზაი *მიძლ. მოუზ.* გადამკერელი (სამმელისა). ოღუზაი *მიძლ. ენებ. ზე.* გადასაკრავი. ნაღუზა *მიძლ. ენებ. წარს.* გადასაკრავი. ნაღუზარი *მიძლ. ენებ. წარს.* გადაეკრის საფასური.

ღუზან (ღუზანს) (?) ინა ხოლო კუნტაგა, ინა ხოლო ღ უ თ ნ ა ე ა - ისიც მოკლეო (და) ისიც (?) .

ღუზა, ღუზას (ღუზას, ღუზას) მრუდი, მოღუნული. სი მამაკევალი, ჩხენილი ე უ ღ ა ! : *ქ. საბუზ, ქსსს, გვ. 120* - შე ეშმაკო, ცხვირი მრუდეც მუშა ღ უ ღ ა , ღიდა თელი, სქვა პამო, მოთა - შერი : *ქ. საბუზ, ქსსს, გვ. 169* - მამა მრუდე, ღედა მთელი, შვილი საამო (ტუბილი), შვილიშვილი - გიგი (გამოცანა: ვენახი, მჭარო, ღეინო). კოჩი ღ უ ღ ა ბეჯასით ქეგახხვიღუე : *ო. ყოფუ, გვ. 178* - კაცს მრუდე ჯოხიცი დასჭირდება. ჭე ღ უ ღ ა ს გ ქოპოფუნა : *ო. ყოფუ, გვ. 153* - ცოტა მრუდედ მოგესვლია. // გადატ. არასწორი, არამართალი, მტყუანი. არბას ქეუჭორინოუ მუშო ღ უ ღ ა დო მუშო მართარს : *ო. ყოფუ, გვ. 116* - ყველას მიანედინა (ჯოხი) მის მტყუანს (არამართალს)

და მის მართალს. ღდასი მისუ გაგონებუ, მიმინო - ღ უ ღ ა , ჭყარი - მართალი : *ქსს, I, გვ. 227* - ვინმეს ოდესმე გაუგონია: მიმინო - მტყუანი (მრუდე). მწყერი - მართალი? შდრ. ლაზ. ღუღა მრუდე, მოხრილი (*ნ. მარი*).

ღუზაუზა (ღუღაზაუას) იგივეა, რაც ღ უ ღ ი ზ უ ა . ღუღაზაბა (ღუღაზაბას) სახელი ა ღ უ ღ ა ნ ე ნ ს ზნისა - გამრუდება.

ღუღაიჩჩამ-ი (ღუღაიჩჩამს) იგივეა, რაც პიჯღუღა, პირმრუდე, - არასწორი, მტყუანი.

ღუღაჩხინღამ-ი (ღუღაჩხინღამს) იგივეა, რაც ჩხენიდიღუღა, - ცხვირმრუდე.

ღუღაბა (ღუღაბას) იგივეა, რაც ღ უ ღ ა ნ ე ბ ა , - სახელი ა ღ უ ღ ე ნ ს ზნისა - მრუდებამ, ბამტყუნებამ. მუთ უჭარინი, უჭარილი რე, ოსოგიით მ ა ღ უ ღ ე ე : *ქსს, I, გვ. 120* - რაც (კი) ვნერე, დაწერილია, რამდენიც უნდა მამტყუნო (მამრუდო). თქვე მუთუნცუ ჩგართიფ-და, მუშე ა ღ უ ღ ე ნ მუშვასგ? - თქვენ თუ რამემი ცდებით, რატომ ამტყუნებთ სებას?

აღუღენს (აღუღა ამრუდა, ამტყუნა; უღუღაუ უმრუდებია, უმტყუნებია; ნოღუღაუ(ნ) ამრუდებდა, ამტყუნებდა თურმე) *გრდმ* ამრუდებს; ამტყუნებს. იღუღენს (მაღუღა გამრუდდა, გამტყუნდა; ბაღუღაუ(ნ) გამრუდებულა, გამტყუნებულა) *გრდუფე ენებ.* ა ღ უ ღ ე ნ ს ზნისა - მრუდებდა, მტყუნებდა. იღუღენს (მიიღუღა გაიმრუდა, ბაღუღაუა გაუმრუდებია) *გრდმ სათუ. ქე.* ა ღ უ ღ ე ნ ს ზნისა - იმრუდებს, იმტყუნებს თავს. უღუღენს (ბაღუღაუ გაუმრუდა, ბაღუღაუა გაუმრუდებია) *გრდმ სასს. ქე.* ა ღ უ ღ ე ნ ს ზნისა - უმრუდებს.

იღუღენ(ნ)/იღუღენენ(ნ) (იღუღაუ შესაძლებელი გახდა გამრუდება, გამტყუნება; -, -) *გრდუფე შესაძლ. ენებ.* ა ღ უ ღ ე ნ ს ზნისა - შეიძლება ამრუდებდა, გამტყუნებდა. აღუღენ(ნ)/აღუღენენ(ნ) (აღუღაუ შეძლო გაემრუდებინა, გაემტყუნებინა; -; მონოღუღაუ(ნ) შესძლებია გაემრუდებინა) *გრდუფე შესაძლ. ენებ.* უ ღ უ ღ ე ნ ს ზნისა - შეუძლია გაამრუდოს, გაამტყუნოს. ოღუღაბაფუანს (ოღუღაბაფაუ ამრუდებინა, უღუღაბაფაუუ უმრუდებინებია, ნოღუღაბაფა(ნ) ამრუდებინებდა თურმე) *კაუზ.* ა ღ უ ღ ე ნ ს ზნისა - ამრუდებინებს. ბაღუღაბაი *მიძლ. მოუზ.* 'გა'მრუდებელი. ნაღუღაი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'მრუდებელი. ნაღუღარი *მიძლ. ენებ. წარს.* ამრუდების საფასური.

ლექსი (ლექსი) მიმ. ენბ. წარს.
ა დ ე ლ ე ნ ს ზმნისა - ბამრუღაშული.

ლექსი (ლექსი): ლექსი (კაკუტი)
ლარსაჲნი (ა. ჭარ.). ხე, რომელზედაც
იდგება სახლის სახურავი, წინევი. სანთზე
(იხ.) ძვეს ლექსები, ანუ სახურავის კაკუტები
(მასაღობი, ქ. I, გვ. 383).

ლექსი (ლექსი) მოაზრირი (ფ. ფიფია).

ლექსი (ლექსი) იხ. ლექსი.

ლექსი (ლექსი) მიმ. ენბ. წარს.
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა - მოღუშული,
'მოღრაჲნილი', 'მოზნაჲნილი.

ლექსი (ლექსი), ლექსი (ლექსი)
სახელი დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა - ზნაჲსა,
'მოღრაჲსა', 'მოღრუჲსა', 'მოზრა. ზენგს, რკინას
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს - წნელს, რკინას ლუნავს.
ლექსი (მოღრაჲსა მოხარა, მოღრაჲსა
მოღრაჲსა, მოღრაჲსა) მოხარდა თურმე)
გრძელ. დრეკს, ზნეს, ლუნავს, ხრის.
იღრაჲსა (მოღრაჲსა მოხარა,
მოღრაჲსა) (მოხარდა) გრძელ. ენბ.
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა - იდრეკება, იზნეება,
იღრაჲსა, იხრება.

იღრაჲსა (იღრაჲსა შესაძლებელი გახდა მოხ-
რა, -, -) გრძელ. შესაძლ. ენბ. დ ე ლ ი ზ ე ნ ს
ზმნისა-შეძლება 'მოღრაჲსა', 'მოღრაჲსა, მოხარა.
აღრაჲსა (აღრაჲსა შეძლია 'მოღრაჲსა', -
მოღრაჲსა) შესაძლებელი მოხარა) გრძელ.
შესაძლ. ენბ. დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა - შეუძლია
'გაღრაჲსა', 'მოღრაჲსა, 'მოზნეჲსა, 'მოზრაჲსა.
ოღრაჲსა 'უღრაჲსა (ოღრაჲსა
'მოღრაჲსა, 'მოღრაჲსა, უღრაჲსა
'მოღრაჲსა, 'მოღრაჲსა;
მოღრაჲსა) აღრაჲსა, ახრაჲსა
თურმე) კაჲ. დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა -
აღრაჲსა, ახრაჲსა.
აღრაჲსა მიმ. ენბ. მოქ. 'მოღრაჲსა,
'მოღრაჲსა.
ოღრაჲსა მიმ. ენბ. გვ. 'მოღრაჲსა,
'მოღრაჲსა.
ლექსი მიმ. ენბ. წარს. 'მოღრაჲსა,
'მოღრაჲსა.
აღრაჲსა მიმ. ენბ. წარს. 'მოღრაჲსა,
'მოღრაჲსა.
აღრაჲსა მიმ. ენბ. წარს. 'მოღრაჲსა,
'მოღრაჲსა საფასური.

ლექსი (ლექსი) მიმ. ენბ. წარს.
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა - ლარსაჲნილი,
დაბარსნილი. შორ. ლექსი.

ლექსი (ლექსი) იგივეა, რაც დ ე ლ ი ზ ე ნ ს,
წ ი რ დ ე ლ ე ჲ ა, - სახელი დ ე ლ ი ზ ე ნ ს
ზმნისა - ლარსაჲნი, ქლასაჲნი, ბრსაჲნი.

ნოტები და დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა -
ტოტები დამიგრიხა ზღრაჲსა.

ლექსი (ლექსი) მიმ. ენბ.
წარს. დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა -
ლარსაჲნილი; მოხარნილი, მიღრაჲსა-
მოღრაჲსა.

ლექსი (ლექსი) სახელი
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა - ბრსაჲნი; მოხარა,
ლარსაჲნი.

იღრაჲსა (იღრაჲსა) (მოღრაჲსა
მოხარა, მოღრაჲსა) მოხარდა,
მოღრაჲსა (მოღრაჲსა) მოხარდა თურმე) გრძელ.
ენბ. იგრება, იღრაჲსა.

ლექსი (ლექსი) იგივეა, რაც დ ე ლ ი ზ ე ნ ს.

ლექსი (ლექსი) მიმ.
თითარსაჲნილი ლარსაჲნი. იხ. უჩა გვა, უჩა
ბედნიერი, ქარსაჲნი, უჩა ოსური (ა. მყ.).

ლექსი ზგზ. ნუსხა. დ ე ლ ი ზ ე ნ ს თქვენი
7 - ნუხელი იქ ვიყავი. ჩემივე ვაჟი ვაზაჲსა
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ? : ქს, I, გვ. 144 - ჩემთან არ
ბრძანდებოდი ნუხელი? შორ. ლა ზ. ლომი
გუშინ (ნ. მარ).

ლექსი (ლექსი) ნუსხანილი.
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს აზგზ. მოღრაჲსა - ნუსხანილი
აზგზ. მოღრაჲსა. შორ. ლა ზ. ლომი
გუშინდელი (ნ. მარ).

ლექსი, ლექსი ზგზ. გუშინ საღამოს.
ლექსი-ლექსი ნუხელი-საღამო
(ი. ყოშ). დ ე ლ ი ზ ე ნ ს მღვასა აზგზ. გვა
ბრელი ხვამარდეთი: ქ. სამეშ, ქართ. ზგზ, გვ.
97 - გუშინ საღამოს ზღვაში იდგა მიღრაჲსა
ხომადელი.

ლექსი (ლექსი) იგივეა, რაც დ ე ლ ი ზ ე ნ ს,
- ნუსხა. დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ლექსი-
საღამო, - ნუხელი (ქ. თოფური).

ლექსი (ლექსი) ლექსი; ლექსი, ხმაჲნი.
თელ სერს ქარი დ ე ლ ი ზ ე ნ ს - მთელი
ლაქე ქარი ლექსი.
ლექსი (ლექსი იღრაჲსა, უღრაჲსა
უღრაჲსა, მოღრაჲსა) ლექსი თურმე)
გრძელ. საშ-მოქ. ლექსი. შორ. ლა ზ.
ოღრაჲსა/ლექსი ლექსი; ხმაჲნი (ზღვისა)
(ქობოლი, გვ. 524). იხ. კუშინი; ხუშინი...

ლექსი (ლექსი) ლექსი, ლექსი. იგივეა,
რაც დ ე ლ ი ზ ე ნ ს. შორ. გუშინა, კუშინა,
ქუშინა, ხუშინა.

ლექსი (ლექსი) (ლექსი) იგივეა, რაც
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს, - დ ე ლ ი ზ ე ნ ს.

ლექსი (ლექსი), ლექსი (ლექსი სახელი
დ ე ლ ი ზ ე ნ ს ზმნისა - დ ე ლ ი ზ ე ნ ს. იხ. ხუშინ

დუმეკუას ველუქ – იმის ხელიდან დაღუპვას ველოდები. ჩქინი ღუსუ იბ დუმეკუნთუ: *ი. ყოფშ., გვ. 168* – ჩვენს თავს ვიღუპავთ. დაუშპუნეს (წოლუშაჲ დაღუპა, ზაღუშაჲ დაღუღუპავს, წოწოლუშაჲ) დაღუღუპავდა თურმე) *გრდმ. ლუპავს.*
 იღუშპუნეს (წოწოლუშაჲ დაიღუპა, ზაღუშაჲ დაღუღუპავს) *გრდმ. სათავ. ქვ. დუშპუნეს* ზმნისა – იღუღუპავს.
 იღუშპუენ(6) (წოწოლუშაჲ დაიღუპა, ზაღუშაჲ დაღუღუპავს) *გრდმ. ლუპავს.*
 დუშპუნეს ზმნისა – იღუღუპავს.
 აღუშპუნ(6) (ზაღუშაჲ დაღუღუპა, წოწოლუშაჲ დაღუღუპავს) *გრდმ. ლუპავს.*
 დუშპუნეს ზმნისა – იღუღუპავს.
 მაღუშპაღი მიმღ. მიუქ. 'და'მღუღუველი. *წოწოლუშაჲ მიმღ. ნებ. მკ.* 'და'საღუქი, 'და'საღუქავი.
 ზაღუშაჲ მიმღ. ნებ. წარს. 'და'ღუღუღუქი. *წოწოლუშაჲ მიმღ. ნებ. წარს.* 'და'ღუღუღუქის საღუღუღუქი.

ღუმუ (ღუმუს) 1. მოტან. იგივეა, რაც დუმეკუ დუმეკუ, – ლომისლომი – ღომი. ჩხვერი ღომის მარცვლის სახელწოდებაა (*ა. მკ.*). სუმ დღუღუღ დუმუ ცოფუღეს: *ი. ყოფშ., გვ. 150* – სამი თავთავი ღომი მოსვლიათ. ბაღერე დუმუ მახორცალე დუმუ ქუღუღუღო ხაზგარე? *ი. ყოფშ., გვ. 147* – ბეღერას – ღომის ქურდს (მპარავს) ღომი აქვს მპარავდა? დუმუს გიღაზხვარუნქია: *ქხს, I, გვ. 126* – ღომს სცეხავო. 2. ღომი (საქმელი). ის კეთდებოდა დუმუმ დუმუმი – ღომისლომის მარცვლისაგან (ჩხვერისაგან). ჩხვერში დუმუ ფეტვის ღომი; ამის გარდა, ღომს აკეთებენ სიმინდის ღეროლისაგან – ღარღლიში დუმუ და სიმინდის ფეტვისაგან – ქერიში დუმუ. დუმუ ლიბუ ცოფუღეს: *ქხს, I, გვ. 13* – ღომი რბილი გამოსვლიათ. ღორნთი დუმუ რენია, უღორნთი ქაბრთ დუმუ დუმუთ ვებრტუთა – ღომი ღმერთიაო, უღმერთოდ ვებრტუთა და უღომოდ არ ვებრტუთაო.
 დუმუს (მცენარის) სამი სახეობა იყო ცნობილი: ჩქინებურა (ჩვენებური), რომელსაც მსხვილი მარცვლები ჰქონდა; ციყუა – წერილთავთავიანი და წერილმარცვლიანი, შემოდოდა შედარებით ადრე და კიჭაია – მარცვლები დიდი ჰქონდა და საფარველი თითქმის ნახევარზე იხსნებოდა (*გ. ულიაძე, კახალ., გვ. 18-19*). *შორ. ლა. ღომი/ღომუ; ჩხვერი (ბ. მარ).*

ღუმეშაღი (ღუმეშაღის) ბრილი (ბიზი) ღომი. ოჭკუენ დუმუ-რგილი: *ი. ყოფშ., გვ. 97* – შეტამა ცივი (გრლი) ღომი. ა, ჯოლორი, ლალი, ლალია, ბუმუს გიამაჲ

დუმურგილი დო გვალია: *თ. სახოკ., გვ. 243* – აბა, ძალღო, იყფე, იყფე, ბუძოზე დღეს ცივი ღომი და ყველიო. // *გაღატ.* არაფერი. რგილი დუმუ ვაპალუე გუღეს – არაფერი არ აქვს (გაანია) სახლბო.

ღუმეში პაპალი (ღუმეში კაკალს) ღომის მარცვლი. მუაშორათ დუმეშ კაკალე ურგებელი ნოჭურუთი: *ქ. საშუშ., ქხს, გვ. 134* – მოვაშორით ღომის მარცვალს უსარგებლო ნაფცქენებო.

ღუმეში ოსამპარი (ღუმეში ოხეამერს) *რეღე.* ღომის საღომეში. როდესაც ღომი თავთავი გაკეთებას დაიწყებდა, გამოაცხობდნენ კვერებს, ნაიღებდნენ ყანაში, კვერებს მინაში ჩაფლავდნენ, ზედ ჯვარს დაესვამდნენ, თან ზღერის შეეხვეწებოდნენ, ბეჭერი ღომი მოგვეციო (*ს. მაკალ., გვ. 331*). ღომს თესვადნენ ორ დღეს: თუთაშხა ბედნიერს ბედნიერ ორშაბათსა და ცაშხა კეთილერს ხუთშაბათი გამჭირაბს.

ღუმეში შიხინი (ღუმეში ფიხინიას) ღომის გასაფიცხებელი მოწყობილობა. რსინა რე ბანდილი, თუღო ათურღუანა ნორღესა დო ყიღო გუღუანა ოფიცინაჲღალი დუმუს, ჭკიდის – მავთულა დაბანდული, ქვეყდან შეუყრიან ნალვრდალს და ზევიდან ადებენ გასაფიცებელ ღომს, მჭადს. *იხ. ფიხინია.*

ღუმეში ღუმე (ღუმეში 'ღუმუს) *მოტან.* იგივეა, რაც დუმუ.

ღუმეში ჰუმ-ი/ჰუმ-ი (ღუმეში ჭკულის/ჭკუჯის, ღუმეში ჭკუს) ღომის შურჭალი. // *გაღატ.* უსაქმური, უსარგებლო, ჭამის მეტს არაფერს რომ არ აკეთებს, – გამოიყენება ადამიანში სიცარიელის აღსანიშნად. *ინა უმუშელა რე, დუმეში ჭკუჯი* – ის ზარმაცი (უმუშევარი) არის, ღომის ჭურჭელი.

ღუმეშარი (ღუმეშარის) ფაქილის ღომი. *შორ.* ქუმეშარი.

ღუნა (ღუნას) *იხ. ღუნა,* – მონება (*დ. ფილია*).

ღუნა-ი (ღუნკის) დაბაჩაქაქაული; მოხრილი პირი.

ღუნაი-ი (დუნკილ/რს) *მიმღ. ნებ. წარს.* იღუნკუენ(5) ზმნისა – მოხრილი.

ღუნაშა (ღუნკუას) სახელი დუნკუნს, იღუნკუენ(5) ზმნათა – 'მოხრა', 'მოღუნება', ღიორჩინ დომი იღუნკუ, მუჭომ გომეჭართალერი ბომი ფუმუ! – დაბერდა და მოხარა, როგორი მოღმევით ბოჭი მახსოვს! იღუნკუენ(5) (მოღუნაჲ მოხარა, მოღუნაჲ/რაჲ) მოხრილა, მოწონაჲჲ მოხიბებოდა თურმე) *გრდმ. ნებ.* იღუნება, იხრება.

ლენსა (ლენუას) სახელი ღუნუნს ზმნისა – ღუნვა. ხე ეამო ღუნუ – ხელი არ მოლუნა. კუჩხი ბირგულს ვე ღუნუღუ – ფეხი მუხლში არ ილუნებოდა. ღუნუნს (მოლუნა მოლუნა, მუაღუნა მოლუნანეს, მოლუნანაჲ) მოლუნავდა თურმე *გრდმ.* ღუნანეს. იღუნუნს (მიღუნუნა მოიღუნა, მუაღუნა მოლუნანეს) *გრდმ. სათავ. ქვ.* ღუნუნს ზმნისა – იღუნანეს თავისას. უღუნუნს (მუაღუნა მოლუნა, მუაღუნა მოლუნანი) *გრდმ. სახს. ქვ.* ღუნუნს ზმნისა – უღუნანეს. იღინუ(ნ) (მიღუნუნა მოიღუნა, მოღუნუნა(ნ) მოღუნუნლა) *გრდმ. ენებ.* ღუნუნს ზმნისა – იღუნება. აღუნუ(ნ) (მაღუნუნა მოეღუნა, მოღუნუნა მოღუნუნია) *გრდმ. ენებ.* უღუნუნს ზმნისა – ეღუნება. იღუნე(ნ) (იღუნუნა შესაძლებელი გახდა 'მო'ღუნეა, –) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* ღუნუნს ზმნისა – შეიძლება 'მო'ღუნეა. აღუნე(ნ) (აღუნუნა შეძლო 'მო'ღუნეა, –, მოღუნუნანაჲ) შესაძლებია მოეღუნა) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* უღუნუნს ზმნისა – შეუძლია 'მო'ღუნოს. იღუნანაჲ (იღუნანაჲ 'მო'ღუნენინა, უღუნანაჲ 'მო'ღუნენინებია, მოღუნანაჲ) აღუნენებდა თურმე *კუჭ.* ღუნუნს ზმნისა – აღუნენებებს. მაღუნანი მიმღ. მოქმ. 'მო'ღუნენავი. იღუნანი მიმღ. ენებ. მყ. 'მო'ღალუნ'ავი. მოღუნანი მიმღ. ენებ. წარს. მოღუნუნლი. ნაღუნანი მიმღ. ენებ. წარს. 'მო'ღალუნნი. ნაღუნანი მიმღ. ენებ. წარს. 'მო'ღუნენის საფასური. უღუნანა მიმღ. უარყ. 'მო'ღუნენავი.

ლენსილირი (ლენცილირის) მოღრამილი სირცხვილირისაბან (*დ. ფიფა*).

ლენსა (ლენცუას) სახელი იღუნუ(ნ) ზმნისა – მოღრამსა, მოღრამსა, მოხსრა (სირცხვილის გამო, შიშისაგან).

ლენსი (ლენწის) ძუნწი, კრიჰანბი. შღრ. კირი-ჭუა, ტუბაკი, წუწკი; იღრ. ღუნწი ტუნწი (*ე. შერ.*).

ლენსა-ი (ლენწაკის) იგივეა, რაც ღუნწი. შღრ. გურ. ღუნწი ტუნწი (*ა. დღ., ა. შიღაკ.*).

ლენსა (ლენსუას) სახელი ღუნუნს ზმნისა – აღუნვა; ხელინა ჩაემლიანით დაჰტარა. აფხაზეფი კუჭ-კუჭ ქართუნს ღუნუნს: *ა. ცაგ., გვ. 80* – აფხაზები პატარა-პატარა ქართველებს ჩაუბლუჯავთ. ღუნუნს (ღუნუნა დაბლუჯა, ღუნუნა დაბლუჯავს, ღუნუნანა(ნ) დაბლუჯავდა თურმე) *გრდმ.* ბლუჯავს, ხელს ავლებს და

კრავს; იჭერს. იღუნუნ(ნ) (იღუნუნა შესაძლებელი გახდა 'ჩა'ბლუჯავა, –) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* ღუნუნს ზმნისა – შეიძლება მაგრად ჩაჭერა, 'ჩა'ბლუჯავა. აღუნუნ(ნ) (აღუნუნა შეძლო მაგრად 'ჩა'ებლუჯა, –, ღუნუნანა(ნ) შესაძლებია ჩაებლუჯა მაგრად) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* უღუნუნს ზმნისა – შეუძლია მაგრად ხელში ჩაიჭიროს, ჩაბლუჯოს. მაღუნანი მიმღ. მოქმ. 'ჩა'ბლუჯავი. იღუნანი მიმღ. ენებ. მყ. 'ჩა'ბლუჯავი, ბლუჯამ დასაჭერი. ღუნუნანი მიმღ. ენებ. წარს. ჩაბლუჯული, ბლუჯამ დაჭერილი. ნაღუნანი მიმღ. ენებ. წარს. 'ჩა'ბლუჯევი. ნაღუნანი მიმღ. ენებ. წარს. 'ჩა'ბლუჯვის საფასური. უღუნანა მიმღ. უარყ. 'ჩა'ბლუჯავი. შღრ. ღუნუნა.

ლენსა (ლენუას) იგივეა, რაც ღუნუნა, – ღუნვა. ართი ღორიონთიში მახეწქარი კოჩი ღოვღუპი: *ა. იოფშ., გვ. 6* – ერთი ღმრთის მახეწქარი კაცი დაღუნა. მუშა კათას ქოღუნა და ღოთენა რე – მუშა ხალხს ღუნავენ და ესაა. შღრ. ღინაფა.

ლენსილი (ლენსილი/რს) იხ. ღუნსილი.

ლენსა (ლენას) სიქვილი. თიქალა რე ჩქენი ღუნა: *ა. იოფშ., გვ. 154* – მაშინა ჩქენი სიქვილი. ჩქენი რინას ღუნა უჯგუ: *ქხს, I, გვ. 51* – ჩქენს ყოფნას სიქვილი სჯობს. ყაზაქი გინასქიდუ ღუნას – გლენი გადარჩა სიქვილს. არაბა ღუნა ღუნა ვარენია: *ბაღს. სიბრ., I, გვ. 14* – ყველა სიქვილი სიქვილი არ არისო. ღუნა ღუნა გაჩქენია: *ბაღს. სიბრ., I, გვ. 151* – სიქვილი სიქვილს გააჩნიაო. ღუნა თ ვა ღუნედათ გ ღოღას ვა იძირგდანი გახარება: *ა. იოფშ., გვ. 147* – სიქვილით არ მომკედარიყავით და არასოდეს გენახით გახარება. პაი! ღუნში მანჭარა რე, გიჩქე, ნანდული ღუნუნს: *ა. საბუშ., ქხს, გვ. 120* – პაი, რა მნარეა, იცი, ნამდევილად რომ კვებდი. იღუნას მედგინა სიქვილს მიდგომა. ათე ხენიფექქეში იღოთ გ ღუნას: *ქხს, II, გვ. 136* – ხე ხელმწიფე სიქვილის პირად მივიდა.

ღუნუნ(ნ) (ღუნუნა მოკედა, ღუნუნანა(ნ) მომკედარა, ღუნუნანა(ნ) მოკედებოდა თურმე) *გრდმ. ენებ.* კვებდა. უღუნუნ(ნ) (ღუნუნა მოკედა, ღუნუნანი მოკევდომია) *გრდმ. ენებ. სახს. ქვ.* ღუნუნს ზმნისა – უკვებდა. მაღუნანი, მაღუნანი, მაღუნანი მიმღ. აწმყ. მოკედა.

მომაკვდავი.
 შურარაჲ, შიწარაჲგიევა, რაც მ ა ლ უ რ უ ' უ ', -
მიძე. აწმე. მოკვდავი.
 ოღარაჲ, ოღარაჲ *მიძე. ენებ. მე.* სასიკვდილო.
 წარაჲ *მიძე. ენებ. წარს.* მკედარი.
 წარაჲ *მიძე. ენებ. წარს.* ნაკვდომი.
 წარაჲჲაჲ *მიძე. ენებ. წარს.* სიკვდილის, კვდომის
 საფასური.
 შურარაჲ *მიძე. უარყ.* უკვდავი.
 ლურაჲ *მიძე. ენებ. წარს.* სიკვდილი. *შდრ. ლაზ.*
 ლურა სიკვდილი (*წ. მარი*).

ღურა-ღასაჯამბ (ღურა-ღასაჯებას) სიკვდილ-
 დსაჲსაჲ. ვარა ლურა-ღასაჯება, ვარა
 სრული გამარჯება: *ი. ყოფშ., გვ. 169* - ან
 სიკვდილი-ღასაჯა, ან სრული გამარჯება.

ღურაღას (ღურაღას) სიკვდილის დღე.
 ქემპაჲმუე ლურაღაღას: *ი. ყოფშ., გვ. 55* -
 მოუწნო სიკვდილის დღემ. ლურაღაღას
 ლუგინგ მუმი სქუალენს: *ა. ცაგ., გვ. 55* -
 სიკვდილის დღეს დაუბარა თავის შვილებს.
 ღურაღაღას *ზჩხს.* სიკვდილამდე (სიკვდილის
 დღემდე). ლურაღაღას იშენი წომინდე
 სამართალს კვათუნდე: *ქხს, II, გვ. 332* -
 სიკვდილამდე მინც წინდა სამართალს ქრიდა
 (სამართალანად სჯიდა). ჩემი(ი) დო სქანი
 ყოროფა ლურაღაღას ვაკოცენს: *ქხს, I,
 გვ. 44* - ჩემი და შენი სიყვარული სიკვდილამდე
 არ დაირღვევა. გურაფა ლურაღაღასა რენია
 - სწავლა სიკვდილი დღე არსო.

ღურაშინბათმა (ღურაშინგათებას) სიკვდილის
 ბათმაჲსაჲ. // *გადატ.* შეწუხება. დოსქილაღი
 ბოშემქე ლურაგაათეს: *ი. ყოფშ., გვ. 92* -
 დარჩენილი ბიჭები ძალიან შეწუხდნენ. ნიქე
 ენევი ართო ქომირუნი, ლურაგაათეს:
შ. ხუძ., გვ. 9 - დევმა ესენი ერთად რომ ნახა,
 შეწუხდა (სიკვდილი გაათავა, მოკვდა).

ღურაში მოწაჲსა (ღურაში მოწაჲსას)
 სიკვდილის მოსალა, მოსალმოჲა. არაჲ
 ართი რე, ლურაქე მანგუ-ღა - სუყველა
 (ყველაფერი) ერთია, თო სიკვდილი
 მოახლოვდა.

ღურაჲლი (ღურაჲლს) ღრუბელი (სანწენდი).
შდრ. მუნაფა.

ღურაჲ (ღურაჲსა) სახელი ლურაღუნს ზინისა -
 გლჲჲა ბალახისა ბანწორქვლად, -
 უქმნა. ოღარეს არბოს ართო
 მიშაჲუტორანს, ლურაღუნს - ბალახს
 ყველას ერთად (განწორეკლად) ჰოტინს, გლეჯს.
 ლურაღუნს (ღურაჲჲ დავლეჯა, ლურაჲჲ
 დაუღლეჯია, ლინორაჲჲ) დავლეჯდა თურმე)
ერძე. ბალახს გლეჯს გაურჩევლად. *შდრ.*
 ტვიტუა.

ღურაჲლი (ღურაჲლს) *მიძე. ენებ. წარს.*
 ლურე (წ) ზინისა - მიცვალაჲლი,
 მკვდარი. ვიშო-აშო გინილეს ლურელი
 გვერენს: *ა. ცაგ., გვ. 24* - იქითაქით
 გადავიდოდ მკვდარ გველებზე. მართალი
 თქვი დო ლურელი ვერდიონია: *ი. ყოფშ.,
 გვ. 179* - სიმართლე თქვი და მკედარი ადგებოა.
 ირო ლურელი რიღო დო ამღლა გვაღე
 დომიღურია: *ი. ყოფშ., გვ. 93* - ყოველი
 მკედარი იყავ დღეს მიღად მომიკვირო.
 ყოროფილი მიღურე მა ლურელსუ -
 შეყვარებული მიკვება მე უბედურს.
 შქირენიმი ლურელესუ კუღემა ვა
 მართეს: *ი. ყოფშ., გვ. 150* - შიმშილით
 მკვდრებმა სახლში მოსულა ვერ შეძლეს. სი
 ღურელი! მიმართვა: შე სასიკვდილეს, შე
 უღმერთო! ვამღალაგა, სი ლურელი!: *ქხს,
 I, გვ. 105* - ან მიღალაგო, შე უღმერთო!
 მა ღურელი! ჩართული დანანების გადმოსაცემად:
 მე სასიკვდილე. სინჯას მუ ბიათუ, მ ა
 ლურელია!: *ქხს, I, გვ. 189* - სიძეს რა
 ვაჭამო, მე სასიკვდილო! ჯიმა-ღურელი!
შორსდ. ძმა-მკედარი. ეს მის ვორწყეტი, ჯიმა-
 ლურელი! - ამას ვის ვებდაე, ძმა-მკედარო!
 დიღა-ღურელი! *შორსდ.* პაი, დედასა (*სიტყვ.-
 სიტყვ.* დღე-მკედარი). დიღა-ღურელი,
 ემბოტოჲ - პაი, დედასა, ვერ მიუქნარი. *შდრ.
 ლაზ.* ლურერი მკედარი (*წ. მარი*).

ღურაჲლი (ღურაჲლს) მკვდარიანი.
 ლურელაშო *ზჩხს.* მკედარიანად. ართი მოქეპათ
 თე ქუბოქე გემპეპათს ლურელიაშო ვა-ღა,
 მა ქომიღურას: *შ. ხუძ., გვ. 73* - ერთი მოქეპათ
 ეს კუბო თუ ვაჭყერი მკედარიანადო, მე
 მქონდეს.

ღურაჲლი-ბათმაჲლი/ღურა-ბათმაჲლი (ღურა-
 გათებულ/რს, ლურა-გათებულ/რს) სიკვდილ-
 ბათმაჲლი. *გადატ.* ცოცხალ-მკედარი;
 ძალიან დაღლილი. ქომორთეს ჯიმაღენქ
 ლურა-გათებულექ - მოვიდნე ძმები
 ცოცხალ-მკედრები. მარას ევორიოთი დო
 ლურელი-გათებულექ ონჯუას კუღემა
 დობრთი - გზას ავციდი და ცოცხალ-მკედარი
 (ძალიან დაღლილი) საღამოს სახლში
 დაებურუნდი.

ღურაჲლი (ღურაჲსა) სახელი ლურაღუნს ზინისა -
 ერთბაჲჲ დღელაჲ, ყლურწაჲ. ქომიღინუ
 დიდი ყანწი დო გეღურაღუნ დღინი - მოიყუდა
 დიდი ყანწი და შეყლურწა ლეწო.

ღურაჲლი (ღურაჲსა) ერთბაჲჲ დღელაჲსი,
 ყლურწაჲსი მოყვარული.

ღურაჲლი ზიკრი (ღურაჲლი ზიკრს) იგივეა, რაც
 ლურაჲლი.

ლერინი (ლერინს) *ხმაძე*. ზუილი, წუილი, - ზუზუნნი. *იხ. ოლურინაია.*

ლერინაშა (ლერინაფას) სახელი ოღურინუანს ზმნისა - გაღაგაღაბა; ბასროლა ზუილის, წუილის, ზუზუნის ხმის გამომავლით. მინდორიშა ქააღურინუე - მინდორში გაასროლა ზუილის (წუილის) ხმის გამოცემით.

ლერინაი (ლერინეიას) ლერინალა. *შღრ. ოლურინაია.*

ლერინშა (ლერინუას) *იხ. ლერინაფა.*

ლერმულ-ი (ლერმულ/რს) ჭირი, უპაღურკაბა.

ლერმულ-ი (ლერეოლ/რს) იგივეა, რაც ღურეოლი, - შამიწხევა; ჩაპონება; ხეპინა-პონა. უეცბ ართიხე ღურეოლ გეღესე დ ოთხეოლგედესე; *ი. ყოფშ., გვ. 81* - უეცბ ერთმანეთს ეხეოდნენ და ეხუტებოდნენ. ცალგეი ოღურეოლუღეს - ტრუტები ეხეოდნენ. ოღურეოლუ(ნ) (ქობაალარაშა შემოხეგია, ქობოლარაშა შემოხეგია, ქობოლარაშა შემოხეგია) შემოხეგეოდა თურმე *გრდუე. ენებ. ეხეგვა; ეკონება.*

ლერმულაშა (ლერეოლაფას) *იხ. ლერეოლა.*

ლერმულშა (ლერეოლუას) იგივეა, რაც ღურეოლი, ღურეოლაფა.

ლერმ, ლერმუ (ღურეს, ღურეს) *მიძე. ენებ. წარს.* ღურეუ(ნ) ზმნისა -1. სიკვილი; კვირვა; 2. სიკვილიის ანგაღურსი (*დ. ფიფია*). გოროფა რე ღურეუ: *ქხს, I, გვ. 154* - სიყვარული სიკვილია. ღურეს თოლს სინთე ვაღურნა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 152* - სიკვილის თვალში სინათლე არ აქვსო. ნწყეგარც რაგეფულას უზა ღურეუ: *ქ. სამუშ., ქხს, გვ. 138* - ენატანის დასტაკებოდეს შიგ სიკვილი. რჩეგ ვორეჟე, ვორეჟე ნღეჟეჟე მადაგე, ვორეჟე ღურეუჟე: *ი. ყოფშ., გვ. 56* - ბებერი ვარ, გინდ დეგმა ნამიღოს, გინდ სიკვილიშა. ღურეუში წამალა ლაფარას ალაჩანდა: *ი. ყოფშ., გვ. 180* - სიკვილის ნამალი ლაფაროში იყოო, ო ღურეუში ეკობირაფა სიკვილის მოჩვენება. ღურეუ ეკობირაფილი სიკვილიშოჩვენებული. // *გაღაფ. სასიკვილე. ანწი დეღი ვააბირა ღურეუ ეკობირაფილს: ქხს, I, გვ. 224* - ანი თავი არ აჩენო (მაგ.) სასიკვილეს. ო ღურეუში მოღალა სიკვილის მოტანა. ე გაჭირებულს ღურეუ თაქ მუღღურეო. - ან გაჭირებულს სიკვილი აქ მოპქონდა

ლერლ-ი (ღურლის) შამხანარი (*დ. ფიფია*).

ლერლინი (ღურლის) ლიღინი, ლღუნინი. *იხ. ლღინი, ხურხინი. შღრ. წურწინი.*

ლერლინაშა (ღურლინაფას) სროლა. თენა რღეო, აშო თოფის ოღურღინუანღუნე? - ეს იყო, აქეთ თოფს რომ ისროდა?

ლერლუა (ღურლუას) *იხ. გოღურღუა.*

ლერლულ-ი (ღურლულს) ჩუმაღ მოთქმა, ტირილი, ძვირინი; ღაპა-ღაპით ცრამლის ღვრა. *გაღაფ. თავისთვის (გულში) მღერა.*

ლერლულ-ი (ღურლულს) 1. ნაფხეპირი, კვალნი. სქანა ღურღულეი ვამობრუღას აჭი - შენი კვალი (ნაფხეპირი) არ მენახოს აქეთ! (წყევლა). 2. ბატის ბუბუღული. *გაღაფ. ბატის ბუღე. ბატი იბუტავს ღინღეს, ბუღეს უმატებს და იმაზე ჯდება. შღრ. ნაღურღულა.*

ლერლულა (ღურლულეს) მუცლის ანლაღა ხპირაღ ბასკლა. ის ღურღულეჟე თი გაიბინსენი, ხეაღე - იმას მუცლის ანლაღე რომ დემბატოს, ხეღება. *შღრ. საბა: ღურღულა მუცლით ხპირაღ ყვანა. ლაზ. ზ. ღურღულაფს მუცელში ღმუის (ნ. მარ).*

ლერლულა (ღურღულუას) იგივეა, რაც ღურღული, - სახელი ღურღულანს ზმნისა -1. ჩუმაღ ტირილი, ძვირინი; ღაპა-ღაპით ცრამლის ღვრა. ქობოფუნს თეს (ბეგას) დო ქეგარს, ქოღურღულანს *მ. ხუბ., გვ. 34* - თლის ამას (ჯოხს) და ტირის, (ქე) ქეითინებს. თაქ ქორთილი დიდას სქუა ბრელი ჩარცხიბუ ნგარაღ ღურღულით: *კაზაყ., 2.07.1931, გვ. 3* - აქ საყვარელ დედას შვილი ბეგრი დათხოვებია ტირილ-ქეითინით. ქემობირას მა თი ვარღა..., მიშენ იმგარე, ბღურღულანქ: *ქ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 59* - მაჩვენოს მე ეს ვარღა..., ვისთვისც ვტირი, ექეითინებს. 2. ლღუნინი (მტრადინა). ღურღულანს (ღურღულაშ) იქეითინა, უღურღულა უქეითინა, ნღურღულაშ (ქეითინება თურმე) *გრდუე. ჩუმაღ ტირის, ქეითინებს. შღრ. ლაზ. ღურღულაფს ბურტყუნე; გრიალი (ნ. მარ).* გურ. ღურღული დღედღუნი, გაჯავრებით ჩუმაღ ლაპარაკი (*გ. შარა*).

ლერმულ-ი (ღურბულს) შამი ჭირი; უპაღურკაბა (*ი. ყოფშ.*). *შღრ. ლაზ. ღურბული შამი ჭირი, უბედურება (ნ. მარ).*

ლერმულ-ი (ღურწკოლს) ზადმინეპინი ბანმინაღ - ბაპარიაღაბა, ბანპარიაღაბა.

ლერმულირი (ღურწკოლის) *მიძე. ენებ. წარს.* ღურწკოლუნს ზმნისა - ბანმინეპინი, ბაპარიაღაბული; ბანპარიაღაბული.

ლერმულა (ღურწკოლუას) სახელი ღურწკოლუნს ზმნისა - ზადმინეპინი ბანმინაღ, ბაპარიაღაბა. სენეფი გორჩხუ, გაღურწკოლუა - თეფუნი გარეცხა,

განმინდა (გაკრიალა).

ღურწკოლუნს (ბოლარაქოლუ განმინდა, ბაზარაქოლუ გაუნმინდია, ბინოლარაქოლუნ) განმინდა თურმე) გრდმ. აკრიალებს, ანკრიალებს, ნმენდს.

ღურწკოლუნს (ბაზარაქოლუ გაუკრიალა, ბაზარაქოლუ გაუკრიალებია) გრდმ. სახხ. ქვ.

ღ უ რ წ კ ო ლ უ ნ ს ზმნისა - უნმენდს სუფთად, უკრიალებს, უწკრიალებს.

იღურწკოლენ(ნ) (ილარაქოლუ შესაძლებელი გახდა გაკრიალება, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ.

ღ უ რ წ კ ო ლ უ ნ ს ზმნისა - შეიძლება გაკრიალება, განმინდა სუფთად.

აღურწკოლენ(ნ) (აზარაქოლუ შეძლო 'გა'კრიალებინა, - ბინოლარაქოლუნ) შესაძლებია გაკრიალება) გრდმ. შესაძლ. ენებ.

ღ უ რ წ კ ო ლ უ ნ ს ზმნისა - შეუძლია კარგად განმინდოს, 'გა'კრიალოს.

ოღურწკოლაფუნს (ოლარაქოლუაჟუ აკრიალებინა, ულარაქოლუაჟუ უკრიალებინებია, ნოლარაქოლუაჟუაჟუ აკრიალებინებდა თურმე) კაუზ.

ღ უ რ წ კ ო ლ უ ნ ს ზმნისა - ანმენდინებს კარგად, აკრიალებინებს.

მაღარაქოლარი მიძლ. მოქმ. 'გა'კრიალებელი. ოღარაქოლარი მიძლ. ენებ. მკ. 'გა'საკრიალებელი. ბოღარაქოლარი მიძლ. ენებ. წარს.

გაკრიალებული.

ღარაქოლა მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ნაკრიალები. ნარაქოლარაქოლარი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'კრიალების საფასური.

ღარქა (ღურწკუს) იგივეა, რაც ღ უ წ უ ა, - სახელი ღ უ ' რ ' წ უ ნ ს ზმნისა - შინამ; ისმ დალმეპა, სასამისში არაფარი ღარჩას, - ყლურნამა. გ ე ღ უ რ წ უ ა მდღა მანგარას - ყლურნა დღეს მაგრად.

ღურწუნს (ბოლარაქოლუ შესვა მაგრად, ბაზარაქოლუ დაუღვლია მაგრად, ბინოლარაქოლუ შესვიამდა თურმე მაგრად) გრდმ. სვამს მაგრად; ყლურნავს. შდრ. დეზუა; წურწუა.

ღარქოლი, ღარქოლი (ღურწკო/ულ/რს) ბაღობა, უღურტული, უიჟიჟი, შიჟიჟი. ის ღ უ რ ტ ო ლ ი დ ო ჭვარტვალი ბრელ ჭყოლირ ღურს გაათუღვენს - იმისი ჭიქტიკი და უღურტული ბევრ დაჭრილ გულს გაამთილებს (გაჯანმრთილებს). ირ სქელედის გახარენც მაფშალიამ სქეამ ღ უ რ ტ უ ლ ი : კ. სამუშ., ქსას, გვ. 131 - ყოველ არსებას გაახარებს ბლბლულის ლამაზი ჭიქტიკი. ღ უ რ ტ უ ლ ი თ გ ო ჭ ი რ ხოლითე მენმელი დო წვეუღეფი ქირჩქიღეუ ართურითე : კ. სამუშ., ქართ. ზუპ., გვ. 105 - ჭიქტიკი და კრიმანჭული (ყოლილი) მასპინძელი და ნვეუღები (აიძულა) ესმინათ ერთგულად. მუკანსეთი მაფშალია

იბირდე ღე ღ უ რ ტ უ ლ ა ნ დ გ . . . : ი. ყოფშ., გვ. 172 - როდესაც ბუღბუღი მღეროდა და ჭიქტიკებდა... მა თაქ გ ი ღ უ რ ტ უ ლ ა : ი. ყოფშ., გვ. 138 - მე აქ გიგალობ. ჭეგმორთი იორი მარჭიხილად, ღ უ რ ტ უ ლ ე ს მხიარული : ქსს, I, გვ. 43 - მოვიდა ორი მერცხალი, იჭიქტიკეს მხიარულად.

ღურწკულანს (ღარაქოლუ იჭიქტიკა, ულარაქოლუ უჭიქტიკია, ნოლარაქოლუნ) ჭიქტიკებდა თურმე) ოღურწკოლა. სა.შ.მოქმ. ჭიქტიკებს, უღურტულებს, გალობს.

უღურწკულანს (უღარაქოლუ უჭიქტიკია, ულარაქოლუ უჭიქტიკია) გრდმ. მოქმ.

უჭიქტიკებს, უგალობს.

ოღურწკულაფუნს (ოღარაქოლუაჟუ აჭიქტიკებინა, უღარაქოლუაჟუ უჭიქტიკებინებია, ნოლარაქოლუაჟუ აჭიქტიკებინებდა თურმე) კაუზ.

ღ უ რ ტ უ ლ ა ნ ს ზმნისა - აჭიქტიკებინებს, აგალობინებს.

მაღარაქოლარი მიძლ. მოქმ. მოჭიქტიკე; მაჭიქტიკებელი.

ოღარაქოლარი მიძლ. ენებ. მკ. საჭიქტიკო. ბოღარაქოლარი მიძლ. ენებ. წარს. ნაჭიქტიკები, ნაგალობები ირგვლივ.

ნაღარაქოლა მიძლ. ენებ. წარს. ნაგალობები, ნაჭიქტიკები.

ნაღარაქოლარი მიძლ. ენებ. წარს. ჭიქტიკის საფასური. შდრ. ჭურჭული; ჭუქაფი; ჭურღული.

ღარქოლა (ღურწკულას) იგივეა, რაც ღ უ რ ტ ო ლ ი, ღ უ რ ტ უ ლ ი, -- სახელი ღ უ რ ტ უ ლ ა ნ ს ზმნისა - შიჟიჟი, ბაღობა. მაფშალია ქოუას, ირო ჰამას გ ი ღ უ რ ტ უ ლ ა : შ. ჯორ., გვ. 183 - ბუღბუღი მენა, ყოველთვის ტუბილად გიგალობ.

ღარქოლუ (ღურწკულ 'უ'-ს) მიძლ. ანჭმ. შიქიქიქი. ღ უ რ ტ უ ლ ე უ მესჭვი უზა, ნენმეგ მორჩე, კულელ'ფინა : ი. ყოფშ., გვ. 148 - მოჭიქტიკე მათე მამო, ნისკარტ მოითეთროვ, კულგაპოლო!

ღარქა (ღურჯოლა-ღურჯოლა ღ რ უ ხ ე) იგივეა, რაც ღ უ ლ ი ჯ ა, - ფულარო სმ, ღ რ უ ხ მ. კინოირი ღ უ რ ჯ ა ს მითიგყოზუღ - კვერნა ფულური ხემი იმალებოდა.

ღარქოლი (ღურჯოლარს) უშნოდ ჩახუტამა და ლოშნა.

ღარქოლი (ღურჯოლარს), ღარქოლა (ღურჯოლარს) სახელი ღ უ რ ჯ ო ლ ე ნ ს ზმნისა - გლამაშენი; მოშეპამა, კონგამა, ალარსი. ბრელი ღ უ რ ჯ ო ლ ე ს ართიან : აია, I, გვ. 26 - ბევრი უღურესე ერთმანეთს. ბოშეფს კართეს ო ღ უ რ ჯ ო ლ ე გ ე, არმიყენქ დო ვიღაკეცი : მასალ., გვ. 37 - ბიჭებს კალთაზე ეხვევი, არმიყოზ და კვიცივით ხტი

(ხტინარ). უტუქ ქიინ ბულათია, გა დ უ რ ჯ ო ლ ე, გახუტოლე: მასალ., გვ. 72 - უტუშო იცნო ბულათია, მოეხვია და ჩაეხუტა. ოლურჯოლე(ნ) (აააააააააააა მოეხვია, აააააააააააა მოეხვია) გრდე. ენებ. ეკონება, ეხევა. შერ. ღურჯოლე.

ლერაა (ღურჯოლა) იგივეა, რაც გ უ რ ჯ ო ლ ე .

ლერინი (ღურჯინი) იგივეა, რაც ხ უ ტ ი ნ ი , - ღრუშუნი (ლორიეთი), ტაბილად ძილი. გეგუანო ღურს, ღ უ ტ ი ნ უ ნ ს - გემრიელად სძინავს, ღრუტუნებს (გოჭვიით).

ლუბა-ლუბა! შორსდ. გოჭების მოხმობა. იხ. ღუტუ-ღუტუ! შერ. ხუტა-ხუტა!

ლუბი-ლუბი! მიმართვა. ღ უ ტ ი - ღ გ ტ ი , გვეძე ბოში!; კ. საბუშ. ქება, გვ. 157 - ძილი ნებისა, კოპნია ბიჭო!

ლუბუ (ღუტუს) 1. მიწი. ღუტუფი გოჭები (მოფერ.). ჭიჭე ღ უ ტ უ ფ ი ე ხუნს - პატარა გოჭები პყავს. შერ. გურ. ღუტუ მსუქანი გოჭი მომცრო ტანისა (ა. დღ.). 2. ანთროპონიმისა.

ლუბუნის! აღურსო მიმართვა გოჭისადმი.

ლუბუ-ღუბუ! შორსდ. გოჭების მოხმობა. იგივეა, რაც ღ უ ტ ა - ღ უ ტ ა ! შერ. იბურ. ღუბუ-ღუბუ გოჭების მოწოდება (ჯ. ბერ.).

ლუბული ზგზ. სწრაფად. გააშქე ცხენს მართახი ღო ღ უ ფ ე ლ ო გოდინე; შ. ხუა., გვ. 68 - დაარტყა ცხენს მართახი და სწრაფად გაქრა (დაიკრება).

ლუბინი(ღუფინს) ღულუნნი.

ლუშა (ღუშუას) 1. მძლავრი სვლა; ენერგიული ცურვა. მეურს გრაქტორი ღო მე ღ უ ფ უ ნ ს - მიდის ტრაქტორი და (მძლავრად) მიაპობს. ოლეტკანდარს გეგოხედი ღო მე ე ღ უ ფ უ ნ დ ი მ ა მუა ზღვას - ოლეტკანდარზე (ნაგის სახეობაა საბას მიხედვით) ვიჯეძი და მივაპობდი (მივეცურავდი) მე მუა ზღვაზე. 2. დაღმეა, სულმომთამელად შესმა დიდი რაჟოდნეობით სასამაღისა (მაგ., ღვინის, წყლის...).

ლუწინი (ღუწინს) ღულუნნი (მტრედისა); გალატ. ტიბილი და მშვიდი ძილი. გორონჯი ღ უ ღ ი ნ უ ნ ს - მტრედი ღულუნებს. იხ. ღულუნა. შერ. ღურღინი; ხუხინი.

ლუწინა (ღუწინას) სახელი ღ უ ღ ი ნ უ ნ ს ზმინსა - ღულუნნი. წყარს ინოხე, ჩხოში ვარე, იდიარს, ჩხოუ ვარე, ღ უ ღ ი ნ უ ნ ც ე - გორონჯი ვარე - წყალშია, თევე არ არის, ბალახობს - ძროხა არ არის, ღულუნებს - მტრედი არ არის (გამოცანა; ბუაყვი). ღულუნუნს (ღულუნა იღულუნა, უღუნუნა

ღულულუნა, წიღუნუნა) ღულუნება თურმე) გრდე. საშ. მოქმ. ღულუნებს.

აღულინე(ნ) (აღუნინა შეძლო ეღულუნა, -) გრდე. შესაძლ. ენებ. დ უ ღ ი ნ უ ნ ს ზმინსა - შეუძლია იღულუნოს.

აღულინაფუნას (აღუნინაფუნა აღულუნებინა, უღუნინაფუნა უღულუნებინებია, წიღუნინაფუნა) აღულუნებინებდა თურმე) კაუზ. დ უ ღ ი ნ უ ნ ს ზმინსა - აღულუნებინებს.

აღუნინაწი მიძლ. მოქმ. მოღულუნე. იღუნინაწი მიძლ. ენებ. მე. საღულუნო. ნაღუნინა მიძლ. ენებ. წარს. ნაღულუნეში, ნაღულუნარი.

აღუნინაწი მიძლ. ენებ. წარს. ღულუნის საფასური.

ღუშა (ღუშუას) 1. ღუშაა. 2. გალატ. შემოხევა ძაფისა. ძღაბი, ძაფი პაპოს ჯგირო ქ ი მ ა ა ღ უ შ ი , ვეკობრანპას - გოგო, ძაფი სარზე კარგად შემოახვიე, არ აიბრანძოს.

ღუშქორი (ღუშქორს) მამარი რისაში (მაგ., ბოსტნეულის, ხილეულის...) ხარბად და ხრამუნით (ხრამუნით) ჭამა. შერ. ხუშქორი.

ღუშქორა (ღუშქორას) სახელი ღ უ შ ქ ო რ უ ნ ს ზმინსა - ხრამუნით ჭამა.

ღუშქორუნს (ღუშქორუნს ხრამუნით, ხმაურით შეჭამა; ღუშქორუნს ხრამუნით შეუჭამა; ღუშქორუნს ხრამუნით, ხრამუნით შეჭამა თურმე) გრდე. ხრამუნით, ხრამუნით ჭამს.

იღუშქორუნე(ნ) (იღუნინაფუნა ხრამუნით შეჭამა, ღუნინაფუნა ღუნე) ხრამუნით შეჭმულა) გრდე. ენებ. დ უ შ ქ ო რ უ ნ ს ზმინსა - ხრამუნით, ხრამუნით იჭმება.

იღუნინაწი მიძლ. ენებ. მე. სახრამუნო, ხრამუნით საჭმელი. შერ. ოხუშქორაია.

ღუნა (ღუნუას) იგივეა, რაც ღ უ რ წ უ ა , - სულმომთამელად დაღმეა; ისა დაღმეა, რომ შურათლუნი (ჭიჭა, ყანა...) არაფერი დარჩას, - ყღურინა. ხანდაზ ფორნტის მუს ოხვარე მაჭაროში დ უ წ უ ა ! - შრომის ფორნტს რა შევლის მაჭარის ყლურნვა (წრუქა)! გ ე შ ე ღ უ წ ო თხი ლაგვანი; ქსს, I, გვ. 228 - ამოუნრუბავს ოთხი ქვეერი.

ღუბა-ღუბა! შორსდ. გოჭების მოხმობა. შერ. ღუბა-ღუბა!; ხუტა-ხუტა!

ღუბორი (ღუბორს) მიძლ. ენებ. წარს. ღ უ ტ უ ნ ს ზმინსა - დაჭმუჭმინი.

ღუტა (ღუტუას) იგივეა, რაც ღ უ ნ ტ უ ა , - სახელი ღ უ ტ უ ნ ს ზმინსა - ღულუნება; ღულუნა. გალატ. დაჭრა. თეცალ ბორობუაფინი ბრეღმა გა კ ო ღ უ ტ უ ე ს ; მასალ., გვ. 98 - ასეთი სისუელესათვის ბერჯერ დაიჭირებს.

ღერონუა (ღერონუას) იგივეა, რაც ღერონუა, - გერონუა; გერონ. ემერ დეს ჰივე ღერონუა ეფი გოთხოზუნა - ევერ ღორს პატარა გოჭუნები მისდევენ (უკან).

ღეს (ღესა) იგივეა, რაც ღესა, ღესა, - ღოყა, ღანძი.

ღესაგაბატყაპეზული (ღესაგოქამაგერ/ლს) ღოყაგატყაპეზული.

ღესარი (ღესარს) იხ. ღესარი. შერ. ლაზ. ღესარი/ღესარი (ნ. მარი).

ღესინი (ღესინს) იხ. ღესინი. შერ. ლაზ. ღესინი/ღესინი (ნ. მარი).

ღესორი (ღესორს) მრავალღესობას (სომქოზის) მოძრაობა (შ. ძაძ., II, გვ. 96).

ღესლე (ღესლეს) ღესლი. მისეთი გურუე ვაუპამენც რე პეროცი, ნორღესაქლო ერშამილი დგლევი არდი: *საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 18* - ვისაც გულს არ უტყობს თეთრი ქაფი, დევლეფივით ანთებული ღესი ვარდი.

ღესლიტეს (ღესლიტესს) იხ. ღესლიტესა - ღესლიტეს. თინეფი კოც თოღეწონო აღორენა დო დგლევიტუნა - ესენი კაცს თეაღნი ატყუებენ და ღესლეტუნ.

ღესლიტეს (ღესლიტესს) არასანიმელო, მატყუარა, ღესარტინილი; ქვეშ-ქვეშა; ღესარქი (კაცი). აი, ათუშენი ჯოღენა დო ოზიღენა ჩქენი ურძაფელა დო დგლევიტეს: *საზეს., 06.03.1930, გვ. 2* - აი, ამიტომ სძულთ და ეზიზღებათ ჩვენს გაუმადარ და ღესარტინილ (ღესარქი) ხალხს.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ღესარტინილი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ქლასანა, ბრანა, ღესარტინი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იგივეა, რაც ღესლიტესი, - საგლელოგელო, სანიმელო. ორი ონჯესას ოკო გინაკეგინეკო მუში დგესლიტესი: *საზეს., გვ. 55* - ყოველ საღამოს უნდა გადაევირა მის (თავის) სამფლობელოზე.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) მალაღეს სმარა ღესარქი ან სიმღესარა (შ. ძაძ., II, გვ. 152).

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - სინილი, სინილი. გურიელზე ხანგას ქოგე, რჩევიანცე დო დგესლიტესი: *საზეს., გვ. 69* - გურიელის ასული გიჟა ჰგავს, ჩხავს და გაპკივის.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - მარა ინა მუშა დგესლიტესი, მითი ვარე წესიერი?: *საზეს., გვ. 117* - მაგარა მის რად ღესლიტესი, ვინც არ

არის ნესიერი. ართ ბოშიმა თუმა დგესლიტესი: *საზეს., გვ. 136* - ერთ ბიჭად თმა ღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) ქლირი ბრანსი; ღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იგივეა, რაც ღესლიტესი. მუ პირტა დო მუ დგესლიტესი - რა მქისა და რა მქაცრი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - უხმოდ ქახილი; სინილი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - სმამალა რხუმი, სინილი; გადე. ხურინა.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ღესლიტესი, გლეტესა.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) ღესლიტესი. ბულათიაქ ქეგეგონენი, გესხა, ქიმი ოღესლიტესი: *საზეს., გვ. 63* - ბულათიაქ რომ გაიგონა, ნამოსტა, დიღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ღესლიტესი. // გადე. მღესლიტესი, ღესლიტესი. შერ. ღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იგივეა, რაც ღესლიტესი, - 1. ღესლიტესი; მუშარქი ღესლიტესი; 2. სმამალა, ქლირი ტინილი. თუქ ისევე ნონტყეღესლიტესი დგესლიტესი: *საზეს., ქართ. ზეს., გვ. 69* - აქ ისმის ნადირების (ტყის ცხოველების) ღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იგივეა, რაც ღესლიტესი, - სახელი დგესლიტესი (ნ) ღესლიტესი - ღესლიტესი (კანის ან სხვა რამისა).

ღესლიტესი (ღესლიტესის) მღესლიტესი. წარს. დგესლიტესი ღესლიტესი - ქლასანილი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იგივეა, რაც ღესლიტესი, - ქლასანილი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იგივეა, რაც ღესლიტესი, - დესლიტესი. შერ. გესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ბრანა, ქლასანილი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ჩახლიტესი სმით ღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) მღესლიტესი. წარს. დგესლიტესი ღესლიტესი - დესლიტესი. უზონგ კოცე აფუ გური გესლიტესი დო ღესლიტესი: *საზეს., 21.09.1930, გვ. 3* - დაუბანელ კაცს აქვს გული გამორღესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - დესლიტესი. შერ. დესლიტესი.

ღესლიტესი (ღესლიტესის) იხ. ღესლიტესი, - ღესლიტესი. დო ღესლიტესი დო ღესლიტესი, - ღესლიტესი.

ფერი, ენწერეფი - და (ტრაქტორმა) ზომაზე დაღრღნა ჭალა, ფერდობი და ენრები.

ღერღ (ღერღეს) მოხარბული ღერღიღი (გ. ძბ., I, გვ. 12).

ღერწკინი (ღერწკინს) იხ. ღირწკინი, - ჭრიაღი.

ღერწკოლუა (ღერწკოლუას) იხ. ღურწკოლუა, - განმენდა, განუფთხევა, გაქრიაღევა.

ღერჭაფი (ღერჭაფის) იხ. ღირჭაფი, - უხნოდ ფურთხევა.

ღერჭუა (ღერჭუას) იგივეა, რაც ღერჭაფი, - უხნოდ 'გადა'ფურთხევა.

ღერჩოლა (ღერჩოლას) იხ. ღურჩოლი, - ფერია.

ღებლაზი (ღებლაზის) დაქოღვის შიგღევა სქასობრივი უნარის შინარჩუნევა.

ღეზინი (ღეზინს) იხ. ღიფინუა, - საამო საუბარი.

ღეღონუა (ღეღონუას) იხ. ღიღონუა, ღირღონუა, - ღურღნა; ღრღნა.

ღეჭონუა (ღეჭონუას) იხ. ღიჭონუა, - ღმეჭით ჭამა; საჭმლის დაუხმეცეპით (ქბიღების მეშეეობით) ჭამა.

ღეჯონუა (ღეჯონუას) იხ. ღიჯონუა, - უხნოდ და ხარბად ჭამა, ღიჯნა.

ყარა (ყარას) ხსნიათი, წყნი, რიბი. მუყაილაში კოჩი რენი, ვაგმაგინუ - რაყაიღის კაცია, ვერ გავიგე.

ყარა (ყარას) დაპიდარაბი, ჩხუპი. ყაილაში მოყოლოფე კოჩი რე, იწკმავეყნუ სოთინი - ყარას (დავიდარაბის) მოყვარული კაცია, იმასთან ვერ წახვალ (არწახვალ) ვერსად.

ყარინი (ყალიონს) ყალიონი. *იხ. ცაიონი. შდრ. სათმო, საათუთუმო, სათუმო.*

ყარინამი (ყალიონამს) ყალიონინანი.

ყარინამბმლაშირი (ყალიონგენბგილაფონს) ყალიონმბარაშირი (პირში).

ყამა (ყამას) ყამა, სატპარი, ხანჯალნი. ათეჩქეში წყანდაში ყამათ ვოჯოხოფე შქაშაღუე: *კ. სამუშ., ქხს, გვ. 120 - ამ ჩემიწვერიანი ხანჯლით გავუჩქე (გავუხეტე) შუახეტაეს.*

ყამამი (ყამამს) ხანჯლიანი.

ყამბარი (ყამბარს) იგივეა, რაც ყავარი, - ყამბარი. ქინმოყოთეს ყამბარი, - თევრეგეშებგყამბარია: *კ. სამუშ., ქხს, გვ. 168 - ჩამადღეს ყავარი, იქიდან ღლეტით ამოვედიო (გამოცანა: კვახის თესლი).*

ყანაში (ყანაშის) აბრეშუმის ქსოვილი (*კ. ჭარ.*).

ყანთარი (ყანთარს) ძალის ჩასაცემლი; ლიფი (*ი. ყოფე*); ძალის ნაღზეპით ტანისამოსი უსხაღლაშო (*კ. ჭარ.*), ვადატ. ქალი. ნაგურალენქ ებყარით, მონმაღუნაყანთარეფი: *ბ. ზუბ., გვ. 358 - რჩეულები (გულადები) ავმოძრავდით (ავიყარენით), გვემტობენ ქალბო.*

ყანჭალი (ყანჭალის) ტოქსა, ფამგალი, რყეპა. იყანჭალენ (*-*), იყანჭალი იმი იყანჭალი მან, შანაწალინუ უყანჭალი, იყანჭალენ (*ყანჭალენ*) ვარდუე, *ნებ.* ყანჭალეს.

ყანნი (ყანნის) ზოლო. ყანნა. *შდრ. ცანჩი.*

ყანწი (ყანწის) ყანწი. მერიქიფე, ჩქენ სუმარყყანწი ხეს ქიმეჩია: *კ. სამუშ., ქხს, გვ. 128 - მერიქიფე, ჩვენს სტუმარს ყანწი ხელში მიეციო. მუჭო უწრო ყანწის ქოფუ! - როგორ უწო ყანწს ჰკავე!*

ყანწი (ყანწის) იგივეა, რაც ყანწი, - აბრეშუმის შინა. ყანწი მიხევენ ახალი: *კ. სამუშ., ქხს, გვ. 148 - აბრეშუმის ჭია გყავდა (გვეჯდა) ახალი (ჯიშის). ყანწეფი პარკუას ნდომენა: კ. სამუშ., ქხს, გვ. 148 - ჭიბე მისვას ნდომობენ.*

ყაპალი (ყაპალს) წაპაწაპაი. *შდრ. ყეპაპალი.*

ყაპალა (ყაპალას) სახელი ყაპალანს ზმნისა - წაპაწაპაი. ეგომ კარიზა ენბლი ღოჯოლორქ ქიმიოყაპალუე: *ქხს, I, გვ. 253 - ენოს კარში შევედი და ძაღლმა დაიწკენჯავა. ყაპალანს (ყაპალა ინკანეჯე, შაანაღუნუწკენჯავია, იყაპალა (ნ) წკენჯავებდა თურმე) გრდუე. *საშ. - მოქმ. წკენჯავებს.**

ყარამანდული (ყარამანდულის) შაპი ქსოვილი სატანისამოსე (*კ. ჭარ.*).

ყარაულა (ყარაულას) ყარაულას, ყარაულას (ყარაულას) სახელი ყარაულენს ზმნისა - ყარაულა. მაქეჯოლორი ბყარაულენც: *ი. ყოფე, გვ. 156 - მე იქ ძაღლი უყარაულობს. ყარაულენს (ყარაულას) იყარაულა, შაპაულაშა უყარაულა, იყარაულაშა (ნ) ყარაულობდა თურმე) გრდუე. *საშ. - მოქმ. ყარაულობს.**

ყარაულენს (ყარაულას) იყარაულა, შაპაულაშა უყარაულა) გრდუე. *სახე. ქვ. ყარაულენს ზმნისა - უყარაულებს. იყარაულენს (იყარაულას) შესაძლებელი გახდა ყარაულობა, -) გრდუე. შესაძლ. ნებ. ყარაულენს ზმნისა - შეიძლება ყარაულობა.*

ყარაულინენ (იყარაულინენ) შესაძლებელი იყარაულა, - იყარაულაშა (ნ) შესაძლებელი ყარაულობა) გრდუე. *შესაძლ. ნებ. უყარაულენს ზმნისა - შეუძლია იყარაულოს.*

იყარაულეფუენს (იყარაულეფუენს) იყარაულეფენს, შაპაულაშაშა უყარაულეფენს, იყარაულეფენს (იყარაულაშა (ნ) იყარაულეფენს) იყარაულეფენს. ყარაულეფენს ზმნისა - იყარაულეფენს. მამარაულაშა, მამარაულაშა (ნ) იყარაულეფენს.

იყარაულეფენს (იყარაულეფენს) იყარაულეფენს, შაპაულაშაშა უყარაულეფენს, იყარაულეფენს (იყარაულაშა (ნ) იყარაულეფენს) იყარაულეფენს. ყარაულეფენს ზმნისა - იყარაულეფენს. მამარაულაშა, მამარაულაშა (ნ) იყარაულეფენს.

იყარაულეფენს (იყარაულეფენს) იყარაულეფენს, შაპაულაშაშა უყარაულეფენს, იყარაულეფენს (იყარაულაშა (ნ) იყარაულეფენს) იყარაულეფენს. ყარაულეფენს ზმნისა - იყარაულეფენს. მამარაულაშა, მამარაულაშა (ნ) იყარაულეფენს.

ყარა (ყარას) იგივეა, რაც ირე, - შუშრუშანი (*კ. ჭარ.*).

ყარე (ყარეას) იხ. აყარეა; აყარეა. აყარენს (აყარეა ამოძრავა, აყარეაშა აუმოძრავებია, აყარეაშა (ნ) ამოძრავებდა თურმე) გრდუე. *აყარეაშა (ნ) ამოძრავებს.*

ყარაული (ყარაულის) იგივეა, რაც ყარაული, - ყარაული. ართიზა ციხეს ნოხილეუ, გეცოფუნა ყარაული: *მასლ.,*

გვ. 99 – ერთხელ ციხეში ყოფილა დაწყდებული, თავზე ეყენათ თურმე ყარაული.

ყარბალ-ი (ყარბალ/რს) ყარბალ/ი; უთიავგოლო ლაპარაკი, – რომეა ნინა ვაგაქიშინი, ირფელს ყარბალანს – ენას ვერ გაჩერებს, ყველაფერს ყარბალდება.

ყარუას (ყარუას) იხ. შაყარუას.

ყარულ-ი (ყარულს) ყარულ/ი. ყარულ გოხოლული ღუმეა: *ქსს*, I, გვ. 144 – ყარული გახლდი ნუხელ. *შირ. ყაროული*.

ყარულ-ი (ყარულს) იგივეა, რაც ყარულ-ი.

ყარულ-ი (ყარულ/რს) ყარულ/ი. შხვაში ნარჩრის ჭკუმუნიქუ ღო კარს გერე ყარულ-ი: *კ. საბუშ. ქსს*, გვ. 139 – სხვის ნაძარულს სქამ და კარზე გიდავას ყარულ-ი.

ყარყალ-ი (ყარყალს) 1. შაყანი, ყიყინი; ხმამაღლა ლაპარაკი. *გაჩენდი*, ნიგეყარყალანქ თეიქა! – გაჩერდი, ნუ ყაყინებ მანდო! *შირ. ყაყალი*. 2. შანხალი, შამშალი; ტოქვა. ვარე მანგარას მოჭირული, იყარყალეუ – არაა მანგარდ მოჭეროლი, ყანყალობს. 3. შიხალი, ნანნალი, ხმჭილი; ტრამპა. *იხ. ვლავარყაყალი*.

ყარყალ-ი, **ყარყალი** (ყარყალ/რს) მიხის ჭურჭელია ერთმგებრი, – ყარყარა (*ბ. მკალე*, გვ. 220).

ყარყანტი (ყარყანტის) *ზოოლ. ყარყანტი*.

ყარყანტი (ყარყანტის) იგივეა, რაც ყარყალი, – მომგომუშელიანი ღოქი; ყალმაღალი ღო რაქარაქას სანსისი, – ყარყარა.

ყარულ-ი (ყარულ/რს) მაღლისა და სუსტი აბაგულეპის ყანხალით სიარული. *მეურს*, მიყარულალეუ – მიდის ყანყალით.

ყანხა-ი (ყანხაყის) იგივეა, რაც ყანხანი, – ყანხალი.

ყანტი-ი (ყანტიკის) მაზარას უქან ზურგზე ორი, ერთიმორეს შემხვედრი ნაკეცი ჰქონდა, ნაკეცები დამარებული იყო ყანტიკით (*მასალეობი*, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 246).

ყანტი-ი (ყანტიის) ხისძირიანი, მაღალქუს-ლეპიანი შანხაყიანი ზამთარში ჩასაცმელი, – ქოში (ხისა). *იხ. კონდრა*.

ყანტი-ი (ყანტიის) ხის ქოშიანი. ძღაბ მირულე ყანტი-ი, ბოში გეთხოზუ ნაბადამი – გოგო მირბის ქოშიანი, ბიჭი მისდევს ნაბადანი.

ყანტი (ყანტიის) *მოტან. მოქმეტი*. *იხ. ბაყაყი*, ევბაქი ვარდი (*ბ. მკალე*).

ყანტი (ყანტი/რს) ყანტი, ყიყინი. გორდი ყანტი-ი: *ქსს*, I, გვ. 339 – ბაყაყი არ

ყიყინებს. *კუდე წყარე ამაღდეღ ღო გორდი ყანტი-ი* დე ქეინცე: *მასალე*, გვ. 119 – სახლი წყალში იდგა და ფსკერზე ბაყაყი ყიყინებდა.

ყანტი (ყანტი/რს) *იყარე*. ყანტი იყიყინა, ყანტი-ი უყიყინა, ნოყანტი-ი ყიყინებდა თურმე) *გრდუე*. *ბაშ. მოქს* ყიყინებს. *შირ. ყანტი*. *ტოპონ.* *ოყანტი* საყიყინო (*ბ. ცხადე*, *ტოპონ.*, გვ. 48).

ყანტი (ყანტი/რს) იგივეა, რაც ყანტი, – სახელი ყანტი-ი ზნისა – ყანტი, ყიყინი.

ყანტი-ი (ყანტიის) იგივეა, რაც ყანტი-ი.

ყანტი-ი (ყანტიის) სახელი აყაყუ(ნ) ზნისა – 1. გღემა, პარღმა. ქიმიკონუ ღო ქოღაყაყუ თაქ – მოიყინა და აქ დავდი. ქომურს, ქოღაყაყუ ღო ვარინებუნს უღას – მოვა, დავგღემა (აქ) და არ გრძობს (ცნობს) ნასულს.

ყაყუ(ნ) (ყოყაყუ დავარდა, დავეცა; მოყაყაყუ(ნ) დავარდნო, დავეცულა; მოყოყაყუ(ნ) დავეცემოდა, დავარდებოდა თურმე) *გრდუე*. *ტყვ.* ეცემა, ვარდება (მისდაუნებურად).

2. ლასლანით სიარული; რაღაც საფიქრალით დამიქმეპულის ნასეპლა.

მიშით ღურული პატონეფი ეკი ქიშიოყაყანდეც: *ქსს*, I, გვ. 290 – მიშისგან მექედარი ბატონები აღმა (შინისკენ) მილასლასებდნენ.

ყანტი (ყანტი/რს) *მოტან. მოქმეტი* (*ბ. მკალე*).

ყანტი (ყანტიის) იგივეა, რაც ყანტი, – გღემა, პარღმა. ღისაში ყანტი-ი ვაღაქორლეუ – მიწაზე გღემა არ დააკლდა.

ყანტი (ყანტი/რს) *მოტან. წარს. ყაყუნს* ზნისა – ზღმეტიად ნაჭამ-ნასეპაი.

ყანტი (ყანტი/რს) 1. იგივეა, რაც ყანტი, – დავღემა, დავარღმა. 2. გვერის ჭამა-სამა; ალღო ბაქლომა; ვუსტის ბამქიტან საჭამე-სასეპლით. *გეგუნს*, *გეყაყუნს* ღო უკული ვაჭქუ, მუს აკეთუნსი – უზომოდ შესეპამ, შეჭამს და შემდეგ არ იციხ, რას აკეთებს.

ყაყუნს (ყოყაყუნს ბევი შეჭამა, ლოყაყუნს ბევი შეჭამა, ლოყაყუნს ბევის შეჭამა თურმე) *გრდუე*. ბევის სეპამს და ტყამს. *შირ. ეურ.*, *იყარე*. ყეყაყუნს ძალზე გაძლომა (*ტ. პერ.*, *ა. ღლე*).

ყანტი (ყანტი/რს) *იხ. ცარხეა*; გინოცარხეა.

ყანტი (ყანტი/რს) ყანტი.

ყანტი (ყანტი/რს) იგივეა, რაც ყანტი, – ქანტი, აღმეტი ქარასთან (პირას). *ღეღიბიქე ყანტი-ი ქეღარღლეა*: *ხალხ. სიძრ.*, I, გვ. 37 – დეღმეტი ცეცხლის

პირას გაცივდაო. ყვე ბურს მუშებერკელექ ჯევი ნაბადაში გორჩელს: *ი. ყოფშ., გვ. 154* - კერიაზე ვოტრიალებ გამლოლ ძეღ ნაბადზე. ქეკოხე დედები ყვე ბურცუ: *ი. ყოფშ., გვ. 57* - ზის დედაბერი კერიის პირთან (პირას).

ყვეარი (ყვეარს) იგივეა, რაც ყა ვ ა რ ი , ყ ა მ ბ ა რ ი , - ყვეარი.

ყვლ-ი (ყვლ/რს) ყვლი. *იხ. კისერი. შტორ. ოყაღლეში საყელი; ლაზ. ყალი ყელი (ნ. მარი).*

ყვლაში (ყვლაშს) ყვლიანი. ყელაში ტუფული - ყელიანი ფეხსაცმელი. *შტორ. ლაზ. ყალონი ყელიანი (ფეხსაცმელი) (ნ. მარი).*

ყვანბ-ი (ყვანტის) ყვლუნი; წაძიში. ათე კოჩიში დიკი წყარი ართი ყვანტი ვემურს: *შ. ხუბ., გვ. 56* - არ კაცის ქვევით წყალი ერთი წვეთი (ყლუპი) არ მიდის.

ყვანბ-ი (ყვანტის) ყვლორტი. *შტორ. ყერწი; ყერტი.*

ყვან-ი (ყვანწის) იგივეა, რაც კერწი, ყერწი (სენაკურში), - ყაწანი; ღარი, რომელზედაც მიბმულია ნაყოფი. *შტორ. იმერ. ყერწი ღარი, რომელზედაც მიბმულია ნაყოფი (ტ. ბერ).*

ყვეარი (ყვეერეს) მოუსვალელი, უმნიფარი. ყვეყვე კოხეშია - უმნიფარი კვაბი. მოხარშვის შემდეგ წყალი უონავს, თთის რომ დაატერ; უგემურია. მუქიუ, ყვეყვე კოხეშია გოხამფუფი? - რამაა, ეს უმნიფარი კვაბი რომ მოგახარშვინა. *შტორ. ყოყორო.*

ყვეარება (ყვეერებას) სახელი ყვეყვეწის ზინისა - ყვეარება.

ყვეერეს (*ყერ. ნაყაყაყი* გაყვეყერდა, *ნაყაყაყაყაშ* ლაქინ გაყვეყერებულა, *ნაყაყაყაყაშ* აქინ გაყვეყერებოდა თურმე) *გრდუფ. საშ. მოქ. ყვეყერობს. ოყაყაყაყაშ* მიშო. *ენებ. მყ. საყვეყერო. ნაყაყაყაყაშ* მიშო. *ენებ. წარს. გაყვეყერებულა. ნაყაყაყაყაშ* მიშო. *ენებ. წარს. გაყვეყერების საფასური.*

ყვეარება (ყვეერებას) *იხ. ყვეერება, - ყვეარება.*

ყვეაშ (ყვეყაშ) იგივეა, რაც ყა ვ ა შ ა , - ძალზე ბაძლომა.

ყვეაშა (ყვეაშას) სახელი ყვეაშუნს ზინისა - კვაბა; დიდი ლუქამების შამა; უშნოდ შამა. გამყოიდუ ჭკიდი ღო ლებას ღო მანგარას ღო ყვეაშუ - გამოიტანა მჭადი და ლობიო და მაგარად შეჭამა (შესასწავს). ყვეაშუნს (წოყაშა უშნოდ შეჭამა, ლუქაშა უშნოდ შეუჭამია, ღონიშაშაშინ მაგარად და უშნოდ ჭამდა თურმე) *გრდობ. ბერეს მაგარად და უშნოდ ჭამს (სასწავს).*

ყვეაშა (ყვეაშურას) *იხ. ყვეაშურა, - მსანსწავი.*

ყვეაშ-ი (ყვეაშ/რს) *იხ. ყვეალი, - ყველი. შტორ. ლაზ. ყვეალი, ყვეალი ყველი (ნ. მარი).*

ყვეაწარ-ი (ყვეაწარდას) *ბოქან. ინგლისური კორინდარი. იხ. თოფი (ა. მყ.). ყვეაწარდარი ქოჩანს, ათაში ორგყაფუშა მინჭანს ფერი: შ. ხუბ., გვ. 110* - კონინდარი არის, ასე სარტყლამდე რომ მონწედება ისეთი.

ყვეანა (ყვეანტას) *იხ. ყვეანტა.*

ყვეანაწინ-ი (ყვეანტინის) ბუზღუნე; დრტინწა; ყვეანტაბა.

ყვეანაშა (ყვეანტუას) იგივეა, რაც ყვეანტინი.

ყვეანა (ყვეანტას); ყვეანტა კვერცხი გაფუჭებულ კვერცხი, რომელზედაც კრუხი იჭდა და არ გამოჩეკა. *შტორ. ტყეპაბა.*

ყვეანაშ-ი (ყვეანტალ/რს) ბრანწინა. *იხ. ყვეანტალი.*

ყვეანაშ-ი (ყვეანტაის) შანჭყარი, ნწორწა (*ა. ჭარ.*). *შტორ. ოყეანტაია კვერცხი.*

ყვეანაშა (ყვეანტუას) *იხ. ყვეანტა.*

ყვეანაშ-ი (ყვეანტალ/რს) 1. ბაშაბარად ლაპარაკი. *იხ. ყვეაყელი. 2. უშნოდ, თითქმის სტუწნიტი, შაბარად ღუნოდ, სიარული; ყვეანწიტი სიარული.*

ყვეანაშ-ი (ყვეანტალ/რს) *იხ. ყვეანტალი.*

ყვეაშ-ი (ყვეაშალს) იგივეა, რაც ყა ვ ა შ ა ლ ი , ყ ა შ ა ლ უ ა , - წაწანწანი.

ყვეაშ (ყვეაშს) იგივეა, რაც ყვეაშუ, - ღორის ავადმყოფობა, - ყვეაშ. ყვეაშუ საქონლის ავადმყოფობაა ერთგვარი, უსივდება ყელი და უცებ კვდება (*მასალები. ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 222*). სამკურნალოდ იყენებენ ბალახს ყოყვეს (*ს. მკაქაძე, გვ. 194*). ყვეაშუ დეკვიმ ლახალა რე, წყარიშე ურჩქინდე; ალოლე ცხენსთა - „ყვეაშ“ ღორის დაავადება, უწინდება წყლიდან; ემართება ცხენსაც. *შტორ. კაპუ, კაპუნია; იმერ. კაპუ ღორის ავადმყოფობაა (ტ. ბერ).*

ყვეაშა (ყვეაშას) სახელი ყვეაშუნს ზინისა - უშნოდ შამა; უხადისოდ და უხადოდ შამა. *იხ. კვაშა.*

ყვეაშუ წამალ-ი (ყვეაშუ წამალ/რს) *ბოქან. ლამა. იხ. ჩხოლუმი ჭირიში წამალი; ბარწყენია (ა. მყ.).*

ყვეარ-ი (ყვეარანს) ყორანი. ჯინიანობა სითში ვაგოსქე, მუჭო ყვეარანსი ბაღიში ვარდი: *შ. ბერ., გვ. 163* - ჯინიანობა შენ ისე არ შეგშენის, როგორც ყორანს ბაღის ვარდი. *შტორ. ტოპონ. ყვეარანიშ ოგაჯაჟე ყორნის საბუღარი (ა. ცხაძე, ტოპონ., გვ. 127).*

ყვარამი (ყვარამის) *ზოლო. იგივეა, რაც ყვარია, - ყვარია. ყვარია* ხოლო მუში მართვე მოწონსია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 153* - ყვესაც თავისი ბახალა მოსწონსო. *ყვარიაში* ბედი უღწია - ყვევის ბედი აქვსო. *ბრელი ყვარიე* მს ქაშოლეუ: *ქხს I, გვ. 85* - ბევრ ყვაებებს ჩაუვარდა.

ყვარამი-ი (ყვარამის) *ზოლო. იგივეა, რაც ყვარილი, - I. დაქოდილი მამალი, - ყვარული. ჯაშა ყვარილს ვაგლახუნე: ა. ყოფშ., გვ. 161* - ხეზე ყვერულს არ შეუძლია დაჯდომა. *2. მიძლ. ენებ. წარს. ყვარუნს ზმნისა* - დაქოდილი, დაყვარილი. *ჭირ. ლაზ. ყვარელი ცხენი დაქოდილი ცხენი (ბ. მარი).*

ყვარა (ყვარას) იგივეა, რაც ყვარუა, - სახელი ყვარუნს ზმნისა - დაქოდემა, დაყვარება. *ობიშხას ღვჯი ყვარესია* ღლი საბატონე მივარესია - პარასკევს ღორი დაქოდელო და შაბათს გადათქვესო. *ყვარუნს* (ღოშაპარ დაყვერა, ღოშაპარ დაუყვერავს, ღოშაპარაჟი) დაყვერავდა თურმე *გრძლ. ყვერავს.*

უყვარუნს (ღოშაპარ დაუყვერა, ღოშაპარ დაუყვერავს) *გრძლ. სახებ. ქვ. ყვარუნს ზმნისა* - უყოდავს, უყვერავს. *იყვარუ(ნ)* (ღოშაპარ დაიყვერა, ღოშაპარ ლი) დაყვერულა) *გრძლ. ენებ. ყვარუნს ზმნისა* - იყოდემა, იყვერება.

აყვარუ(ნ) (ღაშაპარ დაეკოდა, ღოშაპარ დაქოდემა) *გრძლ. ენებ. ყვარუნს ზმნისა* - ეყოდემა, ეყვერება. *იყვარე(ნ)* (ღშაპარ შესაძლებელი გახდა 'და'კოდემა, -, -) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. ყვარუნს ზმნისა* - შეიძლება 'და'იკოდოს, 'და'იყვეროს.

აყვარე(ნ) (აშაპარ შეძლო 'და'ეკოდა, -, ღოშაპარაჟი) შესძლება დაეკოდა) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უყვარუნს ზმნისა* - შეუძლია 'და'კოდოს, 'და'ყვეროს.

ოყვარაფუნს (ოშაპარაჟი აკოდინა, შაპარაჟი უყოდეინება, მოშაპარაჟი) აკოდინებდა თურმე) *კაუზ. ყვარუნს ზმნისა* - აკოდინებს, აყვერინებს. *გაშაპარაჟი მიძლ. მოქმ.* 'და'მოკოდავი, 'და'მყვერავი. *ოშაპარაჟი მიძლ. ენებ. მე. დასაკოდავი, 'და'საყვერავი.*

ყვარილი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'კოდილი, 'და'ყვერილი; *ყვერული. ნაშაპარ მიძლ. ენებ. წარს.* ნაკოდი, ნაყვერი. *ნაშაპარაჟი მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'კოდევის, 'და'ყვერევის საფასური. *ოლაშაპარ მიძლ. უარყ.* 'და'უყოდავი, 'და'უყვერავი.

ყვარამი-ი (ყვარამის) *ფრანკიზა, ნორნორი. ჩილამურიმი ყვარამალი ცრემლის ფრქვევა;*

ცრემლის დაბალეობი ჩამოდენა. ყვარამალიანს (ოშაპარაჟი აფრქვია, შაპარაჟი უფრქვევია, მოშაპარაჟი აფრქვევდა თურმე) *გრძლ. აფრქვევს ცრემლს. ჭირ. ღვარდელი.*

ყვარამალია შა (ყვარამალია შა) *ქლირი შაპი. ყვარამალია უჩა ფრიმული უღუღუ* - ძალიან შვი ნვერი პქონდა.

ყვარამალი (ყვარამის) *I. იგივეა, რაც ყვარამალი. თინა ჩილამურს უყვარამალი უნდა ღი, გურ მეგაჭულუ - ის ცრემლს რომ ღვრიდა, ბურ დაგვენებოდა. 2. იგივეა, რაც ყვარამალი (შნიშენ.-I).*

ყვარამ (ყვარამის) იგივეა, რაც ყვარამი, - ქიოფი; *პატარა თამირი ნიშანი შუბალზე (ყვარამე - ყვარამე შელ+თეთრი). ჭირ. ღურჩი.*

ყვარამი (ყვარამის) *მოქმ. ტყის ფურისულა (ა. მე).*

ყვარამ (ყვარამის) *მუცალი. მუეოფმანს პაპამ ყვარამალი? ქხს I, გვ. 301* - რა გაავსებს მღვდლის მუცელს?

ყველაფერი (ყველაფერს), **ყველაფერი** (ყველაფერს) *I. ლეკვის ყვე; პაპაპაპი, ნაპაპაპი. 2. გადატ. წერილი ხმით უაზრო, უთავებლო, გაუთავებელი ლაპარაკი. მჭო ლაპარაკი ყვეაღანს - როგორ ლეკვივით ნკანქავებს. გადატ. თავისთვის უთავებლოდ ლაპარაკობს. ეწინა ყვეაღანს, მარა კაკო შურთი გაურჩილენ, მუმის აკეთენს - ეწინა ლეკვივით ნკანქავებს (თავისთვის ლაპარაკობს), მარამ კაკო სრულეობით არ უშემს, თავისას აკეთებს. მჭო ჯამ გორდელი ყვეაღანს! - როგორ ხის ბაყაყივით ყაყანებ (ყვეყავებს). 2. ლანლანსი. მით ყვეაღანს - მილანლანსები.*

ყვეაღანს (ყვეაღანს ინკანქავა, გაუთავებლად ილაპარაკა; შაპარაჟი უნკანქავა, გაუთავებლად ულაპარაკინა; მოშაპარაჟი) ნკანქავებდა, გაუთავებლად ლაპარაკობდა თურმე) *გრძლ. საშ. მოქმ. ნკანქავებს, გაუთავებლად თავისთვის ლაპარაკობს, ყვეყავებს. უყვეაღანს* (შაპარაჟი უნკანქავა; შაპარაჟი უნკანქავა, გაუთავებლად ულაპარაკინა) *გრძლ. სახებ. ქვ. ყვეაღანს ზმნისა* - უნკანქავებს. *ოყვეაღანს* (შაპარაჟი ანკანქავებინა, გაუთავებლად ლაპარაკა; შაპარაჟი უნკანქავებინება, გაუთავებლად ულაპარაკებინება; მოშაპარაჟი) ანკანქავებინებდა, გაუთავებლად ლაპარაკებინებდა თურმე) *კაუზ. ყვეაღანს ზმნისა* - ანკანქავებინებს.

გაუთავებლად ალაპარაკებინებს.
მაჰამაზარაი მიჰქ. მიწქ. მონკაენქაეე.
გაუთავებლად თავისთვის მოლაპარაკე.

ყვამყალა (ყვამყალას) 1. რასაც ქამქამი,
ნქამქამი სჩქამი. 2. ვადუტ. ვისაც
გაუთავებლად ლაპარაკი სჩქევი.

ყვამყალორი (ყვამყალორს) მიჰქ. ენებ. წარს.
ყვამყალუნს, იყვამყალუნს (ნ) ზნათა -
ძალიან სეალი, დამბალი, დატოპირი;
ბანუნსული. ჟას, ცუნდიში
ლოყვამყალუნს, თუთა გიობარჩხალანცე
- ხეს, ნამისაგან დატობილს, მივარე
დაქაშქაშებს.

ყვამყალირა (ყვამყალირას) ზბაშურა (ბატონები). შღრ.
გურ. ყავვირა ლორის ჭირი (ტ. გურ.); კისრის
ჯირკვლების დადავდება (ბ. ჯღ.); ყვლის
ავადმყოფობა, სახადი (ა. ღღ.).

ყვამყალა (ყვამყალას) სახელი ყვამყალუნს,
იყვამყალუნს (ნ) ზნათა - 1. ძლიერ
დასკელება, დატოპობა. ამჟუნანი მანგარას
ჭვინდულო დოიამყვამყალუნს - ამ დილას
მავრად ნეიმდა და დავსუვლი (მავრად). 2.
უშურადღეკომ დიტოპობა, გღემა.
ქიმეფორთინი, ქოეძირი, სტორს
ქიმეკოყვამყალუნს ზეაღე - რომ მივედი,
ენახე, მაგიდასთა უყურადღებოდ იჯდა მარტო.
3. მძირადმი სათქმლის მონდომებით ჭამბ.
ოტკომალი ქიმეგენინი, დოყვამყალუნს -
საჭმელი რომ მისცეს, შეჭამბ.

ყვამყალა (ყვამყალას) იხ. გევაი, - ზმარი. შღრ. ოვგაჯე.
ყვამყალრა, ყვამყალრა (ყვამყალრას, ყვამყალრას) იხ.
გევებერე, გევებერეა.

ყვამყალირი (ყველიერს) იხ. გეველიერი, -
ყველიერი. შღრ. ყვალი.

ყვამყალირი (ყველიორს) იგივეა, რაც
ყველიერი.

ყვამყალრა (ყვენგერეს) იხ. გევენგა, გევენგარე. -
ჩურჩუტი. შღრ. გვენგარე.

ყვამყალრა (ყვეყვერეს) პირისახემეშუხაშუხაშული.
შღრ. ყვიყვინი.

ყვამყალრა (ყვეყვერას) იხ. კვეკვერა.

ყვამ, ყვამაში (ყვიას, ყვიაფის) იხ. გევა, გევაფი, -
ქნაქილი. თე ძღაბი კატუხალე ყვიანდუ -
ეს გოვო კატასავით ქნაღა. ციბა, ციბა, თოლი
ჯღარუ, შემენ ყვიამ, შე გონგარა? - ციცავე,
ციცავე, თეღატორავე, რატომ ქნავი, რა
გატორებს?

ყვამაღ-ი (ყვიბალს) უშენი; დაბალი დამსხვილი
პირინება.

ყვამამალი პირი იხ. ყვინთელი პირი.

ყვამაღ (ყვილუას) იხ. გეველა, - სახელი
ყვილუნს ზნისა - ქვლა. ართის ყვილ,
მაიას აბადე, შე გერმობეუ სარგებელი?:
ქ. სამეშ, ქნას, გე. 35 - ერთს ჰქლავ, მეორეს
ჰბადებ, რა გეძლევა სარგებელი.

ყვამაღი (ყვინგის) იხ. გევინგი, - საშეთქელი;
ქამუ (დ. თოფა).

ყვამაღალი (ყვინგალს) მბალი, ცუდი
შისახადლოზის.

ყვამაღაში (ყვინთაფის) იხ. გევინთაფი; ყვინთაფი.

ყვამაღალი (ყვინთელ/რს) იხ. გევინთელი, -
ყვინთელი. შღრ. მოყვინთელე.

ყვამაღალი ქოჭა (ყვინთელი კოჭას) ბოტან.
ხამპრდა.

ყვამაღალი პირი (ყვინთელი პირს) ბოტან.
ხამპრდა. იხ. ქორთული მავანა, ქორთული
პირი, ყვინთელი კოჭა, ჭითა პირი (ა. მავ).

ყვამაღალი ჭამბუ (ყვინთელი ჭამბუს) ზოოლ.
ყვინთელი ბაყაყი.

ყვამაღალი ქანაში (ყვინთელი ქანაშის) ბოტან.
იგივეა, რაც ყვინთელი პირი.

ყვამაღალი (ყვინთელ/რს) მოყვინთელი.

ყვამაღა (ყვინთუას) სახელი ყვინთუნს
ზნისა - 1. ყვინთა, ჩამურყამელაქამბა.
ი დელიში ყვინთა თავის ყვინთა - წყალში
თამამა ერთგვარი, - ერთმანეთს
აყვინთენებენ თავს, აიძულებენ
ჩაყურყვინთავდეს. 2. ძიმეშორულოზის
ბამო მთავის ქანაშური, - თეღემა. იხ.
გევინთაფი.

ყვინთუნს (ყვინთა იყვინთა, უყვინთა უყვინთავს,
ნოყვინთა) იყვინთავდა (თურმე) გრღმ.
იყვინთავს.

ყვინთუნს (ნოყვინთა შესაძლებელი გახდა
ყვინთა, -, -) გრღმ. შესაძლ. ენებ. შეიძლება
ჩაყვინთა.

ყვინთუნს (აყვინთა შეძლო ჩაყვინთა, -,
ნოყვინთა) შესაძლება ჩაყვინთა გრღმ.
შესაძლ. ენებ. შეუძლია ჩაყვინთოს.
ოყვინთაფიანს (ოყვინთაფიანს აყვინთინა,
უყვინთაფიანს უყვინთინებია, ნოყვინთაფიანს
აყვინთინებდა თურმე) კაუზ. იყვინთუნს
ზნისა - აყვინთინებს, აყურყვინთავებინებს
(თავს).

მაყვინთალი მიჰქ. მიწქ. ჩაყვინთათი.
ოყვინთალი მიჰქ. ენებ. მე. ჩაყვინთაწი.
ნაყვინთა მიჰქ. ენებ. წარს. ჩაყვინთითი.
ნაყვინთაში მიჰქ. ენებ. წარს. ჩაყვინთის
სადესური.

უყვინთა მიჰქ. უარყ. ჩაყვინთათი.

ყვინთა (ყვინთას) ზოოლ. ყვინთალი.

ჰიპოქრიზი (ყვირჩინის) მამლაყინრობა, ყრპორინრობა. შუშურს დოყყარუნარი, უკული, სოიშახ ყვაროლო გინირთუდასინი, იყვირჩინანს - მამალს რომ დაკოდვენ, შემდეგ, სანამ ყვერულად იქცეოდეს, მამლაყინრობს (ყოყორობს).
იყვირჩინას (იჰიპოქრიზი იმამლაყინნავა, შაჰიპოქრიზი უმამლაყინნავა, წყვირჩინანს) მამლაყინნობდა თურმე) გრდუე.
 მამლაყინნობს, ყოყორინობს.

ჰიპოქრიზი (ყვირჩინას) ვისაც ყვირჩინი სჩვევია. მუს ორთუ სქანი ყვირჩინა ჯიმა? - რას აკეთებს (შეება) შენი მამლაყინა ძმა?

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) სახედაჰყვირჩინაჰული და შუშუაჰული.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) სახეშუშუაჰულინს ჰურება; მონყანით ბამონხადვა. იყვირჩინანს (იჰიპოქრიზი მონყენით იყურა, შაჰიპოქრიზი მონყენით უყურებია, წყვირჩინანს) მონყენით იყურებოდა თურმე) გრდუე. ენბ.
 მონყენით იყურება. შჰრ. მოყვირჩინანთა.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) მოლურჯო (ქ. ჰარ). შჰრ. ყვირჩინა ლურჯ ისტერ საშუალი (საბ).

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) ზოოლ. დედალი ცხვარი მისამა ნაღინადში. შჰრ. ოჩი (მასლეტი, ი. IV, ნაქ. I, გვ. 213). შჰრ. ჰყვირჩინა.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) იგივეა, რაც ყვირჩინი, - უმნომ დურება. გადაქ. ყურყუტი.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) სახელი იყვირჩინანს ზმისა - უმნომ დურება. შჰრ. რენული დედაბიქუ ოკო უყვირჩინანს: ქსს. I, გვ. 215 - მშიერმა დედაბერმა უნდა (უმნომ) უყუროს. იყვირჩინანს (იჰიპოქრიზი იყურა, შაჰიპოქრიზი უყურებია, წყვირჩინანს) იყურებოდა თურმე) გრდუე. ენბ. უმნომ იყურება.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) მალალი და სუსტი (გამხდარი) ჰირმინება. ართი ყვირჩინა (//ყვირჩინა) კოჩი რე - ერთი მალალი და გამხდარი კაცია.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) მალალი (ყვირჩინას) იგივეა, რაც ყვირჩინი, - ძი; შთამომავლობა; დასაბამი. ხეამელი ორდავა ყვირჩინიშე ყვირჩინიშევა - დალოცვილი იყავო დასაბამიდან დასაბამდე (// შთამომავლობიდან შთამომავლობამდე).

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) მონყანინი; დაბარებაჰული.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) იგივეა, რაც ყვირჩინი, - უმნომ დურება; მოგუშული, მონყანინის მხარა; ნახად ხადვა. შუქო

მიყვირჩინან ცენი, ჩემი წაულა, ლეხი რენო?: ქ. საშუ. ქართ. ზეს, გვ. 30 - მობუზული რომ მიდის, ჩემი სიკედლი (ჩემი ნახდენა), ავანა? თელი დღას იყვირჩინა უ თექლო უკული მიდართუ ხურა - მიელი დღე უმნომ იყურა (იყურებია) იქ და შემდეგ ნავიდა სახლში. იყვირჩინანს (იჰიპოქრიზი უმნომ იყურა, იყურებია; შაჰიპოქრიზი უყურებია; წყვირჩინანს) იყურებოდა თურმე) გრდუე. ენბ. უმნომ (ნახად) იყურება, მობუზული იმზირება.

ჰიპ (ყვირჩინას) მუსკალი. შჰრ. ქეარა, ქორა.

ჰიპ (ყვირჩინას) იგივეა, რაც ყვირჩინი, - ყვირჩინი. თელ დღას ყი და დღეა ორქილელუ - მიელი დღე ყვირჩინი და ქნავილი ისმოდა. შჰრ. ლეხა.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) მუსკალი (მუსკალიმინარი). ორჩინი შეგერნით ყიამეჭვილი დო ჩხურში ეცოთამილი წომილუ მინდორს - საქონელი შიმშილით მუსკალიცარიელი და სიცივით აყვანილი (ავდებული) იღვა მინდორზე.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) ყვირჩინი, ორი უღელი (ქ. ჰარ), კამბა, ყიარს ქუსქეთიამში რულუ კამბეშვი დო ქობონდა დიხას: შ. ზეს, გვ. 56 - გუთანს, ყვირჩინა უბა თექსმეტი უღელი კამბეტი დო ხანვენ მინას.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) იგივეა, რაც ყვირჩინი, - მნეარჩინი; გადაქ. ძალიან გამხდარი მნეარჩინი ძალივით. ხუთი ბოთილი ლვინი გეშვასინი, იმენი ყვირჩინა ურბა რე, მა ხათე გოგოკონდელუ - ხუთი ბოთლი ლვინი რომ დაულოს, მინც მნეარჩინია (გამხდარია), მე მამინე გავტყინდები (ტყივით გავხდები).

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) იგივეა, რაც ყვირჩინი, - ყვირჩინი. უგემური ყვირჩინით არხას მოუკონდელუ: ქ. საშუ. ქართ. ზეს, გვ. 105 - უგემური ყვირჩინით ყველას თავბრუ დაახვია (დაბაროსალა).

ყვირჩინა (იჰიპოქრიზი მიაყილეს, იჰიპოქრიზი მიაყილეს, მიაყილეს მიუყილეს, მიაყილეს) მიაყილეს და თურმე) გრდუე. საშ. მოგ. ყვირჩინა. შჰრ. ყი, ციფი.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) იხ. ცილიმი, - ლომი. ყილიმი გურა კოჩი - ლომივით კაცი.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) იხ. ცილი, - მუსხინი. ყილიმი გურა ყამხინ რენია - ვეფხვივით კაცია.

ჰიპოქრი (ყვირჩინას) სახელი ყვირჩინანს ზმისა - I. ყვირჩინი; 2. ხამხამალი ტირინი. ბატი ყვირჩინანს - ბატი ყვირჩინანს. ბატი ყვირჩინანს - ბატი ყვირჩინანს. ბატი ყვირჩინანს - ბატი ყვირჩინანს.

შური გეშამიღუ - ბატის ყიყინმა შემანჯუხა (სულე ამომილო).

306-0 (ყინს) იგივეა, რაც **ცინი**, - **306-0** ული.

306ბა (ყინტუას) იგივეა, რაც **ცინტუა**, - სახელი **ყინტუნს** ზმნისა - **ჰლაპაპა**. ხორციქ ხორცი ოკოპმუ დო ხორხოტაქე **ყა ყინტუ**: *ი. ყოფშ., გვ. 178* - ხორცმა ხორცი შეჭამა და ხორხმა (ყელმა) არ გადაყლაბა. ნახონა ღისას **ყინტჯნდჯ**: *ი. ყოფშ., გვ. 15* - ნახნე მინას ყლაპავდა. ოკო დელიბი ქეტიყიყინტუასი: *ი. ყოფშ., გვ. 58* - უნდა დედაბერი გადაყლაბოს. *იხ. ყინტუა.*

306სა (ყინუას) იგივეა, რაც **ცინუა**, - სახელი **ყინუნს** ზმნისა - **306სა**. მითონე მულგა **ყინაღენი**, გურუყირო პირანე მუსი: *ქ. საბუშ., ქახს., გვ. 166* - ზამთარში რაც არ უნდა ყინოს, გულში ყოველთვის ყვავის მაისი.

306რ-0 (ყინრის) აბაჰი, ცივი, უსარება. ნუმ ბადართუქ **ყინრისი**, - მიიგახუნქ **კინრისი**: *ბაღბ. სიბრ., I, გვ. 108* - ნი იყინრებ (თორემ), - კისერს მოიტეხუ.

306ნალ-0 (ყინნალს) იგივეა, რაც **ყინრაი**, - აბაჰი; ცივი, უსარება; ყოყლორინა. ნოდარი ვარდუ **ყინრალი** - ნოდარი არ იყო უეარება (მამლაყინნა). *იხ. ყინრინა.*

306რინ-0 (ყინრინს) *იხ. ცინრინი*, - **ყინრება**; აბაჰომა, მელდილორება, მებლაყინნომა. უმბოთ იყინრინანს - უწოდ იყინრება. იყინრინანს (იყინრინა იმამლაყინნა, უყინრინა უმამლაყინნა) ებოა, მყინრინანს (მამლაყინნობდა თურმე) *გრდუე. ენებ.* მამლაყინნობს, ცუდმედვიდობს, მედიდურობს. *შღრ. ჩიკინი.*

306რინ-0 (ყინრინს) დუიბი - თაჰის ბაბარტოშა (ყანნივით). *0* **ყინრინი** კისერში კისრის გამართვა, ნაგრძელება: **უყინრინანს** **კისერო** - ყანნივით (წერილი) კისერნაგრძელებულია.

306რინ-0 (თოლიბი) იგივეა, რაც **ცირინი**, - დარეჰმეჰიტი მხარება; აბრკველა (თვალისა). კისერე მაცურყი მოუწირი, თოლი **გამწუყყირინი**!: *ყაზაყ., 7.10.1931, გვ. 2* - კისერზე მარყუთი მოუჭირე, თვალადემოუკარკლე. ირ სიკეთეს თქენადე ველუთ, თოლი **მიყირინან** ჩქი: *ი. ყოფშ., გვ. 137* - ყოველ სიკეთეს თქენვან ველით, თვალადემოკარკლური გვაქეს ჩვენ. უყირინანს (*იყენ.* ოყინრინა) გადმოკარკლა, უყინრინაუა გადმოუკარკლავს) *გრდუე. სასხე. ქე.* თვალეტი გადმოკარკლელი აქეს. ოყირინინანს (ოყინრინაუა კარკლა, უყინრინაუა უკარკლავს) *გრდუე.* კარკლავს (თვალეს). *შღრ. თოლიყირმა.*

306რე (ყირეუას) იგივეა, რაც **ცირეუა**, - უხომოდ სმა; უბრკნოვალად დბთრომა.

306რე-0 (ყირეის) იგივეა, რაც **ყილიბი**, - მასპაძური აბაგაშუბანისა; ლომივით. მალალი დო მანგარი კორჩინი თქენან: **ყირიმიჯე** **ურა** კორჩინა - მალად და მგარ კაცზე იტყვიან: ყირიმივით (აღბათ ყირიმის თოფივით) კაციაო. ენა ვილესოლიტებუ დო **ყირიმიჯე** **ურა** კორჩინოხე **ყულეს** - ეს (ქალი) ცოდეილობს და ყირიმივით კაცი ზის სახლში.

306რე-0 (ყირიმიბს) **306რე-0**, ინიისპირი (*ქ. ვარ.*)

306რე-0 (ყირგალს) კისერნაბრკველაუნი (აღმაინი), ჰელეჰარჰაჰიტი.

306რე-0 (ყირგაფის) **306რე-0**. კამბეშიმი **ყირგაფი** ქე ვადმორულუა: *მ. ხუბ., გვ. 78* - კამეჩის ყროყინმა არ დამაძინაო.

306რე (ყირტუას) იგივეა, რაც **ყინტუა**, **ყირტუა**, - **ჰლაპაპა**. ალაყურტის ხოლო **ყირტუა** ოკონია: *ბაღბ. სიბრ., I, გვ. 7* - მსმელს (მყლაპავს) ისეე სმა (ყლაპვა) უნდაო. (ალაყურტალე (*იხ.*) ყლაპვა უნდაო). გურმეჰორეჰი პატრონეჰი მინდორე ქამწოყყირტანდეს: *ქახს, I, გვ. 291* - გულნასული ბატონები მინდორში იყლაპებოდნენ.

ყირტუნს (306რე უყლაბა, შჰირბა უყლაბა, მყირბაჰენ) ყლაპავდა თურმე) *გრდუე.* ყლაპავს აყირტუე(ნ) (აჰირბა ეყლაბა, 306რეუა 'გადა'ყლაპავია) *გრდუე. ენებ.* **უყირტუნს** ზმნისა - ეყლაპება.

ყირტე(ნ) (იჰირბა შესაძლებელი გახდა 'გადა'ყლაპვა, -) *გრდუე. შესხლ. ენებ.* **ყირტუნს** ზმნისა - შეიძლება 'გადა'ყლაპვა. **ყირტე(ნ)** (აჰირბა შეძლო 'გადა'ყლაპვა, -) მანოჰირბაჰენ შესაძლებია 'გადა'ყლაპვა) *გრდუე. შესხლ. ენებ.* **უყირტუნს** ზმნისა - შეუძლია 'გადა'ყლაპოს.

ყირტეჰაჰუნს (ოყირბაჰუა აყლაპვინა, შჰირბაჰუა უყლაპვინებია, მანოჰირბაჰენ) აყლაპვინებდა თურმე) *კაჰუ. ყირტუნს* ზმნისა - აყლაპვინებს.

მანოჰირბაჰი *მიძე. მოქმ.* მყლაპავი. **ოყირბაჰი** *მიძე. ენებ. მე.* საყლაპავი. **აინოჰირბაჰი** *მიძე. ენებ. წარს.* გადაყლაპაული. **ნაჰირბაჰი** *მიძე. ენებ. წარს.* ნაყლაპი. **ნაჰირბაჰარი** *მიძე. ენებ. წარს.* ყლაპვის საფასური. **უანაუაჰირბაჰი** *მიძე. უარყ.* 'გადა'ყლაპავი.

306რე-0 (ყირყაფის) იგივეა, რაც **ყერყაფი**, - სახელი იყირყანს ზმნისა. - ხშირი ავადმყოფობა; შირბაჰულობა.

ყირაყინი (ყირყინს) 1. ყროყინი. 2. გადუ.
ხმაბალა გაურკვეველი ლაპარაკი. მუთონქ
ვაგმაგინუ იმი ნარაგადუშუ, ყირყინუნს –
ვერაფერი გავიგე მისი ნათქვამიდან, ყროყინებს.
ყირყინუნს (ყირაყინუ იყროყინა, გაურკვეველად
ილაპარაკა; უყირაყინუ უყროყინა; მუყირაყინუნს)
ყროყინებდა თურმე) გრდუე. საშ. მოქს.
გაურკვეველად ლაპარაკობს; ყროყინებს.. შლო.
ღირღინი, ხირხინი.

ყირაყინა (ყირყინას) ვისაც ყირყინი სწევია –
გაურკვეველად მოლაპარაკა ადამიანი, –
ყროყინა.

ყირაყინა (ყირყინუას) იხ. ყირგაფი, – სახელი
ყირყინუნს ზმნისა – ყროყინი. კამბეში
ყირყინუნს – კამეჩი ყროყინებს.

ყირაყინა (ყირყინას) ზალი, ყანყანატი. იხ.
ხურხი, ხორხონდა.

ყირაყა (ყირყუას) დანუსტება, განდომბა.
გვალას ვეფათარედგე საქონელი ღო
იყირყანდგე – მთაში არ ბალახობდა
საქონელი და სუსტდებოდა ('გაზდებოდა).

ყირაბა, **ყირაბა**-ი (ყირაბა) მალაღი და
სუსტი (გამბადრი). შლო. კისერყირა
კისერგრძელი (თან სუსტი).

ყიუ, **ყიუ**: შორსდ. ყიუა, ყიუა. იში ბირა მის ვაურქე,
ყიუ, ყიუში ძახინი რე: კ. საშუ. ქართ. ზუბ.,
გე. 105 – იმისი სიმღერა ვინ არ იცის, ყია, ყიას
ძახილია...

ყიყა, **ყიყა**-ი (ყიყას, ყიყალს) 1. ანადმყოფო-
ბით შეშუაპული; მუცელბამობარილი;
დაბარჩაგებული. 2. რია და შეშხედავი. შლო.
ყიყიყალი.

ყიყინი (ყიყინს) 1. იგივეა, რაც ყირყინი, –
ყიყინი, გაურკვეველი ლაპარაკი,
ბურტყენი. მუდგასი რენი ვეყიყინუნს
ევაბუცალო – რალაცასა ყიყინებს ბაყყიყით.
2. თხალეგბადმოკარაქალი ყურაბაა;
მორიღებული ჩახედავა; მჭედა. თოლუგ
ინაყიყინანც, ანთასნერო იკერუე: მასლ.,
გე. 66 – თვალში ჩასცქერის (მორიდებულად),
თანსირად იკეტება. თოლუგო უყიყინს –
თვალები დაჭყეტილი აქვს.
უყიყინს (მხოლოდ ანწყის წრის მწკრივებში;
სხვაგან იყრ. ოყიყინანს ჭყეტს, ოყიყინაუ ჭყიტა,
ოყიყინაუა უჭყეტია, ოყიყინაუაუ(ნ) ჭყეტდა
თურმე) გრდუე. საშ. მოქს. სასხ. ქე. თვალები
დაჭყეტილი აქვს.
ოყიყინუნს (ოყიყინაუ ჭყიტა, ოყიყინაუა
'და'უჭყეტია, ოყიყინაუა(ნ) ჭყეტდა თურმე)
გრძლ. აჭყეტს (ჭყეტს) თვალებს.

ყიყინა (ყიყინაფას) სახელი ყიყინდუ(ნ)
ზმნისა – დამაყაყაბა; დალაობის წინა

პარიმოდ. ჭვიმეჭე ცოდორთუ,
დოყიყინდუ ხირქ – ნეიმეხი დაიჭირა,
დალას ხილი.
ყიყინდუ(ნ) (ოყიყინაუ დალაბა,
ოყიყინაუა(ნ) (დამალა) გრდუე. ენდ. ლება;
მეყადება.
ოყიყინუნს (ოყიყინაუ დალაბო, ოყიყინაუა
დალუბია, ოყიყინაუა(ნ) დალაობდა თურმე)
გრძლ. ალაობს, ამყაყებს.
ოყიყინაუა(ნ) მიძლ. ენდ. ჭყ. 'და'სალაობი,
'და'სამყაყებელი.
ოყიყინაუა(ნ) მიძლ. ენდ. წარს. დამალაობი,
'და'მყაყებელი.
ოყიყინაუა(ნ) მიძლ. ენდ. წარს. 'და'ლაობის,
დამყაყების საფასური.

ყიყინაფი-ი (ყიყინაფილს) მიძლ. ენდ. წარს.
ყიყინდუ(ნ) ზმნისა – დამალაობი;
დამაყაყაპული.

ყიყინა (ყიყინუას) სახელი ყიყინუნს
ზმნისა – ლოდნა; უნანოდ მამა; ძლივს მამა.
ოჭკობარს მიიყიყინუნ – საქმელს ძლივს
(უნესოდ) ჭამს; ლოდნის.

ყლაპა (ყლაპუას) ყლაპა. შლო. ყორგუა;
ყორგუა.

ყლიპინი (ყლიპინს) თოლიში, – იგივეა, რაც
რყიპინი თოლუფიში, – თხალეგბის
პარკელა უქამაყოფილუბის ან მრისხანების
წინშედა. შლო. გურ. ყლიპა თვალების
გაფართოება უქამაყოფილების ან მრისხანების
წინშედა (ე. შარაშ).

ყლიპა (ყლიპუას) იგივეა, რაც ყლაპა, –
სახელი ყლიპუნს ზმნისა – ყლაპა. გალატ.
ჭყეცა (თვალში). სუმი სენი ღუმე გეყლიპა –
სამი თვალში ღობი ჩაყალდა.
ყლიპუნს (გაყლიპა გადაყალდა, ბაყლიპა
გადაყალდას, ბიყლიპა(ნ) გადაყალდა
თურმე) გრძლ. ყლაპავს.

ყლიპარი, **ყლიპარი** (ყლიპარიას, ყლიპაროს)
იგივეა, რაც ყვეებერე, ყვეებერია. ცუნს
ართი ყლიპარია ბაღანა – (იმას) ჭყავს
ერთი უნდელი (უფხო) ბავშვი.

ყლიპარა-ი, **ყლიპარა**-ი (ყლიპარინარს)
მოქალ. იგივეა, რაც ყლაპანდარი (ა. მყე.), –
ინგლისური კომინდარი. ყლიპანდარი:
კა ზყ., ნ.06.1930 – კონდარი.

ყლიპარი (ყლიპარს) იხ. ცლიპარი, – ტყეპალი.

ყლიპანი (ყლიპანს) იგივეა, რაც ყლიპანი, –
ხოლო. ყლიპანი. ყლიპანი ქეშპორი, უნანა
წყორი: კ. საშუ. ქართ. ზუბ., გე. 24 – ყლიპანი
მოვიდა, შავად შესუდრული (მოსილი).

ყლიპა (ყლიპას) იგივეა, რაც ცლიპა, – ყლიპა;
შემის ან მვის ზმინი (კ. ქარ.). // გალატ. ზეზე

მიყვებულ დანყობილი შემა. ღიშქაში
ყო რ ე ნოღენია, ჯიმა, ე კოს - შემის ყორე
ქქინაო, ძმაო, ამ კაცს.

პირველი (ყორყელს) ყანყრატო; ყელი, სორსი
(*ქ. ქარ.*). *იხ.* ყორყინტე; ხირხიგა; ხორხოტა.

პირანინა (ყორყინტეს) იგივეა, რაც
ყო რ ყ ე ლ ი, - ყანყრატო. ქუხუბამილე
ყო რ ყ ი ნ ტ ე - დაუჭირე ყანყრატო.

პირაქოზი (ყორყოზის) კლინა მღვრტო.
უსუფთაო ნყალი (*ბ. ძაძ.*, II, გვ. 104).

პირაზი (ყორზის) კოშპი; გუმბათი; ცინე-კოშ-
პი. გინოდვე დიდი ყო რ შ ი : *ი. ყოფშ.*, გვ. 55
- ედგა (დგმა) დიდი კოშპი. *ტი შინარე ჩე*
მუნაფაში ყო რ შ ი ჩელა : *ქ. სამუშ.*, *ქართ. ზეს.*,
გვ. 18 - ზევიდან ადგას თეთრი ღრუბლის
თეთრი კოშპი. ჰაერე ყო რ შ ი ს ქიგვიდგე:
ბასალ., *გვ. 32* - ჰაერში კოშპს დავიდგამ. ათე
ყო რ შ ი ს ე სუმი ზისუნახე გიმახენია: *ი. ყოფშ.*,
გვ. 60 - ამ კოშპში სამი მზეთუნახეი ზისო.
შქას ყო რ შ ე ფ ი ამაყუნე: *ქ. სამუშ.*, *ქართ.*
ზეს., *გვ. 142* - შუაში კოშპებია ჩაყოლებული.

პირი (ყოყის) ზოოლ. ზაპი.

პირე (ყოყეს) *ბოტან.* ბალახია ერთგვარი, -
ხმარობენ საქონლის ავადმყოფობის ყ ე ა ბ უ ს
სამკურნალოდ (*ბ. მკაღ.*, *გვ. 194*).

პირეპი, **პირეპი** (ყოყორეს, ყოყორას)
რბილი, უმნიშვარი; ნაღ-ნაღა გოგრაზე
ითქმის: *ყოყორო კოშპეშია.* // *გადატ.* *ყოყორო*
კოჩინია, - ითქმის უფხო, უნდილი; უუნარო
კაცე: *იხ.* ტყოტყორო; *შღრ.* *ლაზ.* *ყოყორე*
გოგრა, *კეხი* (*ბ. მარი*).

პირი (ყოყის) იგივეა, რაც ყო რ შ ი, - კოშპი.
ათე ყო რ შ ი ს ე სუმი ზისუნახე გგმახენია:
ი. ყოფშ., *გვ. 28* - ამ კოშპზე სამი მზეთუნახეი
ზისო.

პირუბა (ყრუქას) [*რუს.* *крякка* ტოლრა]. იგივეა,
რაც კ უ რ უ შ ქ ა, - ყურუშქა, - მებაღის
შიპა. *შღრ.* სტაქანი.

პუბა (ყუბა) ბუმბული, წმინდა ბურტყალი (*ქ. ქარ.*).
პუბა მამამინი (ყუბა მამაშქინიას) *ბოტან.*
ონტკოფა.

პუღრი (ყუღროს) მჟღარი. ყ ე ლ რ ო არგთი -
მყუღრო ადგილი.

პულე (ყულეს) ცინე. ცეარიაჰ თქუუა: თი ღრომა
ვაბღურუღეა, მუ ღრომაჰ ღლიშ ყუნწიშე
ყ ე ლ ე ვეკეთინენია - ყვაება თქუა: იმ
დრომდე არ მოცუდებოდო, რა დრომდე ნემსის
ყუნწისაგან ციხე არ შეიძლება გაკეთდესო.

პულიბა (ყულიტას) პარიინანდ (პრთაბაშად)
ბადაყლაპეა.

პულიშუა (ყულიფუას) *იხ.* ცულიფუა, - ყლაპეა.

პულმა (ყულმას) *სალანძლოე სიტყუა:* ბაშაბაპული;
ბაიპაში. იშენი ყ ე ლ მ ა რ ე, მუთონი
ვაარქილენი ფერი - მაინც ყულმა
(გაუგებელი), არაფერი რომ არ ესმის, ისეთი.
შღრ. *ლუპარკი*, *ლოლო*; *იჭრ.* *ყუმი* ჩუმი და
ბაიყუმი (*სტელ*).

პუნე (ყუნეს) ვარზილიში ორტყაფუს უღუღე
ვარზილიში ყ ე უ ნ ი - ვერცხლის სარტყელს
ქქინდა ვერცხლის ყუნი.

პუნა (ყუნას) იგივეა, რაც ყ ე უ ნ ა, - ყოლა. სით
ვა შ ო რ ყ ე უ ნ ს სქანი ჯიმაჰე: *ბ. ზუბ.*, *გვ. 20* -
შენც რომ არ მოგაყას შენი ძმაო?

პუნე (ყუნწის) იგივეა, რაც ყ უ რ წ ი, კ უ რ წ ი,
- ყუნწი. კოჩი გაჭირებას ღლიში ყ ე უ ნ წ ი ს
კილეუნსია დო ღარხინებას კარე
ვემინტირენია: *ა. ცაბ.*, *გვ. 110* - კაცი
გაჭირების დროს ნემსის ყუნწში გაძვედაო და
დალხინების დროს კარში ვერ შემოგტევაო.

პურა (ყურას) *იხ.* ჭურა, - ყმეილი.

პურაღება (ყურაღებას) ყურაღება.

პურაღი (ყურაღის) იგივეა, რაც ყ ე ლ რ ო, -
მჟღარი, წყნარი; მჟღარი ადგილის
მაძიბაპილი. ყ ე უ რ ღ ე თი არდგილი რენია -
მყუღრო ადგილია. *ყურაღი* ←
ყურუ + *არდგილი* მყუღრო ადგილი.

პურაღელი (ყურაღელ/რს) *იხ.* ჭურაღელი, -
ზოოლ. პურაღელი. დოცვიდე თირი
ყ ე უ რ ღ ე ლ ი : *ი. ყოფშ.*, *გვ. 41* - მოკლა ორი
კურაღელი. დოცვიდე თირი ცყარ-ლეჯი დო
თირი ყ ე უ რ ღ ე ლ ი : *ა. ცაბ.*, *გვ. 35* - მოკლა
ტყის ორი ღორი და ორი კურაღელი.
ყ ე უ რ ღ ე ლ ი შ მათხოზინექ სქვერი ჭოფუა:
ბალბ. *სიბრ.*, I, *გვ. 153* - კურაღლის მდეგარა
შეელი დაიჭიროა.

პურაღელიში (ყურაღელიში) ღლიბას
ბოტან. ტარცევალი. *იხ.* ცეარიაში ხაჯი,
გეარგვალიტა (*ა. მკა.*).

პურაღელიში მარამე (ყურაღელიში მართეეს)
ზოოლ. ბაჰპი.

პურა (ყურეს) *იხ.* ჭურე, - ყურა, უბანი, მხარი.

პურაბა (ყურებას) ყურაღელიშის არ მიძცეა,
მიფუჩარება, მიყურაპება.

პურაზი (ყურზის) იგივეა, რაც ყ უ რ წ ი, - ნემსის
პური. შუაშეს კორის უჭირენი, ღლიში
ყ ე უ რ შ ი ს (*//* *ყ ე უ ნ წ ი*) გითურსია: *ბალბ.*
სიბრ., I, *გვ. 70* - როცა კაცს უჭირს, ნემსის
ყუნწში გაძვებაო.

პურაზენი (ყურაზენს), **პურაზენი** (ყურაზენს) *იხ.*
ჭურაზენი, - ყურაზენი.

ყურთაბალიში (ყურთაბალიშის) ყურთაბალიში, პაბარა ბალიში. სქან ყურთაბალიშ ქოაუას: *ქს. I, გვ. 97* - შენი ყურთაბალიშ ვიყ (შენა). *შორ. ყურაბალიში.*

ყურია (ყურიაას) ყურაყუმი, - ძლიერ შავი, ძლიერ ბნელი. სახე ბეალარაშა გიგუ, თოლ ღო წარი - ყურია შა: *ე. სამუშ., ქს. გვ. 121* - სახე შვის ბზინვას მივიგავეს, თვალნარბი - ყურყუმს.

ყურსი (ყურსის) კურსი. ქოცე პატი თო რიგი, ათაში-ოში მანათიში ღირვლდე კვეში ყურსით ვენ, ფური: *ბ. ხუბ., გვ. 72* - სვა პატივი იმ რიგის, ასე - ათი მანეთი რომ ღირდა ძველი კურსით, ისეთი.

ყურსალ-ი (ყურსალს) კაცის ქურდი (*ბ. მაკალ., გვ. 239*); აღამიანის (განსაკუთრებით ბავშვის) გამბატცებელი - ქურდი. ყურსალე ფიში ნახვამილეფი სქანი და ღო ჯიმაღეფი: *ბასალ., გვ. 60* - ყურსალთა გატაცებული შენი და და ძმები.

ყურსუა (ყურსუას) *იხ. ცურსუა*, - 1. ბარუშება; 2. დანშინდა. ვარჩხილში ყურსუა - ვურცხლის დანშენდა (*ქ. ქორ.*).

ყურუმი (ყურუმს) *იხ. ცურუმი*, - 1. მრგვალი შავი შვა. 2. კალინდ ღრმა ადგილი მღინარაში, - შავად რომ მოჩანს.

ყურუსალ-ი (ყურუსალის) სალანძღავი სიტყვაა. *იხ. მალ.* თავის ცოლის მატანკალი (*ე. ქორ.*).

ყურუშა (ყურუშას) იგივეა, რაც *კურუშა*, ყურუშეა, - ტომლა.

ყურყინი (ყურყინს) ყუყუნი, მუცლის ხმაური, ბუყბუყი, ყურყური. ქორა მიყურყინუნს - მუცელი მიყუყუნებს; ქვარას ალმაყურყინგ მუღატარენი - მუცელი მგერებს რალაც; ართმა ქვარა ხოლო ქიდიყურყინუნსია: *ბაღ. სიძრ., I, გვ. 13* - ერთხელ მუცელიც დაიბუყუნებო. ქვარაში ყურყინი - მუცლის გერემა. *შორ. ყურჭინი (ქვარაში).*

ყურყინა (ყურყინას) იგივეა, რაც *ყურყინი*.

ყურყუბი (ყურყუბის) ყურყუბი, დიდხანს ღოღინი.

ყურშა (ყურშუას) იგივეა, რაც *ყურჩუა*, - აუშვა, აურვა; აურვა; (ქათმის) დაბუღება.

ყურბანი (ყურბენს) *იხ. ყურბენი*, - ყურბანი. ყურბენს წი ჯგირი პივი უღუღუა: *ი. ყოფშ., გვ. 1* - ყურბენს ნელს კარგი პირი ჰქონდაო.

ყურბენი(ი) პარლ-ი (ყურბენი(ი) ვარდის) ბოგან. ცის-ვაზი, ბლიცინია (*ა. ბყ.*).

ყურწი (ყურწის) იგივეა, რაც *ყუნწი*, *ყურწი*, - აუნწი. ატუქ მათო გინორთო ღო ლემში ყურწის ქიზარუ: *ი. ყოფშ., გვ. 10* - ატუ ძაფად იქვა და ნემსის ყუნწი გაეყარა. ლიშიში ყურწის ტეთიურსია: *ბაღ. სიძრ., I, გვ. 80* - ნემსის ყუნწი გაძერებარა.

ყურწა, **ყურწაქამ-ი** (ყურწას, ყურწაქამს) დაბალდაშვირილრპინი. *შორ. ტაკე. იხ. ქა.*

ყურწილ-ი (ყურწილ/რს) იგივეა, რაც *ყურწილი*, - *მიჭო. ვებ. წარს.* იყურწუე(ნ) ზნისა - დახუნძლული, ბაქრა-მოსხმული; დახუნძლული. *შორ. მეჩანელი.*

ყურწკი (ყურწკის) ნემსის აუნწი (*რ. თოფა*).

ყურწუა (ყურწუას) იგივეა, რაც *ყურწუა*, - სახელი *ყურწუნს*, *იყურწუე(ნ)* ზნათა - 1. ბაქრი ნაყოფის სხმა, დახუნძვლა. 2. პრთბაშადა, ხარბად სმა, - ალურწვა. აკოდოხოლუნა ბოშეფი ღო ლენის *ყურწუნა* - ერთად დასდებთან ბიჭები და ლენოს ცლორნავენ. ჩქიში ბორი უნჩაში სუვა ლენისგ ელაყურწუნსია: *ქს. I, გვ. 161* - ჩემი სულელი უფროსი შვილი (დადის და) ლენოს ცლორნავსო.

ყურჭინი (ყურჭინს) იგივეა, რაც *ყურჭინი*, - ყუყინი, მუცლის ბრამება, ხმაური მუცელში, აურაური. ქორა მიყურჭინუნს - მუცელი ყუყინებს. *შორ. ყურყინი.*

ყურჭინა (ყურჭინას) იგივეა, რაც *ყურჭინი*.

ყურჭა (ყურჭას) სახელი *ყურჭუნს* ზნისა - ალურაშა. ჩქიზა ქუმურქენი, ლენის *ყურჭუნქ*, სქანდა ქიმურქენი, თოლუფს წკორუნქ: *ბაღ. სიძრ., I, გვ. 163* - ჩემთან რომ მოხვალ, ლენოს ცლორჭაე (*//* ცლორნაე), შენთან რომ მოვალ, თვალბეს ხუჭაე.

ყურჭილ-ი (ყურჭილს) უმაღლო შაბა, - ალაპა.

ყურჭა (ყურჭას) *იხ. ცორჭა*, - ალაპა. გურამეზირილი პატონეფი მინდორს ქემწოყგრტგნდე: *ი. ყოფშ., გვ. 150* - მიიური (გულნასული) ბატონები მინდორზე იყლაბებოდნენ.

ყურჭაშ-ი (ყურჭაშის) *იხ. ყორყაფი*, - ხშირი ავაღმეპეოშა; შირკეპეოშა.

ყურყინი (ყურყინს) *იხ. ყორყინი*.

ყვერუა (ყვერუას) *იხ. ყიყონუა*.

ს

ს ხორხში წარმოებული მკვეთრი თანხმოვნისა, სახმო სიმების ხმეა-სკდომით მიღებული; აქ ის ფონემაა (ვ. ახელდებიან). წარმოადგენს ყ თანხმოვნის მოდიფიკაციას ხმოვნებისა (ა, ე, ი, ო, უ) და ვ თანხმოვნის წინ სიტყვის როგორც დასაწყისში, ასევე შიგნით. ასე, მაგ., **ს**ანება ჩადგომა ქარისა, **ს**ეხური კერია, **ს**იონი ყივილი, **ს**თამაზა სროლა, **ს**ურმენი ყურძენი, **ს**ვალა ყველი... ქიყანა ქვეყანა, შეყერი ღერი... მეგრულის ზუგდიდურ-სამურზაყანოულ კილოში ზოგჯერ ყ რომ დასტურდება, იქ სენაკურში, განსაკუთრებით კი მის ბანძურ-მარტილურ თქმაში, გვაქვს **ს**. **შ**ორ ყვარია და **ს**ვარია ყვავი, ყურღელი და **ს**ურღელი კურღელი, ყინტა და **ს**ინტა ყლაპა და ა. შ. ამ უკანასკნელში ხშირად ხმოვნებს შორის **ს** ურეფიქსოდ იკარგება: ქოფე - ქოფოფე კი ყოფილა, ქიანა - ქიყანა ქვეყანა...

სა (ქას; შრ. რიცხვ.: ქალეფი) 1. რტო, შტო, ტოტი. ვი ბოროა ირქენსი ღო ცაცხვიშ **ს** ა ს მიაგანს: *ქსს, I, გვ. 238* - ზევით ქარი ქრის და ცაცხვის ტოტს ეხეთქება. ნიკოლოზ უგუნურცუ ეცალი ვემეკურჩანდგ **ს** ა შ ა: *კ. სამუშ, ქსს, გვ. 160* - ნიკოლოზ უგუნურს ასეთი არ ესხა ტოტზე. ლელგ შეყერი **ს** ა შ ე ვმბაფუნს - რბილი ყლორტი ტოტიდან (შტოდან) ამოდის (ამოდულს). ათე ეირი **ს** ა ლ ე ფ ი იქილე-აქილე ვიბეშა ქალეღია: *ბ. ზუბ, გვ. 86* - ეს ორი ტოტი (ტოტები) იქით-აქით ვიბეში ჩიიდვიო. ნუმუს **ს** ა ლ ე ფ ი აკუბეჭ: *მსალ., გვ. 111* - ნაძეს ტოტები დაუნწავს. *შორ. ლაზ. ყა ტოტი*, ყალეფე ტოტები (*ნ. შირი*). 2. ძველად სახენწლერი იბარაღი. ჩქინი ჯეგეშ **ს** ა თ ხონულდუ, მინიშა ნოგყერიში ქათუ - ჩენი ნინაპარი (ძველი) (ხს) ტოტით ხნავდა, ზოგჯერ ტყიურის რქით.

სა შორსდ. არა. **ს** ა ! ეაკეთა თევჯურა საქმე! - არა! არ გააკეთო ასეთი საქმე! მარა **ს** ა, ვემე-ჩეს ენა: *ბ. ზუბ., გვ. 67* - მერამ არა, არ მისცეს

ეს **ს** ა ! ვარგ, ღორთოგმე, ვე ვერტებუქ: *ი. ყოფშ., გვ. 19* - არა! ღმერთმანი, არ გავიქცევი.

საა! შორსდ. დადასტურ. აა. **ს** ა ა ! ჩქიმი მეგი ქიგურე სი-და, ქეგობირა მა სია: *ბ. ზუბ., გვ. 129* - აა! თუ ჩემზე მეტი ისწავლე შენ, გარჯენბ მე შენო.

სამამა! შორსდ. აბეავაი, - გოდება. მოჯალაბე ჭკორიში **ს** ა ვ ა ე ა : *მსალ., გვ. 60* - მოჯალაბე ყმის გოდება (აბეავაი).

სამაჰ-ი (ქამაყის) იგივეა, რაც **ს** ა შ ა ხ ი. ჯგირი **ს** ა შ ა ყ ი ვოხოლედეს - კარგი ვაჟკაცი გახლდათ.

სამაჰალა (ქამაყალას) იგივეა, რაც **ს** ა შ ა ხ ა ლ ა.

სამაჰალა (ქამაყალას) *იხ. ქამახალა.*

სამაზ-ი (ქამაზის) იგივეა, რაც **ს** ა შ ა ხ ი, - გლმეი; ვადატ. ვაჟკაცი. მიქ იყუას **ს** ა შ ა ხ ი ქ ? : *ი. ყოფშ., გვ. 116* - ვინ იქნეს გლეხი? ათეშმა **ს** ა შ ა ხ ი შორდი! - ამოდენა კაცად (ვაჟკაცად) გაგზარდი! **ს** ა შ ა ხ -თავად-ფინოსკუა ასე აკა ვემეგორე - გლეხი-თავად აზნაური ახლა არც ერთი არ გამოიჩრევა (შეიძლება გამოარჩიო).

სამაზალა, **სამაჰალა**, **სამაჰალა** (ქამაყ/ხალას) ვაჟკაცობა. **ს** ა შ ა ხ ა ლ ა მუჭო ოკონი, მა სი ნემოგურუა! - ვაჟკაცობა როგორ უნდა, შენ მე ნუ მასწავლი! მა ამვე გებგონინ, **ს** ა შ ა ხ ა ლ ა ღურამა: *ქსს, I, გვ. 267* - მე რომ ამბოვი გავიგონე, ვაჟკაცობა სიკვდილამდე.

სამამა, **ს**ოთამა (**ს**აოთამას) ჩაბღმება; სროლა. სუკო კოჩი ვენა **ს** ა თ ა, ხეთგ გიქქე ვაფოდო: *კ. სამუშ., ქართ. ზუბ., გვ. 142* - სერად კაცი არ ჩაადლო, ხელით გგონია აბეჭული.

სამამა შაზ. აა. შეუენსით **ს** ა თ ა ქ მორაგადაქოქ მოხვადენი - როდესაც აქ მოლაპარაკება მოხდა. *შორ. ათაქ.*

სამი, სამი! შორსდ. მოსაბრუნებელი შეძახილი.

სამიოზი (ყაიომის) ყალიონი. იხ. ყალიონი.

სამიონი, ყალიონი (ყაიონს) ყალიონი (მსალები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 239).

სალოი ყალი, კისარი. შდრ. ო-ყალე-ში საყელი. შდრ. ლაზ. ყალი/ალი ყელი (ნ. მარი).

სალა (ყალას) ბიძი, ცოფიანი. მა გინიფრთი ყალა ნეფრო: *კ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 52* – მე გადავიქცი ცოფიან მგლად. ყალა ჯოლორი გახლებული ძალი.

საღანი (ყალანს) ბიძი; ცოფიანი, ხელი. ყალანი გერი ცოფიანი მგელი. ...მაჭკუმალი ყალანი გერი: *კ. საბუშ, ქახს, გვ. 155* – ...მჭამელი (შემჭამელი) ცოფიანი მგელი.

საღაბა (ყალეხას) სახელი აყალენს, იყალებუენ (ზნნათა – 'გა'ცოფება; 'გა'-ხელიება. იხ. ყალებუენ) მოსიხანჯა ვამი-ჭარუ: *კ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 18* – ვცოფდები და მოხევენება არ მინიერია. პაპაქ ტყე აყალე: *ი. ყოფშ., გვ. 8* – მღვდელი გაცოფდა.

აყალენს (ბაახალე გაახელა, ბუახალე გაუხლებია, გონიხალე გაახლებდა თურმე) *გრდმ. აცოფებს, ახელებს. უყალენს (ბუახალე გაუხელა, ბუახალე გაუხლებია) გრდმ. სახე. ქე. აყალენს ზნნისა-უცოფებს, უხლებს.*

იყალებუენ (ბუახალე/გიხალე გაცოფდა, ბაახალე რა(ე) გაცოფებულა) *გრდმ. ვეპტ. აყალენს ზნნისა-ცოფდება, ხელდება. ეყალებუენ (ბუახალე გაუცოფდა, ბაახალე გასცოფებია) გრდმ. ვეპტ. უყალენს ზნნისა-უცოფდება.*

იყალინენ (იხალე შესაძლებელი გახდა 'გა'ცოფება, 'გა'ხლებია; -) *გრდმ. შესაძლ. ვეპტ. აყალენს ზნნისა- შეიძლება 'გა'ცოფება, 'გა'ხლებია.*

აყალინენ (ახალე შეიძლო 'გა'ცოფებინა, -) *ბროსალეაჟი(ე) შესძლებია გაცოფება) გრდმ. შესაძლ. ვეპტ. უყალენს ზნნისა- შეუძლია 'გა'ცოფოს, 'გა'ახლოს.*

ოყალებაჟანს (ოხალეაჟან 'გა'ცოფებინა, შეაღაჟან 'გა'უცოფებინება, ოხალეაჟან(ე) აცოფებინებდა თურმე) *კუზ. აყალენს ზნნისა- აცოფებინებს, ახელებინებს. მახალეაჟი მიჭლ. მოჭლ. 'გა'სცოფებელი, 'გა'შხებელი. ოხალეაჟი მიჭლ. ვეპტ. მყ. 'გა'სცოფებელი, 'გა'სახებელი. ბაახალეაჟი მიჭლ. ვეპტ. წარს. გაცოფებული, გახლებული. ნახალეაჟი მიჭლ. ვეპტ. წარს. 'გა'ნაცოფები,*

'გა'ნახლები. ნახალეაჟი მიჭლ. ვეპტ. წარს. 'გა'ცოფების, 'გა'ხლების საფასური. ოხალეაჟი მიჭლ. ვარჯ. 'გა'უცოფებელი, 'გა'უხლებელი. შდრ. ხანგება.

სალონი (ყალიონს) იგივეა, რაც ყაიომი, ყაიონი, - ყალიონი. მაგირამ ეკულაშას ართი ყალიონი თუთუმი გუგუ: *მ. ხუბ., გვ. 19* – მეორის ამოსვლამდე ერთი ყალიონი თუთუნი მოინა. შდრ. სათმო; სათუთუმო.

სალონა (ყალიონს) 1. ბოტან. აღურა (ა. მყ.). იხ. აღირა. 2. გმარინა. ყალიონა (- ყალუქა ყელ+შავი).

სანება (ყანებას) სახელი აყანენს, იყანებუენ (ზნნათა – 'და'წმენა, დაემშინება. ქიდეყანებუ ბენდელა ქარი – დანყარდება გიჟი ქარი.

აყანენს (ღაჟანა დაანყარა, ღაჟანა დაუნყარება, ღაჟანა დაუნყარებდა თურმე) *გრდმ. ანყარებს, ამშვიდება. იყანენს (ღაჟანა დაინყარა, ღაჟანა დაუნყარება) გრდმ. სათე. ქე. აყანენს ზნნისა- ინყარებს, იმშვიდება.*

უყანენს (ღაჟანა დაუნყარა, ღაჟანა დაუნყარება) *გრდმ. სახე. ქე. აყანენს ზნნისა- უნყარებს, უმშვიდება. იყანებუენ (ღაჟანა დანყარდა, ღაჟანა დაუნყარებულა) გრდმ. ვეპტ. აყანენს ზნნისა- ნყარდება, მშვიდება.*

აყანებუენ (ღაჟანა დაუნყარდა, ღაჟანა დაუნყარებულა) *გრდმ. ვეპტ. აყანენს ზნნისა- უნყარდება, უმშვიდება.*

იყანიენ (იხალე შესაძლებელი გახდა დანყარება, -) *გრდმ. შესაძლ. ვეპტ. აყანენს ზნნისა- შეიძლება დანყარდეს, დამშვიდდეს.*

აყანიენ (ახალე შეიძლო 'და'უნყარებინა, -) *ღაჟანა(ე) შესძლებია 'და'უნყარებინა) გრდმ. შესაძლ. ვეპტ. აყანენს ზნნისა- შეუძლია 'და'ანყაროს, 'და'ამშვიდდოს. ოყანებაჟანს (ოხალეაჟან 'და'ანყარებინა, უხალეაჟან 'და'უნყარებინება, ოხალეაჟან(ე) ანყარებინებდა თურმე) *კუზ. აყანენს ზნნისა- ანყარებინებს, ამშვიდებინებს.**

მახალეაჟი მიჭლ. მოჭლ. 'და'მწყარებელი, 'და'მამშვიდებელი. ოხალეაჟი მიჭლ. ვეპტ. მყ. 'და'სანყარებელი, 'და'სამშვიდებელი. ღაჟანაჟი მიჭლ. ვეპტ. წარს. დანყარებული, დამშვიდებული. ოხალეაჟი მიჭლ. ვეპტ. წარს. დანანყარები, დანამშვიდები.

ლუნაბანაბური მიხე. ენებ. წარს. დანყნარების, დაშვიდების საფასური. 'ლუნაბანაბუ მიხე. უარყ.' და'უნყნარებელი, 'და'უმშვიდებელი.

ხანთარი-ი (ყანთარს) ხანანჯარნი.

ხანწი (ყანწის) ზოოლ. ყანწა.

ხანწი (ყანწის) ყაჟი, აბრამუშის შინი; აბრამუში. ყანწი ბრელი რყოფუღანი: *ქსს*, I, გვ. 189 - აბრემუმი ბევრი მოგვსლოდეთ.

ხანაჟა (ყანჯალას) აბრამუშის შინის მოვლა-მყყანის ღრო. - ყაჟობა. ათე წორი ყანჯალას მათ ვეჯუორდ მარჯვალას: *ქსს*, I, გვ. 226 - ამ წლევანდელი ყაჟობის დროს არც მე ვიყავი (ვიდექი) მარჯვედ.

ხანო ღამუნანაშუნი: ყანწის ჩერტიმე ოპარკუმა ვაჟინე, ჩერტის ქიჯიჯინთელეზე ღო ქიჯევენსინი, იტყუნა: ყანწი დამუნწეხელ რენა - ყაჟი ჩელტიდან საპარკავად ვერ მიდის, ჩელტზე დაყითოდება და გაიხრწნება, ამაზე იტყვიან: ყაჟი გახრწნილიაო.

ხანოში ბაჟი (ყანწიში ძაჟის) აბრამუშის ძაჟი.

ხანოშა (ყარებას) მოძარაშა, რაჟეა. იხ. აყარება.

ხანოა (ყაროას) ყაჟი. ქომორჩქე ყარაიში დულიში მამხეა მუღეგარენი: *ქსს*, II, გვ. 64 - მოჩანს ყვავის თავის ხელა (სიმხე) რალაც.

ხარული (ყარულს) ყარაშლი.

ხარუშა (ყარუშას) იგივეა, რაც ყაშუა, - გადაწინდენა (ვაზისა და მისთ.).

ხაზ/პაზ შორსდ. პაზ პაგ, სი ხინდამი ნდია! - პაზ, შე წვირიანი მდევრო!

ხაჟ! შორსდ. გამოხატავს წყენას, გაკვირებას...

ხანაჟა (ყანჯალას) იგივეა, რაც ყანჯა, - ყანჯა; გაწინის ღალაჟა; ძალაჟა გაძლომა.

ხეჟუნს/ქ (ბანახაჟ ბევერი შეტაჟი, ბანახაჟ ბევერი შეუტაჟია, ბანახაჟ(ნ) ბევერს შეტამადა თურმე) გრდმ. ბევერს ჭამს, სვამს. *შორ. გურ., იბურ. ყანჯა* ძალზე გაძლომა (*ე. გურ.*).

ხანაჟა (ყანჯალას) იგივეა, რაც ყანჯა, - გადაწინდენა, - ცოცხალი ტოტის გადწენა და მინაში ჩაფლვა, რომ ფესვები გაიკეთოს. იხ. ყა, ყალ. *შორ. ვინოყონაჟა.*

ხაჟ! შორსდ. იგივეა, რაც ყა, - არა.

ხა! შორსდ. ეს! ყე, წანამო მახეაღე ქედგეოხუნანქია: *მ. ზუბ., გვ. 112* - ეს, მომავალი წლისათვის მე მარტო დავაჯენო.

ხანაჟ-ი/ყანაჟ-ი (ყანჯალას) იხ. ყანჯა, - ქარიანი. გაკომორულ ყანჯურია: *ქსს*, I, გვ. 275 - დამორღია კერიაო.

ხანაჟ (ყანჯალას) წინამძღოლი, ბალადი; მხის ან ცხვრის ფარის წინამძღოლი, რომელსაც ზარი ჰკიდა იოსურზე. მამალი მხა (მ. ზუბ.). ჰვენს, ვალეუდ ღო მერეხანს, მეხი ჰყონს ფულკანს, ათეჯგურა უნა სერს ჰყონი გორუნს ყევე თხას: *ქსს*, I, გვ. 203 - წვიმს, ელავს, დელგმა, მები მუხას ხლქს, ამისთანა შვე ღამეში მწყემსი ეძებს მამალ თხას.

ხანაჟ (ყანჯალას) იგივეა, რაც ყანჯა, - ხანონილი, ხალარნული. ორე არე ყანჯა, ყანჯა ხანა - არის ერთი ანონილი კაცი.

ხანონი იხ. თინა.

ხანო-ი (ყანოლს) შადედაშლი. ყეილი მგსხერი - შედედებული, დაკეთილი, ლეკერტი სისხლი (*ქ. გარ.*).

ხანო-ი (ყანოლს) იგივეა, რაც ყანჯა.

ხანო-ი (ყანოლს) სახელი ყანჯანას ზმინას - ღრიანი; მალაჟ ხანაჟ ძახილი, - აჟირილი. ზოურყე თონთი, ყანჯანაც: *მასლ., გვ. 112* - მოღის დათვი, მოღრილებს. ართი ქიშიო ყანჯა ნათხოზინა ჟილოყალო: *მასლ., გვ. 63* - ერთი კი დაიღრილა გამოცეული (ნადევარი) ჟიქის მსგავსად.

ყანჯანას (ხანაჟი იღრილა, ზანაჟი უღრილებია, ნანაჟანა(ნ) ღრილებდა თურმე) გრდმ. *საშ. მიჟშ.* ღრილებს.

ხანაჟა (ყანჯალას) მიჟოლა (*დ. თოჟა*).

ხანაჟ (ყანჯალას) იგივეა, რაც ყანჯა.

ხანაჟ-ი (ყანჯალას) იგივეა, რაც ყანჯა, - ყლორტი.

ხანაჟი, ხანაჟი (ყანჯალას, ყანჯალას) მალაჟი დე ძლიერი. აჟარ ქომურს სქანი ყანჯურია ყანჯა! - აჯერ მოღის შენი ვაჟიკი (ტანად მალაჟი და ძლიერი).

ხაჟ! შორსდ. დანანებისა: ყეჟ, კოჩი მუთუნი ვარე - ეს, კაცი არაფერი არ არის.

ხანა (ყანა) 1. შუბლი. ხანაჟე ყანაჟი ქიჯოხანცე: *ი. ყოჟშ., გვ. 76* - ხელმწიფე შუბლზე ირტყამს (მავრად). ხეს ყანაჟი მიიხანცე: *ი. ყოჟშ., გვ. 162* - ხელს შუბლზე იმენ. 2. შუბ. ვეგიაშქეა ურო, ვარა არგეგინი ყანაჟ გოტახუნქ - არ დაარტყა ურო, თორემ ნავახის ყუას გასტეხ. ბერტიმი ყანა - თოხის ყუა. *შორ. ღაშ. ყუა/ყუა/ლუა შუბლი (ნ. მარი).*

სპეგურიცხამი-ი (სპეგურიცხამი/რს)
 შუბლსპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) 1. ლაზარია, უსაქაროლო
 ლაზარია, - რიგშია. მუსორგე,
 სპეგურიცხამი ? - რასაა, რომ რომში
 (ლაყბი)? 2. ბლასუნი. ცყურათ
 გილეგურიცხამი - ტყუილად დაბლაყურებს.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) ვისაც სპეგურიცხამი უყვარს
 (სპეგურიცხამი) - მოლაყბა.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) იგივეა, რაც დეგურიცხამი, - სახელი
 სპეგურიცხამი ზმნისა - ბავარი საჭმლის უსწოდ
 შამა. ქიმკოლოხოდ სპეგურიცხამი დო ტკომალი
 დო სპეგურიცხამი - მიუჯდა ტაბლას და ბერი
 საჭმელი შეჭამა (სანსლა).

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) (სპეგურიცხამი), (სპეგურიცხამი)
 სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი, (სპეგურიცხამი)
 სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი, (სპეგურიცხამი)

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) იტყვიან ძალზე: სპეგურიცხამი
 ჯოლორი თავსხელი და უტყუო, მჭამელი,
 მგვრამ გამოუსადეგარი ძალი. // გადატ.
 იტყვიან კაცზე, ბეგზე: სპეგურიცხამი რე -
 ბეგის მჭამელია და გამოუსადეგარი.

სპეგურიცხამი-ი (სპეგურიცხამი/რს)
 შუბლსპეგურიცხამი, უტყვიანი, უტყვიანი,
 უსირსხამი. ათეული სპეგურიცხამი ი
 კოჩი ვამბირე - ასეთი შუბლსპეგურიცხამი კაცი
 არ მინახავს.

სპეგურიცხამი-ი (სპეგურიცხამი/რს) იგივეა, რაც
 სპეგურიცხამი, - უსირსხამი.

სპეგურიცხამი-ი (სპეგურიცხამი/რს)
 შუბლსპეგურიცხამი; გადატ. უსირსხამი.

სპეგურიცხამი-ი (სპეგურიცხამი) შუბლსპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) შუბლსპეგურიცხამი;
 შუბლსპეგურიცხამი;

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) გაცი, გაციანა;
 ბნებება [სიტყვ. სიტყვ. სპეგურიცხამი შუბლის
 წერა]. კოს სპეგურიცხამი ვემდართე:
 ხალხ. სიბრ., I, გვ. 70 - კაცი თავის ბედს
 (შუბლზე დანეროლს) ვერ ნაუფ. ამდღა
 გინოტყუორდ ჩქიში სპეგურიცხამი: ი. ყოფ., გვ.
 59 - დღეს გადაწყდა ჩემი ბედისწერა. იხ.
 სპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) შუბლსპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) იხ. სპეგურიცხამი, - სპეგურიცხამი. კეარის
 მტეჯ ნოკვეთ სპეგურიცხამი: ი. ყოფ., გვ. 175 -
 ყვავს მისკა ნაჭერი ყველი. კოჩი დეგურიცხამი
 სპეგურიცხამი: ახს., I, გვ. 216 - ორი ხალხი ყველი.
 სპეგურიცხამი შეიძლება იყოს: გებეგურიცხამი/
 გებეგურიცხამი/გებეგურიცხამი - ახალგადაბე

ლილი ყველი, რძე რომ გასდის, ზევიდან
 პიტინი მარილდაყური; კაბლა/კაბლა
 //კაბლა სპეგურიცხამი - გადახარბევი ყველი, ე. წ.
 იმერული ყველი. შორ. კაბლა ნაჭერი ყველი
 (საბა) კაბლა/კაბლა/კაბლა/კაბლა/კაბლა
 კაბლა - გადახარბევი ყველი, - კბლის
 ყველი (ს. პავლი, გვ. 165); ოჩორე/ოჩორე
 სპეგურიცხამი - ჩოჩოში (იხ.) ჩანადები ყველი;
 სპეგურიცხამი სპეგურიცხამი - სპეგურიცხამი ყველი, -
 სპეგურიცხამის საგანგებოდ შენახული ყველი;
 შიბი(ი) სპეგურიცხამი - დანული ყველი
 (სულუგური), - ყველს გადახარბევი და ნნავნი;
 ჭალაყველი/ჭალაყველი ახალმდებდებული
 ყველი; ჭეშეგურიცხამი/ჭეშეგურიცხამი ჩვილი,
 ახალგადახარბევი ყველი (ს. ჭარ); ჭოროლი
 სპეგურიცხამი - ნაყურებინი ყველი, - ახალმდებდებული
 ყველს აყურებენ სითბოში, ის ფუფუნება და
 უწნდება ნაყურები; ჭყინტუ სპეგურიცხამი - ჭყინტი
 ყველი. იხ. სელეგინი. შორ. ლაზ. ყველი/ყველი
 ყველი (ს. მარი).

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი. ხანდა ჯოლორს
 სპეგურიცხამი ქობალი იმენდი უღუღუა:
 თ. სიბრ., გვ. 269 - უტყუო ძალს სპეგურიცხამი
 პურის იმენდი ჭქონდაო. სპეგურიცხამი კეარი -
 სპეგურიცხამი კეარი. შორ. სპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი სპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი.
 სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი
 (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი (ს. მეგ.). შორ.
 პიტინი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) ბაღის პიტინი
 სპეგურიცხამი სპეგურიცხამი სპეგურიცხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი
 სპეგურიცხამი. სპეგურიცხამი ვაჭარიცალო
 იტიანს: თ. სიბრ., გვ. 271 - ყველის ვაჭარივით
 იტინის.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი.
 შორ. სპეგურიცხამი კეარი.

სპეგურიცხამი, სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) იგივეა,
 რაც სპეგურიცხამი (ი) მითა, - ტყის პიტინა.

სპეგურიცხამი-ი (სპეგურიცხამი) იგივეა, რაც
 სპეგურიცხამი, - უტყვიანი, უტყვიანი,
 უსირსხამი.

სპეგურიცხამი (სპეგურიცხამი) სპეგურიცხამი
 შუბლსპეგურიცხამი. სახელი ჯოლორს
 ,,სპეგურიცხამი“: ი. ყოფ., გვ. 34 -
 სახელი ურევა „შუბლსპეგურიცხამი“ (ზღაპრის
 პერსონაჟი). //გადატ. ბენდერი (ს. ცაგ.).

ხვანა, ხუნა (ცუ/უნა) იგივეა, რაც ცო ნ ა , -
 ყანა. მოჭომი იყო ძღაბე ცუ ა ნ ა ? : *ქსს*, 1,
გვ. 332 - როგორ იქნება გოგოს ყანა?
 ცუ ა ნ ა ს ბერგი თეში გეჰმასარგალუენი,
 იშენი მაალენია: *ხალხ. სიძრ.*, 1, *გვ.* 154 -
 ყანაში თოხი ისე რომ გაართრო, მიინც
 მოუხდებო. მოჭო გინორთუ ცუ ა ნ ა ქ
 ოგახალო! - როგორ გადაიქცა ყანა
 ბალატებად! სქუალუფი ცუ ა ნ ა შ ა მიღეფე, ე
 მაალი კებურსე ქეკოლოხოფლე: *ა. ცაბ.*, *გვ.*
 34 - შვილები ყანაში ნაგიდობა, ეს ბებერი
 კერისათან დაფედებოდა. ღუდი თიშენი
 მორწონსო, ცუ ა ნ ე ს გილაბარუნქი?:
ვეური, *გვ.* 384 - თავი იმიტომ მოგონს, სიმინ-
 დებს (ყანებს) რომ ჰმარელი? *შდრ. ლაზ.* ყონა
 ყანა, მინდორი (*ბ. მარი*). *იხ.* შეყვანე, ნაყვანუ.

ხვანაპაპა (ყვანაკაკას) შუბლის ცენტრი; თაპეზ
 ადგილი რქაშს შორის. ცუ ა ნ ა კ ა კ ა ს
 ქინახუნუ, ჩქიმი თოფიქ ოცოთნი: *კ. საბუშ.*,
ქართ. *ზეპ.*, *გვ.* 80 - შუბლის ცენტრში ჩააჯინა,
 ჩემმა თოფმა რომ ისროლა. *იხ.* ნაკაკა.

ხვანალა (ყვანალას) ხანოზის პერიოდი (დრო).

ხვანამი (ყვანამს) ხანიანი. ჯგირი ცუ ა ნ ა მ ი
 არდგილი რე - კარგი ყანიანი ადგილია.

ხვანაში მახარქალ-ი (ყვანაში მახარქალ/რს)
 ყანის მთოხნელი. ცუ ა ნ ა შ ი
 მ ა ხ ა რ ქ ა ლ ც ი აფუ გურქმაყოფილი,
 თალი რძელი: *კ. საბუშ.*, *ქართ.* *ზეპ.*, *გვ.* 84 -
 ყანის მთოხნელს აქვს გული კმაყოფილი, თვალი
 გამაძლარი.

ხვანა (ყვანას) უსიცოცხლო; უნიათო,
 ჩურჩული. ცუ ა ნ ა კ ო ბ ი - უსიცოცხლო
 კაცი. *შდრ.* ხვენება.

ხვანალ-ი (ყვანეალ/რს) 1. უზრო, უთაპროლო
 ლაპარაკი, ნინდაუსეადაპად რალაცაპების
 როშპა, - პოღვა. მუს რე
 ცუ ა ნ ა ლ ა ნ ქ ი ნ ი, დეკეირი ნარაგადუს!
 - რას ბოდავ, დააკეირი ნათქვამს!
 ყვანეალანს (ხვანალა როშპა, უხანალაუ
 უროშავს, ნოშანალაუჲ) რომედა თურმე)
გრძმ რომავს რალაცებეს, ბოდავს. *იხ.*
 ყვინგალი. 2. ვადაე. უთავბოლო სიარული.
 ქომორთუ, ქ ო მ ი ც უ ც ა ნ ა ლ უ - მოვიდა,
 მობოდილადა. *იხ.* გილაყვანგალი.

ხვანან-ი (ყვანანის) უსულპალოდ,
 ბანურჩეადა ყოფნა.

ხვანაშ (ყვანეაშ) სახელი ცუ ა ნ გ უ ნ ს ზნისა
 - ბაქრის ხარბად ჭამს. მთო ოჭოკობლი
 ქმუშუდესინი, დო ცუ ა ნ გ უ - რაც საქმელი
 მოუტანეს, შეჭამა ხარბად (და უშნოდ).
 ყვანგუნს (ნოშანაშ შეჭამა ხარბად, ლოშანაშ

შეუჭამია ხარბად, ლოშანაშაშ) შეჭამდა
 თურმე) *გრძმ* ხარბად ბევრს ჭამს. // *ვადაე*.
 უინტერესო, უსულგული, ულიმლაშო სიარული;
 უსიცოცხლოდ, უხალისოდ ყოფნა. კოჩის გური
 დულურედუ, ინა მი ო ცუ ა ნ გ ა ნ ლ უ ნ ი -
 კაცს გული მოუკედებობდა, ის რომ ულიმლაშოდ
 მიდილია, - მიობდილობდა.
 ოყვანგანს (მილანაშანაშ ნაბოდილადა,
 მილანაშანაშ ნაბოდილებულა, მილანაშანაშ)
 ნაბოდილებობდა თურმე) *გრძლე*, *ენებ*.
 ნაბოდილალებდა.

ხვანალ-ი (ყვანთალ/რს) 1. ძლივძლივძლი
 სიარული, ლასლასი. 2. ბრწყინვა.

ხვანთაშ-ი (ყვანთაშის) 1. ყვინთვა; თქლამა. 2.
 რაქვა, რხევა.

ხვანთინ-ი (ყვანთინს) იგივეა, რაც ცუ ა ნ თ უ ა . -
 1. ყვინთვა, თქლამა; 2. ბზინვა.

ხვანთაშ (ყვანთაშას) სახელი ცუ ა ნ თ უ ნ ს
 ზნისა - ბზინვა. გონა ვარჩილი ნინალ რე,
 გონა ჩეთ ინიათნო, ოქროში ნიშეფი
 ი ნ ი ცუ ა ნ თ : *აია*, 1, *გვ.* 25 - ვერცხლის ტბა
 გადასახველია, ტბა თეთრად ბრწყინავს. შგ
 ოქროს ნაგები ბზინავს.

ხვანთაშ (ყვანთაშას) იგივეა, რაც ცუ ა ნ თ ა ფ ი ,
 ცუ ა ნ თ ა ფ ი .

ხვანაშ (ყვანაშას) სახელი ცუ ა ნ გ უ ნ ს ზნისა
 - 1. რაქვა, ნჯღრევა; 2. როშპა. 3.
 'გადა'ზრა, 'გადა'წონა.

უყვანგუნს (უხანაშ ურყია, უხანაშაშ
 ურყევია) *გრძმ* ურყევს, უნჯღრევს.
 იყვანგუ(ნ) (ლილანაშ შირო, ლოშანაშაშ)
 შერყევლა) *გრძლე*, *ენებ*. ინჯღრევა, ირყევა.
 აყვანგუ(ნ) (ლანაშაშაშ შერყევა, ლოშანაშაშ
 შერყევია) *გრძლე*, *ენებ*. ერყევა, ენჯღრევა.
 ოყვანგუ(ნ) (ლოშანაშაშაშ არყევინა,
 უხანაშაშაშაშ ურყევინებია, ნოშანაშაშაშ)
 არყევინებდა თურმე) *კაუზ*. უცუ ა ნ გ უ ა ნ ს
 ზნისა - არყევინებს.

მახანაშაშ *მიძლ.* *მეშ.* 'შე'მრყევი, 'შე'მწჯღრევი.
 ოხანაშაშ *მიძლ.* *ენებ*. *მე.* 'შე'სარყევი,
 'შე'სანჯღრევი.
 ნაშანაშ *მიძლ.* *ენებ*. წარს. ნარყევი, ნანჯღრევი.
 ნაშანაშაშ *მიძლ.* *ენებ*. წარს. 'შე'რყევის,
 'შე'ნჯღრევის საფასური.
 'უა'უხანაშ *მიძლ.* *ურყ.* 'შე'ურყევი,
 'შე'უნჯღრევილი. *შდრ.* თახუა.

ხვანალ-ი (ყვანეალ/რს) რაქვით უწინდელი.
 მეურულ ო მი ცუ ა ნ ც ა ლ უ - მიღის და
 რხევით მიცუნცულებს.

ხვანაშ-ი (ყვანაშას) *იხ.* ყვარამი. ყვანაში გერი
იხ. ყვარამი გერი. ცუ ა ნ ჯ ა მ გ ე რ ს

გუუსოფუდავა, სი ოხერი! – ყორანივით შებე მგელმა დაგვლიჯოსო, შე ოხერი! – გაბრუნებულად ეუბნებიან ურჩ საქონელს. *შღრ. ცევაჭამი.*

სემაჭარა (ცევაჭარას) იხ. ცევაჭარა.

სემაუ (ცევაუს) იხ. ცევაუ.

სეპრა (ცევრას) იგივეა, რაც ლაღა, – ზარმამი.

სეპრაბინა (ცევარაბინას): ცევარაბინა კვარი მზადდებოდა წმინდა პურის ფქვილისაგან. ამ კვერთხს აცხობდნენ ფუტკრის სალოცავისათვის ე. წ. ჯგერაგუნასათვის (*ს. მკალ., გვ. 317*).

სეპრამ-ი (ცევარამს) ყორანი: ცევარამ გერი ყორანივით შვი მგელი. ცევარამ გერს გოუსოფუდავა! – ყორანივით შებე მგელმა გაგლიჯოსო (წყევლა). *შღრ. ცევაჭამი.*

სეპრამ (ცევარიას) იგივეა, რაც ყვარია, კვარია, – ყვეპი. თიჯგუა ნინა ულუ, ცევარიას ვეითყათანსია: ბაღ. სობრ., I, გვ. 53 – ისეთი ენა აქვს, ყვეს ჩამოგადებსო.

სეპრილ-ი (ცევარილს) იგივეა, რაც ყვარილი, – მძღ. ვებ. ცევარუნს ზნისა – 1. ყვერული; 2. დამპერილი. ქმოლი ვორდი, ოსურო გორდი, ჩქიმი ვაპუნდუ, შხვამი მოვრი: ი. ყიფშ., გვ. 184 – კაცი ვიყავი, ქალი გავხდი, ჩემი არ მყავდა, სხვისი გავზარდე (გამოცანა: ცეპრილი ყვერული).

სეპრუ (ცევარუას) სახელი ცევარუნს ზნისა – იგივეა, რაც ყვარუა, – დამოდვა, ყვერვა. მუსურიში ღო თხაში სქუაქ ოკო იკვაკვას, ჩხოუმიქ, ცხენიშიქ იცვარას – (ცხერისა და თხის შვილი უნდა დაიკოდოს, ძროხისა) და ცხენისა დაიყვეროს. ობოშხას დღეც ცევარესია ღო საბაგონს მიგარესია: ა. თან., გვ. 116 – პარასკევს ღორი დაკოდესო და შაბათს გადათქვესო (უარი თქვესო). *შღრ. ხეფს. ჯაყვერი ცუდად დაკოდითო (ა. კიჭქ.).*

სეპრუ (ცევარას) შუბლეთირა ცევარჩა მოზვერი – შუბლეთირა მოზვერი.

სეპრალ-ი (ცევარალერს) 1. თამაშუკაპეპლად ყველაფრის თქმა, – როშვა, როშვა. ნინას მუთუნი ვეგოიყალუ, ირჟელს ართო ცევარჩაღანს – ენაზე არაფერი დაუდგება (გაუჩერდება), ყველაფერი ერთად რომავს. ნინა გააჩემი, ნიგეცევარჩაღა – ენა გააჩერი, ნუ რომაე!

ცეპრალანს (სეპრალაუ როშა, შხეპრალაუ ყორამეს, ნოშეპრალაუ) რომავდა თურმე) ერდმ დაუფარავად ამბობს ყველაფერს. *შღრ. ღაღაჩი.*

2. ღვრა (ცრემლისა). ჩილაშურს ოცევარჩაღუნს – ცრემლს ღვრის ღაღაღუნით.

სეპრალა (ცეპრალას) ვისაც ცევარჩაღი სწევია, – ვინც პრავრის მალავს, – მროშვილი.

სეპრამ (ცეპრამს) იგივეა, რაც ცეპრამ, ჩეცეპამი, – შუბლზე თათირი ნინოსი მცოვა; შუბლეთირა; შუბლეთირანი. ცუნს ართი ცეპრამე კამბეში – ჰყავს ერთი შუბლეთირი კამეტი. ცეპრამე ხოჯი ნინა ხარი. ცეპრამე ← ცეპრამე შუბლი თეთრი. იხ. აფანია, კიოფამი, ნიკურა. *შღრ. დურამე, პირამე.*

სეპსტურ-ი (ცეესტურს) შუბლეთირი. იხ. აფანია; ცეპრამე.

სეპა მიქოჭაბაშა (ცევა მიკოჭაბაშას) შუბლზე მინაპაბა. შიღელას ღო ცეაშა ქიმიკაბაშას – ნაიღოს და შუბლზე მიინებოს.

სეპა ტყეშიში ანოშორაშა შუბლზე ტყეშის ნამოშარაბა. // გაღაქ. დაბრმავება, არ დანახა. ვოკირქე, ქოთი ვორწყქე, ცეაშა ტყეში ვაწმაფორე: შ. მერ., გვ. 94 – ვაკირდებო, კიდევაც ტყედავ, ვერ დაკირმავდები (*სიქყ. – სიქყ.* შუბლზე ტყავს ვერ ნაიფარებ).

სეპშიჭარა (ცეპშიჭარას) იხ. ცევაჭარა, – ბედისნერა (*სიქყ. – სიქყ.* შუბლის ნერა); ცუღი პელი; განგამის მიმარაღამინის თამაგდასავლის ნინასნარ განსაზღვრულმა ან საბათომად ბარდაშუპალი სეპდარი. *ცგრომ ნომეტი მოხვადენი, თისე ულუ ცეაშიჭარა: მსალ., გვ. 82 – ორასი ნომერი ვისაც შეხვდება, იმას აქვს ბედისნერა. მუთუნ კოც ვეოჩირთ თინა, მუთ ულუ ართიშა ცეაში-ჭარანი: აა, I, გვ. 19 – არც ერთ კაცს არ ასეუდა ის, რაც ერთხელ შუბლზე (რომ) ანერა.*

სეპამ (ცეპამს) იგივეა, რაც ცეპრამე.

სეპანდამ-ი (ცეაწინდამს) შუბლინიანი. კვა რეჟო, მეურქუნი? სი ჩიჩიე, ცეაწინდამი: მსალ., გვ. 101 – კიბა ხარ, რომ მიღიხარ? შე გლახაკო, შუბლინიანი!

სეპარა (ცეაჭარას) იგივეა, რაც ცევაჭარა, ცეაშიჭარა, – ბედისნერა. ჩემი კუნთხუე ვა ბლერიკონი, თამი ნობლევ ცეაჭარას: ა. საბუშ., ქართ. ზღ., გვ. 117 – ჩემს კუნთხუეში რომ არ მოგმეცდარიყავი, ასე მქონია ბედისნერაბი (ბედის ხვედრი). სქანი

ღული მა მოძიორ იღბალი ღო ც ვ ა ჭ ა რ ა ქ ე :
იხილ. გვ. 40 - შენი თავი მე მაჩვენა იღბალმა და
ბედისწერამ.

სპანრა (ყვანრას) *იხ. კვანრა.*

სპაჩ-ი (ყვაჯის, ყვას) მამაპაპის სათესლე
ჰირაკპალი, საპკერცხა, - ყვეარი. *ჭორ. ლა ზ.*
ყვაჯი/ქვაჯი ყვერი (ნ. მარი). იხ.
ყვაჯი/გვაჯა; კვაჯი, - მიმართვის ფორმები
(ბიჭვისადმი): ჩემი კ ვ ა ჯ ი ბოში! - ჩემი
ყვერიანი ბიჭი! გ ვ ა ჯ ა, მორთი ამო! -
გვაჯა, მოდი აქ. ჭორ. ოგვაჯე.

სპაჰ (ყვაჯას) თიბარინანი, ტრიპინანი;
ცალყვერა. ყვაჯა კოჩი (ყვერა) ტრიკიანი
(ცალყვერა) კაცო.

სპაჩალ-ი (ყვაჯალ/რს) 1. როშაა, როტაა.
ირფელს ც ვ ა ჯ ა ლ ა ნ ს - ყველაფერს
როშავს.
ყვაჯალანს (სპაჩალაუ როშა, უშაჩალაუ
უროშავს, ნოშაჩალაუ(ნ) როშავდა თურმე) *გრძლ.*
როშავს.
2. უხმოდ და უშიზხმოდ სიარული. *იხ. გილა-*
ყვაჯალი, მიმა-ყვაჯალი.

სპაჩამ-ი (ყვაჯამს) ყვერინანი. ართი ჯოღლორი
ქუნსია ც ვ ა ჯ ა ა მ ი ა, მაყირა - ჯუჯა - ერთი
ძალი მყავსო ყვერიანი (მამალი), მეორე -
ქუო.

სპაჩიშ **წოწოწინაშა** (ყვაჯიშ დოწოწინაშასა)
ყვერის დაბლაპინება; დაყვერვა,
ქასტრაცია.

სპაჩიშ **წოწამერი-ი** (ყვაჯიშ ოხვამერს) *სიტყვ. -*
სიტყვ. ყვერის სალოცავი, - ასე ესხიან
ნაბოლარა ვაჟს.

სპაჩაქაქალ-ი (ყვაჯეკაქალ/რს) მამაპაპის
სათესლე ჰირაკპალი (ყვერაკაქალი).

სპაპამ, სპაპამი (ყვებერეს, ყვებერას) *იხ.*
ბეებერე. - ბარიყვი, უნდლინი, უშხიო,
მოსუხარხაქალი.

სპაპამერი-ი (ყველიერს) *რკლოვ. ყველიერი.*

სპანა, სპანა (ყვენას, ყუნას) სახელი ცუნს ზმნისა
- ყილა. ერთი სქუალევი ქუნს : *მ. ხუბ., გვ. 2*
- ორი შვილი (შვილები) მყავს. ქოცუნა - და,
ქობბირათ : *მასალ., გვ. 59* - თუ ჰყავთ,
ენახო. სუმი სქუალევი ქუნს ოცვენა : *ი. ყოფშ.,*
გვ. 45 - სამი შვილი (კი) ჰყოლია. ართი სქუაში
მეტევა ნოცუნს : *ი. ყოფშ., გვ. 31* - ერთი
შვილის მეტი არ ჰყოლია თურმე. ბოში, ძალადმი
მოუფარეველი ნორცუნსენია : *ა. ცაგ., გვ.*
32 - ბიჭო, კარგი ნათესაგები გყოლიაო თურმე.
ცუნს (შბოლოდ ანწყოს წრის მწკრივებში,
მყოფადმი ენაცვლება აჰანაჰ(ნ), II და III

სერიათა მწკრივები არ აქვს, IV სერიამი -
წოწინა(ნ)/წოწინაჰ(ნ) *გრძლუვ. სტატოკ. ჰყავს*
(ერცულად იხ. ტ. I, გვ. 97-106).

სპანანა (ყვენგეს), **სპანანამ** (ყვენგერეს),
სპანანამი (ყვენგერას) უჭკპო, რურაჭუტი.
ქერქვევი არბა ცულეშა მიდელე ამბაკო
ც ვ ე გ ე რ ე ქ ე - ძელქვები ყველა სახლში
ნაილო ამბაკო ჩურჩულტმა. *იხ. ტვენგერე.*

სპანეჩ-ი (ყვენჯის) *იხ. ტე-ყვენჯი, ღო-ყვენჯი, მო-*
ყვენჯი.

სპამ (ყვერეს) ბრმა. ქულა ორულეშა გუუტეს
ც ვ ე რ ე - ოჯინუშა : *ი. ყოფშ., გვ. 178* - კოჭლო
სარხნად გაუშვეს, ბრმა - საყურებლად.
ც ვ ე რ ე რჩქინელი, თოღუნჯანელი
ურჩქინჯის დიღო უჯგუნია : *კ. სამუშ., ქართ.*
ზეს., გვ. 122 - ბრმა მცოდნე, თვალბილულ
უცოდინარს დიდად სჯობიაო. სუმი ჩილი მიქი
მეტე ჩქინი გიო ც ვ ე რ ე ს ი ა ? : *ი. ყოფშ., გვ.*
133 - სამი ცოლი ვინ მისცა ჩვენს გიო ბრმასო?

სპამაბა (ყვერებას) სახელი აცვერენს,
იცვერებუ(ნ) ზმნათა - დაბრმაპება.
შპკუობას ქობმტკიცე, ქუმაჰუნტე,
ქე შ ა გ ვ ე რ ე ს : *მ. ხუბ., გვ. 311* - უჭყოლას
(ქი) მიმტკიცე, მაყურებ, მაბრმავეს. გიორი
ხოლო თორქე დეეცვერე : *ა. ცაგ., გვ. 27* -
ორივე თვალი დაუბრმავედა.
აყვერენს (ღაჰაჰარა დააბრმავე, ღაუჰაჰაჰა
დაუბრმავებია, ღოწოწინაჰ(ნ) დააბრმავებდა
თურმე) *გრძლ.* აბრმავებს.
იყვერენს (ღიწიჰარა დაიბრმავე, ღაუწიჰაჰა
დაუბრმავებია) *გრძლ. სათავ. ქვ.* აცვერენს
ზმნისა - იბრმავებს თავს.
უყვერენს (ღაუწიჰარა დაუბრმავე, ღაუწიჰაჰა
დაუბრმავებია) *გრძლ. სასხვ. ქვ.* აცვერენს
ზმნისა - უბრმავებს.
იყვერებუ(ნ) (ღიწიჰარა/ღაუწიჰარა დაბრმავედა,
ღაუწიჰარაჰა(ნ) დაბრმავებულა) *გრძლუვ. ერგ.*
აცვერენს ზმნისა - ბრმავებდა.
ეყვერებუ(ნ) (ღაუწიჰარა დაუბრმავედა,
ღაუწიჰარაჰაჰა დაბრმავებია) *გრძლუვ. ერგ.*
უცვერენს ზმნისა - ბრმავებდა.
იყვერინ(ნ) (წიწინაჰა შესაძლებელი გახდა
'დაბრმავება, -') *გრძლუვ. შესაძლ. ერგ.*
აცვერენს ზმნისა - შეიძლება 'დაბრმავება.
აყვერინ(ნ) (აჰაჰარაჰა შესაძლ. და'ებრმავებინა,
-, ღოწოწინაჰაჰაჰა შესაძლ. დაბრმავებინა)
გრძლუვ. შესაძლ. ერგ. უცვერენს ზმნისა -
შეუძლია 'დაბრმავება.
ოყვერებუჰუნს (წიწინაჰაჰაჰაჰა აბრმავებინა,
უწიწინაჰაჰაჰაჰა უბრმავებინა,
წიწინაჰაჰაჰაჰაჰა აბრმავებინებდა თურმე)
კუშ. აცვერენს ზმნისა - აბრმავებინებს.

მასწავლებელი მიძღ. მოქმ. 'და'მბრმავებელი.
მასწავლებელი მიძღ. ნებ. მყ. საბრმავებელი.
მასწავლებელი მიძღ. ნებ. წარს. დაბრმავებულნი.
მასწავლებელი მიძღ. ნებ. წარს. 'და'ნაბრმავები.
მასწავლებელი მიძღ. ნებ. წარს. 'და'ბრმავების
საფასური.

მწიგნობარი (ცვერელობას) სიბრმავე. ათენა
მწიგნობარი ჩქეფნი ურჩქეფნობას დო
ცვერელობას - ეს ნიშნავს ჩვენს
უცოდინარობასა და სიბრმავეს.

მწიგნობარი (ცვერელობას), **მწიგნობარი** (ცვერელობას)
ბრმანაწილი. იხ. ჰო, მყ.

მწიგნობარი (ცვერელობას) ცვერელობას, ცვერელობას *ზოლო.*
ბრმა ბუზი, ტანაწილი. იხ. ჰანაწი.

მწიგნობარი (ცვერელობას) იგივეა, რაც ცვერელობა.

მწიგნობარი (ცვერელობას) დაუბრმავებელი,
მიწიგნობარი (პირი). ცვერელობას *ზნზ.*
დაუბრმავებელი, მიწიგნობარი; ზედმეტად.
ცვერელობას იფიქრო, მითინს მუთუნი ვაუთქუალებ
- მიწიგნობარი (ზედმეტად) ნაწილი, არავის
არაფერი უთქვამს.

მწიგნობარი (ცვერელობას), **მწიგნობარი** (ცვერელობას) იგივეა, რაც
ცვერელობას, ცვერელობას - მწიგნობარი.

მწიგნობარი, **მწიგნობარი** (ცვერელობას, ცვერელობას) იგივეა, რაც
ცვერელობას, - ჩრჩხელი, მოსულელი; უნიამო.

მწიგნობარი (ცვერელობას) იგივეა, რაც ბიწილი, -
სულელი ბამრმავება (ყურება).

მწიგნობარი (ცვერელობას) იხ. ცვერელობას.

მწიგნობარი (ცვერელობას) იხ. ცვერელობას, - მიძღ. ნებ. წარს.
ცვერელობას ზნისა - მოსულელი. ჰიჭეს იმინი
მუთუნი გურს - ცვერელობას დო ნანგარენს:
*ქს, I, გვ. 90 - ცოტას მაინც მოუშვებს გულს -
მოკლულსა და ნატარას.*

მწიგნობარი (ცვერელობას) ძალი; მძალი (ეტიმოლო., გვ.
539).

მწიგნობარი (ცვერელობას) იგივეა, რაც ცვერელობას, - მწიგნობარი.
სერით გურამი ცვერელობას
ვაგორულუანს - დამით ტურის კივილი არ
მაძინებს.

მწიგნობარი (ცვერელობას) იხ. მიკო-ცვერელობას.

მწიგნობარი (ცვერელობას) იგივეა, რაც ცვერელობას, -
მოსულელი. ართიმა ცვერელობას გური
მუთუნს ვაგათულებენია: *ხალხ. სისრ., I, გვ. 13 -
ერთხელ მოკლულ გულს ვერაფერი
ვაგათულებსო. მუთოსურქ იყუე ცვერელობას ქ:
მ. ხუბ., გვ. 238 - მისი ცოლი იქნა მოკლული.*

მწიგნობარი (ცვერელობას), **მწიგნობარი** (ცვერელობას) სახელი
ცვერელობას // ცვერელობას ზნისა - 'მო'კლული.

ცინიჭვილი და აქ დიაკონიში ნოფული
ცვილუა: *ი. ყოფ., გვ. 9 -* გადწყობა
მეფელმა დიაკონის მალულად მოკლულა.
ქიგვეტს გვერმაში ცვილუა 'ნი, იყუე
დღი ამბექ: *მ. ხუბ., გვ. 13 -* რომ გაიგოს
ვაშპის მოკლულა, შეიქნა დღი ამბექ. მითინ
ცვილუანს ქიოსიანს ცვილუას: *ქს, I,
გვ. 69 -* არავინ მოგინონებს ქრისტიანის
მოკლულს. ჯოღორი მისით

ცვილუასი, თის ოლაფესია -
ძალი ცვილუასი მოაკლევინეს, იმას ნაალებინესო.
ცვილუას (წიგნობარი) მოკლულა თურმე
გრძმ. კლავს.
იცილუას (წიგნობარი) მოკლულა, წიგნობარი
მოკლულას *გრძმ. სათვ. ქვ. ცვილუას*
ზნისა - იკლავს (თავს).
უცილუას (წიგნობარი) მოკლულა, წიგნობარი
მოკლულას *გრძმ. სახვ. ქვ. ცვილუას*
ზნისა - უკლავს.

იცილუას (წიგნობარი) მოკლულა ის,
წიგნობარი (წიგნობარი) მოკლულა *გრძმ. ნებ.*
ცვილუას ზნისა - იკლავს.

აცილუას (წიგნობარი) მოკლულა, წიგნობარი
მოკლულას *გრძმ. ნებ. უცილუას ზნისა -
კლავს.*

იცილუას (წიგნობარი) შესაძლებელი გახდა
'მო'კლულა, -) *გრძმ. შესაძლ. ნებ. ცვილუას*
ზნისა - შეიძლება 'მო'კლულა (მოკლულას).
აცილუას (წიგნობარი) შესაძლებელი 'მო'კლულა, -
წიგნობარი შესაძლებელი 'მო'კლულა *გრძმ. შესაძლ.
ნებ. უცილუას ზნისა - შეუძლია 'და'კლავს
(მოკლულას).*

ოცილუას (წიგნობარი) მოკლულა, წიგნობარი
მოკლულას უკლევინება, წიგნობარი
უკლევინებდა თურმე *კაუზ. ცვილუას*
ზნისა - აკლევინებს.

მწიგნობარი მიძღ. მოქმ. მკვლელი.
მწიგნობარი მიძღ. ნებ. მყ. საკლავი.
მწიგნობარი მიძღ. ნებ. წარს. 'მო'კლული.
მწიგნობარი მიძღ. ნებ. წარს. ნაკლავი.
მწიგნობარი მიძღ. ნებ. წარს. 'მო'კლვის
საფასური.

მწიგნობარი მიძღ. უარყ. 'მო'კლავი; უკლავი. *შტრ.
ლაზ. ყვილი; ოცილუას კლავ (ბ. ბარ).*

მწიგნობარი (ცვერელობას) ძალი; მძალი; მწიგნობარი. ხექ
წარას ქუმხვად ცვილუას დო მური
გორასალუ - ხელი მწარედ მოუხვდა
ყვილავს და სული ვანუტევა (მოკლავდა). ჩქიმი
ცვილუას ვაგათუებენია - ჩქიმი კეფანე
(კისერზე) ნეესო. ცვილუას ქიგათქუ ხოს
ხამი - კეფანე დარტყა ხარს დანა.

პინდა (ყვინტას) ჩარჩაბი; ბამოთაჰანაპაპული; მოღუნეპული; შინათო, ყვინტა კოირე – ჩურჩუტი კაცია. *იხ. ყვანტა; შორ. ტვინტა.*

პინდალი (ყვინტალს) იგივეა, რაც ყვინტა, – შინათო; ბამოთაჰანაპაპული, ჩარჩაბი. *შორ. ყვანტალი.*

პინინინი (ყვინტინს) ბამოთაჰანაპაპული, ბამოჩარჩაბაპული ყურაბა; უყურადღებ- მოღ, მოღუნეპულად მოყნა. იყვინტინ- ნანს – გამოთაყვანებულად იყურება. ბალანეფი იყვინტინანდეს, უროკის ვოჯროილეფს – ბაშეგეტი უყურადღებოდ იყენე, გაკვეთილს არ უსმენდენ. იყვინტინანს (ნაშინინაუ გამოთაყვანებული იყურა, შინინინაუ გამოთაყვანებული უყურებია) *გრდუ. ნებ. გამოტერებული, გამოთაყვანებული იყურება.*

პინტაპორტალი (ყვინტგიკორთელს) აქდმოღრაქილი.

პინტაჰი (ყვინტაფის), **პინტაჰი** (ყვინტაფის) იგივეა, რაც ყვინტუა, ყვინტუა, – სახელი ყვინტუნს ზნისა – 1. ყვინტია; ჩაუთვლამა, ძილის მორავა; 2. ჩაუყინტია; ჩაუარსუბამა (წყალში). გელი, ქილანჯირო, ვაარწყეტი, ტაყვინტუაფუნი – ადეტი, დანეტი, ვერ ხედავ, რომ გეყვინტება. ყვინტანს (*იფ. ხნითა თივლიმა, შინითა უთელემა, ნოშინითა*) თელგმდა თურმე) *გრდუ. საშ. მოქ. თელუმს, ყვინტაფს.* აყვინტაფუნი (აშინითა ეთილიმა, პინტაჰი თელემა) *გრდუ. ნებ. ყვინტუნს ზნისა–* ყვინტება, ეთელიმება. *მაჰინითა, მაჰინითა შიქ. ანჭ. მთელემატრე. ოპინითა, ოპინითა შიქ. ნებ. მყ. სათელემა. შორ. ყვინტუა.*

პინტალი (ყვინტელ/რს) იგივეა, რაც ყვინტელი, – ყვინტალი.

პინტაპა (ყვინტელბას) სახელი აყვინტელუნს ზნისა – ბაჰინითაპა. აყვინტელუნს (ბაჰინითაუ გაყვინტელა, ბაჰინითაუ გაყვინტელბა, ბაჰინითაუ გაყვინტელბა) *გრდუ. სათა. ქ.* აყვინტელუნს ზნისა– იყვინტელბს თავისას. უყვინტელუნს (ბაჰინითაუ გაყვინტელა, ბაჰინითაუ გაყვინტელბა) *გრდუ. სასხე. ქ.* აყვინტელუნს ზნისა– უყვინტელბს. იყვინტელუნს (ბაჰინითაუ გაყვინტელა,

ბაჰინითაუაჰრა) (ყვინტელბულა) *გრდუ. ნებ. აყვინტელუნს ზნისა–* ყვინტელბა. აყვინტელუნს (ბაჰინითაუ გაყვინტელა, ბაჰინითაუ გაყვინტელბა) *გრდუ. ნებ. უყვინტელუნს ზნისა–* უყვინტელბა. იყვინტელუნს (ბაჰინითაუაჰრა შესაბუნებლო გაბა) 'გაყვინტელბა, –) *გრდუ. შესაბ. ნებ. აყვინტელუნს ზნისა–* შეიძლება 'გაყვინტელბა. აყვინტელუნს (აშინითაუაჰრა შექლო 'გაყვინტელბა, –, ბაჰინითაუაჰრა) შესაბუნებლო გაყვინტელბა) *გრდუ. შესაბ. ნებ. უყვინტელუნს ზნისა–* შეუძლია 'გაყვინტელბა. იყვინტელუნს (ბაჰინითაუაჰრა აყვინტელბა, ბაჰინითაუაჰრა უყვინტელბებია, ნოშინითაუაჰრა) აყვინტელბებდა თურმე) *კაუჭ. აყვინტელუნს ზნისა–* აყვინტელბებდა. *მაჰინითაუაჰრა შიქ. მოქ. 'გაყვინტელბელო. ოპინითაუაჰრა შიქ. ნებ. მყ. 'გაყვინტელბელო. ბაჰინითაუაჰრა შიქ. ნებ. წარს. გაყვინტელბელო. ნაჰინითაუაჰრა შიქ. ნებ. წარს. 'გაყვინტელბელო. ნაჰინითაუაჰრა შიქ. ნებ. წარს. 'გაყვინტელბის საფასური. 'ააუაჰინითაუაჰრა შიქ. უარყ. 'გაყვინტელბელო.*

პინტაჰი პირი (ყვინტელი პირს) *იხ. ყვინტელი პირი.*

პინტა (ყვინტუს) *შიქ. ანჭ. ყვინტუნს ზნისა –* მყვინტაპი. *შორ. მაყვინტალი.*

პინტა (ყვინტუსა) *იხ. ყვინტუა. მინჯე მუმ ხოყ ეტიუნს, ჩხოში წყარიშა დიყვინტუ: კხს I, გვ. 12 –* პატრონი თავის ხარს ვერ იცნობს, თვნი წყალში ჩაყვინტავს.

პინტალი (ყვინტელ/რს) *იხ. ყვინტალი.*

პინტინი (ყვინტინს) აქამ-იქით ბამონაპი ყურაბა.

პინტინა (ყვინტინაფას) სახელი იყვინტინანს, ყვინტინუნს (ზნათა– ბამონაპი, ბაშტინაპი ყურაბა (იქით- აქით). იყვინტინანს (ბაჰინითაუ გაოგნებთ იყურა, შინინინაუ გაოგნებთ უყურებია, ნოშინინაუაჰრა) (გაოგნებთ იყურებოდა თურმე) *გრდუ. ნებ. გაოგნებთ, გაშტერებთ იყურება. ოფინინანს იგივეა, რაც იყვინტინანს. უყვინტინანს (ბაჰინითაუ გაოგნებთ უყურა, შინინინაუაჰრა გაოგნებთ უყურებია) გრდუ. სასხე. ქ. გაოგნებთ უყურებს.*

სპირინაზოლი (სვირინაზოლი/რს) *მიძ. ნებ. წარს.*
იყვირინანს ზმნისა - ბარბანტული,
ბაშტარეპული.

სპირმუა (სვირმუას) სახელი სვირმუნს
ზმნისა - ენარბიულად და უზნოდ ვაბა.
უკინი, მუჭო სვირმუნსინი - უსურე,
როგორ მაგრად (და ბევრს) ჭამს.
სვირმუნს (ლუხაირაშ შეჭამა, ლუხაირაშ
შეუჭამია, ლუხაირაშაშ) შეჭამდა თურმე)
გრძმ. ენერგიულად ბევრს უშნოდ ჭამს.

სპისპი (სვისისი) 1. არაფერი; ნაბმცეც.
ოქკომბლიში სვისისით ვეგეტქილადე -
საჭმლის ნამცეციც არ დარჩენილა. 2. შთამომ-
მავალი, წარმომადგენელი. თი გვარში
სვისისი ვალოსქიდე, არბო ქუშურს - იმ გვა-
რის წარმომადგენელი არ დარჩება, ყველა მოვა.

სპისქილი (სვისქილ/რს) *იხ.* სვისქილი.

სპიპა (სვიუას) იგივეა, რაც სპია, სვიაფი, -
ქნაპილი, სპიპილი. ტურა სვიანს: *ქხს, I, გვ.*
249 - ტურა სვისისი (სმუსი).

სპიქინი, **სპიქინა** (სვიქინს, სვიქინუსა)
ურცხანი; ზიქური ბამოხნაძეა (*შ. ხძი, II, გვ.*
105).

სპი (სპას) სპიპილი; ქნაპილი. აწი
ქიმიოციევა: *ი. ყოფშ, გვ.* 28 - ანი მია-
ყვილეო. სპიანს გნ ფერ კატუს ჭუკი ვაჭოფე-
ნია: *ბაღბ. სიძრ., I, გვ.* 65 - მჩაგანა კატა
(კატა, რომელიც კნავის) თავს ვერ დაიჭერსო.
შდრ. ლაზ. ყი; კი: კია მამლის ყივილი (*ნ. მარი*).

სპიპი (სპაფის) იგივეა, რაც სპია.

სპიორი (სპიორს) სპიდა. მუთ
ვატციედი რუნე (ვაგაიორენ), ვაგმორჩა-
ვა: *ბაღბ. სიძრ., I, გვ.* 98 - რაც არ ვიყიდა, არ
გაჰყიდოვო. მუშული ხოლო მოკო ქიციდევა
- მამლუც უნდა იყიდაო. *მოროვა*, თქ სქანი
ქორმა ქუმოციევა: *შ. ხუბ, გვ.* 7 -
მართლა, ეს შენი ქორი მე მომიყიდო.
სილულ/რენს (*იფრ.* მიხილა იყიდა, ქაშაილა
უყიდა, მიხილაილა) იყიდა თურმე) *გრძლფ.*
საშ- მოფშ. ყიდულლობს.
სილუნს (ქაშაილა უყიდა, ქაშაილა უყიდა)
გრძმ. სასხე. ქე. სილურენს ზმნისა- უყიდის.
სილირენ (სილირაშ შესაძლებელი გახდა ყიდვა,
-) *გრძლფ.* *შესაძლ. ნებ.* სილურენს ზმნისა-
შეიძლება ყიდვა.
სილირენ (სილირაშ შეძლო ცეიდა, -
სილირაშ) შესაძლებია ყიდვა) *გრძლფ.* *შესაძლ.*
ნებ. უსილენს ზმნისა- შეუძლია იყიდოს.
სილირაფუანს (ოხილაილაშა აყიდიდა,
სილირაშაშა უყიდიდიბია, სილირაშაშ) აყი-
დიდიბედა თურმე) *კაუზ.* სილურენს

ზმნისა- აყიდიბებს.
მაჟაშ, მაჟილაი მიძლ. აწუშ. ყიდიველი.
ოხილა, ოხილაი მიძლ. ნებ. მე. საყიდელო.
სილირაი, სილირაშაშ მიძლ. ნებ. წარს.
სყიდელო, საყიდი.
საჟილაი, საჟილაი მიძლ. ნებ. წარს. საყიდი.
საჟილაი, საჟილაი მიძლ. ნებ. წარს. ყიდივის
საფასური.
სილირაი, სილირა მიძლ. უარყ. უყიდელო. *შდრ.*
ლაზ. ყი. ოყირდე ყიდე (*ნ. მარი*).

სილირბაშა (სილირბაშას) *მიძლ. ნებ. წარს.*
სილურენს ზმნისა - ნაჰილი. ირფელი
სილირბული აფუ საკაბოლო საოსარო:
ქ. საუფშ, ქართ. ზეპ., გვ. 32 - ყველაფერი საყიდი
აქეს საკაბე და საჟიანბე.

სილირი (სილირს) იგივეა, რაც სილიმი, -
ლომი.

სილი (სილიოს) *ზოოლ. I.* ქეჰსენი (*დ. ფიფია*).
სილიოქყევაში - ვეფხისტყავიანი.
გიჯინენი, გური წაგაღე სილიოში
მანგური ბომ-კათეფი - რომ გახივდე, გული
ნავიბდება, ვეფხის მტავის ვაქეცები. *იხ.*
ვეფხი. 2. ლომი. სუკის გინოდე ორქოში ჯიხა;
ორქო სილიოთ მოქარგილი: *აია, I, გვ.* 23 -
ფერდობზე ნამოდგმულია ოქროს ციხე, ოქროს
ლომით მოქარგული.

სიმი (სიმა) იგივეა, რაც სპია, - სპიპილი.
მუშულიში უდროვე-დროითი სიმა მახენჯიში
მუშულაშა უჩქენია - მამლის უდროვო დროს
ყივილი ქურდის შემოსულაზე იცისო.

სინი (სინს) 1. სინული; სინვა. 2. სინი (*მრ. რიცხ.*
სინუეფი ყინებე). თორქ სინი იმორწუა:
თ. სახოქ, გვ. 248 - თოვლში ყინული იმონშაო.
სინქ კუჩხი მერჭუდა, დული ქიმიგორე:
ბაღბ. სიძრ., I, გვ. 154 - ყინვამ თუ ფეხი დაგაზ-
რო, თავი მოიკითხო. სინს ქიმაკაჭარია იში
ნათქვალა - ყინულს მიანერო იმისი ნათქვა-
ში. 0 სინი წყალი ცივი წყალი: ომუშალო ხო-
ლო მილე გვშნავორ სინი წყარი: *შ. ხუბ,*
გვ. 345 - დასაღეად მიღვე მატქს გამორჩეული
ცივი (ყინული) წყალი. სინიში გახუა ყინვის
გატყევა, დადნობა. სინქ ტოოხიხელო
გოჟლდე - ყინული გატყდა (დადნა) და გალ-
ღვა. 0 სინიში ლახეარეფო ყინვის ლოლუები.
0 სინიში ნაჭევი ყინვის ნაწე, დაშრული.
0 სინიში ნდეულაჟა ყინვის გაღობა. *შდრ.*
ლაზ. ყინ/ინ; ოყინე გაყინვა (*ნ. მარი*).

სინარი (სინარს) იგივეა, რაც სილიმილი, -
ბაჰინული.

სინიორი (სინიორს): სინიორი ნეში ქერკეტა
ნიგოზი (კაკალი) (*ქ. ჭარ.*).

ხინჭ-ი (ყინტის) ქრინტი. ხმა-ყინ ტი
 ვაკალაფუ – ხმა-ქრინტი არ ამოალებინა.
 თეში გეშალუ შურქ, ართი ყინ ტი
 ვეკულალუ – ისე მოკედა (ამოდერ სული)
 ერთი ქრინტი არ ამოულა. შორ. ცინტუა.

ხინჭუა (ყინტუას) იგივეა, რაც ყინ ტუა,
 ყირ ტუა, – სახელი ყინ ტუნს ზმნისა –
 ყლაპაპა. დიქ ყინ ტუა მუღომე: *ქხს, II, გვ. 150* –
 დეემა 'გად'ყლაპა მოუნდომა. ბადიდი
 ჭკუნსენ, ათე ბოში ლექყვას ყინ ტუნს –
 მიხული რომ ჭამს, ეს ბიჭი ნერწყვს ყლაპავს.
 არძა გვერშაშიქ ტეყინ ტუ: *შ. ხუბ., გვ. 12* –
 ყველა ვეშაპა გადაყლაპა. პაპასკირი ლუკმას
 მუნდიშო მიშიმუანს ღო თეში ყინ ტუნსია: *თ. სახოკ., გვ. 256* –
 პაპასკირი (ჩრტია ასეთი) ლუკმას
 უკანალთან მიიზმანებს და ისე 'გად'ყლაპავსო.

ხინშა (ყინუას) სახელი ყინ უნს ზმნისა –
 ყინშა. ყინ უნს, ჯგეჯგუნს: *ქხს, I, გვ. 190* –
 ყინვაა, მაგრად ყინავს. ამსერი მანგარი ჩხურ
 რე, ყინ უნს ალბათ – ანელამ მაგარი
 სიცივეა, ყინავს ალბათ.
 ყინუნს (გონინა გაყინა, გაუხინა გაუყინავს, გონრ-
 ხინშა(ნ) გაყინავდა თურმე) *გრძლ* ყინავს მას.
 ყინუნს (მხოლოდ ანმყის წრისა და IV სერის
 მწკრივებში) *გრძლუ. სტატეკ.* ყინავს (ყინვაა).
 უყინუნს (გაუხინა გაუყინა, გაუხინა გაუყინავს)
გრძლ. სასტე. ქე. ყინ უნს ზმნისა–
 უყინავს. იყინუენ(ნ) (გონინა გაყინა, გონინა
 გაყინულა) *გრძლუ. ენებ.* ყინ უნს ზმნისა–
 იყინება. აყინუენ(ნ) (გაუხინა გაყინა, გონინა
 გაყინავდა თურმე) *გრძლუ. ენებ.* უყინ უნს ზმნისა–
 ეყინება. იყინენ(ნ) (გონინა შესაძლებელი გახდა
 'გა'ყინვა, –) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ყინ უნს ზმნისა–
 შეიძლება 'გა'ყინვა. აყინენ(ნ) (აჟინა შეძლო
 'გა'ყინა, – გონინაჟინა) შესაძლება
 გაყინვა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ყინ უნს ზმნისა–
 შეუძლია 'გა'ყინოს. ოყინაფუანს
 (ოყინაფუა აყინენა, უყინაფუა უყინენი
 ბოლო) *გრძლუ. ენებ.* ყინ უნს ზმნისა–
 აყინენება. ოყინაფუაჟინა (აყინენება
 თურმე) *კაუზ.* ყინ უნს ზმნისა–
 აყინენება. მასწალი მიშლ. მოქმ. 'გა'ყინავი.
 ოყინაწალი მიშლ. ენებ. მყ. 'გა'ყინავი.
 ბოჟინაწალი მიშლ. ენებ. წარს. გაყინული.
 ბოჟინაწალი მიშლ. ენებ. წარს. გაყინული.
 ნაჟინა მიშლ. ენებ. წარს. 'გა'ყინავი.
 ნაჟინაწალი მიშლ. ენებ. წარს. 'გა'ყინავის
 საფასური. უჟინა, უაჟინა მიშლ. უაჟინ. 'გა'ყინავი.
 შორ. ლაზ. ყინერი ყინული (ნ. ბარი).

ხინწი (ყინწის) მკაპახე (*კ. ჭარ.*); ცუდმოუპარი;
 უკადრავა; ცივი ღა მკაპარი; უხაში;

პირდაპირი. ცინწი კორიე – ცივი (მკაცრი,
 პირდაპირი) კაცია. *გადატ.* მყიფე, ადვილად
 მსხვრევადი.

ხინწალა (ყინწალას) ვისსატ სიმკაპახე,
 სიმკაპარა, სიმცივე ახასიათებას.

ხინწინი (ყინწინის) იგივეა, რაც ყინ წინი, –
 ამაჟოა, მამლაჟინწინა, ყინწინა.

ხინწურამილ-ი (ყინწურამილს) ცივი (ყინული)
 წყარო.

ხინშა (ყინუას) *იხ.* ყია, – ყივილი.

ხიონ-ი (ყიონს) ყივილი. ქაშაფურინგ ჯამაღო
 ყიონი დაჟყვე: *ი. ყიფშ. გვ. 10* – შეფურინდა
 ხეზე და ყივილი დაინყო. კვარაიქ გეჭოფე
 ყიონით, ნჯაშა იშულე ქიონით: *ი. ყიფშ. გვ. 175* –
 ყვავა აიღო ყივილით, ხეზე ავიდა
 მთენარეულით.

ხიონუა (ყიონუას) სახელი ყიონუნს ზმნისა –
 ყივილი. მუშულეფიში ყიონუა,
 მენძელეფიში ჯგირობუა: *ქხს, I, გვ. 9* –
 მამლების ყივილი, მასპინძლების სიკეთე
 (კარგობა). მუშულექ თქვა: მა
 პიონუნქია...: *ა. ტარ., გვ. 115* – მამალა
 თქვაო: მე ვიყივლებო...
 ყიონუნს (ხიონა იყივლა, უხიონა უყივლია,
 ხიონიწალ(ნ) ყიოდა თურმე) *გრძლუ. საშ-მოქმ.*
 ყივის.

ხიონ-ი (ყიონს) იგივეა, რაც იონი, – *განსაზღ.*
ნაკულახსელი შოქელი, ყვილა. ყიონ სიკეთეს
 სქანდე ველუთ – ყოველ სიკეთეს შენგან
 ველით.

ხიონა (ყიონას) *იხ.* თოლიყირმა.

ხიონინი (ყიონინს) იგივეა, რაც ყიონინი.
 თო ღეფიში ყიონინი – თვალების
 კარკელა, პრანვა, ჭყეტა. ონდლემ ჩხანა
 გოდანწხირული თოლიში ყიონინით
 გეაშქვანს სინწხემ ჭუალას – შუადლის მზე
 გაცეცხლებული (გაღვარებული) თვალის
 კარკელით აუშვეებს სიცხის ნავს (მწველობას).
 იონ სიკეთეს სქანდე ველუთ, თოლი
 მიყიონანა (ჩქი): *შ. ბერ., გვ. 158* – ყოველ
 სიკეთეს თქვენგან ველით, თვლი
 გადმოკარკული (დაჭყეტლი) გვაქვს (ჩვენ).

ხიონინაჟა (ყიონინაჟას) სახელი უყიონანს,
 ოყიონინუანს ზმნათა – ბრიპლი,
 კარკელა, ჭყეტა თქვალისა.
 ოყიონინუანს თოლიგეს – აბრიალებს
 (კარკელავს) თვალებს.
 ხიონინაჟანს (ოხიონინაჟა კარკელა, უხიონინაჟა
 უკარკელავს, ხიონინაჟაჟანს კარკელავდა თურმე)
გრძლ. (თვალებს) აბრიალებს, კარკელავს.

ხინკაშა (ყირმუხას) *იხ. ყირმუხა*, - სახელი
 იყირმუხუ (6) ზმნისა - ბაქარის ღაღაჲსა;
 ისა დასტრობა, რომ თჳაღაჲნი
 გაღმეოქარაქლოს, დაბარცოოს.
 'დი' იყირმუხუ ლვინით ღო
 იყირმინუჲანს თოღელს; - 'და'თვრება
 ლვინით და ბრეცს (კარკლავს) თვალებს.
იყირმუხუ(6) (ლიწიწრა დათურა მავრად,
 ზოწიწრაღა(6) დამთვრალა) *გრდუე. ენებ.* თვრება
 (მავრად).

ხირინ-ი (ყირინს) ბაგომოტარებულნი ყურება.
 იყირინანს (იწიწინაჲ გამომეტრებული იყურა,
 შხიწინაჲჲ გამომეტრებული უყურებია,
 ნწიწინაჲ(6) გამომეტრებული იყურებოდა
 თურმე) *გრდუე. ენებ.* გამომეტრებული იყურება.

ხირტაშ-ი (ყირტაფის) იგივეა, რაც **ყირტაფი**. -
 ყრომინი. კამბემი ყირტანცე - კამეჩი
 ყროყინებს.

ხირტაშ (ყირტუას) იგივეა, რაც **ყირტუა**,
ყინტუა, - ყლაჲპაჲ. ე ბოში ვიშო
 ბეჲყირტგე: *ი. ყოფშ.* გვ. 38 - ეს ბიჭი
 გადაყლაჲა იქით.

ხიშა (ყოფა) იგივეა, რაც **ყიშა**, **ყიონი**, -
 ყინილი. მურიყნი ჯიბეშა ალგუხუნენი, თეშია
 ქემორთენი, მუმურქ ქიმიოყიუ: *შ. ხუბ.* გვ.
 210 - ვარსკვლავი ჯიბეში რომ ჩაისვა, მანამდე
 რომ მოვიდა, მამალმა კი მიაციელა.

ხიშ, ხიშ შორსდ. მონონებისა: 'პიშ, ვიშ'. **ყიშ**,
ყიშ, მუ ჯგირიქ! - ვიშ, ვიშ, რა კარგია!
ყიშ! მუსუ ვორწყექ სოფელუ ახალცე:
ყაზყ. 11.04.1931, გვ. 4 - ვიშ, რას ვბედავ
 სოფელში ახალს.

ხიშორინა (ყობორიას) იგივეა, რაც **ყობორია**.
 - შუბარბისი. **ყოობორია** კოჲმეზა ნყლიანი,
 უმნივარი, უყარგისი გორა.

ხიშა შორსდ. შენუხებისა *იხ.* ქუჭუუ თენანი,
 ცოვა, - უჭუუ ღო არმუუ ბრელი მუთუნი -
 რომ უთხრა ეს, - ოხო. - უთხრა და აძლია ბევრი
 რამე. ლაგამი ქომუჯია უჭუუნი, ეყყინგ ღო,
 ცოვა, - თქუე: *შ. ხუბ.* გვ. 129 - ალვირი
 მომეციო რომ უთხრა, ეწყინა და, ოხო, - თქვა.

ხიშობა (ყოთამას) სახელი **ოყოთანს** ზმნისა
 - *ი. სრქლა.* ქიდიიჭყეს ქასაგანიშ
 ცოთამა: *ი. ყოფშ.* გვ. 17 - დაინყეს ისრის
 სროლა. ათაში ოკო, ბოში, ცოთამა ვაჲ:
ა. ცაგ. გვ. 23 - ასე უნდა, ბიჭო, სროლაო!
 ქუმარმენტო, ჯიმაღეფო, ცოთამაში
 ნებას?: *შ. ხუბ.* გვ. 161 - მაძღებო, ძმებო,
 სროლის ნებას? მუშეღუს ქუა ოყოთუო?:
თ. სახოყ. გვ. 254 - თავის თავს ქვა ესროლაო?
 ქომიღოლე მუთუნი, მაყოთინეღასი

ფერია: *ი. ყოფშ.* გვ. 57 - გამიკეთე რაიმე,
 სროლა რომ შემედლოს ისეთიო. 2. გღეჲა,
 ჩაბღეჲა (ხელში). ათე ვინს წორეთ
 ქიპოთანქია: *ი. ყოფშ.* გვ. 44 - ამ ხბოს
 სწორედ ვიგდებო (ხელში). ღუღიშა
 გეგნიცოთანქინი, თინა წოხოლე
 ქაწორხუგაღუნია: *ა. ცან.* გვ. 105 - რასაც
 თავიდან გადაადგებ (საქმეს მოიშორებ), ნინ
 დაგხუგებო. ცოთამას ენაცვლებო
 რღეჲა, როცა პირდაპირი ობიექტი ბევრს
 აღნიშნავს: ქუას ოყოთანს ქვას აგდებს //
 ქუაღემს ორღეღანს ქვეს ყრის.
 დიორღემს ართი ქუა გეგნა ცოთუ,
 უკული ართო გეგნაარღეუ - ვერ ერთი ქვა
 გადაადღო, შემდეგ ერთად გადაყარა. 3. ჩაჲპირა
 (თვალსა): თოლი ღომიციოთი, წარ
 დამიგაღე, თექ გოწოქჩინდე: *მასალ.* გვ. 50
 - თვალ ჩამიკარი, ნარბით მანიშნე (წარბი
 დამიქენი), იქ გავწნდებო. 4. ბღეჲა,
 აცრუჲა (ფულისა): გეგიოთუ გური
 საქეარია - აიცრუა (აიყარა) გული საქმეზე.
 5. ღეჲარბეჲა (ფულისა). ცოთამა ფარაში
 დაკარგა ფულისა (*აქტიური ფორმა*). შდრ.
 ღიმაფა ფარაში დაკარგა ფულისა (*პასიური
 ფორმა*). ფარა მიოცოთუ - ფული დაკარგა.
შდრ. ფარაქ მუღინუ ფული დაკარგა. ახაგაი,
 მუჯიმაქ მიღინუ! - ვაი (აბამი), რა ძმა
 დამიქარგა! შდრ. ახაგაი, მუჯიმა ვოყოთი!
 - ვაი (აბამი), რა ძმა დაკარგაქ! 6. გღეჲა
 (ყურისა): ცოთამა ყუჯიშო // ვაჯექ. მომინა,
 ყურადღების მიქცევა. ბაბაგი, ცუჯი
 ქომიციოთი, ვემხიწინა! - მამისი,
 ყურადღება მიმიქციე, არ მოიპარო!
 ოყოთანს (იწითა ესროლა...), შქოთაჲ
 უსერია... ნწიწინაჲ(6) ისროდა... თურმე)
გრდმ. ისერის, აგდებს, კარგავს...
 იყოთანს (იწითა ისროლა..., შქოთაჲ უსერია...)
გრდმ. სახტე. ქე. ოყოთანს ზმნისა- ისერის,
 იგდებს (თავისა)...
 უყოთანს (შქოთა უსროლა..., შქოთაჲ
 უსერია...) *გრდმ. სახტე. ქე.* ოყოთანს
 ზმნისა- უკარგავს, უკრავს (თვალს), უგდებს,
 უსერის (თოფს)...
 იყოთენ(6)/იყოთინენ(6) (იწითინა შესაძლებელი
 გახდა სროლა..., -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*
 ოყოთანს ზმნისა- შეიძლება დაკარგვა,
 სროლა, გდება, ჩაკერა თვალისა...
 აყოთენ(6)/აყოთინენ(6) (აწითინა შეძლო
 ესროლა..., - ნწიწინაჲ(6) შესძლებია
 ესროლა...) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* უყოთანს
 ზმნისა- შეუძლია დაკარგოს, ისროლოს,
 გადაადგოს, ჩაუკრას თვალი...
 ოყოთინაფუნანს (იწითინაჲჲჲ ასროლინა...,
 შქოთინაჲჲჲჲ უსროლინება..., ნწიწინაჲ(6)
 ასროლინება... თურმე) კაჲო. ოყოთანს
 ზმნისა- ასროლინებს, აკარგვინებს, აგდებინებს,

აკერეინებს თვალს...

ნაქოთინაჲში მიძღ. მოქმ. მსროლელი,
'და'შქარგავი, 'გადა'შგდები...
იქონიაჲში მიძღ. ენებ. გე. სასროლი,
'და'საქარგავი, 'გადა'საგდები...
სქოთინაჲში მიძღ. ენებ. წარს. 'ვა'სროლილი,
'და'ქარგული, 'გადა'გდებულუ...
ნაქოთინაჲში მიძღ. ენებ. წარს. ნასროლი,
'და'ნაქარგი, 'გადა'ნაგდები...
ნაქოთინაჲში მიძღ. ენებ. წარს. სროლის,
'და'ქარგვის, 'გადა'გდების... საფასური.
სქოთინაჲში მიძღ. უარყ. 'ვა'უსროლელი,
'და'უქარგავი, 'გადა'უგდებულუ.

სქოთინაჲლი (სქოთინაჲლი/რს) მიძღ. ენებ. წარს. ოქოთინანს ზმინსა - დასარგულნი, ბასროლილი, ბაბდებულნი, ჩაბდებულნი (ხელში). დული გვალო ვაგოფე გოქოთინამილი: *შ. ზუბ., გვ. 8* - თავი მთლად არ ყოფილა გაგდებული (მოჭირლი).

სქოთინაჲსა (სქოთინაჲსა) სახელი ოქოთინანს ზმინსა - ბაბდება, 'მოსკვეთა, 'მოსტრა. ლევანქ გიაშქე ლექური ღო მქაბანასა გაქოთინანსაჲს: *შ. ზუბ., გვ. 12* - ლევანმა დარატყა ლექური და შუაზე გაგდების (გაჭრა). გარმე სიტყვას... დული გვმოქოთინანსჲს სქოთინაჲს: *შ. ზუბ., გვ. 18* - მე გაძღვე სიტყვას... თავი გამაგდებინო მძრალად. ოქოთინაჲსანს (იქონიაჲსაჲს 'ვა'გაგდებინა, ნაქოთინაჲსაჲსაჲს გაუგდებინებია, პინოქოთინაჲსაჲს) გააგდებინება თურმე) კაუზ. ოქოთინანს ზმინსა - აგდებინებს, ასროლინებს, დააქარგვინებს. ნაქოთინაჲსაჲს მიძღ. მოქმ. 'ვა'შგდებინებელი (თავისა), 'და'შქარგვინებელი. იქონიაჲსაჲს მიძღ. ენებ. გე. 'ვა'საგდებინებელი, 'და'საქარგვინებელი. პინოქოთინაჲსაჲს მიძღ. ენებ. წარს. გაგდებინებელი (მაგ. თავი).

ნაქოთინაჲსი მიძღ. ენებ. წარს. 'ვა'ნაგდებინები. ნაქოთინაჲსაჲსი მიძღ. ენებ. წარს. 'ვა'გდებინების საფასური.

სქოთინაჲლი (სქოთინაჲლი/რს) მიძღ. ენებ. წარს. ოქოთინანს ზმინსა - 'ბა'გდებინებულნი, 'მოსკვეთილი.

სქოთინა (სქოთინა) სახელი ცოთინანს ზმინსა - გოქოთინა. ცოთინანს (მხოლოდ ანმცოს წრის მწკრივებში) გრდუ. სტატეკ. გოქოთინა.

სქოთინა (სქოთინა) მამამამისი სასქამსო ორბანო, - penis. ზღრ. კუბუ.

სქოთინა (სქოთინა) ტყამალნი (ხე და მისი ნაყოფი). ხუთი ჯინჯი ცოთინანს - ხუთი ძირი ტყემალი მიდგას. ცოთინანს ჩხორო ცინს

ქოთინაჲსაჲსა - ტყემალი (ხე) ცხრა ყინვას შეიტყაპუნებსო. ბაბუშ ნაჭკომა ცოთინანს ქოთინანს კობირი მექვათუა: *ა. ცაგ., გვ. 101* - ბაბუას ნაჭამმა ტყემალმა შეილოშელს კბილი მოსჭრაო (მოპკვეთაო). ზღრ. ლაზ. ყომურნი/ოთურნი ქლავის საცობა (*ბ. მარი*).

სქოთინა (სქოთინა) სახელი ოთინანს ზმინსა - შიტყაპუნება, შინარჩუნება, შინარება; შინარჩენა. ცოთინანს ჩხორო ცინს ქოთინანს მურუნანსა - ტყემალი ცხრა ყინვას შეირგებსო (შეირჩენს შეიტყემებსო). მა შუთ ქუწინი, ირფული ქოთინანს - მე რაც ვუთხარი, ყველაფერი შეიტყაპუნა (რეაგირება არ მოახდინა და შეინარჩუნა).

ქოთინანსაჲს (პინოქოთინანსაჲს) შეირჩენა, პინოქოთინანსაჲს შეირჩენა, პინოქოთინანსაჲს შეირჩენდა თურმე) გრდუ. შეიტყაპუნებს, შეირგებს, შეინარჩუნებს. ზღრ. ცურისება, ჩამურჩავა.

სქონა/სქონა იგივეა, რაც ცონაჲსა//ცუნაჲსა.

სქონა (სქონა) იგივეა, რაც ცუნა, - ყანა. რმინუნსჲს უჩა ცონა ცარცილი - ბინისა შვი ყანა ფზეფერი. მუ შეგანს ლაგი მაიკოლ ცონანს ქოთინანსაჲს პოპორს... - როცა სიმინდი მკორედ გათოხნლ ყანაში ამოიყრის თავთავს... ზღრ. ტაობრ. ცონადილი ყანა დიდი (*ა. ცაგ., ტაობრ., გვ. 121*).

სქონა/სქონა (სქონა) სახელი მეცუნს ზმინსა - ნაყანა. გინოჭყვიდუ, თავი ცონაჲსი დრო: *შ. ზუბ., გვ. 21* - გადწყვიტა აქ ნაყანის დრო. ბოშიში რამისჲს ცონა ქოთინანსჲს დო მიდექცონგ, ხენწიფეს ქიმუნსჲს: *ა. ცაგ., გვ. 23* - ბიჭის რაშეტი ცონა დააჯიდა და ნაყანა, ხელმწიფეს მიუყვანა. უკლამი ნოსა მოცუნა: *ქსს 1, გვ. 216* - უმცროსი რძალი მოყავთ. ცუნაჲს ქამაჲს დო კიბხსოთი გამაყუნ - სახლი მოყავა და კიბხეტი ამოყავა. ენა კინი მიდექცუნგ: *შ. ზუბ., გვ. 31* - ეს ისეჲს ნაყანა მეცუნს (მიჯონა ნაყანა, მიჯონაჲს ნაყვანია, მიჯონაჲსაჲს ნაყვანა და თურმე) გრდუ. ს. შ. მოქმ. მიყავს.

იქონანს/იქუნანს (იქონანს/იქუნანს ნაყვანს, მიჯონა ნაყვანა, მიჯონაჲს ნაყვანია, მიჯონაჲსაჲს ნაყვანა და თურმე) გრდუ. ნაყვანს. იქონინგ(ნი)/იქუნინგ(ნი) (იქონინგ/იქუნინგ) შესაძლებელი გახდა ნაყვანა, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. იქონანს ზმინსა - შეიძლება ნაყვანა. აქონინგ(ნი)/იქუნინგ(ნი) (აქონინგ შეძლო ნაყვანა, -) მიჯონაჲსაჲს შესაძლებელი

ნაეყვანა) გრდუე შესაძლ. ენებ. მეცუნეს
 ზმნისა— შეუძლია ნაიყვანოს.
 ოცონაფუანს/ოცუნაფუანს (ოცონაფუანს
 წაყვანიან, უცონაფუანს) წაყვანიანებია,
 ნოცონაფუანს(ნ) წაყვანიანებდა თურმე) კაუზ.
 მეცუნეს ზმნისა— წაყვანიანებს.
 მახონაფუანს მიძლ. მოჰს. ნამყვანი.
 ოცონაფუანს მიძლ. ენებ. მე. წაყვანი.
 ნოცონაფუანს მიძლ. ენებ. წარს. წაყვანილი.
 ნახონაფუანს მიძლ. ენებ. წარს. წაყვანი.
 ნახონაფუანს მიძლ. ენებ. წარს. წაყვანის
 საფასური.
 უცონაფუანს მიძლ. უარე. წაყვანილი.

ბუნაფუანს-ი (ცო/უნაფუანს) მიძლ. ენებ. წარს.
 მეცუნეს, იცონანს ზმნათა — წაყვანილი.
 არბა ცუნაფუანს ივორეთუე თურქიმ ჯარიმ
 მარკინეთუე: მასალ., გვ. 82 — ყველა წაყვანილი
 ვართ თურქის ჯართან საცქდაოდ
 (საბრძოლველად).

ბუნაფუანს (ცო/უნაფუანს) სახელი
 წაყვანენს, წითმაყვანენს ზმნათა —
 წაყვანიან, ბაფუანსაჲ. // გადატ. შერცხვენა. ის.
 წაყვანება.

ბუნაფუანს (ცონერს) მამიერი, ნაცვალნი. სიტყვ.-
 სიტყვ. ნამყენი. ის. დიდაცონერი, ჯიმაცონერი.
 შორ. ჩაფილი.

ბუნაფუანს (ცონიერს) მიძლ. ენებ. წარს. ცონუნეს
 ზმნისა — დამყვანილი. გადატ. დიდი,
 მოსული, მოყვანილი; ჯანიანი. ცონიერი
 სტაქანი ქუმომილი აჲა! — დიდი (ნამყენი) ჭიჭი
 მომიტანე ერთი! კიბირ-ბროლი, თოლ-
 ეკორალი, ტან-ჭყვირგალი, ცონიერი: ქსს.
 I, გვ. 68 — კიბირ-ბროლი, თვალ-უუქუნა, ტანი-
 აწყვართული, მოყვანილი.

ბუნაფუანს (ცონიერებას) დამყვანება. // გადატ.
 მოლონიერება.

ბუნაფუანს-ი (ცონიერს) მიძლ. ენებ. წარს.
 ცონუნეს, იცონუნეს (ნ) ზმნათა — I.
 დამყვანილი. II. დამყვანული (ფრიველი). ის.
 დო-ცონილი.

ბუნაფუანს (ცონუნეს) სახელი ცონუნეს ზმნისა —
 მყანა, მყნობა. უმეჭრის, სხულს, ბულს
 ცონუნეს არგუსის — ვამლს, მისხალს, ბალს
 ავგისტოში ამყნობენ.
 ცონუნეს (ოცონუნეს დამყენო, ლაუნუნეს დამყენია,
 დონუნუნეს) დამყენობდა თურმე) გრდმ.
 ამყენობს.
 უცონუნეს (ლაუნუნეს დამყენო, ლაუნუნეს დამყენია,
 დონუნუნეს) ამყენობდა თურმე) გრდმ. სსხე. ქვ.
 ცონუნეს ზმნისა — უმეჭრის.
 იცონუნეს (ლაუნუნეს დამყენო, ლაუნუნეს რა(ნ)
 დამყენილა) გრდუე. ენებ. ცონუნეს ზმნისა—
 იმყენობა.

აყონუნეს (ლაუნუნეს დამყენო, ლაუნუნეს
 დამყენობა) გრდუე. ენებ. უცონუნეს ზმნისა—
 იმყენობა.
 იცონუნეს (ლაუნუნეს შესაძლებელი გახდა 'და'მყენობა,
 ნ.—) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ცონუნეს ზმნისა—
 შეიძლება მყენობა, დამყენობა.
 აყონუნეს (ლაუნუნეს შესაძლებელი 'და'მყენო, —,
 ლაუნუნეს) შესაძლებელია დამყენობა) გრდუე.
 შესაძლ. ენებ. უცონუნეს ზმნისა— შეუძლია
 'და'ამყენობა.
 ოცონაფუანს (ოცონაფუანს ამყენობინა, უცონაფუანს
 უმყენობინება, ნოცონაფუანს) ამყენობინებდა
 თურმე) კაუზ. ცონუნეს ზმნისა— ამყენობინებს.
 მახონაფუანს მიძლ. მოჰს. მყენობელი.
 ოცონაფუანს მიძლ. ენებ. მე. სამყენობი.
 მახონაფუანს მიძლ. ენებ. წარს. დამყენობილი.
 ნახონაფუანს მიძლ. ენებ. წარს. ნამყენობი.
 ნახონაფუანს მიძლ. ენებ. წარს. ყნობის საფასური.
 უბაუნუნეს მიძლ. უარე. 'და'მყენობელი. შორ.
 დამყენობილი/დიდაცონერი; მუმაყენობილი/მუ-
 მამყენობილი... ლაზ. შ. შპონ: გე-ეომპონაფუ
 ვამყენობ (ნ. შპონ).

ბუნაფუანს (ცონუნეს) სახელი იცონუნეს (ნ),
 იცონუნეს ზმნათა — ფრიველი (ქათმის,
 მამლის; ჩიტების...) წასვლა სალაშქროს
 ღამაგასათამაშ ადგილას; დამყენობა. ექი
 კამეშიში მოდიარე რე დო კოლონაში
 სახელუნეს: კ. საბუზ, ქსს, გვ. 145 — იქ კამეშის
 თოლბონა და კოლოს საბუდარი. ქითომეფი
 ონჯუას იცონუნესა — ქათმები სალაშქროს
 იბუდებენ (ბუდრდებინან). გადატ. შეყვენება.
 ბრელხანე დე ცონუნეს/გ — დიდხანს დაყოვნდა.
 იცონუნეს (ლაუნუნეს დამყენობა; ლაუნუნეს რა(ნ)
 დამყენობა) გრდუე. ენებ. ბუდრდება,
 ბუდრდება.
 ოცონუნეს (ლაუნუნეს დამყენობა; ლაუნუნეს
 დამყენობა) ლაუნუნეს, ლაუნუნეს რა(ნ) დამყენობა
 თურმე) გრდმ. ბუდრდებს, ბუდრდებს.
 მახონაფუანს/მახონაფუანს მიძლ. აწყვ. 'და'მყენობელი.
 ოცონაფუანს/ოცონაფუანს მიძლ. ენებ. მე. 'და'საბუდრდებელი,
 'და'საბუდრდებელი.
 ლაუნუნეს მიძლ. ენებ. წარს. დამყენობელი.
 ლაუნუნეს მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ნამყენობელი.
 ლაუნუნეს მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ბუდრდების
 საფასური.
 უბაუნუნეს მიძლ. უარე. 'და'ბუდრდებელი.

ბუნაფუანს (ცონუნეს) ზოლი. დამალი ლორი. ცონი
 ენგტორედა დო კერი დო გეთმინაჯირედა:
 თ. სახე, გვ. 271 — დედალორი ვერ ეტეოდა და
 ტახი ზედ ანებობდაო. შორ. კერი.

ბუნაფუანს (ცონუნეს) სახელი ცონუნეს (ნ),
 ცონუნეს ზმნათა — ღარი. უკული ვიშო
 მიკითარი დო ვორწყუქ, ბური
 მიცონუნეს: მ. ხუბ., გვ. 323 — შემდეგ იქით
 მიბრუნდი და ვეხდავ, გული რომ მიღებდა.

აკაციაში ჯა დიდხანს ვაყორდეუ - აკაციის ხე დიდხანს არ დალბება. გური ამარი ქენო მყორდე მა: *კ. საბუშ., ქართ. ზებ., გვ. 62* - გული ლამის დამინყულულდეს (დამილპეს) მე.

ყორიდუნს (ფორსირა დაალო, ლაუსირა დაულა, ფორსირადა(ნ)/ფორსირადა(ნ) დაალობოდა/დაალობოდა თურმე) *გრძმ. ალაობს.*

უყორიდუნს (ლაუსირა დაულა, ლაუსირა დაულა) *გრძმ. ყორიდუნს ზმნისა-ულაობს.*

ყორიდე(ნ) (ფორსირა დალა, ფორსირადა(ნ) დამპალა) *გრძმ. ენებ. ლბება.*

უყორიდე(ნ) (ლაუსირა დაულა, ფორსირადა(ნ) დაალობია) *გრძმ. ენებ. უყორიდეუნს ზმნისა-ულაობს.*

იყორიდე(ნ) (ფორსირა შესაძლებელი გახდა ლობა, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. ყორიდუნს ზმნისა- შეიძლება დალაობა.*

აყორიდე(ნ) (აუსირა შეძლო და'ულო, -) *ფორსირადა(ნ) შესძლებია დაელო) გრძმ. შესაძლ. ენებ. უყორიდეუნს ზმნისა- შეუძლია და'ალობს.*

ოყორიდაფუანს (ფორსირადა და'ალობინა, აუსირადაფუანს და'ალობინება, ფორსირადა(ნ) ალობინება თურმე) *კაუზ. ყორიდუნს ზმნისა- ალობინება.*

მაჰორაჲლი, მაჰორაჲლი; მაჰორაჲლი მიძლ. მიჟმ. და'მლობი, და'შალობელი. იჰორაჲლი, იჰორაჲლი; იჰორაჲლი მიძლ. ენებ. მე. და'სალობი, და'სალობელი.

სორაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. და'შალობი. ნაჰორაჲლი, ნაჰორაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. და'ნალობი. ნაჰორაჲლი, ნაჰორაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. და'ლობის საფასური. აჰორაჲლი, აჰორაჲლი მიძლ. უარე; და'ალობელი.

სორაჲლი (სორაილირს) მიძლ. ენებ. წარს. ყორდეუ (ნ) ზმნისა - და'შალობი. ართი ყორადილი უმჭური ოში მხვას დოყორიდუნს: *ი. ყოფშ., გვ. 179* - ერთი დამპალი ვაზლი ას ხვას დაალობს.

სორაჲს, სორაჲს (სორაილუას) იგივეა, რაც ყორადა.

სორანი (სორანს) ზოლი. იგივეა, რაც ყვარანი, - ყორანი. ყორანი ირო უჩა რენია: *ა. ცან., გვ. 124* - ყორანი ყოველთვის შავია.

სორა (სორეს) იბ. ყორე, - ყორა, ძმის კადელი. ქვაში ყორე გუჟუნს ოზემა - ქვის ყორე აქეს შემოვლებული ეზოს.

სორადა, სორადა (სორადალა-ს) იგივეა, რაც ყორადა, - ლაობა.

სორაჲს (სორაილუას) იგივეა, რაც ყორადა.

სორაჲლი (სორაილს) მიძლ. ენებ. წარს. ყორუნს ზმნისა - ბაჰორილი, შამოჲლუჲული (ყორით).

სორაჲს (სორაილს) ვისაც ყორიშუა სწევია, - მროშანი.

სორაჲს (სორაილუას) სახელი ყორიშანს ზმნისა - რმშა. მუჟო ირფულს ყორიშანს, ჯიმა, ეკობი! - როგორ ყველაფერს რომაც, ძმა, ეს კაცი! სორაჲს (სორაილუას) და'როშა, აუსირაჲს და'უროშას, ფორსირაჲს (როშადა თურმე) *გრძმ. რომაც.*

სორაჲს, სორაჲს (სორაილეს, სორაილეს) აირადაჲნილი; მოჰირადაჲლი მთქმელი (მოლაპარაკე); რაც ენაზა მოლადაჲა, ყველაჲნი მთქმელი. დიდი ყორიჲს ყაბახი რე, მუთუნიშენი ვედიკინანს უკახაჲე - დიდი მოჰირადაჲლი კაცია, არაფრასათვის (არაფრებზე) დაიხვეს უკან. *შერ. ნოყორა.*

სორაჲსი (სორაილას) ზოლი. იგივეა, რაც ყორი, - დედალი ფორი, - ნაჰანი. კერაჲსი, ყორიკია, ვორერაჲს, დუშაჲაი: *მ. ზებ., გვ. 323* - კერაჲსი, ნეზე, ორერაჲს დუშაჲაი.

სორაჲს (სორაილას) სახელი უყორს ზმნისა - სიყარაჲლი. ყოროჲს რე სწეულება: *ი. ყოფშ., გვ. 135* - სიყარაჲლი არის სწეულება. ყოროჲს ნწარე, დღას ვემწეჲარე: *ქს. I, გვ. 141* - სიყარაჲლი მწარეა, არასოდეს არ შეიძლება ამოიტრო. სქან ყოროჲსაქ დოშიდე-და, ჩქიმი ცოდა გილუას: *კ. საბუშ., ქს. I, გვ. 124* - შენა სიყარაჲლი თუ მომქლა, ჩემი ცოდეა გქონდეს. მიმ ყოროჲსა ვდარდოდდე, არმო დომინქირუს: *ი. ყოფშ., გვ. 129* - ვის სიყარაჲლს ვდარდოდდე, ყველა გამიქროს.

სორაჲსდუნს (იყრ. იჰორაჲსა შე'იყარა, აჰორაჲსა შე'უყარება) *გრძმ. საშ. მიჟმ.* ჰყარობს.

უყორს (შოლოდ ანჰყოს წრის მწკრივებში) *გრძმ. სტატე.* უყვარს.

ეყოროჲს (აჰორაჲსა შე'უყარადა, აჰორაჲსა შე'ჰყარება, აჰორაჲსა(ნ) შე'უყარება თურმე, - ნაყარება) *გრძმ. ენებ.* შე'უყარდება.

იყოროჲს (აჰორაჲსა შე'იყარა, აჰორაჲსა შე'უყარება, აჰორაჲსა(ნ) იყვარება თურმე) *გრძმ. იყვარებს.* იყოროჲს (აჰორაჲსა შე'უყარადა, აჰორაჲსა შე'უყარება) *გრძმ. აყვარებს.* იყოროჲს (ნ) // იყოროჲს (ნ) (აჰორაჲსა შესაძლებელი გახდა შე'ყარება, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. იყოროჲსანს ზმნისა-*

შეიძლება შეყვარება.
 აკროფი(6) // აკროფი/ინე(6) (აპროფი/ინე)
 შეძლო შეყვარებინა, -) გრდუე შესაძლ. ენებ.
 ოკროფუანს ზნისა- შეუღლია
 შეყვაროს, შეყავაროს.
 ოკროფუანს (ოპროფაშაშა შეყავარებინა,
 აპროფაშაშა შეყავარებინება,
 აპროფაშაშა შეყავარებინებდა თურმე) კაუზ.
 ოკროფუანს ზნისა- აყვარებინებს.
 აპროფაშაშა მიძლ. მოქლ. შეყვარებელი.
 ოპროფაშა; მიძლ. აწმე. მოყვარული.
 ოპროფაშაში, ოპროფაში, ოპროფა მიძლ. ენებ.
 ზე. საყვარელი; შეყავარებელი.
 აპროფაში, აპროფაში მიძლ. ენებ. წარს.
 შეყვარებული; საყვარელი.
 აპროფაში, აპროფა მიძლ. ენებ. წარს.
 შეყავარები.
 აპროფაშაში, აპროფაში მიძლ. ენებ. წარს.
 შეყვარების საფასური.
 აპროფა მიძლ. უარყ. შეყვარებელი. შდრ. ლაზ.
 ყოროფა საყვარული (ნ. მარს).

აპროფა ლოპროფაშა (ყოროფა ღო
 გოჯოგაფას) სიყვარული და სიძულძილი.
 ცოროფა ღო გოჯოგაფა გირი ზოლო
 ჯიმა რე; ქსს, I, გვ. 150 - სიყვარული და
 სიძულძილი (შეძლებდა) ორივე ძება.

აპროფა ლოქიმალო (ყოროფა ღო
 ჯიმალობას) სიყვარული და ძმობა.
 ცოროფა და ჯიმალობა ართი შურით
 ფთასი მა; ვერისი, გვ. 129 - სიყვარული და
 ძმობა ერთი სულით ვთესე მე.

აპროფა-ღურუ (ყოროფა-ღურუეს)
 სიყვარული-სიძულძილი. ცოროფა-
 ღურუ შეიქმომიწურე; ქსს, I, გვ. 48 -
 სიყვარული-სიძულძილი ვინ გამომიგზავნა
 (გემსეკენ მოასანავლა).

აპროფაში გორჩინა (ყოროფაში გორჩინას)
 სიყვარულის გარჩინა, შეყვარება. ღოროთქ
 გვალო გემგაჭყორუ, ცოროფაქ
 გომორჩინედუ; ქსს, I, გვ. 73 - ღმერთი
 მთლად გამინყრა, შემიყვარდა (სიყვარული
 გამინყრა).

აპროფინა-ი (ყოროფინას) იგივეა, რაც
 ცოროფუანი, - მოსიყვარული.

აპროფილი-ი (ყოროფილ/ის) მიძლ. ენებ. წარს.
 უცორს, ეცოროფებუ(6) ზნათა-
 შეყვარებულნი; საყვარელი. ე კოჩიშ გურს
 ვე დელენტირე, მახა, ბრელი ცოროფილი;
 ი. იოფშ. გვ. 126 - ამ კაცის გულში არ დაბტევა,
 მახარია, ბევრი შეყვარებული. საიმინდლო
 ცოროფილს ე ქოგოკო-და, მელუდე;
 ენვერი, გვ. 247 - საიმედო შეყვარებულს თუ
 გინდა, რომ მოელოდე. ცოროფილ ე ვი

გამათ ჭნდი მიწოლენსე ზარს; ი. იოფშ. გვ.
 140 - შეყვარებულების მაგიერ ბუზი შეტყვის
 ზარს. ყოროფილო ზმზ. სიყვარულით.

აპროფილიზა (ყოროფილობას) სიყვარული,
 სიყვარულობა. საქმე ცოროფილობა რე;
 კ. სამუშ. ქართ. ზგ., გვ. 29 - საქმე
 სიყვარულობა (შეყვარებულობა) არის.

აპროფინა-ი (ყოროფინას) იგივეა, რაც
 ცოროფიანი. ცოროფუანი კოჩი რე -
 მოსიყვარულე კაცია.

აპროპა (ყოროფა) იგივეა, რაც ცოროფა, -
 შეყვარება. ღურა იჭარე ღო მითინი
 იცორე; ქსს, I, გვ. 167 - სიკვილს არ
 დაერიდო (ისურვე) და ვინმე შეყვარე.

აპროპა (ყოროფას) სახელი ცოროფისა ზნისა -
 აქისს კელისს აშენება, - შემოყვარა.
 წყარუნს (აპროფა-მოლე გოცოროფა, ჩხომქ
 ვეითორთასინი თემი - წყალს (მდინარეს)
 გაღმა-გამოღმა გაყვარავენ, თევზი რომ არ
 გაუღდეს ისე.
 აპროფს (აპროფა გაყვარა, აპროფა გაყვარავენ,
 აპროფაშაშა გაყვარავენ) გრდმ. ყორავენ.
 უყოროფს (აპროფა გაყვარა, აპროფა
 გაყვარავენ) გრდმ. სახსე. ჟე. ცოროფისა ზნისა
 - უყოროფა.
 იყოროფენ (აპროფა გაყვარა, აპროფაშაშა
 გაყვარა) გრდუე. ენებ. ცოროფისა ზნისა-
 იყოროფა.

აპროფენ (აპროფა შესაძლებელი გახდა 'გაყვარე,
 -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ცოროფისა ზნისა-
 შეიძლება 'გაყვარე.

აპროფუანს (აპროფაშა აყოროფინა, აპროფაშაშა
 უყოროფინება, აპროფაშაშა აყოროფინებდა
 თურმე) კაუზ. ცოროფისა ზნისა- აყოროფინებს,
 ყოროფით აზღუდვინებს.
 აპროფაშა მიძლ. მოქლ. მყორაგი,
 'შემო'ზღუდველი ყოროფით.
 ოპროფაში მიძლ. ენებ. ზე. საყორაგი,
 'შემო'ზღუდველი ყოროფით.
 აპროფა მიძლ. ენებ. წარს. 'შემო'ყოროფი,
 'შემო'ზღუდული.
 აპროფა მიძლ. ენებ. წარს. 'შემო'ნაყოფი,
 'შემო'ნაზღუდი.
 აპროფაში მიძლ. ენებ. წარს. 'შემო'ყოფის,
 'შემო'ზღუდვის საფასური.
 'აპროფაში მიძლ. უარყ. 'შემო'ყოროფი,
 'შემო'ზღუდვადი.

აპროფილი-ი (ყოროფილის, ცოროფის) იგივეა, რაც
 ცოროფი, - დედალი ღოროფი.

აპროფილი-ი (ყოროფილ/ის) იხ. ყოროფელი, - ყოროფი
 (ეუა); აქალი, ხორხი.

აპროფინა-ი (ყოროფინის) ანაწარბი. შდრ. ლაზ.
 ყოროფინი ეყელი (ნ. მარს).

ქმრამ-ი (ყოფრამის) იგივეა, რაც ქო ში; ყო რ ში, ყო ში, - ქოშქი, ცინხა. ქო რ ში გინოღე მოკევეილი: აა. I, გვ. 23 - კოშქი დგას გადახრილი. შქას ქო რ შე ფი ამაყუნს: *ქხს, I, გვ. 317* - შუაში კოშქებია დატანებული.

ქმრამ (ყოფრამ) იხ. ყოფრამ.

ქმრამოშუ (ყოფრამოშუ) ბაშუამდარი, ლორამუცეა. შორ. ცუბარა.

ქმო! შორღ. განციფერებისა: ქო უ, ჯიმა, სი მიქ მერჯ იფ ფასაა?: *შ. ხუბ., გვ. 197* - ოუ, ძმაო, შენ გინ მოგცა იმისი ფასით? ქო უ, ეს კენი ქემურეთუმუნიაო!: *შ. ხუბ., გვ. 228* - ოუ, ეს ისეც მოსულაო!

ქმოშ (ყოფას) იხ. რინა, - ყოფან; ძმნა; ყოლა; არსამოშა. *ფუტმონაცეღე ზმანა*: ორე არის - იყუაფუ/იყი იქნება - ყუუ/ყოუ ქნა - ყოფუ(6) ცოფერ(6) ყოლა - ნოყოფუ(6) ნამყოფა (დანვრილობით *იხ. ტ. I, ტაბულა XXIII, გვ. 116-120*). ნიგე ლები ქოა უასი: *ი. ყოფშ., გვ. 126* - ნეტავი ლები ვიყო (შქან). ვითოყირი საჯენქ ქიოყო უ: *ი. ყოფშ., გვ. 105* - თორმეტი საყენი იქნა. შორჩილი გაციქია: *შ. ხუბ., გვ. 43* - შორჩილი გექნებო. გაყუაფუ ქე ჯიმაყლაო: *ქხს, I, გვ. 186* - გეყოლები ძმასავით. სანჭიქ ქემაყო კონი...: *ქ. სამუშ., ქხს, გვ. 148* - (აბრეშუმის) ჭისი მოსაღალი რომ მიმელო... ჭეორმელი ვეყუაფუღალი: *შ. ხუბ., გვ. 21* - მექმული არ იქნებოდაო. ლორონთქ ჯადირიშა ყუა! : *ქხს, I, გვ. 136* - ლმერთმა სასიკეთოდ ქნას! თი გოჯოგერი კოჩი მახინჯი ვა ცოფერენო!: *ი. ყოფშ., გვ. 24* - ის შექულებული კაცი ქურდი არ ყოფილა! მექნერი ცოფე ბალაგარი: *მასლო, გვ. 89* - თვითნება ყოფილა ტიალი. იმი ვეე ემაღალა ვანოყოფუე: *შ. ხუბ., გვ. 16* - იმისი ზეით ამოლება არ იქნებოდა თურმე. ϕ ყოფა გურში გულის ქნა (ქნა). *გადატ. ნეომა, სურვილი*. გურქე მაცყუ - მომინდა, სურვილი გამიჩნდა. ϕ ყოფა-ქეცევა ყოფაქეცევა. თე ვირი ჯიმაში ცოფა - ქეცევა თელი სოფელსი ნოჭქეე: *ი. ყოფშ., გვ. 12* - ამ ორი ძმის ყოფაქეცევა მთელ სოფელს სცოდნია. ϕ ცოფა წანა მოსავლიანი წელი: წი ცოფა წანა იყიი - წელს მოსავლიანი წელი იქნება. ϕ თიში ცოფა ვარდას! იმისი ყოფა არ იყოს!

ქმოშირ-ი (ყოფერს) ნაყოფიერი, მოსავლიანი. ცოფერე ი წანა ცოფე - მოსავლიანი წელი ყოფილა.

ქმოშირუა (ყოფირუას) ძმნა, ძნა. ჩემიმთ ვართი ჩილი ოყოფირუე, ვართი სქუა: *ი. ყოფშ., გვ. 4* - ჩემთვის არც ცოლი ქნა (ღმერთმა), არც შილი.

ქმრამ (ყოფორეს) მოტან. იგივეა, რაც ყოყო რე.

ქმრამ (ყოფოროს) მოტან. იხ. ყოფორო.

ქმოში (ყოშის) იგივეა, რაც ქო რ ში; ყო რ ში, ყო ში, - ქოშქი, ცინხა. ათე ქალაქისე ართი ბროლიში ცო ში ქოშირე: *ა. ცაგ., გვ. 30* - ამ ქალაქში ერთი ბროლისი კოშქი ნახა.

ქმო/ქმოზე: იგივეა, რაც ხო ხ, - შორღ. შებრალბისა - ოხ. ცო ხ გ, ლორონთი, მუშენი გაბილინქე, სო ოკო იფმუე ზორი!: *ყაზყ., 6.08.1930, გვ. 3* - ოხ, ღმერთო, რატომ არ მომკლავ, სად უნდა ვიშოეო ზარი. თუნთქ ჭინჭამ წკინგილი ქიბირუა ღო, „ცუხ მამსხვა რენია“, მიოღვარუა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 56* - დათემა ჭინჭარას სიკინტი ნახაო და „ოხ, რამსისხო არისო (ყოფილაო)“, დაიღრილაო.

ქშა (ყუას) იგივეა, რაც ყუა. იხ. ნატგამურა.

ქშამარა (ყუამარას) იგივეა, რაც ყუა შიჭარა.

ქშამიჭარა (ყუამიჭარას) ბადისნარი.

ქშამარი (ყუბერს) ყურძნის თითო მარცვალი; უმნიშვარი ყურძენი (*ი. ყოფშ.*). წურწურა ბინეხიში ჩქეჩქე ფურცელაფუც ღო ყუბერე ფც ღოჭუნეი: *ყაზყ., 16.03.1930, გვ. 2* - ვიგორელი ვენახის ჩვილ ფოთლებსა და მარცვლებს დანავეს. ანდანიერი უჩა-ჯეეში, არძო ყუბერ გეშნაგორა: *მასლო, გვ. 65* - ათასნაირი შვი-ძველი, ყველა მარცვლებად ნარჩევი. შორ. ტუბერი.

ქუა (ყუდეს) სახლი. ცუდე გობირე: *ი. ყოფშ., გვ. 24* - სახლი გაქურდა. ცუდე ღოჭუ ღამირითი: *ქხს, I, გვ. 216* - სახლი დანვა ცუცხლი. დიხაში ცუდე, ჯამი ბუხარი - მინის სახლი, ხის ბუხარი (გამოცანა: ჩიხუხი). შეღეჯეე მუმი ცუდე შა ქიმერთე: *ი. ყოფშ., გვ. 90* - მეღორე თვის სახლში მივიდა. მიღორე ცუდე შა: *შ. ხუბ., გვ. 66* - ნავიდა სახლში. გოროღიშა მიღორქი ღო ცუდე ნს გილაფართხუნქეი: *ქხს, I, გვ. 127* - ქალაქში ნახველ და სახლებს ალაგებ (პიფერთხა). ცუდე ს (სახლის) სახეები: ანგურაში ცუდე აგურის სახლი; ვანიში ცუდე ვანის სახლი; ოდა ცუდე ოდა სახლი; საბზალი ცუდე საქმლის საზბაღი სახლი, ქუნსა; ფიცა (ფიცარ) ცუდე ფიცრის სახლი; ფაცხა ფაცხა; ქუაში ცუდე ქვის სახლი; ჯარგვალი ცუდე მრგვალი ხის სახლი; ჯამი ცუდე ხის სახლი. *იხ. ნოყუღია, ოყუდე.*

ქუაშამ-ი (ყუდეამს) სახლიანი (*საქიხისუ. უყუდე*).

ქუაშამარი (ყუდეკარს- ცუდეკარს სახლის კარს) აიპანი, სახლის ძარი. ზრელს გუშქა ცუდეკარი: *ქხს, I, გვ. 276* - ბევრს გამოუქება (აუჭედა) სახლის კარი.

ქუდეკარიშა ქიმერთი ჩხოვექ დო სუმიშა ქიმიოღვარუე: *მ. ხუბ., გვ. 139* - სახლის კართან (აივანთან) მივიდა ძროხა და სამჯერ მაბაღვლა.

სულმარამი (სულმარაფე/მ/ნ-ს) სახლის (ოჯახის) ნაშრომნი; ზნაობანი; სახლისინანი. ბოშიქ მოღვეცონ არბა ბაღდილინი
ქუდეშარეფი: *მ. ხუბ., გვ. 66* - ბიჭმა ნამოყვანა ყველა ბებრის ოჯახის წევრები. ხენწვფეში ქუდეშარენს ორჯელი მააშინეს: *მ. ხუბ., გვ. 76* - ხელმწიფის სახლის წევრებს ყველაფერი მოახსენეს. ქუდეშარეფი ← ქუდე+შარეფი-სახლის-ან-ე-ი.

სულმპარი (სულმპარს) იგივეა, რაც ქუდეშარი. ორო კოჩიში ქუდეშარი ქარიშა ოკო ქიმილიანი: *ი. ყოფშ., გვ. 53* - ყველას (ყოველი კაცის) სახლის კარზე (აივანზე) უნდა მიიტანონ. ათე ლაგვანი ქუდეში ქარს მიკოპონუ: *მ. ხუბ., გვ. 260* - ეს ქვეყრი აივანზე მიყუდებულე. *ჟორ. აბარწა, მაქილორია.*

სულმპილი (სულმპილ/რს) სახლდამწარი.

სულმ-ჩხიშარი (სულმ-ჯიხურს) სახლი-ჯიხიშარი; ძილური. გინე ქუქუნუხაბაქანა ქუდე-ჯიხურში კუნთხურეო თუქი ქინახუნანა: *ჟა ზაყ., 26.05.1931, გვ. 4* - ხბოს მიუკეთებენ (მიულაგებენ) ძელურის (სახლ-ჯიხურის) კუთხეს და იქ ჩასაგებენ. *ჟორ. ჯიხური.*

სულმამი (სულამს) იგივეა, რაც ქუდეამი. სულამი ← ქუდე+ამი (ცა → ია).

სულიჩინი (სულიჩინის, სულიჩინს) ცუჯიში ჯინჯის) შურის ძირის, შურიმბალი. ფერი ნკვილეგ ქუჯინს, დინას ქამანჯირეუ - ისეთი ხეთეს ყურძირში, რომ მიწაზე დადანი. სულიჩინს აღუხორანს - ყურძირში (გვერდით) სახლობს. *იხ. სული.*

სულე (სულეს) *იხ. ოსულე.*

სულიფუა (სულიფუას) სახელი ქულიფუნს ზნისა - ყლაპვა.

სულიფუნს (მახალოუზ გადაყლაბა, მახალოუზ გადაყლაპავს, მანოხალოუზი გადაყლაპავდა თურმე) *გრძლ. ყლაპავს. ჟორ. ყულიფუა, ყულატა.*

სუმბარ (სუმბარას) უპიცი, უცოდინარი.

ქუმბარა კოჩი - კაცი, რომელიც თავად უფიცა და სხვისიც ჟრ. უმუხი.

სუმენი (სუმენს) სახელი ქუმენს ზნისა - ნაშრომი. შქირენი მაფუ დო ქუმენი: *მ. ხუბ., გვ. 212* - მშია და მწყურია. ვაი, დედა, ლობღური, პუმენცე! : *ი. ყოფშ., გვ. 5* - ვაიშე, დედა, მოყევი, მწყურია! ქოფილა, ქუმენ მაფუნია - შემასვი, მწყურიაო

(სყურელი მაქესო).
სუმენს (მხოლეუდ ანწყოს წრისა დო IV სერიის მწკრივებში) *გრძლ. სეკიე, სწყურია. ჟორ. ლა ზ. ყომინ: ოკომინუ სყურელი (ნ. მარი).*

სუმენალი (სუმენულს) *მიჭ. ერძ. წარს.* ქუმენს ზნისა - 'მონაშრომული; მწყურალი. წყარს ქენასაბაგ ეთო ქუმენული ხოჯიქ: *მ. ხუბ., გვ. 284* - წყალი ჩაბატა იქით მონაშრომული ხარი. შქირენული დო ქუმენული ფიქ: *აა. 1, გვ. 20* - მმერსა და მწყურალს ვასე-ვაჭაბე. *ჟორ. ლა ზ. ყომინური მწყურალი (ნ. მარი).*

სუმერი (სუმერს) იგივეა, რაც ქომური, - ტყემალი. ბაბუმენი) ნაჭკობა ქუმერიქ მოიას მეკათ კობრია: *ბაბ. სიძრ., 1, გვ. 17* - ბაბუას ნაჭამა ტყემალმა შვილიშვილს ცილი მოსჭრაო. ჯოლორში ქუმური ძაღლის ტყემალი, - წერილია და მეტად მკლარტე გემოს.

სუნა (სუნას) იგივეა, რაც ქვენა. - ყოლა. თის ჩილი ქვენუ, ჩილე მხოუნოქვე - იმას ცოლი ჰყოლია, ცოლს ძროხა ჰყოლია თურმე.

სუნალა (სუნალას)/**სუნა** (სუნას) სახელი ახუნუნ(ნ) ზნისა - ბაყოლა, ნაშროლა. მარგალიში ქუნა მოკორაფე, ტინოსქუაქ მიდმოსარგალუე: *ი. ყოფშ., გვ. 114* - გლუბზე (მეგრულზე) გაყოლა მიდოდა, აზნურმა ნამათრია. რადგანს თამირენი, გახუნეთია: *მ. ხუბ., გვ. 2* - რადგანაც ასეაო, გაგვებითო. სქანდა ვამაქუნალინე: *მასალ., გვ. 36* - შენ ვერ გამოგყევი.

სუნაშა (სუნაშას), **სუნა** (სუნას) სახელი იხუნანს ზნისა - ნაშპანა; ნაშროლა; 'გა'ყოლა; მიყვანა; 'შა'ტანება. ნდემში ქუნა ოკო: *ქს. 1, გვ. 38* - დევის გაყოლა უნდა. ქუნაფა დო მოქუნაფა ბუნებაშე რე გლორქინელი: *ი. ბაბუქ., ქს. 1, გვ. 138* - ნაყენა და მოყენა ბუნებისგანა გაქინელი. ლაგამიამო ვამაქუნუე: *მ. ხუბ., გვ. 129* - ოსგანი აქეთ არ გამოყოლა. ნაშოლო ქვარეფო თექი ორნა სქან დარღისი წყარსი მოღაქუნანს: *გრძლ. გვ. 248* - იქ ყიფნა შენს დარღს წყალს გაატანს იყუნანს (იხუნა ნაყენა, სუნაშა ნაყენა, მონაშაშა(ნ) ნაყენა დო თურმე) *გრძლ. ნაყენას. მახალო, მახაშაშა მიჭ. მოქმ. ნაყენანი; ნაშოლო (თან); გამტანებელი (რისამე); ოხანალი, ოხანაშალი მიჭ. ერძ. მყ. ნაყენანი; ნასაყოლი; გასატანებელი. სუნალი, სუნალი მიჭ. ერძ. წარს. ნაყენალი; გატანებელი. ნაშა, ნაშაშა მიჭ. ერძ. წარს. 'გა'ნაყოლები;*

განატანებო.
ნანაწილი, ნანაწილი მიძღვ. ენებ. წარს. ნაყოლის
საფასური; რისამე გატანების საფასური.
უხანაწი, უხანაწი მიძღვ. უარყ. ნაუყოლილი,
ნაუყვანელი; გაუტანებელი.

ქანაწილი-ი/ქანაწილი-ი (ქუ/ონაწილი/რს) მიძღვ.
ენებ. წარს. ი ქ უ ა ნ ს // ი ქ ო ნ ა ნ ს ზმნისა -
ნაწაწანილი. სქუა დოსქილადირი დო
დიანთილი ქ უ ნ ა ფ ი ლ ი : ა. ცაგ., გვ. 68 -
შვილი დარჩენილი და დედამთილი (სიდედრი)
ნაყვანილი.

ქანაწი (ქუნგას) ჰრუ. არბა ვორეთ ქ უ ნ გ ა -
ხვერუე - ყველა ვართ ყრუ 'და' ბრმა.
საწიწკარი ვა ვორეთქ, ვართი ქ უ ნ გ ა, ვართი
ხვერუე : ა. საბუშ, ქსს, გვ. 142 - საზიზღარი არ
ვარ, არც ყრუ, არც ბრმა. ქ უ ნ გ ა მ ო ვირმა
ვარკუკუნაბია - ყრუსათვის ორჯერ არ
რეკავენო. შირ. ხუკარაგვილი.

ქანაწიბა (ქუნგებას), **ქანაწიკამა** (ქუნგორებას)
სახელი ა ქ უ ნ გ ე ნ ს, ა ქ უ ნ გ ო რ ე ნ ს
ზმნათა - 'და'წრეშაბა. შური, სქანი ყოროფაქ
და მ ა ქ უ ნ გ ე უ, დამამუნჯა : ქსს, I, გვ. 47 -
სული, შენმა სიყვარულმა დამაყრუა,
დამამუნჯა! უჭკუობას ქომიმტკიცე,
ქ უ მ ა ქ უ ნ გ ე უ, ქ უ მ ა ქ ე ვ ე რ ე : მ. ხუბ., გვ. 311 -
უჭკუობას (კი) მიმტკიცებ, მაყრუებ, მბარმავებ.
ა ქ უ ნ გ ე ნ ს (აჲსანაუ დაყარუა, აჲსანაუაუ
დაყარუებია, ლონსანაუაუ(ი) დაყარუებდა
თურმე) გრდმ. აყრუებს.
იქუნგენს (ლისანაუ დაყარუა, ლუსანაუაუ
დაყარუებია) გრდმ. სათაყ. ქე. ა ქ უ ნ გ ე ნ ს
ზმნისა - იყრუებს თავისას.
უქუნგენს (ლუსანაუ დაყარუა, ლუსანაუაუ
დაყარუებია) გრდმ. სასხე. ქე. ა ქ უ ნ გ ე ნ ს
ზმნისა - უყრუებს.

იქუნგეუ(ნ) (ლისანაუ/ლუსანაუ დაყარუედა,
აჲსანაუაუ(ი) დაყარუებულა) გრდმ. ენებ.
ა ქ უ ნ გ ე ნ ს ზმნისა - ყრუედება.

ექუნგეუ(ნ) (აჲსანაუ დაყარუედა, აჲსანაუაუ
დაყარუებია) გრდმ. ენებ. უ ქ უ ნ გ ე ნ ს
ზმნისა - უყრუედება.

იქუნგე(ნ)//იქუნგე(ნ) (ლუსანაუ შესაძლებელი
გახდა დაყრუება, -, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ.
ა ქ უ ნ გ ე ნ ს ზმნისა - შეიძლება დაყრუება
(დაყრუედეს).

აქუნგე(ნ)//აქუნგე(ნ) (აჲსანაუ შეძლო
'და'ყრუებიანა, -, ლონსანაუაუ(ი) შესაძლებია
დაყრუება) გრდმ. შესაძლ. ენებ. უ ქ უ ნ გ ე ნ ს
ზმნისა - შეუძლია დაყარუოს.

ოქუნგებაჲსანს (ონსანაუაუ 'და'ყარუებიანა,
უსანაუაუაუაუ 'და'ყარუებიანება, ონსანაუაუაუ(ი)
აყრუებიანება თურმე) კაუშ. ა ქ უ ნ გ ე ნ ს
ზმნისა - აყრუებიანება.

მაწანაწილი მიძღვ. მოყმ. 'და'მყრუებელი.
ონსანაწილი მიძღვ. ენებ. მე. 'და'საყრუებელი.

აქანაწილი მიძღვ. ენებ. წარს. დაყრუებული.
ნაწანაწი მიძღვ. ენებ. წარს. 'და'ნაყრუები.
ნაწანაწილი მიძღვ. ენებ. წარს. 'და'ყრუების
საფასური.
'აქანაწილი მიძღვ. უარყ. 'და'ყრუებელი.

ქანაწი იხ. წა-ყუნება.

ქანაწი-ი (ქუნელ/რს) მიძღვ. ენებ. წარს. ი ქ უ ნ ა ნ ს
ზმნისა - ნაწაწანილი. შირ. ქუნაწილი.

ქუანაწარა (ქუანაწარას) მიძიმა და
არაქალსტინური. გვიანი რაბაბირაგის
(პირიუნება). შუგო ქ უ ა ნ ა ბ ა რ ა ც ა ლ ო
ეთმედირთუქია - როგორ „ქუინანარასაით“
დგებო.

ქუი! შორხლ. წყენის, განციფრების გამოშხატველი.
ქ უ ო, ენა ქიევეგონინი, გემუათხოზი დო
მეზობელიში კარი გუნკეორიფი! - ოხ, ეს
რომ გავიგონე, გამოვირდე და მეზობლის კარი
გავარბენინე. ქ უ ო ! რუსი მუშო გოკო? : ააა, 2,
გვ. 86 - რაო! რუსი რაღად გინდა?

ქურა! (ქურუას) იგივეა, რაც ქ უ რ ა ფ ი, -
ამშილი. ჯოლორიში ქ უ რ ა ო რ ქ ი ლ ე ლ ე
თელ სერს - ძალის ყმული ისმოდა მთელ
ღამეს. ორიათი ქ ო ქ უ რ ა ნ ს : მ. ხუბ., გვ. 23 -
სულ (კი) ყმისი. ქურა ჯოლორი ყმულა
ძალლი.

ქურა? (ქურას) ჰრუ, სმანადაპარბული. შირ.
ქუნგა.

ქურაში (ქურაფის) იგივეა, რაც ქ უ რ ა ^ა,
ქ უ რ უ ა, - ამირილი; ამშილი. გერუფიში
ქ უ რ ა ფ ი ო გ რ ქ ი ლ ა ვ ა რ ლ გ დ ლ ა შ ი, სერგ -
მგლების ყმულით სმენა არ იყო დღისით,
ღამით. ქ უ რ ა ნ ც ჯ ო ლ ო რ ი, გ ე რ ი, ტ უ რ ა -
ყმისი ძალლი, მგელი, ტურა. ჯოლორი
ქ უ რ ა ნ ს, მიღვა იყინი, დოდურუ თი
კუნხუსუ - ძალლი ყმისი, ვილც იქენება,
კუნხედება იმ კუნხებში. შირ. ლაზ. ყურ:
ა ქ უ რ ა ფ ყვერი, ვილანძლები (მ. მარი).

ქურაღაწი (ქურაღელს) იგივეა, რაც
ყ უ რ დ გ ე ლ ე, - ქარღაწილი. დობერძას
ირო ქ უ რ დ გ ე ლ ე ვ ა ლ ა ხ ე ნ ა თ : ხაღბ. სიძრ.,
I, გვ. 149 - ლობის ძირას ყოველთვის
კურდღელი არ ზისო. ქ უ რ დ გ ე ლ ე ფ ც მ
ჭყიმგდვ : ი. აფთშ, გვ. 16 - კურდღლებს
მწყემსავდა.

ქურაღაწილა (ქურაღელსი მართვეს)
იგივეა, რაც კ ი კ ო, - ბაჭია.

ქურაღელსა (ქურაღელსას) სახელი
ი ქ უ რ დ გ ე ლ ა ნ ს ზმნისა - ქარღელსაზ
ნაღირიობა. ართ ხანს მუთონი ვაგაბედეს,
ი ქ უ რ დ გ ე ლ ე ს - ერთ ხანს ვერაფერი
ვაბედეს, კურდღელზე ინადირეს
(იკურდღელავეს).

შნარი (ყურეს)/ შრი (ურეს) მხარი, ადგილი; -ანი, ანარი, - შედის რთული სიტყვების შემადგენელ ნაწილად, განსაკუთრებით უმნიშვნელო, და მიუთითებს „მხარეს“, „ადგილს“, „მიმართლებას“. მაგონა გურე მაგონა შორგი ტყეში გემონწყია: *ი. ყოფშ., გვ. 77* - მეორე მხარეს მეორე ფა ტყავი ამაძერვი. ჭაბუკუქ მოლალორე ასე იმ დემეფე გურე ...: *მ. ზუბ., გვ. 241* - ჭაბუკა ნამოვიდა ახლა იმ დევების მხარეს. ამშიე ართი გურე ჯანგ დო ამშიე - მაია გურე ვა: *მ. ზუბ., გვ. 68* - ექესი ერთიენ (ერთ მხარეს) ნეცს და ექესი - მეორე მხარესო. თოლიმ სინთე მიღამილგ თქეანი გურე ჯინაქენი: *ქხს. I, გვ. 341* - თელის სინათლე ნამართვა თქვენენ ცქერამ. ჩქიმ გურე იჯინეჭე: *მასლო., გვ. 26* - ჩემკენ იყურებ. მუ გოკო ჩქიმ დე ქურე: *მ. ზუბ., გვ. 79* - რა გინდა ჩემი მხრიდან. გუდეურე ვევეჯინე შურო - სახლისკენ არ იყურება სრულეებით. თქეანიურე ← თქეანი-გურე თქვენებ (თქვენ მხარეს). ეთუეურე ← ეთუ-გურე იქითენ.

შნარნი (ყურენს) მხარისა. ართი გურენი კიბალა რსულას ქედარჩე: *მ. ზუბ., გვ. 183* - ერთი მხრის კედელი სრულიად დააფინა (ძირს). ნილიში გურენც ვა მახახამილეც ქასაცანქე ღანკიმა: *ი. ყოფშ., გვ. 17* - დევის მხრისამ ვერ შეძლო მოხეცედრებინა ისარი მიხანში.

შნარ-შნარი ზგჯ. ადგილ-ადგილ, მხარე-მხარეს. გურე-გურე თ ჭვისისა - ადგილ-ადგილ (მხარე-მხარეს) ნვიმსო.

შნარში ზგჯ. მხარეს, მხარეაზ; მხარისანი. მიკაჯინე მელე გურე შე: *ა. ცაფ., გვ. 34* - გაიხედა გალმა მხარეს (მხრისკენ).

შნარნი (ყურენს) შნარნი. ვარ მთო გოკო ობინეხე, გურენ მეგეჟუდასენი: *ქხს. I, გვ. 336* - ან რად გინდა (საკენახე) ვენახი, ყურძენი რომ უხედა ესხას (ეყაროს ზედ). გურენი ში ქოროჯათი ბინეხისი ჯუნუნდესი - ყურძნის სიყვარულით ვაზს (ვენახს) კოცინდენო.

შნარნიში ოხვამარი (ყურენიში ოხვამერს) *რელიე.* ყურძნის დამნიფების ნინ გამოაცხოზდენე კევრებს, ნაილგდენე ვენახში, ჩაყოფდენე მინაში და თან ლოცულობდენე: ყურძენის მოსავალი ბევრი მოეცა და ლეონო კი კარგი და მაგარი დამდგარიყო (*მ. ბაქალ., გვ. 331*).

შნარნი (ყურენობა) შნარნი და მნიფაზის აპარიოდი; რთველი.

შნარნი (ყურისის) იხ. გურისაფა.

შნარისაზ (ყურისაფას) იხ. გურისება, - სახელი გურისენს ზნისა - ნაპრუპაბა, - ისა

მოქცევა, თითქოს არ მისის; განზრახ ყურადღების გაპყრებულაქომა - მიქცეველომა. გურისენს, ითამ ვარჩქილე - 'ნა'ყურებს, ვითომ არ ესმის.

შნარისაზ (ყურისებას) იგივეა, რაც გურისაფა, - ნაპრუპაბა. ათენა შურე, თე გურისება ტიჩქურა - ეს რაა, ნაყრება რომ იცი. გურისენს (*რელე.* ოხვარს ნაყრება, შნარისაზ ნაყურება, ნოხვარისაზ) ნაყრებადა თურმე *გრადუ. საშ. - მოქ.* რეაგირებას არ ახდენს, ნაყრებას. იყურისენს (ნოხვარს ნაყრება, შნარისაზ ნაყრება, ნოხვარისაზ) ნაყრებადა თურმე *გრადუ.* ნაყრებას. იყურისენს (*ნოხვარს* ნაყრება) შესაძლებელი გახდა ნაყრება, -) *გრადუ. შესაძლ. ვნებ.* გურისენს ზნისა- შეიძლება ნაყრება.

აყურისენს, აყურისენს (ანარისაზ შეძლო ნაყრებიანა, - ნოხვარისაზ) შესაძლებელი ნაყრებიანა) *გრადუ. შესაძლ. ვნებ.* გურისენს ზნისა- შეუძლოა ნაყრუოს.

ოყურისაფაზ (ნოხვარისაზ 'ნა'ყურებიანა, ნოხვარისაზ 'ნა'ყურებიანება, ნოხვარისაზ 'ნა'ყურებიანება) *ნა'ყურებიანება* თურმე *კაუზ.* გურისენს ზნისა- 'ნა'ყურებიანებს. *მანარისაზი, მანარისაზი, მანარისაზი მიჯ. მოქ.* 'ნა'ყურებელი. *ნოხვარისაზი, ნოხვარისაზი, ნოხვარისაზი მიჯ. ვნებ. მე.* 'ნა'ყურებელი.

შნარისაზი მიჯ. ვნებ. წარს. 'ნა'ყურებელი. ნაშარისა, ნაშარისაზი მიჯ. ვნებ. წარს. 'ნა'ყურები. ნაშარისაზი, ნაშარისაზი მიჯ. ვნებ. წარს. 'ნა'ყურების საფასური.

შნარი (გურის) ყულფი, მარაჟი. კოჩი მთო გურე გურე ოკეთებელი დო კისერს მასქეჟაფალი: *ქხს. I, გვ. 283* - კაცზეა... ყულფი გასაკეთებელი დო კისერზე მოსაბმელი.

შნარალი, შნარალი (ყურს/ყალ/რს) იგივეა, რაც გურსალი, - ყარალი, შარლი; ადამიანის გამტაცებელი დო გამმინდველი, - ავახანი. გურსალი ში ნახეამილეფი სქანი დო ლოჯიმალეფი... ანარკიას რჩხვიანდენი: *კ. საბუშ., კართ. ზეს., გვ. 136* - ავახანის გამტაცებელი შენი დო დ მძებო... ანაკიბისი კოდენე.

შნარალი (ყურსალუს) ავახანობა, ყარალობა.

შნარალი (ყურსალუს) მიჯ. ვნებ. წარს. იგურსუენს ზნისა - 1. ბაჟუპაჟული, მანაპული, ბალურსული. 2. დანუშქული (ნაყოფით).

შნარსა (ყურსას) სახელი იგურსუენს ზნისა - 1. ბაჟუპაბა, წყნარად ყოფნა;

ბანაბნა, ბალუსსა. 2. ღბუნძეპლა (ნაყოფით). იყურუნუ(6) (აიიუნარა გინანბა, ზიუნარაუნა(6) განბაული) გრდუე. ენუბ. ინანბნა, ილურსება, რუმბნა; იხუნძელბა ნაყოფით.

ბუნაშ-ი (ყურუნუს) იგიევა, რაც ყურუმი, - ძალიან ღრმა.

ბუნა (ყურუნუს) 1. ბრიყვი; შუნსამინალი; შბუნარი; უმაცარი; უშაში; ბნალი, ყრუ. // გადუ. ახალგაზრდა. ყურუ ორდუნდუ ღო ჭკვიერი კორობუნდუა: თ. სასოქ., გვ. 271 - ბრიყვი ყრიდა (ბნუნედა) და ჭკვიანი კრებდო (აგროუნებდო). ჭკვიერუმე ხუნდ პატიბა, მერკრთას ყურუქუნია: მასალ., გვ. 53 - ჭკვიანისაგან ხამს პატიბა, რომ შტუნდეს უმეტარი. ყურუმი ორბოლი შტა მარამა: თ. ყოფშ., გვ. 177 - სულელის საგალი შუაგამდო. ინა ვოურქუ ყურუსია, სოდე ღურე ჩხურუსია - ის არ ივის სულელბო, სად მოკუნდა სიციუმო. ყურუ რე, იმა ღორდუ მუ იკითხორე - ახალგაზრდა, იმას ჯერ რას კიბთხე. შორ. ყურუ-ყაშა ყრუ კვირა, დიდმარხვის მეთოხუ კვირა-დუე (თ. ყოფშ.). 2. უღრანი. ყურუ გყა - უღრანი ტყე.

ბუნაშ (ყურუნუს) 1. იგიევა, რაც ყურა, ყურაფი, - ყმშილი. 2. არის გვარიც (მაგ., ანუქნ ყურუა).

ბუნაშ-ი (ყურუნუს) უღრანი; ძალიან ღრმა, მრუმე აღბილი მდინარაში; ყურაში. ყურუმს გითალუე - ძალიან ღრმად ჩაძირა. ბაღალდუმე ყურუმი ტყას წომი წკონდას ქოწვიანე - დასავლეთით უღრან ტყეში წრომი წინდად წივის. // გადუ. ძალიან, ძლიერ. ყურუმი მუშა კორი რე - ძალიან მუშა კაცია. იხ. ყურუმი, წკურუმი, ჯურუმი.

ბუნაშ-ი (ყურუნუს) სიპი, მამარიპი. ყურუმი ქუა სიპი ქვა; მდინარის დინებით გაბეზილი ქვა. წისქვილისათვის არის ერთნარი სათლელი ქვა, მტრედისფერი. წისქვილისათვის სხვა ქვა არ ვარგა, სხვა ქვა ყურუმი (მასალუბ, ტ. IV, ნაქ. III, გვ. 225). შინი „პროპოციალი“ ე მინიფაფუ, გიმე იწყუ ქუა ყურუმი: ვგრისი, გვ. 132 - ზოგი „საციბოთი“ ზემოთ ტრეტრეებს, ქვევით იძირება ქვა-სიპი (მკერევი). წყუმგარე რაგაფუნდას უჩა ღურუა; ტყვია გოფურა-ფილი, ქუა-ყურუმი: თ. საბუშ., ქსს, გვ. 138 - ენატნიას დასტაკებუნდეს შავი სიყვდილი, ტყვია გაზურებელი, სიპი ქვა. 0 ყურუმო სქუალა მარყუად გასკუნა.

ბუნაშმალი ზაზ. მარაშმაღ. 0 ყურუმელათ სკუალა მარყუად გასკუნა.

ბუნაშმალი (ყურუნსალი) იხ. ყურუმსალი.

ბუნა ზაზ. იგიევა, რაც ყურუმელათ. იხ. ყურუ.

ბუნაშმა (ყურუმქას) იგიევა, რაც ყურუმქა, ყურუმქა.

ბუნაშ (ყურუმქას) სახელი ყურუმუნს ზნისა - 1. ბაჰრის დამლაბა. 2. ღბაშუნბა (ფრინველისა).

ყურუმუნს (ბაუნარა ბეერი შესვა; ბაუნარაშ შეუსვამს; ბაუნარაშუნ(6) ბეერს დღეღედა, შესვამდა თურმე) გრდუ. სავამს (ბეერს). ბაუნარაშ მიმე. მოქმ. ბეერის დამლევი. იუნარაშ მიმე. ენუბ. ზე. (ბეერი) სასმელი.

ბუნაშ (ყურუნას), **ბუნაშ** (ყურუნუს) უხანი, მყირალა; შუნსამინალი. ყურა კორი - უხეში და მყირალა კაცი.

ბუნაშ (ყურუნუს) იგიევა, რაც ყურა.

ბუნაშ (ყურუნას) იგიევა, რაც ყურა, ყურუმი, - სახელი იყურუნუ(6) ზნისა - ყურაშა, ყურაშა; ბუნაშა. ონჯუას ჩეთ ვად იყურა: ქსს, I, გვ. 217 - საღამოს ადრე (თეთრად) არ დაიძინო (მოყურდე). ქოთორმეფო ონჯუას იყურუნა - ქათამები საღამოს ყურდებინ (ბუნდებინ). იყურუნუ(6) (აიიუნარაშ დაბუნდა, აიიუნარაშუნ(6) დაბუნდებულა) გრდუე. ენუბ. ბუნდუბა; ყურდება. ოყურუნას (დაუნარაშ დაბუნდა, ღუნარაშუნ დაბუნდებია, ღუნარაშუნ(6) დაბუნდებდა თურმე) გრდუ. აბუნდებს; აყურუნებს. ბაუნარაშ მიმე. მოქმ. მბუნდებელი; მყურებელი. იუნარაშ მიმე. ენუბ. ზე. საბუნდებელი; საყურებელი.

ღუნარაშ მიმე. ენუბ. წარს. დაბუნდებელი; დაყურებელი. ღუნარაშ მიმე. ენუბ. წარს. დანაბუნდები; დანაყურები. ღუნარაშ მიმე. ენუბ. წარს. დაბუნდები; დაყურების საფასური. უუნარაშ მიმე. უარყ. დაბუნდებელი; დაყურებელი.

ბუნაშალი (ყურუნალ/რს) იგიევა, რაც ყურსალი, ყურსალი, - აბაზაპი, შარალი. მუჭოთ აბრაგი, ნგრგა ყურყალი ღუს გუნანთხუ მერეთ ბონაას - როგორც აბრაგი, ხებრე ავანაკი თავს დატევენა საორად პირდაპირ. ყურყალი მქმ ქვეგანთხესგ, გორჩევეს თინა: თ. თაგ., გვ. 94 - ავანაკები დეცხენ, გაბარცვენ ის.

ბუნაშანი (ყურუნენს) იგიევა, რაც ყურუნენი, - შურქანი. შორ. ლაზ. ყურუნენი, ურუნენი ყურუნენი (ნ. მარ).

ბუნაშ-ი (ყურუნის) იგიევა, რაც ყურუნის, ყურუნის. ლიმიში ყურუნის - ნემსის ყუნნი. ლიმიში

ყურწის გითილენს, გუპკორდუნი - ნემსის ყუნწნი გაძერება, რომ გაუჭირდება. *შორ. ლაჰ. მერწი ყუნწი (6. ბარი).*

ხარანაო ზგჷ. ხუნენინადა.

ხარნილი (ყურწილს) იგივეა, რაც ყურწილი. - დაზუმაძული.

ხარწა (ყურწუას) იგივეა, რაც ყურწუა. - აქურნაბა. გეყურწი ლეინი ღო ქოლმახეამი! - შესეღ ლეინი და დამილოცქ ყურწუნს (აჷხარაჷ შეყურწუნა, ბაჷხარაჷ შეყურწუნაჷს, ბანოჷხარაჷ(ნ) შეყურწუნაჷდა თურმე) *გრძლ. ყლოურნაჷს.*

იყურწე(ნ) (იხარაჷ შესაძლებელი ვახდა ყლოურნა, -, -) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.*

ყურწუნს ზმნისა- შეიძლება ყლოურნა.

აყურწე(ნ) (აჷხარაჷ შეღო ყლოურნა, -, ბანოჷხარაჷ(ნ) შესაძლებია შეყურწუნა) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* **ყურწუნს** ზმნისა- შეუძლია ყლოურნოს.

იყურწაფუჷანს (ოხარაჷაჷაჷ აყლოურწენი, აჷხარაჷაჷაჷაჷ უყლოურწენიბია, ნოჷხარაჷაჷაჷ(ნ) აყლოურწენიბედა თურმე) *კაჷჷ. ყურწუნს ზმნისა- აყლოურწენიბეს.*

იყურწაი მიჷ. მიჷლ. შე ყლოურწაჷი.

იყურწაი მიჷ. ენებ. ზე. საყლოურწაჷი.

ბინოჷხარაჷი მიჷ. ენებ. წარს. შეყლოურწული.

ნაჷხარაჷ მიჷ. ენებ. წარს. ნაყლოურწი.

ნაჷხარაჷი მიჷ. ენებ. წარს. ყლოურწვის საფასური.

ნაჷხარაჷი მიჷ. უარე. ჩაუტუცქებელი.

ხარწაზი (ყურწუას) იგივეა, რაც ურწუმი. - ძალიან დიდი.

ხარინი (ყურწინს) იგივეა, რაც ყურწინი. - ყურაყური, ყუყინი.

ხარწა (ხურწაჷს): გუგული ხურწაანც - გუგული ხინანის.

ხარა (← ხეთ-მა ← ხედ-მა ← ხედ-მა) სახლში.

ხურა თიწკმა მოფურინგ, მა სოთინ მიღურქუნი: *ქხს. I, გვ. 98* - სახლში მაშინ მოფურინგები, მე გროდესაც სადმე ნავალ.

ოქმარეში გურული - ყურა ა ირული, **ონჯუაში გურული** - ნოღიმა ირული: *ა. ცან., გვ. 117* - დილის გურული (ქარი) - სახლში გაიქეცი, საღამოს გურული (ქარი) - ნაღს მიაშურე.

ხარინი (ყურწინს) იგივეა, რაც ხურაჷნი, ხურაჷუა. - დაბაღება.

ხარინი (ყურწინს), **ხარწა** (ყურწუას) სახელი იყუაჷუ(ნ) ზმნისა - 'და'ცუცქება, 'ჩა'ცუცქება; ხუნცვა. ქიანაში მასქილიდა-ფარი ჯამი წინან წეგმოყუც - ქვეყნის მარქნალი ხის ნვერზეა ნამოცუცქებელი (გამოცანა: თოხი).

ყუცუ(ნ) (შოლოდ ანმყოს წრისა და IV სერის მწკრივებში) *გრძლ. ჭკატორ.* ჩაუცუცქებელია. **იყუაჷუ(ნ)** (აოხაჷა ჩაუცუცქდა, აოხაჷაინაჷ(ნ) ჩაუცუცქულა, აოხაჷაინაჷ(ნ) ჩაუცუცქებოდა თურმე) *გრძლ. ენებ.* **ოყუცინუანს** ზმნისა- ცუცქებდა.

აყუაჷუ(ნ) (აოხაჷა ჩაუცუცქდა, აოხაჷაჷა ჩაუცუცქებოდა) *გრძლ. ენებ.* **ოყუცინუანს** ზმნისა- უცუცქებდა.

ოყუცინა (ოხაჷაჷა 'ჩა'აუცუცქა, აოხაჷაჷაჷა 'ჩა'აუცუცქებოდა, ნოხაჷაჷაჷაჷ(ნ) აცუცქებდა თურმე) *გრძლ. აცუცქებეს.*

იყუცინე(ნ)//**იყუცინი(ნ)** (იხაჷაინი შესაძლებელი ვახდა 'ჩა'ცუცქება, -, -) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* შეიძლება 'ჩა'იყუცუცქოს.

აყუცინე(ნ)//**აყუცინი(ნ)** (აჷხაჷაინი შეღო ჩაეუცუცქა, -, ნოხაჷაინაჷაჷ(ნ) შესაძლებია ჩაეუცუცქა) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* შეუძლია ჩაუცუცქდეს.

ოყუცინაფუჷანს (ოხაჷაინაჷაჷა აცუცქებინა, აოხაჷაინაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷაჷ(ნ) აცუცქებინებდა თურმე) *კაჷჷ. ოყუცინუანს ზმნისა- აცუცქებინებს.*

ოხაჷაინაჷი მიჷ. მიჷლ. 'ჩა'მცუცქებელი.

ნოხაჷაინაჷი მიჷ. ენებ. ზე. 'ჩა'ჩაუცუცქებელი.

აოხაჷაინაჷი მიჷ. ენებ. წარს. ჩაუცუცქებელი.

ნაჷხარაჷი მიჷ. ენებ. წარს. 'ჩა'ნაუცუცქები.

ნაჷხარაჷი მიჷ. ენებ. წარს. 'ჩა'ცუცქების საფასური.

ოჷაჷაინაჷი მიჷ. უარე. ჩაუცუცქებელი.

ოჷაჷაინაჷი მიჷ. უარე. ჩაუცუცქებელი.

სქა-0 (ყუჯის, ყუს) აჷრი. არბოხგ **ყუჯი** ქიმიოკეთაჷ: *ქხს. II, გვ. 34* - ყველას ყური მოაჭრა. რაშიმე ყუჯის ქალაახუნე: *მ. ხებ., გვ. 167* - რაში ყურში ჩააჷრე. **ყუს** ნაბადის გიკეთენსია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 69* - ყური ნაბადს გაიკეთესო. ათენეფი რაშიმე **ყუც** ვეჷაღუ - ესენი რაში ყური ჩადო. რაში **ყუჯით** ოგოფე: *მ. ხებ., გვ. 30* - რაში ყური დაიჭრა. გურაჷგ **ყუჯეფი** გააქვირინუ: *ი. ყოფშ., გვ. 18* - ტურაჷ ყურიც ქეჭოტა.

ყუჯი თი ელაჩაჷა ყურის თოხევა: *გაღაჷ. მოსმენა: დეღობიქ ყუჯითი ვეჷელუჩე: ქხს. II, გვ. 42* - დეღაბერმა ყურიც არ ათხოვა (არ მოუქსინა). **ყუჯი** თი გილაფართხაჷა ყურადღების მიქცევა: გეროაჷქ ენა **ყუჯი** მითი ვე გიღევეჷართხუ: *ი. ყოფშ., გვ. 32* - გერაჷ ამას ყურადღება არ მიქცია. **ყუჯი** თი გოგოთიმა ყურის თოხევა, ყურადღების მიქცევა: მარა დიდი ხანიმაჷ **ყუჯი** ვა გუჯოთე: *ა. ცან., გვ. 96* - მაგრამ დიდ ხნობამდე ყური არ ათხოვა (არ მოუქსინა). **ყუჯი** თი გოქვირინაჷა ყურის ცქეცტა: გულუა ღო მერჭულექ **ყუჯი** გააქვირინესე: *ა. სპეშ., ქართ. ზეს., გვ. 97* - გულუამ და მერჭულემ (მაშინვე) ყური

ცქიტიეს. 0 ცუჯიში ექინა/ცუჯიშ ეზინდუა ყურის ანდე, ყურის აზიდე, // გაღატ. ბანყრომა, დასჯა ყურის ანევი. 0 ცუჯიში მიკოლდუმა ყურის მიდგმა, // გაღატ. ხრიკების მოწყობა. 0 ცუჯიშ რჩქილა ყურის სმენა: ცუჯი შ რჩქილა, თოლიში ჟინა, მუშუშლეუთო თაშ გორიგინი: *ქ. სანუშ. ქახს, გვ. 141* - ყურის სმენა, თვალის ხედეა, თავთავისთვის ასე რომ გახდა. 0 ცუჯიშ ცოთამა ყურის გლემა, მოსმენა. 0 ცუჯიშ წურუბა ყურის წურუბა, // გაღატ. გაეკვირება. თე ამბე ქიგეკონწინი, ცუჯე ე გი ტე ი წურუ - ეს ამბავი რომ გაიგონა, გაეკვირვა. *შორ. ლაზ. ყუჯი/წუჯი ყური (ნ. მარი).*

სეჯა (ცუჯა) 1. დიდყურა, ფართოყურაგინი; 2. უპარადღეო; ყარ. 3. ბრიყვი, რამგინი, სულელი, გამომუცდელი. *შორ. ლაზ. ცუჯა ყრუ (გ. როგა); ზესურ. ყუჯა უყურო ან ყურებადჭოლი ცხვარი (ა. ჭიჭე, ზესურ. გვ. 194).* ცუჯა ქოთოში ყურები მთლად ბუმბულით რომ აქეს დაფარული, ისეთი ქათამი.

სეჯალ-ი (ცუჯალს) დიდყურა. *შორ. ცუჯა.*
სეჯამ-ი (ცუჯამს) ყურინი. ცუჯა შ იმ დერგი - ყურინი დერგი. ტყა ცუჯა შ იმ რენია - ტყეს ყური აქეს (ყურინი არისო) *შორ. უჯუჯე.*

სეჯა-ბალიში-ი (ცუჯა-ბალიშის ← ცუჯიშ-ბალიშის) ყურის ბალიში. ცუჯა შ იმ ბალი შ იმ ქოჰუას: *ი. ყოფშ, გვ. 126* - ყურბალიში მენა.

სეჯალ-ი (ცუჯელურს) ყურინი დიდი მოთანი, დიდი აილა. სქევირიშ ჭე, შხურიშ ჭე ინფო-კუშე ცუჯელ ცეც - შვლის ნანლაგი, ცხერის ნანლაგი ჩავტენე ქილაში (ყურინი ქოთანში).

სეჯი-ფირა/სეჯიწირა (ცუჯი'ფირას) შურფართო; დიდყურა. // გაღატ. ვირი. ის ოსქენი, მიდე თინა: *ორჩქილარო - ცუჯი-ფირა: ი. ყოფშ, გვ. 170* - მას რომ შვენის, მაქეს ის. სასმენად - ყურო-ფართო. *შორ. ცუჯი-ფირა.*

სეჯი-ფირა/სეჯიწირა (ცუჯი'ფირას) შურფართო. *შორ. ცუჯი-ფირა. აფხაზეთე ცუჯი-ფირა, ვიშო ცხენთე შიშიშ დე აშო ბიჯასე შიშიშა?: ა. ცაგ., გვ. 80* - ყურფართო აფხაზებო, იქით ცხენით მიდიდი და აქეთ ფოხის ბეჯენით მოდიხართ?!

სეჯიში ფირაშ-ი/სეჯიში ფირაშ-ი (ცუჯიში ფე/ორთხის) ყურის ბიბილო.

სეჯიში ჯინა-ი (ცუჯიში ჯინის/ჯინს) იგივეა, რაც ცუჯი იხჯი, - ყურის ძირი.

სეჯინარმი-ი (ცუჯი'წურული) ყურანარული.

სეჯინაშა (ცუჯიხუჭას) უშურო (ან ძალიან

პატარაყურიანი). ცუჯი ხუჭა თხა ომიჭოფა - უყურო თხა დამიჭირეო. *შორ. ჭურუ.*

სეჯიწირ-ი (ცუჯიწირს) იხ. ცუჯიწირაფა.

სეჯიწირაშა, სეჯიწირაშა (ცუჯიწირაფას, ცუჯიწირას) სახელი ი ცუჯიწირაშა ს ხნისა - ყურადღეპის მიუშქეპელომა, ყურადღეპის ბარეშე დატოშეპა.

იჯუჯიწირანს (იხეჯიწირა ყური არ 'და'უგდო, შხეჯიწირაშა ყური არ 'და'უგდო) გორძ. ყურს არ უგდებს, უყურადღებოდ ტოვებს.

სეჯინანმილო-ი (ცუჯინანგილ/რს) ყარ; დაყარეპაშული.

სეჯინა (ცუჯინას) იხ. ითო-ცუჯეუა.

სეჯინაშა (ცუჯიწურას) ყარ. გამოყენებულა თიკუნად.

სეჯიწურაშა, სეჯიწურაშა (ცუჯიწურას, ცუჯიწურას) პატარაყურიანი. აქედან თიკუნი: ჭურუ პატარაყურიანი. გიორგიჭურუ პატარაყურიანი გიორგი.

სეპ! შორსე. მნუხარება-დანანებისა: ცუპა, ოხერი ქილობრულაფუნია - უპ, ეს ოხერი დამიხინებია!

სეპ! შორსე. კენქისა: სქანი ,,ცუპა“ აკა მათ ქიგეპიბია: ბალხ. სიძრ., I, გვ. 126 - შენი „ცუპა“ ერთი მეც დამიხინო.

სეპ (ცუპას) იგივეა, რაც ცევა; ყუა, - შუპალი. *შორ. ლაზ. ყუა შუბლი (ნ. მარი).*

სეპაშა (ცუპაშურას) იხ. ყუაშურა.

სეპალ-ი (ცუპალს) იხ. ცევალი, - ყუალი.

სეპლი-ი (სეპლის) იგივეა, რაც ცელო. ცეღში იხმარება სამურზაყანოულში.

სეპლი-ი (სეპლის) იგივეა, რაც ცეღში.

სეპა (სეპას) იხ. ციმა; ციონი, ციონა.

სეპტიწირა (სეპტიწირას) იგივეა, რაც ყირტუა, - 'ბადა'ყლაპვა; შეპაში.

სეპტიწირა (სეპტიწირას) იხ. ყირტუა, ყინტუა, - ყლაპვა.

სეპტიწირა (სეპტიწირას) იხ. ყირტუა, - ყრუყინი. კამბეში სეპტიწირა - კამეტი ყროყინობს (ი. ყოფშ).

სეპ! შორსე. ართი ცეცე-ვა ქიმიოკუშინუ ძღაბიქ: აია, I, გვ. 25 - ერთი „ცეცე“-ო ამოიკენქესა ქალიშვილმა.

სეპ! შორსე. ჭიშკარიშა ქუმორთე, ართი ცეცე ქოლიხვალი: შ. შორ., გვ. 75 - ჭიშკართან რომ მოხვიდე, ერთი ცეცე დაახველე.

-მ-იხ. ულა; ენაცვლებიან ლ // რ // შ: მი-ი-ფ-მ-ი/მე-ე-ურდ-ი მიედიოდი; მი-ი-შ-ი/მე-ურდ-ი მიდიოდი; მი-ი-შ-უ/მე-ურდ-უ მიდიოდა (დანვრილებით იხ. ტ. I, ტაბულა XXXIII, გვ.125-130).

შარლენ-ი (შარლენს) ზოლო. შე ე ა რ ლ ე ნ ი. იხ. შარლენი.

შაბ-ი, შამბ-ი (შა'შის) შაბი.

შაბიბან-ი, შამიბან-ი (შაბიბანს, შაბიბანს) იგივეა, რაც წ ა რ შ ა ქ ი, - შაბიბანანი. ნერგიში ლახალაში წამალა შ ა ბ ი ო ბ ა ნ ი ლო წ უ რ წ უ ფ ა თ ი: გა ზ ა ყ, 26.05.1930, გვ. 2 - ნარგავის ავადმყოფობის შენამელა შაბიბანითა და გოგირდით.

შაბრატი-ი (შაბრათის) შარბატი. შ ა ბ რ ა თ ი ჯ ე უ რ ა გ ე მ უ ა ნ ი რ ლ ე - შარბათითი გემრიელი იყო.

შაბიტაბ (შაბიტახას) იხ. შაბიტახა, - შაბიბი. შ ა ბ ი ტ ა ხ ა შ ი შელორცა: ქ ხ ს, II, გვ. 490 - შაბიკის შელოცვა.

შამელ-ი (შაველს) მოტან. მ შ ა უ შ ა ნ (ქ. ქარ).

შამიზარ-ი (შაივარს) შარვალი. იხ. ბიქვა.

შამიკ-ი (შაბიკის) იგივეა, რაც შ ა ბ ი ტ ა ხ ა , - შაბიბი.

შამიტახ (შაბიტახას) შაბიბი.

შალ-ი (შალს) იხ. ფშალი, - შალი (დ. ფიფია).

შალაბ-ი (შალაბის) იხ. შალაფი.

შალაბა (შალაბას) ყინულის თოშვი.

შალარ-ი (შალარს) ყინული, ყინვის ლოლუპი. შ ა ლ ა რ ა ჯ ე უ რ ა - გასიპული ლოლუპავით.

შალაშ-ი (შალაფის) შალაფი, ფიცრის სახურეში (საბ). შ ა ლ ა ფ ი ო ლ გ ი მ ი ჯ ე უ რ ა წ ე ა ნ თ ი რ ე ლ ი რ ე - „შალაფი“ სადგისივით ნანვებებულია.

შალაშენ-ი, შალაშინ-ი (შალაშენის) შალაშინი. შალაშინის სახეებია: ჯირფა შალაშინი ორფა შალაშინი; ჯირხეში შალაშინი ორი ხელის შალაშინი; ქუბანკა ორფა ხის გასაშართავად, გასასწორებლად; ჭიფე შალაშინი ნვრილი შალაშინი; ცალხეში შალაშინი ცალი ხელის შალაშინი; ხუშგარა გათლილი ხის გასასწორებელი შალაშინი.

შალბატი-ი (შალბათის) იგივეა, რაც შ ა ბ რ ა თ ი , - შარბატი.

შალშარი, შამშარი (შალშარს, შაფარს) იხ. შაივარი, - შარვალი. შოჩ. ბიქვა.

შალშა (შალთას) შალითა.

შალშა (შალუას) სახელი შალენს ზმნისა - 'და'შლა, 'შე'შლა; ბაშლა რისამე; ნაშლა. ლორინთი, რინა ეადო მ შ ა ლ ა : ქ ხ ს, I, გვ. 165 - ღმერთი, ყოფნა არ დამიშალო. ლოგინს შალენს - ლოგინს შლის. შალენს (იშაშა გაშლა, ბაშაშა გაუშლა, ბონიშაშა(ნ) გაშლიდა თურმე) გრდმ შლის. უშალენს, უშალენს (ბაშაშა გაუშლა, ბაშაშა გაუშლა; ლაშაშა ხმ შეუშლა ხელი, ბაშაშაშა ხმ შეუშლა ხელი) გრდმ. სხხე. ქე. შალენს ზმნისა- უშლის (ლოგინს), უშლის (ხელს).

ეშალენუ(ნ) (აშაშა შეეშლა ხელი, აშაშაშა შეეშლა ხელი) გრდუ. ერბ. უ შ ა ლ ე ნ ს ზ მ ნ ის ა - ეშლება (ხელი, ლოგინი).

იშალინ(ნ) (იშალინ შესაძლებელი გახდა გაშლა, შეშლა; -; -) გრდუ. შესაძლ. ერბ. შ ა ლ ე ნ ს , უ შ ა ლ ე ნ ს ზ მ ნ ი თ ა - შეიძლება გაშლა (რისამე), შეშლა (ხელისა).

აშალინ(ნ) (აშალინ შეძლო გაუშლა, შეეშლა (ხელი); -; იშაშაშა(ნ) შესძლებია გაეშლა ლოგინი, შეეშლა ხელი) გრდუ. შესაძლ. ერბ. უ შ ა ლ ე ნ ს ზ მ ნ ის ა - შეუშლა გაშალის რაიმე, შეუშალის ხელი.

ოშალეზაფუნს (იშაშაშა 'გა'შლევენა, 'შე'აშლევენა ხელი; შაშაშაშაშა უშლევენობა,

შენ ჩემთვის ცეცხლი (ხარ) და მე შენთვის გახურებული (მანთი) რკინა.

მინღი-ი (მანიღ/რს) *მიძღ. ენებ. წარს. შ ა ნ უ ნ ს* ზმნისა - დანიშნული (საცოლედ). *იხ. მანუა.*

მანა-ი, მანამი (მანკის) 1. ერთგული დამცველი (*კ. საბუზა*); მუშაში. **დარჯა** სვერვხიაში ჩილი შ ა ნ კ ი ც ა ლ ო ა ლ უ რ დ ე: *მასალ., გვ. 66* - დარჯა სვერვხიას ცილი „მანკისაით“ (ერთგულ დარჯად) ედგა გვერდით. ხუმლა კოჩქ გამკოტყოზე მუში ოფულამეში... **ლო შ ა ნ კ ო ც ა ლ ო** ლუჭუუ ჟინა: *აია, 1, გვ. 25* - ხმელი კაცი ჩუმთა გამოვიდა თავისი მასალვიდან და გუმაგვით დაუნყო ყურება. 2. პურულს ძელად სამეგრელოში მიკიდნენ „მანკით“. აიღებდნენ ორ მოკლე ჯოხს, მასში პურის თავთავს გაუყრიდნენ და ისე გლეჯდნენ (*ს. მკალ., გვ. 185*).

მანაა (მანუას) სახელი შ ა ნ უ ნ ს ზმნისა - 1. დანიშნა, შანას - ნიშნის მიტანა, - დანიშნა. გელელ ოქროულობა ლო ლ ო შ ა ნ ძღაბი: *მ. ზუბ., გვ. 21* - ამოიღო ოქროულობა და დანიშნა გოგო. 2. მანუა ნიშნავს ტყეში ხეების შემოთარჯვასაც, ხოლო მანა - ნაკოდს ხეზე (*ო. ჭურღულია*). მანუნს (ლომანა დანიშნა, ლუმანა დაუნიშნავს, ლომიანაჲ(ე) დანიშნავდა თურმე) *გრდმ.* ნიშნავს; ნინდს აძლევს (საცოლეს).

იმანუ(ნ) (ლომანა დანიშნა, ლომანა ლა(ე) დანიშნულა) *გრდლე. ენებ.* შ ა ნ უ ნ ს ზმნისა-ნიშნება.

იმანე(ნ) (იმანა შესაძლებელი გახდა დანიშნა, -) *გრდლე. შესაძლ. ენებ.* შ ა ნ უ ნ ს ზმნისა-შეიძლება დანიშნა.

ამანე(ნ) (ამანა შეძლო დანიშნა, -, ლომიანაჲ(ე) შესძლებია დანიშნა) *გრდლე. შესაძლ. ენებ.*

უმანუნს ზმნისა-შეუძლია დანიშნოს. **ომანაფუანს** (ომანაჲუა 'დანიშნვინა, უმანაჲუაჲუ 'დაუნიშნვინებია, წომანაჲუაჲუ(ე) ანიშვნებდა თურმე) *კაუზ.* შ ა ნ უ ნ ს ზმნისა-ანიშვნებებს, ანიშვინებებს.

მანაწლი *მიძღ. მოქმ. დამნიშვნელი*; 'და'ზნიდავი. **ომანაწლი** *მიძღ. ენებ. მე.* 'და'სანიშნი, 'და'სანიღი.

მინღი *მიძღ. ენებ. წარს.* დანიშნული, დანიშნული.

მანაა *მიძღ. ენებ. წარს.* დანანიშნი, დანანიღი. **მანამაწლი** *მიძღ. ენებ. წარს.* დანიშვნის, დანიშნვის საფასური.

უმანა, **უმანა** *მიძღ. უარყ.* დაუნიშნავი, დაუნიშნავი.

მანსარი (მანქარს) შაქარი. **სოროფა** რე შ ა ნ ქ ა რ ი, **ჰამო**: *ქხს. I, გვ. 90* - სიყვარული არის შაქარი, საამური. **თოფურ-შ ა ნ ქ ა რ ც**

სქანი ნინა: *კ. საბუზ. ქხს. გვ. 123* - თათლ შაქარს შენი ენა.

შამბან-ი (შამბანს) *ბ. მარტ.* შარლატანი. **შ ა მ ა ტ ა ნ ი** კოჩიე, იმა ვენეღლიე - შარლატანი კაცია, იმავ ღნოა არ შეიძლება.

შამმარი-ი (შამმარს) *ბ. მარტ.* შარვალი. მონგყორიში ნამუაჲუე ჰანდეს **შ ა მ ე ა რ ს** - მატყლის ნასოვისაგან კერავდნენ შარვალს. *შდრ. ბიქვა.*

-მარ // **-იმარ** *სუფიქსი* აღნიშნავს წარმოშობას. **ხენწვეფე** *კ უ ლ ე შ ა რ ე ნ ს* შამპინეს: *მ. ზუბ., გვ. 76* - ხელმწიფის ოჯახის წევრებს მოახსენეს. **კუღეშარეფი** ← **კუღე-შ-არ-ეფი** სახლ-ის-ელ-ები. *შდრ. -არ; იმერ. -ის-ან-ები/-ის-იან-ები.*

შარა (შარას) გზა, შარა. **უბედურ** ლო ბედნიერყ ართო ნოღეღედე შ ა რ ა: *კ. საბუზ. ქხს. გვ. 116* - უბედურსა და ბედნიერს ერთად ჰქონიათ გზა. **შ ა რ ა ს** ქაუხეაღე მძალწყარე: *ი. ყოფშ., გვ. 9* - გზაზე შეხვდა მდინარე (მსვლელი წყალი). **შ ა რ ა ნ ა მ ა რ ს ე**, **წყარი - ნაწყარსე** - გზა ნაგზურზე, წყალი წარწყულზე. *იხ. თემ(ი)შარა; შარა-ორთუ //ორთუ-შარა. შდრ. შა, ოღე, შუკა.*

შარაპარამუ (შარა-ოკართუს) *იხ. შარა-ოკართუ.*

შარაწლი *შარა* ზმნ. იგივეა, რაც **შ ა რ ა - შ ა რ ა ს**.

შარა **წო** **ქარი** (შარა ლო კარს) გზა ლა ქარი. **ია** ლო ვარდი ვიფინუ, **ია** პატონეფი, **ი რ** **შ ა რ ა** ლო **ი რ ი** **კ ა რ ს**: *ქხს. I, გვ. 22* - **ია** და ვარდი გფუნია, **ია** ბატონებო, ყოველ გზა და ყოველ კარზე.

შარა-ოკართუ (შარა-ოკართუს) იგივეა, რაც **შ ა რ ა ა კ ა რ თ უ**, - გზაჰპარამინი.

ჯიმღაღე ლო თქე, **ტუკლაში**ც, **გაკონხადეს** თე **შ ა რ ა - ო კ ა რ თ უ ს** *კვინ: მ. ზუბ., გვ. 233* - ძმები და ეს, უმცროსო, ისე შეხვდნენ ამ გზაჯვარედინზე. *შდრ. შარა-ორთუ უ*.

შარა-ოქარუ, **შარა-ოქარუ** (შარა-ორთუს) იგივეა, რაც **შ ა რ ა ა კ ა რ თ უ**, **შ ა რ ა ო კ ა რ თ უ**. - გზაჰპარამინი, გზაბასაქარი.

შ ა რ ა ო რ თ უ ს გოღარენი, თი კოჩიში ბიძეი მუთენე ნიშნენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 157* - გზაჯვარედინზე რომ დგას იმ კაცის ბიძეი რამის (რღაცას) ნიშნავსო. *შდრ. ორთუ-შარა.*

შარაპიქ-ი (შარაპიქის, შარაპის) გზისპირი. **შარაპის**(ც) *ზმნ.* გზისპირას. **შ ა რ ა პ ი ც** გოღარედე: *ი. ყოფშ., გვ. 48* - გზისპირას იჯდა.

შ ა რ ა პ ი ც ქობირეს: *ი. ყოფშ., გვ. 15* - გზისპირას ნახეს.

პარასე ზმზ. გზაზა. შარასე ქვლიობარგეს: *ქსს. II, გვ. 34* - გზაზე დაბანადნენ. შარასე უწუე მუმურსე: *ქსს. II, გვ. 14* - გზაზე უთხრა მამალს.

პარასე (შარაფას) იბ. გე-შარაფა.

პარა-პარას ზმზ. გზადაბზა. შარა- შარას ჭეუ ჩინი ჩაწიყვილეუ: *ი. ყოფშ. გვ. 57* - გზადაგზა ცოტა ნადირი მოკლა.

პარაღ (შარდას) შარდი. იბ. ნავსუმა. 0 შარდიმა ულა შარდზე გასელა, - მოშარდეა. მავა შარდაშა ურქია: *ბ. ხუძ. გვ. 113* - მეო შარდზე ნავალო (მოუმარდავო). 0 შარდიშ მონდომება შარდვის სურვილი. მიდართუ ტყაშალო შარდაქ ქეშანდლომინ: *ბ. ხუძ. გვ. 45* - ნავიდა ტყემი და შარდეა მოუნდა. შარდიში ბუშტი შარდის ბუშტი.

პარაღ-ი (შარდენს) იგივეა, რაც შარდენი. - შუპარდენი. გუმაქ შარდენო ტინირთინუ დლეუ: *ბ. ხუძ. გვ. 130* - გუშამ შუვარდნად გადაიქცია თავი. შარ. ტომის. ოშარდენე სამევერდო (*ქ. ცხად., კთხლ., გვ. 92*).

პარაღა (შარდას) სახელი შარდუნს ზნისა - შარდვა. მუ ოჭენი, ვაგაგინეს, ბაღანა შხირას შარდუნს - რა ჭირს, ვერ გაიგეს, ბავეტი ხშირად შარდას. შარდუნს (შარდა 'მო'შარდა, შარდა 'მო'შარდას, ნოშარდაშენ) შარდადეა თურმე) გრდეუ. მოქმ. შარდას. იშარდე (ნ) (იშარდა შესაძლებელი გახდა 'მო'შარდა, -, -) გრდეუ. შესაძლ. ენებ. შარდუნს ზნისა- შეიძლება შარდეა. აშარდე (ნ) (აშარდა შეძლო 'მო'შარდა, -, აშინიშარდაშენ) შესძლებია მოშარდეა) გრდეუ. შესაძლ. ენებ. უ შარდუნს ზნისა- შეუძლია 'მო'შარდეს.

ოშარდაფუნს (ოშარდაფა აშარდენი, შარდაფაფა უშარდენიება, ნოშარდაფაშენ) აშარდენიება თურმე) კაუზ. შარდუნს ზნისა- აშარდენებს. მაშარდალი მიძლ. მოქმ. შარდაველი. ოშარდალი მიძლ. ენებ. მე. 'მო'საშარდაქი. შოშარდალი მიძლ. ენებ. წარს. მოშარდალი. ნაშარდა მიძლ. ენებ. წარს. 'მო'ნაშარდი. ნაშარდალი მიძლ. ენებ. წარს. 'მო'შარდის საფასური. აშარდალი მიძლ. უარყ. 'მო'შარდავი.

პარაღა (შარდას) იბ. მიმა-შარდაუა.

პარაღარი (შარდარეს) ბოტან. შორეალა (*ა. ბყი.*)

პარან (შარნას) იგივეა, რაც შანა - ლიშანი - ნიშანი, საცოლის დასანიშნი ნიშანი. შარ. იმერ. გურ., ლეშხ. შარანა ვაყის მიერ საცოლო-

სათვის მითითებული საჩუქარი ნივთი (*ბ. კლ. ა. ლღ.*)

პარაღა (შარდას) გზაზა სიარული. გზაზა: მზაზარაზა. შარო ბუაქ გეგნებორგ დახე დედაზიშაშენ) მგამა: *ქ. საჭეშ. ქართ. ზუს. გვ. 105* - მგზარეო გავურძელდა თითქმის დედაზინის კიდემდე.

პარაღ (შარტეს) რუსტაშეპილია. შარტე პატონეფი „შარტე ბატონები“, - ბავშვთა ინფექციური დაავადება, - იცის კანის განითლება და სითხიანი ბუშტუცების გაჩენა. ტანს ვაგმაარლეუ, შარტე პატონეფი ოჭე - ტანზე გამოაყარა, რუსტევაილა სჭირს.

პარაღ-ი (შარმალ/რს) შრიალ. შარ. ოშარმალაია.

პატყინაშა (მაგყინაფას) სახელი შატყყინუქანს ზნისა - შეჭყოზინიება. ხენწეფეს ქაში ოტყყინეს: *ა. კაგ., გვ. 33* - ხელნოფეს შეატყობინეს. ხანგა ოსურქ ვართ ქიმინუ დო ქიკანას ქიში ოტყყინუ: *თ. სახაყ. გვ. 268* - სულელმა ქალმა არც ქან და ქვეყანას შეატყობინა. მუ ტარილენქ იაუთი ჩქია..., თექ ვაში ოტყყინან იქ: *ბ. ხუძ. გვ. 3* - რა ტარილები (ვაკაკები) ვიყით ჩვენო..., ეს რომ ვერ შევიტყუთო (ვაგეგოთო). შეატყენს ('აი'შინაშა შეატყო, 'აი'შინაშაშა შეუტყენა) გრდმ. შეატყოს. შიიტყენს ('აი'შინაშა შეიტყო, 'აი'შინაშაშა შეუტყენა) გრდმ. სათაფ. ქე. შეატყენს ზნისა- შეიტყობს. შეუტყენს ('აი'შინაშა შეუტყო, 'აი'შინაშაშა შეუტყენა) გრდმ. სახეფ. ქე. შეატყენს ზნისა- შეუტყობს.

შიიტყენს ('აი'შინაშა შესაძლებელი გახდა შეტყობა, -, -) გრდეუ. შესაძლ. ენებ. შეატყენს ზნისა- შეიძლება შეტყობს. შიატყენს ('აი'შინაშა შესაძლებელი გახდა შეტყობა, -, აი'შინაშაშაშენ) შესძლებია შეტყობა) გრდეუ. შესაძლ. ენებ. შეუტყენს ზნისა- შეუძლია შეატყოს. შიატყენს ('აი'შინაშაშა შეატყობინა, აი'შინაშაშაშა შეუტყობინება, აი'შინაშაშაშაშენ) შეატყობინება თურმე) გრდმ. შეატყობინებს. შიატყინაშაშა მიძლ. მოქმ. შეიტყობინებელი. შიიტყინაშაშა მიძლ. ენებ. მე. შესატყობინებელი. შიატყინაშაშა მიძლ. ენებ. წარს. შეტყობინებელი. შიატყინაშაშა მიძლ. ენებ. წარს. შენატყობინები. შიატყინაშაშაშა მიძლ. ენებ. წარს. შეტყობინების საფასური. აი'შინაშაშა მიძლ. უარყ. შეუტყობინებელი.

პარაღი (შარეს) შარდი. ჯოლორი შარეში ტყაბარეუ დო ამშვი შარეში სააონი

მიწოდება: *ა. ცან., გვ. 132* – ძალი შაურად გაატყავა და ექესი შაურის საბონი მიწოდებო.

მპრძინა (შაურთას) არამპარი, მპრძინი ხანისათისა. შაურ თი ა კოჩი რე ღო მუღოს მუს თქუანსინი, მის უჩქე – მერყევი კაცია და, როდის რას იტყვის, ვინ იცის. *შორ. იმითია-ამითია.*

მპშა (მაფსა) იგივეა, რაც ფ შ ა ფ ა, - 'ა'სსება. *იხ. ემაფა.*

მპშარი (შაქარს) *იხ. მანქარი. შორ. ლაზ. შაქარი, შექერი შაქარი (ბ. შარი).*

მპშარ-შპშარი (შაქარ-უშქურს) *ბოტან. შპშარა შაშლი* (ვაშლის ერთ-ერთი სახეობა, უმნიფარიც შაქარით ტყილია). *იხ. უშქური.*

მპშაპთ-ი (შადავათის) შადავათი.

მპშარელ-ი (შაყარელს) *მიძე. ენებ. წარს.* შაყარანს ზმნისა – შპერილი, ერთად ღებროვილი. ჩქიმი ცოდა შაყარელი სოთინი ვადგორინუნეს: *კ. საბუშ, ქვას, გვ. 143* – ჩემი დაგროვილი ცოდა არსად დადაყენებს. შაყარელი *ზმზ. შეკრილად. კოჩი, ოსური რაგადანსე, შაყარელი მოთი ორდე: ი. ყოფშ, გვ. 124* – კაცი, ქალი ღაპარაკობს, შეგროვილად ვინც იყო.

მპშარუა (შაყარუას) სახელი შაყარანს ზმნისა – შპერილი. *გორდეფუ შაყარუა ნოლვე: ი. ყოფშ, გვ. 149* – ბაყაყებს (თავის) შეყრა პქონია. ჭუმე უღუნა თი ჩიტეფს შაყარუა: *მ. ხუბ., გვ. 67* – ხვალ აქეთ ამ ჩიტებს თავის შეყრა. *გორდეფუ ღო შაყარენა: ი. ყოფშ, გვ. 149* – ბაყაყები შეყრილან (შეგროვილან).

შაყარანს (ღოშაყარუ დაგროვა, ღაშაყარუ დაღუროვებია, ღაშაყარუამდე დაგროვებდა თურმე) *გრძლ. აგროვებს.* უშაყარანს (ღაშაყარუ დაღუროვა, ღაშაყარუ დაღუროვებია) *გრძლ. სახებ. ქვ. შაყარანს ზმნისა- უგროვებს.*

იშაყარუე (ღოშაყარუ დაგროვდა, ღაშაყარულე დაგროვდა) *გრძლ. ენებ.* შაყარანს ზმნისა- გროვდება.

აშაყარუე (ღაშაყარუ დაღუროვდა, ღაშაყარუ დაღუროვებია) *გრძლ. ენებ.* უ შაყარანს ზმნისა- უგროვდება.

იშაყარე (იშაყარენეს) (იშაყარუ/იშაყარუ შესაძლებელი გახდა შეგროვება, -) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* შაყარანს ზმნისა- შეიძლება შეყრა, დაგროვება.

აშაყარე (აშაყარენეს) (აშაყარუ/აშაყარუ შესაძლებელი გახდა შეგროვება, -) *ღაშაყარუ(ღ) შესაძლებელი გახდა შეგროვება) გრძლ. შესაძლ. ენებ.* უ შაყარანს ზმნისა- შეუძლია აგროვოს, შეყაროს.

ოშაყარაფუნს (იშაყარაფუ აგროვებია, ოშაყარაფუ უგროვებინებია, ოშაყარაფუ(ღ) აგროვებინებდა თურმე) *კუზ. შაყარანს ზმნისა- აგროვებინებს, შაყარეინებს. მაშაყარალო მიძე. მიძე. შეგროვებელი. იშაყარალო მიძე. ენებ. მკ. შეგროვებელი. შაყარალო მიძე. ენებ. წარს.* 'დაგროვილი, 'შეგროვებულ. ოშაყარალო მიძე. ენებ. წარს. 'დაგროვილი, 'შეგროვებელი. ოშაყარალო მიძე. ენებ. წარს. 'დაგროვების საფასური. უაშაყარალო მიძე. ენებ. შეგროვებელი.

შაშრა (შაყარას) *ენობოვ. მიცალბეზლის წლის- თავეუ ნათესაყების შეყრება, - შეყრა (ბ. მაყალ. გვ. 287).* *იხ. მოწანუა.*

შაშლი-ი (შაშლი/რს) *მიძე. ენებ. წარს.* შაშუნს ზმნისა – გააქმნეთილი. *იხ. შეშლი.*

შაშმათ-ი (შაშმათის) მპქირცხელი *(ღ. ფოფა).*

შაშმაბ-ი (შაშმაბის) მპქირცხელი. *ინა მიითნი ეუშაგორენცე, შაშმაბტი რე ეში შარა: კ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 15* – ის არავის არ არჩებს, გამართულია მისი გზა.

შაშუა (შაშუნს) *იხ. შეშუა, - სახელი შაშუნს ზმნისა – დასაქმება; გააქმნეთი.*

შაშურაბ-ი (შაშურაბს) *ბოტან. რკაბანი. იხ. სამშურე, სამურაბი (ა. მაყ.); შაშურაბი, შამშურე (ი. ყოფშ).*

შაშურაბ-ი (შაშურაბს) *ბოტან. იხ. შამურაბი, შამშურე.*

შაშუბ (შაშხის) *იხ. შხაშხი.*

-შხზ- შხზ, -შა 1. რთული თანდებელი (-იშა-ხ = -მდე, -მდის) დაერთვის სიტყვას და გამოხატავს მოქმედების ზღვარს სიტყვით ან დროში. დას სენი დედი შახ ეუშაგულე ჩიღამურთი: *ბ. ხუბ., გვ. 13* – დას თეფში თეამდე ავსო ცრემლით. *ქუდე შახ ვაშუხანაზუბუ – სახლამდე არ დაუსენია. ონჯუ შახ უქაღინულუ – საღამომდე 'მო'უქდა. სო-იშა-ზ'//სო-შა-ზ' სანამდე?; თე-იშა-ზ'//თე-შა-ზ' აქამდე; თი-შა-ზ' იქამდე; ეთი-იშა-ზ' იქამდე; შუეამ-იშა-ზ' სანამდე? 2. რთული ფუძის მეორე შემაღვანელო ნაწილი რსებით სახლებთან, აღნიშნავს -ჯერს: სუშ-იშა-ზ' სამჯერ; ართ-იშა-ზ'//ართ-შა-ზ' ერთჯერ; ოშ-იშა-ზ'//ოშ-შა-ზ' ასჯერ... *შორ. ლაზ. -ხა მდე (ბ. შარი).**

შახპარი (შახეარს) 1. ბარძაქი; ბარძაქის ძაბლი; მძაღლი ფშხპარი. *ღვეკირო, მუკობი შახეარე უღეუ ღეუ ბაღანსინი – დაუკრიდი, როგორი ბარძაყები აქვს ამ ბაშეშ კოჩიმ შახეარი გვიმელე ღო თითი ღააქმზ*

ანგურს სხალა: *მ. ხუძ., გვ. 281* – კაცის ბარძაყის ძვალი გამოიღო და იმით დაიწყო აგურის ხერცხა. 2. შხხის ძჰალი მუხლს ძჰჰმოთ.

შა-1 *მარტივი ზმნისწინი*. შესატყვისია ქართული ში-სი; მომდევნო ზმონებითან ასომილაკით შეიძლება მიიღოს შა-, ში-, შო-, შუ- სახე; მაგ: შუ- შე-ხელაშა შეხვედრა; შე-წუხება შეწუხება... შე-უწუხენ ში- შარს: *ქსს. I, გვ. 72* – შეწუხებეს სულს... ში-: ში-იყოდილეუ (← შე-იყოდილეუ). საყოლებას ვორწყყედით, ჩქითი ვე შიბ ცოდილეუ: *კ. საშუშ., ქსს, გვ. 113* – საცოდაობას ეხედავდით, ჩვენც არ შეეცოდით. ში-: ში-უნახებუ/შუ-უნახებუ შეუნახას...

შე-1/1-იშა *რთული თანდებელი* (-იშ-ე/1-შ-ე), დაერთვის სახელს და გადმოსცემს: ვისგან, საიდან მოდის ან საითკენ არის მიმართული მოქმედება; ქართულში გადმოიცემა -შან (-ის-გან, -ით-გან/1-იდან) ან -ჰან თანდებულებით. ქააბირგ ოსურს, მუჭო ათე ჯაშე მურს თე საქონლინ: *მ. ხუძ., გვ. 230* – აჩენა ქალს, რომ ამ სიდან მოდის ეს საქონელი. ძღაბიშ მეჯიშე გვერქე იკოლე: *მ. ხუძ., გვ. 223* – გოგოს პირიდან გველი ამოვიდა. ცაშ ნოგეხი ეთიშე მუურცე: *მასალ., გვ. 70* – ცის ნატეხი ცვივა ზეკით. შორიშე გაჩირებაფუე: *მ. ხუძ., გვ. 79* – შორიდან გააცნო. ართი კეარჩხიშე დო ართი მარძეკეანიშე ქაპოთია: *მ. ხუძ., გვ. 216* – ერთი მარცხნივ და ერთი მარჯვნივ ისროლეთ. სათურქოშე მიუ ურთივნაი: *მ. ხუძ., გვ. 215* – სათურქოსკენ აქვს პირი მიბრუნებული. ათე კოჩიშე ბრული ჯგირი ფშუ – ამ კაცისგან ბევრი კარგი მახსოვს.

შება (შებას)/**შიბა/შიობა** (შებას, შიობას) სახელი შუღენს, შიობურენს ზნათა – 1. შიშინა; შიშინება. ფარაშ შება შეულებუ ვით წანერო ზალანას: *კ. საშუშ., ქსს, გვ. 164* – ფულის შონა შეუძლია ათი წლის ბავშვს. ცოროფა ბრენს შიბუ, მარა ჩქიში ემშიჯარე შხვამა: *ქსს. I, გვ. 107* – სიყვარული ბევრს რგბია (უშოვია), მაგრამ ჩემი არ ჰგავს (არ მიიწერება) სხვისას. 2. დაშებაშა. ვეშეფხვალი, შუღუაშე: *მასალ., გვ. 20* – ვერ მიტყვდი, რა დაემავე. *იხ. და-შება*. შულენს (*იგვ.* იშაა იშოვა, შაშაა/შიოშაა უშოვია, ნოშააჰ(ე)/ნოშიააჰ(ე) შოულელებდა თურმე) *გრდუე. საშ-მოქ. შოულობას, პოულობას*. ში'იზულენს *იხ. შულენს*. იშიინს (იშაა იშოვა, შიოშაა უშოვია) *გრდმ. სათაე. ქ.* შუღენს ზნისა- იშოვის თავისთვის. უშიინს (იშაა უშოვა, შიოშაა/შიოშაა უშოვია) *გრდმ. სასხე. ქ.* შუღენს ზნისა- უშოვის.

იშიინენ(ნ) (იშიინა შესაძლებელი გახდა შონა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. შუღენს ზნისა- შეიძლება შონა*. აშიინა(ნ) (აშიინა შეძლო ეშოვა, -, ნოშიინაჰ(ე) შესძლება შონა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. უშიინს ზნისა- შეუძლია იშოვოს*. ოშიობაფუანს (ოშიობაჰ(ე) აშოვინა, შიოშააჰ(ე) უშოვინებია, ნოშიობაჰ(ე) აშოვინებდა თურმე) *კუზ. შუღენს, შიობუღენს ზნათა- აშოვინებებს*. გაშიობაჰ(ე), გაშიობარი, გაშიობა *მიძლ. მოქმ. შოვინელი*. ოშიობაჰ(ე), ოშიობარი, ოშიობა *მიძლ. ენებ. მკ. საშოვინი, საშოვინელი*. შიობაჰ(ე), შიობარი *მიძლ. ენებ. წარს. შოვინელი*. ნაშიობა, ნაშიობა *მიძლ. ენებ. წარს. ნაშოვინი*. ნაშიობაჰ(ე), ნაშიობარი *მიძლ. ენებ. წარს. შოვინის საფასური*. შაშაა, შიოშაა *მიძლ. უარყ. უშოვინელი*.

შებარალაშა (შებარალებას) **შებარალაშა**. ქეშეშბრალი, შუს მანწვალე? – შემებარაღე, რას მანწვალე? შიებარაღენს (შიობარალა შეებარალა, შაშარალაა შეუებარაღებია, შანოარალაჰ(ე) შეებარაღებდა თურმე) *გრდმ. შეებარალებს*. შიებარაღეჰ(ე) (შიობარალა შეებარაღებულ იქნა, შაშარალაჰ(ე) შეებარაღებულა) *გრდუე. ენებ. შიებრალენს ზნისა- შეებარაღება მოხდებდა*. შიებარაღენ(ნ) (შიობარალა შესაძლებელი გახდა შეებარაღება, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. შიებრალენს ზნისა- შეიძლება შეებარაღება*. შეებარაღენ(ნ) (შაშარალა შესაძლებელი შეებარაღებინა, -) *შენიშობაჰ(ე) შესაძლებელია შეებარაღება* *გრდუე. შესაძლ. ენებ. შეებრალენს ზნისა- შეუძლია შეებარაღოს, შეებარაღოს*. შიებარაღებაჰ(ე) (შიობარალაჰ(ე) შეებარაღებინა, შაშარალაჰ(ე) შეუებარაღებინებდა თურმე) *კუზ. შიებრალენს ზნისა- შეებარაღებინებს*. შაშარალაჰ(ე) *მიძლ. მოქმ. შემებარაღებელი*. შიებარალაჰ(ე) *მიძლ. ენებ. მკ. შესაბარაღებელი*. შებარალაჰ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს. შემებარაღებელი*. შანარალაჰ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს. შენებარაღები*. შანარალაჰ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს. შემებარაღების საფასური*. შაშარალაჰ(ე) *მიძლ. უარყ. შეუებარაღებელი*.

შებარალაშარი (შებარაღებურს) *მიძლ. ენებ. წარს. ში'თმ'იებრალენს ზნისა – შებარალაშარული*.

შეაწინაბა (შეგონებას) სახელი შევაგონენს ზნისა – შეაწინაბა. ათე კოსტოთი შევეაგონი: *ი. ყიფშ., გვ. 6* – ამ კაცსაც შევეგონე.

შემახსალაშალ-ი (შემახსალაშალ/რს) *მიძღ. მოქმ.*
შეუცხადენს ზნისა – შამცხადეპალი, –
აჟისი მიმტანი-გამცხადეპალი.

შემახამაშალ-ი (შემაჩამებელ/რს) *მიძღ. მოქმ.*
შიწამუანს ზნისა – შამხამაშალი.
გლახა შემაჩამებელ ქოს დუდი
დაჯეილაჟუა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 30* – გლახა
შენამებულმა (მოტირალმა) კაცს თავი
მოაკვლიენიარ.

შემახუნაშალ-ი (შემაჩუნებელ/რს) *მიძღ. მოქმ.*
შეაჩუნენს ზნისა – შამხუნაშალი.
როსიში შემაჩუნებელ ოქმიინეს ირო
ართო: *ი. ყოფშ., გვ. 157* – როსის შემწუნებლად
აკეთეს ყოველთვის ერთად.

შემათხევა (შემათხოვას) იგივეა, რაც
შენთხოვა, – შამთხევაა.

შემაოკლება (შემაოკლებას) სახელი
შემაოკლენს ზნისა – შამოკლება. სათო
ლორონი დოპილენდგ, თინა
შევაოკლიკონი: *ი. ყოფშ., გვ. 115* –
მაშინათვე ღმერთი მომკლავდა, ის რომ
შემომკლებინა.

შემაოკლენს (შემაოკლა შემაოკლა, შემაოკლა
შეუმაოკლებია, შემაოკლაშენ) შემაოკლებდა
თურმე *გრდმ. შემაოკლებს.*

შიომოკლენს (შიომოკლა შეომოკლა, შემაოკლა
შეუმაოკლებია) *გრდმ. სათავ. ქვ.*
შემაოკლენს ზნისა – იმოკლებს თავისას.

შეუმაოკლენს (შემაოკლა შეუმაოკლა, შემაოკლა
შეუმაოკლებია) *გრდმ. სასხე. ქვ.*
შემაოკლენს ზნისა – შემოკლებს.

შიომოკლებუ(ნ) (შიომოკლა შემოკლდა,
შემაოკლაშენ) შემოკლებულა) *გრდმ. გნებ.*
შემაოკლენს ზნისა – შემოკლებდა.

შიომოკლინე(ნ) (შიომოკლინა შესაძლებელი
გახდა შემოკლება, –) *გრდმ. შესაძლ. გნებ.*
შემაოკლენს ზნისა – შეიძლება
შემოკლება.

შემაოკლინე(ნ) (შემაოკლინა შეძლო
შემოკლებინა, –, შემაოკლაშენ) შესაძლებია
შემოკლება) *გრდმ. შესაძლ. გნებ.*
შემაოკლენს ზნისა – შეუძლია
შემაოკლოს.

შიომოკლებაჟუანს (შიომოკლაჟაჟუა
შემაოკლებინა, შემაოკლაჟაჟაჟუა
შეუმაოკლებინებია, შემაოკლაჟაჟაჟუა(ნ)
შემაოკლებინებდა თურმე) *კაუზ.*

შემაოკლენს ზნისა – შემაოკლებინებს.
შემაოკლაშალი *მიძღ. მოქმ.* შემოკლებელი.
შემაოკლაშალი *მიძღ. გნებ. ზე.* შესამოკლებელი.

შემაოკლაშალი *მიძღ. გნებ. წარს.* შემოკლებული.
შემაოკლაში *მიძღ. გნებ. წარს.* შემაოკლები.
შემაოკლაშაჟარი *მიძღ. გნებ. წარს.* შემოკლების

საფასური.
შემაოკლაშა *მიძღ. უარყ.* შეუმაოკლებელი.
შემაოკლაშალი (შემაოკლაშალი) შემაოკლაშალი.

შემაო(შემაო) ძლიერი ჟუჟი.
შემაო (შემაო) შემაო.

შემაოშო (შემაოშობას) შემაოშოა. ქემაოშიო,
შემაოშოა ბაჭირეზულს ეახარუნო?:
ი. ყოფშ., გვ. 119 – მაიხოვე, შემაოშოა
გაჭირეზულს არ შევიღო? *ი* შემაოშოაში
შემაო შენეა. ომიშ დროს მისგო
შემაოშოაბას შემაოანდგნი...: *ი. ხუბ., ივ.*
26 – ომის დროს ვისაც შემაოშოადა (შემაოშობას
მისცემდა)...

შემაოშალი შარა (შემაოშეული ფარას)
პატარძლისათვის მირთმეული (შენეული)
ფული.

შემაოტობა-ი (შემაოტობის) *მიძღ. გნებ. წარს.*
შემაოტობეუ(ნ) ზნისა – შემაოტობაი.
შდრ. ტოტა.

შემაოტობაშარი (შემაოტობაშარის) *მიძღ. გნებ.*
წარს. შემაოტობეუ(ნ) ზნისა –
შემაოტობაშარი.

შემაოტობი (შემაოტობის) *მიძღ. გნებ. წარს.*
შემაოტობეუ(ნ) ზნისა – შემაოტობაი.
შდრ. ტოტა.

შემაოტობაშარი (შემაოტობაშარის) *მიძღ. გნებ.*
წარს. შემაოტობეუ(ნ) ზნისა –
შემაოტობაშარი.

შემაოტობი (შემაოტობის) *მიძღ. გნებ. წარს.*
შემაოტობეუ(ნ) ზნისა – შემაოტობაი.

შემაოტობაშარი (შემაოტობაშარის) *მიძღ. გნებ. წარს.*
შემაოტობეუ(ნ) ზნისა – შემაოტობაი.

შემაოტობა (შემაოტობას), შემაოტობა (შემაოტობას) სახელი
შემაოტობენს ზნისა – შემაოტობა. შემაოტობაბას
ლიდა დო შემაოტობაშარი: *თ. საბო., ევ. 263*
– შემაოტობას დედაშა არ მოუკვდებარო. მისიორქ
უწუა განს: მასი ქე შემაოტობა 'ა' დო მასი
ქე შემაოტობაშენ ქია: *თ. საბო., ევ. 248* –

სისხელა უთხარო ტანს: მე შენ შემაოტობა დო მე
შენ შემაოტობა. თო სიგყვეუქვა შემაოტობა
ნი, თით წაატე ირეული: *ი. ყოფშ., გვ. 26* – ის
სიტყვები რომ ეერ შემაოტობა, იმით ნაკო
ყველაშერი.

შემაოტობენს (შემაოტობა შემაოტობა, შემაოტობა
შემაოტობენს) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობენს
შემაოტობას. შემაოტობენს (შემაოტობა შემაოტობა, შემაოტობა
შემაოტობენს) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობენს
შემაოტობას.

შემაოტობაშარი (შემაოტობაშარის) შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის. შემაოტობაშარის (შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის.

შემაოტობაშარი (შემაოტობაშარის) შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის. შემაოტობაშარის (შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის.

შემაოტობაშარი (შემაოტობაშარის) შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის. შემაოტობაშარის (შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის.

შემაოტობაშარი (შემაოტობაშარის) შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის. შემაოტობაშარის (შემაოტობა
შემაოტობაშარის) *გრდმ. სასხე. ქვ.* შემაოტობა
შემაოტობაშარის.

შენახონე(ნ) (შენახონეა) შეძლო შეენახა, -
 შენახაპა(ნ) შესძლება შეენახა) *გრდღუ. შესაძლ. ენებ.* შეუნახეს ზნისა- შეუძლია შეინახოს.
 შონახებუანს (შონახაპაშუ შენახებინა, შენახაპაშუ შეუნახებინება, შენახაპაშუ(ნ) შენახებინება თურმე) *კაუშ. შინახეს ზნისა- შენახებინებს.*
 შინახაპალი *მიძლ. მიუქლ. შენახებელი.*
 შონახაპალი *მიძლ. ენებ. მე. შესანახი.*
 შინახაპალი *მიძლ. ენებ. წარს. შენახული.*
 შინახაპაშუ *მიძლ. ენებ. წარს. შენახანი.*
 შინახაპარი, შინახაპარი *მიძლ. ენებ. წარს. შენახვის საფასური.*
 'შუნახაპა *მიძლ. უარყ. შეუნახავი.*

შენახება (შენახებას) იგივეა, რაც შენახება, -
 სახელი შინახეს ზნისა - შინახება.

შენვალუ-ი (შენვალულ(რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* შეუნდეს ზნისა - შენვლირი.

შენვა/შინვა (შენვას/შინვას) სახელი აშენეს/აშინეს ზნისა - შინვა. ჭუბურიში ჯამი ყუდეს აშენეს - ნაბლის ხის სახლს აშენებს.

აშენეს, აშინეს (ააშა 'აშენა, ააშინა 'ა'უშენბია, წინააპ(ნ) აშენებდა თურმე) *გრდღმ. აშენებს.*

იშენეს, იშინეს (იიშა 'ა'იშენა, ააშინა 'ა'უშენბია) *გრდღმ. სათა. ქვ. აშენეს ზნისა- იშენებს თავისას.*

უშენეს, უშინეს (უაშა 'ა'უშენა, უაშინა 'ა'უშენბია) *გრდღმ. ხასხე. ქვ. აშენეს ზნისა- უშენებს.*

იშენინე(ნ), იშინინე(ნ) (იიშინე შესაძლებელი გახდა აშენება, -) *გრდღუ. შესაძლ. ენებ.* აშენეს ზნისა- შეიძლება აშენდეს (შენება).

აშენინე(ნ), აშინინე(ნ) (ააშინე შეძლო აშენებია, - წინააპ(ნ) შესძლება აშენებინა) *გრდღუ. შესაძლ. ენებ.* უშენეს ზნისა- შეუძლია აშენოს.

აშენებუანს (ააშინაპაშუ აშენებინა, ააშინაპაშუ უშენებინება, წინააპ(ნ) აშენებინებდა თურმე) *კაუშ. აშენეს ზნისა- აშენებინებს.*

ააშინაპალი *მიძლ. მიუქლ. 'ა'აშენებელი.*
 ააშინაპალი *მიძლ. ენებ. მე. 'ა'აშენებელი.*
 ააშინაპალი *მიძლ. ენებ. წარს. 'ა'აშენებელი.*
 ააშინაპაშუ *მიძლ. ენებ. წარს. 'ა'აშენებელი.*
 ააშინაპარი *მიძლ. ენებ. წარს. 'ა'აშენების საფასური.*
 'ააშინაპა *მიძლ. უარყ. 'ა'აშენებელი.*

შენთხოვა (შენთხოვას) იგივეა, რაც შემთხოვა, - შემთხვევა. ათე

შენთხოვაჯერა შევა შენთხოვა გამოხვალამედას თე ოჯახისა - ამ შემთხვევითან სხვა შემთხვევა არ მომხდარეოს ამ ოჯახში!

-შენი *როული თანდებელია* (შენი), ქართულში შეიძლება გამოიყენოს -შინი, -ზი, -ბამი *თანდებულთა: ხა შინი იყუე კითხორქ: ი. ყოფშ., გვ. 26 - დანის გამო (დანისათვის) შეიქნა კითხვა (მოიკითხეს დანა). გერეფიში ჯინი შენი ლორონთქ ქეგარშინუას: ქსს. I. გვ. 53 - მტრების ჯინზე ღმერთმა გააძლებინოს. დიდა შენი დუს დეცილუნს - დედისათვის თავს მოიკლავს. ანდა კოჩი ქორე მულირი თე დაბი შენია: შ. ხუშ., გვ. 223 - რამდენიმე კაცი (კი) არის მოსული ამ გოგოსათვის (გოგოს გამო). მუ შენი? - რისთვის? თი შენი - იმისთვის, იმიტომ; ნა მუ შენი? - რომლისთვის?*

შენწობა (შენწობას) შინწობა. *იხ. შენწობა.*

შენწია (შენწიას)/შინწია (შენწიას) შინწია, ღახმწიფიებუნა ჭეს: *შ. ხუშ., გვ. 220 - ვიხოვით ფული, შეკვეწევა ცოტას.*

შენწობა (შენწობას) იგივეა, რაც შენწობა, შენწია, - შინწია, დახმარება.

შენწალა (შენწალას) იგივეა, რაც შენწობა, შენწია, - შინწია, დახმარება.

შერი (შერს) შმარი, გიპი. შერს შერი უქე ირი კოჩი - გიყს გიყი ჰგონია ყველა. გინი რე რეგე, შერი: *ი. ყოფშ., გვ. 149 - ხბო არის სულიელი, შტერი. იხ. სიშერა; შერ. ხანგა.*

შერა (შერგეს) შინარბი, შმარბი. თინა ჩქიშო შერგე იყუაფუ - ის ჩემთვის შესარგი იქნება.

შერება (შერებას) სახელი შეერება (ნ) ზნისა - შმარბი. ღორთქ თინა შემარგაბია, მუთ ხანდათ იყუათ: *ქ. საფშ., ქსს. გვ. 147 - ღმერთმა ის შეგვარგოს, რაც შრომით ვიშოვით.*

შერებალა (შერებალვას) სახელი შეერებალენს, შიორგებალენ (ნ) ზნათა - შმარბალაბია. ვამორქ, მუჭო შეერებალა: *ი. ყოფშ., გვ. 109 - არ ვიცი, როგორ შეეპარგვალო.*

შერებალა-ი (შერებალულ(რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* შეერებალენს, შიორგებალენ (ნ) ზნათა - შმარბალაბული.

შერებალა (შერებალვას) სახელი შერგადენ (ნ), შიორგადენს ზნათა

- მებრძობა. ქაბალი, ჭე შერ გ ი დ ა ს -
აცაღ, ცოტა შეგრილდეს.

მირმაზ (მერეზას, შერუას) სახელი
ა შერ ე ნ ს, ი შ ე რ ე ბ ე (6) ზნისათა -
ბაშტარაბა, ბაგჩიქაბა. ბორია ირქენც,
შერ ე ნ ც: *სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 81* - ქარი
ქრის, პობოქრობს (გიყოფს). მხაფილი გური
შერ ე ნ ც ნალგმერი: *ს. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 19* -
დაჭრილი გული შტერობს ნაოშარი.
შერ ე ნ ს (*იყვ.* ბაშარა გაგიყდა, ბაშარაშაღ(ე)
გაგიყებულა) *გრდუე. საშ. - მოქმ.* გიყოფს,
შტერობს.

ა შერ ე ნ ს (ბაშარა გაგიყდა, ბაშარაშა
გაუგიყებია, ბონიშარაშაღ(ე) გააგიყებდა თურმე)
გრდმ აგიყებს, აშტერებს.

ი შერ ე ნ ს (იშარა 'გა' იგიყა, უშარაშა 'გა'
გრდმ. სათაე. ქც. ა შერ ე ნ ს ზნისა- იგიყებს,
იშტერებს თავს.

უ შერ ე ნ ს (ბაშარა გაუგიყა, ბაშარაშა
გაუგიყებია) *გრდმ. სასხე. ქც.* ა შერ ე ნ ს
ზნისა- უგიყებს, უშტერებს.

ი შერ ე ბ ე ნ (ბიშიშარა/ბაშარა გაგიყდა,
ბაშარაშაღ(ე) გაგიყებულა) *გრდუე. ენებ.*

ა შერ ე ნ ს ზნისა- გიყდება, შტერდება.

ე შერ ე ბ ე ნ (ბაშარა გაუგიყდა, ბაშარაშა
გაუგიყებია) *გრდუე. ენებ.* უ შერ ე ნ ს ზნისა-
უგიყდება, უშტერდება.

ი შერ ე ნ ც (იშარაშა შესაძლებელი გახდა
გაგიყება, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ა შერ ე ნ ს
ზნისა- შიდილება გაგიყება, გაშტერება.

ა შერ ე ნ ც (აშარაშა შეძლო გაგიყებინა, -
ბონიშარაშაღ(ე) შესაძლებია გაგიყება) *გრდუე.*

შესაძლ. ენებ. უ შერ ე ნ ს ზნისა- შეუძლია
'გა' აგიყოს, 'გა' აშტეროს.

ო შერ ე ბ ა შ უ ა ნ ს (ოშარაშაშა 'გა' აგიყებინა,
შარაშაშაშა 'გა' უგიყებინებია, ბონიშარაშაღ(ე)
აგიყებინებდა თურმე) *კუზ. ა შერ ე ნ ს*
ზნისა- აგიყებინებს, აშტერებინებს.

ბაშარაშაღ(ე) *მიძლ. მოქმ.* 'გა' შგიყებელი,
'გა' მშტერებელი.

ოშარაშაღ(ე) *მიძლ. ენებ. მყ.* 'გა' საგიყებელი,
'გა' საშტერებელი.

ბაშარაშაღ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს.* გაგიყებულნი,
გაშტერებულნი.

ნაშარაშაღ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა' ნაგიყები,
'გა' ნაშტერები.

ბაშარაშაღ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს.* გაგიყების,
გაშტერების საფასური.

უაშარაშაღ(ე) *მიძლ. უარყ.* გაუგიყებელი,
გაუშტერებელი.

მირმაზა (შერეგებას) სახელი შერ ი გ ე ნ ს
ზნისა - შირიმაზა. პაპაქე ღო ლიაკონქ კირი
შერ ი გ ე ს გ: *ა. ყიფშ., გვ. 8* - მღვდელი და
ლაიკანი ისევე შერეგდნენ.

შერეგენს (შარაშა შერეგა, ბაშარაშა
შერეგებია, ბონიშარაშაღ(ე) შერეგებდა თურმე)
გრდმ. შერეგებს.

შირიგინენს (შირიგინენ შესაძლებელი გახდა
შერიგება, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*

შერ ი გ ე ნ ს ზნისა- შიდილება შერიგება.

შერეგინენს (ბაშარაშაღ(ე) შეძლო შერიგებინა, -
ბონიშარაშაღ(ე) შესაძლებია შერიგება) *გრდუე.*

შესაძლ. ენებ. შერ ი გ ე ნ ს ზნისა- შეუძლია
შერიგოს.

შირიგებაშუანს (ბონიშარაშაშა შერიგებინა,
ბაშარაშაშაშაშა შერეგებინებია,
ბონიშარაშაშაღ(ე) შერეგებინებდა თურმე) *კუზ.*

შერ ი გ ე ნ ს ზნისა- შერიგებინებს.

შარაშაშაღ(ე) *მიძლ. მოქმ.* შერეგებელი.

ბონიშარაშაღ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს.* შერიგებულნი.

ბაშარაშაშაღ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს.* შერიგების
საფასური.

უაშარაშაშაღ(ე) *უარყ.* შერეგებელი.

შერბი (შერგის) შოლტი.

შერაზ (შერუას) იგივეა, რაც შერ ე ბ ა .

შერაზა (შერყას) შიშარა. თინფიში შერ ყ ა რ ლ ე
სასცაული - იმათი შერყა იყო საოცარი
(სასწავლი). შერ ყ ა იციან აუზაზებმა მკედრის
ნლის თავზე. *შარ. შაყრა.*

შერში (შერმის) 1. იგივეა, რაც შერ შ შ ი, -
ჭუჭყი. 2. შერში, სანაბაში (*ქ. ჭარ.*). 3.

გორიშორიანი შოთინი აბადით ცაცხლის
ბასარაღებლად (*ე. ელიაშა.*)

შერაშაღ(ე) (შერაშაღ(ე) შირილა ტანსაცმლით
ნასცლა) (*მ. მძ., II, გვ. 106.*)

შერაშაღ(ე) (შერაშაღ(ე) *მიძლ. ენებ. წარს.*

ი შერ შ უ ე ნ ს ზნისა - შუჭყით
ბანიშთული. ი. გომერშილი.

შერაშაღ(ე) (შერაშაღ(ე) სახელი შერ შ უ ე ნ ს ზნისა -
ბაშაღ(ე) (ჭუჭყით), ბაშაშუჭყინაბა.

შერაშაღ(ე) (ბონიშარაშა გააჭუჭყიანა, ბონიშარაშა
გაუჭუჭყიანება, ბონიშარაშაღ(ე) გააჭუჭყიანებდა
თურმე) *გრდმ.* აჭუჭყიანებს; უღნეთს
(ჭუჭყით...).

შერაშაღ(ე), **შერაშაღ(ე)** (შერაშაღ(ე) შერაშაღ(ე)
შერაშაღ(ე). ი შერაშაღ(ე) შერაშაღ(ე)!

შერაშაღ(ე) ცხვირი!

შერაშაღ(ე) (შერაშაღ(ე) იგივეა, რაც
შერ ი გ ე ნ ე ა. - სახელი შერ ი გ ე ნ ე (6)
ზნისა - შერაშაღ(ე).

შერაშაღ(ე) (შერაშაღ(ე) შერაშაღ(ე),
შერაშაღ(ე) (შერაშაღ(ე) შერაშაღ(ე) *გრდუე. ენებ.*

შერაშაღ(ე).

მუთუნს – ასეთი სიყვარული დაგლუპავს, არაფერს (არ) შეგძენს.
 შიობინენს (შიობინა შეიძინა, შვაიძინავა შეუძენია, შაინძინავა(ნ) შეიძენდა თურმე) *გრძღ.* შიობინენს შეუბინენს (შვაინა შეუბინა, შვაიძინავა შეუძენია) *გრძღ. სახე. ქვ.* შეუძენს.
 შიობინებუ(ნ) (შიობინა შეძენილ იქნა, შაინაშუა(ნ) შეძენილა) *გრძღუ. ენებ.* შიობინენს ზნისა– შეიძინება.
 შეაბინებუ(ნ) (შვაინა შეეძინა, შაინაშუა შესძენია) *გრძღუ. ენებ.* შეუძინენს ზნისა– შეიძინება.
 შიობინებ(ნ) (შიობინა შესაძლებელი გახდა შეძენა, –) *გრძღუ. შესაძლ. ენებ.* შიობინენს ზნისა– შეიძლება შეძენა.
 შეაბინებ(ნ) (შვაინა შეძლო შეეძინა, –, შაინაშუა(ნ) შესძლებია შეეძინა) *გრძღუ. შესაძლ. ენებ.* შეუძინენს ზნისა– შეუძლია შეეძინოს.
 შიობინაფუანს (შიობინაშუა შეაძენინა, შვაინაშუაშუა შეუძენინებია, შაინაშუა(ნ) შეაძენინებდა თურმე) *კაუზ. შიობინენს ზნისა– შეაძენინებს.*
 შვაბინაწლი, შვაბინაწალი *მიძღ. მოუწ.* შემძენელი.
 შირიწალი, შირიწინაწალი *მიძღ. ენებ. მკ.* შესაძენი.
 შვაინაწლი *მიძღ. ენებ. წარს.* შეძენილი.
 შანაინა *მიძღ. ენებ. წარს.* შენაძენი.
 შანაინაწარი *მიძღ. ენებ. წარს.* შეძენის საფასური.
 უშაინა, უშაინაწა *მიძღ. უარყ.* შეუძენელი.

შეპლბა (შებლებას) შეპლბა; სიპლბა.
 შე ძებ ბ ა ქ ვ ე მ დ ლ უ რ ი მ ა მ ი ლ ი ნ ა ფ უ სა კ უ რ თ ი ხ...: *თ. სახეყ., გვ.* 263 – შეძლებამ ძველ მკედარზე გამაკეთებინა საკურთხი.

შენაშაშუა (შეწამაფას) სახელი ში ი წ ა მ უ ა ნ ს ზნისა – ში ი ც ხ ა მ ბ ა ; ბარბატცელილის *ოჯახში* მისივე საამბობრის სათქმულად, – მისაამბობრება; ცუდი (სამწუხარო) ამბის შებუობრინება. *ამნიჯი მიფშუთი ში ი წ ა მ ა ფ უ შ ა – ამ* სალაშის ნავიდეთ სამიძირის სათქმულად.
 შიიწამუანს (შიინაშუა სამიძირი უთხრა, შაინაშუა სამიძირის სათქმულად ყოფილა, შაინაშუა(ნ) სამიძირს ეტყოდა თურმე) *გრძღ.* სამიძირს ეტყვის; შეიცხადებს (მკედარს).
 შიიწამენ(ნ)/შიიწამენენ(ნ) (შიინაშუა შესაძლებელი გახდა სამიძირის სათქმულად მისვლა, –) *გრძღუ. შესაძლ. ენებ.*
 ში ი წ ა მ უ ა ნ ს ზნისა– შეიძლება სამიძირის (სათქმულად ნასვლა) თქმა.
 შიიწამენ(ნ), შიიწამენენ(ნ) (შვაინაშუა შეძლო სამიძირი ეთქვა, –) *გრძღუ. შესაძლ. ენებ.*
 შეუწამუანს ზნისა– შეუძლია სამიძირი უთხრას (სამიძირის სათქმულად მივიდეს).
 შიიწამაფუანს (შიინაშუა სამიძირი

ათქმევინა, შაინაშუაშუა სამიძირი უთქმევინებია, შაინაშუა(ნ) სამიძირს ათქმევინებდა თურმე) *კაუზ. ში ი წ ა მ უ ა ნ ს ზნისა– სამიძირს ათქმევინებს;*
 შეაცხადებინებს (მკედარს).
 შანაინაშუა *მიძღ. მოუწ.* სამიძირის მიქმელი, შემცხადებელი.
 შინაინაწალი *მიძღ. ენებ. მკ.* სამიძირსათქმელი (პირი); შესაძლებელი.
 შანაინაწალი *მიძღ. ენებ. წარს.* სამიძირსათქმელი, შესაძლებელი.
 შანაინაწარი *მიძღ. ენებ. წარს.* სამიძირსათქმელი, შესაძლებელი.
 შაინაწალი საფასური.
 უშუაწაინაშუა *მიძღ. უარყ.* სამიძირსათქმელი, შეუცხადებელი.

შენიშნაბა (შეწირებას) სახელი შ ე წ ი რ ე ნ ს ზნისა – შ ი ნ ი რ ა ბ ა .
 შეწირენს (შაინა შესწირა, შაინაშუა შეუწირავს, შაინაწარი(ნ) შესწირავდა თურმე) *გრძღ.* შესწირავს.

შენიშნა (შეწირებას) იგივეა, რაც **შეწირება** .

შენიშნა *ზმზ.* თანაბრად, თანანაწორად, თანაზიარად; ერთად. შხვა მუთუნი ქომილუდა, შე წ ო რ თ ე თ თქვანი რდას: *ი. ყოფშ., გვ.* 155 – სხვა რაიმე თუ მაცქს, ერთად თქვენი იყოს.

შენიშნა (შეწუნებას) სახელი შ ე ა წ უ ხ ე ნ ს ზნისა – შ ე ნ ს ხ ა ბ ა . ძალამ ში ი წ უ ხ ე , მარა მესტ იქნდება?: *ა. კაუზ., გვ.* 12 – ძალიან შეწუნება, მაგრამ რას იზამდა? შური ღო გურქ შე მ ე წ უ ხ ე : *ი. ყოფშ., გვ.* 129 – სული და გული შემინუბდა. დიდი ში ი წ უ ხ ე ს თე იმაგორილი კორეფქე: *ი. ყოფშ., გვ.* 4 – დიდად შეწუნდნენ ეს ამორჩეული კაცები.
 შეაწუნენს (შაინა შეწუნება, შაინაშუა შეწუნებია, შაინაშუა(ნ) შეწუნებდა თურმე) *გრძღ.* შეაწუნებს.
 შეუწუნენს (შაინა შეწუნება, შაინაშუა შეწუნებია) *გრძღ.* სახე. ქვ. შე ა წ უ ხ ე ნ ს ზნისა– შეწუნებს.
 შიიწუნენს (შიინა შეწუნება, შაინაშუა შეწუნებია) *გრძღ.* სათყ. ქვ. შე ა წ უ ხ ე ნ ს ზნისა– შეწუნებს (თავს).
 შიიწუნებუ(ნ) (შიინა შეწუნება, შაინაშუა(ნ) შეწუნებულა) *გრძღუ. ენებ.* შე ა წ უ ხ ე ნ ს ზნისა– შეწუნდება.
 შიიწუნებ(ნ) (შიინა შესაძლებელი გახდა შეწუნება, –) *გრძღუ. შესაძლ. ენებ.*
 შე ა წ უ ხ ე ნ ს ზნისა– შეიძლება შეწუნდეს.
 შიიწუნებაფუანს (შიინაშუაშუა შეწუნებინა, შაინაშუაშუაშუა შეწუნებინებია, შაინაშუა(ნ) შეწუნებინებდა თურმე) *კაუზ. შე ა წ უ ხ ე ნ ს*

ზინისა— შეანუბებინებს.
 მანათლავალი მიძღ. მოჭმ შენუხებელი.
 მონათლავალი მიძღ. ენებ. მკ. შესანუხებელი.
 მანათლავალი მიძღ. ენებ. წარს. შენუხებელი.
 მანათლავალი მიძღ. ენებ. წარს. შენანუხები.
 მანათლავალი მიძღ. ენებ. წარს. შენუხების
 საფასური.
 უსართლავალი მიძღ. უარყ. შეუხუხებელი.

მანათლავალი (შეწუხებულ/ის) მიძღ. ენებ. წარს.
 შეაწუხებენს ზინისა— მანათლავალი.

მანათლავალი (შეწყნარება) სახელი
 შიოწყნარენს ზინისა— მანათლავალი.

მანათლავალი (შეწყნორილს) მიძღ. ენებ. წარს.
 შეწყნორენს ზინისა— შირაპული,
 შირაპიბაპული; შირაპიშული. თავი ოცნება-
 სისმარეფი ართათრე შეწყნორილი:
 კ. საჭუმ, ქართ. ზეპ., გვ. 69— აქ ოცნება-
 სისმარეფი ერთადაა შეწყნორული.

მანათლავალი (შეწყნორავს) სახელი შეწყნორენს
 ზინისა— შირაპიბა, შირაპიბა, შირაპიბა;
 ბანაღლიბა. წყონდა ძაფუმს ართიანიწყუმბა
 წყორუნა— ნინინდად დართულ ძაფუმს
 ერთმანეთი ურევერ (ეერთებენ). ჩხე წყარს
 რილს უკათუნს დო წყორუნს— ცხელ
 ნყალს გრილს ურევეს და ანელებს.

მანათლავალი (შეცყოლადას) სახელი
 შიოჰყორღუენს, შიოჰყორღიღუენს
 ზინისა— ღაპინყაბა.

მანათლავალი (შეცყოლადას) იგივეა, რაც
 შეჰყორღადა, — ღაპინყაბა. იში
 შეჰყორღიღაფაშენი მუთუნე ეყვიკი—
 იმის დაუნყებინათის არაფერი იქნება.

მანათლავალი (შეხებას) სახელი შეხებუენს
 ზინისა— შინაბა. არბა სოფელს ექვეხებუენს—
 ყველა სოფელს არ შეხებები. მუთუნე
 ექვეხებიავა: მ. ხუბ., გვ. 217— არაფერი
 შეხებო.

შეხებუენს (შინა შეხობ, შინაბა შეხებია,
 შინაბაშენი) შეხებობდა თურმე გრდუ. ენებ.
 შეხებება.

შიხებინენს (შიხებინა შესძლებელი გახდა
 შეხება. შ. —) გრდუ. შესაძლ. ენებ.

შეხებუენს ზინისა— შეიძლება შეხება.
 შეხებინენს (შინაბაშენი შესძლებელი გახდა,
 —) შინაბაშენი შესძლებელი გახდა გრდუ. შესაძლ.
 ენებ. შეხებუენს (ზინისა— შეუძლია შეხებას.)

შიხებუენს (შიხებინა შესძლებელი გახდა,
 შინაბაშენი შესძლებელი გახდა, შინაბაშენი
 შესძლებელი გახდა თურმე ხელს) კაუზ.
 შეხებუენს (ზინისა— შეხებობის).
 შინაბაშენი მიძღ. მოჭმ. შეხებები.
 შინაბაშენი მიძღ. ენებ. მკ. შესახები.

შინაბაშენი მიძღ. ენებ. წარს. შეხებუელი.
 შინაბაშენი მიძღ. ენებ. წარს. შეხებები.
 შინაბაშენი მიძღ. ენებ. წარს. შეხების საფასური.
 უსართლავალი მიძღ. უარყ. შეუხუხები, შეუხუხებელი.

შინაბაშენი (შეხებას) სახელი შეხებადუენს
 ზინისა— შინაბაშენი. ბრელი სარკო
 შეხებადუენს: კ. საჭუმ, ქსის, გვ. 142—
 ბეგერი სარაკო შეხებუენს. მუსსუთ
 შეხებადუენს, თის მეხვადი: თ. სახოკი, გვ. 254—
 რასაც შეხებუენს (შეხებუენს), იმას მიხედი (ხელი
 მოჰქიდე).

შეხებადუენს (შინაბაშენი შეხება, შინაბაშენი
 შეხებუენს, შინაბაშენი შეხებუენს) შეხებობდა
 თურმე გრდუ. ენებ. შეხებება.

შინაბაშენი (შეხებას) იგივეა, რაც
 შეხებადუენს, — სახელი
 შიოხებაშიღუენს ზინისა— შინაბაშენი.
 ჯიშელეფი ქაშაბაშენიღუენს ართიანს—
 ძმები შეხებუენს ერთმანეთს.

შიოხებაშიღუენს (შიოხებაშიღუენს შეხებუენს,
 შინაბაშენი შესძლებელი გახდა, შინაბაშენი
 შესძლებელი გახდა თურმე) გრდუ. შესახები. ენებ.
 შიოხებაშიღუენს (შიოხებაშიღუენს შეხებუენს,
 შინაბაშენი შესძლებელი გახდა) გრდუ. სათუ. კე.

შიოხებაშიღუენს ზინისა— შეხებუენს
 შეხებაშიღუენს (შინაბაშენი შესძლებელი
 გახდა შეხებუენს, —) გრდუ. შესახები. ენებ.
 შიოხებაშიღუენს ზინისა— შეიძლება
 შეხებუენს.

შეხებაშიღუენს (შინაბაშენი შესძლებელი
 გახდა შეხებუენს, —) შინაბაშენი შესძლებელი
 გახდა თურმე) გრდუ. შესახები. ენებ.

შეხებაშიღუენს ზინისა— შესძლებელი
 შეხებუენს.

შიოხებაშიღუენს (შიოხებაშიღუენს
 შესძლებელი გახდა, შინაბაშენი შესძლებელი
 გახდა) გრდუ. შესახები. ენებ.
 შიოხებაშიღუენს ზინისა— შესძლებელი
 შესძლებელი გახდა.

შინაბაშენი მიძღ. მოჭმ. შეხებუენს.
 შინაბაშენი მიძღ. ენებ. მკ. შესახებუენს.
 შინაბაშენი მიძღ. ენებ. წარს. შეხებუენს.
 შინაბაშენი მიძღ. ენებ. წარს. შეხებუენს.
 შინაბაშენი მიძღ. ენებ. წარს. შეხებუენს
 საფასური.
 უსართლავალი მიძღ. უარყ. შეხებუენს.

შინაბაშენი (შეხებას) მიძღ. ენებ.
 წარს. შიოხებაშიღუენს ზინისა—
 შინაბაშენი.

შეპაპლა (შეხევეწას) სახელი შეეხევეწებუ (ნ) ზნისა - შეხევენა. ითხილი ღო შიიბ ხევეწო ზალოგიტი მა გოტება: *ა. იოფშ., გვ. 154* - თიხოვე და შევეხევენე გირათი მე გაშვება.

შეპაპლა (შეხევეწას) იგივეა, რაც შეხევეწა.

შეპაპლაპლა-ი (სეხევეწებულ/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* შეეხევეწებუ (ნ) ზნისა - შეხევენაპლაპლა-ი.

შეპაპლა-ი (შეპაპლს) შვიინროპული (*ა. იოფშ.*); დასუსტპაპლა-ი (*დ. ფიფია*).

შეპაპლა-ი (შეპაპლ/რს) სამღუარპი სიტყვაპის თქმა.

შეპან-ი (შეპანს) დრო. შეპანს/ც *ზწზ.* დროს. ართ შეპანს ვეზირქ გური ქუშეპანებაფუ: *ბ. ხუძ., გვ. 1* - ერთ დროს ვეზირმა გული მოაყვინინა (გაპარაზა). ათე შეპანს მიღვენი შევა ხეწიფექ მუჩინე: *ბ. ხუძ., გვ. 1* - ამ დროს ვილაქ სხვა ხელმწიფემ შემოუთვალა. ართი შეპანც თე როკით სქეამი ჭყონი რღვე: *გვრისი, გვ. 130* - ერთ დროს ეს როკიც ლამაზი მუხა იყო. შუ შეპანს ლატი მაიეროდ ცონას ქიიჩანუნანს პოპორც... - როცა (რა დროსაც) სომინდი მეორედ გათოხნილ ყანაში ამოიყრის თავიას...

შეპანა (შეპანდას) იგივეა, რაც სეპანჯა // შეპანჯა, - სეპანება. *იხ. მოშეპანა.*

შეპანდა (შეპანდას) იგივეა, რაც შეპანდა.

შეპანჯა (შეპანჯას) იგივეა, რაც შეპანდა, - სეპანება. *შდრ. ლა. ხ.* შეპაჯ: მო-ბიშეპაჯამ ვისვენებ (*ნ. ბირი*).

შეპაპლა-ი (შეპაპლს) წინდღუხებავი ლაპარაპი, - როშეპა. შეპაპალ დაანები ღული! - ლაყბობას (როშეპას) დაანებ თაგი!

შეპაპლა-ი (შეპაპლს) დასეპელაპული (*დ. ფიფია*).

შეპარშეპლა-ი (შეპარშეპლს) ხასხასი. პეირს შეპარშეპალი დამოკანთენს - პირს ხასხასი განაყოფიერებს (დაარსულებს). წგოდ ფაღუნც, იშეპარშეპალ, მუშენი(ო) ღელეშარდე??: *ა. საშეშ., ქართ. ზგ., გვ. 17* - საღი ხარობს, ხასხასებს, რატომ დავაყვედრო?

შეპარშეპლა-ი (შეპარშეპლს) ხასხასა. (ბირეს)... თე ჯალეფი ქუჩურუბა, თუღო თიფი შეპარშეპალია: *აბა, 1, გვ. 25* - (ნახეს)... ზევირ ხეგი ქორორა, ქვევით ხასხასა კონდარი.

შეპატლა-ი (შეპატლს) იგივეა, რაც შეპატალი, - შაზრო ლაპარაპი; რაც ენაზე მოსდებამ, ყველაფრის თქმა, - როშეპა; გაშუტარი. ღორმდელი, გაჩერდი, ნი გე შეპატალია ნქ! - ღმერთი თუ გნამს, გაჩერდი, ნუ ბუტურობ!

შეპაპლა-ი (შეპაპლს) ბიბინი, ღალანი, ხასხასი; პურაპლის ღალმა (*ა. იოფშ.*).

გოფუქეტილი იშეპაღელქ, ქეგგაღელქ: *ა. საშეშ., ქართ. ზგ., გვ. 46* - გაფურქქენილი ხასხასებ, შემოგველუ! იშეპარშეპალუც (-, იშეპარშეპალ თიხ იბიბინა მან, შეპარშეპალუ უბიბინება. ნოშეპარშეპალუ(ნ) ბიბინება თურმე) *ვრდუ. ენებ. ბიბინებს, ლალანებს, ხასხასებს. შდრ. იშეპარშეპალა.*

შეპაპლაპლა-ი (შეპაპლაპლს) *მიძლ. ენებ. წარს.* იშეპაპლაპლა (ნ) ზნისა - აბიბინაპლაპლა, ახასხასაპლაპლა. ირო გინო იშეპაპლაპლაერი თქვანი(ო) ირგინი(ო) ღო ყვანა: *გვრისი, გვ. 127* - ყოველთვის ბიბინებდეს (გადაბიბინებულო) თქვენი ყანა და ბოსტანი.

შეპაპლაპლა (შეპაპლაპლს) იგივეა, რაც შეპაპლაპლა, - ხასხასა.

შეპაპლა-ი (შეპაპლ/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* შეპაპლს ზნისა - იგივეა, რაც შეპელი, - გაუღმინილი.

შეპაპლა (შეპაპლს) იგივეა, რაც შეპაპლა, - 1. გაუღმინი. 2. ბეპრის ღალმა. უკორს ღვინში შეპაპლა - უყვარს ღვინის ღალმა (წრუჭე).

შეპა, შეპა (შეგეს, შეგეს) 1. შეპაპი; ზეპაპი. ფრეგალს ღო მარტის შეგე უქუქ - თებერვალსა და მარტში შევი (ზევი) იცის. გყა იყვენ ქეგანას შეგეშ, სვიმონიშე - ტყე იცენ ქეგანას შეგისაგან, ზევისაგან. *იხ. სვიმონი. შდრ. ქოთონ. ნაშოუ ნაშეპარი (ა. ცხად.). 2. ბაღე-ქონი (გ. ლილა).*

შეპა-ი (შეგის) ხის (თუთა, აკაცია...) ნელ ტოტხაპ აპრობილი ქანი (ქერქი). გააკეთეს შეპა-ი ბაჭარი: *ბ. ხუძ., გვ. 3* - გააკეთეს ხის კანის თოკი. *ფ შეგეში გოღალა ხის კანის აპრობა (ქერქის გაცლა).*

შეპა (შეგას) შეპაპა, სიხალმათი.

შეპაპლა-ი (შეგელერს) *მიძლ. ენებ. წარს.* შეგელეპანს ზნისა - ბაქარქილი, კანბატქილი (ტოტი). *იხ. შეგელერელი.*

შეპაპლა-ი (შეგელერს) იგივეა, რაც შეგელერი. ქოღანწყუე ჯამპიში შეგელერილი ნოყელეფი - დაწყო თუთის (ხის) კანგაცილი (გაქერქილი) ტოტი.

შეპაპლა (შეგერუს), შეპაპლა (შეგელერუს) სახელი შეგელე/რანს ზნისა - ხის ტოტხაპ ქანის (ქერქის) ატლა - ბაქარქმა. ჯაპის გეცხუნანი, ფრეგელს გოწოლუნა ღო ნოყელეფი (//ნოყიემ) გოშეგელერანა - თუთის ხეს რომ გადგებულენ, ფოთოლს გაკერვენ და ტოტებს ქერქს (კანს) გააცლიან. შეგელერანს (შეპაპლა) გაქერქა, შეპაპლა 'გაუქერქავს, ნოშეპაპლა (ქერქედა თურმე)

გრძლ. ქვერქავს, კანს აცლის. უშვებერანს (აპაშაპარაშ უ გაუქერქვა, ბაუშაპარაშ გაუქერქავს) *გრძლ. სახბე. ქე.* შვებერანს ზმნისა- უქერქავს. იშვებერუ(ნ) (აიშაპარაშ გაიქერქვა, ბოშაპარაშ ლ(ნ) გაქერქილა) *გრძლუ. ენტ.* შვებერანს ზმნისა- იქერქება. აშვებერუ(ნ) (ააშაპარაშ გაექერქვა, ბოშაპარაშ გაპქერქვი) *გრძლუ. ენტ.* უშვებერანს ზმნისა- ექერქება. იშვებერე(ნ) (იშაპარა/იშაპარინაშ შესაძლებელი გახდა 'გაქერქვა, -') *გრძლუ. შესაძლ. ენტ.* შვებერანს ზმნისა- შვიძლება 'გაიქერქოს. აშვებერე(ნ) (აშაპარაშ შეძლო 'გაიქერქვა, -' ნიშაპარაშ(ნ) შესაძლება 'გაქერქვა) *გრძლუ. შესაძლ. ენტ.* უშვებერანს ზმნისა- შეუძლია 'გაქერქოს. იშვებერაფუანს (იშაპარაშაშ აქერქენია, აშაპარაშაშაშ უქერქენიება, ნიშაპარაშაშ(ნ) აქერქენებად თურმე) *კაუზ. შვებერანს ზმნისა- აქერქენებს. მაშაპარაშ მიძლ. მოქმ.* შქერქავი, ხის კანის გამცელელი. იშაპარაშ მიძლ. ენტ. მე. საქერქავი, კანგასაცლელი ხე. შაპარაშ მიძლ. ენტ. წარს. 'გაქერქილი, კანგაცლელი. ნაშაპარა მიძლ. ენტ. წარს. 'გაქერქვი, კანგანაცალი. ნაშაპარაშ მიძლ. ენტ. წარს. 'გაქერქვის, კანის გაცლის საფასური. 'აპაშაპარაშ მიძლ. უარე. გაუქერქავი, კანგაუცლელი. შღრ. შებობი.

შველა³, შვეა³ - მ.-ბრე. (შვე³ 'ლ'ა-ს) ზოილ. ანაპარა; ბეაღსოქარა, ძლოქანი.

შველა² (შველას) ხალხათი, მოშვეაშული (ქ.ჭარ).

შველა¹ (შველას) სახელი შველენს ზმნისა - დანმარება, შველა; ხნან. მუხამარანიშ უმუშო ჩქიში რინას ვაღუ შველა : მ. ბუბ., გვ. 29 - მუხამარის გარეშე (უმისოდ) ჩემს ყოფნას არ აქვს შველა (ხნან). თინა გიშველენსია - და, ვარა შხვაფერო უსაშველე რენია: *ი. ყოფშ. გვ. 30* - ეს თუ გიშველოსო, თორემ სხვანაირად უსაშველო არისო. შველენს (*იჯრ.* აშაპარაშ უშველოს, აშაპარა უშველა, აშაპარაშ უშველია, ნიშაპარაშ(ნ) უშველია თურმე) *გრძლ.* შველის, ეხმარება. იშველენ(ნ) (იშაპარაშ შესაძლებელი გახდა შველა, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენტ.* შველენს ზმნისა- შვიძლება შველა. აშველენ(ნ) (აშაპარაშ შეძლო ეშველა, - ნიშაპარაშ(ნ) შესაძლება შველა) *გრძლუ. შესაძლ.*

ენტ. უშველენს ზმნისა- შეუძლია უშველოს. იშველენაფუანს (იშაპარაშაშაშ აშველებინა, აშაპარაშაშაშ უშველებინიება, ნიშაპარაშაშ(ნ) აშველებინება თურმე) *კაუზ. შველენს ზმნისა- აშველებინებს. მაშაპარაშ მიძლ. მოქმ.* მშველებელი. იშაპარაშ(ნ) მიძლ. ენტ. მე. საშველებელი. შაპარაშ მიძლ. ენტ. წარს. ნაშველები. ნაშაპარაშ მიძლ. ენტ. წარს. შველები. ნაშაპარაშ(ნ) მიძლ. ენტ. წარს. შველების საფასური. აშაპარაშ მიძლ. უარე. უშველებელი, შველაგაუწველი. შღრ. ლაზ. 3. შველე მე-შველე შველა (ნ. მარი).

შველაპი (შველაიას) მოძინილი; ბრძილი და სნორი.

შველაპა (შველებას) იგივეა, რაც შველა¹, - სახელი ეშველებუ(ნ) ზმნისა - შველაპა, დანმარება; მორჩინა. ასე ვამაჭუ, მემეშველე უკზიხიქ - ახლა არ მტყივა, მომირჩა ფეხი.

შველაპური (შველებურს) მიძლ. ენტ. წარს. შველენს, ეშველენუ(ნ) ზმნათა - ნაშველაპი; გადაარჩინილი.

შვენი (შვენს) 1. ძონ-ბადი, რომელიც ფარავს კუჭ-ნაწლავს მუცლის მხრიდან; შინგულის (მუცლის) ქონი. შღრ. ბონდლი; ფენთხი. 2. ფაშპი. გაგებული შვენი უჩა: *ქხს. II, გვ. 478* - გამოუტანა შვიი ფაშვი.

შვენა (შვენას) სახელი შუ(ნ) ზმნისა - ხსოვნა. ირო არიო მასი ფშუქუ : *ი. ყოფშ. გვ. 119* - ყოველთვის (ერთად) მე შენ მახსოვზარ. სი რშე თინა, მუთ ვაშე მითინე: *აია, 2, გვ. 91* - შენ გახსოვს ის, რაც არავის ახსოვს. რთხორო, ირო ქორშედასი : *ი. ყოფშ. გვ. 138* - გიხოვ, ყოველთვის გახსოვდეს. დიო ხოლო იშენდი რე, ჭიჭეს ვარა ქორშუდეე : *ქხს. I, გვ. 45* - ჯერ კიდევ იმედი, ცოტათო მინც გახსოვდე. ის მუთა შე : *ი. ყოფშ. გვ. 151* - იმას არაფერი ახსოვს. შუ(ნ) (მხოლოდ აწმყოწ ნრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრძლუ. ტბატბი.* ახსოვს. აშვენაფუ(ნ) (მხოლოდ მყოფადი ნრის მწკრივებში; ენაცვლება შუ-ს) *გრძლუ. ენტ.* ემახსოვრება. შუ-ს მეორე და მესამე სურია აკლია. მამასაღამე: შუხ ახსოვს - აშაპარაშ(ნ) ემახსოვრება, - ნიშაპარაშ(ნ) მახსოვრება (ნამახსოვრება). შღრ. ლაზ. შუნ: ქო-მშუნს მახსოვს (ნ. მარი).

შვენება (შვენებას) სახელი აშვენენს ზმნისა - შვენება. ხუს აშვენენს იშა ალაფუნა - მხარს ამშვენებს იმისი გვერდით გაყოლა. აშვენენს (ლაშაპარაშ დაამშვენა, ლაშაპარაშა

დაუმშენებია, ლინოშეიანაჲ(ნ) დაამშენებდა თურქი) *გრძმ. ამშენებეს.*
 უშენენს (ლუაშეიანა დაუმშენა, ლუაშეიანა დაუმშენებია) *გრძმ. სასხე. ქვ. ა შ ე ე ნ ე ს* ზნისა- უმშენებს.
 იშენებუენ (ლიოშეიანა/ლუაშეიანა დაამშენდა, ლაშეიანაჲ(ნ) დაამშენებულა) *გრძლუ. ენებ.*
 ა შ ე ე ნ ე ს ზნისა- მშენებდა.
 აშენებუენ (ლუაშეიანა დაუმშენდა, ლოშეიანაჲ დაამშენებია) *გრძლუ. ენებ.* უ შ ე ე ნ ე ს ზნისა- უმშენებდა.
 იშენენ(ნ) (იშეიანა შესაძლებელი გახდა 'და'მშენება, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
 ა შ ე ე ნ ე ს ზნისა- შეიძლება 'და'მშენება (დაამშენდეს).
 აშენენ(ნ) (აშეიანა შეძლო 'და'ემშენებინა, - ლინოშეიანაჲ(ნ) შესაძლებია დაემშენებინა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* უ შ ე ე ნ ე ს ზნისა- შეუძლია 'და'ამშენებს.
 იშენებაჲჲჲჲჲ (ოშეიანაჲჲჲჲჲ 'და'ამშენებინა, შეიანაჲჲჲჲჲ 'და'უმშენებინებია, ლოშეიანაჲჲჲ(ნ) ამშენებინებდა თურქმე) *კაუზ.*
 ა შ ე ე ნ ე ს ზნისა- ამშენებინებს.
 იშეიანაჲჲჲჲჲ *მიზლ. მიჲშ.* 'და'მშენებელი.
 იშეიანაჲჲჲჲჲ *მიზლ. ენებ. მჲ.* 'და'სამშენებელი.
 ლაშეიანაჲჲჲჲჲ *მიზლ. ენებ. წარს.* 'და'მშენებელი.
 ლაშეიანაჲჲჲჲჲ *მიზლ. ენებ. წარს.* 'და'ნამშენებელი.
 იშეიანაჲჲჲჲჲ *მიზლ. ენებ. წარს.* 'და'მშენების საუბარო.

შეიანი-ი (შეიანიერს) მშეიანიერი. *შლრ. სქვაში.*

შეიანი-ი (შეიანიორს) იგივეა, რაც შეიანიერი, - მშეიანიერი. ბოში შეიანიორო კროტის ჯანგე. *შ. ხუძი. გვ. 280* - ბიჭი მშეიანიერად ტახტზე წესს.

შეიანი-ი (შეიანილს) *მიზლ. ენებ. წარს.* შეეკუნს ზნისა - ბაჲქლენთილი.

შეიანი-ი (შეიანიუს) სახელი შეეკუნს ზნისა - 'გაჲქლენთი'.
 შეეკუნს (აშეიანა გაჲქლენთა, იოშეიანა გაჲქლენთია, იოშეიანაჲ(ნ) გაჲქლენთია თურქმე) *გრძმ. ულენთს.*

შეიანი-ი (შეიანიოს) ბჲქოლის წნაღწა ართმეჲლი, კანაჲფის ან პაჲცინის ლიროსობან აჲქნილი კანი. *შლრ. შჲქვეროთი, შხვეროთი. იხ. შევიბი.*

შეიანი-ი (შეიანიუს) იგივეა, რაც სხვერტუა, - აბტარა ტოტაჲის მოციღება, - სხლტა. *შლრ. კანტარუა, მხაჲურუა.*

შეიანი-ი (შეიანიუს) მალაღი და სწორი. შეეკე კოჩი - მალაღი, სწორი და უეშეიკო კაცი. *შლრ. საჲ: შეეკე სწორი, გაუხრებელი. იხ. შეიანი.*

შეიანი-ი, **შეიანი-ი** (შეიანიერს, შეიანიერის) ბრძანები, სუსტი ხა; გაჲქლ. მალაღი, სწორი და საჲქმე უქნარა, - უმაჲქისი პიროვნება. *შლრ. სვეტერია.*

შეიანი-ი (შეიანიერს) ხშირი და მალაღლახანიანი ალღილი, - შამანანი. *იხ. შეიანი. შლრ. შიანი.*

შეიანი-ი (შეიანიერს) მშეიანი. მითი კლასის შეიანი რენი, ეთი ბოში ორე ჲქვენი: *ი. ყოჲშ. გვ. 117* - ენეჲ კლასში არის მშეიანი, ის ბიჭი არის ჲქვიანი. შეიანი (კოჩი) შჲქითიშ უჲრამ რენია: *თ. სახოჲ. გვ. 263* - მშეიანი (კაცი) შეიანიღ უარესია (თუ გაბრაზდა).

შეიანი-ი, **შეიანი-ი** (შეიანიერს, შეიანიერის) მშეიანიერა. შეიანიერა ა თუ ეღეს: *ბ. ხუძი. გვ. 33* - მშეიანიერა ამ სახლში. შეიანიერით მოჲჯენათ, პატენი: *ი. ყოჲშ. გვ. 3* - მშეიანიერა ბოში ბრძანდებოღეთ, ბაჲქონო! ჩიე შეიანიერა ლიოშენეს: *ჲ. საჲშ. გვ. 154* - ჩენ მშეიანიერა დაგებარა. ჲე შეიანიერებ ლო შიღართე: *ბ. ხუძი. გვ. 33* - გამოეშეიანიერა და ნაიღა.

შეიანი-ი (შეიანიერს) სახელი ა შეიანიერს, შეიანიერებუენ (ზნათა - მშეიანიერა, დანჲნარაბა. ბრელი ა შეიანიერ ლო ძიუთ და შეიანიერ - ბეერი ამშეიანიერ ძოღელი დაამშეიანიერა.

შეიანი-ი (ლუაშეიანი დაამშეიანიერა, ლუაშეიანი დაუმშეიანიერა, ლინოშეიანიერა) დაამშეიანიერა თურქმე) *გრძმ. ამშეიანიერებს.*
 იშეიანიერს (ლიოშეიანი დაამშეიანიერა, ლუაშეიანი დაუმშეიანიერა, ლინოშეიანიერა) დაამშეიანიერდა თურქმე) *გრძმ. სათაჲ. ქვ. ა შ ე ე ე ნ ე ს* ზნისა- იმშეიანიერს თაჲს.
 უშეიანიერს (ლუაშეიანი დაუმშეიანიერა, ლუაშეიანი დაუმშეიანიერა) *გრძმ. სასხე. ქვ. ა შ ე ე ე ნ ე ს* ზნისა- უმშეიანიერებს.

შეიანი-ი (ლიოშეიანი/ლუაშეიანი დაამშეიანიერა, ლაშეიანიერა(ნ) დაამშეიანიერულა) *გრძლუ. ენებ.*
 ა შეიანიერს ზნისა- მშეიანიერდა.
 ეშეიანიერს (ლუაშეიანი დაუმშეიანიერა, ლუაშეიანიერა დაამშეიანიერა) *გრძლუ. ენებ.*
 უ შეიანიერს ზნისა- უმშეიანიერდა.
 იშეიანიერ(ნ) (იშეიანიერა შესაძლებელი გახდა 'და'მშეიანიერება, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
 ა შეიანიერს ზნისა- შეიძლება 'და'მშეიანიერება.
 აშეიანიერ(ნ) (აშეიანიერა შეძლო 'და'ემშეიანიერება, - ლინოშეიანიერა(ნ) შესაძლებია დაამშეიანიერება) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* უ შეიანიერს ზნისა- შეუძლია 'და'ამშეიანიერდეს.

შეიანი-ი (ლიოშეიანიერა/ლუაშეიანიერა დაამშეიანიერა, ლაშეიანიერა(ნ) დაამშეიანიერებელი. ოშეიანიერა(ნ) *მიზლ. მიჲშ.* 'და'სამშეიანიერებელი. ლაშეიანიერა(ნ) *მიზლ. ენებ. წარს.* დაამშეიანიერებელი. ლინოშეიანიერა(ნ) *მიზლ. ენებ. წარს.* 'და'ნამშეიანიერებელი.

შეიანი-ი (შეიანიერს) მალაღი და სწორი. შეეკე კოჩი - მალაღი, სწორი და უეშეიკო კაცი. *შლრ. საჲ: შეეკე სწორი, გაუხრებელი. იხ. შეიანი.*

ოუზამილასაჲრი მიჲ. ენებ. წარს. 'და'შვიდების საფასური. ულაზამილასა მიჲ. უარყ. 'და'უმშვიდებელი.

შინგალ-ი (შეინგალ/რს) მაღალი, ლამაზი და მოჲნილი. შეინგალი ცირა მაღალი (და ლამაზი) ცირა.

შინგვილა (შეინგვილას) ბოგან. ბალახია ერთგვარი, - ერთ არმინზე იზრდება; ფოთოლი აქვს მოგრძო და ვიწრო, რომ მოსწყვეტ, რძის მავარი სითხე გამოდის (*მასლები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 216*).

შინგკალ-ი (შეინგკალს) მაღალი, ანჲაილი, - ქოსტად ტანაჲრილი.

შინგოსალ-ი (შეირთალს) იგივეა, რაც სეირთალი, - უშნოდ მაღალი; გრძელი. შირ. შეირთანი, სეირთინი.

შინგინი-ი (შეირთინს) იგივეა, რაც სეირთინი, - უშნოდ მაღალზე ითჲმის: იშვირთინანს - ძლიერ მაღალია (უშნოდ).

შინტა' (შეიტას) იგივეა, რაც შეიტინა, შეიტინია, - უშაჲნისი, უშინაარსო, მსუბუქი ძჲეისი (პიროვნება). შირ. შეტეა, შეტეერე.

შინტა', **შინტა'ლ-ი** (შეიტა'ლს) უშნოდ ალანჲული და უშინაარსო პიროვნება. გაჯა. სუსტი და მაღალი სიმინდი.

შინტაშა (შეიტაჲას) იხ. ალა-შეიტაჲა, - აშორრა; რისაშე ილღისი აჲჲე დაჲარა (და ისე ნაღება).

შინტინა (შეიტინს) იგივეა, რაც შეიტინია, - არასპირიზული, მსუბუქი ძჲეისი (პიროვნება).

შინტინი-ი (შეიტინს) სტჲენა.

შინტინა, **შინტინინა** (შეიტინას, შეიტინინას) სტჲენინა. // გაჯა. ზარმაცი, არასერიოზული; უშაჲნისი, უქნარა. შეიტინია კოჩი რე, მუთუნში მოლე ვარე - სტჲენინა (უქნარა) კაცია, არაფრის მავნისი არაა.

შინტინაშა (შეიტინაჲას) სახელი შეიტინუნს ზნისა - სტჲენა. // გაჯა. უსაქმოდ ხეტიალი. გჲას მითორღლე დო შეიტინუნდე - ტყეში იყო და სტჲენდა.

შეიტინუნს (შინტინა სტჲენა, უშინტინა უსტჲენინა, ნოშინტინა) სტჲენდა თურმე) გრღუ. სტჲენს. უშეიტინუნს (უშინტინა უსტჲენინა, უშინტინა უსტჲენინა) გრღუ. სასხე. ჯე. შეიტინუნს ზნისა - უსტჲენს. აშეიტინუნაჲენს (აშინტინა უსტჲენინა, აშინტინა უსტჲენინა) გრღუ. ენებ. უშეიტინუნს ზნისა - სტჲენინა.

იშეიტინენ(ნ) (იშინტინა უსტჲენილელი გახდა სტჲენა, -) გრღუ. შესაძლ. ენებ. შეიტინუნს ზნისა - შეიტინება სტჲენა.

აშეიტინენ(ნ) (აშინტინა უსტჲენილელი, - ნოშინტინა) უსტჲენილება სტჲენა) გრღუ. შესაძლ. ენებ. უშეიტინუნს ზნისა - შეუძლია სტჲენოს.

ოშეიტინაჲუნანს (ოშინტინაჲუნა უსტჲენინა, უშინტინაჲუნა უსტჲენინებია, ნოშინტინაჲუნა) სტჲენინებდა თურმე) კაჲჲ. შეიტინუნს ზნისა - ასტჲენინებს.

მაშინტინალი მიჲ. მიჲჲ. მსტჲენი; მსტჲენელი. ნოშინტინალი მიჲ. ენებ. ჲე. სასტჲენი; სასტჲენელი. აშინტინალი მიჲ. ენებ. წარს. სტჲენილი. ნაშინტინა მიჲ. ენებ. წარს. ნასტჲენი. ნაშინტინარი მიჲ. ენებ. წარს. სტჲენის საფასური. უშინტინა მიჲ. უსტჲენელი. იხ. რმენუნა. შირ. გურ. ფშეიტინი სტჲენა (ს. კლ.).

შინშეალ-ი (შეიშეალ/რს) იგივეა, რაც შუშეალი, - შინშეალი. შეიშეალები რღუ: ი. ყოფშ. გვ. 6 - შიშეული იყო.

შინაშინაშეალუნა (შინაშინაშეალუნას) შინაშინაშეალუნა. ათე ლახალა შინაშინაშეალუნით მოჲუნა - ეს ავადმყოფობა შინაშინაშეალუნით მოჲყვებათ. შინაშინაშეალუნა: კაცის მხრიდან - პირველი თაობა: სკუა/სქუა; სკილი/სქილი (მსკილი/სკილი); ქოშოლ/ისკუა/ქოშოლ/ისკუა შილი, ვაჲიშვილი. მეორე თაობა: შუშა, ბაბა მამა. მესამე თაობა: ბაბუ ბაბუა. მეოთხე თაობა: პაპუ ბაბუას მამა. მეხუთე თაობა: ჩამალი პაპუს მამა. მეექვსე თაობა: შამა ჩამადის მამა. მეშვიდე თაობა: იშუ შამას მამა. ქალის მხრიდან - პირველი თაობა: სკუა/სქუა; ოსურ/ისკუა/ოსურ/ისკუა; ძღაბი; ცირა შილი, ქალიშვილი, გოგო, ცირა. მეორე თაობა: დღა/ნანა დედა. მესამე თაობა: ბები/დღინანა ბებია, დიდდედა. მეოთხე თაობა: პეპი ბების დედა...

შინარ-ი (შინარს) შტარი. გირხოლოს დოპოჲენა, დღა ჩქინი შთერი რე: მასალ., გვ. 42 - ორივეს მოგჲკლავს, დედა ჩემი შტერია.

-ში' (← იში) ნათესაობითი მრუნვის ნიშანი: 1. დაერთვის ხმოვანფუძიან სახელებს: დღა-ში დღისი, ომე-ში ეზოსი, კოგო-ში ქოთინის, ჩხო-ში ძროხის; ჭიჲე-ში პატარის; შხვა-ში სხვის; ჩხორო-ში ცხრის... 2. ანარბოებს ზედსართავ სახელებს სახელებისა და ზნისზედებისაგან: დღა-ში დღე, ხოლო-ში ახლოსი, ახლობელი; გოლაჲოხო-ში გუშინინდელის... (ი. ყოფშ. გვ. 0127). 3. გამოიყენება ტოპონიმებში: წული-ში (მთა),

ჩხოუ-ში (მდინარე), ჭკადუა-ში (სოფელი).
ობურთე-ში (საბურთაოსი), ორეკე-ში (ზარის
დასარეკი ადგილი), ომუნქევე-ში (სამარცისი)...
(*ი. ყოფშ., გვ. 020; კ. ცხად., კატელ., გვ. 51*).

შე² შე. *ზნისწინის ფონეტიკური ვარიანტი. თუმი*
შიგაწუხასი ლო ეშე გეგონრეუასი: ქხს, I.
გვ. 122 – ისე შეგანუზხს, (რომ) ზეითი
წამოგადოს. ვეშიღებედ, შევრთიკონი:
ქხს, I, გვ. 123 – არ შეიძლება, (თქვენთან)
მოსულყავე...

შიარ-ი (შიარს) იგივეა, რაც **შვიარი**, –
შამბნარი; ჩამონარი. ათე კოჩი შიარს
მითორდელი ყოფერე – ეს კაცე შამბნარში
ყოფილა გაზრდილი. ეურე ვეედა, შიარირე,
გვერი ემთოხედას! – იქით არ ნახვიდე,
შამბნარია, გველი არ იჯდეს!

შიპა/შიიპა (შიპას, შიიპას), **შიიპა** (შიეპას)
სახელი შუღენს, იშიინს ზნათა –
შოქნა; შოლა. ვშრომენქ, ვშიუღენქ:
ქხს, I, გვ. 289 – ვშრომობ, ვშოულობ. უნჩაშ
გეიპა შიბუღენღუა: თ. საბოყ., გვ. 259 –
უფროსი ძმა შოულობდაო. ლორონთქ თინა
შემარტან, მუთ ხანდათ იფშუათ: კ. საბუშ.,
ქხს, გვ. 147 – ღმერთმა ის შეგერგოს, რაც
შრობით ვიშოვით. ეღრობით მუთა გაში:
ქხს, I, გვ. 20 – ჯერჯერობით ვერაფერს იშოვი.
ოყიდეთ სოთინი ვეშე: ზ. ბუბ., გვ. 346 –
საყიდლად ვერსად იშოვი. სქუა
ქააშიღენი ... აყენუღე მუში შერქჩინელი
ქომონცე: ი. ყოფშ., გვ. 55 – შვილი რომ
ეყოლებოდა (ეშოვებოდა)..., გაჰყვებოდა მის
მჩინელ ქმარს.

შიიბუღენს (*იყვ. იშაუ იშოვა, უშაიუა უშოვია,*
ნოშაიუაჲ(ნ) შოულობდა თურმე) გრდუ. საშ.-
შოქ. შოულობს.
შიიინს (იშაუ იშოვა, უშაიუა უშოვია) *გრდმ.*
საბუ. ქე. იშოვის თავისთვის.
უშიინს (უშაუ უშოვა, უშაიუა უშოვია) *გრდმ.*
სასხე. ქე. უშოვის.

შიიინენ(ნ) (იშაინა შესაძლებელი გახდა შოენა,
–) *გრდუ. შესაძლ. ენებ. შეიძლება შოენა.*
აშიინენ(ნ) (აშაინა შეძლო ეშოვა, –,
ნოშაიუაჲ(ნ) შესაძლებელია შოენა) *გრდუ. შესაძლ.*
ენებ. შეუძლია იშოვოს.
იშიინაჲუანს (იშაინაჲუაჲ აშოენინა,
უშაინაჲუაჲ უშოენინენია ნოშაიუაჲ(ნ)
აშოენინებდა თურმე) *კაუზ. იშიინენს*
ზნისა- აშოენინებს.

აშაინალი მიძ. *მოქმ. შოვინელი.*
იშაინალი მიძ. *ენებ. ზე. საშოენი, საშოენელი.*
აშაინალი მიძ. *ენებ. წარს. შოვინლი.*
აშაინალი მიძ. *ენებ. წარს. ნაშოენი.*
აშაინალი მიძ. *ენებ. წარს. შოენის საფასური.*
აშაინალი მიძ. *უარყ. უშოვინელი.*

შიილი-ი (შიილი/რს) *მიძ. ენებ. წარს. შიბუნს*
ზნისა – დანწაული. ოჭიშის ეიოჷყვართო
სირმა-თუმა შიბილი: კ. საბუშ., ქართ. ზეა.
გვ. 20 – ზურგზე გამოტილი აქვს სირმა-თმა
დანწული. 0 შიბილი ყელი დანწული ყველი.

შიპუნა (შიპუნას) სახელი შიბუნს ზნისა – I.
დაწანა; სსოშა; ნანწანა; ნწაული. ართი
შიბუა-თომა მუოსოფითა: *ა. კაყ., გვ. 15 –*
ერთი ნანწაე-თმა მოეგლიჯეთო. სუშო
გართილი ძაფის დო ფშიბუნდიო – სადა
გაყოფილ ძაფს დაწანავითი. 2. ბანწანა,
ბარტამა (ხელოსა). შერ. ჭიბუა.
შიბუნს (აშაინა დანა, აშაინა დაუნწავს,
აშაინაჲ(ნ) დანწადა თურმე) *გრდმ. წანეს*
იშბუნს (აშაინა დანწა, აშაინა დაუნწავს)
გრდმ. სასხე. ქე. შიბუნს ზნისა- ინწავს
თავისას.

უშიბუნს (აშაინა დაუნწა, აშაინა დაუნწავს)
გრდმ. სასხე. ქე. შიბუნს ზნისა- უწწავს.
იშიბუნ(ნ) (აშაინა დანწა, აშაინაჲ(ნ)
დანწადა) *გრდუ. ენებ. შიბუნს ზნისა-*
ინწენა.

აშიბუნ(ნ) (აშაინა დაწენა, აშაინა დაწენია)
გრდუ. ენებ. შიბუნს ზნისა- ეწწენა.
იშიბუნ(ნ) (იშაინა შესაძლებელი გახდა 'დაწენა, –
–) *გრდუ. შესაძლ. ენებ. შიბუნს ზნისა-*
შეიძლება 'დაწენა.

აშიბუნ(ნ) (აშაინა შეძლო 'დაწენა, –, აშაინაჲ(ნ)
შესაძლებელია დანწა) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.*
შიბუნს ზნისა- შეუძლია 'დაწენა.
იშიბაჲუანს (იშაინაჲუაჲ 'დაწენენია, აშაინაჲუაჲ
'დაწენენენია, აშაინაჲუაჲ(ნ) აწენენებდა
თურმე) *კაუზ. შიბუნს ზნისა- აწენენებს*
(თმა...).

აშაინალი მიძ. *მოქმ. 'დაწენელი.*
იშაინალი მიძ. *ენებ. ზე. 'დაწენელი.*
აშაინალი მიძ. *ენებ. წარს. 'დაწენელი.*
აშაინალი მიძ. *ენებ. წარს. ნანწაე.*
აშაინალი მიძ. *ენებ. წარს. 'დაწენის საფასური.*

შიპარ-ი (შიპურს) *მიძ. ენებ. წარს.*
შიიბუღენს ზნისა – შოქნელი,
ნაშოქნი.

შიპან-ი (შიგანს) შიბანაული. ჩხოუში შიგან
– ძროხის შიგნული.

შიპანაჲ (შიგანუას) სახელი შიგანანს ზნისა
– 'გაშოქნიპანა.

შიპა (შიეპას) *იხ. შიიპა.*

შიპარ-ი (შიეპურს) *მიძ. ენებ. წარს.*
შიიბუღენს ზნისა – ნაშოქნი (შოვინლი).

შიიპა (შიიპას) იგივეა, რაც შიიპა, – შოქნა,
შაქნა; შოლა. მაჷ მუთუნში ოშიიბუშა
გახლობუქა: *ი. ყოფშ., გვ. 23 – მე ცოტა რაშის*

სამოწველად გეახლებიო. თი კოს ქუეო შიიბაჟე : *ი. ყოფშ., გვ. 6* – იმ კაცს ვამოწინე. მუნერო ა შიი აწი სქუაჟა – რანარად ეყოლება ანი შვილიო.

შირი-ი (შიირს) *მიძე. ენებ. წარს. შუნს ზნისა* – მოსამკვილი. *შდრ. შვერი, შილი.*

შიკინ-ი (შიკინს) სლოკინი.

შიკინ-შიკინით ზაჟხ. სლოკინ-სლოკინით. შიკინ-შიკინით **მოღართუ** ცუღეშა – სლოკინ-სლოკინით ნაჟიდა სახლში.

შიკინაჟა (შიკინუას) სახელი შიკინუნს ზნისა – სლოკინი. წყარი გეშეი, მეგეიტენს შიკინუნს – წყალი დალიე, მიგიტოვებს სლოკინს.

შიკინუნს (შიკინა ისლოკინა, შაჟიკინა უსლოკინა, ნოჟიკინაჟ(ნ) სლოკინება თურმე) *გრძლუ.* სლოკინებს.

ოშიკინაჟუანს (ოჟიკინაჟუა ასლოკინა, აოჟიკინაჟუა უსლოკინება, ნოჟიკინაჟ(ნ) ასლოკინება თურმე) *გრძლ.* ასლოკინებს.

შიქ-ი (შიქლრს) იგივეა, რაც შიიორი, – *მიძე. ენებ. წარს. შუნს ზნისა* – სმოკვილი. შილო **ზაჟხ.** მოქსოვილად. ჰიჯიშა ქიმღელე მონგყორი, დოლატე დო შილო აშო გეჟაჟხოთ: *ბ. ზუბ., გვ. 140* – პირში ჩაიდო მატყლი, დაღეტა და მოქსოვილად აქეთ ამოაგდო.

შიქლიწო ზაჟხ. შიქლიწად; თსლად.

შიქანახაშალ-ი (შიქანახებულრს) *მიძე. მოქშ.* შიქანახუნს ზნისა – შქანახაშალი. ჯგვრი მამბილუე ჯგვრი შიქანახებელი უჯგუნა – კარგ მმოწენლს კარგი მემნახებელი სუგობაო.

შიქარსულაბალ-ი (შიქარსულბებულრს) *მიძე. მოქშ.* შიქარსულუნს ზნისა – შქმარსულაბალი.

შიქბალ-ი (შიქბალს) მქარდგანეირი.

შიქბოლ-ი (შიქბოლს) *მიძე. ენებ. წარს. შიმბუნს* ზნისა – 1. ძლიერ ბაჟიმუღი. 2. მამარად ნაცაჟი.

შიქბუა (შიქბუას) სახელი შიმბუნს ზნისა – ბაჟიმუა. // *ვადუტ. მავერად ეცემა.* შიმბუნს (გოჟიშა გაჭიბა, გოჟიშაჟ გაუჭიბაჟს, გოჟიშაჟ(ნ) გაჭიბედა თურმე) *გრძლ.* ჭიბაჟს.

შიქე (შიქეს) ნოტიო, ჭანინანი; სპალი. სიმილი შიქე რე – სიმილი ნესტინაია. *შდრ. შუ, შე.*

შიქორ-ი (შიქორს) იგივეა, რაც შემორი, – შემორი.

შინ-ი (შინს), **შინა/შინაჟა** (შინა'ჟა'-ს), **შინა** (შენას) ბახსენება; ჭაჭანება; ხსენება. დიდი არსენაქალო გიღუღეს ცქვაჟალო შინი –

დიდ არსენასავით გქონდათ ქება და ხსენება. **კოჩიშო შინი ვარღაჟა** – კაცის ხსენება (ჭაჭანება) არ იყოო. **შინუ**, **ოსქულუნი თინა**: *ი. ყოფშ., გვ. 170* – ახსენა, რომ შეეფერებოდა, ის. ქიეგი **შინი სქანი ეალი**: *ქხს. I, გვ. 64* – გაიხსენე შენი ვალი. თიქე **ქოჯააშინგ**: *ი. ყოფშ., გვ. 25* – ის გაახსენდა.

შუ(ნ) (შოლოდ ანგყოს ნრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრძლუ. სტატოკ.* ახსოვს. შინანს (შინაჟ ახსენა, აშინაჟ უხსენებია, ნოშინაჟ(ნ) ახსენებდა თურმე) *გრძლ.* ახსენებს. **იშინანს** (აიშინაჟ გაიხსენა, ბაუაშინაჟ გაუხსენებია) *გრძლ. სათაჟ. ქე.* **შინანს** ზნისა – იხსენებს თავისას.

ოშინანს (ბააშინაჟ გაახსენა, ბაუაშინაჟ გაუხსენებია) *გრძლ.* ახსენებს. **უშინანს** (ბაუაშინაჟ გაუხსენა, ბაუაშინაჟ გაუხსენებია) *გრძლ. სასხე. ქე.* **შინანს** ზნისა – უხსენებს.

იშინაჟუ(ნ) (იშინაჟ ხსენებულ იქნა, შინაჟუ(ნ) ხსენებულა) *გრძლუ. ენებ.* **შინანს** ზნისა – იხსენება.

ამინაჟუ(ნ) (ბააშინაჟ გაახსენდა, ბოშინაჟ გაახსენებია) *გრძლუ. ენებ.* **უშინანს** ზნისა – ახსენდება.

გამინაჟ/გამინაჟალი *მიძე. მოქშ.* მხსენებელი.

ნოშინაჟ/ნოშინაჟალი *მიძე. ენებ. წარს.* ხსენებელი.

ნაშინა/ნაშინაჟი *მიძე. ენებ. წარს.* ნახსენები.

ნაშინაჟარ/ნაშინაჟარაი *მიძე. ენებ. წარს.*

'გახსენების საფასური. **აშინა/აშინაჟა** *მიძე. უარჟ.* უხსენებელი. *შდრ. ლაჟხ.* **შინ**: შური მშინა მახსოვს ჩემი სული (ნ. ბარი).

შინა (შინას) *იხ.* შინი.

შინაჟა' (შინაჟას) *იხ.* შინი. თიში სახელიში **შინაჟა** ლო თექ გორჩქინდუ – მისი სახელის ხსენება და იქ განჩნდა.

შინაჟაჟ (შინაჟას) სახელი **ოშინუნანს**, **შინდუ(ნ)** ზნათა – ბასიკუაბა. **ში(ნ)** დიჭყანს **შინაჟას**: *ქხს. I, გვ. 18* – ზოგი (ვინ) დაიწყებს გასივებას. **იორხოლო ართიო გურს** მიშინუნანს: *ბ. ზუბ., გვ. 28* – ოროვე ერთად გულს მისივებს.

ოშინუნანს (ააშინაჟ გაასივა, ააუაშინაჟაჟ გაუსივებია, ააშინაჟ(ნ) გაასივებდა თურმე) *გრძლ.* ასივებს.

უშინუნანს (ააუაშინაჟ დაუსივა, ააუაშინაჟაჟ დაუსივებია) *გრძლ. სასხე. ქე.* **ოშინუნანს** ზნისა – უსივებს.

შინდუ(ნ) (შინდუაჟ გასივდა, ააშინაჟუ(ნ) გასივებულა) *გრძლუ. ენებ.* **ოშინუნანს** ზნისა – სივდება.

უმინდუ(ნ) (ლუაზინლუ გაუსივდა, ლოზინაჟუ გასივებია) *გრდუჟ. სასხე. ქც. უ შინ ე უ ა ნ ს ზნისა* – უსივდება.
 მინიზაჟლი, მინიზაჟუ *მიძლ. მოჟჳ. 'გა'სივებელი.*
 ოზინაჟალი, ოზინაჟუ *მიძლ. ენებ. წარს. მჳ.*
 'გა'სასივებელი.
 შინაჟლი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'სივებელი.
 ნაზინაჟი *მიძლ. ენებ. წარს.* ნასივები.
 ნაინაჟაჟი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'სივების საფასური.
 ლუაზინაჟუ *მიძლ. უარჳ.* 'გა'უსივებელი.

შინაჟლი-ი (შინაჟლი/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.*
 შინ დ ე (ნ) ზნისა – ბასნივეპაჟლი.
 შინაჟილი აჟუ კუჩხი – გასივებელი აქვს ფეხი. *იხ. შინაჟა.*

შინაჟჳა (შინაჟყვას) ჳჳა; შინაჟჳა. შინაჟყვათ ყაჟაყფი თინენს ეკოჟუნდეს: *მ. ზუბ., გვ. 342* – შინაჟყვად გლეხები (ყაზახები) იმათ უკან მიჳყვებოდნენ. სქანი შინაჟყვა ხოლო ვაჟორუქ? – შენი შინაჟყვა (ყმა) ხომ არ ვარ? პატრონიშ მოურუქ სუმი შინაჟყვათ ქესურუ – ბატონის მოურაჳი სამი შინაჟყვით ესტუმრა. *შლრ. ჳკოროი.*

შინაჟჳჳარი-ი (შინაჟჳჳერს) შჳჳგარეჳანი (*დ. ფიფია*). *იხ. შინაჟიჳჳერო.*

შინღ-ი (შინღის) *მოჟან. შჳინღი. იხ. ბეგებერო,* ბეტირ (*ი. ყოფ შ., ა. მაჳ.*).

შინეჳა (შინეჳას) იგივეა, რაც შ ე ნ ე ბ ა .

შინელი-ი (შინელი/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* შინ ა ნ ს ზნისა – ნახსენაჳი, ხსენაჳჟლი.
 საყვარელი, თი ცოროჟა პატიოსანი შინ ე ლ ი: *ქხს. I, გვ. 47* – ნეტავი (საყვარელი), ის სიყვარული პატიოსანი ხსენებული. შინელი ზჳჳ. ხსენებულად, ორჯდ იდი შინ ე ლ ო თენფიში ცხოვრება: *მ. ზუბ., გვ. 71* – იყო დიდად ხსენებული ამათი ცხოვრება.

შინერეჳა (შინერეჳას) ლჳთის ნეჳა; ლჳთისბან ლასაჳჳეჳი (*დ. ფიფია*). *იხ. შინერუა.*

შინერს *იხ. შინერუა,* – რეჳაჳა; ბეჳა, შეხეღჳმა. ვა შინ ერ ს – არ ეგების.

შინერჳა (შინერჳას) სახელი შინ ერ ს ზნისა – ბეჳა, რეჳაჳა; შეხეღჳმა; ლირსად ყოფა; შესაჳჳერისოჳა. ათე ძღაბი ე ა შ ი შინ ერ ს ოსურო – ეს გოგო არ მეგების (მერეგება) ცოლად.
 შინერს (შხოლოდ ანჳყოს წრის მწკრივებში) *გრდუჟ. სტატიჳ. ეგების; ერეგება, მოხედება, შეესაფერისება, ლირსად მოსდის.*
 უშინერს (ბიზინარს, ბიზინარს) მისთვის შეიძლება, ეგების, ერეგება, მოხედება, შესაფერისია (მისთვის).

შინთალ-ი (შინთალს) ბრძელი (*დ. ფიფია*).

შინჳა (შინჳას) *მოჟან. ნესჳი (ა. მაჳ.). შლრ. ლა ზ.* შუჳა კიტრა (*ნ. მარი*).

შინჳოპი (შინჳოპიას) თჳმჳჳის ერთ-ერთი საჳჳოჳა. მოთჳმჳეები მინაჟე დანჳებია, ვითომც ნესჳებია. ერთი მეზალეა და მას ჳყავს ძალლი, მეორე კი ქურდია და ცდილობს, გაიტყუოს მეზალე და ნესჳი მოიპაროს. მეზალე ვაიშეიკედება და, თუ დაიჭირა, დამარცხებულა (*ს. მაჳალ., გვ. 279*).

შინო (შინოს) შნო, ლაზათი, სიჳოსტაჳი. ყაზახიში სქუალდექ ჳიბიბუბოლოდეჟ შინ ო : *ჳ. საჳე შ., ქხს, გვ. 163* – გლეხის შილენბა შევიშმევენი სიკოხტაჳე.

შინჳა (შინჳას) სახელი შინ ა ნ ს ზნისა – ხსენაჳა. *იხ. შინა, შინაჟა.*

შინჳარი-ი (შინჳრს) შინჳარი. შინ ე რ ი ო რინჯის ოკუჳშალი წკგმა ელაჳუნასი: *ყა ზაჳ., 6.03.1930, გვ. 2* – შინჳარ საქონელს საქმელთან არ ჩაჳყვის. შინ ე რ ი ლ ო გყარეფი – შინჳარი და გარეული (ტყუირები).

შინჳარი-ი (შინჳრს) იგივეა, რაც შინ ე რ ი , – შინჳარი. შინჳარო ზჳჳ. შინაურულად. შინ ე რ ო ვაჳეთათ – შინაურულად ვაჳეთო.

შინჯეჳა (შინჯეჳას) *იხ. სინჯეჳა, – სინჯჳჳა.*

შიო! *შორსდ.* შეძახილი ფრინველა გასადენად: აჳჳა! შჳი, შჳიო! ში ო , კოლონა, სი ნავარი!: *ი. ყოფ შ., გვ. 127* – ეჳიო, კოლოჳ, შე ოხერო! ში ო , ჳინჳე, სი ოხერი!: *ქხს. I, გვ. 219* – აჳჳა, ჳინჳრაჳე, შე ოხერო! *იხ. შო.*

შიოლჳარი-ი (შიოლჳერს) *მიძლ. ენებ. მჳ.* შ ე ე ლ ე ბ ე (ნ) ზნისა – შესაჳჳაჳილი. შარაში გოჳუნაჳაჳე თიშწკგმა იყუე ში ო ლ ე ბ ე რ ქ – გზის გაყვანა მაშიშ შეიქნა შესაძლებელი.

შიონახჳაჳი-ი (შიონახჳელ/რს) *მიძლ. ენებ. მჳ.* ში ო ნ ა ხ ე ნ ს ზნისა – შესახჳნი. ქჳირიში ში ო ნ ა ხ ე ბ ე ლ ი – ფქვილის შესანახი.

შიონახჳამოლჳარი-ი (შიონახჳამოლჳარს) *მიძლ. ენებ. მჳ.* ში ო ხ ე ვ ა ი ლ უ ა ნ ზნისა – შესახჳმოდჳაჳილი. მოღართუ ბერეგით ჳაკაიკიში ში ო ხ ე ვ ა ი მ ლ ა ჳ ა რ ო : *მ. ზუბ., გვ. 32* – ნამოვიდა ხმელეთით ჳაკაიკის შესახედღრად.

შიორჳარი-ი (შიორჳოდის) *მიძლ. ენებ. წარს.* ში ო რ გ ო ლ უ ნ ს ზნისა – ლჳჳჳჳჳლი.

შიორჳალჳა (შიორჳალჳას) სახელი ში ო რ გ ო ლ უ ნ ს ზნისა – 'ღა'ჳჳჳჳლი. ში ო რ გ ო ლ უ ნ ს (ღა)შინარალ დაჳჳჳჳჳ,

მომო-IV/მომო-III (მომო/გის) ფიცხვი; მუშაობაში.

ჩაგუ შიშთი კოჩი რაგუ - ჩაგუ ფიცხვი (შეუბოვარი) კაცი იყო.

მომონაშა (მომონაშას) სახელი შიშონღუ (ნ)

ზნისა - მანისინმა, ძლიერი ბაძელომა.

მომონღუ(ნ) (მომონღუა) გასინდა,

ბოთინაშაღ(ნ) გასინებულა) *გრღუე. ერბ.*

'გასინებება; ძლიერი ძლება.

მომონ-ი (მომონის) *იხ.* მომონუა.

მომონაშა (მომონაშას) სახელი შიშონღუ (ნ)

ზნისა - მხაშრით ბაძელოს შიშა; ზარმაღღუ

შანა (ბაღანმა). ჩხოუქ ოლიარი

გეგნო შიშონღუ - ძროხამ (ბაღანი)

ზურღუედე გადაბაღანა.

მომუ (მომუს) მმომარა. შიშო ოსურეი -

მმომარა ქალია. *ზღრ. მუშუ.*

მომმომლა (მომმომლას) *მოგან.* სოკოს სახეობაა, -

იჭმება. შიშქვილი ბაძელოს ზორცი უღუღუა

- შიშქვილას მსგავსი ზორცი შქონდაო. კარგი

ხარისხის ზორცს შიშქვილი ახადარებენ.

მომმომლა (მომმომლას) იგივეა, რაც შიშქვილი ა, -

ჩიქილი, მაგ., ფოთოლი, ზორცი. შიშქვილი ა

ფურცელი - ჩვილი ფურცელი. სქვეროში

ზორცი შიშქვილი აცალი ბოშის ქაჭულე;

აა, I, გვ. 23 - შელის ზორცი შიშქვილას მსგავსი

ბიჭს ნინ დაუდო.

მმა, მმას იგივეა, რაც მქა, მქას, - *ჯაჯ. მუა,*

მუაზა; მუა ადგილას. ჭიაქ იმინდ, იმინდ დო

მქას გოსორცქუა - ჭია იჭიმა, იჭიმა და

მუაზე გასკაო.

მმაბანი, მმაბანანი (მმაბანი, მმაბანიას) *იხ.*

მმაბანი.

მმაღანხირი (მმაღანხირის) *იხ.* მმაღანხირი, -

მუაბეღილი. ჯვეშო ქუნას ყებურს

მკაღანხირი მიმზღუეს - ძველად

ქუნაში, კერაზე მუაბეღილი გვენო.

მმაღან (მმაღანის) *იხ.* მმაღანა, - მუა ადგილი.

მმაღან (მმაღანის) *იხ.* მმაღანა.

მმაშერი (მმაშერის) *იხ.* მმაშერი, - მუაბეღი.

მკასერი დო გოთანასი სკანდა

მემორულანს: *ქხს, I, გვ. 104* - მუაღანესა და

გათენებისას მუნთან მიმარბენებს.

მმაშვი (მმაშვის) [*რუს. шашка* ქარაღა]. *იხ.* მმაშვი.

მმაშვალა (მმაშვალას) მუაბეღილია. დიდა

დო მუაბეღილია ქიღანწყუეს, მუ ხერს

მქანდეს თე მკამე მუაბეღი - დედამ და

მაბამ გეგმა შეადგინეს (დაანწყეს), რა ხერს

მისცემდათ ეს მუაბეღილია.

მმაშვი-IV/მმაშვი-III/მმაშვი-II (მმაშვი/მმაშვი) *მოგან.*

მმაშვი (ა. მუ). *ზღრ. ლაზ. მმაშვი, მმაშვი,*

მმაშვი მმაშვი (ნ. მარ).

მმაშვი (მმაშვის) *იხ.* მმაშვი, - სახელი

ამეკვანს (ა. მუ) ამეკვანს ზნისათა - I. მმაშვი.

2. ლანობა რისამა; მმაშვი (მმაშვის). ჭიჭეს

იშენი მუ ამეკვანს: *ქხს, I, გვ. 90* - ცოტას

მანც მოუშვებს (დაუბეღს). ბირგულე

ამეკვანს, ხეამულენს: *ქხს, I, გვ. 203* -

მუბლს იყრის, ლოცულობს.

ამეკვანს (ა. მუ) დაასო, ა. მუაბეღი დაუსეთია,

ა. მუაბეღი დაასო) დაასობდა თურმე) *გრღმ. ასობს.*

ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაუსეთია, დაუსო; ა. მუაბეღი

დაუსეთია, დაუსეთია) *გრღმ. სასხ. ქე.* ამეკვანს

ზნისა- უშვებს, უსობს.

ამეკვანს (ა. მუ) დაიშვა, დაისო;

ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა) *გრღმ.*

ერბ. ამეკვანს ზნისა- იშვება, ისობა.

ამეკვანს (ა. მუ) დაუსეთია, დაისო; ა. მუაბეღი

დაიშვება, დაისობდა) *გრღმ. ერბ.* ამეკვანს

ზნისა- ეშვება, ესობა.

ამეკვანს (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა

დაიშვება, დაისობდა; -) *გრღმ. შესაძლ. ერბ.*

ამეკვანს ზნისა- შიძლება დასობა;

დაიშვება.

ამეკვანს (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა; -;

ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა) *გრღმ.*

ერბ. შესაძლ. ერბ. ამეკვანს ზნისა-

შეუძლია დაასოს, დაუსობს.

ამეკვანს (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

დაიშვება; ა. მუაბეღი (ა. მუ) დაიშვება, დაისობდა,

ამირ-ი (მკილ/რს) იხ. შქილი, - მშვილი. ბალილიქ შქილი აკამუქ: აა, I, გვ. 22 - მოხუცმა მშვილი მოზიდა.

ამირა (მკილას) იხ. მკილაფა.

ამირაშუ (მკილაფას) იხ. შქილაფა, - სახელი იშქილანს ზნისა - ქაღრბაბა. სოროფილიმი გოჯოგვაშ მუჯრე ვაშქილიღრუაფუ: I, კხს, I, გვ. 152 - მკეყარებულის შეძულენა როგორ გკადრება! შქილანს (ამირაშუ კადრა, შამირაშუ უკადრებია) გრდმ. ჰკადრებს. შქილაფულენს (ფერ. იმირაშუ იკადრა, შამირაშუ უკადრებია, იმირაშუჰ(ნ) იკადრებდა თურმე) გრდმ. საშ. - მოქს. კადრულობს. შქილაფულენს იგივეა, რაც შქილაფულენს. იშქილანს (იმირაშუ იკადრა, შამირაშუ უკადრებია) გრდმ. იკადრებს. ამკილაფუ(ნ)/ამკილაფუ(ნ) (ამირაშუ // ამირაშუ იკადრა, შამირაშუ/ამირაშუ კადრებია) გრდმ. ეკადრებს. შქილანს ზნისა - ეკადრება. იშქილენ(ნ)/იშქილენ(ნ) (იმირაშუ შესაძლებელი გახდა კადრება, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. შქილანს ზნისა - შქილება კადრება.

ამკილენ(ნ)/ამკილენ(ნ) (ამირაშუ შეძლო ეკადრებინა, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. შქილანს ზნისა - შეუძლია ჰკადროს. იშქილაფუანს (იმირაშუ აკადრებინა, შამირაშუ უკადრებინება, იმირაშუჰ(ნ)/ იმირაშუჰ(ნ) აკადრებინებდა თურმე) კაუზ. შქილანს ზნისა - აკადრებინებს. გამირაშაში, გამირაშუ, გამირაშური, გამირაშ მიძლ. მოქს. მკადრებელი, მკადრები. იმირაშაში, იმირაშუ, იმირაშური, იმირაშ მიძლ. ენებ. ფე. საკადრებელი, საკადრები. მირაშაში, მირაშაში, მირაშაში მიძლ. ენებ.

ჩარს. კადრებელი. გამირა, გამირაში, გამირაში, გამირაში მიძლ. ენებ. ჩარს. საკადრები. გამირაში, გამირაში, გამირაში მიძლ. ენებ. ჩარს. კადრების საფასური. შამირაშუ, შამირაში, შამირაშუ მიძლ. უარყ. უკადრები, უკადრებელი.

ამირაშულ-ი, შქილაფაშულ-ი (მკილაფულ/რს, შქილაფულ/რს) მიძლ. ენებ. ჩარს. შქილანს, შქილაფულენს ზნათა - ქაღრბაშული.

ამირ-ი (მკილარს) ქაღრბაბა. იხ. მკილაფა.

ამირაბ (მკირაბას) იგივეა, რაც შქირაბა.

ამირაბაშ/ამირაბაშ/ამირაბაშ (მკირაბუას, მკირაბუას) სახელი შქირიტუნს ზნისა - ჩაქრება; შრამბა. ვიჟუუქ. ვიკირუუქ, შირუ, შქირიტუნსინი - ვინები, ვიხრები, ვინა, რომ ჩაქრობს.

მკირიტუნს (შამირაბა ჩაქრო, შამირაბა ჩაქრია, შამირაბაჩაქრა) ჩაქრობდა თურმე) გრდმ. აქრობს.

უშქირიტუნს (შამირაბა ჩაქრო, შამირაბა ჩაქრია) გრდმ. სახბე. ჰქ. შქირიტუნს ზნისა - უქრობს.

მკირტუ(ნ) (შამირაბა ჩაქრა, შამირაბაშ(ნ) ჩაქრალა) გრდმ. ენებ. შქირიტუნს ზნისა - უქრობს.

ამკირტუ(ნ), უშქირტუ(ნ) (შამირაბა ჩაქრია, შამირაბა ჩაქრია) გრდმ. ენებ. სახბე. ჰქ. შქირიტუნს ზნისა - უქრება.

იშქირტუ(ნ) (იმირაბა შესაძლებელი გახდა ჩაქრობა, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. შქირიტუნს ზნისა - შეიძლება ჩაქრობა.

ამკირტენ(ნ) (ამირაბა შეძლო 'ჩაქრო', -) იმირაბა(ნ) შესაძლებელი 'ჩაქრობა' გრდმ. შესაძლ. ენებ. უშქირიტუნს ზნისა - შეუძლია 'ჩაქროს'.

იშქირტაფუანს (იმირაბაშუ აქრობინა, შამირაბაშუ უქრობინება, იმირაბაშუაშ(ნ) აქრობინებდა თურმე) კაუზ. შქირიტუნს ზნისა - აქრობინებს.

ამირაბაში, ამირაბაში, ამირაბაში მიძლ. მოქს. 'ჩაქრობი.

იმირაბაში, იმირაბაში, იმირაბაში მიძლ. ენებ. ფე. 'ჩაქრობი, 'ჩაქრობელი.

ამირაბაში, ამირაბაში მიძლ. ენებ. ჩარს. 'ჩაქრობა, 'ჩაქრობა.

ამირაბაში, ამირაბაში მიძლ. ენებ. ჩარს. 'ჩაქრობა.

ამირაბაში, ამირაბაში მიძლ. ენებ. ჩარს. 'ჩაქრობის საფასური.

ამირაბა, ამირაბა მიძლ. უარყ. 'ჩაქრობელი.

ამირაბ-ი (მკირენს), ამირაბ (მკირენას) იგივეა რაც შქირენი, შქირენა, - შიშვილი.

ამირაბ-ი (მკურინს), ამირაბაშ (მკურინაშ) იხ. მკურინი, - შიშვი; შინება, შიშვინება. შა თეშუქ მო შქურუნს: კხს, I, გვ. 105 - მე ამისა, რომ მეშინია. სქანდა ირფელეკ ოშქურუ - შენი ყველას ეშინია.

ოშქურუ(ნ) (შოლოდ ანმოს წრის მწკრივებში) გრდმ. ენებ. ეშინია.

ოშქურინუნს (შამირაბაშუ შეაშინა, შამირაბაშუ შეუშინებია, შამირაბაშ(ნ) დააშინებდა თურმე) გრდმ. აშინებს.

უშქურინუნს (შამირაბაშუ დაუშინა, შამირაბაშუ დაუშინებია) გრდმ. სახბე. ჰქ. ოშქურინუნს ზნისა - უშინებს.

ამკურინაფუ(ნ) (ამირაბა შეეშინა, შამირაბა შეეშინებია) გრდმ. ენებ. შეეშინებდა. შორ. ამკურინე. ამკურინე (ამირაბა შეეშინა, შამირაბა შეეშინებია, შამირაბა(ნ) ეშინოდა თურმე)

გრდუე. ენებ. შეეშინდება.
 მკურდუ(6) (აჩიარაღა შეშინდა, აჩიარაღაშაშა(6) შეშინებულა) გრდუე. ენებ. ო მკურუ (6) ზინისა- შინდება. მკურონდუ(6) იბ. მკურდუ(6). მკურდონდუ(6) (აჩიარაღაღა შეშინდა, აჩიარაღაშა შეშინებია) გრდუე. ენებ. სასხე. ქე. უ მკურინუანს ზინისა- უშინდება. იმკურინე(6) (იჩიარაღა შესაძლებელი გახდა 'და' შინება, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ო მკურინუანს ზინისა- შეიძლება შეშინება (აშინო). აშკურინენე(6) (აჩიარაღაშა შეძლო 'და' ეშინებინა, -, აჩიარაღაშაშა(6) შესძლებია დაეშინებინა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უ მკურინუანს ზინისა- შეუძლია შე'აშინოს. ოშკურინაფუანს (ოჩიარაღაშაშა 'შე'აშინებინა, შაჩიარაღაშაშა 'შე'უშინებინებია, იჩიარაღაშაშა(6) აშინებინებდა თურმე) კუზ. ო მკურინუანს ზინისა- აშინებინებს. მაჩიარაღაშაშა, მაჩიარაღა შიშლ. მოქშ. 'შე'შინებელი. მაჩიარაღი, მაჩიარაღაშა შიშლ. აწყ. მშიშარა. ოჩიარაღაშაშა, ოჩიარაღა შიშლ. ენებ. მყ. 'შე'საშინებელი. ოჩიარაღი, ოჩიარაღი შიშლ. ენებ. მყ. საშიში, საშიშარი. მაჩიარაღი, მაჩიარაღი შიშლ. ენებ. წარს. 'შე'შინებელი. მაჩიარაღა შიშლ. ენებ. წარს. მშიშარა. მაჩიარაღა, მაჩიარაღი, მაჩიარაღი შიშლ. ენებ. წარს. 'შე'ნაშინები. მაჩიარაღაშაში, მაჩიარაღაში, მაჩიარაღაშაშაში შიშლ. ენებ. წარს. 'შე'შინების საფასური. შაჩიარაღა, შაჩიარაღა, შაჩიარაღა შიშლ. უარყ. 'შე'უშინებელი.

შკურინაშა (შკურინაფას) იგივეა, რაც მკურინი, - სახელი ო მკურინუანს ზინისა - შეშინება. ის ო მკურინუანს : ქს. I, გვ. 203 - იმას აშინებს.

შლიპა (შლიპას) სახელი მლიპუნს ზინისა - სვლიპა. შლიპუნს (შლიპა სვლიპა, შლიპა უსვლეპია, იშლიპა(6) სვლეპა თურმე) გრდმ. სვლეპს. შორ. ლაზ. შლიპა : ოშლიპუ ტყაპანი ტალაბში (ნ. მარი).

შმორი (შმორს), შიმორი (შიმორს) შმორი. შმორი ში მური ინთხანს - შმორის სური იგრნობა.

შნო (შნოს) შნო. ვოულუ შნო - არ აქვს შნო.

-ში' სხვათა სიტყვის გამოზმავტელი ნაწილაკი, - აღნიშნავს მოუბარი პირის დანაბარებ სიტყვას,

რომელიც მეორე პირმა მესამე უნდა გადასცეს = -თში. ქუწითი : თიქი მოღმოქუ-ში ო : ა. ყოფშ. გვ. 2 - უთხარით : იმან გამოზმავტენათი. აკა სირქეჟე-ში ო, აღმასი რქეჟე-ში ო, აბრეშუმო-ში ო აწმადირქე-ში ო : ა. ყოფშ. გვ. 145 - ერთი შენ ხარ-თი, აღმასი ხარ-თი, აბრეშუმად-თი მეგვენებო-თი. მა სქან ორთამელს ქიბკივეზი-ში ო : ქს. I, გვ. 241 - მე შენ სასთუმალზე მიგენეთ-თი. ქესაში შეგი მეთულე ვა მოკინი-ში ო : მ. ზუბ. გვ. 211 - ქისი მეტი არაფერი მინდა-თი.

ში', შიუ! შორხე. იგივეა, რაც შიო, - შრინეველის (ქათმის) განაღანი შიძახილი. შო, ქითოში! - ქი, ქათამო!

-შობა, -შობას დაერთის სახელს და აღნიშნავს - შინოშას, შინ ღროს. ბაბ'უშობა - ბაბუას ღროს, დიდი ხნის წინ. კოჩიშობა (←კოჩი-შობა) კაცისობა.

შირება, შირება (შობიგას) საქმის უსუფთაოდ გაქთიპალი.

შირება, შირება (შობიგას) შვიპაულება. მუღოს გიშმურს შობლუბაშა? - როდის გადის შეგებულებანი?

შილარი, შილირი (შოლერს, შოლირს) მიშლ. ენებ. წარს. შოლუნს ზინისა - სვლი, დასეპაუპალი. ნორჩალი შოლირი თემში ჩილაშურში : მ. ზუბ. გვ. 34 - ლოგინი დასეგლებული ამის ცრემლის გან'. შორ. ლაზ. I. შეველ, შოლ : შოლერი სველი (ნ. მარი). იბ. შვე, შუ, შიშე.

შილპა (შოლუას) სახელი შოლუნს ზინისა - 'და'სვლეპა. იმი ჩილაშური შოლუნს ირფელს - მისი ცრემლი ასელებს ყველაფერს. ოსურე წყარე ქეააწუე, დიოშოლგ : მ. ზუბ. გვ. 178 - ქალს წყალი შეხება, აჩიარაღა შოლუნს (აჩიარაღა დასეგლა, აჩიარაღა დაუსეგლება, აჩიარაღა(6) დასეგლებდა თურმე) გრდმ. ასელებს. უშოლუნს (აჩიარაღა დასეგლა, აჩიარაღა დაუსეგლება) გრდმ. სასხე. ქე. შოლუნს ზინისა-უსეგლებს. იშოლუ(6) (აჩიარაღა დასეგლდა, აჩიარაღა(6) დასეგლებულა) გრდუე. ენებ. შოლუნს ზინისა-სველდება. აშოლუ(6) (აჩიარაღა დასეგლდა, აჩიარაღა დასეგლებია) გრდუე. ენებ. უშოლუნს ზინისა-უსეგლდება. იშოლ(6) (იშოლ შესაძლებელი გახდა 'და'სველება, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. შოლუნს ზინისა- შეიძლება 'და'სველება. აშოლ(6) (აშოლ შეძლო 'და'სველებინა, -, აჩიარაღა(6) შესძლებია დასეგლება) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უშოლუნს ზინისა- შეუძლია

დასველებს.
 ომოლაფუანს (ოროლაჟა ასელებინა,
 აროლაჟაჟა უსელებინებია, ნოროლაჟაჟაჟაჟა)
 ასელებინებდა თურმე) კაჟხ. შოლუნს
 ზნისა- ასელებინებს.
 ბაშოლაჟი, ბაშოლაჟი მიძღ. მოქმ. დასველებელი.
 ოროლაჟი, ოროლაჟი მიძღ. ენებ. მკ.
 დასასელებელი.
 ბოლაჟი, ბოლაჟი მიძღ. ენებ. წარს.
 დასელებელი.
 ნაშოლა, ნაშოლა მიძღ. ენებ. წარს. ნასელები.
 ნაშოლაჟი მიძღ. ენებ. წარს. დასელების
 საფასური.
 ულაშოლა მიძღ. უარყ. დასელებელი. შლო.
 ღაზ. შუგ: ომუეუ სელება (ნ. მარი).

შოშა-ი (შოშის) აშაჟი.

შონ-ი (შონს) სანანი.

შონა (შონეს) იგივეა, რაც შონეთი, - სანანეთი.
 შონე მაძირაჟუქ ეჭოჟუა: ბაღ. სიძრ., I, გვ.
 157 - სვანეთი მნახავა (მნახელება) აილო.

შონაი-ი (შონეთის) იხ. შონე, - სანანეთი.

შონაშა (შონთებას), **შონაშა** (შონთას)
 სახელი იშონთუ (ნ) ზნისა - შოთიჟა. ასე
 თე ძღაბიქ ეშონთე ღო გვალო ენთხე -
 ახლა ეს გეგო აღმუთადა და მილაღ ვადირია.
 დომუშე ღვინითი ღო თელი სერს
 იშონთანღე - დათურა ღვინით და მთელი
 ღამე შფოთავდა.
 აშონთენს (აშონთა აშფოთა, ააშონთაჟ
 აშფოთებია, აშონთაშაჟ) ააშფოთებდა
 თურმე) გრღმ. აშფოთებს.
 იშონთებუ (ნ) (იშონთა/ააშონთა აშფოთადა,
 ააშონთაჟუ (ნ) აშფოთებულა) გრღმ. ენებ.
 აშონთენს ზნისა- შფოთავდა.
 იშონთანს (იშონთა იშფოთა, ააშონთაჟ
 უშფოთავს) გრღმ. ენებ. შფოთავს.
 ააშონთაჟუ მიძღ. ენებ. წარს. აშფოთებულა.

შონორონი (ღიხა): ტაქანტიჟით (ნაგომანი)
 შინა. იხ. ღიხა.

შონორი (შონურს) 1. მოქან. ვაზის ეჯიშ; ისხამს
 შეი ფერის მსხვილ მარცვალს, ღვინო დგება
 საშუალო ხარისხისა (ს. მაკალ., გვ. 189).
 2. სპანური. შონური ქუდი სვანური ქუდი.
 შონური ნაბადი სვანური ნაბადი. ცხენი შურო
 ვა გითორჩქე ინეფიშო შონურ ინაბადი-
 დისგ: ი. აიფშ., გვ. 149 - ცხენი სრულებით არ
 გამოჩანდა იმათი სვანური ნაბადიდან.

შონორი შა (შონური უჩას) მოქან. პაზის ჰიჟიჟი.
 ნაყოფს ბეერს ისხამდა. მარცვლი მონვრილო
 ჰქონდა, მტყენიჟ - პატარა. ღვინო ძალიან
 კარგი დგებოდა. შონური უჩას ოჯალუშაჟ
 ექსდენენ (მასლები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 154).

შორ-ი (შორს) შორი.

შორ-ი (შორის) ხის ახლადმოქრილი
 ფოთლაჟიანი ტოტი; ჩაოლა, ნორჩი
 თხეჟა; ნეშო. ჰანდის შორღოთ
 გარაყანდ: მასალ., გვ. 66 - ბუხს ნეშოთი
 უეკრიბდა. შორღო გეშკოტახი ღო
 ქომობილი - ნეშო მოტეხე და მომობანე.

შორაშორს (შორაშორს) შორაშორს, შორიშორს.
 ჰიჟე ფაჟხა, გელობილი, გეუღავდეს
 შორღოშორც: მასალ., გვ. 121 - პატარა
 ფაცხა, მოლობილი, ედგათ შორიშორს.

შორაშხი (შორაშხის) შოჯღ. მოზრდილი
 შარი. შლო. ვარაყა.

შორაშა (შორებას) სახელი აშორენს,
 ეშორებუ (ნ) ზნათა - დაშორაშა.
 ღლონთქე შაშორას, დამიფარასგ:
 კ. საბუშ., ქხას, გვ. 151 - ღმერთმა მამოროს
 დამიფაროს!
 აშორენს (ბაშორა მამორო, ბაშორაჟ
 მოუშორებია, იშორაშაჟ) მამოროგდა
 თურმე) გრღმ. აშორებს.
 იშორენს (იშორა მოშორა, ბაშორაჟ
 მოუშორებია) გრღმ. სათე. ქე. აშორენს
 ზნისა- იშორებს.
 უშორენს (ბაშორა მოშორა, ბაშორაჟ
 მოუშორებია) გრღმ. სასხე. ქე. აშორენს
 ზნისა- უშორებს.
 იშორებუ (ნ) (იშორა მოშორადა,
 იშორაშაჟუ (ნ) მოშორებულა) გრღმ. ენებ.
 აშორენს ზნისა- შორდება.
 ეშორებუ (ნ) (ბაშორა მოშორადა, იშორაჟ
 მოშორებია) გრღმ. ენებ. უშორენს ზნისა-
 შორდება.

იშორინე (ნ) (იშორინა შესაძლებელი ვახდა
 დაშორება, -, -) გრღმ. შესაძღ. ენებ.
 აშორენს ზნისა- შეიძლება დაშორება.
 აშორინე (ნ) (აშორინა შეიძღ. დაშორებინა, -,
 იშორინაჟ) შესაძლებელი დაშორება) გრღმ.
 შესაძღ. ენებ. უშორენს ზნისა- შეიძლება
 დაშოროს.
 ოშორებაჟუანს (იშორაშაჟა აშორებინა,
 აშორაშაჟაჟა უშორებინებია, იშორაშაჟაჟა)
 აშორებინებდა თურმე) კაჟხ. აშორენს
 ზნისა- აშორებინებს.
 ბაშორაშაჟი მიძღ. მოქმ. დაშორებელი.
 ოშორაშაჟი მიძღ. ენებ. მკ. დასაშორებელი.
 ააშორაშაჟი მიძღ. ენებ. წარს. დაშორებელი.
 ააშორაშაჟი მიძღ. ენებ. წარს. დააშორები.
 ააშორაშაჟი მიძღ. ენებ. წარს. დაშორების
 საფასური.
 უაშორაშაჟი მიძღ. უარყ. დაუშორებელი.

შორაშაჟ-ი (შორებელს) მიძღ. ენებ. წარს.
 აშორენს ზნისა - შორაშაჟი, შორაშაჟი.

ათუ ჯეგეში კანონეული ქეშაფუნა შორეუბელი : *შ. ხუბ., გვ. 343* – ეს ძველი კანონები არის (გვაქვს) შორეული. *შორ. ხოლგებერი.*

შორიშ-ი (შორიშის) შორაული (შორისი). გუუტეს შორიშ ქალაქეფიშა : *ი. ყოფშ., გვ. 4* – გაუშეს შორეულ ქალაქებში. შორიში მოვადგურე შორეული ნათესაეი. შორიშ მოჯგერეს ხოლოში ნტერი უჯგუნია : *ა. ცაბ., გვ. 125* – შორეულ (შორს მყოფ) ნათესაეს ახლოს მყოფი მტერი სჯობიაო.

შორიშა, **შორიშა**, **შორაშა** *ჯგჷ.* შორიდან. (ტოკო) ში შორიშე გილართი დო მათარე მოჯინუე : *ქხს. I, გვ. 63* – (გინდა) შენ შორიდან (შორიშორ) იარო და მე აქედან მაყურებინო. შორიშე ჯინბათ ნდოპოილუნქ! : *ი. ყოფშ., გვ. 130* – შორიდან ყურებინო ნუ მოვკლავ!

შორი'შაშორი (შორი'შეშორს) შორაუ შორი, – ქალიან შორი. შორიშე შორ აშბეს მოგოშინანთ – ძალიან შორეულ აშბაეს მოგახსენებთ.

შორი-პითი, **როგორც**, **მსბაჰსად**. ტვერი შორი გეგორქეანქია : *ა. ცაბ., გვ. 34* – როგორც მტვერი (ისე) გაქცევიო. გეფთხოზენა მამაშინდა ტვერი შორი – მოგდევენ მებენარა გველივით. ათუ მარკინექ პარკი შორი ვა ქიეგხორქოქ : *შ. ხუბ., გვ. 1* – ეს მოჭიდავე პარკივით არ დახებთქა! თიშენ გოტქვა ვარდი შორი : *ქხს. I, გვ. 67* – იმიტომ გაქებ ვარდივით.

შორს, **შორაშ** *ჯგჷ.* შორს. შორს სოგიდენი დამხინიში სინთე ქობირე : *ქხს. II, გვ. 14* – შორს სადღაც ცეცხლის სინათლე ნახა. ბადედექ ქეშლოდოხოლა ჭიჭე შორცე : *ი. საბუშ., ქართ. ზგ., გვ. 19* – ბერიკაცი მოვიდა და ჩამოეცა ცოტა შორს. ჰედელური ბელიშ კოცირ სიკეთე აჟუ შორცე – უბედური ბედის კაცს ყოველი სიკეთე უდგას (აქვს) შორს.

შორტი (შორტის) 1. შოლტი. 2. ფანა. შორტი ტყეში ფენა ტყავი. ტყავის ერთი ნაჭერი, რომელსაც სიფართო ერთი მტკაველი და ერთი გოჯი, ხოლო სიგრძე სამი მტკაველი და ერთი გოჯი შქონდა (*მსალეობი, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 243*). მაივარა ყურე მაივარა შორტი ტყეში გემონწყია : *ი. ყოფშ., გვ. 77* – მეორე მხარეს მეორე ფენა ტყავი ამაძვერო. მაივარახის გემაშქეანქიე, ვითოჯირი შორტი ტყეში ქ გინწყასია : *შ. ხუბ., გვ. 167* – მაივარას რომ დამარტყამო, თორმეტე ფენა ტყავი აძვეროსო.

შორქიანაშ-ი (შორქიანაშის) შორი ქაქაქინს. შორქიანაში სუშარი რე, მაღას მოურეუ

მაღალური : *ი. საბუშ., ქხს, გვ. 131* – შორი ქვეყნის სტუმარია, მალე მოვა მოლაღური. **შორე** იგივეა, რაც შორიშე, – შორიდან. **შელა** ორწყე შორშე ჩესე : *ი. ყოფშ., გვ. 175* – მელა ხედაეს შორიდან თეთრს. **შორ-შორიშა** *ჯგჷ.* შორ-შორიდან. შორ-შორიშე გოლუა : *ქხს. I, გვ. 86* – შორ-შორიდან გვილი. შორ-შორიშე დუს ირთიანს : *ქხს. I, გვ. 49* – შორ-შორიდან თავს ირთობს.

შორს *იხ.* შორს. **შოსა**, **შოშა** (შოსეს) შოსა (შზა). **შოუ!** *შორსდ.* შოუ! შოუ, ნანა, შოუ, სქუა, ცაშა მეგეჭოჟუ ფსუა : *ქხს. I, გვ. 293* – შოუ, ნანა, შოუ, შვილო, ცისკენ გაქვს გაშვერილი ფრთა. **შომე** (შომეს) *იხ.* შოსე. შინაბუ შომე, წმინდა ორქო ცუღეში კარიშა შეუღირი : *შ. ხუბ., გვ. 35* – ჩამოკიდებულა შოსე, წმინდა ოქრო, სახლის კარამდე მისულო.

შოჟილა (შოჟილადას) *იხ.* ჭყოლადა, – დაილანაშაბა. რაგადიქ ქაშაჭყოლდე : *ი. ყოფშ., გვ. 8* – ლაპარაკი დააივინდა. დული ქაშმოჭყოლი დუუ : *ი. საბუშ., ქართ. ზგ., გვ. 113* – თავი დამივინყა.

შპარტი (შპარტის) (*რუხ.* *шпарт* ხაზი) : შპარტი ბაწარი ხეზი თოკი (წერილი თოკი). მავა კითხევა შპარტი ბაწარს ქიშოფსქუანქია : *შ. ხუბ., გვ. 258* – მეოთხთზე ხეზი ბანარს გამოვიბამო.

შპაშ-ი (შპაშის) (*რუხ.* *шпаш* ჰარამია) : შა ვაეორდი შორაფიში დრისი – მე არ ვიყავი ჯარბისი ღირსი.

შროშა (შროშას) შროშა. შროშაში გმირი ქიჟიქედა, ხუტუ ალაგაჟუჟუქუ – შროშის გმირი თუ იქნები, შნარში გედგომები (გვერდით). *შორ. ხანდა.*

შბარი (შბერის) იგივეა, რაც შთერი, – შბარნი. შტერი არ კოჩიე – შტერი კაცია.

შბერე (შბერეხას) სახელი აშტერენს, იშტერებუე (ნ) ზმნათა – შბარნა; ბაშმბარნა. მუქანს ბორია შტერენს დო მღეა დო გოლას აკარათუნი... : *ქხს. I, გვ. 161* – როდესაც ქარი შმგობს და ზღვასა და შიას ატრიალებს (აქცევს)... (ტოკო) უშკოობა დამიშტეკიქე, გამახანგე, გამაშტერე ! : *ი. საბუშ., ქხს, გვ. 143* – (გინდა) უჭკოობა დამიშტეკიქო, გამაგიყო, გამაშტერო! აშტერენს (ბააბაოუ გააშტერა, ბაუშბარნაუ გაუშტერება, ბოშმბარნაუ) გააშტერებდა თურმე *გრღმ* აშტერებს, აშმბგებს.

დინოდგუშუ სულის დგმა//ჩამდგმელი, -
 გაცოცხლება//გამცოცხლებელი. მულგა
 დასუსთებული რღუ, ქინოტიდგგნც
 შურცია: *ს. სამუშ. ქმსს, გვ. 143* - რაც გინდა
 დასუსტებული იყო, გამოგაცოცხლებსო
 (ჩავიდგამს სულსაო). ჩქიში შურიში
 დინოდგუშუ: *ქმს. I, გვ. 44* - ჩემო
 სულისდგმავ (ჩამდგმელი, მაცოცხლებელი).
 0 შურიში(ი) დოკირუა სულის დაბმა. *გადატ.*
 დანაყრდა, დაცაყოფილება. გაბოლდვ ხაზილი
 ჩხონჩხო, ოჭკომე, შური გედგკირე -
 გამოიტანა მონარშული ლიძლი, შეჭამა,
 დანაყრდა (სული დაბა). 0 შურიში(ი) ღდა //
 შურიშხა სულის დღე. *შლო. სუნთობა.*
 0 შურიში(ი) ეშაღაფა სულის ამოსვლა, -
 სიკვდილი: ამარ-ამარ შური გეშაღუ -
 აგვრაგერ სული ამოვუ, - მოკვდება.
 0 შურიში(ი) ეშაღაფა სულის ამოღება, -
 შეწუხება. 0 შურიში(ი) იშასორუა სულის
 ამოძრობა, - სიკვდილი: თეში
 გეშასორუდას შური სქან მაჭყაღს -
 ისე ამოძრობოდეს სული შენს მანყევარს.
 0 შურიში(ი) კაშუა მიშიმედ სუნთქვა; სულის
 მიძიდვ მოთქმა, - შეწენა. წართი შურსუ
 პკაშუქ: *ი. ყოფშ. გვ. 120* - შნარევი ვითქვამ
 სულს. იშენით მაკაიეს შური აკაშუაფუ:
შ. ზუბ., გვ. 28 - მაინც ზაკაიეს სული ეხუთება.
 0 შურიში კორობუა სულის შეკუმშვა: შური
 აკორობუდუ, გული აჭუღუ: *აა, I, გვ. 19* -
 სული ეკუმშებოდა, გული ეჭოვდა. 0 შურიში
 ღაფა სულის ამოხდობა: მალას აფი შურიშ
 ღაფა: *აა, I, გვ. 19* - მალე სული ამოხდები.
 0 შურიში(ი) ღებდა სულის დაღევა. *გადატ.*
 გაქმნდა: ველებაა შური! - ხმა არ
 ამოილო // ხმა გაქმინდე! 0 შურიშ მაფა სულის
 მეფე. გეაღას ქიშარჭყოლაადეყო,
 დოჭჭორუე შურიშ მაფა! - მთლად
 გავიწყებიხარ, გამწყრობია სულის მეფე!
 0 შური'შ' მალაფუ ვისაც სული ძვრება, -
 მომაკვდავი. უჯინგნ, შურიშ მალაფუ რე
 თუ ცირა: *შ. ზუბ., გვ. 279* - რომ უყურა,
 მომაკვდავია ეს ცირა. შურ-მალაფუ მულგა
 ორღასენი, ქორანქ-ქა, დასქილდუანსია:
შ. ზუბ., გვ. 279 - მომაკვდავი რაც არ უნდა
 იყოს, თუ დააღევიგნ (ნამალს), მოარჩენსო.
 0 შურიშ მახუთალი სულის მხუთავი. 0 შურიშ
 მეჩამა სულის მიცემა, - აყროლება. ზორცი
 ჯგირო ქიშინაახი, შურქ ვეშამჩას -
 ხორცი კარგად შეინახა, სული არ მიცემა
 (აყროლდეს). *შლო. შურიშ გომამა.* 0 შურიშ
 მიშაღვუმა სულის ჩადგმა, - გაცოცხლება.
 ბრელი ხანიში უკული შურქ ქეშმადგე:
შ. ზუბ., გვ. 184 - ბეური ხნის შემდეგ
 გაცოცხლდა (სული ჩაუდგა). 0 შურიშ მოღვუმა
 სულის მოღვმა, - მომეჯობინება, მომძლავრება.

გადატ. ქონების შეძენა. კოჩქე შიიდგე
 შური: *ი. ყოფშ. გვ. 19* - კაცი მომძლავრდა
 (სული მოითქვა); ეკონომიკურად მომძლავრდა,
 ქონება შეიძინა. 0 შურიშ ნთქალუა სულის
 ინთვა. ჩხომგე პიჯი გუწუნაშუ დო შურსე
 იანთე ქარსენი, ქოძორე: *ა. ცაგ., გვ. 28* -
 თევს პირი ვალაი და სული რომ ღლავან, ნახა.
 0 შურიში(ი) ნთხაფა სულის შეგრძნება: მუტანც
 შურქ ქაანთხე კოჩიშინი, დემქე
 მოღვარუე: *შ. ზუბ., გვ. 184* - როდესაც კაცის
 სუნი იგრნო, დეგმა მიაყვრა. 0 შურიშ
 ნთხუაფა დაყნოსვა. მუჭოთ ვარდის, შურს
 გინთხუა: *ქმს. I, გვ. 71* - როგორც ვარდს,
 გყნოსავ. 0 შურიშ უღა სულის წასვლა, - ძლიერ
 შეწუხება. კუჩხის მარამინუაფუ, შური
 მეურს - ფეხზე მეწანება, სული მიძდის
 (წწუხდება ძლიერ). 0 შურიშ ფაცუბა სულის
 განწევა. - სიკვდილი: შურს ფაუბუნს -
 ეღვდება. 0 შურიშ ქალიშ მეჭყვიღა სუნთქვის
 შეჩერება; ხნის გაქმნება. ორი კოჩქე
 შურიში ქალი მეჭყვიღე: *ი. ყოფშ. გვ. 68* -
 ყველამ ხმა გაქმინდა (სუნთქვა შეწყვიტა).
 ვაქალა შური! - ხმა გაქმინდე (ხმა არ
 ამოილო)! შური ვამაფუ ოქალარი: *ქმს. I,*
გვ. 117 - ხმა უნდა გაქმინდო (სული არ მატქს
 ვენუხება). შური ვაუქალგენი, თეში
 ყულემა ქეშორთე: *შ. ზუბ., გვ. 178* - ხმა რომ
 არ ამოულია, ისე მოვიდა სახლში. 0 შურიში
 ღალა სუნთქვა (სულის ტარება): შურქ ვემე
 ვამაღნე - ვერ ვოსუნთქე (სული წვეთი
 ვერ წავილე). 0 შურიშ შინაფა სულის ხსენება.
შლო. შურიშ მხაფა. 0 შურიშ ჩხონაფა სულის
 ცხონება. დაბადებუშე თაში(ი) ვრქინელი, -
 გურიში(ი) მალაფა, შურიში(ი) ჩხონაფა:
ს. სამუშ. ქართ. ზუბ., გვ. 26 - დაბადებიდან ასეა
 შექმნილი, * ვულის მალაფო, სულის ცხონებე.
 0 შურიშ წაღლა სულის წახდობა: მართალი
 ქოშიწოთი, შურქუ ვა წაგირთასენი!:
ი. ყოფშ. გვ. 4 - მართალი მითხარით, სული არ
 წაგინცმდეს (წავიხდეს)! 0 შური წვრად სული
 წინდა: უბადო შური წვრად ომხუბე:
ჟირისი, გვ. 132 - ბოროტი სული წინდას
 ებრძვის. 0 შურიშ ხორუა სულის მოპარვა, -
 გაქმნება, გატვირთვა. *შლო. ლა 8. შური: შური*
სული, სუნი (ბ. მარი).

შპრაში-ი (შპრაშის) სუნინანი. მარლოლი, სი
 შურამი ნლი: *შ. ზუბ., გვ. 31* - მე ვიციენი, შე
 სუნანო დევი. შექა ლეინი შე შურამია:
ა. ცაგ., გვ. 8 - შუა ლეინო სეი სუნანო.

შპრაშის ჯა (შპრაშია ჯას) მოქა. ხმამარაღა
 (ა. მყ.).

შპრაში (შპრაფას) I. ი. ბ. შურაფ. - დაყნოსვა. 2.
 შურამა.

შპრპალო (შურბალოს) ბაუმადლარი, მსუნაბი, ღორმეცეპლა, ნუნაი. *შორ. ურბლაყულა; შურხე.*

შპრპაშობა (შურბუმობას) ღუმილი, მღუმარაბა. *იხ. შურბუმუხო.*

შპრპაშუ (შურბუმუს) სულბაამენდილი, სულბანაგული, ბაჰრამაშული, ბაჰაშრამული, ხემაამენდილი; ზუმი.

შპრპაშუპული (შურგოტებულ/რს) სულნასული, სულმოქლა. მუს რე, ჯიმა, შურგოტებულო უჯინქი?; *შ. ზუბ., გვ. 57 - რასა, ძმაო, სულნასულად რომ უყურებო?*

შპრპაშრით სულით-ბულით. ათე ამბე შურგურიოთი მოკო ღობხანტურე; *ქხს, I, გვ. 328 - ეს ამბავი სულით-გულით მიწდა დავასურათო (დავატაო).*

შპრპაშიმილი (შურღვიბილ/რს) *იხ. შურღვეუ/გილი.*

შპრპაშმა (შურღვემას) *იხ. შურღვემა.*

შპრპაშმას ზაზ. სიციფსელში, - სულღვემას (სულღვემის მანძილზე). ჩქიში შურღ-ღვემას ვაშმოჭყორღე მა თე ამბე - ჩემს სიციფსელში (სულღვემის მანძილზე) არ დამიგინყდემა მე ეს ამბავი.

შპრპაშმა (შურღვემას) იგივეა, რაც შურღვემა, - სულღვემა; სიციფსელი. მა შურღვემა მუში მოკო; *ქხს, I, გვ. 242 - მე სიციფსელე (სულღვემა) რად მიწდა.*

შპრპაშმილი (შურღვემილ/რს) სულღვემული; ციციფსელი არსება; ციციფელი. უხუბუხუ (შურღვემილი) - ირღიხაშ ურხუ; *ქ. სამუშ., ქხს, გვ. 175 - უხუბუხუ (სულღვემული) - ყოველმხრიდან გაუფრეტელი (გამოცანა: ტკიპი).*

შპრპაშმუშ (შურღვემუ-გს) სულღვემული. ვარსებენს მუთუნი შურღვემუ/გ - არ არსებობს რაიმე სულღვემული. წვანდის ქედუქანყალუე, შურღვემულო უღვემუქ არძოქ ქედხეანყალუე; *მასალ., გვ. 62 - კენწერო შვარხია, სულიერი (სულღვემული) და უსულო (სულღვემელი) ყველა შვიწრა.*

შპრპაშმილი (შურღინაფილ/რს) სულღაქარბული. *გაჟაფ. გველი (ტაბუა).*

შპრპაშლი (შურღელ/რს) *იხ. შურღელში.*

შპრპაშლი (შურღელს) შურღული. ფერდის მიეშინე გიშე თეში, მუჭო შურღულინი; *მასალ., გვ. 69 - ფერდობზე მიქრის თავეკი ისე, რეგადე შურღელი. მოხუჯარო ქედეკი შქეილ-საგანი, შურღულინი; აა, I, გვ. 22 -*

მოხერებულად დაიჭირა მშვილდ-ისარი, შურღელი.

შპრპაშლი (შურღელს) იგივეა, რაც შურღული.

შპრპაშლი (შურღელის) *იხ. შორღოხი, - იგივეა, რაც ოჩხოტუე. შორ. ვარაყია.*

შპრპაშლი ზაზ. I. სრულიაბით. ე ბოშიში დიდასე შურებითე ვახიოლებუ; *ი. ყოშ., გვ. 61 - ამ ბიჭის დედას სრულებით არ გაბარებია. 2. შპრპით (ი. ყოშ.).*

შპრპაშლი (შურეთის) სულეთი, საიციპო. შურეთიშე ღორთინელი მითა მიძირუ - საიციოდან დბრუნებული არავინ მიწდასე.

შპრპაშლი (შურეთის) *რელიგ.* სულეპის დღე, - აღღვომის მეორე დღე (*დ. ფიფია*).

შპრპაშარი (შურთარს) იგივეა, რაც თარ შური, - მითაპარი სული. შურთარი ჩუქურხინუე - მთავარი სული ამოართვა, - ძალიან შეწანუხ.

შპრპაშაშუ საღღერსო-საფიციარი მიმართვა; სულს გაფიცება; სული თუ გნამს; სულსიწინი! ივანე დათუაშვილიშ შურიტე, ქოფრია მუთონია; *შ. ზუბ., გვ. 117 - ივანე დათუაშვილის სულს გაფიცებ (თუ გნამს), მაჭამე (მასვი) რამეო. ირო ორღა, მახარია, თოლიდუე ღო შურიტე; ქხს, I, გვ. 314 - სულ იყავი, მახარია, თოლიდუე და შურეღ.*

შპრპაშაშმა (შურღვემას) შურიშ სულის + ღვემას დემას) სულსიდმა.

შპრპაშაშუ (შურღვემუს) სულღვემული. ასე მუსუ გიწინქინი, შურიღვემუს ვაუწუა; *აა, 2, გვ. 85 - ახლა რასაც გეტყვი, სულღვემულს არ უთხრა. იხ. შურღვემუე.*

შპრპაშაშ (შურიკიას) მოფერ. სულიპო. მა ვა გიწინქ, შურიკია, სი თეთიანე ქიშეხვადი; *ი. ყოშ., გვ. 173 - მე არ გეტყვი, სულიკო, შენ თავად (თეთიანე) მიხვიდ. შურიკია, შურიტური, სი ერმქინდი თემ მანჯური; მასალ., გვ. 30 - სულიკო, სულო-გულო, სად გაწინდი ასეთი სახისა (ანის მსგავსი).*

შპრპაშაშლი (შურიკოხილი/რს) ზუსტი, ნაშველი, - კოპიო. მოჯინქეჩინი, შურიკოხილინი მუაშუშიე - რომ შეხედავ, კოპიო მამამისა.

შპრპაშაშმა (შურიკუნტას) იგივეა, რაც შურკუნტა.

შპრპაშაშ (← შური მიშინე სული მიხსენე) *შორღ. ფიცილის - სულს ვციციტა. ბაბაშ-შურიშე მამის სულს ვფიცავ; დღადამ შურიშე დედის სულს ვფიცავ. შორ. ლაზ. შურ'იმიშინე ძვირფასო (აჭარ. დარგ. ლექსი, IV, გვ. 70). შურ'იმიშინე ← შური-მიშინე სული მიხსენე.*

შერიმალაშუ (შერიმალაფუს) *იხ.* შერიმალაფუ-ქიდელაფუ ღო შურიმალაფუო გინორთ; *ქსს. II, გვ. 26* - ავად გახდა და სულთმობრძავე იქცა.

შერიმონიქვილი-ი (შერიმონიქვილ/რს) სულწმინდური. ორქო მულნობედ შურიმონიქვილიც: *აა, I, გვ. 23* - ოქრო სდებიყო სულწმინდურს (სულმოსერისლ).

შერიმბაშუ (შურიუბუშუს) *იხ.* შურბუშუ, შურბუშუ, - მდუმარა. შურიუბუშუ მითოჯანუ ლოგინს - მდუმარე ნეეს საწოლში.

შერიმმა (შერიმმას) სულმოკლე, სულსწრაფი. შურიმმა რენია: *ბაღ. სიბრ., I, გვ. 158* - სულსწრაფი (სულმოკლე) არისო.

შერიმი ბუბა (შურიმი ბუმას) ხმის ამოღება. შურიმი ბუბა ვარუ - სრული სიწუმეა (სულს ბმა არ არის); ჩამი-ჩუმე არ ისმის.

შერიმუბა (შურიმუბას) *იხ.* გილა-შურიმუბა.

შერიმხა (შურიმხას) *რელიგ.* სულის სსანების დღე; შაბათი (ჩვეულებრივი). შურიმხა - შურიმ+დლა სულის დღე. *შდრ. თუთაშხა* - თუთაშ-დლა.

შერიმალური-ი (შურიწაულირს) სულწამხდარი, სულწანყმადილი. *ი* შურიწაულირიმ სქუა სულწანყმადილის შვილი. მუშ ნებაშა გილუურცუ შურიწაულირიმ სქუა: *ბასლ., გვ. 28* - თავის ნებაზე დაიარება სულწანყმადილის შვილი.

შერიმინაგამი (შურიწინადამს) სულწმინდური; *სიტყ.-სიტყვ.* სულჭუჭყიანი. შურიმინადამი მიდლოთ; *აა, I, გვ. 22* - სულწმინდური მიიკლავება.

შერიმინე-ი (შურიხინეწის) უკმარობა (ავადმყოფობა).

შერიმნაბა, შერიმნაბა (შურკუ'ნტას) იგივეა, რაც შურიკუნტა, - სულმოკლე. ნინა გინბე მისეთ უღუნი, შურიკუნტა რენია: *ბაღ. სიბრ., I, გვ. 105* - ვისაც გრძელი ენა აქვს, სულმოკლე არისო. შურიკუნტა კოჩი ვარე საწდო - სულმოკლე კაცი არაა საწდო.

შერეპალაშუ (შერიმალაფუს) იგივეა, რაც შურიმალაფუ, - სულთმობრძაპანი, - მომსაქმადი. შურიმალაფუ ღურუღასგ, ინა ვარე საყოდალი: *ქსს. I, გვ. 97* - სულთმობრძევი რომ კვებდობდეს, ის არაა საყოდავი (შესაცოდებელი). *ი* შერიმალაფუო გინორთა სულამომსვლელოდ გადებქვეა (გახდობა). *გადატ.* სიყვდილის პირად მისვლა. *გუამურიცხამქე ქიდელაფუ ღო შურიმალაფუო გინორთ; ა. ცაგ., გვ. 25* -

შუბლერსკელავიანი ავად გახდა და სულთ-მობრძავედ (მომსაქმადეად) იქცა.

შერიმონიქვილი-ი (შურიმონიქვილ/რს) იგივეა, რაც შურიმონიქვილი, - სულაპატმადური, სულმოსერილი; სულწმინდური.

შერი, შერი *ჯგჯ.* სულ; სრულიად, სრულადიმა; საერთოდ; ოდნავ. შერიო ვა გილუო ჭკუა? *ა. ჟოშ., გვ. 114* - სრულებით არ გაქვს ჭკუა? სერიო შერიო ვა ვლურს: *ქსს. I, გვ. 134* - ღამით სულ არ მძინავს. შერიო გიმოს ევტალენც: *ა. ჟოშ., გვ. 156* - საერთოდ (ოდნავ) გემოს არ ტოვებს. ქვმკოჯინი, შერიო ქიოკოლდექე-ღა: *ბასლ., გვ. 30* - მომხედ, ოდნავ თუ გკვირდები. ქიშოლდექე..., შერიოთ ვემაჯინანიც: *ბ. შუბ., გვ. 5* - შეიძლება..., სრულებითაც არ ამოვიყვანონო. *ი* შერიო ბრელი ძალიან ბევრი: შერიო ბრელ ამბეს გვიბუქ - ძალიან ბევრ ამბეს ვიამბობ. *ი* შერიო ვარ სულ არა. *ი* შერიო(თ) მუთას სულ არაფერს, სრულიად არაფერს. შერიო მუთას აკეთენს - სრულებით არაფერს არ აკეთებს. *ი* შერიო მუთუნს. *შდრ. გვალას გვალაო.*

შერსანთხი (შურსანთხის) სწნამო. *იხ.* ნთხუაფა.

შერუა (შურიუას) საბელი შურანს ზმნისა - 'დასუნავა'; 'დასუნება. ჟოლოლი წყარს შურანს - ძალი წყალს სუნავს. შერუა (წერუა) დასუნა, დასუნა; წერუა დასუნოსავს; წერუა დასუნოსავდა თურმე) გრძლ. სუნავს, ცნოსავს. შურუანს (წერუა დასუნოსავს, წერუა დასუნოსავს) *გრძლ. სასტყ. ქც.* შურანს ზმნისა - უსუნავს, უცნოსავს. *ი* შურაფუანს (წერაწა დასუნოსავს, წერაწა დასუნოსავს) *გრძლ. წარს.* წარს. ნასუნი, წანოსი. წერაწა *მძღ. ენებ. წარს.* სუნვის, ცნოსვის საფასური. *წერაწა მძღ. უარც.* დასუნავი, დასუნოსავი. *შდრ. ლაზ. შერი: ვიშერამ ცუნოსავ (ნ. ბერი).*

შერეპალაშუ (შურიმალაფუს) მსწნამი, - ავისული. გვალა ქიძირენი თოლო შურიუბადო, უძირაფელა: *ქსს. I, გვ. 303* - სულ თვალთა დაგინაბავს მსუნავი, გაუმადარი... *იხ.* შერეპალი.

ზნისა- იმშვიდებს; იმუშებს.
 უშუმენს (წაშაშა დაუშუმა, დაუნყნარა;
 წაშაშაშა დაუშუმებია, დაუნყნარებია) *გრდმ*
სსხტ. ქვ. ა შ უ მ ე ნ ს ზნისა- უშუმებს,
 უმშვიდებს, უნყნარებს.
 იმუშებუ(ნ) (წაშაშაშაშა დაუშუმა,
 დაუნყნარა; წაშაშაშაშაშა დაუშუმებულა,
 დაუნყნარებულა) *გრდუტ. ერტ. ა შ უ მ ე ნ ს*
 ზნისა- მშვიდდება, შუმდება, ნყნარდება.
 იმუშებუ'უ(ნ) (წაშაშაშა დაუშუმება,
 დაუნყნარება; წაშაშაშა დაუშუმებია,
 დაუნყნარებია) *გრდუტ. ერტ. უ შ უ მ ე ნ ს* ზნისა-
 უმშვიდდება, უშუმდება, უნყნარდება.
 იმუშენ(ნ) (წაშაშაშა შესაძლებელი გახდა
 დაუშუმება, დაუნყნარება; -, ე) *გრდუტ. შესაძლ. ერტ.*
 ა შ უ მ ე ნ ს ზნისა- შვიძლება დაუშუმება,
 დამშვიდება, დაუნყნარება.
 აშუმენ(ნ) (წაშაშაშა შვიძლო 'და'უშუმებინა,
 'და'უშუმებინა; -, ი) წაშაშაშაშაშა(ნ) შესაძლებია
 დაუშუმება) *გრდუტ. შესაძლ. ერტ. უ შ უ მ ე ნ ს*
 ზნისა- შეუძლია 'და'აშუმოს, 'და'ამშვიდოს,
 'და'ანყნაროს.
 იმუშებაფუანს (წაშაშაშაშა აშუმებინა;
 წაშაშაშაშაშა უმშვიდებინებია; წაშაშაშაშაშა(ნ)
 აშუმებინებდა, ამშვიდებინებდა თურმე) *კუზ.*
 ა შ უ მ ე ნ ს ზნისა- აშუმებინებს,
 ამშვიდებინებს, ანყნარებინებს.
 წაშაშაშაშაშა *მძღ. მთქ.* 'და'აშუმებელი;
 'და'ამშვიდებელი; 'და'ანყნარებელი.
 წაშაშაშაშაშა *მძღ. ერტ. მტ.* 'და'საშუმებელი;
 'და'სამშვიდებელი, 'და'სანყნარებელი.
 წაშაშაშაშაშა *მძღ. ერტ. წარს.* დაუშუმებელი;
 დაუნყნარებელი.
 წაშაშაშაშა *მძღ. ერტ. წარს.* 'და'აშუმები;
 'და'ანყნარები.
 წაშაშაშაშაშა *მძღ. ერტ. წარს.* 'და'უშუმების;
 'და'ანყნარების საფსურთი.
 უწაშაშაშაშა *მძღ. უარჯ.* 'და'უშუმებელი;
 'და'უნყნარებელი.

შაშა-ი (შაშელ/რს) შიშვილი; უტყაო ადგილი
 მისაში, საშონელი (თხის, ცხერის) საშომარი,
 - ალაშარი საშომარბის წონა. შუშელ ი რ ე,
 ჯა ვაწასონი, ფერი არადგილი - შიშველია, ხე
 რომ არ დგას, ისეთი ადგილი. თი შუშელ ც გ
 ასქეამანც მელიშია დიჭურული - ზევით
 შიშველ ადგილს ალაშაზებს მოცვი
 დაბუნძული. შუშელ ე ვ ი თ
 მელარაყუნდეს ჯოგის - შიშველი ადგილებით
 გამორეკადნენ ჯოგს. დუღუშუმელი
 თაეშიშველი. *შღრ. ჯალღონი.*

შაშინ-ი (შაშინს) ძნელი სწონთა.
შაშა (შაშუს); შუშუ კოჩი მრატე (გონებით); 1.
 გიშობარი, გიშულელი; 2. მშვიდი ქატი. 3.

ანთროპონიმი(ცა). *შღრ. შუში. იმტ. შუშუ*
 მოტინთხელსაგით (ე. ტყრ.).
შაშაშაშა (შაშაშაშა) *მოგან. მარჩია* (ა. მყ.).
შაშ-ი (შაშის) 1. დასუთული პაარი (მგარი
 სიქისა ერის). 2. ცხალი პაარი; ცხალი
 პაარის ძლიერი ტაღლა. *იხ. შუქი.*
შგ (შგს) იგივეა, რაც შუ, - 1. სპელი. იღენს
 ოთიფურს ცვერი შგ, ლადირი - იბრძის
 სათიბში ევერი სველი, ნედლი. *შღრ. შგმე. 2.*
ახსიქს. იხ. შგენა.
შგბა (შგბას) *იხ. შობა, - შომბა. უ ო მ გ ბ უ ე ფ*
 ეიშო ქემოტევა: *მ ხუძ. გვ. 268* - ეს
 საშონელები მივატოვეო იქით.
შგმობა (შგმოტას) საამის უსუშთაოღ
 მათაშაშალი.
შგმე (შგმეს) *იხ. შიშე, - სპელი, ნსსტინანი;*
მომტო.
შგმთი-ი (შგმთის) *იხ. შუმთითი, - შუმთითი.*
შგმორ-ი (შგმორს) *იხ. შიშორი, - 1. შმორი; 2.*
ნელი ნეშია, - თმორი.
შგნა (შგნას) *იხ. შინა, - ხსიწნა, ხსანაშა.*
 შგნას შითა გგონეუნაფგ - ხსიწნას არაიწ
 გადაყულია.
შგნაშაშ-ი (შგნაშაშის) *იხ. შინთაშა, - სახელი*
იშგნთანს ზნისა - გორბაშა, შუმთითა.
 იშგნთანს (იშგნთა იშგნთა, აშგნთა
 უშგნთაშა, წიშგნთაშა) შგნთაშა დურმე)
გრდუტ. ერტ. შგნთაშა.
შგრტინ-ი (შგრტინს) გულამოსკინელი ტირილი
 (მ. ძძ. II. გვ. 108). *შღრ. შხირიწი.*
შგრილა-ი (შგრილს) *იხ. შირილა.*
შგრუა (შგრუას) *იხ. შორუა. ნაბტანი ფულაშე*
ჩუანც დულა იშგრუე: მახლ., გვ. 24 -
 მეტისმეტე დუღილსაგან ქვაბში მდულარე
 ჩაშრება.
შგრშინ-ი (შგრშინს) *იხ. შორშინი.*
შგშონ-ი (შგშონს) *იხ. შიშონი.*
შუმთი-ი (შუმთის) შუმთითი.
შუმთი-ი (შუმთის) [რუს. шумити ნარანდი]
 შაშნტი, დურგლის ხელსაწყო (შალაშინის)
 სახობა, - ხის (შვიტარის) სარანდი.
შმა შაშა. *იხ. შა. შქა* ჭკომუა ქაფე ათე
 კვერიში: *მ. ყოფშ., გვ. 41* - შუა ქაშა აქეს ამ
 კვერისა. შქა კვირკვეს უქე ჩხურე: *ქბს. I.*
გვ. 65 - შუა ავტისტოს იცის სიცივე. შქას
 (წიქას) შუაზე, შუაში. ენეფე შქას გკოროტეს:
მ ხუძ. გვ. 32 - ენეწი შუაზე გაყვეს. დიო
 ვაეორეთ შქას - ჯერი შუაშიც არ ვართ.

შქამა (//შქამა) შუაზე; შუამდე. გოუსოფუ შქა შა ღუეუ: *კ. საბუშ, ქხს, გვ. 120* - გაფუიპო (გაფუხეთქაე) შუაზე თავს. *იხ. ოშქარი. შორ. ლაზ. შქა შუა (ნ. მარი).*

შპა'ან-ნ (შქა'ანან) *იხ. შქაბანი*, - შუა ადგილი. შქაბანანსცე *ზჩჷ*. შუაში, შუა ადგილას. შუერქუ ბოშიქე ლეკური დო შქაბანანს გოჭკორე: *ა. ციხე, გვ. 11* - მოუენია ბიჭმა ლეკური და შუა ადგილას გაჭრა. შქაბანანს გიილუ: *ი. ყოფშ, გვ. 31* - შუაზე გაჭრა (გაუტანა). ირფული შქაბანანს გიბრთათია: *აა, 1, გვ. 26* - ყველაფერი შუაზე გაიყოთო.

შპაბანანს *ზჩჷ*. იგივეა, რაც შქაბანანს, - შუაზე, შუა ადგილზე. სოდე გეიწურუანთი, თექ გორსოფუნი შქაბანანს: *ქხს, I, გვ. 265* - სადაც დაგიმიზნებთ, იქ გაგხეთქათ შუაზე.

შპაბანანს (შქაბანანს) *იხ. შქაბანი*, - შუა ადგილი. შქაბანანს *ზჩჷ*. შუა ადგილზე. შქაბანანს ხას გინბორხილი ცოფე თე ჭყონი: *შ. ხუბ, გვ. 3* - შუა ადგილას გადახერხილი ყოფილა ეს მუხა.

შპაბანი (შქაბანიას) შუა ადგილი. შქაბანიას *ზჩჷ*. შუაზე. ლეენქ გიამქე ლეკური დო შქაბანიას გაყოთინაფუ: *შ. ხუბ, გვ. 12* - ლეენმა დაარტყა ლეკური და შუაზე გაჭრა (გააღებინა).

შპაბანს იგივეა, რაც შქაბანანს. შქაბანანს გოჭკორუ - შუაზე გაჭრა.

შპაბანალ (შქაგვალას) შუაშია. *შორ. ჩეგვალა.*

შპაბარნი (შქაგურს) შუაბული. შქა გურ სინხეს შირთუო ყვანამა ულაქ? - შუაგულ სიციხეში მოგინდა (მოგივიდა) ყანაში წასვლა?

შპაბარწარნი (შქაგურწყარს) შუაბულის წაალი. აკა, სქაგუე, შქა გურწყარნი გუშელი ინჭაშე - ერთი, შვილოსა, შუაგულის წყალი ამოიღე ჭიდა.

შპაბარნი (შქაბარნი) *იხ. შქაბარნი*.

შპაბანს (შქაბანანს) იგივეა, რაც შქაბანანს, შქაბანანს. შქაბანანს *ზჩჷ*. შუა ადგილზე. ქემშმოყოფე მა შქაბანანს: *ი. ყოფშ, გვ. 139* - ჩამავდო მე შუა ადგილას.

შპაბანს (შქაბანანს) იგივეა, რაც შქაბანანს, - შუაბული. შქაბანანს *ზჩჷ*. შუაბული. ძაბანის შქაბანანს ქუდეუჭყე ქვარაში შუა: *ი. ყოფშ, გვ. 83* - გოგოს შუაბული დუხყო მუცლის ტყვილი. შქაბანანს ბორჯის შუაბული დროზე: ქომორთუ შქაბანანს ბორჯის - მოვიდა შუაბული (შუაბული დროზე).

შპაბანანი (შქაბანანი) შუა ადგილი, შუა. შქაბანანს *ზჩჷ*. შუაში, შუა ადგილას. არძოს

გორხე შქაბანანს: *ქხს, I, გვ. 264* - ყველას გაგხერქე შუა ადგილას.

შპაბანანი (შქაბანანიას) იგივეა, რაც შქაბანანი, - შუა ადგილი. შქაბანანიას *ზჩჷ*. შუა ადგილზე. ათე შქაბანი შქაბანანიას ქაქოთია: *შ. ხუბ, გვ. 227* - მა კარადის შუა ადგილს ესრლო.

შპაბანანი (შქაბანანი) შუა ადგილი, შუა. შქაბანანსცე შუა ადგილას, შუაზე. ნამეს გეიწურუანქენი, არძას გორხე შქაბანანიას!: *მასალა, გვ. 90* - ვისაც (ქი) დაგიმიზნებ (მიგითითებ), ყველას გაგხერქე შუაზე (შუა ადგილას)!

შპაბარნი (შქაბარნი) შუაბანი.

შპაბარნი/შპაბარნი (შქაბარნი-ს) შუაბანი.

შპაბარნი (შქაბარნი) შუაბანი.

შპაბარნი (შქაბარნი, შქაბარნი) შუაბანი; შუაბანიასი; შუაბანიასი; შუაბანიასი; შუაბანიასი (შუაბანიასი).

შპაბარნი (შქაბარნი) სახელი შქაბარნიცე ზინსა - შუაბანიასი, - შუაბანიასი.

შქაბარნი (ივერ. იშაპარნი იშუაკაცა, შუაბარნი იშუაკაცინა, ნოშაპარნი) შუაბანიასი (ივერ. საშ. შუა-ივერ. შუაბანიასი).

შპაბარნი (შქაბარნი) შქაბარნი ← შქაბანი შუაბანიასი, - შუაბანიასი.

შპაბარნი/შპაბარნი (შქაბარნი) ← შქაბანი ბართუ შუაბანიასი; შქაბარნი. ინეფი ქინახუნუნი შქაბარნი - ისინი ჩააჯინა შუაბარნი.

შპაბარნი (შქაბარნი) შინდარის შუა ადგილი. შქაბარნი *ზჩჷ*. შუა შინდარზე. შქაბარნი ქობირე დიდი დარბირი: *ი. ყოფშ, გვ. 21* - შუაბარნიცე ნახ დიდი ცეცხლი. *შორ. აშაბარნი.*

შპაბარნი (შქაბარნი) შუაბარნი. შქაბარნი *ზჩჷ*. შუაბარნი. შქაბარნიცე მურთუო ხორციმ ჭკომოქე - შუაბარნიცე მოუენია (შექენა) ხორცის ჭამა. *შორ. პირანი.*

შპაბარნი (შქაბარნი) შუა შანი; შუაბარნი. შქაბარნი *ზჩჷ*. შუა დრომდე. თიშ ოჯახის ფქიფენილი მავიდალა შქაბარნი: *კ. საბუშ, ქხს, გვ. 119* - იმის ოჯახში ვქეიფობდით მეორედლის შუაბარნიცე.

შპარნი (შქარნი) რხევა; შარნი-ფარნი; შარნი.

შპარნი (შქარნი) საბანი. გაწუნოქე შქარნიცე დო აწუნოქე მა: *ქხს, I, გვ. 19* -

გადახედე საბანი და დავებდე მე. **თ** შქართუნო მუნაქუნც: *აია, I, გვ. 22* - ზევიდან საბნად ახურავს.

შამს იგივეა, რაც **შქას**, - *ზაზ. შორის; შუაში.* გამოიყენება თანდებულადაც. ცალო ღიხამი შქას მუთა ნობალუე: *ი. ყოშ., გვ. 23* - ცასა და მინას მუა არაფერი ეპოვებოდა (ებადა). ჩე ზღვალო უჩა ზღვა შქას რე ირემი: *ბ. ხუძ., გვ. 107* - თეთრ ზღვასა და შავ ზღვას შორის არის ირემი. შქას გლოჭკირი გვერმაში: *ბ. ხუძ., გვ. 12* - მუაზე გაჭერი ვეშაბი.

შამსარი (შქასურს). იგივეა, რაც **შქასერი**, - შუალამი. შქასერი რე უკუმელა: *ბასალ., გვ. 70* - შუალამე კუნაბეტი. შქასურს, შქასერ დროს (განს), ბორჯის *ზაზ.* შუალამის დროს, შუალამისა. შქასერ ქვანსე ხონარობაქ იყუე: *ა. ცაგ., გვ. 92* - შუალამისას (ყამს) ხმაურობა შეიქნა. შქასერ დროს ქემორთგ მუღაქაქერენი: *ბ. ხუძ., გვ. 159* - შუალამის დროს მოვიდა რაღაცაა.

შამტანი (შქატანს) შუატანი. შქატანიშ კორი - შუატანის კაცი. *შორ. საშუალა.*

შამში (შქაფის) იგივეა, რაც **შქაფი**.

შამქიფი (შქაქეფის) შუა ქიფი. შქაქეფის ქიშილოდირთეს კარს - შუაქეფზე მიადგენ კარს.

შამლინი (შქალინს) შუა ლინო; სახარპო ლინო. შუა ლინო არის საწნახელში დადულებული ლინო, როცა საწნახელში ჩაუმტებენ იმდენ წყალს, რამდენი ტკბილიც გამოიღო დანების შემდეგ (*ბასალეტი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 163*). შქაღეინი შვი მურამია: *ა. ცაგ., გვ. 8* - შუაღეინო სვი სუნიანიო.

შამაზური, **შამაპური** (შქაყებურს, შქაქებურს) შუაპური, - კარიის შუა ადგილი.

შამაქი (შქაყუის, შქაყუს) შუაპური. შქაყუს იჭუანს შხირას - შუაყურს იტყვიებს ხშირად.

შამაშა (შქაშარას) შუაშა. შქაშარას *ზაზ.* შუაგაზე. შქაშარას გე ქივლეტუე: *ი. ყოშ., გვ. 17* - შუაგაზე დატოვა. ჭურუს ორმოლო შქარაშაგა: *ბაღბ. სიძრ., I, გვ. 156* - სულელის საგალო შუაგაზადეო.

შამაშალუ (შქაშიშალუს) იგივეა, რაც **შქაშალუ**, - შუაშამალუ.

შამაშას *ზაზ.* შუაში; შუა ღა შუა. ქარაგამა ორგენ ფერი, შქა-შქას ცორმეფ ამაყუნც: *ბასალ., გვ. 19* - ქარუნდენი სიმალისა რომ არის ისეთი, შუა-შუა ჩაყოლებული აქეს კოშკები (გუმბათები).

შამაშა (შქაშქუას) სახელი შქაშქუნს ზმნისა - ნანილ-ნანილ ღაშრა.

შამაშანა (შქაშანას) შუაშანი.

შამაშირა (შქაშირას) შუაშირა.

შამაშარი (შქაშყარს) შუაშყარი. შქაშყარს *ზაზ.* შუაწყალზე. შქაშყარს ლიქ უწუე: *ი. ყოშ., გვ. 40* - შუაწყალზე დევმა უთხრა. ქედლომიტუე შქაშყარს: *ი. ყოშ., გვ. 140* - ჩამტოვა შუაწყალში.

შამახანი (შქახანს) შუახანი.

შამახორ *ზაზ.* შუახორცად. *გაღბ. კარგად.* - შუგორ რექ? - როგორ ხარ? - შქახორყო. - შუახორცად (*კარგად*).

შამაღი (შქედის), **შამაღი** (შქედის) ბორაქის (ბთის) ჩრდილოანი (ჩრდილოეთი) ფარდობი (*ა. ცაგ., კატალ., გვ. 27*).

შამარი (შქერი) იგივეა, რაც **შქერი**, **ფშქერი**. - *ბოქაშ. შამარი.* შქერიში ჭინ ჩუნაფილე ოჭიშის უეიფუნც: *აია, I, გვ. 21* - ცეცხლზე მოშუმულ (დარბილებულ) შქერის ნეელს ზურგზე უტყალაშუნებს.

შამართა (შქერთუას) იგივეა, რაც **ტაერთუა**, - თელა; მამრად ცმა.

შამართი (შქერთის) ადგილი, სადაც ბერი შქარი.

შამალი (შქეალს) რაინის მშვილდი (*ვაზული „ილორი“; 19.03.2002 წ.*).

შამართალი (შქართალის) იგივეა, რაც **შქართალი**, - ტანის ლამაზი რხაპიტი სიარული. *შორ. შქერთი.*

შამაშა (შქეაფას) იგივეა, რაც **შქეაფა**, - სახელი აშქეანს, ოშქეანს ზმნათა - 1. 'გაღა'ყვეა; ბახლომა. მა ეფერი ბოში მოკო, ... გუალას რჩეო ოშქეანდას: *ბასალ., გვ. 32* - მე ისეთი ბიჭი მიწადა, ... მთას ბარად (ვაკედ) აქცეველს. ფერო წერილო გინ ოშქეანს - ისეთ წერილად მაქცია. ჩემი დღე თემი გინ ოშქეანს, ორო მიფურანდე: *კ. საბუშ., ქაბს, გვ. 122* - ჩემი თავი ისე გავიხდეს, რომ მუღად მიფიცებდე. 2. დასოშა. მასარს აშქეანს - მესერს ასობს. *იხ. ღა-შქეაფა* (შნიშენ. -2). 3. ღარტაშა. ღუს გითია ოშქეანს ბიგას - თავზე ურტყამს ჯოხს. *იხ. გე-შქეაფა*. 4. აშქეაშა. *იხ. ეშქეაფა*. 5. მოშქეაშა. *იხ. მო-შქეაფა. შორ. შქეაშა.*

შამაშამალი (შქეაშქეალს) წინდასხედავად ყველაფერაშ ლაბარაპი.

შამართი (შქერთის) თასმა, შოლტი; ახალ-ამონაყარი მცენარე; ხის ტოტა აართმეული ტაპი ბრძალად (*გ. როფაყა*). *შორ. შქეობი*

შეგარი. იხ. შეერთი. შდრ. იმპრ. მხვერთი ნედლე
ნულზე ართმეული კანი (გ. მერ).

შპს "საქართველო" (შევერთურეს,
შევერთურას) შოლტივიტი ტანის მამონი.
შქვერთერია ძაბი - შოლტივიტი ტანის
მქონე გოგო. იხ. შევერთი.

შპს "საქართველო" (შევერთურას) იხ. შევერთურა.

შპს "საქართველო" (შევერთურა-ს) სახელი
ოშქვილუანს, იშქვილუ (6) ზნისათა -
'დაზრრობა. შქვილა გინომიჭვილეს; ქხს. 1,
გვ. 69 - დაზრრობა ვადუნევიტეს. წყაროში
შქვილაში ბუღი ქიმეფიათია; მ. ხუბ., გვ. 135
- წყალში დაზრრობის ბუღი მივსკეთო. ართოქ
შქვილაფა გინუჭვილეს; მ. ხუბ., გვ. 14 -
ერთმა დაზრრობა ვადუნევიტა.

ვიშქვილუეუქ შესქვიცალო: ი. ყოფშ. გვ. 108
- ვიზრობი შაშვიტი.

ოშქვილუანს (ოშპვილუა 'დაზრრო, შპს "საქართველო"
'დაზრრობა, ნოშპვილუაშა(6) აზრობდა თურმე)
გრძლ. აზრობს.

იშქვილუანს (ლიოშპვილუ დაიზრო, ლუშპვილუაშა
დაზრრობა) გრძლ. სახტ. ქს. ოშქვილუანს
ზნისა - იზრობს თავს.

უშქვილუანს (ლუშპვილუა დაზრრო,
ლუშპვილუაშა დაზრრობა) გრძლ. სახტ. ქს.
ოშქვილუანს ზნისა - უზრობს.

იშქვილუ(6) (ლიოშპვილუ დაიზრო,
ლუშპვილუ(6) დაზრრობა) გრძლ. გნტ.
ოშქვილუანს ზნისა - იზრობა.

აშქვილუ(6) (ლუშპვილუ დაიზრო,
ლუშპვილუაშა/ლუშპვილუაშა დაზრრობა) გრძლ. გნტ.
უშქვილუანს ზნისა - ეზრობა.

იშქვილუ(6), იშქვილუ(6) (იშპვილუა
შესაძლებელი ვაბდა 'დაზრრობა, -) გრძლ.
შესაძლ. გნტ. ოშქვილუანს ზნისა -
შეიძლება 'დაზრრობა.

აშქვილუ(6), აშქვილუ(6) (აშპვილუა შეძლო
'დაიზრო, - ლუშპვილუაშა(6) შესაძლებია
დაზრრობა) გრძლ. შესაძლ. გნტ.

უშქვილუანს ზნისა - შეუძლია 'დაზრრობა.
ოშქვილუანს (ოშპვილუაშა) 'დაზრრობინა,
უშპვილუაშა 'დაზრრობინებია, ნოშპვილუაშა(6)
აზრობინებდა თურმე) კაუხ. ოშქვილუანს
ზნისა - აზრობინებს.

გაშპვილუა, გაშპვილუაში, გაშპვილუაში,
გაშპვილუაში მიმლ. მოქმ. 'დაზრრობელი,
'დაზრრობი.

ოშპვილუა, ოშპვილუაში, ოშპვილუაში მიმლ. გნტ.
გვ. 'დაზრრობი.

შპვილუა, შპვილუაში მიმლ. გნტ. წარს.
'დაზრრობელი.

ნაშპვილუა, ნაშპვილუაში, ნაშპვილუაში მიმლ. გნტ. წარს.
ნაზრრობი.

ნაშპვილუაში, ნაშპვილუაში მიმლ. გნტ. წარს.

'დაზრრობის საფასური.
შპვილუა, შპვილუაში მიმლ. უარგ. 'დაზრრობელი,
'დაზრრობელი. შდრ. ლაზ. შქვილუ: ოშქვილუ,
ოშქვილუ ბრრობა (6. მარ).

შპს "საქართველო" (შქვილაფა) იხ. შქვილა.

შპს "საქართველო" (შქვილაფილ(რს) იხ. შქვილელი.

შპს "საქართველო" (შქვილელი(რს) მიმლ. გნტ. წარს.
ოშქვილუანს ზნისა - დაზრრობელი. ასე
თი შქვილელი მღვდელში ქვილა ქოქუ: ი. ყოფშ.
გვ. 6 - ახლა ის დაზრრობელი ზღვის ფსკერზე
(კი) დევს. თოქიში იყუასია მეტუნეფილია და
შქვილაფილ(რს)ა; მ. ხუბ., გვ. 291 - თოქთან
იქნესო მიყვანილი და დაზრრობელი.

შპს "საქართველო" (შქვილუა) იხ. შქვილა.

შპს "საქართველო" (შქვილუა) იგივეა, რაც შქვილთი, -
შვიდი მძა-კაცებნი წაიღნენ. შდრ. ლაზ. შქვილთი
შვიდი. იხ. შაშქვილთი.

შპს "საქართველო" (შქვილთინერს) შვილდანირი.

შპს "საქართველო" (შქვილთის) შვილდანი.

შპს "საქართველო" (შქვილთის) რელიე. საბავარაულო
ლ(6)მც; იცოდნენ ჭირანბუღის დაბინავების
შემდეგ, ეტროპობის ბოლო რიცხვებში,
ორშაბათი დღეს. ამ დღეს დაკლავდნენ შვიდ
სხვადასხვა სახის ცხოველსა და ფრინველს
(გოჭს, ბატკანს, ციკანს, ხბოს, ქათამს, ინდურს,
ბასს), ქვეყრის თავზე აანთებდნენ 7 სანთელს,
დაიჩოქებდნენ და ლოცულობდნენ (ს. მაკალ., გვ.
320); შვილდანი.

შპს "საქართველო" (შქვილ(რს) იხ. შქვილი, - მშვილდი.
გაშპვილუა შქვილი: ი. ყოფშ., გვ. 21 - აილო
მშვილდი. შქვილი დო ეოშული -
მშვილდ-ისარი. იხ. ქა-შქვილი; შქვინდი.

შპს "საქართველო" (შქვილა ლგინს) შპს "საქართველო"
დარჩინილი მოშპვილ(6)მც.

შპს "საქართველო" (შქვილა/შქვილუა
ბაფის) ერთი ამომანა (ამორბაუ) ბაფი. შდრ.
შუქუა.

შპს "საქართველო" (შქვილერს) მიმლ. გნტ. წარს.
შქვილანს ზნისა - დაბინდილი. თუნა
მიშუხენა სერთი შქვილერი ბაშემა:
მ. ხუბ., გვ. 138 - ეს უზით ლამით გაპენტრილ
ბაშემაში. შქვილა/შქვილუა ბაფი ერთი ამოქნა
(ამოღება) ბაფი. შდრ. შუქუა.

შპს "საქართველო" (შქვილუა) სახელი შქვილანს
ზნისა - მშვილდითი ანეშტა. შქვილთი
ბაშეს დო მონტყორს შქვილანდეს -
მშვილდითი ბაშეასა და მატყლს პენტაფდნენ
(მშვილდადნენ).
შქვილანს (ლიოშპვილუა დაბინდა, ლუშპვილუა

დაუპენტავეს, წინმოხაილა(6) დაუპენტავდა
 თურმე) *გრძმ. პენტავეს.*
 იმქვილანს (წინმოხაილა დაიპენტავ, წინმოხაი-
 ლა დაუპენტავეს) *გრძმ. სათავ. ქვ. შქვილი*
 ან ს. ზნისა- პენტავეს, მშვილდავს თავიას.
 უმქვილანს (წინმოხაილა დაუპენტავ, წინმოხაილა
 დაუპენტავეს) *გრძმ. სახვ. ქვ. შქვილი* ან ს.
 ზნისა- უპენტავეს, უმშვილდავს.
 იმქვილეუ(6) (წინმოხაილა დაიპენტავ,
 წინმოხაილა რა(6) დაუპენტავდა) *გრძმ. ვრძმ.*
 შქვილი ან ს. ზნისა- იპენტავა, იმშვილდავს.
 აშქვილეუ(6) (წინმოხაილა დაიპენტავ, წინმოხაილა
 დაუპენტავდა) *გრძმ. ვრძმ.* უმქვილი ან ს.
 ზნისა- ეპენტავა.
 იმქვილე(6) (წინმოხაილა შესაძლებელი ვახდა
 პენტავ, -) *გრძმ. შესაძლ. ვრძმ.* შქვილი ან ს.
 ზნისა- შეიძლება დაიპენტავს.
 აშქვილე(6) (წინმოხაილა შეიძლება პენტავ,
 წინმოხაილა) შესაძლებელი პენტავა) *გრძმ. შესაძლ.*
 ვრძმ. უმქვილი ან ს. ზნისა- შეუძლია
 დაუპენტავს.
 იმქვილაფუანს (წინმოხაილა აპენტავინა,
 წინმოხაილაფუანს უპენტავინება, წინმოხაილაფუანს(6)
 აპენტავინება თურმე) *კაუზ. შქვილი* ან ს.
 ზნისა- აპენტავინებს.
 მაჰაილა(6) *მძღ. მოწმ. მპენტავი.*
 იმაჰაილა(6) *მძღ. ვრძმ. მპ. საპენტავი.*
 მაჰაილა(6) *მძღ. ვრძმ. წარს. დაუპენტავი.*
 ნაჰაილა(6) *მძღ. ვრძმ. წარს. ნაპენტავი.*
 ნაჰაილა(6) *მძღ. ვრძმ. წარს. პენტავის*
 საფასური.
 უმაჰაილა(6) *მძღ. უარყ. უპენტავი.*

მეპინდი(6) (მეპინდის) იგივეა, რაც **მეპილი**, -
 მეპილი. **მეპილი**, **მეპილი** თ **ბამბეს რაყუნდეს** -
 მშვილდი ბამბას პენტავედნენ (რეკადენდენ). *იხ.*
კიტალი. ზღრ. მეპინდი დო *კოპული.*

მეპინლა (წმ) კოპული (მეპინდი დო *კოპული*(რს)
 მეპინდი დო ისარი. *ზღრ. ქაშქელი.*

მეპინლა(6) ხორხი (მეპინდი ხორხის) სისო
 ხორხი, ბაბაგული მეპინდიანი ხორხი.

მეპინლა(6) (მეპინთას) სწორი ლარბამიძით.
 ეულირი ვორექ **მეპილი** თ **აქალი**,
 წყუმონტილი-თოკიკალი, დღას მითინი
 ვაცოზოტაფუ სოფელური კოჩიკალი:
კ. საშუ. ქხს, გვ. 176 - ამოსული ვარ (სწორი)
ღერწამივით, დაგრეხილი - თოკივით, მისდღემი
არავინ შემძლებელია სოფელური კაცივით!
(გამოცანა: წერილი). ზღრ. მექვეთი.

მეპინლა(6) (მეპინთას) იგივეა, რაც
მეპილი, - მაღალი, სწორი (ტანისა).

მეპინლა(6) (მეპინთას) აპოლტავა; მაღლა
 აპოლტავა ლარბამიძით.
 იმქვილიანი *გრძმ. ვრძმ. აპოლტავა.*

მეპინდი(6) (მეპინდის) იგივეა, რაც მეპინდი,
მეპინდი, - მინი.

მეპილა, მეპილა (მეპილა და) იგივეა, რაც
მეპილა, - ქარბა. **მეპილა** **მეპილა** და **მეპილა**,
 სქანი ზირი??: *ი. ვრძმ. გვ. 2 - რატომ იკადრებ?*
მეპი ჭირი?! **მეპილა** **მეპილა** და **მეპილა** და
 სიქი: *მ. ზღრ. გვ. 31 - არაფერი არ უკადრა ამას*
დევმა. ხენწვევა მეპილა და მეპილა დიო
მეპილა: *მ. ზღრ. გვ. 257 - ხელმწიფე არ*
კადრულბს ვერ მისვლას.
მეპილა **მეპილა**, **მეპილა** (იგივე **მეპილა**
 იკადრა, **მეპილა** უკადრებთა, **მეპილა** და **მეპილა**)
 იკადრება თურმე) *გრძმ. საშ. მოწმ.*
 კადრულობს.

მეპილა(6) (მეპილა/რს) იხ. მეპილა, -
მძღ. ვრძმ. წარს. მეპილა და **მეპილა** და **მეპილა**
 ზნათა - ქარბაგული.

მეპილა(6) (მეპილა/რს), მეპილა(6) (მეპილა/რს)
 იგივეა, რაც **მეპილა**, - სახელი
მეპილა და **მეპილა**, **მეპილა** და **მეპილა** და **მეპილა**
 ქარბაგა. (თემა) **მეპილა** **მეპილა** და **მეპილა**
 მათში სქესებში: *ა. ვრძმ. გვ. 45 - (...ისე)*
 როგორც **მეპილა** მეფის შვილს.

მეპილა(6) (მეპილა/რს) (მეპილა/რს) იგივეა,
 რაც **მეპილა** დო **მეპილა**, - მეპილა-
 ისარი. **მეპილა** **მეპილა** და **მეპილა** და **მეპილა**
 განი, **მეპილა**: *ა. ვ. გვ. 22 - მოხერ-*
ხებულად დაიკავა მშვილდი-ისარი, შურდული.

მეპილა(6) (მეპილა/რს) სახელი მეპილა და **მეპილა** -
 მეპილა და **მეპილა**: **მეპილა**; **მეპილა**; **მეპილა**.
მეპილა და **მეპილა**, აკარიონუ - ისეთი
 დარტყა (სტეკი) ყურის ძირში, ნაქცია.
მეპილა (მეპილა და **მეპილა**, **მეპილა**
 და **მეპილა**, **მეპილა**) და **მეპილა** და **მეპილა**
გრძმ. არტყა; სტეკი.
მეპილა (მეპილა/რს) **მეპილა** და **მეპილა**,
 უმაჰაილაფუანს (მეპილა/რს) აცემინა,
 უმაჰაილაფუანს (მეპილა/რს) **მეპილა** და **მეპილა**
 ზნისა - აცემინებს, მაგრად **მეპილა** **მეპილა**
 წინმოხაილა *მძღ. ვრძმ. მპ. მაგრად* **მეპილა**.
მეპილა *მძღ. ვრძმ. წარს. ნაქცე* (მაგრად).
მეპილა(6) (მეპილა/რს) მძღ. ვრძმ. ცემის საფასური.

მეპილა(6) (მეპილა/რს) მინილა. კიდრმა **მეპილა**
მეპილა და **მეპილა** - მეპილა და **მეპილა**
 შირალი **მეპილა**.

მეპილა(6) (მეპილა/რს) იგივეა, რაც
მეპილა, - **მეპილა**; **მეპილა**; **მეპილა**.
მეპილა და **მეპილა** და **მეპილა**:
ქხს, I, გვ. 328 - ცეცხლი როცა ჩაქრება, უნდა
შეუკეთო. ბუნდეს დარტყა მეპილა და მეპილა.
გვ. 64 - მწავს ცეცხლი ჩაქვრობელი.

მეპილა(6) (მეპილა/რს) მძღ. ვრძმ. წარს.
მეპილა და **მეპილა** და **მეპილა**.

დუშრაბუაში. დით ვარე შქერატილი : მასლ., გვ. 31 - ჯერაც არა ჩამქარლო.

შპირაბუა, შპზრაბუა (შქი/გრეტუას) იგივეა, რაც შქირაბუა, შქირიტუა, შქირიტუა.

შპირაშა (შქირაფას) სახელი ოშქირუანს ზნისა - დამამა; დანჰანარება.

შპირანი, შპზრანი (შქი/გრენს) იგივეა, რაც შქი/გრენი, - შიმშილი. ჭუკი ხულას შქირენით ვეზალურუნია: *თ. სახო., გვ. 269* - თავი ხულაში (საქუჭანოში) შიმშილით არ მოკედებო. შქირენს მილაჭკომაფუ ვაკონია: *თ. სახო., გვ. 263* - შიმშილს მისატანებელი (მისატყელი) არ უნდა. შქირენიშო დურეფესუ კუდმა სერიშა ვამართეს: *ი. ყოფშ., გვ. 150* - შიმშილით მკვდრები სახლი ღამემდე ვერ მოვიდნენ.

შპირანა, შპზრანა (შქი/გრენას) იგივეა, რაც შქირენა, - შიმშილობა. ითმინენს ღახუას, შქირენას დო ხონებასუ: *ქსს, I, გვ. 216* - ითმინს ცემას, შიმშილას (შიმშილობას) და მარვას. შქირენა წანას ჩხვერიშ ღუმუ დო ყვალი ხოლო იჭკომენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 158* - შიმშილობის ნელს ჩხვერის (დომის) დომი და ყველიც იჭმევო.

შპირანა, შპზრანა (შქი/გრენუას) იგივეა, რაც შქირენუა, - სახელი შქი/გრენს ზნისა - შიდა, შიმშილობა. ირო ფშქირენც: *ი. ყოფშ., გვ. 69* - ყოვეთივის მშა, ჯინოსქუა ჭკის ვაჭუნსი, ქოშქირენს-და, ჭირს შოპჭუნსი (//შომჭუნსი) - აზნური მჭადს არ ჭამს, თუ მოშივდა, ჭირს მომჭამს. შქირენს (შხოლოდ აზწყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრდუე. სტატიკ. შოა.

აშქირენუ(ნ) (შაამირანაუ(ნ) მოშივდება, შაამირანა მოშივდა, შოამირანა მოშივებია, შოროამირანა(ნ) მოშივდებოდა თურმე) გრდუე-ენებ. შივდება.

ოშქირენუანს (ოშამირანა აშიმშილა, შამირანაჰუ უშიმშილებია) გრდუე აშიმშილებს. უშქირენუანს (უშამირანა აშიმშილა, უშამირანაჰუ უშიმშილებია) გრდუე აშიმშილებს. ოშქირენებაჰუანს (ოშამირანაჰუ აშიმშილებინა, შამირანაჰუაჰუ უშიმშილებინება, წოშამირანაჰუა(ნ) აშიმშილებინება თურმე) კაუზ.

ოშქირენუანს ზნისა- აშიმშილებინებს. შპირანაში მიჭი. ენებ. წარს. მშიერი. ნაშპირანა მიჭი. ენებ. წარს. ნაშპირანობი. ნაშპირანაში მიჭი. ენებ. წარს. შიმშილის საფასური. შპირანა მიჭი. უარყ. უშიმშილო. შდრ. ღაზ. შქიორ, შქიორ, შქიორ: ბჰკორომ მშა (ნ. შარი).

შპი/ზრანაუ- (შქი/გრენულ/რს) მიჭი. ენებ. წარს. შქი/გრენს ზნისა - შპირი. შქირენული მადუ ქვარა: *ი. ყოფშ., გვ. 167* - მშიერი მატქს მუცელი. შქირენული მახორიას ოკათოდგე მამოჯალი: *ი. ყოფშ., გვ. 173* - მშიერ ოჯახში ერია მზრანებელი. შდრ. ღაზ. მშირონერი მშიერი (ნ. შარი). შდრ. რბლელი.

შპირიონ- (შქირიონს) სინინდის ყანაში ან მალალ ბალახში (შამანარში) ანარკიული (მძალერი) სინარული დროს ბამოცეპული ხმა. ყვანას შიიშქირთონუ - ყანაში ხმაურით მიდის.

შპირიტუა, შპზრიტუა (შქი/გრეტუას) იბ. შქირაბუა, შქირაბუა. მუ შქირიტუნს უბედურს გურს, დიდი დამხირი მონგონი?: *ი. ყოფშ., გვ. 129* - რა ჩააქორეს უბედურ გულს, დიდი ცეცხლი რომ მიკიდა?

შპირუ (შქირუს) ღება. შუაი ნატრის შპირი, - რუსი. შქირუ გერი - რუხი მგელი. ხარისხის ფორმები: გეშქირუა/ე ოდნაე რუხი ზევიდან, გოშქირუა ოდნაე რუხი ირვლივი. მოშქირუე ოდნაე რუხი, უშქირუაში ურუხესი. შდრ. ნოშქერი.

შპიშქილ- (შქიშქილს) 1. ღაბა-ღუაიშ ტრამელს დენით ტირილი (*შ. შაბ., II, გვ. 109*); მწუხარება (*ს. ჯლ., შდრ. ფონ., გვ. 111*). 2. ლორთქო ბალახი, ნორჩი ყლორტი.

შპიშქილა (შქიშქილას) 1. *მოტან.* ნიორის მსგავსი მცენარე, იზრდება ღელის შირას დარჩილეულ ადგილებზე (*მასალეტი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 220*). 2. გადატ. ჩეილი. შქიშქილა ხორცი - ჩეილი ხორცი.

შპოლია (შქოლიას) იგივეა, რაც შქორია, - შქიქიშით სწორი. შქოლია ჭუბური - მალალი და სწორი ნაბი. შქორია ჯა - ჭოკივით სწორი ხე (*ს. ჭარ.*)

შპორ- (შქორს) *მოტან.* ხის ჯიში, იზრდება დაბალი, ფოთოლი შედარებით ფართე აქვს. იზრდება ცერის სისხომდე. საქონელი არ ჭამს; რომ შეჭამოს, მოკლავს (*მასალეტი, ტ. V, გვ. 282*).

შპორი- (შქორითის) იგივეა, რაც შქვერთი, - ახალამოქორილი, მოქანილი, ჰჰარ ბაჰამაბრეპელი ტომტი (მცენარე, ბალახი).

შპორის (შქორიას) იგივეა, რაც შქოლია; შქორთი, - ახალამონაპარი სწორი ტომტი. ჯამ ჯინჯიმე ახალი ნოყელიფი ეთმურსინი, ყოხო შქორია - ხის ძირიდან ახალი ტოტები რომ ამოდის, ჰქვია „შქორია“. ბარწუფაში შქორიათი იღობუდე ოლე (//ოე), ჩერგი, ფაცხა - ძახელის ახალგაზრდა

ტოტებით იღობებოდა ოლე, ჩელტი, ფაცხა.
შქორია ჯა - სწორი ხე.

შქუმალა (შქუმალას) იგივეა, რაც **შქედაფა**, - 1. 'ზად'უცავე. დიანთილე გინუო შქეანქ თირი ღღამა ღურელი: *ქბს*, I, გვ. 210 - დედამთილს გადავაქცევ ორ დღეში მკედრად. 2. ბაბზაჰნა. კორი შიღდააშქუ - კაცი გაგზავნა. 3. *იხ*. უშქუმალა. 4. 'დას'ნობა. *იხ*. ღოშქუმალა, ღოშქედაფა.

შქურღონი (შქურღონს) იგივეა, რაც **შურღუმი**, - შურღულნი.

შქურღუმი (შქურღუმს) იგივეა, რაც **შქურღონი**, - შურღულნი; შურღულითი ძვის სროლა (*ბ. მაკლ.*, გვ. 280). ხუმლა კორქ ქალოთ შქურღულშით ქვა: *აია*, I, გვ. 23 - ხმელმა კაცმა შურღულით ესროლა ქვა.

შქურინი (შქურინს) იგივეა, რაც **შკურინი**, - შიში. ანწი სქანი შქურინით თაყურე უღას მიეოტაღე - ანი შენი შიშით აქეთ ნასვლას მივატოვებ. *იხ*. შქურინაფა; შქეირინი; ზანთუა. *შდრ. ლაზ*. შკურ/შქერ: ვოშკურინამ ვაშინებ (*ბ. მარი*).

შქურინა (შქურინას) მსიძიარა. *შდრ. შქურინაფა*.

შქურინაშა (შქურინაფას) იგივეა, რაც **შკურინაფა**, - შქიშინება. ჩქი ბრეულე შოშქურინუანა - ჩვენ ბევრს ვაპოინებენ. ესე ვაშქურინეფე: *ა. ცაგ.*, გვ. 11 - ამას არ შეშინებია.

შქურინაშოლი (შქურინაფილ/რს) იგივეა, რაც **შკურინაფილი**. ჯერიში შქურინაფილი გოლორი ლანდის უღალუნდა: *ა. ცან.*, გვ. 102 - მგლისგან დამბინებული ძალი ჩრდილს უყეფდაო. შქურინაფილს ღ ღურისლ შე შეჩანს - შეშინებულს რა დააძინებს (ძილს რა მისცემს).

შქურინლა (შქურინლას) იგივეა, რაც **შქურინჯა**, - მშიშარა.

შქურინლა (შქურინლას) იგივეა, რაც **შქურინაფა**, - სახელი ოშქურინუნანს ზინისა - შიშინება. ნუ გოშქურუნია ჩქიშა: *ი. ყოფშ.*, გვ. 174 - ნუ გეშინიაო ჩემი. დეშს ოშქურე: *ი. ყოფშ.*, გვ. 41 - დევეს ეშინია. ვა გაშქურინასე: *ი. ყოფშ.*, გვ. 18 - არ შეგეშინდეს. ე ბოშის აშქურინე: *ი. ყოფშ.*, გვ. 34 - ე ბოქს შეეშინდება.

შქურინლა (შქურინლას) იგივეა, რაც **შქურინდა**, - შიშე. *ნებ. წარს.* ოშქურუნ(ნ) ზინისა - მშიშარა.

შქურინი (შქურინს) იგივეა, რაც **შქეირინი**, - შიში; შიშინება. არბაქე

ღოშქურონღუა: *ქბს*, II, გვ. 22 - ყველა შეშინდაო.

შქურინლა (შქურინლას) 1. იგივეა, რაც **შქურინჯა**. 2. შიშინარა.

შქურინი (შქურინს) იგივეა, რაც **შქეირენი**. შონქ თუქა: ჩქიმ ჯიმას შქერენი აფუნია: *ხალხ. სიძრ.*, I, გვ. 157 - სენამ თუქო: ჩემს ძმას შიო (შიშოლი აქესო).

შქურენა (შქერენას) იგივეა, რაც **შქეირენა**. გაჭირება რე ჩქენი შქერენა: *ბ. ხუბ.*, გვ. 288 - გაჭირებება ჩვენი შიშოლია.

შქურენლა (შქერენულს) *იხ*. შქეირენული, - მშიარი. ორი ღიხაშე ისევე ტუტულე ღოშქერენულე - ხუმენული ბაღანეფიში სხარსახალი - ყოველი შირიდან (ადგილიდან) ისმის შიშველი და მშურ-მწყურვალი ბაგეშების სხარალი.

შქურთინი (შქერთინს) შამაშური (*ბ. კულანაუა*).

შქურთონი (შქერთონს) იგივეა, რაც **შქეირთონი**, - შამაშარში ძლიარად და ხმაშარიში სინარული.

შქეშქინი (შქეშქინს), **შქეშქინლა** (შქეშქინლას) ხარბად და უშნოე ჭამა (*ბ. ძაძ.*, II, გვ. 109).

-შა *იხ*. ღდა. *შდრ. ლაზ* ზ. *ჩხა*.

შხალა (შხალას) მინის ზადაირის დხაქთაქა. ღიხაქ დიიშხალე - მინა დისკა.

შხამი (შხამს) შხამი. *შდრ. ლაზ* ზ. *ჩხამი შამი* (*ბ. მარი*).

შხამარა (შხამარას) ძლიარ მნარა (შხამი). შხამარაფეურაე შამივითაა.

შხამა (შხამას) სახელი შხამუნს ზინისა - 'შო'შხამაქა. ათე ცხოვრებას ნიიშხამექ - ამ ცხოვრებას ნუ იშამავე.

შხამუნს (წოშამა დაშამა, წოშამა დაუშამას, წოშამაშე) დაშამავედა თურმე) *გრძმ* შამაქს **იშამუნს** (წოშამა დაიშამა, წოშამა დაუშამაქს) *გრძმ. სასხე. ქე. შხამუნს* ზინისა - იშამაქს. **უშამუნს** (წოშამა დაუშამა, წოშამა დაუშამაქს) *გრძმ. სასხე. ქე. შხამუნს* ზინისა - უშამაქს. **იშამუნ(ნ)** (წოშამა დაიშამა, წოშამაშე) დაშამულა) *გრძმ. ნებ. შხამუნს* ზინისა - იშამაქს. **აშამუნ(ნ)** (წოშამა დაეშამა, წოშამა დაშამაქს) *გრძმ. ნებ. უშამუნს* ზინისა - ეშამაქს. **იშამუნ(ნ)** (იშამა შესაძლებელი გახდა

'მო'შამეა, -) გრდუე. შესაძლ. ერე. შხამუნს ზნისა- შეიძლება შამეა.
 აშხამე(ნ) (აშხაშ შეძლო 'მო'შამეა, -, ზნისაშამე(ნ) შესძლება მოშამეა) გრდუე.
 შესაძლ. ერე. უშხამუნს ზნისა- შეუძლია 'მო'შამოს.
 ოშხამეაშუანს (ოშხამეაშუა აშხამეა, ოშხამეაშუა უშხამეაშუანთა, ოშხამეაშუა(ნ) აშხამეაშუანთა თურმე) კაუზ. შხამუნს ზნისა- აშხამეაშუანს. მათხამეა მძლ. მოყ. შხამეა.
 ოშხამეა მძლ. ერე. გე. საშამი.
 შამეა მძლ. ერე. წარს. 'და'შამეული.
 შამეა მძლ. ერე. წარს. ნაშამი.
 ნაშამეა მძლ. ერე. წარს. 'და'შამეის საფასური.
 'აუ'შამეა მძლ. უარე. 'და'უშამეი. შორ. კლამეა.

შანაშუალება (შანაშუალება) მებრძოლი მხარე. ხინას შხამეა კოლაჯე გურა გიმო უღუ - ქინაქის მებრძოლი გემო აქეს. შორ. გურ. შანაშუალება ძლიერი მხარე (ა. ჯაფარი, ა. ლ.); იმერ. გურ. შანაშუალება მებრძოლი, შამიანი ბაღაბია (ა. ლ.).

შანაშუა (შანაშუა) სახელი იშხანს, ოშხუ/გ ზნისა - 1. შანაშუა; ხანაშუა. ცურებენქ ქი იშოშხედეს გე ჯოლორი დო გურა: ა. ყოშ. გე. 142 - ყურებენქ დასეოდენქ ძალი დო ტურა. ვეკორიუხედენქ, თიმმა ხარხი ში ოშხედეს კლუბის: ყა ზაყ. 11.11.1930, გე. 4 - დათვლა რომ არ შეიძლება, იმდენი ხალხი მისეოდეს კლუბს. ვითის ოში ქი შხანც - და, ორჯინანა: აია, 2, გე. 83 - თას თუ ასი ახევეია, აჯობებენქ. 2. 'შანაშუა' მხარე, 'შანაშუა' მხარე; შანაშუა; შანაშუა ნიშანაშუა. შანაშუა იშხანც, იგორაფუ: მასალ., გე. 70 - ბატონი ანხილბის (მეტიერებებს), იგინება. ჩქიში გური ინოჟილი იშხანც, ოლენც: ა. საშუ. ქართ. ზეს., გე. 19 - ჩემი დამწერი გული მძინეარებს, იბრძვის. იშხანც (იშხა იმძინეარა, იშხოთა; ოშხაშუა უმძინეარებია, უშხოთა; ოშხაშუა(ნ) მძინეარება, შხოთადა თურმე) გრდუე. ერე. მძინეარებს, შხოთადა...

შანაშუალება (შანაშუალება) მძლ. ერე. წარს. შხამეა ზნისა - დანაშუა. ჩქე გურგინი გიბდგითენი, აფუნი რდგ შხამეა ლერი: ა. საშუ. ქართ. ზეს., გე. 50 - ჩვენ რომ გვირგვინი დავიდგით, ვაზაფუთლის ჰირი იყო დანაშუა.

შანაშუალება (შანაშუალება) სახელი შხამეა ზნისა - დანაშუა, 'მო'შხამეაშუა. დო შხამეა ლე გოროხი, მუთ აიშხ გოგოლოფი: ა. საშუ. ქსსს, გე. 13 - დანამე

ბელტები, რაც აქამდე გაგვალე. შხამეა ზნისა (ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა დანამ), ოშხაშუა(ნ) დანამეადა თურმე) გრდმ ნაშეს. იბ. ჩანაშუა.

შანაშუალება (შანაშუალება) მძლ. ერე. წარს. იშხანს ზნისა - 1. შანაშუალება, შანაშუალება მუხლი. შხამეა ლე გური შერენქ ნალგემირი: ა. საშუ. ქართ. ზეს., გე. 19 - დაჭრილი (გაფრთხილები) გული მტერობს ნაშეს. 2. შანაშუა, შანაშუა იბ. შანაშუალება მუხლი. შხამეა ლე გური შერენქ ქითიჩქეაფუღეს: ა. ყოშ. გე. 150 - როგორც მძინეარი (შანაშუა) გამძინეარებელი კერატები (თეთრი) ჩემენგდენქ. 3. შანაშუალება. ემერე გოშხამეა ლე გილაბე კრაოგის - ეგრე გამზარებული დეს ტახტზე.

შანაშუა (შანაშუა) შანაშუა. ზოთონიშო აკეთენდეს შხამეა შხამეა - ზანთისათვის აკეთებდენქ შანაშუა.

შანაშუა (შანაშუა) სახელი შხამეა ზნისა - შხამეა. ქინას დოკეოლუნა ლეს დო დოშხამეა - შხამეა დოკეოლუნა ლეს დო დოშხამეა. შანაშუა (ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა დანამ) დანამეადა თურმე) გრდმ შანაშუა. იშხანს (ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა დანამ) დანამეადა თურმე) გრდმ. სათა. ქე. შხამეა ზნისა - იშხანს თავისას. უშხამეა (ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა დანამ) გრდმ. სასხე. ქე. შხამეა ზნისა - უშხამეა. იშხანს (ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა(ნ) დანამ) გრდუე. ერე. შხამეა ზნისა - იშხანს.

შანაშუა (შანაშუა) (ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა დანამ) გრდუე. ერე. უშხამეა ზნისა - იშხანს.

შანაშუა (შანაშუა) (ოშხაშუა დანამ, ოშხაშუა დანამ) გრდუე. ერე. უშხამეა ზნისა - იშხანს. შხამეა ზნისა - შეიძლება 'და'შხამეა. აშხამეა (აშხაშ შეძლო 'და'შხამეა, -, ოშხაშუა(ნ) შესძლება დანამ) გრდუე. შესაძლ. ერე. უშხამეა ზნისა - შეუძლია 'და'შხამოს.

ოშხამეაშუანს (ოშხაშუა აშხამეა, ოშხაშუაშუა უშხამეაშუანი, ოშხაშუაშუა(ნ) აშხამეაშუანი) კაუზ. შხამუნს ზნისა - აშხამეაშუანს. მათხამეა, მათხამეა მძლ. მოყ. შხამეა. ოშხაშუა, ოშხაშუა მძლ. ერე. გე. საშამი. შანაშუა მძლ. ერე. წარს. 'და'შამეული. ნაშამეა მძლ. ერე. წარს. ნაშამი.

ნაშაშუარაბი მიზე. ენებ. წარს. შაშვის საფასური. უაუაშაშა მიზე. უარყ. 'და'უშაშავი.

შმარX-ი (შხერუასი) მოქან. ტიამქლი. იხ. თუნთიი სხული.

შმა (შხვას) სხვა; უცხო. **შხეა** კოჩიშა ვალუწირუნი, ეფერი ოსური დოგორით: *ბ. ხუძ., გვ. 16* – სხვა კოტან (გვერდით) რომ არ ნოლია, ისეთი ქალი მოცებნეთ. **შხეა** თენერო მიჯინე: *ი. ყოფშ., გვ. 7* – სხვაც ასე მიყურებს. მუთი **შხეა** შო გოკონი, თინა ვალაღე – რაც სხვისთვის გინდა, ის დაგემართება. *შორ. ლაზ. ჩქუა* სხვა, დანარჩენი (*ბ. მარი*).

შმაბან-ი (შხვადანს) სხვა მხარე. **შხვადანი** შე **ჯაზ**. სხვა მხრიდან. **შხვაცანი** მივე უჯინენი, ვორწყუქე ახრა-ჩეგემეფუც: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 116* – სხვა მხრიდან რომ ეუყურო, ჭედავ ციციბო-უფსკერულებს.

შმაღო **ჯაზ**. სხვაბან. უკული **შხვადო** დუჭყაფუნა ხირუა: *ი. ყოფშ., გვ. 12* – შემდეგ სხვადან დაუწყიათ ქურდობა. **შხვადო** უკუმელა რე: *ბ. ხუძ., გვ. 60* – სხვადან სიზნელეა.

შმაღოშე **ჯაზ**. სხვა მხრიდან, სხვა ადგილიდან. **შხვადო** შე მითინი ვამურს – სხვა ადგილიდან არეინ (არ) მოვა.

შმაღოშმა (შხვადოშხვას) სხვაღსხვა. ირო **შხვადო** **შხვად** ფერი უღუჯე: *ი. ყოფშ., გვ. 5* – ყოველთვის სხვადასხვა ფერი ქვირდა. გენაყუნუ **შხვადო** **შხვას**: *ქხს. I, გვ. 60* – გადაყვე სხვადასხვას. **შხვადო** **შხვას** ში ენოყუნა შეიცოთანც საბოლეს: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 31* – სხვადასხვაზე გადაყოლა დაგიკარგავს მომავალს.

შმაღოშმაბმარი (შხვადოშხვადგარს) სხვაღსხვაბმარი. ჭვადგშენი ლერსეფი რღე, ღონწყილი **შხვადო** **შხვადგარეფი**: *ააა, 2, გვ. 78* – მჭედელზე ლექსები იყო დანყობილი სხვადასხვადგარები.

შმაღოშმაწმარი (შხვადოშხვანერს) სხვაღს-სხვანერი. **შხვადო** **შხვანერი** ნოჭყველი ღოა კანაა კეერა ლერსეფი: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 54* – სხვადასხვანერი (სახი) ნანწყვეტი და მოკლეული (რჩეული) ლექსები. ირ მარას შემამღლანა **შხვადო** **შხვანერი** დანოსენს: *ი. ყოფშ., გვ. 154* – ყოველ კვირას შემოაქეთ (შემომიტანენ) სხვადასხვანერი დასმენები (დაბეზღბანი).

შმაწმარი (შხვანერს) სხვანერი. კორი რღე **შხვანერი** ცვაში: *ბასალ., გვ. 71* – კაცი იყო სხვანერი შუბლისა (მქონე). ოსური ჭე

შხვანერ პუნუც: *ქხს. I, გვ. 186* – ცოლი ცოტა სხვანერი მყავს.

შხვარმა-ი (შხვაროსი) იგივეა, რაც **შქვერთი**, **შხვერთი**, – სწორი, მოქნილი; ქარბად მოქვანინილი და ბრძოლი.

შხვართი ჯეგურა ბოში რენია – შოლტყით ტანქენარი ბჭიაო. **შხვართი** ჯეგურა კუჩხეფი ათოღვენია – სწორი (კარგად მოყვანილი) ფეხები აქვსო (ამოღმებული ქვევდიან). *შორ. გურ.* **შხვართი** ტანადი, ტანქენარი, სწორი (*ა. ლლ.*).

შხვარმალი (შხვართალს) იგივეა, რაც **შქვერთალი**, – შარიშური; ლარნაშიშით ტანწმარნაშის სელა.

შხვარმალი (შხვართილ/რს) იხ. გო-შხვართილი, – ბაშსლართული, ბაშოლტილი.

შხვარმაღმარა (შხვართილგურას): **შხვართი** ჯეგურა ბოში შოლტყით ბიჭი.

შხვართუ (შხვართუას) სახელი **შხვართუნ** ს ზმისა – ბაშსვართმა; ბაშოლტმა; ბაშსლართმა. მიკოჯინი, ქემურს, ღართის ქემ(ე) უშხვართუნას: *ქხს. I, გვ. 139* – რომ შევხედე, მიდის, ჩოხას (კალთას) მიაშობლართუნებს. კუჩხი გო **შხვართუ** – ფეხი გაშვართა (გაასწორა, გაშლა სწორად). *იხ. შხვერთი.*

შხვართუნ (ბოშაბაშო გაშვართა, ბაშაბაშო გაუშვართავს, ბინოშაბაშო) გაშვართადა თურმე) *გრძლ.* შხვართავს, სწორად 'გაშლის (ფეხს), 'გაშობტავს.

შმაშარან-ი (შხვაფარანს) სხვა ღრო (წარსული). **შხვაფარანს** **ჯაზ**. სხვა ღროს. თემა შაყარული კათა ვამბიორე **შხვაფარანც**: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 86* – ამდენი შეყრილი (შეყრებლი) ხალხი არ მინახავს სხვა ღროს. მიყხოერებუნა **შხვაფარანც** – გვიცხოვრია სხვა ღროს. ჩქენ როკი იშენ როკი რღე, ხოლო თინა რღე, მუთ **შხვაფარანც**: *ბასალ., გვ. 58* – ჩვენ როკი მინც როკი იყო, მინც ის იყო, რაც სხვა ღროს.

შმაშური (შხვაფერს) სხვანერი, სხვაშური. **შხვაფერო** **ჯაზ**. სხვანარად. თენა გიშველენსიდა-ღა, ვარა **შხვაფერო** უსამველ რენია: *ი. ყოფშ., გვ. 30* – ეს თუ გიშველისო, თორემ სხვანარად უსამველო არისო.

შმაშურაბა (შხვაფერებას) სახელი **ამხვაფერენს**, **იმხვაფერებუ(ნ)** ზმნათა – 'ბაღასხვაშარაბა. **ამხვაფერენს** (ამაშაშო ასხვაფერა, უმაშაშო უსხვაფერება, ნოშაშაშაშო) ასხვაფერება

თურმე) *გრძმ* ასხვაფერებს.
 უშხვაფერენს (უშხაპაშა უსხვაფერა,
 უშხაპაშაპა უსხვაფერებია) *გრძმ* *სახე* *ქე*.
 აშხვაფერენს ზნისა- უსხვაფერებს.
 იშხვაფერებუ(ნ) (ბანონიშაპაშა
 გადასხვაფერა, ბანონიშაპაშაპაშა(ნ)
 გადასხვაფერებულა) *გრძმ* *ნებ*.
 აშხვაფერენს ზნისა- სხვაფერდება.
 ეშხვაფერებუ(ნ) (ბანონიშაპაშა
 გადასხვაფერა, ბანონიშაპაშაპაშა
 გადასხვაფერებია) *გრძლე* *ნებ*.
 უშხვაფერენს ზნისა- უსხვაფერდება.
 იშხვაფერინენ(ნ) (იშაპაშაპაშა
 გაბდა გადასხვაფერება, -) *გრძლე* *შესადლ*.
ნებ. აშხვაფერენს ზნისა- შეიძლება
 გადასხვაფერდეს.
 აშხვაფერინენ(ნ) (აშაპაშაპაშა შეიძლი
 'გადა'უსხვაფერებინა, - ბინონიშაპაშაპაშა(ნ)
 შესაძლებია გადასხვაფერება) *გრძლე* *შესადლ*.
ნებ. უშხვაფერენს ზნისა- შეუძლია
 'გადა'ასხვაფეროს.
 ოშხვაფერებუანს (ოშაპაშაპაშაპაშა
 ასხვაფერებინა, უშაპაშაპაშაპაშა
 უსხვაფერებინებია, ნიშაპაშაპაშაპაშა(ნ)
 ასხვაფერებინებდა თურმე) *კაუზ*.
 აშხვაფერენს ზნისა- ასხვაფერებინებს.
 მათაშაპაშაპაშა *მიჭ* *მოუქ*.
 'გადა'სხვაფერებელი.
 ოშაპაშაპაშაპაშა *მიჭ* *ნებ* *მე*.
 'გადა'ასხვაფერებელი.
 ბინონიშაპაშაპაშაპაშა *მიჭ* *ნებ* *წარს*.
 გადასხვაფერებელი.
 ნათაშაპაშაპაშა *მიჭ* *ნებ* *წარს*.
 'გადა'ნასხვაფერებელი.
 ნათაშაპაშაპაშაპაშა *მიჭ* *ნებ* *წარს*.
 'გადა'სხვაფერების საფასური.
 'ანა'უშაპაშაპაშაპაშა *მიჭ* *ვარე*.
 'გადა'უსხვაფერებელი.

შპაპარამაუ-ი (შხვაფერებულს) *მიჭ* *ნებ*.
წარს. აშხვაფერენს ზნისა -
 'გადასხვაფერებულნი.

შპაპა-ი (შხვაპის) *კუთხ* *ნაცვალსხელი* სხპისი;
 სხპისა. დიო შხვაპის გონახუნა, უკული
 მუშის გობონუნა - ჯერ სხვისას გარეცხნი,
 შემდეგ თავისას (მისას) გაბანენ. დღას ევატე-
 ხარებუთუ შხვაპი მონა-მორჩილფი -
 არასოდეს გაეხიარებთ სხვისი მონა-მორჩილები.

შპაპაშა-ი (შხვაპიანს) სხპისინანი.

შპაპაშა-ი (შხვაპ-თურს) სხპისი ოქპანის
 ნაპირი; სხპისინანი, უსხპ. ჩქიმიან დო
 შხვაპ(ი) თურქუ, მიღვარენქ
 ქაწმალანდ: *ქხს*, 1, გვ. 55 - ჩემიანი და
 სხვისიანი, ვილაკ მომელანდა.

შპა-შპა (შხვა-შხვას) იგივეა, რაც
 შხვალო შხვა, - სხპა-სხპა. არძო შხვა-
 შხვა გვარი რე: *ი. კოშქ*, გვ. 156 - ყველა
 სხვადასხვა გვარია. ოთხი დროე
 მოკავშირე, შხვა შხვა პაუღე მომიდანა:
კ. საბუშ, *ქხს*, გვ. 116 - ოთხი დრო აქვს
 მოკავშირე, სხვადასხვა პირს მოგვტანენ.

შპაპაშაპა-ი (შხვაპაშაპა) იგივეა, რაც
 შხვალო შხვაპაერი, - სხპადასხპაპაერი.
 პუღუფი შხვაპაერი: *კ. საბუშ*, *ქხს*,
 გვ. 116 - ყველგები სხვადასხვანაირი. მეფეშ
 კანონს ემეყუნა, მიონწყუნა
 შხვაპაერი სი: *ქხს*, 1, გვ. 274 - მეფის
 კანონს არ მიჰყვებიან, აწყობენ
 სხვადასხვანაირს. ბირაქ გორჩქინდგ
 შხვაპაერი ქ: *მასალ*, გვ. 65 - სიმღერა
 გარდა სხვადასხვანაირი. ნათუღე წამალე
 შხვაპაერი კაქენს: *აა*, 1, გვ. 19 -
 სიმღერის ნამალს სხვადასხვანაირს ნაყავს.

შპაპაშა, **შპაპაშა** (შხვეპ'ურუა-ს) იგივეა, რაც
 ქვეპ'ურუა, - 'და'უშხპა; 'და'სხპა;
 დაპარა ქანისა.

შპაპა-ი (შხვერთის) იგივეა, რაც შქვერთი;
 შხვერთი - სნორი, მოძინილი, პარბალ
 ბამოქვანილი. *ჭირ* *იჭერ*, გურ., აჭარ. შხვერ-
 თი ნედლ ნედლზე ართმეული კანი (*ე. ბერ*);
 გადატ. მაღალი, ტანწერნეტა (*შ. ნიერ*, *ა. ლლ*).

შპაპაშა (შხვერთუას) *იხ* შხვერთუა.

შპირთაუ-ი (შხვირთაუ) ტანეიო მაღალი, -
 ახსპართული.

შპილინ-ი (შპილინს) 1. ხმაური, შხპილი;
 მუქარა. 2. სრბოლა, ეპარივიტი ჩაპროლაპა.
 ოსადილებერიში გამეფ მუში კონწარული
 შხილინით მუშეფე ომქურინანქ: *კა წყ*.
 15.03.1932, გვ. 4 - სასადლოს გამეფ თავისი
 ავი (შწარე, ბორიტი) ხმაურით მუშებს აძინებს.
 ყაბას იშხილინუანც: *მასალ*, გვ. 69 -
 ხანჯალს ატრიალებს (აშუილებს).

შპიშა, **შპეშა** (შხი/გმუას) სახელი ოშხუ(ნ)
 ზნისა - ღასხმა; შხსპაპა.

შპირი (შპირს) ხპირი. შპირას, შპირაას *ხმწ*.
 ხპირად. ქოთი შხპირას ვორწყუდით:
კ. საბუშ, *ქხს*, გვ. 144 - კიდევ ხპირად
 ჭებდავდით.

შპირეშა (შპირეშას) სახელი ოშხირუ(ნ)
 ზნისა - მიტანება. შპირეშა დო ცყარეფით
 ათე წყარეფ ოშხირეგგ - შპირეშა და
 ტყიურეფ ამ წყალს ეტანებოდენენ (ესეოდენენ).
ჭირ *შხაფა*.

შპირთაუ-ი (შპირთაუ) უშნოდ მაღალი,
 ვიკაქილი.

შშირმიინი, შშირმიინ-ი, შშირმიინა (შში/გროინს, შშირთინუსა) ბაჟირეპეტი, მხაჟრით სუნთჰვა სურდოთი დნაჰეპეტი დროს, - სრუტენი. სურდო ოჟუ, შხირთინუნს - სურდო ჭირს, სრუტუნებს.

შშიშაშა (შხომაჟას) *იხ. გუ-შხომაჟა*, - დამბეპაბა.

შშინა (შხინას) იგივეა, რაც **შხუნა**, **შხუნა**, - 1. დიდი ხნის უხნაჰი ან საჰართოდ უხნაჰი მინა, - ჰამირი. 2. *გადტ.* ნოყიერი, მოსავლიანი მინა.

შშირია (შხოორიას) იგივეა, რაც **ჩხორია**, - სხიმი. *ზღვა*, **შხოორიათ** გოქენიო, იხუმინუ - ზღვა, სხივებით შემოსილი, ხმაურობს.

შშიშშირია (შხოშხოორიას): შხოშხოორია დიხა გაპოხიერებული, მოსავლიანი, მეტად ნაყოფიერი მინა. *გადტ.* ხორკლებიანი. შხოშხოორია ქუალეფი ხორკლებიანი ქვეტი. *იხ. დიხა*.

შხუ (შხუს) მსხვილი; დიდი. **შხუჯას** დიდი ნახაფული დუეცენსია - მხვილ (დიდ) ხეს დიდი ნაფოტი დაუცივიდებო. *ღ* შხუმი ჩიხა მხვილი დაჰარაკი. *გადტ.* როდესაც უადგილოდ და დაუმსახურებლად დაჰარაკობენ რაიმე საკითხზე. *დუდი* დანებე **შხუ** *ში ჩიეპას!* - თავი დაანებე მხვილ თქმას! ხარისხის ფორმები: *გამხუ* ოდნავ მხვილი; *მამხუ* ისე მხვილი, როგორც...; *მოშხვე/შოშხუ* მომხსო; *უშხუაში* უმხვილესი. *შღრ. ლაზ.* ჩხუ მხვილი, სქელი (*ხ. მარი*).

შხუნა (შხუნას) იგივეა, რაც **შხონა**, - ჰამირი; დიდი ხნის დაუმუშავებელი ნაყოფიერი მინა, ქაპეტი (*კ. ჭარი*).

შხურაჰა (შხურაჰას) სახელი **აშხურენს** ზნისა - 'და'მსხვილება. **აშხურენს** (აშხურაჰა დამსხვილა, დაშხურაჰა დაუმსხვილებია, დროშხურაჰა) დამსხვილებდა თურმე *გრდშ.* ამსხვილებს. **უშხურენს** (დაშხურაჰა დაუმსხვილა, დაშხურაჰა დაუმსხვილებია) *გრდშ.* *სახე. ქვ.* **აშხურენს** ზნისა - უმსხვილებს. **იშხურებუ(ნ)** (აიშხურაჰა დამსხვილდა, დაშხურაჰა დაუმსხვილდა) *გრდშ.* *სახე. ქვ.* **აშხურენს** ზნისა - მხვილდება. **ეშხურებუ(ნ)** (აეშხურაჰა დაუმსხვილდა, დაშხურაჰა დაუმსხვილებია) *გრდშ.* *ენებ.* **უშხურენს** ზნისა - უმსხვილდება. **იშხურინენ(ნ)** (იშხურაჰა შესაძლებელი გახდა 'და'მსხვილება, -) *გრდშ.* *შესაძლ. ენებ.* **აშხურენს** ზნისა - შეიძლება 'და'მსხვილება.

აშხურინენ(ნ) (აშხურაჰა შეძლო 'და'მსხვილებინა, - დროშხურაჰა) შესაძლება დამსხვილება) *გრდშ.* *შესაძლ. ენებ.* **უშხურენს** ზნისა - შეუძლია 'და'მსხვილოს. **იშხურებუ(ნ)** (იშხურაჰა დაუმსხვილებინა, დაშხურაჰა დაუმსხვილებინებია, დროშხურაჰა დაუმსხვილებინებდა თურმე) *კაუტ.* **აშხურენს** ზნისა - ამსხვილებინებს. **აშხურაჰაჰა** *მიძლ. ენებ. მოქმ.* 'და'მსხვილებელი. **იშხურაჰაჰა** *მიძლ. ენებ. მე.* 'და'სამსხვილებელი. **დაშხურაჰაჰა** *მიძლ. ენებ. წარს.* დამსხვილებულად. **დაშხურაჰაჰა** *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'ნამსხვილები. **ნაშხურაჰაჰარი** *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'მსხვილების საფასური. **'და'უშხურაჰა** *მიძლ. უარყ.* 'და'უმსხვილებელი.

შხაშა (შხუაჟას) სახელი **უშხუნანს** ზნისა - ბამოქიდეპა; შხაშხურაჰა (რამზე).

შხუშრაჰაჰი (შხუშორკამს) იგივეა, რაც **შხუქუჩხამი**, - მსხვილშხუნა (საქონელი). *შღრ.* ჭიფებორკამი.

შხუილაჰი (შხუთოლაჰს) მსხვილშხუნაინი, მსხვილშხუნაჰა.

შხუშინი (შხუმინს) ხმაჟრი. *გადტ.* **შხუშინი** მთებთან ზობისწყალი მოდის ხმაჟრით ქორივით. *შღრ.* შხვლინი.

შხუნა (შხუნას) იგივეა, რაც **შხუნა**, - ჰამირი, - დიდი ხნის დაუმუშავებელი ნაყოფიერი მინა (*კ. ჭარი*). *შღრ. გურ.* **შხუნა** ნორჩი მურყნის ხშირი ტყე (*ა. დღ.*). **შხუნაღნა** ჰამირი მინა.

შხუნაშა (შხუნაჟას) მინის დასაძნება.

შხური (შხურს) *ზოოდ.* ცხპარი. **ოში კოჩიქ ოში შხური** ოქუშუა - ამა კაცმა ატი ცხვარი შექამო. **თხამი ჭირი შხურსია** - თხის ჭირი ცხვარისა. **ათაქ მიშულეს შხურეფი** *სა. ბუძ. გვ. 69* - აქ შევიდნენ ცხვრები. **სამეგრელოში** გავრცელებული ყოფილა რამდენიმე ვიშის ცხვარი: **ნამარგალუ** შავი ფერის, **საშუალო ტანის**, მოცრო დუშითა და **საშუალო ღირებვის მატყლით**; **ნაყოფარუ** შავი ფერისა (უმეტესად), მოზრდილი ტანისა და დუმის მქონე, საუკეთესო მატყლით; **ქურთი** უმთავრესად შავი, დიდი ტანისა და საშუალო დუმის მქონე, მატყლი - კარგი; **ნაშორი** (კაჭა) უმეტესად თეთრი ფერისა, საშუალო ტანისა, დუმა - მატყლი, მატყლი - კარგი (*ს. მკალა. გვ. 193*). ცხვარი ნოლოგნისა და სქესის მიხედვით: ა) დედალი: **კირბა//კერბი** კრავი (ერთ ნლამდე); **ქვაშთი შიშავი** (ორ ნლამდე); **თილი**, **ჭყერი** ცხვარი. ბ) მამალი: **ერუ-კირბი//ერუ-კერბი//ერუკა**; **თფენი**;

ერლი ვერძი (მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 221).
 შლო. ლა 2 ჩხური ცხვარი (ბ. მარი).

შპრაბინი (შხურგინს) იგივეა, რაც მხურგინ-
 ნუა. - ხმაურით რისხამ ჩამოყარა.

შპრაბინა (შხურგინუას) სახელი
 მიმხურგინუ (ნ) ზმნისა - მხუილით
 ფრანა. მეფურიზნეც, მიმხურგინე : აა,
 2, გვ. 74 - მიფრინავს, მიშხუის.

შპრაბინა (შხურიანუას) სახელი
 ომხურინუანს ზმნისა - შინვა,
 შებარანა.

შპრაინაფილი (შხურიანუაფილ/რს) მიბე. ენებ.
 წარს. ომხურინუანს ზმნისა -
 შებარანული. დამხორიპე წყირით
 მხურნაფილი სქეფერიში ხორცი (რე) : აა,
 1, გვ. 23 - ცეცხლისპირას შამფურზე (ჯეობზე)
 შებარანული შელის ხორცია.

შპრაიმი ზი/ჟუ (შხურიში ჭის/ჭუს) მოტან.
 კატაბარდა. იბ. ჩიქვიში ჭი; წირლე (ა. მაყ.).

შპრაიმი (შხურიშის) მოტან. ბარეული ვენახი
 (ა. ყოფშ.). შლო. ბურეხი. შხურიში = შხურიშ ჭი
 „ცხვრის წელი“, - ვახისნაირი ხეიარა და
 მცოცავი მცენარეა (პ. ცხად., ძეგ., გვ. 119).

შპრაშინი (შხურშინს) შიშხინი. შლო.
 შერშინი.

შპრაში (შხურს) ძარბუძი, ძარბუხალი;
 ხმაურით ბარდაბავალი წვიმა; თოვლი,

წვიმა და ძარი ერთად. ქარ-შხური
 ქარიშხალი. შანტარი ქარ-მხურგინ-
 მავარი ქარიშხალი იყო.

შპრაში (შხურაშის) მსხვილი ნაწლავი
 (ფაშვი). ჩხორჩხი მხურგინის ქებლაკიერ -
 ღვილი მსხვილ ფაშვი შეხვია.

შპრაში (შხურს) 1. წყლის ტალღების
 ხმაური, - დგაფუნი. არბო ილენცე,
 მხურგინეც : აა, 2, გვ. 67 - ყველა იბრძვის,
 ხმაურობს. შლო. შხურშინი. 2. ჩაბარა სიარული
 და თან რაიმეს კეთება.

შპრაში (შხურს) მსხვილი; მსხვილ-მსხვილი.
 ირო უღულუ მხურგინუაა : ი. ყოფშ., გვ. 157
 - ყოველთვის ჰქონდა მსხვილი ფული. მხურ-
 გინუა დაუღული : ი. ყოფშ., გვ. 141 - მსხვილ-
 მსხვილი დედლები. მხურგინუა - მსხვილი
 ქვა.

შპრაში (შხურს) მოტან. თეთრი ხურძინი
 მალღარი ჭიშია (გ. გლოგა, კატალ., გვ. 40).

შპრაში (შხურს) მოტან. ბარეული ვენახი (ა. ყოფშ.).

შპრაში (შხურს) მოტან. ბარეული ვენახი (ა. ყოფშ.).

შპრაში (შხურს) მოტან. ბარეული ვენახი (ა. ყოფშ.).

შპრაში (შხურს) მოტან. ბარეული ვენახი (ა. ყოფშ.).

ჩა მარტივი ზმნისწინი, - იგივეა, რაც ქართული ჩა-

- 1. ჩვეულებრივ აღნიშნავს მიმართულებას ქვევით (დაბლა): ჩა-თხინაფა (შლო. თხინაფა) ჩამოცილება; ჩა-რცხა (შლო. რცხა/რცხება) ჩამოშორება. 2. აწმყოს ფორმას აძლევს მყოფადის შნიშენელობას: ჩე-ერცხებუ (შლო. ერცხებუ ეცლება, შორდება) ჩამოეცლება, ჩამოშორდება. 3. ზმნის უსრულლო სახის ფორმას აქცევებს სრული სახისად: ჩე-ეთხუე (შლო. ეთხუე შორდა) ჩამოშორდა.

- ჩაბარება (ჩაბარებას) სახელი ჩ ა ა ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა - ჩაბარება. ქიშევრთი დო ფარა ჩ უ ა ბ ა რ ი - მივიდი დო ფული ჩაბარე. არძო ჩ ა ა ბ ა რ ე დო ტუუტუ: *ქსს, II, გვ. 22* - ყველაფერი ჩაბარა დო გაუშვა. *0 მინჯემა ჩაბარება პატრონზე ჩაბარება. ვადატ. სიკედილო. ჩ ე ე ბ ა რ უ შ ი ნ ე ვ ს -* ჩაბარდა პატრონს, - გარდაიცვალა. ჩაბარენს (ჩაბარე ჩაბარა, ჩუპარემა ჩაუბარებია, ჩონჩაჩაუა(ნ) ჩაბარებდა თურმე) *გრძმ. ჩაბარებს.* ჩიბარენს (ჩიბარე ჩაბარა, ჩუპარემა ჩაუბარებია) *გრძმ. სათე. ქე. ჩ ა ა ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა -* ჩაბარებს. ჩეუბარენს (ჩეუპარე ჩაუბარა, ჩეუპარემა ჩაუბარებია) *გრძმ. სასხ. ქე. ჩ ა ა ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა -* ჩაუბარებს. ჩიბარებუ(ნ) (ჩიბარე ჩაბარდა, ჩაბარემაუ(ნ) ჩაბარებულა) *გრძლუ. ენებ. ჩ ა ა ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა -* ჩაბარდება. ჩეუბარებუ(ნ) (ჩეუპარე ჩაბარდა, ჩეუპარემა ჩაუბარებია) *გრძლუ. ენებ. ჩ უ უ ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა -* ჩაუბარდება. ჩიბარინე(ნ) (ჩიბარინე შესაძლებელი ვახდა ჩაბარება, -, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ჩ ა ა ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა - შეიძლება ჩაბარდეს. ჩაბარინე(ნ) (ჩაბარინე შეძლო ჩაბარებინა, -, ჩონჩაჩაუა(ნ) შესაძლებია ჩაბარება) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ჩ უ უ ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა -* შეუძლია ჩაბაროს. ჩაბარებაფუნს (ჩაბარებაფუნს ჩაბარებინა,

- ჩუპარემაჩაუპარემა ჩაუბარებინებია, ჩონჩაჩაუა(ნ) ჩაბარებინებდა თურმე) *კუ უ. ჩ ა ა ბ ა რ ე ნ ს ზმნისა -* ჩაბარებინებს. ჩაბარებაფუნს *მიძლ. მიქმ. ჩაბარებელი.* ჩაბარებაფუნს *მიძლ. ენებ. მე. ჩასაბარებელი.* ჩაბარებაფუნს *მიძლ. ენებ. წარს. ჩაბარებული.* ჩაბარებაფუნს *მიძლ. ენებ. წარს. ჩაბარებინი.* ჩაბარებაფუნს *მიძლ. ენებ. წარს. ჩაბარების სადესურ.* *შუპარემა მიძლ. ვარე. ჩაუბარებელი.*

- ჩაბაქინა (ჩაბაქიას) სქელი (დ. ფოთი).
- ჩაბახი (ჩაბახის) ღოქის მსბამსი თინისი ტურქელი, მრგვალი თავი აქვს (*მასლეხი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 239*).
- ჩაბახანა (ჩაბახანას) სახელი ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს ზმნისა - 'გა'თულები; 'და'ტქენა. ორინჯი ოლიარეს ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს - საქონელი ბალახს ტქენის. ჩაბახანს (წონჩაჩაუ(ნ) გათელა, დატქენა; წონჩაჩაუ(ნ) გათელა, დატქენა; წონჩაჩაუ(ნ) გათელა, დატქენა) *გრძმ. თელავს, ტქენის (ბალახს).* წონჩაჩაუ(ნ) (წონჩაჩაუ(ნ) გათელა, დატქენა; წონჩაჩაუ(ნ) გათელა, დატქენა) *გრძმ. სასხ. ქე. ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს ზმნისა -* თელავს, უტქენის. იჩაბახუ(ნ) (იჩაბახუ გათელა, დატქენა; იჩაბახუ(ნ) გათელა, დატქენა) *გრძლუ. ენებ. ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს ზმნისა -* ითელავს, იტქენება (ბალახი). აჩაბახუ(ნ) (აჩაბახუ გათელა, დატქენა; აჩაბახუ დატქენა, გათელა) *გრძლუ. ენებ. უ ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს ზმნისა -* ითელავს, იტქენება (ბალახი). იჩაბახე(ნ) (იჩაბახე შესაძლებელი ვახდა გათელა, დატქენა; -; -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს ზმნისა -* შეიძლება გათელოს, დაიტქენოს. აჩაბახე(ნ) (აჩაბახე შეძლო გათელა, -, წონჩაჩაუა(ნ) შესაძლებია გათელა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. უ ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს ზმნისა -* შეუძლია გათელოს, დატქენოს (ბალახი). იჩაბახეფუნს (იჩაბახეფუნს ათელუნა, ატქენინა

ბალახი; შრახახაშაშა უთელეინებია, უტკეპინებია; წრახახაშაშ(ნ) ათელეინებია, ატკეპინებია თურმე) კაუ ზ. ჩ ა ბ ა ხ ა ნ ს ზნისა - ათელეინებს, ატკეპინებს (ბალახს). მაჩახაშაშ მიჭო. მიჭო. გამთელავი, დამტკეპნი (ბალახის).
 ორახახაშაშ მიჭო. ენებ. ზე. გასათელი, დასატკეპნი.
 რახახაშაშ მიჭო. ენებ. წარს. გათელელი, დამტკეპნილი.
 ნარახახაშ მიჭო. ენებ. წარს. განათელი, დანატკეპნი.
 ნარახახაშაშ მიჭო. ენებ. წარს. გათელვის, დამტკეპნის საფასური.
 უაშახახაშ მიჭო. უარყ. გაუთელავი, დაუტკეპნელი. ზღო. ჭახაკუა.

ჩაბაპ (ჩაგვას) ჩლუნებნი. მარგატელი ვაჭკორუნს, ჩ ა გ ვ ა რ უ - მაკრატელი არ ჭრის, ჩლუნებია.

ჩაბრეპა (ჩაგრებას) იგივეა, რაც ჩ ა ნ გ რ ე ბ ა .

ჩაბა (ჩაგვას) რჩეპა (ც. კლიავი).

ჩამოტახ-ნი (ჩათლახის) სივანიტი ფხეხაშეძეძეული სპიროვლი.

ჩამოხეპა (ჩათხიებას) სახელი ჩ ე ე თ ხ ი ე ბ უ (ნ) ზნისა - ჩამოცილება; ჩამოშორება.
 ჯღირე, ჩათხიებუქ რ ო ტ უ ნ ჯ ი ქომორჯისუ - კარგია, გაცილებულხარ ხებრე ქმარს.

ჩამოხინაშა (ჩათხინაფას) სახელი ჩ უ უ თ ხ ი ნ უ ა ნ ს ზნისა - ჩამოცილება. იხ. თხინაფა.

ჩაუთხინაშა (ჩაუთხინაშა ჩამოაცილა, ჩაუთხინაშა ჩამოაცილება, ჩაუთხინაშაშ(ნ) ჩამოაცილებდა თურმე) გრდმ. სახს. ქე. ჩამოაცილებს.
 ჩითხინ(ნ) (ჩითხინაშა შესაძლებელი ვახდა ჩამოცილება, -, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ჩ უ უ თ ხ ი ნ უ ა ნ ს ზნისა - შეიძლება ჩამოცილება.

ჩათხინ(ნ) (ჩათხინაშა შეძლი ჩამოცილებია, -, ჩაუთხინაშაშ(ნ) შესაძლებია ჩამოცილება) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ჩ უ უ თ ხ ი ნ უ ა ნ ს ზნისა - შეუძლია ჩამოაცილოს.

ჩათხინაფუნს (ჩათხინაშაშა ჩამოაცილებინა, ჩაუთხინაშაშა ჩამოაცილებინებია, ჩაუთხინაშაშ(ნ) ჩამოაცილებინებდა თურმე) კაუ ზ. ჩ უ უ თ ხ ი ნ უ ა ნ ს ზნისა - ჩამოაცილებინებს.

ჩაუთხინაშაშაშ მიჭო. მიჭო. ჩამოაცილებელი.
 ჩაუთხინაშაშაშ მიჭო. ენებ. ზე. ჩამოაცილებელი.
 ჩაუთხინაშაშაშ მიჭო. ენებ. წარს. ჩამოცილებული.
 ჩაუთხინაშაშაშ მიჭო. ენებ. წარს. ჩამოცილები.
 ჩაუთხინაშაშაშაშ მიჭო. ენებ. წარს. ჩამოცილების საფასური.
 უაუთხინაშაშ მიჭო. უარყ. ჩამოაცილებელი.

ჩამოხალა (ჩათხალას), ჩამოხეპა (ჩათხეებას) სახელი ჩ ე ე თ ხ ი ე ბ უ (ნ) ზნისა -

ჩამოშორება, ჩამოცილება. იხ. ჩათხინაფა; ზღო. თხუალა.

ჩანი (ჩაის) ჩანი.

ჩანიშ მაჟახანი (ჩანიშ მაჟახანი) მოგან. ჩაპისი ბალახნი (ა. მყ.).

ჩაპა (ჩაგვას) სწორფუქიანი დიდი კალატი, რომელიც შეიძლება ზურბით ზიღონ (ი. ყოფშ.). იხ. ჩაქა-ზილი; ზღო. ცეკა.

ჩაპა-ზილი (ჩაქა-ზილის) დიდი კალატი, რომელიც ზურბით შეიძლება ზიღონ. ჩ ა ქ ა - ზ ი ლ ი ი ნ ჩ უ რ ე ლ ე ფ ი : ი . ყოფშ., გვ. 123 - დიდკალათიანი იჩხურელები (იჩხური სოფელია მარტვილის რაიონში).

ჩაპალ-ნი (ჩაქალურს) გორძიკით სინარული, - ბარბაცი, ტორტმანი. ზღო. ჩანგალი.

ჩაპალაშა (ჩაქალაფას) იხ. ჩაქალა.

ჩაპალაშორ-ნი (ჩაქალაფორს) მიჭო. ენებ. წარს. ო ჩ ა ქ ა ლ უ ა ნ ს ზნისა - ბარბაციით წაყვანილი, - წაბარბაცებული.

ჩაპალაშორ-ნი (ჩაქალაფორს) იგივეა, რაც ჩ ა ქ ა ლ ა ფ ო რ ი .

ჩაპალა (ჩაქალაფას) სახელი ო ჩ ა ქ ა ლ უ ე (ნ) , ო ჩ ა ქ ა ლ უ ა ნ ს ზნისა - რხეპით სინარული, ბარბაციით სვლა; წაყვანა ძალით, წაშორება. უჩა კოდი ხარკალე, აშო მ ო მ ი ჩ ა ქ ა ლ ე : ე . ჯხ. I, გვ. 16 - შუი კოდი ხარკალე (მორაკრე), აქეთ მომიტანე (ბარბაცი). გეშეი ლეინი, ქედმახეზი, აშო მ ო მ ი ჩ ა ქ ა ლ ე : კ . სიმეშ., ქახა, გვ. 29 - შესეი ლეინი, დამილოცე, აქეთ წამომბარბაცე! იჩაკალე (ნ) (მხოლოდ ანმეოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრდმ. ენებ. ბარბაცებს, ტორტმანებს.

აჩაკალაფუ(ნ) (აჩაკალაშა დაბარბაცედა, აჩაკალაშაშა დაბარბაცებია, აჩაკალაშაშაშ(ნ) დაბარბაცებოდა თურმე) გრდმ. ენებ. ებარბაცება.

აჩაკალაფუნს (აჩაკალაშა წაყვანა, წათრეა; შრახაშაშა წაყვანა, წათრეა) გრდმ. წაყვანა ძალით, წათრეა, წაბარბაცებს. იჩაკალე (ნ), იჩაკალინ (ნ) (აჩაკალაშა შესაძლებელი ვახდა წაყვანა, წათრეა; -, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ო ჩ ა ქ ა ლ უ ა ნ ს ზნისა - შეიძლება ძალით წაყვანა, წათრეა, წაბარბაცება.

აჩაკალე (ნ) / აჩაკალინ (ნ) (აჩაკალაშა შესაძლებელი წაყვანა; -, წაჩაკალაშაშ(ნ) შესაძლებელია ძალით ებარბაცებინა) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ო ჩ ა ქ ა ლ უ ა ნ ს ზნისა - შეუძლია ძალით წაყვანა, წაბარბაცოს.

აჩაკალაფუნს (აჩაკალაშაშა წაბარბაცებინა, აჩაკალაშაშაშ(ნ) წაბარბაცებინებია, აჩაკალაშაშაშ(ნ) წაბარბაცებინებდა თურმე)

გასულელებულა, არანორმალური გამზადარა) *გრდუე. ენებ.* ჩაღ უნს ზნისა - სულედება, არანორმალური ხდება.

აჩაღუენ(ნ) (ააჩაღა შეეშალა, წოჩაღა შეშალა) *გრდუე. ენებ.* უჩაღ უნს ზნისა - ეშლება (ხელი).

იჩაღენ(ნ) (იჩაღა შესაძლებელი გახდა შეეშალა ხელი, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩაღ უნს ზნისა - შეიძლება ხელის შეშლა.

აჩაღენ(ნ) (აჩაღა შეძლო შეეშალა, - წოჩაღაშენ) შესაძლებია ხელის შეშლა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* უჩაღ უნს ზნისა - შეუძლია შეუშალოს ხელი.

ოჩაღაფუნანს (ოჩაღაშაშა აშლევიანა ხელი, შოღაშაშაშა შეუშლევიანება ხელი, წოჩაღაშაშაშაშენ) აშლევიანება ხელს) *კაუზ.* ჩაღ უნს ზნისა - აშლევიანებს ხელს. მაჩაღარი ხანი *მიძლ. მოუფ.* ხელის შემშლელო. *ოჩაღარი მიძლ. ენებ. მკ.* ხელშესაშლელო. *წოჩაღარი მიძლ. ენებ. წარს.* ხელშესაშლელო; გასულელებულა.

ნაჩაღა *მიძლ. ენებ. წარს.* ხელშენაშლელო. *ნაჩაღარი მიძლ. ენებ. წარს.* ხელის შეშლის საფასური.

შაჩაღა *მიძლ. უარყ.* ხელშეუშლელო.

ჩამბ (ჩამბას) სახელი ჩანს ზნისა - ჭმევეა, დაღაშენება, შენება. მწკრივებში ფუნქციონაცელა; კერძოდ, აწმევი წრის მწკრივებში ვეაქეს არმინს/არმინს აძლევეს, ხოლო დანარჩენში - ჩამბ (რჩობა: ჩამბ). მიღარაჩი ხოჯეფი დაღაშენა ღო წყარი ქოჩი!: *ა. ყოფშ. გვ. 8* - გარეკე ხარეგი ღელეში დეწალი დააღევიენი! ჩქიმ ბუსქას აწწი მუ ბჩა? : *ა. ყოფშ. გვ. 166* - ჩემს ბუსქას აწწი რა ვაჭამო (!!დავალევირო)? ჩით ჯდგრო ჟურყელი - აჭამეთ კარგად ფოთილო. სინჯას მუ ბჩათ : *ქხს. I, გვ. 189* - სიძეს რა ვაჭამოთ. ოჭკობალი ქოჩუ : *ქხს. I, გვ. 65* - საჭმელი აჭამა (მისცა). ართი ვაშუნ, თის ეთიო ქოჩესია : *ხაღს. სიძრ., I, გვ. 9* - ერთი რომ არ დაღია, იმას ორი დააღევიენესო. 0 ჩამბ გუროში მიხედვარა: ცორაქ გურო ქუუქუ : *ა. ყოფშ. გვ. 66* - გოგო მიხედა. *წოჩაღეჭრება:* ათე რგაჯადის უჩუა გურო : *მ. ხუბ., გვ. 20* - ამ ლაპარაკს დაუჭირდარო.

ჩანს (წოჩო აჭამა, ასეა; შაჩაგაშა უჭმევია, დაუღევიანება; წოჩოწოჩაშენ) აჭმევდა, ასმევდა თურმე) *გრდმ* აჭმევს, ასმევს.

იჩინენ(ნ) (იჩინა შესაძლებელი გახდა ჭმევა, სმევა; -; -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩანს ზნისა - შეიძლება დაღევიანება, ჭმევა.

აჩინენ(ნ) (აჩინა შეძლო ჭმევა, დაღევიანება; -; წოჩაშენ) შესაძლებია დაღევიანება, ჭმევა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩანს ზნისა - შეუძლია აჭამოს, 'დაღევიანოს. *ოჩაჩაფუნანს* (ოჩაჩაშაშა აჭმევინა, ასმევინა;

შაჩაშაშაშა უჭმევიანება, უსმევიანება; წოჩაშაშაშენ) აჭმევიანება, ასმევიანება თურმე) *კაუზ.* ჩანს ზნისა - აჭმევიანებს, ასმევიანებს. მაჩაშაშა *მიძლ. მოუფ.* ვინც უნდა აჭამოს, - მჭმეველი, ვინც უნდა დააღევიანოს, - დაღევიანებელი.

წოჩაშაშა *მიძლ. ენებ. მკ.* საჭმევი, საჭმელი; სასმელი; 'და'საღევიანებელი.

ჩამბი *მიძლ. ენებ. წარს.* ჭმეული, სმული (*ჭრ. იჭირ.*).

ნაჩამბი *მიძლ. ენებ. წარს.* ნაჭმევი, ნასმევი.

ნაჩამბარი *მიძლ. ენებ. წარს.* ჭმევის, სმის (დაღევიანების) საფასური.

შაჩამბი *მიძლ. უარყ.* უჭმელი, უსმელი.

შდრ. ლაზ. I, ჩ. ოჩამბა ჭმევე (მ. მარი).

ჩამბ-ი (ჩამბადის) პაპის მამა (*დ. ფიფია*). *იხ.* შთამომავლობა.

ჩამბი-ი (ჩამბიერს) პურადი; სხეპისი ჭმეპისი მოყვარული.

ჩამბინ-ი (ჩამბინს) 1. ქაშენა. ღეს ქაჯაჯუღე, ქოგაჩამუ : *ა. ყოფშ. გვ. 180* - ღორს რომ აყოლო, გიკებნს ჩემიძე მუღაღ ღო ძელე ქუეაჩენი, თამმეშე გაამაწყარე! : *ქ. საბუშ. ქხსს, გვ. 142-3* - ჩემს ძეალას და რბილს რომ ვუკებინო, ასე რატომ გაამაწყარებ! უჩა ჯოღლირი კარკ გეჯან, ვართ მინგაშქმენქ, ვართ გაჩამუ : *ქ. საბუშ. ქხსს, გვ. 174* - შვი ძალლი კართან ნეცს, არც შევიგებებს, არც გიკებნს (გამოცანა: ბოქლომი). მაღურუ ჭანღი მანგარო იჩამინუაფუნია : *ხაღს. სიძრ., I, გვ. 84* - შამაკედავი ბუზი მაგარე იტიხნებარო. 2. შხანა: ქაშინი. ჩამინქ გემიოლუ კუჩხის - ფხანა ამიჯარდა ფეხებ. კუჩხის მაჩენს - ფეხზე მუფხანება. იჩამინუაფუ, გოკონდა, ხეარყა ოჭელასინი თემი - იფხანს, თუ გინდა, მუნი სჭირდეს ისე. აჩამუ, აჩამუე (ააჩაშ უებინა, შაჩაშინა უებინა, წოჩოწოჩაშენ) უებენდა თურმე) *გრდმ* უებენს, უებენს.

აჩამუ(ნ), აჩამუ(ნ) (შხოლოდ აწმეოს წრის მწკრივებში) *გრდუე. ენებ.* ეფხანება, ეჭევაება. აჩენს იგივეა, რაც აჩამუე.

აჩამინაუფუნ(ნ) იგივეა, რაც აჩამუე(ნ).

იჩამინუნანს (იჩამინაუ იფხანა, შაჩამინაუა უფხანა, წოჩაშინაშენ) იფხანდა თურმე) *გრდმ* იფხანს, იჭევებს.

ოჩამინუნანს (ოჩამინაუ აკებინა, შაჩამინაუა უებენინება) *გრდმ* აკებინებს.

უჩამინუნანს (უჩამინაუ აკებინა, შაჩამინაუა უებენინება) *გრდმ* სასტ. *ჭრ.* აჩამუე(ნ) ზნისა - აკებინებს.

იჩამინენ(ნ) (იჩამინა შესაძლებელი გახდა კებან; 'მო'ფხანა, 'მო'კევაება; -; -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* აჩამუე(ნ) ზნისა - შეიძლება 'მო'ფხანა, 'მო'კევაება; კებან.

აზამინე(ნ) (აზაინა შექლო ეკბინა, 'მო'ფხანა, 'მო'ტყავა; -; ნოზამინა(ნ) უქმდებია კბენა, მოქტეება) *გრძლ. შესახლ. ენბ.* უ რ ა მ ი ნ უ ა ნ ს ზმინა - შეუძლია 'მო'იფხანოს; უკბინოს ზამინაფუანს (ოზამინაშუა აკბენინა; 'მო'აფხანინა; შამინაშუა უქმდებინებია, უფხანინებია; ნოზამინაშუ(ნ) აფხანინებდა, აკბენინებდა თურმე) *კაუზ. ი ჩ ა მ ი ნ უ ა ნ ს ზმინა* - აკბენინებს; აფხანინებს, აკბევეინებს. *მაზამინალო, მაზამინლა, მაზამინა მიძ. მოქმ.* მკბენი, მკბენია. *ოზამინალო მიძ. ენბ. მკ. საკბენი.* ნაზამინა მიძ. ენბ. წარს. ნაკბენი. ნაზამინარი მიძ. ენბ. წარს. კბენის; ფხანის, 'მო'ქტეების საფასური. *იხ. სხვატაფი/სოვაფი. ზღრ. ლაზ.* ჩამინ: ორამინუ ქვეილი, ფხანა (*ნ. მარი*).

ჩამინაშა (ჩამინაფას) იგივეა, რაც ჩამინი, - 1. საპანადა ნასისინება; 2. ფხანა, მოქაპება.

ჩამორაშა-ი (ჩამორების) ავადმყოფობა უას სამკურნალო ნაშალია. ცხენს გაცივების შედეგად ახველებს და ამას მკურნალობენ ჩამორებით.

ჩამორაშ-ი (ჩამორების) ცხენის ავადმყოფობაა ერთგვარი. ცხენს სინესტისაგან საოლაზე უწინდება წერილი, სითბიანი მუნუები, რასაც ჩამორეს ეძახიან.

ჩამაშა (ჩამაშას) მოქან. მცენარეა ერთგვარი; ხაროს შთაში, - განსაკუთრებით გვხვდება იქ, სადაც ფოთლოვანი ტყე მთავრდება და იწყება წინწარი. თიკი, ქუჩი ღო ჩ ა მ შ უ ა თ ი თებუ ფურცელაში ჯაღეფი -თიკი, ქუჩი და ჩამაშათი თავდება ფოთლოვანი ხეები.

ჩამაშ-ი, ჩამაშრა (ჩამაშრს, ჩამაშრეს) ჩამაშრი, ღომის სატახევი (სატახევილი) - იყო ხისა და ქვისაც. გარჩეული ღომის თათვების ყრიდნენ ჩამაშრი და ცეცხვადნენ. *ზღრ. ლაზ. ჩამაშრ: ორჩამაშრე/ორჩამაშრე ჩამაშრი (ნ. მარი). იხ. ჩხეარუა; ოჩამაშრე.*

ჩამაშრაშა (ჩამაშრაფას) სახლი იჩამურ უანს ზმინა - ყურადღების მიქცევა, - რეაბილიტაციის მოხდენა. ათე ამბეშენი შურო ვ ა ტ უ რ ა მ ი რ უ ა ფ უ - ეს ამბავი ყურად არ ილო (რეაგირება არ მოახდინა). იჩამაშრუანს (ბიოჩამაშრა ყურად ილო, ბაშამაშრაშა ყურად ულია, ბინოჩამაშრაშა(ნ) ყურად იღებდა თურმე) *გრძლ.* ყურად იღებს, რეაგირებს.

ჩამაშრა (ჩამაშრეს) იგივეა, რაც ჩამომრები, - ცხენის დაავადებაა - გაცივების შედეგად ახველებს (*ნ. მაკალ. გვ. 205*).

ჩამაშა (ჩამაშას) მოქან. მდლალმთის ბოკვი. *იხ. ჩამქვა, ჩამაშვა (ა. მაყ).*

ჩამაშა (ჩამაშას) იგივეა, რაც ჩამაშვა, ჩამაშვა.

ჩამაშა (ჩამაშას) იგივეა, რაც ჩამაშვა, ჩამაშვა.

ჩანა (ჩანას), ჩანაშა (ჩანაშას) სახლი ჩანს ზმინა (სემანტიკურად უმათურესად მცენარეულობის უკავშირდება) - 1. ბმა, სხმა (ნაყოფისა); ასევე ითქმის თმის, კბილების, ხელის... მიმართ; 2. ბაზრად, სარეზა; მონება; ძველი ქართულით - ცხენება. აბაშა ღო ფუთომ(ი) მქას მეფორჩილო ღეშუ ჩანს - აბაშასა და ფოთის შორის მთლიანად (მინოლოლად) ღომი (მცენარე) ხარობს (ცენება). ღომინუ ღო კობირა აკა ვაჩანს - დაბერდა და არც ერთი კბილი არ აქეს (უღდას). ცურძენს ჯაღოო გოჩანს - ყურძენს კარგად ახსია. ღუს თუშა ვეგანალეუ; ვე ტ ვ ჩანს - თავზე თმა სრულებით არ აქეს. კუჩხი (ხე) ვაჩანს, ჩხუპის მილოდნუ - ფეხი (ხელი) არ აქეს (აბია), ოში დაკარგა.

ჩანს (შმოლოდ ანმოს წრის მქრივებში) *გრძლ. ჭყატე.* რგია, ცენებს, ხარობს (რომელიმე მცენარეთაგანი).

უჩანს (შმოლოდ ანმოს წრის მქრივებში) *გრძლ. ჭყატე.* უღდას (მცენარე).

იჩანუაფუ(ნ), იჩვენუაფუ(ნ) (შმოლოდ ანმოს წრის მქრივებში) *გრძლ. ენბ.* (რალაც მცენარე) ხარობდეს, ცენებდეს იჩენება.

აჩანუაფუ(ნ), აჩვენუაფუ(ნ) (შმოლოდ მყოფადის წრის მქრივებში) *გრძლ. ენბ.* (რალაც მცენარე) უდგმება,ცენებდეს იჩენება. ნოჩვე(ნ), ნოჩანუ(ნ) (შმოლოდ მეოთხე სერიის მქრივებში) *გრძლ. ჭყატე.* ჰქონებია, სვენებია (ხე, ბოსტნეული).

შენიშვნა: ა) მეორე და მესამე სერიის მქრივები აკლია; ბ) ძირითადად მესამე პირის ფორმით დასტურდება. *ზღრ. ლაზ.* ჩან: ოჩანუ ნაყოფის გამოსხმა (*ნ. მარი*).

ჩანაშა (ჩანაშას) *იხ. ჩანაშა*, - სახლი იჩან უანს ზმინა - ბამომბა, ბამოსხმა (ხელის, ფეხის, ფრთის...). ფსუა ქორჩანა ფულაქს: *ქახს. I. ფ. 236* - ფრთა გამოქსხმოდეს. ჭყოჭკოთია ფსუას ქიოჩან უანსინი, თიმუქუმა ღინუნია - ჭიანჭველა ფრთას რომ გამოობამს, ბამინ ილუბებო (იკარგებო). თენა ქივგეოჩონი, ფსუა ქიოჩან უუ - ეს რომ გაიგონა, ფრთები გამოოსხა. *გაღაქ.* აღფრთოვანება, გაღალბება; ნამოყოფა. ღულო ქაჩან უუ ირფულ ჭუაქ - თავი ნამოყო ყოველგვარმა სატყეარმა (ტყეილომა). იჩანუნანს (ბიოჩანუ ნამოყო, ბაშანაშაშა ნამოყოფა, მონოჩანაშა(ნ) ნამოყოფდა თურმე) *გრძლ.* ნამოყოფს; გამოობამს, გამოოსხამს (თავს, ფეხს, ხელს...). ოჩანუნანს (ბაშანაშა ნამოყო, ბაშანაშაშა ნამოყოფა) *გრძლ.* ნამოყოფს თავს; გამოობამს,

გამოსაბამს (ფრთას, ხელს, ფეხს...), აჩანაუფუ(ნ) (მხოლოდ მყოფადის წრის მწკრივებში) *გრდუჲ ენებ*. ებმება, ეხმება. მჩანაწაწა *მიძღ. მოჲჲ*. გამობმული, გამოსხმული. **ჩანაწაწა** *მიძღ. ენებ. მჲ*. გამოსაბმელი, გამოსასხმელი. **ჩანაწაწი** *მიძღ. ენებ. წარს.* გამობმული, გამოსხმული.

ჩანაწილ-ი (ჩანაწილ/რს) *მიძღ. ენებ. წარს.*
 იჩანუანს, იჩანუაფუ(ნ) ზნათა – 'გამოსხმული, 'გამომ'ბმული; სადმე დგას (ხარობს) ესა თუ ის მცენარე (ხე). ფსუა ჩანაწილი ი ჩიტი – ფრთა 'გამოსხმული ჩიტი. ჯგირი ცუ რ ტ ე ნ ჩ ა ნ ა წ ი ლ ი დისა ულუ – კარგი ყურძენრეული მინა აქვს.

ჩანწა (ჩანგას) ჩლუნები; მოსულელი; ჩირჩხტი. ჩანგა ა კოჩი – ჩლუნგი (მოჩერჩხტი) კაცი. *ჟორ. ჩენგერე.*

ჩანწაღ-ი (ჩანგაღ/რს) 1. ჩანბაღი. *იხ.* ჩანგარი, ჩიჟი. 2. პარბაცითი, ფანის თრეპითი სიარული. *ჟორ. ბანდალი, ჩაკალი, ბანცალი.*

ჩანწაღა (ჩანგაღას) მისსაღ ბარბაცი ახასიათებს, – მოუბარბავ.

ჩანწარ-ი (ჩანგარს) იგივეა, რაც ჩანგაღა ი. ტინოუქყვიდეს ჩანგარიში მოგაფა: *ი. ყოფ. შ. გვ. 106* – გადუწყვიტეს ჩანგაღზე წამოცმა (წამოგება).

ჩანწარება (ჩანგარებას) სახელი ჩანგრენს ზნისა – ჩამპრა. ენა ჩაღა ვარდუ, მარა აჩანგრენდ უ ჯიბალფეი – ეს სულელი არ იყო, მდგრამ ჩაგრაედნენ ძმებო.

'აჩანგრენს (აჩანარა დაჩაგრა, აუჩანარაბა დაუჩაგრაეს, აწჩანარაბაჲ) დაჩაგრაედა თურმე) *გრდმ. ჩაგრაეს.*
 იჩანგრენს (აჩანარაბა დაჩაგრა, აუჩანარაბა დაუჩაგრაეს) *გრდმ. სათაჲ. ქე.* ჩანგრენს ზნისა – იჩაგრაეს თავს.

უჩანგრენს (აუჩანარაბა დაუჩაგრაეს) *გრდმ. სახს. ქე.* აჩანგრენს ზნისა – უჩაგრაეს.

იჩანგრებუ'უ(ნ) (აჩანარაბა დაჩაგრა, აუჩანარაბაჲ) (დაჩაგრულა) *გრდუჲ ენებ.*
 ჩანგრენს ზნისა – იჩაგრაება.

ეჩანგრებუ'უ(ნ) (აუჩანარაბა დაჩაგრა, აუჩანარაბა დასჩაგრია) *გრდუჲ ენებ.*
 უჩანგრენს ზნისა – ეჩაგრაება.

იჩანგრინე(ნ) (იჩანარაბაჲ შესაძლებელი გახდა 'დაჩაგრა, –) *გრდუჲ. შესაძღ. ენებ.*
 ჩანგრენს ზნისა – შეიძლება 'დაჩაგრა.

აჩანგრინე(ნ) (აჩანარაბაჲ შეძლო 'დაჩაგრა, –, აჩანარაბაჲ) (შესაძლება) 'დაჩაგრა) *გრდუჲ. შესაძღ. ენებ.* უჩანგრენს ზნისა – შეუძლია 'დაჩაგროს.

ოჩანგრებაფუანს (ოჩანარაბაჲ) აჩაგერინა, აჩანარაბაჲ) უჩაგერინება, აჩანარაბაჲ) აჩაგერინედა თურმე) *კაუზ. ჩანგრენს ზნისა* – აჩაგერინებს.

აჩანარაბაჲ) *მიძღ. მოჲჲ*. მჩაგერელი. **ოჩანარაბაჲ** *მიძღ. ენებ. მჲ*. 'და'საჩაგრაეი. **აჩანარაბაჲ** *მიძღ. ენებ. წარს.* დაჩაგრული.

აჩანარაბაჲ *მიძღ. ენებ. წარს.* 'და'ნაჩაგრაი. **აჩანარაბაჲ** *მიძღ. ენებ. წარს.* 'და'ჩაგერის საფასური.

აჩანარაბაჲ, **აჩანარა** *მიძღ. უარჲ.* 'და'უჩაგრაეი.

ჩანწაჲ (ჩანგუას) სახელი ოჩანგანს ზნისა – უნითო სკლა; ნაჩარჩაქვაჲ. მეურს მარას მით ჩანგანს მუშელუდიშო – მიდის გზაზე, მიჩერჩხტობს თავისთვის.

ოჩანგანს (ოჩანაჲ) უნითოდ ნაეიდა, აჩანაჲ უნითოდ ნასულა, აჩანაჲ) უნითოდ ნაეიდადა თურმე) *გრდუჲ ენებ.* უნითოდ ნაეა, – ნაჩერჩხტდება.

ჩანწაღი, **ჩანწაღი** (ჩანგულ/რიას) ჩლუნები, ბლაგვი. ქომილუ ართი ჩანგურია ხამი – მაქვს ერთი ბლაგვი დანა. *ჟორ. გატულია, ლაგვეევი; ჩაგვა.*

ჩანწაღ-ი (ჩანგულს) იგივეა, რაც ჩანაწილი, – *მიძღ. ენებ. წარს.* ჩანს ზნისა – აღმოცენებულნი, ბახარაბულნი. ჯგირი ქობალი ქობიორით ჩანგელი: *ბ. ზუბ., გვ. 20* – კარგი პური (პურის ყანა) ენახეთ აღმოცენებული (გახარებული).

ჩანწაღაჲ (ჩანთაღუას) სახელი ჩანთაღანს ზნისა – უცაბედად, არანსიჩარად და უხარისხოდ გააქეთება რისაჲ. *იხ.* მოჩანთაღუა.

ჩანწაჲ (ჩანთუას) სახელი ჩანთუნს, ოჩანთანს ზნათა – უშმონ სკლა (სიარული); ოჩანთა რისაჲ. *გადაჲ. პანლურის ამოკურა, დარტყმა.* ართი კოჩი ხოლო ქემთხოზმე ირემე, პალურე ქუნთუნე: *ბ. ზუბ., გვ. 185* – ერთი კაციც მოსდევს ირემს, პანლურს (ქე) ურტყამს.

ჩანთუნს (ჩანთუ ათრია, ამოკურა; აჩანთუ უთრევი, ამოკურავს; აჩანთუ) ათრეედა, ამოკურავდა თურმე) *გრდმ. ათრეეს; ამოკურავს (პანლურს).*

უჩანთუნს (აჩანთუ უთრია, ამოკურა; აჩანთუ უთრევი, ამოკურავს) *გრდმ. სახს. ქე.* ჩანთუნს ზნისა – უთრეეს, ურტყამს (პანლურს, ნახლს).

იჩანთე(ნ) (აჩანთუ შესაძლებელი გახდა თრეე, 'ამოკურა; –) *გრდუჲ. შესაძღ. ენებ.*

ჩანთუნს ზნისა – შეიძლება თრეე, 'ამოკურა (პანლურის).

აჩანთე(ნ) (აჩანთუ შეძლო ეთრია, 'ამოკურა (პანლური); –; 'აჩანთუნთუ) შესაძლებელი ეთრია,

'ამო'ერტყა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჩანთუნს ზნისა - შეუძლია ათრიოს, 'ამო'კერას (პანლური).

ოჩანთაფუნს (ოჩანთაფუ ათრეინა, 'ამო'აქრეინა; უჩანთაფუ უთრეინებია, 'ამო'უქრეინებია; ნოჩანთაფუ(ე) ათრეინებდა, 'ამო'უქრეინებდა თურმე) კაუხ. ჩანთუნს ზნისა - ათრეინებს, 'ამო'აქრეინებს (პანლურს).

მაჩანთაფი მიძე. მოუხ მთრევი რისაჲ, 'ამო'აქრეილი პანლურისა.

ოჩანთაფი მიძე. ენებ. მუ. სათრევი, 'ამო'საკრავი პანლურისა.

ნაჩანთა მიძე. ენებ. წარს. ნათრევი, 'ამო'ნაკრავი. ნაჩანთაჲრი მიძე. ენებ. წარს. თრევის, პანლურის 'ამო'კერას საფასური.

ჩან(ნ)კით(ი) (ჩან(ნ)კითის) დიდი თითი, - ცარი. დღაჲ ქიმუღ სქუასგ ჩანკითიში მამხვაჲ წულაზფი: *ი. ყოფშ., გვ. 60* - დედამ მოუტანა შელს ცერის (თითის) სიმსხო წულები. ჩანკითი მოძირია: *ი. ყოფშ., გვ. 95* - ცერი მარევიო! *იხ. დიდ'ი კითი; ჩანჩ(ი)კითი/ჩანჯ(ი)კითი.*

ჩანუ (ჩანუას) იგივეა, რაც ჩანა, ჩანაფა. ჩანგალ(ი) (ჩანგალ/რს) უღონოდ სიარული, - ჩანგალი.

ჩანჩ(ი)კით(ი) (ჩანჩ(ი)კითის) იგივეა, რაც ჩანკითი, ჩანჯ(ი)კითი.

ჩანჩირ(ი) (ჩანჩირს) მიძე. ენებ. წარს. ჩანჩირული.

ჩანჩუ (ჩანჩუას) სახელი ჩანჩუ(ნ) ზნისა - ჩანჩურით ნასკლვა; 'ჩამო'ჩანჩული სიარული.

იჩანჩუ(ნ) (-, იჩანჩუ იჩანჩალი, უჩანჩინა უჩანჩალია, ნოჩანჩუ(ნ) ჩანჩალით ნაფიოდოდა თურმე) გრდუე. ენებ. ჩანჩალით ნაჲ.

ჩანჩით(ი) (ჩანჩითის) *იხ. ჯანჯ(ი)კითი.*

ჩანჩ(ი)კით(ი) (ჩანჯ(ი)კითის) იგივეა, რაც ჩანკითი, - ცარი.

ჩარბან(ი) (ჩარბანის) *იხ. ჩარგამუა.*

ჩარბანუ (ჩარგამუას) სახელი ჩარგამანს ზნისა - თქლვა, ტქაქანა. შქართუნს ვეგინჯორა, ბამზე დიჩარგამუუ - სბანზე არ დანეჲ, ბამბა დაიტკეპნება (გაითელება). ჩარგამანს (წოჩარბანუ გათელა, დატკეპნა; წარბანანუ გაუთელია, დაუტკეპნა; წოწოჩარბანუ(ნ) გათელაჲდა, დატკეპნადა თურმე) გრდმ. თელავს; ტკეპნის. უჩარგამანს (წოწოჩარბანუ) დაუტკეპნა, წარბანანუ დაუტკეპნა, გაუთელავს) გრდმ. *სახს. ქვ.* ჩარგამანს ზნისა - უთელავს, უტკეპნის.

იჩარგამუ(ნ) (წოწოჩარბანუ დაიტკეპნა, წოწოჩარბანუ(ნ) დატკეპნა) გრდუე. ენებ. ჩარგამანს ზნისა - თიულეა, იტკეპნება. აჩარგამუ(ნ) (წარბანანუ გათელია, დატკეპნა; წოწოჩარბანუ გათელია, დატკეპნა) გრდუე. ენებ. უჩარგამანს ზნისა - თიულეა, ეტკეპნება.

იჩარგამენ(ნ) (წოჩარბანუ/წოწოჩარბანუ შესაძლებელი გახდა 'გ'თელავ; 'დ'ტკეპნა; -; -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჩარგამანს ზნისა - შეიძლება 'და'იტკეპნოს.

აჩარგამენ(ნ)//აჩარგამენ(ნ) (აჩარბანუ შეძლო 'და'ეტკეპნა, -, წოწოჩარბანუ(ნ) შესაძლებელი გათელავ, დატკეპნა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უჩარგამანს ზნისა - შეუძლია 'გ'თელავს, 'და'ტკეპნოს.

ოჩარგამაჲფუნს (ოჩარბანანუ ათელინა, ატკეპნა; უჩარბანანუ უთელინებია, უტკეპნებია; წოწოჩარბანუ(ნ) ათელინებდა, ატკეპნებდა თურმე) კაუხ. ჩარგამანს ზნისა - ათელინებს, ატკეპნებს. მაჩარბანაჲ მიძე. მოუხ მთელავი, მტკეპნელი. წოწოჩარბანაჲ მიძე. ენებ. მუ. სატკეპნი, სათელი. ჩარბანაჲ მიძე. ენებ. წარს. ტკეპნელი, თელილი. ნაჩარბანაჲ მიძე. ენებ. წარს. ნატკეპნი, ნათელი. ნაჩარბანაჲრი მიძე. ენებ. წარს. ტკეპნის, თელვის საფასური. უწოწოჩარბანუ მიძე. უარჲ დაუტკეპნელი, გაუთელავი.

ჩარდახ(ი) (ჩარდახის) 1. ჩარდახი. ჩარდახის ურო გერხედგინა დო ვინა ვიამქეია თექია: *მ. ხუბ., გვ. 245* - ჩარდახზე ურო დაგვებდო და ის დაარტყი იქაო. 2. იგივეა, რაც ტქეჲა.

ჩარმ(ი) (ჩარმის): მამაკაცის გრძელი პერანგის ქვედა გვერდგახნოლ ნაწილს ჩარმუქს უწოდებდნენ. ამიტომ პერანგსაც ჩარმუქამ უწოდებს ეძახდნენ (*მასალები, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 241*).

ჩარმ(ი) (ჩარმის) სითმის (უპირატესად ღვინის ან არყის) საზომი ერთეული, - ჩარმ(ი) (*ქ. ჭარ.*).

ჩარმ(ი) (ჩარმის) 1. სახლის კიბა; საბათმის მასიური კიბა. 2. ურმის ნაწილი - უბა (*ქ. ჭარ.*). 3. ვაზის ღერმის ან მატყელსაგან მონწეული რგოლი ღობის ჩაზელის დროს ქვების დასადგელოდ (*ი. ყოფშ., ქ. ჭარ.*).

ჩარმ(ი) (ჩართუას) სახელი ჩართუნს ზნისა - 1. პარმისად გადაქცევა, გამომქვანა; განვრთნა; ბამქალვა. ლო თაჲურე ფართო შარა ჩინეთიშა გოჩართეს - და აქედან ფართო შარა ჩინეთამდე გაკველავს. ოკოდეს შარამი ფართას ჩართუნ - უნდოდავს ზნის ფართოდ გაკველავა. 2. ბაღამთქლვა, გადავქვანა მცენარეულისა. შარა ვეგებულენი, ფერ არდვილს გუჩართუნა

ცვანა - გზა რომ არ იყო, ისეთ ადგილას გაუთელეთ ყანა (ე.ი. სარული დანწყეს). ჩართუნს (ბოჩარამო გათელა, ბოჩარამო გაუთელავს, ბოჩარამოშენ) გათელავდა თურმე) *გრძლ.* თელავს; კვალავს; წვრთნის. უჩართუნს (ბაუჩარამო გაუკვალავს, ბაუჩარამო გაუკვალავს) *გრძლ.* სახს. *ქვ.* ჩართუნს ზნისა - უკვალავს, უთელავს. იჩართუენ (ბოჩარამო გაიკვალა, ბოჩარამოშენ) გაკვალულა) *გრძლ.* ენებ. ჩართუნს ზნისა - ითილება, იკვალავს; ინვრთნება. აჩართუენ (ბააჩარამო გაეკვალა, ბოჩარამოშენ) გაკვალავს) *გრძლ.* ენებ. უჩართუნს ზნისა - ითილება, ეკვალავს. იჩართუენ (ოჩარამო შესაძლებელი გახდა გაკვალავს, გათელავს; -) *გრძლ.* *შესაძლ.* ენებ. ჩართუნს ზნისა - შეიძლება გათილოს, გაიკვალავს; გაინვრთნას. აჩართუენ (აჩარამო შეძლო გაეკვალა, -) ბოჩარამოშენ) შესძლებია გათელავს, გაკვალავს) *გრძლ.* *შესაძლ.* ენებ. უჩართუნს ზნისა - შეუძლია 'გა'თილოს, 'გა'კვალავს; 'გა'წვრთნას. ოჩართაფუანს (ოჩარამოშენ) ათილეინა, აკვალეინა; უჩარამოშენ) ათილეინებდა, აკვალეინებდა თურმე) *კაუზ.* ჩართუნს ზნისა - ათილეინებს, აკვალეინებს; აწვრთნეინებს. მჩარამალი *მძღ.* *მოქმ.* 'გა'თილეი, 'გა'შეკვალეი. ოჩარამალი *მძღ.* *ენებ.* *მჭ.* 'გა'სათელი, 'გა'საკვალეი; 'გა'საწვრთნელი. ჩარამალი *მძღ.* *ენებ.* *წარს.* 'გა'თილეილი, 'გა'კვალეული. ნაჩარამა *მძღ.* *ენებ.* *წარს.* 'გა'ნათელი, 'გა'ნაკვალეი. ნაჩარამაში *მძღ.* *ენებ.* *წარს.* 'გა'თილეის, 'გა'კვალეის საფასური. უჩარამო *მძღ.* *უარვ.* 'გა'უთილეი, 'გა'უკვალეი.

ჩარჩობა (ჩარიებას) სახელი ჩ ე რ ი ე ბ უ (6)
ზნისა - ჩარჩეა.

ჩერეიბუენ (ჩაირო ჩერეია, ჩარჩეაშლავ) ჩარეულა, ჩარჩეაშენ) ჩერეიოდა თურმე) *გრძლ.* ენებ. ჩარეევა.

ჩარჩი-ი (ჩარიქის) იხ. ჩარჩეა, - საზომი ერთეული, - ჩარჩეი. სუმი ჩართქის მხონენც. მარა მუთა არგალეუ: *მასალ.* *გვ.* 119 - სამ ჩარჩეს (სიღრმეში) ხნავს, მაგრამ არაფერი უჩლუნგდება.

ჩარჩხა, ჩარჩხაზა (ჩარჩხას, ჩარჩხებას) სახელი ჩ ე რ ს ხ ' ი ' ე ბ უ (6) ზნისა - ჩამოსხნა, მომორჩეა. სქანი ჩარჩხა გურს ვა მილე: *ქსნ.* I, *გვ.* 132 - შენი ჩამოსხნა (ჩამომორება) გულში არ მაქვს.

ჩარჩ-ი/ჩარჩ-ი (ჩარჩის) ჩელტი. ბერტიმ გიოტახილი ჩ ერ ტ ის გუუსეანდით -

ბელტის დასატებად ჩელტს მოუსევამდით. *ჭირ.* გვარი ჩარჩია.

ჩარტა/შარტა (გარტუას) სახელი ჩ ა რ ტ უ ნ ს
ზნისა - ჩელტის მოსმა, - ფარტხა.

ჩარტუნს (წოჩარაბ დაფარტხა, წაწარაბ დაფარტხავს, წოწოჩარაბშენ) დაფარტხავდა თურმე) *გრძლ.* ფარტხავს.

იჩარტუნს (წოწოჩარაბ დაფარტხა, წაწარაბ დაფარტხავს) *გრძლ.* *სათვ. ქვ.* ჩარტუნს ზნისა - იფარტხავს თავისას.

უჩარტუნს (წაწარაბ დაფარტხა, წაწარაბ დაფარტხავს) *გრძლ.* *სახს. ქვ.* ჩარტუნს ზნისა - უფარტხავს.

იჩარტუენ (წოწოჩარაბ დაიფარტხა, წაწარაბშენ) დაფარტხულა) *გრძლ.* ენებ. ჩარტუნს ზნისა - იფარტხება.

აჩარტუენ (წაწარაბ დაიფარტხა, წაწარაბ დაფარტხავს) *გრძლ.* ენებ. უჩარტუნს ზნისა - ეფარტხება.

იჩარტენ (ოჩარაბ შესაძლებელი გახდა 'და' ფარტხა, -) *გრძლ.* *შესაძლ.* ენებ. ჩარტუნს ზნისა - შეიძლება 'და' იფარტხოს

აჩარტენ (აჩარაბ შეძლო ფარტხა, -) წოწოჩარაბშენ) შესძლებია დაიფარტხა) *გრძლ.* *შესაძლ.* ენებ. უჩარტუნს ზნისა - შეუძლია 'და' ფარტხოს.

ოჩარტაფუანს (ოჩარაბშენ) აფარტხეინა, უჩარტაფუანს უფარტხეინებია, წოწოჩარაბშენ) აფარტხეინებდა თურმე) *კაუზ.* ჩარტუნს ზნისა - აფარტხეინებს.

მჩარტალი *მძღ.* *მოქმ.* 'და' მფარტხეული.

ოჩარტალი *მძღ.* *ენებ.* *მჭ.* საფარტხი.

ჩარტალი *მძღ.* *ენებ.* *წარს.* 'და' ფარტხული.

ნაჩარაბ *მძღ.* *ენებ.* *წარს.* ნაფარტხი.

ნაჩარაბში *მძღ.* *ენებ.* *წარს.* ფარტხის საფასური.

უჩარაბ *მძღ.* *უარვ.* უფარტხეი.

ჩარშხა (ჩარუნას) კომფლი; ჩომლანი. *ჭირ.* *რავ.* ჩარუნხა კოჭლი (*გ.* ბერ.).

ჩარშა (ჩარქას) კომფლი. ჩარქა კოჩი - კოჭლი კაცი.

ჩარშა-ლი (ჩარქალრს) ბარბაცი, ტომტმანი; ჩაშაშაი.

ჩარშალა (ჩარქალას) კომფლი; შინც ტომტმანიშ დადის.

ჩარშალაშა, ჩარშალაშა (ჩარქალაფას, ჩარქალუას) სახელი ი ჩ ა რ ქ ა ლ უ ე (6) ზნისა - ბარბაცი, შორძიში, რხეა, ტომტმანი, ქანაშობი სიარული. წყარს მინშიმენი, რჩინ კოს და ა ჩ ა რ ქ ა ლ უ ე : *ა. ფოფ.* *გვ.* 9 - ნეალზე რომ გადიოდა, ბებერი კაცი შეტორტმანდა.

აჩარქალუენ (წაწარაბ დაბარბაცდა, წოწოჩარაბ დაბარბაცებია) გრძლ. ენებ.

ბარბაცებს, ტორტმანებს.
 იმარქალე(ნ) (ლიონარძალუ დაბარბაცდა, ლიონარძალუ(ნ) დაბარბაცებულა) *გრდუტ. ენებ.*
 ბარბაცებს, ტორტმანებს.
ჩარამში ოსარი (ჩარქამ ოსარეს) იგივეა, რაც **ჩარქამი ოსარი**, - ხამის პირანში მოქმებადვე გრძელი; ხელის დაზგაზუ სკლისაბან მოქსოვილი (*მასალები, გვ. 63*). ფორსაგან შეკერილი მამაკაცის პერანგი, გრძელი, მუხლებამდე რომ წვედებოდა, გვერდები გახსნილი ჰქონდა და საყელო წერილად გადატეხილი (*მასალები, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 240*). ქობირეს... ღუგინოვლივილი კოჩი **ჩარქამი ოსარი** თე ფალი; *მასალ., გვ. 63* - ნახეს... თავშიშველი კაცი ხამის პერანგის ამარი. *იხ. ჩარექი.*

ჩარქამი-ი (ჩარქამის) იგივეა, რაც **ჩარქალი**, - მოქსოვით, ტორტმანით სირაული.

ჩარქამ (ჩარქამს) 1. იგივეა, რაც **ჩარქალი**, **ჩარქაფი**, - ბარბაცით, მოქსოვით სირაული. *შდრ. ჩერქუ. 2. ბადანონა.*

ჩარალ-ი (ჩარალს) ბამართული, ამაყი სირაული.
 იმარალანს (იმარალუ ამაყად წავიდა, უმარალუ ამაყად წასულა, იმარალან(ნ) ამაყად წავიდოდა თურმე) *გრდუტ. ენებ.* ამაყად გამართული წავა.

ჩარალა (ჩარალას) ვინაც ამაყი, ენარბიული დე ბამართული სირაული სჩვევია.

ჩარჩი (ჩარჩის) თოფის ლულის სანმანდი.
 ჩარჩი დაგრებილი იყო; მას ზუმფაზე ნაშაოცობდნენ და თოფის განმენდის დროს თუ პინტი (ჩერის ნაგლეჯი) დარჩებოდა, მით ამოილებდნენ ხოლმე (*მასალები, ტ. V, გვ. 141*).
შდრ. იმერ. ჩარჩი მტოპორი (გ. პერ).

ჩარჩალ-ი (ჩარჩალ/რს) თრევა. თენა ვეეჩარჩალუნო ცუდემა? - ეს არ წავთრევა სახლში?
 იმარჩალე(ნ) (თიმიჩარჩალუ მოეთრა, ძაშუაჩარჩალინუ მოთრეულა, თიმიჩარჩალე(ნ) მოეთრეოდა თურმე) *გრდუტ. ენებ.* წა'თრევა.

ჩარჩხალ-ი (ჩარჩხალ/რს) იგივეა, რაც **ჩხარჩხალი**, - ჩხრიალი.

ჩარცხა/ჩარცხება/ჩარცხნი/ჩარცხიება/ჩარცხინა
 //**ჩარცხაშა** სახელი ჩეე რცხ'ი'ებუ, ჩარცხინუანს ზნათა - ღასნა, დამორება; მოცილება. სქანი ჩარცხა გურსუ ბუგუნუ: *ი. ყოფშ. გვ. 125* - შენი მოცილება (მომორება) გულს მწევეს. ანწი ბორჯი შულირი რე ჩქინი ჩარცხინაში: *იაა, I, გვ. 19* - ახლა დრო მოსულა ჩვენი დაშორებისა. მა სქანდა ვაჩმარცხინე: *ქსს, I, გვ. 100* - მე შენ ვერ მოგმორდები. ვართ(ი)

ჩარცხია უბირებუ, ხე მოუთხე მანტარასე: *ი. საყშ., ქართ. ზეს., გვ. 40* - არც ჩამომორებსა აპირებს, ხელი უკიდია მგერად. ამსერი არძას ქემეოხირანქ დო ჩარცხინუანქია: *მ. ხუძ., გვ. 154* - ამელამ ყველგურს მოგზარად და ჩამოგამორებო. ლლიქ ვაჩეე ხეგ: *ი. ყოფშ., გვ. 21* - დევი არ ჩამოცილდა. ჩეე რცხი, იშო ქიბორე!: *ი. ყოფშ., გვ. 163* - ჩამოცილდი, მიატელი იქით! ართმა ჯღელი ქივაშქულა, უკულ ვეეჩნორცხებუე: *მასალ., გვ. 53* - ერთხელ ჭანგი თუ ჩავატრცა, მერე არ ჩამოცილდება.

ჩარცხინაშა (ჩარცხინაფი) იგივეა, რაც **ჩარცხინა**, - მოქსოვა, მოცილება.

ჩარხ-ი (ჩარხის) ჩარხი (სალესავი).

ჩარხალ-ი, ჩარხაშ-ი, ჩარხაშ (ჩარხალს, ჩარხაფის, ჩარხაფს) სახელი მოჩარხანს, გილაჩარხანს ზნათა - მამარლანჩაპინი ფესალამლით ენარბიული სირაული (ხმას რომ გამოსცემს), - ჩარხინი. რამი თექი ქვლიტუ დო მუქ ვეე გეეჩარხუე: *მ. ხუძ., გვ. 183* - რამი იქ დატოვა და თითონ ზეუთი ავიდა (ხმაურით). *გადტ. ჩამოიედება რისამე. გუგლასოფით ასე ხოლო, ყამა გილაჩარხინე! : მასალ., გვ. 68* - ჩამოგლეჯეთ ახალე, ხანჯალი რომ ჩამოჩატული აქეს (ჰკვიდა).
 იმარხანს (იმარხანუ ხმაურით წავიდა, იმარხანუ ხმაურით წასულა, იმარხან(ნ) ხმაურით წავიდოდა თურმე) *გრდუტ. ენებ.*
 ხმაურით წავა.

ჩარხი-ჩარხითი ზგზ. ჩარხინით. რჯოგენი ი კოჩითი ულა ჩარხი-ჩარხითი ალგანმენია დო ჭეუეუა - ჭეაპი-ჭეაპით: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 119* - რომ გეულს იმ კაცის წასელა ჩარხუნად ჩავტესისო და ჭამა - ჭეაპი-ჭეაპადღ.

ჩატალ-ი (ჩატალ/რს) ბორძიკით უშნოდ სირაული.

ჩატე (ჩარეს) მჩატე. ვარე მძიმე, ჩატე რე - არაა მძიმე, მჩატეა. *შდრ. ლექენი, ქაქე.*

ჩაშა (ჩაფას) სანაცემოდ, სამაგიროდ მიღება. *იხ. ჩაფილი.*

ჩაშარა/ჩაშარა (ჩაფარეს/ჩაფარის) სიმინდის ჩალის ხმალის ღეროებისაბან შეპარული ღასტი, - ჩელტი პარაშუმის შინის ღასსამოდღ. ღახეაშას გენგორღვი ქილო-ჩხორო ჩაფარია: *ქსს, I, გვ. 226* - ღახეაშაში გადაეყარე ოცდაცხრა ჩელტი. ღალუ ძგანა გელეუჯორი ოთხონქო ჩაფარია: *ქსს, I, გვ. 190* - ღელის პირას ჩაგეზანე ოთხმოცი ჩელტი. ჩაფარეს კალამაშე ღობუნდეს - ჩელტას ჩალის ღერებისაგან ღობუნდენ. *შდრ.*

იშორე, ევრო. ჩაფარაძე/ოთხეუთინ გვერდებანი ჩელტი აბრეშუმის დასაჯუნად (ჯ. შერ, ა. ღღ).

ჩაჟარია (ჩაფარაია) სიმიწინი მჟარალი (ხმელი) ღეროვანისაგან მოღოგინი ადგილი (*ჯ. თოფა*). *იხ. ჩაფარე.*

ჩაჟმღ-ი/ჩაჟირ-ი (ჩაფილ/რს) *მიძე. ენებ. წარს.* ჩაფულენს ზმინსა - მამამარად მიღაშუღლი, მოგაპაული; ნაცვალნი. გებვდება რთული სიტყვის მეორე ნეწრად. სამეგრელოში წესი იყო: შვილოს, დედის, მამის, დის, ძმის გარდაცვალებისას ორმოცზე მოიგებდნენ მაგიერს (სანაცვლოს), რაც თმის მოჭრით ხდებოდა (*იხ. თუშანი შიკოტოთამა*). მოგებულ (მიღებულ) ნათესავად ითვლებოდა. *იხ. ღა-ჩაფილი, ღიღა-ჩაფილი, მუშა-ჩაფილი, სქუა-ჩაფილი, ჯიმა-ჩაფილი (იხ. ა. ყოფშ. ჩაფა; ს. ბაკალ, გვ. 260).*

ჩაჟოლა (ჩაფილას), **ჩაჟულა/ჩაჟულა** (ჩაფუგლას), **ჩაჟისა** (ჩაფიას) ნულა, ფხსსატმელი. ჯადარკუჯურა ჩაფილა მიმოჟღეს - ჯღანისნარი ნულა გვეცვა.

ჩაჟილაშმა (ვაფილსქუას) იგივეა, რაც სქუაჩაფილი, - ბარღატელილი შვილის ნაცვალად მიგაბაული (მგანიანი).

ჩაჟლა (ჩაფლას) იგივეა, რაც ჩაფილა, ჩაფულა, ჩაფღლა, - ძალამანი, ნულა. ჩაფლა ოკო მადუღას: *ქხს, I, გვ. 116 - ქალამანი უნდა ცევას. შიხრას ფორწყელით ჩაფლა შეერო-ბოქსიშის: კ. საბუშ, ქხს, გვ. 144 - ხშირად ქებდავდით ფხსაცემელს შეერო-ბოქსისას. ჩაფლას სახეობანი: კანჩაფლა/კინო ჩაფლა კანის ქალამანი, - ქალამანი; ბუნდლამი კანჩაფლა თმიანი ქალამანი; რეზინიში ჩაფლა, ღალუზია რეზინის ქალამანი; მინორთინაფილი ჩაფლა გადბრუნებული ქალამანი; სამგეში ჩაფლა სამგის ქალამანი; ხუნჭილი ჩაფლა 'და'ჭმუჭნილი ქალამანი; ჯადარული ჩაფლა ჯადარული ქალამანი...*

ჩაჟლა-ლულ-ი (ჩაფლა-ღული) *მოტან.* ლელვის სახეობა, რომელსაც ნაყოფი მოყვანილობით ფართო და ბრტყელი აქვს.

ჩაჟულა (ჩაფულას) იგივეა, რაც ჩაფია, ჩაფილა, ჩაფლა, - 1. ძალამანი; ფხსსატმელი; ნულა. საერთო - ქართულური სიტყვაა „ჩაფულა“ (დასტურდება გიორგი მთაწმიდელთან), რომელიც შემორჩენილია ლაზურ-მეგრულში და სანაურში. ლაზურიდან გაერცვლა მთელს ანატოლიაში (*ს. ჯიქია. შიორ. სართ. ჩაფულა ფერვის საცემელი; ძე. კობა. ჩაფლა ქალამანი; ღაზ. ჩაბლა/ჩაფულა ნულა (ნ. ბარი); სვან. ფარლარულ უფუცხსაცემლო, ფეშოშეკელი. 2. ჩაფულა (ოვაფაში) კავის ქუსლი; კავის ის ქვედა ნაწილი, რომელზედაც წამოგება სახნისი (კინახონა) (ი. ყოფშ.). 3. თიხის ქურჭლის*

დასამზადებელი მონყობილობის ნაწილი, - ფიცარი, რომელზედაც გამართულია ბორბალი.

ჩაჟულა (ჩაფულას) სახელი ჩაფულანს ზმინსა - ღამაღლა. *გადატ.* ქრთამის მიცემა, - მოქრთამდა. ღოჩაფულეს ქრთამი მისცეს (*ი. ყოფშ.*).

ჩაჟულა (ჩაფულას) იგივეა, რაც ჩაფილა, ჩაფულა, - ნულა (*გ. როგავა*).

ჩაჟარ-ი (ჩაქურის) ჩაჟარნი. ღუს ქიფიაშქე ჩაქეჩი - თავზე დაარტყა ჩაქურნი.

ჩაღალ-ი (ჩაღალ/რს) სასიამოვნო ლაპარაკი.

ჩაღალა (ჩაღალუას) სახელი ჩაღალანს ზმინსა - სასიამოვნო საუბარი. ჩაღალანს (ჩაღალა სასიამოვნოდ ისაუბრა, უჩაღალა საამოდ უსაუბრა, ნოჩაღალა(ნ) სასიამოვნოდ საუბროდა თურმე) *გრდმ.* სასიამოვნოდ საუბრობს.

ჩაღლა (ჩაღლას) სახელი აჩაღენს ზმინსა - 'გა'ჩაღლა. ოჭკადრე გაჩაღლებე, ონბარეში ხუშინენც: *მასალ, გვ. 62 -* სამჭედლო გაჩაღებულა, საბერეელი ქმინას. აჩაღენს (ბაჩაღა გაჩაღა, ბუჩაღაზა გაუჩაღებია, მონოჩაღაზა(ნ) გაჩაღებდა თურმე) *გრდმ.* აჩაღებს.

იჩაღენს (ბიჩაღა გაჩაღა, ბუჩაღაზა გაუჩაღებია) *გრდმ. სათაე. ქე.* აჩაღენს ზმინსა - იჩაღებს თავისას. უჩაღენს (ბუჩაღა გაუჩაღა, ბუჩაღაზა გაუჩაღებია) *გრდმ. სასხ. ქე.* აჩაღენს ზმინსა - უჩაღებს.

იჩაღებუ(ნ) (ბიჩაღა გაჩაღდა, ბაჩაღაზა(ნ) გაჩაღებულა) *გრდმ. ენებ.* აჩაღენს ზმინსა - ჩაღლებდა.

ეჩაღებუ'უ(ნ) (ბაჩაღა გაუჩაღდა, ბაჩაღაზა გასჩაღებია) *გრდმ. ენებ.* უჩაღენს ზმინსა - უჩაღლებდა.

იჩაღინ(ნ) (იჩაღინა შესაძლებელი გახდა გაჩაღება, -, -) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* აჩაღენს ზმინსა - შეიძლება გაჩაღდეს.

აჩაღინ(ნ) (აჩაღინა შეიძლია 'გა'უჩაღებინა, -, მონოჩაღაზა(ნ) შესაძლებელია გაჩაღება) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* უჩაღენს ზმინსა - შეუძლია 'გა'ჩაღლოს.

იჩაღებაფუანს (იჩაღაზაფუანს აჩაღებინა, უჩაღაზაფუანს უჩაღებინებია, ნოჩაღაზაფუანს) აჩაღებინებდა თურმე) *კაუზ.* აჩაღენს ზმინსა - აჩაღებინებს.

ბაჩაღაზა(ნ) მიძე. მოქმ. 'გა'მჩაღლებელი. **იჩაღაზა(ნ) მიძე. ენებ. ძე.** 'გა'საჩაღლებელი. **ბაჩაღაზა(ნ) მიძე. ენებ. წარს.** განაჩაღებული **ბონჩაღაზა(ნ) მიძე. ენებ. წარს.** განაჩაღებები. **ბონჩაღაზა(ნ) მიძე. ენებ. წარს.** გაჩაღების საფასური. **უჩაღაზა(ნ) მიძე. უარყ.** გაუჩაღებელი.

ჩაღაშა (ჩაღუას) სახელი 'მ ი ო ჩ ა დ ა ნ ს ზნისა - 1. სისარმომღერაპული, ენერგული სვლა. მუთუნი ვეეგყეებულე წაშუმაში, გვარიანო მ ი ო ჩ ა დ ა ნ დ უ - არაფერი ეტყობოდა სიმთვარისა (ნასმობისა), გვარიანად მიდიოდა (ვაეკაცურად). 'მ ი ო ჩ ა დ ა ნ ს ' (ქიმორიალუ ვაეკაცურად მივიდა, 'მ ი ო ჩ ა დ ა ნ ს ' ვაეკაცურად მისულა, 'მ ი ო ჩ ა დ ა ნ ს ' ვაეკაცურად მივიდოდა თურმე) *გრდუე. ენებ.* ვაეკაცურად მიდის.

2. ბაპრის უშნოდ შაბამ. მიკოდოხოლუ სტორს დო ოტკუშალი დ ო ჩ ა დ ა ნ დ უ - მიუეგდა მაგიდას დო საჭმელი გადასანსლა.

ჩაღუნს (ლოჩალუ გადასანსლა, ლოჩალუ გადასანსლაეს, ლოჩალუ) გადასანსლაედა თაღუე) *გრდმ.* ბეერს ქაშს (უშნუდ), სანსლაეს. *შტრ.* ჩაეუა. *იხ.* ჩილეუ; ჩილეუა.

ჩაყაშა (ჩაყეას) ხის სახელურიანი ღრმა თიფში, - ჰაბში. წყარიშ ომუშალო, მარწეენიში აშაღალარო ჩ ა ყ ე ა ს ზეგარენლით - ნყლის დასალეუად, მანენის ამოსაღებად ჩაყეას ეზმარობდით. ჩ ა ყ ე ა თ ევობუნთ წაქას დო ჰანგრს დინეობუნთ, ვარდა თუნჯიას - ჩაყეთი ამოვასაბთ ნაქს და ქანერიში (*იხ.*) ანდა პატარა ქვაბში ვასაბთ. ჩაყეა თილეუა თხმელისაგან ან ცაცევისაგან მურძგასავით ძელვართ (*მასალეობი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 233*). *იხ.* კალამი; მურჩა/მურძგა.

ჩაშაშა (ჩაშალუას) სახელი ჩ ა შ ა დ ე ნ ს ზნისა - ჩაშლა.

ჩაშაქა (ჩაშკას) [*რუს. чашка*] ფინჯანი.

ჩაჩაბი (ჩაჩაბის), ჩაჩაბე (ჩაჩაბეს) სელის ღაროს თილოფი ახალდაბადებული ბაპშეის ჩასანმენად. *შტრ.* ორდგა, ტეფია.

ჩაჩაბი (ჩაჩაბიას) *ქინ.* იგივეა, რაც ჩ ა ბ ა ბ ი , ჩ ა ჩ ა ბ ე , - თილომბი, გაეკეთებულა ისლის ღეროებისგან და მსხვილი ძაფითაა დამაგრებული (*მასალეობი, ტ. IV, ნაწ. II, გვ. 218*).

ჩაჩაშაშა/ჩაჩაშაშა (ჩა/ეჩაშუტას) თინის პატარა ქიტი. ჩ ა ჩ ა შ უ ტ ა ს ქიფოტუეუ ჭკილი - თიხის პატარა კეცზე გამოაცხო მჭადი. *იხ.* კიტი.

ჩაჩაშა (ჩაჩაშის) სახელი ო ჩ ა ჩ ა ნ ს ზნისა - ნელი სვლა, ფხისი თრეპით სირარული, - ჩოჩაშა. ვ ო ჩ ა ჩ ა ა ნ შ ი , ქაეკმასერუე - ნაფორიალდები ანი, შემომალამდეუ.

ჩაჩი შირი (ჩაჩი ვირს) ბავშვთა თამაშია ერთგვარი. ბავშვები გადაიკუზებანი, გამორბის ბოლო, გადაახტება ყველა ჩაქუზულს და ბოლოს თავადაც გადაიკუზება. ასე გრძელდება თამაში მორიგეობით.

ჩაჩაშა (ჩაჩაშის) სახელი ჩ ა ჩ უ ნ ს , ო ჩ ა ჩ ა ნ ს ზნათა - 1. ჩოჩაშა.

ოჩაჩანს (ოჩაჩაუ 'ნაწოჩიალდა, უჩაჩაუ/უჩაჩინა 'ნაწოჩიალდებულა, ნოჩაჩაუ(ნ)/ნოჩაჩინა(ნ) 'ნაწოჩიალდებოდა თურმე) *გრდუე. ენებ.* 'ნაწოჩებდა, 'ნაწოჩიალდება. *შტრ.* ჩაჩაფი.

2. ბაპშეისა დო ღაროს თამაშისა დეფშენა; ცხამა. ქობალინი დუღელი დოხოზდუნი, უკული დ ო ფ ჩ ა რ ე ნ დ ი თ - პურის თავთიერი რობ განბნობდა, შემდეგ ვაეცეხავდით. თას ოკო გ ე მ ა ფ ჩ ა რ ა თ დ დუღელეფიშე - თესლი უნდა გამოეცეხეთ თავთიერიდან. მოთინ ექსერი რაშიშორო, კოჩი ართთან ქ ი მ ი ო ჩ ა რ ა : *მასალ., გვ. 69* - მოიღერა ქსელი რაშითი, კაცი (ხალხი) ერთმანეთს მიაფშენა (მაიცებე).

ჩაჩუნს (ლოჩალუ გაცეხე, ლოჩალუ გაუცეხევის, ლოჩალუ) გაცეხევადა თურმე) *გრდმ.* ცეხევის. უჩაჩუნს (ლოჩალუ გაუცეხე, ლოჩალუ გაუცეხევის) *გრდმ. სახს. ქე.* ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - უცეხევის.

ჩაჩუე (წ) (ლოჩალუ გაციცებე, ლოჩალუ(წ) გაციცებოდა) *გრდუე. ენებ.* ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - იციცებე.

აჩაჩუე (წ) (ლოჩალუ გაციცებე, ლოჩალუ გაცეხევის) *გრდუე. ენებ.* უ ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - ეციცებე.

აჩაჩუე (წ) (ლოჩალუ გაციცებე, ლოჩალუ გაცეხევის) *გრდუე. ენებ.* უ ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - ეციცებე.

აჩაჩუე (წ) (ლოჩალუ გაციცებე, ლოჩალუ გაცეხევის) *გრდუე. ენებ.* უ ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - ეციცებე.

აჩაჩუე (წ) (ლოჩალუ გაციცებე, ლოჩალუ გაცეხევის) *გრდუე. ენებ.* უ ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - ეციცებე.

აჩაჩუე (წ) (ლოჩალუ გაციცებე, ლოჩალუ გაცეხევის) *გრდუე. ენებ.* უ ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - ეციცებე.

აჩაჩუე (წ) (ლოჩალუ გაციცებე, ლოჩალუ გაცეხევის) *გრდუე. ენებ.* უ ჩ ა ჩ უ ნ ს ზნისა - ეციცებე.

ჩაჩხი (ჩაჩხის) შაშხი. ჩაჩხიში დამზადება შაშხის დამზადება (*მასალეობი, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 214*). დადასტურებულია ხობის რაიონში).

ჩაშხირი (ჩაშხირს) ჩოქოჩოქი (*დ. ფოფა*).

ჩაშაშაშა (ჩაშაშაშის) სახელი ჩ ა შ ა შ ა დ ე ნ ს ზნისა - ჩაშაშაშა. // *ეკელ.* მოკელა; სიკვდილი. თი ალუ ხოლო ჩ ა შ ა შ ა დ ე ნ ს ი ა : *მ. ხუძ.* გვ. 169 - ის ალუც (ალექსანდრეც) ჩაშაშაშესო (მოკელესო).

ჩაშხი (ჩაშხის) *იხ.* ჩაშხია.

ჩაშხა (ჩაშხის) ხის ქურჭელია ერთგვარი.

ჩაშხალი (ჩაშხალის) ნაქალუქ შურაქალუქი სითისი ჰანჯაღარი. *იხ.* ჩაშხა.

ჩახვა უშპური (ჩახვა უშპურს) მოტან. ვაშლის სახეობაა.

ჩახვიან (ჩახვიას) ჩანთა; პარკი, პატარა ტომარა, ჩახვი (ა. ჭარ.); გვირდებამოქარილი ნაჭერი (მასლები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 63). ქენახუნუ თასიში ენარღვეფალი ჩახვიანსი: ა. ყოფუ, გვ. 21 – ჩახვა თესლის ჩახვიანული ჩანთაში. კანიჩაფულა დო ჩახვიან ქემბულან, ფერქ ქახუხადგ: მ. ხუძ, გვ. 41 – ქალამანი დო ჩანთა რომ მოჰაქეს, ისეთი შესედა.

ჩახვიმ (ჩახვიეს) იგივეა, რაც ჩახვიან.

ჩახხახ-ი (ჩახხახის) ჩახხახი (თოფისა). კოლონაქ ვა ბბირასია დო ჩახხახი ქათურხინუაფუ: ა. ყოფუ, გვ. 127 – კოლომ არ მნახოსო დო ჩახხახი შეუმართავს.

ჩახხა (ჩახხას) სახელი ჩახხუნს ზმნისა – ნვლრეპა, ჰანვლარი; ნყლინიან ჟურფლის (ბოთლის, კასრის...) გამორჩეპის მიზნით შირხეპა-ნვლრეპა. წარმაქის დო ჩახხუნა მანვარას – შაბიამანს მენავლრევენ მავარად. დო ჩახხვი ათე ბოთილი დო გეგმორჩხი: – შენავლრეი ეს ბოთილი დო გამორეცხე! // დეაბეპა, დალენა.

ჩახხუნს (წოჩახხუნს) დანავლრია, ლაჩახხუნს დანავლრეია, წოჩახხუნს(ი) დანავლრეიდა თურმე) გრდმ ანვლრეეს, ავანავლრეებს. უჩახხუნს (ლაჩახხუნს) დანავლრეებს, ლაჩახხუნს დანავლრეიდა) გრდმ. სახს. ქვ. ჩახხუნს ზმნისა – უნვლრეეს, უვანავლრეებს. იჩახხუნს(ი) (წოჩახხუნს) დანავლრეებს, წოჩახხუნს(ი) დანავლრეულა) გრდმ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – ინვლრეეს, ვანავლრეებს.

აჩახხუნს(ი) (ლაჩახხუნს) დანავლრეებს, ლაჩახხუნს(ი) დანავლრეებს, ლაჩახხუნს(ი) დანავლრეებს, ლაჩახხუნს(ი) დანავლრეებს.

იჩახხუნს(ი) (იჩახხუნს) შესაძლებელი გახდა ნვლრეეს, –,) გრდმ. შესაძლ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – შვიძლება ნვლრეეს, ვანავლრეებს.

აჩახხუნს(ი) (აჩახხუნს) შესაძლებელი გახდა ნვლრეეს, –,) გრდმ. შესაძლ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – შვიძლება ნვლრეეს, ვანავლრეებს.

აჩახხუნს(ი) (აჩახხუნს) შესაძლებელი გახდა ნვლრეეს, –,) გრდმ. შესაძლ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – შვიძლება ნვლრეეს, ვანავლრეებს.

აჩახხუნს(ი) (აჩახხუნს) შესაძლებელი გახდა ნვლრეეს, –,) გრდმ. შესაძლ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – შვიძლება ნვლრეეს, ვანავლრეებს.

აჩახხუნს(ი) (აჩახხუნს) შესაძლებელი გახდა ნვლრეეს, –,) გრდმ. შესაძლ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – შვიძლება ნვლრეეს, ვანავლრეებს.

აჩახხუნს(ი) (აჩახხუნს) შესაძლებელი გახდა ნვლრეეს, –,) გრდმ. შესაძლ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – შვიძლება ნვლრეეს, ვანავლრეებს.

აჩახხუნს(ი) (აჩახხუნს) შესაძლებელი გახდა ნვლრეეს, –,) გრდმ. შესაძლ. ნვლრე. ჩახხუნს ზმნისა – შვიძლება ნვლრეეს, ვანავლრეებს.

‘და’უვანავლრეების საფასური. უშპურჩახხუნს მიძლ. უარყ. ‘და’უვანავლრეეელი, ‘და’უვანავლრეებელი.

ჩახხუნა (ჩახხუნას) სინ. იგივეა, რაც ჩახხვიან. ჩახხუნია (ჩახხუნის) სინ. პატარა ჩახხვიან, – პატარა ჩანთა, – ჩანთაქა.

ჩაჩ-ი (ჩაჩის) ცეცხლთან მიწაში ჩასოფარი ხის მობრილი კავა-ტოტი, რომელსაც აქვს ჩაჩები ქვების დასაყიდებლად. შდრ. ჩახხინი’.

ჩი (რჩე ← რჩელ; ჩეს) თითირი (საბირისა. უჩა შვი). ჩე რე, ჰეუმუას ორწყე ცულათ: ა. ყოფუ, გვ. 175 – თეთრი, ჭამისას ცულად ხედავს. ჩე დო უჩა ფონი იძირენია – თეთრი დო შვი ფონი ჩანსო. ხარისხის ფორმები: ალარჩე გვერდიდან ოდნავ თეთრი; მარჩილა/მარჩია ისეთი თეთრი, როგორც...; გერჩე ზვიდან ოდნავ თეთრი; გორჩე ორგულე ოდნავ თეთრი; მერჩე ოდნავ თეთრი; მორჩე მოთეთრი; უჩაჩიაში უთეთრესი. იხ. ჩელა/ჩელა; რჩინუ; ორჩინუ; სორჩინუ. შდრ. ლახ. ქჩე/ჩე/ჩქე თეთრი (მ. მარი; გეობოლ., გვ. 723).

ჩი ბანქარია (ჩე ბაქარია) მოტან. ბირკალა (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩი ბანქარია (ჩე ბანქარია) მოტან. თითირი იხ. ჩე ჯინჯე (ა. მყ).

ჩაღლა (ჩეღლას) თითრნი ღღეა: *გადატ. ბენდირება, სიხარული. ართი ჩეღლა ვოუბირუ – ერთი თეთრი დღე (სიხარული) არ უნახას.*

ჩაშაბ (ჩეშაბს) *იხ. გაჩრეება, გაჩრელება, გაჩრეოლება.*

ჩაშენა (ჩევენუას) სახელი ჩევენს ზნისა – რჩაობა, არჩაშა. არხოქ ქიშერთეს თაქ და ჩევენა, მუჭო ლოლან: *ბ. ხუბ., გვ. 34 – ყველა მივიდა აქ და რჩებობენ, როგორ ქნან.*

ჩათ მოთანაშა ზაზ. თითრად გათანაბამღა, – სისხამ დილაგღა.

ჩათუშამ-ი (ჩეთუშამს) თითრთმინანი.

ჩათუ ზაზ. თითრად. // *გადატ. ადრე. მესქეი, ... ონჯუას ჩეთუ ვადიხურჩა: ი. ყოფშ., გვ. 148 – შამუ, ... საღამოს ადრე არ დაიბუღო (დაბუღდე).*

ჩათშალა (ჩეთშელეს) *ბოტან. პირნმინდა. იხ. ცეითრე, ცეეშელა, ცეშალე; თუათეი (ა. მაყ.).*

ჩაქაბამ-ი (ჩეკაბამს) თითრქაბანიანი.

ჩაქათაშოლ-ი (ჩეკათაშოლ/ს) თითრბარაული. *შღრ. კათაფა.*

ჩაქარე, ჩაქარინ (ჩეკერეს, ჩეკერას) მაღალი, წარმოსაღები. *ჯგირი ჩეკერე კოჩიე – კარგი მაღალი (წარმოსადეგი) კაცია.*

ჩაქაშა (ჩეკუას) სახელი ჩეკუნს ზნისა – 'გამოჩაქა'.

ჩეკუნს (ბიმაჩაჟა გამოჩეკა, ბაშაჩაჟა გამოჩეკავს, პოსოჩაჟა) გამოჩეკდა თურმე) *გრძმ. ჩეკს.*

ჩაქალოშ-ი (ჩეკულოშის) *ბოტან. ვაზის ჯიში იყო ერთგვარი (ფ. ჯაეაბ., გონ. ისტ., გვ. 453).*

ჩაქარბამ-ი (ჩეკარბამს) თითრფხა. ჩეკუჩხამი ცხენი ხუნს – თეთრფხა ცხენი ჰყავს.

ჩაქაშ-ი (ჩეკშის) *ბოტან. ვაზის ჯიშია (ფ. ჯაეაბ., გონ. ისტ., გვ. 453).*

ჩაქა (ჩელას) თითრნი. ჭირი ქობლოლაშუღას სქანი ჩელა კისერიში: *ი. ყოფშ., გვ. 164 – ჭირი დამმართოდეს შენი თეთრი კისრისა. გაჩისოფანს ჩელა ღღეს: ი. ყოფშ., გვ. 139 – მოიღვეს თეთრ ლოყას. თი შუნარე ჩე შუნაფაშ(ი) ყორში ჩელა: კ. სამუშ., ქართ. ზგ., გვ. 18 – ზევით ადგას თეთრი ღრუბლის თეთრი კოშკი.*

ჩაქაშა (ჩელაიას) *კინ. თითრნი; თითრონნი, თითროსანი. ჩე ქოთოში, ჩელაია: ქხს, I, გვ. 32 – თეთრო ქათამი, თეთრონაქ! შეჯინელო ჩელაია: მასალ., გვ. 105 – შესახედად თეთრი ფერისა.*

ჩაქაშ-ი-პაქაშ-ი (ჩელაშ-კალაშს) *იხ. ჩალაშ-კალაში; კალაში.*

ჩაქაშა (ჩე ლეხიას) *ბოტან. თითრნი ლოპიო.*

ჩაქაშ(ი) ზაზ. *პლომად (დ. ფილა).*

ჩაქაშა¹ (ჩეგმეას) სახელი ჩეგმენს ზნისა – 'ღაჩიშაშა, 'გაჩირაშა. ბოშალას ჩეგმენქი დო ბოიოს გილანახუნქი: *გურბი, გვ. 384 – ბიჭობას იჩემებ და საცვალს რეცხავ. ორო დეეჩეში ვარი: ქხს, I, გვ. 100 – სულ დაიჩემე უარი. თორქ თოლომა ვაგაჩემინე ზოშის: ბ. ხუბ., გვ. 4 – თვალი თვალში ვერ გაუსწორა ბიჭმა. ბრელი ხანე ვადუეჩემათ ართ ადგილც: გა ზაყ., 16.03.1930, გვ. 2 – დიდხანს არ გადაჩერთო ერთ ადგილზე. ჩეგმენს (ფერ. ლინამეშს დაიჩემებს, ლინამეშ/ლაინამე დაიჩემა, ლინამეშა დაუჩემებია, ლინამეშაშ(ი) დაიჩემებდა თურმე) *გრძფე. საშ. - მოქმ. ჩეგმობს. იჩემენს (ლინამეშ/ლაინამე დაიჩემა, ლინამეშა დაუჩემებია) გრძმ. სათაყ. ქვ. ჩეგმენს ზნისა – იჩემებს.**

ჩაქაშა² (ჩეგმეას) *ოცება. იხ. გა-ჩეგმება.*

ჩაქაშა (ჩეგმეას) რძისა და ფქვილისგან გაკეთებული ფაფის მსგავსი საჭმელი (*კ. ქარ.*) კეთდებოდა ელარჯითი: ქვაში ასხამდნენ რძეს, რომ ადუღდებოდა, ჩაყრიდნენ ბლომად დჭროლ მჭირტ ყველს და კირზაითი კარგად მოზულდნენ, სანამ ყველი არ ჩადნებოდა. ამის შემდეგ ცოტა ფქვილს მოუკიდებდნენ. მოზულდნენ კიდევ კარგათ და ცოტა ხნით მოსაშუშებლად ისევ ცეცხლზე დატოვებდნენ. რომ ჩაშუშდებოდა, ეს იყო ჩეგმეა (*მასალბი, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 208*). *შღრ. ჩეგმევა, ჩეგმევა.*

ჩაქაშა (ჩეგმეას) იგივეა, რაც ჩეგმეა, ჩეგმეა. სიმინდის ფქვილს რძეში ჩაყრის, კარგად მოზულავინ, როგორც ფქვილის ღოშს და შემდეგ ამოიღებენ ჩოგნით და სჭამენ (*ბ. მაყალ., გვ. 207*).

ჩაქაშა (ჩეგმეას) ჩემიას ქალი. ჩეგმეა შუნაღალი ჩეგმეაქ ოქუკოშა: *თ. სახეს., გვ. 264 – ჩემიას ქალის მოჭარბილი ჩემიას ქალმა შეჭამაო.*

ჩაქაშა (ჩეგმეას) იგივეა, რაც ჩეგმეა, ჩეგმეა, – რძის კინკალი (*ი. ყოფშ.*).

ჩანა-ი (ჩენგის) თოხის ერთ-ერთი სახეობა, ვინროპირიანი, – საჩოქანი; ღოშინი ბასათონენი პაბტარა თონი. ხმარობდნენ ბზისგან გაკეთებულ თოხსაც (*ბ. მაყალ., გვ. 185*). ბუჩქნარისა და მძიმე ნიღაღის დასამუშავებელი თოხი (*ტ. გლაჟა, კატაღ., გვ. 11*). // *გადატ. ჩლუნგი, ჩურჩუტი. ჩენგეი კოჩი რე – ჩლუნგი (ჩურჩუტი) კაცია. იხ. ჩენგერე.*

ჩვენარი, ჩვენარი (ჩენგერეს, ჩენგერაის)
ჩენგის (იხ.) მსპაპსი, - უხელო მალაღი. //
 გადავ. ჩლუნგი. გვალო ჩენგერია რე თე
 კორი, მუთუნი ვაშერესუ - მთლად ჩლუნგია
 (ჩურჩულთა) ეს კაცი, არაფერი არ ესმის.
 ჩენგე ი/ჩენგერე ხამი ვაშერა - ჩლუნგი
 დანა არ მომცე.

ჩენგისამ-ი (ჩენიგვამს) თათარირინანი. *შდრ.*
 ჩეპაჯაბი.

ჩენგი (ჩენგის) ჩენგო, შატო. სიმინს ჩენგი
 ბრელი ულე - სიმინდს ჩენგო ბერი აქეს.
 ლეხიამ ჩენგი ლობიოს ჩენგო.

ჩენჯა (ჩენჯას) *მოტან.* იგივეა, რაც ჩენჯა, -
 ალკის ხა (თეთრი ხე). რაზის მიკოკირა
 ჩენჯას ჯაჭვით: *ბ. ხუბ., გვ. 297* - რაშ
 მივაბამ ალვის ხეს ჯაჭვით.

ჩეოქარა (ჩეოქარეს) *მოტან.* ურმ. იხ.
 ბოგვერი, გაჯაჯაბ, ჩე ტყა (ა. მყ.).

ჩეოქარა (ჩეოქარეს) *მოტან.* ცოცხანა,
 ცოცხანაბა. იხ. მატოსალაბა; მაქვინგია (ა. მყ.).

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) იგივეა, რაც ჩენიგამი,
 - თათარირინანი, პირთათრა.

ჩეიქარა (ჩეიქარეს) სანსიქათო (*დ. ფიფია*).

ჩეიქარა-ი (ჩეიქარეს) *მოტან.* ვახის ყურ.
 მსელომტენიანი; თიერი და ტბილი ეპოძენი
 იყოდა; მისგან დგებოდა საშუალო ღირსების
 ლეონი (*ბ. მკალ., გვ. 188*). კარგი, მსეილი
 მტყვანი იყოდა. ფოთილი ღამაზი და ჩაჭერილი
 ჭირი. გვიან მნივდებოდა, ლეონი ძალიან კარ-
 გი დგებოდა (*მასალბო. ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 155*).

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) ჭირითი; ჩაბარი, შახის
 ღაცურამით მოქარაობა. პაი, შური
 საყვარელი, ... ინგერპიე ჩერეგი დო
 ნწარე მართახიში ხუმა; *ქ. საბუშ., ქართ. ზეპ.,*
გვ. 137 - პაი, სულო საყვარელი, ... ინგერის
 პირას ჯირითი და მართახის მწარე ხმა.

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) ბასრილაბა სევე
 მინახა (*დ. ფიფია*).

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) სახელი ჩერეგანს ზმნისა
 - ბაჩარება; 'ღაშუსურქება. მაშინა
 არღვალს დო ჩერეგე უე - მანქანა ადგილზე
 დაამუხრუჭა.
 ჩერეგანს (ღოჩარამუშა გააჩერა, დაამუხრუჭა;
 ღაშარამუშა გაუჩერებია, დაამუხრუჭებია;
 ღოჩარამუშა(ნ) გააჩერებდა, დაამუხრუჭებდა
 თურმე) *გრძლ.* აჩერებს, ამუხრუჭებს.

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) ნალქაი (*დ. ფიფია*). *შდრ.*
 ჭერეხი.

ჩეიქამ (ჩეიქამს) თითისტარი. თედო, გოთილი
 ჩერეგა!; *ა. ყოფშ., გვ. 131* - თედო, გოთილი
 თითისტარი! მეთუხუნს ჩერეგათ მონგყორს;

ბ. ხუბ., გვ. 140 - მიდის და ართვა თითისტარი
 მატყლს. არბა თემი იკვარკვენატ, მუთ ჩერეგა
 დო წყურიში: *მასალ., გვ. 62* - ყველა ისე
 ტრილეებს, ვით (როგორც) კვირისთავ-
 თითისტარი. იხ. წყურიში.

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) [რუხ. *ყერქესა ჩოხა*].
 მოქვანწილი რღუ ბოხსოხი, ყაშა დო
 ჩერეგეკათი - კოხტად გამოსწყობილი იყო
 ბუხრის ქუდით, ყამით და ჩოხით.

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) ჩალტი; ლასტი. ნელისაგან
 მონწული გრძელი ოთხკუთხი ან სიმინდის ხმელი
 ლეოებისაგან წერილი თოკით შეკერილი ჩელტი
 (ლასტი). თი ჩერეგი ქეზნულდგემაფუათია -
 ზეითი ჩელტი დაეადგევიზიოთი. რკინაში
 ჩერეგი ტემიშე: *ქხს, I, გვ. 320* - რკინის ჩელტი
 მიძევს. *შდრ.* ჩაფარე; *ლაზ.* ჩელტი ჩელტი,
 ნწული (*ბ. მარი*). იხ. ჩარგა.

ჩეიქამ-ი (ჩეიქამს) იგივეა, რაც ჩერექე.

ჩეიქამ, ჩეიქამ (ჩერექე/გ-ს) კოჭლი; ჩლახუნა.
 თენემს ართი ჩერექე ოკათო - ამათ ერთი
 კოჭლი ურეგია. *შდრ.* ჩერხუ.

ჩეიქამ-ი (ჩერექე/გ-ს) კოჭლომა, კოჭლომით
 სირაული; ჩლახუნა. აშარე მოურს,
 მიიჩერექე - აგერ მოდის, მოჩლახუნობს.
შდრ. ჩიორქო.

ჩეიქამ-ი (ჩერექე/გ-ს) ზოზინი, თრეპა.

ჩეიქამ-ი (ჩერექე/გ-ს) თრეპა რომ სჩაქეია, -
 ზოზინა. აშო, ჩელა, სი ჩერექელა! - აქეთ,
 ჩელა, შე ზოზინაჲ; ვო, ჩელა, სი ჩერექელა,
 სი მონობას გეგაფილი; *მასალ., გვ. 61* - შაუ,
 ჩელა, შე ზოზინაჲ, შე მონობას დაჩეველო. *შდრ.*
 სერეგელა.

ჩეიქამ-ი (ჩერექე/გ-ს) სახელი
 იჩერექელე (ნ), ოჩერექელე უანს
 ზმნათა - თრეპა, ჩოჩამაბა. დოუნბალი დო
 ქეშკაქუნით, ისე ჩერექელა ფა მალეჲ;
ქ. საბუშ., ქხს, გვ. 133 - დააძალი დო ჩააცვით,
 იმას თრეპა მოუხდება! მუ ჩერექელა ფა დო
 მუ სერეგელაფაფა: *ხალბ. სობრ., I, გვ. 97* - რა
 გაჩერება და რა გათრევეო.
 ოჩერექელეანს (ოჩარეპალუ ათრია, უჩარეპალუ
 უთრეგია) *გრძლ.* ნა'ათრეგს.
 უჩერექელეანს (უჩარეპალუ უთრია, უჩარეპალუ
 უთრეგია) *გრძლ.* სახს. *ქვ.* ოჩერექელე უანს
 ზმნისა - უთრეგს.

იჩერექელე(ნ) (მიღაჩარეპალუ ნათრია,
 მიღაჩარეპალუ ნათრეულა, მიღაჩარეპალუ(ნ)
 ნათრეოდა თურმე) *გრძლ.* ერბე. ნათრეევა.
იჩერექელე(ნ)/იჩერექელინ(ნ) (იჩარეპალუ
 შესალღებელი გახდა თრეგა, -) *გრძლ.*
შესალღ. ერბე. ოჩერექელე უანს ზმნისა -
 შეიძლება თრეგა.
აჩერექელე(ნ)/აჩერექელინ(ნ) (აჩარეპალუ

შესლო ვერია, — ნოვარიალ აწაუ(ნ) შესლდება
 ვერია) *გრდუე. შესადლ. ენებ.*
 უჩერჩელუანს ზმნისა — შეუძლია ათრიოს.
 ორერჩელაფუანს (ორიარიალუაუთ არიევიან,
 უნარიალუაუთ უთრევიანთა, ნოვარიალუაუ(ნ)
 ათრევიანება თურმე) *კაუზ.*
 ოჩერჩელუანს ზმნისა — ათრევიანებს.
 ნარიალუაუარი მიძე. მიუშ. მორევი.
 ორიალუაუარი მიძე. ენებ. მყ. სათრევი.
 'ნიწე'ზარიალუაფირი მიძე. ენებ. წარს.
 'გადა'თრეული.
 ნარიალუა, ნარიალუაფირი მიძე. ენებ. წარს.
 სათრევი.
 ნარიალუაუარნი მიძე. ენებ. წარს. თრევის
 საფასური.
 უნარიალუაუ მიძე. უარყ. უთრევი.

ჩარხუ (ჩერხუს) იგივეა, რაც ჩერქუ, — ქოშლი,
 ჩლახვი, ჩლახუნა. *შღრ. ჩოლახი.*

ჩაბ-ი (ჩეგის): უმქურში ჩეტი ვაშლის თეთრი
 ტლი. ჩეტი ←ჩე თეთრი+ტი^ი ტლი.

ჩაბარამ-ი (ჩეგარამს) თათრთარიანი.
 ჩეგარამი ლეკური მიღუ: *მასალ., გვ.89* —
 თეთრთარიანი ლეკური მაქეს. *იხ. ჩე.*

ჩაბა (ჩე გაყას) მოჟან. იგივეა, რაც ჩე ოდიამ-
 რე, — შრწ. *იხ. ბოგვერი, გაჯაჯა (ა. მყ.).*

ჩავერამ (ჩევერამს) უმარული (თათრი ფერი).
 ქალაქშია მიღაფრთი ღო ქოუციდი
 ჩევერამა: *ქსს, I, გვ.181* — ქალაქში წავედი და
 ვუყადე უმარული (თეთრი ფერი).

ჩაქმა (ჩექმას) ჩაქმა. *შღრ. ჩაფლა, წადა.*

ჩაღარამ-ი (ჩეღარამს) თათრლარინიანი,
 თათრჩოხინიანი.

ჩაღა, ჩაღარა, ჩაღარამ (ჩეღეს, ჩეღერეს,
 ჩეღერამს) მოსული ტანის, ზორაბა,
 ტანაშრილი, — ბამორჩეული. ჯგირი
 ჩეღერე კოჩიე — კარგი ზორაბა (მოსული
 ტანის) კაცია. // *გადატ. ი ჩეღერია ღუმე:*
მუჭომი ჩეღერია ღუმე უკომი ამღაღა
— როგორი 'ჩეღერია ღომი' ვჭამე დღესო,
— იტყვიან, როცა ღომში ღურლი უმსამჩნევად
ჭარბობს ფქვილს. შღრ. ჩიღინი.

ჩაქმა (ჩეყვას) წაღინი დგალოზი. როდესაც
 ალაგალაგ დაბალი ადგილია, წყალი დგება და
 მუდამ წესტიანია, ხშირად ტალახიც იცის, —
 ასეთ ადგილს ეძახიან ჩეყვას. ჩეყვა წყარი
 დამდგარი წყალი, ხავსიანი. *შღრ. ჩოყო.*

ჩაქმა-ი (ჩეყვამს) თათრსუბალიანი, —
 თათრსუბლა.

ჩამ-ი (ჩემის) მოჟან. ვაზის ვიშია, საადრეო;
 პატარა მტევენები და წერილი მარცვლები
 იცოდა. ღვიწი კარგი დგებოდა (*მასლები, ტ. IV,*
ნაწ. III, გვ. 154).

ჩამ-ი (ჩემის) 1. თათრული. ჩემის მგნდეს
 ბამებში ძაფიშე — თეთრულს ქსოვდნენ ბამბის
 ძაფისაგან. 2. ძველად კაცების ჩასაცმელი
 პერანგი (*მასლები, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 241*).

ჩამ-ბოთანა (ჩემ-ბოთანას) თათრად ბათინება.
 ინა სურე ტახენე ჩემ-გოთანამა: *აა, I,*
გვ. 19 — გათენამდე (თეთრად გათენებამდე)
 ის ღამეს ტესს (ათეეს).

ჩამი კამაშუ/კამაშუ (ჩემი კათაფას/კათაფას)
 თათრის ბარაბა. // *გადატ. ძლიერ შეშინება.*
 ათე ამბე ქიგებინი, ჩე ქე ქიმაკათუ — ეს
 ამბავი რომ გაგიგე, შევშინდი (თეთრი გამერია).

ჩამმან-ი (ჩემმანს) ნათული. ჩემი შარარე
 ჩემმანი ღო თინუ — ჩემი გზა არის ნათელი
 და სწორი.

ჩამშა (ჩემშას) მოჟან. ვაზის ვიშია (*ვ. კლიაუ,*
კაბალ., გვ. 44). *შღრ. ჩემი.*

ჩამზ-ი (ჩემზის) *რუს. учеть* საღმის მიცემა].
 ჩემტი გემიჭოფი სი: *მ. ხუბ., გვ. 200* — საღმი
 მომეცი შენ.

ჩამამშა (ჩემამშას) იგივეა, რაც ჩამამშუტა.
 — თინის პატარა კაცი. *შღრ. ქუაშ კიყი.*

ჩამე (ჩემეს) თათრ-თათრი. თენვეს ჩემე
 ჯორეფი ცუნს: *მ. ხუბ., გვ. 233* — ამით თეთრ-
 თეთრი ჯორები უყავთ. ჩემი ჩემე
 ღორღონჯეფი: *ქსს, I, გვ. 35* — ჩემი თეთრ-
 თეთრი ბატები. *შღრ. ჩე.*

ჩამეშა (ჩემეშას) ნაზომა, სათუთომა,
 ნევიპრომა (*ა. ჭარ.*).

ჩამმა (ჩემმას) ჩამმა, საპირფარეო,
 ფხისისაღამი. *შღრ. კუნა'რ'ღელი, კუნში*
ადელი. იმერ., რაჭ., ღურს. ჩემმა ფხისსალავი
(ვ. ბერი, გვ. 2, ა. ღლ.).

ჩამმან-ი (ჩემმანს) ძარა. ჩემმანი კოჩიე —
 ქერა კაცია. *შღრ. ბოზირი.*

ჩამრ (ჩემრის) ფიცრისგან გაკეთებული,
 ჩამოსკიდი სწორეუთხა ყალიბი
 ახალმოყვანილი ყველის ჩასადებად დანურვის
 მიზნით. *შღრ. საბა: ჩემრ ჩამოსკიდეული შიგ*
შესადგმელი საქმელთა. იხ. ოჩქე: ჩოჩო.

ჩამრუ (ჩემრუს) სახელი ჩემრუნს ზმნისა — ჩამრუა;
 წინა მატალისა. ოჩქეშით მონტჯორს
 ჩემრუნს — საჩქეშლით მატულს ჩემს.
 ჩემრუნს (წოჩიე დაჩქა, წაჩიე დაუჩქა,
 წინიარაქ) დაჩქადა თურმე) *გრდმ* ჩემს.
 იმერუნს (წოჩიე დაჩქა, წაჩიე დაუჩქა)
გრდმ სათაე. ქვ. ჩემრუნს ზმნისა — იჩქა'ვს
თავისას.

ურემუნს (წაჩიე დაუჩქა, წაჩიე დაუჩქა)
გრდმ სახს. ქვ. ჩემრუნს ზმნისა — უჩქა'ვს.
 იმერქუნს (წოჩიე დაჩქა, წაჩიე დაუჩქა)
გრდმ. ენებ. ჩემრუნს ზმნისა — იჩქა'ვს.

აჩეჩუ(უ)ნ (ლაჩიჩუ დაციჩუ, ლაჩიჩუ დაციჩუ) გრდუე. ენბ. უჩეჩუნს ზმნისა - ეჩეჩება. იჩეჩე(ნ) (ოჩიჩუ შესაძლებელი გახდა ჩეჩა, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენბ. ჩეჩუნს ზმნისა - შეიძლება ჩეჩა. აჩეჩე(ნ) (აჩიჩუ შეძლო ეჩეჩა, -, ნოჩიჩუ(ნ) შესაძლებელია ჩეჩა) გრდუე. შესაძლ. ენბ. უჩეჩუნს ზმნისა - შეუძლია ჩეჩოს. ოჩეჩაფუნს (ოჩიჩაფუნა აჩეჩინა, უჩიჩაფუნა უჩეჩინებია, ნოჩიჩაფუნ(ნ) აჩეჩინებდა თურმე) კუჲ. ჩეჩუნს ზმნისა - აჩეჩინებს. მარაჲლი მიძლ. მოჲშ. მჩეჩელი. ოჩიჩაჲლი მიძლ. ენბ. მჲ. საჩეჩი. ჩიჩიჲლი მიძლ. ენბ. წარს. 'და'ჩეჩილი. ნაჩიჩა მიძლ. ენბ. წარს. ნაჩეჩი. ნაჩიჩაჲლი მიძლ. ენბ. წარს. ჩეჩის საფასური. 'უა'უაჩიჩუ მიძლ. უარჲ. 'და'უჩეჩელი. იხ. ოჩეჩენიშ.

ჩაჩი-ი (ჩეჩის) ჩაჩი, - გაღვ. ძალიან ბევრი. ფარა ჩეჩეცალო უღუნია - ფული ჩეჩეციით აქვსო.

ჩაჩიშ-ი (ჩეჩიშის) ბოტან. ვაზის ჯიშია ერთგვარი.

ჩა ჩხირა ლეზია (ჩე ჩხირა ლეზიას) ბოტან. ძაძა. იხ. დიხაში ლეზია; ჩე ჭიფე ლეზია (ა. მჲყ.).

ჩახუნაშ-ი (ჩეხუნაშს) თათრ. ცხენიანი.

ჩა ჩიფე ლეზია (ჩე ჭიფე ლეზიას) ბოტან. იგივეა, რაც დიხაში ლეზია; ჩე ჩხირა ლეზია, - ძაძა (ა. მჲყ.).

ჩაჩიფეშ-ი (ჩეჭიფეშის) ბოტან. ვაზის ჯიშია, თეთრი, ისხამს საშუალო მარცვალს; ლეინო დგება კარგი ხარისხის (ა. მჲყაჲ, გჲ. 189). ჩეჭიფეში ვაზის ჯიშია. ძალიან თეთრი იყო. მტყვანი იცოდა გრძელი, მარცვლები - თხელი და წვრილი. საჭმელად ძალიან გემრიელი იყო. ლეინო მაინცდამაინც კარგი არ იცოდა, მოდიოდა ყველაზე ადრე - ივლისის ბოლოს მნიფე იყო (მასლეტი, გ. IV, ნაწ. III, გჲ. 155). ჩეჭიფეში ← ჩე-ჭიფე-ში თეთრი-წვრილსა.

ჩაჩიფეში იხ. ჩეჭიფეში.

ჩახარდანი (ჩეხარდანი) ბოტან. მაღლარი ვაზის ჯიშია, იცოდა თეთრი ყურძენი (თეთრი ხარდანი) (გ. ჯლიაჲყ.).

ჩახარა, ჩახარია (ჩეხერეს, ჩეხერიას) იგივეა, რაც ჩეღერე, ჩეღერია, - ტანით მაღალი, მოსულნი, წარმოუსაბეზი. ჩეხერია ბოში ტანმაღალი ბიჭი.

ჩახირ-ი (ჩეხირის) მიძლ. ენბ. წარს. ჩეხუნს ზმნისა - 'და'ჩიხილი.

ჩახუ (ჩეხუს) ხის მანძილის მანძარი.

ჩახუა (ჩეხუას) სახელი ჩეხუნს ზმნისა - ჩახა, ჩახეჲა. ... მოხეკათენა, მოხეჩუნსა, ჯინჯი ორო თელი მაფუ: კ. საბუჲ, კახს, გჲ. 167 - ... მომჭირან, მომჭეხავენ, ძირი მუდამ მთელი

მაქეს. ჩეხუნს (ლაჩიჩუ დაციჩა, ლაჩიჩუ დაციჩუ, ლაჩიჩუ(ნ) დაციჩუ) გრდმ. ჩეხს. იჩეხუნს (ლიჩიჩუ დაციჩა, ლაჩიჩუ დაციჩუ) გრდმ. სათუ. კჲ. ჩეხუნს ზმნისა - იჩეხს თავისას. უჩეხუნს (ლაჩიჩუ დაციჩა, ლაჩიჩუ დაციჩუ) გრდმ. სახს. კჲ. ჩეხუნს ზმნისა - უჩეხს. იჩეხუნ(ნ) (ლიჩიჩუ დაციჩა, ლაჩიჩუ(ნ) დაციჩილა) გრდუე. ენბ. ჩეხუნს ზმნისა - იჩეხება.

იჩეხე(ნ) (ლიჩიჩუ შესაძლებელი გახდა ჩეჩა, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენბ. ჩეხუნს ზმნისა - შეიძლება ჩეჩა.

აჩეხე(ნ) (აჩიჩუ შეძლო ეჩეჩა, -, ნოჩიჩაფუნ(ნ) შესაძლებელია დაციჩა) გრდუე. შესაძლ. ენბ. უჩეხუნს ზმნისა - შეუძლია ჩეხოს. ოჩეხაფუნს (ოჩიჩაფუნა აჩეჩინა, უჩიჩაფუნა უჩეჩინებია, ნოჩიჩაფუნ(ნ) აჩეჩინებდა თურმე) კუჲ. ჩეხუნს ზმნისა - აჩეხინებს. მარაჲლი მიძლ. მოჲშ. მჩეხი. ოჩიჩაჲლი მიძლ. ენბ. მჲ. საჩეხი.

ჩახილი მიძლ. ენბ. წარს. 'და'ჩეხილი. ნაჩიჩა მიძლ. ენბ. წარს. ნაჩეხი. ნაჩიჩაჲლი მიძლ. ენბ. წარს. ჩეხის საფასური. 'უა'უაჩიჩუ მიძლ. უარჲ. დაუჩეხელი.

ჩა ჩხ (ჩეხას) ბოტან. იგივეა, რაც ჩეჩა, - ალვის ხე (თეთრი-ჩეჩა). ტანო - ჩეჩა, ოსვისიანა: ი. ყოჲ, გჲ. 165 - ტანად - ალვის ხე, ნაზად იყურები. შდრ. ლაჲ ხე: ქუჩა ალვის ხე (ნ. მარი).

ჩა ჩინჯა (ჩეჩინჯეს) ბოტან. თითრძირა. იხ. ჩე ჯდინჯი (ა. მჲყ.).

ჩა ჩხინჯე (ჩეჯინჯეს) ბოტან. ნატარძათსამა. იხ. ქეოჲჲე, ქეოჲჲე (ა. მჲყ.).

ჩახარაჲლი (ჩეხარაჲლს) იგივეა, რაც შეეხერელი, - განმაცლილი (წნელი, ჯოხი...).

ჩახარაჲს (ჩეხარაჲს) იგივეა, რაც შეეხერა, - სახელი ჩეხარანს ზმნისა - აჩხარა, ფხაჲრა (ი. ყოჲ); მატყაჲჲა, მატყაჲჲა (აქანს) (კ. ჭარ); მატყაჲჲა. ჩეხარაჲს (მომაარაჲს გაატყაჲ, მომაარაჲს გაუტყაჲ, მომაარაჲს(ნ) გაატყაჲ) თურმე გრდმ. ატყაჲჲს, კანრაჲს, ქეოჲჲეს, ყველჲეს...

ჩახაჲ (ჩეხაჲს) იგივეა, რაც ჩეჲეჲი, - ჩურაჲტის, მოსულელი, - მომეჩაჲლუნბი.

ჩახაჲლი (ჩეხაჲლს) შაჲრო, გაუტყაჲჲი, წინდაჲსაჲდაჲს ლაჲარაჲსი, - როჲჲა.

ჩახაჲლა (ჩეხაჲლას) სახელი ჩეხაჲლანს ზმნისა - შაჲრო ლაჲარაჲსი, როჲჲა. ნგმ

გეგმატაღა, თოლი, ვიშო! - ნუ რომაგ, თოლიგ, იგიო!
ჩეგატაღანს (ჩაბაბაუნ რომა, შაბაბაუნ უროშეგ, ნოშაბაბაუნ) რომეგადა თურმე) გრდმ რომეგა.

იჩეგატაღუნ(ნ), იჩეგატაღუნენ(ნ) (იჩაბაბაუნ შესაღებელი გახდა რომეგა, -) გრდმუ. შესაღ. ენებ. ჩეგატაღანს ზნისა - შეუღლია რომეგა, უაზრო ლაბარაიკი.

აჩეგატაღუნ(ნ), აჩეგატაღუნენ(ნ) (აჩაბაბაუნ შეღლი ერომა, -) ნოშაბაბაუნ(ნ) შესაღებია ერომა) გრდმუ. შესაღ. ენებ. ჩეგატაღანს ზნისა - შეუღლია რომოს.

იჩეგატაღაფუნანს (იჩაბაბაუნაუ აროშენა, შაბაბაუნაუაუ უროშენენია, ნოშაბაბაუნაუნ) აროშენებდა თურმე) კაუზ. ჩეგატაღანს ზნისა - აროშენებდა.

ჩაბაბაბარო მიჭო. მიჭო. მროშევი. იჩაბაბაბარო მიჭო. ენებ. მე. საროშევი. ჩაბაბაბარო მიჭო. ენებ. წარს. დაროშილი. ნაჩაბაბა მიჭო. ენებ. წარს. ნაროში. ნაჩაბაბაბარო მიჭო. ენებ. წარს. რომეგის საუსურო.

ჩაბაბაუნ-ი (ჩეგატაღის) იგიევა, რაც ჩეგატაღინი, ჩეგატაღა, - 1. ჩოქინა; ჩეგატაღინი რისამე ჩარტამა, ჩანისპარტამა. დიდი ტკორ ქობორ თაქლო თეს ყამას უჩეგატაღანს: *მ. ხუბ.*, გვ.122 - დიდი ტკორი ნახა აქდა ხანჯალს იმას ურტყამს. 2. უშიზნოდ წასკვლა, წახებამა. სო მეურქ, სო შიოჩეგატაღანქ? - სად მიდინარ, სად მიხეტებთ? მა დიარაშა მი დეოჩეგატაღანს: *ხალს. სიმარ.*, 1, გვ.80 - მე ქორნილი მიწანაღლები. იხ. გილა-ჩეგატაღი. 3. ბრმაღ, შეღებინს ბაშთეაღისწინეგაღად ცემა (ღებაქამა) რამეზა, - ხელონ წავებამა.

ხათეოკო ვეაჩეგატაღე, დიოოკო ქიეგევე ამე - მაშინათე არ უნდა ეცე, ვერ უნდა გაიგო ამბავი. 4. ბღებამ, ჰეღებამ. ამო ქოშო, დეღებო, მუჭო დინოჩეგატაღე თო წყურთისია!; *მ. ხუბ.*, გვ.141 - აქეთ მომეცი, დედაბერო, როგორ გდინარ მაგ კვირისთავშო. ჩეგატუნს (ღოშაბა გაბორკენა, ღაშაბაბა გაჭორკენია, ბოროშაბაუნ) გაბორკენდა თურმე) გრდმ. ჩორკენის, ბლაგვ რასმე ურტყამს. აჩეგატუ(ნ) (აჩაბაბა ეცა, აჩაბაბაუნ/აჩაბაბაუნ სცემია) გრდმუ. ენებ. ეცემა ბრმაღ; ეგდებამ (სადმე); ნახეტებამ.

ჩეგატუ(ნ) (შხოლოდ ანშეოს წრის მწკრივებში) გრდმუ. სტატიკ. გლია. აჩეგატაფუ(ნ) (შხოლოდ მყოფადის წრის მწკრივებში) გრდმუ. ენებ. ეგდებამ. იჩეგატუ(ნ)/იჩეგატინე(ნ) (იჩაბაბაუნ შესაღებელი გახდა დარტყმა, ბრმაღ წასკლა; -) გრდმუ. შესაღ. ენებ. იჩეგატაღანს ზნისა - შეიღებამ დარტყმა; ჩორკენა; ბრმაღ წასკლა. აჩეგატუ(ნ)/აჩეგატინე(ნ) (აჩაბაბაუნ შეღლი

დაერტყა, ბრმაღ ეგლო; -; ნოშაბაბაუნ(ნ) შესაღებია ეჩორკენა, ბრმაღ წასკლა) გრდმუ. შესაღ. ენებ. იჩეგატაღანს ზნისა - შეუღლია ჩორკენის; ბრმაღ იარის (ნახეტკოს). იჩეგატაფუნანს (იჩაბაბაუნაუ 'ჩა'ურტყემენია, შაბაბაუნაუ 'ჩა'ურტყემენიბა, ნოშაბაბაუნაუნ(ნ) არტყემენებდა თურმე) კაუზ. ჩეგატაღანს ზნისა - არტყემენებამ ბლაგვ რასმე; ბრმაღ ნახეტებებამ. მაშაბაბა მიჭო. მიჭო. ბლაგვი რამის ჩამრტყემელი; ნახეტებელი. იჩაბაბა მიჭო. ენებ. მე. ბლაგვი რამ ჩასარტყემელი; ბრმაღ წასკლეული. ნაშაბა მიჭო. ენებ. წარს. ბრმაღ წანასკლეული; ბლაგვი რამ აქვს ჩანარტყამი.

ჩაბაბინ-ი (ჩეგატინს) იხ. ჩეგატაფო.
ჩაბაბა (ჩეგატუნს) სახელი ჩეგატუნს ზნისა - ვლაბინი რამის ჩარტყამა, ჩაპორტანა; ჩანისპარტამა. ქოჩეგატუნს (ქოშაბა ჩაგორტანა, ქოშაბაბა ჩაუგორტანა, ქოშოშაბაუნ(ნ) ჩაგორტანდა თურმე) გრდმ. ჩაგორტანის; ბლაგვ რასმე ჩაარტყამს.

ჩაბაბა-ი (ჩეგათალს) იხ. ჩეგათალა.
ჩაბაბაუნა (ჩეგათალუნს) სახელი ჩეგათალანს ზნისა - უაზროდ, წინდაუნებამაღ თემა, - ჩოქინა. ჩეგათალანს (ჩაბაბაუნა რომა, შაბაბაუნა უროშეგ, ნოშაბაბაუნ(ნ) რომეგადა თურმე) გრდმ. რომეგა.

ჩაბაბინ (ჩეგათის) ზოოლ. იხ. ბინს ქუქინი.
ჩაბა (ჩეგალანს) იხ. ჩეგალა, - მალა. თი ქოლორი მეურთინუნს, დიხას ეაოჩეგატაღაგუ: *ქხს.*, 1, გვ. 191 - ზევით ხოხობი მიფრინავს, მინას არ დავამაღვინებ.

ჩაბა (ჩეგამას) ზოოლ. ჩაბა, თეაზიყმალაინი (*ქ. ქარ.*); შარბაბინი (*ვ. გლია).* ჩეგამაშორო იოო წყარს დინობხელი - ჩეგამასეთი სულ წყალში ვიგეცი.

ჩაბანა (ჩეგანუნს) იგიევა, რაც ჩეგატაღა, - ჩარტამა, ჩაპორტანა. ქოჩეგატაღელო ქოჩეგატაღე მუშელე; *მ. ხუბ.*, გვ. 220 - ჩაგორტანა და ჩაგორტანა მამალი.

ჩაბანა-ი (ჩეგანეალ/ის) იხ. ჩეგანეალა.
ჩაბა-ი (ჩეგალას) რომეგა, უშნოდ ლაბარაპი.
ჩაბარი (ჩეგარს) ჩაბარი.

ჩაბარ (ჩეგარას) ბულტარინელი, ჩუშა. ჩეგარა ნები ჩუტე ნიგოზი. შექალენი შევი შურაშია, ჩეგარა ნები ზირაშია: *ა. იოშ.*, გვ. 25 - შუა ლინო სვი სუნინა, ჩუტე ნიგოზი (ჭამე) ქორინი. ნეს ართის ჩეგარას ეაბორუნქ - ნიგოზში არც ერთს ჩუტეს ვერ ნახავ.

ჩვარმა (ჩვართას) ფხვარული, მრულმეტარფის მჟონა, - ჩორთა. ჩვართა კობი - ფეხბრული კაცი.

ჩვარმა (ჩვართას) სახელი ჩვართანს ზნისა - ჩორთას, ფხვარული კაცის სიარული; სრულფხვარულიანი პირის მორაობა, - ჩორთა.

ჩვართუნს (მონარამო მორორთა, მუნარამო მოუორთავს, მონარამო(მ) მორორთავდა თურმე) *გრძმ.* ჩორთავს, გვერდულად ცვეთს (ფეხსაცმელს).

ჩვართუ(ნ) (მონარამო მორორთა, მონარამო(ნ) მორორთილა) *გრძფე.* ენებ. ჩვართუნს ზნისა - ჩორთება, გვერდით იქცევა (ფეხსაცმელი).

ჩვარბო(ლ) (ჩვარბილ(რს) მიძე. ენებ. წარს. ჩვარტუნს ზნისა - 'და'ჩუტული. უსწორ-მისწორად დღარაქნილი. *იხ.* ჩვარტუა.

ჩვარტუ (ჩვარტუას) სახელი ჩვარტუნს ზნისა - ჩუტუას; ჭყლუტა; 'და'ჭყაშა. ქიევედუ კუჩხი დო ლოჩვარტუ - დადვა ფეხი და დაჩუტა (დაჭყყა).

ჩვარტუნს (ლოჩვარბო დაჩუტა, ლოჩვარბო დაჩუტავს, ლოჩვარბო(მ) დაჩუტავდა თურმე) *გრძმ.* ჩუტავს; ჭყყყს.

უჩვარტუნს (ლოჩვარბო დაჩუტა, ლოჩვარბო დაჩუტავს) *გრძმ.* სახ. ქვ. ჩვარტუნს ზნისა - უჩუტავს; უჭყყყს.

ჩვარტუ(ნ) (ლოჩვარბო დაჩუტა, ლოჩვარბო(ნ) დაჩუტულა) *გრძფე.* ენებ.

ჩვარტუნს ზნისა - იჩუტება, იჭყყყება.

აჩვარტუ(ნ) (აჩვარბო დაჩუტა, აჩვარბო დაჩუტული) *გრძფე.* ენებ. უჩვარტუნს ზნისა - იჩუტება, ეჭყყყება.

ჩვარტე(ნ) (ოჩვარბო შესაძლებელი გახდა 'და'ჩუტვა, -, -) *გრძფე.* შესაძლ. ენებ.

ჩვარტუნს ზნისა - შეიძლება ჩუტვა, ჭყყყა.

აჩვარტე(ნ) (აჩვარბო შეძლო 'და'ჩუტვა, -, ლოჩვარბო(მ) შესძლებია დაჩუტა) *გრძფე.*

შესაძლ. ენებ. უჩვარტუნს ზნისა - შეუძლია 'და'ჩუტოს, 'და'ჭყყყოს.

ოჩვარტაფუნს (ოჩვარბო(მ) აჩუტვინა, უჩვარბო(მ) უჩუტვინება, ჩოჩვარბო(მ) აჩუტვინება თურმე) *კაუზ.* ჩვარტუნს ზნისა - აჩუტვინებს, აჭყყყინებს.

ნაჩვარბო(ლ) მიძე. მოქს. 'და'ჩუტველი, 'და'მჭეოქნავე, 'და'მჭეოქი.

ოჩვარბო(ლ) მიძე. ენებ. ზე. საჩუტავი, საჭმუჭნი, საჭყლუტი.

ჩვარბო(ლ) მიძე. ენებ. წარს. 'და'ჩუტული, 'და'ჭმუჭნული, 'და'ჭყყყილი.

ნაჩვარბო მიძე. ენებ. წარს. ნაჩუტი, ნაჭმუჭნი, ნაჭყლუტი.

ნაჩვარბო(მ) მიძე. ენებ. წარს. 'და'ჩუტვის, 'და'ჭმუჭნის, 'და'ჭყყყის საფასური.

'უ'ლოჩვარბო მიძე. უარყ. 'და'უჩუტავი, 'და'უჭმუჭნელი, დაუჭყლუტელი.

ჩვარჩვალ(ი) (ჩვარჩვალ(რს), ჩვარჩვალ(ს) (ჩვარჩვალუას) იგივეა, რაც ჩვარჩვალ(ი, - 1. უაზრო, უთავაზრო, წინდაუსადავი ლაბარაკი, - ჩოჩვამ; ბუტუტური. გოდინი ვიშო! - მუსრე, ჩვარჩვალანქიე? - დაიკარგე იქით! - რასაა, რომ ბუტუტორობ? ქილდორობდო ოსურეფიქუეზანი, ირფელს ჩვარჩვალანს - რომ დაჯდება ქალბებთან, ყველაფერს როშავს (ბუტუტურებს). *შდრ.*

ჯვარჩვალ(ი, 2. გამეშრება, ბარაქვება. თხოზუმ დიშქაქ ჩუანი გოჩვარჩვალუე - თხმელის შემდეგ ქვები გაშურა. ჩვარჩვალანს (ჩვარჩვალუე იბუტუტურა, შვარჩვალუე უბუტუტურა, ჩოჩვარჩვალუე ბუტუტურება თურმე) *გრძმ.* ბუტუტორობს, რომავს; რუჯავს, მურავს. უჩვარჩვალანს (ბუნარჩვალუე გაუმურა, ბუნარჩვალუე გაუმურავს) *გრძმ.* სახ. ქვ. ჩვარჩვალანს ზნისა - უმურავს. იჩვარჩვალენ(ნ) (ოჩვარჩვალუე შესაძლებელი გახდა 'გა'მურვა, -, -) *გრძფე.* შესაძლ. ენებ.

ჩვარჩვალანს ზნისა - შეიძლება გაიმუროს; გადვ. შეიძლება იბუტუტოროს. აჩვარჩვალენ(ნ) (აჩვარჩვალუე შეძლო გაიმურა, -, მონარჩვალუე(მ) შესძლებია გაიმურა) *გრძფე.* შესაძლ. ენებ.

უჩვარჩვალანს ზნისა - შეუძლია გაიმუროს; იბუტუტოროს. ოჩვარჩვალაფუნს (ოჩვარჩვალაფუნს, ოჩვარჩვალაფუნს უოჩვარჩვალაფუნს, ოჩვარჩვალაფუნს) აროშენებდა თურმე) *კაუზ.*

ჩვარჩვალანს ზნისა - აროშენებს, აბუტუტურებინებს; ამურვინებს, არუჯვინებს. ჩვარჩვალანს ზნისა - აროშენებს, მროშავი; 'გა'მურუჯავი, 'გა'მმურავი.

ოჩვარჩვალაფუნს (ოჩვარჩვალაფუნს, ოჩვარჩვალაფუნს მიძე. ენებ. ზე. საბუტუტური, საროშავი; 'გა'სამურავე. ნაოჩვარჩვალა, ნაოჩვარჩვალა მიძე. ენებ. წარს. ნაბუტუტურები, 'და'ნაროში; 'გა'ნამური. ნაოჩვარჩვალა(მ) მიძე. ენებ. წარს. როშვის; მურვის საფასური.

ოჩვარჩვალა(ლ) მიძე. უარყ. 'და'უროშავი; 'გა'უმურავი. *შდრ. იძურ.* ჩვარჩვალ(ი) დვარდვალი, უშო ლაბარაკი (ე. ძურ).

ჩვარჩვალ(ა) (ჩვარჩვალ(ა)ს) ვისაზ როშვა (ჩვარჩვალ(ი) სჩვამიანი.

ჩვარჩვალ(რ) (ჩვარჩვალ(რს) მიძე. ენებ. წარს. ჩვარჩვალანს ზნისა - ბამბურული.

ჩვარჩვალ(ს) (ჩვარჩვალ(ს)ს) იგივეა, რაც ჩვარჩვალ(ი).

ჩვარტა(ლ) (ჩვარტა(ლ)ს) წინდაუსადავი თმბა რისამა.

ჩვბბლშპ (ჩეგბალშას) იგიევა, რაე ჩ ე ა ტ ა ლ ი ,
 - სახელი ჩ ე ა ტ ა ლ ა ნ ს ზმნისა - წინდშაუნა-
 დშაუდ რისაშე მიჰმა. *ჟღერ. თვატალი.*
 ჩეგბალანს (ჩაბაბლუ იბუტურა, შჩაბაბლუ
 უბუტურია, წოჩაბაბლუჲ) ბუტურებდა
 თურმე) *გრდშ. ბუტურობს.*

ჩვარჩა (ჩეარჩას) მოშვაბული, ფოშვლა, -სრული.
 ბაე ჩ ე ა ტ ა ლ ი ოკო ორდუტონი - ძაიერ
 ფომუღედ (მოშეებულად) უნდა ყოფილიყო.

ჩვარჩაბა (ჩეარჩაბეს) *მოტან. დიდშულა. იბ.*
 თახვანტია, თახვანტიაში ჯა, ხინთობაბაში
 ჯა, ინჭირაია, ჩიჩებაი, თეფილა, თოფრა
 (ა. ბყ.).

ჩვარჩალ-ი (ჩეარჩალ/რს) იგიევა, რაე
 ჩ ე ა რ ჩ ე ა ლ ი .

ჩვარჩინ-ი (ჩეარჩინს) ჩანრალი; ფხისი ათრკეპით,
 უღონოდ სიბარული.

ჩვარჩუა (ჩეარჩუას) სახელი ო ჩ ე ა ტ ე ა ნ ს ზმნისა
 - ჩანრალით სიბარული; ჩარჩა. *გადტ.*
 გაუმძღრად (ხარბად) ჭამა.
 ჩეარჩუნს (წოჩაჩაუ ხარბად ჭამა, წოჩაჩაუ ხარბად
 უჭამია, წოჩაჩაუჲ) ხარბად ჭამდა თურმე)
გრდშ. ხარბად ჭამს ბეერს.
 ოჩეარჩვანს (ოჩაჩაუ ნაჩანჩალდა, უჩაჩიწი
 ნაჩანჩალბეულა, წოჩაჩაუჲ) ნაჩანჩალდებოდა
 თურმე) *გრდუ. ენებ. ნაჩანჩალდება.*

ჩვასა (ჩეხვას) *მოტან. ცირცელი. იბ. ამჩეაშა, ჭეახა*
 (ა. ბყ.).

ჩვასილ-ი (ჩეახილ/რს) *მიძღ. ენებ. წარს.*
 ჩ ე ა ხ უ ნ ს ზმნისა - 'და'პორტინლი.

ჩვასუა (ჩეახუას) სახელი ჩ ე ა ხ უ ნ ს ზმნისა -
 'და'პორტინა. ბაღანა ვიწო მიდუტონი, მოჭეაქ
 თოლეფ ვ ა ლ ა ჩ ე ა ხ ა ს - ბავშვი ნაიყვანე
 იქით, კრუშმა თვალები არ ამოკორტნოს.
 ჩეახუნს (წოჩაჩაუ დაკორტნა, წოჩაჩაუ
 დაუკორტინა, წოჩაჩაუჲ) დაკორტინდა
 თურმე) *გრდშ. კორტინა.*
 უჩეახუნს (წოჩაჩაუ დაუკორტნა, წოჩაჩაუ
 დაუკორტინა) *გრდშ. სასხ. ქე. ჩ ე ა ხ უ ნ ს*
 ზმნისა - უკორტინს.

აჩეახე (აჩაჩაუ შესაძლებელი გახდა კორტნა, -
 წოჩაჩაუჲ) შესაძლებია დაეკორტნა) *გრდუ.*
შესაძღ. ენებ. უ ჩ ე ა ხ უ ნ ს ზმნისა - შეუძლია
'და'კორტნოს.
 ოჩეახაფუანს (ოჩაჩაუაუ აკორტინა,
 უჩაჩაუაუ უკორტინებია, წოჩაჩაუჲ)
 აკორტინებდა თურმე) *კაუჯ. ჩ ე ა ხ უ ნ ს*
 ზმნისა - აკორტინებს.
 აჩაჩაული *მიძღ. მოქმ. შკორტნელი.*
 ოჩაჩაული *მიძღ. ენებ. მყ. საკორტინი.*
 ჩაჩაული *მიძღ. ენებ. წარს.* 'და'კორტინლი.
 ნაჩაჩა *მიძღ. ენებ. წარს.* ნაკორტინი.

ნაჩაჩაური *მიძღ. ენებ. წარს.* კორტინს საფასური.
 'უაუ'ჩაჩაუ *მიძღ. უარყ.* და'უკორტნელი.

ჩვამა, ჩვამარა, ჩვამარი (ჩევეეს,
 ჩევეერუთა) ჩარჩაბტი; ჩურჩაბტი,
 ბამოთაჰვანაბული. მაქიმინალი ქორე, მარა
 ჩ ე ვ ე რ ე თ რ ე - მკეთებელი (საქმისა) კი
 არის, მავრამ ჩერჩეტივა. ქიჰუნს ართი
 ჩ ე ვ ე რ ი ბაღანა - (კი) მყავს ერთი
 მოჩერჩეო ბავშვი. *იბ. ჩეივა.*

ჩვანა (ჩევენას) იგიევა, რაე ჩ ა ნ ა , - სახელი
 ჩ ა ნ ს ზმნისა - 1. ცანება, 'ბაზარაბა; 2. ბამა,
 სხმა (ხილუელის, პოსტნუელის...).

ჩვანჩა-ი (ჩეენჩის) იგიევა, რაე ჩ ე რ ჩ ე ი , -
 ჩანჩო, ძაბტი. ქლოთმემ უკორა ქობალიში
 ჩ ე ვ ე რ ე ი - ქათმებს უყვართ პურის ჩენჩო.

ჩვამა, ჩვამარა, ჩვამარი (ჩევეეს, ჩევეერიას)
 'სახეშვაშაბული; უშნოდ ფართო სახის
 აიროშება.

ჩვარჩა-ი (ჩეერჩის) იგიევა, რაე ჩ ე ვ ე რ ე ი .

ჩვალუაბა (ჩეველებს) ჩვალუაბა. ორო ცუღემი
 მულახუნა სქანი ჩ ე ვ ე ლ ე ბ ა რ ე ნ ო ? - სულ
 საღში ჯღომა შენი ჩვეულება?

ჩვიბ (ჩეიას) *მოტან. შირია (ა. ბყ.).*

ჩვიბ ჯა იგიევა, რაე ჩ ვ ი ლ ა ჯ ა , - *მოტან.* ხის
 ერთგარი ჯიბია, გამოუსადეგარი, გული აქვს
 ფუტურო.

ჩვიბა (ჩეივას) იგიევა, რაე ჩ ე ვ ე ბ ე , -
 მოსულალო, ჩურჩაბტი; ტუტუცი; ჩლუნგი.

ჩვიბალ-ი (ჩეივალს) იგიევა, რაე ჩ ე ვ ი გ ა , -
 ბრიყვი; სულალი, შმაპი, ჩლუნგი,
 ჩურჩაბტი. *ჟღერ. ჩეინვალი, ჩეირვალი.*

ჩვიბინ-ი, ჩვიბინ-ი (ჩეი'ნტინს) ბამოთაჰვანა-
 ბული, ბამოშტარაბული ყურაბა (მყარა).

ჩვიბინა, ჩვიბინა (ჩეი'ნტინას) სახელი
 ი ჩ ე ი ' ნ ' ტ ი ნ ა ნ ს ზმნისა - ბამოთაჰვანაბა;
 ბამოთაჰვანაბული ყურაბა. ცხენი ამარი
 ქ ი გ ლ ე რ ე მ ი ნ ტ ე ნ ა ნ ც ი ა : *შ. ზღ. გვ. 180 -*
ცხენი აგერ გამოთაყვანებული (ბამოშტრე-
ბული) დადისო.
 იჩეიგინანს, იჩეიგინანს (იჩი'ნტინა
 გამოთაყვანებული იყურა, უჩი'ნტინა
 გამოთაყვანებული უყურებია, წოჩაჩაუჲ)
 გამოთაყვანებული იყურებოდა თურმე) *გრდუ.*
ენებ. გამოთაყვანებული, ბამოშტრებული
იყურება.

ჩვიბალ-ი (ჩეივალს) რგილად აფუაბული ცომი
 (*შ. მძ. II. გვ. 113*); უშნო პირისახისა.

ჩვილ ჯა *იბ. ჩეია ჯა.*

ჩვინა (ჩეინვას) იგიევა, რაე ჩ ე ვ ი გ ა .

ჩინებალ-ი (ჩეინებალს) იგივეა, რაც ჩეიგაღალი, - გამომტარებალ-ი, გამომტარებალ-ი.

ჩინებაინება (ჩეინგინებას) იგივეა, რაც ჩეიგინება.

ჩინებალ-ი (ჩეინებალს) იგივეა, რაც ჩეითალი, - მობრამო და უხონი პირ-სახისა.

ჩინებალ-ი (ჩეინებალს) უხონტარებაინანი, ტუჩებაბადმობრებალ-ი. ნიჭი ჩეინებაღალი - უხონტუჩებანი.

ჩინება, ჩინებალ-ი (ჩეინებალს) უხონდ მსუქანი და დაფხვილი.

ჩინებინ-ი (ჩეინებინს) შუშუბაშუშული სახის მამონე პირის შურება.

ჩინებრა (ჩეირებას) იგივეა, რაც ჩეიგაღალი.

ჩინებრაღალი (ჩეირებალს) იგივეა, რაც ჩეიგაღალი.

ჩინებრინ-ი (ჩეირებინს) იგივეა, რაც ჩეიგინი, - გამომტარებალ-ი შურება.

ჩინებრაღალი (ჩეირებალს) მსხვილი და მებტად უხონი სახისა. შორ. ჩეითალი.

ჩინებრაშა (ჩეირებაშას) სახელი ჩეირთუნს ზნისა - 1. ტუღად შიქარება რისაშა; 2. რბილად შიქარება, შიქარება (დანის, ხანჯლის...).

ჩინებრინ-ი (ჩეირებინს) იხ. წეირინი.

ჩინებრაღალი (ჩეირებალს) უხონ სახის მამონე პირინება.

ჩინებრაღალი (ჩეირებალს) უდიდებამო (კაცი); მსუქანი და გულუბრავილო გამომტარებალ-ის მამონე (ძირითადად იტყვიან ბავშვზე).

ჩინებრა, ჩინებრაღალი (ჩეირებალს) დიდცხვირინანი (განსაკუთრებული მოყვანლობის), უხონ სახისა.

ჩინებრა, ჩინებრაღალი (ჩეიგაღალს) ბამბდარი და სხორი; ახასთან არაფრის ბამბითუბაქალი, შამაქინისი (კაცი). შორ. შეიგა.

ჩინებრინ-ი (ჩეირებინს) შაზრო ლაპარაკი ყველაფერზე. ჩემი ურებალობა რე, მა თაქ ეო ჩეიგინაქინი - ჩემი უყარვისობა, მე რომ აქ უაზროდ ვიმყოფები (უმაქნის რომ ვარ).

ჩინებრინ-ი (ჩეირებინს) ლაშინი (ო. კურდულია).

ჩინებრა, ჩინებრაღალი (ჩეიგაღალს) ბუსაპით რომ პირის პირინება (დად თავი და დიდრონი თაღები აქვს); მოღუნებალ-ი, მოღუნებალ-ი.

ჩინებრინ-ი (ჩეირებინს) იხ. ჩეირებინაფა.

ჩინებრინება (ჩეირებინაფას) სახელი ჩეიგონდუ (ნ) ზნისა - აუშუბება. ყვადი სინჩხეს ჩეიგონდუ - ყველი სიტყვი ფუღდება (ამოდის).

ჩინებრინებალ-ი (ჩეირებინაფა/რს) მიძლ. ენებ. წარს. ჩეიგონდუ (ნ) ზნისა - აუშუბებალ-ი, ამოსული (აგ., ყველი).

-ჩინებაწარმოებს კინობით-მოფერებით ფორმებს: ბაბა-ჩინა მამიკო, მამიკონა; ბაბუ-ჩინა ბაბუქა; დედა-ჩინა/დედა-ჩინა დედიკო, დედიკუნა; მამუ-ჩინა მამიკო; დედა-ჩინა დედიკო (შორ. დედა).

ჩინებრა-ი (ჩინებრას) ლაპარაკი, საუბარი. იხ. ჩიება; საჩინარი.

ჩინებრაშა (ჩინებრებას) იხ. ჩიება.

ჩინებრაღალი/ჩინებრაღალი (ჩინებაღალს) მოქან. ბრაქალა (ა. აგ.).

ჩინებრაღალი (ჩინებრას) იგივეა, რაც ჩინებაბარი, - ბრაქალა.

ჩინებრა (ჩიებას) იგივეა, რაც ფოთქ'ე'ი, - 1. თიქვის გულე, ბამო. ჩინებრა - ჩხოშიში დულიტყობინაფალე რე - „ჩიებ“ თევზის თაქმესაფარია. ქუამ ჩინებრა მითობე ჩხოში - ქვის ბეწოში ზის თევი. 2. ჯურღმული. გამოყენებულია ტოპონიმებში. შორ. ტოპონ. ჩიებში ჯურღმული (ა. ცხად, ტოპონ., გვ. 100).

ჩინებრაღალი (ჩინებრადის) შაზრო ლაპარაკი, შაზრობა (შ. ძაძ., III, გვ. 114).

ჩინებრინ-ი (ჩეირებინს) ჩორკანა.

ჩინებრინღალი/რ-ი (ჩეირებინღალს/რს) მიძლ. ენებ. წარს. ჩეიგონდუნს ზნისა - ბაჩორკინილი; ბაჩორკინილი.

ჩინებრინება (ჩეირებინებას) იგივეა, რაც ჩიგონი, - სახელი ჩიგონუნს ზნისა - ჩორკანა, უსწორ-მასწორედ თლა, გლაგვი იარაღით თლა, - ჩინება; ჩინება.

ჩიგონუნს (მორიგონე გაჩორკანა, ბუჰიგონე გაჩორკანა, ბონიგონე გაჩორკანა) გაჩორკანა (თურმე) გრდ. ჩორკანის (ჩიგონის). უჩიგონუნს (ბუჰიგონე გაჩორკანა, ბუჰიგონე გაჩორკანა) გრდ. სახ. ჯე. ჩიგონუნს ზნისა - უჩორკანის (უჩიგონის). იჩიგონუნს (ბიიგონე გაჩორკანა, ბონიგონე) გაჩორკანა (გრდ. ენებ). ჩიგონუნს ზნისა - იჩორკანება.

იჩიგონუნს (იიგონე შესაძლებელი გახდა 'გა'ჩორკანა, -) გრდ. ენებ. შესაძლ. ენებ. ჩიგონუნს ზნისა - შეიძლება 'გა'ჩორკანის ('გა'ჩიგონის).

აჩიგონუნს (აიგონე შეიძლება 'გა'ჩორკანა, -) ბონიგონე შესაძლებელია გაჩორკანა) გრდ. ენებ. შესაძლ. ენებ. უჩიგონუნს ზნისა - შეიძლება 'გა'ჩორკანის ('გა'ჩიგონის).

ორიგონუნს (ორიგონე შაზრო ჩორკანა, ბონიგონე შაზრო ჩორკანება, ბონიგონე შაზრო ჩორკანება) გაჩორკანა (გრდ. ენებ. შესაძლ. ენებ. უჩიგონუნს ზნისა - აჩორკანის (აჩიგონის).

გაჩიქინაშა *მიძე. მოქმ. შროკრენელი* ('გა'ჩიქინელი).
 ჩიქინაშა *მიძე. ენებ. ზე. საჩორკნი* ('გა'საჩორკნი).
 'სა'ჩიქინაშა *მიძე. ენებ. წარს.* 'გა'ჩორკნილი (გა'ჩიქინელი).
 ნაჩიქინა *მიძე. ენებ. წარს. ნაჩორკნი* ('გა'ნაჩიქინი).
 ნაჩიქინაშა *მიძე. ენებ. წარს.* 'გა'ჩორკნის (გა'ჩიქინის) საფასური.

ჩიქინაშა-ი (ჩიქორგალს) კისრის ძეგლი;
 კისრული მალაქი (*კ. გარ.*). *შორ. რაქ.* ჩიქორ-
 გალი კისრული მალაქი (*ე. გორ.*); *გურ.* ჩიქორ-
 გალი კისრული ნასვლა დაღმართზე (*ა. ლლ.*).

ჩიქაბა (ჩიქბას) სახელი იჩიებუ (ნ) ზნისა -
 საუბარი; მამობა, ლაპარაკი; მოყოლა.
 მუნეფში მოქმედებაში ჩიქება ქოდაჰყეს:
ა. ყოშ. *გვ.6* - თავიანთი მოქმედების ლაპარაკი
 (მოყოლა) დაჩიქეს. დინახალე ჩიქება რე:
კ. საბუშ. *ქასს.* *გვ.133* - შიგინთ ლაპარაკია.
 ოსორს ფულუნდესიბა ღო საშუარხოს
 იჩიებუ დე სიბა: *ა. ყოშ.* *გვ.177* - სასახლეში
 მალაქდენ და სამოახლოში ლაპარაკობდენო.
 დაჰყე ჩიქება და ირფული ქეჩიუ: *ქსს.* *II,*
გვ.36 - დაჩიქო მოყოლა და ყველაფერი უაბზო.
 ბრელი იჩის, რაგადეს: *შ. ხუბ.* *გვ.4* - ბევრი
 ისაუბრეს, ილაპარაკეს. შიგელეს მხეაქ
 დინახალე ღო იჩიებუ ნ: *შ. ხუბ.* *გვ.20* -
 შეიქდენ სხვა შიგინთ და ლაპარაკობეს.
 ჩიქბა ფუქემონაცვლე ზნაა მწკრივებსა და
 სერიებში: იჩიებუ ამბობს, ლაპარაკობს -
 იტყუ(ნ)//თქუანს იტყვის - თქუა//იჩო თქვა -
 უთქუალუ//უჩიებუ უთქუაბს - ნოთქუ(ნ)
 ნოთქუალუ(ნ)//ნოჩიებუ(ნ)//ნოჩიებუ(ნ)
 იტყუდა, ამბობდა, ლაპარაკობდა თურმე.
 იჩიებუ(ნ) (-, იჩიუ/იჩაუ თქვა, უჩიავ/უჩიავ
 უთქუაბს, ნოჩიავა(ნ)//ნოჩიავა(ნ) ამბობდა
 თურმე) *გრძ.* ამბობს, ლაპარაკობს.
 უჩიებუ(ნ) (უჩიუ/უჩაუ ელაპარაკა, უჩიავ/უჩიავ
 ელაპარაკინა) *გრძ.* *ენებ.* იჩიებუ (ნ)
 ზნისა - ელაპარაკება, უუბნება.
 იჩიებუ(ნ)/იჩინებუ(ნ) (იჩიავა შესაძლებელი გახდა
 ლაპარაკი, -,) *გრძ.* *ფესაძლ. ენებ.* შეიძლება
 ლაპარაკი, მოყოლა.
 ოჩიებუფუანს (ოჩიავაუა ელაპარაკებინა,
 უჩიავაუაუ ელაპარაკებინება, ნოჩიავაუაუა(ნ)
 ელაპარაკებდა თურმე) *კაუზ.* იჩიებუ (ნ)
 ზნისა - ალაპარაკებინა;
 მაჩიქინ, მაჩიქინაშა *მიძე. მოქმ.* მოლაპარაკე,
 მოქმელი.
 ოჩიქინა, ოჩიქინაშა/ოჩიქინაშა *მიძე. ენებ. ზე.*
 სალაპარაკო, სათქმელი.
ჩიქაშა *მიძე. ენებ. წარს.* თქმული.
 ნაჩიქინა *მიძე. ენებ. წარს.* ნათქვამი.
 ნაჩიქინაშა *მიძე. ენებ. წარს.* თქმულის საფასური.
 უჩიავა/უჩიავა *მიძე. უარყ.* უთქმელი. *შორ.*
 რაგადი.

ჩიქან-ი/ჩუქან-ი (ჩიქანს/ჩუქანს) თუქინს
 ძეგლი (*ა. ყოშ.*); ძეგლი. *შორ.* თენჯორი. *რაქ.*
 ჩიქან (თუქის ქვაბი (*ე. გორ.*)).

ჩიქაშა (ჩიქლებას) სახელი ჩიქ ელენს ზნისა -
 ჩიქილი.

ჩიქელენს (*ფერ.* იჩიქანს იჩიქლებს, იჩიქა
 იჩიქლა, ჩიქაშა უჩიქილა, ნოჩიქაშა(ნ)
 ჩიქილა თურმე) *გრძ.* *საშ. მოქმ.* ჩიქის,
 საჩიქარი შეაქეს.

ჩი-ი (ჩიქის) *იხ.* ჩილი, - ცოლი. ჩიი ღო სქუას
 ქოდაჰყეს: *ა. ყოშ.* *გვ.42* - ცოლ-შვილს
 დაუტოვა.

ჩი-ი (ჩიქის) *იხ.* ჩინთი.

ჩი-ი (ჩიქის) იჩიევა, რაქ ჩიქუ, - ნიქაბი. *შორ.*
 ნუქუ.

-ჩიქა *იხ.* მამაჩიქა, - მამაცი, უშიქარი.

ჩიქალ-ი (ჩიქალს) მომბრძოლა მამბარი,
 განხევაშლი.

ჩიქინ-ი (ჩიქინს), **ჩიქინაშა** (ჩიქინაშას) სახელი
 ოჩიქინანს, ჩიქონდე (ნ) ზნათა -
 გლენა: 'გა'ფშა, 'გა'ფშა, 'გა'ფშა, 'გა'ფშა.
 კუჩი შიჩიქონდე ღო გვერდო შიშილი
 ვოლუ - ფეხი მიმედება (მიხედება) და
 სანახევროდ სიცოცხლე არ აქეს. მუში მაგინბა
 იჩიქინანს! - რა სგრძობა აფშეკილი!
 იჩიქინანს (იჩიქინა იდგა გაშეშებული; ოჩიქინა
 მდგარა გაშეშებული, გაფშეკილი; ნოჩიქინა(ნ)
 გაფშეკილი მდგარა თურმე) *გრძ.* *ენებ.*
 იბღინება; გამართული, აფშეკილი, გახევეებული
 დგას.

ოჩიქინანს (ოჩიქინა 'გა'ფშა, 'გა'ფშა;
 ოჩიქინაუ 'გა'ფშეკი, 'გა'ფშეკი) *გრძ.*
 აფშეკს, აფშეკს, ახევეს.
 ჩიქონდე (ნ) (ოჩიქინა გაშეშდა,
 ოჩიქინაუ(ნ) გაშეშებული) *გრძ.* შეშდება,
 ფეშდება, ხეფდება.
 ოჩიქინაშანს (ოჩიქინაუ 'გა'ფშეკინა,
 'გა'ფშეკინა; ოჩიქინაუ 'გა'ფშეკინინა,
 'გა'ფშეკინინა; ნოჩიქინა(ნ) აფშეკინება,
 აფშეკინება თურმე) *კაუზ.* ოჩიქინუანს
 ზნისა - აფშეკინებს, აფშეკინებს, ახევეკინებს.
 მაჩიქინაშა *მიძე. მოქმ.* გაშეშებული,
 'გა'ფშეკი.
 ოჩიქინაშა *მიძე. ენებ. ზე.* 'გა'ფშეკილი,
 'გა'საფშეკი.
 ოჩიქინაშა *მიძე. ენებ. წარს.* გაშეშებული,
 გაფშეკილი, გახევეებული.
 ნაჩიქინაშა *მიძე. ენებ. წარს.* 'გა'ფშეკი,
 'გა'საფშეკი.
 ნაჩიქინაშა *მიძე. ენებ. წარს.* 'გა'ფშეკის,
 'გა'ფშეკის საფასური.
 უაჩიქინაშა, ოჩიქინაშა *მიძე. უარყ.*
 'გა'ფშეკილი, 'გა'ფშეკილი. *შორ.* ბიბლინი;

ჩილი დო სქუას ბედი მჭი: *ი. ყოფშ., გვ. 186* – მე და ჩემს ცოლ-შვილს ბედი მიეცო.

ჩილდოსტაში-ი (ჩილდოსტეჟასი) ცოლ-შვილიანი.

ჩილი დო ქომონჯი-ი (ჩილი დო ქომონჯისი/ქომონჯი) ცოლ-ქმარი. თენეს ჩილი დო ქომონჯო გინეორთიხუნაქია: *შ. ბუძ., გვ. 33* – ამით ცოლ-ქმარად გადავაქცეო. მოხუცებულ ჩილი დო ქომონჯისი გეურჩქინდეს ართი ქომოლი სქუაქ: *შ. ბუძ., გვ. 58* – მოხუც ცოლ-ქმარს გაურჩნდათ ერთი ვაჟიშვილი.

ჩილი დო ქომონჯალა (ჩილი დო ქომონჯალასი) ცოლქმარობა.

ჩილი დო ქომონჯობა (ჩილი დო ქომონჯობასი) იგივეა, რაც ჩილი დო ქომონჯალა, – ცოლქმარობა. წვეულენქ თინენს ჩილი დო ქომონჯობა ქიბანხამეს – მოხეულებმა იმით ცოლქმარობა მიულოცეს. ჩილი დო ქომონჯობაში გორჩქინუ ღორჩინთი: *ასა, I, გვ. 26* – ცოლქმარობის გამჩენო ღმერთო!

ჩილითაჟასი (ჩილითაჟასი) იგივეა, რაც ჩილითა, – შეცდენა, ბაცდენა; ბაღცაღენა, ბაღცახევა. მუთუნ მოჯუას გინუჩილით უანსენი, თის რაშიმ კულელს ქეკაქირანა: *შ. ბუძ., გვ. 14* – რაიმე ბრძანებას რომ გადაცდენს (გადაუხევეს), იმას რაშის უკდს მიამხმენ. ეტუერი დღასგ ვაუჩილით უანსეგ: *ი. ავაი., გვ. 4* – ეს გველი დღეს არ უცდენს.

ჩილიში და (ჩილიში დას) ცოლისდა.

ჩილიში ჯიმა (ჩილიში ჯიმასი) ცოლისძმა.

ჩილნაქურა (ჩილნაქურასი) ცოლნაქურაში.

ჩილია (ჩილიბასი) ცოლია. სი ჩქიმი ჩილიობაში ვარიას ვა თქუანქებ: *ი. ყოფშ., გვ. 80* – შენ ჩემი ცოლობის (ცოლობაზე) უარს არ იტყვი.

ჩილიობა (ჩილიობასი) იგივეა, რაც ჩილიობა, – ცოლია. მუშაშა ქიმიჯონ დო ჩილიობა მოთხუ: *შ. ბუძ., გვ. 46* – მამასთან მიიყვანა და ცოლად მოსთხოვა.

ჩილიორ-ი (ჩილიორსი) ცოლის ოჯახის ჩილიორალეფი ცოლურები, ცოლის ოჯახის ნეურები. ჩქიმი ჩილიორალეფი რენა, იჩინენდათ! – ჩემი ცოლურები არიან, იცნობდეთ! *ჭორ. ჩილიორთი.*

ჩილიორალ-ეშ-ი (ჩილიორალ-ეშ-ისი) იხმარება შოლოდ მრავლ. რიცხვის ფორმით, – ცოლქმარობა.

ჩილიორალი-ი, ჩილიორალი-ი (ჩილიორალისი) ცოლის ოჯახისი. ჩილიორთიშა ირთუე თე ბოში დო წყარი ამაყუნა: *შ. ბუძ., გვ. 136* – ცოლურში (ცოლის ოჯახში) ბრუნდება ეს ბჭი და ნყალი ჩაუდით შუაში. ბორო სინჯაქ მუთ

ჩილიორთის ქობირუნი, ირგული მუშოთ უქქუღა: *თ. სახოქ., გვ. 243* – სულელმა სიძემ რაც ცოლის ოჯახში (ცოლურში) ნახა, ყველაფერი მისთვის (თავისი) ეცნაო. *იხ. თი;* მჭიორუ. *ჭორ. ნაყართი.*

ჩინ-ჩამუ/ჩინ-ჩამუ (ჩინ-ჩამუსი) ჩამი-ჩამი. ღებაქ მეჭკორდ... ჩინ-ჩამუ ვარე – ბრძოლა დათარდა, ჩამი-ჩამი არაა. ვერჩქილელას ჩინ-ჩამუ: *ქხს, I, გვ. 286* – არ ისმოდეს ჩამი-ჩამი.

ჩინ-ი (ჩინსი) ჩინი. ვობაღენა ჩინო: *ი. ყოფშ., გვ. 171* – გეყოფა ის ჩინად.

ჩინა (ჩინასი) სახელი ოჩინანს ზნისა – 'დაბარება; შამოთქვლა. სქუა, გოჩინათესე: *ი. ყოფშ., გვ. 138* – შელო, გაბარებ ამას. უღორეთ გეთხოვეთ, გოჩინანთე „შედლებთი“: *ი. საბუშ., ქხს, გვ. 121* – უღროვად გეთხოვეთ, გაბარებთ "შედილობთ". ათე შვანს შხვა ხენწოჩექ მუჩინუ: *შ. ბუძ., გვ. 1* – ამ დროს სხვა ხელწინიექ შეშოთელა.

ოჩინანს (ოჩინა 'დაბარა, ოჩინა 'დაუბარება, ოჩინანსი) აბარებდა თურემ, გრძ. აბარებს; უთელის.

ოჩინანს (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანს (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ოჩინანსი (ოჩინანსი) აბარებდა, ოჩინანსი აბარებს. ოჩინანსი ზნისა – იბარებს.

ჩინა, ჩინაუ-ი (ჩინაუ-ისი) 1. ანონისი; მაღალი და უხეშ ალნაბოგის (ტანისი)

პიროვნება. ართი ჩინება კორიე - ერთი უზნოდ მაღალი კაცია. 2. უზრდელი (ფ. ფოფია).

არნაბი-ი (ჩინების) უზნოდ მაღლის (ცალკაუდის) 'ა'უშუღვაა. შუმი მამადალა ტიოჩინებანს! - რა სიმაღლისა დეკუდებულია. შლო. ჩორღინი. ჩეიორგინი.

არნარკი-ი (ჩინდრიკის) ჩაძაჩაძი, ჩაძაჩაძით სიარული; ცხანის ძუნძულით ტარება. შლო. იბურ., ეურ. ჩინდრიკი ტუნძული (ტ. ძეგ., ა. ლ.).

არნაბა, **არნაბაშა** (ჩინებას) სახელი იჩინებს ზნისა - ცნობა. ჩეიმი ჩინება ის ვა უღუ: *ა. აოშ შ., გვ. 109* - ის არ მიცნობს (ჩეიმი ცნობა არ აქვს). ჩეიმი ჯგირი ჩინებას ირო ქეშოლებუანქ; *გეგური, გვ. 247* - ჩემს კარგ გაცნობას ყოველთვის შესძლევ. ვა ტიჩინი მა: *ა. აოშ შ., გვ. 136* - ვერ გიცანი მე. ფიფქუნქე, ქოში ჩინებქ გენი: *ქხს, I, გვ. 62* - ფიქრობ, რომ მიცნობ. ართი ვეჩინუ, თის ჟირი ქაჩინება ფესია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 9* - ერთი რომ ვერ იცნო, იმას ორი აცნობინესო. **გეშმარამუ** გებულენს, მინვე ვაჩინებულენს - გამყიდველი გებულობს (იგებს), პატრონი ვეღარ ცნობს (გამოცანა: კუბო). ჩინებულენს (იყენ. ირნა იცნო, არნაბა უცენია, ნორნაშაქ(ნ) იცნობდა თურმე) *გრდუ. ს.შ.-მოქ.* ცნობს, ცნობილობს.

იჩინენს (ირნა იცნო, არნაბა უცენია) *გრდმ.* იცნობს. იჩინებაფუანს (აიჩინებააუა გაიცნო, მანაჩინებააუა გაუცენია, მინორნაბაშაქ(ნ) გაიცნობდა თურმე) *გრდმ.* იცნობს; ეცნობა. ოჩინებაფუანს (ორნაბაშაუა 'გა'აცნო, არნაბაშაუა 'გა'უცენია, მინორნაბაშაქ(ნ) გააცნობდა თურმე) *გრდმ.* აცნობს. იჩინებ(ნ) (ირნაბა შესაძლებელი ვახდა ცნობა, -, -) *გრდუ. შესაძლ. გვებ.* ოჩინებს ზნისა - შეიძლება ცნობა (იცნობს).

აჩინებ(ნ) (არნაბა შეძლო ეცნო, -, ნორნაბაშაქ(ნ) შესძლებია გაეცნო) *გრდუ. შესაძლ. გვებ.* იჩინებს ზნისა - შეუძლია იცნოს.

არნაბა, **არნაბაშა** *მიძლ. მოქმ.* მიცნობელი. **ორნა**, **ორნაშა** *მიძლ. გვებ.* მყ. საცნობი. **არნაბა** *მიძლ. გვებ. წარს.* ცნობილი, ვაცნობილი. **არნაბა** *მიძლ. გვებ. წარს.* წარს. ნაცნობი. **არნაბაშა** *მიძლ. გვებ. წარს.* 'გა'ცნობის საფასური. **არნაბა** *მიძლ. უარყ.* უცნობი. **შლო. ლაზ. ჩინ:** ოჩინუ ცოდნა; ცნობა (ნ. მარ).

არნაბაშა (ჩინებაფას) იგივეა, რაც ჩინება, - სახელი ოჩინება ფუანს ზნისა - ბაცნობა. ათეწენს ოკონა ართიანიში ტაჩინება ფა - ამათ უნდათ ერთმანეთის გაცნობა. კოს დუდი ვაჩინება ფუ: *შ ხუბ., გვ. 6* - კაცს (არავის) თავი არ აცნობინა.

არნაბაშა-ი (ჩინებულ(რს) *მიძლ. გვებ. წარს.* იჩინებს ზნისა - ცნობილი. თელ სოფერს ჩინებული კორიე - მთელ სოფელში ცნობილი კაცია.

არნაბი-ი (ჩინთის) ჩიითი.

არნაბა-ი (ჩინთალს) იგივეა, რაც ჩინებალი, - უზნოდ მაღალი (გერაქლი) და დიდი.

არნაბიში **პარა-ი** (ჩინთიში ვარდის) *ბოქან.* შრილა ბალასი. *იხ. მაკუდუი;* სირმაში ვარდი (*ა. მყ.*).

არნაბა (ჩინოლუას) სახელი იჩინოდეუ(ნ) ზნისა - დამაქება. მაკე ჩხოუ ჩინოდეუაში პირველ თუთიფეც ნარკეობ მითხინდც ოღიარეს - მაკე ძროხა დამაქების პირველ თეებში ნაკლებად ითხოვს ხალას. იჩინოდეუ(ნ) (აიჩინოლა დამაქება, აიჩინოდეულ(ნ) დამაქებულა, აიჩინოდეულ(ნ) დამაქებობდა თურმე) *გრდუ. გვებ. მაქება.* **არნაბა** *მიძლ. გვებ. წარს.* 'და'მაქებულა.

არნაბი (ჩინორს) მსეაქსი. იღნდარი კორი მათხილეს დეკენდენი, თის ჩინორს უახხვედა - მღიადრი კაცი მწყემსს რომ დაიკავედა, იმას ჩინორს ეძახდენ. *შლო.* მათხილუ; ჭყიში.

არნაბა (ჩინთალს) იგივეა, რაც ჩინა, - დამარება; ბაბაინება, მცნობა. ოჩინუ ოსურქთე ბოშის: *შ ხუბ., გვ. 22* - დაბარა ქალმა ამ ბიჭს *იხ. მყინა, მყინეა.*

არნა-ი (ჩინის) ნარილი; ბროში. *ვადატ. ბუშევი.* ჩინჩიში უფშა აფუდგ დუდი: *შ ხუბ., გვ. 140* - წერილი რალაცებით სავსე ჭქონდა თავი. ათეს ქიგობუნუნას ამდღა ჩხვერს, მაგალითო, ჩინჩ კაქალს: *შ ხუბ., გვ. 263* - ამას დაქიედებს დღეს ფტტს. მაგალითად, წერილ მარცვლებს.

არნაბაშა (ჩინოლუას) იგივეა, რაც ჩინოლუა; ჩინოლუა, - სახელი ჩინოლუნს ზნისა - ფშენა; ფშენსა. ახალწანაშოთ ოკო ჩინოლას ლატიქ ფარფალექ (*//*ფარფალიქ) ვაიშარათასენი - ახალი წლისათვის უნდა დაიფშენას სომინდი, პეველა რომ არ გამოვიდეს. ჩინოლუნს (აიჩინოლა დაიფშენა, აიჩინოლა დაიფშენია) *გრდმ. სათავ. ქვ.* ჩინოლუნს ზნისა - იფშენს. უჩინოლუნს (აიჩინოლა დაიფშენა, აიჩინოლა დაიფშენია) *გრდმ. სახ. ქვ.* ჩინოლუნს ზნისა - უფშენს. იჩინოლუ(ნ) (აიჩინოლა დაიფშენა, აიჩინოლაქ(ნ) დაიფშენილა) *გრდუ. გვებ.* ჩინოლუნს ზნისა - იფშენება.

მანთი მალურს ღო ათენა ოკო
 მუქი რქო ღუ გვერიში ნაჩაზინას –
 ლელვის კვირტი რომ გასედება, სქელი სითხე
 (შეთის მსგავსი) ნამოვა და უნდა წაუსვა
 (მაგრად) გველის ნაკებებზე. *გადგ. ხმაური.*
 მუღვა რენი, ხალხში ჩირქოლი ირჩქილუ
 – რალაცა, ხალხის ხმაური ისმის.
 უჩირქოლუანს (მოუჩირქოლუ მოუსვა,
 მათიჩირქოლუა მოუსვამს, მოჩირქოლუაუაშენ)
 მოუსვამდა თურმე) *გრდმ. სახტე. ქე.* უსვამს.

ჩირქინი (ჩირქინს) მაღალი ტანის პირის
 ამაჰი ღმრუმა. მუში მამაღალა
 იჩირღინანს! – რა სიმაღლისაა, ამაყად
 რომ დგას! *შდრ. ჯირღინი.*

ჩირქინუა (ჩირქინუას) სახელი იჩირღინანს,
 ოჩირღინანს ზმნათა – ბღმნძა; ტანით
 მაღალი პირის ამაჰუბა, ყოყლოჩინოუბა.
იჩირქინანს (იჩირქინანს ამაყად იდგა, შიჩირქინანს
 ამაყად მდგარა, წოჩირქინანს) ამაყად იდგა
 თურმე) *გრდუე. ენებ.* ყოყლოჩინობს; ამაყად
 დგას.

ჩირქალ-ი (ჩირქალს) *გადგ.* ხამი ქსოვილი;
 უშნოდ ჩაცმული (*მ. დოდ.*).

ჩირქინი (ჩირქინს) თამაშია ერთგვარი:
 ფერდობზე სრიალი. ნომოს (თხოვშუში
 მოგახილი ნოყიფიფის) გელოხოლუნა ღო
 ფერდის მიირსიალუნა – ნომოზე (თხმელის
 მოგებელი ტოტები) ჯედბიან და ფერდობზე
 მისრიალებენ. ამას ეძახიან ჩირქინს.

ჩირქულ-ი (ჩირქულს) უსუფთაოდ
 ბაჰამთებული. ჩირქული ნაბადი ღო ქული
 რე – უსუფთაოდ გაკეთებული ნაბადი და
 ქულია.

ჩირხალ-ი (ჩირხალს) იგივეა, რაც ჩირქალი, –
 მბაბარი, ხამი ქსოვილი.

ჩირხინი (ჩირხინს), **ჩირხინუა** (ჩირხინუას)
 სახელი იჩირხინანს ზმნისა – ბღმნძა.
 ღვეკვირი ბადისის, მუჭო
 ოჩირხინანს უნი: *ქსს, I, გვ. 251* –
 დააკვირი ბებერს, როგორ იბღინებდა
 (გაბღენძილია).
იჩირხინანს (იჩირხინანს გაიბღინდა, შიჩირხინანს
 გაბღენძილა, წოჩირხინანს) იბღინებოდა
 თურმე) *გრდუე. ენებ.* იბღინებდა.
ოჩირხინანს იგივეა, რაც იჩირხინანს, –
 გაბღენძილია, გაბღენძილი იყურება.
პოჩირხინანს *მიძლ. ენებ. წარს.* გაბღენძილი.

ჩირხინანუა (ჩირხინანუას) *იხ.* ჩირღინი, ცირღინი,
 ჯირღინი. იგივეა, რაც ჩირხინი,
 ჩირხინუა, – ბაჰუმბა, ბაჰამბა.

ჩიტ-ი (ჩიტის) ჩიტნი. ჩიტ ობჭოფი – ჩიტ
 დაეჭირე. *შდრ. ტომის. ოჩიტოლი (ე. ელიავა,
 კატალ., გვ. 29).*

ჩიტჩირქულ-ი (ჩიტჩორქულს)
 ჩიტის ფხინსიპაშერი. შარვალი
 ჩიტჩორქული გეითაკეთი – შარვალი
 ჩიტისფეხურად გააკეთე.

ჩიტნი ფიცილი ფორმულა: ჩიტის მაღლმა.
 ჩიტნი ღო გორონიშივე, ვაგაჰუნქუქ,
 ღორონიშივე: *ქსს, I, გვ. 240* – ჩიტის მაღლმა,
 მტრედის მაღლმა, არ გაგვეცი, ღმერთმანი.

ჩიტნი(ი) ბოჩი-ი (ჩიტნი ბოჩის) *მოგან.*
 ცისთხალა (*ა. მყე.*).

ჩიტნი(ი) ხაჰ-ი (ჩიტნი(ი) ყვალ(რს) ჩიტის
 ყველი). ჩიტნი(ი) ყვალ(რს) არ ჩიტის
 ყველი. ჩიტნი(ი) ყვალ(რს) არ არჩიტის
 ყველი. *ი. ყოფშ., გვ. 109* – ჩიტის ყველიც არ აკლდათ.

ჩიტნი(ი) ხარქანი-ი (ჩიტნი(ი) ხარქანს) *მოგან.*
 უსურბაზი, ტყის მახი. *იხ.* ტყარი ბინეზი
 (*ა. მყე.*). ვახის ეს ჯიმი ველურად იზრდებოდა,
 თხელი და წვრილი ყურდენი იცოდა; გვერიელი
 იყო (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 154*).

ჩიტულ-ი (ჩიტულის) *მოგან.* ჩიტის ლაქვი.

ჩიტულა (ჩიტობას) ჩიტობა. ანფერ სქან
 ჩიტობას: *ი. ყოფშ., გვ. 119* – აფერუმ შეს
 ჩიტობას. აბა, სქან ჩიტობას, მუს მომოდ
 ღენართის: *ქ. სამუშ., ქართ. ზუგ., გვ. 56* – აბა,
 შეს ჩიტობას, რას მომიტან დანაბრუნებზე?

ჩიტულ-ი (ჩიტულს) ჩიტნილი. მადართუ ღო ჩიტულ
 ქოლუჭუა – ნავიდა და ჩივილი დანუნყო. *იხ.*
 ჩივლები.

ჩიფუა (ჩიფუას) სახელი ჩიფუნს ზმნისა –
 ფუშუა (ცივი იარალისა), ჩარტყმა, ტაჰამა.
 ხამუ ქოჩიფუ ქვარას – დანა ფუშა
 მუცელში.

ჩიფუნს (ჩიფუნს ფუშა, ქაჩიფუნს ფუშაგეს,
 ქოჩიფუნს) ფუშავდა თურმე) *გრდმ.* ფუშას
 (ცივი იარალს).

ჩიფუნს (ჩიფუნს შესაძლებელი გახდა ფუშა, –
) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩიფუნს ზმნისა –
 შეიძლება ფუშა.

ჩიფუნს (ჩიფუნს შესაძლებელი გახდა ფუშა, –
) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩიფუნს ზმნისა –
 შეიძლება ფუშა.

ჩიფუნს (ჩიფუნს შესაძლებელი გახდა ფუშა, –
) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩიფუნს ზმნისა –
 შეიძლება ფუშა.

ჩიფუნს (ჩიფუნს შესაძლებელი გახდა ფუშა, –
) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩიფუნს ზმნისა –
 შეიძლება ფუშა.

ჩიფუნს (ჩიფუნს შესაძლებელი გახდა ფუშა, –
) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩიფუნს ზმნისა –
 შეიძლება ფუშა.

ჩიტ-ი (ჩიტის) *მოგან.* მარმუში (*ა. მყე.*). დაბალი
 ბალახია, დაჭრილი ფოთლები აქვს. ავეისტოს
 ბოლომდე ცხვარს ჩიჭუ არ მიუშვებენ. ეს

ბალახი ცხვარი იცავს პელოსიდან (მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 216).

ჩიძე-ი (ჩიქვის) *ზოლო*. ჩხიპი. ჩიქვი ცოდა ირჩქილედ შაფშალიამ ქებას: *ქხს, I, გვ. 220* – საწყალი (საცოდალი) ჩიქვი ისმენდა ბულბულის ქებას. *ეკარია ჩიქვიში მამიდა რენია: ხალხ. სიმღ., I, გვ. 66* – ყვევი ჩიქვის მამიდაო.

ჩიძეაღ-ი (ჩიქვალს) ბაღაშლითმინანი, შორგო (მ. ძბძ).

ჩიძეში(ი) ჰი (ჩიქვიში(ი) ჰის) *მოგან*. ქაბაბარდა (ა. მყ). ჩიქვიშიში თოკიჯგურა რე, ჯას მებადლო ვაჭყორდ – კაბაბარდა თოკის მაგვარია, ხეხუა მიბმული და არ წყდება.

ჩიძორთულ-ი (ჩიქორთულს) ღამხანიცვაშული; ცუდი, არაული ქართული. იმი ჩიქორთულ ქმა ვაგვაგინუ – იმის ჩიქორთული (დამახინჯებული ქართული) მე ვერ გავიგე. *შდრ. იმერ. ჩიქორთული ცუდი, არეული ქართული (ჯ. გერ., ა. ღლ.)*.

ჩიღა, ჩიღალ-ი (ჩიღალ-ს) მალალი, კისნაბრბაქლი და ამაჟი.

ჩიღინ-ი (ჩიღინს) ჳგუფში სიბაღლით გამორჩაულის ღგომა. *შდრ. ჩეღერე, ჩეღერია*.

ჩიღუნა (ჩიღონუას) *იხ*. ჩიღუა.

ჩიღუა (ჩიღუას) სახელი ჩიღუნს ზნისა – 1. ბაქარი საშფლის ხარბად შაბა. 2. მუჯალუ-ბუნით ცეშა.

ჩიღუნს (აოჩილუ ხარბად ჭამა, ლუჩილუ ხარბად უჭამია, ლონოჩილუ(ღ) ხარბად ჭამდა თურმე) *გრძმ*. ხარბად ჭამს; მუჯალუენით ცეშს.

ჩიხაჟაჟი-ი (ჩიყაყაჟის) ჩიჩაჟაჟი, ჩიჩაჟაჟი; ჩიჟაჟი.

ჩიხე-ი (ჩიყვის) ჩიჟაჟი.

ჩიხონ-ი (ჩიყონს) იგივეა, რაც ჩიონი.

ჩიხუბა-ი (ჩიჩუბის) *მოგან*. ღიღბულა. *იხ*. თახეანტია, თახეანტიაში ჯა... (ა. მყ).

ჩიხუი (ჩიჩიეს) გლახა; ცუდი; სუქალი; უცნაური, ახიჩაბული. // *გადატ. ეშპაკი*. არიანსე ღუუძახესე, ჩიჩიე მურყია: *ა. ყოფშ, გვ. 90* – ერთბანეთს დაუძახეს, გლახაკი მოღიჟო. *იორ ჩიჩიე ქ პანბაშ მინდორს ვეცინტორუა: თ. სახიქ, გვ. 257* – ორი გლახაკი ბანის მინდორზე ვერ დაეცითო. *მიღაჩოქ თულო-თულო ჩიჩიეცალო: ა. ყოფშ, გვ. 65* – წაჩორდა ქვევით-ქვევით გლახასავით. *სი ჩიჩიე, ყვახინდაში: მასალ., გვ. 101* – შე გლახაკო, შუბლწიდიანო.

ჩიხიბაშრა (ჩიჩიეგურას) მილაქაშა (სიჭყ-სიჭყ ცუდი ტურა). ენა მუჭო ჩიჩიეტურას სიჭყ – ეს როგორ ცნად ტურას ჳგავს.

ჩიჩილა-ი (ჩიჩილაკის) იგივეა, რაც ჭიჭილაკი, – ჩიჩილაკი. ჩიჩილაკს თლოდენ თხილოს ან ძევის ხისგან. რამდენიმე დღით ადრე მოჭრიდენ ერთელ ტოტს და შეინახავდენ. კლანდის ნონა დღით შეუდგებოდენ გათლას. საჩიჩილაც ფოხს ჯერ ცეცხლზე გარუჯავდენ, შემდეგ გარეკანს გაეცლიდენ და დაინყებდენ გათლას (ს. მაკალ., გვ. 295).

ჩიჩინაშა (ჩიჩინაფას) სახელი ჩიჩინაშანს, ჩიჩინელუ (ნ) ზნათა – 'ბაშუშაჟა; სახტად ღარჩინა, ბანაშაჟა. *იორ კოჩქ ართო გოჩინელუ: მ. ხუძ, გვ. 18* – ყველა (ყველა კაცი) ერთად გაშედა (სახტად დარჩა). *იორკორ გოჩინაშაფეღ: მასალ., გვ. 99* – ყველა სახტად დარჩენილა. *ოჩინინაშა (ბაჩინინაშა გააშემა, ბაჩინინაშაშა გაუშეშემა, ბონოჩინინაშა(ღ) გაუშეშეშედა თურმე) გრძმ*. გააშეშეშე, გაახვევს. *ჩიჩინელუ(ნ)* (ბონოჩინელუ გაუშეშედა, ბონოჩინაშა(ღ) გაუშეშეშედა) *გრდღუ. ენებ*. შეშეშედა; შტერეშედა; სახტად რჩება. *უჩინინელუ(ნ)* (ბაჩინინელუ გაუშეშედა, ბონოჩინაშა გაუშეშეშედა) *გრძმ. სახს. ქვ.* ჩიჩინელუ (ნ) ზნისა – უშეშეშედა. 'გოჭაჩინინაშა(ღ) მიღ. მოშ' გაშეშეშეელი; სახტად დარჩენი. *ბაჩინინაშა(ღ) მიღ. ენებ. გე. გასაშეშეშეელი; სახტად დასარჩენი. ბონოჩინინაშა(ღ) მიღ. ენებ. წარს.* გაუშეშეშეელი; სახტად დარჩენილი. 'ღონაჩინინაშა(ღ) მიღ. ენებ. წარს.' გაწაშეშეში; სახტად დანარჩენი. 'ღონაჩინინაშა(ღ) მიღ. ენებ. წარს.' გაწაშეშეშის, სახტად დარჩენის საფასური. *ბაჩინინაშა მიღ. უაერ.* გაუშეშეშეელი; სახტად დაურჩენელი.

ჩიჩინაშა(ღ)-ი (ჩიჩინაფილ(ღ)ს) *მიღ. ენებ. წარს.* ჩიჩინელუ (ნ) ზნისა – 'ბაშუშაჟა(ღ)ლი, ბაშუშა(ღ)ლი, სახტად ღარჩინილი.

ჩიჩინა (ჩიჩინობას) სიბლახა, სიცუდა; ცუდობა. ჩიჩინობას ჭირი ვაქონია: *ხალხ. სიმღ., I, გვ. 163* – ცუდობას ჭირი არ უნდაო.

ჩიჩინი-ი (ჩიჩინის) ხის მანძანა, რომელიც ბამბას აცლის სურკაშს, – ჩიჩინი. ჩიჩინი სხვადასხვა ზომისა; მისი საშუალო ზომა ნახევარ მეტრს უდრის. ჩიჩინის ორი „ტანი“ (ბოძი) დამაგრებულია ფიცარზე, რომელსაც კუჩხი (ფეხი) ეწოდება. ბოძები გაყრილია ორი მსხვილი ფეხი (კიჯი), რომელსაც ბოლოებში აქვს სახეური (ხე). კიჯები ტრიალებენ, ორი კაცი მუშაობს. ერთი მარჯვნივ ატრიალებს, მეორე – მარცხნივ. ბამბას კიჯებს შორის უდებენ. ბამბას კურკები ცვივა და იწმინდება (ს. მაკალ., გვ. 211). ჩიჩინიენი გამქვენუნაო

მელე-მოლე ურთანანი: შ. გერ., გვ. 63 – ჩიხრიბი გეგონებთ, გაღმა-გამოღმა (იქით- აქეთ) რომ ატრიალებენ. შტრ. ობუ'რწყალი.

ჩიხრიბა (ჩიხრისუას) სახელი ჩიხრის ხანის ზნისა – ჩიხრიხის მუშაობა ბამგისათვის სურკაპის გამოსაცმელად. ბამგის დიო ჩიხრის ხანდეს, უკული რაყუნდეს ჭინთ – ბამგის ჯერ ჩიხრიხში ატრიალებდნ და შემდეგ წნელით ბერტყავდნენ. შტრ. ჩიხრიბი. ჩიხრისანს (წაჩიხრისა ჩიხრიბით უკურა გააცალა, გოწრიხისა ჩიხრიბით უკურა გაუცლა, გოწრიხისაგან) ჩიხრიბით უკურას გააცლიდა თურმე) გრდმ. ჩიხრიბით უკურას აცლოს, – აჩიხრიბებს.

ჩიხრილა (ჩიხრილუას) იგივეა, რაც ჩინოლუა, – დაფშვანა. სიმინს ოკო ჩიხრილუა: ეხს, I, გვ. 240 – სიმინდს უნდა დაფშვანა. სიმინს ჩიხრილუნა ხელით, კაკუტით – სიმინდს (ტაროს) ფშვინან ხელით, კაკუტით.

ჩიხუ (ჩიხუს) შტრ. ჩიხიყ.

ჩიხუა (ჩიხუას) სახელი ჩიხუნს ზნისა – ფრინველთა ავალაობა; ჩინჩალა. ქობიძრ, ... გოლურ კვირჩაქ მავშალია ოჭოფუ დო დოჩიხუნს: ეხს, I, გვ. 179 – მინახავს, ... მთის სკინინამ ბულბული რომ დაიჭირა და დაბეჭდა. ჩიხუნს (წაჩიხუნს დაბეჭდა, წაჩიხუნს დაბეჭდვას, წაჩიხუნს) დაბეჭდა თურმე) გრდმ. ბეჭდავს.

ჩიხრენს (წაჩიხრენს დაბეჭდა, წაჩიხრენს დაბეჭდვას) გრდმ. სხს. ქვ. ჩიხრენს ზნისა – უბეჭდავს. აჩიხრენს (წაჩიხრენს დაბეჭდა, წაჩიხრენს) დაბეჭდავს) გრდმ. ენებ. ჩიხრენს ზნისა – იჩიხრება, იბეჭდება.

აჩიხრენს (აჩიხრენს დაბეჭდა, –) გრდმ. შესახლ. ენებ. ჩიხრენს ზნისა – შეუძლია 'დაჩიხრენოს, 'და'ბეჭდოს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს უბეჭდის) გრდმ. ჩიხრისაგანს ზნისა – აბეჭდის. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს აბეჭდის, ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხურს მელუდავა: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 163 – გლახისაგან სივლახს მოელოდო. შტრ. ჩიხიყ.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს. **ჩიხრისაგანს** (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩიხრისაგანს (ჩიხრისაგანს) დაბეჭდავს.

ჩოგან-ი (ჩოგანს) **ჩოგანი**. მუთონი ვაღომიგებუნა - ვართი კირაზა, ვართი ჩოგანი: *ქსს, I, გვ. 216* - არაფერი დაგვიტოვებია - არც სუთი, არც ჩოგანი (ლუფარა). *შღრ. ხვარაზი.*

ჩოგანინა (ჩოგანინას) *კრძ.* პატარა ჩოგანი.

ჩოგინ-ი (ჩოგინს) სახელი იჩოღუ (ნ) ზნისა - მოცალეობა. *იხ. ჩოლაბა, ჩოლაბა.*

ჩოკო (ჩოკოს) არათუხარკი, ჩორთი მისინარულა, - ჯალაშუნა: ჩოკო ცხენი ჩოკო (ჯლაყუნა) ცხენი. ჩოკო ცხენმა ქვაგუხუნუ დო ქუშუკითხალუ - ჩოკო (ჯლაყუნა)ცხენზე შეგჯარა და მიუკითხავს.

ჩოკორ-ი (ჩოკორს) მიწის ჩასაპრალი ძაბრი, რომელიც მჭიდროდ აქვს შემოკრული ხეზე დამყნობილ ადგილს.

ჩოკორე (ჩოკორეს) იგივეა, რაც **უკური**, - გლის ქანისაბან გაპითუპური (მონული) ქალათის მსბავსი გლის, მავჟის... ჩასაპრალად, - ერთმებარი ჩანთა; ჩოკორა.

ჩოლაბა (ჩოლაბას) სახელი იჩოლანს, ჩოღუ (ნ) ზნათა - მოცლა, მოცალეობა, დროის მოწეობა. ჩოლაბა ვამდუნა - მოცლა არ მაქვსო. სქანი სალაბიზა მის ჩოღუნია, ჯიშავა: *შ. ხუბა, გვ. 199* - შენი საღმისათვის ვის სცალიო, ძმაო ხო ქარწყეტი ვაჭჩოღუნი! - ხომ ხედავ, რომ არ მცალია!

ჩოლანს/ჩოლუნან (ჩოლანს) მოიცალია, მიწოლაშაშა მოუცლია, მიწოლაშაშა(ნ) მოიცლიდა თურმე) *გრდუ. ენბ.* იცლის. **ჩოღუ** (ნ) (მხოლოდ ანჟყოს წრის მსკრებიებში) *გრდუ. სტატყ.* სცალია.

ჩოღენე (ნ) (ჩოღენა შესაძლებელი გახდა მოცლა, -,) *გრდუ. შესაძლ. ენბ.* იჩოლანს ზნისა - შეიძლება მოცლა.

ჩოღენე (ნ) (ჩოღენა შეძლო 'მო'ეცალა, -, მიწოლაშაშა(ნ) შესაძლებელია მოცლა) *გრდუ. შესაძლ. ენბ.* იჩოლანს ზნისა - შეუძლია მოიცალოს.

ჩოღეაჟუ (ნ) (ჩააჩოლა მოეცალა, მიწოლაშაშა მოსცლია) *გრდუ. ენბ.* ეცლება.

ჩოღეაჟუნან (ჩოღეაჟუნა 'მო'აცლებინა, აჩოლაშაშა 'მო'უცლებინებია, მიწოლაშაშა(ნ) აცლებინებდა თურმე) *საუ. ზ.* იჩოლანს ზნისა - 'მო'აცლებინებს.

ჩოღეაჟარი, ჩოღეაჟა *მიძ. მოქ.* 'მო'შეღელი, ვინც იცლის.

ჩოღეაჟარი, ჩოღეაჟა *მიძ. ენბ. ზ.* მოსაცლებელი.

ჩოღეაჟარის *მიძ. ენბ. წარს.* მოცლილი.

ჩოღეაჟარის *მიძ. ენბ. წარს.* მონაცლებელი.

ჩოღეაჟარის *მიძ. ენბ. წარს.* მოცლის საფასური.

ჩოღეაჟარა *მიძ. უაყ.* მოუცლებელი.

ჩოღეაჟარი (ჩოღეაჟარს) *მიძ. ენბ. წარს.* იჩოლანს ზნისა - მოცლილი. ჩოლაშირი დიხას მითოდ დო ჯეგარი წგმუეშუე: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 163* - მოცლილი მინამი ნეეს (დეეს) და ჯეგარი ასეთა.

ჩოღეაჟი (ჩოღეაჟის) *იხ. ჩერქუქ.* - ქოშლი. შეღინას ვიშოე ჩოლახიქ! - დაიქარგოს იქით ეს კოჭლი.

ჩოღეაჟი (ჩოღეაჟის) *მიძ. ენბ. წარს.* ჩოლანს ზნისა - გატყლილი.

ჩოღეაჟი (ჩოღეაჟის) სახელი ჩოლანს ზნისა - 1. 'დე'ცლა; ბატლა. ირეულიშე გოჩოღეესგ: *ა. საუ. გვ. 7* - ყველაფრისგან დაცალეს. ვეალას გეშაჩოღეს გულა: *ა. საუ. გვ. 21* - მთლად ამოცალეს გულა. ჩემი ქითითი ქორილე, ვიანთხილო გოჩოღე - ჩემო ქორიანო ქითამო, დაცი და დაცალე! (გამოცანა: თოფი და ჩახმახი). 2. იგივეა, რაც ჩოლაბა.

ჩოლანს (ჩოლანს) ვაცალა, ბააჩოლა გაუცლია, მიწოლაშაშა(ნ) ვაცლიდა თურმე) *გრდუ. ცლის.* **ჩოლანს** (ჩოლანს) ვაცალა, ბააჩოლა გაუცლია) *გრდუ. სისხ. ქე.* ჩოლანს ზნისა - უცლის.

ჩოლუ'უ (ნ) (ჩოლუ'უ ვაცალა, მიწოლაშაშა(ნ) ვაცლიდა) *გრდუ. ენბ.* ჩოლანს ზნისა - იცლება.

ჩოლუ'უ (ნ) (ჩააჩოლა ვაცალა, მიწოლაშაშა(ნ) ვაცლიდა) *გრდუ. ენბ.* უჩოლანს ზნისა - ეცლება.

ჩოლუ(ნ)/ჩოლუ(ნ) (ჩოლუ(ნ) შესაძლებელი გახდა 'და'ცლა, -,) *გრდუ. შესაძლ. ენბ.* ჩოლანს ზნისა - შეიძლება 'და'ცლა.

ჩოლუ(ნ) (ჩოლუ(ნ) შესაძლებელია 'და'ეცალა, -, მიწოლაშაშა(ნ) შესაძლებელია დაეცალა) *გრდუ. შესაძლ. ენბ.* უჩოლანს ზნისა - შეუძლია 'და'ცალოს.

ჩოლუაჟანს (ჩააჩოლაშაშა ვაცლებინა, ბააჩოლაშაშა ვაცლებინებია, მიწოლაშაშა(ნ) ვაცლებინებდა თურმე) *საუ. ზ.* ჩოლანს ზნისა - აცლებინებს.

ჩოლუარი *მიძ. მოქ.* 'და'შეღელი.

ჩოლუარი *მიძ. ენბ. ზ.* 'და'საცლებელი.

ჩოლუარი *მიძ. ენბ. წარს.* 'და'ცლილი.

ჩოლუარი *მიძ. ენბ. წარს.* 'და'ნაცლებელი.

ჩოლუარი *მიძ. ენბ. წარს.* 'და'ცლის საფასური.

ჩოლუარი *მიძ. უაყ.* 'და'უცლებელი.

ჩოღეაჟი (ჩოღეაჟის) სათეზაო ხელსაწყო. 71 ანკესი მიზნული იყო 71 კოლზე, ამას ეძახდნენ ჩოღეაჟს (მასლები, ტ. V, გვ. 74).

ჩოღეაჟი (ჩოღეაჟის) ჩოღეაჟი ჯოღორი ჩოღეაჟი ძალი, - იტყვიან ძალიზე, რომელიც ნადირს კარგად ეძებს, მაგრამ შორს რომ წავა,

კვლავ ვერ იღებს და პატრონთან ვერ მოდის (კრუნდება).

მონეტარ-ი (ჩონგურს) მონეტარი. მონეტაროში ლაყაფი ჩონგურის თამაში; დაკრა. გიბირთი, პატენეფი, გილაქაჯაუთი ჩონგურცუ: *კ. სამუშ., ქმს. გვ. 129* - გიმღერეთ, ბატონებო, გიკავთ ჩონგურზე.

მონე-ი (ჩონჩის) არაქოხტა; უსუფთაო, ბინძურ-ი. ჩონეჩი ოსური რე - უსუფთაო ქალი.

მონეჩი (ჩონჩოლ/რს) *მოქან. ნიძილი* კუნელი. *იხ. ჭითა ქუნცი; ჭითა ხინჭი (ა. მყ.).*

მონეჩი (ჩონჩორს) მონეჩორი.

მონეჩი (ჩონჩორას) ჩანეჩი.

მონეხი (ჩონჩხის) ღვიძლი; ჰიბარი. სი უჩონჩხე, სი სერგულა, სი სიყვრილე ფილირი!; *მასალ. გვ. 61* - შე უფიგრო, შე ხანტო, შე კისერდაძავეულო (კისერავარდნილო). *შდრ. ჩხონჩხი.*

მონეხაზი (ჩონჩხაზს) ჰიბარინი. // *გადატ.* გაბედული, უშიშარი. მეჩხუბი, ჩონჩხაზი ქორეჩია-და; *მ. ხუბ., გვ. 4* - მეჩხუბე, თუ გულადი ხარო.

მონეშა (ჩორეუას) სახელი ჩორეუნს ზნისა - 1. უსუფთაოდ მათონხა, განმანდა. მაღო სი გოვჩორეტი ოლაჭვათირე - მე და შენ გავიოხნეთ (გაჯორკნეთ) სანვეთური. 2. სიმინდის ღეროების ნარჩენების მოჭრა მოხით. *შდრ. კალაშა.*

მონეშა-ი (ჩორეიკის) უხარო საცხილი; უშედეგო საშინაობა; წუნისმკათებლობა.

მონეშა-ი (ჩორეხის) რისამე ულაზაზო, უხარისხოდ კეთება.

მონეშა-ი (ჩორეილს) *მიშ. ენებ. წარს.* ჩორე-თუნს ზნისა - ბაღუშული, ბამრუდაზული.

მონეშა (ჩორეუას) *იხ. ჩვართა,* - სახელი ჩორეუნს ზნისა - ჩორემა, გვირდულად ცემა. ჩორეუნს (ბორეომა გაჩორა, ბორეომა გაუჩორთავს, ბორეომა) გაჩორთავდა თურმე *გრედ. ჩორთავს, გვერდულად ცვეთს. შდრ. ჩვართა.*

მონეშა (ჩორეოას) დიდი მოცულობის სასმისი (*მ. ხუბა*). ევგურა ჩორემა ომუშალით მუ ფინანს ღვის? - ასეთი ჩორემა (ვეებერთელა) სასმისით რა მასმევს ღვისოს?

მონეში [რუხ. чорт с ним: ჰანდაბას - ეშმაკმა ნაილუს]. ჩორენი მ, შეღინას ართი ვითოხუთი ათასი მანათიქა: *მ. ხუბ., გვ. 131* - ვანდაბას (ეშმაკმა ნაილუს), დაიკარგოს ერთი თხუთმეტი ათასი მანეთიო.

მონეშა (ჩორეოს) ჩლიქი; ძარბაჩი, ფხინს რაბ. რამის ვასქე კვიციმ ჩორეოქო!; *მ. ხუბ., გვ. 354* - რაშს არ შეშენის კვიცის ჩლიქი! კალ-კალეშა გინე ჩორეოქო ღო ჩორეოქო - შექას ყაბლი ურჩიქნე: *ყაზყ., 26.05.1931, გვ. 4* - ზოგჯერ ხბოს ჩლიქებს (ჩლიქსა და ჩლიქს) შორის (შუა) ყაბლი უჩნდება. მონეშაში ამათხოშურეა. ავადმყოფობა: ჩლიქებს შუა დაჩორეოქო. მონეშაში ბირესა ჩლიქის ფრჩხილი - ქაჩაჩის ქვედა პირი, რომელზედაც ცქედება ნალი.

მონეშა (ჩორეილას) ზანტი, ზარმაცი. ჩორეილა საქონელი ზანტი საქონელი.

მონეშა-ი (ჩორეინს) ძალზე ნელი და უშრო სიარული.

მონეშა-ი (ჩორეხიას) *მოქან. კალაშატარა* (ა. მყ.).

მონეხი (ჩორხის) უშრო, დაჯღანული ფხისცემლი. *შდრ. ჩოლახი.*

მონეხი (ჩორხის) უშროდ მოსიარული.

მონეში *შორე. რუ, არუ,* - ცხანა შექანელი. ბოშიქ ათე მუში კვიცის ჩორეოქო უქუე: *მ. ხუბ., გვ. 253* - ბიჭმა ამ თაის კვიცს ჩოთ უთხრა.

მონეშა (ჩორეილას) ჩვეულება.

მონეშა (ჩორეილას) ძროხა ბავშვთა ენაზე. *იხ. ჩხოუ.*

მონეშა-ი (ჩორეცხალს) // **მონეშა-ი** (უჩორეცხალს) *მიშ. უარყ.* მოუშორებალი. უსაშველო, ჩორეცხალი ქემუშოგურესე ჭვალა: *ი. ვიფშ., გვ. 109* - უსაშველო, მოუშორებელი (მოუცილებელი) მომარტყა გულზე ჭვალი.

მონეშა-ი (ჩორეინს) ჩოქვა, დარქვა.

მონეშა-ი (ჩორეილ/რს) *მიშ. ენებ. წარს.* ოჩორეინუნს ზნისა - დარქვილი. *იხ. ღოჩორეილი.*

მონეშა (ჩორეუას) სახელი ჩორეუნს, აჩორეუნს (ზნათა - დარქვა. ღურეუ ირკოჩი ქარსი ჩორეუნს - სიკვდილი ყველას (ყველა კაცის) კარზე ირქებს. ქელაჩორეუნს უსუშლოდ ღო ქემოფურე ართიანს: *მ. ხუბ., გვ. 2* - დაჩოქე სამივე და შეაფიცა ერთმანეთს. დაღია მუკურსია ღო ბაჩია შარას გილაჩორეუნსა - დაღიანი (ბატონი) გამოიღოსო და ბაჩილაყა (გვარია) გზაზე იყო დაჩოქილიო. ოჩორეუნს (ღაჩორეუნს დაჩოქე, ღაჩორეუნსა დაჩორექება, ღაჩორეუნსა) დაჩორექება თურმე *გრედ. არქება.* ჩორეუნს (ღაჩორე დაჩოქე, ღაჩორეუნს) დაჩოქილა *გრედ. ენებ. ოჩორეუნსა* ზნისა - ირქება. აჩორეუნს (ღაჩორე დაჩოქე, ღაჩორეუნსა) დაჩოქილა *გრედ. ენებ. ერქება.*

დაიოქინენ(6) (ლირიქინა შესაძლებელი გახდა დაიოქება, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ო ჩ ო - ქ ი ნ უ ა ნ ს ზ მ ნ ის ა - შეიძლება დაიოქოს. დაიოქინენ(6) (ლირიქინა შეძლო დაიოქილიყო, -) ლირიქინა(6) შესაძლებია დაიოქება) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ო ჩ ო ქ ი ნ უ ა ნ ს ზ მ ნ ის ა - შეუძლია დაიოქოს. მაჩოქინალი, მაჩოქა მიძლ. მიქს. 'და'შოქებელი. იოქოქინალი მიძლ. ენებ. მე. 'და'საოქებელი. ლირიქინალი მიძლ. ენებ. წარს. დაიოქილული. 'ლირიქინა, 'ლირიქინა მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ნაოქი. 'ლირიქინალი მიძლ. ენებ. წარს. დაიოქვის საფესური. უოქო, უაოქო, უაოქოქინალი მიძლ. უარყ. 'და'უოქებელი.

ჩოქოქინი (ჩოქოქის) აბაჟი, თავანაჟი (ჯ. გლიაჯი).

ჩოქოქი (ჩოქოქის) იგივეა, რაც **ჩ ე ე ვ ა**, - ჩამდგარი ნაჟი. ჩ ო ყ ო წ ყ ა რ ი, - ჭიჭე თხორიაშა ინორინული წყარი - პატარა თხორიშ ჩამდგარი ნყალი.

ჩოქოქინი (ჩოქოქინის) უხმოდ დიდი, ტლანკი.

ჩოქოქი (ჩოქოქის) იგივეა, რაც ჩ ო ყ ო .

ჩოქოქა (ჩოქოქას) სახელი ჩ ო ყ უ ნ ს ზ მ ნ ის - ხარბად შამბ; მადასანსაშა. სუმი სენი ლუშე ლ ო ჩ ო ყ უ - სამი თეფში ლომი გადასანსლა. ჩოქოქის (ლირიქინა გადასანსლა, ლირიქინა გადასანსლაეს, ლირიქინა(6) გადასანსლაედა თურმე) *გრდმ. ხარბად ბერეს ქამს; სასლაეს. შერ. იმერ.* ჩოქყა ხარბად ქამა (ჯ. გერ.).

ჩოქი (ჩოქის): თუ მინა ფხვიერია და ღრმად ხენა საჭირო არ არის, კავის ქუსლზე ნამოცმულ სახნის ქვევიდან უკეთებდნენ სოლს. ამას ეძახიან ჩოქის. *შერ. მარჩხა, წკვიპი (ჯ. გლიაჯი, აღმ., გვ. 19). ვადატ. დაჯდომა. ყუღეს ჩ ო ჩ ი ა , - გიწუეს - სახლში დაჯექით, - გითხრეს.*

ჩოქიქა (ჩოქიქის) ზოოლ. იხ. ჩოქოქი, - პირის შვილი.

ჩოქინი (ჩოქინის) იხ. ჩოქოქა.

ჩოქოქი (ჩოქოქის) იგივეა, რაც **ჩ ე ე ო**, - ახალბოქ- პანიდი ყველის დასანსარად ჩასადები შურქალი (ყალიბი). ის შეიძლება იყოს მოწნული ან ფიცრისაგან გაკეთებული ოთხკუთხა კოლოფი ნასერტით. ჩ ო ჩ ო შ ი ყველი გემუანი რე - ჩოქოს ყველი გემრიელია. *შერ. ჰაბა: ჩეჩო ჩამოსაკიდებელი შიგ შესადგმელი საქმელითა; იმერ., გურ., ლეჩხ. ჩოქოქი ახლადამოყვანილი ყველის ჩასადები ოთხკუთხა ფიცრის კოლოფი (ს. გლ., შ. აღაჯი, ა. ლ.);* ჯეოტისაგან დაღობლი პატარა კალათი ახლადამოყვანილი ყველის ჩასადებად (ჯ. გერ.).

ჩოქოქი (ჩოქოქის), **ჩოქოქა** (ჩოქოქის) ზოოლ. ჩოქოქი, - პირის შვილი, ჩოქიქა. იხ. ტირინი/გერგინი; შერ. კოკორი.

ჩოქოქა (ჩოქოქას) იგივეა, რაც ჩ ო ჩ ი ნ ი, - სახელი ჩ ო ჩ უ ნ ს ზ მ ნ ის - ჩოქა; ცოცვა, სოხვა. სინჯა მურსია, მ ო ჩ ო ჩ უ ნ ს ი ა - სიძე მოიხს, მოჩოქავსო. ლურა ურტე ჯიმაღლეფი, ოთხით გილ ა ჩ ო ჩ უ ა ს ი; მასალ., გვ. 97 - სიკვდილი სუბობა, ძმებო, ოთხით ჩოქვას. ჩოქინს (ჰიპოქინა მიჩოქა, ჰიპოქინა(6) მიჩოქავსო; ჰიპოქინა მიჩოქავს, ჰიპოქინა(6) მიჩოქავდა თურმე) *გრდუე. სპ. შერ. ჩოქინს. იოქი(6) (იოქო შესაძლებელი გახდა ჩოქია, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩ ო ჩ უ ნ ს ზ მ ნ ის ა - შეიძლება ჩოქია. აოქი(6) (აოქო შეძლო ეჩოქა, -) ლირიქინა(6) შესაძლებია ჩოქია) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩ ო ჩ უ ნ ს ზ მ ნ ის ა - შეუძლია იჩოქოს. ოჩოქაფუნს (ოჩოქაფუნს აოქინა, უაოქაფუნს უოქინენება, ლირიქინა(6) აოქინენდა თურმე) *კაუხ. ჩ ო ჩ უ ნ ს ზ მ ნ ის - აოქინენს.* მაოქოქალი მიძლ. მიქს. მჩოქი, მცოცავი. ოჩოქალი მიძლ. ენებ. მე. საოქი, საცოცავი. ნაოქია მიძლ. ენებ. წარს. ნაოქი, ნაოქი. ნაოქიქი მიძლ. ენებ. წარს. ჩოქის, ცოცვის საფესური.

ჩოქ-ჩოქი ზგვ. ჩოქა-ჩოქი; ცოცვა-ცოცვით, სოხვა-სოხვით. ჩ ო ჩ - ჩ ო ჩ ი თ, გყობა-გყობას ცხენეფიშა ქიშერფეს; *კ. საბუჯ. კარ. ზა., გვ. 96 - ჩოქა-ჩოქი, ჩუმ-ჩუმად (მალე-მალე) ცხენებთან მივიდნენ.*

ჩოქა (ჩოქას) ჩოქა; შინძოქსოქილი შალი. ჩ ო ხ ა შ ი ძიქვა შამაღლე - შალის შარვალი ეცვა. *შერ. ლაზ. ჩოხა/შოხა ჩოხა (ნ. შარ). შერ. ხამჩე.*

ჩოქაში (ჩოქაში) (ჩოქაში) თათმანს მატყლის ნინდა.

ჩოქიქი (ჩოქიქის) იგივეა, რაც ჩ ო ჩ ე ქ, - ჩლიქი, პარჩი.

ჩა ზმინისი ჩა-ს ფონეტიკური ვარიანტი (ასიმილაციით მიღებული): ჩუ-უთხინე ← ჩო-უთხინე ← ჩა-უთხინე ← ჩა-უ-უთხინე გაეცალე. ჭინჭას ძვალე ჩ უ თ ხ ი ნ ე ; *ქს. I, გვ. 20 - ჭინჭრას ძვალე გაეცალე.*

ჩუპალა (ჩუპალას) სახელი ჩ უ ა ნ ს ზ მ ნ ის - შინჯა, დაცვა, დამალვა; ბაქოქინილვა. ვაგირქნო ჩ უ ა ლ ა ? ; *ქს. I, გვ. 155 - არ იცო შენახა? დუდი სო იბლა, ვე მ ა მ ა რ ე ; ქს. I, გვ. 66 - თავი სად ნავილო, ვერ დავებლავ; ფარა მუშოთ გოკო, კიღობანე ფ რ უ თ გ ნ ე ? ; კ. საბუჯ. ქს. გვ. 159 - ფული რისთვის გინდა, სკიერში რომ შევიწახო?*

ჩუანს (ლოჩუა შეინახა, ლოჩუა შეუნახავს, ლოჩოხა(ე) // ლოჩოხალო(ე) შეინახავდა თურმე) გრძმ ინახავს, მალავს.

ჩუანს (ლოჩუა შეინახა, ლოჩუა შეუნახავს) გრძმ სათავ. ქვ. ჩუანს ზმნისა - ინახავს თავისას.

ჩუანს (ლოჩუა შეუნახა, ლოჩუა შეუნახავს) გრძმ ჩუანს ზმნისა - უნახავს.

ჩუაფუ(უ)(6) (ლოჩუა შენახული იქნა, ლოჩუალო(ე) შენახულა) გრძფუ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ინახება.

ჩუაფუ(უ)(6) (ლოჩუა შეინახა, ლოჩუა შენახავს) გრძფუ. ენებ. უჩუანს ზმნისა - ენახება.

ჩუენ(6)//ჩუენენ(6) (ოჩუა შესაძლებელი გახდა შენახვა, -, -) გრძფუ. შესახლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - შეიძლება შენახვა.

ჩუენ(6)//ჩუენენ(6) (არაწა შეძლო შეინახა, -, ნოჩაწა(ე) შესაძლება შენახვა) გრძფუ. შესახლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - შეუძლია შეინახოს.

ჩუაფუანს (ოჩუაწა ანახვინა, უაწაწაწა უნახვინებია, ნოჩაწაწაწა(ე) ანახვინებდა თურმე) კაუზ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებდა თურმე) კაუზ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ჩუალო, ჩუალო(ე) მიძლ. ენებ. ჩუანს ზმნისა - ანახვინებს.

ქვაბიდან ორი ჩოგანი ღომი ამომაქვს (გამოცანა: კაკალი).

ჩუაუ (ჩუთუს) ცეცხლანი. ჩუთუს რჭემი აცილანდუა: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 163 - ცეცხლან ბალანი უშლიდაო.

ჩუაუ (ჩუაუას) მრატა, უსარბაბლო. ჩუაუა//ჩუაა ჯაბ - უსარბებლო ხე (მრატა). კაცუნდუც იტყვიან: ჩუაა კოჩი გამოუსადეგარი კაცი.

ჩუაუა(ა) (ჩუაუაის) მრატა (დ. უიფია).

ჩუაუა(ა)//ჩუაუა(ა) (ჩუაუაის) მრატა (დ. უიფია).

ჩუაუ(ა) (ჩუაუის) ჩუაუი, ნუნარი. ჩუაუი სერი რე - ნუნარი ღამეა.

ჩუაუი(ა) (ჩუაუის) 1. ნუნარიანი რამის (მაგ., სადგისი, დანის...) სწრაფად შესიობა. 2. შესიობის ჩუაუი ხმა.

ჩუაუი(ა) (ჩუაუის) ჩუაუი; ძაბობის კურტაშობის ევედა ადგილი. ქოთობიში ჩუაუი კონ ულუ - ქაბობის ჩუაუი ქონი აქვს.

ჩუაუა(ა) (ჩუაუაის) სახელი ოჩუანსა, ჩუანდუ(6) ზმნათა - ლოჩუა ჩაზალოვის შემდებ ნელ ცეცხლზე ბაჩარება, - ჩაშუმება. ნელი დარხირი ქომეფათ ღელე დიჭყანს ჩუანდუას - ნელი ცეცხლი მიცეცთ და ლოჩოჩი დარხირებს მუშებს. კოტოში ღელე უჩუანდუა: ქხს, I, გვ. 17 - ქოთონის ღომი უშუმარი. ოჩუანდუა ჭინუში (ჭენგეში) თუშა, ტოტობის ცეცხლზე დაფრობა (პ. ჭარ.). ლებიაშ ჯას, თხირს ღო ვარა ჭუბურს დააჩუანდა დარხირს (ყუბურს) ღო უკული ნწყუნა ტაქეო ღო ბეჯკო - ამერიკულ კატალპას, თხირს ანდა ნახლს დააშუმებენ ცეცხლზე (კერიაზე) და შემდეგ ხსნიან ტაქეად და ბეჯკად. შქერიში ჭინ ჩუანდუა ღელე ოჭობის უდღეფანც: აია, I, გვ. 21 - ცეცხლზე დაფრობილ შქერის ნნელს ხურგზე უტყალაშუმებდა.

ჩუაუანს (ოჩუანა აბუშა, უაწაწაწა უშუმებია, ნოჩაწაწაწა(ე) აბუშება თურმე) გრძმ. აბუშებს (ლომს...); ადუნობს ხის ტოტს.

ჩუაუანს (ოჩუანა იბუშა, უაწაწაწა უშუმებია) გრძმ. სათავ. ქვ. ოჩუანსა ზმნისა - იბუშებს (ლომს...).

ჩუაუანს (ოჩუანა 'ჩა'უშუმე, უაწაწაწა 'ჩა'უშუმებია) გრძმ. სახს. ქვ. ოჩუანსა ზმნისა - უშუმებს (ლომს...).

ჩუაუანს (ოჩუანა ჩაუშუმე, ლოჩუანაწაწაწა(ე) ჩაუშუმებია) გრძფუ. ენებ. ოჩუანსა ზმნისა - შუმდება.

ჩუაუანს (ოჩუანა ჩაუშუმე, ლოჩუანაწაწაწა(ე) ჩაუშუმებია) გრძფუ. ენებ. ოჩუანსა ზმნისა - შუმდება.

ჩუაუანს (ოჩუანა ჩაუშუმე, ლოჩუანაწაწაწა(ე) ჩაუშუმებია) გრძფუ. ენებ. ოჩუანსა ზმნისა - შუმდება.

ჩუაუანს (ოჩუანა ჩაუშუმე, ლოჩუანაწაწაწა(ე) ჩაუშუმებია) გრძფუ. ენებ. ოჩუანსა ზმნისა - შუმდება.

'ჩაეშუშებიანა, - ნოინაშაშ(ე) შესძლებია შუშებ(ა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უ ჩ უ ნ უ ა ნ ს ზნისა - შეუძლია 'ჩა'აშუშოს.
 ოჩუნაფუანს (ოჩუნაშუა აშუშებინა, უჩუნაშუაშუა უშუშებინებია, ნოინაშაშ(ე) აშუშებინებდა თურმე) კაუზ. ო ჩ უ ნ ა ფ უ ა ნ ს ზნისა - აშუშებინებს.
 მარაშაშალი მიძლ. მოქმ. 'ჩა'შუშებელი.
 ოჩუნაშალი მიძლ. ენებ. ზე. 'ჩა'საშუშებელი.
 ჩანაშლი, ჩანალი მიძლ. ენებ. წარს. 'ჩა'შუშებელი.
 ნაჩუნაშლი მიძლ. ენებ. წარს. 'ჩა'ნაშუშები.
 ნაჩუნაშაშარი მიძლ. ენებ. წარს. 'ჩა'შუშების საფასური.
 უჩუნაშუ, უჩუნა მიძლ. უარყ. 'ჩა'უშუშებელი.
ჩუნაშლი(რ-ი (ჩუნაფილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს. ჩუნს ზნისა - ჩაშუშებაშლი. ჩუნაფილი ღუშუ ჩაშუშებელი ღომი. შდრ. უჩუნაფუ-
ჩუნაშ (ჩუნგას) სულელი.

ჩუპა (ჩუპას) იგივეა, რაც ჭიპე, - შინი. ართი ალაბი ჩუპა გვთაქარქაშუგ: ზაყაუ, 26.05.1931, გვ. 4 - ერთი არმინი ჭიპი აქეს ჩამოკიდებული.

ჩუპატარა (ჩუპატარას) ზოილ. თევზის ჯიშია; ტანით - პატარა, წითელი ფერისა, მოფართო თავით, მოლო - წვრილი, პირი - მოწვრილი (მასალები, ტ. V, გვ. 72).

ჩუპაშვი (ჩუპაფის) იხ. ფუქვალაფი.

ჩური (ჩურს) vulva. შდრ. ქართ. ცური; ღაზ. ჩური vulva (ნ. მარი); უღიური. ჩურ ფური (გვ. ჯეირან., უღიური ენა, გვ. 23). იხ. ჩუჩი.

ჩურა (ჩურას) იგივეა, რაც ჩურუა, - სახელი ჩურუნს ზნისა - ცურაშა - ჩურუა ძალამი მიჩქულა: ი. ყოშ., გვ. 148 - ცურვა კარგი ვიცოდით. კინი წყარსგ მოჩურუნს გ: ა. ცაგ., გვ. 12 - ისევ წყალში მოცურაეს. გვერმაში ქუშმოჩურუნს ზღვათ: ზ. ხუბ., გვ. 12 - ვეშაში მოცურაეს ზღვით. მემჩურუნთუ უჩაზღვათ: მასალ., გვ. 79 - მიცურავთ შავ ზღვაში.

ჩურუნს (მორაშა გაცურა, მორაშა გაცურაქეს, მორაშაშ(ე) გაცურადა თურმე) გრდმ ცურავს.
 ოჩურუნანს (ოჩურაუ აცურა, უჩურაშუა უცურებია) გრდმ. აცურებს.
 იჩურენ(ე) (იჩურა შესაძლებელი გახდა ცურვა, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჩურუნს ზნისა - შეიძლება ცურვა.
 აჩურენ(ე) (აჩურა შეძლო ცურა, -, ნოინაშაშ(ე) შესაძლებია ცურა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჩურუნს ზნისა - შეუძლია 'ი'ცურას.
 ოჩურაფუანს (ოჩურაშუა აცურებინა, უჩურაშუაშუა უცურებინებია, ნოინაშაშ(ე) აცურებინებდა თურმე) კაუზ. ო ჩ უ რ უ ა ნ ს ზნისა - აცურებინებს.
 მარაშაშალი მიძლ. მოქმ. ცურავი.

ოჩურალი მიძლ. ენებ. ზე. საცურავი.
 პოჩურალი მიძლ. ენებ. წარს. გაცურული.
 ნაჩურა მიძლ. ენებ. წარს. 'გან'ცურო.
 ნაჩურაშარი მიძლ. ენებ. წარს. 'გაცურის საფასური.
 უჩურა, უჩურა მიძლ. უარყ. 'გაცურავი. შდრ. ღაზ. ჩური/ჩარი: ომჩურეუ/ონჩირეუ ცურვა (ნ. მარი).

ჩურშინა (ჩურშიანას) ზოილ. თევზის ჯიშია; ტანით - პატარა, მაცენტრლებიანია.

ჩურშინი (ჩურშინს) ჩურაშლი; ჩურაშლით უახრო ლაპარაკი. შდრ. ფურექინი.

ჩურშინა (ჩურშინას) შინსაც ჩურშინი სჩეპია, - ჩურაშლით მოლაპარაკა.

ჩურშინა (ჩურშინას) სახელი ჩურშინუნს ზნისა - ჩურაშლით ლაპარაკი.
 ჩურშინუნს (ჩურშინი იჩურაშა, უჩურშინი იჩურაშა, ნოინაშაშ(ე) ჩურაშლით ლაპარაკობდა თურმე) გრდუე. საშ-მოქმ. ჩურაშლით ლაპარაკობს.
 იჩურშინუნ(ე) (შხოლოდ ანწყოს წრის მწკრივებში) გრდუე. ენებ. ჩურაშლებს.

ჩურაშლი (ჩურაშლის) ჩურაშლი. მუთუნი ვაშგარსებუ, ჩურაშლი კოჩიე - ვერაფერს გააგებინებ, ჩურაშლი კაცია.

ჩუშლი (ჩუშის) ჩუშა, ფუჰა, ფუშლი.

ჩუშა (ჩუშას) იგივეა, რაც ჩუშარა, - შარიშლი, ჩუშა. ნების ართის ჩუშას ვაძირუ - კაკალს ერთს ჩუშეს (ცარიელს) ვერ ნახავ.

ჩუშინი (ჩუშინს) 'და'ჩუშაშა. // გადტ. ფუქვა. ფიჭვიმ დიშტე გოჩუტინუნს დო ვიშო დომქირტუ - ფიჭვის შემა გუფუევა და ჩაქერბა იქით.

ჩუშინა (ჩუშინას) იგივეა, რაც ჩუშტი, ჩუშა, - ჩუშა, შარიშლი. // გადტ. არასერიოზული. ჩუშინა კოჩიე, იშა ვევედვინე - არასერიოზული კაცია, იშას ვერ ენდობი.

ჩუშება (ჩუშებას) სახელი აჩუშენს ზნისა - ჩუშება. ართი რაში დო ართი ფინე ქააჩუშენს გ: ა. ცაგ., გვ. 15 - ერთი რაში დო ერთი ფინა (ძალდი) აჩუშეს. აჩუშენს გ დო ოქვენანს: ი. ყოშ., გვ. 116 - აჩუშენს და აქებს. აიუ საკი ფარას ქუევაჩუშენქ: ი. ყოშ., გვ. 7 - ამ ტომარა ფულს ვაჩუშებ. აჩუშენს (აჩუშა აჩუშეს, აჩუშაშა უჩუშებია, მორაშაშ(ე) აჩუშებდა თურმე) გრდმ. აჩუშებს. იჩუშებუ'უ(ნ) (აჩუშაუა გაჩუშდა, აჩუშაუაშ(ე) გაჩუშებულა) გრდუე. ენებ. აჩუშენს ზნისა - ჩუშებდა.

იჩუშენ(ე) (იჩუშაუა შესაძლებელი გახდა ჩუშება, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. აჩუშენს ზნისა - შეიძლება გაჩუშდეს (// ჩუშება).

საფასური.

უაშუაშარაბა მიძღ. უარყო. აუქტარებელი.

ჩამარბალუ (ჩქარბალუს) ჩამარბაპალი, მალემსრბოლი. // გაფაფ. სწრაფი ცხენი.

ჩამარბა (ჩქარუას) იგივეა, რაც ჩქარება, - აჩარბაპა. // გაფაფ. ზომაზე მეტი. ათეს ჭიჭე ქინოჩქარუე ჯიშუ - ამას ცოტა ზომაზე მეტი აქვს მარილი.

ჩამარბალ-ი (ჩქარქალს) სმეაური; შაზრო ლაპარაპი. გამარჩქიე, ჯიშა, ათე ბაღანეფიში ჩქარქალისა - არ შემიძლია ეუსმინო, ძმაო, ამ ბავშვების ხმაურს. შიღ. ჭყარჭყალი; ჯღარჯღალი.

ჩამარბალ-ი (ჩქარქალეს) მიძღ. ენბ. წარს. ჩქარქალანს ზმნისა - მსხვილად დაღერლილი.

ჩამარბალუა (ჩქარქალუას) საბელი ჩქარქალანს ზმნისა - 1. დაშუპირიკაპელი, გაურკაცველი ლაპარაპი, - რომსა. ქოთქვი ჯგირო, მუს ჩქარქალანქ - თქვი კარგად, რას რომჭე? 2. მსხვილად დაღერლვა. ჯვეში სიმინს ხეში სქიხთო ჩქარქალანდეს წიწილეფიშოთ - ძველ სიმინდს ხელის ნისქილით ღერღადენდ (მსხვილად) ნინილებისთიჯის. შიღ. ჯგარჯგალუა. ჩქარქალანს (წომარბალაუ მსხვილად დაღერლა, წომარბალაუ დაუღერლავს, წომარბალაუ(ნ) დაღერლავდა თურმე) გრდმ. მსხვილად ღერღავს; რომას რალაცას. უქტარქალანს (წომარბალაუ მსხვილად დაუღერლა, წომარბალაუ მსხვილად დაუღერლავს) გრდმ. სახს. ქვ. ჩქარქალანს ზმნისა - მსხვილად უღერლავს. ოქტარქალაფუნას (წომარბალაუ აღერლენა, უჩარბალაუაუ უღერლენებია, წომარბალაუ(ნ) აღერლენებდა თურმე მსხვილად) კაუხ. ჩქარქალანს ზმნისა - მსხვილად აღერლენებს. ჩამარბალ-ი მიძღ. ენბ. წარს. მსხვილად დაღერლილი.

ჩამაზალ-ი (ჩქაფალს) იხ. ჩქაფალა.

ჩამაზალა (ჩქაფალას) იგივეა, რაც ცქაფალუა, - ოდნაბ თოვა; თოვლით მიინს ოდნაბ დაფარაბა. თორქ ქომორთუ დო დიხა მოქაფალუე - თოვლი მოვიდა და მიწა ოდნაბ დაფარა.

ჩამაზინ-ი (ჩქაფინს) ჩსუპი, ღაპიღარაბა.

ჩამაზა (ჩქაფუნას) საბელი ჩქაფუნს ზმნისა - ხარბად, ღორულად (ხმის ბამოცემით) ჭამა. შიღ. თქვაფუა.

ჩამაჩირ-ი (ჩქაჩირის) მიძღ. ენბ. წარს.

ჩქაჩქუნს ზმნისა - დაჩამაპილი. ჩქაჩქირიე სხული ლაგენიშა დინარღაფალი - დაჩქექელია მსხალი ქვეერში ჩასაყრღად.

ჩამაჩა (ჩქაჩუნას) საბელი ჩქაჩქუნს ზმნისა - ჩამაჩა; ნაპა; თამაპა, ბამაპა. გაიშელუ უშულუ კოპეშია, დო ჩქაჩქუ დო ღეჯუნს ქაჭუურღუ - გამოტიანა მოუსვლელი კეპი, დაჩქექელა და ღორებს დაუყარა. მოუნჭ ყაპა ხუმლა კორქ, ოკოცალ, ოკოჩქაჩქ: ააა, /, გვ. 22 - დაუმინა ხანჯალი ხმელმა კაცმა, დასერა (დაცელა), დაჩქექა. ჩქაჩქუნს (წომარბალაუ) დაჩქექა, წომარბალაუ დაუჩქექავს, წომარბალაუ(ნ) დაჩქექავდა თურმე) გრდმ. ჩქექავს. დაჩქექუნს (წომარბალაუ) დაუჩქექა, წომარბალაუ დაუჩქექავს) გრდმ. სახს. ქვ. ჩქაჩქუნს ზმნისა - უჩქექავს. იჩქაჩქუ(ნ) (წომარბალაუ) დაიჩქექა, წომარბალაუ(ნ) დაჩქექელია) გრდმ. ენბ. ჩქაჩქუნს ზმნისა - იჩქექება. აჩქაჩქუ(ნ) (წომარბალაუ) დაიჩქექა, წომარბალაუ დასჩქექელია) გრდმ. ენბ. უჩქაჩქუნს ზმნისა - ეჩქექება. იჩქაჩქ(ნ) (წომარბალაუ) შესაძლებელი გახდა ჩქექა, -, -) გრდმ. შესაძლ. ენბ. ჩქაჩქუნს ზმნისა - შეიღება ჩქექა აჩქაჩქ(ნ) (ამაჩაუ შეძლო ეჩქექა, -, წომარბალაუ(ნ) შესაძლებია დაჩქექა) გრდმ. შესაძლ. ენბ. ჩქაჩქუნს ზმნისა - შეუღლია დაჩქექოს. ოჩქაჩქაფუნას (წომარბალაუ) აჩქექენა, უჩამარბალაუ(ნ) უჩქექენებია, წომარბალაუ(ნ) აჩქექენებდა თურმე) კაუხ. ჩქაჩქუნს ზმნისა - აჩქექენებს. გამარბალ-ი მიძღ. მოქმ. მჩქექავე. წომარბალ-ი მიძღ. ენბ. შყ. საჩქექი. წომარბალ-ი მიძღ. ენბ. წარს. დაჩქექელი. ნამარბა, ნამარბა მიძღ. ენბ. წარს. ნაჩქექი. წომარბალ-ი მიძღ. ენბ. წარს. ჩქექის საფასური. ნაწომარბალ-ი მიძღ. უარყო. დაწურქეავე. შიღ. ზანჭუა, ჯავაჯავა.

ჩამეჩირ-ი (ჩქეჩირის) იგივეა, რაც რჩქინელი, - მცოდნე. შიღ. რჩქინა.

ჩამეჩა (ჩქეჩუნას) იგივეა, რაც ჩქაჩქუა, - 1. ბაპრის სარა. ჩქეჩქელუ ორგელი - ეყარა ყველაფერი. 2. ძლიერ (მაგრად) შაპინება. დუმა მანჯარას ცინუნღუ დო ბუჩქეჩქელუ ორგელი - ნუხელ მაგრად ყინავდა და (მაგრად) გაუჩქავს ყველაფერი. 3. უსებად დაწაპა (ქეთო...); ჩქექა.

ჩამე (ჩქეას; შრ. რიხე. ჩქე-ალ-ფი-ე ეშები) ეშპი. ჩქეა უღუ ვარნეიღლითი საჯენიში მაგინა: შ. ნუბ, გვ. 8 - ეშვი აქვს ორმოცდაათი

საუნის სიგრძისა. კერს ჩქეას ქუმაბუეს: *მ. ხუბ., გვ. 11* - კერას ემეხე შობეს. შაგა ჩქეათია გოფსოფუნია: *მ. ხუბ., გვ. 116* - მყო ემეით გაველეუო.

ჩქაშალა (ჩქეალას) იგივეა, რაც ჩქოლა, - ნორჩი, შორშა. ჩქეალა ჩქეგერი - ნორჩი (ქორფა) კიტრი. *შორ. ზამ.* აქლოლი ახალმოზარდი, ნორჩი, ნურილი.

ჩქაშალა-ნი/ჩქაშა-ნი (ჩქეალას/ჩქეაშას) ეშვიანი.

ჩქაშან (ჩქეანას) *იხ.* რჩქეანა.

ჩქაშაშა (ჩქეაფას) იგივეა, რაც ჩქეშაალა, - სახელი ოჩქეანს ზნისა - ბაბაზანა (სულიერი არსებისა; უსულო საგანზე ამბობენ უღონა-ს). მა შეიჩქეანქ შორკინეს: *მ. ხუბ., გვ. 1* - შე გამოგიგზავნი მოხიდავს. შუკორქ ქიშოჩქეეს - შუაკადა მიმგზავნეს. ოჩქეანს (ოჩაშ 'გა'ზავნა, შაშაშა 'გა'უგზავნია, ნოჩაშაშა(ე) აგზავნიდა თურმე) *გრძლ.* აგზავნის. უჩქეანს (შაშაშ მიუგზავნა, შაშაშაშ მიუგზავნია) *გრძლ. სახს. ქვ.* ოჩქეანს ზნისა - უგზავნის.

ჩქეაფუე (ნიშა 'გა'იგზავნა, ჩაშაშა(ე) 'გა'გზავნიდა) *გრძლ. ენებ.* ოჩქეანს ზნისა - იგზავნება.

აჩქეაფუე (აშაშ 'გა'ეგზავნა, ჩაშაშა 'გა'ეგზავნია) *გრძლ. ენებ.* უჩქეანს ზნისა - ეგზავნება.

ჩქეინე (ნიშაშაშა შესაძლებელი გახდა 'გა'გზავნა, ჩაშაშაშა(ე) შესაძლებელი გამზადრა 'გა'გზავნა, -) *გრძლ. შუასა. ენებ.* ოჩქეანს ზნისა - შეიძლება 'გა'იგზავნოს.

აჩქეინე (აშაშაშა შეძლო 'გა'ეგზავნა, -) ნოჩაშაშა(ე) შესაძლებია 'გა'ეგზავნა) *გრძლ. შუასა. ენებ.* უჩქეანს ზნისა - შეუძლია 'გა'ეგზავნოს.

ჩქეაფუანს (ოჩაშაშაშა აგზავნინა, შაშაშაშაშა უგზავნინებია, ნოჩაშაშაშა(ე) აგზავნინებდა თურმე) *კუხ.* ოჩქეანს ზნისა - აგზავნინებს.

მაშაშაშა მიშო. მიუშ. 'გა'ეგზავნელი. **ნოჩაშაშა** მიშო. ენებ. ქვ. 'გა'სავგზავნი. **ნოჩაშაშა(ე)** მიშო. ენებ. წარს. 'გა'ეგზავნილი. **ნოჩაშაშა** მიშო. ენებ. წარს. 'გა'ნავგზავნი. **ნოჩაშაშა(ე)** მიშო. ენებ. წარს. 'გა'ეგზავნის საფასური.

ნოჩაშაშა(ე) მიშო. უაფუ. 'გა'უგზავნელი. *შორ. ლაზ.* ჩქე, შქე: ვოჩქეუქერ ვეგზავნი, ვაცოლებ (ნ. ბარ).

ჩქაშაშა/ჩქაშაშა (ჩქეაფას/ჩქეაფას) სახელი ოჩქეანს, ოშქეანს ზნისა - გადაეცემა, ბასღომი. ნიგე შაფა ქობუასი, სი გეგ ოჩქეა დელოფალი - ნეტხე მიფე მქნა, შენ გეგხდი დელოფლად. ტვერიშორი გეგ ოჩქეანქია: *ა. ცაგ., გვ. 34* - მტვრად გაქცეუო.

ჩქაშაშა-ნი (ჩქეაფალო/რს) *იხ.* ჩქეაფალი, - შაზრო, გაშარქაშაშა(ე) და ნინდაუხედავი ლაპარაკი. შუკო ჩქეაფაალა, გაჩენდი! - როგორ ყველაფერს ლაპარაკობ, გაჩენდი ჩქეაფაალანს (ჩქაშაშაშა უაზროდ ილაპარაკა, შაშაშაშაშა უაზროდ ულაპარაკინა, ნოჩაშაშაშა(ე) უაზროდ ლაპარაკობდა თურმე) *გრძლ.* უაზროდ და ნინდაუხედავად ლაპარაკობს.

ჩქაშაშა (ჩქეაფაალას) შინას ჩქაშაშა(ე) სრავინია, - შაზროდ და ნინდაუხედავად მოლაპარაკა. ჩქეაფაალა ოსური რე - უაზროდ და ნინდაუხედავად მოლაპარაკე ქალია.

ჩქაშაშა-ნი (ჩქეაფაფის) ჩაშაშა(ე)ნი, სრავინი(ე) შამა, - შიქაშაშა. კოს კოჩი ჯოგუნო, იში ჭკოშა ჩქეაფაფო შაშაშინია: *ა. ყოფშ., გვ. 179* - კაცს კაცი რომ სძულს, იმისი ჭამა თქელეფად მოესმისო. *შორ.* ჩქეაფაუა.

ჩქაშაშა (ჩქეაფაფას) იგივეა, რაც ჩქეაფაფი, - სახელი ჩქეაფუნს ზნისა - შიქაშაშა; ჩაშაშა(ე)ნი, სრავინი(ე) შამა. შაშაფილ კერიცალი შუნეფი ქითიჩქეაფუნე: *ქსს. I, გვ. 291* - შვირი კერატვილი თეთონ ჩქაშაშა(ე)ნი. *II გელაქ. ცხვირ-პირში* მაგრად ჩარტყვით ცემა; ხეთქა რისამე.

ჩქეაფუნს (ნოჩაშაშა დათქელია, ნოჩაშაშა დაუთქელია, ნოჩაშაშა(ე) დათქელია და თურმე) *გრძლ.* თქელეფს. *შორ.* თქეაფაუა.

ჩქაშაშაშა-ნი (ჩქეაჩქეაფის), **ჩქაშაშაშა-ნი** (ჩქეაჩქეინის) სახელი ჩქეაჩქეუნს ზნისა - ძლიერი დარტყმა, - ჩაშაშა(ე)ნი. ქარი რე დელო კარენს მეულეუ ჩქეაჩქეაფი // ჩქეაჩქეინი - ქარი იყო და კარებს გაქონდა ჩაჩქეინი.

ჩქაშაშაშა (ჩქეაჩქეაფას) იგივეა, რაც ჩქაჩქეა, - სახელი ჩქეაჩქეუნს ზნისა - ძლიერი დარტყმა; მადრად ცემა; ჩაშაშა(ე)ნი, ჩაშაშა. ათაქ ქედანა ჩქეაჩქეაფ თურაშქილო ეკოლე: *მ. ხუბ., გვ. 123* - აქ ჩაჩქეაქა არ რაშა და ამოვიდა. *შორ.* მანუშა, ჯეგეჯუა.

ჩქაშაშა, **ჩქაშაშა** ('ჩქეაჩქეაფას) სახელი უჩქე (ნი) ზნისა - ცოლენა. სინდაქ თქეუა: ჩქეში ბერი ქოშუასი, ჯეგირი ბარგუა შიქეუნია - სიქე თქეა: ჩქეში თობი რომ მომიცა, კარგი მარგულა ვიციო. ანწი თქეა ჩქეუნანია: *მ. ხუბ., გვ. 3* - ანი თქექ იციოთი. დურულიში ოსიქილაფარი წამალი სი ოკონო ვიჩქეუნანია? : *მ. ხუბ., გვ. 11* - მევედრის მოსარჩინი ნამალი შენ არ უნდა იცოდო? ჭყიშის ვანოჩქევედგ, ჩქე დუს მითოეხედითი ნი: *ა. ყოფშ., გვ. 22* - მნეკეშა არ სცოდნია (თურმე), ჩქეენ თაგეში რომ ვიჯექითი. **უჩქე** (ნი) (შბოლოდ ანშეის წრისა დე IV სურისი

მწერებში) *გრძმ* იცის.
აჩქუნუ(6) (მხოლოდ მყოფადის წრის მწერებში) *გრძფე. ვრძე. ცვლინება. ვრცლად იხ. ტ. 1. ტაბულა XXIII, გვ. 138-140.*

ჩაპანა (ჩქენას) იგივეა, რაც რჩქენა, რჩქინა - ჩანა.

ჩქე(6) (მხოლოდ ანწყოს წრის მწერებში) *გრძფე სტატიკ. ჩანს.*

ჩაპაჟრა (ჩქეჟერეს) დაღმეჟილი.

ჩაპაჟრაი (ჩქეჟერაის) იგივეა, რაც ჩქეჟერე, - დაღმეჟილი. დაღმეჟითობა ისევანს, მარა იმენ ქორე ჩქეჟერია : *ქხს, 1, გვ. 181* - დღეში ათეერ ისევამს, მაგრამ მაინც დაღმეჟილია.

ჩაპაჟი (ჩქეჟესის) წინდასუხადააად მოლაპარაკა.

ჩაპაჟა (ჩქეჟესას) *იხ. ჩქეჟაჟა*, - სახელი ჩქეჟუნს ზნისა - ცხვირ-პირში მარტყმა; მებრად ცაჟა, ცხვირ-პირში რტყმით. მაჟუნებაჟუ გურინი, დო ჩქეჟეჟუ - რომ გაბარაზა (მოაყვანინა გული), მაგრად ცემა (საბში დარტყმით). *იხ. თქეჟეჟა, თქეჟეჟა.*

ჩაპაჟაჟი (ჩქეჟესის) ბალენის ჟეჟეჟა დარჩენილი ჟჟუში მარცაჟაჟი, - ჩანრო, ჩაჟი, ჩურჩა. *ჟღრ. ტქეჟეჟი.*

ჩაპაჟაჟა (ჩქეჟესას) იგივეა, რაც ჩქეჟაჩქეჟა.

ჩაპარაჟი (ჩქეჟარას) იგივეა, რაც ტქეჟარალი.

ჩაპიჟა/ჩაპიჟაჟი (ჩქეჟეჟალს) ფართო პირისასხისა (უხენი). ნიჟე ჩქეჟეჟალი - ფართო პირსახისა.

ჩაპიჟაჟა/ჩაპიჟაჟაჟი (ჩქეჟეჟალს) იგივეა, რაც ჟტეჟტეჟა//ჯტეჟტეჟალი.

ჩაჟი, **ჩაჟ** პირველი პირის მრავლობითი რიცხვის ნაცვალსახელი (არ იბრუნვის) ჩაჟი. ჩქი ხოლო ვორეთ ტარეილეჟია : *ჟ ხუძ, გვ. 2* - ჩენც ვართ ტარეილებიო. ჩქეჟ-ჟა კრეჟუსტი ჟაჟეკეთათია : *ჟ ხუძ, გვ. 205* - ჩენო სიჟაგრე ჟაჟეკეთათიო. ჩქი სუმხოლო ართიანს ბჟუთი : *ჟ ხუძ, გვ. 61* - ჩენც სამიეჟ ერთმანეთს ეჟაჟართ. *ჟღრ. ლა ზ. ჩქინი/ჩქენი/ჩქე/ჩქე ჩენც (ნ. მარი).*

ჩაჟი/ჩაჟიჟი (ჩქიჟეს, ჩქიჟენის) პირველი პირის მრავლობითი რიცხვის კუთვნილებითი ნაცვალსახელი ჩაჟი. ქჟანა ჩქიჟი შიქეჟეჟა - ქეჟანა ჩემი მეგონაო. ჩქიჟი დღა დო ჟიმოღენქ ჩიღაჟურთი გობაჟრეს : *ჟ მერ, გვ. 89* - ჩემმა დედამ და ძმებმა ცრემლით დამკოცნეს. *ჟღრ. ლა ზ. ჩქიჟი/ჩქიჟი ჩემი (ნ. მარი).*

ჩაჟიჟა ჩაჟიჟა; ჩაჟაჟა; ჩაჟაჟა; ჩაჟს შასახაჟა. დოხთურს ჩქიჟმა სო მართიედე : *ი. ყოჟშ, გვ.*

161 - ექიმს ჩემთან როგორ შეძლო მისვლა. ჩქიჟმა ვანორდე სო იმენდი : *ქხს, 1, გვ. 135* - ჩემზე არ ექონია შენ იმედი. ჩქიჟმა ფიქრეჟი სიწე გილეუ : *ქხს, 1, გვ. 134* - ჩემზე ფიქრეჟი შენ ნუ გაქეს.

ჩაჟიჟაჟი (ჩქიჟი) ჩაჟიჟი, ჩაჟი თავისთვის. მათი ჩქიჟმა დეჟი სო თაჟი ვორდი : *ი. სამუჟ, ქართ. ზღა, გვ. 41* - მეც ჩემთვის (ჩემი თავისთვის) ასე ვიყავი.

ჩაჟიჟა ჩაჟიჟან. ეალურედო იმი მეტი, ჩქიჟმა ე სახელქ ვაგადასი : *ქხს, 1, გვ. 264* - არ შომიკედეთ (იხის მეტი), ჩემგან სახელი ვერ ნაილო.

ჩაჟიჟანი (ჩქიჟიანს) ჩაჟიანი. ჟუმაჟოჟუ ირკოქართიო, ჩქიჟიანქლო შხეჟაში თურქ - შემეჟლად ყველა (ყველა კაცი) ერთად, ჩემიანი და სხვისიანი.

ჩაჟიჟი თურ- (ჩქიჟი თურს) ჩაჟიანი, ჩაჟი შომგაჟა, ასლოგაჟი. *იხ. თურო.*

ჩაჟიჟანი ჩაჟიჟის; ჩაჟაჟა, ჩაჟს შასახაჟა. ჩქიჟიშენი ქეჟუთით : *ი. ყოჟშ, გვ. 3* - ჩემზე (ჩემს შესახებ) უთხარით. ჩქიჟიშენი არბო ართირე : *ი. ყოჟშ, გვ. 56* - ჩემთვის ყველა ერთი არის. ვაი ჩქიჟიშენი, - სქანი დღაღა ღურეჟი! - ვაი მე, შენი დედა მეკედარი!

ჩაჟიჟი (ჩქიჟი) ჟაჟ. ჩაჟენირად, ჩაჟს მსბაჟსად. *იხ. ჩქიჟი*.

ჩაჟიჟიჟაჟა, ჩაჟიჟიჟაჟა (- ჩქიჟი-ჟეჟეჟა) ჩაჟიჟან.

ჩაჟიჟიჟაჟა, ჩაჟიჟიჟაჟა (ჩქიჟიჟეჟურას) ჩაჟისთანა, ჩაჟი მსბაჟსი.

ჩაჟიჟო, ჩაჟიჟოჟი, ჩაჟიჟოჟო ჩაჟიჟის.

ჩაჟიჟიჟი ჟაჟ. იგივეა, რაც ჩქიჟიშოჟუთ. *იხ. ჩქიჟიშოჟა.*

ჩაჟიჟიჟა (ჩქიჟიშოჟას) ჩაჟიჟი, ჩაჟიანაჟი, ჩაჟი ასლოგაჟი. ბიბირი არბო ჩქიჟიშოჟა : *ი. ყოჟშ, გვ. 156* - ენაჟ ყველა ჩემიანი. ჩქიჟიშოჟუთ ჟაჟ. ჩემი სახელიო.

ჩქიჟიშოჟუთ შოთუნი ვაჟუჟა - ჩემგან (ჩემი სახელით) არაფერი უთხრა. ჩქიჟიშოჟუო ჟაჟ. ჩემებურად. მა ირფულს ჩქიჟიშოჟურო ვაჟუთენქ - მე ყველაფერს ჩემებურად ვაჟუთუბ.

ჩაჟიჟიჟაჟა (ჩქიჟიშოჟას) ჩაჟიანაჟი, ჩაჟიშაჟი. ჩქიჟიშოჟურა კოჟიე - ჩემებური კაცია.

ჩაჟიჟიჟი, ჩაჟიჟიჟი *იხ. ჩქიჟი*, თოლქა ვაჟიშოჟო-ღგენი, სი ჩქიჟიშოთგ თინარდი : *ი. ყოჟშ, გვ. 144* - თვალში რომ არ მომივიღდი, შენ ჩემთვის ის იყავი.

ჩაჟიჟი (ჩქიჟი) იგივეა, რაც ჩქიჟიშოჟო, - ჟაჟ. ჩაჟიანაჟი, ჩაჟ მსბაჟსად. ჩქიჟიშოჟო სი ე

საქმე ვაგაკეთონე – ჩემსავით შენ ამ საქმეს ვერ ვაკეთებ.

ჩამომ უნებაპარო ზმზ. ჩამ უნებაპარაღ. ვო, მუსხი კოჩი ქორე ჩქიმ უნებურო ღურულია!: *თ. საბოკ., გვ. 262* – ვო, რამდენი კაცია ჩემ უნებურად მკვდარიო!

ჩამონ-ჩ/ჩმზნ-ი (ჩქის/გნს) პირველი პირის მრავლობითი რიცხვის კუთვნილებითი ნაცვლასახელი ჩვენი. ჩქინი ცუდე – ჩვენი სახლი. *შდრ. ღაზ. შქინი/ჩქინი/შქუნი/ჩქუნი ჩვენი (ნ. მარო).*

ჩამნა (ჩქინას) იგივეა, რაც **რჩქინა**, **ჩქვენა**, – 1. ცომღან; 2. ჩანა.

ჩამნაშოლ-ი (ჩქინაშოლრის) იგივეა, რაც **რჩქინელი**, – მცომღან.

ჩამნაღ (← ჩქინ-ღა: ჩქინ *ნაცვლასხელი* ჩვენი, ღა – *თანდებული* თვის) ჩვენიმისი. **ჩქინღა** მუთუნი ვა უკითხორუ: *კ. საბუშ., ქახს, გვ. 153* – ჩვენთვის არაღერი უკითხავს.

ჩამნაღ (← ჩქინ-ღე: ჩქინ *ნაცვლასხელი* ჩვენი, ღე – *თანდებული* გან) ჩვენიმან. **ჩქინღე** მუთუნი ვაღანდელუნი, ვოუქქელუო! – ჩვენგან რომ ვერაღერს ნაიღებდა, არ იცოდა!

ჩამნებაპარა, **ჩამნობაპარა**, **ჩამმნობაპარა** (ჩქინებურას, ჩქინებობურას←ჩქინ-ებურა/ჩქინ-ობურა: ჩქინ *ნაცვლასხელი* ჩვენი, -ებურა//ობურა – *სუფიქსი*) ჩვენიმპარი. ჭკუა შეღდასიო მათუ, ვა მარჩქილე **ჩქინობურა**: *კ. საბუშ., ქართ. ზებ., გვ. 38* – ჭკუა შერყეული მაქვს, არ მესმის ჩვენებური. 0 ჩქინებურა ბერგი ჩვენებური თობი. *იხ. ბერგი*. 0 ჩქინებურა კობემა//კობემა ჩვენებური კვახი, მსხვილი ვოგრა, თეთრი ვოგრა (*ა. მყ.*).

ჩამნიანი(ჩქინიანი) ჩვენიანი.

ჩამნიანი(ჩქინნერს) ჩვენიანი, ჩვენი მსაბასი.

ჩამნ-ჩამნი(ჩქინ-ჩქინს) ჩვენი-ჩვენი; თითოთუპლი ცალ-ცალკე. **ჩქინ-ჩქინი** საქვარი ვაკეთათ – ჩვენ-ჩვენი საქმე ვაკეთათ. თკო იბღათი **ჩქინ-ჩქინით**, მორათოვნი **ჩქინ-ჩქინ ჭარა**: *ააა, 1, გვ. 20* – უნდა ნაიღდე ჩვენ-ჩვენი გზით, რომ გამოცადოთ ჩვენ-ჩვენი ბედისნერა. **ჩქინ-ჩქინო** ზმზ. ჩვენ-ჩვენთვის.

ჩამომ-ი (ჩქიფის) ჩანბაპლი. *შდრ. გურ., აჭარ.* ჩქიფი ჩანგალი (*თ. ჭყ.*).

ჩამომ-ი (ჩქიქის) იგივეა, რაც **ჩქიქე**, – ჩვილი, ბავშვი. **ქობრინუქ** ღო იშენ ვორექე **ჩქიქე** – ვბერდები და მაინც ვარ ჩვილი (ბავშვი).

ჩამომინ-ი (ჩქიქინს) იგივეა, რაც **ჭკიჭკინი**, **ჯკიჯკინი**, – უშნოდ სიცხილი, კრამაზ.

ჩქიქინანი (ჩქიქინანო იკრიტა, უჩქიქინანო უკრიტია, **წოჩქინანა**) უშნოდ იკინოდა, – იკრიტებოდა თურმე) *გრღუე. ენებ.* უშნოდ იკინის, იკრიტება.

ჩამჩამ, **ჩამჩამ** (ჩქიქიქუს, ჩქეჩქეს) ჩვილი. **მა ჩქიქე** ვორადი – მე ჩვილი ვყავი.

ჩამჩამარება (ჩქიქარებას), **ჩამჩამარება** (ჩქიქარებას) სახელი **ეჩქიქარება** (ნ) ზმნისა – არვიღება, არუშება (გულსა). **გურქე** **ეჩქიქარე**, თე ამბე ქვევჩინი – გული აურუყდა, ეს ამბავი რომ ვუამბე. **ეჩქიქარება** (ნ) (უჩქიქარება აურვილდა, ჩამჩამარება ასჩვილებია, წოჩქიქარება) აურვილდებოდა თურმე) *გრღუე. ენებ.* აურვილდება, აურუყდება.

ჩამჩამარებალ-ი (ჩქიქარებალრს) *მიძე. ენებ.* **წარს.** **ეჩქიქარება** (ნ) ზმნისა – არვიღებალნი, არუშებალნი. *იხ.* ჩქიქარება.

ჩამჩამონ-ი (ჩქიქონს) იგივეა, რაც **ჩქიქონუა**, – ჩირმანა.

ჩამჩამონა (ჩქიქონუნს) სახელი **ჩქიქონუნს** ზმნისა – ჩირმანა, ცუღად მხარა. *II ვაღატ.* უშნოდ და ხარბად ჭამა.

ჩქიქონუნს (ჩამჩამონ ჩირქნა, უჩქიქონუნს უჩირქნია, წოჩქიქონუნს ჩირქნადა თურმე) *გრღმ.* ჩირქნის, უშნოდ თობის; ხარბად ჭამს. **უჩქიქონუნს** (ღაჩამჩამონ დაუჩირქნა, ღაუჩქიქონუნს დაუჩირქნა) *გრღმ. სასბე. ქვ.* **ჩქიქონუნს** ზმნისა – უჩირქნის. **ჩქიქონუნს** (ღოჩამჩამონ დაჩირქნა, ღოჩამჩამონ ღაღ) დაჩირქნადა) *გრღუე. ენებ.* **ჩქიქონუნს** ზმნისა – იჩირქნება. **აჩქიქონუნს** (ღაჩამჩამონ დაეჩირქნა, ღაჩამჩამონ დასაჩირქნა) *გრღუე. ენებ.*

უჩქიქონუნს ზმნისა – ეჩირქნება. **ჩქიქონუნს** (ჩამჩამონ შესაძლებელი გახდა ჩირქნა, –) *გრღუე. შესაძლ. ენებ.* **ჩქიქონუნს** ზმნისა – შეიძლება იჩირქნოს.

აჩქიქონუნს (აჩამჩამონ შეძელი ეჩირქნა, –) *გრღუე. შესაძლ. ენებ.* **უჩქიქონუნს** ზმნისა – შეუძლია ჩირქნოს; ხარბად ჭამოს.

ორჩქიქონუნს (ორაჩამჩამონ აჩირქნა, უჩამჩამონუნს აჩირქნება, წოჩამჩამონუნს აჩირქნება თურმე) *კაუზ.* **ჩქიქონუნს** ზმნისა – აჩირქნება.

აჩამჩამონალი *მიძე. მოუქ.* მჩირქნი, მჩირქნელი. **ორაჩამჩამონალი** *მიძე. ენებ. მყ.* საჩირქნი; ხარბად საქმელი.

ჩამჩამონალი *მიძე. ენებ. წარს.* 'დაჩირქნელი. **ნაჩამჩამონალი** *მიძე. ენებ. წარს.* ნაჩირქნი. **ნააჩამჩამონალი** *მიძე. ენებ. წარს.* ჩირქნის საფასური. **უჩამჩამონალი** *მიძე. უარყ.* უჩირქნი. *იხ.* ჩაჩქონუა.

შორ. ჯგვიფგონუა; ძვიბგონუა, ცქიქონუა, წკიქონუა.

ჩამჩქამ (ჩქიჩქეს) იგივეა, რაც ჩიჩქე, ჩქეჩქე, - ახალი, რბილი რამ, - ჩვილი; ჩვილი არამ. ჩქიჩქე თულემს მეჭოფუნს: *ქსს, I, გვ. 305* - ჩელი გოჭებს იჭურს. ყირი მეჭუბურიშ შქას ჩქეჩქე ქაშაღურა - ორ მეჭუბურს შორის ჩელი (ბავშვი) მოკედლა. იშ ჩქიჩქეუნს სქანი ტუბუ ვახვალ: *ქსს, I, გვ. 38* - მის ბალებებს (ჩელიებს) შენი ტუბუ არ ხვდება. შორ. ძე. ქართ. ჩრული. ლაზ. ჩუჩქე/ჩუჩქე რბილი, ნაზი (*ნ. მარი*).

ჩამჩქამუბა (ჩქიჩქეობას) ბავშვობა, ჩვილობა. გვლას ჩქიჩქეობა მიღულუ - ცუდი ბავშვობა (ჩვილობა) მქონდა.

ჩამოი-ი (ჩქეთის) ჩოთი.

ჩამოლა (ჩქოლას) იგივეა, რაც ჩქელა, - ახალი, ახალბაზრდა. ჩქოლა ბული ახალგაზრდა ბალი. შორ. ლორთქოში. საძა: ჩქოლი ახალ მოზარდი, ნორჩი, ნურლი.

ჩამოლირი (ჩქოლირის) მიღ. ენებ. წარს. ჩქოლუნს ზმნისა - 'ბა'თსლექსილი, დამტკარული.

ჩამოლა (ჩქოლას) სახელი ჩქოლუნს ზმნისა - ბარტყამ (გამეტებით); თსლუმა; თსლუმაინის ბადენა: გაღატ. დამტკრევა. ჩქოლუნს (ლოქოლუ დამტკრევა, დაარტყა; ლოქოლუ დაუმტკრევეთა, დაურტყამს; ლოქოლუ(ა)ნ დამტკრევედა, დაარტყამდა თურმე) გრდმ. ამტკრევეს; არტყამს. იჩქოლუენ (ლოქოლუ გათიხლიშა, დამტკრა; ლოქოლუ(ა)ნ გათიხლემილა, დამტკრულა) გრდლ. ენებ. ჩქოლუნს ზმნისა - თიხლუმება; იმტკრევა.

ჩამოლარი მიღ. მოქმ. თიხლუმელი, 'გა'მტკრემელი. ჩამოლარი მიღ. ენებ. მყ. სათიხლემი, 'გა'სარტყემელი. ჩამოლარი მიღ. ენებ. წარს. თიხლუმელი, 'და'რტყემული. ჩამოლა მიღ. ენებ. წარს. სათიხლემი, 'და'ნარტყამი. ჩამოლარი მიღ. ენებ. წარს. თიხლუმის, დარტყემის საფასური.

ჩამონ-ი (ჩქონის) პატარა კშმეული; ჰაბანარიანი ჩიქა მღვინარი სპირას (*ყველ*). შორ. საძა: ჩქონი დაბალი ნაშე.

ჩამონა (ჩქონას) სახელი ჩქონუნს ზმნისა - მზარლად ხენა, ჩინჩენა. გაღატ. საქმლის მაღიანად (ხარბად) ჭამა, - სახსელა. თიში კიბორფი ჩამოგვედა კინახონა ოჩქონარს - იმისი ცილები ჩამოგვედა სახნის სახენელისას. შორ. ხონუა.

ჩამონჩი-ი (ჩქონჩის) კლდე, სალი კლდე, აპარაფი, შრიანო. გომოლუმე სქეამი გვალა, ჩქონჩი, კვრულ მორიგილყე ძიხვი გინარიგინანტი - ზემოდან ლამაზი მთა, სალი კლდე. კლდენამოშვირულ ზეხივი გადმომდგარა (ამაყად). ჩქონჩი ქუა პიტალი (სალი) ქუა.

ჩამონჩა (ჩქონჩას) იგივეა, რაც ჩხოჩია, - სხივი. გიბუ ჩქოჩია თირს ითმურმანს - თილი სხივი თოვლს უნთავს (ადნობს).

ჩამონჩი (ჩქონჩის) იგივეა, რაც ჩხორო, - ცხრა. ჩქორო ქოპუნუკ, მომიყადით ვითოთირმე შეთებაშა: *ა. ყოფშ. გვ. 16* - ცხრა მყავს, დამიცადეთ თორმეტის შეესებამდე.

ჩამონჩი-ი (ჩქონჩის) იგივეა, რაც ჩქონჩი, - აპარაფი, ციხაპო კლდე. ჩქოჩქეფი დუკ მუნმოჭოფუნა მოგხსხურე ნეტრიყალი: *მასლ., გვ. 102* - ქარაფთი თავს დაგვეურებს მოსისხლე მტერსათუ.

ჩამონჩამოლა (ჩქეშას, ჩქეშალას) იგივეა, რაც ჩქეაფა, - სახელი ოჩქეანს ზმნისა - ბაბზანა (დავლებით); ბადაქაქა; ბასლომა. ჩქეშალაქ ვაღვებარას ბაღანოქ - ბავშვის გაგზავნა არ დაგვზაროს. მუშით გუნოჩქეშალუე: *ქსს, გვ. 64* - თავისად გახდის თურმე.

ჩამონჩამოლირი (ჩქეშალირის) მიღ. ენებ. წარს. ოჩქეანს ზმნისა - ბაბზანინილი.

ჩამონჩამოლი (ჩქეშალირის) იგივეა, რაც ჩქეშალირი, - ბაბზანინილი (დავლებით).

ჩამონჩამი (ჩქეშურის) ჩანსქამეული ქაცის სახის გამომამტყველვა, სახეზაბადრული.

ჩამ იგივეა, რაც ჩქი, - ჩივე. ჩქე გუნწყით ყაბაყევი - ჩენ აუხსენი ვლებებს. ჩქეა ჩქენი მინუე გომიგუნდესი...: *მ. ხუბ., გვ. 112* - ჩენი ჩენი პატრონი რომ გაგვიშვებდა... ათენა რე, ჩქე მოაუნანი: *კ. სამუშ., ქსს, გვ. 131* - ესა, ჩენ რომ მოვაყვოს.

ჩამენაზრა, ჩამენობა, ჩამენობრა იხ. ჩქინებურა, - ჩამენაპრი. აფხაზეფიში ქული ქოგე ჩქენებურა ბერიშ ქუს: *ა. ყოფშ. გვ. 121* - აფხაზეფის ქული ჰგავს ჩვენებური ბერის ქულს. გორდი ჩქენობრა მიქვლდე: *მასლ., გვ. 99* - ბაყაყი ჩვენებური მეგონა. ჩქენობრეფი ბრელი ოკათე: *ა. ყოფშ. გვ. 157* - ჩვენებური ბერი ურევი. ჩქენობურა რაგადი: *ა. ყოფშ. გვ. 62* - ჩვენებური ლაპარაკი.

ჩამენამონა (ჩქენჩქონას) იგივეა, რაც ჩქიჩქონუა, - უშნოდ ჭამა.

ჩამენამ (ჩქენჩქეს) იგივეა, რაც ჩქიჩქე, - ახალი, რბილი, ჩვილი; ჩვილი ბავშვი.

ართის ჩქეჩქე მონოკუე: *ი. ყოფშ., გვ. 62* – ერთს ჩელო (ბავშვი) მოკაყვდა თურმე. ჩქეჩქექე დებხადე: *მ. ხუბ., გვ. 208* – ჩელო დაბადა. დააჭუ ხექ ჩქეჩქეცნენი, დიდაქ რკიაფი დააჭუე: *ი. ყოფშ., გვ. 53* – ხელი რომ დაწვა ჩელოს, დედამ კიელო დანწყო.

არქაქმენობა (ჩქეჩქეინობას) ბავშვობა, ჩვილობა. ჩქეჩქეცნობას ართო რდილეფი: *აია, 2, გვ. 76* – ბავშვობაში (ჩელობაში)ერთად გაზრდილები.

არქაბარქი (არქაბარქს) თუშუქის ბაღაბაგეპისას ბამოცაქეშული ხმა; ხმაური; არქაქმენი.

არქაქი (არქაქის) ძველი ფხსსაცამილი, – ჯღანნი. *შორ. ზესხ. ჩხანქი ცუდი, დაბეული ქალამანი, ჯღანქი, ჯღანი (ა. ლლ.).*

არქაქაშუ (არქაქაშუს) *იხ. ნრხაღაფა.*

არქან (არქანას) მუხ; მუხის სხივი; მუხიანი დღე (ამინდლი); სიტყვა. (მინი) არქურ მარქუხენს, მინი – არქანა: *ი. ყოფშ., გვ. 167* – (ზოგჯერ) სიცევე მანუხებს, ზოგჯერ – სიცევე. წყარი დო პავე მომიერი, არქაქალი დო არქანა: *ქ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 104* – წყალი და პავე ზომიერი, მბაქუნა (წერილი წვიმა) და მზე (მზინი). ბეს სიტყუბას თოქილე იმი თოქილე არქანა დღასუ: *ქ. გორ., გვ. 65* – მზეს სიბოში ეცილებოდა იმის თვალბი მზინ დღეს. მანჯარი არქანა ნაწამალა ფურქელემქ ქუჩენ: *ყა ზაყ., 16.03.1930, გვ. 2* – მაგარი სიცევე (მზე) შენაბოლ დოთილებს წვეფს. არქანა ში ნაჭევი: *ი. ყოფშ., გვ. 114* – მზის დანჯარი. გობუ არქანა: *ქხს, I, გვ. 328* – თბილი მზე.

არქან ლა (არქანა დღას) მუხიანი დღე. მუჯგერი რე მუქარობა ცხთეჯგუა არქანა დღას – რა კარგია მგზავრობა ამისთანა მზინ დღეს

არქანა (არქანაიას) მუხიანი დღე, მუხინობა. გურქ უკოროე ბეამი ბეალარა, სეგობა დო არქანაიას: *ქ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 11* – გულს უყვარი მზის მზინარა, სიბოთ და მზინი დღე (დარი). იტბოუთ არქანაიას: *ქხს, I, გვ. 54* – გათბეთ მზეზე. მორთია, არქანაიას, თოქილე ობარჩხალაიას: *ქ. სამუშ., ქხს, გვ. 12* – მორდი, მზინი დღე, თვალბეგასცისკოროე ნებო. თუთარჩქელა დო არქანაიას ე ორფელი უქქე: *ქ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 26* – მიფარინამა და მზინამა დღემ ყველაფერი იცის.

არქანაშ (არქანაფას) მუხიობა, მუხი დანვა; მუხაშ მიფიცხება. არქანა მიჩხანე ორო-მიორე: *ქხს, I, გვ. 167* – მზე მიშვეე და ჩრდილი – მიჩრდილე. ფუთქურანც... არქანაქანც, ხან გეტ მუჩხანუანც – ცრის... წერილად წვიმს, ხან მზე აჭერი (წვეფს). *იხ. გე-არქანაფა. შორ. ლა ზ. ჩხეაფა ცხელი; თბილი (ამინდი, პაერი) (ნ. მარი).*

არქანაშუმი (არქანაქის) რქანა, არქაქმენი (რქეცხას). თხალეფი ართიანს არქანაქის ქულუჭყანანი, თიწკმა დინუნანია – თხები ერთმანეთს რქენას რომ დაუნცებენ, მაშინ ილეუებიანო (იკარგებიანო).

არქან-ი (არქანის) იგივეა, რაც არქანაჭი.

არქანაქ (არქანაქს) იგივეა, რაც არქანაფა, – მუხის დაჭარა; მუხაშ მიფიცხება.

არქან-ი (არქანის) ქართის (*იხ.*) ერთ-ერთ კუთხეში აკეთებდნენ არქანაქს – ესა ოთხბოძე შემდგარი ისლით (ან სხვა რამით) გადახურული ნაგებობა ადარანა და ცხელ ამინდში საქონლის თავშესაფარი.

არქან-ი (არქანის) იგივეა, რაც არქანაჭი, – გოქინანი, ბაბაღული; ენარბილი, მონდომობა; ცოცხალი; ენარბილი *ზაზხ. ენარბილად. ირო ჭკეკერი, არქანაჭი, ჩქე ფორდათ ართი გური – ყოველთვის ჭკეკანად, ენარბილად, ჩვენ ვიყით ერთგულად.*

არქან-ი (არქანის) *იხ. არქანაქა.*

არქან-ი (არქანის) ხალხური სპორტის ერთ-ერთი სახეობა, – ასპარეზის მონაწილე ავიდოდა ხის კენწეროზე და ცდილობდა, თავის სიმძიმით ისე მოხებრა იგი, რომ ფეხებით მიწას შეხებოდა. ასეთი შეჯიბრება ტარდებოდა მარქ-პაროლში ქვეჯაროლის შემდეგ (*ქ. ხაბ., ძიგ., გვ. 59*).

არქაქი (არქაქის) წვიმის წვეთი, მუხაქი, მუხაქი.

არქაქალ-ი (არქაქალის) მუხაქი; წვირილი (უქუქანა) წვიმა; წინწაკლა, წკაქუნა წვიმა; წვიმის დანჯამა. წყარი დო პავე ზომიერი, არქანაქ დო არქანა: *ქ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 104* – წყალი და პავე ზომიერი, წინწაკლა და მზე.

არქაქალ-ი (არქაქალის) *მიქი. ენებ. წარს.* არქაქალანს ზმინს – დამპარქაქალი; დანჯამლი, დანჯარაქალი. მესლი (ი) ჭვიმათ გობონილი, არქაქალერი: *ქ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 18* – მისის წვიმით განბანილი, დანაქალი (დასხურებული).

არქაქალ-ი (არქაქალის) სახელი არქაქალანს ზმინს – თქორი, წვირილად წვიმა, წინწაკლა ჭვიმს, ჭვიმს, არქაქალანს – წვიმს, წვიმს, წინწაკლას (ყინულას). არქაქალანს (არქაქალანს წვირილად ინიმბი; უსაქალანს წვირილად უწვიმბი; არქაქალანს) წვირილად წვიმდა, წინწაკლად თურმე) *გრდუ. სა. შ. მოქ.* წვირილად წვიმს, წინწაკლას, – თქორაქს. არქაქალ-ი *მიქი. ენებ. წარს.* 'დაწამული, დასხურებული. არქაქალან/არქაქალან-ი *მიქი. ენებ. წარს.*

'და'ნამბი, 'და'ნასხურები. *შორ.* გითოყუნელი ჭვიმი; ფუთქურუა; ციზუა; ცირუა. *საძ.* შხაპი ჩქარი წვიმა.

ჩხაპაშა (ჩხაპაფას) *იხ.* გოჩხაპაფა, - სხურეპა, შხაფაპა.

ჩხაპა (ჩხაპაუს) სახელი ჩ ხ ა პ უ ნ ს ზმნისა - დანამბი; სხურეპა, შხაფაპა, წყლის მისხმა; რნჰა. შეგაღენს დო ძგაღენს ჩ ხ ა პ უ ნ ს - გიგივით მიდის (მიგივობს) და ნაპირებს რნჰავს (ნამაღს).

ჩხაპუნს (წოჩხაპა დანამა, წოჩხაპა დაუნამაღს, წოჩხაპაუღ) დანამაღედა თურმე) *გრდმ* ნამაღს, ასხურებს.

უჩხაპუნს (წოჩხაპა დაუნამა, წოჩხაპა დაუნამაღს) *გრდმ* *სახს. ქც.* ჩ ხ ა პ უ ნ ს ზმნისა - უნამაღს, უსხურებს.

ჩხაპაუღ(ნ) (წოჩხაპა დანამა, წოჩხაპაუღ(ნ) დანამაღა) *გრდუე. ენებ.* ჩ ხ ა პ უ ნ ს ზმნისა - ინამაღა, ისხურებს.

აჩხაპაუღ(ნ) (წაჩხაპა დაენამა, წოჩხაპაუღ დანამაღა) *გრდუე. ენებ.* უ ჩ ხ ა პ უ ნ ს ზმნისა - ენამაღა, ესხურებს, ეშხურებს.

ჩხაპაუღ(ნ) (ჩხაპაუღ შესაძლებელი ვახდა 'და'ნამბი, -, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ჩ ხ ა პ უ ნ ს ზმნისა - შეიძლება 'და'ნინამოს.

აჩხაპაუღ(ნ) (აჩხაპაუღ შესაძლებელი 'და'უნამა, -, წოჩხაპაუღ(ნ) შესაძლებელია დანამაღა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* უ ჩ ხ ა პ უ ნ ს ზმნისა - შეუძლია 'და'ნინამოს.

ოჩხაპაუღაუღის (ოჩხაპაუღაუღ ანამაღინა, უჩხაპაუღაუღ უნამაღინებია, წოჩხაპაუღაუღ(ნ) ანამაღინებდა თურმე) *კაუხ.* ჩ ხ ა პ უ ნ ს ზმნისა - ანამაღინებს, ასხურებინებს.

მაჩხაპაუღი *მიზლ. მიზლ.* შნამაღი, მსხურებელი, მშხეფებელი. **ოჩხაპაუღი** *მიზლ. მიზლ.* შყ. სანამაღი, სასხურებელი, საშხეფებელი.

ჩხაპაუღი *მიზლ. ენებ.* წარს. 'და'ნამბული, 'და'სხურებელი, 'და'შხეფებელი. **წაჩხაპაუღი** *მიზლ. ენებ.* წარს. ნანამბი, ნასხურები, ნაშხეფი.

წაჩხაპაუღი *მიზლ. ენებ.* წარს. 'და'ნამბის საფასური. **უაჩხაპაუღი** *მიზლ. უარყ.* დაუნამაღი.

ჩხაპაუღი (ჩხაპაუღის) შხაპაუღი.

ჩხაპაუღა (ჩხაპაუღისა) შხეფაუღი, ზოღაპინი. **ჩხაპაუღა** თხა ზოღებინი თხა.

ჩხაპაუღი (ჩხაპაუღისა) იგივეა, რაც ჩ ხ ა რ კ ი, ჯ ღ ა რ კ ი, - ძუსლჩაპაქცილი წჷლა. ჩ ხ ა პ უ ჭ ი ა ქ ი მ ა მ ა მ უ ლ ე უ ქ ი ხ ი ს - ქუსლჩაქცილი (უფარგისი) წულა ეცვა ფეხზე. *შორ. გურ.* ჩხაპაუღი ძველი უქუსლი ფეხსაქცილი (ა. ღლ.); წულის ქუსლჩაქცილი ჩაცმა (ტ. ძორ.).

ჩხარ-ი (ჩხარის) აბრეშუმის უპარგინი პარსი (საყაქედ ვარგა მხოლოდ) *(სტელ).* პარკი ჭია

შე მოკვედია და შვი წენნი გარე გამოვა, ესა ჩხარი პარკი. *შორ.* ბახუა, ჭყინჭყევა; *იზორ.* ჩხარის აბრეშუმის ქის ცული პარკი (ტ. ძორ.).

ჩხარაზი (ჩხარაზის) *ძიგან.* მავარი და დაბალი ტანის ხეა, იზრდება შუშულია და ჯალღის (ტილის) ვასაყარზე (მასლები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 214).

ჩხარაზი (ჩხარაზის) ბადის საქსოვი ჩხირი (მ. კორეა). *იხ.* ინჭვი; ფახი.

ჩხარაქი (ჩხარაქის) 1. ჩხაპაუღი. დუეუ ქიგნორღეს ცყვია, ქვას მეულუღუ ჩ ხ ა რ კ ი : *მასლ. გვ.* 89 - თავზე ტყვია დამაყარეს, ქვას გაქონდა ჩხაუენი. 2. იგივეა, რაც ჯ ღ ა რ კ ი, - ძველი უმხსატაქცილი (უფარგისი), რომელსაც არ პარმის საქსოვარი, - მოცილებულია ან ჩაქცილი...

ჩხარაქალი (ჩხარაქალს) *ხმაძ.* ჩხარაუენი; ჩხაპაუენი. მუღვარენი დინობუ, ფერო ჩ ხ ა რ კ ა ლ უ - რალუც დეეს შიგ, ისე ჩხაუენებს. *შორ.* ჩხაქალი; ჯღარაქალი.

ჩხარაქაუი (ჩხარაქაუის) იგივეა, რაც ჩ ხ ა კ ა ფ ი, - სახელი უ ჩ ხ ა რ კ უ ა ნ ს ზმნისა - ჩხარაუენი. უბაღო დღა მარენი, თხალეფო ართიანს ქალღეს მოგანა, უ ჩ ხ ა რ კ უ ა ნ ა, უჩრხეფით იბუჯანა, გუჯემს უფართხუნა - ცუღი დღე რომ მოადგება, თხები ერთმანელს რქებს ურტყაპენ (ურტყაუენებენ), ფეხები მინას ფოცხავენ, ყურს აფართხუნებენ.

ჩხარაქანი (ჩხარაქანს) იგივეა, რაც ჩ ხ ა რ კ ა ფ ი .

ჩხარაქა (ჩხარაქას) იგივეა, რაც ჩ ხ ა რ კ ა ფ ი , ჩ ხ ა რ კ ი ნ ი .

ჩხარაქნტალი (ჩხარაქნტალის) ლამაზი, ქოსტა, მოსდენილი. ჩქიმი ჩ ხ ა რ კ ე ნ ტ ე ლ ი ბოზი - ჩემი კობტა ბიჭი.

ჩხარჩხალი (ჩხარჩხალს) იგივეა, რაც ჩ ა რ ჩ ხ ა ღ ი, - ჩხარაუენი, წყლის ხმაურით ნამოსტვა; ანღა ბადმორჰრის ხმა. // *გაღაქ.* მომარღვა ხმაურით. მუფანს წყარი მოიკორღუნ, საწარო ქე თ ჩ ხ ა რ ჩ ხ ა ღ ა ნ ს : *ქსს. I, გვ.* 234 - როდესაც წყალი მოაკლდება, საწარო ჩააჩხარაღებს. *შორ. ტომობ.* **ოჩხარჩხალე** (ოჩხარჩხალე წყლის საჩხარაღო ადგილი (ა. ცხად, ტომობ., გვ. 48).

ჩხარჩხატლა (ჩხარჩხატლას) ჩხარჩხატლა. ჩ ხ ა ' რ ' ჩ ხ ა ტ ე ლ ა ჩქიმი ჭყინჭალი, ვაღაპილა, ვაგმანწვალა: *ქსს. I, გვ.* 89 - (ჩხარჩხატლა) ჩემი ქორავი, არ მომლო, არ გამანჯალო.

ჩხაშა (ჩხაშას) ხანის სიმეზა (ტ. ფოფია).

ჩხაშხა (ჩხაშხას) სახელი ჩ ხ ა რ კ უ ნ ს ზმნისა - ბაქარა. ბადიღე ქოჩხარჩხა კაის

ოკეცალო, გაკარმ დარხიო: აა, 1, გვ. 23 – მოუცმა გაქრა კაქს კეცო, (და) დაანთო ცეცხო.

ჩხანსური (ჩხანსურს) თავეშაქავეშული ნარხუვაბა, ნაინკლავეაბა.

ჩხან (ჩხეს) ცხალი. მა საჭროთი მიმოჩქ, ჩ ხ ე ჩილდურთი რთხეუ: *ბ. შქა, გვ. 27* – მე საჭიროდ მიმანია, ცხელი ცრემლით გთხოვო. დროთი ორე ჩ ხ ე დო ჩხურე: *ქხს, 1, გვ. 65* – ხან (დროთი) არის ცხელი და ცივი. გვეგოუნდი ჩილაძურ ჩ ხ ე ს: *ქხს, 1, გვ. 228* – დავასხადო ცრემლს ცხელს. ი ჩხ ე ური ცხელი გული: ჩ ხ ე ტ უ რ ც კოჩი მუს გაკეთენსა: *ხაბ. სიძრ, 1, გვ. 165* – ცხელ გულზე კაცი რას არ გააკეთებსო. ი ჩხ ე ქარი ცხელი ქარი, – იცის ზაფხულში და აბზოს ყველაფერს. *შორ. ღაზ.* ჩხე ციხე-ცხელეა; ჩხუნ: ოჩხუნუ/ოჩხუნუ მე მცელა (*ბ. შარი*).

ჩხალაბა/ჩჩხალაბა ('რჩხელეაბა) *იხ. რჩხელეაბა, რჩხოლეაბა; გარჩხელეაბა.*

ჩხანწიწური (ჩხენწიწურს) იგივეა, რაც ჩ ხ ა ნ წ ი ე რ ი, – ვარმინინი; გაბადული; მიწდომეაბული. ჩხენწიწიურ ზმზ. მონდომებულად. ჩ ხ ე ნ წ ი ე რ ო ათე საქეარში ხეში მეთხემათ ჩქე ქიმოჭიორუნათ მიხანც – გაბედულად ამ საქის ხელის მოკიდებთ ჩვენ მივალნეთ მიხანს. ჩ ხ ე ნ წ ი ე რ ო, ჯიმალეუთი, ჯიმალეუთი, ჩ ხ ე ნ წ ი ე რ ო, ხე გიმიბლათ ართინფრო!; *აუზაყ, 11.04.1931, გვ. 3* – მონდომებთი, ძმებო, ძმებო, მონდომებთი, ხელი გამოვილით ერთად! *შორ. უჩხენწიე; უწყარმაკე.*

ჩხანწიწორება (ჩხენწიწირობას) გაბადულოება.

ჩხანა-ი (ჩხერკის) იგივეა, რაც ჩ ხ ე რ კ ი, – ხემლი ნწალი.

ჩხანმა (ჩხეშას) თამო; ბაბა; საქონლის ზურგის უანან ნანწილი სუდუსუნეაძე. ჩ ხ ე შ ა ფართო, წელი ჭიფე: *ქხს, 1, გვ. 212* – თეძო ფართო, წელი წერილი. მის (მინს) ოჭიში ქინოგახი, მის (მინს) ქიმოგახი ჩ ხ ე შ ა : *ქხს, 1, გვ. 301* – ზოგს ზურგი ჩაუემტვირო, ზოგს მოუენგრიე თეძო. ჩ ხ ე შ ა აკონუნაფილი: *მასალ., გვ. 106* – თეძო ჩაფსეკილი (ჩახეული). ჩ ხ ე შ ა ს ქედოლევი ტყვია: *ი. ყოფშ., გვ. 159* – თეძოში დაეუდევი ტყვია. ენის გასატყვი. ჩე ჩხეშ ჩ ხ ე შ ა ჩხე-ჩხეთი ცაშაში სადილი: *ი. ყოფშ., დეკსი., გვ. 367* – თეძორი ძროხის თეძო ცხელ-ცხელად ხუთშაბათის სადილი.

ჩხანსალაშური-ი (ჩხეშალაშურის) თამოამოპარდწილი.

ჩხანშაბ-ი (ჩხეშაშს) თამოინანი. კვდგრი ოთანთალაბა, მეკეანაფილი ჩ ხ ე შ ა მ ი შ ი :

კ. სამუშ., ქართ. ზუა., გვ. 32 – გულმკერდი მოთიმთიმე, თეძო ჩახვეულ-ჩაფსეკილი.

ჩხანშ ხან-ი (ჩხეშე ჯამს) *მოგარ. ანისთავა. იხ. ცინტურია (ა. ძაყ).*

ჩხან-ჩხან (ჩხე-ჩხე) ცხალ-ცხალი. ჩ ხ ე - ჩ ხ ე ოჭკომალეუი – ცხელ-ცხელი საქმელები. ჩხე-ჩხე ზმზ. ჩხე-ცხელად. ჩე ჩხეში ჩხეშა ჩ ხ ე - ჩ ხ ე თ ხაშოლი ცაშაში სადილი: *ი. ყოფშ., გვ. 367* – თეძორი ძროხის თეძო ცხელ-ცხელად მოხარებული ხუთშაბათის სადილი. *იხ. ჩხე.*

ჩხანწიწი-ი (ჩხეხანდის, ჩხეხანს) ნისქვილის ნანწილი: სარეკელი, რომელიც ქვაზეა დადებული; ქვის ბრუნვის დროს ირხევა და სიმინდი ცვივა ოქორიეში (*იხ. იხ. სქიბუ; ხოპო*).

ჩხანაბაშ-ი (ჩხეგაბაფის) იგივეა, რაც ჩ ხ ე ე შ ა ფ ი, – შხაპანი, შხაფა, შხაფაბა. *ი. გააფ. ცვირო პირში ჩარტყმა.*

ჩხანაპა (ჩხეგაპუს) იგივეა, რაც ჩ ხ ე ე უ ა .

ჩხანარწი-ი (ჩხეგარწის) *მძღ. ენებ. წარს.* ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – 'ბა'ცხეპილი.

ჩხანარუა (ჩხეგარუას) სახელი ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – ცხანა, ლომის (ან ხეა რამის) ლანა.

ჩ ხ ე გ ა რ უ ა ვა ნოჩქედესე: *ი. ყოფშ., გვ. 150* – ცხევა არ სკოდნიათ. გეგუთის ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ა დო ბანასი ქობნიწანანია: *ქხს, 1, გვ. 253* – გეგუთში ცხევეუნ და ბანასში ანიავენო. ძიბი, მალმაყუნუქი-და, ლუმუს ვა გ ო რ ჩ ხ ე გ ა რ უ ა ფ ა : *ქხს, 1, გვ. 191* – გოგო, თუ ნამოყევი, ლომს არ გაგაცხევიტ. ჩხეგარუნს (ჩხანარ ცხევა, უხანარ უცხევა, ნოჩხანარუნს) ცხევადა თურმე) *გოდმ.* ცხევატა უჩხეგარუნს (უხანარ უცხევა, უხანარ უცხევა) *გოდმ. სხხ. ქე.* ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – უცხევატა.

იჩხეგარუენ (იჩხეგარუა გაიცხევა, ბოჩხანარუა(ნ) გაიცხევა) *გოდმ. ენებ.* ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – იცხევატა.

აჩხეგარუენ (ააჩხანარ გაიცხევა, ბოჩხანარუა გაიცხევა) *გოდმ. ენებ.* უ ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – იცხევატა.

იჩხეგარუნს (იჩხანარ შესადლებელი ვანდა 'გა'ცხევა,-) *გოდმ. ზესაძე. ენებ.* ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – შეიძლება 'გა'იცხევის აჩხეგარუნს (აჩხანარ შეძლო 'გა'ცხევა, -, ბოჩხანარუნს) შესადლები გაიცხევა) *გოდმ. ზესაძე. ენებ.* უ ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – შეუძლია 'გა'ცხევის.

იჩხეგარაფუანს (იჩხანარაუა აცხევინა, უჩხანარაუაუა უცხევიტება, ნოჩხანარაუაუა(ნ) აცხევიტება თურმე) *კაუზ.* ჩ ხ ე გ ა რ უ ნ ს ზნისა – აცხევიტება. **აჩხანარწილი** *მძღ. მოგარ. მცხეველი.* **იჩხანარწილი** *მძღ. ენებ. მე.* საცხევი.

ჩხვილათა მიჰ. ერძ. წარს. 'გა'ცეხვილი.
 ნახვილათა მიჰ. ერძ. წარს. ნაცეხვი.
 ნახვილათა მიჰ. ერძ. წარს. ცეხვის საფასური.
 უნახვილათა მიჰ. უარყ. 'გა'უცეხვილი. იხ. ჩამურო.

ჩხვილათა (ჩხვილათა) იხ. ჩხვილათა.
ჩხვილათა-ი, **ჩხვილათა-ი** (ჩხვილათა-ის) ხმელნი ნწელი
 (ტოტები). ბერძნულში ჩხვილათა
 ((ჩხვილათა) ომეს გინმობუცხანთ -
 ბრონტოსის ხმელი ტოტები ეზოს ფეციცხათი.
 შორ. გურ. ჩხვილათა ხმელი ნწელი (ა. ლლ.).

ჩხვილათა-ი (ჩხვილათა-ის) მხვილათა. იყუე წყაროში
 ჩხვილათა-ი - შეიქნა წყლის შხვილათა.

ჩხვილათა (ჩხვილათა) სახელი ჩხვილათა ზნისა -
 1. შხვილათა; შხვილათა; სხვილათა. თაქ ქვეპურო
 გინაჩქენანც დლო ეკი ჭალეს ქორჩხვილათა
 - აქ ქალად გადაქცევის და ზეითი ქალს
 შეაბილავებს. ოჭუშარკის წყაროს
 ქორჩხვილათა ჰიჯიზი - დილის წყალს
 შესისურებს სახეზე. 2. გადუ. სახეზე (ცხვირ-
 პირში) გაშლილი ხელის გარტყმა. ხე
 ქორჩხვილათა ჰის - ხელი გაარტყა სახეზე. 3.
 გამომარა, დაპარა პატარა მონაქმინისა
 (სახეზე, ტანზე...).

ჩხვილათა (ჩხვილათა) შეაბილავა, გაარტყა;
 ქორჩხვილათა შეუშეფეხია, გაურტყამს;
 ქორჩხვილათა(ნ) შეაბილავა, გაარტყამდა
 თურმე) გრძლ. აბილავებს, მსუბუქად არტყამს
 სახეზე.

ჩხვილათა (ჩხვილათა) შესისურა, ქორჩხვილათა
 შესისურებია) გრძლ. სათა. ქ. ჩხვილათა ზნისა -
 იბილავებს, ისურებს სახეზე.
 ჩხვილათა (ჩხვილათა) შეუშეფეხია, ქორჩხვილათა
 შეუშეფეხია) გრძლ. სასხ. ქ. ჩხვილათა ზნისა -
 უბილავებს, უბსურებს; ურტყამს სახეზე
 მსუბუქად.

ჩხვილათა (ჩხვილათა) შეეშეფეხა, ქორჩხვილათა
 შეეშეფეხია) გრძლ. ერძ. უჩხვილათა ზნისა -
 ებილავებს, ებსურებს სახეზე.

ჩხვილათა (ჩხვილათა) შესაბილავებია გაბდა
 'შე'შეფეხა, -) გრძლ. შესაბილავ. ერძ.
 ჩხვილათა ზნისა - შეიძლება შეფეხა,
 სასურება; მსუბუქად დარტყმა სახეზე.
 ჩხვილათა (ჩხვილათა) შეეშეფეხინა, -
 ქორჩხვილათა(ნ) შესაბილავებია) გრძლ.
 შესაბილავ. ერძ. უჩხვილათა ზნისა - შეუძლია
 შე'აბილავოს, შე'ასუროს; მსუბუქად გაარტყას
 სახეზე.

ჩხვილათა (ჩხვილათა) შესაბილავებია,
 ქორჩხვილათა(ნ) შე'აბილავებინებია,
 ქორჩხვილათა(ნ) აბილავებინებდა თურმე) კუზ.
 ჩხვილათა ზნისა - ასსურებინებს,
 აბილავებინებს.
 ჩხვილათა მიჰ. მოქმ. მხვილავებელი;
 'და'მრტყმელი მსუბუქად.
 ჩხვილათა მიჰ. ერძ. მყ. სახვილავებელი;

'და'სარტყმელი მსუბუქად.
 ჩხვილათა მიჰ. ერძ. წარს. 'შე'შეფეხვილი;
 დარტყმული (ნაცები) მსუბუქად.
 ჩხვილათა მიჰ. ერძ. წარს. 'შე'ნაბილავებია;
 'და'ნარტყამი მსუბუქად.
 ჩხვილათა მიჰ. ერძ. წარს. 'შე'შეფეხვის;
 'და'რტყმის საფასური.
 ჩხვილათა მიჰ. უარყ. 'შე'უშეფეხვილი;
 'და'ურტყმელი. შორ. ტყ. ქართ. ჩხვილათა ჩხვილათა
 (ი. აბლ. ლექსი).

ჩხვილათა-ი (ჩხვილათა-ის), **ჩხვილათა-ი** (ჩხვილათა-ის) ლომის
 (ლომისლომის) მარცხალი; შხვილი. ჭუკი
 ოჭოვილი ჩხვილათა ქოჩოლი-ნანა; ქსნ. 1. გვ.
 168 - თავი დაიჭირე და ფეტვი აჭამე, ნანა?
 ჩხვილათა იმ ქაქალიში მამხა სინათლე;
 მ. ხუბ. გვ. 50 - ფეტვის მარცხლის სინათლე
 სინათლე. ჩხვილათა ვაქოთბილი ლომს -
 ფეტვისაგან ვაქოთბილი ლომს. 0 ჩხვილათა
 ლომს ფეტვის ლომი; - მზადდებოდა
 შემდეგნარად; აადულებდნენ წყალს, ლომის
 მარცხლებს გარეცხადნენ კარგად და
 ჩაყრიდნენ მდელარეში. ლომი რომ
 მოიხარებოდა და დასქელდებოდა
 (აკლენდნენ), ქვაბში ორჯერ მოზულდნენ.
 ლომს ქვაბიდან იღებდნენ და აგებდნენ როგინი
 (მასალა) ტ. III, ნაწ. II, გვ. 207). შორ. გურ.
 იმერ. ლექს. ჩხვილათა ვაქოცხვილი ლომი; ლომის
 მარცხელი (ქ. ტყ. ს. ჯლ., მ. ბიქ., ა. ლლ.). შორ.
 ლაზ. ჩხვილათა, მხვილათა ლომი (მ. მარ.).

ჩხვილათა-ი (ჩხვილათა-ის) 1. იგივეა, რაც ჩხვილათა. 2.
 შხვილათა - სწეულბა ერთგვარი; ბატონები, -
 ჩუბუცხვილი.

ჩხვილათა-ი (ჩხვილათა-ის) იგივეა, რაც ჩხვილათა, -
 ხის ხმელი ტოტი (წელი). შჩხვილათა იხ. ცხვილი.
 შორ. გურ. ჩხვილათა, ჩხვილათა წყლის მიერ
 ჩამოტანილი ფიჩი, ხმელი ნწელი (ა. ლლ.).

ჩხვილათა (ჩხვილათა) იგივეა, რაც ჩხვილათა, -
 ცხვილი. ჩამურში კაკუტის ცეხით ლომზე კანის
 (კილის, ქერქის) გაცლა.

ჩხვილათა, **ჩხვილათა-ი** (ჩხვილათა, ჩხვილათა) იგივეა, რაც
 ჩხვილათა, - კივილი; ყვირილი; ჩხვილილი.
 ბაბუ ჩხვილათა, ბაბუ რკინას, ბაბუ თომას
 იწეწუნს - ბაბუ ჩხვილათა, ბაბუ კივის, ბაბუ
 თემის ინენს (გამოცანა: ჩიჩიხი).

ჩხვილათა-ი (ჩხვილათა-ის) იგივეა, რაც ჩხვილათა-ი,
 ჩხვილათა.

ჩხვილათა-ი (ჩხვილათა-ის) იგივეა, რაც ჩხვილათა-ი,
 ჩხვილათა, - ზოლ. ჩხვილი.

ჩხვილათა (ჩხვილათა) იხ. ჩხვილათა.

ჩხვილათა, **ჩხვილათა** (ჩხვილათა) იხ.
 ჩხვილათა, - სახელი უჩხვილათა (ნ) ზნისა
 - სწეულბა. ე. უჩხვილათა ე. უჩხვილათა
 ქილანთხუ - აუტელბა ფეხი და დაქუა

ზენისა — უსხუქაუს; უკანრავს.
ჩხიმილი მიძღ. ენებ. წარს. გასხვილი,
გასხვერტილი, გაჩხოტილი.
ნახიმა მიძღ. ენებ. წარს. ნახსები, ნახსვერტი.
ნახიმათარი მიძღ. ენებ. წარს. სხეპვის საფასური.

ჩხიმათაშ-ი (ჩხვირთაფის) სახელი
ჩხვირთუნს ზენისა — ჩხპირა; ჩხვლამბა.
ხემა ქიჩხვირთთა ფუუ ოდგიში — ხელში
ჩხვილოტა (ჩხვირთა) სადგისი.
ჩხვირთუნს (ჩხიმიამა სჩვირთა, უჩხიმიამა
უჩხვირთა, ნოჩხიმიამა) (სჩხვირთა თურმე)
გრძლ. სჩხვირთა, ჩხვირთუნს.
ჩხვირთუნს (ჩხიმიამა) შეჩხვირთა, ქაჩხიმიამა
შეუჩხვირთა) გრძლ. სათვ. ქვ. ჩხვირთუნს
ზენისა — ჩხვირთა.
უჩხვირთუნს (ქაჩხიმიამა შეუჩხვირთა,
ქაჩხიმიამა შეუჩხვირთა) გრძლ. სახს. ქვ.
ჩხვირთუნს ზენისა — უჩხვირთა.
აჩხვირთუნს (ქაჩხიმიამა შეუჩხვირთა,
ქაჩხიმიამა შეუჩხვირთა) გრძლ. ენებ.
უჩხვირთუნს ზენისა — ეჩხვირთა,
ეჩხვირთა.
ჩხვირთუნს (ჩხიმიამა) შესაძლებელი გახდა
ჩხვირთა, —) გრძლ. შესაძლ. ენებ.
ჩხვირთუნს ზენისა — შეიძლება ჩხვირთა.
აჩხვირთუნს (აჩხიმიამა შეუძლია ეჩხვირთა, —
ქაჩხიმიამა) შესაძლებელი შეუჩხვირთა) გრძლ.
შესაძლ. ენებ. უჩხვირთუნს ზენისა —
შეუძლია შეჩხვირთა.
ჩხვირთაფუნს (ჩხიმიამა) აჩხვირთა,
ჩხიმიამა) აჩხვირთა, ნოჩხიმიამა) აჩხვირთა
თურმე) აკუზ.
ჩხვირთუნს ზენისა — აჩხვირთა.
აჩხვირთა მიძღ. მოქმ. მჩხვირთა.
ჩხვირთა მიძღ. ენებ. მჩ. საჩხვირთა.
ჩხვირთა, ჩხვირთა მიძღ. ენებ. წარს.
შეჩხვირთა.
ნახვირთა, ნახვირთა მიძღ. ენებ. წარს.
ნახვირთა.
ნახვირთარი, ნახვირთარი მიძღ. ენებ. წარს.
უჩხვირთის საფასური.
უჩხვირთა, უჩხვირთა მიძღ. უარყ.
შეუჩხვირთა.

ჩხვირთილ-ი (ჩხვირთილს) მიძღ. ენებ. წარს.
ჩხვირთუნს ზენისა — შვირთარილი.

ჩხვირთა (ჩხვირთა) იგივეა, რაც
ჩხვირთაფი, — ჩხპირა, ჩხვლამბა.

ჩხვირთ-ი (ჩხვირთის) იგივეა, რაც ჩხვირთი, —
ხოლო. ჩხიპი.

ჩხვირთალ-ი (ჩხვირთალს) 1. მჩხვირთა; 2.
თამაში და ამატიციური.

ჩხვირთა-ი (ჩხვირთის) იხ. ჩხვირთა.

ჩხვირთა (ჩხვირთა) იგივეა, რაც ჩხვირთა,
ჩხვირთაფი, — ჩხვლამბა,
ჩხპირა.

ჩხვირთა-ი (ჩხვირთის) 1. ჩხვირთა; 2. მჩხვირთა;
სინონიმის ლაროს თამაშ ამატიციური
— სინონიმის ქართლი. ჭყინტი სინონიმის
მომოჭუნა, სინონიმის ჩხვირთაფი —
ჭყინტი სინონიმის მოჭუნა, სინონიმის
კატარა ამოჭუნა. 2. მჩხვირთა, მჩხვირთა;
საჭყინტი. ასე ჩხვირთაფი გვირთაფი,
ჯინტი გვირთაფი: მასალ., გვ. 115 — ახლა
ფსუკი (ანად) ავტარეთ, ძირი გავირთაფი. ასე
ჭყინტი ქართლით ეთარაფი და ქთანა გვირთა-
ფარაფაფი, ჩხვირთაფი დო ჯოლოკეტი
ჯინტი ქთანაფარაფი — ახლა ტრატორი
მოვიდა და ქვეყანა გადათარაფა, ფსუკები და
კლერტა ძირში მოჭრა. სქანი ჩხვირთაფი
ეშალაფი! — შენი ფსუკი ამოჭრადნილი!
(წყველა). // გადარ. მჩხვირთა, მთამოჭრალი.
ენა ოჯახში ჩხვირთაფი — ეს ოჯახის
ფსუკი (მჩხვირთა).

ჩხვირთა-ი (ჩხვირთა) რასაც ჩხვირთა იქვს.
ჩხვირთაფი კახა სამგლოვიარო შვი კახა,
რომელიც ქვეით შტორთაფი, ფსუკები. ეს
დოდი მწუხარების მინომბეფი; ასეთ კახას
ძირითადად შვილის გარდაცვალების
შემთხვევაში იცვამენ.

ჩხვირთ-ი მ-მარტ. (ჩხვირთის) იხ. ჩხვირთა.

ჩხვირთა (ჩხვირთა) იგივეა, რაც ჩხვირთა, —
მჩხვირთა. ჩხვირთა (ჩხვირთა) კოჩი (ოჩხვირთა)
მოჭვირთარი კაცი (საქონელი).

ჩხვირთ-ი (ჩხვირთის) იგივეა, რაც ჩხვირთა.

ჩხვირთ-ი (ლუქი) (ჩხვირთის) ღუქის/ღუქის) მოჭრან.
იჩხვირთა მალჩხვირთა (ა. მარტ.).

ჩხვირთ-ი (ჩხვირთის) იხ. ჩხვირთა, ჩხვირთაფა.

ჩხვირთა-ჩხვირთა მძაფრ. ჩხვირთის სმ: ჩხვირთა-ჩხვირთა.
ინა ჩხვირთა-ჩხვირთა დო შურის გეშლანა —
ინა ჩხვირთა-ჩხვირთა დო სულს ამოღებენ.

ჩხვირთა (ჩხვირთის) იხ. ჩხვირთა, — ფსუკის
დაცურება; ასხვლამბა. გეუჩხვირთა
კეჩხვირთა დო ქიდაბაზუ — აუხვლამბა (აუტურთა)
ფეხი და მარად დაეცა.
უჩხვირთა (ჩხვირთა) აუხვლამბა, მჩხვირთა
ასხვლამბა, მჩხვირთა) აუხვლამბა
თურმე) გრძლ. ენებ. უსხვლამბა.
ჩხვირთარი მიძღ. ენებ. მჩ. სასხვლამბა,
ასეუტურთა.
ჩხვირთარი მიძღ. ენებ. წარს. ასხვლამბა,
აუტურთა.
ჩხვირთა მიძღ. ენებ. წარს. ასხვლამბა,
ანაუტურთა. იხ. ეჩხვირთა; შურ. მჩხვირთა.

ჩხილიტი, ჩხილუბი (ჩხილი/ოგის) იგივეა, რაც **ჩხიტი**, - 1. სპაური; ნულის შხაპუნი (*ა. ყოფ.*); ჩხლუბა (*ქ. ქარ.*); 2. ძვანაპარზე სპაურით სიარული; ჩხირალი; ჩხარუნი. მუღაქეინი ჩხილიტი ქინაკითუ ათე წყარზე: *ა. ცხად., გვ. 30; ი. ყოფ., გვ. 38* - რაღაცამ ჩხირალი (ჩხარუნი) გააღინა ამ წყალზე.

ჩხილიტი-ჩხილიტი ზღვ. სპაურით, ჩხარუნით. ჩხილიტი-ჩხილიტი მიდარეთ-ჩხარუნით წაივდა.

ჩხილუბი (ჩხინდის, ჩხინი) *იხ.* ჩხინილი.

ჩხინაულ-ი (ჩხინკოლურს) ლანა-ლუნი, მსხპრეპა. ჩხინკოლიში ხუმა ისე მედეგ - მსხერვის ხმა ისმოდა.

ჩხინაულური (ჩხინკოლის) *მიღ. ენებ. წარს.* ჩხინკოლუნს ზნისა - დამსხპრეპული.

ჩხინაულუბა (ჩხინკოლუას) სახელი ჩხინკოლუნს ზნისა - მსხპრეპა, მტპრეპა, ლანა-ლუნი. გუაკეინი, მუშო მოკო, რობუქ ქინო მჩხინკოლია: *ქხს, I, გვ. 19* - რომ ვაუაკეთე, როსთვის მიწდა, ხრამში ჩაიმიხსერვი. ბრელქ ვათხოზე, ღიჭუე ხინკოლი, მარა ხუნდფეი (სა) გაკოჩხინკოლი - ბევრმა ვამოგდია, დანიეო მტერევა (ხმაური), მაგრამ ხუნდები (შენ) დაამსხერვი.

ჩხინკოლუნს (წოჩხინაულა დაამსხერია, წაჩხინაულა დამსხერევი, წოჩხინაულა(ნ) დაამსხერედა თურმე) *გრძლ.* ამსხერეეს, ამტერეეს (ხმაურით).

უჩხინკოლუნს (წაჩხინაულა დამსხერეია, წაჩხინაულა დამსხერეეია) *გრძლ. სახს. ქვ.* ჩხინკოლუნს ზნისა - უმსხერეეს. იჩხინკოლუე(ნ) (იჩხინაულა დამსხერა, წოჩხინაულა(ნ) დამსხერეულა) *გრძლ. ენებ.* ჩხინკოლუნს ზნისა - იმსხერევა. ამჩხინკოლუნს (წაჩხინაულა დამსხერეია, წოჩხინაულა დამსხერეეია) *გრძლ. ენებ.* ჩხინკოლუნს ზნისა - ემსხერევა. იჩხინკოლუნს (იჩხინაულა შესაძლებელი გახდა 'და' მსხერევა, -, -) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* ჩხინკოლუნს ზნისა - შეიძლება დამსხერეს (დამსხერევა).

ამჩხინკოლუნს (იჩხინაულა შეძლო 'და' მსხერეია, -, წოჩხინაულა(ნ) შესაძლება დამსხერეია) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* უჩხინკოლუნს ზნისა - შეუძლია 'და' მსხერეოს.

ოჩხინკოლუაფუანს (ოჩხინაულაწაუ ამსხერეეინა, უჩხინაულაწაუ უმსხერეეინებია, წოჩხინაულაწაუ(ნ) ამსხერეეინებდა თურმე) *კუხ.* ჩხინკოლუნს ზნისა - ამსხერეეინებდა.

მაჩხინაულური *მიღლ. მოქლ.* მსხერეველი. **ოჩხინაულური** *მიღლ. ენებ. ზვ.* მამსხერევი.

ჩხინაულური *მიღლ. ენებ. წარს.* 'და' მსხერეველი. **ნაჩხინაულა** *მიღლ. ენებ. წარს.* ნამსხერევი. **ნაჩხინაულური** *მიღლ. ენებ. წარს.* მსხერევის საფასური.

უჩხინაულური *მიღლ. უარყ.* 'და' უმსხერეველი.

ჩხინაულ-ი (ჩხინკოლურს) *მიღლ. ენებ. წარს.* ჩხინკოლუნს (ნ) ზნისა - ძალიან გამხდარი; ბაჩხინაული.

ჩხინაულუბა (ჩხინკოლუას) იგივეა, რაც ჩხინკოლუა, - სახელი ჩხინკოლუნს (ნ) ზნისა - ბაჩხინაულია, ძალიან გამხდარი.

ჩხინჩხაფი (ჩხინჩხაფის) იგივეა, რაც ჩხინჩხუა, ჩიჩხაფი, - სახელი აჩხინჩხუე(ნ) ზნისა - ჩიჩხინი; ჩუჩხუნ; შქაჩაქაბა, შქაჩაქაბა რისამე სათქმელად. ქააჩხინჩხეს აშლა ართიანს- დეუჯახანდ დღეს ერთმანეთს. ნუ უჩხინჩხუანქ, დაანები დული! - ნუ უჩიჩხინებ (უჩიჩხინებ), დაანებ თავი! აჩხინჩხუე(ნ) (ააჩხინჩხა შეეჯახა, აჩხინჩხაუ შესჯახებია, აჩხინჩხაუ(ნ) შეეჯახებოდა თურმე) *გრძლ. ენებ.* ეჯახება (საჩხინჩხად). უჩხინჩხუანს (უჩხინჩხაუ შეუჩიჩხინა, უჩხინჩხაუ შეუჩიჩხინებია) *გრძლ. სახს. ქვ.*

აჩხინჩხუე(ნ) ზნისა - უჩიჩხინებს. აჩხინჩხუნს(ნ) (აჩხინჩხაუ შეძლო უჩიჩხინა, -, აჩხინჩხაუ(ნ) შესაძლება შეჩიჩხინება) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* უჩხინჩხუანს ზნისა - შეუძლია შეუჩიჩხინოს.

ოჩხინჩხაფუანს (ოჩხინჩხაუაუ 'და' აჯახა პირში, უჩხინჩხაუაუ უჯახებია პირში, წოჩხინჩხაუ(ნ) სათქმელს პირში აჯახებდა თურმე) *გრძლ.* პირში აჯახებს (სათქმელს); შეუჩიჩხინებს. მაჩხინჩხაუ, მაჩხინჩხაული მიღლ. მოქლ. პირში მთქმელი (შემჯახებელი); შე'მჩიჩხინებელი. იჩხინჩხაუ, იჩხინჩხაული *მიღლ. ენებ. ზვ.* პირში სათქმელი (შესაჯახებელი); შე'წაჩხინებელი. **ჩხინაულური**, **ჩხინაულური** *მიღლ. ენებ. წარს.* პირში თქმული (მოურიდებლად დეუჯახებელი); შე'ჩიჩხინებელი.

წაჩხინაულური, **წაჩხინაულური** *მიღლ. ენებ. წარს.* პირში ნათქვამი (დეუჯახები); შე'წაჩხინები. **წაჩხინაულური**, **წაჩხინაულური** *მიღლ. ენებ. წარს.* პირში თქმის (დეუჯახების); შე'ჩიჩხინების საფასური.

ჩხინაულუბა (ჩხინჩხოლუას) იგივეა, რაც ჩხინჩხაფი, ჩხინჩხუა.

ჩხინჩხა (ჩხინჩხა) *იხ.* ჩხინჩხაფი.

ჩხინჩხი (ჩხინჩხის) 1. ეპალი. ჩხინჩხი ქომიგაგუა კუჩხის - ეკალი შემსოლი (მომხ- დო) ფეხში (*კ. შულის*). 2. თხილის მოზრილი ტოტი, რომელიც გამოიყენებოდა ფრინველის დასაჭერი მახის გასამართავად (*ქ. ცხად., მიძ., გვ. 58-59*).

ჩხინჭირი (ჩხინჭიერს) იგივეა, რაც ჩხენჭიერი, - ბაბადული, გულადი; ცოცხალი. *ჟღერ. ჩხინჭინაში.*

ჩხინჯი (ჩხინჯის, ჩხინ) ჩხირი. *იხ. ჩხინჯი (ჟღერ. - 1).*

ჩხიორი (ჩხიორს) ჩხრიალი; ძვის ცვენი სმა. იყუე ჩხიორქ, ქოდეუეუე უორქოულობაქ - შვიენა ჩხრიალი, დაუცვიედა ოქროულობა. *ჟღერ. ტოსო. ოჩხიორუე სარქილო, ქვის საცენი (ა. ცხად., კატაქ., გვ. 48).*

ჩხიორნაბ (ჩხიორნაბს) სახელი აჩხიორენს ზნისა - ბაცხელება. ოქუეშალი გააჩხიორენს დო ოქუემეს - საქმელი გააცხელეს და შექამეს. *ჭეს მუაჩხიორენთი: გახუე, 21.04.1930, გვ. 3 - ცოტას მოეცხელებთ. იხ. ჩხელეა; მოჩხიორება.*

ჩხიორნა (ჩხიორნას) სახელი იჩხიორუ (ნ) ზნისა - ძვა-ქანჯის ჩხრიალით ცვენა. იჩხიორუ(ნ) (შხოლოდ ანჯიოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრდუე. ენებ. ჩხრიალით ცვიედა (ცვიეა).*

ჩხირი (ჩხირს) ჩხირი. *ჟღერ. ოჩხირე, - საცხირი (ა. ყოუშ).*

ჩხირაქი (ჩხირკის) იგივეა, რაც ჩხერკი, - ჩხიჩხი; გამხმარი უშპი, ტოტი, - ჩხაპი. ჩხირკი ღელას ევმართინუნასია; *ბლხ. სიძრ., I, გვ. 165 - ჩხერკი მოღუნულს არ (ვერ) გადაატრილებსო.*

ჩხირა (ჩხირკას) 1. ძალიან გამხმარი. *იხ. ჩხირკალი;* 2. ვინაჲ ჩხირაჲ სჩავენი.

ჩხირაქალი (ჩხირკალს) ძალიან გამხმარი, ძქვაბადქეუული. *ჟღერ. ჩხირკინაჲ.*

ჩხირაქაში (ჩხირკაშის) იგივეა, რაც ჩხირკუა, - ჩხირაჲ; მხრა ნაბჰისა. ნაგვის ქოთოშეუო ქოცემუდეს დო ჩხირკანდეს: *ა. ყოუშ., გვ. 173 - ნაგვს ქათმები შესკოდნენ და ჩხრეკდნენ. ქოთონქ ჩხირკუე, ჩხირკუე დო მუში ოყვილარი ზამი გეეით ოჩხირკუე: ა. ცხად., გვ. 81 - ქათამა ჩხრკია, ჩხრკია და თათის დასაკლავი დანა გამოჩხრკია. ჩხირკანს (ჩხირაჲ ჩხრკია, უჩხირაჲ უჩხრკია, წოჩხირაჲ) ჩხრეკდა თურმე) *გრდუე. ჩხრეკს. უჩხორკანს (უჩხირაჲ უჩხრკია, უჩხირაჲ უჩხრკია) გრდუე. სისხ. ქვ. ჩხირკანს ზნისა - უჩხრკეს.**

ჩხირკე (ჩხირკე) (ბიჩხირაჲ გაიჩხრკია, ბიჩხირაჲ) გაჩხრკილა) *გრდუე. ენებ. ჩხირკუნს ზნისა - იჩხრკება.*

ჩხირკენ (ჩხირკენ) (ჩხირკანაჲ შესაძლებელი ვახდა 'გაჩხრკეა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჩხირკანს ზნისა - შეიძლება 'გაჩხრკიოს. აჩხორკენ(ნ)//აჩხორკენ(ნ) (აჩხორკანაჲ შეძლო 'გა'ეჩხრკია, - ბიჩხირკანაჲ) შესაძლებია*

გაჩხრკეა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. უჩხირკანს ზნისა - შეუძლია 'გაჩხრკიოს. ოჩხორკეუანს (ოჩხირკანაჲ აჩხრკენა, უჩხირკანაჲ უჩხრკეუანა, წოჩხირკანაჲ) აჩხრკენებადა თურმე) კაჲ. ჩხირკანს ზნისა - აჩხრკიენებს.*

აჩხრკალი *მძღ. მუეფ. მჩხრკელი. ოჩხირკალი მძღ. ენებ. ზე. საჩხრკეი. 'აო'ჩხირკალი მძღ. ენებ. წარს. 'გა'ჩხრკელი. ნაჩხრკალი მძღ. ენებ. წარს. ნაჩხრკეი. ნაჩხრკანაჲ მძღ. ენებ. წარს. ჩხრკის სავასური. უაჩხრკანაჲ მძღ. უარე. უჩხრკეი, გაუჩხრკელი.*

ჩხირკალ/რი (ჩხირკელ/რს) *მძღ. ენებ. წარს. ჩხირკანს ზნისა - 'გა'ჩხრკეილი.*

ჩხირკინი (ჩხირკინს) ბლენძა. *იხ. ჩხირკინაჲ.*

ჩხირკინა (ჩხირკინას) ბლენძია, შიშია. ჩხირკინა კოჩი ბლენძია კაცი.

ჩხირკინაჲ (ჩხირკინაჲს) სახელი ოჩხირკინუნას, ჩხირკინუნ (ნ) ზნათა - ბაზაქება; ბაჲშპება; ბაჲშპება, ბაჲშპარა (ფეხისა). გააჩხირკინუე კუჩხი - გაიშვირა ფეხი. ოჩხირკინუნას (ოჩხირკინუნა იშვირა ფეხი, უჩხირკინუნა უშვირა ფეხი, ბიჩხირკინუნაჲ) გაიშვირა თურმე ფეხს) *გრდუე. იშვირს, ბლენძს, აშეშებს (ფეხს, ხელს...).* ჩხირკინდუ(ნ) (ბიჩხირკინუნაჲ) გაშეშდა, აჩხირკინუნაჲ (ნ) გაშეშებულა) *გრდუე. ენებ. შეშებდა.*

ჩხირკინაჲ *მძღ. ენებ. წარს. 'გა'შეშებულა, 'გა'ბლენძილი. ნაჩხირკინუნაჲ მძღ. ენებ. წარს. გაშეშებით გაშეშერილი (ფეხი...).* *ჟღერ. ბიჩხირკინაჲ, ჯღორკინაჲ.*

ჩხირკინაჲ (ჩხირკინაჲს) *იხ. გაოჩხირკინაჲ, - ბაცდომა.*

ჩხირკინაჲ (ჩხირკინაჲლ/რს) *მძღ. ენებ. წარს. ოჩხირკინუნას ზნისა - 1. ბაჲშპებულად ბაჲშპერილი (ფეხი). იხ. ჩხირკინაჲ. 2. ძლიერ გამხმარი.*

ჩხირკინა (ჩხირკინას) იგივეა, რაც ჩხირკინაჲ.

ჩხირკანა (ჩხორკანს) იგივეა, რაც ჩხირკანაჲ.

ჩხირკანა (ჩხორკანს) სახელი ჩხირკანს ზნისა - 1. 'გა'ჩხრკეა; 2. გამბრად ღმენა. ნაყვანაჲ მისხირი ჩხირკანდუე - ჭრილობიდან სისხლი დიოდა (მაგრად). *ჟღერ. სირუა.*

ჩხირკანა (ჩხორკანს) მახვილი ბოლოქანი, მრავალწანა ბოლოქანი.

ჩხირკანა (ჩხორკანს) სახელი ოჩხირკანს ზნისა - ბაჲშპარკება, ბაჲშპარკეული ჩხირკანა.

კანიშ ჩაგლა მუკოდვღ, კითუფი კილოი ჩხირჩხანდენი : მასალ., გვ. 60 - კანის ფესაცემლი (ქალამნი) გუკვა, (და) გაფარხული თითები რომ გიჩანდა. უჩიორჩხანს (შხორამ ანმყოს წრის მწკრივებში) გრდუე. სტატიკ. გაფარხული უჩანს (ფეხები, თითები...). შორ. უფორჩხანს.

ჩხიშ(ი) კაპალ-ი (ჩხიშ(ი) კაკალს) ღომის მარტვალნი (არნ. ჩიქობ., შორ. ლექსი., გვ. 143).

ჩხიშ(ი) (ჩხიშაფის) იგივეა, რაც ჩხინჩხაფი, ჩხინჩხუა, - საბელი უჩხინჩხუანს, აჩხინჩხუ (ნ) ზნათა - 1. ტყისლში ან ლადარში ჩხრაქა; ჩიჩხინი. 2. მღურინდვალად პირში თქვა სამთქმელისა; შაქახხაბა; პირში ცემა სამთქმელად. დაანები დული, ვადუ ჩხინჩხუა დაჩიორსი; - დაანებ თავი, არ მუჭურხუნო ცეცხლს. ველინუ ღო მანგარას ქაჩხინჩხუ - არ დაიხა (დაინია) და მაგრად დაეყება.

ჩხიშ(ი) (ჩხიშხიბის) ეტმო. შრიქინა. მინდორიში სისქეამეთი მუმაფილი ღო მარხულამი სოჯგრეთი გახარებული ჩხინჩხიბი პიჯა უკურალუო ჭირჭინდნდგ ნლოლეუფუ - მინდვრის სილაბაზით მთვრალი და ზახულის სიკარგიტი გახარებული ჭირჭინა პირმოუკუდებ ჭირჭინებდა მდელიებში. იხ. ჩხიჩხები.

ჩხიშხა (ჩხიშხუას) იგივეა, რაც ჩხინჩხაფი, ჩხინჩხუა.

ჩხიშ(ი) (ჩხომს, ჩხონს) ზოლო. ტიპეჩი. ჩხომი კუდელივე ვეჭოფინა - თევზი კუდით არ შეიძლება დაიჭიროო. ძელი ჩხომქე ოტკუმუ: ა. ყოფ., გვ. 140 - რბილი თევზმა შექება. ჩხომქე გუქორგ: ა. ცაგ., გვ. 39 - თევზმა გადაყალბა. მიქ გევეტონგ - ჩხომსე წყარსე აფასენდესი? ა. ცაგ., გვ. 82 - ვინ გაიგონა, თევზს ნყალში აფასენდენო? ძელი ჩხონს უტკომუ: ა. ყოფ., გვ. 141 - რბილი თევზს შეუტამია. მუხულქ ჩხომო განიროთ; ა. ყოფ., გვ. 10 - მამალი თევზად იქცა. იჩხომიში ცემა თევზის ხა. შორ. ლაზ. ჩხომი, შხომი თევზი (ნ. მარი). იხ. მეჩხომე; ოჩხომუ/ ოჩხომური.

ჩხიშხა (ჩხომაფას) იგივეა, რაც ჩხინჩხაფი, - დეპაეპაბა. იხ. გეჩხომაფა.

ჩხიშელ-ი (ჩხომელს) სამთქმეჩამ პატარა ნავი (დ. ფილი).

ჩხიშხა (ჩხომუას) სახელი ჩხომენს ზნისა - ტიპეჩის შარა, ტიპეჩაშობა. მიფმეთი ამსერი ოჩხომუშა - ნაფიდეთ ამელამ სათევზაოდ. ჩხომენს (ეფრ. იჩხომანს ითევზავებს, იჩხომან ითევზავა, აჩხომანა უთევზავება, იჩხომანე/იჩხომანე) თევზაობდა (თერმე)

გრდუე. სპ. შორ. თევზაობს. აჩხომენ(ნ), აჩხომენენ(ნ) (აჩხომანა შეძლო ითევზავა, - ნოჩხომან(ნ) შესძლებია ითევზავა) გრდუე. შესაბ. ენებ. ჩხომენს ზნისა - მუღლია ითევზავას. მაჩხომანა მიძო. შორ. მეთევზე, თევზის დამჭერი. მაჩხომარი მიძო. ანუ. მეთევზე, თევზის დამჭერი. იჩხომარი მიძო. ენებ. გე. სათევზაო. ნაჩხომარი მიძო. ენებ. წარს. თევზის დაჭერისათვის გასარეჯლო.

ჩხიშხა (ჩხონაფას) სახელი ჩხონუანს, ჩხონდუ (ნ) ზნათა - ცხონება. ასე ვორქე ჩხონაფასი : ქხს. I, გვ. 105 - ახლა ვარ ცხონებამი. ელსამეთიში მალე ირო ჩხონაფას ელენა : ხალხ. სობრ., I, გვ. 43 - იერუსალიმში წამსვლელი ყოველთვის ცხონებას ელისო. დოდურენი, ჩხონდგ : ა. ცაგ., გვ. 54 - რომ მოკვდება, ცხონდება (ან: რომ მოკვდა, ცხონდა). დორიითი ვაგო ჩხონუანც : ქხს. I, გვ. 84 - ღმერთი არ გაცხონებს. დორიითი, შხვამი საკურთხითი ჩქიში ღურელი მიჩხონუეა : თ. სახო., გვ. 262 - ღმერთო, სხვის საკურთხითი ჩემი მეკვდარი მიცხონეო. იგურიში ჩხონაფა გულის ცხონება. გადატ. სიამოვნების მოგვრა. იში მოხუდა რე გურიში ჩხონაფა - იმისი მოსვლა არის სიამოვნება (გულის ცხონება). იშურიში ჩხონაფა სულის ცხონება. დაბადებუშე თამ(ი) ერჩიქინეო, - გურიში მალაბა, შურიში ჩხონაფა : კ. სამუშ. ქართ. ზებ., გვ. 26 - დამბადებლისგან (დამბადებდან) ასეა გაჩენილი, - გულის მალამოე, სულის ცხონებაე. ოჩხონუანს (ოჩხონა აცხონა, აჩხონაჟა უცხონებია, ნოჩხონაჟა(ნ) აცხონებდა თურმე) გრდმ. აცხონებს. იჩხონუანს (იჩხონა იცხონა, აჩხონაჟა უცხონებია) გრდმ. სათე. ქე. ოჩხონუანს ზნისა - იცხონებს. უჩხონუანს (აჩხონა უცხონა, აჩხონაჟა უცხონებია) გრდმ. სახს. ქე. ოჩხონუანს ზნისა - უცხონებს. იჩხონუაფუ(ნ) (შხოლოდ ანმყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრდუე. ენებ. ოჩხონუანს ზნისა - ცხონდება, იცხონება. ჩხონდუ(ნ) (ჩხონა ცხონდა, ჩხონაჟა(ნ) ცხონებულა) გრდუე. ენებ. ოჩხონუანს ზნისა - ცხონდება. უჩხონდუ(ნ) (აჩხონა უცხონდა, ჩხონა უცხონებია) გრდუე. ენებ. სახს. ქე. უჩხონუანს ზნისა - უცხონდება იჩხონენუ(ნ) (იჩხონაჟა/იჩხონაჟა შესაძლებელი გახდა ცხონება, -) გრდუე. შესაბ. ენებ. ოჩხონუანს ზნისა - შეიძლება იცხონოს.

გემუგეობუ: *მსალ.*, გვ. 18 – მზის სხივები შეპარულა.

მხორე (მხოროს) ცხრა. // *ვადე*. მრავალი. ჩხორო ვეალაშ აშო მოზრხინი თოფი: *ქ. საბუშ.*, *ქხს*, გვ. 167 – ცხრა მთის აქეთ შეემართე თოფი. ჩხორო ხატე ვოგაგეორუ: *თ. სახე.*, გვ. 265 – ცხრა ხატი გეგინერეს. *იხ. შაჩხორა*; ვითომხორო... *შდრ. ლაზ.* ჩხორო ცხრა (*ნ. მარი*).

მხორელაშ-ი (მხორელაშ-ი) ცხრაშაპიანი. ქომორთუ ჩხორო რე დუ და ში ნდირქ – მოვიდა ცხრათავიანი დევი.

მხორელაშ-ი (მხორო დლაშ ილეს) ცხრა დლის სპაპლი. // *ვადე*. ძალიან შორი. ჩხორო დლაშ ილეს დუ შარას ქიგიოდირთუ – ძალიან შორ (ცხრა დლის სავალ) გზას დაადგა.

მხორელი (მხორთოლს) ცხრაშაპლი. *შდრ. ტომო*. მხორთოლი სოფელი გალის რაიონში; ადგილის სახელი სენაკისა (სოფ. ნოსირი) და მარტვილის (სოფ. აბედათი) რაიონებში.

მხორეშენი (მხორეკუნს) *მოქან.* ვაზის ჯიშია (*გვ. ჯეჯეაძე*, *კაონ. ისტ.*, გვ. 452).

მხორე შორაშ (მხორო შორათას) ცხრა მოშრენება (მოქცევა). // *ვადე*. ცუდი დრო. მა პოფექ უბედური, ჩხორო შორთა ში დუნაბალი: *შ. შერი*, გვ. 191 – მე ვყოფილარ უბედური, ცუდი დროს (ცხრა მოზრუნების) დაბადებულ.

მხორეშა (მხორეფას) ცხრაშა. მხორეფათ ზაზ. ცხრაფად. ცოროფილი ცოროფას გოლოფუნს ჩხორეფათ: *ქხს*, გვ. 57 – საყვარელი სიყვარულს ვახეხ ცხრაფად. ხართილი გაფექ ჩხორეფათ: *ქ. საბუშ.*, *ქართ.* *ზუა.*, გვ. 56 – შებოჭილი გავარ ცხრა მავად.

მხორეში (მხორეშის ← მხორე თმის ცხრა ასს) ცხრაასი.

მხორეში ზაზ. ცხრაჰერი; // *ვადე*. მრავალჯერ, მრავალჯის. ჩხორეშია 'ხ' ქიგიონა თენავა დო ვეგეგიაო – მრავალჯერ (ცხრაჯერ) ვითხარიო ესო და ვერ გაიგეო.

მხორეშუ (მხორეშუს) ცხრაშაპარი, ცხრა შა, ცხრა ლაქი. *შდრ. ტომო*. მხორეშუყუ (რაიონი და დაბა).

მხორეში (მხორეხის) თაშეშეშეპიანი კლდე; ადგილი, სადაც ბებერი თაშეშეშეპა ძევა (*ქ. ცხად.*, გვ. 28); მრავალშეშეპირიანი, შეშეშეშეპირილაშული რაიში საშანი.

მხორე (მხორეს) ცხვარ-თხის სერის ერთ-ერთი სახეობა (ყურზე). *შდრ. ხნწრას* (*ს. მაკალ.*, გვ. 193).

მხორე (მხორეს) დახრილი; დლაშაპარი. მხორეთი, მხორეს ზაზ. დახრილად; დლაშაპარი. ცუდე ჩხორეს აფე რთივილი – სახლი დახრილად აქეს ვადახურული. ათე ცუდე ჩხორეს რთივილი დო ეთინა – ვადახანათი – ეს სახლი დახრილდაა (დლაშაპარი) ვადახურული და ის – ვარდიგარდმო. მხორეს ცუდე დლაშაპარი დახურული სახლი.

მხორეში (მხორეხის) *მიმე. ენებ. წარს.* ჩხორეს ზმინს – გავაშტრული, გახლაქირილი; ბაქანრული.

მხორეში (მხორეხის) ბაბაშაპარილი, ბაბაშაპარილი. ვირეშეშეშე, რომელსაც ძევა ბაბა გახლაქირილი აქვს შუა ადგილას; სახანანიარეში. *შდრ. ფოლოგორეხანტილი შუაგაყოფილი ჩლიქიანი* (*ა. თოფ.*). *შდრ. ჰოტოლია*.

მხორეში (მხორეხის) იგივეა, რაც ჩხორია.

მხორე (მხორეს) სახელი ჩხორეს ზმინს – 1. 'გა'ანაშრა, 'და'ანაშრა, გავაშტრა. სახე გიჩხორეს სამართებელით – სახე გაიქანრა სამართებელით. დოცვილი გვერეშაპი, გოჩხორეს: *აია*, I, გვ. 23 – მოკლა გველეშაპი, გაუატრა. 2. იგივეა, რაც ცხო'ნ'ტუა – 'გა'და'შაშრა, 'გა'საშრა.

მხორეს (მორეშა გავანრა, ბაშორეშა გავანრავს, მორეშაშენი) გაიქანრავდა თურმე გრდმ. ანარავს, სერავს, ფატრავს. **მხორეს** (მორეშა გაიქანრა, ბაშორეშა გავანრავს) *გრდმ. სათაფ. ქე.* ჩხორეს ზმინს – იქანრავს, სერავს.

მხორეს (ბაშორეშა გავანრა, ბაშორეშა გავანრავს) *გრდმ. სას. ქე.* ჩხორეს ზმინს – უქანრავს, უსერავს, უფატრავს. **მხორეს** (მორეშა გაიქანრა, გაიქანრულ იქნა; მორეშაშენი) გაიქანრულა *გრდმ. ენებ.* ჩხორეს ზმინს – იქანრება, სერება. **მხორეს** (ბაშორეშა გაიქანრა, მორეშაშენი) გაიქანრება *გრდმ. ენებ.* უჩხორეს ზმინს – ექანრება, სერება.

მხორეს (მორეშა შესაძლებელი გახდა 'გა'ქანრა, –) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* ჩხორეს ზმინს – შეიძლება 'გა'ქანრა, 'და'სერვა.

მხორეს (მორეშა შეძლო 'გა'ქანრა, –, მორეშაშენი) შესაძლებია გაიქანრა *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* უჩხორეს ზმინს – შეუძლია 'გა'ქანრა, 'და'ფატროს. **მხორეს** (მორეშაშენი) გაიქანრინა, უსოფარაშა უქანრინება, მორეშაშენი გაიქანრინება თურმე) *კაუზ.* ჩხორეს ზმინს – აქანრინებს, ასერვინებს, აფატრინებს.

ჩხუპურა (ჩხუპურას) სახელი ჩხუპურანს
 ზმნისა - დაპარა, ბამომხრა (კანზე, ენაზე). ხე
 დუ ჩხუპურუ - ხელზე გამოაყარა.
 ჩხუპურანს (ლოჩხუპურა დააყარა, ლოჩხუპურა
 დაუყარა, ლოჩხუპურა(ნ) დააყარდა თურმე)
 გრძ. აყრის.
 უჩხუპურანს (ლოჩხუპურა დააყარა,
 დაუმუნუქა; ლოჩხუპურა დაუყარა,
 დაუმუნუქებია) გრძ. სახ. ქვ. ჩხუპურანს
 ზმნისა - 'და'ყარის, უმუნუქებს.
 ჩხუპურაჲ მიჲ. ენებ. წარს. 'და'ყრილი;
 'და'მუნუქებული.
 ნაჩხუპურა მიჲ. ენებ. წარს. 'და'ნაყარი,
 'და'ნამუნუქები.

ჩხურ-ი (ჩხურს), ჩხურ (ჩხურუს) სიცივე; ცივი.
 ჩხურუ მავუ მცევა. (მა) ჩხურ მავუნენს,
 მინი ჩხანა: *ა. ყოფშ., გვ. 167* - (მე) სიცივე მანუ-
 ხებს, ხან სიცხე. ყურბენი ღომიჭვეს დიოდე
 ჩხურუქუ ღო უკული სინჩხექ: *ა. ყოფშ., გვ. 1*
 - ყურბენი დაგვიწა ჯურ სიცივემ და შემდეგ
 სიცხემ. ინა ვოუქუქ ყურუსია, სოდე ღურუ
 ჩხურუსია : *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 59* - ის არ
 იცის ბრიყვმა, სად მოკედება სიცივეშიო. კოს
 ქელი ჩხურუ შენი ვეგოორთენია,
 ნამუსიშენია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 70* - კაცს ქული
 სიცივისათვის კი არ ახურავს, არამედ
 ნამუსისათვისო. ყოროფა რე ჩხე ღო ჩხურუ :
ქსს, I, გვ. 56 - სიყვარულია სიცხე და სიცივე.
 იჩხურუ ღდა ცივი დღე: ამღდა ჩხურუ დღა
 რე - დღეს ცივა (ცივი დღე არის). იჩხურ ღო
 შქირენიშე ღურა სიცივისა და შიმშილისაგან
 სიცივილი: მობაღენა... ჩხურ ღო
 შქირენიშე ღურა : *ა. ყოფშ., გვ. 168* -
 გვეყოფა... სიცივისა და შიმშილისაგან

სიცივილი. იჩხურუშ(ი) დინოჭკირუა შეცივება
 (სიცივე-სიცივე-სიცივის ჩაჭრა): ჩხურუქ
 ქინმაჭკირუ, გობრვილი აღბათ -
 შემცივდა (სიცივე ჩამეჭრა), გაცივიდი აღბათ.
 იჩხურუშ(ი) დონთხაფა აცივება (სიცივის
 დავარდა): ჩხურუქუ ქოღაანთხუ
 უეცარო - აცივდა (სიცივე დავარდა) უეცრად.
 შდრ. ღა ზ. ჩეჩხური ციებ-ცხელება; ჩხუნ:
 ოჩხუნუ, ოჩხუნუ: ვინჩხუნამ მცხელა, ვთბები
 (ნ. მარ.).

ჩხუ (ჩხუხუ) იგივეა, რაც ჩხოუ, ჩხუ, -
 ძროხა. ქაწოხებადესგ ჩხუქე : *ა. ყოფშ., გვ. 18*
 - შეცხვდათ ძროხა.

ჩხუჩუ-ი (ჩხუჩუშის) მოჯან. ვაზის ჯიშია
 სამეგრელოში - ხარისთმპალა (*ივ. ჯავახ., საქ.
 კინ. ისტ., II, გვ. 513, 519*). შდრ. ღა ზ. თოლი-
 მჩხუში ყურბენი; აჭარ. ჩხუში ვაზის ჯიშია
 ერთგვარი (*ივ. ქერქ., გვ. 44-45; შ. ნიკარ.*).

ჩხე (ჩხეს) ჩხო; ბაუცახეველი ღომი. ჩხე ცენსა
 ღო ქოთომემს ოჭკომალი ვააკონია - ჩხო
 ცვივარ და ქათმებს საჭმელი არ უნდაო. შდრ.
გურ., იმერ., ლეჩხ. ჩხო გაუცხეველი ღომი (*ბ. ჯ.,
 მ. ჩიქ., ა. დღ.*).

ჩხეშობა (ჩხეშობას) ზოოლ. პატარა, მონჩუპარი
 მამალი.

ჩხეშკინ-ი (ჩხეშკინს) იხ. ჩხირკინი.

ჩხეშუა (ჩხეშუას) იხ. ჩხირუა.

ჩხეშხაშ-ი (ჩხეშხაშის) ნყლის ჭაბუკებად
 ბადმორფაქვევა (*მ. ძაბ., II, გვ. 155*).

ჩხეშხეზ-ი (ჩხეშხეზის) იხ. ჩხირხეზი.

-ს¹, -სუ, -სშ მიცემითი ბრუნვის სუფიქსი სახელებთან მეგრულს ზუგდიდურ-სამურზაყანოულ კილოში: ომეშ კარცე : *ო. ყოფშ., გვ. 76* - ეზოს კარს. ცანცარტ გემიოლ გურცუ - ქანკალი ამივარდა გულისა (გულში). უჭკუველო ცანცალა კოც : *კ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 123* - უჭკუო და ცანცარა კაცს. ნტერუფი ჯარც მითღურუ : *მასალ., გვ. 90* - მტრები ჯავრით (ჯავრს) კედებიან. *იხ. -ს, -სუ, -სგ.*

-ს², -სუ, -სშ შოლობითი რიცხვის მესამე სუბიექტური პირის სუფიქსი ზმნებში ზუგდიდურ-სამურზაყანოულ კილოში: თის მოცუნცუ ცულობა : *კ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 118* - იმას მოპყეება მარტობა. სორუ მორცუ : *კ. საბუშ., ქესს, გვ. 120* - სადაა მოდის. ქე მიცუნან ცკუაშა - მოიყვანს ქეუაზე. შიშით ცანცალანც : *მასალ., გვ. 90* - შიშით ცახცახებს. *იხ. -ს, -სუ, -სგ.*

სა¹ (ყას) ცა, ზეცა. ცა ლოღისა ვედიტუე - ზეცა და მინა არ დატოვა. ეოცა, თუღოღისა, შქას-ღაჩხირი ღო წყარი - ზეითოცა, ქვეითონა, შუამოცეცელი და ნყალი (გამოცანა: სომოვარი). იში წყანჯი ცაშა ონჭღღე: *ფრისი, გვ. 130* - მისი ნვერი ცას სწედებოდა. *იხ. ცაში ორტყაფუ. შიღრ. ლაზ. ცა ცა, ზეცა (ნ. მარი).*

სა² (ყას) თხა (*ვ. კლიაეა*).

საშაშა (ყააშასა) *იხ. ცაშაშა.*

საბარბაშ (ყაბარბაშ) სახელი მიცეპარუ (ნ) ზმნისა - ღაბარკოღეების გადაღახვიმო სვლა (გადასვლა). ოლაგეს გეგნიცაბარუ - ალაგეზე გადაფორთხდა.

საბორბა (ყაბორბას) იგივეა, რაც ცაბბორბა, - ძალღან სოღელნ ცაში; ცის კიღე, ცის ღანსალიბარი. მაღღეინი ცაბბორბას (//ცაბბორბას) მიკაბხორანს - სადღაც ძალიან მაღლა (ცის დასალიერში) სახლობს. *შიღრ. ცა.*

საბანა (ყაგანას) არასნწორი, გვირდითი; მრუღი. ყაგანას ზმწ. გვერდზე, აღმაცერად, ირიბად, მრუდედ. ცაგანას მუერე საქმეს - ირიბად (მრუდედ) უღებება საქმეს. *შიღრ. ორცა.*
საბაშაშა (ყავერღისა) ცალბაშარდა; ცაღე. არასაიბედო; უნდობი. ცაგვერღია კორჩი - ცალგვერდა (არასანდო) კაცია.

საშა (ყადას) სახელი ცაღენს, ოცაღუ (ნ) ზმნათა - ცდა; მცდელშობა. ბუღში გვერდი ცაღა რენია: *ა. ცან., გვ. 101* - ცდა ბუღის მონახვერეო. ადგილი უღუ ცაღას : *კა ზაყ., 06.03.1930, გვ. 1* - ადგილი აქვს მცდელშობას. ქიმიღელს ძალაში ცაღაში თუღო: *ო. ყოფშ., გვ. 84* - მოიჭანეს ძლიერი ცდის ქვეშ. ოჭოფეს ბრელი ცაღაში უკული: *ო. ყოფშ., გვ. 62* - დაიჭირეს ბუერი მცდელშობის შემდეგ. ირო ტყურას შიოცაღე : *კ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 106* - სულ მოტყუებას ცდილობს. ოცაღუ (ნ) (შხოლოდ აწმყოს წრის მწკრივებში) გრღუე. *ენჭ.* ცდილობს. ეცაღებუ (ნ) (სააღუ ეცადა, საღაშა სცადებია, წრასაღაშა) ეცდებოდა თურმე) გრღუე. *ენჭ.* ეცდება. ცაღენს (სააღუ სცადა, შააღაღუ უცდია, წრასაღაშა) ცდელია თურმე) გრღუე. სცდის. იცაღებუ (ნ) (აიშითაღა გამოიყადა, აიშითაღაშა) გამოციღლა) გრღუე. *ენჭ.* ცაღენს ზმნისა - იცდება. იცაღენ (ნ) // იცაღენ (ნ) (სააღუნა შესაძლებელი გახდა გამოცდა, -) გრღუე. *შესაძლ. ენჭ.* ცაღენს ზმნისა - შეიძლება გამოიყადოს. აცაღენ (ნ), აცაღენ (ნ) (ბაბააღუნა შეძლო გამოიყადა, -) გრღუე. *შესაძლ. ენჭ.* ცაღენს ზმნისა - შეუძლია გამოიყადოს. ოცაღებუ (ნ) (წრასაღაშა აცდევინა, შააღაშააღუ უცდევინებია, წრასაღაშააღუ) აცდევინებდა თურმე) კაუზ. ცაღენს ზმნისა - აცდევინებს. მასაღაშაღუ მიღე. მიუწ. მცდელი.

ოასაღამაჟი მიძღ. ენებ. მე. საცდელი.
საღამაჟი მიძღ. ენებ. წარს. 'გამო'ცდელი.
ნასაღამაჟი მიძღ. ენებ. წარს. ნაცადი.
ნასაღამაჟი მიძღ. ენებ. წარს. ცდის საფასური.
'უამაჟასაღამაჟი მიძღ. უარყ. 'გამო'უცდელი. შორ.
ლაზ. ცად; ოცადუ ხედვა; ცდა (ნ. ძარი).

საღამაჟანა (ცადამაჟანა) მოქან. სოქოს
ჰიშია ირთიშპარი (ი. ყოფშ).

საღამაჟი (ცადებას) იგივეა, რაც ცადა, - სახელი
ცადენს, ეცადებუ (ნ) ზნათა - ცდა.
სინთელე ღო ჯანმრთელობა შრომა რე ღო
ცადება რე: ქ. საბუშ. ქახს, გვ. 144 - სიმრ-
თელი და ჯანმრთელობა შრომისა და ცდისაგა-
ნა. ეცადებუ, მუში ხელუას იმუშუასინი -
ეცდება, თავის ხელობაზე რომ იმუშაოს. ოცა-
დუეს, დღუი მაწონაფესკონი: მ ხუბ, გვ. 14
- ცდილობდნენ, რომ თავი მოენიხებინათ.
გამოურქენდგნა ავანტიურისტული
ცადებუფი: ყაზაყ, 06.03.1930, გვ. 1 -
გამოურქენდგნათ ავანტიურისტული ცდები.

საღამაჟი (ცადინს) ცადა, მოცდა; ლოღინი.
ცადინი ვადუურკებუ, ორფელი ქოცადუ -
მცდელობა არ დაუკლია, ყველაფერი სცადა.
ცადინი ორო ვერგუნაა - მოცდა
ყოველთვის არ ვარგაო. უცადუ, უცადუ
ღო, გამოართუნი, მიდართუ - უცადა, უცადა
და, რომ არ მოვიდა, წავიდა.
იყადუ'უ(ნ) (მიოსაღ მოიცდა, მუშააღინ
მოუცდია, მოინოაღამაჟ(ნ) მოიცდიდა თურმე)
გრდუ. ენებ. იცდის.
უცადუ(ნ) (მუშააღ მოუცადა, მუშააღინ
მოუცდია) გრდუ. სასხე. ქე. იცადუ (ნ)
ზნისა - უცდის.
იყადინ(ნ) (ოსაღინ შესაძლებელი გახდა
მოცდა,-) გრდუ. შესაძღ. ენებ. იცადუ (ნ)
ზნისა - შეძლება მოცდა.
აყადინ(ნ) (ასაღინ შეძლო მოეცადა,-,
მინოაღამაჟ(ნ) შესძლებია მოცდა) გრდუ.
შესაძღ. ენებ. უცადუ (ნ) ზნისა - შეუძლია
იცადოს.
ოცადინუანს (ოსაღინუ აცდევინა, უსაღინუაჟ
უცდევინებია, ოსაღინუაჟ(ნ) აცდევინებდა
თურმე) გრდმ. აცდევინებს.
ოცადინაფუანს (ოსაღინუაჟ აცდევინა,
უსაღინუაჟუ უცდევინებია, ოსაღინუაჟამაჟ(ნ)
აცდევინებდა თურმე) კაუზ. ოცადინუანს
ზნისა - აცდევინებს.

მაღამაჟი მიძღ. მოჟ. 'მო'მცდელი.
ოსაღამაჟი მიძღ. ენებ. მე. 'მო'საცდელი.
ნასაღამაჟი მიძღ. ენებ. წარს. 'მო'ნაცდელი.
ნასაღამაჟი მიძღ. ენებ. წარს. 'მო'ცდის
საფასური.
'უამაჟასაღამაჟი მიძღ. უარყ. 'მო'უცდელი.

საღო ღინხ (ცაღო ღინხს) ცაღო მინა. ცაღო
ღინხა, ბეაღო თუთა, მურიცხეფი
მოქარგული! - ცაღო მინა, მზე და მთვარე,
ვარსკვლავები მოქარგული! ცაღო ღინხა
შქასღას მუთა ნოპაღუე: ი. ყოფშ, გვ. 23 -
ცასღა და მინას შუა (შორის) არასღადეს არაფერი
(არ) ჰყოლია (ჰქონია).

საღო ქანანა/საღო ქინან (ცაღო ქეანანს/
ქინანს) სიმრავლის აღსანიშნავად: ცაღო
ჰქანანა. // გაღაგ. ძალიან ბევრი; ყველაფერი.
ქობიღე ცაღო ქექანანაში კათა
ქიობობარგე ომეში კარცე: ი. ყოფშ, გვ. 76 -
ნახა ბევრი ხალხი მიმდგარა ეზოს კართან. ცაღო
ქიანანა ჩქინი ორღეყო თითამ, თიბგმაქ
ქემახიოღე: ქ. საბუშ, ქართ. ზეპ, გვ. 24 - ცაღო
ქეყანა (ყველაფერი) ჩემი ყოფილიყო
ვითომ, იმდენად გამიხარდა.

სა-ი (ცარს) იხ. ცალი. ცაი ხუჯი - ცალი მხარე.
ცაი ხუჯი ვაუღუღუ - ცალი ყური არ
ჰქონდა.

სამირ-ი (ცაიერს) იგივეა, რაც ცაღიერი,
ცაიორი, - მარნილი.

სამირ-ი (ცაიორს) იხ. ცალიორი.

საპაღ-ი (ცაქალს) სახელი მიიცაქაღუ (ნ)
ზნისა - ტანით და ასაკით პატარის (ანდა
გამხდარი პირის) სინარული ან რანიშნუ
გაღასღლა, - ცუნცული. შიოჯანი ჩქიმ
ბოშის, ემერ ქიმიცაქანს - შეხედე ჩემს
ბიჭს, ეგერ მოღის.

საპაღ-ი (ცაქაიას) [რუს. саквояж სამგზარო
ჩანსო, საკმოიანი] - ძალიან მელჩანსო. //
გაღაგ. ცარიელი. მა გომარტე მიზლი ფარა,
ცაქეაით გამომირთუშუ თაქ - მე
ტომრით მოვიტანე ფული, ცარიელი არ
მოესულვარ აქ.

საპაღ-ი (ცაქალს) იგივეა, რაც ცაქალი, -
ცუნცული.

საპაღ-ი (ცაქალუს) იგივეა, რაც ცაქალი,
- სახელი მიიცაქაღუ (ნ) ზნისა -
ცუნცულით სინარული. ქომორთი აზი,
ქიმიცაქაღი - მოდი აქ. მოცუნცული.
იყადუ(ნ) (მხოლოდ ანმეოს წრის
მწკრივებში) გრდუ. ენებ. იცუნცულებს.

საღ-ი, ცა-ი (ცაღ/რს) ცაღი. ართი ცაღი
უშქური უღუ - ერთი ცალი ვაღლი აქეს. ართი
ცაღი ხოჯი ჟუნს - ერთი ცალი ხარი ჰყავს.
რთული ფორმის შემადგენელი ნაწილი: 1.
ერსი; ცაღი. ცაღუკურხამი/ცაღუკურხამი
ცაღუგვა; ცაღუგვაში/ცაღუგვაში/ცაღუგვაში
ცაღუგლა... 2. -ცაღი, ნაირი, მსგავსი; ათე-
ცაღი/ათე-ცაი ამნარი, ამის მსგავსი. ოსურიში
ფუჩიცაღი რენია - ძალის ფიცივით

(ფიცის მსგავსი) არისო, სქან ცაღლი შხვას მის ყუნსუ?; *ი. ყოფშ., გვ. 125* - შენაირი (შენი მსგავსი) სხვას ვის ჰყავსო? *შდრ. - მანგი; - შირო; - ჯჯურა.*

საღ-ი (ყალს) *იხ. ცელი.*

საღბანიშვი (//ყალგანიშვის) *ჯჯჷ. ირთმხარამს.*

საღბაბ, **საბაბ** (ყაღ'ებას) სახელი აცაღენს **ზინისა** - ცაღბაბ. სუმი თუთა ქაა ცაღენს; *ი. ყოფშ., გვ. 34* - სამი თვე აცაღა. ირ მინუტე რგება მოკო, საღდათი ქუ შა ცაღენდა - სინი - ყოველ ნუთს გაქცევა მინდა, საღდათი რომ მაცლიდეს.

აყაღენს (შაასალა აცაღა, შაასალაშა უცლია, შინაალაშაშა) აცლიდა თურმე *გრდმ. აცლის. იყაღენენ* (ნაალაშა შესაძლებელი გახდა ცაღება, -) *გრდფუ. შესაძლ. ენებ. აცაღენს ზინისა* - შეიძლება ცაღება.

აყაღენენ (შაალაშა შეძლო ეცლია, -) ნაალაშაშაშა შესაძლებია ცაღება) *გრდფუ. შესაძლ. ენებ. აცაღენს ზინისა* - შეუძლია აცაღოს.

ოყაღებაფუანს (ნაალაშაშა აცლეინა, შაალაშაშაშა უცლეინებია, ნაალაშაშაშა) აცლეინებდა თურმე *საუჷ. აცაღენს ზინისა* - აცლეინებს.

ნაალაშაშაში *მიჭლ. მიჭლ.* 'დამცაღებელი. ნაალაშაში *მიჭლ. ენებ. ზე.* 'დასაცაღებელი. საალაშაში *მიჭლ. ენებ. წარს.* 'დაცაღებელი. ნაალაშაში *მიჭლ. ენებ. წარს.* 'დაცაღებელი. ნაალაშაში *მიჭლ. ენებ. წარს.* დაცაღების საფასური.

შაალაშა, შაალაშაში *მიჭლ. უარყ.* 'და'უცაღებელი.

საღბიშვი (ცალთოლამს) ცაღთმეაბა. *შდრ. თოლო.*

საღბირი (ცალიერს) ცარიელი.

საღბიორი (ცალიორს) იგივეა, რაც ცაღიერი, - ცარიელი. ქიმეზე ცირი ცაღიორი სენი: *მ. ხუბ., გვ. 11* - მისცა ორი ცარიელი თეფში. ომში მაჭოფალი ხე ცაღიორი (დოსქიდუ): *ს. საბუჷ, კართ. ზეს., გვ. 119* - ასის დამჭერი ხელი ცარიელი (დარჩება). *იხ. ცაიორი.*

საღბორი (ცალიორს) *მიჭლ. ენებ. წარს.* ცაღუნს ზინისა - 1. 'გა'ცაღილი. უკული ცოცაღიორი შარა: *მ. ხუბ., გვ. 109* - შემდეგ გაცელილია გზა. 2. ცაღმხრიმ გადანილილი. ცაღიორი კეხი მუნუღე დო უღაღეფუანს მართახის: *კეხი, I, გვ. 201* - ცაღმხრივ გადანილი კეხი აქვს დადგმული და უტყლაშუნებს მართახს. *იხ. ცაღუა.*

საღბა (ცაღფას) ცაღფა.

საღბა (ცაღბეს) ცაღი ხელი, ირთი ხელი; მუჷა. ვე შიღებენო ართ ცაღი ხე დიხა

გამგნოფუცხონე?; *ი. ყოფშ., გვ. 60* - არ შეიძლება, ერთი ცაღბელი (მუჷა) მინა რომ გადაფუცხოვო? *იხ. ცაღბე.*

საღბი *ჯჯჷ. ცაღპი. შდრ. მოხო.*

საღბიშვი (ცაღბუხამს) ცაღბუხა.

საღბიშვირი (ცაღბუხურს) საცაღბუხური. შარა მეფე ღარკულირი, დულა, ჭოფე, ცაღბუხური - გზა მიყვება (მიბმულია) დაგრეხილი, მრუდე, წერილი, საცაღბუხო.

საღბი რთული სიტყვის შორეუ წერი: რომორც, ვით, მსბაბსაღ. ქარცაღლო ქომოჭორგუნსენ: *მ. ხუბ., გვ. 27* - ქარივით (ქარის მსგავსად) მოქრის (მოშლივინობს). მითონისა ახაღა ცაღლო ორდე - ზამთარში ახალივით იყო.

საღბა (ცაღობას) მარტომბა, ცაღმბა. თის მოყუნე უკული ცაღობა: *ს. საბუჷ, კართ. ზეს., გვ. 118* - იხს მოყვება შემდეგ მარტობა (ეულად დარჩენა). *იხ. ცაღლი.*

საღბა (ცაღუას) სახელი ცაღუნს ზინისა - 1. თიბა; ცაღუა; 2. გადანიშნა. // *გაღატ.* ერთიანად ყველურის შემება. ჯად ღკაქ მუშობი დიჭუ ცაღუა: *მ. ხუბ., გვ. 2* - ხემ და ბალახს მისით (თავისით) დაიწყო ცეღა. ათე ბარდექოკო მიცაღას თაქ - ეს ბარდი უნდა მოიცვოს აქ. ცელი დაცენი, თიამ ოდიარეს ცაღენდე თემი: *მ. ხუბ., გვ. 217* - ცელი დაცეჩი, ვითომ ბალახს რომ ცეღადე ისე.

ცაღუნს (ბოალა გაცელა, ბაალა გაუცელავს, ბინაალაშაშა) გაცელავდა თურმე *გრდმ. ცეღავს, თიბ'ავს.*

იყაღუნს (ბოალა გაიცელა, ბაალა გაუცელავს) *გრდმ. სასხე. კე.* ცაღუნს ზინისა - თიბავს, იცელავს თავისას.

უცაღუნს (ბაალა გაუცელა, ბაალა გაუცელავს) *გრდმ. სასხე. კე.* ცაღუნს ზინისა - უცელავს, უთიბავს.

იყაღუნენ (ბოალა გაიცელა, ბოალაშაშა) გაცელიდა *გრდფუ. ენებ. ცაღუნს ზინისა* - იცელება, თიბება.

აყაღუნენ (ბაალა გაიცელა, ბოალაშაშა) გაცელიდა *გრდფუ. ენებ. უცაღუნს ზინისა* - ეცელება, ეთიბება.

ოყაღაფუანს (ნაალაშაშა აცლეინა, შაალაშაშაშა უცლეინებია, ნაალაშაშაშა) აცლეინებდა თურმე *საუჷ. ცაღუნს ზინისა* - აცლეინებს; ათიბინებს.

ნაალაში *მიჭლ. მიჭლ.* მცელავი; მთიბავი. ნაალაში *მიჭლ. ენებ. ზე.* საცელავი; სათიბი. საღბიში *მიჭლ. ენებ. წარს.* 'გა'ცელილი; 'გა'თიბული. ნაალა, ნაალაში *მიჭლ. ენებ. წარს.* ნაცელი, ნათიბი.

ნააღმარე მიზეზები. წარს. ცელვის, თიბის საფასური.
უგუშააღმარე მიზეზი უარე. 'გა'უცელავი, 'გა'უთიბავი. შერ. ღა ზ. ცალ: ონცალუ ცელვა (ნ. მარი).

ცალკური (ცალკულის) იხ. ცალკული.

ცალკულუ (ცალკულუს) მარტულელა.
ცალკულუ ზოჯი - მარტულელა ხარი.
ცალკუნკა (ცალკუნკას) ცალკუნკა. შერ. ცაქქერტა.

ცალ-ცალკე ზგზ. ცალ-ცალკე. შერ. ზოხო-ზოხო.

ცალხე (ცალხეს) იხ. ცალხე, - პრტი ხეში; ცალხელი; მუტა. ვითიშა დუღს ვითიშანს ართი ცალხე ქვირთენი: *ქხს, I, გვ. 183* - ათჯერ თავს მკიდის ერთი მუტა (ცალხელი) ფქვილისათვის. ცალხეში ონგარალი ცალი ხელით დასატირებელი (წყევლა). სამეგრელოში პანაშვიდზე თუ ტვირთზე მამაკაცები შუბლზე ორივე ხელის შემოკვრითა და მოთქმით ტვირდნენ. ეს იყო ნესი. ერთი ხელით (ცალხეთი) დატირება მკედრის შეურაცყოფა იყო. შემორჩა იდიობა: სი ცალხეში ონგარალია! - შე ცალხელით დასატირებელი! (წყევლა).

ცამ-ი (ცამს) იგივეა, რაც ცამი, - თევზის ერთ-ერთი ჯიში (სახეობა).

ცამბაშ (ცამბაშას) სახელი ცამბაშანს ზმნისა, - იგივეა, რაც ტყაბარუა, - 'ვატყაბაშა.

ცამბი (ცამბის) ცამბანტი. რამის ცამბტი ქუზუფუნევა: *ქხს, II, გვ. 140* - რამს ცემბენტი შემოვადულო.

ცამულარი (ცამულარს) მიზეზები. წარს. ცამულანს ზმნისა - წმრილ-წმრილად, ნაპუნ-ნაპუნად დაჭრილი. უბოშქ ცამულერი ღოცამულუ უნდები: *ი. ყიფშ, გვ. 62* - ამ ბიჭმა ნაკუნ-ნაკუნად დაჭრა დევი.

ცამულა, ცამულა (ცამულარას) სახელი ცამულანს ზმნისა - წმრილ-წმრილად, ნაპუნ-ნაპუნად დაჭრა, დანაპუნაა, დამუშავება. ხორცი ღოცამულუ - ხორცი წმრილად დაჭრა. // გალატ. საჭმლის ნაკუნ-ნაკუნად გადაქცევა და ისე ჭამა. ოჭკომალს მიკი ცამულუ - საჭმელს ნაწილ-ნაწილ ჭამს. ცამულანს/ცამულარანს (აგაშულუ დაჭრა ნაჭრებად, შაშაულუ დაუჭრა ნაჭრებად, წმრამულუ) ნაჭრებად დაჭრილი თორემ) გრდმ ნაჭრებად, წმრილ-წმრილად ჭრის; აქუცმაცებს. უცამულანს/უცამულარანს (წმრამულუ დაუჭრა წმრილად; წმრამულუ დაუჭრა წმრილად) გრდმ. სახე. ქე. ცამულანს ზმნისა - წმრილად, ნაჭრებად უჭრის; უქუცმაცებს.

იცამულუ(ნ)/იცამურუ(ნ) (წმრამულუ ნაკუნებად დაიჭრა; წმრამულარე) ნაკუნებად დაჭრილა) გრდმ. ენებ. ცამულანს ზმნისა - ნაკუნებად იჭრება, ქუცმაცდება. იცამულუ(ნ)/იცამურუ(ნ) (წმრამულუ შესაძლებელი გახდა ნაკუნებად დაჭრა, წმრამულარე) შესაძლებელი გამხდარა ნაკუნებად დაჭრა, - გრდმ. შესაძლ. ენებ. ცამულანს ზმნისა - შეიძლება დანაკუნდეს, დაქუცმაცდეს; წმრილად დაიჭრას. აცამულუ(ნ)/აცამურუ(ნ) (წმრამულუ შეძლო წმრილად დაეჭრა, - წმრამულარე) შესაძლებელი წმრილად დაეჭრა) გრდმ. შესაძლ. ენებ. უცამულანს ზმნისა - შეუძლია დააქუცმაცოს; წმრილად დაჭრას. ოცამულაფუნანს/ოცამურაფუნანს (წმრამულაფუნანს) ნაკუნებად დააჭრევენ; წმრამულაფუნანს ნაკუნებად დაუჭრევენია, წმრამულაფუნანს ნაკუნებად დააჭრევენება თორემ) კაუზ. ცამულანს ზმნისა - აქუცმაცებინებს; წმრილად, პატარა ნაწილებად აჭრევენებს. მასამულარი მიზეზ. მიუქ. 'და'ქუცმაცებელი; წმრილად დამჭრელი. ოსამულარი მიზეზ. გე. 'და'საქუცმაცებელი; წმრილად დასაჭრელი. აშამულარი მიზეზ. ენებ. წარს. 'და'ქუცმაცებელი; წმრილად დაჭრილი. წამულა მიზეზ. ენებ. წარს. წმრილად დანაჭერი; 'და'ნაქუცმაცებელი. წამულარი მიზეზ. ენებ. წარს. 'და'ქუცმაცების, წმრილად დაჭრის საფასური. 'უა'უშამულუ მიზეზ. უარე. წმრილად დაუჭრელი.

ცამ-ცამი (ცამ-ცამის) ჩამი-ჩამი. ცამ-ცამი ვარე: *მ. ხუბი, გვ. 226* - ჩამი-ჩამი არ არის.

ცანი (ცანს) იგივეა, რაც ცანდი. სოდე ცანი გითოვლანინი, თის ოცანუნა - სად ცანდი გამოიგატონ (ცლანატონ), იმას ცანდობენ.

ცანალი, ცანალი (ცანგალ/რს) ბორძიქი. შერ. ჩანგალი.

ცანალა, ცანალა (ცანგალას, ცანგალას) შინაპ ბორძიქით სირაული ახასინატიპს. შერ. ჩანგალა.

ცანლი (ცანდის, ცანს) 1. ფხვი მუხლს ქვემოთ. 0 ცანდლი გითოვლანა ჭიდაობის იღეთი, ფეხის გამოკვრა. გალატ. მიპარვით ნაქცევა, ლალტი. 2. დამბანელი წნელი, წმრამი, ღვინო. ოგაფა დო ულუმი ართიმათაშა გინაბუშაფალო იხვარბო უცანლი - წყუმონგელი ჭინუ - კავისა და უღლის ერთმანეთთან გადასაბმელად იხმარება ცანდი - დაგრებილი წნელი. შერ. იჭრ. ცანდი თინელი წირები (ე. ჭერ); სანა; ცანდი ქვაბის საკიდარი ჯაჭვი.

სანდალუპი (ყანდალუას) სახელი უცანდალ უცანს ზმნისა - ტლიკინი, ტანტალი, ტარტალი (ენისა). უყანდალუანს უსანდალუა ატლიკინა, უსანდალუა უტლიკინებია, უსანდალუან ატლიკინებდა თურმე *გრძმ* ატარტარებს, ატლიკინებს (ენას).

სანდალუპი (ყანდალუის) იგივეა, რაც უცანდალ უა, - ტლიკინი ენისა. წინას უცანდალ უცანს - ენას ატლიკინებს.

სანდალუა (ყანდალუას) სახელი უცანდალ უნს ზმნისა - სანდალს (*იხ.*) ბადადადგილმება უღელუა მარჯვენის ან მარცხენის. *იხ.* გინო-ყანდალუა.

სანდალუი ხორბი (ყანდალუი ხორხის) ხარისის სახეობაა: ცარად სხარისი.

სანდალუი (ყანდალუის) ძალზე მჭრელი დანის პირი (*მ. ძაძ.*).

სანდალუა (ყანდალუას) გულზე მოსახვედრი სიტყვების ოქმი.

სანტი (ყანდალუის) ბასრი, მჭრელი (*მ. კილანაგა*).

სანდალუი (ყანდალუის) თრთოლა, კანკალი, ცანცარი, ცანცახი. ელაფირი მათუ მა ცანცალი: *ქსს, I, გვ. 134* - ავარნილი მაცქს მე კანკალი. ჰე, ბოშეფი, სორე მოურეყუ, ცანცალ ქ გემიოლე გურეყუ: *ქ. საშუშ, ქსს, გვ. 120* - ჰე, ბიჭებო, სად არის, რომ მოდის, კანკალი ამივარდა გულისა! ცანცალ ქ გემიოლე, მუმარსიოლე: *ქ. საშუშ, ქართ. ზუბ, გვ. 25* - ავცანცახდი, თებერე დამესხა. 2. ნძარეპა, რეპეა, რეპეა.

სანდალუა (ყანდალუის) ცანცარი; ცანტი; ძირქაძა. უჭკუვე დო ცანცალა კოც მუმი კუჩხი ქემიყუნანცია ჭკუაშეა: *ქ. საშუშ, ქართ. ზუბ, გვ. 123* - უჭკუო და ცეტ კაცს თავისი ფეხები მოიყენას ჭკუახეო. მიდალდალას ვეგგობალე, ზეჭკუეფა, სი ცანცალა!: *მასალ, გვ. 81* - წართმევის არ გააბატიებ, წერეფოფინა, შე ქერქეტიე!

სანდალუა (ყანდალუას), **სანდალუა** (ყანდალუას) სახელი უცანდალ უნს ზმნისა - თრთოლა, კანკალი, ცანცახი, ცანცარი. არძა ჯერღვეფი მაცანცალ უ: *ქსს, I, გვ. 86* - ყველა ძარღვი მიცანცახებს. (ყუდექ) ჩხურუს მიღაცანცალ დე: *ქსს, I, გვ. 336* - (სახლში) სიცივეში შიგ რომ ცანცახებდე, ნტერეფი ჯარც მიოღურე დო შიშით ცანცალ დანც: *მასალ, გვ. 90* - მტრები ჯარეთი კვდებინან დო შიშით ცანცახებუნ. ცანცალანს (სანდალუა იკანკალა, უსანდალუა უყანდალუებია, უსანდალუან) კანკალედა თურმე *გრძმ*. *საშ. - მოქმ.* კანკალებს, ცანცახებს. უცანდალანს (მხოლოდ ანწყოს წრისა დო IV

სერის მწერიებში) *გრძმ*. *სახე. ქც.* უცანცახებს, უყანკალებს.

სანდალუი (ყანდალუის) ცანცარი, ცანცახი.

სანდალუა/სანდალუა (ყანდალუის/ყანდალუის) იგივეა, რაც ცანდალ უა, - მარხილი, რომელსაც მართი ხარი შეიძლება შეეხას, - ცალუდელა.

სანდალუა (ყანდალუის) ირიპი. ცაორყათი ზმზ. ირიპი. ცაორყათი კოჩრე - ირიპი კაცია. *შორ. ორყა, ორყათ.*

სანდალუა (ყანდალუის) ცანცახილი.

სანდალუა (ყანდალუის) ცანცალი. არძოქ ცარელო ქუღოხედალე: *მ. ზუბ, გვ. 7* - ყველა ცარიელი (ყარიელად) დახედა.

სანდალუა (ყანდალუის): 0 ბერგით ცარვა თობით მიწის წერილად დაფუნა. საორგინო არღვილს ბერგით ცარგნა - საბოტენ ადგილს თობით წერილად მიათობინან ერთმანეთს ნაკელს და მიწას (*მასალეტი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 62*).

ყარუნს (წოყარ დაფუნა წერილად, წაყარა წერილად დაფუნებია, წოყარაწმ წერილად დაფუნებია თურმე) *გრძმ* წერილად ფუნის მიწას, აფხვიერებს. *შორ. ცარყუა.*

სანდალუა (ყანდალუის) ზადმეტი. უმინო მოძარობა, სინარული, ხეტიანი. *შორ. გილაყარქალი.*

სანდალუა (ყანდალუის) უხარო სინარული, ხეტიანი. *შორ. ცარქალი.*

სანდალუა (ყანდალუის) ქოქლი.

სანდალუა (ყანდალუის): ცარქალიათი გილასხაუა ასიკილა ხტობა, - ასიკილოობა (*ქ. ქარ*).

სანდალუა (ყანდალუის) მიმე. *ენებ. წარს.* ცარყუნს ზმნისა - ბაფხვიარეპული, თონით წერილად დაფუნებია (მიწას). რმინუნს უჩა ყონა ცარყილი - ბრზინავს შვი ყანა ვაფხვიერებელი. *იხ. ცარყუა.*

სანდალუა (ყანდალუის) სახელი ცარყუნს ზმნისა - 1. ბაფხვიარეპა, თონით წერილად დაფუნა მინისა. საყანე დიხას ბერგით ვარდა ჩერგით ბერგემს ქიეგო ცარყანა - საყანე მინაზე თობით ანდა ფარცით ბელეტებს ვაფხვიერებენ. 2. მაფხვის ართმანამთისაბან დანცილბა. სქორე მათის დო ცარყუნა - მშრალ ძაფს დაცილებენ (*მასალეტი, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 217*).

ყარყუნს (წოყარა ვაფხვიერა, წაყარა ვაფხვიერება, წოყარაწმ) ვაფხვიერებდა თურმე *გრძმ* აფხვიერებს. უყარყუნს (წაყარა ვაფხვიერა, წაყარა

გაუფხვიერებია) *გრძმ. სსხე. ქე. ცარცუნს* ზმნისა - უფხვიერებს.
 იყარცუენ(წიიარასა გაფხვიერდა, წიიარასა ლუნ) გაფხვიერებულა) *გრძლუ. ერძ.*
 ცარცუნს ზმნისა - უფხვიერდება.
 იყარცენ(იიარასა შესადღებელი გახდა გაუფხვიერება,-) *გრძლუ. შესადღ. ერძ.*
 ცარცუნს ზმნისა - შეიძლება გაუფხვიერება.
 აყარცენ(აიარასა შეძლო გაუფხვიერებინა,-) *გრძლუ. შესადღ. ერძ.* ცარცუნს ზმნისა - შეუძლია გააუფხვიეროს.
 ოყარცაფუანს (იიარასაწა აფხვიერებინა, შიარასაწაწა უფხვიერებინებია, წიარასაწაწაწა) აფხვიერებინებდა თურმე) *კუზ. ცარცუნს* ზმნისა - აფხვიერებინებს.
 მასარცაღი მიძღ. მოჰმ. 'გა'უფხვიერებელი.
 იიარცაღი მიძღ. ერძ. მე. 'გა'საფხვიერებელი.
 არცაღი მიძღ. ერძ. წარს. 'გა'უფხვიერებელი.
 ნასარცა მიძღ. ერძ. წარს. 'გა'საფხვიერები.
 ნასარცარი მიძღ. ერძ. წარს. 'გა'უფხვიერების საფასური.
 ოუარცაწა მიძღ. უარც. 'გა'უფხვიერებელი.

საპარაფუ (ცაუბგრაფუს) ცაუნსაპნი. ათე ღო ათე დისას რენია ცაუძე რაფუ ზენსახეფი: *მ. ხუძ. გვ. 302* - ამა და ამ ადგილას არისო ცაუნსახე მეთუენახეფი.

საშა (ცაფას) იგივეა, რაც ცაღიფა, - ერთშა; ერთხელ, ერთიანი. *ფ* ცაფათ ხონუა ცალფად ხენა; ცაფა ხონუა გაფათეთ: *ქსს. I, გვ. 320* - ცალფა ხენა გაფათეთ.

საშა (ცაქვას) *იხ. ცაქვალა.*

საშაღი (ცაქვალ/რს) იგივეა, რაც ქვაცაღი, - ძალწა პატარის მოძრაობა. მიოჯინი, მიჯო მიიციქვალუ - შეხედე, როგორ მიგოგმანებს. *იხ. ვილყაქვალი.*

საშაღა (ცაქვალას) ძალიან პატარა.

საშაღა (ცაღალას) ტანად პატარა და ჩქარ მოსიარულე.

საშაღი (ცაღელ/რს) ტანად პატარის ჩქარი სიარული.

საშაწა (ცაღანწას) იგივეა, რაც ელართელი, - ღმრმეცი, პორიზონტა-ღურად არასწორი. *ჰორ. ღვანწო.*

საშა (ცაღას) ნელა ნასაღა, ნახატილაღა. *ჰორ. ეღელ'რე'.*

საშაღი (ცაქვალ/რს) ცუნცულით სიარული.

საშაწა (ცაქვალას) ცალკეპირცხინანი, ცალკეპირა.

საშარ-ი (ცაშარს), საშარ-ი (ცაშარს) ცისიარნი. ცაშქარქ ვიინჯუ - ცისკარი გაილო.

საშარცაწა (ცაშარცაწაწა) ცისარტაქლა. *ჰორ. ორცაწაწა. ლაზ. ცაშოკაწაწა ცისარტყელა (ნ. მარ).*

საში ნოტაშინი ბილულა (ცის ნატების ჩამოსვლა. // *გალუ. კოქისპირული წვიმა. ჰვინღუ ვარი, ცაში ნოტაშინი გილმეშე - წვიმად კი არა, კოქისპირულად ასხამდა (ცის ნატები ჩამოდიოდა).*

საშა (ცაშასა-ცაშ ღლას (ცის ღლეს) იგივეა, რაც ცააშხა, - ხუთშაპატი. *იხ. ღლა. ჰორ. ლაზ. ჩარხა.*

საშაღი (ცაშაღიღის, ცაშაღის) *რჯლო. დიდი ხუთშაპატი, - ცის ლეთაების სალოცაფი ღლე.*

საშ-ი (ცაის): *ფ* ცაის გერინა მზადყოფნა.

საშაწ-ი (ცაფაფის) იგივეა, რაც ცაეუა, - 1. ფხის ნეპარეზა ნელი სიარული, ჩუბად მისაღა, მიპარა; 2. ცაეუნ (ხელისა). ქიშიოცაეუ ღო ქოჯღაბუ ხე - ჩუბად მივიდა (ფხის ნეერებზე) და დაელო ხელი. ხეს უცაეუნსა - ხელს უცაეუნებს. ჰანდის შორდით გარცაანჯ, გაფაეუნ, ცაეეცეღ: *მსალ., გვ. 66* - ნეშით ბუეს უგერიებდა, სიფთხილით უღლიდა, მის ირგვლივ ფაცურობდა.

საშაწა (ცაფაფის) სახელი უცაეუნსა ზმნისა - ცაეეცა (ხელისა, ვახისა), ცაეეეე; ცაეუნი. უცაეუნსა (შაშაწაეეცა ხელი, შაშაწაწა უცეეეეხა ხელი, წიარასაწაწაწა უცეეეეხა ხელი, წიარასაწაწაწა უცეეეეხა ხელი) *გრძმ. სსხე. ქე. უცეეეეებს (ხელს).*

საშიღი (ცაეილ/რს) *მიძღ. ერძ. წარს. ცაეუნს* ზმნისა - პარბად გამზადმეუღი. *იხ. მო-ცაეილი.*

საშიღარი (ცაეილარს) იგივეა, რაც ცაეილი, - პარბად გამზადმეუღი, მომართული. თოლ სიკურცხა გილღანჯ, ხესე პერი ცაეილარე: *გაზე, 01.01.1931, გვ. 3* - თვალზე სიფხილზე გქონდეთ, ხელში კალამი კარგად მომარჯეუბული. *იხ. ცაეუა.*

საშინი (ცაეის) იგივეა, რაც ცაეაფი (*ბიშენ. -1*).

საშა (ცაეუას) იგივეა, რაც ცაეაფი, - სახელი ცაეუნს ზმნისა - 1. 'მომზადება, 'გაშარმთა. *იხ. მო-ცაეუა. 2. ფხაპარეშით სიარული; ფხის ნეპარეზა ნელ-ნელა სიარული; ცუნცული; ცოცვა. სერ-სერიო მიიღო ცაეაე: ქსს. I, გვ. 219* - ღამ-ღამობით ნავცუნცულდები. სერიო ირო გილუოცაეა, ღლაშით ღღუხუნუა: *ქსს. I, გვ. 304* - ღამით ყოველთვის ფეხაქრეფით დადივარ, დღისით ფეხინავ (დადიობებ). გურა, სოიში მიოცაეა: *მსალ., გვ. 59* -

ტურავ, საითენ შიკოცავ. 3. ქალის სახელიცაა. ოცატანს (ოასაშა იცოცა, შასაშა უცოცავს, ოსაშაშ(ე) ცოცავდა თურმე) გრდუტ. ენებ. ნაცოცდება.

სამურ-ი (ცაცურს) ცაცუნნი. ხელებს უც ა ც უ რ ა ნ ს - ხელებს უცაცუნებს.

სამსაშა (ცაცხაფას) პაშრება; ცოცხნიტ სპანის პაშრის წაცხება.

სამსაშურ-ი (ცაცხაშურის) მარჯვე (ფ. ფოფა).

სამსაშ/სამსაშ (ცაცხეს); სხასხუ (ცხაცხეს) მოქან. ცაცხვნი (ა. მყ.). გითფორექ ც ა ც ხ ე ჯ ი ნ ს: ი. ყოფშ, გვ. 131 - ვედავარ ცაცხვის ძირას. შორ. ტოპონ. ნაცაცხეუ (გ. გლიაგა, კატალი, გვ.53).

სამსხა (ცაცხუას) იგივეა, რაც ც ა ხ ა ფ ა , - სახელი ც ა ც ხ უ ნ ს ზმნისა - პაშრება; სხურება. // გადატ. მსუბუქად დარტყმა. ცაცხუნს (მოსასხა აპკურა, მოსასხა უპკურებია, პირსასხა(ე) აპკურებდა თურმე) გრდმ. აპკურებს, ახბურებს; გადატ. მსუბუქად დაარტყამს.

სანკაშრება, სანკაშრება (ცაწკერტას, ცაწკერტას) ცალკუთხა; ცალმხარა; დამრძე. შორ. ცალგანწყა.

სანკაშრულ-ი (ცაწკერტულს) ცალკუთხური, ცალმხარანი. ც ა წ კ ე რ ტ უ ლ ი რ ე , - იტყვიან იმაზე, რაც სწორი არაა, დამრეცია.

სახ-ი (ცახის) ფიჩხი (ა. ქარ.). შორ. გურ., ქართლ. ცახი აბრეშუმის ჭიხისათვის გაკეთებული საპარკე (ა. ლლ.).

სახმურ-ი (ცახაფის) იგივეა, რაც ც ა ხ უ ა , - ზამლა (ი. ყოფშ); გადატ. ქაქუნი.

სახორ-ი (ცახორის) თავსაშარი, ხილაბანდი. პი ც ა ხ ო რ ც ი გამგნოგონწყი: ი. ყოფშ, გვ. 136 - სახეზე თავსაშარი ვადგესენი. დუს ც ა ხ ო რ ც ი გეგორთუ: გური, გვ. 384 - თავს ცახორცი გხურავს. ოსურიში ც ა ხ ო რ ც ი თიროხილო თილი გუთუთელე: ი. ყოფშ, გვ. 44 - ქალის ცახორცი (თავსაფორთი) ორივე თვლი გაუმთელი. ცახორცი ←სახორცი ასიმილიაციისა და რს განვითარების გზით (ა. შანიძე). შორ. ქიცა; გურ. ცახორცი ქალის თავსაბურავი, თავსაკარავი ქალისა (ა. ლლ., ს. ყლ.). იხ. ციხახორცი.

სახშა (ცახუას) იგივეა, რაც ც ა ხ ა ფ ა ვ ი , - 1. ზამლა; რისამე უგულლოვ ქმთება; 2. დავჟმა (კრიმოლა, გვ. 578). ცახუნს (წოსახს მოხილა, წაშახს მოუხეგლია, წონსახს(ე) დახეულდა თურმე) გრდმ. ზელს; ფეჯავს. ოსაშაშ(ი) მიძღ. ენებ. მყ. სახელი; დასაფეველი. საშაშილ მიძღ. ენებ. მყ. 'მო'ზელილი; დაფეველი. ნაშახა მიძღ. ენებ. წარს. ნახელი; ნაფევი.

ნაშახარი მიძღ. ენებ. წარს. ზელის (დაფევის) საფასური. ოსაშახს მიძღ. უარყ. 'მო'ზელილი; დაუფეჯავი.

სა-ი ა.-მარტ. (ეერს) იხ. ცელი; შორ. ცალუა.

სამეშლა (ეეშელას) მოქან. პირწინდა. იხ. ცეიშარე, ცეშალე; თვათი; ჩეიშელე (ა. მყ.).

სამეშარე (ეეშარეს) მოქან. იხ. ცეეშელა - პირწინდა (ა. მყ.).

სამეშხორ-ი (ეეშ ხორხის) პერტიკალური ხარხი (გ. გლიაგა). დიდი შორების (საკედლე ან სხვა ფიცრების) ვერტიკალურად სახერხი (ხერხი).

სამა (ეეკას) ზურგზე მოსაპიდებელი დიდი გოდორი (მასალბი, ტ. V, გვ. 288). დიდი მოცულორი დანული ჭურჭელი. იტეს სამ კალათარი სიმინდს, მარცვლად კი შიდი ფუთს (მასალბი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 230). ქობალი ლაშქვათი ბრელია, ქანოქკართია ც ე კ ა ს : მ. ხუბ., გვ. 286 - პური გამოვაცხობი ბევრო, ჩავალაგობი კალათში. კიდუს ხეჭკუთი მთი აღინე, ც ე კ ა ვამახუდასინი: ქსს, I, გვ. 220 - კოდალა ხელსაწყოს რით წაიღებს, კალათა რომ არ ეკიდოს.

სამინ-ი (ეეკანს) ცალ შახზე ხტუნა-ხტუნვით სიარული. შორ. ფშური. ციკალი ცალფეხზე ხტუნვა (ა. ლლ.).

სელ-ი, სა-ი ა.-მარტ. (ეელ/რს) ცელი. ც ე ლ ი დაკენი, ითამ ოიარეს ცალგდელე თემი: მ. ხუბ., გვ. 217 - ცელი დიკავე, ვითომ ბალახს ცელადდე ისე. ქართოში ამო ც ე ლ ი ვეში: კ. სამუშ, ქსს, გვ. 146 - თბილისს აქეთ ცელი არ იმოვება.

სელმარ-ი (ეელმარის) ცილინდრი. მელიტოს ც ე ლ ე ნ დ რ ი ქიჯიორთუნი, ქობირე - მელიტონს ცილინდრი რომ ახურავს, (ქე) ნახა.

სელა (ეელას) იგივეა, რაც ც ა ლ ე ა , - ცელა. ქობირე, სადარდელს ქობილურ ც ე ლ ე ნ დ ე : ტგური, გვ. 247 - მაქურ, რომ სადარდელს ვაქაცურად ცელადდე.

სემა (ეემას), სემა/სემა (ეეემას) იხ. პატიოში ეემა // პატიო ეემა // პატიეემა/პატიეემა.

სემლარ-ი (ეემლარს) ცელი.

სენაშე (ენაშეს) მოქან. კლდისმეშლა (ა. მყ.).

სენაშელ, სენაშელ (ენგერეს) იგივეა, რაც ჩ ე ნ ე რ ე , - ბამბდარი და მალალი.

სარაშ-ი (ეერტულს) იხ. ცირტული.

სარაშლა (ეერტულას) ლაზღანდარი: ლაშტოვა; ოსენაშობა, მასარობა, ხუმრობა. მარა გურყუ მხვა ულუა - მოფერაფა, ც ე რ ტ ე ლ ო ბ ა : კ. სამუშ, ქართლ.

გაქ., გვ. 100 - მაგრამ გულში სხვა აქეთ - მოფერება, ღაქუცობა.

სპარაულები (ეგრეულას) სახელი ცერტულენს ზნისა - ლაზღანდარობა, მისსრობა; ლაქუცობა.

იგრეულენი (შოლოდ ანგოს ნრისა და IV სერიის მწერიებში) გრდუ. ეგრძ. ლაზღანდარობს, ოხუნჯობს.

სპარაულები (ეგრეულას) ახალდაბადებულის პირველად საშობის მიღება. ახალი ნოსეფი გინც ვამკაჯინენა, სოიმა ჩხოუ ვაგოსირქენც, გინც მუშით ვედართე დო მუშით ვადელეცერეუნე; გაზაყ., 26.05.1931, გვ. 4 - ახალი რძლები ხბოს არ შეხედავენ, სანამდე ძროხა არ ვალოკავს, ხბო თავისით არ ადგება და თავისით არ შეტამს.

სპარაუნი (ეგრეულას) მოტან. ქამა. იხ. ეგროცო.

სპარაუნი (ეგროცის) მოტან. უკანაბარი (ა. მყ.).

სპარაუნი (ეგროცის) მოტან. ქამა. იხ. ეგროცო; ძერი (ა. მყ.).

სპარაუნი (ეგრეის) ცელები.

სპარაუნი (ეგრეის) ცაღოცხა. შორ. ცორქო.

სპარაუნი (ეგრეის) სახელი იცერეუნე (ზნისა - ცრემა. იცერეუნე, შუღვა ოქენი - იცრიცება, რაღაც ქირს.

ეგრეუნს (ბოიასა გაიცრია, ბოიასა გაუცრეცია, ბინოიასაჟენც) გაიცრეცდა თურმე) გრდუ. ცრეც.

იგრეუნენი (ბოიასა გაიცრია, ბოიასაჟენც) გაიცრეცდა) გრდუ. ეგრძ. ცერეუნს ზნისა - იცრიცება.

აგრეუნენი (ბოიასა გაიცრია, ბოიასა გაიცრეცია) გრდუ. ეგრძ. უცერეუნს ზნისა - ეცრიცება.

ოგრეუნენის (ბოიასაჟენც აცრეცინა, ბოიასაჟენც უცრეცინება, ბოიასაჟენც აცრეცინება თურმე) კაუზ. ცერეუნს ზნისა - აცრეცინება.

ბაიასაჟენც მიჰ. მოჰ. 'გა'მცრეცი, მცრეცელი. ობაიასაჟენც მიჰ. ეგრძ. გე. 'გა'საცრეცი, საცრეცი. 'ბოიასაჟენც მიჰ. ეგრძ. წარს. 'გა'ცრეცელი. ნაიასაჟენც მიჰ. ეგრძ. წარს. ნაცრეცი. ნაიასაჟენც მიჰ. ეგრძ. წარს. 'გა'ცრეცის საფასური.

უბაიასაჟენც მიჰ. უაჰ. 'გა'უცრეცელი.

სპარაუნი, სპარაუნი, სპარაუნი (ეგრეულას) იგივეა, რაც ქვეცე, ქვეცერე, ქვეცერი, - ტანმორჩილი, თანაც სუსტი (გამხდარი).

სპარაუნი (ეგრეის) კოჭლი. შორ. ქულა, ჩერქუ.

სპარაუნი (ეგრეის) უშო სიარული.

სპარაუნი, სპარაუნი, სპარაუნი (ეგრეულას) ტანად პატარა, დაბალი პირიშენება, - ტანმორჩილი. ცეცერე კოჩი - პატარა, დაბალი კაცი. გამოეცნებულა თიკუნად: ხუტა ცეცე - ხუტა პატარა (დაბალი). შორ. ჩეღერე'.

სპარაუნი, სპარაუნი, სპარაუნი (ეგრეულას) ცეცერეის ჩინა, დაბალი (ტანისა), - ტანმორჩილი. ცეცერე კოჩი - ჩია კაცი. ართი ცეცერეია კოჩი რე - ერთი ტანმორჩილი კაცია (კაცუნა).

სპარაუნი (ეგრეულას) მოტან. პირმინდა. იხ. ჩეიშალე; ცეიშალე; ეგრეულას; თვათვი (ა. მყ.).

სპარაუნი (ეგრეის) სახელი იცერეუნე (ზნისა - ცეცე, ცეცეცე. მუს გიიცეცე, ვადგანუნე? - რას ცეცე, ვერ დავდებ? იცერეუნე) (შოლოდ ანგოს ნრისა და IV სერიის მწერიებში) გრდუ. ეგრძ. ცეცეკავს, ცეცეცეცე.

სპარაუნი (ეგრეის) ჩინა. (გა., მუხედოს, ცერეცის...). შორ. ჩენჩი.

სპარაუნი, სპარაუნი (ეგრეულას) იხ. სპარაუნი, სპარაუნი, - ტანმორჩილი პირიშენება. შორ. ქვეცე.

სპარაუნი, სპარაუნი (ეგრეულას) იგივეა, რაც ცეცეცერი, - პატარა ტანის, დაბალი პირიშენება. ცეცეცერი ბაღანა - დაბალი (პატარა) ბავშვი.

სპარაუნი იხ. ცეცე.

სპარაუნი (ეგრეის) იგივეა, რაც ჩეცათალი, - დაბალ სმაზე ლაპარაკი.

სპარაუნი (ეგრეულას) სახელი ცეცეცერი ზნისა - ქენცე; ჩინისპარტება. ნინცის ქოცეცერი - ნისკარტს ჩაარტყამს (ჩანისკარტება).

ეგრეუნს (ბოიასაჟენც ჩანისკარტა, ბოიასაჟენც ჩაუნისკარტება, ბოიასაჟენც ჩანისკარტება თურმე) გრდუ. ნისკარტს არტყამს, - ანისკარტება.

სპარაუნი (ეგრეულას) ჩებარი და კოხტა სიარული. შორ. კეანკეალი, ქეანქეალი; ქეანქეალი. იგრ. ეგრეცეალი ქეანქეალი, კეანკეალი, ჩებარა და კოხტად სიარული (ე. ძერ.).

სპარაუნი (ეგრეის) ცვარი; ნვითი. სოთინი ვენშაღე ართი ცეცერი (ბისხორი); ქს, I, გვ. 60 - არად მიღვას ერთი ნვითი (ცვარი სისხლი).

სპარაუნი (ეგრეულას) იგივეა, რაც ჩეცერი.

სპარაუნი (ეგრეულას) 1. ძლივს ბასაბონი, დაბალ სმაზე ლაპარაკი. 2. აპეთ-იპეთი

შიორჩქინეს არაა შეხვეთ თუ რაგადი -
ხუმრობად მიიჩნის ყველა სხვაგვს ლაპარაკი.
ვარ, ძღაბი, გოციგანნი, ვარა ორქო რევე:
კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 47 - არა, გოგოვ,
გეხუმრე, თორემ ოქო ბარ.

სიბანონა (ციგანობას) ციბნონა, ხუმრობა.
ციგანობა - შიორჩქინეს ბოშიში თუ
რეგადი - ხუმრობად მიიჩნის ბიჭის ეს
ლაპარაკი.

სიბანონა (ციგანუას) იგივეა, რაც ციგანაფა, -
ხუმრობა.

ციგანენს (ივერ. სიბანონ იმასხრა, შიბანონაჲ
უმასხრა, ნოსიბანონაჲ) მასხრობდა თურმე)
გრდუ. საშ.-მოქმ. მასხრობს, ხუმრობს.

აიცგანენს (ბაჲსიბანონა გაამასხრა, ბაჲსიბანონა
გაუმასხრებია, ბონოსიბანონაჲ) გაამასხრებდა
თურმე) *გრდლ* ამასხრებს, ამასხარავებს.

იციგანენს (ბიბიბანონა გაიმასხარავა, ბაჲსიბანონა
გაუმასხარავებია) *გრდლ. სათვ. ქვ.*

აციგანენს ზმნისა - იმასხარავებს თავს.

უციგანენს (ბაჲსიბანონაჲ) გაუმასხარავა,
ბაჲსიბანონაჲ გაუმასხარავებია) *გრდლ. სასხვ. ქვ.*

აციგანენს ზმნისა - უმასხარავებს.

უციგანენს (ლუბიბანონა გეუმასხარავა,
ლუბიბანონაჲ გაამასხარავებია) *გრდლუ. ენებ.*

ემასხარავება.
აიცგანენს (აბიბანონაჲ) შეძლო
გაუმასხარავებინა, - ბონოსიბანონაჲ) შეძლებია
გამასხარავება) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.*

უციგანენს ზმნისა - შეუძლია
'გა'ამასხარავოს.

ოციგანენს (ნოსიბანონაჲ) ამასხარავებინა,
ნოსიბანონაჲჲ უმასხარავებინებია,
ნოსიბანონაჲჲჲ ამასხარავებინებდა თურმე)
კაუზ. აციგანენს ზმნისა - ამასხარავებინებს.

'ბონოსიბანონაჲ) *მიძლ. მოქმ.*

'გა'ამასხარავებელი.

ნოსიბანონაჲ) *მიძლ. ენებ. ზე. 'გა'სამასხარავებელი.*

ბაჲსიბანონაჲ) *მიძლ. ენებ. წარს.* გამასხარავებელი.

ნოსიბანონაჲ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'ნამასხარავები.

ლუბიბანონაჲ) *მიძლ. ენებ. წარს.* გამასხარავების
საფასური.

სიბანა (ციგბას) ციბიბა (ავადყოფობა).

სიბანა (ციგბას) სახელი აციგენს ზმნისა -
'ბა'სიბიბა. შაციგენსუ, მახურენსუ: *ქხს, I,
გვ. 141* - მაციგებს, მახურებს.
მაციგენს (ბონოსიბანონაჲ) გააციგებდა თურმე) *გრდლუ.*
მაციგებს.

სიბანა, სიბანა (ციგბუას) წერილად წვიბა, ცრა;
თაქობა. დაფიქვამაწილუ (//ვაზაგვიკორუ),
ციბანდლუ - დაფნა ვერ დაყერიფუ
(//დაჭერი), ცრიდა.

ციბანს // ცგბანს (სიბანა წერილად იწვიბა, შიბანა
წერილად უწვიბია, ნოსიბანონა) წერილად წვიბდა
თურმე) *გრდლუ.* ცრის, წერილად წვიბს,
თქორავს. *შორ.* ფუთქურუვა, ჩხაპალუვა.

სიბი-ი (ციკის) 1. სახელის ნაწილი. ოფა-სახელის
საწმიდა (იბ.) ციპაპაზა იწვიბა. ციპი ოფაპაზა
იწვიმ ოფაპაზაჲ (მასხარებთ, *ტ. I, გვ. 384*). 2.
clitoris. *შორ. საბა:* შიკო ქალთ ასო რამ; იფორ.
ციკი (*ტ. მერ.*). იბ. ნიკი.

სიბა (ციკას) შვიპრა. იბ. ქატიკა.

სიბაჲ-ი (ციკალს) 1. ძალიან პატარა, პანანინა.
2. პატარა 'ბა'შვიპრილი რამ. *შორ.* ციკა,
ციკინაფა.

სიბაჲჲ (ციკაფას) სახელი ოციკუანს ზმნისა -
პატარა საბნის (მეგ., ჯობის...) არამყარად
'და'სოზა, 'და'როშობა; ჩაცემვა; 'წა'შომცმა.

წიკიგმს ოციკუანს - წერილ ჯობებს
ასობს. ოციკაჲს წიკიგმლო ოციკუანდლუ
- წერს წერილ ჯობებით (წიკიგით) ასობდა.
ოციკუანს (ნოსიბა 'და'ასო, შიბიბაჲ 'და'უსვი,
ნოსიბაჲჲ) ასობდა თურმე) *გრდლ.* ასობს,
არჭობს.

უციკუანს (ლუბიბა დაუსო, ლუბიბაჲ
დაუსვი) *გრდლ. სასხვ. ქვ.* ოციკუანს ზმნისა
- უსობს, ურჭობს.

ლიციკენს (ლიბიბანონაჲ) შესაძლებელი გახდა
დასობა, -) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* ოციკუანს
ზმნისა - შეძლება დასობა, დარჭობა.

დააციკენს (ლუბიბანონაჲ) დაუსო, -
ლუბიბანონაჲ) შესაძლება დასობა) *გრდლუ. შესაძლ.*
ენებ. უციკუანს ზმნისა - შეუძლია

არამყარად დაასოს წერილი და პატარა რამე.
ოციკაჲჲს (ნოსიბაჲ ასობინა, შიბიბაჲჲ
უსობინებია, ნოსიბაჲჲჲ ასობინებდა

თურმე) *კაუზ.* ოციკუანს ზმნისა -
არამყარად პატარა საგანს ასობინებს,
არჭობინებს.

ბაბიბაჲ) *მიძლ. მოქმ.* 'და'სობი.

ნოსიბაჲ) *მიძლ. ენებ. ზე.* 'და'სასობი.

'ლუბიბაჲ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'სობილი.

ნოსიბაჲ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'ნასობი.

ნოსიბაჲჲ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'სობის

საფასური.

ლუბიბაჲ) *მიძლ. ენებ.* დაუსობელი.

სიბინ-ი (ციკინს), სიბინაჲჲ (ციკინაჲს) სახელი
ოციკინუანს ზმნისა - 1. ბაშომწვიპრა
პატარა რისიბა, ბაშომწვიპრა თირთისა, თირთით
მითთიბა; 2. ნაშომწვიპრა თაბისა; 3.
ბაბინაჲ. ელოლუა წანაში ქონებთ დლდი
ეაციკინუათ! : *კ. სამუშ., ქხს, გვ. 147* -
გეაღვიბინი წლის ქონებთ ნუ გაიბინდებთ.
სიბინთქ (სიბინიქ) დლდი გეაციკინუ -
სიბინდმა თაგი ამოცი. ხომლა კითი

უციკანდუ - გამზარი თითი გამვერილი ჰქონდა. კითის ოციკინუ ან ქინი, მუშარე, პაგონი საქმე? - თთის რომ იშვერ, რაზა, ბატრო, საქმე?

ოციკინუანს (რამინაუ იშვერა, შამინაუაუ უშვერია, წყინინაუან) იშვერდა თურმე) გრდმ იშვერს; გამვერილი აქვს.

უციკინუანს (შამინაუ უშვერა, შამინაუაუ უშვერია) გრდმ სასხე, ქე. ოციკინუანს ზინისა - უშვერს.

ოციკინ(ნ) (შამინაუ შუქაძობელი გახდა 'გა'შვერა,-) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ოციკინუანს ზინისა - შვიძლება 'გა'შვერა; გამოყოფა რისამე.

აციკინ(ნ) (შამინაუ შეძლო 'გა'შვერია,-, წყინინაუ(ნ) შესაძლება 'გა'შვერს) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უციკინუანს ზინისა - შეუძლია 'გა'იშვიროს, გამოყოფა რამე. ოციკინაუანს (რამინაუაუ აშვერინა, შამინაუაუაუ უშვერინებია, წყინინაუაუაუ(ნ) აშვერინებდა თურმე) კუზ. ოციკინუანს ზინისა - აშვერინებს, გამოყოფინებს. მამინაუაუანი მიძლ. მოჰმ. 'გა'შვერი, 'გამო'ყოფი (მე., ენისა).

რამინაუაუანი მიძლ. ენებ. მე. 'გა'შვერი; 'გამო'სყოფი. მამინაუაუანი მიძლ. ენებ. წარს. გამვერილი; ამყოფილი.

წამინაუანი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'შვერი; 'გამო'სყოფი.

წამინაუაუანი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'შვერის, 'წამო'ყოფის საფასური.

შამინაუაუ მიძლ. უარე. 'გა'უშვერელი, 'წამო'ყოფიელი.

სამაზრა (ციკერეს) აპარითული, აპპარილი. შირ. ქაყიკვერე.

სილ-ი (ცილ/რს) 1. ცილა (კვერცხისა). კვერცხში ცილი ვეგინება, გორგინორგის აკეთექი-და - კვერცხის ცილა არ გადაქციო, თუ გორგლო-მოგლს აკეთებ. შირ. ლაზ. ცელა ცილა (ნ. მარი). 2. ცილი, ბრალი (კ. ბარ).

სილა, სინა (ცი'ლა-ს) იხ. ცილება.

სილაბა (ცილება) იგივეა, რაც ცილა, - სახელი ოცილუ(ნ) ზინისა - 1. დაშაბაბა; 2. ცილა-ბა, ცილაბა; დაბა, პამათი; ძიშაობა, მტრძიშობა. ნაჭარა თქვა მუს გოცილენა? - ნანერი თქვენ რას გიშლით (გიაგებთ)? ჩუთუს რჭეში აცილანდუა - ცედანს ბლანის უშლიდაო.

აიცილანს (მხოლოდ ანწყოს წრისა დ IV სერიის მწკრივში) გრდუე. ენებ. ეცილება, ემეტოქება. ოცილუ(ნ) (მხოლოდ ანწყოს წრისა დ IV სერიის მწკრივებში) გრდუე. ენებ. ეცილება, ემეტოქება; უშლის.

ეცილებუ(ნ) (აილა დაუშავა, ემეტოქა; სილაბა 'და'შვერია, 'და'მეტოქებია) გრდუე. ენებ. ეცილება, ემეტოქება, უშაბება. მამინაუაუანი მიძლ. მოჰმ. ვინც ეცილება, ემეტოქება, უშაბებს. წამინაუანი მიძლ. ენებ. მე. საცილობელი, სამეტოქო, საქიშო. სილაბაუანი მიძლ. ენებ. წარს. ნაცილები, ნამეტოქარი, 'შე'ქიშებული. მამინაუანი მიძლ. ენებ. წარს. ნაცილები, ნამეტოქარი, ნაქიშები. მამინაუანი მიძლ. ენებ. წარს. ცილების, ქიშპობის, მეტოქეობის საფასური. შამინაუანი მიძლ. უარე. უცილობელი, უმეტოქო.

სიმა (ციმას) იგივეა, რაც ცემა, - სახელი ცენს ზინისა - ცენცა; დაცემა (მხოლოდით რიცხვში დასმულ სუბიექტთან ენაცვლება ლაფა ვარდნა). ფურცელენქ ციმა ქილიოქე - ფოლებმა ცენა დაიწყეს. ორფელი წყარმა ქეოციენცე, საშე, ქესი გვ. 121 - ყველაფერი წყალი ჩავცივებდა. ორ კორქ დისას ქაშა ცეუ: მ. ხუძ., გვ. 161 - ყველა ბინაზე დაცივდა.

ცენს (წყინის დაცივებდა, წყინ/წყინა დაცივდა, წყინა(ნ) დაცივებდა, წყინა(ნ) დაცივებდა თურმე) გრდუე. ცეცეა.

მამინაუანი მიძლ. მოჰმ. რაც ცეცეა, - მცენელი. რამინაუანი მიძლ. ენებ. მე. საცეცენი.

სინა მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ცენელი. წამინაუანი მიძლ. ენებ. წარს. ნაცივნი; რაც დაცივდა.

წამინაუანი მიძლ. ენებ. წარს. ცენის საფასური. შამინაუანი მიძლ. უარე. დაუცეცენელი. ლაზ. ენუ დაცივდა (ტრიბოლ., გვ. 579).

სიშა, სეშა (ცი/გმუს) 1. ცხინი, ძინი; ცხალი. თუ ეფერი გვანალი რდუე, პუნდანი, ციმუ წენდუ - გოქი ისეთი მსუქანი იყო, რომ ეწავდა, ცელი (ცხინი) იქცეოდა. გიბუ ღდა რდუ, ციმუ წენდუ - თბილი დლე იყო, თითქოს ცხინი იღვრებოდა. შირ. მე. ქარო. ცელიგანებმა ცხინანობა (მ. სარე., ლესკა); სას: ცმელი ქონი გადაუმდარი. ლაზ. ციმუ გადაშინებულ ლელიდან გადმოსული თაფლივით ტბილი წენი (აჭარ. ლალაქც. ლესკა, IV, გვ. 70). 2. რუშლი (დ. წოფა).

სიშა, სიშა (ციშას) ბოჰან. მარწაწი. დელობი მითონს ციმუა მიგორუა - დედაბრმა ზამთარში მარწყვი მონდობა (მოიძებნაო). იხ. ცეშა, ცეშეა, ცეშეა. შირ. მუჭაა.

სიშა ბაწარში-ი (ციშას გვერიშის) ბოჰან. ბაწარის მარწაწი.

სიმუშა (ციმუ'ქას) ბოჰან. იგივეა, რაც ციმუა, - მარწაწი. დელობი იანარს ციმუ'ქა

მიგორუება: *თ. სახოკი, გვ. 246* – დედაბერმა იანვარში მარწყვი მოიკითხათ. *იხ. ცეცხეუბა.*

თმზსა (ციმცეას) იგივეა, რაც **ცი მ უ გ ა**.

თმნარ-ი (ცინარს) ღორის ფალანგზე მიქრული ძრინი.

თმნანინ-ი (ცინგინს) მალღისა და გამხდრის (სუსტის) ღმრემა. მუში მასუსტა სიმილინია, მუჭო გიცი ეტინანსია! – რა წერილი (სუსტი) სინინდიაო, როგორ დვასო!

თმწა (ცინდას) ცილა. იხმარებულ სიგრძის საზომ ერთეულად: მანძილი ცერა თითსა (ჩანჯი კითი) და საწვენებელ თითს (ცინდა კითი) შორის. ისორში ბოქოეფი დამორებული რდუ ართ ცინდას, ვარდა ართ ტკუს – ისლის ბოლქვე ბი დამორებული იყო ერთ ციდაზე არ ერთ მტკაველზე. ჩქიში რაშის ართი ცინდას ოკო გომღდას მუკ-მუკი ლინჯიში ჭკაილი რმვილი: *მ. ხუბ., გვ. 125* – ჩემს რაშს ერთ ციდაზე უნდა ედოს ირგვლივ სპილენძისაგან დაჭყდილი ქსოვილი. *შჳრ. ლაზ. მ. ციდა ციდა (ნ. მარი).*

თმწალ-ი, **თმწა-ი** *მ. მარტ.* (ცინდალ/რს) *ზოოლ.* კაბის აწუტი, ცინდალი. *შჳრ. საძა: ცინტალი კატის კნუტი მოდილი.*

თმწაშა (ცინდაფას) იგივეა, რაც **ცი რ კ ა ნ ტ ი ა**, – თამაშობის ერთ-ერთი სახეობა დანით. სარომადენდ ერთ ციდა მიწას და დანის გროლით ასრულეზენდენ სხვადასხვა რთულ მანიშულაციებს (*ბ. შკაღა, გვ. 280*).

თმწობა (ცინობას) ცნობა. **ცი ნ ო ბ ა ქ ე მ** კათეს: *მ. ხუბ., გვ. 249* – ცნობა მოუვიდათ.

თმწურა (ცინტურა) *პოეტა.* ასინისაჲ. *იხ. ჩხეჲ ჯამი; ჭითა პირა (ა. მუყ).*

თმწა (ცინყას) *პოეტა.* მალაღი მრცვი. *იხ. ბაჭა, მაყურბენე, მელიმიაში ჯა, ჯამშელიშია (ა. მუყ).*

თმწა-ი (ცინცის) მსუნაბი, სულწასული, წუნაწალი, წუნაწი. **ცინცი კატე** – წუნჯი კატა. *შჳრ. ცქინციტი.*

თმწალ-ი (ცინცალ/რს) დაუბატიშვაგალი, მოწუნვაჲლი. **ცინცი ალი ხო ვაგორექი**, ღიარაშა ვედეფნი – მოწუნველი ხომ არ ვარ, ქორწილში რომ არ ნაიდეფ. *შჳრ. გეგსკი.*

თმწაშა (ცინცობას) სულწასულობა, მსუნაგობა, წუნაწობა. **ცინცობას** ვაგაპატიენა – წუნკობას არ ვაპატიებენ.

თმწალ-ი (ცინცალ/რს) ცინცსალი.

თმწორ-ი (ციორს) შორი; მითქმა-მითქმა; ხმის დარხემა. თეცალი ციორ ე ნამთინე მსეათ ეთმაყუნუე – ასეთ ჭორს ზოგიერთი სხვაჲ ჰყეება. ათე ციორ ე ფი გილეხიორუაჲუნა

თი პიეჲეფე, ნამუსეთ ვაწანს მოხანდეფიში ოქიშიმე გოთინუა: *ია ზაყ., 15.02.1930, გვ. 2* – ამ ჭორებს ავრცელეზენ (დააგრაილენ) ის პირები, რომელთაც არ სწამთ მშრომელების წელში გამართვა.

თმწორ-ი (ციორს) 1. წვრილად თოქვა, ცრა. 2. რუმად სასაბაი, – რურაჲული.

თმწა (ციეას) *იხ. ცეცა.*

თმწა, **მწრა** (ციგრას) გომგომ, გომგონ; ქალიშვილი. **ცი რ ა თ** ღული მეგოლე: *გურორ, გვ. 385* – ქალიშვილად თავი მოვაქეს. **ცი რ ე ჳ** მუჭო ვამბორ: *ქსს, I, გვ. 68* – ქალიშვილები როგორ არ მინახავს. სქემეჲ ცი რ ე ჳ ც... მერჩქინელი თაქ უღ ბინა: *მასალ., გვ. 17* – ლამაზ ქალებს (გოგოებს)... აქ ექვთ ბინა მიჩენილი. უკული მინილედ ცი რ ე ჳ ი შ ა : *ი. ყოფშ., გვ. 28* – შემდეგ შევიდა გოგოებთან. *იხ. ცირასკუა. შჳრ. გურ., აჭარ. ციცა ქალი, ქალიშვილი, გოგო (ა. ღღ).*

თმწალა (ციორალას) ქალიშვილობა. **ცი რ ა ღ ა ს** ნაებანთ სქეჲამი ძღაბი რდუ – ქალიშვილობაში ნამეტანი ლამაზი გოგო იყო. *იხ. ცირობა.*

თმწასაშა/თმწარსაშა (ციორასკქეას) ქალიშვილი. ართი ცი რ ა ს ქ ე ა ცუნდუ: *ი. ყოფშ., გვ. 6* – ერთი ქალიშვილი მყავდა. ნდი ორჯტინანდ-და, ცი რ ა ს ქ ე ა ღ ე ფ ე ვ ე მერანდ: *ი. ყოფშ., გვ. 16* – დევი თე აჯობენდა, ქალიშვილებს არ მისცემდა. *იხ. ცირა; შჳრ. ლაზ. ცირასქეა გოგო (ნ. მარი).*

თმწალ-ი (ციორალი/რს) მშმიშარა (*ღ. ვიფია*).

თმწაწი-ი (ციორაცილ/რს) *მომე. ენბ. წარს.* ცი რ ა ე უ ნ ს, ცი რ ი ე უ ნ ს ზმნათა – ბაცრეპცილი.

თმწარსა, მწრისა, მწრეუსა (ციორი/ოცეას) იგივეა, რაც **ცი რ ე რ ე უ ა**, – სახელი ცი რ ი ე უ ნ ს, ი ცი რ ო ე უ ე (ნ) ზმნათა – ცრეჲა. მუ ცი რ ი ე უ ნ ს თე ნაეარს? – რა ცრეცს ამ ოხერს? ცი რ ი ე უ ნ ს (წი რ ი რ ი მ ა დ ა ც რ ი ც ა, წა უ რ ი რ ი მ ა დ ა უ ც რ ე ც ე ა, წა უ რ ი რ ი მ ა დ ა ე ც რ ე ც ე ა) დ ა ც რ ე ც ე ა თ ო რ მ ე გ რ ო მ ც რ ე ც ს. ი ცი რ ი ე უ ე (ნ) // ი ცი რ ო ე უ ე (ნ) (წი რ ი რ ი მ ა // წი რ ი რ ი მ ა დ ა ი ც რ ი ც ა, წა უ რ ი რ ი მ ა დ ა ე // წა უ რ ი რ ი მ ა დ ა ე) დ ა ც რ ე ც ე ა) გ რ ო ლ ე ე ნ ბ ე. ცი რ ი ე უ ნ ს ზმნისა – ცე რ ი ც ე ბ ა. ა ცი რ ი ე უ ე (ნ) (წა უ რ ი რ ი მ ა დ ა ე ც რ ი ც ა, წა უ რ ი რ ი მ ა დ ა ე ც რ ე ც ე ა) გ რ ო ლ ე ე ნ ბ ე. ცი რ ი ე უ ნ ს ზმნისა – ე ც რ ი ც ე ბ ა. ი ცი რ ი ე უ ე (ნ) (წი რ ი რ ი მ ა დ ა ე ც რ ი ც ე ბ ა გ ა ხ დ ა ც რ ე ც ა, –) გ რ ო ლ ე ე. შ ე ს ა ღ ლ ე ე ნ ბ ე. ცი რ ი ე უ ნ ს ზმნისა – მ ე ი ძ ლ ე ბ ა 'გ ა' ი ც რ ი ც ო ს. ა ცი რ ი ე ე (ნ) (წა უ რ ი რ ი მ ა დ ა ე ც რ ი ც ა, –

ბოროტებას გასცრევია) *გრძლვ. შესაძლ. ენებ.*
 ცირი ცუნს ზმნისა - შეუძლია 'გაცრიცოს.
 ოცირიფაფუანს (ოცირისაჲსაჲ აცრეცინა,
 შიორისაჲსაჲსაჲ უცრეცინებია, ნოცირისაჲსაჲსაჲ(ფ)
 აცრეცინებდა თურმე) *კაუზ. ცირი ცუნს*
ზმნისა - აცრეცინებს.
 მასირიასი მიჰლ. მოჰლ. 'გა'მცრეცი.
 ოცირიასი მიჰლ. ენებ. მჟ. 'გა'საცრეცი.
 ოცირიასი მიჰლ. ენებ. წარს. 'გა'ცრეცილი.
 ნასირიასი მიჰლ. ენებ. წარს. 'გა'საცრეცილი.
 ნასირიასი მიჰლ. ენებ. წარს. 'გა'ცრეცის
 საფასურო.
 'გა'პასირიასი მიჰლ. უაჲჲ. 'გა'უცრეცილი.

სირი (ცირგას) უშენოდ მაღალი.

სირიპა-ი (ცირგაეს) იგივეა, რაც ცირ გ ე ბ ა .

სირიპა (ცირგებას) სახელი აცირ გ ე ნ ს ზმნის
 - ბამასხარაპეპა; აბაზაქად აბაღეპა. რუსენს
 აუცირ გ ე ბ უ ლ უ : *ქხს, I, გვ. 273* - რუსებს
 აბუზად აუგდიათ (გაუმასხარაგებიათ).
 აცირგენს (ბაასირბა გაამასხარაჲ, ბაასირგებაჲ
 გაუმასხარაგებია, ბოროცირგებაჲ(ფ) გაამასხარა-
 ვებდა თურმე) *გრძლვ. აბუზად იგდებს, ამასხარა-*
ვებს, ალაზღანდარებს. იხ. ცერგულობა;
ცირგული.

სირიპული (ცირგულს) იგივეა, რაც ცირ გ უ ლ ი ,
 - მასხრომა, ლაზღანდარომა (*ქ. ჭარ.*) *შღო.*
რაჭ. ცირგაევი მასხრომა (ქ. ჭარ.).

სირილი (ცირილს) მიჰლ. ენებ. წარს. ცირუნს
 ზმნისა - ბაცრილი. ცირილი *იზწ. გაცრილად.*
 გაეაკეთათ ცირილი : *ქხს, I, გვ. 297* -
 გაეაკეთათ გაცრილად (*გაცრიათ და ისე*).

სირიანტი (ცირიანტიას) იგივეა, რაც
ცინდაფა.

სირიბა (ცირიბას) იგივეა, რაც ცირ ა ბ ლ ა , -
 ქალიშვილობა. ძღაბლაჲ გინოგილუ (*ქოი-*
ფურიტი), ანჭ ცირი ბ ა ს გაუწჷვა : *ქხს, I, გვ.*
82 - ქალიშვილობა (გოგონა) გაგივიდა (გაგი-
ფირინდა), ანი ქალიშვილობას (ცირიბას) არ
უჭარათ. ცირი ბ ა ღო ოსურობა სი წაჭჷვანი :
ქ. სამეშ. ქართ. ზეპ., გვ. 34 - ქალიშვილობა და
 ქალობა შენ წამიხიდინე. *შღო. ძღაბლა.*

სირიული (ცირიულის) იხ. ცირაცილი.

სირიუსა (ცირიუსას) იგივეა, რაც ცირ ა ც უ ა ,
ცირი ც უ ა .

სირსა, სმრსა (ცი/გრუას) სახელი ცირუნს
 ზმნისა - 1. 'გა'ცრა. თითი (ნოყურა) და
 უცირ გ ე ჯ ს გ, თეში ქენურღაფუღეჲს :
ი. ყოფშ., გვ. 150 - ისიც (ჩენწო) არ გაუცრიათ,
 ისე ჩაუყრიათ. ღერღელსითი ოკო ც გ რ უ ა -
 ღერღელსაც უნდა გაცრა.
 ცირუნს (ბოშირა გაცრა, ბაასირა გაუცრია,
 ბოროცირაჲ) გაცრიდა თურმე) *გრძლვ. ცრის.*

იყირუნს (ბოშირა გაცირა, ბაასირა გაუცრია)
გრძლვ. სათვ. ქვ. ცირუნს ზმნისა - იცრის
თავისა.
 უცირუნს (ბაასირა გაუცრა, ბაასირა გაუცრია)
გრძლვ. სახვ. ქვ. ცირუნს ზმნისა - უცრის.
 იყირუნს (ბოშირა გაცირა, ბოშირაჲ(ფ) გაც-
რილა) გრძლვ. ენებ. ცირუნს ზმნისა - იცრება.
 აცირუნს (ბაასირა გაცირა, ბოშირა გასცრია)
გრძლვ. ენებ. უცირუნს ზმნისა - ეცრება.
 იყირუნს (ბოშირა შესაძლებელი გადაა
 'გა'ცრა,-) *გრძლვ. შესაძლ. ენებ. ცირუნს*
ზმნისა - შეიძლება 'გა'ცრა.
 აცირუნს (ბოშირა შეძლო 'გა'ცრა,-, ბოროცირაჲ(ფ)
 შესძლებია გაცრა) *გრძლვ. შესაძლ. ენებ.*
 უცირუნს ზმნისა - შეუძლია 'გა'ცრას.
 ოცირაფუანს (ოცირაჲსაჲ აცრეცინა, შიორისაჲსაჲსაჲ
 უცრეცინებია, ნოცირისაჲსაჲსაჲ(ფ) აცრეცინებდა
 თურმე) *კაუზ. ცირუნს ზმნისა - აცრეცინებს.*
 მასირიასი მიჰლ. მოჰლ. 'გა'მცრეცილი.
 ოცირიასი მიჰლ. ენებ. მჟ. 'გა'საცრეცილი.
 ოცირიასი მიჰლ. ენებ. წარს. 'გა'ცრილი.
 ნასირიასი მიჰლ. ენებ. წარს. ნაცრეცილი.
 ნასირიასი მიჰლ. ენებ. წარს. 'გა'ცრის საფასური.
 'გა'პასირიასი მიჰლ. უაჲჲ. 'გა'უცრეცილი. *შღო. ლაზ.*
 ცირ//ცირ : ონცორო საცერი, ონცირუ გაცრა
 (*ქ. ბარბ.*) 2. ცრა, წერილად წვიმა, - თქორი.
შღო. ციზა, ფუთქურა, ჭიფაჲ ჭვიმა.

სირიპა-ი (ცირქალს) არასირიუზული
სახისა, შუაშედაში; არასახისამომცოდ
დაძინებამთი გაუყრებაში.

სირიპინ-ი (ცირქინს) უადგილო, უშენ სიცილი.

სირიპინა (ცირქინას) მისაც არ შუაშედაში თაჲის
შეჲაჲეპა და უშენოდ, უადგილოდ სიცილი
სჩჷვეში.

სირიპინა (ცირქინას) იგივეა, რაც ცირ ქ ი ნ ი ,
 - სახელი იცირქინანს ზმნისა - უშენო,
 უადგილო სიცილი. ნოციოქინანქ,
 გური უი სქანი ქეჲეას - უშენოდ ნუ იცინი,
 მიხედვ (გული მიეცი) შენს ქეჲეას.
 იცირქინანს (ბოშირაჲსა უშენოდ იცინა, შიორიპინა
 უშენოდ უცინა, ნოცირიპინა) უშენოდ იცინოდა
 თურმე) *გრძლვ. ენებ. უშენოდ იცინის.*

სირიპინა (ცირქინას) სახელი
 ცირქონუნს (ზმნისა - ფაფხურით,
 ფსოფსოთა და ზარქელდ რისაჲმ
 ბაჲეთეჲა; ზადაკირული საჲმინოჲა. მუს
 მიკიოცირქონუნქ, გურგელვალლო აკეთო!
 - რას ფართიფურთობ, გულდადებულად
 აკეთო!
 იცირქონუნს (-, ბოშირაჲსა იფაფხურა, შიორიპინა
 უფაფხურა, ნოცირიპინა) ფაფხურობდა
 თურმე) *გრძლვ. ენებ. ფაფხურით აკეთებს,*
ფართიფურთობს.

ლოსიანიშაუ დაზრობია) გრდუე, ენებ, სისხე, ქე-
ცი ცონ დუ (6) ზმნისა - ეზრება, ესუსებთა
(კანი).

სისიანოვი მიძე, ენებ, წარს, დამზრალი,
დასუსული (კანი).
ნასიანოვი მიძე, ენებ, წარს, 'და'ნამზრალი,
'და'ნასუსი (კანი). შდრ. იმერ. და-ციცინება
სხეულის კანის ან ტუჩის დასკდომა (ე. პერ.).

სიციქონი (ციცინაოლ/ს) მიძე, ენებ, წარს,
ცი ცონ დუ (6) ზმნისა - სიციქონისაბან ან
პარისაბან დამზრალი, დასუსული (კანი).
გამზრალ-დაჭმუჭნილი კანი შეიძლება დასკდეს,
ამიტომ ხმარობენ დასარბილებელ საშუალებებს.
ჩხ ზეზურუმე დო ცი ცინა ფილი აჟუ დო
თხამ ქინი ქუესვი - ხელი სიციქონისაგან
დამზრალი აქვს და თხის ქინი წაუესვი.

სიციფაჟუ (ციციფაჟუს) 1. სიქაქუსუ; 2. რბილი
და თბილი (პიროვნება).

სიციპა (ციცას) პოტან. ვაზის ჯიში; ისხამს თეთრ და
წერილ-მარცვალა ყურძენს; ღვინო დგებოდა
საშუალო ღირსების (ს. შკალა, გვ. 180).

სიციუნა (ციციუნას) სახელი ცი ცონ უნს
ზმნისა - ციციუნა. შდრ. ციციქონა, ციციქონა.

სიციუა (ციცუას) 1. საადრეო; ადრე მომენიფაჟუ-
ლი; ადრე მოსული. ციციუას ეხებთან სიმინდის
ერთ-ერთ სახეობას, საადრეო, ითესებოდა
დაბლობში (ს. შკალა, გვ. 186). ციციუა
დეკუელი, რომელიც 3 ნელზე ადრე მოიგებს
ხბოს. 2. არამყარად დაქანება; დადგომა.

სიციჟუჟუ (ციციჟუჟუს) 1. აზიზი, სათუთი; 2.
სუსტი, უძალური; 3. ფრთხილი.

სიციჟუჟური (ციციჟუჟურს) სათუთი. თინა
მითმითინისი ციციჟუჟური მიკოლუჟასა:
კა ზაყ., 01.04.1931, გვ. 2 - ის მოთხოვს სათუთ
მოვლას.

სიციძინი (ციციძინს) უაზრო სიციძილი.

სიციძინა (ციციძინას) სახელი იციციქინანს
ზმნისა - უშნო, უაზრო სიციძილი.

სიციძინი (ციციძინს) ციციძინა. შდრ. ძიძგონი,
წიწკონი; კიკონი.

სიციძინა (ციციძინას) სახელი ციციქონ უნს
ზმნისა - ციციძინა. ოჭკობალს ვაჭკუნსინი,
ციციქონ უნს - საჭმელს კი არ ჭამს,
ციციქონს. ციციქონს (ლოსიანიშაუ დაციცინა, ლოსიანიშაუ
დაუციცინა, ლოსიანიშაუ დაციცინა და
თურმე) გრდუე ციციქონს.
ციციქონ უნს (მხოლოდ ანწყოს წრისა და IV
ხერის მწკრივებში) გრდუე, ენებ, ციციქონ უნს
ზმნისა - იციციქნება.
ციციქონ (სიციქონს) შესაძლებელი გახდა

(ციციქონა, -) გრდუე, შესაძლ. ენებ.
ციციქონს ზმნისა - შეიძლება ციციქონა.
აციციქონ (სიციქონს) შესაძლებელია (ციციქონა, -
სიციქონს) შესაძლებელია (ციციქონა) გრდუე, შესაძლ.
ენებ, უციციქონს ზმნისა - შეუძლია
ციციქონს.

ოციციქონაჟუნს (ოციციქონაჟუნს) აციციქონა,
ოციციქონაჟუნს უციციქონებთა,
ოციციქონაჟუნს აციციქონებთა თურმე კაჟუ.
ციციქონს ზმნისა - აციციქონებს
ოციციქონა, ოციციქონა მიძე, ენებ, ზე, საციციქონი.
ოციციქონი მიძე, ენებ, წარს, 'და'ციციქონი.
ნასიციქონი მიძე, ენებ, წარს, ნაციციქონი.
ნასიციქონი მიძე, ენებ, წარს, ციციქონს
საფასური.
ოციციქონა მიძე, ენებ, 'გა'ციციქონი. იხ.
ძიძგონა, წიწკონა.

სიციხა, სიციხა! შორსდ. კატის შერისხხა,
გაბღვება. ციციხა, კატე, სიციხერი! - აცხა,
კატე, შე ოცხრო! შდრ. იმერ. ციციხა კატის
შერისხხა, აცხა! (ე. პერ.).

სიციხვალა (ციციხვალ/ს) პატარა და
გაბუკბუკული. შდრ. ციციხალი.

სიციხლი (ციციხლის) მიძე, ენებ, წარს,
იციციხლი (6) ზმნისა - ფორპინანი.

სიციხალი (ციციხალს) ძალზე პატარა; სუსტი;
ჩინა (მ. შაბ.).

სიციხი (ციციხის) მიძე, ენებ, წარს, ციციხს
ზმნისა - 'და'სპრამტილი. ციციხი ყველა
დასერეტილი (ფორებიანი) ყველი. იხ.
ხეიროლი ყველი.

სიციხინი (ციციხინისა) თამაშის სახეობაა
(ლაბტის მსგავსი). აკეთებენ ჩალმავებულ
წრეს. მოთამაშეთა ნახევარი ამ წრეში ჩადგება,
მეორე ნახევარი კი დადგება მოპირებთ და
თვითელი მათგანი იქნება გამოიქცევა და
ცდლობს ჩაბტის წრეში, მაგრამ შიგ მდგომნი
მათ მედგად იგერებენ. თუ წრეში ჩაბტის
მაშინ ის იკავებს ერთ რომელიმე ადგილს.
ზოგჯერ ორივე მხარე ერთმანეთს ერთბაშად
შეუტყვის და გაიმართება ერთი ნიკობა და
ბრძოლა (ს. შკალა, გვ. 278-9).

სიციხა (ციციხას) ნასპრამტიპის მარინა;
დასერეტილი. ყველი იციციხუ - ყველი
ნასერეტიპიანი გახდება, - დანასერეტიდება.
იციხუნ (სიციხუნს) დანასერეტიდება, ოციციხუნს
(ნასერეტიბული) გრდუე, ენებ, სერეტიბული
(ნასერეტიბული უნდება), ფორინდება.

საქალაქო (საქალაქის) იგივეა, რაც
საქალაქო, - სწრაფად მოქრან (მგ.,
თავისა...).

საქპარ-ი (უკუპარს) იგივეა, რაც წკეპარი, - პატარა პარო. უკეპარი შორო გთიანთხუნია ბერგი - პატარა ეროსავით ეცემო თოხი (მინას).

სრმ-ი (ცობის) პატარის ხტუნვა-ხტუნვით სირაული.

სრლა (ცოდას) ცოდვა; საცოდავნი. ართი ცოდა მახუნს უღუნია, ოში ცოდა - მინჯესია - ერთი ცოდვა ჭურდს აქესო, ასი ცოდვა - პატრონო. ცოდა ქინძისთეში კოპული რენია: *თ. სახოკ., გვ. 266* - ცოდვა ქინძისთავის თავიო. ყაბაჩქ ქიღირულუუ ცოდაქ: *მ. ხუძ., გვ. 157* - გლებმა დაიძინა საცოდვამა. ჩქენ ცოდას ვენალა: *კ. საბუშ., ქსპს, გვ. 132* - ჩვენს ცოდვაში არ ჩავარდუ. ჯვეშ დროებაქ მა ცოდას სიმმარცალო მომგვონუ: *ი. ყოფშ., გვ. 128* - ძველი დროება მე საცოდვას სიმმარცით მომგონდა. თიში ცოდათ ქვა ხლო ოქულუა: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 53* - იმის საცოდვობით ქვაც ინვოდაო. *ი* ჩქიმი ცოდა ჩემი ცოდვა. *ყუ, ჩქიმი ცოდა, მუ მოხვარუ!* - ეხ, ჩემი ცოდვა, რა მუშულება? *ი* ჩქიმი ცოდათ ვუმა ჩემი ცოდვით სასუქ, - გამობატეს ვისიმე მიმართ საყვედურს, უმყოფილებას. მუ დუშუქ, ჩქიმი ცოდათ ვუშას? - რა დუშუმავე, ჩემი ცოდვით სასუქ? *ი* ცოდამა კუჩხიმი ღირწოდუმა ცოდვაში ფიხის ჩადგმა, - გამობატეს ცოდვის ჩადენას. სქან ცოდაშა კუჩხი ვანმოღუეუთუა! - შენს ცოდვაში ფეხი არ ჩამადგმევირო - ცოდვა არ ჩამადენინო! *ი* ცოდაში გაიდებო ცოდვის გაიდებო, - საცოდვობა. ცოდაში გაიდებო ვარენო, ათიჯგურა ბაღანას რაგალი ვეშულებუდასინო - ცოდვის გაიდებო არაა, ასეთ ბაღეს ლაპარაკი რომ არ შეეძლოს. ნემგ ბლოღანთ ცოდაში გაიდებო ასი: *ი. ყოფშ., გვ. 158* - ნუ გვიზამთ ცოდვის გაიდებოასო - საცოდვობასო. *ი* ცოდაში გეღვალა ცოდვის დადება, - დანაშაულის ჩადება. ჩემეთხი, ვეგმოღვა ცოდა! - დამეთხოვე, არ დამადო ცოდვა, - დანაშაული არ ჩამადენინო! *ი* ცოდაში ღირწოდასა ცოდვაში ჩავარდა. ვაღნაანთხა იში ცოდას, გაუკეთი ათო საქმე! - არ ჩავარდუ იმის ცოდვაში, გაუკეთი ეს საქმე! *ი* ცოდაში კითხირი ცოდვის კითხვა - უბედურება. ცოდაში კითხირი მუქო ვარე, იმი ოჯახის მოხვალუნი - უბედურება როგორ არაა, იმის ოჯახში რაც მოხდა. *ი* ცოდაში მერამა ცოდვის მიცემა: ჩქიმი ცოდაქ მიაჩუ! - ჩემი ცოდვა მიეცეს! (წყევლა). *ი* შხვაში ცოდაშ მუხუმა მოხუნაჟა სხვის ცოდვის ზურგზე მოკიდება, - სხვის უბედურებაში გარევა. *ი* ცოდაში მოკითხირი ცოდვის მოკითხვა, - დანაშაულზე პასუხისგება.

ი ცოდაში ნწყვილი ცოდვით დაქცეული, - საცოდავი. ჩქიმი ცოდაში ნწყვილი თისგ ოცადე, მუთი მა მეწყინებუნი: *მ. გურ., გვ. 77* - საცოდავი (ცოდვით დაქცეული) იმას ცდილობს, რაც მე მეწყინება. *ი* ცოდაში სქუა ცოდვის შვილი, - საცოდავი, უბედური. *ი* ცოდაში რთუაჟა ცოდვის ტრიალი. დიდი ცოდა ირთუე თინფიში ოჯახის - დიდი ცოდვა ტრიალებს იმათ ოჯახში. *ი* ცოდაში ფულა ცოდვის დუღილი, - ცოდვის გამორჩენა: მუ ცოდაქ რე, მიფიხის: *ი. ყოფშ., გვ. 161* - რა ცოდვაა, რომ გამომგვინდა. *ი* ცოდაში ჭირინაჟა ცოდვის ნამონევა. ოჩინიუეს ქოუჭირინუე ცოდაქ - სიბერეში ნამონევა ცოდვა.

სრლა ლო მარ-ი (ცოდა ლო მარდის, ცოდა ლო მარს) ცოდვა და მადლი, ცოდვა-მადლი. ცოდა ლო მარდი ეკურნო გელურსა - ცოდვა და მადლი ფეხით დადისო. ცოდა ლო მარდის გ სი გაბარენა: *მასალ., გვ. 21* - ცოდვას და მადლს შენ გაბარებენ.

სრლა-მარ-ი (ცოდა-მარდის) ცოდვა-მადლი. მუთუნ დარდის, ცოდა-მარდის გ ეური ვე მეფი: *მასალ., გვ. 26* - არავითარ დარდს, ცოდვა-მადლს გული არ მივეცი. ცოდა-მარდი ი თე ქიჯანას კუჩხით გიღურე: *ააა, I, გვ. 26* - ცოდვა-მადლი არ ქვეყანაზე ფეხით დადის.

სრლაქიმიინი-ი (ცოდაქიმიინილს) ცოდვაჩადენილი, ცოდვაქამინილი. სუმონქიღოვითი ცოდაქიმიინილს ართი მარდი ვინოწონუნსია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 125* - სამოცდაათ ცოდვაჩადენილს ერთი მადლი გადაზონისო.

სრლაშუჩინი-ი (ცოდაშუჩინილს) ცოდვით დაშინარი. ჩქიმი დუღე ქემოცოდვით ეთი ჩქიმი ცოდაშუჩინილს: *კ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 56* - ჩემი თავი შეაცოდე (შეაბარალე) იმ ჩემი ცოდვით დამწერას.

სრლაში-ი (ცოდების) საცოდვობა; ცოდვის სიძნესა. მუ ცოდვებქ რე შორთუე: *მ. ხუძ., გვ. 162* - რა საცოდვობაა (ცოდვის კითხვა), რომ მოვიდაო?

სრლაშა (ცოდებას) სახელი ოცოდუ (ნ) ზმნისა - შუა/ცოდება. ბოში, შოცოდე გქ ნაბეგანცია: *ი. ყოფშ., გვ. 75* - ბიჭო, ნამეტანს მეცოდებო. იმენით ეცოდუ მუმი ღაქ: *მ. ხუძ., გვ. 13* - მინც შეეცოდა თავისი და ვორწყექ ვეცოდუქინი: *ქსპს, I, გვ. 80* - ხედავ, რომ არ გეცოდები. აჟა სკუას ვევეცოდო: *ქსპს, I, გვ. 216* - არც ერთ შვილს არ შევეცოდე. ოცოდუ (ნ) (მხოლოდ ანწყოს წრისა და IV სერის

მკვირცხლი. ცოცხალი ბაღანა - მკვირცხლი ბაგეზია. შერ. ცხორცხალი.

ცოცხალი (ცოცხალი) სახელი ცოცხალი ზმნისა - მსუბუქად ხტომა; ხტუნვა-ხტუნვით სიარული; ნაბიჯებით ხტომა-სიარბლი. აღიანი დო კვირითი ჯამე ჯამე ცოცხალი - ციყვი დო სისამური სიდან ხეზე ხტანა. ბოშო დუდი მიდიუნო, მუშო გილა ცოცხალი გენი??: მასალ., გვ. 44 - ვაუკაცად თავი მოვაქვს, ასე რომ დაეუნდრუკობ?! // ვადაქ. საუბარში ნამოძახება იმისა, რაც იქ არ უნდა ითქვას, - 'ნამო'როშვა. ნინას კიბორი გუეუნორი, ნი ცოცხალი! - ენას კბილი დაჭირე, ნუ რომეგ (ხტიარ)! ცოცხალი (შირე ხტუნვა, შირე უხტუნვა, რისუაჟე) ხტოდა თურმე გრდუე ხტის.

ცოცხალი-ცოცხალი ზარხ. ხტუნვა-ხტუნვით. ცოცხალი-ცოცხალი მიდართუ გუეღმა - ხტუნვა-ხტუნვით ნაივად სახტო.

ცოცხალი (ცოცხალი) მარულაშ მონანილე ცენის სახელი; იგივე მარულა (მასალ., გვ. 105; სქოლიო). მეჯინელი ჩელაია, უბახენა ცოცხალი: მასალ., გვ. 105 - შესხედად თეთრონი, ებახინ ცოცხალი.

ცოცხალი (ცოცხალი) (ცოცხალი) ცეპიტინი, ძალიან ნიჭირი, მიხმადრილი; მცენიარი. ცოცხალი კორი - ცეპიტ კაცია. ის ვააკო გერაგადი, ცოცხალი იე, უქუქ მუში საქმე - იმას არ უნდა თქმა, ცოცხალი, იცის თავისი საქმე. შერ. იმერ. სოსმანლი, სოსმანლი ტეტი, ყრუ კაცი (ჯ. ჯერ).

ცოცხალი (ცოცხალი) 1. პატარა ტანის, ზომისა; 2. პატარა მოთანი. ცოცხალი ტანმორჩილი კაცი. ცოცხალი თიკუნადაც იხმარება; მავ. პავ ცოცხალი პავლე ცოცხალი - ტანმორჩილი პავლე. შერ. ცოცხალი, ცოცხალი. იხ. ცოცხალი.

ცოცხალი (ცოცხალი) მოტან. მონა. იხ. ქოთოშიში ქონი (ა. მაყ).

ცოცხალი (ცოცხალი) იგივეა, რაც ცოცხალი, - პატარა ზომის რაბი ნაბანი.

ცოცხალი (ცოცხალი) იგივეა, რაც ცოცხალი, ცოცხალი, - პატარა მოთანი. შერ. კოტო.

ცოცხალი (ცოცხალი) სახელი ცოცხალი ზმნისა - ცოცხალი. მეღა მოურსე, მოცოცხალი - მეღა მოდის, მოცოცხალი. ცოცხალი (შირე იცოცხალი, შირე უცოცხალი, რისუაჟე) ცოცხალი თურმე გრდუე. სა შ-მოქ. ცოცხალი. ცოცხალი (შირე შესაძლებელი გახდა ცოცხალი, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ცოცხალი ზმნისა - შეიძლება ცოცხალი. აცოცხალი (აშირე შეძლო ეცოცხალი, - რისუაჟე)

შესაძლებელი ეცოცხალი გრდუე. შესაძლ. ენებ. ცოცხალი ზმნისა - შეუძლია იცოცხალი. იცოცხალისა (რისუაჟე აცოცხალი, შირე უცოცხალი, რისუაჟე აცოცხალი) აცოცხალი თურმე კაუხ. ცოცხალი ზმნისა - აცოცხალი. მარულაში მოქ. მოქ. მცოცხალი. რისუაჟე მოქ. ენებ. მე. საცოცხალი. ნაშირე მოქ. ენებ. წარს. ნაცოცხალი. ნაშირეში მოქ. ენებ. წარს. ცოცხალი საფასური.

ცოცხალი (ცოცხალი) ცანი. ცანვიქ ქიდიჭყუ ცოცხალი 'გ' უკლებს - აბრეშუმის ქიამ დაინკო ცახე ნასვლა.

ცოცხალი (ცოცხალი) 1. ცოცხალი. ონდარო ცოცხალი იენიე, ვა უღაღაგა: ი. გოფშ. გვ. 32 - სანამდე ცოცხალი, არ უღაღაგო. ცოცხალი ქეუესი, ეთის ქიმეფრა ოსური: აა, 1, გვ. 24 - ცოცხალი თუ იქნა, იმას მიეცემ ცოცხალი. იხ. ცოცხალი, ცხორცხალი; ცხორცხალი.

ცოცხალი (ცოცხალი) (ცოცხალი) ცოცხალი (ცოცხალი) სახელი აცოცხალი ზმნისა - 'გ' ცოცხალი. მათი ვა მაცოცხალი - იე უზა დიხას დოფორი: ი. გოფშ. გვ. 129 - მეც არ მაცოცხლის და ნეჭავი შვე მიწაში დამალოს. იე ცოცხალი ენი, მუშოთ მოკო, დუღმა ვამახეარინენი? : კ. მამუშ. ქართ. ზეს, გვ. 60 - რომ ვიცოცხლო, რისთვის მიწა, თავს რომ ვერაფრით ვშველი?

აცოცხალისა, აცოცხალისა (მარულაშ) გააცოცხალი, გააცოცხალი, გააშირაშალი გაუცოცხლებია, მარულაშალი გააცოცხლებია თურმე გრდუე აცოცხლებს. იცოცხალისა (მარულაშ) გაიცოცხალი, გააშირაშალი გაუცოცხლებია გრდუე სათავ. ქე. აცოცხალი ზმნისა - გაიცოცხალი (თავი). იცოცხალისა (რისუაჟე) იცოცხალი, შირე უცოცხალი (რისუაჟე) გრდუე იცოცხლებს (დიდხანს). იცოცხალი (რისუაჟე) შესაძლებელი გახდა 'გ' ცოცხალი, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. აცოცხალი ზმნისა - შეიძლება 'გ' ცოცხალი.

აცოცხალი (რისუაჟე) აცოცხალი შეძლო 'გ' ცოცხალისა, - მარულაშალი შესაძლებელი გაიცოცხალი გრდუე. შესაძლ. ენებ. უცოცხალი ზმნისა - შეუძლია 'გ' აცოცხალი. იცოცხალი ზმნისა (რისუაჟე) 'გ' აცოცხალისა, შირე უცოცხალი 'გ' აცოცხალისა (რისუაჟე) აცოცხალისა თურმე კაუხ. აცოცხალი ზმნისა - აცოცხალისა. მარულაშალი მოქ. მოქ. მცოცხალი. რისუაჟეში მოქ. ენებ. მე. 'გ' აცოცხალი. მარულაშალი მოქ. ენებ. წარს.

გაცოცხლებული.
 ბრწყინვალეა *მიძღ. ენებ. წარს.*
 განაცოცხლები.
 ბრწყინვალეა *მიძღ. ენებ. წარს.*
 გაცოცხლების საფასური.
 შანაშანა *მიძღ. უარყ.* გაუცოცხლებელი.

-სა¹, -სხ *იხ.* -ც¹.

-სა², -სხ *იხ.* -ც².

საღ-ი (ცულის) ცუდი, აპი. *იხ. გლახა; შორ. ლაზ.*
 ცული ფუჭი (*ნ. მარი*); *მე. ქართ.* ცული ამაო,
 ამაოება; ცრუ, უქმი, უსამართლო (*ი. აბულ.,*
ლექსი).

საშასი (ი) ზაზ. ცუდად. ცუდასი რე საქიმე -
 ცუდადა საქმე.

საშაბ (ყოფილება) სახელი აცუდენს ზნისა -
 ცუდადა, გაფუჭება. უპარგინადა განსდრმა.
 ყვანაქ წი ბეეცუღუ - ყანა ნლეულს
 გაფუჭდა (გაცუდდა). ჩილიშ წარაგაღუქ
 ვაბაბა ცუდინგ: *ი. თოფშ., გე. 47* - ცოლის
 ნათქვამი ვერ გააცუდა (ვერ შეძლო უგულვებლ-
 ეყო).

აფუდენს (ბაბაულა გააფუჭა, ბოშაულა
 გაფუჭებია, ბონოშაულა) გააფუჭებდა
 თურმე) *გროძ. აფუჭებს, აცუდებს.*

აფუღებუ'უ' (ნი) (ნი) (ნი) // ბაბაულა გაფუჭდა,
 ბაბაულა (ნი) (ნი) (ნი) *გროძ. ენებ.*
 აცუდენს ზნისა - ცუდდება, ფუჭდება.
 ეფუღებუ'უ' (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 გაფუჭებია) *გროძ. ენებ.* აცუდენს ზნისა -
 უცუდდება, უფუჭდება.

აფუღებუ'უ' (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 აფუჭებინება (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 აფუჭებინება თურმე) *კაუზ.* აცუდენს
 ზნისა - აფუჭებინებს, აცუდებინებს.
 ბაბაულა *მიძღ. მოქმ.* გა'მფუჭებელი.
 ბაბაულა *მიძღ. ენებ. წარს.* გაფუჭებელი.
 ბრწყინვალეა *მიძღ. ენებ. წარს.* განაფუჭებთ.
 ბრწყინვალეა *მიძღ. ენებ. წარს.* გაფუჭების
 საფასური.
 შანაშანა *მიძღ. უარყ.* გაუფუჭებელი. *შორ. ლაზ.*
 ცულობა ტყეილი (*ნ. მარი*).

საშა-ი (ცუკური) იგივეა, რაც რიკორი, -
 ბლის ან მისემლის (მურყენის) კანისაგან
 გაკეთებული ჩანთა მარწყვის, მავცლის ან
 ბლის ჩასაპარებლად, - ჩოქომა. ციმუაში,
 მუციაში ვარდა ბულიმ დინაწილარო
 გაკეთდით ცუკურს (ს. ინჩინი),
 მარტილის რაიონი), ჩოკორს (ს. სერგიეთი,
 მარტილის რაიონი). თხომუს უმუკურყო,
 სოღეთ გეჩანდუ თექე, გოცტყაბარანდით,
 გყენიში გაენი კანს დინახა მუაქენდით ღო
 დინახენს - გაე (თხომუში დინახენი კანი

წარე). ათე გყენის ხასიგმს გუკეთენდით
 ღიკის (ღარკალს) - თხომუნი ნოციაში
 რიკის ქიმურდენდით - თხმელას
 მოუჭრელად, სადაც იდეა იქ, გავატყავედით,
 ტყაყის გართა კანს შიგნით მოუქცევდით და
 შიგას - გართე (თხმელის შიგნითა კანი მწარე).
 ამ ტყაყს გვერდებზე გავუკეთებდით ღიკას
 (ღარკალს) - თხმელის ტოტის რიკს
 გაუკურდით.

საშა-ი (ცუკური) (ცუკური) სირილი,
 მასრილაბა. გაიწუნსაბე ლიგშიქ ხემე
 ბლახის ღო ცელორია ღო დარხორიშა
 მითილგ: *მ. ხუბ., გე. 130* - გამოუტანა ნემსი
 ხელიდან გოგოს და გასრილად და ცეცხლში
 შევიდა. ლიგმის მუჭუნდუ, იხო
 ბაკე ცელორე: *მ. ხუბ., იგე* - ნემსი რა
 დანავდა, გამოსრილდა იქით.

საშა, სშა (ცუკურა) იგივეა, რაც ციმა, -
 ღაცვანა.

საშინ-ი (ცუკური) იგივეა, რაც ცუშინი, -
 ნეპტინის სწრაფი შიგნითა რაშიმი.

საშორა (ცუკურა) სახელი ცუშორუნს
 ზნისა - ნაქუნაბად ღაშრა. *გადაქ. პატარა*
 ნაჭრების ხარხად ჭამა.

საშა (ცუკურა) იგივეა, რაც ცუშა, - 'ღა'ცვანა.

სუნა, სუნაშა (ცუნა'ფა-ს) სახელი ოცუნუანს,
 აცუნუ (ნი) ზნათა - შიშნობა, შიგნითა...
 (ჯობის ან სხვა რიამე...), დამობა, ჩამოცმობა...
 სი მასარემს ოცუნუანქ, გომბას ოკო
 ღააშეყენი - შენ მესრებს ასობ
 (ზედაპირულად), ღრმად უნდა ჩაასო.
 ოცუნუანს (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 გროძ. ასობს (არაღრმად).
 უცუნუანს (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 გროძ. *სახტ. ქე.* ოცუნუანს ზნისა - უსობს
 (არაღრმად).

აცუნუ (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 უცუნუანს ნამოცეო, უცუნუანს //
 უცუნუანს ნამოცეობა) *გროძ. ენებ. ეცება;*
 ესობა.

აფუღებუ'უ' (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 დასობილა) *გროძ. ენებ.* ოცუნუანს ზნისა -
 ისობა.

აფუღებუ'უ' (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 დასობილა) *გროძ. ენებ.* უცუნუანს ზნისა -
 ესობა.

აფუნ (ნი) // აფუნინ (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 გახდა 'და'სობა, -) *გროძ. შესაძლ. ენებ.*
 ოცუნუანს ზნისა - შეიძლება 'და'სობა.
 აფუნ (ნი) // აფუნინ (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
 'და'სო, - 'და'სობა (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)
გროძ. შესაძლ. ენებ. უცუნუანს ზნისა -
 შეიძლება 'და'სობა.
 ოცუნუანს (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი) (ნი)

უსობინებია, წყნარად უსწავლავს ასობინებდა
 თურმე) კუჭ. ო ც უ ნ უ ა ნ ს ზმნის - ასობინებდა
 (ზედაპირულად).
 მასწავალი მიძღ. მოქმ. 'და'სობი.
 ოსწავალი მიძღ. ენებ. გე. 'და'სასობი.
 წყნარად უსწავლავს ასობილი.
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. დასობილი.
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. 'და'სასობი.
 წყნარად უსწავლავს მიძღ. ენებ. წარს. 'და'სობის
 საფასური.
 უსწავლავს მიძღ. უარყოფითი. შდრ.
 ციკაფა; ღა ზ. ცონ: ოცონუ; ბცონუფ ვუყრი;
 ვტნი (თამბაქოს) (ნ. მარი).

სახელწოდება (ცუნდის, ცუნჯის; ცუნს) ნამი,
 ცვარი. გაღე ვა მიძობრე ც უ ნ დ ი : ა. იოფშ, გვ.
 150 - გარეთ არ მიწაბავს ცვარი. ზღვას
 ცინოსქილადირი ც უ ნ დ ი ც (ცუნჯიქი)
 დაამქვილდა: ხალხ. სიძრ, I, გვ. 50 - ზღვას
 დაარჩენილი ნამმა დაახრჩოვ. ც უ ნ ჯ ქ გ
 ვადგობელრუას: ქსს, I, გვ. 95 - ნამმა არ
 დაგაჭკნოს. ოჭუმარემი ც უ ნ ჯ ი თ
 ცინოსქილადირი: კ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 18 -
 დღის ცვარით შხამბორეულებული. ც უ ნ ს
 ვადიშოლა - ცვარში არ დასეულდე. შდრ.
 სუნდი, სუნჯი (ა. იოფშ).

სახელწოდება (ცუნდერს/ცუნჯერს)
 ნამიანი. კუჭი ვედიშოლა, ც უ ნ დ ე რ ი ლე
 - ფეხი არ დასეული, დანამული.

სახელწოდება (ცუნდეს, ცუნჯეს) სახელი
 ც უ ნ დ ა ნ ს ზმნისა - 'და'ცვარება, 'და'ნამება.
 სურით ც უ ნ დ ე უ ა ცუანამი მაღალმ რე -
 ღამით ნამვა ყანისა მაღალმა.
 ცუნდანი (წყნარად დანამება, ღაწყნარად
 დუნამება, წყნარად) (დანამება თურმე)
 გრძლ. ნამება, ცვარება.
 მასწავალი, მასწავალი მიძღ. მოქმ. 'და'მცვარავი.
 ოსწავალი, ოსწავალი მიძღ. ენებ. გე. 'და'სანამება,
 'და'საცვარავი.
 სახელწოდება, სახელწოდება მიძღ. ენებ. წარს.
 'და'ნამული, 'და'მცვარული.
 წყნარად, წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. 'და'საცვარავი.
 წყნარად, წყნარად მიძღ. ენებ. წარს.
 'და'ნამის, 'და'მცვარის საფასური.
 წყნარად, წყნარად მიძღ. უარყოფითი. 'და'მცვარავი,
 'და'უნამავი.

სახელწოდება (ცუნდეს) იგივეა, რაც ც უ ნ ა , ც უ ნ ა ფ ა , -
 სმა, რაჟობა; ბცმა; ბლანდმა. იხ. ელა-
 ცუნა.

სახელწოდება (ცუნჯი; ცუნჯის, ცუნს) იგივეა, რაც
 ს უ ნ ჯ ი , ც უ ნ დ ი .

სახელწოდება (ცუნჯელ/რს) იხ. ცუნდელ/რი.
 ც უ ნ ჯ ე ლ წყნარად იდარს - ცვარის
 მდელიზე ბალახობს.

სახელწოდება (ცუნჯეს) იხ. ცუნდეს.

სახელწოდება (ცუნდეს) მოქმ. სწავლი (ა. მყ.). ჯევემი
 ც უ რ უ თ ცობარდული: ქსს, I, გვ. 315 - ძველი
 სურთი მობარდული. ჩიგო... ც უ რ უ ს
 ვემთობრეულებს: კ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 55 -
 ჩიგო... სურთი არ იყოს დამდელი. ც უ რ უ ს
 ფრთხილად ცობანა: მასალა, გვ. 111 - სურთის
 წვერები ახვევიათ (ასხით). იხ. სვირთ, სურუ.
 შდრ. ღა ზ. მსუჯი სურთ (ნ. მარი).

სახელწოდება ჯა (ცუნდესი ჯას) სწავლიანი ხე.

სახელწოდება მცირე მოქმ. ბავლის სწავლი. იხ.
 მურხვანდალა (ა. მყ.).

სახელწოდება (ცუნდესი) ხოლო. წინილა ერთი თვის
 შიმდამ (მასალა, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 244).

სახელწოდება (ცუნდესი) იგივეა, რაც
 ც უ ე ლ უ ჭ ი , - ცუნდესი. უმრთელი
 ც უ რ ე ჭ ი რე, მახინჯი დო მუჯურე:
 კ. საბუშ, ქსს, გვ. 159 - უმრთელი
 ცუნდესი, ქურდი და მატყუარა.

სახელწოდება (ცუნდესი) იგივეა, რაც ფ უ ც ქ ი ნ ი , -
 ჩურჩული. მუს რე, გიქუნდა, თინა
 ც უ რ ც ი ნ უ ს ი ნ ი ? - რასაა, თუ იცი, რომ
 ჩურჩულებს.

სახელწოდება (სახელწოდება იურჩული, უსახელწოდება
 ურჩული) ნამი, წყნარად) ჩურჩულდება
 თურმე) გრძლ. ჩურჩულებს.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება ანმცის წრისა და IV
 სერიის მწკრივებში) გრძლ. ენებ. ჩურჩულებს.
 აცუნდესი (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება) -
 წყნარად) (სახელწოდება) (სახელწოდება) გრძლ.
 შესაღ. ენებ. უ ც უ რ ც ი ნ უ ს ზმნისა -
 შეუძლია იურჩული.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 უსახელწოდება ურჩულიები, უსახელწოდება
 წყნარად) (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 კუჭ. ც უ რ ც ი ნ უ ს ზმნისა -
 აურჩულიები.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 მასწავალი, მასწავალი მიძღ. მოქმ.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 საურჩულიები.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. წყნარად მიძღ. ენებ.
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. ჩურჩულის
 საფასური.
 უსახელწოდება მიძღ. უარყოფითი. ურჩულიები.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 ცუნდესი.

სახელწოდება (სახელწოდება) იხ. ცუნდესი.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. წყნარად მიძღ. ენებ.
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. ჩურჩულის
 საფასური.

სახელწოდება (სახელწოდება) (სახელწოდება) (სახელწოდება)
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. წყნარად მიძღ. ენებ.
 წყნარად მიძღ. ენებ. წარს. ჩურჩულის
 საფასური.

ნამკვირნი მიღ. ენებ. წარს. ქების, კვების საფასური.

ნამკვირნი უარყ. შეუქებელი. შვარ. ლაზ. 2. მსტყ, მ-ტყ: ომსქე ქება, კვებნა (ნ. მარ).

მამკვირა (ეჭვაფიას) კახენი, ტრაბახა. ეჭვაფია კორი ტრაბახა კაცი.

მამკვირ/რი (ეჭვაფილ/რს) მიღ. ენებ. წარს. ოექვანს ზმინსა - ქაბული. ათენა რდუ დილი ეჭვაფილი: ა. ხუძ, გვ. 26 - ეს იყო დიდი ქებული. ქიმიჭანუე მუმი საიმენდო ეჭვაფირი კორი: ა. ცაგ., გვ. 22 - დიბარა თავისი საიმენდო ქებული კაცი.

მამკვირა-ი (ეჭვაექვალ/რს) ცუნსული, სპინალი.

მამკვირა (ეჭვაექვალს) ვისაც (რასაც) ცუნსულით სიარული სრავინა.

მამკვირი (ეჭვერს) იგივეა, რაც ეჭვაფილი, - მიღ. ენებ. წარს. ოექვანს ზმინსა - ქაბული.

მამკვირა, მამკვირა (ეჭვეტერეს ეჭვეტერის) ნაბტინანი. ექვეტერია ომუმეში ულუ - ნანეტებული ულვაში აქვს. შვარ. იმერ. ცქიტინი, გა-ცქიტინება ნანეტება, მე., ულვაშების ვაცქიტინება (ვ. გერ.).

მამკვირა-ი (ეჭვეტერის) ჩენრი. მუხულოში ექვეტერის მიკორე გინი - სოიოს ჩენროზე მიმდგარი ხბო. შვარ. ლაზ. ფემექვა ნაბლოს ჩენრო (ნ. მარ).

მამკვირა, მამკვირა (ეჭვეტერეს, ეჭვეტერის) ტანმორჩილი ვირმენება.

მამკვირა, მამკვირა-ი (ეჭვირა-ლს) ვისაც ცაპირინი ხასსიათება, - შურცაპირი; მოუსვენარი, მარლი, - ცაპირი. ექვირალი თოლდუფი ბრდღვილა თვალები. იხ. ექვირინი.

მამკვირა (ეჭვირეს) იგივეა, რაც ექვირა, - მოუსვენარი; ალქაჯი; თვალების იქით-აქით მცაპებალი. ართი ექვირეფ ძღბი ქოყუნს - ერთი ალქაჯი გოგო ჰყავს.

მამკვირა-ი (ეჭვირის) თვალების იქით-აქით ცაპება, ღაპირკვაპით შურება; შურების ცაპება. შვარ. ძღვირინი, წკვირინი. იხ. ექვირინაფა.

მამკვირნა (ეჭვირინაფას), მამკვირნა (ეჭვირინაფას) სახელი ოექვირინუნანს, ოექვირინანს ზმნათა - იქით-აქით ღაპირკვაპით ცაპება, შურაღვების გამახვილება; თვალების ცაპება; ცაპება (ყურისა). ექვირინაფა ყურის ცაპება, მოსმენა; ყურის აპრება. ირო თვეყი ოფქვირინა - მუდამ იქით ვეყურები (თვალეს ვაცეცება). ვიშო-აშო

იექვირინანს - იქით-აქით იყურები. ბოში, ომუმეში გიექვირანსი - ბიჭო, ულვაში აპრება. ტურაქეყუეფი გააექვირინუ: ა. ყოფ., გვ. 18 - ტურამ ყურები დაცეცება.

იექვირინანს (რამკვირნა იყურა, იქვირა იქით-აქით; შამკვირნა უექვირა იქით-აქით, უცეცება ყური; რამკვირნა უიექვირებოდა იქით-აქით) გრდუ. ენებ. იყურება, იქვირება იქით-აქით.

ოექვირინუნანს (რამკვირნა აცეცა თვალები, ცეცება ყური; შამკვირნა უცეცება თვალები, უცეცება ყური) გრდმ აცეცებს თვალებს, ცეცებს ყურებს.

ოექვირინაფუნანს (რამკვირნა აცეცებინა თვალები, აცეცებინა ყური; შამკვირნა უცეცებინა თვალები, უცეცებინა ყური; რამკვირნა აცეცებინებდა თვალებს, აცეცებინებდა ყურს) კაუზ. ოექვირინუნანს ზმინსა - აცეცებინებს თვალებს, აცეცებინებს იქით-აქით; აცეცებინებს ყურს. მამკვირნაფა, მამკვირნა მიღ. მოფ. მცეცებელი (თვალებისა), მცეცებელი (ყურისა), იქით-აქით მაცეცებელი.

რამკვირნაფა, რამკვირნაფა მიღ. ენებ. წარს. საცქერი, საცქერალი, საცეცები, საცეცებო.

რამკვირნაფა მიღ. ენებ. წარს. ვაცეცებელი. მამკვირა, მამკვირნა მიღ. ენებ. წარს. ნაცქერი (თვალები), ნაცქერი (ყურები). მამკვირნა, მამკვირნაფა მიღ. ენებ. წარს. ექვირის, ექვირის საფასური. იხ. ძღვირინაფა; წკვირინაფა.

მამკვირა-ი (ეჭვირის) ცაპება. თე აბზე ქიავკონუნი, გააექვირინუე ყუფი - ეს აბზე რომ გაიგონა, ცეცება ყურები. უექვირინუნანს (რამკვირა ექვირა, შამკვირნაფა უექვირინა, რამკვირნაფა ექვირდა თურმე) გრდმ. ცეცებს (ყურს). შვარ. ექვირინი.

მამკვირა, მამკვირა-ი (ეჭვირა-ლს) ძალიან პაბტარა; ჩიბა.

მამკვირა-ი (ეჭვირინის), მამკვირნა (ეჭვირინაფას) სახელი უექვირინანს ზმინსა - აპრება; ნანეტება; აპრობება. // გაფქ. დაყუდება; ყურყური. ბოში ომუმეში, გიექვირინანს ჰუგოში მენახვატაყალი - ბიჭო, ულვაში აპრება (ნანეტება) თავისი მონაკნებელი. თელ ღლას თექვირინანს - მთელი დღე იქ იყო დაყუდებული. იექვირინანს (რამკვირნა იყურყურა, შამკვირნაფა უყურყურა) გრდმ. იყურება უაპრება; დაყუდებულია, ყურყურებს; აპრება (ულვაშები).

ამიხუბური (ექიმუტურს) ბოტან. ზღმარტლი. *იხ.* ცქუმუნტური.

ამინამი (ექინექის) იგივეა, რაც ცინცი.

ამირი (ექორს) იგივეა, რაც ცქირპაპა, - ძალზე პატარა მულთამირა ჩიმი. *ჟორ.* ტოსონ. ოქტიურ - ტყე წაწხურში (მარტილის რაიონი) *(ა. ცხად.)*.

ამირას (ექორას) თხელი განავალი (განსაკუთრებით ნაწლავში რომ არის). ცქირა მურუსია ღინახუვე, ქორაშე - თხელი განავალი მოდის შიგნიდან, მუცლიდან. *ჟორ.* ცქორცქუა.

ამირაბუა (ექირაგუას) სახელი ცქირტუ(ნ) ზნისა - თქლამა, სრასა. ზეს ქაშა ცქირტუ ცქუმუნტურქ - ხელში ჩაესრისა (ჩაეჭყლიტა) ზღმარტლი. ცქირტუ(ნ) (ბრასირა გავისრისა, ბრასირაბაღვ(ნ) ვასრესილა) *გრდუჯ. ენებ.* ისრისება. *ჟორ.* წყირტუა.

ამირაბაბა (ექირაბაბას) *იხ.* ცქირი. ზოლო. პატარა, მოუსვენარი გულყვითელი ჩიტია ერთგვარი, - ნინინია. *ე.აღუ.* პატარა. ჩქიმი ცქირპაპაჯტუა ძღაბი - ჩემი ცქირაბაბის მსგავსი გოგო.

ამირაბა (ექირაბას) სახელი ცქირანს ზნისა - თხელი განავლის ბასკლა, - ცქირანს (*იხ.*) გამომოყსა. ცქირანს (ბრასირა თხლად გაასხა, ბრასირა თხლად გაუსხამს) *გრდუჯ.* თხელი განავალი გამოდის, - თხლად ასახმა.

ამირა-მარა (ექირუ-ცქარუს) დილას ძალიან ადრე; ბინდ-ბუნდნი; ალიონი, რიძარატი.

ამირაბა (ექირცქას) იგივეა, რაც ცქირუა, - სახელი ცქირცქანს ზნისა - გაფაბარაბაბა; ძლიერ თხლად ბასკლა (ბასხმა). ცქირცქანს (ბრასირაშა გააფლარათა, ბრასირაშა გაუფლარათებია, ბრასირაშაშ(ნ) გააფლარათება თურმე) *გრდმ.* აფლარათებს; ძლიერ თხლად გადის ვარეთ. *ჟორ.* ცქირა.

ამირაბა (ექიფლუას) სახელი ცქიფოლუნს ზნისა - საბაბის ზეპრულად კითება. ქიმქაპცქიფოლუნ დო მიდართუ - ზერეულდ მიაკეთა საქმე და წავიდა. *ჟორ.* ცქაფალი.

ამირაბა (ექიფლას) პატარა და ერთმანეთისაგან დაშორებული კბილები პატარაონი (*მ. მხდ., II, გვ. 24*).

ამირაბანი (ექიქინს) იგივეა, რაც ციექინი, - უსნოდ სინცილი, კრამა.

ამირაბანი (ექიქინას) იგივეა, რაც ციექინი, ციექინი, - სახელი იექიქინანს ზნისა - 1. უსნოდ სინცილი, - კრამა, ღრამა. მულგარანი, უსნოთ იექიქინანს - რალაყა, უსნოდ ილრიტება. 2. ლოლინი. იექიქინანს (ბრასირაშა ილრიტა, ბრასირაშა ულრეტია, ბრასირაშა(ნ) ილრიტებოდა თურმე) *გრდუჯ. ენებ.* იკრეტება, ილრიტება, უსნოდ იცინის.

ამირაბანი (ექიქონს) *იხ.* ციექონი; ცქიქონუა.

ამირაბანი (ექიქონას) იგივეა, რაც ციექონუა, - სახელი ცქიქონუნს ზნისა - ცინცანი. ოკკობალს ცქიქონუნს - საქმელს ციქინს. ოკკობა კორუო, ვემკიექიქონა! - შეტამე კაცურად, ნუ იციცენები! ცქიქონუნს (ბრასირა ციქინა, ბრასირა უციქინა, ბრასირა(ნ) ციქინა თურმე) *გრდმ.* ციქინს. *ჟორ.* ბგობტონუა, წყიქონუა; ჯგოჯკონუა, ჩქიქონუა, ჭკიქონუა.

ამირაბანი (ექუმალას) იგივეა, რაც ცქევაფა, - სახელი ცქევანს ზნისა - ძაბა; კანხანა, ტრანახნი. ცქევალა თიმი მუთ გაგებდა: *ქსს, I, გვ. 94* - მისი ქება ვით გაგებდო. იმ ცქევაფა-ცქევალა აფუნს - ყვავილობის რაგაბანს; *ი. ყოფშ., გვ. 175* - იმისი სიყვარულქებაზე ასეთნაირად ლაპარაკობს. პერიში დღახუ გურს თხოილუა ცქევალა პეირს, ცქევალა აფუნს - ყვავილობის დღესასწაული გულს უხარია, დიდება (ქება) ყვავილს, დიდება (ქება) გაზაფხულს.

ამირაბანი (ექუმალის) იგივეა, რაც ცქევაფილ/რი, - *მხილ. ენებ. წარს.* ოქცქანს ზნისა - ძაბაშლი. ცქევალირი მამირექ ქოლიოყვე მუმებურა: *ი. ყოფშ., გვ. 170* - ქებულმა მომღერალმა (ქე) დაიწყო მისებური.

ამირაბანი (ექუმორს) *იხ.* ცქუმორუა.

ამირაბანი (ექუმორას) სახელი ცქუმორუნს ზნისა - ძალიან დამუცმაცმაცა; ძლიერ დამუცმაცმაცით შამა. ცქუმორუნს (ბრასირაშა დააქუცმაცა, ბრასირაშა დამუქუცმაცებია, ბრასირაშა(ნ) დააქუცმაცებდა თურმე) *ი. ყოფშ.* დააქუცმაცებულს ქამს.

ამირაბანი (ექუმუნტურს) ბოტან. ზღმარტლი. *იხ.* ბაცუ; ცხუმუნტური (*ა. მყ.*); ცქიმტური, ცქუმტური, ცხუმტური, ცხუმტური, ცქიმუნტური (*ი. ყოფშ.*). *ჟორ.* ლაზ. ცქიმტუ, ცქიმუნტური ზღმარტლი (*ნ. მარ.*).

ამირაბანი (ექურცქესის) ჩარჩატი, ჩარჩატი. ცქურცქუტი კორა ჩერჩეტი კაცი, - კაცი.

რომელიც სწორ პასუხს ვერ მოიტანს, გამოთავყენებულია.

სქმპშბ-ი (ექუქუქუტის) ცბიერი.

სქმპქონა (ექვექონუას) *იხ.* ცქიქქონუა.

სხაბარ-ი (ცხაბარს) ფხაბან.

სხაბარმა (ცხაბარუას) სახელი **ც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს** ზნისა – ფხაბან; წაბტინენ რითინი (ბრჭყალით, ფრჩხილით, ეკლით, ნემსით...) მაპანწრა. **კატუ ც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს** – კატა კანრავს. // *ვადატ*, თავდადებული, თავგამებებული შრომა. ვესანჯუ, თელ დღას იც ხ ა ბ ა რ უ, ყუდეშა მუთუნი მიდელასინი – არ ისვენებს, მთელი დღე შრომობს (იფხაბენება), სახლი რამე რომ წაიღოს.

ცხაბარანს (სხაბარუ კანრა, უსხაბარუ უკანრავს, ნოსხაბარუ(ე) კანრავდა თურმე) *გრძლ.* კანრავს, ფხაბენს.

იყხაბარანს (ბიუსხაბარუ) გაიკანრა, მუსხაბარუ გაუკანრავს) *გრძლ.* სათუ. ქვ. ც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს ზნისა – იკანრავს.

უყხაბარანს (მუსხაბარუ გაუკანრა, მუსხაბარუ გაუკანრავს) *გრძლ.* სახხე. ქვ. ც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს ზნისა – უკანრავს.

იყხაბარუ'უ'(ნ) (ბიუსხაბარუ გაიკანრა, მუსხაბარუ(ნ) გაიკანრულა) *გრძლ.* ენებ. ც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს ზნისა – იკანრება, იფხაბენება.

აყხაბარუ'უ'(ნ) (მუსხაბარუ გაიკანრა, მუსხაბარუ გაიკანრება) *გრძლ.* ენებ. უც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს ზნისა – ეკანრება, ეფხაბენება.

აყხაბარენ(ნ) (მუსხაბარუ შექონა 'გა'კანრა-, ბორუსხაბარუ(ნ) შექმნება გაიკანრა) *გრძლ.* შესაძლ. ენებ. უც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს ზნისა – შეუძლია 'გა'კანროს.

ოყხაბარაფუანს (ოსხაბარაფუ აკანრენა, უსხაბარაფუა უკანრენება, ნოსხაბარაფუ(ე) აკანრენება თურმე) *კაუხ.* ც ხ ა ბ ა რ ა ნ ს ზნისა – აკანრენებს.

მასხაბარული მიძლ. მიქმ. მკანრავი; მფხაბენელი. **ოსხაბარული მიძლ.** ენებ. მყ. საკანრი; საფხაბენი. **სხაბარული მიძლ.** ენებ. წარს. 'გა'კანრული; 'გა'ფხაბენელი.

ნასხაბარ მიძლ. ენებ. წარს. ნაკანრი, ნაფხაბენი. **ნასხაბარუამრი მიძლ.** ენებ. წარს. კანერის, ფხაბენის საფასური.

უპმუსხაბარუ მიძლ. უარყ. 'გა'უკანრავი, 'გა'უფხაბენელი.

სხაბ-ი (ცხადის) აშკარა, ცხადი. **თაქ ირფელი ც ხ ა დ ი რ ე** – აქ ყველაფერი ცხადია. **ცხადო ზმზ.** ცხადად. **მშათ ვორექ ირფელიშენი,** ც ხ ა დ ი რ ე მისრულენთუ-ღა: *ქხს, I, გვ. 123* – მზად ვარ ყველაფერზე, თუ ცხადად შემისრულებთ. **მურუბადო, ურძაფელა, თამ ვარექო ც ხ ა დ ი ხოლო?:** *კ. სამუშ. ქხს, გვ.*

157 – მსუნავი, გაუმადლარი, ცხადდაც ასეთი არ ხარ? **იტხადიშე უცხადამი ცხადზე უცხადესი,** – უეჭველი.

სხაფაშა, მესხაფაშა (შეცხადაფას) სახელი **ში ი ც ხ ა დ უ ა ნ ს** ზნისა – სამქმრის თმბა; მახლოვლის სიძველინი (ან სხვა ცუდი აზბის...) ბაბაინას მოთმა-ტირილით (ეხილით) სხაბინთის ბაბაინება, – შმცხადება. *ვადატ.* მეტისმეტად გაოცება, გაკვირება. **მიღაფრათი ღო ღურელი ქ ი შ ი ფ ც ხ ა დ უ ა თ** – ნაიღეთ და მეკადარი შევიცხადოთ. **ღიღი შ ი ც ხ ა დ უ,** **ღიღი შ ი ფ ც ხ ა დ უ** – ღიღად შევიცხადე, ღიღად გენუბდა ზაკაი. **იყხაბარანს** (ბიუსხაბარუ შევიცხადე, მუსხაბარუ შევიცხადება, მორუსხაბარუ(ე) შევიცხადება თურმე) *გრძლ.* იცხადებს. **უყხაბარანს** (მუსხაბარუ შევიცხადე, მუსხაბარუ შევიცხადება) *გრძლ.* სახხე. ქვ. სამძიბარს ეუბნება, უყხადებს. *იხ.* შეცხადაფა.

სხაღმა (ცხადებას) სახელი **ა ც ხ ა დ ე ნ ს** ზნისა – გამომცხადება.

აყხადენს (მამასხაფა გამოაცხადე, მამუსხაფაფა გამოყცხადება, მორუსხაფაფა(ე) გამოაცხადება თურმე) *გრძლ.* აცხადებს.

სხაღნი-ი (ცხადის) ზამბინაშა. **ღ ი ფ ც ხ ა დ ი,** **მუშ დროს ვამშართუ** – დავაჯიანე, თავის დროზე ვერ მოვედი. **შორ. აყხადებული ყველი** – დროგადაცილებული (დაშთავებული) ყველი.

სხაპალ-ი (ცხაკალს) **ოღნაშ ნიშის ღანყაშა,** – თქორი (*კ. ვარ.*). **ცხაკალანს ნიშას იწყებს.**

სხაპაშ-ი (ცხაკაფის) იგივეა, რაც **ც ხ ა კ უ ა .**

სხაპინ-ი (ცხაკინს) *იხ.* ღოცხაკინი.

სხაპაშ (ცხაკაფს) სახელი **ც ხ ა კ ე (ნ)** ზნისა – 1. ზღომა; ღვარღნა, ღვარღნა მსპაშა (იოქმის პატარა საგანზე, ვადაბნით ადამიანზედაც). *იხ.* ღოცხაკაუ. **შორ. კვაკაუ, ჯვარგაუ.** 2. ნოსკარტის ცემით ბამცემული ხმა, – ჩხაპენი. **ქოთობი უც ხ ა კ ე ა ნ ს** – ქოთობი ნოსკარტით უჩხაკუნებს. 3. შპალო ღარტაშა. **ქოცხაკ ე დუს ჭინუ** – (ქი) დაარტყა წნელი თავზე. **თინა რდგ ოკო ლაკარტი ქოცხაკ ე კ ო ნ ი,** – ქოქმინ ხომლა კოქ დუეუ ხე: *ახ. I, გვ. 25* – ის იყო ლაკარტი (გველის ენა) უნდა ჩაერტყა რომ სხადა ხმელმა კაცმა თავში ხელი. **ცხაკუნს** (მოსხაპა დაარტყა, მუსხაპა დაარტყამს, მორუსხაპა(ე) დაარტყამდა თურმე) *გრძლ.* დაარტყამს (მსუბუქად). **აყხაკუენ(ნ)** (მასხაპა დავარდა, მუსხაპა(ე) დავარდნოლა, მორუსხაპა(ე) დავარდებოდა

მუნეუცხაცხურე? : *მასლ., გვ. 101* - ან ამდენი ნივთის ბაჟა რითლა მოასხურე?

სმაჰმ (ცხევეს) პატარა და არანისმავატიური (პიროვნება). გამოიყენება თიუნდაც.

სმაჰუ (ცხეუეს) იგივეა, რაც ქუჟუე, - დიდი გოდრის მსგავსად მოწნული ძარა სამწყდევად. *იხ. ცხიკო.*

სმეზლარი (ცხემლარი) ტულისმავარი, მოკლტარიანი იარაღი, რომელსაც მოქაუთავული წვარი აქვს (ღინკი). პინახის ბასასხლავი (*მასლეტი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 160*). *შტრ. სარსხელი // სარცხელი.*

სმეშური (ცხემურს) *მოჟან. ქაქასიური* რცხილა (*ა. მყ.*); ცხეშლა. *შტრ. ლაზ. ცხემური (ა. მყ.). იხ. ცხიშური.*

სმეშურნი (ცხემურნის) რცხილნარი.

სმანი (ცხენს) *ზოოლ.* ცხენი. ქიჯელობოლუ ცხენს - დაუდა ცხენზე. ითამ მუჭო მეცხენეი, ცხენეფი ქიჯეონე ხეს; *კ. სამეშ., ქართ. ზეპ., გვ. 95* - ვითომ როგორც მეცხენემ ცხენები დაიჭირა ხელში. იცხენიში მორქია ცხენის მოქნევა, - ცხენის გაჭენება, თამში. ირკოჟ აკვირენდეს ცხენეფიში მორქიათ; *კ. სამეშ., ქართ. ზეპ., გვ. 94* - ყველას აკვირებდნენ ცხენების თამშით. სამეგრელოში გავრცელებული ყოფილა ორი ჯიშის ცხენი: ნამარგალი და ხაინდრავა. ნამარგალი ჯიშის ცხენი ტანით დიდი იყო და მუშა, მაგრამ ტლანტი. ხაინდრავას ჯიშის ცხენი ტანით მორჩილი იყო, მაგრამ კობტა და კარგი თობარკი (*ს. მკაალ., გვ. 195*). სქესწლოვანების მიხედვით უწოდებენ: დედალს - ფამატი - ერთი წლისა; ჭაკი - სამი წლისა; ჭაკი ცხენი - ოთხი წლისა. შამალს - ქვირა - ერთი წლისა; კვიცი // ომარკინდაში - ორი წლისა; ვარაყა // ონჭყაში - სამი წლისა; ვარაყა // ულაყი - ოთხი წლისა (*მასლეტი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 224*). ცხენის სიარულის სახეები: ლაფშურე - ჩქარი ნაბიჯით სიარული; მავალი - მუძეული; თობარკი - იორლა, მარდად და კობტად სვლა; გორგალური - გრგალი. ავადმყოფობანი: ჩამურე - ცხენს ახველებს; უკა - კისერი უსივდება, ზოგჯერ ჩრქოც უდგება; კვერცხი - უზდება მუხლზე და ეს სიძისენე კვერცხით აზის; ლაქა - გავა ევაება და ექერცლება. თამშობანი: ქართაში ლახაყი - ქართის თამში; კილორობა - მეკრდული; ისინდუა - ისინდი; თარჩია - თარჩია. საკუთარი სახელები: ალია, გერგეში, ირემი, კვაკვა, კვაკვა, კეინრა, კინტო, ლაფმა, მარულა, საღარია, ჩეღარქეში, ცაქვა, ცირა. ცხენის ფეხის სახელები: ჩუბა უქანა ფეხები, აბხა წინა ფეხები, კვინჭიხე წინა ბარკალი, წირღვი წინა წივიები, კონჭი წინა

კოჭი, ჩორქო წინა ჩლიქები... (*მასლეტი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 224*). *შტრ. ლაზ. ცხენი ცხენი (ს. მარ).*

სმანამ-ი (ცხენამს) ცხენიანი. სუმი ცხენამი კოჩი: *შ. ზუძ., გვ. 40* - სამი ცხენიანი კაცი. ქვითი ცხენამს ქვითიძივენდა: *ი. ყოფშ., გვ. 178* - ქვითი ცხენიანს დასციროდაო. *შტრ. უცხენე.*

სმანამ ქათა (ცხენამ ქათას) ცხენიანი ხალხი. ქემალით ცხენამ ქათაქა: *კ. სამეშ., ქართ. ზეპ., გვ. 95* - მოადგა ცხენიანი ხალხი.

სმანდოცხენ *ზრვ.* ცხენდაცხენ. ისოფესე ღო ისოფესე ცხენოცხენე: *ი. ყოფშ., გვ. 34* - იბრძოლეს და იბრძოლეს ცხენდაცხენ. ცხენდოცხენო აქანთხეს - ცხენდაცხენ შეეჯახნენ.

სმანდო-ი, სმანდო-ი (ცხენდოლის, ცხენდის) ცხენდისანი (*ც. როგაუა*). ცხენდოქ კოს ქვითითი კოჩი ვეაძიყანდა: *თ. სახოკ., გვ. 266* - ცხენოსანს ქვითი დასციროდაო.

სმანდო მამიშხარია (ცხენში მამიშხარია) *მოჟან.* ცხენისპირილა (*ა. მყ.*).

სმანდო ყურაძანი (ცხენში ყურაძანი) *მოჟან.* შახის ხეივანი პრემპარი, ისხამს შამ და მომარქო ფორმის მსხვილ მარცვალს, ღვინო დგება პარში (*ს. მკაალ., გვ. 189*).

სმანდო-ი (ცხენდის) იგივეა, რაც ცხენდოი, ცხენდოქი, - ცხენდისანი, ცხენიანი. ცხენო დ არაბიში არკი: *შ. ზუძ., გვ. 249* - ცხენოსანი არაბის არკი.

სმაპაჰმი (ცხევაჟის) იგივეა, რაც ცხევაჟი.

სმაპაჰა (ცხევაჟას) იგივეა, რაც ცხევაჟა.

სმანდა, რსმანდა (რცხენანს) მსომანეი, შალარა (*ი. ყოფშ., ქ. ქარ.*); თაძირი და შანვარაჟი შარი.

სმანდა-ი (ცხენანის) *ზოოლ.* პატარა ზომის მატლი, გამორჩევა მოუსპინდრობით, სულ მოქარაბაშია. ნანა, ცხენანტი ეუმოლი სქან წინას - დედა, ცხენტი შესული (მენახოს) შეს ენაზე (წყველა). // *ვაფტ. მეკირცხლო, მოუსვენარი, ცქვიტი, წნარფი. ცხენანტი ბაღანა რე - ცოცხალი, მეკირცხლო ბუშუა.*

სმანდალ-ი (ცხენგალ/რს) ფუსფუსოვა, ფაცური; ცანცარი; მოუსპინდროვა, წინალი; სნარაჟა, სურაჟა; ნანდალი. ქიჯიოფურინე კარყე ღო ილიყე ცხენანტალი: *ი. ყოფშ., გვ. 59* - დფორინდა კარხე და დანყო წრიალი. ამუსერი ძაბაძი ცხენანტალი ქიჯიყე: *ქხს, II, გვ. 152* - აბილამ გოგომ წრიალი დანყო. ჭინჭაქ... დილიყე ცხენანტალი: *ქხს, II, გვ. 44* - ქინჭრაქამ... დანყო ცანცარი. *შტრ. ცხენანტი.*

სხანდალა (ცხანდალა) სხელი
 იცხანდალუ (ნ), უცხანდალუანს
 ზნათა - 1. მოუსხანრობა, წრიალი;
 სწრაფა, შურაბა. ცოროფილს მიეგმორი,
 გურს მიცხანდალუანს: *ი. იოფშ., გვ. 131;*
ქს, I, გვ. 242 - საყვარელს (მეყვარულს)
 მოეგმორი, ვულს მბრუნეს (მწეავს). იკოლოთ,
 იცხანდალუ: *მ. ხუბ., გვ. 67* - იტრიალა,
 იწრიალა. გვალამი წვანც მუკობორცქე,
 ლობერამი მიცხანდალუ: *ქ. სამუშ., ქართ.*
ზეპ., გვ. 116 - მთის წვერიდან მონასლებტი
 (მოსლებტა) დაეკებას უშურება. 2.
 სიცივისაბან ხელ-ფეხის, ცხვირ-აინის
 ნვა. ჩხურუქ ხელო კეჩი მეფუცხანდალ-
 ლუუ - სიცივემ ხელი და ფეხი ნაწევა. 3.
 პატარა ტრტაბისაბან და ფოთლეპისაბან
 ბასუფთაბაბ, ტრტაბის ბაპარა (ცალით,
 ცულით, დართი...) - ბასხვლა.
 ცხანდალანს (ბოსხანდალუ გასხლა,
 ბასხანდალუ გაუსხლავს, ბოსხანდალუაქ)
 გასხლავდა თურმე) *გრდმ. სხლავს, ტრტებს*
 (ფოთლებს) აცლის; ხელ-ფეხს წეავს.
 იცხანდალუ (ნ) (-, იხანდალუ ინი იწრიალა მან,
 უსახანდალუ უწრიალინა, იოსხანდალუაქ)
 წრიალებდა თურმე) *გრდლუ. ვებ.* წრიალებს,
 მოუსვენრობს.
 უცხანდალუანს (უსახანდალუ უწრიალა, დაუნვა
 (გული); უსახანდალუა უწრიალია;
 იოსხანდალუა უწრიალებდა თურმე) *გრდმ.*
სახე. ქ. უწრიალებს, უწეავს (გულს).
 უცხანდალანს (ბასხანდალუა გაუსხლა,
 ბასხანდალუა გაუსხლავს) *გრდმ. სახე. ქ.*
 ცხანდალანს ზნისა - უსხლავს.
 იცხანდალუ (ნ) (ბოსხანდალუ გაისხლა,
 ბოსხანდალუაქ) გასხლავს) *გრდლუ. ვებ.*
 ცხანდალანს ზნისა - ისხლებს.
 იცხანდალუ (ნ) (იხანდალუ შესძლებელი გახდა
 'გა'სხვლა, -) *გრდლუ. შესძლ. ვებ.*
 ცხანდალანს ზნისა - შეიძლება 'გა'სხვლა
 (გაისხლას).
 აცხანდალუ (ნ) (ახანდალუ შეძლო 'გა'სხვლა, -,
 ბოსხანდალუაქ) შესძლებია გასხვლა) *გრდლუ.*
შესძლ. ვებ. უცხანდალანს ზნისა -
 შეუძლია 'გა'სხლას; იწრიალოს.
 ოცხანდალუანს (იოსხანდალუა უწრიალა
 'გა'სხვლებიენა, უსახანდალუა უწრიალა)
 'გა'სხვლებიენბა, იოსხანდალუა უწრიალა)
 ასხვლებიენბა თურმე) *კაუზ.*
 ცხანდალანს ზნისა - ასხვლებიენბს.
 მასხანდალარი *მიძლ. მოქმ.* გა'სხვლებლი;
 წრიალებელი.
 იოსხანდალარი *მიძლ. ვებ. ზე.* 'გა'სახვლებლი;
 სანრიალებელი.
 ბოსხანდალარი *მიძლ. ვებ. წარს.* გასხვლებლი;
 აწრიალებელი.

ნასხანდალა *მიძლ. ვებ. წარს.* ნასხლავი;
 ნანრიალები.
 ნასხანდალური *მიძლ. ვებ. წარს.* სხვლის;
 წრიალის საფასური.
 სხანდალუ (ცხანდალუ) იგივეა, რაც
 ცხანდალუა, - ბასხვლა.
 სხანდიში ქვერსხი (ცხანდიში ქვერსხის)
 მატლის (ცხანდის) ქვერსხი.
 სხანდარი (ცხანდარი) ერთბაერი მატლი. *შდრ.*
 ხეგარი.
 სხანტილი (ცხანტილი/რს) *მიძლ. ვებ. წარს.*
 ცხანტუნს ზნისა - 'და'სწრიატილი.
 ცხანტილი ყვალი 'და'სწრეტილი ყველი. *შდრ.*
 ხეოროლი.
 სხანსხი (ცხანსხის) *მოქმ.* იგივეა, რაც
 ცაცხუ, ცხანსხი, ცხანსხუ, - ცხანსხი.
 ცხანსხიში ჯინც გუთუოხე: *ქს, I, გვ. 148*
 - ცხანსხის ძირას ვზივარ.
 სხანსხალი (ცხანსხალი/რს) იგივეა, რაც
 ძეცაძეცალი.
 სხანსხინი (ცხანსხინის) სუსხვა ქეძისბან,
 ჯინცრისბან... *შდრ. ცხანსხუ*¹.
 სხანსხინი (ცხანსხინიას) რაც სუსხვას, -
 მსუსხვანი. *შდრ. ოცხანსხინ'ანია.*
 სხანსხირი (ცხანსხირის) *მიძლ. ვებ. წარს.*
 ცხანსხუნს ზნისა - 'და'სუსხული;
 დარხნელებელი.
 სხანსხუ (ცხანსხუას) იგივეა, რაც ცაცხუა,
 ცხანსხუა¹ - სუსხვა. // ცოტას დღეწა ისა,
 რომ სხვამ ძლივს იბრძანოს. *შდრ. ცვაცხუა.*
 ცხანსხუნს (ღოსხანსუ დასუსხა, ღოსხანსუ
 დასუსხვას, ღოსხანსუაქ) დასუსხვდა
 თურმე) *გრდმ. სუსხავს.*
 აცხანსხუ (ნ) (აახანსუ დასუსხა, აოსხანსუ
 დასუსხვია) *გრდლუ. ვებ.* ცხანსხუნს ზნისა
 - ესუსხება.
 მასხანსხალი *მიძლ. მოქმ.* 'და'სუსხავი.
 ოსხანსხალი *მიძლ. ვებ. ზე.* 'და'სახსხი.
 სხანსხალი *წარს. ვებ. წარს.* 'და'სუსხული.
 ნასხანსხა *მიძლ. ვებ. წარს.* 'და'სახსხი.
 ნასხანსხარი *მიძლ. ვებ. წარს.* 'და'სუსხვის
 საფასური.
 სხანსხი (ცხანსხის) იგივეა, რაც ჩხვერკი, -
 ფიჩხი. მუნეფიში ქომოლი-პატონევი
 ცხვერკის ქეშპახანდეს: *ი. იოფშ., გვ. 150;*
ქს, I, გვ. 291 - მათი ქმრები-პატონები ფიჩხს
 ამტერევენდენ. *შდრ. ლაზ. ცხიკი ფიჩხი (ნ. მარი).*
 სხანსხი // სხანსხი (ცხანსხის) // სხანსხი //
 სხანსხი (ცხანსხის, ცხანსხის) სხანსხი //
 თქუა: ომი წინას ცხვენს ქვეგუოხულია ღო
 დახე დოფხუმაფექია: *ა. ცან., გვ. 130* - მუხამ

თქვაო: ასი წელი სხვენზე ვიყავ დადებული და კინალამ გაეხმარეარო. არგუნე ცხვენს გიმაძულეა დო ხოჯე ეშე ეშმაყუნდეს ოჯეილაროება: *თ. სახოჲ, გვ. 241* – ცული სხვენზე იდო და ხარი ზედ აპავედათ დასაკლავადო. *შორ. გურ., შორ., იმერ., ლეჩხ.* ცხვენი სახლის ჭერსა და სახურავს შუა ადგილი ჭირნახულისა და ავეჯის შესანახად (*ა. ლღ.*); *ლაზ. ონცხონი სხვენი (ბ. მარა).*

სხვენი-ი (ცხვენის, ცხვენს) იგივეა, რაც ცხვინდი, – სხვენი. ცხვენი დის მანგო ქეთუღირთე: *მ. ხუძ., გვ. 294* – სხვენს სწორზე დაუდგა ქვეშ.

სხვესხვეარა, სხვესხვეარია (ცხვეცხვერეს, ცხვეცხვერეას) პატარა ტანისა ლა კოხტა. ჩემი ცხვეცხვერეა ბოში – ჩემი კოხტა (პატარა) ბიჭი.

სხვეთუხა (ცხეთუხას) სახელი ცხვითუნს ზმნისა – 1. ჩხველმტა (*ქ. ჯარ.*). *იხ. ცხვეტუა.* 2. ყვინთვა; წყალში თიპის კარა. ათაქ ცხვითუნდუ ღუსუნი, მელე კილელენდუ – აქ რომ ჩაყვინთავდა (პყრავდა თავს), მეორე ნაპირზე გავიდოდაო. ქეარას ქოცხვითუ ხამუ – მუცელში უჩხვოტა დანა. ცხვითუნს (მოსამითა უჩხვოტა, ყვინთა; შხვეთუ უჩხვოტა, უყვინთავს; წოსამითა(მ) ჩხვოტდა, ყვინთავდა თურმე) *გრძმ. ჩხვოტეს;* ყვინთავს (თავს).

იყვითუნს (იხვეთუ იჩხვოტა, ყვინთა თავი; შხვეთუ უჩხვოტა, უყვინთავს თავი) *გრძმ. სათა. ჯე.* ცხვითუნს ზმნისა – იჩხვოტეს; იყვინთავს (თავს).

უყვითუნს (შხვეთუ უჩხვოტა, უყვინთა თავი; შხვეთუ უჩხვოტა, უყვინთავს თავი) *გრძმ. სახხე. ჯე.* ცხვითუნს ზმნისა – უჩხვოტეს; უყვინთავს (თავს).

იყვითუნ(ნ) (იხვეთუ // იხვეთუ შხვეთუ გახდა ჩხვოტა, ყვინთა; –) *გრძლე. შხვეთუ. გრძმ. ცხვითუნს ზმნისა – შხვეთუა ჩხვოტა, ყვინთა.*

აყვითუნ(ნ) (ახვეთუ // ახვეთუ შხვეთუ იჩხვოტა, ყვინთა; –, წოსამითა(მ) შხვეთუა ჩხვოტა, ყვინთა) *გრძლე. შხვეთუ. გრძმ. უცხვითუნს ზმნისა – შხვეთუა ჩხვოტა, იყვინთოს.*

ოყვითაფუნანს (ოყვითაფუნანს აყვინთავს; შხვეთუაფუნანს უჩხვოტინებთა, აყვინთავს; წოსამითა(მ) აჩხვოტინებდა, აყვინთავს; აყვინთავს თურმე) *აჟუ. ცხვითუნს ზმნისა – აჩხვოტინებდა, აყვინთავს.* **მასამითა(მ) მიძე. გრძმ. მჟე. მჩხვოტელი;** მყვინთავი. **ოსამითა(მ) მიძე. გრძმ. მჟე. საჩხვოტელი;** საყვინთავი.

სხვეთუი *მიძე. გრძმ. წარს. დანხვოტელი;*

ჩაყვინთელი. **ნასამითა(მ) მიძე. გრძმ. წარს. ნახხვოტელი;** ნაყვინთი. **ნასამითა(მ) მიძე. გრძმ. წარს. ჩხვოტეს;** ყვინთის საფასური. **შხვეთუი** *მიძე. გრძმ. წარს. უჩხვოტელი;* უყვინთავი.

სხვეკალ-ი (ცხვეკალს) პატარა ლა სუსტი.

სხვენი (ცხვენს) იგივეა, რაც ცხვენეი, – სხვენი. ცხვენეი შხვეთუაფუნანი, იხვეთუ რდუ სულელი, – ელეთურნი, თინა რდუ: *ა. ყოფშ., გვ. 178* – სხვენზე ყანა რომ დაიღო, ის კი არ იყო სულელი, – რომ ეშხვეთუაფუნანი, ის იყო. ცხვენეი შხვეთუაფუნანი: *ა. ყოფშ., გვ. 148* – სხვენზე ნიგოზი მიდევს (მიძევს).

სხვენი (ცხვენის, ცხვენს) იგივეა, რაც ცხვენეი, ცხვენეი, – სხვენი. შხვეთუაფუნანი ცხვენეი: *ა. ყოფშ., გვ. 186* – ვისი (სად) ყანა და იისი (სად) სხვენი. ჩქინი ზარალი გაფილი რე, ცხვენეი შხვეთუაფუნანი რე – ჩქინი ზარალი გადახილია, სხვენზე დაყრილი.

სხვენი (ცხვენის, ცხვენს) იგივეა, რაც ცხვენეი, ცხვენეი, ცხვენეი.

სხვენი (ცხვენის) მოხრილცხვენიანი, არნივის წინსართის მსაძვსცხვენიანი, – დიდი ლა შხვეთუაფუნანი შხვენი. *შორ. იმერ. ცხვენეა დიდი და უშოი ცხვენი (ჟ. შორ.).*

სხვენი (ცხვენის) მოხრილცხვენიანი (იხ) უწოდებდნენ ცხვენიანი. როდესაც რომელიმე ამხანაგი წავიდა სადმე, კარს ცხვენი მოაბრუნებდა იქით, საითაც უნდა წასულიყო. კარავში მოსული გაიგებდა ამ ცხვენი მიმართულების საშუალებით, თუ საითკენ წავიდა ამხანაგი (*მასალები, ტ. III, გვ. 216*).

სხვენი (ცხვენის) პატარა ლა ნახვენილაგუსცხვენიანი.

სხვენი (ცხვენის); თოლილი ცხვენი თვალის დაჭყლუტა, გაგონილი დანხვოტინება.

სხვენი (ცხვენის) სახელი **ოცხვეთუნანს** ზმნისა – პრანავა, შხვეთუ (თვალისა). **ოცხვეთუნანს** თვალის დავსება. **ოცხვეთუნანს** (შხვეთუაფუნანი) დაჭყლუტა, დაპრანავა; შხვეთუაფუნანი დაჭყლუტა, შხვეთუაფუნანი დაჭყლუტა თურმე) *გრძმ. შხვეთუ, პრანავა (თვალის).* **იხ. წომოცხვეთუნანს.**

სხვეთუ (ცხვენის) იგივეა, რაც ცხვეთუა, – ჩხვეთუა, ჩხვეთუა. **ტუტამ** ტუტამ ჩხვეთუაფუნანი რე – ნაცრიან ტომარას ჩხვეთუაფუნანი. **ხამი ქაა ცხვეთუაფუნანი** ქეარას – დანა უჩხვოტა მუცელში.

სხვეთუ (ცხვენის) იგივეა, რაც წყვეთუა.

თურმე) *გრძმ. ტრუსას, რუჯავს, ხრუჯავს.*
იციბოკუენ(ნ) (აიოსხრომა ვაიტრუსა,
ბოსხრომა(ნ) ვაიტრუსულა,) *გრძლუ. ენებ.*
ეხიროკუნს ზმნისა - იტრუსება, ირუჯება,
იხრუკება.

ოეხიროკუენ(ნ) (დაასხრომა დაეტრუსა,
დასხრომა დაეტრუსეია) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
ეხიროკუნს ზმნისა - ეტრუსება, ერუჯება,
ეხრუკება.

ოეხიროკაფუანს (ოხსრომაჟაუ ატრუსეინა,
ჟახრომაჟაუ უტრუსეინებია, დოხსრომაჟაუ(ნ)
ატრუსეინებდა თურმე) *კაუჭ. ეხიროკუნს*
ზმნისა - ატრუსეინებს, არუჯეინებს,
ახრუკეინებს.

მახსრომალი *მიძლ. მიჟმ.* 'ვა'მტრუსავი,
'ვა'მრუჯავი, 'და'მხრუკავი.

ოხსრომალი *მიძლ. ენებ. ზგ.* 'ვა'სატრუსი,
'ვა'სარუჯავი, 'და'სახრუკავი.

სხსრომალი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'ვა'ტრუსული,
'ვა'რუჯული, 'და'ხრუკული.

ნახსრომალი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'ვა'ნატრუსი,
'ვა'ნარუჯი, 'და'ნახრუკი.

ნახსრომალი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'ვა'ტრუსეისი,
'ვა'რუჯეისი, 'და'ხრუკეისი სადასურ.

ალახსრომალი *მიძლ. ენებ. წარს.* ვაუტრუსავი,
ვაურუჯავი, დაუხრუკავი.

სხირტუ (ეხირტუს) *იხ. ეხირტუ.*

სხირტუ (ეხირტუს) სახელი ეხირტუნს ზმნისა -
ბადისი მიქანოვა (*ბ. კოლანავა*); ძუისი დაბაბა
(*დ. ფილია*).

სხირტინი (ეხირტინი) 1. ბაცივების ბამო
ქინარკო ღიტინი, სუნთქვის ბაქნალება.
ქისერს მიეხირტუნანს მუღგარენი,
ხო ვაგობრგინი? - ქისერში მილიტინებს
რალაც, ხომ არ ვაეცივინ? *ჰიდრ. იბერ. სირსილი*
ქისერში ვაცივებისგან რომ გილიტინებს, სულს
მოთქმას გიშლიდეს (*ე. ბერ.*). 2. შიხინი.

სხირტუ (ეხირტუს) იგივეა, რაც წყირტუ,
წყვტრტგ, - ქათმის (უპირატესად წინილების)
გადაძმები ავადმყოფობა, - ხრინნი, თხიბა.
ეხირტუ ქაალოლე წიწილენსინი, ამონენს,
აჩიჩენს - ეხირტუ წინილებს რომ დაემართება,
ამონენს, ავლახებს. *ჰიდრ. ევრ., იბერ., ლეზბ.*
თხიბაჲ, თხიბეჲ ქათმის, წინილის
ავადმყოფობა (*ე. ბერ., მ. ალაფ., ა. დლ.*).

სხირტა! *ჰორსდ.* კატის ვასადენი შეძახილი.
(*საპირისპ. ციბ, ციბ!*). ეხირტა, კატუ, სი
ოხერო! - აცხა, კატავ. შე ოხერო! *ჰიდრ. იბერ.*
ციცხა! კატის შერისხვა: აცხა!

სხირტა (ეხირტუს) ძალზე მშრალი და ხისტი
(*მ. ბაძ., II, გვ. 122*).

სხირტუნა (ეხირტუნა) იგივეა, რაც
ექიქტუნა, - სახელი ეხირტუნს
ზმნისა - პატარა ლუპამპით ჭამა, - ციციანა.

სხირტინი (ეხირტინი) ლაშქარი; ხალხი. თურქიში
ეხირტინი ეკოლენი, ვაუქენა ათენეჟე:
ქ. საბუშ. ქართ. ზგ., გვ. 98 - თურქის ლაშქრის
მოსვლაზე მათ არ იციან არაფერი. ვაუკათო
თაქიან კათა მუში ეხირტინა: *ქ. საბუშ. ქართ.*
ზგ., გვ. 99 - არ ურევია აქაური ხალხი მის
ლაშქარში. ეხირტინი აკომკათევა - ხალხი
შემიგროვო.

სხირტინა (ეხირტინა), სხირტინა
(ეხირტინა) სახელი ეხირტინს ზმნისა -
ცხირტინა. ეხირტინელ უხვალე მუში
უღლიმო: *მ. ბუძ., გვ. 1* - ცხოვრობდა მარტო
მისი თავისთვის. თამ განაშექ ჩქინი
ეხირტინა: *ქ. საბუშ. ქგს, გვ. 165* - ასე
გარდაქნა (აქცია) ჩვენი ცხოვრება.
ეხირტინს (*ეფრ. იხსრომა იცხოვრებს, იხსრომა*
იცხოვრა, უხსრომა უცხოვრია, დოხსრომა(ნ)
ცხოვრობდა თურმე) *გრძლუ. საშ.-მოქმ.*
ცხოვრობს.

იეხორენს (იხსრომა იცხოვრა, უხსრომა
უცხოვრია, დოხსრომა(ნ) ცხოვრობდა თურმე)
გრძმ. იცხოვრებს.

იეხორენა (იხსრომა შესაძლებელი ვახდა
ცხოვრება, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
ეხორენს ზმნისა - შეიძლება ცხოვრება.
აეხორენა (აიხსრომა შეძლო ეცხოვრა, -
დაიხსრომა(ნ) შესძლება ცხოვრება) *გრძლუ.*
შესაძლ. ენებ. ეხორენს ზმნისა - შეუძლია
იცხოვროს.

ოეხორებაჟუანს (ოხსრომაჟაუ აცხოვრებინა,
უხსრომაჟაუ უცხოვრებინებია,
დოხსრომაჟაუ(ნ) აცხოვრებინებდა თურმე) *კაუჭ.*
ეხორენს ზმნისა - აცხოვრებინებს.
მახსრომალი *მიძლ. მიჟმ.* მცხოვრები.

იხსრომალი *მიძლ. ენებ. ზგ.* საცხოვრებელი.
ნახსრომალი *მიძლ. ენებ. წარს.* ნაცხოვრები.
ნახსრომალი *მიძლ. ენებ. წარს.* ცხოვრების
სადასური. *იხ. სანესუარებელი.*

სხირტინი (ეხირტინი) მჟღ (ე. გლიავა).

სხირტინა (ეხირტინა) *იხ. ცხირტინა* - სახელი
ეხორტუნს ზმნისა - ცხაჲ; სსლჲ,
ჩამოქაჟა; ბადაბაჲ.

სხირტალი (ეხირტალი/რს) იგივეა, რაც
ეხორტალი, - ცოცხალი.

სხირტალი (ეხორტალი) იგივეა, რაც ეხორტა -
ლითქე უქონილებული ეხორტა: *ი. იფშ. გვ.*
22 - დინყო უჩხურად (ნაუკიდებლად)
ცხოვრება.

სხირტა (ეხორტა) იგივეა, რაც ეხორტა,
ეხორტა, - ცხირტა; რჩენა თაჟისა.

ხე ავოლი ცხოველები? *ქსს, I, გვ. 184* - ხელი ავოლი ცხოველებზე. თქვა მუთონი გილუნან-და, დელი დიციხორათინი? *ქსს, I, გვ. 292* - თქვენ რაიმე თუ გაქეთ, თავი რომ ირჩინოთ?

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) იგივეა, რაც ცხოველები, ცოცხალი. კონი ვევიტიტი ცხოველები: *ა. ყოფშ, გვ. 98* - კაცი არ დატოვა ცოცხალი. ცხოველებო *ზმზ*. ცოცხლად. ცხოველებო ვამაჭკობი: *მ. ხუძ, გვ. 159* - ცოცხლად ვერ შეგჭამე.

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) სახელი ცხოველები - ბუ (6) ზმნისა - 1. ბაცოცხლები; 2. წვალბა; წვალბაში სიტოცხლ (ა. ყოფშ, I, გვ. 1). იცხოველებუქ თე ნინა დაჩხორითი: *ა. აგვ, გვ. 96* - ვიტანებები ამ ცეცხლის ალით. ოლი იფცხოველებუთენი, წორი იფიო მურიდგმა: *კ. სამუშ, ქართ. ზგა, გვ. 71* - სანამდისაც ვიცოცხლებთ, ტოლად ვიქნებით სულდგმული.

ცხოველები (ივრ) იხორახე იცოცხლა, უხორახეა უცოცხლია, იხორახეა (ივრ) ცოცხლობდა თურმე *გრდუე. სპ-შიქმ*. ცოცხლობს; წვალბის. იცხოველებუქ (6) (იხორახე 'გა' ცოცხლად, სსრკსაბლ-ი 'გა' ცოცხლებულა) *გრდუე. ენებ*. აცხოველებს ზმნისა - ცოცხლებდა; წვალბა.

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) იგივეა, რაც ცხოველები, - სახელი ცხოველები ზმნისა - ტოტბანის ჩამოჭრა, სხაბა, ბადაბაღვა, ჩამოკაფვა, სხაბა. (სი) სურუ უცხოტი ჩხოველებსა: *მ. ხუძ, გვ. 170* - (მენ) სურო უკავი ძროხებსაო. შაუ ცხოველებს ჯაბის - პავლე კავას (ბელავს) თუთის ხეს. ჩეკა ღელიშახ ვეცხოტუ - ალის ხე თავამდე ასხია. მეთხლებქ უწუ მეთხლებს: სი უცხოტი დო მა ურმეინუნქია - მეთხმ (თხის მწყემსმა) უთხრა თხის მწყემსს: მენ უსხიბე და მე უსტვენო.

ცხოველები (სსრკსაბლ-ი) იხორახე უსხიბავს, იხორახე სხედა თურმე *გრდმ* ბელავს, სხეას (ტოტბეს). იცხოველებს (ბიიხორახე) გაისხიბა, ბაუხორახე გაუსხიბა) *გრდმ. სათავ. ქვ. ცხოველებს ზმნისა* - ისხეას თავისთვის. უცხოველებს (ბაუხორახე) გაუსხიბა, ბაუხორახე გაუსხიბა) *გრდმ. სასხე. ქვ. ცხოველებს ზმნისა* - უსხეპავს, უსხეავს (ტოტბეს). იცხოველებუქ (ბიიხორახე) გაისხიბა, ბიიხორახე (ბიიხორახე) გაისხიბა) *გრდუე. ენებ*. ცხოველებს ზმნისა - ისხიბება, ისხელება. აცხოველებუქ (ბაუხორახე) გაისხიბა, ბიიხორახე (ბაუხორახე) გაისხიბა) *გრდუე. ენებ*. უცხოველებს ზმნისა - ისხიბება.

იცხოველებს (იხორახე) შესაძლებელი ვადა 'გა' სხეას. -) *გრდუე. უსხაბლ. ენებ*. ცხოველებს ზმნისა - შეიძლება სხეას, ვადაბელვა. აცხოველებს (სსრკსაბლ-ი) შესაძლებელი ვადაბელვა) *გრდუე. უსხაბლ. ენებ*. უცხოველებს ზმნისა - შეუძლია სხიბოს, ვადაბელვოს (ტოტბეს). ოცხოველებს (იხორახე) ასხიბება, უსხიბავს უსხეებინება, იხორახე უსხეებინება (იხორახე) ასხიბება თურმე) *კახუ. ცხოველებს ზმნისა* - ასხეებინებს, ასხევევინებს. ბაუხორახე *მოდ. მოქმ.* მკავავი; მსხეპავი; 'ვადამბელვი. იხორახე *მოდ. ენებ. მკ.* სასხეები; 'ვადამბელი. სხიბილი *მოდ. ენებ. წარს.* 'ვადამბელი, 'ვადამბელი. ნასხეა *მოდ. ენებ. წარს.* ნასხეები, 'ვადამბელი. ნასხეა *მოდ. ენებ. წარს.* სხეების, 'ვადამბელვის საფასურო. უსხეა *მოდ. უარყ.* უსხეები, 'ვადამბელი. *შდრ. მის.* სხეებტა ტოტბის გამოჩენა, ვადაბელვა (ა. ღა); *ღაზ. ცხოველებს* ოცხოველებს ვადაბელვა, ცხოველებს *ტრმოლ., გვ. 413*.

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) იგივეა, რაც ცხოველები. იცხოველებს *ა. ყოფშ, გვ. 163* - ვიცხოველებოთ. **სსრკსაბლ-ი (ცხოველები)** *მოტან.* მცინება პრთბაპრი. მუ სქეპან რე საყვარელი ცხოველები, ჩეთო ქუქუქელი - რა ღამაზია საყვარელი ცოცხი, თეთრად შემოსილი. *შდრ. ტომონ.* ოცხოველებს (ა. ცხად, ტომონ, გვ. 65).

სხე (ცხე) იგივეა, რაც ცხე, - სხეინი. ცხეს ცხეს ვიგაბანა და ვეგვლედა! - სხეინი ძეგსო და ჩამოიტანე!

სხე (ცხეს) 1. ვეხსაცხეის ჩაცმა უნდინოდ. კუჩხმოდელი ცხესე მათუ - ვეხსაცხე მელი უნდინოდ აცვია. 2. სხეინი (დ. ყოფია).

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) 1. უსხეინი (*მაქ.* ღვინის). 2. სურდოთი (ან საერთოდ) ავადმყოფი მიჩრ ცხვირით ბაძენაშული სუნთქვის დროს გამოცემული ხმინა. 3. ცხვირში ლაპარაკი. *შდრ.* ღვინი; კუჩხი, ხეინი, ჭუჩხი, წუჩხი.

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) ვისაც ცხესე სჩაპია, - ცხვირში მოლაპარაკა.

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) *მოტან.* იგივეა, რაც ბაცუ, ცხესე უკერი; ცქიმუნტური, - ზემარტლი, სხეარტლი. *შდრ. ღაზ.* ცხესე უკერი // ცქიმუნტური; ცქიმუნტური (ა. ძყ).

სსრკსაბლ-ი (ცხოველები) 1. მატრის დელინი სხა, უსხეინი. ვეფთვათ აკა სქანი ცხესე -

ცხინა მაჭარი - დავლით ერთი შენი შუმ-
ხუნა (ფუცხუნა) მაჭარი. 2. რურჩული (ა. ქარ).

სსპსპინა (ცხურცხინას) რასაც შუმხუნა
ახასიათებს, - შუმხუნა.

სსპსპინა (ცხურცხინუს) იგივეა, რაც
ცხურცხინი, - სახელი ცხურცხინუნს
ზმნისა - მაჭარის დულილის ხმა, შუმხუნა.
ცხურცხინუნს (სხარსინა იშუმხუნა, უსხარსინა
უშუმხუნა, ნოსხარსინა(ნ) შუმხუნებდა
თურმე) ვრდუე. საშ. -მოქშ. შუმხუნებს.

სსპ-ი (ცხუტის) მოტან. ძეძვი. ი ცხუტუე
გითანახობა ძეძვიდან გამომდევალი. // გადატ.
არაფრის მქონე.

სსპსპინა // სსპინა (ცხურცხინას) იგივეა, რაც
ცხურცხინა. ცხურცხინა // ცხურცხინა ღვინო
შუმხუნა ღვინო. შორ. რაგ. ცხურცხინა ღვინო
ფუცხუნა ღვინო (ვ. გერ).

სსპსპ-ი (ცხურცხუტის) 1. თაპი; გადატ. პირი. მა
ორი კორი თესხელს ქოშურჩანდასინი,
ცხურცხუტიშა ხუფმა იაიიქ - მე ყველა
(ყოველი კაცი) ამდენს რომ მომცემდეს,
თავამდე (პირამდე) სავე ვიქნები. 2. პატარა
(რიან) და მოძინილი (სწრაფი). ცხურცხუტი
ბაღანა - მოქნილი (სწრაფი) ბავშვი).

სსპსპ (ცხურცხ-ს) მოსუპენარი; ცაღვი; აპი.
ი ცხურცხ საქონელი ავი საქონელი. ცხურცხ

საქონელი ვარე გემუანი, ირო რგენას
ოცადუ, კორიშა ომქურუ; ირტასგნი, კოს
ვაშოგენს - "ცხურცხ საქონელი" არაა კეთილი,
ყოველითის გაქცევას ცდილობს, კაცის ეზინა;
რომ გაიქცეს, კაცს არ დაზოგავს.

სსპრა (ცხურას) იგივეა, რაც ცხირა, - პატარა
კაცზე გამომცხეპარი მჭადი. დგებიაშ
ბეგარა გერძე - ვარნეი ცხურაჭეილი:
მასალ., გვ. 101 - დგებუაძის ბეგარა გმართებს
(გაძევეს) - ორმოცი გამომცხეპარი მჭადი.

სსპრაპინი (ცხურაჭეილ(რს) იგივეა, რაც
ცხურა.

სსპრაპა (ცხურაქუას) იხ. ცხირაქუა, - ხრუპა.
კორ დაჩხორით იჭუუდას, ცხუროკენდას
ლოფა-ალი; ქხს, I, გვ. 98 - კაცი რომ ცეცხლით
ინვოდეს, (და) ხრუკავდეს ღვეღვი-ალი.

სსპსპინი (ცხურცხინის) იგივეა, რაც
ცხირცხინი, - შიშხინი.

სსპინი (ცხურცხინს) შუმხარეით დამცინავი
სიტინი (შ. ძაძ., II, გვ. 122).

სსპსპინა (ცხურცხინას) იგივეა, რაც
ცხურცხინა, - შუმხურე პატარა
ლუკმეპით შამა.

სსპსპ! შორსდ. იგივეა, რაც ცხურცხა!

ბბ (← ძღაბი) იხმარება მიმართვისას და ნიშნავს გმგმ. შორთი აშო, ძა! - მოდი აქეთ, გოგოე! იბღათ, ძა, ვარა ღუბაგვიანთ - ნავიდეთ, გოგო, თორემ დავაგვიანებთ.

ბბბ, ბბბბი, ბბბბს ზაზზ. ძაღინან. ძააბ ჯგირი აბზე რე - ძაღიან კარგი ამბავია. ძააბი ჯგირი! - ძაღიან კარგი. ძააბს უღუანღუ - ძაღიან უღელიდა. იბ. ძაღამბი.

ბბბი! (← ძღაბი) გმგმი - მიმართვისას იხმარება - *მოფურეებით-კინობითი*. ჩქიბი ძაბი, აკა წყარი ქომობილი! - ჩემი გოგო, ერთი წყალი მომიტანე! ზღო. ძა!

ბბბბბ (ბაბაკუას) იბ. ბაბაკუა.

ბბბრ-ი (ბაბრის) ბაბრი. ზღო. ბაბრი.

ბბბუნ-ი (ბაბუნს) უძღღური, უნიათო, მგმბარა, - ღაძაბუნებუღი. ბაბუნია *კინობ*. ბაბუნა. მასი მუშენი ღგმოგორი, სი სარაღე ძაბუნია: *ქსს, I, გვ. 65* - შენ მე რატომ მაგინე, შე საბრალო (და) ბაბუნო. *ზღო. ღაზ. ბაბუნი ავადმყოფი (ავარ. ღიაღუტტ. ღუქსკ, IV, გვ. 70); გუზ. ბაბუნი სუსტი, ჯაბანი, მმიშარა (ა. ღღ).*

ბბბშიბ (ბაბუტიას) *კინობ*. გმგმან. ჩქიბი ჭიჭე ბაბუტია, ქომობითი? - ჩემო ბატარა გოგონავ, მოხვედი? იბ. ბაბი; უტა, უტა.

ბბბბღ-ი (ბაბაღს) ძმუნღული, ჯაბაბაბი. იბ. ბაბაღალი. ზღო. ბაბაღალი.

ბბბბღ (ბაბაღას) ბინბ (რაც) ღაძმუნღუღას. ზღო. ბაბაღო.

ბბბბრ-ი (ბაბარს) ბაბარი, ჯაბარი. კერიბი ბაბარი ქუმობიღა - კერატის ჯავარი მომიტანე. სქანი ბაბარ ქემშაღინღუ...: *ბ. ხუბ., გვ. 9* - შენი ჯავარი თუ მიუტანე... ათე ღო ათე კერიშე ბაბარს ქუმობიღაქი-ღა, ვარა...: *ბ. ხუბ., გვ. 8* - ამ და ამ კერატის ჯავარს თუ მომიტან, თორემ... ზღო. ბაბეარი.

ბბბბრა (ბაბარას) ღვიძღი (*ი. ყოშ*). ზღო. ჩხოზჩხი.

ბბბბრამ-ი (ბაბარამს) ბაბრინი, ჯაბრინი. ბაბარამო ზაზზ. ბაბრინანღ: ღეღანქ ბაბარამო მინიღუ ღინახაღე: *ბ. ხუბ., გვ. 9* - ღეღანი ბაბრინანღ შევიღა შგინთი.

ბბბბრუბ (ბაბარუბს) სახელი ბაბარანს ზმნისა - აჩჩაბ, არაღრმად მგმხნან (*ღ. ვიოთ*).

ბბბბაღ-ი (ბაბაღის) იგივეა, რაც ბაბუა, - სახელი ბაბაღანს ზმნისა - უღღღღღ ნანსკლა, ნარანარაღუბა. მეუ, ჭამახი, ბაბაღე კუჩხითია: *ბ. ხუბ., გვ. 46* - ნაღი, ყაზახო, ნარანარაღი (ნეთორი) ფეხითო. ბაბაღანს (მაბაუ ნარანარაღა, შაბაუ ნარანარაღებულა, ნოაბაუღ) ნარანარაღებოდა თურმე) *გრღუე. ენბ. ნარანარაღება. ზღო. ბაბაღალი.*

ბბბბბ (ბაბუბას) სახელი ბაბაღენს ზმნისა - ბაბაბა. კოჩი ვაბაბაღენს ათაბი მოქეღაშენი - არავინ არ აბაბებს ასე მოქეღვისათვის აბაბენს (აბაბა აბაბა, შაბაბა უბაბებია, ნოაბაბაუღ) აბაბებდა თურმე) *გრღბ. აბაბებს უბაბენს (შაბა უბაბა, შაბაბა უბაბებია) გრღბ. სასხე. ქე. ბაბაღენს ზმნისა - უბაბებს. იბაბენი (ნ (მაბინე შესაბღებელი ვახდა ბაბება, -) გრღუე. შესაბღ. ენბ. ბაბაღენს ზმნისა - შეიბღება ბაბება. აბაბენი (ნ (მაბინე შეიბღო ებაბებინა, -, ნოაბაბაუღ) შესაბღებია ბაბება) გრღუე. შესაბღ. ენბ. უბაბენს ზმნისა - შეუბღო აბაბოს. ბაბაბეაბუბანს (მაბაბაუბაუბ აბაბებინა, შაბაბაუბაუბ უბაბებინებია, ნოაბაბაუბაუბ) აბაბებინებდა თურმე) *კუუ. ბაბაღენს ზმნისა - აბაბებინებს. მაბაბაბაღი. მიბღ. მოშ. მბაბებელი. მაბაბაბაღი მიბღ. ენბ. ჭე. საბაბებელი. ბაბაბაღი მიბღ. ენბ. წარს. ბაბებული.**

ბაპაზი-ი (ბაქაფის) იგივეა, რაც ბაქინი, ბაქუა, - სახელი ოსაკანს ზნისა - ნაწარჩაბება; შაზროდ ნასვლა.

ბაპინი (ბაქინს) იხ. გილა-ბაქაფი.

ბაპსუ (ბაქუას) იგივეა, რაც ბაქაფი, - სახელი ოსაკანს ზნისა - შმიზნოდ ნასვლა, ნაწარჩაბება.

ობაკანს (ობაპუ ნავიდა, შაპაუ ნასულა, ნოაპაუ(ნ) ნავიდოდა თურმე) გრდუე, ენებ. უაზროდ ნავა, ნაწერჩიტდება.

ბაპ-ი (ბაღს), ბაპს (ბაღას), ბაპა ბ. - ბარტ. (ბაბას) ბაპს. თე წანას ნოდუე ბაღი: *ი. ყოფშ., გვ. 161* - ამ ნელს ჰქონია ბაღა. ტანც ვა მილე შურო ბაღი: *მ. ზუბ., გვ. 315* - ტანში არ მაქვს სრულებით ბაღა. ბაღი ვა გარდუე საქმე: *ი. ყოფშ., გვ. 34* - ბაღაზე არ იყო საქმე. კოჩიზა ბაღით მიდელინე, ბაღით თევიჩე: *ხალხ. სიბრ., გვ. 75* - კაცს ბაღით შვიძლება ნაართვა, ბაღით ვერ მისცემ. *იხ. ნბაღი, ნბაღა; უნბაღე.*

ბაპაპი I. ზგზ. ბაღინან, ბაღირ. ენა ჯიზმაღენქ იხუე ბაღამი: *ქხს, II, გვ. 12* - ეს ძმებს ეწყინათ ბაღიან. ე ნდიენქ ბაღამი შიწუხე: *ქხს, II, გვ. 16* - ეს დეეები ბაღიან შენუხდნენ. ე ცირას ეორუე ბაღამქ ე: *ქხს, II, გვ. 22* - ამ გოგოს ბაღიან გაუკვირდა. ირ კოსე ბაღანქ ე მეწურნე: *ა. ცაგ., გვ. 54* - ყველას (ყოველ კაცს) ბაღიან მოეწონა. ხენწიფეს ბაღანს ხერხეუ: *ი. ყოფშ., გვ. 43* - ხელმწიფეს ბაღიან მოსწონებია (მოხერხებია). ქუმოქურუ მა ბაღამს: *ქხს, I, გვ. 204* - მემინა მე ბაღიან. ხამი ქიმეხუ ბაღამო კვათირი: *ი. ყოფშ., გვ. 54* - დანა მისცა ძლიერ მჭერელი. 2. ბაღინანი, ბაღის მამონი. მანგარი ბაღამი კოჩიე - მანგარი ბაღიანი კაცი. 3. ბაღამი. - მუჭომქ მიგეწონე ნოსაქ? - ბაღამი! - როგორ მოგეწონა რბაღი? - (ბაღიან) კარგად! *შდრ. ბაბამი, ბაბი.*

ბაპაპს (ბაღებს) იხ. ნბაღება, - სახელი ბაღენს ზნისა - დბაპაპაბა.

ბაღირ-ი (ბაღირეს), ბაღირ-ი ბ. - ბარტ. (ბაღირს) ბაღირანი, ბაღირანი; ბაღირანი. ჩქიმიჯურუა ბაღიერო კოჩი ქაქანას ვა რა: *ი. ყოფშ., გვ. 21* - ჩემნაირი (მსგავსი) ბაღირი (ბაღირი) კაცი ქვეყანაზე არაა.

ბაღირ-ი (ბაღირეს) ბაღირანი, ბაღირანი. ათე ლექსის თქვანო ფთქუა, მაცი ფთფია ბაღიერი: *ქხს, I, გვ. 263* - ამ ლექსს თქვენივის ვიტყვი, მაცი ფთფია ბაღირი. *შდრ. ბაღი.*

ბაღს (ბაღას) იგივეა, რაც ბაღება, - სახელი ბაღენს ზნისა - ბაღსა, ბაღსა; ბაღბაღსა.

ბაღს-ი (ბაღურს) იგივეა, რაც ბაღური, - ბაღირი. ქაბაწყუე, ბაღურიში უნბაღამი ირო ქოცოფე: *ი. ყოფშ., გვ. 22* - (ხომ) ხედავ, ბაღურზე უძლიერესი ყოველივის (ქი) ყოფილა. *შდრ. უნბაღამი, უნბაღე.*

ბაღ-ი (ბაღს) ბარბი; ბაღინან. ბაღი კოჩი ვაბოფუეო უიარაღო კოჩიშ გემა: *ქხს, I, გვ. 301* - კარგი კაცი არ ვყოფილარ უიარაღო კაცის კვალობაზე. ბაღს, ბაღქ ზგზ. ბაღიან. ბაღქ მახიოლეუ ათე აბზექ - ბაღიან ვამხარდა ეს აბზავი. ბაღს მიკვირს, მუთ ვა ბღური: *ქხს, I, გვ. 51* - ბაღიან მიკვირს, რად არ მოგკვიდ. მუშენი მაღოღენი, ბაღს ქომიკვე: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 61* - რატომ დამებრთა, ბაღიან მიკვირს. *იხ. ბაბამი.*

ბაღარ-ი (ბაღარეს) იგივეა, რაც ბაღარი, - ხის დსაბაშუბაბაღირი ხელსანყო, ბაღარ მსბაპსი. *იხ. ხეწევი.*

ბაბა (ბაბას) ბაბა. ბაბა ბაღ გომარე - ბაბის ტომარი. გეკორობუ ვაღირ მამაბაღს, ბაბა ბაღს ქინაზაყარე: *ი. ყოფშ., გვ. 61* - აკრიფა ელვის სისწრაფით, ბაბის ტომარაში ჩაყარა. *შდრ. საკი, გომარე.*

ბაბაღ-ი (ბაბაღს) ბარბაბი; ზანზარი, ბან-ბაღი, ბანბაღი; თუნე, გუელენანე, ი ბან ბაღ ე ცა დო ლხა: *მსალ., გვ. 112* - მოდის ბათი, მობაღის, ზანზარეს ცა და მინა. თული თურქეთი ი ბან ბაღ, თიკალი გერგემუე ვარე: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 79* - მთელი თურქეთი ზანზარეს, ისეთი გოლიათები ახვევია ირგვლე (გარს). ბანბაღანს (*იყვ. იბანბაღი იზანზარა, უბანბაღი უზანზარებია, ნობანბაღი ზანზარება თურმე*) გრდუე. *საშ. - მოქ. ზანზარეს, ბარბაბეს.*

ბანბაღე (*ნ*, - იბანბაღი იზანზარა, უბანბაღი უზანზარებია, ნობანბაღი ზანზარება თურმე) გრდუე. *ენებ. ზანზარეს. შდრ. ლეჩხ. ბანბაღი ჩქარი და მძიმედ სიარული (მ. ალაფ., ა. ლლ.).*

ბანბინ-ი (ბანბინს) იგივეა, რაც ბანბალი, - ბარბაბი, ზანზარი, ბანბაღი, რანბა, რანბა.

ბანბა (ბანბას) სახელი ბანბენს ზნისა - I. ბანბა. სქანი პირველ ბორაფაქე ბაქო ბანბ ქოჩი ბურე: *ქხს, I, გვ. 59* - შენმა პირველმა ნახვამ აქენას ჩემი გული. *იხ. აკო-ბანბა. 2. რაქა; ზანზარი, ბარბაბი.*

წართვ შარას ზღვაქო ეფერს ქიძანძუ პარახოლი, ნამგლა...: *მ. ზუბ., გვ. 86* – ნახდა გზანუ ზღვა (აღელდა) და ისე ბარბაცებს (ირყვება) გემი, რომ... ირყვალუ უძანძუანცია ათუ ძალა... – ყველაფერს აზანზარებსო ეს ძალა...

ძანძუნს (წოპანამ დაძენდა, წოპანამ დაუძენდაც, წონიანამ(ნ) დაძენდა თურმე) *გრძმ. ძენძაცს. უძანძუნს (წოპანამ დაუძენდა, წოპანამ დაუძენდა) გრძმ. სსხვ. ქვ. ძენძაძეს ზმნისა-უძენძაცს.*

იძანძუენ (წოპანამ დაძენდა, წოპანამ ლ(ნ) დაძენძილა) *გრძლუ. ენებ. ძანძუნს ზმნისა-იძენძება.*

აძანძუენ (წაპანამ დაძენდა, წოპანამ დაძენძილა) *გრძლუ. ენებ. უძანძუნს ზმნისა-იძენძება.*

უძანძუნს (უძანძუ არყია, აბარბაცა; უძანძუ ურყევია, უბარბაცებია) *გრძმ. არყევს, აბარბაცებს.*

იძანძენ (იძანძუ შესაძლებელი ვახდა ძენძა, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ძანძუნს ზმნისა-შეიძლება 'და'ძენძა.*

აძანძენ (აძანძუ შეიძენი 'და'ძენძა, -) *წონიანამ(ნ) შესძლებია დაძენძილა) გრძლუ. შესაძლ. ენებ. უძანძუნს ზმნისა- შეუძლია 'და'ძენძოს.*

ოძანძუენს (ოძანძუ აძენძენია, უძანძუაუუ უძენძენიებია, წოპანაწუაუ(ნ) აძენძენიებდა თურმე) *კაუზ. ძანძუნს ზმნისა- აძენძენიებს. მამბაჲლი მიჭო. მიჭმ. 'და'ძენძაქი.*

იძანძაჲლი მიჭო. ენებ. მყ. 'და'საძენძაქი. ძანძილი მიჭო. ენებ. წარს. 'და'ძენძილი. ნაძანძა მიჭო. ენებ. წარს. 'და'ნაძენძი. ნაძანძაჲრი მიჭო. ენებ. წარს. 'და'ძენძის საფასური.

წაუაუძანძუ მიჭო. უარყ. 'და'უძენძაქი.

ბანძაჲ-ი (ბანძაჲფისი) სახელი უძანძელუანს ზმნისა – ბანძლი; შხხუბა, ხიბანნი. მა გირატადლქვ ვა შიძანძელუა, ვარა გლახაზა გიშაღელ საქმე – მი გეუბნებთ, ნუ შემეხებთ, თორემ ცუდად წავიგეა საქმე. უძანძელუანს (უძანძუა შეხებო, უხიბანა; უძანძუაუ შეხებია, უხიბანია) *გრძმ. ენებ, უხიბანებს. იხ. ბანძაჲფი.*

ბამა (ბაძას) *იხ. ძალა.*

ბამამ-ი (ბაძამს) *იხ. ძალამი.*

ბარბ-ი (ბარბისი) ძაბარი.

ბარბინ-ი (ბარბინსი) *იხ. გეპარბინი.*

ბარო (ბაროსი) ძარი; თიპაზინ მოწნული საჭარო (*მასალები, ტ. V, გვ. 20*). *შლო. ლაზ. ბარო*

მოწნული საჩიტე (*ბ. მარი;* *გურ. ბარო წერილი წნელი დანწული საქთამე (ა. ლლ.).*)

ბარბაჲ-ი (ბარბაჲლ/ის) *იხ. ბაბაჲალი.*

ბარწუჲა (ბარწუჲასი) *ბოქან. ბასპალი, ძანძეჲლი. მცენარე, რომელიც იხამს ნითელ, წერილი მარცვლებს. ძველად მწარობდნენ საღებავად. ბარწუჲა შაჯუ ლეშქვი; კ. საშუჲ, კართ. ზუბ. გვ. 20* – ძანძელს უგავს ტუჩი. *ვადაძ. ძლიერ მწარესაც ნიშნავს. ბარწუჲა ჯგუჯემო უღუღუა – ძლიერ მწარე გემო ჰქონდაო. შლო. ჯარწუჲა (ე. როგავა).*

ბარხუჲა (ბარხუჲესი) *ბოქან. ძალწის სატაჲარი. იხ. ზორთა, უნთო, უნთოში ზინჯი (ა. მყ.).*

ბაჲ-ი (ბაჲისი) ძაჲნი. მონტყორიში ძაჲფით მუნა თათიანს – ბატყლის ძაჲფი ქსოვენ წინდებს. ძაჲფიქ ვანშარლინიუ (*წვამიშარლინიუ*) ლიფშიმა – ძაჲფი ვერ გაუყარა ნემსში. ატუქ ძაჲფი გინართუ – ატუ ნემსად გადაიქვა. კუმოხილი ბაჲფი მავრად დართული ძაჲფი; შველია ბაჲფი ფომელად დართული ძაჲფი (*მასალები, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 227*); შუბ ბაჲფი მსხვილი ძაჲფი; წკონილი ბაჲფი წინდად დართული ძაჲფი; ჭიფე ბაჲფი წერილი ძაჲფი. 0 ბაჲფი გითოლდა ძაჲფის ქვევით გამოტარება. *წვადაძ. მოტყუება, ცაცურება. ჩქიშდა ანდვილი ბაჲფი ვეითილინი – ჩემი მოტყუება ადვილი არაა.*

ბაჲშაჲ (ბაჲფიასი) სიმძ-პატარაქსიპის თიპაჲ დანაღბელი ტოტაჲინი ბჲირბაჲინი ჰეპარინსნარის ღროს. ამას თავებ ადგამდა მღვდელი (*ს. მკალ., გვ. 265*).

ბაჲჲა (ბაჲფაჲსი) სახელი ბაჲფუნს ზმნისა – ბაჲჲა, ბაჲფინით სწორად ბაჲჲანა. *იხ. გომაჲფა.*

ბაჲ (ბაჲსი) მძალე. ნებე ძაჲფით გინართუ – კაკალი მძალე გამდარა (დამძალებულა). *შლო. გურ. ძალე მძალე, მეტისმეტად მჲფე (ა. ლლ.).*

ბაჲარი (ბაჲარსი) ძუნნი (*დ. ფიფი).*

ბაჲაჲ (ბაჲელასი) სახელი ბაჲაჲენ (ნ) ზმნისა – მძაჲაჲა.

ბაჲაჲენ (წონილა //წონილა დამძაღლა, წაბაჲლ/რა(ნ) დამძაღებულა, წონილაჲაჲ(ნ) დამძაღებულა თურმე) *გრძლუ. ენებ. აბაჲენს ზმნისა – მძაღება.*

ბასპალ-ი (ბაჲყალსი) ძუნძულით სირბილი; უშნოდ სირბილი.

ბიბაჲყალენ (ბიბიყალა მოძუნძულდა, მშობაჲალინი მოძუნძულებულა) *გრძლუ. ენებ. მიძუნძულებს.*

ბასეზი-ი (ბასეზის) ბერძნული; მთლიანი სიმძიმით ბრუნების მიწისზე, ძველზე. გავლანისზე უამელო და ქუეფი 'ა' გაყარებულზე ღიხას - ჩამოვარდა ხიდან და ბრუნვანი (ძველზე) გადინა მიწაზე. შირ. იბრ. ტყევა მთელი სიმძიმით დატემა, დახეთქება (*ი. ქაფი. ა. ღლი.*).

ბაბაზა-ი (ბაბაზალ/რს) // ბაბაზალ-ი (ბაბაზალ/რს) ჰაჰჰლანი, ჰაჰჰანი. ათაშ ძაძგალანს // ძგაძგალანს ჯოლორიცალი თელი ღღას - ასე ჯაჯალანებს ძალღასით მთელ ღღეს. ბაბაზალანს/ბაბაზალანს (შაბაბალაუ ივაჯლანა, უშაბაბალაუ უვაჯლანა, ნოშაბაბალაუ(ნ) ჯაჯალანება თურმე) *გრღუე. საშ. - მოქშ.* ჯაჯალანებს, ჭაჭყანებს. უძაბაზალანს/უძაბაზალანს (შაბაბალაუ უვაჯლანა, შაბაბალაუ უვაჯლანა) *გრღუე. ენებ. სასხე. ქე.* უვაჯლანებს, უჭაჭყანებს. აბაბაზალ(ნ) // აბაბაზალ(ნ) (აბაბაზალაუ შედლო ევაჯლანა, -, ნოშაბაბალაუ(ნ) შესძლებია ევაჯლანი) *გრღუე. შესაღ. ენებ.* უძაბაზალანს ზნისა - შეუძლია ივაჯლანოს, იჭაჭყანოს. **ობაბაზალაუანს/ობაბაზალაუანს** (ობაბაზალაუ ავაჯლანებინა, შაბაბალაუაუ უვაჯლანებინებია, ნოშაბაბალაუ(ნ) ავაჯლანებინებდა თურმე) *კაუზ.* ძაძგალანს ზნისა - ავაჯლანებინებს, აჭაჭყანებს.

ბაბაზალ-ი // **ბაბაზალ-ი** *მიძლ. მოქშ.* შ'ავაჯლანებელი. **შობაბაზალ/შობაბაზალ** *მიძლ. აწმე.* მოვაჯლანე. **ნობაბაზალ/ნობაბაზალ** *მიძლ. ენებ. ჭე.* სავაჯლანი. **ნაბაბაზალ/ნაბაბაზალ** *მიძლ. ენებ. წარს.* ნავაჯლანები. **ნაბაბაზალ-ი/ნაბაბაზალ-ი** *მიძლ. ენებ. წარს.* ჯაჯლანის, ჭაჭყანის საფასური.

ბაბაზალ (ბაბაზალანს) ჰაჰჰლანი.

ბაბაზალ-ი (ბაბაზალ/რს) სახელი ძაძგალანს ზნისა - ჰაჰჰლანი. *იხ. ძაბაბაზალი.*

ბაბაზალ-ი (ბაბაზალ/რს) იგივეა, რაც ზაბაზალი, - მზახალი.

ბაბაზალ-ი (ბაბაზალ) ძახაბა, ძახილი. ქიევეგონესგ თეჯვრა ძახინინი, ხათხოლო გავმაღესგ გალი: *ი. ყოფშ., გვ. 61* - რომ გაიგონეს ასეთი ძახილი, მაშინათვე გამოვარდნენ გარეთ. ათეს მეყუნს ორი ცხოველი მუშუში ხონარიში ძახინით: *მ. ხუბ., გვ. 30* - ამას მიჰყავს ყოველი ცხოველი თათთაგის ხმის ძახილით. მიო ძახებ ხანტე: *მ. ხუბ., გვ. 18* - შესახა ხანმა.

ბაბაზალ(ნ) (წიშაბა ღაიძაბა, წაბაბინა დაუძახნია) *გრღმ. იძახის.*

უძახუ(ნ) (წაბაბაზალ დაუძახა, წაბაბინა დაუძახნია, წაბაბაბაზალ) დაუძახებდა თურმე) *გრღმ. სასხე. ქე.* უძახის.

იძახინ(ნ) (იძახინა შესძლებელი გახდა 'და'ძახება, -,) *გრღუე. შესაძლ. ენებ.*

იძახუ(ნ) ზნისა - შესძლებია 'და'ძახება.

აბაზინ(ნ) (აბაზინა შედლო 'და'უძახა, -, წაბაბაბაზალ(ნ) შესძლებია დაძახება) *გრღუე. შესაძლ. ენებ.* უძახუ(ნ) ზნისა - შეუძლია 'და'უძახოს.

ობაბაზალაუანს/ობაბაზალაუანს (ობაბაზალაუ/ობაბაზალაუ აბაზინა/აძახებინა; შაბაბაზალაუ/შაბაბაზალაუ უძახებინებია; ნოშაბაბაზალ(ნ) // ნოშაბაზალაუ(ნ) აბაბაზინებდა/აძახებინებდა თურმე) *კაუზ.* უძახუ(ნ) ზნისა - აბაბაზინებს // აძახებინებს. **მაბაბაზალ(ნ) მიძლ. მოქშ.** 'და'მზახებელი. **ნობაბაზალ(ნ) მიძლ. აწმე.** 'და'საძახებელი. **წაბაბაზალ(ნ) მიძლ. ენებ. წარს.** დაძახებელი. **ნაბაბაზალ(ნ) მიძლ. ენებ. წარს.** ნაძახები. **ნაბაბაზალ-ი მიძლ. ენებ. წარს.** 'და'ძახების საფასური.

ბაბა (← ბაბა, შირ. შრ. რიცხე. ბაბა-ეფი; მიე. ბრუნება: ბაბა-ს, შრ. რიცხე.: ბაბა-ეფი-ს/ბაბა-ეფი-ნს კიდებებს) კიღმ, გვირლი, ნაპირი. ბაბა არღილი ორღუელო ათაქ უღუ გვანა - კიდე (ნაპირი) ადგილი იყო და აქ აქვს ყანა. **იკობლენდი ხოლო ბაბა ს: ი. ყოფშ., გვ. 139** - ამოვიდოდი კიდევ ნაპირზე. ზღეაში ბაბა ს კუჩხის გილეუნიგირა, როფეცალი ქვდვოზა: *მასალ., გვ. 32* - ზღვის ნაპირს ფებს დავაჭურ, ვარცვილით (როფივით) დავაპირქვავეტე. ქიერეთეს გალაგანიში ბაბა ს: *ი. ყოფშ., გვ. 88* - მივიდნენ გალავნის კიდესთან. გეკოქუნეს ოსური ღო ბაბაბა ბაბა ს: *მ. ხუბ., გვ. 76* - გამოვიყანეს ქალი და ბავშვი ნაპირზე. ორი ღღას ღინარღუე ბაბა ღენს გ ქვირი: *ი. ყოფშ., გვ. 36* - ყოველ ღღეს ჩაყარა კიდებზე ფეკილი. *იხ. ხასილა; ნაბაბაზალ/ნაბაბაზალ. ტომონ. დაბობა.*

ბაბაზალ-ი (ბაბაზალ/რს) შაუფარეზლის დაუძახარად მძამა. *იხ. ბაბაზალაუ.*

ბაბაზალაუ (ბაბაზალაუს) იგივეა, რაც ბაბაბალი, - სახელი ბაბაბალანს ზნისა - დაუძახარად შაუფარეზლის მძამა; ჰაჰჰანი. **ბაბაზალანს** (ბაბაზალაუ იჭაჭყანა, შაბაბალაუ უჭაჭყანა, ნოშაბაბალაუ უჭაჭყანება თურმე) *გრღმ.* უადგილოდ რაღაცას ლაპარაკობს, ჭაჭყანებს. *შირ. ბაბაზალი // ბაბაზალი.*

ბაბაზალ (ბაბაზალ) იგივეა, რაც ნძგ 'ვ' აბუა. - სახელი ბაბაზალანს ზნისა - ლოღნა;

უმადლო, უბულოდ ჭამა; ძლივს ღეჭვით
 ჭამს. ფალო ჭკისე ძე აბუნდე; *ქსს, I, გვ. 336* – ცარიელა მჭადს ძიძგნიდე (ლოლნიდე).
 წესიერო ვაგაჭკომენო, მუჭორე,
 მიკიძეაბუქუნი – ნესიერად ვერ შესჭამ,
 როგორაა, რომ ლოლნი.
 ძეაბუნს (წოხაბაბა დალოლნა, წუხაბაბა
 დაულოლნა, წონიხაბაბა(მ) დალოლნიდა თურმე)
გრძმ. ლოლნის.
 მამაბაბა(მ) მიჭო. მოქს. მლოლნელი (გაკილვით
 იტყვიან).
 იმაბაბა(მ) მიჭო. ვნებ. მე. სალოლნი (რამე
 საქმელზე იტყვიან). // *გადატ. მუქითი საქმელი.*
შღრ. იბერ. ძეგამბა საქმლის ერთიანად
ჩაულაპე (ჯ. ბერ.).

ბბა წო ბბა (ბგა ღო ბგას) კიდე-კიდე, ნაპირ-
 ნაპირ. ბგა ღო ბგას *ზზზ*. კიდე-კიდეზე,
 ნაპირ-ნაპირას. შედე-მოდე გეაღა რე ღო
 კორი(ნ) ვინორე ბგა ღო ბგას: *კ. საბუშ,*
ქართ. ზეს, გვ. 31 – გაღმა-გამოღმა მთებია და
 კიდეებზე კაცი დგას. *შღრ. ბგა.*

ბბანბბა(ლ-ი) (ბგანბგალ/რს) იგივეა, რაც
 ბგაბგაღლი, – ხშირი ჩხუბი, – ჭაჭყანნი.

ბბანბბა(ლ-ი) (ბგანბგალ/რს) მისას ღეჭვა
 ახსანიამებს, – ღეჭვიანი.

ბბანბბა(ლ-ი) (ბგანბგალ/რს) იგივეა, რაც ბგაბგაღლი, –
 ღეჭვიანი.

ბბარბ (ბგარას) ჯაბერი, პოდმა; შინი.
 მოჯგორეს ნოდვე ჩქიმი ბგარა – მოკეთეს
 ჭქონია ჩემი ფინი (ინტერესი).

ბბარბა(ლ-ი) (ბგარბგალს) 1. ბბარბა(ლ-ი); ძლიერი
 კანკალი, – ძიბძიბი. ჩხურექ გეაფოთოთუ,
 ბგარბგაღლიანს – სცივემ აიყვანა,
 ძაბგაბგაღლი. 2. ხმაბაღლი ჩხუბი, ჭაჭყანნი.
შღრ. ბგაბგაღლი.
 ბგარბგაღლის (ბბარბაბა(ლ-ი) იხაბგაბა, ხმაბაღლი
 იჩხუბა; ხმაბაბა(ლ-ი) უძაბგაბგაბა, ხმაბაღლი
 უჩხუბია; წოხაბარბა(ლ-ი) ძაბგაბგაბა, ხმაბაღლი
 ჩხუბობდა თურმე) *გრძმ. საშ. მოქს. ხმაბაღლი*
ჩხუბობს, – ჭაჭყანებს; ძაბგაბგაღლი. შღრ.
ცქარცქალი; წკარწკალი. იბერ. ბარბგალი
კანკალი, ძიბძიბი, ძაბგაბგა (ჯ. ბერ.).

ბბარბა(ლ-ი) (ბგარბგალს) მისას ხშირად
 ჭაჭყანნი სჩხუბენ, – ჭაჭყანა.

ბბაშა-ბბაშა ზზზ. კიდე-კიდეამდე.
 მალამუსენდი, გუგოფუნდი უჩა ზღვას
 ბგაშე-ბგაშა: *კ. საბუშ, ქსს, გვ. 114* –
 მარნუნუნები, აიღებდი შვე ზღვას კიდე-
 კიდეამდე. გოლ ხონარქ თელე ქიანას ბგაშე-
 ბგაშა: ააა, I, გვ. 24 – გავარდა ხმა მთელ
 ქვეყანაზე კიდე-კიდეამდე. ართ კორწორო

გამწოდეროთ სამარგალო ბგაშე-ბგაშა:
მასლ., გვ. 76 – ერთი კაცივით ნამოდგება
 სამეგრელო კიდე-კიდეამდე. *შღრ. ბგა.*

ბბაშა (ბგაშუას) სახელი ბგაშუნს ზნისა –
 კიდე-კიდეამდე, ატლი. ფიციანეს
 ბბაშუნს – ფიცრებს კიდე-კიდეამდე. *შღრ.*
ნაბგაშურა.

ბგაშუნს (წოხაბაბა ნაპირები ჩამოაცლია,
 წუხაბაბა ნაპირები ჩამოუცილებია,
 წონიხაბაბა(მ) ნაპირებს ჩამოაცლიდა თურმე)
გრძმ. ნაპირებს აცლის (ფიცარს).
 ბგაშუნს (წოხაბაბა ნაპირები ჩამოაცლიდა თურმე)
 ფიცრებს 'გა'წონორებინა, ხმაბაბა(ლ-ი) ფიცრის
 კიდეები 'გა'წონორებინებია, წონიხაბაბა(ლ-ი)
 ფიცრის კიდეებს ასწორებინებდა თურმე) *კაუზ.*
 ბგაშუნს ზნისა – ფიცრის კიდეებს
 (ნაპირებს) ასწორებინებს.
 იმაბაბა(მ) მიჭო. ვნებ. მე. ფიცარი, რომლის
 კიდეები გასასწორებელია.
 ნაბაბა მიჭო. ვნებ. წარს. ფიცრის კიდე
 ჩამონაჭერი.
 ნაბაბა(ლ-ი) მიჭო. ვნებ. წარს. იგივეა, რაც
 ნაბაბა მიჭო. ვნებ. წარს. ფიცრის კიდე
 ჩამონაჭერი.

ბბაბა(ლ-ი) (ბგაბგალ/რს) იგივეა, რაც
 ბგანბგაღლი, ბაბგაღლი, –
 მისაბაბა(ლ-ი) ღეჭვიანი და იმაბაბა(ლ-ი)
 ხმაბაღლი უზნოდ ღეჭვიანი; უზნადი
 ღეჭვიანი; ჩხუბი, ჭაჭყანნი. *შღრ. ღეჭვიანი.*

ბბაბა(ლ-ი) (ბგაბგალ/რს) იგივეა, რაც ბგანბგაღლი,
 – ბგაბგაღლი კორი ვისაც ბგანბგაღლი სჩვევია,
 – ჯაჭყანანი კაცი; უმევერი ღეჭვიანი
 მოჩხუბარი.

ბბაბა(ლ-ი) (ბგაბგალ/რს) სახელი ბგაბგაღლი ზნისა
 – კიდე-კიდეამდე საჭმლის ღეჭვიანობა,
 – ღეჭვიანი. ჯგორო ბგაბგაღლი და უკულო
 ხორცებს – კარგად ღეჭვას და შედეგე ულაპაბს.
 ჩირჩხი ღო ბგაბგაღლი უბაბეს, ჯგორი
 სქირო ღო ჩხე ვარღლი – ჩირჩხი დაღეჭვად
 ბაბაბს, კარგად გამშრალი და ცხელი თუ არ
 იყო. // *გადატ. უგულოდ, უბადოდ ჭამა. ჭკობი*
ჯგორი, მუსი რე, მიკიძეაბუქუნი – ჭამე
კარგად, რასაა, რომ იღეჭები!
 ბგაბგაღლი (წოხაბაბა დაღეჭა, წუხაბაბა
 დაუღეჭვას, წონიხაბა(ლ-ი) დაღეჭვად თურმე)
გრძმ. ღეჭვას.
 უბგაბგაღლი (წოხაბაბა დაღეჭა, წუხაბაბა
 დაუღეჭვას) *გრძმ. სახე. ჯე. ბგაბგაღლი*
ზნისა – უღეჭვას.
 ბგაბგაღლი (წოხაბაბა დაღეჭა,
 წონიხაბა(ლ-ი) დაღეჭვად) *გრძმ. ვნებ.*
 ბგაბგაღლი ზნისა – იღეჭება.
 ბგაბგაღლი (წოხაბაბა დაღეჭა, წუხაბაბა

დალექცია) *გრძლუ. ენებ. ძეგ აძე უნს* ზმნისა-
 ელექცია.
 იძებადე(ნ) (იძებადე შესაძლებელი გახდა
 'და'ლექცია, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
 ძეგ აძე უნს ზმნისა- შეიძლება 'და'ილქოს.
 აძებადე(ნ) (აძებადე შეიძლო 'და'ილქა, -,
 ნოძებადე(ნ) შესაძლებელი ლექცია) *გრძლუ. შესაძლ.*
ენებ. უძებ აძე უნს ზმნისა- შეუძლია
 'და'ლქოს.
 ოძებადეაფუანს (ოძებადეაფუანს ალექცია,
 უძებადეაფუანს ულექცია, ნოძებადეაფუანს(ნ)
 ალექცია, თურმე) *კაუზ. ძეგ აძე უნს*
 ზმნისა- ალექცია.
 ბაბაბაბლი *მიძლ. მოქმ. მრევლავი.*
 ნობაბაბლი *მიძლ. ენებ. ძე.* სალექცი, სალექცია.
 ბაბაბლი *მიძლ. ენებ. წარს.* და'ლქილი.
 ნაბაბაბლი *მიძლ. ენებ. წარს.* ნაღვეცი.
 ნაბაბაბარი *მიძლ. ენებ. წარს.* ლექცის საფასური.
 უაბაბაბაბლი *მიძლ. უარყ. და'ულქილი. შდრ.*
 ცქაცქაა, წკაწკაა.

ბმარუა (ბმერუას) *იხ.* ნმერუა, - ბმარა,
 ბმონინი.

ბმამბარ (ბმებერეს) სპირიტუალური.
 ბმებერე ყაბახი - სტილიტიკური
 გლეხი (ყაბახი). *შდრ. ბმთინი.*

ბმამბაბლი-ი (ბმებგორს) *მიძლ. ენებ. წარს.*
 ბმებე უნს ზმნისა - ბმამბე ბამბაბლი,
 ბამბინი. *იხ.* ბმამბებლი.

ბმამბაბა (ბმებუას) სახელი ბმებე უნს ზმნისა
 - 'ბამბაბა', ბამბაბა ბამბინა, ბამბინა.
 ბმებერი ბოზიბა ბმებე ბმე ბმებერი -
 რეოლერი ბირამდე ბამბე ბმებერი.
 ბმებერს (ბმამბაბა ბამბინა, ბამბინა; ბამბინა
 ბამბინა, ბამბინა; ბმამბაბა(ნ) ბამბინა,
 ბამბინა, ბამბინა) *გრძლ. ტინის, ავსებს, ბამბინა.*
 ბმებერს (ბამბინა ბამბინა, ბამბინა;
 ბამბინა ბამბინა, ბამბინა) *გრძლ.*
 ბმებე უნს ზმნისა- უბებს, უბინის
 ბირამდე, უბამბინა.
 ბმებერს (ბმამბაბა ბამბინა ბამბინა,
 ბმამბაბა(ნ) ბამბინა, ბამბინა) *გრძლუ.*
ენებ. ბმებე უნს ზმნისა- ივებს, ბმინა
 ბამბინა.
 ბმებერს (ბამბინა ბამბინა, ბამბინა,
 ბამბინა) *გრძლ. ტინის, ავსებს, ბამბინა.*
ენებ. უძებ აძე უნს ზმნისა- ევებს, ბმინა
 ბამბინა.
 ბმებერს (ბამბინა შესაძლებელი გახდა ბამბინა
 'ბამბინა, 'ბამბინა; -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
 ბმებე უნს ზმნისა- შეიძლება ბამბინა,
 ბამბინა.
 ბმებერს (ბამბინა შესაძლებელი გახდა ბამბინა
 'ბამბინა, 'ბამბინა; -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
 ბმებე უნს ზმნისა- შეიძლება ბამბინა,
 ბამბინა.

-; ბმამბაბა(ნ) შესაძლებელი ბამბინა, ბამბინა)
გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ბმებე უნს ზმნისა-
 შეუძლია ბამბინა 'ბამბინა, 'ბამბინა;
 'ბამბინა.
 ბმებერს(ნ) (ბამბინა ბამბინა 'ბამბინა,
 'ბამბინა; ბამბინა ბამბინა ბამბინა
 'ბამბინა, 'ბამბინა; 'ბამბინა, 'ბამბინა;
 ბამბინა, ბამბინა, ბამბინა; ბამბინა(ნ)
 ბამბინა, ბამბინა, ბამბინა, ბამბინა) *კაუზ.*
 ბმებე უნს ზმნისა- ბამბინა ბამბინა,
 ბამბინა, ბამბინა.
 ბამბინა(ნ) *მიძლ. მოქმ.* 'ბამბინა, 'ბამბინა
 ბამბინა.
 ბამბინა(ნ) *მიძლ. ენებ. ძე.* 'ბამბინა, 'ბამბინა.
 'ბამბინა(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'ბამბინა,
 ბამბინა (ბამბინა).
 ბამბინა(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'ბამბინა, 'ბამბინა.
 ბამბინა(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* ბამბინა, 'ბამბინა,
 'ბამბინა საფასური.
 'ბამბინა(ნ) *მიძლ. უარყ.* 'ბამბინა, 'ბამბინა,
 'ბამბინა. *შდრ. იმერ. ბმებე ბამბინა (ი. ძე.).*

ბმამბა (ბმებაბის) ბმება (ბმება), ბმებე
 ბმებინი ბმებაბი - ბმებე (ბამბინა)
 ბმება (ბმება). *იხ.* ბმებაბინი.

ბმამბაბლი-ი (ბმებაბლი/რს) ბმება, რაც
 ბმებაბლი .

ბმამბინი-ი (ბმებაბინი) ბმება, რაც ბმებაბი -
 'ბამბინა; 'ბამბინა; 'ბამბინა (ბამბინა).
 ბმებაბი ბმებაბინი ბმებე ბმებინი -
 ბამბინა (ბამბინა) ბამბინა საფასური.

ბმამბინა (ბმებაბინა) ბმება, რაც
 ბმებაბინი - სახელი ბმებაბინი უნს
 ზმნისა - 1. ბმებინა; 'ბამბინა. 2. ბამბინა
 ბამბინა, ბამბინა, ბამბინა. ბმებინი-ბმებინი
 ბამბინა(ნ), ბმებინი ბმე
 ბმებე ბმებინი : ბმებინი, ბმებინი, გვ. 171 -
 ბამბინა ბამბინა ბამბინა, ბმებინი ბმე
 ბამბინა(ნ) (ბამბინა: ბმებინი-საფასური და
 ბამბინა)

ბმებაბინა (ბმებაბინა) ბმება, რაც
 ბმებაბინი - სახელი ბმებაბინი უნს
 ზმნისა - 1. ბმებინა; 'ბამბინა. 2. ბამბინა
 ბამბინა, ბამბინა, ბამბინა. ბმებინი-ბმებინი
 ბამბინა(ნ), ბმებინი ბმე
 ბმებე ბმებინი : ბმებინი, ბმებინი, გვ. 171 -
 ბამბინა ბამბინა ბამბინა, ბმებინი ბმე
 ბამბინა(ნ) (ბამბინა: ბმებინი-საფასური და
 ბამბინა)

ძალით დასმა) *გრდუე, შესადღ. ენებ.*
ო ძ ე ვ ა ბ ი ნ უ ა ნ ს ზნისა- შეუძლია
 'და' მძეგრეს; ძალით დასვას (დადგოს).
ო ბ გ ვ ა ბ ი ნ ა ფ უ ა ნ ს (ო ბ მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა უ ა ა ძ ე გ რ ე ბ ი ნ ა,
 ა მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა უ ა ძ ე გ რ ე ბ ი ნ ე ბ ი ა, ნ მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა უ ა ა
 ა ძ ე გ რ ე ბ ი ნ ე ბ ა თ უ რ მ ე) *კ ა უ ზ.*
ო ძ ე ვ ა ბ ი ნ უ ა ნ ს ზნისა- აძეგრებიანებს;
 ძალით ასმეივებს (საჯდომზე ადგებიანებს).
მ ა მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა / მ ა მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა უ ა *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. მ ო ყ მ.*
 'და' მძეგრებელი; ძალით დამსმელი ('და' მგდები).
ო ბ მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა / ო ბ მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა უ ა *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. მ ყ.*
 'და' საძეგრებელი; ძალით 'და' სასმელი
 ('და' საგდები).
მ ა მ ა მ ა ი ნ ა ნ ა უ ა / მ ა მ ა მ ა ი ნ ა ნ ა უ ა უ ა *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. წ ა რ ს.*
 'და' მძეგრებელი; ძალით დასმული (დადგებულ).
ნ ა მ ა მ ა ა ი ნ ა / ნ ა მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. წ ა რ ს.*
 'და' ნაძეგრები; ძალით 'და' ნასვამი ('და' ნაგდები).
ნ ა მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა რ ი / ნ ა მ ა მ ა ა ი ნ ა ნ ა უ ა ნ ა რ ი *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. წ ა რ ს.*
 'და' მძეგრების საფასური; ძალით დასმის
 საფასური.

ბ მ მ ა მ პ მ (ბ გ ვ ა ბ უ ა ს) იგივეა, რაც **ბ გ ა ბ უ ა**, -
 ლოღნა; უსირცხვილოდ შამა.

ბ მ მ ა მ ბ მ პ მ ლ - ი (ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ლ ს) იგივეა, რაც
ბ გ ვ ა ბ გ ვ ა ლ ი, - 1. ძ მ უ მ ძ მ უ ლ ი მ ი, უ მ ა ი ვ ბ ო -
 ლოღ ს ი რ ბ ი ლ ი; ი მ ე ბ ა ბ ა ტ ა რ უ ა ბ ა უ ლ ი ს ლ ა. *ი ბ.*
გ ლ ა მ ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ლ ი. *შ ლ რ. ც ქ ვ ა ნ ქ ე ლ ა ლ ი;*
წ გ ვ ა ნ წ გ ვ ა ლ ი. 2. ს ა ხ ვ ე ბ დ უ რ ი მ ს ა ს ე მ უ მ ა მ ა -
 ყ მ ო ყ ი ლ ო ლ ა ბ ა კ ა პ ი.
ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ლ ა ნ ს (მ ა მ ა მ ა ბ ა ლ ა უ ა უ შ ო რ დ
 ი ლ ა მ ა რ ა კ ა, ა მ ა მ ა მ ა მ ა ბ ა ლ ა უ ა უ შ ო რ დ რ ა ლ ა ც ე ბ ი
 უ ლ ა მ ა რ ა კ ი ა, ნ ო მ ა მ ა მ ა მ ა ბ ა ლ ა ე) უ შ ო რ
 რ ა ლ ა ც ე ბ ე ს ლ ა მ ა რ ა კ ო ბ ა) *გ რ დ მ.* უ შ ო რ რ ა ლ ა ც ა ს
 ლ ა მ ა რ ა კ ო ბ ს. *შ ლ რ. გ ი თ ი ო ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ლ ი.*

ბ მ მ ა მ ბ მ პ მ ლ ი ბ (ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ლ ი ა ს) ვისაც
ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ლ ი, - ს ა ხ ვ ე ბ დ უ რ ი მ ს ა ს ე მ
 ლ ა ბ ა რ ა პ ი ს რ ვ ე მ ი ა.

ბ მ მ ა მ ბ მ პ მ (ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ს) (უ შ ო რ დ) უ მ ჯ ო ლ დ შ ა მ ი.

ბ მ მ ა რ მ (ბ გ ვ ა რ უ ა ს) *ი ბ.* ნ ბ გ ვ ა რ მ.

ბ მ მ ა რ ბ მ პ მ ლ - ი (ბ გ ვ ა რ ბ გ ვ ა ლ რ ს),
ბ მ მ ა რ ბ მ პ მ ლ ლ - მ (ბ გ ვ ა რ ბ გ ვ ა ლ უ ა ს) სახელი
ბ გ ვ ა რ ბ გ ვ ა ლ ა ნ ს ზნისა - უ ს მ ა ბ დ ა
 ნ უ რ ნ უ რ ი მ დ ე ნ ა ო ფ ლ ი ს, ც რ ა მ ლ ი ს,
 წ ა ლ ი ს ა. უ ფ ი მ ი ი ბ გ ვ ა რ ბ გ ვ ა ლ უ ლ უ ი მ ი
 ტ ა ნ ი მ ე - ო ფ ლ ი ნ ყ ა ლ ი ვ ი თ მ ო უ რ ნ უ რ ე ბ ა
 მ ი ს ი ტ ა ნ ი დ ა ნ.
ბ გ ვ ა რ ბ გ ვ ა ლ ა ნ ს (მ ა მ ა მ ა მ ა ბ ა ლ ა უ ა ნ უ რ ნ უ რ ი თ
 ი დ ი ნ ა, ა მ ა მ ა რ ბ მ ა ლ ა უ ა ნ უ რ ნ უ რ ი თ უ დ ე ნ ი ა,
 ნ ო მ ა მ ა მ ა მ ა ბ ა ლ ა ე) ნ უ რ ნ უ რ ი თ დ ი ლ ო დ თ უ რ მ ე)
გ რ დ ე ლ. ს ა შ. - მ ო ყ მ. ნ უ რ ნ უ რ ი თ დ ი ს, ლ ვ ა რ ა დ
 მ ო დ ი ს (ო ფ ლ ი, ც რ ე მ ლ ი...)
ი ბ გ ვ ა რ ბ გ ვ ა ლ ე (ნ) (-, ი მ ა მ ა რ ბ მ ა ლ ა უ ო მ ი

ი ნ უ რ ნ უ რ ა მ ა ნ, ა მ ა მ ა რ ბ მ ა ლ ა უ ა ნ უ რ ნ უ რ ი თ,
 ნ ო მ ა მ ა რ ბ მ ა ლ ა ე) ნ უ რ ნ უ რ ე ბ ა თ უ რ მ ე) *გ რ დ ე ლ.*
გ რ დ მ. ნ უ რ ნ უ რ ი თ დ ი ს (ო ფ ლ ი, ც რ ე მ ლ ი...), *შ ლ რ.*
წ გ ვ ა რ წ გ ვ ა ლ ი.

ბ მ მ ა მ ბ მ ლ - ი (ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს) *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. წ ა რ ს.*
ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს ზნისა - 'და' ჩხვამლტბილი.

ბ მ მ ა მ პ მ (ბ გ ვ ა ბ უ ა ს) სახელი **ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს** ზნისა
 - ჩხვამლტბ. ლ ი მ ე ვ ი ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს **გ ო რ ო რ ფ ი ლ**
გ ო რ ს - ნ ე მ ს ბ ი ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ს შე ე ვ ა რ ბ ე ლ გ ო ლ ს.
ბ ი გ ი ო რ ა ლ ო კ ო ს ნ უ ა ბ ტ ვ ა ტ ქ ე: *შ. გ ო რ. ე ე.*
 165 - ე კ ა ლ ი თ კ ა ც ნ უ ს რ ე ლ ე ტ (შ ე ე ს ბ ი ბ).
ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს (ო მ ა მ ა ბ ა დ ა ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა, ლ ა მ ა მ ა ბ ა
 დ ა უ ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა, ლ ო რ მ ა მ ა ბ ა ბ ა ე) დ ა ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ დ ა
 თ უ რ მ ე) *გ რ დ მ.* ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ს, ნ ე ვ ტ ბ ა ნ ს ა გ ე ნ ი თ
 ნ ო რ ი ლ დ ხ ე რ ე ტ ს.

უ ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს (ლ ა მ ა მ ა ბ ა დ ა უ ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა, ლ ა მ ა მ ა ბ ა
 დ ა უ ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა) *გ რ დ მ. ს ა ხ ვ. ქ ე.* **ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს**
 ზნისა - უ ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ს.
ი ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს (ლ ა მ ა მ ა ბ ა დ ა ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა,
 ლ ო მ ა მ ა ბ ა ლ ო რ ს) დ ა ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი ლ ა) *გ რ დ ე ლ. ე ნ ე ბ.*

ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს ზნისა - ი ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ბ ა.
ა ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს (ა მ ა მ ა მ ა ბ ა უ ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა, მ ო მ ა მ ა ბ ა ბ ა
 ს რ ე ლ ე ტ ი ა) *გ რ დ ე ლ. ე ნ ე ბ.* **უ ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს**
 ზნისა - ე ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ბ ა.

ი ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს (ი მ ა მ ა ბ ა შე ს ა დ ო ბ ე ბ ე ლ ო გ ა ბ ა
 ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ა, -) *გ რ დ ე ლ. შესადღ. ენებ.*
ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს ზნისა - შე ი ბ ო ბ ე ბ ა
 'და' ი ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ო ს.

ა ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს (ა მ ა მ ა ბ ა შე ო ლ ო ე ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა, -,
 ლ ო რ მ ა მ ა ბ ა ბ ა ე) შე ს ა დ ო ბ ე ბ ა დ ა ე ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ა) *გ რ დ ე ლ.*
შესადღ. ენებ. **უ ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს** ზნისა - შე უ ძ ლ ი ა
 'და' ჩ ხ ვ ე ლ ი ტ ო ს.

ო ბ გ ვ ა ბ ა ტ ა ფ უ ა ნ ს (ო მ ა მ ა ბ ა ბ ა უ ა ა ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი ნ ა,
 ა მ ა მ ა მ ა ბ ა ლ ა ე) უ ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი ნ ე ბ ა, ნ ო მ ა მ ა ბ ა ბ ა ე)
 ა ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი ნ ე ბ ა თ უ რ მ ე) *კ ა უ ზ.* **ბ გ ვ ა ბ ო ლ რ ს**
 ზნისა - ა ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი ნ ე ბ ს.
მ ა მ ა მ ა ბ ა ლ ო *მ ი მ ლ. მ ო ყ მ.* მ ი მ ლ ე ტ ი ლ ო.
ო მ ა მ ა ბ ა ლ ო *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. მ ყ.* ს ა ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი.
მ ა მ ა მ ა ლ ო *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. წ ა რ ს.* 'და' ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი ლ ო.
ნ ა მ ა მ ა ბ ა *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. წ ა რ ს.* ნ ა ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი.
ნ ა მ ა მ ა ბ ა მ ო რ ი *მ ი მ ლ. ე ნ ე ბ. წ ა რ ს.* ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ი ს
 სა ფ ა ს უ რ ი.

ო ლ ა მ ა მ ა ბ ა ბ ა *მ ი მ ლ. უ ა რ ყ.* 'და' უ ჩ ხ ვ ე ლ ე ტ ე ლ ი. *შ ლ რ.*
ბ გ ვ ი ბ ა.

ბ მ მ ა მ ბ მ პ მ ლ - ი (ბ გ ვ ა ბ გ ვ ა ლ ს) იგივეა, რაც
ბ გ ვ ა ბ ე ლ ი, - ძ მ უ მ ძ მ უ ლ ი; ძ მ უ მ ძ მ უ ლ ი მ ი
 ს ი ნ ა რ ო ლ ი. *ი მ ე ა დ ა ტ.* უ შ ო რ დ ლ ა მ ა რ ა კ ი. *ი ბ.*
ბ გ ვ ა ნ ბ გ ვ ა ლ ი.

ბ მ მ ა მ ბ მ პ მ ლ - ი (ბ გ ვ ე ბ გ ვ ე რ ე ს) იგივეა, რაც
ბ გ ვ ე ბ გ ვ ე რ ე, - ზ ო რ ზ ო ს ო რ ი. *შ ლ რ. წ გ ვ ა რ წ გ ვ ა ლ ი.*
ჯ ბ მ მ ა მ ბ მ პ მ ლ.

დაუგმანავს) *გრძმ. სასხე. ქვ.* ძე ბ ე უ ნ ს ზნისა - უგმანავს, უჩურთავს, უტენის, უესებს, უცობს.

იტგებუ'უ(ნ) (ლიხთიხა დაიგმანა, ლიხთიხა/რად) დეგმანილა) *გრძლუ. ენებ.* ძე ბ ე უ ნ ს ზნისა- იგმანებ, იესება, იტენება, იჩრება...

აბგებუ'უ(ნ) (ლიხთიხა დაიგმანა, ლიხთიხა) დაპგმანავია) *გრძლუ. ენებ.* უ ძ ე ბ ე უ ნ ს ზნისა- ეგმანება, ეესება, ეტენება, ეჩურთება...

ოძგებუაფანს (ოძგებუაფანს აგმანიანა, შაბიხააფანს) უგმანიანება, ნოძგებუაფანს) აგმანიანება *თურმე* კაუზ. ძე ბ ე უ ნ ს ზნისა- აგმანიანებს, აესებინებს, ატენინებს (ჭუჭქურტანას, რალაც ღრიჭოს...)

მაბანიანა *მიძლ. მოქლ.* 'და'მგმანავი, 'გა'მსეები, 'გა'მტენი...

იხანიანა *მიძლ. ენებ. მკ.* 'და'სგმანა'ვი, გასასეები, გასატენი...

'აუ'ბანიანა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'გმანილი, 'გა'ესებელი, 'გა'ტენილი...

ნახანიანა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'ნგმანი, 'გა'ნავსები, 'გა'ნატენი...

ნახანიანა *მიძლ. ენებ. წარს.* 'და'გმანის, 'გა'ესების, 'გა'ტენის საფასური.

'აუ'სანიანა *მიძლ. უარყ.* 'და'უგმანავი, 'გა'უესებელი, 'გა'უტენელი... იხ. კვახუა. შდრ. ლაზ. ბგოფ: ონბგოფუ გავსება (ნ. მარ).

ბმლუა (ბტილუას) იგივეა, რაც ნ ბ ტ ი ლ უ ა, - ხვამა, პოპა. სიმიწ'ლიმი ტარი ვატო ბ ტ ი ლ ა, ვარე ხათე კვარია ოქუნს - სიმიწდის ტარო არ ვახლიო, თორემ მაპინე ყვაეი შეჭამს.

ბმირინ-ი (ბტიორინს) ავი თვეალით შემოხადეა (ყურება) არაქათილიმოსურინა.

ბმირბინ-ი (ბტიორბინს) იგივეა, რაც ბ ტ ი ძ ე ბ ე ნ ი, - 1. კბილუაის ჩენით სიცილი. ნი ბ ტ ი ო რ ბ ტ ე ნ ა, გენოლინი ვიში! - ნუ ილრუტები, დაიკარგე იქი! 2. ხვანა, მუღარა (კბილების ჩენით). შდრ. ბლორბინი.

ბმირბინა (ბტიორბინას) ვისაც ხვანა, მუღარა უყვარს. ბტიორბინა კოჩი შემანუხებელი ხვენარომ იცის, ისეთი კაცი.

ბმირბინუა (ბტიორბინუას) სახელი ბ ტ ი ო რ ბ ტ ე უ ნ ს ზნისა - მონაბაზარბაელი ხვანა, მუღარა. გეიგემენსი, ვეწ'უ'გვრცხიებუ, ბ ტ ი ო რ ბ ტ ე უ ნ ს, სიმახ ბეგეკეთებაფუნსინი - რომ აიჩემებს, არ მოგცილდება, იხვენება, სანადის არ გაგაკეთებინებს ბტიორბინუნს (*იყრ.* იხმირბინე იხვენა, შაბიხაინა უ'უხვენია, ნოძგებუაფანს)

იხვენებოდა თურმე) *გრძლუ. საშ.- მოქლ.* მონაბაზარბაელად იხვენება, იმუდარება.

ბმობა (ბტიობას) იხ. კბიორბტიობა.

ბმობინ-ი (ბტიობინს) კბილუაის ჩენით სიცილი, - კრამა, ღრპა. შდრ. საძ: ბიბგონი დილით ყაყანი.

ბმობინა (ბტიობინას) სახელი ო ბ ტ ი ძ ე ბ ე ნ უ ა ნ ს ზნისა - ღრპა; კბილუაის კრამა; კბილუაის ჩენით სიცილი; ხვანა, მუღარა. ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ფ ა კობრიმი - კბილების გამოჩენა, - კრეა. მუჭო ლურულიალო ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ნ ს კობრიფი - როგორ მუქდარივით დაიკრეფია კბილები! იბტიობინა (იხმობინა) კრეა კბილები, შაბიხაინა უ'უკრეფია კბილები. *გრძმ.* კბილების ჩენით იცინის; კრეეს კბილებს.

ობტიობინანს იგივეა, რაც ი ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ნ ს. იბტიობინ(ნ), იბტიობინენ(ნ) (იხმობინა) შესაძლებელი გახდა კბილების კრეა, -, -)

გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ი ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ნ ს ზნისა- შეიძლება იკრეფებოდეს.

აბტიობინ(ნ), აბტიობინენ(ნ) (აბიბინა) შეიძლო ეკრეფა, კბილების ჩენით ეხვენა; -, ნოძგებუაფანს) შესაძლებია კრეა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* ო ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ნ ს ზნისა- მუღარა კბილები კრეფოს.

ობტიობინაფანს (ობიბინა) აკრეფინა, შაბიხაინა უ'უკრეფინება, ნოძგებუაფანს) აკრეფინება *თურმე* კაუზ. ო ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ნ ს ზნისა- აკრეფინებს; ახვენინებს. მონაბაზარბაელი *მიძლ. მოქლ.* მკრეფელი კბილებისა და ისე მხვენელი.

იხმობინა *მიძლ. ენებ. მკ.* კბილების კრეფით სახვენარი.

ბიბინა *მიძლ. ენებ. წარს.* დაკრეფილი (კბილები). ნახიბინა *მიძლ. ენებ. წარს.* ნაკრეფი; ნახენი. ნახიბინა *მიძლ. ენებ. წარს.* (კბილების) კრეფის; ხვენის საფასური. 'აუ'სანიანა *მიძლ. უარყ.* 'და'უკრეფელი (კბილები).

ბმობინა (ბტიობინა) *მიძლ. ენებ. წარს.* ი ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ნ ს ზნისა - 'და'კრამილი (კბილები).

ბმობინუა (ბტიობინუა) სახელი ი ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ნ ს ზნისა - იგივეა, რაც ბ ტ ე ბ ტ ე ნ ა ფ ა, ბ ტ ი ო რ ბ ტ ე ნ ა - მონაბაზარბაელი ხვანა-მუღარა; სიცილი კბილუაის ჩენით, - კრამა, ღრპა.

ბმობინ-ი (ბტიობინს) ბმობინა. შდრ. ციციკონი, წიწკონი.

თურმე) კუჭ. ძიენს ზნისა- აძიებინებს. მაინაჲლი მძღ. მოქმ. მადიებელი, მძიებელი. ოქინაჲლი მძღ. ენებ. მყ. საძიები, საძიებელი. ძინაჲლი/ძინაჲლი მძღ. ენებ. წარს. ძიებელი. ნაძინაჲლი/ნაძინაჲლი მძღ. ენებ. წარს. ნაძიები. ნაძინაჲლი მძღ. ენებ. წარს. ძიების საფასური. შინაჲლი მძღ. უარყ. უძიები, უძენბი.

ძმძმ-ი (ძმძვის) იგივეა, რაც ბოკონი, - მორინს ან ძმის ბოძმბი, რომლებზედაც დაყრდნობილია ფიცრული სახლი (ოდა-სახლი).

ძმძმენ-ი (ძმძვენს) იგივეა, რაც ძმძვეი, - ძმლი, მორი, ბოძი. ცუდე გერე ძმძვენს - სახლი დგას ბოძზე. ქომილე ნახუა ოდაში ძმძვენეფი - მოიტანა დალილი ოდის ბოძები. ზღრ. ბოკონი.

ძმლ-ი (ძელ/რს) უძმლო და უძმლო ხორცი (ი. ყოფშ); რბილი (ხორცი). ძელი იხონს უჭკომუ: *ქსს, I, გვ. 209* - რბილი (ხორცი) თევზს შეუჭამია. ძელი ძელი ვაღელისაგნი, ეში ვაგუხეგორუნცია კოჩი: *საღბ. სიძრ., I, გვ. 170* - ძელს რბილი რომ არ დასცილდეს, ისე კაცი არ დაუნეგოსო ზერას. თუმ კვათენცე ძელი ღო ძელაღც: *მასალ., გვ. 89* - ისე ჭრის რბილსა და ძელს.

ძმლჲსა (ძელდისას) უძმო, რბილი მინა.

ძმლმძმალ-ი (ძელდომეალ/რს) რბილი და ძმალი. ძელი დომელი მეთხიებუ: *კ. საბუშ, ქსს, გვ. 126* - რბილი და ძელი მეთხოვება (მცილდება).

ძმმლარ-ი (ძემლარს) ხალსანაჲლი პრემიარნი; ხის ჭურჭლის (განსაკუთრებით მურძას) დამზადებისას იყენებენ. მურძა ითლება ძემლარით (*მასალები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 230*). ძემლარს ნერილი და მოკუეჭებული პირი აქვს... პირი ორივე მხრიდან გალესილია, აქვს ხის ტარი (იქვე).

ძმმბ-ი (ძემბის) ძმძმ. ზღრ. ღაზ. დანბი/დაძი ძეძვი (*ნ. მარი*).

ძმმბლ/რ-ი (ძემბილ/რს) მძღ. ენებ. წარს. ძემბუნს ზნისა - ღამძმბილი, ღამძმბილი.

ძმმნაჲ (ძემნაჲს) სახლი ძემბუნს ზნისა - ძმმნაჲ, ძმმნაჲ. ფრთხილს ორდა, ძელი ეაკაძუნძას - ფრთხილად იყავი, ძელი არ ადგენდოს. // *ვადატ. შეგოსება. უნაით ძემბუნუნა ოსურეფი* - შვად იმოსებინა ქალები. ძემნაჲს (ღამმნაჲ დამენდა, ღამმნაჲ დაუქმნაჲს, ღამმნაჲს) (დამენდაჲდა თურმე) *გრძლ* ძენდაჲს. უქმნაჲს (ღამმნაჲ დაუქმნა, ღამმნაჲ

დაუქმნაჲს) *გრძლ. სახბე. ქვ. ძემბუნს ზნისა* - უქმნაჲს. ოქმნაჲს (ღამმნაჲ დამენდა, ღამმნაჲს) (დამენდა) *გრძლ. ენებ. ძემბუნს ზნისა* - იქმნაჲს. აქმნაჲს (ღამმნაჲ დამენდა, ღამმნაჲს) (დამენდა) *გრძლ. ენებ. უქმნაჲს ზნისა* - ექმნაჲს. იქმნაჲს (იქმნა შესაძლებელი გახდა) (ღამმნაჲ, -) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. ძემბუნს ზნისა* - შეიძლება (ღამმნაჲს). აქმნაჲს (ამნა შეძლო) (ღამმნაჲ, -) (ღამმნაჲს) შესაძლებელია (დამენდა) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უქმნაჲს ზნისა* - შეუძლია (ღამმნაჲს). იქმნაჲს (იქმნაჲს) აქმნაჲს, უქმნაჲს უქმნაჲს, უქმნაჲს (ღამმნაჲს) აქმნაჲს (ღამმნაჲს) აქმნაჲს. მაინაჲლი მძღ. მოქმ. მძენდაი. ოქმნაჲლი მძღ. ენებ. მყ. საძენი, საძენდაი. ძმნაჲლი მძღ. ენებ. წარს. (ღამმნაჲს). ნამმნაჲ მძღ. ენებ. წარს. ნამმნაჲ. ნამმნაჲლი მძღ. ენებ. წარს. ძმნაჲს საფასური. უღამმნაჲლი მძღ. უარყ. (ღამმნაჲს).

ძმნაჲლ-ი (ძენაჲლი/რს) მძღ. ენებ. წარს. ძენაჲლუნს ზნისა - მამბრად მაინაჲსული, მამბინილი. იხ. გომელაძე/ნაძილი.

ძმნაჲლა (ძენაჲლას) სახლი ძენაჲლუნს ზნისა - მამბრად მაინაჲს, მამბინა.

ძმნარ-ი (ძენარს) იგივეა, რაც ზენარ-ი, 1. ზენარი. 2. შრმის ნანილი. ზღრ. ოსარე (ი. ყოფშ).

ძმრა (ძერას) მოტან. იგივეა, რაც ძერო, - ძამა. იხ. ცეროცო, ცოროცო (ი. ყოფშ. ა. მყ.).

ძმრაჲ (ძერას) იხ. ნერა, - ზოლ. ძმრა. ძერა წიწილეს მეთხოვუ - ძერა ნინილეს მისდეჲს.

ძმრაჲ (ძეროს) მოტან. იგივეა, რაც ძერა, - ძამა.

ძმრამა (ძერქვას; *მრ. რიყეგ.*) ძერქვეფი ძელქვები) მოტან. ძმრამა (ა. მყ.). არაჲ ცუზა მდილე ძერქვეფი ამბაკო ცუზგორეჲ - ყველა სახლში ნალი ძელქვები ამბაკო ჩერეგტა. ძერქვონი // ძერქვონა ადგილი, სადაც ბევრი ძელქვა დგას (ხარობს).

ძმრნ-ი, ძმრნ-ი (ძერწის) მოტან. ძმრნ, ძმრნა. იხ. მწონი, ჭიჭონი (ა. მყ.). ძერწონა ადგილი, სადაც ბევრი ძმრნა (ძმრნა) ხარობს.

ძმრმ ძმრ მჯზ. ძმრის ძმრამაჲ (ძმრ ძმრედ). უსინათლო ცოროჲჲ გამამთხოჲჲ ძმრმ

ადევსო). ვითოეირი ჯიმაღუნს ართი ორთოშელი მეუძენა - თორმეტ ძმას ერთი სასთუმალი უდევთ (გამოცანა: წელიწადი და თორმეტი თვე). ბერევის იქეჟედი, ღული მიკოიძეღე ცაშა: *ა. ბაშუშ, ქაბა, გვ. 114* - ხმელეთზე ბაქიობდი, თავი გებჯინა (მიდებული გერნდა) ცაზე. ასე თო შქეიღელი ზღვაში ქენის ქოძე: *ა. ყოფშ, გვ. 6* - ახლა ეს დამხრწალი ზღვის ფსკერზე (კი) დევს.

ბუ(6) მწერიწაკო სტატკიური ზნაა. ბუ ფუძეს ემყარება ანწყოს წრის მწკრივები; მყოფადის წრე - აბეენუ ღუძეს. მეორე და მესამე სერია აკლია. მეოთხე სერიაში გამოყენებულია. ნოძე(6) ფუძე. დანვრილებითი *იხ. ტ. I, ტაბულა XXI, გვ. 97-106. შერ. ღა ზ. ბუნ ძეგს (6. მარ).*

ბუნა² (ბუნას) მო- ზნისწინთი (მო-ბუნა) აღნიშნავს ფხსსაცმლის ჩაცმას. ახალი უქნხმოდვალე მიაძეუ - ახალი ფეხსაცმელი აკეთა.

მააბუ(6) (ანწყოს წრის მწკრივებში) გრდუე. სტატკი. აცვიო ფეხზე.

მააბუნუ(6) (მყოფადის წრის მწკრივებში) გრდუე. ვეძ. ეცმება ფეხზე. მეორე და მესამე სერია აკლია.

მონობე(6) (მეოთხე სერიის მწკრივებში) გრდუე. სტატკი. ფეხზე ეცვა თურმე. აქტივის (მოქმედებითი გვარის) ფორმებში ენაცვლება:

ღვალა: მითმოღანს ფეხზე იცვამს; მითღანს ჩაიცვამს ფეხზე, მითუო ჩაიცვა ფეხზე; მთაღალა ჩაუცვამს ფეხზე; მონღალაღანს ჩაიცვამდა თურმე ფეხზე.

ბუნა³ (ბუნას) გე- ზნისწინთი (ბუნ-ბუნა) აღნიშნავს პალს; „მმართიშას“. ვითი გერი ღო ტურაში მეტი ვეაემიძეღე ღო სქანდა ოტაფური?: *ა. ცაგ, გვ. 36* - ათი მგლისა და ტურის მეტი არ მედო შენზე გადასახადი? ვეშოლებედუაფო, თიში მინჯეს ნასისხერი თირი თიშუმა ქიგეძეღე უკონიე: *ბ. ზუბ, გვ. 21* - არ შეიძლებოდაო, იმის პატრონს ნახესხები ორი იმდენი რომ მართებოდაო. მილიონიშა თინა ღირუ, ვალი მითინიში ვეგეძენი - მილიონად ის ღირს, არავისი ვალი რომ არ მართებს.

გე-ბუ(6) „მართებს“ ანწყოს წრის მწკრივებში გამოყენებული, მყოფადის წრეში - ვეაბეენუ(6) ემართება. მეორე და მესამე სერია აკლია, IV სერია ემყარება გენოძე(6) ემართა თურმე - ფუძეს. მეორე და მესამე სერია იყენებს გეღვალა ფუძეს: გაღალუ (← გეღალუ) დაედო ვალი (II სერია) და გეღვალუ დასდებია (III სერია).

ბუნა³-ბი (ბუნების) 1. ბუნა (ლობოს, სოიოს, ცერცვისა). 2. ჰაბნის ქაბალი (მოჭრილი გროვა) შორეზა, ღოგაზე გადაღეღეღეღე. შერ. ღლგ. ბენბე პარკოვანი მცენარის ჩენრო (*ა. ღლ*).

ბუნა³ბი (ბუნების) ბუნა, უხრო ღა მოუხეღეღეღეღე ბიროვნება, - მოხროხა.

ბუნა³-ბი (ბუნების) იგივეა, რაც ბუნების. ფურცელე ჯამბიში კაკალი ვეშუქუნუთა: ბუნების ამაქეღეღე ღო მალას იქყანე გარდაღას - ფოთოლს თუთის კაკალი არ გააყოლოთ: ბუნბიში (შიე) ჩარჩება და მალე იწყებს ღობობას.

ბუნა³ბი, ბუნა³ბი (ბუნების, ბუნების) იგივეა, რაც ბუნების.

ბუნა³-ბი (ბუნების) იგივეა, რაც ბუნების.

ბუნა³ბი (ბუნების) სახელი იძეგბუ(6) ზნისა - ღილი ღა უხრო ბუნის ბიროვნების ბუნაბა, ზაბით-აბაბითი ხტუნაბა. ინა ვასხაუნდუნი, გიიბეძეღე - ის იქ არ ცეკვავდა, ბუნაბადა. ირ წანაში დამორიღეს ცუღეს ბუნაბეღეღე - ყოველი წლის შემოდგომაზე შინ რომ ირეოდა (ბუნაბადა, ხტუნაბადა).

ბუნა³ბი (ბუნების) (ბუნაბა იბუნა, ზაბაბინა უბუნაბა, ნაბაბინა ბუნაბადა თურმე) გრდუე. ვეძ. ბუნაბა, ზეგით-ვეგით ხტუნაბას.

ბუნა³-ბი (ბუნების), ბუნა³ბი (ბუნების) სახელი იძეგბინანს ზნისა - ჰუნაბა; ურჩუბი; უაბაბინაბი, ღაუფსაბაბი ურჩაბა. თელი ღდას თექ გიიბეგინანდუ ჯოღორიკალო - მთელი ღდე იქ ყურყუტებდა ძალღივით. ბუნაბინანს (ბუნაბინა იყურყუტა, ზაბაბინაუ უყურყუტა, ნაბაბინაბინა) ყურყუტებდა თურმე) გრდუე. ვეძ. ყურყუტებს.

ბუნა³ბა (ბუნების) სახელი აბეიღენს, ოძეიღუ(6) ზნათა - მჭეღეღეღეღე; მონაბინა. მარა ღდეღე ვაბაყეღეღე, რინაქეთი მუმეღეიღე: *მასლ, გვ. 108* - მავრად თაუ ვერ მოვიკალი, (და აქ) ყოფანე მომეღდა. აბეიღენს (მააბილა შეაბულა, მონაბინაბა შეუბულეგია, მონაბინაბაბინა შეაბულეღა თურმე) გრდ. აბულეღს. ოძეიღუ(6) (მხოლოდ ანწყოს წრის მწკრივებში) გრდუე. სძულს. ბეიღეღეღეღე(6) (ბეიღეღეღეღე, ბუნაბა შესტულეგია, მონაბინაბინა შესტულეღებოდა თურმე) გრდუე. სძულდებდა.

ძმირ-ი (ძვირს) ძმირი. ოწოხოლაზიანი გაშხაშ გეშა სიმიწი ძვირ ი რღუ - წინა კვირასთან შედარებით სიმიწი ძვირი იყო. *იხ. უძვირზამი.*

ძმირაას/ძმირას ზღუ. 1. ძმირად. ყურუ ვაყოფენო, მითი თეს ძვირას აფასენს: *ი. გოშუ, გვ. 174* - სულელი არ ყოფილა, ვინც ამას ძვირად აფასებს. 2. ძმად, იშვიათად. ძვირას ოძირაფალი კოჩი რე - ძნელად სანახავი კაცია. ძვირასს შითმეფხვადუთ - მიზეთად ვხვდებით.

ძმირაბა (ძვირებას) სახელი აძვირენს, იძვირებუ (ნ) ზმნათა - 'გაძმირება. ხორა წუხენდუ: ორცხონჯიქ (ორცხონჯიქ) გევეძვირუა - ქანალი სწუნდა; საერაცხელი გაძვირდაო. ვორწყუქ, ცოროფას ქომიძვირენქვე: *კ. საბუშ, ქართ. ზგ., გვ. 23* - ვხვდავ; სიყვარულს რომ მიძვირებ. აძვირენს (ბაჰამირუ გააძვირა, ბაჰამირაჰუ გაუძვირებია, ბონოჰამირაჰუ(ნ) გააძვირებდა თურმე) გრღმ. აძვირებს. უძვირენს (ბაჰამირუ გაუძვირა, ბაჰამირაჰუ გაუძვირებია) გრღმ. სასხე. ქე. აძვირენს ზმნისა- უძვირებს.

იძვირებუ'უ(ნ) (ბიჰამირუ/ბაჰამირუ გაძვირდა, ბაჰამირაჰუ(ნ) გაძვირებულა) გრღმ. ენებ. აძვირენს ზმნისა- ძვირდება. ეძვირებუ'უ(ნ) (ბაჰამირუ გაუძვირდა, ბაჰამირაჰუ გასძვირებია) გრღმ. ენებ. უძვირენს ზმნისა- უძვირდება. იძვირენ(ნ) (იძმირინა შესაძლებელი ვახდა 'გაძვირება, -. -) გრღმ. შესაძლ. ენებ. აძვირენს ზმნისა- შეიძლება 'გაძვირება. აძვირენ(ნ) (აძმირინა შეძლო 'გაძვირებინა, -, ზონოჰამირაჰუ(ნ) შესძლებია გაძვირება) გრღმ. შესაძლ. ენებ. უძვირენს ზმნისა- შეუძლია 'გაძვიროს.

ოძვირებაფუანს (ოძმირაჰაჰუუ აძვირებინა, შამირაჰაჰაჰუუ უძვირებინებია, ნოძმირაჰაჰაჰუ(ნ) აძვირებინებდა თურმე) კაჰ. ა. აძვირენს ზმნისა- აძვირებინებს. ბაჰამირაჰუ(ნ) მიჰ. მიჰ. 'გაძმირებელი. იძმირაჰაჰუ(ნ) მიჰ. ენებ. ზე. 'გაძმირებელი. ბაჰამირაჰუ(ნ) მიჰ. ენებ. წარს. გაძვირებელი. 'ზონოჰამირაჰაჰუ(ნ) მიჰ. ენებ. წარს. 'გაძმირებები. 'ზონოჰამირაჰაჰუ(ნ) მიჰ. ენებ. წარს. 'გაძვირების საფასური. შამირაჰუ, შაჰამირაჰუ მიჰ. უარყ. 'გაუძვირებელი.

ძმირაას-ი (ძვირფასის) ძმირაას-ი. ძვირფასი რღუ, პატონი, ირფელი - ძვირფასი იყო, ბატონო, ყველაფერი. *იხ. უძვირზამი.*

ძმირაასაბა (ძვირფასაბა) ძმირაასაბა.

ძმირაბა, ძმირაჰაჰუ-ი (ძვირფაჰუ-ს) უშნოდ დიდი; ბაჰამირიწი; ზონოჰამირი; ბაჰამირაჰაჰუ(ნ)ი. კვარიაჯგურა ძვირფაჰუს ვა ვაღორსენთ ვალიას: *მასალ., გვ. 97* - ყვევით გაბურძენილს არ ვაღორსენთ ვალიას. ართ ძვირფაჰალი ოსური რე - ერთი უშნოდ დიდი (გაბერილი) ქალია. *შჰრ. ძვირფასი.*

ძმირაჰინ-ი (ძვირფინს) 1. ბაჰამირიწი; 2. ბაჰაჰ-სულად 'გამოწინა, ბაჰამირაჰაჰუ. მაგფალიაზი ვალიას ვირი მითიძვირენანს: *ქსბ. I, გვ. 306* - ბულბულის ვალიაში ვირი ზის (გაფუყული). იძვირენანსს, ჭკომუაში მეგის მუთას აკეთენს - გაფუყულია, ჭამის მეტს არაფერს აკეთებს. *შჰრ. სვისინი; წვიწვინი.*

ძინ (ძიას) იგივეა, რაც რძია, - მძინი. გვრენს ძია მუშით ოკო, კისერს ვიობუღასენ?: *მ. ხუბ., გვ. 341* - ვირს მძივი რისთვის უნდა, კისერზე რომ ენას? ძია ბძირი, კაკა ბძირი, ქილორი ღორითქ ქემბობირ: *კ. საბუშ, ქართ. ზგ., გვ. 20-21* - მძივი ვნახე, ცალი (კაკა) ვნახე, ღმერთმა სოხობი დამანახე. შხვა ცირენს თქვა გიშარჩქეთ, მუჭო ძიას ბრილიანტი: *მ. ხუბ., გვ. 325* - სხვა გოგოებში თქვენ გამოირჩევით, რომოც ც მძივი ბრილიანტი.

ძინაჰ (ძინაჰ ჯას) მოჰან. მძინა. *იხ. ჭყევატაში ჯა (ა. მყ.)*

ძინაჰინ-ი (ძვირფინს) უშნოდ ყურება (ბამირაჰაჰუ). ვაიგორსენ, ფერ კოჩი ოძვირენანსია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 45* - რომ არ გიყვარს, ისეთი კაცი უშნოდ გამოიყურებარ. *შჰრ. ძვირფასი.*

ძინაჰინაჰუ (ძვირფინაჰას) *იხ. უ-ძვირფინაჰა.*

ძინაჰ-ბაჰაჰ-ი (ძვირ-ბაჰვის) „ძინაჰ-ბაჰინი“. ვა-იგორსენ ფერ კოჩიშ ჭკუმუა ჭკიპ-ჭკაჰუ რენია ღო ულა - ძი ვ-ბაჰ ვ: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 45* - რომ არ გიყვარს ისეთი კაცის ჭამა 'ჭკიპ-ჭკაჰუ' არისო და სიარული - „ძვირ-ბაჰვი“.

ძინაჰ-ი (ძვირს), ძინაჰა (ძვირფას) სახელი იძვირენანს ზმნისა - უწმტა, უწრუშტი; უშნო, უაზრო უწრება. ქვირდას თუქ, იძვირენუას - იღვეს იქ, იყურყულტოს უაზროდ. იძვირანს (იძმირინა უშნოდ იყურა, შამირინა უშნოდ უყურებია, ნოძმირინა(ნ) უაზროდ იყურებოდა თურმე) გრღმ. უშნოდ (უაზროდ) იყურება; ყუნტავს, ყურყულტებს.

ძმირ-ი (ძვირს), ძმირ-ი (ძვირს) 1. იპალი; იპალბარდი. იძვირქ ქიმიავუ კუჩხის - ეკალი შეესო ფეხში. შხვაში ხეთი იძვირ იფი ოსოფალი რენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 160* -

სხვის ხელით ეკალი ადვილი მოსაგლეჯი არისო. ძიგირიში გინარდის ძიგირიში ეგადურა უსხუნუნია: *თ. სახოკი, გვ. 266* – ეკალზე გაზრდილს ეკალზე სიკვდილი ურევენიაო. 2. *მოტან. მაცხვალმ; ეპალა; ეპალღიშა (ა. ზაყ.)*. ჰაჰაქ ძიგირს ქაშეგყოზე: *მ. ზუბ. გვ. 170* – მღვდელი ეკალბარდში დაიმალა. *იხ. კალია, კალიე, კალიეში ძმგვრი, კაკლადარი, კორჩხელი. შდრ. იმერ., გურ. ბიგურამა ეკალა (ე. ძვრ., ა. ლლ.)*.

ძიშირამ-ი (ბიგირამს) ეკლიანი. ნინა გილე შხამიანი, ძიგირაში ვარდი რექ: *მასალ., გვ. 44* – ენა გაქვს შხამიანი, ეკლიანი ვარდი ხარ.

ძიშირამ (ბიგირეს) *მოტან. ეპალა*. ძიგირე ღო კაკლარით შქირენი მის გინაღინენია! – ეკალათი და ეკალღიჭათი შიმშილი ვის შეუძლია გადღატიანოსო!

ძიშირაში ჰპაქირ-ი (ბიგირეში კაკირს) ეპალა (საქმელი). ძიგირეში კაკირი პჰკომია – ეკალა ვჭამეო.

ძიშირიში მუხსია (ბიგირიში მუხსიას) მაცხვალნი. *იხ. ბეგირიში მუხეი*.

ძიშირიში ჯან (ბიგირიში ჯანს) *მოტან. ეკლის ხა; ლოპინოს ხა*, – აპაცინის ზინშია ერთბჰვარი.

ძიშირწონ-ი, ძიშირწონა (ბიგირონს, ბიგირონას) ეკალნარი, ეკალბარღინი აღბღიწი. ტალიკე ღურელი ძიგირონიშა ქაყოთი: *მ. ზუბ., გვ. 160* – შიშველი მეკდარი ეკალნარში ისროლა. *შდრ. ქირეცხონი; ქუცონი. იხ. ბეგირონი*.

ძიშონა (ბიგონას) სახელი ძიგონუნს ზინსა – ძიძმნა. ჩხოუქ არღელი, გური ვეგეულენი, თემი შიღღიარუ, – შო ძიგონუნ – ძროხამ ადვილი, გული რომ არ დაუდო, ისე მოიბალახა, მოძიღენა.

ძიშა (პალურიში) სახელი ძიგუნს (პალურს) ზინსა – ამორტყამ პანღურისა. ძიგუნ პალური ღო გაღე ქაახუნუე – ამორტყა პანღური და გარეთ გააგდო (გასვა). ძიგუნს (ჰოშინაუ გააპანღურა, ჰოშინაუ გაუპანღურებია, ჰოშინაუგა) გააპანღურებდა თურმე) *გრღმ. ამოპკურას (პანღურს)*.

ძიშაბ (ბიგბას) იგივეა, რაც ძეგება, – სახელი იძიენს ზინსა – ძიშაბა, ბამოქიძაბა. თინფში საქმეს პროკურატურა იძიენღე – იმათ საქმეს პროკურატურა იძიებდა.

ძიწუთი ზანჯ. ძლიწს. *იხ. ბიუთ*.

ძიიბა (ბიბას) იგივეა, რაც ძეგება, ძიგება.

ძიპა (ბიკას) 1. კაცის სახელია. 2. ამაპარტაპანი. *იხ. ბიკალი*.

ძიპალ-ი (ბიკალს) ამაპარტაპანი; ბაბღინძილი; უსწოდ ბაბაქირილი.

ძიპინ-ი (ბიკინს) ბაბღინძა, 'გაამაპარტაპანა. *იხ. ბიკინუა*.

ძიპინუა (ბიკინუას) სახელი იძიკინანს, ძიკონღე (6) ზინათა – ბაბღინძა, უსაფუძემლო ამაპარტაპინოზა. ნაბეგანი გოძიკონღე ბოლო დროს – ნაბეტანი ვაიბინძა ბოლო დროს. მუჭო რე, გილეუ ძიკანს ღღინი! – როგორა, ამპარტანულად რომ დაექს თავი! იძიკინანს (იძიპინუა იბღინა) ამაპინაუა უბღენძია, ნოპინაუგ(6) იბღინძებოდა თურმე) *გრღუე. ენებ. იბღინძება. იოპინანს (ეგრ. იპინაუა) ვაიბინძა, იპინაუაღ(6)/იპინაუაღ(6) ვაბღენძილია) გრღუე. საშ. ენებ. ვაბღენძილია. შდრ. ბიკალი*.

ძიპინუა (ბიკონუას) სახელი იძიკონუნ (6) ზინსა – მინის ჩირქანა. ბიკონუნს (ღოპინაუა დაჩირქანა, ლოპინაუა დაუჩირქანა, ლოპინაუაღ(6) დაჩირქანდა თურმე) *გრღმ. ჩირქენს. იძიკონუნ(6) (ზხოლოდ ანწყოს ნრისა და IV სერიის მწერიგებში) გრღუე. ენებ. ძიკონუნს ზინსა – იჩირქენა*.

ძილ-ი (ბილს) ჩონგურხა ბაბღული საბანგბაზოდ ღაბრანსილი ძაფი, – ძალი, სიმი. სუმი ძაფი ღო ძილე შა, ჩონგურს გეეობირი შა: *ქხს. I, გვ. 148* – სამი ძაფი და ძილე ჩე, ჩონგურზე დავამღერე მე.

ძილა (ბილე) ნაწილი ძაფი. *შდრ. კაკა (მასალბი, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 227)*.

ძიმათალა (ბიმათალას) ორსულობა, ფხმძიმეობა.

ძიშარი (ბიშარს) ძმარი. *შდრ. ჯუშორი*.

ძიშე (ბიშეს) მძიმე. ბიშე ზანჯ. მძიმედ. ბიშეთ მეურს – მძიმედ მოღის. // *გაღაქ. ფხმძიმე, ორსული. ბიშეთი რე – ფხმძიმედ (ორსულად) არის*.

ძინა (ბინას) მატაბა. ბინაქე მეუღყოღე: *ა. ცოგ., გვ. 6* – მატება შეუნყდა. *იხ. ბინუა*.

ბინაიბაუ-ი (ბინაიბაულ(რს) მატაბაღამთაპარტაპული. ბინათებულე ორინჯი – ზრდა (მატება) დამთავრებული საქონელი. *იხ. ბინა*.

ბინეაზურ-ი (ბინეაზურს) ბიშე. ენებ. წარს. იბინანს ზინსა – 'ბიშაბაბაული.

ძინა (ძინუს) სახელი იძინანს, ძინულენს ზნათა - მატება, შიძინა; მომება. ბოში ვიშო-ვიშო ძინულენს: ა. კოფ., გვ. 4 - ბიჭი იქით-იქით მატულობს. ულას მუ უძინგ: ი. ყოფშ., გვ. 23 - სთარულს მოუმატა. ქონება ეკონანსილო დოიკინანსია, პატეოსნება დო რქქინა დოი იძინანსია - ქონება აინვეს და დანიენსო, პატეოსნება და ცოდნა ყოველთვის იმატებსო. თაქ თელუფუფ ოძინგ: კ. საბუშ., ქსს, გვ. 136 - აქ მეტია ცოცხლებში. ძინულენს (იყენ. იძინა იმატა, შინაუ 'მო'მატებია, მომინა(ნ) მატულობდა თურმე) გრდუ. საშ. მოქმ. მატულობს. აძინუ'უ(ნ) (აძინა 'მო'ენება, ძინაუ 'მო'მატებია) გრდუ. ენებ. უძინანს ზნისა- ემატება. იძინანს (იძინა იმატა, ძინაუ 'მო'მატებულა, მომინა(ნ) მატულობდა თურმე) გრდუ. ენებ. იმატებს. უძინანს (აძინა უმატა, შინაუ უმატებია) გრდმ. სასხე. ქვ. უმატებს. ოძინუ(ნ) (შთლოდ ანუყოს წრის მწკრივებში) გრდუ. სტატოკ. მეტია. იძინენ(ნ) (იძინა შესაძლებელი გახდა 'მო'მატება, -, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. იძინანს ზნისა- შეიძლება 'მო'მატება. აძინენ(ნ) (აძინა შეძლო 'მო'ემატებინა, -, მომინა(ნ) შესაძლება მომატება) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უძინანს ზნისა- შეუძლია 'მო'უმატოს. ოძინაფუანს (მაძინაუშა მოამატებინა, მომინაუშაუ მოუმატებინებია, მომინაუშაუ(ნ) მოამატებინებდა თურმე) კაუზ. იძინანს ზნისა- ამატებინებს. მაძინაუ მიჭლ. მოქმ. მმატებელი. მაძინა მიჭლ. აწყ. 'მო'მმატებელი. ოძინაუ მიჭლ. ენებ. მე. სამატებელი. ოძინა მიჭლ. ენებ. მე. სამატები. ძინაუ მიჭლ. ენებ. წარს. 'მო'მატებელი. ნაძინა, ნაძინა მიჭლ. ენებ. წარს. ნამატი, ნამატი. ნაძინაუშაუ მიჭლ. ენებ. წარს. მატების საფასურო. შინა, შინაუ მიჭლ. უარყ. 'მო'უმატებელი. შდრ. ლაზ. ძინ: მო'ნძინუ გაზრდა, მომატება (ნ. მარ).

ძინარ-ი (ძინწარს) იგივეა, რაც მ ე ნ წ ა რ ი, - 1. ზენარ-ი. 2. შრამის ნაწინი.

ძირა (ძირას), ძირაშა (ძირაფას) სახელი ძირუნს ზნისა - ნახვა; ჩვენება. ის კოჩიში ძირაფა ვააკოდგ: ი. ყოფშ., გვ. 55 - იმას კაცის ნახვა არ უნდოდა. მენსასითუ ოთახუეფიში ძირაფაქ: მ. ხუბ., გვ. 8 - მოქებათა ოთახების ნახვა. (იში) ძირაფაშა მუთონი ვო უსხუნუნა: ი. ყოფშ., გვ. 158 - (იმის) ნახვაზე არაფერი ურჩევნით.

მითინი მა ვაბძირი: ქსს, I, გვ. 40 - არაინ (ვერაინ) მე ვერ ვნახე. თი დღას მალას გოძირანქ: კურჩი, გვ. 385 - იმ დღეს მალე გაჩვენებ. ძირა, ვაძირა, - ქომორაგია: მ. სახოკ., გვ. 267 - ნახო, ვერ ნახო, - მოდენო. ზინება მუში წინტილო დილო აძირუაფუღუა: მ. სახოკ., გვ. 268 - ჭინვრასს თავისი სკინტილო დიდად ეჩვენებოდაო. ქო რ ძირუნქენი, გური მატუ, ვაძირუნქენი, უფრანა: ქსს, I, გვ. 43 - რომ ვნახავ, გული მტკივა, რომ ვერ ვნახავ, უარესო. ჩილი დო ქომონენი ვა გიძეგრენიაო?: მ. ხუბ., გვ. 218 - ცოლი დე ქმარი არ ვინახავსო? ეთიშო სინთეთ შარას იძირაფუანდგ: ი. ყოფშ., გვ. 79 - იმის სინათლით ვზას იკვლევდა. ძირუნს ('მო'შირა ნახა, 'შა'შირა უნახავს, 'მო'შირაფაშა(ნ) ნახავდა თურმე) გრდმ. ნახავს (ქსლანდელ დროში ენაცვლება ო რ წ ყ ე ხედავს). ძირაფულენს (იყენ. იძირანს ინახულებს, იძირაუ ინახულა, შირაუშაუ უნახულებია, მომინაუშა(ნ) ინახულებდა თურმე) გრდუ. საშ. მოქმ. ნახულობს. იძირუნანს (იძირაუ ინახულა, შირაუშაუ უნახულებია) გრდმ. სათავ. ქვ. ძირუნს ზნისა- ინახულებს. უძირუნანს (უძირაუ უნახა, შირაუშაუ უნახულებია) გრდმ. სასხე. ქვ. ძირუნს ზნისა- უნახავს, გაუსწრეჯავს. ოძირუნანს (ოძირაუ ანახა, შირაუშაუ უნახებია) გრდმ. ანახებს. აძირენ(ნ) // აძირუაფუ(ნ) (მაძირაუ მოელანდა, შირაუშაუ მოლანდებია, მომინაუშა(ნ) მოელანდებოდა თურმე) გრდუ. ენებ. ძირუნს ზნისა- ელანდება, ეჩვენება. იძირენ(ნ) (აძირაუ ნახულ იქნა, მომინაუშა(ნ) ნახულა) გრდუ. ენებ. ძირუნს ზნისა- ჩანს, იხედება. იძირენ(ნ), იძირენენ(ნ) (იძირაუ შესაძლებელი გახდა ნახვა, -, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ძირუნს ზნისა- შეიძლება ნახვა, ჩვენება. აძირენ(ნ), აძირენენ(ნ) (აძირაუ შეძლო ენახა, -, მომინაუშა(ნ) შესაძლება ენახა) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უძირუნანს ზნისა- შეუძლია ნახოს, არეწენოს. ოძირაფუანს (ოძირაუშა ანახებ'ებინა, შირაუშაუ უნახებ'ებინებია, მომინაუშა(ნ) ანახებვებინებდა თურმე) კაუზ. ოძირანს ზნისა- ანახებ'ებინებს. მაძირაუშაუ, მაძირაუ, მაძირა მიჭლ. მოქმ. მნახებელი. ოძირაუშაუ, ოძირაუ, ოძირა მიჭლ. ენებ. მე. სანახავი.

ძირაწილი მიჭი. ენებ. წარს. ნახული.
ნაძირაწი, ნაძირაწი მიჭი. ენებ. წარს. ნანახი.
ნაძირაწი მიჭი. ენებ. წარს. ნახვის საფასური.
უძირაწი მიჭი. უარყ. უნახავი. ჭირ. რწყება; ლა ზ.
ძირ: თბირუ ხედვა, ჩვენება (ნ. მარი).

ძირაწამხა: ნახვამდის! იგივეა, რაც
შვიდეუბით! ართი ქოთქუუ
„ ძირ ა ჟ ა მ ა ხ ! “ დო მიდართუ – ერთი
თქვა „ნახვამდის!“ და ნავიდა.

ძირაწინი (ძირგინს) ლაზღანდარობა; უშნოდ
სიცოილი; უშნო აგავობა.

ძირაწინა (ძირგინუას) სახელი იძირგინუ (ნ)
ზნისა – ლაზღანდარობა; უშნოდ სიცოილი.
იძირგინან (იძირგინან უშნოდ იცინა, უძირგინან
უშნოდ უციინა, იძირგინან(ნ) უშნოდ იცინოდა
თურმე) გრდუე. ენებ. ულაზათოდ (უშნოდ)
იცინის, – იკრიჭება.

ძირაწინლა-ი (ძირგონილ/რს) მიჭი. ენებ. წარს.
ძირგონუნს ზნისა – 1. გადატყუებუპული.
2. მუნინანი, აქციანანი (ა. ყოფშ. იხ. გო-
ძირგონილი.

ძირაწინლა (ძირგონუნას) სახელი ძირგონუნს
ზნისა – ტყუებვა, ღლატა (ქავილით). იხ. გო-
ძირგონუნა.

ძირაწინლა (ძირგეკილას) პოეა. ძირტაპილია.
ჭირ. ზინგეკილი.

ძირაწიპა (ძირქეას) იგივეა, რაც ძიქვა.

ძირაწი-ი (ძირღის) თოკი. ღურელიმა ძირღი
მუსკუ, გილუნთორ, გილურტრემლ: ააა, 1, გე.
21 – მეკდრისთვის თოკი უბია (და), დაათრევს.

ძირაწინი (ძირბონს) 'და'ფლეთა, 'და'გლავა. იხ.
ძირბონუნა.

ძირაწინლა-ი (ძირბონილ/რს) მიჭი. ენებ. წარს.
ძირბონუნს ზნისა – დაგლავილი,
დაფლეთილი.

ძირაწინლა (ძირბონუნას) სახელი ძირბონუნს
ზნისა – დაგლავა, დაძიძნა, დაფლეთა
(ხორცისა). დო ძირბონუნს ხორცი დო თეში
ოჭოპუ – დაგლიჯ-დაფლეთა ხორცი დო ისე
შეჭაბა.

ძირბონუნს (ღიძირბონა დაგლიჯა, ღაძირბონა
დაუგლიჯია, ღინიძირბონა(ნ) დაგლიჯდა
თურმე) გრდუე. გლივს, ფლეთს (ხორცისა).
მაძირბონალი მიჭი. მოუს. 'და'მგლევი,
'და'მფლეთი (ხორცისა).
იძირბონალი მიჭი. ენებ. ჭყ. საგლევი, საფლეთი.
ძირბონალი მიჭი. ენებ. წარს. 'და'გლევილი,
'და'ფლეთილი.
ნაძირბონა მიჭი. ენებ. წარს. ნაგლევი, ნაფლეთი.

ნაძირბონალი მიჭი. ენებ. წარს. გლევის, ფლეთის
საფასური.

ძირწა (ძირწა) პოეა. ძირმწარა. ძირ წ ა
დუღელემს იკეთეს – ძირმწარე თავთავეს
იკეთებს. ძირწა – * ძირ-წარე ძირ-მწარე.

ძიუ, ძიუთი, ძიუთუზ ზაჯ. ძლივის. ძიუთ
ორჯინგ, ონდეთ ორჯინგ: მ. ხუბ., გე. 253 –
ძლივს აჯობა, ონდაე აჯობა. პულათია
მოკინა“, – თენა ძიუთუ ქოთქუუ: მასლა.,
გე. 63 – „ ბულათია მინდაო, “ - ეს ძლივს თქვა.
ჭირ. ძიუუთ.

ძიუღო ღარათი ზაჯ. ძლივის. ძიუღოღურათ
ქიკილეს თითო ილუა ოჭოკობალი: მ. ხუბ., გე.
85 – ძლივს ძლივს თითო ლუკმა საჭქელი.
ძიუღოღურათ გექთილესგ ჩხონჩხი
ლო გური: ა. ყოფშ., გე. 95 – ძლივს გამოიტანეს
ღვიძოლ და გული.

ძიუ-ძიუთი ზაჯ. ძლივ-ძლივ, ძლივძლივობით.
ძიუ-ძიუთი იხა მურსუ: ა. ყოფშ., გე. 150 –
ძლივძლივობით ვსუნთქვა (ნავილბ სულს).
ძიუ-ძიუთი შიგაე უშარე გყას: ააა, 1, გე. 21
– ძლივძლივობით შიგოგავს (შიგოგამანბს)
უგზო ტყეში.

ძიქვა (ძიქვას) შარვალი; ბაბინს (ხამელინის)
შარვალი (მ. მათა., გე. 255). სი ძიქვა
შიგოხორწი, თითო ჯგირი კოჩი ცოფურენია:
ა. ცაგ., გე. 47 – შენ შარვალი რომ მოგპარა,
ისიუ კარგი კაცი ყოფილა. სუვაში ხორჯას
ძიქვა ქიშიხორე: ა. ყოფშ., გე. 52 – ფრთის
მოპარვისა შარვალი (ქე) მოპარა. ხარცქილ(ი)
ძიქვაში მენღეული: კ. სამუშ., ეარო. ზეა., გე.
58 – დახული (გამსკდარი) შარვლის აპარა.
თითო-თითო არბას ძიქვაშია ქაალუდგ:
მ. ხუბ., გე. 266 – თითო-თითო ყველას
შარვალში ჩაუდო. ძიქვამი ნოყელი შარვლის
ტოტე. ჭირ. ზ. აჯარ. ძიგვა შარვალი, შეყერილი
ოჯახში მოქსოვილი უბში შალის ნაჭრისაგან
(შ. ნუარ.), ლა ზ. ძიგვა, შიპა, ძიქვა, წიკვა
ქვედა საცვალი (ნ. მარი).

ძიღ-ი (ძიღის) უხინამი (კაცი) (მ. კილანაუ).

ძიღა (ძიღას) პატარა (მოფერებო); სპაშთარ
სახალადაც გვხვდება.

ძიღლა-ი, ძიღლა-ი (ძიღ'ვალს) პატარა დო
უშნო; ბაბინძილი.

ძიღვა (ძიღვას) იგივეა, რაც ძიღა.

ძიღინი-ი. ძიღინი (ძიღ'ვინს) პატარის (ბეგვის)
ბაბინძეა, ბაბრთვა, ბაჭინვა.
იძიღინანს (იძიღინა იძიღინა, იძიღინაუა
უბღენია, იძიღინა(ნ) იძიღინებოდა თურმე)
გრდუე. ენებ. იძიღინება.

ოდიშენანს იგივეა, რაც იძიღვიანანს, - იჭიშენა, იბღინებენა.

ძრი ქონი (ძილი კონის//კონს) პატარა ქატი. შორ. ძიღა. // გადატ. ცუდის მკეთებელი, სივლახის ჩამდენი.

ძინინი (ძიყინს) უხრე ამპარტაქანემა (მუცელგაბერილისა).

ძინალნი (ძიყალს) უხრე მუცელნამომბარნილი.

ძინინი (ძიყინს) იგივეა, რაც ძიყინი, - მუცელგაბარნილი. მუჭო ქორა უძიყანსი - მუცელი როგორ გაბრევა. იხ. ძიყალნი.

ძიან (ძიყანს), **ძინინი** (ძიყინს) სახელი იძიყანს ზმნისა - სიცილი; ბაძინება. ძიყა გურიში წამალი რენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 171* - სიცილი გულის ნაშალი არისო. ღიაკონს ძიყაქ ვა მაკინენა: *ი. ყოფშ., გვ. 9* - დიაკონმა სიცილი ვერ შეიკავა. ბრელი ძიყანს ბრელი ნგარა მოყუნია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 20* - ბევრ სიცილს ბევრი ტირილი მოყუნებო. თისხი გძიყინ უღას: *ენგოშ., გვ. 247* - იმდენი გეცინოს. მუჭო თოლი უძიყანს: *ი. ყოფშ., გვ. 136* - თვლი როგორ უცინის. ართი იძიყანცგადა, დუგაძიყანცია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 10* - ერთი თუ იცინის, თავს დასცილისო.

იძიყანს (იძიან იცინა, პიძინა უცინია, რიძინაჲც) იცინოდა თურმე *გრდუჯ.* იცინის. უძიყანს (პიძიან უცინა, პიძინა უცინია) *გრდუჯ.* *სახეს. ექ.* იძიყანს ზმნისა- უცინის. ოძიყინუანს (ოძიძინაჲც აცინა, პიძინაჲც უცინებია) *გრდუჯ.* აცინებს. აძიყინუაჲც (პაპიძინაჲც გაეცინა, ბიძინაჲც გასცილებია) *გრდუჯ.* ენებ. ეცინება. იძიყინ(ნი), იძიყინენ(ნი) (იძიძინაჲც შესაძლებელი გახდა ვაცივნება, -) *გრდუჯ.* შესაძლ. ენებ. იძიყანს ზმნისა- შეიძლება სიცილი, ვაცივნება.

აძიყინ(ნი), აძიყინენ(ნი) (აძიძინაჲც შეძლო 'ვა'უცინა, -) ბინაძინაჲც შესაძლება ვაცივნება) *გრდუჯ.* შესაძლ. ენებ. უძიყანს ზმნისა- შეუძლია 'ვა'იცინოს.

ოძიყინაჲცუანს (ოძიძინაჲც აცინებინა, პიძინაჲცუანს უცინებინება, რიძინაჲცუანს აცინებინებდა თურმე) *კაუზ. ოძიყინუანს ზმნისა- აცინებინებს.*

მაძინინაჲც მიჭ. მიჭ. 'ვა'მცივნებელი. **მაძიან**, **მაძინა**, **მაძინა** მიჭ. *აწყ.* 'ვა'მცივნებელი, მოსიცილი. **ოძინინაჲც**, **ოძინა** მიჭ. ენებ. გყ. სასაცილო, 'ვა'დასაცინი. **მაძინაჲც** მიჭ. ენებ. წარს. 'ვა'მცივნებელი. **მაძინა**, **მაძინა** მიჭ. ენებ. წარს. ნაცინი.

ნაძინაჲც, **ნაძინაჲც** მიჭ. ენებ. წარს. სიცილის საფასური.

ნაძინაჲც, **ნაძინაჲც** მიჭ. ენებ. წარს. 'ვა'უცინელი, ვაუცინარი. იხ. გე-ძიყა // გე-ძიყინი; გო-ძიყა // გო-ძიყინი; ეკო-ძიყინი; მიშა-ძიყა // მიშა-ძიყინი... შორ. ლაზ. ძიყ: ოძიყინუ სიცილი (ნ. ბარ).

ძინა-ძინათ ზმზ. სიცილ-სიცილით. ანო ძიყა-ძიყათ მოყუნდესია, ვიშო ნგარათ ვერაყუა - აქეთ სიცილ-სიცილით მოყავადეთო, იქით ტირილით ვერ გარეკესო.

ძინაჲც (ძიყინულრს) მიჭ. ენებ. წარს. იძიყანს ზმნისა - 'ვა'მცივნებელი. ძიყინული ზმზ. ვაცივნებულად. ბონდო ბოში ძიყინული ახეტოდეუ ლურცია: *ქ. საბუშ. ქსლ. გვ. 112* - ბონდო ბიჭი (პირ)მცინარი ჩაეხუტება ძილსაო.

ძინაჲც (ძიყინა) იგივეა, რაც ძიყა, - სიცილი.

ძინაჲც (ძიყინა) რელიგ. ვეალის დროს სოფლის გოგოები გააკეთებდნენ დედოფალს, რომელსაც ქალურად მორთავდნენ. დედოფალს სოფელში შემოატარებდნენ, შემდეგ მას ქალები დაიტარებდნენ, წყალში გადაავადებდნენ და დაახრობდნენ - ნვიმა მოვაო. ზოგჯერ სოფელი საქალკესაც დაქალკედ და შესთხოვდა ცა-ღრუდლის უფროსს ნამის მოცემას (ს. მაკალ., გვ. 331).

ძინაჲც (ძიყინი) 1. იგივეა, რაც ძიყინი, ძიყინი ან იძიყანს - როგორ იღრვიება. უოსერმე ჯოლორიცალო უძიყანს კიბორი: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 134* - უეხამბო ძალოლით დაუბრტყნია (დაუღრვიჯია) კიბორი. 2. ძიყინი. ქიშიძი ძიყინუ ლუკომალმა უონდლორეთ - მოძუტურდა საქმელზე უსირცხვილოდ.

ძინაჲც (ძიყინი) იგივეა, რაც ძიყინი, ძიყინი ან იძიყანს, - ძიყინი. ჩხოვე ველარს მუღგარენი, იძიყინუ - ძროხა არ ბალახობს რალაცაჲ, ძიყინს.

ძინაჲც (ძიყინი) (ძიყინილრს) იხ. ძიყინი, - 'ვა'მცივნელი.

ძინა (ძიყინი) ძინა. ართი ოსურ-სქუა ქიშიყინი სანარტაქელო ძიყინუ ექმევექმენ: *ა. ცაგ., გვ. 42; ი. ყოფშ., გვ. 50* - ერთი ქალი შილი მოყუნან სანარტაქელო და ძიყინ დაციენა (დაიჭირა). ძიყინ ითვლება არა მარტო ის, რომელიც ძიყინუ ანოვებს ან ანოვებდა ბეშეს, არამედ სრულიად გარეგან - გათხოვილი ქალი ან ქალიშვილი. ამისათვის აუცილებელია, რომ კაცმა კბილი დაადგას მარჯვენა ძიყინუ იმ ქალის

ან ქალიშვილისა, რომელიც სურს აღიაროს თავის ძიძად. ამ წესის შესრულების შემდეგ ის ითვლება მის ძიძად. ე.ი. დედის შემდეგ ყველაზე პატივცემულ პიროვნებად (ა. ცაგ., გვ. 46). შტრ. მორღუ.

ძიძება (ძიძებას) სახელი აძიძენს ზმნისა - 'ბა'ძიძაპება.

ძიძესა (ძიძესქუას) ძიძიშვილი.

ძიძონი, ძიძონა (ძიძონს, ძიძონუს) იგივეა, რაც ძიძიძონი; ძიძიძონუა. იხ. ციციონი, ციციონუა; წიწონი, წიწონუა.

ძიძონი, ძიძონა (ძიძონს, ძიძონუს) სახელი ძიძონუნს ზმნისა - რამეში ხელის რეპა, - ტიტყნა.

ძიძონუნს (ძიძონუნს ტიტყნა, შიძიძონუნს უტიტყნა, ნიშიძონუნს ტიტყნა და თურმე) გრძმ. ტიტყნის. იხ. ტიტყონი.

ძიძიშვილი (ძიძიშვილს) მოგან. ძიძიშვილი. მცენარეა ერთგვარი, - მის ძირს, ღეროს ახშობენ, ტკბილია და ნუნწინა ხველების დროს. ხალხურ მედიცინაში იყენებენ ამოსახველებელ საშუალებად.

ძიხვი (ძიხვის) ზოოლ. ჰიხვი. ვორწყეცე... თუნთი, ირეში დო ძიხვის: კ. სამუშ., ქართ. ზეს., გვ. 116 - ვხედავ... დათხი, ირეშა და ვიხეს. მოსვენებას ვა ვაჩვენე ძიხვი, ირეში დო სქვერც: მასალ., გვ. 54 - მოსვენებას არ ვაძლევდი ვიხეს, ირეშა და შველს. შტრ. ტობონ. საძიხვო საჯიხვე (კ. ცხად. ტობონ., გვ. 68).

ძმარი (ძმარს) იხ. ბიბარი, - ძმარი. შტრ. ბევი; ლაზ. ჯუშორი ძმარი (ნ. მარი).

ძმარება (ძმარებას) სახელი აძმარენს ზმნისა - ძმარება, 'და'მარება. ომოთით ხულს, პურასკიას აძმარენა - საზამთროდ მხალს, პრასს ამეავებენ, ამწნილებენ.

აძმარენს (აძმარაუ დააძმარა, აუშამარაბა დაუძმარებია, აუნწმარაბაუ(ნ) დააძმარება თურმე) გრძმ. აძმარებს, ამეავებს, ამწნილებს. აძმარენს (აუშამარა დააძმარა, აუშამარაბა დაუძმარებია) გრძმ. სათავ. ქვ. აძმარენს ზმნისა - იძმარებს, იმეავებს თავისთვის. უძმარენს (აუშამარა დაუძმარა, აუშამარაბა დაუძმარებია) გრძმ. სასხვ. ქვ. აძმარენს ზმნისა - უძმარებს, უმწნილებს.

აძმარებუ'ნ (აუშამარაუ/აუშამარა დააძმარა, აუშამარაბუ'ნ დააძმარებულა) გრძმ. ენებ. აძმარენს ზმნისა - ძმარდება, მწნილდება. ეძმარებუ'ნ (აუშამარა დაუძმარა, აუშამარაბა დაუძმარებია) გრძმ. ენებ. უძმარენს ზმნისა - უძმარდება, უმეავებდება. იძმარინენ (იძმარინა შესაძლებელი გახდა

დაძმარება, -) გრძმ. შესაძლ. ენებ. აძმარენს ზმნისა - შეძინება 'და'ძმარდეს, 'და'მეავებს, 'და'მწნილდება. აძმარინენ (აუშამარაუ შესძლო 'და'უძმარებინა, - აუნწმარაბაუ(ნ) შესძლებია დაძმარება) გრძმ. შესაძლ. ენებ. უძმარენს ზმნისა - შეუძლია 'და'ძმაროს, 'და'მეავებოს, 'და'მწნილოს. ოძმარებაუენს (ოძმარებაუენა აძმარებინა, აუშამარაბაუენა უძმარებინებია, აუნწმარაბაუენა უძმარებინებდა თურმე) კავ. აძმარენს ზმნისა - აძმარებინებს, ამეავებინებს, ამწნილებინებს. აუნწმარაბაუი მიძლ. მიძლ. დაძმარებელი. აუშამარაბაუი მიძლ. ენებ. გყ. დასაძმარებელი. აუშამარაუი მიძლ. ენებ. წარს. დაძმარებული. აუშამარაბაუი მიძლ. ენებ. წარს. დანაძმარები. აუშამარაბაუი მიძლ. ენებ. წარს. დაძმარების, დაძმარების საფასური. უაუშამარაუ მიძლ. უაუყ. დაუძმარებელი, დაუმწნილებელი.

ძნელი (ძნელ/რს) ძნელი.

ძოკი (ძოკის) ზოოლ. ღორი. ართი ძოკის იმენით ოგვანუნს - ერთ ღორს მიანც ასუქებს. თუ ძოკი რე გორ თუთაშე გვერდ წანაშანი, უკულო რე ჩიხუ - გოჭი ძოკია ორი თიდან ნახევარ წლამდე, შემდეგ არის ჩიხუ. // გადტ. პატარა ტანის საქონელი. იხ. ბაჩა.

ძოკა (ძოკას), ძოკინა (ძოკინას) კინ. პატარა ღორი. ართი ძოკია პუნღუ - ერთი პატარა ღორი მყავდა.

ძონძი (ძონძის) ძონძი; ძალიან ძველი, დაფლეთილი ტანისამოსი; ჩხარი. შეღვევ ქობირუ, გყურაბა ბარგი, ძონძი, შუკაქუნსუნ ფერი: მ. ხუბ., გვ. 117 - მელორე ნახა. უბრალო ტანსაცმელი, ძონძი რომ აცვია ისეთი.

ძონძარა (ძონძერას) იგივეა, რაც ძონძერია.

ძონძარას (ძონძერას) დაძმონძილი, დაბლექვილი.

ძონძილი (ძონძილ/რს) მიძლ. ენებ. წარს. ძონძუნს ზმნისა - 1. დახუნძალული, გლომად მოსხმული (ხილი). 2. დაძმონძილი, დაძმონძილი. იხ. დოღერწყილი; ცოსორგელი.

ძონძორი (ძონძორს) იგივეა, რაც ძონძილი (მნიშვნ. - 2), - მიძლ. ენებ. წარს. ძონძუნს ზმნისა - დაბლექვილი, ძველი, 'და'ძმონძილი. ძონძირი ბარგი მიკაქუნღუ - დაძმონძილი ტანსაცმელი ეცვა.

ძონძორი (ძონძორის) 1. უწმოდ განუშაპული, დამსხვილებული, - ძორძონი; 2. შომძორი.

თომადონძორი თმბობმორა; თმბგაშლილი, თმბგანეილი.

ძონება (ძონებას) სახელი ძონებას ზმნისა - 1. ბეპრის მოსხმბ, ღბსუნკმბა. 2. ღბკმბა.

ძორი (ძორს) მძორი. გურქ ღომქერგ, გორქ ძორი: *ქსს, I, გვ. 61* - გული ჩაწრა, ვარ მძორი. თი ღორს ძორც აწუხენც: *ა. საშუა, კორი. ზგა, გვ. 8* - იმ ღორს მძორსაც აწუხენს. 0 ძორიში ღბხამა ჩაბარგე მძორის მინისათვის ჩაბარგე. *გაღაქ. დასაფლავება. ძორი ღბხას ჩაბარგე ღო შური გოუტუქ ეწწერია: ი. ყოფა, გვ. 158* - ხელი გოუტუქ ეწწერია (დასაფლავა) და სული გოუტუქ ეწწერია.

ძორსი (ძორსოს) ძალიან ღლი, უზარმაზარი. ართი ოსური ღორხვადუნია თექ, ღლი ძორსი ძეძუამი ოსური: *მ. ზგა, გვ. 116* - ერთი ქალი დაგხვდებო იქ, ღლი, უზარმაზარი ძეძუებანი ქალი.

ძრახება (ძრახებას) // ძრახუა (ძრახუას) სახელი უძრახუნს ზმნისა - ძრახუნა, ძიღვა, ძიღხუნა. ათე ამბე ვა უძრახუნა - ეს ამბევი უძრახუ. უძრახუნა (უძრახუ უძრახა, უძრახუნა უძრახია, ნოძრახუნა) უძრახუნა თურმე *გრღმ. სახე. ქე. უძრახუნს ზმნისა* - უძრახუნს. იძრახუნ(ღ), იძრახუნენ(ღ) (იძრახუნა შესაძლებელი გხდა ძრახუნა, -) *გრღლე. შესაძლ. ენებ. უძრახუნს ზმნისა* - შეიძლება ძრახუნა. აძრახუნ(ღ), აძრახუნენ(ღ) (აძრახუნა შეიძლო ეძრახუნა, -) ნოძრახუნა შესაძლებია ძრახუნა) *გრღლე. შესაძლ. ენებ. უძრახუნს ზმნისა* - შეიძლია უძრახუნს.

იძრახუნებუანს (იძრახუნებუანს აძრახუნია, უძრახუნებუანს უძრახუნებია, ნოძრახუნებუანს) აძრახუნებდა თურმე *კაუზ. უძრახუნს ზმნისა* - აძრახუნებდა. მძრახუნა, მძრახუნაში *მიღ. მოქ.* 'და მძრახუნელი. იძრახუნა, იძრახუნაში *მიღ. ენებ. მქ.* 'და მძრახუნა'ი. ღაძრახუნაში *მიღ. ენებ. წარს.* ღაძრახუნელი, გაკიცხული. ნაძრახუნაში *მიღ. ენებ. წარს.* ნაძრახუნა, 'განაკიცხია. ნაძრახუნაში *მიღ. ენებ. წარს.* ძრახუნის, 'გაკიცხვის საფასური. უღუნაძრახუნა, უღუნაძრახუნაში *მიღ. უარყ.* ღაუძრახუნა, გაუკიცხუნა.

ძრახუნაში (ძრახუნულარს) *მიღ. ენებ. წარს.* უძრახუნს ზმნისა - ნაძრახუნა.

ძონებას.

ძუნა (ძუნას) ცხენის კუდის თმბა (*საბა*), ძუნა. *იხ. საწაბო.*

ძუნაძი (ძუნაძის) ძუნაძი; წუნაძი. სი ძუნაძი ცაბახი, მუს ორთუქ თაქი? - შე წუნაძი ცაბახი, აქ რას აქეთებ? *იხ. კირიჭუბა, ღუნწი.*

ძუნაძი (ძუნაძის) უზრღელი, წუნაძი.

ძუნაძი (ძუნაძის) უზრღელი (*ღ. ფიქა*).

ძუნაძი (ძუნაძის) ძუნაძი. *იხ. ძუნაძი.*

ძუნაძი (ძუნაძის) *ანტროპოზ. ი.* ყიფშიძის სწორად აქვს შენიშნული, რომ მეგრულში გვაქვს რამდენიმე ანთროპონიმი, რომლებიც ორივე სქესის - ქალისა და კაცის - სახელად იხმარება მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ სიტყვის შუაში ან ბოლოში ქალის სახელს ახმოვანი აქვს, მამაკაცის სახელს - უ ხმოვანი. მაგ., ძაკუ ქალის სახელი, ძაკუ - კაცისა; ბარღლე და ბურღლე; ტატუ და ტატუ/ტატულე (*ი. ყოფა, Грамматика, გვ. 015, §2, შენიშვნა 1*).

ძუნაძი (ძუნაძის) 1. ძუნაძი. ძუნაძი ჯოღორეფი - ძუნაძი ძაღლები. 2. წუნაძი. *გაღაქ. მოხეტიალე. ძუნაძი კორიე* - წუნაძი (ტუნაძი) კაცია.

ძუნაძი (ძუნაძის) საღორბლო იარაღი, - შალაშინის მართ-მართი სახეობა.

ძუნაძი (ძუნაძის) ძუნაძი, ბაძეძეძა.

ძუნაძი (ძუნაძის) 1. ძალიან, ძლიერი. ძუნაძი მახორი ძალიან მდიდარი (*ი. ყოფა*). 2. ძუნაძი (*ქტიმოლი, გვ. 609*). *იხ. ძუნაძი.*

ძუნაძი (ძუნაძის) ძუნაძი-მძუნაძი. 0 ძუნაძი-მძუნაძი ხვამა ძუნაძი-მძუნაძი დლოცვა. ნამუ ქულენი, არმენც ფარას ღო ძუნაძი-მძუნაძი თუნაძი მარას: *აა, I, გვ. 19* - თუ რამ ფული აქვს, აძლევს (ფულს) და ძუნაძი-მძუნაძი ულოცავს გზას.

ძუნაძი (ძუნაძის) ძუნაძი. თულემქ ძუნაძის ქოლუეს - გოჭები ძუნაძის მისციენენ. 0 ძუნაძის მონხილეთია ძუნაძის მოსხლეტა, ძუნაძის ნოვების მიტოვება. 0 ძუნაძი კობორიში გეღაღა ძუნაძი კილის დაღმა; ღანაღაძეძა, - შვილად მიღება. *იხ. ძიძე.* 0 ძუნაძი გოსქორაფა ძუნაძის ვაშრობა. 0 ძუნაძი ღობარცყვა ძუნაძის დაბერცყვა (ბზოს მოგებაში). 0 ძუნაძი ღოშქეფაფა ძუნაძის დაშება (ბზოს მოგების ნინ). 0 ძუნაძი მერამა ძუნაძის მიცემა, - ძუნაძის ნოვება. 0 ძუნაძი მოგანუა ძუნაძის მოგენვა, - ძუნაძის მონველის ნინ ძუნაძი ბზოს მიშება.

ძუნაძი (ძუნაძის) *მოგან. ბონტინის ია. მყ.*

ძმ *იხ.* ძვენა.

ძმბა (ძმბას) მატყლის ძაფი, შიში; ღაზლა, ღაზლის ძაფი (*ა. ჭარ.*).

ძმბირ-ი, ძმბირ-ი (ძმბირს) ბოტან. იგივეა, რაც ძივ ი რ ი, - მკალნიშა. *იხ.* კალაბა, კალიუ, კალიუმი ძმგერი, კალიბარი, კორჩხელი (*ა. მყ.*).

ძმბირმ(ი), ძმბირმ(ი) მუხ-ი (ძმგერიმ(ი) მუხის) იგივეა, რაც ძივ ი რ ი მ(ი) მ უ ხ ი ა, - ბოტან. მანჰალი. *იხ.* ღურღენი, მუხი, ომბოლი ძმგერი, ომბოლი მუხი (*ა. მყ.*).

ძმბირმ-ი (ძმგერიმს) იგივეა, რაც ძივ ი რ ო ნ ა, - მკალნარი, სადვც ბეპირი მკალაბა.

ძმბირ-ი (ძმბირს) იგივეა, რაც ძივ ი რ ი.

ძმბირმ-ი (ძმგერის) იგივეა, რაც ძივ ი რ ი მ.

ძმბირმბა (ძმგერისბა) იგივეა, რაც ძივ ი რ ი მ ბ ა.

ძმბირმბა (ძმგერისბა) იგივეა, რაც ძივ ი რ ო მ - ნ უ ა. ღოძგერძონე - ძლიანი ხორცი შეჭამა.

ძმღ (ძმღეს) შიშინა; ძუნენი; ძეშინანი (*მ. ძაძ., I, გვ. 12.*) *იხ.* ანთროპონ. ძილა.

ძმსა (ძმსას) იგივეა, რაც ძივ ი ა.

ძმსა (ძმსას) იგივეა, რაც ძივ ი ა.

ძა (-ძაბა-ი) შეირეული შორისდებული. მუშენ რაგადა თეს, ძა! - რატომ ღაბარაკობ ამას, გოგო! ძა, მორთი ამო! - გოგო, მოდი აქ!

ძაბ-ი, ძაბბ (ძაბბის, ძაბბეს) გომგი; ძალიშვილი. ხენჭეფეში ძაბბი შონალეთი ქიგორინეს: *ი. გოშ., გვ. 106* - ხელშინის ქალიშვილი მოსამსახურედ დაუყენეს. ქუმობირითი მათი თქვანი ღეხი ძაბბი: *მ. ხუბ., გვ. 24* - მიჩენეთ მე ის თქვენი ავადმყოფი გოგო. მუ ორე, ძაბბე, მუ გონჯარუნასია?: *ქსს, II, გვ. 148* - რა არის გოგო, რა გატირებსო? უწუე უკუღამი ძაბბიქ: *მ. ხუბ., გვ. 4* - უთხრა უმცროსმა ქალიშვილმა. უწუე თე ძაბბის: *მ. ხუბ., გვ. 21* - უთხრა ამ გოგოს. ე ძაბბეფია... თის ქიშეჩითა: *ი. გოშ., გვ. 26* - ეს გოგოებო... იმას მიეცითო. *იხ.* ცირა. *შარ. იმერ., გურ.* ძაბბი მატყარა გოგო (*ი. ჭყ.*).

ძაბბა (ძაბბაის) კინ. გომგნა; ძალი. მიღამიღეს ძაბბაია: *კ. საშუ., ქსს, I, გვ. 133* - ნავართვეს ქალი.

ძაბბა (ძაბბაის) ძალიშვილობა, გომგობა. ძაბბაა ქიფიფურინუ, ანწი ცირობას

ვაწუება! - ქალიშვილმა გაგიფირინა, ანი ცირობას არ ესწავლი (უჩქარო!) ჩემი ძაბბაა ძაბბი გური შენა გომგობათო?: *მ. ხუბ., გვ. 181* - ჩემი ქალიშვილობის გული შუაზე გამოჭერიო?

ძაბბა (ძაბბაის) მიხ. ენგ. წარს. ძაბბაა ძაბბის ზმისა - 'და' ზმადნილი. *იხ.* ძაბბა. *შარ. ღაზ.* ძაბბული ჩოფურა (*ნ. მარ.*).

ძაბბა (ძაბბაის) იგივეა, რაც ძაბბაა, ძაბბულია.

ძაბბა (ძაბბაის) ძალიშვილიანი. ძაბბა მიხ. ქალიშვილიანად. ეთექ ძივ ი რ ს ქემთოლოხოლე ძაბბა მი, ქობალა მი ღო ღენამო: *მ. ხუბ., გვ. 171* - იქ კალში შეეჭა (მი) ქალიშვილიანად, პურიანად დღეონიანად.

ძაბბი (ძაბბის) გომგი და ბიში. ციროფა რე ომინური, ძაბბი ღო ბო მი შ გორჩქინული: *ქსს, I, გვ. 56* - სიყვარული ასანიია, გოგობიქის გარენილი.

ძაბბი (ძაბბის) მიხ. ენგ. წარს. ძაბბის ზმისა - იგივეა, რაც ძაბბაა, - ზმადნილი. *იხ.* ჯაბბილი.

ძაბბი (ძაბბის) ძალიშვილი. უკუღამი ძაბბის ქაქ ქობორე: *ქსს, II, გვ. 72* - უმცროსმა ქალიშვილმა ნაბა.

ძაბბა (ძაბბაის) სახელი ძაბბის ზმისა - ზმადნი. *იხ.* ჯაბბა.

ძაბბა (ძაბბაის) იგივეა, რაც ძაბბაა. *შარ. ჯაბბური.*

ძაბბა (ძაბბაის) ძალიშვილი.

ძაბბა (ძაბბაის) კინ. - მიფურ. გომგნა; გომგუნა. ქომორთი ჩქიშა, ჩქიში ძაბბე ქაია! - მიფურ, ჩემო გოგონაქ! *იხ.* უნაია.

ძაბბა (ძაბბაის) ძაბბა (ძაბბაის) მიხ. ზღაბბა. *იხ.* ზღაბბა. *იხ.* ზღაბბა. *იხ.* ზღაბბა.

ძაბბა (ძაბბაის) იგივეა, რაც ძაბბაა.

ძაბბა (ძაბბაის) ძაბბა (ძაბბაის) მიხ. ზღაბბა. *იხ.* ზღაბბა. *იხ.* ზღაბბა. *იხ.* ზღაბბა.

ძაბბა (ძაბბაის) იგივეა, რაც ძაბბაა.

ძაბბა (ძაბბაის) *იხ.* ზღაბბა.

ძაბბა (ძაბბაის) *იხ.* ზღაბბა.

უხმოდ და ბაუბაზარად ღაპარაკი.
 ძღვაკაღანს მუღდასორენი - რაღაცასა
 ღაპარაკობს (უხმოდ, უადგილოდ და
 გაუგებრად), - რომას.
 ძღვაკაღანს (ძაპასალაუ რომა, უძაპასალაუ
 ურომას, ნოძაპასალაუ) რომაგდა თურმე
 გრძელ უხმოდ და გაუგებრად ღაპარაკობს
 რაღაცას, - რომას. *იხ. წყევანტალი.*

ძვანაძე-ი (ძღვაკაფის) სახელი ძღვაკაქუ(ნ)
 ზნისა - ბაქვიის, ტანმორჩილი პირის
 დატყვამ. *იხ. ძღვაკინი, ძღვაკაქუ.*

ძვანაძე-ი (ძღვაკინს) იგივეა, რაც ძღვაკაფი,
 ძღვაკაქუა.

ძვანაძე (ძღვაკუას) იგივეა, რაც ძღვაკაფი, -
 სახელი ძღვაკაქუ(ნ) ზნისა - ბაქვიის
 ან ტანმორჩილი პირის დატყვამ, ღაპარდნა.
 ქიღაძაძღვაკაქუ კველას - დაჯდა ჯორკოზე
 (*შეტაფორ*).

ძღვაკაქუ(ნ) (ღაპასალაუ დაჯდა,
 ღოძაპასალაუ) დამჯდარა) *გრძელ. ერძ.*
 ძღვაკაქუანს ზნისა - ჯდება, დასაჯდომად
 ვარდება ტანმორჩილი პირი ან ბავეგი.
 ძღვაკაქუანს (ღაპასალაუ დაჯდინა (დასვა)
 პატარა ვინმე, ღოძაპასალაუ დაუსვაშს პატარა
 ვინმე, ღოძაპასალაუ) დასვაშდა თურმე
 პატარა ვინმე) *გრძელ სვამს (აჯენს), 'ნა'ქცევს*
 პატარა ვინმე (*შეტაფორ*).

ძვანაძე-ი (ძღვანძღვალ/რს) *იხ.*
 ძღვაძღვალი.

ძვანაძე-ი (ძღვანძღვილ/რს) *მიძლ. ერძ.*
წარს. ძღვანძღუნს ზნისა - ბალუშაული,
 ბანუნული. ჩიღელ ქიმიზაღ ძღვანძღვილ
 კოცე: *მასალ., გვ. 72* - ცოლი მიეცება განუნულ
 კაცს.

ძვანაძე-ი (ძღვანძღვ'უას) სახელი
 ძღვანძღუნს, ძღვანძღუ(ნ)
 ზნითა - 'ბანუნვა, ძღვიარ დასცეღვა.
 მანგარ ჭვიმაქ ქომოთოჭიშუელო
 დიიძძღვანძღვი - მაგარმა ნვიმამ
 მომისნრო და მაგრად დასცეღვი (გაქუნუნ).
 ძღვანძღუნს (ღოძაპასალაუ განუნა, ღოძაპასალაუ
 გაუნუნას, ღოძაპასალაუ) განუნავდა თურმე
 გრძელ მაგრად ასეღვლებს, წუნავს.
 ძღვანძღუ(ნ) (ღოძაპასალაუ გაიუნა,
 ღოძაპასალაუ) განუნულა) *გრძელ. ერძ.*
 ძღვანძღუნს ზნისა - იუნუნა.
 აძღვანძღუ(ნ) (ღაპასალაუ გაიუნა,
 ღოძაპასალაუ გასუნუნავა) *გრძელ. ერძ.*
 უძღვანძღუნს ზნისა - ეუნუნა.
 ძღვანძღვი(ნ) (ღოძაპასალაუ შესაძღვილი ვახდა
 განუნვა, -) *გრძელ. შესაძლ. ერძ.*

ძღვანძღუნს ზნისა - შეიძლება განუნვა.
 აძღვანძღვი(ნ) (ღოძაპასალაუ შეძლი ვაქუნა, -
 ღოძაპასალაუ) შესაძღვი ვაქუნა) *გრძელ.*
შესაძლ. ერძ. უძღვანძღუნს ზნისა -
 შეუძლია განუნოს.
 ძღვანძღვაჟუნს (ღოძაპასალაუ ანუნვინა,
 ღოძაპასალაუ) უნუნვინობა, ღოძაპასალაუ(ნ)
 ანუნვინობდა თურმე) *კაუჭ. ძღვანძღვ'უნს*
 ზნისა - ანუნვინებს.
 ღოძაპასალაუ *მიძლ. მოქს.* 'განუნავი.
 ღოძაპასალაუ *მიძლ. ერძ. ძე.* 'განუნავი.
 'ღოძაპასალაუ *მიძლ. ერძ. წარს.* 'განუნული.
 ღოძაპასალაუ *მიძლ. ერძ. წარს.* 'განუნვი.
 ღოძაპასალაუ *მიძლ. ერძ. წარს.* 'განუნვის
 საფასური.
 'ღოძაპასალაუ *მიძლ. უარყ.* 'განუნავი. *იხ.*
 შიღვა, ძღვაძღვა.

ძვანაძე (ძღვარუას) სახელი ძღვანძღვანს
 ზნისა - პატარა ტანის პირიძღვანის უხმოდ
 ნასძელ (*შეტაფორ*).
 ძღვანძღვანს (ღოძაპასალაუ ნავიდა, ღოძაპასალაუ
 ნასულა, ღოძაპასალაუ) ნავიღოდა თურმე)
გრძელ. ერძ. ვინმე ტანმორჩილი უხმოდ ნავა.

ძვანაძე-ი, **ძვანაძე-ი** (ძღვაძღვალ/რს,
 ძღვაძღვალას) სახელი ძღვაძღვანს
 ზნისა - პაქვიის (ღვიკის ან ტანთ პატარა
 ძღვილას). *გაღვ. ჩუბი,* აურზაურის ატება.
 ღვაკი ძღვაძღვანს - ღვიკი
 კავაქებს. შუგო ღვაკიღალი
 ძღვაძღვანს! - რგორ ღვიკით
 კავაქებს.
 ძღვაძღვანს (ღოძაპასალაუ იკავაქავა, იჩუბა;
 უღოძაპასალაუ უკავაქავება, უჩუბნია;
 ღოძაპასალაუ) კავაქავდა თურმე) *გრძელ.*
ღაშ. მიძლ. კავაქავებს; ჩუბობს კავაქავის
 მსგავსი ხმის გამოცემით.

ძვანაძე-ი (ძღვაძღვალას) ვისაც
 ძღვაძღვალის სწევია - უძიპავოლო
 ჩხუვის მოქმარული პაქვიის მსგავსი
 ხმით.

ძვანაძე-ი (ძღვაძღვილს) იგივეა, რაც
 ძღვანძღვილი.

ძვანაძე (ძღვაძღვალას) იგივეა, რაც
 ძღვანძღვა, - 'ბანუნვა, ძღვიარ
 დასცეღვა. *გაღვ. ცოტა სახმელის დაღვა ან*
საქმლის შექმნა. ჭიჭე ღვირი გეძღვაძღუნ,
ღვირუშუ - ცოტა ღვირი გეძღვა, დათვი.

ძვანაძე (ძღვებერეს) პატარა და უხმო
 (*შეტაფორ*). ჩქიმი ძღვებერე ბოშიქით
 ქომორთუ - ჩემი პატარა (და უხმო) ბიჭი
 მოვიდა.

პლავაძე (ძველებრივ) იგივეა, რაც ძღვებერე.

პლავინი, პლავინი (ძველენი) ძღვენი. ყურუს ძღვენი (//ძღვენი) ოხოილულუა ღო ჰქვეყნო ოწყინულუა: *ი. ყოფს, გვ. 179; ხაღბ. სიძრ., I, გვ. 179* – სულელს ძღვენი უხაროდო დ წკვიანს სწყინდო. ჟემეროანი დიდი ძღვენი: *მ. ხუბ., გვ. 14* – მივიდნენ დიდი ძღვენი.

პლავინი (ძველებრის) პატარის (ტანორჩილის) უნიტო სიარული.

პლავინი, პლავინი (ძველენი) პატარა და ულაგაზო პირისხის პირმხევა. *იხ. წყვიპა; ჭყვიპა; ხვიპა.*

პლავინი (ძველენი) პატარა და უსწო პირისხის მართვის გამომხევა (ყურება). პიჯისახე ვარგუ, იძღვიბინანს – პირისახე არ უვარგა, უსწოდ იყურება. იძღვიბინანს (იძღვიბინა უსწოდ იყურა, ულაგინა უსწოდ უყურებია, ულაგინა) უსწოდ იყურებოდა თურმე) *გრდუფ. ვნებ. პატარა პირისხის მქონე უსწოდ იყურება.*

პლავინი, პლავინი (ძველენი) პატარა ტანისა, ტანორჩილი. *შღრ. ძღვენი.*

პლავინი (ძველენი) იგივეა, რაც ძღვენი. გაგანწყუეუ ძღვენი ძღვენი: *ი. ყოფს, გვ. 20* – გამოანყო კარგი ძღვენი.

პლავინი (ძველენი) სახელი უძღვენი უნს ზმისა – ძღვენი, ძღვენი დ მირთმევა. თე ჩინტური მახირეთ უძღვენი სე ოდიშის: *ქსს. I, გვ. 339* – ეს ჩონგური დასამღერად (მომღერლად) უძღვენს ოდიშს. უძღვენი (ულაგინა უძღვენა, ულაგინა უძღვენია) *გრდუფ. ხახე. ქე. უძღვენს.* იძღვენი (იძღვენი უსწოდ შესაძღველი ვახე ძღვენი, -) *გრდუფ. შესაძღ. ვნებ. შვიძღება ძღვენი.*

აძღვენი (იძღვენი) (აძღვენი შეძლო ეძღვენა, -, ულაგინა) შესაძღვენი ძღვენი დ მირთმევა) *გრდუფ. შესაძღ. ვნებ. შვიძღება უძღვენს.* ოძღვენი ულაგინა (ოძღვენი უსწოდ აძღვენი, ულაგინა უსწოდ უძღვენი, ულაგინა) აძღვენი (აძღვენი, ულაგინა) აძღვენი (აძღვენი, ულაგინა) აძღვენი.

აძღვენი (იძღვენი) (აძღვენი შეძლო ეძღვენა, -, ულაგინა) შესაძღვენი ძღვენი დ მირთმევა) *გრდუფ. შესაძღ. ვნებ. შვიძღება უძღვენს.* ოძღვენი ულაგინა (ოძღვენი უსწოდ აძღვენი, ულაგინა უსწოდ უძღვენი, ულაგინა) აძღვენი (აძღვენი, ულაგინა) აძღვენი (აძღვენი, ულაგინა) აძღვენი.

პლავინი (ძველენი) ძღვენი გლახა (*შ. ძღვენი*); გლახა (*დ. ვიფია*). შუ ეფერი ბონე ძღვენი, იძღვენი ძღვენი იფი: *შ. ძღვენი, გვ. 161* – როგორც არ უნდა დაბანი გლახა მიწე გლახა (ღვეთის გლახა) იქნება.

პლავინი, პლავინი (ძველენი) ტანით პატარა და უსწო უსწოდ ულაგინა; გლავინი; უსწოდ გამომხევილი, დავლავინი.

პლავინი (ძველენი) გლავინი; უსწო პირისხის მართვა პირმხევის უსწოდ; სანჯალი გამომხევა. კოს ვარა ქოგულას, მუსეი, იძღვენი ანანსინი – კაცს მიწე ჭკვიდეს, რასა, რომ იძღვენი. იძღვენი (იძღვენი იძღვენი, ულაგინა უსწოდ უძღვენი, ულაგინა) იძღვენი (იძღვენი იძღვენი, ულაგინა) *გრდუფ. ვნებ. სანჯალი, უსწოდ იყურება. იხ. ცქვიტქვინი, წყვიტქვინი.*

პლავინი (ძველენი) იხ. ძღვენი. **პლავინი, პლავინი** (ძველენი) პატარა და უსწო უსწოდ ულაგინა. ათეჯგურა ძღვენი ძღვენი კორჩი მახირეთ ვაგორეთ – ასეთი პატარა (ტანით) და უსწოდ შესაძღვენი კაცის მხახველი არ ვარ.

პლავინი (ძველენი) უსწოდ ულაგინი სანსი უსწოდ; სანჯალი გამომხევა. იძღვენი (იძღვენი უსწოდ სანჯალი იყურა, ულაგინა უსწოდ სანჯალი უყურებია, ულაგინა) სანჯალი იყურებოდა თურმე) *გრდუფ. ვნებ. სანჯალი იყურება. იხ. ცქვიტქვინი, წყვიტქვინი.*

პლავინი (ძღვენი) იხ. ძღვენი. **პლავინი** (ძღვენი) პატარა, დარჩინებული. ძღვენი-ძღვენი პატარა-პატარა. მიჯინი, მუსეი ძღვენი-ძღვენი უსწოდ უსწოდ მოჭვასინი! – შეხედ, როგორ დარჩინებული (პატარა-პატარა) ნინილები უსწოდ კრუსს!

პლავინი, პლავინი (ძღვენი) პატარა და უსწო. // *დაღაფ. ამპარტავანი, ბღვენი. შუ ჯგორს ოკო ელელე ათე ძღვენი ძღვენი! – რა კარგს უნდა ელოდე ამ ბღვენიასაგან. ძღვენი ანთროპომორფიკი გეგვდება (თიქუნა).*

პლავინი (ძღვენი, ძღვენი) იგივეა, რაც ძღვენი, – სახელი აძღვენი (იძღვენი) ზმისა – უსწოდ, მოჭვასინი. ქე მძღვენი, ვა დანბუ უსწოდ მითინც ცხენი – შეება, უსწოდ არავის დანბუ ცხენა.

პლავინი (ძღვენი) ბრევა, ბღვენი, ძღვენი. *შღრ. ძღვენი.*

პლავინი (ძღვენი) იგივეა, რაც ძღვენი, – სახელი ოძღვენი, აძღვენი,

ძლიერად (ნ) ზნისა - ფშაჰა, შუშაჰა, შიმშა (ფეხისა); ბაბულისმამა, ვეველი, გაძლიერად - არ ნაივად, გაფშეკა ფეხი. აკაბუცხაქ ეწყვილა, გოძლიერად - პატარა რამ თუ ეწყინა, გაგულსდება (გაბლინდება).

ძლიერადან (იძლიერად ფეხი, ჭიმა; უაღიარაჲსა უფშეკია, უფშემა; იძლიერადან) ფშეკა, ჭიმავედა თურმე) გრძელ ფშეკს, აშუშებს, ჭიმავეს (ფეხს).

ძლიერად (ნ) (იძლიერად გაგულსდა, გოაღიარაჲსა ლ(ნ) გაგულსებულა) გრძელ. ვრძელ. ოძლიერადან ზნისა - გაგულსდება, იბრება.

აძლიერად (ნ) (აღიარაჲსა უ შექლო გაეფშეკა ფეხი, ა, იძლიერადან) შექდობება გაეფშეკა ფეხი) გრძელ. შესაძლო. ვრძელ. ოძლიერადან ზნისა - შეუძლია გაეფშეკოს, გაჭიმოს ფეხი.

ბაღაღიარაჲსა, ბაღაღიარაჲსა მიჭო. მიჭო. 'გა'შეშებელი, 'გა'შეშეკი (ფეხისა). იძლიერადან მიჭო. ვრძელ. ზე. 'გა'საფშეკი, 'გა'საშეშებელი (ფეხი).

ბაღაღიარაჲსა მიჭო. ვრძელ. წარს. 'გა'ფშეკილი, 'გა'შეშებული (ფეხი). ნაღაღიარაჲსა მიჭო. ვრძელ. წარს. 'გა'ნაფშეკი, 'გა'ნაშეშები (ფეხი).

ნაღაღიარაჲსა მიჭო. ვრძელ. წარს. ფეხის 'გა'ფშეკის, 'გა'შეშების საფაჲსური.

ბაღაღი (ბაღაღი) ძალიან პატარა. იხ. ბაღაღი.

ბაღაღი (ბაღაღი) ბოჭა. ჰაბარცხილა. იხ. ბაღაღი, რბაღი, ნაბაღი; ხურაჯი (ა. ბაღი).

ბაღაღი (ბაღაღი) ჩხაბილი; ქნაბილი. ზღირ. ბაღაღი.

ბაღაღი (ბაღაღი) იგივეა, რაც ძლიერად, - სახელი ძლიერადან ზნისა - ჩხაბილი; ქნაბილი.

ბაღაღი (ბაღაღი) ბაგხდარი, მჭლი, - ქნაბი. შეუ ვიშო, სი ძლიერადი, სი - ნადი იქით, შე ქნაჭა, შე! ზღირ. ვურ. ლეჩხ. ბაღაღი კონკი; ძველი, დახულებული ტანსაცმელი (მ. ჩიქ., ა. ლლი).

ბაღაღი (ბაღაღი) (ბაღაღი) -ს) პატარა და უშნოდ ბაღაღი; მიაპინაჲსა ური აპაღი.

ბაღაღი (ბაღაღი) 1. ღოგური ფრინველისა და ცხრველის ბაღაღაჲსა და ღოგური შინაგანად (გ. ჯლიაჲსა). წნაღიანაბან მონწელი ტპირისაზიდი. ძლიერადი ს ღოგუნა ჭინუშე ოჭინიშ მაბუნაფალო, ელოაშე სიმილიში ღო ხილიში დიკაღაღარო - „ძლიერს“ ღობავენ წნელისაგან ზურგზე მოსაქიდებლად, მთიდან სიმინდისა და ხილის ჩამოსატანად. 2. ბაჩხიშული.

ბაღაღი (ბაღაღი) იგივეა, რაც ძლიერადი.

ბაღაღი (ბაღაღი) სუსტი აბაგულაბის და ბრაზინი. ზღირ. ლიგინი.

ბაღაღი (ბაღაღი), ბაღაღი (ბაღაღი) სახელი იძლიერადან, ოძლიერად (ნ) ზნისა - ქიდედა, ქიდედა (ზურგზე, კისერში...); ხნღირი აჲჲანა; აბაბაბა. მუში ოსური ხეთე ქიძლიერადი: ი. ვოშ. გვ. 104 - თაღისი კოლი მამზეჲს აიყვანა (ხელში) // მოიკიდა (ზურგზე). ცირზეჲს კისერს ქეითაძლიერადი: მ. ხუშ. გვ. 5 -

ქალიშვილები კისერზე ჩამოეკიდნენ. ბოში ქიძლიერადი ღო მიღეკონუ - ბიჭი მოიკიდა (აიყვანა) და ნაიყვანა. კვლეს ოძლიერადი: მ. ხუშ. გვ. 293 - მკლავზე ეჭიდება (ჩამოეკიდებულა). ეკიდ. მოჭიდება გაუპატორების გონითი. ძღბის ქიძლიერადი კაგუ -

მოგოს მოსჭიდებია (და გაუპატორებია). ბაღაღი (ბაღაღი) (იძლიერად აბაბა, იძლიერად აუტატებია, იძლიერად აუტატებდა თურმე) გრძელ. ს.შ. - მოჭ. იტატებს (ხელში), იყვანს, იყიდებს.

იძლიერადან (იძლიერად ხელში აიყვანა, იძლიერად ხელში აუყვანა, იძლიერადან) ხელში იყვანდა თურმე) გრძელ ხელში აიყვანს, აბატებს; ზურგზე მოიკიდებს.

იძლიერად (ნ) (იძლიერად შესაძლებელი გახდა მოჭიდება, აყვანა ხელში; -) გრძელ. შესაძლო. ვრძელ. იძლიერადან ზნისა - შეიძლება ხელში აყვანა, აბატება; ზურგზე მოიკიდება.

იძლიერად (ნ) (იძლიერად შეძლო ხელში აყვანა, - იძლიერადან) (იძლიერადან) შესაძლებია ხელში აყვანა) გრძელ. შესაძლო. ვრძელ. იძლიერადან ზნისა - შეუძლია ხელში აყვანოს, ზურგზე მოიკიდოს.

იძლიერადან (იძლიერად ხელში აყვანა, იძლიერად ხელში აუყვანებია, იძლიერადან) ხელში აყვანებდა თურმე) ს.შ. იძლიერადან ზნისა - ხელში აყვანებებს, აბატებებებს; ზურგზე აკიდებებებს.

იძლიერადან (იძლიერად ხელში აყვანს, - ხელში აყვანი, ზურგზე მოიკიდებელი. იძლიერადან მიჭო. ვრძელ. ზე. ხელში ასაყვანი (ასატატებელი), ზურგზე მოსაქიდებელი.

ბაღაღი (ბაღაღი) მიჭო. ვრძელ. წარს. ხელში აყვანილი (ასატატებელი), ზურგზე მოიკიდებელი. ნაღაღი (ბაღაღი) მიჭო. ვრძელ. წარს. ხელში ანაყვანი (ანატატები), ზურგზე მონაქიდები.

ნაღაღი (ბაღაღი) მიჭო. ვრძელ. წარს. ხელში აყვანის, ზურგზე მოიკიდების საფაჲსური. იძლიერადან მიჭო. ვაყ. ხელში აყვანელი, ზურგზე მოიკიდებელი.

ბაღაღი (ბაღაღი) მიჭო. ვაყ. ხელში აყვანელი, ზურგზე მოიკიდებელი.

ბაღაღი (ბაღაღი) მიჭო. ვაყ. ხელში აყვანელი, ზურგზე მოიკიდებელი.

მარილიანი წყლის მოსხურება. ორიწვი ველიარსინი, თი ოდიარეს წათხუნა - საქონელი რომ არ ძოვს, იმ ბალას მარილწყალს ასხურებენ. ცვალს წათხუნა - ყველს ამარილებენ, ნათხავენ. წათხუნს (წინათხა დაამარილა, წინათხა დაუმარილებია, წინათხა(ნ) დაამარილებდა თურმე) ერთდ ამარილებს, მარილწყალს ასხურებს. შორ. ლა ხ. წათხ: ოწათხუ დამარილება (ხ. მარი).

ნამკრენი (წაიკონს) იგივეა, რაც ჭაიკონი.

ნაპარტი (წაკარტის) ნაპალტი, ნეპარტი. მეუ, წაკარტი ქომობილი! - ნადი, წერაქვი მომობიანი! შორ. იბურ, გურ., ზ. აქარ. წაკარტი წერაქვი (ა. დღ.).

ნაპარტი (წაკარტისა) მოქან. ლაპარტიანი. იხ. ლევიმ კეტი.

ნამკრება (წაკობებას) იგივეა, რაც წაკინდება, - სახელი წვეკიდეებუ(ნ) ზნისა - ნაპიდება. წვეკიდეებუ დო ასე სქანდა გახლოითა: *ი. ყოშ, გვ. 44* -

ნავიკიდე (ნავიკიხუბი) და ახლა შენთან გეხელითო. გურუქუ წვეკიდეს დო გურაქუ პოკი ვიფიშა: *ბაღს. სიძრ., I, გვ. 24* - მგლები ნავიკიდეან და ტურამ პირი ვიჯიხო. წვეკიდეებუ(ნ) (ნაპილწ ნავიკიდა, ნაპილწ ნაპიკიდებია, წინაპილწ(ნ) ნავიკიდებოდა თურმე) ერთდ. ნავიკიდება, ნავიკიხუბება. წიკიდეებუ(ნ) (წიკიდება შესაძლებელი ვანდა ნავიკიდება, -) ერთდ. შესაძლ. ერთდ.

წვეკიდეებუ(ნ) ზნისა - შეიძლება ნავიკიდება.

წვეკიდეებუ(ნ) (ნაპილწა შეძლო ნაპიკიდებოდა, - წინაპილწა(ნ) შესაძლება ნავიკიდება) ერთდ.

შესაძლ. ერთდ. წვეკიდეებუ(ნ) ზნისა - შეუძლია ნავიკიდება. წაკიდეებაფუნს (წაკიდეებაწუნს ნავიკიდებინა, წაკიდეებაწუნს ნავიკიდებინებია, წინაპილწაწუნს(ნ) ნავიკიდებინებდა თურმე) კაუხ. წვეკიდეებუ(ნ) ზნისა - ნავიკიდებინებს.

წინაპილწაწუნს მიძლ. მოქან ნაპიკიდეებუ. წაკიდეებაწუნს მიძლ. ერთდ. გვ. ნასაკიდეებუ. წაკიდეებაწუნს მიძლ. ერთდ. წარს. ნავიკიდეებუ. წინაპილწაწუნს მიძლ. ერთდ. წარს. ნავიკიდეები. წინაპილწაწუნს მიძლ. ერთდ. წარს. ნავიკიდეების საფასური.

წინაპილწაწუნს მიძლ. ერთდ. ნავიკიდეებუ.

ნაპირსირი (წაკითხირი) ნაპირსხა.

ნამკრება (წაკინდებას) იხ. წაკიდეება.

ნამკრება (წაკურთხისა) რელიგ. ნამკრება, წაკურთხისა, - ზეიმობენ ნანვარს ძველი სტილით. წაკურთხია ჯგერო დღა რე:

ი. ყოშ, გვ. 188 - წაკურთხება კარგი დღეა. წაკურთხისა მივოგეთ ფართო-ფართო თქუალა: *კ. სამუშ., ქსის, გვ. 134* - წაკურთხების (დღეს) მივატოვეთ ფართო-ფართოს თქმა. წაკურთხია - წაკურთხება საგან არა წაკურთხისა საგანო (*ვ. თოფ., ქსის, გვ. 299*).

წალამი (წალამს) მოქან. შალამი. იხ. ბანჯარი, ბაჯარი, კალამი (*ა. ბაყ.*). შორ. წაამი, წეამი.

წალამური (წალამურს) მოქან. წალამი, ისლის მსპაპსი მსპანარაპა (შალაპა). ბოშოშ გურა ქიშებრთი დო გელაბწილი წალამური: *ქსის, I, გვ. 239* - ბიჭის სახლში მივედი და მოვერიფე წალამური. იხ. წალამი.

წალარი (წალარს) იგივეა, რაც მანდი.

წალენიხა (წალენიხას) ტოპოზ. დაბისა და რაიონის სახელი. იხ. წენიხა.

წალმკრენი (წალმკონს) ძარიმხალი. იხ. ჭაიკონი.

წალმკრი (წალმკრის) მიძლ. ერთდ. წარს. წალმკრის ზნისა - მკრენი, დანამკრენი, მკრენი, მკრენი, მკრენი (კომბოსტო, პრას...).

წალმკ (წალმკს) იხ. წალმკ (დინამი).

წალმკ (წალმკს) იხ. წალმკ (მურიში).

წამი (წამს) 1. წამი. ართი წამი ლორიქე უსქანეთ ვამკოეხლას - ერთი წამი ლმერთა უშებრთ არ მაცოცხლოს. 2. ძარის სახამება, სუსხინი. წამი მოურს მუშელთე, გვალამუ; წამი დიდის ვერქენს, მარა ჩხურუ უქუქ - წამი მოდის შიშველიდან (მთის უტყვი ნანილიდან), მთიდან; წამი დიდს არ უბურავს (ქრის), მაგრამ სიცივე იცის. ბორია რენი, ჩხურუ ვარე, თვრს იმი დილას; წამი რდუნს თვრს, მანგარი ჩხურუ უქუქ - ქარი რომ არის, სიცივე არა, თოვლს ნაოვლს იქით; „წამი“ ზრდის თოვლს, მაგარი სიცივე იცის. შორ. წანი.

წამალ- (წამალარს) წამალი. ლურუქუ წამალი ლაფარას ალაპარაკება: *ი. ყოშ, გვ. 180* - სიციველის წამალი ლაფაროში ხარობდა (იყო). დონთურუწი წამალს მორთუ: *ი. ყოშ, გვ. 124* - ექიმები წამალს მიშებებან.

წამალა (წამალას) სახელი წამალანს, იწამალუ(ნ) ზნათა - 1. წამალა, მკურნალობა. მუთონი წამალუაქ ვაგორთუ - არავითარი წამალა (მკურნალობა) არ ვაგიდა. 2. მწამალა. ბინეხის წამალანს - ვენახს წამალა. 3. მწამალა. მითი წამალუ დო დახე მური გოფარასალუ - მოინამლა და კინამლა სულ განტებუა. 4. სულბანაპული წამალა,

წარეკონარეხილი: *ქს, I, გვ. 216* – მოვიყვანეთ გაბრაზებულად, წარბეჭერული.

წარმ (წარეს) იგივეა, რაც **წწარე**, – მწარე. **ცოროფარე** დიდი წარე: *ქს, I, გვ. 55* – სიყვარულია დიდად მწარე. არღებულ კოჩიმ ორნა ღურამე რე უმოს წარე: *მასლა, გვ. 74* – ადებულად (აბურად) კაცის ყოფნა სიყვდილზე მწარეა. წარას *ზხზ*. მწარედ. წარასა ქიმოვო მუხამუზეფია: *მ ხუძ., გვ. 124* – მწარედ დამარტყი მუხამუზებო. წარეთ *ზხზ*. მწარედ. წარეთ მურსუ ჰკაშუ: *ო ყოფშ., გვ. 120* – მწარედ სულს ვიბრუნებ (ცსუთქაქ). *იხ*. წწარას; უწწარაბო.

წარამა (წარებას) *იხ*. წწარება, განწარება. **წარამთმა (წარათუმას)** სახელი წაურს ზმნისა – ნახდენა.

წარი-წამი (წარი-წამს) წარა-წამებო. **წარაპა-ი (წარკაღს)** იგივეა, რაც წარკაფი, წარკეუა, – უთავპოლო სიბრული, ხატიალი.

წარამბ-ი (წარკანტის) იგივეა, რაც წაკარტი, – წარაპაი, – მოკლტარინი ფოლადის პატარა ცული ქვის სათლედა (*მასალეძი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 225*). ღომიჭკალითა, უწუე: ეთი ფუთი წარკანტია: *მ ხუძ., გვ. 205* – დამიჭედეთო, უთხრა: ათი ფუთი (სიმძიმის) წერაქეთო.

წარამწილა (წარკანწილას) წარაპაის შრეულოდ რხევა (მრხაველი) *ს. სამუშაო*). სი სვისვილი, წარკანწილა, სქან გურქეგმატიბასენი, მოწყალეს მუ შებწირა?: *ს. სამუშ., ქსს, გვ. 122* – შე კონაივ, წარკანწილა, შენი გული რომ გამიტებეს (გამითებეს), მოწყალეს (ღმერთს) რა შევწირო?

წარამბ-ი (წარკატის) იგივეა, რაც წაკარტი, წარკანტი, – წარაპაი. წარკატი რე მანთხორალი: *ს ხაყ., 16.08.1930, გვ. 3* – წერაქეთა მთხრელი.

წარამზ-ი (წარკაფის) იგივეა, რაც წარკალი, წარკეუა, – უთავპოლო (მაბრამ თავპომწონე) სიბრული, ხატიალი.

წარამწ-ი (წარკინს) იგივეა, რაც წარკეუა. **წარამა (წარკუას)** იგივეა, რაც წარკალი, წარკაფი, წარკინი, – სახელი ოწარკანს ზმნისა – უთავპოლო სიბრული, ხატიალი. **მიდართუ, მილა'ა' წარკეუ** – ნავიდა, ნახტიალდა. **ოწარკანს (ონარაჟა ნახტიალდა, უნარაჟა ნახტიალდებულა, ონარაჟინდა)** ნახტიალდებოდა თურმე) *გრღუე, ენებ*. ნახტიალდებდა.

წარამა-ი (წარმაქის) შაბამამანი. ბინეხეოკო იწამალუას წარმაქით ღო წურწუფათი: *ს ხაყ., 16.03.1930, გვ. 2* – ვაზი უნდა შეინამლოს შაბამანითა და გოვირდით. წარმაქი და ორნახუნა, გონწყუნა წყარს ღო სუმშას ქორანა ორნის ღო ფარფალემე ოსქილიღუნს – შაბამანს დაამტვრევენ, გახსინა წყალში და სამჯერ აძლევენ (შეასმევენ) საქონელს და პეკოსისავე არჩვენ.

წარამაბა (წარამებას) წარომთაბა. **წარამონანა (წარამონანას)** იგივეა, რაც წანა, წანმოწანა, – წალი, წალიწალი. ამუღდარი იშო ართი წარმოწანას სოღე გოკინანი (თუმი გიღარათით: *აია, I, გვ. 19* – დღედიან (დღეის იქით) ერთი წელიწადი საითქენაც (სადაც) გინდათ, ისე იარეთ.

წარამაწმამე (წარამაწმამე) შუაღლ(წარამა)ბაშსწალი. წარამაწმამეუო *ზხზ*. შუბღაუხსენლადა; მოღუმულად

წარამა (წარუჩას) შაპწარაბა, შაპწარაბინი. *შორ. წარი.*

წარამაშე ძეღა-ი (წარქეაშე ძეღა/რს) იღაყვის ძეღის მომრი. *შორ. თუ შ. წეკვათის ძეღი* საქონლის იღაყვის ძეღი (*ქეღლ*).

წარამა (წარამაღას) წარამაღაწალი.

წარამა-ი (წარამაღის) მომრინი (*ღ. ფოფა*).

წარამ (წარამეს) 1. წარამთაძირი; შუაღლთაძირი. წარამე – წარამთე წარამთეთური. 2. *ტაობნ*. სოფელი გალის რაიონში. წარამე – წყარამე წყალთეთური (*ო. ყოფშ.*).

წარამ-ი (წარამის) პრანსი, წმანსი. საჩოხეს ჩავდებდით „წარამის“ (პრესის) ქვეშ (*მასალეძი, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 226*).

წარამა-ი (წარამაღის) წარამი, შომთი, წმანსი; მომრინი; მომრინიწარამ მომრინა; მომრინა. ქარი იწარმალე – ქარი ქრის (მომრინა). ვეწარმალა, მაქთიგორქი-ღა! – არ იმფოთო (ინრიალო), მე თუ გიყვარვარ! დიდაქ ქიღეწარმალეუ, სქევა ვაძირენი – დედა შეწრიალდა (შენუხდა), შეილი რომ ვერ ნახა. წარმალანს (*იყენ*. ინარაჟა ინრიალა, შარაჟაღინა უწრიალნა, ონარაჟაღინა) წრიალდებდა თურმე) *გრღუე, ს. შ. მოქმ*. წრიალდებს, შფოთავს, მოუსვენრადა. იწარმალენ (*–*, ინარაჟა ინრიალა, შარაჟაღინა უწრიალა, ონარაჟაღინა) წრიალდებდა თურმე) *გრღუე, ენებ*. წრიალდებს, შფოთავს, მოუსვენრად არის; ცივი ქარი ქრის. უწარმალანს (შარაჟაღინა უწრიალა, შარაჟაღინა უწრიალა, ონარაჟაღინა) წრიალდებდა თურმე) *გრღუე*. უწრიალდებს, უწუხებს, უმფოთებს (გულს). *შორ. წანწალი*;

ნვერის ნათლა, -) გრდუე შეხადო ენებ.
 წეათურანს ზმნისა- შეიძლება ნვერის
 ნათლა, ნანვეტება, ნამახვა.
 აწვითურე(ნ) (ანჰამურაშ შეძლო ნანვეტებინა,
 - ნონათურაშ(ნ) შესძლო ნათლა ნვერისა)
 გრდუე შეხადო ენებ. უწეათურანს ზმნისა-
 შეუძლია ნვერი ნათლოს, - ნანვეტინოს.
 თწათურაფუანს (ონჰამურაშუშ ანვეტინებინა,
 ნჰამათურაშუშ უნვეტინებინებია,
 ნონათურაშუშ(ნ) ანვეტინებინებდა თურმე)
 კუზ. წეათურანს ზმნისა- ნვერს
 ათლეივებს, ანვეტინებინებს.
 მანჰამურალი მიძო. მოჰმ. ნვეტის 'ნა'თლელი;
 'ნა'ნვეტინებელი.
 (ონჰამურალი მიძო. ენებ. მე. 'ნა'სანვეტინებელი;
 ნვერნათლელი.
 ნჰამურალი მიძო. ენებ. წარს. ნვერნათლელი;
 'ნა'ნვეტინებელი.
 ნანჰამურა მიძო. ენებ. წარს. ნვერნათალი;
 'ნა'ნანვეტინებელი.
 ნანჰამურაშ(ნ) მიძო. ენებ. წარს. ნვერნათლის,
 'ნა'ნვეტინების საფასური.
 უნჰამურა მიძო. უარყ. ნვერნათლელი,
 'ნა'უნვეტინებელი.

წეალებ (წეალებას) იგივეა, რაც წეალება.
 - სახელი აწეალებს ზმნისა - წეალება.
 ჯორთო ორდევკონი, წეალებას იყიდვ ირო:
 ი. ყოფშ, გვ. 10 - ჯორად რომ ყოფილიყავი,
 ნეალებამი იქნებოდი მუჰად. მუშოთი მოკო
 წეალებამი თუღო რინა?: ი. ყოფშ, გვ. 119
 - რად (რისთვის) მინდა ნეალების ქვეშ ყოფნა?
 სიმდიდრეჲი წეალებამე ეღირთუა:
 მ. ხუძ, გვ. 41 - სიმდიდრე ნეალებიდან
 მოვიდაო (ადგაო). მაშუმალეფი
 ვაგაწეალება - მსგებლები არ გაანვალო. კოც
 მუთ ქაწეალებენცენი, არბა უაზრო, კუნტა
 ჭკუარე: კ. საბუშ, ქახს, გვ. 37 - კაცს რაც (კი)
 ანვალებს, ყველა უაზრო, მოკლე ჭკუაა. მა
 ყლორფათ თემ ვეგაწეალები: ქახს, I, გვ. 60 -
 მე სიყვარულით ისე გაეწეალები.
 აწეალებს (ანჰალუ ანვალა, უნჰალუ უნვალებია,
 ნონჰალაშ(ნ) ანვალებდა თურმე) გრდმ.
 ანვალებს.

წეალებურ-ი (წეალებურს) მიძო. ენებ. წარს.
 აწეალებს ზმნისა - 'განწალებურალი.
 ათევგურა საძაგელი წეალებურ
 ვორეჲ: ი. ყოფშ, გვ. 4 - ასეთი საძაგლად
 'განწალებული ვარ. წეალებურო ზმმ.
 'განწალებულად. წლორ ვორეთ
 წეალებურო: მ. ხუძ, გვ. 324 - თანაბრად
 ვართ 'განწალებულად.

წეაზღ-ი (წეაზღის) იგივეა, რაც წეაზღი, -
 წეაზღი. იში წეაზღი ცაშა ონჭვდ: გვ. 130 -
 იმისი ნვერი ცას სწვდებოდა.

წეაზღ-ი (წეაზღის, წეაზღს) იგივეა, რაც წეაზღი,
 - წეაზღი; წეაზღი. ჯინჯი გურაფამი კოლო
 რე, მარა წეაზღი ჰამორე: ი. ყოფშ, გვ. 182
 - სნაელის ძირი მწარეა, მაგრამ ნვერი
 ტბილია. გვალამი წეაზღის ოსქეანტ
 თერმ(ი) გარეუწეალებს: კ. საბუშ. ქართ. ზუტ.
 გვ. 18 - მთის ნვერს (მწვერვალს) აქობს
 თოელის გვერდენი. თიშა, წეაზღი ში, ამაღ
 რენი-ში: ი. ყოფშ, გვ. 145 - იმაზე, ნვერზე,
 ამსულელი არს-თეო. ცამ წეაზღი ში ანჭვე
 ფერი: ქახს, I, გვ. 316 - ცის ნვერს რომ სწვდებ
 ისეთი.

წეაზღა (წეაზღას) წეაზღი; ფორმი. ზორი გოჭვერ
 ლეღი წეაზღაჲ: მასალ., გვ. 69 - ლეღის
 ფორმა (ნვერმა) ქარი გაჭრა. ზღო. წეაზღი.

წეაზღამ-ი (წეაზღამს) წეაზღინი. ათე ჩქიში
 წეაზღამ ყამათ გოუსოფუ შეჰამა ღლეუ:
 კ. საბუშ, ქახს, გვ. 120 - ამ ჩქიში ნვეტიანი
 ხანჯლით გავუღლეჲ (გავუხუთე) მუხაზე თავს.

წეაზღა (წეაზღს) მწეაზღ. იხ. რწვანე.

წეაზღი, წეაზღ-ი (წეაზღურს) მწეაზღილი;
 მოსარკული მწეაზღილის (ჭინჭარი, ჭარბალი,
 ისპანახი და სხვ.) ქაში (ი. ყოფშ. მუნეფიში
 მანდლოსანეფი წეაზღელს ცოკაქანდე:
 ი. ყოფშ, გვ. 150 - იმათი მანდლოსნები
 მწეაზღის დაანაყენდენ.

წეაზღირ-ი (წეაზღირს) მმმმმმ. იხ.
 წეაზღირელი

წეაზღირალი (წეაზღირელს) მიძო. ენებ. წარს.
 წეაზღირანს ზმნისა - ნამმმმმ, -
 ნანწეაზღირალი.

წეაზღირა (წეაზღირას) იგივეა, რაც
 წეათურა, - ნანწეაზღირა, ნამმმმმ.
 მასარეფი ჯგერო ვამწო წეაზღირევა -
 მესრები კარგად ნანვეტინებო. იხ. მამფურუა.

წეაზღირი (წეაზღირს) იგივეა, რაც წეაზღელი,
 წეაზღერი, - მწეაზღირი.

წეაზღ-ი (წეაზღის, წეაზღს) იგივეა, რაც წეაზღი,
 - წეაზღი; წეაზღი: 1) რისამე ნანწერილებული,
 ნეტიანი ბოლო; 2) რისამე ზედა ბოლო,
 უმაღლესი ნერტილი (მწვერვალი, კენწერი); 3)
 ერთ-ერთი შენაგვები (ძაფის, თოქის).
 მიღგარენი მინჭუაფუ, ჩხეინდში წეაზღი
 გემწოჭკუეუა - ვილაცაა მოისწრაფვის,
 ცხვირის ნვერი ნამჭამაო. წეაზღ - ნვერს
 ქიმნაფურინეს: მ. ხუძ, გვ. 62 - ნვერს
 შემოაფრინდენ. ეფეგმეუაში წეაზღეში
 განი: ი. ყოფშ, გვ. 161 - ვერ გაზომავ ხის
 ნვერზე ამის განს. გვალამ წეაზღიში
 მეკუერე ჩხოლეფი - მთის ნვერზე უყენია
 ძროხები.

ცა, მოსპობა. ბოშიქ იმენი გოწიმილე: *მ. ხუბ., გვ. 5* - ბიჭმა მაინც განმინდა. თულო დიხას ოკო გიოწიმილე უასცენ: *მ. ხუბ., გვ. 123* - ქვევით მინახუნ უნდა განმინდოს (დახოცოს, მოსპოს).

წიმი ზმწ. იგივეა, რაც წიმი, - წინ (რალც სიორცემი); შამიღაშ. წყმაჯინგ წიმი დო ქობირგ: *ი. ყოფშ., გვ. 13* - გახედა წინ და დიხანა. ამდღარი დღაში წიმი ო სი იგიქ ჩქიმი ბადემ მუშეფიმი უნჩამი: *ი. ყოფშ., გვ. 91* - დღევანდელი დღის შემდეგ შენ იქნები ჩემი ბალის მუშების უფროსი. *შდრ. წყმი, წყმოს.*

წიმიან-ი (წიმიანს) მომავალი.

წიმი-წიმი ზმწ. წინ და წინ.

წიმი წიმი ზმწ. წინ და წინ. ილე წიმი დო წიმი 'ნი, ქობირგ - რომ იარა წინ და წინ, ნახა.

წიმილ-ი (წიმილ/რს) მიძე. ენებ. წარს. წენს ზმისა - დამდარილი, დამცვალი. *იხ. დოწიმილ/რი.*

წიმიანაჰ-ი (წიმიანაჰის) მიძე. ენებ. წარს. წიმიანაჰი უანს, წიმიიჰუ (6) ზმნათა - ნამეჰი, წენამეჰი. ჩქიმი თიმიანი ეამასქილე წიმიანაჰი თუთუნსია: *ქსს, I, გვ. 161* - ჩემთვის არავინ არ გაიმეტებს თუთუნის ნამწევესაც კი.

წიმილა (წიმილას) წმინდა.

წიმილეს (წიმილეს) იგივეა, რაც წიმილა, - წინდა, სუფთა. დურადღამაშე წიმილესე სამართალს კვათერნდე დო დოლურუნი, ჩხოლდე: *ი. ყოფშ., გვ. 44* - სიკვდილამდე წინდა სამართალს ჭრიდა და, რომ მოკვდა, ცხოვდა.

წიმილელ-ი (წიმილელ/რს) მიძე. ენებ. წარს. წიმილელანს ზმისა - განმინდლი; *ეადტ.* მოსპობილი. მულა დო თი მინუთის ინა გინოწიმილელი იყინა: *მ. ხუბ., გვ. 4* - მოსულა და იმ წუთის ის განმინდელი (მოსპობილი) იქნებაო.

წიმილესა (წიმილესას) იგივეა, რაც წიმილესა, - სახელი წიმილელანს ზმისა - წმინდა; *ეადტ.* მოსპობა. მალას გოწიმილესე თორხოლოს!: *მ. ხუბ., გვ. 218* - მალე გაწმინდ (მუგსპობ) ორივეს. ქიწიმილესას ხეში ბირესეფს: *მ. ხუბ., გვ. 34* - ინმენდს ხელის ფრჩხილებს. წიმილესას (არწიმილესა განმინდა, ბაწიმილესა გაწმინდია, ბოწიმილესა) განმინდდა თურმე) *გრდმ.* წმინდს. *ეადტ.* სპობს. იწიმილესანს (ბოწიმილესა განმინდა, ბაწიმილესა გაწმინდია) *გრდმ. სასხე. ქვ.* წიმილელანს ზმისა - ინმენდს თავისას. უწიმილესანს (ბაწიმილესა გაწმინდა,

ბაწიმილესა გაწმინდია) *გრდმ. სასხე. ქვ.* წიმილელანს ზმისა - უწმინდს. იწიმილესა (6) (ბოწიმილესა განმინდა, ბოწიმილესა) განმინდელია) *გრდმ. ენებ.* წიმილელანს ზმისა - ინმინდება. აწიმილესა (6) (ბაწიმილესა გაწმინდა, ბოწიმილესა გაწმინდია) *გრდმ. ენებ.* უწიმილელანს ზმისა - ეწმინდება. იწიმილესა (6) (ბოწიმილესა შესაძლებელი გახდა 'გაწმინდა, -) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* წიმილელანს ზმისა - შეიძლება 'გაწმინდოს ('გაწმინდა). აწიმილესა (6) (ბოწიმილესა შესაძლებელი გახდა 'გაწმინდა, -) *ბოწიმილესა* შესაძლებელი გაწმინდა) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* უწიმილელანს ზმისა - შეუძლია 'გაწმინდოს. ოწიმილესა (6) (ბოწიმილესა აწმინდია, ბოწიმილესა უწმინდია) უწმინდია, ბოწიმილესა უწმინდია) აწმინდობდა თურმე) *კავშ. წიმილელანს ზმისა - აწმინდინებს. ბაწიმილესა მიძე. მომწ.* 'გაწმინდელი; 'გაწმინდელი. ოწიმილესა მიძე. ენებ. გვ. 'გაწმინდელი. ბოწიმილესა მიძე. ენებ. წარს. 'გაწმინდელი. ბაწიმილესა მიძე. ენებ. წარს. 'გაწმინდელი. ბაწიმილესა მიძე. ენებ. წარს. 'გაწმინდის სალასური. აწმინდელი მიძე. ენებ. 'გაწმინდელი.

წიმი იგივეა, რაც წიმი - *როლი უწმინდის:* წიმი (← წიმი) და მი- (ქართული წამო-ს შესატყვისი). 1. ჩვეულებრივ აღნიშნავს მიმართულებას იქიდან აქეთ (და ზოგჯერ შევით); წიმი-დგინა ნამოგომი; წიმი-ლაფა ნამოვარდა. 2. ზმის უსრული სახის ფორმას აქცევს სრული სახისად; წიმი-არგინეუ-წიმი-ორგინეუ ნამოვარდა (შდრ. ორგინეუ ავროს); წიმი-ახნეუ-წიმი-ოხნეუ ნამოვარდა (შდრ. ოხნეუ აჯინა). 3. ანმეოს ფორმას ანიჭებს მყოფადის მნიშვნელობას; წიმი-სხაუნს ნამობტება (შდრ. სხაუნს ხტება). წიმი-იძინანს - წიმი-იძინანს მოიმატებს (შდრ. იძინანს იმატებს). *იხ. მიწო-, მგწო-.*

წიმილაშა (წიმილაშას) სახელი წიმილაშე (6) ზმისა - ღაბაღაბა. წიმილაშე წმინდადის (წიმილაშადის) წიმილაშე წმინდურა უსხუნუნია: *ბაღს. სიძრ., I, გვ. 172* - ნკირის ნეგრზე დაბადებულს ნკირის ნეგრზე სიკვდილი ურჩევიაო.

წიმილაშაშა (წიმილაშაშას) სახელი წიმილაშე გულანს ზმისა - ფხის ადგმა, წამომსულაშა. *იხ. ბირგული.*

წიმილაშაშა (წიმილაშაშას) სახელი წიმილაშე გულანს ზმისა - წამომსულაშა.

ომუთე მოოგეთი ღო სქერმა

ქიმწოიბიზგუთა: *ა. საბუშ, ქხპს, გვ. 147*
- სველი ადგილები (სველეთი) მოატოვეთ და
მმარალზე გადმოვაბიჯეთ! *იხ. ბიჯგუთა.*

სიმორცინა (წიმოღვინას) სახელი

წიმოღვინათუ (6) ზმნისა - ნამომღვრმა.
თუთაქ მუკანსი მისრულუნი, ალიონიმა
გემწოღვინეს: *ქხპს, 1, გვ. 216* - თვე რომ
მესრულდა, ალიონამდ ნამოაყენეს ემე
გამწოღვინათუ - ზეით ნამოღვა.

სიმორღუშა (წიმოღვუშას) სახელი

წიმოღვუნს ზმნისა - ნამომღვა;
ჩამომღვა. *იხ. ღვუშა.*

სიმორღვალა (წიმოღვალას) სახელი

წიმოღვანს ზმნისა - წინ ღვალა.

სიმორვალა (წიმოვალას) სახელი

წიმავალანს ზმნისა - ნამომვალარმა.

სიმორთუალა (წიმორთუალას) სახელი

გემწოთუნს ზმნისა - ნამორთუა. *იხ.*
თუალა.

სიმორკვათუა (წიმორკვათუას) სახელი

წიმორკვათუნს ზმნისა - ნაჰრმა. მუთუნი
ქოთქუკონი, ჩხვინს გამწოქვათუნღეს:
მ. ხუბ. გვ. 342 - რაიმე რომ ეთქვა, ცხვირს
ნაჭკრიდნენ.

სიმორკინა (წიმორკინას) სახელი წიმოიკინანს

ზმნისა - ნამორკინა. // *გადატ. გამდიდრება.*
წიმოიკინგ ჭე: *ა. ყოფშ, გვ. 89* - ნამონია
ცოტა. ჭიჭე წიმოიკინუ: *მ. ხუბ, გვ. 7* -
ცოტა ნამონია.

სიმორღა (წიმორღას) სახელი წიმოღუ (6)

ზმნისა - ნამომარღან. დახე თოლი
გამწოღაფუ: *ა. ყოფშ, გვ. 171* - კინალამ
თვალი ნამოვარდნია.

სიმორნება (წიმონებას) სახელი

წიმანტებუ (6) ზმნისა - ბაჰევა;
ნამორნება. ხეს ქედმოკენუეას, ღღას
ვაწმენტებუღასგინი: *ა. საბუშ, ქარბ. ზგპ,*
გვ. 30 - ხელში დამატყრიონს, არასოდეს რომ
არ გამექცეოდეს. წიმოუნტუ უოლორქ -
ნამონეთო ძალლი.

სიმორპონა (წიმორპონას) სახელი

წიმოიპონანს ზმნისა - ნამომუღვა.
ნღემ ტუნკის ქაწმიპონანღუ - დიდ ჯოხს
ნამოიყუდებდა.

სიმორაბაშა (წიმორაბაშას) სახელი

გამწარატუ (6) ზმნისა - ნამომარღან;
წინ ღვაბაბა. ნღემქე გამწარატუ:
ა. ყოფშ, გვ. 62 - დევი ნამოვარდა.

სიმორაბინი (წიმორაბინის) იგივეა, რაც

წიმორატვაჟა.

სიმორაბინა (წიმორაბინას) სახელი

წიმარაბინუანს ზმნისა - ნამომორაბა.
კოლონაშა უსოთამუ, თექი
ქიმწოურგინუაფუ: *მასალ., გვ. 99* -
კოლონათის უსვრია, იქვე წინ გაუვორებია.

სიმორღალა (წიმორღალას) სახელი

წიმორღლუ (6) ზმნისა - ნამომორღა.
მსუაქე ქედმოლე ბიგირეფი მქასგ ღო
გამწგიორღესგ: *ა. ცაბ., გვ. 87* - სხვა
დავარდა ეკლებს შუა და ნამომორღენ.

სიმორმი, **წმორმი** (წიმორმორთის) წმინცი;

ფხინ მუსულამღა (*ეტიმოლ., გვ. 649*); მხარი,
ბაჰი (*კ. ვლიაბა*).

სიმორინა (წიმორინას) სახელი წიმორე (6),

წიმორეთუ (6) ზმნისა - ნამომორმა.
// გადატ. უსაქმოდ დგომა.

სიმორინა (წიმორინაფას) სახელი

წიმარინუანს ზმნისა - ნამომინება.
ოზი ბრალდება ქაწმურინუ - ასი
ბრალდება ნამოუყენა.

სიმორპალა (წიმორპალას) სახელი

გამწაქერტელუანს ზმნისა - მრავიმი
ნამომინება, - ნამომრავა. მუჭო
ქაწომსერტელეს ღო მათი ქაუკურტუხი
კინუ: *ა. საბუშ, ქხპს, გვ. 15* - როგორც კი
დამითრის (თრევეთ ნამომინაყენეს) და მეც
გამომღვიძა. *იხ. სერტელუა.*

სიმორსრა (წიმოსორტუას) სახელი

წიმოსორტუ (6) ზმნისა - პრისალ ბეპრის
(წინ) ყრა.

სიმორსა (წიმოსაჰას) სახელი წიმოსხა-

პუნს ზმნისა - ნამოსტმა. ათეფი რაგალი
ღო გამწოსხაჰუ - ამის თქმა და ნამოსტა.

სიმორსა (წიმორსაჰას) სახელი

წიმორსაჰუნს ზმნისა - ნამორსაჰა,
ღანსაჰა. ირეფლი უბაღოს წიმორსაჰუნს
- ყოველ უბეღურებას ნამორსაჰს (დაიწყება).

სიმორწინი (წიმორწინის) სახელი

წიმორწინუ (6) ზმნისა - ხალხის რევა
(საღმბ). თელი ქიანა თექი წიმორწინუ -
მთელი ქვეყანა იქ ირეოდა.

სიმორწორ (წიმორწორუას) სახელი

წიმორწორუ (6) ზმნისა - ნამორწორა.
ხატიქ თქვა: დიდი კორიწუშა
ქაწმორწორითია ღო ღარობიწუშა
გომწყითია: *ა. ცაბ., გვ. 130* - ხატიმა თქვაო:
მდღადარ (დიდ) კაცთან ჩამომეყარეთ და
ღარობთან გამხსენითო.

სიმორწანა (წიმორწანას) სახელი

წიმორწუნს ზმნისა - ოღნავ აღულაბა,
ნამორწანა.

ნიმუშურა (წიმოღურას) სახელი
 წიმოღურუ (ნ) ზმნისა – (წინ) სიკვდილი.
 წკირიში წიმინაბადუქ წკირს ოკო
 ქიმწოღურასია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 172* –
 წკირის წევრზე დაბადებულ წკირის წევრზე
 უნდა მოკედესო.

ნიმუშვალაშა (წიმოყვალაფას) სახელი
 წიმაყვალანს ზმნისა – წამოშვადრება.
 ახალგაზღვფუ თეს ფთხორუ, რჩენა
 ვამწოყვალანსი: *კ. სამუშ. ქართ. ზეს.,*
გვ. 15 – ახალგაზრდებს ამას ფთხორ, რომ
 სიბერე არ წამომაყვდროს.

ნიმუშოთაშა (წიმოყოთამას) სახელი
 წიმაყოთანს ზმნისა – წამოგდება.
 დიიკონი იშო, თოლი ვამწოშოთა! –
 დანიე იქით, თვალი არ წამოშიგლო.

ნიმუშუნა (წიმოყუნას) სახელი წიმაყუნუ (ნ)
 ზმნისა – წამოყუნა. წათე ვამწოყუნე
 თეს, კალამი ქომიკებუ ხეს: *შ. კერ., გვ. 78* –
 მამონე წამოყევი ამას, კალამი მიჭირავს
 ხელში.

ნიმუშუნინი (წიმოყუნის) სახელი
 წიმოყუნუ (ნ) ზმნისა – წამოყუნება.
 ქეანში მასქილდაფური ვამწოყუნე
 წიმოყუნუ – ქეყენის მარჩენალი ხის
 წევრზე წამოცუქული (გამოცანა: თოხი). *იხ.*
ხუცინი.

ნიმუშაფურა (წიმოშაფურუას) *იხ.* შაფურუა.
 – სახელი წიმოშაფურანს ზმნისა –
 წათლა, წანეშება, წამახვა. მასარუფი
 ჯგირზე ვამწოშაფურრეთ – მისრები
 კარგად წათალეთ. *შდრ. წყნათორუა.*

ნიმუშოქინი (წიმოხოქინს) წინ ღაროქება.
 სალხი წიმოხოქუ მინდორსინი, ქოძორუ –
 ხალი მინდორში რომა დაოქილი, ნახა.

ნიმუშიკაშა (წიმოციკაფას) სახელი
 წიმაკიკუანს ზმნისა – წამოცკა
 (მსუბუქად, არამყარად). მინდორს
 ქიმწოციკუ წკირუფი – მინდორზე
 (არამყარად) დასობილია წკირები.

ნიმუშკინი (წიმოციკინს) წამოშკინა,
 წამოშკინა (თავისა); უსაქმოდ ღმრთა. თელ
 ღლას ბაძარს წიმოციკინანს – მთელი
 დღე ბაზარში დგას უსაქმოდ. დუდი ვემ-
 წაკიკინუ – თავი წამოყო. *შდრ. ციცი.*

ნიმუშკინაშა (წიმოციკინაფას) იგივეა, რაც
 წიმოციკინი (ღუღიში).

ნიმუშია, ნიმუშა (წიმოცი/უმას) სახელი
 წიმოციენს ზმნისა – წამოცკება. მიღართ
 გერაქ დო, მუჭო ქოძორესე ღიუნქენი,
 ვამწოციენსი: *ა. ცაგ., გვ. 21* – წაეიდა

გერა და, როგორც კი დაინახეს დევებმა,
 წამოციენდენ.

ნიმუშიაშა (წიმოციენას) სახელი
 წიმოციენუ (ნ) ზმნისა – წამოშა ღმრთა;
 გადაპარდნას, დასლუბას ცოტა კლავა.
 თოლიში ოჭორინაფუსუ ძიხვი წვმოციენ
 კილუც – თვალის სანვდენუ (ძალიან შორს)
 ჯიხვი წკიანუ დგას (ტილზე). *შდრ. ციცი, ციცი.*

ნიმუშაშა (წიმოციენას) იგივეა, რაც
 წიმოციენა, – სახელი წიმოციენს ზმნისა –
 წამოცკება. ვამწოციენს ოსურსქუალენქ:
შ. ხუძ., გვ. 4 – წამოციენდენ ქალიშვილები.

ნიმუშხამინაშა (წიმოხევიგინაფას) სახელი
 ვამწოხევიგინანს (თოლს) ზმნისა –
 წამოგდება. წკირთ თოლი
 ვამწოხევიგინუ – წკირთ თვალი
 წამოუგლო (დაუფსო).

ნიმუშახინი (წიმოხახინს) სახელი
 წიმოხახუ (ნ) ზმნისა – წამოხახილი.

ნიმუშენა (წიმოხენას) სახელი წიმოხუ (ნ)
 ზმნისა – წინ ღმრთა. ე ბოში ჭკორილი ექი-ექი
 წვმოხუ: *ი. ყოფ., გვ. 30* – ეს ბჭი დაქირილი
 აგერ-აგერ დეფს (მინდვრად).

ნიმუშინა (წიმოხინას) სახელი წიმოხინანს
 ზმნისა – მომახება. // *გადატ. გამდიდრება.*
 ძალამი წვმოხინა დაჰყეს – ძალიან
 მომახება (გამდიდრება) დაიწყეს.

ნიმუშირაშა (წიმოშირაფას) სახელი
 წიმოშირაუ (ნ) ზმნისა – მოჩვენება.
 ვამწორა თეში ვარი, ქვწოშირაი,
 ვამახარი: *ქსს, I, გვ. 64* – არ მითხრა ამაზე
 უარი, მომწევენე, გამახარე.

ნიმუწანწირაშა (წიმოწანწირაფას) იგივეა, რაც
 წვენწირაუა, წიმოწანწირუა, –
 სახელი წიმოწანწირანს ზმნისა –
 წეარის წათლა, წანეშტინანება, წამახვა.

ნიმუწარაშა (წიმოწარაფას) სახელი
 წიმაწარანს ზმნისა – წინ ღმრთა.
 ვისხუნუ-ღა, პილი სქანი ხეთუ, მინდორსი
 ქემწარაი ძვალი – თუ გირჩევიან,
 მომკალი შენი ხელით, მინდორზე (წინ) დალაგებ
 ძვალი.

ნიმუწკირინაშა (წიმოწკირინაფას) სახელი
 წიმუწკირინუანს ზმნისა –
 წამოგდება, დასება (თვალისა).

ნიმუჭირინაშა (წიმოჭირინაფას) სახელი
 წიმუჭკირინუანს ზმნისა – წანეშტინა
 (ხელისა). ნიღქე წიმუჭკირინუ ტურასე
 ხე: *ი. ყოფ., გვ. 18* – დევმა წაუნდინა ტურას
 ხელი.

სიმორფოზა (წიმორფოფაჟას) სახელი წიმუჭოფუანს ზმნისა - ნამოყრფა; ნამოყრფა, განვადნა.

სიმორჟა (წიმორჟალას) სახელი ქიმწაჭუანს ზმნისა - დანა, ნანა. ხე დაჩხორნა ქიმწიჭუ - ხელი ცეცხლზე ნანვა.

სიმორჟაბარა (წიმორჟაბარას) სახელი წიმუჭუბარუანს ზმნისა - მოწევა, მოძარვა (ჩიბუხისა). ცალიონს ქოწმუჭუბარუ - ყალიონი მოქანა.

სიმორს წმორს ზჯზ. ძველად, უწინ, აირკვალად. ზღრ. წიმახ.

სიმორხილა (წიმორხილაჟას) სახელი წიმახვილუანს ზმნისა - დანახვა (წინ). თურმე ვებაუს მინდორში სოჯი ქოწმუხვილუაჟუ : *ი. ყოფშ., გვ. 171* - თურმე ბაყაყს მინდორში ხარი დაუნახავს.

სიმორხან-ი (წიმორხიანს) წინანდელი; ზამოური.

სიმორხონ-ი (წიმორხონს) ზამოური, ზამო მხარის; იქითური. წიმოხონი პატარაიფუ - ზემოური (იქითური) პატარაიები. ზღრ. ცინოხონი, მინოხონი; წამოხონი...

სიმორხა (წიმორხაჟას) სახელი წიმახხუანს ზმნისა - პირქვე დამოგა (წინ). ჭინჭას დუღი მეფსოგი დო ვეს წიმოხე ემერი; *ი. ყოფშ., გვ. 128* - ჭინჭრატას თავი ნავგლოჯე და ველზეა დამხოზილი ეგერ.

სიმორხანა (წიმორხიანს) სახელი წიმოლოხოლუ (წ) ზმნისა - სადმო წინჯდომა, - ნამოჯდომა. მინდორს, ჯაჯიანის, წიმოხე ართი ბადლი - მინდორზე, ხის ძირას, ერთი მოხუცია ნამოჯდარი.

სიმორხინა (წიმორხინას) სახელი წიმოჯინე (წ) ზმნისა - ნამოხედვა. წემაჯინე წეგით დო ქობორჯე; *ი. ყოფშ., გვ. 13* - ნამოხედვა წინ და ნახა.

სინამღუ (წინამღესი) წინააღმდეგი. წინამღეგო ზჯზ. წინამღეგე. ვა გიქქენო, უწამეფიმი წინამღეგო ველინე? : *ბასალ., გვ. 42* - არ იცი, რომ უფროსების წინააღმდეგ არ ნისვლება?

სინამღეტი (წინამღეგის) იგივეა, რაც წინამღეგო. - წინამღმდეგი. წინამღეგო ვა გაჟე; *მ. ხუბ., გვ. 328* - წინამღეგე არ ექნენი.

სინამღე (წინამღეს) წინაღე; დღე, რომელიც უფოლდა რაიმე ამბავს, მოვლენას. ნაბირა ქეგაფუნანო, ჯიმამღეფო, წინამღეგე? : *ი. ყოფშ., გვ. 161* - ნამარხულები გაქეთ, ძმებო, წინა დღე?

სინა (წინაჟას) იგივეა, რაც წინუა. - სახელი ოწინუანს ზმნისა - წინაგა. პრიველო ჩხოუგინს ოკო ვოწინუათ - პირველად ძროხა ხბოს უნდა მოვანოვინოთ.

სინანუ (წინანუჟას) სახელი ოწინანუანს (წინანუანო, წინანუანო უწოვებია, წინანუანო) აწოვებდა თურმე გრძლ. აწოვებს. უწინანუანს (წინანუანო, წინანუანო უწოვებია) გრძლ. აწოვებს.

სინანე (წინანეჟას) (წინანეჟას) სახელი ოწინანეჟანს (წინანეჟანო, წინანეჟანო უწოვებია, წინანეჟანო) აწოვებდა თურმე გრძლ. აწოვებს. უწინანეჟანს (წინანეჟანო, წინანეჟანო უწოვებია) გრძლ. აწოვებს.

სინანუ (წინანუჟას) სახელი ოწინანუანს (წინანუანო, წინანუანო უწოვებია, წინანუანო) აწოვებდა თურმე გრძლ. აწოვებს. უწინანუანს (წინანუანო, წინანუანო უწოვებია) გრძლ. აწოვებს.

სინანი (წინანის) წინანი. წინანი ოსიღემა მიღართუ - წინანის საყიდლად ნავიდა.

სინა (წინაღს) შუჭყინ. ტანს წინაღს გინორღეფო, იოგმანღე ვერლას - ტანზე ქუჭყი რომ ედო თურმე, აავსებდა ვედროს. ძოკო წინაღსი გომერძილი; *ქახ., I, გვ. 289* - ძოკო ქუჭყით გაზინთული. ცალიომიმი წინაღს გეითოწომინღე - ყალიგინს ქუჭყი გამომეწინღე. ზღრ. ძე. კარო. წილა ქუჭყი (*ი. აბულ., ლექსიკ.*).

სინამ-ი (წინამს) შუჭყინანი. ზღრ. ჩონჩი.

სინამარა, **სინამარა** (წინამარებას) სახელი ოწინამარებუ (წ), აწინამარებუ ზმნისა - მამამარება. აწინამარენს (ბაანინამარე გაატუჭყიანა, ბაანინამარე გაატუჭყიანება, ბაანინამარე გაატუჭყიანება თურმე) გრძლ. აწუჭყიანებს. ოწინამარებუ (წ) (ბაანინამარე გაატუჭყიანა, ბაანინამარე გაატუჭყიანება) გრძლ. ენებ. აწინამარენს ზმნისა - უჭყიანდება. ოწინამარებუ (წ) (ბაანინამარე გაატუჭყიანება, ბაანინამარე გაატუჭყიანება) გრძლ. ენებ. უწინამარენს ზმნისა - უჭყიანდება. ოწინამარე (წ) // ოწინამარე (წ) (ბაანინამარე გაატუჭყიანება, ბაანინამარე გაატუჭყიანება) გრძლ. ენებ. აწინამარენს ზმნისა - უჭყიანდება.

აწინდორე(ნ) // აწინდორინე(ნ) (აწინდორინა შეძლო 'გა'უჭუჭყიანებინა, - მწინდინდორინაშ(ნ) შესძლებია გაჭუჭყიანება) *გრდუჯ. შესაძლ. ენებ.*
 უწინდორენს ზმნისა- შეუძლია 'გა'აჭუჭყიანოს.
 აწინდორებაფუანს (წინდორებაფუანა აჭუჭყიანებინა, აწინდორებაფუანა უჭუჭყიანებინებია, წინდორებაფუანა(ნ) აჭუჭყიანებინებდა თურმე) *კაუზ.*
 აწინდორენს ზმნისა- აჭუჭყიანებინებს. მათწორებაჲლი მიძლ. მოქმ. 'გა'ჭუჭყიანებელი. ორწორებაჲლი მიძლ. ენებ. ზე.
 'გა'საჭუჭყიანებელი.
 მათწორებაჲლი მიძლ. ენებ. წარს.
 გაჭუჭყიანებელი.
 მათწორებაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'საჭუჭყიანები.
 მათწორებაჲლი მიძლ. ენებ. წარს.
 'გა'ჭუჭყიანების საფასური.
 'გა'აწინდორინა მიძლ. უარყ. 'გა'უჭუჭყიანებელი.

წინქა', წინქა (წინ'იქეს) იგივეა, რაც წიქე, წიქე, - ცხენის დაპაღება, - ნაქაპი.

წინქა' (წინქეს) იგივეა, რაც ჭინქე. - ცხენის უშალი (ძ. კლანაჲ). შდრ. წირქე.

წინჲა (წინჲას) იგივეა, რაც წინჲაფი, - წინჲაბა. არძამ წოხილელ მთლიანურნი, თი გინი არძოში უკული ოწინესია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 14* - ყველაზე ნინ რომ დაბიღელა, იმ ხბოს ყველაზე ბოლოს (უკან) მონოვესო.

წირი (წიორს), **წირრა** (წიორას) წირალი; უთაპაილო სირაული, - ხატიწირი. ნოჯ ქემოჯინუას, სოვრე გილეწი ორო უქ: *ქსს, I, გვ. 76* - ნეტაჲ მარენა, საითქენ დაგომანობ (დანრიალებ). ჩემი გური ოჭოფი, შილაწი ორი - ჩემი გული დაჭირე, ნანრიალე. წი ორია დო მელე მინიბლით - დავტრიალით და გაღმა გავედი.

წირილ-ი (წიორილს) მიძლ. ენებ. წარს. წი ორუნს ზმნისა - ნაქაპი გამომჲწინილი, - ტანწინრება. იხ. გითოწილორილი.

წიპა, წიპა! (//წიპაი, წიპაი!) შორსდ. წინილების მოხმობა: წიპ, წიპ! შდრ. ლაზ. წიპალი წინილა (ბ. მარ).

წირ-ი, წირ-ი (წიგრს) წაქანადელი. წი ორი ყაჭაღას: *ქსს, I, გვ. 206* - წლეკანდელ ყაჭობის დროს. შქირენი ღდას ვამბიბრუ გოწონერ დო წი ორ იმ მეგე: *ქსს, I, გვ. 298* - შიმშილი არასოდეს მინახეს შარშანდელისა და წლეკანდელის მეტი. შდრ. წი.

წირაჲა (წირადას) იგივეა, რაც წირაღუა // წი ორღუა, - სახელი წი ორღუ (ნ) ზმნისა - წრება; წვეთ-წვეთად ჩამოდანს; დაშრობა; დაწერაჲ. მუშით წი ორღუ - თავისით

წრება. ცინი წი ორღუ - ყინული იწრიტება. წი ორღუნს (წინწირა დაწრიტა, ლაწინწირა დაწრიტია) *გრდმ. წრეტს.*
 იწრიღუნს (წინწირა დაწრიტა, ლაწინწირა დაწრიტია) *გრდმ. სათაჲ. ქვ. წი ორღუნს ზმნისა- იწრიტს თავისას.*

უწრიღუნს (წინწირა დაწრიტა, ლაწინწირა დაწრიტია) *გრდმ. სახეჲ. ქვ. წი ორღუნს ზმნისა- უწრიტს.*

წი ორღუ(ნ) (წინწირა დაწრიტა, წინწირაჲლ(ნ) დაწრიტო, წინწირაჲლ(ნ) დაწრიტობდა თურმე) *გრდუჯ. ენებ.* იწრიტება. იწრიღუ(ნ) (წინწირა დაწრიტა, წინწირაჲლ(ნ) დაწრიტო) *გრდუჯ. ენებ.*
 წი ორღუნს ზმნისა- იწრიტება.

აწრიღუ(ნ) (წინწირა დაწრიტა, წინწირაჲლ დაწრიტო) *გრდუჯ. ენებ.* უწი ორღუნს ზმნისა- აწრიტება.

იწრიღუ(ნ) (წინწირა შესაძლებელი გახდა 'დაწრება, -') *გრდუჯ. შესაძლ. ენებ.*
 წი ორღუნს ზმნისა- შეიძლება 'დაწრიტოს' ('დაწრება').

აწრიღუ(ნ) (წინწირა შეძლო 'დაწრიტა, -') აწინწირაჲლ(ნ) შესძლებია დაწრიტა) *გრდუჯ. შესაძლ. ენებ.* უწი ორღუნს ზმნისა- შეუძლია 'დაწრიტოს'.

ოწრიღაფუანს (წინწირაჲლ აწრიტინა, აწინწირაჲლ უწრიტინებია, წინწირაჲლ(ნ) აწრიტინებდა თურმე) *კაუზ. წი ორღუნს ზმნისა- აწრიტინებს.*

მათწორებაჲლი მიძლ. მოქმ. 'დაწრიტე; 'დაწრუაჲი. ორწორებაჲლი მიძლ. ენებ. ზე. 'დაწრიტე; 'დაწრუაჲი.

წირაჲლ(ნ) მიძლ. ენებ. წარს. 'დაწრიტოლი; 'დაწრუელი, 'დაწმრალი.

მათწორებაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. ნანრეტი; ნანური. მათწორებაჲლი მიძლ. ენებ. წარს. წრეტის; წრუვის საფასური. აწინწირა მიძლ. უარყ. უწრიტე; უწრუაჲი. შდრ. ლაზ. წი ორღუ: წი ორღუმს წრება, წვეთავს (ბ. მარ).

წირაჲლ-ი (წირადილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს. წი ორღუნს ზმნისა - დაწრეტილი, ბამწრალი (ადგილი). იხ. წირაღა, წირიღუა.

წირაჲლა (წირაღუას) იგივეა, რაც წირაღა.

წირაჲლა (წირაღას) იგივეა, რაც წირაღა.

წირაჲლ-ი (წირახილს) მიძლ. ენებ. წარს. წი ორღუნს ზმნისა - დაწრეტილი; დაწრეტილი.

წირაჲლა იხ. წირიხუა.

წირაჲლა (წირაღას) 1. სველი (ტალახიანი) ადგილსათვის თავის არიდება და ისე წასვლა. 2.

ნირა (წირკეს) იგივეა, რაც წიკე, წინკე, - ნეალპაპი. მუდგა სხუნენი, წირკეში გამზარტი წირკე რე: *ბაღ. სიძრ., I, გვ. 97* - რაც უნდა არჩიო, - ნირკეს (ეშმაკის) შთამომავალი ნირკე იქნებაო. საქონლის, განსაკუთრებით ცხენის, ავადმყოფობა. წირკე ქაალოლენი, ოჭიშის ღინშირჩანს, ღინშიდორიკანს. ათე შენთხვევას მიმშუჭკირუნა ცუჯის (ცუს), უჭკირუნა ოჭიშის, კუჩხის დო უტუნა ზისხირს - ნელკაიე (ნირკე) რომ დამართება, საქონელი ნელს (ზურგს) იდრეკს. ასეთ შემთხვევაში შეუჭრიან ცურს, უჭრიან ნელს, ფებს და უშუებენ სისხლს. 'ნირკეს' არჩევენ დედალად მაშალს. მამალი ნირკე (მშუფლი წირკე) სასიკვდილოა. საქონელს წყველიან ასე: წირკე ქე ქიმშკატათუ! - ნირკე გაგვრია! წირკე ქე გაუბოზიზაუფა! - ნირკე მოკვას!

ნირაშ წამალ-ი (წირკეშ წამალ/რს) *ბიჭან. ლინცოვა (ა. მყ.)*.

ნირაშ-ი (წიროწის) წრიალი. ეთრი ლანჯიშ ორის ორღუ წირო წი - ორი იფნის ჩრდილში იყო წრიალი.

ნირაშ უშალ-ი (წირაშ უშალ/რს) შირისუშალი, პატიონი. ვარეთო მითინ წირს სე უშალი? : *ა. კოშ., გვ. 163* - არ ხართო ვინეშ ქირისუფალი? წირს ფაღეფი, ქორმულათი: *ქხს, I, გვ. 280* - ქირისუფლებო, გასოვდეთ! პაქენქ იქინე ქემორთეს, წირს ფაღალი დარჩი რე, მარა: *მ. ხუძ., გვ. 344* - მღვდლები მინც მოვიდნენ, ქირისუფალი დარიბა, მაგრამ.

ნირაშ (წირუას), **ნირაშ** (წირუას) სახელი წირუნს ზმნისა - ნირაშ. პაპათ გინორთუ წო ქილიჭყე წირუნა : *მ. ხუძ., გვ. 62* - მღვდლად გადაიქცა და დაიწყო ნირვა. ცუდეს მიღუ წირუნა : *ა. საბუშ., ქართ. ზგ., გვ. 83* - სახლობი მაქეს ნირვა. პაპა გერე წირუნა : *ქხს, I, გვ. 302* - მღვდელი ნირავს (დგას ნირვაზე). ეკოე წირუნაშა მიღუერთებე : *ა. კოშ., გვ. 12* - ეს კაცი ნირვაში წასულა. წირუნა რდასია ორ ექმასანა : *მ. ხუძ., გვ. 245* - ნირვა იყოსო ყოველ კვირასაო. ო წირუნაშ(ი) გამი ნირვის დრო. წირუნა ეაშს ქომორთუ - ნირვის დროს მოვიდა. წირუნს (ნირა წირა, უნირა უნირავს, ნონირაშ(ნ) ნირავდა თურმე) *გრძ. ნირავს.* იწირე(ნ) (ნირაშ შესაძლებელი გახდა ნირვა, -) *გრძ. შესაძლ. გრძ. წირუნს ზმნისა- შეიძლება ნირვა.* აწირე(ნ) (ანირა შეძლო ეწირა, -, ნონირაშ(ნ) შესაძლებია ნირვა) *გრძ. შესაძლ. გრძ. წირუნს ზმნისა- შეიძლება ნიროს.* ოწირაფუნას (ნირაშა აწირვინა, უნირაშა აწირვინებია, ნონირაშა აწირვინებდა თურმე)

კუზ. წირუნს ზმნისა- აწირვინებს. მანირალი მიღ. მოქ. მწირავი. იწირალი მიღ. გრძ. მყ. სანირავი. წირალი მიღ. გრძ. წარს. ნანირი. ნანირა მიღ. გრძ. წარს. ნანირი. ნანირაში მიღ. გრძ. წარს. ნირვის საფასური. უწირა მიღ. უარყ. უწირავი.

ნირაშ (წირუას) სახელი წირუნს ზმნისა - 'ვა'წურვა. ზგას წირუნს - რქეს წურავს. წირუნს (ანირა განურა, ბაწირა გაწურავს, ბონირაშ(ნ) გაწურავდა თურმე) *გრძ. წურავს.* იწირუნს (ანირა გაწურა, ბონირა გაწურავს) *გრძ. სათვ. ქე. წირუნს ზმნისა- იწურავს თავისას.* უწირუნს (ბაწირა გაწურა, ბაწირა გაწურავს) *გრძ. სასხ. ქე. წირუნს ზმნისა- უწურავს.*

იწირუ'უ(ნ) (ანირა გაწურა, ბონირაშ(ნ) გაწურული) *გრძ. გრძ. წირუნს ზმნისა- იწურება.* აწირუ'უ(ნ) (ბაწირა გაწურა, ბონირაშ გაწურული) *გრძ. გრძ. უწირუნს ზმნისა- ეწურება.*

იწირე(ნ) (ნირა შესაძლებელი გახდა 'ვა'წურვა, -) *გრძ. შესაძლ. გრძ. წირუნს ზმნისა- შეიძლება გაწურვა.* აწირე(ნ) (ანირა შეძლო 'ვა'წურა, -, ბონირაშ(ნ) შესაძლებია გაწურვა) *გრძ. შესაძლ. გრძ. უწირუნს ზმნისა- შეუძლია გაწურვის.* ოწირაფუნას (ნირაშა აწურვინა, უნირაშა აწურვინებია, ნონირაშ(ნ) აწურვინებდა თურმე) *კუზ. წირუნს ზმნისა- აწურვინებს. მანირალი მიღ. მოქ. მწირავი. იწირალი მიღ. გრძ. მყ. სანურავი. წირალი მიღ. გრძ. წარს. 'ვა'წურული. ნანირა მიღ. გრძ. წარს. ნანური. ნანირაში მიღ. გრძ. წარს. 'ვა'წურვის საფასური. უაწირალი მიღ. უარყ. 'ვა'წურვინავი. შირ. ლაზ. წორუმს წურავს (ქრმოლ., გვ. 653).*

ნირაშ (წირუას) *იხ. წირება.*
ნირაშაშ-ი (წირეველ/რს) ნისქილინს ძვედა ძვე (ე. გლიავა).

ნირა-ი (წირადის) დამარეხილი ნეალი, - ლეპარაქი. *იხ. წგრლი; წირეხი.*

ნირაშ-ი (წირადის) ქანაქი; ნიქიქი; არტალა (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 223*); ბარქალი (*ა. საბუშა, ქხს, გვ. 27*). შირ. ლაზ. წირლუ საქონლის ერთგვარი დაავადება (*აწარ. დილაჯეც. ლეგხს, IV, გვ. 71*). *იხ. კონკერი, წმორთი.*

ნირაშაშ (წირაშაშ) იგივეა, რაც ლულოშუა, - ლეპარაქან, დენიჩინაბა.

მწიკლე (წირულს) მოგან ქაბაბარდა. იხ. მსურშიში ჭი // ჭუ, ჩიქვიში ჭი (ა. მყ.).

მწიკლე-ი (წირულს) იგივეა, რაც წიხვალი, - შირისუშალი; მშობლები. წირულსაღეფი ქორდასულო ჩიქი ბიბრათი ართიანი: *ქსლ. I, გვ. 66* - ჭირისუფლები (მშობლები) იყენებ დ ჩვენ ვნახოთ ერთიმანეთი.

მწიწნი-ი (წირწინს) წუილი; ხმადაბლა ტირილი; წრუწნი, წრიანი.

მწიწნა (წირწინას) ვისაც წირწინი სჩევი, - წრიანი.

მწიწნა (წირწინას) სახელი წირწინუნს ზმინსა - 1. ხმადაბლა ტირილი; 2. წუილი; წრიანი. ნიგეწირწინუნთაქ, ლორწიღვიგე - ნუ წრიბინებ აქ, თუ ღმერთი განაშ! ღვალო თომა გოწვიწვირთი წირწინუნს, რკაისთა - ლოცვა და თმა განწილი წრიბინებს (ხმადაბლა ტირის), კივისო. წირწინუნს (წიწინა იწრიბინა, წიწინა უწრიბინა, წიწინაუგ(წ) წრიბინება თურმე) *გრდუ. საშ-მოქ. ხმადაბლა ტირის; წრიბინებს.* ოწირწინაუგანს (წიწინაუგანს არიბინებინებს, წიწინაუგანს უწრიბინებინება, წიწინაუგანს(წ) არიბინებინება თურმე) *კაუზ. წირწინუნს ზმინსა - ხმადაბლა ატრეებინებს, არიბინებინებს.* მწიწინალო *მიძლ. მოქლ.* მოწრიბინე, ხმადაბლა მომტრალი. *წიწინალო მიძლ. ენებ. მყ.* სანრიბინო, ხმადაბლა სატრალი. *წიწინა მიძლ. ენებ. წარს.* ხმადაბლა ნატრი. *წიწინაუგან მიძლ. ენებ. წარს.* წრიბინის, ხმადაბლა ტირილის საფასური. *შორ. ჭირჭინუა.*

მწიწნა-ი (წირწინის) ბრწყინება, კრიალი, ლაქაპი.

მწიწნა-ი (წირწინის) სახელი წირწინუნს ზმინსა - გაპრიალებამ, გაპრიალებამ, გასუფთაებამ (ბრწყინება რომ გაქონდეს ისე). წირწინუნს (მწიწინალო გაპრიალა, გაწკრილა; მწიწინალო გაუპრიალებამ; მწიწინალო(წ) გაპრიალებდა თურმე) *გრდმ.* აკრიალებს, აპრიალებს, აწკრილებს. იწირწინუნს (მწიწინალო გაკრიალა, მწიწინალო გაუკრიალებამ) *გრდმ. სათავ. ძე.* წირწინუნს ზმინსა - იკრიალებს, იპრიალებს, იწკრიალებს. უწირწინუნს (მწიწინალო გაუკრიალა, მწიწინალო გაუკრიალებამ) *გრდმ. სახე. ძე.* წირწინუნს ზმინსა - უკრიალებს,

უკრიალებს, უწკრიალებს. იწირწინუნს (წ) (მწიწინალო გაკრიალა, მწიწინალო(წ) გაკრიალებულა) *გრდუ. ენებ.* წირწინუნს ზმინსა - კრიალებს, პრიალებს, წკრიალებს. აწირწინუნს (წ) (მწიწინალო გაუკრიალა, მწიწინალო გაუკრიალებამ) *გრდუ. ენებ.* უწირწინუნს ზმინსა - უკრიალებს, უპრიალებს, უწკრიალებს. იწირწინუნს (მწიწინალო შესაძლებელი გახდა გაკრიალებს, -) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* წირწინუნს ზმინსა - შეიძლება 'გაკრიალებს, 'გაპრიალებს, 'გაწკრიალებს. აწირწინუნს (მწიწინალო შეძლო 'გაკრიალებინა, - მწიწინალო(წ) შესაძლებელი გაკრიალებს) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* უწირწინუნს ზმინსა - შეუძლია 'გაპრიალოს, 'გაპრიალოს, 'გაწკრიალოს. ოწირწინაუგანს (მწიწინალო(წ) აკრიალებინა, მწიწინალო(წ) უკრიალებინება, მწიწინალო(წ) აკრიალებინებდა თურმე) *კაუზ.* წირწინუნს ზმინსა - აკრიალებინებს. მწიწინალო(წ) *მიძლ. მოქლ.* 'გაწკრიალებელი, 'გაპრიალებელი, 'გაწმკრიალებელი. *მწიწინალო(წ) მიძლ. ენებ. მყ.* 'გაწკრიალებელი, 'გაპრიალებელი, 'გაწკრიალებელი. *მწიწინალო(წ) მიძლ. ენებ. წარს.* გაკრიალებული, გაპრიალებული, გაწკრიალებული. *წიწინალო(წ) მიძლ. ენებ. წარს.* 'გაწკრიალები, 'გაპრიალები, 'გაწმკრიალები. *წიწინალო(წ) მიძლ. ენებ. წარს.* 'გაკრიალებს, 'გაპრიალებს, 'გაწკრიალებს საფასური. *უგანს(წ) მიძლ. უარყ.* 'გაუკრიალებელი, 'გაუპრიალებელი, 'გაუწკრიალებელი.

მწიწნი-ი (წირწინის) წრიანი. ხალხიქ ქლიტყუ წირწინი - ხალხმა დაწყო წრიალი; შფოთვა..

მწიწნი-ი (წირწინის) იგივეა, რაც წყირწყინი.

მწიწნი (წირწინის) იხ. წირეხი.

მწიწნი (წირწინის) სახელი იწინუნს ზმინსა - წმინდა; წმინდა, გმინდა, გმინდა; ჭაწმინი. სქანი ხეშე ლორწოთქ ბრეშმა 'მ' მოწინუნს ახალი ხილი - მენი ხელიდან ღმერთმა ბერეჯერ მატმნიკოს (გემო გამსინჯოს) ახალი ხილი. ჭიჭე ვეწინის, ემო ვაგო 'ტ' გე-ცოტა რომ არ გატმნიკო (გემო არ გასინჯო), ისე არ გაგომეც. იწინუნს (მწიწნი იწმინა, მწიწნი უწმინდა, მწიწნი(წ) იწმინდა თურმე) *გრდმ.* იწმინებს, იგემებს (გემოს სინჯავს). ოწინუნს (მწიწნი აგემს; მწიწნი უგემობა,

უნეგვია; ნონისაჟა(ნ) იგებება, ინეგვდა თურმე) *გრძმ* აგებებს, ანეგვს.
 ირისენე(ნ) (ინისანა შესაძლებელი გახდა გეგება, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* **ო წ ი ს უ ა ნ ს** ზმნისა- შეიძლება გეგება (ნეგება).
 აწისენე(ნ) (ანისანა შეძლო ეგებებინა, -), ნონისაჟა(ნ) შესაძლება ეგებმა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* **ო წ ი ს უ ა ნ ს** ზმნისა- შეუძლია აგემოს, აჭაშნიკოს, ანენიოს.
 ოწისებაჟუანს (ონისაჟაჟაჟა აგემებინა, აჭაშნიკებინა; ჰნისაჟაჟაჟაჟა უეგებებინებია; ნონისაჟაჟაჟა(ნ) აგემებინებდა, აჭაშნიკებინებდა თურმე) *კაუზ.* **ო წ ი ს უ ა ნ ს** ზმნისა- აგებებინებს, აჭაშნიკებინებს, ანეგენეინებს. **მანისაჟაჟი მიმღ. მოქმ** მგებებელი; 'და'მჭაშნიკებელი, მნეგეველი.
 იონისაჟაჟი მიმღ. ენებ. *მყ.* საეგებებელი; 'და'საჭაშნიკებელი, საწეგევი.
 ნისაჟაჟი მიმღ. ენებ. *წარს.* ნაგემები; ჭაშნიკალებელი, ნანეგევი.
 ნანისაჟი მიმღ. ენებ. *წარს.* ნაგემები; 'და'ნაჭაშნიკები, ნანეგევი.
 ნანისაჟაჟი მიმღ. ენებ. *წარს.* გემოს, ჭაშნიკის აღების საფასური.
 თისაჟაჟი მიმღ. *უარყ.* 'და'უჭაშნიკებელი, უეგებებელი.

ნიწაჟა(ნ) (წისფერს) *მოგან.* მცენარეა ერთგვარი, რთაც კვერცხს ღებუდნენ სააღდგომოდ. *ჭირ.* ჭისფერი.

ნიწაჟი(ნ) (წისქვილ(რს) ნისქვილი. ჩქიმ **წ ი ს ქ ე ი ლ ქ** ირო ქუასია - ჩემბა ნისქვილმა ყოველთვის (მუდამ) ფქვსაო. **წ ი ს ქ ე ი ლ ი მ ა** ვეუღინე: *ი. ყოფშ., გვ.* 161 - ნისქვილში არ შეიძლება ნასელა.

ნიუა (წიუას) იგივეა, რაც **წ ი ა ა**, **წ ი ა ფ ი**, **წ ი ლ ა**, - სახელი **წ ი ა ნ ს** ზმნისა - ნივილი. ყვინთელი წიწილა **გ ე წ ი ა ნ დ უ** ლაფარას - ყვითელი ნინილა ნიოდა ლაფარობი.
წიანს (ნიუ ინიელა, ჰნიუ უნიელა, ნონიუ(ნ) ნიოდა თურმე) *გრდუე. საშ-მოქმ* წივის. ოწიაჟუანს (ონისაჟაჟა ანივლებინა, ჰნიუაჟაჟა უნივლებინებია, ნონისაჟაჟა(ნ) ანივლებინებდა თურმე) *კაუზ.* **წ ი ა ნ ს** ზმნისა- ანივლებინებს. **მანისაჟი მიმღ. აწმყ.** მწივანი.
ონიარი მიმღ. ენებ. მყ. სანივარი, სანივლი.
ნანსა მიმღ. ენებ. წარს. სანივლი.
ნანისაჟი მიმღ. ენებ. წარს. ნივლის საფასური.

ნიუაჟორკამი(ნ) (წიუებორკამს) იგივეა, რაც **ჭ ი ფ ე ბ ო რ კ ა მ ი**, - ნვრილშესხა (*საპირისბ.* მუხუბორკამი მსხვილფეხა). **წ ი ფ ე ბ ო რ კ ა მ ი** საქონელი - ნვრილფეხა საქონელი.

ნიუა ჰვ (წიუე ჰეს) ნვრილი ნანლაპი. *იხ.* ჰიუფე ჰვ.

ნიუაწა (წიუონას) *ტოპონ.* ნიფლანარი.
ნიუაწა (წიუონეს) ცხენის ავადმყოფობა: ცხენის სხეულის სიმსივნეს იწვევს (*ს. მკალე., გვ.* 205).
ნიუაწანი(ნ) (წიუონეს) იგივეა, რაც **წ ი ფ ო ნ ა**, - *ტოპონ.* ნიფლანარი. *იხ.* წიუფური.
ნიუაწა (წიუუას) სახელი **გ ი ა ნ წ ი ფ ა ნ ს** ზმნისა - 'გადაბლაკლა. კუროქ კუროს **გ ე გ ა ნ წ ი ფ უ** - კურომ კუროს გადაბლაკლა.
ნიუაწი(ნ) (წიუუელს) მონსრაბული, მნიწა. *იხ.* უწიუელი.

ნიუაწრი(ნ) (წიუურს) *მოგან.* ნიუაწი. თავი ჩანს ბრელი **წ ი ფ უ რ ი**: *მ. ზუბ., გვ.* 148 - აქ დვას (ხარობს) ბერი ნიუელი. **წ ი ფ უ რ ე უ** ქალეფუს მოგანე: *ქხს, I, გვ.* 12 - ნიუელს სცემს რქებს. *ჭირ. ლაზ.* წიუფური, წიუფრი ნიუელი (*ს. მარი. ა. მყ.*).

ნიუაწრიში კაპალ(ნ) (წიუფურიში კაკალ(რს) ნინიბო (*ს. კარ.*).

ნიუაწრიწი(ნ) (წიუფურისწი) იგივეა, რაც **წ ი ფ ო ნ ა**, **წ ი ფ ო რ ო ნ ი**, - ნიფლანარი.

ნიწი(ნ) (წიწის) სორკი (ბავშვის ენაზე). ბაღანაქ თქვა: **წ ი წ ი თ მ ა**, ფაფუთ მ ა, ბებით მ ა, ბაბუთ მ ა, ბაბათ მ ა ღ ო წ ანათ მ ავა: *ბაღბ. სიძრ., I, გვ.* 18 - ბავშვმა თქვა: ხორციც მე, ფაფაც მე, ბებიაც მე, ბაბუაც მე, მამაც მე და ნელიც მეო.

ნიწას (წიწაქას) ნეწინი ერთგვარი. მხადდებოდა ასე: ქინძი, ზაფრანა, ნინაკა და მარლი ერთად დანაყილი მძარბია გახსნილი. ან ნეწას სჭამდნენ ღვინის სმის დროს (*მასალეობ., ტ. III, ბაქ. II, გვ.* 214).

ნიწი ლ ო ფ ა ზ უ (წიწი ლ ო ფ ა ზ უს) სორკი და ფაზა. *იხ.* წიწი.

ნიწი-კახაპა (წიწი-კუაკუას) იწიწი-ბიწიწი (*ს. კარ.*). თამაშის სახეობა ერთგვარი (*ს. მკალე., გვ.* 280). პირამიდათის მითხარბო თამაშში (*დ. ფოთა*).

ნიწილა, ნიწლა, ნიწლა, ნიწლა *ბ. მარტ.* (წიწილ'ას, წიწ'ელას) *ზოლ.* ნიწიწილი. **წ ი წ ი ლ ა** ღ ო კ ა მ ა წ ყ ა რ ი, ბ ო მ ი, მ უ მ ე და გ ა მ ა ნ ა წ ა რ ი?: *ი. ყოფშ., გვ.* 113 - ნიწილა და კამანყალი, ბიჭო, რატომ გამამწარე? აფხაზმა უწუ ბაღირეს: სი თხუერი, ირო **წ ი წ ი ლ ა** რ ე ქ ი ა ო რ ი?: *ბაღბ. სიძრ., I, გვ.* 15 - აფხაზმა უთხარა ბელურას: შე ოხერი, მუდამ ნიწილი ხარო?! **წ ი წ ი ლ ე ნ ს** დამორჩილს ეიარკენანა: *თ. სახოქ., გვ.* 267 - ნიწილებს შემოდგომამზე თვლიანო. ნიწილა შეიძლება იყოს: დადული წიწილა დედალი ნიწილი, მუხუელი წიწილა მამალი ნიწილი. **წიწილას** ეახიან ერთ თვემდე, ერთი თვის შემდეგ -

ცურუიას, ორი თვის შემდეგ – დუიას (მასალუბი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 244). ასაკის მიხედვით ასევე ეძახიან: წიწილა (ბუმბუ), ნაკაბეკა, ნაკუკულამა, ნარხუმერა, შორდოხი, ვარაყია, დედული. ასევე: შორილოზი, მუმუყია, მუმული, ცვაროლი. 0 გვერდი წიწილა გველის ნინილა. შდრ. ლა ზ. წიწილა გველი (ბ. მარი).

ენციკლოპედია (წიწილურს) მიძღვ. ენებ. წარს. წიწილანს ზმნისა – დაბრუნებაჲული; დასარილი, დაბრუნებაჲული.

ენციკლოპედია (წიწილურს) სახელი წიწილანს ზმნისა – დასარა კანჯა, პატარა მუნუჲაგის ბაგანა.

წიწილანს (ლუნილია დაამუნუკა, ლუნილია დაამუნუკებია, ლუნილია დაამუნუკებდა თურმე) გრდმ. ამუნუკებს, აყრის კანზე მუნუკებს.

წიწილანს (ლუნილია დაამუნუკა, ლუნილია დაამუნუკებია) გრდმ. სასხე. ქე. წიწილანს ზმნისა – უმუნუკებს, მუნუკებს აყრის.

ენციკლოპედია მიძღვ. ენებ. წარს. 'და'მუნუკებული. ნაწილა მიძღვ. ენებ. წარს. ნამუნუკარი. შდრ. ბიბინაფა.

ენციკლოპედია, **ენციკლოპედია** (წიწილურს, წიწილურს) ბოტან. მარწყვი. იხ. ცეგუჲა, ცეგუჲა; ხეივინია (ა. მყ.).

ენციკლოპედია (წიწილურს) სახელი ოწიწილანს, ოწიწილანს (წიწილანს – ძალიან (პირამდე) ბავსება; ძლიერ მნიშვნელოვან (გადამნიშვნელოვან). ოწიწილანს (ბაწიწილანს გაეცო პირამდე, ბაწიწილანს გაეცო პირამდე, ბოწიწილანს (გაეცო პირამდე) გრდმ. რასმე ძალიან აესება; ამნიშვნელოვან (ხილს).

წიწილანს (ბაწიწილანს ძალიან გაეცო, ბაწიწილანს მეტად გაეცო) გრდმ. სასხე. ქე. ოწიწილანს ზმნისა – ძალიან უესებს. წიწილანს (ბოწიწილანს გაეცო მეტად, ბოწიწილანს (გაეცო მეტად გაეცო) გრდმ. ენებ. ოწიწილანს ზმნისა – მეტად იესება; ძლიერ მნიშვნელოვან (ხილს).

წიწილანს (ბაწიწილანს მეტად გაეცო, ბოწიწილანს გაეცო) გრდმ. სასხე. ქე. ოწიწილანს ზმნისა – მეტად იესება; უმნიშვნელოვან.

წიწილანს (ბოწიწილანს მეტად 'გა'ესებინა, ბოწიწილანს მეტად 'გა'ესებინებია, ბოწიწილანს (გაეცო) აესებინებდა თურმე) კაჲხ. ოწიწილანს ზმნისა – მეტად აესებინებდა; ამნიშვნელოვან. ბაწიწილანს მიძღვ. მოჲმ. მეტად გაეცო; 'და'ამნიშვნელოვან. ბოწიწილანს მიძღვ. ენებ. მე. მეტად გაეცო; 'და'ამნიშვნელოვან.

ენციკლოპედია მიძღვ. ენებ. წარს. მეტად გაეცო, 'და'ამნიშვნელოვან. ბოწიწილანს მიძღვ. ენებ. წარს. მეტად განასებია, 'და'ამნიშვნელოვან. ბოწიწილანს მიძღვ. ენებ. წარს. მეტად გაეცო, 'და'ამნიშვნელოვან. ბოწიწილანს მიძღვ. ენებ. წარს. მეტად გაეცო, 'და'ამნიშვნელოვან. ბოწიწილანს მიძღვ. ენებ. წარს. მეტად გაეცო, 'და'ამნიშვნელოვან.

ენციკლოპედია (წიწილურს) მიძღვ. ენებ. წარს. ოწიწილანს ზმნისა – ძალიან მნიშვნელოვან; მეტად ბავსებაჲული.

ენციკლოპედია, **ენციკლოპედია** (წიწილურს) ბოტან. იგივეა, რაც წიწილანს, – მარწყვი.

ენციკლოპედია (წიწილურს) აზიზი; ზიზილიანი; ვინმეზე (ან რამეზე) გული რომ არ მიუღის ისეთი პიროვნება; წიწილანს. წიწილანს კოჩი – ზიზილიანი, წიწილანს კაცი. შდრ. რაჲ. წიწილანს ზიზილიანი (ე. გერ.). იხ. გურწიწილანს.

ენციკლოპედია (წიწილურს) იგივეა, რაც ჭიჭილანს, – 1. ჭიჭილანს. 2. სპარსის (ფანდურის, ჩინურის) ნაწილი, – სიმის მოსაჭარი (მასზე ეხვევა) (ი. ყოჲმ., ლექსი, ეგ. 390; მასალუბი, ტ. V, გვ. 354).

ენციკლოპედია (წიწილურს) სახელი ოწიწილანს, ოწიწილანს ზმნისა – ზიზილანს; აზიზილანს; წიწილანს; უკადრისობა. მუჲამა წიწილანს ვამოგობ, თის ვაწიწილანს ვაღივებ: შ. გერ., გვ. 111 – მამას ფეხზე არ გიცვია, იმას რომ არ უკადრისობ. თითონ სწიწილანს არ რთ: შ. გერ., გვ. 111 – თავად საზიზილანს ხე ქუმოკილი, ვეგეწიწილანს, სწიწილანს ვარე ინა – ხელი მოკიდე, არ შეგეზიზილანს, საზიზილანს არა ის. წიწილანს (იყჲ. იწილანს 'შე'ზიზილანს, უწილანს 'შე'ზიზილანს, წიწილანს) ზიზილანს თურმე) გრდმ. საზ. მოჲმ. აზიზილანს; ზიზილანს; წიწილანს.

ენციკლოპედია მიძღვ. მოჲმ. ვისაც წიწილანს სწიწილანს, – აზიზი, წიწილანს. ბოწილანს მიძღვ. ენებ. მე. 'შე'ზიზილანს, 'და'ამნიშვნელოვან. ბოწილანს მიძღვ. ენებ. წარს. ნაზიზილანს, ნაწილანს. ბოწილანს მიძღვ. ენებ. წარს. წიწილანს, აზიზილანს საფასურს.

ენციკლოპედია (წიწილანს) წიწილანს. იხ. წიწილანს.

ენციკლოპედია (წიწილანს) წიწილანს. იხ. წიწილანს.

ენციკლოპედია (წიწილანს) ბოტან. წიწილანს (ა. მყ.).

ენციკლოპედია (წიწილანს), **ენციკლოპედია** (წიწილანს) სახელი ოწიწილანს ზმნისა – წიწილანს, ბლუჲა. ნანა, ნანა, სი ვენგარა, ვეწიწილანს სი თუმამა! –

წკარწკანტანს ზმნისა - ძალიან სუფთად ბარუცხილი, ბაპრილაბაჟილი.

წმარქანბა (წკარწკანტუას) იგივეა, რაც

წკარწკალუა, - სახლი

წკარწკანტანს ზმნისა - სუფთად ბარუცხმა, ბაპრილაბაჟმა.

წკარწკანტანს (ბონჰარქანბაჟა გააკრიოლა, ბონჰარქანბაჟა გაუკრიოლებია, ბონჰარქანბაჟაჟი) გააკრიოლბდა თურმე) *გრძლ* სუფთად რეცხავს, აკრიოლბდა.

უწკარწკანტანს (ბონჰარქანბაჟა გაუკრიოლა, ბონჰარქანბაჟა გაუკრიოლებია) *გრძლ. სასხე. ქე.* წკარწკანტანს ზმნისა - კარგად ურეცხავს, უკრიოლბდა.

იწკარწკანტუენ (ბონჰარქანბაჟა გაკრიოლდა, ბონჰარქანბაჟაჟი) გაკრიოლებულა) *გრძლ. უნებ.* წკარწკანტანს ზმნისა - კარგად ირეცხება, კრიოლბდა.

აწკარწკანტუენ (ბანჰარქანბაჟა გაუკრიოლდა, ბონჰარქანბაჟა გაკრიოლებია) *გრძლ. უნებ.*

უწკარწკანტანს ზმნისა - უკრიოლბდა. იწკარწკანტენ (ონჰარქანბაჟა შესაძლებელი

გახდა 'გა'კრიოლბდა, -) *გრძლ. შესაძლ. უნებ.* წკარწკანტანს ზმნისა - შეიძლება

გაკრიოლდეს. აწკარწკანტენ (ანჰარქანბაჟა შეძლო

'გა'კრიოლებინა, - ბონჰარქანბაჟაჟი) შეძლებია გაკრიოლბდა) *გრძლ. შესაძლ. უნებ.*

უწკარწკანტანს ზმნისა - შეუძლია 'გა'კრიოლოს. ოწკარწკანტაფუანს (ონჰარქანბაჟაჟა

აკრიოლებინა, ბონჰარქანბაჟაჟა უკრიოლებინებია, ბონჰარქანბაჟაჟაჟი) აკრიოლებინებდა თურმე) *კაჟ*.

წკარწკანტანს ზმნისა - სუფთად არეცხვინებს, აკრიოლებინებს.

ბანჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. მიუზ* სუფთად 'გა'მრეცხი; 'გა'მკრიოლებელი.

ონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. ზე.* სუფთად 'გა'მრეცხი; 'გა'საკრიოლებელი.

ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. წარს.* სუფთად 'გა'რეცხილი; 'გა'კრიოლებული.

ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. წარს.* სუფთად 'გა'მრეცხი; 'გა'საკრიოლები.

ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. წარს.* სუფთად 'გა'რეცხვის; 'გა'კრიოლების საფასური.

წმარქანბაჟი (წკარწკალ/რს) წმარქანბაჟი (ძალის).

||გაძლ. სწრაფად და წერელი ხით ლაპარაკი. *იხ.* წკაფინი. *შირ.* ჭვავალი.

წმარქანბა (წკაფინის) *იხ.* წკაფუა.

წმარქანბა (წკაფუას) სახლი წკაფუნს ზმნისა - წმარქანბაჟი, წმარქანბაჟი (ძალის); ღრქანბა.

||გაძლ. ქალის წერელი ხით ლაპარაკი. სქანი ვურმაძია-ვოდა გემოწკაფინი: *ა. ცაგ.*

გე. 64; ა. ვიუზ, გე. 141 - შენი ვურმაძია-ვოდა აწკანტავე (აყევე). სოღეთ ხვალე ტურანგერი ხურანც, წგმთწკაფინცე: *მასლ. გე. 71* - სადაც ბოლოდ ტურანგელი ყმუის, ნკმუტუნებს. ტურის იმა ვაამქურუ, ემის

ლაკეი იწკაფუნე: *ქს. I, გე. 274* - მგელს იმისა არ ემინა, ეზომი ლეკვი რომ ნკანტავებს. ცლორთა რე, ჭყლოლიო ტურე იწკაფუნე: *ა. საბუზ, კარო. ზეს, გე. 18* - სიყვარულია, დაჭრილ გულში რომ ფეთქავს (იყეფება).

წკაფუნს (ბონჰარქანბაჟაჟი) ნკანტავება, ბონჰარქანბაჟაჟი ნკანტავება (ონჰარქანბაჟაჟი) ნკანტავება თურმე) *გრძლ. უნებ. საშ. - მიუზ* ნკანტავებს.

იწკაფინუნს (ონჰარქანბაჟაჟი) აწკანტავება, ბონჰარქანბაჟაჟი აწკანტავება) *გრძლ.* აწკანტავებს, აწკმუტუნებს.

იწკაფინაფუნს (ონჰარქანბაჟაჟი) აწკანტავებინა, ბონჰარქანბაჟაჟი აწკანტავებინებია, ბონჰარქანბაჟაჟი აწკანტავებინებდა თურმე) *კაჟ*.

იწკაფინუნს ზმნისა - აწკანტავებინებს. ბანჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. მიუზ* ნკანტავებელი. *||გაძლ.* ვინც ავია და ძალღვით ნკანტავეი სწევია. *ონჰარქანბაჟაჟი მიძლ. უნებ. ზე.* სანკანტავეი, სანკმუტუნო.

ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. წარს.* ნანკანტავები. ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. წარს.* ნკანტავეის საფასური.

წმარქანბაჟი (წკაწკალის) იგივეა, რაც წყაწყალი, - წმარქანბაჟი, წმარქანბაჟი (ძალის). *||გაძლ.* ავი გული, მუდამ რომ ჩხუბობს, ძალღვით ნკანტავებს. მუ ოკო თე

ლაკეის, თელი ღდას წკაწკალანსინი? - რა უნდა ამ ლეკვს, მთელი დღე რომ ნკანტავებს?

წკაწკალანს (ბონჰარქანბაჟაჟი) აწკანტავება, ბონჰარქანბაჟაჟი აწკანტავება (ონჰარქანბაჟაჟი) აწკანტავებდა თურმე) *გრძლ. საშ. - მიუზ* ნკანტავებს, ნკმუის, ნკნეის, ნკმუტუნებს.

უწკაწკალანს (ბონჰარქანბაჟაჟი) აწკანტავება, ბონჰარქანბაჟაჟი აწკანტავებია) *გრძლ. სასხე. ქე.* წკაწკალანს ზმნისა - აწკანტავებს, უყეფს.

იწკაწკალაფუნს (ონჰარქანბაჟაჟი) აწკანტავებინა, ბონჰარქანბაჟაჟი აწკანტავებინებია, ბონჰარქანბაჟაჟი აწკანტავებინებდა თურმე) *კაჟ*.

წკაწკალანს ზმნისა - აწკანტავებინებს. ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. აწყ.* მონკანტავეი. ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. ზე.* სანკანტავეი.

ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. წარს.* ნანკანტავები. ბონჰარქანბაჟაჟი *მიძლ. უნებ. წარს.* ნკანტავეის საფასური.

წმარქანბაჟი (წკაწკალ/რს) *მიძლ. უნებ. წარს.* წკაწკალანს ზმნისა - დღეწმარქანბაჟი.

წამყვანი (წყავწყავს) იგივეა, რაც წყანწყავა,
- სახელი წყანწყავს ზმნისა - ღმერთი.
ოჭკომალს ვაჭკუნსინი, მიკიწყავწკუ -
საჭმელს კი არ ჭამს, იღუჭებთ.

-წმკლა იგივეა, რაც - წყალა, - თანღებულ,
გადმოსცემს. - თან, ახლო, ღროს. ხორუმი
რჩქინაწყელა დიდი მოხერხებული დო
ემმაკი ყოფენა: *ი. ყოფს, გვ. 12* - ქურდობის
ცოდნასთან (ერთად) დიდი მოხერხებული და
ემმაკი ყოფენა. უსინათუ რენა სკან
სინ თე წყელა - უსინათლო არიან შენს
სინათლესთან. ეთი წყელა ვაგუგალე
სიმდიდრე დო ვართი ჭკუა: *ქხს, I, გვ. 57* -
მისთან არ გაგვივა სიმდიდრე და არც ჭკუა.
შორ. - წყიმა // წყუმა // წყვამ.

წმკარ-ი // წმკარ-ი (წყეპარ, წყეპარს)
ხელსაწმკ, რითაც სანწახლისათვის
განუთუნელი ხეს გულს ამოათლიან ხოლმე
(*მასალბი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 157*). წყეპარ-ი
რე ოჭკინაშუმი ამოთოლარი, გომრე ტარი
გვგუ, გუ ერვას - „წყეპარია“ სანახლის
ამოსათელი, გრძელი ტარი აქვს (დაგებული),
პეგას ეროს. ბუესნი, ავშარა, ნიგა (*იხ.*) -
ივეთბუე, გური იმშებალეუ წყეპარ-ი
- „ბუესნი, ნიგა, ავშარა“ - კეთდება, გული
ამოიდება წყეპარით.

წმკანტალ-ი (წყანტალარს) რითიმა
უკამყოფილოს უსინამოჟნო ლაპარაჟი, -
ნიკინინი.

წმკანტალა (წყანტალას) შინაც წმკანტალი
(ნიკინინი) სჩქეპია.

წმკანტალა (წყანტალას) სახელი
წყანტალანს ზმნისა - უსინამოჟნო
ლაპარაჟი, ნიკინინი.
წყანტალანს (წმკანტალა უნიკინია,
წმკანტალა უნიკინია, წმკანტალა)
ნიკინებდა თურმე) *გრდუე, საშ. მოქმ.*
ნიკინებდა.
„წმკანტალაში *მიშ. ენებ. წარს.*
ენა(დ)გაკრეფილი, მწარედ მოლაპარაკე.

წმკანტალი (წყანტალარს) *მიშ. ენებ. წარს.*
წყანტალანს ზმნისა - მოხტად, წმკანტალი
აქმლაფრის მკითხველი, რიგინინი.
წყანტილი კოჩიე - წესრიგინი,
პუნქტუალური კაცია. *შორ. წყანტალი.*

წმკანტა (წყანტალას) იგივეა, რაც წყანტა,
- სახელი წყანტალანს ზმნისა - რიბინანდ,
მოხტად, ლამაზად კაითხა. მესით ხეს
ქემეთხუნსინი, წყანტალანს - რასაც ხელს
მოკიდებს, კოხტად აკეთებს.

წმკანტალა-ი (წყანტალარს) ცხუნულით
სინარული; ხმტილი. *გაბატ. ნიკინინი.*

წმკანტალი (წყანტალარს) უპირილოს უთავმოლო
ლაპარაჟი, ვაბრეობა. *გაბატინი ნინა,
ნიგეწყეპალანტი! - გაბატინი ენა, ნუ
ყებდობ! იხ. ჭყეპალი, ჭყეპალი.*

წმკანტინი (წყანტინის) მოხტად ზღმობა
(პატარას).

წმკანტა (წყანტალას) სახელი წყანტალანს ზმნისა
- მცირედიან ჭამა, შმსან. *იხ. ვაწყეპაუა.*

წმკანტამ-ი, წმკანტამ-ი (წყანტამ-ი) იგივეა, რაც -
წყეპარ-ი, -1. წმკანტამი; უსინარული,
ქმესანელი; ზურღმული; 2. ღმობა და გნელი
აღმრილი, - უსინათლი. *ბრელიმა
წყანტამ-ი გე დო რობუქე მოფხვადესე -
ბევრეურ უფსკრული და ხრამი შეგვხვდა.
აღმეჩესულეს სოფენ წყეპარ-ი: მასალ.,
გვ. 57 - ითქმებოდნენ სადაც უფსკრული.
წყეპარ-ი გე ქინორაგუნან: მასალ., გვ. 60 -
ჯურღმულში ჩამადგებენ. 0 წყეპარ-იმა
გინოლაფა უფსკრულში გადვარდნა. 0 გაბატ.
ძალიან შორს ნასულა. გე გნოლ
წყეპარ-იმა - ძალიან შორს ნადედა.
0 წყეპარ-ი სერი ძალიან ბნელი ღამე. *იხ.
წყეპარ-ი. შორ. ლაზ. მწყეუთი 0 მწყეუთი ბნელი
(6. ბარი); იმერ. წყეპარ-ი უფსკრული,
ქვესკნელი (6. ბერი); გურ. სყეპარ-ი უფსკრული,
ქვესკნელი (ი. ჭყ. ა. ღლ.).**

წმკანტალა-ი (წყანტალარს) წმკანტალი,
წმკანტალა დანა - ღმობა (დენა) რიგინი
სითხისა. წყანტალაში *ზაზ. ლეპარად,
უხვად (ითქმის ოფლის, წყლის დენაზე).
წყეპარ-ი წყეპალით მიიშუ უფი, ჩილამური -
ღმობად მოდიოდა ოფლი, ცრემლი. შორ. იმერ.
წყეპარ-ი წყეპალი წვეთებით დენა (6. ბერი).*

წმკანტალა (წყანტალას) სახელი
წყანტალანს ზმნისა - წმკანტალით,
ღმობაში დანა. იმი ტანზე უფი
მიიწყეპარ-ი წყეპალეუ - იმისი ტანიდან
ოფლი წუნწურით მოდიოდა.
წყანტალანს (-, წმკანტალა წუნწურით
იდინა, წმკანტალა წუნწურით უდენია,
წმკანტალა წუნწურით დიდა თურმე)
გრდუე. წუნწურით მოდის (მაგ., ოფლი).
იწყანტალა (-, წმკანტალა იდინა,
წმკანტალა წუნწურით უდენია, წმკანტალა წუნწურით
დიოდა თურმე) *გრდუე. ენებ. დის (ოფლი).*

წმკანტალი (წყანტალას) ხრამი; ზმკანტალი
(სიბნელი). კომბინაციის უახუნა ქალაქში
ქარხანას, სო რე დოუჭყაფუნანი, სონ ტაუეი
დო წყეპალანს?!: *მასალ., გვ. 115 -
კომბინაციის ეახან ქალაქის ქარხანას, სადაა,
რომ დაუნყათ შამხარში და „წყეპალანტი“
(წუნწურით/წუნწურით).*

ბამომსახველი; ცალი ბამომსახველების ქალი. *იხ. წვეკორინი.*

ნაპირინი (წვეკორინს) კუმხად პურება; ბაბრაზაბული (უკმაყოფილო) ბანზა პურება. მუ ოკო თუ ოსურს, მუს იწკვირინანს? - რა უნდა ამ ქალს, რასა, კუმხად იყურება? *იხ. წვეკორინაფა. შჳრ. ცვეკორინი; ძღვიორინი.*

ნაპირინაფა (წვეკორინაფას) სახელი იწკვირინანს ზნისა - კუმხად პურება; უპამყოფილო ბამომსახველებით პურება. იწკვირინანს (ინაპირინა კუმხად იყურა, უპამირინაჲს კუმხად უყურებია, ინაპირინაჲფა(ნ) კუმხად იყურებოდა თურმე) *გრდუე. ენებ. კუმხად იყურება. მანაპირინა მძღ. აწჳჳ. კუმხად მაცურებელი.*

ნაპირაბული (წვეკიტალს) პატარა პინგამ კუმხად მავურებალი. *შჳრ. წვეკორალი.*

ნაპინაჲა, ნაპინაჲაჲ-ი (წვეიწკეა'ლ'-ს) პატარა, წარიღანიტურება (მ. ძაძ, II, გვ. 25).

ნაპინაჲინი (წვეიწკეინს) დამწახარაჲული სასინი პურება. *იხ. ცვეცქეინი; ძღვიბგვინი, ძღვიორინი.*

ნაქილა (წკიდეას) სახელი ოწკიდანს ზნისა - 'დაწმობა. გყას ჯალენს კვათუნს ღო საყენო ოწკიდანს - ტყეში ხეებს ჭრის და საყენად აწყობს. თითო-თითო ღოცვილჳ ღო ქიტიღაჲაწკიდეა: ა. ცაჳ, გვ. 12 - თითო-თითოდ მოკლა და ზევით დაანყო. ოწკიდანს (ღანაჲო დაანყო, ღანაჲოაჲს დაუნყვია, ღანაჲოაჲფა(ნ) დაანყობდა თურმე) *გრდმ. აწყობს.*

უწკიდეუნს (ღანაჲოაჲს დაუნყო, ღანაჲოაჲს დაუნყვია) *გრდმ. სასხე. ქი. ოწკიდანს ზნისა-უნყობს, ულაგებს.*

იწკიდეუნს (ღანაჲოაჲს დაანყო, ღანაჲოაჲს დაანყობილა) *გრდუე. ენებ. ოწკიდანს ზნისა-უნყობა.*

აწკიდეუნს (ღანაჲოაჲს დაანყო, ღანაჲოაჲს დაანყობილა) *გრდუე. ენებ. უწკიდეუნს ზნისა-უნყობა (მას).*

იწკიდე(ნ) (ინაჲოაჲს შესაძლებელი ვახდა დანყობა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. ოწკიდანს ზნისა-შეიძლება დანყობა (// დანყოს).*

აწკიდე(ნ) (ანაჲოაჲს შედლო დაანყო, -) *ღანაჲოაჲს(ნ) შესძლებია დაანყო) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უწკიდეუნს ზნისა-შეუძლია დაანყო.*

ოწკიდეაჲს (ინაჲოაჲს 'და'ანყობინა, უნაჲოაჲს 'და'უნყობინებია, ინაჲოაჲს(ნ) აწყობინებდა თურმე) *კაჳჳ. ოწკიდანს ზნისა- აწყობინებს.*

ნაქილაჲი მძღ. მძღ. 'და'უნყობი.

ინაჲოაჲს მძღ. ენებ. გვ. 'და'ანყობი. **ღანაჲოაჲს** მძღ. ენებ. წარს. დანყობილი. **ნაქილა** მძღ. ენებ. წარს. 'და'ანყობი. **ნაქილაჲი** მძღ. ენებ. წარს. 'და'უნყობის საფასური. **უნაჲოაჲს** მძღ. უარე. 'და'უნყობელი. *იხ. წკიდეა.*

ნაქილა-ი (წკილა/რს) ბამომსახველ თჳსინ დამჲერი (დ. ფოჲა).

ნაქილა-ი (წკილა/რს) მძღ. ენებ. წარს. წკიდეუნს ზნისა - მიჲრით შჳკარული. წკიდე - წკიდეილი, ღებერ - ჳვიტინი, ევროს - ღოეროს, პაიდა - ქეიჩინი: *კ. საჲჳ. ქსას, გვ. 173 - დაბარული სიფრიფანები - მიგვრით შჳკარული, ღებერი საჭერეტი, ავროსებ - დავროსებ, პაიდა - შარიშური (გამოცანა: ქსოვა დგომ-სავარცხლით).*

-ნაქილა, -ნაქილა, -ნაქილა *სანდებელი* დავროსის ნათესაობითს და უპასუხებს კითხვებზე: მიწკილა/მიწკილა? ვისთან? მუწკილა/მუწკილა? რასთან? კოჩიწკილა/კოჩიწკილა/კოჩიწკილა კაცთან. გუღუწკილა/გუღუწკილა/გუღუწკილა სახლთან. *იხ. -წკილა, -წკილა.*

ნაქილაჲა (წკიტალას) ზოლო თჳსინი პირბჳპირი, პატარა ტანისა.

ნაქილა-ი (წკიტალ/რს), **ნაქილაჲ-ი** (წკიტალს) სპინდლი; ფრინველის სპორა (კ. ქარ). მგზობელჳ მგზობელჳ ვინიშენი წკიტალი ოკოჲა: *ა. სასხე, გვ. 252 - მგზობელჳ მგზობის ვინაჲე სპინდლი შეტამო. ონერგე ადგილში წვეკორეა შიილებე ქითოშიში წკიტალითი ხოლო - სანერგე ადგილის განოყირება შეიძლება ჭათის სპინდლითაც. შჳრ. ღაჲ. წკიტალი ვინიშენი სკორე (მ. მარ).*

ნაქილაჲ-ი (წკიტალს) იგივეა, რაც წკიტალი.

ნაქილა-ი (წკიონგის) *იხ. წკიოგა.*

ნაქილა-ი (წკიონგის) იგივეა, რაც წკიორილი, - *მძღ. ენებ. წარს. წკიორუნს ზნისა - ბაბრაჲული. წკიორი - წკიორილი, ღებერ - ჳვიტინი, ევროს - ღოეროს, პაიდა - ქეიჩინი: კ. საჲჳ, ქსას, გვ. 173 - დაბარული სიფრიფანები - მიგვრით შჳკარული, ღებერი საჭერეტი, ავროსებ - დავროსებ, პაიდა - შარიშური (გამოცანა: ქსოვა დგომ-სავარცხლით).*

ნაქილა-ი (წკიოგის), **ნაქილა-ი** (წკიონგის) ტრიალი; წარილი. *შჳრ. კოგა.*

იწკიოგე(ნ) (-, ინაჲოაჲს ტრიალა, უნაჲოაჲს უტრიალანა, ინაჲოაჲს(ნ) ტრიალებდა თურმე) *გრდუე. ენებ. ტრიალებს; წრიალებს.*

დაძახული (ერთმანეთში შეგრეხილი რამდენიმე წერი) ძაღუ.

წაწინაწაწა (წკონდინაფას) სახელი
ოწკონდინუანს ზმნისა - დანწინდა,
დანწომა; წმინდად ქცევა. გუხირი
წკონდიღუ - ტუხური წმინდადება.
ღანდღერი (ღანდღე) წმინდში
წკონდინაფას ღიღი ღრო ოკო -
ამღერული ღვინის დანმინდავებას ღიღი ღრო
უნდა. // *გადატ.* ძალით წართმევა, ხელიდან
გამოცლა რისამე. თოღლიმ გოვაგლაფას
გეუწკონდინეუ ხემე ფარა - თვალის
დახამამებაში აცალა ხელიდან ფული.
ოწკონდინუანს (ოწკონწინაუ დანმინდავა,
წაწინაწაწაუ დაუნმინდავება, წაწინაწაწაუ(ღ)
ანმინდავება თურმე) *გრძ.* წმინდას ხდის,
ანმინდავებს.
წკონდიღუ(ღ) (წოწინაუ დანმდა,
წოწინაწაწაუ(ღ) დანმინდავება) *გრძ.*
ენებ. ოწკონდინუანს ზმნისა-
წმინდადება, წმდება.

უწკონდიღუ(ღ) (ღაწაწინაუ დაუნმინდავა,
ღაწაწინაწაუ დასმინდავება) *გრძ.*
ენებ. *სახე. ქც.* წკონდიღუ(ღ) ზმნისა-
უწმინდადება, წმინდა უხდება.
ოწკონდინაფას (ოწკონწინაუ ანმინ-
დავებინა, წაწინაწაწაუ უწმინდავებინება,
წაწინაწაწაუ(ღ) აწმინდავებინება თურმე)
კაუზ. ოწკონდინუანს ზმნისა-
ანმინდავებინებს.
მანწინაწაწაუ მიჭ. *მოჭ.* 'დაწმინდავებელი.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* გუ.
'დაწმინდავებელი.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* წარს. 'დაწმინდილი,
'დაწმინდავებული.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* წარს. 'დაწმინდავებები.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* წარს.
'დაწმინდავების საფასური.
'ღაწაწინაწაწაუ მიჭ. უარე. დაუნმინდავებელი.

წაწინაწაწაუ(ღ) (წკონდინაფაღ(ღს) მიჭ. *ენებ.*
წარს. ოწკონდინუანს ზმნისა -
ღანმინდავებაღი; დანმინდილი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც
წკონდინაფა.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) სახელი წკონდუნს
ზმნისა - ძახვა; ორი ძაფის შერთვა (*ქ. ჭარ.*).
ჩერა ღო წყურიშით ღოთუხუნა ართ ფათ,
უკული აკაშქანა ვირ ფათ ღო
ღოწკონდუნა - თითისტარითა და
კვირისთავით დაართავენ ერთ ფად, შუმდგ
შერთავენ ორ ფად დაძახვენ. ძახვის დროს
თითისტარს მარცხნივ ატარალებენ.
წკონდუნს (წაწინაწაუ დაძახა, ღაწაწინაწაუ
დაუძახავს, წაწინაწაწაუ(ღ) დაძახავდა თურმე)

გრძ. ძახავს (ძახვს).
უწკონდუნს (ღაწაწინაუ დაუძახა, ღაწაწინაწაუ
დაუძახავს) *გრძ.* *სახე. ქც.* წკონდუნს
ზმნისა-უძახავს.
იწკონდუნს (წაწინაწაუ შესაძლებელი გახდა ძახვა,
- -) *გრძ.* *უხაძღ. ენებ.* წკონდუნს ზმნისა-
შეიძლება ძახვა.
აწკონდუნს (აწაწინაწაუ შეძლო 'დაძახა, -,
აწინაწინაწაუ(ღ) შესაძლებელი გახდა) *გრძ.*
ენებ. უწკონდუნს ზმნისა- შეუძლია
'დაძახოს.
ოწკონდუნს (წაწინაწაუ აძახვინა,
წაწინაწაწაუ უძახვინება, წაწინაწაწაუ(ღ)
ძახავდა თურმე) *კაუზ.* წკონდუნს ზმნისა-
აძახვინებს.
გაწინაწაწაუ მიჭ. *მოჭ.* მძახვი, მძახველი.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* გუ. 'დასაძახვი.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* წარს. 'დაძახული.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* წარს. ნაძახვი.
წაწინაწაწაუ მიჭ. *ენებ.* წარს. ძახვის საფასური.
წაწინაწაწაუ მიჭ. უარე. უძახვი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც მტოზი, - წინა;
წაწინა; ქაშხა; წაწინაწაწაუ ადგილი.
ათე წკონდუნს ღუმი მინაღეს, თუთურე - ჭვი
- ამ ქუთებში (წაწინაწაწაუ ადგილს) ღომი
გვეთხა, იქით - ჭვათი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც მტოზი, - წინა;
წაწინა; ქაშხა; წაწინაწაწაუ ადგილი.
ათე წკონდუნს ღუმი მინაღეს, თუთურე - ჭვი
- ამ ქუთებში (წაწინაწაწაუ ადგილს) ღომი
გვეთხა, იქით - ჭვათი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც მტოზი, - წინა;
წაწინა; ქაშხა; წაწინაწაწაუ ადგილი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც მტოზი, - წინა;
წაწინა; ქაშხა; წაწინაწაწაუ ადგილი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც მტოზი, - წინა;
წაწინა; ქაშხა; წაწინაწაწაუ ადგილი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც მტოზი, - წინა;
წაწინა; ქაშხა; წაწინაწაწაუ ადგილი.

წაწინაწაწაუ (წკონდუას) იგივეა, რაც მტოზი, - წინა;
წაწინა; ქაშხა; წაწინაწაწაუ ადგილი.

თურმე) *გრდუე. სა შ- მიუწ ნკმუტუნებს.*
 აწკუმინე(ნ) (ანაჰაინა შედლო ენკმუტუნა, -, -)
გრდუე. შესაძლ. ენებ. წკუმინუნ ს ზმინსა-
 შეუძლია ინკმუტუნოს.
 ოწკუმინაფუანს (ონაჰაინაჰუა ანკმუტუნებინა,
 ანაჰაინაჰაჰაჰა უნკმუტუნებინებია,
 ონაჰაინაჰაჰა(ნ) ანკმუტუნებინებდა თურმე)
კუზ. წკუმინუნს ზმინსა-
 ანკმუტუნებინებს.
 ანაჰაინაჰაი მიზლ. მიუწ მონკმუტუნე.
 ონაჰაინაჰაი მიზლ. ენებ. მე. სანკმუტუნო.
 ნანაჰაინა მიზლ. ენებ. წარს. ნანკმუტუნე.
 ნანაჰაინაჰაი მიზლ. ენებ. წარს. ნკმუტუნის
 საფასურე. შდრ. ძე. კარა. წკუმინეი ძაღლის
 ტირილი (საბა); ღაზ. წკუმინ (ც. კლიმოვი).

წამოწმება-ი (წკუმონტის) ბრძება. ართი
 წკუმონტის თუთუმი მიღუნია - ერთი
 გრება თუთუნი მიქესო. შდრ. დეგემა, ჯეგემა. იხ.
 წკუმონტუა.

წამოწმება-ი (წკუმონტილ/რს) მიზლ. ენებ.
 წარს. წკუმონტუნს ზმინსა -
 'დაბრძინილი. ეუღლირი ვორქე შექირთაცა-
 ლო, წკუმონტილი - თოკიჯალა: კ. საბუშ,
 ქსის, გე. 176 - ამოსულე ვორ ლენწამიზეთი
 (სწორი), დაგრეხილი - თოკივით. // *გადატ.*
 შირიანი; ჩაცეიბა რომ უფაროს ისეთი პიროვნება.
 სვერეხია რე მოურე, წკუმონტილი,
 ეუნტა შურიმ: *მასალ., გე. 66 -* სვერეხია არის
 მოურევი, დაგრეხილი (შირიანი), მოკლე
 სულსა.

წამოწმებაშ (წკუმონტუას) სახელი
 წკუმონტუნს ზმინსა - 'დაბრძება. ართი
 ვიზა ლურულა, მაგირა ბაწარს
 წკუმონტუნე ღა: *ხალს. სიბრ., I, გე. 12 -*
 ერთი ძმა კვდებოდაო, მორე თოკს გრებდაო.
 წკუმონტუნა თხირიმი, ძერწიმი,
 ჭყონიმი ჭინუს - გრეხენ თხილის, ძენის,
 მუხის წნულს. დანყობილ ('სტეჰანილ') თუთუნის
 ფოთლებს დაგრეხენ და ამას წკუმონტუა
 პეტი (*მასალეი, ტ. IV, ნაწ. III, გე. 72*). ართი
 წკუმონტუა თუთუმი - ერთი გრება
 თუთუნი.

წკუმონტუნს (ანაჰაინაჰა დაგრება,
 ანაჰაინაჰა დაუგრება, ანაჰაინაჰაჰა(ნ)
 დაგრება თურმე) *გრდმ. გრებს.*
 იწკუმონტუნს (ანაჰაინაჰაჰა დაიგრება,
 ანაჰაინაჰაჰა დაუგრება) *გრდმ. სათა. ქე.*
 წკუმონტუნს ზმინსა - იგრებს თავისას.
 უწკუმონტუნს (ანაჰაინაჰაჰა დაუგრება,
 ანაჰაინაჰაჰა დაუგრება) *გრდმ. სახე. ქე.*
 წკუმონტუნს ზმინსა - უგრებს.
 იწკუმონტუნს (ანაჰაინაჰაჰა დაიგრება,
 ანაჰაინაჰაჰა(ნ) დაგრება) *გრდუე. ენებ.*
 წკუმონტუნს ზმინსა - იგრება.

აწკუმონტუნს (ანაჰაინაჰაჰა დაიგრება,
 ანაჰაინაჰაჰა დაუგრება) *გრდუე. ენებ.*
 უწკუმონტუნს ზმინსა - იგრება.
 იწკუმონტუნს (ანაჰაინაჰაჰა შესაძლებელი გახდა
 'დაგრება, -, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*
 წკუმონტუნს ზმინსა - შეიძლება
 'დაგრება (// დაიგრება).
 აწკუმონტუნს (ანაჰაინაჰაჰა შედლო 'დაიგრება,
 -, ანაჰაინაჰაჰა(ნ) შესაძლებელია 'დაიგრება) *გრდუე.*
მოსლ. ენებ. წკუმონტუნს ზმინსა-
 შეუძლია 'დაიგრებას.
 ოწკუმონტუნს (ანაჰაინაჰაჰა აგრეხენია,
 ანაჰაინაჰაჰაჰაჰა უგრეხენებია,
 ანაჰაინაჰაჰაჰა(ნ) აგრეხენებდა თურმე) *კუზ.*
 წკუმონტუნს ზმინსა - აგრეხენებს.
 ანაჰაინაჰაჰაი მიზლ. მიუწ 'და'მგრეხ'ელი.
 ონაჰაინაჰაჰაი მიზლ. ენებ. მე. 'და'საგრეხი.
 ანაჰაინაჰაჰაი მიზლ. ენებ. წარს. 'და'გრეხილი.
 ნანაჰაინაჰაჰა მიზლ. ენებ. წარს. ნაგრეხი.
 ნანაჰაინაჰაჰაი მიზლ. ენებ. წარს. გრეხის
 საფასურე.
 ანაჰაინაჰაჰა მიზლ. უარე. 'და'უგრეხელი.

წამოწმება (წკუმონტუნს) სახელი წკუმონტუნს
 ზმინსა - ხარბად და უშენოდ შამა (*მ. ძობ., II,*
გე. 188).

წამოწმება (წკუმონტუნს) იგივეა, რაც
 წკუმონტუა.

წამოწმება (წკუმონტუნს) ძუნეი; წამოწმება
 კათოვითი ართი: *მ. ზებ., გე. 225 -* ძუნეი
 ხალხის ზღაპარი. წკუმონტუნს კორი დაღს
 ევგანუნია: *ხალს. სიბრ., I, გე. 172 -* ძუნეი
 კაცი არასოდეს გასუტდებაო. შდრ. ლუნწი.

წამოწმება (წკუმონტუნს) ძუნეი; წამოწმება.
 შდრ. წკუმონტუნს.

წამოწმება (წკუმონტუნს) იგივეა, რაც
 წკუმონტუა, - ძუნეი; წამოწმება. შდრ.
 ჯარბადლო.

წამოწმება-ი (წკუმონტუნს) (წკუმონტუნს)
 წამოწმება-ი (წკუმონტუნს) *// გადატ.* გარყვნილი, კახა,
 მეფე, როსკიპი. ვა ვორევე მსუა კათაშორი
 მიღმებალაღარი, მეტყუარანჯელო წკუმონტუნს-
 ხორცამი - არა ვარ სხვა ხალხივით
 ნამორთმევი, მატყუარა (ცრუ) და გარყვნილი.

წამოწმება (წკუმონტუნს) ვინცო. იხ. წკუმონტუნს. *გრდმ. ტოპიბ.*
 ღარწკუმონტუნს ვინცო ღელე (*კ. ხალს., ძიუბ., გე. 27*).

წამოწმება (წკუმონტუნს) წამოწმება.

წამოწმება (წკუმონტუნს) დანურული ჰურძინის ჩინეო, -
 შამა; წამოწმება. შდრ. წკუმონტუნს.

წამოწმება (წკუმონტუნს) ძალიან ღრმა, უფსკაპრო.
 თოლი სქანი მანჭიე ღო მანჭი, წკუმონტუნს
 რე, ჯინჯიმა ევენეანტი: *ქსის, I, გე. 92 -* შენი

მონათმშენი *მიძღ. ენებ. წარს.* მონათმშენი.
მონათმშენი *მიძღ. ენებ. წარს.* მონათმშენის
საფასური.

მონათმშენი *მიძღ. უარყ.* მონათმშენი. *შდრ. ლაზ.*
2. წონ: მათონენ მე მომონს (*ნ. მარ.*).

მონათმ³ (წონებას) სახელი წონენს ზმნისა -
'დაწუნებაჲ. კოჩი დედადარბებუნს, ლუკმყანა
წონებას: *ენგური, გვ. 250 -* კაცი რომ
დადარბებდა, დაუწყებენ წუნებას. გური
მანგარი ქოგიღუნ-და, ლეკურსგ სიკუათესგ
ნუ უწონენ ქე: *ა. ცაგ. გვ. 83 -* გული მაგა-
რი თუ გაქეს, ლეკურს მჭერელობას ნუ უწუნებ.
წონენს ოჭკომალს - ინუნებას საქმელს.

წონებელა კოჩი წონებაჲ - წონებაჲთი
დორჩინუნია: *ხალხ. სიძრ. I, გვ. 173 -* წუნია
კაცი წუნება-წუნებით დაბრდებდაო.
წონენს (*ყფ.* ლინწონა დაინუნება,
აინწონა/აინწონა დაინუნა, აუაწონება
დაუნუნებია, ლწონებაჲ(ნ) დაინუნებდა
თურმე) *გრდუ. სა შ-მოქმ* წუნობს.
იწონენს (აინწონა დაინუნა, აუაწონება
დაუნუნებია, ლწონებაჲ(ნ) დაინუნებდა
თურმე) *გრდმ.* ინუნებს.
უწონენს (აუაწონა დაუნუნა, აუაწონება
დაუნუნებია) *გრდმ. სასხე. ქე.* წონენს
ზმნისა - უწუნებს.

იწონინენს (იწონინა შესაძლებელი გახდა
'დაწუნება, -) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* წონენს
ზმნისა - შეიძლება 'დაწუნება.

აწონინენს (აწონინა შეძლო 'დაწუნებინა, -
წონინებაჲ(ნ) შესაძლებია 'დაწუნება) *გრდუ.
შესაძლ. ენებ.* უწონენს ზმნისა - შეუძლია
'დაწუნოს.

ოწონებაჲჟუნს (ოწონებაჲჟუნა აწუნებინა,
წონებაჲჟუნა უწუნებინებია, წონინებაჲ(ნ)
აწუნებინებდა თურმე) *კაუზ.* წონენს ზმნისა -
აწუნებინებს.

მათონათმ *მიძღ. მოქმ.* 'დაწუნებელი.
მონათმ *მიძღ. ენებ. გყ.* 'დაწუნებელი.
აწონინათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* დაწუნებელი.
ნათონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* 'დაწუნებელი.
ნათონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* 'დაწუნების
საფასური.
აწონინათმ *მიძღ. უარყ.* დაწუნებელი.

მონათმ³ (წონებას) სახელი უწონებუ (ნ)
ზმნისა - გულებაჲ. მით წონებუ სქემაში ბალი:
ენგური, გვ. 248 - მეგულება ლამაზი ბალი. ის
უწონებუ გართი დიდარ კოჩი: *მ. ხუბ., გვ. 131*
- იმას გულება ერთი მდიდარი კაცი. სი შორს
უწონებუ ქი: *ენგური, გვ. 247 -* შენ შორს
ეგულები. უფრამი ქომი წონებუ: *მ. ხუბ.,
გვ. 317 -* უარესი მეგულება.

უწონებუ(ნ) (მხოლოდ აწმყოს წრისა და IV
სერიის მსკრივებში) *გრდუ. ენებ.* ეგულება.

მონათმ³ (წონებას) *იხ. მიკოწონება, -*
მინებებაჲ.

მონათმ³ (წონებელას) წუნია. მათხულები
წონებელა მის უძირუნია: *ხალხ. სიძრ. I, გვ.
81 -* მათხოვარი წუნია ვის უნახავსო.
წონებელა მურკესია: *თ. სახოყ. გვ. 267 -*
წუნას მოუკლესო.

მონათმ³ (წონებისა) იგივეა, რაც წონებელა, -
წუნია. წონებისა შორკებიანა - წუნისა
მოაკლესო.

მონათმ (წონებას) სახელი წონუნს ზმნისა -
ანწუნა. თინა წონუნს ხოლო მხვას: *ქხს, I,
გვ. 159 -* ის წონის კიდვე სხვას. სქანი დული
გეწონის: *ქხს, I, გვ. 102 -* შენი თავი აწონე.
ფიცარი გაასწორით, ვინა გეგნო წონუნს
- ფიცარი გაასწორეთ, თორემ გადასწორის.
0 სკამი წონუნა სკის აწონა. *II გააძღ.* სკიდან
თაფლის გამოღება.
წონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა აწონია,
ბაწონებაჲ(ნ) აწონინა თურმე) *გრდმ.* წონის.
უწონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა აწონია)
გრდმ. სასხე. ქე. წონუნს ზმნისა - უწონის.
იწონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა ლუ(ნ)
აწონინა) *გრდუ. ენებ.* წონუნს ზმნისა -
ინწონება.

აწონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა აწონია)
გრდუ. ენებ. უწონუნს ზმნისა - ეწონება.
იწონუნს (იწონა შესაძლებელი გახდა აწონა, -)
გრდუ. შესაძლ. ენებ. წონუნს ზმნისა -
შეიძლება აწონა (II აწონოს).

აწონენს (აწონა შეძლო აწონა, -, ბაწონებაჲ(ნ)
შეძლებია აწონა) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.*
უწონუნს ზმნისა - შეუძლია აწონოს.

ოწონებაჲჟუნს (ოწონებაჲჟუნა აწონინა,
წონებაჲჟუნა აწონინებდა თურმე) *კაუზ.* წონუნს ზმნისა -
აწონინებს.

მათონათმ *მიძღ. მოქმ.* აწონინი.
მონათმ *მიძღ. ენებ. გყ.* აწონინი.
მონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* აწონინი.
ნათონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* აწონინი.
ნათონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* აწონის საფასური.
აწონინათმ *მიძღ. უარყ.* აწონინი. *შდრ. ლაზ. I.* წონ:
ფწონი აწონენ (*ნ. მარ.*).

მონათმ³ (წონებისა) სახელი წონუნს ზმნისა -
ანწუნა. თინა წონუნს ხოლო მხვას: *ქხს, I,
გვ. 159 -* ის წონის კიდვე სხვას. სქანი დული
გეწონის: *ქხს, I, გვ. 102 -* შენი თავი აწონე.
ფიცარი გაასწორით, ვინა გეგნო წონუნს
- ფიცარი გაასწორეთ, თორემ გადასწორის.
0 სკამი წონუნა სკის აწონა. *II გააძღ.* სკიდან
თაფლის გამოღება.
წონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა აწონია,
ბაწონებაჲ(ნ) აწონინა თურმე) *გრდმ.* წონის.
უწონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა აწონია)
გრდმ. სასხე. ქე. წონუნს ზმნისა - უწონის.
იწონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა ლუ(ნ)
აწონინა) *გრდუ. ენებ.* წონუნს ზმნისა -
ინწონება.

აწონუნს (ბაწონა აწონა, ბაწონა აწონია)
გრდუ. ენებ. უწონუნს ზმნისა - ეწონება.
იწონუნს (იწონა შესაძლებელი გახდა აწონა, -)
გრდუ. შესაძლ. ენებ. წონუნს ზმნისა -
შეიძლება აწონა (II აწონოს).

აწონენს (აწონა შეძლო აწონა, -, ბაწონებაჲ(ნ)
შეძლებია აწონა) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.*
უწონუნს ზმნისა - შეუძლია აწონოს.

ოწონებაჲჟუნს (ოწონებაჲჟუნა აწონინა,
წონებაჲჟუნა აწონინებდა თურმე) *კაუზ.* წონუნს ზმნისა -
აწონინებს.

მათონათმ *მიძღ. მოქმ.* აწონინი.
მონათმ *მიძღ. ენებ. გყ.* აწონინი.
მონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* აწონინი.
ნათონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* აწონინი.
ნათონათმ *მიძღ. ენებ. წარს.* აწონის საფასური.
აწონინათმ *მიძღ. უარყ.* აწონინი. *შდრ. ლაზ. I.* წონ:
ფწონი აწონენ (*ნ. მარ.*).

(*6. მარ.*) 2. დასახელებული დღის სახელწოდების მიწინა დღე მომდევნო (ან ნასულ) კვირასი; ერთი კვირა. წორს'უ' *ზხვ.* სწორზე, ამ'უდღარი წორი (წორს) დღეის სწორი (სწორზე), - დღეგადდელი დღის სწორს, დღეიდან ერთი კვირის შემდეგ ან წინ. ამ უდღარ წორს უ მიღუ დიარა - დღეის სწორს მაქვს ქორნილი. წორქ მიდართუ, ცუბა ვამზურთუმუნი - სწორი (ერთი კვირა) გვიდა, სახლში რომ არ მოსულა. ვემზუმართუ ართი წორს უ; *ქს. I, გვ. 279* - ვერ მოვადუნე მთელ კვირას (სწორს).

წორას ზხვ. სწორად. წორას მეურს - სწორად მიდის. წორას რაგადანს - სწორად ლაპარაკობს.

წორაშუ (წორაფას) სახელი უწორუანს ზმინსა - მასწრებამ. თყადუნა, ართმაციას უწორუანი - ცდილობენ, ერთმანეთს (წომ) გაუსწრონ.

უწორუანს (უწორუა გაუსწრო, უწორაშუ გაუსწორა, წორაშუა(ღ) გაუსწრებდა თურმე) *გრდმ.* გაუსწრებს.

იწორინე(ნ) (იწორინე შესაძლებელი გახდა გასწრება, -) *გრდმე. შესაძლ. ვნებ.*

უწორუანს ზმინსა- შეიძლება გასწრება. აწორინე(ნ) (აწორინე შეძლო გა'ესწრო, -

წორაშუა(ღ) შესაძლებელია გა'სწრება) *გრდმე. შესაძლ. ვნებ.* უწორუანს ზმინსა- შეუძლია გა'ასწროს.

ოწორაფუანს (ოწორაშუა გა'ასწრებინა, უწორაშუაშუა გა'უსწრებინებინა, წორაშუაშუა(ღ) ასწრებინებდა თურმე) *კაუზ.* უწორუანს ზმინსა- გა'ასწრებინებს.

მწორაშაული *მიძლ. მოქმ.* გა'მსწრებო.

წორაშაული *მიძლ. ვნებ. მყ.* გა'ასწრებო.

წორაშაული *მიძლ. ვნებ. წარს.* გა'ასწრებული.

წორაშაული *მიძლ. ვნებ. წარს.* გა'ანასწრებო.

წორაშაული *მიძლ. ვნებ. წარს.* გასწრების საფასური (გასამრჯელო).

წორაშაული *მიძლ. უარყ.* გა'უსწრებელი.

წორაშო(ღ)-ი (წორაფილრს) *მიძლ. ვნებ. წარს.* უწორუანს ზმინსა - 'გასწრებულნი.

წორაშა (წორებას) სახელი აწორუანს ზმინსა - გა'სწრებამ; ჰწრებამ. ართიანს უწორუანს: *მ. ზუბ., გვ. 27* - ერთმანეთს გაუსწორდნენ. ქილაყაფია, მუგისხუნუნი, დოგა აწორე ხუსია: *მ. ზუბ., გვ. 80* - თიამაშეო, რაც გირჩეუნიო, და მე ვაგისწორებ მხარსო, ირკის მუში თილი ასწორუანს: *ა. ცან., გვ. 108* - ყველას თავისი თვალი აჯერებსო (ასწორებსო).

აწორენს (ბაწორეა გაასწორა, ბაწორეა გაუსწორებია, მწორეა გაასწორებდა თურმე) *გრდმ.* ასწორებს.

იწორენს (მიწორეა გაასწორა, ბაწორეა გაუსწორებია) *გრდმ. სათავ. ქვ.* აწორენს ზმინსა- ისწორებს.

უწორენს (ბაწორეა გაუსწორა, ბაწორეა გაუსწორებია) *გრდმ. სახვ. ქვ.* აწორენს ზმინსა- უსწორებს.

იწორებუ(ნ) (მიწორეა გაასწორდა, ბაწორეაშუ(ღ) გასწორებულა) *გრდმე. ვნებ.* აწორენს ზმინსა- სწორდება.

ეწორებუ(ნ) (ბაწორეა გაუსწორდა, ბაწორეა გასწორებია) *გრდმე. შესაძლ. ვნებ.* უწორენს ზმინსა- უსწორდება.

იწორინე(ნ) (იწორინე შესაძლებელი გახდა გა'სწრება, -) *გრდმე. შესაძლ. ვნებ.*

აწორენს ზმინსა- შეიძლება გა'სწრება. აწორინე(ნ) (აწორინე შეძლო გა'ესწრებინა, -

ბაწორეაშუა(ღ) შესაძლებელია გასწრება) *გრდმე. შესაძლ. ვნებ.* უწორენს ზმინსა- შეუძლია გა'ასწროს.

ოწორებაფუანს (ოწორეაშუა ასწორებინა, უწორებაშუაშუა უსწორებინებინა, წორეაშუაშუა(ღ) ასწორებინებდა თურმე) *კაუზ.* აწორენს ზმინსა- ასწორებინებს.

მაწორეაული *მიძლ. მოქმ.* გა'მსწრებელი.

წორეაული *მიძლ. ვნებ. მყ.* გა'ასწრებელი.

ბაწორეაული *მიძლ. ვნებ. წარს.* გასწრებული.

წორეაული *მიძლ. ვნებ. წარს.* გა'ანასწრებო.

წორეაული *მიძლ. ვნებ. წარს.* გა'ასწრების საფასური.

'უწაწორეაული *მიძლ. უარყ.* გა'უსწრებელი.

წორეთ ზხვ. სწორად; ნაძვილიად; ზუსტად.

ვიღუ წორეთ სისქვაშეთ: *ი. ყოფ., გვ. 164* - გაქვს სწორედ სილამაზეო, ვინს წორეთ ქიპოთანეთ: *ი. ყოფ., გვ. 44* - ამ ზოლს ნამდვილად ჩავიგებო. წორეთ შეუწუხენს შურს: *ქს. I, გვ. 72* - სწორედ შეუწუხებს სულს.

წორეთ წორეთ მძაბვ ზხვ. კვირასა და კვირას შუა. მუთი ვაალინდელე, თინა ქიილე, წორეთლო წორეთ მქასე, წორეთ ვითხოვთი მქასე: *ა. ცაგ., გვ. 29* - რაც არ შეეძლო ეგეო, ის იარა, კვირასა (სწორს) და კვირას (სწორს) შუა, თუთხმეტი დღის მანძილზე...

წორეთ ზხვ. ერთად; თანასწორად. მიდართეს ქირხოლოქ წორეთ: *ი. ყოფ., გვ. 18* - ნავიდნენ რივე ერთად. ათაქინეშე ძეაბი დო ბოში წორეთრენა: *მ. ზუბ., გვ. 249* - აქ გოგო და ბიჭი ერთად არიან. სით ქულა, მათ ქულა, - წორეთ დიბდგათ ხულა: *ი. საბოი, გვ. 257* - შენც კოჭლი, მეც კოჭლი, - ერთად დავიდგათ ქობი. თირი თუთას ქორდეს წორეთ: *ქს. II, გვ. 68* - ორ თვეს იყენენ ერთად. წორეთ სწორედ. წორეთ მენერო იყუენი, ვეპაინი

ნაწ (წუს) ბზა. წუ რე ჰვემი ნაწიროლა - „წუ არის ჭვავის ნაფუენი (ბზე). ფაცას ჯევემო წუ თ, ჰვემ ნაწიროლაო, რთუნდენს - ფაცას ძელად ბზით, ჭვავის ნაფუენით, ბურადენდნ. შირ. ძე. სართ. წუედი მარცვლეულის ღერო (ჯ. თოფურია, გ. როფაია); ჩალის ნამცეცი, ნანვერდი, ღერო (ი. აბულა, ლექსი); ლა ზ. წუ ბზე (ბ. მარი).

ნაწ ზგზ. იგივეა, რაც წი, - ნაწს. იბ. წგ.

ნაწალა (წუალას) სახელი წუნს ზნისა - ნაწა.

გინძე წუ ალა გუაუჭყუა: ი. თოფშ, გვ. 43 - ბბომ ნოვა დაუნყო. ინა ართ თუასი ბუბუს წგნდგ: მ. ზუბ, გვ. 203 - ის ერთი თვე ძუძუს ნოვდა. ითამგ წგნდგ კონი, თეში ნიჩიში ჩარქოლ დუეჭყუა: ა. ცაგ., გვ. 54 - ვითომ ნოვდა, ისე ტურის ნასბა (მაგრად) დაუნყო. წუნს (ბანაუ მონოვა, ბანაუ მოუნოვია, ბანაუ) მონოვდა თურმე) გრძმ ნოვს. უწუნს (ბანაუ მოუნოვა, ბანაუ მოუნოვია) გრძმ. უნოვს.

იწინე(ნ) (ნიინა შესაძლებელი გახდა 'მო'ნოვა, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. წუნს ზნისა- შეიძლება 'მო'ნოვა.

აწინე(ნ) (ანიინა შეძლო 'მო'ნოვა, -, ნონაუ) შესაძლება 'მო'ნოვა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უწუნს ზნისა- შეუძლია 'მო'ნოვოს. ოწუაუგუანს (ონაუაუ ანოვინა, უნაუაუაუ უნოვებინებია, ნონაუაუაუ) ანოვებინებდა თურმე) კაუ ზ. წუნს ზნისა- ანოვებინებ. მანაუი მიძე. მიუქ. მნოველი.

ონაუი მიძე. ენებ. ძე. სანოვი. მონიინი მიძე. ენებ. წარს. მონოვილი. ნაწა მიძე. ენებ. წარს. ნანოვი. ნანაუი მიძე. ენებ. წარს. ნოვის საფასური. უნა მიძე. უარე. უნოვი.

ნაწა (წუაფას) იგივეა, რაც წე ბა - ნაწა. იბ. გაწუაფა.

ნაწა (წუებას) იბ. წეიება; მოწეება.

ნაწაირი, ნაწაირი (წუ'ვ'ლის) იგივეა, რაც წაუღირი, - მიძე. ენებ. წარს. წუ თ მ უ რ ს ზნისა - ნამსდარი. მხვას ვასქელდიე გური წუ ე ღ ი რ ი: ქ. სანუშ, სართ. ზეს., გვ. 61 - სხვას არ შეუძლია მოარჩინოს გულ-ნამსდარი.

ნაწი, ნაწი-ი (წუნ'თის, წუნს) ნაწი. ართ წუნსე გავიშაანწუე მელაზ-მელაზგ: ი. თოფშ, გვ. 17 - ერთ ნუთში გამოწყო ცალ-ცალკე.

ნაწიანოვა-ი, ნაწიანოვაი ბ. მარე. (წუთისმოფელს, წუთისმოფერს) ნაწიანოვაი. გურს გიყვილენდას იყი წუ თ ი შ ს ო ფ ე ლ ი: ი. თოფშ, გვ. 137 - გულს გიკლავდეს იქნება ნუთისოფელი.

ნაწისა (წუთხეს) მარილიანი, მლაშე; მწაუსა. შირ. სართ. წათხი; ლა ზ. წუთხ: მწუთხე მარილიანი (ბ. მარი).

ნაწა-ი, ნაწა-ი, ნაწა-ი (წუკალს, წუკა'ლ'ეს) სპილენძის (თუჯის) პატარა მზაბი. წაქას ქინკობლით თუნჯის, ვარდა ჭანერს, ვარდა წუ კ ა დ ე ს, ქათორმანდით დაჩხირს ნაფუნეში (ნადულიმ) ოფუნაფალი - შრატს ჩავასამდით თუჯის ქვაბში, ან ჭანერში, ან პატარა ქვაბში, შევეთხებთ ცეცხლს ნადულის ასადულებლად. შირ. გურ. წუკალა თუჯის პატარა ქვაბი (ჯ. მერ., ა. დღ.), ლა ზ. წუკალი, ჭუკანი დიდი ქვაბი (ბ. მარი).

ნაწა (წუალას) იბ. წაულა.

ნაწა (წუელს) იბ. წუელისკირი (გევრია სამეგრელიში). შირ. ლა ზ. წულე პატარა (ბ. მარი).

ნაწაიანი (წუელისკირს) ← *წულეში სკირი პატარის შპილი. შირ. სართ. გევრია პატარაშელი.

ნაწაირი (წულირს) მიძე. ენებ. წარს. წუ უ რ ს ზნისა - ნამსდარი.

ნაწაირი (წულირს) მთა ჩრდილოეთ სამეგრელოში (ი. თოფშ). წუ ღ ი შ ი ყანწო გემაფთოლე დო ინგური დენი რდასე, ხარხის თეში ოხვამალო ხოლო ვაუბაღ დღასე - ნულოში ყანნად რომ ამოთალო და ენგური ღერი იყოს, ხალხს ისე (უბრალოდ) დასალოცადეც არ ეცევა არასოდეს.

ნაწი (წუნსე) სეპუნდი, ნაწი (ი. თოფშ). ა კ ა - წუნს - ერთ ნაწში, ერთ ნუთში. იბ. მინუტი.

ნაწა (წუნას) იგივეა, რაც წი მ ა, წგ მ ა, - სახელი წუნს ზნისა - დამცემა, დღვრა. ღვინს სოთი მუნანა, თეტი წუნს - ღვინოს სადაც სეაენ, იქ იღვრება. წყარიში წუ მ ა პროლს გეითაჰოფე, ცოროდე - ნელის ღვრას იატაკი ვერ იტანს, ლეძა.

წენს (ონაუ დაიღვარა, ონაუშა'ლი) დაიღვრა. ონაუშა(ნაუ) დაიღვრებოდა თურმე) გრდუე. ენებ. იღვრება. მანაუი მიძე. მიუქ. 'და'მღვრელი. ონაუი მიძე. ენებ. ძე. 'და'საღვრელი. ონაუი მიძე. ენებ. წარს. დაღვრილი. ონაუაუ მიძე. ენებ. წარს. დანაღვარი. ონაუაუაუ მიძე. ენებ. წარს. დაღვრის საფასური. 'ონაუაუ მიძე. უარე. 'და'უღვრელი. შირ. ბუმა.

ნაწანოლა (წუნანოლა) მიძე. ენებ. წარს. წუ მ ო წ ი ლ უ ნ ს ზნისა - ანაპარაში. თორიშ ურქიაში რეძე, წუ მ ა წ ი ლ ა გიმერიში: კხს, 1, გვ. 110 - თოვლზე უფრო თეთრი ხარ, ანაკრელი გიმერისა. იბ. წილუა.

ნაწა იბ. წილო- (რთული ზნისწინი).

წამორწმუნა (წუმორწუფუას) სახელი
წუმორწუფანც ზნისა - გამყინდავი
სმით ნივილი. უნოშქერეთ მინდორ-ჭალუფუ
წუმორწუფანც ხოჯი რკინამი: *ვახუ.*
11.04.1931, გვ. 3 - უნახმოდ მინდორ-
ჭალუბში გამყინავი სმით წივის რკინის სარი
(ტრაქტორი). *შდრ. რწუფუა.*

წამოქრთამა (წუმოკოთამას) სახელი
წუმაქოთანს ზნისა - (თვალის)
წამოგდება. თექ ყაბაყიქ მინილჯკონი,
გემწუჯოთანდექ თოლს: *მ. ხუბ., გვ. 342*
- იქ გლეხი რომ შესულიყო, წამოუგდებდნენ
თვალს. *გადატ. დასმენა.*

წამოყვამა (წუმოყვამას) სახელი წიმიჭყანს
ზნისა - წამოწყამა.

წამოხრენი (წუმოხონის) იგივეა, რაც
წიმიხოხონი, - 1. მომავალი; 2. იქმთა
მხრისა.

წამულა (წუმულას) სახელი წუმურს ზნისა -
წასვლა; ბასვლა. ბაბარიშთ ვა მწურქ:
აურო, გვ. 384 - ბაზარშიაც არ გაგავლ.

წანი (წუნს) წანი. ნუგეზის ვა ველუქ,
ვაკორწყექ წუნს - ნუგეზს არ ველოდები,
ვერ ვხედავ წუნს.

წანბა (წუნგას) სულელი (*დ. ფიფია*).

წანთი (წუნთის) წანთი.

წანაქალი (წუნქალ/რს) წანქალი, წანქი,
უპქომო (ძალი, ღორი). // *გადატ.*
წნედაცემული, გათახსრებული. დაანები დღური
ეთი წუნქალ კოს! - განებე თავი იმ
წუნქალ კაცს

წანქაი (წუნქაის) იგივეა, რაც წკუნწკი, -
ქუნდი; წუნქი.

წანწახი (წუნწუხის) მწნირა; წანწახი.

წანპაი (წუნპაის) იგივეა, რაც წუნქალი. დიდი
წუნპაი კოჩი რე - დიდი წუნპაი კაცი არის.

წარაზა (წურაფას) სახელი ოწურანს ზნისა -
მითითება, მისწავლება გზისა; მებჭურობა;
სწავლება. უკული შარამი
წურაფა ღო შვება მუთუნი დამაველეს:
ქ. საბუშ., ქართ. ზუგ., გვ. 100 - შემდეგ
მებჭურობა (გზის მითითება) და სხვა რამ
დამაველეს. გიმინანა ჩქინი ჯვეში ღო რენა
წურაფას: *ქხს, I, გვ. 288* - გაიხსნებენ ჩვენი
ძველები და უთითებენ (არან მითითებამში).
თუნთმა ქაწურე: *მ. ხუბ., გვ. 10* - დათვან
ასწავლე. მიდართე, სოდე თი ცირქ
ოწურუნნი: *ა. ყოფშ., გვ. 48* - ნაიდა, სადაც
იმ გოგომ ასწავლა (მიუთითა). შვება
ჯოჯოხეთიმა ქოიწურუაფუ: *მასალ., გვ. 21* -
სხვა ჯოჯოხეთში გაგიგზავნა

(მიუთითება). მის უქქე, მუსუ უწურუანც
მომავალი შარა ჭყელი: *ქ. საბუშ., ქართ. ზუგ.,
გვ. 68* - ვინ იცის, რას მოასწავებს მომავალი
გზა წყეული.
ოწურუნს (წარაზა 'მი'უთითა, წარაზა
'მი'უთითება, წარაზა(მ) უთითებდა თურმე)
გრძმ. უთითებს, ასწავლის (გზას).
იწურუნს (წარაზა მიმართა, გაგზავნა;
წარაზა მიუპართება, მიუთითება) *გრძმ.*
საბუშ. ქ. ოწურუნს ზნისა - მიმართავს,
მიუთითებს, იგზავნის (თავისკენ).
უწურუნს (წარაზა მიუთითა; წარაზა
მიუთითება, უსწავლებია) *გრძმ. სასხუ. ქ.*
ოწურუნს ზნისა - უთითებს, წარმართავს,
ასწავლის (ვინმესკენ ან რამისკენ).
იწურუნს (წარაზა შესაძლებელი გახდა
წარმოთვა, მიმართვა; -) *გრძმ. შესაძლ. ვნებ.*
ოწურუნს ზნისა - შეიძლება წარმართვა,
გაგზავნა, სწავლა (გზისა).
აწურუნს (წარაზა შეძლო ესწავლებინა,
მიუთითებინა (გზა); -; წარაზა(მ) შესაძლებია
მიუთითება, სწავლება) *გრძმ. შესაძლ. ვნებ.*
უწურუნს ზნისა - შეუძლია მიუთითოს,
ასწავლოს (გზა).
ოწურაფუნს (წარაზა ასწავლებინა (გზა);
წარაზა უსწავლებინება; წარაზა(მ) ასწავლებინებდა,
ათითებინებდა (გზას)) *კაუზ.*
ოწურუნს ზნისა - ათითებინებს,
ასწავლებინებს (გზას...).
წარაზალი *მძღ. მოქმ.* მიმითებელი,
მასწავლებელი (გზისა...).
წარაზალი *მძღ. ვნებ. ჭყ.* სათითებელი,
სასწავლებელი.
წარაზალი *მძღ. ვნებ. წარს.* მითითებელი,
მინასწავლებელი.
წარაზალი *მძღ. ვნებ. წარს.* მინათითები,
მინასწავლებელი.
წარაზა(მ) *მძღ. ვნებ. წარს.* მითითების,
მინასწავლების საფასური.
წარაზა(მ) *მძღ. უარყ.* მიუთითებელი,
მიუსწავლებელი. *იხ.* გეწურაფა, მეწურაფა.

წარაზალი (წურაფოლ/რს) *მძღ. ვნებ. წარს.*
ოწურუნს ზნისა - მიმითებელი,
მიმართული, მიმინაწავალი. 'მინასწავ-
ლები, ნაჩვენები. თე ცირაში ცუდე
წურაფილე ემა: *მ. ხუბ., გვ. 175* - ამ
ცირას სახლი მითითებულია (წანსწავლება)
ამისთვის. მოლე ორე წურაფილე ი: *ქხს, I,
გვ. 244* - გამოღმა მოასწავლეს (არის
მიუთითებელი).

წარაქალი (წურაქლ/რს) *ზოოლ.* წარაქალი.
წარაზი (წურაზის) იგივეა, რაც წირეხი, -
წირეხი.

წარმოუღია (წურთულიას) წმპტინანი.

ღუღწურთულია თაწწერილი (კაცე).

წარმ-ი (წურთულ/რს) მიძე. ენებ. წარს. წ უ რ უ ნ ს ზმნისა - 1. ჰურაზ სარდადმავლი. 2. დანუ-რული (ყურძენი). 3. მონაპკაშთაგად (კპალა-ბად) დაპოფილი სახანაპ-სათუნი ადგილი.

წარმაპ (წურუას) სახელი წ უ რ უ ნ ს ზმნისა - წარმა. გურაქენს ხეთ წ უ რ უ ნ ს - ყურძენს ხელით წურავს. იბ. ჭახუა; ჭყანჭყუა.

წარმაპ (წურუას) დაკპალმა. წ უ რ უ ა დისამი - სახანაგში ხენის დროს შორიშორს ყელის გავლება, - კვლების გაკეთება. ართი წ უ რ უ ა დისაპ მიკასაქილე ოხოზაღაქ - ერთი კვალი მინა დარა (მირჩა) მოსახენდე. აგაფათ დისამ ხონუბაბორჯის დიორღემე დო წ უ რ უ ა დო უკული დიჭყანა ხონუას - კავით მიზის მოხენის დროს ჯერ დავკალავენ და შემდეგ დანიყებენ ხენას.

წარმაპ (წურუას): წურუა გუჯიში 1. ჰურიან დაბლა დანად. // გადო. ყურადღების მოდუნება. გუს მუს წ უ რ უ ე ქ ჯოღორი - ცალო? - ყურს ძალივით რატომ ხრი (დაბლა)? იბ. გეჭკურუა. 2. სპომონის ჰურიან ნიშნის დავლება, დანარაპა.

წარმპ-ი, წარმა-ი (წურუქის) იგივეა, რაც წ ა ბ ქ ა, წ რ უ ა დი.

წარმნი-ი (წურწინს) წარიანი, წ რ უ ა უ ნ ი, წ რ უ ნ ე ნ ი; შიშპინი. შირ. ჭურჭინი.

წარმნი (წურწინას) ზოოლ. წ რ უ ნ ე ნ ა. შირ. ჭუკი.

წარმნიზაპ (წურწინაფას) სახელი ო წ უ რ წ ი ნ უ ა ნ ს ზმნისა - ბადებდება, ბასროლა; ბადებდებანისა ჰპირის ბაპოზიტი ბაპოსამოული წარილი სბა. გურქმეურთუ დო მინდორიზა ქაა წ უ რ წ ი ნ უ ე ვიშო - გაბრაზდა (გული მოუვიდა) და მინდორში გადააგდო (წულის ხმის გამოცემით). ოწურწინუანს (წარმნიზა გადააგდო, უწარმნიზაპ გადაუგდია, წარმნიზაპად) გადააგდებდა თურმე) გრდმ ისერის, გადააგდებს წერილი ხმის გამოცემით. შირ. ჭურჭინაფა.

წარმნიზაპ (წურწინუას) სახელი წ უ რ წ ი ნ უ ე ნ ს ზმნისა - წარიანი. ვალიცალო თექი დოლჯ, სოღე დო უ წ უ რ წ ი ნ უ ა ნ ც : მასალ, გვ. 66 - ელვასავით იქ გაზინდება, სადაც დაუნრუბუნებს. წურწინუანს (წარმნიზა იწრიბინა, უწარმნიზა უწრიბინია, წარმნიზა) წრიბინება თურმე) გრდუე. საშ. - მოქმ. წრიბინებს. შირ. წირწინი.

წარმაპ (წურუას) სახელი წ უ რ წ უ ნ ს ზმნისა - დალაქა; ბაპოწოპა, ბაპოწოპაპა. გვარაინს წ უ რ წ უ ნ ს დვინს - გვარაინად წრუეპავს დვინს.

წურწუნს (ბანარაშ შესვა წრუეპით, ბანარაშაპ შეუსვამს, ბანარაშაპად) შესვამდა) გრდმ სვამს წრუეპით, - წრუეპავს.

ოწურწაფუნანს (წარმნიზაპ აწრუეპინა, უწარმნიზაპ უწრუეპინება, წარმნიზაპაუშაქ) აწრუეპინებდა თურმე) კაუზ. წ უ რ წ უ ნ ს ზმნისა - ალევინებს, აწრუეპინებს. ბანარაშალი მიძე. მოქმ. მწრუეპავი. წარმნიზალი მიძე. ენებ. გვ. სანრუეპავი. ნანარაშა მიძე. ენებ. წარს. ნანრუეპი. ნანარაშაპი მიძე. ენებ. წარს. წრუეპის საფასურ. უწარმნიზალი მიძე. უარე. შეწურუეპავი. შირ. ღურწუეპა; ლაზ. ზ. წ უ რ წ უ ნ ს რევა (ნ. ბარი).

წარმნიზაპ (წურწუნას) იგივეა, რაც კ უ რ კ უ მ ა ბ , - კუმპაპა, კურპაპა (ქ. ჭარ). წ უ რ წ უ მ ა თიხის პატარა, მუცლიანი ჭურჭელი იყო, ვინრო და მაღალი ყელი ჰქონდა, თავი - მრგვალი და ფართო (მასალეობი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 227). წ უ რ წ უ მ ა ხის ჭურჭელი იყო; ჰქონდა ხელისგულისოდნა ძირი, მუცელი - ფართო, ყელი - ვიწრო. წ უ რ წ უ მ ა ს წუხუნეთი თლიდენ (მასალეობი, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 233). შირ. გურ. წურუმა ხელსაბანი ჭურჭელი (ა. ლლ).

წარმნიზაპ (წურწუნას) ბოპირდი. ბინეხიში წამალუა წარმაქით დო წ უ რ წ უ ფ ა თ : გაზაჟ, 16.03.1930, გვ. 2 - ვანის შენამელა შპიბიშოთა და გოგორდით. სქანი წ უ რ წ უ ფ ა , სქანი გვაჯილა: ქსს. I, გვ. 171 - შენი წმწუნაპ (გოგორდი), შენი გვაჯილა!

წმტინ-ი (წუტინს) წარილ-წარილი (და), უმწო ტაპოლდაპის თქმა (მ. ბაბ, II, გვ. 169).

წულა/წულაპ-ი (წულას/წულაპის) წულა. ტყავის უყელი ფეხსაცმელი, წინ საპირე ამოღებული აქვს, ძირი შემოკერებულია (მასალეობი, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 250). დილაქ ქუმულე სქულასე ჩანიკითიში მამსება წ უ ლ ა მ ე ფ ი : ა. ყოფა, გვ. 60 - დედამ მოულტანა შეიის ცერი თითის სიმსხო წულეობი. იბ. ჩაფლა. შირ. ლაზ. წულა ტყავის ჩულტი (ნ. ბარი).

წულა-მესტ-ი (წულა-მესტის) წულის შვინთი იცვადნენ არა მარტო წინდებს, არამედ თხელი ტყავისგან შეკერილ მესტებს (// მესტებს), აქედან: წულა-მესტა.

წულა-ი (წაწელ/რს) 1. უზადო, წმინდა. წ უ წ ე ლ ი - ოზადულა ვაულენ ფერი - ზადი რომ არ აქვს ისეთი. წ უ წ ე ლ ი ორქო - უზადო (წმინდა) ოქრო, უჯალალო. შურო ვაგოცოლუქო, ბაია წ უ წ ე ლ ს ქოვქაქუნი: ქსს. I, გვ. 80 - სულ არ გეცოდები, ბაია ყეთოლს (მთლად ყეთოლს) რომ ვვაჯარ. 2. ბაჭადლო (დ. ფოფა).

წუნინ-ი (წუწინს) 1. კოღოს წვილის მსბაპს წარილ სბაპა ლაპარაპი. 2. წუნინი.

წყატიონი (წყატიონს) არაღმკვა (ღ. თოფია); მიზნაზობა (ორსაული ქალისა).

წყაითა (წყაითას) სახელი წყათუნს ზმნისა - დამარილება; მარილიანი წყლის - წყაითის' მოსაშრაბა (მაგ., ბალახზე...).

გომორამას წყათუნ დღე ღმძრო გინგართუდასენი? *ქბს, I, გვ. 336* - ლინოს... გაყიდვისას წყალს ურევდებ და ძმრად გექცეოდეს?

წყათუნს (წყაითა დამარილა, წყაითა დამარილებია, წყაითა დამარილებდა თურმე) *გრძმ.* ამარილებს, მარილწყალს ასხურებს (ბალახზე...).

უწყათუნს (წყაითა დამარილა, წყაითა დამარილებია) *გრძმ. სასზე. ქს.* წყათუნს ზმნისა - უმარილებს; მარილწყალს უხსურებს. იწყათუ'უ' (წ) (წყაითა დამარილდა, წყაითა ულრა' (წ) დამარილებულა) *გრძმ. გრძმ.* წყათუნს ზმნისა - ზმნისა - შეიძლება; მარილწყალს იხსურება.

აწყათუ'უ' (წ) (აწყაითა შედლო 'და'უმარილებინა, წყაითა დამარილებია) *გრძმ. გრძმ.*

უწყათუნს ზმნისა - უმარილებდა, მარილწყალს ეხსურება.

იწყათუ' (წ) (იწყაითა შესაძლებელი გახდა დამარილება, -) *გრძმ. გრძმ. შესაძლ. გრძმ.*

წყათუნს ზმნისა - შეიძლება დამარილება, მარილწყალს მოსხურება.

აწყათუ' (წ) (აწყაითა შედლო 'და'უმარილებინა, -) *წყაითა* (წ) შესაძლებელი დამარილება) *გრძმ. შესაძლ. გრძმ.* უწყათუნს ზმნისა - შეუძლია 'და'უმარილოს, მარილწყალს 'მო'ასხუროს.

ოწყათათუნს (ოწყაითათუნს) ამარილებინა, წყაითათუნს უმარილებინებია, წყაითათუნს ამარილებინებდა თურმე) *კაზ. წყათუნს* ზმნისა - ამარილებინებს; მარილწყალს ასხურებინებს.

მანათაული მიძლ. მიძლ. 'და'უმარილებელი, მარილიანი წყლის მომხსურებელი.

ოწყაითაული მიძლ. გრძმ. გრძმ. 'და'სამარილებელი.

წყაითაული მიძლ. გრძმ. წარს. 'და'მარილებელი.

წყაითაული მიძლ. გრძმ. წარს. 'და'სამარილებელი.

წყაითაული მიძლ. გრძმ. წარს. 'და'მარილების, მარილიანი წყლის მომხსურებლის საფასური.

წყაითაული მიძლ. კაზ. დაუმარილებელი, მარილწყალს მომხსურებელი. *იხ. წყაითუ.*

წყალემა (წყალემა) სახელი წყალენს ზმნისა - წყალემა. მა ღორიონთი ვაჟწყალენც: *ქბს, I, გვ. 165* - მე ღმძრო არ მწყალენს. წყალენს/ც (მხოლოდ ანმეის წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრძმ. სტატე.* სწყალეობს

წყალეობ (წყალეობას) იგივეა, რაც წყალემა, - წყალეობა. თქვანდებ ველგთ წყალეობას:

კ. საბუშ, ქბს, გვ. 130 - თქვენგან ველით წყალეობას.

წყაიწყალეობ (წყაიწყალეობ/ს) *მიძლ. გრძმ. წარს.* წყაიწყალენს ზმნისა - 'მონწყალეობი; 'და'წყაიწყალეობი და წყაიწყალეობი ადგილი.

წყაიწყალეობ (წყაიწყალეობ) *იხ. წყაიწყალეობ* - სახელი იწყაიწყალენს ზმნისა - 'მონწყალეობი; თაყვა; თაყვაობა. ხე ჯაბა ქა მთ წყაიწყალეობ - ხელი ხეში მოინენკა.

იწყაიწყალენს (იწყაიწყალენს) დაინენკა, ბაიწყალენს დაინენკავს, ბიწყალენს (წ) დაინენკავდა თურმე) *გრძმ.* ინენკავს ხელს.

წყაიწყალეობ *მიძლ. გრძმ. წარს.* 'მონწყალეობი, 'და'წყალეობი.

წყაიწყალეობ *მიძლ. გრძმ. წარს.* ნანენკი.

წყაიწყალეობ *კაზ.* 'და'წყალეობი.

წყაიწყალეობ (წყაიწყალეობ) მარილი ხმით უთქვანდებო ლაპარაკი, - წყაიწყალეობი. გარეწილი, ნიგეწყაიწყალეობა! - გარეწილი, რე წყაიწყალეობა!

წმარი (წყარს) 1. წყალი. ქიმიურად

მასქილიდაფარი წყარი: *მ. ხუბ., გვ. 14* - მოიტანეს მომრეწი (გამწმენკებელი) წყალი.

კოჩი მტური ჭირჭა ორე ღელმა წყარი თ ეხმობილი: *ქბს, I, გვ. 49* - კაცის წყალი ქიკა

თავამდე წყალი ავსებულა. წყარი მ ნამქვილას წყარს დიკმახუნდენსა -

წყალი დამტყვალს წყალს ასმეცდენო (ანსამდენო). 2. მდინარე, ღელა, რა.

წყარი ხოლო ქიმიურად წყარა - მდინარე (წყალი) კი დასეცებო. წყარი მ მელე

ბაედედ ღო წყარი მ მელე გეგოსქილდენსა: *ა. ცან., გვ. 128* - წყალეობა შეედედ და

წყალეობა მ შეგრებო. აკოხე წყარის - ზის მდინარის პირას. გიეე წყარი წელთბილი

წყალი. წყარი გოწყარი, გიეე ორდასინი, თეში - წყალი გახავე, წელთბილი რომ იყოს,

ისე. შორ. გიუ წყარი. ლანდელირი წყარი მღერი წყალი. ლანდელირი წყარს ჩხომი

იჭოფე - ამღერეულ წყალს თევის დაჭტერა შეიძლება. *II გაჯატ.* არეულობით შეიძლება

სარგებლობა. მარჩუ წყარი მარჩი წყალი. გიუ წყარი თბილი წყალი. გიუა წყარი ღრმა

წყალი. უფანგილი წყარი ადულებული წყალი. უკლებით წყარი უკლებით წყალი. მქაწყარი

შუაწყალი. ჩხე წყარი ცხელი წყალი. ბიჭი წყარით

აჟუ ეჟმა პირი წყალი აქეს საესე. *II გაჯატ.* ღელს, ვერაფერს ამბობს. ბიჭი უკლებით წყარს მთარე მუხუბდებ წყალი დგას. *II გაჯატ.*

ჩაფულა რაიმე საქმეში. იწყარიმა გეტკობანს ღო წყარს ვაჟან წყალში

(მდინარეში) ჩაიყვანს და წყალს არ დააღვივებს. *II გაჯატ.* იტყვიან ემეკი, ციბერ, გაქნო ადამიანზე. 0 დამხობიმა წყარს

ნეთმებუნს ცეცხლზე წყალს უსხამს. // *გაღატ.* საქმეს უფუშავს, იმედს უტრუებს.

0 კებურშიმა წყაროში გებუმა კერიაზე წყლის დახბმა. // *გაღატ.* ოჯახის დაქცევა. 0 მუ წყარს გეყოლა? რა წყაროში გადავერდე? // *გაღატ.* რა ვენა, როგორ მოვიქცე? 0 წყარს გებუდას, ქოღირუნია წყალზე რომ იდოს, მინც ღირსო.

//*გაღატ.* იაფია. 0 წყაროში გეცემა წყალზე დაქცევა. // *გაღატ.* დაკარგვა. ორფელე

წყაროშია გეცეუე, უწუე: *მ. ხუბ., გვ. 196* - ყველაფერი დაეკარგაო (წყალში ჩაიგციველი) - უთხრა. 0 წყაროში ათოღვინა წყლის შედგომა. // *გაღატ.* საუფელის მორყევა.

ქათუღირთუა წყარქ - წყალი შეუდგაო (გაათვისუფლებენ თანამდებობიდან). 0 წყარი გაიმურს ე საქმეს წყალი არ გაუვა, საიმედია ეს საქმე. 0 წყაროში გოჭოგუა *რჯულ.* წყლიდან ამოყოლილი ავადმყოფობაზე (ბანახობის შედეგად გაცივება ან სხვა შემთხვევის გამო...)

შელოცვა. 0 წყაროში ეულა წყლის ამოსვლა. ფერ არღვრის ოკო გოთხოურ ორუშე, წყარქ ვერთასინი - ისეთ ადგილს უნდა გათხარო ორში, წყალი რომ არ ამოვიდეს.

0 წყაროში კაკუა წყლის ნაყვა. // *გაღატ.* უსარგებლო რისაზე ეკეთება. 0 წყაროში მაკაკალი წყლის მნაყელი. // *გაღატ.* უსარგებლო საქმის მკეთებელი. *იხ. კაკუა.*

0 წყაროში მაჩხუარაღი იგივეა, რაც წყაროში მაკაკალი - წყლის მცხებელი, უმნად გამრჯელი. *შდრ. ჩხუარუა.* 0 თორს წყარს ქოჩანს თვალს წყალს დააღვიწებს. // *გაღატ.* გაერთობა, ისინაზრევის. 0 წყაროშორო უწქე წყალივით იცის. // *გაღატ.* ძალიან კარგად, ზეირად იცის. 0 შქაწყაროში მიშატება შუანწყალში ჩატოვება. შქა წყარს ქამშებუე - შუანწყალში ჩატოვა. // *გაღატ.* უღალატა.

0 წყარი ნაწყარუს წყალი ნანწყლეში: წყარი ნაწყარუსია დო შარა ნაშარუსია - წყალი ნანწყლეში და გზა ნაგზეშიო. // *გაღატ.* საქმე ძველებურად ნაყო. *იხ. მეწყარე; ნაწყარე; ოწყარე. შდრ. დახ. წყარი წყალი (ნ. ბარი).*

წმარალა (წყარალას) წყალღირძობა. გაშარხულიში ჭვიმეფი იწვენე წყარალას - გაზაფხულის წვიმები იწვენე წყალღირძობას.

წმარამი (წყარამს) წყალიანი. ბოთლილი ქიხამიღლე წყარამო დო ორულე: *მ. ხუბ., გვ. 57* - ბოთლი აიტატა წყლიანად და გაიქცა. წყარამი დიხა წყლიანი მინა; წყარამი თორი წყლიანი თოელი; წყარამი თოელეფი წყლიანი თოელე; წყარამი დვინი წყლიანი ღვინო.

წმარამალაშუ (წყარგელაფუს) იგივეა, რაც წყარგემაღაფუ.

წმარამგალაშუ (წყარგემაღაფუს) ჩანჩქარი, წყალღირღინლი.

წმარამწმარო (წყარგინწმაროს) წყალგადასული; ადიღბაშული წყალი. ოსურგინწმაროს წყარგინწმარო უჯგუნია - გადასულ (ამებულ) ქალს გადასული (ადიდებული) წყალი სჯობიაო. *შდრ. გინულა.*

წმარაშმწმარო (წყარგუნწმარეფის) წყალამწმარემაღი.

წმარაშმწმარო (წყარღობეშილ/რს) წყალდასხმული. დეღები შარას ქიგლებეუ წყარღობეშილო დო ზუქტკვიდე: *მ. ხუბ., გვ. 272* - დღებური გზაზე (კი) დატოვა წყალდასხმულად და მან აიტანა.

წმარაწმარ, წმარაწმარ წმარს *ზგზ.* წყალ და წყალ. წყლის (მდინარის) გაყოფილი, წყალში (მდინარეში) გაელით.

წმარამიწმარო (წყარამის, წყარამიჯის) წყლისპირი. ართ განიმე წყარამიჯი ორღე: *ი. ყოფშ., გვ. 82* - ერთ მხარეს წყლისპირი იყო.

წმარამინწმარო (წყარამინწმაროს) იგივეა, რაც წყარამინწმარო - *ზოლო.* ბარეშული იხპი; წყლის ჩიტი. წყარამინწმაროს გეხე: *ი. ყოფშ., გვ. 135; ქხს. I გვ. 138* - გარეული იხვი (წყლის ჩიტი) წყალზე ზის.

წმარამიწმარო (წყარამიქვიდას) წყალში დახარჩობა. წყარამიქვიდას ცოფე, მარა ჩქემიჯგუა ვა დოლაშუ შხუასე: *ა. ცაფ., გვ. 61* - წყალში დახარჩობა (უწინა(ც) ყოფილა, მაგრამ ჩემისთანა არ დამართნია სხვას).

წმარამიწმარო (წყარამიჯას) წყლის ნაპირი. ქიმერთე ართი წყარამიჯამა: *ი. ყოფშ., გვ. 40* - მივიდა ერთ წყლის ნაპირას. *შდრ. დალიბდა.*

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წმარამიწმარო (წყარამიჯალის) წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა. წყალღირძობა.

წყინა (წყისეს) ტუტუს ავადმყოფობა, – გმართება ძროხას. ძროხა ხბოს რომ მოიგებს, ზოგჯერ თან დაჰყვება ტუტუს ტყვილი. ტუტუს თითები უსივლება, ამიტომ ხბოს მოსაწოდებ არ იკარებს, მას დედაბ ტუტუ უხურდება და ეწყება ანთება. ამას ვხვდებიან „წყისე“-ს. მკურნალობები ბალახით. *შდრ. იმერ. წყლისაქ-ეა* ტუტუს ავადმყოფობა (*ე. ბერ.*).

წყინაწინაწა (წყინაწინაწა) სახელი წყინა წყინა (წ) ზმინსა – ბალიწა, ბალიწა; ბალიწინაწინაწა. წყინაწინაწა (წ) (წინაწინაწინაწა) გალიბდება, წინაწინაწინაწა გალიბდა, წინაწინაწინაწაწა (წ) გალიბებულა, წინაწინაწინაწინაწა (წ) გალიბებუდა თურმე) *გრდუ. ენებ.* ლობდება.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *მიძ. ენებ.* წარს. წყინაწინაწილი (წ) ზმინსა – ბალიწინაწინაწილი; ლორწინაწინაწილი.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) სახელი იწყინა წყინა (წ) ზმინსა – მცირეაღის აზიზაღ (ზინაღ) შამა.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) ღამისმინი. ბოში ღო ძღაბიში წყინაწინაწილი სქუა ვერქინაწინაწილი – ბიჭისა და გოგოს ღამისმინი შვილი არ გასქინაწინაწილი (წყინაწინაწილი). გეგონით, წყინაწინაწილი, მუ სარიკოს გასარენთ – გაიგონეთ, ღამისმინებო, რა სანაწილი გასარებო. *შდრ. წყინაწილი.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *იხ.* წყინაწინაწილი; წყინაწინაწილი.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) წყინაწინაწილი. *იხ.* წყინაწინაწილი. *შდრ.* შვილი.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *იხ.* წყინაწინაწილი.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) იგივეა, რაც წყინაწინაწილი – წყინაწინაწილი. კუჩხის მიღგუნა წყინაწინაწილი – წყინაწინაწილი – ფეხს მიადგამს წყინაწინაწინაწილი.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი). თირი წყინაწინაწილი ბარგი – თირი წყინაწინაწილი (ხელი) ტანსაცმელი (*ე. ბერ.*).

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *ბოტან. იხ.* წყინაწინაწილი, წყინაწინაწილი, წყინაწინაწილი, წყინაწინაწილი, – წყინაწინაწილი (*ა. ბერ.*).

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *ბოტან. წყინაწინაწილი. იხ.* წყინაწინაწილი.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *მიძ. ენებ. წარს.* წყინაწინაწილი ზმინსა – 1. შირაწილი, შირაწინაწილი; 2. ბანაწილი (წყინაწინაწილი...); ხურსიჭიჭა, თოლიჭიჭა, ნერო-ფერი, წყინაწინაწილი; *ე. ბერ. წყინაწინაწილი. ენებ. გვ. 32* – ყელთეთრა, თვალთეთრა, ნაირ (სხვადასხვა)-ფერი მერწყმული (მერწყული). თეცალი წყინაწინაწილი თეცალი რენო, ღუცუ იწონაწინაწილი?; *ბალა, გვ. 95* – ასეთი ნარევი თითადა, თავს რომ იწონებო? *შდრ.* აკოწყინაწინაწილი.

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) სახელი წყინაწინაწილი ზმინსა – ბანაწილი, ბანაწილი; ბანაწინაწინაწილი შირაწილი. ღუცუ იწონაწინაწილი წყინაწინაწილი წყინაწინაწილი – თავის დასაბან წყინაწინაწილი ანუღებს. *ონგკას წყინაწინაწილი – არაყს აზავებს. ბაღში წყინაწინაწილი – ძაღვის მერთვა (მერთვა). წყინაწინაწილი (ბინაწინაწილი) გაანაწილი, გაანაწილი; ბინაწინაწილი გაუნაწილი, გაუნაწილი) გრდუ ანუღებს, აზავებს; ძაღვის ურეგს.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *უწყინაწინაწილი (ბანაწინაწილი) გაუნაწილი, გაუნაწილი; ბანაწინაწილი გაუნაწილი, გაუნაწილი) გრდუ. სხვ. ბ. წყინაწინაწილი ზმინსა – უნაწილი, უზავებს; ძაღვის ურეგს ერთმანეთში.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) (ბინაწინაწილი) გაანაწილი, გაანაწილი; ბინაწინაწილი (წ) გაანაწილებულა, გაანაწილებულა) *გრდუ. ენებ. წყინაწინაწილი ზმინსა – ნაწილი, ნაწილი; ირევა ერთმანეთში.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) (ბანაწინაწილი) გაუნაწილი, გაუნაწილი; ბანაწინაწილი გაუნაწილი, გაუნაწილი) *გრდუ. ენებ. უწყინაწინაწილი ზმინსა – უნაწილი, უზავებს. იწყინაწინაწილი (ბინაწინაწილი) გაანაწილი, გაანაწილი; ... –) გრდუ. შესაძლ. ენებ. წყინაწინაწილი ზმინსა – შეიძლება გაანაწილებს, გაანაწილებს.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) (ანაწინაწილი) გაუნაწილი, გაუნაწილი; ...; ბინაწინაწილი) შესაძლება გაანაწილებს, გაანაწილებს) *გრდუ. შესაძლ. ენებ. უწყინაწინაწილი ზმინსა – შეუძლია გაანაწილოს, გაანაწილოს; აუროს ერთმანეთში (ძაღვის). იწყინაწინაწილი (ბინაწინაწილი) გაანაწილებს, აზავებს; ბინაწინაწილი) გაუნაწილებს, უზავებს; ბინაწინაწილი) გაუნაწილებს, აზავებს; ბინაწინაწილი) გაუნაწილებს, აზავებს.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *ბანაწინაწილი მიძ. ბოტ. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბინაწინაწილი მიძ. ენებ. ბ. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. წყინაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებული, გაანაწილებული. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი. ბანაწინაწილი მიძ. ენებ. წარს. გაანაწილებელი, გაანაწილებელი.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) *ბოტან. სომხური* ნალაწინაწინაწილი რაინაწინაწილი. *შდრ. წყინაწინაწილი.*

წყინაწინაწილი (წყინაწინაწილი) წყინაწინაწილი; შა. ბაწინაწინაწილი ვით ორგია წყინაწინაწილი გეგმულ კოჩქ: *თ. სპიჯი, გვ. 243* – ბანაწინაწილი ათი მხარო ჭიანჭი ამოიღო კაცმა. ხამი კოჩქ წყინაწინაწილი თა ვეშიაგუნა *ბალა. სპიჯი, I, გვ. 181* – ხამი კაცო ქსაღე ვეშ მიადგნესო. თეგურე წყინაწინაწილი წყინაწინაწილი გკილეც

გიოსარჩალანცე – იქიდან წყაროს წყალი ტილის დარაკრავებს. *იხ. წყურგილი; იხტა.*

წაშალა¹ (წყულას) იგივეა, რაც ნწყულა¹, – დანგარვა, დაძვება; დასლატა მინისა მინარის ღროს. ქუშურს მუდგარენი, ქიანას ქუშო წყუნს: *ქმს, II, გვ. 138* – მოდის რალცა, ქვეყანას მოაქცევს.

წაშალა² (წყულას) იგივეა, რაც ნწყულა², – განყობა; მომზადება; გამზადება; გაშლა (სუფრისა).

წაშაშა¹ (წყულაფას) იგივეა, რაც ნწყულა¹, – ყვირთვა.

წაშაშა² (წყულაფას) იგივეა, რაც ნწყულა², – ხალისი შინაყობა, ხალისი მომართვა.

წაშაშა, წაშაშა (წყურ/გმას) იგივეა, რაც ნწყურმა, ნწყურმა, – 1. ბახსნა, ბაღბა; 2. ბახლა შინსატმლისა; ამოძრობა. დიდი კოჩიწყურმა ქაშაშაგორითია დო ღარბიწყურმა – გოწყურთია – დიდ (მდიდარ) კაცთან ნამეფარეთო (ნიწ) და ღარბთან გამხეინთო. წყურს (ბრწუ გახსნა, ბრწუწა გაუხსნა, ბრწუწაშაშა(ე) გახსნადა თურმე) *გრძლ. ხსნის. გაუწყურს* (ბაწაწა გაუხსნა, ბაწაწა გაუხსნა) *გრძლ. სახბე. ქვ. წყურს* ზმნისა – უხსნის. იწყურმუ(ე) (ბიწაწა გახსნა, ბრწუწაშაშა(ე) გახსნადა) *გრძლ. უხბე. წყურს* ზმნისა – იხსნება.

აწყურმუ(ე) (ბაწაწა გაუხსნა, ბრწუწაშაშა გახსნა) *გრძლ. უხბე. უწყურს* ზმნისა – ეხსნება. **იწყინ(ე)** (იწაწა შესაძლებელი გახდა გახსნა, ბრწუწაშაშა(ე) შესაძლებელი გამხდარა გახსნა.) *გრძლ. უხსაძლ. უხბე. წყურს* ზმნისა – შეიძლება გაიხსნას.

აწყინ(ე) (ბაწაწა შეძლო გაუხსნა, – ბრწუწაშაშა(ე) შესაძლებელი გაუხსნა) *გრძლ. უხსაძლ. უხბე. უწყურს* ზმნისა – შეუძლია გახსნას.

ოწყურმაფუანს (იწაწაწაუ ახსენებია, უწაწაწაუ უხსენებია, ბრწუწაშაშა(ე) ახსენებდა თურმე) *კაუზ. წყურს* ზმნისა – ახსენებდა.

მწაწაწაწა *მიჭ. მოჭ. 'გა'შხსნელი.* **იწაწაწაწა** *მიჭ. უხბე. ზე. 'გა'სახსნელი.* **ბრწუწაწაწა** *მიჭ. უხბე. წარს.* გახსნისი. **ბრწუწაწაწა** *მიჭ. უხბე. წარს.* განახსენი. **ბრწუწაწაწაწა** *მიჭ. უხბე. წარს.* გახსნის საფასური.

უწაწაწა, უწაწაწაწა *მიჭ. უაუგ. გაუხსნელი. შიღ. ლაზ. წყ. ოწყურმა* გახსნა, გაგლეჯა (*ბ. შარი*).

წაშაშა/რი (წყურმილს) *მიჭ. უხბე. წარს.* წყურს ზმნისა – ბახსნილი. *იხ. გოწყურმილ/რი, გონწყურმილი.*

წაშაშა, წაშაშა (წყურწაწა) სახელი იწყურუანს, ოწყურუანს ზმნათა – ტპინილი, ტპანა. ღუს იწყურუანს – თავს იტიყებს. *ვეფერიკორა, ვარა აწყურუუ – არ დაჟირო, თორემ ეტიყინება.* ოწყურუანს (იწაწაწა ატიყინა, უწაწაწაწა უტიყინა) *გრძლ. ატიყინს.* იწყურუანს (იწაწაწა იტიყინა, უწაწაწაწა უტიყინა) *გრძლ. სათუ. ქვ. ოწყურუანს* ზმნისა – ატიყივებს. იწყურუანს (მხოლოდ ანმოს ნრისა და IV სერიის მწკრუებში) *გრძლ. უხბე. ოწყურუანს* ზმნისა – იტიყებს (თავს). იწყურუანს (იწაწაწა აუტიყინა, უწაწაწაწა აუტიყინებია) *გრძლ. სახბე. ქვ. ოწყურუანს* ზმნისა – აუტიყივებს, ატიყინს. აწყურუ(ე) (იწაწაწა ეტიყინა, უწაწაწაწა სტიყინა, ბრწუწაწაწა(ე) ეტიყინებოდა თურმე) *გრძლ. უხბე. ოწყურუანს* ზმნისა – ეტიყინება. იწყურენ(ე), იწყურენენ(ე) (იწაწაწა შესაძლებელი გახდა ატიყინება, –) *გრძლ. უხსაძლ. უხბე. ოწყურუანს* ზმნისა – შეიძლება ატიყინება. აწყურენ(ე), აწყურენენ(ე) (იწაწაწა შეძლო ატიყინებინა, –) *ბრწუწაწაწა(ე) შესაძლებელია ატიყინებინა) გრძლ. უხსაძლ. უხბე. უწყურუანს* ზმნისა – შეუძლია ატიყინოს. ოწყურმაფუანს (იწაწაწაწა ატიყინა, უწაწაწაწაწა უტიყინებია, ბრწუწაწაწა(ე) ატიყინებდა თურმე) *კაუზ. ოწყურუანს* ზმნისა – ატიყინებს. **მწაწაწაწაწა** *მიჭ. მოჭ. 'ა'სტიყივებელი.* **იწაწაწაწაწა** *მიჭ. უხბე. ზე. 'ა'სტიყივებელი.* **ბრწუწაწაწაწა** *მიჭ. უხბე. წარს.* 'ა'სტიყივებელი. **ბრწუწაწაწაწა** *მიჭ. უხბე. წარს.* 'ა'ნასტიყივები. **ბრწუწაწაწაწაწა** *მიჭ. უხბე. წარს.* 'ა'სტიყივების საფასური. **უწაწაწაწაწა** *მიჭ. უაუგ. 'ა'უტიყივებელი. იხ. ჭეენა. შიღ. ლაზ. წყურს: მაწყურმა* ტყინა (*ბ. შარი*).

წაშაშაწაწა-ი (წყურწაწაწაწა) *მიჭ. უხბე. წარს.* აწყურუენ(ე), ოწყურუანს, იწყურუანს ზმნათა – ატიყინებულნი. გურო წყურუანს ილო კოჩი – გულნატყენი კაცია. **ჯოლორეფი** მიიმეხს დო მუში წყურუანს ირენს გლოჯენდეს; *ა. კაუ. გვ. 96* – ძალღებ მიდიოდნენ და თავის მტყიან ადგილებს (ასტიყივებულს) ლოკავენენ.

წაშაშაწაწა-ი (წყურწაწაწაწა) წყარო. ართ მიწოდორსგ წყურგილი ექობირგ; *ა. კაუ. გვ. 14* – ერთ მიწოდორზე წყარო ნახა. მიხეარჩალ წყურგილი ეფი, მეფურსუ დო მიტყეარკალ; *კ. საბუ. წ. სარი. უგა. გვ. 116* – მიწოდორსგ წყაროები, მიდულს და მიწოდორსგ წყურგილი ← წყურგილი: წყურ (წყარო) – გროლი (ცივი).

წყურპილა (წყურტილას) *კრძ.* აბტარა წყარო.
წყურპი-ი, წყურპი-ი (წყურპი/უშის) კვირისტავი.
 ოშუა ბამბეს ღოფთუხუნდით ჩერია ღო
წყურუშით - საქსოვ ბამბას დაკართავდით
 თითისტართა და კვირისტავით. არძო თეში
 იკვარკვანტ, მუთ ჩერია ღო **წყურუშით** :
მასალ., გვ. 62 - ყველა ისე ტრიალებს, ვით
 თითისტარი და კვირისტავი. ართ ინჭაწკემა
 გამოლღ **წყურუშით** : *მ ხუბ., გვ. 140* - ერთ
 ქასთან ნაძვრა კვირისტავი.

წყურპაპა (წყურკაკას) კოშის გამომგურცული
 ძვალნი.

წყურპაჩხი (წყურკუჩხის) მუხლის თაჲის
 აბტარა მრგვალი ძვალნი, - კვირისტავი
 (*გ. როგაჲა*); კოშ (*ი. ყოფუშ., ა. კარ.*).
წყურკუჩხიშა ღლოთუა - კოჭამდე
 მოთოვო. *იხ. კაცხურკაკა.*

წყურპაჲი (წყურტაჲის) სითხეში (*მგ., ნყალში*)
 საბნის ჩაბღაბისნა გამოსეამული ხმა.

წყურტუ (წყურტუს) წყურტუ; უტხიმო სითხე (*მგ.,*
რძე). რეის ქიმეულანქენი, **წყურტუს**
 ქედგოკენუანტე: *გა ზყ., 26.10.1930, გვ. 3* -
 რეცეპტს რომ მიუტან, წყურტუს დაგაკეცებინებს.
წყურტუ ბჲა უტხიმო რძე, რომელიც აქვს ძროხას
 ხბოს მოგებამდე და წველის შეწყვეტის წინ.

წყურწყურტი (წყურწყურტის) იგივეა, რაც
წყურკუჩხი. - კოშ (*ი. ყოფუშ.*). *შღრ.*
 კაცხურკაკა.

წყურტი, წყურტი, წყურტი (წყურტეს, წყურტეს) *იხ. წყურტი,*
 - მარინიანი, მლაშე. **წყურტი** ეკარი -
 მარლიანი კვერი.

წყურმა, წყურმა ("წყურმას) *იხ. წყურმა, წყურმა, - 1.*
 ბახსნა. 2. დასმინა (*ა. კარ.*).

წყურმარას ზმჯ. წყურმარად. **წყურმარას** გემოლღ
 ღო ქელადღრთ ლაფარას: *კ. სამუშ., კართ. ზგ.,*
გვ. 96 - წყურმარად (ჩუმად) გამოვიდა და დაღვა
 (გვერდით) ლაფაროში. *იხ. წყურმარას.*

წყურმი (წყურმის) *იხ. წყური.* **წყურმი** ტოფუა:
ი. ყოფუშ., გვ. 186 - რწყილის დაჭერა.

წყურტა (წყურტეს) ნინილუბის ავაღმყოფობა, -
 ხრინნი, თხიზა. **წყურტე** ოჭე ქოთოშსუნი,
 თის ქოგე - ხრინნი რომ სჭირს ქათამს, იმას
 პგაჲს. *შღრ. ცხიტუ.*

წყურტაშა (წყურტუას) *იხ. წყურტუა, - სქლომა;*
 ფულაბა.

წყურსა (წყურსეს) *იხ. წყურსე, - ძროხის, თხის ძშუშ*
 ავაღმყოფობა.

წყურტი, წყურტი (წყურტეს) იგივეა, რაც **ცხიტუ**. -
 ნინილუბის ავაღმყოფობა, - ხრინნი.
წყურტილღ ხმირათ აღოლენა **წყურტი** : *გა ზყ.,*
26.05.1930, გვ. 2 - ნინილუბს ხმირად
 ემართებათ „წყურტი“ (ცხიტუ) - ხრინნი, თხიზა.

წყურწყურტი (წყურწყურტის) *იხ. წყურწყურტი,*
წყურწყურტი, - მცირედის (ზიზლით) უბულოღ
 ძამა.

პ¹ (ჭას მრ. რიცხვ.: ჭალ-ეფი ჩალები) ჩალა. ჩხუს აწულუ ხორცი დო ნეერს - ჭა: თ. სახოკი, გვ. 265 - ძროხას წინ დაუდო ხორცი და მგელს - ჩალა. მაჭეულ ჩხოუს მეტ ჭას ჩანა: ხალხ. სობრ., I გვ. 84 - მენველ ძროხას მეტ ჩალას აჭმევენ. ქიანა ჭათ ვარუ გინორთვილია - ქვეყანა ჩალით არ არის გადახურულიო. იბ. კილიჭა.

პ² იბ. ჭე; ჭა ხანს/ც.

პ³ (ჭას) იბ. ინჭა.

პაპ-ი (ჭაპასი) ჩალნიანი. ჭაპაო ზმზ. ჩალიანად. სიმილი ჭაამო მიღუღალუღუ - სიმინდი ჩალიანად ნაულია.

პაპაქურ-ი (ჭაბაკელ/რს) მიშო. ენებ. წარს. ჭაბაკანს ზმნისა - 'და'ტქანინლი. ჭაბაკელი დისა - დატქენილი მინა.

პაპაქუ (ჭაბაკუას) იგივეა, რაც ტაბაკუა. სახელი ჭაბაკანს ზმნისა - ტქანინა. აბა ბოშეფო, ბჭაბაკუათ! - აბა, ბიჭებო, ეტქენით.

ჭაბაკანს (წოჩაბაპუ დატქენა, წოჩაბაპუ დაუტქენია, წოჩოჩაბაპუ(ნ) დატქენიდა თურმე) გრდმ. ტქენის.

იჭაბაკანს (წოჩაბაპუ დატქენა, წოჩაბაპუ დაუტქენია) გრდმ. სათავ. ქვ. ჭაბაკანს ზმნისა - იტქენის თავისას.

უჭაბაკანს (წოჩაბაპუ დაუტქენა, წოჩაბაპუ დაუტქენია) გრდმ. სასხვ. ქვ. ჭაბაკანს ზმნისა - უტქენის.

იჭაბაკუ(ნ) (წოჩაბაპუ თიხ დატქენა ის, წოჩაბაპუ წოჩ(ნ) დატქენილა) გრდმ. ენებ. ჭაბაკანს ზმნისა - იტქენება.

აჭაბაკუ(ნ) (წოჩაბაპუ დატქენა, წოჩაბაპუ დასტქენია) გრდმ. ენებ. უჭაბაკანს ზმნისა - ეტქენება.

იჭაბაკე(ნ) (წოჩაბაპუ შესაძლებელი განბდა 'და'ტქენა,-,-) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ჭაბაკანს ზმნისა - შეიძლება 'და'იტქენოს.

აჭაბაკე(ნ) (წოჩაბაპუ შეძლო 'და'ტქენა,-,- წოჩოჩაბაპუ(ნ) შესაძლებია დატქენა) გრდმ.

შესაძლ. ენებ. უჭაბაკანს ზმნისა - შეუძლია 'და'ტქენოს.

ოჭაბაკაჭუნანს (წოჩაბაპუ ატქენინა, წოჩაბაპუ ატქენინებია, წოჩაბაპუ ატქენინებდა თურმე) კაუზ. ჭაბაკანს ზმნისა - ატქენინება.

მაჩაბაპლი მიშო. მოუშ. მტქენელი.

წოჩაბაპლი მიშო. ენებ. ტქ. სატქენი.

ჩაბაპლი მიშო. ენებ. წარს. 'და'ტქენილი.

ნაჩაბაპ მიშო. ენებ. წარს. ნატქენი.

ნაჩაბაპური მიშო. ენებ. წარს. ტქენის საფასური.

უწაბაპლი მიშო. უარყ. 'და'უტქენელი, უტქენი.

ჭაბაპა (ჭაბაფას) სახელი მიკმაჭაბუ(ნ) ზმნისა - მიწვაბაბა; ცად დაახლოებისა. ბაღანაქ ქიმიკაჭაბუ დიდას - ბეშეი მიწენება დედას. იბ. მიკოჭაბაფა.

ჭაბაპლი (ჭაბილ/რს) მიშო. ენებ. წარს. ჭაბუნს ზმნისა - 'და'წვაბაპლი.

ჭაბუ¹ (ჭაბუს) ნაბო. ჭაბუნს ჭაბუ გოჭაბესია: ხალხ. სობრ., I გვ. 175 - ნებოს ნებო დაანებესო. შირ. ლა ზ. ჭაბუ მცენარის ნებო (ზ. მარი).

ჭაბუ², ჭაბუქუ (ჭაბუქუ) ახორაო. შაბუქუ, შაბუქი. ცხენს ქიგელსოლე თი ჭაბუქუქუქ: მ. ხუბ. გვ. 239 - ცხენზე შეეჯდა ის ჭაბუქუ. ჭაბუქუქონე-უმა მიღართე; მ. ხუბ. გვ. 240 - ჭაბუქუ საღამომდე ნავიდა. 2 ვაზის ავადმყოფობა იყო ერთგვარი. ვაზს გული გაუშავებოდა და ხმებოდა. ჭაბუქუ უჩნდებოდა მაღლარ ეენახს (მასალები, ტ. IV, ნაქ. III, გვ. 160).

ჭაბუ³ (ჭაბუას) სახელი ჭაბუნს ზმნისა - ნაბაპა. შაბაღორით ჭაბუნს კიდას - შაბაღორით ნებაფს კედელს.

ჭაბუნს (წოჩაბაპუ განება, წოჩაბაპუ გაუნებაეს, წოჩოჩაბაპუ(ნ) განებადა თურმე) გრდმ. ნებაეს. იჭაბუნს (წოჩაბაპუ განება, წოჩაბაპუ გაუნებაეს) გრდმ. სათავ. ქვ. ჭაბუნს ზმნისა - ინებაეს. უჭაბუნს (წოჩაბაპუ გაუნება, წოჩაბაპუ გაუნებაეს) გრდმ. სასხვ. ქვ. ჭაბუნს ზმნისა - უნებაეს. იჭაბუ(ნ) (წოჩაბაპუ განება, წოჩაბაპუ(ნ))

განებოლა) *გრძლე. ენებ. ჭაბუნს ზმნისა* – ინებება.

აჭაბუენ (ააააააა გაენება, მოააააა გასწებება) *გრძლე. ენებ. უჭაბუნს ზმნისა* – ენებება.

იჭაბენ (ოაააა შესაძლებელი გახდა ნება, –) *გრძლე. შესაძლ. ენებ. ჭაბუნს ზმნისა* – შეიძლება ნება.

აჭაბენ (ააააა შეძლო გა'ენება, –, მიწოაააა(ენ) შესაძლებელი გაენება) *გრძლე. შესაძლ. ენებ.*

უჭაბუნს ზმნისა – შეუძლია გა'ენებოს.

ოჭაბაფუნს (ოააააააა ანებვინა, აააააააააა უნებვინებია, მოააააააააა(ენ) ანებვინებდა თურმე) *კაუზ. ჭაბუნს ზმნისა* – ანებვინებს.

მაააააი *მიზლ. მოქმ.* მნებავი.

ოააააი *მიზლ. ენებ. მყ.* სანებავი.

ააააი *მიზლ. ენებ. წარს.* გა'ენებლი.

ნაააა *მიზლ. ენებ. წარს.* ნანებო.

ნააააპარი *მიზლ. ენებ. წარს.* ნებვის საფასური.

უააააააა *მიზლ. უარყ.* გა'უნებავი. *შდრ. ლაზ.*

მეჭაბულე ნებო, რომელიც ჩნდება განსაკუთრებით ატმის ხეზე (*ნ. მარ.*).

ჭაბუნუსი (ჭაბულიას) პინასტ ნაბოხაპით მიჰპირა შუაქლინ, მიმტმანდალი.

ჭაბუნუსი (ჭაბულუსი) იგივეა, რაც ჭაბაბაკუა, – ტპანანა; ნაბპან. სქანი სქემიანი კუნჭებანი დისა ქინმოჭაბულე : *ქსს. I, გვ. 138* – შენი ლამაზი ფეხით მინა დამატკუნენ (დამანებე).

ჭაბულანს (აოაააააააა დაატკუნენ, აოაააააააა დაუტკუნენია, აოაააააააა დატკუნენიდა თურმე) *გრძლ. ატკუნენის.*

ჭაღარი (ჭაღარს) *მოკან. ჭაღარი. იხ. ჭაღადარი* (*ა. მყ.*).

ჭაღო ფურასი (ჭაღო ფურასი) ჩაღა და ფურაჩი. *ხუდეხ ვარე ჭაღო ფურაჩა : ი. ყოფშ., გვ. 166* – სახლი არ არის ჩაღა და ფურაჩი.

ჭაღრაპი (ჭაღრაკიას) თამაშის ერთგვარი სახეობა – თამაშობენ 24 ჩხირით. ამ ჩხირებს დაიწყობენ ხელის გულზე და ისერიან ზევით. ერთი მათგანი ნიშნადადებულია და ის უნდა დაიჭირონ. ვისაც მოუტყდება, იგი ჩხირებს მეორეს უთმობს (*ს. მაკალ., გვ. 280*).

ჭაღრაპი (ჭაღრაკიას) თამაშის ერთგვარი სახეობა – თამაშობენ 24 ჩხირით. ამ ჩხირებს დაიწყობენ ხელის გულზე და ისერიან ზევით. ერთი მათგანი ნიშნადადებულია და ის უნდა დაიჭირონ. ვისაც მოუტყდება, იგი ჩხირებს მეორეს უთმობს (*ს. მაკალ., გვ. 280*).

ჭაბინი (ჭაბინი) *იხ. ჭაბლიკონი.*

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი ღერი, – ჩაღის ღერი. ჭაბინი მისი მისი ქიოთ-ვარგამაფულე სახეობაა – ჩაღის ღეროს ირგვლივ შემოხვეული სახელმწიფო (გველი).

ჭაბი (ჭაბინი) დედალი, შაპი. *ი. ადატ.* მსუბუქი ქცევის ქალი. ჭაბი ცხენი დედალი ცხენი, – ფაშატი. ჭაბი თხა დედალი თხა. ართ ხენწეფეს ხუნს ბრელი ცხენაფი, ჭაბეფი : *მ. ხუბ., გვ. 137* – ერთ ხელშიფეს ჭყავს ბუერი ცხენები, ჭაბეფი. მუ იხირა? – ჭაბე ცხენია : *ი. ყოფშ., გვ. 112* – რა მოიპარე? – დედალი ცხენი.

ჭაბი (ჭაბინი) დედალი, შაპი. *ი. ადატ.* მსუბუქი ქცევის ქალი. ჭაბი ცხენი დედალი ცხენი, – ფაშატი. ჭაბი თხა დედალი თხა. ართ ხენწეფეს ხუნს ბრელი ცხენაფი, ჭაბეფი : *მ. ხუბ., გვ. 137* – ერთ ხელშიფეს ჭყავს ბუერი ცხენები, ჭაბეფი. მუ იხირა? – ჭაბე ცხენია : *ი. ყოფშ., გვ. 112* – რა მოიპარე? – დედალი ცხენი.

ჭაბი (ჭაბინი) დედალი, შაპი. *ი. ადატ.* მსუბუქი ქცევის ქალი. ჭაბი ცხენი დედალი ცხენი, – ფაშატი. ჭაბი თხა დედალი თხა. ართ ხენწეფეს ხუნს ბრელი ცხენაფი, ჭაბეფი : *მ. ხუბ., გვ. 137* – ერთ ხელშიფეს ჭყავს ბუერი ცხენები, ჭაბეფი. მუ იხირა? – ჭაბე ცხენია : *ი. ყოფშ., გვ. 112* – რა მოიპარე? – დედალი ცხენი.

ჭაბი (ჭაბინი) დედალი, შაპი. *ი. ადატ.* მსუბუქი ქცევის ქალი. ჭაბი ცხენი დედალი ცხენი, – ფაშატი. ჭაბი თხა დედალი თხა. ართ ხენწეფეს ხუნს ბრელი ცხენაფი, ჭაბეფი : *მ. ხუბ., გვ. 137* – ერთ ხელშიფეს ჭყავს ბუერი ცხენები, ჭაბეფი. მუ იხირა? – ჭაბე ცხენია : *ი. ყოფშ., გვ. 112* – რა მოიპარე? – დედალი ცხენი.

ჭაბი (ჭაბინი) დედალი, შაპი. *ი. ადატ.* მსუბუქი ქცევის ქალი. ჭაბი ცხენი დედალი ცხენი, – ფაშატი. ჭაბი თხა დედალი თხა. ართ ხენწეფეს ხუნს ბრელი ცხენაფი, ჭაბეფი : *მ. ხუბ., გვ. 137* – ერთ ხელშიფეს ჭყავს ბუერი ცხენები, ჭაბეფი. მუ იხირა? – ჭაბე ცხენია : *ი. ყოფშ., გვ. 112* – რა მოიპარე? – დედალი ცხენი.

ჭაბინი (ჭაბინი) *მოკან. ყვითილი შრომანი (ა. მყ.).*

ჭაბინი, ჭაბინი (ჭაბინი) ჰოქის მსაპისი ხალხური თამაში. *შდრ. ტოპონ.* ოჭაბინე, ოჭარბინე ჭარბინის სათამაშო ადგილი (*ი. ცხად., ტოპონ., გვ. 48*). *იხ. ჭარბინი.*

ჭაბინი (ჭაბინი) *მოკან. ბალახი ერთგვარი, ნააგვე პრასი. შდრ. ჭაბინი.*

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაბინი (ჭაბინი) იგივეა, რაც ჭაბინი.

ჭაღაყეაღი დეგანუტორედე ძელი დო ძვალე: აა, 1, გვ. 23 - მოხუცმა... მოიტანა შველი, (რომლის) ძვალ-რობის შეახრამუნებდი როგორც ჭაღაყეაღს (ახლადმედედებულ ყველს).

ჰალე (ჭაღეს) ჭალა. ექიანი გვრე ჭაღე შექითიმა გუვიორულაფე: *მასალა, გვ. 88* - იქაური გრძელი ჭალა შვიდეგრ შემოვარებინე. ჭაღე ზ მიწვიეს ნათესაფე: *ა. ყოფი, გვ. 158* - ჭალამი მიინვიეს ნათესაფემა. ეკილეს სუმზოლო ჯიმაღენქ ამო, ჭაღე შა: *მ. ხუბი, გვ. 194* - ამოვიდა სამივე ძმა აქეთ, ჭალამი. *ჟორ. ლაზ. ჭალა პატარა, მრგველი ქვა (ნ. მარი).*

ჰალაქონი (ჭალიკონს) ჭალიკონი.

ჰამონტორე (ჭამკონტორე) ბაუმამდარი; უმდარი; მარტიშ შამაზე მოფიქრალი. მუ რჩანს თესხერს, ჭამკონტორე ხოლო ვალოჭე? - რა გაჭმევს ადენს, ვაუმადრობა ხომ არ გაჭირს? *ჟორ. ჭამკომარე; რაჭ. ჭამპურა* გაუმადლარი, ჭამია, მსუნაფი (*ტ. ძორ.*).

ჰამომარე (ჭამტომარე) იგივეა, რაც ჭამკონტორე, - ბაუმამდარი.

ჰამურტაკი (ჭამურტაკის) თამამომა ხამციკოს დროს, - გამარჯებული ნაგებულს მინამი ჩუსოს ჭყირს (ჯიხის) და ნაგებულმა კალბენით უნდა ამოაძრის ის. ამაზე იტყვიან: ჭამურტაკი ქორუა (ჭამურტაკი აჭამაო). გაჩენდი, ვარა ქორა ჭამურტაკის - გაჩენდი, თორემ გაჭმეე ჭამურტაკს.

ჰანი (ჭანს) იგივეა, რაც ლაში, - პომ-პრთი ძართაველური ტომი, რომელიც ძირითადად ცხომროსს თურქეთში. 2. ცვაღანი. *ჟორ. იფრ. ჭანი* ცუდათ განმრდილი მოხვერი, რომელიც ძროხებს ხშირად დასდებს, თუშცა უნაყოფოდ (*ტ. ძორ.*).

ჰანაშა (ჭანაფას) სახელი ჭანაფულენს, იჭანუანს ზნათა - 'დაბარება, შოწვევა, შოწმობა. *სი ჭანაფა მუშით გოკო?: მასალა, გვ. 43* - შენ მონევა რისთვის გინდა? ხენწვფეძე ქიიჭანუ ქორორა: *ა. ყოფი, გვ. 91* - ხელმწიფემ დაიბარა ქორორა, თავადი დო თონსქუა შუგდილმა ქიიჭანეს: *ქხს, I, გვ. 233* - თავადი და აზნაური ზუგდილი (კი) დაიბარეს. არმას გუღემა ჭანაფულენა - ყველას სახლში იბარებენ. ჭანაფულენს (*იფრ. იანანს* დაიბარებს, იანაუ დაიბარა, უანაუუ დაუბარებია, იანაუუაფე) დაიბარებდა თურმე) *გრდუ. საშ-მოქმ.* იბარებს, ხობობლობს. იჭანუანს (იანაუ დაიბარა, უანაუუ დაუბარებია) *გრდმ. სათაფ. ქე.* დაიბარებს, მოიხობობს. უჭანუანს (უანაუ დაუბარა, უანაუუ დაუბარებია) *გრდმ. სახე. ქე.* უბარებს, უნევეს,

უნობოს. იჭანენ (იანაუ შესაძლებელი გახდა 'მო'ზნობა, -) *გრდუ. შესაძლ. ერბ.* იჭანუანს ზნისა - შეიძლება 'მო'ზნობა, დაბარება. აჭანენ (იანაუ შეიძლო 'და'ბარებინა, 'მო'ცნობა; -) *იანაუაფე* შესაძლებია 'მო'ცნობა) *გრდუ. შესაძლ. ერბ.* უჭანუანს ზნისა - შეუძლია 'და'ბაროს, 'მო'იხმოს. იჭანაფუნს (იანაუუ 'და'ბარებინა, უანაუუაფე 'და'უბარებინებია, იანაუუაფე) აბარებინებდა თურმე) *აუზ. იჭანუანს, ჭანაფულენს* ზნათა - აბარებინებს, ახობინებს. *იანაუაფე მოქ. მოქ.* 'მო'წვევი, 'მო'ზნობობი. *იანაუაფე მოქ. ერბ. ზე.* 'მო'სწვევი, 'მო'სახმობი. *იანაუაფე მოქ. ერბ. წარს.* 'მო'წველი, 'მო'ზნობობი. *იანაუაფე მოქ. ერბ. წარს.* 'მო'წვევი, 'მო'სახმობი. *იანაუაფე მოქ. ერბ. წარს.* 'მო'წვევის, 'მო'ზნობობის საფასური. *იანაუაფე მოქ. უაფე.* 'მო'წვეველი, 'მო'სახმობელი.

ჰანაშა (ჭანაფალას) სახელი ჭანაფულენს ზნისა - მრავლის დანოცვა, ბანადგომება, მოსაოება, მოსრება. *მოჭანაფულე* უ ექიანობა - მოსაო (განადგურა) იქაურობა. *ჟორ. ლაზ. ჭანგი* ბრჭყალი, კლანჭი (*ნ. მარი).*

ჰანდი (ჭანდის, ჭანს) *ერბო* იგივეა, რაც ჭანდი, - ბუზი. ცოროფელითი ვაშით ჭანდი მიწოლენსე ზარს: *ა. ყოფი, გვ. 140* - შევარებულების მაგიერ ბუზი მეტყვის ზარს. ჭანდი ქ დეზო ვორთერ: *ქხს, II, გვ. 46* - ბუზი დევად იქცა. ჭანდიში მამხვით ქიშობირე: *ა. ყოფი, გვ. 13* - ბუზის სიმხოდ მოჩანს ქ ოსურქ ნდემი ჭანდო გააჩქე: *ა. ყოფი, გვ. 60* - ამ ქალმა დევი ბუზად აქცია. *იხ. ბანი. ჟორ. ლაზ. მ'ჭუვი ბუზი (ნ. მარი).*

ჰანდაქი (ჭანდაქის) იგივეა, რაც ჭანდაქი, - ნეშული (*ა. ყოფი*).

ჰანდარი (ჭანდარს) იგივეა, რაც ჭანდარი, - შადარი. დანთს ჭანდარქ, გვმორთ მარდატელე: *ა. კან, გვ. 141* - დაცვა ჭადარი, დასცვიდა (გამოვიდა) მაკრატელი (გამოცანა: ლობიოს პარკი). ჭანდარს ქვეშ და-ბანადნენ. ეთქმე ეკოლეგნა ჭანდარე ფაი: *მ. ხუბი, გვ. 133* - იქ დეასო ჭადარებო.

ჰანდარი (ჭანდარას) *ერბ.* შადარი. ჩქიში ჭანდარიას ეკინჩაქ გემადხოზე - ჩემს ჭადარზე სკერჩა ჩამოვდა...

ჰანაშაქი (ჭანდესქილ/რს) ხროცვა ბუზის კვარცხანამიქერილი, - სხმირი. *ჟორ. მესკუადა.*

პანოზა (ჭანდობა) იგივეა, რაც ჭანჯობა, - ბაპირი ბაპირი, - ბუზობა. ჭანდობაში იწამალეუ კოჩი, ჭანდობი მენასქუა ხორცი ოჯკომუდა - ბუზებისგან ინამლება კაცი, თუ ბუზის კვერცხებშიყრილი ხორცი შეჭამა.

პანორი (ჭანერს) იგივეა, რაც ჭანური.

პანოში (ჭანიშის) ტოპონ. შანეთში. მარგალეფი ხოლო რენა ჭანიშის - მეგრელებიც არიან ჭანეთში. ჭანიშეფი ორდესი ბანბას - ჭანები იყენენ ბანბაში. *იხ. ჭანი.*

პანოშარი (ჭანოყარს) ტოპონ. მდინარის სახელწოდება (*ი. ყოფშ.*), - შანისწაღლი.

პანური (ჭანურს) 1. ბოტან. მსხლის ვიშია ერთგვარი. 2. აკენის სახეობა (*ფ. ვლიასი*). 3. სანიღნძის შვანიან ტაშტში (*ი. ყოფშ.*). თუ ჭანური იოფშეს რამეფიში ნაჭყვალათ: *შ. ხუბ.*, *გვ. 126* - ეს ქვაბი ადგეს რაშების ნაწველით. ლინჯიში ჭანური სპილენძის ქვაბი, ტაშტი. მუეა ღო ტანი გიბონია ასევა თი ჭანურსია: *შ. ხუბ.*, *გვ. 126* - ნადიო და ტანი დაიბანე ახლო იმ ტაშტშიო.

პანოშარი (ჭანოყარს) იგივეა, რაც ჭანიოყარი, - ტოპონ. მდინარის სახელი. *შდრ. ჭენოყარი.*

პანოლი (ჭანოლო) ნანწაღლი. თიჭკმა ქილჭყეს ჭანჭალი - მაშინ დაინყეს ნანწაღლი.

პანოყა (ჭანოყა) იგივეა, რაც ჭყანჭყუა, - სახელი ჭანჭყუნს ზნისა - ფულმა, ბაშაშუა. ყურაშენს ოჭინახუს ჭანჭყუნა - ყურაშენს სანწაღლი ჭყაყაგენ (ჭყლებენ). *იხ. ჭყაყუა.*

პანო (ჭანო, ჭანი) იგივეა, რაც ჭანდი, - ბაპირი, მენარი. ხეგრა ქოპუას, ვარა ჭანჯი ელახშე ქუმურსია: *ა. ცაჩ.*, *გვ. 130* - ქაჩალი ვიყო, თორემ ბუზი ყველა შერიდან (აღმოსავლეთიდან) მოვია. ჭანჯი მირაგაღდ მარს: *ქხს. I, გვ. 209* - ბუზი მუებუნება ზარს. კოჩი ჭანჯო აძირენია: *ხალხ. სიძრ.*, *I, გვ. 74* - კაცი ბუაღდ ერევენბო. მოლაღორე ჭანჯი ბუზის ერთ-ერთი სახეობა; ჯოლოდოში ჭანჯი ძალის ბუზი, - პაჭარაა, ცუდად დაფორნავს, ძალიან აწვალებს ძალლებს. *შდრ. ლაზ.* მჭაიცი // ჭაჯი ბუზი (*ბ. მარი*).

პანწაღლი იმპროვიზაზა ბაპრობა, ბადაპარბა (*სიქეფ.-სიქეფ.* ბუზის ნავალით გადაკარება).

პანწაღლი (// ჭანჯეღურიგო - *ბ.-მარც.*) იმპროვიზაზა ბადაპარბა, ბაპრობა (*სიქეფ.-სიქეფ.* როგორც ბუზი და ღრუბელი). ათეში რაგადი ჭანჯეღრუბელი

ქიშკოღინუ - ამის თქმა და გაქრა. გიაშქე ცხენს მართახი ღო ჭანჯეღრუბეღო ქიშკოღინუ - დაარტყა ცხენს მართახი და გაქრა.

პაპანი (ჭაპანს) შიპი (*ი. ყოფშ.*). *შდრ. ჭიპე.*

პაპანოლი (ჭაპანელრს) *მიჭ. ენებ. წარს.* ჭაპანანს ზნისა - 'ღაშტიროშული. *იხ. ჭაპანაუ.*

პაპანუ (ჭაპანუას) სახელი ჭაპანანს ზნისა - ძლიარ 'ღაშტიროშმა (*მგ.*, 'ურმისა...), ურემს ღო ჭაპანანლე ჭაში ღერეფით - 'ურემს ძალიან დატვირთავდა ჩლის ღერეფით. ჭაპანანს (ღოპაანან დატვირთა, ღოპაანანუ დაუტვირთავს, ღოპაანანუ(მ) დატვირთავდა თურმე) *გრდშ.* ძალიან ტვირთავს. *ოპაანანული მიჭ. ენებ. მყ.* დასატვირთი. *პაპანული მიჭ. ენებ. წარს.* 'დატვირთული.

პარა (ჭარას) ბედი, ბედისწერა. მუში ჭარათინა რენია: *ი. ყოფშ.*, *გვ. 73* - მისი ბედი ის არისო. ჭარა ჭველი ჩქიში ღღეს: *ი. ყოფშ.*, *გვ. 139* - ბედ დამწვარ ჩემს თავს. ოკო ინდათი ჩქი-ჩქინით, შობრსათონი ჩქინ-ჩქინ ჭარა: *აა. I, გვ. 20* - უნდა ნავიდეთ ჩვენ-ჩვენი (გზით), გამოვცადოთ ჩვენ-ჩვენი ბედი. *იხ. ცვაი-ჭარა.*

პარაშა (ჭარაშას) სახელი აჭარუენ ზნისა - ღირსება; შოშენა. ჩქიში ღღდი ჩქიშ ქომონს ვაჭარაუა: *თ. სახოკ.*, *გვ. 256* - ჩემი თავი ჩემს ქმარს არ აღირსო. თქვენი სახეში ბირაფას ანწი მა მიშოჭარუანს?: *ი. ყოფშ.*, *გვ. 155* - თქვენი სახის ნახვას ანი მე ვინ მაღირსებ? სქანი ღღდი მიშარე: *ქხს. I, გვ. 114* - შენი თავი მაღირსე. ის ჰამო ორო დღას ვაჭარაფუ: *ფრისი, გვ. 130* - იმას ტუბილი ჩრდილი არასოდეს ღირსებია. ოკონ-და, ღღრელო ვითელღუდა, მიშარუანღე ჰამო საღამს: *შ. ძირ.*, *გვ. 145* - თუ გინდ, მკედარი გაგემთელბინე, მაღირსებდე ტუბილ საღამს.

ოჭარუანს (ოჭარაუ ალირსა, უჭარაუუ უღირსებია, ნოჭარაუ(მ) ალირსებდა თურმე) *გრდშ.* ალირსებს. აჭარუაფუნს (აჭარა ელირსა, ჩარაუ ღირსებია) *გრდშ. ენებ.* ოჭარუანს ზნისა - ელირსებია. ოჭარაფაფუნს (ოჭარაუ(მ) ალირსებინა, უჭარაუ(მ) ალირსებინებია, ნოჭარაუ(მ) ალირსებინებდა თურმე) *ააუშ.* ოჭარუანს ზნისა - ალირსებინებს. *ოჭარაუ(მ) მიჭ. ენებ. მყ.* საღირსებელი. *ჩარაუ(მ) მიჭ. ენებ. წარს.* ღირსებელი. *ნაჭარაუ(მ) მიჭ. ენებ. წარს.* ნაღირსებელი. *ნაჭარაუ(მ) მიჭ. ენებ. წარს.* ღირსების საფასური. *უჭარაუ მიჭ. უარყ.* უღირსებ'ელი.

ჭარბილი-ი (ჭარაფილი/რს) *მიძღვ. ენებ. წარს.*
ოჭარუანს ზმნისა - ღირსაბუღლი,
ღირსაძმინლი.

ჭარბა (ჭარგას) შრამლი. პირველად მიაწერან
ურქენო მუში ჭარგა ფსუას: *ქსს, I, გვ. 221* -
მის პერინა, პირველის წერას (დაუნყებენ) მის
ჭრელ ფრთას. ოთიფურცუ ჭარგა პირემც
გაფარულად ფარულად: *აა, I, გვ. 25* - ნალ-
კოტში (სათიბში) ჭრელი კოკრების ირგვლივ
პელები დაფარულატებენ. ჭარგა შიილებე:
ჩე, უჩა, ჭითა, შქირუ... ფერეფი ესეგარილი -
ჭრელი შიილება: თეთრი, მავი, ნითელი,
რუხი... ფერები არეული. თქუანა იტყვიან:
ჭითა ჭარგა - ნითელი ჭრელი; უჩა ჭარგა -
მავი ჭრელი; ჩე ჭარგა თეთრი ჭრელი. გოჭარ-
გე მოჭრელი. უჩა თხა ჩეთ გოჭარგილი -
მავი თხა თეთრით აჭრელეული. *იხ. რჭელი.*

ჭარდაპი (ჭარდაკის) იგივეა, რაც ჭანდაკი.

ჭარდაპება (ჭარდაკებას) სახელი ჭარდაკენს
ზმნისა - ჭადრაპობს. თავი იბრადეს,
ჭარდაკენდეს: *აა, 2, გვ. 77* - აქ მღეროდ-
ნენ, ჭადრაკობდნენ (ჭადრაკს თამაშობდნენ).

ჭარღლი (ჭარელიას) შრამლი. *იხ. კორობა.*

ჭარღლი (ჭარილს) *მიძღვ. ენებ. წარს.* ჭარუნს
ზმნისა - 'დაწარილი.

ჭარაპლა (ჭარკალას) სუსტი აბაბუღების,
მაბრამ მამად მოძრაპი (აქტიური),
მონდომავალი პირი; მისამ ტანის რხეპით
ჩაპარი სიარული სრეპივი.

ჭარაბნაღლი (ჭარკანელს) *იხ. გოჭარკანელი.*

ჭარაბნაღი ბრინა პარბორბლა (*მ. ბოდ., II, გვ. 128*).

ჭარაბნა (ჭარკანუას) *იხ. გოჭარკანაუა.*

ჭარაბნა (ჭარკენგის) იგივეა, რაც ჭაკინი,
ჭაკუნა; ჭარკინი.

ჭარაბნა (ჭარკეატანას) *მოქან. კომსოვნი,*
კომსოვნი (ა. მავ.). შორ. ჯარკეატანა.

ჭარაბნი (ჭარკინის), **ჭარაბინა** (ჭარკინუას)
შრამუნით (ჩოგნით) ბურთის თამაში.
გააკეთებდნენ ხის ბურთს, რომელსაც
მოკაუჭებული ვოხით - ჩოგნით (ჭარკინით)
სცემდნენ და თითოეული მხარე ცდილობდა,
ლელო გაეტანა (*ს. მაკალ., გვ. 278*). *შორ. გურ.*
ჭაკუნი ბურთის თამაში თანემოკაუჭული
ვოხით (*ი. ჭყ., ს. ჭყ., ა. ლა.*).

ჭარაბნი (ჭარკონიას) იგივეა, რაც
ჭარკონტია, - ბრიბალი, პარიმხალი.

ჭარაბნა (ჭარკონტიას) იგივეა, რაც
ჭარკანტია, ჭარკუნტია, -
პარბორბლა; ბრიბალი.

ჭარაბნი (ჭარკუნს) იგივეა, რაც ჭაკური,
ჭარკინის სათამაშო ჭოხი.

ჭარაბნი (ჭარკუნს) იგივეა, რაც ჭაკური,
- კაუჭო ჭოხი ბურთის სათამაშოდ.

ჭარაბნა (ჭარკუნტიას) *იხ. ჭარკანტია,*
ჭარკონტია.

ჭარაბნი (ჭარკენს) იგივეა, რაც ჭაკური.

ჭარაბნა (ჭარკენტიას) იგივეა, რაც
ჭაკუნტია. მუშუში დუღო იკვარკენტე
ჭაკუნტია მელახმე: *მასალ., გვ. 70* -
თავთიანთის ბზრიალეს ქარბორბლა გლმა
მხრიდან.

ჭარაბა (ჭარუას) სახელი ჭარუნს, იჭარუნს
ზმნათა - წარა. გინმე ლერისმ ჭარაუნს
კუნუხენქ ჩქინი დეცე: *აა, 2, გვ. 80* - გრძელი
დექის წერისაგან შევიკაებ თავს (დავახეინებ
ჩემს თავს). ხელო ჭარუნს - ზის და წერს.
მუ გიწა, მუ გიჭარა: *ქსს, I, გვ. 51* - რა
გიბრია, რა დაგინერო. თიში სახელი იო
იჭარუნდეს: *მ. ნუბ., გვ. 21* - იმისი სახელი
ყოველთვის იბერებოდა.
ჭარუნს (წოჩარა დაწერა, წოჩარა დაუნერა,
წოჩარა დაწერა) დანერა თურმე გრძმ წერს.
იჭარუნს (წოჩარა დაწერა, წოჩარა დაუნერა)
გრძმ სათე. ქე. ჭარუნს ზმნისა - იწერს
თავისთვის.
უჭარუნს (წოჩარა დაუნერა, წოჩარა დაუნერა)
გრძმ სახე. ქე. ჭარუნს ზმნისა - უწერს.
იჭარუნს (წოჩარა დაწერა, წოჩარა დაწერა)
დანერლა გრძე. ენებ. ჭარუნს ზმნისა -
იწერება.

აჭარუნს (წოჩარა დაწერა, წოჩარა დაუნერა)
დაწერია) გრძე. ენებ. უჭარუნს ზმნისა -
წერება.

იჭარუნს (იჩარა შესაძლებელი გახდა
დაწერა, -) გრძე. შესაძლ. ენებ. ჭარუნს
ზმნისა - შეიძლება დაიწეროს.

აჭარუნს (აჩარა შეძლო დაწერა, - წოჩარა დაწერა)
შესაძლებია დაწერა) გრძე. შესაძლ. ენებ.
უჭარუნს ზმნისა - შეუძლია წეროს.

ოჭარაფუნას (ოჩარაფუნა აწერია, უჩარაფუნა
უნერინებია, წოჩარაფუნა აწერინებდა
თურმე) კაუჭ. ჭარუნს ზმნისა - აწერინებს.
მაჩარაღი, მაჩარა მიჭო. მიჭმ. წერაღი, დამწერი.
ოჩარაღი, ოჩარა მიჭო. ენებ. ზე. სანერი.

აჭარა *მიძღვ. ენებ. წარს.* დანერლი, წერილი.
ნაჩარა მიჭო. ენებ. წარს. ნანერი.

ნაჩარა *მიჭო. ენებ. წარს.* წერის საფასური.
უწარაფუნა მიჭო. უარე. უწერი, დაუნერელი. *შორ.*
ლაზ. ჭარ: ოჭარუნ წერა (ს. მარი).

ჭარა ლოკიონი-ი (ჭარა ლოკიონის) წარა
და კითხვა. ჩქიმო ონჯლორე ლეკ ართის
ვარა ვა გიჭედას ჭარა ლოკიონი-ი:

ჭაჭახელი (ჭაჭახელი/რს) *მიძე. ენებ. წარს.*
ჭაჭახანი – ზმნისა – დაბრუნისლი;
დაწინისლი.

ჭაჭახუა (ჭაჭახუას) სახელი **ჭაჭახანი** ზმნისა –
‘დატყუანა; წინაშე’. უკული ოჭინახეს ჭაჭახს
ქვეთოჭაჭახანილით ართ კუთხეთზე;
მანაღობი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 157 – შემდეგ
სანწახელიში ჭაჭახს ჩავტყუენილით ერთ კუთხეთში
(კუთხისკენ).

ჭაჭახანი (წოჩახანი დატყუენა, წოჩახანი
დაუტყუენია, წონოჩახანი) დატყუენიდა თურმე)
გრძლ. ტყუენის, წნეხს.

ჭაჭახანი (წოჩახანი დაუტყუენა, წოჩახანი
დაუტყუენია) *გრძლ. მანსხე. ჟე. ჭაჭახანი*
ზმნისა – უტყუენის, წნეხს.

ჭაჭახუ(ე) (წოჩახანი დაიტყუენა,
წოჩახანი დატყუენილი) *გრძლ. ენებ.*
ჭაჭახანი ზმნისა – იტყუენება, იწნეხება.

ჭაჭახე(ე) (წოჩახანი შესაძლებელი ვახდა
‘დატყუენა’, ‘დაწნეხა’; –) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.*
ჭაჭახანი ზმნისა – შეიძლება ‘დაიტყუენოს,
დაიწნეხოს.

ჭაჭახე(ე) (წოჩახანი შეძლო ‘დატყუენა’,
‘დაწნეხა’; –) წონოჩახანი შესაძლებელია
‘დატყუენა’, ‘დაწნეხა’ *გრძლ. შესაძლ. ენებ.*
უჭაჭახანი ზმნისა – შეუძლია ტყუენოს,
წნეხოს.

ჭაჭახაფუანი (წოჩახანი ატყუენიანი, აწნეხიანი;
წოჩახანი უტყუენიანობა, უწნეხიანობა;
წონოჩახანი ატყუენიანობა, აწნეხიანობა
თურმე) *კაუჭ. ჭაჭახანი* ზმნისა –
ატყუენიანობს, აწნეხიანობს.

ჭაჭახალი *მიძე. მოქმ. მტკუენელი, დამწნეხელი.*
წოჩახალი *მიძე. ენებ. მე. სატყუენი, ‘დაწნეხი.*
ჭაჭახალი *მიძე. ენებ. წარს.* ‘დატყუენილი,
‘დაწნეხილი.

წოჩახალი *მიძე. ენებ. წარს.* ნატყუენი, ნაწნეხი.
წოჩახალი *მიძე. ენებ. წარს.* ტყუენის, წნეხის
საფასური.
წოჩახალი *მიძე. უარე.* უტყუენი, უწნეხი. *შედრ.*
ჭახუა.

ჭაჭილი (ჭაჭილი/რს) *მიძე. ენებ. წარს.* ჭაჭუნს
ზმნისა – ასხმული, აცხმული. *იხ. ჭაჭუა.*

ჭაჭა (ჭაჭუას) სახელი **ჭაჭუნს** ზმნისა – 1.
ბარკავეული სიბრძნის ძაფზე ასხმა, აცხმა
რისამე (*მეფ., ბლის, უნაბის, თევზის...*) დიდი
ბარკაველი. – ასხმულია. 2. შამის
შეღებავ კუჭ-წინადავი ბაჭაღა...
ურჩაბის ჭაჭუნა საბოთით – უნახს
ასხამენ წაზმთორღ. ხომალა ლლის ჭაჭუნა
შონახებელი – გაზმარ ლელეს ააცხამენ
შესანახად. ქიანა ბული უჭკომე ღო
გუჭაჭუნ – ქვეყნის ბალი უჭამია და
გუჭაჭუნა. ართი ჭაჭუნა ჩხომი ქუუყლირუ
– ერთი აცხმა თევზი უყიდა.

ჭაჭუნს (წოჩახანი, წოჩახანი აუხამს,
წონოჩახანი) ასხამდა თურმე) *გრძლ. წინახამს,*
‘აწყვამს რასმე.

ჭაჭუნს (წოჩახანი აიცვა თავისთვის; წოჩახანი
აუცვამს, აუხამამს) *გრძლ. სათავ. ჟე. ჭაჭუნს*
ზმნისა – წინახამს, ‘აიცივამს რასმე (ნახლს,
უნახლს...) თავისთვის.

ჭაჭუნს (წოჩახანი აუხამს, წოჩახანი აუხამამს) *გრძლ.*
სახხე. ჟე. ჭაჭუნს ზმნისა – ‘უხამამს,
‘აუცვამს (ბევრს ერთად).

ჭაჭუნს (წოჩახანი აიხმა ბევრი ერთად,
წოჩახანი ასხმულია) *გრძლ. ენებ. ჭაჭუნს*
ზმნისა – ‘აიცივება, ‘აიხმება (ბევრი ერთად);
‘გაიცივება ნაწლავში.

აჭაჭუნს (წოჩახანი შეძლო აუხამა, წოჩახანი ასხამია)
გრძლ. ენებ. უჭაჭუნს ზმნისა – ესხმება,
ეცივება ბევრი ერთად.

იჭაჭუნს (წოჩახანი შესაძლებელი ვახდა ასხმა, –) *–*
გრძლ. შესაძლ. ენებ. ჭაჭუნს ზმნისა –
შეიძლება ‘აიხმას (ბევრი ერთად), ‘აიცივას.

აჭაჭუნს (წოჩახანი შეძლო ‘აუხამა, –) წონოჩახანი
შესაძლებელია აუხამა, აეცივა) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.*
უჭაჭუნს ზმნისა – შეუძლია ‘ასხამს, ‘აწყვას.
ოჭაჭუნს (წოჩახანი ‘ასხმევიანი, წოჩახანი
‘აუხამევიანობა, წონოჩახანი ‘ასხმევიანობა
თურმე) *კაუჭ. ჭაჭუნს* ზმნისა – ასხმევიანობს,
აეცივიანობს (ერთად ბევრს).

გაჭაჭუნს *მიძე. მოქმ. ამსხმელი, ამციველი.*
წოჩაჭუნს *მიძე. ენებ. მე. ასახმელი, ასაციველი.*
წონოჩაჭუნს *მიძე. ენებ. წარს.* ასხმული, აცივული;
გაჭაჭუნს.

წოჩაჭუნს *მიძე. ენებ. წარს.* ანახამი, ანაცივმი.
წონოჩაჭუნს *მიძე. ენებ. წარს.* აცივის, ასხმის
საფასური.
წონოჩაჭუნს *მიძე. უარე.* აუხამელი, აუციველი.

ჭაჭილი (ჭაჭილი/რს) *მიძე. ენებ. წარს.*
ჭაჭილი ზმნისა – უწნეხ
დაბუნდავეული (კომი, ტალახი...).

ჭაჭილი (ჭაჭილი/რს) სახელი **ჭაჭილი** ზმნისა
– უწნეხ დაბუნდავეული (კომი, ტალახი).
ყვლილი წაქსი ოკო დოჭაჭილი უწნეხი
ვეშელენ – ყველი ნაქში უნდა დაბუნდავე,
იხე არ შეიძლება ამოყვანა (ვერ ამოიღებ).

ჭაჭილი (წოჩახანი დაბუნდაველი, წოჩახანი
დაბუნდაველი, წონოჩახანი დაბუნდაველი
თურმე) *გრძლ. უწნეხ დაბუნდავეს (კომს,
ტალახს).*

იჭაჭილი (წოჩახანი დაბუნდაველი, წოჩახანი
დაბუნდაველი) *გრძლ. სათავ. ჟე. ჭაჭილი*
ზმნისა – იბუნდავეს თავისას.

უჭაჭილი (წოჩახანი დაბუნდაველი, წოჩახანი
დაბუნდაველი) *გრძლ. სახხე. ჟე. ჭაჭილი*
ზმნისა – უბუნდავეს.

იჭაჭილი (წოჩახანი დაბუნდაველი,
წონოჩახანი) დაბუნდაველი) *გრძლ. ენებ.*

ჭ ა ჳ უ ტ ა ნ ს ზმნისა - გუნდავდება.
აჭაჭუტუე(ნ) (ააიააბა დაუგუნდავდა, აოააბაბა დაჭუნდავებია) *გრდუე. ვნებ.*
უჭ ა ჳ უ ტ ა ნ ს ზმნისა - უგუნდავდება.
იჭაჭუტე(ნ) (ოაიააბა შესაძლებელი გახდა დაგუნდავება,-) *გრდუე. შესაძლ. ვნებ.*
ჭ ა ჳ უ ტ ა ნ ს ზმნისა - შეიძლება დაგუნდავდეს.
აჭაჭუტე(ნ) (აიააბა შეძლო 'და' გუნდავებინა,-, აინოააბა(ნ) შესაძლებელი დაგუნდავება) *გრდუე. შესაძლ. ვნებ.*
უჭ ა ჳ უ ტ ა ნ ს ზმნისა - შეუძლია 'და' აგუნდავოს.
ოჭაჭუტაფუნს (ოაიააბააა აგუნდავებინა, ააიააბააააა უგუნდავებინებია, აოაიააბააააა აგუნდავებინებდა თურმე)
კ ა ჳ უ ტ ა ნ ს ზმნისა - აგუნდავებინებს (ცომს, ტალხს).
მაააბაბალი მიძლ. მოჟმ. 'და' მგუნდავებელი ცომისა.
ოაააბაბალი მიძლ. ვნებ. ზე. 'და' საგუნდავებელი.
ააააბაბა მიძლ. ვნებ. წარს. 'და' გუნდავებელი.
ნაააბაბა მიძლ. ვნებ. წარს. 'და' ნაგუნდავები.
ნაააბაბაბა მიძლ. ვნებ. წარს. 'და' გუნდავების საფასურია.
უააააბაბა მიძლ. უარყ. 'და' უგუნდავებელი. *იხ.*
ჭაჭუტუა. *შდრ. გურ.* ჭაჭუტა ჩვილი, ახლად ამოყვანილი ყველი (*ე. ბერ., ს. უღ.*).

ჭაჭაჭაჭა-ლი (ჭაჭაჭაჭა) იგივეა, რაც **ჭყყაჭყყა ლ ი**, - შაჟანდი, ტატხანი (*შდრ. იმერ.* ჭაჭყანი ტატყანი, დაღლინი (*ე. ბერ.*)).

ჭაჭაჭაჭა (ჭაჭაჭაჭა) *იხ.* ჭყაჭყაჭა.

ჭაჭაჭა (ჭაჭაჭა) იგივეა, რაც **ჭყყაჭყყა** ; **ჭყყაჭყყა**.

ჭახალ-ი (ჭახალ/რს) *მოკან.* იგივეა, რაც **ჭ ა რ - ხ ა ლ ი**, - თნაღამურა (*ა. ზყ.*). *შდრ. ლაზ.* ჭახალი ჭარხალი (*ა. ზყ.*). *0* ჭახალიშა უკუ ღული თალღამურას უფავს თავი, - იტყვიან მამაკაცზე, რომელსაც თავზე თმა არ აქვს, მელოტია.

ჭახანი-ი (ჭახანს) ცოტა ხანი. ჭახანს/ც *წაზ.* ცოტა ხანს. ძღაბი, ჭახანც ქუმალია!; *ქხს, I, გვ. 197* - გოგო, ცოტა ხანს მაცალე! გაჩერდეს **ჭახანს** : *ა. ცაგ., გვ. 29* - გაჩერდა ცოტა ხანს. *შდრ. ჭე.* ჭოჭიე ჭახანი ← ჭოჭიე ხანი პატარა (ცოტა) ხანი. *შდრ. ჭეხანი.*

ჭახანში (პირა) *წაზ.* ცოტახანს მაინც. ჩემი ოსური, ჭახანს ვა რ ა ჩემი სახელი ვადინუა; *ქხს, I, გვ. 29* - ჩემო ცოლო, ცოტა ხანს მაინც ჩემი სახელი არ დავარგო.

ჭახანში უკუღი *წაზ.* ცოტახანს მომდებ. **ჭახანსი** უკუღი ოსური ქითისთა; *ბ. ხუძ., გვ. 248* - ცოტახანს შემდეგ ცოლი (ქალი) ითხოვა.

ჭახანა-ი (ჭახანაგის) // **ჭახანა-ი** (ჭახანაგის) ხის ჭურჭლი - კენარჩას ბამოსათღალი

ხალსანაწი-ირალი (*მასლები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 228; 234*).

ჭახან (ჭახანს) სახელი **ჭახუნს** ზმნისა - 1. წნება; წურვა ჰურძინისა; ჭნება; 2. ჭახანი (ჭიქისა). **ჭურძენს ჭახუნს** - ყურძენს წურავს (წნებს). **ქუჭახანა** არ არიანს ღო გეფშეთა ღვინი - ჭიქები ვუჭახუნოთ ერთმანეთს და შეესვათ ღვინო. **ჭახუნს** (აოაბა დანწება, ააააბა დაუნწებია, აინოააბა(ნ) დანწება თურმე) *გრდმ. წნებს,* წურავს ყურძენს. *შდრ. ლაზ.* ჭინახს; ოჭინახუ წნება, წურვა (*ბ. მარი.*) *იმერ.* ჭნება წნება.

ჭი (ჭეს) ცოტა; ნაწილი (პატარა). **ჭე** ← ჭოჭე (დაიკარგა პირველი მარცვლი). **ჭეს წაზ.** ცოტას. **ჭე ძვირი ქორენია**; *ქხს, II, გვ. 36* - ცოტა ძვირი (კი) არისო. ძღაბის ჭე ქე ქეუწყინე; *ა. ყოფხ., გვ. 88* - გოგოს ცოტა (კი) ეწყინა. **გუპეკორდ ჭე ქე** : *ბ. ხუძ., გვ. 204* - გაუპეკორდ ცოტა. **ოკოლდ**, თიმ ღლას **ჭე უ მ ო ს ი** არღელი მიილგკონი; *ქხს, II, გვ. 40* - უნდოდა, იმ ღლეს ცოტა მეტი ადგილი მიეკლო.

ჭიბა (ჭიბას) სახელი **ოჭუ(ნ)** ზმნისა - შირაბა; ღამართაბული აქვს; თვისიბაღ აქვს; ახანისთაბს. **მუ გ ო ჳ უ ნ ი**, ქომაჭოი! - რა გჭირს, მითხარი. თენა თაში მ ო ჳ უ ღ ა ს ; *ქხს, I, გვ. 83* - ეს ასე მჭირენია. **ჯარი მ ო ჳ უ ე** - ჯავრი არ მჭირს (მაქვს). **ფერი ღახალა ოჭუ ე**, ვამკოსქიღუ - ისეთი ავადმყოფობა ჭირს, არ მორჩება.

ოჭე(ნ) (მხოლოდ აწმყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრდუე. სტატიკ.* სჭირს. *იხ.* ჭვენა.

ჭთი // **ჭთი** *წაზ.* ცოტათი. **მუჟამსითი ჭე თ ი** ღიჭუუ ზაჭაპურიანი... - როდესაც ცოტათი შეინებება ზაჭაპურიანი... ჭე თ ი ვარა ქორეჩქილი! - ცოტათი მაინც მოუსმინე! *იხ.* ჭე.

ჭოლ-ი // **ჭირ-ი** (ჭელ/რს) *მიძლ. ვნებ. წარს.* ჭ ა ნ ს ზმნისა - შიქარილი. **ჯარი ჭე ღ ი** ძიქვა მახაბუ - კარგად შეეკრილი შარვლი აძვივა.

ჭიმი-ი (ჭემს) იგივეა, რაც **რჭემი**, - აღამანის (ქალის, კაცის) სასამსო ორბანოს ირგმლივი ამოსული თმა. ჩუთუს უწოის; მუშენი ვაართუქია? - ჭე მ ი მოცილუნია - ცვედანს ჰკითხეს; რატომ არ შეგვიო? - თმა მიშლოსო. ათე ღელიბიქ ჭე მ ი გეთითსოფ ღო ქიმეჩე; *ბ. ხუძ., გვ. 298* - ამ ღელაბერმა ბა მისცა. გამორგოჯა და მისცა.

ჭინწილი (ჭენწყარს) *ტროპ.* ჭანისწყალი (მდინარე). **ჭენ წყ ე** პიე გინობდეს ინეფიშო ღურჭული; *მსალ., გვ. 62* - ჭანისწყლის პირს მოსდებოდა მათი ჭიჭიჭი (მღერა).

ჭინწი (ჭენწყოს) იგივეა, რაც **ჭე მ წყ ო**.

ჩემი (←*ჩემი* ცოტა ზევით) **ჭევი** ქიმკაჭკალი - ცოტა ზევით მიაჭედე.

ჩერეხი (ჭერეხის) ძვინანი ადგილი. *იხ. რეჭვი, რეჭვი. შდრ. იმერ. ჭერეხი ქვა-ხინჭკიანი ადგილი (ე. ბერ.).*

ჩერაჟ (ჭერაჟს) იგივეა, რაც **ჩერეჟ**, - ქოშლი.

ჩერაჭი (ჭერაჭს) იგივეა, რაც **ჭერეჭო**, - შრალი. **ჭერეჭე** ქოთომეფი ცურულ - ჭრელი ქათმები ჰყავდა. ქანაჲ **ჭერეჭე** რენია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 142* - ქვეყანა ჭრელი არისო.

ჩერაშაბ (ჭერაშაბს) *იხ. აჭერაშაბა.*

ჩერაშო (ჭერაშოს) იგივეა, რაც **ჭერეჭე**, - შრალი. ჩემი **ჭერეჭო** ია ქოთომი ხო ვაიძირე? - ჩემი ჭრელი ქათამი ხომ არ გინახავს?

ჩის/ჩისმ *იხ. ჭე.* - *ზნწ.* ცოტას. **ჭეს** ქააწუნხენე: *ი. ყოფშ., გვ. 27* - ცოტას (კი) აწუნხეს. ფორქის ჩებთხინუა **ჭეს**: *ი. ყოფშ., გვ. 165* - ცოტას ჩამოცილებ ფიქრს. **მა ხოლო ჭეს** გ ქიმეგებარებუქ: *შ. ხუბ., გვ. 4* - მეც ცოტას მოგებმარები.

ჩილრა (ჭილრას) გუდის ყველი. მზადდება ამგვარად: რძეს განურავენ ხარაძეში და ჩაასხამენ გუდაში, ცოტა წინაქიან მარილს ჩაასრიან. გუდაში ჩაასხამენ ათ-თხუთმეტ ნაწევლს. რძე შედედდება (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 217*).

ჩიმიმარიტი (ჭიმიმარიტის) ჭიმიმარიტი.

ჩიჭი (ჭიჭეს←*ჭიჭე-ჭიჭეს*) ცოტ-ცოტა. **ჭეჭეთ** *ზნწ.* ცოტ-ცოტად. **ჭეჭეთ** იკეთონე საქმე - ცოტ-ცოტად შეიძლება გაკეთდეს საქმე. **ჭეჭეს** *ზნწ.* ცოტ-ცოტას. ასე **ჭეჭეს** ჭკუნს - ახლა ცოტ-ცოტას ჭამს. **კულატი** **ჭეჭეთ** სოციალიზმის ქემიშარდუნია - კულაკი ცოტ-ცოტათი სოციალიზმს შეეზრდებაო.

ჩიჩაიშობა (ჭეჭეთობას) შინაქოქონობა. იმართე როდა წელიწადში ორჯერ: ძველი სტილით 20 ივლისსა (წმინდა ელისა) და 15 აგვისტოს (მარიამობის წინა საღამოს). ანთებდნენ კოცონს კუდიანების შესაშინებლად (*ი. ყოფშ., ე. ბერ., I, ქართ., შდრ. ბერ. ჭაჭეეთი, ჭაჭეეთობა (ე. ბერ., ა. ლლ.).*

ჩიჩხი (ჭეჭხის) *ტომონ.* სახანა-სამთისნი ადგილი; ძვინანი ადგილი.

ჩიჩყო (ჭეჭყოს) იგივეა, რაც **ჭყაჭყო**.

ჩიჩყონა (ჭეჭყონას) იგივეა, რაც **ჭყაჭყონა**, - საფლკობი.

ჩინანი (ჭეხანს) იგივეა, რაც **ჭახანი**, - ცოტა ხანი. **ჭეხანი** ← **ჭე+ხანი** ← **ჭიჭე+ხანი** ცოტა ხანი. **ჭეხანი** ქე გემულებ: *ქსს, II, გვ. 46* - ცოტა ხანი გავიდა. **ჭეხანს** *ზნწ.* ცოტა ხანს. **ჭეხანს** ქელარდიკო გალუე: *ქსს, I, გვ. 165* -

ცოტა ხანს მდგარიყავი ვარეთ. **ჭეხანს** ცე თეტი ქედოსქვლე: *ი. ყოფშ., გვ. 56* - ცოტა ხანს იქ დარჩა. **ქორმულია** **ჭეხანს** ც ვარა: *ქ. საბუშ., ქსს, გვ. 121* - გახსოვდეთ ცოტა ხანს მანც.

ჩიჩაიში (ჭეაიში), **ჩიჩაიში** (ჭეეიში) წვამთი. ართი ჭევათი ი მისხირს ვაულუ - ერთი წვეთი სისხლი არ წამოსულა. ათეს მუდა **ჭევათი** დინდგულასინი, თიმმა წინას იცოცხლო! - ამამი რამდენი წვეთი იდგას (შიგნით), იმდენ წერს იცოცხლო! *იხ. ჭევათი // ჭევათუა; შდრ. ნელს. ჭევათი წვეთი (ა. ლლ.).*

ჩიჩაიში (ჭეაიში), **ჩიჩაიში** (ჭეაიში) სახელი **ჭევათანი** ზნისა - წვამთა, წვამთა; წვამთა (წვეთების დინება). ტამტი ქულადგი, **ჭევათანი** - ტამტი დაუდგი, წვეთავს. **ჭევათანი** (ჩაითუ) ინვეთა, უჩაითუ უწვეთავს, წიჩაითუ(წ) წვეთავდა თურმე *გრდუე. საშ-მოქმ.* წვეთავს, წვეთები ჩამოდის (*მაგ., შერიდან...*).

ჩიქალი (ჭეალ/რს) მჭვალნი. ადამიანე ცოროფამი უღუაღეს გურუე **ჭევალი**: *მასალ., გვ. 27* - ადამიანს სიყვარულის რომ ჰქონდეს გულში მჭვალი. **ხასლეუმს** მიღუ ორო **ჭევალი**: *ქსს, I, გვ. 81* - გვერდებში მიქეს სულ მჭვალი. *შდრ. ჭევალა.*

ჩიქალა (ჭეალას) 1. იგივეა, რაც **ჭევალი**, - მჭვალნი, მჭვალნი. უსამევილო ჩაურცხელი ქემუგოგე გურუსე **ჭევალი**: *ი. ყოფშ., გვ. 109* - უსამევილო მოუმორებელი მომარტყა გულში მჭვალნი (ჭვალი). 2. წველა (საზომი). - ძროხისნი ერთი მოწვალით მიღვაგული ყველი, - ყველის ქვეარი (ერთი ნაწველისგან). აკა **ჭევალი** ყველი ქომოტი - ერთი წველა ყველი მიეცი. 3. წველა. ჩხოვს ბრელი **ჭევალი** ქემოტი. - ძროხას ბერი წველა (რომ ინველოს) მიეცი (*ს. მაკალ., გვ. 330*). **ჭევალი** ვა უღუნს, ის სამეგარიო უა უტებუნია: *ი. ყოფშ., გვ. 182; ხალხ. სიბრ., I, გვ. 175* - წველა ვისაც არ აქეს (ძროხას არ ეწველებ), სალოცავი არ სწყალობსო (არ უთებებო). *შდრ. ლაზ. ჭევალი: ოჩქვეალუ წველა (ნ. მარი). შდრ. ძე. ქართ. წველი რძის ნანარბი (ქაშა).*

ჩიქალა (ჭეალას) იგივეა, რაც **ჭევალი**, - ახალამოსული თხემალა. *შდრ. ჭევალა, ჭევერთი.*

ჩიქალა (ჭეალის) ქლანჭი, ჭანბი; ბრჭვალაში. თიმი **ჭევალი** იკა ვაგმმართინე: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეს., გვ. 61* - მის ბრჭვალებს თავი ვერ დავაღწიე. *შდრ. ჯღვალაკი.*

ჩიქალი (ჭეალის) *მაგ. ენებ. წარს.* **ჭევალი** ხანს ზნისა - 'მონწველილი.

ჩიქალა (ჭეალას) სახელი **ჭევალი** ხანს ზნისა - 'მონწველა. რგილი გურთი ფუფი ორემქ

მწკრივებში) *გრდუუ. ენებ.* ეჭირვება, ეტყვიება.
აჭვენუაფუ(ნ) იგივეა, რაც აჭვენუ(ნ).

პეპენაპა (ჭვენუას) *იხ.* გინოჭვენუაპა.

პეპენარომა (ჭვენიერობას) რელიგიური დღესასწაული სოფელ ბანძაში (მარტვილის რაიონი). ახალკვირას (ახალგაზმას), აღდგომის მიმდევრო კვირას, ის ქალთა აღდგომის (ოსურ თანაფა) სახელითაცაა ცნობილი, მაურკარში, ეკლესია – სასაფლავოს (ბანძის ცენტრშია) მახლობლად, იკრიბებოდნენ ბანძელები თავიანთი სტუმრებით. მღვდელი დალოცავდა ტყავის ბურთს, შემდეგ ერთ-ერთი უზუცესი ბანძელი გამოიტანდა მას და შეისროდა მაღლა. ამით იწყებოდა ლელოს თამაში. მანამდე მოზურთაღნი გაიყოფებოდნენ ზემო და ქვემო ბანძელებად ან ცოლიან-უცოლოლებად. ერთ-ერთი მხარე გაიტანდა ლელოს. ამის შემდეგ მიდიოდნენ ეკლესიის ეზოში წინასწარ შერჩეული ხის მოსაგლეჯად. მოგლეჯილ ხეს სამეურ შემოატარებდნენ ეკლესიას სიმღერა-გალობით და იქვე მიაყუდებდნენ (*დაწერილობით იხ. ს. მაკალ., გვ. 370-372*).

პეპრა-ი (ჭვერთის) ხის მომარკო ნედლი ტომტი, მუარანის შიმილი. თხოუმში ჭვერთით დობხარგუ ურეში – მურყნის ნედლი ტომტებით დატვირთა ურეში.

პეპრა-ი (ჭვერხის) ბამბახარი, ფიჩხად ძვეული პუპაი, ფსანი.

პეპრაპა, პეპრაპა (ჭვერაპა/ა-ს): ჭვერაპა/ა/ე ყველა ახალმოყვანილი, პატარა (ჭყინჭი), კობჭა ყველი (*საპირისბ. ბუფკოლირი*). თელ ქიანა აკობრული ართ ჭვერაპა/ა/ე ყველი *იხ. ს. 240* – მთელი ქვეყანა შემოვირბინე ერთი პატარა (ნველა) ყველის გამო. *იხ.* ჭვერაპა/ა/ე. შდრ. ჭვალაყვალი.

პეპრაპა-ი (ჭვერაპა/ა-ს) იგივეა, რაც კეპკერეში, – ჩვილი, ახალამოყვანილი ყველი (*ქ. ჭარ.*). თულდ დოსქილუ ჭვერაპა/ა/ე ყველი, უნუქმიზინგ – ქვეით დარჩებოდა ჩვილი ყველი, გადაუზღული (გარდაუქმნელი). სარქუარო გაღვენულე ართი ჭვალა ჭვერაპა/ა/ე – სარქუარ გაქენბოდა ერთი ნველა ახალმოყვანილი (ჩვილი) ყველი.

პეპა (ჭვიას) ბოტან იგივეა, რაც ჭვე, – ჩვეულბარიში შვაპი (*ხ. შარ.*).

პეპა (ჭვიას) იგივეა, რაც ჭვიაფი, – ბრნინეპა. 2. შრინეპა. ჭვიანს ნოხელეშე კეინა – ჭრინავს ტოტდან სკეინა.

პეპალ-ი (ჭვიალს) იგივეა, რაც წიაფი, – ნინილის ხმიანობა.

პეპა-ი (ჭვიაფის) სახელი ჭვიანს ზნისა – 1. ბრნინეპა, ბრჭპინეპა. უჩა სერო იგყოფ ლო დლაში მურეუ, მოჭვიანც – შავი დამე იმალება და დლე მოდის, გამოჭვივის. **ოქროსალეო ჭვიანს** – ოქროსალეთი ჭვივის. 2. **ნინილის ნინილი**. ჭვიანს/ც (ჩვიამ იბრწყინა, უჩიამა უბრწყინავს, ნოჩიამა) ბრწყინავდა თურმე) *გრდუუ.* ჭვივის, ბრწყინავს; ნივის. **მაჟორაი მიშ.** *მოქ.* მბრწყინავი. **ოჯორაი მიშ. *ენებ. მე.* საბრწყინი. **ნაჟორა მიშ. *ენებ. წარს.* ნაბრწყინი. **ნაჟორაი მიშ. *ენებ. წარს.* ბრწყინვის საფასური.******

პეპა-ი (ჭვითაფის), **პეპა** (ჭვითაფს) 1. იგივეა, რაც ჭვიტაფი, – შრინეპი, შრინეპა (*ქ. ჭარ.*); შპიჭიპი (ფრინევისა); ძნასა. ჭვიანს (ჩვითა იჭიჭკია, უჩიოთა უჭიჭკია, ნოჩიოთა) ჭიჭკიება თურმე) *გრდუუ.* *საშ.*–*მოქ.* ჭიჭკიებს, ჭრინავს. 2. ბრწყინეპა, ბრჭპინეპა.

პეპალ-ი (ჭვიკალს) იგივეა, რაც ჭვეკაერე.

პეპალ-ი, პეპალ-ი (ჭვილ/რს) *მიშ.* *ენებ. წარს.* ჭუნს ზნისა – დამნეპარი, შამნეპარი. // *ვადატ.* ტუნნი. **დამხირიშ ჭვილი** ლო დლაში ჭვილი ეირხლო ჭვილი რენია: *თ. სახოყ.* *გვ. 245* – ცეცხლით დანეპარი და მდღურით დამნეპარი ორივე დამნეპარი. ჭარა ჭვილი ჩიში დლეს: *ი. ყიფშ.* *გვ. 139* – ბედ დამნეპარ ჩემს თავს. ქეარა ჭვირი აფუ შქირენით: *ი. ყიფშ.* *გვ. 175* – მუცელი ნევის (დამნეპარი აქეს) შიშილით. გაგმანწყუ ჭვილი ფი: *მ. ხუბ.* *გვ. 238* – გამონაყი შემწერები. 0 ჩიში ცოლაში ჭვილი საცოდავი (ჩემი ცოდვით დამნეპარი): თე ჩიში ცოლაში ჭვილი ცევალო ქეკობირაფუქ: *ქ. სამუშ.* *ქ. ხსს.* *გვ. 142* – ამ ჩიში ცოდვით დამნეპარს მთლად შევძლევივიარ. 0 ჭვილი დლაში ეჩქინელი უბედური, საცოდავი (დამნეპარი დღის გარჩილი). 0 ჭვილი კოჩი დამნეპარი კაცია. // *ვადატ.* ტუნნი. ნაბეჭანი ჭვილი კოჩი რე – ნამეტანი ტუნნი კაცია. 0 სი ჭვილი: შე სანყალო, საცოდავი! (შე დამნეპარი!). სი ჭვილი, სო რდი ბიშაზ? – შე საცოდავი, სად იყავი აქამდე?

პეპალ (ჭვილას) იგივეა, რაც ჭვითაფი, – შრინეპი, შრინეპა (ჩიტისა). *იხ.* ჭვიტაფი, ჭვილუა.

პეპალ-ი-პეპალ-ი (ჭვილი-ჭვილს) შამნეპარ-შამნეპარი. ჭვილი-ჭვილი ქოთომეფი, კოს გუგანწყუშე გური: *ქ. ხს.* *ი. გვ. 18* – შენეპარ-შემნეპარი ქათმები, კაცს გაგეხსნება გული.

პირიყუბუ-ი (ჰვილეკეარს) შვიწწეარსი პირი. ტუტას მითოდებანდეს ღო ჰუნდეს ჰვილეკეარს - ნარეარსი შუდებდნენ და აცხოზდნენ შუწწეარ კეარს.

პირიყუბუ, **პირიყუბუ** *ბ. მარტ.* (ჰვილეყას ჰვიეყას) იგიეყა, რაც ჰვიეიბა, ჰვიეთაფი, ჰვიეტაფი.

პირიყუბუ (ჰვიეყას) იგიეყა, რაც ჰვიეყემა, - წეიბა. ჰვიეყემა ქომიჰყოლოფი: *კ. საბუჟი, კხას, გე. 14* - წეიბა გვიწყალობე; ცა ჰვიენდუა ღო თუდო ღიხა ვოუმარდუეყა: *თ. საბოჟი, გე. 265* - ცა წეიბადო და დაბლა მინა არ უმადლოდო. *0* გიოოჟუნელი ჰვიეყა გადუალებელი წეიბა. *0* უტუნულალუ // უტუნულალუ ჰვიეყა გადუალებული წეიბა.

ჰვიენს/ც (პირიყუბუ ინეიბა, უპირიყუბუ, წეიყუბუ) წეიბად თურმე *გრდუჟი. საშ. მარტ.* წეიბა. **ოჰვიეყუბანს** (ოპირიყუბუ ანეიბა, უპირიყუბუ უნეიბეიბა) *გრდმ. ანეიბეიბა.* **მარეიყუბუ** *მარტ. მოჟ. მარეიყუბეიბა.* **მარეიყუბუ** *მარტ. ანჟე. მარეიყუბუ.* **ოპირიყუბუ** *მარტ. ენებ. მჟ. საწეიყუბუ.* **ოპირიყუბუ** *მარტ. ენებ. მჟ. საწეიყუბუ.* **პირიყუბუ** *მარტ. ენებ. წარს. ნანეიბი.* **ნარეიყუბუ** *მარტ. ენებ. წარს. ნანეიბი.* **ნარეიყუბუ** *მარტ. ენებ. წარს. წეიბის საფასური.* **უპირიყუბუ** *მარტ. უარჟე. უწეიყუბუ.* **შდრ. ღაზ. ჰვიეყა // მჟიბა წეიბა (ნ. მარტ.).**

პირიყუბუ-ი (ჰვიენჰვალს) ნახი გამომეატყეიბაპის პირიყუბუბა. *შდრ. ჰვიეყუბი.*

პირი-ი (ჰვიერს) იგიეყა, რაც ჰვიელი. ჰვიერი ღო ღატილი იბი ღდა! - დამწეარ-დადგული იბის ღდე!

პირიყუბუ-ი (ჰვიერგაფის) შურდულიპირი მოსარეიბა; შრულა. **ორფელი თამი ქოქიბინე** ბოშიქლო ჰვიერგაფი ღო გიმეღე: *მ. ხუბ., გე. 124* - ვველაფერი ასე გაეყაე ბიქმა და შურდულითი გამოვარდა.

პირიყუბუ (ჰვიერგუას) იგიეყა, რაც ჰვიერგაფი, - სახელი 'მო' ჰვიერგუნს ჰზნისა - 1. მატხად სწარაფი მოსარეიბა; შურდულიპირი (ქარიეთ) შრულა. **ბოში... ქარიყუბუ** ქუშო ჰვიერგუნს: *მ. ხუბ., გე. 27* - ბიჭი... ქარიეთ მელაერად მოქრის. 2. ხამეპმად ღაშპირმემა (*მგე... ურმისა...*), ბადაშპირმემა. ჯიბადურელი, მუჰო ღო უჰვიერგუ ურეში! - ეს (მამეკედარო), როგორ გადუატირთავს ურეში!

პირიყუბუ-ი (ჰვიერთის) ტპირმეი. *შდრ. გურ., აჟარ., იბერ. ჰვიერთი ტპირთი (ს. ჟღ., ე. ბერ., ა. ღღ.). იბ. ჰვიერთა.*

პირიყუბუ-ი (ჰვიერთის) ტპირმეი; თეპუნის საშარი იბარლი, - წეარწალანლიი რპინის სამეითიყა, ხის ბრძალ ტარხა დამეპული; სამეპილა რპინის ჩანგალი, - ბარჟი. *შდრ. აჟარ. ჰვიელი (აჟარ. დარ. ღღეს. I, გე. 67). იბ. ნოთე, ნოთუა.*

პირიყუბუ-ი (ჰვიერთის) ცხეარ-მხის სარი შურბა (*ს. მჟალ., გე. 194*).

პირიყუბუ-ი (ჰვიერთის) ნისპირის ნანელი. სალასზე დაბლა დაქრულია ჰვიერთი, რომელსაც პატარა ნახურეტი ჰქონდა და ბორბლის ქუსლის წეერი იბაში ედებოდა (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. III, გე. 223*).

პირიყუბუ-ი იგიეყა, რაც ჰვიერგაფი: ჰვიერგაფი შურდულითი შევარდა. ჰვიერგაფი ღო მიშეღე უქ თურჟე: *მ. ხუბ., გე. 202* - შურდულითი შევარდა და შევიდა ეს აქედან.

პირიყუბუ-ი (ჰვიერთის) *მარტ. ენებ. წარს.* ჰვიერტუნს ჰზნისა - 'ღა'შპირმეული. *შდრ. ჰვიერთი.*

პირიყუბუ (ჰვიერთის) სახელი ჰვიერტუნს ჰზნისა - 'ღა'შპირმემა (ზომეზა მატხად). ურეშიში ჰვიერტუნსა ქოუსაყეს - ურეში წელით დატირეთა მისაყეს. სიბილით ღო ჰვიერტუნსა ფარეღამი ურეში - სიბილით დატირეთეს ფარეღანი ურეში. ჰვიერთუნს (ღაპირიყუბუ დატირეთა, ღაპირიყუბუ დაუტირეთა, ღაპირიყუბუ) დატირეთაუდა თურმე) *გრდმ. ტირთავს.* **იტირეთუნს** (ღაპირიყუბუ დატირეთა, ღაპირიყუბუ დაუტირეთა) *გრდმ. სათჟ. ჟე. ჰვიერტუნს ჰზნისა - იტირეთაეს თაყისას.* **უჰვიერტუნს** (ღაპირიყუბუ დაუტირეთა, ღაპირიყუბუ დაუტირეთა) *გრდმ. სასჟე. ჟე. ჰვიერტუნს ჰზნისა - უტირეთაეს.* **იტირეთუ'უ** (ღაპირიყუბუ დატირეთა, ღაპირიყუბუ) *დატირეთულა) გრდუჟი. ენებ.* **ჰვიერტუნს ჰზნისა - იტირეთა.** **ატირეთუ'უ** (ღაპირიყუბუ დატირეთა, ღაპირიყუბუ დასტირეთა) *გრდუჟი. ენებ.* **უჰვიერტუნს ჰზნისა - იტირეთა.** **იტირეთ(ნ)** (იპირიყუბუ შესაძლებელი გახდა 'და'ტირეთა,-) *გრდუჟი. შესაძლ. ენებ.* **ჰვიერტუნს ჰზნისა - შვიძლება 'და'ტირეთა.** **ატირეთ(ნ)** (აპირიყუბუ შეძლო 'და'ტირეთა,-) *ღაპირიყუბუ) შესაძლებელია დატირეთა) გრდუჟი. შესაძლ. ენებ.* **უჰვიერტუნს ჰზნისა - შეუძლია 'და'ტირეთა.** **ოჰვიერთავუნს** (იპირიყუბუ ატირეთინა, უპირიყუბუ აუტირეთინეიბა, წეიყუბუ) ატირეთინეიბა თურმე) *კაჟ. ჰვიერტუნს ჰზნისა - ატირეთინეიბა.*

მაჰვირთაჲლი მიჲლ. მოჲშ. მტვირთველი, მტვირ-
თავი.

ნოჰვირთაჲლი მიჲლ. ენებ. მე. სატვირთი, სატვირ-
თავი.

ნოჰვირთაჲლი მიჲლ. ენებ. წარს. დატვირთული.

ნოჰვირთაჲლი მიჲლ. ენებ. წარს. ნატვირთი.

ნოჰვირთაჲლი მიჲლ. ენებ. წარს. ტვირთვის
საღესაური.

ნოჰვირთაჲლი მიჲლ. უარყ. 'და'უტვირთავი.
შღრ. ხარგუა.

ჰვირი ლო გიმილი- (ჰვირი ლო გიბილ(რს) მიჲლ.
ენებ. წარს. ჭუნს ლო გიბუნს ზმნებისა -
დამწვარ-დადაბული. II გადტ. ძუნნი,
ხელიდან რომ არაფერი გამოუვა.

ჰვირი ლო ლაბილი- (ჰვირი ლო ლაბილ(რს) იგივეა,
რაც ჰვილი ლო გიბილი.

ჰვიტი- (ჰვიტის) ბასაჰანი, საშველი.
შამილაშუის ვეშტე ჰვიტი - შამილაშის არ
მისცა ვასაქანი. ვეშტეკონი, ვარდ ჰვიტი -
რომ არ გადაეხადა, არ იყო საშველი.

ჰვიტა (ჰვიტას) თვაღმტკიანა. ჰვიტა კორი რე
- თვაღმტკიანა კაცია. შღრ. ჰვიტე.

ჰვიტალ- (ჰვიტალ(რს) იგივეა, რაც ჰვიტა, -
ვისაც თვალი სტკივა, დაშუშული აქვს.

ჰვიტაშ- (ჰვიტაშის) იგივეა, რაც ჰვიტაჲი, -
სახელი ჰვიტანს ზმნისა - შიქიქი,
შროქინი. ჩიტეჲქიტი გაამანჯეს ჰვიტაჲი
ლო რბენი: *ი. ყოჲშ. გვ. 170* - ჩიტებმაც გააბეს
ჭიქტიკი და სტვენა. შამო რე შარჭისხლიში
ჰვიტაჲი - სასიამოვნოა შერცხლის ჭიქტიკი.
2. ბაშტა. ვანგუე ე კოჭობის, მუჭო რე
იჰვიტაჲუნი - არ ეკიდება (უკიდია) ამ
ჭურაჲს, რაგორაა, რომ ბუტუტაჲს.
ჰვიტანს (ჰვიტაჲი იქიქტია, შამილაჲს უქიქტია,
ნოჰვიტაჲს) ჭიქტიკება თურმე) *გრდუე. საშ-
მოჲშ. ჭიქტიკებს.*
იჰვიტაჲუნი (-, იჰვიტაჲ იბუტა, შამილაჲს
უბუტა, ნოჰვიტაჲს) ბუტუტაჲს თურმე)
გრდუე. ენებ. იბუტუტა, ბუტუტაჲს.

ჰვიტმ (ჰვიტმის) ნაპარალი; სასინათლი; შუშრუ-
ტანა. ჰვიტე კელაგრქენი, ფერი ვეწრიაჲა:
ხალხ. სიბრ., I, გვ. 175 - ჭუჭრუტანა რომ ჩანს,
ისეთი არა თქვაო. ირო ჰვიტე კელეგანც
სქან შალაშაში რჭელცია: *კ. საშუშ. ქახს, გვ. 149*
- ყოველთვის სინათლე გასდის შენი ნალის
(სასიმინდეს) ლასტსაო (ჭურსაო). *იხ. იორე.
შღრ. იბურ. ჰვინტი ვინრო ბილიკი. გაძჲრა ლობის
ჰვინტი (შ. ალაჲ, 3); ხუეს ჰვირტი მცირე ზომის
ნახვერტი კედელში (ა. ჭინჭარ).*

ჰვიტლი- (ჰვიტლი(რს) მიჲლ. ენებ. წარს.
ჰვიტუნს ზმნისა - დახუშული.

ჰვიტლური (ჰვიტლურს) ბოტან. თიურყურძინიანი
ვაზის ჯიში, მაღლარი; მარცვლი იცის

საშუალო ზომისა, ღვინო დგებოდა კარგი და
ოქროსფერი (*ს. მაკალ., გვ. 189*). *იხ. ჰვიტლური.*

ჰვიტინი- (ჰვიტინის) შჰრება; შიტინი; შჰება,
შუშრუტანიდან შჰრება. ცაში კარი
გუროჯინი, ლოროქ ქალ მო ჰვიტინუე:
ქახს, I, გვ. 18 - ცის კარი რომ ვავალე, ღმერთმა
შემომჭიკა. მიჰვიტინან ქინი, მუ
გოკონია? - რომ მიჭერეტ, რა გინდაო?
იჰვიტინანს (იჰვიტინა იჭერეტა, შამიტინა
უჭერეტა, ნოჰვიტინა) იჭერეტოდა თურმე)
გრდუე. ენებ. იჭერეტება.

უჰვიტინანს (უჰვიტინა უჭერეტა, შამიტინა
უჭერეტა) *გრდუე. ენებ. უჭერეტს.*
იჰვიტინი (იჰვიტინა შესაღებელი გახდა
ჭერება, -) *გრდუე. შესაღ. ენებ.*
იჰვიტინანს ზმნისა - შეიძლება ჭერება.
აჰვიტინი (აჰვიტინა შეძლო ეჭერება, -
ნოჰვიტინა) შესაღებელი ეჭერება) *გრდუე.
შესაღ. ენებ. უჰვიტინანს ზმნისა - შეძლია
უჭერეტოს.*

ოჰვიტინაჲს (ოჰვიტინაჲს აჭერეტინა,
უჰვიტინაჲს უჭერეტინება, ნოჰვიტინაჲს)
აჭერეტინებდა თურმე) *კუჲ. იჰვიტინანს
ზმნისა - აჭერეტინებს.*
მაჰვიტინალი, მაჰვიტინა მიჲლ. მოჲშ. მჭერეტელი.
ნოჰვიტინალი, ნოჰვიტინა მიჲლ. ენებ. მე. საჭერეტი.
ნოჰვიტინა მიჲლ. ენებ. წარს. ნაჭერეტი.
ნოჰვიტინაჲს მიჲლ. ენებ. წარს. ჭერეტის
საღესაური.
უჰვიტინა მიჲლ. უარყ. უჭერეტი.

ჰვიტინი (ჰვიტინის) გადტ. იგივეა, რაც
კოჭობი, - შრაჲი.

ჰვიტლური ჩე ბოტან. ვაზის ჯიშია, მაღლარი,
ისამდა თურ ყურძენს, მტევანი თხელი
იცოდა, მარცვალი - წერილი. ყუნნი მაგარი
პქონდა, ამიტომ ჭრიდნენ დანით. ხეზე
ტოვებდნენ დიდხანს, ხანდისხან - დეყემბერ-
იჭერეტამდე. ღვინო დგებოდა ძალიან კარგი,
ოქროსფერი (*შასლაჲი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 154-
155*). შღრ. ჰვიტლური.

ჰვიტუა (ჰვიტუას) იგივეა, რაც ჰვიტაჲი, -
სახელი ჰვიტანს ზმნისა - I. ქნება,
შიქშიქი, შროქინი. კვინა ჰვიტანც,
მოუთხილეთ: *ი. ყოჲშ. გვ. 186* - სკვინა
კვინის (ჭიქტიკებს), გაუფრთხილდით. კვინა
ჰვიტანც, ჯას ვიამხე: *კ. საშუშ. ქახს, გვ. 17*
- სკვინა ჭრინავს, ხეზე ზის. ჩქინა ჭანდარას
კვინაჲც ვეშაღოხო, ჰვიტუა, ჰვიტუ
ლო ჯინჯიშა ჭიჭოტოკო: *ა. ცან., გვ. 137* -
ჩქინა ჭადარზე სკვინა შემოჯდა, იკენესა,
იკენესა და ძირამდე შეჭამა (გამოცანა:
სანთელი). მაჲშაღია, მუ ამბე რე, გურჭვირო
ჰვიტანც უნი? *ქახს, I, გვ. 142* - იადრო, რა
ამბავია, გულდამწვარი რომ უსტვენ (ჭიქტიკებ)?
2. ბაშტაჲა.

ჭვიტანს (ჩვიბაზ იჭვიტყია, შვიბაზ უჭვიტყია, წრვიბაზ(ე) ჭვიტყიბდა თურმე) გრდუჯ. საზ-მოქ. ჭვიტყიებს; ბუტუტას (მაგ., ჭრავი...).

ჩვიბაზ² (ჭვიტუას), **ჩუბაზ** (ჭუტუას) სახელი ჭვიტუნს // ჭუტუნს ზმნისა - შუბაზ, ხეშაშ თხაპალისა. თოლს ჭვიტუნს - თვალს ხუტას.

ჭვიტუნს // ჭუტუნს (წრვიბაზ // წრვიბაზ დახუტა, წრვიბაზ // წრვიბაზ დაუხუტას, წრვიბაზ(ე) // წრვიბაზ(ე) დახუტადა თურმე) გრდმ ჭუტას, ხუტას (თვალს).

იჭვიტუნს (წრვიბაზ დახუტა, წრვიბაზ დაუხუტას) გრდმ. სათავ. ქვ. ჭვიტუნს ზმნისა - იხუტას.

უჭვიტუნს (წრვიბაზ დაუხუტა, წრვიბაზ დაუხუტას) გრდმ. სასხვ. ქვ. ჭვიტუნს ზმნისა - უხუტას, უჭუტას.

იჭვიტუნ(ე) (წრვიბაზ დახუტა, წრვიბაზ(ე) დახუტულა) გრდუჯ. ერებ. ჭვიტუნს ზმნისა - იხუტება.

აჭვიტუნ(ე) (წრვიბაზ დაეხუტა, წრვიბაზ დაუხუტია) გრდუჯ. ერებ. უჭვიტუნს ზმნისა - ეხუტება.

იჭვიტ(ე) (იპიბა შესაძლებელი გახდა 'და' ხუტყა, -) გრდუჯ. შესაძლ. ერებ. ჭვიტუნს ზმნისა - შეიძლება 'და' ხუტყა.

აჭვიტ(ე) (აპიბა შეძლო 'და' ხუტყა, -, წრვიბაზ(ე) შესაძლება დაეხუტა) გრდუჯ. შესაძლ. ერებ. უჭვიტუნს ზმნისა - შეუძლია 'და' ხუტყოს.

ოჭვიტუგუნანს (ოპიბაზაუ ახუტყინა, შვიბაზაუ უხუტყინებია, წრვიბაზა(ე) ახუტყინებდა თურმე) კაუზ. ჭვიტუნს ზმნისა - ახუტყინებს.

მპიბაზლი მიჭლ. მოქმ. მხუტყელი.

ოპიბაზლი მიჭლ. ერებ. მყ. 'და' სახუტყი.

პიბაზლი მიჭლ. ერებ. წარს. 'და' ხუტყელი.

ნაპიბა მიჭლ. ერებ. წარს. ნახუტყი.

ნაპიბაპი მიჭლ. ერებ. წარს. 'და' ხუტყის საფასური.

უწაპიბა მიჭლ. უარყ. 'და' ხუტყატი. ჭორ. წყურუა (თოლიში).

ჩვიბზღურ-ი (ჭვიტგლურს) იგივეა, რაც ჭვიტბლური.

ჩვიბზაღ-ი/ჩვიბზარ-ი (ჭვიბი/ჭარს) ახალისბულნიანი მჭადლი. ჭვიტზარს მჭადიეთი აკეთებდნენ, ოლონდ მას ჭვიას (ჭვივის) ან ხორბლის ფქვილგარეული სიმინდის ცომისგან აკეთებდნენ. ყველს ბლოზად ურევენდნენ რაგორც ცომში, ისევე ცალკე ჩაადებდნენ ყველს გულში, ზოგჯერ ყველს ზევიდანაც გაუკუთებდნენ და კვერცხის გულს გადაუსვამდნენ ხოლმე (*მასაღები*, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 209). მეტყობუნენ ნანა, დახიბურ აბენენც, ჭვიმჭარუმც ორთ, ოსვამერც ბენენც; აა, 1, გვ. 19 - დედა მიიპარება (მალულად მიდის),

ცეცხლს ანთებს, ჭვიტზარებს აკეთებს (შეება), ილოცება (სალოცავს აკეთებს). ჭვიმჭარი ← *ჭვიმ(ი) კეარი ჭვივის კვერი

ჩვიბვაზ, **ჩვიბვალ-ი** (ჭვიტვალ-ს) ლაშალაჲ. ჩხინილი ჭვიტ, დვანჭო ჭვიტვალი ბერწულიში პირიგვა - ცხვირი პატარა, ლოყა დაღაღა ბრონეულის პირის (ყვავილის) მსგავსი. ჭყუნტურუა, დვატვიტვალი, ატამაში პირიყალი: *მასალ.*, გვ. 21 - ქორვა, ლაგაშაშა, ატმის ყვავილის მსგავსი. ჭორ. ჩვიტვა // ჩვიტვალი; ჯვიტვა // ჯვიტვალი.

ჩვიბვიზ-ი (ჭვიტვიზის) ლვიპაზა; ბრწყინვა. მჭლო ლანჭქი ტიპვიტვანს ატამაში პირიყალი: *კ. საბუშ.*, ქართ. ზგ., გვ. 45 - ლანვეტი გილვივის ატმის ყვავილის კოკორიეთი. დვანჭო ოჭვიტვიზინანდგნი, ჭითა ფერი შედინაჲუ - ლოყა რომ დაღაღაებდა, ნითელი ფერი დაჭკარევა.

იჭვიტვიზანს (იპიბაზა უღაღაღა, შვიბაზაუ // შვიბაზაუ უღაღაღაებია, წრვიბაზა(ე) ლაღაღაებდა თურმე) გრდუჯ. ერებ. ლაღაღაებს.

ოჭვიტვიზანს იგივეა, რაც იჭვიტვიზინანს. უჭვიტვიზანს (პიბაზაუ უღაღაღა, შვიბაზაუ/პიბაზაუ უღაღაღაებია) გრდუჯ. ერებ. სასხვ. ქვ. უღაღაღაებს.

ჭვიტვიზელუ(ე) (პიბაზა(ე) გაღაღაღადა, შვიბაზა(ე) გაღაღაღაებულა) გრდუჯ. ერებ. ლაღაღაებდა.

უჭვიტვიზელუ(ე) (პაპიბა(ე) გაუღაღაღადა, შვიბაზა(ე) გაღაღაღაებია) გრდუჯ. ერებ. სასხვ. ქვ. უღაღაღაებდა. იხ. ჩვიტვიზი, ჯვიტვიზი. ჭორ. რაჭ. ჭვიტვიზი ცხიმით გაპიბილის ბრწყინვა (*ქმალ.*).

ჩი // ჩუ // ჩზ (ჭის) ნანლაპი. ჭიში (//ჭიში) გინოსკუალა ნოღეღუ ღო ღოჯიგულუ გაჭირებული - ნანლაის გადანასკვა (გადახლართვა) ჭიონია თურმე და მოკლა გაჭირებული. იხ. ოჭიში. ჭორ. ლაზ. ჭუ // მჭუ ნანლაი (ნ. მარი).

ჩის (ჭიას) ზოილ. შინი. ჭიაქ გვერს ქალამიზუა ღო გოზორცქუა: *ბაღს. სიბრ.*, I, გვ. 175 - ჭია გვერს დაეჭოლა და გასკდაო. ჭიაქ იზინდო, იზინდო ღო შქას გოზორცქუა - ჭია გაინელა, გაინელა და შუაზე განყდაო.

ჩიამ-ი (ჭიამს) შინი. ჭიამი უმჭური (ატამა...) - ჭიამი ვაშლი (ატამი...).

ჩიბაზ-ი (ჭიბაზის) მამარანის, ნწაღის ან სხვა ელსატიური რამის ღარატამის (ცემის) ხმინწოა. იმი ოჭიშის ჭინუს მეუღულუ ჭიბაფი, ჭიბაფი - იმის ზურგზე ნწაღის გაქორნა ხმაური (ხმანობა). 0 ჭიბაფი ნწაღი ლაბობს. მუ უჭირს, უჭიბუა ან ნწაღს, ყულეს მუთა ოკითხუ - რა უჭირს, ლაყბობს, სახლში არაფერი ეკითხება.

ჩიბაზა (ჭიბუასა) სახელი ჭიბუნს ზმნისა - გარტყმა, ცემა ხაღლით, წნაღლით ან მათრახებით. ათეში რაგადილო ქოჭიბუ დო ქოჭიბუ მართახს: ამის თქმა და დაარტყა და დაარტყა //გაუტყლაშუნა და გაუტყლაშუნა მათრახი.

ჭიბუნს (ჩოჩიბა გაუტყლაშუნა, ჩოჩიბა გაუტყლაშუნებია, ჩოჩიბაშ(ნ) გაუტყლაშუნებდა თურმე) *გრძლ.* გვ'არტყამს, 'ვა'უტყლაშუნებს (მათრახს).

უჭიბუნას (აჩიბა ურტყა მაგრად, აჩიბაშუ ურტყია მაგრად) *გრძლ.* *სახტ. ქც.* ჭიბუნს ზმნისა - ურტყამს, უტყლაშუნებს.

იჭაბუენ (აჩიბა იცემა, ცემული იქნა; აჩიბაშ(ნ) ცემულა მაგრად) *გრძლ.* *გრძლ.* *გრძლ.*

ჭიბუნს (აჩიბა იცემება; ილახება)

იჭიბენ (იჩიბა შესაძლებელი გახდა მაგრად ცემა,-) *გრძლ.* *შესაძლ. გრძლ.* ჭიბუნს ზმნისა - შეიძლება იცემოს.

აჭიბენ (აჩიბა შეძლო ეცემა,-, აჩიბაშ(ნ) შესაძლებია ეცემა) *გრძლ.* *შესაძლ. გრძლ.*

უჭიბუნს ზმნისა - შეუძლია მაგრად სცემოს.

იჭაბუენას (ოჩიბაშუ აცემინა, აჩიბაშუაშუ უცემინებია, აჩიბაშ(ნ) აცემინებდა თურმე)

კაუზ. ჭიბუნს ზმნისა - აცემინებს მაგრად.

მაჩიბალო *მძღ.* *მოჭ.* მცემელი მაგრად, მტყლაშუნებელი.

ოჩიბალო *მძღ.* *მოჭ.* მაგრად საცემი მათრახით (წელით...).

აჩიბალო *მძღ.* *გრძლ.* წარს. ცემული; მათრახით... მაგრად ნაცემი.

ნაჩიბა *მძღ.* *გრძლ.* წარს. ნაცემი, ნატყლაშუნები.

ნაჩიბაში *მძღ.* *გრძლ.* წარს. ცემის საფასური.

აჩიბა, **უაჩიბა** *მძღ.* *უაჩი.* უცემი, უცემელი.

ჩილა // **ჩუმლა** (ჭილას // ჭუმლას) იგივეა, რაც **ცილა**, - გადატყინარული საღორამეში (ჭილდა-კილა - გააფრეკატების გზით, - *გ. როგავა*).

ჩიმი (ჭიეს) ცომბა. ჭიე-ჭიჟე (ჭს დაკარგვით).

ჩიმი-ლი (ჭიე-ლიდის, ჭიე-ლის) პატარა (მცირე) - ღიღი. ჩქიმი ღანისა ჭიე-ლიდ ი ჭიფილი

ლო თოკილი რუ: *მასალ.* *გვ.* 74 - ჩემს თოჯანში მცირე-დიდი შეყვრობილ-ვათაკილია. *შღრ.*

ჭიჟე.

ჩიშს **ჯაშ.** ცოტას, ცოტათი.

ჩიშში (ჭიეფის) იგივეა, რაც **ჭილეფი**, - გილოპი.

ჩიშჩი (ჭიეჭიეს) იგივეა, რაც **ჭიჭიე-ჭიჭიე**, - პატარ-პატარა. ჩქიმი ქოთომეფი ბანო ჭიე-ჭიე რე - ჩემი ქათმები ტანად პატარ-პატარა არის (პატარებია).

ჩიშხანი (ჭიეხანს) // **ჩიჩხანი** (ჭიეხანს) ცოტა ხანი. ჭიეხანს^ს **ჯაშ.** ცოტა ხანს. ქვაყალათ

ჭიეხანს - ვაცალით ცოტა ხანს.

ჩიისა (ჭითას) - ჭითარ, - ნითაღი. უჩას ჭითა ულანს - შავს ნითელი უელის (გამოცანა: ქვაბი და ცეცხლი). ჭითას უჩა

ვაქვარქვალუ - ნითელს შავი უელის (ნახა) გარს (გამოცანა: კურკანტია და შავი). ხარისხის ფორმები: ჭითას ნითელი; ალაჭითო

გვერდით ოდნავ ნითელი; გვეჭითე ზეცითა ოდნავ ნითელი; გოჭითო ირგვლეო ოდნავ ნითელი; მოჭითე მონითალო; უჭითაშო //

უჭითარაში უნითელსი. ნითელი ფერი შეიძლება იყოს: ვასკაჭითა ძლიერ (მოჭერილი) ნითელი; შესხირიშვერი სისხლისფერი;

მორუმე ჭითა მუჭი ნითელი; მორუმე ჭითა მოთეთრო ნითელი; მუჭი ჭითა მუჭი ნითელი; ლაჭითა ლანიითელი; რასჭითა მოჭერილი

ნითელი; ჭიჭეფი ნითელი ჭიის ფერი. *შღრ.* *ლაზ.* *მჭითა/ჭითა ნითელი (ნ. მარბ).* *იბ.* წითური, სიჭითა, სიჭითარე.

ჩიისა ბწწწწწწ (ჭითა ბუნდირს) *მოტან.* ხახვთქსლა (ა. მყ.).

ჩიისაწხა (ჭითაღიხას) ნითელი მინა, იყენებდენ ფაცხის საგონავად. 0 ჭითაღიხათ გუმომქვასუ ნითელ მინად მაქციოს. // *გადატ.* მომქლას.

ჩიისა მშშშ (ჭითა მუჯის) *მოტან.* ნითელი მახვალნი.

ჩიისაწარამ-ი (ჭითაოწარამს) ნითელი არანბანიანი // *გადატ.* ხახვი. ხახუნტი

ჭითაო სარამში *კ. მათუშ.* *ქარო.* *ზეს.* *გვ.* 120 - ხახუნტი ნითელპურანგა (გამოცანა: ხახვი).

ჩიისა პირა (ჭითა პირას) *მოტან.* ასისთაპა და სპეარღმ. *იბ.* ქორთული მაფანა, ქორთული პირა; ყვინთელი კოჭა, ყვინთული პირა; ცინტურია (ა. მყ.).

ჩიისარება (ჭითარებას) სახელი აჭითარენს ზმნისა - 'ბა'ნითლაბა. გეეჭითარე ქიანაქ - განითლდა ქვეყანა.

აჭითარენს (ბააჩიარე გაანითლა, ბააჩიარება გაუნითლება, ბააჩიარებაშ(ნ) გაანითლებდა თურმე) *გრძლ.* ანითლებს.

იჭითარენს (ბიიჩიარე გაინითლა, ბააჩიარება გაუნითლება) *გრძლ.* *სათე. ქც.* აჭითარენს ზმნისა - ინითლებს.

უჭითარენს (ბააჩიარე გაუნითლა, ბააჩიარება გაუნითლება) *გრძლ.* *სახტ. ქც.* აჭითარენს ზმნისა - უნითლებს.

იჭითარებუ(6) (ბიიჩიარე/ბააჩიარე განითლდა, ბააჩიარებაშ(ნ) განითლებულა) *გრძლ.* *გრძლ.* *გრძლ.* აჭითარენს ზმნისა - ნითლებს.

ეჭითარებუ(6) (ბააჩიარე გაუნითლდა, ბააჩიარება გაანითლებია) *გრძლ.* *გრძლ.* *გრძლ.* უჭითარენს ზმნისა - უნითლებდა.

იჭითარინენ(6) (ბიიჩიარე შესაძლებელი გახდა 'გა'ნითლება,-) *გრძლ.* *შესაძლ. გრძლ.*

აჭითარენს ზმნისა - შეიძლება განითლდეს.
 აჭითარინე(ნ) (აჩითარინა შეძლო
 'გა'წითლებინა, - ძარქითარინაშა(ნ) შესძლება
 განითლება) გრდუე. შესაძლ. ერებ.
 უჭითარენს ზმნისა - შეუძლია 'გა'წით-
 ლეობა.
 ოჭითარებაჟუნანს (ოჩითარებაჟუ ანითლებინა,
 შოითარებაჟუაჟუ უწითლებინებია,
 ნაოითარებაჟუ(ნ) ანითლებინებდა თურმე) კაუზ.
 აჭითარენს ზმნისა - აწითლებინებს.
 მაჩითარებაჟი მიძო. მოუზ. 'გა'წითლებელი.
 რაჩითარებაჟი მიძო. ერებ. გე. 'გა'წითლებელი.
 ბაჩითარებაჟი მიძო. ერებ. წარს. განითლებელი.
 ნაჩითარებაჟი მიძო. ერებ. წარს. 'გა'წითლებელი.
 ნაოითარებაჟი მიძო. ერებ. წარს. 'გა'წითლების
 საფასური.
 'ნა'აჩითარებაჟი მიძო. უარყ. 'გა'წითლებელი.

ჭითარება (ჭითარებას) იგივეა, რაც ჭითარება.

ჭითაქარი (ჭითაქარს) ნითქალი ქარი
(ავადმყოფობა).

ჭითაქარიში ნაბაჟი (ჭითაქარიში წაბაჟ/რს)
მოტან. პარდქანებაჟი (ა. მყ.).

ჭითა შინა (ჭითა ქუნცის) მოტან. ნითქალი
ქუნელი. იხ. ჩონჩოლი; ჭითა ხინჭკი (ა. მყ.).

ჭითაში (ჭითაშის) მოტან. ნითქალისა, - ვაზის
ერთ-ერთი ჯიში; მალღარი, მსხვილმარცელიანი,
მაგი და ტუბილი ყოფილი. ლეინო - თხელი,
შედარებით მაგარი და კარგი დგებოდა
(ფ. ჯავახი, გიონ. ისტ., გვ. 450).

ჭითა ჩხირა ლებინ (ჭითა ჩხირა ლეხიას) მოტან.
საპაღრისა. იხ. ჭითა ჭიფე ლეხია (ა. მყ.).

ჭითაწმარი (ჭითაწყარს) ტოპონ. ნითქალი წმალი
(სოფელი).

ჭითა ჩიფე ლებინ (ჭითა ჭიფე ლეხიას) მოტან.
იგივეა, რაც ჭითა ჩხირა ლეხია, -
საპაღრისა.

ჭითა ჯუბაჟი (ჭითა ჭუჭქელეს) მოტან. ნითქალი
ჯინჭარი (ა. მყ.).

ჭითა ხინჭკი (ჭითა ხინჭკის) მოტან. ნითქალი
ქუნელი. იხ. ჩონჩოლი; ჭითა ქუნცია (ა. მყ.).

ჭითა ჯიშე (ჭითა ჯიშეს) ნითქალი მარლი.
მაფანა დო ჯიშე ართო ორე ჭითა ჯიშე -
წინაჟა (ზაფრანა) და მარლი ერთად დანაყილი
არის ნითელი მარლი.

ჭითა ჯუბანა/ჯუბანის (ჭითა ჯუბენეს/ჯუბენიას)
მოტან. ნითქალი ჯიჭალაჟა. იხ. ჯიჭალე,
ჯიჭაჟე, ჯუბენე (ა. მყ.).

ჭითინა (ჭითინს) იგივეა, რაც ჭითინა ფა, -
სახელი ოჭითინუანს, ჭითონდე (ნ)
ზმნათა - 'ბა'წითლება. დეერაგადებუქინი,
ჭითონდე - რომ დაელაპარაკებო,

წითლება.
 ჭითონდე (ნ) (აჩითინდე განითლდა,
 აჩითინაჟუ ლ/აჟ(ნ) განითლებულა) გრდუე. ერებ.
 ოჭითინუანს ზმნისა - წითლება.
 ოჭითინუანს (ოჩითინუა განითლა, აჩითინაჟუ
 გაწითლებულა) გრდ. აწითლებს.
 ოჭითინაჟუნანს (ოჩითინაჟუ ანითლებინა,
 აჩითინაჟუაჟუ უწითლებინებია, ნაჩითინაჟუ(ნ)
 ანითლებინებდა თურმე) კაუზ. ოჭითინუანს
 ზმნისა - აწითლებინებს.
 მაჩითინაჟი მიძო. მოუზ. 'გა'წითლებელი.
 რაჩითინაჟი მიძო. ერებ. გე. 'გა'წითლებელი.
 ბაჩითინაჟი მიძო. ერებ. წარს. განითლებელი.
 ნაჩითინაჟი მიძო. ერებ. წარს. 'გა'წითლებელი.
 ნაოჩითინაჟი მიძო. ერებ. წარს. 'გა'წითლების
 საფასური.
 'ნა'აჩითინაჟი მიძო. უარყ. 'გა'წითლებელი.

ჭითრება (ჭითრებას) იგივეა, რაც
ჭითარება.

ჭიკაში (ჭიკაშის) ცაქური მოძარაზა; უშენ
სირბილი, აქიკაზა, ძიძიკაზა (მ. აძ., II,
გვ. 129).

ჭიკარქალი (ჭიკორკულს) ქაშისის (ფრინგელის)
ქაშის. ბაღანობას ჭიკორკულიში ჭიკობა
მიკორდე - ბავშვობაში ქაშისის კუჭის ქაშა
მიყარდა. //გადატ. პატარა, დაბალი ტანისა. ენა
მუჭობი ჭიჭე ზოფე, ჭიკორკული - ეს რა
პატარა ყოფილა (ქაშისის კუჭის ოდენა).

ჭიკა (ჭიკუს) პატარა. ჭიკუტ'ია სინ. ძალიან
პატარა.

ჭიკა სხული (ჭიკე სხულ/რს) მოტან. პანტა.
იხ. პანტე სხული; კეცტელე სხული; ტყარ
სხული (ა. მყ.). შირ. თუნთში სხული. იჭო.
ჭონკორაჟა-ე პატარა, დაავადებული ხილი
(ქ. გურ.).

ჭიკაშინა (ჭიკეტას) სინ. ძალიან პატარა. იხ.
ჭიკუ.

ჭიკა-ჭიკა (ჭიკე-ჭიკუს) პატარა-პატარა; ძალიან
პატარაში. ჭიკე-ჭიკე უმჭურეფი -
პატარა-პატარა ვაშლები.

ჭილა (ჭილას) წინაშე. ნეძიში ჭილა ნიჭხის
ნეჭო. იხ. ნეძიშ ნოხი. შირ. ბაჟა; ჭილო
წიორთა და მისთანათა ერთი შენაძრობი
ძირთავან.

ჭილუში (ჭილუფის); ჩიუში, ჩიუში-მ. შარტ.
(ჭიუფის, ჭიუფის) შილოზი. იხ. ჭილოფი.

ჭილუში (ჭილოფის) იგივეა, რაც ჭილუფი -
შილოზი (შილის ძსოვილი).

ჭიბაჟი (ჭიბაჟის) მსხვილი, ბაბარინი.
ბაბაქინიკაზა (მ. აძ.).

ჭიშოთი (ჭიშოთის) ბრახა, შინძეა.

ჰირი-ჰაიი ზანზ. იგივეა, რაც ჰირი-ჰირი, -
ციმცომებად. ჰირი-ჰირი (ჰირი-ჰირი)
სოფელშია გომელის: *ბ. ზმ., გვ. 186* - ცობ-
ცობად სოფელში გამოვიდნენ (გამოჩნდნენ).

ჰიპა! ჰიპა! შორსდ. იგივეა, რაც ჰიპა! ჰიპა!
ჰიპა! ჰიპა!, - ნინილუბის მოხმობა.

ჰიპა (ჰიპეს) იგივეა, რაც ჰიპა, - შიპი (*ი. ყოფშ.*
ქ. კარ.). // გადატ. პატარა. შიპ. ლაზ. უშაპა ჰიპი
(*ბ. შიპი*).

ჰირი (ჰირის) შირი. თხაში ჰირი მხურსია:
მ. სახლი, გვ. 249 - თხის ჰირი ცხვარსო.
ფულარი ჰირი კორი დოყვილა - ფარულმა
ჰირი კაცი მოკლაო. თინსტუა ჰირის
ვაჭკომუნსია, ქომჰირენსი-და, ჰირის
ოჭკომუნსია - ახანური მჭადის არ ჭამსო, თუ
შია, ჰირის შეჭამსო. 0 უჩა ჰირი მუე ჰირი: უჩა
ჰირო მორჩქუ თიში ძირაფა - შავ ჰირად
მიჩინა მისი ნახვა (სძულს). 0 ჰირიში
მოჭკომუა - იგივეა, რაც თქვენა ჰირი
ულაღან - ჰირის მოჭმა - სიკვილი.
ჰირი მორჭკომუ ჰირი მოჭამა, -
მოკვდა. 0 ჰირი მორჭკომი ჰირი მოჭამე. //
გადატ. ბევრი გეხვენე. 0 ჰირიში უფიქ
ქეგანაწუუ ჰირის ოფლი დაესხა. // *გადატ.*
ძალთან შენუხდა.

0 ჰირიში დღაშორო ვაბიძრუაფუ ჰირის
დღესავით (ჰირივით) ეყარება (არ ენახება).
0 ჰირივითალო ჯოჭუ ჰირივით ეყარება
(სძულს). 0 დუს გეგახილი ჰირი თავს
დატებელი ჰირი - ძალით მიხვეული ან
მოულოდნელად მოსული უბედურება. 0 თქვენა
ჰირი უღალუ თქვენი ჰირი ნაუღალა, - იტყვიან,
როცა ავიღალ შეეღვიან რასმე. 0 იში ჰირს
ვაფყოთანს იმის ჰირს არ ავღებს, - თავს
ეცლება, უფრთხილდება. უფლოს. 0 იში ჰირი
ულაღალუდას იმისი ჰირი ნაეღოს. 0 მუ ჰირი
ოკო რა ჰირად უნდა, - არ სჭირდება,
არაფერში არგია. 0 სქანი ჰირიმა შენი ჰირიმე.
0 სქანი ჰირიქი ქუმაღალუ შენი ჰირი დამებარ-
თოს. 0 ჰირს შიშალაფა ჰირში ჩავარდნა: მუჭო
ქიშმგელოითუ ჰირს! : *ი. ყოფშ., გვ. 161* -
როგორ ჩავვარდი ჰირში

ჰირანილ-ი (ჰირაკილს) *მიძლ. ერძ. წარს.*
ჰირკუ (ნ) ზმნისა - 'დამჰმანარი. თასი
ჰირაკილი იყუაფუ - თესლი დამჭყნარი
იქნება. დეაღლეფი აფუ ჰირაკილი : *მასალ.,*
გვ. 100 - ლოყები აქვს დამჭყნარი.

ჰირაპაჰ (ჰირაკუას) სახელი ჰირკუ (ნ),
ჰირკონდე (ნ) ზმნათა - ჰმნობა;
დაბაოშება. დირჩინუ დო დეაღლექ
დაბაჰირკუ - დაბერდა და ლოყები დაუჭყანა
(დაუნაოჭდა).
ჰირკუ (ნ) (წარსად დაჭყანა, წარსადნაშუაწე)
დამჭყარა) *გოდუ. ერძ.* ჭყნება.

ჰირკონდე (ნ) (წარსადნაშუაწე) დაჭყნარა) *გოდუ. ერძ.*
ჭყნება, ნაოჭდება.
უჭირკონდე უ (ნ) (წარსადნაშუაწე) დაუჭყანა,
წარსადნაშუაწე დაჭყნობია) *გოდუ. ერძ. სახე. ქ.*
უჭყნება, უნაოჭანდება.
წარსადნაშუაწე *მიძლ. ერძ. მყ.* საჭყნობი.
წარსადნაშუაწე *მიძლ. ერძ. წარს.* დამჭყნარი.
წარსადნაშუაწე *მიძლ. ერძ. წარს.* მჭყნარი, ნაჭყნობი.
წარსადნაშუაწე *მიძლ. ერძ. წარს.* ჭყნობის საფასური.
იხ. კირაპუა.

ჰირაპა (ჰირაპას) შირინაშობა; შამინაშობა.
ჰირაპა წანა უბიანობის ნელა.

ჰირამ-ი (ჰირამს) შირინანი. ჰირამი ნეძი ჭიანი,
ჭირანი ნივობი.

ჰირამ (ჰირამს) *იხ. ჰიენა.* - სახელი
ოჭირუ (ნ) ზმნისა - შირამა; შირამება;
ბაშირამება. მუ მოჭირენ, მიჩქე; *მასალ., გვ.*
24 - რაც მჭირს, ვიცი. თურქულუ ოკო
ოჭირდაღან : *ქ. საბუშ. ქახს, გვ. 148* -
თურქული უნდა სჭირადეთ. მუ ჰირდგ-ნო,
ვა ნომჩქვენა : *ი. ყოფშ., გვ. 167* - რა ჭირდა, არ
გაცოდინა. გურს ბრული მიჭირს : *ი. ყოფშ., გვ.*
130 - გულში ბევრი მიჭირს. კუჭიშ მუა
გოჭირუ-და, სათუ მისქუნკია : *ქ. საბუშ.*
ქახს, გვ. 143 - კუჭის ტყვიელ თუ განუხებს
(გჭირს), მაშინათუ შეგინეცტსო. მიჭირდე
საქმეეინი, შარა ვაუღალუ, ვააკუელონი -
საქმე რომ მიჭირდა, გზა არ ჰქინდა, რომ არ
გაეცოდინა.

ოქე (ნ) (მხოლოდ ანმყოს წრისა და მეოთხე
სერიის მწკრივებში) *გოდუ. სტატე.* სჭირს.
ოჭირუ (ნ) (მხოლოდ ანმყოს წრისა და IV სერიის
მწკრივებში) *გოდუ. ერძ.* სჭირს (ეჭირება).
აჭირუაფუ (ნ) (მხოლოდ მეოთხადის წრის
მწკრივებში) *გოდუ. ერძ.* სჭირდეს იქნება, -
ეჭირება.

ჭირს (მხოლოდ ანმყოს წრის მწკრივებში)
გოდუ. სტატე. ჭირს, გაჭირება არის.
უჭირს (მხოლოდ ანმყოს წრის მწკრივებში)
გოდუ. სტატე. სახე. ქ. უჭირს, გაჭირებაში
არის.

აჭირენს (ბააჩირა გააჭირა, ბააჩირაჰა
გაუჭირებია) *გოდმ. აჭირებებს*
უჭირენს (ბააჩირა გაუჭირა, ბააჩირაჰა
გაუჭირებია) *გოდმ. სახე. ქ.* უჭირებებს.
იჭირინენ (იჩირინა შესაძლებელი ვახდა
'გაჭირება, -) *გოდუ. შესაძლ. ერძ.*

აჭირენს ზმნისა - შეიძლება 'გაჭირვოს.
აჭირინენ (იჩირინა შეიძლება 'გაჭირვებინა, -
ბრწინაშაშუაწე შესაძლებელია გაჭირება) *გოდუ.*
შესაძლ. ერძ. უჭირენს ზმნისა - შეუძლია
'გაჭირვოს.
ოჭირაფუაფუნს (ოჩირაჰაჰაჰა აჭირებინა,
უაჩირაჰაჰაჰა 'გაუჭირებებინება, წარსადნაშუაწე)

აჭირვებინებდა თურმე) *კაუზ. აჭირენს ზმინსა - აჭირვებინებს.*
ბოჰაირაბაჲი მიჰო. მოჰმ. გამჭირვებელი.
ოჰირაბაჲი მიჰო. ენებ. მე. გასაჭირვებელი.
ბაჰირაბაჲი მიჰო. ენებ. წარს. გაჭირვებელი.
ბანაჰირი, ბანაჰირამი მიჰო. ენებ. წარს.
 განაჭირვები.
ბანაჰირაჲი მიჰო. ენებ. წარს. გაჭირვების
 საფასური.
უაჰირაბა მიჰო. უარყ. გაუჭირვებელი. იხ.
 ჭირობაჲ; საჭირება...

ჰირანს-ი (ჭირების) იგივეა, რაც **ჭირენსი**, -
 ღვლქარტი.

ჰირამ-ი (ჭირთის) ხარისხა (დ. ფიფია).

ჰირ'იმბ შირი მბ. ბგა ღო თუთას ქოგურაფუ, იში
 ჭირი შა: *ბასალ., გვ. 17* - მზესღა მივიარეს
 დამხგავსებია, მისი ჭირი მე. ჭირმაჲ, მუს
 ფიქრენქ? - ჭირი მე, რას ფიქრობ?

ჰირინაშა (ჭირინაფას) სახელი **ოჭირინუანს**
 ზმინსა - 'მიწვდომა'; 'მიწვდენა'; 'მიწვეა,
 'მიწვენა. იმ სერუქ, მუთი რადენი,
 ქგმეოჭირენუ გაგვრამა: *კ. საჭუშ., ქხს., გვ.*
119 - იმ ღამეს, როგორც იყო, მივაღწიე
 გაგვრამდე. თოლიმ **ოჭირინაფუს** მეურც
 დოწკაპალი კოჩი: *ბასალ., გვ. 64* - თვალის
 მისანდენენუ მიდის დარაზმული ხალხი. ხეს
 გუუჭირინუა: *ქხს. I, გვ. 200* - ხელს
 დეაბნედენ. არაბას ქიკუჭირინუუ მუში -
 ყველას მიანდენა მისი.

ოჭირინუანს (ოჰირინა ანდენია, უჰირინაჲუ
 'მი'უნდენია, ნოჰირინაჲუ(ღ) ანდენდა თურმე)
გრძმ. ანდენს.

იჭირინუანს (იჰირინაჲუ 'მო'ინდენია, უჰირინაჲუ
 'მო'უნდენია) *გრძმ. საოფ. ქვ.* მო'ინდენს;
 იხრის თავისთვის.

უჭირინუანს (უჰირინაჲუ 'მი'უნდენია, უჰირინაჲუ
 'მი'უნდენია) *გრძმ. სახჭ. ქვ.* მი'უნდენს.
მიოჭირინუ(ნ) (მიოჰირინაჲუ შესაძლებელი გახდა
 მოწოდენა, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.*

იჭირინუანს ზმინსა - შეიძლება მონდენა.
მაჭირინუ(ნ) (მაჰირინაჲუ შეძლო მონდენია, -,
 მიწოჰირინაჲუ(ღ) შესაძლებია მონდენია) *გრძლუ.*
შესაძლ. ენებ. უჭირინუანს ზმინსა -
 შეუძლია მონდენიოს.

ოჭირინაფუანს (ოჰირინაჲუ ანდენინა,
 უჰირინაჲუჲუ უნდენინება, ნოჰირინაჲუჲუ(ღ)
 ანდენინებდა თურმე) *კაუზ. იჭირინუანს*
 ზმინსა - ანდენინებს.

მიბაჰირინაჲული, ბაბაჰირინაჲუ მიჰო. მოჰმ.
 მიმწვდომი, მომწვდენელი.
მიოჰირინაჲული, იოჰირინაჲუ მიჰო. ენებ. მე.
 მისანდლომი, მოსანდენი.
მიოჰირინაჲული მიჰო. ენებ. წარს. მიწვდომილი;
 მიღწეული.
იოჰირინაჲული მიჰო. ენებ. წარს. მონდლომილი;

მობრილი.
იოჰირინაჲული მიჰო. ენებ. წარს. მონანდენი.
იოჰირინაჲული მიჰო. ენებ. წარს. მონდენის
 საფასური.
 'უაჰირინაჲუ მიჰო. უარყ. მოუნდენელი.

ჰირინაჲული-ი (ჭირინაფილ(რს) მიჰო. ენებ. წარს.
 იჭირინუანს ზმინსა - მიწვდენილი,
 მიღწეული. *იხ.* მე-ჭირინაფილი; მო-
 ჭირინაფილი.

ჰირაჲა-ი (ჭირკალს) ბაჲშიშული (დ. ფიფია).

ჰირამინ-ი (ჭირკინს) *იხ.* ჭირკინაფა.

ჰირამინაჲა (ჭირკინაფას) სახელი
ოჭირკინუანს ზმინსა - ბაჲშეჲა
 (ფების); ბაბლქმბა. **გოჭირკინაფა**
კუხიში - ფების გაფშეკა, გაშეშება, გახევება;
 ფების მოუცვლელობა.
ოჭირკინუანს (ბაჰირამინაჲუ გააშეშა, გაახევე;
 ბაჰირამინაჲუ გაუშეშებია, გაუხევებია;
 ბოწოჰირამინაჲუ(ღ) გააშეშებდა, გაახევებდა
 თურმე) *გრძმ.* აშეშებს, ახევებს ფშეკს (ფებს).
ჰირამინაჲული მიჰო. ენებ. წარს. გაშეშებული,
 გახევებული.

ჰირამინაჲული-ი (ჭირკინაფილ(რს) მიჰო. ენებ. წარს.
ოჭირკინუანს ზმინსა - ბაჲშეჲაჲული,
 ბანეჲაჲული.

ჰირამ (ჭირკუს) იგივეა, რაც **ჭიკუ**, - 1. რია,
 პატარა; უჭიკო ხილი (ვაშლი, მსხალი).
ჭიკუ-ჭიკუ უშექურფი ქიმიილე ღო
 ქილანწყუუ ტაბაკის - პატარ-პატარა
 ვაშლები მოიტყანდა დაღალაგა ტაბლაზე. 2.
 შინანი (ხილი).

ჰირამბა (ჭირობუას) შირინანოჲა. არბოს თოლი
 წყარამი აფუ, აიენარე ჭირობუა: *ი. ყოფშ.,*
გვ. 156 - ყველას თვალი წყლიანი (ცრემლიანი)
 აქვს, ესაა ჭირობობა.

ჰირამი-ი (ჭირითისს) 'უა'შირიჲება; წუხება.
ჯგორო უჩქელ, ტყურა რდ'გ' ნგარა, ტყურა
რდ'გ' ჭიროთი: *აია, I, გვ. 19* - კარგად
 იცოდეს, რომ არც ტირილი, არც წუხება არ
 გაუვიდოდეს (ტყუილი იყო ტირილი, ტყუილი
 იყო ჭირება). თაქ მუანჯუე ჭიროთის: *ქხს. I,*
გვ. 317 - აქ გამოვიშეურე შეჭირვებისას.

ჰირამობა (ჭიროთებას) სახელი
 ეჭიროთებუ(ნ) ზმინსა - 'უა'შირიჲება,
 'უა'წუხება. *იხ.* ჭიროთუა.

ჰირამობა (ჭიროთუას) იგივეა, რაც
 ჭიროთება, - სახელი აჭიროთებუ(ნ)
 (მურა, გური) ზმინსა - 'უა'შირიჲება,
 'უა'წუხება. შხვა იბორაღას, იძიანდას,
 აკმეჭიროთებუ გური: *ქხს. I, გვ. 72* -
 სხვა მღეროდეს, იცინოდეს, მიწუნდებდა გული.
აჭიროთებუ(ნ) ('აპა'აჰირამობა შე'უნუხდა,

'აპოკრიფთაჲ' შესწუხება, 'აპოკრიფთაჲ(ნ) შე'უნუხდება თურმე გული) *გრადუ. ენებ.* უნუხდება, შეჭირვებული უხდება (*მე., სული...).*

ეკრითბუ(ნ) (აპოკრიფთაჲ შესწუხება, აპოკრიფთაჲ შესწუხება) *გრადუ. ენებ.* უნუხდება. *იხ.* აკოჭიროთუა (ტურში, შურიში).

ჰირაქლი-ი (ჰიროკლ(რს) იგივეა, რაც ჰირაკილი, - *მიქო. ენებ. წარს.* იჭიროკუ(ნ) ზნისა - 'ღაშჰჰანარი, ბამხმარი.

ჰირა-ი (ჰირაის) ნირალი (*ეტიმოლ., გვ. 670).*

ჰირსუფალი-ი (ჰირსუფალ(რს), ჰირსუფალი-ი (ჰირსუფალ(რს) იგივეა, რაც წირსუფალი, - შირსუფალი. *ოჯახისმი დარიგება ჰირისუფალი-იში ვალი რე, სუსტი წირსუფალი-იში მინჯე უპირსუფალი რე: 2. გვ., გვ. 63 - ოჯახის დარიგება ჰირისუფლის ვალი, სუსტი ჰირისუფლის პატრონი უჭირსუფლოსავითაა. მითინ ვა რდე ჰირსუფალი: 2. ხუბ., გვ. 222 - არავინ იყო ჰირსუფალი.*

ჰირსა იგივეა, რაც ჰირი მია, - შირი მია. სქან ჰირუ მია, კუმას: *ქხს, I, გვ. 217 - შენი ჰირიმე, ძმაო!*

ჰირუ-ჰარუ (ჰირუ-ჰარუს) მითმამ-მითმამ (დ. ფიფა).

ჰირაჲ (ჰირაჲს) შირა. კოიმი გური ჰირქა ორე: *ქხს, I, გვ. 49 - კაცის გული ჭიქაა. ათე ჰირი ქაქს ევქოფუ: 1. სამუშ., ქხს, გვ. 141 - ამ ჭიქას აქვს ევქოფუ. გემეი ლინი, ჰირქას ქემეზი საშეელი - შესვი ლინო, ჭიქას მიეცი საშეელი.*

ჰირლა (ჰირლას) მალალი. მუამუმიჯურა ჰირლა ბაღან რე - მამამისივით მალალი ბეშევი.

ჰირინ-ი (ჰირინის) შირინი, შირალი. შირ. ჰკირჰინი; წკირჰინი.

ჰირინა (ჰირინას) რასაც ჰირინი სრევეა, - შირინა.

ჰირინაჲ (ჰირინას) სახელი ჰირინუნს ზნისა - შირინი. მაჭირჭინალი ჯა დიღანს ჰირინუნს ია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 84 - ჭრიჭინა ხე დიღანს ჭრიჭინებსო. ჰირინუნს (ირინა ეჭრიჭინა, უირინა უჭრიჭინა, წირინა) ჭრიჭინებდა თურმე) *გრადუ. საშ.-შოქს. ჭრიჭინებს.* აჭირინ(ნ) (აირინა შედლო ეჭრიჭინა, - წირინა) შესაღება ეჭრიჭინა) *გრადუ. შესაქლ. ენებ.* ჰირინუნს ზნისა - შეუღლია ეჭრიჭინოს. ოჭირინაჲუნს (წირინაჲუნს აჭრიჭინებუნს,*

უირინაჲუნს უჭრიჭინებუნს, წირინაჲუნს) აჭრიჭინებუნსდა თურმე) *კაჲ. ჰ. ჰირინუნს ზნისა - აჭრიჭინებუნს.*

მაირინალი *მიქო. მიქო.* მოჭრიჭინე, ჭრიჭინა. წირინალი *მიქო. ენებ. მე.* საჭრიჭინო. წირინა *მიქო. ენებ. წარს.* ნაჭრიჭინი. წირინაჲ *მიქო. ენებ. წარს.* ჭრიჭინის საფასური. უირინა *მიქო. უარე.* უჭრიჭინებელი.

ჰირინალი-ი (ჰირინალი(რს) შირინაჲში. მუმ მამალას ოჭოქუ(ნ) ჰირინალი-ი რქ - რა სწრაფად შეჭამა ამ ჭირინაჲში.

ჰირინალი-ი (ჰირინალი(რს) იგივეა, რაც ჰირინალი, - ბაჰარის ერთად სმინაჲ, - ხაჰარის. მუს იჭირინალი-ია, გიქინა-? - რას ყაყაბენ, თუ იცი? იჭირინალი(ნ) (მხოლოდ ანჰოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრადუ. ენებ.* ყაყაბენს, ბევრი ერთად ხმანობს.

ჰირინი-ი (ჰირინის) შინხინი. ცხენეფიმი ჰირინი ევამორულაჲ: *2. ხუბ., გვ. 78 - ცხენების ჭიჭინა არ დამაძირაო. პირველიშე მინდომენს რაში ჰირინის: 2. ხუბ., გვ. 30 - პირველად მიინდომენს რაში ჭიჭინის. უმბელე ცხენი მელეშე ჰირინისა - უბელი ცხენი ვალიდან ჭიჭინებს. შირ. საძა: ჭრიჭინი შამეშა და მისთანაა შეშინებულის ხმანობა.*

ჰირინაჲ (ჰირინას) სახელი ჰირინუნს ზნისა - შინხინი. ჩქიმი ვარაჲე ამაკუა, თაურე მითჰირინუნა-ლო: *2. ხუბ., გვ. 137 - ჩემბა ულაჲა დაამაკო, აქედან მიაჭიჭინაო-და. ღურელ ცხენიშ დუს ხოლო ქა ჰირინუნაჲ უანს ია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 152 - მკედარი ცხენის თავსაც ააჭიჭინებსო. ჰირინუნს // ჰერინუნსე (ზრინა იჭიჭინა, უირინა უჭიჭინა, წირინა) ჭიჭინებდა თურმე) *გრადუ. საშ.-შოქს. ჭიჭინებს. შირ. ხეიხინი.***

ჰირინალი-ი (ჰირინალი(რს) შირინი. მაჭირინალი ჰირინალი: *1. სამუშ., ქხს, გვ. 131 - მერცხლის ჭიჭიკი. ღურულელო ჰირინალით ემენელი ღო წვეულებეო ქირაქილეუ ართუგურიო: 1. სამუშ., კარო. ზეს., გვ. 105 - ჭიჭიკითა და ღურულელოთ მასაინელი და ნვეულები მიეცია (შეიცია) ერთგულად.*

ჰირინალი-ი (ჰირინალის) მითმამ-მითმამ. მაჭირინალი ჰირინალია, სქანი ბულე მუ ღოლაჲ?: *ქხს, I, გვ. 19 - მერცხლო მოჭიჭიკე, შენი ბულე რა უყა?*

ჰირინალი (ჰირინალის) წირინა-წირინი.

ჰირინარი (ჰირინარს) იგივეა, რაც წირინარი.

ჩიჟანა, ზჰჟანა (ჭი/გჟანას) პატარა; პატარ-პატარა, წერილ-წერილი. ჭი ი ფ ა ნ ა ბადანეფო ეუნს - პატარ-პატარა ბავშვები ჰყავს. თიში ჭე ფ ა ნ ა ჩქიქუეფი გურს მიცხენატალუანს - იმის წერილი ჩვილები (ბავშვები) გულს მინვაფს. *შღრ. ჭიფი.*

ჩიჟარება (ჭიფარებას) სახელი აჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - დაპატარაება, დაწერილება. კორმა ეოულე დო ე ჭი ი ფ ა რ ე ბ ე უ ბაჟე - საჭმელი არ აქვს და უწერილდა ფეხები. ლისმარს აჭი ი ფ ა რ ე ნ ს - ლურსმანს აწერილებს.

აჭიფარენს (ააჩიფარა დაწერილა, აუაჩიფარა დაუწერილებია, აწიფიფარაბაჟე) დაწერილებდა თურმე) *გრძლ. აწერილებს.* უჭიფარენს (აუაჩიფარა დაუწერილა, აუაჩიფარაბაჟე დაუწერილებია) *გრძლ. სასხე. ქე. აჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - უწერილებს.*

იჭიფარებუ უ(ნ) (ააჩიფარა/აუაჩიფარა დაწერილდა, ააჩიფარაჟე/აუწიფარაჟე) (დაწერილებულა) *გრძლუ. ენებ. აჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - წერილ-დებუა.*

ეჭიფარებუ (ნ) (ააჩიფარა დაუწერილდა, ააჩიფარაბაჟე დასწერილებია) *გრძლუ. ენებ. უ ჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - უწერილდება.*

იჭიფარებუ (ნ) // **იჭიფარინუ** (ნ) (იჩიფარინუ შესაძლებელი გახდა დაწერილება, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. აჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - შეიძლება დაწერილდეს.*

აჭიფარებუ (ნ) // **აჭიფარინუ** (ნ) (აიჩიფარინუ შეძლო 'და'წერილებია, -; აწიფიფარაბაჟე) შესაძლებია დაწერილებია) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. უ ჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - შეუძლია 'და'წერილოს.* **ოჭიფარებაფუნს** (ოიჩიფარაბაჟე) 'და'წერილებინა, აიჩიფარაბაჟე 'და'უწერილებინება, წიფიფარაბაჟე) აწერილებინება თურმე) *კაჟე. აჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - აწერილებინებს.*

მაჩიფარაბაჟი მიძე. მიჟე. 'და'წერილებელი. **ჩიფარაბაჟი მიძე. ენებ. ზე.** 'და'საწერილებელი. **ააჩიფარაბაჟი მიძე. ენებ. წარს.** დაწერილებული. **ააჩიფარაბი მიძე. ენებ. წარს.** 'და'წერილები. **ააჩიფარაბაჟი მიძე. ენებ. წარს.** 'და'წერილების საფასური.

ააჩიფარაბაჟი მიძე. უაჟე. 'და'უწერილებელი.

ჩიჟარაბაჟი (ჭიფარებულ(რს) მიძე. ენებ. წარს. აჭი ი ფ ა რ ე ნ ს ზმნისა - 'და'წერილებაჟი.

ჩიჟას ზაჟე. წერილად. ჭი ი ფ ა ს ჭიორუნს - წერილად ჭრის. *იხ. ჭიფი.*

ჩიჟაჟე ზაჟე. წერილად. ჭი ი ფ ა მ ე ჭვენს - წერილად წვიმს; ცრის. *შღრ. ციორუა.*

ჩიჟა-ჩიჟას ზაჟე. წერილ-წერილად, პატარ-პატარად. ცუვალს ჭი ი ფ ა - ჭი ი ფ ა ს დოჭიორუნს - ცუვალს პატარ-პატარად (ნაჭრებად) დაჭრინან.

ჩიჟი, ზჰჟი (ჭი/გჟეს) წერილი; ვინრო. ართი ჭი ი ფ ე შარას იკეთათ გვერუქეჟ: *ა. ცაჟ.. გვ. 24 - ერთ ვინრო გზაზე შეიყარა გველები. ჭი ი ფ ე ჭინუთ დორღინდესო: ქხს. I. გვ. 240 - წერილი წველით გაგზოლტეს. დული შხულო ტანი ჭე გ ე უ: მასლ., გვ. 44 - თავი მსხვილი და ტანი - წერილი. ჭიფე შარა ვინრო გზა; ჭიფე ხმა წერილი ხმა. ხარისხის ფორმები; ჭიფე წერილი; გუჭიფე ოდნავ წერილი; გოჭიფე ოდნავ წერილი; მოჭიფე მონწერილი, ოდნავ წერილი; უჭიფამი ძალიან წერილი (ვინრო), უწერილესი. *შღრ. ლაზ. მჭიფე, ჭიფე პატარა (ნ. მარ).**

ჩიჟამორაბი (ჭიფეორკამს) წერილუხსა, წერილუხსინანი. ჭი ი ფ ბ ო რ კ ა მ ი საჭონელი ეუნს - წერილუხსა საჭონელი ჰყავს. *შღრ. ჭიფეკუხსამი; მსუბოორკამი.*

ჩიჟი თმაჟა (ჭიფე თმაჟას) *მოჟან. ბრძამი, თმაჟა, - თავთავს არ იკეთებს, ისე იზრდება.*

ჩიჟამაჟამი (ჭიფეკუქხსამს) იგივეა, რაც ჭი ი ფ ბ ო რ კ ა მ ი .

ჩიჟი ლაჟი (ჭიფე ლეჟიას) *მოჟან. წერილი ლოგიო, სპაჟარისა (ა. მავ).*

ჩიჟი საწლო (ჭიფე სადილობას) დახასლო-ბით დღის პირველი საათი (*სიჟეჟ-სიჟეჟ.* წერილი სადილობა).

ჩიჟი სიმიწ'ნ (ჭიფე სიმიწ'ნს // სიმიწ'ნს) *მოჟან. ბუშტბარა სიმიწ'ნი. შღრ. ფაშქინია ლაიტი; ოფაშქინია სიმიდი; ფეშქინია სიმიდი.*

ჩიჟი წმარანი (ჭიფე კურბენს) *მოჟან. ვაზის ვიშია (ა. ცაჟდ., თუბ., გვ. 26).*

ჩიჟი ზე (ჭიფე ჭეს) *ანტ. წერილი ნანლაპი.*

ჩიჟი ზენე (ჭიფე ჭენეს) წერილი წნალი. ჯგუნჯი ირო გიგერკამს ჭი ი ფ ე ჭ ე ნ - სახერეს - ბოძი მუდამ შემოილუნავს წერილ წნელ-სახერესა.

ჩიჟოლა (ჭიფოლუას) იგივეა, რაც ჭი ი ფ ა რ ე ბ ა , - პატარ-პატარა ნაქუქხსამად ძეცვა; დაწერილმანება; დაქუცმაცვა. **ჭიფოლუნს** (აჩიფოლუ დაქუცმაცვა, აუაჩიფოლუ დაუქუცმაცვა) აწიფიფარაბაჟე) დააქუცმაცვება თურმე) *გრძლ. აქუცმაცვებს.* **იჭიფოლუნს** (იჩიფოლუ შესაძლებელი გახდა 'და'ქუცმაცვება, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ჭი ი ფ ო ლ ე ნ ს ზმნისა - შეიძლება 'და'ქუცმაცვება (დაქუცმაცვდეს).* **ააჩიფოლუნი მიძე. ენებ. წარს.** დაქუცმაცვებული. **ააჩიფოლუნი მიძე. ენებ. წარს.** დაქუცმაცვების საფასური.

ჩიჟა (ჭიქას) შიძა. *შღრ. ჭიორქა.*

ჩიჟინა (ჭიფინას) სახელი ჭი ი ფ ო ნ ე ნ ს ზმნისა - უწნოდ ცოტ-ცოტას ჭამა. *შღრ. ჩიხონუა, ჯიღინუა.*

ღმერთისათვის ასე თვალსაწიერმა დამა-
პატარავა.

ჩიჟუ (ჭიჭუს) იგივეა, რაც **ჭიჭე**, - პატარა,
ცოცხალი. *შდრ. ლაზ. ჭიჭა, ჭუჭუ პატარა (ნ. მარ).*

ჩიჟულა-ი (ჭიჭულაის) იგივეა, რაც **წიწკაში**,
წიწკაში, **ჭიჭლაკი**, - შანში. *(ი. ყოფშ., ა. ჭარ).* შინშილადი. *შდრ. სპა:*
ჭიჭულაკი ურმის თვალის ქლირი.

ჩიჟალ-ი (ჭიჭალ/ის) **შმუშან**. *იხ. ჭიჭყოლი.*

ჩიჟალ-ი (ჭიჭყოლის) *მიზღ. ენებ. წარს.*
ჭიჭყოლუნს ზმინსა - 'და'შმუშნული.

ჩიჟალ-ი (ჭიჭყოლუს) იგივეა, რაც
ჭყინჭყოლუა, - სახელი **ჭიჭყოლუნს**
ზმინსა - **შმუშინს**, სრისს. მუერნ საბიძვექ
მაგეუე ცილირებულქ, ართი დოხუნა დო
ხათიხლო იჭიჭყოლუნს - რანირი
სამარეულ შემეცნა ნაყიდი, ერთი დაჯდომბა დო
მაშინათე იჭმუტნება.

ჭიჭყოლუნს (ლოიოხლო დამუტნება, ლოიოხლო
დაუტმუტნება, ლოიოხლო დამუტნება დამუტნება
თურმე) *გრდმ. სრესს, ჭმუტნის.*

უჭიჭყოლუნს (ლოიოხლო დოუსრისსა,
ლოიოხლო დოუსრისსა) *გრდმ. სახსე. ჭყ.*

ჭიჭყოლუნს ზმინსა - უტმუტნის, უსრესს.
იჭიჭყოლუნს (ლოიოხლო დოსრისსა,
ლოიოხლო რა(ნ) დასრესსა) *გრდმ. ენებ.*

ისრისება, იჭმუტნება.
აჭიჭყოლუნს (ლოიოხლო დამუტნება,
დასრესსა; ლოიოხლო დამუტნება, დასრესსა)

*გრდმ. ენებ. ჭიჭყოლუნს ზმინსა -
ეჭმუტნება, ესრისება.*

იჭიჭყოლუნს (იოიოხლო შესაძლებელი გახდა
ჭმუტნება, -) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.*

ჭიჭყოლუნს ზმინსა - შეიძლება
დაიჭმუტნოს.

აჭიჭყოლუნს (იოიოხლო შეძლო 'და'ეჭმუტნა, -
ლოიოხლო შესაძლებელი დამუტნება) *გრდმ.*

შესაძლ. ენებ. უჭიჭყოლუნს ზმინსა -
შეუძლია 'და'ჭმუტნოს, 'და'სრისოს.

იჭიჭყოლუნს (იოიოხლო აჭმუტნება,
ლოიოხლო აჭმუტნება, იოიოხლო აჭმუტნება,
ლოიოხლო აჭმუტნება, იოიოხლო აჭმუტნება)

აჭმუტნება დო **აჭმუტნება**, ასრესინება.
მაიოხლოარი მიზღ. მიზღ. 'და'ჭმუტნელი.

იოიოხლოარი მიზღ. ენებ. მყ. 'და'ჭმუტნელი.
ჩიჟალ-ი *მიზღ. ენებ. წარს.* 'და'ჭმუტნელი.

ნაიოხლოარი მიზღ. ენებ. წარს. ნაჭმუტნელი.
ნაიოხლოარი მიზღ. ენებ. წარს. ჭმუტნის
საფასური.

უაუაიოხლოარი მიზღ. უარყ. 'და'ჭმუტნელი.

ჩიხ-ი (ჭიხის) შირსელი (*ა. ჭარ.*); ნერილი
(გაყინული) თიშლი. *გაბატ. ავდარი.*

ჩჟალ-ი (ჭჟალის) იგივეა, რაც **ჭჟალუ**, -
მჭედელი.

ჩჟალ-ი (ჭჟალის) მჭედის მსბაჟინი
ხმინდობა, ხმითაა. იყუე **ჭჟალა** იქი ინი,
გამწოფებით - რომ შეიქნა ხმაური (ჭედის
მსგავსი ხმა), ნამოცუდი. ინი ცუდი
შეუაუე **ჭჟალა** იქი, **ჭჟალა** იქი - იმის
ფურსინობა გაქონდა ხეთქვა, ხეთქვა (ძლიერი
დარტყვის ხმა), ე. ი. სკემა მგურად.

ჩჟალ-ი (ჭჟალ/ის) *მიზღ. ენებ. წარს.*
ჭჟალუნს ზმინსა - 'ა'ჭმუტნელი; 'და'ჭმუტნელი.
უჭჟალუნს **ჭჟალარი**, **ეშმაკი** ზანდარი:
ი. ყოფშ., გვ. 184 - უკულმართად გაჭედელი,
ემპიკიგან ჩახლართული. **ეჭჟალი** იქი **მაგე**
ქარი: *ი. ყოფშ., გვ. 154* - აჭედელი მაცეს ქარი.
ვადატ. პუნქტუალური, საქმის ხარისხიანად
მკეთებელი. **ჭჟალი** იქი **კოჩი** - უაღრესად
პუნქტუალური დო სიტყვის კაცია.

ჩჟალ (ჭჟალუს) იგივეა, რაც **ჭჟალე**, -
მჭედელი. ვართ აჭჟალე **ჭჟალეს** იქი დო
ვართი აჭენე ხარამის: *ა. ცან, გვ. 141* - ვერც
მჭედელი გამოტყდას (შეუძლია გამოტყდოს) და
ვერც მკერავი შეკერავს (შეუძლია შეკეროს).
ვადატ. **ჭჟალე** უქმე მუში გოთბუა - ცუდმა
მჭედელმა თავისი დაანებო. **ჭჟალე** უჭი
თე რაფადი ჭე ხანც ხოლო ვეთებულე: *მასალ.,*
გვ. 77 - მჭედელის ეს ლაპარაკი ცოტა ხანს
კიდებ არ მორბობდა. თქვა ურჩილით
ჭჟალე უქმე: *აა. 1, გვ. 80* - თქვენ უმინეთ
მჭედელს. **ჭჟალე-ჭჟალე** ან **ჭჟალე-ურ**
ფორმისაგან (*გ. როგაფ.*). *შდრ. ქართ. მჭედელი;*
ტოპონ. ჭჟალური, ჭჟალური როზუ (ე. ვლიივა...)
კატალ., გვ. 64. *იხ. ოჭჟალური II ოჭჟალეში.*

ჩჟალ (ჭჟალუს) სახელი **ჭჟალუნს** ზმინსა -
ჭჟალე. ცხენი დოჯურუნი, უკული ვაკო
ჭჟალე: *თ. სახოკ., გვ. 266* - ცხენი რომ
მოკვდება, შემდეგ არ უნდა დაჭედვა. ცხენს
ჭჟალუნე დო **ეჭმუტნე** უჭი გეჭმუ-
ფორმისაგან, - მათ დოჭჟალეთით: *თ. სახოკ., გვ.*
266 - ცხენს ჭედდენდ ბაყაყმა ფეხი
გამოიშურა, - მეც დამჭედითო. დო **ჭჟალეს**
იაშვი: *მ. ხუბ., გვ. 241* - დაჭედეს ყუთი.
ჭჟალეს **ეა** **ჭჟალე** - მჭედელმა ვერ დაჭედა.
ჭჟალუნს (ლოიოხლო დაჭედა, ლოიოხლო
დაუჭედას, ლოიოხლო დაჭედა თურმე)
გრდმ. ჭედავს.

უჭჟალუნს (ლოიოხლო დაუჭედა, ლოიოხლო
დაუჭედას) *გრდმ. სახსე. ჭყ.* **ჭჟალუნს** ზმინსა
- უჭედას.

იჭჟალუნს (ლოიოხლო დაიჭედა, ლოიოხლო
დაჭედება) *გრდმ. ენებ.* **ჭჟალუნს** ზმინსა -
იჭედას.

აჭჟალუნს (ლოიოხლო დაიჭედა, ლოიოხლო
დაჭედება) *გრდმ. ენებ.* **უჭჟალუნს** ზმინსა -
ეჭმუტნება.

იჭჟალუნს (იოიოხლო შესაძლებელი გახდა
'და'ჭედვა, -) *გრდმ. შესაძლ. ენებ.* **ჭჟალუნს**

ზმნისა - შეიძლება ჭყედა.
 აჭყალე(ნ) (ამასუა შეიძლო ეჭყედა, - ნოასაუა(ნ) შესაძლებია 'და'ჭყედა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უჭყალეუნს ზმნისა - შეუძლია ჭყედოს. ოჭყალეაფუნს (ოოასაღაუა აჭყედინა, უოასაღაუაუ უჭყედინებია, ნოასაღაუა(ნ) აჭყედინებდა თურმე) კაუჭ. ჭყალეუნს ზმნისა - აჭყედინებს. მარასაღლი, მარასაღ, ჰასაღ მიძე. მოუწ. მჭყედელი. ოოასაღლი, ოოასაღრი, ოოასაღ მიძე. ენებ. მჭყ. სამჭყედელი.
 ჰასაღლი, ჰასაღრი მიძე. ენებ. წარს. 'და'ჭყედელი. ნოასაღ მიძე. ენებ. წარს. ნაჭყედი.
 ნოასაღრი მიძე. ენებ. წარს. ჭყედვის საფასური. უაღაუასაღ მიძე. უაურე. 'და'უჭყედავი. იხ. კობრიმოჭყადილი. შორ. ლაზ. ჭყალე: ბჭყალეუ მჭყედავ, ვაჭყედებ (ნ. მარია).

ჰასაღ (ჭყალეს) იგივეა, რაც ჭყალეუ. მიიამეჯ ჭყალეჯ: მ. ხუბ., გვ. 179 - მიიამტივა მჭყედელი. ფლასა ჭყალეჯე მუში ქიშუეუბინუა - ცუდმა მჭყედელმა თავისი მიუმატაო. მიღაარქუ კორი ჭყალეჯე: ი. ყოფშ., გვ. 84 - გაგზავნა კაცი მჭყედელთან.

ჰანდუას (ჭყანდუას) იგივეა, რაც ჭყალეუა. მუქამ ვარდუო, თენა დააჭყანდაფეუნს: მ. ხუბ., გვ. 302 - როდესაც არ იყო, ეს რომ დააჭყედინეს.

ჰანდოილი (ჭყანდოილ/რს) იგივეა, რაც ჭყალეილი, - მცირე ნაწილებად დაშრილ-დაქუნული.

ჰანდოილი (ჭყანდოილის) იგივეა, რაც ჭყალეილი, - აბილვბით მცირე ნაწილებად მტვირევა - შამა; კუნვა.

ჰანდოილი (ჭყანდოილის) მიძე. ენებ. წარს. ჭყანდოილუანს ზმნისა - აშრილვბული. დული გაფუ ხანტურელი, ფსუღა გეალო ჭყანდოილუე - თავი ვაქეს დახატული, ფრთა მილადა აჭყრელბული.

ჰასაღლი // ჰანდოილი (ჭყანდოილ/რს) ჩიფრიფი.

ჰასაღ (ჭყალეს) სახელი ჭყალეუნს ზმნისა - ხმარობით შამა; შამის ღრის პირის ხმარობით ბაღვბა - დახურვა. ოჭყოზარს მიკიჭყალეუ - საჭყელს ხმარობით ჭამს. ჭყალუნს (ღოასაუუ ხმარობით შეჭამა, ღოასაუუ ხმარობით შეუჭამია, ღოასაუუ(ნ) ხმარობით შეჭამდა თურმე) გრდმ ხმარობით ჭამს.

ჰასა-ჰასა-ი ხმარობე. იგივეა, რაც ჭყალეუა, - შამის ღრის ჭყალეუანის (ნასა-ნასანის) ხმის ბამოცემა. ვაგოკონ, ფურ კორიში ჭყოლა ჭყალეუანით გაძირინია: ზაღბ. სიძრ., I, გვ. 45 - რომ არ გინდა, ისეთი კაცის ჭამა ჭყალეუანად გეჩვენებაო.

ჰარჰანტისი (ჭყარჰანტისა) ვარვარა, ელვარა (მ. ძობ., II, გვ. 130).

ჰარჰანტისი (ჭყარჰანტისა) შრელ-შრელი; თათირი პირუშქპინი შამ-შამი წინდაკლებით. შორ. ჭყარჰანტისა, ხანტგროია.

ჰასაილი (ჭყაილი/რს) მიძე. ენებ. წარს. ჭყაილუნს ზმნისა - წერილად დაშრილი, - დანაბაგაბული.

ჰასაილი (ჭყაილის) სახელი ჭყაილუნს ზმნისა - წერილად დაშრა; კუნვა; კანა; შამა. ჭინჭის ფსუღა მუბეჭყაილი: კხს. I, გვ. 219 - ჭინჭარქას ფრთა მოვჭერი (მოვჭეჭე). ხორციის ჭყაილუნს - ხორცს ეკება. უბაღოს ანფი ვეჭებ, დო მუჭყაილი ოზიმა: აი. I, გვ. 21 - უგვან რანებ ანი არ ვიქმ (ვაგეკეთებ), რომ დამჭეჭკონ ასეურ.
 ჭყაილუნს (ღოასაუა დაეკება, ღოასაუა დაუეკება, ღოასაუა(ნ) ეკებადა თურმე) გრდმ. ეკებას, კუნვას.
 უჭყაილუნს (ღოასაუა დაუეკება, ღოასაუა დაუეკებას) გრდმ. ხსნე. ქე. ჭყაილუნს ზმნისა - უეკებას, უეკუნას.

იჭყაილუნს (ღოასაუა დაეკება, ღოასაუა(ნ) დაეკებია) გრდუე. ენებ. ჭყაილუნს ზმნისა - იეკება, იეკუნება.
 აჭყაილუნს (ღოასაუა დაეკება, ღოასაუა დაეკებია) გრდუე. ენებ. უჭყაილუნს ზმნისა - ეეკება, ეეკუნება.
 იჭყაილუნს (ღოასაუა შესაძლებელი გახდა 'და'ეკება,-) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჭყაილუნს ზმნისა - შეიძლება 'და'ეკება, 'და'ეკუნა.

აჭყაილუნს (ამასაუა შეიძლო 'და'ეკება,-, ღოასაუა(ნ) შესაძლებია დაეკება) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უჭყაილუნს ზმნისა - შეუძლია 'და'ეკებოს, 'და'ეკუნოს.

ოჭყაილუნს (ოოასაუუა აეკებინა, აეკუნინა პატარა ნაჭრებად; უოასაუუაუ უეკებინებია; ნოასაუა(ნ) აეკებინებდა თურმე) კაუჭ. ჭყაილუნს - აეკებინებს, აეკუნებებს. მარასაღლი მიძე. მოუწ. 'და'მეკებავი, 'და'მეკუნელი.
 ოოასაღლი მიძე. ენებ. მჭყ. 'და'საკეპი, 'და'საკუნნი. ჰასაილი მიძე. ენებ. წარს. 'და'ეკებლი, 'და'ეკუნული.
 ნოასაღ მიძე. ენებ. წარს. ნაკეპი, ნაკუნნი. ნოასაღრი მიძე. ენებ. წარს. ეეკების, ეეკუნვის საფასური.
 უაღაუასაღ მიძე. უაურე. 'და'უეკებავი, 'და'უეკუნავი.

ჰანდოილი (ჭყანდოილის) იგივეა, რაც ჭყალეილი, - ჩიფრიფი. მუ ოკო, ვიჭქუნდა, მუსიე, ჭყალეუნსინი? - რა უნდა, თუ იცი, რასა, რომ ჩიფრიფი.
 ჭყეაღანს (ჰანაღუნ იჩიფრიფი, უოასაუუ უჩიფრიფია, ნოასაუა(ნ) ჩიფრიფებდა თურმე) გრდმ. ჩიფრიფებს.

ჰამაპალა (ჭკეაპალას): ჭკეაპალა კორი ჩიფიფა კაცი.

ჰამაპა (ჭკეაუაჲს) იგივეა, რაც ჭკაუა, - ნაპანეთი, ხმაური თამა.

ჰამარჰამალ-ი (ჭკეარჭკეალ/რს) იგივეა, რაც ჭვარჭვალ ი, - ხამხამი. თოლოში ჭკეარჭკეალი თვალის ხამხამი. მუჰამც სმირნას მიძახება, თოლოშით ვა დმრჭკეარჭკეალ ენა: *მასალ., გვ. 83* - როცა სმირნას გვეტყვიან, თვალსაც ვერ დავახამხამებთ.

ოჭკეარჭკეალუანს (ოჰამარჰამალუ ახამხამა, ოჰამარჰამალუჲს უხამხამებია, ოჰამარჰამალუჲ(ნ) ახამხამებდა თურმე) *გრდმ. ახამხამებს.*

უჭკეარჭკეალუანს იგივეა, რაც ოჭკეარჭკეალუანს.

ჰამარჰამალ-ი (ჭკეაჭკეალ/რს) *ხმაბთე. ბამხურად* და სანსიმონონოდ სპუპარი.

ჭკეაჭკეალანს/ც (ჰამარჰამალუ ილაპარაკა, ოჰამარჰამალუ ულაპარაკა, ოჰამარჰამალუჲ(ნ) ლაპარაკობდა თურმე) *გრდმ. ბავმურად* და სსიამონონოდ ლაპარაკობს.

ჰამარჰამინ-ი (ჭკეაჭკეინს) ციმციმი, ქაშაქში, ელვარება. *იხ. ჭკეაჭკეა.*

ჰამარჰა (ჭკეაჭკეას) სახელი იჭკეაჭკე(ნ), უჭკეაჭკეუანს ზნათა - ციმციმი, ქაშაქში, სიბაჲი. ცას მურუსხი მიკიჭკეაჭკე უკორცხვ, ოზინერი - მიკე ვარსკვლავი კიაფოსს უთვალვი, ანაირი. ჩე მხორია უჭკეაჭკეუანს ჩე ქაბაბის: *კ. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 18* - თეთრი სხივი უციციმებს თეთრ ლაქურდს. ცაქ მურუსხვით გიიჭკეაჭკეუ - ცაზე ვარსკვლავები აკამეაშდა.

იჭკეაჭკეუ(ნ) (მიოჰამარჰა გაკამეაშდა, ოჰამარჰამალუ(ნ) აკამეაშებულა) *გრდლუ. ენებ.* კამეაშდება; ციმციმდება.

უჭკეაჭკეუანს/ც (ოჰამარჰა უციციმბა, ოჰამარჰაჲს უციციმბებია) *გრდმ. სასხე. ქც.* უციციმბებს, უკამეაშებს.

ჰამარჰა, ჰამარჰა (ჭკეაჭკეურს, ჭკეაჭკეურას) ბამხადარი და ჩადრამამავ ულლოქება, რაც ბამონვეულია კამილავის უმონლოგით და ამიტომ სახე უსწორმასწოროა. ქოყუნს ანთი ჭკეაჭკეურია ოსური - ჰყავს ერთი "ჭკეაჭკეა" ცოლი. *შორ. ჭკეაპალა.*

ჰამარი (ჭკეერს), ჰამარი-ი (ჭკეიერს) ჰამინი. ჭკეერი ბოში: *ი. ყოშ., გვ. 117* - ჭკეანი ბიჭი. დედა ჭკეერი, სქვა - ხანგა: *ა. ცან., გვ. 141* - დედა ჭკეანი, შვილი - გადარეული. ხანგას ოგურუანდეს ოჭკეერი ქელეგურუა - სულელს ანაწელიდნენ და ჭკეინმა ისწავლო. ჭკეერი მე ხვალე

პატიება: *ქხს. I, გვ. 157* - ჭკეინისგან ეგების (ხედება) პატიება. *შორ. უჭკეა.*

ჰამარალა (ჭკეერალას) ჰამინოზა, სიჰამინაჲ. ჰამარას ზახ. ჰამინაწული. ჭკეერას ოკო იყუ - ჭკეინად უნდა იქნე.

ჰამარამი იგივეა, რაც ჭკეერას, - ზახ. ჰამინაწლ. თქვა გორქნა, მუჭოში ჭკეერაჲ იფითობი: *ქხს. II, გვ. 68* - თქვენ იცი, როგორ ჭკეინად იქნებო.

ჰამარამა (ჭკეერებას) სახელი აჭკეერენს, იჭკეერებუ(ნ) ზნათა - დაჰამინაწა. სი პილი დო სი დობთხორი, და მიაჭკეერი სქანი შერი! - შენ მოძალი და შენ დამმარხე, დამაჭკეიანე შენი გიჲ! აჭკეერენს (დაჰამარ დააჭკეიანა, დუჰამარამა დაუჭკეიანებია, დონოჰამარამაჲ(ნ) დააჭკეიანებდა თურმე) *გრდმ. აჭკეიანებს.* იჭკეერებუ(ნ) (ოჰამარჰა/დოჰამარჰა დააჭკეიანდა, დოჰამარჰაჲ(ნ) დააჭკეიანებულა) *გრდლუ. ენებ.* აჭკეერენს ზნისა - ჭკეიანდება.

ეჭკეერებუ(ნ) (დოჰამარ დაუჭკეიანდა, დოჰამარჰა დასაჭკეიანებია) *გრდლუ. ენებ.* უჭკეერენს ზნისა - უჭკეიანდება. იჭკეერენ(ნ) (ოჰამარჰა შესაძლებელი გახდა 'დაჭკეიანება,-') *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* აჭკეერენს ზნისა - შეიძლება 'დაჭკეიანება (დაჭკეიანება)'. აჭკეერენ(ნ) (დოჰამარჰა შეძლო 'დაჭკეიანება,-' დონოჰამარამაჲ(ნ) შესაძლებელი დაეჭკეიანებია) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.* უჭკეერენს ზნისა - შეუძლია 'დააჭკეიანოს.

ოჭკეერებაჲუანს (ოჰამარამაჲს აჭკეიანებინა, ოჰამარამაჲსაჲს უჭკეიანებინებია, ოჰამარამაჲსაჲ(ნ) აჭკეიანებინებდა თურმე) *კაჲჲ.* აჭკეერენს ზნისა - აჭკეიანებინებს. მარამარამალ მიჲ. შოქ. 'დააჭკეიანებელი. ოჰამარამარამალ მიჲ. ენებ. ჭკ.' და 'საჭკეიანებელი. დოჰამარამალ მიჲ. ენებ. წარს. დააჭკეიანებელი. დონოჰამარამალ მიჲ. ენებ. წარს. დანააჭკეიანებო. დონოჰამარამარამალ მიჲ. ენებ. წარს. დააჭკეიანების საფასური.

ოჰამარამალ მიჲ. ვარყ. 'დააჭკეიანებელი. ჰამარალ-ი (ჭკეერულ/რს) ჰამინარ-ი. ინა ჭკეერულს გიჲინდუ - ის ჭკეიანურს გეტყვოდა. უჭკეაჲს ჭკეერული სიტყვა დათქუნებია: *საღბ. სიმბ., I, გვ. 138* - უჭკეა ჭკეიან სიტყვას ვერ იტყვისო. ართ ჭკეერულს ბორი ხოლო თქვანსაი - ერთ ჭკეიანურს სულელიც იტყვისო.

ჰამარამა (ჭკეაჭკეურას) იგივეა, რაც ჭკეინტერა, - დანამამაჲლი.

ჭკვეტერია სახე უღუნია - ნაგრძელებული სახე აქვსო.

პერიკლი (ჭკვეტევის) ღარიღილის ხალსანი მარცველანი (*მასალები, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 206*); *კადატ.* საეკეი. ღარიღილიმ ჭკვეინჭკვეის კარდილას დინმარდენა - ღერიღილის მარცველებს ქვაბში ყრინა. ღულიმა ჭკვეინჭკვეი ქვეშურდღო წიწილა დუს ქვეშურნიუ: *მ. ხუა, გვ. 272* - თავში საეკეი ჩაუყარა და ნინლა თავთან მიუყენა. *შორ. ნუშა.*

პიპია, **პიპიალი** (ჭკვიპალს) უშნო პირისახისისა. *შორ. ძღვიბაღლი, წკვიპაღლი.*

პიპლი//**პიპლი** (ჭკვიღის, ჭკვიღ-ს) 1. *მოქან.* ფაბტნი. ღეინტი ბრულექ იყუო, მარა ჭკვიდიქ (ჭკვიღთი) მისუტეს: *ი. ყოფშ., გვ. 1* - ღეინო ბეერი მოგვიოდა, მაგრამ ფეტვმა გვისუსტა. ჩქინებურა ჭკვიდი ჩქინებური ფეტვი. რუსული ჭკვიდი რუსული ფეტვი. *იხ.* ფაბტი; ჭკვიდიში ჭკვიდი (*ა. მყ.*). 2. მზადნი. ჭკვიდი ჭკვიდი ტუტამია: *ი. ყოფშ., გვ. 25* - მჭადი ჭამე ნაცრინარი. ჭკვის ირი კოჩი ქოფანის: *ი. ყოფშ., გვ. 179* - მჭადს ყველა მჭამეუს. კეცი მუეამი ფურუნი, თიწკემა მიკიჭუნანია ჭკვიდის: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 68* - კეცი რომ (როცა) ხურდღო, მამინ მიინვაგო მჭადს. კოე ჭკვიდიშ სახელე ქემაჭორღა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 69* - კაცს მჭადის სახელი დაეიწყადო.

პიპლიშ ურამი (ჭკვიდიში ურემს) ფაბტინს ურამი. ნინთა პატარა ურემს ეკეთებდნენ, რომელსაც ჭკვიდიში ურემს ეძახოდნენ (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. II, გვ. 147*).

პიპლიშ პიპლი (ჭკვიდიშ) ჭკვიდის, ჭკვიდიშ' ჭკვის) *მოქან.* იგივეა, რაც რუსული ჭკვიდი, - ფაბტნი. ჯევემო ფთასუდიტი რუსული ჭკვიდის (ჭკვის) - ჭკვიდიშ' ჭკვიდისა - ძველად ეთესდით რუსულ მჭადს, - ფეტვს. *შორ. გურ., ქვ. იმერ.* ჭადის-ჭადი ფეტვი; მჭადის ნამცხვარი (*ა. მყ., მ. ალაფ., ა. დღა.*). ჭადის, ჭადისჭადის მარცველია ფეტვი (*ი. მახსია, ღომი და ფეტვი: სოფლის ცხოვერება, 21.08.1991წ.*).

პიპა-ჭაპაუ ხმაძე. შიპინ-შაპაუ. ვაიფორსდენ, ფერ კოჩიში ჭკუემა ჭკვიპ-ჭკაპუ რენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 45* - რომ არ გიყვერს, ისეთი კაცის ჭამა ჭკვიპ-ჭკაპუ არისო. *შორ. ჭკაპა-ჭკაპა.*

პიპრი//**პიპრი** (ჭკვირეს) *ერტომ.* ნილი. ბაღანას დუს ჭკვირი მეხე - ბავშვს თავში ნილი ჭყავს (უხის). *შორ. ლაზ. მჭკვირი ნილი (ნ. მარ).*

პიპრიამი (ჭკვირამს) ნილიანნი. ჭკვირამი თომა (თემა) - ნილიანი თმა.

პიპრილი (ჭკვირილს) *მიღ. ენებ. წარს.* ჭკვირუნს ზმნისა - ღაჭრილინი, ბაჭრილინი. ე ხომი

ჭკვირილი ექი-ექი წმომბე: *ი. ყოფშ., გვ. 30* - ეს ბიჭი დაჭრილი აქა-იქ დევს.

პიპრიწა (ჭკვირუნას) სახელი ჭკვირონდუ (ნ) ზმნისა - შანობა. უმჭერი ჭკვირონდუ ვაშლი ჭკნება. თე ჩინი ხეიმა დო ჭკვირონდუ გ - ეს ცუდი (ნერილი) ხურმა დაჭნებოდა. ჭკვირონდუ (წ) (ღოჟიროწა დაჭნა, ღოჟიროწაწა (წ) დამჭნარა) *გრდუ. ენებ. ჭკნება. შორ. ბელირამა, ელირამა.*

პიპრიწა, **პიპრიწა** (ჭკვირუნას) სახელი ჭკვირუნს ზმნისა - შრა. ჭკვირუნა დო ჭალა ქიდიგურუ ქართის - გამოჭრა და ერევა (კი) ინანულა თბილისში. შქას დო ჭკვირი გურეშაში: *მ. ხუა, გვ. 12* - მუახე გაჭერი ვეშაში. ჭკვირუნს (წ) (ღოჟირო გაჭრა, ბაჟირო გაუჭრა, ბინოჟირო (წ) გაჭრიდა თურმე) *გრდმ. ჭრის.* იჭკვირუნს (ბოჟირო გაჭრა, ბოჟირო გაუჭრა) *გრდმ. სათაე. ქვ.* ჭკვირუნს ზმნისა - გაიჭრის თავისას. უჭკვირუნს (ბაჟირო გაუჭრა, ბაჟირო გაუჭრა) *გრდმ. სახე. ქვ.* ჭკვირუნს ზმნისა - უჭრის.

იჭკვირუნ (წ) (ბოჟირო გაიჭრა, ბოჟირო ლა (წ) გაჭრილა) *გრდუ. ენებ.* ჭკვირუნს ზმნისა - იჭრება. აჭკვირუნ (წ) (ბაჟირო გაეჭრა, ბოჟირო გასჭრა) *გრდუ. ენებ.* უჭკვირუნს ზმნისა - ეჭრება.

იჭკვირენ (წ) (ბოჟირო შესადლებელი ვახდა 'გა'ჭრა, -) *გრდუ. შესად. ენებ.* ჭკვირუნს ზმნისა - შეიძლება 'გა'იჭრას. აჭკვირენ (წ) (ბოჟირო შეძლო 'გა'ეჭრა, -) ბინოჟირო (წ) შესადლებია ვაჭრა) *გრდუ. შესად. ენებ.* უჭკვირუნს ზმნისა - შეუძლია 'გა'ჭრას.

ოჭკვირეაფუნანს (ბოჟიროწაუ აჭრეინა, ბოჟიროწაუ უჭრეინებია, ბოჟიროწა (წ) აჭრეინებდა თურმე) *კაუზ.* ჭკვირუნს ზმნისა - აჭრეინებებს. **ბაჟიროწაუ მიღ. მიუზ.** მჭრელი.

ბოჟიროწაუ მიღ. ენებ. მყ. საჭრელი. **ბინოჟიროწაუ მიღ. ენებ. წარს.** 'გა'ჭრილი. **ბაჟიროწაუ მიღ. ენებ. წარს.** 'გა'ნაჭერი. **ბაჟიროწაუ მიღ. ენებ. წარს.** 'გა'ჭრის საფასური. **უბაჟიროწაუ მიღ. უარყ.** 'გა'უჭრელი. **შორ. წკორუა; ლაზ. ჭკორ, ჭკირ;** ოჭკორუ თიბვა, კრჭა (ნ. მარ).

პიპრიმუა (ჭკვირიმუას) იგივეა, რაც ჭკვირიმუა, - ჩურხური; შიპრიმუა.

პიპრიმინი, **პიპრიმინი** (ჭკვირჭკინს) შრიანილი, შრიმინი; კარაშინი, შრაშა-შრამის სმა. თეტი ორდასე ნგარა დო კობირიმი

აქმეივინება თურმე) *კაუშ. ჭკო / უშუნს*
 ზინსა - აქმეივინება.
 მაჰარაჟალი, მაჰარაჟარი *მიშო. მოუშ* მჭამელი.
 ორაჟარაჟალი *მიშო. ენებ. ზე.* საჭმელი.
 მაჰარაჟალი *მიშო. ენებ. წარს.* 'შეჭმელი.
 მაჰარაჟა *მიშო. ენებ. წარს.* ნაჭამი.
 მაჰარაჟარაჟალი *მიშო. ენებ. წარს.* ჭამის საფასური.
 შარაჟარა *მიშო. უარე.* 'შე'უჭმელი. *იხ.* უჭკომური;
 უჭკომელა. *წერ. ჩაბა (რბება).* *ღაზ.* ჭკომი:
 ოჭკომე ჭამა, ოჭკომალე საჭმელი (*ბ. მარი*).

ჭკომური (ჭკომურს) მშამელი; *გადატ.* კიბო
 (ავადმყოფობა). *ლოყვილუნს მალას,*
 ჭკომური ოჭე - მოკლას მალე, კიბო
 (მჭამელა) ჭირს.

ჭკორი (ჭკორს) მონა, ყმა; *ტყვე. მა ვორექ*
 სქანი ჭკორი: *ქხს, I, გვ. 74* - მე ვარ შენი ყმა.
 მა ვაფული შური-ტური ჭკორი: *ბასლა, გვ. 74*
 - მე ვყავდი ერთგული (სული-გული) ყმა. სი
 კინი ჭკორო ქედოსქელი ნეურეფიში ხესია:
ქ. საშუშ, ქართ. ზგპ., გვ. 75 - შენ ისევე ყმად
 დარჩი მგლების ხელშიო. ...ნაშექ ჭკორე ფი
 აბაუტე: *აია, 2, გვ. 76* - რომელმაც ყმები
 ააჯანყა.

ჭკორალა (ჭკორალას), **ჭკორალა** (ჭკორალას)
 ყმობა. *იხ.* პატონტკორალა.

ჭკორაბტნობა (ჭკორაბტნობას) იგივეა, რაც
 პატონტკორალა, - ბატონყმობა.
ჭკორაბტნობა ბე გეგნოლენანი, ტყურა
 გაღორესია: *ქ. საშუშ, ქართ. ზგპ., გვ. 75* -
 ბატონყმობა რომ გადავარდა, მიგატყვესო.

ჭკორაჭინობა (ჭკორაჭინობას) იგივეა, რაც
 ჭკორაჭკანტია, - ეშვარა, შარვარა.

ჭკორაჭინა (ჭკორაჭინას): ჭკორაჭინა პივი
 მოჭმულქული პირი. ქოჯორია ართი
 ჭკორი აბაბი - ჰყავს ერთი
 პირმოჭმულქული გოგო. *გადატ.* ახალგაზრდა;
 ქორუა.

ჭკუა (ჭკუას), **ჭკუა** (ჭკუეას) ჭკუა. ჩქმი ჯიშიაის
 ჭკუა ვაულე - ჩემს ძმას (ძამიკოს) ჭკუა არ
 აქვს. ჭკუას ძალას არქანა ღოზეს
 ისქორენანია: *ი. ყოფშ, გვ. 117* - ჭკუას ძალას
 აძლევენ და ზნეს ისწორებენო. მით ჭკვერ
 ვარენ, შეხავ ჭკუათ იმენ უჭკვე რენია:
ხალხ. სიძრ., I, გვ. 91 - ვინც ჭკვიანი არ არის,
 სხვისი ჭკუით მაინც უჭკუო არისო. **ჭკუა**
 ველგურე აწვი იმა ჭკუას ვერ ასწავლი ანი
 იმას. // *გადატ.* იმდენი იცის, რომ სასწავლი არ
 არის. **ჭკუა** ვემითხოვინე ჭკუას ვერ
 მოსთხოვ. // *გადატ.* მრჩეულად არ გამოდგება,
 ჭკვიანი არ არის. **ჭკუას** გეუფაზუნს ჭკუას
 აურევს. // *გადატ.* შეშლის, გადარევს. **ჭკუას**
 იხვარს ჭკუას იხმარს. // *გადატ.* მოხერხებულად
 მოიქცევა. **ჭკუას** ოღინუანს ჭკუას კარგავს, -
 გიუღდება; ძალიან დიდი სურვილი აქვს რისაზე.

ჭკუას ქედნოლე ჭკუაში ჩავარდა, -
 დაჭკვიანდა. **ჭკუას** წაატენს ჭკუას ნაატებს, -
 მოტყუვდება. **ჭკუა** უჭკორუნს ჭკუა უჭრის, -
 ჭკვიანი, გონიერი. **ჭკუა** შა ღოზუნა ჭკუაში
 დაჯდომბა, - მონონება. ართიანიშა ნარგვალექ
 ქულე ღოზო დეს ჭკუაშია -
 ერთმანეთთან ნათქვამი მონონათა. **ჭკუა**ში
 მეთურს ჭკუაზე მოდის, - ფხიზლდება, გონს
 ეუბნება. **ჭკუა**ში ნაბალანში მჭამა ჭკუისათვის
 ძალის მიცემა, - ძალიან ცდილობს, უნდა
 გაიგოს. **ჭკუა**ში ქიმიჯონანს ჭკუაზე მოიყვანს,
 - გონებას დაუბრუნებს. **ჭკუა**ში ქუმორთუ
 ჭკუაზე მოვიდა, - გონს მოვიდა, ცნობიერება
 დაუბრუნდა. **ჭკუა**ში გინდუნს, გეგნოლასუე
 ჭკუად გადავა, შეიშლება. თუ სუბარენქ
 ჭკუაში მუშე გინდუნს? : *ქხს, I, გვ. 17*
 - ეს სტუმრები ჭკუიდან რატომ გადავიდნენ
 (რამ გააგიათ?). **ჭკუა**ში გურაფა ჭკუის
 სწავლება, - რჩევა, დარიგება. ღურაში ორო
 ჭკუაში გურაფა რენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 151* -
 სიყვილამდე სულ ჭკუის სწავლებაო.
ჭკუაში კოლოფი ჭკუის კოლოფი, - ჭკვიანი.
 // *გადატ.* უჭკუო, სულელი. ქომორთუ
 ჭკუაში კოლოფი - მოვიდა ჭკუის
 კოლოფი, - სულელი. **ჭკუა**წკუმა ჭე
 გოჭკვიანელი ქორე ჭკუისთან ცოტა
 მწყაროდე კი არის, - ჭკუა აკლია, სულელია.
ჭკუაწკუმა ზოლოსი რე ჭკუასთან ახლოსაა, -
 ჭკვიანურია, გონიერულია. **ჭკუა** ჭკუა
 უღუნია მოკლე ჭკუა აქვსო, - არაა დიდად
 ჭკვიანი. **ჭკუა**ში იფინი ჭკუა გოჭკორუნს
 ვილაცის იქნება ჭკუა გაჭრის, - ვინმე
 მოისაზრებს. **ჭკუა**ში კუნტა ჭკუაში საქმე
 რენია რა შენი მოკლე ჭკუის საქმეო, - შენ რა
 გუნტმება? **ჭკუა**ში ჭკუას ვარე თავის ჭკუაზე
 არაა, - მეშლილია. **ჭკუა**ში ჭკუაში გილაყუნს
 თავის ჭკუაზე დაჰყავს, - მისი სურვილის
 მიხედვით ამოქმედებს. **ჭკუა**ში ჭკუაშიქ
 ქალოლე მისი ჭკუისა კი დაემართა, -
 უგუნური და ნინდაუსედავი საქციელის გამო
 ზიანი მოუვიდა. **ჭკუა** უღე რა ჭკუა აქვს, -
 რა მიშგუნელობა აქვს. **ჭკუა**ში ჭკუაშია
 გილურს ქალბის ჭკუაზე დადის, -
 დამოუკიდებელი არ არის...

ჭკუა-გამოცდილება (ჭკუა-გამოცდილებას) ჭკუა-
 გამოცდილება. ჭკუა-გამოცდილება
 გემოს მეჩანს უგემურს: *ი. ყოფშ, გვ. 181* -
 ჭკუა-გამოცდილება გემოს მისცემს უგემურს.
ჭკუა-გამოცდილება (ჭკუა-გამოცდილებას)
 მონებაბახსნილი.
ჭკუა-გამოცდილება (ჭკუა-გამოცდილებას)
 ჭკუა(გონება)დაბარბული. იმა მუთუნი
 ვეეკითხირე, ჭკუა დინაფილი რე - იმას
 ვერაფერს (ვერ) ჰკითხავ, გონებადაკარგულია.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული/რს)
ჰუპარუნული; გონდამჰარნი, ჰჰინანი;
დაპირველი.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული/რს) ჰუპარუნული, -
ჰუპარუნული, ჰუპარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული, -
მოსულელი, ჰუპარუნული. ჰუპარუნული სხიხ
კოჩი რჩე - ცოტა მოსულელი კაცი ჩანს.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული, -
შჰარ. შუარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული, -
სულელი.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული, -
ჰუპარუნული. ართი ჰუპარუნული ბაღანა
ხუნს - ერთი ჰუპარუნული ბეშეი ჰუპარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული ჰუპარუნული,
- ჰჰინანი. სახესქუანი ცირას ჰუპარუნული
ცირა ჰუპარუნული: *ჰ. საშუ, ჰარო. ზუპ, გვ. 123* -
სახი ჰუპარუნული ცირას ჰუპარუნული ცირა
სუპარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული, -
მოსულელი. ჰუპარუნული კოჩი რე -
ჰუპარუნული კაცია.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული, რაც ჰუპარუნული, -
შუარუნული; ჰუპარუნული (*სუპარუნული, გვ. 687*). სი რე
ჩეიში შუარუნული ჰუპარუნული: *ჰ. საშუ, გვ. 130* -
შენ ხარ ჩეი სულის ჰუპარუნული. ბუპარუნული
ბაღანა ჰუპარუნული ჰუპარუნული: *ჰ. საშუ, გვ. 91* -
კარები იდეა ჰუპარუნული ნულის ჰუპარუნული.
// *გადატ. კუბო. ლურელი ჰუპარუნული (ჰუპარუნული)*
ქუდაგანაჯეს - მუკადარი კუბოში ჩაასვენეს.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) სახელი იჰუპარუნული ჰინისა -
შუარუნული ბანაქა, გადატ. შუანაჯეს. ვოლგა,
დონი პოპორც ორთხ, ტურც ინი
იჰუპარუნული - ვოლგა, დონი ქაუდება,
მტრს შიგინთ (კუბოში) ინაბაჯეს.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც ჰუპარუნული, -
შჰარ. ჰუპარუნული. ჰუპარუნული კოჩი მუში კოჩი
ქემიჰუნანიცა ჰუპარუნული: *ჰ. საშუ, ჰარო. ზუპ, გვ. 123* -
უჰუპარუნული და ცეტ კაცს თავისი
ფეხი მოიყვანს ჰუპარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც ჰუპარუნული, -
შჰინანი. ათე კოჩი ბაღანი ჰუპარუნული კოჩი
რე: *ბ. ზუპ, გვ. 131* - ეს კაცი ბაღანი ჰუპარუნული
კაცია.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც
ჰუპარუნული/რი, - *მძღვ. ვნებ. წარს.*
ჰუპარუნული ჰინისა - შუარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც ჰუპარუნული, -
შჰარ. ჰუპარუნული. ჰუპარუნული: *ჰ. საშუ, გვ. 175* -
ჰუპარუნული უნდა მხიარულად. კოჩი ცვილენც

ესე ლო ჰუპარუნული: *ჰ. საშუ, გვ. 18* - კაცი
კლავს ამას და ჰუპარუნული. თოლი მუნიცა ლო თოლი
ჰუპარუნული (*// ჰუპარუნული*): *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 54* -
თვალი სვამს და თვალი ჰუპარუნული. მა სუქუს
ო - ჰუპარუნული ლო სი სინდა ო ჰუპარუნული:
ბ. ზუპ, გვ. 246 - მე შუალი შუქამ და შენ სიძე
შუქამეო. *იხ. რეზა, ჩამა.*

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული.
მუქამეო ჰუპარუნული - შუპარუნული იყინი...:
ჰ. საშუ, გვ. 91 - როდესაც შუპარუნული
იქნება...

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც ჰუპარუნული, -
მუნუპარუნული; კიბო (აბაღამურობა). ო ხორციმ
ჰუპარუნული ხორცის მუქამეო - კიბო.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ჰუპარუნული, მართლად
შუპარუნული, - ჰუპარუნული. ჰუპარუნული ჰუპარუნული. ერთად
თავმოყრილად, - ჰუპარუნული. სიმიწდელი
ჰუპარუნული გეჩანს - სიმიწდელი ერთად
(ჰუპარუნული) დგას.

ჰუპარუნული-ჰუპარუნული ჰუპარუნული. ჰუპარუნული-ჰუპარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც
ჰუპარუნული.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც ჰუპარუნული,
- *მძღვ. ვნებ. წარს.* ჰუპარუნული ჰინისა -
ბაღანაჰუპარუნული (გადაჯერდინებული)
ხალხი. ხე ჰუპარუნული
ხელბეგადაქდობილი. *იხ. ჰუპარუნული; გეჰუპარუნული.*

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) პატარა. *შჰარ. ჰუპარუნული.*

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) იგივეა, რაც ჰუპარუნული, -
ხალხის მუქამეო ბაღანაჰუპარუნული
(გადაჯერდინებული) მლოპის ნიშნად. *იხ.*
გეჰუპარუნული (სეში).

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) პატარა მუპარუნული, მსხალი (ჯიშა
ასეთი). ჰუპარუნული მუქამეო ვაშლი (*ჰ. საშუ*).
იხ. ჰუპარუნული. შჰარ. ჰუპარუნული ნურლი სხალი გეარად
(*საბა*).

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ხშირი, ახლო-ახლო,
მიჯრილი. ჰუპარუნული ჰუპარუნული, ახლო-
ახლო, მიჯრილად. სიმიწდელი ჰუპარუნული ჩანს
- სიმიწდელი მიჯრილად (ხშირად) სთესია.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) ხშირი, ჰუპარუნული;
მიჯრილი მუპარუნული, ჰუპარუნული. ჰუპარუნული
ჰუპარუნული თათ ქიმიკონადა, საქმე მიღუნა
ქიქილიში გეჰუპარუნული...: *ჰ. საშუ, 26.05.1930, გვ. 4* -
ტილები გროვად თუ აზის, საქმე გეჰუპარუნული ქინელა
ტილთან.

ჰუპარუნული (ჰუპარუნული) *მძღვ. ვნებ. წარს.*
ჰუპარუნული ჰინისა - მრავალი მუპარუნული
რამე მართლად დაბრკოვლად-დახმობილი.
ჰუპარუნული ჰუპარუნული თელო მიკოჰუპარუნული
ჰუპარუნული - ჰუპარუნული გროვად (ჰუპარუნული)
მიჰუპარუნული ჰინიჭარბე.

პუჩუკაშვილი (ჭუკუჭუკუთას) მრავალმი მცირე სახლის კრავშული (გროვა).

პუჩუკაშვილი (ჭუკუჭუკუთას) სახელი
ჭუკუჭუკუთას ზნისა - მისთვისაა
მრავალი მცირე რისაზე, - მობრძოვება. *შღრ.*
ჭუკუჭუკუთასა.

პუჩუკაშვილი (ჭუკუჭუკუთას) იგივეა, რაც
ჭუკუჭუკუთასი, - მისთანად მთავრული, მთავრული
შეჯავშნული. *შღრ.* ჭუკუჭუკუთასი.

პუჩუკაშვილი (ჭუკუჭუკუთას) იგივეა, რაც
ჭუკუჭუკუთასი, - მისთანად მთავრული, მთავრული
შეჯავშნული. *შღრ.* ჭუკუჭუკუთასი.
ჭუკუჭუკუთასი, - მისთანად მთავრული, მთავრული
შეჯავშნული. *შღრ.* ჭუკუჭუკუთასი.
ჭუკუჭუკუთასი, - მისთანად მთავრული, მთავრული
შეჯავშნული. *შღრ.* ჭუკუჭუკუთასი.

პუჩუკაშვილი (ჭუკუჭუკუთას) იგივეა, რაც
ჭუკუჭუკუთასი, - სახელი ჭუკუჭუკუთასი
ზნისა - 1. მისთანად მთავრული, მთავრული
შეჯავშნული; 2. მისთანად. *ოღარაგან*
ცოტა ჭუკუჭუკუთასი ართ არდელის-ნი, თის
რძეგნი ჯოხი - ბალახს (ნათის) ერთ
ადგილას რომ დააგროვებენ (დაყრიან), იმას
ზენი ჰქვია. *შღრ.* ჭუკუჭუკუთასი.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი, ჭუკუ) იგივეა, რაც ჭუკუ, - 1.
სანახი, შორაშვილი. მა ქობულთი ჭუკუჯი დო
მა ქობულთანქა: *შ. ხუბ., გვ. 150* - მე მომეცით
ჭუკუჭუკი დო მე მოვიტანი. მიდევს მეთი
მუნეფიში ჭუკუჯით: *ა. ცაგ., გვ. 92* - ნაილეს
ზეთი თავიანთი ჭუკუჭუკი. *2. გაღაქ. კუბო.*
ონჯუას ჭუკუჯი ქობილეს დო ოჭუმარეს
დურული ქინაასეანჯეს ჭუკუჯი - საღამოს
კუბო მოიტანეს და დილას მკედარი ჩასვენეს
კუბოში.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) იგივეა, რაც ჭუკუჭუკი, -
შპინანი. სუმი ეფერი ჭუკუჭუკი სიტყვას
ქედგოგურუნქა...: *ა. ცაგ., გვ. 2* - სამ ისეთ
ჭუკუჭუკი სიტყვას დაგანაზელი...

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) *იხ. ჭუკილი, - მთავრი; ფაქტი.*
ჭუკუჭუკი ქობულთი: *ი. ყოფ., გვ. 2* - ფაქტი
კოტა მოვიდა (იქნა).

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) *იხ. ჭუკილი.* ქუჩა ჭუკუჭუკი
ათე გამქ: *შ. ხუბ., გვ. 76* - მოვიდა (მოიტრა) ეს
დრო.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) *იხ. ჭუკილი.* ჰამო
ჭუკუჭუკი ნით იჭყანს რუალას - საამო
ჭოჭინით ინეებს ზრდას. კობორც
უჭუკუჭუკი ნუანც: *მასალი, გვ. 97* -
ქობულეს აკრატუნებს.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) მრავალი პირის უმწო,
არეული, უნესრიგო ლაპარაკი; შირვეული
ქამათი; რიალი.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) იგივეა, რაც ჭუკუჭუკი.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) *იხ. ჭუკილი.* თულო
ჭუკუჭუკი ეთას ვათახოხელე: *ი. ყოფ., გვ. 81*
- ქვევით ქანაჭველა ვერ გახიხივდა. *შღრ.*
ჯავშნულება.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) შრანი (*ი. ყოფ.*). *შღრ.* კოჭობი.

პუჩუკი (ჭუკუჭუკი) იგივეა, რაც ფირც-ხევალი,
- შლამი.

პუჩუკი (ჭუკი) *მოტან.* იგივეა, რაც ჭოლი, - შილი.

პუჩუკი (ჭუკი) *იხ. წაბი (ი. ყოფ.).*

პუჩუკი (ჭოლის) *მოტან.* შვი ყურძნის ვიში,
გავრცელებულია გურია-ჭარაში (*ქველ.*). *შღრ.*
ტოპონ. ჭოლანა (*ა. ცხად., ტოპონ., გვ. 76*).

პუჩუკი (ჭოლის) *იხ. ჭოკა.*

პუჩუკი (ჭოლის) ბრძალი ზოხი, შოქი; ხარისა.
მუკუდუ ჭუკიში შორის ჭოკა: *შ. ხუბ., გვ. 120*
- მოსდო მწყემსის საქონელს ჭოკი. *0* ჭოკაში
კუდელში გეკორუა ჭოკუზე კუდის დაბმა, -
მოსლობა, ცუდის გაკეთება: ქვეშეფხვადუთ ჩქი
აბოთიან დო თიქუა ვეჭეკიკირი
ჭოკაში კუდელე - და, მა ვორდა ჯუაში
სქუა - შევხედებთ ჩვენ ერითანეთს და მამინ,
თუ არ დაგიბი კუდი ვოხზე, მე ვიყო ძალის
შეილი. *შღრ. რჩინიანი.*

პუჩუკი (ჭოლ(რ)ს) 1. *მოტან.* შილი. *შღრ. რჭოლი,*
ჭოი (ა. მყ.). ჭუკუჭოხას ეთმურს ჭოლი (*II* ჭოი)
- ჭაბიან ადგილზე ამოდის ჭილი. ჭილუფის
შუნდეს ჭოლი - ჭილოფს ქსოვდენ
ჭილოფსა. *შღრ. ტოპონ.* ჭოლონი. 2. შორაშვილი,
შარის მთამაქა (*ა. ქარ.*).

პუჩუკი (ჭოლოკვარის) *ზოლო.* შილუპავენი;
ყვანის მახაშვილი მომცრო შვინი ფრინველი;
შღრ. კვარია.

პუჩუკი (ჭოლოკინის) ტივის დელახეა
შუაში ჩასარმოვი, რომელზედაც
მამრება ნიჩაბი (*მასალი, ტ. V, გვ. 256*).

პუჩუკი (ჭონკას) იგივეა, რაც ჭოკა.

პუჩუკი (ჭონტოს) ახალგაზრდა, შორაშვილი;
ქალი სახელიცაა.

პუჩუკი (ჭონტოროს) *იხ. ჭუკონტორო.*

პუჩუკი (ჭონტის) შინაში, ძონაში, - ჩხარის.

პუჩუკი (ჭონტოლ(რ)ს) *ნილო. ნეპო. წარს.*
ჭონტო ჭონ ზნისა - მთავრებისა
(კონეებისაგან) შიქარილი, შიქარილი.

პუჩუკი (ჭონტუას) სახელი ჭონტუნს ზნისა -
გაბაქა (*ა. ქარ.*); მონაქვის ლაქარება, -

ჭირიშა (ჭოროფას) ჟორიშა, ბაბაჟოფა ანადარი, - ნვიშიანიშა (*საბრისს*). გოლოფა გვალა. წი ჭოროფა წანარე - ნელს ხშირნიშანი ნელია. ჭოროფა წანას დევრედნა ბურდლამ ჩაფლა ხოჯიშა; *კ. საბუშ., ქასს, გვ. 144* - ნეშიან ნელნიან დასეგრდებიან ბურტყლიან ქალამანს ხარისას. ჩილამური თაშმა უჩქე, მუჟო ჭევემა ჭოროფას; *ქას, I, გვ. 86* - ცრემლი იმდენი იცის, როგორც ნეშია ადერობაში. // *ვადატ.* ჭოროფას ეძახიან, როდესაც ადამიანს თითებს შუა ადგილი (ფეხის, ხელის) უწყელუდებდა (რალაც მიზეთი, რაჟ სითებ მოსდის. *შღრ.* დენამტლიან. *შღრ.* რაჟ. ჭარი დაბალი, ნოტიო ადგილი, ლენჭყი (*ვ. ჟურ.*).

ჭირიშა/ჭირიშაშა (ჭოროფა'ფა'-ს) ბუნიშში: სახელი იჭორუნას (გურს) ზნისა - ბულის ოხაბა, ჯეირაბა; დარდის, მნუსხარაპის ძარკვაბა. იჭორუნას (იორუა'მო'იოხა, აორიშაშა 'მო'უიხებია, ნოიროშაშა(დ) იოხებდა თურმე) *გრდმ.* იოხებს, იჯურებს (გულს).

ჭირიშა-ი (ჭორიხის) 1. საღურბლო იარაღი, ხალსანყო. 2. ნითაღი ფარის პატარა ბრტყაღი ძვა. "ჭორიხს" ასე ვამზადებდით: მთიდან მოტანილი ტყილის ნატყებებს დანევაღით კეცუნ აქვაბში. დანევარ ტყილს დანევაღით. ეს იყო ჭორიხი (*მასალები, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 221*). *შღრ.* ჭორიხი მდინარისგან შეყრილი ქვიშა (*საბ*).

ჭირიშა (ჭორუნას) სახელი ჭორუნს ზნისა - 'გა'ჭორია. ჭორუნს (ბიორი გაჭორა, ბიორი გაუჭორაეს, ბიორიშაშა(დ) გაჭორადა თურმე) *გრდმ.* ჭორაეს. იჭორუენ (ბიორი გაიჭორა, ბიორიშაშა(დ) გაჭორალა) *გრდლე.* ენებ. ჭორუნს ზნისა - იჭორება. იჭორენ (იორი შესაძლებელი გახდა 'გა'ჭორენა,-) *გრდლე.* შესაძლ. ენებ. ჭორუნს ზნისა - შეიძლება 'გა'იჭოროს. აჭორენ (აიორა შეძლო 'გა'ჭორა,-, ბიორიშაშა(დ) შესაძლება გაჭორენა) *გრდლე.* შესაძლ. ენებ. უჭორუნს ზნისა - შეუძლია 'გა'ჭოროს. იჭორაფუნას (იორიშაშა აჭორინა, აორიშაშაშა უჭორენებია, ნოიროშაშა(დ) აჭორენებდა თურმე) *კაუზ.* ჭორუნს ზნისა - აჭორენებეს. **გა'ჭორაღი** მიძლ. მოჟმ. მჭორავი. **იორიშაღი** მიძლ. ენებ. გყ. საჭორავი. **ბიორიშაღი** მიძლ. ენებ. წარს. გაჭორილი. **ნა'ჭორა** მიძლ. ენებ. წარს. ნაჭორი. **ნა'ჭორაპი** მიძლ. ენებ. წარს. ჭორვის საფასური. **უბა'უა'ჭორი** მიძლ. ჟარყ. 'გა'უჭორავი.

ჭირიშა-ი (ჭორიხის) იგივეა, რაც ჭორი, - ჟორიშაღი.

ჭირიშა-ი (ჭორაფას) იგივეა, რაც ჭორი, - ჟორიშაღიანი.

ჭირიშა (ჭორიშაშა) *ვადატ.* შორი, ძალიან შორი (ადგილი). მურენია, ჭორიშაშაშაშა შირიგაღუქენი, ქომორთია ხოლოშა! - რა არისო, ასე შორიდან რომ მელაპარაკები, მოდიო ახლოს!

ჭირიშა-ი (ჭორიშის) *მოჯან.* ვაზის ჯიშა ერთგავრი, ისხამს შვე, საშუალო სიღრდის მარცვალს, ლეიო დგებოდა საშუალო ხარისხისა (*ბ. მკალ., გვ. 189*).

ჭირიშაშა (ჭორაფას) სახელი უჭორუნს ზნისა - შვიარ, ნეშა; აორი. ბოჭორაფა ლუღიშა ყოფა, შვერა, ნევა თავისა. უჭორუნას (აორიშაშა უშვირა, აორიშაშა უშვერა, გამოუფუნას; ნოიროშაშა(დ) უშვერდა თავს თურმე) *გრდმ.* სახე. ქე. უყოფს, უშვერს, უწევს. იჭორუენ(ნ), იჭორუენ(ნ) (იორიშაშა შესაძლებელი გახდა 'გამო'ყოფა, 'გამო'შვერა,-) *გრდლე.* შესაძლ. ენებ. უჭორუნს ზნისა - შეიძლება 'გამო'ყოფა, 'გამო'შვერა; 'გამო'წევა (თავისა). აჭორუენ(ნ), აჭორუენ(ნ) (აორიშაშა შეძლო 'გამო'ყოფა, 'გამო'შვერა,-; ნოიროშაშა(დ) შესაძლებელი გახდა 'გამო'შვერა, 'გამო'ყოფა თავისა) *გრდლე.* შესაძლ. ენებ. უჭორუნს ზნისა - შეუძლია გამოყოფა, 'გამო'იჭოროს (თავი). იჭორაფუნას (იორიშაშა აყოფინა, აშვერინა (თავი); აორიშაშაშა უყოფინებია, უშვერინებია; ნოიროშაშა(დ) აყოფინებდა, აშვერინებდა თურმე თავს) *კაუზ.* უჭორუნს ზნისა - აყოფინებს, აშვერინებს, აწვეინებს.

აორიშაშაღი მიძლ. მოჟმ. შემევერი. **აორიშაშაღი** მიძლ. ენებ. გყ. შესაშვერი. **აორიშაშაღი** მიძლ. ენებ. წარს. შემევერილი. **აორიშაშაშაღი** მიძლ. ენებ. წარს. შემევერის საფასური. **აორიშაშაშაღი** მიძლ. ჟარყ. შეუშვერელი.

ჭირიშაშაღი (ჭორაფილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს. უჭორუნს ზნისა - მიშვიარილი, გამომყოფილი. *იხ.* მეჭორაფელი.

ჭირიშაღი (ჭორილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს. ჭორუნს ზნისა - დაჭირილი. ჭორილი იორიქებ: *ა. ცაგ., გვ. 68* - დაჭირილი ვარ. ჭორილი იორილელი მაქოუნდასია დო მირილენი-სია: *ა. ცან., გვ. 129* - დაჭირილი იორილელი მე მყავდესო დო რომ გარბის - შენო. სიღარიბეში ჭორილი დეფი: *ი. ყოფშ., გვ. 167* - სიღარიბის დაჭირილები.

ჭირიშა (ჭორაფას) სახელი ჭორუნს ზნისა - 'და'ჭირა. მა ჭორუნს ვაფხვადელგ: *ი. ყოფშ., გვ. 153* - მე დაჭირა არ მხვდებოდა. დეშიში ჭორუნს ვაგაბედინი: *ი. ყოფშ., გვ. 50* - დევის დაჭირა ვერ გაბედა. *ოჭორუნს* დო

კითხვებზე ღიებზე: ა. ცაგ., გვ. 12 - დაიჭირეს და კითხვებს დევნიდა. მიღება იყო, ორ ჭოფუნს: *გური, გვ. 388* - ვილაც იქნება, დაეჭვურს. ჩხობი კუდელიშვი ვეჭოფუნია - თეხნი კუდით არ შეიძლება დაიჭირო. ცხოროფაქ მაოპჭოფუნს: *ქსს, I, გვ. 79* - სიყვარულმა მე დამიჭირა.

ჭოფუნს (ოროშა დაიჭირა, ოშაოროშა დაუჭერია, ოროშაოშა(6) დაიჭერდა თურმე) *გრდმ იჭერს*. უჭოფუნს (უაოროშა დაუჭერია, უაოროშა დაუჭერია) *გრდმ სასხე. ქვ. ჭოფუნს* ზმნისა - უჭერს. იჭოფუნს (იოროშა დაჭერილი იქნა, იოროშა ლრია(6) დაჭერილია) *გრდმ. ენებ.* ჭოფუნს ზმნისა - იჭირება.

იჭოფუნს (იოროშა შესაძლებელი გახდა 'და'ჭერა, -) *გრდმ. შესახლ. ენებ.* ჭოფუნს ზმნისა - შეიძლება 'და'ჭერა.

აჭოფუნს (აოროშა შეძლო 'და'ჭერა, -) ოროშა(6) შესაძლებელია 'და'ჭერა) *გრდმ. შესახლ. ენებ.*

უჭოფუნს ზმნისა - შეუძლება 'და'იჭიროს ოჭოფაფუნანს (ოროშააუაუ 'და'აჭერინა, უაოროშააუაუ 'და'უჭერინებია, ოროშააუაუ(6) აჭერინებდა თურმე) *კაუზ. ჭოფუნს* ზმნისა - აჭერინებს.

ოაოროშა მიძლ. მიძლ. 'და'ჭერნი.

ოაოროშა მიძლ. ენებ. შვ. 'და'საჭერნი.

აოროშა მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ჭერილი.

აოროშა მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ნაჭერნი.

აოროშა მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ჭერის საფასურნი.

აოროშა მიძლ. უაერ. 'და'უჭერელი. შდრ. ლაზ. ჭოფუნს: ოჭოფუნს დაჭერა (ნ. მარი).

ჭოჭო (ჭოჭოცის) ნაწლიანი, ჭაოჭაინი ადგილი.

ჭოჭო არადგილი ჭაოჭაინი ადგილი.

ჭრამპი (ჭრამპის) მოქან. შლამპი. იხ. სოროხი, სოხი (ა. მყ.).

ჭრამპი (ჭრამპის) იგივეა, რაც ჭლამპი, - შრამპი. შდრ. კოჭობი.

ჭრამპი, ჭრამპი (ჭრამპის) შრამპი. იხ. კაბო; რჭელი. შდრ. ლაზ. ჭელერი // ჭერელი ჭრელი (ნ. მარი).

ჭუ (ჭუს) იგივეა, რაც ჭი, ჭვ, - ნანლაპი. შდრ. ოჭიში; ყვერჭი; ლაზ. ჭუ ნანლაყი (ნ. მარი).

ჭუპ (ჭუას) ტკივილი; სატკივიარი; სანი, ანადმაროშობა. ვა გვგავებუ ჩქიში ჭუა: *ა. ყოფშ. გვ. 167* - არ შეიძლება გაგებულ იქნას ჩემი ტკივილი. ჭუას მუწამალი ვესვა: *ა. ყოფშ. გვ. 166* - სატკივიარს რა ნამალი ნაუესვა? ელგ ართგურ მაგალუმე ჭუა მ მაღამას: *მაღლ., გვ. 71* - ელის ერთული მებგობრისაგან თავისი ტკივილის მაღამოს. თე ჭუა მუ მირსხენდელნი, ფერი მითიანი მავა ბიძარი: *ა. ყოფშ. გვ. 119* - ამ ტკივილისაგან რომ მიხსნიდა, ისეთი ვინმე მე ვერ ენახე. შხვა ჭუაეფცეთი ბრელც ოხვარ - სხვა

სატკივირესაც ბევრს შევლის. ო გური(6) ჭუა გულის ტკივილი. გულის ნვა. გურიში ნწარე ჭუა მიღე: *ქსს, I, გვ. 169* - გულის მწარე (მწავე) ტკივილი მაქვს. ცოროფა რე სნეულებს, მაყვილარი გურიში ჭუა: *ა. ყოფშ. გვ. 135* - სიყვარული სნეულება, მკვლეელი გულისტკივილი. ო დუღიში ჭუა თავის ტკივილი. მუშნი დუღიში ჭუათ თე თანი იბწავალბუქინი: *ა. ყოფშ. გვ. 70* - რატომ თავის ტკივილით ასე რომ ვნახლობ! ო კუჭიში(6) ჭუა კუჭის ტკივილი. ნვა. კუჭიში ჭუა გოჭორუდა, ხათე მვისქუნცია: *კ. საბუშ., ქსს, გვ. 143* - კუჭის ტკივილი თუ გაქვს, მაშინვე შეგინყვებლს.

ჭუპ (ჭუას) იგივეა, რაც ჭევა, - სახელი აჭუ(6) ზმნისა - 1. ტკივილი; 2. ნაწი. შხვაში ჭუა შხვას ვააჭუნია: *მაღლ. სიძრ., I, გვ. 159* - სხვისი ტკივილი სხვას არ სტკივაო. ვართ აჭუ მუთუნს, ვართ მუთუნი: *მ. სუბ., გვ. 25* - არაფერი არ სტკივა, არც არაფერი. ჭევათ // ჭუათ მუთუნი ვააჭუ - ტკივილით არაფერი არ მტკივა.

აჭუ(6) (შხლოდ აწმყოს წრისა და IV სერიის მწკრივები ობიექტური ნყობით: შაჭუ(6) მტკივა, გ-აჭუ(6) გტკივა, აჭუ(6) სტკივა და ა.შ.) *გრდმ. სტატიკ.* სტკივა.

ჭუპალა (ჭუალას) სახელი ჭუნს, იჭუუნს (6) ზმნისა - 1. 'და'წავა; ხელო კუჩიში ჭუა ლა: *ა. ყოფშ. გვ. 161* - ხელისა და ფეხის 'წაწავა' (სიცილი). დახირო ოტიბუნას, მარა ჭუა ლა ხოლო უჭუნია: *მაღლ. სიძრ., I, გვ. 35* - ცეცხლი ათბობს, მაგრამ 'და'წავა ცილის. სქანი ცოროფა მა ბჭუნს, თემი კეესი ვაჭუნს ობოლის: *ა. ყოფშ. გვ. 120* - შენი სიყვარული მე მწავებს, ისე კეესი არ წავებს აბედს. ვორწყეტი ნი, ვიჭუუქუ: *ა. ყოფშ. გვ. 118* - რომ ეხდავე, ვინცუა. 2. ვადატ. 'ვაბო' ცხობა. ქორთუქ თქუა: ჭედიში ჭუა ლა ვამოქ: *მაღლ. სიძრ., I, გვ. 145* - ქართველმა თქუა: მჭადის 'ვაბო' ცხობა (მწევა) არ ვიცო. ო ალაჭუალა გურიში დანვა გულისა, - ნენცა, უმყოფილება. გურქ ქალააჭუ ბალანას - ნენცა (გული დანვა) ბაგუს. ო ბელიში ჭუალა ბედის 'და'წავა, - უბედურება. ჩქიში ბელიში ჭუა ლა რღუთენა - ჩემი უბედურება (ბედის 'და'წავა) იყო ეს. ო გურიში ჭუალა გულის ნვა, - შებრალება, შეცოდება: გურს ბჭუნს ვაგარეუბული - მებრალება (შეცოდება) ეს უბედური. ჭუნს (აოია დანვა, აოია დაუნვა, აოროშა(6) დანვადა თურმე) *გრდმ ნვაფს.* იჭუნს (აოია მენვა, აოია შეუნვა) *გრდმ საბუშ. ქვ. ჭუნს* ზმნისა - იწავებს თავისას ჭუნს (აოია დაუნვა, აოია დაუნვა) *გრდმ სასხე. ქვ. ჭუნს* ზმნისა - უწავებს.

იჭუ'უ(ნ) (აოიუ დანცხ, ლოიუ/ლ(ნ) დანცხარა) *გრდუე. ენებ. ჭუნს ზმნისა - ინეგბა.*
 აჭუ'უ(ნ) (აოიუ დანცხ, ლოიუ დანცხია) *გრდუე. ენებ. უჭუნს ზმნისა - ენეგბა.*
 იჭვე(ნ) (ოიუ შესაძლებელი ვახდა შეწვა.-) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჭუნს ზმნისა - შეიძლება შეწვა.*
 აჭვე(ნ) (აიუ შეძლო შეწვა.-, ოიუაჲ) *შესაძლებია შეწვა გრდუე. შესაძლ. ენებ. უჭუნს ზმნისა - შეუძლია დანცხას, შეწვას.*
 ოჭვაფუანს (ოიუაჲუან ანევეცია, უიუაჲუანუ უნევეცინებია, ოიუაჲუან(ნ) ანევეცინებდა თურმე) *კუხ. ჭუნს ზმნისა - ანევეცინებს.*
 ბიუაჲი ბიუე. ბიუე. მწველი.
 ოიუაჲი, ოიუაჲი ბიუე. ენებ. ჭე. სანვაგი.
 ბიუი, ბიუი ბიუე. ენებ. წარს. შეწმნვარი, 'და' მწვარი.
 ნაჲი ბიუე. ენებ. წარს. ნანვი, ნანვაგი.
 ნაჲი ბიუე. ენებ. წარს. ნვის საფუსური.
 უიუ ბიუე. უარყ. უნვი, შეწმნვარი. შდრ. ლა ზ. ჭუ: ბჭუბ ენევე, ეზრაკეც (ნ. ბარი).

ჴუნ იხ. ამჭუნანი.

ჴუნაჲ (ჭუაჲას) სახელი ო'ნ' ჭუნანს ზმნისა - სნრაჲჲა, ჩჲარაჲა, ლტოლჲა. იხ. ნჭუაჲა.

ჴუნაჲ-ი (ჭუაჲის) ბიუი. ჲლუაჲი.

ჴუნა-ჩაბ-ი (ჭუა-ჯაბის) ტპივილ-ჲჲარი.
 გურალაჭვილუ ემიჯაგეჭ ჭუნა-ჯაბ იხ: *კ. საბუშ, კართ. ჲეს, გვ. 18 - გულდამწარს აღმძირაჲს (ამიტებს) სატკივარს და ჲაერს.*

ჴუნარაჲ (ჭუბარუას) სახელი
 'მუ' უჭუნბარუნანს ზმნისა - მოწმება,
 მოჲარაჲა ჩიბუნისა (თამბაქოსი).

ჴუნბარი-ი (ჭუბერს) ბიუი. მაღლარი,
 თეთრყურძნაინი ვაზის ჲიშია, ისხაჲს ცილინდრული ფორმის წერილ მტევანს,
 მარცვლი წერილია. ლვინო დგება კარგი,
 დამახასიათებელი გემოთი და სუნით (გ. გლიაჲე, *კატალ., გვ. 28*).

ჴუნბარი-ი (ჭუბერს) მოწითალო, აყალო მინა,
 რომელსაც იყენებენ თიხის ჭურჭლის
 გასაკეთებლად, - ნაბლინსჴარანარაჲი თიხა.
 შდრ. ჭუბური.

ჴუნბარი-ი (ჭუბისის) ტოპონ. ადგილი, სადაც იღებენ
 ქვევრების თავდასხურავ აყალო მინას
 (გ. გლიაჲე, ... *კატალ., გვ. 52*).

ჴუნბარა (ჭუბრას) ნაბლინსჴარი. ოჭიშჭურბარ ჩხოუ
 ნაბლსფერზურგაინი (ზურგნაბლსფერი)
 ძროხა. შდრ. ჭუბური.

ჴუნბარი (ჭუბერს) ბიუი. ნაბლი (ნაყოფი და ხე).
 არბი, არბი ჭუნბური ო ლო ჭყობი: *ჩხს, I, გვ. 32*
 - ყველა, ყველა ნაბლი და მუხა. შხვაში
 ნანბელია ჭუნბურს ჭკომუნს: *თ. საბოკ., გვ.*

264 - სხვისი ხელით დარჩეულ ნაბლს ჭამს.
 ჭუნბური წყარის ვენშემქმანს - ნაბლი (ხე)
 ნყალს არ შეიშვებს. შდრ. ლა ზ. ჭუნბური ნაბლი,
 ნაბლის ხე (ნ. ბარი).

ჴუნბარა (ჭუბურას) თიხა ერთგვარი, ნაბლისფერი.

ჴუნბარიში ჲმარი (ჭუბურიში ფერს) ნაბლინსჴარი.

ჴუნბარი (ჭუბურას) ნაბლინსჴარი. ჭუნბური სოჯი ნაბლსფერი ხარი. შდრ. ჭუნბარა.

ჴუნბარი'ნა (ჭუბურონანს) იგივეა, რაც
 ოჭუნბური, - ტოპონ. ნაბლსის ხეაბიანი
 ადგილი, - ნაბლნარი.

ჴუნბარაჲ (ჭუბურუას) იხ. მო-ჭუნბურუა.

ჴუნბარან-ი (ჭუბურანს) ხელსაწყო-ინარალი
 რძის სათიშლად (*მასალები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 234*). იყენებდნენ ამ ხელსაწყოს მჭედელნი
 საქონლის (ხარი, კამერი, ცხენი) ჩლიქების
 მოსაწმენდად (მოსათლელად) დაჭედვის წინ.
 ქლიბის მსგავსი ბოლოც აქვს.

ჴუნბარინ-ი (ჭუბურხინის, ჭუბურხინს) ტოპონ.
 სოფელია. ჭუბურხინი ← ჭუბურიში ხინი
 ნაბლს ხიდი.

ჴუნბა (ჭუბბას) იგივეა, რაც ჭვენა, ჭუა², -
 ტპივილი, სბტპივილი. ...თუემა თემ
 მაკითხე ლო მარჩქილეს დუჲუ
 ვარჭუნებ უღან ი!: *მ. ჲუბ., გვ. 105* -
 ... იქამდე ამის მკითხველსა და მსმენელს თავი
 არ ატკივებოდეთ.

ჴუნბა (ჭუბბას) იგივეა, რაც ჭუნა.

ჴუნბა (ჭუბბას) ზოოლ. ინდაური; ინდაურის Იჴი (ნაძირი).

ჴუნ-ი (ჭუბის) ზოოლ. თიბი. ჭუკი ხვიშირას
 ვენთინგირეჲა ლო კოტლას
 ეკში'ნ კირანდუა - თავგი ხერელში ვერ
 ეტყოდო და უკან პატარა ქოთანს იბამდო.
 ცხენისა ნეში გიმამიბე, ჭუკი უსტაროჲანც:
ი. ყოფშ., გვ. 148 - სხენზე კაკალი (ნიგოზი)
 მიდევს, თავგი აკრატუნებს. ვალენი ჭუკი ქ
 დინასალენი ჭუკი გეგინორაჲუა: *ა. ოაგ., გვ. 81* -
 გარეულმა (გარეთა) თავგმა შინაური
 (შიგნითა) თავგი გაავდო (გადარეკაო). კატუს
 რხინი უღუღო ლო ჭუკენს ჭყვადუა: *ი. ყოფშ., გვ. 178* -
 კატას ლხინი ჰქონდა და თავგებს
 განყვებდა. მეგრელები თავგის სახელს არ
 ახსენებენ (ტაბუ ადევს), ამბობენ: კუვლეამი
 კულიანი; კიბირ-მოჭკადილი კიბო-მოჭყდელი.
იხ. ოხგამეში ჭუკი.

ჴუნბა; ჴუნბა; ჴუნბა. ინდაურის მოხმობა.

ჴუნბა-მანბარი (ჭუკი-მანბარს) ლარინსხანი (თავგ-მქარი).

ჟუპიჲ კიპირი-ი (ჟუკიჲ კიბირა) ძირმბაბარა
(*სიტყვ-სიტყვ.* თავის კბილ).

ჟუმან, ჟუმანი ზაზ. ხვალ. ამდლა-სქანი, ჟუ მ ა ნ
- შხვაში: *ქხს, I, გვ. 83* - დღეს - შენი, ხვალ -
სხვისი. ამდლაროში უჯგუში ჟუ მ ა ნ ი რე:
ი. ყოფშ., გვ. 56 - დღევანდელზე უკეთესია
ხვალ. *შდრ. ლაზ. ჟ. ჟუმანი დილა (ნ. მარი). იხ.*
ჟუმე.

ჟუმანარი-ი (ჟუმანერს) ხვალნიდელი.
ჟუ მ ა ნ ე რ ი ქოთოშიშა ამდლარი კვერცხი
მისხუნუნია: *ა. ცაბ., გვ. 129* - ხვალნიდელ
ქათამს დღევანდელი კვერცხი მირჩენიაო.

ჟუმე ზაზ. იგივეა, რაც ჟუ მ ა ნ ი, - ხვალ.
ჟუ მ ე თექ მერუქი: *მ. ხუბ., გვ. 350* - ხვალ იქ
მიღვივარ. ჟუ მ ე წაგენა ათასის: *ქხს, I, გვ. 210*
- ხვალ წაგებენ ათასს. ამდლარ საქმე
ჟუ მ ე შ ა ვაგნოდგება: *ბაღზ. სიბრ., I, გვ. 7* -
დღევანდელ საქმეს სახვლიოდ ნუ გადადებო.

ჟუმანელარი-ი (ჟუმანელარს) იგივეა, რაც
ჟუ მ ა ნ ე რ ი, - ხვალნიდელი. ჟუ მ ე ნ ე რ ი
სახარჯოს ამსერ ივინიქ მა სარალი: *ქხს, I, გვ.*
218 - ხვალნიდელ საზრდოს (სახარჯოს)
ამდლამ ვიშოვი მე საბრალი. ჟუ მ ე ნ ე რ ი ღო
გედანში ულაშენი ვარაა ქარაგადაფუე:
მ. ხუბ., გვ. 36 - ხვალნიდელ და ზევიდელ
ნასვლაზე უარი ათქმევიანა.

ჟუმესარი-ი (ჟუმესერს) ზაზ. ხვალნიდ.
ჟუმეშ პელან(ი) ზაზ. ხვალის ზება; ზაპის იქით.
ჟუ მ ე შ გ ე დ ა ნ ართი კაპეკი ორკენ ოის
ქუმოლიანქ თაქია: *მ. ხუბ., გვ. 225* - ხვალის
ზეგ (ზეგის იქით) ერთი კაპეკი რომ აკლა, იმას
მოგიტან აქო.

ჟუმინ-ი (ჟუმინს) შხუილი. რუმინიას ბოზბი
გიაშქურ, შეულუ ჟუ მ ი ნ - ჟუ მ ი ნ ი ა:
კ. სამეშ., ქხს, გვ. 162 - რუმინიის ბოზბი რომ
დაარტყა, მიაქეს შხუილ-შხუილიო. *შდრ. ქუმინი,*
ჩუმინი.

ჟუმინაშა (ჟუმინაფას) სახელი ო ჟუ მ ი ნ უ ა ნ ს
ზმინსა - ბასროლა (მოქნევიით და ხმის
გამოცემით). მინდორშია ქაა ჟუ მ ი ნ უ
ვერდა - მინდორში ისროლა ვედრო. *შდრ.*
ჟურჭინაფა.

ჟუმოტუა (ჟუმოტუას) იხ. ჟუმუტუა.
ჟუმუტულ-ი (ჟუმუტულარს) *მიძლ. ენებ. წარს.*
ჟუ მ უ ტ ა ნ ს ზმინსა - მუჭში უსხიროდ
მუშაბლილი. *შდრ. ჟუმუტაბლი.*

ჟუმუტუა (ჟუმუტუას) სახელი ჟუ მ უ ტ ა ნ ს ზმინსა
- უხვიროდ ზელა ცომისა, - ტიტყანა.
ჯორი ღობე, ნი ჟუ მ უ ტ ა! - კარგად
მოზილუ, უხვიროდ ნუ ზელ (ტიტყნი)! ჭკის ხეშა
ქა მ ე ჟ უ ჟ უ ტ ა ნ ს ღო ჭკუნს - მჭადს ხელში
ჩაიჭყლეტს და ცამს.

ჟუმუტანს (ღოვაშაშა მოტიტყანა, ღოვაშაშა
მოუტიტყენია, ღონოვაშაშა) მოტიტყენდა
თურმე) ვრდმ უხვიროდ ზელს, ტიტყნის ცომს.
იჭუმუტუნენ (ღონოვაშაშა მოტიტყენა,
ღოვაშაშაშ ღარა) მოტიტყენილა) ვრდმუ. ენებ.
ჟუ მ უ ტ ა ნ ს ზმინსა - იტიტყენება, უხვიროდ
იზილუბა.

ოჭუმუტაფუანს (ოვაშაშაშა ატიტყენია,
ოვაშაშაშაშ უტიტყენიება, ოვაშაშაშაშა)
ატიტყენიება თურმე) კაუზ. ჟუ მ უ ტ ა ნ ს
ზმინსა - უხვიროდ აზელინებს, ატიტყენებს
(ცომს, ტლაბს და მისთან.).
გაჟუმუტალი მიძლ. მოქმ. უხვიროდ მზელელი,
მტიტყენელი.

ოვაშაშალი მიძლ. ენებ. მკ. უხვიროდ საზელი,
სატიტყენი.

ჟამაშალი მიძლ. ენებ. წარს. უხვიროდ მოზელელი,
მოტიტყენელი.
ნაჟაშა მიძლ. ენებ. წარს. უხვიროდ ნაზელი,
ნატიტყენი.

ნაჟაშაში მიძლ. ენებ. წარს. უხვიროდ ზელის,
ტიტყენის საფასური.
ოჟაშაშა მიძლ. უარს. უხვიროდ მოუზელელი,
მოუტიტყენია. *შდრ. ჟუმუტუა...*

ჟუნარი-ი (ჟუნარს) შინანარი (*ვ. ელიაშა*).

ჟურა (ჟურას) *პოტან.* აყირო; აჟლიანი გომბრა.
იხ. კოლო ჟურა; ტულა; ჟურაში კოპეშია
(ა. მყ.).

ჟურა (ჟურას) აყიროსაგან გააქთივული შურ-
შალი სითხის (ღვინო, წყალი...) ჩასახმალ-
და ან აჟვილის, ღარიღლის ჩასახმალ-
და. ჟურა ირო წყარს ვეღანს: *ი. ყოფშ., გვ. 178* -
კოკა (აყირო) ყოველითს წყალს არ მოიტანს.
ართი ჟურაში ე'ფ'შა ქერი ქომურია:
ა. ცაბ., გვ. 34 - ერთი აყიროს სავსე ფქვილი
მომეცო.

ჟურა (ჟურას) წისქვილის ნანილი. წისქვილის
მუშაობის დროს გოგოს პირიდან გადმოსული
მარცვლი რომ არ დაიკარგოს, წისქვილის ზედა
ქვის პირზე ვდგამდით პირფართე ჟურას
(*მასალები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 224*).

ჟურაში(ი) კოპეშია (ჟურაში(ი) კოპეშიას) *პოტან.*
აყირო, აჟლიანი გომბრა. *იხ. კოლოჟურა,*
ტულა, ჟურა (ა. მყ.).

ჟურანი-ი (ჟურანის) იგივეა, რაც **შხილინი**,
შურგინი, - რამიშ სხმინს (*მგ., ისრის...*)
აროლის დროს გამომცემული ხმა; სრბოლა.
იხ. ჟვირგაფი.

ჟურია (ჟურას) *პოტან.* ქანქაშა (*ა. მყ.*). ჟურია
ბალახია, ერთ არმიზე იზრდება, ძალიან
გემრიელია, სანამ ნორჩია (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. I,*
გვ. 216). *შდრ. ლაზ. ჟ. ჟურია მცენარეა, რომელსაც*
იყენებენ საქმელში (ნ. მარი).

პურისა (ჭურისა) *ტოპოზ.* შამონიანი ადგილი სსახლი. *ედატ.* თვალ; თვალსანიერი; ძალიან შორი ადგილი. ჩქიში ჭიჭე ჭურია ცაშე მიონჭუნია - ჩემი პატარა თვალი ცაშე სწვდებო. *ქორიქენანი, ამხანაგუფი, ჭურია სქევრუფი მოხვადენი? ა. სამუშ. ქარი ზეს, გვ. 116 -* იცი, ამხანაგებო, ჭურიაში (*ტოპოზიზია*) შვლებს რაც შვებდა? ქვა ჭურია ს ქოჯუხუნე - ქვა ჭურიაში (ძალიან შორს) დააგინა (ისროლა). *შორ. ჭურია ღო ნაბადა.*

პურია *ლქ* ნაბადა (ჭურია ღო ნაბადას) ჭურია და ნაბადა ჭობიანი ადგილებია, სადაც კამჭრებს მიერეგებოდნენ საძოვარზე (*ქხს, I, გვ. 37, სქოლიო*). ჭურია ღო ნაბადა რე, ჩელა, სქანი გიშნაბია; *ქხს, I, გვ. 37 -* ჭურია და ნაბადა, ჩელა, შენი გიშნაბია.

პურისა (ჭურიალეს) *ბოტან.* მარხანცია. *იხ. უქირალე, უქურალე (ა. მყ).*

პურს (ჭურს) პატარა; პატარაპურიანი ან უშური. ჭურუ თხა, შხური - პატარაყურიანი თხა, ცხვარი. *შორ. ღაზ. წულე პატარა (ნ. მარი).* თიყუნადეც იხმარება; *მაყ., გიორგიჯურე პატარაყურიანი ვიორგი.*

პურსა (ჭურუსა) სახელი ჭურია ს ზნისა - ნურსა. ხამოლ კალიეს ღობჭურუნთ - მიხარულე ეკალს გაუნურაეთ (*მასალეობ, ტIII, ნაფ. II, გვ. 207*).

ჭურანს (აზარა განურა, ბოზარა გაუნურავს, ბინოარაჲ) განურავდა თურმე *გრძლ. ნურავს.*

პურაქულა (ჭურქულას) იგივეა, რაც ჭურქაფი, - სახელი ჭურქულანს ზნისა - ბალობა, შიქშიქი შაშვისა. მესქეი ჭურქულანს - მშვი გლობს (ჭახჭახბ).

პურაქული (ჭურაქულს) იგივეა, რაც ღურქოლი, ღურქული, - შიქშიქი, შაქშაქი, ბალობა მარხანცისა, შაშვისა. *ედატ.* შიხარული სიცილი, კისკისი. *შორ. რაჭ. ჭურაქული ტყბილი მუსაიფი ნელის დაბალი ხბით (ე. ჭერ).* *შორ. გვარი ჭურაქულია.*

პურანა (ჭურანას) საილიანძი შურაქული.

პურანინ (ჭურანინს) რისაშე სწრაფად სროლის ან გადაბმების დროს ბამისცამული ხმა, - ნული, შრული. *შორ. წურინი.*

პურანაშა (ჭურანაშას) სახელი ოჭურჭინუანს ზნისა - შურაქულინიით სროლა ან გადაბმება რისაშე ნულის ხმის ბამისცამით. თიშ მამორაშა ქააჭურჭინუ, შითინს ეამაღინუ - ისე შორს გადაადგო (შურაქულით), ვერაინ ვერ შეძლო მოეტანა. *ედატ.* გაფრენა, გაგებება. მუქ გადელე, ოჭურჭინუან ქო? - რა ადგებარდა, აფრენ (გაგებე)? ოჭურჭინუანს (უპირაშაუ ისროლა, უპირაშაუ

უსროლა, ნიპირაინაშაჲ) ისროდა თურმე *გრძლ.* რისაშე შურაქულით სროლა ნულის ხმის გამოცემით. *ედატ.* აფრენს, გონზე არაა. უჭურჭინუანს (უპირაშაუ უსროლა, გადაუდგო; უპირაშაუ უსვრია, გადაუგვია) *გრძლ. სასხე. ჯ. ოჭურჭინუანს ზნისა -* შურაქულით უსვრის, გადაუდებს რასმე. *ედატ.* აფრენს, გონზე არაა.

აჭურჭინე (უპირაშაუ შეძლო გადაეგდო, - ნიპირაინაშაჲ) შესძლება ესროლა) *გრძლ. შესაქო. ენებ.* უჭურჭინუანს ზნისა - შეუძლია შურაქულით მაგრად ისროლოს, გადაუდგოს რამე.

ოჭურჭინაშუანს (უპირაშაუ 'გადა'ადგებინა, ასროლინა; უპირაშაუ 'გადა'უდგებინება, უსროლინება; ნიპირაინაშაჲ) ადგებინება, ასროლინება თურმე *კაჯ. ოჭურჭინუანს ზნისა -* შურაქულით (ხმის გამოცემით) მაგრად ასროლინებს, ადგებინებს.

მაპირაინაშაუ *მიჭო. მიჭო.* მაგრად 'გადა'მგდები, მსროლელი (ხმის გამოცემით). *უპირაინაშაუ მიჭო. ენებ. მყ.* მაგრად სასროლი, 'გადა'სადგები.

პურაინაშაუ *მიჭო. ენებ. წარს.* მაგრად სასროლი, 'გადა'გდებული. *მაპირაინაშაუ მიჭო. ენებ. წარს.* მაგრად სასროლი, 'გადა'ნადგები. *მაპირაინაშაუ მიჭო. ენებ. წარს.* მაგრად სროლის, 'გადა'გდების საფასური.

პურინა (ჭურჭინას) იგივეა, რაც ჭურჭინაფა.

პურაქული (ჭურაქულს) 1. ნინქალი; პატარა გუშქუპი, რომელიც მოადგება ზეპირი არაჲს, წყალს; შხაშაპი; 2. ნინქალი. *იხ. ჭვარჭვალი.*

პურაქული (ჭურაქულს) *ანატომ.* გუშა. თოლიში ჭურჭული თვალის გუგა (*ა. ეოფ.*); ნერტილი. თქვენი თოლიში ოჭურჭულია ქოჯვალე - თქვენი თვალის გუგას შემოვევლე. *შორ. ნაკაკა თოლი.*

პურაქული // **პურაქული** (ჭურაქულს ჭურაქულას) სახელი ჭურჭულანს ზნისა - ბალობა, შიქშიქი; შაქშაქი; ჟღურჭული. ორთანე ღო სქიბუ ვარე, ჭურჭულანც ღო ჩიტი ვარე; *ა. სამუშ., ქხს, გვ. 170 -* ბრუნავს და დოლაბი არაა, ჭიქციკებს და ჩიტი არაა (გამოცანა: საათი). გათანაშა ჭო პირუფცე ჩიტი გიშაჭურჭულანცე - გათენებამდე ზვეთი ყვაილებში ჩიტი ჭიქციკებს. სერ-სერითი გიჭურჭულია: *შ. გერ., გვ. 183 -* ღამ-ღამობით ეჭიქციკები. ჭურჭულანს (პურაქული ეჭიქციკა, უპირაშაუ უჭიქციკებია, ნიპირაქული) ჭიქციკებდა თურმე *გრძლ. საშ. მიჭო.* ჭიქციკებს. უჭურჭულანს (უპირაშაუ უჭიქციკა, უპირაშაუ

უფიქტოვებია) *გრძმ. სახე. ქვ. ჭურჭულანს* ზმინსა - უფიქტოვებს.
 აჭურჭულენ (აჭურჭულ შეძლო ფიქტოვება, -
 ნოიარაშაშენ) შესძლებია ფიქტოვება) *გრძმ.უ.*
შესაძლ. ენებ. უჭურჭულანს ზმინსა -
 შეუძლია ფიქტოვებს.
 მაჭურჭულარი, მაჭურჭულა მიძლ. მომწ. მოჭიქტოვ.
 იჭურჭულარი, იჭურჭულა მიძლ. ენებ. მჭ.
 საჭიქტოვო.
 ნაჭურჭულა მიძლ. ენებ. წარს. ნაჭიქტოვი.
 ნაჭურჭულარში მიძლ. ენებ. წარს. ჭიქტოვის
 საფასური. იხ. ღურჭული; ჭურჭული.

ჭურჭული (ჭურჭულს) იგივეა, რაც
 ჭურჭული, - წანწარი, წყლის
 (სითხის) წარმოადგენს და ცოტ-ცოტად დან
 საბინაში (მილი, კლდე...); წარწარი. წყარი
 მოურს, მოჭურჭულანს - წყალი მოდის,
 მოწანწარებს.

ჭურჭულამი (ჭურჭულამს) წინწკლებიანი;
 წარტილებიანი (*მე., ქსოვილი*). დღემდე კაბა
 დომიჭურჭული და თუღო ჭურჭულამი: *ქსს. I,*
გვ. 255 - დღემდე კაბა შემოიკრა ზევით და
 ქვევით ჭრელი (წინწკლებიანი). იხ. ჭურჭული¹.

ჭურჭულარი (ჭურჭულარი) იგივეა, რაც
 ჭურჭული, - დანწარმული,
 წინწკლებიანი.

ჭურჭულა (ჭურჭულას) იხ. ჭურჭული³.

ჭურჭული (ჭურჭულს) ჭანჭანსი. ზესქვი უბა,
 კლდე ფირა, ქვეშაგონი სქანე ჭურჭული -
 მაკო შამგო, კუდგაშლილი, გამაგონე შენი
 ჭახახანი.

ჭურჭული (ჭურჭულ/რს) ჭურჭული; ჭინწარი
 (*ქ. შილი*). ჭურჭულია ჭურჭული
 მიკოჭურჭული ჭურჭული - ჭინწარული
 გროვად (ჯგუფად) მიჭურჭულა ჭინწარზე.

ჭურჭული (ჭურჭულს) იგივეა, რაც ჭურჭული, -
 ხეშაპი. მუკო თოლენს დოჭურჭული, ხათი
 დო ჭურჭულს ინა თოლენსია: *მ. ხუბ., გვ. 11* -
 როგორც კი თვალს დაწვას, მაშინვე
 დახუჭავს ის თვალს. 0 თოლ-ჭურჭული
 თვალუჭოლანა (ბავშვთა თამაში). *შქრ. იმერ.*
 ჭურჭული დახუჭვა (*ქ. ჯერ.*).

ჭურჭული (ჭურჭული) იგივეა, რაც ჭურჭული³, -
 ჭიქტოვი, ჭიქტოვი. ზესქვი ჭურჭული - შაშვი
 ჭიქტოვის (ჭახახანს).

ჭურჭული (ჭურჭულს) სახელი ჭურჭული ზმინსა -
 ჭიქტოვი. ჩიტიყალი ბჭურჭული, ათ,
 შექვიყალი ვკუთხუთ: *ი. ყოფ. გვ. 159; ქსს. I,*
171 - ჩიტიყთი ფიქტოვით, შაშვიყთი
 ვიუტყულით.
 ჭურჭული (ჭურჭული ფიქტოვება, უჭურჭული,
 ნოიარაშაშენ) ფიქტოვებდა თურმე) *გრძმ. სახ. მყოფ.*
 ჭიქტოვის (ჭახახანს).

ჭურჭული (ჭურჭულს) ჭურჭული, ხრუსტია (*ქ. ჯერ.*).

ჭურჭული (ჭურჭულს) იხ. ჭურჭული.

ჭურჭული (ჭურჭულს) მოტან. ჭინწარი, ჭინწარი.
 ჭურჭული ჭურჭული ჭურჭული ელაფაღუნსია: *ა. ცან.,*
გვ. 129 - ჭინწარი ჭინწარს ამოიყრისო.
 ვარდისე დო ჭურჭული ჭურჭული წორო ნოლდედესუ
 ბინა: *ქსს. I, გვ. 97* - ვარდა და ჭინწარს
 ირადე ჭქონიათ ბინა, ვინოფოთუქუ
 ჭურჭული: *ქსს. I, გვ. 210* - გადავიტყვი
 ჭინწარად. იხ. ომეშ ხოჯი.

ჭურჭული (ჭურჭულს) ჭურჭული დიდას) მოტან. ჭინწარ-
 რის დედა. იხ. მჭურჭულია, ოჭოწია (*ა. მყ.*).

ჭურჭული (ჭურჭულია) მოტან. იგივეა, რაც
 ჭურჭული, - ჭინწარი. ...ვარდის
 ჭურჭულია მჭაღეთე ვარდენი: *ქ. საბუშ.,*
ქართ. ზეპ., გვ. 20 - ... ვარდა ჭინწარი
 თანაწარად არ გამაღებდა.

ჭურჭული (ჭურჭულს) მოტან. ადგილი, სადაც
 ბიერი ჭინწარი ხარობს (არის).

ჭურჭული (ჭურჭულს) მოტან. ფუნთუშა. იხ.
 ჭურჭულია (*ა. მყ.*).

ჭურჭული (ჭურჭული) 1. ნამაქი (*ვ. გლიაუა*). 2.
 ანთროპომიში.

ჭურჭული (ჭურჭული) სახელი აჭურჭული (ზმინსა -
 ქონება (*ი. ყოფ. შ.*)). შიო, ჩიტი; ცოფური, ჩიტი,
 ქვეშეული თენა თის, დიო ხესე ქვეშეული დო
 უშეული ქაბჭული (*II ქაბჭული*) პის: *ი. ყოფ. შ.,*
გვ. 0113 - აქმა, ჩიტი, ვაფრინდი, მოუტანე ეს
 მას, ჯერ ხელში მივიცი და შემდეგ აკოცე პირზე.
 ნანაია, ნანა-სქეა, შორთ, ქუმაჭურჭული!
ი. ყოფ. შ., გვ. 136 - ნანა, ნანა - შეილო, მოდი,
 მაკოცე ანწი გიკურხინე დო ქუმაჭურჭული!
შ. ჯერ., გვ. 158 - ანი გაილივი და მაკოცე!
 აჭურჭული (ჭაბაშა აკოცა, შიოწინა უკოცინა,
 აწინაშაშენ) აკოცებდა თურმე) *გრძმ. აკოცებს.*

ჭურჭული, **ჭურჭული** (ჭურჭული, ჭურჭული)
 იგივეა, რაც წიწილი, - ზოლი, მოფრ.
 წინწილი. *შქრ. საბ.* ბატია, იხუთა და
 მისთანათა მართეს ჭურჭული ეწოდება; *ლა ზ.*
 ჭურჭული წინწილი (*ნ. მარი*); *გურ.* ჭურჭული წინწილი
 ქათმისა (*ი. ჭყ., ს. ჯი., ა. ლლ.*).

ჭურჭული, **ჭურჭული** (ჭურჭული, ჭურჭული) მოხალისი
 თინის გუნდა, რომელსაც მოხალისთა
 ფორმა აქვს. თინის ჭურჭული გასაკეთებელ
 მას (ცომს დაჭირან ის, რომ ერთმა კაცმა
 შეძლოს აწევა და წალევა. ამ ნაჭერს, რომელიც
 დაახლოებით 30-32 კილოგრამი იწონება,
 ჭურჭულს ეძახიან (*მასალები. ტ. II, ნაწ. I, გვ. 222:*
 235).

ჭურჭული (ჭურჭულს) მიძლ. ენებ. წარს.
 ჭურჭული ზმინსა - მუჭოთ მოხალისი

(ცომი, ტლახი...); დაბუნდაპეპული. შდრ. ჭუშუტელი.

პუკუბია (ჭუშუტისა) მუჟში მოზალილი პატარა გუნდა (მგ., ტლახის, ცომის...).

პუკუბა (ჭუშუტისა) იგივეა, რაც ჭუშუტუა - სახელი ჭუშუტუანს ზნისა - მუჟში მოზალა და დაბუნდაპეპა, მუჟშა (ცომის, ტლახის...). უკული ვეკარგვებანთ, ეჭუშუტუანთ დიხას - შემდეგ ვაპრგვალბთ, ვაგუნდავებთ მინას. თემი ვაგაჭკომენო თუ ჭკილი, ეაჭუშუტუენი? - ისე ვერ შეჭამ ამ მჭადს, რომ არ მოზილო. ჯგროო მოჭუშუტეეა ცვალი, უკული მუუკალამევა დული დო გეშეელა - კარგად მოზილო ყველი, შემდეგ თავი შეუკარიო და ამოიღო.

პუკუბაშა (ჭუშუტისა) სახელი უჭუშუტუანს ზნისა - ხეზა ასეღისის მიშველბა შავემოდან შედგომიში, - შოპიში (გურ.). ქოშიჭუშუტე დო იმელეჩქაშა - მიჭოპიტი და ავალი ხეზე. უჭუშუტანს (ქაუაუშაუა მიეშველა, ქაუაუშაუა მიშველებია, ქაუაუშაუაშაქ) მიეშველებოდა თურმე) გრდმ ხეზე ასეღისას მიეშველება, უჭოპიტებს.

პუხი (ჭუხის) ძარწიშიინი ამინდი (ი. ცხად.); ძარწისხალი.

ჭე (ჭეს) იგივეა, რაც ჭი, ჭუ, - ნანდაპი. ჭგ-ს შიკელობითი რიცხვი არ აქვს. სქვერიში ჭგთე პეროჭა - შელის ნანდავით მეჭკარი ჩლა. შდრ. ოჭიში.

ჭეშოთი (ჭეშოთის) იგივეა, რაც ჭიშოთი. თე ზემოთი, თე ჭგშოთი ვაშიქუე, იგიოდ მუხსიი ხანცე - ეს ზიდეა, ეს ჭიშეა (ღრინაცილი), არ ვიცი, იქნებოდა რამდენ ხანს.

ჭენ/ჩენ (ჭენ-ს) იგივეა, რაც ჭინუ. დაქ შეეკათე ჭენცე : *ქს, II, გვ. 40* - დამ მოჭრა წნელი.

ჭერაქილი (ჭერაკილი/რს) იხ. ჭირაკილი, - დაბოხილი; დაბოჰანარი; დანაოშაპული. ...მარა დეანწო ჭერაკილი მუთუნითე ვეარმაჟუ - ... მაგრამ ლანვები დამჭქნარი (დანაოჭებული) ვერაფრით ამოგვისა.

ჭერაკუა (ჭერაკუას) იხ. ჭირაკუა. ფურცელიში თინი პოჯი დო ჭგერი ეუ/გ : *გა ზაყ., 01.06.1930, გვ. 3* - ფოთლის ზედპაროი დაჭქნო.

ჭერიქილი (ჭერიქილს) იგივეა, რაც ჭირაკილი, - დამოჰანარი, დამოქნოპილი.

ჭერიქინი (ჭერიქინს) იხ. ჭირჭინი, - შრიქინი.

ჭერიქინა (ჭერიქინას) იხ. ჭირჭინა, - შრიქინა.

ჭერიქინი (ჭერიქინს) შიქინი.

ჭერხინი (ჭერხინს) იხ. ჭირხინი, - შიქინი. გადატ. უნო სიცილ-ქისკისი.

ჭეშანა (ჭეშანას) იხ. ჭიშანა, - წერილი; წერილმანი.

ჭეშე (ჭეშეს) იხ. ჭიშე, - წერილი; შინრო.

ჭეშეპარტი (ჭეშეპარტის) იგივეა, რაც ჭიშეპარტი.

ჭეშეპი (ჭეშეპის) მარჯვე (ფ. ფოთი). ჭეშეპით ბალანა მარჯვე ბავშვი.

ჭეშოთი (ჭეშოთის) იხ. ჭიშოთი - ბაქრის უნარშიმ ხმარარი ნაშრომარების ან მომხდარი უპაღურაპის ბაპო.

ჭეშოლი (ჭეშოლს) იხ. ჭიშოლი, - ბაქრის ქართად ხმარარი. შდრ. ჭეშოთი.

ჭყალა (ჭყალას) იხ. წყალა, - სახელი ჭყენს ზნისა - წყაპა. ვამონ ოსურეფიმ ჭყალა : *ქს, I, გვ. 219* - არ მეგნეს ქალების წყევლა. ჭყალაქ თქუა : *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 180* - წყევლამ თქუა. ცოროფას ირო ბჭყალე : *ქს, I, გვ. 137* - სიყვარულს ყოველთვის წყევლი. დღას ვარხეამა, რჭყალე - არასოდეს არ გლოცავ, (მუდამ) გწყევლი. დიდა სქუას ჭყანსიანი, მუჭუეფი ხეამანსა : *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 37* - დედა შვილს რომ წყევლოს, ძუძუები ლოცვისო. ლორონც დო უჭყუდას თინა : *ქს, I, გვ. 61* - ლეერთმა დასწყევლოს ის. ირო ქობჭყალეთო, მარა : *მახალ., გვ. 80* - მედამ კი წყევლით, მაგრამ... ჭყალენს // ჭყენს (ღოყაუა დანყევლა, ღოყაუა დაუნყევლია, ღოყაუაშაქ) დანყევლიდა თურმე) გრდმ წყევლოს.

იჭყენს (ღოყაუა დანყევლა თავი, ღოყაუა დაუნყევლია თავი) გრდმ სათე. ქე. ჭყენს ზნისა - ინყევლოს (თავი). უჭყენს (ღოყაუა დაუნყევლა, ღოყაუა დაუნყევლია) გრდმ სასხე. ქე. ჭყენს ზნისა - უწყევლოს.

იჭყენუ'უ'ნ (ღოყაუა დანყევლა, ღოყაუა დაუნყევლია) გრდმ. ენებ. ჭყენს ზნისა - ინყევლება.

იჭყენუ'უ'ნ (ღოყაუა დანყევლა, ღოყაუა დაუნყევლია) გრდმ. ენებ. უჭყენს ზნისა - ინყევლება.

იჭყენენ (იოყანა შესაძლებელი გახდა დაწყევლა,-) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ჭყენს ზნისა - შეიძლება დაწყევლა.

აჭყენენ (აოყანა შეიძლია დაწყევლა,-, ღოყაუაშაქ) შესაძლება დაწყევლა) გრდმ. შესაძლ. ენებ. უჭყენს ზნისა - შეუძლია დაწყევლოს.

ოჭყალეაუფანს // **ოჭყაფუანს** (ღოყაუა ანყევლია, ოყაუაუა უწყევლინება, ოყაუაუაშაქ) ანყევლინება თურმე) კუშ. ჭყაფენს // ჭყენს ზნისა - ანყევლინებს. მაჰალა მიძლ. მიჟმ. მწყევლელო, მანყევარი. ოყაუა მიძლ. ენებ. ჭყ. სანყევლო, სანყევარი.

‘გა’შოტვა,-) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.*
ჰყვართუნ სზინსა – შიძლება ‘გა’იშოტოს.
აჰყვართუნ (აჰყვართუნ შეძლო ‘გა’ეშოტვა,-
 ბარჩაჰყვართუნ) შესძლება გამოტვა) *გრდუფ.*
შესაძლ. ენებ. უჰყვართუნ სზინსა –
 შეუძლია ‘გა’შოტოს, ‘გა’შვართოს.
ოჰყვართაფუნს (ოჰყვართაფუნს აშოტვინა,
 ზაჰყვართაფუნს უშოტვინება, ნოჰყვართაფუნს)
 აშოტვინებდა თურმე) *კაუჭ. ჰყვართუნ* სზინსა –
 აშოტვინებს, აშვართვინებს.
ოჰყვართაფუნს *მიძლ. ენებ. მყ.* ‘გა’საშოტა’ეი, ;
 ‘გა’საშვართაფი.
ზოჰყვართაფი *მიძლ. ენებ. წარს.* გამოტვილი,
 გამშვართული.
ზოჰყვართაფი *მიძლ. ენებ. წარს.* განაშოტი,
 განაშვართი.
ზოჰოჰყვართაფი *მიძლ. ენებ. წარს.* გამოტვის,
 გამშვართვის საფუსური.
ზაჰყვართაფი, ზაჰყვართაფი *მიძლ. უარგ.* გაუშოტავი,
 გაუშვართავი. *შდრ. შვებართავი.*

ჰყვარბ-ი, ჰყვარბ-ი (ჰყვარტის, ჰყვერტის):
ჰყვარტი ლეზია ჰყინტი ლობიო. აკა **ჰყვარტ**
 (/ჰყვერტ) ლეზია გააკეთო დო ქოფი! –
 ერთი ჰყინტი (ახალი) ლობიო გააკეთე და
 მჭამე!

ჰყვარბ-ი (ჰყვარტის) **შხაფი**, **წინწალი**
 (წინწკლები). ცუნდიწერი **ჰყვარტეფი**
 ჩილაშურეფო ქედარდუ – ნამისნარი შხეფები
 ცრემლებად დააფრქვა.

ჰყვარბალ-ი (ჰყვარტალს) **1. სიტიხი** (წყალი,
 ლობიო, ლობიო...) დუღილი შხაფიშის ჰრითი;
 თუხთუხი, ფუხფუხი. დუშუ მიკობუდუ
 ნაჰათო ჰყვარტალა დუღილი – ლობი
 ნაჰათ იყო ჩამოკიდებულ დო ფუხფუხებდა
 (შხეფებს ყრიდა). ლამზირაში **ცუზა გინიბლი**
 დო ლეზია კებურს ალა **ჰყვარტალანდუ**
 – ლამზირას სახლში გადავიდა დო ლობიო
 კერასთან თუხთუხებდა. **2. გაადრ.** ელურტული,
 სასიამოვნო ლაპარაკი.
ჰყვარტალანს (ჰყვარბალა თუხთუხა,
 ზაჰყვარბალა თუხთუხი, ნოჰყვარბალა)
 თუხთუხებდა თურმე) *გრდუფ. საშ-მოქმ.*
 თუხთუხებს, ფუხფუხებს, შხეფებს ჰყრის.

ჰყვარბაფ-ი (ჰყვარტაფის) **შხაფი**ს **დაცემა**. *იხ.*
ვაჰყვარტაფი.

ჰყვარბაჰ (ჰყვარტაჰის) იგივეა, რაც
ჰყვარტაფი, – **შხაფის** **დაცემა**. *იხ.*
ვაჰყვარტაჰი.

ჰყვარბაჰა (ჰყვარტაჰის): **ჰყვარტაჰა** პარკი უფარგისი
 (დაჭეჭილი) პარკი, – ჩხარი. **ჰყვარტაჰა**
 პარკის **შელახო** გიმებდნთ – ჩხარს ცალკე
 გამოქვანთ. *იხ. ჰყვარტაჰა.*

ჰყვარბაჰალ-ი (ჰყვარტაჰალის) იგივეა, რაც
ჰყვარტაჰალი, – **შაჰჰანი**; **კადრ.** ნკაენკევი.

ჰყვარბი-ი (ჰყვარტის) იგივეა, რაც
ჰყვარტაჰი, – *მიძლ. ენებ. წარს.*
ჰყვარტუნს სზინსა – და’შაჰჰილი.

ჰყვარბაჰა (ჰყვარტაჰის) იგივეა, რაც **ჰყვარტაჰა**,
 – სახელი **ჰყვარტაჰის** სზინსა – **შაჰჰაჰა**,
 აჰჰაჰა.

ჰყვარბაჰა (ჰყვერტის) იგივეა, რაც
წკვერტი, – **1.** ნარილად ნაბრძალა-
 ბული; **2.** შორღა.

ჰყვარბ-ი (ჰყვერტის) **1.** ლარი (*დ. ფიფია*); **2.**
 ლოგოს ნედლი ნაყოფი, თისლაზინი
 პარკი. *შდრ. ჰყვერტი.*

ჰყვარბილია, **ჰყვერტილია** (ჰყვერტილისა)
 აშოტვილი; აშხარტიული.

ჰყვერტილია ცირარე – აშოტვილი
 გოგოა. *შდრ. ჰყვერტილია.*

ჰყვარბ-ი (ჰყვერტის) იგივეა, რაც **ჰყვარტი**,
ჰყვერტი (მნიშვნ. – **2**), – **ჰყვერტი** ლეზია
 ლობიოს ნედლი (ლორთქო) ნაყოფი, –
 პარკოსანი ლობიო. **ხაჯიშ ჰყვერტის** გე-
 ცერცვის (ნედლ) პარკს ჰვაეს.

ჰყვარბაჰა (ჰყვერტაჰის) იგივეა, რაც
ჰყვარტაჰა, – **ჰყინტი** ლობიო,
 პარკოსანი. მუ უჯუგ ნუბით ჯგირო ნადილი
ჰყვერტილია! – რა სჯობია ნიგვზით
 კარგად შეკმაზულ ჰყინტილია! *იხ. კაჰაჰა.*

ჰყვარბი (ჰყვერტაჰის) *მოქმ. მიმალ. იხ.*
ბიაშჰა (*ა. მყ.*).

ჰყვერტილი (ჰყვერტილის) იგივეა, რაც
ჰყვერტილი, – ‘გა’წყვეტილი.
ჰყვერტილი აჰგ ბრელი. *შ. ხუბ., გვ. 235* –
 ბვერი ჰვაეს განყვერტილი.

ჰყვილსა (ჰყვილას) იგივეა, რაც **ჰყვერტილი**, –
 ნებითში ენაცლება **ჰყორღ**, – სახელი
ჰყვილუნს სზინსა – წაღობა, წყვეტილი;
 სოცევა; ბლუჰა. **აქინეზის** ნდემეფი ვილუღან
 დო **ჰყვილუნს** კათასგ: *ი. ყოშ., გვ. 57* – აქ
 დევები დადიან დო წყვეტენ ხალხს. ართი თეში
ვეჰყორღე, **შაჰაჰა** ვეჰვერტილია: *ხალხ.*
სიძრ., I, გვ. 9 – ერთი ისე არ ამონყვერტილი, მორე
 რომ არ გაკეთდეს. ბრელი ხანი რე, სქან ნინათ
ჰყორღე უქ დო დინეჰინი: *ქხს, I, გვ. 103* –
 დიდი ხანია, შენი ერთი რომ წყვეტილი და
 იკარებუ. გურსუ ვარ ამონყვერტილი,
 უსქანთოე ბჰყორღე გე ვე? : *ქხს, I, გვ. 45* –
 გულს მაინც არ დაგნავა, უშენოდ ვილუღებდ
 (ენყვერტილი)? მის რე
 ათმეჰყვერტილია? : *ქხს, I, გვ. 103* –
 ესაა, რომ ლუჰა (წყვეტილი)?
ჰყვილუნს (გოგოვილი განყვერტილი, გოგოვილი
 გაუნყვერტილი, გოგოვილი) განყვერტილია თურმე)
გრდმ. წყვეტის, სპობს, გლეჯის.
იყვერტილი (გოგოვილი განყვერტილი, გოგოვილი

აჟაჟალაჟიჟი მიჟი. ენჟი. წარს. აჟყიღებულჟი.
ნაჟაჟალაჟი მიჟი. ენჟი. წარს. ანაჟყიღებუბი.
ნაჟაჟალაჟაჟი მიჟი. ენჟი. წარს. აჟყიღებუბის
საღესაჟური.
აჟაჟალაჟი მიჟი. უარჟი. აუჟყიღებუბელი.

ჰეითა (ჰეითას), **ჰეშთა** (ჰეშთას) ნჟარი. ჰეი.
ჰეიროთა.

ჰეილ- (ჰეილ/რს): ჰეილი სოჟი გახენდილი ხარი.

ჰეილა (ჰეილას) იგივეა, რაჟ ჰეიჟა, ჰეიჟაჟი,
- ჟიჟილი. ლუს ჩიგეჟი
ქენაჰეილანანი, ორგებულ ლო ლიჟულელუჟი
- ბუს ჩიტები რომ ჩაჟყიღებუბი, გაიქვევა და
დაიმაღება.

ჰეილაბა (ჰეილაბას) იგივეა, რაჟ ჰეილაბჟა,
- ჟულაბა.

ჰეილაბირი, **ჰეილაბირი**- (ჰეილაბირის) მიჟი.
ენჟი. წარს. ჰეილიტუნს ზნისა -
ბაჟყულაბილი.

ჰეილაბჟა (ჰეილაბჟას) იხ. ჰეილიტუბა.

ჰეილიტუბა (ჰეილიტუბას) იგივეა, რაჟ
ჰეილაბჟა, - სახელი ჰეილიტუნს
ზნისა - ჟულაბა, სრასა. იხ. გეუნორია
კუჩხისგ ლო ტოჟჰეილიტუნს. *ი. ოჟუშ, გე. 19*
- იმას დავაჟურ ფუბს და გაჟყულეტი.
ჰეილიტუნს (ბოჟაჟილა გაჟყულეტი, ბაჟაჟილა
გაჟყულეტი, ბოჟაჟილაჟი(ღ) გაჟყულეტი და
თურმე) გრდჟ ჰეილეს, სრეს.
იჟილიტუნს (ბოჟაჟილა გაიჟყულეტი,
ბაჟაჟილა გაუჟყულეტი) გრდჟ. სათჟ. ქე.
ჰეილიტუნს ზნისა - იჟყულეს თაჟისას.
უჟილიტუნს (ბაჟაჟილა გაუჟყულეტი,
ბაჟაჟილა გაუჟყულეტი) გრდჟ. სასხე. ქე.
ჰეილიტუნს ზნისა - უჟყულეს.
იჟყილიტუნს (ბოჟაჟილა გაიჟყულეტი
ბოჟაჟილაჟი(ღ) გაჟყულეტი) გრდჟ. ენჟი.
ჰეილიტუნს ზნისა - იჟყულეს.
აჟყილიტუნს (ბაჟაჟილა გაიჟყულეტი,
ბოჟაჟილაჟი // ბოჟაჟილაჟი გასჟყულეტი) გრდჟ.
ენჟი. ჰეილიტუნს ზნისა - იჟყულეს.
იჟყილიტუნს (ბოჟაჟილა ჟესაღლებელი გახდა
ბაჟყულეტი, -) გრდჟ. ჟესაღ. ენჟი.
ჰეილიტუნს ზნისა - ჟეიღლება ბაჟყულეტი
(// გაიჟყულეს).

აჟყილიტუნს (აჟყილაჟი ჟეიღო ბაჟყულეტი, -
ბოჟაჟილაჟი(ღ) ჟესაღლება გაიჟყულეტი) გრდჟ.
ენჟი. ჟესაღ. ენჟი. უჟყილიტუნს ზნისა -
ჟეიღლება ბაჟყულეს.
ოჟყილიტუნს (ოჟყილაჟი ბაჟყულეტი,
ოჟყილაჟი ბაჟყულეტი) გრდჟ. ენჟი. ჰეილიტუნს
ზნისა - აჟყულეს.
ბაჟაჟილაჟი, ბაჟაჟილაჟი მიჟი. ბოჟი.
ბეიღებუბელი.
ოჟაჟილაჟი, ოჟაჟილაჟი მიჟი. ენჟი. ბე.

საჟყულეტი.
ჰეილაბირი მიჟი. ენჟი. წარს. ბაჟყულეტი.
ნაჟაჟალაჟი, ნაჟაჟილაჟი მიჟი. ენჟი. წარს. ნაჟყულეტი.
ნაჟაჟილაჟი მიჟი. ენჟი. წარს. ჰეილეს
საღესაჟური.
აჟაჟალაჟი მიჟი. უარჟი. აუჟყულეტი.

ჰეილიტუბა (ჰეილიტუბას) იგივეა, რაჟ
ჰეილაბჟა, ჰეილიტუბა.

ჰეინტი, **ჰეინტი**, **ჰეინტი** (ჰეინტი-ს, ჰეინტი-ს)
ჰეინტი, ჰეინტი; უჟეინტი (*ბე.*, სიმიღი).
ქეღეიტი ართ ჰეინტი ჟეილა: *ბ. ხეი, გე. 79* -
დაიკავა ერთი ჰეინტი ყველი. ოჟკუმალო
გაღეიტი ახალ სორეს, ჰეინტი ჟეილა: *ქს.
1, გე. 186* - საჟეილა გეიღება ახალი სორეს,
ჰეინტი ყველი. აჟა ჰეინტი ჟეილა ჰეიღებუბი
- ერთი ჰეინტი ყველი ბაჟაჟი. ჰეი. ლა. ზ.
ჰეინტი ჰეინტი სიმიღი, რომლის ჟაბა არ
ჟეიღება. (*ბ. მარი*).

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილა (ჰეინტილას) იგივეა, რაჟ
ჰეინტილა, - სახელი ჰეინტილა ზნისა -
ჰულაბა, სრასა; ჟეიღება.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

ჰეინტილი (ჰეინტილის) მიჟი. ენჟი. წარს.
ჰეინტილი ზნისა - ბაჟყულაბილი.

იჭყინჭყოლე(ნ) (იყინიყინოლა შესაძლებელი გახდა 'და'ჭმუქნა,-) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.*
ჭყინჭყოლეუნს ზმნისა - შეიძლება 'და'იჭმუქნოს.
აჭყინჭყოლე(ნ) (აყინიყინოლა შეძლო 'და'ეჭმუქნა,-, ღონიყინიყინოლა(ნ) შესაძლებია დაეჭმუქნა) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.*
უჭყინჭყოლეუნს ზმნისა - შეუძლია 'და'ეჭმუქნოს, 'და'სრისოს.
ოჭყინჭყოლაფუანს (ოყინიყინოლაფუან აეჭმუქნინა, იყინიყინოლაფუან აეჭმუქნინებია, იყინიყინოლაფუან აეჭმუქნინებდა თურმე) *კაუზ.*
ჭყინჭყოლეუნს ზმნისა - აეჭმუქნინებს, ასრესინებს.
მაყინიყინოლარი მიძლ. მოჟღ. მჭმუქნელი; მსრელი. **ოყინიყინოლარი მიძლ. ენებ. ზე. საჭმუქნელი;** სასრელი.
ყინიყინოლარი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ჭმუქნელი; 'და'სრესილი.
მაყინიყინოლა მიძლ. ენებ. წარს. ნაჭმუქნი, ნასრესი. **მაყინიყინოლარი მიძლ. ენებ. წარს.** ეჭმუქნის, სრესის საფასური.
ოყინიყინოლა მიძლ. უარყ. 'და'უჭმუქნელი, 'და'უსრესელი.

ყიშინლ(რ)-ი (ჭყიპილ(რ)ს) მიძლ. ენებ. წარს.
ჭყიპუნს ზმნისა - 'ბა'ჭყაილი.
ყიშინ-ი (ჭყიპინს) ჭყიპინი.

ყიშპა (ჭყიპუას) სახელი ჭყიპუნს ზმნისა - ჭყაპა. წყარით ვიჭყიპუეუე - წყლით ვიჭყიპები.
ჭყიპუნს (ბოყიპა გაჭყიპა სასმელით; ბოყიპა გაუჭყიპია, ბონოყიპა(ნ) გაჭყიპდა თურმე სასმელით) *გრდმ. ჭყიპს (სასმელით).*
იჭყიპუ(ნ) (ბიოყიპა გაიჭყიპა, ბოყიპა ლარ(ნ) გაჭყიპილა) *გრდუფ. ჭყიპუნს* ზმნისა - იჭყიპება (მაგ., ლეინით, წყლით...), **იყიპი(ნ)** (იყიპა შესაძლებელი გახდა 'და'ჭყიპა,-) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.* **ჭყიპუნს** ზმნისა - შეიძლება 'და'ჭყიპა (// 'გა'იჭყიპოს). **აჭყიპე(ნ)** (აყიპა შეძლო 'და'ეჭყიპა,-, ბონოყიპა(ნ) შესაძლებია გაეჭყიპა) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.* **უჭყიპუნს** ზმნისა - შეუძლია 'და'ეჭყიპოს სასმელით (ლეინო, წყალი...), **ოჭყიპაფუანს** (ოყიპაფუან აეჭყიპინა, მაუყიპაფუანა გაუჭყიპებინა სასმელით, ბონოყიპაფუან(ნ) გააჭყიპებინებდა თურმე სასმელით) *კაუზ. ჭყიპუნს* ზმნისა - აეჭყიპინებს სასმელით.
მაყიპალი მიძლ. მოჟღ. 'გა'ეჭყიპი (სასმელით). **ოყიპალი მიძლ. ენებ. ზე. 'გა'საჭყიპი.** **მაყიპალი მიძლ. ენებ. წარს.** გაეჭყიპილი. **მაყიპა მიძლ. ენებ. წარს.** 'გა'ნაჭყიპები. **მაყიპადარი მიძლ. ენებ. წარს.** 'გა'ჭყიპის საფასური. **მაყიპა მიძლ. უარყ.** 'გა'უჭყიპელი. *მდრ. ლაზ.* **ოჭყიპოე** ჭყიპება *(ტბიპოლა, გვ. 689).*

ყიშრისა, ყიშრისა (ჭყირგროას) იგივეა, რაც **ჭყითა, ჭყეთა, - მწრთა.**

ყიშრბაში (ჭყირგაფის), ყიშრბა (ჭყირგაფის)იგივეა, რაც **ჭყირტა'ფი', ჭყირტუა, - სადმომა** (ხელის მოჭერთი).

ყიშრბაში (ჭყირჭყაფის) 1. ნაპაუნნი, ნაპაპა-ნაპაი. 2. ჭირბაპალომა, ჭიჭიშინი, შინაზინდინა. ბაღანა იჭყირჭყანს - ბავშვი ჭირვეულობს.

ყიშრჭინი-ი, ყიშრჭინი-ი (ჭყირჭყინს) ჭიჭინი.

ყიშრჭინა (ჭყირჭყინას) 1. შინსა ჭიჭინი სრეპაი, - ჭირბაპული ადამიანი, ჭიჭაჭილი. 2. ავადმყოფობა ერთფერო, უჩნდება უშობლს, ასტეიფდება ფეხები და კვდება *(მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 222).*

ყიშრჭინა (ჭყირჭყინას) სახელი ჭყირჭყინუნს ზმნისა - ჭიჭინინი, ჭირბაპული ლაპარაკი. // ჭიჭინის ხმის ბამომცემა. ჩაფლა სოფილი მააბენანი, ლეგა მითა ჭყირჭყინუნა: *შ. მჭრ., გვ. 110 -* ჩაფულა (წულა) გახუთელი რომ აცვიით, ტალახი უჭიჭყინებთ შიგნით. **ჭყირჭყინუნს** (ყიშრჭინა იჭიჭყინა, მაყიშრჭინა უჭიჭყინა, მაყიშრჭინა(ნ) ეჭიჭყინებდა თურმე) *გრდუფ. საშ-მოჟღ. ჭირვეულად ლაპარაკობს, ეჭიჭყინებს.*
აჭყირჭყინე(ნ) (აყიშრჭინა შეძლო ეჭიჭყინა,-, მაყიშრჭინა(ნ) შესაძლებია ეჭიჭყინა) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.* **ჭყირჭყინუნს** ზმნისა - შეუძლია იჭიჭყინოს. **ოჭყირჭყინაფუანს** (ოყიშრჭინაფუან აეჭიჭყინებინა, მაყიშრჭინაფუან აეჭიჭყინებინებდა თურმე) *კაუზ.* **ჭყირჭყინუნს** ზმნისა - აეჭიჭყინებინებს. **მაყიშრჭინალი, მაყიშრჭინა მიძლ. მოჟღ.** მოჭიჭყინე, ჭიჭყინა. **ოყიშრჭინალი, მაყიშრჭინა მიძლ. ენებ. ზე. საჭიჭყინო.** **მაყიშრჭინალი მიძლ. ენებ. წარს.** ჭიჭყინის საფასური.

ყიშინლ(ა) (ჭყიგოლუას) იგივეა, რაც ჭყინგოლეუა, - მწლმატა, მჭმუჭა. შორ. ჭყილიტუა.

ყიშმი (ჭყიშის) იგივეა, რაც ჭყეში, - მწაქმისი. ჭყიშის განიჩქევედ: *ი. ყოფშ., გვ. 22 -* მწევეს არ სკოდნია. გერი ჭყიშო ჭიჭერე-ლა, მხურეფე ხევის მუ მერანა?!: *მასალ., გვ. 68 -* მგელი თუ მწევესად დგას, ცხერებს ხევის რა მისკემთ?! ჭყიშის ოკო ულუქური მწევეს უნდა ჭქონდლა: აბმე/არა, ბუქური, თუქლი, კალამიფი, კარე, კარდელა, კეანბა, კერმა, ლაგუჯი, ლანჭა, მურბეა, ნაბალი, ნეგა, სამარწენე (ბუქუნი), სამერსული, სანაწე

(ჯანი), სარსა, ჩაყვა, ჩახვია, ჩოვანი, ჩუანი, წუკალი/ე, ჭანერი, ხარაბავა...

პირობა მარაგული (ჭყვი მარაგულ/რს) მხხრა (ა. ჯარ).

პირობა მარაგული (ჭყვი მარაგულ/რს) მხხრის პარასკეპი.

პირობა (ჭყვი მარაგულ) იგივეა, რაც ჭყვი მარაგულ, - მხხრის. ჯგერჯგერით გეჭყვი მხხრის: *ი. ყოფ. შ., გვ. 16* - ჭიანჭველებს გეჭყვი მხხრის.

პირობა (ჭყვი მარაგულ) იგივეა, რაც ჭყვი მარაგული, - მხხრის.

პირობა (ჭყვი მარაგულ/რს) *იხ.* ჭყვი მარაგული.

პირობა (ჭყვი მარაგულ) იგივეა, რაც ჭყვი მარაგული, - მხხრის, სრისა.

პირობა (ჭყვი მარაგულ) მხხრის.

პირობა (ჭყვი მარაგულ) იგივეა, რაც ჭყვი მარაგული, - მხხრის.

პირობა (ჭყვი მარაგულ) იგივეა, რაც ჭყვი მარაგული, - მხხრის.

პირობა (ჭყვი მარაგულ) სპარსული (დ. ფიქსი).

პირობა, პირობა, პირობა (ჭყვი მარაგული)

სახელი ოჭყვი მარაგული, ოჭყვი მარაგული (5) ზნისა - დამკვირვებელი. *მასალ., გვ. 17* - მისდღემი (არასოდეს) არ დაივინო. სი გულემა ქიმიურები, მა გუტოჭყვი მარაგული: *მ ხუბ., გვ. 63* - შენ სახლში რომ მიხვალ, მე დაგავინებო. თისი რთხლეუ,

ვაქმოჭყვი მარაგული დო ვემოჭყვი: *ქხს, I, გვ. 28* - იმას გითხოვ, არ დამივინო და არ მიმატოვო. დურადამა ქოგივინებ, გვადლო ვა გ'ე გოჭყვი მარაგული: *ქხს, I, გვ. 45* - სიკვდილის დღემდე მოგიცდი (გვიყურებ), რომ სულ (მთლად) არ დამივინებდე.

იჭყვი მარაგული (პირობა) დაივინო, ბაზილიკა და დაუვინებო, ბიზილიკა და დაივინებო (ბიზილიკა და დაივინებო) *გრძ. ივნიცებს.*

უჭყვი მარაგული (ბაზილიკა და დაივინებო, ბაზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული ზნისა - უვინებს. ოჭყვი მარაგული (ბაზილიკა და დაივინებო, ბაზილიკა და დაივინებო) *გრძ. ივნიცებს.*

ოჭყვი მარაგული (ბაზილიკა და დაივინებო, ბაზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული (ბაზილიკა და დაივინებო, ბაზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული (ბაზილიკა და დაივინებო, ბაზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული (ბაზილიკა და დაივინებო, ბაზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული ზნისა - ავინებო. იჭყვი მარაგული (იჭყვი მარაგული შესაძლებელი ვახს და დაივინებო, -) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული ზნისა - შეიძლება დაივინებო.

აჭყვი მარაგული (აჭყვი მარაგული 'და' ავინებო, - ბიზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

უჭყვი მარაგული ზნისა - შეუძლია დაივინებო.

ოჭყვი მარაგული (ოჭყვი მარაგული, ბაზილიკა და დაივინებო, ბიზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული (ოჭყვი მარაგული, ბიზილიკა და დაივინებო, ბიზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული (ოჭყვი მარაგული, ბიზილიკა და დაივინებო, ბიზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული (ოჭყვი მარაგული, ბიზილიკა და დაივინებო, ბიზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

ოჭყვი მარაგული (ოჭყვი მარაგული, ბიზილიკა და დაივინებო, ბიზილიკა და დაივინებო) *გრძ. მასხ. შ.*

პირობა (ჭყვი მარაგული) იგივეა, რაც ჭყვი მარაგული.

პირობა (ჭყვი მარაგული) იგივეა, რაც ჭყვი მარაგული, - მხხრის. ჭყვი მარაგული ზნისა - დამკვირვებელი, დამკვირვებელი. ომი დინას ჭყვი მარაგული კოჩქუას მუ წამალი 'ე' უსა? *ი. ყოფ. შ., გვ. 166* - ას ადგილას დაჭრილობა კაცმა ტყვიით რა წამალი 'ნა' უსა? გყვი მარაგული რს წამალი ოხვარ - ტყვიით დაჭრილობა წამალი შევლის. ქიმიკონს ჭყვი მარაგული მისი მასქვილიდაფარი კოჩქუა: *მ ხუბ., გვ. 16* - მოვიანებს დაჭრილობის მომრჩენი კაცები.

პირობა (ჭყვი მარაგული) მარაგული. იყალი ნწარე ჭყვი მარაგული მხხრე გყვი მარაგული: *მ ხუბ., გვ. 64* - ისეთი მხრე ჭყვი მარაგული სხვა ტყვიისაგან არ შედგება.

პირობა (ჭყვი მარაგული) მარაგული. სქანი ჭყვი მარაგული მარაგული - შენი წყალი არის ის. *იხ.* ჭყვი მარაგული.

პირობა (ჭყვი მარაგული) მარაგული. ოჭყვი მარაგული (ჭყვი მარაგული) *მხხ. გვ. წარს.*

ოჭყვი მარაგული (ოჭყვი მარაგული) ზნისა - ნაწარე მარაგული. დორონთი, თინა ვამდამილა, სქანდე მარაგული

გაჩინედ ამსურია: *მ ხუძ, გვ. 113* - მუხის ძირას გაჩირდი ამულამ. *შდრ. ლა ზ. ჭკონი // შჭკონი* მუხა (*ნ. მარი*).

ჰერნა (ჰყონას) მუხნარი. *პა, ცვთიბლით ჯალონე, ჭყონას* - აპა, გამოვედით ხენაროდან, მუხნაროდან.

ჰერნაშა (ჰყონადიას) *ტაობნ. აღგილი* სხახელია. *ჭყონბოტა* ← ჰყონიშ ბოტა მუხის ბოგირი.

ჰერნარ-ი (ჰყონადარს) *ჰყონდმედი*. *იბ. საჭყონილო, საჭყონილო, საჭყონილო. შდრ. ჭყონი.*

ჰერნარ-ი (ჰყონადიის) *ტაობნ. დიღმე* (სოფელი).

ჰერნ მირხაშე (ჰყონ მიოხეამუს) : *სიტყე-სიტყე*. მუხა მისალოცაეი, - *ტაობნ. სოფელ კორცელში* ეკლესიის მახლობლად მდგარა დიდი მუხა, რომელსაც თაყვანს სცემდნენ. 1935 წელს გაშებარა და 1936 წელს მოუჭრონი (*ბ. მაკალ, გვ. 363*).

ჰერნინაშა-ი (ჰყონნიწყვილ(რს) *ტაობნ. აღგილის* სხახელია, სადაც მუხა მდგარა და ნაქცეულა.

ჰერნობა (ჰყონობას) მუხნობა, მუხნამედიობა. მის შვე, მურდენი, მის შვი იში *ჭყონობა ?* : *მაკალ, გვ. 58* - ვის ასხოვს, რა იყო, ვის ასხოვს, იმისი მუხამლეობა?

ჰერნონ-ი (ჰყონონს) იგივეა, რაც *ჭყონა*, - მუხნარი (*კ. ჭარ.*).

ჰერნო, ჰერნორ (ჰყონტორ¹-ს) ახალბაზრდა; ნადლი, ადვილად რომ ბაძყვდება, - *ძირფა. გოლეფაფორი, სი ჩქიმ ჭყონტო!* : *ქხს, I, გვ. 236* - შემოგველე, შენ ჩემო ქორფაე. *შდრ. ჭონტო.*

ჰერნორმა (ჰყონტორიას) იგივეა, რაც *ჭყონტო, ჭყონტორო*, - *ძირფა. ჭყონტოროია* ძღაბი რე - ქორფა გოგოა.

ჰერნაჰ-ი, ჰერნაჰი (ჰყონწყოს) იგივეა, რაც *ჭყენჭყო*, - *ჰაშობინანი* (ადგილი). ჰყონწყო არღელი ქაობინანი ადგილი. ნაღაჩხურცე გემორჩქინდებ *ჭყონჭყო* ლო ექი ტყას ეყაიფალე - ნაცეცხლზე (ადგილზე) გამორჩინდება ქაობი დე იქ ტყე (ხეები, ბალახი) არ (ვერ) იხარებს. *შდრ. ლა ზ. ჭოჭყოფი* ქაობინანი ადგილი (*ნ. მარი*).

ჰერი (ჰყორს) *ხოოდ. მნჰარი. უჭე ჭყორი*, ურგოლაჰუე, კოტომი დეუე უჩუნაჰუე : *კაგ. გვ. 86* - შეუმწარი მწერი, გაუგრილებელი, ქოთინს ლომი მოუშუშებელი. *ჭყორი* ცალო გოტუე შური : *ი. ყოფშ, გვ. 102* - მწერივით განუტევა სული. მიმინოსი *ჭყორი* უჭოჰუე : *ქხს, I, გვ. 227* - მიმინოს მწერი დაუჭტრია.

ჰერა (ჰყორას) *იბ. გოჭყორაწალა*.

ჰერაშა (ჰყორალას) *მნჰარობა*, - მნჰარეზი ნადირობა. ენწერენს *ჭყორალა* უჩქედეს - ენერეში მწერობა (მწერზე ნადირობა) იცოდნენ.

ჰერლ *იბ. ჭყოლადა; ჭყეაღუა, ჭყეიღუა.*

ჰერიას (ჰყორიას) *ბოტან. იგივეა, რაც ჭყერიია*, - არაჰი, არაჰის ხე. ჰყორიანი ძაჰი არის ხის ძაჰი.

ჰერიანი-ი (ჰყორინს), **ჰერნა** (ჰყორუას) სახელი *ჭყორუ* (ნ) ზმნისა - ნჰარობა. რსქინი ლო ჭყორინი სქანი ჰამორე : *კ. სამუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 27* - მუქარა და წყრომა შენი ტუბილობა. მუ ლორონთიში *ჭყორინი* რე : *მ ხუძ, გვ. 10* - რა ლევის წყრომა. მასი მეყროფიკონი, ეშნი ლორონთი ვამი *ჭყორი* : *კ. სამუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 29* - შენი შეყვარებისათვის მე ლმერთი არ გამინყრება.

ჭყორე (ნ) (აოჰაჰო განყრა, აოჰაჰო ლუ) გამწყრაღა, აოჰაჰოჰო (ნ) გამწყრებოდა თურმე) *გრდუე. ენებ. წყრება.*

უჭყორე (ნ) (ააჰაჰო გაუწყრა, აოჰაჰო განწყრობია, აოჰაჰოჰო (ნ) გაუწყრებოდა თურმე) *გრდუე. ენებ. სასხე. ეც. უწყრება.*

აჭყორე (ნ) (აააჰო გაუწყრა, აოჰაჰო განწყრობია) *გრდუე. ენებ. უწყრება.*

იჭყორე (ნ) (იოჰინა შესაძლებელი გახდა 'გაწყრომა', -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.*

ჭყორუ (ნ) ზმნისა - შეიძლება 'გაწყრომა. აჭყორე (ნ) (აოჰინა შეძლო განწყრობოდა, - აოჰაჰოჰო (ნ) შესაძლება განწყრომა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. უჭყორუ* (ნ) ზმნისა - შეუძლია განწყრეს.

მაჰაჰინა (ნ) *მიღ. 'გაწყრომი, ბრაზინი. იოჰინა* (ნ) *მიღ. ენებ. ჭყ. საწყრომი,*

გასაბრაზებელი.

ბოჰაჰინა (ნ) *მიღ. ენებ. წარს. გამწყრალო.*

აოჰაჰინა (ნ) *მიღ. ენებ. წარს. გამწყრალო.*

ჰერიანა // *ჰერიანა* (ნ) *მიღ. ენებ. ვისაც წყრომა სჩვევია, - მწყრომელი; წყრობია, წყრომელა; ბრაზინი.*

ნაჰაჰინა (ნ) *მიღ. ენებ. წარს. 'განწყრომი.*

ნაჰაჰინა (ნ) *მიღ. ენებ. წარს. 'განწყრომი.*

ნაჰაჰინა (ნ) *მიღ. ენებ. წარს. 'გაწყრომის საუფასური.*

აოჰინა, *ააჰაჰინა* (ნ) *მიღ. უარყ. 'გაწყრომელი.*

ჰერიანა (ჰყორინდას) იგივეა, რაც *ჭყორინჯა*, - *მიღ. ენებ. წყრომია, მნჰარობა*ლა.

ჰერიანაშა-ი (ჰყორინებულ(რს) *მიღ. ენებ. წარს. ჭყორი* (ნ) ზმნისა - 'გაბრაზებული, ბამწყრალი. ჰყორინებული *ზმზ.* გაბრაზებულად. ქიმიანი

გაყანბინაჲლი მიჲლ. მიჲგ მჭყლეტილი.
ოყანბინაჲლი მიჲლ. ენებ. გე. საჭყლეტი.
ჰყანბინაჲლი მიჲლ. ენებ. წარს. დაჭყლეტილი.
ნაჰყანბინაჲლი მიჲლ. ენებ. წარს. ნაჭყლეტი.
ნაჰყანბინაჲლი მიჲლ. ენებ. წარს. ჭყლეტის
საფასური.

ოუაუაყანბინაჲლი მიჲლ. უარყ. 'და'უჭყლეტილი.

ჰყანბარია, ჰყანბარსა (ჰყანბარიას,
ჰყანბარსა) იგივეა, რაც ჰყანბარია, -
ჰორფა და ლამაზი. სახე სქემაში,
ჰყანბარია, გიმეორება გიგე თუმა: *ქბს, I,*
გვ. 98 - სახე ლამაზი, ქორფა, გიმერს გიგავს
თმა. მიჯორს, მიჯორსი თი ბაღანა,
ჰყანბარია, ჩქიმი მახანა - მიყვარს,
მიყვარს ის ბავშვი, ახალგაზრდა (ქორფა), ჩემი
ხნისა. *შორ. ჰყინტუ.*

ჰყანბარია (ჰყანბარის) იგივეა, რაც *ჰყანბარია*,
- ძველირისბარია.

ჰყანბარია (ჰყანბარის): ჰყანბარია ქორამი
ჭყუჭყუი მუცლისა (*ქ. ჰარ.*); ყურყური, ყუყუნი,
- მუცლის გრიალი, ხმაური; ბუყბუყი.

ჰყანბარია (ჰყანბარის) ჰყანბარია. ბაღანაში
ჰყანბარია - ბავშვის ჭყუჭყუნი (*ქ. ჰარ.*).

ჰყანბარია (ჰყანბარის) იხ. ჰყინთა.

ჰყანბარია, ჰყანბარია (ჰყანბარია-ს) იხ. ჰყინტუ, - ნედლი.
ჰყანბარია ოღიარე - ნედლი (ჰყინტი) ბაღანი.

ჰყანბარია (ჰყანბარის) იხ. ჰყინთა.

ჰყანბარია (ჰყანბარის) იხ. ჰყინტაფი, - სქემა.
ხალის მოჰარითი მუცლის (ფერისმჭამელის,
ძირმჭამელის...) ბასქემა.

ჰყანბარია (ჰყანბარის) იხ. ჰყინტაფი, -
ჰინტაფი.

ჰყანბარია (ჰყანბარის) 1. უმნოდ ჰამა. 2.
უსუფთაო ნყანბარია ჰყანბარია (*ქ. ძაძ., II,*
გვ. 133).

ჰყანბარია (ჰყანბარის) ჰყინთა.

ჰყანბარია (ჰყანბარის) იხ. ჰყინთა. ჰყანბარია საჭირო ვაფუნ
ლო ვართი ოკო თხილუა: *ქ. ბუბ., გვ. 346* -
მწყემსი არ სჭირდება და არც უნდა მწყემსეა.

ჰყანბარია (ჰყანბარის) იხ. ჰყინტაფი, - ჰინტაფი.

-ს *თანდებული*. *იხ.* -ხი, -ხუ, -ხე.

ხა¹ (ხას) თიქვის ძირელი; გველის ძველი (*ი. თოფში*); შხა (*ქ. ჭარ., ტ. გუდავა*). შორ. ლაზ. შხა თიქვის ძელი (*ტრიპლი., გვ. 480*).

ხა² (ხას) იგივეა, რაც იღეზი, - ორკაპიანი ჯონხი (*შორ. გ. ელიავა, აღობოძი, გვ. 57*).

ხაბაპ-ი¹ (ხაბაკის) ავეჯი, ბარგი-ბარხანა, - ხაბაპი. ხაბაკი ირფელი თექ ქედგიტეს; *ქსს, II, გვ. 38* - ავეჯი ყველაფერი იქ დატოვეს. შორ. იმერ. ხაბაკი რისამე ძებნა; ავეჯეულობა; გაქურდვა (*ვ. ბერ.*).

ხაბაპ-ი² (ხაბაკის) *იხ.* ცილახაბაკი.

ხაბაპშა, ხაბარაშა (ხაბარ'კუას) სახელი უხაბაკუანს, იხაბაკუ (6), ხაბაკანს ზნათა - 1. ბრახუნნი, ხმაური. კარი იხაბაკუ - კარი ხმაურობს. დუხაბაკუუ კარს: *შ. ხუბ., გვ. 151* - დაბრახუნა კარზე. ქემოროთე პაპაქილო კარის დუხაბარკუუ: *შ. ხუბ., გვ. 226* - მოვიდა მღვდელი და კარზე დაბრახუნა. 2. შხისნი ნაქპრა, ნაბორძიქება. საბზად ყულეშა მინძიშუნი, ქაწა ხაბაკუ უთკის დო ქოღანთხუ - სამზად სახლში (ქუნნაში) რომ შედიოდა, ფეხი ნაქპრა ჯიოკოს (ნაბორძიქდა) და დაცვა. // *გაღატ.* სახლის ხაბაკისაგან გაცლა, გაქურდვა. მახენს გეგმუ ხაბაკუულე უყულე - ქურდს გამოეცალა (გამოეხაბაკა) სახლი.

იხაბაკუ(6) (მხოლოდ ანწყოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) *გრლეუ. ენებ.* ბრახუნობს, ხმაურობს.

ხაბარ'კანს (მოსაბარ'კაუ გაქურდა, მუსაბარ'კაუ გაუქურდავს, მოწონაბარ'კაუ(6) გაქურდავდა თურმე) *გრლმ.* ხაბაკისგან ცლის, - ქურდავს.

უხაბარ'კუანს (დუსაბარ'კაუ დაბრახუნა, დუსაბარ'კაუ დუბრახუნებია, ლონსაბარ'კაუ(6) დაბრახუნებდა თურმე) *გრლმ. სასხ. ქე.* უბრახუნებს.

იხაბარ'კე(6) (იხაბარ'კაუ შესადლებელი გახდა ბრახუნი, -) *გრლეუ. შესადლ. ენებ.* უხაბარ'კუანს ზნისა - შეიძლება 'და'ბრახუნება.

ახაბარ'კე(6) (ახაბარ'კაუ შეძლო 'და'ებრახუნებინა, - მოსაბარ'კაუ(6) შესადლება 'და'ბრახუნება) *გრლეუ. შესადლ. ენებ.* უხაბარ'კუანს ზნისა - შეუძლია 'და'ბრახუნოს, 'და'აკაუენოს.

ოხაბარ'კაუუანს (ოხაბარ'კაუუა აბრახუნებინა, მოსაბარ'კაუუაუა უბრახუნებინებია, მოსაბარ'კაუუაუა(6) აბრახუნებინებდა თურმე) *სუზ. უხაბარ'კუანს ზნისა* - აბრახუნებინებს.

მოსაბარ'კაუუ მიშო. მოქმ. მბრახუნებელი, 'და'აკაუენებელი.

მოსაბარ'კაუუ მიშო. ენებ. მკ. საბრახუნებელი, სააკაუენებელი.

ხაბარ'კაუუ მიშო. ენებ. წარს. 'და'ბრახუნებელი, 'და'აკაუენებელი.

ნახაბარ'კაუ მიშო. ენებ. წარს. ნაბრახუნები;

განაქურდი.

ნახაბარ'კაუ(6) მიშო. ენებ. წარს. ბრახუნის

საფასური.

ხაბანუა (ხაბანუას) გზის შიქპრა; შისანკლელი ადგილის გადამქმნა. შორ. ტიბონ. გახაბანუ გზის შესაკრავი ადგილი (*ქ. ახალ., სტალი., გვ. 43*).

ხაბარ'კა (ხაბარ'კას) 1. ძალის ბნისნამოსნი გავთულეპიანი, ქაბის ძეშა ჩასატმელი, - ხაბარ'კა (*ქ. ქარ.*). 2. შედახლი; მაღაღამი ბზინდანი (*შორ. ქსლ.*). 3. სასლუზ მოშენებული ადგილი, რომელიც ზაქვიდან მაღასურული არაა. ყულე ვევეღუე კოჩური, მარა ხაბარ'კა ექიმკაუეუ - სახლი არ უდგას კაცური, მაგრამ ხაბარ'კა მიაკეთა (*ს. ბანძა*).

ხაბარ'კა (ხაბარ'კას) ბანდალი (*ქ. თოფა*).

ხაბარ'კი, ხაბარ'კა (ხაბარ'კუას) იგივეა, რაც ხაბაკი, ხაბაკუა, - 1. ბრახუნნი; 2.

გამხმარი ტყავის ხმინა (ხმურნი) (ა. ჯარ.). 3. ფხვის ნაპირა რამიზა, ნაბროძიქვა; შხენაპულად რანიმ დბარპოლმბ. ნამუთი წოხოლე აწახაბარკუუ ჩქენ საქვარუს სოფელცინი...: *ყა ზაყ., 06.03.1930, გვ. 3* – რომელიც წინ გადაუდგება (შეგნებულად შექმნის დაბრკოლებას) ჩვენს საქმიანობას სოფელში...

ხაბარჯბა (ხაბარჯვას) ორპაპი ჰქონი; ბოქინდნი. ხაბარჯვა ჯა ორკაპი ხე. 0 ხაბარჯვათ გერინა ფხებგაშლილად დგობა. *შლო. ბარჯვა.*

ხაბო (ხაბოს) ხრამი; ხეიმი. წი მთო ქიობუშეთინი, გევორღეთ ხაბოს: *ქხს, I, გვ. 323* – წელს რაც კი ვიპოშვეთ, ჩაყვარეთ ხრამში. ცხენქ ხაბოშა გვენოლუა – ცხენი ხრამში (ხევიმ) გადაუვარდო. *შლო. რობუ, ქორქე, იფრ. საბო მდინარის ნაპირი (გ. გვარ.).*

ხაბრო (ხაბროს) ხარბი. ხაბროს კოყ მუთანი ვააროდანცია – ხარბ კაცს არაფერი გააძლებსო.

ხაბუშე (ხაბუშეს) *ბოჯან.* ბალახი ერთგვარი. *შლო. ტაობ.* ხაბუშე. ხაბუშე ბალახი ყოფილა, რომლითაც მოფენილი იყო თურმე ეს ადგილი, ამიტომ შეერქვა ამ ადგილს ეს სახელი – ხაბუშე.

ხაბურმაპი (ხაბურმაკის) *ბოჯან.* ჩვეულებრივი სახამსორი (ა. მყ.). მურს შარას დო ხაბურმაკის ჭკობუნს: *ბ. ხუბ., გვ. 144* – მიღის გზაზე და საზამთროს ქამს.

ხაბურლი (ხავერდის) ხაქარლი.

ხაზი (ხაზის) იგივეა, რაც ღამი, – ხაზი.

ხაზა (ხაზას) მანვანის აომალაპი მცირე ზომის ჰუამი (გ. ჯლიაყა).

ხაზარაპა (ხაზარაკას) რძის გასაწური ხის ქურჭელი, შიგ იფინებოდა გვირა ან თხილის (ხის) ნათალი (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 222*).

ხაზანი (ხაზენი) ხაზინი; ბატონი, მებაატრონი. უწუუ ხაზენს: *ბ. ხუბ., გვ. 38* – უთხრა ბატონს (ხაზენს).

ხაზინა, **ხაზინა** (ხაზინას) ხაზინა. ბაღასგ ხაზინა თსორენია: *ნ. ყოფშ., გვ. 71* – ბაღში ხაზინა დამარხულიო.

ხაზირი, **ხაზირი** (ხაზირის) მზა, ბაძაღაღებული. ჭუემ ორდღეშა ხაზირი ოპანასია: *ბ. ხუბ., გვ. 68* – ხელ შუადღემდე მზად იყოსო. მეუწინგ: ხაზირ რენია: *ბ. ხუბ., გვ. 164* – შეუთვალა: მზად არისო. სქანა ანჯარი ხაზგრ ო, ლე: *ქხს, I, გვ. 259; მასალ., გვ. 20* – შენი აბჯარი მზადა. ბაღვრე ლუმუში მახირალე ლუმუ ქუულუნო ხაზგრი ა:

ნ. ყოფშ., გვ. 147 – ბელურას, ლომის ქურდს, ლომი თუ აქვს დამზადებულიო.

ხაზირება, **ხაზირება** (ხაზირებას) სახელი ახაზი/გრენს ზმნისა – 'მო'შაღაღება. სუმ დღას რენა ხაზგრებას, სოთინი ულა ოგონგნა: *მასალ., გვ. 95* – სამ დღეს ეშაღადებინ (არინა საშაღდებინ), სადგე წასესუს თუ ფიქრობენ. ოჭვალს დაიხაზგრენან დო საწუელს დაგიშაღდენანია: *ბ. ხუბ., გვ. 142* – შესანვას დაგიშაღდებენ და ნენეს მოგიშაღდებენო. შეუწინგ: ოშქარი ძღაბი დამიხაზირია!: *ბ. ხუბ., გვ. 164* – შეუთვალა: შუათანა გოგო მომიშაღდეო! ახაზირება (ახაზირე გააშაღა, პაუახაზირება გაუშაღდებია, ვრეწახაზირება) გააშაღდებდა თურმე) გრდშ. აშაღდებს.

ხაზირენს (ლიხაზირე მოიშაღა, ლუახაზირება მოუშაღდებია) გრდშ. სათაყ. ქე. ახაზირენს ზმნისა – იშაღდებს (თავისი). უხაზირენს (ლუახაზირე დაუშაღა, ლუახაზირება დაუშაღდებია) გრდშ. სახს. ქე. ახაზირენს ზმნისა – უშაღდებს.

ხაზირებუ (ლიხაზირე მოშაღდა, ლუახაზირეშა (ლი) მოშაღდებულა) გრდშ. ენებ. ახაზირენს ზმნისა – შაღდებდა. ახაზირებუ (ლი) (ლუახაზირეშა) მოშაღდა, ლუახაზირეშა მოშაღდებია) გრდშ. ენებ. უხაზირენს ზმნისა – უშაღდებდა. **ხაზირენც**, **ხაზირენც** (ლიხაზირეშა შესაღდებელი გახდა 'მო'შაღდა, –) გრდშ. შესაღ. ენებ. ახაზირენს ზმნისა – შეიძლება მოშაღდეს.

ახაზირენც, **ახაზირენც** (ახაზირენს შეძლო 'მო'შაღდებია, –, ლრეწახაზირებაშა) შესაღდებია მოშაღდებდა) გრდშ. შესაღ. ენებ.

უხაზირენს ზმნისა – შეუძლია 'მო'აშაღდოს. ოხაზირებაფუანს (ლუახაზირეშაშა) 'მო'აშაღდებინა, ზაზირებაშაშა 'მო'უშაღდებინებია, ნოხაზირებაშაშა) აშაღდებინებდა თურმე) კაუზ. ახაზირენს ზმნისა – აშაღდებინებს.

მახაზირებალი *მიჭო. მოჭო.* 'მო'შაღდებელი. **ოხაზირებალი** *მიჭო. ენებ. ჭყ.* 'მო'საშაღდებელი. **მოხაზირებალი** *მიჭო. ენებ. წარს.* მოშაღდებულო. ნახაზირე, ნახაზირეში *მიჭო. ენებ. წარს.* 'მო'ნაშაღდებო. ნახაზირეში, ნახაზირეშიში *მიჭო. ენებ. წარს.* 'მო'შაღდების საფასური. 'შაუ'შახაზირეში *მიჭო. უარე.* 'მო'შაღდებელი. *შლო. ლაზ. ხაზირი მზა (ნ. მარი).*

ხაზირებული (ხაზირებულის) *მიჭო. ენებ. წარს.* ახაზირენს ზმნისა – 'მო'შაღაღებული. დახაზირებულე ლიატგი: *ყა ზაყ., 06.03.1930, გვ. 2* – დამზადებული სიმინდი.

ხაზინა, **ხაზინა** (ხაზინას) იხ. ხაზინა, – ხაზინა.

ხამშა (ხამშას) იგივეა, რაც ღამ უა, - სახელი ხამუნს ზმნისა - ხანაში. მუშ ოსაშალა მუ ხამუნს - თავის დასახას თვითონ ხანავს. ხამუნს (წონაში დახანა, წონაში დაუხანავს, წონაშიაშაშ) დახანავდა თურმე *გრძმ* ხანავს. უსამუნს (წონაში დაუხანა, წონაში დაუხანავს) *გრძმ* ხანს. *ქვ*. ხამუნს ზმნისა - უხანავს. იხამუნ(ნ) (წონაში დახანა, წონაშიაშაშ) დახანულა) *გრძმ* *ენებ*. ხამუნს ზმნისა - იხანავდა.

ახამუნ(ნ) (წონაში დახანა, წონაში დახანავს) *გრძმ* *ენებ*. უ ხამუნს ზმნისა - ეხანავდა. იხამუნ(ნ) (წონაში შესაძლებელი გახდა დახანავა, -) *გრძმ* *ენებ*. *შესაძლ* *ენებ*. ხამუნს ზმნისა - შეიძლება დახანავს.

ახამუნ(ნ) (ახამუნ შეძლო ეხანა, -, წონაშიაშაშ) შეიძლება დახანავს) *გრძმ* *ენებ*. *შესაძლ* *ენებ*. უ ხამუნს ზმნისა - შეიძლება დახანავს. ოსამუნანს (წონაშიაშაშ ახანავს, უსამუნანს უხანავს, წონაშიაშაშ) ახანავს და თურმე *კაუზ*. ხამუნს ზმნისა - ახანავს. მახამუნ *მიშლ*. *მოქმ*. მახანავს.

ოსამუნ *მიშლ* *ენებ*. *მე*. სახანავს. ხამუნ *მიშლ* *ენებ*. *წარს*. დახანავს. ნახამ *მიშლ* *ენებ*. *წარს*. ნახანავს. ნახამან *მიშლ* *ენებ*. *წარს*. ხანავს საფასური. უსამუნან *მიშლ* *ენებ*. და უხანავს. *შორ* *ლაზ* *ზ*. ხამ: ოსამუნ ხანავს (*ნ* *მარ*).

ხამი, ხამი *ზაზ*. მამინა, მამინათვე, უამა, მამინა. ე მაყაყაღე ხათე მიღვეურულუ: *ა. ცაგ*. *გვ*. 28 - ეს ამხანაგი მამინათვე გაიქცა. ხათე გულს დი ემელე: *ა. ყოფშ*. *გვ*. 38 - უმალ მოუსვა და ავიდა. ათე მარწკინდი ხეთე მარმეგანი ხეში კითის ქემაგია: *ა. ყოფშ*. *გვ*. 83 - ეს ბეჭედი მამინათვე მარვეჯნა ხელის თითზე ნამოაციო. ხეთე უწულს: *მ. ხუბ*. *გვ*. 271 - მამინათვე უთხრეს. ხეთე ვაკობშაყარეს: *მახალ*. *გვ*. 85 - მყისევი შევევაროვეს.

ხამიშ *ზაზ*. მამინათვე. ხათე მუ ვაგემაცოხლად ვერწემი ქიანა - მამინათვე გამოაციოცხლა უხანავსარი ქვეყანა.

ხამინ(ნ) /ხამინ(ნ) (ხაციის) ახალი რძალი, - პატარძალი. ხათე ცის მუში წყისქ მოყუნა: *ხალხ*. *სიძრ*. *ი*. *გვ*. 180 - პატარძალს თავისი წესი თან მიჰყვო. *შორ*. დიდფალი, მოჭყულუ. *ბ* ხათეცოში მაკუჩხური პატარძლის მეფეზე, - ბაეშვი, რომელსაც პატარძალს კალთაში უსაშენ.

ხამი-ხამი *ზაზ*. მამინათვე, მამინათვე. ფართალი ემიფიკორად, სი მერნას ხათე - ხათე: *ქხს*. *ი*. *გვ*. 325 - ფართალი არ მოგაკლდება, შენ მოგვემენ მამინათვე.

ხამინიშ *ზაზ*. მამინათვე, იმანათვე. დურა ხათე ხე მუ ქინაგრი, პირველიშე ქორძორინი: *მ. ხუბ*. *გვ*. 319 - სიკვდილი იმანათვე (მამინათვე) ენატრე, პირველად (პირველიდან) რომ გნახე.

ხამინიშ *ზაზ*. მამინათვე, იმანათვე, უცა. ხათე ხოლო მყვირა ტურის ვინიკათუნს ემე: *მ. ხუბ*. *გვ*. 18 - მამინათვე ტყვია ამოვარდება ზევით. თიქ ხათე ხოლო ქიმეხვად: *ა. ყოფშ*. *გვ*. 79 - ის მამინათვე მიხვდა. ხათე ხოლო ვერინ ვინიფორთუქია: *მ. ხუბ*. *გვ*. 8 - მამინათვე კარვად გუხვდებო.

ხამინი, ხამინი (ხათი/გრს) ხამინი. შურო ჩქიმი ხათერი ვარენიავო ქორძორინი-და: *მ. ხუბ*. *გვ*. 227 - ოდნე (სულ) ჩემი ხათერი თუ გაქვსო. ათე ხათერი შა გამეხეკონუ - ამ ხათერი შეიყვანა.

ხამინიანი (ხათირიანი) ხამინიანი. ძალამი ხათერიანი ქემულა: *ა. ყოფშ*. *გვ*. 95 - ძალამი ხათერიანი (ქი) მოდიან.

ხამინა, ხამინა (ხათიგრეს) სახელი ოხათი/გრუ ზმნისა - ხამინა. მარა მუთუნ ვაახათი გეს: *მ. ხუბ*. *გვ*. 243 - მაგამ არაფერი არ ენათრება ამას. თი ზომამა ქედუ ხათერი ოსურქ: *მ. ხუბ*. *გვ*. 227 - იმ ზომამდე დაუხათრდა ქალი. ოხათორუ(ნ) (წონაშიაშაშ დაუხათრდა, წონაშიაშაშ დახათრება, წონაშიაშაშ) დახათრებოდა თურმე *გრძმ* *ენებ*. ენათრებო.

ხამინი (ხათისის) იგივეა, რაც ხათე ცი, - პატარძალი. მის უძირუ სინჯა ართი დო ხათისი ანთას ოში! - ხის უხანავს სიძე ერთი და პატარძალი ათას ასი!

ხამინი (ხათისის) იგივეა, რაც ხათერი, - თანავსი, პატარძლისა, - ხამინი. ცირაშა ხათერი ვაგატახეს: *მ. ხუბ*. *გვ*. 54 - ცირას ხათერი ვერ გაუტახეს.

ხამი (ხათის) 1. *მოტან*. ისლი; ისლითურე მცენარე ქათრას; გამოიყენებოდა სახლის დასახურავად. *ი. მისირია* (*ა. მე*). 2. ფხინის ატენა. ხათე ვაკეთო - ფხი აუქცდა.

ხამინიშ(ი) დელ(ი) (ხამინიშ(ი) დალის) ცხენის დალის ერთ-ერთი სახე.

ხამინა, ხამინა (ხა/ეკარას) იგივეა, რაც ხათერი, - მესაქონლეობის ტერმინი (იშვითი მავალით, სადაც ახ ენაცვლება გ, - *მ. ციკოლია*, *რედუქციისათვის მერულში*, *გვ*. 309-310).

ხამინა, ხამინა (ხა/ეკარას, ხეკურას) სახელი ხათერიანი ზმნისა - უხანავს, ტყაპნა ბალენის მამინათვე (*არხ*. *ჩიქ*, *ლექსი*; *გვ*. 419). ტყეზე გოხათერი - ტყავი (საქალაქი) გაფხიკა (*იშვ*).

ხაკარანს (მონაპარუ გაფიქია ტყაყი, ნაუხაპარუ გაუფიქია ტყაყი, მონაპარუ(მ) გაფიქიდა თორმე ტყავს) *გრძლ.* ფიქეს, ტყავს ბალანს აცლის. *იხ.* ხაჭარუა. *შვრ. ლაზ.* ხაკარ; ფხაკარუმ კვანრაე (*ბ. მარი*).

ხაპაშ-ი (ხაკაფის) ხაპაშნი, კაპაშნი; ჩხაპაშნი. *შვრ.* ხაკუა.

ხაპაშ-ხაპაშ-ი (ხაკაფ-ხაკაფის) კაპაშენ-კაპაშენი. კორქე ხაკაფი-ხაკაფით დული ოკუტახე; *ი. ყოფშ., გვ.* 20 – კაცმა კაქუნ-კაკუნით თავი გაუტუტა.

ხაპო (ხაკოს) ფხაპინანი (*ფ. ფიფია*); შხაპირი, ჩურაშუტი, ბამოტმინიანაშლი. გვალე ხაკორე ელოდამ გორქქინელი – მთლად უტყინოა ეს ცოდვის შვილი (გაჩენილი).

ხაპუა (ხაკუას) სახელი ხაკუნს ზმნისა – კაპაშნი; ჩარტამბ. გაცოფუ ეკორქე არგუნი დო ქოხაკე დუეე; *ი. ყოფშ., გვ.* 20 – აილო (ამ) კაცმა ნაჯახი და ჩაარტყა (ჩაუკაკუნა) თავში. ოფამეშა მორთია დო მარენს

უხაკუნადეს: *მ. ხუბ., გვ.* 344 – ეკლესიაში მოდიო და ზარებს რეედნენ (უკაკუნებდნენ). ხაკუნს (ჩოხაა ჩააკაკუნა, ჩაუხაა ჩაუკაკუნებია, ჩონოხაა ჩააკაკუნებდა თორმე) *გრძლ.* 'ჩა'აკაკუნებს, 'ჩა'არტყამს. იხაკუნს (ჩოხაა ჩააკაკუნა, ჩაუხაა ჩაუკაკუნებია) *გრძლ. სათა. ქვ.* ხაკუნს ზმნისა – 'ჩა'აკაკუნებს, 'და'რტყამს. უხაკუნს (ჩაუხაა ჩაუკაკუნა, ჩაუხაა ჩაუკაკუნებია) *გრძლ. სახ. ქვ.* ხაკუნს ზმნისა – უკაკუნებს, ურტყამს.

იხაკენი (იხაა შესაძლებელი ვახდა კაკუნი, –, –) *გრძლ. შესაძლ. ვნებ.* ხაკუნს ზმნისა – შეიძლება კაკუნი, 'და'რტყმა. ახაკენი (ახაა შეძლო 'მი'ეკაკუნა, –, მონოხაა(მ) შესაძლებია მიკაკუნება) *გრძლ. შესაძლ. ვნებ.* უხაკუნს ზმნისა – შეუძლია 'მი'აკაკუნოს, 'და'არტყას.

ოხაკაფუანს (ოხააფაა 'მი'აკაკუნებინა, უხააფაა 'მი'უკაკუნებინებია, ნოხააფა(მ) აკაკუნებინებდა თორმე) *კაუზ.* ხაკუნს ზმნისა – აკაკუნებინებს, არტყმენებებს. მახაპალი, მახაპაშალი *მიძლ. მოქმ.* 'და'მკაკუნებელი, 'და'მრტყმელი (მაგარი რისიკე). ოხაპალი, ოხაპაშალი *მიძლ. ვნებ. მყ.* 'და'საკაკუნებელი, 'და'სარტყმელი. ხაპალი, ხაპაშალი *მიძლ. ვნებ. წარს.* 'და'კაკუნებელი, 'და'არტყმელი. ნახაა, ნახააშაი *მიძლ. ვნებ. წარს.* 'და'ნაკაკუნები. ნახააშორი, ნახააშორი *მიძლ. ვნებ. წარს.* 'და'რტყმის, 'და'კაკუნების საფასურით. *იხ.* ოხაკაია.

ხაპაშ-ი (ხაკუის) ხაპარა. მაჟირა ფარე ნულიშ გიმე; ხანგეფი დო ლენჩეფი, ხაკუცეფი, ხირმიშთეფი, აბრატი დო ქენჩეფი: *კ. სამუშ.*

ქართ. ზეპ., გვ. 13 – მეორე წყება ნულს ქვევით: გიფიქისა და სულულებისა, ხეპრეების, ბაქიების, ავაზაკისა და ხტომიებისა (ფრენიების).

ხალ-ი (ხალ/რს) ნარტილივით ლაქა კანზა, – ხალნი.

ხალა (ხალას) იგივეა, რაც ხაფა, ხუალა, – სახელი ხანს ზმნისა – შომა, ბაჩანა; დანმა, მომბა (ხბოს). ოსურს სქუაში ხალა ქოშუდასინი, მაჟირაშა ვართ აღენჯირუანს კოსია; *ი. სახოკ., გვ.* 255 – ქალს შვილის შობა (გაჩენა) ომ ასხოვდეს, მეორეჯერ არც ამოიწვეს კაცო. ჩხოუს უმოსო სერამ საათეფს უჩქუ ხალა – ძროხამ უმეტესად ლამის საათეში ოცის მოგება. ფუჯი ვინი ქუხუხუ – ფუჯი ხბო მოუფია. ხანს ('აოხაა შობა, 'აუაუა უშვია, 'აონოხა(მ) შობდა თორმე) *გრძლ.* შობს, აჩენს; იცებს. უხანს ('აუაუა უშვა, 'აუაუა უშვია) *გრძლ. სახ. ქვ.* ხანს ზმნისა – უცებს; უშობს. იხენენი, იხუენი (იხანს, იხაუ შესაძლებელი ვახდა შობა, –, –) *გრძლ. შესაძლ. ვნებ.* ხანს ზმნისა – შეიძლება გაჩენა, მოგება; შობა. ახენენი, ახუენი (ახანს/ახაუ შეძლო ეშვა, –, ნოხაა(მ) შესაძლებია შობა) *გრძლ. შესაძლ. ვნებ.* უხანს ზმნისა – შეუძლია შვას, გააჩინოს; მოიგოს.

ოხაფუანს/ოხაფუანს (ოხაფაა ამობინა, უხააფაა უშობინებია, ნოხაა(მ) ამობინებდა თორმე) *კაუზ.* ხანს ზმნისა – ამობინებს, აჩენინებს; ავებინებს. მახალი, მახაშალი, მახაუ, მახაალი, მახაუ *მიძლ. მოქმ.* მშობელი, გამჩენი; მომგები. ოხალი, ოხაშალი, ოხააუ, ოხაალი, ოხაუ *მიძლ. ვნებ. მყ.* საშობი, გასარჩენი; მოსავები. ხა'ული, ხა'ული *მიძლ. ვნებ. წარს.* შობილი; მოგებელი. ნახა, ნახაუ, ნახაუ *მიძლ. ვნებ. წარს.* ნაშობი; მონაგები. ნახაპირი, ნახააპირი *მიძლ. ვნებ. წარს.* შობის; მოგების საფასური. უხაუ, უხაუ *მიძლ. ფარე.* უშობელი. *შვრ.* ბადება; დომკვაფა/ლომქუბალა; დორღვაფა; მოგება.

ხალაში-ი (ხალათის) ხალაში. მუსუ ლოგინე ქიგლეუკირუ დარაიაში ხალათით: *აია, 2, გვ.* 62 – თვითონ ლოგინზე ნამონოლილო დარაიას ხალათით.

ხალაში-ი (ხალამს) ხალიანი. *იხ.* ხალი. ხალია (ხალიას) დამლოში (ქაობიანი ადგილი). მა ლაკადას ფცხოვრენდი დო ძაბი – ფართო ხალიას: *მ. ხუბ., გვ.* 360 – მე ლაკადში ცცხოვრობდი დო გოგო – ფართე დაბლობში.

ხალირი-ი (ხალირს) *მიძლ. ვნებ. წარს.* ხალუნს ზმნისა – მოხარაქალი, მოხალული;

ბაზიციზმული (მჭადი, ღომი...). ვაღირი ვორექ, ხალირი ვორექ: *ა. ყოფშ., გვ. 143* – გაყვითლებული ვარ, მოხალული (დაზრკული) ვარ. აკა ხალირი ღუმუ ქომუჭანთი: *მ. ხუბ., გვ. 140* – ერთი გაფიცებული ღომი რომ მოგვცაო. *შორ. ლაზ. ხალ:* ხალერი გადამწარი, გადაზრკული (*ნ. მარი*).

ხალიწუპა (ხალიწუპას) სახელი ხალიწანს ზნისა – 1. 'ბა'ხალიწუპა; გამოსუფთავება, თუთამე ართიშახ შუმა ჯგორი რე, ხალიწანს სხეულს – თვეში ერთხელ სმა კარგია, ახალისებს სხეულს. *გუგნისხალიწუპე*მ ქეჭანაქე – გადახალისდა ძველი ქვეყანა.
2. დანღობა. ღვინვე დიხალიწე – ღვინო დანდა.

ხალა (ხალაჟას) სახელი ხალუნს ზნისა – დამბა; ხალვა; ხანხალა; შუმუა; ხრუპა; ბაზიციზმბა (ნალვერდალზე). აწმადირე ჯღარე თოლი, გურე შიხალუნე – მტევენება (ნიმ) ქროლა თვალი და გულს მიხალავს. ვაღობჷვა დო ვაღობხალა: *ქხს, I, გვ. 67* – არ დამწვა დო არ დამდაგო. სიღობჷვი დო სიღოფხალი: *ქხს, I, გვ. 33* – შენ დამწვი და დამანელე (დამზრუქე). ღუმუ დოფხალათ დო პჷკუშათ – ღომი გაუფიცობთ და ეჭამოთ. ხალუნს (წოხალე მოხალა, წუნალე მოუხალავს, წონისალაწენ) მოხალავდა თურმე) *გრძმ.* ხალავს, ხრუკავს, დავგავს; შუმავს; აფიცებებს. იხალუნს (წონისალე დაიხალა, წუნალე დაუხალავს) *გრძმ. სათა. ქე.* ხალუნს ზნისა – იხალავს; იფიცებებს. უხალუნს (წუნალე დაუხალა, წუნალე დაუხალავს) *გრძმ. სახ. ქე.* ხალუნს ზნისა – უხალავს, უფიცებებს. იხალუ'უ'ნ (წონისალე დაიხალა, წუნალე რაწენ) დახალულა) *გრძმ. ენებ.* ხალუნს ზნისა – იხალება, იხრუკება; ფიცებდა (მჭადი, ღომი...). ახალუ'უ'ნ (წუნალე მოხალა, წუნალე მოხალავს) *გრძმ. ენებ.* უხალუნს ზნისა – ეხალება, ეფიცებდა... იხალენ (იხალე შესაძლებელი ვახდა 'მო'ხალე, -, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* ხალუნს ზნისა – შეიძლება 'მო'იხალოს, 'და'იხრუკოს, 'გა'ფიცებდეს. ახალენ (ასალე შეძლო 'მო'ეხალა, -, წონისალაწენ) შესაძლებია მოეხალა) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* უხალუნს ზნისა – შეუღლია 'მო'ხალოს, 'და'ზრუკოს, 'გა'ფიცებოს. ოხალაფუნს (წუნალე 'მო'ახალვინა, შალაწუნა 'მო'უხალვინება, წონისალაწენ) ახალვინება თურმე) *კაუზ.* ხალუნს ზნისა – ახალვინებს, აზრუკვინებს, აფიცებინებს (ღომს, მჭადს...). მხალარაწი *მძღ. მოფ.* მხალავი, მწველი, მზრუკავი. ოხალარაწი *მძღ. ენებ. მე.* სახალავი, საზრუკი.

ხალირი *მძღ. ენებ. წარს.* 'და'ხალული, 'და'ზრუკული. ნახალა *მძღ. ენებ. წარს.* ნახალავი, ნაზრუკი. ნახალარაწი *მძღ. ენებ. წარს.* ხალვის, ხრუკვის საფასური. 'შუმალაწი *მძღ. ენებ. წარს.* 'მო'უხალავი. *შორ. ლაზ. ხალ:* ოხალე ზედმეტად მოხარკა (*ნ. მარი*).

ხალ-ნი (ხალხის) ხალსნი. ხალხიქ მითი ოვანგნული, ბოლოს არდა ონგარუვა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 181* – ხალხმა ვინც ვასუქა, ბოლოს ყველა ატვირაო. *იხ. ხარხი. შორ. კათა.*

ხამ-ნი (ხამს) იგივეა, რაც ხამუ, – დანა. თე ბომის ხამი ქობხუე: *ა. ყოფშ., გვ. 24* – ამ ბიჭს დანა სთხოვა. ხამი ქიმეჩე ძალამო ევათიო: *ა. ყოფშ., გვ. 54* – დანა მისცა ძლიერ მჭერელი. ხამი უღუ, დიდი ხამი ჯამპიში ოეხონგალი: *მ. ხუბ., გვ. 113* – დანა აქვს, დიდი დანა თუთის (ხის) გასახლავად (გადასაძლად). ე ხამქე თე ბომეშიქ იფუე: *ა. ყოფშ., გვ. 24* – ეს დანა ამ ბიჭისა იქნა. *შორ. ლაზ.* ხამი დანა (*ნ. მარი*).

ხამ-წ (ხამს) ხამი; გამოსუფთავი; რისაპე უქონინარი. ხამი კომი წყუშით ევამავუე: *ს. სახუ., გვ. 269* – გამოუცდელი (ხამი) კაცი ქსალე ვერ მიანგნეს.

ხამ-წ (ხამს) ხამი, – გამგის შუღლავანი ქსოვილი, შინ დართული (მხვილი) ძსუნსაბან. *იხ. ხამიფი, ხამიფი.*

ხამწანა (ხამწანას) *ხოლო.* თევის სახეობა. *იხ. კანწხალა, ფირგველია.*

ხამჯო (ხამჯოს) მოფამფალაპული, მამრამ მთლად დავარდინილი არა. ხამაჯო ვორექია – მოფამფალეული ვარო.

ხამილ-ნი, ხამი-ნი *მ.-მარტე.* (ხამიფორს) იგივეა, რაც ხამი, – გამგისაგან მოქსოვილი, შინ დამგადაპული ქსოვილი (*მასლეობ. II, ნაწ. II, გვ. 228*).

ხამინი (ხამინს) იგივეა, რაც ხამიელი. ბამბის ამ ქსოვილსაგან კერავნენ საბნის, ლევის პირს, ზნარს, ზედა და ქვედა საცვლებს, პირსახოცს და ა.შ. *შორ. ხამი³.*

ხამლე, ხამლენი (ხამლეს, ხამლენს) იგივეა, რაც ხამი, ხამიელი, ხამიენი, – გამგის შინ მოქსოვილი მამარა. ხამლეს ვამზადებდით ბამბისა და სუსაგან (სელი) (*მასლეობ. II, ნაწ. II, გვ. 222*). ხამლენი – შინ მოქსოვილი ბამბის ქსოვილი (*ს. მკაჯ., გვ. 210*). ხამლენიში ღვინე მუერჩუნა – ხამლენის (ხამის) ღვინე უგიაო.

ხამნელ-ნი (ხამნელს) იგივეა, რაც ხამლენი, – ხამი.

ხამობა (ხამობას) დანით თამაში, დანობა.

ხამუ (ხამუჲ) იგივეა, რაც ხამი, - დანა. ჩხოვ გოგყაბარესია ღო ხამუ კუდელს მიკატახესია: *ა. ცან., გვ. 127* - ძროხა გაატყავესო და დანა კუდზე მიატებესო. ხამუ შიკ ვაუნჯანსია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 181* - დანა პირს არ უხსნისო.

ხამუ (ხამრეს) მოგან. ბამბა; იგივეა, რაც ხამლე, ხამლენი, - ბამბის ძაფისაბან შინ მოქსოვილი მატარია.

ხამრეში შიკაპუნალ-ი (ხამრეჲ მიკაქუნალ/რს) ბამბის ქსოვილის ჩასაცმელი. ჯვეშო მუნდეს ხამრეში მიკაქუნალს - ძველად ქსოვდნენ ბამბის ჩასაცმელს (ხამრეს ეხახდნენ ბამბას).

ხამციკ-ი (ხამციკის) დანით თამაშის (დანაობის) ერთ-ერთი სახეობა. ხამციკი ← ხამიციკუკა: დანის სობა. *შდრ. ჭამურგაკი.*

ხანი (ხანს) ხანი; დრო, უამი. მომიტადით იმგმა ხანცე: *ი. ყოფშ., გვ. 16* - მომიტადით იმდენ ხანს. მარგალური არიკი რე დიდი ხანით ნარაგადღე: *ი. ყოფშ., გვ. 155* - მეგრული არაკი არის დიდი ხნით ადრე ნათქვამი. *ი* ხანიში გიშულა დროის გასულა. გიშეელგ ხანქენი, გევეგონე: *ა. ცაგ., გვ. 28* - რომ ვიოდა ხანი, გაიგონა. *ი* ხანიში მიშულირი (მიშულა) ხანიშ მესული (მესულა) - დაბერება. ხანიშა მიშულირი მარგალი ყაზაყი - ხანიშ მესული მეგრული გლეხი. *ი* ხანიში რსხაფა (იმის) ხნისად გახდომა, ხნისად მოყრა: ბაბუს გუ გვალო, იმი ხანი ურსხუ დორონთი-ლო - ბაბუს ჰგავს მთლად, იმის ხნისა მოყაროს ღმერთმა-და. ხარისხის ფორმები: მახანა იმის ხნისა; მოხანო ოდნავ (ყოტა) ხნიერი; უხანაში უხნესი; უხანე უხნო.

ხანა-ი (ხანათის) მტრობა, ღალატი (*ი. ყოფშ.*). *იხ. მოხანათე.*

ხანა (ხანგას) გიმი; გრიშვი; სულელი; უჭაპო; ბადირაული. კვლე ჟას მიკიკაგე, ხანგა, ვინოლასირია: *ი. ყოფშ., გვ. 147* - კოდალა ხეზე აკაკუნებს, გიჟი, გადარეგლო. ხანგა (ოსურქ) ვართ ქიბინუ ღო ქიჯანას ქიშოტყვირუ: *ი. სახოკ., გვ. 268* - უჭკუომ (ქალმა) არც ქნა და ქევეანას კი გაავტინაო. ხანგა ს ოგურუნდესია ღო ჰკვერქე ქედითგურუა: *ი. ყოფშ., გვ. 180* - სულელს ახანელიდნენ და ჭკვიანმა ისწავლო. ართმა სანგასც დუჯერა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 12* - ერთხელ გიჟსაც დაუჯერებენო. ხანგაჲ მიკივის დააწყნარუნქ: *ქხს, I, გვ. 85* - სულელის ყვირილს დაწყნარებ.

ხანგალ-ი (ხანგალ/რს) რიშვა, გიშური ლაპარაკი, როტვა.

ხანგალა (ხანგალას) ვისაც რიშვა, როტვა უჭვარს; ისიულელინ თქმთქელი. ხანგალა კოჩო, ორეულ/რს მთქუნს - მროშავი კაცია, ყველაფერს ამბობს.

ხანგალუა (ხანგალუას) იგივეა, რაც ხანგალი, - სახელი ხანგალანს ზმნისა - რიშვა, როტვა, გიშური ლაპარაკი. მუს ხანგალანსინი, მუსით ვაუჩქუ - რას რომავს, თვითონაც არ იცის. ხანგალანს (ხანგალუა იროშა, შახანალუა უროშავს, მონახანალუა(ე) რომავდა თურმე) *გრდმ* რომავს.

ხანგაბა (ხანგებას) სახელი ახანგენს ზმნისა - ბამბიშვა, ბაცოქშვაბ, გასულელშვა. უბალოში ქადაგება ართ-მაივაში ხანგება რე: *ი. საფშ., ქხს, გვ. 144* - აფის ქადაგება ერთოშის გაგიყება. ჩქიმ სიციცხლეს გოგილეა, სქან მეჯირქეცეებ ხანგე: *ქხს, I, გვ. 44* - ჩემს სიციცხლეს შემოგავლებ, შენი შემხედვარე გასულელიდი. თემ ვარაას რაგადანქო, მუშე გინიხანგეა? : *მ. ხუბ., გვ. 357* - ამაზე უარს ამბობს, რატომ გაგიყლიო?

ახანგენს (ბახანამუ გააგიყა, ბოუნახანამუ გაუგიყებია, ბონახანამუ(ე) გააგიყებდა თურმე) *გრდმ* აგიყებს.

იხანგენს (ბიონახანა გაიგიყა თაჟი, ბუნახანამუ გაუგიყებია) *გრდმ. სათაჲ. ქე.* ახანგენს ზმნისა - იგიყებს, ისულელებს (თავს).

იხანგებუ(ნ) (ბიონახანა/ბიონახანა გაიგიყა, ბახანამუ(ე) გაიგიყებულა) *გრდმ. ერებ.* ახანგენს ზმნისა - გიყდება, სულელდება.

ეხანგებუ(ნ) (ბიონახანა გაუგიყადა, ბახანამუ გააგიყებია) *გრდმ. ერებ.* უხანგენს ზმნისა - უგიყებდა, სულელდება.

ახანგენ(ნ) (ახანამუ შეძლო 'გა'ეგიყებინა, - ბონახანამუ(ე) შესძლება 'გა'გიყება) *გრდმ. შესაძლ. ერებ.* უხანგენს ზმნისა - შეუძლია 'გა'ეგიყოს, 'გა'ასულელლოს.

ოხანგებაფუნას (ბიონახანამუ აგიყებინა, შახანამუ(ე) უგიყებინებია, ბონახანამუ(ე) გააგიყებინებდა თურმე) *კაჲ. შ.* ახანგენს ზმნისა - აგიყებინებს.

ბახანამული მიშ. მოქს 'გა'ეგიყებელი. ოხანამული მიშ. ერებ. ჭე. 'გა'საგიყებელი. ბახანამული მიშ. ერებ. წარს. გაიგიყებელი. ნახანამული მიშ. ერებ. წარს. 'გა'ნაგიყები. ნახანამუ(ე) მიშ. ერებ. წარს. 'გა'გიყების საფასური.

შახანამუ მიშ. უარყ. გაუგიყებელი.

ხანგაპუ-ი (ხანგებულ/რს) მიშ. ერებ. წარს. ახანგენს ზმნისა - ბა'გიშვაპული. *იხ.* გახანგებული.

ხანძრუბ (ხანტობას) გიშქობა. კოჩი ჯგერო რენი, თოქეგმა მუს ფოქრენცენი, ხანტობას თის თუქუნცია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 74* — კაცი კარგად რომ არის, მაშინ რასაც ფიქრობს, გიეობის დროს იბას იტყვისო.

ხანძურ-ი (ხანჯურს) ბრინჯული, სულელური, გიშქური. გასაკვირი მუჭო ვარე, ხანჯურ ი სიტყვენს ვა ფულუნქი!; *მ. ხუძ., გვ. 341* — გასაკვირი როგორ არაა, (რომ) სულელურ სიტყვებს არ მალავ. ხანჯურ ბიყას ქეღოჭანცე: *მასალ., გვ. 92* — ბრიყულ სიტყვებს დაინყებს.

ხანჯა (ხანდას) შრომა, ჯაშა. სქანიქალა მითინე ხანდა ვა ულინე: *ქხს, I, გვ. 158* — შენათ შრომა არავის არ დაეკარგება. ხანდა ეომოქანა ხევის; *კ. საბუშ., ქხს, გვ. 134* — შრომა მოგვეცემს ბარაქას (ხევის).

ხანჯან-ი (ხანდანს) მოქან. ვაზის ვეზიმა, ქხევეა ხეს და ძალიან მაღლა ადის (*მასლები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 158*). შიო. ხარდანი.

ხანჯარა (ხანდარას) ავადიო; ხანბრძლივი ნვიშინი, ცუდი ამინდი. *საბრინძ., ტაროზი.*

ხანჯახანი, ხანჯახანი ზაჯ. ხანჯახან. *იხ. ხარდახან.*

ხანჯაბა (ხანჯებას) სახელი ხანდექს ზნისა — ბარჯა, შრომა, ჯაშა. გყურათ ვე მეზინუნა ჩქიმი ხანდება ღო შრომა: *ი. იოფშ., გვ. 120* — ტყუილად არ დამიკარგო ჩემი ვაფა და შრომა. ხანდებაშა ხე ვეგბალე: *კ. საბუშ., ქხს, გვ. 139* — შრომისათვის ხელი არ მოგყებება. ღდაშით ბრელს ხანდექს — დღისით ბევრს შრომობს. მა მუთ ქომი ხანდექსუნი, არბა თაქ მაფ დატებელი: *მასალ., გვ. 53* — მე რაც მიშრომა, აქ უნდა დაეტოო (აქ მაქვს დასატოვებელი) ყველაფერი.

ხანდექს (იყრ. იხანჯა იშრომა, შანჯაუა უშრომია, იხანჯაუა(ნ) შრომობდა თურქე) *გრდუე. საშ.-მოქმ. შრომობს.*

იხანდექსუ(ნ) (იხანჯა იშრომა, იჯაფა; ხანჯაუაუ უშრომია) *გრდუე. ენებ. ხანდექს ზნისა — შრომობს, ვაფობს; ირჯება.*

იხანდინე(ნ) (იხანჯაუა შესადლებელი ვაბდა გარჯა, შრომა; —) *გრდუე. შესადლ. ენებ. ხანდექს ზნისა — შეიძლება იშრომოს, გაიარჯოს.*

ახანდინე(ნ) (ახანჯაუა შეძლო გარჯილიყო, —, იხანჯაუა(ნ) შეძლება გარჯა) *გრდუე. შესადლ. ენებ. ხანდექს ზნისა — შეუძლია გასარჯოს, აშრომოს.*

ოხანდეგაუანს (იხანჯაუაუა აშრომინა, შანჯაუაუაუა უშრომებინება, იხანჯაუაუა(ნ) აშრომებინება თურქე) *კუჯ. ხანდექს ზნისა — აშრომებინებს.*

მახანჯაუაუ, იხანჯაუაუ მიძე. მოქმ. შრომობელი. იხანჯაუაუ, იხანჯაუაუ მიძე. ენებ. გყ. საშრომი. ნახანჯაუაუ, ნახანჯაუაუ მიძე. ენებ. წარს. ნაშრომი. ნახანჯაუაუარი, ნახანჯაუაუარი მიძე. ენებ. წარს. შრომის, გარჯვის საფასური. შანჯაუაუ მიძე. ვარყ. უშრომობელი.

ხანჯაუაბა (ხანდეგებას) იგივეა, რაც ხანდება, — შრომა, ბარჯა; ჯაშა. ხანდეგებას ვა გურქმი: *ქხს, I, გვ. 163* — ვაფას ვერ გაუქუელი. ახალქუღამი ბარიშენფი თამე ვაღა, ნახანჯაუა მიძე. ენებ. წარს. ნაშრომი. ახალქუღამი ბარიშენფი ასე შრომობენ. ხანდეგენს (იყრ. იხანჯაუა იშრომა, შანჯაუაუა უშრომია, იხანჯაუაუა(ნ) შრომობდა თურქე) *გრდუე. საშ.-მოქმ. შრომობს, ირჯება.* იხანდეგებუ(ნ) (იხანჯაუა იშრომა, შანჯაუაუა უშრომია) *გრდუე. ენებ. ირჯება, შრომობს.* იხანდეგენს (იხანჯაუაუა აშრომა, შანჯაუაუაუა უშრომობია, იხანჯაუაუა(ნ) აშრომებდა თურქე) *გრდუე. აშრომებს, აჯაფებს.*

ხანჯაუა (ხანდეგუას) იგივეა, რაც ხანდეგება.

ხანჯიხან ზაჯ. ხანდექსხან, ხანჯახან, ხომჯარ. ხანდექსხან ზაჯ. ზოგჯერ, ხანდახან. ებე, ინა ირკოქ უქი, ხანდექსხან ი კანდრახენცე: *კ. საბუშ., ქხს, გვ. 140* — ოპო, ის ყველამ იცის, ზოგჯერ მოიჯარადრეა (მოიჯარადობს).

ხანჯიქაუა (ხანდეგუას) სახელი ხანდექს ზნისა — ჯაშანი. ათაში ვიხანდექსუღით ღო ძიუდოღურათ ეთიბიჯუმანღით ღეს — ასე ვეჯახირობდი და ძოვს ვირჩენდი თავს. ხანდექს (იყრ. იხანჯაუა იჯახირა, შანჯაუაუა უეჯახირა, იხანჯაუაუა(ნ) ეჯახირობდა თურქე) *გრდუე. საშ.-მოქმ. ეჯახირობს. ნახანჯაუაუა მიძე. ენებ. წარს. ნაეჯახირები. ნახანჯაუაუა(ნ) მიძე. ენებ. წარს. ეჯახირის საფასური.*

ხანჯა (ხანჯებას) ხანჯი მეტობა, — ხანირობა. ეარნეგი წანათ მიხანანს: *ქხს, I, გვ. 206* — ორმოცი ღლით უფროსია (მეტობს). ეუნჯარე თო სოფელი, კოქ ღიღ ღდას ვახანენცე — მოკლე ეს სოფელი (ცხოვრება), კაცს ღიღ დროს არ აცხოვრებს.

ხანჯურ-ი (ხანჯურს) ხანირი. თეგმა ხანჯელი ვორექენი, ძამს მიქვირს მუთ ვაბღური: *ქხს, I, გვ. 51* — ამდენი ხნისა (ხნიური) რომ ვარ, ძალიან მიქვირს, რად არ მოვექდი. ხანჯერი კოჩი — ხნიური კაცია.

ხანძრუ-ი (ხანიოლს) მიძე. ენებ. წარს. ხანთუნს ზნისა — ბაშუანძირილი. წყენარას ქეჯარქიუ

უგურყელიშე ჳიშთით გო ხან თილი ორგილი ბორაიქჲ —წყნარად დაუბერა უგურყელიდან (ადგილია) ყინვით გაყელენთილმა გროლმა ქარმა.

ხანოშა (ხანთუას) სახელი ხან თუნს ზმინა — ბაჰაქენთი. *გადატ. გაყინვა.*

ხანიერი-ი (ხანიერს) იგივეა, რაც ხან ერ ი.

ხანივილი-ი (ხანივილი/რს) ხანდამმარკი. უგორე ართი ყაზაყიშ სქუას მეგეფინა ხანიჭვილი ი : *კ. საბუშ, ქართ. ზეს, გვ. 66* — უყუერს ერთ გლეხის შვილს ზეზუფინა (ყოზუფინა) ხანდამმარკი.

ხანო ზაჲ. ახლო ხანდამპი, ახლო ხანს. ანწ(ი) ვა ძირენთ ეს ხანო : *კ. საბუშ, ქსს, გვ. 145* — ანი ვერ ნახათ ამას ახლო ხან ებ ში. ხანო იდუო, გიურ-და, თაურეშე მანქანაჲ? — ახლო ხანში ნვიდა, თუ იცი, აქედან მანქანა?

ხანობა (ხანობას) ხნობა. თუ ხანობას ევგურა მუთა გამიგონებუ — ამ ხნობას ამნარი არაფერი გამიგონია.

ხანო-ძაშო ზაჲ. ახლო ხანს. ხანო-ეჰმო ვეველეჲ გვირა თილიში ძირაჟას — ახლო ხანს არ ველი უყუენა თუალის ნახვას.

ხანბა-ი (ხანბა/რს) შამშალი, ძლივძლივ პრსიბიშა. კიბირი ახანბაღალუ — კიბილი უჟაშფალეტს.

ხანბი-ი (ხანბი/რს) მიძე. ენებ. წარს. ხანტუნს ზმინა — 'და'ხატული. ხანტილი ბაღანარე — დახატული ბავშვია. *შდრ. ხანტურელი.*

ხანტა (ხანტას) სახელი ხანტუნს ზმინა — ხატაჲ. ხანტუნს (წოხანბა დახატა, წოხანბა დაუხატავს, წოწოხანბა(ნ) დახატავდა თურმე) *გრადმ. ხატავს. იხანტუნს* (წოხანბა დაიხატა, წოხანბა დაუხატავს) *გრადმ. სათე. ქე.* ხანტუნს ზმინა — იხატავს.

უსანტუნს (წოხანბა დაუხატა, წოხანბა დაუხატავს) *გრადმ. სასხ. ქე.* ხანტუნს ზმინა — უხატავს. **იხანტუ(ნ)** (წოხანბა დაიხატა, წოხანბაწურე(ნ) დახატულა) *გრადმ. ენებ.* ხანტუნს ზმინა — იხატება.

ასანტუ(ნ) (წოხანბა დაეხატა, წოხანბა დაეხატვია) *გრადმ. ენებ.* უხანტუნს ზმინა — ეხატება.

იხანტენ (წიხანბა შესაძლებელი ვახდა 'და'ხატვა, —, —) *გრადმ. შესაძლ. ენებ.* ხანტუნს ზმინა — შეიძლება 'და' იხატოს.

ახანტენ (ახანბა შეძლო ეხატა, —, წოწოხანბა(ნ) შესაძლებელი დაეხატა) *გრადმ. შესაძლ. ენებ.* უხანტუნს ზმინა — შეუძლია 'და'ხატოს. **ოხანტაჟუანს** (ოხანბაჟუა ახატვინა, ჴანბაჟუაჟუა

უხატვინებია, წოწოხანბაჟუა(ნ) ახატვინებდა თურმე) *კაჟჲ. ხანტუნს ზმინა* — ახატვინებს. **მხანბაჟი მიძე. მოქმ.** მხატველი, მხატვარი. **ოხანბაჟი მიძე. ენებ. მე.** სახატავი. **ხანბილი მიძე. ენებ. წარს.** 'და'ხატული. **ნახანბა, ნახანბაჟი მიძე. ენებ. წარს.** ნახატი. **ნახანბაჟი მიძე. ენებ. წარს.** ხატვის საფასური. **უწაუხანბა მიძე. უარე.** 'და'უხატავი.

ხანტურა-ი (ხანტურელს) იგივეა, რაც ხანტილი, — მიძე. ენებ. წარს. ხანტურანს ზმინა — 'და'ხატული. ჳირი ქობლოდამუდას სქან ხანტურელი (ი) კისერიში: *ქსს, I, გვ. 41* — ჳირი დამმარიოდეს შენი დახატული ყელიას (კისერი). **გაგალო რმენი ხანტურელი** : *კ. საბუშ, ქართ. ზეს, გვ. 115* — მთა და დაბლობი დახატული. **კიდუ დიდი ხანტურელი** ი : *ქსს, I, გვ. 220* — კოდალა დიდი ხატულა. *იხ. ხანტურა.*

ხანტურია (ხანტურისა) ჳრქალი, ნაირჳრქისა; ჳრქალჳრქისა. თქვისი: რახანც თე ბაკაკი, ხანტურია, ჳგვრი რენი, ბირათ(ი) სარკო აჩქენუჲ... : *კ. საბუშ, ქართ. ზეს, გვ. 105* — თქვის რადგანაც ეს ბაკაკი (კაკაბი) ჳრქელფერია, მშვენება (კარგი არის), სიმღერაც საარაკო ეცოდინება...

ხანტურა (ხანტურას) იგივეა, რაც ხანტუა, — სახელი ხანტურანს ზმინა — დხანბაჲ, დსაურათიჲ. ათე ამბე შურ-გურით მოკო დობ ხანტურე : *ქსს, I, გვ. 328* — ეს ამბავი სული და გულით მინდა დეცასურათო (დაეხატო). **ფერი დუ ხანტურე დუ, ნამდა იმ მეკიანას მუთუნ ვაუჯავდუ** — ისე დეცახტა, რომ იმის შეხედვას არაფერი (არ) სჯოდა. **ჳუდელქ ვაგ მახანტურეა**, *გვ. 160* — სახლი ვერ მოვხატო, ჳვის არ მქონდეს (მიდგმული მქონდეს) კიბე.

ხანტურია (ხანტურისა) იგივეა, რაც ჳქარტურეტი ა — ხანტულა.

ხანუა (ხანუას) იგივეა, რაც ხანება, — ხანში მითქმა, მითხანება. ეარენი წიანთ მიხანანს : *ქსს, I, გვ. 206* — ორმოცი წლით უფროსია (მშეტობს). **უსანანს** (მხოლოდ აწმყოს წრისა და IV სერისი მწკრეიფეში) *გრადმ. სტატოკ. სასხ. ქე.* ხნით უფროსია, ხანში მეტობს.

ხანრალ-ი (ხანრალ/რს) ხანბაღალა მხირაწლი საუბარო. **ბაღანეფიში ხანრალ ისიძელუ** — ბავშვების ხმამაღალი (და საამო) ლაპარაკი ისმოდა. *შდრ. დღაღი.*

ხანწკა (ხანწკას) მალელი დუ გამცხადარი; სუბტი. ხანწკა იყუნა, ხორცის ეემშიდგანსინი ფერიშენი — ხანწკას იტყვიან, ხორცს რომ არ (ვერ) იკიდებს ისეთზე. *შდრ. კაფანდარა.*

ხანკალ-ი (ხანჭკალი) იგივეა, რაც ხანჭკა, - ძლიერ სუსტი, მაღალული.

ხანჭა (ხანჭკას) იგივეა, რაც ხანჭკა.

ხანჭკოლა (ხანჭკოლას) *ძიგან*. ხანჭკოლა (*ქ. ჭარ.*). ხანჭკოლა შე ხოლო გიმურსია მუთინი: *ხალხ. სიმრ., I, გვ. 181* - ხანჭკოლიდანაც გამოვა რამეო. // *გადატ.* გამხდარი, სუსტი. ხანჭკოლა ძლიერინა - გამხდარი გოგოაო. ხანჭკოლა-ხაჯ-კოლა ცერცვი მწარე (*ანტ. კი ზირია*). *იხ. ხაჯკოლა.* *შღრ. ლა ზ.* ხანჭკელი ნახევრად მწიფე ნაყოფი (ვაშლი, მსხალი და სხვ.) (*ნ. მარი*).

ხანხალ-ი (ხანხალ/რს) ბარბაცი, ლსლასი, - ხანხალი. *შღრ. ხარხალი.*

ხანქება (ხანქებას) სახელი ახანჯენს ზნისა - შრომა; ჰასირი, ცოდვილობა. ზღვარი მუყო ქულურქენსი, ცალაყალი ახანჯენს ე - ზღვარი როგორც დაუბერავს, ცოფიანივით აცოდვილებს.

ხაპა (ხაპას) 1. დიდი; უსხვი, ტლანქი; 2. მოსწარებული. ჟირი ხაპა ვეწე მერეთოე ქირინგოყვილი: *ა. ცაგ., გვ. 73* - ორი მოსწრებული ვაჟაკი ზედ დავაკალი.

ხაპეში (ხაპეშის) იგივეა, რაც ხირქე, - მრძინი. ხაპეში რე დღემოხილი ჭურა, ხეარენა წყარში აშაღაღარო - ხაპეში არის თავმოჭრილი (თავმოღვეული) ჭურა, ხმარობენ წყლის ამოსაღებად.

ხაშო (ხაშოს) *ზოოლ.* პატარა ვარეული ფრინველი, ჰგავს მწყერს, იყენებენ მიმინოს დასაჭერად. *იხ. ღაბო;* *შღრ.* ვაარი ხაშომა.

ხარი (ხარს) 1. ნაბიჯი; ბავლილ ფხეხას შორის მანძილი, - ლაპეპი. მუშა ხარი ქიყუაფუ თიშაჲ? - რამდენი ნაბიჯი იქნება იქამდე? გირბე ხარეშ მელღუნს - გრძელ ნაბიჯებს ადგამს. *იხ. ხარუ.* *შღრ. ლა ზ.* ხარი ფეხის გაღმა (*ნ. მარი*). 2. ქაპის ის ნაწილი, რომელიც ჩადის აქსლში. *იხ. ოგაფა.*

ხარა (ხარას) ხალანი; ხალთა; ჩაფი. ხე დო ბერექეთიანი მაღაბა დო ხარა: *ქ. საუშ., კარ. ზეს., გვ. 104* - ხევიან-ბარაქიანი სასინინდე და ხალანი. ოქრო-ვარჩხილითო ეფუა ოქვან(ი) ლაფუჯი დო ხარა: *გვრისი, გვ. 127* - ოქრო-ვერცხლით ვაცხებული თქვენი გუდა-ხალთა. ეფუშვათ ღვინი ხარათია: *ქხს, I, გვ. 16* - დაელით ღვინო ჩაფითაო.

ხარამი (ხარამის) ხარაზი. ვართი აკვადე ჭკა-დული დო ვართი აკვადე ხარამის, ხეს მენა-ნა ლამაის: *ა. ცაგ., გვ. 141* - ვერც მჭედელი გაჭედავს, ვერც მკერავი შეკერავს, ლამაზმანებს კი ხელში უჭირავთ (აძლევენ) (გამოცანა: ჭიქა).

ხარამბა (ხარამბას) იგივეა, რაც ხარამბა, - ხისგან დამზადებული რძის სანწარი.

ხარამბი ბარჯი (ხარამბი ბარჯის) ძალიან მსხვილი ზომი (*მასლეტი, ტ. I, გვ. 395*).

ხარამბა (ხარამბას) ხის სანწარი, - თხიკუთხედი, შუაში ვადებულ ქონდა დანები. შიგ ჰყრიდენ ხის ნათლს ან ჩაფენდენ გვიმრას (*მასლეტი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 217*). *შღრ.* ხარამბაქა.

ხარასანი (ხარასენს) ხირხალი. ხარასენი ლობერი ხირხლოს ლობე (*მასლეტი, ტ. I, გვ. 390*). ლომა მსხვილი სეპინასიანა.

ხარასუა (ხარასურას) ნაყარ-ნაყარი, ხარასუა.

ხარასუ არ ამაჲ მენიშენალომა (*ა. ყოფშ.*). სუმი შხურქე სუმი ხუე, სუმი პირქე ხარასუე: *ა. ყოფშ., გვ. 185* - სამმა ცხვარმა სამი მოიგო, სამი პირითერი ხარასუე.

ხარბი (ხარბის) *იხ. ხაბრი*, - ხარბი. კოჩიშ ოილი ხარბი რენია: *ხალხ. სიმრ., I, გვ. 75* - კაცის თვალი ხარბი არისო. *იხ. რხაბი.*

ხარბაჯა (ხარბაჯეას) იგივეა, რაც ხაბარჯეა; *გადატ.* ფეხის ზედმეტად გაშლით მოსიარულე, გვერდზე ფეხებგანული.

ხარბაძა (ხარბაძას) სახელი ხარბენს ზნისა - ხარბუა. ნამეტანს ხარბენს - ნამეტანს ხარბობს.

ხარბენს (*იყნ.* იხარა იხარა, შხარაბა უხარბენია, ნაშარაბაქი) ხარბობდა თურქი) *გადატ. სპ.-მოქმ.* ხარბობს.

ხარბოჯა (ხარბოჯეას) იგივეა, რაც ხაბარჯეა, - მრკაპიანი ჰოქი, ზომიანი. ქილააშქენდეს ხარბოჯეა ბარჯენს - დასაზღუნდენ ორკაპანი ზოძეს. *შღრ. ბარჯეი.*

ხარბა (ხარგას) საააღნე; ტვირთი; სატვირთო. მიდელეს ვითოჯერი ჯორიშ ხარგა ოქუე-მალი: *ა. ყოფშ., გვ. 106* - ნაღეს თორმეტი ჯორის ტვირთი (სატვირთი) საჭმელი. სუმონერი ჯორიშ ხარგა ორქო: *მ. ზუბ., გვ. 18* - სამოცი ჯორის ტვირთი ოქრო. გემი დოჩოლესა დო სანდალიშ ხარგაქ იმენ გიშულეა: *ხალხ. სიმრ., I, გვ. 23* - გემი დაცაღესო და სანდლის ტვირთი შინც გამოვიდაო. ურემიში ართი ხარგა იყუაფუ - ურმის ურთი დატვირთვა (ტვირთი) იქნება. „ხარგა“ მონგოლური სიტყვაა, ნიშნავდა: ქუჩებით გარემოვლებულ და დავარულ საცხოვრებელს (*იყ. ვაგაბ., გ. თოფურ.*). *შღრ. საბა:* ხარგა ბალანთ კარეი.

ხარამლი (ხარგელ/რს) *მძღვ. ვებ. წარს.* ხარგანს ზნისა - დატვირთული. ონჯუასე ქემურჯუე ჯონით ხარგელი: *ა. ყოფშ., გვ. 57* - საღამოს მოვა ნანადირევით (ნადირით) დატვირთული. ჩქიმი მამული ხარგელია:

კაზიყ., 1.08.1930, გვ. 3 – ხარმენი არის ბევრი წელმოცვლილი გარეული ბალახი. ჩვენთან იზრდება აუზსაშენისა და სამეგრელოში. ხარმენს იყენებდნენ: ა) ღორის დაავადების (ყვავის) სამკურნალოდ; ბ) ცხენის დასადავად. დასადავად იდგილზე ხარმენს დაადებდნენ; იმ ადგილზე ბალახი გასცივდებოდა და არც ამოვიღოდა.

ხარმა (ხართას) 1. ხალთა, გუდა; ტომარა. ხართა იოშე ნოშქერით: *შ. ხუბ., გვ. 117* – გუდა გაავსო ნახშირით. ინა ვე იზმანს ხართასია: *ა. ყოფშ., გვ. 182* – ის არ გავიყვებს ხალთასო. შით ხეს კენიკარანცია, თინა იფშანე ხართასია: *ბასლა, გვ. 56* – ვინც ხელს ნაიკაპინებსო, ხალთას ის გაიყვებსო. ბკორობი ქუაღუფი, ენუორღვი ხართას: *ქსს, I, გვ. 18* – ვკრიბე ქვები, ჩაყარე ტომარაში. *შღრ. ლავუჯი. 2.* შემოსაპარაში, შემოსაპელაბი.

ხარმაბალა (ხართაბალას) ხათაბალა. ქიმშუოლი ხართაბალას – ჩავეარდი ხათაბალაში.

ხარმოლი-ი, ხარმოლი-ი (ხართელ/რს) მიჭი. ენებ. *ჩარს.* ხართუნს ზმნისა – გაბანრული, შემოჭრილი, შეპარული, ხლართული. მა ვორექ უბედური, სქანი ცოროფაში ხართელი: *შ. ბერ., გვ. 152* – მე ვარ უბედური, შენს სიყვარულში გახლართული. ხართელი გაფუქე ჩხოროფათი: *კ. საშუშ., კართ. ზუბ., გვ. 56* – შემოჭრილი ვარ (გყავარ) ცხრამავად. ბრელს მალაზმით ქასაშმალუ ჩხე ცოროფათ დო ხართელენს – ბევრს მალამოდ წაეცხება ცხელი სიყვარულით დახლართულებს. *შღრ. ხართა.*

ხარმოლი-ი (ხართილს) იბ. ხართელი.

ხარმა (ხართუას) სახელი ხართუნს ზმნისა – გაბანვრად, შემოჭვად, შეპარად, ხლართმა. ნებით მოლაზოჯით, ვარა ქვმორხევაჯ ხართუა: *შ. ხუბ., გვ. 358* – ნებით წამობრძანდით, თორემ მოხდება (მოგინეცს) შობოჭვა. თოკით ოკო ხართუა: *ქსს, I, გვ. 321* – თოკით უნდა შობოჭვა. ოკორკორქ – გიხართუა, სუღიშა მიდგოსარგალუა: *ქსს, I, გვ. 311* – შეგკარა-შეგბოჭვა, სასამართლოში წავათრეც (ძალით). ჯიბის ვეღღავატიუ ვროში, ხოჯენს გილუ ხართუანქ: *კეურთ, გვ. 386* – ვიბეში არ გიძეცს გროში, ხარები აქეთ-იქით დაგყავს (თოკით). ხართუნს (ღოხარმა დახლართა, ღუხარმა დაუხლართავს, ღოხარმა) დახლართავს, ღოხარმა (ღოხარმა) დახლართავს (ღოხარმა) დაუხლართავს, ღოხარმა (ღოხარმა) დაუხლართავს, ღოხარმა (ღოხარმა) დაუხლართავს. *ერდშ. ხლართავს, ბოჭავს.* უხართუნს (ღუხარმა დაუხლართა, ღუხარმა დაუხლართავს) *ერდშ. სასხ. ქვ.* ხართუნს ზმნისა – უხლართავს.

იხართუ(ნ) (ღოხარმა დაიხლართა, ღოხარმა) (ღოხარმა) დახლართულა) *ერდშ. ენებ.* ხართუნს ზმნისა – იხლართება. ახართუ(ნ) (ღოხარმა დაეხლართა, ღოხარმა დახლართავს) *ერდშ. ენებ.* უხართუნს ზმნისა – ეხლართება. იხართუნს (იხარმა შესაძლებელი გახდა) (დახლართავა, -) *ერდშ. შესაძლ. ენებ.* ხართუნს ზმნისა – შეიძლება დაიხლართოს. ახართუ(ნ) (ახარმა შეძლო ეხლართა, -) ღოხარმა (ღოხარმა) შესაძლებელია დაეხლართა) *ერდშ. შესაძლ. ენებ.* უხართუნს ზმნისა – შეუძლია დახლართოს. ოხართ ებაფუნას (ღოხარმა) ახლართავინა, შოხარმა) ახლართავინა, (ღოხარმა) ახლართავინა და თურმე) *კაუზ.* ხართუნს ზმნისა – ახლართავინებს. *მასარამაი მიჭი. მიჭი.* ხლართველი. *ღოხარმა მიჭი. ენებ. მე.* სახლართავი. *სამარამა მიჭი. ენებ. წარს.* ხლართული. *ნახარმა მიჭი. ენებ. წარს.* ნახლართი. *ნახარამა მიჭი. ენებ. წარს.* ხლართვის საფასული. 'უკან' *უხარმა მიჭი. უარ.* დაუხლართავი.

ხარმა(ჯ)ა (ხარმაჯავას) იგივეა, რაც ხაბარჯავა, ხარმაჯავა, ხარბოჯავა.

ხარმალი (ხარკალი/რს) 1. იგივეა, რაც ხარკალე, – არტაშენი. ხე მიიგახუ დო ხარკალი (იხარკალე) გუუქეთეს – ხელი მოჭყდა (მოიჭყდა) და არტაშენი (იხარტაშენი) გაუქეთეს. 2. ბრახუნი, რაქუნი, რაქარაქი; ჩხაქუნი, ხათა-ხათუნი, ჰახახანი, – ხის საბნეინო ჰახახათი ბამოცემული ხმა. უჩა კოდი ხარკალე, აშო მომიჩაკალე: *ა. ყოფშ., გვ. 132* – შავი კოდი რაკუნა (ვარიელი), აქეთ მოაჩქაქე. უჩა კოდი ხარკალე გემევი დო გემალე: *ქსს, I, გვ. 17* – შავი კოდი მორაკურე შესვი და გამოსკალე (ამორნუქე)! 3. თიხის ჭურჭლის დამზადებისას გამოსყენებული ხელსაწყო, რომლითაც ფხეკენ ჭურჭლის კედლებს, ჭურჭელს აჭრიდნენ ბორბლიდან (*მასალეობ, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 222-235*). 4. *გაღაქ.* ძლივს სიარული, – ლასლასი. ვილურს, გილე ხარკალე – დადის, დალასლასებს.

ხარმალი (ხარკალეს) არტაშენი.

ხარმალი (ხარკალიას) ჩხაქუნა, ჩხარუნა; ფაცი-ფუცი (ხმარით). მენძელი ვაპანია, დიდი ხარკალია დო ჭიქე, *„კამპანია“:* *ბალხ. სიძრ., I, გვ. 88* – მასპინძელი ეპანია (გვარია), დიდი ფაცი-ფუცი (ხმარით) დო ცოტა „კამპანია“. ჩქიმ ჩონჯურ, ჯგირ ჩონჯური, კარჩურე ხარკალეა – ჩქიმ ჩონჯური, კარგი ჩონჯური, ტარის მხრით ჩარუნა.

ბარაქლუპა (ხარკალუას) იგივეა, რაც ხარკულუა, - სახელი იხარკალუ(ნ), ხარკალანს ზმნათა - ჩხაქუნი, ჩხარუნი; რაქუნი, საბანთა ჳახაპიტი ბამოცემული ნმა. ზოჭკას მუღვარენი იხარკალუ - კასრში რაღაც ჩხაბუნეს. ყამზარს გიღეხარკულუთ, მუჭოჭკალუმ ქულამური: *მ. სუბ., გვ. 359* - ყავარს ვარჩკუნებთ, როგორც მჭედლის ქურას. ხარკალანს (*ივერ. იხარკალუ იჩხაქუნა, შხარაკალუ უჩხაკუნებია, ნოხარაკალუ(ნ) ჩხაკუნებდა თურმე*) *გრდუე. სა.შ-მოჭ. ჩხაკუნებს.*

იხარკალუანს (იხარაკალუ აჩხარუნა, შხარაკალუ უჩხარუნებია) *გრდმ. აჩხარუნებს. უჩხარკალუანს (შხარაკალუ უჩხარუნა, შხარაკალუ უჩხარუნებია) გრდმ. სახ. ქვ. იხარკალუ(ნ) (-, იხარაკალუ იჩხაკუნა, შხარაკალუ უჩხაკუნია, ნოხარაკალუ(ნ) ჩხაკუნებდა თურმე) გრდუე. ენებ. ჩხაკუნებს.*

იხარკალუ(ნ), იხარკალინ(ნ) (იხარაკალუ შესაძლებელი გახდა ჩხაკუნი, -, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. იხარკალუანს ზმნისა - შეიძლება იჩხაკუნოს.*

ახარკალუ(ნ), ახარკალინ(ნ) (ახარაკალუ შეძლო ეჩხაკუნა, -, ნოხარაკალუ(ნ) შესაძლებია ეჩხაკუნა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. უხარკალუანს ზმნისა - შეუძლია აჩხაკუნოს.*

იხარკალაფუანს (იხარაკალაფუ აჩხაკუნებინია, შხარაკალაფუ უჩხაკუნებინებია, ნოხარაკალაფუ(ნ) აჩხაკუნებინებდა თურმე) *კუჭ. ხარკალანს ზმნისა - აჩხაკუნებინებს. მხარაკალანი მიჭლ. მოჭმ. მჩხაკუნებელი. იხარაკალანი მიჭლ. ენებ. საჩხაკუნებელი. ნახარაკალ მიჭლ. ენებ. წარს. ნაჩხაკუნები. ნახარაკალანი მიჭლ. ენებ. წარს. ჩხაკუნის საფასური.*

ხარკუ(ნ) (ხარკუას) სახელი ხარკუნს ზმნისა - 1. მზის მამკალუა (თოვლი). ჭა იღუე, თვრით გობხარე, მუქუ მუქუ ემმა ძალა?!: *ქსს. I, გვ. 233* - ჩილა ნაილო, თოვლიც გაეკვალო, რამ მომიცა ამდენი ძალა?! 2. ბამოცემტობა, ბამოცემტობა. ქეარა გუხარეს ლედგბის: *მ. სუბ., გვ. 188* - მუცელი გაუფატრეს დედაბერს. ქოთომი გეგმოხარი! - ქათამი გამოფატრე!

ხარკუნს (იხარკუ გაეკვალა, მუხარკუ გაუკვალავს, ბოროხარკუ(ნ) გაეკვალავდა თურმე) *გრდმ. კვალავს (თოვლს); ფატრავს, შიგნავს. უხარკუნს (მუხარკუ გაუკვალა, მუხარკუ გაუკვალავს) გრდმ. სახ. ქვ. ხარკუნს ზმნისა - უკვალავს; უფატრავს.*

იხარკუ(ნ) (ბიხარკუ გაეკვალა, ბოხარკუ(ნ)

გაეკვალუა) *გრდუე. ენებ. ხარკუნს ზმნისა - იკვალავს (თოვლი); იფატრება, იმიგნება. ახარკუ(ნ) (ბახარკუ გაეკვალა, ბოხარკუ გაეკვალავია) გრდუე. ენებ. უხარკუნს ზმნისა - ეკვალავს; ეფატრება, ემიგნება. იხარკუ(ნ) (იხარკუ შესაძლებელი გახდა გაეკვალა, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ხარკუნს ზმნისა - შეიძლება გაეკვალოს; გაიფატროს, გამოიმიგნოს.*

ახარკუ(ნ) (ახარკუ შეძლო გაეკვალა, -, ბოროხარკუ(ნ) შესაძლებია გაეკვალა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ. უხარკუნს ზმნისა - შეუძლია გაეკვალოს; გაიფატროს, გამოიმიგნოს.*

იხარაკალუანს (იხარაკალუ აკვალავინია (თოვლი), შხარაკალუ უკვალავინებია, ნოხარაკალუ(ნ) აკვალავინებდა თურმე) *კუჭ. ხარკუნს ზმნისა - აკვალავინებს (თოვლს); აფატრავინებს, ამიგნავინებს.*

მხარაკალი მიჭლ. მოჭმ. 'გამკვალავი (თოვლისა); 'გამომიგნავი.

იხარაკალი მიჭლ. ენებ. მჭ. 'გასკვალავი; 'გამოსმიგნი.

ბოროხარაკალი მიჭლ. ენებ. წარს. გაეკვალული; გამოიმიგნული.

ნახარაკალი მიჭლ. ენებ. წარს. 'განკვალავი; 'გამონაშიგნი.

ნახარაკალი მიჭლ. ენებ. წარს. 'გაკვალავის; 'გამომიგნვის საფასური.

მუხარაკალი მიჭლ. ფარ. გაუკვალავი; გამოიმიგნავი. იხ. ხარი. შდრ. ჩართუა. ლა ზ. ხარი ფეხების გამლა (*ნ. მარი*).

ხარკალუა (ხარკალუას) სახელი ხარკულენს ზმნისა - ხარკა; მხარკალუა. ხენწფუე ხიარკულენს, მარბაზანებით ხარკულენს: *ქსს. II, გვ. 142* - ხელმწიფე მხიარულობს, ზარბაზნების სროლით მხიარულობს (ახარებს).

ხარკო (ხარკოს) ხარკო.

ხარკალ-ი (ხარკალ/ის), **ხარკალუა** (ხარკალუას) იგივეა, რაც ხეარკალი, ხეარკალუა, - ნოხარკის ჩხარკალი, რუხარკალით დინება; ჩქაქა. ათე გკოლუ გოწკეროდუე სქური კელახხარკალანც ლო თაურე კანდილორ ვიმეუხეარკალანც - ამ ტილო-ვაბობილზე სქური მოჩუჩუხებებს და აქედან ამყად ქვეითი ჩამოჩუჩუხებს. ეთურე ლვინი ხარკალით ვითმოქუნს - იქიდან ლვინო ჩხარკალით გამოდის.

ხარკალანს (ხარკალუ იჩხარიალა, შხარკალუ უჩხარიალია, ნოხარკალუ(ნ) ჩხარიალებდა თურმე) *გრდუე. ჩხარიალებს, ჩუჩუხებს.*

ხარკალ'ისი (ხარკალ'ისი) ნძლინ (მდინარის) ჩქარი დინება მკვამბა (არაკრმა ადგილას) (*მასლეტი, ტ. V, გვ. 76*). შდრ. ქოთონ.

სარჩიოწყარი ადგილი, სადაც წყალი ქვებზე მიზხრიალებს.

სარჩქალა (სარჩქელას) იხ. სარჩქეა.

ეხარჩქელა, ვიბარგელა, გემას გიოლურჭული: *ქხს, I, გვ. 157* – არმოხიხნელო, არმმარგველო, ნამეგაზე (ოქტომბერში) იტიჟიკე!

სარჩქემი: **სარჩქეში**, ბარგეში! – „ხენ-თესისა, მარგვლის“, – ასე განმარტავენ გუგულის „ძახილს“ სამეგრელოში (*არხ. ჩიქ., ლექსი. გვ. 421*).

სარჩქილ-ი (სარჩქილ(რს) იგივეა, რაც **ხაჩილი**, – 'გა'თ'ო'ნხნილი.

სარჩქა (სარჩქეას) იგივეა, რაც **ხაჩქა**.

სარჩქა/სარჩქა (სარჩქას) (ხ'ო'ნქა) სახელი **ხო რ ც ქ ე (ნ)** ზმნისა –საღრმა; მოწყაება რისამა.

სარჩქილ-ი (სარჩქილ(რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ხორცქუნს, ხორცქუ (ნ), ზნნათა – ბამსაძარი; განმეპტილი. ჩქიში მუკოქუნალი ხარცხილი რე: *ი. ყოფშ., გვ. 90* – ჩემი ჩასაცმელი გამსედარია. ხარცქილი ბიქვაში მენდუელი – გამსედარი შარვლის აძარა (მინდობილი).

სარჩქა (სარჩქეას), **ხირჩქა** (ხორჩქეას) სახელი **ხორცქუნს**, **ხო რ ც ქ ე (ნ)** ზმნათა – საღრმა, პოზა, ხეთაძა, ხლაზა; ნწყაბა. სი ეფური ქიჯიოკიანი, კერსოკიში მეხო რ ც ქ ა ს გ ე (ნ): *შ. ხუბ., გვ. 9* – შენ ისეთი მიაყვირე, კერატს წელი რომ მოსწყედს. ჭიბქ იზინდ, იზინდუა ღო შქას გო ხო რ ც ქ ე ა – ჭია ვაინელა, ვაინელა გაუზუზე განყდაო. **მეხო რ ც ქ ე ა თოკიქ**, – დააჭყეს ნგარა: *შ. ხუბ., გვ. 149* – განყდაო თოკი, – დაინყეს ტირილი.

ხორცქუნს (ბოხირჩქა გააპო, გახლიჩა; ბაუხირჩქა გაუპია, გაუხლიჩა; ბოხირჩქა(ნ) გააპობდა, გახლიჩა თურმე) *გრძლ.* აპობს, ხლიჩს; **ხორცქუნს** (ბოხირჩქა გაიპო, გაიხლიჩა; ბაუხირჩქა გაუპია, გაუხლიჩა) *გრძლ.* სათავ. ქე. **ხორცქუნს** ზმნისა – იპობს, იხლიჩს (თავისას).

უხორცქუნს (ბაუხირჩქა გაუპო; ბაუხირჩქა გაუპია, გაუხლიჩა) *გრძლ.* სახს. ქე. **ხორცქუნს** ზმნისა – უპობს, უხლიჩს. **ხორცქუ(ნ)** (ბოხირჩქა განყდა, ბოხირჩქა(ნ) განმედარია) *გრძლ. ენებ.* ხორცქუნს ზმნისა – სკდება, ნყდება; იხლიჩება.

უხორცქუ(ნ) (ბაუხირჩქა განყდა, გაუნყდა; ბოხირჩქა გასკდომია, გასწდომია) *გრძლ. სახს. ქე.* **უხორცქუნს** ზმნისა – უსკდება, უსწყდება. **იხორცქუ(ნ)** (იხირჩქა შესაძლებელია გახდა

გაპობა, –), –) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* ხორცქუნს ზმნისა – შეიძლება გაიპოს, გაიხლიჩოს. **ახორცქუ(ნ)** (ახირჩქა შეიძლო გაიპო, –), ბოხირჩქა(ნ) შესძლებია გაიპო) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.* **უხორცქუნს** ზმნისა – შეუძლია 'გა'პობს, 'გა'ხლიჩოს. **ოხორცქაფუნანს** (ოხირჩქაფუნა აპობინა, უხირჩქაფუნა უპობინება, უოხირჩქა(ნ) აპობინება თურმე) *კაუზ.* ხორცქუნს ზმნისა – აპობინებს, ახეთქინებს, ახეთქინებს. **გახირჩქალი მიძლ. მოყმ.** მპობელი, მხეთქელი, მხლიჩი. **ოხირჩქალი მიძლ. ენებ. მე.** საპობი, სახეთქი, სახლიჩი.

ბოხირჩქალი, **ბოხირჩქალი მიძლ. ენებ. წარს.** გაპობილი, გახეთქილი, გახლიჩილი. **ნახირჩქა**, **ნოხირჩქა მიძლ. ენებ. წარს.** ნაპობი, ნახეთქი, ნახლიჩი. **ნახირჩქაპო**, **ნოხირჩქაპო მიძლ. ენებ. წარს.** ხეთქის, ხლიჩის, პობის საფასური. **უხირჩქა**, **უა'უხირჩქა მიძლ. ვარე.** 'გა'უხეთქელი, 'გა'უხლიჩელი, 'გა'უპობელი. იხ. სოფუა.

ხარჩქენ-ი (ხარჩქენს) იგივეა, რაც **ხარჩქენი**, – ხარისხირა.

ხარჩქა (ხარჩქეას) სახელი **ხარჩქუნს** ზმნისა –ღრმად, ხრმა. **ვა შუნც**, ვართ ჭუნც, ბელი უპა ის თამი ხორცქუნც ე: *ქ. საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 83* – არ სვამს, არც ჭამს, შვი ბელი მას ასე ღუნცავს (ღურღინა).

ხარჩქალ-ი (ხარჩქალს) უღარუნე; ჩანჩხარი, ჩანჩხუნე; ჩხარუნე. **ჯგარო რე საქმე**, ჩუანიში ხარჩქალი შ ხუმა ისიმე – ქარგად არის საქმე, ქეაბის ჩხარუნის ხმა ისმის. **კილაში ხარჩქალი ხომ ვეგაგოიონებუნია**: *ხალხ. ხობს., I, გვ. 63* – ქარდლის (ქარდლის) ჩხარუნე ხომ არ გაეგოიონიაო.

ხარჩქალა (ხარჩქალაფას) იხ. ხარჩქალუა.

ხარჩქალა (ხარჩქალას) სახელი **ხარჩქალანს** ზმნისა –ქღარუნე, ჩანჩხარი, ჩანჩხური; ჩხარუნე. **ჭირქე(ნ) ირო ფუმა რდას**, ცალიორე ვე ვ ხარჩქალე უა: *ქ. საბუშ., ქხს., გვ. 141* – ქიქები ყოველთვის იყოს საეცე, ცარიელად არ აფხაეუნო (აწხარუნა, აულარუნა). **ჭიჭე კითის მაჭე მა, ძია გე მო ხარჩქალე მა**: *ქხს, I, გვ. 250* – ნეკი (პატარა თითი) მჭიკვა მე, მძივი (ულარუნა) მედიდა მე. **ლაგამი ქედაკინუ ხეს ღო ათეს ღე ხარჩქალე ვა**: *შ. ხუბ., გვ. 121* – ლაგამი მისცა (დააჭყირინა) ხელში და ეს 'და'აულარუნეო. // **გადატ.** გასუფთავება, გაკრილიება. **არბო კარლია გო ხარჩქალე უ** – ყველა ქეაბი გააკრილა (გაფხიკა). **ხარჩქალანს** (ხარჩქალა აულარუნა, უხარჩქალა უულარუნება, ნოხარჩქალა(ნ) აულარუნება

თურმე) გრძლ აელარუნებს, ახარუნებს. ოხარჭალუანს (ოხარაჲლუ აელარუნა, ახარუნა; შარაჲლუაჲ უელარუნებია, უხარუნებია) გრძლ აელარუნებს, ახარუნებს. უხარჭალუანს (უხარაჲლუ უელარუნა, უხარაჲლუაჲ უელარუნებია) გრძლ. სსხ. ქე. ო ხ ა რ ჭ ა ლ უ ა ნ ს ზმნისა - უელარუნებს, უჩანხურებს, უხარუნებს. იხარჭალე(ნ) (იხარაჲლუ შესაძლებელი ვახდა ელარუნე, ჩხარუნ-ჩხური; -;) გრძლ. შესაძლ. ერძ. ხ ა რ ჭ ა ლ ა ნ ს ზმნისა - შეიძლება იელარუნოს.

ახარჭალე(ნ) (ახარაჲლუ შეძლო ელარუნებინა, -; იხარაჲლუ(ნ) შესაძლებია ეელარუნა) გრძლ. შესაძლ. ერძ. უ ხ ა რ ჭ ა ლ უ ა ნ ს ზმნისა - შეუძლია აელარუნოს.

ოხარჭალაუფანს (ოხარაჲლუაჲ აელარუნებინა, შარაჲლუაჲჲ უელარუნებინებია, ნოხარაჲლუაჲ(ნ) აელარუნებინებდა თურმე) კუჲ. ო ხ ა რ ჭ ა ლ უ ა ნ ს ზმნისა - აელარუნებინებს.

მხარაჲლარი, მხარაჲლუაჲარი მიძლ. მოჲმ. მელარუნებელი, მხარუნებელი. ოხარაჲლარი, ოხარაჲლუაჲარი მიძლ. ერძ. მე. საელარუნებელი, სახარუნებელი.

ხარაჲლარი, ხარაჲლუაჲარი მიძლ. ერძ. წარს. გაელარუნებელი, გახარუნებელი. ნახარაჲლუ, ნახარაჲლუაჲი მიძლ. ერძ. წარს. ნაელარუნები, ნახარუნები. ნახარაჲლუარი, ნახარაჲლუაჲარი მიძლ. ერძ. წარს. ელარუნის, ჩხარუნის საფასური; ქვაბის გაფხეკის საფასური.

შარაჲლუ, შარაჲლუაჲი მიძლ. უარჲ. გაუელარუნებელი. იხ. ოხარჭალაია. ზღრ. ხარკალი; იჭრ. დახანჭალედა დასუფთავება, კარგად გარეცხვა, დაფერვა (ე. ძორ.).

ხარხ-ი (ხარხის) ხალხი. სქან სახენჭიფოსისა ხ ა რ ხ ი ს ი გალორენდლო ხ ა რ ხ ი ს ალორენდია: მ. ხუბ., გვ. 191 - შენს სახელწიფოჲოჲო ხალხი შენ გატყუებდა და შენ ხალხს ატყუებდიო. ენა ქეგაგე ხ ა რ ხ ი ქ ე ნ , შოუნჭეს ენეს: მ. ხუბ., გვ. 119 - ეს რომ გაიგო ხალხმა, ურტყეს ამათ. ხ ა რ ხ ი ს ქანშეუათუნა წყარმანკი ეო ფშინაფას: *ქ. სამეშ., ქხსს, გვ. 21* - ხალხს დამპრათებენ (გაურევენ) წყალმანკს და ვასივებს. თქვან მოულა... ხ ა რ ხ ი შ გურყუ გახარუნენ: *ქ. სამეშ., ქართ. ზღ., გვ. 97* - თქვენი მოსულა... ხალხის გულს გაახარებს. ზღრ. სახარხო.

ხარხ-ი (ხარხის) ძველბაჲური მებარული დომბა, - ჯეპირი (*ი. ყოუშ.*). კეთდებოდა ამგვარად: ასობდნენ ორ მესერს, გარდგარდმო აწყობდნენ ანახეთქებს (ხის ვანაპობს), შემდეგ გაუკეთებდნენ ქართხას. ზღრ. ჯებერი.

ხარხალ-ი (ხარხალ/რს) 1. ბანცალი, ბარბაცი; ხანხალი; ლასლასით სიარული. ქომიღეჲუ შური, დიოდლარო ქ ი გ ლ ე ბ ხ ა რ ხ ა ლ ე უ ქ - მიდგას სული, ეერეგრობით დებანცალო. მირონჭ ქალმოჭვიტიწო, იმე ი ლ ე ბ ხ ა რ ხ ა ლ ე , გიმე - გიმეტკარჩალე: *ქხს, I, გვ. 18* - ლმერთმა ჩამოგმყცა, ზევით ავხოხდი (ავფერთხი), ქვემოთ - ჩამოგტკრციალო. 2. ხამამალა სიცილი, - ხარხალი. ზღრ. ლა მ. ხარხალე: ოხარხალე ხმაურით დულილი (*ნ. ბარი*).

ხარხალა (ხარხალას) იგივეა, რაც ხ ა ხ ა ლ ა , - ალალი, გულმარიალი. ხარხალა კოჩი ალალი კაცი.

ხარხარაი(ი) *იხვ.* ფხეხაგაჲმლილად. მიკოთუნა დო ხ ა რ ხ ა რ ა ი ა თ ქიგელითუ- ნანია: *მ. ხუბ., გვ. 126* - მობრუნდებიან და ფეხებგამოლილად დიდგებიანო.

ხარხაჲი (ხარხაფის) ღრმა ბეჩოში ეოხის შეყუფა და იქითაქით ქენვა თევზის გამოდენის მიზნით. ზღრ. ტომონ. ოხარხაჲუ (*ქ. ცხადე, კატალი., გვ. 44*).

ხარხაჲი (ხარხაჲის) ხორხორი, ხარხარი. ქიგებგონი ძიყა-ხ ა რ ხ ა შ ი : *ყა ზყ., 6.06.1930, გვ. 3* - გვიგონე სიცილ-ხარხარი. ორე ბორა დო ხ ა რ ხ ა შ ი : *ყა ზყ., 11.04.31, გვ. 3* - არის სიმღერა და ხარხარი; იხ. ხარხარი; ხორხორი.

ხარხაჲი (ხარხაჲის) იგივეა, რაც ხ ა რ ხ ა შ ი , - 1. ხამამალალი, გულიანი სიცილი, - ხარხარი. გ ო ხ ა რ ხ ა ჲ უ გეჲუნას - გადიხარხარა გემრიელად. ხარხაჲანს (ბოხარაჲუა გადიხარხარა, ბუშარაჲუა გადაუხარხარებია, ბონოხარაჲუა(ნ) გადიხარხარებდა თურმე) გრძლ. ხარხარებს. 2. ჩხრიალი (წყლოსა). შელახაჲენს, მ ე ხ ა რ ჩ ა ლ ა ნ ს - მითამაშებს, მიჩხრიალებს (წყალი).

ხარხაჲი (ხარხაჲის) იგივეა, რაც ხ ა რ ხ ა ჩ ი , - ხარხარი, ხორხორი. ხარხაჲანს (ბოხარაჲუა გადიხარხარა, ბუშარაჲუა გადაუხარხარებია, ბონოხარაჲუა(ნ) გადიხარხარებდა თურმე) გრძლ. ხარხარებს, ხორხორცობს. ზღრ. კარკაცი; დარდაცი.

ხარხაჲი (ხარხაჲის) იგივეა, რაც ხ ა რ ა ხ ე ნ ი ; ხ ა რ ხ ი ² - ლომამსხვილი ხეპინაპანს, ჯეპირი (*ქ. ქარ.*). იხ. ხერხალი, ხორხალი.

ხარხაჲი, ხარხაჲი (ხარხაჲის) ჯურძინის სანჭური მოწყობილიჲა, - ნეხანი, ხარხანი. იყენებენ ჭაჭისნად ნენის გამოსაწურადც. აქვს შემდეგი ნაწილები: როჲუ, ოსტეჲ, ლერი, ლელო, სქიბუ. ზღრ. იჭრ. ხარხიში, ხარხინი ლენის სანურავი მანქანაა, ნბერი, ნქებერი (*ე. ძორ.*). იხ. ხარხინუა.

ბარხინელ-ი (ბარხინელ/რს) *მიძღ. ერებ. წარს.*
ხარხინანს ზმნისა - გამონუსრული
(ხარხინი).

ბარხინუა (ბარხინუას) სახელი ხარხინანს
ზმნისა - ხარხინიტი გამონუსრუა. ამსერი
ცურძენს დო უხარხინანქ - ამელამ
ყურძენს გამოენურავ (ბარხინი).
ხარხინანს (წოხარხინუა გამონურა, წოხარხინუა
გამონურავს, წოხარხინუა(მ) გამონურავდა
თურმე) *გრძლ. წურავს ხარხინოა.*
უხარხინანს (წოხარხინუა დაუნურა, წოხარხინუა
დაუნურავს) *გრძლ. სახს. ქვ. ხარხინანს*
ზმნისა - წურავს, ხრახნის (ყურძენს).
იხარხინუ(ვ) (წოხარხინუა დაინურა,
წოხარხინუა(ვ) დაუნუროლა) *გრძლ. ერებ.*
ხარხინანს ზმნისა - იწურება (ბარხინი).
ახარხინუ(ვ) (წაახარხინუა დაწურა,
წოხარხინუა დასწურავს) *გრძლ. ერებ.*
უხარხინანს ზმნისა - ეწურება (ბარხინი).
იხარხინე(ნ) (წოხარხინუა შესაძლებელი გახდა
გამონურავ, -, -) *გრძლ. შესაძლ. ერებ.*
ხარხინანს ზმნისა - შეიძლება დაინუროს,
დაიხარხინოს (ყურძენი).
ახარხინე(ნ) (ახარხინუა შეძლო დაწურა, -,
წოხარხინინა(ნ) შესაძლებია ხარხინიტი
გამონურავ) *გრძლ. შესაძლ. ერებ.*
უხარხინანს ზმნისა - შეუძლია დაწუროს,
დახარხინოს ხარხინის მეშვეობით (ყურძენი).
ოხარხინაფუანს (წოხარხინაწაწა აწურვინა,
წოხარხინაწაწა უწურვინებია, წოხარხინაწაწა(ნ)
აწურვინებდა თურმე) *კაუზ. ხარხინანს*
ზმნისა - აწურვინებს, ახარხინინებს (ყურძენს).
მახარხინალი *მიძღ. მოქმ.* ხარხინიტი მწურავი
(ყურძენის).

წოხარხინალი *მიძღ. ერებ. მე.* სანური ხარხინის
საშუალებით.

ხარხინალი *მიძღ. ერებ. წარს.* 'ვა'მონურული
ხარხინიტი.

ნახარხინა *მიძღ. ერებ. წარს.* ნანური ხარხინიტი.
ნახარხინაწაწა *მიძღ. ერებ. წარს.* ხარხინიტი
გამონურვის საფასური.

ხარხინელ-ი (ხარხინელ/რს) იგივეა, რაც
ხარხინელე, - *მიძღ. ერებ. წარს.*
ხარხინელეანს ზმნისა - მიხატულნი. // *გადატ.*
მოჩუქურთმებელი, აჭრელებელი. საქორთუო
რე თუ მხარე თამს სქებაშე ხარხინელედი:
ქსს. 1, გვ. 313; მასალ., გვ. 18 - საქართველო
არის ეს მხარე ასე ლამაზად მოჩუქურთმებული
(მოხატული). *ონანგერი ხარხინელედი:*
ქ. სამეშ., ქსს., გვ. 24; - უნაგირი (ნაირფერად)
მოხატული.

ხარხინელი (ხარხინელისა) ლამაზად
(ნაირფერად) მიხატული. ხარხინელია
ჯალღვი მოხატული ხეები.

ხარხინელე (ხარხინელეს) სახელი
ხარხინელეანს ზმნისა - მიხატვა;
მიხატურთმება (ლამაზად, ნაირფერად).
ხარხინელეანს (წოხარხინელეა მოხატვა ნაირფერად
და ლამაზად, წოხარხინელეა მოუხატავს,
წოხარხინელეა(მ) მოხატავდა თურმე) *გრძლ.*
ნაირფერად და ლამაზად ხატავს, აჩუქურთმებს.
იხარხინელეანს (წოხარხინელეა დაიხატა,
წოხარხინელეა დაუხატავს) *გრძლ. სათვ. ქვ.*
ხარხინელეანს ზმნისა - იხატავს,
იჩუქურთმებს თავისას.
უხარხინელეანს (წოხარხინელეა დაუხატა,
წოხარხინელეა დაუხატავს) *გრძლ. სახს. ქვ.*
ხარხინელეანს ზმნისა - უხატავს,
უჩუქურთმებს.
იხარხინელე(ნ) (წოხარხინელეა შესაძლებელი გახდა
დახატვა, -, -) *გრძლ. შესაძლ. ერებ.*
ხარხინელეანს ზმნისა - შეიძლება დაიხატოს,
მოჩუქურთმდეს.
ახარხინელე(ნ) (ახარხინელეა შეძლო დაეხატა, -,
წოხარხინელე(ნ) შესაძლებია დაეხატა) *გრძლ.*
შესაძლ. ერებ. უხარხინელეანს ზმნისა -
შეუძლია დახატოს.
ოხარხინელეაფუანს (წოხარხინელეა ახატვინა,
წოხარხინელეაწაწა უხატვინებია, წოხარხინელეაწაწა(ნ)
ახატვინებდა თურმე) *კაუზ. ხარხინელეანს*
ზმნისა - ახატვინებს, აჩუქურთმებინებს.
მახარხინელეა *მიძღ. მოქმ.* 'მო'მხატველი.
წოხარხინელეა *მიძღ. ერებ. მე.* 'მო'სახატავი.
ხარხინელეა *მიძღ. ერებ. წარს.* 'მო'მხატველი.
ნახარხინელეა *მიძღ. ერებ. წარს.* 'მო'სახატავი.
ნახარხინელეაწაწა *მიძღ. ერებ. წარს.* 'მო'მხატვის,
მოჩუქურთმების საფასური.
წოხარხინელეა *მიძღ. უარე.* 'მო'უხატავი.

ხარხინელი-ი (ხარხინელელ/რს) *მიძღ. ერებ. წარს.*
ხარხინელეანს ზმნისა - იგივეა, რაც
ხარხინელედი, - მიხატული
ნაირფერად; სხსნიამონოდ
მიღწერაღადაული.

ხარხინელი (ხარხინელისა) იგივეა, რაც
ხარხინელია, - ნაირფერად მიხატული.

ხარხინელი (ხარხინელესა) იგივეა, რაც
ხარხინელია.

ხარჯ-ი (ხარჯის, ხარს) ხარჯი. დიდხ ხარჯი
ულულე - დიდი ხარჯი ჰქონდა. *შქრ. ლაზ. ხარჯე*
ხარჯი, გასავალი (*ნ. ძარი*).

ხარჯება (ხარჯებას) სახელი ხარჯენს ზმნისა -
ხარჯება. ბრელი მუთუნი ვ ხარჯე ა ვ
ჩქიმოვავ: *მ. ზემ., გვ. 39* - ბევრი რამე არ
დაბარჯო ჩემთვისო. წყაროში მეტ მუთუნს
ვატო ხარჯე ვ ბაფუანთია: *მ. ზემ., გვ. 106* -
წყლის მეტს არაფერს დაგაბარჯვინებო.
ხარჯენს (წაბარჯ დაბარჯავ, წაბარჯება
დაუბარჯავს, წოხარხინელეა(მ) დაბარჯავდა

თურქმე) *გრძმ.* ხარჯავს.
 ახარჯენს (წახარჯე დაახარჯე, წახარჯება
 დაუხარჯავს) *გრძმ.* ახარჯავს; ხარჯავს.
 იხარჯებუ'უ' (წიხარჯე/წიხარჯე დაიხარჯე,
 წახარჯება/წარჯე) დახარჯულა) *გრძლფ. ენებ.*
 ხ არ ჯ ე ნ ს ზნისა - იხარჯეს.
 ახარჯებუ'უ' (წახარჯე დაეხარჯე, წახარჯება
 დახარჯვია) *გრძლფ. ენებ.* უ ხ არ ჯ ე ნ ს ზნისა
 - ეხარჯება.
 იხარჯე (წ/იხარჯე/ინე) (იხარჯე/იხარჯე/ინე
 შესაძლებელი ვახდა 'და'ხარჯვა, -, -) *გრძლფ.
 შესაძლ. ენებ.* ხ არ ჯ ე ნ ს ზნისა - შეიძლება
 'და'ხარჯვა (// და'იხარჯოს).
 ახარჯე (წ/აიხარჯე/ინე) (აიხარჯე/აიხარჯე/ინე
 შეძლო 'და'ეხარჯე, -, წინიხარჯება) (წ
 შესძლებია დაეხარჯა) *გრძლფ. შესაძლ. ენებ.*
 უ ხ არ ჯ ე ნ ს ზნისა - შეუძლია და'ხარჯოს.
 იხარჯებთაჟუნს (იხარჯებაჟუნს ახარჯვინა,
 წიხარჯებაჟუნს უხარჯვინებია, წიხარჯებაჟუნს
 ახარჯვინებდა თურქმე) *კაუზ.* ხ არ ჯ ე ნ ს
 ზნისა - ახარჯვინებს.
 მახარჯებელი მიზე. მიზე მხარჯავი, მხარჯველი.
 იხარჯებელი/სახარჯე მიზე. ენებ. მყ. სახარჯი.
 ხარჯებელი მიზე. ენებ. წარს. 'და'ხარჯული.
 ნახარჯი, ნახარჯება მიზე. ენებ. წარს. სახარჯი.
 ნახარჯმარი, ნახარჯებამარი მიზე. ენებ. წარს.
 ხარჯვის საფასური.
 უხარჯე, უწახარჯე, უწახარჯება მიზე. უარყ.
 'და'უხარჯავი. შტრ. ლაზ. ხარჯე: ბხარჯეუყ
 ეხარჯავ (ნ. მარი).

ხსენი-ი-ი (ხსიათის) ხსენი-ი-ი. ვეგერე
 ხ ს ი ა თ ი ს - არ დგას ხსიათზე, -
 უხსიათოდა.

ხსენი-ი-ი, ხსენი-ი, ხსენი (ხსი/გლას, ხსლას) -
 გვირდო. ქომონჯე ქე ხ ს ი ლ ა მ გებახე:
ი. ყოფშ, გვ. 13 - ქმარმა გვერდი გაუტეხა.
 გვიმოციოთუ ხ ს ი ლ ა ს : *ქსს, I, გვ. 142* -
 გამოციოდა (გამოაღწია) გვერდში. ბოშეფი
 ელაშირენა ხ ს ს გ ლ ა ს ი ა - ბიჭები მიდგანან
 გვერდზეო. ათაურე ოკო მიკასოფას
 ხ ს ს ი ლ ა თ ე ნ ი , მეთია ხ ს ს გ ლ ა შ ე
 მუკულუე: *შ. ნუბ., გვ. 123* - აქედან რომ უნდა
 მიგალოფოს გვერდით, მეორე გვერდიდან
 მოუარა. ზინჟას ხ ს ს ლ ა ჩუთხინე: *ქსს, I, გვ.
 20* - ჭინჭარქას გვერდი გამოვიცალე. ხ ს ს -
 ლ ა ს გიღმობუ მოჭკალილი: *ქსს, I, გვ. 173* -
 გვერდზე მკიდია მოჭკალილი. ხ ს ს ლ ე მ ს მიღე
 ირო ჭვალა: *ქსს, I, გვ. 81* - გვერდებში მიქეს
 მუდამ მჭვალი. 0 ხსილამი ართა გვერდის
 აქცევა, - *გადატ.* ანგარობის გაუნწევია. თიში
 წარაგაღუმე ხ ს ს ი ლ ა ვეირთენე - იმის
 ნათქვამს გვერდს ვერ აუტყვე (არ შეიძლება
 ანგარიში არ გაუწიო). შტრ. ძგა.

ხსენი-ი-ი, ხსენი-ი-ი *ზგზ.* გვირდოთ, გვირდო.
 უნამო ბოში ხ ს ს ი ლ ა ს ქალევირეუ -
 უფროსი ვაფი გვერდზე დაიყენა.

ხსენი-ი-ი/ხსენი-ი-ი *ზგზ.* გვირდოდა.
 ხ ს ს ი ლ ა შ ე მოურს ბალაბი - გვერდიდან
 მოდის ჩირქი.

ხსენი-ი-ი-ი *ზგზ.* გვირდოდა, გვირდ-
 გვირდ. ხ ს ს ი ლ ა - ხ ს ს ი ლ ა ს ოკო
 ალურდით ართიანს - გვერდიგვერდ უნდა
 ვედგეთ ერთმანეთს.

ხსენი-ი-ი (ხსიობას) საყვარლად ყოფნა, - ხსენი-ი,
 საყვარლად. მაფამ ხ ს ს ო ბ ა ს ჭკალევი
 ჩილოდა უჯენია: *თ. სახოკ., გვ. 252* - მეფის
 ხსიობას (საყვარლობას) მჭედლის ცოლობა
 სჯობიაო.

ხსენი-ი-ი (ხსი პარკის) - პირველი ხარისხის
 პარკი (*მსაღებო, ქ. II, ნაწ. II, გვ. 230*). შტრ.
 დომბალა პარკი.

ხსენი-ი (ხსენი) *იხ.* ხსილდა.

ხატი-ი (ხაგის) - ხატი. ხ ა ტ ი ქ თქუა: *ა. ცაფ., გვ.
 130* - ხატმა თქვაო. ხ ა ტ ი ს ქვეითამამესია
 დო ფიციმ ცოთამა ქულუჭყყისა: *ხაღ. ხ. სიძრ., I,
 გვ. 182* - ხატს გაუთმამდენდ და ნაფოტის
 სრულა დაუწყესო. ჩხორო ხ ა ტ ი ქ
 გიგაჭყორუა: *თ. სახოკ., გვ. 265* - ცხრა ხატი
 გაგინერესო.

ხატი-ი (ხაგალის) - დედა ღორის ღრუჭენი
 (*შ. ძძ., II, გვ. 158*).

ხატი-ი (ხაგალუას) სახელი ხ ა ტ ა ლ ა ნ ს
 ზნისა - I. ღრუჭენი. მუჭო ხეანჯი
 უ ხ ა ტ ა ლ უ ა ნ ს ცორსინი, თენა ხოლო თემი
 იქსუ - როგორც კერატი უღრუჭუნებს დედალ
 ღორს, ისიც ისე იქცევა. კემი უ ხ ა ტ ა ლ უ ა ნ ს
 ცორ ღეს - კერატი უღრუჭუნებს დედალ
 ღორს. 2. ძლიერ-ძლიერ არსებობა,
 ბაჭირბაჭირი ყოფნა, უკანასკნელ წუთებში
 ყოფნა. მური კისერს ცო ხ ა ტ ა ლ უ , ამარ-
 ამარი გემალე - სული კისერზე აქვს
 მობეჯინილი, აგერ-აგერ ამოძვრება. 3. რისხამ
 (*მგ., უღლის...*) თავისუფლად ტრიალი.
 ჩხოურს უღე ტ ა ხ ა ტ ა ლ უ - ძროხას უღელი
 თავისუფლად აქვს (ტრიალებს).

ხატი-ი (ხაგუს) *იხ.* ხანტუა.

ხატი-ი (ხაგუჯას) *იხ.* ხახუჯა.

ხატი-ი (ხაგას) იგივეა, რაც ხუალა, - მოგება,
 შიშა. ხ ა ტ ა ს ქიდიჭყანს თხალო მხურინი,
 ოკო ცხენწყალა - მოგებას რომ დაინწყება თხა
 და ცხენი, უნდა ხელმეწყობა. ჩხოურე გინი
 ქ ო ხ უ ე - ძროხამ ხო მოიგო. წყირს აქელმს
 გ ე ი ო ხ ა ტ უ ა ნ ს ი ა - რწილს აქელმს
 მოაგებინებს (ამობინებსო). *იხ.* უხაფუ.

მოხარულა) *გრდუ. ენებ.* ხაშუნს ზმნისა – იხარებდა.

ახაშუქუ(ნ) (აახაშუ მოეხარა, ლოხაშუ მოხარულია) *გრდუ. ენებ.* უხაშუნს ზმნისა – ეხარებდა.

იხაშენ(ნ) (იხაშუ შესაძლებელი გახდა 'მო'ხარეშა, -, -) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* ხაშუნს ზმნისა – შეიძლება 'მო'ხარეშოს.

ახაშენ(ნ) (ახაშუ შეძლო 'მო'ეხარა, -, ლოხაშაშენ(ნ) შესაძლებელია მოეხაროს) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* უხაშუნს ზმნისა – შეუძლია მოხარეშოს.

ოხაშაშუანს (ოხაშაშუ ახარეშინა, შაშაშაშუ უხარეშინებია, ნოხაშაშაშენ(ნ) ახარეშინებდა თურმე) *კაუზ.* ხაშუნს ზმნისა – ახარეშინებს. მახაშალი მიძლ. მოეშ. მხარეშველი.

ოხაშალი მიძლ. ენებ. შე. სახარეშაქი.

ხაშლი მიძლ. ენებ. წარს. 'მო'ხარეშული.

ნახაშ მიძლ. ენებ. წარს. ნახარეშ.

ნახაშაშალი მიძლ. ენებ. წარს. ხარეშის სათესურ.

უხაშაშ მიძლ. უარე. 'მო'უხარეშავი.

ხარალ-ი (ხარალ/რს) ღრინაცელი, ღრეოპა (ქ.ჭარ.). შქესურს სიკოიამე ქუდეს ხაჩალი ისიმედელ – შულამეს სიკოის სახლიდან ღრინაცელი ისმდელ. შეიძლია კათაში ხაჩალი რე – მთერალი ხალხის ღრინაცელია.

ხარქილ-ი (ხარქილ/რს) იგივეა, რაც ხარქილი, - მიძლ. ენებ. წარს. ხარქუნს ზმნისა – 'გა'თოხნილი. ხარქილი ყვანა – გათოხნილი ყანა. შერ. ლაზ. ხარქერი ამოთხრილი (ნ. მარი).

ხარქუა (ხარქუას) იგივეა, რაც ხარქუა, - სახელი ხარქუნს ზმნისა – თოხნა. ბერგი ქომუჩასენი, ძალამი ხარქუა მიჩქუნია: *ი. ყოფშ., გვ. 179* – თოხი რომ მომცა, კარგი თოხნა ვიცოი. ვახარქე, ვაგაყე: *ი. ყოფშ., გვ. 182* – არ გათოხნი, არ მოგიგა (მოსავალი). ირ წანას ვახარქუნქ თაქ სიმინს: *მ. ხუბ., გვ. 23* – ყოველ წელს ვოხნი აქ სიმინდს. შა ღლას ვაში ხარქუნ დო ვართ მახარქენ დო მუ ფეჩინა: *მ. ხუბ., გვ. 154* – მე არასოდეს არ მიოხნინა და არც შემიძლია ვოხნო და რა უქნა. ჩქუ ხარქუნთ ქობალსია: *ი. ყოფშ., გვ. 167* – ჩვენ ვუთოხნით პურსო.

ხარქუნს (ბოხაშაშ გათოხნა, ბაშაშაშ გაუთოხნია, ბოხაშაშენ(ნ) გათოხნიდა თურმე) *გრდუ.* თოხნის. იხარქუნს (ბოხაშაშ გათოხნა, ბაშაშაშ გაუთოხნია) *გრდმ. სათავ. ქვ.* ხარქუნს ზმნისა – თოხნის თავისას.

უხარქუნს (ბაშაშაშ გაუთოხნა, ბაშაშაშ გაუთოხნია) *გრდმ. სასხ. ქვ.* ხარქუნს ზმნისა – უთოხნის.

იხარქუქუ(ნ) (ბოხაშაშ გათოხნა, ბოხაშაშ ლარენ(ნ) გათოხნილა) *გრდუ. ენებ.* ხარქუნს ზმნისა – თოხნებდა.

ახარქუქუ(ნ) (ბაახაშაშ გათოხნა, ბოხაშაშაშ გათოხნია) *გრდუ. ენებ.* უხარქუნს ზმნისა – ეთოხნება.

იხარქენ(ნ) (იხარქუ შესაძლებელი გახდა 'ვა'თოხნა, -, -) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* ხარქუნს ზმნისა – შეიძლება 'ვა'თოხნა (// 'ვა'თოხნოს).

ახარქენ(ნ) (ახარქუ შეძლო 'ვა'თოხნა, -, ბოხაშაშაშენ(ნ) შესაძლებელია 'ვა'თოხნა) *გრდუ.*

შესაძლ. ენებ. უხარქუნს ზმნისა – შეუძლია გათოხნოს.

ოხარქაშუანს (ოხაშაშაშუ ათოხნინა, შაშაშაშაშუ უთოხნინებია, ნოხაშაშაშენ(ნ) ათოხნინებდა თურმე) *კაუზ.* ხარქუნს ზმნისა – ათოხნინებს.

მახარქალი მიძლ. მოეშ. მთოხნელი.

ოხარქალი მიძლ. ენებ. შე. სათოხნი.

ხარქალი მიძლ. ენებ. წარს. 'ვა'თოხნილი.

ნახარქ მიძლ. ენებ. წარს. ნათოხნი.

ნახარქალი მიძლ. ენებ. წარს. თოხნის საფასური.

უხა'უხარქ მიძლ. უარე. 'ვა'უთოხნელი. იხ.

ოხარქეუ, ოხარქეუმი; შერ. ლაზ. ხარქ, ხაშქ; ოხარქე, ოხაშქე თოხნა (ნ. მარი).

ხასა (ხაცეს) იგივეა, რაც ხაცეცი.

ხასამ-ი (ხაცეცის) იგივეა, რაც ხათეცი, - პატარასლი. ხაცეცი გეგმეყონეს ცხენს: *მ. ხუბ., გვ. 40* – პატარასლი ჩამოიყვანეს ცხენიდან. თოქ იყუუ ხაცეციქ: *მ. ხუბ., გვ. 220* – ის შეიქნა პატარასლი. შერ. მოჭყულუ.

ხასი-ი (ხაცეცის) საბახალწო საუზმა (ი. ყოფშ.). შომა დილის საუზმა (ქ.ჭარ.). შერ. იბრ., გურ. ხაცეცი შობას ადრე, გათენებდელ ოჯახის წევრთა საუზმა (ქ.ჭარ.). პირველი საუზმე გახსნილების შემდეგ (ა. ღლ.).

ხანა (ხაწას) იგივეა, რაც მარწვინიში თასი, - მანწინს დედა, მანწინს თისლი (ი. ყოფშ., ქ.ჭარ.); სიმძაშაშ (დ. ფოფი).

ხაპა-მაპა (ხაჭა-მაჭას) წერილ-წერილი (რალაქ), წერილმანი.

ხაპაშური (ხაჭაშურს) ხაჭაშური.

ხაპარუა (ხაჭარუას) იგივეა, რაც ხეჭერუა, - ფხატანა; ფხაქა. კარლილაში ხაჭარუაში // ხეჭერუაში ხმა ირჩილენ – ქვაბის ფხეცის ხმა ისმის.

ხაპარა (ხაჭარეას) ზოილ. კიპორჩხალა; პატარა შრალი შრინეშალი. შერ. ლაჭაჭია.

ხაპო (ხაჭოს) ხაპო.

ხაპუქალი (ხაჭუქელ/რს) მიძლ. ენებ. წარს.

ხუჭუჭანს ზმნისა – მიმოქმინი. კოდა გოხაჭუჭელი რე: *მასალ., გვ. 62* – კედელი მოოჭვილია (მოხატულია).

ხაპუი (ხაჭოკიას) შრალი.

ბაჰუჰუ (ბაჰუჰუას) სახელი ხაჭუჭიანს ზმინას – მოქმედა; მოქმედა. ოქროში ძაღვით – მოხა ხაჭუჭი ეთი სქვათი ნაჭარეფი – ოქროს ძაღვით მოეჭარეფის ლამაზი ნაწერები. ეჰუ, პერო, მიოტე სკანობურა ხაჭუჭიან: *შ. მეტ. გვ. 175* – ჰე, კალამო, მიატოტე შენებური ქარგვა. ხაჭუჭიანს (წონაჰუაჰუ მობორო, ლამაზად მოქარგა; წუნაჰუაჰუ მოურთავს ლამაზად; წუნაჰუაჰუ(ნ) კობხად მობოროდვად, მოქარგადვად თურმე) *გრძმ. ლამაზად რთავს, ქარგავს. ინახუჭიანს (წონაჰუაჰუ მობორო; წუნაჰუაჰუ მოურთავს, მოუკანაზავს) გრძმ. სათაე. ქე. ხაჭუჭიანს ზმინას – ირთავს, იკანაზავს თავისას.*

უხაჭუჭიანს (წუნაჰუაჰუ მოურთო, მოუკანაზავ; წუნაჰუაჰუ მოურთავს, მოუკანაზავს) *გრძმ. სასხ. ქე. ხაჭუჭიანს ზმინას – უკანაზავს, ურთავს ლამაზად.*

ინახუჭუქუ(ნ) (წონაჰუაჰუ მობორო, მოიკანაზავ; წუნაჰუაჰუ(ნ) მოიკანაზავს, მობოროდვად ლამაზად) *გრძმ. ენებ. ხაჭუჭიანს ზმინას – ირთევბა ლამაზად, იკანაზებბა.*

ინახუჭუქე(ნ) (წუნაჰუაჰუ შესაძლებელი ვახდა ლამაზად 'მობოროთა, 'მოქარგავს; –; –) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. ხაჭუჭიანს ზმინას – შეიძლება 'მობოროთა, 'მოქარგება, 'მოქარგება.*

ასახუჭუქე(ნ) (ასახუაჰუ შეძლო 'მობოროთო, 'მოქარგო ვა ლამაზად; –; მონაჰუაჰუ(ნ) შესაძლებელი მობოროთო, მოეჭარგა) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.*

უხაჭუჭიანს ზმინას – შეუძლია ლამაზად 'მობოროთს, 'მოქარგოს; 'მოქარგოს.

ოხაჭუჭუჭუფუანს (ოხაჰუაჰუაჰუ ართვევინა ლამაზად, უხაჰუაჰუაჰუ ურთვევინებია, წონაჰუაჰუ(ნ) ართვევინებდა თურმე) *კაუზ.*

ხაჭუჭიანს ზმინას – ართვევინებს ლამაზად, აქარგვინებს; ახუჭუჭუქე(ნ) ინებს.

მანაჰუაჰუ(ნ) *მიძლ. მიქლ.* 'მობოროთელი, 'მოქმემაზველი, 'მოქმეხუჭუჭებელი.

ოხაჰუაჰუ(ნ) *მიძლ. ენებ. მე.* 'მობოროთელი.

საჰუაჰუ(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'მობოროთელი, 'მოქარგული.

ნახაჰუაჰუ(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'მობოროთი, 'მონაქაზმი.

ნახაჰუაჰუ(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'მობოროთის, 'მოქარგვის საფასური.

უხაჰუაჰუ(ნ) *მიძლ. უარე.* 'მობოროთელი, 'მოქარგვის, 'მოქმეხუჭუჭებელი.

ხახალა (ხახალას) იგივეა, რაც ხარხალა, – ალალი, კეთილი, უეშაჰუო, ხეთირანი, ხალაზი. ხახალა კობი ალლი (კეთილი) კაცი.

ხახანი (ხახანის) იგივეა, რაც ხარხანი, – ხარხანი. *შდრ. ლაღაზი; ხორხოზი.*

ხახილ-ნი, ხახირ-ნი (ხახილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს. ხახუნს ზმინას – 'გაფატრული, გაჭრილი (მეცელი).

ხახუნ (ხახუნას) სახელი ხახუნს ზმინას – 'გაფატრება; 'გაჭრა მშტლინა. საშოთ გოხახუნ – დანი გაფატრა.

ხახუნს (მონახუნ გაფატრა, მონახუნ გაფატრავს, მონახუნ(ნ) გაფატრავდა თურმე) *გრძმ. ფატრავს (მეცელს).*

უხახუნს (მონახუნ გაფატრა, მონახუნ გაფატრავს) *გრძმ. სასხ. ქე. ხახუნს ზმინას – უფატრებს.*

ინახუნ(ნ) (მონახუნ გაფატრა, მონახუნ(ნ) გაფატრულია) *გრძმ. ენებ. ხახუნს ზმინას – იფატრებს.*

ახახუნ(ნ) (მონახუნ გაფატრა, მონახუნ გაფატრულია) *გრძმ. ენებ. ხახუნს ზმინას – ეფატრებს.*

ინახუნ(ნ) (ინახუნ შესაძლებელი ვახდა 'გაფატრება, –; –) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. ხახუნს ზმინას – შეიძლება 'გაფატრის.*

ახახუნ(ნ) (ახახუნ შეძლო 'გაფატრება, –; მონახუნ(ნ) შესაძლებელი ვახდა 'გაფატრულია) *გრძმ. შესაძლ. ენებ. უხახუნს ზმინას – შეუძლია 'გაფატრის.*

ოხახუნ(ნ) (ოხახუნ აფატრინა, უხახუნ(ნ) უფატრინებია, მონახუნ(ნ) აფატრინებდა თურმე) *კაუზ. ხახუნს ზმინას – აფატრინებს.*

მანახუნ(ნ) *მიძლ. მიქლ.* 'გაფატრავი.

ოხახუნ(ნ) *მიძლ. ენებ. მე.* 'გაფატრავი.

მონახუნ(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* გაფატრული.

ნახახუნ(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გაფატრავი.

ნახახუნ(ნ) *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გაფატრის საფასური.

უხახუნ(ნ) *მიძლ. უარე.* 'გაფატრავი.

ხახუნ(ნ) (ხახუნელის) *მიძლ. ენებ. წარს.* ხახუნ(ნ) ზმინას – მოხახუნ(ნ), – ხახუნ(ნ). *შდრ. ჭარჭული; ხანჭული.*

ხახუნ(ნ) (ხახუნელის) იგივეა, რაც ხანჭუნა, – ხანჭუნა, – მოხახუნ(ნ), – მოხახუნ(ნ), მოქარგვა, მოქარგვა.

ხახუნ(ნ) (ხახუნელის) იგივეა, რაც ხაჭუჭიან, – მოქარგვა, მოქარგვა; მოქარგვა.

ხახილ-ნი (ხახილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს.) ხახილ(ნი) ზმინას – 'გაფატრული, გაჭრილი (მეცელი).

ხახილ-ნი (ხახილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს.) ხახილ(ნი) ზმინას – 'გაფატრული, გაჭრილი (მეცელი).

ხახილ-ნი (ხახილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს.) ხახილ(ნი) ზმინას – 'გაფატრული, გაჭრილი (მეცელი).

ხახილ-ნი (ხახილ(რს) მიძლ. ენებ. წარს.) ხახილ(ნი) ზმინას – 'გაფატრული, გაჭრილი (მეცელი).

ხაჩაძე (ხაჯაძეს) ხსენი; პირველად
გამონათქვამილი ხშირი და მოყვითალო რძე,
- ნაპირველა.

ხაჩაძე (ხაჯკოლას) მოგან. თითქმის ხანძარველა
(ა. ძე).

ხმ (← ხელ) (ხეს; მრ. რიცხ. : ხელ-ფეხი ხელები) 1.
ხელი. ხე ხეს ბონუნჯიად ღირსილოლი ჰყი
- ხელი ხელს ბანსო და ორივე პირს. ხე თ
ქუკუბუ: *ქსს, I, გვ. 227* - ხელით უკავია. ქირი
ქვეუხე ხე შა : *ბ. ზმ., გვ. 7* - ქირი (კი) უზის
ხელზე. 2. სახმარი ნიშნობისი კაპაშული.
ართი ხე ბარგი (ჭანსამოსი) უღუღუ - ერთი
ხელი ტანსაცმელი ჰქონდა. ართი ხე ნორჩალი
ქემჩენის ბითო - ერთი ხელი ქვეშაგები მისცეს
მითოდ. 3. ხამო, რუმელსატ შურაქალი (ან
სხვა რამე) მისცემს ხომეპ ღვინოს. ღვინს
მუღდამორენი ხე უღუ - ღვინოს რაღაცისაა
გემო (ხელი) აქეს. *შფრ. იმერ. ხელი სუნი*
(*გ. ძერ.*). 4. ასული, ძალი. მინ შიანსა
და დ (ი) ხე ცირა ნინუტას; *ქსს, I, გვ. 138* - ვინ
მომცემს დადიანის ასულს (// ქალს) ნინუტას.
მარას ქილოხვად ჩიქვანი ხე ლუნჯე; *ქსს, I,*
გვ. 223 - გზაზე დახვდა ჩიქვანის ასული ლუნა.
ჩემხე მუნაღელი ჩემხე ქ ოჯკომუა:
ხალს. სიძრ., I, გვ. 162 - ჩემის ქალის მოჭანილი
ჩემის ქალმა შეჭამო. *შფრ. ვურ., იმერ. ხე, ფხე*
ასული, ქალი; მხეველი (გ. ძერ.). 5. იგივეა, რაც
ხელა, - ხნის. ჩქინი ხე კათა რუსეთიშა
მეყუადეს - ჩვენი ხნის ხალხი რუსეთში
მიჰყავდათ. კოლექტივიშა მიშუღა ჩქენი ხე
კოჩიშო მუ ჩინი რე; *გა ზაყ., 16.03.1930, გვ. 3* -
კოლექტივიშა შესულა ჩვენი ხნის კაცისათვის რა
ჩინია!. *ნ. იბ. ხუნა; ხე ზის.* 0 ხე ხეს ბონუნს
ხელი ხელს ბანს, - *გადატ.* ეხმარება, ხელს
უნყობს. 0 ხე გიბობოხუ ხელი დაიბანა, - *გადატ.*
პასუხისმგებლობა მოიხსნა. 0 პოჯიშა ხე
გიათფორე პირზე ხელს არ აფარებენ, - *გადატ.*
ვერ გაჩუღდება. 0 ხე გაჩაწყვეუხუ ხელი
გაქსნება, - *გადატ.* მოქმედების თავისუფალი
საშუალება მიეცემა. 0 ხე ღო კუჩიქ აკაკიორე
ხელ-ფეხი შეეკრა, - *გადატ.* ხელი შეშალა.
0 ი კოს მუ ხე უღუ ე ამბეს იმ კაცს რა ხელი
აქეს ამ საქმეში, - *გადატ.* იმ კაცს რა ესაქმება
(შუაშია) ამ ამაბეში. 0 თიში უჩა ხე კოათუ
იმიში შვიი ხელი ურევი, - *გადატ.* იმიში
მონანილოობითაა ჩადენილი. 0 ხე ღო ხე შქას
ჩუურყინიუ ხელსა და ხელს შუა გამოცალა, -
გადატ. ნაართვა; მოშპარა. 0 ვურე ხეთ გიღუღუ
გული ხელით დააქეს, - *გადატ.* ძალიან ავადა.
0 ხეთი რღუნს ხელით ზრდის, - *გადატ.* თვითონ
აჭმევს (ზრდის). 0 გირიხოლო ხეთ თანახმა რე
ორივე ხელით თანახმა, - *გადატ.* უყურყანოდ
თანახმა. 0 ხეს ამაღურა ხელში ჩაკვდობს.
0 ხეს აჩენს ხელზე ექაუება, ეფხანება, - *გადატ.*
ფული მოდის; საქმის გაკეთების სურვილი აქეს;

ვისმე ცემის სურვილი აქეს. 0 ხეს გეგმაღა-
ლაფუნს ხელს გამოატბინებს, - *გადატ.*
ამოქმედებს, ნინაღმდგობის გასანჯვად
განაყობს. 0 ხეს გეგუნჯუნანს ხელს
გადაყოლებს, - *გადატ.* მოშპარავს. 0 ხეს
გინმაფორუნანს ხელს აფარებს, - *გადატ.*
დანაშაულის დაფარვაში ეხმარება. 0 ხეს ვა
დაარკენს ხელს არ დააკლებს, - *გადატ.*
ზრუნვის არ მოაკლებს. 0 ხეს ვამეკურაქუნანს
ხელს არ ახლებს, - *გადატ.* არაფერს აწენებს.
0 ხეს ვაქნურთინუნანს ხელს არ დაუბრუნებს, -
გადატ. სამაგიეროს არ დაარტყამს, არ
შეუბრუნებს ხელს. 0 ღუღიშუ ხეს ითმიღანს
თავზე (თავიდან) ხელს იღებს, - *გადატ.*
უკიდურესობამდე მიდის. 0 თოლოშა ხეს
ფიორუნანს თვალებზე ხელს იფარებს, - *გადატ.*
არ ამჩნევს, არ რეაგირებს. 0 ხეს კილირიშა
ქიფიქურანს ხელს მკერდზე დაიკრებს, -
გადატ. უღანაშულოდ აჩენებს თავს. 0 ხეს ღო
კუჩხის აქმუკორუნს ხელსა და ფეხს უკრავს, -
გადატ. ხელს უშლის, აბრკოლებს, ბოჭავს.
0 ბუღიორე ხეს მერე ბუღიორე ხელზე მისცა, -
გადატ. საქმე კეთილად წარიმართა. 0 ხეს მერანს
ხელს მისცემს, - *გადატ.* ხელსაყრელი,
სასარგებლო იქნება. 0 ხეს მიტიგობუნს ხელს
მოითბობს, - *გადატ.* უმატიოსრო გზით ფულს
იმოვის. 0 ხეს მუუთუნს ხელს მოუთავებს, -
გადატ. ბოლოს მოუთავსებს, მოსპობს. 0 ხეს
მუუნჭორანს ხელს მოუჭერს, - *გადატ.* ძუნდად
დახარჯავს. 0 ხეს ოჭარანს ხელს აწერს, -
გადატ. ყველაფერს კადრულობს. 0 მიში ხეს რე,
ამარღური ვის ხელშია, რომ ჩაყარა!, - *გადატ.*
ვისი დამოკიდებული გახადა! 0 ხეს უკუხუ ხელში
უჭირავს, - *გადატ.* თავის ნებაზე ამოქმედებს
(ვისმე). 0 ხეს უღასუნს ხელს უშლის, - *გადატ.*
აბრკოლებს. 0 ხეს უღოუნს ხელს ულოკავს,
- *გადატ.* ელაქუცება, ფეხქვეშ ეკება. 0 ხეს
უნჭყუნს ხელს უნყოფს, - *გადატ.* ეხმარება.
0 მხეგამი ხეს უჯინე სხვის ხელს უყურებს, -
გადატ. სხვისგან რაიმე გამოორჩენას ელის. 0 ხეს
ქაშაღიორე ხელში ჩადანა, - *გადატ.* გაქრა,
დაიკარგა. ძღაბიქ ოსურენი ხეს
ქაშაღინუ - გოგო ქალებს ხელეში
გაუქრა. 0 ხეს ქაჭატიშუნანს ხელს შუამგვლებს, -
გადატ. დაეხმარება. 0 ხეს ქაშარჩინი ხელში
ჩააბერდა, - *გადატ.* გაუთხოვარა (//
ცოლმეურთავი) დარჩა. 0 ხეს ქქმევიღუ *იბ.*
ქაშაღინუ, - ხელში ჩაადნება, გაქრება.
0 ხეს ქუნს ჭოფილი თავის ხელში ჰყავს
დაჭერილი, - მასზეა დამოკიდებული, უმისოდ
ფეხს ვერ გადადგამს. 0 ხეშა ამაღაფს ხელში
ჩავარდნა, - მისი საკუთრება ხდება. 0 ხეშა
ამაყვიღა ხელში ჩაკვლა, - *გადატ.* ძალიან
დატანჯვა, შეწუხება. 0 ხეშა ამაყოთაშა ხელში
ჩავდება: ხე შა ქაშაქ ოთას -
დაუფულება, დაეპატრონება. 0 ხეშა

ხევათაქრონილი-ი (ხევათაქროლი/რს) იგივეა, რაც ხე თ ე წ კ უ რ ი ლ ი, - ხელდაპარვილი. *იხ.* წკურუა/გკურუა (ხეში).

ხმაშინანი (ხეგეიანი) ხელგეიანი.

ხმაშირახაზაზა-ი (ხეგეორაყაფაღ/რს) ხელდასაქარაზი.

ხმაშობაპული (ხეგოტებულ/რს) ხელგაშობაპული.

ხმაშოფაჩილი (ხეგოფაჩილ/რს) ხელგაპული.

ხმაშოფაჩილიზა (ხეგოფაჩილიზა) ხელგაპულიზა.

ხმაშოლალირი-ი (ხეგეშოლალირს) მშორმელი. *სიყფ.*-*სიყფ.* ხელგაშოლანილი.

ხელ *იხ.* ხუნა.

ხელამშინაპული (ხელამშინებულ/რს) ხელდაშინაპული.

ხელამშინაპული (ხელამშინებულ/რს) ხელდაშინაპული.

ხელ დუღ-ი (ხე დო დუღის, ხე დო დუღს) ხელი დო შიპი. ხე დო დუღ გოილუა: *კ. საშუშ.* *კართ.* *ზეს.* *გვ.* 35 - ხელსა და თავს შემოგაიღებ.

ხელ კაშხი-ი (ხე დო კუჩხის) ხელ-შხი. ხე დო კუჩხისი ჭუაღა: *ი. ყოფშ.* *გვ.* 161 - ხელსა და ფეხის (ხელ-ფეხის) წეა.

ხელ ხში *ჯგზ.* ხელით. გილაბიღუნა ხე დო ხე თ - დაგვაქვს ხელით (და ხელით).

ხელაქანაქალიშირი (ხეკანაქალიშირს) ხელაქანაქალიშური.

ხმირი (ხეერს) ხიირი. ათე კოჩიშე ხე ე რ ი მითინს ვოუძირუ - ამ კაცისაგან ხიერი არავის უნახავს.

ხმირაბა (ხეერებას) სახელი ი ხე ე რ ე ნ ს ზმნისა - ხიირაბა. ათაქ ჯაბაქ ე ვ ე ხ ე რ უ - აქ თუთამ (ხეშ) ვერ გახიარა (იხიერა).

ხეაშორაშოლი (ხეეფორაფილ/რს) ხელაშარაპული.

ხეაშაბ (ხეეფას) ხელსაბსა.

ხეშხინიზა (ხეშხინიზა) ხელსინსხიანი.

ხეშხინანი (ხეთაგანს) იგივეა, რაც ჯ ა ს თ ა გ ა ნ ი, - უშვირო, ხეარა, ჯიშუტი, - ხინმაბეარა.

ხეშაპული (ხეთგულს) *პოტან.* ხელმარტლი (*კ. ჭარ.*)

ხეში იგივეა, რაც ხ ა თ ე, - *ჯგზ.* მაშინვაი, მაშინვაი. ქიხეამილუ ხე თ ე ბიგა: *ი. ყოფშ.* *გვ.* 174 - აიტაცა მაშინვე ჯოხი. ხე თ ე ქედიონჯიორე: *ქხს.* *II.* *გვ.* 44 - მაშინათვე დანვა. ხე თ ე ქიხეელოროფი: *ქხს.* *I.* *გვ.* 155 - მაშინვე შემიყვარდი.

ხეშიშა, ხეშიშაი *იხ.* ხათეშე, - *ჯგზ.* მაშინვაი. ხე თ ე შ ე ქუხნომილდი მარმარილოშ თოლორი ქუა: *ქხს.* *I.* *გვ.* 28 - მაშინვე ზედ დამადგი მარმარილოს თოლილი ქვა. ხეშა კოჩქ ხე თ ე შ ე ქიღოტე: *აა.* *I.* *გვ.* 26 - ხეშა კაცმა მაშინვე დატოვა. ხე თ ე შ ე ს ი გეველორუ - მაშინვე ადგა.

ხეშიშაპული *იხ.* ხათეხოლო, - *ჯგზ.* მაშინვაი, მაშინვაი. ხე თ ე ხო ლო მუში ჯიში ნოლოფი დანწყუ: *ი. ყოფშ.* *გვ.* 61 - მაშინათვე თავისი ძმის ნაგლეჯები დაანყო. ქიძირე დო ხე თ ე ხო ლო თავურეშე გოურქიუ: *მასალ.* *გვ.* 69 - ნახა და მაშინვე აქედან გაქანდა.

ხეშიშაგული (ხეთფემაღალ/რს) მინის ბუნდა, რიშაქსა ხელით ხელშე (*მასალეტი.* *II.* *ნაწ.* *I.* *გვ.* 235).

ხეშირი (ხეირს) 1. ხეშირი; 2. *მძღვ.* *ენებ.* წარს. ბარდაქული. *იხ.* ხიირი.

ხეშირე (ხეისქიბუს) *იხ.* ხეშინქიბუ.

ხეშირე (ხეიქირას) *იხ.* ხეშინქირა.

ხეშარა (ხეკარას) იგივეა, რაც ხე კ ა რ ა, - თხის საღვთოში შაპი. *შღრ.* *აფხა.* *ხ.* ახეკარა. *ტაობ.* ხეკარა საძოვარი პირველ ეწერში (ნაღვლეხის რაიონი) (*კ. ცხად.*).

ხეშარა (ხეკერეს) სეაქსანა; გამომშარალი (*ვ. გლია).* *იხ.* ხოკორა.

ხეშარა (ხეკერეას) სახელი ხე ე კ ე რ ა ნ ს ზმნისა - შხაქა.

ხეშარა (ხეკერეხის) ხელმარცხინანი. // *გადტ.* ხელმრუდი, ქურდი. ხე ე კ ა რ ხ ი ბაღანა, ართ წუნს ვაღიტენე - ხელმრუდი (ქურდი) ბეშეა, ერთ ნუთს არ შეიღებ დატოვო. *შღრ.* *იძერ.* ხელ-მაკვარანესი ქურდი (*ვ. ბერ.*).

ხეშირეპარაული (ხეკონკართელ/რს) ხელნაქანაქანაპული.

ხეშირი (ხეკირს) *მძღვ.* *ენებ.* წარს. ხე ე უ ნ ს ზმნისა - 'გა'უხეპილი; 'გამომშინდილი (ნეტესაგან).

ხეშირი (ხეკიროლს) ხელშეპარული.

ხეშირე (ხეკობუს) 1. ხელმწარა, - გამარად (მწარედ) დამრტყმელი. ნაბეგანი ხე ე კ ა ბ უ ბოშირე - ნამეტიანი ხელმწარე ბიჭია. 2. არც მინოფა და არც მქანა, - უმწიფარი, მოუსვლელი. ყურბენი ხე ე კ ა ბ უ ლოაწილი - ყურბენი უმწიფარი (მოუსვლელი) დაკროფე.

ხეში (ხეკუს) უხელო (*ფ. წიფია).* *შღრ.* ხეკულე.

ხეში (ხეკუს) სახელი ხე ე უ ნ ს ზმნისა - შხაქა; ხეში. *შღრ.* *ენებ.* 359 -

ხელმწიფე და მისი ცოლი. შხვა ხენწი ფე ქე მუჩინუ: *მ. ხუბ., გვ. 1* – სხვა ხელმწიფემ შემოუთავალა. ხენწე ფე ქე მით ბორჯის ყაბაყობა ინადგურებულუ – ხელმწიფის დროს გლეხობა ნადგურდებოდა. ათუ ხენწი ფე ქე სქუას შეეცოდა: *ა. ცაგ., გვ. 57* – ამ ხელმწიფის შვილს შეეცოდა. ქოჩორაქ მუკიორიო მუმი ხენწი ფე ურე: *ა. ცაგ., გვ. 98* – ქოჩორა მობრუნდა თავისი ხელმწიფის მხარეს.

ხენწიფური (ხენწიფური) ხელმწიფური. მა პუნსია ართი ხენწი ფე ურე კოჩი: *მ. ხუბ., გვ. 38* – მე მყავსო ერთი ხელმწიფის მცავსი (ხელმწიფური) კაცი. ხენწიფური *ზმზ.* ხენწი ფე ურო ქემკაქენეს: *აბა, I, გვ. 25* – ხელმწიფურად ჩააცვეს.

ხენწიყალა (ხენწიყალას) ხელმწიყალა. ხენწიყალა ოკო – ხელმწიყობა უნდა. თენფიში ხენწიყალას დიდხანქ ქასქედ მებუნდექ: *კ. სამუშ., ქართ. ზგ., გვ. 95* – ამით ხელმწიყობას დიდხანს შერჩა მებუნდე.

ხენწიყალა (ხენწიყალას) ხელმწიყალა. წენდიხას გოხოლული კომისიაში ხენწიყალა: *ქსს, I, გვ. 280* – ნაღენჯიხაში გახლდი კომისიის მიერ გამოძახებული.

ხენწიყალა (ხენწიყალას) სახელი ხენწიყალას ზმნისა – ფხაქა; ბასწუშთაქაქა. ჯაყავით დო ხენწიყალა ქსახეწუ ნოცელას ცალე კანიში გოშეებერუაში უკული – ჯაყავით გაასუფთავებ (გაფხე) ცაცხვის ტოტს (გარე კანის ვაცლის შემდეგ).

ხენწიყალა (ხენწიყალას) ხელმწიყალა.

ხერი (ხერი) იგივეა, რაც ხერი, – ხეირი ჩქეთი ოკო იფხანდათ, თემუ ქობიართონ ხერი: *კ. სამუშ., ქსს, გვ. 116* – ჩენც უნდა ვიშრომოთ, ამისგან რომ ვნახოთ ხეირი. ..., ნაშენეფ ვეგოიცი ინაფ ხერი: *გაზაყ., 6.05.31, გვ. 3* – ..., რომელთაც არ დაცვივად ამისგან ხეირი. თავადი დო თინოსქუა ვემერჩანც ხერი: *ქსს, I, გვ. 296* – თავადი და აზნაური არ მოგეცემს ხეირსო. ხერი თქვანი დო ჯგირიოზუ – გახარება (ხეირი) თქვენი და ჯანმრთელობა (კარგობა) (ცხვირის დაცემინებისას უტყვიან).

ხერი (ხერაჯის) მოქან. ჰამბრცხილა. იხ. ზღილი; რზღილი; ნძღილი, ძღილი (ა. მყ.).

ხერი (ხერი) დღესამ, ჰდომამ. ართი კოსე ეირი სქუა ხერი: *ა. ცაგ., გვ. 91* – ერთ კაცს ორი შვილი მყავდა (ესეა). ქობიორის გვალამ ჯინჯის ირეში მიკო ხერი: *მ. ხუბ., გვ. 208* – ნახეს, მთის ძირას ირეში იდგა (იგდა). ცირა, მაღას გოძიორანქ მა სი ი დამი ხერი: *ქსს, I, გვ. 134* – ცირა, მალე გაჩვენებ, მე შენ თან მეგდე მხართან. იხ. ხუნა.

ხერი (ხერი) იგივეა, რაც ხერი, – სახელი ხერი ზმნისა – ხარი, ბამრამულება, ბახარი. რამი ჯგირი ხერი ციბუ არღვლის – რამი კარგად ხაროს თბო ადგილზე. მუგუაქ შური ხერი ციბი, მაღარა დო სენთ რე: *კ. სამუშ., ქართ. ზგ., გვ. 8* – როცა სული ხარობს, მზინობა და სინათლა. ფიქრედეს, ჩაი ხერი დ ხეთათავალე ჩინეთის: *კ. სამუშ., ქსს, გვ. 160* – ფიქრობდნენ, ჩაი ხარობდა მხოლოდ ჩინეთში.

ხერი (ხერი) იგივეა, რაც ხერი, შამრამუ 'გა'ხარება, 'გა'უხარება, 'უხერია; ნოხარამუ(ნ) ხარობდა თურმე) გრდუე. სამ-მოქ. ხარობს, ხეირობს (მცენარე).

ხერი (ხერი) იგივეა, რაც ხერი, შამრამუ 'უხერია) გრდუე. ნებ. 'გა'ხარება. ახერი (ბაბარუ გახარა, ბუხარამუ გაუხარება) გრდუე ახარება (მცენარე). ხერი(ნ) (ნოხარამუ შესაძლებელი ვახდა 'გა'ხარება, -, -) გრდუე. შესაძლ. ნებ. ახერი ზმნისა – შეიძლება იხაროს (გახარება). ხერი(ნ) (ნოხარამუ ახარებინა, შამრამუ(ნ) უხარებინება, ნოხარამუ(ნ) ახარებინება თურმე) კუზ. ახერი ზმნისა – ახარებინებს (მცენარეს). **ხერი (ხერი)** (ნოხარამუ შესაძლებელი ვახდა 'გა'ხარება, -, -) გრდუე. შესაძლ. ნებ. **ხერი (ხერი)** (ნოხარამუ შესაძლებელი ვახდა 'გა'ხარება, -, -) გრდუე. შესაძლ. ნებ.

ხერი (ხერი) სახელი ხერი ზმნისა – ხეირის, სარბამულის ნახვა.

ხერი (ხერი) მოქან. იგივეა, რაც ხერი, ხერი.

ხერი (ხერი) იგივეა, რაც ხერი, – ფხიხელი. მინი დო ხერი: *მასლ., გვ. 66* – ზოგი ჯერაც ფხიხელია. აბა, ხერი დო იშიო?: *კ. სამუშ., ქსს, გვ. 129* – აბა, ფხიხელი (ფხიხელი) ნახიხელი?

ხერი (ხერი) (ხერი) ხერი, ფხიხელი. მუხილობას ფიცილა რექ, ხერი დო ხერი – ნოდა – სიმთვრალეში (სმულობაში) ფიცი (ფიცი) ხერი, სიფიხელი – მმობი. კოჩი მუხილობას თის რაფადანს, ხერი დო ხერი მუთ გურს უღუნა: *ბაბ. სიბრ., I, გვ. 73* – კაცი სიმთვრალეში იმას ლაპარაკობს, რაც სიფიხელეში აქესო გულში.

ხერი (ხერი) ხერი, ხერი. ტანსაშვალე, მოქირუა, მოქეფ დო ხერი: *ა. ცაგ., გვ. 157* – ტანსაშვალე, დაბალი (მოქირული), მოქეფე და ვარკი.

ხერი (ხერი) იგივეა, რაც ხერი, – გულამოვალე დო ტარდაბაქული ახერი;

იხმარება სითხის (ღვინო, წყალი...) ამოსაღებად, - ქმნა. შორ. იჭრ., გურ., რაჭ. ხრიკა, ხრიკი მწარე კეახი გულამოღებულ და ჯობზე წამოგებული წყლის ან ღვინის ამოსაღებად (ს. კლ., ი. ქაბ., ა. ჯღ.).

ხმარაჲ-ი (ხერკელს) გმარაჲბა, გმრბა; ქმტრიალ-ი. ბურთი კვარკველა რე, ვიშოთ ი ხერკელ ღო ამოთ; ხალხ. სობრ., 1, გვ. 21 - ბურთი მრგვალია, იქითაც ვაგორდება და აქეთაც. ხერკელი, ხერკელი, იშო მოღებურკელი - კოტრიალი, კოტრიალი, იქით ვაკოტრიალდი.

ხმარაჲ-აჲ (ხერკელაფას) სახელი ოხერკელუანს ზნისა - გმრება, ბაქმტრიალება. ჭითა კვერცხის გეგანახერკელუანდე - ნითელ კვერცხს გადაგორებდენ. იხერკელუ(ნ) ('მღვიზამაჲლ/მღვიზამაჲლუ ვაგორდა, 'მღვიზამაჲლნ ვაგორებულა, 'მღვიზამაჲლ(ე) ვაგორდებოდა თურმე) გრდუ. ენებ. 'ვაგორდება, 'ვაკოტრიალდება. ოხერკელუანს (რზამაჲლუ აგორა, შამაჲლუაჲუ უგორებია, რზამაჲლუაჲ(ე) აგორებდა თურმე) გრდმ. აგორებს.

იხერკელუნ(ე) (რზამაჲლნ შესაძლებელი გახდა 'ვაგორება, -, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ოხერკელუანს ზნისა - შეიძლება 'ვაგორება (//ვაგორდეს). ახერკელუნ(ე) (ახარაჲლნ შეძლო ეგორებინა, -, რზამაჲლ(ე) შესძლება 'ვაგორება) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უხერკელუანს ზნისა - შეუძლია აგოროს.

იხერკელაჲუანს (რზამაჲლუაჲუ აგორებინა, შამაჲლუაჲუაჲუ უგორებინებია, რზამაჲლუაჲუაჲ(ე) აგორებინებდა თურმე) კაუჲ. ოხერკელუანს ზნისა - აგორებინებს.

მხმარაჲ-აჲარი მიჲლ. მოჲლ. 'ვაგორებელი. რზამაჲ-აჲარი მიჲლ. ენებ. ჲყ. 'ვასაგორებელი. ნახმარაჲ-აჲარი მიჲლ. ენებ. წარს. ნაგორები. ნახმარაჲ-აჲარი მიჲლ. ენებ. წარს. 'ვაგორების საფასური. შამაჲლუ მიჲლ. უარყ. 'ვაგორებელი.

ხმარაჲ-ჲ (ხერძაფეს) მოჲჲან. ბაღის ინა (ა. მყ.). იხ. ქერძაფე, ხონჩაფე.

ხმარ-ი (ხერხის) 1. ხმარხი. ხერხი ოკორ საქმეს - ხერხი უნდა ყოველ საქმეს. ხერხი უჯე ღონესია, კორა ქმიზგონენსია-და - ხერხი სჯობითა ღონესო, თუ კაცი მოიგონებსო. ექე ხერხი იხვარჯ: ა. კაყ., გვ. 27 - ამან ხერხი იხმარა. 2. ხმარხმარ-ი. იხ. ხერხიში დული (ა. ქაბ.).

ხმარაჲ-ი (ხერხალ/რს) იგივეა, რაც ხირხალი, - მარგინი; შტომო სარი; შინო; ხარღანი.

კინგორიში კოროფათი ხერხალს ულაჲაჲუანდესია - კიტრის სიყვარული მარგილს (ხარდანს) ეთამაშებოდნენო. ცურებინში კოროფათი ხერხალე აჯუნუღისა: ხალხ. სობრ., 1, გვ. 156 - ყურინის სიყვარულით სარს კოცინდნენო. ხერხალიში კინგორი (ღებია) სარის კიტრი (ღობიო). იხ. ბარჯეტი, ჯღარკალა².

ხმარხაბ (ხერხებას) სახელი ახერხენს, იხერხებუ(ნ) ზნათა - მონხარხაბა, მონრნება. ხენჭოფესე ძალანსე ხერხებუნე ღო ვეზირევიმა უზოჯე: ა. კაყ., გვ. 52 - ხელშიწესე ძალიან მოსწონებია (მოხერხებია) და ვეზირისათვის უბრძანებია. ვახახერხუდე თო მოქცევა - არ მოსწონდა ეს ქცევა. ჭე მუთუნს მათი მუახერხენქია - ცოტა რამე მეც მოგახერხებო. ათენა თისე ქიმეტი, მათე მონჯე სა სქომონჯოთ გუხერხანენი: ა. კაყ., გვ. 92 - ეს იმას მიეცი, ვინც შენ საქმროდ მოგენონება (მოგებერება). მტყუანი მითი ზოჯენქენი, ქომიქ, ვეგუხერხებუქ: ქხს, 1, გვ. 185 - ვინც მტყუანი ბრძანებდი, ვიცი, არ მოგენონები (არ გვებერებდი).

ახერხენს (ბახხინა ვახერხა, ბაშახინა ვაუხერხებია, მინაშარაჲ(ე) ვახერხებდა თურმე) გრდმ. ახერხებს.

უხერხენს (ბაშახინა ვაუხერხა, ბაშახინა ვაუხერხებია) გრდმ. სასხ. ჲყ. ახერხენს ზნისა - უხერხებს.

იხერხებუ(ნ) (ბინხინა ვახერხა, ბახინაჲ(ე) ვახერხებულა) გრდუ. ენებ. ახერხენს ზნისა - ხერხდება.

ეხერხებუ(ნ) (ბახინა ვაუხერხა, ბახინაჲ ვახერხებია) გრდუ. ენებ. უხერხენს ზნისა - უხერხდება.

იხერხინ(ე) (ბინხინა შესაძლებელი გახდა ვახერხება, -, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ახერხენს ზნისა - შეიძლება ვახერხება.

ახერხინ(ე) (ბახინა შეძლო ვახერხებინა, -, მინაშარაჲ(ე) შესძლება 'ვახერხებია) გრდუ. შესაძლ. ენებ. უხერხენს ზნისა - შეუძლია ვახერხოსო.

ოხერხებაჲუანს (რზამაჲლუაჲუ ახერხებინა, შამაჲლუაჲუაჲუ უხერხებინებია, რზამაჲლუაჲუაჲ(ე) ახერხებინებდა თურმე) კაუჲ. ახერხენს ზნისა - ახერხებინებს.

მხმარაჲ-აჲარი მიჲლ. მოჲლ. 'ვახერხებელი. რზამაჲ-აჲარი მიჲლ. ენებ. ჲყ. 'ვასახერხებელი.

ნახმარაჲ-აჲარი მიჲლ. ენებ. წარს. ვახერხებულო. ნახმარაჲ-აჲარი მიჲლ. ენებ. წარს. 'ვანახერხები. ნახმარაჲ-აჲარი მიჲლ. ენებ. წარს. 'ვახერხების საფასური.

შამარაჲ, შამარაჲბა მიჲლ. უარყ. 'ვახერხებელი.

ხმრხმი ლუღი (ხერხიში ღუღის/ღუს) ხმრხე-
მალი (*ქ.ჭარ.*); ხმრხამლინი თიანი.

ხმსაქლი-ი, ხმსამარი-ი (ხესკელ/რს) თევზის საჭერი
ბადის ერთ-ერთი სახეობა, – ორითია ჯობზე
დამაგრებული ბადე (*მასლები, ტ. V, გვ. 71*).
ხესკერი ბადით თევზს იჭერდნენ დაგუბებულ
წყალში (*იქნა გვ. 73*).

ხმსარი (ხესქერს) იგივეა, რაც ხესკელი, –
ხელის ბაძე (*ქ. კოლხანაი*); ბრძმლტარინანი
ბაძე (*დ. ვიფია*).

ხმბარი (ხეტერს), ხმბარე (ხეტერეს) სულელი,
ჩარჩაბი, ძარჩაბი. *შორ. იმერ. ხეტერო,*
ხეტერა სულელი, ჩერჩეტი, ქერჩეტი (ქ. ძვრ.).

ხმბარება, ხმბარება (ხეტერებას, ხეტერებას)
სახელი ახეტერენს, იხეტერებუ (ნ)
ზნანთა – 'ბამიო'ურჩაშტაბა, 'ბამიო'სულე-
ლბაბა. კოჩი ირჩქინუნი, იხეტერებუ –
კაცი რომ ბერდება, ჩერჩეტიდება. მუქ
გუშაახეტერე, მუ ჩქიში ცოდაქ,
ახალგაზდა კოჩიე დიოი – რამ გამოაჩერება,
რა ჩემბა ცოდვამ, ახალგაზრდა კაცია ჯერ.
ახეტერენს (ბამბა ახამბარე გამოაჩერებუთა,
ბამბა უსამბარეა გამოაჩერებუტებია,
ბამბონამბარეამუნი გამოაჩერებუტებდა თურმე)
გრდმ აჩერებუტებს, ასულლებს.
იხეტერებუ(ნ) (ბამბონამბარე გამოაჩერებუტებდა,
ბამბონამბარეაშლე(ნ) გამოაჩერებუტებულა) *გრდმ*
ენბ. ჩერჩეტიდება.
'ბამიო'ხმბარებაში *მიძლ. ენბ. წარს.*
გამოაჩერებუტებულა.

ხმბარებაშლი-ი (ხეტერებულ/რს) *მიძლ. ენბ. წარს.*
იხეტერებუ (ნ) ზნისა – 'ბამიო'ურჩაშ-
ტაბაშლი.

ხმბუ (ხეტეს) *ანთროპ. იხ.* ხუტა, ხუტუ.

ხმბამბულე (ხეუგმულეს) ხელიდან არაშვარი
რომ არ გამომუშავა, – ხელგამომუსხველი.

ხმსამბე (ხეუხეხუს) ხალხმუსხამბელი. *კადაქ.*
შენდობილი. მუე ჩქიშიღე ხეუხეხუ – ნადი
ჩემგან ხელმუხებელი.

ხმწორა (ხეფორჩას) ტანსაცმლის სახალწო. ღუ
აჭოფუ ღო ხეფორჩაშა ქიშითიხხუნუე:
ქ. ცხვ. გვ. 50 – ბუ დაიჭირა და სახელოში მო-
ჯინა. ათე ჩქეჩქეს ხეფორჩაქ დააკორდგ:
მ. ზუბ. გვ. 262 – ამ ჩვილს სახელო დაუკლდა.
ხეფორჩა – ხეფორჩა ხელიპერანგი (პერანგის
ხელი). *შორ. დღაშ. ფორჩა პერანგი (ნ. მარი).*

ხმწორაპოტაბაშლი-ი (ხეფორჩაპოტებულ/რს)
სახალწოჩამომუშავებული (ტანსაცმელი).

ხმწორა (ხეფორჩას) იგივეა, რაც ხეფორჩა.

ხმღულა (ხედულას) ხალხმრუდი. // *კადაქ. ქურდი.*
ხედულა კოჩი ხელმრუდი (ქურდი) კაცი.

ხედულა რენია: *ბაღს. სიძრ., გვ. 183* –
ხელმრუდე არისო.

ხმშაპაქმწორა-ი (ხეშაპაქმწორა/რს)
ბაპარული, ბაშაქმული (ხელშიდაქარული).

ხმშელი-ი, ხმშერი-ი (ხეშელ/რს) *მიძლ. ენბ. წარს.*
ხეშანს ზნისა – დანაქმული; დაქაქილი;
მობრძილი.

ხმშელირი-ი (ხეშელირს) ბაძულმუტაბული
(ხელდან ნასული); ბაძაშაქმული.

ხმშათამბანი (ხეშათამბანს) ხელთათამბანი.

ხმშოქარჩაბი (ხეშ'ქარჩას) ხელის პატარა
ქალათა. *იხ. კარაწახა.*

ხმშოქვარი (ხეშ'იქვარს) ხელის ქვარი. //
კადაქ. მუშტი. თამი ხეაღე მოღალატეს,
ქიყოთგ ხეში ქვერეშია: ი. ყოფშ., გვ. 158 –
ათე ხეაღე მოღალატეს, იგლო საცემად (ხელის
ქვერის – მუშტის დასარტყმელად).

ხმშოქაბი (ხეშ'იქეის) ხალქაბი (ხელის ქეტი).
შორ. ხეშეკეტი.

ხმშოგანწაუ (ხეშ'იგანწაუეს) ხალხმანწაუი.
კოჩი გოკო ხეშ'ი 'მანწაუე: *ი. ყოფშ., გვ. 83* –
კაცი გინდა ხელმეგობრი.

ხმშოწაუი-ი, ხმწაუი-ი *ქ. მარტ.* (ხეშ'იწაუის,
ხეწაუის) ხალხით ბამომცხვარი. ხეშ'იწაუი
ქიბალი ხელით გამომცხვარი პური.

ხმშოწაუარი (ხეშ'იწაუარეს) ხელის ზამო
წანილი, – ხელის ზურბი. *შორ. ოფარე.*

ხმშოწაუიშუ, ხმწაუიშუ (ხეშ'იწაუიშუ, ხეწაუიშუ)
ხელის წინაქილი, – ხელით სატარაბაქმული
ქვა (წისქვილის). სი ფერი ოსური ქიმიფონი,
ხეშ'ი'წაუიშუთ ქუნდასენი: *ქახ. I, გვ. 111* –
შენ ისეთი ქალი მოიყვანე, ხელის წისქვილით
რომ ფქვაფქეს.

ხმშოქირა (ხეშ'იქირას) ხალწასი. ათეგმა
ხეშიქირას მერანთ ჩქე – ამდენ ხელფასს
მოგცემთ ჩვენ.

ხმშაბი-ი (ხეშეკეს) იგივეა, რაც ხეშიქეტი, –
ხალწის, ხელის ჳოჩი. ღუეცილუნა ხოჯი,
ხეშიქეტი ფიშა ქეგუქორაფუნა: *ი. ყოფშ.,*
გვ. 12 – დაუკლავთ ხარი, ხელქეტიზე
(ზევიდან) დაუბათ.

ხმწარა-ი (ხეწარდის) ხალხ ბაზარდელი. ათე
გინი ხეშ'იარდი ბაფუ – ეს ხბო ხელზე
(ხელში) გაზარდელი მყავს.

ხმწაბა, ხმწაბა *ქ. მარტ.* (ხეწაბას, ხეწაბას)
ხალხით ნაპარი.

ხმწაწყაპა, ხმწაწყაპა *ქ. მარტ.* (ხეწაწყაპას
ხეწაწყაპას) ხალხმანწყაპა.

ხეობრივი (ხემგოტი) მკლავდამკლავი.

0 ხემგოტიმა მეულა მკლავდამკლავ მისელა. აკანთხეს და ხემგოტიმა ქიმერთეს არიზაჟიზა - ედგერენ და მკლავდამკლავ მივიდენ ერთმანეთთან.

ხეშა (ხეშუას) სახელი ხეშანს ზმინსა - ღანძრე (ძაფის, თოკის); ღამრიპვპას. ართი ჩქიმი ბაწარია ვეხევე, ვეხევე, - ღდას ვაშახეშუე: *ა. თოყშ, გვ. 183* - ერთი ჩემი თოკი (თოკუნა) ვახვიე, ვახვიე, ვერასოდეს ვერ დავახვიე (გამოცანა: თოკი). ბაწარი ღოხეშუე ღოხეს ქილეკინუ - თოკი დაახვია და ხელში დაიჭირა.

ხეშანს (ღოხაშუა დაახვია, ღოხაშუა დაუხვევია, ღოხაშუაჟღ) დაახვევდა თურმე) გრღმ ახვევს. უხეშანს (ღოხაშუა დაუხვია, ღოხაშუა დაუხვევია) *გრღმ სასხ. ქვ.* ხეშანს ზმინსა - უხვევს; უკეცავს.

იხეშუ(ღ) (ღოხაშუა დაახვია, ღოხაშუაღ(ღ) დახვეულა) გრღმ, გრღმ. ხეშანს ზმინსა - იხვევა.

ახეშუ(ღ) (ღოხაშუა დაახვია, ღოხაშუა დახვევია) გრღმ, გრღმ. უხეშანს ზმინსა - ხეხვევა; ეკეცება.

იხეშუ(ღ) (იხეშუ შესაძლებელი გახდა 'და'ხვევა, -) გრღმ, შესაძლ. გრღმ. ხეშანს ზმინსა - შეიძლება დაიხვეს.

ახეშუ(ღ) (ახეშუ შეძლო 'და'ხვია, -, ღოხაშუაჟღ) შეიძლება დაახვია) გრღმ, შესაძლ. გრღმ.

უხეშანს ზმინსა - შეუღოხა 'და'ახვიოს. ოხეშაჟუანს (ოხაშუაჟუა ახვევინა, უხეშაჟუაჟუა უხვევინებია, ოხაშუაჟუაჟუა ახვევინებდა თურმე) კაჟხ. ხეშანს ზმინსა - ახვევინებს.

გაბაშალი მიძლ. მიქმ. 'და'ხვევით.

ოხაშალი მიძლ. გრღმ. ზე. 'და'სახვევით.

ხეშაღრი მიძლ. გრღმ. წარს. 'და'ხვევით.

ნახაშა მიძლ. გრღმ. წარს. ნახვევით.

ნახაშაჟღ მიძლ. გრღმ. წარს. ხვევის საფასური.

უხაშა მიძლ. უარყ. 'და'უხვევით.

ხეშუაშუა (ხეშუაშუაშას) ხელოვნ.

ხელოვნუშუაშა.

ხეშუაშუა (ხეშუაშუაშას) ხელოვნ. იგივეა, რაც ხელოვნუშუაშა, - სახელმწიფო; ხელოვნუშუაშა. ღიხაში ეგემზარაშალეფი ხეშუაშუაშაში ნეტრეფი გრენა: *კაჟყ, 21.06.1930, გვ. 2* - მინის გამყიდველები სახელმწიფოს (ხელოვნუშუაშას) მტრები არიან.

ხეშორი (ხეშორის) ბუნებრივი საზომი

ერთეული: ხელონს ღდაშუა (ს. მაკალ, გვ. 216). ოთხის ოთხის ღდაშუა (მახლეტი, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 223). ართი ხეშორი ქორღუ - ერთი ხელონდაღება იყო. ართი ხეშორი ერთ უშორს - ერთი ოთხი ოთხის დაღებით მეტობს (უფრო მეტია).

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) ხელონს შუა გული, - ნაბი. ეკარხანს ხეშაშაშორს მარენს - მარცხენა ნებზე მეფხანება.

ხეშაშაშორი ცალო მოჩქე: ქხს, I, გვ. 316 - ხელონგულივით მოჩანს. ხეშაშაშორი ცალო მოჩქე ჟევეში ოხაშაშე წინდისურია: *კ. საშუ, ქართ ზეჟ, გვ. 141* - ხელონგულივით მოჩანს ძველი ეკლესია ნალენჯისური. ხეშაშაშორი ქეშაშაშორისურია: *ბაღს. სიძრ, I, გვ. 183* - (შუა) ხელონ გულში ჩამივჯდაო. *შღრ. ღაზ. გური: ხეშაშაშორი ნები (ნ. ბარი).*

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) ხელონს ხელონს. ართი ჩქიმი ხეშაშაშორი ეოსქორევე, ვოსქორევე ოღდასი ვაშაქორევა: ა. ცაწ, გვ. 135 - ერთი ჩემი ხელონსოვი ვაშრე, ვაშრე და (ვერასოდეს) ვერ ვაშაშრე (გამოცანა: ვენა). ხეშაშაშორი ← *ხეშაშაშორისალი ხელონს სახვეტი. *შღრ. კიშქოსალი.*

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) გოქან. ხარისქირა. იხ. ხარმენი, ხარმენი (ა. მაყ).

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) მხელონს. იხ. კორი ვარი, - ხეცო რე - ის კაცი კი არა, - მხეცია. *შღრ. ხეცია (გვარი).*

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) ღოქანს; მცირე რამ საშაშორი. ირფელს ოინა ჰეუშუნსუღო ხეცა ვარე ჩქიმ ქეარას - ყველაფერს ის ჰაშა და ხეშაშაშორი არა ჩემს მუცელში. ხეცას ვაფჩაბღუ: *ქხს, I, გვ. 288* - ხეშაშაშორი არ მაქმედა. *შღრ. უხეცით, უხეცურა.*

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) ხელონს ხელონს.

ხეცაღლი ორი მეურს - ხელონარიული მიღის.

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) იხ. მიღახეცაფა.

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) ხელონს ხელონს. ხეშაშაშორი ვარი (ე.ი. უქმელი, უხეცო ვარი). *შღრ. ხეცა.*

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) მხეცო (გვარი).

ხეშაშაშორი (ხეშაშაშორის) იგივეა, რაც ხეცაფა, - სახელი იხეცაშანს ზმინსა - 'ნა'ხეშაშაშაშა. აშქუანი მუთონი ვეშუე ხეცაფაფუ - ამ ღიღას არაფერი ნაუხეცესებია. ზომის არმეცენ, მუქუ ვეხეცე: *აია, I, გვ. 23* - ბიჭს აძლევს, თავად არ 'ნა'ხეცესა.

ხეცაშაშორი (ხეცაშაშორის) ხელონს ხელონს.

ხეცაშაშორი (ხეცაშაშორის) ხელონს ხელონს. ხეცაშაშორი (ხეცაშაშორის) ხელონს ხელონს.

ხეცაშაშორი (ხეცაშაშორის) ხელონს ხელონს. ხეცაშაშორი (ხეცაშაშორის) ხელონს ხელონს.

ხეცაშაშორი (ხეცაშაშორის) ხელონს ხელონს. ხეცაშაშორი (ხეცაშაშორის) ხელონს ხელონს.

აღნიშნავენდენ ზერინლები და მჭედლები ყოველი წლის 31 დეკემბერს (იხ. ი. ყოფშ., ლექსიკ., გვ. 409-410: ხუჯი).

სა-ხუ-ი (ხე-ხუჯის, ხე-ხუს) ხელ-მხარი; იგივეა, რაც ხე ხუჯი ობა. *რელიგ.* ხელ-მხარის სალოცავი, სრულდებოდა 31 დეკემბერს გარკვეული რიტუალით (იხ. ს. მკალ., გვ. 228; 321-322). იხ. სახესუყო; ოჭკადირეშიმ ოხვამერი.

სამიშროლე (ხედიშოლეს) მოქან. ვაზის ჯიშია; იცოდა მსხვილი მტევანი და გრძელი მარცვლები; თეთრად დამწიფდებოდა, იანვრამდე არ იკრიფებოდა. გემრიელი იყო და ღვინოც კარგი იცოდა (მასლები, IV, ნაწ. III, გვ. 154). *შდრ.* ხოჯიშ თოლი.

საქაშორე (ხეღვეორხას) ხელმძღვანელობა. ხეჯაღვეორე ობა ჯგვარი რენი, არძო გეგმა კეანწილი რე - ხელმძღვანელობა როდესაც (რომ) კარგია, ყველა გეგმა კარგად სრულდება (ლამაზადა).

სპ იხ. ხუაფა.

სპაქ იხ. ხეღამა.

სპაქაქ (ხეაქეს) მ.-მარტ. მარტონხელა. თიშმენდი უღუღუ, ხეაქხე ოსურეინა - იმისი იმედი პქონდა, მარტონხელა ქალიაო. *იხ. ხეღამა.*

სპაქა (ხეაქას) სანსამოქვე; კარბი, ქოხტა. ჩქიში ხეაქა ბოში - ჩემი კარგი (კოხტა) ბიჭი.

სპაქა-ი (ხეაქალს) სანსამოქვენი სპუბარი. ჩქიში თური კიათში ხეაქაღი ოს იშგეღე - ჩემი ახლობლების (მასლობელი ხალხის) სასამოქენო სპუბარი ისმოდა.

სპაქა ზაზ. მარტო.

სპაქაშაქო ზაზ. მარტოღემარტო. ოსიშინანც ხეათაფალო, ართი უღუ საფიქრალი: *კ. საბუშ., ქართ. ზგ., გვ. 14* - იბღვირება მარტოღემარტო, ერთი აქეს საფიქრალი. *იხ. ხეათახეაღუ.*

სპაქაშაქა ზაზ. მარტოღემარტო; მსოლოდ; მსოლოდ და მსოლოდ; მარტოქა. ხეათახეაღუ ვაღმატენეჭ გვალო: *ქსს, I, გვ. 91* - მარტოღემარტო ვერ დატოვებ მთლად. ხეათახეაღუ ართ ომესე, მუღვენ სენთე ქიშკარე!; *მასლები, გვ. 61* - მხოლოდ და მხოლოდ ერთ ეზოს რაღაც სინათლე ადგას. ჩაი ხერენღ ხეათახეაღუ ჩინეთის; *კ. საბუშ., ქსს, გვ. 160* - ჩაი ხარობდა მარტოღემარტო ჩინეთში. *იხ. ხეაღუ.*

სპაქ-ი (ხეღარს) სპაქლა. გოგორღუ ღო სპაქლი ოჭე - გაცივდა და ხეღლა ქირს. *იხ. ფირგხეაღი; ხეღამატონეფი.*

სპაქაშა (ხეღამას) სახელი ოხეაქამილუანს, ხეაღუ(6), შეთმეხეაღუ(6) ზმნათა - 'დაზაქედრა; კაშთინეა; შუხვდომა; რიგის შეხეაქედრა. ქობხეაღუ ღო ქომილუდას: *ქსს, I, გვ. 52* - მხედება და მქონდეს. ჭუჭუღეს ხეაღუ მიკოინა: *ი. ყოფშ., გვ. 146* - ჭინჭარს ხედება მიხედვა. ზღვაჭ ფაფირო გინირთუა ღო ორგულს კითიში იაჭუაფაღუ ვახეაღუა: *საღბ. სიბრ., I, გვ. 50* - ზღვა ფაფად იქცა და ორგულს თითის ამოსალგებოც არა ხედდა.

ხეაღუ(6) (წოხააღუ დახედა, წოხააღუ დახევედრა, წონხააღუ დახევედროდა თურმე) *გრღუ. ენებ.* ხედება. **უხეაღუ(6)** (უხაააღუ ხედება, ძონხააღუ შეხევედრა) *გრღმ. სახხ. ქე.* უხევედა. **ოხეამილუანს** (დახაამილუ დაახევედრა, წონხაამილუაშუ დახევედრებია, წონხაამილუაშუ(6) დაახევედრებდა თურმე) *გრღმ.*

ახევედრებს. **იხეამილუანს** (ლიხაამილუა შეხევედრა, წონხაამილუაშუ შეუხევედრებია) *გრღმ. საოჯ. ქე.* ოხეამილუანს ზმნისა - იხევედრებს. **უხეამილუანს** (წონხაამილუ დაუხევედრა, წონხაამილუაშუ დაუხევედრებია) *გრღმ. სახხე. ქე.* ოხეამილუანს ზმნისა - უხევედრებს; 'გა'უტაცებს. **იხეამილუ(6)** (იხაამილუ შესაძლებელი ვახდა დახევედრება; მოტაცება; -; -) *გრღუ. შესაღ.*

ენებ. ოხეამილუანს ზმნისა - შეიძლება დახევედრა (დახედეს); შეიძლება გატაცება. **ახეამილუ(6)** (ახაამილუა შეღო დახევედროდა, -; წონხაამილუაშუ(6) შესძლებია დახევედროდა) *გრღუ. შესაღ. ენებ.* უხეამილუანს ზმნისა - შეუძლია დაახევედროს; შეუძლია გაიტაცოს. **ოხეამილუაფუანს** (წონხაამილუაშუ ახევედრებინა, წონხაამილუაშუ უხევედრებინებია, წონხაამილუაშუ(6) ახევედრებინებდა თურმე) *კაუზ. ოხეამილუანს ზმნისა* - ახევედრებინებს; ატაცებინებს.

(წონხაამილუარი, წონხაამილუაშუარი, წონხაამილუ მიღ. მოქს. 'და'მხევედრი. დახაამილუარი, დახაამილუაშუარი მიღ. ენებ. ზე. დასახევედრი, დასახევედრებელი. წონხაამილუარი, წონხაამილუაშუარი მიღ. ენებ. წარს. დახევედრილი, დახევედრებული. წონხაამილუა, წონხაამილუაში მიღ. ენებ. წარს. დანახევედრი, დანახევედრებული. წონხაამილუაში, წონხაამილუაშუაში მიღ. ენებ. წარს. დახევედრის საფასური. შდრ. ძველი ქართ. პხუელა (კოლხური ხეაღ კანონზომიერი შესატყვისია, - კ. დანგლია, ქართ. საღი. ენის ისტ., გვ. 94); ღაზ. ხეაღ: მოგხეაღონ გხედება შენ (ნ. მარი).

სპაქაშა (ხეღამას) მარტოქობა. *შდრ. ხეღამა.*

ხემახე; ხემახე, ხემახე *მ. - მარე.* (ხეალახეს; ხეალახეს) მართონელი; მართო მართო; უმლი. *პაი, მუმ მანწარა(რე) ხე ალა ხე ნეარა: მასლ., გვ. 26 - პოი, რწარე მარტოდ ტრილი. ხე ალა ხე კოი ცოდა რენია: ბლხ. სიძრ., I, გვ. 183 - მარტობელ კაცი ცოდე არსო. ხე ალა ხე ე მულეორე: ქ. საბუშ, ქსს, გვ. 123 - მარტობელ ვეგვარ.*

ხემახეობა (ხეალახობა) იგივეა, რაც ხე ალა ხე ალა .

ხემა ხეზ. მართო, მსოლოდ, მართო ერთი. გამკოტო ხე ალე აკა თე ვეზირი: *ა. ყოშ, გვ. 106 - დატოვა მარტო ერთი ეს ვეზირი. ხე ალე ეკიხევენაუფე ართი განიშე ყებურსიე...: ა. ყოშ, გვ. 10 - მარტო რომ იქნება დამეადარი ერთ მხარეს კერიაზე. ხე ალე მა ვახლოლაშე: ქსს, I, გვ. 69 - მარტო მე არ დამართინია. ზორ. ლაზ. ხეალა, ხეალა მარტო (ნ. მარი).*

ხემალო ხეზ. იგივეა, რაც ხე ალე, - მართო. *ზორ. ძე. ქართ. მხილო მარტო.*

ხემალო-ხემალო ხეზ მართოდმართო. ხე ალო - ხე ალე ქელობქიდი ომბოლე უმინჯურო მა: *ქსს, I, გვ. 164 - მარტოდმარტო დავრი ობოლი უმატრონიდ მე.*

ხემაპატრონეში (ხეალახეონეშ/ნს) ხემაპატრონეში. ხე ალა პატრონე უმარტონეს, ღორონი, დიხეამე იმი სახელე! - ხეალახეონები უბრანდება, ღმერთო, დილოცის იმისი სახელი. *იხ. ხეალი. ზორ. იმერ. ხეალახეონები (ე. ბერ).*

ხემალა (ხეალუას) სახელი ხე ალე უნს ზნისა - ხემალა, ხემალაპა. ჯევეშეურო ვა შეტენა, ვა ხე ალე უნა, ვა კუსანა: *მასლ., გვ. 117 - ძველებურად აღარ შათ, არ ახელებენ, არ კენესან. ო ხე ალე უნს, გორგლაფიორი რე - ახელებს, გაციებულია.*

გოხ ხე ალე უნქია... ღო უკული მიმბეღეთია: *მ. სუბ., გვ. 20 - დავახელებო... და შემდეგ შემოვლო. ხეალუნს (მწხალა დახეველა, ბაშაალა დახეველებია, გრწხალა(ნ) დახეველებდა თურმე) გრდუ. ახელებს. ახეალე(ნ) (ახალა შეძლო ეხველა, -, გრწხალა(ნ) შესძლებია დახეველებინა) გრდუ. შესაძლო. ენებ. ხე ალე უნს ზნისა - შეუძლია ახელოს. ოხეალაფუანს (წხალააუა ახელებინა, შხალააუაუა უხეველებინებია, წხალააუა უაუა(ნ) ახელებინება თურმე) კაუზ. ხე ალე უნს ზნისა - ახელებინებს. მახალარი, მახალაუა (წხალააუა(ნ) მიქლ. მიქლ. და'ხეველებელი.*

წხალარი, წხალაუა (წხალააუა(ნ) მიქლ. ენებ. გრ. და'სახელებელი. მახალარი მიქლ. ენებ. წარს. დახეველებული ნახალა მიქლ. ენებ. წარს. ნახელი, ნახელები. ნახალა(ნ) მიქლ. ენებ. წარს. და'ხეველების საფასური. შაშხალა(ნ) მიქლ. უარე. და'ხეველებელი. იხ. ფორტხეალი; ზორ. ლაზ. ხეალ; ოხეალე ხეალ, ხეველა (ნ. მარი).

ხემაპ, ხემაპა, ხემაპა (ხეამა'ფა'-ს, ხეამაუას) სახელი ხე ამა ნს, ოხეამე უ (ნ) ზნათა - ლოცვა. ხეამარიდი ხე ამა თ გილურსია: *მ. სახო, გვ. 269 - ხომალდი ლოცვით დადისო. ეამეითხე ღიდაქ ბოზის, ქომონჯიმი ნამქურენეი მუმე ხე ამა ში მოხ მეთა უსწაუფე თემა: აა, I, გვ. 21 - გამოითხოვა დედა შვილს (და) ქმრისგან დამინებულს თავისი ლოცვის გარდა არაფერი გაუტანებია მისთვის ბირგულე ამქანს, ხე ამა ქე ენს: *ქსს, I, გვ. 203 - მუელს იყრის, ლოცულობს ღიდა სქუას ჭყანსანი, ტუბუეფე ხე ამა ნს ია: ბლხ. სიძრ., I, გვ. 37 - დედა შვილს რომ წყეილოს, ტუბუები ლოცავსო. ახეამანა ართიანე: მასლ., გვ. 65 - ულოცავენ ერთმანეთს. ო ღორონი, დიხეამე თქან სახელე! ღმერთო, დილოცის თქენი სახელი! დიხეამე თქე ანსა ხე ალე ქ! მიღვამ ყულეს მოჯუნთი: ქ. საბუშ, ქსს, გვ. 129 - დილოცის თქენი სახელი! ვის სახლიც ბრანანდით. ხეამანს (წხალა დილოცა, წხალა დილოცავს, წხალა(ნ) დილოცავდა თურმე) გრდუ. ლოცავს ხეამელენს (მხოლოდ ანშის წრის მწკრივებში) გრდუ. ჰეაქ. ლოცულობს ხეამელენს (გრდუ. წხალანს ილოცებს, წხალა ილოცა, წხალა ულოცავს) გრდუ. ბაშ-მოქ ლოცულობს ახეამანს (წხალა დილოცა, წხალააუა დილოცავს) გრდუ. ულოცავს რასმენ სხვა პირთან სადღერძოლს გადაცის. ხეამანს (წხალა დილოცა, წხალააუა დილოცავს) გრდუ. საბუ. ქ. ხე ამა ნს ზნისა - ლოცავს თავისსა. ოხეამანს (ბიწხალა გილოცა, გრწხალა(ნ) გილოცავს) გრდუ. ენებ. ილოცება უხეამანს/უხეამუნს (წხალა დილოცა, წხალააუა/წხალაააუა დილოცავს/გადილოცავს) გრდუ. ბანხ. ქ. ახეამანს ზნისა - ულოცავს. სადღერძოლის გადაცემს (გადილოცავს). ოხეამე უ(ნ) (წხალა დილოცა, წხალა(ნ) დილოცავს) გრდუ. ენებ. ხე ამა ნს ზნისა - ილოცება. ახეამე უ(ნ) (წხალა დილოცა, წხალააუა // წხალააუა დილოცავს) გრდუ. ენებ.**

უხეამუნს ზნისა - ელოცება. იხეამე(ნ) (იხაამუ შესაძლებელი გახდა 'და'ლოცვა, -, -) *გრდუე. შესაძლ. ერებ.* ხეამანს ზნისა - შეიძლება 'და'ილოცოს. ახეამე(ნ) (ახაამუ შეძლო 'და'ელოცა, -, ლონხაამაჟენ) შესაძლებელია (დაელოცა) *გრდუე. შესაძლ. ერებ.* უხეამანს ზნისა - შეუძლია 'და'ლოცოს. ოხეამაფუანს (ოხაამაჟუ ალოცვინა, უხაამაჟუაჟ ულოცვინებია, ნოხაამაჟუაჟუაჟ ალოცვინებდა თურმე) *კაუზ. ხეამანს ზნისა - ალოცვინებს.* მახაამალ, მახაამარი *მიძლ. მოქმ.* მლოცავი, მლოცველი. ოხაამალი, ოხაამარი *მიძლ. ერებ. მე.* სალოცავი, სალოცველი. ხაამალი, ხაამალი *მიძლ. ერებ. წარს.* 'და'ლოცველი. ნახაამა, ნახაამუ *მიძლ. ერებ. წარს.* ნალოცი. ნახაამარი *მიძლ. ერებ. წარს.* ლოცვის საფასური. უჟაუჟაამუ *მიძლ. უარვ.* 'და'ულოცავი. იხ. ოხეამე; ოხეამერი/ოხეამერი. *შდრ. ლაზ.* ხეამ: ოხეამუ ლოცვა (*ნ. მარ.*)

ხეამაზი-ი, ხეამაზუა (ხეამაზის, ხეამაზუას) ჩასუთვაბულის ანაბარაბული და ქოსტა სინარული.

ხეამა ლონრუა, ხეამა-წირუა (ხეამა დო წირუას, ხეამა-წირუას) ლოცვა-წირვა, ლოცვა და წირვა. ვართო მოგიხეარუნს სქანი ხეამა-წირუას: *ქხს, I, გვ. 122* - არც მოგახმარს (მოგაძულებს) შენ წირვა-ლოცვისა. მა წამეყუნა ჩქიბი ხეამა დო წირუა: *ბ. შუბ., გვ. 74* - მე ნამიხდინაო ჩემი ლოცვა და წირვა.

ხეამარლი (ხეამარლის) ხომალდი. ჩქე ვორეთ დიდი ხეამარლი: *ბასალ., გვ. 79* - ჩვე ვართ დიდი ხომალდი. ჩქიბ ბედიმ ხეამარდიქ მღვანის ქაგეაქვიშუ მა: *ქხს, I, გვ. 163* - ჩემი ბედის ხომალდმა ზღვისპირზე გამრია (მიმალდა) მე. ხეამარდიქით ვე გაჩენდგ დო იაკრი ქაყოთესე გიმე: *კ. საბუშ., ქახს, გვ. 15* - ხომალდიც გაჩერდა და ლუზა ჩაუშვეს ქვევით.

ხეამარლი, ხეამარლ (ხეამარლის, ხეამარლეს) დალოცვინი (*სიჯე. -სიჯე.* ლოცვა-მადლი). ეუმარლუთ ხეამარლევერენს..., ხეამარდი დო ეკათიერს: *ქხს, I, გვ. 313* - ეუმარლდით ხელმძღვანელებს..., დალოცვილს და გამჭირას. ირ(ი) სქელდომი ჭყოლოფუა, სი ხეამარდიქ!: *კ. საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 17* - ყოველი არსებისათვის წყალობაც, მე დალოცვილო! *შდრ. ხეამა, მარდი.*

ხეამარლუ-ი (ხეამარლუს) დალოცვინი. ხეამარლული მშვილობა/შვილება დალოცვინი მშვიობა. გუმორეგუა... უღმირე რინისი დო ხეამარდულ მშვიობობას: *ქხს, I, გვ. 313* -

გაუმარჯოს (გამარჯუება)... უომრად (უომრო) ყოფნას და დალოცვილ მშვიდობას.

ხეამაზუა (ხეამაზუას) იგივეა, რაც ხეამა, ხეამუა, - 'და'ლოცვა.

ხეამაზი-ი, ხეამარი-ი (ხეამაზი/არი-ს) *მიძლ. ერებ. წარს.* ხეამანს ზნისა - 'და'ლოცვინი. სქანი სახელი ხეამელი ი: *ა. ყოუშ., გვ. 186* - შენი სახელი დალოცვილი.

ხეამარი-ი (ხეამარის) იგივეა, რაც ხეამელი.

ხეამაზი-ი (ხეამაზის) იგივეა, რაც ხეამარი.

ხეამაზუა (ხეამაზუას) სახელი ხეამილაფულენს, იხეამილუანს ზმათა - 'და'ტაცება; ანაბარაბით ალაპა, ხელის ჩაბუბა, სწრაფად ხელში ჩაბაღება. ოკო თიმი ხეამილაფუა: *ბ. შუბ., გვ. 68* - უნდა მისი 'მო'ტაცება. თე ვირი ბოშეფი ცირაში ოხეამილაფუა მიიშესე: *ა. ყოუშ., გვ. 64* - ეს ორი ბიჭი ცირას მოსატაცებლად მიდიოდნენ. სქანი სქუა თიშენი იხეამილუა ნეერქ: *ა. ყოუშ., გვ. 14* - შენი შვილი იმიტომ მოიტაცაო მეცელმა. უჭო გერია დოცველენი, ეცირა ქიიხეამილუა: *ა. აგე., გვ. 23* - როგორც კი გერია მოკლა, ეს გოგო მოიტაცა.

ხეამილაფულენს (მხოლოდ ანემოს წრის მწკრივებში) *გრდუე. ერებ.* იტაცებს, აჩქარებით იღებს.

ხეამილაფულენს (*იყენ.* მიხეამილუანს მოიტაცებს, მიხეამილუა მოიტაცა, აქონაამილუაჟუ მოუტაცებია, აქონაამილუაჟუაჟ(ნ) მოიტაცებდა თურმე) *გრდუე. სა.შ. - მოქმ.* იტაცებს, აჩქარებით იღებს რასმე. იხეამილუანს (მიხეამილუა მოიტაცა, აქონაამილუაჟუ მოუტაცებია, აქონაამილუაჟუაჟ(ნ) მოიტაცებდა თურმე) *გრდმ. სათა. ქს.* მოიტაცებს; ხელს სტაცებს (თავისთვის). უხეამილუანს (უხეამილუა უტაცა, დაუჭირა (რალაც); უხეამილუაჟუ უტაცია, დაუჭირა (რალაც)) *გრდმ. სასხე. ქს.* ხეამილაფულენს ზნისა - უტაცებს, ჩაუვლებს, უჭერს (რალაცას).

იხეამილუაფუ(ნ) (მიხეამილუა მოიტაცა; ხეამილუაჟუ(ნ) გატაცებულა, დაჭერილა (რალაც)) *გრდუე. ერებ.* იხეამილუანს ზნისა - გატაცებულ იქნება, დაჭერილ იქნება (რალაც).

ახეამილუაფუ(ნ) (ახეამილუა შეძლო მოუტაცა, დაჭერა; აქონაამილუაჟუ მოსტაცებია, დაჭერა (რალაც)) *გრდუე. ერებ.* უხეამილუანს ზნისა - გატაცებულ იქნება; დაჭერილ (ხელდავლებულ) იქნება. იხეამილენს (იხეამილუ შესაძლებელი გახდა გატაცება, დაჭერა რალაცისა; -, -) *გრდუე. შესაძლ. ერებ.* იხეამილუანს ზნისა -

შეიტება გაიტაცოს, ხელი დაავლოს (რალაცას). ახვამილუ(ნ) (ახამილუ შეძლო გაეტაცა, ხელი დაეულო; -; ნოხამილუაჲ(ნ) შესტლებია გატაცება, ხელის დაღლება) გრდუ. შესაქლ. ენებ. უხვამილუანს ზნისა - შეუძლია გაიტაცოს, ხელი დაავლოს. ოხვამილუაჲანს (ოხამილუაჲუ გაატაცებინა, ხელი დაავლებინა; შხამილუაჲუაჲუ გაუტაცებინებია, ხელი დაუვლებინებია) კუხ. ხვამილუაჲუ ელენს ზნისა - ატაცებინებს, აუვლებინებს ხელს. მახამილუაჲარი მიჭ. მოჭ. 'გა'მტაცებელი; 'ჩა'მვლები (ხელისა). ოხამილუაჲარი მიჭ. ენებ. გე. 'გა'სატაცებელი; ხელ'ჩა'საუვლები. ხამილუაჲარი მიჭ. ენებ. წარს. 'გა'ტაცებელი; ხელ'ჩა'ვლებელი. ნახამილუაჲი მიჭ. ენებ. წარს. 'გა'ნატაცები; ხელ'ჩა'ნაუვლები. ნახამილუაჲარი მიჭ. ენებ. წარს. 'გა'ტაცების, ხელის 'ჩა'ვლების საფუძვლი. შხამილუაჲუ მიჭ. უარყ. 'გა'უტაცებელი; ხელ'ჩა'უვლებელი.

ხამილუაჲა (ხვამილუაჲას) სახელი ოხვამილუანს ზნისა - 'და'ხვედრება. ოხვამილუანს ქიორის აზებს; ქხს, I, გვ. 215 - ახვედრებს ქმარს ამბავს. მოღართუ გიორგიმ ოხვამილუაჲუ შა: მ. ხუბ., გვ. 152 - ნამოვიდა გიორგისთან შესახვედრად. ოხვამილუანს (ლახამილუაჲ დაახვედრა, დახამილუაჲუ დაუხვედრებია, ღრ'ჩხამილუაჲუ(ნ) დაახვედრებდა თურმე) გრდმ. ახვედრებს.

ხამირი (ხვამირს) იხ. ხვამელი, ხვამერი, ხვამილი, - დლოცვილი. მახინჯიში მახინჯი ხვამილი რენია: ხლხ. სიძრ., I, გვ. 85 - ქურდის ქურდი დლოცვილია. ხვამირო ქილიტუ დო მიდართუ: ა. ციგ., გვ. 55 - დლოცვილი (დლოცვილად) დატოვა და ნაიდა.

ხამჲა (ხვამჲას) იგივეა, რაც ხვამჲა, - 'დლოცვა. იყუუ შეხვამჲაქ, გინოხვამჲაქ: მ. ხუბ., გვ. 6 - შეიქნა მილოცვა, გადალოცვა.

ხამჲარა // ხამირი // ხამირა (ხვამჲარას // ხეიორს // ხეიორას) ხამირა; ხამრალი. ჭუკი ხვამჲარას ვენტირელა დო კულელინა კოტუნს მიკმიკორანლუა: ხლხ. სიძრ., I, გვ. 179 - თავი ხეიორაში ვერ ეტყოდაო დიკუდუხე ქითნებს იბამდაო. ჭუკი ხვამირას ვენტირელა დო ტულა (ჭურა) ქეიბუნუა: იყუ. გვ. 179 - თავი ხეიორაში ვერ ეტყოდა და ჭურა (აყირო) მოიკიდაო. ჭუკი ხვამირას ვენტირელუ...: თ. სახოყ., გვ. 268 - თავი ხერელში არ (ვერ) ეტყოდა...

ხამჲა (ხვამჲას) მოჲმ. დქა. იხ. ხვამჲა (ა. მყ.). ზღრ. შეერი; შეერი, ფშქერი.

ხამილუარი (ხვამილუარს) მიჭ. ენებ. წარს. ხვამთალანს ზნისა - ძალიან განსუფთამებული, კარგად დაბანდილი.

ხამილუაჲა (ხვამილუაჲას) სახელი ხვამთალანს ზნისა - კარგად მანბანა; ძლიერ განსუფთამება. მიდურქ ახამჲა (ახამჲა-წყარიშა) დო გიეხვამთალანქ ტანს - ნავალ ახამჲე (ახამჲა-მდინარეზე-წყალზე) და გვიკრილებ (დვიბან) ტანს. ხვამთალანს (ოხამილუაჲუ გაასუფთავა, დაბან; მუხამილუაჲუ გაასუფთავებია, კარგად დაუბანა; ორ'ოხამილუაჲ(ნ) გაასუფთავებდა, კარგად დაბანდა თურმე) გრდმ. ძალიან ასუფთავებს; კარგად ბანს. იხვამთალანს (მიხამილუაჲუ დაიბანა, გაისუფთავა ტანი; მუხამილუაჲუ დაუბანა, კარგად გასუფთავებია ტანი) გრდმ. სათყ. ქვ. ხვამთალანს ზნისა - იბანს, ისუფთავებს ტანს. უხვამთალანს (მუხამილუაჲუ დაუბანა, გასუფთავა კარგად ტანი; მუხამილუაჲუ დაუბანა, კარგად გასუფთავებია ტანი) გრდმ. სასხ. ქვ. ხვამთალანს ზნისა - უბანს, კარგად უსუფთავებს ტანს. ხამილუარი მიჭ. ენებ. წარს. კარგად დაბანდილი, გასუფთავებული (ტანი).

ხამიქარი (ხვამიქარს) ხრეთქარი. იხ ლოხორეს დიდება რე შესაფერი ხვამთქარიში: ი. ყოფ. შ., გვ. 108 - იმის სასახლეში დიდება შესაფერი ხონთქრისა.

ხამბალ (ხვამბალს) წრილი.

ხამსი (ხვამსის) ბაიბური, ჩამი-ჩუმი, ძირა, 'მომ'ძარობა. მერქაში მამალას ევაბულუ კოჩიშ ხვამსი: მსალ., გვ. 70 - თვალის დახამბალში კაცის ბაიბური შეწყდა.

ხამსა (ხვამსას) მოჲმ. იგივეა, რაც ხვამსა, - დქა (ა. მყ.).

ხამსალ (ხვამსალ/რს) ნძრჲა, რხჲა; სწრაფი კლანა, სხმარტალი (თევზის, ქვეწარმავლის...) // მოუსუწინარე ყოწნა, ცმშუშა, - ხმანცალი. მჭუე გური ამბორჯინი, მერჭყეაღუდას სი ხვამსალი: შ. გორ., გვ. 185 - გული როგორ ამიფორიაქე, შეწყედომოდეს შენ ხვამსალი. ზღრ. გორ., იტორ. ხვამსალი თევზისა და ქვეწარმავლის სწრაფი მოძრაობა (გ. ზარაშ); ახლად დაჭერილი თევზის მოძრაობა-ხტომანხე იტყვიან (ბ. კლ.); ფხაპური, მიტრიალ-მოტრიალეობა (ბ. აღაუ.).

ხამსალა (ხვამსალას) იგივეა, რაც ხვამსალი, - სახელი ხვამსალანს,

იხვანცაღუ (6) ზნათა - ნძრეპა, რხეპა, სნრაფი ქლასა, სხმარტალი, ცაშუტპა, ხვანცაღლი. ათაქ მუღგარეწი, იხვანცაღუ - აქ რალატა ინძრევა, ხვანცაღობს. მარა ის ვაღღუ ხვანცაღუ ვაღღუ : *ი. ყოფშ., გვ. 21* - მაგრამ ის არ განძრეულა. მურღგემუ ღო უღგემუქ არძოქ ქეღღი ხვანცაღუ : *მსალ., გვ. 62* - სულერი და უსულო ყველა შვიძრა.

ხვანცაღანს (*იფრ.* იხანაალა ინძრევა, შანაალაინა განძრეულა, ნოხანაალაჰ(6) ინძრეოდა თურმე) *გრღფუ. საშ. - მოქშ.* ხვანცაღობს, ინძრევა.

იხვანცაღუ (6) (იოიხანაალაუუ) განძრა, ანუ შანაალაუუ განძრეულა) *გრღფუ. ენძრ.* ინძრევა, ირხევა; ხვანცაღობს.

ახვანცაღუ (6) (ახანაალა შეძლო განძრეულიყო, - ღოიხანაალაჰ(6) შესაღლია განძრევა) *გრღფუ. შესაღლ. ენძრ.* ხვანცაღანს ზნისა - შეუღლია 'განძროს; გაახვანცაღობს. მახანაალარი, მახანაალა *მოქშ.* 'გა'ზნძრევი. *ოხანაალარი, ოხანაალა მოქშ. ენძრ. მქ.* 'გა'ზნძრევი.

ხანაალარი, ხანაალალორი *მოქშ. ენძრ. წარს.* 'განძრეული, 'გახვანცაღებული. ნახანაალაუა, ნახანაალალო *მოქშ. ენძრ. წარს.* 'განძნძრევი, 'გახვანცაღებუი. ნახანაალალოური, ნახანაალალორი *მოქშ. ენძრ. წარს.* 'განძრევის, 'გახვანცაღების საფასური. შანაალაუ, შანაალაუა *მოქშ. უარყ.* 'გა'ზნძრეველი.

ხანაფა-ი (ხვანცაფის) იგივეა, რაც ხვანცაღლი.

ხანაფაღლი (ხვანცაფალ/რს) იგივეა, რაც ღვანძტაღლი, - უშნიღ წინდაუსხადავი, არასასნიამოშენი ლაპარაჰი, - როტპა.

ხანაფაჰა (ხვანძტუას) იგივეა, რაც ღვანძტუა, - უშნიღ შამა.

ხანაფაღლი (ხვანცაფალ/რს) იგივეა, რაც ღვანცაღლი, - დაბაღ დნ წმირი ხმანა არასასნიამოშენი ლაპარაჰი, - უშნიღ საუბარი.

ხანაფაჰა (ხვანცაფას) იგივეა, რაც ღვანძტუა, - ძლინს შამა.

ხანაფაღლი (ხვანცაფალ/რს) იგივეა, რაც ღვანცაღალი, - უშნიღ ლაპარაჰი.

ხანაფაღლი (ხვანცაფალ/რს) შუაშენა, ცაშუტპა; ხვანცაღლი; ფხაპური. *შღრ. იფრ.* ხვანცაღალი ხვარხვალი, ფხაჟური, მიტრიალ-მოტრიალება (*ჯ. ჰერ.*).

ხანაფ-ი, ხანაფ (ხვანცაფას) ზოღ. იგივეა, რაც ქერი, ქეში, - ქარაბტი. უყვარ ღუს უბახუნა კეში ღო ხვანცაღას - დაუკოდავ ღორს ეძახიან კერატს და 'ხვანცაღას'.

ხანაფ-ი (ხვანცაფის) მოქშ.

ხანაფ-ი (ხვანცაფის) იგივეა, რაც ხვანცაღლი, - ქარაბტი.

ხანაფაღლი (ხვანცაფალ/რს) იგივეა, რაც ხვანცაღალი, ღვანცაღალი, - უაზრო ღო მოშურიღვაღელი ლაპარაჰი; ღო მოშურიღვაღელი ლაპარაჰი; როტპა. *გაღღ.* არშიყობა (*ღ. ფიფა*); კუნტრუში. ბაღღლი პიე იხოკენცე, თინა ხოლო იხვანცაღაღ - ბებერი პირს იპარსავს, ისიც კი როტავს. *გაღღ.* კუნტრუშობს.

ხვანცაღაღანს (ხანაფაღალუ უაზროდ ილაპარაკა, შანაფაღალუ უაზროდ ულაპარაკინა, ნოხანაფაღალი) უაზროდ ლაპარაკობდა თურმე) *გრღმშ.* უაზროდ ლაპარაკობს, როტავს.

ხანაფაჰა (ხვანცაფუას) სახელი ხვანცაღუნს ზნისა - 1. შუაშენი შამა; 2. ქოშლი ქაცის სინარული. *იხ.* ღვანცაღუა.

ხანაფაღლი (ხვანცაფალას) იგივეა, რაც ხანაფიკოღა (*ი. ყოფშ.*), ხანაფაღალი (*ა. მყ.*).

ხანაფა (ხვანცაფას) იგივეა, რაც ხო რა, - 1. ქარაღლი. ხვანცაღას ხვანცაღა ვაღღუტახი-ღა, აშო ქეღღოტახხე; *ი. ყოფშ., გვ. 177* - ქარაღს ქარაღლი თუ არ დაღღე, აქეთ დაღღებებს. 2. *გაღღ.* ზარმაღი. ეფხუ ქვარა - გურაფას ხვანცაღა; *ხალ. სიძრ., ი. გვ. 44* - სახე მუცელი - სნავლისას ზარმაღი (ქარაღლი).

ხანაფა, ხანაფაჰა (ხვანცაფას, ხვანცაფას) სახელი იხვანცაღუნს, შეეხვანცაღუ (6), იხვანცაღუ (6) ზნათა - 'მო'ხმარეპა, შეჰლა, ხალინს ბამარმივა. ქემოთხით შეშეწობა, გაჭირებულს ვახვანცაღუნო? : *ქხს. I, გვ. 40* - მათხოვეთ შეშეწობა, გაჭირებულს არ შეგლის? ოხანაფუს ოხვანცაღ - თინანში ეხმარე. წამალი მუთუნც ვამოხვანცაღუნ : *ქხს. I, გვ. 40* - ნამალი არაფერს არ მშეველის. შურიშა მომიხვანცაღითი ა; *ქხს. I, გვ. 271* - (ჩემს) სულს უშეღვეითო. კორიშ სქუას ნარგი მუთუნს ვახვანცაღუნო? : *ი. ყოფშ., გვ. 119* - ცაცის შუღს ნატურა არაფერს (არ) შევეღოს?

ხვანცაფ (იფრ. იხანაფ იხმარა, შანაფაჰა უხმარია, ნოხანაფაჰ(6) ხმარობდა თურმე) *გრღფუ. საშ. - მოქშ.* ხმარობს, იყენებს.

ოხვანცაღუ (6) (მეხმარა მოეხმარა, მოხმარეპა მოხმარებია, მოხმარეპაჰ(6) მოეხმარებოდა თურმე) *გრღფუ. ენძრ.* ეხმარება.

იხვანცაფ (იხანაფ იხმარა, შანაფაჰა უხმარია) *გრღმშ. საოყ. მქ.* ხვანცაღუნს ზნისა - იხმარა. იხვანცაღანს (იოიხანაფაჰა მოიშეღლია, მუხანაფაჰა მოიშეღლებია) *გრღმშ. საოყ. მქ.* ხვანცაღუნს ზნისა - იხმარა თავისთვის, იშეველებს; იყენებს.

იხვანცაღუნუ (6) (იოიხანაფაჰა მოხმარებულ იქნა,

ხპარჩინი, ხპარჩინი (ხვარჩუინს) იგივეა, რაც როგანო, - ღოშის ამოსალეპი (დასაგები) ხნი პატარა ნირაპი (ქხს. I, გვ. 291); ხნი ნირაპი შვაპში ღოშის მოსარეპეა და იქიდან მის ამოსალეადალ (ი. ეფუშ). ხვარჩინი ვამბოუდესენი, ხეთი გოუჭაბუდეს: ქხს. I, გვ. 291 - ჩოგანი რომ ვერ ეშოვათ, ხელით გაუნებათ.

ხპარჩა (ხვარყას) მუნი, მქინი, ძეცი. კოჩი კოჩი ხვარყა რენია: ზახს. სიბრ., I, გვ. 73 - კაცი კაცის მუნი არისო. ხვარყა ქოლოლამ ღო აჩენს - მუნი დამართია და ექება.

ხპარჩამი (ხვარყამს) მუნიანი, ძეციანი. ე ხვარყამს სოურე უღე ეკევა ცუდე? - ამ მუნიანს საიდან აქეს ასეთი სახლი?

ხპარჩაქალა (ხვარყალუას) იგივეა, რაც ბეარჭკალუა, - ძლიერ ბასუშთაშვაბა, დეკარილვაბა.

ხპარჩალ-ი, ხპარჩალა (ხვარჭალ/რს; ხვარჭალუას) იგივეა, რაც ხვარჩალუა, - სახელი ხვარჭალანს ზმნისა - პარბად დაბანა, ბასუშთაშვაბა; ბანკარილვაბა. ხვარჭალანს (ბიშპარჩალაუ კარგად დაბანა; ბიშპარჩალაუ კარგად დაუბანია, გაუსუფთავებია; ბიშპარჩალაუ(მ) კარგად დაბანდა, გაასუფთავებდა თურმე) გრდმ. ბანს, ასუფთავებს. იხვარჭალანს (ბიშპარჩალაუ კარგად დაიბანა; ბიშპარჩალაუ კარგად დაუბანია, გაუსუფთავებია) გრდმ. სათე. ქე. ხვარჭალანს ზმნისა - კარგად იბანს, ისუფთავებს (ტანს...).

უხვარჭალანს (ბიშპარჩალაუ კარგად დაუბანა, გაუსუფთავება; ბიშპარჩალაუ კარგად დაუბანია, გაუსუფთავებია) გრდმ. სახე. ქე. ხვარჭალანს ზმნისა - კარგად უბანს, უსუფთავებს (ტანს...).

იხვარჭალენ(ნ) (ბიშპარჩალაუ შესაძლებელი გახდა კარგად დაბანა, გასუფთავება; -) გრდმ. შესაძლ. ენბ. ხვარჭალანს ზმნისა - შეიძლება დაბანა, გასუფთავება.

ახვარჭალენ(ნ) (ახპარჩალაუ შეძლო დაბანა, გასუფთავებინა; -; ბიშპარჩალაუ(მ) შესძლებია კარგად დაბანა, ტანის გასუფთავება) გრდმ. შესაძლ. ენბ. უხვარჭალანს ზმნისა - შეუძლია დაბანოს, გასუფთაოს ტანი... ოხვარჭალაფუანს (ბიშპარჩალაუ დააბანინა, გაასუფთავებინა; ბიშპარჩალაუ დაუბანინებია, გასუფთავებინებია ტანი...).

ბიშპარჩალაუ(მ) აბანინებდა, ასუფთავებინებდა თურმე (ტანს) კაუჟ. ხვარჭალანს ზმნისა - აბანინებს, ასუფთავებინებს ტანს...

ბიშპარჩალაუ(მ) მიჰ. მიჰმ. დაზბანი, კარგად გამსუფთავებელი ტანისა...

ბიშპარჩალაუ(მ) მიჰ. ენბ. მე. დაზბანი, კარგად გასასუფთავებელი ტანისა...

ბიშპარჩალაუ(მ) მიჰ. ენბ. წარს. დაბანილი, კარგად გასუფთავებული.

ბიშპარჩალაუ(მ) მიჰ. ენბ. წარს. დაზბანი, კარგად გასასუფთავები.

ბიშპარჩალაუ(მ) მიჰ. ენბ. წარს. დაზბანის, კარგად გასუფთავების საფასური.

ბიშპარჩალაუ(მ) მიჰ. უარყ. დაუბანელი, გასუფთავებელი. შერ. გურ. ხვანჭალი გაბანა, გასუფთავება (ე. შარაშ); ღეჩხ. ხვანჭალიე სუფთად დაბანილი, განმენდილი (მ. ჩიყ).

ხპარჩამი (ხვარხვის) ბოტან. ხხხხი (ა. მყ.).

ხპარჩამალი (ხვარხვალურს) იქით-აქით გრუნვა, მოუსქენარი ტრიალი, - ხხხხხხალი, ნრიალი. ართი ოჭუმარეს გიოურიინი, მეუტევება ხვარხხალი:

ქ. საბუშ, ქხს, გვ. 148 - ერთ დილას რომ დახვდებ, შენყვიტათ მოძირობა (ძირობა). შერ. იჭერ. ხვანხვალე ფეპური, მიტრიალ-მოტრიალება (ე. გერ).

ხპარჩამალა (ხვარხვალუას) სახელი ხვარხვალანს ზმნისა - 1. მოუსქენარი ტრიალი, ნრიალი. ართი დიხას გაფრენდექ ღო ეეფ ხვარხვალექ ჯამინ-ნერიო: მ. ხუბ, გვ. 325 - ერთ ადგილას გაფრენდი დარ ზნძირევი (ეტრიალებ) ხესაეთი. ვამარეხინე, ოსოქეთე იხვარხვალექ: ქ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 46 - ვერ მოვიცილებდი, რამდენი არ უნდა იტრიალო. ტყვია ეეფ ხვარხვალექ ხვარხვალექ სურო: მ. ხუბ, გვ. 18 - ტყვია არ იძერის (ტრიალებს) სრულბითი. 2. ბასუშთაშვაბა, ბაპარჩალვაბა (რამე ხვინით, მარცვლოვანით). კარდილა გოხვარხვალექ სილათი - ქვაბი გააკრიალა სილით.

ხვარხვალანს (ბიშპარჩალაუ გააკრიალა, ბიშპარჩალაუ გაუკრიალებია, ბიშპარჩალაუ(მ) გააკრიალებდა თურმე) გრდმ. აკრიალებს, ასუფთავებს კარგად.

იხვარხვალანს (ბიშპარჩალაუ გააკრიალა, ბიშპარჩალაუ გაუკრიალებია) გრდმ. სათე. ქე. ხვარხვალანს ზმნისა - იკრიალებს, ისუფთავებს.

უხვარხვალანს (ბიშპარჩალაუ გაუკრიალა, ბიშპარჩალაუ გაუკრიალებია) გრდმ. სახე. ქე. ხვარხვალანს ზმნისა - უკრიალებს, უსუფთავებს.

იხვარხვალენ(ნ) (ბიშპარჩალაუ გააკრიალდა, ბიშპარჩალაუ(მ) გააკრიალებულა) გრდმ. ენბ. ხვარხვალანს ზმნისა - კრიალდება.

ახვარხვალენ(ნ) (ბიშპარჩალაუ გაუკრიალდა, ბიშპარჩალაუ გაუკრიალებია) გრდმ. ენბ.

უხვარხვალანს ზნისა- უკრიალდება. იხვარხვალუ(ნ) (-, იხვარხვალუ იტრიალა, შხარხვალუნი უტრიალენია, ნოხარხვალუნი ტრიალენდა თურმე) გრდუე. ენებ. ტრიალენს, ნრიალენს.

უხვარხვალუანს (უხარხვალუნი უტრიალა, შხარხვალუნი უტრიალენია) გრდმ. სახე. ქე. უტრიალენს.

იხვარხვალინე(ნ) (იხარხვალინე შესაძლებელი ვახდა ტრიალი, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ხვარხვალანს, იხვარხვალუ(ნ) ზნათა- შეიძლება გაკრიალდეს; შეიძლება იტრიალოს. ახვარხვალინე(ნ) (ახარხვალინე შეძლო გაეკრიალენია, შეძლო ეტრიალა; -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უხვარხვალანს, ახვარხვალუ(ნ) ზნათა- შეუძლია გაკრიალოს; შეუძლია ატრიალოს. ოხვარხვალაფუანს (ოხარხვალუნი აკრიალენია, ატრიალენია; შხარხვალუნი უკრიალენიება, უტრიალენიება; ნოხარხვალუნი აკრიალენიება, ატრიალენიება თურმე) კაუზ.

ხვარხვალანს, იხვარხვალუ(ნ) ზნათა- აკრიალენიება, ასუფთავიენება; ატრიალენიება.

მხვარხვალარნი მიძლ. მოქმ. გამკრიალებელი, გამსუფთავებელი.

მოხარხვალუ // მხარხვალუ მიძლ. ანხე. ვისაც ტრიალი შეუძლია, მოტრიალე იხვარხვალარნი მიძლ. ენებ. ზე. ვასაკრიალებელი, ვასასუფთავებელი.

იხვარხვალუ მიძლ. ენებ. ზე. სატრიალო.

ხვარხვალარნი მიძლ. ენებ. წარს. გაკრიალებული, ვასუფთავებული.

ნახვარხვალუ მიძლ. ენებ. წარს. ვანაკრიალები, ვანასუფთავები.

ნახვარხვალუ მიძლ. ენებ. წარს. ნატრიალები.

ნახვარხვალუარნი მიძლ. ენებ. წარს. გაკრიალების, ვასუფთავების, ტრიალის საფასური.

ხვარხვალანსა (ხვარხვალანსა) 'ვახვარხვალანსა (მ. დამ., II, გვ. 135).

ხვარხვალუნი (ხვარხვალუნი) მტკვარში ქაშთის (ფრთების ქნეით) ტრიალი და მანგმლა.

ხვარხვალუნი კორკონი (ხვარხვალუნი კორკონის) ხახვის ბალა.

ხვარხვალუნი (ხვარხვალუნი) უახვარხვალანსი, რიქმა. მუდგასირენი, ხვარხვალანს, მუს ვაუქუე მუსინი - რალაცასაა როტავს, თვითონ არ იცის რასა.

ხვარხვალუნი (ხვარხვალუნი) სახელი ხვარხვალანს ზნისა - უნდოდ, უმულოდ მამა.

ხვარხვალანს (ხვარხვალანს) ზოოდ. მახვარხვალანს; მონსანსა.

ხვარხვალანსი (ხვარხვალანსი) მტკვარში. აგრონომიქე სანერგესე ნოხენია ხვარხვალანსი... გყურას აუჭო მალორენდ, ნინა წმინდაგვალა - მეგრონოხვალანსი გეგრონი ზისო მახვარხვალანსი... როგორ მომხვარხვალანსი (ტყუელს როგორ მომხვარხვალანსი), ენა მოსაკენებელი. შირ. ხვარხვალანსი.

ხვარხვალანსი, **ხვარხვალანსი** (ხვარხვალანსი, ხვარხვალანსი) იგივეა, რაც ხვარხვალანსი, ხვარხვალანსი, - მხანს; ქაქვილი; ქაქმა. კითხი ბორქა ვეგრონოხვალანსი, ტანინია ხვარხვალანსი - თითზე ფრჩხილი არ მოეპოვება, ტანს (ტანს) რომ იფხანს. დულინია მახვარხვალანსი - თავი (თავს) მოიფხანს. ოსურქო ოფარქუე მუ ხვარხვალანსი: მ. ხუბ. გვ. 273 - ცოლმა ზურგიდან მოფხანს. იხვარხვალანსი (იხვარხვალანსი) მოიფხანს, მუხვარხვალანსი მოიფხანს, მონსანსა (მონსანსა) მოიფხანსა თურმე) გრდმ. იფხანს.

ხვარხვალანსი (მუხვარხვალანსი) მოიფხანს, მუხვარხვალანსი მოიფხანს) გრდმ. სახე. ქე. უფხანს.

იხვარხვალანსი (მუხვარხვალანსი) (მუხვარხვალანსი) მოიფხანს) გრდუე. ენებ. იფხანება, იქავეება. ახვარხვალანსი (ახვარხვალანსი) მოიფხანს, - მონსანსა (მონსანსა) გრდუე. ენებ. ეფხანება, ექავეება. ოხვარხვალანსი (ოხვარხვალანსი) აფხანს, მუხვარხვალანსი უფხანსიება, ნოხვარხვალანსი აფხანსიება თურმე) კაუზ. უხვარხვალანსი ზნისა - აფხანსიება, აქავეიენება.

მახვარხვალანსი მიძლ. მოქმ. მომხვარხვალანსი, 'მო'მფხანს.

მონსანსა მიძლ. ენებ. ზე. საფხანსი.

მონსანსა მიძლ. ენებ. წარს. მოფხანსი.

ნახვარხვალანსი მიძლ. ენებ. წარს. ნაფხანსი.

ნახვარხვალანსი მიძლ. ენებ. წარს. 'მო'ფხანსის საფასური (ვასარხვალანსი).

ხვარხვალანსი (ხვარხვალანსი) მიძლ. ენებ. წარს. იხვარხვალანსი ზნისა - 'მო'ფხანსილი.

ხვარხვალანსი (ხვარხვალანსი) მიძლ. ენებ. წარს. ხვარხვალანსი ზნისა - 'ვად'ხვარხვალანსი, 'ვად'ტქვერილი, 'ვად'ქვერილი.

ხვარხვალანსი (ხვარხვალანსი) სახელი ხვარხვალანსი ზნისა - 1. ქვენება, ტქვერა, ღრდნა, ხვარხვალანსი. ძელინი ხვარხვალანსი დააქვე: ქხს, II, გვ. 32 - ძელის ხვარხვალანსი დანიყო. ჯოლორი ჯოლორიში გყების ვახვარხვალანსი დანსია: ქხს, I, გვ. 162 - ძაღლი ძაღლის ტყავს არ დღორდის არადღორსო. ხვარხვალანსი ფოსვეუე უხვარხვალანსი: საზაუ. 06.03. 1930, გვ. 2 - მახვარხვალანსი უხვარხვალანსი. დახე დული მუხვარხვალანსი: ქხს, I, გვ. 337 - კინალამ თავი მომკენებელს. 2. მხანს. ოხ. ხვარხვალანსი ხვარხვალანსი (იხვარხვალანსი) ვატკვერა, მონსანსა ვატკვერა, მონსანსა ვატკვერა, მონსანსა ვატკვერა თურმე) გრდმ. ტკვერს, კენებს; ღრდნის.

იხევატუნს (ბიზანიათ გაიტყვირა, ბაშაბაზ გაუტყვირა) *გრძლ. სათვ. ქვ. ხევატუნს* ზმნისა- იკნეტს, იტყვერს; იღრღინს. უხვატუნს (ბაშაბაზ გაუკენებთ, ბაშაბაზ გაუკენებთა) *გრძლ. სასხვ. ქვ. ხევატუნს* ზმნისა- უკნებტს, უხრავს, უტყვერს; უღრღინს. ოხვატაფუნს (რზაბაშაუ აკენებტრა, შაბაბაშაუ უკენებტინებთა, ნოზაბაშაუ აკენებტინებდა თურმე) *კაუზ. ხევატუნს* ზმნისა- აკენებტინებს, აღრღინებებს. მახაბაშაუ *მიჭლ. მოჭლ.* მკენებტელი, მტკვერელი, მღრღნელი.

რზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. მკ.* საკნებტი, სატკვერი, საღრღნელი. მზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. წარს.* მოკენებტილი, მოტკვერილი, მოღრღნელი. ნაზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. წარს.* ნაკნებტი, ნატკვერი. ნაზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. წარს.* კენებტის, ტკვერის საფასური. შაბაბაშაუ *უარყ. უკნებტი, უტკვერი. იხ. ტკვერუა. შორ. ლაზ. ხევატ.* მეხვატინუ კენებტა; ღრღნა; გაცვეთა (*ნ. მარი*).

ხმაშალ-ი (ხეაფალ/რს) გიშ ხმაზუ სასიამოვნო ლაპარაკი. *შორ. ლეაფალი.*

ხმაშალუა (ხეაფალუას) სახელი ხეაფალანს ზმნისა - გიშ ხმაზუ სასიამოვნო საუბარი. ხეაფალანს (ხმაშალუა სასიამოვნოდ ილაპარაკა, შაბაბაშაუ სასიამოვნოდ ულაპარაკია, ნოზაბაშაუ(ნ) სასიამოვნოდ ლაპარაკობდა თურმე) *გრძლ. სასიამოვნოდ საუბრობს* (ლაპარაკობს).

ხმაშალ (ხეაფალუას) იგივეა, რაც ხოწუა, - თლა, ანის ბაძლა. *შორ. ნახეაფა; ხეწვი.*

ხმაშალ-ი (ხეაფალს) ნინდაუსხედავი ლაპარაკი.

ხმაშალუა (ხეაფალუას) სახელი ხეაფალანს ზმნისა - უშეო ლაპარაკი.

ხმაშალ-ი (ხეაფალ/რს) *მიჭლ. ერძ. წარს.* ხევატუნს ზმნისა - შოწუშთინი; შოწუშთული. ფოთქორიშ გოხეავილს ეურუმი ნაბაღი გინაქუნს: *ქხს, I, გვ. 317* - ხევისტი შემოხვეულს (შეფუთინილს) სუროს ნაბაღი ახურავს.

ხმაშალ (ხეაფალს) სახელი ხევატუნს, იხევატუნს(ნ) ზმნითა - შოწუშთინა; შოწუშთინა. ბაშაბაზით გიხევატუნდუ დუს, ჩხურუქ ვაჟუკობინ - ბაშაბაზით შეფუთინდა თავს, რომ არ შეკითხვინდა. ხევატუნს (ბიზანიათ შეფუთინა, ბაშაბაზ შეფუთინა, ბიზანიათ(ნ) შეფუთინდა თურმე) *გრძლ. ფუთინს.* იხევატუნს (ბიზანიათ შეფუთინა, ბაშაბაზ შეფუთინა) *გრძლ. სათვ. ქვ. ხევატუნს* ზმნისა- იფუთინს.

უხევატუნს (ბაშაბაზ შეფუთინა, ბაშაბაზ შეფუთინა) *გრძლ. სასხვ. ქვ. ხევატუნს* ზმნისა- უფუთინს.

იხევატუნს(ნ) (ბიზანიათ შეფუთინა, ბიზანიათ(ნ) შეფუთინა) *გრძლ. ერძ. ხევატუნს* ზმნისა- იფუთინება.

ახევატუნს(ნ) (ბაშაბაზ შეფუთინა, ბიზანიათ შეფუთინა) *გრძლ. ერძ. ხევატუნს* ზმნისა- იფუთინება.

იხევატუნს(ნ) (ბიზანიათ შესაძლებელი გახდა შეფუთინა, -) *გრძლ. შესაძლ. ერძ. ხევატუნს* ზმნისა- შეიძლება შეფუთინა.

ახევატუნს(ნ) (ბაშაბაზ შეფუთინა, -) ბიზანიათ(ნ) შესაძლებელი შეფუთინა) *გრძლ. შესაძლ. ერძ. ხევატუნს* ზმნისა- შეუძლია შეფუთინა.

იხევატუნს(ნ) (ბიზანიათ(ნ) შეფუთინა, ბაშაბაზ(ნ) შეფუთინებთა, ბიზანიათ(ნ) აფუთინებდა თურმე) *კაუზ. ხევატუნს* ზმნისა- აფუთინებებს.

მახაბაშაუ *მიჭლ. მოჭლ.* შეფუთინი, შემხვევი. რზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. მკ.* შეფუთინი, შემოსხვევი.

ბიზანიათ(ნ) *მიჭლ. ერძ. წარს.* შეფუთინილი, შემოხვეული.

ნაზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. წარს.* შეფუთინი, შემოსხვევი.

ნაზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. წარს.* შეფუთინის, შემოსხვევის საფასური.

შაბაბაშაუ *უარყ. უკნებტი, უტკვერი.* შემოსხვევი.

ხმაშალ² (ხეაფალს) სახელი ხევატუნს ზმნისა - 1. ღვივის სიამოვნებით შუსმა. 2. სხვისი ნაშრომის უზომიერი ჭამა. ყანწი გეგნულონესი ღო გეხევატუნ - ყანწი გაღაზულევდა და სიამოვნებით შესვა. ამბაკოში ნაშობის ხევატუნს - ამბაკოს ნაშობს ჭამს (უზომველად).

ხევატუნს (ბაშაბაზ შესვა, ბაშაბაზ შესვამს, ბიზანიათ(ნ) შესვამდა თურმე) *გრძლ. სიამოვნებით სვამს; უზომველად ჭამს.*

რზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. მკ.* შესასმელი; შესაჭმელი.

ნაზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. წარს.* ნასვამი; ნაჭამი. ნაზაბაშაუ *მიჭლ. ერძ. წარს.* შესმის საფასური.

ხვი (ხევის) ხვიანი. ხევი ღო ბერეკეთიანი მაღაზა ღო ხარა: *ფრისი, გვ. 127* - ხევიან-ბარაქიანი სასიამონდ და ხალანი. ღორონთი ქუმარონდუ ხევის: *ქხს, I, გვ. 228* - ღმერთი მადლევდა ხევის. ხანდა ქომუჩანა ხევის: *ქ. საბუშ, ქხს, გვ. 134* - შრომა მოგვეცემს ხევის.

ხვიანი (ხევიანს) ხვიანიანი, ხვიანიელი. ხევიანი ნახონა: *ქხს, I, გვ. 322* - ხევიანი ნახონა.

ხვიანება (ხვეიანება) სახელი ახვეიანებს
 ზნისა - "გა'ხვიანება" ჰე ქვირი ქვირელი
 დო წენის გაახვეიანებს - ცოტა ფევილი
 მოუკიდე (გაურიე) და წენის ხვეიანებს გახდის.
 ახვეიანებს (მახვიანებს გახვეიანება,
 მახვიანება გაუხვეიანებობა, გონივრულია)
 გახვეიანებობა (თურმე) გრდმ. ახვეიანებს.
 იხვეიანებს (მახვიანებს გახვეიანება, მახვიანება
 გაუხვეიანებობა) გრდმ. სათვ. ქვ.
 ახვეიანებს ზნისა- ზმინის თავისას.
 უხვეიანებს (მახვიანებს გაუხვეიანება,
 მახვიანება გაუხვეიანებობა) გრდმ. სახ. ქვ.
 ახვეიანებს ზნისა- უხვეიანებს.
 იხვეიანებუ(ნ) (მახვიანებს გახვეიანებს,
 მახვიანება ულ(რ)ნ გახვეიანებულა) გრდმ. ენებ.
 ახვეიანებს ზნისა- ხვეიანდება.
 ხვეიანებუ(ნ) (მახვიანებს გაუხვეიანება,
 მახვიანება გახვეიანებობა) გრდმ. ენებ.
 ახვეიანებს ზნისა- უხვეიანდება.
 იხვეიანებუ(ნ) (მახვიანებს შესაძლებელი გახდა
 'გა'ხვეიანება, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ.
 ახვეიანებს ზნისა- შეიძლება
 გახვეიანდეს.
 ახვეიანებუ(ნ) (მახვიანებს შეძლო
 'გა'ხვეიანებობა, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ.
 გახვეიანებობა) გრდმ. შესაძლ. ენებ.
 უხვეიანებს ზნისა- შეუძლია
 'გა'ხვეიანება.
 ოხვეიანებაფუანს (ოხვიანებაფუანს
 ახვეიანებ'ინა, უხვიანებაფუანს
 უხვეიანებ'ინებობა, ნოხვიანებაფუანს)
 ახვეიანებ'ინებობა (თურმე) კაუზ.
 ახვეიანებს ზნისა- ახვეიანებინებს.
 მახვიანებაჟი მიძლ. მოქმ. 'გა'ხვეიანებელი.
 ოხვიანებაჟი მიძლ. ენებ. მქ. 'გა'ხვეიანებელი.
 მახვიანებაჟი მიძლ. ენებ. წარს. გახვეიანებულა.
 ნახვიანებაჟი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ნახვეიანებობა.
 ნახვიანებაჟი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ნახვეიანების
 საფასური.
 "ნახვიანებაჟი მიძლ. უარყ. 'გა'უხვეიანებელი.

ხვილარი, **ხვილარი**, **ხვიარი** (ხველარს,
 ხვილარს) ზოოლ. ხვილი; ჰვილი (ქ. ვარ.).
 პიჯიმე ხველარქ აკულე - პირიდან
 ხვილი ამოუვიდა. მწვანე ხვილარიში
 ნარყვი - მწვანე ხვილი ნაქერცლია. შლრ.
 ტინტოლა.

ხვილამა (ხველამას) იგივეა, რაც
 საკაკალაო, - წისქვილის ნაწილი, -
 საბარბა ღარი, წისქვილის ხვილის ძირში
 მიგრული, - მარცხელის (ხორბალი,
 სიმინდი...) სადენად დოლაბში, - ქრიშა.

ხვიმარა (ხვემარას) იგივეა, რაც ხვიმარა;
 ხვემარი, - ხვიმარი.

ხვიმარი (ხვემარს) იგივეა, რაც ხვიმარი, -
 ხვიმარი. ურგებელი სამართალი ხვემარს
 ქიშთაკუჭი: *ქს. I, გვ. 330* - ურგები
 სამართალი ნეტავი ხვიმარს ჩაურთა.

ხვიან (ხვენას) იხ. ხვიან.

ხვიანთაჟი (ხვენთაჟის), **ხვიანთაჟი**
 (ხვენთაჟის) სახელი ხვენთაჟის ზნისა -
 გახვიანობა (მახვიანება) დარტყმა, ცემა;
 ხვიანთაჟი, ხვიანთაჟი; ხვიანთაჟი. თხირობი ჰვიანთაჟი
 მეუღლე იმი ოჭიშის ხვენთაჟი -
 თხილის წნელს გაქვიანდა მის ზურგზე ხათქუნი.
 ირო ქოუხვენთაჟი დაღე; დაღას
 გახვიანობა: *ი. ეფშ., გვ. 184* -
 გახვიანობელი რომ ურტყამდე, არასდროს
 დაბრუნდა (გამოცანა: წყალი). ფერი
 ვხვენთაჟი, ჰვიანთაჟი ქიფურხანდე -
 ისეთი ვხვეთქ, ცოტა ხანს ხელს ისევამდა.
 ხვენთაჟის ('ხვიანობა ხეთაჟი, 'ხვიანობაჟი
 უხეთაჟის, 'ხვიანობაჟი) ხეთაჟი (თურმე)
 გრდმ. მაგრად არტყამს; ხეთაჟის.
 იხვენთაჟის (ხვიანობაჟი დარტყმა, იხეთაჟი;
 მახვიანობაჟი დარტყმას, უხეთაჟის) გრდმ. სათვ.
 ქვ. ხვენთაჟის ზნისა- მაგრად დარტყმას,
 იხეთაჟის თავისაზე.
 ახვენთაჟი ('ხვიანობაჟი ხეთაჟი,
 'ხვიანობაჟი ხეთაჟი) გრდმ. ენებ.
 ვხვენთაჟის ზნისა- ხვიანთაჟი, ვრტყმება.
 იხვენთაჟი (ხვიანობაჟი შესაძლებელი გახდა
 ხეთაჟი, დარტყმა მაგარი; -) გრდმ. შესაძლ.
 ენებ. ხვენთაჟის ზნისა- შეიძლება მაგრად
 დარტყმა, ხეთაჟი.
 ახვენთაჟი (მახვიანობაჟი დარტყმა, ხეთაჟი;
 -; 'ხვიანობაჟი) შესაძლებელი ხეთაჟი) გრდმ.
 შესაძლ. ენებ. ხვენთაჟის ზნისა- შეუძლია
 მაგრად დარტყმას, ხეთაჟის.
 ოხვენთაჟი (ოხვიანობაჟი ახეთაჟი,
 უხვიანობაჟი უხეთაჟი) გრდმ. ენებ. ხვენთაჟის
 ახეთაჟი (თურმე) კაუზ. ხვენთაჟის
 ზნისა- მაგრად არტყმეინებს, ახეთაჟი.
 მახვიანობაჟი მიძლ. მოქმ. მაგრად 'და'მრტყმელი;
 მხეთაჟი.

ხვიანთაჟი (ხვენთაჟის) მიძლ. ენებ. წარს.
 ოხვიანთაჟი მიძლ. ენებ. მქ. მაგრად
 'და'სარტყმელი; სახეთაჟი.
ხვიანთაჟი მიძლ. ენებ. წარს. მაგრად ნაცემი,
 ნახეთაჟი.
 ნახვიანთაჟი მიძლ. ენებ. წარს. მაგრად ნაცემი,
 ნახეთაჟი.
 ნახვიანთაჟი მიძლ. ენებ. წარს. მაგრად
 დარტყმის, ხეთაჟის საფასური.
 უხვიანთაჟი მიძლ. უარყ. დარტყმელი, უხეთაჟი.

ხვიანთაჟი (ხვენთაჟის) მიძლ. ენებ. წარს.
 ხვენთაჟის ზნისა - მაგრად
 დარტყმელი, ნაცემი.

ხვიანთაჟი (ხვენთაჟის) იხ. ხვენთაჟი.

ხანძარი (ხეწკერეს); ხეწკერე დეობი დასანავალი, ძლიერ დაბარბული დედაბარი. *ჰორ. ბერუხა.*

ხანქანი (ხეწკევის) ძლიერ კოჭლი.

ხანქანი (ხეწკინი) იგივეა, რაც **დეწკინი**, - უშნოდ სიცილი, ღმება. *მთუნ კითხე, ქეღჭყანე ულა-გელა ხეწკინეცე - რამე რომ ჰკითხო, დაინყებს უზნოდ სიცილს (ღმეტს).*

ხპარი (ხერეს) *იხ. ნა-ხერი*, - უსუსუთამაბ (*ი. ყოფშ*).

ხპარა (ხერეგუას) სახელი **იხერეგუე** (5) ზნისა - *ფიგურ. დატვირთვა. ნოყელ თორით დოხერეგელე (6) - ტოტი თოვლით დატვირთულა.*

ხპარშია (ხერეშის) აპიროსაბან გაპატივებული ფაქილის ამოსალავი. *მუჭო იჯიჯინანქ, ხეერე შისა ქოგუქია! - როგორ იცინი „ხერეშის“ ჰგავხარო! ჰორ. ხეღვალა.*

ხპარა (ხერეთქას) იგივეა, რაც **ხენთქაფი**, **ხენთქუა**, - ხმთქვა, ძლიერი ღარტამა.

ხმბი (ხეტის) სახეობი. ზამთარში სახლის სახურავიდან თოვლის ჩამოსახეტად აკეთებდნენ **ხეტს**. ხის მოშვილდულ ტოტს ამავებდნენ გრძელ ჭოკახე (აკაციის, ბამბუკის...) და ამას ფაფუქ თოვლს არტყამდნენ და ჩამოსუგამდნენ (დაბლა).

ხმბარი (ხეტარს) იგივეა, რაც **ხეატარი**, - მასრა.

ხმბა (ხეტა) სახელი **ხეტუნს** ზნისა - **ხება**. დიდი თირქ ქემორითა დო ხუღეს **ხეტუნდე** ... - დიდი თოვლი მოვიდა და სახლს ხეტდა (თოვლად).

ხეტუნს (გონაბა ვახეცა, ბაუაბა ვახეცეთა, გონაბა(6) ვახეცდა თურმე) *გრდუ. ხეტეს; თოვლავს.*

ხუხეტუნს (ბაუაბა ვახეცა, ბაუაბა ვახეცეთა) *გრდუ. სახე. ხე. ხეტუნს ზნისა - უხეტეს, უთოვლავს.*

იხეტუ (6) (გონაბა ვახეცა, გონაბა(6) ვახეცეთა) *გრდუ. ენებ.* **ხეტუნს** ზნისა - იხეტება, თოვლდა. **ახეტუ** (6) (ბაუაბა ვახეცა, ბაუაბა ვახეცეთა) *გრდუ. ენებ.* **ხეტუნს** ზნისა - ეხეტება, ეთოვლებდა.

იხეტე (6) (ნაბა შესაძლებელი ვახეცა 'ვახეცა, გონაბა(6) შესაძლებელი ვახეცა ვახეცა, -) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* **ხეტუნს** ზნისა - შეიძლება 'ვახეტეს, 'ვადა'თოვლის. **ახეტე** (6) (ბაუაბა შეძლო 'ვახეცა, -

გონაბა(6) შესაძლებელი 'ვახეცა) *გრდუ. შესაძლ. ენებ.* **ხეტუნს** ზნისა - შეუძლია ხეტოს, ვადათოვლოს.

ოხეტაფუნს (გონაბა ვახეცინა, გონაბა(6) ვახეცინება თურმე) *კაუხ. ხეტუნს* ზნისა - ახეტინებს, ათოვლინებს.

გახეცა (6) (*გრდუ. მხეტელი;* 'ვადა'თოვლელი.

გახეცა (*გრდუ. მხეტელი;* 'ვადა'თოვლი.

გახეცა (*გრდუ. მხეტელი;* 'ვადა'თოვლი.

გახეცა (*გრდუ. მხეტელი;* 'ვადა'თოვლი.

გახეცა (*გრდუ. მხეტელი;* 'ვადა'თოვლი.

გახეცა (*გრდუ. მხეტელი;* 'ვადა'თოვლი.

ხპარი, **ხპარა**, **ხპარა** (ხეწკერე-ს, ხეწკერეს) მხიარული; სახეობა დარული, სახეობიანი; სახეობიანი.

ხეჩერი ა - მხიარული (სახეობიანი) გოგო. **ხეჩერე** ოსურიე - მხიარული (მუდამ სახეობადრული რომ აქვს ისეთი) ქალი. ჩემი **ხეჩე** ძღაბი, აკა წყარი ქუმილი! - ჩემო კობა გოგო, ერთი წყალი მომიტანე! *ჰორ. ხორო, ხორო.*

ხეწკინი (ხეწკინი) ხელსაწყო, რომელსაც ხის ჭრალის მზადების დროს იყენებენ სახეობად (*მასლები, ტ. II, ნაწ. I, გვ. 228*); ხელსაწყო, რომელითაც სანახაობის გულს ნაკალებად (*იხ.*) ამოღების შემდეგ ამოსუსუთავებენ, - **ხეწკინი** (*მასლები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 156*). *ჰორ. ხეწკინი, გურ. ხეწკინი* მოხროლი რკინა, რომლითაც იხეტება, ე.ი. იხეტება ხის თევზები, ხონები და სხვ. (*ა. შან., ა. ღლ.*); *რატ. ხეწკინი* კოვრის სათოვლი დანა (*ე. მარ.*). *ჰორ. ლაზ. ხეწკინი* რკინის ხელსაწყო კოვრის ხლრმის ამოსუსუთავად (*ნ. მარ.*). *ჰორ. მამლარი.*

ხეწკინი (ხეწკინი) სახელი **ოხეტუნს** (6) ზნისა - ვეღარა; მუღარა, ხეწკინი. **სანარტია** ქეღჭკუა გოგონა მუმი **ხეტუნს** : *ა. ცაფ., გვ. 43; ი. ყოფშ., გვ. 50* - სანარტიამ დეცს ვაუგონა მისი ხეტუნა. **პასუხი** (6) ვამუქე, **ხეტუნს** ქეღჭკუა : *საბუშ., ქართ. ზებ. გვ. 62* - პასუხი არ მისცა, ხეტუნა დეიკარგა. **დეფორქით**, **იხეტუნს** : *საბუშ., ქართ. გვ. 134* - დეფორქით, ვიხეტუნს. **იხეტუნს** ოხეტუნს - მანცე ღმერთს ვიხეტუნს. **თანდაბალი** **ოხეტუნს** : *ი. ყოფშ. გვ. 120* - თანდაბალი გოგონები.

იხეტუნს (6) (ნაბა იხეტუნს, უხეტუნს) უხეტუნსა, გონაბა(6) იხეტუნსად თურმე) *გრდუ. ენებ.* იხეტუნს, ხეტუნს თოვლით.

იხეტუნს (6) (ნაბა იხეტუნს, უხეტუნს) უხეტუნსა, გონაბა(6) იხეტუნსად თურმე) *გრდუ. ენებ.* იხეტუნს, ხეტუნს თოვლით.

იხეტუნს (6) (ნაბა იხეტუნს, უხეტუნს) უხეტუნსა, გონაბა(6) იხეტუნსად თურმე) *გრდუ. ენებ.* იხეტუნს, ხეტუნს თოვლით.

იხეტუნს (6) (ნაბა იხეტუნს, უხეტუნს) უხეტუნსა, გონაბა(6) იხეტუნსად თურმე) *გრდუ. ენებ.* იხეტუნს, ხეტუნს თოვლით.

ებენება.
 ოხვეწი(6) (მხოლოდ ანგეოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრძლ. ეხვენება.
 იხვეწინ(6) (ნაპაწინა შესაძლებელი გახდა ხვენსა, -) გრძლ. შესად. ენებ. ო ხვეწ უ(6) ზმნისა- შეიძლება ხვენსა.
 ახვეწინ(6) (ახაწინა შეძლო ეხვენსა, -, ნაწინააწინა(6) შესაძლება ეხვენსა) გრძლ. შესად. ენებ. ო ხვეწ უ(6) ზმნისა- შეუძლია ეხვენსო. ოხვეწებაფუანს (ნაწინააწინა ახვენინა, უხვენააწინა უხვენინებია, ნაწინააწინა(6) ახვენინებდა თურმე) კუზ. ო ხვეწ უ(6) ზმნისა- ახვენინებებს.
 მახვენაბალი მიძლ. მოქმ. მახვენარი, მხვენენელი. მახვენარი მიძლ. აწმქ. მახვენარი.
 ოწინაბალი მიძლ. ენებ. მქ. სახვენი, სახვენარი. წინაბალი მიძლ. ენებ. წარს. ნახვენი.
 ნახვენაბალი მიძლ. ენებ. წარს. ნახვენარი.
 ნახვენაბური მიძლ. ენებ. წარს. ხვენის საფასური. უწინააწინა მიძლ. უარყ. შეუხვენებელი. შღრ. ლა ზ. ხვეწ: ოხვეწინუ ხვენსა (ნ. მარი).

ხმინაბ(ხვეწებას) იგივეა, რაც ხვეწა, - სახელი ო ხვეწ უ(6) ზმნისა - პედრება, ხმინა. ჰიჭე ბოში მუში მუშას ხვეწებას გ ლუჭყანდა: ი. ყოფშ, გვ. 172 - პატარა ბიჭი თავის მამას ხვენას დაუწყებდა. შღრ. თხუაღა.

ხმინი-ი (ხვეწის) იგივეა, რაც ხვეწა, ხვეწება, - პედრება, ხმინა, მუდარი.

ხმინა (ხვეწას) სახელი ხვეწუნს ზმნისა - 1. ანის, ეარის მოშორება, გადაფხაპა. 2. ძაფის დასუფთავება (ი. ჭარ); ხმინა. ძაფის ოო ხვეწუა - ძაფს უნდა ხვენს (სახვენავით).

ხმინა-ი (ხვეწავის) იხ. ხვეწა.

ხმინა-ი (ხვეწერეს), ხმინა-ი (ხვეწერის) ფუნქცია, ფუნქცია. შღრ. ბეხერე; დეხერე, ყვეყვერე.

ხმინი (ხვეწის) დაფხენილი; ძნაღა მოსიარულა.

ხმინი-ი (ხვეწის) ბაჭირებამით სიარული, - ლანლანი.

ხმინა (ხვეწას) იგივეა, რაც ხვეწა ფი, ხვეწინი, - ბაჭირებამით სიარული; ფოფხა, ფოფხამით სიარული. მუერს, მითხვეხუ - მიდის, მიხობავს (მიფორთხავს).

ხმი (ხვიას) ზოოლ. მუცლის ძინა.

ხმინა-ი (ხვიანის) ხმინა-ი. წმ. მირსა! აშულდა ხვეწაღუნეჩი ჩქიმი თოლში სასიმთელთი კვერცხით დო ხვიან დო თ... ს. მ. კაპლ., გვ. 302 - წმ. მირსა! დღეს ელოცულობ ჩემი თვალის სიმრთელისათვის კვერცხითა და ხმინით (კვერით).

ხმინი-ი (ხვიარს) ბ. მარტ. იგივეა, რაც ხველარი, ხვილარი, ხოლარი, - ხვლიკი. იხ. გინგლა, გინგია. შღრ. ლა ზ. ხოლურა ხელიკი (ნ. მარი).

ხმინაბ(ხვიებას) სახელი ხვიენს ზმნისა - ხმინა. მუს ხვიენქლო მუსუფიხე; მსალ., გვ. 36 - რას ხუობ და რას ფიხობ. მუს რე იხვიებუქუ; მსალ., გვ. 41 - რასა, რომ ფხუციანობ (ხუობ).

ხვიენს (იყვ. იმია იხუა, უხვიენს უხუბია, ნოხვიენს(6) ხუობდა თურმე) გრძლ. საშ. მოქმ. ხუობს. უკადრისობს. იხვიენს (იმია // იხუა იხუა, უხვიენს უხუბია) გრძლ. იხუბს, იუკადრისობს.

იხვიენ(6) (იხვიენს შესაძლებელი გახდა ხუობა, -) გრძლ. შესად. ენებ. ხვიენს ზმნისა- შეიძლება ხუობა.

ახვიენ(6) (ახვიენს შეძლო ეხუა, -, ნოხვიენს(6) შესაძლება ხუობა) გრძლ. შესად. ენებ. ხვიენს ზმნისა- შეუძლია იხუოს, იუკადრისოს. ოხვიენაფუნს (ნოხვიენაფუნს ახუებინა, უხვიენაფუნს უხუებინებია, ნოხვიენაფუნს(6) ახუებინებდა თურმე) კუზ. ხვიენს ზმნისა- ახუებინებს.

მახვიენაბალი მიძლ. მოქმ. მხუებელი. ოხვიენაბალი მიძლ. ენებ. მქ. სახუებელი. ხვიენაბალი მიძლ. ენებ. წარს. ნახუები. ნახვიენაბალი მიძლ. ენებ. წარს. ნახუები. ნახვიენაბური მიძლ. ენებ. წარს. ხუობის საფასური. უხვიენაბალი მიძლ. უარყ. უხუებელი.

ხვიენა-ი (ხვიენა-ი) ქარბად რას უხვიენა- იხვიენა-ი ხუობს, სასიარული მუსახვიენა-ი; უხვიენა-ი. ჩქიმი ხვიენა-ი ბოში - ჩემი პუტკუნა ბიჭი.

ხვიენი (ხვიენის) ხვიენი; ძვირფასი ქვა, რომელსაც, ხალხის რწმენით, დებს გველი (ი. ყოფშ). გველის კვერცხი - ბრილიანტის სინონიმი. გვერი ირ დღას თითო ხვიენის უსქენდა: ი. ყოფშ, გვ. 24 - გველი ყოველი დღე თითო ხვიენის დებდა. ბრელი ხვიენთუფი გვერსე ქუსქუდ: ა. ცაგ., გვ. 4 - ბევრი ხვიენით დავად გველს. შღრ. საბა. ხუთო ქვა გველთ მკურნალი. გურ. ხვიენი ზარული ნატვრისთავალი, რომელსაც გველი ინახავს და ზოგჯერ ათამაშებს (ვ. შარაშ).

ხვიენა-ი (ხვიენა-ი) სახელი ხვიენთონდუ(6) ზმნისა - მას უხვიენა, მას უხვიენაბ. ხვიენთონდუ(6) (მოსიარული გაუტკუნდა, მოხვიენა-ი) გაუტკუნებულა, მოხვიენა-ი(6) გაუტკუნებულა) გრძლ. ენებ. პუტკუნდა, ლამზად სუქდება.

ხვილი-ი, ხვირი-ი (ხვილ/რ-ს) იგივეა, რაც რ ხვილი, - მიძი. ენებ. წარს. ხუნს, რ ხუნს ზმნათა - ხვირალი, 'გაზარატილი'.

ხვილარი-ი (ხვილარს) იგივეა, რაც ხველარი, ხეიარი, ხოლარი, - ხვილიაი. შდრ. ლაზ. ხოლურა ხელიკი (ნ. ბერი).

ხვილარი-ი (ხვილერს) იხ. ხვილირი.

ხვილირი-ი (ხვილირს) იგივეა, რაც ხვილერი, - მიძი. ენებ. წარს. ხვილი ხუნისა - 'დაუზაბაჟალი; 'დაზნაქაძული. ცუდს რღუმი და ხვილერი - სახლში იყო დამწყვედი. ხვილერი წყარს შური ანთხუე: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 184 - დაგუბებულ წყალს სუნი მიეცემა.

ხვილვა (ხვილვას) სახელი ხვილუნს ზმნისა - 1. 'დაზნაქაძეა, 'დაუზაბირება. ათე ბოშის ქემახვადე ციხემ ხვილუაქ: მ ხუბ., გვ. 230 - ამ ბჭის ერგო (შეხვდა) ციხემ 'დაწყვედვა. ნო ხვილუე თე ოსურსქვაშო სინდას: მ ხუბ., გვ. 81 - ამწყვედვა თურმე ამ ქალშვილისათვის სიძეს. შუგო ნონტყელი ობანეს, ართ დიხას დ ოზ ხვილით: კ. საშუშ., ქახს, გვ. 113 - როგორც მზეცი (ტყუიერი) ბუნაგში, ერთ ადგილას მოვიწყვედი. 2. წაქლის 'გა'დაქაძება, 'დაუზაბება.

ხვილუნს (წოხილა დაამწყვდია, წოხილა დაუმწყვედვია, წოხილაჟი(ნ) დაამწყვედვა თურმე) გრძმ ამწყვედვას; აგუბებს (წყალს). ოხვილანს (წოხილა დაამწყვდია, წოხილა დაუმწყვედვია) გრძმ ამწყვეტეს. იხვილუნს (წოხილა დაამწყვდია, წოხილა დაუმწყვედვია) გრძმ სათუ. ქვ. ხვილუნს ზმნისა - იმწყვედეს თავისთვის. უხვილუნს (წოხილა დაუმწყვედია, წოხილა დაუმწყვედვია) გრძმ სასხუ. ქვ. ხვილუნს ზმნისა - უმწყვედვეს.

იხვილუ'უ'(ნ) (წოხილა დაამწყვედი იქნა, წოხილაჟი(ნ) დაამწყვედი) გრძმ. ენებ. იმწყვედვას; იგუბება (წყალს). ახვილუ'უ'(ნ) (წოხილა დაამწყვედა, დეგუბას; წოხილა დაამწყვედვია, დაგუბებია) გრძმ. ენებ. უ ხვილუნს ზმნისა - ემწყვედვას; ეგუბება.

იხვილენ(ნ) (წოხილა შესაძლებელი გახდა 'და'მწყვედება, 'და'გუბება -) გრძმ. შესაძლ. ენებ. ხვილუნს ზმნისა - შეიძლება 'და'მწყვედვას; 'და'გუბება. ახვილენ(ნ) (წოხილა შეძლო 'და'ემწყვედა, 'და'ეგუბებია; -; წოხილაჟი(ნ) შესაძლებელია დამწყვედვას, დაგუბება) გრძმ. შესაძლ. ენებ. უ ხვილუნს ზმნისა - შეუძლია 'და'ამწყვედოს; 'და'აგუბოს (წყალს). ოხვილავუნს (წოხილაჟი დაამწყვედვინა,

წოხილაჟი უმწყვედვინებია, წოხილაჟი(ნ) ამწყვედვინებდა თურმე) კაჟხ. ხვილუნს ზმნისა - ამწყვედვინებს; აგუბებებს (წყალს). მახვილაი მიძი. მოქმ. 'და'მწყვედვას; 'და'გუბებელი. ოხვილარი მიძი. ენებ. მყ. სამწყვედი. წოხილარი მიძი. ენებ. წარს. დაამწყვედული; დაგუბებული. ნახილა მიძი. ენებ. წარს. ნამწყვედი. ნახილარი მიძი. ენებ. წარს. 'და'მწყვედვის საფასური. 'წოხილაჟი მიძი. უარყ. 'და'უმწყვედველი. იხ. ოხვილიში.

ხვიმა (ხვიმას) მოტან. იგივეა, რაც ხვიმრა, ხვირმა, ხომმა, ხუმა, - ჩვეულებრივი ხსრმა (ა. მყ.) და მისი ნაყოფი. ათაქ ართი კოჩი ხვიმას ქურაყუნს დორდორჯენს: მ ხუბ., გვ. 149 - აქ ერთი კაცი ხურმას (ნაყოფს) უფროხავს (უბრუნებავს) ბაბებს. უწყ ხვიმა უკურკო ხურმა, - ხურმის ჯიში, გარეული ხურმა (კ. ცხად., ტომონ., გვ. 30). შდრ. ტომონ. ხვიმალრი ხურმიანი ადგილი.

ხვიმირ-ი (ხვიმირს) იგივეა, რაც ხვიმური, - ხვირალი. ჭუკო ხვიმირს ვენგურულადო კულეს ტუტულას ეკიბუნუანდა: თ. სახოყ., გვ. 268 - თავიე ხვირელში არ ეტეოდა და კულეს აყიროს იბამდა.

ხვიმონა (ხვიმონას) ტომონ. ადგილი, სდაც ბაირი ხსრმა ღმას, - ხურმარი. ბოლოს ართი დიდი ხვიმონა შიმიეღეს: მ ხუბ., გვ. 149 - ბოლოს ერთ დიდ ხურმარში ხვიედა.

ხვიმრა¹ (ხვიმრას) მოტან. იგივეა, რაც ხვიმა, ხვირმა, ხომმა, - ჩვეულებრივი ხსრმა (ა. მყ.). შდრ. იმერ. ხუმლა ხურმა (ი. ქევი.).

ხვიმრა² (ხვიმრას) ღრმა. ყვარს ქეგებდვა ხვიმრა სენს - ყველს დაედებ ღრმა თეფშე (საინზე). შდრ. ხვიპი.

ხვიმრა³, ხვიმრა (ხვიმრას, ხვიმრას) 1. ხვირალი, სიძარბილა სახლის საძირკველში. ჩქიმი სქვა გოწოს კარე გინიშა დო წე ხვიმრას გვითხიხენია: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 32 - ჩემი შვილი შარშან კარს გაივლიდა და წელს ხვიმირს ქვეშ ხოხავსო. ხვიმრას ხომ ვემითხევის: იმერ. გვ. 184 - ხვიმარში ხომ არ ზიხარო. 2. ხვიმირი, - ხვიმარში ხომ არ ზიხარო. 2. ხვიმირი, - ხვიმარში ხომ არ ზიხარო. 2. ხვიმირი, - ხვიმარში ხომ არ ზიხარო. 2. ხვიმირი, - ხვიმარში ხომ არ ზიხარო. 2. ხვიმირი, - ხვიმარში ხომ არ ზიხარო.

ხვიმურ-ი (ხვიმურს) იგივეა, რაც ხვიმური, - ხვირალი.

ხვიმულ-ი (ხვიმულს) იგივეა, რაც ხვიმული, - პატარა და ჩასუშაბული.

ხმინთქალ-ი (ხვინთქალს) ძლიერი მსხვილი, ვივაპართელა, ზორბა.

ხმინთქინაშა (ხვინთქინაფას) იხ. ხვითქინაფა.

ხმინთქაშა (ხვინთქაშა) იგივეა, რაც **ხვინთქეუა**, - 1. მამბრად დარტყმა; ხმთქმა. ძაამი მუთხოლუათ, ვარა ქობხვინთქენა კვარტის - ძალიან გაუფურხილედთ, თორემ გვხვთქაქს ნიხლს. *ჰორ. ხვერთქეა*. 2. ბლომად შაქმა სავამლინსა. დო ხვინთქოტკობალა - შესანლა საჭმელი.

ხმინქა-ი (ხვინქესი), **ხმინქა-ი** (ხვინქესი) რაიშა ძონება. **ხვინქეი** ვამაპალუე - არაფერი არ გამაჩნია (მბაბია). გიოხუნუე **ხვინქესი** - დავა არაფერზე. იხ. ხმინქეი. *ჰორ. იფრ.* ხვისქი ხვისქი არ გამაჩნია, ე. ი. არაფერი არ მაქვს, უფულოდ ვარ (*ე. ჰორ.*), ვურ. ხვინქეი რაიშე ქონება. **ხვინქეი** არა მაქ არა გამაჩნია რა (*ე. ჰორაშ.*).

ხმინქალ-ი (ხვინქალს) ბამბლარი ღა სახენაოშაინანი.

ხმინჯი-ი (ხვინჯესი), **ხმინჯი-ი** (ხვინჯესი) მსხვილი ძვიშა, ხმინძი (*ქ. ჰორ.*).

ხმინჯკალ-ი (ხვინჯკალს) იგივეა, რაც **ხვინქკალი**.

ხმინჯალ-ი (ხვინჯებალს) უშნო შესახადმოხის (პიროვნება).

ხმინჯამი (ხვინჯაიეს) ქოშლი.

ხმინორი-ი (ხვინორილს): ხვინორილი ცვალი დასერეტლიო ყველი. *ჰორ.* ცხვატილი ცვალი დასერეტლიო; დანნულ-დახვეული ყველი.

ხმიპი-ი (ხვინპის) 1. ღრმა. **ხვინპი** სენი - ღრმა თეფში. **ხვინპი** კობიტი (*II კობიტი*) - სის ღრმა თეფში. 2. პაშპი.

ხმიპა (ხვინპიას) იგივეა, რაც **ხვინპი**, - ღრმა.

ხმიპა (ხვინპას) სახელი **ხვინპუნს** ზმნისა - ნყპტ-ნყპტიტით, ხვაურით სმა, - ხმარპა. ხვინპუნს (მანაია შეხვრია, მანაია შეხვრეპია, მანაია შეხვრეპია) *გრძმ ხვერეს.*

ხმირი-ი (ხვინრის) იგივეა, რაც **ხვილი**, რ **ხვილი**, - *მიქ. ენებ. წარს.* ხუნს ზმნისა - 1. ხმრელი, ბახმრელი. 2. ცხვარ-თხის სერის (ყურზე) ერთ-ერთი სახეობა (*ს. მკალ., გვ. 193*).

ხმირა (ხვინრას) 1. ბანიარი, შარტო. გიგორდას სო თინა, სქეპი ცირა, თოლი ხვირა: *ი. ყოფშ., გვ. 115* - გიყვარდეს შენ სი, ლამაზი ცირა, თვალუყუენა (თვალუყუართო). *ჰორ. გვირა.* 2. შუჭრუტანა. 3. კაქეპიტი მამაშის ერთ-ერთი სახე, - ხვერელი,

რომელიც კვიდება საჩვენებელი და ცერა თითების მეშვეობით. კენჭაობის დროს მასში თუნქის შედგება. ოთხი კენჭაში ხვირაშა დინოკოთამა - ოთხი კენჭის ხვირაში (ხვერეში) ჩავდება.

ხმირალ-ი (ხვირალს) იგივეა, რაც **ხვირა**, - ბანიარი, შარტო. მიზიროცალი მოყუნზე ხვირალი, გლე უფასე სი ტანადობა: *შ. ჰორ., გვ. 164* - მიმინოსაეთი ბრძანდები თვალუართო, გაქვს უფასესი შენ ტანადობა.

ხმირაბა, **ხმირაბა** (ხვირა/იტეს) შუჭრუტანა; ხმრელი, ხმრეპი, ხმრეპილი. *ჰორ. ხვირა.*

ხმირაბა, **ხმირაბა** (ხვირა/იტესა) სახელი ხვირიტუნს ზმნისა - ხმრეპა. ფიარს ხვირიტუნს - ფიარს ხვერეს. ხვირიტუნს (მანაირაბა გახვირია, მანაირაბა გაუხვირება, მანაირაბა) გახვირეტლა თურმე) *გრძმ ხვერეს.*

უხვირიტუნს (მანაირაბა გაუხვირია, მანაირაბა გაუხვირეტია) *გრძმ. სისხე. ქე.* ხვირიტუნს ზმნისა - უხვირეტს.

იხვირიტუნს (მანაირაბა გახვირია, მანაირაბა) გახვირეტლა) *გრძმ. ენებ.* ხვირიტუნს ზმნისა - იხვირეტბა.

ახვირიტუნს (მანაირაბა გაუხვირია, მანაირაბა გახვირეტია) *გრძმ. ენებ.* უხვირიტუნს ზმნისა - იხვირეტბა.

იხვირიტუნს (მანაირაბა გახვირეტია) *გრძმ. ენებ.* 'გა'ხვირეტა, -, -) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* ხვირიტუნს ზმნისა - შეილება

'გა'იხვირეტოს. ახვირიტუნს (ახვირია შეძლო 'გა'ხვირეტა, -, მანაირაბა) შეძლებია გახვირეტა) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* უხვირიტუნს ზმნისა - შეუძლია 'გა'ხვირეტოს.

ოხვირიტუნს (ოხვირიაშაუ ახვირეტინა, შანირეტაშაუ უხვირეტინება, მანაირაბა) ახვირეტინება თურმე) *კაუშ.* ხვირიტუნს ზმნისა - ახვირეტინებს.

მანაირაბა *მიქ. მიქ.* 'გა'ხვირეტელი, გამხვირეტე.

მანაირაბა *მიქ. ენებ. გვ.* 'გა'სახვირეტი. ხმირაბა *მიქ. ენებ. წარს.* 'გა'ხვირეტელი.

ნახვირია *მიქ. ენებ. წარს.* ნახვირეტი. ნახვირია *მიქ. ენებ. წარს.* 'გა'ხვირეტის საფასური.

ნახვირია *მიქ. უარყ.* 'გა'უხვირეტელი. *ჰორ. ხუალა.*

ხმირაბა (ხვირეფას) სახელი ხვირიტუნს ზმნისა - მადინად ბავრის შამა, ხმირაბუნაბა. ხვირიტუნს (მანაირაბა მადინად ბეკერი შექამა, მანაირაბა მადინად ბეკერი უქამა,

ფონოზირაჲ(მ) მადიანად ბევრს ქამდა თურმე) გრამ მადიანად და ენერგიულად ბევრს ქამს

სპირიზა (სვირიპუას) იგივეა, რაც სვიპუა, - სახელი სვირიპუნს ზნისა - სპრიაა.

სპირიზმ (სვიროტეს) სპრატმილი.

სპირიზმალ-ი (სვიროტელის) მიჭი. ენებ. წარს. სვირიტუნს ზნისა - 'ბა'სპრატმილი. შორ. ხეიო.

სპირიზმა (სვირიტას) კრბ. პატარა ნახპრეტი, - ჟუპრუტანა. შორ. სვირიტე.

სპირიზმა (სვირიტუას) იგივეა, რაც სვირატუა.

სპირმა (სვირმას) კოტან. იგივეა, რაც სვიმა, სვიმრა, სომა, - სპრმა (ა. მყ).

სპირმა (სვირუას) სახელი სვირანს ზნისა - სპირითის ღვარს. ჩხოში გამარტებაში უკული, აპრილს, მეურს ჰივე წყარეფიშა - თ სვირუმა, - ქვირითიშ ორლეფუშა - თევიშ მარტის შემდეგ, აპრილში, მიდის პატარა წყლებში ქვირითის დასაყრელად.

სპირხვანტის (სვირხვანტის) იგივეა, რაც სვიხვილი, - თხმალის, თხილის, რცხილის ყაპვილი, - შიმშილი. თხომუს გითაბუნე, თის სვირხვანტიას უახუნდა - თხმელას რომ ჰქვიდა, იმას „სვირხვანტიას“ (ბიპილს) ეხახან. ცხემურს ხოლო შიკოჩანს სვირხვანტია - რცხილასაც აბია „სვირხვანტია“.

სპირხვილი-ი (სვირხვილს) იგივეა, რაც სვიხვილი.

სპირხვინტის, სპირხვინტი (სვირხვინტიას) ჟუპრუტანა; სპირიტია. შორ. იჭორ. სვირტიმალი, სურტიმალი ქუჭრუტანა (ე. ძერ).

სპირმა (სვიტას) სის სპამ-ლოგინი, ტახტის მავიარი, გოლოვაში სის მუთაპით (ე. ჯლიყა). ათაბოგს (იხ). კედელზე მოდგმული ჰქონდა სვიტა; იქ კაცი იწვა და ყანას დარაჯობდა (მასლები, ტ. I, გვ. 390).

სპირმალი-ი (სვიტალს) ძლიერ გამხდარი, უღანგაზო.

სპირ-ი (სვიტის) მჟაღი (სამურზაყანოში). ართის ლაშქარ უჭირლე ღო მავირას - სვიტო: ბადხ. სიძრ., I, გვ. 12 - ერთს ლაშქრობა (ომი) უჭირდა და მეორეს - ხეტიო (მჭადი).

სპირმანი (სვიტორიას) იგივეა, რაც სვირიტე, - სპრეტი. მარქვის ღუს ვიოი - სვირიტია უკლე, ეთეჲ იმურს ძაფი - მარქეს თავში ორი სვირელი აქეს, იქ ამოდის ძაფი.

სპირმირმა-სპირმირმა (სვიტორია-სვიტორიას) სპრელაპი. სამიენს სვიტირია -

სვიტირია უკლე - ხამს (ბაპილსგან შინ მოქსიოლო ნართს) სვირელები ჰქონდა.

სპირმა (სვიტას) პაჟუა. ჩხინდი - სვიტა, თოლი - ვირა, თუმა კუნტა, კოროკლი: ქსს, I, გვ. 38 - ცხვირი - პაჭუა, თუალი - თუქუნა, თმა - მოკლე, ხუჭუჭა. შორ. ხოფე.

სპირმალი-ი (სვიტალს) ჩასსუპაპული და მხიარული გამომეტყველების სპროვანება.

სპირმა-ი, სპირმა-ი (სვიტო/ტო-ს) იგივეა, რაც სვიტეტი, სვინტეტი. ვიოხუნუ სვიტის - დაჯინა სვიტზე, - იტყვიან მამინ, როცა რასმე ელიან და ვერ მიიღებენ (არ მისცემენ). გემოსქილე სვიტოტი - დამრჩა სვიტეტი, ე.ი. არაფერი არ დამრჩა. შორ. იჭორ. სვისქე, სვიტოი სვისქე არ გამაჩინა, ე.ი. არაფერი არ მაქვს, უფულად ვარ (ე. ძერ).

სპირმა (სვიტას) იგივეა, რაც სვიტა, - მნჟამისის სანოლი მთაში. მინაში ჩარტობილი იყო ოთხი ბარჯგი, ზედ გადებული იყო დანები, დანებზე - ჯოხები, - ეს იყო სვიტა. სვიტაზე იწვა კარვის უფროსი (მასლები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 215). სვიტა რლე გეალას ჭყვიში გილანჯირალი, ჭველეფიშე აკეთუნდეს - „სვიტა“ იყო მთაში მწყემსისი დასაწოლი, თხმელის ახალხურდა ტოტეგისგან აკეთებდნენ.

სპირმაში-ი (სვიტაფის) ბრამა, ბრამოხა; 'ბა'შიმა. სვიტაფი უჯორს - ბრეჟა (ჭმევა) უყვარს ვილურს, გილე სვიტაფუ - დადის, დაიჭმება.

სპირმირმა-ი (სვიტორიკის) იგივეა, რაც სვიტიკი. მუ სქანი მარმანი და სვიტირიკი გოკონა - რა შენი ზაპრუმა და სვიტეტი გინდაო.

სპირმა (სვიტას) 1. გრდღვილა; ბაბაღრული; ქაშაქა; ჩახრაბა. სენწიფეში ოსურსქუა თოლი სვიტა, პიჯი ბგ რე: ააი, I, გვ. 24 - ხელმწიფის ქალოშვილი თვალვარსკვლავა (თვალუკაქაშა), (და) პირიშხეა. 2. შპრთო (დ. ვიოია). 3. მამაკაცის სახელიცაა.

სპირმალი-ი (სვიტალს) ბაღრი სხისი, სანამომეწო შესახადობის.

სპირმა-სპირმა (სვიტა-სვიტას) გრდღვილა, ქაშაქა, მგრწყინაში, მოჩახრაბა; სხადანსხანანიარი (ა. ვიოშ). სვიტა - სვიტა მურიცხეფი - და ღო ჯიმა ჩქიმა: ქსს, I, გვ. 10 - მოჩახრაბე (ფარო-ფართო) ვარსკვლავები და და ძმა ჩემი.

სპირმინ-ი (სვიტინს) ბაბაღრა; ციმციმი; კიდაში. ბეჲ ქელუჟჟე ქეყანას ტე სვიტინი: ეა მყ, 01.05.1931, გვ. 3 - მზედ დაუნყო ქეყანას (ზევიდან) დაციმციმება.

ხშირინაშვილი-ი (ხეივანიფილ/რს) *მიძე, ენებ, წარს.*
ოხეივანიანს ზმნისა - პაპადრუში.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) სახელი იხეივანიანს ზმნისა - პაპადრუშა, მხიარული გამომხატვა; ციმციმი (სახით). სახეთ გილეხეივინა, ვარდში გური ფულით გაფუ: *ქბს I, გვ. 75* - სახით გაბადრული დადიარ, ვარდის გული დამალული გაქვს. შორც მურცოხო ოხეივინა: *კ. სამუშ, ქართ. ზგ., გვ. 21* - შორს ვარსკვლავად ციმციმებ. იხეივინანს (იხეივინაშვილი იციმიცა, იკიაფა; შაიშინა უციმიციმია, უკიაფა; ნოშირინა(ც) ციმციმებდა, კიაფობდა თურმე) *გრდუჯ. ენებ.* ციმციმებს, კიაფობს; გაბადრული იყურება. ოხეივინანს იგივეა, რაც იხეივინანს. ხეივინდუ(ც) (ბოშირინა გაბადრა, ბოშირინაშვილი) გაბადრულა, ბოშირინა(ც) გაბადრებოდა თურმე) *გრდუჯ. ენებ.* იბადრება.

ხშირინაშვილი, **ხშირინაშვილი** (ხეივანიფილ, ხეივანიფილ) სახელი უხეივანიანს ზმნისა - შირინა; ჩხიქინი; დაცატახანება. ხეივანიფილთ გური მაჟაფონებაფუ - ჩხიქინით გაბარაზა. უხეივანი, უხეივანი დო თეშაჟაჟურცხინუ - უჩხიქინა, უჩხიქინა და გაალიდა. უხეივანიანს (უხიქინა უჩხიქინა, შაიშინა უჩხიქინებია) *გრდმ. სახე. ქც.* უჩხიქინებს. იხეივანი(ც) (იხიქინაშვილი შესაძლებელი გაბდა ჩხიქინი, -) *გრდუჯ. შესაძლ. ენებ.* უხეივანიანს ზმნისა - შიქინება. ახეივანი(ც) (ახიქინაშვილი შექჩიქინებინა, -) *გრდუჯ. შესაძლ. ენებ.* უხეივანიანს ზმნისა - შექქინაშვილი.

ოხეივანიანს (ოხიქინაშვილი ახიქინებინა, შაიშინაშვილი ახიქინებინება თურმე) *კაუზ.* უხეივანიანს ზმნისა - ახიქინებინება. ახიქინაშვილი *მიძე, როგოშ.* შექჩიქინებელი. ოხიქინაშვილი *მიძე, ენებ. წარს.* შექჩიქინებელი. ახიქინაშვილი *მიძე, ენებ. წარს.* შექჩიქინებელი. ახიქინაშვილი *მიძე, ენებ. წარს.* შექჩიქინებების საფასური. უაშვილანაშვილი *მიძე, უარს.* შექჩიქინებელი.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ): ხეივანიფილთ დართული ძაფი. ომუალს დოჟხეივანიფილთ (ჯაჭვივით ამოვიღებდით), - ამას ქვეა „ხეივანიფილ“ ძაფი - საქსოვს (ძაფს) დავართავდით. (*მასალები, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 222*).

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) იხ. ხეივანიფილ.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) იგივეა, რაც ხეივანიფილ.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) დამოქმადარი. ხეივანიფილთ დედიბი - დამქმადარი, სახეივანიფილთ დედიბი.

ხშირინაშვილი, **ხშირინაშვილი** (ხეივანიფილ) მსუქანი, კუჭაქანი, ფუნჯაქანი. *გაჟაქ.* შიქინება ორსულ ქალხეივანიფილთ. გურიხეივანიფილთ კეჟარი ხეივანიფილთ უჯუქანია: *ა. ცაბ., გვ. 103* - გაქსუბულ (გაჟუქებულ) გულს გაჟუქებულ კეჟარი სუბიბია.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) იგივეა, რაც ბირბილი, კეიკეილი, - მხიქინის, მხიქინის, ნიბაქინის აქაქინი, - მიბიქინი.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) სახელი ხეივანიფილანს ზმნისა - აქაქინი, მიბიქინის გამოქმადანი. თხიქინთ გოხეივანიფილთ - თხილთ აყვავილდა, ხეივანიფილთ გამოქმადანი.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) ხმადაქმადანი შიქინი. იხ. ჰირინი. *შირ. ლაზ.* ხირინი: ოხირინი უჩხიქინი (*ნ. ბირი*).

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) 1. ქარბად მხიქინა. ჩხოშო ხეივანიფილანს დო ქიშილანს - თეშას შენჯავს და მოიტანს. 2. მუქამად მანსაქანი, მოქმად მანსაქანი. გომარე დულიმა მანსაქანიფილთ სომილი ქეჟარი - ტომარა თავამდე გაჟუქო სომინის ფეჟილი.

ხშირინაშვილი (ხეივანიფილ) *ბოქარ.* მარნაქინი. იხ. ცეშუა, ცეშუა, წიწხილარა, წიწხილარა (*ა. მუქ.*).

ხშირინაშვილი (ხიქინაშვილი) ხიქინაშვილი, ხიქინაშვილი: *სიქცე-სიქცე.* ლეთიური ბედი. ო ხიქინაშვილი გომარე ლეთიური ბედი გაუტურა; *გაჟაქ.* ტყავი გააძრო, შავი დლე აყარა; შეურაცხყო.

-ხი, -ხი: *თანჯერული* -მდე: ქულე მახ (ი, გ) სახლამდე: ეს *თანჯერული* ხშირად იკარგება და ქულე მანსაქანიფილთ როგორც „სახლში“, ასევე „სახლამდე“ (*შირ. ი. ყოფუშ, დეკსი, გვ. 396*).

ხი, ხი-ი (ხის) ხალხი (*დ. ფოფა*). თიშენი ილენც ხიი მღვაშორი - იმიტომ ლელავს (იბრძვის) ხალხი ზღვასავით.

ხი იხ. ხედა; კინო-ხი.

ხშირინაშვილი (ხიქინაშვილი) მითილან შირინაშვილი ხის მირამის დანამორებელი ადგილი. ასეთად, როგორც წესი, იყენებენ ნაკადულების ნაკადულეს. ხიარო აღბთ იმიტომ დარქვაო, ხსინან მესყვევები, რომ ხის მორს ხეივანიფილთ დოჟუქებენ, მორი მითხიორუ, ე. ი. ხიორით (დოჟუქობლად) მიდის დაბლა.

ხშირინაშვილი (ხიქინაშვილი) მხიქინაშვილი. ხიქინაშვილი *ზაზ.* მხიქინაშვილი. მოღაროქესე ხიარული:

ა. ცაგ., გვ. 17; ი. ყოფშ., გვ. 31 – წამოვიდნენ მხიარულად. ძღაბიქ მავთა თუჟმარეს ხიარულეო გედორთუ: *მ. ხუძ., გვ. 6* – გოგო მეორე დილას მხიარულად დღვა.

ხიარულება¹ (ხიარულებას) მხიარულება. თით მიჩქ, მუგო ხიარულე ბაქ განგახლგ: *მ. ხუძ., გვ. 28* – ისუ ვიცი, მხიარულბა როგორ გაგიბღღდა. 0 ხიარულებამი მოჭირინაფა მხიარულების მონევა, - *გაღატ.* გამხიარულება. დლი ხიარულე ბაქ მათჭირინუ უ ბოლოსგ: *ა. ცაგ., გვ. 25* – დიდად გამხიარულდნენ ბოლოს.

ხიარულება² (ხიარულებას) სახელი ხიარულენს ზმინსა – მხიარულობა. ხერწყვე ხიარულენს, ზაბარმანებით ხარულენს: *მ. ხუძ., გვ. 162* – ხელმწივე მხიარულობს, ზარბაზნებით (სროლით) ხარობს. ხიარულენს (*იყვ.* იხიარე იმხიარულა, უხიარეა უმხიარულთა, ნოხიარეაჟ(ე) მხიარულობდა თურმე) *გრდუე. საშ. - მოქშ.* მხიარულობს. იხიარულე(ნ), იხიარულინე(ნ) (იხიარულინე შესაძლებელი გახდა მხიარულობა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ხიარულენს ზმინსა – შეიძლება იმხიარულოს (// მხიარულება). ახიარულე(ნ), ახიარულინე(ნ) (ახიარულინე შეძლო მხიარულა, -) ნოხიარულაჟ(ე) // ნოხიარულაჟაჟ(ე) შესძლებია ემხიარულა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ხიარულენს ზმინსა – შეუძლია ამხიარულოს. ოხიარულებაჟუნს (ოხიარულაჟაჟუნ ამხიარულებინა, უხიარულაჟაჟაჟუნ უმხიარულებინებია, ნოხიარულაჟაჟაჟ(ნ) ამხიარულებინებდა თურმე) *კაუზ.* ხიარულენს ზმინსა – ამხიარულებინებს. მახიარულაჟაჟი მიძლ. მოქშ. 'გა'მხიარულებელი. ოხიარულაჟაჟი მიძლ. ენებ. გე. 'გა'მხიარულებელი. ნახიარულაჟაჟი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'მხიარულებელი. ნახიარულაჟაჟი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'მხიარულეობი. ნახიარულაჟაჟი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'მხიარულების საფასურო. 'გა'უხიარულაჟაჟი მიძლ. უარყ. 'გა'უმხიარულებელი.

ხიარუა (ხიარვას) (?) მოვ-გორფვი ქიფინათი ჩქენი დგმა ხიარვალა: *ყა ზაყ., 11.07.1930, გვ. 3* – მოკეთებთ ვიცნოთ ჩვენი (?)

ხიარუაჟი (ხიარვამს) აქიქალმხერმი ღაბაღლი დონენს ხლზნი, – გომანო. ნანღვი ხიარუაჟი ენა – ნამღვილი ბოგანოები არიან.

ხიბა (ხიბას) პარნი (*დ. ვიფია*). შღრ. სიბა.

ხიბარაჟა (ხიბარკას) (*რუს. хибарка* ქონი, ქონმხანი). ხიბარკეფი გედგულე ათაქ – ქონმხანები იდგა აქ.

ხიბილი, ხიბირი (ხიბილ/რ-ს) მიძლ. ენებ. წარს. ხიბუნს ზმინსა – ჩხნარგილი; სხლტა; აჟრ; ხირკინი, ხირკინი. ქიბორეს, ნამულა უფოს მიკი-მიკი ქუაშ ხიბირი გოყუნსინი: *მ. ხუძ., გვ. 7* – ნახეს, რომ ამ ეზოს ირგვლივ ქვის ყორე გაჰყვება.

ხიბუა, ხზუა (ხი/გზუას) სახელი ხი/გზუნს ზმინსა – 'და'გროჰება; დახრა (ქვის, ძვლის...); ძმის ქადლის ამოყვანა მგრალი ნჟმით. ეირი საჯენი ქიყუაჟულე ზღვაპის ძვალი გეხიბულენი: *მ. ხუძ., გვ. 12* – ორი საჯენი იქნებოდა, ზღვისპირას ძვალი რომ ეყარა (*გრუაუდ*).

ხიბუა (ხიბუას) შამოქორილი აღბილი.

ხილი (ხილის, ხის) იგივეა, რაც ხინჯი, – ხილი. სენაეურში ხიდი, ზუგდიდურ-სამურზაყანოულში – ხინჯი (*არხ. ჩიქობ., ლექსი, გვ. 186*). ხინჯი დადასტურდა დიდი ჭყონში, ბანძაპიქ (მარტვილის რაიონი).

ხიი¹ (ხიის) იგივეა, რაც ხი, – ხალხი. თიშენ იღენც ხიი ზღვაჟორი: *მასალ., გვ. 78* – იმიტომ იბრძვის ხალხი ზღვასაგით.

ხიი², ხიი (ნგარა) ტირილი, მიცვალებულის დატირების დროს ჭამა-სმა (ქ. ჭარ). შღრ. სამოხიო.

ხიი! შორსდ. შამახილი ხარის, ქამჩისი გასაჩამებლად ან უჰან დასახებად.

ხიი აჟო! შორსდ. ხი ბაქთ! შეეხილი ხარის ან ქამჩისი განზე (გვერდზე) გადასახვევად (გადასაყენებლად). ხიი აჟო! ნაბარბაღეს! – ხიი აქეთ, ნაბორბლარში!

ხიირი (ხირის) მიძლ. ენებ. წარს. ხუნს ზმინსა – 'და'რღვეული.

ხიინაჟა (ხიინაჟას) სახელი ოხიკინუანს ზმინსა – მარად 'გამო'შრომა, – 'ბამო'შრომა. ჭკის ნაბეტანქ ალოლეუ, გოხიკონლეუ – მჭადს ნამეტანი დამართა, გალობდა.

ოხიკინუანს (მახიინაჟა გაახმო, გამოშორი; გაუხიინაჟა გაუხშია, გამოუშორია) გრდმ. ახმობს, ძლიერ აშრობს.

იხიკინუანს (მახიინაჟა გაიხმო, გაუხიინაჟა გაუხშია) გრდმ. სათყ. ქვ. ოხიკინუანს ზმინსა – იხმობს.

უხიკინუანს (მახიინაჟა გაუხმო; გაუხიინაჟა გაუხშია, გაუშურია) გრდმ. სასხე. ქვ. ოხიკინუანს ზმინსა – უხმობს, მაგრად უშრობს.

ხიკონდე (მახიინაჟა გაახმა, გამოშრა;

ჩაარტყა (ხეთყა) ფოხი, წაატყია.
ხინღუნს (ჟონინღა ჩაარტყა, ჟაუხინღა ჩაურტყამს, ჟონინღაჟ(ნ) ჩაარტყამდა თურმე) გრდმ.
ჩაარტყამს.

იხინღუნს (ჟიხინღა ჩაირტყა, ჟაუხინღა ჩაურტყამს) გრდმ. სათაფ. ქვ. ხინღუნს ზმნისა- ჩაირტყამს (თავისაზე).
იხინღუნას იგივეა, რაც იხინღუნს, - ირტყამს.

უხინღუნას (უხინღა ურტყა, უხინღაჟუ ურტყამს) გრდმ. სასხვ. ქვ. ხინღუნს ზმნისა- ურტყამს.
ახინღუნ(ნ) (აახინღა ჩაეცა, ჟოხინღაჟ/ჟონინღაჟუ ჩასაცემია) გრდმ. ენებ. ხინღუნს ზმნისა- ეცემა, ერტყმის (რალაც).

იხინღენ(ნ) (იხინღა შესაძლებელი გახდა 'ჩა'რტყმა, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ხინღუნს ზმნისა- შეიძლება 'ჩა'რტყმა, ხეთქევა.

ახინღენ(ნ) (ახინღა შეძლო 'ჩა'ერტყა, -, ჟონინღაჟ(ნ) შესაძლება 'ჩა'ერტყა) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ხინღუნს ზმნისა- შეუძლია 'ჩა'არტყას, 'ჩა'სცეს, ხეთქოს.

ოხინღაჟუნას (ოხინღაჟუ 'ჩა'არტყემეინა, უხინღაჟაჟუ 'ჩა'ურტყემეინებია, ნონინღაჟ(ნ) არტყემეინებდა თურმე) კაუზ. ხინღუნს ზმნისა- ჩა'არტყემეინება რალაც მაგარ საგანს. მაინდაჟი მიზლ. მიუქს 'ჩა'არტყემელი; 'ჩა'მცემი მაგარი საგნისა.

ოხინღაჟი მიზლ. ენებ. ზე. 'ჩა'სარტყემელი; 'ჩა'საცემი.

ნაინღა მიზლ. ენებ. წარს. 'ჩა'ნარტყამი; 'ჩა'ნაცემი.
ნაინღაჟი მიზლ. ენებ. წარს. 'ჩა'არტყმის; 'ჩა'ცემის საფასური.

ხინღ-ი (ხინღის, ხინს) ხინღჳი; მანაკი;
ავადმყოფობა ერთგვარი. შდრ. ხინღირი.

ხინღა (ხინღას) ჟუჟჳი.

ხინღაჟი (ხინღაჟს) ხინღჳინანი, მანაკიანი, ზაღინანი; ჟუჟჳინანი. ხინღაჟი - ხინჯიანი.
ცაფ, სი ხინღაჟი ნდიას! - ჰატ, შე ქუტყყიანო დეგოო! ქეგარა-ხინღაჟი მიუტელ-ხინჯიანი, დიდმუტლიანი.

ხინღირი (ხინღირს) მიზლ. ენებ. წარს. ხინღუ (ნ) ზმნისა - ღამაღალი, ბახანწინლი, ბამოფიტული. // გადატ. დაბერებული.
გუგნოღინი, სი ხინღირი! - დაიკარგე, შე ბებერი!

ხინღაჟა (ხინღაჟას) იგივეა, რაც ხინღაჟა, - სახელი ხინღუ (ნ) ზმნისა - ლჳობა, შიტჳა, ხრწნა.
მინდორს ჯა ხინღუ, გინორთიღელმა გემთიილი - მინდორში ხე ლუბა, გადახურულში შეიტანე!
ხინღუნ(ნ) (ლოხინღა დლაჳა, ლოხინღაჟ(ნ) დამლაჳა, ლოხინღაჟ(ნ) დლაჳებორდა თურმე) გრდმ. ენებ. ლუბა, იფიტება, იხრწნება.
უხინღუნ(ნ) (ლუხინღა დლუბა, ლოხინღაჟ

დლაჳობა) გრდმ. ენებ. სასხვ. ქვ. ხინღუ (ნ) ზმნისა- ულუბა, ეხრწნება, ეფიტება.

ხინდიოპლაჳი ჯა (ხინთობლაჳი ჯას) მოტარ. დიდგულა. იხ. თახვანგია... (ა. მკყ).

ხინა-ი (ხინკის) იგივეა, რაც ნაღობერა, - ხინს ხმალი ღოღინი, ფიჩხინი, ჩხინი, - ხინაი.
ღღაჯონური მირაგალე: მუხ ხინკი დოკოროფი! - დღღინაცვალი მეუწნება: ნადი ფიჩხი მოაგროვე (შეკრიბე)! ყუბურც ვამიშქერიგნეს, ხინკის ქიგიოფიოლანც: მასალა, გვ. 93 - კურას არ ჩამიქრობს, (წინნილა) ფიჩხს დყურის (შეუნთებს). კარი ხინკიცაღო გინაართინუ: ი. იფოშ, გვ. 80 - კარი ფიჩხივით (ფინწაღ) აქცია. შდრ. ფეცხი, წკირი.

ხინაოლ-ი (ხინკოლ/რს) მტვრეჳა, მსხვერჳა; ხმაური; ხმალი შჳისი მტვრეჳის ხმა. ბრელქათახოზგ, დიჭყუ ხინკოლი, მარა ხუნღეფი გაკონხინკოლი - ბვერი გამოგეკიდა (გდაი), იხმაურა (დაინყო მტვრეჳა), მაგრამ ხუნღები დაამსხვერიე. იფუუ ხინკოლქინი, გემწუოლი - რომ შეიქნა მტვრეჳის ხმა, ნამოევარდი.

ხინაოლირი (ხინკოლირს) მიზლ. ენებ. წარს. ხინკოლუნს ზმნისა - ღამტვრეჳი, ღამსხვერჳი.

ხინაოლჳა (ხინკოლჳას) სახელი ხინკოლუნს ზმნისა - 1. ძლიერი ხმაური, მტვრეჳის, ბატანის ხმა; 2. 'ღა'მსხვერჳა. დიშჳა მუშენ ვახინკოლი?: ქხს, I, გვ. 252 - შუმა რატომ არ დაამტვრეე? გააშქე კუხხი დემქ დო ქიგიოხინკოლუ: მ. ხუბ., გვ. 80 - დაარტყა ფეხი დღღემა დღღამტვრია (ღაამსხვერია). ქემიხინკოლ ვირღღაჟი გვერჳაჳი: აია, I, გვ. 23 - ძლიერი ხმაურით (მტვრეჳისა) მოღის (მოვიდა) ორთავიანი გველმაჳი.

ხინკოლუნს (ლოხინაოლუ დაამტვრია, ლუხინაოლუ დაუმტვრეფია, ლოხინაოლუჳ(ნ) დაამტვრედა თურმე) გრდმ. ამტვრეცს, ამსხვერეცს.

უხინკოლუნს (ლუხინაოლუ დაუმტვრია, ლუხინაოლუ დაუმტვრეფია) გრდმ. სასხვ. ქვ. ხინკოლუნს ზმნისა- უმტვრეცს.

იხინკოლუ(ნ) (ლოხინაოლუ დაამტვრა, ლოხინაოლუჳ(ნ) დამტვრეულა) გრდმ. ენებ. ხინკოლუნს ზმნისა- იმტვრეცა, იმსხვერეცა.

ახინკოლუ(ნ) (ლახინაოლუ დაემტვრა, ლოხინაოლუ დამტვრეფია) გრდმ. ენებ. უხინკოლუნს ზმნისა- ემტვრეცა.

იხინკოლენ(ნ) (იხინაოლუ შესაძლებელი გახდა მტვრეცა, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ხინკოლუნს ზმნისა- შეიძლება დაამტვრეს, დაიმსხვერეს.

ახინკოლე(ნ) (ახინკოლე შეძლო 'და'ემტერია, -
 ნონინკოლე(ნ) შესძლება ემტერია) *გრძლე.*
შესაძლ. ენებ. უხინკოლეუნს ზნისა-
შეუძლია 'და'ამტერიოს, 'და'ამხვეროს.
 ოხინკოლეფუანს (ონინკოლეაშუა ამტრეეინა,
 ახინკოლეაშუა უმტრეეინებია, ნონინკოლეაშუა(ნ)
 ამტრეეინებდა თურმე) *საუზ. ხინკოლეუნს*
ზნისა- ამტრეეინებს.
 მახინკოლარი მიძლ. მოჟმ. მტრეეელი,
 მსხვერველი.
 ონინკოლარი მიძლ. ენებ. ზე. სამტრეევი,
 სამსხვერველი.
 ხინკოლარი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'მტრეეული,
 'და'მსხვერველი.
 ნახინკოლა მიძლ. ენებ. წარს. ნამტრეევი,
 ნამსხვერველი.
 ნახინკოლარი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'მტრეევის,
 'და'მსხვერვეის საფასური.
 'ოლა'ახინკოლა მიძლ. უარყ. 'და'უმტრეეველი,
 'და'უმსხვერველი. შდრ. პურგოლეა.

ხინკაპა (ხინკაპა) სახელი ხინკაპანს ზნისა -
 'მო'ზრომება; 'მო'ზიქება. ებოს მუთუნი
 ქობულედა, ღო ხინკაპა - ეზომი თურამე
 იოი (იდო), მოაგროვა (მოხიკა).
 ხინკანს (აონინკაპა მოაგროვა, აუხინკაპა
 მოუგროვებია, აონინკაპა(ნ) მოაგროვებდა
 თურმე) *მოჟმ. აგროვებს; ხიკაეს.*
 უხინკანს (აუხინკაპა მოუხიკა, აუხინკაპა
 მოუხიკაეს) *გრძმ. სასხე. ქე. ხინკანს ზნისა-*
უხიკაეს, უფროვებს.
 ახინკე(ნ) (ახინკა შეძლო 'მო'ეხიკა, -
 აონინკაპა(ნ) შესძლება მოგროვება, მოხიკა)
გრძლე. შესაძლ. ენებ. უხინკანს ზნისა-
შეუძლია 'მო'ზიკოს, 'მო'აგროვოს.
 ოხინკაფუანს (ონინკაპა ახიკინა, აონინკაპა
 უხიკინებია, აონინკაპა(ნ) ახიკინებდა
 თურმე) *საუზ. ხინკანს ზნისა- ახიკინებს,*
აგროვებინებს.
 მახინკალი მიძლ. მოჟმ. მხიკეელი, მგროვებელი.
 ონინკალი მიძლ. ენებ. ზე. სახიკი, ნაგროვებელი.
 ნახინკა მიძლ. ენებ. წარს. ნახიკი, ნაგროვები.
 ნახინკარი მიძლ. ენებ. წარს. ხიკის საფასური.
 ახინკა მიძლ. უარყ. უხიკაეი, უხიკეელი,
 'და'უგროვებელი.

ხინტა (ხინტა) ძვანდინდ მთლიანად
 ამოღებულნი ღომის ძარძი. შდრ. ნახეაფა.

ხინტილ-ი (ხინტილ/რს) *იხ. ხინტილი*².

ხინტილი-ი¹, ხინტილი (ხინტილი/გრს) ხრტილი;
 კანტატელა. ჩხვილიში ხინტილი -
 ცხვირის ხრტილი (*კ. შარ.*). ფერი ქიმუგაშუ,
 ჩხვილიში ხინტილი ქინუსოფაფულე -
 ისეთი დაურტყამს, ცხვირის კანტატელა ჩაუფ-
 ლეჯია. შდრ. იჭრ. ხიტკინა ხრტილი (*ც. ძერ.*).

ხინტილი-ი² (ხინტილის) მიძლ. ენებ. წარს.
 ხინტიკუნს ზნისა - 1. ჩაჭრილი; მცირეაზ
 ბაპოვილი. 2. საორშუალო (*იხ.*) ნანილი:
 ქელის ბოლოების დასამაგრებელი, ქელის
 დასახელები ვიხი, რომელიც ჩაჭრილია (*მასალები,*
ტ. II, ნაწ. II, გვ. 225).

ხინტილი (ხინტილის) ჩინკანა, ცოტ-ცოტად
 თლა. ხინტიკორუ, ხინტიკორუ ღო
 ჯინჯიმა ქიმეონ - თალა, თალა და ძირამდე
 (ქი) დაიყვანა.

ხინტილი (ხინტილის) სახელი
 ხინტიკორუნს ზნისა - 1. ცოტ-ცოტად
 თლა, 'მო'ჩინკანა. 2. ვადებ. ჩალიჩი.
 იხინტიკორუ, იხინტიკორუ ღო
 ქვერსემი ცულე ქვილევა - იჩალიჩა, იჩალიჩა
 და უშველებელი სახლი დაიდგო.
 ხინტიკორუნს (ხინტილი ჩიჩქანა, ახინტილი
 უჩიჩქანა, აონინტილი(ნ) ჩიჩქანა თურმე)
გრძმ. ცოტ-ცოტად თლს, ჩიჩქანს.
 იხინტიკორუნს (-; იხინტილი იჩალიჩა, ცოტ-
 ცოტა თალა; ხინტილი(ნ) ცოტ-ცოტად
 გათლილა) *გრძლე. ენებ. ხინტიკორუნს*
ზნისა- ჩალიჩობს; ცოტ-ცოტად ითლება.
 იხინტიკორუნს (იხინტილი შესაძლებელი ვახდა
 ცოტ-ცოტად თლა, -) *გრძლე. შესაძლ. ენებ.*
ხინტიკორუნს ზნისა- შეიძლება ცოტ-
ცოტად 'ვა'თლა (/'ვა'ითალოს).
 ახინტიკორუნს (ახინტილი შეძლო ცოტ-ცოტად
 ეთალა, -) *გრძლე. შესაძლ. ენებ.*
უხინტიკორუნს ზნისა- შეუძლია ცოტ-
ცოტად 'ვა'თალოს.

ოხინტიკორაფუანს (ონინტილიაშუა ცოტ-ცოტად
 ათლენა, აონინტილიაშუა ცოტ-ცოტად
 უთლენებია, აონინტილიაშუა(ნ) ცოტ-ცოტად
 ათლენებდა თურმე) *საუზ. ხინტიკორუნს*
ზნისა- ცოტ-ცოტად ათლენებს.
 მახინტილი მიძლ. მოჟმ. ცოტ-ცოტად მთლელი.
 ონინტილი მიძლ. ენებ. ზე. ცოტ-ცოტად
 სათლელი; საჩალიჩი.
 აონინტილი მიძლ. ენებ. წარს. ცოტ-ცოტად
 გათლილი.
 ნახინტილი მიძლ. ენებ. წარს. ცოტ-ცოტად
 ნათალი.
 ნახინტილი მიძლ. ენებ. წარს. ცოტ-ცოტად
 გათლილი.
 აუხინტილი მიძლ. უარყ. ცოტ-ცოტად
 გაუთლელი.

ხინტილი, ხინტილი (ხინტილი/ტყას) სახელი
 ხინტიკუნს ზნისა - მბაბი სბაბანა
 ჩანაძირის ბაპაიება; ძვანა, ოლენა
 ბაპობა; შდის ღადება - ამოტივირა.
 ხინტიკუნს (აონინტილი ოდნე ვაპაო, აუხინტილი
 ოდნე ვაპაია, აონინტილი(ნ) ოდნე ვაპაობდა
 თურმე) *გრძმ. აპობს (ოდნე).*
 უხინტიკუნს (აუხინტილი ვაპაო, აუხინტილი ვაპაია)

გრძლ. სასხე. ქვ. **ხინტკუნს** ზნისა- უპობს. **ხინტკენი** (ონინაჲ) შესაძლებელი ვახდა 'გა'პობა, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **ხინტკუნს** ზნისა- შეიძლება 'გა'პობა (ოდნავ). **ახინტკენი** (ახინაჲ) შეძლო 'გა'ემო, -) **აონინაჲ** (ახინაჲ) შესაძლებელი ვაემო) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **უხინტკუნს** ზნისა- შეუძლია 'გა'აპოს (ოდნავ).

ოხინტკაჲუჲანს (ონინაჲ) აპობინა, **აონინაჲ** აპობინა ოდნავ უპობინებთა, **ონინაჲ** (ონინაჲ) ოდნავ აპობინებდა თურმე) *კაჲჲ. ხინტკუნს* ზნისა- აპობინებს (ოდნავ).

მახინტკალი მიჲლ. მოჲჲ. ოდნავ მპობელი: ქდის 'და'მდები. **ონინტკალი მიჲლ. ენებ. ჲყ.** საპობი; ქდელდასადები. **ხინტკალი მიჲლ. ენებ. წარს.** 'გა'პობილი; ქდელდადებული.

ნახინტკალი მიჲლ. ენებ. წარს. 'გა'ნაპობი; ქდელდასადები. **ნახინტკალი მიჲლ. ენებ. წარს.** გაპობის; ქდის დადების საფასური. **უხინტკალი მიჲლ. უარჲყ.** გაუპობელი.

ხინა (ხინაჲს) იგივეა, რაც **ხინაჲა**, - ლჲმობა, შიქტა; ხრნდა. **ღამადორენა-მაქქელი ნეაროი ქეგოხინუანს** - მომატყუებენ-მეთუი და ვაჲვი მფიქტავს.

ხინტკაჲუ (ხინტკაჲუჲს) *მოჲჲან. ბაღის* ინა. *იხ.* ქერბაჲუ, ხერბაჲუ (ა. მაჲყ).

ხინტკირი (ხინტკირს) 1. მურტალი, შუჲყინანი. 2. ღამარანაკაჲული, - ხრონცი. **ორხინტკე** ვახუშტელ **თი ხინტკირი ბალი:** *ქხს, I, გვ. 191* - სიბერეში იმტახე მოსულყოჲს ეს ხრონცი ბერიკაცი.

ხინწი (ხინწის) ხის ანახეთი, - ხინწი. *იხ. ფიცი.*

ხინწირა/ხინწირა (ხინწირა/ხინწირა) ნიშანი, ღალი (აფხაზურიდან შემოსულად ივარაუდება).

ხინწა (ხინწაჲს) სახელი **ხინწანს** ზნისა - ბარკაჲა; შჲპილინი (ღერლონი) ბანამინდა ჩანჩინაჲს; მოსუჲფინაჲა; - ხინწანს (მარცხელულის); ართად მობრკაჲაჲა. **სიხინს** ღოღოღოღოღოღო, უკალი ცირუნა ღო ჩენჩის **ხინწანა** - სიხინს რომ დაღერლაჲენ, შედგე ცრიან და ჩენჩის მთავროგეგენ (მოაშორებენ, - ხინწანენ). **ორფელს ხინწანს** ღო **კუჩა** შეუღუ - ყველაფერს აგროგებს და სახლში მიჲქვს. **ირკოჩი** მიარგებას ვერღჲ, „ყოღას“ **ე მიხინწანღეს** : *ეს ჲყ., 21.04.1931, გვ. 3* - ყველა (ყოველი კაცი) ზიარებაჲე იდგა და ცოდვას იშორებდნენ (გადიხინწანდნენ).

ხინწანს (აონინაჲ) გაასუფთავა, ბაჲონინაჲ გაასუფთავებთა, **ონინაჲ** (აონინაჲ) გაასუფთავებდა თურმე) *გრძლ.* ასუფთავებს, წმენდს, ხინწანავს.

უხინწანს (ბაჲონინაჲ) გაასუფთავდა, ბაჲონინაჲ გაასუფთავებდა) *გრძლ. სასხე. ქვ.* **ხინწანს** ზნისა- უწმენდს, უხინწანავს. **ხინწუჲ** (ხინწინაჲ) გაინწინდა ჩენჩისაგან; **აონინაჲ** (აონინაჲ) განწმენდილა, გაასუფთავებულა) *გრძლუ. ენებ.* **ხინწანს** ზნისა- იწმინდება. **ახინწუჲ** (ახინწინაჲ) გაეწმინდა, **აონინაჲ** (აონინაჲ) გასწმენდილა) *გრძლუ. ენებ.* **უხინწანს** ზნისა- ეწმინდება, „სუფთავდება“ ჩენჩისაგან ან სხვა რამისაგან.

ხინწუჲ (ხინწინაჲ) შესაძლებელი ვახდა 'გა'წმენდა, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **ხინწანს** ზნისა- შეიძლება 'გა'სუფთავება, 'გა'წმენდა, 'გა'ხინწინა.

ახინწუჲ (ახინწინაჲ) შეძლო 'გა'წმინდა; -) **აონინაჲ** (აონინაჲ) შესაძლებელი ვახდა გასუფთავება, განწმენდა ჩენჩისაგან) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.* **უხინწანს** ზნისა- შეუძლია 'გა'წმინდოს, 'გა'ასუფთავოს, 'გა'ხინწინოს.

ოხინწაჲუჲანს (აონინაჲ) 'გა'ასუფთავებინა, 'გა'წმენდინა; **აონინაჲ** (აონინაჲ) ასუფთავებინებთა, უწმინდინებთა; **ონინაჲ** (ონინაჲ) ასუფთავებინებდა, აწმენდინებდა თურმე) *კაჲჲ. ხინწანს* ზნისა- ასუფთავებინებს, აწმენდინებს, ახინწინებებს.

მახინწალი მიჲლ. მოჲჲ. 'გა'სუფთავებელი, მწმენდელი, მწმინდელი.

ონინაჲ (ონინაჲ) *მიჲლ. ენებ. ჲყ.* 'გა'სასუფთავებელი, 'გა'სწმენდი, სახინწველი.

ონინაჲ (ონინაჲ) *მიჲლ. ენებ. წარს.* გასუფთავებელი, განწმენდილი, მწმინდული.

ნახინწალი მიჲლ. ენებ. წარს. 'გა'სასუფთავები, 'გა'წმენდები.

ნახინწალი მიჲლ. ენებ. წარს. 'გა'სუფთავების, 'გა'წმენდის, ხინწის საფასური.

უხინწინაჲ (უხინწინაჲ) *უარჲყ.* გაასუფთავებელი, გაუწმენდელი. *იხ. ხიორუა. შდრ. ლაჲ. ხინწუჲს* წმენდს (*კეიხოლ., გვ. 700*); *იფრ. ვახინწუჲ* ვაცეხელ ღოღოს რომ გადარეკენ და განწმენდენ მტერისაგან (*ა. ჲყ.*).

ხინწაჲი (ხინწაჲის) *მოჲჲან. კანალი. იხ. ეშჲაკიში* მართახი, ქუწცი. *შდრ. უჩა ხინწაჲი (ა. მაჲყ).*

ხინწაჲი, ხინწაჲი (ხინწაჲი-ის) ნვრილი ნამტარაჲი (*მასლები, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 210*); პატარა, მტრალი კანაჲი (*კეიხოლ., გვ. 701*); მჲის პატარა ნვრითანი ნაჲაჲი.

ხინწაჲი (ხინწაჲის) სახელი **ხინწაკოლუნს** ზნისა - ხრნაჲ (*ა. ჲყ.*); **ღანწოღა-განამით** ნაჲაჲი, ღრნაჲ.

ხინწი (ხინწის, ხინწის) იგივეა, რაც **ხიღე**, **ხიღი**, - ხიღი. **ზოგიერთი ხიღის** პატარა ხიღს ეძახის, ხოლო ხიღეს - დიდ ხიღს. **ზღვამა გემჲაკეთჲ თუ ღღაბიქ ხინწი** : *მ. ჲყ., გვ. 60* - ზღვაში შეიყვანა ამ გოგოზ

ხიდი. **სინჯის ვეზნართუ** დო წყარუ: *მასლ.*, გვ. 55 – ხიდზე ვერ გავალ და წყალში. პანტონი ნიში ინწრო ხინც მუშ ნებამა ვეზნართუ: *ქ. საბუშ., ქართ. ზუა.*, გვ. 103 – პანტონის ვინრო ხიდზე ნებირად ვერ გავიდენი. *ჰორ. ბოგა; ლაზ. ზინჯი ხიდი (ნ. მარი).* ჭუბურ-ხინჯი ნაბლის ხიდი (*ქოპონ*); ხინჯი-კარი+ ხინჯიშ-კარი ხიდის კარი (*ქოპონ.*, – სოფელი).

ხინჯა, ხინჯა (ხინჯუას) ხინჯი, რძინეშლოპის ნილა (*ქ. კარ.*).

ხინჯა (ხინჯუას) სახელი ხინჯუნს ზმნისა – ბანილა; ხარბა.

ხიო! *ჰორსე.* იგივეა, რაც ხიო!, – შიძინილი ხარისა და კამეჩის უკან დასახეებად ან ბეარეზა მისახინებალად. ხიო! ... სი ჩიხი კინაშ მომეგრა: *ქსს. I, გვ. 322* – ხიო!... შენ ჩემო რკინის მოზეგრი. *ჰორ. ქორე!*

ხიო-ი (ხიორ-ს) *იხ.* ხილი.

ხიო-ი (ხიოლ/რს) მხიარულება; სინარული. დიდი ხიოლი დო გამპანიაქ იყუ: *მ. ხუბ.*, გვ. 77 – დიდი სიხარული დო კამპანია იქნა. თეგმა ხიოლქე წყარუ ვემიოლ: *ქ. საბუშ., ქართ. ზუა.*, გვ. 25 – ამდენი სიხარული ნალოზე დამივარდა. პაპა ხიოლს ქილურე: *მ. ხუბ.*, გვ. 284 – მღვდელი გახარულია (სიხარულში კედა). კორი ვაძირგნე იმ ვართ ხიოლცე დო ვართი ნვარა: *გვრისი.* გვ. 130 – კაცი (არავინ) ვერ ნახაუდა იმის არც ტირილს და არც სიხარულს. ე ცირასე ხიოლით ეც ქული აფუნ დო დისა ჩაფუ: *ა. ყოფშ.*, გვ. 56 – ამ ცირას სიხარულით ეც ქულად აქეს და მინა ქალიმანდ (*ფესაცელად*). ჩაისმენი დო მუში ჩილქე ვაქინელს ნამეტანი ხიოლი იმე: *ა. ყოფშ.*, გვ. 78 – ჩაისმენი დო მისი ცოლი გაოგნდენ ნამეტანი სიხარულსაგან.

ხიოლა (ხიოლეხას) სახელი ახიოლე (ნ), ოხიოლე (ნ) ზმნათა – სინარული, ბახარება. ე ბოშისე ძალამი ოხიოლე: *ა. ცაგ.*, გვ. 31 – ამ ბიჭს ძლიერ უხარია. იში ოსურცე ახიოლე: *ა. ყოფშ.*, გვ. 55 – იმის ცოლს გაუხარდა. ეს ოხიოლე, მუში მონა რლე: *მასლ.*, გვ. 22 – 'აშას უხარია, მისი მონა იყო. **ხურუს ძღვენი ოხიოლე დუ**, ჭკვერს ოწყინულე: *ა. ყოფშ.*, გვ. 179 – ბრყეს (სულელს) ძღვენი უხაროდა, ჭკვიანს სწყინდა. ხიოლენს (*იფე.* ახიოლა გაუხარდა, ხიოლა გახარება, ნიხიოლაჟ(ნ) უხაროდა თურმე) *გრდუ.* *საშ. – მოქ.* ხარობს. ახიოლეუ(ნ) (ახიოლა გაუხარდა, ხიოლა გახარება) *გრდუ.* *ენებ.* ე უხარება. ოხიოლეუ(ნ) (მხოლოდ ანწყოს წრის მწკრივებში) *გრდუ.* *ენებ.* უხარია. ახიოლე(ნ) იგივეა, რაც ახიოლეუ(ნ).

ხიოლაჟ(ნ) (ხიოლაჟ(ნ) მიღ. *ენებ.* *მე.* სასიხარული; რაც უნდა ეხაროს (ვილაკას). **ხიოლაჟი, ხიოლაჟი მიღ.** *ენებ.* *წარს.* 'გახარებელი. **ხიოლაჟი** (*მიღ.* *ენებ.* *წარს.* ნახარები. **ნახიოლაჟი მიღ.** *ენებ.* *წარს.* ხარების საფასური. **ხიოლაჟი მიღ.** *უარყ.* უხარებელი.

ხიოლაჟი (ხიოლენს) *მიღ.* *ენებ.* *წარს.* ახიოლე (ნ), ოხიოლე (ნ) ზმნათა – 'გახარებელი, მხიარული. ხიოლე რ მურს აპამენს რელეში ლემა დო დეარდეალი გახარებულ სულს ატეკობს ტალის ბრძოლა და ჩქევა.

ხიოლ-ხიოლი *ზფშ.* სინარულით, სინამოწმებით. *ჰორ.* ხიო-ხიო.

ხიოლა (ხიოლუას) იგივეა, რაც ხიოლეხა. *ჰორ.* სახიოლე.

ხიო-ი (ხიორს) ჭაძანი, ჭახანი; ხრიალი (ჩხრიალი) პატარა და მამარი სამხმამისა; ტიპისულად, დეუბაკოლემალად ნახალა. სენემქ (ჭირქემქ) გაგწოლუ ხემე დო ხიორი გაყარებუეუ – თეფემბი (ჭიქები) გაუვარდა ხელიდან და ხრიალი (ჭაქანი, ჭახანი, ჩხრიალი) გადიან. სასალა გოლმობ მოქვალილი მა ლეკური ხიორია: – *ქსს. I, გვ. 173* – გვერდზე მკიდა მოჭედილი მე ლანუნა (ხმაურა) ხმალი. *გადგ.* ხის მორის (საყურის ან სხვის...) თავისულად დახსნა-დაპობა. ლარჩემეს არიის ქიგაშქენდუნ, არგუნი ხიორით მიიშე – საყარე მორს ერის რომ დაარტყამდა, ცული თავისულად მიდიდა (აპობდა). *ჰორ. რხილი.*

ხიორუა (ხიორუას) სახელი იხიორუ (ნ) ზმნისა – 1. ხმაურით, ხრიალით (ჩხრიალით) ნახალა (გასლა); ნაპარღი. **ხოროფილი** მუშოთ ოყო, შევამა გილე ხიორუ ნ-და?: *შ. გორ.*, გვ. 179 – შეყარებულ რისთვის უნდა, სხვასთან თუ დახრილებს (დანავარდობს)? 2. ნიპევა. გაეცხელი ღომის მარცვლების კობით 'განიავება (*ს. მკაელ.*, გვ. 184). ხიორუნს (ბიხიორუ განიავა, ბაჰიორუ გაუნიავებია, ბიხიორუჟ(ნ) განიავებდა თურმე) *გრდუ.* ანიავებს (მარცვლებს). **ხიორუ(ნ)** (ბიხიორუ განიავა, ბიხიორუჟ(ნ) განიავებდა) *გრდუ.* *ენებ.* ხიორუნს ზმნისა- ნიავებდა. ახიორუ(ნ) (ბაჰიორუ გაუნიავდა, ბიხიორუ განიავებდა) *გრდუ.* *ენებ.* უხიორუნს ზმნისა- უნიავებდა. **ხიორულ მიღ.** *მოქ.* 'გაწინაველებლი; გამნავარდებელი. **ხიორულ მიღ.** *ენებ.* *მე.* 'გაწინაველებლი. **ხიორულ მიღ.** *ენებ.* *წარს.* ნანიავები.

ნახმოვანი მიმღ. ენებ. წარს. ნივების საფასური.
შდრ. ბაყუა; ოხიორაშე; ხინწუა...

ხმო-ხმოიანთ, ხმო-ხმოიან ზაზ. ხმაურით;
ხრიბინ-ხრიბინით. შევით კოჩქ ხოორ-
ხოორია ღო მინილეს ხარტელო: *მ. ხუბ., გვ. 226* – შეიდი კაცი ხრიგინ-ხრიგინო და
დატვირთული შევიდინბ.

ხმო-ხმოი იგივეა, რაც ხოლ-ხოლოთ, –
ჯაზ. სიამოვნებამი, თამისუფლად ხოლ-
ხოლოთ იქუსნა ე საქმეს – სიამონებით
გაკეთებსო ამ საქმეს.

ხმოშ-ი (ხმოშეს; *შრ. რიცხვ.* – ხმოშ-ე-ი)
პატარა, უბრალო რამ. ინფიჩქინიჯგურა
ხიპუჭეფი ვარენა – ისინი ჩვენსაით
უბრალები არ არიან.

ხმოშ-ხაშ-ი (ხმოშ-ხაშეს) იგივეა, რაც
ხორუ-ხარუ, – წერილმანი, უბრალო
რამის ბროშა. ხიპუჭ-ხაპუჭეფი,
მუთუნი ქუღულუღა, აკუმყარულუ –
წერილმანები, თუ რამე ქონდა, მოეგროვებინა.

ხმოპოლ-ი (ხორაკოლ/რს) მიმღ. ენებ. წარს.
ხორაკუნს, ხორიკუნს ზნათა –
ძალიან დაშნაპარი, დახრუშული. *გადატ.*
ძუნე. ხორაკილი კოჩიე – დამწვარი კაცია
(ძუნეი კაცია). *შდრ. ღირაკილი.*

ხორაშა, ხორიშა, ხორიშა (ხორაიკუას) სახელი
ხორაკუნს, ხორიკუნს,
იხორიკუე (6) ზნათა – ხრუშა;
ჯადმატად დაწნა; დაგუშვა;
დანახორიშა.

ხორიკუნს (წონიროს დახრუა, წონიროსა
დაუხრუაეს, წონიროსაჲ(ნ) დახრუაედა
თურმე) *გრდმ. ხრუკავს, ბუგავს.*
იხორიკუ(6) (წონიროსა დახრუა,
წონიროსა ლ(რ) (ნ) დახრუელა) *გრდლუ. ენებ.*
ხორიკუნს ზნისა – იხრუება, იბუგება.
ახორიკუ(6) (წონიროსა დახრუა, წონიროსა
დახრუკეია) *გრდლუ. ენებ.* უხორიკუნს
ზნისა – ეხრუება, ებუგება.
იხორიკე(6) (წონიროსა შესაძლებელი გახდა
დახრუკეა, –) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.*
ხორიკუნს ზნისა – შეიძლება დაიხრუკოს,
დაიბუგოს.
ახორიკე(6) (ახორიკუ შეძლო დაეხრუა, –
წონიროსაჲ(ნ) შესაძლებია დაეხრუა) *გრდლუ.*
შესაძლ. ენებ. უხორიკუნს ზნისა – შეუძლია
დახრუკოს, დაბუგოს.
ოხორიკაფუანს (წონიროსაჲ ახრუკეიან,
წონიროსაჲაჲუ ახრუკეინება, წონიროსაჲაჲ(ნ)
ახრუკეინება თურმე) *კაუზ. ხორიკუნს*
ზნისა – აბუგეინებს, ახრუკეინებს.
მახორიკალი მიმღ. მიყწ. მბუგავი, მხრუკავი //
მხრუკეელი.

ოხორიკალი მიმღ. ენებ. მყ. საბუგი, სახრუკი.
ხორიკალი მიმღ. ენებ. წარს. დაბუგული,
დახრუკული.
ნახორიკა მიმღ. ენებ. წარს. ნაბუგი, ნახრუკი.
ნახორიკალი მიმღ. ენებ. წარს. ბუგის, ხრუკეის
საფასური.
წონიროსა მიმღ. უარე. დაუბუგავი,
დაუხრუკავი. *შდრ. ბურაყუა.*

ხორაბა (ხორაბას) რლპპპა. იხ. ხორაბუა.
ხორაბაშა (ხორაბუას) იხ. ხორიბუა, – სახელი
ხორტუ(6) ზნისა – რლპპპა (შეკერილი
რისმე).

ხორაშა (ხორაშას) იხ. ათო-ხორაშა; ხორუა.
ხორაბაბა (ხორაბაბას) იხ. ხარაბაბა.
ხორაწა (ხორაწუას) იხ. ხორიწა.

ხორბინ-ი, ხორბინ-ი (ხორბინის) ხმაურით
გადადგომილება რისმე, – ხრიბინი.
იხორბინ ველრასუ ხერკე – ხრიგინებს
ველროში ხრია (ხაბი).
ხორბინ-ი (ხორბინის) ხიზნანი.

ხორშაბა (ხორშაბას) იგივეა, რაც ხორშუა, –
სახელი ახორშენს, იხორშებუ(6)
ზნათა – 1. 'გაწიხვნა. ეკულბუ თურქისი
ლო ცოფი დიდი ხორშუა: *ი. ყოფი, გვ. 61* –
ამოსულა თურქი და ყოფილა დიდი ხიზნა. ჩილ
ლო სქუას ახორშენს – ცოლ-შეილს
ხიზნავს. 2. 'გამოწიხიზნება. იხ.
ვიმოხორშება; ხორშელება.
ახორშენს (ბახორშა გახიზნა, ბოწონიროსაჲ
გაუხიზნავს, ბოწონიროსაჲ(ნ) გახიზნავდა თურმე)
გრდმ. ხიზნავს.
უხორშენს (ბახორშა გაუხიზნა, ბოწონიროსაჲ
გაუხიზნავს) *გრდმ. სახვ. ქვ. ახორშენს*
ზნისა – უხიზნავს.
იხორშებუ(6) (ბოწონიროსა გახიზნა,
ბოწონიროსაჲ(ნ) გახიზნული) *გრდლუ. ენებ.*
ახორშენს ზნისა – იხიზნება.
ახორშებუ(6) (ბახორშა გახიზნა, ბახორშაჲ
გახიზნა) *გრდლუ. ენებ.* უხორშენს ზნისა –
ეხიზნება.
იხორშე(6) (იხორშა შესაძლებელი გახდა
დახიზნა, –) *გრდლუ. შესაძლ. ენებ.*
ახორშენს ზნისა – შეიძლება დახიზნოს.
ახორშე(6) (ახორშა შეძლო დაეხიზნა, –
ბოწონიროსაჲ(ნ) შესაძლებია დაეხიზნა) *გრდლუ.*
შესაძლ. ენებ. უხორშენს ზნისა – შეუძლია
დახიზნოს.
ოხორშეგაფუანს (ოხორშაჲაჲუ ახიზნინა,
წონიროსაჲაჲაჲუ უხიზნინება, ბოწონიროსაჲაჲ(ნ)
ახიზნინება თურმე) *კაუზ. ახორშენს*
ზნისა – ახიზნინებს.
მახორშალი, მახორშალი მიმღ. მიყწ.
'გაწიხნეელი.

ოხირაპალი, ოხირაპაპალი მიძღ. ენებ. ზყ.
 'გა'სახიზნაე, 'გა'სახიზნი.
 'გა'ხირაპაპალი მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ხიზნული.
 ნახირაპა, ნახირაპაპალი მიძღ. ენებ. წარს. 'გა'ნახიზნი.
 ნახირაპაპარი, ნახირაპაპარი მიძღ. ენებ. წარს.
 'გა'ხიზნის საფასურე.
 'გა'ხიზნის მიძღ. უარყ. 'გა'უხიზნაე. შღრ.
 ხირაპანი.

ხირაპაპალი-ი (ხირაპაპალი/ს) მიძღ. ენებ. წარს.
 ა ხ ი რ ა პ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - 'გა'ხიზნული.

ხირაპაპალი-ი (ხირაპაპალი/ს) ფსიზიკალი. ხ ი რ ა პ ა ლ ი
 ი ნ ა მ ა გ ა მ ი ბ ი რ უ - ფსიზიკალი მე ის არ მინახავს.

ხირაპაპალია (ხირაპაპალია) სახელი
 ა ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა , ი ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა
 ზნაათა - 'გამო'ფსიზიკალია. ვამიჩქე, მუცანს
 გ ი მ ი ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - არ ვიცი, როდის
 გამოფსიზიკალია.

ახირაპაპალი (გამო)ფსიზიკალია, გოშირაპაპალია
 გამოფსიზიკალია, ოხირაპაპალია (გამო)ფსიზიკალია
 თურმე) გრძღ. აფსიზიკალია.

ახირაპაპალია (გამო)ფსიზიკალია გამოფსიკალია,
 ოხირაპაპალია (გამო)ფსიკალია გრძღ. ენებ.
 ა ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - ფსიკალია.

ახირაპაპალია (გამო)ფსიკალია გამოფსიკალია,
 ოხირაპაპალია (გამო)ფსიკალია) გრძღ. ენებ.
 უ ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - ფსიკალია.

ახირაპაპალია (გამო)ფსიკალია (ოხირაპაპალია
 შესაძლებელი გახდა 'გამო'ფსიკალია, - -)
 გრძღ. შესაძღ. ენებ. ა ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა -
 შეიძლება გამოფსიკალია.

ახირაპაპალია (გამო)ფსიკალია (ახირაპაპალია
 შესაძღ. 'გამო'ფსიკალია, - , ოხირაპაპალია (გამო)
 შესაძღ. გამოფსიკალია) გრძღ. შესაძღ. ენებ
 უ ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - შეუძლია
 გამოფსიკალია.

ახირაპაპალია (ოხირაპაპალია) გამოფსიკალია,
 ოხირაპაპალია, ოხირაპაპალია გამოფსიკალია
 აფსიკალია, ოხირაპაპალია გამოფსიკალია
 უფსიკალია, ოხირაპაპალია გამოფსიკალია

ახირაპაპალია (გამო)ფსიკალია, ოხირაპაპალია
 აფსიკალია, ოხირაპაპალია გამოფსიკალია.
 ოხირაპაპალია მიძღ. მოქმ. 'გამო'ფსიკალია.
 ოხირაპაპალია მიძღ. ენებ. ზყ. 'გამო'ფსიკალია.
 'გამო'ფსიკალია, ოხირაპაპალია მიძღ. ენებ. წარს.
 გამოფსიკალია, ოხირაპაპალია, ოხირაპაპალია
 ნახირაპაპალია მიძღ. ენებ. წარს. 'გამო'ნა-
 ფსიკალია.

ნახირაპაპალია (გამო)ფსიკალია მიძღ. ენებ. წარს.
 'გამო'ფსიკალია საფასურე.
 'გამო'ფსიკალია მიძღ. უარყ.
 გამოფსიკალია.

ხირაპანი-ი (ხირაპანი) გასახიზნი ადგილი.

ხირაპანი-ი (ხირაპანი) ჩახლავილი ხმით, ხრიხინით
 ლაპარაკი. მუთუნე ეგვიპტე,
 ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - ვერაფერი ვერ გავიგე.
 ჩახლავილი (ხრიხინი) ხმით ლაპარაკობდა.
 ხირაპანი (ხირაპანი ხრიხინი ხმით ლაპარაკი,
 ხირაპანი ხრიხინი ხმით ლაპარაკი,
 ოხირაპანი) ხრიხინი ხმით ლაპარაკობდა
 თურმე) გრძღ ხრიხინი, ჩახლავილი ხმით
 ლაპარაკობს.

ხირაპანი (ხირაპანი) პინე ჩახლავილი
 (ხრიხინი) ხმით ლაპარაკობს.

ხირაპანი (ხირაპანი) იგივეა, რაც ხ ი რ ა პ ა ლ ი -
 სახელი ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - ჩახლავილი
 ხმით ლაპარაკი.

ხირაპანი (ხირაპანი) სახელი ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა -
 იგივეა, რაც ხ ი რ ა პ ა ლ ი - 'გა'ხიზნა.

ხირაპანი-ი (ხირაპანი) იხ. ეგვიპტე.

ხირაპანი-ი (ხირაპანი), ხირაპანი, ხირაპანი-ი
 (ხი/გრტინს) ხირაპანი. თელი სერს
 ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - მთელი
 ლამე ხერიანდა და არ დამეძინა. // გრძღ.
 ხმადალი ლაპარაკი (თითქოს ჩხუბობს).
 ნახეტიანი ი ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა ? - ნახეტიანი
 ხმაურობს, რა უნდა?

ხირაპანი (ხირაპანი) იგივეა, ოხირაპანი
 უფერინა, ოხირაპანი (ხირაპანი) ხერიანდა
 თურმე) გრძღ. ს. შ. - მოქმ. ხერიანდა; ხმადალი
 ლაპარაკობს. შღრ. ფუშუა.

ხირაპანი (ხირაპანი) იგივეა, რაც ხ ი რ ა პ ა ლ ი .

ხირაპანი-ი (ხირაპანი) მიძღ. ენებ. წარს. ი ხ ი რ ა პ ა ლ ი ,
 ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - მოპარული.

ხირაპანი (ხირაპანი) იგივეა, რაც ხ ი რ ა პ ა ლ ი -
 სახელი ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - 'გარკვევა'.
 გოვალე თოლონესეს ცაქ გ ი ხ ი რ ა პ ა ლ ი
 საბუღალე: ქსს, I, გვ. 167 - იღვრა
 თვალსაჩინოვებ, ცა გარკვევა აღმოსავლეთით
 (სამზოვზე). გრძღ. ენერგული მოძრაობა.
 ართი წუთი მამალას რმენი
 გ ე გ ე ხ ი რ ა პ ა ლ ი - ერთ წუთში დაბლობში
 ჩავიდნენ.

ხირაპანი (გოვალე) გარკვევა, ოხირაპანი
 გაურკვევა, ოხირაპანი (გარკვევა) გარკვევა
 თურმე) გრძღ. არღვევს.
 იხირაპანი (გარკვევა) (გოვალე) გარკვევა,
 ოხირაპანი (გარკვევა) გარკვევა,
 ოხირაპანი (გარკვევა) გარკვევა) გრძღ. ენებ.
 ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - ირღვევა.

ახირაპანი (გარკვევა) გარკვევა, ოხირაპანი
 გარკვევა) გრძღ. ენებ. უ ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა -
 ირღვევა.

ახირაპანი (გარკვევა) (გარკვევა) შესაძლებელი გახდა
 'გარკვევა, - -) გრძღ. შესაძღ. ენებ.
 ხ ი რ ა პ ა ლ ი ზ ნ ი ს ა - შეიძლება გარკვევს.
 ახირაპანი (გარკვევა) (გარკვევა) შესაძღ. - ,

ბონონობა(ნ) შესაძლებელი გარღვევა) *გრღუე. შესაძლ. ენებ. უხირი გუნს ზმნისა*— შეუძლია 'გარღვეოს.
ობირიტაფუანს (ობირიტაფუანს არღვევინა, შირიტაფუანს ურღვევინებია, ნობირიტაფუანს(ნ) არღვევინებდა თურმე) *კაუზ. ხირი გუნს ზმნისა*— არღვევინებს.
მასობრძალი მიძლ. მოყმ. 'გა'მღრღვევი.
ობირიტალი მიძლ. ენებ. მყ. 'გა'სარღვევი.
ბონობრძალი მიძლ. ენებ. წარს. გარღვეული.
ნახობრძალი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ნარღვევი.
ნახობრძალი მიძლ. ენებ. წარს. 'გარღვევის საფასური.
უბაუბირიტა მიძლ. უარყ. 'გა'ურღვეველი.

ხირინ-ი (ხირინის) ერთბაშად ხევა; ფხრინა; ფხრინინი. *შღრ. იმერ. ხლეწა ხლეწა, გლეწა (ე. ჯერ).*

ხირინაზა (ხირინაზა) სახელი ხირიწუნს ზმნისა — ფხრინა. ტანისა ქიტიხირიწუნს განსამოსი — ტანზე შემოიფხრინა ტანსაცმელი. გუუკონდლო გოხირიწუნს — განსია და გაფხრინა.
ხირიწუნს (გოხირინა გაფხრინა, გოხირინა გაუფხრინა, ბონობირინა) გაფხრინდა თურმე) *გრღმ. ფხრენს.*
უხირიწუნს (ბაუხირინა გაუფხრინა, ბაუხირინა გაუფხრინა) *გრღმ. სასებ. ქვ.* ხირიწუნს ზმნისა— უფხრენს.
იხირიწუნს (ბიხირინა გაიფხრინა, ბიხირინა ლარენ) გაფხრინა) *გრღმ. ენებ.*
ხირიწუნს ზმნისა— იფხრინება.
ახირიწუნს (ბახირინა გააფხრინა, ბიხირინა გააფხრინა) *გრღმ. ენებ.* უხირიწუნს ზმნისა— ეფხრინება.

იხორიწუნს (იხორინა შესაძლებელი ვახდა 'გა'ფხრენა, —) *გრღმ. შესაძლ. ენებ.*
ხირიწუნს ზმნისა— შეიძლება 'გა'იფხრინოს.
ახორიწუნს (ახორინა შეძლო 'გა'ეფხრინა, —, გონობირინა(ნ) შესაძლებელია გაფხრენა) *გრღმ. შესაძლ. ენებ.* უხირიწუნს ზმნისა— შეუძლია 'გა'ფხრინოს.
იხორიწაფუანს (იხორინაფუანს აფხრინინა, შირინაფუანს უფხრინინებია, ნობირინაფუანს(ნ) აფხრინინებდა თურმე) *კაუზ. ხირიწუნს ზმნისა*— აფხრინინებს.
მასობრძალი მიძლ. მოყმ. მფხრენელი, 'გა'მფხრენი.
ობირინალი მიძლ. ენებ. მყ. საფხრენი.
ხირინალი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'ფხრენილი.
ნახობრძალი მიძლ. ენებ. წარს. ნაფხრენი.
ნახობრძალი მიძლ. ენებ. წარს. ფხრენის საფასური.
უბაუბირინა მიძლ. უარყ. გაუფხრენელი.

ხირ-ი (ხირის) ჩხირაქაღელა.

ხირამ (ხირკეს) იგივეა, რაც ხერკე, — მრქინი; ხრინა. ლაგვანიშ (პიჯიშ) უმოსი ხირკე ვაკონია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 78* — ქვევრის პირზე დიდი ხრკა არ უნდაო. *შღრ. გურ. ხრკი; იმერ., ლეჩხ.* ხრკა მწარე კვაბი გულამობლებული და ჯობზე ნამოგებული წყლის ან ლვინის ამოსალები (ქვევრიდან) (*ს. ჟღ., ი. ჭყონ., ა. დღ.*).

ხირამიშ-ი (ხირამიშის) ბაძია. **მავრა ფარე...** ხაკეუფი, ხირამიშთეფი, აბრავილო ქენწეფიშ: *ს. სამუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 13* — მეორე წყება... ხეპრების, ბაქების, ავანაკთა და ფრენებისა.

ხირამილ-ი (ხირამილ/ის) მიძლ. ენებ. წარს. ხირი გუნს ზმნისა — დხრამული, ძლიერ დამხმარი. // *გადატ. ძუნენი. შღრ. ხირაკილი.*

ხირამაზა (ხირამაზა) იგივეა, რაც ხირაკეა, — 1. ხრამა; ხრამა. დამხირის იხირიკეუ — ცეცხლში იხრეკება. *შღრ. ცხირიკეა. 2. არსენსა. შღრ. დლოკეა. იხ. ბურაყეა.*

ხირბა (ხირბას) *იხ. ხირბაგა, ხირიგა, — რღვივა.*

ხირბინ-ი (ხირბინის) იგივეა, რაც ხირთინი.

ხირა (ხირისა) სახელი ხირულენს, იხირს ზმნისა — 'მომპარება, მუდამობა. უკული შევლო დუჭყაფუნა ხირუა: *ი. ყოფშ., გვ. 12* — შემდეგ სხვაგან დაუნყიათ ქურდობა. ახალ მოღამი ხირუას უძახუნა ხალგურას: *ს. სამუშ., ქახს, გვ. 139* — ახალი მოღის ქურდობის ეძახიან ხალგურას. *მა რხირია, — უწუე თე ბოშიქე: ი. ყოფშ., გვ. 53* — მე მოგპარეო, — უთხრა ამ ბიჭმა. ბიჭეა ქიმიოხირგ: *ი. ყოფშ., გვ. 52* — შარვალი მოპარა. მინილე ართი ოჯახისი **ოხირგმა**: *ი. ყოფშ., გვ. 26* — შევიდა ერთ ოჯახში საქურდლად. **ოთლიში** გითოხირუა თვალის გაპარვა. *გადატ. ნაძინება: თოლო გეთი უხირულე — ნაძინებოდა. **ი** დუღიში გითოხირუა თავის გაპარება. **გადატ. გაპარვა. ი** დუღი გეთი თოხირია დო მავინია თთაუფესისა: *მ. ხუბ., გვ. 50* — გამოპარეო და დამელადეო (მიყურეო თთახებში). **ი** შურიში ხირუა სულის მოპარვა. **გადატ. გაჩუქება. ქუდლოლორე დო შური მევეოხირაფეა** — ჩავაყიერე და გავაჩუქე. ხირულენს (შხოლოდ ანმეოს წრის მწკრივებში) *გრღმ. ქურდობს. ხირულენს (ყვერ. იხირს 'მომპარავს, იხირ 'მომპარა, შხირა მოუპარავს, ნობირინა(ნ) იპარავდა თურმე) გრღმ. საშ. — მოყმ.* ქურდობს. **იხირს** (იხირა იპარა, შხირა უპარია, ნობირინა(ნ) იპარავდა თურმე) *გრღმ. იპარავს. იხორუ* 'უ(ნ) (ბიხირა გაიქურდა, გოხირა ლუ(ნ) გაქურდულა) *გრღმ. ენებ. იქურდებდა. ახორუ* 'უ(ნ) (ბახირა გაქურდა, გოხირა*

გაქუერდვია) *გრდუე. ენებ.* ექუერდება. იხირე(ნ) (იხირა შესაძლებელი გახდა გაქუერდვა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* იხირს ზმნისა- შეიძლება გაიქუერდოს (// მოპარვა). ახირე(ნ) (ახირა შეიძლო ექუერდა, -, იწინორიან(ნ) შესძლება გაექუერდა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* იხირს ზმნისა- შეუძლია გაქუერდოს. ოხირაფუანს (ოხირაფაუ აქუერდვინა, უხირაფაუ უქუერდვინებია, წმინრაფ აქუერდვინებდა თურმე) *კაუზ. იხირს ზმნისა- აქუერდვინებს, აპარენებს.* მხირალი *მიძლ. აწყზ.* 'მო'მპარავი. მახანი *მიძლ. ენებ.* მპარავი, ქუერდი. ოხირალი, ოხირაუ *მიძლ. ენებ. მკ.* საპარავი, ნაქუერდალი. ოწხირალი *მიძლ. ენებ.* წარს. გაქუერდული. ნახირა *მიძლ. ენებ.* წარს. ნაპარი, ნაქუერდალი. წოხირი *მიძლ. ენებ.* წარს. ნაპარავი, ნაქუერდალი. ნახირაპარი *მიძლ. ენებ.* წარს. პარვის, ქუერდობის საფასური. უხირა, უაუხირა *მიძლ. უარყ.* გაუქუერდავი; მოუპარავი. ხირაუ *მიძლ. ენებ.* ქუერდი.

ხირა-ხარა (ხირე-ხარე) იგივეა, რაც **ხიუჭ-ხაუჭი**, - წმინდვანი რამ მოპაროვილი; ძვირდანიანი. *შდრ.* მიკონ-მიკონი.

ხირა-ი (ხირისი) ღვარამაჟი.

ხირინი-ი (ხირინისი) სითხის სწრაფად ღინებანი სმა, - ჩქარილი, ჩხრილი; წყლის ღსხსმა. შეურს წყარი ხირინით - მიდის წყალი ჩხრილით. *შდრ.* ქირინი.

ხირინაჟ (ხირინაჟას) წყლის ერთბაჟად (ღვრად) ბადასხმა (გადაღვრა).

ხირინაჟ (ხირინაჟას) იგივეა, რაც **ხირინაჟა**, - სახელი ოხირინაჟას, მიიხირინე(ნ) ზმნითა - ერთბაჟად ჩხრილით ღინება, ღვრა. წყარი მიიხირინე(ნ) - წყალი მიჩრიალებს. ოხირინაჟას (ოხირინაჟა 'გადა'ასხა, უხირინაჟა 'გადა'უსხამს, წოხირინაჟა(ნ)/წოხირინაჟა(ნ) 'გადა'ასხამდა თურმე) *გრდმ.* გადა'ასხამს ღვარად. *შდრ.* ხირინი.

ხირინ-ხირინით *ჯგზ.* ჩხრილ-ჩხრილით. ხირინ-ხირინით წუნდუ ღვინი - ჩხრილ-ჩხრილით იღვრებოდა ღვინი.

ხირაჟ (ხირაჟას) იგივეა, რაც **ხირინეჟა**, - სახელი ხირაჟანს ზმნისა - ჩხრილით ღინება, ღვრა (სითხისა). ეთუერეჟე ღვინი გითმოხირაჟანს და ათაქ ღაგვანს ღწმხოზირაჟანს - იქიდან ღვინო გამოუჩხუბებს (ჩხრილით გამოდის) და აქ ქვევრში ჩაჩუხუხუბებს.

ხირჩანს (ხირჩაუ იჩრიალა, უხირჩაუ უჩრიალა, წოხირჩაჟ(ნ) ჩხრიალებდა თურმე) *გრდუე. საშ-მოკმ.* ჩხრიალებს, ჩუხჩუხუბებს (ჩუხჩუხუბით დის).

ხირსაჟაჟი-ი (ხირსაჟისი) ძლიერი ღარტყმა, - ხაიძჟა. გარიღქე მოუტეჟე ქაშქელი ღო ქასაგანი ღო ხირსაჟა ღო, ეკაართინუ ზორვა: *მ. ზმს., გვ. 302* - ტარეღმა მომართა (მოუქენია) მშვილდ-ისარი (და), ძლიერად დაარტყა (ხეთქა) და ნაექცია სახლი (სახლობა).

ხირსაჟა (ხირსაჟას) იგივეა, რაც **ხირსაჟი**, - სახელი ხირსაჟანს ზმნისა - 1. ძლიერი ღარტყმა, ხაიძჟა. 2. ბაჟაჟა (მაგ., მორისა...). *შდრ.* ხარსეჟა. ღუჟუ ქუსს უხირსაჟანს: ათა, 1, *გვ. 21* - თავს ქვას უხათქუნებს (ახლის).

ხირსეჟანს (ხირსეჟანს) გააჟო, ბაჟაჟანს გაუჟია, მოწინაგანს(ნ) გააჟობდა თურმე) *გრდმ.* აპობს; ხეთქავს.

უხირსეჟანს (უხირსეჟანს) ურტყა მძლავრად, უხეთქა; უხირსეჟანს მძლავრად ურტყია, უხეთქია (თავი) *გრდმ. სახე. ქვ.* ხირსეჟანს ზმნისა- მძლავრად ურტყამს, უხათქუნებს (თავს).

ახირსეჟანს (აახირსეჟანს) ურტყა, მოწინაგანს შესკლამია) *გრდუე. ენებ.* ასეღება; ხეთქება. ახირსეჟანს (ხირსეჟანს) შესაძლებელი გახდა 'გა'პობა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ხირსეჟანს ზმნისა- შეიძლება 'გა'პობს (მორი); შეიძლება მძლავრად და'რტყმა (ხეთქვა) თავისა.

ახირსეჟანს (ახირსეჟანს) შეიძლო 'გა'ეპო, -, წოხირსეჟანს(ნ) შესძლება 'გა'პობა) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* უხირსეჟანს ზმნისა- შეუძლია 'გა'აპობს; მძლავრად და'არტყას (ხეთქოს) თავი. ოხირსეჟანს (ოხირსეჟანს) აპობინა, ახეთქინა თავი; უხირსეჟანს უპობინებია, უხეთქინებია თავი; წოხირსეჟანს აპობინებდა, ახეთქინებდა (თავს) თურმე) *კაუზ.* ხირსეჟანს ზმნისა- აპობინებს; ახეთქინებს (თავს).

გახირსეჟანს *მიძლ. მოკმ.* 'გა'პობი; შეხეთქევი.

წოხირსეჟანს *მიძლ. ენებ. მკ.* 'გა'საპობი; სახეთქი.

ხირსეჟანს *მიძლ. ენებ.* წარს. 'გა'პობილი; 'მი'ხეთქებული. ნახირსეჟანს *მიძლ. ენებ.* წარს. 'გა'ნაპობი; ნახეთქები. ნახირსეჟანს *მიძლ. ენებ.* წარს. პობის, 'მი'ხეთქების საფასური. უაუ'უხირსეჟანს *მიძლ. უარყ.* 'გა'უპობელი.

ხირხი-ი (ხირხისი) ძნელად სავალი ადგილი მთაში. *შდრ.* ხირხი ტოპონ. ქუორტ ლებარდეს გზაზე (მარტვილის რაიონი).

ხირხალი-ი (ხირხალისი) იგივეა, რაც **ხერხალი**, - 1. სარი; მოკლეზა ტოტაგომპირილი სარი. *იხ. ჯღა.* 2. რაღის ასაქონი ხის გომი. *იხ.*

გუხუ. შორ. ლერხ. ხორხალა ტოტებანი სარი (მ. ალაყ.).

ხირაპალიშ ლაპია (ხირაპალიშ ლეხიას) ბოტან. იგივეა, რაც ქ ლ ა შ ლ ე ბ ი ა, -სარის ლოპიო.

ხირხიმელ-ი (ხირხიმელ/რს) ანატოლ ხარხამალი. ხირ ხ ი მ ე ლ ი შ ი ძვალე - ხერხემლის ძვალი. შორ. გორგალი. იმერ. ხირხიშალი ხერხემალი (ქველ).

ხირხინ-ი, ხზრხინ-ი (ხი/გრხინს) ხინინი; ხპრინვა. იბ. ხირთინი; ხორგინი; ხურხინი.

ხირხინუა, ხზრხინუა (ხი/გრხინჯა) სახელი ხ ი / გ რ ხ ი ნ უ ნ ს ზმნისა - ხპრინვა, ხინინი. ხალე უფოი მუნდოტებუ, უ ხ ი რ ხ ი ნ გ, შური უთქალგ: *ა. ყოშ. გვ. 172* - კიდვე (უფრო) მეტი მოუნდომებია, უხერინია, სული ულაფუეს. ხირხინუნს/ხერხინუნს (ხმ/გრხინუ იხერიან, შხმ/გრხინუ უხერინია, ნმ/ხრხინუნა) ხერხინავედა თურმე) გრდუ. *საშ. მოყშ. ხერხინას, ხინინებს (ძილში). შორ. ლა მ. ზირხინი: ოხორხინუ ქხეზინი, ხეხეზინი (ნ. მარა).*

ხირხიბა (ხირხიგას) ანტ. ხორხინი.

ხირხილ-ი, ხზრხილ-ი (ხი/გრხილს) 1. ბაპრის ერთაძ ხპინაშობა, ხმპური. 2. ძლივს სირაქლი, ხმხინალი. მეკოჯინინი, ფადეფი ქი ხ ი რ ხ ო ლ უ ნ ა - რომ შევებუ, ფადევი ხმინაბენ (ხმპურობენ). დედიბეფი მოყუნა დო კეხურს ე კ ი ხ ი რ ხ ო ლ უ ნ ა : *ქსბ. I, გვ. 252* - დედაბრები მოჰყაეთ და კერის პირას დახოხალებენ. *ქუდეშა ტე შ ე ხ ი რ ხ ო ლ უ - სახლში ძლიეს (ხოხვით) ავიდა.*

ხირხინ-ი (ხირხინს) ღრღნა; ხრამუნე. შორ. ვირგონი, კირკონი, ქირქონი, ღირღონი.

ხირხინილ-ი (ხირხინილ/რს) მიმე. ენებ. წარს. ხ ი რ ხ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - 'და'ღრღინილი; 'და'ხორხინილი.

ხირხინუა (ხირხინუას) სახელი ხ ი რ ხ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - ღრღნა; ხორხნა; ხრამუნით მაღინანი შამა. კიბორეფი ორგუ დო ოკომალს ხ ი რ ხ ო ნ უ ნ ს - ქბილები არგია (კარგი აქეს) და საჭმელს ხორხინს (ღრღინს). ხირხინუნს (წმ/ხრხინუნა დახოხნა, ზაშხირხინუნა დაუხოხნა, წმ/ხრხინუნა) დახოხინიდა თურმე) გრდმ ხორხინს, ღრღინს. იხორხინუნე (წმ/ხრხინუნა დახოხინა, წმ/ხრხინუნა) დახოხინილა) გრდუ. ხ ო რ ხ ნ ი ს ზმნისა - იხორხინება, ღრღინება. **ხორხონე** (წმ/ხრხინუნა შესაძლებელი გახდა ხორხნა, -) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ხ ი რ ხ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - შეიძლება 'და'იხორხნოს, 'და'იღრღინოს.

ახორხინე (წმ/ხრხინუნა შეძლო ეხოხნა, -) წმ/ხრხინუნა) შესაძლებია ეხოხნა) გრდუ. შესაძლ. ენებ. ხ ი რ ხ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - შეძლოა ხორხნოს, ღრღინოს. ოხორხინაფუნს (წმ/ხრხინუნა ახოხინინა, შხმ/ხრხინუნა უხოხინინება, წმ/ხრხინუნა) ახოხინინება თურმე) კაუზ. ხ ი რ ხ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - ახოხინინებს. **მახირხინა** (წმ/ხრხინუნა) შე'მხოხინელი. ოხირხინა *მიმე. ენებ. მყ. სახოხინი.* **ხირხინილ მიმე. ენებ. წარს.** 'და'ხოხინილი. **ნახირხინა** *მიმე. ენებ. წარს.* ნახოხინი. **ნახირხინაპირი მიმე. ენებ. წარს.** ხორხინს საფასური. 'და'უხოხინელი. შორ. გორგონუა, ქირქონუა, ღირღონუა.

ხიბა (ხიგას) ქანი (ფ. ვოფია).

ხიბა (ხიგას) იგივეა, რაც ხ უ ტ ა .

ხიბონ-ი (ხიგონს) ხპრა. იხ. ხიგონუა.

ხიბონუა (ხიგონაფას) სახელი უ ხ ი ტ ო ნ უ ა ნ ს ზმნისა - ფხანა; ღიჭინი.

ხიბონუა, ხბონუა (ხი/გტონუას) სახელი ხ ი / გ ტ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - 1. ღრღნა, ხპრა. ათენა უ ხ გ ტ ო ნ უ ა ნ ს დრო დო დრო თე აფხას; *მ. ზუბ. გვ. 262* - ეს უხრავს (ღრღინს) დროგამორეგებით (დრო და დრო) ამ ბეჭს. 2. ფხანა, ქაპილი. თენა ქეწუქუნი, დუშა მი ი ხ ი ტ ო ნ უ უ - ეს რომ უთხრა, თავი მოიფხანა, მოიქევა. კიდირიშა ი ხ ი ტ ო ნ უ ა ნ ს - მექრდა იფხანს, იქავებს.

ხიგონუნს (მომხინუნა გახრა, მუხმინუნა გაუხრავს, მოხმინუნა) გახრავდა თურმე) გრდმ. ღრღინს, ხრავს. **იხიგონუნს** (მიხმინუნა მოიფხანა, მუხმინუნა მოიფხანა, მიხმინუნა) მოიფხანდა თურმე) გრდმ. იფხანს, იქავებს. **უხიგონუნს** (მუხმინუნა გაუხრა, მუხმინუნა გაუხრავს) გრდმ. *სახე. ქვ.* ხ ი ტ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - უხრავს. **უხიგონუნს** (უხმინუნა უფხანა, უხმინუნა უფხანა) გრდმ. *სახე. ქვ.* უფხანს; ულიტინებს. **იხიგონუ** (უ) (მიხმინუნა გაიხრა, მოხმინუნა) (ღრღინა) გრდუ. ენებ. ხ ი ტ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - იხრება (ძვალი). **ახიგონუ** (უ) (მახმინუნა გაიხრა, მოხმინუნა გახრავს) გრდუ. ენებ. უ ხ ი ტ ო ნ უ ნ ს ზმნისა - ეხრება (ძვალი). **იხიგონუა** (უ) (მიხმინუნა) 'მო'იფხანა, ხმინუნა) (მოფხანილა) გრდუ. ენებ. იფხანება, იქავება. **ახიგონუა** (უ) (მახმინუნა) 'უფხანა, ხმინუნა) (მოფხანება) გრდუ. ენებ. უ ხ ი ტ ო ნ უ ა ნ ს ზმნისა - უფხანება, ექავება. **იხიგონე** (მიხმინუნა შესაძლებელი გახდა ხრავს,

ფხანა; -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ხი გონ უნ ს, უ ხი გონ უ ან ს ზმნათა- შეიძლება 'გა' იხრას; შეიძლება იფხანოს, იქავოს.

ახი გონ ე(ნ) (ახი გონ უ შეძლო 'გა' ეზრა, ფხანა; -, ახი გონ უ ან ს) შეძლება ეზრა; ფხანა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უ ხი გონ უ ნ ს, უ ხი გონ უ ან ს ზმნათა- შეუძლია ხრას; ფხანოს, უქავოს.

ოხი გონ აფუანს (ოხი გონ აფუანს ახერევიენა, აფხანინა; უხი გონ აფუანს უხერევიენებია, უფხანინებია; ნოხი გონ აფუანს) ახერევიენებდა, აფხანინებდა თურმე) კაუზ. ხი გონ უ ნ ს, უ ხი გონ უ ან ს ზმნათა- ახერევიენებს, აფხანინებს.

მხი გონ აფუანს მიმღ. მოქმ. მხერევილი.

მხი გონ აფუანს მიმღ. მოქმ. 'მო' მფხანა, 'მო' მქავებელი.

ოხი გონ აფუანს მიმღ. ენებ. მყ. სახერევილი, საღრღნელი.

ოხი გონ აფუანს მიმღ. ენებ. მყ. საფხანა, საქავებელი.

მხი გონ აფუანს მიმღ. ენებ. წარს. გახრული, დაღრღნელი.

ნახი გონ აფუანს მიმღ. ენებ. წარს. ნახერევილი, ნახრავი.

ნახი გონ აფუანს მიმღ. ენებ. წარს. ნაფხანა.

ნახი გონ აფუანს მიმღ. ენებ. წარს. ხერის საფასური.

ნახი გონ აფუანს მიმღ. ენებ. წარს. ფხანის, ქავების საფასური.

უხი გონ აფუანს მიმღ. უარყ. გაუხრავი.

უხი გონ აფუანს მიმღ. უარყ. 'და' უფხანელი. ჰდრ. გიტონი; ხი გონ უ ან ს.

ხიონინი (ხიონის) სასიამოვნო (უფარდელი) სიცილი; მომღიმიარი სხანის ძონა.

ხიონა (ხიონის) სახელი ი ხი ენ უ ე(ნ) ზმნისა - მამრად დასკრბა.

ხიონის (ოხიონის) დასკრბა, ოხიონის დასკრბა, ოხიონის დასკრბა თურმე) გრდმ. ხერის. იხ. წიკუა.

ხიონინი (ხიონის) აღნიშნავს სიცილს პიროვნებისა, რომელსაც წინა კბილები დაშორებული აქვს ერთობს.

ხიონაფი (ხიონაფის), **ხიონა** (ხიონის) სახელი ი ხი ენ უ აფუ ე(ნ), ი ხი ენ უ ე(ნ) ზმნათა - დაუღრღნელი, შუაშუაგლობა, მოუსკენარობა; - ხიონაფი.

ხიონაფი (ხიონაფის) (ხიონაფი ვერ მოისვენა, უხიონაფი ვერ შეკვებებია, ნოხიონაფი ვერ მოუსვენებდა, ვერ შეკვებდა თურმე) გრდუე. ენებ. ხიონაფის; მოუსკენარობს. ჰდრ. იფხან. ხიონაფის ვერ შეკვებდა, ეხიონაფი (ქველ).

ხიონა (ხიონის) ხიონა კონი - მომღიმიარი, მხიარული კაცი, რომელიც იციანს კბილების ჩენით. იხ. კიბირ-ხიონა.

ხიონინი (ხიონის) სიცილი კბილების ჩენით. ირო ი ხი ენ ან ს - მუდამ იციანს კბილების ჩენით.

ხიონინი (ხიონინი) იციანს, უხიონინი უციანია, ნოხიონინი იციანდა თურმე) გრდუე. ენებ. იციანს კბილების ჩენით.

ხიონინა (ხიონინის) სახელი ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - ლიქანა (ნერგოული კება).

ხიონა (ხიონის) სახელი ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - კამარა (ხილელისა). უმქურს ქა ა ხი ენ - ვაშლს უციანია.

ხიონის (ხიონის) გაკებია, ოხიონის გაუკებია, ოხიონის გაკებდა თურმე) გრდმ. კებას. უხიონის (ოხიონის) გაუკებია, ოხიონის (ოხიონის) გაუკებდა თურმე) გრდმ. სახე. ქე. ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - უკებებს. იხიონ უ(ნ) (იხიონის) მოკებია, ოხიონის (ოხიონის) მოკებდა თურმე) გრდუე. ენებ. ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - ეკებება.

ახიონ უ(ნ) (ახიონის) უკებია, ოხიონის უკებია) გრდუე. ენებ. უ ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - ეკებება. იხიონ უ(ნ), იხიონ უ(ნ) (იხიონის) შესაძლებელი გახდა კებას, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - შეიძლება კებას.

ახიონ უ(ნ), **ახიონ უ(ნ)** (ახიონის) შეძლო ეკებია, -, ნოხიონ უ(ნ) შეძლება ეკებია) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უ ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - შეუძლია უკებოს. ოხიონ უ(ნ) (ოხიონის) აკებინა, უხიონ უ(ნ) აკებინებდა) კაუზ. ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - აკებინებს.

მხიონის მიმღ. მოქმ. 'მო' მქებელი. ოხიონის მიმღ. ენებ. მყ. 'მო' საკებელი.

ნოხიონის მიმღ. ენებ. წარს. მოკებელი (ცოტა). ნახიონის მიმღ. ენებ. წარს. ნაკებელი.

ნახიონის მიმღ. ენებ. წარს. კების საფასური. უხიონის მიმღ. უარყ. 'მო' უკებელი. ჰდრ. გურ. ხიონა კებას (ს. კლა., ზინიზ., გვ. 232).

ხიონ-ხარუ (ხიონ-ხარუს) ნაპარ-ნაპარი. ხი ენ უ - ხი ენ უ თ ოხოლგ, მხეფთია დო ჩქვენ თურფი: მასალ., გვ. 82 - ნაყარ-ნაყარიც ურეფია, სხეფიცა და ჩეფეფურეფიც.

ხიონა (ხიონის) სახელი ხი ენ უ ნ ს ზმნისა - მამრად; შუაშუაგლობის, უხიონის ბრძანება; რთობი.

ოხიონ უ(ნ) (ოხიონის) ანაფის წრისა და IV ხერის მხერეფებში) გრდუე. ენებ. ეთობრება, ეხიონაფი.

უხიონ უ(ნ) (უხიონის) ეხიონა, ხიონა ხიონაფი, ნოხიონ უ(ნ) ეხიონაფი (ოხიონის) ეხიონაფი (ოხიონის) ეხიონაფი, ეხიონაფი, ეხიონაფი.

ხიონინი, ხელოვნება (ხიონის) ხიონინი, ხიონინი, ლიქინი.

ხიონაფი (ხიონის) იგივეა, რაც ხი ენ უ ა.

ხიონა, **ხელოვნება** (ხიონის) სახელი უ ხი ენ უ ან ს ზმნისა - ლიქინი, ხიონინი, ხიონინი. იმენდის არმენც დო გურუე უ ხი ენ უ ან ს ე: კა ზაყ., 26.03.1931, გვ. 3 -

ტრაქტორით ღისა გუნგორთინუთ?: *კ. სამუშ., ქსნს, გვ. 159* - ...დაფუტუროებულ კავს ხარები რომ შევაბათ, არ სჯობია, ტრაქტორით მინა გადავებრუნოთ?

ხნილჳა (ხიხილუას) სახელი **ხი ხ ი ლ ა ნ ს** ზმნისა - 'და'ფუტუროება, 'და'ჩრჩილჳა, 'და'შინანება.

ხიხილანს (ფონისილუა დარჩილა, ფონისილუა დაფუტუროებულს, ფონისილუა(მ) დარჩილაგდა თურმე) *გრძმ.* აფუტუროებს, ჩრჩილავს, აჭიანებს (ჭიანდება).

უხიხილანს (ფონისილუა (მ) დაფუტუროება (კბილი); ფონისილუა დაფუტუროება, დუჭიანება) *გრძმ.* უფუტუროებს, უჭიანებს. იხიხილბუ(ნ), იხიხილბუ(ნ) (ფონისილუა დაფუტუროება, დაჭიანება; ფონისილუა(მ) დაფუტუროებულა, დაჭიანებულა) *გრძფუ.* ენებ. **ხ ი ხ ი ლ ა ნ ს** ზმნისა - ფუტუროება, ჭიანდება, ჩრჩილდება (ხე, კბილი...).

ეხიხილბუ(ნ) (ფონისილუა დაფუტუროება, დაუჭიანება; ფონისილუა დაფუტუროება, დასჭიანება) *გრძფუ.* ენებ. უ **ხ ი ხ ი ლ ა ნ ს** ზმნისა - უფუტუროება, უჭიანდება. **ოხიხილარი მიძლ.** ენებ. *გვ.* 'და'საფუტუროებელი, 'და'საჭიანებელი.

ხნილჳარი მიძლ. ენებ. *წარს.* 'და'ფუტუროებელი, 'და'ჭიანებელი. **ხანილჳა მიძლ.** ენებ. *წარს.* 'და'ნაფუტუროები, 'და'ნაჭიანები. 'უა'უხიხილუა მიძლ. უარყ.' 'და'უფუტუროებელი, 'და'უჭიანებელი. *შფრ.* კიკილუა.

ხნინაჳა (ხიხინაფას) იგივეა, რაც ქიქინაჳა, - სახელი **ო ხ ი ხ ი ნ უ ა ნ ს**, **ხ ი ხ ი ნ დ ე (ნ)** ზმნათა - ძალზე გამომშრობა. *II ვადატ.*

დალობა; დაფუტუროება. ქარქვატა **გ ა ტ ა ა ხ ი ხ ი ნ უ ე** ფიკარეფი - ქარმა გამოაშრო (ძალიან) ფიკრები. **ოხიხინაჳანს** (ბახისინაჳა ძლიერ გააშრო, ბახისინაჳაჳაჳა ძალიან გაუშრო, ბოხისინაჳაჳაჳა(მ) ძალიან გააშრობდა თურმე) *გრძმ.* ძალიან აშრობს.

ხიხონდუ(ნ) (ბოხონინაჳა ძალიან გამოშრა, ბოხონინაჳაჳა(მ) გამოშრალა ძალიან) *გრძფუ.* ენებ. ძლიერ შრება. **ოხიხინაჳაჳი მიძლ.** ენებ. *გვ.* 'გამო'საშრობი. **ხინინაჳი მიძლ.** ენებ. *წარს.* 'გამო'შრალი, ვადატ. 'და'ფუტუროებელი.

ხანიხინაჳი მიძლ. ენებ. *წარს.* 'გამო'ნაშრობი. **ხანიხინაჳარი მიძლ.** ენებ. *წარს.* 'გამო'შრობის საფასური. **ჟიხინაჳა მიძლ.** უარყ.' 'გამო'უმშრალი. *შფრ.* ხინაჳა; ხიხილუა.

ხინინაჳილ-ი (ხიხინაჳილ/რს) მიძლ. ენებ. *წარს.* **ო ხ ი ხ ი ნ უ ა ნ ს**, **ხ ი ხ ი ნ დ ე (ნ)** ზმნათა -

გამომშრალი. *II ვადატ.* დამბალი, დაფუტუროებელი.

ხნილჳ-ი (ხიხონს) *იხ.* ხიხონუა. *შფრ.* ღიღონი.

ხნილჳა (ხიხონუას) სახელი **ხ ი ხ ი ნ უ ნ ს** ზმნისა - ღრღნა; ხარა, ხურხნა, ხუნხნა. **ჳკის ხ ი ხ ი ნ დ ე უ**, მეფურიანი - მჭადს ხურხნიდა (ხუნხნიდა), რომ მივედი. ხიხონუნს (ბოხონინაჳა გახუნდა, ბოხონინაჳა გაუხუნბია, ბოხონინაჳა(მ) გაუხუნბიდა თურმე) *გრძმ.* ხუნხის; ხრავს.

იხიხონენ(ნ) (იხიხინაჳა შესაძლებელი გახდა ხუნხა, -) *გრძფუ.* შესაძლ. ენებ. **ხ ი ხ ი ნ უ ნ ს** ზმნისა - შეიძლება გაიხუნოს, გაიხრას. **ახიხონენ(ნ)** (ახიხინაჳა შეძლო 'გა'ეხუნხა, -) ბოხონინაჳა(მ) შესაძლებელი გახდა *გრძფუ.* შესაძლ. ენებ. **უ ხ ი ხ ი ნ უ ნ ს** ზმნისა - შეუძლია 'გა'ხუნხოს, 'გა'ხრას.

მახინაჳალი მიძლ. მიყმ. მხერველი; მხუნხანე ი. **ოხინაჳალი მიძლ.** ენებ. *გვ.* სახერველი; სახუნხი. **ხინინაჳალი მიძლ.** ენებ. *წარს.* 'გა'ხრული, 'და'ხუნხული. **ნახინაჳალი მიძლ.** ენებ. *წარს.* ნახრავი, ნახუნხი. **ნახინაჳარი მიძლ.** ენებ. *წარს.* ხერის, ხუნხის საფასური.

'უა'უხინინაჳა მიძლ. უარყ.' 'და'უხრავი, 'შე'უხუნხანე ი. *იხ.* ქიქინუა, ღიღონუა, ხიგონუა. *შფრ.* ხირხონუა.

ხიჩანა, ხეჩანა (ხიეჩანას) აფხა ზ. ხანი, მშობიარობის შემდეგ პირველი უვარგისი რძე (*ქ. ჭარ.*).

ხლაჳორომი-ი (ხლაფორთის) *[რუს. хлорофил]* ნეალბა, ჳახანირი, ქანშმოყოთუ ხლაფოროთის - ჩამადგო ხლაფორთში. დიდი ხლაფოროთი ელუ - დიდი ჳახიერი ელის.

ხლაფორთენს (ფერ. იხლაჳორომი ინეალა, იეჯახარა; შლაჳორომი უჯახარა, ნოხლაჳორომიჳა(მ) ეჯახარობდა თურმე) *გრძფუ.* *საშ- მიყმ.* ხლაფორთობს, ნეალბობს, ეჯახარობს.

ხმა (ხმას) ხმა. *იხ.* ხონარი, ხუმა, ხემა. **ო ხმაჳი** გედვალა ხმის დადება. **გლაჳა ხ მ ა** **გ ე ქ ე ნ ი**, ფერი კოჩიე - ცუდი ხმა რომ აძებს, ისეთი კაცია. **ო ხმაჳი** მენაჳა ხმის მიცემა, დალაპარაკება. რაჳის დიო **ხ მ ა** **ე მ უ რ ა მ გ ე**: *ქსნ, II, გვ. 150* - რაჳი ჳერ არ დალაპარაკებია (ხმა მიუცვია).

ხმაჳ-ი (ხმაჳარი) ხმაჳარი.

ხმაჳილ-ი (ხმელედის) ხმაჳელი. აკილუ ხმელედისა: *ი. იოფშ., გვ. 5* - ამოედდა ხმელეთზე. *შფრ.* სქირუ.

ხმიად-ი (ხმიადის) იგივეა, რაც ხმიანდ-ი - ხმიადი.

ხმიანდ-ი (ხმიანდის, ხმიანს) ხმიადი.

ხნწრას (ხნწრას) სმარი. მეგრელები თხა-ცხვარს ყურზე უკეთებდნენ ნიშანს, რომელსაც უწოდებდნენ „ხნწრას“ (სერს); ის იყო მრავალგვარი: ჩხოტი, კაკი, სირი, ზვირი და სხვ. (*ს. მაკალ., გვ. 193*).

ხნწრასი (ხობზის) *მოქანე*. ბარაქული შქარის სმარება (*კ. სამეშ., ქართ. ზეპ., გვ. 143*).

ხნწრასი (ხობიჯის, ხობის) სამეშახე ღაზბა, რომელზედაც ჩამოდებულია ხარის ფეხების გასაკერული უღელი (დაჭედვის დროს), – ხნწრასილი. ხობიჯი ← ხოჯიშ-ბიჯი ხარის ბიჯი. *შდრ. ლეჩხ. ხირაგა* სამეშახე დგამი, ხმარობენ ხარის დაჭედვისას (*შ. აღაფ., I*).

ხნწრასი (ხობოკის) შრილოპის (მუნუეის) ზემოდან გააქმებული შქარა. ხობოკი ვემოგყვარბა, ვარა გვეგომიბეზეუ – ქერი არ ვადატყავიო, თორემ ვაგიმიზღებო. *შდრ. იმერ. ხობოკაქა* მგარკანიანი კვები (*გ. ბერ.*).

ხნწრასი (ხობოკულას) სამეშახე (*დ. ვიფია*); ხნწრასილი.

ხნწრასი. ხუნა.

ხნწრასი, **ხნწრასი** (ხოდილან) *მიძღ. ვნებ. წარს.* ხოდილან ზმინა – მისთანაც სქასობრივი ქაქშირი იქანა ღაჭარნილი.

ხნწრასი (ხოდეას) სახელი ხოდილან ზმინა – სქასობრივი ქაქშირის ღაჭარა (დაკავება). ხოდილან (ხოდილან სქესობრივად დაქაქშირდა, ხნწრასი სქესობრივად დაქაქშირებია, ხნწრასი) სქესობრივად უქაქშირდებოდა თურმე) *გრდმ. სქესობრივ* აქტს ატარებს. უხოდილან (ხნწრასი სქესობრივი აქტი ჩაუტარა, ხნწრასი სქესობრივი აქტი ჩაუტარებია) *გრდმ. სასხე. ქვ.* ხოდილან ზმინა – სქესობრივ აქტს უტარებს.

ხნწრასი (ხნწრასი) (ხნწრასი სქესობრივი აქტი ჩაატარდა, ხნწრასი) სქესობრივი აქტი ჩატარებულა) *გრდმ. ვნებ.* ხოდილან ზმინა – სქესობრივი აქტი ტარდება.

ხნწრასი (ხნწრასი) (ხნწრასი სქესობრივი აქტი ჩაუტარდა, ხნწრასი სქესობრივი აქტი ჩატარებია) *გრდმ. ვნებ.* უხოდილან ზმინა – სქესობრივი აქტი უტარდება.

ხნწრასი (ხნწრასი) (ხნწრასი შესაძლებელი ვახდა სქესობრივი აქტის ჩატარება, –) *გრდმ. შესაძღ. ვნებ.* ხოდილან ზმინა – შეიძლება სქესობრივი აქტის ჩატარება.

ხნწრასი (ხნწრასი) (ხნწრასი სქესობრივი აქტი ჩაუტარებინა, –) ხნწრასი შესაძლებია სქესობრივი აქტის ჩატარება) *გრდმ. შესაძღ. ვნებ.* უხოდილან ზმინა – შეუძლია სქესობრივი აქტი ჩაატაროს.

ხნწრასი (ხნწრასი) (ხნწრასი სქესობრივი აქტი ჩაატარებინა, ხნწრასი სქესობრივი აქტი

ჩაუტარებინებია, ხნწრასი) სქესობრივ აქტს ატარებინებოდა თურმე) *კაუზ. ხოდილან ზმინა* – სქესობრივ კაქშირს ამყარებინებს. *ხნწრასი, ხნწრასი, ხნწრასი მიძღ. მოქმ. ვინც* სქესობრივ კაქშირს ამყარებს.

ხნწრასი, **ხნწრასი** (*ხნწრასი მიძღ. ვნებ.* ვისთანაც სქესობრივ კაქშირს ამყარებენ (დასამყარებელი ობიექტი).

ხნწრასი (*ხნწრასი მიძღ. წარს.* სქესობრივი აქტი ამყარებული.

ხნწრასი (*ხნწრასი მიძღ. ვნებ. წარს.* სქესობრივი აქტი ამყარებული.

ხნწრასი (*ხნწრასი მიძღ. ვნებ. წარს.* გასამრჯელო სქესობრივი აქტის ჩატარებისათვის.

ხნწრასი (*ხნწრასი მიძღ. ვნებ. წარს.* სქესობრივი აქტი ამყარებული (პირი). *შდრ. ქართ. ხედავ. ღაზ. ხოდილან* ბხოდილან სქესობრივ აქტს ვატარებს (*ნ. მარი.*

ხნწრასი (ხობის) 1. დილი; 2. ცალკე. ვგარანიან ხობოკი ქიტიელე ხემა – ვგარანიან დილი კაკი ჩაიგდო ხელში. *ქმედაასუნეს ხობოდილან* *ქსს, II, გვ. 26* – ჩასვეს ცალკე სადგომში.

ხნწრასი (ხობო-კვარს) მოხარბული დილი ქვარი; ვადატრილი კონუსის მსგავსი კვერი (*ა. ყოფი*); მომრგვალოდ (კონუსისებურად) მოხარბული ჭადი (*კ. ჭარ.*); მოგრძო ფორმის კვერი (*ს. მაკალაია*). ხობოკი (*ჩხევესა*) ერთნარი კვერია, რომელსაც შიგნით ყველის ვული ჰქონდა და რძეში ხარბვდნენ (*მასალები, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 207*). ო ხობოკიანი ჭკუშუა დილი კვერის ვამა, – ეს ცხომონიალი იმარტებოდა დილი მარხვის პირველი ოთხშაბათისათვის. ყველიერის დასასრულს იცოდნენ „ხოზოკარი“ ან „ხოზოკონი“. ამისათვის დაფეჯადნენ ღომის მარცვლებს, მასში პურის ფეჭილს გარტებდნენ და ცომში მოხელადნენ. ამ ცომისაგან გააკეთებდნენ კვერებს, რომელშიაც ყველს ჩასდებდნენ და მოხარბვდნენ. ერთ-ერთ კვერში ჩუხმად ჩაატანდნენ კაკლის ჩირს და ვისაც ეს კვერი ერგებოდა, ის იქნებოდა იმ წელიწადს ბენიერი და დღეგრძელი (*ს. მაკალ., გვ. 309-310*). *შდრ. საბა. კუმბა* მგრგუალი პური; *იმერ. ხობოკი* ხვილ-მარცვლიანი უფხო პური (*გ. ბერ.*).

ხნწრასი (ხობოკონის) იგივეა, რაც ხობო-კვარი.

ხნწრასი-**ხნწრასი** (ხობო-ხობო) დილი-დილი, მსხვილ-მსხვილი. ხობო-ხოდილან გიფე ქემუყონფუ ხემა – დილი-დილი ტილემი მოუყვანია სახელში.

ხნწრასი, **ხნწრასი** (**ხნწრასი**) *მიძღ. ვნებ. წარს.* ხობოკი ზმინა – გაპარსული. პიჯი ხობოკილი აფუ – პირი (სახე) გაპარსული აქტს.

ხნწრასი (ხოკის) *მოქანე*. ხნწრასი-პომრასი. ხობოკია-კომეხია (*ა. მაყ.*).

ურევით.
 ხოლო(6)/იხილინ(6) (იხილნა შესაძლებელი
 გახდა გარევა, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ.
 შეიძლება გარევა.
 ახოლე(6)/ახოლინ(6) (ახოლნა შეძლო
 გარეულოყო, - ქონ(ო)ლან(6) შესაძლებია
 გარევა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უ ხო ლ უ ა ნ ს
 ზნისა- შეუძლია გაერიოს, გარიოს.
 იხილავფუანს (იხილავსუა 'გაარევიან,
 უმრავლესაუ 'გა'ურევიანება, მრავალსაუ(6)
 'გა'არევიანება თურქუ კაუზ. უ ხო ლ უ ა ნ ს
 ზნისა- არევიანება.
 მხრავარნი, მხრავარი მიძლ. მოქმ. 'გა'მრეველი,
 შე'მრევი.
 მრავარნი, მრავარი მიძლ. ენებ. მკ. 'გა'სარევი.
 ხრავარნი მიძლ. ენებ. წარს. 'გა'რეული;
 შე'რეული.
 ხრავარი მიძლ. ენებ. წარს. ნარევი.
 ხრავარანი მიძლ. ენებ. წარს. გარევის
 საფასური.
 უმრავს, უმრავარი მიძლ. უარე. 'გა'ურეველი.

ხელშეკრულება (ხოლეებას) იხ. ხოლამაბა, დახოლეება.
ხელშეკრუბერი (ხოლეებერს) ახლომპალი. შდრ.
შორებელი.

ხელუქ მაიროსპირებელი კავშირი ხლოქ. ართიქ
 თაურე მიდართუ, ხოლო მავირქ - თეურე -
 ერთი აქეთ ნამოვიდა, ხოლო მეორე - იქით.

ხელუქ ზგზ. კიდევ, ისეა, კვლავ; მაინც. დღო
 კვლევ ვორქე, მარა წანას ხოლო იბძინა: *ქსბ.*
 I, გვ. 245 - ეურ პატარა ვარ, მაგრამ გაისად
 კიდევ ვიმატებ. მავირა დღასე ოკოლე ხოლო
 გამორსეკო დიდა: *ქსბ.* II, გვ. 44 - მეორე
 დღე უნდოდა კიდევ გამოეცადა დედა.
 ხოლო თინა რდგ, მუთი შევა ფარანგე:
ჯრისი. გვ. 130 - კვლავ ისეთი იყო, როგორც
 ნარსულში (სხვა დროს). ხოლო დო ხოლო ისევ
 და ისევ: ხოლო დო ხოლო უმოსის
 დვარანგე: *ი. ყოფშ.* გვ. 86 - ისევ და ისევ
 (კიდევ და კიდევ) უფრო მუტეს ყვიროს. მარა
 იმენი თინა უმოსს, თინა წმუნს ხოლო
 შევას: *ქსბ.* I, გვ. 159 - მაგრამ მაინც ის
 მეტობს, ის გადასწორის მაინც სხვას. *შდრ. ლა შ.*
 2. ხოლო ისევ, კვლავ (*ნ. მარი*).

ხელუქ ნაწილაკი ხომ. მაჭკომალი ხოლო
 ვავორქია?: *ქსბ.* II, გვ. 146 - შემჭმელი ხომ
 არ ვარო? გერია საბრალდოში სქვა ხოლო ვა
 რქია? - გერია საბრალდოში შეილი ხომ არ
 ხარო? ჩქიმი ჯიმა საბაია ხოლო ვაიბირე
 თექ? - ჩემი ძმა საბაია ხომ არ გინახავს იქ?

ხელუქ ა) ნაწილაკი-ჰ. მა ხოლო ჰეს
 ქიმეგენვარებუქ: *შ. ხუბ.* გვ. 4 - მეც ცოტას
 მოკებმარები. დაჩხირი ოტიბუანს, მარა ჰუალა
 ხოლო უქქუნია: *ხაღხ. სიბრ.* I, გვ. 35 -

ცეცხლი ათობს, მაგრამ დანვაც იცისო. დიხს
 მუ მითობენი, თინა ხოლო უქქენია: *ხაღხ.*
სიბრ. I, გვ. 39 - მინაში რა დეეს, ისიც იცისო. ბ)
ნაწილაკი-ჰი. ერთი ხოლო ტარილეფია დო,
 მუჭო მუალდო, ხათეხ ხოლო
 დორეველენანია: *შ. ხუბ.* გვ. 2 - ორივე
 ტარილეუბო და, როგორც მოსვლა და, მაზინე
 მოკვალეენო. მიდეგონით ასე ხოლო დო
 დოკვილით თე უფრო ბოშო: *ქსბ.* II, გვ. 128
 - ნაიყანეთ ახლავ და მოკალით თე ურჩი
 (უჯერო) ბიჭო. სუმი ხოლო ჩილო
 ქეკიხუნევეს: *ი. ყოფშ.* გვ. 28 - სამეც ცოლად
 დისავს.

ხელუქმარი (ხოლოებერს) იგიევა, რაც
ხოლეებერი, - ახლომპალი.

ხელუქი ზგზ. მარტიო, მხლოლდ. ...ხოლოთ სო
 სერი გუშოთანაფევა: *შ. ხუბ.* გვ. 2 -
 ...ხოლოდ შენ ლამე გამათენებინეო. ა, სქანი
 ფარავა, ხოლოთია ქომიწია...: *შ. ხუბ.* გვ.
 53 - ა, შენ ფულიო, მხოლოდო მითხარო...

ხელუქ ძამო ზგზ. ახლო ხანს (ხანად). ქართის
 ჩქეში ბოში ხო ვაგაბირე ხოლოთ ქამო? -
 თბილისში ჩემი ბიჭი ხომ არ გინახავს ახლო ხანს.

ხელუქ ზგზ. ახლომ, იძაჰ. კოჩიწკალა ვორქე
 ხოლოთ: *ი. ყოფშ.* გვ. 132 - კაცთან ვარ
 ახლოს. ხოლოთია ქორენო?: *შ. ხუბ.* გვ. 176 -
 ახლოს არის? გვალამ წვენაც, ცამ ხოლოთს,
 ჩიგომ რევაჯე მოჩქე - მისს ნეერეც, ცის
 ახლოს, ჩიტის ბუდე მოჩანს.

ხელუქ ზგზ. ახლომ. ხოლოთია ქიმერთე ნი,
 ქიჩინე: *ა. ცაგ.* გვ. 44 - ახლოს რომ მივიდა,
 იცნო. ქიშიოჭირინეუ ხოლოთია: *ქსბ.* II, გვ.
 14 - მივიდა (მიაღწია) ახლოს. მუჭოთ ვარდის,
 მურს განთხუა, ჩქიმ ხოლოთია სი მორთევე:
ქსბ. I, გვ. 71 - როგორც ვარდს, დაგყნოსავ,
 ჩემს ახლოს შენ რომ მოხვიდე.

ხელუქ ზგზ. ახლოდან. ხოლოთ შე მა სი ვა
 გორწვექ: *ქსბ.* I, გვ. 132 - ახლოდან მე შენ ვერ
 გებავქ.

ხელუქ (ხოლომის) ახლომპალი, შინაური.
 შორიმი მოუგორეს ხოლოთი ნტერი
 უჯკუნია: *ი. ყოფშ.* გვ. 177 - შორეულ (შორის)
 მოკლეთ ახლოს (მყიფი) მტერი სჯობიაო. *შდრ.*
 უხლამე; შორიმი.

ხელუქ შინანი (ხოლომიანს) ახლომპალი. ხათე
 ქემერთი სქანი ხოლოთიანი დოხთურიმა
 - მაზინე მიდი შენს ახლობელ ექიმთან.

ხელუქ-ხლომ ზგზ. ახლო-ახლომ, ერთი
 მეორესთან ახლომ. ხოლოთ - ხოლოთს
 გილაფურინანს ჯაღენს დო უტადე: *შ. ხუბ.* გვ.
 211 - ახლო-ახლოს დააფრინდება ხეებს და
 უტდის.

სოფოპირი (სოაობერს) *მ. მარტ. იხ. ზოლობერი.*
ძაბამი ხოაო ბერი მაფუ – ძალიან
ახლობელია (ჩემი).

სოპი (სოპის) 1. სოფი; წყალში მოსასმელი ხის
ნიჩაპი, – იყენებდნენ ტივების გადაცურებისას
(*მასალები, ტ. V, გვ. 254*). 2. ნისპვილის
ნანლინი, – რაბი, რომლის მემულობით
მიუშვებენ ან ჩაკეტავენ ღარში ანდა განზე
გასაშვებ წყალს. ამიტომ არჩევენ: ღარიშ (*//*
ღორეშ) ხოპი ღარის ნიჩაბი და განიში ხოპი
გვერდითი ნიჩაბი (*მასალები, ტ. IV, ნაწ. II, გვ. 225*). 3. ნიჩაპი. ხმარობენ: ა) ნისქვილის
ყუთიდან ფქვილის (ღერდილის) ამოსაღებად.
შორ. თქორიე. ბ) ქვევრის თავიდან აყალი
მინის მოსასხნელად; ფხვიერი მინის ასაღებად
და ა. შ. *ოქრო-ვარჩხილს აშახენა, ხოპით*
მუნახუშამისგ: მ ხუძ, გვ. 307 – თქო-
ვერცხლში სხედან, ნიჩაბით მონახეცტში.

სოპამ-ი (სოპამს) ნიჩაპინი. ხოპამო *ზჩხ.*
ნიჩაბინად. ირო ხოპამი აო ქივერდენი,
კილერი გაფუ ყუღეში კარი: *ა. ვოფშ, გვ. 162* –
მუდამ ნიჩაბით (ნიჩაბინად) რომ იდგე,
დაკეტილი გაქვს სახლის კარი.

სოპო (სოპოს) 1. აბე. თაპის ზამო ქარაი
(ძვალე), – სოპი; ნიშაბა. კუს სოპო გეღეგე
ჟი, მუთუნს ვაგაკვათე ფერი – კუს ხოპი
(ნიყარა) ადგას ზევით, ვერაფერი რომ ვერ
გაჭრის ისეთი. დუღიშ ხოპოს ქიგიაშქე
მასარი – თავის ხოპს დაარტყა მესერი. 2.
მოჰუშეპულა შრილოპაპა ზაპიდან
მოღეპული ბამბარეპული ქარაი. *შორ.*
ხოკო².

სოპუპ (სოპუას) სახელი ხოპუნს ზნისა – ხის
ნიჩაბით რისაბე ბაღნახვამა; ნაპის ნიჩაპის
მოსაბა.

სოშო (სოშოს) მსხვილი (*ფ. ვოფია*). *შორ. ზოხო.*

სორა (სორას) იგივეა, რაც ხვარა, – ქარალი,
მადლოტი. ხორაქ ხორას ხორა
დუბახუა: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 185* – ქარალმა
ქარალს „შე ქარალო“, – დუბახაო. ხორა
წუხენდუა: *ორცხონაქე გეგემირუა: ხალხ.*
სიძრ., I, გვ. 185 – ქარალი წუხდა: საერცხელი
გაძვირდაო. *შორ. საბა: ხორა წელი მუნე.*

სორაშა (სორაჟას) *იხ. ვინხოზაგა. შორ.*
ხორუა.

სორაპი (სორაგის) იგივეა, რაც ხურგი, – 1.
საზღვარი; დახერგილი რამ (მაგ., ქვა, ხე...) საზღვრად გამოყენებული. 2. ხის ან ძვლის
ღოპა; ძვა-ღორღის ზოინი, – ხარპი. 3.
საბანბაპო ხარპილი მდინარეში თაქუნის
ღსააშპარად. ხორგის აკეთენდეს ჩხოშიში
ოჭოფალო – ხერგილს აკეთებდნენ თევზის

დასაჭერად. *შორ. საბა: ხორგი წყალთ ყინული*
დიდი მონატეტი.

სორპა¹ (სორაგას) *ზოლო. იგივეა, რაც შევლა //*
შევა, – ანასრა, ძლოქაპი. ხორგაში
ყვილა ვაშინერს, გუგუნქინი,
ღორხემაანსალო ოჯახი დიხორგეუე
ქონებათაი – ძლოკის მოკლე არ ეგების
ნიებათა, რომ გაუშვან, დავლოცესო და
ოჯახი დაიტვორთება ქონებითო.

სორპა² (სორაგას; *მრ. რიყეგ.*: ხორგ-ალ-ფეო
ხორგელები) ტოპოხ. სოფალია სოპის
რაიონში. ხორგალი ხორგელი: ხორგალქ
უწუქა სუშარას: *თ. სახოქ., გვ. 269* –
ხორგელმა უთხრაო სტუმარს. ხორგული
ხორგელი; *გადატ. ზარმაეს: ხორგულ კოს*
შორიერ მუკოლეაჟა უსხუნუნაი: თ. სახოქ., გვ.
269 – ხორგულ (ზარმაე) კაცს შორიდან მოვლა
ურჩევენიაო.

სორპა³-ი (ხორგილს) *მიღ. ვნებ. წარს.*
ხორგუნს ზნისა – ხარპილი; ხარპის
გარეშა.

სორპამ-ი (ხორგიშის) ხარპის ღოპა, –
ხარპისი; ხა-ჭაითი ან მიყრილი ძვებით
(ხერგით) ბაპაითაპული ღოპა (-გალავანი).
ხორგალევი ხორგიშის, მკოხორგ
როკიშის: *ა. ვაჟ., გვ. 77; ა. ვოფშ., გვ. 123* –
ხორგელები ყორესთან (სადაც ხეტყე და ქვაა
მიყრილი), მისახლებულა ნაქვეულ ხესთან
(ხერგთან).

სორპა-სორპო(თ) *ზჩხ.* ხარგ-ხარბად.
ღანჯევი ხორგო-ხორგოთ გენწყუუ –
კოპიტები ხერგ-ხერგად (ხერგებად) ანყეია.

სორპუპ (ხორგუას) სახელი ხორგუნს ზნისა –
ხარპისი; ხარპის მომარპოპა. ათაქვევმო
ქვა ხორგულე ღოთიშენი ჟოხო ხორგა –
აქ ძველად ქვა იდო (ეყარა) ხერგად და იმიტომ
პქეია ხორგა.

ხოზორანს (ღასირაბ დახერგა, ღასირაბაჟ
დაუხერგავს, ღინოზოპან) დახერგავდა
თურქებ) *გრად* ხერგავს, ზეინად აგროვებს (ქვას,
ხეებს...) ხერგს აკეთებს, აგროვებს.
უხოზორანს (ღასირაბ დაუხერგა, ღასირაბაჟ
დაუხერგავს) *გრად* ხორგუნს ზნისა –
უხერგავს, ხერგს უკეთებს; უღობავს.
ხოზორგუ¹(6) (ღინოზოპა დახერგა,
ღასირაბაჟ) *გრადუ. ვნებ.*
ხორგუნს ზნისა – იხერგება.
ახორგუ²(6) (ღასირაბ დახერგა, ღასირაბაჟ
დახერგავს) *გრადუ. ვნებ.* უხორგუნს ზნისა –
იხერგება.
იხოზორგ(6) (იხოზოპა შესაძლებელი ვახდა
ჩახერგვა, –) *გრადუ. შესად. ვნებ.*
ხორგუნს ზნისა – შეიძლება ჩაიხერგოს.

ასორგე(ნ) (ასორბა შეძლო ეხერგა, -, ლოროსრაჰა(ნ) შესძლებია ჩიხებერგა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. უ ს ო რ გ უ ნ ს ზნისა- შეუძლია 'ჩა'ხერგოს.

ოსორგაფუანს (ოსორბაჰუა ახერგვინა, უსორბაჰუაჰუა უხერგვინებია, წოსორბაჰუა(ნ) ახერგვინებდა თურმე) კაუზ. ხ ო რ გ უ ნ ს ზნისა- ახერგვინებს.

მასორბალი მიძლ. მოჰყ. მხერგავი. ოსორბალი მიძლ. ენებ. მყ. სახერგვი. ხორბალი მიძლ. ენებ. წარს. 'ჩა'ხერგილი. ნასორბა მიძლ. ენებ. წარს. ნახერგვი. ნასორბაჰი მიძლ. ენებ. წარს. ხერგვის საფასური. უსორბარა მიძლ. უარყ. 'ჩა'უხერგავი.

სორბუ-ი (ხორგულს) 1. პეპა ადგილი; მხარე. ართო ოკო მიიხლათ ლაკადა დო ხ ო რ გ უ ლ ი : მასლ., გვ. 120 - ერთად უნდა მოვიართო გორაკი და ვაკე (მხარე). 2. ხორბელი. იხ. ხორგუა.

სორბალე, სორბა (ხორბა'ლ'ეს) სორბელა, ძილქარა. ხ ო რ ი ა ლ ე ქ ე მ მ ა კ ა თ უ ა - ხორცელა ვაერიო. ვადატ. მოუსვენარი. ხ ო რ ი ა ლ ე ბ ა ლ ა ნ რ ე - მოუსვენარი ბაეშეია.

სორინ-ი (ხორინს) იხ. დოხორინი; დოხორუა.

სორინაჰუ (ხორინაჰას) სახელი ხ ო რ ი ნ დ ე (ნ) ზნისა - 'ბაღ'ს'ურბაჰ; დ'ოშბაჰა. ართო დორდევაფილი არახისიქ ვაგოფურას დო ვ ა დ ო ხ ო რ ი ნ დ ა ს ე ნ ი , შორას ოკო ეფაბათია - ერთად დაყრილი არახისი რომ არ გახურდეს და არ გადახურდეს, ხშირად უნდა აეყრიოთ ხორინდუ(ნ) (წოსორინჰუ გადახურდა, დაობდა; წოსორინაჰუწ'ლ'ა(ნ) გადახურებულა, დაობებულა; წოსორინაჰუ(ნ) 'გადახურდებოდა თურმე) გრდუე. ენებ. ხურდედა; ობდება.

სორიქას (ხორიქას) სორქასი, - ხის ძირძისი შურქალი (ა. ჭარ).

სორიშ-ი (ხორიშის) მოტან. აბმის ჰიშია. შდრ. ტიპინ. ხორიშინა (ა. ცხად., ტიპინ., გვ. 76).

სორშა', სორშა (ხორუას) სახლ-ქარი, სახლშა; სანახლა. თის მეკითხურუნა: თე ხ ო რ უ ა მიში ორე? - იმას კითხულობენ: ვისი არის ეს სახლ-ქარი (სახლობა)? აფიცერიში ზოჯუათი ხ ო რ უ ა ს ქ ე მ უ ნ ე ტ ს ე : ა. ნაჰუჰ, ქართ. ზგ., გვ. 99 - აფიცრის ბრძანებით სასახლეს ცეცხლი წაუკიდეს.

სორშა (ხორუას) სახელი ი ხ ო რ უ ე (ნ), ო ხ ო რ უ ა ნ ს ზნითა - დასახლშაჰა, სახლშა; მისახლშა ხ ო რ უ ა ს ე ქ ე მ ი თ ე ზ : ა. ცაგ., გვ. 3; ა. ყოფშ., გვ. 23 - დასახლებას ხელი მოჰქიდა. აქი სუმი ჯიმა ნდიფი ო ხ ო რ ა ნ ს ი ა : ა. ცაგ., გვ. 14 - აქ

სამი ძმა დევ'ები სახლობენო. მიქ იხონუა, თიქ ი ხ ო რ უ ა : ა. ყოფშ., გვ. 182 - ვინც იმარხულა, ის დასახლდაო.

ოსორანს (შოლოდ ანჰეოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრდუე. სტატე. სახლობს. ოსორანს (წაახორა დასახლა, ლაუსორაჰუა დაუსახლებია, წოსორაჰუა(ნ) დაასახლებდა თურმე, - დანასახლება) გრდუე. ასახლობს. ოსორუ(ნ) (წოსორა დასახლება, წოსორ'ლ'ა(ნ) დასახლებულა, წოსორა(ნ) დასახლებებოდა თურმე) გრდუე. ენებ. ო ხ ო რ უ ა ნ ს ზნისა-სახლდება.

დოსორინე(ნ) (წოსორინე შესაძლებელი გახდა დასახლება, -, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ო ხ ო რ უ ა ნ ს ზნისა- შეიძლება დასახლდეს. დაახორინე(ნ) (წაახორინე შეძლო დასახლებულიყო, -, წოსორინე(ნ) შესძლებია დაესახლებინა) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ო ხ ო რ უ ა ნ ს ზნისა- შეუძლია დაასახლოს.

ოსორაფუანს (წაახორაჰუა დაასახლებინა, ლაუსორაჰუაჰუა დაუსახლებინებია, წოსორაჰუა(ნ) დასახლებინებდა თურმე) კაუზ. ო ხ ო რ უ ა ნ ს ზნისა- ასახლებინებს. მასორალი მიძლ. მოჰყ. 'და'სახლებელი.

მასორი მიძლ. აწყ. ოჯახი; მოსახლე. მასორუ' მიძლ. აწყ. მოსახლე. ოსორალი მიძლ. ენებ. მყ. სასახლე. წოსორუ' მიძლ. ენებ. სამოსახლო, სასახლე. წოსორალი მიძლ. ენებ. წარს. დასახლებული. ნასორინი // ნასორინა მიძლ. ენებ. წარს. ნასახლარი. ნასორაჰი მიძლ. ენებ. წარს. დასახლების საფასური. წოსორი მიძლ. ენებ. წარს. ნასახლარი. იხ. დოხორე; დოღმასორე; მახორობა. შდრ. ლაზ. ოხორი სახლი (ნ. მარი).

სორე-მასორა (ხორე-მასორობას) სახლ-ქარი; მისახლშა; მისახლქარი. თიქ გეგოფუ ნდიში ხ ო რ უ ა - მ ა ხ ო რ ო ბ ა და ღალა ქულუჰუჯე: ა. ყოფშ., გვ. 17 - იმან აილო დევის სახლ-ქარი და წაღება დაუნყო. მუამუშიში ხ ო რ უ ა - მ ა ხ ო რ ო ბ ა შუში ჯიმაღის ქიმეჩე: შ. ზუბ., გვ. 77 - მამამისის სახლ-ქარი თავის ბიძას მისცა. დეეპატრონე ქურულიაქ დემიშ ხ ო რ უ ა - მ ა ხ ო რ ო ბ ა ს : შ. ზუბ., გვ. 81 - დაეპატრონა ქურულია დევის სახლ-ქარს (მოსახლქარობას).

სორე-ი (ხორეის) სორე(ი). ხ ო რ ც ი მ ე ლ ა მ ო ე ზ ი მ ა მ უ ნ ი ა : ხალხ. სიძრ., I, გვ. 185 - ხორცი ძელიანად იყიდებაო. ხ ო რ ც ი ქ ო რ ც ი ჰკომ დო ხორხოტაქ ვაყინგუა: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 185 - ხორცმა ხორცი ჭამა და ხანამ არ გადაყლაპაო. ო მესხერი დო ხორცი ორ ქეჭმი სისხლი და ხორცია ჩემი, - ვადატ. სისხლი ნათესავი. ო მისხორით დო ხორციით ვორეთ ხოლოს სისხლითა და ხორციით ვართ ახლოს, -

გადატ. ძალიან ახლო (სისხლით) ნათესავეები ვართ. **ოკიბორით** ზორცის სოფუნს ქბლით ზორცს გლევეს, – გადატ. გამწარებულა, ძალიან გაბრაზებულია. **იზორცი** ქიღარდუ ზორცი დაყარა, – გადატ. ვახდა. **იზორცი** ქიშკიოდ ზორცი მოიძო, – გადატ. ვასუქდა. **ო შქაზორცი** ქორე შუახორცად არის, – გადატ. არც მსუქნადა და არც მქულედ; სიმსუქნით შუათანადაა. **ო სქორე** ზორცი მშრალი ზორცი, ხაშლაშა. **ო ჩე** ზორცი თეთრი ზორცი, ფრინველის ზორცი. **ო ზორცი** ჯგერო რე ზორცად კარგად არის, – გადატ. შესახედავად (გარეგნულად) კარგადაა. **შდრ. ლა ზ.** ზორცი ზორცი (**ნ. მარო**).

სორცამ-ი (ზორცამს) **სორცინანი**. **ხო რ ც ა შ ი** ბადანა რე – ზორციანი (მსუქანი) ბავშვი. **შდრ. ლა ზ.** ზორციონი ზორციანი, მსუქანი.

სორცინალ-ი (ზორციელ/რს) **სორცინალი**; **ცოცხალი** არსება, – აღამინანი. **ხო რ ც ი ე ლ ი** კოჩია ომურეთიშა ქიშიშენ, ქობორუნიათ: **მ. ხუბ., გვ. 110** – ზორციელი კაცი (ცოცხალი არსება) საიქიშოში (სასულეთში) რომ მიდიოდეს, გინახავსო.

სორცინიშუშა (ზორციშუშას) **სორცინაშა**; **მსუქანნი**. **ხო რ ც ი შ ე ფ შ ა** ძღაბი ქუნს ართი – ზორცისავე (მსუქანი) გოგო ჰყავს ერთი.

სორცინიშაჰორცინალ-ი (ზორციშაჰორციელ/რს) **სორცინიშაჰამალი**. ჩემიშა **ხო რ ც ი შ მ ა ჰ კ ე ო შ ა** ლს ვაუსურუექ ევჯურა ამბეს – ჩემს ზორცისმკამელს არ ვუსურვებ ასეთ ამბავს.

სორცინიშორ-ი (ზორციშორს) **სორცინიშორი**. **ხო რ ც ი შ ფ ე რ ი** ჩლექი ქიმილი – ზორცისფერი ჩულქი ვიყიდა.

სორცინა // სორცინა **იხ. ხარცა // ხარცქა.**

სორცინაშა (ზორციობას) **სორცინაშაშა**. ქიმილანქია **ხო რ ც ო ბ უ ა ს** ნადირიშის; **მ. ხუბ., გვ. 305** – (ქი) მოვიტანო ზორციეულობას ნადირისას.

სორცინა **იხ. ხარცქა.**

სორც-ი (ზორხის) **ხარხი**. **ხო რ ხ ი** ქემომიდი, ოხორხალი მათუ – ხერხი მომიტანე, გასახერხი მაქეს. ხერხის სახეები: ბორღაბირი გამწე ხერხი; ვანიშ ხორხი ვანის ხერხი; ვობუნაფილი ზორხი გამბმული ხერხი; დიდი ზორხი დიდი ხერხი; ეშაუ-გიშაიანი ზორხი ზევით ქვევით ხერხი (ერთი ზევით იდგა ხეზე, ხოლო მეორე ქვევით და ასე ხერხადუნენ დიდ მორებს); შქვილიში// შქვილიში ზორხი მშვილდის ხერხი; ჭიჭე ზორხი პატარა ხერხი; ჭიჭე ზორხი წვრილი ხერხი; ხეში ზორხი ხელის ხერხი. **შდრ. ლა ზ.** ხერხი ხერხი (**ნ. მარო**).

სორცამ-ი // სორცამა (ზორხაისი // ზორხაფასი) სახელი **ხო რ ხ უ ა ნ ს** ზინისა – ხახუნი; ხახუნი სხვა მამარ საბანაჰი პირუტყვის შესანად, ძამება. ჯას ქიმკოდით დო ოჭიში **ხო რ ხ უ ე** – ხესთან დადგა და ზურგი უხახუნა.

უხორხუნან (უხორხა უხახუნა, უხორხაუ უხახუნება, ნოხორხაუ) უხახუნებდა თურმე **გრდმ. სასტ. ქე.** უხახუნებდა, – **ი** **გრდუე. შესაძლ. ენებ.** **ხო რ ხ უ ა ნ ს** ზინისა – შეუძლია უხახუნოს.

სორცამალი მიძე. ენებ. გვ. სახახუნებელი. **ნაზორხა მიძე. ენებ. წარს.** ნახახუნები. **ნაზორხაუ მიძე. ენებ. წარს.** ხახუნის საფასური.

სორცინ-ი (ზორხილ/რს) **მიძე. ენებ. წარს.** **ხო რ ხ უ ნ ს** ზინისა – 'და'ნარხინლი. დიშქა **ხო რ ხ ი ლ ი** აფუ საშითით – შემა 'და'ზერხილი აქეს საზამორთ. **ცინოხო რ ხ ი ლ ი** ქენიწკურექ: **ქხს, I, გვ. 236** – გადაზერხილი ქვეჯა ხარ.

სორცინა (ზორხიგას) **არტ. ჟანჟრატო. იხ. ხორხოგა.**

სორცინ-ი (ზორხიშის) **სორცინი.**

სორცინაშა (ზორხიშუას) სახელი **ხო რ ხ ო მ ა ნ ს** ზინისა – სორცინაშა; სორცინი. მარას ვადგეთიხებულუ, თექი (ქულ) კიორას **ხო რ ხ გ გ ე**: **მასალ., გვ. 115** – ენთ ევორას არ მოგცილდებოდა, იქ ზორხიკობდა. **იზორხიშინი** (იზორხიშა იზორხი, უხორხიშინი, ნოხორხიშინი) ზორხიკობდა თურმე, – ნახორხი(ცალა) **გრდუე. ენებ.** ზორხიკობს. **შდრ. გურ.** ზორხიშინი ბოხი ხმით ლაპარაკი (**ა. ლა**); ხმაბალაო უწესრიგო ლაპარაკი ბევრისა (**კვლე**).

სორცინაშა/სორცინაშა (ზორხიშინი) **არტ. იგივეა, რაც ხორხიგა**, – ჟალი, ხახა, სორხი. **ხო რ ხ ო ტ ა** იწვრო დო ქვარა ფართო რენია: **მაღლ. სიძრ., I, გვ. 185** – ყელი ვიწრო და მულცილი ფართო არისო. **სორციქ** ზორცი ოჭკომე დო **ხო რ ხ ო ტ ა ქ** ვაყინტუ: **ა. ყოფ. შ., გვ. 178** – ზორცამ ზორცი შეგამა და ხახამ არ გადაყლაპაო. **ხო რ ხ ო ტ ა შ ა** ქემორთ შურქე: **ქხს, I, გვ. 55** – ყელიშ მოვიდა სული. **გეკუმიწუ** ზეშუმა კოჩქ ძღაბის ნევერი **ხო რ ხ ო ტ ა შ ე**: **აა, I, გვ. 26** – ხმელმა კაცმა ქალიშვილს ყელიდან ამოსხლტა (ამოხიდა) გველი. **შდრ. ყორყელი, ხურხი.**

სორცინა (ზორხიგას) იგივეა, რაც **ხო რ ხ ო ტ ა**.

სორცინ-ი (ზორხიშის) **სორცინი.** **შდრ. ხარხამი.**

შესაძლ. ენებ. უ ს ო გ ო რ ა ნ ს ზმნისა- შეუძლია 'გადა'ხოტროს.
 ოსოგორაფუნანს (ონხოროაშუა 'გადა'ხოტერინა, შორორაშაშუა 'გადა'უხოტერინებია, ნოსორორაშაშ(ნ) 'გადა'ხოტერინებდა თურმე) *კაუზ. ხ ო გ ო რ ა ნ ს* ზმნისა- ახოტერინებს. მახრორალი *მიძლ. მოჟმ.* 'გადა'ხოტერელი. ოხორორალი *მიძლ. ენებ. მყ.* 'გადა'სახოტრი. ბინოსორორალი *მიძლ. ენებ. წარს.* გადახოტრილი. ბინანხოტროს *მიძლ. ენებ. წარს.* გადანახოტრი. ბინანხოტრორაში *მიძლ. ენებ. წარს.* გადახოტერის საფასური. უანახოტროს *მიძლ. უარყ.* გადაუხოტრავი.

ხომი-ი (ხოფის) სახელი ხ ო პ ი. *შდრ. საბა: ხოფი* ნაეის ნიჩაბი.

ხომე (ხოფეს) პაშუა ცხვირინანი. გამოიყენება თიკუნად. *შდრ. ხეიფა.*

ხომორჩილი (ხოფორჩილს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ო ს ო ფ ო რ ჩ ი უ ე (ნ) ზმნისა - მოჟინილი; 'გა'ფურჩიქნილი. ბახჩა უღუღუ სამოთხეცალი, სქეგამი პირეფით გ ო ხ ო ფ ო რ ჩ ი ლ ი : აა, 1, გვ. 19 - ბახჩა პქონდა სამოთხის მსგავსი, ლამაზი კოკრებით მოფენილი (გადაფურჩქნილი).

ხომე/ხომორჩი (ხოშქოს, ხომქოროს) ხირკალი, პატარა (მცირე ზომის) ბურცინი. ხ ო შ ქ ო /ხ ო შ ქ ო რ ო ჯ იმეუ - მსხვილი მარლი. *შდრ. საბა: ხომორჩი* ნერილისა და სხვლის საშუალი.

ხომორამი // ხომორამი (ხოშქორამს) ხირკალიანი, ბურცინანი. ხ ო შ ქ ო რ ა მ ი ჯ ა - ხორკლიანი (ბურციანი) ხე.

ხომორამა (ხოშქორამას) სახელი ხ ო შ ქ ო რ ა ნ ს ზმნისა - მსხვილად თოვბა, - ხომოქაქვლა. თენც დო თენც, ხ ო შ ქ ო რ ა ნ ც ე, ზღვა ოღენც, პოპორანცე - თოვს და თოვს, ხომოქალავს, ზღვა იბრძვის, ლელავს (ზეირთებს ჰყრის). ხომქორანს (ხომორამა ხომოქალავი ყარა, უხომორამა ხომოქალავი უყრია) *გრდუე.* მსხვილად თოვს, - ხომოქალავს.

ხომორამა (ხოშქორამას) იგივეა, რაც ხ ო შ ქ ო , ხ ო შ ქ ო რ ო , - მსხვილი და ნახანამოვანი (ქვა, მარლი...). ხ ო შ ქ ო შ ა ჯ იმეუ, კვრცხი - მსხვილი მარლი, სეტყვა.

ხომორამი (ხოშქორამას) მსხვილი და ნახანამოვანი (ქვა, სეტყვა). ხ ო შ ქ ო შ ა მ ი კორცხი - ნახანაგოვანი სეტყვა.

ხორა (ხორას) 1. ხონრა; ტაბაპი (*ქ. ჯარ.*). ხ ო რ ა ნ ისორიში მანგი რე - „ხოჩა“ გობის მსგავსა. 2. „ხოჩა“ უკეთედებოდა ძველად დიდ სახლებს; კერძოდ, დიდი ზალის ქერს, - ის ზევით-ზევით

იყო აყვანილი და ლამპის ჩამოსაკიდებლად იყენებდნენ (*მასალები. ტ. 1, გვ. 386*).

ხორა, ხორაო (ხოჩო'რო'-ს) დიდი და წინ მდამოქმადილი კანიღების მქონეა, - ღრვეოლაპინანი. *გადაყ. შთარული, მომოდირი, - ლიმილის დროს კბილების მწეჩე. შდრ. კიბირხოჩო'რო'.*

ხორაპი იბ. ხარექუა, ხორექუ.

ხორელი (ხოწილ/რს) *მიძლ. ენებ. წარს.* ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა - გათლილი, კანგაცლილი. ხ ო წ ი ლ ი სხული უყორს - გათლილი მსხალი უყვარს.

ხორე (ხოწუას) სახელი ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა - თლა, კანის ბაცლა, - ხეწან. სხულს ხ ო წ ო ნ ს - მსხალს თლის (კანს აცლის). ქ ო ხ ო წ ო ნ ს თეს დო ქიჯარს: *მ. ხუძ, გვ. 34 -* თლის ამას და ტირის.

ხოწუნს (ბოწუნა გათალა, ბაწუნა გაუთლია, ბოწუნაშაშ(ნ) გათლიდა თურმე) *გრდმ.* კანს აცლის, თლის.

იხოწუნს (ბოწუნა გათალა, ბაწუნა გაუთლია) *გრდმ. სათე. ქე.* ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა- ითლის თავითთვის.

უხოწუნს (ბაწუნა გაუთალა, ბაწუნა გაუთლია) *გრდმ. სახე. ქე.* ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა- უთლის, კანს უცლის.

იხოწუნ'უნ (ბოწუნა გათალა, ბოწუნაშაშ(ნ) გათლილა) *გრდუე. ენებ.* ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა- ითლებბა.

ახოწუნ'უნ (ბაწუნა გათალა, ბოწუნა გასთლია) *გრდუე. ენებ.* უ ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა- ეთლებბა.

იხოწუნ (ნ) (ბოწუნა შესაძლებელი გახდა 'გა'თლა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა- შეიძლება 'გა'ითალოს.

ახოწუნ (ნ) (ბოწუნა შეძელი 'გა'თალა, -) *გრდუე. შესაძლ. ენებ.* უ ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა- შეუძლია 'გა'ითალოს.

ოხოწაფუნანს (ონწაშაშა ათლევირა, შონწაშაშაშა ათლევირება, ნონწაშაშ(ნ) ათლევირებდა თურმე) *კაუზ. ხ ო წ ო ნ ს ზმნისა- ათლევირებს. მახონწალი მიძლ. მოჟმ.* 'გა'მთლელი; 'გა'მცლელი (კანისა).

ონწალი *მიძლ. ენებ. მყ.* 'გა'სთლელი, კანგაცალელი.

ხონწარი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'თლილი, კანგაცალელი.

ნახორა *მიძლ. ენებ. წარს.* ნათალი. **ნახონწარი** *მიძლ. ენებ. წარს.* 'გა'თლის საფასური. **უხოწუნა** *მიძლ. უარყ.* 'გა'უთლელი. **შდრ. ხეწეწი, ხეწეწუა:** ლა ზ. ოხოწუნ კანის გაცლა (*კეთილყოლ. გვ. 703*); ხოს: ფხოწუნ ვილი, კანს ვაცლი ხილს, ნაყოფს (*ნ. მარ.*).

სოჭო (ხოჭოს) *ენგობ* სოჭო. ხოჭო, ჰანდი, წყირ-კილაჭი, - არაბ კოჩიმი მანებელი: *კ. სამუშ. ქსპს, გვ. 31471* - ხოჭო, ბუზი, რწყილ-ბაღლინჯო, - ყველა კაცის მანებელი.

სოჭორუა (ხოჭორუას) იგივეა, რაც ხოჭორუა, - ხოჭორა. *იხ. ხუჭორუა. შდრ. ლაზ. ხოჭორ: ეუხლორავ ეპარსავ, კვრეტქ თმას (ბ. მარი).*

სოჭოჭიბი (ხოჭოჭიას) *ენგობ* სოჭოს მსბაპსი, პატარა, კანმბაპარი მმპარი. ხოჭოჭიამ წყარი მაფუნია ნაშუმა - ხოჭოჭიანი წყალი მაქესო დანალევი (ნასავმი).

სო! *შორსდ.* ბამოსხატაპს ბაპკირეპაპს, ბაპცეპაპს; ღვარაქლინოპაპს რაპინეპაპით. ხოხ! დიდი მითინი პუნს! - ოჰ! დიდი ენმე მყავს!

სოხ-ი (ხოსის) სოხა, რორილა, მთის უპორბლო ურამი. ქომოთხი სქანი ხოხი, დიშქა მაფუ ლიკალაღარი - მათხვე შენი ხოხა, შემა მაქეს ჩამოსატანი.

სოხნი (ხოხიას) იგივეა, რაც ხოხი. ხოხია ურემი - აჩქა (მხოხავი) ურემი. დიშქა გვაღაშუ ხოხია ურემით დიკემულუა - შემა მთიდან აჩქა ურემით ჩამოაქეთ.

სოხნიანი (ხოხნიანს) იგივეა, რაც ხოხია. ხოხინია ურემი - მხოხავი (აჩქა) ურემი.

სოხნიანი *ზაზ.* სოხპით. ხოხინიათ გიღურს - ხოხვით დადის.

სოხნიანი-სოხნიანი *ზაზ.* იგივეა, რაც ხოხინიათ. ხოხინიათ-ხოხინიათ ქიმოჭორინუ კულეშა - ხოხ-ხოხვით მიაღწია სახლამდე.

სოხ(ო)-სოხნი *ზაზ.* იგივეა, რაც ხოხინიათ-ხოხინიათ, - ხოხვა-ხოხპით, ცოცპით. ხოხი-ხოხით ცირამი დიღამი ძუბუფიში ხოლოსჲ ქვადაახუნუ: *ი. ყოფშ, გვ. 64* - ხოხვა-ხოხვით ცირას დედის ძუბუების ახლოს მიყვანა (დააჯინა).

სო, სო, სო! *შორსდ.* ბამოსხატაპს ბაპცეპაპს. *შდრ. ხოს!*

სოხობი (ხოხობის) *ზოილ.* ხოხობი.

სოხორიკი-ი (ხოხორიკის) ღრმაღ მოხსუი ქატი.

სოხუ (ხოხუს; *შრ. რიყხე.* ხოხუ-ეფი-ხოხუ-ემნ-ს მხოხავეს) მხოხპაპი; ქამქაროში, ქეპნარამაპალი სპარტოილ. ათე არღვიღემს ბრელი ხოხუ ხე - ამ ადგილებში ბევრი ქეპნარამავალი ზის. წამალს ხვარუნა მხვადოშხვა ხოხუეფიში მასალა: *ყა ზაყ, 26.05.1930, გვ. 4* - წამალს ხვარობენ სხვადასხვა მხოხავეის (ქეპნარამაველის) მოსასობად. ხოხუქ (უხსენებელი) ტყეები გეგმითირუა, მარა გურქ თემი ქვლოსქელუა:

ხალხ. სიბრ., I, გვ. 186 - მხოხავემ (უხსენებელმა) ტყავი გამოიცივალა, მაგრაბ გული ისევ ისეთი დარჩაო.

სოხუა (ხოხუას) სახელი ხოხუნს ზმნისა - ღლოფა, ხოსვა, ცოცვა, რორვა. პოშიქე ხოხე, ხოხე დო ვაშახოხე ეინი ქეყანაშა: *ი. ყოფშ, გვ. 66* - ბიჭმა იხოხა, იხოხა და ამოხოხდა ზედა ქეყანაში. მურყუ დო მუხოხენც: *კ. სამუშ. ქსპს, გვ. 174* - მიდის და მიხოხავს.

ხოხუნს (ხოხუნ იხოხა, უხოხუნ-უხოხავს, ნოხოხუნც) ხოხავდა თურმე *გრღუე. საშ.-მოქმ.* ხოხავს. იხოხენ (იხოხუნ შესაძლებელი გახდა ხოხვა, -) *გრღუე. შესაძლ. ენებ. ხოხუნს ზმნისა*- შეიძლება ხოხვა.

ახოხენ (ახოხუნ შეძლო ეხოხა, - ნოხოხუნც) შესაძლება ეხოხა) *გრღუე. შესაძლ. ენებ.* ხოხუნს ზმნისა- შეუძლია იხოხოს. იხოხაფუნს (იხოხაფუნ ახოხვინა, უხოხაფუნა უხოხვინებია, ნოხოხაფუნც) ახოხვინებდა თურმე) *კაუზ. ხოხუნს ზმნისა*- ახოხვინებს. მანოხალი *მიჭ. მოქმ.* მხოხავი, მხოხვენლი.

იხოხალი *მიჭ. ენებ. მყ.* სახოხავი. ნახოხა *მიჭ. ენებ. წარს.* ნახოხი. ნახოხარა *მიჭ. ენებ. წარს.* ხოხვის საფასური. *შდრ. ხოხუ; ლაზ. ოხოხუ ცოცვა (ქტიმოლ., გვ. 720).*

სოხუმი (ხოხუმის) *ზოილ.* ბპევილი (*გ. ვლიაყა*). *იხ. ხოხუნი.*

სოხუმი (ხოხუმის) იგივეა, რაც ხოხუმი, - ბპევილი.

სოხუპა (ხოხუპას) *ენბ.* ხოხუპა ← *ხოხუ-უჩა მხოხავი - შავი. მითოხე ხოხუჩა, უკინებ ხამუჩა - ქვეშ (შიგნით) ზის მხოხავი (გველი), უჭირავს დანა (დანუკა) (ნაწყვეტი გველზე შელოცვლადან).

სოხ(ი) (ხოჯის, ხოს) *ზოილ.* 1. ხარი. ნირსის მეთხოშ ჭითა ხოჯი: *ქხს, I, გვ. 12* - ნისლს მისდევს წითელი ხარი. ხოჯიქ თქუა: *თ. სახოპ, გვ. 270* - ხარმა თქვაო. ხოჩქე მჭო მორჯ-გინასე?: *ი. ყოფშ, გვ. 171* - ხარმა როგორ მავობოს? ღარობი კოჩიში ხოცე ქა ვეალევიანა: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 147* - ღარიბი კაცის ხარს რქა არ ამოუგვაო. არიო ხოჯი ს ტყეები ეირ(ი)მა ვემკანწყუმუნია: *იქეე, გვ. 12* - ერთ ხარს ტყავი ორჯერ არ გასძერებაო. ხოჯო გინობრთუქია: *ი. ყოფშ, გვ. 171* - ხარად გადავიქვევიო. ხარის სახელები: ლომა, საფანია, ლინა, ჯორა, ჯოტია... 2. აღნიშნავს მამალს: ხოჯ-გინი მამალი ხბო; ხოჯ-ორემი ხარირემი, მამალი ირემი; ხოჯ-კატე მამალი კატა. 3. ვაჟაღ. დაუგურებელი, ვოუტუ; ღონიერი. ხოჯი კოჩირე - ვოუტი კაცია. 4. დიდი. ხოჯი თხირი - დიდი თხილი (მამალი

თხილი) ხოჯ - კატუ - დიდი კატა (მამალი კატა). *იხ. დღიანში ხოჯი; დისაში ხოჯი; ფუჯი. შირ. ღაზ. ხოჯი ხარი (ნ. მარი).*

ხრკალია (ხოჯალაიას) *ხოჯლ. კინი. პატარა ხარი.*

ხრკანინი (ხოჯინის) *ხოჯლ. მამალი ხმო (ხარხბო). ხოჯ გინია ერთ წლამდე. შირ. ფუჯინი.*

ხრკანინი (ხოჯგორიას) ხარიძენი. ხოჯ გორენი ხოჯთრია: *ქსი, I, გვ. 12 - ხარს ეძებს ხარიძენია.*

ხრკანინი (ხოჯი-თხირს) დიდი თხირი (ხარ-თხილი).

ხრკინი (ხოჯიკიას) *ხოჯლ. მხოვერი.*

ხრკინი-ქაბლა (ხოჯი-ქაბლას) *ხოჯლ. მხოვერი ორი წლისა (მსკლბი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 220). შირ. ხოჯ(ი)გინი.*

ხრკინი გორკინი (ხოჯიშ გორკინი) ხენის დროს მღეროდნენ ხარისას - ხარის დსამღერებელი (*ს. მკალა, გვ. 186*).

ხრკინი თოლი (ხოჯიშ თოლი) *მოქან. 1. ნარტყხელა (ა. მკა). 2. პაზის ზინშია, ისხამს შვი ფერის მსხვილ მარცვლებს. ღვინო დგება მდარე ხარისხისა (ს. მკალა, გვ. 189). ხოჯიშ თოლი (ხარისთელა) - შვი ყურბის ჯეზია, ბილღარი, ეგუება დაბლარსაც. ხარდაწვე კარგად ხარობს (გ. ჯლავა, სკალა, გვ. 22).*

ხრკატუ (ხოჯკატუს) *ხოჯლ. მამალი კატა (ხარკატა). ხოჯ კატუცალო უჯყიყინსია თოლეფი - მამალ კატასავით დაჭყეტილი აქესო თვალეტი.*

ხრკა (ხოჯუას) ზინტობა. სქან ხოჯუას მითინი ვაუჯინე - შენს ჯიუტობას (ხარობას) არავინ უყურებს.

ხრამი (ხრამის) ხარბი.

ხრამა (ხრამუას) სახელი ხრაკუნს ზმნისა - ხრამა.

ხრაკუნს (ფორამა დახრაკა, ფორამა დაუხრაკავს, ფორამამაჰ დახრაკავდა თურმე) *გრძმ. ხრაკავს.*

იხრაკუნს (ფორამა დაიხრაკა, ფორამა დაუხრაკავს) *გრძმ. სათე. ქვ. ხრაკუნს ზმნისა - იხრაკავს.*

უხრაკუნს (ფორამა დაუხრაკა, ფორამა დაუხრაკავს) *გრძმ. ხსნე. ქვ. ხრაკუნს ზმნისა - უხრაკავს.*

იხრაკუნ(ი) (ფორამა დაიხრაკა, ფორამა დაუხრაკავს) *გრძმ. გრძე. გრძე. ხრაკუნს ზმნისა - იხრაკავს.*

ახრაკუნ(ი) (ფორამა დაუხრაკა, ფორამა დაუხრაკავს) *გრძმ. გრძე. უხრაკუნს ზმნისა - ახრაკავს.*

იხრაკენ (ფორამა შესაძლებელი ვახდა ხრაკეა, -) *გრძე. შესაძლ. გრძე. ხრაკუნს ზმნისა - შეიძლება (დაიხრაკოს (// ხრაკეა).*

ახრაკენ (ახრამა შეძლო ხრაკეა, -) *ფორამამაჰ შესაძლებელი ხრაკეა) გრძე. შესაძლ. გრძე. უხრაკუნს ზმნისა - შეუძლია ხრაკოს.*

ფორამამაჰ (ფორამამაჰ ახრაკენა, ფორამამაჰ უხრაკენი, ფორამამაჰ ახრაკენება თურმე) *კოფ. ხრაკუნს ზმნისა - ახრაკენებს.*

ფორამამაჰ (ფორამამაჰ ახრაკენი. ფორამამაჰ მხო. გრძე. მკ. მოხარაკეა. ხრამალი მხო. გრძე. წარს. მოხარაკელი. ნახრამაჰ მხო. გრძე. წარს. მოხარაკი. ნახრამამაჰ მხო. გრძე. წარს. მოხარაკის საუფასური.

ფორამამაჰ (ფორამამაჰ ახრაკეა. შირ. ღაზ. ხრაკი; დიხრაკე დაიხრაკა (ნ. მარი).

ხრამი (ხრემის) მსხვილი სილა. ტუტამ წყაროში გინოწურუამი უკული თულო ექსილენი, უწინდეს ხრემის - ნაცრინი წყლის გადარევის შემდეგ ქვეშ რომ დარჩება, ეტყოდნენ (ეახოდნენ) „ხრემეს“.

ხრამი (ხრემის) ხრამი, ღორღი.

ხრამი (ხრამის) *იხ. რხამალი, - ხრამილი. შირ. რხამალი, რკამალი.*

ხრამი (ხრამის) ხრამი, ოინი. უხრამი უხრამი ჩემიწურუამი ვეფილავ - ეს ხრამები (ონები) ჩემთან არ ვაგვივა.

ხრამინა (ხრამინას) სახელი ხრამინა უხრამისა - ჩახრამილი ხრამი ლაპარაკი.

ხრამინი (ხრამინის) ძლიერ დაბარბაზილი, მისხრამინი.

ხრამი (ხრამის) ძალიან დახრამი, დახრამილი. გადგ. ტუნე. ხრამი ხრამი უხრამესი. ხრამი უხრამი კოჩი - უხრამესი კაცია. შირ. კიორჭუა.

ხრამინი (ხრამინის) იგივეა, რაც ხრამინი. - ხრამინი, ღორღინი.

ხრამინი, ხრამინა (ხრამინის, ხრამინის) *იხ. მახრამინობა. შირ. შეგნა.*

ხრამი (ხრამის) მხო. ართი ხრამინი თასი ქემესხია! - ერთი პეტი ლობოს თესლი მასესელი ეშმანგირეთ არბა ხრამი - ჩამტყევი ეველა პეტი.

ხრამი (ხრამის) მწარმოებული სეფი. ხრამი პატარა ხელი, - ხელუკა. ხრამი ოლი ქალეჭყვართი: *ს. შირ. გვ. 158 - ხელი (ხელუკა) გვერდით შიგ ჩაიდევით. ქობობილი სქანი ხრამი! - მარეწენ შენი ხელუკა (ეტყვიან ბავშვს მოფერებით). შირ. ღუ.*

-ბუ (// ხო) გამოიყოფა *ზნი ზედმე*: ღინო-ხუ შიგნით; გინო-ხუ გადაღმა; ღიკო-ხუ ქვევით, ქვევითკენ; ეკო-ხუ აღმა; წიმიო-ხუ ზემოთ და ა.შ.

ბუ-ი (ხურს) *ბ. - მარც. იბ. ხული, - მხალი*.

ბუა (ხუას) პრქვა; ხრქვა. გერეფიმი ხუ ა ქოგოქუმულუ - მეღვინის ხროვა შემოხვევოდა (შემოცვენოდა). ხუათ *ზნზ*. გროვად. ხუა-ხუათ *ზნზ*. გროვა-გროვად. ხუ ა - ხუ ათ გერელუ ხარხი - გროვა-გროვად იდგა ხალხი.

-ბუა² *გეარების მანარბოვით სეფიქსა*: ბოხუა, ლაბახუა, ჩუხუა... (ჯ. როვია).

ბუალა (ხუალას) სახელი ხუნს ზნისა - 1. რქვევა. საყარაულოს ხუალა ოკო: *ქხს, I, გვ. 304* - საყარაულოს დარღვევა უნდა. ენა ვა ხუასი ე, ენა ხე აფუნა მოჭარალი: *ბ ხუბ, გვ. 133* - ეს რომ არ დაარღვიო, ამაზე ხელი აქვთ მონერლი. 2. შქვა. ოსურს ხუალა ში სინწარე ქოშუდასია, ბაღანას ევიორქინანდუა: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 111* - ქალს მშობიარობის სიმწარე რომ ახსოვდეს, ბავშვს არ გაიჩნდაო. სუმი მხურქუქ სუმი ხუ უ: *ა. ვოფშ, გვ. 185* - სამმა ცხვარმა სამი დაბადა. დისკანქი მუმა რ ხუ?: *ქხს, I, გვ. 128* - დედაშენმა რად გევა? გვერდ ოთუა რე გინი ხო უ: *ბ ხუბ, გვ. 348* - ნახევარი თევა ხბო დაბადა. *იბ. ხალა. 3.* 'და'ზმრება; 'ბა'ზმრება. მგირთა ტყვიათ ხუალა ვინუჭვილიუ: *ბ ხუბ, გვ. 14* - შიორე ტყვიით დახვერება გადაუნყვიტა. გო ხუ ბაწარაში მიზმარღვფაალი - გახვერტა ბანრის ვასაყრლი. 0 ცუქიში ხუალა ყურის გახვერება, - *გადტ. მიხვედრა. ბოლოს დო ბოლოს გგ მახ ხუ ექქქ* - ბოლოს და ბოლოს მიხვედი (გამხვერტა ყური).

ხუნს (ხუნ/ხიუ) შობა, დაარღვია; *ხუნ/ხიუ* უშვია, დაურღვევია; *წინაშე* შობდა, ხვერტდა, არღვევდა თურმე) *გრდმ. შობს // იგებს*; არღვევს; ხვერტეს.

ხუნს (ხუნა უშვა/მოუგო, 'და'ურღვია; *ხუნა უშვია/მოუგია, დაურღვევია) გრდმ. სახტე. ქე.* ხუნს ზნისა- უშობს // 'მო'უგებს; ურღვევს; უხვერტეს.

იხუაფუენ (წინა დაირღვა, წინაშე) დარღვეულა, წინაშე) დაირღვეოდა თურმე) *გრდმ. ენებ. ხუნს ზნისა- ირღვევა*; იხვერტება.

იხუენ (იხუენენ) (წინაშე შესაძლებელი გახდა რღვევა, -) *გრდმ. შესაძლ. ენებ. ხუნს ზნისა- შეიძლება დაირღვეს*; იშვას (მოგებულ იქნას).

ახუენ (ახუენენ) (წინაშე შეძლო დაერღვია, -, წინაშე) შესაძლებია დაერღვია) *გრდმ. შესაძლ. ენებ. უ ხუნს ზნისა- შეუძლია შობოს*

// მოიგოს, დაარღვიოს. ოხუაფუნანს (წინაშე აშობინა, არღვევინა, ახვერტინა; *ხუნაშუნა უშობინებია, ურღვევინებია, უხვერტინებია*; *წინაშე* აშობინებდა, არღვევინებდა, ახვერტინებდა თურმე) *კაუზ. ხუნს ზნისა- აშობინებს // აგებინებს (ხბოს); არღვევინებს; ახვერტინებს* *მახაული მიტო. მიტო. 'მო'უგები*; 'და'ურღვევი; 'გა'ხვერტეტი.

წინაშე მიტო. ენებ. მე. 'მო'საგები; 'და'სარღვევი. *წინაშე მიტო. ენებ. მე. 'გა'სახვერტეტი, 'და'სახვერტეტი.*

ხილი // ხილი მიტო. ენებ. წარს. გახვერტილი. ხილი მიტო. ენებ. წარს. დარღვეული; მოგებული. ნახუა მიტო. ენებ. წარს. ნაშობი; ნარღვევი; ნახვერტი.

ნახუ იგევა, რაც, ნახუ ა, - ნახვერტი. ნახუა მიტო. ენებ. წარს. შობის // მოგების; რღვევის; 'გა'ხვერტის საფასური. იბ. რხუალა.

ხუნსალ-ი (ხუნაყალ/რს) იბ. ხუნაყალი.

ხუნარსალ-ი (ხუნარხუალ/რს) იბ. ხუნარხვალა. *შდრ. გურ. ხუნარხუალი მოძრაობა, დაუდგარაბა, ხუნაყალი (ს. კლ., ზან., გვ. 232).*

ხუნაშ (ხუნაყას) სახელი ოხუნს ზნისა - 1. 'და'შხმობა, დაქვევა; დარღვევა. ჯეგუთი შამას ვაგორდით, ასე ქვე დიხ ხეით გევალი: *მსალ., გვ. 73* - ტუბილად არც ძველად ვიყავი, ახლა დავეტეხი მთლა. თულე გითო ხ ემერი: *ქხს, I, გვ. 219* - ქვევით აშვია ეგერ. 2. ხუნაშ. ჰურასკიას ევათუნც დო ჯუშენიას გახუნაც: *ქხს, I, გვ. 209* - პრასას ქრის და ვიჯლაყას შემოაყრის (მინას). ოხუნს (აქწინაშე დაამხო, აქწინაშე დაუშვია, აქწინაშე დაამხო) დაამხოდა თურმე) *გრდმ. აშობს, აქცევს.*

იხუნს (აქწინაშე დაამხო, აქწინაშე დაუშვია თურმე) *გრდმ. სახტე. ქე.* ოხუნს ზნისა- იშობს თავისას.

იხუნს (აქწინაშე დაუშვია, აქწინაშე დაუშვია) *გრდმ. სახტე. ქე.* ოხუნს ზნისა- უშობს.

იხუაფუენ (აქწინაშე დაამხო) *გრდმ. ენებ. ოხუნს ზნისა- იშობს*; არღვევა.

ახუაფუენ (აქწინაშე დაამხო, აქწინაშე დაამხო) *გრდმ. ენებ. უხუნს ზნისა- იშობს*; არღვევა.

ხუენ (მხოლოდ აწმყოსა და IV სერის მწკრივებში) *გრდმ. სტატოქ. პირქვე ნეცს. დაახვენენ* (წინაშე შესაძლებელი გახდა დაამხო, -) *გრდმ. შესაძლ. ენებ. ოხუნს ზნისა- შეიძლება დაამხო*.

დაახვენენ (აქწინაშე შეძლო დაამხო, -, წინაშე) შესაძლებია დაამხო, დაერღვია) *გრდმ. შესაძლ. ენებ. უხუნს ზნისა- შეუძლია დაამხო* (პირქვე).

ხუმარუა (ხუმარუას) სახელი ხუ მარ ენს ზმნისა - ხუმრობა. ცირა, ვა ი ხუ მარ უქ: *ქსს, I, გვ. 75* - ცირა, არ გეხუმრებო. ხუმარუნს (*იყვნ. იხუარო იხუმრა, შუხარაჲა უხუმრია, წიხუარაჲაჲ(ნ) ხუმრობდა თურმე*) *გრდუფ. საშ. მოქშ. ხუმრობს.* იხუმარინე(ნ) (იხუარინუ შესაძლებელი ვახდა ხუმრობა, -,) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ.* ხუ მარ ენს ზმნისა - შეიძლება ხუმრობა. ახუმარინე(ნ) (ახუარინო შეძლო ხუმრა, -, წიხუარაჲა(ნ) შესძლებია ხუმრობა) *გრდუფ. შესაძლ. ენებ. ხუ მარ ენს ზმნისა* - შეუძლია იხუმროს. ოხუმარებაჲუანს (ოხუარაჲაჲუა ახუმრებინა, შუხარაჲაჲუაჲუა უხუმრებინებია, წიხუარაჲაჲუაჲ(ნ) ახუმრებინებდა თურმე) *კაუზ. ხუ მარ ენს ზმნისა* - ახუმრებინებს. მახუმარაჲალი *მიძლ. მოქშ.* 'ვა'ხუმრებელი. ოხუმარაჲალი *მიძლ. ენებ. გვ.* 'ვა'სახუმრებელი. ბახუმარაჲალი *მიძლ. ენებ. წარს.* გახუმრებული. ნახუმარაჲი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'ვა'ნახუმრები. ნახუმარაჲაჲი *მიძლ. ენებ. წარს.* 'ვა'ხუმრების საფასური.

ხუმარა (ხუმარაჲს) იგივეა, რაც ხო მარ ა, - 'ვა'ხუმრა. ვარწყვეყო, ვარდ შო ხუ მუ: *ქსს, I, გვ. 165* - ვერ ხედავ, ვარდი მიხმება. (ვარდი) ვართი ბეღერგ, ვართი ხუ მუ, თინა მიღგამ ნარგი რუნი: *მასლ., გვ. 45* - (ვარდი) არც ჭენება, არც ხმება, ის ვისგანაც დარგულია!

ხუმლა (ხუმელას) ხმელი. ხუ მელ ა გამილაღი: *ს. მასლ., გვ. 320* - ხმელი გამინელდე.

ხუმლა (ხუმელას) იგივეა, რაც ხო მელ ა, - ხმელი, გამხმარი.

ხუმინი (ხუმინს) ხმარინ; ხუმილი; ძარის ხმარინა ხმირი ხმარის შაჲაჲი. წყაროში ხუ მინი ირქილე - წყლის ხელი ისმის. *შღრ. ლუმიანი.*

ხუმინა (ხუმინას) სახელი ხუ მინ უნს ზმნისა - ხმარინ, ხუმილი. ონარეჲი ხუ მინ ენც ე: *მასლ., გვ. 62* - საბერველი ქმინავს (ყრუდ ხმარობს). გოლ თოფიქე ლო გვალას იხო-აჲო მი ხუ მინ ენც: *მასლ., გვ. 110* - გავარდა თოფი და მთავი იქით-აქეთ ხმა ხელით მიდის. ხუმინუნს (ხუმინო იხელია, შუხინო უხელია, წიხუმინაჲ(ნ) ხუოდა თურმე) *გრდუფ. საშ. მოქშ.* ხუის, ხმარობს. *შღრ. კუმინაჲ; ლუმიანუ.*

ხუმლა (ხუმელას) იგივეა, რაც ხო მელ ა, ხუ მელ ა, - ხმელი. ართი ვარდი შარას ბიორი, ჯინც ხუ მელ ა, წყანუ-პირი - ერთი ვარდი გზაში ვნახე, ძირში ხმელი (გამხმარი),

წვერზე - კოკრი. მიძახუნა ხუ მელ ა კოც: *აია, I, გვ. 22* - მებახინ ხმელ კაცს.

ხუმრობა (ხუმრორუას) იგივეა, რაც ხუ მორ უა, - I. კნენაჲით შამა; ხმის გამომცემით შამა. 2. გაღაჭრა ხნისა (კოხტად).

ხუმრობა (ხუმრობას) ხუმრობა. *შღრ. ხუმარუა.* ხუმლა (ხუმელას) იგივეა, რაც ხო მელ ა, ხუ მელ ა, - გამხმარი. ართი დიდი ხუ მელ ა ჯას ობრი ქიემახე: *ი. იყოჲ. გვ. 52* - ერთ დიდ გამხმარ ხეზე ორბი ზის.

ხუმრეჲარი (ხუმრეჲურს) ტოპონ. ადგილის სახელია. ხუმრეჲური - *ხუმრელა-უჲურხი გამხმარი ვაშლი. *შღრ. ტოპონ. უმქურტობა.*

ხუმლა (ხუმელას) იგივეა, რაც ხუ მელ ა.

ხუნა (ხუნას) ნისჲქილის სათავესთან მთავარ ნყალსა და გადმომდებელს შორის ჩასაჲქიტი რაბი. *შღრ. ხოპი.*

ხუნა/ხმინა/წარ/ხელ: 1. ჯღომბა. ვართ მი ხე გელო ძირი: *ქსს, I, გვ. 107* - არც მილად ძირი მიხის. მუმბა წიწილა ქო 'გ' მი ხე? - რადენი წინილა გიხის? ყანჭი მი ხე დეს ახალი: *ქ. საბუჲ. ქსს, გვ. 148* - ყაჭი (აბრეჲუმის ჭია) გეყადდა (გვეყად) ახალი. გელო ხო ლე მუმი ცხენს: *შ. ხუბ., გვ. 1* - დაჯდა თვის ცხენზე. ვითომ ჩქიმიწყელა ხერ დი: *ქსს, I, გვ. 136* - ვითომ ჩქითან იეჭვი. 2. ყოლა, სმა. თენენქ დიორჩინუ ლო სქუა ვო უხედეს: *შ. ხუბ., გვ. 138* - ესენი დაბერდენ (დაბერდა) და შვილი არ ჰყავდათ (ესუათ). *იხ. ტ. I, ტაბულა XXIII, გვ. 121-124.*

ხუნა (ხუნას) სახელი ო ხუნ უანს ზმნისა - 'და'ჯენა, 'და'სმა. ხალხიში ო ხუნ ენა მახ ქიმკოჲური - ხალხის დაჯენამდე მოხედე. მოლორკ ნუნქე ლო მელე ქაახუნ ეუ: *შ. ხუბ., გვ. 79* - მოიბარა ნაჭვი და გალა გადასვა (გადააჯენა). 0 შურიში ხუნაჲა სულის ამოხდომა. ბოში, მართალი, მუ გილე გურყუ, ამარ ქი ხუნ უა შურყუ: *მასლ., გვ. 43* - ბიჭო, მართლა, რა გაქვს გულში, (რომ) ლამის ამოგბდეს სული. ოხუნუნანს (ლახუნა დააჯენა, ლახუნაჲუა დაუჯენია, წიხუნუნაჲ(ნ) დააჯენდა თურმე) *გრდმ. აჯენს, სვამს.* იხუნუნანს (წიხუნუნა დააჯენა, ლახუნაჲუა დაუჯენია) *გრდმ. სათვ. ქვ.* ო ხუნ უანს ზმნისა - იჯენს, ისვამს. უხუნუნანს (ლახუნა დაუჯენა, ლახუნაჲუა დაუჯენია) *გრდმ. სასხვ. ქვ.* ო ხუნ უანს ზმნისა - უჯენს, უსვამს. იხუნუაჲუ(ნ) (წიხუნუნა დაუჯენილ იქნა, ლახუნაჲუა ლო(ნ) დაუჯენილა) *გრდუფ. ენებ.* ო ხუნ უანს ზმნისა - ხბდა დაჯენა, დასმა.

ოხუნღუაჟუანს (ოხუნღუაჟუა დაჯეინება, შუნღუაჟუა დაჯეინება, ნოხუნღუაჟუა) აჯეინება თურმე) კაჟჱ. ოხუნღანს ზმნისა- აჯეინებას, ასმეინებას. მანღუნაჟუი მიჟღ. მიჟღ. 'და'მეღელი, 'და'მეღენი. ოხუნღაჟუი მიჟღ. ენებ. ზღ. 'და'სამეღელი, 'და'საჯდომი. ოხუნღაჟუი მიჟღ. ენებ. წარს. დასმული, დაჯეინლი. ოხუნღაჟუი მიჟღ. ენებ. წარს. დანასავმი, დანაჯენი. ოხუნღაჟუი მიჟღ. ენებ. წარს. დასმის, დაჯენის საფასური. უხუნღაჟუი მიჟღ. უარჱ. დაუსმელი, დაჯეინელი.

ხუნღ-ი (ხუნღის) იგივეა, რაც ხუნჯი, - ხუნღი.
 1. ფხნის ბორკილი - ფხების ჩასაყოფი ნახურტების მქონე გრძელი, მსხვილი ძელი. კუნჩის ემბეღელი ხუნღი: *ა. ყოფშ.* გვ. 150 - ფხზე მადღეს დიდი ხუნღი. გობრომღუნა დო ხუნღის ქიგმობუნუნა - გამროზგავენ და ხუნღზე დამსავამენ. 2. დიდი ნადირის დანაჟარი მახა (*ჯგელ*). 3. ხაპირის დანაჟარი მონყობილოპა (*ბ. მაკალ.*, გვ. 227).

ხუნღაბ (ხუნღებას) სახელი ახუნენს ზმნისა - 'გახუნღაბა.
 ახუნენს (გახუნა გაახუნა, მახუნაჟუა გაუხუნებია, გოხუნაჟუა) გაახუნება თურმე) გრდმ ახუნებს. უხუნენს (მახუნა გაუხუნა, მახუნაჟუა გაუხუნებია) გრდმ. სახე. ჟჱ. ახუნენს ზმნისა- უხუნებს. იხუნებუ'უ(ნ) (მიხუნა // მახუნა გახუნდა, მახუნაჟუა(ნ) გახუნებულა) გრდმ. ენებ. ახუნენს ზმნისა- ხუნღება. ეხუნებუ'უ(ნ) (მახუნა გაუხუნდა, მახუნაჟუა გაუხუნებია) გრდმ. ენებ. უხუნენს ზმნისა- უხუნდება. იხუნენ(ნ) (მახუნა შექალღებელი გახდა გახუნება, -, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. ახუნენს ზმნისა- შეიძლება გახუნდეს. ახუნენ(ნ) (მახუნა შექალღ 'გა'ხუნებინა, -, გოხუნაჟუა(ნ) შექალღებია 'გა'ხუნებინა) გრდმ. შესაძლ. ენებ. უხუნენს ზმნისა- შეუძლია 'გა'ახუნოს. ოხუნღაჟუანს (ოხუნაჟუაჟუა ახუნებინა, შუნაჟუაჟუა უხუნებინება, ნოხუნაჟუა(ნ) ახუნებინება თურმე) კაჟჱ. ახუნენს ზმნისა- ახუნებინებას. მანღუნაჟუი მიჟღ. მიჟღ. 'გა'მხუნებელი. ოხუნაჟუი მიჟღ. ენებ. ზღ. 'გა'ახუნებელი. 'გა'ხუნაჟუი მიჟღ. ენებ. წარს. 'გა'ხუნებელი. 'გა'ხუნაჟუი მიჟღ. ენებ. წარს. 'გა'ახუნებინი. 'გა'ხუნაჟუი მიჟღ. ენებ. წარს. 'გა'ხუნების საფასური. უხუნაჟუი მიჟღ. უარჱ. გაუხუნებელი. ზღ. ლა ზ.

ოხინღ მხეღე გაუხურელება და გაუხეღება რიიმე ნითვისს (*ფეარ. დარჱ. ლესქ.*, IV, გვ. 67).

ხუნღ-ი (ხუნღელს) მიჟღ. ენებ. წარს. ხე(ნ), ოხე(ნ) ზმნათა - 'და'მეღარი, 'და'სმული.

ხუნა-ი (ხუნკის) იგივეა, რაც კუნტი, - კუტი, სანაპარი, ხეიბარი; დამარდომილი; უფხსო (*ა. ყოფშ.*). ბრელი ხუნკი, ხელო კუნკი მიღაღაღირი ლხეი, უქაქილადეჟუ ათი აბანას: *ყა ზაჱ.*, 21.05.1930, გვ. 2 - ბეერი კუტი (ხეიბარი), ხელო-და-ფხნართმეული ავაღდმოფი, მოურჩენია ამ აბანოს. ... ხუნკო ვორღენი დამადებელი: *მასალ.*, გვ. 28 - ... ხეიბარდ რომ ვიყო დამადებელი.

ხუნაჟაბ (ხუნკებას) სახელი ახუნკენს, ოხუნკებუ(ნ) ზმნათა - 'და'სმება, 'და'სმირება.

ახუნკენს (მახუნაჟუა დაკუტა, მახუნაჟუა დაკუტება, ოხუნკენაჟუა) დაკუტება თურმე) გრდმ. აკუტებს, ახეიბებს. იხუნკებუ'უ(ნ) (მახუნაჟუა დაკუტა, მახუნაჟუა(ნ) დაკუტებულა) გრდმ. ენებ. ახუნკენს ზმნისა- კუტდება. ეხუნკებუ'უ(ნ) (მახუნაჟუა დაკუტა, მახუნაჟუა დაკუტება) გრდმ. ენებ. უხუნკენს ზმნისა- უკუტდება. მახუნაჟუა მიჟღ. ენებ. წარს. დაკუტებელი.

ხუნაჟაჟუ-ი/ხუნაჟუ-ი (ხუნკებულ(რს)/ხუნკორს) მიჟღ. ენებ. წარს. ახუნკენს ზმნისა - 'და'სმებაჟული, 'და'სმირდომილი.

ხუნაჟუი (ხუნკულს) 1. მახაჟი და მახაჟანი, გააჟუჟანებაჟული. 2. ანთროპო მამაკაცის სახელი(ცაა).

ხუნაჟუი (ხუნკურისა): ხუნკურია ბოში - საყვარელი ბიჭი. ხუნკურია ანთროპომიმადაც არის გამოყენებული. ზღ. ხუნკური (მნიშვნ. - 2).

ხუნ-ი (ხუნვის) 1. ჰოტან. მცენარეა ერთგვარი. ზღ. საბა: ხუნწი ერთი ხილია. *რ. ერისთავის* მიხედვით: ხუნწი მოქტარი (*ა. ყოფშ.*), 2. ტოპონ. სოფალი მარტვილის რაიონში.

ხუნირი (ხუნჯორს) მიჟღ. ენებ. წარს. ხუნჯუნს ზმნისა - 'და'მეღარი; დანაჟინაჟული. ხუნჯირი კაბა მიკაქენს - დაქმუნელი კაბა აცვი.

ხუნაჟუ (ხუნჯუას) სახელი ხუნჯუნს ზმნისა - მჟუნა; დანაჟინა. ხუნჯუნს (მახუნაჟუა დაქმუნა, მახუნაჟუა დაქმუნა, ოხუნაჟუა დაქმუნდა თურმე) გრდმ. ქმუნის, ანაოტებს. იხუნჯუნს (მახუნაჟუა დაქმუნა, მახუნაჟუა დაქმუნება) გრდმ. სათა. ჟჱ. ხუნჯუნს ზმნისა- იქმუნის. უხუნჯუნს (მახუნაჟუა დაქმუნა, მახუნაჟუა

დაუტყუტნია) *გრძმ. სასხე. ქვ.* ხუნჭუნს ზმნისა- უტყუტნის, უნაოტყეს.
 იხუნჭუქუ(ნ) (აჲსინაჲ დაიტყუტუნა, ჲონაჲო ჲარი(ნ) დატყუტუნლა) *გრდუე. ერძ.*
 ხუნჭუნს ზმნისა- იტყუტუნება, ნაოტყდება.
 ახუნჭუქუ(ნ) (აჲსინაჲ დაიტყუტუნა, ჲონაჲო დასტყუტუნია) *გრდუე. ერძ.* უხუნჭუნს ზმნისა- ეტყუტუნება, უნაოტყდება.
 იხუნჭე(ნ) (იხუნაჲ შესაძლებელი გახდა 'და'ტყუტუნა, -, -) *გრდუე. შესაძლ. ერძ.*
 ხუნჭუნს ზმნისა- შეიძლება 'და'იტყუტუნოს, დანაოტყდეს.
 ახუნჭე(ნ) (ახუნაჲ შეძლო 'და'ეტყუტუნა, -, ჲონაჲონაჲინაჲ შესაძლება დაეტყუტუნა) *გრდუე. შესაძლ. ერძ.* უხუნჭუნს ზმნისა- შეუძლია 'და'ტყუტუნოს, 'და'ანაოტყოს.
 ოხუნჭაფუნს (ოხუნაჲაჲაჲ ატყუტუნინა, შუნაჲაჲაჲაჲაჲ უტყუტუნინებია, ნონაჲაჲაჲაჲ(ნ) ატყუტუნინებდა თურმე) *კუჭ. ხუნჭუნს* ზმნისა- ატყუტუნინებს, ანაოტყბინებს.
 მახუნაჲლი მიძლ. მოჲქ. 'და'შტყუტყნი, 'და'შნაოტყებელი.
 ოხუნაჲლი მიძლ. ერძ. მჲ. 'და'სატყუტყნი, 'და'სანაოტყებელი.
 ხუნაჲლი მიძლ. ერძ. წარს. 'და'ტყუტყნილი, 'და'ნაოტყებელი.
 ნახუნაჲ მიძლ. ერძ. წარს. 'და'ნატყუტყნი, 'და'ნანაოტყები.
 ნახუნაჲარი მიძლ. ერძ. წარს. 'და'ტყუტყნის, 'და'ნაოტყების საფასულო.
 ულუხუნაჲ მიძლ. უარჲ. 'და'უტყუტყნელი, 'და'უნაოტყებელი.

ხუნხუნა (ხუნხუნაჲს); ხუნხუნა კობი - მაგარი, ჲანიანი კაცი.

ხუნჯი (ხუნჯის, ხუნს) იგივეა, რაც ხუნდი, - ხუნდი, რკინის საფანანი (*ძალაღობი, ტ. V, გვ. 141*). ჲევემო მელას ხუნჯის უღგუნდეს, თუნისი უკეთუნდეს სხაისა - ძველად მელას ხუნდს უღგამდენე, დათს - „სხაი“-ს (*იხ.*).
 არხო ხუნჯის გენთხაისე: *ქხს, I, გვ. 260* - ყველა ხუნდზე დამსული (დაცემული).

ხუნჯაჲა (ხუნჯაჲას) *იხ.* ჲოხუნჯაჲაჲა, - 'შე'ჲანჲჲარამბა.

ხუნჯი-ი (ხუნჯისი) იგივეა, რაც ხუნჯი, ხუნდი.

ხუნჯუა (ხუნჯუას) სახელი
 იხუნჯუაჲუ(ნ), ხუნჯუნს ზმნათა- უმნოდ ჲრბა, ჲიჲინა.

ხუნჯი-ი (ხუნჯილ(რს) მიძლ. ერძ. წარს. ხუნჯუნს ზმნისა - 'შე'ჲრამბილი. *იხ.* ხუნჯა.

ხუნჯი-ი (ხუნჯილს) მიძლ. ერძ. წარს. ხუნჯუნს ზმნისა - ჲამორილი.

გინოხუნჯი-ი (გინოხუნჯი) - გადამორილი, ჲამაზად თავგადატყრილი ხე.

ხუნჯი-ი (ხუნჯილს) იგივეა, რაც ხუნჯი-ი, - სახელი ხუნჯი-ი ზმნისა - 1. ჲამორილი.

2. ხის (ჲოხის და მისა). მანაჲსა მორმბაჲაჲაჲა. ჲა გეგოხუნჯი-ი ხე ჲამაზად გადატყრა, - გადამორა.
 ხუნჯი-ი (ხუნჯილს დამორა, ჲუნჯი-ი ჲაჲამორაჲს, ჲონ'ხუნჯილს) დამორაჲდა თურმე) *გრძმ. მორაჲს;* ხის თავს ჲამაზად ამრგვალებს.

მახუნაჲლი მიძლ. მოჲქ. 'და'მორაჲს; მორის თავის ჲამაზად მორმრგვალებელი.
 ოხუნჯი-ი მიძლ. ერძ. მჲ. 'და'სამორი.
 ხუნჯი-ი მიძლ. ერძ. წარს. 'და'მორილი ნახუნაჲ მიძლ. ერძ. წარს. 'და'ნამორი.
 ნახუნაჲარი მიძლ. ერძ. წარს. 'და'მორის საფასულო.
 უნახუნაჲარი მიძლ. უარჲ. დაუმორაჲს; ულამაზოდ გადატყრილი მორი.

ხუნჯი (ხუნჯის) სახელი ხუნჯის ზმნისა - ხუნჯი; ხარბად 'შე'სამა, დღაჲაჲა (ლითისა). ჩქენ ხორცის ტყუებუნდეს, მგსხერს ქოხუნჯი-ი: *მ. ხუნჯი, გვ. 343* - ჩვენს ხორცს ჲამდენე, სისხლს ხარბად სვამდენე (ხერგედენე). ჲამამ მგსხერც ქოხუნჯი-ი: *ქხს, I, გვ. 304* - ძმის სისხლს ხერგუნე.
 ხუნჯის (ანაჲაჲა შეტყობა, მანაჲაჲა შეუტყობეა, მანოხუნჯი შეტყობეა თურმე) *გრძმ. ხერგეს.*
 იხუნჯი(ნ) (იხუნაჲ შესაძლებელი გახდა 'შე'ხერგება, -, -) *გრდუე. შესაძლ. ერძ.* ხუნჯუნს ზმნისა- შეიძლება 'შე'ხერგობს.
 ახუნჯი(ნ) (ახუნაჲ შეძლო 'შე'ხერგობა, -, მანოხუნჯი შესაძლება შეხერგება) *გრდუე.*
 ხუნჯუნს ზმნისა- შეუძლია ხერგობს.

ოხუნჯაჲუნს (ოხუნაჲაჲაჲ ახერგობინა, შუნაჲაჲაჲაჲაჲ უტყუტუნინებია, ნონაჲაჲაჲაჲ(ნ) ახერგობინებდა თურმე) *კუჭ. ხუნჯუნს* ზმნისა- ახერგობინებს.
 მახუნაჲლი მიძლ. მოჲქ. მხერგებელი.
 ოხუნჯი-ი მიძლ. ერძ. მჲ. სახერგები.
 ხუნჯი-ი მიძლ. ერძ. წარს. 'შე'ხერგებელი.
 ნახუნაჲ მიძლ. ერძ. წარს. ნახერგები.
 ნახუნაჲარი მიძლ. ერძ. წარს. ხერგების საფასულო.
 უხუნჯი-ი მიძლ. უარჲ. 'შე'უტყუტყნელი. *იხ.* ხუნჯუა, *ჲერ. ჲაჲ. ოხლიჲუ ხერგება, მოსმა ნყლისა (ეტიმოლო., გვ. 699).*

ხუნჯი-ი (ხუნჯილ(რს) *იხ.* ჲუეოლი.

ხუნჯი-ი (ხუნჯისი) იგივეა, რაც ხორცი, - ჲღჲარი, მიჲინა, სახუნჯი-ი. ...მარა ხუნჯი-ი ჲილი Პრე: *ქხს, I, გვ. 64* - მაგარამ ჲღჲარი ჲილია. *ჲერ. იმჲრ. ხუნჯი გორა, საზღვარი (ე. ბერ).*

ხურამი-ი (ხურვილს) მიძღვ. ნებძ. წარს.

ხურ გუნს ზმინსა - ბამიჯნული, ზღვარდაღმავალი. ხურ გილი რე ფართობი - დამიჯნულია ფართობი.

ხურამუ (ხურგუას) სახელი ხურ გუნს ზმინსა - ზღვარის დაღება; ბამიჯნება; საზღვარის დაწმინება. აკოფიხონიან სანძღვარეფი ვეცემ ბორჯიში აქნახურგა: *ქსს, I, გვ. 321* - მოგზნთი საზღვრები ძველი დროის განამიჯნი. ხურგუნს (მოსურამ გამიჯნა, ბაშურამ გაუმიჯნავს, ბონოსურამაჲ) გამიჯნავდა თურმე) *გრდმ. მიჯნავს, ზღვარს აუღებს; საზღვრავს. უხურგუნს (ბაშურამ გაუმიჯნა, ბაშურამ გაუმიჯნავს) გრდმ. სასტე. ქვ. ხურ გუნს ზმინსა - უმიჯნავს, უსაზღვრავს.* იხურგუ'უ'ნ (ბიშურამ გაიმიჯნა, ბონოსურამაჲ) გამიჯნულია) *გრდუე. ნებძ.* ხურ გუნს ზმინსა - იმიჯნება. ახურგუ'უ'ნ (ბაშურამ გაემიჯნა, ბონოსურამ გამიჯნია) *გრდუე. ნებძ.* უხურ გუნს ზმინსა - ემიჯნება.

იხურგუნ (იხურამ შესაძლებელი გახდა 'გამიჯნა, -) *გრდუე. შესაძლ. ნებძ.* ხურ გუნს ზმინსა - შეიძლება 'გამიჯნოს, საზღვარი გაივილოს. ახურგუნ (ახურამ შეძლო 'გამიჯნა, - ბონოსურამაჲ) შესძლებია გამიჯნა) *გრდუე. შესაძლ. ნებძ.* უხურ გუნს ზმინსა - შეუძლია 'გამიჯნოს, საზღვარი 'გა'ავლოს. იხურგაფუანს (იხურამაჲ) 'გამიჯნენია, უხურამაჲ 'გა'უმეიჯნენებია, ბონოსურამაჲ) ამეიჯნენება თურმე) *კაუზ. ხურ გუნს ზმინსა - ამეიჯნენება, საზღვარს აუღებინებს. ბაშურამი მიძღ. მოქმ. 'გამიჯნეაუი. იხურამი მიძღ. ნებძ. მქ. 'გამიჯნეი. ბონოსურამი მიძღ. ნებძ. წარს. გამიჯნული. ნაშურამ მიძღ. ნებძ. წარს. 'გამიჯნეი. ნაშურამი მიძღ. ნებძ. წარს. 'გამიჯნენის საფასური. უხურამ, უბაშურამ მიძღ. უაჯრ. გაუმეიჯნეაუი.*

ხურამ (ხურდას) ხურამ (ფული).

ხურამბ (ხურებას) ხურამბა, მინება; სიცხის ანება. ხურ ება კოე ოზლოუნდგ: *მასალ., გვ. 119* - ციება (ხურეება) ხალხს (კაცს) წყეტდა (ხოცავდა). სქური... სისხირე მოეკათუნე, დიფარენე ხურ ებას: *ქ. საშეშ. ქსს, გვ. 143* - სქური... სისხლს მოეგმატებს, მოგაკილებს (დაგიფარავს) ციებას.

ხურამულ-ი (ხურებულს) მიძღვ. ნებძ. წარს. ახურ ენს ზმინსა - 'გამიჯნავალი, აბაბანეაული, სიცხიმომსახურალი. არაბა ხურ ებული რდანი: *ყაზაყ., 10.08.1930, გვ. 4* - ყველა აბაბანეული რამ იყენენ.

ხურამი-ი (ხურვილის) იგივეა, რაც ხურ გუნს - ძალიან მოხუცი. ართი ხურ გეკი ბაბუკუნს - ერთი ძალიან მოხუცი ბაბუკუნს ჰყავს.

ხურამინ-ი (ხურთინს) ფრთხილი; ფრთხილად ფრთხის შიმშილადი ფრთხა. (თიქ) სუმი გორიხი... ცაშაქო მისურთინეუ - (მან) სამი მტერი... ცაში ფრთხილი გამიფრინა (გამიფრთხილა). მაფშალიაქ მოლახურთინე დო თეჯამე დიჭყე ბორა - ბულბული ფრთხილით გამიფრინდა (გამოფრთხილდა) და ამ სიდან დაიწყო სიმღერა. გური ხურთინუნს - გული ფრთხილბებს. *ცადატ. ცოცხალი. ხურთინა ძაბიე - ცოცხალი (მკვირცხლი) გოგოა. ხურთინუნს (ბონოსურამაჲ) ფრთხილით გაფრინდა, ბაშურამაჲ ფრთხილით გაფრინლა, ბონოსურამაჲ) ფრთხილით გაფრინდებოდა თურმე) *გრდუე. საშ. - მოქმ. ფრთხილით (ხურთინ) ფრენს (ფრინავს), - გაიფრთხილებს. ბაშურამაჲ მიძღ. მოქმ. ვისაც (ცადატ.), რასაც ფრთხილით ენეგეული ფრენა შეუძლია; ფრთხილით მფრენი.**

ხურამიქლავა (ხურთიქლავას) სახელი უხურთიქლავანს ზმინსა - 'მომწერება. იხ. ხურთიქლავა.

ხურამიქლავა (ხურთიქლავას) სახელი უხურთიქლავანს ზმინსა - ლაქსომბა, მლიქველობა, პირფარობა. მოჯგირალა ის ეაჯობო, ნინათ უხურთიქლავა: *შ. ძეგ., გვ. 159* - მოკეთობა იმას არ ჰქვია, ენით ილაქუცო (იმიჯნეველი). უხურთიქლავანს (ნინას) (უხურამიქლავა ნინას ატრიალა, ალაქუცა ენა; უხურამიქლავა ნინას უტრიალებია ენა სალაქუცოდ; ნოხურამიქლავა) ატრიალებდა ენას სალაქუცოდ) *გრდუე. ენას ატრიალებს, ლაქუცობს.*

ხურინ-ი (ხურინს) იგივეა, რაც ხურ ინაფა.

ხურინაშა (ხურინაფას) სახელი იხურინაშანს ზმინსა - შიქრინა, შიქრინა, შიქრინაშა პარანსიკირი გზით, შიქრინაშა. შური ვარე სანდო, ეხურინაფა უქქე - სრულიად არ არის სანდო, შერჩენა (შეტოვება) იცის. ეთოვი ქიხურინე - ეს თოვი შევიწარმუნე (არანესიკირი გზით). იხურინაშანს (ბონოსურამაჲ) შიქრინა, ბაშურამაჲ შეუტოვებია, ბონოსურამაჲ) შეიტოვებდა თურმე) *გრდმ. სათავ ქვ. ინარჩუნებს, იტოვებს არანესიკირი გზით. იხურინე (იხურინა შესაძლებელი გახდა შეტოვება, -) გრდუე. შესაძლ. ნებძ. იხურინაშანს ზმინსა - შეიძლება შეტოვება. ახურინე (ახურინა შეძლო შეიტოვებინა, -*

სურამი-ი (სურხინს) იგივეა, რაც **ხირხინი**, - სპრინვა; ხინინი.

სურამიშვირი (სურხისქვირის) ხინს სახლის ქედლაპის კუთხეთა შესასქმნელი.

სურამიშხ ზაზ. აქლამდა.

სურამიშლა (სურხინელას) აქლამთირა, თეთრაქლამინი. **სურხიქელა**, თოლივირა, ნერი-ფერი წყორლი: *ს. სამუშ.*, ქართ. *ზაზ.*, გვ. 32 - ყელთითრა, თვალეუფუნა, ნირი ფერში შერწყმული (გაზაებული). დუცუ გიმოკარკაცანტ... გოთანას-ფგამთან დლონო - ჩქიმი **სურხიჩელა**: *ს. სამუშ.*, *ქსს*, გვ. 117 - თავზე დამკისკისებს... გათიდაზე ცისკრის ვარსკვლავი და მუდამ - ჩემი თეთრიყელა.

სურამი-ი (სურჯინს) იხ. **სურჯონი**.

სურამი-ი (სურჯონს) იგივეა, რაც **სურჯონი**, **სურჯონი**, - სურჯონი. ეფუა **სურჯონი** მიმოზღუე: *ქსს*, I, გვ. 303 - სასე სურჯონი მეკიდა. **სურჯონს** ქინანწყია: *შ. ხუა.*, გვ. 121 - სურჯონში ჩაანყეყო.

სუბა (სუფას) ანთროპ. **სუბა**. იგივეა, რაც **ხეტუ**, **ხიტა**, **ხეტა**, **ხეტა**, **ხეტუტი**.

სუბა, **სუბა**: **ნოინ**, **ნოინ**: შორსდ. ღორის მოხმობა. *შდრ.* **სუბა**, **სუბა**!

სუბინი (სუტინს) იგივეა, რაც **სუტინუა**, - მშვიდი ძილი, კრუშენი.

სუბინა (სუტინუას) სახელი **სუტინუნს** ზმნისა - მშვიდად ძილი, კრუშენი. ბაღანას გვალო ჯგირი ღურს, **სუტინუნს** - პავმეს ძალიან კარგად, მშვიდად ძინავს, - კრუტუნებს. **სუტინუნს** (მხოლოდ ანწყოს წრის მწყრივებში) *გრდუე*. კრუტუნებს. **სუტინუნს** (*ფეჟ.* აოხსიანას მშვიდად დაძინებს, აოხსიანა მშვიდად დაძინა, აოხსიანა მშვიდად დაძინა, აოხსიანა მშვიდად დაძინებდა თურმე) *გრდუე*. *საშ.* - *მოქს.* მშვიდად ძინავს, კრუტუნებს.

სუბოლი (სუტოლ/რს) **ჩაუშტება**. **სუტოლი**, **სუტოლი**, გურე ქმებაუტოლი: *მასალ.*, გვ. 25 - მესუტე (სუტება), მესუტე. გულში ჩამესუტე. იხ. **სუტოლაფა**, **სუტოლუა**. *შდრ.* *საძა*: **სუტილი** მოხვევასათო.

სუბოლანა (სუტოლაფას) სახელი **სუტოლუნ(ს)**, **სუტოლუნანს** ზმნისათა - ჩაუშტება, ჩაქარა. **უჩა მღვასე** **სუტოლუნ** ედემიში სქეამი გური: *მასალ.*, გვ. 18 - შავ ზღვას ეტუტება ედემის ლამაზი გული. მი რე, **სურხის** **გოხუტოლუნ**: *ქსს*, I, გვ. 74 - ვინაა, ყელში რომ გეხუტება. ართ ქოროფილი მათ ქოპუნს, გურამა მიხუტოლუნანს: *ქსს*, I, გვ. 81 - ერთი

შეყვარებული მეტ მყავს, გულში მიხუტებს. ქეთე, ღორონთი ქორწინსუდა, თედო ქიხუტოლუნე: *ი. ყოფშ.*, გვ. 131 - ქეთო, ღმერთი თუ გნამს, თედო ჩაიხუტე. **ოსუტოლუნანს** (ოხსილანა **ჩაუხუტება**, **საბოლანა** **ჩაუხუტება**, **ნოხსილანა**) **ახუტება** თურმე *გრდმ* **ახუტებს**. **სუტოლუნანს** (აოხსილანა **ჩაიხუტება**, **აოხსილანა** **ჩაუხუტება**) *გრდმ* **სათაე**. *ქც.* **სუტოლუნანს** ზმნისა - იხუტებს. **სუტოლუნანს** (აოხსილანა **ჩაუხუტება**, **აოხსილანა** **ჩაუხუტება**) *გრდმ* **სახხე**. *ქც.* **სუტოლუნანს** ზმნისა - უხუტებს. **ოსუტოლუნ(ს)** (მხოლოდ ანწყოს წრის მწყრივებში) *გრდუე*. *ენებ.* ეხუტება. **ახუტოლუნ(ს)** (აოხსილანა **ჩაუხუტება**, **აოხსილანა** **ჩაუხუტება**) *გრდუე*. *ენებ.* **სუტოლუნანს** ზმნისა - **ჩაუხუტება**. **სუტოლუნ(ს)**, **სუტოლუნანს** (ოხსილანა **შესადლებელი** გახდა **ჩაუხუტება**, -) *გრდუე*. *შესადლ.* *ენებ.* **სუტოლუნანს** ზმნისა - შეიძლება **ჩაიხუტო** (**ჩაუხუტება**). **ახუტოლუნ(ს)**, **ახუტოლუნ(ს)** (აოხსილანა **შეძლო** **ჩაუხუტებინა**, - **ნოხსილანა** **უხუტებს**) **ჩაუხუტება** *გრდუე*. *შესადლ.* *ენებ.* **სუტოლუნანს** ზმნისა - შეუძლია **ჩაიხუტოს**. **ოსუტოლაფუნანს** (ოხსილანა **ახუტებინა**, **საბოლანა** **უხუტებინებია**, **ნოხსილანა**) **ახუტებინებდა** თურმე *საუშ.* **სუტოლუნანს** ზმნისა - **ახუტებინებს**. **აოხსილანა** **აოხსილანა** **ჩაუხუტებელი**. **ნოხსილანა** **ჩაუხუტებელი**. **საბოლანა** **ჩაუხუტებელი**. **ნახსილანა** **ჩაუხუტებელი**. **ნახსილანა** **ჩაუხუტებინებს**. **ნახსილანა** **ჩაუხუტებინებს**. **ნახსილანა** **ჩაუხუტებინებს**. **საფასური**. **საბოლანა** **ჩაუხუტებელი**.

სუბოლანა (სუტოლაფორის) *მიძლ.* *ენებ.* **ნარს**. **სუტოლუნ**, **სუტოლუნანს** ზმნისათა - **ჩაუშტება** **სუტოლი**.

სუბოლანა (სუტოლუნას) იგივეა, რაც **სუტოლაფა**.

სუბოლი (სუტოლის) კვებათა, ტკვირა, სპრა, სრაშენი.

სუბორანა (სუტორუნას) სახელი **სუტორუნს** ზმნისა - I. კვებათა; ღრუნა, სპრა, სრაშენი. ცხენიშა ნები გიმამიბე, ჭუკი **სუტორუნანს** *ი. ყოფშ.*, გვ. 148 - სხენში ნიგოზი (კაკალი) მატქს (მიდელს), თავი აბრამუნებს. **უღაზურე** **დობჭვი** **ლო უკიბირეთ** **დობსუტორი**: *ს. სამუშ.*, *ქსს*, გვ. 175 - უცეცხლოდ შეგნვი და უკიბილოდ ჩავაბრამუნე. 2. იგივეა, რაც **სოტორუნა**, -

ხუშილს ქობიურსინა; გური ერიებუნია: *ხაღ. სიძრ., I, გვ. 143* – ქათამი დაჯელს რომ ნაბავს, გული ერევაო.

ხუშტარა (ხუშტარას) საღერბლო ხელსანყო – გრძელი შალაშინი. *შარ. გურ., ზ. იმერ.*
ხუშტარა გრძელი შალაშინი (*ა. ლღ.*).

ხუშტორუა (ხუშტორუას) იგივეა, რაც ხუტორუა, – ხმაშრითი (ხრამუნით) ჭამბა. ხუშტორუნს (წონაშორა შეხარამუნა, წონაშორა შეუხარამუნებია, წონაშორაშე შეხარამუნებდა თურმე) *გრძდ* ხმაურით ჭამბ.

ხუშტორ-ი (ხუშტურს) ახორბული სპრმილი, შინა, – ხუშტური. მუში ხუშტური უღუ – თათისი უინი აქვს. ხუშტურია კოჩი – ხუშტურა კაცი.

ხუშტურაშა (ხუშტურაფას) *იხ.* ათოხუშტურაფა.

ხუშუა (ხუშუას) სახელი ხუშანს//ხუშუნს ზმნისა – *მრ* შრომვა; *ღა* შვა, ხემატა. საქეარუა ლიჭყე, ხუშუნს, ირფელს *ორთგ: მ. ხუბ., გვ. 175* – საქინობა დინყო, გვის, ყველაფერს აკეთებს. გვერს ხუშანს – მტვერს გვის (აგროვებს).

ხუშანს // ხუშუნს (წონაშუა დაგავა, მოაგროვა; წაშაშუა დაუგვია, მოუგროვებია; წონაშაშუა) დადგვიდა, მოაგროვებდა) *გრძდ* ნაგავს აგროვებს; გვის.

იხუშანს // იხუშუნს (წონაშუა დაიგროვა, დაიგავა; წაშაშუა დაუგვია, დაუგროვებია) *გრძდ. სათა. ქე.* ხუშანს//ხუშუნს ზმნისა – იგვის (თავისთვის), იგროვებს (ნაგავს).

უხუშანს // უხუშუნს (წაშაშუა დაუგავა, დაუგროვა; წაშაშუა დაუგვია, მოუგროვებია) *გრძდ. სასხე. ქე.* ხუშანს//ხუშუნს ზმნისა – უგვის, უგროვებს (ნაგავს).

იხუშუ(ნ) (წონაშუა დაიგავა, მოაგროვდა; წონაშუაწონ(ნ) დადგვიდა, დაგროვიდა) *გრძდუ. გნებ.* ხუშანს // ხუშუნს ზმნისა – იგვება, გროვდება (ნაგავი).

ახუშუ(ნ) (წაშაშუა დაიგავა, დაუგროვდა; წონაშუა დაპგვია, დაპგროვებია) *გრძდუ. გნებ.* ხუშანს // ხუშუნს ზმნისა – ეგვება, უგროვდება (ნაგავი).

იხუშენ(ნ) // იხუშენენ(ნ) (წონაშუა შესაძლებელი გახდა დაგვა, დაგროვებია; –; –) *გრძდუ. შესაძლ.* ხუშანს // ხუშუნს ზმნისა – შეიძლება დაიგავოს, დაგროვდეს (ნაგავი).

ახუშენ(ნ) // ახუშენენ(ნ) (წაშაშუა შესაძლებელი დაგვა, დაეგროვებინა; –; –) *გრძდუ. შესაძლ. გნებ.* უხუშანს // უხუშუნს ზმნისა – შეუძლია დაგავოს, დაეგროვოს.

ოხუშაფუანს (წონაშაშუა ავეცივია, აგროვებინა; წაშაშაშუა უგვეცივებია, უგროვებინებია; წონაშაშაშუა) ავეცივებდა, აგროვებინებდა თურმე) *კაუზ.* ხუშანს // ხუშუნს ზმნისა –

ავეცივებს, აგროვებინებს. *მანაშალი მიძლ. მოქმ.* დაგველი; მონგროვებელი.

წონაშალი მიძლ. გნებ. მე. დასაგველი; დასაგროვებელი.

წონაშა, წონაშალი მიძლ. გნებ. წარს. დაგვილი; დაგროვილი.

წონაშა მიძლ. გნებ. წარს. დაწავი; დაწავროვი.

წონაშაშალი მიძლ. გნებ. წარს. დაგვის, დაგროვების საფასური.

წონაშა მიძლ. უარყ. დაუგველი; დაუგროვებელი.

ხუშქორ-ი (ხუშქორს) ხრამუნით მაღინანი ჭამბა.
ხუშქორუა (ხუშქორუას) იგივეა, რაც ხუშტორუა, – სახელი ხუშქორუნს ზმნისა – ხრამუა-ხრამუნით, ხრამუნით ჭამბა. ატამას ხუშქორუნს – ატამს ხრამუა-ხრამუნით ჭამს. *იხ.* ოხუშქორაია.

ხუშქორ-ი (ხუშქორს) *იხ.* ხუშქორუა.

ხუშქორ-ი (ხუშქორის) *მიძლ. გნებ. წარს.*
ხუცოლუნს ზმნისა – დაწვრბატილი, დაწვრბატილი. ხუცოლი ირი ცვალი მიგორს – დაწვრბილი (დახვრბილი) ყველი მიცვარს.

ხუცოლუა (ხუცოლუას) სახელი ხუცოლუნს ზმნისა – ჩირბაბა, ხემატა. სინჩება ცვალი დორუნდო დიხ ხუცოლუნს – სიცხეში ყველი აფუფდება და დაიწვრბება.

იხუცოლუ(ნ) (წონაშაშუა დაიწვრბება, წონაშაშუაწონ(ნ) დაიწვრბება) *გრძდუ. გნებ.* ხუცოლუნს ზმნისა – იწვრბება.

იხუცოლენ(ნ) (წონაშაშუა შესაძლებელი გახდა დაწვრბება, –) *გრძდუ. შესაძლ. გნებ.* ხუცოლუნს ზმნისა – შეიძლება დაიწვრბოს (// დაწვრბება).

ახუცოლენ(ნ) (წაშაშაშუა შესაძლებელი დაწვრბება, –, წონაშაშაშუაწონ(ნ) შესაძლებელი დაწვრბება) *გრძდუ. შესაძლ. გნებ.* უხუცოლუნს ზმნისა – შეუძლია დაწვრბოს.

ხუცოლ-ი *მიძლ. გნებ. წარს.* დაწვრბილი. **წონაშაშალი მიძლ. გნებ. წარს.** დაწვრბილი. **წონაშაშალი მიძლ. უარყ.** დაუწვრბილი.

ხუჭაშა (ხუჭაფას) იგივეა, რაც ხუჭუა, – სახელი ხუჭუნს ზმნისა – ხუჭვა. ხოლოს ქალიდახოვდო დო თოლც დოჭყანც ხუჭაფასა: *მასალი, გვ. 104* – ახლოს დაიგუდება და თვალს დაუნყებს ხუჭაფას.

ხუჭოლ-ი (ხუჭოლს) *მიძლ. გნებ. წარს.* ხუჭუნს ზმნისა – დაწვრბული; უწვრბო დანაწვრბული; დაწვრბილი. ხოლო რენა თაქ მხეგანერი სუმაგროვი, ხუჭოლი ი მარცხამოვი: *ქ. საბუქ., ქართ. ზუპ., გვ. 97* – კიდევ არიან აქ სხეანარი სტუმრები: დაქობილი მარგლიანები. *იხ.* ხუჭილი.

ხუჭორი (ხუჭორას) იგივეა, რაც **ხუტორი**, - 1. ხმრა, ხრამშენი, ტაქმარა. ძველი ქაბადღოთუ პიჯიშა დო სქემას დო **ხუჭორუ** - ძველი ჩადო პირში და ლამაზად ჩაახრამუნა (დატკერია). 2. იგივეა, რაც **ხუტორუა**, - ხოტმარა. თუმა ტეტენუხუჭორეს - თმა გადაუხოტრეს.

ხუჭორუა (ხუჭორუას) იგივეა, რაც **ხუტორუა**.

ხუჭუა (ხუჭუას) სახელი **ხუჭუნს** ზნისა - 1. ხუჭუა (თვალისა). 2. უხმოდ დანაოქება, ფხუშვა, ხუჭუა (ნაკერისა).

ხუჭუნს (წონისა დახუტა, მოფხუნა; წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. ხუჭუნაგეს; ფხუნაგეს.*

იხუჭუნს (წონისა დახუტა, მოფხუნა; წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს; წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. სათაგ. ქვ. ხუჭუნს* ზნისა- იხუტეს (თვალს); იფხუნაგეს (ნაკერს).

უხუჭუნს (წონისა დახუტა, მოფხუნა; წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. სასხგ. ქვ. ხუჭუნს* ზნისა- უხუტეს; უფხუნაგეს (ნაკერს).

იხუჭუ(უ)ნ (წონისა დახუტა, მოფხუნა; წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. ენებ. ხუჭუნს* ზნისა- იხუტება (თვალს); იფხუნება (ნაკერი).

ახუჭუ(უ)ნ (წონისა დახუტა, მოფხუნა; წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. ენებ. უხუჭუნს* ზნისა- ეხუტება (თვალს); ეფხუნება (ნაკერი).

იხუჭუნ(ს)/იხუჭუნენ(ს) (წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. ხუჭუნს* ზნისა- შეიძლება და იხუტოს; მოიფხუნოს.

ახუჭუნ(ს)/ახუჭუნენ(ს) (წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უხუჭუნს* ზნისა- შეიძლება და იხუტოს (თვალს); მოიფხუნოს (ნაკერი).

ოხუჭაფუანს (წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უხუჭუნს* ზნისა- შეიძლება და იხუტოს (თვალს); მოიფხუნოს (ნაკერი).

მახუჭაფუანს (წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უხუჭუნს* ზნისა- შეიძლება და იხუტოს (თვალს); მოიფხუნოს (ნაკერი).

ნახუჭაფუანს (წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უხუჭუნს* ზნისა- შეიძლება და იხუტოს (თვალს); მოიფხუნოს (ნაკერი).

უხუჭაფუანს (წონისა დახუტაგეს, მოფხუნაგეს) *გრძლ. შესაძლ. ენებ. უხუჭუნს* ზნისა- შეიძლება და იხუტოს (თვალს); მოიფხუნოს (ნაკერი).

ხუჭუა (ხუჭუას) ხუჭუა; ხუჭუა (ი. ყოფშ.). ართ ბოშიშა თუმა დღერ სქანი **ხუჭუჭი** : *ი. ყოფშ., გვ. 136* - ერთ ბიჭად თმა ღირს შენი ხუჭუჭი. *იხ. უჭუჭუ.*

ხუჭა (ხუჭას) *ანთროპ. ხუჭა. ზღრ. ხუხუ, ხუხუნი, ხუხუტი.*

ხუჭინი (ხუჭინს) *ხმაძი. 1. ღრმა, უფოქოქელი, ტკბილი ძილი, - ფჰინინა; ხუხუნი. სურთი ირო გილუოცაჲ, დღამით დიფხუხინუა : ქს. 1, გვ. 304* - დამით ყოველთის ფეხარეფით დავიფარე, დღისით ფეხარეფი (ტკბილად ვიძინებ). *დიხუხინე, გოლგაფირო, სქანი ჭირი მა! : კ. საბუშ., ქს. 1, გვ. 25* - დაიძინე, გენაცვალი, შენი ჭირი მე! 2. ყელის დღედუნი, დინეპის ჰრუ ხმა. 3. კატის კრუშუნი.

ხუხინუნს (ხუხინუნს) ტკბილად იძინა, იხუხუნა; ხუხინუნს ტკბილად უძინა, იხუხუნა; ხუხინუნს ტკბილად ეძინა თურმე) *გრძლ. საშ. მოქმ. ხუხუნებ, ტკბილად ძინავს. იხ. ხირთანი. ზღრ. ტოპონ. ოხუხინუნს ეწოდება მინისქვეშა მდინარეს (კ. ცხადე, ტოპონ., გვ. 49). კიხუხუ, ხუხუნი ქარის ხმა. ხევის ხმა (დალაგეტ., გვ. 612).*

ხუხინუნი (ხუხინუნს) იგივეა, რაც **ხუხინი, ხუხინი** - მჰინინი ძილი, - ხუხინი.

ხუხუ (ხუხუს) *ანთროპ. იხ. ხუხა.*

ხუხუა (ხუხუას) სახელი **ხუხუნს** ზნისა - ერთბაშად გადაქარა სასმელისა (არაყი, ღვინო...), ხუხუა. ართი ყანჭი **გეხუხუნი**, მათიარა მითხუე - ერთი ყანჭი რომ გადახუხა, მეორე მოითხოვა.

ხუხუნს (ხუხუნს) გადახუხა, ხუხუნს გადახუხაგეს, ხუხუნს გადახუხაგეს თურმე) *გრძლ. ხუხუნს, ოხუხუნანს (ხუხუნანს) ახუხუნებდა თურმე) აუჲ. ხუხუნს* ზნისა- ახუხუნებდა.

მახუხუნი *მაქლ. მოქმ. ხუხუნს; მხმელი. ოხუხუნი* *მაქლ. ენებ. ზღ. სახუხუნი; სახმელი. ხუხუნს* *მაქლ. ენებ. წარს. გადახუხული; შესძლული. ნახუხუნი* *მაქლ. ენებ. წარს. ნახუხუნი, შენასავიძი. ნახუხუნი* *მაქლ. ენებ. წარს. ხუხუნს, შესძლის საფასური.*

ხუხუნი (ხუხუნს) ღრმა თიფში (*დ. ფოფა*).

ხუხუნი (ხუხუნს) *ანთროპ. იხ. ხუხუ.*

ხუხუნი (ხუხუნს) *ანთროპ. იხ. ხუხა, ხუხუ.*

ხუხუნი (ხუხუნს, ხუხუნი) მხარე. ეშაქიქ ხუხუნი მართუ: *ქს. 1, გვ. 73* - ეშაქიქ მხარი მიქცია. ეავორექქ ჩქიმი ხუხუნს : *ი. ყოფშ., გვ. 125* - არ გარ ეუნებაზე, ხასითზე (ჩემს მხარზე). ბაბუს მითა ხუხუნი კლახედუა დო გორუნდუა: *ბაღ. სიძრ., 1, გვ. 17* - ბაბუს შეილოშვილი მხარზე

ეხად და ცეხდაო. ხუკ ალურდგ: აა, I, გვ. 23 - მხარში ედგა. ხუკი მია ქვილევეხუნუ ბალილი: *ა. თოშ, გვ. 40* - მხარზე შესისვა მოხუცი. *o ხუს ალარია მხარში ამოდგომა; გაღატ. მხარდაჭერა, მიზნობა. o ხუკიმა გენჯირა მხრებზე დანოლა; გაღატ. ტვირთად დადება. ხუს გუჯანუ თელი ოჯახი - მხრებზე აწევს მთელი ოჯახი, - ის არჩენს მთელს ოჯახს. o ხუკიში გასწორება მხრების გასწორება; გაღატ. გატოლება. ხუკი გუკუსწორუ - გაატოლდა. o ხუკიში დაკება // დაკინება მხრის დაჭერა; გაღატ. მიზნობა. ხუს დუკინენს - მხარს დაუჭერს, მიემხრობა, გამოეკომავება. o ხუკიში ერთა//ერთულა მხრის აქცევა, - გზის გაგების უნარის დაკარგვა. ხუკი ეართუ - მხარი ექცა, დაიბნა, ორიენტაცია დაკარგა. ხუკი ეურთუ - მხარი აუქცია, გვერდი აუარა. o ხუკიში ეწურუა მხრის აწურვა (აჩეზა): ხუკი ეტიწურუ - მხრები აჩეზა, გაუქვირდა. o ხუკიში თირუა მხრის შეცვლა: ხუს ითირანს მალმალამე - მხარს იცვლის სხირად: ერთი გვერდიდან მეორე გვერდზე გადაბრუნდება ხოლმე. o ხუკიში სკეამება/სქეამება მხრის დამშვენება: ხუს უსკეამანს - მხარს უშმშვენებს, მასთანაა, გვერდში უდგას. o ხუკიში მოხუნა მხარზე მოიდება: თელი ოჯახი ხუს შაბბუ - მთელი ოჯახი მხრებზე სკიდა, - ოჯახს არჩენს. შირ. ხუკიში გენჯირა. o ხუკიში მოწმობა მხრის დამონება; გაღატ. დადასტურება. აყა, ხუკიქით დამიმოწმუ - აი მხარმაც დამიმონმა; დამიდასტურა, რასაც ვამბობ. o ხუკიში ხუკიში მეჭამა: ხუკი ხუს ქიმეჭათია - მხარი მხარს მიეცით, - მხარი დაუფიქროთ ერთმანეთს, დაეცხროთო. o ხუკი მარმენს, ვარე ჯეგირო საქმე - ნინანსარ ვერძობ (მხარი მადლებს), არაა კარგად საქმე. შირ. ლაჲ მხუკი/ფხუკი მხარი (6. მარ).*

ხუკალა (ხუკალას) *იხ. ხუკაფა, ხუკება.*

ხუკაშა (ხუკაფას) *იხ. ხუკალა, ხუკება.*

ხუკაშა (ხუკებას) სახელი ეხუკებუ(6), ოხუკუ(6) ზნათა - მოწმობა, მოწმობა; ხარსაბა; მხრის აბაბ. მულგა ჯეგერ შეხეადასენი, ეე ხუკეუ ე იმი თოლე: *კ. სამუშ, ქხს, გვ. 36* - რაც გინდა რომ კარგი შეხედეს, არ მოეწონება (მოანკობს) მის თვალს. ასე სულ ვაშო ხუკუ: *მასალ., გვ. 33* - ახლა შეურ არ მომწონს. ორფულეს თის ვაბრალდე მუთი ეე მე ხუკებუნი: *ქხს, I, გვ. 137* - ყველაფერს იმას ვაბრალდე, რაც არ მომეწონება. ნოსა-დოანთილი ჯეგირო ხუკანა ართიანს - რძალდედამთილი კარგად ეწყობიან (მხარს უბამენ) ერთმანეთს.

...ხოლო მუთ მუგახუკენ - ოჯახის გიჯინი: *ქხს, I, გვ. 205* - ... კიდევ რასაც მოახერხებ, ოჯახში მიმოიხედე. უხუჯანს (მუხუჯან მხარი აუბა, მოუხუჯანუ მხარი აუბა, მოწმობა//მოწმობა) მხარს აუბამდა თურმე) გრდმ მხარს უბამს. ეხუკებუ(6) (მხუკ მოეწონა, ხუკამ მოსწონებია, ნოსაჲჲ(6) მოსწონდა თურმე) გრდმ. ენებ. მოეწონებია. ოხუკუ(6) (ჯერ. მუხუჯან(6) მოეწონება, მუკ მოეწონა, ხუკამ მოსწონებია) გრდმ. ენებ. მოსწონს, აწყობს. მიხუკებუ(6) (მიხუკანუ შესაძლებელი გახდა მხრის აბაბ, მოხუკან(6) შესაძლებელი გახდა მხარი აუბა, -) გრდმ. შესაძლ. ენებ. შეიძლება მხარი აიბას. მახუკებუ(6) (მახუკანუ შეძლო მხარი აუბა, -, მოწმობა) შესაძლებია მხრის აბაბ) გრდმ. შესაძლ. ენებ. შეუძლია მხარი აუბას; შეეწყოს. მახუკებუ(6) (მახუკანუ მხარი აუბამეწინა, მუხუკებუ(6) მხარს აუბამეწინებია, მოწმობა) მხარს აუბამეწინებდა თურმე) კუჲ. ხუკანს ზმინს - მხარს აუბამეწინებს, შეწყობინებს. 'მო'მახუკაჲლი მიღ. მოქმ. მხარში დგომის შეძლებული, მხარში ამოდგომი. მახუკაჲლი/მახუკაჲლი მიღ. ენებ. მქ. კარგი მისაღწევი, მხარში ამოსადგომი პიროვნება. მოხუკაჲლი/მოხუკაჲლი მიღ. ენებ. წარს. მხარამბული. მოწმობა/მოწმობა მიღ. ენებ. წარს. მხარში დგომის საფასური.

ხუკაჲლი-ი (ხუკეკორილს) მხარეჲკარული.

ხუკაჲლი-ი (ხუკეკორილს) მხარეჲკარული. ცყარი ჩიტი, მუშენი რე, ხუკე რთელ გილეკინი?: *ქხს, I, გვ. 98* - გარეული (ტყის) ჩიტო, რატომბა, მხარეჲკარული რომ დადიხარ?

ხუკინწრო (ხუკინწროს) მხარეჲკარული.

ხუკინწრო (ხუკინწროს) მხარეჲკარული, მხარეჲკარული.

ხუკინწრო(ი)კათას (ხუკინწრო(ი)კათას) მხარეჲკარული, მომხარე. ათენეფი ხუკი მკათა რე ათენე - ესენი ამის მომხრე ხალხია.

ხუკინწრო(ი)სხაჲჲ (ხუკინწრო(ი)სხაჲჲ) გმწმორი ცეკვის ერე-ერე სხაჲჲ - შირსული. აკეთებდნენ წრეს, მოეკეცებდნენ ხელები ჰქოდთ ჩაკიდებული და ფეხის ნელი ნაბიჯით მოძრაობდნენ.

ხუკინწრო(ი)სხაჲჲ (ხუკინწრო(ი)სხაჲჲ) იგივეა, რაც ხუკიშ'ი'ოსხაჲჲ.

ხუკა (ხუკუას) *იხ. ხუკება; მოხუკური, ოხუკური, უხუკური.*

სუალაბა (სუალაბას) *იხ.* სუალაბა.
სუალა *იხ.* იგივეა, რაც სეააღე, - მარტი. *შტრ.*
ლაზ. სუალა მარტი (*ნ. მარი*).
სუამუა (სუამუას) იგივეა, რაც სეაეაუა, -
 დალმცეა. *თირო კორი ეკიმიშეს ოხუამეა*
ო სუამალო : ა. *ცაბ.*, *გვ.* 97 - ორი კაცი
 ამოდირდა (ამოდირდენ) ეკლესიაში
 სალოცავად.
სუარა (სუარას) იგივეა, რაც სეარა, - 1.
 ქარალი; 2. მოხმარება.

-ხე *იხ.* -შახე.
ხეილი (ხეილ/რს) იგივეა, რაც ხიბილი, -
 ქვის ღმეა, ყორა. *შტრ.* *ტოპონ.* ხეილი -
 ადგილი; აგრეთვე აღნიშნავს კლდეს ან მთას,
 რომელიც შედგება ქვალოდების ბუნებრივი,
 პირიზონტალური შრეებისაგან (*ქ. ცხად.*,
ტოპონ., *გვ.* 38).
ხეორი (ხეორს) ქიპორჩხალას სიარული
 (*მ. ძძ.*, II, *გვ.* 134).

ხეშა (ხეშას) იგივეა, რაც ხიშა, - სახელი
 ხეგუნს ზნისა - ქედლის ამოყვანა
 მხარალი წყობით ან ქვების დაყვანა -
 დახვევაებით.
ხეშარა (ხეშარას) იგივეა, რაც ხეარა.
ხეშა (ხეშას) იგივეა, რაც ხეშა, - ხმა. წყარი
 ხეშა დოთიერელი გვალეფიშ მოხუფუნს:
ყო ზყ., 26.03.1931, *გვ.* 3 - წყალი (მდინარე)
 ხეშამოცეცილი მთებიდან მოქუხს. ხეშა
 ქეგეგონ: *მ. ხუძ.*, *გვ.* 45 - ხმა გაიგონა.

ხეშა-ხეშარა (ხეშა-ხეშარას) ხეშა-ხეშარა.
 დოძიხუქია ჰე ხეშა-ცხარეთია : *მ. ხუძ.*,
გვ. 200 - დავიძახებო ცოტა ხეშა-ცხარითო.
ხეშა (ხეშას) ჟუჟჟი (*ი. ყოფ.*). *შტრ.* ხინდა.
ხეშამი (ხეშამის) ჟუჟჟინი. *შტრ.* ხინდამი.
ხეშელი (ხეშელის) ა) ხეშელითი, მხარა,
 ნაირი; ბ) შირლი (*ი. ყოფ.*).

ხეშტირი (ხეშტირს) *იხ.* ხინტირი.
ხეშტირა (ხეშტირას) *იხ.* ხინტირა, - შრა, ქვეთა;
 მხარა საბანხა (მაგ., ხეზე) უპატიის
 ნაკეთება, ამოქვეთა. *ვადატ.* სერყოფა.
 ნდემში მორდილქე უფუჟუ, უხეგტკე,
 მარა ბოშიქე ეადეეჯერე : *ქს.* II, *გვ.* 36 - დევის
 გაზრდილა უფიცა, იუარა, მავრამ ბიჭმა არ
 დაეჯერა.
ხეშტირი (ხეშტირს) *იხ.* ხინტირი.

ხეშტილი (ხეშტილის) *იხ.* ხიროკილი, - მიშ.
ნებ. წარს. ხეშტილი ზნისა -
 დახრეული.

ხეშტილი (ხეშტილის) იგივეა, რაც ხეშტილი,
 - აფხა. რძის საწერი (*ქ. ცაბ.*).

ხეშტილი (ხეშტილის) *მიშ.* *ნებ.* წარს.
 ხეშტილი ზნისა - 'და'მხარა,
 'და'ხრეული. თიშ ზალა დო ჭუალასე ხელეფ
 გაფულ ხეშტილი : *მასლ.*, *გვ.* 101 - იმის
 ხელას და ცხობაში ხელეტი გქონდა დამწარი
 (დახრეული). *შტრ.* ხეშტილი.

ხეშტილი (ხეშტირს) *იხ.* ხიროკილი.
ხეშტილი (ხეშტირას) ზოზორონი და
 გამხდარი; ხანდაზმული (*მ. ძძ.*, II, *გვ.* 137).

ხეშტილი (ხეშტირს) *მიშ.* *ნებ.* წარს.
 ხეშტილი ზნისა - დამწარი ხეშტილი,
 დახრეული. ორი-დღარი ხეშტილი
 ხეშტილი გაფულ დუღი - ყოველდღიური
 პარსეთი დამუშავებული (დახრეული) გაქვს
 თავი.

ხეშტილი (ხეშტირას) სახელი ხეშტილი
 ზნისა - დამწარი ხეშტილი, დახრეული,
 დამწარი. ხე დო ხეშტილი
 მუღაქიანი - ხელი დამუშავიანა რალაქამაა.
 ხეშტილი (წინაშეა დამუშავიანა,
 წინაშეა დამუშავიანა, წინაშეა(ნ)
 დამუშავიანება თურმე) *გრძ.* ამუშავიანება,
 ხორკლავს (ხელს, თავს...).
 ახეშტილი(ნ) (წინაშეა დამუშავიანა,
 წინაშეა დამუშავიანა) *გრძ.* *ნებ.*
 ხეშტილი ზნისა - უმუშავიანება.
ხეშტილი *მიშ.* *ნებ.* წარს. 'დამუშავიანული'.
 ნახეშტილი *მიშ.* *ნებ.* წარს. 'დამუშავიანები'.

ხეშტილი (ხეშტირს) 1. უხეშ, თანხეშული
 საქვილი (*მ. ძძ.*, II, *გვ.* 137). 2. მალეა. *შტრ.*
 ლირთინი.

ხეშტილი (ხეშტირს) ხეშტილი. *შტრ.* ხირთინი.

ხეშტილი (ხეშტირას) *იხ.* ხიროკილი, ხიროკილი.

ხეშტილი (ხეშტირს) (ხეშტილი) იგივეა,
 რაც ხიროკილი, - დახრეული.

ხეშტილი (ხეშტირს) ძვა-კლდეპირანი მალელი
 შირლი (*ქ. ცხად.*, *ტოპონ.*, *გვ.* 27).

ხეშტილი (ხეშტირს) პატარა მდინარე, რუ.
 შენაბი (*ი. ყოფ.*). გილაღაფორი
 ხეშტილი მეფეს ლერსი მარგალიტი -
 ჩამოვარდნილი (მალეიდან) რუსეთი იღვრება
 ლექსი მდგრული. *შტრ.* ხეშტილი.

ხეშტილი (ხეშტირს) იგივეა, რაც ხიროკილი,
 ხიროკილი, - წყლის დირი და ძლიერი
 ნაქვილი ხეშტილი ლირთინი.

ხეშტილი (ხეშტირს) ანაქო იგივეა, რაც
 ხიროკილი. ხეშტილიში ძალი
 ჯოხო აფხა დო კესერიში მქას - ხეშტილი

ძვალი ჰქვია ბეჭსა და კისერს შუა ადგილს. *შირ. ცორგალი.*

ხზბა (ხეგას) *ანთროპ. იხ. ხიგა, ხუგა.*

ხზბუნ-ი (ხეგონს) *იხ. ხიგონი.*

ხზბუნა (ხეგონუას) *იხ. ხიგონუა. ჯოლორი ძვალს ხეგონენს - ძალი ძვალს ხრავს.*

ხზბინ-ი (ხეცინს) *იხ. ხიცინი. მიკმაღე მეშარეფცე გურეუ უხეცინუანცე - გამოძველულ მგზავრებს გულში უღიტინებს.*

ხზუნ-ი (ხეცონს) იგივეა, რაც ხეცინი, - ძაჰილი; ღიტინი.

ხზუნა (ხეგონუას) *იხ. ხიგონუა.*

ხზუნა (ხეგონუას) *იხ. ხიხონუა, - 1. მღრღნელაპის მიჰარ ნიღაბში სერაქაპის ბაქამთაბა (შ. ძაბ); მხრა, ჩიჩაბა. 2. ღრღნა, ხონხა.*

ხზუნა (ხეგაჯას) ხსენი. აფხაზურ სიტყვად მაჩნია პ. ქარაიას.

ხზუნა (ხეგონუას) *იხ. ლიჯონუა, - უშნოდ შაბა, ღიჯნა.*

ხზირას *ზაზ. იგივეა, რაც შხირას, - ხშირად.*

ხნორ-ი (ხწორს) ხნორი. ირფელი ხწორიე - ყველაფერი სწორია.

ხწონა (ხწონებას) სახელი ახწონენს ზმნისა - ხწონება. უკული ჩქინი შეთვისებას ეაგახწონენს სამართალი: *გეური გვ. 391 - შემდეგ ჩვენს შეთვისებას ვერ გაასწორებს სამართალი. თის ფიქრენქო, ხასიათის მა სი გამიხწონენქინი: შ. ბუბ., გვ. 341 - იმას ფიქრობ, რომ ხასიათს მე შენ გამისწორებ.*

ეაგახწორენს სამართალი: *ქსს, I, გვ. 135 - ვერ გაასწორებს სამართალი.*

ახწორენს (ბაახწორუ გაასწორა, ბოუხწორაბა გაუწორებია, ბონოხწორაბა) გაასწორებდა თურმე) *გრძმ. ასწორებს.*

უხწორენს (ბაუხწორა გაუწორა, ბაუხწორაბა გაუწორებია) *გრძმ. ხასხე. ქვ. ახწორენს ზმნისა - უწორებს.*

იხწორებუ'უ'(6) (ბიხწორუ გასწორდა, ბახწორაბაუ'უ'6) გასწორებულა) *გრძეუ. ენებ. ახწორენს ზმნისა - სწორდება.*

ეხწორებუ'უ'(6) (ბაეხწორუ გაუხწორდა, ბახწორაბაუ გასწორებია) *გრძეუ. ენებ. უხწორენს ზმნისა - უწორდება.*

იხწორინე(ნ) (იხწორინე შესაძლებელი გახდა გასწორება, -) *გრძეუ. შესაძლ. ენებ. ახწორენს ზმნისა - შეიძლება გასწორდეს.*

ახწორინე(ნ) (ახწორინე შეძლო 'გა'ესწორებინა, -) *ნოხწორაბა(ნ) შესძლებია ესწორებინა) გრძეუ. შესაძლ. ენებ. უხწორენს ზმნისა - შეუძლია 'გა'ასწოროს.*

იხწორებაფუანს (იხწორაბაფუანს ასწორებინა, უხწორაბაფუანს უწორებინებია, ნოხწორაბაფუანს) ასწორებინებდა თურმე) *კაუზ. ახწორენს ზმნისა - ასწორებინებს.*

ბომახწორაბა(ნ) მიშ. მიუქ. გამსწორებელი.

ბაახწორაბა(ნ) მიშ. ენებ. წარს. გასასწორებელი.

ბახწორაბა(ნ) მიშ. ენებ. წარს. გასწორებელი.

ბანახწორაბა(ნ) მიშ. ენებ. წარს. განასწორები.

ბანახწორაბა(ნ) მიშ. ენებ. წარს. გასწორების საფასური.

უხწორაბა // ბაუხწორაბა მიშ. უარე.

გაუწორებელი.

X მეგრულის ვეგრულ თქმაში ენაცვლება ღს: ჯო/ლო და; ჯუჯი/ლუღი თავი; უბეჯური/ უბელური უბედური, მიჯამილანა // მიდამილანა ნამართმევენ (*ქს, I, 256*). ენა ვა ჯ ე ე ჯ ე რ გ ჯ ო გ ა ნ ა ჭ კ ა ჯ ა ს ე ო ს ხ ა ბ ე: *ქს, I, გვ. 256* – ეს არ დაიჯერა და ნახიდარზე (განაჭედზე) გადასტა.

Xა (//ნXა) (ჯას/ნჯას//ჯარს: მრ.რიცხვი: ჯალ-ეფი //ნჯალ-ეფი ხეები; ჯალ-ემ/ნს //ნჯალ-ემ/ნს ხეებს) ხა, ძალი. ჯა რექე-და, მუში მოკო, ცოროფილი გიგოლდე: *ქ. საბუშ, ქს, გვ. 125* – ხე თუ ხარ, რად მინდა, შევეარებული დაგარქვა. ართით თქუ: ართ ჯა ს ქიგმაზდგათია: *მ. ხუბ, გვ. 1* – ერთმა თქვა, ხეზე ჩამოვდიოთ. ართი უნოყელე ჯა რ ს უკურზე ჩიგი ვილახელ: *ქ. საბუშ, ქს, გვ. 174* – ერთ უტოტო ხეზე უფეთი ჩიტი ივდა. დიდი ჯა დ ე ფ ე ქორანს: *იყოშ, გვ. 5* – დიდ ხეები(კი) დგას. *შორ. ლა. ზ. ჯა/ნჯა* ხე; ჯალეფე ხეები (*ნ. მარი*).

Xაალ-ი (ჯაალს) იხ. ჯალი.

Xაბ-ი (ჯაბის) ჰაპრი; დარღი. დიდი ჯა ბ ი, დიდი სედეაქ მოაჩე: *მ. ხუბ, გვ. 34* – დიდი ჯავრი, დიდი სედეა მიცვა. ჯა ბ ის მუშენ ლურუქ: *ქს, I, გვ. 245* – ჯავრით რატომ კედები. სქანი ჯა ბ ი თ ქობლურუქი: *ქს, I, გვ. 63* – შენი დარდით ვეკდები, ჩქიმი ლო სკანი ცოროფასი ქოლასუნა ჯა ბ ი მ შე ნ ი: *ქს, I, გვ. 243* – შენსა და ჩემს სიყვარულს შლიან ჯავრის (შურის) გამო. იჯაბიში გაბორებული ჯავრით გაბრუებული: ჯა ბ ი შ ი გ ა ბ ო რ ე ბ უ ლ ე ქ ე ლ ე მ ა ქ ო მ ო რ თ უ: *მ. ხუბ, გვ. 1* – ჯავრით გაბრუებული სახლში მოვიდა. იჯაბიში გოჩინინაფილი ჯავრით გამუშებული. იჯაბიში ჭბა ჯავრის ქონა: მუთონიში ჯა ბ ი ვ ა ბ ჭ ე – არაღურის ჯავრი არ სჭირს – არაფერზე ფიქრობს, დარდი არ აქვს. *შორ. ჯაბრი, ჯარი*.

Xაბარხანა(ჯაბარხანას) ძალინც დაბარეპაული.

Xაბაქულა (ჯაბაქულას) შუა მისარისევი ცხენისა (*ქ. ჯარ*). ცხენის კუდის ამოსალაბი

თისმა. *შორ. იმერ. ჯაბაქულა* შუა მოსართავი, უნაგირის ბალიშზე გადარტყმული (*ქ. ჯარ*).

Xაბაბა (ჯაბაბას) სახელი ჯა ბ ე ნ ს ზმნისა – ჰაპრიობა. ირო თენა ი ჯა ბ ე ლ ო გ უ რ ე გ უ ხ ო რ ო ქ ე: *ქს, I, გვ. 195* – სულ ეს იჯავრა და გული გაუსკდა. ჯაბენს (*იფრ. იკაბენს იჯავრებს, იკაბუ იჯავრა, უკაბაბა უჯავრია, ნიკაბაბა(მ) ჯავრობდა თურმე გრდუე საშ-მოქ. ჯავრობს. ჯაბენს (შობოლდ ანმეოს წრისა და IV სერიის მწკრივებში) გრდუე სტატიკ. ჯავრობს (ის). იჯაბენს (იკაბუ იჯავრა, უკაბაბა უჯავრია, ნიკაბაბა(მ) ჯავრობდა თურმე) გრდმ იჯავრებს. იჯაბენ(მ)//იჯაბინ(მ) (იკაბინა შესაძლებელი გახდა ჯავრობა, -) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჯა ბ ე ნ ს ზმნისა – შეიძლება ჯავრობა, დარდი. აჯაბენ(მ)//აჯაბინ(მ) (აჯაბინა შეძლო ედარდა, – ნიკაბაბა(მ) შესაძლებია ჯავრი) გრდუე. შესაძლ. ენებ. ჯა ბ ე ნ ს ზმნისა – შეუძლია იჯავროს, იდარდოს.*

ოჯაბებაქუნანს (იკაბაბაბააუ აჯავრებინა, უკაბაბაბააუ უჯავრებინებია, ნიკაბაბაბა(მ) აჯავრებინებდა თურმე) კაუ ზ. ჯა ბ ე ნ ს ზმნისა – აჯავრებინებს.

ნაჯაბაბა(მ) მოქ. მოქმ. მჯავრებელი.

იკაბაბა(მ) მოქ. ენებ. წარს. ჯავრებელი.

ნაჯაბაბა(მ) მოქ. ენებ. წარს. ნაჯავრები.

ნაჯაბაბა(მ) მოქ. ენებ. წარს. ჯავრობის,

დარდიანობის საფასური.

უკაბაბა მოქ. უაჯრე, უჯავრებელი.

Xაბრი (ჯაბრის) 1. ჰაპრი. იხ. ჯაბი 2. ჰიბრი, ძიხანი, ჰომანის სპრვილი. ბეგანიშ ჯა ბ რ ი მ ე ნ გ ყ უ რ ა ქ ი თ ი თ უ: *იყოშ, გვ. 105* – ბეგანის ვებრით ტყუილი თქვა.

Xაბრეპა (ჯაბრეპას) იგივეა, რაც ჯა ბ ე ბ ა, – ჰაპრიობა, ჰაპრიანობა.

Xაბუნა-ი (ჯაბუნას) 1. ულამაზო, უხეში მისახედავი. 2. დამორძეპაული ხა. მჭუო

ჯ ა ბ უ ნ ა კ ი ს ქოჯუნია – როგორ ჯაბუნეას ჰგავს, – რომ იტყვიან, ძალიან ბრახდებიან.

Xაბურ-ი (ჯაბურს) მოქან. ვაზის ჯიში (*გ.ჯილია, კატალოგ., გვ. 44*).

Xაბ-ი(ჯაბის) ძმძვი; ჯაბანარი; ეპლინინი ჩირბვი.

Xაბა (ჯაბას) ეძახნიან ხერს, ქამეჩს (*ი.იოფშ.*, პოი, ჩქიმი ჯაბა, ჩქიმი ჩელა: *ი.იოფშ., გვ. 167* – პოი, ჩემო ჯაბა, ჩემო ჩელა; იტყვიან ადამიანზედაც: ჩქიმი ჯაბა ბოში – ჩემი ჯაბა ბიჭი, – აღნიშნავს ძლიერს, მძლურს.

Xაბშა (ჯაფუას) იგივეა, რაც ძ ა გ უ ა, – სახელი ჯ ა გ უ ნ ს ზნისა – ძმბვა; ჩლშნბი, უშხმო თოხნით თოხნა; ჯაბის ბაბრა.

Xაბშრა, Xაბშრმა (ჯაფურას, ჯაფურის). გლპბპი, ჩლშნბი. მუშოთ მოკო, ე ჯ ა გ უ რ ი ა ხაში მომოდინი! – რად მინდა, ეს ჩლუნგი დანა რომ მომიტანე! *შდრ. ლაზ. ჯანჯარა ჩლუნგი* (ქაცი, დანა) (*ნ. მარი*).

Xაღო (ჯაღოს) ჯაღო.

Xაღო ძმა (ჯაღო ქუას) ხეღ ძმა. ჯ ა ღო ქ უ ა ს ფოსხუბუქუ; *ქ.საბუშ., ქართ. ზეპ., გვ. 63* – ხესა და ქუას ვეჭიდებთ.

Xაღო ჯა (ჯაღო ჯას) ხეღ ხეღ. ჯ ა ღო ჯ ა ართიანსე მიკოტირხე; *ა.ცან, გვ. 35; ი.იოფშ., გვ. 35* – ხე და ხე ერთმანეთს ატყდებდა. ჯაღო ჯათი *ზზზ.* ხე და ხეღ: გლოურსი ჯ ა ღო ჯ ა თ : *ქხს, I, გვ. 60* – დღის ხე და ხე.

Xაბურ-ი(ჯაფურს) ჯაპარი, ძვირფასი ძვა(ქაქარ).

Xაბ-ი(ჯაკის) მუხის ხის ქანისაბან მიღებულნი ფარადი წყალ-ხსნარი, რომელსაც საღებავად იყენებდნენ. *იხ. ჯაკვა.*

Xაბალ-ი (ჯაკალს) იგივეა, რაც ჯ დ რ კ ე ლ ი .

Xაბალ-ი (ჯაკელს) ზოლო. დეკეული, უშოგალი, მორა ნლის ხმო. პილა, ჯ ა კ ე ლ შხვაში რე; *ქხს, I, გვ. 205* – პილა, დეკეული სხვისია. *შდრ. იმერ. ჯაკელი* მეორე ნლის ხმო (*ე.მერ.*).

Xაბულა, Xაბულმა(ჯაკელას, ჯაკელიას) *ქინი*. იგივეა, რაც ჯ ა კ ე ლ ი . უმა ჯ ა კ ე ლ ა მემუმიანუნე, ჩე ჯ ა კ ე ლ ა მომუმიანუნე : *ა.ცან, გვ. 137* – შვი ფური მიზმუის, თეთრი ფური მოზმუის (გამოცანა: დღე და ღამე). ჯ ა კ ე ლ ა გინს ხანდუა ღო მომერა ალაქულანდუა: *ხაღს.ხიბრ., I, გვ. 187* – ფური ხბოს ბადებდა და მოზვერი გვერდით კრუსუნებდაო. ეში ხოჯი დესკვილუნა, ექოხუთი ჯ ა კ ე ლ ი ა : *ქხს, I, გვ. 18* – ოცდახუთი ხარი დაუკლეთა, ოცდახუთი დეკეული. ჩქიმი ჭითა ჯ ა კ ე ლ ი ა ირო ართ

ღისას გევან – ჩემი ნითელი ხბო ყოველთვის ერთ ადგილას წევს (გამოცანა: კერია და ცეცხლი).

Xაბშა (ჯაბას) იგივეა, რაც ჯ ა კ ი , – საჩოხე მატერის შესაღებავი, რომელიც შხადდებოდა ამგვარად: მუხის ან ჭველას(*იხ.*) კანს ან ფოთოლს კარვად მოხარბადენენ, შიგ ჩადებდნენ საჩოხეს, გადადგამდნენ და გააცივებდნენ. ასე იმეორებდნენ რამდენჯერმე. ამას ეძახოდნენ ჯ ა კ ე ვ ა ს (*მასალები, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 220*).

Xაბონ-ი (ჯაკონს), **Xაბონმა** (ჯაკონიას): ა) გვარი; ბ) ქარაი (*ი.იოფშ.*); ვიუშტი. მუჭო ჯ ა კ ო ნ ი ა ც ა ლ ო გერექ, გონიზინდელი სქანი დუდა – როგორ ჯაკონისავით (კერპითი) დგახარ, დაღუპული (განწმენდილი) შენი თავიო.

Xაბშა (ჯაკუას) ბაშპაშა. კოჩქ დ ი თ ჯ ა კ ე – ქაცი გამაჟედა. *შდრ. ჯაკვა.*

Xალ-ი (ჯალს), **Xა-ი** (ჯარს) იგივეა, რაც ჯ ა ლ ი , – მძევალი; ქპრცხი, რომელსაც ტოშპანს საბუღარში. ართი კვერცხი ჯ ა ლ ო ქიტიკუ ოჯეჯეგს – ერთი კვერცხი მძეველად დატოვა საბუღარში. *შდრ. რძიალი, რძიაი.*

Xალაბ-ი (ჯალაბის) ამაღა, მხაღაღაბი. მასგმა ჯ ა ბ ნადირში ხორციით ეთიეჟემანდ ჯ ა ლ ა ბ ი ს : *მ.ხუბ., გვ. 64* – მესამე ძმა ნადირის ხორციით არჩენდა ამაღას (მხებლებს). მუჭო ართი კოჩინ თეში დეჯერ ართო ჯ ა ლ ა ბ ი ქ ე : *მასალ., გვ. 65* – როგორც ერთი ქაცი, ისე დაიჯერა მთლად ამაღამ.

Xალაბპრ-ი (ჯალაბერს) საპაქე. *შდრ. ჯალავერო.*

Xალაბპრ-ი (ჯალაბერს) *მიმღ.გნებ. წარს.* ჯ ა ლ ა გ ა ნ ს ზნისა – ‘ზაღა’თელილი, ‘ზაღა’თელილი.

Xალაბშა (ჯალაბუას) სახელი ჯ ა ლ ა გ ა ნ ს ზნისა – ‘ზა’თილშა, ‘ზაღა’თელშა, ბანაღბუშეპა, მოსაოშა, ბაჩანაშეპა. ცხანუფ იცენენ ‘შ ო ’ ჯ ა ლ ა გ უ ა შ ე – ყანებს იცავს გადათელისაგან. ჩქენი მამული გემსგოთისა, გ ე შ ა ჯ ა ლ ა გ ე ს ი ა : *ი.იოფშ., გვ. 105* – ჩვენი მამული ამოგდეს, გადათელესო. მუღღენი ღისანს წყურუნე, პანჯეგე; ჯალაბანე: *აია, I, გვ. 22* – რალც (ვილაე) მინას აქეცეს, სპობს, აოსრებს (იქაურობას) ჯალაბანს (მოჩაღაბაშა მოთელა, მოუაღაბაშა მოთელაეს, მონიჩაღაბაშა(ნ) მოთელაედა თურმე) *ერძ.* თელავს, აოსრებს.

Xალაბპრ-ი (ჯალაბერს) მკმდრის საბრცელი (*ი.იოფშ.*). *იხ. ჯალაბერი.*

ჯალკონი-ი (ჯალალდინს) მოგან ბურჩხა. იხ ბურჩხი(ა.ბაყ).

ჯალბინი (ჯალბუბინას) მოგან იგივეა, რაც ლე ბი ა შ ი ჯ ა ბ , - ა მ ბ რ ი კ ი მ უ ლ ქ ა ბ ლ ა მ (ა.ბაყ).

ჯალონი/ჯალონა (ჯალონა'ს) ტყე; ადგილი, სადაც ბავარი ხაა, ტყინი ზონა. თხა ჯ ა ლ ო ნ ს ი დ ი ა რ ს , მ შ უ რ ი - მ შ უ ე ლ ს - თ ხა ტყიან ადგილს ბალაბობს, ცხვარი - უტყეო ადგილზე (მიშველზე) (მასალები, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 213). პა, გვთხოვითი ჯ ა ლ ო ნ ი ყ , ჭყონას- აპა, გამოვედით ხენარიდან, მუხნარიდან.

ჯამა ('ნჯამას). 1. იგივეა, რაც. ნ ჯ ა მ ა , - სახელი ო ' ნ ' ჯ ა ნ ს ზ მ ნ ის ა - ბ ა ლ ე ბ ა . გ უ ჯ ო თ ჯ ო ხ ა შ ი კ ა რ ი : მ . ხ უ მ . , გვ. 17- გაუღეთ ციხის კარი. გ უ მ ა ჯ ა მ უ ც ა მ უ კ ა რ ი : ქ ხ ს , I, გვ. 70 - გამოქსნება (გამელება) ცის კარი. 2. იგივეა, რაც. შ ა მ ა .

ჯამბარ-ი (ჯამბაგერს) ჯამბარნი.

ჯამბარში კონი-ი (ჯამბაგერიში კონი/კონს) ხელფასის კაცი, მოსამსახურე. არაბ ემბაკითი მორაგებე ჯ ა მ ა გ ო რ ი შ ი კ ო რ ი ო რ ლე : ი . ე . თ . შ . , გვ. 5 - ყველა ემბაკისათვის (სასარგებლოდ) მოლაპარაკე მოსამსახურე იყო.

ჯამანბარ-ი (ჯამანბარს) მამარი ხე. ჯამანბარი ← ჯამანბარი ხე მავარი.

ჯამანბარ-ი (ჯამანბარს) იგივეა, რაც ჯ ა მ ა გ ო რ ი . პატონეფი ნოჟკომე ხალხში თია ჯ ა მ ა გ ო რ ს : ქ ხ ს , I, გვ. 290 - ბატონები თურმე ქამდენ ხალხის კუთვნილ (ნილ) ჯამბარის.

ჯამილ-ი (ჯამილ/რს) იხ. წყაბილი, - მიჰე. ნებ. წარს. ო ჯ ა ნ ს ზ მ ნ ის ა - ბ ა ლ ე ბ უ ლ ი .

ჯამპაპალ-ი (ჯამპაკალ/რს) იგივეა, რაც ჯ ა მ ა კ ა ლ ი , - თ უ მ ა (ნაშროვი). ჯ ა მ ა კ ა ლ ი კ ი კ ო ნ ი : ქ ხ ს , I, გვ. 177; 190 - თუთა ენეკეთ. ჯამპაკალი ← ჯამპიში კაკალი თუთის კაკალი (მარცვალი). იხ. ჯამპი.

ჯამპაპარა (ჯამპაკარას) მოგან. თითრუპავნილა (ა.ბაყ).

ჯამი-ი, **ჯამი-ი** (ჯა'მის) მოგან. თუთა, თუთის ხე; ბაქლა. იხ. ბელო, მყოლი (ა.ბაყ). სო გილე ასე თუ ჯ ა მ ა შ ი , ს ო გ ი მ ა ნ ს ? : მ . ხ უ მ . , გვ. 112 - სად გაქვს ახლა ეს თუთის ხე, სად გიღვას? თი ჯ ა მ ა შ ი ს ქ ე ი თ ო რ ე უ ჯ ა ბ უ კ ე უ : მ . ხ უ მ . , გვ. 241 - იმ თუთის ხის ქვეშ დაიძინა ჭაბუკე.

ჯამონა (ჯამონას) თუთნარი; ადგილი, სადაც ბევრი ჯ ა მ შ ი (თუთის ხე) დგას. კახათიმე ჯ ა მ შ ო ნ ა ლ ე - კ ა ხ ა თ ი ს კ ე ნ (სოფელი)

თუთნარი იყო. შირ. ტოსონ. ჯამანა (ადგილის სახელი ნოსონი, - სენაკის რაიონი).

ჯამში (ჯამუკას) თუთნარი.

ჯამშარი, **ჯამშარი** (ჯამ'უქარს): ჯამ'უქარიში ჩამა ჯამშარის ქვეა, - ამას აქმევენ უღირსი საქციელის (მაგ., ახლობელთა ნრეში გაზების გამშვებს) ჩამდენს: დაიჭერენ, შუბოჭავენ და პირს ამოუცხებენ მტერთი, ნახშირით, ნაცრით... ჯამში კაცი. შირ. იბრ. ჯამუნაკი ნებე. თუ ვინმე პარს გააფუჭებს, მას ბავშვები "ჯამუნას" აქმევენ, ე.ი. პირში რაღაც ცუდს ჩაუღებენ (ტ.ძერ.).

ჯამშინა, **ჯამში**, **ჯამში** (ჯა'შუფ/ამიას) მოგან. შინაშარა (ა.ბაყ). მცენარე, რომლის მტყენივით წითელი ფერის ნაყოფს ხმარობენ მწილსათვის ფერის მისაცემად; შესალებად.

ჯამშინაშ მოსარე (ჯამშინაშ მოსარეს): ქალები პერანგებს წითლად ღებავდნენ ჯამშინით (ჭაიფერათი). ასეთ პერანგს ჯ ა მ შ ე უ ზ ო ი ს ო ს ა რ ე ს ე ბ ა ლ ე ნ ე (მასალები, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 241).

ჯან იხ. ჯინა.

ჯანი (ჯანს) ჯანი; ღონე, ძალა. დიოდორო ჯ ა ნ ი ქ ო მ ი ლ ე - გ ე რ გ ე რ ო ბ ი თ ჯ ა ნ ი მ ა ქ ე ს .

ჯანაბ (ჯანაბას) იხ. ჯანაბა.

ჯანა-ი (ჯანგის) ჯანბი. შირ. ლა ზ . ჯ ა ნ გ ი ე ნ ა გ ი (ნ.მარ).

ჯანბარა (ჯანბარას) მური; შურაშულხა მარადან მოქიდეპული მძვარტლი. ჯ ა ნ ბ ა რ ა ჯ ე უ ა კ ო რ ი ო რ ლე , ნ ო შ ქ ე რ ი ვ ე უ ბ - შ ა ე კ ა ე ი ი ო , ნ ა ხ შ ი რ ი თ ი . ჯ ა ნ ბ ა რ ა შ ი ფ ე რ ი გ ი ნ ო ბ ო ლ ე - მ ქ ე ა რ ტ ლ ი ს (შ ა ე) ფ ე რ ი ე ლ ო . შ ი რ . გ ე ო რ . , ლ ო რ ბ . , ჯ ა ნ ბ ა რ ა - მ ' მ ' ქ ე ა ბ ზ ე გ ა რ ე ბ ა ნ ო მ ო ქ ი დ ე ბ ო მ ქ ე ა რ ტ ლ ი (ი . შ ო ლ ა ა ქ ე) ; ც ე ც ე ლ ზ ე ნ ა ხ შ ა რ ი ქ ო რ ტ ლ ი ს კ ე ე დ ე ლ ზ ე მ ო ი დ ე ბ ო ლ ი მ ქ ე ა რ ტ ლ ი (მ . ლ ო ე . , I).

ჯანბარა (ჯანბარას) სახელი ჯ ა ნ ბ ა რ ა ნ ს ზ მ ნ ის ა - ბ ა მ შ რ ა მ ა , ბ ა მ შ ა რ ტ ლ ა . გ ა ლ ო . გ ა მ შ ვ ე ბ ა , მ ა გ რ ა დ გ ა ლ ა ნ ძ ლ ე . ქ ა მ ე უ კ ო თ ხ ე მ ა ლ ო ჯ ო ჯ ა ნ გ ო რ უ ჯ მ ა ნ გ ა რ ა ს - ჩ ა ო გ დ ო ხ ე ლ შ ი დ ა გ ა ლ ა ნ ძ ლ ა მ ა გ რ ა დ . ჯ ა ნ ბ ა რ ა ნ ს (მ ო ქ ა ნ ბ ა რ ა უ გ ა ლ ა ნ ძ ლ ა , მ ო უ ა ნ ბ ა რ ა უ გ ა ლ ა ნ ძ ლ ე ბ ა) გ ო რ ა ნ ბ ა რ ა (ი . შ ო ლ ა ა ქ ე) თ ო რ ე მ ე გ ო რ ა ნ ლ ა ნ ძ ლ ე ს ; ქ ე ა რ ტ ლ ე ს (მ ო უ რ ა ს ე) .

ჯანბარი (ჯანბარის) მიჰე. ნებ. წარს. ჯ ა ნ გ ო რ ე ს ზ მ ნ ის ა - ლ ა მ ა ნ ბ ო ლ ი . ჯ ა ნ გ ო რ ი ხ ა მ უ - დაქანგული დანა. შირ. ენგერი. ლა ზ . ჯ ა ნ გ ე რ ო ე ნ გ ი ბ ი რ ი (ნ . მ ა რ) .

ჯანბარა (← ჯამი ნი გოქე) ჯეპარი ნუ გმირს; ნუ მანაღალეპა. ჯ ა ნ გ ო ჭ ე , ნ ე გ ო მ ჯ ო რ ე : მ . ხ უ მ . , გვ. 166 - ჯავრი ნუ გმირს, ნუ გმირია

ჯ ა ნ გ ო ჯ ე , მ ა ს ქ ა ნ ლ უ ს შ ვ ა ს
ვიღვანებენქია: *მ. ხუბ., გვ. 8* – ნუ გემონია (ჯავრი
ნუ გაქვს), მე შენს თავს სხვას არ დავანებებო.

ჯ ა ნ ნ შ ა (ჯანგუას) სახელი ჯ ა ნ გ უ ნ ს ზნისა –
დაპანძმვა. ჯიშუ ვემკურავუა სამუს, ვარა
ღო ჯ ა ნ გ უ ნ ს – მარილი არ მიაკარო დანას,
თორემ დაუენგავს.

ჯ ა ნ გ უ ნ ს (ოქანაშ დაუენგა, ოქანაშ
დაუენგავს, ოქანაშაშ(ღ) დაუენგავდა თურმე)
გრძმ. უანგავს.

იჯანგუ უ'(ნ) (ოქანაშ დაუენგა,
ოქანაშაშ(ღ) დაუენგულა) *გრძლუ. ენებ.*

ჯ ა ნ გ უ ნ ს ზნისა – იგანგება.
აჯანგუ უ'(ნ) (ოქანაშ დაუენგა,
ოქანაშაშ/ოქანაშაშ დაუენგავი) *გრძლუ.*

უ ჯ ა ნ გ უ ნ ს ზნისა – ეუანგება.
აჯანგე(ნ) (აქანაშ შუძლო დაუენგა, –
ოქანაშაშ(ღ) შესძლებია დაუენგა)

*გრძლუ. შესაძლ. ენებ. უ ჯ ა ნ გ უ ნ ს ზნისა –
შეუძლია დაუენგოს.*
ოჯანგაუფნას (ოქანაშაშა აუენგეინა,
ოქანაშაშაშ უუენგეინებია, ოქანაშაშაშ(ღ)
აუენგეინებდა თურმე) *კაუზ. ჯ ა ნ გ უ ნ ს ზნისა –
აუენგეინებს.*

მ ა ქ ა ნ ა ლ ი მ ი ზ . მ ო ჯ მ . 'და' შეენგავი.
ოქანაშაშ(ღ) *მ ი ზ . ენებ. ძე.* 'და' საუენგა ავი.
ქ ა ნ ნ ო ლ ი მ ი ზ . ენებ. წარს. 'და' შეენგული.
ნ ა ქ ა ნ ა შ მ ი ზ . ენებ. წარს. ნაუენგეი.
ნ ა ქ ა ნ ა შ მ ი ზ . ენებ. წარს. უანგეის საფასური.
უ ა ქ ა ნ ა შ მ ი ზ . უ ა რ ე . უუენგავი.

ქ ა ნ ლ ა ბ ა (ჯანდაბას) იგივეა, რაც ჯ ა ნ ა ბ ა , –
ჯოჯონხეთი, მოუსაპველეთი. ეში დული
ჯ ა ნ დ ა ბ ა შ ა (ულირი): *ო. ყოფ., გვ. 174* – ამის
თავი ჯანდაბაში (ნახულიყოს).

ქ ა ნ ლ ა ბ - ი (ჯანდაბის) ძვილი, ხნიერი;
ბამხლარი, მძლე, – ჯანდაბი. სო რყუნდუ
ათეჯურა ჯ ა ნ დ ა ბ ი ცხენი? სად გყავდა
ასეთი ჯ ა ნ დ ა ბ ი ცხენი? *შორ. ჯანდრაგეი.*

ქ ა ნ ლ ა რ ა (ჯანდარას) მოქან. მძინარა
მრთმპარი (ბასაშაშაშაშაშ). ჯანდარას
გითალუე გალანძედა, საყვედური უთხრა, –
გააშავა.

ქ ა ნ ლ ა რ ა შ ა (ჯანდარუას) იგივეა, რაც
ჯ ა ნ გ ა რ უ ჯ ა , – ბალანძმვა, სახვედურის
თქმა.

ჯ ა ნ დ ა რ ა ნ ს (მოქანარას გალანძელეს,
მოქანარაშ გალანძელა, მოქანარაშ
გაულანძელეს, მოქანარაშ(ღ) გალანძელავდა
თურმე) *გრძმ. ლანძელეს, აშავებს.*

ქ ა ნ ლ ა რ ა ბ - ი (ჯანდრაგის) იგივეა, რაც
ხ უ ჯ მ ე ბ ი , – ძალიან ბამხლარი, მძლე;
სუსტი, უღონო, – ჯანდაბი.

ქ ა ნ მ რ - ი (ჯანერს) ზარბაზანი (ხისა) (*დ. თოფა*).

ქ ა ნ მ - ი (ჯანკის) იგივეა, რაც ჯ ა კ ი , ჯ ა კ ე ბ ა , –
მატირიის (მსოვნილის) მსალაშაშაშ ხსნარი.
კაკლის(ნიგვის) ან ბრონულის ქერქს
მობარშეუნდენ მაგრად და აუენებდენ
ჯ ა ნ კ ს (*მასალეზი, ტ. II, ნაწ. II, გვ. 221*).

ქ ა ნ მ - ი (ჯანპის) მოქან. თუთა, თუთის ხე. *იხ.*
ჯ ა მ ა .

ქ ა ნ შ მ შ ი (ჯანფეშისა) მოქან. იგივეა, რაც
ჯ ა მ ფ ე შ ი ა , – შიანშარა. ჯ ა ნ ფ ე შ ი ა მ
წყარს ჭიჭე ქაყა-გულათ კისერს
ქიათქოკრანქია: *მ. ხუბ., გვ. 193* – ჭიაფერას
წყალს პატარა გულთი კისერზე შემოგაბამო
(ჩამოგკიდებო).

ქ ა ნ ა ლ - ი (ჯანჯალ/რს) 1. მძინანი და ბლანა
სვლა (*კ. ჯარ.*), – ჩანდრალი, ჯანჯალ-ი. 2.
წინდლაშეშაშაშ მძინარის თქმა, –
ლაშპომბა. *შორ. საბა; ჯანჯალ ცხენის ავი*
სლვა.

ჯ ა ნ ა ლ ა ნ ს (ქანაშაშ ილაყბა, უქანაშაშ
ულაყბია, ოქანაშაშ(ღ) ლაყბობდა თურმე)
*გრძლუ. სა შ – მოქმ. ლაყბობს; ფებს ითრევს,
ჩანჩალებს, ჯანჯლობს.*

ქ ა ნ ა შ ა (ჯანჯულას) ჩურჩხელა. *შორ. ქე. იმერ.,
გოთ. აჭარ. ჯანჯული ჩურჩხელა (ი. ჯყონ.;
დათლუქ-გვ. 661); გურ. ჯანჯულა
ჩურჩხელა (ს. ვლ.).*

ქ ა ნ - ი , ქ ა ნ მ - ი , ნ ა შ ა შ ი (ჯაბის, ჯამპის, ნჯაბის)
იგივეა, რაც ჯ ა ნ შ ი , – მოქან. თუთა; თუთის
ხე. *შორ. ბეოლა; ლაზ. მღუთის თუთა;
მ დ ე თ ი მ ჯ ა – თუთის ხე (ნ. შარ). იხ. ოჯაპე.*

ქ ა ნ ა მ ა ლ - ი (ჯაპკაქალ/რს) იგივეა, რაც
ჯ ა მ კ ა ქ ა ლ ი , – თუთა (ნაყოფი).

ქ ა რ - ი (ჯარს) *იხ. ნჯარი, – 1. ჯამარი, ღარიღი.*

ჯ ა რ ვ ა მ ო ჯ ე თ ე ე ნ ი შ ო რ ო ! : *ქხს. I, გვ. 21* –
ჯავრი არ მჭირს სულაქ თქვენი! მიღმაყუნუე
სქანი ჯ ა რ ი : *ქხს. I, გვ. 144* – ნამყევდა შენი
დარდი (ჯავრი). ასე გვალო ღოღურუ ე ბოშიქ
ჯ ა რ ი ს ე : *ო. ყოფ., გვ. 39* – ახლა მთლად
მოკვდა ბი ბჭი ჯავრი. მოსაშაშაშოფს
ჯ ა რ ჯ ქ ე ნ უ ლ ე ს თ ე ბ ო შ ი მ : *მ. ხუბ., გვ. 244* –
მოსაშაშაშოფებს ჯავრი ჩაუვარდათ ამ ბჭისა.

2. შინი, ჰინი, ჰინარი. სქანი ღო ჩიში
ქოროფის იკარღვანა ჯ ა რ ი მ ე ნ ი : *ქხს. I, გვ.
146* – შენსა და ჩემს სიყვარულს დამოლიან ფინის
(ჯიბრის) ვაშო. ართიანიში ჯ ა რ ი მ ე ნ ი ჩილ
და სკუა შიორღვეს: *შ. ჯერ., გვ. 82* – ერთმა-
ნეთის ჯიბრის ვაშო ცოლი და შვილი დაკარგეს.

3. შამარამლოზა, ჯარი. ჯარი (*ძე.*) –
სოფელში გარკვეულ ადგილას იცოდნენ თავის
შიყრა სალაშხანს, ეწყობოდა გართობა, –
სიმურა, ცეკვა-თამაში (*ქხს. I, გვ. 115*
– სქოლო). მ ა ჯ ა რ ი მ ა გ ი მ ე ვ ე ნ ე ქ ი ნ , ბ რ ე ლ ი
პუნს მაქანფი: *ქხს. I, გვ. 115* – მე რომ

ჯარაქალა (ჯარკულას) სახელი
ჯ არ კ უ ლ ა ნ ს ზნისა - "და"ჟირკალაჲბა.
ჯარკულანს (ღუჯარაქალა დაჯეირკელიანსა,
ფიუჯარასალა დაუჯეირკელიანებია) გრძმ.
აეირკელიანებს.

ჯარალ-ი (ჯარალ/რს) 1. მამრად ღუღლილი;
თუნთსი. გაკნოღვი კარღლა, წყარი
ჯ არ დ ა ლ ა ნ ს - გამომდგი ქვაბი, წყალი
თუთუბებს. ლებია ჯ არ დ ა ლ ა ნ ს, ღუჯუკი
ღამხირს- ლობიო თუთუბებს, დაუკელი
ცაქცხლი. ზღრ. კეარხალი. 2. ხმამაღალი ღა
როშიმომ ლაპარაჲი. მუ ოკო, მუს
გ ე ჯ არ დ ა ლ ა ნ ს თაჲ? - რა უნდა, რას
ხმაურობს (ხმაურით ლაპარაკობს) აჲ?
ჯარალანს (ჯარალაჲ ძლიერ იდულა,
ხმამაღლა ილაპარაკა; უჯარალაჲ ძლიერ
უდულა, ხმამაღლა ულაპარაკენა;
ნოჯარალაჲ(ი) ძლიერ დაუღლა, ხმამაღლა
ლაპარაკობდა თურმე), გარღუე. საშ-მოჟმ.
ძლიერ დულს, თუთუბებს; ხმამაღლა
ლაპარაკობს.

ჯარალა (ჯარალას) ზოოლ. თევზის სახეობა,
პეაგს ფ ო რ ო ნ ვ ს (მასალეჲი, ტ. V, გვ.75).

ჯარალაჲი (ჯარალეალის) მოჲან.
მრავალძარღვაჲი. იხ. მჯარალეაია,
მჯარალეაიათა.

ჯარაქალა (ჯარაქუფას) იხ. მარაქუფა.

ჯარხალ-ი (ჯარხალ/რს) იგივეა, რაც
ჯ არ დ ა ლ ი,- ძლიერი ღუღლილი. წყარი
ჯ არ ხ ა ლ ა ნ ს - წყალი ძლიერ დულს.

ჯარხანა (ჯარხანას) იგივეა, რაც ჯ ა ნ დ ა ბ ა,-
ჟომოქსეთი, მოუსაპვეთი. ჯანდაბას ღო
ჯ არ ხ ა ნ ა ნ ს იში დული, სო რე ემბა ხანს?! -
ჯოჯოხეთში და მოუსავლეთში იმისი თავი,
სადა ამდენ ხანს?! ზღრ. იბერ. ჯარხანა
ჯოჯოხეთი (გ.გორ.).

ჯარაქაჲი (ჯარაქას) სახელი უ ჯ ა რ ჯ ე უ ა ნ ს
ზნისა - ზიდება, რაჲა (ბუღლისა). ონტკა ოკო
ვაიმუჲმულუკო, გურს მი ჯ ა რ ჯ ე უ ა ნ ს
მულგარენი - არაჲი არ უნდა დამელია, გული
მეზიდება რალაც.
უჯარაქუნს (უჯარაქა უზიდა, უჯარაქაჲი
უზიდებია, ნოჯარაქაჲი(ე) აზიდებდა თურმე)
გრძმ. ეზიდება(გული). ერეჲა. ზღრ. ჯარაქუა.

ჯარაქა (ჯარაქუას) იგივეა, რაც ჯ ა რ ჯ ა ფ ი,-
ბუღლის ზიდება, რაჲა. გური მ ა ჯ ა რ ჯ ე უ ე -
გული მერეჲა.
აჯარაქუ(ე) (ა)ჯარაქა ეზიდა გული; ჯარაქა
ზიდებია გული, არეჲია) გრღუე. ერეჲა. ეზიდება,
ერეჲა(გული).

ჯარაქაჲ (ჯარაქუას) სახელი ო ჯ ა რ ჯ ა ნ ს
ზნისა - ენამრმოული სიარული. მიღართე ე

კოჩიქ (ქოჩიქ), მი დ ა ჯ ა რ ჯ ე უ ე : მ. ზუბ., გვ.
127 - ნაიდა ეს კაცი, ენერგიულად გაემართა.
მიოჯარაქანს (მიმოქარაქაჲი მივიდა, მიმეჲარაქაჲი
მისულა, მიმოქარაქაჲ(ი) მივიდოდა თურმე)
გრღუე. საშ-მოჟმ. ენერგიულად მიდის,
მიემართება.

ჯარაქა მარაქალაჲი (კვერცხიში) იგივეა, რაც
ჯ ა ჯ ე უ ა,- სქირცხის მამრად მოხარჲაჲა
ღა შამილმა. საშობაო მარხვის დროს ხარმაჲენ
კვერცხს, აცლიან ნაჭუქს, ამარილებენ. აწყობენ
პატარა კალათში (ქარაჩაბაში) და კიდებენ
კერის (შუაცეცხლის) თავზე, სადაც შრება. ეს
კვერცხი იწოდება ჯერჯელი ან ჯაჯიური და
ამით ტენიან სახალწლო ღვეზელს(იკოჲე,
ლეჲა, გვ. 413 - ჯერჯელა). ზღრ. ჯარაქა: მო-
ჯარაქაჲა (კვერცხისა) (გ.გორ.) იხ. ჯერჯელა.

ჯანთაჲანი (ჯანთაგანს) უჯარომ, ხეარმა,
ჯინთი. სი ვაღაიჯერს, მუში ვაჭრე, ფერ
კოს(ორინჯისით!) უხაზუნა და ს თ ა გ ა ნ ს -
შენ არ დაგიჯერებს, თავისი არ იცის, ასეთ
კაცს(საქონელსაც!) ეხახიან ჯანთაგანს; ზღრ.
უსვენარი; უტუხი; სეთაგანი.

ჯანთაბარ-ი (ჯანთაგარს) იგივეა, რაც
ჯ ა ს თ ა გ ა ნ ი.

ჯანა (ჯაფას) ჯანა, შრომა. ღუე ეობირი
ტყუართ ჯ ა ფ ა : იკოჲე, გვ. 119 - თავს ვაჩეენე
ტყუილად ჯაფა (ტყუილად გავისარჯე). ზღრ.
ხანდა.

ჯანაჲი (ჯაფაზის) მოჲან. იგივეა, რაც
ჯ ა მ ფ ე მ ი ა,- შინაშარი (ა.მჲე).

ჯანაჲი (ჯაფარას) 1. ტაჲი, 2. ღრუ ხე. კათეფს
ვოკათული, ვარა ვემთხოვხედი ჯ ა ფ ა რ ა ს :
მ. ზუბ., გვ. 360 - ხალხში ვერიე, თორემ არ
ვიჯეკი ტყემი.

ჯანაჲი (ჯაფარონს) ტომარ.ტყინდი ადგილი.
ბეთილმე ჯ ა ფ ა რ ო ნ ე მ აფ ო ჲ ა ჲ ი
ღურჲულან- აღმოსავლეთით (მზის
აღმოსვლისკენ) ჯაფარონში (ტყემი) ბულბული
ტიქტიქებს. ფაცხა მითოლოგიური რადე ექი-ექი
ჯ ა ფ ა რ ო ნ ე გ - ფაცხა მილობილი იყო აქა-იქ
ჯაფარონში (ტყემი).

ჯანაჲი (ჯაფეგას) სახელი ჯ ა ფ ე ნ ს ზნისა -
შრომა.

ჯაფენს (იჯარ. იჯარა იჯაფა, უჯანაჲი უჯაფენია,
ნოჯანაჲი(ი) ჯაფა'ობდა თურმე) გრღუე.
საშ-მოჟმ. ჯაფა'ობს, შრომობს.
იჯაფენს (იჯარა იჯარა, უჯანაჲი უჯარაჲი ;
ნოჯანაჲი(ი) შრომობდა თურმე - ნაშრომება)
გრღუე. იშრომებს. ზღრ. ხანდა.

ჯანაჲი (ჯაფეგას) მოჲან. იგივეა, რაც
ჯ ა ფ ა მ ი ა, ჯ ა მ ფ ე მ ი ა,- შინაშარი
(ა.მჲე).

ჯამა (ჯაქას) ნარმოსადები, ზორბა, მოსული. ჯაქა ოსური ზორბა ტანისა და მამაკაცური ქცევის ქალი.

ჯამაძე (ჯაქაძის) *ინიზი*. ართი ჯ ა ქ ა ი ა ოსური ლეე - ართი ზორბა (ნარმოსადევი), მამაკაცური ქცევის ქალია.

ჯამალ-ი (ჯაქალ/რს) უშნოდ, ბრძოლი ნაბიჯებით ნასვლა (სინარული). **იჯაქალუნ** (-, იჯაალუნ დიდი ნაბიჯებით უშნოდ ნაეიდა, უჯაალუნა უშნოდ ნასულა, ნოჯაალუნ) უშნოდ ნაეიდა თურმე *გრდუე-ენგე*. ზორბა ტანის პიროვნება გრძელი(დიდი) ნაბიჯებით ნაეა.

ჯამქაძე (ჯაქოქას) ფულურო ხე. ჯაქოქა ← ჯა-ქოქა ხე-ღრუ. *შღრ* ქოქა.

ჯამშა (ჯაქუას) იგივეა, რაც ჯ ა ქ ა ლ ი, - უშნოდ, გრძელი ნაბიჯებით ნასვლა.

ჯამაშპრომი (ჯაქუაბორიას) ამბობენ მაშინ, როდესაც, რაღაც საშინელი ამბის გაგონებისას, უნდათ, ასეთი რამ ასცილდეს ყველას. ვამიწუა, ვაგმაგონა, ჯ ა ქ ე ა ბ ო რ ი ა ს ევჯურა ამბე! - არ მითხრა, არ ვამეგონო, ხე-ქვა-ქარს ასეთი ამბავი. ჯაქუაბორიას ნარმართობის დროის გადმონაშთია: ჯა-ქუა-ბორიას ხე-ქვა-ქარს, ე.ი. ხე და ქვა ქარს რომ მიჰქონდეს. ქრისტანობამ დაამკვიდრა ჯვარი აქაურობას. (*ნოდარ წულუისკირი, ჭეშმარიტი მწერალი: ლიტერატურული საქართველო, 1970 წ., 18 სექტემბერი*). ემევე ტიპისა ქაბორიას ქარი-ბორია.

ჯალა (ჯალრას) მაღალი, ანონილი (*ც.ელიავა*).

ჯაყა (ჯაყყას) ჯაყაყა. გელეველ ჯ ა ყ ვ ა : *იყოშ*, გვ. 89 - ამოიღო ჯაყაყა. შარდენქ ჯ ა ყ ვ ა თ ეინართე: *მ.ხუბ*, გვ. 130 - შევარდენქ ჯაყაყად გადაიქცა.

ჯაყაშ-ი (ჯაყაშის) ბარბული ხილი, მამ., რამო, რომელიც ბამოიყენება ღორბამის საჭმელად (*იყოშ*).

ჯაში გორღ-ი (ჯაში გორღის) *ზოოდ*. მასაპა, ხის აბტარა ბაყაყი.

ჯაში მისხირ-ი (ჯაში მისხირს) *მოტან*. ძრისტანისსხლა. *იხ. ნაწიფუ, ნაწიფი (ა.ბაყ)*.

ჯაში ლინჯ-ი, ჯამლინჯ-ი *ბ.მარტ*. (ჯაში ჯინჯის/ჯინჯის/ ჯაჯინის) ხის ძირი. ქელსოოდ ჯ ა შ ქ ი ს : *მ.ხუბ*, გვ. 281 - დაჯდა ხის ძირას.

ჯამმელიშია (ჯამმელიშისა) *მოტან*. მაღალი მოცვი. *იხ. ბაჭა, მაყურბენე, შელიშიაში ჯა, ცინყა (ა.ბაყ)*.

ჯამმონელა (ჯამმონელეს) ხურო.

ჯამშილა (ჯამშილას) *მოტან*. იგივეა, რაც ჯ ა შ ქ ე ი ლ უ, - ღვედკაცი, ჯამშულა. *სიტე-სიტე*. ჯამშილეუ ← *ჯაშ+შილეუა// შილედაგ ხე ხარობა (*ც.თოფურია*). *შღრ. საძა*: ჯამშულა ღვედკაცი, გურ. ჯამშულა ღვედკაცი (*ს.ჯღა, ა.ბაყ, ა.ჯღა*). ოჭურულულის ჯამშულა კომპოზიტად მიარნია: ჯამშულა ← შილეა ძელ/ხე+ხრობა (დისტანციური პროგრესული ნაწილობრივი ასიმილაციით) (*იხ. კრიტიკული წერილები, II, გვ. 290*).

ჯამშილე (ჯამშილეს) *მოტან*. იგივეა, რაც ჯ ა შ ქ ე ი ლ ა, ჯ ა შ ქ ე ი ლ უ¹.

ჯამშილეუ (ჯამშილეუ²) *მოტან*. იგივეა, რაც ჯ ა შ ქ ე ი ლ ა, - ღვედკაცი. ჯამშილეუ ← ჯამი-შილეუ ძელის(ხის)მხარობი (*კ.ცხად., ტომონ, გვ. 121*).

ჯამშილე-ი (ჯამშილეს) ხის მშვილდი. ჯამშილეი ← *ჯამ-შილეი ხის მშვილდი. *შღრ. ქამშილეი ღო ქასაგანი: *ქამ-შილეი რქის მშვილდი, *ქამ-საგანი რქის მხარი*.

ჯაჰ-ი (ჯაჰის) ძინაჰი, ჯაჰი. ჯაჰი მგერულ სიტყვად მიარნიათ ნ. მ არ ს ა და ი.ყ ი ფ მ ი ძ ე ხ, ხოლო მის ქართულ შესატყვისად - ძენკე (*იყოშ, ლექსი, გვ. 411*).

ჯაჰმა (ჯაჰმა) შრალი, ანარმელა. ჯ ა ჰ ვ ა ქოთიამი- ქრელი ქათამი. *შღრ. ჭვარჭვალია*.

ჯახა *ზნზ*. იგივეა, რაც ღ ა ხ ე, - კინალა. ჯ ა ხ ე ლობლური- კინალა მოყვედი.

ჯახარ-ი (← ჯახე+ჟარი) *ზნზ*. კინალა. ჯ ა ხ ე რ ი ლოყველეს- კინალა მოკლეს. *შღრ. დახ²ეჯარი*.

ჯახირი (ჯახირს) ჯახირი, ნვალეპით კითება რისნაში.

ჯახირება (ჯახირებას) სახელი ჯ ა ხ ი რ ე ნ ს ზნისა - ჯახირობა, ნვალეპით რისნაში კითება.

ჯახირენ (*იყრ*. იჯახირე იჯახირა, უჯახირა უჯახირია, ნოჯახირა) ჯახირობდა თურმე (*გრდუე. ს.შ-მოქ. ჯახირობს*). იჯახირენს (იჯახირე იჯახირა, უჯახირა უჯახირია, ნოჯახირა) ჯახირობდა თურმე (*გრდმ. იჯახირებს, იკოლდელეს*).

ოჯახირა (*იყოშ. ენგე. მყ.* საჯახირო, სანვალეული. ბაჯახირაული *მოქ. ენგე. წარს.* გაჯახირებული, განვალეული).

ნაჯახირა, ნაჯახირამი *მოქ. ენგე. წარს.* ნაჯახირები, ნაჯახირევი. **ნაჯახირარი, ნაჯახირაპირი** *მოქ. ენგე. წარს.* ჯახირების საფასური.

ჯახონია (ჯახონიას) *ერეო* ხეზე მცოცავი მატლი. ჯახონია ← ჯა-ხონია ხე-მცოცავი.

ჯანმრეობი (ჯავახილ/რს) იგივეა, რაც ჯგაჯგილი.

ჯანგა (ჯავახუას) იგივეა, რაც ჯგაჯგუა.

ჯანქონი (ჯავახის) მიჰქვება წარს. ჯგაჯუნს ზმნისა - დაღანდული. 0 ჯავახი მარქველი დაღანდული კვერცი (ვარგისიანობის დასადგენად) იხ. ჯავახი.

ჯანკა (ჯავახის) სახელი ჯგაჯუნს ზმნისა - 1. 'დაღანდვა კვერცხისა.

ჯავახის მარქველს (ლოკაჲ მარამაჲი დაღანდა კვერცი სინათლეზე, ლუკაჲ მარამაჲი გაულანდავს კვერცხე, ლონკაჲ მარამაჲი დაღანდავდა თურმე სინათლეზე კვერცხს) გრძლ. სინათლეზე ლანდავს კვერცხს. 2. იხ. ჯავახი (ი. ვიუშ); ჯავახუა მარქველითი.

ჯანკალა (ჯავახალ/რს) ხამამალა უმავაჲოჲოჲოჲოჲოჲოჲოჲო ლაპარაკი, ჯავახანი. მარდობელი ვორექ, ათეში ჯგაჯღალს გინმოტეოთი - მადლობელი ვარ, ამის ჯავახანს რომ გადამარჩინეთ. მუს ჯგაჯღალანქ, მუე ჯგაჯუა! - რას ჯავახანებ, ნადი სახლში!

ჯავახალანს (ჯანკალა იჯავახანა, უკალაჲუ უჯავახანე, ნოკალაჲუ) ჯავახანებდა თურმე) გრძლ. საჲ-მოჲ. ჯავახანებს, ჯგაჯავახი.

ჯანკალა (ჯავახალას) მისაც ჯავახალი სჩვევია, -ჯავახანა, ჯგაჯანა.

ჯანბალ-ი (ჯგაბალ/რს) უხმო, თანაც ბაჲუზრამელი, ლაპარაკი; როჲვა. მუთ ქიმაღირთუნი, ირფელს ჯგაბალანს - რაც მოადგება (პირზე), ყველაფერს ლაპარაკობს გაუაზრებლად.

ჯანბალანს (ჯანბალაჲუ რომა, უკალაჲუ უროჲავს, ნოკალაჲუ) რომაჲე თურმე) გრძლ. რომავს, როტავს; ლავობს. ჯღრ. ჯგაჯავახი.

ჯანბალა (ჯგაბალას) მისაც უხმო და ბაჲუზრამელი ლაპარაკი სჩვევია; მორუჲი, მოლაჲაბა.

ჯანბაჲ (ჯგაბახას) სახელი ჯგაბუნს ზმნისა - უხმო (ხმარო) ჯამა. ნიჯგაბუნქ, ჯგირო ჯგომი! - უხმოდ ნუ სჭამ, ჯამე კარგად! ჯგაბუნს (ლოკაჲაჲ უხმოდ ჯამა, ლუკაჲაჲაჲ უხმოდ უჭამია, ლონკაჲაჲუ) უხმოდ ჯამად თურმე) გრძლ. ულაზათოდ, უხმოდ (ხმარო) ჯამს.

ჯანბაჲა (ჯგაბაჲას) უხმო, უსუჲთაო, უხმინდური მჭამელი.

ჯანბაჲელ-ი (ჯგაბაჲელ/რს) მიჰქვება წარს. იჯგამუჲუნ (6) ზმნისა - მისარო (პირი). 0 იჯგამუჲუნს მუელ-ი - პირმოსვრელი.

ჯანბაჲა (ჯგაბაჲას) უხმოდ ჯამა; საჲმინს ირში ჩამუჲვა და ისა ჯამა.

ჯანბაჲელ-ი (ჯგაბაჲელ/რს) ნვლევბა, ჯანბაჲარი. ირფელი იჯგანჯგალუელ-ყველაფერი ინვლეროდა, ჯანბაჲარებდა.

ჯანბაჲელ-ი (ჯგაბაჲელ/რს) მიჰქვება წარს. ჯგანჯგუნს ზმნისა - მსხვილად დაჲმტერაჲული (ჲგ., სიმინდი).

ჯანბაჲინ-ი (ჯგაბაჲინ/რს) იგივეა, რაც ჯგანჯგალა - ძლიერი რჲჲვა, ნვლერაჲა, ჯანბაჲარი. ჯღრ. ჯგაბაჲინი.

ჯანბაჲა (ჯგაბაჲას) სახელი ჯგანჯგუნს ზმნისა - 1. მსხვილად დაჲმტერაჲული მარცხელისა. გუჲოჲო 20 ვირეანება ლაიტი ღო ღოჯგარჯგალეთ ძალანს მხვანა, ვარა ღოჯგანჯგოთ თემი; გაჲყ., 6.03.1930, გჲ 2 - აიღეთ 20 ვირეანება სიმინდი და დაღურელი ძალიან მსხვილად, ანდა დაამტერიეთ მსხვილად ისე.

ჯგანჯგუნს (ლოკაჲაჲაჲ მსხვილად დაამტერია, ლუკაჲაჲაჲაჲ მსხვილად დაუტერევიო, ლონკაჲაჲაჲაჲ) მსხვილად დაამტერედა თურმე). გრძლ. მსხვილად ამტერეცს. 2. ღორულად ჯამა. ჯგანჯგუნს ღორულად ჯამს ჯღრ. ჯგაბაჲუა.

ჯანბაჲანა (ჯგაბაჲანას) ფუტკრისა და თაფლის ღვთების სალოცავი დღე (ნარმართული). იხ. ჯგერაჲუნა.

ჯანბაჲელ-ი (ჯგაბაჲელ/რს) კანკალი, ცახცახი, ძამბამი, ძიბიძი. იხ. ჯგარჯგალა (მნიშვნ. - 2).

ჯანბაჲელ-ი (ჯგაბაჲელ/რს) მიჰქვება წარს. ჯგარჯგალანს ზმნისა - მსხვილად დაღურელი, დაროჲილი. წიწილეფიჲო ქომილე ჯგარჯგალეკრი სიმინდი (//ლა'იტი) - ნინილებისათვის მოიტანა მსხვილად დაღურელი (როჲ) სიმინდი. იხ. ჯგარჯგალა (მნიშვნ. - 1).

ჯანბაჲელა (ჯგაბაჲელას) სახელი ჯგარჯგალანს ზმნისა - 1. მსხვილად დაღურება, როჲჲა. ეუკონანქ, ჯგარჯგალანს, დუკონანქი, სარსალანს: ეხს, 1, გჲ 234 - (რომ) ავწე, რომავს, დავწე. ნინინდად ფეჲავს (სრიალეს). მუჲენ გიჯგარჯგალეკრი თამა? - რატომ დავიროჲეს ასე? წიწილეფიჲო დაბაჯგარჯგალაჲე სიმინდი! - ნინილებისათვის დაროჲინე სიმინდი! 2. კანკალი, ცახცახი, ძამბამი. მისის დურუ, ჯგარჯგალანს: კ. საჲჲ, კართ. ჲჲ., გჲ 85 - შიჲით ევდება, ცახცახებს. ჩხურუჲე ჯგარჯგალანს დუ - სიცივისაგან ძაგბაგება (ცახცახება). 3. ღაჲუჲკრამელი ლაპარაკი, როტავა, როჲჲა. მუთი ჲის(ნინას) ქიმაღირთუნი, ირფელს ჯგარჯგალანს - რაც პირზე (//ნახე) მოადგება, ყველაფერს

რომებს.

ჯგარჯვალანს (წიგარკაბალაუ დარომა, წიგარკაბალაუ დაურომეს, წიგარკაბალაუ(6) დარომაჲდა თურმე) გრძმ რომეს (მსხვილდ ლერღეს); ძაგძაგეს; როტაეს.

უჯარჯვალანს (წიგარკაბალაუ დაურომა, წიგარკაბალაუ დაურომეს) გრძმ. სსხე. ქს.

ჯ გ ა რ ჯ გ ა ლ ა ნ ს ზნისა - მსხვილდ უღერღეს; - ურომეს.

იჯარჯვალე უ (6) (წიგარკაბალაუ დარომა, წიგარკაბალაუ(6) დარომილა) გრძუ. ენებ.

ჯ გ ა რ ჯ გ ა ლ ა ნ ს ზნისა - მსხვილდ იფქება, იღერღება, ირომება.

აჯარჯვალე უ (6) (წიგარკაბალაუ დაურომა, წიგარკაბალაუ(6) დარომილა) გრძუ. ენებ.

უ ჯ გ ა რ ჯ გ ა ლ ა ნ ს ზნისა - მსხვილდ ეღერღება, ერომება.

იჯარჯვალენე(6) (იგარკაბალაუ შესაძლებელი გხანდა 'და'რომა, მსხვილდ 'და'ღერღეს; -) გრძუ. შესაძლ. ენებ. შეიძლება მსხვილდ

და'იღერღოს, და'ირომოს.

აჯარჯვალე(6), აჯარჯვალენე(6) (აგარკაბალაუ შეიძლო 'და'ერომა, - , წიგარკაბალაუ(6) შესაძლებია დაურომა) გრძუ.

შესაძლ. ენებ. უ ჯ გ ა რ ჯ გ ა ლ ა ნ ს ზნისა - შეუძლია 'და'რომოს, მსხვილდ 'და'ღერღოს.

ოჯარჯვალაფუანს (ოგარკაბალაუშაუ 'და'არომიენა, უგარკაბალაუშაუ

'და'ურომიენება, წიგარკაბალაუ(6) არომიენება თურმე) კაუზ.

ჯ გ ა რ ჯ გ ა ლ ა ნ ს ზნისა - არომიენება, მსხვილდ აღერღებებს.

მაგარკაბალარი მიძლ. მოქს. 'და'რომიევი; მსხვილდ მიღერღავი.

ოგარკაბალარი მიძლ. ენებ. გყ. 'და'სარომი; მსხვილდ 'და'საღერღლი.

გარკაბალარი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'რომილი; მსხვილდ 'და'ღერღლი.

ნაგარკაბალარი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'ნარომი; მსხვილდ 'და'ნაღერღლი.

ნაგარკაბალარი მიძლ. ენებ. წარს. 'და'რომივის; მსხვილდ დაღერღლის საფასური.

უგარკაბალაუ. მიძლ. უარყ. დაურომიევი; მსხვილდ 'და'უღერღლი. შორ. ჯგანჯვალა.

კანონმდ.-ი (ჯგარჯვალ(რს) იგივეა, რაც

ჯ გ ა რ ჯ გ ა ლ უ ა (ბიშუ. - 3) ხმამაღლად მოურიდებელი ლაპარაკი, - ჰეპტანდი;

ჟაჟანდი; როშპა. ირგულს თქვანას, ჯ გ ა ჯ გ ა ლ ა ნ ს - ყველაფერს იტყვის, რომეს.

ჯგარჯვალანს (კანონმდ. იგარჯვალა, უგარკაბალაუ უგარჯვალანა, წიგარკაბალაუ(6) ჯგარჯვალანება თურმე) გრძუ. სპ. - მოქს. მოურიდებლად ხმამაღლა ლაპარაკობს. შორ. ჯგანჯვალა.

კანონმდ.-ი (ჯგარჯვალ(რს) მიძლ. ენებ. წარს. ჯ გ ა ჯ გ ა ლ უ ნ ს ზნისა - 'და'ლიწინლი, 'და'ჰიწინლი.

კანონმდ. (ჯგარჯვალს) სახელი ჯ გ ა ჯ გ ა ლ უ ნ ს ზნისა - 1. გლამპი იარალით (ცული, ზინა...)

რისამე უხედავ შრად, ლიწინა; გადღ. ბამეძებით დარტყმა. ეკათუ ლეს თუ ქითომსუ-და, მეკათი, ეე მე ჯ გ ა ჯ გ ა ლ -

თავს თუ სჭრი ამ ქათამს, მოსჭერი, ნუ ნალიჯინ(//ლიჯინი). 3. მამარი ყინვა. ცინუნს,

ჯ გ ა ჯ გ ა ლ უ ნ ს, მანგარი ჩხურუ იფი ამსერი - ყინავს, მაგრად ყინავს, მაგარი სიცოცე იქნება ამელად.

ჯგარჯვალს (წიგარკაბ დაფიჯენა, წიგარკაბ დაუფიჯენია, წიგარკაბ(6) დაფიჯენიდა თურმე) გრძლ. ჯიჯინს; ბლავი იარალით

ლიჯინს; არტყამს; მაგრად ყინავს; ღორივით ქამს. შორ. ჯგეჯვალა. იბ. ჰეპტანა, ჩქამქუა, ძგაძვალა, ცქამქუა, წიქამქუა.

ჯგარჯვალს (წიგარკაბ დაფიჯენა, წიგარკაბ დაუფიჯენია, წიგარკაბ(6) დაფიჯენიდა თურმე) გრძლ. ჯიჯინს; ბლავი იარალით

ლიჯინს; არტყამს; მაგრად ყინავს; ღორივით ქამს. შორ. ჯგეჯვალა. იბ. ჰეპტანა, ჩქამქუა, ძგაძვალა, ცქამქუა, წიქამქუა.

კანონმდ. (ჯგარჯვალს) იგივეა, რაც ჯ გ ა ჯ გ ა ლ უ ნ ს - წინმდამო

ბიორბი. შუმი ნარჩვი იარალი ასეთი ჯ გ ა ჯ გ ა ლ უ ნ ს ე ქოქოსებზე: ა.კაუ. გვ. 71:

ი.იფუ. გვ. 160 - მისი ნაძარცვი იარალი ახლაც წინმდამო გიორგის უსენია წინ.

კანონმდ./კანონმდ. (ჯგარჯვალს, ჯგერჯვალს) რჯოვ. შუტპარისა ლა

მეშუტპარის ლმომება. ი.იფომიბ წერს: თუკაფუმი გილაღვალა(საკმეველის ჩამოდება);- ასე ეწოდება მენიერის წესს,

რომელიც სრულდება მეფულტარების მიერ ქრისტეს ამალების დღეს ლეთაების ჯგერჯვალს ანუ ჯგერჯვალს პატოცაკემად.

საკმეველის გარდა შესაძრავად იყენებენ მემომარს (ელფსური მოყენილობის სომინდის მქამს); მჭადი იქმება წესის შესრულების

ადგილზე, რომ ფულტარი ყრის დროს შორს არ გაფრინდეს (ი.იფუ. ს. ლეკსი, გვ. 262).

სამაკალათიას აზრით, ჯგერ წმინდა, ატუნა გურულ-მეგრულ მითოლოგიაში ლეთაების სახელი(ს.ბაკალ, გვ. 317).

კანონმდ. (ჯგერჯვალს) იგივეა, რაც ჯ გ ა ჯ გ ა ლ უ ა (ჯ ე ჯ გ ა ლ უ ა), - 1. მამრად ყინვა. ცინუნს,

ჯ გ ა ჯ გ ა ლ უ ნ ს, გალუ ვეგმინოვ, ჩხვირს მეჭოქს; ქბს. I, გვ. 190 - ყინავს, მაგრად ყინავს, გარეთ არ გაისვლება, ცხვირს ნაწევავს.

2. გლამპი იარალით შრად, ლიწინა. 3. ღორულით შამა.

კანონმდ.-ი (ჯგარჯვალ(რს) იგივეა, რაც ჯ გ ა ჯ გ ა ლ ი, ჯ ე ჯ გ ა ლ ი - უთამარლო, აბნეული ლაპარაკი.

ჯანიანი (ჯგვიანას) იგივეა, რაც **რჯინა** -
საირატისომის მიხედვით, მკომინება. სოფელ
ვეფხისტყაველში, მიდამალა **ოჯინე** :
ათა, *1, გვ.20* - სადაც ვერ გამოხატულებდა,
ნართმევა ამჯობინა.

ჯანიანი, **ჯანიანი** (ჯგვიანა-ს) 1. ჯმუხი; 2.
პატარაობით უღვაძებანი. ართი **ჯგირა**
ყმახი რე- ერთი ჯმუხი გელხია.

ჯანიანა-ი(ჯგვიანაფის), **ჯანიანა**(ჯგვიანაფის)
სახელი **ჯგინე**ს **ზნისა** - 1. შირაქობა,
შისობა; ჩხვლითა; ძმობა, ზმობა. 2.
ცულდა ქარა. ლიში ხემა

ქიჯგინეს **ქიჯგინე**ს - ნემსი ხელში იჩხვლითა
(იჯგირა). **ქაჯგინე**სი მუჭო ისინი -
ეჯგირე (შეერქვე) როგორც ისარი.
ჯგინეს (ქოჯანიუ შეჯგირა, შეარქო;
ქოჯანიუ უჯგირა, შეურქთა; ქოჯანიუაჲ)
აძგირებდა თურმე *გრძ.* ეჯგირს, არქობს;
ცულდა ქერას.

იჯგინეს (ქოჯანიუ იჯგირა, ქოჯანიუ
უჯგირა) *გრძ.* *სათა. ქე.* **ჯგინე**ს
ზნისა - იძგირებს, იჯგირს, შისობს...
უჯგინეს (ქაჯანიუ უჯგირა, ქაჯანიუ
უჯგირა) *გრძ.* *სახე. ქე.* **ჯგინე**ს
ზნისა - აძგირებს, უჯგირს.

აჯგინეს (ქაჯანიუ ეჯგირა, ქაჯანიუაჲ)
სუჯგირება) *გრძ.* *გრძ.* **უჯგინე**ს
ზნისა - ეძგირება, ეჯგირება.

იჯგინე(ს), **იჯგინე**(ს) (იჯანიანი
შესაძლებელი ვახდა ძგირება, ეჯგირა; -) -
გრძ. *შესაძლ. გრძ.* **ჯგინე**ს **ზნისა** -
შეიძლება ძგირება, ეჯგირა.

აჯგინე(ს), **აჯგინე**(ს) (აჯანიანი შესელი
ეძგირება, -; ქოჯანიუაჲ) შესაძლება
გრძ. *შესაძლ. გრძ.* **უჯგინე**ს
ზნისა - შეუძლია აძგროს.

ოჯგინეს (ოჯანიანა აძგირება,
ოჯანიანა უძგირებება, ოჯანიანააჲ)
აძგირებინებდა თურმე *კაუზ.* **ჯგინე**ს
ზნისა აძგირებინებს, აჯგირებებს.
მაჯანიანი *მთლ. მთლ.* მძგირებელი;
მჯგირელი.

ოჯანიანი *მთლ. გრძ. მტ.* საძგირებელი; საჯგირი.
ოჯანიანი *მთლ. გრძ. წარს.* დაჯგირილი.

ნაჯანიანი *მთლ. გრძ. წარს.* ნაძგირი; ნაჯგირი.
ნაჯანიანი *მთლ. გრძ. წარს.* ძგირების; ეჯგირის
საფასური.

უჯანიანი *მთლ. უარყ.* უძგირებელი; უჯგირელი.
შირ. საბა: ჯგვიანი ხის სადგისი, გინა ჯოხის
ნუერი; ჯგვიანა ეჯგირის ტაყება. *იხრ.*
ჯგვიანა უხეიროდ ორსამე შერქობა, შესობა;
ცულდა ქერა (*გ. მერ.*).

ჯანიანა, **ჯანიანა** (ჯგვიანა-ს) დიდი,
უხელო პირსახის ძლიერი ადამიანი;
ჩაუსმინილი. **ჯგინე**ს **ჯგინე**ს ბოში -

ჩაუსმინილი ბოჭია. *შირ. იხრ. ჯგვიანი ტიტყ-*
ინა, დაბალი, სქელი და ქონხორული(გ. მერ.).
გურ. ჯგვიანი ჩაუსმინილი კაცი(ი. შალა).

ჯანიანა (ჯგვიანა) უხეირო, ტლანჩი
ბამონადავა (პარანა).

ჯგვიანას (იჯანიანი) (იჯანიანი) ტლანქად იყურა,
უჯანიანა/უჯანიანა/უჯანიანა ტლანქად
უყურებია, ოჯანიანი/ოჯანიანი/ოჯანიანი
უხეირო, ტლანქად იყურებოდა თურმე *გრძ.*
გრძ. უხეირო, ტლანქად გამოიყურება.

ჯანიანა (ჯგვიანა) იგივეა, რაც
ჯგინე.

ჯანიანი, **ჯანიანი** (ჯგინა-ს) იგივეა, რაც
რჯინა, **რჯინა**.

ჯანიანი (ჯგინის), **ჯანიანი** (ჯგინის) სახელი
იჯინეს **ზნისა** - ზმობა, შიმობა,
ბლნება.

იჯინეს (იჯანიანი გაიჯინა,
იჯანიანი/იჯანიანი) *გრძ.* *გრძ.*
იჯინება.

აჯინეს (აჯანიანი გაიჯინა, აჯანიანი
გასჯინება) *გრძ.* *გრძ.* ეჯინება.
ოჯინეს (ოჯანიანი აჯინება,
ოჯანიანი უჯინება, ოჯანიანი/ოჯანიანი
აჯინებდა თურმე *კაუზ.* **იჯინე**ს
ზნისა - აჯინებებს.

ოჯანიანი *მთლ. გრძ. მტ.* საჯინი.
ოჯანიანი *მთლ. გრძ. წარს.* გაჯინილი.
აჯანიანი *მთლ. გრძ. წარს.* გაჯინის
საფასური. *შირ. იხრ.* ჯგინეა ნელში გამართვა;
სარგადალაპულით ნელში გამართული
(*გ. მერ.*).

ჯანიანი, **ჯანიანი** (ჯგინის) პარანი (*საბრისა* ფური
ცული). ქობირე უბოში ირფელი **ჯგინე**ს :
მხტ. *გვ. 3* - ნახა ამ ბიჭმა ყველაფერი კარგი.
ჯგინეს სუბანი **ჯგინე**ს მუქასურებელი
რეხანა: *ხალხ. სიძიდ. 1, გვ. 190* - კარგი სტუმარი
კარგი გასასტუმრებელი არისო. ღურუ
ჯგინეს ღო ფურს ვემაგორუნსა -
სიკვილი კარგა და ცუდს არ გამოარჩევსო.

ჯგინეს **ჯგინე**ს კარგად. მოსხანჯე ჯგინე -
მოსვენა კარგად. ხარისხის ფორმები: მაჯინა
ისე კარგი, როგორც...; მოჯინა ოდნავ კარგი
(ოდნობითი); უჯინა/უჯინა თურქო
კარგი, უქეთსი (უფროსობითი). **ჯგინე**ს
გაძალადე კარგი დაგმართოს, ჩართული
გამოთქმას; კარგს ვისურვებს. **ჯგინე**ს
გურე კარგ გუნებაზე დგას, კარგ ხასიათზეა.
ჯგინეს ღლა ვაგინითურე კარგი დღე არ
დაადგება. - *გაძლ.* ცული რამ მოუვა, ცულ
დღეში ჩავარდება. **ჯგინე**ს თოთლი უჯინე
კარგი თვალით უყურებს. - *გაძლ.* კარგად
უყურება, ენდება, სწავლობს. **ჯგინე**ს
ლორთქელ მღერთმა კარგი მოგვცეს. - *გაძლ.*

გმაღლობთ. 0 ჯგირი პივი ურჩქუ კარგი პირი უზანს. იხ. მოჯორი; ნამოჯორი; ნაჯკორი.

Xპირამუნა (ჯგირაგუნას) იგივეა, რაც ჯ გ ე რ ა გ უ ნ ა, - ტყის ფუტკრის ლეუება,- ნმინდა აბუნა : *სამუშ., ქართ. ზგ., გვ. 125.*

Xპირა ფო შური (ჯგირა ღო ფურის) პარბი ღა ცუღი. ჩქინი რინაში ჯ გ ი რ ი ღო ფ უ რ ი ბუნებაში განება რე: *სამუშ., ქსს, გვ. 144* - ჩვენი ყოფის კარგი და ცუდი ბუნების განებისაგანა.

Xპირაბა, Xპირაბა (ჯგირ/გრებას) სახელი ო ჯ გ ი / გ რ ე ნ ს ზნისა - 'ბაქაქიშაბა, მქაქიშაბა, ბაშქოქაშაბა. ეგმა ხანს გ ა ჯ გ ი რ ე ბ ე ე ოსური: *მ ზგ., გვ. 247* - ამდენ ხანში გაკარგებულა ეს ქალი. ცლორთა,... მინსა გ ა ჯ გ ი რ ე ნ ე ქ ე, მინსა ამდენქ: *ქსს, I, გვ. 85* - სიყვარული,... ზოგს აკეთებ, ზოგს ავლახებ.

აჯგირენს (ბაქაქიშაბა გააკეთა, გააკარგა; ბაქაქიშაბა გაუკარგებია, ბოქაქიშაბა(ნ) გააკარგებდა თურმე) გრღმ. აკარგებს. იჯგირებუ'უ' (ნ) (ბოქაქიშაბა/ბაქაქიშაბა გაკარგადა, ბაქაქიშაბა(ნ) გაკარგებულა) გრღმ. ენებ. ა ჯ გ ი რ ე ნ ს ზნისა - კარგად, კარგი ხდება. ეჯგირებუ'უ' (ნ) (ბაქაქიშაბა გაუკარგადა, ბაქაქიშაბა(ნ) გაუკარგებია) გრღმ. ენებ. უ ჯ გ ი რ ე ნ ს ზნისა - უკარგდება, კარგი უხდება.

იჯგირინებ (იქაქიშაბა შესაძლები გახდა გაკარგება, -) გრღმ. შესაძლ. ენებ. ა ჯ გ ი რ ე ნ ს ზნისა - შეიძლება კარგი გახდეს, გაკარგდეს.

აჯგირინებ (აქაქიშაბა შეძლო 'გა'უკარგებინა, -) ბოქაქიშაბა(ნ) შესაძლებია კარგი გახდა) გრღმ. შესაძლ. ენებ. უ ჯ გ ი რ ე ნ ს ზნისა - შეიძლება კარგი გახადოს, 'გა'უკარგოს. იჯგირებაფუნას (იქაქიშაბა 'გა'უკარგვინა, უქაქიშაბაშა 'გა'უკარგვინებია, ბოქაქიშაბაშა(ნ) გაუკარგვინებდა თურმე) ა ჯ გ ი რ ე ნ ს ზნისა - აკარგვინებს, კარგად აქცევინებს. 'ბაქაქიშაბაშა მძღ. მოქმ. კარგად ქცეული.

Xპირამი (ჯგირიშის) მქაქიშა(პარბისი). ჯგირი ღურუქ ჩქინი ჯ გ ი რ ი ბ ი მახორობაშა მინორთუა: *ა. ცან., გვ. 131* - კარგი სიკედილი ჩემი მოკეთის (ჩემთვის კარგის მდომის) ოჯახში შევიდეთ.

Xპირაშა (ჯგირობუას) პარბობა, ბადნიარება, სიკეთე; პარბად ყოფნა. ჯ გ ი რ ო ბ უ ა ს ჯ გ ი რ ო ბ უ ა მოჯუნასა: *ბაღს. სიძრ., გვ. 191* - სიკეთეს სიკეთე მოჰყვებო. მუშუღეფიში ციონუა, მენამელეფიში ჯ გ ი რ ო ბ უ ა : *ქსს, I, გვ. 9* - მამლების ყიფილი, მასპინძლების სიკეთე (კარგობა).

Xპირაქინი (ჯგირაქინს) იგივეა, რაც ჯ გ ი ჯ გ ი ნ ი .

Xპირ-Xპირი (ჯგირ-ჯგირს) იგივეა, რაც ჯ გ ი - ჯ გ ი რ ი .

Xპიკა (ჯგირაქას) ღოჯოღეზინი, უმნოქიღეზინი (პიროქინა).

Xპიკინი (ჯგირაქინს) კაბიღეზინი ჩინეთ უმნო სიღიწი.

იჯგირაქინანს (იქაქიშაბაშა უმნო იქინა, უქაქიშაბაშა უმნო უქინა, ბოქაქიშაბა(ნ) უმნო იქინოდა თურმე) კბიღეზინი ჩინეთ უმნო იქინის. ჯგო. საძა: ჯგირაქინი უმეკრი ლაპარაკი.

Xპიკინაშა (პიკინი) სახელი ო ჯ გ ი ჯ გ ი ნ უ ა ნ ს ზნისა - ღაქინა - ღაქინა პირისა.

იჯგირაქინაშუნას (ბაქაქიშაბაშა დააფრინა, ბოქაქიშაბაშაშა დააფრინებია, ბოქაქიშაბა(ნ) დააფრინებდა თურმე) გრღმ. აფრინებს პირს.

Xპი-Xპირი (ჯგირ-ჯგირს) პარბ-პარბი. გაიშაბგორი ჯ გ ი ჯ გ ი რ ი სხუღეფი - ამოვარჩიე კარგ-კარგი მსხლები.

Xპიკინი, Xპიკინი (ჯგირ/ჯგირაქინს) ენობ. იგივეა, რაც ჳ ი ჳ ი ჳ ი ჳ ი, - შინაშეშა.

Xპიკინი, Xპიკინი (ჯგირ/ჯგირაქინს) ჳ ი ჳ ი ჳ ი; უსწორმასწოროდ მქაქაშა ღა ისა შაბა (სიღიწი...); უმნოლ შაბა. ჯგო. ჩქინიქინი, ჳიქინი; იხ. ბეიბეი, ცქიქინი, წიქინი.

Xპიკინი (ჯგირაქინი/ქინი) მძღ. ენებ. წარს. ჯ გ ი ჯ გ ო ნ უ ნ ს ზნისა - 'ღაქინი/ჯგირი/ქინი.

Xპიკინა (ჯგირაქინა) სახელი ჯ გ ი ჯ გ ო ნ უ ნ ს ზნისა - ჳიკინა, უსწორ მასწოროდ მოქება და ისე ქაბა (ხილს...); ღორული ქაბა.

ჯგირაქინანს (ოქაქიშაბა დაეჯგირა, ბოქაქიშაბა დაუეჯგირა, ბოქაქიშაბა(ნ) დაეჯგირიდა თურმე) გრღმ. ეიჯგირანს. იჯგირაქინუ'უ' (ნ) (ოქაქიშაბა დაეჯგირა, ბოქაქიშაბა(ნ) დაეჯგირილა) გრღმ. ენებ.

ჯ გ ი ჯ გ ო ნ უ ნ ს ზნისა - იეიჯგირანს. აჯგირაქინუ'უ' (ნ) (ბაქაქიშაბა დაეჯგირა, ბოქაქიშაბა(ნ) დასეიჯგირა) გრღმ. ენებ.

ჯ გ ი ჯ გ ო ნ უ ნ ს ზნისა - იეიჯგირანს. იჯგირაქინებ (იქაქიშაბა შესაძლებელი გახდა 'და'ეიჯგირა, -) გრღმ. შესაძლ. ენებ.

ჯ გ ი ჯ გ ო ნ უ ნ ს ზნისა - შეიძლება 'და'იეიჯგირანს.

აჯგირაქინებ (აქაქიშაბა შეძლო 'და'ეიჯგირა, -) ბოქაქიშაბა(ნ) შესაძლებია დაეიჯგირა) გრღმ. შესაძლ. ენებ. უ ჯ გ ი ჯ გ ო ნ უ ნ ს ზნისა - შეუძლია 'და'ეიჯგირანს.

ინახება. *შორ. ბორზალი (იყოფშ, ლექსი, გვ.412).*
 ჯ ე გ ე გ ი ო რ გ ი შ ი რ ა შ ი ს ა რ კ ო თ ღ ი ხ ა ს
 გ ლ ო ნ ა წ უ მ უ ნ ე ყ : *კ. საბუშ, ქართ. ზეპ., გვ. 82* - წმინდა
 გიორგის რაში საარაკოდ მიწას სძრავს. ჯ ე გ ე გ
 მ ი გ ო ნ უ ღ ა ს, ვ ა რ ა ლ ე უ მ ბ რ ე ლ ი მ ა ყ ი ნ ი ა :
ო. საბუშ, გვ. 258 - ჯეგე მწეალობდეს, თორემ
 ღლიმ ბევრი მომიგო. ივეგეში ბორზალი
 გეთხაფილი! წმინდა გიორგის ბოძალი
 დაცემული! (წყევლაა).

ჯამამ (ჯეგევეს) იგივეა, რაც ჯ ე გ ე გ ე . *შორ. ტოპ.*
 ჯ ე მ ა მ ე, ჯ ე მ ა მ ე კ ა რ ი (მარტვილის რაიონი).

ჯამამისსარიონი (ჯეგემისსარიონს) წმინდა
 მიორბი *(კ. საბუშ, ქახს, გვ. 17).*

ჯამბარ (ჯეგერეს) *იხ. ჯეგეტერ.*

ჯამბარამ (ჯეგერეის) *იხ. ჯეგეტერია.*

ჯამბარამ (ჯეგევეჭას) *მოტან. ხარნაშუპ. იხ. ნეტერიში
 ნინა (ა. მყ.).*

ჯამიონი (ჯეგეიშის) ჯეპიშინი, - ხარაზის ხელ-
 სანაწი, ტყავის საბჭრალი ღანბ (მასალები, ტ.
 III, ნაწ. I, გვ. 249). *შორ. გურ. ჯეგეში მენაღის
 იარაღი ტყავის საჭრელად (ბ. კლ.).*

ჯანბარამ (ჯენგეტერეს) ტლანაბად აწმინდილი. *შორ.
 ჩენგეტერ.*

ჯანღარი (ჯენჯესი) ძინძი, ჯენჯარი (მასალები, ტ. V, გვ.
 75).

ჯარამი (ჯერგის) ახტაჰანბ.

ჯარამუ (ჯერგუს) გლამპი, უპარბისი. ჯერგუ
 სამი ბლაგვი, უფარგის დანა. *შორ. ლაზ. მერგუ
 კუნძი; ხის უფარგის ნაწილი(ნ. მარი).*

ჯარამუ (ჯერგუს) სახელი ჯ ე რ გ უ ნ ს ზ მ ნ ის ა -
 დილი(ახმანხი) პირის სინარსული,- გაღატ.
 უშნოდ ცეკვა, ბუქნა. *შორ. ჯეჭუა.*

ჯარამბ (ჯერგებს) სახელი ა ჯ ე რ ე ნ ს , ჯ ე რ ს
 ზ მ ნ ა თ ა - 'ღა'ჰარამბა. ართილხას გულგ,
 პირუჯარე იწერე, იმ ნარაგად ორკოც
 ჯ ე რ ც : *კ. საბუშ, ქახს, გვ. 171* - ერთ ადგილას
 დვას, პირუჯარს ინერს, მის ნათქვამი ყველას
 სუერა (გამოცანა: სასწორი). სი მულგენი შხვა
 ჭკუას რეტი, ეშმაკის უ ჯ ე რ ე ქ ი ნ ი : *იყოფშ,
 გვ. 4* - შენ რალად სხვა ჭკუაზე ხარ, ეშმაკს
 რომ უჯერი. ჯეგერი რღლო, ფური რღლო,
 ჩქიმი ბედის მა უ ჯ ე რ დ ი : *კ. საბუშ,
 ქართ. ზეპ., გვ. 33* - კარგად იყო, ცუდად იყო,
 ჩემს ბედს მე უჯერებდი. ვართ ასე ჯ ე რ დ ე უ
 გუალო: *მ. ზუბ., გვ. 9* - არც ახლა სუეროდა
 მთილად.

აჯერენს (ლაქარა დაჯერა, ლაქარაბა
 დაუჯერებია, ლოქარაბაჰე) დაჯერებდა
 თურმე) *გრძმ. აჯერებს.*
 იჯერენს (ლოქარა/ლაქარა დაიჯერა,
 ლოქარაბა დაუჯერებია) *გრძმ. სათაე.ჯე.*

ა ჯ ე რ ე ნ ს ზ მ ნ ის ა - იჯერებს.
 უჯერენს (ლაქარა დაუჯერა, ლაქარაბა
 დაუჯერებია) *გრძმ. სასხე. ჯე.* ა ჯ ე რ ე ნ ს
 ზ მ ნ ის ა - უჯერებს.

იჯერინე(ნ) (იქარინა შესაძლებელი გახდა
 'და'ჯერება, -,-) *გრძლ. შესაძლ. ენებ.*
 ა ჯ ე რ ე ნ ს ზ მ ნ ის ა - შეიძლება 'და'ჯერება.
 აჯერინე(ნ) (აქარინა შეძლო 'და'ეჯერებია,-,
 ლოქარაბაჰე) შესაძლებია დაჯერებია)

*გრძლ. შესაძლ. ენებ. უ ჯ ე რ ე ნ ს ზ მ ნ ის ა -
 შეუძლია 'და'აჯეროს.*
 ოჯერებაფუნანს (ოქარაბაჰუა აჯერებინა,
 უქარაბაჰუა უჯერებინებია, ნოქარაბაჰუა(ნ)
 აჯერებინებდა თურმე) *კაუზ. ა ჯ ე რ ე ნ ს
 ზ მ ნ ის ა - აჯერებინებს.*
 ლა'აქარაბაჰე მიჭო. მოჭო. 'და'აჯერებელი.
 ლა'აქარაბაჰე მიჭო. ენებ. მჭ. 'და'საჯერებელი.
 ლა'აქარაბაჰე მიჭო. ენებ. წარს. 'და'ჯერებული.
 ლო'აქარაბაჰე მიჭო. ენებ. წარს. 'და'აჯერები.
 ლო'აქარაბაჰე მიჭო. ენებ. წარს. 'და'ჯერების
 საფასური.
 ულაქარაბაჰე, ულაქარაბა მიჭო. უარყ.
 დაუჯერებელი.
შორ. ლაზ. ჯერ: ოჯერუ სუერა, სნამს (ნ. მარი).

ჯარამ (ჯერგუს) *იხ. ჯერება.*

ჯარამი (ჯერგუსი) პატარა, ხუთი-ექვსმოქიანი
 სანახაბელი (მასალები, ტ. IV, ნაწ. III, გვ. 157).
 ღვიწინი ჩასაყენებელი ჭურჭელი, როფეზე
 მეთია და სანახაბელზე პატარა.

ჯარალაშ-ი (ჯერალაფის) სახელი ი ჯ ე რ ლ ე (ნ)
 ზ მ ნ ის ა - ბუქნაშობა; უშემ ცაქპა (ხტომით).
 სხაუბა ვაჭუმუ-და, მუს გ ი ჯ ე რ ლ ე თ ე ქ ი ნ ე ;
 - ცეკვა თუ არ იცის, რას ბუქნობას იქ! ქი-
 მი ი ჯ ე რ ლ ე ლ ე ა მ ლ ლ ა გ ი ვ ი შ ი ჯ ი მ ა -
 ბით ენერგიულად მიდიოდა დღეს გვიის ძმა.

ჯარალ, შარალა, ჯარალამ (ჯერალრე'-ს) უშემოდ
 მაღალი ადამიანი,- ახლავაშუა. ართი
 ჯ ე რ ლ ე რ ე კ ო ჩ ი - ერთი აყლავდა კაცია.

ჯარალამა (ჯერალრეზას) თამომიწინად,
 ბღენძით სინარსული. *შორ. ჯერალაფი.*

ჯარალამა (ჯელერეის) იგივეა, რაც ჯ ე რ ლ ე რ ე .

ჯარალ-ი (ჯერალრე) ძარღვი. არბა ჯ ე რ ლ ე ვ ი
 მ ა ქ ა რ ა ლ ე ყ : *ქახს, I, გვ. 86* - ყველა ძარღვი
 მიკანკალბეს. ჯ ე რ ლ ე ვ ი - დღე ჯ ე რ ლ ე ვ ი შ ქ ა ს
 მიკოზე ტყვია: *მ. ზუბ., გვ. 16* - ძარღვსა და
 ძარღვს შუა ზის ტყვია. (თენფი)... არბა
 სხეულში მაწუალი, ჯ ე რ ლ ე ვ ი შ ი
 გამაყალბებური: *კ. საბუშ, ქახს., გვ. 147-*
*(ესენი)... ყველა სხეულის შწოვი, ძარღვის
 დამცლელია. შორ. მაჯერალაქვია.*

ჯარალნი (ჯერალნი) იგივეა, რაც ჯ ე რ ლ ა ფ ი ,
 ჯ ე რ ლ ე უ ბ ა - უშემოდ (ხტომით) ცაქპა,
 ბუქნაშობა.

ქმრულა (ჯერლუას) იგივეა, რაც ჯერლაფი, ჯერლინი. შორ. ჯექუა.

ქმრკვშა (ჯერჯუქუას) იხ. ჯარჯუა (მარქვალიში).

ქმჰი, ქმჰმრა (ჯექერე-ს) აყლასუდა, ახმანი. შორ. ჯელერე.

ქმჰმრა (ჯექერას) უშნოდ მაღალი ადამიანი. ჯექერია ძაბი უშნოდ მაღალი გოგო. შორ. ჯექერე.

ქმჰინი (ჯექინს) იხ. ჯექუა.

ქმჰუა (ჯექუას) იგივეა, რაც ჯერლუა, - უშნოდ (ხტომით) ცაქაბა, - ჰამარობა. ძიყას დოღერული, თინა თექ გიჯექექუდუნია - სცილით მოკედებოდი, ის იქ რომ ბუქნაობდა.

ქმღმრა (ჯელერეს) იხ. ჯერლერე; ჯექერე.

ქმღმრა (ჯელერას) იხ. ჯერლერე; ჯექერია.

ქმჰუა (ჯექუას) სახელი მითიჯექუ(ნ) ზნისა - შუხტუნვით, ხტუნვა-ხტუნვით სინარული. მეურს შარასინი, მითიჯექუ - გზაზე რომ მიდის, ხტუნვით მიდის

ქმჰილ-ი (ჯექილ/რს): ჯექილი რდუ ზეგი დო ორცხოწიში ბაშეში ძაფით ნაშუა - ჯექილი იყო ზეგი და საეარცხლის ბაშეში ძაფით ნაქსოვი. შორ. ხამნელი.

ქმჰბალ-ი (ჯეაბალ/რს) შთავგომლო ლაპარაპი, ლაპარაბა.

ჯეაბალანს (ქაბალაუ ილაყაბ, უქაბალაუ უთავბოლოდ ულაპარაკინია, ნოქაბალაუ(ნ) უთავბოლოდ ლაპარაკობდა თურმე) გრდმ უთავბოლოდ ლაპარაკობს რადაცას, ლაყბობს.

ქმჰინი (ჯეაბინს) იგივეა, რაც ქეაბინი, - ტანცეაბა, ნავლქაბა ხელისა. აჯეაბუ(ნ) (ააქაბაუ სტაცა ხელი, მოუქაბიონ უტაცია ხელი, მონოქაბაუ(ნ) სტაცებდა თურმე ხელს) გრდმ სტაცებს ხელს.

ქმჰბა (ჯეაბუას) სახელი ჯეაბუნს ზნისა - სანსაქა, ხარბად ჭამა. თავადი დო ყინოსქუა თიშ ნახანდის ჯეაბუნდუნია - თავადი და აზნაურთველი იმის ნაშრომს ხარბად რომ ჭამდა.

ჯეაბუნს (ლოქაბა მადიანად ჭამა, 'ოუქაბა მადიანად უჭამია, ონოქაბაუ(ნ) მადიანად შეჭამდა თურმე) გრდმ ხარბად და მადიანად ჭამს, სანსლაყს.

აჯეაბე(ნ) (აქაბაუ შექლო შექსანსლა, -, ონოქაბაუ(ნ) შესძლებია მადიანად შეჭამა, შექსანსლა) გრდუ შესაძლ. ენებ. შეუძლია მადიანად ჭამოს, შექსანსლოს. მაქაბაბალი მიჭლ. მიჭლ. შექმქელი, შექსანსლაყი.

ოქაბაბალი მიჭლ. ენებ. მე. მადიანად შექსაქმელი,

შექსანსლაყი. ქაბაბალი მიჭლ. ენებ. წარს. მადიანად შექმქელი, შექსანსლაყი. ნაქაბაბალი მიჭლ. ენებ. წარს. მადიანად ნაჭამი, შექსანსლაყი. ნაქაბაბალი მიჭლ. ენებ. წარს. მადიანად ჭამის, შექსანსლელის საფასური. 'ოუქაბაბალი მიჭლ. უარე. შექსანსლაყი.

ქმჰმრა-ი (ჯეაბერს) თოფის სანაშობა იყო, ბრძელი ლულა ქოქნდა. იხ. ჯეაბრაბა.

ქმჰალო (ჯეალოს) შინმომოქმინი, უხაქმი ნაქსომი, რომლისბანას იქარაქმინ ჩანასქემს. დღამით მიკმქუნანდეს ჯეალოს, სურით-ოსარეს - დღისით იცემდენგ ჯეალოს, ღამით - პერანგს.

ქმჰაქალ-ი (ჯეანჯეალოს) ბაშაზრაბალი, შთავგომლო ლაპარაპი; ბურტაქანი. მუღდასინი ჯეანჯეაქალანს, ეერქიენე იმა - რადაცასა, ბურტყუნებს, არ შეიძლება იმისი მოსმენა. ჯეანჯეაქალანს (ქმჰაქალაუ იბურტყუნა, უქმჰაქალაუ უბურტყუნია, ნოქმჰაქალაუ(ნ) ბურტყუნებდა თურმე) გრდმ ბურტყუნებს, უთავბოლოდ ლაპარაკობს. შორ. ჩეარცხელი.

ქმჰაქალა (ჯეანჯეაქალას) ქინსა ბაშარქაქეპელი ლაპარაპი სრქეპია, - ბურტყუნა.

ქმრა-ი (ჯეარს) ჯჰარი. ... ჩქიმშია ჯეარნი დამიქერი - ... ჩემსაზე ჯეარი დამიქერე. იხ. პირჯეარნი/პირჯეარია.

ქმრაბალა (ჯეარბალაყს) სახელი ჯეარბალანს ზნისა - ზარის ცეაბა, ხმარნი. ქენს, შენს, რკინაუ ჰკადენს, ტერყილენს, ჯეარბალანცეც: კ. საბუშ, ხართ. ზეს, გე. 85 - ფქეაეს, ქსოეს, რკინას ქედაეს, მტერს კლავს, ზარს სცემს. // გელაქ. გულმოსულის უხიაგი ცუდსიტყვაობა (ძობა, II, გე. 171).

ქმრაბაზ-ი (ჯეარბაზს) : მბარნი დარტყმის ხმა, - ბრბაქანი, ბრბაქანი. ჩაქურქის მეუღლუ ჯეარბაფი - ჩაქურქს გაქურნდა ბრბაზნი.

ქმრაბა (ჯეარბუას) სახელი ჯეარბუნს ზნისა - 1. მბარად დარტყმა; მბარად ცეაბა; 2. ლურსმენის მბარად ჩაჭადება; 3. თოფის ბაჭარდენის ძლიერი ხმა. 4. ბეარის შვისა; ჭამა.

ჯეარბუნს (ქმრაბა მებარად დარტყა, სცემს; უქმრაბა დარტყამს; ნოქმრაბა(ნ) არტყამდა, სცემდა თურმე) გრდმ მებარად არტყამს, სცემს; ლურსმენს არტყობს; თოფს (ჯეაზერს) ისკრის. აჯეარბე(ნ) (აქმრაბა შექლო დარტყა, -; ონოქმრაბა(ნ) შესძლებია დატყა; ეაროლა) გრდუ შესაძლ. ენებ. ჯეარბუნს ზნისა - შეუძლია მებარად დარტყას, სცემოს; ლურსმენი

ჩაატედოს; ხარბად შესვას; თოფი(ჯვაზური) ისრალოს.
მაკარამაი მიძღ. ნებ. მე. 'და'მრტყემლი; 'ჩა'მჭედი; მსროლოლი.
ოკარამაი მიძღ. ნებ. მე. 'და'სარტყემლი; ჩასატედი; სასროლი; მაგრად საცემი.
ქარამაი მიძღ. ნებ. წარს. 'და'რტყემლი; მაგრად 'ჩა'ჭედილი; ნაცემი.
ნაქარამა მიძღ. ნებ. წარს. მაგრად 'და'ნარტყამი; 'ჩა'ნაჭედი; ნაცემი.
ნაქარამარი მიძღ. ნებ. წარს. მაგრად 'და'რტყემის; 'ჩა'რტყობის; სროლის საფასური.
უქარამა მიძღ. უარყ. 'და'ურტყამი; 'ჩა'ურტყობელი; 'გა'ურსოლოლი.

ჯვართალ-ი (ჯვართალს) უთავგოლო, წინდაუხედავი ლაპარაკი; უხნოდ ლაპარაკი; ლაყზობა.
ჯვართალანს (ქართალაუ ილყაბა, უქართალაუ ულყაბა, ნოქართალაუ(ნ) ლყბობდა თურმე) გრძმ. წინდაუხედავად ყველაფერს ამბობს, ყბედობს, ლყბობს.

ჯვართალა (ჯვართალას) ვინსაც ჰქვართალი სრეპევი, - წინდაუხედავად ლაპარაკის მოყვარული, მოლყაბა.

ჯვართალქვანს (←ჯვართალქვრობას) ჰქვარი აბაურობას, ჰქვარი სწენარია (აბაურობას).

ჯვართალწარბ (ჯვართალწარი) ჰქვარის წარბ. გვეძუ, ჯვარი გიჭერს ილო ჰამით ცლურსი: *ი.ყოფშ., გვ. 137* - გვეძუ, ჯვარი გწერია და ტბობლად გძინავს. ასე, ჯვარი გიჭერს ილო, ჯვართ რექი! - ახლა, ჯვარი გწერია და, კარგად ხარ!

ჯვართალ-ი (ჯვართალს) უხნო ლაპარაკი(მ.ძმ., II, გვ. 160).

ჯვართალსხე (ჯვართალსხეს) ჰქვარსახე, ჰქვარის სახე რომ ჰმონდეს ისა. თენა ამხერი ვადაჯვართო ქვლანწკარგ, ჯვართსახეშ წყისმა: *მ. ზუბ., გვ. 154* - ეს ამაღამ ჯვართვინდა დანყო, ჯვრის სახის წესზე. ჯვართ-სახე გუყუეთო, შარას ქაგისხედასენი: *მ.სალ., გვ. 104* - ჯვართ-სახე (ჯვართს სახე) გაუყუეთ, გზაზე რომ შემოგვხედეს.

ჯვართალ-ი (ჯვართალს) იხ. ჯვებალი.

ჯვართალსა (ჯვართალსა) იხ. ჯვებალი

ჯვართალ (ჯვართალს) სახელი ჯვართუნს ზმნისა -
 1. ჰქვარის ღხსმით ღმნიშვნა; 2. შედედეგული ყველის დაბმტრეკვა (ჩაფხხვენა) ამოღებამდე. ეგვალაშახ ხელად ღობჯვართუნთ, ჯვართო აკოლასენი - ამოყვანამდე ყველს ჩაფხხვებით - ამოყვარათ), კარგად რომ შედედედეს. ჯვართუნს (ლოქარო ჩაფხხვენა, ღუქარო

ჩაფხხვენია, ღონოქარაქ(ნ) ჩაფხხვენიდა თურმე) გრძმ. 'ჩა'ფხხვენის; ნიშნავს (ჯვრის სახით).

ჯვართალ-ი (ჯვართალს) ჰქვართალი. ჯვართალი ქარი (ბორია) ჯვართალი, ჩრდილოეთის ქარი. ჯვართალი დურქენსინი, ჰქვამას ველუდავა - ჯვართალი (ქარი) რომ დაუბერავს, ნიშნავს ელოდვო. *შდრ. გვალაშო ქარი, ენის ქარი, მასკური.* 0 ჯვართალი ხონუბ გარდიგარდმო ხენა.

ჯვართალ-ი(ჯვართალს) იხ. ჯვართალაუ.

ჯვართალსა (ჯვართალსა) იგივეა, რაც ჩვართალსა, - სახელი ჯვართალანს ზმნისა - ცეცხლზე ჰქვართლის ძლიერ ბაშურვა - ჰქვართლის მოქიღმბა. ჩუანი გოჯვართალსა - ქვანი გამურა (ძლიერ). გადგ. გაუაზრებლად მაპარაკი (რაც პირზე მოადგება), - ბუტურთი, ბოდვა. მუსირე, ჯვართალანქინი, ჰე გური გური! - რასაა, რომ ბოდვა, ცოტა დაფიქრდი!

ჯვართალანს (ბოქარაქალაუ ძლიერ გამურა, ბაუქარაქალაუ ძლიერ გაუმურავს, ბოქარაქალაუ(ნ) ძლიერ გამურავდა თურმე) გრძმ. ძლიერ მურავს; ბუტურთობს. **იჯვართალსა(ნ) (ბოქარაქალაუ ძლიერ გამურა, ბოქარაქალაუ(ნ) ძლიერ გამურულა) გრძმ.** ნებ. ჯვართალანს ზმნისა - ძლიერ იმურება (იჭვართლება). **აჯვართალსა(ნ) (ბაუქარაქალაუ ძლიერ გამურა, ბოქარაქალაუ ძლიერ გამურავია) გრძმ.** ნებ. უჯვართალანს ზმნისა - იმურება, ჰქვართლი ეკიდება. **ოჯვართალსა(ნ) (ოქარაქალაუშუ 'გა'ამურენია, უქარაქალაუშუ 'გა'უმურენებია, ბოქარაქალაუ(ნ) გამურენებდა თურმე) კაუზ.** ჯვართალანს ზმნისა - ამურენებს; აბუტურთინებს.

მაქარაქალაუ მიძღ. ნებ. მე. 'გა'მურავი; მობუტურთე. **ოქარაქალაუ მიძღ. ნებ. მე.** 'გა'სამურავი; საბუტურთე. **ქარაქალაუ მიძღ. ნებ. წარს.** 'გა'მურელი. **ნაქარაქალაუ მიძღ. ნებ. წარს.** 'გა'ნამური; ნაბუტურთე. **ნაქარაქალაუ მიძღ. ნებ. წარს.** 'გა'მურვის; ბუტურთის საფასური. **უაუქარაქალაუ მიძღ. უარყ.** 'გა'უმურავი. *შდრ. ჯვართალა.*

ჯვართალ (ჯვართალს) ანთო. ჰქვართალ. შდრ. ჰვებატა. თიქუნიცა და ნიშნავს მოუქუნიდა, დაბალი და სქელ ადმიანს. ათიო ჯვართალ კოჩირე - ერთი მოუქუნილი (დაბალი და სქელი) კაცია. იხ. ჯვართი.

იმი ოჭკადგურს ჯ ე ე შ ი ბ უ რ ო ხნდა-
ბირა: *მსალ., გვ. 72* – არაა მის სამჭედლოში
ძველებურად შრომა-სიძღერა.

ქვემოთა-ი (ჯეეშოიანს) ძველმეპური, ძველი
ღვრიისათვის დაბახსნიათმავალი.
ჯ ე ე შ ი ა ნ ი ც ო დ ე ლ ბ ა ი მ ი მი კ ვ ო -
ღ ი ნ უ ა თ ? : *ს. სამუშ., ქსხს, გვ. 159* – ძველთაგან
კირთებით ყოფნა სამუდამოდ მოცასოთ
(ძველებური ცოდვილობა მივკარგოთ იქით).

ჯვიბალ-ი (ჯვიბალ/ის) მსუშანი პირსახისა
(*მავ., ბავშვი, ქალი*).

ჯვიბა (ჯვიბას) იგივეა, რაც **ჯ ვ ი ნ ა**,
ჯ ვ ი ნ უ ა; **ჯ უ ღ ა**, **ჯ უ ნ ა**, – სახელი
ა ჯ ვ ი ღ უ ე (ნ), **ჯ ვ ი ღ უ ნ ს** ზნნათა –
პოცნა. **ვიცორსე ღო ვ ა ვ ა ჯ ვ ი ღ ი ნ ე** :
ი. გიფუ, გვ. 184 – გიფურს და არ შევიძლია
აკოცო. **ქაბარაგვეს ღო ვ ა ჯ უ ღ ე ს ა რთიანს** :
მ. ზუბ., გვ. 10 – დაეტაკენ და ერთმანეთი
გადაკოცნეს.

ჯვიღუნს (ბოჯიღო გადაკოცნა, ბუჯიღო
გადაუკოცნია, ბონოჯიღო) გადაკოცინდა
თურმე) *გრძღ. კოცნის.*

ჯვიღუნს (ბუჯიღო გადაუკოცნა, ბუჯიღუნ
გადაუკოცნია) *გრძღ. სახვ. ქვ.* **ჯ ვ ი ღ უ ნ ს**
ზნნისა – უკოცნის.

იჯვიღუ(ნ) (ბიჯიღო დაიკოცნა,
ბიჯიღულა(ნ) დაიკოცნლა) *გრძღუ. ვნებ.*

ჯ ვ ი ღ უ ნ ს ზნნისა – იკოცნება.
აჯვიღუ(ნ) (ბაჯიღო დაეკოცნა, ბოჯიღუნ
დაუკოცნია) *გრძღუ. ვნებ.* **უ ჯ ვ ი ღ უ ნ ს**
ზნნისა – კოცნის (ეკოცნება).

იჯვიღენ(ნ)/იჯვიღინენ(ნ) (იჯიღონ
შესაძლებელი გახდა კოცნა, –) *გრძღუ. შესაძლ.*

ვნებ. **ჯ ვ ი ღ უ ნ ს** ზნნისა – შეიძლება
დაიკოცნოს.

აჯვიღენ(ნ)/აჯვიღინენ(ნ) (აჯიღონ
ეკოცნა, – ბონოჯიღო) შესძლებია
გადაეკოცნა) *გრძღუ. შესაძლ. ვნებ.*

უ ჯ ვ ი ღ უ ნ ს ზნნისა – შეუძლია აკოცოს.
ოჯვიღაფუნს (ოჯიღაფუნ აკოცინა,
უპიღაფუნაფუნ უკოცინებია, ნოჯიღაფუნ
აკოცინებდა თურმე) *კაუზ.* **ჯ ვ ი ღ უ ნ ს**
ზნნისა – აკოცინებს.

მაჯიღალ/მაჯიღალ/მაჯიღარ/მაჯიღა მიბღ.
მოქმ. მკოცნელი.

ოჯიღალ/ოჯიღარ/ოჯიღა მიბღ. ვნებ. მკ.
საკოცნელი.

ბოჯიღალი მიბღ. ვნებ. წარს. დაკოცნილი
ნაჯიღა მიბღ. ვნებ. წარს. ნაკოცნი.

ნაჯიღარი მიბღ. ვნებ. წარს. კოცნის საფასური.
უბაუჯიღა მიბღ. უარყ. გადაუკოცნელი.

ჯვიღა (ჯვიღას) იგივეა, რაც **ჯ ვ ი ღ ა**,
ჯ ვ ი ნ ა, **ჯ ვ ი ნ უ ა**.

ჯვიბა (ჯვიბას) იგივეა, რაც **ჯ ვ ი ღ ა**.

ჯვიბა (ჯვიბას) იგივეა, რაც **ჯ ვ ი ღ უ ა**.

ჯვიბა, ჯვიბაპალ-ი (ჯვიბაპალ-ს) შისას
მსხვილი ცხვირ-პირი (ტუჩაბი) აქვს. *იხ.*
ჯვიბა.

ჯვიბაი (ჯვიბაის) იგივეა, რაც
ჯ ვ ი ჯ ვ ი ნ ი, – მსხვილი ცხვირპირიანის
უშნოდ მუჩაბა. **მუჭო ნიჩვი**
უ ჯ ვ ი ნ ს – **ჯ ვ ა ნ ს** ! – ცვირ-პირი(ტუჩები)
როგორი მსხვილი აქვს.

იჯვიბანას(ნ) (იჯიბაიანა უშნოდ იყურა,
უჯიბაიანა უშნოდ უყურებია, ნოჯიბაიანა)
უშნოდ იყურებოდა თურმე) *გრძღ. ვნებ.*
იყურება უშნოდ, – ტუჩაბუბებით.

ჯვიბა, ჯვიბაპალ-ი (ჯვიბაპალ-ს) უშნოდ
მსხვილი(აბაგაულებით), –ზორზონი.

ჯვიბაპალ-ი (ჯვიბაპალს) უშნოდ მსხვილი. *შღრ.*
ჯვიბაპალი.

ჯვიბი (ჯვიბის) არასიმაბტიური მუჩაბა,
ბაბუტული ბამოხაღვა. **ემერემე აწოხე**
აბარწას ღო ი ჯ ვ ი რ ი ნ ა ნ ს – ევერ ზის
აივანზე და გაბუტული იყურება.

იჯვიბანას(ნ) (იჯიბაიანა გაბუტული იყურა,
უჯიბაიანა გაბუტული უყურებია,
ნოჯიბაიანა) გაბუტული იყურებოდა თურმე)
გრძღუ. ვნებ. გაბუტული(ნანევი) იყურება.

ჯვიბა, ჯვიბაპალ-ი (ჯვიბაპალს) უშნო სახე-
ბამოხაღვაღვაღვაღვი პირმოქმება.

ჯვიბა, ჯვიბაპალ-ი (ჯვიბაპალს-ს) *იხ.*
ჯვიბა, – მსხვილტუჩაბა; ტუჩაბაბამო-
ბრუნებალი; უშნომსახებაღაღონი პირი.

ჯვიბა (ჯვიბას) სახელი **ჯ ვ ი რ ჯ უ ნ ს**
ზნნისა – სართოდ საშმლის, კარმოდ
ხორცის, კაბიღაბით გლეჯა და ისა შამა.

მიკოხედ სგოლს ღო ჯ ვ ი რ ჯ უ ნ დ უ
ხორცის – იჯდა მავიდასთან და ხორცს
ფლეთდა(და ისე ჭამდა).

იჯვიბუნს (იჯიბიკუ დაფლეთია; ლუჯიბიკუ
დაუფლეთია, ლონოჯიბიკუ) დაფლეთდა
თურმე) *გრძღ.* ფლეთს, გლეჯს საჭმელს და ისე
ჭამს.

მაჯიბაღალი მიბღ. მოქმ. საჭმლის მფლეთელი და
ისე მჭამელი.

ოჯიბაღალი მიბღ. ვნებ. მკ. საფლეთი, ფლეთით
საჭმელი.

ჯვიბი (ჯვიბის) უშნო, ბაბარმცხვირინანი.
თიკუნდატ იხმარება. შოთა ჯვიბი შოთა
გაბურილცხვირინანი.

ჯვიბაპალ-ი (ჯვიბაპალს-ს) იგივეა, რაც **ჯ ვ ი ბ ი**, –
მსხვილი, ბაბარმცხვირინანი;
ტუჩაბამოქმელი.

ჯვიბი (ჯვიბის) *იხ.* ჯვიბინაფა.

XIII სკანონი (მხინჯიერი) (ჯივიანთა) სახელი
 ოჯეტი უანს (ნაჩის, მხინჯის),
 ჯეტი ონდუ (ნ) ზნათა - ცხვირის
 მამუშტვა, მამპრმა, - გალტ ვაბუტვა.
 ოჯეტი უანს ნიჩის - ბუმტავს ცხვირს,
 იბერება. გალტ იბუტვა. მუს
 გიჯეტი უანს თექ, ვაჯინენო ცურა? -
 რას ყურყუტებს იქ, ვერ ნავა სახლი?
 იჯეტიანანს (იკვირინა იყურყუტა, შხინჯიანა
 უყურყუტა, ნოკვირინა) ყურყუტება
 თურმე) გრძმ ნანყენი, ცხვირვაბუშტული
 დგას; ყურყუტებს.

XIII სკანონი, XIII სკანონი (ჯივიანთა) იგივეა, რაც
 ჯეტი უანსი, ჯეტი უანსი, - შხინჯი
 მხინჯილი ცხვირ-ტურმანის: ჯეტი უანსი
 კოჩი მხინჯილი სახის (ცხვირ-პირის) კაცია.

XIII სკანონი (ჯივიანთა) მასხაბდად
 ნარმოსადეში, ზორბა, მამრამ მუსა.
 ტყურათი ჯეტი უანსი, მთონი
 ვეშულეუბუ - ტყულიად გაფხორილია, არაფერი
 (არ) შეუძლია. უჯეტი უანსი ომუშემი -
 ბუთქეი ულავში აქვს.

XIII სკანონი (ჯივიანთა) იგივეა, რაც ჯეტი უანსი.

XIV მიმართვა საუბარში. მიღებულ ჩანს
 სიტყვისაგან ჯიბა ძმა (ჯი - ჯიბა); შეუ, ჯი,
 დამანენი დული! - ნაღი, ძმაო, დამანენე თაგი!
 ი. ყიფშიძის აზრით, ჯი - ჯივიანთაგან ძმა,
 ბიძია.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) ჯივიანთა. სი
 გოჭყორღუ ჯიბა იქ! - შენ გაგინყდა
 ვილაგი! (წყევლა).

XIV სკანონი (ჯივიანთა) მიმღებუ. წარს. ჯიბა უანს
 ზნისა - 'და'სქადარი, 'და'სქათილი.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) სახელი ჯიბა უანს ზნისა -
 'და'სქადარი, 'და'სქათიანი. ხექ დანა ჯიბა კუ -
 ხელი დაუსკდა.
 აჯიბუქუ (ნ) (და)ჯიბა დაუსკდა, ლოჯიბა
 დასკდომია, ლოჯიბა დასკდობდა
 თურმე) გრძმ უსკდება.
 აჯიბუქუ (ნ) მიმღებუ. წარს. 'და'სქადარი.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) ჯივიანთა შორსი, ჯივიანთა.
 გალტ ეშხაკი. ილი ჯიბა იქი კოჩი რე -
 ილი ეშხაკი კაცია. შორ. მახენჯი.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) ჯიბა. ჯიბა მუ ქელეღუ: ა.ჯი.
 გვ. 35 - ჯიბეში ჩაიდო. ჯიბა მუ ხე
 ქელეღმანუნ, ქადარლი ქალაბე: მ. სუბ. გვ. 198 -
 ჯიბეში ხელი რომ ჩაიყო, ქალადი ძეგს.
 გურნი ჯიბეზე ზედატანსაცემი (კოსტუმში, პალ-
 ტო...) შიდა გულის ჯიბე; გალეობე/გალენ-
 ჯიბე გარე ჯიბე; თულონი ჯიბე ქვედა ჯიბე.

XIV სკანონი-ი/ჯივიანთა-ი (ჯივიანთა) ჯივიანთა.
 ჯიბეამი/ჯიბეამი მიქვა ჯიბიანი შარვალი.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) იგივეა, რაც ჯიბა იქი.
 ჯიბე იქი არჩქენუქა: მ. სუბ. გვ. 198 -
 ჯიბიერი (ქურდი) ვგონებო.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) ჯივიანთა.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) სახელი ჯიბიანს
 ზნისა - ჯივიანთა მამუშა. ქათ
 ჯიბიანდეს, ბოროტე ვეუსოფუკონი,
 თიშენო ქეთი ჯიბიანს ავლენდეს. ქარს რომ
 არ ავლენდა, იმიტომ.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) ჯივიანთა. შორ. ჯიბე.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) შხინჯი შხინჯი მსოქილი,
 ტანსაცემი, - თალსი. მიქ უღურუ ნიგე,
 მუშენი მიკაქენს ჯიბა იქი უნა? - ვინ
 მოუყვდა ნეტეი, რატომ აცვი თალსი შაგი.
 შორ. ფ. შ. ჯივიანთა თალსი (ს. მკალ., ა. ლ.).

XIV სკანონი (ჯივიანთა): ჯივიანი კიბირი იგივეა, რაც
 ჯიბიანი კიბირი, - ძირის (შქანა)
 კიბილი. ჯიბიანი კიბირი გუყიბოთუ -
 ძირის კბილი ამოიღო (ამოიგდო). იჯივიანი
 კიბირი ძირა კბილი, - სიტყვ. - სიტყვ. დრძილის
 კბილი (არს. ჩიქობ., ლექს., გვ. 55).

XIV სკანონი (ჯივიანთა) იგივეა, რაც ჯიბა იქი, -
 სახელი ჯიბა იქი უანს ზნისა - შხინჯი თლა,
 ჩიბანა; ძიქმანა; ლირმანა. შორ. ჩიგონუა.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) იგივეა, რაც ჯიბა იქი!
 ჯიბა იქი! -
 ქათმის დაძახება-მოხმობა.

XIV სკანონი-ი (ჯივიანთა-ჯივიანთა, ჯივიანთა-ჯივიანთა)
 მილაღ ძირი. კალარი ბალაგარი ჯიბა იქი -
 ჯიბა იქი ქათაკათა: მასლ., გვ. 75 - (ეს)
 ოხერი ეკალი (ბარდი) ძირში მოჭერი, ჩახსებე.
 შორ. ჯივიანი.

XIV სკანონი (ჯივიანთა) ჯივიანი, ქანდი; ძირაქი. ბარღეი,
 ჯივიანი ჯივიანი ჯიბა იქი ჯივიანთა მოჭერა
 კ. სუბ. გვ. 82 - ბარდი, ხეები და
 ვირიქი მწყებს ამინებს. ჯიბა იქი გუბე
 ფარფალია: კხს. I, გვ. 249 - ვირიქი ზის
 პეღელა. გურიში შქურინაფილი ჯივიანი
 წანბოწანას ჯიბა იქი ულაღუა - მგლის
 დაშინებულმა ძალმა მთელი წელიწადი ვირიქს
 უყუფრო. გეორღეი ჯიბა იქი მხინჯიანა: კხს.
 I, გვ. 322 - აპყარე ძირქის ფესვი! შორ.
 ჯივიანი.

XIV სკანონი, XII სკანონი (ჯივიანთა, ჯივიანთა) სახელი
 უჯიბა უანს ზნისა - ჯივიანი, ხალსი მკარა,
 ბიძიანი. ჯიბა იქი ბლაყაფილი ბლაგენი -
 ვირიქის ვინამობილი ბავშვები. შხინჯი
 ეკოჯიბა ვააკო - მთერალს ნაჯიკაეება
 არ უნდა.
 ვირიქის (უკიბა უჯიკა, უკიბა
 უჯიკაეება, ნოკვირინა) უჯიკაეება თურმე)
 გრძმ. სასხე. უჯიკაეებს, უჯიკებს.
 იჯიკენი (ნ) (იკიბა შესაძლებელი გახდა

მოაბურებს) — თუ ძმა ხარ, დამანებე თავი!
შეირ ჯიმაგაჯა.

Xიმაპი (ჯიმაიას) *კინობ*. ძამიძე, ძამიძე. ჩქიმი
ჯ ი მ ა ი ა ქორეჯი-ღა, მაკირაშას ვათქუა! —
თუ ჩემი ძამია ხარ, მეორეჯერ არ თქვა: სი შუ
გოკოღა, ჯ ი მ ა ი ა, აქია?: *მ ხუბ*, გვ. 281 —
შენ რა გინდოდაო, ძამია, აქაო? *იხ* ჯიმალია.

Xიმაპატი (ჯიმაკათას) ძმაპაქაქი (ძმა-ხალხი);
ქრბაშლი. ეირი ჯ ი მ ა კ ა თ ა ართი კუბოს
ინობ — ორი ძმაკაცი ერთ კუბოში ასვენია
(ძეგს) (გამოცანა: კაცლი ლეგნობი). შუშენი
რე, ჯ ი მ ა კ ა თ ა, კოჩი ჯიმაში
მაჭკობალი?: *მასალ*, გვ. 79 — რატომბა,
ძმაკაცებო, კაცი ძმის მჭამელი.

Xიმაპოჩი (ჯიმაკოჩის, ჯიმაკოს) ძმაპაქი.
მაკაცი ჯ ი მ ა კ ო ჩ ი, დუღიში
ოსხუნური?: *მ ხუბ*, გვ. 33 — ზაკიკი ძმაკაცი,
თავზე რჩელი. ართი ჯ ი მ ა კ ო ჩ ქ ე
ქუშვიდინესია: *მ ხუბ*, გვ. 2 — ერთი ძმაკაცი
შეგვიჩნათო. შუ აბზე რე, ჯ ი მ ა კ ო ჩ ი!: *ქხს*
1, გვ. 187 — რა აბაზია ძმაკაციო! *იხ* კოჩი.

Xიმაპოჩური (ჯიმაკოჩურს) ძმაპაქური.
ჯიმაკოჩური *ზნზ*. ძმაკაცურად.
ჯ ი მ ა კ ო ჩ უ რ ო შქას გომობათი —
ძმაკაცურად შუაზე გაკეთო.

Xიმაპაი (ჯიმალაშს) ძმინი.

Xიმაპაბ (ჯიმალებას) სახელი ა ჯ ი მ ა ლ ე ნ ს,
ე ჯ ი მ ა ლ ე ბ უ (ნ) ზნათა — ძმობა,
'და'ძმობილება. ენა ქუნორგებე ჩქინი
ჯიმათია დო დე ჯ ი მ ა ლ ე ს: *მ ხუბ*, გვ. 2 —
ეს ვარგებულა ჩვენ ძმადაო და დამობოდნენ.
მა ვორექე ომობლია დო ქ ე მ ე ჯ ი მ ა ლ ი ა:
მ ხუბ, გვ. 56 — მე ვარ ობობლია (სახელია) და
მეძეო.

აჯიმალენს (ააXიმაალ დაძმობილა,
ააXიმაალაუ დაუძმობილებია, ააXიმაალააუა(ნ)
დააძმობილებდა თურმე) *გრძ*. აძმობილებს.
ეჯიმალებუ(ნ) (ააXიმაალ დაუძმობილადა,
ააXიმაალაუ დაძმობილებია) *გარფე*. *ენბ*.
ა ჯ ი მ ა ლ ე ნ ს ზნისა — უძმობილებება.
ოჯიმალებაფუანს (ოXიმაალააუაუა და'აძმობი-
ლებინა, აXიმაალააუაუაუა და'უძმობილებინებია,
აXიმაალააუა(ნ) აძმობილებინებდა თურმე)
კაუზ. ა ჯ ი მ ა ლ ე ნ ს ზნისა — აძმობილე-
ბინებს.

ააXაXიმაალააპირი მიმე. მიუფ. დამძმობილებელი.
ააXიმაალააპირი მიმე. ენბ. მე. დასამძმობილებელი.
ააXაXიმაალააპირი მიმე. ენბ. წარს. დანამძმობილები.
ააXაXიმაალააპირი მიმე. ენბ. წარს. დამძმობილების
საფასური.

Xიმაპილი (ჯიმალიას) იგივეა, რაც ჯ ი მ ა ი ა, —
კინობ. — *მოფერ*. ძამიძე, ძამიძე.

Xიმაპილი (ჯიმალიას) ძმობა. ჯ ი მ ა ლ ო ბ ა
ქორწინცია-ღა, მართახი ქემოშილია:
ი. ყოფ, გვ. 14 — ძმობა თუ განასო, მართახი
მომიტანეო. ჯ ი მ ა ლ ო ბ ა ს გოფურუნქ —
ძმობას გეფიცები. ჯ ი მ ა ლ ო ბ ა მილედანი:
კ. საბუშ, *ქხს*, გვ. 159 — ძმობა გექონდეს.

Xიმაპსუ (ჯიმალუას) იგივეა, რაც
ჯ ი მ ა ლ ო ბ ა, — ძმობა. ჯიმა რექო?
გოჯიმალექ, მჩქე ყოროფა, ჯ ი მ ა ლ უ ა —
ინა ხარ? გმობ, ვიცი სიყვარული, ძმობა.

Xიმაპური (ჯიმალურს) ძმური. ჯ ი მ ა ლ უ რ ი
ყოროფათ ირო ვორდათ წორო-წორო —
ძმური სიყვარულით ყოველთვის ვიყოთ
თანასწორად. ჯიმალური *ზნზ*. ძმურად.
იყხოურეს ჯ ი მ ა ლ უ რ ო: *მ ხუბ*, გვ. 185 —
იყხოურეს ძმურად. არბა ფხანდენთ ართი
ტური, ჯ ი მ ა ლ უ რ ო, მყალური: *კა ზაყ*,
16.06.1930, გვ. 3 — ყველა ემობობთ
ერთგულად, ძმურად, მეგობრულად
(მოყვრულად).

Xიმა-მანაპუ (ჯიმა-მაგალეს) ძმა — თანატოლი.
ჯ ი მ ა - მ ა გ ა ლ ე ქეგოლიტუ, ვეშეხალამუ,
მულა ინგარას: *მასალ*, გვ. 57; *გორიხ*, გვ. 130 —
ძმა-თანატოლი შემოტევია, ვერ მიმზედარა,
რამდენი 'და'იტროს.

Xიმა-ნალურა (ჯიმა-ნალურას) ძმა-მამდარი.
...მარა რჩილა მეგბე მუში
ჯ ი მ ა - ნ ა ლ უ რ ა ს: *ი. ყოფ*, გვ. 158 —
...მარამ მოსმენა (დაეჯიმალი) მიმიტოვა მის
ძმა-მეკდარს.

Xიმაქსუ (ჯიმაქსუს) იგივეა, რაც ჯ ი მ ა ს ქ უ ა —
ძმისპვილი (ბომბი, ვაში). ათენა ჩქიმი
ჯ ი მ ა ს ქ უ ა რე — ეს ჩემი ძმისწულია
(ძმისწულია).

Xიმაქსანი (ჯიმაქსანს) შენი ძმა (ძმა შენი).

Xიმაქსაქ (ჯიმაქსუსა — ჯიმაშ-სქუს) *იხ*
ჯიმაქსაქ — ძმისპვილი, ძმისწული.
ჯ ი მ ა ს ქ უ ა ქ ე შეეხვეწე ჯიმალი: *ყოფ*, გვ.
52 — ძმისწული შეეხვეწა ბიძას. აქი ე
ჯ ი მ ა ს ქ უ ა ქ ე თ ქობოთ: *მ ხუბ*, გვ. 136 —
აქ ეს ძმისწულიე მოვიდა.

Xიმაჟურილი (ჯიმაჟურის) ძმაწაჟურილი
(ძმაწაჟურილი).

Xიმაქირი (ჯიმაქირის) მარილ-შაქვილი. *შორ*.
ქუაჯიბეო.

Xიმაპურილი! *შორსე*. *სიტყე-სიტყე*. ძმა-მამდარი,
— ოტყვიან გაკვირების, განკვირების,
დანანების, მწუხარების, წყენის გამოსახატა-
ვიდ — დაბლობით უდრის: ეპ, ლმერთო ჩემო;
ეს ობერი. ჯ ი მ ა ლ უ რ ე ლ ი, მულაგარეზი,
ჩქიმი დურას ანუჟაფე: *ქხს 1*, გვ. 57 — ეს ობერი
(ძმა-მეკდარი), რალე ჩემს სიყვილს

ენსრაფვის. მი თკო რდას, ჯ ი მ ა ლ უ რ ე ლ ი, ლორწონთიყალი კოჩქ ფაცხაშა მინროთენი: *ა. ყოფშ., გვ. 99* – ვინ უნდა იყოს, ღმერთო ჩემო, ღმერთისნაირი კაცი ფაცხაშა რომ შევიდა. შორი შარა გემიძე ღო, ჯ ი მ ა ლ უ რ ე ლ ი, ვამქედინა: *ა. ყოფშ., გვ. 188* – შორი გვა მიძევს და, ეს ოხერი, არ დავილუპო (დავიკარგო). ცოლ, ჯ ი მ ა ლ უ რ ე ლ ი ა, ისია მღვცაშა მიღურთემგნია: *ახს, I, გვ. 166* – ოხ, ღმერთო ჩემო, ისო ზღვაში წასულაო. შერ. დიდა-ღურელი!

XIMბ-საქა! შორსდ. იტყვიან გაოცების, გაკვირვების გადმოცემის დროს. მუ გოკო თემა, ჯ ი მ ა -ც ა ჯ ა, ქოღინტირო სქანო! – რა გინდა ამასთან, ძმაო, დაეტყე შენთვის! ახაგია, ჯ ი მ ა -ც ა ჯ ა, თის მუთუნქ ქემუმთხუ-ღა-ვია, ძმაო, იმას რაიმე თუ შეგმიტხვა!

XIMბსაქაში! შორსდ. გაკვირვების, განცვიფრების, დანანების, მწუხარების ... გამოსახატავად. იგივეა რაც ჯიმაზელერი; შერ. ჯიმაღურელი.

XIMბსენარ-ი/ქიმაქნილ-ი (ჯიმაყენერს, ჯიმაქნილ/რს) ნახეპარძმა, ბერი (ძმაღამქნილი). ართი ჯ ი მ ა ყ ე რ ი ც უ ნ ს – ერთი ნახეპარძმა ჰყავს. *იხ ცონუა.*

XIMბშურა (ჯიმაშურას) იგივეა, რაც ჯ ი მ ა ჯ გ უ რ ა, – ძმის მსბაჰსი, ძმასაჰსი. ჯიმაშურა – ჯიმაშ-ურა ძმის-ნარი.

XIMბშირი თირხა ქაბათა *ჯონორ.* მგლოვიარე და ძმის საფლავზე ერთ ნანწავს მოიჭრიდა, მას ჯოხზე წამოაცმევდა და ამ ჯოხს ძმის საფლავზე დაარჭობდა. ზოგჯერ ამ მოჭრილ ნანწავს და ძმას კუბოში ჩაატანდა. ამას უწოდებდნენ ჯიმაშენ თომაშ კვაბათას (*ს. მატალ., გვ. 286*).

XIMბაჰვილ-ი (ჯიმაჰვილ/რს) ძმობილი; ძმაღმომბაჰვილი. ნოკუნეუ ართი ჯ ი მ ა ზ ი რ ი – მყოლია(ნაყოფილება) ერთი ძმობილი. *იხ. ღაზაფირი, დიდაზაფირი, მუმზაფირი.*

XIMბაჰმე-ი (ჯიმაჰქიხს) ჩემი ძმა (ძმაჩემი)

XIMბ-ჰა (ჯიმა-ჰას) რამდენიმე ხე პართად (იყენებენ ადგილის მისანიშნად).

XIMბოქარა-ი (ჯიმაღქობაღ/რს) პურ-მარილი (მარილი და პური). ჯეორი ჯ ი მ ღ ო ქ ო ბ ა ლ ი ოკო გოფაფზე – კარგი სუფრა (პურ-მარილი) უნდა გავმალო. *იხ. ჯიმი ღო ქობალი.*

XIMბოლი-ი (ჯიმაოლი) *მიძღვებ. წარს.* ჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – ღამარილქაშული. ჯ ი მ ო ლ ი რ ი ცვალი დამარილებული ყველი.

XIMბოლა (ჯიმაოლას) სახელი ჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – ღამარილქაშა. ცყვარს ჯ ი მ ო ლ უ ნ ს – ყველს ამარილებს.

ჯიმაოლენს (ღოქიოლა დაამარილა, ღოქიოლა დამარილებია, ღოქიოლა(ნ) დაამარილებდა თურმე, – დანამარილებია) *გრძმ. ამარილებს.*

უჯიმაოლენს (ღოქიოლა დამარილა, ღოქიოლა(ნ) დამარილებია) *გრძმ. სასხე. ქე.* ჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – უმარილებს.

იჯიმაოლენს(ნ) (ღოქიოლა დამარილდა, ღოქიოლა(ნ) დამარილებულა) *გრძმ. ენებ.* ჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – მარილდება.

აჯიმაოლენს(ნ) (ღოქიოლა დამარილდა, ღოქიოლა(ნ) დამარილებია) *გრძმ. ენებ.* უჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – უმარილდება.

იჯიმაოლენს(ნ)/იჯიმაოლენს(ნ) (იჯიმაოლენს შესაძლებელი გახდა 'დამარილებდა, –') *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* ჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – შეიძლება დამარილდეს.

აჯიმაოლენს(ნ)/აჯიმაოლენს(ნ) (აჯიმაოლენს შეძლო 'დამარილებინა, –', ღოქიოლა(ნ) შესაძლებია დამარილებინა) *გრძმ. შესაძლ. ენებ.* უჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – შეუძლია 'დამარილოს.

იჯიმაოლაფუჰანს (ოქიოლაფუჰანს 'დამარილებინა, უქიოლაფუჰანს 'დამარილებინებია; ღოქიოლაფუჰანს(ნ) დამარილებინებდა თურმე) *კაუზ.*

ჯ ი მ ო ლ უ ნ ს ზმნისა – ამარილებინებს. მაქიოლაში *მიღ. მოქს.* 'დამარილებელი. ოქიოლაში *მიღ. ენებ. გყ.* 'დამარილებელი.

ქიოლაში *მიღ. ენებ. წარს.* 'დამარილებული. ნაქიოლაში *მიღ. ენებ. წარს.* 'დამარილები. ნაქიოლაში *მიღ. ენებ. წარს.* 'დამარილების საფასური.

უქიოლაში *მიღ. უარყ.* უმარილო. უღოქიოლაში *მიღ. უარყ.* დამარილებელი. *იხ. ჯიმი; შერ. ღაზ. ჯეშუ; ზეუმორეუ*

ვაპარილებ (*ნ. მარი*).

XIMბ (ჯიმაშ) მარილი. ჯ ი მ უ შ ი მათხუალიშა ჯ ი მ უ ვეშგაგენ-და, იშენ(ი) ჯიმაშაში სიტყვა ქეუწი: *ა. ყოფშ., გვ. 178* – მარილის მოხივნელს მარილი თუ არ შეგიძლია მისცე, მარილიანი სიტყვა მაინც უთხარი. ვირიში მუნადელი

ჯ ი მ უ ვირს ვაჩესია: *ხალხ. სიბრ., I, გვ. 48* – ვირის მოჭანილი მარილი ვირს არ აჭამესო. იჯიმაშე ჯეკომა მარილის ჭამა, – *გადატ. ცუდი*

რამის გაცეთება. ჯ ი მ უ ა ზ უ ნ ა ჯ კ ო მ ა, ვააარეყეფო, ნინას ექეშიდასნი – ცუდი აქეს გაკეთებული (მარილი აქეს ნაჭამი), ვერ ხედავ, ვერაფერს ლაპარაკობს (ენას ვერ იცებს). *შერ. ღაზ. ჯეშუ* მარილი (*ნ. მარი*). *იხ. ოჯიმაოლი/იჯიმაოლი/იჯიმი.*

XIMბა (ჯიმაშას) სახელი ჯ ი მ უ ნ ს ზმნისა – მარილსნარის შესაქარება; არაქა

მარილინსა. გეპოფუნთი ოქოსალს დო ძალამე დო ბ ჯ ი მ უ ნ თ უ ჯ ა ლ ე მ ც ე : *ა ხ ზ ე .* 26.05.1930. *გვ.4* - ავილებთ ცოცხს და მავრად (ძლიერ) შეეასურებთ (მარილხსნარს) ხეგეს. წმინდე თოლირი კნტითე უ ჯ ი მ უ ა ნ თ - სუფთად გათლილი კოხითი ვურეფთ მარილს. ჯიმუნს (აოქიშა შეასურა, აურია მარილხსნარი; აოქიშა შეესურებთა, აურეგია მარილხსნარი; აონოქიშაჲ დეასურებდა, ურეგედა თურმე მარილხსნარს) *გრდმ* ასხურებს, ურეგს მარილხსნარს. *შდრ. ჯიმოლუა.*

Xიმშამ-ი (ჯიმშამს) მარილიანი. ნახეტანი ჯ ი მ უ ა მ ი რ ე ც ვ ა ლ ი - ნ ა მ ე ტ ა ნ ი მ ა რ ი ლ ი ა ნ ი ა ვ ე ე ლ ი . ჯ ი მ უ ა მ ი ს ი გ ყ ვ ა ქ ო უ ხ ა რ ი ს კ ო რ ი ს - მ ა რ ი ლ ი ა ნ ი ს ო ტ ყ ვ ა მ ა ი ნ ე უ თ ხ ა რ ი ო კ ა ც ს . ჯ ი მ უ ა მ ი კ ვ ა რ ი მ ა რ ი ლ ი ა ნ ი კ ე ვ რ ი . *იხ. წყითე. შდრ.ლა ზ. ჯუმონი მარილიანი(ნ.მარი).*

Xიმშ აო ქობალ-ი (ჯიმშ დო ქობალ/რს) პურ-მარილი (მარილი დე პური). ჯ ი მ უ დ ო ქ ო ბ ა ლ ი უ ე ო რ ს ი ნ ი , ფ ე რ ი კ ო მ ი ე - პ ო რ - მ ა რ ი ლ ი (მ ა რ ი ლ ი დ ა პ ო რ ი) რომ უყვარს, ისეთი კაცია. ჯ ი მ უ დ ო ქ ო ბ ა ლ ე კ უ ხ ს ი ს ვ ე გ ო ბ ო რ ე ჯ ე უ ა ნ ა ნ ი ა : *ხალხ. სიძრ., I, გვ.192* - პურ-მარილს ფეხს არ დაბაიჯებენო.

Xიმ'უ'ჟმირ-ი (ჯიმ'უ'ქერის) წმინდა მარილი (მარილ-ფჟმირი).

Xიმშჟმირ-ი (ჯიმშჟმირს) ზღაპრული გმირის სახელი (ი.იფუშ).

Xიმ-ი' (ჯინს) ჟინი, ჳიზირი. ართიმამეორამ ჯ ი ნ ი დ ი დ ი უ ლ ე უ ს : მ ხ ე მ , გვ.14 - ერთიმეორის ჟინი (ჯიზირი) დიდი ჰქონდათ. ჯინიშენი *ზმზ*. ჯინაზე, ჯიზრზე, ჯიზრით. შეძობელიშ **ჯ ი ნ ი შ ე ნ ი** შეძობელქ ფუთი ჯიმუ ოქკომუაჲ : *ა.ცან., გვ.113* - მეზობელმა მეზობლის ჯიზრზე ფუთი მარილი შეჭამაო.

Xიმ-ი' (ჯინს) გარეული ფრინველი, ნადირი. იშონანცე ქ ა წ ი ი გ ვ ი ლ უ უ ჭ ე ჯ ი ნ ი : ი . ი ფ ო შ , გვ.58 - იქითობას მოკლა ცოტა ნადირი. ონჯუას ქემურეუქუ **ჯ ი ნ ი თ ი** დ **ხარველი**: *ი.იფუშ, გვ.57* - საღამოს მოდის ნადირით (ნანადირევით) დატვირთული. *იხ. ჯინუა.*

Xინა (ჯინას) სახელი უ ჯ ი ნ ე (ნ) ზ მ ნ ის ა - 1 . მხარა, ყურება, ცჰარა, ხეღვა; 2. ლოდინი, ყოინება, ცლა (მოცლა). **ჯ ი ნ ა ო კ ო , ვ ა რ ა** არბას შუში ქემოხვადენია: *ხალხ. სიძრ., I, გვ. 193* - დაცდა(ყურება) უნდა, თორემ ყველას თავისი მიეზღებაო (შეხვდებო). ირიკოსი ქეულერი ნოღე ხუთისოღო გრძობა: **ჯ ი ნ ა , რჩქილა, ტანგინაფა, შურიშ ნთხაფა, გემოვნობა?** : *შ.გორ., გვ. 166* - ყველას (კი) აქვს ნეტავი ხუთივე გრძობა: ყურება (ხედვა), სმენა, შეხება, ყნოსვა, გემოვნება? **შორიშე ჯ ი ნ ა თ ნ უ** დოპილუნქ: *ი.იფუშ, გვ. 130* -

შორიდან ყურებით ნუ მომკლავ. დიორღე ვა ბრძულელეია ლაყაფიში **ჯ ი ნ ა თ ი ა : ი . ი ფ ო შ . გვ. 65** - ვერ არ გავმძღარვარ თამაშის(ცეკვის) ყურებითო. ცასქ ქუ უ ჯ ი ნ ე : *ი . ი ფ ო შ . გვ. 14* - წმინდე თოლირი ნება ვილუ, იწუენი, ვ ე ე ჯ ი ნ ა , დ ო უ ქ ქ ა რ ი : *მასლო, გვ. 32* - ნება გავქს, რომ ისწარაო, ნუ აყოენებ, დაუქქარე. ბოში, მუსუ მ ი ჯ ი ნ ე რ ქ ? : *ი . ი ფ ო შ . გვ. 135* - ბიჭო, რას მიყურებ? ი ჯ ი ნ ე (ნ) (ი X ი ნ ე ი ყ უ რ ა ; X ი ნ ე უ ყ უ რ ე ბ ი ა ; ნ ო X ი ნ ე (ნ) უ ყ უ რ ე ბ ა დ ა თ ო რ მ ე , - ნ ა ყ უ რ ე ბ ა) *გრდლე. ენებ.* იყურება, იხედება. უ ჯ ი ნ ე (ნ) (X ი ნ ე უ ყ უ რ ა , X ი ნ ე უ ყ უ რ ე ბ ი ა) *გრდმ. სახსე.ქ.* უყურებს. ა ჯ ი ნ ე უ ჯ ე (ნ) (ა X ი ნ ე უ ყ უ რ ა , X ი ნ ე უ ყ უ რ ე ბ ი ა) *გრდლე. ენებ.* ო ჯ ი ნ ე უ ა ნ ს ზ მ ნ ის ა - ტ ე ბ ე ბ ა , ე ყ უ რ ე ბ ა (უ ნ ე ბ უ რ ა დ .) ი ჯ ი ნ ე (ნ) (ი X ი ნ ე უ შე ს ა ძ ლ ე ბ ე ლ ი გ ა ხ დ ა ყ უ რ ე ბ ა , -) *გრდლე. შესაძლ. ენებ.* ი ჯ ი ნ ე (ნ) ზ მ ნ ის ა - შ ი დ ი ლ ბ ა ყ უ რ ე ბ ა . ა ჯ ი ნ ე (ნ) (ა X ი ნ ე უ შე დ ლ ო ე ყ უ რ ე ბ ი ა , - , ნ ო X ი ნ ე (ნ) შე ს ა ძ ლ ე ბ ი ა ე ყ უ რ ა) *გრდლე. შესაძლ. ენებ.* უ ჯ ი ნ ე (ნ) ზ მ ნ ის ა - შე უ ძ ლ ა უ ყ უ რ ო ს . ო ჯ ი ნ ე ა ნ ს (ო X ი ნ ე უ ა ყ უ რ ე ბ ი ა , X ი ნ ე ა უ შ უ უ ყ უ რ ე ბ ი ა , ნ ო X ი ნ ე ა უ შ უ ა ნ) ა ყ უ რ ე ბ ი ა ნ ე ბ ა თ ო რ მ ე) *კ ა უ ზ .* უ ჯ ი ნ ე (ნ) , ი ჯ ი ნ ე (ნ) ზ მ ნ ა თ ა - ა ყ უ რ ე ბ ი ა ნ ს . ო ჯ ი ნ ე უ ა ნ ს (ო X ი ნ ე ა უ შ უ ა ნ) ა ყ უ რ ე ბ ი ა , ნ ო X ი ნ ე ა უ შ უ ა ნ) ა ყ უ რ ე ბ ი ა ნ ე ბ ა თ ო რ მ ე) *კ ა უ ზ .* ო ჯ ი ნ ე უ ა ნ ს ზ მ ნ ის ა - ა ყ უ რ ე ბ ი ა ნ ს . მ ა X ი ნ ე უ ა ნ ს (ო X ი ნ ე ა უ შ უ ა ნ) ა ყ უ რ ე ბ ი ა . მ ა X ი ნ ე , მ ა X ი ნ ე მ ი ჯ ო . მ ო ჯ . მ ა ყ უ რ ე ბ ე ლ ი . მ ა X ი ნ ე , მ ა X ი ნ ე მ ი ჯ ო . ა ნ ჳ ო რ . მ ა ყ უ რ ე ბ ე ლ ი . ო X ი ნ ე უ ა ნ ს (ო X ი ნ ე ა უ შ უ ა ნ) ა ყ უ რ ე ბ ი ა . ო X ი ნ ე მ ი ჯ ო . ე ნ ბ . ჳ ე . სა ყ უ რ ე ბ ე ლ ი , სა ხ ე ლ ი . მ ო X ი ნ ე უ ა ნ ს (ო X ი ნ ე ა უ შ უ ა ნ) ა ყ უ რ ე ბ ი ა . ნ ა X ი ნ ე მ ი ჯ ო . ე ნ ბ . წ ა რ ს . ნ ა ყ უ რ ე ბ ი მ ა X ი ნ ე ა ნ ს (ო X ი ნ ე ა უ შ უ ა ნ) ა ყ უ რ ე ბ ი ა სა ფ ა ს ო რ ი . ნ ა X ი ნ ე მ ი ჯ ო . უ ა რ . შე უ ხ ე ბ ე ბ ა ვ ი . გ ა უ ხ ე ბ ე ბ ა ვ ი . *შდრ. ტ ო პ ო რ .* გ ინ ა - ჯ ი ნ ე უ გ ა დ ა სა ხ ე ბ ი ; მ ი კ ა - ჯ ი ნ ე უ მ ი ს ა ხ ე ბ ი ; მ ი გ ინ ა - ჯ ი ნ ე უ გ ა ლ მ ა დ ა სა ნ ა ხ ი (*ქ . ც ხ ა ლ . ტ ო პ ო რ .* გვ. 43).

Xინება (ჯინებას) იგივე, რაც ეინება, - სახელი ი ჯ ი ნ ე ნ ს ზ მ ნ ის ა - ' დ ა ' ჳ ი ნ ე ბ ა . თენა მუშენი **ღ ე ე ბ ჯ ი ნ ი ? : ქ ხ ს , I, გვ. 153** - ეს რატომ დავიყენე? ჯინენს (იყენ. დოიქინა/ღაიქინა დაიყინა, დოიქინება დაიყინება, დოიქინება) დაიყინებდა თურმე) *გრდლე. სა შ . მ ო ჯ .* უინობს, იყინებს; იჯინებს. იჯინენს (დოიქინა/ღაიქინა დაიყინა, დოიქინება დაიყინება) დაიყინებდა თურმე) *გრდმ.* იყინებს, იჯინებს. ო ჯ ი ნ ე (ნ) (ღ ა X ი ნ ე დ ა ი ე ბ ი ა , დ ო X ი ნ ე ა

დასჯენილია) *გრდუე. ენებ.* ეუჯინება, უჩინანობას უწევს.
 აჯინინენ(ნ) (აქინინა შედლო 'და'უეინებინა,-, ზონინაჰუჰ(ნ) შესახებია დაეინებინა)
გრდუე. შესახებ. ენებ. ჯინენს ზინისა - შეუძლია 'და'იუინოს (იუიროს).
 მაქინაჰუჰი მიჰო. მოჰს. 'და'უეინებელი.
 ოქინინაჰუჰი მიჰო. ენებ. მჰ. 'და'საუინებელი.
 ლაქინინაჰუჰი მიჰო. ენებ. წარს. დაეინებულა.
 ნაქინინაჰუჰი მიჰო. ენებ. წარს. 'და'საუინები.
 ნაქინინაჰუჰი მიჰო. ენებ. წარს. 'და'უინების საფასური.
 უაქინინაჰუჰი მიჰო. უარჰ. დაუეინებელი.

XINWU-1 (ჯინელს) მიჰო. ენებ. წარს. იჯინენ (ნ) ზინისა - ნანანსი; ნასულნი.

XINWU-1 (ჯინინანს) უინინანი, ჰინინანი, ჰინუჰი, ჰინუჰული. ჯინინან კოჰ მუში ჯინინანობა საფულემა გენაჰუენუნი: *ხალხ. სიბრძნ., I, გვ. 193* - უჩინან კაცს თავისი უჩინანობა საფულეში ჩაჰყვებაო.

XINWU-1 ზანჰ. ჰინინაჰუ. იხ. ჯინი¹. ნოსაქ ნოსამ ჯინინენი ქილა ჯიჰო ოჰკოჰმა: *თ. სახოჰ, გვ. 252* - რძალმა რძლის უჩინანზე(უჩინანზე) ფუთი მარლი შეჰებაო.

XINWU-1 (ჯინინოსქუას, ჯინინოსქუას) ახნაჰური. იხ. ტინოსქუა; ზინოსქუა. *შღარ.* ნაჯინოსქუ.

XINWU-1 (ჯინინას) ნადირობა. ჯინინა ქეღლიჰყვ: *ი. ყოჰშ., გვ. 56* - ნადირობა დაინყო. დეუეიჰმაღეს ჯეგირო, ჯინინულენა (ნადირინა): *მ. ხუბ., გვ. 186,8* - დაჰმობილდენ კარგად, ნადირობენ. ჯინინულენს) (მხოლოდ ანმოს სრის მწკრივებში) *გრდუე. სეჰეჰე.* ნადირობს. ჯინინულენს (*იყენ.* იქინინა ნადირა, უქინინა უნადირა, ნოქინინა) ნადირობდა თურმე) *გრდუე. სა-მ. მოჰს.* ნადირობს. იხ. მაჯინინა/მაჯინინუ; ოჯინინა/ოჯინინუ.

XINWU-1 (ჯინინოთას) მოჰან. მსუჰანან. იხ. მაჰალურაბა, ჯიჰოთა(ა. მჰე). ჯინინოთა-ჯინინო-ჯიჰოთა ძირი-ნითელი.

XINWU-1 (ჯინინოს, ჯინინს/ც; ჯინინოქ/ჯინინქ/ჯინინქ) ძირი. ჯინინი გურაჰუამი კოლო რე: *ი. ყოჰშ., გვ. 182* - ძირი სნაელისა მწარეა. სქანი ჯინინი ჯინინი მადუ: *ქხს, I, გვ. 168* - შენი ძირი ძირია ჩემი. ქობირეს გვალამ ჯინინის ირემი: *მ. ხუბ., გვ. 208* - ნახეს მთის ძირში ირემი. ჯინინის ხომულა, წვანის-პირი: *ქხს, I, გვ. 144* - ძირი გამბზარი, ნეერზე ყვაელი. ჯამი ჯინინი კართი კოჰი ქიგითორე თულა: *ი. ყოჰშ., გვ. 14* - ხის ძირის ერთი კაცი (კი) დგას ქვევით. *შღარ.* ლაჰ ჯიჰი ძირი (*ნ. მარ.*)

XINWU-1 (ჯინინალეს) ფუჰის სანსი, ფუჰისანსი.

XINWU-1 (ჯინინამს) ძირინანი. ჯინინამო ზანჰ. ძირინანდ. ათე ოღარეს ჯინინამო გამეოჰოთანქ- ამ ბალას ძირინანდ ამოვადებ. იჯინინამო ეშალაფორი იში ოჯახი ძირინანდ (ძირფესკინანდ) ამოვარდნილი იმის ოჯახი,- გადაჰ. განყევტა იმის ოჯახისა(წყევლა!).

XINWU-1 (ჯინინიერს) ფინინამბარნი, ძირინამბარნი. თანსომამბეო გეჰსაგროგ ჩქინი ჯარქ ჯინინიერქ: *კ. საჰუჰ., კარო. ზეპ., გვ. 103* - სათესურად ამოულიტა ჩვენმა ჯარმა, ფესგებარმა. ჯინინიერი სქანი გვარი!- ძირინამბარი შენი გვარი.

XINWU-1 (ჯინინილას) ძირინს უპრინ(ი. ყოჰშ.).

XINWU-1 (ჯინინიურას) სახელი იჯინინიერქ (ნ) ზინისა - ლამირმა. ორქი ჰაერზე უმონკამი რე ღო თულა, გიმე იჯინინიერქ: *საზაჰ., 21.03.1930, გვ. 2* - ორთელი ჰაერზე მიმე და ქვევით, დაბლა იძირება. *შღარ. ჯიჰი.*

XINWU-1 (ჯინინიულას) ძირინრულა, ძირინოლუნული; მანის მანინიჰი, - გადაჰ. ლინო. ჯინინულაქიქიქი, მუკინინუნუ-ძირინრულემა(ლენინო), რომ დაარეტანა.

XINWU-1 (ჯინინი ყულეს) ძირი სანსი. მოღარინეს ჯინინიქიქი ყულემა: *ქხს, I, გვ. 160* - ნამოვიდენ ძირ სახლში.

XINWU-1 (ჯინინი ხატის) ძირინ-სანსი; ფუჰის(ფუქ) ხატი. სისხლი ნათესავებს (ერთი გვარის ხალხს) საერთო ძირი ხატი ჰქონდათ, მას დიდი პატივს სცემდნენ და ლოცულობდნენ. მუჰამე მა თექ ვაბლურინი, ნობგბუე ჯინინი-ხატის: *მასალ., გვ. 89* - როცა მე იქ არ მოვეცი, ნყალობა მქონია ძირი ხატისა (ფუჰის ხატისა).

XINWU-1 (ჯინინი-ჰატენს) ძირ-ჰატინი, -მთავარი ჰატინი.

XINWU-1 (ჯინინი) იხ. ნეირა,- სახელი ჯინინი(ნ), იქინინი(ნ), იქინინი(ნ), იქინინი(ნ) ზინისა - 'და'ნილან. ნანა, მუში მანწარე რე, ჯინინიულე ღო ვალურდას - დედა, რა მწარე არის, იხვე და არ გეძინოს. ლენის თლო ოჯინინიუნანი თ- ავადმყოფს ზევით (იგულისხმება ოდა-სახლი) ვანვენლით. ოჯინინიუნანს (ლაქინინა დაანენა, ზოქინინაჰუჰი დაუნენი, ნოქინინაჰუჰი) 'და'ანენდა თურმე) *გრდმ. ანენს.* ოჯინინიუნანს (ლქინინა დაინენა, ზოქინინაჰუჰი დაუნენი) *გრდმ. სათე. ქე. ოჯინინიუნანს ზინისა - ინენს.*

ბოროტი(რამაჲ) შესძლებია გამპრალება) გრღუე.
შესაძლ. ენებ. უკა ირქუნს ზმნისა - შეუძლია
'გა'ამპრალოს ('გა'ზმნიდოს).

ოჯირქაჲუჲანს (ოჯირაჲუჲა ამპრალებინა,
უჯირაჲაჲუჲა უმპრალებინებია, ნოჯირაჲაჲუჲა)
ამპრალებინებდა თურმე) კაჲ ჯ ირქუნს
ზმნისა - ამპრალებინებს, ასუფთავებინებს.
მაქირაჲლი მძღ. მძღუ. 'გა'სუფთავებელი,
'გა'ამპრალებელი; 'გა'ზმნიდელი.

ოქირაჲლი მძღ. მძ. 'გა'სამპრალებელი,
'გა'სასუფთავებელი; 'გა'საზმნიდელი.
ქირაჲლი მძღ. ენებ. წარს. 'გა'მპრალებული,
'გა'სუფთავებელი; 'გა'ზმნიდელი.

ნაქირაჲ მძღ. ენებ. წარს. 'გა'ნამპრალები,
ნასუფთავები, ნაზმნიდელი.
ნაქირაჲშიჲ მძღ. ენებ. წარს. 'გა'მპრალების,
'გა'სუფთავების , 'გა'ზმნიდის საფასური.
უპაუქირაჲ მძღ. უარე. 'გა'უმპრალებელი,
'გა'უსუფთავებელი; 'გა'უზმნიდელი.

Xირაჲ, Xირალა-ი (ჯირაჲა'ლს) ბრბა, ახოვანი,
მაღალი. ჩქიმი ჯ ირ ბა ბოში - ჩემი ბრგე
ბიჭი! შღრ. ჯერღერე.

Xირაჲნი-ი (ჯირაჲინს) იხ. ჯირაჲინაჲა. შღრ.
ჯირაჲინი.

Xირაჲინაჲა (ჯირაჲინაჲას) სახელი
ჯ ირ ღო ნ დ ე (ნ) ზმნისა - 'გა'ბაღნაჲა,
ბაღნაჲა(ჲმნისა), 'გა'ჲინაჲა, 'გა'ჲინაჲა.
იჯირაჲინანს (იჯირაჲინა იბღინა,
ბოჯირაჲინაჲაჲაჲა) გაბღენძილა,
ნოჯირაჲინაჲა(ი) იბღინებოდა თურმე) გრღუე.
ენებ. იბღინება, იჭიმება; ფშეკს(ფტებეს),
იფტიმება.
ჯირაჲინაჲე(ნ) (ბოჯირაჲინაჲე გაიბღინა,
გაიჭიმა; ბოჯირაჲინაჲაჲა(ნ) გაბღენძილა,
გაიჭიმულა) გრღუე. ენებ. იბღინება, იფშეკება,
იფტიმება; შემღება.

Xირაჲინაჲა (ჯირაჲინაჲას) სახელი ჯ ირ ღო ნ უ ნ ს
ზმნისა - საჭმლის გლოჯირი (ფულეთირი)
ჭამა. გაღაჲ. ღრმაღ მოხენა. ტრაქტორი
ჯ ირ ღო ნ გ ნ ე ღ ხას - ტრაქტორი ღრმაღ
ხნავს მიწას.
ჯირაჲინაჲე (ფოჯირაჲინაჲე ღრმაღ მოხენა,
ფაუჯირაჲინაჲე ღრმაღ მოხენება, ფოჯირაჲინაჲე(ნ)
ღრმაღ მოხენადა თურმე) გრღუე. ღრმაღ ხნავს;
ფიჯღინის (ჯიჯღინის); საჭმელს გლეჯს და ისე
ჭამს.

Xირაჲალა-ი (ჯირაჲალა/რს) ანაჲოჲ. ჰირაჲალაი,
ჰირაჲალაი. ბაღანას ჯ ირ ყ ვ ა ღ ი უ ლ უ -
ბავშვს ჯირაჲალაი აქვს. შღრ. ჯირაჲალაი
ყელისა და ილიის კორძი (საბა).

Xირაჲა (ჯირაჲეს) 1. მოგან. უსუნა (შაბიანი
მცენარე). იხ. დგრჩე, ლაჲა გეაჲა(ა.მყ.).
ჯ ირ ჩ ე ძირბოლქვიანი მცენარეა, ჰეავს ხახვს,

პრასს. მის ძირს იყენებენ მოსანამლაჲად
(მაგ. ძაღლისა). პურასქიაში მაჲკომალაი
ჯ ირ ჩ ე ქ დოყვილუა: ბაღს. სიძრძ., I, გვ. 116 -
პრასის მჭამელი უცუნამ მოკლაი.

2. მესპრაბე, მესპრა მჲარი, პირის
მსუსხანი. ნაბეგანი ჯ ირ ჩ ე რე თე
სხული(ბომა, უმქური...) - ნამეტანი
მსულარტე ჯა მსხალი (ხურბი, ვაშლი...).
ჯირჩე ← ჯიორჩე ← *ჯიორჯიორჩე
ძირითეთირი; ჯირჩე ← დი/გრჩე (გ.როგაჲა).

Xირხაჲალა-ი (ჯირხაჲალა/რს) დაბალი და
ჩაჲსჲაჲინილი, ჰმჲუსი (აღმამინანი).
ჯ ირ ხ გ ა ღ ი ბოშიე - ჯმუხი ბიჭია. იხ.
სქუნქურუა.

Xირჩა, Xირჩალა-ი (ჯირჩა'ლს) ბახხეჲაჲული,
ბაჲმჲაჲული. ჯ ირ ჯ ა ღ ი თუმა -
გახევებული, აბურტგნილი თმა. იხ. ჯურჯა.

Xირჩინ-ი (ჯირჩინს) იხ. ჯირჩინაჲა.

Xირჩინაჲა, Xირჩინაჲა (ჯირჩინაჲას, ჯირჩინაჲას)
სახელი ი ჯ ირ ჯ ი ნ ა ნ ს ზმნისა - ბახხეჲაჲა,
ბაჲმჲაჲა; გაღაჲ. გოგენბა. ათე აბზე
ქეჲესინი, გო ჯ ირ ჯ ო ნ დ ე უ - ეს აბზე რომ
უაბებს, გახევედა. ჯ ირ ჯ ი ნ ა ჲ ა თომაში -
თმის ყალყზე დადგომა, - გახევება; აბურტგენა.
ჯირჩინაჲელე(ნ) (ბოჯირჩინაჲელე ყალყზე დადგა,
გახევედა; ბოჯირჩინაჲელე(ნ) გახევებულა,
ბოროჯირჩინაჲელე(ნ) გახევებოდა თურმე) გრღუე.
ენებ. ხევედება, ყალყზე დგება(თმა); ოგნდება.

Xირჩინაჲა (ჯირჩინაჲას) იგივეა, რაჲ
ჯ ირ ჯ ი ნ ა ჲ ა ს .

Xირჩინი-ი, Xირჩინაჲა (ჯირჩინის,
ჯირჩინაჲას) სახელი ჯ ირ ჯ ე დ ი ნ უ ნ ს
ზმნისა - ჰირჩინი.

Xიუბ-ი (ჯიუტის) ჰირუბი.

Xიუშო-ი (ჯიუშოსი) იგივეა, რაჲ ჯ ო უ შ ო თ ი, -
ჰირუბი. დიდი ჯ ი უ შ თ ი კორჩე - დიდი
ჯიუტე კაცია. შღრ. ჯასთაგანი.

Xიუშოჲა (ჯიუშოჲას) სირუბე, ჰირუბე.
მუში ჯ ი უ შ თ ო ბ ა თ ოჯახი ქეკიდინეუ -
თავისი სჯიუტით ოჯახი დაღუჲა.

Xიჲა, Xიჲალა-ი (ჯიჲა'ლს) უშნოდ დიდი,
ზორბა; ახმანი, აჲაჲაჲულა. შღრ.
მუნღ'იჯიჲა.

Xიჲინ-ი (ჯიჲინს) დაჲუღება ახოვანი
აღამინანისა; ახმანის ჰურაჲა. მუ გოკოლუ
თეჲ, მუ ს გ თ ი ჯ ი ქ ი ნ ა ნ დ ი ? - რა გინდოდა
იქ, რად იყავ დაჲუღებულნი? შღრ. ჯირჩინუა.

Xიჲირ-ი (ჯიჲირს) კლდე-სჲამტი (ქ.ე.ბაღ., ტოპონ.,
გვ. 28).

Xიჲაჲა (ჯიჲაჲას) იგივეა, რაჲ ჯ ი ქ ი ნ ი, - დიღის
ჲულაჲა; ახოვანის ბამოხაღაჲა (ჲურაჲა).

ონდლეს მეურქი-და ვარა, ბორქობი
ოთოჯიქე კარცე: *საზაყ.* 26.10.1930. გვ.3
—დილას თუ მიხვალ, თორემ კარზე დიდი
ბოქლომი აყუდია.
იფიქინანს/ოჯიქინანს ახოვნად გამოიყურება.

Xიმწი-ი (ჯიქურს) პირდაპირი, შუაშოპარი;
ზღვიდან მქროლი ძლიერი ქარი(ა.ცაგ., გვ. 8).
ჯიქურო *ზმზ.* ჯიქურ, პირდაპირ, შეუპოვარად,
მოურიდებლად, უშიშრად. გაბედული
შესევდრა ვინმესთან პირისპირ (ა.ცაგ., გვ.8).
ართი დიდი კერქე ქომორთე *ჯიქურ* ო:
ა.ცაგ., გვ. 25 — ერთი დიდი კერატი მოვიდა
ჯიქურ(პირდაპირ). ეთი კოსე *ჯიქურ* ო
ქაწოხვადგ: ა.ცაგ., გვ. 2; *იყოფშ.* გვ. 23 — იმ
კაცს ჯიქურ დახვდა ნინ.

Xილწნა (ჯილონჯას) სახელი *ჯილონჯის*
ზმნისა — ბლაგვი იარაღით ჭრა.—*ჯილწნა*.
გადატ. მადიანად ბევრის შეგება, სასწვლა. *შორ*.
ჩიხონჯა, ჭიყონჯა.

Xიმინ-ი (ჯიყინს) 1. ბოქონი. 2. გალუშანი.

Xიმინ-ი (ჯიშთის) ძველი თოქლი; საყინულა
(*იყოფშ.*); ყინული, გაყინული თოქლი, ძველი
თოქლი (*კჭარ.*); ხევეში ჩარჩინილი ძველი,
გაყინული თოქლი; მყინვარი. *ჯიშთის*
დახხუნა მითაქამერი თერს, მუნჭურამს.
მომწვანო მუნჭური უღოსოლე — *ჯიშთის*
ეხაზინ უხსოვარდროინდელ თოქლს, მატლანს;
მომწვანო მატლი უჯდება. ვორწყექ ახრა-
ჩექემეფც, სადღემუშოთი გოცინილი,
ჯიშთით გოსარანჯელეფც: *კ. სამუშ.*,
ქართ. ზეს. გვ. 136 — ვხვდავ ციცაბოს, უფსკრუ-
ლებს, სამუდამოდ გაყინულს, მყინვართ
შემოსალტულებს. *ჯიშთი* ← *ჯემში+თორი*
ძველი თოქლი (*გ. როგაყა*). *გადატ.* კაცი, რომელ
საც ვერაფერს შეასმენ; ვიუტი. *შორ* ჯოუშთი.

Xიმამ (ჯიშეკს) იგივეა, რაც *ქიშქე* — მუშუხაპი.

Xიმამლა (ჯიშკილას) *მოქან*. ღანძილი(ა.მყ.).
შორ. *საბა*: *ჯიშკილა* ღანძილი.

Xიმამი წმარ-ი (ჯიშგიმ წყარო) იგივეა, რაც
ჯიშთი, *ჯიშთი* მ წყარო — ბამწდნარი
ჯიშთის(//*ჯიშთის*) წყალი. ეგებ რობუს
დილაძულე..., თუნთში გობიგონილი დო
ჯიშთი მ წყაროში რვადაფილი: *ქხს*, *1*, *გვ.*
228 — იქნებ ხრამში იდო..., დათვის გაძიგნილი
და ჯიშთის (ძველი თოქლის) წყლით
გაცივებულა.

Xიმამ (ჯიშქეს) იგივეა, რაც *ჯიშქე*, *ქიშქე* —
მწკარატი, მწარე; მსუსხაპი, მუშუხაპი
(პირისა). *შორ*. *რაყ*. ეიშხა წმარე მცენარე,
მწარე (*ე.მერ.*).

Xიმ; **Xიმ**; *შორ*. ჭათის დაძახება-მოხმობა.
შორ. *იმერ*. *ჯიშ-ჯიშ*; (*ე.მერ.*).

Xიმითა (ჯიშითას) *მოქან*. იგივეა, რაც
ჯიშთი (ჯიშთი) — მსუსხაპი. *იმ* მაპალურაია
(ა.მყ.). *ჯიშითა* ← *ჯინე-ჯიშითა* ძირ-ნითელი.

Xიმინ-ი (ჯიშონს) *მოქან*. ტირიში. მანგარინჯე
ჯიშთი ე — მტირალა ტირიფები.

Xინ-ი (ჯიხის) მუშპი, მჰილი. მინკა ჭიჭე რლე,
აკაბურცხა, *ჯიხი* მ მამხევა — ნესეკ პატარა
იყო, პანანინა, მუმჭის (მეჯილი) ოდენა. *შორ*.
ლაზ. *მჯილი* მუმჭი (*ნ.მარ.*).

Xინა (ჯიხას) ცინა, ცინა-სიმამრა. ჩქე ვორლით
ინეფც მანა ნანდულ საიმედო *ჯიხა* : *მ.ხუა*,
გვ. 343 — ჩვენ ვიყავით იმათთან (იმათთვის)
ნამდვილად საიმედო ციხე. პატონ *ჯიხას*
ღონორლე: *ქხს*, *1*, *გვ.* 36 — ბატონი ციხე-
სიმაგრეში იდგა. სქანი გურსე იმელ ოყო,
ჯიხათ ოყო ელკრლე: *გნურა*, *გვ.* 247 —
შენს გულს იმედი უნდა, ციხედ უნდა ედგა-
სახენწვეფო *ჯიხა* მ ქიმერტეს: *მ.ხუა*, *გვ.*
252 — სახელმწიფო ციხე-სიმაგრესთან მივიდნენ.
იხ. ტომონ. ნაჯიხე/წოჯიხე;
ნაჯიხურუ/წოჯიხენი *შორ*. *ლაზ*. *ჯიხა* ციხე
(*ტომოლა*, *გვ.* 629).

Xინანქი (ჯიხანქივის) ნოქალაქების,
ისტორიული ცინა-გოქის მებარული
საბაქლორედაბა(ა.მყ.).

Xინაქრ-ი (ჯიხაჯოროსი) ახმოპანი, ნარამოსა-
ღაპი, ბუმბარაპი; გოქიათი. ჩქიმი
ჯიხაჯაოქის გუმორქედას! — ჩემს
გოლიათს გაუმარჯოს!

Xინა-ი (ჯიხვის) *ზოლე*. *ჰიხი*. *შორ*. ძიხვი.

Xინაპ (ჯიხეას) იგივეა, რაც *ლაქო*, *ხაქო*.

Xინაპ-ი (ჯიხეაფის) მჰილით ცემა, — *გადატ.*
ხბოს მიერ ჯიქინსათის მუბლას (დრუნწის)
ხშირი რტყმა.

Xინა (ჯიხუას) სახელი *ჯიხუნს*, *უჯიხუნანს*
ზმნათა — მუშპით(მჰილით) ცემა;
მუშპის(მჰილის) პარა. ბრელი *უჯიხუნ*
ხასილას, მარა იქ იმენ ვემხეველ — ბევრი
უმჯილა (მეჯილი ჰკრა) გვერდზე. მაგრამ ის
მარცხ ვერ მიხვდა. *ქიშქე* *უჯიხუნს* თის აკალო
გააკურქინენ! — მეჯილი ჰკარი ერთი იმას და
გააღვიქე!
ჯიხუნს (მოქინა მეჯილი ჰკრა, მუქინა მეჯილი
ურკავს, მოქინა მეჯილი ჰკრავდა თურმე)
გრძმ. მუმჭის(მეჯილს) ჰკრავს.
უჯიხუნს (ლაქინა მუმჭი ურტყა, ლაქინა
მუმჭი უკრავს) *გრძმ*. *სახხეცქ*. *ჯიხუნს*
ზმნისა — მუმჭი ურტყამს, ჰკრავს.
იხ. ნჯაოლეუა.

Xინური, Xინური (ჯიხურ ურს) ხის ქოშპი
(*საბა*). ქოშპი, ცინური ნაბაგომა, — *ჯიხური*.
ხეწვიეფო ოსურქეუას ქომონს მიათხინდეს

თიჯურას, ნამუთი ჯიხურსი ციხენით
უმასხაპუნდენი: *ა. ცაგა, გვ. 55; ი. იოფე, გვ. 45* –
ხელმწიფის ქალიშვილს მიათხოვედნენ ისეთ
ქმარს, რომელიც (ხის) კომპეხ ზევით ცხენით
ახტებოდა. ცხენი დობვილგ ჯიხურს: *მ ხუძ, გვ. 298* – ცხენი დაამწყვდია კომპეხი. *იხ.*
ჯიხურაში მალაზა.

XXI სურამი მალაზა (ჯიხურამი მალაზას)
ჩვეულებრივ მითს მოძებნა აბაბუღი მალაზა
(სასიმინდე). დაბლა ადგილი ხშირად
ჯარგავლია (ოთახი), რომელსაც ჯიხურს
გვძახიან, ხოლო სასიმინდს ჯიხურაში მალაზა
პქეია(მასალეხი, *ტ. გვ. 388*).

XXI-ი (ჯიჯის) ბიძა. შორ. ჯი!

XXI-ი (ჯიჯის, ჯის) იგივეა, რაც ჯიჯი, –
ძირი. მუდა ჯიჯი ნემი ქორიანს ცუდეს? –
რადღენი ძირი კაქალი გიდვას სახლში(ეზოში)?

XXI! მიმართება, – იგივეა, რაც ჯიჯი¹. სი მუ
ვიჭირს, ჯიჯა, სქუაღლე მოჭიმაფილი
რეუნს – შენ რა ვიჭირს, ვიჯა, შეილები
მოსწრებული გყავს. სი, ჯიჯა, ჯვირო გილე
საქმე – შე, ვიჯა, კარგად გაქვს საქმე!

XXIა (ჯიჯაეს) იგივეა, რაც ჯიჯა ე.

XXIაჲ (ჯიჯაღეს) მოქან. ჩამუშაბრივი და
ნითაღი ჯიჯაღაჲ. *იხ. ჯიჯაე, ჯუმენე, ჭითა*
ჯუმენია(ა. მყ).

XXIაჳ, XXIაჴაჲ (ჯიჯაღაჲ¹-ს) ჯიჯაჳი,
ძვალსხანილი, დაბალი და ჩაფსაჳნილი.
ქომორთუ ჩემი ჯიჯაჳ ე¹ ბომიქ –
მოვიდა ჩემი ვიჯევი ბიქი. *შორ. იმურ. ჯიჯაღვი,*
ჯიჯაღვიან დაბალი, სქელი და ქონმორთული,
ტიტკენა (ტ. გურ).

XXIაჴი-ი (ჯიჯაღის) უშნო სიტილი, ღრეჳა.
გამოაწონს ათე ბომიშ მოქცა, უნოთ
იჯიჯიანს – არ მომწონს ამ ბიჭის
მოქცევა, უშნოდ იცინის (იღრეჳება).
იჯიჯიანს (იXXIაჴიანს იღრეჳა, უXXIაჴიანს
თურეჳა, ნიXXIაჴიანს იღრეჳებოდა თურმე)
გრდუე. ენებ. იღრეჳება, უშნოდ იცინის. იხ.
ჯიჯიჯიანი. შორ. ჭიჭიკიანი; დინჯიანი.

XXIაჴიანი (ჯიჯიჯიანის) იგივეა, რაც
ჯიჯიჯიანი.

XXIაჴიანი (ჯიჯიჯიანს) იგივეა, რაც
ჯიჯიჯიანი, – ჯიჯიჯანი.

XXIაჴიანი (ჯიჯიჯიანს) იგივეა, რაც
ჯიჯიჯიანი, – სახელი ჯიჯიჯიანი
ზნისა – უღაზათოდ გლეჳა და ისე შაბაბ, –
ჯიჯიჯანი. ოქკომარს ჯიჯიჯიანი
ლეჳიყალი – საქმელს ვიჯიჯის ლორივით.
ჯიჯიჯიანს (ლეXXIაჴიანს დაჯიჯიანს, ლეXXIაჴიანს
დაუჯიჯიანს, ლეXXIაჴიანს) დაჯიჯიანს

თურმე) *გრდუე. უშნოდ ჭამს, ვიჯიჯის(საქმელს).*
შორ. ჩიჩქონა, ჭიჭიკონა.

XXI! მოფერებით მიმართება: ბიძიქო!... სი მუ
ვიჭირს, ჯიჯი – შენ რა ვიჭირს, ბიძიქო!
ი. ყიფიძის ჯიჯი მიანიან საალერსო სახელ-
ფორმად, რომელიც მიღებულია შექვეცის
გზით ისევე, როგორც ჯიჯიანს(იხ.). (ჯიჯიანს
ბიძიქო, ბიძი, კაცი. უმირატესად დასტურდება:
გალის, ზუგდიდის, ჩხორონყუს, ნალენჯის,
ხობის რაიონებში). ჩემი ჯიჯი ქორეჳი-და,
ჯეჳრა ვამიწუა – ჩემი ბიძიქო თუ ხარ,
ტყუილი არ მითხრა! მუ გოკო, ჯიჯი,
ჩემიდა? – რა გინდა, ბიძიქო, ჩემთან? *შორ.*
ჯიჯა.

XXIაჴიანსური (ჯიჯიანსური)
ძირამოჳარდნილი. *შორ. ჯიჯიანი.*

XXIაჴი-ი (ჯიჯიანის) კორი.

XXIაჴიანსური (ჯიჯიანსური) მიღ. ენებ. ჩარს.
ჯიჯიანს ზნისა – 'გა'მამრეჳული,
'გა'სქუაღლე; 'და'ქორეჳული,
'და'ქორეჳული. ჩხურეჳე ჯიჯიანს
ხელეჳე – სიცივისაგან
დაკოჳრებული(დამსკდარი) ხელები აქვს.

XXIაჴიანი (ჯიჯიანსური) სახელი ჯიჯიანს ზნისა
– 'გა'მამრეჳა, 'გა'სქუაღლე; 'და'ქორეჳა,
'და'ქორეჳა პანისა (ზოგჯერ
დამოქუიანებაც). სიცივისაგან ან შრომით
ხელის(უმთავრესად) კანი მაგრდება (სქელდება)
და ზოგჯერ სკდება, შეიძლება მუჭუკებზეც
განდეს, – მამხ აზბობენ ჯიჯიანს.
ჯიჯიანს ი აფუნია ხე – კანაქელეჳული
და დამსკდარი აქვს ხელი.

ჯიჯიანს (ლეXXIაჴიანს დაკოჳრდა, დაკორდა;
ლეXXIაჴიანს დაკოჳრებულია; ლეXXIაჴიანს
დაკოჳრებულია, დაკორებულია თურმე)
გრდუე. მაგრდება, კოჳრდება, კორდება (კანი).
ჯიჯიანს (ლეXXIაჴიანს დაკოჳრდა,
დაკორდა, ლეXXIაჴიანს დაკოჳრებულია,
დაკორებულია) გრდუე. ენებ. სს ხე. ქე.
ჯიჯიანს ზნისა – უკორდება,
უკოჳრდება(კანი).

იჯიჯიანი (ლეXXIაჴიანს დაკოჳრდა,
დაკორდა; ლეXXIაჴიანს დაკოჳრებულია,
დაკორებულია) გრდუე. ენებ. ჯიჯიანს
ზნისა – იკოჳრება, იკორდება კანი.
აჯიჯიანი (ლეXXIაჴიანს დაკოჳრდა,
დაკორდა; ლეXXIაჴიანს დაკოჳრებულია,
დაკორებულია) გრდუე. ენებ. უჯიჯიანი
ზნისა – ეკოჳრება, ეკოჳრდება(კანი).

XXIაჴიანსური მიღ. ენებ. ჩარს. 'და'კოჳრებული,
'და'კორებული (კანი).
შორ. რაჭ. გოჯიჯი ფეხებზე ამოსული მუჭუკი
დიდინის დაუბანელობის გამო (ტ. გურ).

კ) მავგუფებელი კავშირი ღა (დადასტურებული აქვს ს. ცაგარელს ზუგდიდურ-სანჯურზაყანოელის გვარით თქმამი). *იხ. ღო. ინგურის გოუბაფუნა ჯო ქობულენა მოროთყვე: ა.ტყე., გვ. 70* – ენგური გაუქაფავთ და ზოგავენ მოროთყას (მდინარეა გვარში). *იხ. ჯ.*

კოზი (ჯოგის) ჯოზი. ჯვეშ კოს ნოგვე ჯო გი, თხალეფიშ ჯო გი: *მ. ხუბ., გვ. 306* – ძველ კაცს მყოლია ვოგი, თხების ვოგი.

კოზაშა (ჯოგაფას) სახელი აჯო გუ (ნ), ჯო გუ (ნ) ზმნათა – ძულემა, შუზინულემა. მა მიცორქ, სი რჯო გუქ, ეს მინ მოვიწონანს? – მე მივეარაზ, შენ ვიქულვარ, ამას ვინ მოვიწონებს? *ამაშ ღურე ვაბა ჯო გუ გეჯ: ქხს, I, გვ. 47* – აქამდე თავი არ მხადედა(ძულედა). ღედობის ირკოჩი უცორღუ ღო ღედობი ირკოს ჯო გუ ღუა: *თ. სახოკ., გვ. 245* – დედაბერს ყველა უყვარდა და დედაბერი ყველას სძულდაო. ღედობის კიბორი ვარანს ღო მხევაში ჯო გეჯ: *თ. ყოფშ., გვ. 177* – დედაბერს კიბლი არ აქვს და სხვისი სძულს. *ოჯოგუნანს* (ბააკოზაშ შეაძულა, ბაუკოზაშაშ შეუძულემა, ბოროკოზაშაშ შეაძულემა) *გრღმ. აძულეებს.*

იჯოგუნანს (ბიოკოზა შეიძულა, ბაუკოზაშაშ შეუძულემა, ბოროკოზაშაშ შეიძულემა თურმე) *გრღმ. სათე. ქე. ოჯოგუნანს ზმნისა* – იძულეებს.

უჯოგუნანს (ბაუკოზაშ შეუძულა, ბაუკოზაშაშ შეუძულემა) *გრღმ. სასხე. ქე. ოჯოგუნანს ზმნისა* – უძულეებს.

აჯოგუქუ(ნ) (ბააკოზა შექსულა, ბოროკოზაშ შექსულემა, ბოროკოზაშ(ნ) შექსულემა თურმე) *გრღმ. ენებ. სძულემა.*

ჯოგუქ(ნ) (მხოლოდ ანწყოს წრის მნკრივებში) *გრღმ. სტატეკ. სძულს.*

გიჯოგუნენ(ნ) (ბიოკოზაშ შესაძლებელი გახდა შეძულემა, –) *გრღმ. შესაძლ. ენებ. ოჯოგუნანს ზმნისა* – შეიძლება შეიძულოს(//შეძულემა).

გაჯოგუნენ(ნ) (ბააკოზაშ შეძლო შეიძულემა, – ბოროკოზაშ(ნ) შესაძლება შეიძულემა) *გრღმ. შესაძლ. ენებ. უჯოგუნანს ზმნისა* – შეუძლია შეაძულოს.

ოჯოგაფუნანს (ბააკოზაშ შეაძულემა, ბაუკოზაშაშ შეუძულემა, ბოროკოზაშაშ შეაძულემა) *გრღმ. კაუზ. ოჯოგუნანს ზმნისა* – აძულეზინებს. *ბოროკოზაშაშ მიშე. მიქმ. შექსულემა.* *ბააკოზაშაშ მიშე. ენებ. მქ. შესაძლებელი.* *ბოროკოზაშაშ, ბოროკოზაშ მიშე. ენებ. წარს. შექსულემა.*

ბოროკოზა, ბოროკოზაშ მიშე. ენებ. წარს. შექსულემა. *ბოროკოზაშაშ მიშე. ენებ. წარს.*

შექსულეების საფესური. *ბოროკოზაშ/ბაუკოზაშაშ მიშე. უარე. შექსულემა.* *იხ. გო-ჯოგაფა; შორ. ღო. გო-ჯოგუქუ მონყენა, მხოზულემა (ქეობლე, გვ. 619).*

კოზინი (ჯოგის) იგივეა, რაც ჯოგაფა-შექსულემა, შუზინულემა. მა კოროთა მიგარბი, სი ჯო გინი მუქი ვამა... – მე სიყვარული შეგადეო, შენ შექსულემა (სიძულელი) მომეცი სამაგიეროდ.

კოზირა (ჯოგირეს) ნახირნი. დასტურდება თიქუნდაც.

კოჯო/კოჯორი (ჯოლორ-ს) ანთროპონიმი.

კოინი, კოინი(ჯოქინს) ჯოქინი; როშვა, გაუბებრად ლაპარაკი. მუსი რე, ჯოქინუნსინი, მუოკო? – რასაა, რომ ჯოქინებს, რა უნდა? ჯოქინუნს (კოინი იჯოქინა, უკოქინა უჯოქინია, ნოქინუნა) ჯოქინება თურმე გრღმე. საშ-მიქმ. ჯოქინებს.

კოინა, კოინა (ჯოქინანს) ვისაც ჯოქინი მოლაპარაკი ახსიანთებს. ჯოქინა კოჩიე – ჯოქინა კაცია.

კოლა/კოლო (ჯოლას, ჯოლოს) სათრიმლი (აქარ); სათრიმლი; მთიანე ხეების ჩამოსათრევი ღელეჭოქი; ხის სათრევი მესხილი ჯაჭვი; ტყიდან მოჭრილი ხეების გამოტანას ეძახდენ ჯოლა (მასლები, ტ. I, გვ. 393). გოლაშა მიფშეთა ღო ჯალეფი ჯოლათი გეგმიბლითა – მთაში ნაეიდეთ და ხეები ჯოლათი ჩამოვიტანითო. ჯოლას ვაჩერებულენ, თინა ნინაქ მოლაჩერებულა: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 193 – მსხვილმა ჯაჭვმა რომ ეერ შეძლო გაეთრია, ენამ ნამოთარიო.

კოლაქმაქი (ჯოლოკეცის) მოქან. ბოლრა. იხ. დოლოკეტი, ღეჯიშ კეტი (ა.მყ.). ჩხვიზიხეუე ღო კოლაქი ჯოქინ ქათაგანაქულე: მასალ., გვ. 119 – ფესვები და გლერტა ძირში მოხსიპა(მოჭრა). შორ. ლაკარტა.

კოლაქმაქი (ჯოლოკეცის) ქარის მასაქმაქი ურღული (მასლები, ტ. I, გვ. 380). შორ. ლურე.

კოლაქო (ჯოგოლის) ანაკოშ. ცხვირ-პირის სეპოგარანი; ღრუნარი, ღრნარი; ცხვირ-პირის სეპოლნისა; – გაღე. ადამიანზედაც ითქმის. ათეჯურაში რაგადიშენი ჯოჯოკო ქაქკაგახე – ამისთანა (ამის მსგავსი) თქმისათვის ცხვირ-პირი უნდა ჩაუშტკრიო. იხ. ნიგი.

კოლაქო/კოლაქო (ჯოლოკეცის) იგივეა, რაც ჯოჯოკო.

კორონი (ჯოროს) იხ. ნელორი, – I. შოთლ. ჯორონი. პაქემს ჯვეშო ჯორონი ცუნდეს ღო თითი გილემეს – მღედლებს ძველად ჯორონი პყავდათ

და იმით დადიოდნენ. ყუდემა თე კობეჯე
ჯორიში გეხუნულო ქემორთუა: ა. ცაგ. გვ.
54 - სახლში ეს კაცი ჯორზე შემეჯდარი
მოვიდაო. 2. სიმეზიანე საპრაპიშა სიმეზიან
ბასაშიმი, ძეძალაბაი შირფიძე.- ჟორა.
ურთხელიში თფორალი, ჟორი გუდგე
ბზაკალიში: ქხს, I, გვ. 339 - ურთხელის
(ურთხორის) საფარველი(აქეს), ჟორა უდგას
ბზისა.

Xრობ (ჯორას) 1. ნიქორა, თათირი ნიშანი.
ეფერი ცხენი ქომუქას, ნიჭიწკუმა
ჯორაღას: ქხს, I, გვ. 255 - ისეთი ცხენი(ქი)
მომცა, დრუინწთან ჟორა იყოს. ჟორა ხოჯი
ჯორა ხარი. 2. იგივეა, რაც ჟორი (ბიშფ.-
2), სიმეზიანე საპრაპის(რონეშრის,
შანდურის) ნანილი (ბასალეტი, ტ. V, გვ. 354).

Xრობ-ი (ჯორას) ჟორიანი.
Xრობ-ი (ჯორის) სიმეზიან; რაიმე ტპირთი,
დასაქლასე ღაანეგანე რისაბე ღასანეხად,
ღასანურად. ჟორგე - შეიძლება იყოს ქვა, ხის
მორი ან სხვ. იხ. ჟორგუა.

Xრობილ-ი (ჯორილ(რს) მიჭლ.ნებ. წარს.
ჟორგუნს ზნისა - ღაჟორბილი, მძიმე
ტპირთაღაღაპული.

Xრობილ (ჯორგუას) სახელი ჟორგუნს ზნისა
- ღაჟორბაბა, ჟორბის ღაღაბა, მძიმე
რაბეპის ღაღაბაბა.

ჯორგუნს (წოქორაბა დაჯორგა, წოქორაბა
დაუჯორგავს, წოქორაბა(ღ) დაჯორგავდა
თურმე) გრძლ. ჟორგავს, მძიმე ტვირთი -
ჯორგს - ადებს.
იჯორგუ(უ) (წოქორაბა დაიჯორგა,
წოქორაბა(ღ) დაიჯორგავს) გრძლ.ნებ.
ჯორგუნს ზნისა - იჯორგება.
აჯორგუ(უ) (წაქორაბა დაეჯორგა, წოქორაბა
დასეჯორგავს) გრძლ.ნებ. უჯორგუნს
ზნისა - ეჯორგება.
იჯორგე(ნ), იჯორგინე(ნ) (წოქორაბანი
შესაძლებელი გახდა დაჯორგვა, -)
გრძლ.ნებ. შესაძლ. ნებ. ჟორგუნს ზნისა -
შეიძლება 'და' იჯორგება.
აჯორგე(ნ), აჯორგინე(ნ) (აქორაბანი შეძლო
'და' ეჯორგა, -) წოქორაბანი შესაძლებელია
დაეჯორგავს) გრძლ.ნებ. ნებ. უჯორგუნს
ზნისა - შეუძლია 'და' ეჯორგება.
ოჯორგე(ნ) (ოქორაბაა აჯორგინა,
უქორაბაა უჯორგინებია, წოქორაბაა უაქორაბანი
აჯორგინებდა თურმე) კაუზ. ჟორგუნს
ზნისა - აჯორგინება.

გაქორაბული მიჭლ. მოქმ. 'და' მეჯორგავი.
ოქორაბული მიჭლ.ნებ. მექმ. 'და' საჯორგავი.
წაქორაბული მიჭლ.ნებ. მექმ. 'და' საჯორგავი.
წოქორაბული მიჭლ.ნებ. წარს. 'და' ჟორგავი.
წაქორაბა, წაქორაბა მიჭლ.ნებ. წარს. საჯორგავი.

წაქორაბული მიჭლ.ნებ. წარს. ჟორგვის საფასური.
წაქორაბა მიჭლ.ნებ. 'და' მეჯორგავი.

Xრობ (ჯორეს) მსხვილი ბარდიბარდმო
ბასაქრელი ჟორი(ბასალეტი, ტ. I, გვ. 386).

Xრობილ-ი (ჯორილ(რს) მიჭლ.ნებ. წარს.
ჯორუნს ზნისა - 'გა'ქიციხული.

Xრობილ-ი (ჯორკოკის) ჟიუტი. ჟორკოკი
ყოფიერე, ჯამა, ენა - გვარიანი ჯიუტი ყოფილა,
ძმარ, ეს.

Xრობა (ჯორუას) სახელი ჟორუნს ზნისა -
'გა'ჯორმა, 'გა'ქიციხე. მანგარას გოჯორუ
- მავრად გაიციხა.
ჯორუნს (ბოქორა გაიციხა, ბოქორა
გაუციხავს, ბოქორა(ღ) გაიციხავდა თურმე)
გრძლ. კიციხავს, ჟორუნს.
წაქორაბული მიჭლ. მოქმ. 'გა'ქიციხავი, 'გა' მეჯორგავი.
ოქორაბული მიჭლ. ნებ. მექმ. 'გა'ქიციხი, 'გა' საჯორი.
'წოქორაბული მიჭლ.ნებ. წარს. 'გა' კიციხული,
'გა' ჟორილი.
წაქორაბული მიჭლ.ნებ. წარს. 'გა' ნაქიციხი, 'გა' ნაჯორი.
წაქორაბული მიჭლ.ნებ. წარს. 'გა' კიციხის,
'გა' ჟორგის საფასური.
უქორა, უაქორა მიჭლ. უარე. 'გა' უციხავი,
'გა' უჯორავი.

Xრობი (ჯორგის) ზანტი. ჟორჯორე ჩემი
ზოჯი - ზანტია ჩემი ხარი.

Xრობა (ჯოტას) 1. აპირთაპირი ღაღრუნა
საქონელი; 2. ღონდლო, შუბანისი. ჟოტია
რენია, ჟოტია, ბრელი მუთუნი ვასვენუნია
- დონდლო არისო, დონდლო, ბენჯი არაფერი
ესმისო. 3. ანთროპონიმი.

Xრობობა (ჯოტობას) 1. შუბანსაქონი, მამრამ
არაღამაზი - დიდტუშბანი. 2. გეხედება
ანთროპონიმი. ჟოტო (← ჟოტობა).

Xრობორე (ჯოტობის) იგივეა, რაც ჟოტობა.

Xრობი (ჯოტობის) იგივეა, რაც ჟოტობა,
- ჟიუტი. ჩოუშოტი კოჩო-ჯიუტი კიცი.

Xრობი (ჯოდორის) ზოჯი. ძალნი. ახალაიაში
ჯოდორი გომუხაში ჟოდორენს
მიშალაუნდა: თ. სახე, გვ. 243 - ახალაიას
ძალნი გომუხას ძალლებთან ყვედაო. ჰყველ
ჯოდორი ჟოტობის თენა სო მენთორუ: ი. იყოფ, გვ. 22
- ნყეული ძალნი ამას ღად მოათრევს?
ჯოდორც გყურათე ულახუყუღუ: ი. იყოფ, გვ. 66 -
ძალს ტყეილად ეთამაშებოდა. დიდა
ჯოდორი დედა ძალნი; ჟუა ჟოდორი ძუ
ძალნი; მუმული ჟოდორი მამალი ძალნი. იხ.
მეჯოდორე, თოდორე. შირ. ლაზ. ჟოდორი
ძალნი (ნ. მარი).

Xრობი (ჯოდობას) ანთროპ. ჟოდორი
გეგულუ, შუკო ბეთქ დეგულუ... -
ჯოდობა გეგულავ, როგორ ბედი დეგულა...

კუნალა (ჯუნალას) იგივეა, რაც ჯუნა.

კუნაშა (ჯუნაშას) იგივეა, რაც ჯუნა, ჯუნაღა.

კუნა-კუნა (ჯუნა-ჯუნას) კონსა-კონსა. ჯუნა-ჯუნათი ჩხენილი ქაშეჭკომესია: ხალხ. სიძრ., I, გვ. 196 - კონსა-კონსით ცხვირი გადიყოლესო (შემოეცამათო).

კუნდურასი (ჯუნდურასი): ჯუნდურია ბოში სასნიამოქვემო სასნი მამანვილი. შერ. ჯუნდურია.

კუნჯი (ჯუნჯის) იგივეა, რაც ჯუნჯი.

კურდანი (ჯურდანს) წმირილფხიშობა. ყარამანს თინა უქქელე მითინი ტყურა ჯურღანეფი: შ. ბერ., გვ. 97 - ყარამანს ის გვონა ვინმე ტყულია, უბრალო (წერილმანი) ვინმე.

კურუმი (ჯურუმს) იხ. ყურუმი, წყურუმი.

კურუნა (ჯურუნონუსა) იხ. ჯურუნონა.

კურუნა (ჯურუნონუსა) ჰურუნონუსი; ღრმა მორმო.

კურუნა (ჯურუნონუსა) სახელი ჯურღუნანს ზმნისა - გულმოდგინდე დამაღვა, - ჯუმჯილა. დოჯურღუნე ათენა! - ეს ისე დამალე, რომ კაცმა ვერ მიაგნოს (ნახოს). იხ. ჯურღუნალი.

კურჯი, კურჯა (ჯურჯის, ჯურჯას) ყოველმხრივი ქარბი, საყვარელი ადამიანი. ჯურჯი/ა კორი'ს თქუნა საყოროფო, ჯგირი ხასიათიში კორიშენი - „ჯურჯის“ კაცო - იტყვიან საყვარელ კარგი ხასიათის კაცზე. ჯურჯი, მორთი ამოვა! - ჯურჯო (კეთილო კაცი), მოდი აქო!

კურჯა (ჯურჯას) ტლანძი და ძლიერი კაცის თიქუნი, - ჰორჯი.

კურჯანი (ჯურჯანს) სამონღის შიბნეული, კუშაჭი, - ცხარა სანაგლეზით შიქმახული ჰიბარი (ბ. კლანავა).

კურჯინი (ჯურჯინს) მისაბაზრებელი და ბაშბაბარი ლაპარაკი, - ჯუმჯუმი. ვეპეუბი, ჯურჯინუნს მულგასიენი - ვერ გავიგე, ლაყბობს (ჯუმჯუმებს) რალაცასა. ჯურჯინუნს (კურჯინა ილაყა, უკურჯინა ულაყაბი, ნოკურჯინა) ლაყბობდა თურმე გრდუე. ს. შ. - შიქ. მოსაბეზრებლად და გაუგებრად ლაპარაკობს, ჯუმჯუმებს.

კურჯა (ჯურჯუას) სახელი ჯურჯუნს ზმნისა - შისმა გეპირი ღვინისა; ღირი სასმისის დაცლა ერთბაშად. გადაფირქებენ, თემი გეჯურჯე ყანწი - რომ არ დაუფირქებულა, ისე გადაქრა ყანწი.

კურჯინი (ჯურჯინს) წინდაუხედავი ლაპარაკი (თქმა).

ჯურჯინუნს (კურჯინს) გაუგებრად ილაპარაკა, უკურჯინა გაუგებრად ულაპარაკინა, ნოკურჯინა (ჯურჯინად ლაპარაკობდა თურმე) გრდუე. გაუგებრად ლაპარაკობს, რომებს. შერ. ჯურჯინი.

კურჯინა (ჯურჯინას) ვისაც წინდაუხედავი ლაპარაკი სტევილა, - მორუმპი, მორუმპი. ჯურჯინა კორი - მრომაგი (ყბღი) კაცი.

კურჯი, კურჯი ზმნ. იგივეა, რაც კიქურო.

კურჯი (ჯურჯის) კობა. მოცხმებარა (ა. შ.).

კურჯინი (ჯურჯინს) იგივეა, რაც კოქინი.

კურჯი (ჯურჯის) იგივეა, რაც დუღი, - თანვი. ჯეარს ჯურჯი ვაწეხუნა: ა. აფ., გვ. 71; ა. ყოფ., გვ. 160 - ჯეარში თავი არ წახიდინო.

კურჯი (ჯურჯის) იგივეა, რაც დუღელი.

კურჯინი (ჯურჯინს) დუღენი. ჯურჯინუნს მუმ დუღიშო - დუღუნებს თავისი თავისთის. ჯურჯინუნს (კურჯინა იდუღუნა, უკურჯინა უდუღუნა, ნოკურჯინა) დუღუნებდა თურმე გრდუე. ს. შ. - შიქ. დუღუნებს.

კურჯინა (ჯურჯინას) სახელი ჯურჯინუნს ზმნისა - ჯიბა, ტიპანა, თიღვა.

კურჯინა (ჯურჯინას) სახელი ჯურჯინუნს ზმნისა - ამოძირკვა; ბანადმუშაობა, მოსაშობა. გრაქტორეფი ჯურჯინუნს უსარტებო ცყა-ჯალეფს - ტრაქტორები ძირკეავს უსარტებო ტყეზეებს.

კურჯინა (ჯურჯინას) ფარს რომ დაბანა-კეღდენ, ცუცხლს დახეობდენ. ცუცხლთან მედუდე ყარაულობდა. ამ ადგილს „ჯურჯინუნს“ უწოდებენ (მსალედი, ტ. IV, ნაწ. I, გვ. 216). ჯურჯინა ← ჯურჯინა კარე ძირი კარაი.

კურჯინა (ჯურჯინას) უმინფარი ხილი. ჯურჯინა უმქური - უმნიფარი (მშუმაგი) ვაშლი.

კურჯინა (ჯურჯინას) სახელი ჯურჯინუნს ზმნისა - მსხვილად (ღრმად) ხნა.

კურჯინი (ჯურჯინს) გლომად და ხარბად შაბა.

კურჯინა (← ჯალა) ჯალა, კაპეპინი ღირი ხე (ბ. ქარ). ტომშაბინი შიქი, რომელსაც უსობენ ბარდან მცენარეებს (ლობიოს, კიტრს...) ბარდის შესაყავებლად (ჭედი). ლეხას ჯურჯინუნს მქეპინა - ლობიოს ჯალა დაუსეო. ხორცი გეგუმუნე ჯურჯინს: შ. ბერ., გვ. 190 - ბორცი ჩამოკიდე ჯალაზე. 2. ბალეპეპული თისლის ფისპი, რომლისაგან ვითარდება მცენარე; სინინღის ბარამთა ფისპი, რომელსაც გამოიტანს, ტაროს გამოლებას რომ დაიწყებს, მამინ. შერ. ჩხვირხვი. 3. ბრძელი კიბა.

ქალბილი (ქალბილ/ის) შიქი. ენე. წარს. ჯურჯინუნს ზმნისა - დაქალბინილი.

კლასიკა (ჯღაბუას) სახელი ჯღაბუნს ზმნისა - ჯღაბანა.

ჯღაბუნს (ლოკალაუ დაეჯღაბა, ლოკალაუ დაუეჯღაბინა, ლოკალაუ(მ) დაეჯღაბინდა თურმე) *გრძმ. ვლბინს.*

უეჯღაბუნს (ლოკალაუ დაუეჯღაბა, ლოკალაუ დაუეჯღაბინა) *გრძმ. სსხტ. ქც. ჯღაბუნს ზმნისა - უეჯღაბინს.*

იეჯღაბუ(ნ) (ლოკალაუ დაიეჯღაბა, ლოკალაუ(რ) დაეჯღაბინლა) *გრძლუ. ენებ. ჯღაბუნს ზმნისა - იეჯღაბენება.*

აეჯღაბუ(ნ) (ლოკალაუ დაეჯღაბა, ლოკალაუ დასეჯღაბინა) *გრძლუ. ენებ. უეჯღაბუნს ზმნისა - ეეჯღაბენება.*

იეჯღაბენ(ნ) (იკალაუ შესაძლებელი გახდა ეჯღაბა, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. ჯღაბუნს ზმნისა - შეიძლება ეჯღაბნა.*

აეჯღაბენ(ნ) (აკალაუ შეძლო ეეჯღაბა, -) ლოკალაუ(მ) შესძლებია დაეეჯღაბა) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ. უეჯღაბუნს ზმნისა - შეუძლია ეეჯღაბნოს.*

ოეჯღაბაფუნს (ოკალაუ(მ) აეჯღაბინა, უკალაუ(მ) უეჯღაბინებია, ნოკალაუ(მ) აეჯღაბინებდა თურმე) *კუზ. ჯღაბუნს ზმნისა - აეჯღაბინებს.*

მაკალაუ(მ) მიძო. მიუქ. მეჯღაბანელი. *ოკალაუ(მ) მიძო. ენებ. მე. საეჯღაბნი.*

კლასიკალი მიძო. ენებ. წარს. და ეჯღაბანელი. *ნაკალაუ მიძო. ენებ. წარს. ნაეჯღაბნი.*

ნაკალაუ(მ) მიძო. ენებ. წარს. ეჯღაბნის საფასური. *ლოკალაუ(მ) მიძო. უარყოფითი უეჯღაბანელი.*

კლასიკალი (ჯღაბურუას) იგივეა, რაც ჯღაბუა, - ჯღაბანა.

კლასიკალი (ჯღაბის) ჯღაბანი, ჯღაბანი. *შდრ. იმერ. ჯღაბანი ეჯღაბანი (ე. პერ.).*

კლასიკალი (ჯღაბის) 1. სლანჭი; შანჭი, ბრჭყალი. ართმა ჯღაბლი ექიგაშქუდა, უკულ ეეგნორესხებუე - ერთხელ ჭანგი თუ ჩაგარტყა, მეგრე არ ჩამოეცილებდა. დირსიოლუე არწივიტყე, ქიგაიშქუ ჯღაბლი გეგრეც - დატრიალდა არწივი. დარტყა კლანჭი ვეკლს. 2. ჯღაბ; სიმიდნის ბარბან შვსმწი, რომელიც გამოიქვს ტაროს გამოტანისთანავე. სიმიდი ჯღაბლემს გეითილანს ღო დიხსას აშქეანს - სიმიდი ეჯღაბს გამოტანს და მიწაში ასობს.

კლასიკალი (ჯღაბაჯღაბის) იხ. ჯღაბაჯღაბა, - სახელი ჯღაბაჯღაბუნს ზმნისა - ჯღაბაჯღაბა, ჯღაბაჯღაბა, სლანჭა. დიფუშუმიანი, თიშენიდე, ხე იბჯღაბაჯღაბინი - რომ დავთვერი, იმიტომ იყო, ხელი დავთვეტყე. ჩაფუჯღაბა ქური ქიეჯღაბაჯღაბუნს - ფეხსაცმლის ქუსლი დაუქეტყავს.

კლასიკალი (ჯღაბის) 1. იგივეა, რაც ჯღაბა. ერთ ჯღაბარე ერთი ძირი ეენახია (*მასალები, ტ. IV,*

ნაწ. III, გვ. 132). ჯღაბარი იგივეა, რაც ხარაბანი (*სხვლ.*). 2. იგივეა, რაც ჯღაბარი.

კლასიკალი (ჯღაბის) იხ. ჯღაბანი, - ჯღაბანი; ძველი, დაგლეჯილი-გაცემითილი, უპარბისი ფეხსაცმელი. ჯღაბანი ჯღაბანი ჩაფულა მიმოხუდეს - ეჯღაბა ფეხსაცმელი გვეცემა. *შდრ. იმერ., გურ., ლეჩხ., რაჭ., ჯღაბანი ძველი, დაგლეჯილი ფეხსაცმელი, ეჯღაბანი (ე. პერ., მ. ჩიქ., ა. დლ.).*

კლასიკალი (ჯღაბაკალას) ბარბანი, იქით-აქით სიქიქება, სიქიქება. ეეჯღაბანი. ეეჯღაბანი - დალია ცოტა და ბარბანცებს.

იეჯღაბაკალაუ(ნ) (იეჯღაბაკალაუ იბარბანა, უეჯღაბაკალაუ უბარბანა, ნოეჯღაბაკალაუ(მ) ბარბანცებს თურმე) *გრძლუ. ენებ. ბარბანცებს, ტორტმანებს.*

კლასიკალი (ჯღაბაკალას) ვინაჲ ბარბანი (ეეჯღაბაკალი) სიქიქება.

კლასიკალი (ჯღაბაკალას) იგივეა, რაც ჯღაბანი, - ბორჯღაბანი; ბორჯღაბანი სიქიქება, მისივე ნაჭრილი, რომელსაც რისამე ჩამოსაკიდებლად იყენებენ, ანდა სარებდ (*მაგ.,* ლობოსი, კიტრის... დასამაგრებლად) ჯღაბანი ჯღაბანი სიქიქება ეეჯღაბაკალაუ ხეჯღაბანი - ბორჯღაბანი სიქიქება ჩამოსაკიდებლად ხმარობენ. დონწყუ სიქიქება ჯღაბანი ჯღაბანი ქიშკაბუნსუ - დახსნა სიქიქება და ბორჯღაბანი ჩამოშკიდა.

კლასიკალი (ჯღაბაკალასის) სახელი აეჯღაბანი (ნ) ზმნისა - დაეჯღაბანი, დაეჯღაბანი; დაეჯღაბანი. მანგარი შუმილი რულელო შარა-შარას აეჯღაბანი ეეჯღაბანი - მგარი მთერალი (სმული) იყო და გზადგაზა ვარდებოდა (ქეითქებოდა). იეჯღაბაკალას (იეჯღაბაკალაუ გარდადლო, ეეჯღაბაკალაუ გადუეჯღაბანი) *გრძმ. აეჯღაბანი.* აეჯღაბანი (ლოკალაუ დაეჯღაბა, ლოკალაუ(რ) დაეჯღაბინლა, ლოკალაუ(მ) დაეჯღაბინდა თურმე // დაეჯღაბანი) *გრძლუ. ენებ. ვარდება, ეეჯღაბანი, ქეითქება.*

კლასიკალი (ჯღაბაკალასის) იგივეა, რაც ჯღაბანი, - დაეჯღაბანი, დაეჯღაბანი, დაეჯღაბანი; სიქიქება.

კლასიკალი (ჯღაბაკალასის) (იეჯღაბანი) მე თოლო (ი) ჯღაბანი ეეჯღაბანი რექე, სქანი თოლოეფუ ქეეჯღაბანი: *კ. სამეშ., ქართ. ზეპ., გვ. 37* - რა ცისფერთვალეა ხარი, შენს თვალებს შემოეეეე. *შდრ. ჯღაბანი.*

კლასიკალი (ჯღაბაკალასის) იხ. იგივეა, რაც ჯღაბანი ეეჯღაბანი, - ცისფერი. სქანი ჯღაბანი ეეჯღაბანი თოლოეფუ ირო იმეჯღაბანი:

ქ. საბუშ, ქართ. ზუბ., გვ. 60 - შენს
„ქლარკუნტია“ (ციხფერ) თვალბეში ყოველთვის
ჩამახედა.

Xლარკუნტ (ჯღარკუნტ) შრომად; შრომლი. ჩქიმი გურო
ინოვაცილი იმხანც, ილენც, აწმადირენ(ი)
ჯღარკუნტოლი, ცამიფერი: ქ. საბუშ, ქართ.
ზუბ., გვ. 19 - ჩემი გული ჩათუთქული
(ჩამწვარი) შუოთავს, დელავს (რომბს), როცა
მომჩვენება ჭროლა თვლი, ცისფერი. ციბა,
ციბა, თოლი ჯღარკუნტ, მუშენცევი, მუ
გონგარგ? - ფისო, ფისო, თვალბეჭროლა,
რატომ ცნავი, რა გატირებს?

Xლარკუნტლი (ჯღარკუნტლი/რს) იგივეა, რაც
ჯღარკუნტლი, ჯღარკუნტლი, - ჯღარკუნტლი,
ჯღარკუნტლი. ზღორ. ჭყაჭყალი, ჭყარჭყალი;
ჩქარჩქალი.

Xლარკუნტლი (ჯღარკუნტლი ვარდის) ბოტან. აბილილი
(ა. მყ.).

Xლარკუნტლი (ჯღარკუნტლი კინგირს) ბოტან. სარის
კიტრი.

Xლარკუნტლი (ჯღარკუნტლი ლეხიას) სარის ლომილი.
ზღორ. ხირხალი ლეხია.

Xლარკუნტლი (ჯღარკუნტლი/რს) იგივეა, რაც
ჯღარკუნტლი, ჯღარკუნტლი, - ჯღარკუნტლი.
ზღორ. ჭყაჭყალი.

Xლარკუნტ (ჯღარკუნტ) იგივეა, რაც
ჯღარკუნტ, - სახელი ჯღარკუნტის
ზმნისა - ჭმჭმე; სრისა, ჭყლმტ. გვერს
ღული გუნტჯღარკუნტ - გვერს თავი
გაუჭეჭყა.

ჯღარკუნტ (მოქალაქე გაჭეჭყა; მოქალაქე
გაუჭეჭყა; მოქალაქე) გაჭეჭყა თორმე, -
განაჭეჭყა გრდმ. ჭეჭყა, ჭყელტს, სრეტს.
უქალაქუნტს (ბუქალაქე გაუჭეჭყა, ბუქალაქე
გაუჭეჭყა) გრდმ. სასხე. ქე. ჯღარკუნტის
ზმნისა - უჭეჭყაქს, უჭყელტს (თავს).
იქალაქუნტს (6) (მოქალაქე გაჭეჭყა,
მოქალაქე/რს) გაჭეჭყა, გრდმ. ენებ.

ჯღარკუნტის ზმნისა - იჭეჭყება, იჭყელტება.
იქალაქუნტს (6) (ბუქალაქე გაჭეჭყა, მოქალაქე
განაჭეჭყა) გრდმ. შესად. ენებ.
უქალაქუნტის ზმნისა - ეჭეჭყება, ესრისება.
იქალაქუნტს (6) (მოქალაქე შესადლებელი გახდა
გაჭეჭყა, -) გრდმ. შესად. ენებ.
ჯღარკუნტის ზმნისა - შეიძლება გაიჭეჭყოს,
გახსრისოს.

იქალაქუნტს (6) (მოქალაქე შეიძლოა გაჭეჭყა, -
მოქალაქე) შესადლებელი გაჭეჭყა გრდმ.
შესად. ენებ. უქალაქუნტის ზმნისა - შეუძლია
„გაჭეჭყოს, გახსრისოს.
იქალაქუნტის (6) (მოქალაქე აჭეჭყინა,
უქალაქუნტის უჭეჭყინება, მოქალაქე) აჭეჭყინება
თურმე) კუნტ. ჯღარკუნტის

ზმნისა - აჭეჭყინებს, ასრისინებს.
მოქალაქე, მოქალაქე მიჭ. მოჭ. „გაჭეჭყა,
„გახსრესა.
მოქალაქე მიჭ. ენებ. ზე. „გაჭეჭყა,
„გახსრესა.
მოქალაქე მიჭ. ენებ. წარს. „გაჭეჭყა,
„გახსრესა.
მოქალაქე მიჭ. ენებ. წარს. „გაჭეჭყა,
„გახსრესა.
მოქალაქე მიჭ. ენებ. წარს. „გაჭეჭყა,
„გახსრესა საფასური.
„გაჭეჭყა მიჭ. უარყ. „გაჭეჭყა,
„გაჭეჭყა.

Xლარკუნტ (ჯღარკუნტის) იგივეა, რაც ჯღარკუნტ, -
ჯღარკუნტ.

Xლარკუნტ (ჯღარკუნტის) იგივეა, რაც ჯღარკუნტ, -
ღარკუნტ, ღარკუნტ (გამხდრის, მატარა
ტანის ადამიანის). ფერს ქოთქუნტს, ჯამჭე
კვარიას ქოჭეჭყა ქუნტს - ისთვის იტყვის,
ხიდან ყვავს ჩამოაგდებს. კუნტის გეჭყინით
ღო ეჭყინი ქიღარკუნტს //
ღარკუნტ, მით თორმე - ფეხი აუხსლტა
და ისე დაეჭყა, ძლიეს ადგა. ზღორ. ღარკუნტა.

Xლარკუნტ (ჯღარკუნტის) იგივეა, რაც ჯღარკუნტ, -
სახელი აჭეჭყა ქუნტს (6) ზმნისა - ტარკუნტა,
ხელის წარმება წარსარმეჭყა; მტარკუნტა.
აჭეჭყა ღო ეჭეჭყა გეოგოგოგუნტ: მ. ზუბ., გვ.
140 - სტაცა და ააგეოგა (ხელდა) ეს ხეს
ვაჭეჭყა ქუნტს, ვამკობწილუნტს, შორ-
შორ(ი)მე ღუნტს ირთუნტს: ქხს. I, გვ. 49 - ხელს
არ მტაცებს, არ მომწყეტს (მომკრეტს), (შორ)
შორიდან თავს ირთობს.

ჯღარკუნტს (მოქალაქე სტაცა ხელი; მუქალაქე
უტაცინა; მოქალაქე) სტაცებდა თორმე, -
ნატაცებდა გრდმ. სტაცებს ხელს.
აჭეჭყა ქუნტს (6) (ბუქალაქე ეტა, მოქალაქე
სტაცინა) გრდმ. ენებ. ჯღარკუნტის ზმნისა -
ეტაცება, ეტაცება (წარსარმეჭყა).
აჭეჭყა ქუნტს (6) (ბუქალაქე შესადლებელი სტაცინა, -
მოქალაქე) შესადლებელი სტაცინა გრდმ.
შესად. ენებ. ჯღარკუნტის ზმნისა - შეუძლია
ეტაცება, ეტაცება (წარსარმეჭყა).
იქალაქუნტს (6) (მოქალაქე ატაცებინა (ხელი),
მოქალაქე) ატაცებინა, მოქალაქე) ატაცებინა
ატაცებინება თორმე) კუნტ. ჯღარკუნტის
ზმნისა - ატაცებინებს (ხელს).
მოქალაქე მიჭ. მოჭ. მტაცებელი (ხელისა),
მტაცებელი; ჩამეჭყა.
მოქალაქე მიჭ. ენებ. ზე. სტაცებელი,
სატაცებელი.
მოქალაქე მიჭ. ენებ. წარს. „მოწატაცებია,
ნატაცებია.
მოქალაქე მიჭ. ენებ. წარს. ტაცების, ძგერების
საფასური.

ქლავინი (კლავინის) იგივეა, რაც კლავაბაფი.

ქლავაბა (კლავაბას) იგივეა, რაც კლავაბაფი, კლავაბინი.

ქლავალი (კლავალ/რს) იგივეა, რაც კლავალიკი, - კლანჭი. ქიგამაქე კლავალი ბვერსე - დაარტყა კლანჭი გველს.

ქლავალიკი (კლავალიკის) ბრძანალი, კლანჭი, თანბი. კატუქ კლავალიკი ქიგამაქე - კატამ ბრძანალი დამარტყა. ღარიბეთიში ოჯგეიშალი კლავალიკეფი ბაკუსოფუ - ღარიბეთის სახელუტო (საჯვერი) კლანჭები დაუტეგოვა.

ქლავალა (კლავალ/რს) იგივეა, რაც კლავალი, კლავალი, - ჰაჰჰლანი. შორ. ჭყეაჭყეალი.

ქლავაქა, ქლავაქანი (კლავაქერს, კლავაქერას) მალალი და მამხლარი. ჩქი უნდეს ართი კლავაქერია ზოჯი - ჩვენ გყავდა ერთი მალალი და გამხლარი ხარი.

ქლავანა (კლავანას) იგივეა, რაც კლონა, - გაძლოლა.

ქლავარი (კლავერს) იგივეა, რაც ნკლავერი, - ბელადი, მძლოლი, წინამძლოლი. გაჯე. მებერ. ზონუაში დროს ზოჯეს აწუჯუნდე კლავერი - ხენის დროს ხარებს წინ მიუძღოდა წინამძლოლი (მებერ). ქიგმერ კლავერი აკლოლი დო მახინალი - ზოჯევი: *მ ზუბ, გვ. 235* - მისეა წინამძლოლად ძილი და მხენელად - ხარები. შორ. კლონა, კლავანა.

ქლავრა (კლავერას), ქლავრას (კლავერუს) იხ. ნკლავრა, ნკლავერა, - სახელი კლავერი ზნისა - გაძლოლა. კლავერს (იჯრ. აქლავრაჲ) გაუძღვება, აქლავრა გაუძღვა, ქლავრა გაძლოლია, ნოქლავრაჲ) გაუძღვებოდა თურმე) *გრძე. საშ. ნებ.* უძღვება, უძღვის. აქლავერუენ (მაქლავრა გაუძღვა, მოქლავრა გაძლოლია) *გრძე. ნებ.* გაუძღვება. იქლავერინენ (იქლავრინენ შესაძლებელი გახდა 'გაძლოლა, -) *გრძე. შესაძლ. ნებ.* კლავერი ზნისა- შეიძლება 'გაძლოლა. აქლავერინენ (აქლავრინე შეიძლო გაძლოლია, -) *ნოქლავრაჲ) შესაძლოა 'გაძლოლა) გრძე. შესაძლ. ნებ.* შეუძლია 'გაუძღვეს. ოქლავერუნას // ოქლავერაფუნას (ოქლავრაჲ) აძლოლია, უქლავრაჲ) უძლოლინება, ნოქლავრაჲ) აძლოლინება თურმე) *კუჭ. კლავერი ზნისა- აძლოლინებს. მინკლავრი, მაქლავრაჲ მიჭ. მიჭ.* 'გაძლოლი; მეთაური. მაქლავრა *მიჭ. აწუ.* მძლოლი. ოქლავრაჲ *მიჭ. ნებ. ზე.* 'გაძლოლი.

ოქლავრა *მიჭ. ნებ. ზე.* 'გაძლოლი. ნოქლავრა *მიჭ. ნებ. წარს.* ნძლოლი. ნოქლავრაჲ, ნოქლავრაჲ *მიჭ. ნებ. წარს.* გაძლოლის საფასური. ქლავრაჲ (კლავერკის) იგივეა, რაც ჩხვეკი, ჩხვერკი, - ჰლარაჲ; მამხლარი ტოტანი. ქლავრაჲ (კლავილუს) იგივეა, რაც ნკლავალი, - მხვამემა, შამოტმა. ქლავრაჲ (კლავილუს); ჩხინდი კლავილავა - ცხინირაჲჲ. ქლავრაჲ (კლავილუს) სახელი კლიან ზნისა - ჰლაპილი, ჩხაპილი; უსინამოვენი ხმინამოვა ზომინამოი ცხოველინა; შინილი. კლიანს (ქლია იხავლა, უქლია უხავლა, ნოქლია უქ) ჩხაოდა თურმე, - ნახავლა) *გრძე. საშ. მიჭ.* ჩხავის. შორ. ჭყია. ქლავრა (კლილუს) იგივეა, რაც ნკლია, - სახელი კლიანს ზნისა - ჰლაპილი, ჩხაპილი. შორ. კლია, კლიაფი. ქლიმს (კლიმუს) სახელი კლიმუს ზნისა - უძღვება; შმშმან. შორ. ლაჰ. კლიმ: ზღლიმუფ ვქმუქნი (*ბ. მარ.*) ქლინკლავრაჲ (კლინკლოლუს) სახელი კლინკლოლუს ზნისა - ჰლაპილი, ჩხაპილი. ქუჯეფი დუჯეკლიან დუ მანგარას - ყურიბი დაუსრისა მგარად. კლინკლოლუს (ოქლინკლოლუს დასრისა, ოქლინკლოლუს დაუსრესა, ოქლინკლოლუს დასრესდა თურმე, - დანსრესა) *გრძე. სრესს. შორ. ჭყინჭყოლუა.* ქლირაჲ (კლირკალს) სუსტი; ტანხამილი. ქლირაჲ (კლირკინს) ბლანძა, შიმევა; ყოყლორინოვა. ქლირაჲ (კლირკინაჲ) იგივეა, რაც კლირკინი, - სახელი იქლირკინანს ზნისა - ბლანძა, შიმევა; ყოყლორინოვა. იქლირკინანს (იქლირაჲ იბლინა, უქლირაჲ უბლენძია, ნოქლირაჲ იბლინებოდა თურმე, - ნაბლენძა) *გრძე. ნებ.* იბლინება, იქიშება; ყოყლორინობს. კლირკინდენ (იქლირაჲ გაიბლინა, იქლირაჲ გაიბლენძია) *გრძე. ნებ.* ბლინდება; შეგდება. ქლირაჲ (კლირკინაჲ) *მიჭ. ნებ.* წარს. კლირკინდენ (იქლირაჲ) - 'გაბლენძილი, 'გაჰჰჰჰილი (ხელი, ფეხი...). ქლირკლი, ქლირკლი, კლავრაჲ (კლირკლი-უს, კლავრაჲ) ზოლი. ჩხარამი (*ბ. კარ.*) ქლირაჲ (კლირკლი) უჰლანი; ჰიკლინი. იხ. კლირკლინი.

XCVN (ჯღონას) იგივეა, რაც **ჯღუნა** ;
ჯღონაფა , **ჯღონუა** , - სახელი **ჯღონს** ;
ნუნაონანს ზმნათა - 1. 'ბა'პლოლა,
 უნაამდლოლობა. **ხოჯემს** **ქააჯღონუ**
ხონუას - ხარებს გაუძღვა ხენის დროს. ირფელ
 საქმეს დიდა **ჯღონდე** : *ქსს*, I, გვ. 214 -
 ყველა საქმეს დედა უძღვებოდა. **წოხლე**
ჯღონე **პოში** **კოჩი** : *აია*, 2, გვ. 62 - ნინ
 უძღვის ყმანვილი. **ჯღონს** იგივეა, რაც
ჯღეერს . *იხ* **ჯღევრა** . 2. 'ბა'გზაპნა.
 ოქტომბლის ირღლას **უჯღონანდე** -
 საქმელს ყოველდღე უგზავნიდა. **მეჯღონა** -
 მოჯღონაში დროჲ მღღართუ - მიგზენ-
 მოგზენის დრო ნაივდა.
ოჯღონანს (ოქონა აგზენა; **უქონა**
 'გა'უგზენია; **ნოქონა**) აგზენიდა თურმე, -
 ნაგზენება) *გრძლ.* გზავნის.
უჯღონანს (მიაქონა გაუგზენა, მიაქონა
 გაუგზენია, მინოქონა) გაუგზენიდა თურმე)
გრძლ. სასხე. ქე. **ოჯღონანს** ზმნისა-
 უგზავნის.
იჯღონუ'უ'ნ (ოქონა 'გა'იგზენა,
ოქონა **ლრა** **ნ**) 'გა'გზავნილა) *გრძლუ. ენებ.*
ოჯღონანს ზმნისა- იგზავნება.
აჯღონუ'უ'ნ (აქონა 'გა'ეგზენა, **ქონა**
 'გა'გზავნილა) *გრძლუ. ენებ.* **უჯღონანს**
 ზმნისა- ეგზავნება.
იჯღონინე **ნ** (იქონინა შესაძლებელი გახდა
 'გა'გზენა, -, -) *გრძლუ. შესაძლ. ენებ.*
ოჯღონანს ზმნისა- შეიძლება 'გა'იგზავნოს.
აჯღონინე **ნ** (აქონინა შეძლო 'გა'ეგზენა, -,
 მინოქონა) შესაძლებია 'გა'ეგზენა) *გრძლუ.*
შესაძლ. ენებ. **ოჯღონანს** ზმნისა- შეუძლია
 'გა'ეგზავნოს.
ოჯღონაფუნას (ოქონაჟა აგზენინა,
 უქონაჟაჟა უგზავნინება, ნოქონაჟა) აგზავნი-
 ნებდა თურმე) *კაუზ.* **ოჯღონანს**
 ზმნისა- აგზავნიებს.
მაქონაჟი *მიჭო. მოჭი.* 'გა'მგზავნი.
მაქონა *მიჭო. აწმე.* 'გა'მგზავნილი.
ოქონაჟი *მიჭო. ენებ. მე.* 'გა'საგზავნი.

ოქონა *მიჭო. ენებ. მე.* 'გა'საგზავნი.
ქონა *მიჭო. ენებ. წარს.*
 'გა'გზავნილი.
ნაქონა *მიჭო. ენებ. წარს.* 'გა'ნაგზავნი.
ნაქონაჟი *მიჭო. ენებ. წარს.* 'გა'გზავნის
 საუფასური.
 'მიაქონა' / 'მიაქონა' *მიჭო. უარყ.*
 'გა'უგზავნილი. *შღრ. ლაზ.* **ჯღონ** : ონჯღონე
 გაგზავნა; ჩუქება; გაცემა (*ნ. მარი*).
XCVN **შა** (ჯღონაფას) იგივეა, რაც **ჯღონა** .
XCVN **ლ/რი** (ჯღონელ/რს) *მიჭო. ენებ. წარს.*
ოჯღონანს ზმნისა - 'ბა'გზაპნილი.
XCVN **შა** (ჯღონუას) იგივეა, რაც **ჯღონა** ,
ჯღონაფა .
ქონა **ღა** (ჯღონჯღონს) 1. ლეიქმი. გაჩენილი,
 ვარა გოთსოფუ **ჯღონჯღონს** - გაჩერდი,
 თორემ გაგისეთქვე ღვიძლს. *შღრ. ჩხოწმჩხო.* 2.
 იგივეა, რაც **ჯონჯღონ** .
ქონა (ჯღონრას) ბაძლოლა (*დ. თოთა*). *იხ.*
ჯღევრა .
ქუნა (ჯღუნას) იგივეა, რაც **ჯღეერა** ,
ჯღონა , - ძლოლა; ბაგზაპნა. ირო
 ნაჩაღნიკი ბჯღუნა : *ი. ყოფშ.* გვ. 162 -
 ყოველთვის უფროსი გვიძღვის.
 ქოჯღუნაფუნ დო მუკი-მუკი გოუსქე:
ი. ყოფშ. გვ. 62 - ნამძღვარებია (ნაძლოლა) და
 ირგვლივ შეუკრავს. **ჯარჰ** **მეჯღუნე** **ჩქენ**
უტუ - ორგვინფერი სქია! : *ქ. საბუშ.* *ქსს*, გვ. 150
 - ჯარს მიოძღვის ჩენი უტუ - სასახელი
 (ვარგისი) შეილო. **გაჯღუნეს** ცნობეფი ირ
 ქალაქეფიშა: *მ. ხუძ.* გვ. 292 - დაგზავნეს
 ცნობეტი ყველა ქალაქებში.
XCVN **ნი** (ჯღვრჯღინს) იგივეა, რაც
ჯღირჯღინი , - ჰინჯღინი.
XCVN **ღა** (ჯღვრჯღეს-) იგივეა, რაც
ჯღირჯღე . მჟინეჟე თოფი ლგ, სქეამი
ჯღვრჯღე **თულო** **ბე** - მაყურებლის თოფი
 ვარდება, ლამაზი ჩხართი დაღლა ძეცა.

პპ ნაწილაკი მიუთითებს იმაზე, რაც თვალწინ ხდება – აი. შა, მუ ცოდაქ მუმაძინ: *ქსს, I, გვ. 164* – აი, რა ცოდა მენია (მომემატა). შა, თქვა სუნელია, მავა ი ხოჯი დოპილია: *მ. ხუბ., გვ. 118* – აი, თქვე სულელი, მეო ის ხარი დაკვალიო. შა ვა, – უწუე: *მ. ხუბ., გვ. 120* – აიო, – უთხრა.

პპა იგივეა, რაც შა. შაა, ეშულე ღო ქემორთე მუშ ქიანაშა: *მ. ხუბ., გვ. 129* – აი, ამოვიდა და მოვიდა თავის ქვეყანაში. შაა ვა, – თქუ ქუჩულიაქ: *მ. ხუბ., გვ. 80* – აიო, – თქვა ქუჩულიამ.

პპაბ!, პპაბქ! შორსდ. გამოხატავს სინანულს, შეცოდებას; დატუქსვას. შაა ტე, ბოში, დობღურია!: *ა. ცაგ., გვ. 28* – შაი, ბიჭო მოცვედო.

პპაბ ნაწილაკი აბა. აღნიშნავს მოწოდება-ნაქებებას. შააბა, ნე მომღურუა!: *ქსს, I, გვ. 267* – აბა, ნუ მომიმღურებ! შააბა ვა – აბაო. შააბა ვა, ასეხოლო იბდათია ცულეშა!: *მ. ხუბ., გვ. 246* – აბაო, ახლავე წაევიდეთო სახლში

პპაპ-ი (პაერს) იგივეა, რაც შე ე რ ი, – შაპარი. შერ. შავა.

პპაპ (შავას) პპაპ; აშინდი. შა ვა ქე შურო ველირთე: *ი. ყიფშ., გვ. 161* – შაერი სულ არ დაბრუნდა. შა ვა ქე ქემანჯირე: *ი. ყიფშ., გვ. 87* – შაერი მოანვა. ირკოიში გასაკვირიე ათე წგრი შა ვე ვი: *კ. სამუშ., ქსს, გვ. 134* – ყველასათვის საკვირველია ამ წელელის შავე (აშინდი). ი შავეში ვინოხარუა მიმიღე წასელა (პაერის ვაკვალება). შუკირთუ ღო ეკოხონე ონდეთ შა ვა ტე ვ ნ ხ არ უ – მობრუნდა და აღმართუ ძლიეს წაედა. ი შავეშა ულა პაერზე წასელა, – გადგე. დასასპენეშაღე წასელა. შერ. ლაზ. ზავა შავე (*ნ. შარი*).

პპი ჩვენებითი ნაწილაკი მიუთითებს იმაზე, რაც თვალწინ არის ან ხდება. შაი, ბედნიერი თიში მიწაყევა!: *მ. ხუბ., გვ. 19* – აი, ბედნიერი იმისი

პატრონიო! შაი, ჯიმაია, ჩქინი უჩაში: *მ. ხუბ., გვ. 4* – აი, ძამიკო, ჩვენი უფროსი.

პპიბ ნაწილაკი გამოხატავს დასტურს – ში: შაია! – ღუბახე ღო გიმიოლე მენძელ ხასანქ: *მ. ხუბ., გვ. 273* – შოო! – დაუძახა და გამოვიდა მასპინძელი ხასანი. შაია, ენა ეშმაკი კორიენია: *მ. ხუბ., გვ. 266* – შოო, ეს ეშმაკი კაციაო.

პპიე-პიიით ზჯზ. პპი-პიიით. შაიე-პიიეთ ეკეასურე ღო წამალე ქოუსეა გურიში ჭვალასე: *კ. სამუშ., ქართ. ზგბ., გვ. 63* – შაი-პიით ძლიეს ვამთავრებ და წამალს წაეუსეამ (ამ) გულის ანთებას (ჭვალს).

პპიბ! შორსდ. გამოხატავს დანანებას; შეძახილს მწუხარებაზე. შარა, შაი ტ, უფარობა შუროთ ვარე სიღარიბე: *შ. ბურ., გვ. 160* – მაგრამ, შაი, უფულობა სრულებით არაა სიღარიბე. გელირთე: შაი ტ უა, – დობახე: *მ. ხუბ., გვ. 165* – ადგა: შაიტო, – დაიძახა.

პპიბშ! იგივეა, რაც შაი ტ, შაი ტ გ.

პპიბშ! იგივეა, რაც შაი ტ!, შაი ტ უ.

პაღაპი (პალაიას) შოოდ. ციყვი (*კ. შარ*).

პაღაღ-ი // პაღაღ-ი (პაღაღს) ალაღი;

ართშული, კითილი, მართალი, პატიოსანი. 'პ' აღაღი კოჩიე – პატროსანი, მართალი კაცია.

პაღაღო // ალაღო ზჯზ. უეცრად, მიუღლოდნელად. ართ პაღაღო ერთბაშად.

პაღა-პაღა (პაღა-პაღას) იგივეა, რაც აღა - აღა, – ადვილი, იოლი, მუშაშა. პაღა-პაღათ ზჯზ. ადეილად, იოლად. შაღა - შაღათ ნაშიბე ფარა – მუქთად ნაშოვი ფული. პაღა-პაღას ზჯზ. იგივეა, რაც შაღა - შაღათ. შაღა - შაღას იმუქე ფარა და ხარჯი ვანარღუე – ადეილად იმოვა ფული და ხარჯვა არ ენაღვლება.

პაღა-პაღა ზჯზ. ტკპინილად, სასიამოვნოდ.

მუღგარენი ოხოლოე, შამა ს ათიციყანს – რაღაც უხარია, ტკბილად (ქვეშ-ქვეშ) იცინის. შამა ს მოგახტოლული სქანი პიკეალი ძუქუ

ჩეს: *ი. ყოფშ.*, გვ. 165 – ტუბილად ჩაგვებუტბოდი შენს ფუნუნულა თეთრ ძუძუეს (ძუძუხე).

პამბინორქოხინან *მზხ.* ალმარსინანად (*სიტყვ.-სიტყვ.* ტუბილი სიყვარულით: ძლად ღო ბოშიქ ილაჯაფეს მიაარე ხანე ქა მ ა ცო რო ფ ა ნო : ააა, *ი. გვ.* 25 – ქალიშვილმა დო ბიჭმა დიდხანს ითამაშეს ადერსინანად.

პამბიბა (პამებას) სახელი ქა მ ე ნ ს ზნისა – სინამოჴემაბა, ამებაბ, შმტპაპოზა. ქი ქა მ ი ღურაშა ირფელიშ გემო: *ქ. საბუშ.*, ქართ. ზეს., გვ. 9 – შეიტუბე სიყვილიამდე ყველაფერს გემო. ღორონთ-ხატე ეა ჴსტქენა, მხვამ წვალებეა ო ქა მ უ ნ ა : *მასალ.*, გვ. 68 – ღმერთი-ხატე არ იციან, სხეისი წვალებეა (წამებე) ეამებათ.

პამენს (*ყფე*. იპაჴმს ისიამოგენებს, იპაჴმ ისიამოგენა, შაჴმზა უსიამოგენებია, წოჴამჴჴჴ(წ) ისიამოგენებდა თურმე) *გრდუე.* *საშ.* - *მოქს.* სიამოგენებს.

აჴამენს (აჴაჴჴ აჴამა, შაჴმზა უამებია, წოჴამჴჴჴ აამებდა თურმე) *გრდლ.* აამებს, ასიამოგენებს. იჴამენს (იჴაჴჴ იჴამა, ისიამოგენა; შაჴმზა უამებია, წოჴამჴჴჴჴ იამებდა თურმე) *გრდლ.* *სათე.* ქე.

ქა მ ე ნ ს ზნისა – იამებს, ისიამოგენებს. ეჴამეჴუქ უქ (წ) (აჴაჴჴ ეამა, აჴამზა აამებია) *გრდუე.* *ენებ.* ქა მ ე ნ ს ზნისა – ეამება, ესიამოგენება.

ოჴამეუ(წ) (მხოლოდ ანჴესის წრის მწკრივებში) *გრდუე.* *ენებ.* სიამოგენებს. ოჴამეზაჴჴჴანს (ოჴამჴჴაჴჴაჴ აამებინა, შაჴმზაჴჴაჴაჴ უამებინებია, წოჴამჴჴაჴჴაჴ(წ) აამებინებდა თურმე) *კაუზ.* ა ქა მ ე ნ ს ზნისა – აამებინებს.

გაჴამჴჴჴჴლი მიჴლ. *მოქს.* მაამებელი, მსიამოგენებელი.

ოჴამჴჴჴჴლი მიჴლ. *ენებ.* *მე.* საამებელი. **აჴამჴჴჴჴლი მიჴლ. *ენებ.* წარს. ნაამები, ნასიამოგენები. **ნაჴამჴჴი, ნაჴამჴჴი მიჴლ. *ენებ.* წარს. ნაამები, ნასიამოგენები. **ნაჴამჴჴაჴჴჴი მიჴლ. *ენებ.* წარს. სიამოგენების საესესური.******

პამენ-ი (პამენს) ამიწ, ამიწ.

პამქ, პამქ (პამოს) სანამქ, სანამქური, სანსინამოჴმწ; ტჴპინლი. ჴინჯი გურაჴჴაში კოლორე, მარა წყანდი ქა მ ო რე: *ი. ყოფშ.*, გვ. 182 – სწავლის ძირი მწარეა, მაგრამ წვერი ტუბილია. მაჴმალაში ქა მ ო ბირა ვარდის მიკმარულჴანსი: *ენგური, გვ.* 248 – ბულბულის საამო სიმღერა ვარდს მიადინებს. ქა მ ო რინი: *ქხს*, *ი.*, გვ. 72 – საამური ყოფა. ხარისხის ფორმები: თანაბრობითი შაჴამა მჴეგესი ტუბილი; უფროობითი უჴამაში უფრო ტუბილი. *იხ.* პამჴა'ს.

პანდარა // **ხანდარა (პანდარას)** ანდარი. ქანდარაქ ეამაჴიჴიჴას, სუნჯიქ

ვალდირუას: *ქხს*, *ი.*, გვ. 53 – ადარმა (წვიმებმა) არ მოჴსწრის, ნამა არ დააჴქნოს. 0 პანდარა წანა ადერიანი (წვიმიანი) წელი. *შორ.* ჴოროჴა.

პარამ-ი // **არამ-ი** (პ'არამს) 1. არამი, არანჴსინარი. ქარამი ნამიბი ქარამო მიღურსია: *ხალხ. სიძრ.*, *ი.*, გვ. 196 – არმად ნამოენი არმად წავაო. სტანი ჴოროჴა ქარამი რენი-ზო: *ი. ყოფშ.*, გვ. 145 – შენი სიყვარული არამი არის-თო. 2. შჴრინანი, ბაჴმამდარი. არამი კოჩი რე – შურიანი, გაუმამდარი კაცია.

პარამოზა (პარამოზას) სინხარბი. **პარინანა (პარიანგას)** ქიწენარქ; ძალიან მაღალი ადამიანი. ონ ქარიანტა ხიოლენს, ხარენს – ჴემო კენწერო მხიარულობს, ხარობს.

პარმაჴ // **არმაჴ** *შორღ.* საგანგამო ძხილი საშველად, მისახმარებლად. ქარიქა, ნანა, მომთინით: *ქ. საბუშ.*, *ქხს*, გვ. 132 – არიქა, დედა, მოეღთინინეთ. არიქა, ირკოქ გუბდღერთათ: *ქ. საბუშ.*, *ქხს*, გვ. 132 – არიქა, ყველანი ნამოვდგეთ.

პატ *შორღ.* იგივეა, რაც ქა ი ტ !, – გამობატეს განკურმას, გაჯერებას, გამწეებას, გაკეირებას. ქატ, ნუ გამჴქურინენია!: *მ. ხუძ.*, გვ. 4 – პატ, ნუ შეგემინდებო! ქატ, ეს კოლულებუნიაო!: *მ. ხუძ.*, გვ. 228 – პატ, ეს ჩამოსულაო! ქატ, მანაკვარსია, ასე ხოლო გეუოჴიშუა: *მ. ხუძ.*, გვ. 51 – პატ, მზაქარსო, ახლავე დაეწევიო.

პატმ იგივეა, რაც ქა ი ტ ! ქატ ! ქატ გ, ბოში, ნუ გამჴქურინენია!: *ი. ყოფშ.*, გვ. 39 – პატ, ბიჴო ნუ შეგემინდებო! ქატ გ, ბოში, ღობდღურია: *ი. ყოფშ.*, გვ. 36 – პატ, ბიჴო, მოეკედეთ.

პაუ *შორღ.* შეძახილი ფრინველის დასაფრთხოზად. ქა უ, ქითოში, იშო! – პაუ, ქათამო იქით!

პა, პა, პა! *შორღ.* გამობატეს სიცილს.

პაუ, პა, შჴმინა! *შორღ.* ხარენის გადენა. **პაჴჴჴჴ!** *შორღ.* 1. ისანა; არა უჴამს. ენა, ქაჴჴჴჴჴჴჴ, ქორე: *ი. ყოფშ.*, გვ. 170 – ეს, ისე რა, არის. ქაჴჴჴჴჴჴჴ ჴორეჴია – ისე რა, ვარო. 2. მდარამ (*ფ. თეოია*).

პაჴჴჴ! იგივეა, რაც ქა ი ტ ! **პი** *შორღ.* მონოდება. პი, ბოშეფი, გუბდღერთათ! – პე, ბიჭბო, ავდგეთ! პე, ასე თე ბოშიქ ეშმდე: *მ. ხუძ.*, გვ. 126 – პე, ახლა ეს ბიჭი ავიდა.

პეი-ი (პეერს) პეარი. გიანთეს მუვიდაქიენი ე ბოშისე ღო ქეერეშია ღოქოსე: *ა. კაეჴ.* *მე.* 31 – დაეცა რალაც ამ ბიჭს და პეერში გაეჴიო. **ტეერი** ღო ქეერე ვე გმშევეკორედ: *ი. ყოფშ.*, გვ. 33 – მტვერი და პეერი არ ვაირჩეოდ. ართი ორქოში თოშამი ცირა ქეერეით გ

- მეყუნღლა: *ი. ყოფშ.*, გვ. 29 – ერთი ოქროს თიზანი გოგო პაერთი მოჰყავდაო.
- პ10! *შორსდ.* შეძახილი მიმართვისას, მონოდებისას. პეი, სი შორთი აში! – ეი, შენ მოდი აქ!
- პ1, პარა! *შორსდ.* გამოხატავს მონოდებას: პ10, პარა! პეი, ვარა! დუს დიპილუნდი, მარა ხეთახეალე ვადმატენექ გვალო: *ქბს*, I, გვ. 91 – პეი, ვარა! თავს მოვიკლავდი, მაგრამ მარტოდმარტო ვერ დაგტოვებ მთლად.
- პ11! *შორსდ.* გამოხატავს გაკვირვებას: პ1! პეკ, – ქოთქუ ასე მულგარენი სარკო – პე! – თქვა ახლა რალაც საარაკო.
- პ12! *შორსდ.* დანანებისა: პ1! პეპ, ასე სია, რადგან სი მიგოჩქექ მა ოსუროვე: *მ. ხუბ.*, გვ. 126 – პეპ, ახლა შენო, რადგან შენ მე მიგაჩნივარ ცოლადო (ქალადო).
- პ13! *შორსდ.* 1. გამოხატავს დასტურს, თანხმობას. მუ ქიმიწე, ქოიჩქუნო, სქუა? – პო! : *მ. ხუბ.*, გვ. 39 – რა უნდა ქნა, იცი, შეილო? – პო! 2. გამოიყენება შეწყვეტილი თხრობის გაგრძელებისას: პო, თის ვრატადანდი – პო, იმას ვამბობდი. პო ვა, თქვა სუნელია, თქვათ, მა ეპჰყვილითონ, გიჩქუდესია: *მ. ხუბ.*, გვ. 119 – პო, თქვე სულელი, თქვენო, მე ამომწყვიტეთ, გეგონათო (იცოდითო).

პ14-ლი! *ნაწილაკი.* პო-და იხმარება შეწყვეტილი თხრობის გაგრძელებისას: პო ლო! მა ჩქიმი საქმე იმენი გუაკეთი – პოდა, მე ჩემი საქმე მანაც გავაკეთე. *იხ. ოლო.*

- პ15 // პ16! *შორსდ.* 1. შეძახილი მიმართვისას „პოი“: პოა, ჩქიშ'ი' ჯაგა, ჩქიმი ჩელა! : *ი. ყოფშ.*, გვ. 167 – პოი, ჩემო ჯაგა, ჩემო ჩელავ (ხარის სახელებია)! 2. გამოხატავს გაჯავრებას: პოი, თიწკუმა, საყვარელი, თქვანი გური ქუმაბირედას! : *ქბს*, I, გვ. 83 – პოი, მაშინ, საყვარელო, შემედლოს თქვენი გულის ნახეა!
- პ17, პ18, პ19! *შორსდ.* გამოხატავს ემაცოფილებას: პ17, პ18... სო მეგოგესია? – კოფე დუსია. – პო, პო, პოია! მახიოაუა! : *ი. ყოფშ.*, გვ. 112 – სად მოგარტყესო? – კინკრინხოზეო (თავის თხეზეო). პო, პო, პოიო! – გამიხარდაო. პო, პო, პოო! გიძიყუ ოთიაქ: *მ. ხუბ.*, გვ. 276 – პო, პო, პოო! – გაიცინა ოთიამ.
- პ20! *შორსდ.* გამოხატავს გაკვირვებას პ1: პეც, სო უცვაჰარევა, მა იჯგურა სუმი გემიდგენია: *მ. ხუბ.*, გვ. 67 – პე, შე უბედუროო (უბედისწეროო), მე ისეთი სამი მიდგასო.
- პ21-22! (პუმუსის) ნაშრომპალა (*ქვად*).
პუმუსით ღარიბი ღიხა: *ყა ზაყ.*, 21.04.1930, გვ. 3 – ნუმომპალით ღარიბი მიხა; მწირი მიხა.

დანართი

ენის ლექსიკური ფონდის თემატიკურ ჯგუფებად დანაწილება სემანტიკურ კლასიფიკაციად მიიჩნევა. ასეთი კლასიფიკაცია ახალი არაა, მისი სათავე მე-19 საუკუნის 50-იანი წლებიდან მოდის. ცნობილია სხვადასხვა ენის მასალაზე ამგვარი დაჯგუფების არაერთი ცდა.

სინონიმები ყოველი ენის ლექსიკისათვისაა დამახასიათებელი. ისინი, მართალია, ერთსა და იმავე მოვლენას, საგანს, მოქმედებას... აღნიშნავენ, მაგრამ, როგორც წესი, აღნიშნავენ სხვადასხვაგვარად. იშვიათია შემთხვევა, როდესაც სინონიმები აბსოლუტურად იდენტური სემანტიკისა იყოს.

საერთოდ ყურადღებას იქცევს სინონიმთა აგებულება, წარმომავლობა... აბსოლუტური უმრავლესობა ბგერწერითი ან ხმაბაძვითი სიტყვებია, გარკვეული ნაწილი მიღებულია ფუძის გაორკეცებით, შოგ ფუძეს სხვადასხვა მმისწინის დართვა განსხვავებულ სემანტიკურ დატვირთვას აძლევს და ა.შ.

მეგრულის ლექსიკურ ფონდშიაც გამოიყოფა თემატიკური ჯგუფები. ერთ-ერთ ასეთ თემატიკურ ჯგუფს (ანუ თემატიკურ რკალს) ქმნის აღამიანის მოქმედება-მღვმოარობის აღნიშვნელი (გამომხატველი) სინონიმური სიტყვები (გმნები).

ლექსიკონზე მუშაობის პროცესში ბევრმა პრაქტიკულმა საკითხმა იჩინა თავი, მათ შორის სინონიმთა საკითხმა, რომელთა გადაწყვეტა არ აღმოჩნდა ადვილი. უპირველეს ყოვლისა, თუ ყველა სინონიმური ერთეული შევიდოდა ლექსიკონში, ეს მოკულობას საგრძნობლად გამზდიდა; მაგრამ მთავარი იყო ის, რომ სინონიმები გაიფანტებოდა. ამასთან, ერთ ბუდეში ყველა სინონიმის თავმოყრა შეუძლებელი შეიქნა. ამიტომ გადაწყვიტეთ, ეს სინონიმები ლექსიკონისათვის ცალკე დაგვეერთო.

დანართს, რა თქმა უნდა, სისრულის პრეტენზია არ აქვს.

ქვემოთ წარმოდგენილია ამ თემატიკური რკალის სინონიმურ სიტყვათა 10 ჯგუფი.

ყოველ ჯგუფში შემავალი სინონიმური ერთეულები გაწყობილია ანბანის რიგზე და, ამასთან ერთად, დალაგებულია გარკვეული პრინციპით: ჯერ წარმოდგენილია საწყისი, შემდეგ კი აწყო-მყოფადის, წყვეტადის, I თურმეობითისა და III თურმეობითის მესამე პირის (მხოლობითი რიცხვი) ფორმები.

1. ყურების (გამოხედვის), გამომეტყველების, სახის (ფიზიონომიის) აღმნიშვნელი (გამომხატველი) სინონიმები

- ბარჯღალი: უბარჯღალანს (თოლი), – –, ნობარჯღალე (ნ) (თოლი).
- ბირღინი: იბირღინანს, იბირღინუ, უბირღინუ, ნობირღინუ(ნ).
- ბირღლინი: იბირღლინანს, იბირღლინუ, უბირღლინუ, ნობირღლინუ(ნ).
- ბირზინი, ბირზინუა: უბირზანს (თოლი); ობირზინუანს, ობირზინუ, უბირზინუაფუ, ნობირზინაფუ(ნ) (თოლს).
- ბირსინი, ბირსინუა: ობირსინუანს (თოლს), ობირსინუ, უბირსინუაფუ, ნობირსინაფუ(ნ) (თოლს).
- ბირძლინი, ბირძლინუა: იგივეა, რაც ბ ი ძ ლ ი ნ ი .
- ბირჯინი: იბირჯინანს//ობირჯინანს, იბირჯინუ, უბირჯინუ, ნობირჯინუ(ნ).
- ბისკვინი, ბისკვინუა: იბისკვინანს, – –, ნობისკვინუ(ნ). ჯღრ. პისკვინი.
- ბიყვინი, ბიყვინუა: იბიყვინანს, იბიყვინუ, უბიყვინუ, ნობიყვინუ(ნ).
- ბიძლინი, ბიძლინუა: იბიძლინანს, იბიძლინუ, უბიძლინუ, ნობიძლინუ(ნ).
- ბვირინი, ბვირინუა: უბვირანს (თოლი); ობვირინუანს, ობვირინუ, უბვირინუაფუ, ნობვირინაფუ(ნ).

- ღვირინი, ღვირინუა: იღვირინანს, იღვირინუ, უღვირინუ, ნოღვირინუ(ნ). ზღვ. ნღვირინი.
- ღღვირინი, ღღვირინუა: იღღვირინანს, იღღვირინუ, უღღვირინუ, ნოღღვირინუ(ნ). ზღვ. ნღღვირინი.
- ვარვალა, ვარვალუა: ოვარვალუანს (თოლს), ოვარვალუ, უვარვალუ'აფ'უ, ნოვარვალ'აფ'უ(ნ).
- თიკინი, თიკინუა: ითიკინანს, ითიკინუ, უთიკინუ, ნოთიკინუ(ნ).
- კვირინი, კვირინუა: იკვირინანს, იკვირინუ, უკვირინუ, ნოკვირინუ(ნ).
- კვირინა, კვირინუა: იკვირინანს, იკვირინუ, უკვირინუ, ნოკვირინუ(ნ).
- მანაფი, მანუა: უმანუანს (თოლს), უმანუ, უმანუაფუ, ნომან'აფუ(ნ).
- მირსინი, მირსინუა: იმირსინანს, იმირსინუ, უმირსინუ, ნომირსინუ(ნ).
- ნღვირინი, ნღვირინუა: იგიევა, რაყ ღ ვ ი რ ი ნ ი .
- ნღღვირინი, ნღღვირინუა: იგიევა, რაყ ღ ღ ვ ი რ ი ნ ი .
- ინინჩინი, ინინჩინუა: იინინჩინანს, იინინჩინუ, უინინჩინუ, ნოინინჩინუ(ნ).
- ინჩვირინი, ინჩვირინუა: ინჩვირინანს, ინჩვირინუ, უინჩვირინუ, ნონჩვირინუ(ნ).
- ნმგვირგინი, ნმგვირგინუა: ინმგვირგინანს, ინმგვირგინუ, უნმგვირგინუ, ნონმგვირგინუ(ნ).
- ნმგვირინი, ნმგვირინუა: ინმგვირინანს, ინმგვირინუ, უნმგვირინუ, ნონმგვირინუ(ნ).
- ნმღვირინი, ნმღვირინუა იგიევა, რაყ ძ ღ ვ ი რ ი ნ ი .
- პირწკინი, პირწკინუა: იპირწკინანს, იპირწკინუ, უპირწკინუ, ნოპირწკინუ(ნ).
- პირჭინი, პირჭინუა: ოპირჭინუანს//უპირჭინანს (თოლი), ოპირჭინუ//უპირჭინუ, უპირჭინ'აფ'უ, ნოპირჭინ'აფ'უ(ნ).
- პისკვინი, პისკვინუა: იგიევა, რაყ ბ ი ს კ ვ ი ნ ი .
- ეგორთინი, ეგორთინუა: იეგორთინანს, იეგორთინუ, უეგორთინუ, ნოეგორთინუ(ნ).
- ევეყვინი, ევეყვინუა: იევეყვინანს, იევეყვინუ, უევეყვინ'აფ'უ, ნოევეყვინ'აფ'უ(ნ).
- ევირთინი, ევირთინუა: იევირთინანს, იევირთინუ, უევირთინუ, ნოევირთინუ(ნ).
- ევირინი, ევირინუა: იევირინანს, იევირინუ, უევირინუ, ნოევირინუ(ნ).
- ეყელვინი, ეყელვინუა: იეყელვინანს, იეყელვინუ, უეყელვინუ, ნოეყელვინუ(ნ).
- ელვიელვინი, ელვიელვინუა: იგიევა, რაყ ე ი ქ ღ ვ ი ნ ი .
- რღღიბინი, რღღიბინუა: ირღღიბინანს, ირღღიბინუ, ურღღიბინუ, ნორღღიბინუ(ნ).
- რზიბალა, რზიბალუა: ორზიბალუანს (თოლს), ორზიბალუ, ურზიბალუ'აფ'უ, ნორზიბალ'აფ'უ(ნ).
- რიგვინი, რიგვინუა: ორიგვინანს, ორიგვინუ, ურიგვინუ, ნორიგვინუ(ნ).
- რიითინი, რითინუა: ირიითინანს (//ორითინანს), ირიითინუ, ურიითინუ, ნორითინუ(ნ).
- რინტინი, რინტინუა: იგიევა, რაყ რ ი ტ ი ნ ი .
- როიინი, როიინუა: ოროიინუანს (თოლს), ოროიინუ, უროიინ'აფ'უ, ნორიინ'აფ'უ(ნ).
- რისინი, რისინუა: ირისინანს (//ორისინანს), ირისინუ, ურისინ'აფ'უ, ნორისინ'აფ'უ(ნ).
- რიტინი, რიტინუა: ირიტინანს, ირიტინუ, ურიტინუ, ნორიტინუ(ნ).
- რიოიინი, რიოიინუა: ირიოიინანს (//ორიოიინანს), ირიოიინუ, ურიოიინუ, ნორიოიინუ(ნ).
- რსიმიინი, რსიმიინუა: ირსიმიინანს, ირსიმიინუ, ურსიმიინუ, ნორსიმიინუ(ნ).
- რსიპიინი, რსიპიინუა: ირსიპიინანს, ირსიპიინუ, ურსიპიინუ, ნორსიპიინუ(ნ).
- რსხიმიინი, რსხიმიინუა: ირსხიმიინანს, ირსხიმიინუ, ურსხიმიინუ, ნორსხიმიინუ(ნ); ორსხიმიინუანს (თოლს), ორსხიმიინუ.
- რღმიინი, რღმიინუა: ირღმიინანს (//ორღმიინანს), ირღმიინუ, ურღმიინუ, ნორღმიინუ(ნ).
- რჩიბალა, რჩიბალაფა: ორჩიბალუანს (თოლს), ორჩიბალუ, ურჩიბალუ'აფ'უ, ნორჩიბალ'აფ'უ(ნ).
- რციმიინი, რციმიინუა: იგიევა, რაყ რ ს ი მ ი ნ ი .
- რქვიმიინი, რქვიმიინუა: იგიევა, რაყ რ ც ი მ ი ნ ი .
- რცხიმიინი, რცხიმიინუა: იგიევა, რაყ რ ს ხ ი მ ი ნ ი ორცხიმიინუანს (თოლს), ორცხიმიინუ, ურცხიმიინ'აფ'უ, ნორცხიმიინ'აფ'უ(ნ).
- რწკვიმიინი, რწკვიმიინუა: ირწკვიმიინანს, ირწკვიმიინუ, ურწკვიმიინუ, ნორწკვიმიინუ(ნ). ურწკვიმიინს (თოლი).
- რჭვიმიინი, რჭვიმიინუა: ორჭვიმიინუანს (თოლს), ორჭვიმიინუ, ურჭვიმიინუაფუ, ნორჭვიმიინაფუ(ნ).
- რჯღმიინი, რჯღმიინუა: ურჯღმიინანს (თოლი), ორჯღმიინუ, ურჯღმიინ'აფ'უ, ნორჯღმიინ'აფ'უ(ნ).

- ბგვირინი, ბგვირინუა:** იგივეა, რაჲ ნ ბ გ ვ ი რ ი ნ ი .
- ბღვიბინი, ბღვიბინუა:** იძღვიბინანს (//ოძღვიბინანს), იძღვიბინუ, უძღვიბინუ, ნოძღვიბინუე(ნ).
- ბღვირინი, ბღვირინუა:** იძღვირინანს, იძღვირინუ, უძღვირინუ, ნოძღვირინუე(ნ).
- წვიწვინი, წვიწვინუა:** ოწვიწვინანს, ოწვიწვინუ, უწვიწვინუ, ნოწვიწვინუე(ნ).
- წირკინი, წირკინუა:** ოწირკინანს (//იწირკინანს), ოწირკინუ, უწირკინუ, ნოწირკინუე(ნ).
- წირპინი, წირპინუა:** ოწირპინანს, ოწირპინუ, უწირპინუ, ნოწირპინუე(ნ).
- წკვიპინი, წკვიპინუა:** ოწკვიპინანს, ოწკვიპინუ, უწკვიპინუ, ნოწკვიპინუე(ნ).
- წკვირინი, წკვირინუა:** იწკვირინანს (//ოწკვირინანს), იწკვირინუ, უწკვირინუ, ნოწკვირინუე(ნ).
- წრიპინი, წრიპინუა:** იწრიპინანს (//ოწრიპინანს), იწრიპინუ, უწრიპინუ, ნოწრიპინუე(ნ).
- უჭვარჭვალი:** უჭვარჭვალუანს (თოლს), უჭვარჭვალუ, უჭვარჭვალუაფუ, ნოჭვარჭვალუაფუე(ნ).
- იჭვიტინი, იჭვიტინუა:** იჭვიტინანს, იჭვიტინუ, უჭვიტინუ, ნოჭვიტინუე(ნ).
- იჭვიტინიანს, იჭვიტინინუა:** იჭვიტინინანს (//ოჭვიტინინანს), იჭვიტინინუ, უჭვიტინინუ, ნოჭვიტინინუე(ნ).
- ჭთომო-ჭუნს:** გეტმო-ჭუნს (თოლით), გეტმო-ჭუნს, გეტმო-ნოჭუნს(ნ).
- იხეინჭინანს (//ოხეინჭინანს), იხეინჭინუა:** იხეინჭინინანს (//ოხეინჭინინანს), იხეინჭინინუ, უხეინჭინინუ, ნოხეინჭინინუე(ნ).
- იხეირინანს (ოხეირინანს), იხეირინუა:** იხეირინანს (ოხეირინანს), იხეირინუ, უხეირინუ, ნოხეირინუე(ნ); უხეირიანს (თოლი).
- იგიჟინი, იგიჟინუა:** იგივეა, რაჲ ხ ვ ი რ ი ნ ი .
- იჯგვიჯგვინი, იჯგვიჯგვინუა:** იჯგვიჯგვინანს (//ოჯგვიჯგვინანს), იჯგვიჯგვინუ, უჯგვიჯგვინუ, ნოჯგვიჯგვინუე(ნ)...

2. მეტყველების (ლაპარაკის) გამომხატველი სინონიმები

- ბარდალი:** ქო-ბარდალანს, ქო-ბარდალუ, ქო-უბარდალუ, ქო-ნობარდალუე(ნ).
- ბაყეალი:** ქო-ბაყეალანს, ქო-ბაყეალუ, ქო-უბაყეალუ, ქო-ნობაყეალუე(ნ).
- ბაყუა:** დუ-უბაყუანს (ნინას), დუ-უბაყუ, დუ-უბაყუაფუ, დო-ნობაყუაფუე(ნ).
- ბუღინი, ბუღუა:** უბუღუანს (ნინას), უბუღუ, უბუღუაფუ, ნობუღ'უ'აფუე(ნ).
- ბუღინი, ბუღინუა:** ქო-ბუღინუნს, ქო-ბუღინუ, ქო-უბუღინუ, ქო-ნობუღინუე(ნ).
- ბურიწუა:** უბურიწუანს (ნინას), უბურიწუ, უბურიწუაფუ, ნობურიწუაფუე(ნ).
- ბურხინი, ბურხინუა:** ქო-ბურხინუნს, ქო-ბურხინუ, ქო-უბურხინუ, ქო-ნობურხინუე(ნ).
- ბუტინი, ბუტინუა:** იგივეა, რაჲ ბ უ დ ი ნ ი .
- ბუტინი, ბუტინუა:** ბუტინუნს, ბუტინუ, უბუტინუ, ნობუტინუე(ნ).
- დანდალი, დანდალუა:** უდანდალუანს (ნინას), უდანდალუ, უდანდალუაფუ, ნოდანდალ'უ'აფუე(ნ).
- დარგალი:** უდარგალუანს (ნინას), უდარგალუ, უდარგალუაფუ, ნოდარგალ'უ'აფუე(ნ).
- დარდალი:** უდარდალუანს (ნინას), უდარდალუ, უდარდალუაფუ, ნოდარდალ'უ'აფუე(ნ).
- დერდაფი:** უდერდალანს (ნინას), უდერდალუ, უდერდალუაფუ, ნოდერდალუაფუე(ნ).
- დორდაფი:** იგივეა, რაჲ დ ე რ დ ა ფ ი .
- დღუმინი, დღუმინუა:** დღუმინუნს, დღუმინუ, უდღუმინუ, ნოდღუმინუე(ნ).
- მღვანდალი, მღვანდალუა:** უმღვანდალუანს (ნინას), უმღვანდალუ, უმღვანდალუაფუ, ნომღვანდალუაფუე(ნ).
- ლაგამი:** ულაგამუანს (ნინას), ულაგამუ, ულაგამუაფუ, ნოლაგამუე(ნ).
- ლაშაფი, ლაშუა:** ულაშუანს (ნინას), ულაშუ, ულაშუაფუ, ნოლაშ'უ'აფუე(ნ).
- ლანდაფი:** იგივეა, რაჲ ლ ე ნ დ ა ფ ი .
- ლენდაფი:** ულენდალანს (ნინას), ულენდალუ, ულენდალუაფუ, ნოლენდალ'უ'აფუე(ნ).
- ლოლაფი:** ულოლალანს (ნინას), ულოლალუ, ულოლალუაფუ, ნოლოლალ'უ'აფუე(ნ).
- ლუღინი, ლუღუა:** ულუღუანს (ნინას), ულუღუ, ულუღუაფუ, ნოლუღ'უ'აფუე(ნ).
- მანდარუა:** უმანდარუანს (ნინას), უმანდარუ, უმანდარუაფუ, ნომანდარ'აფ'უე(ნ).
- მარმალი, მარმალუა:** უმარმალუანს (ნინას), უმარმალუ, უმარმალუაფუ, ნომარმალუაფუე(ნ).

- მბალუა:** უმბალუანს (ნინას), უმბალუე, უმბალუაფუე, ნომბალაფუე(6).
- ნტყელუა:** უნტყელუანს (ნინას), უნტყელუე, უნტყელუაფუე, ნონტყელაფუე(6).
- პანტალი, პანტალუა:** პანტალანს, ქო-პანტალუე, ქო-უპანტალუე, ქო-ნოპანტალუე(6).
- პარპალი, პარპალუა:** უპარპალუანს (ნინას), უპარპალუე, უპარპალუაფუე, ნოპარპალაფუე(6).
- პურკოლი, პურკოლუა:** უპურკოლუანს (ნინას), უპურკოლუე, უპურკოლუაფუე, ნოპურკოლაფუე(6).
- პუტინი, პუტინუა:** პუტინუნს, პუტინუე, უპუტინუე, ნოპუტინუე(6).
- ყვატალუე, ყვატალუა:** იყვატალუე(6), იყვატალუე, უყვატალუე, ნოყვატალუე(6).
- ყვაქალი:** ქო-ყვაქალანს, ყვაქალუე, უყვაქალუე, ნოყვაქალუე(6).
- რატალი:** რატალანს, რატალუე, ურატალუე, ნორატალუე(6).
- რაკეალი, რაკეალუა:** ქო-რაკეალანს, რაკეალუე, ურაკეალუე, ნორაკეალუე(6).
- რანტალი, რანტალუა:** ქო-რანტალანს, რანტალუე, ურანტალუე, ნორანტალუე(6).
- რაფალი, რაფალუა:** რაფალანს, რაფალუე, ურაფალუე, ნორაფალუე(6).
- რაქეალი, რაქეალუა:** რაქეალანს, რაქეალუე, ურაქეალუე, ნორაქეალუე(6).
- რდგაბალი:** რდგაბალანს, რდგაბალუე, ურდგაბალუე, ნორდგაბალუე(6).
- რსხაპალი, რსხაპალუა:** რსხაპალანს, რსხაპალუე, ურსხაპალუე, ნორსხაპალუე(6).
- რტკაპალი:** რტკაპალანს, რტკაპალუე, ურტკაპალუე, ნორტკაპალუე(6).
- სანდალი, სანდალუა:** უსანდალუანს (ნინას), უსანდალუე, უსანდალუაფუე, ნოსანდალაფუე(6).
- სანდალი, სანდალუა:** უსანდალუანს (ნინას), უსანდალუე, უსანდალუაფუე, ნოსანდალაფუე(6).
- სანდრაკუა:** იგივეა, რაყ ს ა ნ დ ა კ უ ა .
- სანტრაკუა:** იგივეა, რაყ ს ა ნ დ რ ა კ უ ა .
- სანწალი, სანწალუა:** უსანწალუანს (ნინას), უსანწალუე, უსანწალუაფუე, ნოსანწალაფუე(6).
- სარღალი, სარღალუა:** უსარღალუანს (ნინას), უსარღალუე, უსარღალუაფუე, ნოსარღალაფუე(6).
- სიროსი, სიროსუა:** უსიროსლუანს (ნინას), უსიროსლუე, უსიროსლუაფუე, ნოსიროსლაფუე(6).
- სიროსოლი, სიროსოლუა:** უსიროსოლუანს (ნინას), უსიროსოლუე, უსიროსოლუაფუე, ნოსიროსოლაფუე(6).
- სირქოლი, სირქოლუა:** უსირქოლუანს (ნინას), უსირქოლუე, უსირქოლუაფუე, ნოსირქოლაფუე(6).
- ტანტალი, ტანტალუა:** უტანტალუანს (ნინას), უტანტალუე, უტანტალუაფუე, ნოტანტალაფუე(6).
- ტარკალი, ტარკალუა, ტარკაფი:** უტარკალუანს (ნინას), უტარკალუე, უტარკალუაფუე, ნოტარკალაფუე(6).
- ტვანტვალი, ტვანტვალუა:** ქო-ტვანტვალანს, ქო-ტვანტვალუე, ქო-უტვანტვალუე, ქო-ნოტვანტვალუე(6).
- ტინგოლი, ტინგოლუა, ტინგოლაფა:** უტინგოლუანს (ნინას), უტინგოლუე, უტინგოლუაფუე, ნოტინგოლაფუე(6).
- ტკარტკალი, ტკარტკალუა, ტკარტკალაფა:** უტკარტკალუანს (ნინას), უტკარტკალუე, უტკარტკალუაფუე, ნოტკარტკალაფუე(6).
- ტკარჩალი, ტკარჩალუა, ტკარჩალაფა:** უტკარჩალუანს (ნინას), უტკარჩალუე, უტკარჩალუაფუე, ნოტკარჩალაფუე(6).
- ტკაჩიფი, ტკაჩუა:** უტკაჩუნს (ნინას), უტკაჩუე, უტკაჩუაფუე, ნოტკაჩლაფუე(6).
- ტორღაფი, ტორღუა:** უტორღლუანს (ნინას), უტორღლუე, უტორღლუაფუე, ნოტორღლაფუე(6).
- ტოხაფი, ტოხუა:** უტოხუნს (ნინას), უტოხუე, უტოხუაფუე, ნოტოხლაფუე(6).
- ტუტინი, ტუტინუა:** ქო-ტუტინუნს, ქო-ტუტინუე, ქო-უტუტინუე, ქო-ნოტუტინუე(6).
- ტყვანტყვალი, ტყვანტყვალუა:** ქო-ტყვანტყვალანს, ქო-ტყვანტყვალუე, ქო-უტყვანტყვალუე, ქო-ნოტყვანტყვალუე(6).
- ღანძგალი:** ღანძგალანს, ღანძგალუე, უღანძგალუე, ნოღანძგალუე(6).
- ღვანჯგალი, ღვანჯგალუა:** ქო-ღვანჯგალანს, ქო-ღვანჯგალუე, ქო-უღვანჯგალუე, ქო-ნოღვანჯგალუე(6).
- ღვარქალი, ღვარქალუა:** ქო-ღვარქალანს, ქო-ღვარქალუე, ქო-უღვარქალუე, ქო-ნოღვარქალუე(6).
- ღვეზელუა:** იგივეა, რაყ ღ ვ ე ჯ ე ლ უ ა .
- ღვენდაფი:** უღვენდუნს (ნინას), უღვენდუე, უღვენდაფუე, ნოღვენდაფუე(6).
- ღვეყელუა, ღვეყელუა:** უღვეყელუნს (ნინას), უღვეყელუე, უღვეყელუაფუე, ნოღვეყელაფუე(6).
- ღინჩინი, ღინჩინუა:** უღინჩინუნს, ღინჩინუე, უღინჩინუე, ნოღინჩინუე(6).

- ღირთინი, ღირთაფი: ღირთინუნს, ღირთინუ, უღირთინუ, ნოღირთინუე(6).
- ღირღინი, ღირღინუნს: ქო-ღირღინუნს, ქო-ღირღინუ, ქო-უღირღინუ, ქო-ნოღირღინუე(6).
- შვატალი, შვატალუა: ქო-შვატალანს, ქო-შვატალუ, ქო-უშვატალუ, ქო-ნოშვატალუე(6).
- ჩა'რ'ღალი, ჩა'რ'ღალუა: ქო-ჩა'რ'ღალანს, ქო-ჩა'რ'ღალუ, ქო-უჩა'რ'ღალუ, ქო-ნოჩა'რ'ღალუე(6).
- ჩევატალი, ჩევატალუა: ქო-ჩევატალანს, ქო-ჩევატალუ, ქო-უჩევატალუ, ქო-ნოჩევატალუე(6).
- ჩენატალი, ჩენატალუა: იგივეა, რაჲ ჩ ე ა ტ ა ლ ი .
- ჩენანევალი, ჩენანევალუა: იგივეა, რაჲ ჩ ე ა რ ჩ ე ა ლ ი .
- ჩეარჩევალი, ჩეარჩევალუა: ქო-ჩეარჩევალანს, ქო-ჩეარჩევალუ, ქო-უჩეარჩევალუ, ქო-ნოჩეარჩევალუე(6).
- ჩიება: იჩიებუ(6), იჩიუ, უჩიებუ, ნოჩიებუე(6).
- ჩქარქქალი, ჩქარქქალუა: ქო-ჩქარქქალანს, ქო-ჩქარქქალუ, ქო-უჩქარქქალუ, ქო-ნოჩქარქქალუე(6).
- ცურცინი, ცურცინუა: ქო-ცურცინუნს, ქო-ცურცინუ, ქო-უცურცინუ, ქო-ნოცურცინუე(6).
- ცხვენატალი, ცხვენატალუა: უცხვენატალუნს (ნინას), უცხვენატალუ, უცხვენატალუაფუ, ნოცხვენატალუაფუ(6).
- ძგაბალი, ძგაბალუა: ქო-ძგაბალანს, ქო-ძგაბალუ, ქო-უძგაბალუ, ქო-ნოძგაბალუე(6).
- ძგანძვალი, ძგანძვალუა: ქო-ძგანძვალანს, ქო-ძგანძვალუ, ქო-უძგანძვალუ, ქო-ნოძგანძვალუე(6).
- ძღაბალი, ძღაბალუა: უძღაბალუნს (ნინას), უძღაბალუ, უძღაბალუაფუ, ნოძღაბალუ'უ'აფუე(6).
- ძღაკალი, ძღაკალუა: უძღაკალუნს (ნინას), უძღაკალუ, უძღაკალუაფუ, ნოძღაკალუ'უ'აფუე(6).
- წიროწი, წიროწუა: უწიროწუნს (ნინას), უწიროწუ, უწიროწუაფუ, ნოწიროწუ'უ'აფუე(6).
- წკიროწკი, წკიროწკუა: უწკიროწკუნს (ნინას), უწკიროწკუ, უწკიროწკუაფუ, ნოწკიროწკ'უ'აფუე(6).
- ჭაფალი, ჭაფალუა: ჭაფალანს, ჭაფალუ, უჭაფალუ, ნოჭაფალუე(6).
- ჭეატალი, ჭეატალუა: იგივეა, რაჲ ჯ ე ა ტ ა ლ ი .
- ჭყვენატალი, ჭყვენატალუა: უჭყვენატალუნს (ნინას), უჭყვენატალუ, უჭყვენატალუაფუ, ნოჭყვენატალუ'უ'აფუე(6).
- ხურთქოლი, ხურთქოლუა: უხურთქოლუნს (ნინას), უხურთქოლუ, უხურთქოლუაფუ, ნოხურთქოლუ'უ'აფუე(6).
- ჯარღალი, ჯარღალუა (ნინაში): იგივეა, რაჲ დ ა რ ღ ა ლ ი .
- ჯგაბალი, ჯგაბალუა: ქო-ჯგაბალანს, ქო-ჯგაბალუ, ქო-უჯგაბალუ, ქო-ნოჯგაბალუე(6).
- ჯეატალი, ჯეატალუა: ქო-ჯეატალანს, ქო-ჯეატალუ, ქო-უჯეატალუ, ქო-ნოჯეატალუე(6)...

3. ჭამის (ყლაპვის) აღმნიშვნელი სინონიმები

- ბახუა/ზიხუა: ღო-ბახუნს, ღო-ბახუ, ღო-უბახუ, ღო-ნობახუე(6).
- გირგოლუა/გგრგოლუა: ღო-გირგოლუნს, ღო-გირგოლუ, ღო-უგირგოლუ, ღო-ნოგირგოლუე(6).
- გირჯონუა/გგრჯონუა: ღო-გირჯონუნს, ღო-გირჯონუ, ღო-უგირჯონუ, ღო-ნოგირჯონუე(6).
- გიძომუა: ღო-გიძომუნს, ღო-გიძომუ, ღო-უგიძომუ, ღო-ნოგიძომუე(6).
- გიჯონუა/გგვჯონუა: ღო-გიჯონუნს, ღო-გიჯონუ, ღო-უგიჯონუ, ღო-ნოგიჯონუე(6).
- გუღორუა/გგვღორუა: ღო-გუღორუნს, ღო-გუღორუ, ღო-უგუღორუ, ღო-ნოგუღორუე(6).
- გუჯორუა/გგვჯორუა: ღო-გუჯორუნს, ღო-გუჯორუ, ღო-უგუჯორუ, ღო-ნოგუჯორუე(6).
- ღგუმორუა: ღო-ღგუმორუნს, ღო-ღგუმორუ, ღო-უღგუმორუ, ღო-ნოღგუმორუე(6).
- ღღვილუა: იგივეა, რაჲ ნ დ ღ ე ი ლ უ ა .
- ზეირთუა: ღო-ზეირთუნს, ღო-ზეირთუ, ღო-უზეირთუ, ღო-ნოზეირთუე(6).
- თირთოლუა: ღო-თირთოლუნს, ღო-თირთოლუ, ღო-უთირთოლუ, ღო-ნოთირთოლუე(6).
- თორხუა: ღო-თორხუნს, ღო-თორხუ, ღო-უთორხუ, ღო-ნოთორხუე(6).
- თქერუა: იხ. ნოქერუა.

- თქვაფუა//თქვეფუა: ღო-თქვაფუნს, ღო-თქვაფუ, ღო-უთქვაფუ, ღო-ნოთქვაფუ(6).
 თქირთქონუა//თქგრთქონუა: ღო-თქირთქონუნს, ღო-თქირთქონუ, ღო-უთქირთქონუ, ღო-ნოთქირთქონუ(6).
- თქორუა: ღო-თქორუნს, ღო-თქორუ, ღო-უთქორუ, ღო-ნოთქორუ(6).
 თხირთხონუა//თხგრთხონუა: ღო-თხირთხონუნს, ღო-თხირთხონუ, ღო-უთხირთხონუ, ღო-ნოთხირთხონუ(6).
- კვამპუა//კვაპუა: ღო-კვამპუნს, ღო-კვამპუ, ღო-უკვამპუ, ღო-ნოკვამპუ(6).
 კუმპოლუა//კუპოლუა: ღო-კუმპოლუნს, ღო-კუმპოლუ, ღო-უკუმპოლუ, ღო-ნოკუმპოლუ(6).
 კუმპორუა//კუპორუა: ღო-კუმპორუნს, ღო-კუმპორუ, ღო-უკუმპორუ, ღო-ნოკუმპორუ(6). *შდრ.*
 ხუჭორუა.
- კუპოლუა: იგივეა, რაჲ კ უ მ პ ო ლ უ ა .
 კუპორუა: იგივეა, რაჲ კ უ მ პ ო რ უ ა .
 კუჭორუა: ღო-კუჭორუნს, ღო-კუჭორუ, ღო-უკუჭორუ, ღო-ნოკუჭორუ(6). *შდრ.*
 ხუჭორუა.
- ლაგუა: ღო-ლაგუნს, ღო-ლაგუ, ღო-ულაგუ, ღო-ნოლაგუ(6).
 ლარჯგუა//ლაჯგუა: ღო-ლარჯგუნს, ღო-ლარჯგუ, ღო-ულარჯგუ, ღო-ნოლარჯგუ(6).
 ლაბგუა: ღო-ლაბგუნს, ღო-ლაბგუ, ღო-ულაბგუ, ღო-ნოლაბგუ(6).
 ლაჯგუა: *იხ.* ლარჯგუა.
- ლიფუა: ღო-ლიფუნს, ღო-ლიფუ, ღო-ულიფუ, ღო-ნოლიფუ(6).
 ნდღვილუა: ღო-ნდღვილუნს, ღო-ნდღვილუ, ღო-უნდღვილუ, ღო-ნონდღვილუ(6).
 ნთქერუა: ღო-ნთქერუნს, ღო-ნთქერუ, ღო-უნთქერუ, ღო-ნონთქერუ(6).
 ნთქორუა: იგივეა, რაჲ თ ქ ო რ უ ა .
 ნქილუა: ღო-ნქილუნს, ღო-ნქილუ, ღო-უნქილუ, ღო-ნონქილუ(6).
 პასქუა: ღო-პასქუნს, ღო-პასქუ, ღო-უპასქუ, ღო-ნოპასქუ(6).
 პახუა: ღო-პახუნს, ღო-პახუ, ღო-უპახუ, ღო-ნოპახუ(6).
 პიხუა: ღო-პიხუნს, ღო-პიხუ, ღო-უპიხუ, ღო-ნოპიხუ(6).
 პურპოლუა: ღო-პურპოლუნს, ღო-პურპოლუ, ღო-უპურპოლუ, ღო-ნოპურპოლუ(6).
 რგინჯუა: ღო-რგინჯუნს, ღო-რგინჯუ, ღო-ურგინჯუ, ღო-ნორგინჯუ(6).
 რდგაბუა: ღო-რდგაბუნს, ღო-რდგაბუ, ღო-ურდგაბუ, ღო-ნორდგაბუ(6).
 რდღიბუა: ღო-რდღიბუნს, ღო-რდღიბუ, ღო-ურდღიბუ, ღო-ნორდღიბუ(6).
 რდღიმუა: ღო-რდღიმუნს, ღო-რდღიმუ, ღო-ურდღიმუ, ღო-ნორდღიმუ(6).
 რთქაფუა: ღო-რთქაფუნს, ღო-რთქაფუ, ღო-ურთქაფუ, ღო-ნორთქაფუ(6).
 რისონუა: ღო-რისონუნს, ღო-რისონუ, ღო-ურისონუ, ღო-ნორისონუ(6).
 რიფუა: ღო-რიფუნს, ღო-რიფუ, ღო-ურიფუ, ღო-ნორიფუ(6).
 რიციოლუა, რიციონუა: ღო-რიციოლუნს, ღო-რიციოლუ, ღო-ურიციოლუ, ღო-ნორიციოლუ(6).
 რიჩონუა: ღო-რიჩონუნს, ღო-რიჩონუ, ღო-ურიჩონუ, ღო-ნორიჩონუ(6).
 რუმოლუა//რუმონუა: ღო-რუმოლუნს, ღო-რუმოლუ, ღო-ურუმოლუ, ღო-ნორუმოლუ(6).
 საგუა: ღო-საგუნს, ღო-საგუ, ღო-უსაგუ, ღო-ნოსაგუ(6).
 სანგუა: იგივეა, რაჲ ს ა გ უ ა .
 სეკუა: ღო-სეკუნს, ღო-სეკუ, ღო-უსეკუ, ღო-ნოსეკუ(6).
 სიბორუა: ღო-სიბორუნს, ღო-სიბორუ, ღო-უსიბორუ, ღო-ნოსიბორუ(6).
 სირლუა: ღო-სირლუნს, ღო-სირლუ, ღო-უსირლუ, ღო-ნოსირლუ(6).
 სკუპორუა: ღო-სკუპორუნს, ღო-სკუპორუ, ღო-უსკუპორუ, ღო-ნოსკუპორუ(6).
 სუმორუა: ღო-სუმორუნს, ღო-სუმორუ, ღო-უსუმორუ, ღო-ნოსუმორუ(6).
 ტილუა: ღო-ტილუნს, ღო-ტილუ, ღო-უტილუ, ღო-ნოტილუ(6).
 ტკუმორუა: ღო-ტკუმორუნს, ღო-ტკუმორუ, ღო-უტკუმორუ, ღო-ნოტკუმორუ(6).
 ქირქოლუა: ღო-ქირქოლუნს, ღო-ქირქოლუ, ღო-უქირქოლუ, ღო-ნოქირქოლუ(6).
 ქიქონუა: ღო-ქიქონუნს, ღო-ქიქონუ, ღო-უქიქონუ, ღო-ნოქიქონუ(6).

ღირთონა:	ღო-ღირთონუნს, ღო-ღირთონუ, ღო-უღირთონუ, ღო-ნოღირთონუ(6).
ღირთუა:	ღო-ღირთუნს, ღო-ღირთუ, ღო-უღირთუ, ღო-ნოღირთუ(6).
ყაყუა:	ღო-ყაყუნს, ღო-ყაყუ, ღო-უყაყუ, ღო-ნოყაყუ(6).
ყინტუა:	გე-ყინტუნს, გე-ყინტუ, გე-უყინტუ, გე-ნოყინტუ(6).
ყვაყუა:	ღო-ყვაყუნს, ღო-ყვაყუ, ღო-უყვაყუ, ღო-ნოყვაყუ(6).
ყირტუა:	იგივეა, რაჲ ყ ი ნ ტ უ ა .
ყურტოლუა:	ღო-ყურტოლუნს, ღო-ყურტოლუ, ღო-უყურტოლუ, ღო-ნოყურტოლუ(6).
ყვაბუა:	ღო-ყვაბუნს, ღო-ყვაბუ, ღო-უყვაბუ, ღო-ნოყვაბუ(6).
აჟანტუა:	იგივეა, რაჲ ყ ე ი ნ ტ უ ა .
ყეინტუა:	ღო-ყეინტუნს, ღო-ყეინტუ, ღო-უყეინტუ, ღო-ნოყეინტუ(6).
ყინტუა:	იგივეა, რაჲ ყ ი ნ ტ უ ა , ყ ი რ ტ უ ა .
ყირტუა:	იგივეა, რაჲ ყ ი ნ ტ უ ა , ყ ი ნ ტ უ ა .
ყურტოლუა:	იგივეა, რაჲ ყ უ რ ტ ო ლ უ ა .
ჩიკორუა:	ღო-ჩიკორუნს, ღო-ჩიკორუ, ღო-უჩიკორუ, ღო-ნოჩიკორუ(6).
ჩიკუა:	ღო-ჩიკუნს, ღო-ჩიკუ, ღო-უჩიკუ, ღო-ნოჩიკუ(6).
ჩიჩონუა:	ღო-ჩიჩონუნს, ღო-ჩიჩონუ, ღო-უჩიჩონუ, ღო-ნოჩიჩონუ(6).
ჩოკუა:	ღო-ჩოკუნს, ღო-ჩოკუ, ღო-უჩოკუ, ღო-ნოჩოკუ(6).
ცამაქუა:	ღო-ცამაქანს, ღო-ცამაქუ, ღო-უცამაქუ, ღო-ნოცამაქუ(6).
ციცონუა:	ღო-ციცონუნს, ღო-ციცონუ, ღო-უციცონუ, ღო-ნოციცონუ(6).
ციცქონუა:	ღო-ციცქონუნს, ღო-ციცქონუ, ღო-უციცქონუ, ღო-ნოციცქონუ(6).
ცრუმოლუა:	ღო-ცრუმოლუნს, ღო-ცრუმოლუ, ღო-უცრუმოლუ, ღო-ნოცრუმოლუ(6).
ციცქონუა:	იგივეა, რაჲ ც ი ც ქ ო ნ უ ა .
ცხიკონუა (ქოთომიმი):	ღო-ცხიკონუნს, ღო-ცხიკონუ, ღო-უცხიკონუ, ღო-ნოცხიკონუ(6).
ძგაბუა:	ღო-ძგაბუნს, ღო-ძგაბუ, ღო-უძგაბუ, ღო-ნოძგაბუ(6).
ძგომტონუა (ძეაღიმი):	ღო-ძგომტონუნს, ღო-ძგომტონუ, ღო-უძგომტონუ, ღო-ნოძგომტონუ(6).
წირწოლუა:	ღო-წირწოლუნს, ღო-წირწოლუ, ღო-უწირწოლუ, ღო-ნოწირწოლუ(6).
წკაპუა:	ღო-წკაპუნს, ღო-წკაპუ, ღო-უწკაპუ, ღო-ნოწკაპუ(6).
წკიწკონუა:	ღო-წკიწკონუნს, ღო-წკიწკონუ, ღო-უწკიწკონუ, ღო-ნოწკიწკონუ(6).
ჭკიჭკონუა:	ღო-ჭკიჭკონუნს, ღო-ჭკიჭკონუ, ღო-უჭკიჭკონუ, ღო-ნოჭკიჭკონუ(6).
ჭკომუა/ჭკუმუა:	ო-ჭკო/უმუნს, ო-ჭკო/უმუ, ო-უჭკო/უმუ, ო-ნოჭკო/უმუ(6).
ხიგონუა (ძეაღიმი):	ღო-ხიგონუნს, ღო-ხიგონუ, ღო-უხიგონუ, ღო-ნოხიგონუ(6).
ხუმორუა:	ღო-ხუმორუნს, ღო-ხუმორუ, ღო-უხუმორუ, ღო-ნოხუმორუ(6).
ხუპორუა:	ღო-ხუპორუნს, ღო-ხუპორუ, ღო-უხუპორუ, ღო-ნოხუპორუ(6).
ხუტორუა:	ღო-ხუტორუნს, ღო-ხუტორუ, ღო-უხუტორუ, ღო-ნოხუტორუ(6).
ხუჭორუა:	ღო-ხუჭორუნს, ღო-ხუჭორუ, ღო-უხუჭორუ, ღო-ნოხუჭორუ(6).
ჯგაბუა:	ღო-ჯგაბუნს, ღო-ჯგაბუ, ღო-უჯგაბუ, ღო-ნოჯგაბუ(6).
ჯგაჯგუა:	ღო-ჯგაჯგუნს, ღო-ჯგაჯგუ, ღო-უჯგაჯგუ, ღო-ნოჯგაჯგუ(6).
ჯგაჯგონუა:	ღო-ჯგაჯგონუნს, ღო-ჯგაჯგონუ, ღო-უჯგაჯგონუ, ღო-ნოჯგაჯგონუ(6).
ჯვაბუა:	ღო-ჯვაბუნს, ღო-ჯვაბუ, ღო-უჯვაბუ, ღო-ნოჯვაბუ(6).
ჯიჯონუა:	ღო-ჯიჯონუნს, ღო-ჯიჯონუ, ღო-უჯიჯონუ, ღო-ნოჯიჯონუ(6)...

4. სმის (დალევის) გამომხატველი სინონიმები

ბახუა:	გე-ბახუნს, გე-ბახუ, გე-უბახუ, გე-ნობახუ(6).
გურგუა:	გე-გურგუნს, გე-გურგუ, გე-უგურგუ, გე-ნოგურგუ(6).
გურჯუა:	გე-გურჯუნს, გე-გურჯუ, გე-უგურჯუ, გე-ნოგურჯუ(6).
დაცუა:	გე-დაცუნს, გე-დაცუ, გე-უდაცუ, გე-ნოდაცუ(6).

თქვაფუა:	გე-თქვაფუნს, გე-თქვაფუ, გე-უთქვაფუ, გე-ნოთქვაფუე(6).
თქუთქუა:	გე-თქუთქუნს, გე-თქუთქუ, გე-უთქუთქუ, გე-ნოთქუთქუე(6).
ლეშუა:	გე-ლეშუნს, გე-ლეშუ, გე-ულეშუ, გე-ნოლეშუე(6).
ლურწუა:	გე-ლურწუნს, გე-ლურწუ, გე-ულურწუ, გე-ნოლურწუე(6).
ლურჯუა:	გე-ლურჯუნს, გე-ლურჯუ, გე-ულურჯუ, გე-ნოლურჯუე(6). შორ. გურჯუა.
რაჟუა:	გე-რაჟუნს, გე-რაჟუ, გე-ურაჟუ, გე-ნორაჟუე(6).
რუწუა:	გე-რუწუნს, გე-რუწუ, გე-ურუწუ, გე-ნორუწუე(6).
რუხუა:	გე-რუხუნს, გე-რუხუ, გე-ურუხუ, გე-ნორუხუე(6).
რქაფუა:	გე-რქაფუნს, გე-რქაფუ, გე-ურქაფუ, გე-ნორქაფუე(6).
სასუა:	გე-სასუნს, გე-სასუ, გე-უსასუ, გე-ნოსასუე(6).
სეასუა:	გე-სეასუნს, გე-სეასუ, გე-უსეასუ, გე-ნოსეასუე(6).
ტირკუა:	გე-ტირკუნს, გე-ტირკუ, გე-უტირკუ, გე-ნოტირკუე(6).
ტაბუა:	გე-ტაბუნს, გე-ტაბუ, გე-უტაბუ, გე-ნოტაბუე(6).
ტუმუა:	გე-ტუმუნს, გე-ტუმუ, გე-უტუმუ, გე-ნოტუმუე(6).
ღურწუა:	გე-ღურწუნს, გე-ღურწუ, გე-უღურწუ, გე-ნოღურწუე(6). შორ. ყურწუა.
ღუფუა:	გე-ღუფუნს, გე-ღუფუ, გე-უღუფუ, გე-ნოღუფუე(6).
ყაყუა:	გე-ყაყუნს, გე-ყაყუ, გე-უყაყუ, გე-ნოყაყუე(6).
ყურწუა:	გე-ყურწუნს, გე-ყურწუ, გე-უყურწუ, გე-ნოყურწუე(6). შორ. ლურწუა.
ყურწუა:	ოგივეა, რაჟ ყ უ რ წ უ ა .
შამბუა:	გე-შამბუნს, გე-შამბუ, გე-უშამბუ, გე-ნოშამბუე(6).
შაშუა:	გე-შაშუნს, გე-შაშუ, გე-უშაშუ, გე-ნოშაშუე(6).
შუმბა:	გე-შუმუნს, გე-შუ, გე-უშუმუ, გე-ნოშუმუე(6).
ცეაცუა:	გე-ცეაცუნს, გე-ცეაცუ, გე-უცეაცუ, გე-ნოცეაცუე(6).
ძალუა:	გე-ძალუნს, გე-ძალუ, გე-უძალუ, გე-ნოძალუე(6).
ძღვანძღუა:	იხ. ძღვანძღუა.
ძღვანძღუა:	გე-ძღვანძღუნს, გე-ძღვანძღუ, გე-უძღვანძღუ, გე-ნოძღვანძღუე(6).
წვანწუა:	იხ. წვანწუა.
წვაწუა:	გე-წვაწუნს, გე-წვაწუ, გე-უწვაწუ, გე-ნოწვაწუე(6).
წკეაწუა:	გე-წკეაწუნს, გე-წკეაწუ, გე-უწკეაწუ, გე-ნოწკეაწუე(6).
წრუა:	გე-წრუაუნს, გე-წრუაუ, გე-უწრუაუ, გე-ნოწრუაუე(6).
წურწუა:	გე-წურწუნს, გე-წურწუ, გე-უწურწუ, გე-ნოწურწუე(6).
ჭამბუა:	გე-ჭამბუნს, გე-ჭამბუ, გე-უჭამბუ, გე-ნოჭამბუე(6).
ხეახუა:	გე-ხეახუნს, გე-ხეახუ, გე-უხეახუ, გე-ნოხეახუე(6).
ხეიპუა:	გე-ხეიპუნს, გე-ხეიპუ, გე-უხეიპუ, გე-ნოხეიპუე(6).
ხუაუა:	გე-ხუაუნს, გე-ხუაუ, გე-უხუაუ, გე-ნოხუაუე(6).
ხუხუა:	გე-ხუხუნს, გე-ხუხუ, გე-უხუხუ, გე-ნოხუხუე(6).
ჯვარმუა:	გე-ჯვარმუნს, გე-ჯვარმუ, გე-უჯვარმუ, გე-ნოჯვარმუე(6).
ჯირქუა:	გე-ჯირქუნს, გე-ჯირქუ, გე-უჯირქუ, გე-ნოჯირქუე(6).
ჯურჯუა:	გე-ჯურჯუნს, გე-ჯურჯუ, გე-უჯურჯუ, გე-ნოჯურჯუე(6)...

**5. სიარული (გადაადგილების, მოძრაობის)
აღმნიშვნელი სინონიმები**

ბალუა:	ობადანს, ობადუ, უბადუ, ნობადუ(6).
ბათქუა:	ობათქანს, ობათქუ, უბათქუ, ნობათქუე(6).
ბანძალა, ბანძალუა:	მი-ბიანძალუ(6), ქი-მიბიანძალუ, ქე-მეუბანძალინუ, ქო-მნობანძალუე(6).
ბანჩვალა:	იგივეა, რაჟ ბ ა ჩ ვ ა ლ ი .

ბარბაცი:	მი-იბარბაცუ(6), ქი-მიიბარბაცუ, ქე-მეუბარბაციწუ, ქე-მნობარბაცუ(6).
ბარდღალი, ბარდღალუა:	მი-იბარდღალუ(6), ქე-მიიბარდღალუ, ქე-მეუბარდღალწინუ, ქე-მნობარდღალუ(6).
ბარდღინი, ბარდღუა:	მი-ობარდღანს, ქე-მიობარდღუ, ქე-მეუბარდღინუ, ქე-მნობარდღუ(6)//ქე-მნობარდღინუ(6).
ბარჩხინი, ბარჩხუა:	ობარჩხანს, ობარჩხუ, უბარჩხუ(6)//ნობარჩხინუ(6).
ბარჯუა:	ობარჯანს, ობარჯუ, უბარჯინუ, ნობარჯუ(6).
ბარჯინი, ბარჯუა:	ობარჯანს, ობარჯუ, უბარჯუ, ნობარჯუ(6)//ნობარჯინუ(6).
ბაგინი, ბაგუა:	ობაგანს, ობაგუ, უბაგუ//უბაგინუ, ნობაგუ(6).
ბაყვალი:	მი-იბაყვალუ(6), ქე-მი-იბაყვალუ(6), ქე-მი-იბაყვალუ, ქე-მე-უბაყვალწინუ, ქე-მნობაყვალუ(6).
ბაჩვალი:	მი-იბაჩვალუ(6), ქე-მი-იბაჩვალუ, ქე-მე-უბაჩვალწინუ, ქე-მნობაჩვალუ(6). <i>ჴღო. ბანჩვალუ.</i>
ბაჩვინი, ბაჩუა:	ობაჩვანს, ობაჩუ, უბაჩუ//უბაჩვინუ, ნობაჩუ(6)//ნობაჩვინუ(6).
ბაწკინი, ბაწკუა:	ობაწკანს, ობაწკუ, უბაწკუ//უბაწკინუ, ნობაწკუ(6)//ნობაწკინუ(6).
ბახვინი, ბახუა:	ობახვანს, ობახუ, უბახუ//უბახვინუ, ნობახუ(6)//ნობახვინუ(6).
ბაჯვინი, ბაჯუა:	ობაჯვანს, ობაჯუ, უბაჯუ//უბაჯვინუ, ნობაჯუ(6)//ნობაჯვინუ(6).
ბოგუა:	მე-ბოგუნს, ქე-მე-ბოგუ, ქე-მე-უბოგუ, ქე-მნობოგუ(6).
ბოცხუა:	მე-ბოცხუნს, ქე-მე-ბოცხუ, ქე-მე-უბოცხუ, ქე-მნობოცხუ(6).
ბურსუა:	მე-ბურსანს, ქე-მე-ბურსუ, ქე-მე-უბურსუ, ქე-მნობურსუ(6).
ბურხონი, ბურხონუა:	მი-იბურხონუ(6), ქე-მი-იბურხონუ, ქე-მე-უბურხონუ, ქე-მნობურხონუ(6)//ქე-მნობურხონუ(6).
გაგინი, გაგუა:	ოგაგანს, ოგაგუ, უგაგუ//უგაგინუ, ნოგაგუ(6)//ნოგაგინუ(6).
გადალი:	მი-იგადალუ(6), ქე-მი-იგადალუ, ქე-მე-უგადალწინუ, ქე-მნოგადალუ(6).
გაღინი, გაღუა:	ოგაღანს, ოგაღუ, უგაღუ, ნოგაღუ(6).
განგალი:	ოგანგანს, ოგანგუ, უგანგუ, ნოგანგუ(6). მი-იგანგალუ(6), ქე-მი-იგანგალუ, ქე-მე-უგანგალწინუ, ქე-მნოგანგალუ(6).
განთხალუა, განთხუა:	მი-იგანთხალუ(6), ქე-მი-იგანთხალუ, ქე-მე-უგანთხალუ, ქე-მნოგანთხალუ(6).
გარდუა:	იგიუეა, რაჲ გ ა რ დ ლ უ ა .
გარდლუა:	ოგარდანს, ოგარდლუ, უგარდლუ, ნოგარდლუ(6).
გვაგვალი:	მი-იგვაგვალუ(6), ქე-მი-იგვაგვალუ, ქე-მე-უგვაგვალწინუ, ქე-მნოგვაგვალუ(6).
გვაგვინი, გვაგუა:	ოგვაგვანს, ოგვაგუ, უგვაგვინუ, ნოგვაგუ(6)//ნოგვაგვინუ(6).
გვაგვინი, გვაგუა:	ოგვაგვანს, ოგვაგუ, უგვაგვინუ, ნოგვაგუ(6)//ნოგვაგვინუ(6).
გვანჯუა:	ოგვანჯანს, ოგვანჯუ, უგვანჯინუ, ნოგვანჯუ(6).
გვარგვალი, გვარგვინი:	მი-იგვარგვალუ(6), ქე-მი-იგვარგვალუ, ქე-მე-უგვარგვალწინუ, ქე-მნოგვარგვალუ(6).
გვაწალი:	ოგვაწანს, ოგვაწუ, უგვაწინუ, ნოგვაწუ(6).
გვაჯუა:	<i>იხ. გვანჯუა.</i>
გორგოთი:	მი-იგორგოთუ(6), ქე-მი-იგორგოთუ, ქე-მე-უგორგოთინუ, ქე-მნოგორგოთუ(6).
ღანდალი:	მი-იღანდალუ(6), ქე-მი-იღანდალუ, ქე-მე-უღანდალწინუ, ქე-მნოღანდალუ(6).
ღარღვალი:	მი-იღარღვალუ(6), ქე-მი-იღარღვალუ, ქე-მე-უღარღვალწინუ, ქე-მნოღარღვალუ(6).
ღარღუა:	ოღარღანს, ოღარღუ, უღარღუ, ნოღარღუ(6).
ღელუა:	მი-იღელუ(6), ქე-მი-იღელუ, ქე-მე-უღელინუ, ქე-მნოღელუ(6). <i>ჴღო. ღარღუა.</i>
ოვალაფი, ვალუა:	ოვალანს, ოვალუ, უვალუ//უვალინუ, ნოვალუ(6).
ვანკალი:	მი-ივანკალუ(6), ქე-მი-ივანკალუ, ქე-მე-უვანკალუ, ქე-მნოვანკალუ(6).

ზაკეინი, ზაკუა: ოზაკეანს, ოზაკუუ, უზაკ'ეინ'ნუ, ნოზაკ'ეინ'ნუ(ნ).
ზამპინი, ზამპუა: ოზამპანს, ოზამპუუ, უზამპინუ//უზამპუუ, ნოზამპ'ინ'ნუ(ნ).
ზარგინი, ზარგუა: ოზარგანს, ოზარგუუ, უზარგუუ//უზარგინუ, ნოზარგ'ინ'ნუ(ნ).
ზილოკი, ზილოკუა: მი-ზილოკუ(ნ), ქე-ზიზილოკუ, ქე-მეუზილოკინუ, ქე-მზოზილოკუ(ნ).
ზიმოთი, ზიმოთუა: მი-ზიმოთუ(ნ), ქე-ზიზიმოთუ, ქე-მეუზიმოთინუ//ქე-მეუზიმოთუ, ქე-მზოზიმოთუ(ნ).
ზოჯინი, ზოჯუა: მე-ზოჯუნს, ქე-მეზოჯუ, ქე-მეუზოჯ'ინ'ნუ, ქე-მზოზოჯ'ინ'ნუ(ნ).
ზულა: მე-ზულანს, ქე-მეზულუ, ქე-მეუზულუ, ქე-მზოზულუ(ნ).
ზუმპუა: მო-ზუმპუნს, ქო-ზოზუმპუ, ქო-მუზუმპუ, ქე-მზოზუმპუ(ნ).
თირხონი: მი-თირხონუ(ნ), ქე-მიითირხონუ, ქე-მეუთირხონუ, ქე-მზოთირხონუ(ნ).
კაკაბუა: მი-იკაკაბუ(ნ), ქე-მიიკაკაბუ, ქე-მეუკაკაბუ, ქე-მზოკაკაბუ(ნ).
კაკაჩი, კაკაჩუა: მი-იკაკაჩუ(ნ), ქე-მიიკაკაჩუ, ქე-მეუკაკაჩ'ინ'ნუ, ქე-მზოკაკაჩუ(ნ).
კაკინი: მი-იკაკუ(ნ), ქე-მიიკაკუ, ქე-მეუკაკინუ, ქე-მზოკაკ'ინ'ნუ(ნ).
კანკალი, კანკალუა: მი-იკანკალუ(ნ), ქე-მიიკანკალუ, ქე-მეუკანკალუ, ქე-მზოკანკალუ(ნ).
კანტალი: მი-იკანტუ(ნ), ქე-მიიკანტუ, ქე-მეუკანტუ, ქე-მეუკანტინუ, ქე-მზოკანტუ(ნ).
კანჭინი, კანჭუა: ოკანჭანს, ოკანჭუუ, უკანჭუუ//უკანჭინუ, ნოკანჭ'ინ'ნუ(ნ).
კატუა: ოკატანს, ოკატუუ, უკატინუ//უკატუუ, ნოკატუ(ნ).
კვაბაფი, კვაბუა: ოკვაბანს, ოკვაბუუ, უკვაბინუ//უკვაბუუ, ნოკვაბუ(ნ).
კვაკვალი: მი-იკვაკვალუ(ნ), ქე-მიიკვაკვალუ, ქე-მეუკვაკვალუ//ქე-მეუკვაკვალინუ, ქე-მზოკვაკვალუ(ნ).
კვაკვინი, კვაკუა: ოკვაკვანს, ოკვაკუუ, უკვაკვინუ//უკვაკ'უუ, ნოკვაკ'ინ'ნუ(ნ).
კვანწი, კვანწუა: ოკვანწანს, ოკვანწუუ, უკვანწინუ//უკვანწუუ, ნოკვანწ'ინ'ნუ(ნ).
კვანჭინი, კვანჭუა: იგიევა, რაჲ კ ვ ა ნ წ ი ნ ი .
კვარკვალი: ოკვანჭანს, ოკვანჭუუ, უკვანჭინუ//უკვანჭუუ, ნოკვან'ინ'ნუ(ნ).
კვატინი, კვატუა: იგიევა, რაჲ კ ვ ა კ ვ ა ლ ი .
კვაჭალი: ოკვატანს, ოკვატუუ, უკვატინუ//უკვატუუ, ნოკვატ'ინ'ნუ(ნ).
კირტოლი: მი-იკვაჭალუ(ნ), ქე-მიიკვაჭალუ, ქე-მეუკვაჭალუ, ქე-მზოკვაჭალუ(ნ).
ლაგვინი, ლაგუა: მი-იკირტოლუ(ნ), ქე-მიიკირტოლუ, ქე-მეუკირტოლუ, ქე-მზოკირტოლუ(ნ).
ლალუა: ოლაგვანს, ოლაგუუ, ულაგუუ//ულაგვინუ, ნოლაგ'ინ'ნუ(ნ).
ლარინი: ოლალანს, ოლალუუ, ულალუუ, ნოლალუ(ნ).
ლარჯინი, ლარჯუა: ოლარანს, ოლარუუ, ულარუუ//ულარინუ, ნოლარუ(ნ)//ნოლარინუ(ნ).
ლაყანი: ოლარჯანს, ოლარჯუუ, ულარჯუუ//ულარჯინუ, ნოლარჯუ(ნ)//ნოლარჯინუ(ნ).
ლაყანი: ოლაყანს, ოლაყუუ, ულაყუუ//ულაყინუ, ნოლაყუ(ნ)//ნოლაყინუ(ნ).
მარმალი: იგიევა, რაჲ ლ ა ყ ა ნ ი .
მანდარუა: მი-იმარმალუ(ნ), ქე-მიიმარმალუ, ქე-მეუმარმალუ, ქე-მზომარმალუ(ნ).
ნარქვინი, ნარქუა: მი-იმანდარუ(ნ), ქე-მიიმანდარუ, ქე-მეუმანდარუ//ქე-მეუმანდარინუ, ქე-მზომანდარ'ინ'ნუ(ნ).
ნქვალუა: ონარქვანს, ონარქუუ, უნარქუუ//უნარქვინუ, ნონარქუ(ნ)//ნონარქვინუ(ნ).
ნმგვარუა: ონქვალანს, ონქვალუუ, უნქვალუუ, ნონქვალუ(ნ).
ნჯვალუა: ონმგვარანს, ონმგვარუუ, უნმგვარუუ, ნონმგვარუ(ნ).
ნჯვარუა: ონჯვალანს, ონჯვალუუ, უნჯვალუუ, ნონჯვალუ(ნ).
პატუა: ონჯვარანს, ონჯვარუუ, უნჯვარუუ, ნონჯვარუ(ნ).
პურტოლი: ოპატანს, ოპატუუ, უპატუუ, ნოპატუ(ნ).
ყვარტალი: მი-იპურტოლუ(ნ), ქე-მიიპურტოლუ, ქე-მეუპურტოლინუ//ქე-მეუპურტოლუ, ქე-მზოპურტოლ'ინ'ნუ(ნ).
ყვანინი, ყვანუა: მი-იყვარტალუ(ნ), ქე-მიიყვარტალუ, ქე-მეუყვარტალინუ//ქე-მეუყვარტალუ, ქე-მზოყვარტალ'ინ'ნუ(ნ).
ყვანინი, ყვანუა: ოყვანანს, ოყვანუუ, უყვანინუ//უყვანუუ, ნოყვანუ(ნ)//ნოყვანინუ(ნ).

- ვეარქუა:** მი-ოვეარქანს, ქე-მირვეარქუე, ქე-მეუვეარქუე, ქე-მნოვეარქუე(6).
- ვეატალი:** მი-ივეატალუ(6), ქე-მიივეატალუ, ქე-მეუვეატალუ//ქე-მეუვეატალინუ, ქე-მნოვეატალ'ინ'უ(6).
- ვეატუ:** ოვეატანს, ოვეატუე, უვეატუე, ნოვეატუე(6).
- ვეატალუა:** მი-ივეატალუ(6), ქე-მიივეატალუ, ქე-მეუვეატალინუ, ქე-მნოვეატალუ(6).
- ვეაქუა:** იგივეა, რაჲ ვ ე ა რ ქ უ ა : ოვეატანს, ოვეატუე, უვეატუე, ნოვეატუე(6).
- ვილინი, ვილინუა:** მი-ივილინუ(6), ქე-მიივილინუ, ქე-მეუვილინუ, ქე-მნოვილინუ(6).
- ვიღვარტალი:** მი-ივიღვარტალუ(6), ქე-მიივიღვარტალუ, ქე-მეუვიღვარტალინუ//ქე-მეუვიღვარტალუ(6).
- ვილილინი, ვილილინუა:** მი-ივილილინუ(6), ქე-მიივილილინუ, ქე-მეუვილილინუ, ქე-მნოვილილინუ(6).
- ვილუმინი:** მი-ივილუმინუ(6), ქე-მიივილუმინუ, ქე-მეუვილუმინუ, ქე-მნოვილუმინუ(6).
- ვირგვალუ:** მი-ირგვალუ, ქე-მიირგვალუ, ქე-მეურგვალუ, ქე-მნორგვალუ(6).
- ვირკალი:** მი-ირაკალუ(6), ქე-მიირაკალუ, ქე-მეურაკალუ, ქე-მნორაკალუ(6).
- ვირკინი, ვირკუა:** ორაკვანს, ორაკუე, ურაკუე//ურაკვინუ, ნორაკუე(6)/ნორაკვინუ(6).
- ვირგვანს, ვირგვანუ:** ორანგვანს, ორანგუე, ურანგუე(6).
- ვირანტალი, ვირანტალუა:** მი-ვირანტალუ(6), ქე-მიირანტალუ, ქე-მეურანტალუ, ქე-მნორანტალუ(6).
- ვირანტინი:** იგივეა, რაჲ რ ა ნ ტ ა ლ ი .
- ვირჟალი:** იგივეა, რაჲ რ ა ჟ ი ნ ი .
- ვირჟინი, ვირჟუა:** ორჟანს, ორჟუე, ურჟუე//ურჟინუ, ნორჟუე(6)/ნორჟინუ(6).
- ვირჟვინი, ვირჟვანუა:** ორჟვანს, ორჟვუე, ურჟვინუ//ურჟვუე, ნორჟვუე(6)/ნორჟვინუ(6).
- ვირჟვინი, ვირჟვანუა:** მარჟანს, ქო-მარჟანუე, ქო-მოურჟანუე//ქო-მოურჟანინუ, ქო-მნორჟანუე(6)/ქო-მნორჟანინუ(6).
- ვირჟუა:** მი-რჟუანს, ქე-მერჟუე, ქე-მეურჟუე, ქე-მნორჟუე(6).
- ვირჟუა:** მი-როკუნს, ქე-მეროკუ, ქე-მეუროკუ, ქე-მნოროკუ(6).
- ვირსამუა:** ორსამანს, ორსამუე, ურსამუე, ნორსამუე(6).
- ვირშიალი:** მი-ირშიალუ(6), ქე-მიირშიალუ, ქე-მეურშიალინუ//ქე-მეურშიალუ, ქე-მნორშიალ'ინ'უ(6).
- ვირჟქუმილუა:** მი-ირჟქუმილუ, ქე-მიირჟქუმილუ, ქე-მეურჟქუმილინუ//ქე-მეურჟქუმილუ, ქე-მნორჟქუმილინ'უ(6).
- ვირჟსამუა:** ორჟსამანს, ორჟსამუე, ურჟსამუე, ნორჟსამუე(6).
- ვირჟენუა:** მი-ირჟენუ(6), ქე-მიირჟენუ, ქე-მეურჟენუ, ქე-მნორჟენუ(6).
- ვირსალუა:** ოსალანს, ოსალუე, უსალუე, ნოსალუე(6).
- ვირსანგუა:** ოსანგვანს, ოსანგუე, უსანგუე, ნოსანგუე(6).
- ვირსანსალი:** მი-ისანსალუ(6), ქე-მიისანსალუ, ქე-მეურსანსალუ, ქე-მნოსანსალუ(6).
- ვირსაუა:** ოსაპანს, ოსაპუე, უსაპინუ//უსაპუე, ნოსაპუე(6).
- ვირსარგალი, ვირსარგალუა:** მი-ისარგალუ(6), ქე-მიისარგალუ, ქე-მეურსარგალინუ//ქე-მეურსარგალუ, ქე-მნოსარგალ'ინ'უ(6).
- ვირსარგინი, ვირსარგუა:** ოსარგანს, ოსარგუე, უსარგუე//უსარგინუ, ნოსარგუე(6)/ნოსარგინუ(6).
- ვირსარსალი:** მი-ისარსალუ(6), ქე-მიისარსალუ, ქე-მეურსარსალინუ//ქე-მეურსარსალუ, ქე-მნოსარსალუ(6).
- ვირსარქინი, ვირსარქუა:** ოსარქანს, ოსარქუე, უსარქუე//უსარქინუ, ნოსარქუე(6)/ნოსარქინუ(6).
- ვირსარლალი:** ოსარლანს, ოსარლუე, უსარლუე, ნოსარლინუ(6)/ნოსარლუე(6).
- ვირსარლინი, ვირსარლუა:** იგივეა, რაჲ ს ა რ ღ ა ლ ი .
- ვირსარჩუა:** ოსარჩანს, ოსარჩუე, უსარჩუე, ნოსარჩუე(6).
- ვირსარქინი, ვირსარქუა:** ოსარქანს, ოსარქუე, უსარქუე//უსარქინუ, ნოსარქუე(6)/ნოსარქინუ(6).
- ვირსარქინი:** იგივეა, რაჲ ს ა რ ქ ი ნ ი .
- ვირსარგელი:** იგივეა, რაჲ ს ა რ გ ა ლ ი .
- ვირსართინი, ვირსართუა:** ოსვართანს, ოსვართუე, უსვართუე//უსვართინუ, ნოსვართუე(6)/ნოსვართინუ(6).

სევასვინი, სევასუ:	ოსევასვანს, ოსევასუ, უსევასუ//უსევასვინუ, ნოსევასუ(6)//ნოსევასვინუ(6).
სიროსოჲ:	მი-ისიროსუ(6), ქე-მიისიროსუ, ქე-მეუსიროსუ, ქე-მნოსიროსუ(6).
სოფინი, სოფუა:	მი-ისოფუ(6), ქე-მიისოფუ, ქე-მეუსოფ'ინუ, ქე-მნოსოფ'ინუ(6).
სქანჩინი, სქანჩუა:	ოსქანჩანს, ოსქანჩუ, უსქანჩინუ//უსქანჩუ, ნოსქანჩუ(6)//ნოსქანჩინუ(6).
სქეჲანჭინი//სქეჲანჭუა:	ოსქეჲანჭანს, ოსქეჲანჭუ, უსქეჲანჭინუ//უსქეჲანჭუ, ნოსქეჲანჭინუ(6)//ნოსქეჲანჭუ(6).
ტაკალი:	მი-იტაკალუ(6), ქე-მიიტაკალუ, ქე-მეუტაკალინუ//ქე-მეუტაკალუ, ქე-მნოტაკალუ(6)//ქე-მნოტაკალინუ(6).
ტანტალი:	მი-იტანტალუ(6), ქე-მიიტანტალუ, ქე-მეუტანტალინუ//ქე-მეუტანტალუ, ქე-მნოტანტალინუ(6)//ქე-მნოტანტალუ(6).
ტატარუა:	მი-იტატარუ(6), ქე-მიიტატარუ, ქე-მეუტატარინუ//ქე-მეუტატარუ, ქე-მნოტატარინუ(6)//ქე-მნოტატარუ(6).
ტალღალი:	მი-იტალღალუ, ქე-მიიტალღალუ, ქე-მეუტალღალინუ//ქე-მეუტალღალუ, ქე-მნოტალღალინუ(6)//ქე-მნოტალღალუ(6).
ტაჯალი:	მი-იტაჯალუ(6), ქე-მიიტაჯალუ, ქე-მეუტაჯალინუ//ქე-მეუტაჯალუ, ქე-მნოტაჯალინუ(6)//ქე-მნოტაჯალუ(6).
ტაჯუა:	ოტაჯანს, ოტაჯუ, უტაჯუ//უტაჯინუ, ნოტაჯუ(6).
ტეცუა:	იციეა, რაჲ ტ უ ს უ ა .
ტვანტვინი, ტვანტუა:	ოტვანტვანს, ოტვანტუ, უტვანტვინუ//უტვანტუ, ნოტვანტუ(6)//ნოტვანტინუ(6).
ტვარინი, ტვარუა:	ოტვარანს, ოტვარუ, უტვარინუ//უტვარუ, ნოტვარუ(6)//ნოტვარინუ(6).
ტინტოლი:	მი-იტინტოლუ(6), ქე-მიიტინტოლუ, ქე-მეუტინტოლინუ, ქე-მნოტინტოლუ(6).
ტირკონი:	მი-იტირკონუ(6), ქე-მიიტირკონუ, ქე-მეუტირკონუ'უ', ქე-მნოტირკონუ(6).
ტიტორი:	მი-იტიტორუ(6) ქე-მიიტიტორუ, ქე-მეუტიტორინუ//ქე-მეუტიტორუ, ქე-მნოტიტორუ(6).
ტუცუა:	მე-ტუცუნს, ქე-მეტუცუ, ქე-მეუტუცინუ//ქე-მეუტუცუ, ქე-მნოტუცუ(6).
ულა:	მე-ურს, ქე-მერთუ, ქე-მეურთუმუ, ქე-მნოვე(6)//ქე-მნოვეინუ(6)//ქე-მნორთუმუ(6).
ფართხინი:	ოფარტხანს, ოფართხუ, უფართხინუ//უფართხუ, ნოფართხუ(6)//ნოფართხინუ(6).
ფარკინი, ფარკუა:	ოფარკანს, ოფარკუ, უფარკინუ//უფარკუ, ნოფარკინუ(6)//ნოფარკუ(6).
ფარფალი:	მი-იფარფალუ(6), ქე-მიიფარფალუ, ქე-მეუფარფალუ//ქე-მეუფარფალინუ, ქე-მნოფარფალუ(6)//ქე-მნოფარფალინუ(6).
ფარხალი:	მი-იფარხალუ(6), ქე-მიიფარხალუ, ქე-მეუფარხალინუ//ქე-მეუფარხალუ, ქე-მნოფარხალუ(6).
ფაცვინი, ფაცუა:	ოფაცვანს, ოფაცუ, უფაცვინუ//უფაცუ, ნოფაცვინუ(6)//ნოფაცუ(6).
ფახუა:	ოფახვანს, ოფახუ, უფახვინუ//უფახუ, ნოფახვინუ(6)//ნოფახუ(6).
ფურხინი:	მი-იფურხინუ(6), ქე-მიიფურხინუ, ქე-მეუფურხინუ, ქე-მნოფურხინუ(6).
ფუტოლი, ფუტოლუა:	მი-იფუტოლუ(6), ქე-მიიფუტოლუ, ქე-მეუფუტოლინუ, ქე-მნოფუტოლუ(6).
ქანცინი, ქანცუა:	ოქანცანს, ოქანცუ, უქანცინუ//უქანცუ, ნოქანცინუ(6)//ნოქანცუ(6).
ქერცუა:	მე-ქერცუნს, -, -, მე-ნოქერცუ(6).
ქეჲუა:	მე-ქეჲუნს, ქე-მეჲეჲუ, ქე-მეუჲეჲუ//ქე-მეუჲეჲინუ, ქე-მნოქეჲეჲუ(6).
ქეაზინი, ქეაზუა:	ოქეაზანს, ოქეაზუ, უქეაზინუ//უქეაზუ, ნოქეაზუ(6)//ნოქეაზინუ(6).
ქეალუა:	იციეა, რაჲ ნ ქ ე ა ლ უ ა .
ქეარქეაში, ქეარქეაშუა:	მი-იქეარქეაშუ(6), ქე-მიიქეარქეაშუ, ქე-მეუქეარქეაშინუ//ქე-მეუქეარქეაშუ, ქე-მნოქეარქეაშუ(6).
ქეაქეალი:	მი-იქეაქეალუ(6), ქე-მიიქეაქეალუ, ქე-მეუქეაქეალინუ, ქე-მნოქეაქეალუ(6).
ქეაქვინი, ქეაქუა:	ოქეაქვანს, ოქეაქუ, უქეაქვინუ//უქეაქუ, ნოქეაქუ(6)//ნოქეაქვინუ(6).
ქეაცალი, ქეაცალუა:	მი-იქეაცალუ, ქე-მიიქეაცალუ, ქე-მეუქეაცალინუ//ქე-მეუქეაცალუ, ქე-მნოქეაცალინუ(6)//ქე-მნოქეაცალუ(6).

- ქვესუა: მე-ქვესუნს, ქე-მექვესუ, ქე-მუქვესუ, ქე-მხოქვესუ(6).
- ქუსუა: მი-ქუსუნს, --, მე-ხოქუსუ(6).
- ღანკალა, ღანკალუა: მი-იღანკალუ(6), ქე-მიიღანკალუ, ქე-მუღანკალინუ//ქე-მუღანკალუ, ქე-მხოღანკალუ(6).
- ღვებინი, ღვებუა: ოღვებანს, ოღვებუ, უღვებინუ//უღვებუ, ნოღვებინუ(6) //ნოღვებუ(6).
- ღვებინი, ღვებუა: ოღვებანს, ოღვებუ, უღვებინუ//უღვებუ, ნოღვებინუ(6)//ნოღვებუ(6).
- ღვანკალი: მი-იღვანკალუ(6), ქე-მიიღვანკალუ, ქე-მუღვანკალინუ, ქე-მხოღვანკალუ(6).
- ღვანკინი, ღვანკუა: მი-იღვანკ(6), ქე-მიიღვანკუ, ქე-მუღვანკინუ//ქე-მუღვანკუ, ქე-მხოღვანკ(6)//ქე-მხოღვანკინუ(6).
- ღვანწკინი, ღვანწკუა: ოღვანწკანს, ოღვანწკუ, უღვანწკინუ//უღვანწკუ, ნოღვანწკინუ(6)//ნოღვანწკუ(6).
- ღვარუა, ღვარუა: მე-ღვარანს, ქე-მეღვარუ, ქე-მუღვარუ, ქე-მხოღვარუ(6).
- ღვარღვაცი: მი-იღვარღვაცი(6), ქე-მიიღვარღვაცი, ქე-მუღვარღვაცი(6)//ქე-მუღვარღვაცი(6).
- ღვამქინი, ღვამქუა: ოღვამქანს, ოღვამქუ, უღვამქინუ//უღვამქუ, ნოღვამქუ(6)//ნოღვამქინუ(6).
- ღობუა: მე-ღობუნს, ქე-მეღობუ, ქე-მუღობუ, ქე-მხოღობუ(6).
- ღორუა: იგიევა, რაჲ ღ ე ბ რ უ ბ .
- ღუმინი, ღუმინუა: მი-იღუმინუ(6), ქე-მეღუმინუ, ქე-მუღუმინუ, ქე-მხოღუმინუ(6).
- ღურღინი, ღურღუა: მე-ღურღუნს, ქე-მეღურღუ, ქე-მუღურღუ//ქე-მუღურღინუ,ქე-მხოღურღუ(6) //ქე-მხოღურღინუ(6).
- ყარმუა: ოყარმანს, ოყარმუ, უყარმუ, ნოყარმუ(6).
- ყარჭინი, ყარჭუა: ოყარჭანს, ოყარჭუ, უყარჭუ, ნოყარჭუ(6)//ნოყარჭინუ(6).
- ყაყინი, ყაყუა: ოყაყანს, ოყაყუ, უყაყინუ//უყაყუ, ნოყაყინუ(6)//ნოყაყუ(6).
- ყვაპუა: ოყვაპანს, ოყვაპუ, უყვაპინუ//უყვაპუ, ნოყვაპუ(6).
- ყვაყუა: ოყვაყანს, ოყვაყუ, უყვაყინუ//უყვაყუ, ნოყვაყინუ(6)//ნოყვაყუ(6).
- ყვაჯუა: იგიევა, რაჲ ე ე ბ ჯ უ ბ .
- ყირგინი, ყირგინუა: მი-იყირგინანს, ქე-მიიყირგინუ, ქე-მუყირგინუ, ქე-მხოყირგინუ(6).
- ყვანგინი, ყვანგუა: ოყვანგანს, ოყვანგუ, უყვანგინუ//უყვანგუ, ნოყვანგინუ(6)//ნოყვანგუ(6).
- ყვარანს, ყვარუა: ოყვარანს, ოყვარუ, უყვარინუ//უყვარუ, ნოყვარინუ(6)//ნოყვარუ(6).
- ყვარინი, ყვარუა: ოყვარანს, ოყვარუ, უყვარინუ//უყვარუ, ნოყვარინუ(6)//ნოყვარუ(6).
- ყირჩინი: მი-იყირჩინანს, ქე-მიიყირჩინუ, ქე-მუყირჩინუ, ქე-მხოყირჩინუ(6).
- შეგატალი: მი-იშეგატალუ, ქე-მიიშეგატალუ, ქე-მუშეგატალინუ//ქე-მუშეგატალუ, ქე-მხოშეგატალუ(6).
- შეგატუა: ოშეგატანს, ოშეგატუ, უშეგატუ, ნოშეგატუ(6).
- შილინი: მი-იშილინუ(6), ქე-მიიშილინუ, ქე-მუშილინუ, ქე-მხოშილინუ(6).
- შქეართალი: მი-იშქეართალუ(6), ქე-მიიშქეართალუ, ქე-მუშქეართალუ//ქე-მუშქეართალინუ, ქე-მხოშქეართალინუ(6).
- შქეართინი, შქეართუა: ოშქეართანს, ოშქეართუ, უშქეართინუ//უშქეართუ, ნოშქეართინუ(6).
- შქეართინი: მი-იშქეართონუ, ქე-მიიშქეართონუ, ქე-მუშქეართონუ, ქე-მხოშქეართონუ(6).
- შილინი: მი-იშილინუ(6), ქე-მიიშილინუ, ქე-მუშილინუ, ქე-მხოშილინუ(6).
- შიშუმინი: მი-იშიშუმინუ, ქე-მიიშიშუმინუ, ქე-მუშიშუმინუ, ქე-მხოშიშუმინუ(6).
- ჩაკინი, ჩაკუა: ოჩაკანს, ოჩაკუ, უჩაკუ//უჩაკინუ, ნოჩაკუ(6)//ნოჩაკინუ(6).
- ჩარქინი, ჩარქუა: ოჩარქანს, ოჩარქუ, უჩარქინუ//უჩარქუ, ნოჩარქინუ(6)//ნოჩარქუ(6).
- ჩარხინი, ჩარხუა: ოჩარხანს, ოჩარხუ, უჩარხინუ//უჩარხუ, ნოჩარხინუ(6)//ნოჩარხუ(6).
- ჩალინი, ჩალუა: ოჩალანს, ოჩალუ, უჩალინუ//უჩალუ, ნოჩალინუ(6)//ნოჩალუ(6).
- ჩარჲუა: ოჩარანს, ოჩარჲუ, უჩარჲუ, ნოჩარჲუ(6).

ჩერჩელი:	მი-იჩერჩელუ(ნ), ქე-მიიჩერჩელუ, ქე-მეუჩერჩელინუ//ქე-მეუჩერჩელუ, ქე-მნოჩერჩელინუ(ნ)//ქე-მნოჩერჩელუ(ნ).
ჩევაგინი, ჩევაგუა:	ოჩევაგანს, ოჩევაგუ, უჩევაგინუ//უჩევაგუ, ნოჩევაგინუ(ნ)//ნოჩევაგუ(ნ).
ჩევაჩინი, ჩევაჩუა:	ოჩევაჩანს, ოჩევაჩუ, უჩევაჩინუ//უჩევაჩუ, ნოჩევაჩინუ(ნ)//ნოჩევაჩუ(ნ).
ჩოჩინი, ჩოჩუა:	მე-ჩოჩინს, ქე-მეჩოჩუ, ქე-მეუჩოჩინუ//ქე-მეუჩოჩუ, ქე-მნოჩოჩინუ(ნ)//ქე-მნოჩოჩუ(ნ).
ჩხარკალი:	მი-იჩხარკალუ(ნ), ქე-მიიჩხარკალუ, ქე-მეუჩხარკალინუ//ქე-მეუჩხარკალუ, ქე-მნოჩხარკალუ(ნ).
ჩხარჩხალი, ჩხარჩხალუა:	მი-იჩხარჩხალუ, ქე-მიიჩხარჩხალუ, ქე-მეუჩხარჩხალინუ//ქე-მეუჩხარჩხალუ, ქე-მნოჩხარჩხალინუ(ნ)//ქე-მნოჩხარჩხალუ(ნ).
ცაკინი, ცაკუა:	ოცაკანს, ოცაკუ, უცაკინუ//უცაკუ, ნოცაკინუ(ნ)//ნოცაკუ(ნ).
ცანგალი, ცანგუა:	ოცანგანს, ოცანგუ, უცანგინუ//უცანგუ, ნოცანგინუ(ნ)//ნოცანგუ(ნ).
ცანცალი, ცანცალუა:	მი-იცანცალუ, ქე-მიიცანცალუ, ქე-მეუცანცალინუ//ქე-მეუცანცალუ, ქე-მნოცანცალინუ(ნ)//ქე-მნოცანცალუ(ნ).
ცარქინი, ცარქუა:	ოცარქანს, ოცარქუ, უცარქინუ//უცარქუ, ნოცარქინუ(ნ)//ნოცარქუ(ნ).
ცაქვინი, ცაქუა:	ოცაქვანს, ოცაქუ, უცაქვინუ//უცაქუ, ნოცაქვინუ(ნ)//ნოცაქუ(ნ).
ცაყაფი:	იციყაფ, რაყ ც ა ყ ა ფ ი .
ცაყინი, ცაყუა:	ოცაყანს, ოცაყუ, უცაყინუ//უცაყუ, ნოცაყინუ(ნ)//ნოცაყუ(ნ).
ცვაგინი, ცვაგუა:	ოცვაგანს, ოცვაგუ, უცვაგინუ//უცვაგუ, ნოცვაგინუ(ნ)//ნოცვაგუ(ნ).
ცვარჯინი, ცვარჯუა:	იცივარჯ, რაყ ც ვ ა რ ჯ ი ნ ი .
ციბოკი, ციბოკუა:	მი-იციბოკუ(ნ), ქე-მიიციბოკუ, ქე-მეუციბოკინუ//ქე-მეუციბოკუ, ქე-მნოციბოკინუ(ნ)//ქე-მნოციბოკუ(ნ).
ციოგინი, ციოგუა:	მე-ციოგინს, ქე-მეციოგუ, ქე-მეუციოგინუ//ქე-მეუციოგუ, ქე-მნოციოგინუ(ნ)//ქე-მნოციოგუ(ნ).
ცქეარინი, ცქეარუა:	ოცქეარანს, ოცქეარუ, უცქეარინუ//უცქეარუ, ნოცქეარინუ(ნ)//ნოცქეარუ(ნ).
ცქეაცქეალი, ცქეაცქეალუა:	მი-იცქეაცქეალუ(ნ), ქე-მიიცქეაცქეალუ, ქე-მეუცქეაცქეალინუ, ქე-მნოცქეაცქეალუ(ნ).
ძაგვინი, ძაგუა:	ოძაგვანს, ოძაგვუ, უძაგვინუ//უძაგვუ, ნოძაგვინუ(ნ)//ნოძაგვუ(ნ).
ძაგინი:	იციგაფ, რაყ ძ ა გ ვ ი ნ ი .
ძაკინი, ძაკუა:	ოძაკანს, ოძაკუ, უძაკინუ//უძაკუ, ნოძაკინუ(ნ)//ნოძაკუ(ნ).
ძარგინი, ძარგუა:	ოძარგანს, ოძარგუ, უძარგინუ//უძარგუ, ნოძარგინუ(ნ)//ნოძარგუ(ნ).
ძაღვინი, ძაღუა:	ოძაღვანს, ოძაღუ, უძაღვინუ//უძაღუ, ნოძაღვინუ(ნ)//ნოძაღუ(ნ).
ძგვანბგვინი, ძგვანბგუა:	ოძგვანბგვანს, ოძგვანბგუ, უძგვანბგვინუ//უძგვანბგუ, ნოძგვანბგვინუ(ნ)//ნოძგვანბგუ(ნ).
ძეაძეალი:	მი-იძეაძეალუ, ქე-მიიძეაძეალუ, ქე-მეუძეაძეალინუ//ქე-მეუძეაძეალუ, ქე-მნოძეაძეალინუ(ნ)//ქე-მნოძეაძეალუ(ნ).
ძეაძეინი, ძეაძეა:	მი-იძეაძე(ნ), ქე-მიიძეაძე, ქე-მეუძეაძეინუ//ქე-მეუძეაძე, ქე-მნოძეაძეინუ(ნ)//ქე-მნოძეაძე(ნ).
ძღვაკინი, ძღვაკუა:	ოძღვაკანს, ოძღვაკუ, უძღვაკინუ//უძღვაკუ, ნოძღვაკინუ(ნ)//ნოძღვაკუ(ნ).
ძღვარინი, ძღვარუა:	ოძღვარანს, ოძღვარუ, უძღვარინუ//უძღვარუ, ნოძღვარინუ(ნ)//ნოძღვარუ(ნ).
წანწალი:	მი-იწანწალუ(ნ), ქე-მიიწანწალუ, ქე-მეუწანწალინუ//ქე-მეუწანწალუ, ქე-მნოწანწალინუ(ნ)//ქე-მნოწანწალუ(ნ).
წარკინი, წარკუა:	ოწარკანს, ოწარკუ, უწარკინუ//უწარკუ, ნოწარკინუ(ნ)//ნოწარკუ(ნ).
წარწალი, წარწალუა:	მი-იწარწალუ(ნ), ქე-მიიწარწალუ, ქე-მეუწარწალინუ//ქე-მეუწარწალუ, ქე-მნოწარწალინუ(ნ)//ქე-მნოწარწალუ(ნ).
წარწუა:	ოწარწანს, ოწარწუ, უწარწინუ//უწარწუ, ნოწარწინუ(ნ)//ნოწარწუ(ნ).
წაწინი, წაწუა:	ოწაწანს, ოწაწუ, უწაწინუ//უწაწუ, ნოწაწინუ(ნ)//ნოწაწუ(ნ).

წვარიანი, წვარუა:	ოწვარანს, ოწვარუუ, უწვარინუ//უწვარუუ, ნოწვარინუ(ნ)//ნოწვარუ(ნ).
წვაწვინი, წვაწვა:	ოწვაწვინს, ოწვაწვუ, უწვაწვინუ//უწვაწვუ, ნოწვაწვინუ(ნ)//ნოწვაწვუ(ნ).
წილინი:	მი-იწილინუ(ნ), ქე-მიიწილინუ, ქე-მეუწილინუ//ქე-მეუწილიუ, ქე-მწილინუ(ნ)//ქე-მწილილუ(ნ).
წიროწუა:	მი-იწიროწუ(ნ), ქე-მიიწიროწუ, ქე-მეუწიროწინუ//ქე-მეუწიროწუ, ქე-მწიროწუ(ნ).
წკანტინი, წკანტუა:	ოწკანტანს, ოწკანტუ, უწკანტინუ//უწკანტუ, ნოწკანტუ(ნ)//ნოწკანტინუ(ნ).
წკვაპინი, წკვაპუა:	ოწკვაპანს, ოწკვაპუ, უწკვაპინუ//უწკვაპუ, ნოწკვაპინუ(ნ)//ნოწკვაპუ(ნ).
წკვარინი, წკვარუა:	ოწკვარანს, ოწკვარუ, უწკვარინუ//უწკვარუ, ნოწკვარინუ(ნ)//ნოწკვარუ(ნ).
წყვართალი:	მი-იწყვართალუ(ნ), ქე-მიიწყვართალუ, ქე-მეუწყვართალინუ//ქე-მეუწყვართალუ, ქე-მწიწყვართალუ(ნ)//ქე-მწიწყვართალუ(ნ).
ჭაკინი, ჭაკუა:	ოჭაკანს, ოჭაკუ, უჭაკინუ//უჭაკუ, ნოჭაკინუ(ნ)//ნოჭაკუ(ნ).
ჭარკინი, ჭარკუა:	ოჭარკანს, ოჭარკუ, უჭარკინუ//უჭარკუ, ნოჭარკინუ(ნ)//ნოჭარკუ(ნ).
ჭვარკალი:	მი-იჭვარკალუ(ნ), ქე-მიიჭვარკალუ, ქე-მეუჭვარკალინუ//ქე-მეუჭვარკალუ, ქე-მწიჭვარკალუ(ნ)//ქე-მწიჭვარკალუ(ნ).
ჭვარღალი:	მი-იჭვარღალუ(ნ), ქე-მიიჭვარღალუ, ქე-მეუჭვარღალინუ(ნ)//ქე-მეუჭვარღალუ, ქე-მწიჭვარღალუ(ნ)//ქე-მწიჭვარღალინუ(ნ).
ჭვებალი:	მი-იჭვებალუ(ნ), ქე-მიიჭვებალუ, ქე-მეუჭვებალინუ(ნ)//ქე-მეუჭვებალუ, ქე-მწიჭვებალუ(ნ)//ქე-მწიჭვებალინუ(ნ).
ჭვებინი, ჭვებუა:	ოჭვებანს, ოჭვებუ, უჭვებინუ//უჭვებუ, ნოჭვებუ(ნ)//ნოჭვებინუ(ნ).
ჭვირგუა:	მი-იჭვირგუნს, ქე-მიეჭვირგუ, ქე-მეუჭვირგუ, ქე-მწიჭვირგუ(ნ).
ჭვირთუა:	იგივეა, რაჲ ჭ ვ ი რ თ უ ა .
ჭკვაპუა:	ოჭკვაპანს, ოჭკვაპუ, უჭკვაპუ//უჭკვაპინუ, ნოჭკვაპუ(ნ).
ჭკურჭინი:	მი-იჭკურჭინუ(ნ), ქე-მიიჭკურჭინუ, ქე-მეუჭკურჭინუ, ქე-მწიჭკურჭინუ(ნ).
ჭყანჭყუა:	ოჭყანჭყანს, ოჭყანჭყუ, უჭყანჭყუ, ნოჭყანჭყუ(ნ)//ნოჭყანჭყინუ(ნ).
ჭყვანტინი, ჭყვანტუა:	ოჭყვანტანს, ოჭყვანტუ, უჭყვანტინუ//უჭყვანტუ, ნოჭყვანტუ(ნ)//ნოჭყვანტინუ(ნ).
ხაკინი, ხაკუა:	ოხაკანს, ოხაკუ, უხაკინუ//უხაკუ, ნოხაკუ(ნ)//ნოხაკინუ(ნ).
ხარხალი:	მი-იხარხალუ(ნ), ქე-მიიხარხალუ, ქე-მეუხარხალუ, ქე-მწიხარხალუ(ნ).
ხარხაჩი:	მი-იხარხაჩანს, ქე-მეხარხაჩუ, ქე-მეუხარხაჩუ, ქე-მწიხარხაჩუ(ნ).
ხარხაჭი:	მი-იხარხაჭუ(ნ), ქე-მიიხარხაჭუ, ქე-მეუხარხაჭუ, ქე-მწიხარხაჭუ(ნ).
ხახალი:	მი-იხახალუ(ნ), ქე-მიიხახალუ, ქე-მეუხახალინუ//ქე-მეუხახალუ, ქე-მწიხახალუ(ნ)//ქე-მწიხახალინუ(ნ).
ხეანფუა:	ოხეანფანს, ოხეანფუ, უხეანფუ, ნოხეანფუ(ნ).
ხეარხვალნი:	მი-იხეარხვალუ(ნ), ქე-მიიხეარხვალუ, ქე-მეუხეარხვალინუ//ქე-მეუხეარხვალუ, ქე-მწიხეარხვალუ(ნ)//ქე-მწიხეარხვალინუ(ნ).
ხეაჩუა:	ოხეაჩანს, ოხეაჩუ, უხეაჩუ, ნოხეაჩუ(ნ).
ხეგმინი, ხეგმუა:	მი-იხეგმუ(ნ), ქე-მიიხეგმუ, ქე-მეუხეგმინუ//ქე-მეუხეგმუ, ქე-მწიხეგმუ(ნ)//ქე-მწიხეგმინუ(ნ).
ხეგხეინი, ხეგხუა:	მი-იხეგხეუ(ნ), ქე-მიიხეგხეუ, ქე-მეუხეგხეინუ, ქე-მწიხეგხეინუ(ნ).
ხინკოლი, ხინკოლუა:	მი-იხინკოლუ(ნ), ქე-მიიხინკოლუ, ქე-მეუხინკოლინუ, ქე-მწიხინკოლუ(ნ).
ხირიწი, ხირიწუა:	მი-იხირიწუ(ნ), ქე-მიიხირიწუ, ქე-მეუხირიწინუ, ქე-მწიხირიწუ(ნ).
ხირიწი, ხირიწუა:	იგივეა, რაჲ ხ ი რ ი წ ი , ხ ი რ ი წ უ ა .
ხორკოლი, ხორკოლუა:	მი-იხორკოლუ(ნ), ქე-მიიხორკოლუ, ქე-მეუხორკოლინუ, ქე-მწიხორკოლუ(ნ).
ხორხომი:	მი-იხორხომანს, ქე-მეხორხომუ, ქე-მეუხორხომუ, ქე-მწიხორხომუ(ნ).

ხოხინი, ხოხუა:	მე-ხოხუნს, ქე-მეხოხუ, ქე-მეუხოხუ//ქე-მეუხოხინუ, ქე-მხოხოხუე(ნ)//ქე-მხოხოხინუე(ნ).
ხუმიანი, ხუმიანუა:	მე-ხუმიანუნს, ქე-მეხუმიანუ, ქე-მეუხუმიანუ, ქე-მხოხუმიანუე(ნ).
ხუხინი, ხუხინუა:	მი-იხუხინუ(ნ), ქე-მიიხუხინუ, ქე-მეუხუხინუ, ქე-მხოხუხინუე(ნ).
ჯანჯალუა:	მი-იჯანჯალუ(ნ), ქე-მიიჯანჯალუ, ქე-მეუჯანჯალუ, ქე-მხოჯანჯალუე(ნ).
ჯანჯალალო:	მი-იჯანჯალალო, ქე-მიიჯანჯალალო, ქე-მეუჯანჯალალო//ქე-მეუჯანჯალალოუ, ქე-მხოჯანჯალალოუ(ნ).
ჯარგინი, ჯარგუა:	ოჯარგინს, ოჯარგუ, უჯარგინუ//უჯარგუ, ნოჯარგინუ(ნ)//ნოჯარგუე(ნ).
ჯარღინი, ჯარღუა:	ოჯარღანს, ოჯარღუ, უჯარღინუ//უჯარღუ, ნოჯარღინუ(ნ)//ნოჯარღუე(ნ).
ჯარჯინი, ჯარჯუა:	ოჯარჯანს, ოჯარჯუ, უჯარჯინუ//უჯარჯუ, ნოჯარჯუე(ნ)//ნოჯარჯინუე(ნ).
ჯაქინი, ჯაქუა:	ოჯაქანს, ოჯაქუ, უჯაქინუ//უჯაქუ, ნოჯაქუე(ნ)//ნოჯაქინუე(ნ).
ჯგალუა:	ოჯგალანს, ოჯგალუ, უჯგალუ, ნოჯგალუე(ნ).
ჯგეაფინი, ჯგეაფუა:	ოჯგეაფანს, ოჯგეაფუ, უჯგეაფინუ//უჯგეაფუ, ნოჯგეაფუე(ნ)//ნოჯგეაფინუე(ნ).
ჯგეაჯგინი, ჯგეაჯგუა:	მი-იჯგეაჯგუ(ნ), ქე-მიიჯგეაჯგუ, ქე-მეუჯგეაჯგინუ, ქე-მხოჯგეაჯგუე(ნ)//ქე-მხოჯგეაჯგინუე(ნ).
ჯექინი, ჯექუა:	მი-იჯექუ(ნ), ქე-მიიჯექუ, ქე-მეუჯექინუ, ქე-მხოჯექუე(ნ)//ქე-მხოჯექინუე(ნ).
ჯეცინი, ჯეცუა:	მი-იჯეცუ(ნ), ქე-მიიჯეცუ, ქე-მეუჯეცინუ, ქე-მხოჯეცუე(ნ)//ქე-მხოჯეცინუე(ნ).
ჯევატალუა:	მი-იჯევატალუ(ნ), ქე-მიიჯევატალუ, ქე-მეუჯევატალინუ//ქე-მეუჯევატალუ, ქე-მხოჯევატალუე(ნ)//ქე-მხოჯევატალინუე(ნ).
ჯირქუა:	მი-იჯირქუ(ნ), ქე-მიიჯირქუ, ქე-მეუჯირქუ, ქე-მხოჯირქუე(ნ).
ჯღარკინი, ჯღარკუა:	მი-იჯღარკუ(ნ), ქე-მიიჯღარკუ, ქე-მეუჯღარკინუ, ქე-მხოჯღარკუე(ნ)//ქე-მხოჯღარკინუე(ნ)...

6. ჯღომის (ღავარღნის, ღაცემის) აღმნიშვნელი სინონიმები

ბაზაფი, ბაზინი:	აბაზუ(ნ), ღა-აბაზუ, ღო-ბაზაფურე(ნ), ღო-ნობაზაფუე(ნ)//ღო-ნობაზინუე(ნ).
ბათქაფი, ბათქინი:	აბათქუ(ნ), ღა-აბათქუ, ღო-ბათქაფურე(ნ), ღო-ნობათქაფუე(ნ)//ღო-ნობათქინუე(ნ).
გვაგვაფი, გვაგვინი:	ავგავუ(ნ), ღა-ავგავუ, ღო-გავგავურე(ნ), ღო-ნოგავგავუე(ნ)//ღო-ნოგავგვინუე(ნ).
მგანჯინი, მგანჯუა:	ამგანჯუ(ნ), ღა-ამგანჯუ, ღო-მგანჯაფურე(ნ), ღო-ნომგანჯაფუე(ნ)//ღო-ნომგანჯინუე(ნ).
მოჯინი, მოჯუა:	ღო-მოჯუნს, ღო-მოჯუ, ღო-უმოჯინუ//ღო-უმოჯუ, ღო-ნომოჯუე(ნ)//ღო-ნომოჯინუე(ნ).
კევაზი, კევაზინი:	აკევაზუ(ნ), ღა-აკევაზუ, ღო-კევაზაფურე(ნ), ღო-ნოკევაზაფუე(ნ)//ღო-ნოკევაზინუე(ნ).
კეანწაფი, კეანწინი:	აკეანწუ(ნ), ღა-აკეანწუ, ღო-კეანწაფურე(ნ), ღო-ნოკეანწაფუე(ნ)//ღო-ნოკეანწინუე(ნ).
მბალაფი, მბალუა:	ამბალუ(ნ), ღა-ამბალუ, ღო-მბალაფურე(ნ), ღო-ნომბალაფუე(ნ)//ღო-ნომბალუე(ნ).
ნქვარაფი, ნქვარინი, ნქვარუა:	იგეევა, რაყ რ ე ა რ ა ფ ი .
ნძვარაფი, ნძვარინი, ნძვარუა:	ანძვარუ(ნ), ღა-ანძვარუ, ღო-ნძვარაფურე(ნ), ღო-ნონძვარაფუე(ნ)//ღო-ნონძვარუე(ნ)//ღო-ნონძვარინუე(ნ).
ნქვაძეაფი:	იგეევა, რაყ ძ ვ ა ძ ვ ა ფ ი .
პასკეაფი, პასკეინი, პასკუა:	აპასკუ(ნ), ღა-აპასკუ, ღო-პასკეაფურე(ნ), ღო-ნოპასკეაფუე(ნ)//ღო-ნოპასკეინუე(ნ)//ღო-ნოპასკუე(ნ).
პახეაფი, პახეინი:	აპახუ(ნ), ღა-აპახუ, ღო-პახეაფურე(ნ), ღო-ნოპახუე(ნ)//ღო-ნოპახეინუე(ნ).

- პრანჭაფი, პრანჭინი, პრანჭუა: აპრანჭუე(6), და-აპრანჭუ, ღო-პრანჭაფურე(6), ღო-ნოპრანჭაფუე(6)// ღო-ნოპრანჭუე(6)//ღო-ნოპრანჭინუე(6).
- ყვაბაფა, ყვაბინი, ყვაბუა: აყვაბუე(6), და-აყვაბუ, ღო-ყვაბაფურე(6), ღო-ნოყვაბაფუე(6)// ღო-ნოყვაბუე(6)//ღო-ნოყვაბინუე(6).
- ყღარკაფი, ყღარკინი, ყღარკუა: იგივეა, რაჲ ჯ ღ ა რ კ ა ფ ი .
- სვასვაფი, სვასვა: ასვასუე(6), და-ასვასუ, ღო-სვასვაფურე(6), ღო-ნოსვასვაფუე(6)// ღო-ნოსვასვუე(6).
- სკვაპაფი, სკვაპინი, სკვაპუა: ასკვაპუე(6), და-ასკვაპუ, ღო-სკვაპაფურე(6), ღო-ნოსკვაპაფუე(6)// ღო-ნოსკვაპუე(6)//ღო-ნოსკვაპინუე(6).
- სკვაჭაფი, სკვაჭინი, სკვაჭუა: ასკვაჭუე(6), და-ასკვაჭუ, ღო-სკვაჭაფურე(6), ღო-ნოსკვაჭაფუე(6)// ღო-ნოსკვაჭუე(6)//ღო-ნოსკვაჭინუე(6).
- სქანჩინი, სქანჩუა: ასქანჩუე(6), და-ასქანჩუ, ღო-სქანჩაფურე(6), ღო-ნოსქანჩაფუე(6) || ღო-ნოსქანჩუე(6)//ღო-ნოსქანჩინუე(6).
- ფაკვაფი, ფაკვინი, ფაკუა: აფაკუე(6), და-აფაკუ, ღო-ფაკვაფურე(6), ღო-ნოფაკვაფუე(6)// ღო-ნოფაკუე(6)//ღო-ნოფაკვინუე(6).
- ფაყვაფი, ფაყვინი, ფაყუა: იგივეა, რაჲ ფ ა კ ვ ა ფ ი .
- ფამქვაფი, ფამქვინი, ფამქუა: აფამქუე(6), და-აფამქუ, ღო-ფამქვაფურე(6), ღო-ნოფამქვაფუე(6)// ღო-ნოფამქუე(6)//ღო-ნოფამქვინუე(6).
- ფახვინი: იგივეა, რაჲ ფ ა კ ვ ი ნ ი .
- ქვაქვაფი, ქვაქვინი, ქვაქუა: აქვაქუე(6), და-აქვაქუ, ღო-ქვაქვაფურე(6), ღო-ნოქვაქვაფუე(6)// ღო-ნოქვაქუე(6)//ღო-ნოქვაქვინუე(6).
- ჩევაგაფი, ჩევაგინი, ჩევაგუა: აჩევაგუე(6), და-აჩევაგუ, ღო-ჩევაგაფურე(6), ღო-ნოჩევაგაფუე(6)// ღო-ნოჩევაგუე(6)//ღო-ნოჩევაგინუე(6).
- ჩევანჩაფი, ჩევანჩინი, ჩევანჩუა: აჩევანჩუე(6), და-აჩევანჩუ, ღო-ჩევანჩაფურე(6), ღო-ნოჩევანჩაფუე(6)// ღო-ნოჩევანჩუე(6)//ღო-ნოჩევანჩინუე(6).
- ჩევაპაფი, ჩევაპინი, ჩევაპუა: აჩევაპუე(6), და-აჩევაპუ, ღო-ჩევაპაფურე(6), ღო-ნოჩევაპაფუე(6)// ღო-ნოჩევაპუე(6)//ღო-ნოჩევაპინუე(6).
- ჩევარაფი, ჩევარინი, ჩევარუა: აჩევარუე, და-აჩევარუ, ღო-ჩევარაფურე(6), ღო-ნოჩევარაფუე(6)// ღო-ნოჩევარუე(6)//ღო-ნოჩევარინუე(6).
- ჩოჩინი, ჩოჩუა: ჩოჩინინუანს, და-აჩოჩინუე, ღო-უჩოჩინუაფუე(6), ღო-ნოჩოჩინაფუე(6).
- ჩხვარკაფი, ჩხვარკინი, ჩხვარკუა: აჩხვარკუე, და-აჩხვარკუ, ღო-ჩხვარკაფურე(6), ღო-ნოჩხვარკაფუე(6)//ღო-ნოჩხვარკინუე(6).
- ცხაკაფი, ცხაკინი, ცხაკუა: აცხაკუე, და-აცხაკუ, ღო-ცხაკაფურე(6), ღო-ნოცხაკაფუე(6)// ღო-ნოცხაკუე(6)//ღო-ნოცხაკინუე(6).
- ძაკაფი, ძაკინი, ძაკუა: აძაკუე, და-აძაკუ, ღო-ძაკაფურე(6), ღო-ნოძაკაფუე(6)//ღო-ნოძაკუე(6)// ღო-ნოძაკინუე(6).
- ძარგაფა, ძარგინი, ძარგუა: აძარგუე, და-აძარგუ, ღო-ძარგაფურე(6), ღო-ნოძარგაფუე(6)// ღო-ნოძარგუე(6)//ღო-ნოძარგინუე(6).
- ძაყაფი, ძაყინი, ძაყუა: აძაყუე(6), და-აძაყუ, ღო-ძაყაფურე(6), ღო-ნოძაყაფუე(6)//ღო-ნოძაყუე(6)// ღო-ნოძაყინუე(6).
- ძვევაბაფი, ძვევაბინი, ძვევაბუა: აძვევაბუე(6), და-აძვევაბუ, ღო-ძვევაფურე(6), ღო-ნოძვევაბაფუე(6)// ღო-ნოძვევაბუე(6)//ღო-ნოძვევაბინუე(6).
- ძვარაფი, ძვარინი, ძვარუა: იგივეა, რაჲ ნ ძ ვ ა რ ა ფ ი .
- ძვაძვაფი, ძვაძვინი, ძვაძუა: აძვაძუე(6), და-აძვაძუ, ღო-ძვაძვაფურე(6), ღო-ნოძვაძვაფუე(6)// ღო-ნოძვაძუე(6)//ღო-ნოძვაძვინუე(6).
- ძღაკაფი, ძღაკინი, ძღაკუა: აძღაკუე(6), და-აძღაკუ, ღო-ძღაკაფურე(6), ღო-ნოძღაკაფუე(6)// ღო-ნოძღაკუე(6)//ღო-ნოძღაკინუე(6).
- ძღარკაფი, ძღარკინი, ძღარკუა: იგივეა, რაჲ ძ ღ ა რ კ ა ფ ი .
- წაწაფი, წაწინი, წაწუა: აწაწუე(6), და-აწაწუ, ღო-წაწაფურე(6), ღო-ნოწაწაფუე(6)//ღო-ნოწაწუე(6)// ღო-ნოწაწინუე(6).

წკანტაფი, წკანტინი, წკანტუა: აწკანტუ(ვ), და-აწკანტუ, ლო-წკანტაფურ(ვ), ლო-ნოწკანტაფუ(ვ)//
 ლონოწკანტუ(ვ)//ლო-ნოწკანტინუ(ვ).
წკვაპაფი, წკვაპინი, წკვაპა: აწკვაპუ, და-აწკვაპუ, ლო-წკვაპაფურ(ვ), ლო-ნოწკვაპაფუ(ვ)//
 ლო-ნოწკვაპუ(ვ)//ლო-ნოწკვაპინუ(ვ).
ხაკაფი, ხაკინი, ხაკუა: ახაკუ(ვ), და-ახაკუ, ლო-ხაკაფურ(ვ), ლო-ნოხაკაფუ(ვ)//ლო-ნოხაკუ(ვ)//
 ლო-ნოხაკინუ(ვ).
ხეახეაფი, ხეახეინი, ხეახეა: ახეახუ(ვ), და-ახეახუ, ლო-ხეახეაფურ(ვ), ლო-ნოხეახეაფუ(ვ)//
 ლო-ნოხეახუ(ვ)//ლო-ნოხეახეინუ(ვ).
ხუნა, ხუნაფა: ხე(ვ), ლო-ხოლუ(ვ), ლო-ხოლუ, ლო-ხუნაფურ(ვ), ლო-ნოხუნუ(ვ)//
 ლო-ნოხუნაფუ(ვ); ოხუნანს, და-ახუნანს, და-ახუნუ, ლო-უხუნუაფუ,
 ლო-ნოხუნაფუ(ვ).
ჯგვაჯგვაფი: აჯგვაჯგუ(ვ), და-აჯგვაჯგუ, ლო-ჯგვაჯგვაფურ(ვ),
 ლო-ნოჯგვაჯგვაფუ(ვ).
ჯგვაჯგვინი: იგივეა, რაჲ **ჯ გ ვ ა ჯ გ ვ ა ფ ი** .
ჯვარმაფი, ჯვარმინი, ჯვარმა: აჯვარმუ(ვ), და-აჯვარმუ, ლო-ჯვარმაფურ(ვ),
 ლო-ნოჯვარმაფუ(ვ)//ლო-ნოჯვარმუ(ვ)//ლო-ნოჯვარმინუ(ვ).
ჯღარკაფი, ჯღარკინი, ჯღარკუა: აჯღარკუ(ვ), და-აჯღარკუ, ლო-ჯღარკაფურ(ვ),
 ლო-ნოჯღარკაფუ(ვ)//ლო-ნოჯღარკუ(ვ)//ლო-ნოჯღარკინუ(ვ)...

7. გადახტომა-გადმოხტომის (გადაფრენის) აღმნიშვნელი სინონიმები

ბურიანი, ბურინა: გეგნო-ბურინუს, გეგნო-ბურინუ, გეგნუ'-უბურინუ, გეგნ'-ნობურინუ(ვ).
ღგურღგინი, ღგურღგინა: გეგნო-ღგურღგინუს, გეგნო-ღგურღგინუ, გეგნუ'-უღგინუ, გეგნ'-
 ნოღგურღგინუ(ვ).
ღურიანი, ღურიანა: გეგნო-ღურიანუს, გეგნო-ღურიანუ, გეგნუ'-უღურიანუ, გეგნ'-
 ნოღურიანუ(ვ).
ღენღენა: გეგნო-ღენღენუს, გეგნო-ღენღენუ, გეგნუ'-უღენღენუ, გეგნ'-
 ნოღენღენუ(ვ).
ნთირუა: გეგნო-ნთირუ(ვ), გეგნო-ნთირუ, გეგნო-ნთირუ(ვ),
 გეგნ'-ნოთირუ(ვ).
ნქვერუა: გეგნო-ნქვერუს, გეგნო-ნქვერუ, გეგნუ'-უნქვერუ, გეგნ'-
 ნონქვერუ(ვ).
ნცორუა: იხ. ცორუა.
ჟვენჯუა: გეგნო-ჟვენჯუს, გეგნო-ჟვენჯუ, გეგნუ'-უჟვენჯუ, გეგნ'-
 ნოჟვენჯუ(ვ).
ჟვენღუა: იგივეა, რაჲ **ქ ვ ე ნ გ უ ა** .
ჟუმიანი: გეგნო-ჟუმიანუს, გეგნო-ჟუმიანუ, გეგნუ'-უჟუმიანუ, გეგნ'-
 ნოჟუმიანუ(ვ).
როგუა: გეგნო-როგუს, გეგნო-როგუ, გეგნუ'-უროგუ, გეგნ'-
 ნოროგუ(ვ).
როკუა: გეგნო-როკუს, გეგნო-როკუ, გეგნუ'-უროკუ, გეგნ'-
 ნოროკუ(ვ).
სერგელუა: გეგნო-სერგელუს, გეგნო-სერგელუ, გეგნუ'-
 უსერგელუს, გეგნ'-
 ნოსერგელუ(ვ).
სქენჩუა: იგივეა, რაჲ **ქ ე ნ ჩ უ ა** .
სხაპინი, სხაპა: გეგნო-სხაპუს, გეგნო-სხაპუ, გეგნუ'-უსხაპუ, გეგნ'-
 ნოსხაპუ(ვ).
ტურიანი, ტურიანა: გეგნო-ტურიანუს, გეგნო-ტურიანუ, გეგნუ'-
 უტურიანუ, გეგნ'-ნოტურიანუ(ვ).
ფურიანი, ფურიანა: გეგნო-ფურიანუს, გეგნო-ფურიანუ, გეგნუ'-
 უფურიანუ, გეგნ'-ნოფურიანუ(ვ).
ქენჩუა: გეგნო-ქენჩუს, გეგნო-ქენჩუ, გეგნუ'-
 უქენჩუ, გეგნ'-ნოქენჩუ(ვ).
ქერცუა: გეგნო-ქერცუს, გეგნო-ქერცუ, გეგნუ'-
 უქერცუ, გეგნ'-ნოქერცუ(ვ).
ქვერუა: იგივეა, რაჲ **ნ ქ ე ვ რ უ ა** .
ქურინა: გეგნო-ქურინუს, გეგნო-ქურინუ, გეგნუ'-
 უქურინუ, გეგნ'-ნოქურინუ(ვ).
ღვენღუა: გეგნო-ღვენღენუს, გეგნო-ღვენღენუ, გეგნუ'-
 უღვენღენუ, გეგნ'-ნოღვენღენუ(ვ).
ჩაკალუა: გეგნო-ჩაკალუს, გეგნო-ჩაკალუ, გეგნუ'-
 უჩაკალუს, გეგნ'-
 ნოჩაკალუ(ვ).
ცორუა: გეგნო-ცორუს, გეგნო-ცორუ, გეგნუ'-
 უცორუ, გეგნ'-
 ნოცორუ(ვ).

9. ჳრის (კვეთის, ჩეხვის) აღმნიშვნელი სინონიმები

ბელუა:	გეგნო-ბელუნს, გეგნო-ბელუ, გეგნ'უ'-უბელუ, გეგნ'ნ'-ნობელუე(ნ).
ბურჭულუა:	გეგნო-ბურჭულანს, გეგნო-ბურჭულუ, გეგნ'უ'-უბურჭულუ, გეგნ'ნ'-ნობურჭულუე(ნ).
გაგუა:	მე-გაგუნს, მე-გაგუ, მე-უგაგუ, მე-ნოგაგუე(ნ).
გიმუა:	მე-გიმუნს, მე-გიმუ, მე-უგიმუ, მე-ნოგიმუე(ნ).
დანდალუა:	მე-დანდალანს, მე-დანდალუ, მე-უდანდალუ, მე-ნოდანდალუე(ნ).
დანდუა:	იგივეა, რაც დ ა ნ დ ა ლ უ ა .
ზღარუა:	ლო-ზღარუნს, ლო-ზღარუ, ლო-უზღარუ, ლო-ნოზღარუე(ნ).
თერსუა:	მე-თერსუნს, მე-თერსუ, მე-უთერსუ, მე-ნოთერსუე(ნ).
თინგუა:	მე-თინგუნს, მე-თინგუ, მე-უთინგუ, მე-ნოთინგუე(ნ).
კაპუა:	ლო-კაპუნს, ლო-კაპუ, ლო-უკაპუ, ლო-ნოკაპუე(ნ).
კაპულუა:	ლო-კაპულანს, ლო-კაპულუ, ლო-უკაპულუ, ლო-ნოკაპულუე(ნ).
კვათუა:	ლო-კვათუნს, ლო-კვათუ, ლო-უკვათუ, ლო-ნოკვათუე(ნ).
მურუა:	ლო-მურუნს, ლო-მურუ, ლო-უმურუ, ლო-ნომურუე(ნ).
სვართუა:	ლო-სვართუნს, ლო-სვართუ, ლო-უსვართუ, ლო-ნოსვართუე(ნ).
სვარტუა:	იგივეა, რაც ს ვ ა რ თ უ ა .
სვარუა:	ლო-სვარუნს, ლო-სვარუ, ლო-უსვარუ, ლო-ნოსვარუე(ნ).
სქელატუა//სქილიტუა:	მე-სქილიტუნს, მე-სქილიტუ, მე-უსქილიტუ, მე-ნოსქილიტუე(ნ).
ქერყუა:	მე-ქერყუნს (დუს), მე-ქერყუ, მე-უქერყუ, მე-ნოქერყუე(ნ).
ქეძუა:	მე-ქეძუნს (დუს), მე-ქეძუ, მე-უქეძუ, მე-ნოქეძუე(ნ).
შოგანუა//შოგუა:	მე-შოგუნს (დუს), მე-შოგუ, მე-უშოგუ, მე-ნოშოგუე(ნ).
ჩანგუა:	მე-ჩანგუნს (დუს), მე-ჩანგუ, მე-უჩანგუ, მე-ნოჩანგუე(ნ).
ჩაჩუა:	მე-ჩაჩუნს (დუს), მე-ჩაჩუ, მე-უჩაჩუ, მე-ნოჩაჩუე(ნ).
ჩეჩქუა:	ლო-ჩეჩქუნს, ლო-ჩეჩქუ, ლო-უჩეჩქუ, ლო-ნოჩეჩქუე(ნ).
ჩეხუა:	ლო-ჩეხუნს, ლო-ჩეხუ, ლო-უჩეხუ, ლო-ნოჩეხუე(ნ).
ჩევაგუა:	მე-ჩევაგუნს (დუს), მე-ჩევაგუ, მე-უჩევაგუ, მე-ნოჩევაგუე(ნ). შღრ. ჩანგუა.
ჩიგონუა:	ლო-ჩიგონუნს, ლო-ჩიგონუ, ლო-უჩიგონუ, ლო-ნოჩიგონუე(ნ).
ჩქეჩქუა:	იგივეა, რაც ჩ ე ჩ ქ უ ა .
ჩხოტუა:	ლო-ჩხოტუნს, ლო-ჩხოტუ, ლო-უჩხოტუ, ლო-ნოჩხოტუე(ნ).
ცალუა:	ლო-ცალუნს, ლო-ცალუ, ლო-უცალუ, ლო-ნოცალუე(ნ).
ცამულუა:	ლო-ცამულანს, ლო-ცამულუ, ლო-უცამულუ, ლო-ნოცამულუე(ნ).
ცამურუა:	იგივეა, რაც ც ა მ უ ლ უ ა .
ცანდუა:	ლო-ცანდუნს, ლო-ცანდუ, ლო-უცანდუ, ლო-ნოცანდუე(ნ).
ცაფულუა:	იგივეა, რაც ც ა ფ უ რ უ ა .
ცაფურუა:	ლო-ცაფურანს, ლო-ცაფურუ, ლო-უცაფურუ, ლო-ნოცაფურუე(ნ).
ცეპცუა:	ქენა-აეცეპცანს, ქენა-აეცეპცუ, ქენ'უ'-უეცეპცაფუ, ქენ'ნ'-ნოეცეპცუე(ნ).
სქილიტუა:	მე-სქილიტუნს (დუს), მე-სქილიტუ, მე-უსქილიტუ, მე-ნოსქილიტუე(ნ). შღრ. სქილიტუა.
წკაპუა:	ლო-წკაპუნს, ლო-წკაპუ, ლო-უწკაპუ, ლო-ნოწკაპუე(ნ).
წკაპულუა:	ლო-წკაპულანს, ლო-წკაპულუ, ლო-უწკაპულუ, ლო-ნოწკაპულუე(ნ).
წკაპურუა:	იგივეა, რაც წ კ ა პ უ ა , წ კ ა პ უ ლ უ ა .
წკეპუა:	იგივეა, რაც წ კ ა პ უ ა .
წკირუა:	გო-წკირუნს, გო-წკირუ, გო-უწკირუ, გო-ნოწკირუე(ნ).
ჭარხალუა:	ლო-ჭარხალანს, ლო-ჭარხალუ, ლო-უჭარხალუ, ლო-ნოჭარხალუე(ნ).
ჭახალუა:	მე-ჭახალანს (დუს), მე-ჭახალუ, მე-უჭახალუ, მე-ნოჭახალუე(ნ).
ჭაჭკუა:	მე-ჭაჭკუნს, მე-ჭაჭკუ, მე-უჭაჭკუ, მე-ნოჭაჭკუე(ნ).

ჭკირუა:	მე-ჭკირუნს, მე-ჭკირუ, მე-უჭკირუ, მე-ნოჭკირუე(6).
ხარუა:	გო-ხარუნს, გო-ხარუ, გო-უხარუ, გო-ნოხარუე(6).
ხუპორუა:	მე-ხუპორუნს, მე-ხუპორუ, მე-უხუპორუ, მე-ნოხუპორუე(6).
ხუტორუა:	მე-ხუტორუნს, მე-ხუტორუ, მე-უხუტორუ, მე-ნოხუტორუე(6). <i>ჰორ ხუტორუა.</i>
ხუჭორუა:	მე-ხუჭორუნს, მე-ხუჭორუ, მე-უხუჭორუ, მე-ნოხუჭორუე.
ჯგარჯგუა:	მე-ჯგარჯგუნს, მე-ჯგარჯგუ, მე-უჯგარჯგუ, მე-ნოჯგარჯგუე(6).
ჯგაჯგუა:	მე-ჯგაჯგუნს, მე-ჯგაჯგუ, მე-უჯგაჯგუ, მე-ნოჯგაჯგუე(6)...

10. გარტყმის (ცემის) გამომხატველი სინონიმები

ბამუა:	ლო-ბამუნს, ლო-ბამუ, ლო-უბამუ, ლო-ნობამუე(6). <i>ჰორ ბათქუა.</i>
ბათქუა:	ლო-ბათქუნს, ლო-ბათქუ, ლო-უბათქუ, ლო-ნობათქუე(6).
ბანჭუა:	იგივეა, რაც ბ ე ნ ჭ უ ა .
ბემუა:	იგივეა, რაც ბ ა მ უ ა .
ბეთქუა:	იგივეა, რაც ბ ა თ ქ უ ა .
ბენჭუა:	ლო-ბენჭუნს, ლო-ბენჭუ, ლო-უბენჭუ, ლო-ნობენჭუე(6). <i>ჰორ ბენჭუა.</i>
ბერსუა:	ლო-ბერსუნს, ლო-ბერსუ, ლო-უბერსუ, ლო-ნობერსუე(6).
გვაგუა:	ლო-გვაგუნს, ლო-გვაგუ, ლო-უგვაგუ, ლო-ნოგვაგუე(6).
გვეგუა:	იგივეა, რაც გ ვ ა გ უ ა .
გვეხუა:	ლო-გვეხუნს, ლო-გვეხუ, ლო-უგვეხუ, ლო-ნოგვეხუე(6).
გიბუა:	ლო-გიბუნს, ლო-გიბუ, ლო-უგიბუ, ლო-ნოგიბუე(6).
დაცუა:	ლო-დაცუნს, ლო-დაცუ, ლო-უდაცუ, ლო-ნოდაცუე(6).
დეცუა:	იგივეა, რაც დ ა ც უ ა .
დგადგუა:	ლო-დგადგუნს, ლო-დგადგუ, ლო-უდგადგუ, ლო-ნოდგადგუე(6).
დგედგუა:	იგივეა, რაც დ გ ა დ გ უ ა .
დგუმა:	ქალუ-უდგუნს, ქალუ-უდგუ, ქალუ-უდგუმუ, ქალ-ნოდგუმუე(6) (ხეს).
ღირგუა:	ლო-ღირგუნს, ლო-ღირგუ, ლო-უღირგუ, ლო-ნოღირგუე(6).
ზადუა:	ლო-ზადუნს, ლო-ზადუ, ლო-უზადუ, ლო-ნოზადუე(6).
ზალა:	ლო-ზალანს, ლო-ზალუ, ლო-უზალუ, ლო-ნოზალანსუე(6).
ზანჭუა:	ლო-ზანჭუნს, ლო-ზანჭუ, ლო-უზანჭუ, ლო-ნოზანჭუე(6).
ზენჭუა:	იგივეა, რაც მ ა ნ ჭ უ ა . <i>ჰორ ბენჭუა.</i>
ზორთუა:	ლო-ზორთუნს, ლო-ზორთუ, ლო-უზორთუ, ლო-ნოზორთუე(6).
ზღვინდუა:	ლო-ზღვინდუნს, ლო-ზღვინდუ, ლო-უზღვინდუ, ლო-ნოზღვინდუე(6).
თანჯუა:	ლო-თანჯუნს, ლო-თანჯუ, ლო-უთანჯუ, ლო-ნოთანჯუე(6).
თერსუა:	იგივეა, რაც თ ო რ ს უ ა .
თორსუა:	ლო-თორსუნს, ლო-თორსუ, ლო-უთორსუ, ლო-ნოთორსუე(6).
თუთქუა:	იგივეა, რაც თ ქ უ თ ქ უ ა .
თქათქუა:	იგივეა, რაც თ ქ ე თ ქ უ ა .
თქეთქუა:	ლო-თქეთქუნს, ლო-თქეთქუ, ლო-უთქეთქუ, ლო-ნოთქეთქუე(6).
თქვაფუა:	ლო-თქვაფუნს, ლო-თქვაფუ, ლო-უთქვაფუ, ლო-ნოთქვაფუე(6).
თქვეფუა:	იგივეა, რაც თ ქ ე ა ფ უ ა .
თქვაშუა:	ლო-თქვაშუნს, ლო-თქვაშუ, ლო-უთქვაშუ, ლო-ნოთქვაშუე(6).
თქვეშუა:	იგივეა, რაც თ ქ ე ა შ უ ა .
თქუთქუა:	ლო-თქუთქუნს, ლო-თქუთქუ, ლო-უთქუთქუ, ლო-ნოთქუთქუე(6).
ლახუა:	გო-ლახუნს, გო-ლახუ, გო-ულახუ, გო-ნოლახუე(6).
ლეკუა:	ლო-ლეკუნს, ლო-ლეკუ, ლო-ულეკუ, ლო-ნოლეკუე(6).
ლორსუა:	ქო-ლორსუნს, ქო-ლორსუ, ქო-ულორსუ, ქო-ნოლორსუე(6).

მე-გამა:	ქემი-ოგანს, ქემე-იოგუ, ქემე-უტამუ, ქემ'ი'-ნოგამუე(6).
ნარქუა:	ქო-ნარქუნს, ქო-ნარქუ, ქო-უნარქუ, ქო-ნონარქუე(6).
ნარცხუა:	იგივეა, რაც ნ ა ც ხ უ ა .
ნაქუა:	იგივეა, რაც ნ ა რ ქ უ ა .
ნაცხუა:	ქო-ნაცხუნს, ქო-ნაცხუ, ქო-უნაცხუ, ქო-ნონაცხუე(6).
ნაჭუა:	ქო-ნაჭუნს, ქო-ნაჭუ, ქო-უნაჭუ, ქო-ნონაჭუე(6).
ნდღვილუა:	ქო-ნდღვილუნს, ქო-ნდღვილუ, ქო-უნდღვილუ, ქო-ნონდღვილუე(6).
ნდღულუა:	იგივეა, რაც ნ დ ღ ვ ი ლ უ ა .
ნე'რ'ქუა:	იგივეა, რაც ნ ა ' რ ' ქ უ ა .
ნოშუა:	იგივეა, რაც ნ უ შ უ ა .
ნტყვილუა:	იგივეა, რაც ნ დ ღ ვ ი ლ უ ა .
ნუშუა:	ქო-ნუშუნს, ქო-ნუშუ, ქო-უნუშუ, ქო-ნონუშუე(6).
ნჯგვილუა:	ლო-ნჯგვილუნს, ლო-ნჯგვილუ, ლო-უნჯგვილუ, ლო-ნონჯგვილუე(6).
ნჯგილუა:	იგივეა, რაც ნ ჯ გ ვ ი ლ უ ა . <i>შეიჯგვილუა.</i>
ნაჟუა:	ლო-ნაჟუნს, ლო-ნაჟუ, ლო-უნაჟუ, ლო-ნონაჟუე(6).
ნგართუა:	ლო-ნგართუნს, ლო-ნგართუ, ლო-უნგართუ, ლო-ნონგართუე(6).
ნგერთუა:	იგივეა, რაც ნ გ ა რ თ უ ა .
ნეჟუა:	იგივეა, რაც ნ ე ჯ უ ა .
ნვერუა:	იგივეა, რაც ნ ვ ე რ უ ა .
ნვერუა:	ლო-ნვერუნს, ლო-ნვერუ, ლო-უნვერუ, ლო-ნონვერუე(6).
ნოფუა:	ლო-ნოფუნს, ლო-ნოფუ, ლო-უნოფუ, ლო-ნონოფუე(6).
ნელტუა:	ქო-ნელტუნს, ქო-ნელტუ, ქო-უნელტუ, ქო-ნონელტუე(6).
ნელიფუა:	ქო-ნელიფუნს, ქო-ნელიფუ, ქო-უნელიფუ, ქო-ნონელიფუე(6).
ნაკუა:	ქო-ნაკუნს, ქო-ნაკუ, ქო-უნაკუ, ქო-ნონაკუე(6).
ნანჯუა:	ლო-ნანჯუნს, ლო-ნანჯუ, ლო-უნანჯუ, ლო-ნონანჯუე(6).
ნაეჟუა:	იგივეა, რაც რ ე ჯ უ ა .
ნაყუა:	ლო-ნაყუნს, ლო-ნაყუ, ლო-უნაყუ, ლო-ნონაყუე(6).
ნრგვილუა:	ლო-ნრგვილუნს, ლო-ნრგვილუ, ლო-უნრგვილუ, ლო-ნონრგვილუე(6).
ნრგინჯუა:	ლო-ნრგინჯუნს, ლო-ნრგინჯუ, ლო-უნრგინჯუ, ლო-ნონრგინჯუე(6).
ნრეგუა:	ლო-ნრეგუნს, ლო-ნრეგუ, ლო-უნრეგუ, ლო-ნონრეგუე(6).
ნრენგ'ვ'უა:	ლო-ნრენგ'ვ'უნს, ლო-ნრენგ'ვ'უ, ლო-უნრენგ'ვ'უ, ლო-ნონრენგ'ვ'უე(6).
ნრენჯუა:	იგივეა, რაც რ ა ნ ჯ უ ა .
ნრეჟუა:	ლო-ნრეჟუნს, ლო-ნრეჟუ, ლო-უნრეჟუ, ლო-ნონრეჟუე(6).
ნრეფუა:	ლო-ნრეფუნს, ლო-ნრეფუ, ლო-უნრეფუ, ლო-ნონრეფუე(6).
ნრობგუა:	ლო-ნრობგუნს, ლო-ნრობგუ, ლო-უნრობგუ, ლო-ნონრობგუე(6).
ნრუმფუა:	ლო-ნრუმფუნს, ლო-ნრუმფუ, ლო-უნრუმფუ, ლო-ნონრუმფუე(6).
ნრუწუა:	ლო-ნრუწუნს, ლო-ნრუწუ, ლო-უნრუწუ, ლო-ნონრუწუე(6).
ნსანგუა:	ქო-ნსანგუნს, ქო-ნსანგუ, ქო-უნსანგუ, ქო-ნონსანგუე(6).
ნსკვაჭუა:	ქო-ნსკვაჭუნს, ქო-ნსკვაჭუ, ქო-უნსკვაჭუ, ქო-ნონსკვაჭუე(6).
ნსკევიჭუა:	იგივეა, რაც ს კ ვ ა ჭ უ ა .
ნსკინრუა:	ქო-ნსკინრუნს, ქო-ნსკინრუ, ქო-უნსკინრუ, ქო-ნონსკინრუე(6).
ნსოფუა:	ქო-ნსოფუნს, ქო-ნსოფუ, ქო-უნსოფუ, ქო-ნონსოფუე(6).
ნსქინრუა:	იგივეა, რაც ს ქ ი ნ რ უ ა .
ნტატუა:	ქო-ნტატუნს, ქო-ნტატუ, ქო-უნტატუ, ქო-ნონტატუე(6).
ნტვარუა:	ქო-ნტვარუნს, ქო-ნტვარუ, ქო-უნტვარუ, ქო-ნონტვარუე(6).
ნტვერუა:	იგივეა, რაც ტ ე ა რ უ ა .
ნტეფუა, ნტეფუა:	ქო-ნტეფუნს, ქო-ნტეფუ, ქო-უნტეფუ, ქო-ნონტეფუე(6); უტეფუანს, უტეფუუ, უტეფუაფუ, ნოტეფუაფუე(6).

- ტირლუა: დო-ტირლუნს, დო-ტირლუ, დო-უტირლუ, დო-ნოტირლუე(6).
- ტილუა: დო-ტილუნს, დო-ტილუ, დო-უტილუ, დო-ნოტილუე(6). *ჟღერ. ტირლუა.*
- ტიატკინი, ტიატკუა: ქო-ტიატკუნს, ქო-ტიატკუ, ქო-უტიატკუ, ქო-ნოტიატკუე(6); უტიატკუნს, უტიატკუ, უტიატკუაჟუ, ნოტიატკაჟუე(6).
- ტიაჩუა: დო-ტიაჩუნს, დო-ტიაჩუ, დო-უტიაჩუ, დო-ნოტიაჩუე(6).
- ტაქტაჟუა: იგივეა, რაჲ ტ კ ა ტ კ უ ა .
- ტაქჩუა: იგივეა, რაჲ ტ კ ა ჩ უ ა .
- ტაქეაჩუა: დო-ტაქეაჩუნს, დო-ტაქეაჩუ, დო-უტაქეაჩუ, დო-ნოტაქეაჩუე(6).
- ტაქეჩუა: იგივეა, რაჲ ტ კ ე ა ჩ უ ა .
- ტორჩუა: დო-ტორჩუნს, დო-ტორჩუ, დო-უტორჩუ, დო-ნოტორჩუე(6). *ჟღერ. ტორჩუა.*
- ტორცუა: იგივეა, რაჲ თ ო რ ს უ ა .
- ტობუა: დო-ტობუნს, ქო-ტობუ, ქო-უტობუ, ქო-ნოტობუე(6).
- ტეეჟუა: იგივეა, რაჲ თ ე ე ჟ უ ა .
- ღეენღუა: ქო-ღეენღუნს, ქო-ღეენღუ, ქო-უღეენღუ, ქო-ნოღეენღუე(6).
- ცუინცუა: დო-ცუინცუნს, დო-ცუინცუ, დო-უცუინცუ, დო-ნოცუინცუე(6).
- შიბუა: ქო-შიბუნს, ქო-შიბუ, ქო-უშიბუ, ქო-ნოშიბუე(6).
- შქერთუა: დო-შქერთუნს, დო-შქერთუ, დო-უშქერთუ, დო-ნოშქერთუე(6).
- შქილუა: ქო-შქილუნს, ქო-შქილუ, ქო-უშქილუ, ქო-ნოშქილუე(6).
- შქუმაღა: ქეგი-ამქეანს, ქეგი-ამქუ, ქეგი-უშქუმაღუ, ქეგ'ი-ნოშქუმაღუე(6).
- ჩაკუა: ქო-ჩაკუნს, ქო-ჩაკუ, ქო-უჩაკუ, ქო-ნოჩაკუე(6).
- ჩეგუა: ქო-ჩეგუნს, ქო-ჩეგუ, ქო-უჩეგუ, ქო-ნოჩეგუე(6).
- ჩეგაცუა: ქო-ჩეგაცუნს, ქო-ჩეგაცუ, ქო-უჩეგაცუ, ქო-ნოჩეგაცუე(6).
- ჩეგეცუა: იგივეა, რაჲ ჩ ე გ უ ა , ჩ ე ვ გ უ ა .
- ჩევაპუა: ქო-ჩევაპუნს, ქო-ჩევაპუ, ქო-უჩევაპუ, ქო-ნოჩევაპუე(6).
- ჩევაპუა: იგივეა, რაჲ ჩ ე ვ ა პ უ ა .
- ჩქეაჩქეა: დო-ჩქეაჩქეაუნს, დო-ჩქეაჩქეა, დო-უჩქეაჩქეა, დო-ნოჩქეაჩქეაუე(6).
- ჩქეაჩქეა: იგივეა, რაჲ ჩ ქ ე ა ჩ ქ უ ა .
- ჩხეაპუა: იგივეა, რაჲ ჩ ხ ე ვ ე უ ა .
- ჩხეეპუა: ქო-ჩხეეპუნს, ქო-ჩხეეპუ, ქო-უჩხეეპუ, ქო-ნოჩხეეპუე(6).
- ცაყუა: ქო-ცაყუნს, ქო-ცაყუ, ქო-უცაყუ, ქო-ნოცაყუე(6).
- ცხაკუა: ქო-ცხაკუნს, ქო-ცხაკუ, ქო-უცხაკუ, ქო-ნოცხაკუე(6).
- წკეაპუა: ქო-წკეაპუნს, ქო-წკეაპუ, ქო-უწკეაპუ, ქო-ნოწკეაპუე(6).
- ჭეენცუა: ქო-ჭეენცუნს, ქო-ჭეენცუ, ქო-უჭეენცუ, ქო-ნოჭეენცუე(6).
- ჭეინცუა: იგივეა, რაჲ ჭ ე ე ე ც უ ა .
- ჭიბუა: დო-ჭიბუნს, დო-ჭიბუ, დო-უჭიბუ, დო-ნოჭიბუე(6).
- ჭკაღუა: ქო-ჭკაღუნს, ქო-ჭკაღუ, ქო-უჭკაღუ, ქო-ნოჭკაღუე(6).
- ჭყინცუა: იგივეა, რაჲ ჭ ყ ე ე ე ც უ ა .
- ჭყინღუა: ქო-ჭყინღუნს, ქო-ჭყინღუ, ქო-უჭყინღუ, ქო-ნოჭყინღუე(6). *ჟღერ. ზღეინღუა.*
- ხეენტქუა: ქო-ხეენტქუნს, ქო-ხეენტქუ, ქო-უხეენტქუ, ქო-ნოხეენტქუე(6).
- ხეერთქუა: იგივეა, რაჲ ხ ე ე ე თ ქ უ ა .
- ჯგეაჯგუა: დო-ჯგეაჯგუნს, დო-ჯგეაჯგუ, დო-უჯგეაჯგუ, დო-ნოჯგეაჯგუე(6).
- ჯგეეჯგუა: იგივეა, რაჲ ჯ გ ე ა ჯ გ უ ა .
- ჯგეინჯგუა: დო-ჯგეინჯგუნს, დო-ჯგეინჯგუ, დო-უჯგეინჯგუ, დო-ნოჯგეინჯგუე(6).
- ჯგეიმუა: ქო-ჯგეიმუნს, ქო-ჯგეიმუ, ქო-უჯგეიმუ, ქო-ნოჯგეიმუე(6).
- ჯგილუა: იგივეა, რაჲ ნ ჯ გ ი ლ უ ა .
- ჯღეანჯღუა: დო-ჯღეანჯღუნს, დო-ჯღეანჯღუ, დო-უჯღეანჯღუ, დო-ნოჯღეანჯღუე(6)...

ბოლოთქმა

გასრულდა ხუთი ათეული წლის ნალვან-ნაჯაფის – „მეგრულ-ქართული ლექსიკონის“ (სამტომეულის) ბეჭდვა¹. ის ხალხის კუთვნილება გახდა. მინდა მკითხველმა იცოდეს, რომ მასში, უდავოდ, იქნება გარკვეული ხარვეზები: უზუსტობანი, გაუმართავი გამოთქმები, შეიძლება შეცდომებიც კი... ამაზე პასუხს ვაგებ მხოლოდ მე, რადგან ლექსიკონის შექმნაში (ადგილზე მასალების შეგროვება, ტექსტებიდან საილუსტრაციო მასალის ამონერა, ლექსიკურ ერთეულთა ანბანის რიგზე განლაგება-განწყობა, ქართულ ენაზე თარგმნა, კომპიუტერში შეტანილი მასალის დედანთან შეუჯერება, კორექტურა და ა.შ.) სხვა პირს მონაწილეობა არ მიუღია.

ამასთან ისიც მინდა ვთქვა, რომ, ვისაც თარგმნითი (ორენოვანი) ლექსიკონის შედგენაზე უმუშავია, განსაკუთრებით კი უმწერლობო ენისა, უსიტყვოდ დაეთანხმება აკადემიკოს დ. შჩერბას, რომელმაც თავისი რუსულ-ფრანგული ლექსიკონი დაამთავრა ფრანგი ფილოლოგის სკალინგერის (1484-1558 წ.წ.) შემდეგი ლექსით:

თუ მისჯილი აქვს ვინმეს მტანჯავი შრომა
და ელოდება ბეჩავს ტანჯვა-წვალება,
ნუ დაავალბით მჭედლის უროთი კვერვას,
ნურც მალაროში მადნის ძნელ მოპოვებას...
დე შეადგინოს მან ლექსიკონი და ეს შრომა
ყველა სახის ტანჯვა-წამებას გაუტოლდება.²

ცნობილია ისიც, რომ სრულყოფილი ლექსიკონი (და მასთან უნაკლო) საერთოდ არ შეიძლება არსებობდეს. მას, როგორც წესი, ასწორებენ, ავსებენ და ამ გზით აუმჯობესებენ. იმედი მაქვს, მეგრული ენის ახალი ლექსიკონის შემდგენლები მომავალში უფრო სრულყოფილს გახდიან მას.

¹ გერმანიაში 2001 წელს გამოვიდა ჩემი და ჰაინც ფენრიხის შეიდასგერდიანი (688 გვერდი) მეგრულ-გერმანული ლექსიკონი: Mingrelisch-Deutsches Wörterbuch von Otar Kadshaia und Heinz Fähnrich. Reichert Verlag. Wiesbaden. 2001.

² იხ. ინგლისურ-ქართული ლექსიკონი, შემდგენლები თამარ და ისიდორე გვარჯაღაშვილები (წინასიტყვაობის მაგიერ), თბ., 1975 წ., გვ. 3.

ბ ი ო გ რ ა ჯ ი ი ს ა თ ვ ი ს

დავობადე 1923 წლის 29 ივლისს მარტვილის რაიონის სოფელ ბანძაში, გლეხის ოჯახში. მშობლებმა წერა-კითხვა არ იცოდნენ.

1929-1939 წ.წ. ესწავლობდი ბანძის საშუალო სკოლაში. სკოლის წარჩინებით დამთავრების წელსვე, მისაღები გამოცდების ჩაუბარებლად, ჩავირიცხე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის ქართული ენისა და ლიტერატურის სპეციალობაზე.

1941 წლის 3 აგვისტოს მობილიზაციით გამიწვიეს საბჭოთა არმიის რიგებში. 1942 წლის 10 ივლისს დავამთავრე თბილისის ახლადგასწილი საშემდრო სასწავლებელი (მისი ერთ-ერთი ბატალიონი, რომელშიაც ვირიცხებოდი, განლაგებული იყო ა.ს. პუშკინის – ამჟამად ს.-ს. ორბელიანის – სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის II კორპუსში), მომენიჭა ლეიტენანტის საშემდრო წოდება და გამაგზავნეს ვორონეჟის ფრონტზე. ვიბრძოდი, აგრეთვე, კალინინისა და მეორე ბალტიისპირეთის ფრონტებზე.

1945 წ. ოქტომბერში დაუბრუნდი მშობლიურ უნივერსიტეტს, რომელიც დავამთავრე 1948 წელს. 1948-1951 წ.წ. ესწავლობდი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასპირანტურაში ძველი ქართული ენის სპეციალობით (ხელმძღვანელი იყო აკადემიკოსი აკაკი შ ა ნ ი ძ ე).

უნივერსიტეტში ლექციებს ვისმენდი საქეეცნოდ ცნობილი ისეთი ქართველი მეცნიერებისას, როგორებიც იყვნენ: აკადემიკოსები – გ. ახვლედიანი, ა. შანიძე, არნ. ჩიქობავა, ვ. თოფურია, ილია აბულაძე, ივ. გიგინეიშვილი, შ. ძიძიგური, კ. კეკელიძე, ალ. ბარამიძე, ს. ყაუხჩიშვილი, გ. ჯობლაძე... პროფესორები: ივ. იმნაიშვილი, ლ. კიკნაძე, ანტ. კიზირია, ზ. ბერიძე, პ. ბერაძე, გრ. კიკნაძე, შ. რადიანი, ს. ჭალაია და სხვ.

1954 წლის აპრილში დავიკავი დიფერტაცია ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად.

1952 წლის 5 სექტემბრიდან 1971 წლის 1 დეკემბრამდე ვმოღვაწეობდი სამხრეთ ოსეთის სახელმწიფო პედაგოგიურ ინსტიტუტში, სადაც 1959-1971 წ.წ. ესტუმრდებოდით ქართული ენისა და ლიტერატურის კათედრას.

1971 წლის 1 დეკემბრიდან დღემდე ვმუშაობ ს.-ს. ორბელიანის (ადრე: ა.ს. პუშკინის) სახელობის თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიურ უნივერსიტეტში (ადრე: ინსტიტუტი). 1972-1975 წ.წ. ვიყავი ქართული ფილოლოგიის ფაკულტეტის დეკანი, 1975-1984 წ.წ. ვმუშაობდი პრორექტორად სასწავლო დარგში, ხოლო 1984-1995 წ.წ. – პრორექტორად სამეცნიერო დარგში. 1995-2002 წ.წ. ვასრულებდი სამეცნიერო-კვლევითი ნაწილის გამგის მოვალეობას. 1971 წლიდან დღემდე ვარ ქართული ენის კათედრის წევრი (დოცენტი, პროფესორი).

დაჯილდოებული ვარ სამამულო ომის II ხარისხისა და ღირსების ორდენებით, 9 მედალით.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა 1983 წლის 24 აგვისტოს ბრძანებულებით დაბადებიდან 60 წლისთავთან დაკავშირებით დამაჯილდოვა საპატიო სიგელით, ხოლო 1985 წლის 17 მაისის ბრძანებულებით მონაჩიჭა უმაღლესი სკოლის დამსახურებული მუშაკის საპატიო წოდება.

რედაქტორის ბოლოსიტყვაობა

ამ ნაკვეთით გასრულდა ოთარ ქავთაიას კაპიტალური ნაშრომის პუბლიკაცია. ეს წიგნი ქართველოლოგიის საუნჯეში საპატიო ადგილს დაიმკვიდრებს და მომავალი ეპოქის მკვლევარები მის ავტორს მუდამ მიაგებენ იმ პატივს, რასაც იგი ღირსეულად იმსახურებს. უნდა ითქვას, რომ ასე ამომწურავად აღწეხული არცერთი სხვა ქართველური ენის ლექსიკური ფონდი არ არის. იმედი გვაქვს, რომ ეს ლექსიკონი დიდ სტიმულს მისცემს ქართველურ ენათა მკვლევარებს, იგი დიდად გამოადგება საქართველოს ისტორიის, ეთნოგრაფიის, ფოლკლორის, საზოგადოდ, ქართული კულტურით დაინტერესებულ პირებს.

ამ წიგნის, აგრეთვე სვანური ლექსიკონის პუბლიკაცია იმის დასტურია, რომ ჩვენი საზოგადოება გულგრილი არ არის უმწერლობო ქართველური ენების ბედის მიმართ. ისტორიულად ყველა ქართველური ტომის წარმომადგენელი მონაწილეობდა ქართული სალიტერატურო ენის მშენებლობაში. ეს სასიკეთო ტრადიცია დღესაც გრძელდება.

უმადურობა იქნებოდა, უაღრესი მადლობის გრძნობა არ გამოგვეთქვა ფონდ „ღია საზოგადოება – საქართველოს“ მიმართ, რომელმაც დააფინანსა ამ წიგნის გამოცემა, აგრეთვე გამომცემლობა „ნეკერის“ კოლექტივის მიმართ, რომელმაც ყველაფერი გააკეთა ამ ურთულესი წიგნის სათანადოდ გამოცემისათვის.

დასასრულ, ვიტყვით, რომ ყოველი კარგი ლექსიკონი ერის სიმდიდრეა. პატივი და ქება-დიდება მათ, ვინც ამ სიმდიდრის შექმნას მუხლჩაუხრელად ემსახურებანი.

ზურაბ სარგველაძე